90-54

Caja
A-39

Cajon 2 85

Alphonsi Thostati ĩ quinqꝫ prima capitula beati Matthei explanatio lr̃alis amplissima.

V. Port.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC OPTIMO ET MERITISSIMO ARCHIEPISCOPO TOLLETANO·D·D·FRANCISCO SIMANESSIO IOANNES BAPTISTA EGNATIVS VENETVS·

HAVD SCIO quidnã esse causæ, Præsul Optime dixerim, q̃ cũ vitæ institutio nostræ, maiorũ nostrorum exẽplis, & sacrorũ lectione voluminũ præcipue constet, Ab altero tam diuersi abierimus, vt vmbra tantũ & ipsum Christianæ pietatis nomẽ remanserit· Sacræ vero literæ, nec admodum desideratæ a multis hoc tempore, a plerisq; vero neglectæ, addo etiã pluribus inuisæ sint· cum quidẽ (aut falli possuz, aut nihil hoc dici verius põt,) Nulla vnquã Religio, nullus Deũ cult⁹, aut augustioribus initiis cæperit, aut perseuerantior in cæpta disciplina pdurarit, aut melioribus, pluribusue sanctissimorum hominũ & optimorũ abundarit exẽplis· Verum scribentur hæc a me fortasse melius alibi· quæ nunc, paulopost ad vsum publicũ edenda scribuntur· Illud est quod mirari nõ summope nõ possum, nostrorũ hominũ tantã eẽ negligẽtiã ĩpietatẽq;, vt prophana potius quã sacra, fabulamẽta libẽtius quã vitæ documenta, putamina promptius quã nucleũ expetãt· Præposteri (meo iudicio) homines· Indigniq; (quod nõ sine summo dolore cõmemorem) qui hisce temporibus nati, optimã tutissimamq; salutis rationem sortiantur suæ· Nam, nec, si prophanis magis delectãtur exemplis, inuenient vnquã excellentissima illa ingenia, in vlla libẽtius, auidiusq;, quã in rituũ suæ quẽq; religionis cognitione versata· Nec æque quicquã magnis aĩorũ contentiõibus ab illis elaboratũ· quã vt ea fabularũ sceleriq; oĩo plena, quãaugustissima facerent, & posteris religiosissime colẽda trãsmitterent· Nec vero causaz mihi etiã atq; etiã perqrẽti, subire in animũ vlla satis honesta potest, Cur Fabulas nostri potius, dissidẽtiumq; inter se Philosophorum dogmata, quã vitæ instituẽdæ sanctissimas præceptiones, & ex omni parte semp sibi cõsentiẽtes legere malint· Aut cur in Philosophorũ libris Naturæ ipsius exordia, Causas, Effectus aliaq; id genus inquirere tanta cõtentiõe, quã certissimo Dei oraculo in fronte statim accipere, & Mũdi ipsius, & quicquid vniuersi continetur ambitu Deuz opificẽ, Deũ fabricatorẽ eẽ, Fuisse cũ mũdus hic cæperit, foreq; cũ eẽ desinet· nihilq; plane sempitemuz, nisi eũ qui cuncta suæ sapientia moderetur, & alat spiritu, Quod si illos hactenus diuina quædam & arcana mysteria, quæ in libris hisce passiz velata legũtur, & in enodabiles quæstiones, quæ sæpe multiplices oriuntur, ab hac lectiõe deterruere, Nullus erit nũc ipsis excusatiõi relictus locus, Cũ tuo vnius beneficio dãdos, Tua ĩdustria, tuo ardore, Cõmentarios huiusmodi in publicũ vsum mittendos curaris, quibus sapientissimi cuiusq; iudicio nihil distinctius· nihil Vberius, nihil pretiosius inueniri posse videatur, Atq; vtinam quam Alphonsus ipse Madrigallensis operam in Genesim, Exodum Leuiticum, Numeros Deuteronomium in Iudicũ Iosueq; libros, in Regũ, quiq; hos sequuntur additamentorum duo, præstitit, eandem absolutam perfectãq; in Matthei cõmẽtarios exhibere per immaturã mortẽ potuisset· Reliquumq; sacrarum literarum textum, vt cogitabat· absoluere· Nihil certe erat, quod quæreret, aut desideraret amplius quisquã, neq; enim vbertatẽ in his eruditus, Dispositionem Delicatus, tẽperamentũ Fastidiosus exigeret lector· Verũ O Fatũ inuidũ, O Acerbã mortẽ· vix quadragenarius cum ab incunabulis ĩ Salamãti censi celeberrimo floruisset Gymnasio, cũq; illi postea præsedisset, Tũ demũ Abulẽsi oppido sacris initiatus præfect⁹ esset, Fatis naturæq; concessit· vir de vniuerso christiano nomine optime meritus· Non tamen suæ patriæ, suorum veoblitus· quippe qui Eusebii Chronica cõmentariis vberrimis patria lingua complexus, omnem totius orbis historiã in ea cõgesserit, Adde hisce multi iuge rerum breuiarium· Adde Paradoxa· Adde de quinq; legibus librum· Egypti totius descriptionẽ, & Romæ vẽtilatas Quæstiones· quis Hunc nõ hominẽ, sed deũ prope quendã in terris vixisse non putet? Cæterum quid Alphonso suum studium, industria, labor, Immẽsæ vigiliæ profuissent? nisi tu Sanctissime Præsul, Pro tua ĩcredibili in Deũ pietate, in christianũ nomen ardore, in nationẽ beniuolentia, in Alphonsum studio et amore, paulopost interituris monumẽtis opẽ tulisses, luciq; restituisses? tuis enim precibus, tua gratia & auctoritate, quæ est vt esse debet integerrimi, sanctissimiq; præsulis in his terris amplissima, diui Bartholomei salamanticẽsis vrbis Collegiũ longe omnium clarissimũ opus concessit, tradidit vulgari deniqz passum est· Quod postea tua expẽsa descriptũ, Tuis auspiciis ductuq; Venetias missuz· Tua liberalitate præcipue impressuz ẽ· Cũ· S· septingẽtos & amplius aureos dono dederis· Quæ certe tanta taliaq; sunt vt quæ in te admirabilia esse desinũt, in quo vis alio decori ornamẽtoq; futura sint quã maximo· Nec vero vulgaris illa Virtus esse potuit, quæ sapientissimos Reges inuitarit tuos, vt te nihil minus quã hoc muneris expectantem, postea vero inuitum & reluctantẽ, sacerdotio omnium amplissimo, seu censum seu dignationez reqras, honestarent· Qua ex re quantum tua virtus alioruz antestet, facile posteritas agnoscet, Nos enim de tuis laudibus in præsentia dicturi sumus amplius nihil, Cuz nec illis expliçãdis oratio par esset mea futura, nec locus, nec tẽpus idoneũ· illud tãtũ q̃ diuinus poeta de Niue cecinit de te dicã· vt enĩ illa cælo deiecta repẽte, summos mõtiũ vertices, virescenteq; cãpos & sata leta boũq; labores obtegit, neq; nõ postea flauescẽti mari, marinisq; saxis diffundiatur & portubus, ita tu ĩtegritate, sanctitate, religiõe ab stinentia summos christiani noĩs vertices (quod bona venia dictũ veliz) velas, & qcqd infra terrarũ iacet, cõstãti oĩuz fama, non solũ tegis, sz ad extrẽa vsq; maria quagaris, Celebrabereq;, dũ tu⁹ aurifero defluet amne Tagus

TVVS EGNATIVS.

no se manda expurgar vna algura en el abecedario por el expurgatorio de 1640 antes se mandan quitar las notas y canciones que Rd. Juan de Pineda puso en estas obras en el expurgatorio de 1632 -

¶ Clarissimi ⁊ doctissimi: ac Reuerendissimi domini dñi Alphonsi de madrigal. epi abulēsis sacre theologie pfessoris ac olim collegij sancti Bartholomei Salamantine ciuitatis collegialis: necnō eiusdē ciuitatis cathedralis eccl'ie scholastici in exactissimā beati Matthei apl'i ⁊ euangeliste explanationē a se editam prologus.

Eteribus magna pro pte explicitis grauissimi laboris longa rūq; vigiliarus: noua ipsa aggredimur supra vires qppe (ne dū nras) sz ⁊ maior opus est. ad qō charitas incitat: difficultas vero dissuadet. Fuerat autē inconcussa semp nobis ista sentētia (licet plimor importunis pcibus lacessita) nūq; nisi a sūmo vertice vsq; ad calcē expletis veteribus noua delibare. Tandē quottidianis amicor flagitatiōibus inclinati. imo ipsa rōne cōuicti obmissis ad tps veteribus noua tēptare diffiniuim⁹: vt rursus q̄dā postliminio reuersi: omissa explendi locus sit. Et qm̄ ipsaz nouor sacram serie intuētibus euāgelici codicis dignitas pma se obtulit: ei (indignissimam lz) stili nri operā primo cōmodauimus. ¶ Ad horus autem quādam gñalem p̄libationē de qbusdaz dubitandū occurrit. Et qm̄ hic vtriusq; scripture articulus se magnus interposuit: de ipsis libris sacre scripture quātum ad numerum ⁊ ordinē ⁊ eor canonem ingrendū est.

¶ De numero ⁊ diuisione librorum sacre scripture. Qō. j.

Qō. i. A Rñsio ad q̄stiū qōnis. Opi. pa ō numero librorū sacre scriptu.

Petrus i aurora

Rñsio ad pmā opinio.

Queritur ergo pmo quot sūt libri sacre scripture: ⁊ qui sunt ordines ipsor librorus in canonibus suis. ¶ Ad primū dicendū q̄ hic q̄rimus de libris vtriusq; testamēti simul noui ⁊ veteris q varie cōputantur. ¶ Quidā dicūt qnquaginta libros sacre scripture esse: ⁊ dicūt eos significatos p qnquaginta ansulas q̄ erant in ora cuiuslibet cortine tabernaculi moysi. exo. 26. Et istaz cōputationē tenet Petrus in aurora. ¶ Dicendū tn̄ q̄ nō est pueniēs: qa necesse est q̄ aliquos libros diuidat ⁊ aliqs vniat. Nā si cōputet sm aliam cōputationē non diuidendo libros nisi sm qō cōiter accipiē: non poterit pueniri nisi ad xliij. libros: ⁊ deficiūt sex. vt. j. decl'abitur. Ad h ergo q̄ supleat istos sex. necē est q̄ diuidat aliquos libros q̄ nō psue uerunt diuidi. de qbus est vnus in veteri testameto. s. liber xp̄i. pphetaz minor. Duo aūt sunt in nouo. s. liber epl'aruz Pauli: ⁊ liber canonicaz epl'arum. De libro duodecim prophetaz minoruz dicendū q̄ vnicus est in veteri testō: ⁊ sic ponit a iudeis in canone suo. vt ait Hieronymus i prologo galeato sup libros regū q̄ incipit Viginti ⁊ duas lras: lz itra istū librum qlibet illor duodecim pphetaz liber proprius habeat: qui pp paruitatē per se nomē voluminis nō mereā. Si aūt isti diuidant librū duodecim pphetaz: opz illū diuidi in duodecim iuxta numerū ipsor prophetaz. ⁊ tūc non solū erunt. l. sed. lv. libri. In nouo testō epl'e pauli vnū volumē dicunt. Si tn̄ diuidant: opz diuidi in q̄ttuordecim: quia sunt q̄ttuordecim epl'e: s. vna ad romanos. due ad corinthi. vna ad gala. vna ad ephe. vna ad colosseñ. vna ad phili. due ad thessa. due ad thimo. vna ad titū: vna ad philemonē. vna ad hebreos. ⁊ tūc nō solus erūt. l. libri sz. lvij. ¶ Scōs liber nouī testamēti qui diuidi pōt est canonicaz epl'arū. Qui si diuidat potest dupl'r diuidi. ¶ Uno mō q̄ diuidat in quatuor: q̄ fuerunt q̄ttuor scribentes canonicas epl'as. s. Jacobus. Petrus. Joānes. Judas. Et h modo non cōplebit numerus qnquaginta librorum: sed solū peruenietur ad. xlvij. ¶ Scō modo pōt diuidi liber iste p numerū ipsaz canonicarum epl'az. ⁊ sunt septē. s. vna Jacobi. due Petri. tres Joānis. ⁊ vna Jude. Et h modo poterit puenire numerus librorum ad qnquagēnarium manentibus epl'is Pauli indiuisis sub vno. s. volumine: manētibus etiā duodecim minoribus pphetis indiuisis. Sed ista diuisio canonicaz epl'arum esset tūc irrōnabilis valde: q̄ eadem rōne deberet diuidi liber epl'aruz Pauli in q̄ttuordecim libros cū sint q̄ttuordecim epl'e. imo rōnabilior erat ista diuisio: q̄ quelibet epistolaz Pauli vt cōiter est maior q̄z quelibet canonicaz epistolarum. ⁊ sic rōnabilius sortiret nomē libri. Ista ergo cōputatio librorum non est pueniens. ¶ Sūt alij duo modi cōputandi q non differūt nisi in libris veteris testamēti. Nam libri noui testamēti ab oibus ponunt esse octo. s. q̄ttuor libri euangeliorum. ⁊ vnus actuū apl'icor: ⁊ vnus epl'arū Pauli: ⁊ vnus canonicaz epl'arum. ⁊ vnus. s. Joā. apocalypsis.

Reprobat prima opi.

Octo sunt libri noui testamēti.

¶ Circa diuisionē librorum veteris testamēti est diuersitas: q̄ al'r solemus nos cōiter computare ⁊ al'r iudei. Ratio diuersitatis est: q̄ alīq libri apud nos hñtur qui nūq̄z apud hebreos inueniunt: sicut liber sapie ⁊ eccl'iasticus. ⁊ secundus liber machabeorum: vt ait Hieronym⁹ in pplogo galeato. ¶ Scōa diuersitatis rō est: q̄ qdā libri licet apō hebreos inueniant tn̄ in suo canone nō ponunt: sicut liber Judith. ⁊ Thobie. vt ait Hieron. in eodem pplogo galeato. Computatio aūt nostra cōis est q̄ cōputent omnes libri quotquot eccl'ia legit ⁊ suscepit cuiuscūq; ordinis vel canonis sunt: et si apud iudeos in apocriphor numero deputent: et q̄ isti libri cōputent sm sectiones quas cōiter apud latinos ⁊ grecos hñt. Et hoc mō inuenient. xliij. libri. s. xxx. ⁊ sex veteris testamēti. ⁊ octo noui testamenti. Et cōputant sic. s. quinq; libri moysi. vnus liber Josue. vnus iudicū. vnus ruth. quatuor libri regū. duo libri Paralipomenō. ij. libri Esdre apponentes ibi vnū valde apocriphū de quo eccl'ia nūq̄z curauit nec legit nec q̄sq̄z doctorū sollēnium illuz vnq̄z allegat. ideo nec nos in numero librorum ponimus. vn⁹ liber Dauid. s. psalmor. Qui lz apud nos in vsu eccl'ie sit in multas ptes diuisus. ⁊ apud hebreos quinq; incisionibus hēatur distinctus. vtrobiq; tn̄ vnicus liber dr. vnus liber Thobie. vnus Judith. vnus Hester. duo libri Machabeorum. tres libri Salomonis. s. parabole. eccl'iastes. ⁊ cantica canticorum. vnus liber Job. vnus sapie. vnus eccl'iastici. qui vocat Jhs filius Sirach. q̄ttuor libri magnor prophetarū. s. Isa. Jere. Eze. Daniel. vnus liber trenor siue lamentationū Jere. q̄si a libro pphetie sue distinctus est. vnus liber Baruch qui fuit notarius Jere. vnus liber duodecim pphetaz minorū: qui oēs sub vno claudunt volumine. Et sic sunt simul. xxxvj. Deinde octo libri noui testamēti: ⁊ cōplent numerus. xliij. librorum totius sacre scripture. ¶ Alij ponunt solū triginta libros totius scripture noue ⁊ veteris. s. viginti ⁊ duos libros veteris testamēti: ⁊ octo noui testamēti. Qui qūo cōputent patet p Hieronymū in pplogo galeato. ⁊ decl'abitur sequenti qōne. ¶ Alij ponunt triginta ⁊ duos libros noui ⁊ veteris testamenti. s. octo nouos. ⁊ viginti q̄ttuor veteres de qbus Hieronymus in dicto pplogo: ⁊ p3 sequenti qōne.

D Alia diuisio fz alios.

Alia diuisio fz alios.

¶ De ordine librorum veteris testamenti. Qō. ij.

Qō. ij.

Queritur de ordine librorum ⁊ canone veteris testamenti. Nā lz hic agat ō nouis: q̄ tn̄ hic est quedā p̄libatio gñalis totius sacre scripture dicetur saltē breuissime de veteribus. Pro quo sciendū q̄ iudei libros quos ponūt in canone numerāt: quos aūt nō ponunt. nō numerant. ¶ Ad h intelligendū p̄siderandus qd dicat canon librorum. Sciendū q̄ canon nomē grecum est ⁊ significat regulā latine. Et fz h dicunt illi libri esse in canone: qui ab oibus regl'ariter recipiunt approbāt: nec audet quisq; auctoritati illor resistere. Isti sunt de qbus ecclesia mater nra tam nūc q̄z in veteri testō semper spū sancto directa: q̄ nec vnq̄z errat nec errare pōt. nunq̄z dubitauit. nec dubitat: sed credit certissime nihil falsi in illis contineri: nec scriptores eor in aliquo mentiri potuisse. vtpote q̄ a spiritu sancto scribēdo regebant: iuxta illud. ij. Petri. c. i. d. Nō enim volūtate humana allata est aliq̄n pphētia: sed spū scō

A qui d conu

B

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

Inspirati locuti sunt sancti dei hoies. De isto canone loqtur Augustinus in epla ptra Vincētium donatistā: t habet in dēc.disti.ix.c.ego aūt.s.Ego aūt illis solis libris qui canonici nominant hanc fidē adhibere didici: vt nullū scriptorem eoꝝ credam potuisse mēiri. Ceteros autē ita lego vt quantacūq; sanctitate aut doctrina polleāt non credā ita esse: qz sic illi dixerūt. Quasi dicat. Nō obligamur credere scripturis aliquoꝝ doctoꝝ quātūcūq; sint sancti vel eruditi: nisi inquātū firmiter ꝓbant. Jn libris aūt q sunt in canone scripture neče est credere illis qualīrcūq; dicāt: nec opꝫ peti aliquā probationē dictoꝝ. imo non solū necesse est credē illiꝭ: ꝫ etiā neče est credere q impoſle est in illis esse mendaciū. Hanc certitudinē hꝫ eccl'ia de istis libris quos ponit in canone: qz certa est q scriptores eoꝝ spū sancto inspirati scripserunt. Et etiā certa est q postea nihil ab emulis aut hereticis vel infidelibus illis libris additū vel subtractū est vel mutatū: sed manēt in eadē integritate t puritate in q̄ scriptores eoꝝ illos tradiderūt. Et de hoc est certa eccl'ia: quia originalia eoꝝ incorrupta reseruata fuerūt semper sub magna custodia et diligētia in ipso sacrario tēpli apud iudeos: ita vt nihil liceret hēticis aut maliuolis corrūpere in illis. Jta dic̄ Augusti. ſz. de ciui. dei loquēs de libro iusti Enoch quē allegat beatus Judas in canonica sua. Et sic erat liber ille auctēticus t appꝛobatissimus: qz al's non allegaret in sacra scriptura q̄ est certissima. Postea tñ deuenit liber ille in manus hereticoꝝ t corruperūt eum: addētes multa falsa: ideo postea eccl'ia reiecit eū de numero libroꝝ suorum: t nemo iaꝫ ei adhibet aliquā auctoritatē: qz potius voluit priuari doctrina illius libri q̄ bona erat: q̄ꝫ q ꝓpter illā aliqua falsitas admixta recipiat. Nā melius erat eccl'ie etiā ꝑdere mediam partē libroꝝ sacroꝝ. imo etiā oēs libros q̄ꝫ ꝓmittere in illis vnicū mendaciū: etiā leuissimuꝫ. Nā si vnicū mendaciū concedat ibi esse. de oībus partibus scripture dubitabitur an vere sint. Et cū ille nō possint ꝓbari: qz solū fide cōstant manerēt omnes dubie: t sic eēt fides de dubijs qō est cōtra rōnes fidei. Nā de ratione fidei est firmissima adhesio sine vlla dubitatiōe: qz qui dubitat nō fidelis sed infidelis dī: vt patet extra de hereti. c.i.s. dubius in fide infidelis est. Nullo ergo mō ꝓcedēdū est q in aliquo libro sacre scripture aliqd mendaciū etiā leue possit esse: qz sic fides tota piret t tota auctoritas scripture. sicut ait Augu. in epla ad Hieronymū. t hī in decret. di. ix. c. si ad sacras. s. si ad sacras scripturas mendacia etiā officiosa admittimus: que illis manebit auctoritas: aut quo pōdere hereticoꝝ confundet ipsorum bitas. Jstum autē modū cōseruādi libros sacre scripture ne possent corrūpi tangit deus deuteronomij. c. 7. Ubi iubet q cū rex fuerit positus in solio regni sui: describet sibi deuteronomij huius legū accipiens exēplar a sacerdotibus leuitice tribus. Et sic nō solū voluit q describēt deuteronomiū sed etiā q illud esset ab exēplari q̄ hēbant leuite. s. qz illud erat incorruptū: ita de oībus libris alijs intelligendum est. Nam iusserat deus istū librū seruari in latere arche deuteronomij. xxxj. Jta credēdū q iudei de alijs facerēt. Hoc mō certa est eccl'ia q in libris sacris nihil falsitatis admisceri potuit. Hoc aūt posuit in canone. i. ordinauit recipiēdos eē regulariter t legēdos: t a nemine respuēdos aut negandos sub pena infidelitatis t rebelliōis. ¶ Alij sunt libri qui ꝫ ab eccl'ia teneātur in canone tñ non ponunt: qz nō adhibet illis eccl'ia hanc fidē: nec iubet illos regl'r legi aut recipi: t nō recipiētes nō iudicat inobediētes aut infideles. Hoc aūt est pp duo. ¶ Primo qz eccl'ia non est certa de auctoritate eoꝝ: ideo nescit an spū sancto ispirati scriptores eoꝝ dictauerunt eos. Nam tota auctoritas librorum sacre scripture ex hoc prouenit: qz firmiter tenemus scriptores illorum nihil de proprio ingenio scripsisse: sed solū q dictabat illis spūs sanctus. j. pe. p. Hoc primū intelligētes q ois ꝓphetia scripture ꝓpria interpretatiōe nō fit. i. hoc presupponēdum est q prophetia sacre scripture. i. tota ipsa que dī ꝓphetaliter scripta non fit ꝓpria interpretatiōe. i. non fit ex ꝓprio ingenio vel opinione eius qui scripsit: sed solū spū sancto. Et sequit̄. nō enim voluntate humana allata est aliquando prophetia. i. non ex desiderio nr̄o nec ex ingenio allata est ꝓphetia. i. scriptura ꝓphetica: sed spū sancto inspirati loquuti sūt sci dei homines. s. oēs scriptores sacre scripture quā hīus Petrus vocat ibi prophetiā inspirati sunt a deo ad scribendū q̄q̄d scripserūt. Jdeo impoſle erat eos errare: qz hoc deus erraret qui loquebat̄ per eos. Aliqui errant circa hoc putantes illud dictū beati Petri itelligi de solis scripturis ꝓphetarū sicut Ysa. Jere. t similiū. Sed falsus est: qz non est iste modus in scriptura nec apud antiqssimos vocandi aliquē librum prophetalē. Qō patet qz libri quattuor regum. t Josue. t Judicum t Ruth vocātur libri ꝓphetales apud oēs hebreos: t ita etiaꝫ Hieron. vocat ponens istos in ordine librorum prophetalium in suo ꝓlogo galeato. Et sic prophetia scripture dicitur ſm hoc tñ Petrum tota scriptura sacra q̄ prophetice scripta est. s. per reuelationē spūssancti. t spālem cōcursum eius cum scriptore ne in aliquo errare posset. Cuz autē dubitatur circa aliquos libros de scriptoribus eoꝝ an spiritu sancto moti sunt adimit̄ auctoritas illoꝝ: t non ponit illos eccl'ia in canone librorum suorum. ¶ Secūdo qz eccl'ia nō est certa circa tales libros an vltra id q̄ habuerūt a ꝓprijs auctoribus heretici aliq̄ miscuerint vel subtraxerint. Tales autez libros eccl'ia recipit ꝓmittens eos singulis fidelibus legere: ipsam quoq; in officijs suis illos legit ꝓpter multa deuota que i illis hītur. nemi nem tñ obligat ad necessario credendū id qō ibi habet: sicut est de libro sapientie Salomonis: t de eccl'iastico: t de libro machabeoꝝ: t de Judith t de Thobia. Jsti enim licet a xp̄ianis recipiantur: t probatio ex eis sumpta sit aliqualīr efficax: qz ecclesia istos libros tenet: contra hereticos tamē aut hebreos ad probādum ea que in dubiuꝫ veniunt nō sunt efficaces: sicut ait Hieronymus in ꝓlogo sup. Judith. scilz apud hebreos liber Judith inter agiographa legit̄: cuius auctoritaꝫ ad roborāda illa que in cōtentione veniunt minus idonea iudicat̄. ¶ Hijs presuppositis dicendū q̄ in veteri testamēto quidaꝫ libri ponūtur in canone. quidaꝫ non. Jlli qui nō ponunt sicut Judith t Thobias t duo libri machabeoꝝ: sapiētia: t eccl'iasticus non habēt inter se aliquē ordinem vel diuisionez: qui autez ponunt in canone habent ordinez. ¶ Sciendū autem q libri positi in canone habēt tres ordines. primus est legaliū. scōs ꝓphetaliū. tertius agiographoꝝ. Jn ꝑmo ordine legalium ponunt soli quinq; libri moysi qui apud iudeos vocātur thorach. i. lex. Alij vocant eos humas. i. quinariū quasi quinq; libri sūt. Et huic nomini corrēspōdet quoddā nomē grecum apud nos. s. pētateuchus quod interpretat̄. i. qnq; libri legis. Et isti sunt genesis. exodus. leuiticuꝫ. numerus. t deuteronomū. Qui vocātur legales: eo q̄ solam legē cōtinent: vel saltem principalīr legem cum in eis interdū quedam ipsorum historie inserentur pertinentes interdum ad eos quibus dabatur lex. ¶ Ordo librorum vocatur prophetalium siue prophetaꝝ: t continet libros octo. ¶ Primus est liber Josue. ¶ Secūdus est liber iudicuꝫ cum quo ponunt librum ruth. ¶ Tertius est liber samuel quez nos vocamus primū t scōm libros regum. ¶ Quartus est liber malachim. i. liber regum. vel ſm alios liber malachoch. i. regnorum. Sed vt ait Hieronymus melius vocat̄ liber malachim. i. regum. quaꝫ malachoch. i. regnorum. ¶ Quintus est Ysaias. ¶ Sextus Jere. ¶ Septimus Ezechiel. ¶ Octauus liber duodeciꝫ ꝓphetaꝝ minorum qui apud hebreos vnum volumē est. Liber autē Danielis non ponit̄ inter ꝓphetales sed inter agiographos in tertio ordine: ꝫ ille ꝓpheta fuerit. Causa huius declata est. s. ꝓlogum galeatū. ¶ Tertius ordo librorum est agiographoꝝ. Et in hꝫ ordine sunt nouē libri. ¶ Primꝰ est liber Job. ¶ Secundus liber Dauid. s. psalterium. qō apud hebreos quinq; incisionibus diuisum est: vno tñ volumine cōprehendit̄. ¶ Tertius est liber prouerbioꝝ qui est ꝑmus de tribus libris Salomonis: t apud hebreos vocatur masloth: idest parabole. ¶ Quartus liber est eccl'iastes ipsius Salomo. qui apud hebreos vocatur choeleth. apud grecos eccl'iastes. apud latinos ꝓcionator. Manet tamē nobis in vsu nomen grecum: qz greci prius imposuerunt nomina istis libris quā peruenirent ad latinos: ideo pleraq; eoꝝ manent semper apud nos. ¶ Quintus est cantica canticoꝝ: qui hebraice vocatur siraseriz. ¶ Sextus ē Daniel. ¶ Septimꝰ est liber Paralipomenō diuisus apud nos in duos q apud hebreos vocatur dibreiamin. i. v̄ba dierum: apud grecos vocat̄ Paralipomenon: t est genitiuus plalis numeri participij t interpretatur omissoꝝ vel relictoꝝ: qz ibi agitur de suppletionibus omissorum in alijs libris. Jdeo Hieron. vocat eum

chronicon

B

D Eccl'ia recepit t approbauit certos libros sacre scrip. q̄s posuit i canone.

Prima rō.

2ª ratio.

Quinq; lib. moysi s'libri legales.

Octo st libri prophetaꝝ.

Nouez lib. agiographi.

chronicon totiꝰ diuine scripture. ¶ Octauus est Esdras q̄ in duos libros diuisus est: ⁊ sub eo ꝓtinetur alius liber neemie. ¶ Nonus est liber Hester. Et ita cōpletur tertius ordo agiographoꝝ. ¶ Sunt ergo tres ordines librorꝝ veteris testamenti. Et in primo continentur quīq; libri. In scō octo. In tertio nouē: ⁊ ita sunt viginti duo libri. ¶ Alīj aūt ponunt in tertio ordine. xj. libros. s. cū predictis ponunt librum Ruth distinguētes cum alio Judicū: ponunt ēt librū trenoꝝ siue lamentationum Jere. qui vocatur apud hebreos cinoth: distinguentes eum a libro ꝓphetiarum Jere. ⁊ sic sunt. xxiiij. libri in canone veteris testamenti. De hīs oibus Hieronymus in prologo galeato. ¶ Multa dubia circa h̄ restabant. s. quare sint tres ordines librorum ⁊ nō plures nec pauciores: ⁊ quare quidam legales alīj prophetales: alīj agiographi appellantur: ⁊ non omneꝰ eodem nomine: ⁊ quare isti ponuntur in isto ordine ⁊ non in alio: ⁊ sic multis alīs dubīs que in presenti obmittuntur de quibus latissime declarauimus in expositione prologi galeati qui totus est de hac materia: ⁊ ponitur in principio primi libri regum.

Epilogatio de numero ⁊ ordine librorꝝ sacre scri.

Cōputatio aliorū ō nu. lib. bibl.

¶ De ordine librorꝝ noui testamenti. Qō. iij.

Qō. iij.

Queritur quis ordo sit librorum noui testamēti: ⁊ an ibi sit canon diuisus in ordines sicut in veteri testamento. Dicendum q̄ sicut declaratuꝫ est in precedenti questione quidam de libris veteris testi ponūtur in canone qui distinguitur in tres ordineꝰ vt dcm̄ est. Alīj ponuntur extra canonem: ⁊ omnes isti vocantur apocriphi. Nunc autem dicendum q̄ in nouo testamento non possunt assignari tales distinctiones. s. q̄ quidaꝫ libri sint in canone ⁊ alīj extra canonem qui sint apocriphi: qa in nouo testamento nullus liber apocriphus est: sed omneꝰ canonici: ita q̄ necesse est illis firmissime adhiberi fidē. Fuerunt tamen aliquando in ecclesia libri apocriphi qui tenebantur tanq̄ libri noui testamenti: sed iaꝫ non sunt. Unus erat liber pastoris. Iste fuit factus non multo tempore post sanctum petrum tēpore pīj pape ⁊ martyris. Nā tunc apparuit hermeti angelus in habitu pastoris ⁊ reuelauit ei q̄ pascha resurrectionis dominice die dñico celebrandū erat: q̄ tunc in ecclesia dubium magnuꝫ erat quo die deberet celebrari: ⁊ an nos deberemus celebrare pascha cū iudeis sic xp̄s celebrauit vel alio tempore. Et q̄ angelus apparuit in habitu pastoris. liber de reuelationibus eius cōditus tunc ab hermete vocatus est pastor. De h̄ patet in legenda pīj pape ⁊ martyris in libro p̄ historie triptite. Iste liber pastoris a principio fuit habitus in magna veneratione in ecclesia: ⁊ volebant euꝫ ponere in numero librorum sacre scripture q̄: erat de angelicis reuelationibus: q̄ tamen in eo reperta sunt aliqua dubia ⁊ aliquo modo nō concordātia sacre scripture ecclesia illum repulit. Et de h̄ facit mentionem Hieronymus in prologo galeato dicēs. Igitur sapiētia ⁊ iesu filīj Syrach liber. ⁊ Thobias. ⁊ pastor. nō sunt in canone. Iste liber pastoris non ponitur in canone sacre scripture.

A Libri apocriphi dñr libri qui sunt ex canone.

B ¶ Alius liber fuit a principio in ecclesia de quersatiōe pauli ⁊ tecle ⁊ de baptismo leonis: ⁊ hītur ibi mīta de laudibꝰ Pauli ⁊ Tecle: ⁊ dicebatur q̄ beatus Lucas ediderat istō volumen: ⁊ erat a principio dubium in ecclesia an deberet poni inter libros sacre scripture cum esset de rebus ptinentibus ad paulū. Quia tñ erant ibi multa suspecta de falsitate non fuit positus: licet apud plurimos in magna reuerentia haberetur. Postea vero cōpertū est quēdam aphricanū presbyterum illuꝫ edidisse: vt ait Tertulianuꝰ doctor aphricanus. De h̄ etiam Hieronymus in libro virorꝝ illustriuꝫ. c. de beato Luca sic ait. Igitur de laudibuꝰ Pauli ⁊ Tecle ⁊ totam baptizati leonis fabulam inter scripturas apochriphas computemus. Sed ⁊ Tertulianus vicinus apostolorum refert presbyterum quendam in Asia spāliter pauli amore conuictum apud Joannē: q̄ auctor esset libri ⁊ confessum se pauli amore h̄ fecisse. Ideo de dignitate sacerdotali fuisse deiectum. ¶ Plures etiam alīj fuerunt libri apocriphi in principio ecclesie: quorum nullum ecclesia in numero librorum suorum suscepit. Et sic non manet nunc liber aliquis apocriphus inter libros noui testamenti. Aliquis dicet quare inter libros noui testamenti non sunt aliq apocriphi: vt Thobias. Judith. ⁊ alīj de quibus Hieronymus in prologo galeato. ¶ Ad intelligentiam huius considerā

C Duobꝰ modis dr apocriphuꝰ aliquis liber.

dum q̄ libri dicuntur apocriphi dupliciter. Uno mō q̄: non constat de eorum scriptoribus an spiritu sancto dictāte scripserint. ⁊ etiam non constat de omnibus que in eis habentur an vera sunt. Non est tamen in eis aliquid q̄ manifeste falsum sit: vel qō valde suspectuꝫ sit de falsitate. ¶ Alio modo dicuntur libri apocriphi de quorum auctoribus non cōstat an a deo sint inspirati ⁊ insuper multa que habentur in ipsis libris vel sunt manifeste falsa: vel ō errore valde suspecta. Accipiendo primo modo libros apocriphos: scriptura non ponit illos in canone librorum suorum: ita vt debeat illis fides ex necessitate adhiberi: permittit tamen volentibus legere q̄ legant: q̄ non videtur inde sequi aliquod inconueniens: ipsa quoq; ecclesia illos legit. Accipiendo secundo modo apocriphos libros non solum ecclesia nō ponit illos in canone: imo nec aliquo modo ponit eos cum libris suis nec legit nec legentibus fauet: licet non omnino prohibeat. Annūciat tamen illis libros illos esse suspectos valde de falso: vt caueant quādo legerint ⁊ videant quibuꝰ fidem adhibeant. ¶ Primo modo sunt apocriphi libri quidam qui ponuntur extra canonem veteris testamenti: computantur tamen inter libros sacre scripture. s. liber sapientie ⁊ ecclesiasticꝰ ⁊ Judith: ⁊ Thobias: ⁊ libri machabeorum: de auctoribus enim horum non constat ecclesie an spiritu sancto dictante scripserint: nō tamen reperit in eis aliquod falsum aut valde suspectum de falsitate: sed potius in eis est doctrina copiosa sancta ⁊ deuota: ideo ecclesia legit illos ⁊ cōputat inter libros suos. Sic dicit Hieronymus in prologo super Judith qui incipit. Apud hebreos. s. q̄ liber Judith qui est vnus de apocriphis ab ecclesia recipitur: q̄ synodus nicena legitur eum inter libros sacre scripture cōputasse. ¶ Secūdo modo accipiēdo libros apocriphos ecclesia non ponit illos inter libros suos nec legit: ne videat fauere manifestis erroribus. Sic autem erat liber de laudibus Tecle ⁊ Pauli ⁊ de leone baptizato: ⁊ liber pastoris de quibus. s. diximus: ideo ecclesia non recipit eos inter libros suos. Et ob h̄ in nouo testamento non reperiuntur libri apocriphi: quia non ponūtur inter libros scripture apocriphi nisi primo modo. tamen nulli tales reperti sunt in nouo testamento sed apocriphi scō modo. Ideo ecclesia reiecit eos omnino. In veteri etiam testamento non ponuntur apocriphi primo sed secūdo modo. Qō patet q̄: liber quartus Esdre qui sic vulgariter appellatur eo qō continet aliqua satis suspecta reiectus est de libris veteris testamenti ⁊ raro reperitur in biblīs: nec est aliquis doctorū qui vnq̄ illum curauerit exponere: ne videretur in hoc fauere sibi: Nūq̄ etiam allegatur ab illis intelligētibus ⁊ eccl'ia nūq̄ illum legit sicut legit alios apocriphos de quibus. s. dictuꝫ est. ¶ Considerandus vlterius vt magis intelligatur quid sit liber apocriphus: q̄ vulgariter solemus vocare apocriphos scō modo supra posito Et sic quidam large loquentes vocant libros doctoruꝫ interdum apocriphos si in illis aliqua sint de falso suspecta. Et iura interdum isto modo loquuntur: sicut patet in epistola Gelasij pape in qua ponuntur libri approbati ⁊ reprobati ⁊ dubī ⁊ habetur in decretis. distin. xv. c. Sancta romana: ⁊ ibi ponitur itinerarium clementis liber apocriphus: ⁊ tamen iste ad libros doctoꝝ pertinet. ¶ Dicendum tamen q̄ proprie accipiendo libruꝫ apocriphum solum vocatur ille apocriphus: de quo putat ab aliquibus q̄ spiritu sancto dictante auctor eius illuꝫ scripserit: ⁊ tamen h̄ non ꝓstat: ⁊ insuper in illo libro reperiuntur aliqua de falso suspecta. Talis autem dicitur liber apocriphus scō modo respectu librorum sacre scripture. Naꝫ si constet de aliquo libro q̄ scriptus sit ab aliquo auctore solum per humanam peritiam: ⁊ non ex reuelatione diuina qualiscūq; ille liber sit siue verus siue falsus siue dubius nunq̄ vocabitur proprie apocriphus. Dicendum etiam q̄ in sacra scriptura nunq̄ ponitur aliquis liber scriptus ab aliquo doctore per solam peritiam humanam: etiaꝫ si de singulis scriptis in illo libro constaret certissime q̄ erant vera ⁊ necessaria. Ratio huius est: quia certitudo sacre scripture est in gradu altissimo: ideo debet esse tradita per mediū certissimum ⁊ infallibile: ⁊ illud est lumen supernaturale per reuelationem illustrans intellectuꝫ scriptoris sacre scripture. Certitudo autem que habetur per humanā peritiā quātumcūq; sit magna nō habetur nisi ex lumine naturali in-

Prio mō.

Scō mō.

D

tellectus: ꝛ illud potest deficere etiam si homo sit excellens: cum ipsi viri eruditissimi interdum errēt sicut dixit Oratius de Homero maximo poetarum ꝙ interdum bonus dormitat Homerus. Et sic nihil traditum per humanum ingeniū potest ad tantum certitudinis gradum peruenire: quin aliquo modo possit de illo dubitari. Sed de eis que traduntur in sacra scriptura nullum dubium esse potest: etiaz si illa nō probentur: Ideo libri confecti per solam sapientiam humanam quātumcūqz sunt certissimi non possunt poni inter libros sacre scripture: ꝛ consequenter libri facti a doctoribus siue veri siue falsi siue dubij: non vocant proprie apocriphi: qz liber apocriphus proprie dicitur prout opponitur certitudini sacre scripture: de cuius libris cōstat ꝙ per spūm sanctum scripti sunt: ꝛ ꝙ nō sit in eis aliquid de falsitate suspectum. Vocatur ergo proprie apocriphus liber de laudibus Tecle: ꝛ liber pastoris: qz de hijs credebaꝫ a multis ꝙ scriptores eorum per spiritum sanctum scripserint: ꝛ tunc ōbebant poni inter libros sacre scripture. Quia tn nō constat de h ꝛ insuper in eis quedam de errore suspecta sunt non adhibetur eis fides que adhibetur libris sacris: ꝛ quātum ad h sunt proprie apocriphi. ¶Ad quesitum principale dicetur ꝙ non potest esse talis habitudo omnino inter libros noui testamenti: sicut inter libros veteris testamenti: qz ibi sunt quidam in canone ꝛ alij extra canonem. s. apocriphi: in nouo autem testamēto nulli sunt apocriphi qui possint poni extra canonem: vt declaratum est. ¶Dicendum autez ꝙ omnes libri noui testamenti sunt in canone. s. qz omnes ab ecclesia recipiuntur regulariter ꝛ leguntur: ꝛ omnes illis ex necitate sub pena infidelitatis fidē certissimam adhibē tenēt. Non est tn in isto canone distinctio triuz ordinum sicut in libris veteris testamēti: vt diximus in precedēti questione: quia ad h oportebat esse differentiam magnam in dignitate librorum: sicut in veteri testamēto legales valde excedunt in auctoritate super prophetales: ꝛ prophetales super agiographos. ¶Item est diuersitas quantuz ad auctores: quia quorūdam habentur certi auctores. s. legalium ꝛ prophetalium: agiographorum autem non semper reperiuntur certi auctores. Et alie multe differentie sunt inter eos de quibus declaratum est late in prologo galeato. Iste autē differentie non reperiuntur ita plane in libris noui testamēti: vt. j. declarabitur: ideo non assignātur hic tales ordines. ¶Item in veteri testamento sunt multi libri: ꝛ ob h conueniens est assignari differentiam ordinis in canone eorum: in nouo autez testamento sunt pauciissimi: ideo non potuerunt ibi esse ordines tales. Nam si in canone noui testamēti esset aliquis ordo: solum ille esset propter dignitatez differentem: ꝛ essent duo ordines. Unus in quo ponerentur quattuor euangelia que alios libros dignitate excedūt: in secundo ordine ponerentur omnes alij libri: qz non est iter eos differentia dignitaꝫ. De quo magis dicetur. j. in quadam questione.

¶Distinctio librorum sacre scrip. in. q̄ttuor ordines. Qō. iiij.

Queritur dato ꝙ libri noui testamēti non possint distingui per tres ordines canonis sicut libri veteris testamenti: an possint distingui per legales ꝛ sapiētiales ꝛc̄. sicut illi. ¶Respondendū ꝙ ista distinctio bene conuenit libris noui testamenti. Pro quo sciēdum ꝙ omnes libri veteris testamenti tam existentes in canone q̄ apocriphi distinguūt in quattuor ordines: licet isti ordines non faciant canonem. s. legales. prophetales. historici: ꝛ sapientiales. ¶In primo ordine ponuntur soli quinq; libri Moysi: quia illi proprie vocantur lex. Licet eniz inter dum ibi inserantur historie: qz tamen pertinent ad legis lationem aliqualiter que ibi precipue traditur dicunt totaliter esse legales. Uerū est autez ꝙ ēt in alijs libris sacre scripture interdum ponuntur mandata dei que sunt leges: qz tamen illi libri non principaliter mandata continent nō vocantur legales. ¶In secūdo ordine. s. prophetaliuz ponuntur quattuor prophete maiores. s. Ysaias: Jeremi. Ezechiel: Daniel. Ponuntur etiaz duodecim prophete minores. Ponitur etiam liber Baruch qui propheta fuit ꝛ notarius Jeremie. Ponitur etiaz ibi liber trenorum: non ꝙ directe contineat prophetiam: sed qz est pars quedam decisa de fine libri Jere. qui ponitur inter prophetias. ¶Considerandum autem ꝙ aliter vocamus libros prophetales q̄s vocent iudei ꝛ etiam Hieronymus in prologo galeato: vbi sm ordinē canonis facit de libris prophetalibus: ꝛ inter illos ponunt Josue. iudicum. ꝛ Ruth. ꝛ libri regum: isti tamen nō vocantur h prophetales sed historici. Diuersitas est: qz hic accipitur liber prophetalis qui ab aliquo propheta scriptus est: ꝛ materia illius est tota vel saltez principaliter de prophetis. Et hoc modo libri regum: ꝛ Josue: ꝛ iudicum: ꝛ Ruth: non sunt prophetales: qz licet a prophetis constet eos esse conscriptos: materia tamen eoz nō est pphetalis: sed historica. Alio modo accipitur liber prophetalis de quo constat ꝙ a propheta aliquo conscriptus sit licet non contineat materiam prophetalem. Et hoc modo accipit apud iudeos liber prophetalis ꝛ in prologo galeato: ꝛ sic liber Josue: iudicum ꝛ Ruth: ꝛ libri regum sunt prophetales: qz constat eos a prophetis esse conscriptos. Qui autem prophete illos conscripserint declarauimus in prologo galeato: ꝛ etiā de quo libet eorum patet in principio libri sui: qz ibi tetigimus. Et sic accipimus nūc prophetales strictius q̄z Hieronymus. s. ꝙ quicunqz liber vocatur h prophetalis erit etiaz apud hebreos ꝛ Hieron. prophetalis: ꝛ ponetur in secundo ordine canonis. Sed non cōuertitur: qz multi vocātur ibi prophetales quos hic non vocamus prophetales. Hoc autem fallit in solo libro Danielis quem hic vocamus prophetalē: apud iudeos tamen ꝛ Hieron. in prologo galeato non vocatur prophetalis nec ponitur in secundo ordine. sed ponit iter agiographos in tertio ordine. Causa est qz de auctore huius libri non ita constat clare sicut de ceteris libris prophetalib⁹ licet materia eius sit prophetica: de quo magis declarauimus in pplogo galeato. ¶In tertio ordine ponūtur historici. s. Josue: ꝛ liber iudicum: ꝛ Ruth: ꝛ quattuor libri reguz: ꝛ duo libri paralipomenō: ꝛ vnus liber neemie ꝛ duo libri Esdre. Naz quartus totaliter est apocriphus ꝛ rarissime consueuit poni in biblijs: vt patet precedenti questione. s. ij. vt liber Judith: ꝛ liber Thobie: ꝛ liber Hester: ꝛ duo libri machabeorum. ¶In quarto ordine ponuntur sapientiales qui ad sapientiam pertinent eo ꝙ sunt morales: ꝛ ponuntur in eis documenta ad vitam. Et licet in istis aliquando tanguntur historie que pertinent ad historicos vel precepta que pertinent ad legales: tamen quia intentio precipua eorum est de moribus agere: dicuntur totaliter sapientiales: licet inter eos vnus sit qui specialiter sapientia vocatur: qui apud quosdam vocatur sapientia Salomonis ꝛ apud alios dicitur liber philonis iudei. Cur autem istud nomen speciale habuerit declarabitur in prologo sup ipm librum. Cōmuniter tamen dicitur h fuisse qa quasi specialiter traditur sapientia in libro illo. In hoc ordine est psalterium Dauid. ꝛ liber Job: ꝛ tres libri Salomonis. s. parabole ecclesiastes. ꝛ cantica canticorum. ꝛ liber sapientie. ꝛ ecclesiasticus. De ipso tamen psalterio dicendum ꝙ potest poni inter libros prophetales vel inter sapiētiales. Inter prophetales quidez: quia multa in eo prophetice anūciata sunt ꝛ precipue de christo. Nam Dauid dicitur propheta per excellentiaz: ꝛ tamen omnes pphetie sue sunt in psalmis: qa preter psalmos nihil ipse edidit. Dicitur tamen Dauid propheta maximus de prophetis secundi ordinis qui erāt prophete ad canendum: non de pphetis primi ordinis p quos s. recipiebantur reuelationes ꝛ anūciabantur futura populo. De hoc declaratum est primo regum. ꝛ 2. ꝛ primo paralipomenon. vij. ꝛ. xvj. ꝛ. xxi. ꝛ. xxv. Potest autem poni inter sapientiales: quia multum pertinet liber ille ad doctrinam humanam: eo ꝙ pro maxima parte continentur in eo laudes diuine que pertinent ad humanam instructionem.

¶Sciendum autem ꝙ licet in isto libro contineantur prophetie. Judei tamen ꝛ Hieronymus non ponunt in secundo ordine canonis inter prophetales: sed in tertio ordine inter agiographos: vt patet in prologo galeato. ¶Nūc autem dicendum de libris noui testamenti: ꝙ ipsi etiaz distinguntur per istos quattuor ordines licet non cōsueuerimus dicere ꝙ canon librorum noui testamenti distinguatur per aliquos ordines. ¶In primo ordine sunt legales ꝛ h ponuntur quattuor libri euangeliorū. Nam licet quasi in omnibus libris noui testamenti tradantur precepta que possunt vocari leges noui testamenti: vnicus tamen fuit legislator noui testamenti. s. christus: ideo libri illi qui continent gesta ꝛ dicta christi inquantum ab illo dicta ꝛ facta sunt dicunt

libri

Ea q̄ traduntur in diuina scrip. ēt si non ꝓbēntur certissima sunt.

Duob⁹ modis dicūt libri aliq sac. scri. pphetales.

ꝑ. mod⁹

2⁹ mod⁹

Responsio ad q̄situm ꝓncipale.

In nouo testamēto nō ponunt libri apocriphi sicut in veteri: qa nō pōt esse inter eos similis habitudo.

L

3⁹ ordo s. librorū historicorum.

4⁹ ordo s. librorū sapialiū ꝛ q̄re dicant sapientiales.

Q̄ō. iiij.

A

Libri noui testi distinguunt per legales ꝛ sapientiales.

Tāgit duplex ordo pphetaꝝ

Librorū veteris testi q̄ttuor ordines.

Primus ordo. s. librorū legaliū.

D

Distinctio lib. noui testamēti in q̄ttuor ordines.

Scūs ordo s. propheta liū librorū.

ꝑ⁹ ordo lib. noui testi. s. legalium.

B

libri proprie legales. Dixi autem inquantum ab illo dicta vel facta sunt: quia in omnibus aliis libris noui testamenti continentur plurima dicta ⁊ facta christi: non tamē vt inquantum ab illo dicta vel facta erant: sed inquantum recitabantur ⁊ allegabantur ad propositum illorum q libros illos scripserunt. Euangeliste autem fuerunt historiographi christi describētes gesta ⁊ facta christi solum; vt inquantum ab illo dicta ⁊ facta erant. Ideo isti libri euangeliorum directius pertinent ad christum legislatorem q̄z ceteri libri noui testamenti: licet in eis dicta aut facta christi contineantur. ¶ Secundus ordo est prophetalium. Et in toto nouo testamento non est nisi vnicus liber prophetalis s. apocalypsis Joannis: quia ibi ponuntur reuelationes facte beato Joāni de statu vniuersalis ecclesie a principio sui vsq̄ ad finem seculi: quātum ad aliquas res precipuas que in ea acciderunt ⁊ alique credūtur euenture. De isto libro fuit dubium apud antiquos: quia quidam putauerunt eū non esse beati Joannis apostoli: sed dixerunt q̄ quidaz presbyter in asia vir sanctus illum ediderat. Jaz tamen tota ecclesia tenet firmiter illum esse librum beati Joannis apostoli. de hoc Hieronymus in libro illustrium virorum: ⁊ etiam in libro ecclesiastice historie: quam scripsit Ruphinus grecus ⁊ complent Hieron. ¶ Tertius ordo continet historicos. Est autem vnus liber historicus in toto nouo testamento. scilicet actuum apostolorum quem beatus Luc. scripsit incipiens a christi ascensione vsq̄ biēnium postq̄ "Paulus fuit rome in carcere tempore Neronis: vt colligitur ex ipso libro ⁊ ex prologo Hieronymi. super eum: ⁊ magis in libro illustrium virorum vbi agit de beato Luca. ¶ Quartus ordo est librorum sapientialium. Et hic ponuntur duo libri. scilicet epistole Pauli. ⁊ epistole canonice. Sunt autē epistole Pauli quattuordecim: vt diximus. ā. questione prima. c. Canonice epistole vocātur sic: idest regulares: scilicet quia regulariter recipiuntur ab omnibus fidelibus ⁊ firmiter illis credunt. Et vocantur sic ad differentiam multarum aliarum epistolarum que apud multas ecclesias reperiebā tur ex nominibus aliquorum apostolorum. Qz tamen erāt in eis aliqua suspecta de errore: ⁊ non constabat an essent illorum apostolorum quorum habebant titulos: non recipiebantur cōmuniter apud omnes ecclesias. nec nunc recipiū tur. Iste autez canonice epistole regulariter ab omnibus fidelibus ⁊ ecclesijs recipiuntur: quia constat illas esse illorū apostolorum quorum nominantur: ⁊ non sunt suspecte de aliquo errore: ideo vocate sunt canonice: idest regulares. De epistolis Pauli quare non vocentur canonice cum etiaz regulariter recipiantur. Dicendum q̄ ille quia multe sunt: collecte sunt in vnum corpus: ⁊ faciunt vnuz volumen. Et qz de illo nunq̄ dubitatum est non fuerunt nominate canonice: ad differentiam earum de quibus dubitabatur. Secus autem de istis quas canonicas vocamus: quia cū sint pauce erant disperse: ⁊ mixte cum aliis de quibus dubitabatur: ideo istas ad differentiam illarum canonicas nominauit ecclesia. ¶ Alia ratio conuenientior est: scilicet q̄ istud nomen datum fuit sibi in defectum alterius nominis proprij. Nam epistole pauli collecte in vnum corpus vnum volumen efficiūt quod a suo auctore vocatur: scilicet liber epistolarum pauli: iste autem canonice epistole nō sunt vnius apostoli: ita vt possint nominari ab vno: sed quattuor apostolorum. Si igit quelibet earum per se nominari deberet proprium nomen haberet ab auctore suo: ⁊ ita allegamus quando inducimus testimonia ex illis. Qz tamen nulla earum per se facit librum: sed omnes simul vnum constituūt non potuerunt vocari ab aliquo de auctoribus suis: ⁊ qa non habebant aliquod nomen proprium quod toti libro cōueniret vocate sunt canonice: ideſt regulares. ad differētiā aliarum quas ecclesia cōmuniter non recipit. De istis canonicis epistolis dicendum q̄ habent quattuor auctores: scilicet Jacobum. Joannem. Petrum. ⁊ Judā. Ipse tamē sunt septem: scilicet vna Jacobi. due Petri. tres Joannis. vna Jude. ¶ Nunc dicendum q̄ tam epistole pauli quam canonice sunt libri sapientiales: quia in illis solum continentur doctrine morales. Et licet ibi sint multa precepta saluatoris que sunt leges ipse: tamen non tradiderunt illa in epistolis ipsis tanquam leges: sed tāquam doctrinas morales: ideo vocantur libri sapientiales. Verum est tamen q̄ omnes ille doctrine nos obligant nec possunt mutari: quia non sunt tāquam precepta positiua: sed magis vt de iure nature que simpliciter obligant. An tamen omnia necessario obligent vel aliqua dicta apostolorum sint dispensabilia forte tangetur. j. in quadam questione licet sit materia propria. j. ad corinthi. capl'o. xiij. ⁊ in aliis locis epistolarum Pauli.

¶ De habitudine librorum sacre scripture respectu librorum humanarum scientiarum. Qō. v.

Queritur de habitudine librorum sacre scripture tam noui q̄ veteris testamenti respectu librorum sciētiarum humanarum: ⁊ que sit auctoritas istorum ⁊ illorum: respōdendum q̄ auctoritas proprie ab auctore dicitur ideo tm̄ aliquis liber habet de auctoritate quantus erat gradus vel excellentia auctoris sui. Et si isto modo queramus auctoritatem in scientijs nō conueniēter fiet: qz eiusdem scientie sunt multi auctores: quorum quidam illam bene tradiderunt alij autē male: ⁊ cōiter antiqui non ita bene vere ⁊ cōplete tradiderunt sicut noui. Ratio est qz noui potuerunt videre quicquid dixerunt veteres: ⁊ insup multa potuerunt ex se ipsis cogitare. ⁊ tēpus quottidie nouas tribuit inuentiones: vt patet primo ethicorum. s. tēpus est bonus cooperator horum: ⁊ per tempora artium additamenta facta sunt. Alia ratio est fm quosdam asserētes ingenia nouorum esse excellentiora igenijs antiquorum. Et h̄ tenet Prisscianus i prologo maioris voluminis. Istā tm̄ rationem nec approbo nec improbo: qm̄ a fructibus cognoscetis eam. vt xps dixit de arbore ⁊ homine. Est tamē h̄ tenēdum q̄ licet noui in aliquo videātur antiquos excellere: semper tamen antiquos magis laudare debemus: qm̄ nisi ppter eos non excederemus ipsos. Ipsi enim nobis excellendi modū prestiterunt. Et nō solum quantum ad antiquos qui bene scripserunt intelligendū, est: sed etiam quantum ad illos qui in multis errauerunt: qz sicut recte docens instruit: ita fl'a scribens motiuum tribuit posterioribus vera inueniēdi. Ideo adhuc laudādi sunt: sic dicit Ari. primo metaphysice de quibusdam antiquis musicis: qui iperite musicam tradiderūt. Dicit tamē q̄ adhuc isti laudādi sunt: quia nisi illi fuissent multis melodijs carerem⁹. s. qz error illorum tribuit nouis māz inueniendi id in quo ipsi defecerūt. Dicendum ergo q̄ non cōuenienter consideratur auctoritas alicuius scientie p auctores. ideſt per illos qui eā tradiderunt qz non sunt omnes illi eiusdem gradus auctoritatis: sciētia tamē in se sicut vna est: ita vnū gradum ⁊ certum habet auctoritatis: ⁊ non aliquādo maiorem aliquādo minorem. Considerando autem ipsam scientiam in se ipsa: auctoritas eius prouenit ex duobus. scilicet ab obiecto ⁊ a modo procedendi. Nam scientia illa que est de nobiliori obiecto est maioris auctoritat̄. Ista duo tangit Aristote. in prohemio primi de anima. ¶ Q̄ctus ad primum scientia naturalis est excellentior q̄ mathematica: quia est de meliori obiecto. ¶ Q̄ctum ad secundum scientia mathematica est excellētior omnibus: eo q̄ ipsa sola est demonstratiua: naturalis autem non demonstrat cum potius arguat ex posteriori: scilicet ex effectibus qui sunt nobis magis noti q̄ cause: vt patet in prologo primi physicorum. ¶ Ex hijs potest aliquo modo considerari de auctoritate scientiarum ⁊ sacre scripture. Quidam putauerunt scientias esse maioris auctoritatis: eo q̄ ille probant ⁊ clare ostendunt. Libri autem sacre scripture referunt ⁊ non probant. Dicendū q̄ maior est certitudo sacre scripture q̄ scientiarum humanarum: quia certitudo illarum est solum quedam euidentia: inquātuz clare deducitur conclusio ex principijs per se notis: ita vt interius illaz videat. Certitudo autem sacre scripture non est euidentia: cum de traditis in ea non sit scientia: sed fides. Ipsa autem fides includit in ratione sui quandam obscuritatem cum sit de nō apparentibus. scilicet: fides est argumentum non apparentium. ad hebre. xj. Et aliquando apostolus cognitionez fidei vocat enigmaticam vel specularem: que dicit diminutionem. j. corinthi. xiij. scilicet. Videmus nunc per speculum ⁊ in enigmate. Certitudo autem fidei est firmitas adhesionis: quia licet ea que credimus clare non videamus: magis tamen illis assentimus q̄ questionibus demōstratis. Nam potius aliquis fidelis negabit veram esse conclusionem demōstratam q̄ aliquem articulum fidei: vt. j. declarabitur. Ideo nō est maior certitudo scientie q̄ fidei: ⁊ consequēter non est maior au-

E Secundus ordo librorum noui testamenti. s. prophetalium.

F Tertius ordo librorum noui testamenti. s. historicorum.

G Quartus ordo librorum noui testamēti scilicz sapientialium.

Epl'e canonice duplicī rōne sic vocate fuerūt. Prīa rō Secunda rō.

H Epistole pauli ⁊ canonice: sūt libri sapientiales:

Qō. v. Responsio ad qōnez.

A

Ari. p̄ etb.

Magis sūt laudādi auctores antiqui quaz noui.

B

Maior est auctoritas sacre scripture q̄ omniū aliarum scientiarum.

Prio excellit sac. scri. alias scias ex parte auctoris: qui est deus.

ctoritas scientiaꝝ humanaruꝫ ꝙ̃ sacre scripture: sed potius auctoritas excellit valde omnes scientias cuiuscũqꝫ auctoritatis: ⁊ de quocũqꝫ obiecto sint: ⁊ qualitercũqꝫ ōmōstret. Et excellit in multis. ¶ Primo ex parte auctoris: quia auctores scientiarum sunt ipsi homines: cum ipsi eas inuenerint sicut dicitur primo metaphysice. q̃ propter nimium admirari inceperunt philosophari. i. inuenire partes philosophie q̃ sunt diuerse scientie. Ipsi quoqꝫ eis per tempus supplementa dederunt: sicut dicitur primo ethicorum per tempora partiũ additamẽta facta sunt. Sacre scripture auctor solus deus est. Ipse enim reuelauit quicquid in ea continetur. Et licet homines ea descripserint non proprio ingenio nec ex propria opinione: sed solum dictãte spiritu sancto qd scriberent: vt patet. ij. petri. p. homo autem purus nõ est auctor sacre scripture. Q̃ vt declaratum fuit. ō. in. questione iij. si constaret aliquem librum esse certissimum nec esse ibi quicqꝫ suspectum de errore: sed potius res sacras: dum tñ sciremus illum factum ab aliquo viro perito per solã humanam peritiam nullo modo poneretur inter libros sacre scripture. Causa ibi declarata est. Et quia vt diximus auctoritas libri vel sciẽtie est ab auctore: quãto deus qui est auctor sacre scripture excellit hominem: tanto scientias humanas excellit sacra scriptura: non quidem quãtitate sed proportionaliter; quia alias excederet illas in infinitũ cũ deus excellat hominem in infinitum. Nulla tamen creatura quãtumcũqꝫ perfecta excellit alteram in infinitum: quia nulla creatura est infinita. ¶ Secundo est excellentia ex parte modi certificandi vel tradendi. Nam tota certitudo scientiarum humanarum est per lumen intellectus: fm q̃ cognoscũtur per se nota: ⁊ ipsas res dubias resoluimus vsqꝫ ad per se nota ⁊ facimus eas videri ipsi intellectui sicut res per se notas: ⁊ sic conficiuntur conclusiones scientifice. Istud autẽ lumen intellectus humani est paruuꝫ ⁊ potens deficere cũ sit quedam creatura: maxime quia anima nostra est infima omnium intelligentiarum: ⁊ est in confinio intelligentie ⁊ corporis: vt patet in libro de causis: ⁊ sic potest in mltis deficere: ideo res ab ea inuente non erunt omnino perfecte: sed adhuc de eis poterit dubitari: medium autem tradendi sacram scripturam est per lumen increatum q̃ illustrat scriptores eius. Et sicut lumen illud nõ potest deficere: ita nec scriptores inquantum diriguntur ab illo possibile est errare aut mentiri: cum tota scriptura sit prophetia quedam: sicut accipit beatus Petrus. ij. pe. p. non quidem inquãtum tota agat de reuelatiõibus circa res futuras: quod nos stricte vocamus prophetiam: sed sicut ille qui pronunciat futura vocatur propheta: quia nõ potest illa nisi spiritu sancto reuelante predicere: ita cum tota scriptura sacra fuerit scripta solum spiritu sancto reuelãte ⁊ dirigente scriptores licet cõtineat res historicas: vel doctrinales aut legales vel cuiuscunqꝫ modi vocabitur tota prophetia. Et istum modũ prophetie accepit beatus Petrus in dicto loco: ꝑ ex littera planissime. Magna ergo: imo maxima omnium auctoritatum que sub celo esse potest: est auctoritas sacre scripture. ¶ Quomodo autem scriptores vel annunciatores primi sacre scripture imutati fuerint per illud lumen increatũ ad predicendum h: dico q̃ fit quinqꝫ modis. s. apparẽte angelo in effigie humana: ⁊ loquente. ¶ Secundo modo per vocem que audiebatur: non visa effigie loquẽtis. ¶ Tertio modo per visionem imaginariam: imutando fantasiam in sõno vel in vigilia. ¶ Quarto modo per solam imutationem intellectus: nullo exterius facto in corpore: ⁊ h̃ in vigilia. ¶ Quinto modo per imutationem intellectus ⁊ elevationem vsqꝫ ad extasim: factis exterius immutationibus in corpore sicut in mortuis. De quibus modis late declaratum est numeri. xij. ⁊. ij. parali. xviij. in quadam questione. ¶ Tertio excedit sacra scriptura scientias in certitudine. Nam licet certitudo cuiuslibet scientie proprie dicte maxime in mathematicis sit euidentia quedam ⁊ claritas ipsius rei que scitur: maior tamen est certitudo sacre scripture. Q̃ patet. Incertitudo conclusionum in scientijs: ⁊ euidentia earum habetur ex certitudine ⁊ euidentia principiorũ: ita q̃ principia sunt magis certa ⁊ cognita q̃ cõclusiões: ideo Aristote. vj. ethicorum. vocat principia magis credita q̃ cõclusiones. i. magis certa. Cognitio tamen vel certitudo ipsorum principiorum que sunt quedam propositiones multuꝫ

Scriptores sac. scri. fuerunt imutati ad scribẽdum sacram scrip. qnqꝫ modis.

ꝑmo modo
ſcõ modo
tertio mõ.
ꝙrto modo
ꝙnto mõ.

E

Tertio. Excellit sa. scrip. alias scias in certitudine.

vniuersales licet non habeatur per aliquam probationem: dependet tamen ex cognitione sensitiua: sicut in ista q̃ totũ sit maius sua parte: probatio habetur per oculuꝫ: ⁊ sic eis certitudo intellectus ad vltimum reducitur ⁊ resoluitur ad certitudinem cognitionis sensitiue: quia illa est principiuꝫ eius cum dicamus q̃ nihil sit in intellectu quin prius fuerit in sensu. Certitudo tamen sacre scripture est maior q̃ certitudo que habetur per sensum: quãtum ad adhesionem vel firmitatem credite rei. Nam magis assentimus rebus creditis q̃ rebus visis: sicut declarabat beatus Petrus. ij. pe. p. Vbi cum dixisset de transfiguratiõe domini quam ipse oculis conspexit: ⁊ vocem illam de celo allatam auribus suis audiuit: magis tamen se dicit credere dictis prophetaruꝫ q̃ visioni sue: cum ait. Delapsa voce ad eum a manifesta gloria. Hic est filius meus dilectus ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de celo allataꝫ: cum essemus cum ipso in monte sancto. Et seqtur. Et habemus firmiorem prophetice sermonem: cui benefacitis accedentes. Et sic dixit firmiorem esse probationem ex prophetico sermone: q̃ ex eo q̃ ipse viderat. Ex quo sequitur q̃ si ōduceretur fidelis ad hoc vt oporteret negare aliquam rem quam videt ⁊ experitur: aut aliquem articulum fidei: potius deberet negare ea que videt: cum dixerit beatus Petrus firmiorem esse prophetiaꝫ quã ea que videmus. Et ratio est: quia circa ea que videmus posset homo aliqualiter deludi: sicut fit in prestigijs vel in patientibus ophthalmiam: qui iudicant oia que vident esse alterius coloris. Circa ea tamen que sunt in sacra scriptura non potest esse error cum spiritussanctus illa dixerit. Ideo magis assentiendum est sacre scripture q̃ visioni. ¶ Quarto excellit sacra scriptura scientias quantuꝫ ad necessitatem. Quia quicquid est in sacra scriptura est simpliciter necessarium ⁊ ineuitabile post q̃ iam scriptum est: ita vt facilius esset perire totum mundum q̃ deficere aliquid in sacra scriptura: sicut christus dixit. Celum ⁊ terra transibunt. verba autem mea non transient: ideſt magis facile est celum ⁊ terram transire: ideſt desinere esse q̃ frustrari verba mea. Et sicut dicitur de verbis christi: ita intelligendum est de omnibus alijs que sunt i sacra scriptura. Quia sicut verba sua erant verba dei: quia ipse erat deus: ita verba omnium aliorum qui dixerunt aliquid in sacra scriptura sunt verba dei: quia deus per eos loquebatur: sicut dicitur ō apostolis non estis vos qui loquimini: sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Matthe. x. ⁊ Luc. xxj. In scientijs autem humanis nõ est simpliciter necessitas ⁊ ineuitabilitas: quoniam multa iudicant tales scientie esse simpliciter necessaria tãquaꝫ deducta ex suis principijs: ⁊ tamen possunt frustrari ⁊ aliquando frustrant: sicut patet de scientia astrologica que est propria scientia cum sit vna de demonstratiuis: ⁊ per illam iudicat astrologus simpliciter necessariuꝫ: q̃ si nũc sol est in circulo meridiei vel in puncto orizontis q̃ vsqꝫ ad vigintiquattuor horas erit iterum in circulo meridiano vel in puncto orizontis. Et tamẽ hoc potest frustrari ⁊ frustratum est tempore Josue cum ad preces eius deus fecit stare solem sine motu quasi spatio vnius diei: ⁊ nõ fuit vnq̃ tam longa dies iosue. i. Similiter iudicat astrologus necessarium est q̃ sol per motum diurnum qui est motus raptus moueat ab oriente in occidente: ⁊ simul omnia astra. Et tamen hoc frustrari potest: scilicet q̃ moueatur motu diurno ab occidente in orientem: sicut factum est tẽpore Ezechie: quando fecit deus redire solem per decem lineas in horologio Achab: ⁊ postea redijt ad cursum suum. iij. regum xx. ⁊ Ysa. xxxviij. ita de ceteris conclusionibus que putantur necessarie in istis scientijs poterit esse frustratio. Nũq̃ tamen frustratuꝫ fuit aliquid de sacra scriptura: nec est possibile frustrari. Ideo ipsa habet maiorem necessitatem ⁊ ineuitabilitatem q̃ scientie humane. Et ex hoc etiam probatur q̃ supra dicebat: scilicet q̃ sit maior certitudo sacre scripture q̃ scientiarum: quia illud quod est magis necessariuꝫ ⁊ ineuitabile est magis certum. Et fm hoc ponemus tres gradus certitudinis. ¶ Primus est sacre scripture. ¶ Secundus cognitionis sensitiue. ¶ Tertius est sciẽtiaruꝫ humanaruꝫ: scilicet quia sacra scriptura est magis certa q̃ cognitio sensitiua: scilicet q̃ visio: vt supra declaratuꝫ est: ⁊ cognitio sensitiua est magis certa q̃ scientifica cum ꝓncipiuꝫ scientie sit ex sensu: vt supra declaratum est: ideo nõ solum

Potius negãda est res quaꝫ videmus: q̃ articulus fidei.

4° excellit sacra scri. oẽs alias scias q̃tum ad neccitatẽ q: oẽ q̃ in ea est neciũ ⁊ ineuitabile.

Astrologi scia p sacraꝫ scri. frustraꝫ alicq̃: sic ipse Josue quãdo sol stetit in celo.

sacra

D

2°. scia sac. scrip. excellit alias sciẽtias ex pte modi tradendi.

ſacra ſcriptura eſt magis certa quã ſcientie ſed etiam magis certa q̃ꝫ principia prima omniũ ſcientiarum. ¶ Quinto excellit ſacra ſcriptura omnes ſcientias ex parte obiecti: quod ſpecificat ipſam ſcientiam ⁊ tribuit ei dignitatez. obiecta autem omnium ſcientiarum ſunt res create: obiectum autem ſacre ſcripture inquãtum ipſa tota eſt vnum corpus ẽ deus: quia non agitur in ea niſi de deo vel de rebus inquãtum habent quãdam attributionem ad deum. ſcilicet inquantum a deo creantur: vel gubernantur: vel ab eo diriguntur: aut in ipſum tendunt: ⁊ ſic de varijs modis attributionuz. Nã ſic etiam eſt in ſcientijs q⁹ de quibuſdam agitur in eiſ que non ſunt obiectum ipſarum nec partes obiecti: ſed habent atributionem ad obiectum: deus autem excellit in immenſum omnem rem creatam: ideo ſacra ſcriptura ex parte obiecti excellit valde omnes ſcientias humanas. ¶ Sexto excellit ſacra ſcriptura ex parte vtilitatis: quia non ſolum ipſa perficit intellectum per hoc q̃ cognoſcitur ſicut faciunt ſcientie ſpeculatiue: ſed etiam confert nimis ad ſtatum hominis. Et quãtum ad ħ ſcientie ſpeculatiue ⁊ generaliter omnes humane ſunt inutiles: ipſa autem ſacra ſcriptura eſt vtiliſſima quia per eam eſt ſalus. Nam niſi quis crediderit que in ea habentur peribit in eternum: ⁊ ſi crediderit ipſa diriget euz in vitam eternam: Ideo ſacra ſcriptura vocatur liber vite: ſicut dicitur ecc. 34. ſ. Hec omnia liber vite: ideſt totuz quod habetur in ſacra ſcriptura eſt liber vite: quia ad vitam confert. Que autem habentur in alijs ſcientijs ſunt potius libri mortis: non q̃ mortificent: ſed q̃ vitã non tribuunt nec cognoſcunt illam. Et ob ħ verba chriſti que erant verba ſacre ſcripture vocantur verba vite ⁊ viuificãtia hominem: ſicut ſpiritus viuificat carnem. Jo. 6°. ſ. verba que loquor vobis ſpiritus ⁊ vita ſunt. Sic etiam dixit beatus Petrus ibidem. Domine ad quem ibimus? Uerba enim vite eterne habes. Scientie autem humane ad iſtam vitã nihil cõferunt: ideo vocantur inutiles ſicut dixit apoſtolus de philoſophia ad coloſſen. ſcdo. vocans eam inutilem. ſcilicet. Uidete ne quis vos decipiat per philoſophiam ⁊ manez fallaciam ſm traditionem hominum: ſm elementa mundi: ⁊ non ſm chriſtum. multe quoq̃ alie excellentie ſacre ſcripture ſuper ſcientias humanas poſſunt poni: que ex hijs patebunt cuilibet conſideranti.

¶ De dria auctoritatis libroꝝ veteris ⁊ noui teſtamenti.

Questio. vj.

Q̃. vj. A p̃ eadẽ ẽ auctoritas veteris ⁊ noui teſtamẽti ex auctore eius: qa idem auctor. ſ. deus.

Queritur de differentia auctoritatis libroꝝ noui ⁊ veteriſ teſtamenti: an ſint aliqua maioris vel ſint eiuſdem auctoritatis. ¶ Quidam dixerũt q̃ erat differentia auctoritatis ex auctore vel conditore. ſcilicet q̃ auctor veteris teſtamẽti fuerit de⁹ malus: ⁊ auctor noui teſtamenti fuerit deus bonus. Iſta fuit poſitio manicheorum hereticoruz. Dixit enim Manicheus eſſe duo p̃ncipia in rebus. ſcilicet vnum principium bonorum ⁊ aliud malorum: ipſum principium malorum dixit eſſe deum malum. ⁊ ab hoc dixit eſſe factam tenebram ⁊ creatam feminã ⁊ datum vetus teſtamentum: ⁊ plurima alia que poſuit in coordinatione malorum. principium bonorum dixit eſſe deũ bonum: ⁊ ab hoc factam lucem ⁊ creatum maſculum ⁊ datum nouum teſtamẽtum: ⁊ omnia alia que ſunt in coordinatione bonoꝝ. Iſte autem in tantum fuit inſanus: q̃ non ſolum hereticus aut infidelis: ſed dementiſſimus omnium hominum dici deberet: ita vt reſponſione non egeat niſi p̃pter ſimpliciſſimos: vt eius inſaniam cognoſcant. De ceteris autem circa que tam naturaliter q̃ꝫ ex ſacra ſcriptura cõuinci poterat quia longiſſimũ eſſet ⁊ aliqualiter extra p̃poſitum noſtrum: dicendum non eſt. Sed cum dixit maſculum eſſe a deo bono ⁊ feminam a deo malo patet eius inſania. Nam idem deus creauit maſculum ⁊ feminam. Gen. p̃ B ſcilicet. Creauit deus hominem ad imaginem ⁊ ſimilitudinem ſuam: maſculum ⁊ feminam creauit illos. ¶ Sciendũ tñ q̃ ħ non probat contra manicheum quia ipſe negabit illud: eo q̃ non recipit vetus teſtamentum cũ dicat illud eſſe factum a deo malo. Patet tamẽ hoc matthe. 16. cum chriſtus dixit. Non legiſtis quia qui fecit homines ab initio maſculum ⁊ feminam fecit eos. Iſtud non negabit manicheus q: recipit nouum teſtamentum. Et dicit illud datum a deo bono. Q: autem dixit vetus teſtamentum datuz a deo malo ⁊ nouum teſtamentum a deo bono inſania maxima eſt: cum ſit deus vnicus nec eſt poſſibile plurificari deos: vt etiam probant philoſophi ⁊ patet. 12. metaphyſice. Sed dato q̃ eſſent pluresꝫ dij: neceſſe erat dici q̃ ab eodem deo datum erat nouum ⁊ vetus teſtamentũ: ſicut patet Johan. 8. cum chriſtus dixit. Eſt pater meus qui glorificat me quem vos dicitis quia deus veſter eſt. Et pater chriſti erat deus iudeorum ⁊ ille dederat vetus teſtamentũ: chriſtus autem dedit nouum: ſed chriſtus ⁊ pater ſuus ſunt vnus ⁊ idem deus: ideo idem deus dedit vtrũq̃ teſtamentuz. Item patet ħ ad hebreos primo cum dicitur multifarie multiſq̃ modis olim deus loquẽs patribus i ꝓphetis: nouiſſime loquutus ẽ nobis in filio. Et ſic ille idem deus qui loquebatur per prophetas erat q̃ loquutus eſt nobis in filio. Sed ille vt loquens in prophetis dedit vetus teſtamẽtum: quod per prophetas ſcilicet primo per moyſem: deinde per ceteros in diuerſis tẽporibus completum eſt: ipſe autem vt loquens per chriſtuz filium ſuum dedit nobis nouum teſtamentum: ideo idem deus eſt qui dedit vtrũq̃ teſtamentũ. Et non poterit negare manicheus iſta teſtimonia quia ſumũtur de nouo teſtamento: quod ille bene recipit. Obmiſſa ergo iſta inſania manichei dicendum q̃ idem deus eſt qui dedit vtrũq̃ teſtamẽtum: ideo non eſt diſtinctio auctoritatis noui ⁊ veteris teſtamenti per auctorem ſiue per conditorem. ¶ Nec poteſt eſſe differentia auctoritatis ex lumine per quod vtrũq̃ traditur ⁊ cognoſcitur: quia vtrũq̃ lumine ſupernaturali per reuelationem diuinam habitum eſt: ſicut dixit apoſtolus ad hebreos primo. ſcilicet q̃ loquebatur deus olim patribus per prophetas. ſcilicet in veteri teſtamento: nunc autẽ: ideſt in nouo loquitur deus per filium. Et ſic vtrobiq̃ deus loquitur: ideo vtrũq̃ per lumen ſupernaturale traditum eſt. ¶ Nec poteſt aſſignari differentia quãtum ad certitudinẽ. Nam tanta eſt certitudo veteris ſicut noui teſtamenti: quia alias diceremus facilius eſſe reperiri mendaciũ in veteri teſtamento q̃ꝫ in nouo: ⁊ falſum eſt quia equaliter impoſſibile eſt vtrobiq̃ reperiri mendacium: cum vtrobiq̃ idez deus loquatur: qui non eſt magis verax nec magis certus in dictis ſuis vno tẽpore q̃ꝫ alio. Ideo ſub tanta neceſſitate obligamur credere vera eſſe quecũq̃ tradita ſunt in veteri teſtamento ſub quanta obligamur credere quecunq̃ traduntur in nouo. Et ob ħ ſicut eſſet hereticus imo infidelis qui negaret chriſtum eſſe filium virginis: ita equaliter eſſet infidelis qui negaret ſamuelem eſſe filium helchana de quo primo Re. i. c. licet chriſtum eſſe filium virginis ſit ſimpliciter articulus pertinens ad ſalutem: ⁊ ſamuelem eſſe filium helchana ſm ſe non pertinet ad ſalutem: imo ſm ſe nullo modo eſt vtile: quia etiam ſi ħ non fuiſſet nihil minus eſſet de ſalute noſtra ⁊ de complemento ſacre ſcripture. Si tamẽ chriſtus non fuiſſet homo ⁊ filius virginis: multa deficerent de ſalute noſtra ⁊ de integritate ſacre ſcripture. Poſtq̃ꝫ tamen ſcriptum eſt ſamuelem eſſe filium helchana ita neceſſe eſt credi ſic chriſtum eſſe filium virginis: quoniã ſi detur oppoſitum tota fides peribit. Quod patet quia ego non credo dictis in ſacra ſcriptura ꝓpter aliquã probationem quam habeant aut veriſimilitudinem quia nullaz habent: cum potius ſint ſupra lumẽ intellectus noſtri. ¶ Sed credo illi ꝓpter auctoritatem dicentis. Unus tamen ⁊ idem fuit vtrobiq̃ loquens: ideo equaliter in omnibus partibus dictoꝝ ſuorum ei credendum eſt. Iſta eſt etiam poſitio ſancti Thome ſecunde in tractatu de fide. ¶ Nec etiaz poteſt eſſe differentia ex parte neceſſitatis ⁊ ineuitabilitatis. Quia ſicut ſunt ineuitabilia ⁊ neceſſaria ea que ſunt in nouo teſtamento ita etiam ſunt ineuitabilia que habentur in veteri: nec poſſet de illis perire aliquid quin fieret ſicut patet. Naz ſicut chriſtus dixit celum ⁊ terra tranſibunt verba autem mea non preteribunt Matthe. vigeſimoquarto. ⁊ Marc. decimotertio: quod intelligitur de nouo teſtamento: quia illud eſt q̃ ipſe predicabat: ita etiam ipſemet dixit de veteri teſtamento q̃ erat neceſſarium ⁊ ineuitabile. ſcilicet q̃ non erat poſſibile aliquid in eo ſcriptum deficere: vt patet Mat. ſexto ⁊ Luc. decimooctauo ſcilicet. Amen dico vobis donec tranſeat celum ⁊ terra iota vnum aut vnus apex non preteribit de lege donec omnia fiant: ideſt facilius poſſet celum

Unus de⁹ ſolus dedit vtrũq̃ teſtamentũ.

Toſta. ſuper Mat. a v

D 6° excellit. ſa. ſc. oẽs ſciẽtias rõe vtilitatiſ q: p eaz hr̃ ſaluſ eterna.

Sa. ſcriptu. vocatur liber vite

E 2° eadẽ ẽ auctoritas veteris ⁊ noui teſtamẽti ex reuelatione.

D 3° eadẽ ẽ auctoritas veteris ac noui teſtamẽti ex certitudine.

E Poſitio ſci cti Tho.

f. addicam

Jota qd sit Apex quid sit.

Nouū testamentum excellit vetus auctitate ⁊ dignitate.

F p Excellit ex parte auctoris quia deꝰ imediate illud loquutus ē i nouo: sed i veteri mediatibus ꝓphetis.

G 2° Excellit nouū testm̄ vetus i auctoritate ministroꝝ ei⁹.

⁊ terra transire.i. deficere q̄ꝫ q̄ maneret aliq̄ pars minima de lege que non compleretur: quam partem minimam significauit per iotam quod apud hebreos vocatur Joth ⁊ est littera minima omnium hebrearum. apex dicitur punctus positus super litteram qui non est littera licet dirigat simplices in legendo. Quasi dicat. Si apices qui non sunt de integritate scripture nō possunt preterire in vacuum quia potius periret celum ⁊ terra: quāto magis propositiones vel partes alie sacre scripture? ¶ Quantum ad ista ergo quattuor supra assignata non potest esse differentia auctoritatis noui ⁊ veteris testamēti sed equalis auctoritatis ⁊ dignitatis sunt. ¶ Alia tamen multa sunt in quibus differunt: ⁊ excellit nouum testamentum vetus in auctoritate ⁊ dignitate.

¶ Primum est ex parte auctoris imediati noui ⁊ veteris testamenti. Nam licet auctor mediatus sit deus qui vtrobiq̄ loquebatur ⁊ in ꝟ non differunt: fuerunt tamen auctores imediati in testamento veteri prophete p quos deus loquebatur: in nouo autem fuit christus: qui non solum inquantum deus sed etiam inquātum homo excellebat omnes homines simul sumptos sine vlla comparatione. Et ad significandum dignitatem noui testamēti super vetus tetigit apostolus imediate istam differentiam ad hebreos primo: dicēs q̄ olim deus loquutus est patribus in prophetis nunc autem. scilicet in nouo testamento loquutus est nobis in filio. Et ad significandū magis istam differentiaꝫ dignitatis apostolus probauit ibidem non solum christum esse excellentiorem omnibus hominibus sed etiam maiorem omnibus angelis cum ait. Tanto melior angelis effectus quanto differentius pre illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquādo angelorum filius meus es tu ego hodie gēui te? Et multas alias prolationes ad ꝟ ponit apostolus eodem capitu. Item probat ꝟ apostolus comparando christum hominem ad moysem. Nam fuit moyses primus ⁊ acceptissimus deo inter omnes qui denunciauerūt aliqd ex parte eius. Unde per ipsum moysem tota lex populo publicata est. Apostolus tamen probat christum excellentiorem valde moyse dicens Moyses quidem fidelis erat in tota domo dei tāquam famulus eius in testimonium illorum que dicenda erant: christus vero tāquam filius in domo sua. scilicet propria ad hebreos. tertio. Et iterum ibi. Amplioris enim glorie iste pre moyse dignus habitus est: quanto ampliorem honorem in domo habet qui fabricauit illam. Et multa alia inducit ad hoc eodem capitu. Est ergo maior dignitas noui testamenti quā veteris quantum ad imediatum conditorem. scilicet christum hominem filium dei. Nam christus inquātum deus non solum est conditor noui testamenti sed etiam veteris. ¶ Secūdo excellit nouum testamentum ad vetus i auctoritate quantuꝫ ad alios ministros delegatos vel cōmissarios non in tradendo sed in publicando: qui fuerunt apostoli. Et isti comparati prophetis maiores illis sunt. Nam isti erant prophete sicut ⁊ illi vt probauit beatus Petrus ex auctoritate ioelis contra iudeos dicentes apostolos esse ebrios: vt habetur actuum secundo. ¶ Primo excellebant eos in modo prophetie: quia deus erat promptus ad loquēdum per apostolos ⁊ alios ministros noui testamenti quādocūq̄ vellent: intātum q̄ nō oportebat eos cogitare quid loquerentur sed spiritus sanctus imediate loquebatur per eos Matthe. decimo ⁊ Luca. vigesimoprimo. scilicet. Dum steteritis ante reges ⁊ presides nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora ⁊c̄. Non erat autem sic in aliquo propheta veteris testamenti. Nam nō habebāt deum promptum quādo volebant aliquid cognoscere sicut dixit heliseus quarto regum de sunamite. Dimitte illam q⁹ anima eius in amaritudine est: ⁊ dominus celauit a me nec indicauit mihi. Et interdum petebant prophete a domino instanter responsum de aliqua re ⁊ non respōdebat eis vsq̄ post decem dies. Sicut fuit de Jeremi. petente an israelite descenderent in egyptum Je. quadrageſimo secūdo. Interdum autem non respōdebat vsq̄ ad tres hebdomadas etiā si propheta se affligeret ieiunijs ⁊ orationibus vt deus ei reuelaret. Sicut fuit de Daniele qui tribus hebdomadis panem desiderabilem non comedit: ⁊ tunc ei responsum ē Danielis decimo. Ad apostolos autem spiritus sanctus veniebat etiam non vocatus. Ideo erat excellentia valde magna istorum sup illos. ¶ Scō excellebant ēt eos ex parte rerum reuelatarum: quia altiora valde reuelata sunt apostolis q̄ꝫ reuelarent̄ pphetis. ¶ Tertio erant ēt excellentiores ex parte miraculorum quia faciebant stupēda miracula: nō solum tanta quāta christus sed etiam maiora: sicut ipse dixerat eis maiora horum facietis. Nam de Petro legitur q⁹ cū transiturus esset per vicos in Jerusalem ponebantur egri in grabatis in vico: vt transeunte eo vmbra eius tangeret quēq̄ꝫ ⁊ sanaretur. actuum quinto. Quod tamē nūquam a christo legimus factum. Petrus etiam suscitauit hominem mortuum a q̄ttuordecim ānis: ⁊ beatus Andreas suscitauit simul quadraginta viros: christus tamen nūquam legitur talia fecisse. Prophete autem multi fuerunt qui nunquam fecerunt miracula: alq̄ autem pauca fecerunt ⁊ quasi cum difficultate vt colligitur ex locis vbi habentur gesta eorum. ¶ Quarto excellunt etiam apostoli quia loquebātur omnibus linguis. Actuum secundo. ¶ Sed de nullo vnq̄ legitur ꝟ in veteri testamento multa alia ⁊ magna sunt in quibus isti excellebant illos de quibus nunc non est agendum sed dicetur late in libro nostro ꝟ quinq̄ legibus. scilicet etna naturali. humana mosaica. ⁊ euangelica. Et non solum apostoli excellebant prophetas: sed etiam quicūq̄ habens ministrationem aliquā in nouo testamento excellit omnes qui sunt in veteri testamento. Quod christus inuit cum dixit non surrexisse inter natos mulierum maiorem Johāne baptista. scilicet inter omnes qui fuerant ante eum. Et postea sequitur. Qui in regno celorum minor est maior ē illo. Et vocatur regnum celorum nouum testamentum Mat. vndecimo. Et est cōueniens comparatio: quia Johānes fuit finis veteris testamenti ⁊ principium noui. vt ait Johannes chryso. in sermōe de collatione beati Jo. ¶ Tertio excellit nouum testamentum ad vetus quia in nouo testamento ē liber euangeliorum qui excellit in auctoritate ad omnes libros sacre scripture vt ait Augusti. in lib. de concordia euāgelistarum in principio. scilicet. Inter omnes auctoritates que sanctis litteris continentur euangeliuꝫ merito excedit. ¶ Quarto excellunt libri noui testamenti libros veteres sicut finis excellit ea que sunt ad finem. Nam ea que sunt ad finem non habent bonitatem aliquam nisi inquātum attingunt ipsum finem. Libri autem veteris testamenti sunt propter libros noui testamenti. Nam cum nouum testamentuꝫ sit aliquid perfectum ad quod homines imperfecti non poterant imediate pertingere: oportuit dari aliud minus perfectum in quo excitarentur homines vel assuescerent ad possere recipere legem perfectam quādo daretur. Sic ponit apostolus ad gala. iij. ⁊ iiij. dicens q⁹ lex moysi fuit pedagogus noster in timore. scilicet q⁹ quādiu fuimus in veteri testamēto fuimus sicut pueri: imperfecti sub pedagogo in nouo autem testamento dicit nos esse viros perfectos sine pedagogo. Scripta ergo in nouo testamento per que liberamur a seruitute veteris sunt perfectiora scriptis veteris testamenti. ¶ Quinto excellunt libri noui testamenti libros veteris sicut sol excellit vmbram ⁊ veritas excellit figuram. In veteri enim testamento soluꝫ erat figura rerum ⁊ vmbra ⁊ nō ipse res que sperabantur ad hebreos. x. scilicet. Umbrā. n. habet lex futurorum bonorum ⁊ non ipsam imaginem rerum: in nouo autem testamento ponuntur clare ipse res sperate. scilicet christus saluator ⁊c̄. que in veteri testamento significabantur ⁊ non dabantur: in nouo autem data fuerunt ⁊ aperte significata. Et ob hoc ꝟ in veteri testamento erant multe figure: eo q⁹ res siue veritas ibi non ostendebatur nec dabatur sed solum significabatur vt longe absens. ¶ Sexto excellit scriptura noui testamenti ad veterem: q⁹ illa cessauit ista autem in eternum manebit: ⁊ propter hoc apostolus vult illud vocari vetus ⁊ istud nouum: q⁹ illud cessauit ⁊ peribit istud autem non peribit ad hebreos. 8. ſ. dicendo autē nouū veterauit primus. Quod autem antiquatur ⁊ senescit prope interitum est. ¶ Septimo excellit in auctoritate ipsum nouum quia melius est simpliciter nouum testamentum q̄ꝫ vetus: q⁹ in isto est perfectio in illo non ad hebreos. 8. scilicet. Nunc autem melius sortitus est ministerium quāto melioris testamenti mediator est: q⁹ in melioribus repromissionibus sanctiuꝫ est. Multe quoq̄ alie excellentie sunt ipsius noui testamenti: sed q⁹ iste non tm̄ pertinēt ad libros ⁊ scripturam quātum ad ipsum testamentuꝫ ⁊ statum eius nihil de ꝟ dicam sed dicetur in libro nostro de quinq̄ legibus.

Petrus suscitauit mortuum a xiij. an.

ꝟ 3° Euāgelium excedit cēs lib. sac. scripture.

J 4° excedit testamentuꝫ nouū libros testamēti veteris ex fine: q⁹ testm̄ vet⁹ datuꝫ fuit propter nouum vt imperfectū pp pfectū.

K 5° testm̄ nouum excellit vet⁹ sicē sol vmbrā: ⁊ sicut veritas figuram.

L 6° excellit testm̄ nouum vetus ex duratione: quia testamētū nouū durat ī eternuꝫ ⁊ vetus cessauit

M 7° excellit testm̄ nouum vetus in auctoritate: q⁹ melius ē nouuꝫ q̄ꝫ vet⁹ testm̄.

¶ De differentia auctoritatis librorum noui testamenti ad se inuicem. Questio. vij.

Q5. vij

Queritur an sit aliqua differentia auctoritatis inter libros noui testamenti ad se inuicem. ¶ Dicendum q̄ saltem est aliqua differentia auctoritatis euangeliorum ad ceteros libros: sicut dixit Augustinus in libro de concordia euangelistarum: q̄ inter omnes auctoritates que sacris litteris tradite sunt euangelium merito excedit. ¶ Quidam autem dicunt q̄ excedit euangelium propter auctorem. scilicet christum: ceteri autem libri pertinent ad alios. Sed dicendum q̄ non stat: quia christus non est conditor codicis euangelij: cum ipse nihil scripserit: sed euangeliste scripserunt. Et si hoc consideretur quidam alij libri noui testamenti sunt excellentiores euangelijs: quia quedam sunt euangelia scripta a non apostolis sicut euangelium Marci ⁊ Luce. Epistole autem Pauli ⁊ apocalypsis Joānis essent digniores libri quantum ad auctores quā euangelia Marci ⁊ Luce: quia isti non fuerunt apostoli: ⁊ illi fuerunt apostoli. ¶ Alij ergo dicunt q̄ euangelia excellunt alios libros: quia in eis continentur dicta ⁊ gesta christi. Sed obijcietur q̄ non solum in eis continentur dicta christi: sed etiam in alijs libris noui testamenti: q̄ quicquid scripserunt apostoli doctrinale in epistolis suis a christo acceperunt sicut dixit beatus Paulus. ad galatas primo. q̄ euangelium quod ipse predicauit non accepit illud nec didicit ab homine: sed per reuelationem Jesu christi. Ergo ita sunt dicta christi in alijs libris sicut in euangelijs. ¶ Dicendum q̄ euangelia excedunt omnes libros noui testamenti. in duobus. ¶ Primo quia principaliter continent dicta ⁊ facta christi q̄ alij libri. Nam licet in alijs libris interdum reperiantur aliqua dicta ⁊ facta christi. Tamen non principaliter vel totaliter sicut in euangelijs: in quibus nihil continetur nisi dictum aut fm̄ a x̄po: vel ad eum pertinens. sicut sunt passiones sue. Sunt tamen alij libri noui testamenti in quibus paucissima dicta aut facta christi continentur: sicut est liber actuum apostolicorum in quo solum texitur historia de actibus ipsorum apostolorum a die ascensionis christi vsq̄ ad tempus quo Paulus fuit rome in carcere. Sic etiam est de apocalypsi Joā. Nam nihil ibi continetur de factis aut dictis christi: sed solum reuelationes facte beato Joanni de statu ecclesie vniuersalis a principio sui vsq̄ ad finem seculi.

A p̄a opio de p̄emi nētia librorum noui testamēti ad se inuicem.

2° opio de p̄emi nētia librorum noui testamēti ad se inuicem.

Oppo. p̄dictis opinionibus.

B Rñsio ad obiectiones.

p̄ euangelia excedunt oēs lib. noui testamēti q̄ cōtinēt dcā ⁊ facta christi.

¶ Secundo excedit euangelium alios libros: quia ibi continentur gesta ⁊ dicta christi: inquantum ab eo dicta vel facta sunt: cum euangeliste solum fuerint historiographi salutaris. In alijs autem libris noui testamēti: licet interdum contineantur aliqua dicta aut facta christi non ponuntur ibi vt dicta vel facta ab eo. sed inducuntur a scriptoribus librorum ad probandum intentionem suam super aliqua re. In ceteris autem euangelia non sunt maioris auctoritatis quam ceteri libri noui testamenti. scilicet non sunt maioris certitudinis. Nam sub tanta necessitate obligamur credere ea que sunt in actibus apostolorum vel in apocalypsi Joannis quanta obligamur credere ea que sunt in euangelijs. Ratio patet ex eis que declarata sunt precedenti questione scilicet q̄ equaliter obligamur credere samuelem esse filium helchana sicut christum esse filium virginis.

C 2° euangelia excedunt lib. noui testi: inq̄tuz ꝓtinent dicta ⁊ fca x̄pi.

D Lib. noui testi alij ab euangelijs se excedunt dupl'r. s. ex pte auctōis ⁊ ex pte materie

¶ Item non est maior necessitas aut ineuitabilitas in dictis euangelicis q̄ in dictis aliorum librorum: quia alias dicemus q̄ facilius erat concedi esse mendacium in dictis alicuius libri noui testamenti q̄ in euangelio. omnia tamē spiritu sancto dictante scripta sunt qui omni tēpore est equaliter verax ⁊ omni tempore equaliter ipossibile est eum mētiri: ideo non est facilius concedi posse reperiri mendacium in vno libro q̄ in alio: nec in oibus est equal'r ipoſe. ¶ Nūc ꝓsiderandū est exceptis euāgelijs aniter alios libros noui testamēti sit aliqua differētia auctoritatis vel sint equales. ¶ Dicendum q̄ quātum ad certitudinem ⁊ ineuitabilitatem ⁊ obligationem ad credendum equales sunt. Qz sicut probatum est euangelium non excellit aliquem librum noui testmenti in auctoritate illo modo. ergo a fortiori vnus non excellit alium in ꝟ. ¶ Sed dicendum q̄ se excellunt i auctoritate dupliciter. vno modo ex parte auctoris. alio modo ex parte materie. ¶ Primo modo liber actuum apostolorum est minoris auctoritatis vel dignitatis ceteris libris noui testamenti: quia exceptis euangelijs omnes libri noui testamenti sunt conditi ab apostolis preter actus apostolorum. Nam epistole Pauli sunt a paulo condite: licet qdam putent epistolam ad hebreos non esse eius: sed Clementis vel alicuius alterius. ecclesia tamen tenet illam esse Pauli de quo Hieronymus in prologo eiusdem epistole. Canonice epistole a quattor apostolis condite sunt. scilicet Jacobi: Petri: Joāne: ⁊ Juda: apocalypsis a Joanne apostolo descriptus est. Solus autem liber actuum apostolicorum scriptus est a Luca qui non erat apostolus. ¶ Secundo excedit vnus liber alium in materia: ⁊ isto modo epistole pauli ⁊ canonice epistole excedunt actus apostolorum: ⁊ apocalypsis Joannis. ¶ Primo patet quia tam epistole pauli q̄ canonice continent precepta noui testamenti que sunt ō necessitate salutis. ⁊ per illa erudimur in omnibus agendis: liber autem actuum apostolorum solum continet historiam de actibus apostolorum in principio ecclesie primitiue. Et ista licet sint vtilia ⁊ erudiant hominem: in multis tamen non sunt ita simpliciter de necessitate salutis. sicut precepta contenta in epistolis Pauli ⁊ canonicis: per que tota ecclesia dirigitur. ¶ Secundum patet quia apocalypsis Joannis non continet instructionem aliquam preceptorum: sed solam reuelationem. Et licet non possit dici liber inutilis cū sit reuelatus per spiritum sanctum: ⁊ omnis scriptura per spiritum sanctum reuelata vtilis est ad docendum ⁊ arguēdum: corripiendum: ⁊ erudiendum. 2°. ad Timotheum tertio. tamen vtilitas eius non ita constat sicut vtilitas epistolarum Pauli ⁊ canonicarum: potissime quia ibi cōtinētur reuelationes de futuris contingentibus circa ecclesiaz: illa autem sunt historica: ⁊ non sunt ita excellentia sicut precepta noui testamenti tradita in canonicis epistolis ⁊ Pauli que ad omnem actionem necessaria sunt.

2°

Q5. viij.

¶ Quare liber vbi sunt scripta euangelia dicat liber euangeliorum: ⁊ quid sit euangelium. Questio. viij.

A Euāgeliuz signāt bona anūciationem.

Queritur cum iste sit codex euangeliorum qua re vocetur sic: ⁊ quid sit euangeliuz. dicendum q̄ euangelium est nomen grecum ⁊ significat bonam annunciationem vel bona noua: vt vulgariter loquimur. Istud autem competit valde istis quattuor libris. vt. j. dicetur: ex hoc quia in eis annunciatur bonum: sicut angelus apparens pastoribus in natiuitate christi: de quo totuz euangelium est: dixit eis euangelizo vobis magnuz gaudiū: q̄ natus est hodie saluator mundi. Luce. 2. ¶ Sciendum tamen q̄ licet euangelium fm se significet bonam annunciationem: aliquādo tamen accipitur diuersimode. Nam sepe accipitur euangelizare solum pro annūciare vel predicare. sicut dicitur in psalmis. lxvij. Dominus dabit verbum euāgelizantibus. i. predicantibus. Sic etiam accipitur p̄ma ad corin. nono. scilicet. Si non euangelizauero veh mihi idest si non predicauero. ad roma. io. dicit. Q̄ specioſi pedes euāgelizantium pacem euangelizantium bona. idest predicantium pacem: ⁊ predicantium bona. Et sic accipitur euangelium pro predicatione. sicut dicit etiam Matthe. x. Qui reliquerit patrem ⁊ matrē propter me: ⁊ ꝓpter euangeliuz. i. propter predicationem. ¶ Aliquando accipitur euangeliū proprie pro bona annunciatione ⁊ euāgelizare. idest bona annunciare. sic patet naū. primo. s. Ecce super mōtes pedes euangelizantis. idest bona annunciantis. ¶ Aliquādo accipitur euangelium pro mala annunciatione: ⁊ euangelizare. idest annunciare illa mala. ad galatas primo. scilicet. Miror q̄ sic tam cito transferimini in aliud euangelium: quod non est aliud nisi sunt qui nos conturbant: ⁊ volunt cōuertere euangelium christi. Nullum tamen euangelium potest esse bonum ad quod homo se transferat recedendo ab euāgelio christi. ideo illud est malum euangelium. Et eodem. c. dicitur. Si quis vobis euangelizauerit preter id qō accepistis. i. contra id qō accepistis anathema sit. idest sit maledictus ⁊ excōmunicatus. Et sic maluz erat illud euangeliū Et sic solet accipi large euangelium pro quacūq̄ annunciatione vel predicatione. Ad significandum autez specialiter istud euangelium christi ponunturalique adiūctiones. Nā interdum vocatur euangelium pacis: ⁊ aliquando euangelium eternum: ⁊ aliquando euangelium regni dei: sicut patet Mat. 4. ⁊ 9. scilicet. Circuibat christuſ predicans euangelium

Antiqui inc. euāgelia. Matthei et iuxta sim. maiores ciy auctores. q̄ euange. Marci et Luce. mfra. q. 24.

gelium regni dei. ꝛ Marci primo. dicitur ꝙ circuibat p̄dicans euangeliū regni dei. De euāgelio pacis dicit ad ephe. 6. State ergo succincti lumbos vestros in veritate: ꝛ calciati pedes in p̄parationem euangelij pacis. Uocatur autez euangelium pacis: quia ad pacez maxime monet: quia christus sepe dicebat pacem meam do vobis; pacem relinquo vobis. Joānis decimoquarto. Uel euangelium pacis: quia illi qui suscipiunt illud debent esse in pace ꝛ non debent: litigare: sed potius iniuriam tolerare: sicut dixit apostolus Timotheo. Seruum dei non oportet litigare. Multa alia nota habet euangelium ſm multas conditiones eius.

Qō. ix.

¶ Quare libri q̄ttuor euangelistarū dicantur euangelici. ꝛ an istud nomen possit p̄uenire libris veteris testamenti.

A Rñsio ad p̄m q̄situm qōnis.

Questio. ix.

Queritur quare istud nomen specialiter conuenit istis quattuor libris vt dicantur euangelici: ꝛ an possit cōuenire aliquibus libris veteris testamenti. ¶ Ad primum dicendum ꝙ cum euangelium significet annunciationem vbicunq; bona annunciātur poterit euangelium dici: siue sint scripture sacre siue non. Potius tamen conuenit sacris libris q̄ꝫ alijs: cum in eis meliora annuncientur: ꝛ magis pertinentia ad salutem nostrā. Et sic omnes possent vocari euangelia. Ad hoc tamen ꝙ istud nomen cōmune specialiter alicui tribuatur: necesse est ꝙ conueniat illi per excellentiam: sicut magnum solent vocare romani pompeium. Ita enim Lucanus loquitur quandocunq; absolute dicit magnum: pompeium intelligit. Sic etiam cum prophetam dicimus absolute Dauid solemus intelligere: quia ille fuit excellentior inter omnes prophetas secundi ordinis: scilicet in canendo per psalmos. vt declaratum est primo paralipomenon. xv. ꝛ primo regum. xx.

B

Et cum dicimus apostolum. Paulum intelligimus: qz ipse plus omnibus laborauit: cuz ipse solus vocetur apostolus ꝛ doctor vel magister gentium. 2. ad timothe. primo. Ita de euangelio nunc dicenduz est: ꝙ conueniet libro in quo specialissime bona annunciantur. Et h̄ nulli ita conuenit sicut istis quattuor libris qui de christo sunt: qui est totuz bonū. Nam vt declaratum est supra in quadam questione: euangelia specialiter pertinent ad christum inquantum ibi solū traduntur facta ꝛ dicta eius: ꝛ inquantum ab eo dicta ꝛ facta sunt. ¶ Annunciantur ergo in euangelijs bona multipliciter. ¶ Primo quia in eis annunciatur christus qui est totum bonum non solum nostrum: sed vniuersaliter est bonum: cum sit substantia boni ipsemet: quia deus est.

p annūciat xp̄s in euā. q est bonuz vl̄e ꝛ suba boni: quia ipse deus.

¶ Secundo annunciatur bonum: quia in eis annunciatur christus. vt saluator noster. Et istud est maius bonum inquantum pertinet ad nos. Et hoc specialiter nunciauerunt angeli christo nato pastoribus. Luc. secundo. scilicet. Annuncio vobis magnum gaudium: quia natus est hodie saluator mundi: scilicet per quem totus mundus qui nunc captiuus tenebatur liberabitur a morte ꝛ a peccato: ꝛa diabolo: quia ab his tribus christus nos liberauit: vt declarat magister ꝛ docto. iij. sententiaruz. di. 2ª. Et ab isto gaudio ꝙ angeli annunciauerunt potuit iuste vocari liber iste in quo de christo agitur euangelium. ¶ Tertio annunciātur bona in eo: quia verba eius sunt vita: ꝛ hominem viuificāt: sicut christus dixit Joā. vj. Uerba que ego loquutus sum vobis spiritus ꝛ vita sunt. idest sunt spiritualia ꝛ viuificāt spiritum sicut spiritus viuificat carnem. ¶ Quarto annunciantur bona: quia in eo vita eterna ꝛ bonuz nobis annunciatur: quod est ipsa felicitas: ꝛ vocatur regnum celorum. Joan. vj. cum dixit Petrus Domine ad quem ibimus? Uerba enim vite eterne habes. idest que perducūt ad vitā eternam: ꝛ ista erāt verba euangelica. Et propter hoc vocatur interdum istud euangelium regnum celorum. vel regni dei quod idem est. Matthe. iij. ꝛ viij. scilicet. Et circuibat Jesus predicans euangelium regni. i. regni celorum ꝛ sanās omnem langorem. Marchus autem addidit: dicens ꝙ circuibat predicans euangelium regni dei. ¶ Quinto annūciatur bonum: quia non solum in eo annunciatur felicitas nostra quam vocamus vitam eternam vel regnum celorum: sed etiam modus perueniendi illuc cum dantur precepta illuc dirigentia. Et hoc christus dixit in principio predicationis sue: scilicet penitentiam agite: approp̄inquabit enim regnum celorū. Matthe. iij. ꝛ Marci primo. quasi dicat. Nō

2° annūciat xp̄s i euāg. vt saluator nr̄: qō est magm̄ bōuz nr̄um.

3° annūciatur bona i euāg. qa v̄ba xp̄i q̄ sūt vera vita.

4° ānūciāt in euāg. bona. qz vita etna in eo p̄dicat.

5° ānūciat i euāg. modus peruenīdi ad vitā eternaz.

potest illuc iri: nisi per penitentiaz. Et Marci. vlti. Qui crediderit ꝛ baptiçatus fuerit saluus erit. Qui autem nō crediderit condemnabitur. Multis alijs modis bonum annūciatur specialius in isto libro q̄ꝫ in alijs: ideo vocatur propprie euangelium. ¶ Ad secundum dicenduz ꝙ sicut supra diximus accipiendo large euangelium competit etiā libris qui non sunt in sacra scriptura: ꝛ a fortiori omnibus libris sacris: cum non sit aliquis liber sacer qui non sit aliquo modo ordinatus ad dirigendum vitam humanam cuz sit traditus per spiritum sanctum qui nihil inutiliter facit. 2. ad Timotheum primo. scilicet. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum: ad arguendum: ad corripiendum: ad erudienduz in iustitia vt perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus. Et sic libri veteris testamenti non possunt vocari euangelia. ¶ Primo quia ipsa precepta veteris testamenti absolute non erant bona: quia cum darētur populo imperfecto deus permittebat eis aliqua mala: scilicet repudiare vxores: ꝛ vsuras ab extraneis accipere deuteronomij. vigesimotertio. ꝛ vigesimoqrto. Permittebat etiā vindictam inimicorum quantum ad rancorez numeri. xxxvj. ꝛ deuteronomij. xix. Alie quoq; leges erant continentes quandam imperfectionem: ꝛ sic vocantur aliquando ista precepta mala vel non bona Ezechiel'. secūdo. scilicet. Dedi eis precepta non bona. ¶ Secundo non erat bonuz in hac lege: quia essent ibi alia precepta que non essent mala. idest non permitterent malum: nullum tamen bonuz importabant. sicut precepta de imolationibus peccorum: ꝛ de purificationibus corporalibus ꝛ similia: que in se nullum bonum importabant: sed solum erant ad occupandum iudeos in quadam seruitute dei: ne diuerterent ad seruitutem demonum. Et sic lex non faciebat homines perfectos: nec iustificabat quēquam: vt patet ad hebreos. sexto. ꝛ nono.

2°

3°

¶ Item licet in lege noua ꝛ veteri contineatur bonum. dicitur tamen de eis bonum equiuoce sicut sanum de cibo ꝛ de homine: vel magis sicut homo. de homine vero ꝛ pictore ita in nouo testamento bonum est realiter. in veteri autem non erat realiter bonum: sed vmbra quedā vel figura eius. Ad hebreos decimo: scilicet vmbram futurorum bonorum lex habet: non ipsam imaginez. idest substantiam vel veritatem boni. Et ob h̄ dixit apostolus ꝙ nouum testamentum erat melius veteri. ad hebreos octauo. scilicet. Nunc autez melius sortitus est ministeriuz: quanto ꝛ melioris testamēti mediator est quod in melioribus repromissionibus sanctum est: Multa alia sunt pertinentia ad defectum in veteri testamento: propter que non dicitur ibi esse bonum: ꝛ multe excellentie in nouo testamento propter quas dicatur ibi esse bonum simpliciter. De quibus nunc nō dicetur: sed in libro nostro de quinque legibus. Non ergo dicetur ꝓprie aliquis liber veteris testamenti euangelium: quia non reperitur ibi perfectum bonum quod requirit euangelium.

¶ An aliquis liber noui testamenti preter istos quattuor libros euangelistarum possit dici euangelium.

Adm q̄situ qō. rñsio.

Questio. x.

Qō. x.

Queritur an epistole Pauli vel aliquis liber noui testamenti possit dici euangelium: preter istos quattuor libros euangeliorum.

Opinio aliqruz.

¶ Quidam dicunt ꝙ epistole Pauli vocantur euangeliū: sicut ipse dixit ad romanos decimosexto. scilicet. Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta euangelium meum. Et ibi intelligunt p̄o epistolis Pauli: quia nulla alia scripta ipse reliquit. De alijs quoque libris noui testamenti dicunt ꝙ possunt vocari euangelia: quia in eis bonum simpliciter annunciatur: ꝛ non est de illis sicut de libris veteris testamenti qui imperfectaz legem continent.

Rñdet opioni p̄dicte.

¶ Dicendum tam de epistolis Pauli q̄ꝫ de omnibus libris noui testamenti ꝙ possent aliqualiter vocari euangelia. Nullus tamen eorum sic vocatur nec proprijssime eis conuenit istud nomen. Patet quia vt supra dictum est cum euāgeliū sit nomen cōe non potest dici spāliter vel per attributionē de aliquo nisi p excellētiā inueniat bonuz in eo: qō tamen per excellentiam dicitur vni soli conuenit. Liber tamen euangeliorum continet bonum excellentius alijs ꝛ auctoritas sua est maior omnium aliorum auctoritate: ideo nullus liber alius iam posset specialiter vocari euangelium: sed esset larga appellatio inquātuz ibi quoddaz bonum

Libeuā gel. p̄p excellētiaz auctoritatē oz. p̄prie vocari euā gelium.

Oppo. q̄ nō de beāt esse q̄ttuor libri euāgeliorū.

B Rūsio.

num'annunciatur. Et tunc conueniret omnibus libris sacre scripture: quod est inconueniens. ¶ Sed tunc obȝcietur q̄ non debeant etiam esse quattuor libri euangeliorum: quia cum dicatur per excellentiam: vni eorum tantuȝ conueniet. ¶ Dicendum q̄ quattuor sunt libri euangeliorum: quia omnes de eadem materia tractant: scilicet de gestis ⁊ dictis christi. Et idem omnes dicunt: licet quidam breuius alij prolixius. Et sic nulla est differentia inter eos in materia siue in bono de quo tractant: vel quod annunciant. Cū ergo sint equales: necesse est vel omnes illos vocari euangelia vel nullum. Sed inconueniens fuit nullū vocari euāgelium: cum ibi excellentissimum bonum annuncietur. omnia ergo debuerunt vocari euangelia. Si autez non tractarent omnes euāgeliste de eadez materia: sed de varijs: vnus solus liber vocaretur euangelium. scilicet in quo de dictis ⁊ factis christi ageretur. ¶ Apparet ergo ex hoc q̄ nullus aliꝰ liber noui testamenti debeat vocari euangelium: cuȝ in nullo contineatur bonum per excellentiam preter illos quattuor libros. De epistolis quoq; Pauli dicenduȝ q̄ nō vocantur euangelia. Et cum Paul. dixit. ad romanos. xvj. Secundum euangelium meum: non intellexit ibi de epistolis suis. Et cum obȝcitur q̄ nulla alia opera scripsit: concedatur: ipse tamen euangeliuȝ suum nō dicit esse aliquod euangelium a se vel ab alio scriptum: sed quicquid ipse predicabat vocabat euangelium: sicut omnes alij predicatores quos mittebat christus: dicebātur euangelizare: ⁊ ipse paulus dixit. Si non euangelizauero veh mihi. Que est ergo merces mea. Ut euangelium predicans sine sumptu ponā euangelium. p̄. ad corinthi. viij. Manifestum est tamen q̄ Paulus non predicabat ea que erāt in epistolis suis: quia ille solum erant propter aliqua emergentia: ⁊ dirigebat illos ad ecclesias in quibus prius predicauerat. ⁊ illud quod ibi prius predicauerat vocatur euangelium: ⁊ illud dicebat ipse euangelium suum. Item patet ℔ clarius ad gala. ꝑmo. scilicet. Notum enim facio vobis fratres euangeliū q̄ euāgelizatum est a me: quia non est ꝼm hominez. Et sic dicebat se euangelizasse galatis aliquod euangelium. ⁊ tamen nulla epistola est ad galat. nisi ista in cuius principio istud ponitur. Ergo ea que predicauerat prius Paulus galatis vocauerat euangelium ⁊ non ipsam epistolam. Uocat tamē aliquando illud euangelium suuȝ: non q̄ ipse illud edidit: sed quia ipse illud predicabat. Et sic quilibet apostoluȝ poterat vocare euangelium suum quod ipse predicabat. Potest autem predicatio Pauli vocari euangelium: inquātum large omnis predicatio est euangelium: idest annunciatio boni. Alio modo vocatur stricte euangelium: quia ipse predicabat gesta ⁊ facta christi que vocantur euangelium. sic dicitur prima corinthi. idest. Nos predicamus christum crucifixum: ⁊ prima corinthi. ij. Ego cum veniissem ad vos fratres non me iudicaui scire aliquid inter vos nisi christum iesum ⁊ hunc crucifixum. idest nihil predicabā vobis nisi de passione christi ⁊ similibus: ⁊ istud erat euangelium. ¶ Sciēdum tamen q̄ interdum vocatur euangelium in sacra scriptura determinatio concilij generalis. sic patet ad gala. 2°. cum Paulus dixit q̄ Petrus non ambulabat ad veritatem euangelij. Id tamen de quo Paulus increpabat Petrum erat q̄ ipse subtrahebat se a gentilibus nolens manducare de cibis eorum: sed obseruabat cibos legales ꝓpter tumorem iudeorū qui venerant de hierosolymis a Jacobo: ante tamen q̄ȝ venirent Petrus comedebat cum gētilibus de omnibus cibis. Nunc vero per hoc q̄ subtrahebat se a cibis gentilium. videbatur inuere q̄ erat peccatum comedere de illis. Et per hoc videbatur cogere gentiles conuersos ad christum obseruare legalia. Istud autez dicebat beatus Paulus esse contra veritatem euangelij. Non est tamē sensus q̄ esset contra aliquod de quattuor euangelijs: sed erat contra determinationem concilij generalis quod fuerat celebratuȝ ab apostolis ⁊ a tota ecclesia. act. xv. Ubi pronunciauerunt neminem obligari ad obseruanda legalia potissime conuersos de gentilitate: sed posse manducare q̄ vellent. ¶ Contra istam determinationem concilij generalis videbatur agere Petrus cum per suam simulationez videretur adhuc obligare gentiles ⁊ cogere eos ad obseruāda legalia. Et sic vocatur determinatio concilij generalis euangelium, Hoc factum est spiritu sancto dictante: vt cognosceretur per hoc auctoritas ⁊ potestas concilij generalis: quia nulla est maior super terram: ⁊ non potest errare in pertinētibus ad fidem: nec errat in pertinentibus ad mores. Quilibet autem homo quātumcunq; sanctus ⁊ quātecunq; potestatis potest errare in fide ⁊ effici hereticus. sicut de multis summis pontificibus legimus: vt de liberio. ⁊ Joan. 22°. ⁊ alijs quibusdam. De erroribus autem eorum circa mores cuilibet patet. Sola etiam generalis synodus loquitur nomine spiritus sancti: cum nulli congregationi hominū quātecunq; dignitatis: ⁊ nulli homini quātecūq; potestatatis: aut meritorum conuenit talis locutio: sicut patet actuū. xv. Cum enim ibi diffiniret concilium generale ponitur forma diffiniendi. s. Placuit spiritui sancto: ⁊ nobis cōgregatis in vnum ⁊c. Et istum modum diffiniendi habuerunt omnia concilia generalia ab exordio ecclesie vsq; nunc. Nullus tamen summus pontifex quātorumcūq; meritorum diffiniendo dixit vnq̄. placuit spiritui sancto ⁊ mihi. Et non solum quādo solus summus pontifex diffinit: sed etiam si diffiniat cū toto collegio Cardinaliū qui simul dicūtur facere ecclesiā romanam non dicunt placuit spiritui sancto ⁊ nobis. Nemo enim quātumcūq; sanctus nec quātumcūq; superbus presumpsit vsq; hodie hanc sibi formam diffiniendi vsurpare: ipsum autem generale concilium tenet eam iure suo: cuȝ reperiatur ab apostolis sic fuisse tentam. Et sic synodus generalis ponit spiritum sanctum tāq̄ȝ coniudicem suum vel assessorem sibi in iudicando: ⁊ q̄ illa diffinitio ab ambobus simul procedat. ⁊ tamen spiritus sanctus non potest errare. ideo concilium generale errare non potest potissime in fide. Omne autez qō est inter mortales preter concilium generale siue sit homo siue vniuersitas: aut qualiscūq; cōgregatio errare pōt tā fide q̄ȝ in moribus. Ad significāduȝ ergo istaȝ excellentissimā auctatē ⁊ ꝓuilegiū quo nullū maius pōt eē vocaī determinatio concilij gñalis euangelium: eo q̄ nihil est inter omnes libros sacre scripture (imo inter omnia scripta vniuersi) tante auctoritatis sicut euangeliuȝ. Et p hoc apparet magna auctoritas ⁊ certitudo determinationum cōciliorum generalium: cum assimiletur auctoritati euangelice: ⁊ vocetur euangeliuȝ. De ℔ aliquid tetigimus in libro nostro qui dicitur defensorium trium conclusionum cōtra emulos. Dicetur autem latius in libro de origine ⁊ distinctione iurisditionum. Preter dicta autem nullus alius liber aut scriptura inuenitur que euangelium appelletur.

¶ Quid sit euangelista: ⁊ cuius dignitatis sit in ecclesia.

Questio. xj.

Queritur cum agatur hic de euangelijs que ab euangelistis condita sunt qd sit euāgelista: ⁊ cuius dignitatis vel status in ecclesia. ¶ Dicendum q̄ euangelista ab euangelio dicitur. Et licet nos consueuerimus solum dicere euangelistam illum qui euangelium aliquod scripsit: accipit tamen euangelista dupliciter: scilicet pro scriptore euangelij ⁊ pro predicatore euangelij. De primo patet quia dicimus esse quattuor euangelistas. i. quattuor qui euangelia conscripserunt. De secundo patet ij. ad thimote. iiij. cum dicit apostolus timotheo. Tu vero vigila: in omnibus laborа. Opus fac euangeliste. ministeriuȝ tuum imple. Et non potest accipi ibi euāgelista pro scriptore. Nam Timotheus non erat scriptor euangeliorum: cum nullum euangelium reperiatur scriptum a Timotheo: nec ecclesia illud habuerit: nec doctores de tali faciant mentionem inter recepta ⁊ reprobata euangelia. cuȝ tamen Hieronymus de multis faciat mentionem: vt dicetur. j. in quadā q̄stione: maxime quia si Timotheus scripsisset aliq̄ euangeliuȝ ecclesia suscepisset illud in magno honore. sicut nūc tenet quattuor: eo q̄ illud approbatum videretur a Paulo cum approbaret personam ⁊ instigaret ad ℔ dicens opus fac euangeliste. Ergo nullum scripsit. Item patet quia dicitur vigila: in omnibus labora: opus fac euangeliste: ministerium tuum imple: sobrius esto. In quo innuit q̄ de officio euangeliste erat laborare ⁊ vigilare circa omnes ⁊ implere officium suum ⁊ sobrietatem custodire. Ad euangelistam tamen qui est euangelij scriptor nihil istorum pertinet: sed solum scribere euangelium: obseruando rerum veritatez ⁊ tenendo illum ordinem in scribendo quem sibi spiritus sanctus dictauerit. Dicendum ergo q̄ apostolus vocauit Timotheuȝ euangelistam: idest predicatorem. Nam erat Timotheus

D Nulla ēma ior auctoritas sup terrā q̄ȝ auctoritas cōcilij gñalis q̄ tñ a papa dependet.

Primū cōcilij gñale.

Quare determinatio ꝑcilij vocet euangm

Qō. xj.

A Rūsio ad ꝑmū q̄situȝ questionis.

Euāgel. dupliciter accipit. s. p eo q̄ scripsit euangeliū: ⁊ pro ꝑdicatore.

L Euāgeliū vocatur etiā determinatio cōcilij generalis.

motheus episcopus: z ad curam pastoralez pertinebat predicare euangelium potissime in ecclesia primitiua: in cuius exordio fuerunt Paulus z Timotheus. Et cum tunc tota cura esset introducere fidē z illud non posset fieri sine predicatione quoniam fides ex auditu est. ad roma. x. z nō auditur nisi quis predicauerit: potissima ergo cura pastorum tunc erat predicare fidem que in euangelio continetur. Et sic Paulus vocauit Timotheum euangelistam. ideſt predicatorem. Et huic sententie consonant que habentur ibi: qa dicitur tu vero vigila. Est autem proprie actus pastoris vigilare super gregem suum: ne diabolus qui semper circuit querens quem deuoret: aliquez rapiat. Quia non erit bona excusatio pastoris: si lupus ouem rapiat z pastor dicat se nō vidisse. Dicitur etiam ibi in oibus labor. ideſt circa omnes subditos tuos informādo eos in fide: z in moribus. Quia ad ħ tenetur episcopus: cuz ipse sit pastor. Jdeo per se tenetur illud facere vel prouidere: vt per alios diligenter fiat. alioquin totum exigetur ab eo: quia speculatorem eum posuit deus domui israel. eze. z. z. 33. Etiā dicitur ministerium tuum imple. ideſt fac omnia que pertinent ad episcopum z pastorez animarū. Dixit etiam sobrius esto: quia ista est vna de conditionibus episcopi. Quia cum apostolus prima ad Thi. 3. poneret omnes conditiones episcopi dixit debere eū esse sobrium z prudentem. Loquebatur ergo apostolus de euangelista qui est predicator: inquātum conuenit pastori.

B Aliqñ accipiť euangeliū pro scriptore z pro predicatore simul.

¶ Aliquādo accipitur euangelista pro vtroq; simul scilicet pro scriptore euangeliorum z pro predicatore illorum sic patet ad ephe. iiij. scilicet. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos: alios prophetas: alios vero euangelistas. Et necesse est accipi pro vtroq;: quia apostolus describit ibi partes ecclesie. Utriq; tamen sunt necessarij. Nam si non fuissent qui euangelia scripsissent nemo predicaret: quia nesciremus quid predicandum esset. Et si non esset qui euangeliū predicaret etiam si scriptum esset nihil prodesset: quia esset sicut panis integer quez non possunt paruuli frangere. Et sic fame pereunt: ac si non esset panis: sic dixit Jeremi. Parnuli petierunt panem z non erat qui frangeret eis. Et exponitur a doctoribus de doctrina sacre scripture que est panis: ideſt potest satiare spiritualiter sicut panis corporaliter. Est panis autem iste integer quando nemo scripturam simplicibus annunciat nec exponit: z tunc paruuli. i. simplices petunt panem: ideſt doctrinam sacre scripture: z dicitur q̄ non erat qui frangeret eis. Et non dicitur q̄ non erat panis qui frangi posset: sed q̄ non erat qui illum frangeret: ideſt qui annūciaret z exponeret. Et ita equaliter pereunt paruuli sicut si nullus panis: ideſt si nulla doctrina esset que eis dari possz. Uterq; ergo est necessarius: scilicet scriptor euangelij z annunciator eius: z ambo sunt partes ecclesie: z de ambobus locutus est apostolus.

¶ Quomodo euāgelista sit pars ecclesie: z quid est eccl'ia z qūo christus sit caput ecclesie. Qō. xij.

Qō. xij. A Ecclesia est cōgregatio fideliū: que hz ptes multas sine quibus esse nō potest. Nota ptiuz ecclesie.

Queritur amplius de euāgelista quomodo sit pars ecclesie vl' cuius dignitatis sit. Dicendum q̄ ecclesia que est congregatio fidelium habet partes multas necessarias sine quibus manere non potest. Et inter illas ponuntur euāgeliste. Nominauit apostolus istas partes: z quasdam earum posuit ad ephe. iiij. dicens. Et ipse dedit quosdam apostolos: quosdam autem prophetas. alios vero euangelistas. alios autem pastores z doctores. Alias etiam partes nominat prima corinthi. xij. dicēs. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia. primo apostolos. secūdo prophetas. tertio doctores. deinde virtutes: exinde gratias curationum: opitulationes: gubernationes: genera linguaruz. Omnes iste sunt partes ecclesie. Et sunt iste partes necessarie sibi: ita q̄ sine illis nō manebit: z erūt in ea vsq; ad consumationem seculi: sic patet ad ephe. iiij. scilicet. Et ipse dedit quosdam apostolos z̄c. z sequitur ad consumationem sanctorum in opus misterij in edificationē corporis christi: donec occuramus omnes in vnitatez fidei z agnitionis filij dei in virum perfectū: z in mensuram etatis plenitudinis christi: scilicet omnes partes dicte manebunt in ecclesia donec omnia ista fiant: ista tamen non consumabuntur vsq; ad finem seculi. Patet hoc ex applicatione littere. Nam dicitur ad consumationem sanctoruz: ideſt donec consumetur numerus sanctorum. Uocantur hic sancti illi quos deus preelegit ab eterno conformes fieri imagini filij eius: nam hos iustificauit z sanctificauit: ad romanos. viij. isti autem sancti conuertuntur ad christum p predicationem euangelij quidam de gentibus: z quidam de iudeis, etiam quidam conuertuntur de infidelitate z alij de prauitate morum: z vtraq; conuersio fit per euangelicam predicationem: quia euangelium veritatem fidei continet z in moribus instruit. Jsti tamen inceperunt conuerti ad deum z incorporari sibi a principio seculi: z durabit cōuersio eorum vsq; ad finem seculi. Nam est assertio multorum z satis rationabilis: q̄ deus non permittet seculum manere in isto statu nisi vsq; dum compleatur numerus predestinatorum qui vocantur ħ sancti. Et quādo venerit vltimus eorum finietur seculum z erit dies iudicij. Patet ħ q: cum status huius seculi sit imperfectus: (quia non est ħ beatitudo) ordinatur ad statum futuri seculi vbi est beatitudo tāquam in finem suuz: sicut imperfecta naturaliter ordinantur ad perfecta. Rursus autem in hoc seculo sunt boni z mali. Certum est autem q̄ seculum istud ꝓpter bonos conseruatur: vt ipsi possint manere in eo tanq̄ in via sua: quousq; per hoc perueniant in suam beatitudinē. Nam sic etiā in naturalibus imperfecta non sunt in vniuerso nisi ꝓpter perfecta: sicut dicit Aristote. secūdo physicorum. q̄ nos sumus quodāmodo finis omnium z q̄ omnia sunt propter nos: scilicet ꝓpter homines qui sūt pfectiora entia vniuersi inter pure naturalia. Potissime autem q: cum malum in se non dicat aliquam perfectionem ad rectorem rectissimuz z prudentissimum non pertinet tolerare mala in sua policia: nisi inquantuz mala aliqualiter proficiunt in bonum z conferunt ei quādam pulchritudinem. licet per accidens. Deus autem est potentissimus rector potens extirpare totum malum de orbe si vellet z non vult: ergo cum rectissimus rector sit iudicat id pertinere aliquo modo ad bonum. Si autem malum aliquādo solum maneret sequestratum a bono omnino inutile videretur: quia tunc non faceret directe nec per accidens ad bonum. Jdeo rector rectissimus alicuius vniuersitatis vel politie nunquam malum sic permitteret nisi in pena vbi proprie competit malo esse sine bono. Et sic ad rectissimam dei gubernationem pertinet nunq̄ malos sine bonis relinquere: nisi in inferno vbi est locus solum deputatus ad penam: z ille proprie competit malis sine bonis. Status tamen istius seculi non est ad penam: sed est via merendi alium statum bonum z̄c. Mala que hic cōmittuntur non hic puniuntur. Jdeo quando nulli boni fuerint in hoc seculo: scilicet completo numero predestinatorum non videtur ad quid mali permittātur hic: cū illi nunq̄ corrigendi sint nisi incipiat illico eē hic infernus. Et tamen hic non est locus penalis sed post vitam: iō completo numero electorum cessabit omnis vita in natura.

B Opinio aliquorū q dicunt q̄ deus permittit hūc mūdū vsq; quo cōpleatur nume. p̄ destinatorz. In hoc mundo nō ē beatitudo: sed ħ status ordinať ad eternaz beatitudinem. Priaró hoc secunduz pp bonos seruatur vt ipsi possint cōplere viam suaz 2ª ró.

¶ Item via non est nisi vt per eam gradiamur. Quando ergo nemo est nec esse potest qui per viam ingredi possit: superflua est via. Sed status huius seculi est status vie quo festinatur ad vitam eternam. Cum ergo nemo fuerit qui illuc iturus sit ꝑm dei precogitationem: superfluum videbitur manere statum istum vie. ¶ Item patet hic efficatius ex sententia christi in parabola de zizanijs que superseminata sunt in agro: z ministri videntes ea exorta inter triticuz voluerunt illa extirpare. Sed dixit paterfamilias. Sinite crescere vtraq; vsq; ad messez: ne forte simul erradicetis triticum. Et tempore messis colligentur zizanie in fasticulis z comburentur: segetes autem congregabunt in horreuz matthe. xiij. Jsta parabola est de bonis z malis: sicut xps declarat ibi. Bonuz semen sunt filij reg. i. predestinati. zizania sunt viri nequā. messis est consumatio seculi. Et tamē manifestum est q̄ tempus messis dicitur quando segetes veniunt ad totalem suam perfectionem z maturitatem: ita q̄ iaz non est opus eis manere in agro. ergo messis quam xps vocat consumationem seculi respectu bonorum erit quando peruenient boni ad perfectionem siue complementum: ita q̄ nemo eorum superstit nasciturus: ergo consumatio seculi erit in consumatione sanctorum: scilicet quando erunt mortui omnes electi: z tamē ecclesia z omnes partes eius sicut hic dicit apostolus durant vsq; ad consumationē sanctorum. Ergo durabit ecclesia cum omnibus istis partibus suis vsq; ad consumationem seculi. Jtez dicitur in opus misterij. l.

C Ex quo vita presens est via: superfluū videtur dicere qō stet post completionem electorz 3ª ratio.

D Parabola zizanioz intentū ꝓbat efficacit. Quarta ró.

sterij.s. q̄ iste partes ecclesie sunt ad opus misterij. idest ad
ministrandum ⁊ procurandum istam consumatam conuer
sionem sanctorum in edificatione corporis christi. Hoc dici
tur: quia iste partes ecclesie sunt necessarie ad edificandus
corpus christi. Pro quo sciendum q̄ christus siue corpus
christi accipitur dupliciter. Uno modo pro illo homine xp̄o
qui i se vnctus est: ⁊ corpus eius accipitur tūc pro illa par
te nature humane quam assumpsit de virgine. Et istud vo
camus corpus christi verum. Alio modo dicimus christum
esse vnum hominem non quidem vere vnicum sed vnus ex
pluribus: non per modum vniuersalitatis sed per modum
cuiusdam congregationis in vnū. Et tunc dicimus corpus
christi esse corpus mysticum. i. figuratus. s. figuratiue corpus
appellatur cum non sit vnum corpus naturale. Sed sicut
dicimus vniuersitates esse corpora per fictionem iuris: ita
totam ecclesiam dicimus esse vnum corpus. Ratio autem
huius est ex similitudine istius corporis mystici ad corpus
verum naturale. Nam sicut in corpore naturali licet vnum
sit sunt multe partes diuersorum officiorum. Ad romanos
xij. ⁊ p̄ma ad corin. xij. Et isto diriguntur omnes in vtilita-
tem totius ipsius corporis: ⁊ quilibet etiam procurat vtili-
tatem alterius: ⁊ omnes iste propter continuationem quas
inter se habent dicuntur vnū corpus: ita in corporibus my
sticis vel figuratis fictione iuris que sunt vniuersitates di
citur quelibet sunt multi homines qui sunt partes illius vni
uersitatis: ⁊ habent distincta officia ⁊ actus siue presiden
di: siue exequendi: siue consulendi inquantum. sunt partes
ipsius vniuersitatis: ⁊ diriguntur omnes in vnum finem:
scilicet in bonum publicum: ⁊ quelibet pars vniuersitatis
confert ad illud bonum licet diuersimode conferat p̄s actus
suos: quelibet etiam confert ad vtilitates alterius: q; nulla
pars illarum habet sufficienter in se bonum suum: sed que
libet accipit ex omnibus. Et ista est causa potissima quare
conueniunt in vnum vt sint vnum corpus. scilꝫ quia nulla
pars illius vniuersitatis continet in se perfecte bonum sed
omnes simul continent perfecte vnum bonus: qō est bonū
publicum: ⁊ etiam est bonum singulorum inquantum que
libet pars potest accipere ex omnibus alijs quicqd sibi de
est ad complementum suum. Istam causam tangit Aristo.
ij. politicorum. dicens. Adiacet cuiqs particula boni alte-
rius. i. quilibet homo habet in se vnam particulas illius bo
ni quo alius eget. Ideo necesse fuit cōuenire multos ad fa
ciendum politiam: vt sic quilibet possit habere ab omnibus
alijs qō sibi deest. Et ob h̄ cum vniuersitates istas habitudi
nem ⁊ ordinem teneant qui ordo est in corporibus natura
libus que sunt vere corpora: vocabuntur iustissime vniuer
sitates corpora. Sic autem ecclesia tota dicitur vnum cor
pus vt magis declarabitur sequenti questione: ⁊ istud cor
pus vocatur corpus christi: quia christus inquātum homo
est caput istius corporis. Ipse enim inquantum homo per
passionem suam meruit vt esset caput omnium hominum:
⁊ essent sibi omnes subditi. Et h̄ est q̄ ipse dixit post resur-
rectionem suā ap̄lis. mar. xvj. Data est mihi omnis potestas
in celo ⁊ in terra: ⁊ tamen non potuit sibi dari nisi inquan
tum homo. Et istam potestatem non habuit ante passionem
suam inquantum homo: eo q̄ nondum acquisierat eam: q;
non poterat acquirere eam nisi per sanguinem. Quia sicut
ille qui emit aliquem in seruum per illam emptionem acci-
pit potestatem in eum: ita cum christus homo per suam mor
tem nos redemerit ⁊ non alio modo: non potuit aliter acci-
pere potestatem super nos. Et sic ipse non solum inquantū
deus: sed inquantus homo iuste ⁊ quasi nāliter effectus est
dominus noster: ita vt nos omnes simus serui illius bene-
dicti hominis christi. Hoc signat apostolus actuum. xx. scilꝫ
Attendite vobis ⁊ vniuerso gregi in quo nos spiritus san-
ctus posuit episcopos regere ecclesiam dei: quas acquisiuit
sanguine suo. Et sic per sanguinem acquisiuit potestatem:
q̄ nos simus serui eius liberati de seruitute tenebrarum.
Uocatur aūt totum istud corpus a parte principali que est
caput. s. christus: ⁊ sic dicimus ecclesiam esse corpus christi
mysticum. Licet autem christus per passionem acceperit po
testatem super omnes homines presentes tunc ⁊ futuros:
quia omnes sufficienter redemit sanguine suo: non tamen
omnes sunt de corpore eius: sed oportet eos edificari in cor
pus ipsius: vt sint de corpore: sic dixit apostolus in edifica-
tione corporis christi. Si tamē eo ipso q̄ christus redemis-
set homines essent de corpore eius non oporteret edificari
illos per aliquod ministerium nostrum. Edificātur ergo du
pliciter homines in christo: scilicet per fidem ⁊ charitatem.
Per charitatem quidem inquantum per eam homo vnitur
deo. ij. corinthi. vj. Qui adhęret deo vnus spiritus est cum
eo. Non accipimus tamen hic de tali edificatiōe: quia ista
est multum stricte dicta. Nam loquimur de edificatione per
quam construitur corpus christi qō est ecclesia. p̄ma corin-
thi. xij. non est tamen homo pars ecclesie per charitatē: cui
multi sunt in ea sine charitate: sed est edificatio per fidem.
Nam nemo est in ecclesia que est corpus christi: nisi credat
christum. ⁊ sic suscipiat omnia que credenda sunt. Et h̄ pa-
tet: quia cum per baptismum homo efficiatur christianus:
quia illud est ianua sacramentorum. in illo non petitur nisi
fides: ideo minister ecclesie nomine totius ecclesie dicit ba-
ptizando. Qō petis ab ecclesia. Et ille dicit fidem. ⁊ non di
cit charitatem: licet etiam charitas non sit nisi intra eccle-
siam: cum sit donum infusum vniens nos deo. Fides ergo
est per quam homo incorporatur christo: idest efficitur de
corpe eius mystico: quod est ecclesia. Et quādiu manet ali-
quis in fide: manet intra ecclesiam: ⁊ est de corpore christi:
etiam si peccatis homo sit. Ꝺa tamen in edificationibus nō
solum intelliguntur illa que sunt omnino de necessitate edi
ficij sine quibus illud stare nō potest: sed etiā illa que dicūt
bonam habitudinem eius: ⁊ ad conseruationem pertinent
⁊ faciunt magnam pulchritudinem. erit sic in edificatiōe cor
poris christi. Ꝺa licet de necessitate illius sit fides: ita q̄ si-
ne illa non potest effici aliqua pars corporis christi: qui p̄us
non erat ⁊ postqȝ fuerit desinet esse pars si fidem perdide-
rit: charitas tamen pertinet ad quoddam complementum
istius edificij: ⁊ conseruationem eius: ⁊ pulchritudinem ma
gnam: ita q̄ non solum homo sit pars corporis christi: sed
etiam sit valde acceptus ei ⁊ efficiatur vnus spiritus cū eo.
Ideo ista edificatio corporis christi requirit etiam charita-
tem. Et sicut apostolus ad ephe. iij. cum prius posuisset edi
ficationē corporis christi per fidē ⁊ p̄sistentiā eius: subdidit
etiaꝫ q̄ edificabamur in eo p charitatē dicens. Ueritatē aūt
facientes in charitate crescamus in illo q̄ est caput nr̄m xp̄s:
ex quo totum corpus cōpactū ⁊ cōnexum per omnem iun
cturā subministrationis ſm operationē in mensuram vnius-
cuiusqȝ membri augmētū corporis facit in edificationē sui
in charitate. Et sic dixit nos edificari in xp̄o per charitatem.
Et istud est ſm edificium huius corporis xp̄i qō est ecclesia.
Partes sunt ille que. ō. noiate sunt: inter quas ponunt euā
geliste. Ergo durabūt oēs iste ptes q̄usqȝ edificet totus cor-
pus xp̄i. i. eccl̄ia. Sꝫ istud corpus nūqȝ erit p̄sumatus q̄usqȝ
incorporet oēs q̄s deus p̄legit ⁊ istō nō fiet cōplete vsqȝ ad
finē secl̄i. vt. ō. dicatū ē: ḡ vsqȝ ad finē secl̄i durabūt iste ptes
eccl̄ie. Addit ap̄l's in eadem auctoritate dicendo p̄cedētia
s. Donec occuramus omnes in vnitatē fidei ⁊ agnitionis fi
lij dei. i. durabunt partes eccl̄ie quousqȝ omnes occuramus
in vnitatem fidei. i. omnes illi quos deus p̄uidit occursu-
ros in vnitatem fidei. Quia forte nūqȝ erit aliqō tps in quo
oēs homines simul viuētes sint in vnitate fidei: ⁊ tamen
non possunt occurrere oēs in vnitatem fidei quousqȝ nasca
tur vltimus electus qui postremo nasciturus est: q; etiam
ille per ministros ecclesie debeat reduci ad vnitatem fidei.
Ergo vsqȝ ad illud tempus durabit ecclesia cum partibus
suis. Dicitur ⁊ agnitionis filij dei. Et istud idem est qō vni
tas fidei: q; per fidem cognoscitur xp̄s esse filius dei ⁊ oia
alia que necessario circa ipsum tenenda sunt. Dicitur etiam
ibi in virum perfectum: in mensuram etatis plenitudinis xp̄i
i. non solum debemus occurrere in vnitatem fidei: sed debe
mus esse sicut vir perfectus ⁊ plene etatis. Ad h̄ autem q̄
aliquis sit vir perfectus nāliter tria requiruntur. s. q̄ homo
sit: qō est per naturalitatē: ⁊ q̄ habeat corpus sufficientis ma
gnitudinis: ita q̄ non debeat peruenire aliqñ ad maiorem:
⁊ q̄ sit in etate matura in qua vires hominis maxime sūt.
Ista omnia pertinent ad corpus christi mysticum inquan-
tum per ista significatur totalis perfectio: quā ecclesia habe
re potest vel habitura sit: ⁊ vsqȝ ad illam durabit ecclesia cū
partibus suis. Et sic isti non solum durabunt quousqȝ oēs
electi p̄uertantur ad fidē xp̄i qō est nasci in corpe eius: sed
etiam vsqȝ quo isti fideles sint p̄fecti in charitate: ⁊ in alijs
virtutibus.

D Corpus xp̄i accipit̄ p̄ p corpore hūano assūpto.

Corpus xp̄i accipit̄ per modum cuiusdā congregatiōis in vnum. i. mystice ⁊ figuratiue.

Tota ecclesia ē vnū corpus.

Quilibet hō h̄z aliqȝ pticulaz boni q̄ alius indiget. iō multi in vnuz ꝓueniūt vt quod vni ōest per aliū supplea tur.

Xp̄s p passiōez suaz meruit esse caput ecclesie.

Edificātur hoies dupliciter in xp̄o. s. p fidē ⁊ p charitatem.

E

virtutibus q̃s deus p̃uidit illos hituros. ⁊ sic erũt tũc viri pfecti coꝛpe ⁊ etate. Et tunc poterit cessare eccl'ia ⁊ oẽs ministrationes eius. Jsta tñ omnia dicta sunt pp euãgelistas de qbus diximus q̃ erant partes eccl'ie siue accipiẽdo euãgelistam pro scriptoꝛe euangelij siue pro predicatoꝛe eius: et'opꝫ manere istas partes semp. Quãdo tñ dicimuꝫ q̃ euãgeliste manebunt vsq; ad finez seculi sicut cetere partes ecclesie: nõ intelligitur de euãgelistis. s. scriptoꝛibus euãgeliorum: sed de euangelistis qui sunt predicatoꝛes euangelij: qꝛ iam nõ sunt alig scriptoꝛes euãgelioꝛum: nec ecclesia istud permitteret; cũ ipsa potius reiecerit multa alia euangelia q̃ erant vltra ista quattuoꝛ: vt. j. dicetur in quadaz questione: imo maledictus esset ille qui conaret scribere euangelium vltra id qõ iam scriptũ est: qꝛ non lz quicq̃ addere sup illud qõ iam scriptuz est: nec de illo quicq̃ diminuere: sicut dixit btus Joãnes apocalypsis. xxij. s. Cõtestoꝛ ego omni audiẽti verba ꝓphetie libꝛi huius: q̃ si quis apposuerit ad h̃: apponet deus sup illum plagas scriptas in libꝛo isto. Et si qs diminuerit de v̋bis libꝛi ꝓphetie huius: auferet ðus ptẽ eius de libꝛo vite ⁊ de ciuitate sancta. ¶ Si ergo non licet addere apocalypsi: a foꝛtioꝛi nõ licebit addere euãgelijs nec diminuere: qꝛ magis sunt illa de necessitate salutis q̃s apocalypsi. cum in apocalypsi nihil ponatur nisi reuelatio quoꝛũdã accidentiũ futuroꝛum in eccl'ia sine quibus ẽt est perfecta salus: que nõ esset sublatis libꝛis euangelioꝝ. Nulli ergo euãgeliste erunt amplius ptes ecclesie post q̃s illi quattuoꝛ fuerunt. Põt tñ adhuc dici: q̃ euãgeliste. i. scriptoꝛes euãgeliorum sunt partes ecclesie vsq; ad finẽ seculi: quia licet illi nõ maneant in persona manent tamen euangelia eoꝛum loco ipsoꝛum: ⁊ ista manebunt in ecclesia vsq; ad finem seculi: qꝛ sunt de necessitate eius cum inde sit fides. Et sic censentur manere semper illi euangeliste personaliter tãq̃ perhibẽtes testimonium de eo quod scripserunt. ¶ Ad scõm cuz quereꝫ hatur de dignitate euangelistarum in ecclesia: dicendum q̃ sicut in vniuersitatibus sunt partes diuersoꝛum officioꝛum ⁊ dignitatũ imo sicut in coꝛpoꝛe naturali humano sunt mẽbꝛa diuersarum dignitatum ⁊ actuuz: ⁊ quedam sunt nobiliꝛa alijs: sicut caput est nobilius ceteris mẽbꝛis: ita in ecclesia non sunt membꝛa omnia eiusdem dignitatis: qꝛ tunc nõ possent efficere vnũ coꝛpus: ⁊ sic deberet dici q̃ sicut in coꝛpoꝛe humano caput est nobilius ceteris membꝛis: ita in ecclesia esset ipsum caput nobilius. Xp̃s autẽ est caput ecclesie ad ephe. iij. s. crescamus in illum qui est caput nostrũ xp̃s. ¶ Dicendum tamen q̃ xp̃s lz sit caput nostrũ non cõparaꝫ ad cetera mẽbꝛa coꝛporis cum excedat illa q̃si in imẽsum etiã inquãtum homo: imo in imensum. Secus autẽ est de coꝛpoꝛe nãli. Quia lz illud sit excellẽtius qualibet parte coꝛporis per se: est tñ pars ipsius coꝛporis ⁊ non est melius toto coꝛpoꝛe: nec etiam est coꝛpus pp caput sed caput vt sit coꝛpus. De xp̃o aũt est al'r: qꝛ non solũ ipse est caput eccl'ie sed etiã est dñs: qꝛ redemit eccl'iam ⁊ acquisiuit eaz sanguine suo: ideo non soluz xp̃s homo est melioꝛ quocũq; alio hoie sed etiã est melioꝛ q̃s omnes hoies simul sumpti: ⁊ melioꝛ q̃s tota ecclesia. ideo ipse non est pp ecclesiam sicut caput nãle ꝓpter coꝛpus: sed magis tota eccl'ia est ꝓpter xp̃m hominẽ i. est ad ipsum inquãtum ipse est dñs eius. Jdeo xp̃s homo non cõputatur tãq̃ pars ecclesie vel sicut vnus de ecclesia sed. ẽ. eccl'iam. Sic facit Aristo. xj. ⁊. xij. metaphi. dicens rectoꝛes vniuersi non esse partẽ vniuersi: nec aliqd de vniuerso: nec ipm esse pp vniuersum: sed totũ vniuersum oꝛdinari in ipm sicut exercitus oꝛdinatur in ducem. Et sic xp̃s nõ vocatur caput eccl'ie tãq̃ pars eius sed caput. i. ꝓnceps: qꝛ sic caput est sup oia: ita xp̃s est sup totã ecclesiam. Et sicut omnia mẽbꝛa recipiunt a capite naturali sensuz ⁊ motum: ita tota eccl'ia recipit a xp̃o influxũ oium charismatuz ⁊ donoꝛum spũalium vt possit manere. Et ob h̃ xp̃s etiam inquantum homo nõ cõparatur ad aliqua membꝛa ecclesie in dignitate vel honoꝛe: sed ipsa mẽbꝛa inter se cõparãtur. Jdeo quãdo apostolus posuit partes ecclesie distinguens dignitatem ipsarum ꝑm ꝓpus ⁊ posteriꝰ: non nominauit ibi xp̃z sed solũ ministros eius: ⁊ inter istos est oꝛdo. Naz in ꝓmo gradu ponuntur apl'i. Jn scõo ꝓphete. Jn tertio euangeliste. Jn quarto pastoꝛes ⁊ doctoꝛes: ita q̃ faciant pastoꝛes ⁊ doctoꝛes vnum gradum. Uel fz aliam assignationẽ ponuntur doctoꝛes in quinto gradu ⁊ faciunt distinctuz gradum a pastoꝛibus. Nunc autem non est nobis declarandum de omnibus istis gradibus qui sunt partes ecclesie: ⁊ de alijs partibus. s. virtutibus: ⁊ gratijs curationum: ⁊ opitulationibus: ⁊ gubernationibus: ⁊ generibus linguarum: que omnia ponit apostolus esse ptes ecclesie. ꝑ. coꝛin. xij. ⁊. xiij. Nam dicere de hijs esset longissimum: potissime quia pro ꝑ est ꝓprius locus. ij. coꝛin. xj. ⁊ ad ephe. iij. ⁊ aliqualr ad roma. xj. Solum tamen diximus h̃ propter euangelistas: vt sciatur q̃ sunt in tertio gradu honoris. nam primi ⁊ honoratissimi in ecclesia sunt apostoli: qui immediate a christo acceperunt potestatem in plenitudine. Nam xp̃s dixit eis Joã. xx. Sicut misit me pater: ita ego mitto vos. i. Jn eadem plenitudine potestatis in qua pater me misit quantuz ad edificationez ecclesie in illa mitto vos. Item xp̃s habuit ꝓter apl'os alios multos. s. septuagintaduos discipulos: ⁊ misit illos ante faciem suam. Luc. j. Et tamen isti nõ fuerunt a xp̃o assumpti in eadem dignitate in qua apostoli. Jõ de electione apostoloꝛum fit per se mentio: ⁊ non ponuntur cuz eis discipuli. Unde de eis dixit xp̃s. Ego elegi vos duo decim: de discipulis autem non dixit: ad significandaz specialitatem. ¶ Jtem xp̃s quando elegit apostolos imposuit eis nomina mutando nomina quoꝛundaz: vt patz matthe. x. ⁊ mar. iij. ⁊ Luc. vj. de discipulis autem nihil tale exꝓimitur: imo nec ponunt nomina aliquoꝛum ipsoꝛũ. Multe autem alie excellentie apostoloꝛum colliguntur sup omnes alios de ecclesia ex tex. euangelico. de quibus magis dicit j. coꝛin. xj. ⁊ ad ephe. iij. ⁊ foꝛte tangetur aliqꝺ matthe. x. aut Luc. vj. vel. x. ¶ Jn secundo gradu ponuntur ꝓphete. s. post apostolos: quia istis deus loquitur: ⁊ per hos reuelantur nobis ea que deus vult reuelare: ⁊ ex ista adhesione ad deum ⁊ cõmunicatione sermonis diuini soꝛtiuntur magnam dignitatem. Nam ⁊ Moyses ex consoꝛtio diuini sermonis habuit coꝛnutam faciem. i. radios emittẽtẽ: ita q̃ populus non posset intendere in euz nisi ꝓius faciẽ suam vellaret. ideo vellabat eam quando locuturus erat populo. exo. xxxiij. ⁊. ij. coꝛin. iij. ⁊ ideo ponunt isti imediate post apostoloꝰ. ¶ Jn tertio gdu ponunt euãgeliste qbuꝰ ptãs scribendi euãgeliũ tradita est. Est. n. ista magna ptãs cũ nulla scriptura in toto oꝛbe tãte auctoꝛitatis sit sic euãgelia. Unde multi alij conati sunt scribere euangelia: fz eccl'ia eis istam auctoꝛitatez ⁊ honoꝛem non detulit: sed repulit eoꝝ scripta ⁊ ꝺẽnauit: vt. j. dicetur in quadã. q. De euãgelistis autem qui sunt anũciatoꝛes euãgelij an ponant in eodem gradu in quo isti euangeliste. vel intelligant per doctoꝛes qui ponunt i qnto gradu: ad ephe. iij. siue ꝑ doctoꝛes q ponunt in tertio gradu. j. ad coꝛin. xij. ꝺcl'abit in ipsis locis: qꝛ nũc nob nõ ẽ itẽtio nisi de euãgelistis q euãgelia scripserũt. ¶ Quid sit ecclesia: ⁊ an eccl'ia tota possit manere in vno.

Questio. xiij.

Queritur occasione precedentiũ que dicta sunt de euangelistis q̃ sint partes ecclesie circa errorem quoꝝũdam incidentaliꝝ qui dicunt totaz ecclesiam posse manere in vno: ⁊ q̃ aliqñ manet vel potest manere tota eccl'ia in vna vetula: Et dicendũ q̃ istꝺ est falsum ⁊ impoſe. ¶ Pro quo sciendum breuissime qd sit ecclesia. Et ad h̃ presupponẽduz est q̃ ecclesia accipitur dupliciter. Aliquãdo pro ecclesia particulari: ⁊ aliqñ pro vl'i. ¶ Prio modo vocat ecclesia ꝯgregatio fideliũ vnius loci vel vnius diocesis. ⁊ sic dicimuꝰ. eccl'ia salamãtina facit h̃ vel tenet h̃. Et isto modo loqtur sepe apl'os. vt pz. 2ª ad coꝛ. j. s. Paulus apl's ecclesie dei que est coꝛinthi.: ⁊ ẽt. j. coꝛ. ꝑ dicit Paul. apostolus eccl'ie dei q̃ est coꝛinthi. Simile pz. ꝑ. ad thessa. ꝑ ⁊ 2° ad thi. ꝑ. ⁊ in pl'imis locis ⁊ accipit ibi eccl'ia pro particulari. s. eccl'ia coꝛinthi pro cõgregatione oium fideliuz manentium in vrbe coꝛin. ⁊ sic distinguit eccl'ia coꝛin. ab ecclesia thessaloni. ⁊ phili. ⁊ ceteris. ¶ Secũdo modo accipiebatur pro eccl'ia vl'i. ⁊ sic accipit sepe apl's sic pz ad ephe. 5. s. Uiri diligite vxoꝛes vestras sicut Xp̃s dilexit eccl'iam: ⁊ seipsum tradidit pro ea vt illaz sanctificaret: mundaꝰ eaz lauacro aque in v̋bo vite: vt exhiberet ipse sibi gl'iosam eccl'esiaz non hñtem maculã aut rugam. Manifestũ est tñ q̃ non potest ibi accipi pro aliqua ꝑticulari ecclesia. sed pro tota congregatione fideliuz: qꝛ al's si esset aliqua particularis eccl'ia quã xp̃s sanctificasset per passionez suam alie nõ pertineret ad euz. cum eas non redemisset. ¶ Jtem codẽ. c. dicitur vir

caput

Predicatores manebunt vsq; i finẽ seculi.

f Rñsio ad 2m questiũ

Mẽbꝛa eccl'esie nõ st eiusdẽ dig.

g Meliõ est xp̃s oibus hoib° sil' sũ ptis.

Xp̃s est caput eccl'ie i. ꝓnceps.

Jn ꝑ gdu ptiuz eccl'ie ponunt apl'i in. 2° ꝓphete. in 3° euãg. in 4° pasto. ⁊ docto. ⁊c.

h Jn scõo gdu ponuntur ꝓphete inter ptes ecclesie.

j Jn 3° g. ponunt euãg. q euãgeli. scripserũt

Qõ xiij

Ad ꝑm q̃situm. A Eccl'ia duplex s. vl'is ⁊ ptic'ar

ꝑ modo

2° modo

Eccl'ia vl'is est

caput esse mulieris sicut xps caput est eccl'ie: z non potest accipi pro aliq̃ particulari: q; tunc illi qui essent in alijs ecclesijs non pertinerent ad xpm: nec essent mẽbra eius. Sic etiã accipit. j. ad thimo. 3. s. Scias qõ oporteat te in domo dei conuersari que est eccl'ia dei viui: colũna z firmamentũ veritatis. Qõ nõ põt accipi de aliqua eccl'ia particulari: q; nulla particularis eccl'ia est colũna z firmamẽtuz veritatis: eo q; qlibet particularis eccl'ia põt errare in fide z in moribus. Sed ħ cõuenit soli ecclesie v'li que nũq̃ errat q; nũq̃ tota errat. ¶ Jsta ecclesia v'lis accipitur dupl'r: aliqñ vere: aliqñ per repntationem. ¶ Primo mõ dicit eccl'ia vniuersitas fidelium ꝓuenientiuz in vnitate fidei z sacrorum: ptes autẽ huius sunt oẽs fideles dispersi per totũ orbẽ vbicũq̃ sint. ¶ Scõo modo dr ecclesia v'lis per repzesentationem. Et ista est ꝓcilium gñale legitime congregatũ: q; nulla alia congregatio est que legitime z sufficienter repñtet totã vniuersitatem fideliũ nisi gñale concilium. z illud est etiã qõ errare non põt in fide: nec etiã errat in moribus. Jsto mõ accipitur eccl'ia actuz. 15. cum dr placuit apl'is z senioribus z vniuerse eccl'ie siue cũ omni eccl'ia. Et vocat ibi eccl'ia cõcilium gñale: q; ibi agit de ꝓcilio gñali habito ꝑ apl'os super legibus. z non põt accipi pro eccl'ia particulari: nec ẽt pro tota vniuersitate fideliũ cũ nõ essent oẽs ibi: sed potius dr q; eccl'ia misit ibi nũcios ad alios xpianos qui erant antiochie: denũciando illis determinationẽ ꝓcilij gñalis. Sic etiã accipit mat. 18. s. q; si nec illos audierit dic eccl'ie. i. cõcilio generali: q; non põt alio mõ ibi accipi: q; ibi loquebatur xps btõ Petro quẽ instituerat sumũ pontificẽ. Et cuz peccator non audierit eũ: remisit illũ ad eccl'iaz vt denũciaret illi. Papa tñ non est subiectus alicui eccl'ie particulari ad ꝛ̃ q; teneatur corã illa cõparere: sed potius oẽs ꝑticulares eccl'ie sunt sibi subiecte. Jdeo opz intelligi de eccl'ia vniuersali cuius filius est Papa sicut qlibet fidelis et ab ea recipit sacra z in fide illius manet. Non põt tñ intelligi de eccl'ia vniuersali ꝓut est vniuersitas oium fideliũ: q; non est pol'e coram illa aliqꝺ crimen denunciari cũ nõ sit pol'e omnes xpianos quotquot sunt in toto orbe viros z feminas paruulos z senes cõgregari in locũ vnum: vt eis aliqd denuncier. Jdeo necesse est intelligi de aliqua eccl'ia v'li que possit esse cõgregata: z corã qua possit crimen denunciari: z illa possit iudicare. Jsta aũt est concilij gñale. ideo necesse est pro illo accipi eccl'iam hic de quo magis dec'auimus in deffensorio triũ qõnum contra emulos. z dicẽ amplius in libro de origine z distinctione iurisditionum. ¶ Dijs presuppositis considerandum q; eccl'ia est nomen grecum z significat congregationem: z quelibet cõgregatio põt vocari eccl'ia. sic accipit Ari. 2° politico. c. de politia calcedonioꝝ. dicens q; calcedonẽ non faciunt eccl'iam. i. non faciunt cõgregationez ad determinationem negociorum publicoꝝ. Ex ħ inductũ est q; congregatio fideliũ vocarẽ ecclesia. Et siue accipiatur pro particulari siue v'li vera vel repñtante semper est m'titudo z nunq̃ significat vnũ. ideo de rõne ecclesie est esse multitudinẽ. Jsta vocat aliqñ domus dei. vt p3 ad thi. 3. s. Scias qõ te oporteat in domo dei ꝓuersari: que est eccl'ia dei viui. Et ista eccl'ia vel domus dei sunt ipsius hoies. ad hebr. 3. s. Xps vero tãq̃ filius in domo sua: que domus sumus nos. Et sic etiam significat multitudo. ¶ Jtem qõ est efficacius eccclesia dicit multitudinẽ ꝓsistẽtẽ ex partibus diuersaꝝ rationum sine qbus non est eccl'ia. Et sic necesse est semp esse multos in eccl'ia. Patet ħ q; apl's vocat eccl'iam corpus ad ro. 12. dicẽs. Sicut enĩ in vno corpe multa mẽbra habemus. omnia aũt membra non eundẽ actum hñt: ita multi vnum corpus sumus in xpo. Et sic apl's dicit eccl'iaz esse m'tos in corporatos xpo. Dicit etiã q; ista eccl'ia est corpus. Et ꝓmo p3 q; eccl'ie repugnat vnitas cũ multi sumus in xpo. ex scõo apparet manifestius: cum dicat q; sicut in vno corpore. s. naturali sunt multa mẽbra non hñtia eundẽ actũ: ita est in ecclesia xpi vel in corpe xpi qui nos sumus. Si ergo corpus est: non est vnicũ mẽbrũ sed multa. vt p3. j. ad cor. in. 12. ergo de necessitate corpis xpi est multa mẽbra hẽre. z sic nõ poterit manẽ corp° xpi mysticũ siue eccl'ia in vno hoie. ¶ Jtẽ p3 magis clare q; dicit apl's q; illa mẽbra nõ eundẽ actũ habent. Et sic necesse est in corpe xpi esse mẽbra diuersarũ rationũ: z istud impol'e est saluari in vnico: q; nõ põt vnicus hõ esse presidens z subditus. ¶ Jtem p3 ex exẽplis que ponit ibi apl's: in qbus sunt actus diuersaꝝ rõnum. Naz cum dixit ita multi vnũ corpus sumus in xpo. subdit. singuli aũt alter alterius mẽbra. hñtes donationes ſm gram que data est nobis differẽtes. z sic vult q; in eccl'ia sunt diuerse donationes xpi z gratie ſz quas ꝓstituant diuerse ptes ecclesie pro administratione illaꝝ gratiaruz. Et decl'at istas gratias. s. Siue ꝓphetiam ſm rationẽ fidei: siue ministeriuz in ministrãdo: siue q; docet i doctrina: qui exhortat in exhortãdo. Omnes istas administratiões gratiarũ apostolus dicit debere esse in eccl'ia. Non possunt tñ cõsistere in vno: ideo non potest ecclesia manere in vnico. ¶ Jtem p3 hoc. j. corin. xij. vbi latius ponitur qũo omnes sumus vnuz corpus z quomodo sunt in eo diuisiones gratiaruz: et ministrationum. scilicet. Sermo scientie: sermo sapientie: fides: gratia sanitatum: operatio virtutuz: ꝓphetia: discretio spirituum: genera linguarum: interpretatio sermonum. Omnia ista in ecclesia sunt que in eodem esse nõ possunt. ¶ Jtem in eodẽ cap'o ponit magis aperte partes ecclesie que sunt membra ipsius dicens. Vos autem estis corpus xpi z membra de membro: z quosdam quidem posuit deus in ecclesia. ꝓmuz apostolos: scõo prophetas: tertio doctores: deinde virtutes: deinde gratias curationuz: opitulationes: gubernationes: genera linguarum. Omnia autem ista sunt diuersarum rationum. Sed quando aliqꝺ corpus vel totum constituitur ex partibus diuersarum rationũ impossibile est manere substantiam illius in vnica parte vel in paucis. Et patet hoc in vniuersitatibus que constant in partibus diuersaruz rationuz. s. in hoibus diuersaꝝ administrationũ. Nã ablatis illis diuersitatibus non manet vniuersitas: ẽt si maneant m'ta membra. Utpote si aliqua politia vel ciuitas constet ex rectoribus z iudicibus z executoribus iustitie: z ciuibus z hominibus plebeis: z ablatis omnibus officijs maneat soli plebei vel soli ciues: etiaz si multi sint non est vniuersitas politica. imo non est vnicus populus: q; deficit ibi formale ad ꝛ̃ q; sit vnitas politica: q; de necessitate politica requiritur aliqꝺ gẽus ꝓncipatus z vnitas siue cõmunitas legũ: z distributiuũ iustitie. i. iudex. vt ait Ari. iij. poli. c. i. Jsta aũt nõ manẽt manẽtibus solis plebeis in vbe: iõ sic manẽtibꝰ nõ est vniuersitas nec ciuitas nec vnus ppl's nec aliqd vnum a fortiori aũt si maneret vnicus hõ. Cuz ergo eccl'ia sit vniuersitas siue corpus ꝓstans ex ptibus diuersaꝝ rõnũ impossibile est illã manere in vnico hoie. ¶ Jtẽ p3 hoc q; sic̃ apostolus dixit esse multas partes z diuersaꝝ rõnuz in eccl'ia: ita etiã dixit illas mãsuras in ea vsq; ad finẽ secli. vt patz ad ephe. 4. s. Et ipe ꝺdit quosdã apl'os: quosdã aũt prophetas: alios vo euangelistas: alios aũt pastores z doctores ad cõsumationẽ sanctoꝝ in edificationẽ corpis xpi: donec occuramus oẽs in virũ perfectũ. Et sic iste partes erũt in eccl'ia donec ista fiant: z tñ ista non pñt cõpleri vsq; ad finẽ seculi vt probatũ est in ꝑcedenti qõne. ergo manebũt iste ptes in eccl'ia vsq; ad ꝓsumationẽ seculi. Et sic impossibile est manere eccl'iaz aliqñ in vno: q; iaz non hẽret istas ptes: z ꝓsequẽter fides non põt manere in vno aliqñ: sed neẽe est semper multos eẽ qui fidez teneãt. Naz vt ꝓbatũ est ꝑcedẽti qõne non põt aliqs effici pars corpis xpi mystici nisi per fidẽ: z tñ eccl'ia vsq; ad finẽ seculi hẽbit semp m'tas ptes. ergo necesse est q; semp multi teneant fidẽ: q; omnes illi q; fuerint partes eccl'ie erunt fideles.

¶ An in triduo mortis xpi fides in sola virgine maria remanserit. Questio. xiiij.

Querit occasione ꝑcedentiũ circa quãdaz propositionẽ que a multis cõiter asserit z est erronea. s. q; in triduo mortis xpi tota fides manserit in virgine an possit stare. ¶ Dicendũ q; nõ mãsit tota fides in ea: q; multi alij erãt tunc fideles. ¶ Primo p3 q; eccl'ia beatoruz que est corpus xpi per fidẽ copulata eadẽ fuit a principio seculi que nunc est: z ꝓtinuabit vsq; ad finẽ: sic̃ dicimus q; fuit eadẽ fides antiquoꝝ z nr̃a: ergo erãt tunc m'te partes eccl'ie qñ xps mortuus est: q; eccl'ia non põt ꝓsistere in vno. vt p3 ꝑcedẽti qõne. Quelibet tñ pars eccl'ie est fidelis cũ per fidẽ efficiamur mẽbra eccl'ie. ergo in illo triduo fuerũt m'ti fideles. z sic nõ fuit tota fides in vgie. ¶ Scõo p3 q; in sinu abrahe erant in triduo mõtis xpi m'ti viri fideles s. Joãnes baptista z oẽs ꝓphete z ꝓtriarche. Jsti aũt duũ viuẽbãt erãt fideles: q; alꝰ nõ poterãt eẽ iusti cũ dicat iustus q; ex fide

B Eccl'ia v'lis dupliciter dicitur.

Primo

Scõo

C Ad 2m qsitum. qõnis.

Eccl'ia ẽ nomen grecũ z significat congregationem.

ꝑma rõ.

Per eccl'iam accipit multitudo m'ti plici rõe

Scõa ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Sexta rõ.

Septia rõ

Octaua rõ

D Probatur ipol'itaꝝ q; fides i vno solo remaneat ex duratiõe partiũ eccl'ie.

Eccl'ia vsq; in finẽ semper hẽbit m'tas partes ipsã cõstituentes.

Qõ. xiiij.

In triduo passionis xpi fides nõ remansit i sola vgine maria sed etiã in m'tis alijs.

Prima rõ

Scõa rõ.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

ex fide viuit: ad ro. p̄. ꝛ Abachuc. p̄. ēt q; non possent aliter accepti eē deo: cū sine fide ipossibile sit placere deo. ad heb. xj. Manebat ḡ in eis i sinu abrahe fides illa quā habuerāt hic: cū fides nō possit tolli nisi p̄ hereſiz vel infidelitatē aut per clarā visionē que erit in p̄ria. j. cor. xiij. Isti tn̄ nondum habebāt clarā visionez: q; nō erant in p̄ria. ergo adhuc manebat in eis fides: ꝛ sic nō erat tota in v̄gine. ¶ Tertio p3 q; ad p̄dicationē xp̄i multi crediderunt in eū. vt Jo. vij. ꝛ viij. ꝛ isti nō discrediderūt per aliqd qō vidissent fieri circa xp̄m. Ergo in eis manebat fides. Et p3 spāliter in Nicodemo ꝛ Joseph de ciuitate arimatia qui sepelierūt eū: ꝛ erant discipuli eius: ꝛ credebāt in eū. ¶ Quarto p3 q; si māsisset tota fides in v̄gine in illo triduo oēs iudei fuissent tunc infideles: ꝛ p̄sequenter oēs essent in peccato mōtali. Et istud est fl̄m ꝛ incōueniens: q; erāt multi viri boni inter iudeos qui credebāt oia illa ad que obligabant: ꝛ sic erant fideles. Non ḡ fuit tota in virgine. Multe alie rōnes ad h̄ possunt induci. ¶ Quidā tn̄ dicunt in illo triduo fuisse fidē totaz in sola v̄gine. Et ob h̄ asserunt ei spālez honorē exhiberi. Naz consuenit eccl'ia a die veneris ad vesperū. ꝛ per totaz diem sabbati spāliter colere dn̄am nostrā: q̄si totū illud tp̄s suum sit: ꝛ illud est tp̄s quo xp̄s iacuit mortuus. ſ. q̄si ab hora vesperoꝝ diei veneris: ꝛ p̄ totū sabbatū vsq; ad p̄mā horam dn̄ice diei. Dicunt ēt non esse incōueniens māsisse totā fidē in v̄gie ꝛ etiā totā eccl'iam: q; aliqñ vniuersitas saluatur in vno: ꝛ ius vniuersitatis p̄seruat in vno: ꝛ sic licet eccl'ia sit vniuersitas poterat manere in sola dn̄a nr̄a. ¶ Dicendum q; nō mansit tota fides in dn̄a nostra in illo triduo: nec fuit aliqd tp̄s in quo nō essent fil' multi fideles. Pōt tn̄ ista p̄positio intelligi q; sit v̄a. ſ. q; tota fides mansit in v̄gine. i. tota fides de resurrectiōe. ſ. q; in illo triduo nō fuerit aliqs q firmiter crediderit xp̄m debuisse resurgere post triduuz: nisi domina nr̄a. Et iz esset difficile imo impoſe p̄bare istam negatiuā nisi per reuelationē certificantē: tn̄ satis pōt p̄cedi verisil'r: q; non erat verisil'e q; aliquis magis debēt credere resurrectionē xp̄i post triduū. q̄z illi q̄ p̄suersabant cuz eo: ꝛ qbus ipse p̄dicauerat q; post triduū resurgeret: ꝛ p̄cedēt eos i galileā. mat. xxvj. Et tn̄ de istis appet q; fere oēs dubi tauerint de resurrectiōe: Nā postq̄z surrexerat xp̄s: ꝛ apparuerat marie magdalene cū nunciasset hoc apostolis admirati sunt: ꝛ cucurrerūt ad monumentuz. Et tn̄ si certissime credidissent nō mirarentur. Et non soluz mirati sunt. imo multi eoꝝ territi sunt. vt p3 de discipulis eūtibus in emaus qbus Xp̄s appuit. ꝛ illi dixerūt: Sed ꝛ mulieres q̄dam ex nr̄is terruerūt nos que iuerūt ad monumentū: ꝛ non inuēto corpe eius venerūt dicentes se visionez angeloꝝ vidisse: qui dicūt eum viuere. Luc. 22. Et sic isti multū dubitauerūt de resurrectione: ꝛ ita de alijs discipulis ꝛ aplis xp̄i verisimile est. Ideo cū nullius ipsoꝝ fides manifesta appeat: creditum est pie in honorē dn̄e nr̄e q; in ipsa sola in illo triduo fides resurrectioꝝ manserit: iz nobis non p̄stet: q; nō possumus p̄bare istaz negatiuā: q; poterat manere fides in aliq̄ de quo forte nihil scriptū est. Et ita nos ignoram⁹. Et quia putatū est solā dominā nr̄az tenuisse fidē in triduo de resurrectione: inoleuit in eccl'ia p̄suetudo antigissima q; a die veneris ad vesperū: ꝛ per totū diez sabbati fiat ei spālis honor eo. ſ. tēpore quo in ea sola fuit fides de resurrectiōe. ¶ Considerandū tamē magis circa h̄ q; fides resurrectioꝝ pōt accipi vel explicite vel iplicite sicut de oibus alijs articulis dicimus. Si iplicite dicendū q; oēs iudei viri boni q tūc erāt tenuerūt in illo triduo ꝛ toto tēpore suo fidē resurrectioꝝ: q; credebant oia que lex credi volebat ꝛ p̄phete. Et qa in lege ꝛ p̄phetis p̄tinebat. Si autē explicite cōsideret fides resurrectionis pōt stare dupl'r. Uno mō q; crederet particl'ariter. ſ. istum qui mortuus est messiā esse: ꝛ ip̄z post triduū resurrecturū. Si p̄mo mō: dicendū q; fides explicita de resurrectiōe non mansit in dn̄a nostra sola: q; multi erāt iudei viri boni ꝛ periti: ꝛ cū isti m'tū vacarāt legi ꝛ p̄phetis maxime circa messiam in quo putabāt totuz suum bonū futurū: cognoscebāt explicite ex sacra scriptura qd de messia credēdū eēt. Et sic isti crederēt messiā futurum esse deū ꝛ hoiez ꝛ moriturum p̄ peccatis nr̄is: ꝛ tertia die resurrecturū. Hoc etiā cognouissent p traditiones p̄phetaruz: qñ inter iudeos p̄suasibā tur: q; poterant ab eis tūc querere qd vellent isti: tn̄ adhuc non cognoscerēt xp̄m esse messiā p̄missuz in lege: q; erat de hoc magna cōtentio apud iudeos: qbusdā dicentibus q; ille erat xp̄s. i. messias. aliis vero q; nō. Jo. vij. ideo licet non haberēt determinate q; ipse post triduū resurgeret: hēbant tn̄ fidē q; messias mortuus erat ꝛ surrecturus post triduū. Et sic isti in triduo mortis xp̄i tenerēt fidem explicitā de resurrectiōe. Si aut̄ cōsideret scdo mō. ſ. particl'ariter: ita q; ille homo xp̄s mortuus post triduū resurrecturus eēt: dicendum q; nō mansit fides in sola v̄gine: q; licet nō possimus p̄bare aliquē de viuentibus habuisse illā fidem: verisil'e tamen est fuisse illaz apud scōs exist̄tes in sinu abrahe. Naz Joānes baptista mortuus erat qui cognouerat xp̄z eē messiam ꝛ deū cuz dixit de illo. Ecce agnus dei ecce q; tollit peccata Jo. i. ꝛ tn̄ Joānes baptista erat in lumbo qñ xp̄s mortuus est: iō ille hēbat cognitionē de eo determinatissimā. Et q; vt doctores nostri asserunt sanctis existentibus in sinu abrahe sepe appebāt angeli anūciātes eis de liberatiōe sua per mortē messie. Et ita verisil'e est q; eis reuelatū fuisset qñ erat illa mors messie. Et cū ipsi tenuissent añ h̄ sp fidē de resurrectione messie: ꝛ nūc scirēt determinate q; post illud triduum resurrecturus erat xp̄s habebāt fidē resurrectiōis ꝛ nō manebat in sola v̄gine. ¶ Jtē patet h̄ clarius q; vt eccl'ia asserit. anima xp̄i sepata a corpe per mortē mox fuit in sinu abrahe vbi erant viri sancti. ꝛ fuit ibi vsq; ad horā resurrectiōis cū reasumpsit corpus. Et sic in toto triduo fuit ibi. cognouerūt ergo illi iaz manifeste resurrectionē xp̄i futurā post triduuz. cū anima eius esset cū eis ꝛ gauderēt: ꝛ sic determinate hērent fidē resurrectionis future post triduum. ¶ Sed tūc videt̄ obstare q; isti nō haberēt fidē: q; clara visio patrie tollit fidē que fm se est obscura cognitio: nec pōt vna cū altera stare. j. cor. xiij. ſ. Cuz venerit qō perfectū est euacuabit qō ex pte est. Et loqtur ibi ō fide ꝛ visiōe patrie. Nā dicit. Videm⁹ nūc. idest in vita ista p̄ speculū ꝛ in enigmate. ſ. per fidē: tunc aūt idest in p̄ria facie ad faciez. i. clarissime. Et sic fides euacuabit in patria. Isti tamē sancti existētes in sinu abrahe ceperūt esse in p̄ria illico vt anima xp̄i fuit cū eis: q; cuz iam p̄cium redēptionis per mortez xp̄i esset solutū: nihil impediebat quin isti clare viderēt deum. Ideo in inferno siue in sinu abrahe cepit visio beatoruz: maxime q; xp̄s dixit latroni: amē dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Et tn̄ paradisus nihil est nisi clara dei visio: in qua est tota merces: ideo die passionis ceperunt sancti esse in paradiso: ꝛ cōsequenter euacuata est fides ipsoꝝ per claraz visionem patrie. Et sic in illo triduo nō haberent fidem determinatam de resurrectiōe: imo nec haberent iā fidem de aliquo articulo: sed potius oia iam viderent que p̄ius crediderāt. ¶ Quicquid autem verū sit. ſ. an sola domina nostra in illo triduo banc fidem de resurrectiōe determinate ꝛ particulariter habuerit: vel an aliqs alius ō viuis aut mortuis etiam illam habuerit: totum sine p̄iudicio dn̄e nostre dictuz sit. Non. n. intendimus aduocatam nostrā offendere. Nam cum eam digne laudare nō possumus: iniustum est vt eius laudes ei aliunde collatas minuamus. ¶ Cum tn̄ dicitur q; p̄pter istam fidem quā tenuit sola in triduo exhibetur ei honor a vespera sexte ferie ꝛ in toto sabbato: dicendū q; nō cōstat nobis euidēter an ex ista cā vel ex aliqua alia ista laudabilis consuetudo introducta sit: q; non desunt cause innumerabiles ex quibus dn̄e nostre honorem spālem impendere possimus. imo debeamus. Sz adhuc cōcesso q; ex hac causa sola introductus fuerit ille honor. Dicenduz q; nō est pp h̄ determinatio eccl'ie q; in dn̄a nostra māserit fides in illo triduo: q; al's obligaremur omnes credere sicut quēlibet aliuz articulū sub pena hereſis vel infidelitatis: cū quelibet determinatio eccl'ie i p̄tinētibus ad fidē sit tante necessitatis sicut articulus: imo ipsa necessitas credendi articulos p̄uenit soluz ex auctate sine qua etiam nec credere mus euāgelijs. De quo decl'atum est in defensorio triū q̄nū contra emulos. Cum aūt vt quidā dixerūt q; tota fides poterat in triduo manere in dn̄a nostra: ꝛ etiā tota eccl'ia non est concedendū. q; vt p̄batum est. ſ. nō est pos'e manere eccl'iā sine multis partibus. Cum vero dī q; vniuersitas potest manere in vno ꝛ ius vniuersitatis p̄seruatur in vno: dicendum q; est verū de qbusdā cōitatibus que nō p̄supponunt ptes

Tertia rō ad idem.

Quarta rō ad idez.

Opinio alioꝝ q; ecclesia sctiat q; sola fides in virgine manserit.

B

Fides resurrectiōis xp̄i tota i virgine māsit sola.

Mos honorādi beatā virginez i sabbatō venit pp fidē resurrectionis: q; i ipsa sola mansit in triduo mortis xp̄i.

C

Fides resurrectois iplicita ꝛ explicita.

Fides explicita ō resurrectiōe xp̄i duplex gñalis ꝛ pticularis.

Anima xp̄i mox a corpe sepata fuit in sinu abrahe: ꝛ ibi māsit vsq; ad horā resurrectiōis

Oppōit p̄dictis: q; sci patres viderunt aiaz xp̄i visione clara patrie que tollit fidem.

D

Paradisus ē clara dei visio.

Respōsio auctoris ad questionez.

E

Innumerabiles sunt cause q; bus dn̄a nr̄a specialiter a nobis dēat honorari.

Nō ē cō cedēduz totam fidē i sola dn̄a nr̄a māsisse i triduo mortis chr̄isti.

nunt partes diuersaꝝ rationum ꝛ actuuꝫ: ſicut eſt in qbuſ-
dam congregationibus vel collegijs in qbus ſunt oia mem
bra ſimilia. Si tñ ſit vniuerſitas de cuiuſ eſſentia ſit habere
partes diuerſarū rationū: cū perierint ille actu ꝛ habitu nec
manent iura vniuerſitatis nec vniuerſitas in vno: imo nec
in pluribus duꝫ ſit ablata illa diuerſitas actu ꝛ habitu. ſ. q̄
ita ſit ablata q̄ nō ſperetur redire: q; alias licet ſint partes
abſentes ſi ſperātur redire fictione iuris habētur tanq̄ pre
ſentes: quātum ad hꝫ q̄ non deſinat eſſe vniuerſitas: ſecus
autem quātum ad validitatem actuuꝫ geſtorum ab vno no
mine vniuerſitatis: quia iſta alia conſideratio eſt: ſcilicet an
dicanť eſſe actus vniuerſitatis: ꝛ an teneant de iure de quo
non eſt ad propoſitum. Et tamē adhuc in eccleſia eſt ſpecia
le q; de ipſa certificatum eſt iam q̄ nūq̄ erit actualiter ſine
pluribus partibus: q; apoſtolus ad ephe. q̄rto dixit q̄ ma-
nerent omnes ille partes vſq; ad conſumationē ſanctorum:
que non erit vſq; ad finē ſeculi: vt declarātū eſt precedenti. q.
¶ An euangelia ſint plura q̄ quattuor vel an aliquando
plura fuerint. Queſtio. XV.

A Ad pm q̄ſitum. **Queritur** vlterius circa euangelia an ſint plura q̄ quattuor: vel an aliquādo plura fue
rint. ¶ Ad primuꝫ dicendum q̄ nō ſunt plura q̄ quattuor
euangelia: q; nullus alius liber ſacre ſcripture vocatur euā
gelium preter illos quattuor: vt probatū eſt. ē. in quadaꝫ. q.
niſi forte quis accipiat quēdam libelluꝫ valde apocryphuꝫ
quem quidā vocant euangeliū Nicodemi. Alij al'r. ꝛ ptine
tur in eo de paſſione ꝛ reſurrectione: ꝛ nihil aliud. Sꝫ de hꝫ
non eſt aduertendū: q; libellus ille nō eſt alicuius honoris
nec eſt de ſacra ſcriptura: imo apud pauciſſimos reperitur.
Item q̄ ille non continet formaꝫ libri euangelici: q; opor-
tebat q̄ contineret omnia vel plurima de geſtis x̄pi: ſicut patꝫ
de quolibet quattuor euāgeliſtaꝝ: ſolum tamē continet paſ
ſionem. ꝛ reſurrectionem: iō etiā preter auctoritatem qua omni-
no caret: nomen ipſius fuit ſibi valde imperite poſitum. Ad

B Ad ſcōꝫ q̄ſitū. q. ſecūdum dicendū q̄ olim multa fuerunt euangelia in eccle
ſia. Nam apud egyptios reperiebantur euāgelia q̄ dicebā
tur facta a beato Thoma: ꝛ aliud euangelium beati Mat-
hei: ꝛ aliud beati Bartholomei: ꝛ ſingula alia euangelia q̄ue
nominabantur ex nominibus ſingulorum de duodecim apo-
ſtolis. ¶ Aliud euangelium fecit Baſilides. aliud appelles
Fecit quoq; codicem euangelicum lucianus: fecit aliud He
ſicheus. Multi quoq; alij quos enumerare longum eſt co-
nati ſunt in principio eccleſie euangelia deſcribere. Tetigit
hoc beatus Lucas in prohemio ſui euangelij. dicens. Quo
niam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum
que in nobis complete ſunt. Tangit etiam Hiero. de hoc in
libro illuſtrium virorum: ꝛ etiam in quodaꝫ prologo ſuo qui
habeť ſuper Mattheū qui incipit. Plures fuiſſe dicit pl'es
fuiſſe qui euangelia ſcripſerunt Lucas euangeliſta teſtatur
dicens quoniā quidē multi conati ſunt ordinare narratiōeꝫ
rerum que in nobis cōplete ſunt ſicut tradiderūt qui ab ini
tio ipſi viderunt ſermonē: ꝛ miniſtraverunt ei: ꝛ pſeverātia
vſq; ad preſens tēpus monumēta declarant que a diverſis
auctoribus edita diuerſarum hereſum fuere p̄ncipia. Ut eſt
illud iuxta egyptios: ꝛ Thomā: ꝛ Mattheū: ꝛ Bartholo-
meum: duodecim quoq; apoſtolorum: baſilidis atq; appelles:
ac reliquorum quos enumerare longiſſimū eſt. Tangit hꝫ idē
Hieron'y. in quadā epiſtola ad Damaſum papā que ponit in
ter prologos ſuper Mattheum. Et incipit. Beatiſſimo pape
Damaſo. vbi ingt. Prętermitto eos codices quos a luciano
ꝛ heſichio nūcupatos paucorum hoium aſſerit puerſa ptētio
Idē tangit Augu. lib. p̄ de concordia euangeliſtaꝝ dicens.
Ceteri aūt hoieſ qui de dñi vel de ap'lorum actibus aliqua ſcri
bere conati vel auſi ſunt nō tales ſuis tpibus extiterunt vt
eis fidē hēret eccl'ia: atq; in auctoritatē canonicā ſanctorum
librorum eorum ſcripta reciperet. ¶ Dōm tñ q̄ ls fuerint mul
ta euangelia ſcripta: ꝛ longo tpe manſerint in eccl'ia. ſ. vſq;
ad tpa beati Hiero. legebanť ab aliqbus. vt. ē. dcm̄ eſt eccl'ia
tñ nūq̄ recepit in auctoritatem niſi in iſtos quattuor libros
ꝛ illos poſuit in canone librorum ſuorum. De ceteris autē dic
Auguſti. in libro de cōcordia euangeliſtaꝝ q̄ eccl'ia noluit
illos in canōe librorum ſuorum. Ideo certus eſt iaꝫ canon libro-
rum ſacre ſcripture: ꝛ noia ipſorum librorum: vt heretici non
audeant nec poſſint aliquem librū non approbatum tenere
tāq̄ approbatū: q; ꝓuinceret ex ipſo canone librorum. Ponit
autem iſtū canonē quātum ad libros veteris teſtamēti. Hie
ro. in prologo galeato. Ponit aūt beatus Augu. canonē li-
brorum ꝛ noia tā noui q̄ veteris teſtamēti in ſcō lib. ō. do
ctrina x̄piana. c. 8. ¶ Quattuor ergo euangelia eccleſia re-
cipit: cetera vero iubet reſpuenda: vt patꝫ in decre. diſtin. ix.
Sancta romana. ꝛ in. c. ſicut ſancti euangelij vbi ponuntur
libri approbati ꝛ reprobati. Cauſe autē quare nō fuerūt re
cepta illa euāgelia fuerunt multe. ¶ Prima cā fuit: q; mul
ti illorum ſcriptorum neſciebant veritatem rerum geſtarum
nec ordinem ſcribendi: ideo valde imperite ſcripſerunt. Hoc
tangit beatus Lucas in prohemio ſuo dicens. Quoniā qui-
dem multi conati ſunt ordinare narrationeꝫ rerum que in
nobis complete ſunt: quaſi dicat. Illi conati ſunt ſcribere il-
las: ſed qa non habebant completam noticiam de illis non
bene ſcripſerunt. Et ad ſupplendum defectuꝫ eorum vel po
tius vt non adhiberetur fides erroribus illorum dicit ſe in-
ductum ad ſcribendū. Cuꝫ ait viſuꝫ eſt mihi aſſequuto a p̄n
cipio omnia diligenter de omnibus ex ordine tibi ſcribere
optime theophile: vt cognoſcas eorum verborum de quibus
eruditus es veritatem. ¶ Secūda cauſa fuit quia ſicut de-
claratum fuit ſupra in quadā queſtiōe eccleſia non ſuſcipit
ſcripturam alicuius hominis que ſoluꝫ per peritiā humanā
ſcripta etiā ſi ſit ille peritiſſimus virorū. imo etiā ſi ꝓſtet evi-
dentiſſime omnia vera eē que in ſcriptis ſuis tradit eo q̄ ec
cleſia requirit in ſcriptis ſuis maiorem certitudinē. Naꝫ cer
titudo ſcriptorum per humanā peritiam eſt per lumen nāle in
tellectus: ꝛ illud poteſt falli ꝛ errare cū ſit creatum: requirit
autem eccl'ia in ſcriptis ſuis certitudinē infallibilē q̄ nullo
modo poſſit deficere: ꝛ que a nullo hoie poſſit negari. Iſta
aūt eſt certitudo per v̄bum dei: ideo nō recipit eccl'ia ſcriptu
ram aliquā inter libros ſuos: niſi de qua ꝓſtet q̄ dictāte ſpū
ſancto ſcripta ſit. Et iſto mō dicit btūs Pet. eē oēs libros ſa
cre ſcripture cū ait q̄ ois p̄phia ſcripture p̄prie interpreta
tione nō fit. i. per ingeniū p̄prium vel voluntatē ſcribētis: ſꝫ
q̄ ſpū ſcō inſpirati loquuti ſunt ſiue ſcripſerūt ſci dei hoies.
De q̄ttuor aūt euangeliſtis quos eccl'ia tꝫ ꝓſtituit ſibi a p̄n
cipio: ꝛ nunc ita firmiter tꝫ q̄ ſpū ſancto dictante ſcripſerūt:
ideo amplexata eſt libros eorum ꝛ poſuit in honore ſūmo in
ſuo canone. Ceteri aūt qui euangelia conati ſunt ſcribere ſo
la humana volūtate ſine diuino ipulſu aducti ſūt ꝛ ſine ſpi
ritu ſcō eos dirigente ſcripſerunt. Et hoc eccl'ie ꝓſtitit: ꝛ cō-
ſtare potuit ex multis ſignis tpe ipſorum ſcriptorum: ideo eorum
libros nō recipit. De hꝫ Hiero. in p̄logo quodā ſuper mat. q̄
incipit. Pl'es fuiſſe ait. Cū hoc tm̄ in p̄ntiaꝝ neceſſe ſit dicē
extitiſſe quoſdā qui ſine ſpū ꝛ gra dei conati ſunt magis or
dinare narrationē q̄ hiſtorie texere veritatē. Et dicit q̄ iſtiſ
applicať illud p̄pheticū. Veh qui p̄phetāt de corde ſuo: qui
ambulāt poſt ſpūm ſuū: ꝛ dicunt. Dec dicit dñs cū dñs non
miſerit eos. Et p; q; ſi ad annūciandū non pōt aliqs legitti
me ire niſi mittať a deo: ſicut dicit ap'ls ad ro. io. quo predi-
cabunt niſi mittanť: a fortiori non poterit aliqs euāgelium
ſcribere niſi a deo inſpireť ꝛ detur ſibi ptās ad ſcribendum.
Et ſic fuit de iſtis q̄ttuor: q; ſpū ſcō moti ſunt ad ſcribēdum:
ꝛ ipſe dirigebat eos in ſcribendo. ſic dicit btūs Hiero. i p̄lo
go ſup Lucā. ſ. q̄ Luc. ſcō inſtigante ſpū in achaie ptib⁹ euā
gelium ſcripſit. Idē dicit Augu. in lib. de ꝛcordia euāgeliſta
rum. De iſtis q̄ttuor euangeliſtis per ſpm̄ ſcm̄ procuratum eſt
vt ſcriberēt: ꝛ ſequiť. Ceteri aūt hoies qui de actibus dñi ali
qua ſcribere conati ſunt: nō tales ſuis tpibus extiterūt: ideo
non fuerūt ita moti a ſpū ſcō ſicut illi. Jō dicit q̄ eccl'ia eoꝝ
euangelia nō recipit. Dato ēt q̄ adhuc eccl'ie non ꝓſtaret q̄
iſti ſine ſpū ſcō ſcripſerant adhuc repelleret eos: q; nō opor-
tebat q̄ eccl'ie ꝓſtaret iſta negatiua. ſ. q̄ ipſi non ſcripſerant
per ſpm̄ ſcm̄ ad hꝫ q̄ repelleret eos: ſꝫ ſolū ſufficiebat q̄ non
ꝓſtaret ei de affirmatiua. ſ. q̄ per ſpm̄ ſcm̄ ſcripſerant. Et ſi
non ꝓſtaret de iſta affirmatiua: ſufficiebat iſtō ad hꝫ q̄ eccle
ſia eos nō recipet: ꝛ ita erat. Nā al's ſi ꝓbatio negatiue icū
beret eccl'ie. teneret eccl'ia ſuſcipere libros cuiuſcūq; ſcripto
ris quouſq; ipſa ꝓbaret q̄ non ſcripſerat per ſpiritū ſanctū.
¶ Tertia cā fuit q; multi illoꝝ qui ſcripſerāt euāgelia mul
ta mendacia ſcripſerant neſciētes veritatē rerū. Eccl'ia autem
non p̄mittit nec minimū mendaciū in libris ſuis: q; potius
permitteret perire oēs libros ſuos q̄ p̄mitteret vnicū mē
dacium in aliq̄ libro. Qa illo ꝓceſſo nulla eſſet auctoritas alio-
rum librorum: cū ſil'r de ſingulis dubitareť an aliqō flm̄ eēt in eis.

Hoc

C Eccl'ia recipit ſolū. 4. euāgelia ꝛ alia reſpuit 8. de cauſis p̄ā cā

D 2ª cā

E 3ª cā

hoc dicit Augu. in epla ad hiero. z hr in dec. di. 9. c. Si ad sacras. ¶ 4ª cā fuit q: quidā illoz scriptoz erant heretici. Et lz scirent vitatē rez miscuerunt aliq flа veris. z noiauerunt illa euangelia ex noibus aplоz. s. Mat. Barto. z aliorum duodeciz: z illis miscebāt erroꝛes suos in qbus ipsi deuiabant a fide catholica: vt sic ex aucitate eoz quoz noibꝰ euangelia illa intitulabanꝫ cogeret eccl'ia recipere erroꝛes illoz. Q: ergo ista euangelia fauebant hereticis: ea repulit eccl'ia. hoc tangit hiero. in quodā prologo euangelioꝛum q incipit. Plures fuisse. Ubi ait q monimenta. i. libꝛi ipsoꝛuz euangelioz diuersis auctoꝛibus edita diuersarum heresum fuere pncipia. ¶ Quinta cā q: aliq scriptoꝛes euangelioz lz nihil falsi miscerent addiderunt tñ quedā ex ꝺuotiōe: vt magis appareret opationes xpi. De qbus lz nō pstaret esse falsa: tñ etiā non pstabat esse vera testimonio totius eccl'ie. Ideo inquātū de illis non pstabat redebanꝫ illa euangelia dubia. Naz qñ euangeliste scripserunt in pnō eccl'ie pmitiue erāt pl'imi qui viderāt ipsa facta xpi. Et si euāgeliste in aliq deuiarent a veritate poterat cognosci mēdaciū. Et ita eccl'ia poterat esse certa an euāgeliste vera scriberent. Illi aūt q voluerūt aliqua supaddere deuota ad manifestationē gestoꝝ xpi: fecerunt rē esse dubiā. Et ob hoc non merebanꝫ euāgelia sua aucitatē. Nā potius erat tacendū aliqꝺ veruz vt res esset oino certa: q̄z q aliqꝺ dubiuz scriberet per q res esset incerta. Et ita fm est. Nam euangeliste multa de gestis xpi obmisserunt. vt. j. dicet. Ita autē expediebat vt cum isti libꝛi euangelici per totū oꝛbez in maxima certitudine z auctoꝛitate suscipiendi essent: q nihil esset in eis de quo a pncipio dubitari posset. Nā de nobis qui nūc credimus nō erat difficultas: q: nos non credimus nisi q: eccl'ia que est mr nra credit. Jō siue plura siue pauciora scripta eēnt crederemus sicut eccl'ia traderet scriptū. Secus aūt erat in eccl'ia pmitiua: q: illi q tunc erant viderant xpm z oia gesta eius: z poterant scriptoꝛes mētitos arguere: si in aliquo errarēt. Ideo quātū ad illos non potuit aliqꝺ euangeliū introduci qꝺ ab oibus reciperet nisi illud pura veritatē ptineret: z eēnt res ille notissime. Illi ergo qui scripserūt aliquas res dubias in auctoꝛitatē nō suscepti sunt. Sic sunt apud nos hodie alіq libelli de factis chꝛisti res deuotas dubias: tamē interdū nō verisimiles cōtinentes: qui apocꝛiphi iudicanꝫ. Sic̄ est lib̄ de infantia saluatoꝛis: z liber qui dr itinerariuz clementis. De qbus in epla Gelasij pape que habet in dec. di. 15. c. scā romana dicit q sunt apocꝛiphi. ¶ Sexta cā fuit q: eccl'ia non poterat abiicere istos q̄ttuoꝛ euangestas eo q erant approbati approbatiōe necitante ad credendū illis: vt decl'abitur seq. q. ceteri aūt non erant sic approbati: ideo eccl'ia non curauit de illis. ¶ Septima cā fuit: q: dato q aliꝰ bn scriberent euangelia eccl'ia non recipet oēs illos: q: sequebat inde periculum: eo q heretici in pncipio eccl'ie conabanꝫ corrūpere libꝛos sacros vt piret fides illoz: z sic oportebat ecclesiam valde cauere ab hoc. Qñ tñ sunt valde multi est difficilius cauere q̄z cum sunt pauci: iō tāta numerositas euangelioꝛum erat valde periculosa ecclesie: q: poterat facil'r aliqꝺ eoz corrumpi. Et si corrūperet vnū ceteris adhuc manētibus illesis: dū tñ illud susceptū fuisset ab eccl'ia in canone libꝛoz sacroz pibat tota aucitas libꝛoz sacroz: ideo piculū fuit multos euangelioz libꝛos susciꝑe: z sic eccl'ia nō suscepit. ¶ Octaua cā fuit q: in oi oꝛdinato regimine supfluitas euitat: q: q supfluū est nō pōt incedere i oꝛdinē: z est pctm fieri p pl'a qꝺ pt fieri p pauca: vt ait Ari. 8. topi. Sz cū eccl'ia hꝛet q̄ttuoꝛ euāgelia qcgd. s. eēt et si eēnt vissima euāgelia superfluebat: q: quicgd in eis deberet contineri iam continebatur in quattuoꝛ: ideo eccl'ia non recepit ea.

¶ Q: si q̄ttuoꝛ euāgelia z nō pl'a nec pauciora. Dō. XVI.

Queritur vlteriꝰ q̄re si q̄ttuoꝛ tm euāgelia z nō pl'a nec pauciora. Dōz q docto. ponūt aliq̄s cās singl'ares circa lb. ¶ Pria cā est q: euāgm debat pdicari toti mūdo mar. 16. s. Jte in vniuer. mundū: z pdicate euangm oi creature. Et q: q̄ttuoꝛ si ptes mūdi. s. oꝛiens occidens: aqlo: z auster: debuerunt eē q̄ttuoꝛ euāgelia. Jstā rōez tāgit btus Aug. lib. p de pcoꝛdia euāgelistaz dicēs. Jsti igr q̄ttuoꝛ euāgē vniuerso terraz oꝛbe notissimi. Et ob hoc foꝛtasse q̄ttuoꝛ: qm̄ q̄ttuoꝛ si ptes oꝛbis terre p cuiꝰ vniuersitatem xpi eccliaz dilatari ipso sacro sui numeri q̄dām̄ō decl'arunt. ¶ Jdē tāgit hie. dicēs. Euāgelistas q̄ttuoꝛ esse rotas q̄ttuoꝛ vnius q̄drige in q̄ xps p totū oꝛbē veheret. hoc pz in quodā ꝓlogo sup mat. q incipit. Mat. cuz p pdicasset z ait. Cū aūt pl'es euāgeliū scripserint q̄ttuoꝛ tm aucitatis hñt testimoniū: q: p q̄ttuoꝛ mūdi ptes fidē nūciāt trinitat. Et sunt q̄si q̄ttuoꝛ rote in q̄driga dñi q vehit euz p pdicationē euangelіū. ¶ Scōa cā ponit a hiero. s. q: homes q̄druplici morte pierant. Erant aūt sanādi p vbū euāgelіū: iuxt illud psalmiste 106. Misit vbū suū z sanauit eos. Per q̄ttuoꝛ ḡ euāgelia a q̄druplici morte liberādi erāt. vt ait hiero. in eodē ꝓlogo: z genus humanū q̄drifida morte perētū eoz erat pdicatione viuificandū. Et vult hiero. ibi q nō solū sit ista cā finalis q applicari possit: sz ēt q in vitate pp sacrm. i. significationem vl' mysteriū isth⁹ numeri q̄ternarij alioz euāgelia nō sucepta sunt cū ait. Uñ z alioz euāgelia deciderūt nec recepta sr: q: nolebāt pfinitū' numerū cassari vtutē sacri. ¶ Tertia cā fuit pp sil'itudinē ad q̄ttuoꝛ aialia. s. hoiez leonē z aqlā z bouē que vidit ezechiel. p. z. x. Et idē vidit btus Jo. apoca. 4. z. 5. z per ista q̄ttuoꝛ dicunt significari euāgelistas: iō ꝺbuerunt esse tm q̄ttuoꝛ. Jstā cām tāgit hie. in dcō ꝓlogo. s. Designāt ēt q̄ttuoꝛ euāgeliste q̄ttuoꝛ figuris q̄ nō sunt deceptoꝛie: sed iocūdi mysteriū sibi ꝓscie. ¶ Quarta cā est q: euāgelia sūt ō actibus z vbis xpi. Xps tñ cōparat pdictis q̄ttuoꝛ aialibꝰ: iō q̄ttuoꝛ euāgeliste debuerūt esse. Jstā cām tangit z decl'at hiero. in. d. ꝓlogo. ¶ Quinta cā fuit: q: euāgeliste sil'antur fluminibus padisi cū vba eoz sint vba vite eterne. Joā. 6. z ipm euāgelіū dicat euangelіū regni dei. vt pz mar. p. z mat. 4. z. 9. flumina aūt padisi sunt q̄ttuoꝛ gen. 2. iō euangeliste debuerūt eē q̄ttuoꝛ. Jstā cām tāgit hie. in quodā ꝓlogo sup mat. q incipit. Pl'es fuisse. ¶ Sexta cā fuit q euāgelіū vel xps ꝓtentus in euāgelio cōparat archetesti: q: ipsa erat res occultissima z maxe veneratiōis: ita xps erat totū bonum nrm: z erat res absc̄dita: q: deitas latebat in carne. sicut dixit de eo Ysa. tu es deus absc̄dit⁹. Et sicut archa portabat per q̄ttuoꝛ circulos vel ānulos aureos exo. 25. z. 36. ita xps per q̄ttuoꝛ euangelia vehēdus erat p totū oꝛbē. Jstā ēt cām tangit hiero. in eodē prologo. Possemus nos multas sil'es alias figurales causas adducere per applicationē istius numeri quaternarij: q: tñ istas dictas soluz inuenio tactas a hieroy. z August. nō curaui plures apponē: q: sil'es causе figurales nō habēt efficaciā nisi ab auctoꝛe. Sil'es tñ cās q: non vident lr'ales: si figurales z q̄si ad placitū applicite multi ꝓtenerent: nisi pp aucitatē tantoz viroꝝ. s. hiero. z Augu. qui illas posuerunt. ¶ Possunt aūt esse alie causе lr'ales pcipua aūt ē q: neče erat istos q̄ttuoꝛ euāgelistas recipi: eo q oēs erāt approbati: z sic saltē nō potat eccl'ia pauciora q̄z quattuoꝛ euāgelia habere. De Mattheo z Joā. q essent approbati: pz q: erant apli: z viderant res gestas: z non poterant ia mentiri nec errare cum cōfirmati essent per spiritū sactū: ideo necesse erat auctoꝛitati eoz stare. De marco z Luca nō erat idē: q: isti nō erāt apli. Erāt tñ approbati: q: btus mar. erat discipulus bti Pet. z scripsit ea, q̄ pdicabat Pet. Et ipse postea approbauit euangelium eius: vt ait hiero. in libꝛo illustriū viroꝝ. De lb ēt in q̄dā ꝓlogo hie. sup euāge. q̄ icipit. Pl'es fuisse. Cū aūt approbat⁹ eēt mar. a btō Pet. nō poterat repꝛobari ab eccl'ia. De Luca idē dōz est. s. q: ipse fuit discipulus bti pauli z socius eiꝰ vsq̄ ad passionē z scripsit euāgelіū siē Paul pdicauerat: q illud p reuelatiōnē a xpō accepat ad gal'. p. Pau. aūt approbauit vel laudauit euāgelіū Luc. dicēs laudē eius eē in euāgelio qꝺ scripserat. Sz laus nō est nisi de bono z excellēti: iō ēt neciuz erat recipi euangm isti⁹ tāq̄ approbatū a Pau. De lb hiero. in li. illustriū viroꝝ: z in ꝓlogo allegato qui icipit. Pl'es fuisse. Alіꝰ autē qui euāgelіū scripserant nō erāt sic approbati: iō non sunt recepti. s. q: non obligabatur ecclesia illos recipe. Jsta est cā litteralis sufficiens quare nō potuerūt eē pauciores q̄z quattuoꝛ euāgeliste. Quare autē nō fuerunt plures possunt induci oēs octo ille rōnes posite pꝛecedēti qōne. s. quare eccl'ia repulit oēs illos scriptoꝛes euangelioz.

¶ Quare euangeliū nō fuit vnicū. Dō. XVII.

Queriꝰ vlteriꝰ q̄re euāgm non fuit vnicū. Nā vi q suffeciss̄et vnicū cū mā sit vnica. s. gesta z dicta xpi: maxe q: oēs euangē eadē scripserūt. ¶ Jtē q: eccl'ia ꝺbuit euitare supflua. ¶ Jtē q: facilиs custodiret vnū euāgm ne corrūpet ab hēticis q̄z q̄ttuoꝛ. Dōz q eccl'ia ꝺbuit hr̄e mlta euāgelia: z fuit ei lb expediens pp mlta. ¶ Pꝛio pp fidē magis

Oppo. tripl'r pa rō in oppom. 2ª rō 3ª rō

magis cõpletaꝫ. Nã in euãgelijs continenꝫ ea que ꝑtinent ad ſubam fidei nr̃e. Et de iſtis debebat hr̃i maxima certitudo ne quiſquã dubitaret. Et ſic debuit ꝓcurari ꝙ ſcribere tur euangeliũ eo modo: quo magis fidẽ faceret de rebuꝰ ſcriptis. Et tñ plenioꝛ fides fieret ſi ſcriberet idem a multis q̃ꝫ ſi ſcriberet ab vnico: ideo cõueniẽs fuit plures eẽ euãgeliſtas. Patet hoc in fide teſtiũ: tã in ſacra ſcriptura q̃ꝫ in iure humano. Nã in ſacra ſcriptura ad teſtimoniuꝫ vnius hois nemo cõdemnaꝫ numeri. 36. Ubi dr̃ ꝙ teſtimoniũ duoꝝm vel triũ hoium verũ eſt. Deuteronomỹ. 19. Sic etiã xp̃s defendebat ſe qñ iudei dicebant ſibi ꝙ teſtimoniũ ſuũ nulluꝫ erat ipſe dixit ꝙ teſtimoniũ ſuũ verũ erat: q: nõ ſolũ ipſe de ſe teſtimoniũ ꝓhibebat ſed etiã pater perhibebat teſtimoniũ de illo. Et allegauit legẽ illoꝝ dicens ꝙ in lege ipſoꝝ teſtimoniũ duoꝝ hoium verum eſt. i. verũ reputaꝫ ⁊ ſufficiens io. 8. Idẽ eſt in iuribus humanis q: nunquaꝫ vni ſoli creditur etiã ſi ſint multi ⁊ ſint in dictis ſuis ſingulares nemini credetur. Rõ aũt quare iura nõ recipiũt vnicũ teſtẽ eſt duplex. Prima q: in vnico teſte nõ hꝫ locũ ꝓiectura veritatis: nec eſt aliquid ꝓpter qõ iudex debeat moueri ad credendũ ſibi. Nã rõ quare creditur teſtibus eſt: q: veriſimiliꝛ arguiꝫ ꝙ dicant verũ. Nã qñ teſtes deponunt ſuper eadẽ re ſigillatim ⁊ ſecrete ⁊ vnus nõ videt depoſitiones alterius: ſi concordat cũ eo in depoſitione, arguiꝫ rõnabiliꝛ ꝙ ambo verũꝫ dicant: q: aliꝰ nõ videreꝫ quomõ vnus diuinaret. quod aliuꝰ diceret: potiſſime qñ iudiceꝰ diligenter recipiunt dicta teſtiũ ⁊ inquirunt de cauſis dictoꝝ: ⁊ petũt ab eis multa alia: ne ceſſe eſt ꝙ ſi ambo mentiunr̃ vel alter eoꝝ ꝙ deuiẽt. ¶ Cũ aũt oino concordant apparet manifeſte ꝙ verũ dixerũt ambo: q: oia vera inter ſe cõſonãt: vt ait Ari. j. ethi. ſ. Uero oia cõſonant. Cũ aũt vnicus teſtis eſt: nõ eſt locus vnde arguatur eũ verũ dicere: q: nõ eſt in vnico cõcordia nec diſcordia.

¶ Secũda rõ eſt vt poſſit ex dictiꝰ teſtiũ cognoſci ſi mentiũtur. Nã ſi plures teſtes ſunt ⁊ vnus repugnat alteri neceſſe eſt alterũ mentiri: q: ꝓtraria aut ꝯdictoria nõ ꝑñt eſſe ſimul vera. Et hꝫ faciliter fit in recipiendo dicta teſtiũ: nã ſigillatiꝫ recipiunr̃ ⁊ examinanr̃ ⁊ neſcit vnus quid alius dicat. Et tũc ſi mentiunr̃ inuenir̃ diſcordia in verbis eoꝝ. Sicut fuit de duobus ſenioribus qui accuſabant ſuſanã: ⁊ ipſi teſtificati ſunt ꝙ adulteriũ cõmiſerat in hoꝛto. Deide cũ daniel ſigillatim interrogauit eos diſcordauerunt in dictis: ⁊ ſic cõuicti ſunt coꝛã tota plebe falſum dixiſſe ⁊ occiſi fuerũt danieꝫ. iꝫ. Si aũt eſt vnicus teſtis lꝫ mẽtiaꝫ nõ põt ſic colligi diſcordia in eo. Ideo vnicus nunquã dꝫ recipi in teſtẽ: q: lꝫ faciat ꝓeſumptionẽ nõ facit ꝓbationẽ. Uerũ eſt autẽ ꝙ ſunt alique cauſe leues in quibus fama cũ vno teſte facit plenã ꝓbationẽ: eo ꝙ fama hr̃ ibi loco vnius teſtis. Sic aũt in ꝓpoſito q: multi euãgeliſte ſcribentes idem faciebant maioꝛem ꝓbationẽ q̃ꝫ vnicus conueniens fuit multos eſſe. ¶ Sed tunc obijciẽt ꝙ ſi ꝓp maioꝛẽ fidẽ fuit vtilius eſſe plures q̃ꝫ vnicũ euangeliſtã ꝙ nõ ſolũ debebant eſſe quattuoꝛ: ſꝫ plures: potiſſime cũ multi alij ſcripſerint euãgelia que poterat eccl'ia recipere. ¶ Dicendũ ꝙ nõ fuerunt ſuſcepta niſi iſta quattuoꝛ. Et cũ dr̃ ꝙ vtilius erat plures eſſe q̃ꝫ quattuoꝛ ſolum q: facerent maioꝛẽ fidẽ: dicendũ vno modo ꝙ verũ eſt ⁊ eccleſia illos ſuſcepiſſet niſi aliud obſtaret: q: tñ erãt multa inconuenientia ſi reciperenr̃ vt declaratũ eſt. ſ. in qõne. iſ. ⁊ per totam. q. ponendo octo cauſas quare nõ fuerunt recepti non recipit eos etiã ſi alꝰ recipiendo eſſet maioꝛ fides euãgelio. ¶ Aliter dicendũ ⁊ melius ꝙ etiã ſi nõ eſſet icõueniens aliqõ accipiẽdo illos eccl'ia nõ recepiſſet eos ſicut ꝓ de receptione teſtiũ in iure. Nã teſtes recipiunr̃ ad faciẽdam plenã ꝓbationẽ: ⁊ fidẽ de re de qua dubitaꝫ. Poſtq̃ꝫ aũt plena fides ſit per aliquos teſtes: quecũq̃ vlterioꝛ receptio teſtiũ eſt ſuperuacua ⁊ repꝛobata de iure. Naꝫ effrenata multitudo teſtiũ etiam iuri eſt inimica: q: in recipiendo ⁊ examinãdo dicta oium'eſt magnus laboꝛ ⁊ nihil magis ꝓbant mille teſtes q̃ꝫ quattuoꝛ vel quinq̃ teſtes legittimi ſuper eadẽ re cõformiter deponentes. ita hic tanta fides eſſet per quattuoꝛ euangeliſtas. circa idẽ cõcordantes: quanta ꝑ mille. Ideo ſuperuacuũ erat ad faciendũ plenã ꝓbationẽ plures q̃ꝫ quattuoꝛ euangeliſtas recipere. ¶ Secunda cã fuit q: ſi vnicus euãgeliſta eſſe debuiſſet aut eſſet matheuꝰ aut ioannes. Nam iſti ſcripſerunt multum diuerſe. ſ. matheus quaſi totaliter de hijs que pertinebãt ad humanitatẽ chriſti ioannes vero quaſi penitus de hijs, que pertinebant ad ꝓbandũ xp̃m eſſe deũ. Si ergo reciperemus ſolũ ioannẽ deficerent nobis oia que ꝑtinebant ad humanitatẽ xp̃i: ſi autẽ ſolũ matheũ deficerent quaſi oia que pertinebant ad eius deitatẽ. Et vtrũq̃ eſt incõueniens. Nã nõ eſt ſalus niſi creditur xp̃s deus ⁊ hõ. Nam ſi xp̃s eẽt ſolũ deus non ꝓficeret nobis: q: non moꝛeretur ꝓ nobis. ¶ Si aũt eſſet purus hõ nõ poſſet ꝓficere etiã ſi vellet: q: per eius moꝛtem nõ redimeret totũ genus humanũ: imo nec ſatiſfaceret plene ꝓ vno pctõ: q: nullus hõ purus poteſt mereri in infinitũ. ¶ Erãt ergo nobis neceſſariꝫ ambo euangeliſte. Marcus quoq̃ ⁊ Lucas non erant repellendi: q: iſti aliqd addiderant ſuper Joãnẽ ⁊ matheũ: cum ſinguli euangeliſte haberent aliqua ꝓpria ſibi vt ꝓz ex canonibus antiquis euangelioꝝ: per quos colligitur in quo concoꝛdant ⁊ in quo diſcoꝛdant. Iſta tñ que ſinguli addiderunt erant valde vtilia ad fidẽ: ideo nõ fuit cõueniẽs eos abꝛici. ¶ Itẽ ſi diceremuꝰ ꝙ matheus recipi debebat: q: plura tractauit de xp̃i humanitate: idẽ dici deberet de Luca q: ita plene ſicut matheus tractauit. Et ſic nõ eſſet maioꝛ rõ quare reciperetur vnuꝰ q̃ꝫ alius. Ergo vel nullus eoꝝ reciperetur vel ambo ⁊ ob hoc omnes quattuoꝛ recipi debuerunt. ¶ Tertia cauſa fuit ꝙ oẽs iſti quattuoꝛ euãgeliſte equaliter vera ſcripſerunt: ⁊ eq̃liter ꝑ ſpũm ſcm̃ moti fũt ad ſcribẽdũ: ⁊ ipſe equaliꝛ rexit eos ſcribendo vt ſcriberent id ꝙ verũ erat ⁊ ei placitũ: ideo nulla cauſa erat quare aliquis eoꝝ excluderẽt niſi oẽs ſimul excluderentur: ⁊ tñ nõ debuerũt omnes excludi: ergo nullus debuit excludi. ¶ Ad primã rõnẽ in cõtrariũ dicendũ ꝙ lꝫ eſſet eadẽ materia oium euãgeliſtaꝝ. ſ. dicta ⁊ facta xp̃i tamen q: vnus nõ perfecte ſcripſerat ſupplebat alius. Et ſic fuit de oibus: q: quilibet addidit aliquid ſuper ceteros ꝙ omiſit aliqua que poſuerunt ceteri. Sic eſt circa ſciẽtias. Nã circa eandẽ mãm plures doctoꝛes ſcribunt: eo ꝙ nemo fuit qui eã ita penitus exhauriat quin aliquid maneat qõ poſſit dici. Et inde aſſumunt alij occaſionẽ ad ſcribendũ in eadem materia. ¶ Itẽ dato ꝙ vnus euangeliſta cõplete ſcripſiſſet oia que pertinebant ad xp̃m: adhuc vtile erat eſſe alios euãgeliſtas: vt eſſet maioꝛ fides euãgelio ex concoꝛdia multoꝝ in vnã ſniam: vt. ſ. dictũ eſt. ¶ Ad ſcõm cũ dicit ꝙ eccleſia debuit ſuperflua euitare: dicendũ ꝙ nõ fuit ſuperfluũ: quia cum quattuoꝛ euangeliſte ad multa ꝓficiant ad que non ſufficit vnicus. ſ. ad maioꝛẽ fidẽ ⁊ abundantioꝛẽ ꝺoctrinam non fuit ſuperfluũ eſſe quattuoꝛ. ¶ Ad tertiũ cũ dr̃ ꝙ faciliꝰ erat vnũ euãgeliũ cuſtodire incoꝛruptuꝫ ab hereticis q̃ꝫ quattuoꝛ dicendũ ꝙ verũ eſt: tñ ꝓpter hꝫ nõ debebant reici cetera euangelia ſi ad aliqd ꝓficiebant: q: tunc eccleſia deberet reijcere oẽs libꝛos noui ⁊ veteris teſtamenti ⁊ retinere ſibi vnũ vel duos: q: faciliꝰ ẽ vnũ vl' duos icoꝛruptoꝰ ſeruare q̃ꝫ quadragita q̃ttuoꝛ libꝛos duoꝝ teſtõrũ: ⁊ tñ nõ ꝓp timoꝛẽ iſtiꝰ coꝛruptoꝛis reijcit quẽq̃ cũ oẽs ſint ſibi vtileſ. ¶ Quomodo euangeliſte ſcripſerunt euangelia: ⁊ quomõ potuit eis cõſtare de vitate eoꝝ q̃ ſcripſerũt. Qõ. xvij.

Queritur vlterius qũo euãgeliſte ſcripſerũt euãgelia ⁊ qũo potuit eis cõſtare de veritate eoꝝ que ſcripſerunt. ¶ Dicendũ ꝙ euãgeliſtaꝝ qdã viderunt ea que ſcripſerũt. ſ. matheus ⁊ ioannes: ⁊ alij nõ viderunt. ſ. marcus ⁊ lucas. De matheo ꝓz ꝙ viderit q: ipſe fuit apoſtolus dñi ab eo vocatus cum ſederet in theloneo mat. 9. ⁊ mar. 2. ⁊ manſit ſemp cũ eo: q: apli ſemp manſerũt cũ xp̃o vſq̃ ad moꝛtẽ. Sic enĩ dixit de eis. vos eſtis qui permanſiſtis mecũ in tentationibus meis luc. 22. Et ſic poterat matheus videre oia que xp̃s faciebat ⁊ dicebat ⁊ ſcribere viſa. De beato ioãne idẽ ꝓz imo ⁊planius: q: ipſe fuit vocatus ꝓius ad apoſtolatuꝫ q̃ꝫ matheuꝰ. De vocatione ioannis ꝓz mat. 4. de vocatione matthei ꝓz mat. 9. Et ſic io. vidit aliqua geſta ꝓioꝛa xp̃i que matheus nõ viderat: ⁊ interdũ ioãneꝰ cũ ſcribit dicẽ ꝙ ipſe vidit ea que ſcripſit. vt ꝓz io. xix. ſ. ⁊ q vidit teſtimoniũ ꝓhibuit ⁊ teſtimoniũ eius verũꝫ eſt ⁊ iterũ ioãnes. 21. cũ ipſe fuerit loquutus de ſe ipſo ſubiũxit. hꝫ eſt diſcipulus qui teſtimoniuꝫ ꝓhibet de hijs: ⁊ ſcripſit hec. ¶ Itẽ ioãnes potuit magꝭ ſcribere de viſu q̃ꝫ ceteri: q: circa paſſionẽ dñi ipſe interfuit plus q̃ꝫ ceteri. Nã cũ xp̃s captus eẽt in hoꝛto a iudeis diſcipuli relicto illo fugierũt. mat. 26. ⁊ tñ btũs ioãnes ſequebaꝫ xp̃m ⁊ introiuit cuꝫ eo in domum caiphe: q: ipſe erat notus põtifici. io. 18. Et cũ xp̃s penderet

B Duplex rõ quare iura ñ accipiũt vnicum teſtem.

Secunda rõ.

C

Prima cã

D Alia reſponſio.

E Tertia cã

F Rñſio ad ꝑmaz rõnem in oppo.

G Rñſio ad ſecundã rõez in oppo.

H Rñſio ad tertiã rõez in oppo.

Qõ. xvij.

Reſponſio ad queſitũ queſtionis A

2ª cauſa.

in cruce solus ioānes ibi erat cū matre xp̄i. Et tunc dixit ei xp̄s de cruce. Ecce mater tua io. xix. Potuit ergo iste scribere de visu magis quā mattheus. Alia tñ fuerunt que ioannes ⁊ mattheus nō viderunt vt de natiuitate xp̄i ⁊ de p̄incipio cōuersationis eius ⁊ p̄dicationis cū nōdum aliquis eoꝝ vocatus esset. ¶ Jtē postq̄ vocati sunt multa fecit xp̄s que ipsi vel aliqui eoꝝ nō viderunt: ⁊ tñ scripserūt ea: sicut p̄z de transfiguratione dñi que hr̄ mat. ꝯ. ⁊ tñ non vidit eam mattheus: cū nō fuerunt nisi tres apl̄i p̄ntes. s. petrus ioannes ⁊ iacobus mat. 17. De istis tñ que isti non viderūt dicit Augu. q̄ potuerunt cognoscere ista querendo illa a parentibus xp̄i vel ab ipso xp̄o: aut ab alīs qui conuersabant cuz eo a p̄incipio. Unde ait lib. j. de cōcordia euangelistarū. s. cuius nō solū ea que ex ore eius audita vel ab illo sub oculis eoꝝ operata dicta ⁊ facta meminerant: verū etiā quē illi discipulatū adheserant in eius natiuitate vel infantia vel puericia diuinitus gesta: ⁊ digna memoria siue ab ipso siue a parentibus eius siue quibuslibet alīs certissimis indicīs ⁊ fidelissimis testimonīs regrere ⁊ cognoscere potuerūt. ¶ De beato marco dicendū q̄ ipse nihil vidit de gestis saluatoris: sed post mortē xp̄i a beato petro baptizatus discipulus eius factus est: ⁊ tunc euangeliū sicut ex ore petri audierat scripsit. vt ait hiero. in libro de illustribus viris ⁊ in plogo quodam euangeliorꝝ qui incipit. plures fuisse. ¶ De beato luca dicendū etiā ipse non vidit aliqua de gestis saluatoris: licet aliqui velint euz esse vnū de discipulis xp̄i. vz q̄ fuerit vnus de illis duobus qui ibant in castellū emaus die resurrectionis dñice luc. 24. Et tunc diceret q̄ ipse vidisset gesta saluatoris ⁊ scripsisset de visu sicut mattheus ⁊ ioānes. Sed falsum est: q: ipse significat q̄ non viderit aliquid de gestis saluatoris: sed solū scripsit q: eruditus est ab illis qui viderant ⁊ per xp̄i mandatuz p̄dicauerant: vt p̄z luc. j. in p̄hemio cum ait. Quoniā quidē multi conati sunt ordinare narrationē rerū que in nobis cōplete sunt sicut tradiderūt nobis qui ab initio ipsi viderunt ⁊ ministri fuerunt sermonis. Ergo ipse non vidit sed a videntibus accepit. Jdē tenet augu. lib. j. de concordia euangelistarū ⁊ hieron. in lib. de illustribus viris ⁊ plogo p̄allegato. ¶ Cū aut q̄rit quo poterāt isti qui non viderāt scire veritatē rerꝝ quas scribebant: dicendū q̄ duobus modis. P̄imo per instructionē sufficientē ab illis qui veritatē cognoscebant: ⁊ sic marcus scripsit euangeliū sicut audiuit ex ore petri qui oia cōplete ⁊ sine errore cognouerat: ⁊ lucas scripsit sicut instructus est a beato paulo qui etiaz plenā sciebat veritatē. Et hoc mō certi erant q̄ nō errarent in scribendo: cuz acciperēt ab ore illoꝝ quos nihil de veritate latebat. ¶ Scōo modo erant certi de scriptis suis q: spūs scūs impulerat eos ad scribendū: ⁊ dirigebat eos in scribendo. Et ille nō pōt errare. Q̄ aūt ab isto dirigerent ⁊ impellerentur p̄z per Aug. in p̄ lib. de cōcordia euāgelistarū dicentē: q: per spūm scūm procuratū est q̄ luc. ⁊ mar. scriberent. Dicit etiā q̄ impositū fuit eis munus scribendi. i. officiū vel onus. ¶ Jtē p̄z generaliter q̄ deus oēs euāgelistas impellat ad scribendū ⁊ dirigat eos: q: ad ephe. 4. dr̄ q̄ deus dedit in ecclesia quosdaz quidem apl̄os. Alios aūt p̄phas. alios vero euangelistas. Ergo deus ponit eos in hoc officio ⁊ tribuit eis istā gr̄am. ⁊ nō vsurpant sibi ipsi hoc officium. Et p̄z q: sicut nō est apl̄s nisi q̄ a xp̄o electus est mat. j. ⁊ ad p̄dicandū ab eo missus est actuū. i. ⁊ nō est p̄pha nisi qui a deo recipit occultoꝝ reuelationes: ita nō erit euāgelista nisi cui a deo datur specialr̄ ista gr̄a ⁊ imponit istud onus scribendi: cū deus dicatur dare istos gradus in eccl̄ia sua. Erāt ergo isti certi q̄ nō errarent: cū scirent se dirigi a spū sancto. ¶ Sciendū tñ q̄ luc. ad inuendū q̄ ipse vere ⁊ perfecte scribebat euangeliū nō dedit aliā p̄bationē: nisi q̄ diligenter instructus erat ⁊ certificatus ab illis qui viderant gesta saluatoris. luc. j. ¶ Sed obīciet q̄ lucas nō dedit sufficientez p̄bationē ad hoc: q: fundauit se super humanā eruditōez. q: sicut. ō. sepe dictū est: declaratū est q̄ in sacra scriptura nō recipitur aliquis liber qui solū sit scriptus per humanā peritiā quātūcūq̄ sit vir peritissimus qui scripsit ⁊ sint certa ea que scribūt: ideoq̄ nō debebat se fundare sup humanā eruditionē: sed potius deberet dicere q̄ dirigebāt a spiritu scō. ¶ Dicendū q̄ luc. nō potuit p̄bare cōuenientius intentuz suū q̄ p̄bauit. ¶ P̄imo q: luc. volebat p̄bare se vera scribere. P̄obatio aūt debet fieri p notioza. Dicere tamē q̄ ipse dirigebatur a spiritu sancto nō erat aliquid apparens quod ita p̄ompte cognosci posset: ideo nō erat cōueniēs p̄batio. ¶ Dicere aūt q̄ erat instructus diligenter ab eis qui viderant ⁊ perfecte cognouerant: erat aliquid de quo magis poterat constare ⁊ modus planior. ¶ Scōo q: dato q̄ lucas sciret se dirigi a spū scō videbat tñ esse iactantia ⁊ superbia magna q̄ diceret se dirigi a spiritu sancto: nec istud dicūt viri boni nisi interdū tantū si ab aliquibus cogantur sup aliq̄re q̄ ad laudez dei vel ad defensionē suā necesse sit eis talia confiteri: sicut patet de beato paulo cū loquereť corinthīs grauiter indignatus p̄pter eoꝝ peccata. s. an experimentuz queritis eius qui in me loquit xp̄s 2° corin. 13. Jdeo lucas vt humilius rñderet potius dixit se ab hominibus eruditus q̄ a spū scō dirigi. ¶ Tertio ⁊ efficacius q: cū diceret se istructū ab eis qui viderāt: ita sufficiens testimoniū dabat de veritate scriptoꝝ suoꝝ: sicut si diceret se a spū scō dirigi: ⁊ hoc p̄baret: q: beatus lucas eruditus fuerat a beato paulo ⁊ scripsit euāgeliū sic audiuit ab ore ei⁹. Paul⁹ aūt audiuit euāgeliū a deo ad gala. j. s. notū. n. facio vob̄ fr̄es euāgeliū q̄ euāgelizatū ē a me: q: nō est ſm hoīez: nec. n. ego ab hoīe accepi illō. nec didici ſz p revelatōez iesu xp̄i. Nō ꝯ differebat q̄ lucas scriberet euāgelium ab ore dei vel ab ore pauli. Sic erat de marco qui scripsit euāgeliuz sicut audiuit ab ore petri: ⁊ petrus illud postea legens approbauit. vt ait hiero. in lib. de illustribus viris: petrus tñ cōfirmatus fuerat per spūm sanctum ⁊ non poterat iā peccare nec errare maxime in hīs q̄ pertinebant ad fidez: in quibus error est grauissimus: ergo cū marcus scripsisset ab ore petri: ⁊ ille approbasset ipsum: certissimus erat q̄ nihil errauerat. Cuz aūt obīcitur q̄ liber scriptus per humanā eruditionē non recipitur in sacra scriptura ideoq̄ nō erat sufficiens p̄batio. Dicendū vno modo q̄ illud intelligit de eruditione quantū ad sapialia: q: in illis pōt errare hō quantūcūq̄ sit magni ingenīj: secus autez in eis que videnť ad oculū q: tā certa p̄batio est illa q̄ nō requirit alia sufficientioꝝ. Et qñ beatus luc. dicebat se istructū ab illis qui viderant sufficiēter p̄babat se vera scribere. ¶ Aliter dicendū q̄ hic nō fundabat se btūs luc. in eruditione pure humana. Nam illi a quibus instructus fuerat erant pleni spū scō ⁊ qui nō poterāt errare sicut diximus de paulo a quo ipse instructus fuerat qui euangeliū acceperat a deo: ideo tantū erat dicere se instructū ab istis sicut q̄ dirigebatur a spū scō: ⁊ erat cōuenientioꝝ modus iquantū erat humilioꝝ.

¶ An euangeliste qui nihil viderunt de christo conuenienter scripserint. Questio. xix.

Queritur vlterius an euāgeliste qui nihil viderunt de gestis saluatoris cōueniēter scripserint. Et vr̄ q̄ nō: q: notarius nō pōt ferre testimoniū de illis rebus q̄bus nō iterfuit: sed marchus ⁊ lucas nihil viderūt: ergo incōueniēter testificanť. ¶ Jtē nō solū ipsi sed etiā mattheus ⁊ ioānes qui dñr vidisse res gestas. vr̄ quod nō cōueniēter scripserint: q: ipsi etiā multa scripserunt quibus nō iterfuerūt. s. oia gesta xp̄i que fuerunt ante vocationes ipsoꝝ. ¶ Rñdendū q̄ lucas ⁊ marcus qui nihil viderunt cōuenienter scripserunt ⁊ ad plenā fidē faciendā. Naz si icōueniēter scripsissent ecclesia nō suscepisset eos in canone libroꝝ sacroꝝ: ⁊ si fidē non facerent nō legerenť: q: supuacuū erat tradi legenduz id q̄ lectuz eadē facilitate potest contēni qua recipi. ideo dicenduz q̄ nō solum cōuenienter scripserunt. imo tā cōuenienter sicut illi qui viderunt ⁊ interfuerunt oibus rebus. Nec differt ad plene scribenduz ⁊ fidem faciendum inter euāgelistas vidisse vel nō vidisse: sed equalis auctoritatis sunt ⁊ fidei: qui viderunt ⁊ qui nō viderunt: sicut dicit Aug. lib. j. de cōcordia euāgelistaꝝ. s. quorum qdā. h est mattheus ⁊ ioānes ēt scripta de illo que scribenda visa sunt libris singulis addiderunt: ac ne putaretur q̄ attineret ad p̄cipiendum ⁊ p̄dicandum euangelium interesse aliquid vtrum illi annuncient qui eundē dominū h in carne apparentē discipulatu familiari. an hic ex illis fideliter comparata ediderunt diuina prouidentia procuratum est per spiritum sanctum vt quibusdā etiā ex illis q̄ primum apostolos sequebantur nec solum anunciandi. veruz etiam scribendi euangeliū tribueretur auctoritas. hī sunt marcus ⁊ luc. ¶ Consiederandum q̄ euangeliste non soluz qui non viderunt: sed etiā qui viderunt nō scripserūt gesta

christi

Euangeliste cognouerť a xp̄o vel ab eius parentibus ea que scripserunt: ⁊ non ipsi viderunt.

B Mattheus ⁊ lucas dupliciter potuerunt scire facta saluatoris. P̄mo mō. Scōo mō.

Deus impulit euangelistas ad scribendū euāgelium.

Oppōitur luce q̄ non debebat se fundare sup̄a humanā eruditionem.

Rñdet oppositō q̄ lucas ꝓ nuntiū me intētum suū ꝓbauit. p̄a rō. 2a rō.

3a rō.

D Rñsio ad oppositionez duplex

p̄a rñsio. 2a rñsio.

Qō. xix

Opponitur qōi.

Opponitur 2°

A Rñsio ad oppositā.

L

Notarius debz seruare ḡttuoz i scripturis p ipsum faciendis. p̄ p̄sentialiter interesse. Secundo testes adhibē. 3° tēpus ānotar. 4° loca vbi res facte sūt explicare.

Euāgeliste iscribendis euangelijs non seruauerunt cōditiones notariorum 4m ad p̄mā multis cpibus xp̄i nō interfuert

Testes non adhibuert quantū ad 2m.

Tēpora nō ānotauerūt quantū ad 3m.

Non explicauerunt loca quantum ad quartū.

chzisti vt notarij accipiendo notariuz eo modo quo fm iura humana fidē facit. Primo q2 notarius nō pōt scribere qcq̄ nisi interfuerit illi rei: siue sit de visu siue de auditu: alias eēt falsarius: q2 necesse est q̄ in scriptura asserat se interfuisse illis rebus que gerebant vel que dicebant. Si aūt non interfuit: dicendo ꝺ falsarius est. ¶ Secundo quia notarius in omnibus scriptis de quibus ipse perhibet testimoniū ꝺz apponere testes qui interfuerunt rebus illis siue videndo siue audiendo fm conditionē rei de qua agitur: alioquin testimoniū suū nullū est: z nō creditur ei tanq̄ tabellioni: z facit cōtra formā p̄scriptā sibi a iure. ¶ Tertio q2 in oibus q̄ tabellio testificaꝝ ꝺz annotare tpa determinate. s. annū mēsez diē: ita vt dubitari nequeat de rebus q̄ geste vl dicte asserūt quo tpe geste fuert. ¶ Quarto oz eū ānotare loca in qb⁹ res audite vel facte sunt: vbi ipse simul cū testibus iterfuit. Alia q̄z silia requirūt in notario quoz si aliqd desit scripta sua nullam fidem faciunt: z ipse fecit p̄ formā p̄scriptā sibi a iure. Euangeliste aūt scribendo nō obseruauerunt ista. De p̄mo p3 q2 marcus z lucas nullis rebus interfuerunt: mattheus aūt z ioannes lz interfuerunt plurimis nō tn̄ oibus: cū ante vocationē suā aliqua xp̄s fecerit que ipsi non viderunt: z tn̄ testificant de eis. ¶ Jtē mattheus nō interfuit transfiguratiōi xp̄i cū solū fuerit ibi tres. s. petrus iacobus z ioannes: sed de ea testificaꝝ mat. 17. Non iterfuit quoq̄ matthe⁹ toti passioni xp̄i: q2 oēs apli relicto eo fugierunt: z tamē de tota passione testificatur. ¶ Jtem nullus euangelistaruz interfuit resurrectioni xp̄i: nec cū apparuit magdalene: nec cū apparuit discipulis euntibus in emaus. Oēs tamen hec testificantur: z ita de multis alijs. ¶ Jtē circa hoc euangeliste non tenent formā notarij: q2 notarius non solū ꝺz interesse rebus que gerunt: sed etiā ꝺz asserere in scriptis suis q̄ interfuit rebus illis oibus z singulis. Euangeliste tn̄ lz aliquādo interessent rebus que fiebāt: nō asserunt se interfuisse. Nā mattheus nūquā in toto suo libro asserit se interfuisse rebus que gerebantur. Et tn̄ istud ita est de necessitate notarij: q̄ lz intersit rebus de quibus testificatur si non asserit in scriptis se interfuisse nulla est eis fides. Joannes aūt solū bis scripsit q̄ interfuerit. Et est p̄mū de passione ioannis 19. s. Et qui vidit testimoniū perhibuit: z verū ē testimoniuz eius. Et iterū ioannis. 21. cuz de se scripsisset multa subiūxit. Hic est discipulus qui testimoniū perhibet de hijs z scripsit hoc: z scimus q̄ verū est testimoniū eius. ¶ Scōm. s. appositionē testiū nunquā obseruauerunt euāgeliste. Nam siue qui viderunt siue qui non viderunt nūquā apposuerūt testes illarū rez. Et si aliq̄ dicatur q̄ facta sunt miracula vel dicta aliqua coz discipulis siue coz populo adhuc non est istud apponere testes. q2 nō nominat certas personas que interfuerunt quibus adhibeatur fides. Ex incerta aūt multitudine fides nulla colligitur. Ut si dicat notarius interfuisse illi rei mille viros z nullū nominet fides nulla est: q2 ex tali assertione notarij nescitur ad quē p2o fidei firmitate recurraꝝ. ¶ Tertiū nō obseruauerunt euangeliste. s. q2 nō annectauerūt tēpora. Nam quasi nūquā reperiꝝ ab aliquo eoz facta plena annotatio tpis: z si rarissime ponant aliqs imperfectas annotationes plenā tn̄ nunquā vllā posuerūt. P3 de luca cū dixit anno quintodecimo imperij tiberij cesaris factū est verbū dñi sup ioannē luc. 3. Ibi annotauit lucas annū quo ioānes baptista incepit predicare tn̄ nō diem nec mensem. Aliq̄ annotaꝝ mensis z non annus nec dies: sic cū dicit btūs Jo. erat dies festꝰ iudeoz. s. pascha: z ascendit iesus hierosolymā. io. 5. Ex eo q̄ noiat festū pasche patet q̄ erat mense primo quatuordecima die mensis ad vesperum ex o. 12. z leui. 23. Aliquando noiat btūs ioannes alia festa vt encenia z festum tabernaculoz̄ siue scenophegie. ioannes. 7. z ioā. 10. Et ex lꝺ p3 quis mensis erat. Nam festū scenophegie est in mense. 7. incipiens a die quintodecimo mēsis eiusdē vsq̄ ad vicessimū fm leui. 23. z numeri. 29. Festuz aūt encenioz̄ siue purificationis erat die. 25. mensis cal. qui est mensis nonus. 2. marcha p̄mo. Nō tn̄ sunt iste perfecte annotationes: q2 non ponit ibi annus: z ita in nullo loco reperitur aliqua perfecta annotatio que contineat annū mensem z diem. ¶ Quartū etiā nō obseruant euangeliste: vt annotent loca in quibus res facte sunt. Nam lz raro ponatur locus a quibusdā ipsoz: nunq̄ tn̄ adhuc plene determinat: q2 tabellio nō solū ꝺz noiare locū vtpote q̄ fuit in tali vrbe vel tali: sed etiā locuz specialr. s. in qua parte vel domo illius vrbis. Hoc autē euāgeliste nunquā diffiniunt: iō nihil obseruauerūt de eo quod pertinet ad notariū. Euāgeliste quoq̄ nō scripserunt tanquā testes qui attestationes suas litteris scriberent: q2 testis ꝺz interfuisse oibus illis que gerebantur siue videndo siue audiendo fm nām rei de qua agitur: z redendo causam dicti sui ꝺz dicere q̄ illa vera sunt z scit ea vera eē q2 illis interfuit. euangeliste tn̄ nō semper interfuerunt: z etiā qñ interfuerunt nō asserunt se iterfuisse: z sic testimoniū vr̄ inualidū. ¶ Jtē euangeliste tenēt quēdam locū mediū qui nec pertinet ad notariū nec ad testem. Nam quedam asserunt que nec per notariū neq̄ per testez sciri poterāt. cū isti solum testificent de hijs que possunt modo humano per cognitionē sensitiuā certificari: euangeliste tn̄ quedā ponūt de quibus nulli hoies in toto oꝛbe possent certificare: imo nec scire veritatē indubitatā illoz: sicut mattheus testificaꝝ progeniē xp̄i enarrando eā descendendo ab abraam vsq̄ ad xp̄m. Sed non potest aliquis hō ferre testimoniū q̄ talis progenies ita se habeat: q2 nō est aliqd p q̄ possit cognoscere. De hoc mat. j. Idem facit luc. progeniem xp̄i ordine cōuerso a xp̄o reducens vsq̄ ad abraaz luc. 3. Testatur etiam mattheus q̄ dña nr̄a nō cognita fuit a ioseph anteq̄ xp̄z pareret mat. j. Nemo tn̄ posset istā negatiuā modo humano sufficienter probare. Sic etiā dixit marcus. ca. vltimo q̄ xp̄s assumptus est in celum z sedet ad dextrā dei patris: q̄ tn̄ christus patrē habebat in celis z q̄ ad dextraz eius sedeat: nō potest via humana probari: nec potest q̄q̄ de hoc testificari. Joannes quoq̄ dixit q̄ xp̄s sciebat oia q̄ ventura erant super eum. io. 18. Dixit etiam q̄ nō erat opus xp̄o q̄ quisquā ei testimoniū perhiberet: quia ipe sciebat qd erat in hoie. i. quid erat in voluntate eius. Jo. 2. Dixit etiam q̄ xp̄s erat verbū dei: z ab eterno erat deus Jo. j. Jsta tamē z multa silia que euangeliste dixerunt non poterant p̄bari testimonio humano: nec tabelliones poterant de hoc fidem facere. Non ergo fuerunt euāgeliste notarij xp̄i: nec testes: nec sic scripserunt. Dicendū ergo q̄ euangeliste scripserunt sicut historiographi xp̄i z non sicut notarij z testes. Et hoc cōpetit eis q2 ad lꝺ q̄ aliquis sit cōueniēs historiographus nō requiriꝝ q̄ interfuerit oibus illis rebus q̄s scripsit dum gererentur: q2 sic non posset q̄squā esse historiographus ni si paucoz tēpoz: sed solū requiritur q̄ ipse sit certus se vera dicere. Sic aūt erat de euangelistis. Q2 lz nō iterfuissent oibus rebus: erant tn̄ ita certi de illis: ac si oibus iterfuissent imo magis certi: q2 interdū hoies iterſunt aliquibus rebus dum geruntur z nō possunt bene cōtēplari omnes circunstantias ipsarum. Sicut p3 de illis qui interſunt ludo agonistico z gymnastico quos videmus sibi repugnare: qbusdā dicentibus sic accidisse alijs vero econuerso. Et hoc solum q2 non possunt aduertere ad oēs circunstantias: ideo etiaz qui interſunt rebus errant interdū in narratione earū. Euāgeliste tamē erant certi q̄ non errabant nec poterant errare: ideo firmius scribebant q̄z etiā si vidissent. ¶ Certitudo autem z auctoritas euangelistarum non euenit eis ꝓpter seipsos: sed ꝓpter ecclesiam. Nā nos non credimus euangelistis quia fuerunt mattheus marcus lucas z ioānes: lz q2 ecclesia asserit eos vera dicere: z iubet illis credi. Unde etiā si sciretur q̄ credendū erat matthęo z marco luce z ioanni nos nesciremus an isti qui apud nos habenꝫ essent libri eorum vel aliqui alij: q2 poterat quis dicere nō esse istos librоs quattuoz euangelistarū: sed alios qui perierunt vel qui non habentur apud nos: z nos nesciremus an hoc verum esset: z sic dubitaremus an credendū esset eis. Ecclesia tamē asserit istos quattuoz libros. qui apud nos habenꝫ eē quattuoz euangelistarum ideo nos credimus. ¶ Diceret quoq̄ aliquis licet isti sint libri quattuoz euangelistarū esse tamē coz ruptos ab hereticis: z aliter eos a principio scripsisse. iō nō debere sic credi vt habetur sed aliter. Et sic nos essemus dubij an tenendū esset qō scriptū est. ¶ Dicendū est aūt ecclesia certificat nos q̄ libri euangelistarū manēt apud nos incorrupti sicut illi scripserunt: iō credimus eis indubitanter. ¶ Jtem nos nesciremus quare potius credendum eēt marco z matthęo luce z ioanni q̄z libro thobie z iudith qui non ponuntur in canone: cuz nō appareat aliqua rō maioz de hoc q̄z de illo: sed solum sequimur ecclesiaz. s. quia ipsa potuit libros euangelistarum in canone: librum autem iudith

Euāgeliste non scripserunt tanq̄z testes. D

Euāgeliste in euangelio cōscribē do tenēt locū mediuz qui nec ad notarium nec ad testē ptinet.

E Euāgeliste scripserunt historiographi chzisti.

Ad historiographū ptinet scribere ea que scit esse va

Rñsio ad instantiaz.

¶ thobie extra canonē. Si autem posuisset iudith ¶ thobiā in canone ¶ euangelistas extra canonē: crederemus iudith ¶ thobie ex necessitate: ¶ libros quattuor euangelistarū iudicaremus apocriphos. Solū ergo credimus istis ex necessitate ¶ illis: quia ecclesia sic credit. ¶ Itē si proponerentur nobis libri isti quattuor euāgelistaꝝ ¶ cū eis illa euangelia que scripserūt heretici que noiant thome ¶ matthie ¶ bartholomei ¶ duodecim apl̄oꝝ: ¶ basilidis ¶ apelles: luciani ¶ esichij: nesciremus qbus potius fides adhibenda eēt. Quia cū nos nō vidissemus gesta xp̄i nec verba nesciremus que illoꝝ essent veriora. Nūc tñ recipimus ista quattuor euāgelia ¶ detestamur oia alia. Hoc ergo nō facimus nisi q: ecclesia his quattuor credidit ceteros vō repulit. Et sic nos non credimus euāgelijs nec aliquibus libris sacre scripture: nisi q: ecclesia mater nostra sic credidit. Et hinc est illud famosū dictum Augu. in epistola fundamenti. ſ. Ego euangelio nō crederē: nisi ecclesie auctoritas me moueret. Nam nihil aliud est qđ ad credendū rōnabilr mouere possit. Est autem hoc iustissimū: q: eccl̄ia vl̄is q̄ est vniuersitas fideliū diffusa p totū orbē ꝟ p̄corditer ¶ vniformiter tenet: ¶ ista est maioris auctoritatis q̄ quicq̄ euāgelista aut prophetа: imo q̄ mille euāgeliste ¶ pphe sit̄ sūpti. Et ista sola est quā xp̄s dilexit sup oia ¶ pro qua mortuus est: vt illā faceret scām sibi ¶ mūdam ad ephe. 5. Et ista vocat sponsa eius sine macula ¶ ruga. Ibidē. Et ista sola est cuius xp̄s caput dr̄ ¶ non alicuius hois nec cōgregationis ad ephe. 4. ¶. 5. Ista etiā est que sola vocat corpus xp̄i ad ro. 12. ¶ p̄. corin. 12. ¶ ad ephe. 4. Ista est que est maior angelis ¶ archangelis: ¶ hz iurisditionem super illos. Nā excōmunicat eos ¶ anathematizat si cōtra eam aliquid fecerunt sicut paulus noie eccl̄ie ad gala. p̄mo excōicat angelos celi si p̄dicauerint aliud euangeliū quā qđ ecclesia suscepit cum dicit. Sed ꝟ nos aut angelus de celo euangelizauerit vobis p̄ter id q̄ euangelizauimus anathema: sit ecclesia quoq̄ docet angelos de celo misteria abscondita sicut dicit apostolus: q̄ per ecclesiā inotescunt misteria angelis ¶ archangelis ¶ toti seculo. Ipsa sola est que est melior oi re creata: que sit pura creatura. Nā nullus sanctus est tante perfectionis ¶ reputationis apud deū sicut ecclesia vniuersalis: ꝟ domina nr̄a possit vocari mater ecclesie peregrinātis nec ipsa habuit p̄uilegia que hz nisi pp ecclesiam: q: ipsa non fuit ad tantam excellentiā assumpta nisi vt esset mater xp̄i. Non fuisset aūt mater xp̄i nisi p̄opter nos: q: xp̄s non assumpsit carnē nisi vt ecclesiā redimeret. Jdeo pp̄ter ecclesiā dña nostra est. Solus āt xp̄s est maior homo ecclesia vl̄i: q: est caput eius ¶ dñs ¶ sponsus: cū eam redemerit sanguine suo: ¶ sibi despōsauerit. ad ephe. 5. vnde scriptura ¶ maxime apostolus nō oñdit amorē xp̄i ad aliquem fuisse excellentē: nisi ad ecclesiā. Jdeo q̄ñ instruit viros q̄ diligant vxores suas dicit eis. Viri diligite vxores vestras sic xp̄s dilexit ecclesiā. ad ephe. 5. Et tamen amor viri ad vxorē est de maximis. imo maximus qui debeat eē ad aliquē extra nos q: dicit apostolus eodē. c. q̄ viri diligāt vxores suas sic corpora sua. Et sic debuit ponere exemplū maximi amoris. Posuit tñ exemplū de xp̄i amore ad ecclesiaz. Fuit ergo ille maximus amor xp̄i icōparabilr maior q̄ amor quē hūit ad matrē suā. Nam illa fuit quedā pars ecclesie ¶ redempta est sicut vnus de ecclesia: q: sine xp̄i passione dña nostra nō potuisset saluari: ¶ tñ extra ecclesiā nō est salus. Fuit ergo ecclesia incōparabiliter maioris extimationis apud xp̄m q̄ mater sua. Jsta sola est mater nr̄a itra quā regeneramur ¶ speramus felicitatē: q: extra illā nullū bonū est: ¶ ꝓpter istam credimus ¶ facimus qcqd iubet: q: ipsa est mater nr̄a sicut xp̄s est pater. Et sic dicit btūs cyprianus in quadā epl̄a: qđ non pōt deū hr̄e patrē: qui eccl̄iam nō habuerit matrē. Qđ ita est de papa sicut de oibus alijs. Nā ipse facilius est ecclesie. Jpsa est que approbat ¶ reprobat libros: ¶ dat auctoritatē ¶ distinguit gradus auctoritatis inter scripturas: ¶ ipsa sola ē cui obligamur credere in omnibus que dixerit: ¶ nulli homini nec angelis de celo obligamur credere nisi ecclesie. ¶ Sed tunc est dubiū si ecclesia diffinierit res alr̄ se habere q̄ se habeant erunt oia cōfusa. ¶ Dicendū q̄ ista sola est que non pōt errare in hijs que ad fidē pertinent: q: xp̄s promisit ei assistentiā suā ¶ directionē vsq̄ ad finē seculi. ita q̄ errare non possit. De quo late diximus in defensorio triū cōclusionū cōtra emulos ¶ dicetur magis in libro de origine ¶ distinctione iurisditionū. Et hoc fuit rōnabile valde: q: si ecclesia vl̄is potuisset errare: fides nulla dari poterat: q: nesciremus quam doctrinā deberemus tenere vel quos libros sequi sic supra diximus nisi ecclesia h̄ diffiniret. Jdeo necesse fuit vel q̄ deus nō obligaret nos ad tenēdū aliquā certā fidē: vel q̄ daret ecclesie vniuersali q̄ non posset errare. Q: alias fluctuaremus omni vēto doctrie sicut paruuli. Jstam questionem declarat apostolus ad ephe. 4. dicens q̄ xp̄s dedit in ecclesia quosdā apl̄os. alios ꝓphetas. alios vero euangelistas alios pastores ¶ doctores ad consumationem sanctoꝝ in edificationem corporis christi: donec occurramus oēs in vnitatē fidei. Et seq̄t. Ut iā nō simus paruuli fluctuantes ¶ circunferamur omni vento doctrine in nequitia ¶ astutia hominum ad circunuentionē erroris: quasi dicat. Deus dedit in ecclesia sua oēs istas partes. ſ. apl̄os euāgelistas ꝓphas doctores pastores qui sunt oēs p̄sidentes totius ecclesie: habentes ptātē vel auctoritatē ad docendus in fide: vt per doctrinā istoꝝ edificetur corpus xp̄i. ſ. ecclesia quousq̄ occurramus oēs in vnitatem fidei. ſ. per doctrinam ipsorus. Et sic non erimus tanq̄ paruuli fluctuantes omni vento doctrine. ſ. tenebimur stare in doctrina istorus. Et tūc non fluctuabimus sicut paruuli nec cōtrauenietmus in errore per nequitiā hominū. i. non decipiemur ab hereticis ad h̄ q̄ trahamur ad falsam doctrinā. Si tamen nō obligaremur totaliter stare doctrine istoꝝ possemus fluctuare omni vento doctrine sequendo quācūq̄ doctrinā vellemus. Jdeo tenemur simpliciter stare doctrine istorū: ¶ ita nō erimus fluctuantes sicut paruuli nec decipiemur ab hereticis. Intelligitur autē non de doctrina cuiuslibet istorum per se: q: ille posset errare: sed ō omnibus simul sumptis: quia apostolus ibi omnes nominauit. Illi enī quos ibi nominauit sunt oēs partes ecclesie ministeriales. i. quibus solis incumbit onus ¶ tradita est potestas docendi ¶ diffiniendi in fide: ¶ extra illos licet sint alie partes ecclesie nulle: tamē sunt ministeriales. i. quibus sit cōmissum ministeriū docendi ¶ p̄sidendi: sed quibus manet necessitas obediendi ¶ credendi quicqd isti dixerunt. Est ergo inter oēs articulos fidei primus ¶ maior ¶ maioris necessitatis. ſ. vniuersalē ecclesiā non posse errare. Et iste tangitur in symbolo apostoloꝝ cū dicitur. Sanctā ecclesiā catholicā. Si tamē ecclesia posset errare circa fidem esset aliquando ecclesia non sancta: ¶ sic iste articulus esset falsus qđ est impossibile. Est etiā iste articulus maior quā ceteri: quia est sicut fundamentū vl̄ sicut p̄incipiū respectu conclusionū Nam si quis erraret circa omnes alios articulos vtpote q: diceret xp̄m nō esse deum nec natus de virgine ¶ sic de ceteris ¶ non erraret in isto articulo de ecclesia vniuersali: erit error suus reparabilis q: cū crederet ecclesiā non posse errare cū illa assereret sibi hoc sequeretur necessario q̄ deberet: credere oia esse vera. Si tñ quis credat ceteros articulos ¶ vt istum; neget: tota fides peribit. Quia si ego credā potuisse ecclesiā vl̄em errare: dubitabo an euāgelia sint vera: ¶ dicam q̄ q̄ñ eccl̄ia recepit ista quattuor euāgelia ¶ repulit oia alia q̄ forte errauit. ſ. q: alia essent vera ¶ ista falsa. Et sic de omnibus libris scripture: ¶ tunc tota fides perīt. Nō manet ḡ fides nec fidei fundamētū admodū si non credamus ecclesiam vl̄em nō posse errare. ¶ Dicendū igitur q̄ qui non credit ecclesiā vl̄em non posse errare: non credit in xp̄m: imo nihil credit de nouo nec de veteri testamento: nec intelligit quid sit fides nec vnde veniat certitudo eius. Cuius aūt stet ecclesiā non posse errare tenebimur sequi eam in oibus determinationibus suis: ¶ erimus certi q̄ sequendo eam non erramus. Jstud est valde rationabile. Nam si iuxta Ari. 7. ethi. ca. vltimo fama quā multi populi famant nō oino perditur. i. non est oino falsa: quanto magis non poterit esse falsum id qđ tota eccl̄ia vl̄is per totū orbē diffusa vniformiter asserit. Nam si iura humana putant aliquid verū esse q̄ dr̄ a duobus vel tribus testibus solū ex eo q̄ est concordia in dictis: quantomagis cū ecclesia per totū orbē diffusa vniformiter confiteatur fidē non addendo nec minuendo vnicā litteraz de eo qđ est in sacris libris apparebit vera esse oia que cōfitetur. ¶ Sed obꝫcietur q̄ si ex ista multitudine hoiuz in eccl̄ia vl̄i arguat vez esse q̄ ipsa dicit cū totus mūdus aliqñ coluerit idola dicet bonū fuisse cultū idoloꝝ. ¶ Itē cū saraceni sint nūc media pars orbis ex multitudine ipsoꝝ arguet legez machometi esse verā. Et tñ ista

sunt absurda

Augu. i epistola. S

Laudes ecclesie ¶ eius p̄rogatie singulares.

Beata vgo habuit p̄uilegia que hz pp ecclesiam.

Christ⁹ magis dilexit ecclesiaz q̄ matrē suaz. Sine passiōe christi beata vgo nō potuisz saluari.

Rñdet dubitationi. b

Credere vl̄em ecclesiā est p̄incipalis articulus fidei ¶ maior oīb⁹ alijs articulis.

Opponitur p̄ q̄ multitudo hominum paganoruz fecerit licitū cultū idolorum.

Opponitur scdo de secta saracenoꝝ que obtinet medietatē orbis. Respōsio ad p̄mas oppositōes de idolatris. k

sunt absurda. Dicendū primo q̄ nō est simile de ista multitudine eccl'ie & de illis q̄ ista supernaturaliter & ex priuilegio dei assistente sibi spiritu sancto nō pōt errare: q̄ spiritus sanctus nō pōt errare: ipsa tñ in actionibus suis dirigitur a spiritu sancto. Q̄ō p3 q̄n ecclesia. i. ꝯciliū generale diffiniuit dicēs placuit spiritui sancto & nobis actu. 15. & xp̄s dixit mat. vltimo. Ego eni vobiscū sum vsq̄ ad consumationē seculi. i. non timeatis q̄ ego ero semp vobiscū. s. cū ecclesia dirigēdo eā ne erret vsq̄ ad finē seculi. Et l3 ipsa verba dicerent tunc ap'lis & ceteris cōgregatōib⁹ nō intelligit de eis vel de aliq̄bus personis singularibus: q̄ nullus est cū quo xp̄s possit stare vsq̄ ad finē seculi cū quilibet moriat: sed cōuenit ecclesie: q̄ illa durabit vsq̄ ad cōsumationē seculi. Multitudo autē gentiliū saracenoꝝ nō dirigit a deo. ideo pōt errare & errat. Q̄ tñ arguendo cōtra paganū qui nō cōcedit fundamenta fidei ipse nō cōcederet ecclesiā vl̄z regi: a spiritu sancto magis quā multutidinē gentiliū aut saracenoꝝ: & sic nō staret q̄ ex multitudine ecclesie cōcordantis colligit̄ verū esse q̄ō asserit. Dic patere aliter: q̄ etiā nō p̄supposita fide rationabil'r ista tanta multitudo cōcordans in vnū arguit verū esse q̄ō credit̄. Et cū arguit̄ de gentilibus dicēdū vno modo q̄ nō oēs gentiles colebant idola sed plurimi erant qui nulla colebant: sed persistebāt in cognitione que naturaliter a deo hr̄i pōt: sic dicit ap'ls ad ro. pmo. Inuisibilia dei &c̄. Qui aūt colebant idola potius erant viri simplices qui faciliter errare poterant. Secus est in fide cui ta3 simplices q̄s peritissimi sponte colla subiciunt. imo ipsi qui peritiores sunt melius credunt q̄ abundantius cognoscunt. ¶ Secundo q̄ illi q̄ colebant per errorē tanquā p̄tantes ibi esse verā diuinitatez: sed multi colebant ꝓpter consuetudinē & traditiones paternas. Alij aūt ꝓpter timorē q̄ nō colentes puniebantur sicut p3 de martyribus. Alij aūt varijs ex causis & interdū ꝓpter adulationē: vtpote q̄n colebātur simulachra regū: q̄ vt sibi cōplacerēt subditi statuas eoꝝ adorabāt. Sic aut fulgētius in mythologijs & magister i historijs scholasticis. Secus āt de fide: q̄ hic nullus tenet ea3 nisi q̄ firmiter credit sic esse: & maxime fit h̄ per viros peritos in lege qui intelligunt aliquid de eo q̄ credunt & sciunt quomō & cur credunt. ¶ Tertio q̄ adhuc semp stat q̄ tanta multitudo quanta est ecclesie non possit errare. q̄n in vnū concordat. Cū aūt dr̄ de gētilibus idola colētibus dicēdū q̄ illi nō errabāt in eo in quo cōcordabāt: l3 in q̄ discordabāt: nā oēs ꝯcordabāt q̄ deus colendus esset: & in hoc nō errabāt: quis tñ esset ille deus nesciebant: & in hoc discordabant quidam colētes iouē: alij mercurij: alij saturnū: alij astaroth: alij babali: & ita de multis alijs dijs q̄ quasi nō erat aliquis populus qui nō haberet ꝓprios deos. Et sic concordabant oēs homes in eo q̄ō erat naturale & iustū. s. debere coli deū: l3 discordabant circa ipsum deū & dicebant q̄ esse talē vel talem deū pertinebat ad legē positiuā que est per volūtatē humanā: sic ait Ari. 5. ethi. cū distinguit ius nāle & legale. i. positiuū: & dicit q̄ ad legale pertinet sacrificare b'asidē & semialia & tñ legale iustū est q̄ō nō differt sic vel aliter se hr̄e a principio: sed differt cū positū fuerit. i. ius legale ꝓprie est q̄ō nō h3 rōnē quare magis fiat sic vel sic: ideo ex p̄ncipio ideſt antequā ponatur nō differt magis sic facere quā ecōtrario: sed differt cū positū fuerit. s. q̄ tunc obligat ad determinate agēdum & tñ sacrificare b'asidē erat ius positiuū. Et sic videtur q̄ sacrificare isti vel alij deo erat per voluntatez populoꝝ iō cū illi diuersimode statuerent diuersos deos colebāt. Et sic concedendū q̄ magna pars mundi errabat: nō tñ concordabant oēs in eodē errore: sed quidā sic errabant & alij sic: ita vt sicut cuilibet populo erat ꝓprius deus: esset ei ꝓprius error. Concordare tñ maiorē partē mundi in eodē errore nō videbat possibile nec vnq̄ fuit. De lege aūt xp̄i est al'r q̄ tota ecclesia vl'is diffusa per totū orbē in tanta diuersitate linguarū & morū & totius cōmunionis eandē tenet fidem: & eosdē libros sacros: nec reperit vnū iota plus apud istas gentes q̄s apud illas. Non poterat ergo tam amplus error esse tā concordis: nam nullū fil'z dabis in toto orbe. ¶ Itē apparet veritas ecclesie vl'is. Nā q̄n durabat cultus idoloꝝ phi discordabant a plebeis & a poetis: vt p3 per tullij lib. primo & scō de nā deoꝝ: sic &ēt logē daria ad chrisantū cū disputant de dijs gentiū vt ecclesia legit in vita ipsoꝝ: in ecclesia āt secus est: q̄ de deo quē colim⁹ & de fide quā tenemus idem iudiciū est magnis & paruis sapientibus & insipientibus: nec quisquā ab alio discrepat. ¶ Itez ille error cultus idoloꝝ quantūcūq̄ eēt discors adhuc nō tenebat homines sibi alligatos: q̄ sic crederent verū & bonū esse: sed magis p timorē & alias cās. Na3 puniebant̄ qui relicto illo cultu trā sibant ad aliū. Secus aūt de lege xp̄i quā tenet ecclesia vniuersalis. Nam ad illam nemo cogebatur: sed potius cogebātur gentes vt non susciperent ea3. Tantus tñ erat amor ad illam: q̄ vt eā susciperent exponebant se oibus periculis & tollerabant tormēta grauissima & inauditas mortes sub bibant: non fieret nisi iudicarent illam esse valde bonā & verissima3. ¶ Item q̄ esset ille error apparuit: q̄ cū3 totus orbis erraret in idolis l3 vario modo nemine cogente: aduenīente xp̄i lege in eam totus orbis credidit vbicūq̄ p̄dicabat̄ cū a principio nihil fuerit: & per homes rudissimos p̄dicaretur qui nullius dignitatis nullius sapie humane erant: oēs reges terre: oēs altissimi sapiētes se eis spōte subiecerūt. Hoc aūt vñ nisi q̄ in ea sola videbant esse verū sine errore & bonū sine imperfectione. Hoc aūt nō p̄bamus ex aliq̄ fundamento fidei sed totus ipse orbis confitet̄: nec iudei h̄ negant. s. quomō fides xp̄i aliqñ nulla fuit: & quō sibi subiecit orbē terre. Erubescant ergo oēs infideles: q̄ nihil taliter fieri potuit nisi deus illud faceret spāli opere suo: q̄ nihil tale poterunt ostendere factū fuisse circa aliquā religionē itro ducendā3 in toto orbe. Q̄ ergo rē sine exēplo factā vident illā a deo factā fuisse confiteri necesse erit. Jn gentilibus aūt multi transibant ad fidē xp̄i & successiue omnes transierūt. Postq̄s tñ aliquis suscepit fidem xp̄i nunquā ad aliā trāsit: sed tñ si in ea putaret esse errorē: vt in cultu idoloꝝ: sicut a cultu eoꝝ trāsierat ad legē xp̄i: ita a lege xp̄i trāsiret in aliū statū. Signū ergo est q̄ quicūq̄ eā cognouerunt iudicāt illa3 esse optimā & sine errore. Nec obstat si quis dicat q̄ nemo audet ab ea transire ad alterā timore penaꝝ. Nā in ecclesia p̄mitiua cū eēnt pauci xp̄iani nō habebant ptātē puniendi eos qui recedere vellent a fide: sed potius inuitabantur illi a gentilibus ad trāseundū ꝓmissis magnis honoribus & diuitijs: vt p3 in legenda scōꝝ nemo tamē transibat. ¶ Itē nō tenet timor pene hoiez i lege xp̄i q̄ si solus timor pene eēt nō posset tenē. Q̄ō p3 de statu gētiliū q̄n cepit p̄re dicari lex xp̄i. Nam graviores pene & cū maiori atrocitate inferebant̄ tunc conuersis ad xp̄m de gentilitate q̄s nūc infligunt̄ recedentibus a lege xp̄i. Jlle tñ pene quātūcūq̄ grauissime nō potuerunt tenere gentiles quin cōtra mandatum imperatorū & leges armatas trāsirent ad xp̄m. Jta nec nūc xp̄iani possent manere in lege xp̄i: nisi sūma honestas & excellentia eius ipsos alliceret. Nam cū ipsa sit bonū tā excellens & cuiuslibet apparēs: quasi quodā nature vinculo oēm hoiem recte intelligentē sibi obligat De l3 aūt plurima sunt sed q̄ pertinent ad dr̄iam legis xp̄i ab alijs legibus omittent̄ hic: & dicet̄ latius in libro de quinq̄ legibus. ¶ Cum autē obijcit̄ de saracenis quoꝝ est tanta copia q̄ teneāt errorem & concordēt cū oēs teneāt machometū: dicendū p̄mo q̄ nō est oio ꝯcordia iter eos sup isto errore: q̄ alchoranus i quo tota lex ipsoꝝ est & dr̄ a deo traditus machometo tanta mēdatia & tā aperta & impolīa multa & varia absurda & inhonestissima. imo bestialia cōtinet: q̄ nō cōcorditer recipit̄: sed cōiter dr̄ q̄ phi inter saracenos non recipiunt alchoranum. Secus aūt in lege xp̄i: quia nemo est magnus aut paruus qui nō equaliter recipiat oia cōtenta in libris sacris. ¶ Secundo dicendū q̄ saraceni nō ꝓprie errāt sed errare volūt: q̄ ille ꝓprie errare dr̄ qui volens verū & bonū cōsequi ex defectu intellectus ꝑuū eligit & prosequitur. Saraceni tñ nō sic: quia qui inter eos aliquid sapiunt licet videant illam legis lationē oi no esse irrationabilē & bestialē: q̄ tñ carnalis est & nullū delectabile vetat: tenēt ipsam: cū ipsi delectabile desiderent: sicut oīs hō illud nāli desiderio prosequit̄. Accidit aūt a contrario in lege xp̄i que vetat nobis delectabilia non solū in opere sed etiā in desiderio. Juxta illud mat. 5. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eā iā mechatus est in corde suo. Precipit etiā m'ta grauia vt diligere inimicos & orare pro persequentibus nos: & similia que valde repugnāt humano desiderio: & tñ cū oibus hūs difficultatibus quales nunquā fuerunt in vlla legislatione diuina aut humana totus mundus se voluit subijcere huic legi. Et nō inducebat eos ad hoc admodū bonū q̄ō tēpore aliter sentirēt:

N 3° apparet.

O 4° apparet.

P 5° apparet.

Q Rñdet̄ secūdo obiectioni de saracenis. pmo.

Secūda rñsio ad scōa3 K

2ª rñsio ad p̄m.

Tertia rñsio ad primu3.

L Veritas fidei xp̄i anitate apparet primo.

M 2° apparet.

sed solū honestas ⁊ veritas apparens ipsius legis. Nā quā tū ad factū tēporalē nulli pauciora bona sentiūt q̄ꝫ christiani sic dicit apostolus. j. cozin. 15. ſ. Si in hac vita tātū in christo sperantes sumus miserabiliores sumus omnibus hominibus. i. si solū christū amamus ꝓpter bona que tēporaliter speramus: nulla gens est miserabilior q̄ꝫ nos. Naꝫ ceteri homines permittunt frui delectabilibus ad sensum iuxta voluntatē suam: nos aūt a xp̄o prohibemus. Non est simile de erroze saracenoꝝ: q; illa lex imo insania itroducta fuit inter viros simplices qui nihil nouerāt ⁊ faciliter decipi poterāt lex aūt xp̄i oēs sapientes huius seculi qui errare non poterāt facilr sibi subdidit. ¶ Tertio q; illa impietas machometi armata manu introducta est ⁊ dilatata per oꝛbē: ⁊ armata manu ⁊ nō rōnibus defenditur. Sic enim iussit impius machometus ꝙ gladio defendat lex. Dixit etiā ꝙ deus miserat eū ad dādā legem nō ostendēdo aliqua miracula sicut prioꝛes prophete ostenderant: sed per potentiā gladij subiciendo sibi repugnantes. Lex autez xp̄i in mansuetudine ⁊ charitate itroducta est operationibus miraculoꝝ qualia seculū nunquā viderat. Nūc vero rectissimus rōnibus defenditur ꝯ quēcūq; volentē arguere ⁊ impugnare ipsam sic dixit beatus petrus p̄ia pe. 3. ſ. Dominū aūt xp̄m sanctificate in coꝛdibus vestris: parati semp ad sanctificationē oi poscēti vos rōnē de ea que in vobis fide ⁊ spe. Nulla āt arma fuerunt in itroductione aut defensiōe eius. sic dicit apl'us. 2°. co rin. j. Arma militie nr̄e nō sunt carnalia sed potentia deo ad destructionē munitionū: cōsilia destruentes ⁊ oēz altitudi nē extollentē se aduersus sciaz dei: ⁊ in captiuitatē redigentes oēm intellectū in obsequiū xp̄i. Intellectus tn̄ nō captiuatur per arma carnalia que soli coꝛpoꝛi nocent: sed spūalibus. ſ. rōnibus ⁊ operibus miraculoꝝ que ipsum in totum conuincunt ⁊ captiuant in obsequiū xp̄i. i. vt credant in euz ⁊ tollāt ꝑsuz. Apparet igitur ꝙ nō fuit sic de erroꝛibus gētiliū ⁊ saracenoꝝ sicut de fide xp̄i. Et sic manente tāta multitudie quanta est ecclesia vl'is nō poterat decipi vt ꝓpꝛie erraret sine spe tēporaliū soluz ex ipsa legis consideratione: maxime q; ita conco:diter erraret ⁊ tanto tpe maneret iste erroꝛ incōcussus imo quottidie cresceret. ¶ Cōstat ergo ex hijs ꝙ nō solū ex p̄iulegio dei cōseruantis ecclesiā suā ipsa non possit errare: imo etiā videbat quasi impossibile existētibus oibus que dicta sunt ꝙ tanta multitudo posset in aliquo cōcoꝛditer errare aut decipi. ¶ Consideradū vlteriuꝰ ꝙ iste fuit modus cōuentior ad hoc ꝙ fides non posset deficere nec subesse sibi aliquod falsum. ſ. ꝙ eccl'ia vl'is non posset errare q̄ꝫ aliquis alius. Naꝫ dato ꝙ cōstiteremur oēs libꝛos sacros esse veros ⁊ scriptoꝛes eoꝝ in nullo potuisse errare: non sufficiebat ꝫ ad hoc ꝙ fides maneret sine erroꝛe: q; per tanta tēpoꝛa poterant isti libꝛi coꝛrumpi ab aliquibus hereticis. Jdeo si eccl'ia vl'is posset errare nesciremus: an vera nunc crederemus. Cū aūt dicat ecclesiaz non posse errare ⁊ tn̄ eadē ecclesia numero est nunc que fuit tempoꝛe christi: ⁊ per successionē idem semp tenuit nec vllo tempoꝛe desijt esse: si semel a christo susceꝑit verā fidem nō erat vllus modus quo posset fieri erroꝛ in ea: sicut si euangeliste ⁊ apostoli qui fidem introduxerunt manerent semp actualiter inter nos non posset esse dubiū de fide: ita cū ecclesia vniuersalis que ab illis fidē suscepit maneret nunc eadez numero que tunc erat non potest fieri variatio in fide quā ipsi tradiderunt. ¶ Jtē vtilius est ecclesiā nō posse errare: q̄ꝫ libꝛos sacros non posse falsum continere. Nam dato ꝙ cōstaret ꝙ illi traditi fuissent verissimi: ⁊ ꝙ postea ipossibile fuisset eos coꝛrumpi ab hereticis: adhuc nihil proficeret si ecclesia vl'is posset errare: q; super intellectu scripturarū oꝛirent diuersitates ⁊ non erat aliquis ad quē rōnabilius pertineret diffinire in illis dubijs q̄ꝫ ad ecclesiā. Si aūt illa posset errare in intellectu scripture: non ꝓficeret veros eē libꝛos sacros cuz iam nos falsē intelligeremus ⁊ falsa crederemus. Jdeo dicēdum ꝙ non fuit vllo modo possibile fidez christi manere in coꝛruptaz nisi concedatur ecclesiā vniuersalē non posse errare in fide. ¶ Hijs p̄suppositis. dicēdū est quomodo euāgeliste faciant fidem. Et dicendū ꝙ nos non credimus euāgelio ꝓpter istos quattuoꝛ euāgelistas qui id asserunt coꝛditer: sed ꝓpter ecclesiā que id asserit tenēdū qō ipsi dicunt. Quia non solū ꝓpter quattuoꝛ sed etiam nec ꝓpter mille crederemus nisi ecclesie crederemus. Jdeo euangeliste nō oportet ꝙ nunc nobis fidem faciant: sed ꝙ facerent fidem a principio ipsi ecclesie vt semel eos ecclesia susciperet. Nam postq̄ꝫ ipsa susciperet non ꝓpter eos: sed ꝓpter ipsam crederemus. ¶ Modus aūt quo euangeliste faceret fidē ecclesie erat duplex. Primus erat per rerū euidentiam que negari nō poterat. Nam euāgeliste scripserūt post moꝛtē xp̄i pauco tēpoꝛe: ita ꝙ erāt tunc plurimi in ecclesia q; viderāt oia gesta xp̄i ⁊ fuerant semper cū eo: ⁊ si euāgeliste in aliquo mentirentur poterāt cōuinci per totā ecclesiā: cuius magna pars ⁊ excellētioꝛ iterfuerat oibus gestis xp̄i: ⁊ sciebat plenissimā veritatē. Et sic de veritate euangelica constitit ecclesie non solū per duos vel per tres testes qui in iudicio plenam fidē faciunt: sed per notoꝛietatez facti qua nulla potest esse maioꝛ probatio. ſ. q; toti ecclesie notoꝛiū erat istos vera dicere: cū magna ꝑs ecclesie ⁊ precipua ⁊ dignioꝛ posset testificari de hijs tūc quia interfuerat eis. Et sic nullū dubium potuit esse a principio de euāgelistis qn̄ ecclesia recepit eos. ¶ Secundo constabat hoc ecclesie per approbationem: quā impossibile erat deficere. Nam mattheus ⁊ ioannes fuerunt apostoli ⁊ scripserunt ⁊ de istis cōstabat ecclesie ꝙ impossibile esset eos mentiri maxime in fide: cū per spiritū sanctū cōfirmati essent ad introducendā fidē. De marco ⁊ luca non apparet an essent cōfirmati: eo ꝙ ipsi nō fuerunt de illis super quos descendit spūs sanctus in die penthe. actuū. 2°. sed postea conuersi sunt per apl'os ad xp̄z: fuerunt tn̄ euangelia eoꝝ approbata per apl'os qui errare non poterant. Nam euangeliū marci fuit approbatū per btūz petrū qui id ecclesie sua actoꝛitate legendū tradidit. vt ait hieronymus in libꝛo de illustribus viris. Euāgeliū aūt luc. approbauit paulus dicens lucā laudari in euangelio apō oēs ecc'lias. 2° cozin. 8. susceperat eni ipse euāgeliū ab oze pauli qui illō per reuelationē habuerat ad gala. j. Ecclesia sciebat istos apostolos non posse errare. Cum ergo illi approbauerint ista euangelia nullū dubiuz poterat manere ecclesie de illis. Postq̄ꝫ aūt ecclesie facta est fides sufficientissima de illis nihil aliud est necessariū ad hoc ꝙ nos firmiter credam⁹ ꝓpter illos quattuoꝛ homines quos nō cognouimus: sed ꝓpter ecclesiā vl'em in qua sunt mille millia ⁊ innumerabiles homines: qui nobis idē testificantur coꝛditer: ⁊ ista met ecclesia que nunc est eadē numero per cōtinuationē indesinentē que tunc erat qn̄ est facta sibi plenissima fides de veritate euangelistarū. Jdeo nemo est qui dubitare debeat: cum ecclesia credat que per modū dictū non potuit tūc nec nūc potest circa hoc decipi aut errare. Cōsiderādū vlteriuꝰ ꝙ euangeliste si conficerent solū quātū ad viā iuris humani tradita de faciendo fidem: non facerent nobis fidem plenā imo nec semiplenā. Nam nō possent facere fidē sicut notarij: q; nō tenuerunt in aliquo formā notarioꝝ. vt. ſ. declaratū est. Non etiā facerent fidē sicut testes q; oꝛtebat ad hoc ꝙ essent testes iurati: q; alias nulli creditur in iure quā tecūq; sit auctoꝛitatis aut preeminentie. Isti tn̄ non iurauerunt se vera dicere. ¶ Secūdo requirit ꝙ attestationes recipiantur mādato iudicis. Jdeo id qō quisq; asseruerit etiaz sponte iurando ⁊ iudex non coegerit eum deponere in causa testimoniū eius nullū est. Jdeo ad hoc ꝙ euāgeliste facerent fidem in forma testiū oꝛtebat ꝙ per aliquē iudicē habentē ptātez ad hoc interrogarent sigillatim de factis christi generaliter vel particulariter: ⁊ illi interrogati cogerētur tradere attestationes suas in scriptis. Requirebatur etiā ꝙ in eoꝝ libꝛis scriberet cuius iudicis aucto. ad dicēdū: ꝫ cōpulsi sunt: ⁊ ꝙ cōstaret ꝙ isti iurati talia deposuerūt: ⁊ hoc deberet cōstare per publica scripta aliquoꝝ tabellionū: nihil tn̄ hoꝝ obseruatū est. Jdeo ꝑm formā iuris etiā nō valerent taq̄ꝫ testes. ¶ Solū ergo modo humano reciperent dicta eoꝝ tanquā dicta histoꝛiographoꝝ in quibus non requirit aliqua cerimonia vel forma iuris: fides tn̄ illis pauca adhibet. ſ. q; nemo ex necessitate cogitur illis credere: sicut cogitur credere scriptis tabellionū ⁊ attestationibus testiuz receptoꝝ in forma iuris. Et sic fides euāgelistarū de rigoꝛe iuris humani eēt nulla vel pauca sicut fides de bello troiano vel de alijs rebus histoꝛicis. Et sic nemo cogeretur credere. Fuit ergo fides euangelistis aliter data ⁊ nō ex forma iuris humani. vt supꝛa dictū est. Dicendū tamen ꝙ quantacūq; sit fides euangelistaruz: adhuc magis tenent formam histoꝛiographoꝝ q̄ꝫ notarioꝝ vel testiū: q; histoꝛiographo requiratur

S Tertia rñsio ad secūdam.

Epilogus.

T Ulterius ꝑma que cōsequitur ex ꝫ ꝙ ecclesia non potest errare.

U Utilitas 2ª

Duplex mod⁹ p quē euā gelisteec clesie fidēfaciūt Prim⁹.

2°mōus.

requirat̄ solū q̄ ipse sit certus se vera dicere ⁊ hoc fuit plenissime in euangelistis vt infra dicet̄. ¶ Considerandū etiā q̄ nulli notarij quātūcūq; seruauissent formā iuris humani possent facere fidē nobis de rebus de quibus fecerunt fidē euangeliste ad hoc totū seculū teneret̄. ita illis conformiter assentire. ¶ Primo ꝓpter magnitudinē rerū que tante sunt q̄ non possunt esse maiores: tā ex parte ipsarū cū excedant naturā plurime earū tā quātū ad nos: q; totū bonū nostrū arbitramur consistere in assentiendo illis rebus ⁊ totū malū in nō credendo illas. ¶ Secūdo q; fides que fit ꝑ tabellionē: licet reputetur in iure necessaria eo q̄ nō pōt habere maior nō tñ creditur q̄ sit necessaria: q; scimus tabelliones tā ex voluntate q̄; ex errore interdū falsa scribere ⁊ sepe de falsitate esse conuictos. Et sic non sumus securi an verū scribant. imo permittit̄ cuilibet volendi obijcere contra tabellionē ad probandā falsitatē. Istud autē nō est in fide q; intellectus noster debet ita assentire oibus que scripta sunt in libris sacris q̄ non solum credat nihil esse ibi falsum: sed etiā q̄ credat impossibile fuisse scriptores eor̄ mētiri. Et sic ista fides tradita libris sacris incomparabiliter est maior q̄; fides que de iure traditur notarijs: ⁊ q̄ nulli permittit̄ obijcere quicq; cōtra aliquē librū sacrū sicut permittit obijcere cōtra tabellionē etiā si valde verax sit. ¶ Tertio q; tabelliōes fidem habēt inquantū eor̄ signa cognoscunt̄. Per tot autē gentes ⁊ tam varias totius orbis esse aliquos notarios qui a toto orbe cognoscantur ⁊ totus orbis illis credere velit difficilimū est. Ratio tñ precedens efficacior est. Requirit̄ igitur valde maior fides in scriptoribus sacre scripture q̄; in notarijs. Ideo sequendo formā iuris: nō solū quattuor notarij: imo nec decē mille cōcordantes in vnum ⁊ obseruantes oēs cerimonias iuris nō facerent nobis fidē de euangelio: eo modo quo illi credimus. ¶ Aliqs queret quare nō scripserunt euāgeliste sicut notarij cū potuissent tenere formas illor̄. Dicendū q̄ ꝓpter multa. ¶ Primo q; notarij nō poterāt facere fidem euangelio sicut nos credimus ꝓpter tres rōnes supra positas. ¶ Secūdo q; non poterant euangeliste seruare oēs cerimonias notarior̄ ꝑm iura: q; multa fuerunt quibus non interfuerūt sicut illa que christus fecit antequā vocaret eos: ⁊ aliquibus nullus poterat itereſſe nec notarius nec testis: sicut de resurrectione domini ⁊ de quibusdā apparitionibus. ¶ Tertio quedā res erant de quibus testimoniū perhibent euangeliste quibus ꝑm naturā suam repugnat posse probari via humana: sicut q̄ christus sedet ad dexterā patris marci vltimo ⁊ q̄ xp̄s erat verbū diuinū ab eterno existens cū patre. io. j. Et sic de ceteris. De talibus autē notarij nō phibent fidē: cū nec ipsi possent itereſſe nec testes illis rebus vt per visum illas apprehēdant. ¶ Quarto q; qđ inutile est ⁊ impertinens de iure non admittit̄ sicut non admittūt iura quēcūq; ad probandū id qđ probatus non prodest. Sic aūt q̄ euāgeliste obseruarent oēs cerimonias notarior̄ de iure erat laboriosum: ⁊ illis obseruatis non sequeretur vtilitas: q; non fieret per h̄ plena fides. Ideo incōueniens erat q̄ se artarent ad illas. ¶ Quinto q; cū quis habet aliquā probationē efficacē superuacuo laborat circa probationes debiles: sed euangeliste habebant aliū modus auctoritatis maiorē per quē eis crederet firmissime: vt supra dictum est: ideo superuacuo vellent seruare cerimonias notarior̄ ꝑm ius. Simile dicit christus ioan. 5. ſ. Vos misistis ad ioannē ⁊ testimoniū perhibuit veritati. Ego aūt non ab homine testimonium accipio. ⁊ infra. Ego autem habeo testimonium maius ioāne. Opera enim que ego facio testimoniū perhibēt de me. Et est sensus q̄ christus dicebat se esse messiā: ⁊ iudei miserunt ad ioannē ad sciendū an christus esset messias. Et ille perhibuit testimoniū veritati dicens excellētia christi. ſ. q̄ erat agnus dei qui tollebat peccata mūdi. io. j. Christus tamē dicit q̄ nō accipit testimoniū ab homine. i. non vult probare iudeis se esse messiam per h̄ q̄ ioannes dixit eum esse messiā: quia ipse habet testimoniū maius ioanne. ideſt ipse habet aliquid per qđ firmius probet se esse messias q̄; ꝑ verbū ioannis qđ poterat negari vl falsificari. Opera tamē que christus faciebat ita clare demonstrabant eum esse messiam q̄ non poterant negari: ideo dixit. Opera que ego facio testimonium perhibent de me. ſ. magis quā verbū ioānis. Et sic licet testimoniū ioannis apud iudeos eēt magnum; noluit christus illū recipere: quia habebat aliud maius. Et sic euangeliste cū haberent aliunde maiorem fidem non deberent sequi cerimonias notariorū: per quas pauca fides eis debebatur. ¶ Sexto quia non solum non proficiebat euangelistis obseruatio cerimoniarū notarior̄: sed etiaꝫ nocebat: q; per hoc minueretur auctoritas eorū. Nam cum aliqui viderent euangelistas obseruare cerimonias notariorum de iure: putarent eos velle ex h̄ fidem accipere: ⁊ tunc non daretur eis maior fides quā datur notarijs de iure. Et h̄ esset minuere auctoritatē scripture: cū fides notariorū nō sufficiat ad cogendū intellectū nr̄m: sed possumus de eis dubitare ⁊ obijcere contra eos. Quod nequaq̄; in fide recipit̄. vt supra dictum est: ideo non solū euangeliste non vsi sunt cerimonijs notarior̄: sed etiā videtur q̄ non licuit eis vti illis: quia infirmaret̄ certitudinē fidei catholice. Et ista est ratio multum efficax. ¶ Nunc autē dicendū de singulis cerimonijs ipsorū qualiter nō conueniebant euangelistis. Prima erat q̄ notarij intersint ⁊ dicant se interfuisse. Ista non conueniebat euangelistis quia interdū non iterfuerunt rebus interdū itereſſe non potuerunt: interdū erant res tales quibus repugnabat aliquē hominē itereſſe. ¶ Secūda non conueniebat. ſ. q̄ notarius apponat testes q; h̄ fit vt ab auctoritate testiū sortiant̄ fidem ipa scripta notarior̄: ita vt si dubitaret̄ de veritate scriptorum posset probari per testes appositos in scriptis rem esse verā vel falsam. Euangelia tamē ⁊ omnes libri sacre scripture durare debebant vsq; ad finem seculi: ⁊ sic non posset recurri ad testes super veritate rerū: ideo non erat oportunū testes apponere. ¶ Item q; si testes apponerent̄ tota certitudo scriptor̄ videret̄ esse ex testibus: sic̄ est in scriptis tabellionū. Nulli tñ testes etiā si essent decem millia ⁊ idem simul testificantes tantam fidē causarent quanta est fides sacre scripture: q; semper licet dubitare contra testes ⁊ obijcere cōtra eos ⁊ scimus q̄ sepe testes mentiunt̄: in sacra scriptura nihil tale possumus suspicari. Ideo non poterant testes sepe fidem dare. ⁊ appositio testiū nō solum non proficiebat ad fidem sacre scripture tribuendam: sed potius nocebat: quia illam diminueret. Nam si testes apponerent̄ tanta fides soluꝫ scriptis adhiberetur quanta testibus de iure datur. Et oīs talis est fallibilis ⁊ de qua licet cuilibet dubitare. Et ista est ratio efficax quare nō licuit apponere testes sicut supra diximus de cerimonijs notariorū. ¶ Item quia interdū testes haberi non possent cuz nec ipsi euāgeliste posset itereſſe vt supra dictū est. ¶ Tertia cerimonia non conueniebat. ſ. annotatio tempor̄: quia ista fit de iure ꝓpter duo. ¶ Primo ꝓpter necessitatem contractuum vt in locationibus ⁊ cōductionibus ⁊ in alijs in quibus necesse est poni tempora: vt sciatur qñ res incipit ⁊ qñ finiri dz: ⁊ qñ incipiunt obl'ones ⁊ quando desinunt. ¶ Secundo fit ad conuincendū veritatē vel falsitatē ipsorū scriptor̄: q; ex eo q̄ aliquid dicit̄ gestū inter tales personas tali tempore potest sciri an res sit possibilis ⁊ an sit vera vel falsa. Quod non colligeretur si non annotarent̄ tempora. in sacra scriptura nihil istor̄ erat vtile: quare ibi nō cōtinentur aliqui contractus humani: sed solum leges que indifferenter se habēt ad oēs personas ⁊ ad oia tempora post q̄; semel ceperit obligare: sic patet in legibus humanis. Nā in libris tam canonicis q̄; ciuilibus in vtroq; iuris corpore non annotātur tempora: quādo singule leges vel decretales edite sunt: cum nihil h̄ prosit: q; quocūq; tempore facte fuerint post q̄; semel constat eas esse leges obligant indistincte. ¶ Quarta cerimonia annotatio locor̄ ⁊ non cōuenit euangelistis quia illa fit de iure ꝓpter duo. Primo ꝓpter memoriā testium appositorum instrumento si aliqñ recurratur ad eos super veritate rerū: vt recordent̄ de re facilius annotantur loca ⁊ tempora in quibus res gesta est. ¶ Secundo fit ad cōuincendum scripta esse vera vel falsa. Nam per hoc q̄ res aliqua inter certas personas dicitur eē gesta in tali loco ⁊ tali tempore potest probari rez esse verā vel falsam: vtpote si persone ille nunquā in loco illo cōuenerunt: aut cōuenire non potuerunt: vl saltē illo tēpore ānotato constet eas non conuenisse in eodē loco. In sacra scriptura secus est: quia iste cerimonie de iure ponunt̄ circa res illas de quibus iuste dubitari potest. Et per hoc potest probari scriptū esse ver̄ vel falsum. De sacra tñ scriptura non potest dubitari nec licet ideo nō debebant talia in ea apponi: quia per ista significaretur q̄ de ea licebat dubitari ⁊ dimi-

Y Fides notariorior̄ nō pōt esse certa sicut fides euāgeli. ꝑ rō. 2ª rō. 3ª rō. Dubiuz q̄re euāgeliste ñ tenuerit formam notariorum. Z Rñsio prima. 2. rñsio. 3. rñsio. 4. rñsio 5. rñsio. 6. rñsio. ⁊ Prima cerimōia notariorum. Secūda cerimonia notariorū. Nō ꝓuenie bat euangelistas adhibere testes ꝓp tres cās. Pria cā. Scōa cā. Tertia cā. Tertia cerimonia notariorum que fit duplici cā. ꝓ Pria cā. Scōa cā. Quarta cerimonia notariorū que fit duplici causa.

nueretur eius auctoritas. ¶ Item quia ista prosunt circa facta recentia in quibus ex circunstantia loci' t temporis potest colligi rem esse veram vel falsam: libri tamē scripture debebant durare vsq; ad finem seculi: ideo superfluum erat talia apponere: cuz per hoc non adiuuaremur in aliquo ad cognoscendū veritatem rerū scriptarum. ¶ Ad primuz argumentū in cōtrariū. s. q; notarius non pōt ferre testimonium de hijs quibus non interfuit. ¶ Dicendū q; euangeliste nō scripserunt tāquā notarij: nec tanquā testes: vt supra probatum est: ideo non requirebant in eis alique cerimonie iuris: sed scripserunt tanq; historiographi in quibus nihil requiritur nisi q; sint certi se vera dicere. ¶ Euāgeliste aūt qui nō viderant gesta xpi erant certi se vera dicere dupl'r. ¶ Prio per sufficientē instructionē. Nam marcus audierat euāgeliū a petro: t sicut audiuit ita scripsit. Sed ipse certus erat petrū nihil mentiri. ideo certus erat de se ipso q; verus dicebat. Lucas etiam didicerat euangeliū sufficienter a btō paulo t ab alijs qui viderant gesta christi vt ipse testatur Luc. j. t multa que apostoli non potuerunt videre didicit a parentibus christi potissime a beata virgine. Nam solus Lucas scripsit eam salutatā ab angelo: t quō steterit in domo helisabeth: t de angelo annunciante gaudiū pastoribus die natalis dñi: t multa alia que pertinent ad xpi cōceptionē t natiuitatē t ifantiā: ideo cōiter asserit̄ a doctoribus ecclesie q; btūs Lucas didicerat ista a dña nra que vixit longo tēpore post xpi mortē: t concurrebant ad eam xpiani: vt consolarentur videndo eam t annunciaret eis multa de xpo. s. quo modo se habuerat cuz eo in nutritione eius t in reliqua eta te tenera. Quia in hoc gaudebant nimiū vt scirent totā vitā dei t saluatoris sui. Et ꝫ patet in ecclīastica historia quā scripsit ruphinus grecus t cōpleuit hieron'y. vbi beatus ignatius martyr patriarcha anthiocenus deuotissimus dñe nre scripsit multas litteras ei: t meruit ab ea recipere responsales. Habentur aūt exemplaria ipsarū litterarū ibidē: in qbus btūs ignatius vocat dominā nram Mariaz xpiferā: t petit ab ea vt dignetur venire in antiochiaz q; multi viri t maxime femine desiderabant aduentuz eius: vt quererent ab ea multa de eis que cū xpo gesserat. Et sic lucas per dominam nram potuit sufficienter instrui: t illam impossibile erat mē tiri: tum q; oia viderat: tū q; per spūm scūm confirmata erat super oēz creaturā. ¶ Secundo euangeliste erāt certi se dicere vera: q; sciebant se dirigi a spiritu sancto, nam sicut ait Augu. libro primo de concordia euāgelistarū t hieron'y. in prologo super Mattheū qui incipit. Plures fuisse euangelistas: impositum est a spiritu sancto onuz scribendi t eo dirigente scribebant. vt supra magis declaratum est: ideo non poterant dubitare an vera vel falsa scriberent. ¶ Ad secūdum cuz dr̄ q; etiā mattheus t ioannes qui viderunt non scripserunt sufficienter: dicendū q; ꝫ non viderit oia. immo ꝫ nihil vidissent sufficienter scribere poterant sicut declaratum est. ¶ De marco t luca quantū ad ea tantū que fuerūt ante vocationē ipsoz potuerūt informari per xpm a quo de illis quererent vel a parentibus christi vel ab alijs qui de ꝫ nullo modo dubitabant. Et ita dicit Augu. eos fuisse certificatos lib. j. de concordia euangelistarum.

¶ Quibus tēporibus euangeliste scripserunt. Qō. XX.

Qō. XX.

Queritur Ulterius quibus tēporibus euangeliste scripserunt. Dicendū q; oēs euāgeliste fuerūt cōtēporanei in vita: ꝫ nō in scriptura. ¶ Primū pz q; oēs fuerūt eodē tēpore cū tēpus fuerit in quo oēs simul viuebant t oēs ipsi nati erant cum xpo mortuus est. Nam duo illoz fuerunt cū xpo semper. s. ioannes t matheus. Alij duo post mortē xpi pauco tpe ab apl'is cōuersi sunt s. marcus a Petro t Lucas ab aliquo alio apl'oz. Et tunc erant viri sicut apparet ex gestis eoz cū Lucas semp sequeretur paulū a principio predicationis sue marcus vero sequeretur Petrū. ¶ Scōm pz. s. q; non scripserint eodē tempore quia mattheus longe ante oēs: ioānes longe post oēs scripsit. Pro quo considerandū q; viuente xpo nullū euāgeliū scriptū est: sed sicut audiebant apl'i a xpo ita firmiter retinebant: potissime cū illa essent facta admiranda t famosissima ideo non poterant leuiter in obliuionē venire. Post mortez etiā xpi aliquanto tēpore fuit ecclesia sine euangelijs. Ratio huius fuit duplex. Prima quia illi qui tunc erāt oēs fuerāt tēpore xpi: t ꝓpter identitatē tēporis t ꝓpter excellentiaz gestorum nō poterāt in obliuione venire. ideo non erāt tūc libri necessarij q; nemo erat q; oia illa non sciret. ¶ Secunda fuit quia libri videbant esse necessarij ꝓpter illos q; predicaturi erant: illi tñ erant per spūm sanctū edocti circa oia necessaria in fide: ideo non indigebant libro. ¶ Causa aūt t modus scribendi euangelia sic fuit. s. q; apostoli post mortē xpi manserunt aliquātō tēpore in iudea t ibi predicabāt. Et q; xps dixerat eis q; irent ad predicandū per vniuersū mundū Mat. 16. diuiserunt prouincias inter se per sortē: t peruenit btō Mattheo ethiopia in sortē. Predicauit autez aliquanto tpe in iudea t cū vellet ire in ethiopiā: euāgeliuz q; predicauerat volunt reliquere eis qbus p̄dicauerat t scripsit in hebreo t reliquit in iudea: postea transiuit in ethiopiā que nunc vocaī nubia vltra egyptū contra meridiē vbi nunc sunt xpiani ethiopes qui vocaī nubiāi: t dicunt tenere fidē quā predicauerat eis btūs mattheus. De hoc hiero. in libro de illustribus viris: t in prologo super Mattheum qui incipit. Plures fuisse: t in alio prologo eiusdē qui incipit Mattheus ex iudea. ¶ Secūdo qui euāgeliū scripsit fuit marcus. Erat eni marcus discipulus petri qui ab ipso baptizatus est t sequutus est eum. Et postquaz petrus tenuit sedem in antiochia per. 7. annos t translata est sedes apostolica in vrbē rome p̄dicabat petrus in italia: t erat ibi marcus cū eo qui xpm nō viderat sed audiuit euangeliū a beato petro. Et rogatus rome a quibusdā xpianis q; illud scriberet: scripsit sicut petrus predicauerat. Qō postea petrus cognoscens legit t approbauit: t ecclesie legendū sua auctoritate tradidit. Et tunc marcus assumpto euangelio qō scripserat abijt in egyptū: t fuit primus patriarcha alexandrinus ibiq; illud predicauit t passus est. De hoc hieron'y. in libro illustriū viroz t in prologo super mattheū q; incipit Plures fuisse. De hoc etiā clemens. 6. lib. informationū t in historia eccl'iastica ruphini. ¶ Tertius scripsit lucas q; ēt ipse dominū nō vidit: sed post mortē eius ad fidē uersus ac paulū sequutus est: t totius peregrinationis eius comes indiuiduus extitit. Didicit aūt euangeliū a btō paulo: qui illud p reuelationē habuerat ad gala. j. Didicit quoq; ab alijs apostolis qui dominū p̃tem in carne secuti sunt: quod paulus non fecit. Sic ipse ait prio. c. libri sui. s. Quā quidē multi conati sunt ordinare narrationē rerū que in nobis cōplete sūt: sicut tradiderunt nobis qui ab inicio ipsi viderunt t ministri fuerunt sermonis. Scripsit autē lucas in grecia. s. in partibus Boetie t achaie. Et hoc fuit ad preces theophili dñi antiochene ciuitatis. Fuerat eniz oriundus lucas de ciuitate ipsa t theophilus ad fidē per petrū cōuersus vbi sue patriarcha constitutus est petro transeunte in italiā vt quidaz volunt. Siue tñ recedēte petro ipse fuerit patriarcha. vl' beatus ignatius pro nūc nō differt. Sufficit eniz q; ad preces theophili beatus lucas scripsit: t euangeliū ei direxit: vt pz in p̄ncipio libri cū ait. Uisuz ē mihi assequuto a p̄ncipio oia diligēter de oibus ex ordine tibi scribere optime theophile vt cognoscas eoz verborū de quibus eruditus es veritatē. Scripsit quoq; lucas ad p̄ces istius theophili librū de actibus apostoloz: vt pz in principio eius cū ait. Primū sermonē feci de oibus o theophile que cepit iesus facere t docere. Euāgeliū istius luce approbauit paulus t dixit illud laudari p oēs eccl'ias. scōo cozin. 8. s. Missim⁹ cū illo frez: cuius laus est i euāgelio p oēs eccl'ias. i. oēs eccl'ie pticulares laudāt eum de euāgelio qō ipse edidit. Fuit aūt iste lucas cum beato paulo vsq; ad mortē suā. Nam t liber de actibus apl'oz quē ipse scripsit maxime ptinet actus pauli: t extendit vsq; ad biēniū postq; paulus rome cōmoratus est. s. vsq; ad quartū iperij Neronis annū t liber ipse de actibus apl'oz in vrbe romana editus est. Facit aūt sepe mentionē paulus de luca q; comitabaī eū indefinēter: vt pz ad colosen. 4. s. salutat nos lucas medicus t scōm ad thimo. 4. dr̄ lucas solus est mecū. De hijs clemēs li. 6. informationū t hieron'y. in li. de illustribus viris t in prologo allegato qui incipit. Plures fuisse t in prologo super lucā. ¶ Quartus fuit in scribendo btūs ioannes qui longo tēpore post ceteros euāgelistas scripsit. Nec videbaī iam necessitas scribendi nisi ꝓp hereses in eccl'ia insurgentes. Nā cū btūs ioannes longo tempore post xpi passionē manserit: ceperunt circa mortē suam hereses aliq; nasci. s. cherinthi. t ebionis t alioz q; negāt xpm venisse in carne. De qbus magis dicet exponendo prologū

Hieron'y.

Rñsio ad ꝑmū argu. ꝑ

Euāgeliste duplici rōe erant certi se vā dicer. ꝑmo p sufficiētē instructionem.

Lucas multa didicit a btā virgine de hijs que scripsit i suo euangelio.

Christiani cōcurrebāt vndiq; ad btām virginē vt eaz viderent t informarent de vita xpi.

Scōa cā fuit: qa certi erant q; dirigebantur a spū scō.

Ad scōum argumētū.

A Rñsio ad ꝑmuz dubiū qōnis.

B Rñsio ad secūdū dubiū qōnis. Uiuēte xpo nullū euangelium scriptū fuit duplici rōne. Prima rō.

L 2ª ratio.

Primus qui scripsit euāgeliū fuit Mattheus in iudea in hebreo.

D Scōus qui scripsit euāgeliū fuit beatus marcus in italia grece.

E Tertius q; scripsit euangeliuz fuit btūs Lucas i gretia grece

F Lucas ēt scripsit librum de actibus apl'oruz rome ad p̄ces theophili ā tiocen.

G) Quart⁹ q; scripsit euangeliuz fuit btūs ioānes ꝓtra hēticos paz ante mortē suam in asia grece.

Hieron'.qui incipit. Plures fuisse ⁊ negabant isti xp̃m esse deum. Tres aũt euãgeliste precedentes ls gesta saluatoris diligenter narrauerit: videbant solã humanitatẽ eius texisse historiã.s.q̃ ex dictis illoꝝ nõ multũ euidẽter apparebat xp̃m deũ esse. Rogatus ergo fuit beatus Joãnes ab omnibus epis asie de xp̃i deitate euãgeliũ scribere. Ipse autẽ promisit se facturũ: si prius oẽs eccl'ie asiane ieiunarẽt orantes ad dñm vt ei qõ scriberet reuellaret. Et tunc incepit scribere euãgeliũ in asia circa vrbẽ ephesi: in qua ipse solebat morari. Scripsit aũt euangeliũ in campo in loco semoto ab omni humana occupatione ⁊ cõuersatione. Et dũ ibi fuit nec vẽtus nec pluuia nec estus nec aliq̃ elementũ eũ turbauit: ⁊ vsq̃ ad hanc diẽ eandẽ reuerentiã predicto loco elemẽta seruare dñr: vt inotescat sctitas illius diuini euãgelij. De ℔ ruphinus in historia ecclesiastica ⁊ Hiero. in lib. de illustribus viris ⁊ in prologo allegato q̃ incipit. Plures fuisse. Iste fuit ordo tpis in scribendis euãgelijs. Post que multa alia scripta sunt: oia tñ illa eccl'ia repulit: vt supra declaratũ est.

¶ Quis ordo sit in euangelijs. Questio.xxj.

Q̃ō.xx. A

Queritur Ulterius q̃s sit ordo iter libros q̃ttuor euangelistarũ. ¶ Dicendũ q̃ inter libros sacre scripture reperit triplex ordo. Primus ſm habitudinẽ tpis. ¶ Secundus quãtũ ad dignitatẽ personaꝝ scribentiũ. ¶ Tertius quantũ ad dignitatẽ materie de qua agitur. De primo p̃z inter q̃nq̃ libros moysi q: genesis precedit exodũ: ⁊ exodus leuiticũ: ⁊ sic de aljs solũ pp ordinẽ tpis: q: pus acciderũt ea que hñr in genẽ. q̃s ea que in exodo ⁊pus illa q̃s que in leuitico: sic ẽt in nouo testamẽto in epl'is canonicis pus ponit Jacobus q̃s Petrus ⁊ Joã. nõ q̃ psona sit excellentior nec mã que sit'is est in oibus canonicis epl'is: sed q: Jacobus prius scripsit q̃s Petrus: ⁊ Petrus q̃s Joãnes: ls de ℔ q̃dã dubitãt. De quo magis poterit videri in ꝓlogo sup ipsas canonicas epl'as. ¶ De scõo ordine p̃z vt in veteri testamẽto inter ꝓphas maiores ⁊ minores: q: libri oium q̃ttuor ꝓphaꝝ maiorũ ponunt ante libr̃ũ siue libros duodeci ꝓphaꝝ minoꝝ ⁊ tñ fuerũt pus ꝓphe minores excepto Jsaia. Q̃ō p̃z q: Jsaias q̃ est p̃mꝰ iter ꝓphas maiores cepit scribẽ in diebꝰ ozie regis vsq̃ ad tpa regis ezechie: vt p̃z Jsaie p̃. Osee aũt q̃ fuit p̃mus de minoribus fuit oino cõtpaneus ysaie. s. incipiens sub ozia ⁊ finiẽs sub ezechia Osee. j. Jere. tñ ⁊ eze. ⁊ daniel fuerũt multo tempore post Osee: q: Jeremias cepit sub rege Josia ⁊ finiunt post captiuitatẽ babyloniꝭ Jeremie. j. Ezechiel ãt in babylõe ꝓphabat. Ezechielis. j. Daniel etiã in babylone ꝓphauit Daniel'. j. Jsti tñ tres ponunt añ Osee ⁊ alios ꝓphas minores: q: pcesserũt eos tẽpore. Et ℔ fuit pp dignitatẽ psonaꝝ. Nã ꝓphe maiores reputati sunt dignio̅res: eo q̃ pl'a q̃s illi dixerũt. ¶ De tertio p̃z .s. de dignitate mãe i nouo testõ. Nã btus ioãneꝭ scripsit apocalypsim ⁊ canonicas tres epl'as ⁊ euãgeliuꝫ. Ponit tamẽ apocalypsis post oẽs libros scripture: nõ pp auctorẽ q: idẽ fecit euãgeliũ ⁊ apocalypsim nec pp ordinẽ tpis q: potius tunc deberet pcedere apocalypsis q: prius apocalypsis scripta est q̃s euangeliũ. vt ait Hiero. in prologo sup Joãnẽ: sed est ordo in mã: q: mã euãgelior est excellẽtior. Jdeo fuit euãgeliũ ioãnis positũ ante canonicas ipsius. Et q: canonice ẽt epl'e excedunt in mã apocalypsim: fuerunt posite a nõ apocalypsim. Jdẽ p̃z in euãgelio luce ⁊ in libro de actibus apl'oꝝ. Utrũq̃ enĩ ipse scripsit. Q: tñ euãgeliũ excellebat in materia fuit positũ ante actus apl'oꝝ. De ordine euangelistaꝝ dicẽdũ q̃ eccl'ia ordinauit eos p̃z ordinẽ tpis in scribẽdo: vt q̃ pus scripsit prior eẽt. Nõ potuit obſuari ibi ordo ſm dignitatẽ mãe: q: eadẽ ẽ oibus euãgelistis. s. de factis ⁊ dictis xp̃i. Poterat aũt forte obseruari aliquis ordo quantũ ad dignitatẽ personaꝝ: q: nõ erãt eiusdẽ gradus: ecclesia tñ nõ obseruauit. Ratio põt esse duplex. Prima q: cũ excellentia euangelistaꝝ sit pp mãs potius q̃s pp psonas q: al's forte epl'e canonice bti petri pcederẽt euãgelia: q: ille fuit p̃nceps apostoloꝝ ⁊ ẽt epl'e bti pauli pcederent euãgelia: q: paulus vr excessisse ceteros apl'os: nõ curauit ecclesia de dignitate psonarũ in qua minus excedebant: sed de mãe dignitate i qua excedebant oẽs. Et q: in hac vnus euãgelista nõ excedebat alium nõ potuit esse ordo inter eos: sed ꝑsideratus est ordo tpis qui assignari poterat. ¶ Scõa rõ est q: si consideraret dignitas personaꝝ: nõ videret quomodo possent se habere. Nam mattheus ⁊ Joãnes in dignitate vñr equales: q: ambo apl'i ⁊ ambo euangeliste. Jdeo nõ videret quis deberet alterũ precedere. ¶ Itẽ marcus ⁊ lucas eiusdẽ dignitatis sunt: q: ambo euãgeliste: ⁊ nõ reperiunt alique alie eoꝝ dignitates in qbus vnus excederet alterũ. Jdeo non videret quis deberet precedere: potissime q: cõparatio dignitatũ inter psonas vr aliqualr odiosa: nisi qñ excessus est valde magnus ⁊ oibus manifestus: q: tũc nemo iuste põt vidicare in iuriã sibi factã: si ille sibi preponat qui manifeste eũ excellit valde. Jdeo scriptura raro cõsiderat ordinẽ in libris ſm dignitatẽ personaꝝ: sed ſm mãm: vel ſm tpa. Nõ ergo potuit inter euãgelistas assignari ꝓuenienter aliquis ordo: nisi ordo tpis. Et pp ℔ mattheus p̃mo ponit in canone euãgelistarũ qui ante ceteros scripsit in iudea: vt p̃z in historia ecclesiastica ⁊ per Hiero. in libro de illustri. viris: ⁊ in prologo eiusdẽ sup mattheũ qui incipit. Plures fuisse. ¶ Post mattheum ponit marcus: q: ipse post eũ ante ceteros in italia scripsit: cũ adhuc maneret ibi cũ beato petro: vt declaratũ est precedenti qõne. ¶ Post marcũ lucas ponit tertius. qñ ipse aliquanto tẽpore post marcũ scripsit: cũ adhuc comitaret paulũ in greciã in partibus achaie ⁊ Boetie. ¶ Ultimus euangelistarũ ponit ioãnes q: ipse longo tẽpore post oẽs scripsit: nec scribere intendebat nisi ad pces oium epoꝝ asianoꝝ. De hjs p̃z in ecclesiastica historia ⁊ per Hiero. in lib. de illustri. viris ⁊ in allega. prologo. ¶ Si aũt cõsideraret hic ordo dignitatis psonaꝝ: ioãnes precederet marcũ ⁊ lucã: quia ipse fuit apl's ⁊ illi nõ. De ordine istoꝝ dicit Aug. lib. j. de cõ coꝝ. euãgelistaꝝ q̃ nõ fuit idẽ ordo inter euangelistas in scribendo qui fuit in cognoscendo. Nã mattheus ⁊ ioãnes fuerunt priores cognoscendo cũ ipsi viderint dominũ ⁊ fuerint cũ eo vsq̃ ad mortẽ ⁊ ascẽsionẽ: marcus aũt ⁊ lucas postea cognouerunt audiendo apl'os. s. marcus petrũ: lucas Paulũ ⁊ alios. In scribendo tñ marcus ⁊ lucas precesserunt ioãnẽ: solus mattheus sicut precessit in ordine cognitionis: ita precessit in ordine scripture. Et dicit q̃ voluntate dei factus est vt duo euangeliste qui viderant gesta dñi essent in principio ⁊ in fine ⁊ alios duos q nõ viderant gesta eius in medio tenerẽt ⁊ amplecterenť q̃si filios: cã tñ fuit: q: sic ordo tẽporis in scribendo dictauit. Nam si ioãnes ⁊ mattheus sic precesserunt cognoscendo precessissent scribẽdo: fuissent ambo simul in canone: ⁊ sequerenť marcus ⁊ lucas. Quia tñ accidit marcũ ⁊ lucã in ordine scribendi fuisse medios inter mattheũ ⁊ Joãnẽ fuerũt etiã in canone positi itermedij.

¶ Quare euãgeliste non tenuerunt eundem ordinem nec versantur circa idem. Questio.xxij.

Q̃ō.xxij. A

Queritur Ulterius quare euãgeliste nõ tenuerunt eundẽ ordinẽ in scribendo nec versanť circa idem. ¶ Considerandũ circa hoc q̃ euangeliste nõ habuerũt eadẽ principia nec sil'es prosecutiones scripture sue. Nam lucas qui visus est tenere cõuenientiorẽ ordinem quã ceteri inchoauit ab eis que prima erant ſm tẽpora. s. a cõceptione xp̃i: ⁊ qũo venit angelus ad anunciandũ conceptionẽ eius: ⁊ deinde prosequitur totã historiã christi vsq̃ ad ascensionẽ xp̃i ſm ordinẽ tẽporis. Mattheus aũt incipit a genealogia xp̃i deinde eius conceptionẽ expressit ⁊ in materia cõcordauit multũ cũ luca: licet in ordine aliquãto discrepent: q: qõ vnus preponit alius postponit. Marcus aũt non concordauit in principijs suis cum aliquo duorum precedentiũ. Nam nec incepit a xp̃i conceptione sic lucas: nec ab eius genealogia sicut mattheus: sed icepit a predicatione ioannis baptiste ⁊ a baptismo xp̃i. Continuationẽ autẽ postea tenuit quasi eandẽ quã mattheus. Unde ab Aug. vocatur marcus abreuiator matthei. Joannes aũt discordauit ab oibus tribus tã in exordijs quã in prosequutione: q: alij ceperũt ab aliquo q̃ pertinebat ad xp̃m ſm carnẽ ioannes aũt cepit a xp̃i deitate ostendẽs qũo xp̃s ab eterno erat vnus deus cũ patre: ⁊ qũo carnẽ assumpserat. Continuatio ẽt eius fuit multum discors a prosecutione aliorum. Nam videtur nihil quasi tetigisse nisi q̃ alij obmiserunt: cã autẽ diuersitatis istius ſm Aug. lib. j. de cõcoꝝ. euangelistarum dicitur esse diuina inspiratio tam in ordie q̃s in rebus enarratis. s. q̃ quilibet tenebat illũ ordinẽ dicẽdi ⁊ illa narrabat: que deus ei inspirabat vt narraret. Hieron'. aũt tã in libro de illustribus viris q̃s in prologis videtur velle q̃ fuerit causa istius diuersitatis vt vnus suppleret q̃d alꝰ obmiserat. Et istud satis conuenit: quia nullus euangelistarum est

Cõparatio dignitatum inter personas ẽ odiosa.

F:

Ordo euãgeliorũ ſm q̃ttuor euãgelistas p ecclesiã ordinatus.

S Aug. i lib. de concor. euãgelista.

Ordo scripture. s. luce.

Ordo scripture. sãcti matthei.

Ordo scripture. sãcti Marci.

Ordo scripture sãcti Joannis.

B Unus euãgelista supleuit q̃d alius omiserat.

B Scõus ordo q̃s tũ ad dignitatez personarũ scribẽtium.

L Tertius ordo q̃s tũ ad dignitatez mãe.

D

E Eccl'ia i ordinandis libris euangeliorũ nõ obſuauit dignitatẽ psonaꝝ scribentiuz duplici ratione. p̃a rõ. 2a rõ.

qui nō audierit aliqua super ceteros. Maxime aūt p3 hoc de Joanne: de quo constat q3 ipse solū scripsit ad supplendū que alij obmiserant. Nam ceteri euangeliste quasi nihil teti gerant de xp̄i deitate. Unde veniente beato Joanne insurre xerunt quidā heretici in ecclesia. s. cherinthiani ⁊ ebionithe qui dicebant xp̄m non fuisse aliqd ante mariā: ⁊ cōsequenť q3 nō erat deus sed purus homo: totū principiū suū trahenȝ ex virgine. Et ob hoc epi asiani rogauerunt btūm Joānē q3 scriberet eis euangeliū: in quo de xp̄i deitate declararet. Et

Joānes vidit libros euāgelioꝝ alioꝝ euāgelistarū ⁊ eos approbauit.

btūs ioānes vidit tunc libros aliorꝝ euangelistarū ⁊ approbauit eorū dicta q3 vera erant: q3 ‘tñ nihil de deitate tetigerant ⁊ etiā q3 aliqua pertinētia ad historiā obmiserāt: voluit ipse scribere vt suppleret que alij non habebāt. Et ista est cā quare in canonibus euangelioꝝ ioannes raro cū alijs concordat ⁊ alij multū consonāt inter se. De hoc hiero. in libro de illustri. vi. c. de Joanne euangelista: ⁊ in prologo sup matheum qui incipit. Plures fuisse. De luca idē patet q3 multa

Lucaȝ multa addidit sup Mat.

adidit sup mattheū maxime quantum ad principia sua. s. de xp̄i cōceptione ⁊ natiuitate ⁊ vsq3 ad baptismū ponit illa q̄ nemo alius posuit. De marco vr̄ tunc esse dubiū cū de eo nō appareat ita manifeste qō addiderit: sed dicendū q3 etiā ipse

Marcus ñ nulla addidit propria

aliud addidit super mattheū qō p3 ex canonibus euāgeliorū q3 in decimo canone qlibet euāgelista h3 ea que sunt sibi ꝓpria ⁊ ibi cū nullo concordat: sed sup ceteros illa addit l3 forte intentio beati marci fuerit vt abreuiaret euāgeliū matthei. Creder̄ tñ verisimiliuȝ marcū cū in italia ad preces cō discipuloꝝ suoꝝ scripsit nōdū vidisse euangeliū matthei q3 pauco tpe ante in iudea scriptū fuerat. Et sic fuit ita breuis: q3 forte btūs petrus a quo marcus euangeliuȝ didicit illud ita breue predicabat. Nec vr̄ satis verisimile q3 marcus videns mattheū voluerit eū abreuiare. ¶ Primo q3 mattheus nō fuit longus in narratione ad l3 q3 abreuiari deberet: q3 abreuiatio est p3o longis operibus. Naȝ eo modo lucas etiā mererer abreuiatoreȝ q3 longus fuit sicut mattheus: ⁊ in quibusdam longior. ¶ Secūdo q3 abreuiatio nō proprie cōpetit beato marco. Nam ille dicit abreuiare aliū qui eadē refert que ille sed paucioribus sermonibus. Marcus aūt in

Non est verisimile q3 marcus voluerit breuiare mattheum. Prima rō. Scōa rō.

quibusdā nō abreuiauit sed obmisit: vt p3 in principio eius vbi multa obmisit que mattheus ⁊ lucas ponunt. ¶ Tertio q3 ista abreuiatio per obmissioneȝ pōt fieri in rebus illis que non sunt vtiles vel parū vtiles: ita vt labor enarrādi sit maior q̄ fructus ex narratione cōsequens. Illa tñ que mattheus posuit: ⁊ obmisit marcus non erant iutilia: sed ita vtilia ⁊ necessaria sicut cetera q̄ narrabat: q3 nemo videȝ mattheū pōt iuste dicere aliquid superfluū vel inutile in eo narrari. Et sic marcus non abreuiauit quasi volens mattheū de curtare: sed q3 euangeliū breue a btō petro didicit. Cū autez

Tertia rō.

btūs Aug. dicit Marcū abreuiatorē matthei: est sensus nō q3 intēderit marcus abreuiare mattheū: sed cū ita breue euāgeliū scripsit q3 breue euāgelium scripsit q3 breue didicerat accidit preter eius intentionē q3 eius scriptura esset q̄si abreuiatio matthei. ¶ Sed tunc dicer̄ quare potius marcus dicat abreuiator matthei quā luce cū tā dicta luce q̄ȝ matthei breuiter scripsit ⁊ de vtriq3 omiserit. Dicēdū q3 vocat abreuiator matthei ⁊ non luce. ¶ Primo q3 abreuiare quis dicitur scripturā illā que iam est: qō aūt nōdū est nec abreuiari nec dilatari potest. Ante marcū aūt solus mattheus scripserat: lucas aūt post marcū scripsit. vt. s. probatū est. ió marcus nō potuit dici abreuiator. Luce l3 solius matthei. ¶ Secundo q3 marcus dicit abreuiare illū cū quo magis concordat ⁊ dicta eius breuius describit. Magis tñ cōcordat marcus cū mattheo q̄ȝ cū luca: vt p3 ex canonibus euāgelioꝝ ió ei⁹ abreuiator potius dici debuit quā luc. ¶ Considerandū vlterius q3 in euāgelistis qui aliorū libros viderūt l3 precipua intentio esset supplere ea que alij obmiserant non posuerūt tñ omnia que priores scripserant: q3 alias posteriores essent longiores prioribus qō falsum est: sed ponebāt ea que alijs deerant ⁊ quedam de eis que alij sufficienter descripserant omnino dimittebant: sicut patet de adoratione xp̄i a magis quā solus mattheus ponit Mat. 2° ⁊ de morte innocentuȝ quā quia ipse sufficienter descripsit nemo alioꝝ tangere curauit. Ita est de beato ioanne respectu alioꝝ quia pauciss̄ima ponit de eis que alij posuerunt: sed noua semper addidit

Quō quis dr̄ abreuiare scriptum alterius.

Scōo.

D

E

¶ Sciendū vlterius q3 Aug. lib. j. de cōcor. euā. distinguit euangelistas per intentōes scribendi dicens q3 beatus matheus intendit declarare christū esse regem ⁊ potentem. Et ob hoc in principio euangelij sui sufficienter ⁊ diligēter annotauit progenie christi quomodo descēdat de stirpe dauid per lineā oium regu3 iuda. Mat. j. De luca dicit q3 intentio eius fuit ostendere christū esse summū sacerdotē. Nam ista duo: christo conueniebant. s. esse regem ⁊ sacerdotē. Et ob l3 lucas icepit de Zacaria qui sacerdos erat: ⁊ dixit qūo helisa beth que erat de filiabus aaron erat cognata virginis. ex q̄ apparebat q3 beata virgo erat de progenie aaron: ⁊ ꝓsequēter ipse christus erat ex vna parte de progenie aaron. Et sic sacerdos. Dicit etiā q3 ꝓpter hoc lucas non scripsit progeniem xp̄i per lineam regū descendendo de dauid per salomonē ⁊ ceteros reges sicut fecit mattheus: l3 de dauid fecit eū descendere per natā filiū dauid qui non pertinuit ad lineam regiā. Luc. 3. de ipso dauid dicit q3 pōt cōputari tanq̄ rex vl̄ tanquā sacerdos: cū de panibus ꝓpōnis comederit: de quibus nō licebat comedere nisi solis sacerdotibus. mat. 12. De

F

ioanne dicit q3 fuit intentio sua solū declarare christi deitatē: ideo in p̄incipio posuit qūo christus erat verbū apud deū ⁊ postea oia opera eius deducit ad probandā deitatē suam. De marco aūt dicit solū q3 fuit abreuiator matthei: q3 videt eū sequutus in oibus l3 breuius dixerit. Et ob l3 dic̄ q3 mattheus habuit marcū abreuiatorē q3 mattheus descripsit christū quasi regē: reges aūt soli non sunt sed habēt comitantes ideo mattheus marcū se comitantē ⁊ sequētē habuit. Lucas aūt q3 christū tanquā sacerdotem descripsit non habuit aliquē comitē nec abreuiatorē sed solus est: q3 sacerdos summus solus intrabat in sctā sctōr. Iste sunt rōnes figurales. Causa autē litteralis vr̄ esse: q3 nullus euangelista indiget abreuiatore. Mattheus aūt nō habuit marcū in abreuiatorem tanquā eo indigeret: nec tanquā marcus hoc intenderet: sed per accidens preter intentionē marci factū est vt supra declaratū est. Lucas aūt nō habuit abreuiatorē: q3 non indigebat illo sicut nec mattheus. Unde ioannes qui posterius scripsit videns lucā ⁊ ceteros. neminē abreuiare curauit: sed qō illis deerat suppleuit. Que āt dicta sunt, per Aug. de intentionibus ⁊ habitudine euāgelistarū vā sunt magis tñ ltteralia sunt ⁊ verisimilia que dicta sunt ſm hiero. s. q3 euangeliste posteriores qui priores viderunt semp intēderunt supplere q3 deerat prioribus.

Nullus euāgelista indiget abreuiatore ſm sensum seu cāz litteralem.

¶ An matthe. ⁊ ioā. possint eē euāg. cū sint apl̄i. Qō. xxiij.

Opponit p̄.

Queritur Ulterius an mattheus ⁊ ioānes possint eē euāgeliste cū sint apl̄i. Et videt q3 nō: q3 iste sunt ptes ⁊ gradus distincti in eccl̄ia sic dr̄ ad hebr. 4. ⁊. j. ad corin. 12. s. quosdā qdē dedit apl̄os alios ꝓphas: alios euangelistas. ¶ Itē qñ sunt in aliquo corpore partes diuersarū rōnū vna nunq̄ pōt coincidere cū altera: sed ecclesia est corpus ⁊ partes eius sunt apl̄i: prophete euangeliste: pastores ⁊ doctores: vt p3 vbi supra ergo nō potest euangelista esse apostolus vel econtrario. Confirmatur

Oppoñ scōo

Confirmatur.

h3 q3. j. corin. 12. ⁊ ad ro. 12. apostolus loquens de corpore xp̄i mystico qō est ecclesia dicit q3 sunt in ea multa mēbra: ⁊ q3 sicut pes nō est oculus in corpore naturali: nec possunt oia mēbra esse vnū: ⁊ ꝓsequenter vnū nō pōt esse alterū: quia si vnū mēbrū pōt esse alterū poterit eadē rōne vnū membrum esse oia. Et tunc nec eēt corpus nec mēbrū ergo nō pōt apostolus esse euangelista: q3 ita posset vnus esse tota ecclesia q3 falsum est. ¶ Dicendū q3 mattheus ⁊ ioānes sunt apl̄i ⁊ euāgeliste q3 eē apl̄m vl̄ euāgelistā est quoddā donū dei sic dr̄ ad ephe. iiij. ⁊ p̄. ad corin. 12. q3 deus in eccl̄ia dedit q̄sdaȝ apl̄os: alios ꝓphas: alios euāgelistas. Sic ḡ donauit marco ⁊ luce q3 eēnt euangeliste ⁊ apostoli: quia omnes istas gratias dedit donat diuidens vnicuiq3 sicut vult siue multū siue parum: ⁊ nemo est qui possit ei dicere cur ita facis: sicut nō potest vas factū de luto dicere figulo quid me finxisti: vel quare me sic feci sti: ad roma. 9. ¶ Luȝ tamen queritur an mattheus ⁊ Joannes possint simul esse apostoli ⁊ euangeliste aut dubitatur eo q3 ista dona vel gratie inter se repugnant ita q3 existente vna non existat altera. Aut quia per accidēs se impediunt. Aut quia deus cum dederit vnam vni homini nō vult dare alterā. ¶ De p̄ sic̄ est i formis q̄litatis ꝑrys vt albedine nigredine frigore ⁊ calore: q3 pp directā ꝑrietatē quā hñt exñte vna nō existit alia in subiō: ita de grīs q̄ cōpetūt diuersis ptib⁹ eccl̄ie pt eē: sic q3 aliq̄ sunt q̄ nō se cōpaciuntur

Aſſio ad qōes

Primū distictionis mēbrum.

Scōm distictionis mēbrum.

Ad fm mẽb:ruz Rñsio.

eiunt cũ alĩs:siĉ esse pastorẽ in eccl'ia: ꝛ eẽ subditũ. Utrũq; a deo est; ꝛ tñ ista nõ pñt competere eidem pp oppositionẽ. ¶ De scõo p3. Nam dona que recipiũt diuerse partes eccle sie hñt administrationes singulas: vt p3 ad Ro. ix. ꝛ j. Cozi. xi. Et licet vna nõ impediret alterã: q; tñ multe sunt: impedi rent se per accidens. ſ. q; non posset idez homo fm oẽs illas ministrare: q; dum ad plura homo se extẽdit: fit mino; in sin gulis. Ut dicit Grego. ij. dialogoꝝ. Nam pastorẽ esse ẽ vnuz de donis ecclesie ad Ephe. 4. ꝛ hoc solũ tante occupationis est pp multitudinẽ actionũ: ꝙ vix potest quis illud digne ex plere: vt ait Grego. ij. dialogoꝝ. ſ. Miꝝ est ꝙ mentẽ p'elati curaꝝ imẽsitas deuastat: qui dũ ad plura extenditur mino; fit in singulis. Si ergo difficile est vnũ hominẽ hanc solam administrationẽ digne habere quãto magꝭ si simul haberet multas. ſ. ꝙ esset euangelista: ꝛ apl's ꝛ ꝓpha: ꝛ sic de ceterꝭ.

Prelatꝰ mꝭa sollicitudine occupatuꝰ mio; fit i singulis.

¶ De tertio p3 q; oia ista munera fm que constituuntur di uerse partes ecclesie dantur a deo: ꝛ ille destribuit vnicuiq; p'out vltra fm cozin. ix. Ideo poterit aliq̃ dare multas gra tias: ꝛ aliq̃ vnicã: ꝛ si q̃libet gr̃e inter se non repugnarent nec per accidens se impedirent: ita vt multe possent esse simul in eodẽ deus nõ dat oẽs illas cuilibet in quo esse pñt: ꝫ dat sicut vult. ſ. alicui vnã alicui plures alicui nullã. Nunc dicẽ dũ ꝙ Joãnes ꝛ matthеus sunt apl'i ꝛ euangeliste. Et ꝫ iste sint diuerse gratie que constituunt interdũ diuersas partes ecclesie: tñ potuerunt esse simul in eis. Nam non impedit p'i mum. ſ. q; iste nõ directe sibi opponunt. ſ. q; actuꝰ euãgeliste ꝛ actus apl'i non sunt oppositi. Nã actus euãgeliste est euã gelium scribere: actus apl'i est p'incipal'r in fide docere tãq̃ caput omniũ ministroꝝ. Hoc significat Paulus cuz loq'ret Cozithijs dicens: q; ꝫ multi docerent eos: nõ erant oẽs ma gistri eoz: sed pedagogi in xp̃o. Ipse aũt erat tanq̃ sapiens architectus qui fundamentũ posuit: ceteri aũt super edifica uerunt. Hoc aũt erat: q; ipse erat apl's sic dicit. j. cozint. 4. ſ. Nam si decẽ milia pedagogoꝝ habeatis in xp̃o: sed nõ mul tos patres. i. vnicus est pater videl ꝛ p̃cipuus. Et segl. Nã in xp̃o Jesu per euangeliũ ego vos genui. Ita aũt ad apl'z p tinet p'edicare ꝛ magistrũ esse omniũ p'edicatoꝝ ꝙ nõ per tinent ad eũ officia minoꝝ: vt baptizare ꝛ alia que pertinẽt ad quãdã executionez ꝫ omnia sunt necessaria ad fidẽ: sicut dicit apl's. j. ad cozin. j. ſ. Neminẽ vestꝝ baptizaui nisi crispũ ꝛ gaiuz. Et segl. Non enim misit me xp̃s baptizare: sed euã gelizare. i. euãgeliũ tanq̃ p̃nceps ꝛ magister p̃dicaret. Erat tñ Paulus apostolus: vt impleret oia que pertinebãt ad of ficium apl'atus: ꝛ tñ dicebat se non esse missum nisi ad p'e dicandum: ergo illud solũ erat officium suũ. Et sic ꝫ p̃dica re qõ est actus apl'i ꝛ euangeliũ scribere qõ est actus euan geliste sint diuersi actus: non tamẽ repugnant inter se: ꝛ sic pñt esse in eodem. Si autẽ videatur impediri vnus per alte ruz. Dicendũ ꝙ non erat magnũ impedimentũ: eo ꝙ actus euangeliste durabat ad paucũ tp̃s: cum nõ semper scriben dum esset euangeliũ: iõ bene se cõpaciebatur cũ apl'atu. So lum aũt restat an deus vellet istas duas gratias eidẽ conce dere. Hoc aũt constat ꝙ cõcessit: iõ non est incõueniẽs mat theum ꝛ Joãnez simul esse apostolos ꝛ euãgelistas.

Ad fm mẽb:ruz Rñsio.

D

Rñsio ad p̃mũ argu. Ecclesie duplices ptes. ſ. misteria les: ꝛ cir ca quas exercet misteriũ p'ime p tes.

¶ Ad p'imũ in ꝛium: cũ dr ꝙ sunt diuerse partes ecclesie: dicen dum ꝙ isti gradus vel dona siue gratie sunt per q̃s distin guuntur: aut distingui possunt ecclesie ministeriales. Nam in ecclesia sunt duplices ptes q̃dam ministeriales: ꝛ alie cir ca quas exercetur ministerium. ¶ Prime sunt que habent aliq̃ officium siue administrationem in ecclesia ad edificationem ꝛ consumationem ipsius cozporis christi mystici qõ est ecclesia ad Ephe. 4. Et iste partes distinguuntur per do na vel administrationes fm quas ipsi ecclesie seruiũt. Par tes autem non ministeriales sunt non quia non habent ali quam administrationem sed quia solum super eas admini stratur id quod operantur ministeriales. Et sunt quasi foz males partes: quia perficiunt ꝛ dant esse. Jd autem per qõ distinguuntur partes ministeriales solum tangit apostolus quia iste sunt p'ecipue. De partibus autem non ministeria libus nunquã curat nec nominat illas: quia non habẽt ali quod nomen per ꝙ nominentur: etiaz quia nullius sunt sta tus vel dignitatis hic in ecclesia militanti. Ea autem que p partes ministeriales ecclesie distinguuntur sunt determina te gratie: de quibus apostolus ad Roma. ix. ꝛ j. ad cozint. ix. ꝛ ad ephe. 4. Et dicendum ꝙ quelibet illarum gratiarũ põt

scõe parteꝭ eccle sie.

constituere vnam partem ecclesie: ꝛ constituit interdũ. Oz tamen iste partes non repugnant: poterunt aliquando gra tie vel administrationes plures in vnum hominem incidere. Sicut videmus in honoribus ꝛ gradibus humanis: q; aliquando idem homo diuersis honoribus ꝛ administratio nibus fungitur: ꝛ in diuersis facultatibus gradus habet. Ad fm cum dicitur ꝙ iste partes ecclesie sunt diuersaruz ra tionum. Dicendum ꝙ ecclesia est cozpus non verum: ꝫ my sticum. i. figurale: ꝛ sicut cozpus mysticuz ꝛ cozpus natura le se habent diuersimode in esse partis. Nam sicut cozp'hu manum est verum cozpus ita partes sue sunt vere partes ꝛ reperitur in eis p'opria ratio partis. Cozpus autem mysticũ vt ecclesia: ꝛ vniuersitas sicut nõ sunt vera cozpora ita nec partes sue sunt vere partes nec in eis reperitur certa ratio partis. Et sic dicendum ꝙ in cozpore humano: ꝛ in quolibz naturali organico partes sunt ita distincte: ꝛ diuersarum ra tionum: ꝙ vna nullo modo potest esse altera. Nam oculus nõ põt esse nasus nec auris: quia sunt multum contrarie cõ plexionis. Etiam actus istoꝝ sunt ita diuersi ꝙ vnuz mẽ brum non potest habere actum alterius. Nam oculus nun quã potest audire nec auris videre: ratio est q; ista sunt pu ra naturalia: ꝛ natura est determinata ad vnum iuxta Ari. ix. meta. ſ. potentie naturales sunt ad vnum: rationaleꝭ vero ad oppositа: ꝛ sic ista determinatio facit ꝙ quelibet pars cõ sistat in natura sua: ꝛ non possit esse altera: ꝛ ꝙ vnum non possit habere actum alterius. Partes autem cozporis myste ci non sunt partes naturales: sed magis partes fm rationẽ vel fm artem. Nam ecclesia ꝛ quelibet vniuersitas dicitur esse quoddã cozpus compositum fm rationem ex partibus quarum quelibet est rationalis ꝛ operatio illius fm ratõez. Et p'opter hoc vna pars potest interdum habere actus di uersarum partium: quia ratio non est determinata ad vnuz sicut natura: sed potest ad oppositа: vt sup'adictum est. ſ. po tentie rationales sunt ad oppositа: ꝛ naturales ad vnum.

E

Rñsio ad scõm. Eccl'ia est cozpꝰ mysticũ cum. i. figu rale ꝛ non verum.

Partes cõ pozis mysti ci sunt pteꝭ fm rõnẽ ꝛ nõ nãles.

¶ Item cozpus mysticum videtur esse factum cozpus fm artem. Quia sicut in arte ea que non sunt vnuz naturaliter efficiuntur aliquando vnum: ita in cozpore mystico ea que sunt omnino distincta conueniunt in vnum cozpus. Ars ta men facit vnum ad multa: licet natura faciat vnum ad vnũ ars vero facit vnum ad plura. Sicut gladius delphicus ꝓ paupere vocatur delphicus gladius qui vẽdebatur in insu la delphos in Grecia: ꝛ ille ex vno latere erat acutus ad sci endum: ꝛ ex alio habebat dentes ad serrandum: ꝛ supple bat locum duoꝝ instrumentoꝝ scilicet gladij ꝛ serre. Ideo autem pauper dicebatur p'o paupere: quia leuius emebat vnum instrumentum q̃z duo. Ita autem est in coz pore mystico quod est simile ratiõi artis ꝙ vna pars potest habere actus diuersarum. Ad confirmationez argumẽti pa tet respõsio per ea que dicta sunt.

F

¶ An euange. matthei ꝛ Joannis sunt maioris auctoritatꝭ q̃z euan. marci ꝛ Luce. Questio. XXIIII.

Q̃ō. xxiiij.

Queritur vlterius an euangelia matthei ꝛ Joã nis sint maioris auctoritatꝭ vel digni tatis quã marci ꝛ Luce. Aliquiꝭ dicet ꝙ sic. ¶ P'imo quia isti duo fuerunt apostoli ꝛ illi non: ꝛ apostolatus est maxi ma dignitas in ecclesia infra cozint. ix. ꝛ ad ephe. 4. ¶ Se cundo quia Joannes: ꝛ matthеus per se viderũt facta chri sti: ꝛ conuersati sunt cum eo vsq; ad ascensionez marcus au tem: ꝛ lucas non viderunt illum. ¶ Tertio quia. Joannes ꝛ matthеus ad hoc ꝙ scriberent non: opoꝛtuit ꝙ ab aliquo docerentur: sed potius ipsi docebant alios: marcus autez ꝛ lucas non potuerunt scribere nisi docerentur scilicet marc? a Petro ꝛ lucas a Paulo ꝛ alĩs apostolis. ¶ Respondẽ dum ꝙ poterat considerari dignitas vel auctoritas inter li bros euangelistarum sicut consideratur in scientijs. Ponit autem Aristo. p'imo de anima duos modos dignitatꝫ. Unꝰ est ex mõ tradẽdi siue certificandi. ſ. illa scia est excellentioz in qua modus tradendi est certioz. Et sic demostratiue exce dunt omnes alias: q; sola demõstratio facit scire: vt p3 p'imo posterioꝝ. Alius modus dignitatis est ex obiecto: q; inquã tũ illud est nobilius scia est excellẽtioz. Et ita in nãlibꝰ scia ô aia est excellẽtioz: q; aia ẽ nobilꝰ iter oia nãlia. ¶ P'imus istoꝝ mõꝝ nõ põt eẽ inter euãgelistas: q; idẽ modus certifi cãdi est in eis. Nam si sumaꝭ certitudo eoꝝ q̃z tũ ad nũc: nõ certificamur p eos: sed p eccl'iã. vt. ō. ꝓbatũ est in q̃dã qõne.

A

Rñsio ad qõnem. Scia vna ẽ excellentioz altera dupl'r: ex mõ traden di ꝛ ex obiecto.

B

P'imꝰ mo duꝰ dignitatis euan geliorum.

Si aũt

Si aũt q̃tuz ad tp̃s illud quo ecclesia suscepit eos in auctoritatez. erat etiaz idẽ modus certificandi. s. q: omnes per spiritum sc̃z scripserunt. Et ꝟ ecclesie constitit: vt. s. q. xix. declaratũ est. Etiaz ecclesia sciuit oẽs eos vera scribere p euidentiaz rei. s. q: multi ⁊ magne dignitatis erãt in ecclesia q̃ euangelia suscepta sunt qui viderant gesta saluatoris: ⁊ sciebant vera esse que isti scribebant. Idẽ ergo fuit modus certificandi: ⁊ q̃tum ad ꝟ sunt oẽs equalis dignitatis: ⁊ auctoritatis. ¶ Scõs modus non conuenit eis: q: eadẽ mã tractatur ab omnibus. s. de actibus ⁊ dictis x̃pi. Licet ḡ vnus plura dixerit q̃ alius non tñ fuit mã diuersa: ⁊ sic eadez est dignitas vtroꝝq;. Dicet tñ aliquis q: euangelium bti Joã. est excellentius ceteris in mã: q: ibi agitur de deitate x̃pi: ⁊ in alijs de humanitate eius: vt. s. dictũ est. Dicendũ q: eiusdem dignitatis est ex pte obiecti. Nã omniũ euãgelistaz ob iectum est x̃ps quãtũ ad facta sua: ⁊ dictaciõ non differunt: q: alioquin ẽt tres inter se differrent. Q: quidaz eoz meliores res de x̃po dixerunt q̃ alij. Sed nemo dicit eos i materia diferre. Qõ tñ diceretur euangelium bti Joã. excellentius ceteris non hꝫ p inconuenienti: ecclesia tñ nõ recipit talẽ nominationẽ. Sacri tñ doctores solent in verbis suis significare quandaz excellentiã euangelij Joãnis sup cetera vocãdo illud diuinũ ⁊ altissimũ: ⁊ q: Joã. excesserit ceteros euangelistas sicut aquila oẽs aues. De his Aug. li. i. de concor. euangelistaz: ⁊ Hieron. in ꝓlogo sup Mattheũ q̃ incipit. Plures fuisse: ⁊ in ꝓlogo sup Joãne. ¶ Tertio poterat considerari dignitas ex pte certitudinis vel ineuitabilitatis rez traditaz in euangelijs: ⁊ ista non ꝓuenit diuersitas: q: equaliꝫ necessaria: ⁊ vera vel ineuitabilia sunt que scribit vn⁹ sicut que scribunt omnes. Et nõ solũ est ꝟ de euangelistis inter se: sed ẽt respectu oiuz librorz tã noui q̃ veteris testamenti positorz in canone. Naz ita esset hereticus vel infidelis q negaret vnã ꝓpositionẽ ō libro Josue: sicut qui negaret vnũ euangeliuz: vt. s. probauimus in quadã q̃one. ¶ Quartus modus auctoritatis põt esse fm quandã dignitatẽ. i. extimationem. s. q: vnus liber plus ab ecclesia extimetur q̃ alius. ¶ Dicendum ẽt q: hoc nõ cõuenit: q: ecclesia non magis apreciatur vnuz euangelistaz q̃ aliuz nec tribuit cuiquã dignitatẽ aliquaz sup aliũ nisi q̃tum ad ordinẽ tp̃is. Uez est autẽ q: si nos inquireremus particulariter singulas excellẽtias euangelistaz: bene inuenirem⁹ vnuz libz esse excellentiorem alio sicut supra dicebamus de Joãne respectu alioz. Ecclesia tñ que est mater nr̃a: ⁊ q̃ tenemur seq per oia non distinxit talẽ dignitatẽ: iõ non fecit aliquã differentiam inter euangelistas: nisi in ordine tẽporis: q: raro ecclesia considerat in ordie librorz nisi dignitatẽ mãe: ⁊ ordinẽ tp̃is. Ratio aũt quare ecclesia non posuit aliquã inequalitatẽ dignitat] vel auctoritatis inter euangelistas vꝫ fuisse: ne dãdo alicui q: suũ erat: tolleret alteri q: hẽbat. s. Q: cuz oẽs euangeliste tractent de eadẽ mã oio si ecclesia diceret libz vnus excellentiorẽ altero putaretur maxime a cõibus maiorẽ fidez vni q̃ alteri dandã. Et per hoc dicta quoꝝdã rederenꝫ aliqualiter dubia vel non putarenꝫ oio necessaria. Et istud erat val de inconueniens: ⁊ ẽt tolleret aliqbus euãgelistis fides eis debita. ¶ Ad ꝑmũ ꝛiũ dicendũ q: persone euangelistaruz bñ sunt inter se equalis dignitatis ⁊ auctoritatis: q: illi qui sunt apl'i sunt digniores non apl'is: libri tñ eoz non sunt ꝓpter hoc inequalis auctoritatis cũ sint de eadẽ mã: ⁊ e qual' certitudinis. Dignitatẽ autẽ psonalẽ reputauit ecclesia tãq̃ extrinsecã: ⁊ accidens ad auctoritatẽ libri: cũ illa non conferat directe: sic eẽ regez nõ confert auctoritatẽ libro a se fcõ: q: dignitas regnatiua nõ est de spẽ dignitatis que pertinet ad librũ. s. dignitatis sapialis. ¶ Ad fm dicendũ q: euangelistas quosdã vidisse x̃pm: ⁊ alios non vidisse non videbaꝫ pertinere ad certitudinẽ scripture: q: certius visus iudicat q̃ alius sensus. Q: tñ ecclesie cõstitit eq̃l' vera dicere istos qui non viderunt sic eos qui viderunt: vtroſqꝫ i eadẽ auctoritate posiu: t: maxime q: id per qõ ꝓncipal' certificant cuãgeliste de vitate scriptorz suoz noster ẽ visus: q: adhuc circa istum poterat eẽ aliquis error: sed q: a spũ sancto dirigebantur sciebamus eos nõ posse errare. Et ista ẽ maxia certitudo que esse possit. In hac tñ euangeliste non differunt: q: equaliꝫ a spũ sancto dirigebãtur ad ꝟ q: nullus eoz erraret. Ideo ecclesia non constituit in eis aliquẽ gradũ dignitatis per ꝟ q: quidam viderunt: ⁊ alij non. ¶ Ad tertiũ dicendũ Marcum ⁊ Lucam indiguisse doctrina alioz: ⁊ non Joãnem nec Mattheũ nõ facit aliquaz differentiaz dignitatis in libro: q: põt esse q: aliquis eruditus ab aliquo scribat cõuenientius libruz in aliqua arte q̃ ille qui ꝓpio igenio fultus a nemine doctus est. Et dato q: equaliꝫ scribant: nõ facẽ ꝟ dr̃iam in dignitate librorz: sed in quadã excellentia psonarum: q: excellentior est qui doctore non eguit q̃ qui ab aliq̃ doct⁹ est: sic dic̃ Hesiodus poeta: ⁊ allegat eũ Ari. p ethi. s. Optimus est qui per se oia inuenit. Bonus autẽ est qui docenti bene intellexit. Qui autẽ nec per se inuenit: nec a docente intellexit omniũ infelicissim⁹ est. ¶ Itẽ cũ dr̃ q: Matheus: ⁊ Joã. non docti sunt: ⁊ Marcus ⁊ Lucas fuerunt docti falsuz est: q: vtriq; edocti sunt: sed Joã. ⁊ Mattheus a x̃po a quo audiuerunt: Marcus ⁊ Lucas ab apl̃is. Non differt tñ doceri a priorib⁹ vel posteriorib⁹: dũ tñ eadem vbiq; tradantur.

¶ In qua lingua euangelia scripta sunt ab euangelistis: ⁊ an a ꝓncipio fuerũt sp in tali forma. Qõ. xxv.

Quæritur in qua ligua euãgelia scripta sunt per euangelistas: ⁊ an a ꝓncipio fuerũt sp in tali forma in qua apud nos manent. ¶ Ad ꝑmum dicendum fm Aug. li. i. de concordia euãgelistaz q: omnes euãgeliste scripserũt in greco ꝓter Mattheũ qui scripsit in hebreo Hieron. aũt in ꝓlogo sup euãgelia qui icipit Btissimo pape damaso. Dicit q: totũ nouũ testm̃ grecũ est. i. scriptũ in greco: ꝓter matthei euangeliũ qui i hebreo scripsit. De matheo planũ est q: in hebreo scripsit: q: postq̃ ipse p̃dicauerat in iudea volens transire in Ethiopiã que ei sorte p̃dicationis euenerat: voluit relinquere euangeliũ qõ p̃dicauerat scriptũ iudeis qbus p̃dicauerat: iõ in hebreo scripsit. Dicũt tñ quidaz q: btus mattheus cõuertit postea illud in greco: ⁊ sic fuerunt duo exẽplaria matthei hebreũ: ⁊ grecũ: sz Hiero. dic̃ in li. de illustribus viris capi. de mattheo q: ꝟ dubiuz est. Naz originale matthei hebreuz in bibliotheca cesarien. quã Paphilus martyr ꝓgregauit inueniebatur tpore suo: grecũ aũt non vidit. ¶ De btõ Luca q: in greco scripsit satis cõueniens est. ¶ Primo q: dr̃ q: btus Lucas erat greci sermonis non ignarus: vt ait Hiero. in li. de illud tribus viris. capi. de Luca. ¶ Scõo quia lucas scripsit in grecia. s. in partibus Boetie ⁊ achaie: vt ait Hiero. in ꝓlogo sup mattheũ qui incipit. Plures fuisse: ⁊ in libro ō illustrib⁹ viris. ¶ De Joanne q: in greco scripsit satis ratiõabile videbatur: quia scripsit in asia minori in vrbe Epheſi que nũc ptinet ad terram Teucroꝝ siue turcoꝝ: ⁊ tota illa terra sequebaꝫ Idioma grecũ maxime inter peritos. Qõ ẽt hodie fit. Nam non solũ ibi que est terra satis coniuncta grecie: sed ẽt in tota Siria ⁊ Palestina ⁊ Egypto ⁊ alexandria oẽs x̃piani periti in greco scribunt: ⁊ in greco oẽs sacros libros habent. ¶ De solo marcho dr̃ esse dubiuz quomodo in greco scripsit: q: ip se scripsit in Italia cũ esset ibi cũ btõ Petro: vt ait Hiero. in li. de illustri. vi. Caput tñ lingue latine erat in Italia maxie tunc quando adhuc florebat iperium: ⁊ sic videbatur q: potius scriberet in latino q̃ in greco. ¶ Dicẽdũ q: sine dubio in greco scripsit: vt Hieron. ⁊ Augu. testanꝫ vbi supra. Rõ potuit esse multiplex. Prima q: marcus forte ignorabat linguam latinam vel non erat satis instruct⁹ in ea: ⁊ forte erat instructus in greca pp oriqinem suam: vt pote si esset de aliqua regione in qua lingua greca eẽt cõmunis. Nam nõ cõstat nobis de qua regione marcus fuerit oriundus. ¶ Sed obꝫcietur q: non stet hoc: q: isti sciebant loqui omnibus linguis: vt predicarent omnibus gentibus: ideo in quacunq; lingua possent scribere. Dicendum q: istud donum fuit concessum omnibus apostolis: ⁊ ceteris qui cum eis erant die pentecostes quando venit super eos spiritus sanctus. Naz apparuit super eos in diuersis linguis: ⁊ sedit super singulos ⁊ loquebantur varijs linguis: actuum secundo. Erant autem isti quasi centum ⁊ viginti actuum idest Marcus autem: ⁊ Lucas non fuerunt ibi: quia postea per apostolos ad christum conuersi sunt. Ideo non susceperunt illud donum linguarum. Uerum est autem q: gratia linguarum idest loquendi varijs linguis mansit postea in ecclesia ⁊ computat eam apostolus inter gratias secundũ quas distinguuntur partes ecclesie infra ad Corinthi. 12. Erat tamẽ ista quasi minima gratia oiuz ecclesiasticarum: vt declarat apl's. j.

Euãge. exmõ tradendi eq̃lia sẽ. Scõs modus. Instatur. Rñdet instãtie.

3° modus.

4° modus.

Ł Rñsio ad ꝑmum.

D Rñsio ad scõm.

E Rñsio ad tertium.

Qõ. xxv.

A Rñsio ad ꝑmũ q̃situm qõnis.

Matthe⁹ scripsit i hebreo.

Lucas scripsit i greco. ꝑma rõ scõa rõ.

Joã. scripsit in greco.

Marc⁹ scripsit i greco.

ꝑia rõ q: marcus scripserit euange. suuz in greco.

Oppo. ꝓdictis.

B Rñsio ad opp.

scda rō. ad idez.

3ª rō ad idem.

Rñsio. ad fm q̄ situ qōis

D

Cāe diuersoz exēplarium testi noui i lingua latina discōdātium. pria cā. scda cā. tertia cā

q̄rta cā.

E

Ammoni⁹ alexādrin⁹ fecē canones euangelioz ad remouēdā cōfusionē diuersoz exemplarioz.

apl's .j. ad corin. i4. z multi erant in ecclesia hñtes istā grāz tpe apl'i: vt p3. eo. c. Poterat ergo esse q̄ beato Marco colla ta esset ista gratia non tñ apparet: ió bene stat q̄ forte scripsit in greco: q3 nesciebat latinū. ¶ Scdo factū est ad maiorem vtilitatem eccl'ie. Nam maior pars xp̄ianoz: imo q̄si tota ecclesia tpe apl'oz pertinebat ad grecos. s. erat in terra ipsoz. Qd p3 ex numero epl'az Pauli. Nam quattuordecim scripsit: z p̄ter duas Timothei: z vnā Titi: z vnā philemonis qui fuerunt p̄sone singulares: cetere. s. decē fuerunt ad ecclesias: q̄z vnica fuit latinoz. s. ad Ro. z vnica iudeorum. s. ad hebreos: octo aūt reliq̄ fuerunt grecoz. Ut q̄ magis cōicaretur euangeliū Marci scripsit in lingua illa: in q̄ erat maior pars ecclesie. ¶ Tertio factū est: q3 March⁹ scripsit istud euāgeliū anteq̄ mitteretur in Alexandriā. Et forte iam sciebat q̄ btūs Petrus volebat illuc eū mittere: z intendebat euāgeliū secū ferre sic postea fecit: vt ait Hieron̄y. in li. de illustribus viris. c. de Marco. Et q3 alexādria: z tota egyptus seq̄batur linguā grecā q̄stū ad viros peritos sic postea semper fecit manente eccl'ia in partibus illis: voluit scribere in greco: vt p̄ficeret toti illi gēti ad quā ibat. ¶ Ad scōm dicendū q̄ non fuerunt semper euāgelia in ista forma in qua nunc sunt: q3 apud nos oia sunt latina: a p̄ncipio tamen nullū fuit latinū: sed vnū hebraicū: z tria greca vt sup̄dictū est. Postea āt dilatata fide xp̄i per diuersas partes orbis: oportuit euāgelia in q̄bus p̄tinebatur ipsa fides ēē apō oēs gentes. Ideo singule gentes conate sunt scribere in lingua sua. Et sic fuerunt euāgelia in caldaico greco latino hebraico: z multis alīs linguis. ¶ Quis aūt p̄ius in latinuz euāgeliū verterit non cōstat nobis. Quidā. n. putant fuisse Hieron̄y. sed falsuz est q̄m ante eū longo tpe nō solū euangelia: sed ēt totū nouū testamētū in latino hēbatur: z erāt diuē se translationes: vt ipse significat in quodā plogo sup̄ Matheum qui incipit Beatissimo pape damaso. Secuta fuit autem postea magna discordia: z error inter ipsos libros noui testamēti: q̄d accidebat ex pluribus. ¶ Primo p̄ diuersas translationes: q3 quasi quelibet ecclesia tenebat suā translationē: imo q̄ plus erat tot erant exemplaria quot codices: ea tñ q̄ inter se discordant non p̄nt simul esse vera: z sic erāt multi errores in plerisq̄ libris noui testamēti. ¶ Scdo erat iste error p̄ librarios dormitantes: vt ait Hieron̄y. i. p̄ scriptores liboz qui non aduertentes diligēter sepe scribebāt alia p̄ alīs: aliq̄n mutando aliq̄n subtrahendo: z sic nō cōtinebant equal'r oēs codices. ¶ Tertio factū est p̄ primos transferentes libros euangelistaz nescientes hitudinē iporum. Nā cū aliquis interpres voluit p̄mo trāsferre librū alicuius euangeliste: z vidit dīam illius ad ceteros: q̄ quidā plura alī pauciora continerent: putauit hoc factū ēē p̄ errorez non qdē euāgelistaz: sed alioz qui eoz libros trāstulissent: ió quicquid hēbatur in oibus posuerunt in vno. s. oia q̄ Mattheus z Lucas z Joā. dicunt vltra Mattheū posuerunt in Matthēo: z oia que Matthēus Lucas z Joan. posuerunt: super Marcū scripserunt in Marco. Et ita confuderunt oēs euāgelistas: vt nesciret quid vnus dixerit z qd alius. ¶ Quarto accidit ali⁹ error p̄ eosdē trāslatores: naz q̄n plures euangeliste dicebāt eandē sniam non tñ per eadē verba: sed quidā expressius: z alī breuius. Cū vnus de p̄mis translatoribus p̄mo legisset vnū euangelistā putās illū vera continere fm verba illius emēdabat eandē sniam in oibus: z fz ꝟ nullus euangelista manebat: sed in vnū omnes confusi erant: z nō erant q̄ttuoz libri: sz vnus liber q̄ter scriptus. De hȳs oibus Hiero. in plogo sup̄ euāgelia qui incipit Beatissimo pape damaso. Ad emendandā istā p̄fusionez multi conati sunt: sed non valuerunt. Fecē tñ quidā nomine āmonius alexandrinus decē canones euangelioz: per q̄s sciretur quid p̄ p̄riū continebat quilibet euangelista: z in quo conueniebat cū alīs: z cū quibus spāliter conueniat: z per ꝟ tollebatur cōfusio: imo via q̄ non poterant confundi euangelia stantibus illis canonibus z assignatis in libris. Manserunt autē illi canones apud omnes antiquos: z manent etiam apud nos: sed errore librariorum sepe etiam ipsi canones confundebantur. Unde z iaz in rarissimis libris apponuntur nisi in q̄busdam antiquissimis: in quibus ipsa antiquitas nouitate diligentioz z solertioz anotauit. Non tamen per ꝟ tollebatur quin apud diuersas ecclesias essent diuersa exēplaria: z maneret semper error. Nec poterat tolli iste error nisi per aliquē hñtē ptātem qui recisis omnibus libris nouos: z emendatos condi faceret. Hoc autem fecit damasus papa vir deo deuotus qui fuit tempore beati Hieron̄y. Iste mādauit beato Hieron̄y. vt corrigeret libros euāgelioz: imo totum nouū testamentū: z latine ecclesie emendatum traderet. Ipse vero ex grecis exemplaribus que fuerant p̄ma: z erant incorrupta scripsit: z totum nouū testamentū in hac forma que habeē apud nos latine ecclesie tradidit. Et sic totum nouum testamentū in forma in qua habetur a beato Hieron̄y. scriptū est: sicut ipse scripserat totuz nouum testamentum. De ꝟ in p̄logo allegato Hiero. q̄ incipit beatissimo pape damaso.

¶ An christus aliquem librum in nouo testamento scripserit: z quare non scripserit. Questio. XXVI.

Qō. xxvj. A Rñsio Augu. ad q̄stū qōis p̄mus. Oppo. gētilium p̄ma.

Queritur vlterius an xp̄s aliquem librum in nouo testamēto scripsit: z quare nō scripsit respondet Aug. li. i. de concor. euangelistaz dicens istā fuisse questionem gentilium tempore suo: qui conabanē ad uersari religioni christiane. Et non audētes impugnare xp̄m arguebant discipulos eius indirecte destruendo idem: dicentes christum fuisse sapientissimum omniū hominū: non tamen fuisse deum: ideo ipse de se non scripsisse q̄ erat deus sed discipuli eius volentes eum plus honorare q̄z decebat dixerunt eum eē deū. Et ob hoc porphirius totā culpā religionis christiane introducte imponit beato Petro. De q̄ Aug. i9. de ciuitate dei. Hoc faciebant potissime sacerdotes idolorum videntes tēpla sua destrui: idola constringi: z totā spem questus sui perire dolebant. Et dicebant q̄ christus nunquam talia vetuerat: sed discipuli sui ista confinxerant. Et sic q̄ non essent tenenda asserebant. Etiam dicebāt ipsi xp̄m scripsisse quosdam libros: quos in modū epl'e dirigebat Petro z Paulo z discipulis suis. Et dicūt q̄ i libris illis p̄tinebatur quid erat illud per qō xp̄s talia miracula faciebat: z sic volebāt xp̄m per aliquas artes occultissimas que ad magicam pertinerent operatum fuisse omnia miracula: z vocabant eū sapientissimum oium hominū: q3 nullus p̄ter euz tam excellentissimas artes inuenisset per quas tam stupenda miracula toto orbe fecisset. Hos increpat Augusti. p̄obans mentitos. ¶ P̄rio q3 christus nullas tales artes exercuit: cum nulla gens sit que magis iterdicat artes istas quā cultores xp̄i. ¶ Scdo q3 dixerūt q̄ scripserat Petro z paulo discipulis suis: z tñ dum xp̄s fuit inter homines nūquaz paulus fuit discipulus eius: sed postea conuersus est. Nihil ergo tale xp̄s scripsit. ¶ Dicendū igitur q̄ xp̄s nullū librū scripsit nec p̄ro nouo testamēto nec p̄ro aliquo alio: q3 si xp̄s aliquid scripsisset nihil fuisset speciosius in toto orbe: z nihil cū maiori diligentia ecclesia conseruasset: esset q̄ famosi⁹ omnibus que in tota ecclesia habentur. Nullus tamen talis liber a christo reperitur scriptus nec aliquis doctoruz catholicorum asseruit christuz aliquid simile scripsisse: imo nū quam saltem leuis fama fuit de ꝟ in ecclesia. Solum autem bis legimus christū aliquid scripsisse. ¶ P̄rimo scripsit bre uem scripturam digito suo in terra: quādo mulier de adulterio accusata coram eo adducta est Joā. 8. Quid autem illa scriptura contineret: ibi declarabitur. Sed quicquid illō eēt non mansit: sed sicut christus illud scripsit ita deleuit: q3 in terra illud scripserat. ¶ Secunda scriptura fuit epl'a quedā quā christus misit ad regem abagarum. Fuit enim iste rex cuiusdam ciuitatis que in libro Thobie vocatur rages: z nūc appellatur edisa circa terram bacanaaz in mesopotamia: q audita fama miracul̄oz saluatoris nostri que per omnes terras vulgabat: cū ipse laboraret quodā morbo fm homines insanabili, rogauit xp̄m per epl'am: vt dignaretur eū sanare offerens ei ciuitatē suā in qua regnabat: que ambobus sufficere poterat. Christus aūt rescripsit ei dicens: q̄ p̄ntia suā habere non poterat: a morbo tamen sanaret: licet non illico ipse nāq̄ mitteret ad eū discipulū suū vnum qui eū sanaret. Iste discipulus fuit Judas apl's qui alio noie vocat Thadeus qui litteraz christi ad abagarum portitor extitit: z ipse post xp̄i ascensionem illuc rediens regē conuertit ad xp̄m: z a morbo corporis sanauit. Mansit autē in predicta ciuitate epl'a illa saluatoris nr̄i lōgo tpe: z q̄n hostes inuadebāt vrbē si puer legeret illā lr̄az i muris vrbis ostruebat obsidio. De hȳs hī i historia ecclesiastica ruphini. De hȳs ēt Hiero. i li. ō illustri. vi. c. ō iuda nihil aliō legimus xp̄m vnquā scripsisse.

Impugtio opionis pōphirȳ. Christ⁹ nullas artes magicas exercuit. Oppo. scda getiliū.

B Rñsio. Xp̄s nullū lib. scripsit.

L Christ⁹ bis scripsisse legit. Prima scriptura xp̄i. Scda scriptura xp̄i.

¶ Cum

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

16 v

D Rñsio aug. ad scōs q̄situ qōis s. q̄re christus nō scripserit.

Cū aūt q̄ritur quare xp̄s non scripsit aliquid respondet Aug. li. i. de concor. euāgelistaꝝ in fi. q̄ xp̄s scripsit euangelia. s. illa que scripserunt q̄ttuor euāgeliste. Nā cuz illi essent partes corporis eius quicquid illi faciebant dicebatur xp̄s facere: sicut id q̄ facit manus hois facit ipse homo. Erāt aūt isti manus xp̄i: quia erant partes misteriales corpis sui qđ est ecclesia. Ista tñ est cā figuralis. Dici p̄t ergo q̄ xp̄s nihil scripsit: q. honestius erat q̄ quicqd scriberet per alios scriberetur q̄z per ipsum. Nā oia q̄ scribēda erāt pertinebāt ad laudē xp̄i cū contineanť miracula in euangelijs que ostēdebant xp̄i excellentiā. Erat aūt hōesti⁹ q̄ alius scriberet ℔ q̄z q̄ ipse z minus suspectū erat: q. nulli laudanti se crediť sic iudei dixerunt xp̄o. Tu testimoniū perhibes de te ipso: z testimoniū tuū nō est verū. i. non ꝓbať eē verū: q. dictum tuuz ꝓ te nihil ꝓbat. Cuz aūt alij dicerent ℔ de xp̄o: nō esset ita suspectū. Sed obijcietur q̄ xp̄s nō ōberet permittere q̄ alij scriberent de eo perhibentes testimoniuz de ipso: sed magis q̄ ipse scriberet: q. ipse dixit Joā. 5. Ego aūt ab hoie testimonium non accipio. Si tñ aliqui de ipso scriberent testificarē tur de eo. Dicenduz q̄ xp̄s non accipit testimoniū ab euangelistis ꝛz ipsi scribāt de eo: q. id de quo dubitabať: z super quo iudei volebant testimoniū: z petiuerant illud a Joāne erat an xp̄s esset mesias: z esset deus: ipse aūt dixit q̄ ad ℔ non recipiebat testimoniū ab hoie. s. q̄ per ℔ crederetur euz esse deuz: q. aliqs hō illud dicebat: q. leue testimoniū erat illud a q̄cūq̄z hoie esset ad ꝓbandum aliquē hominē eē deū q. erat res maxime incredibilis. Sed accepit testimoniuz ir refragabile ab opibus dicens. Opera que ego facio testimonium ꝓhibent de me. Nunc autē cū euangeliste de xp̄o scribunt non accipit testimoniū ab eis q̄ ipse sit deus: ꝛz ipsi referunt ea que xp̄s fecit per que ꝓbauit se esse deū. Et illō nō est testificari. i. ꝓbare: sed testimoniuz perhibere. i. testificata vel ꝓbata scribere. Et tale testimoniū bene xp̄s accipit ab hoibus: q. nihil per ℔ ipsi ꝓbant. Secus erat de testimonio Joannis. s. q̄ xp̄s vellet ꝓbare se esse deū vel mesiā solum ꝓ ℔ q̄ Joānes asserebat illud. Tale aūt xp̄s a se accipit. i. ab operibus suis: z non ab hoie. Sed testimonium q̄ est relatio gestoꝝ per que ꝓbata est res conuenienti⁹ accipit xp̄s ab alio q̄z a seipso: vt nō sit aliq̄ suspitio q̄ in fauorē sui aliquid scripserit. Alr pōt dici q̄ xp̄s nihil scripsit ad tenendā dignitatē quādā. Nam cōditio dominoꝝ est: q. ꝛz ipsi possent aliqd facere non faciant per seipsos: sed per ministros suos: si per illos cōmode fieri pōt. Sed relatio gestoꝝ z scriptura q̄cūq̄z alia pertinens ad moꝛes poterat scribi ꝓ alios conuenienter: nō nō oportebat q̄ xp̄s illud per se faceret. Redimere aūt non potuit nos xp̄s nisi ꝓ seipsum: iō ipse mortuus est: sed scribere poterat per alteꝝ: iō per se nō scripsit. Tertio pōt dici q̄ nihil ꝑficiebat potius scribē christum q̄z q̄ alij scriberent. Nā si euangeliste alia scriberēt q̄z que xp̄s p̄dicabat: z que faciebat ipse si scriberet scripturus erat: differebat xp̄z scribere vel euangelistas scribere. Quia tñ nihil euāgeliste scripserūt nisi q̄ xp̄s fecit z dixit: z si xp̄s per se scriberet illa eadē scripturus erat: q. si scriberet nihil scriberet nisi pertinens ad salutē nostrā. s. de fide z moꝛibus que euangeliste scripserunt. Jō nihil magis ꝓderat eū scribere q̄z euangelistas: nisi forte inquātū scriptura illa q̄ erat de manu domini esset maioꝛis honoꝛis. Sed non poterat ille idē liber eē in toto oꝛbe sed transferetur: z tunc iā nō maneret eadē dignitas: q. non esset ille liber per manū dñi: sed manu hois scriptus. Nihil ergo melius erat q̄ xp̄s scriberet q̄z q̄ euangeliste scriberent. Quarto q. dici p̄t q̄ xp̄s scripsit non eo modo quo dixit Aug. q. illō videbať eē figurale: sed q. qñ aliquo loquēte alius de volūtate eius scribit verba ipsius illemet dr scribere qui logť. Euangel. iste tñ fuerūt a xp̄o positi ad scribendū. Nā ipse dedit in eccl'ia ap̄los: ꝓphas: z euāgelistas ad Ephe. 4. Et nihil illi scripserūt nisi q̄ xp̄s eis dixit p̄dicādo: z q̄ ipse feč: z voluit ea illos scribere: q̄ xp̄s dicebať scribere: z sic non fuit opus q̄ xp̄s aliqd scriberet manu sua. Sz obijcieť q̄ aliqd debuerit scribere de lege sua. Nā sic fuit cū data est lex Moysi: q. deus scripsit decē ꝓcepta in duabus tabulis: z dñr scripte in digito dei. Exo. 31. z. 34. Ita xp̄s dans legē ꝺbuit aliqd scribē.

Cdicēdū q̄ cū data ē lex Moysi nō ꝓderat poti⁹ q̄ scriberet lex ꝓ Moysez q̄z per deū. Nā alś deus scripsisset totā legē: nihil tñ scripsit de lege: q. decē ꝓcepta que scripsit non ꝓprie pertinebāt ad legē quā debebat Judeis cū illa p̄cepta essent de iure nāli: ista tñ ꝓcepta adhuc non scripsit nisi in testimoniū. s. ne iudei possent negare q̄ deus ōderat eis legē. Et ad ℔ fecit seruari illas duas tabulas lapideas in archa que vocata ē archa testimonij: q. in ea seruabanť ille tabule in testimoniū legis date Exo. 25. Istud testimoniū pōebat de⁹ contra iudeos: q. erant dure ceruicis: z facilr cōuertebantur ad idola: nec colebāt deū nisi pp timoꝛē cū eēnt viri valde imperfecti. Ut ergo posteri eoꝝ nō possent negare se legem accepisse: seruabanť ille tabule in archa. Et sic mlta alia deus iubebat seruari in testimoniū ꝫ iudeos ne obliuiscerentur legis: z bñficioꝝ susceptoꝝ. Pz deuteron. 27. cū deus iussit q̄ ingredientibus iudeis in terrā Canaā scriberetur deuteron. in lapidibus inter montē garizin z Hebal z sic factū est Exo. 8. Et istud fuit vt maneret ibi in memoriā quō lex fuisset ꝓfirmata post ingressuz in terrā canaā. Jussit quoq̄z qñ iudei trāsierūt per Jordanē q̄ ponerēt duo decim magnos lapides in alueo iordanis: vt qñcūq̄z israelite viderent illos: z q̄rerēt filij a patribus quid significabant lapides illi: dicerent qō per iordanis alueū arentē fecerat illos deus trāsire. Josue. 4. In nouo aūt testō nō erāt ista necessaria: q. nūq̄z negaturus erat totus mundus xp̄m dedisse legē. Q. lex vetus data est quasi nollentibus recipere cū ꝓius deus rogauerit eos: z induxerit ꝓmissionibus q̄ illam reciperent Exo. 29. z illā non tenebāt nisi ꝓp timoꝛem. Secus aūtē de lege noua ad quā totus mundus amans illam ꝓfluxit. Et non oportebat q̄ hoies rogarentur vt legez ipsam acciperent: sed potius ipsi deferebant oia: z exponebant se moꝛtibus grauissimis: vt illā possent tenere. Nūq̄z ergo xp̄o negādū erat q̄ legē dedisset: z sic nō erat necesse q̄ aliq̄ scriptura sua maneret q̄si in signū legis date. Jtē nō conueniebat tale signū: q. iudeis qui erant vnus ꝑplus z paruus habitans in terra palestine: z hñs vnicū tēplū ad qō oēs conueniebant ter in āno Exo. xxxiij. vtile erat aliqō signū ibi manens qō iudei viderent: z per qō admonerētur se accepisse legem vel aliqua beneficia a deo. Et sic manebat in tēplo in sctō sctoꝝ. Virga aarō q̄ frōduit: per q̄z ꝓbabať q̄ sacerdotiū ptiebat ad solā ꝓgeniē Aarō. Nūeri. xvij. Manebant ēt lamine eree affixe altari holocaustoꝝ: vt nemo exceptus qui nō eēt de stirpe Aaron auderet accedere ad ministrādū i altari admōit⁹ ꝓ laminas ereas affixas altari: q̄ fuerant de turribulis illoꝝ viroꝝ q̄ ꝫ legē volentes mīstrare a dño cōbusti sunt. Numeri. xvi. Erat ēt in scā scoꝝ vrna plena mānа: de q̄ comederāt iudei in deserto: vt ꝓ hanc ꝓbaret q̄ deus illos q̄dragita ānis celitus in deserto aluisset Exo. xvi. Dec oia cū ipis tabulis lapideis erāt i archa testimonij ad Hebre. 9. Nō fuit tñ ꝓueniēs aliqō signū relinq̄ i lege nova: q. cū illa sit ꝓ totū mūdū extēsa iter gētes diuersaꝝ cōiugationū que nūq̄z iter se ꝓueniunt: q̄les sunt indi z hispani vel alemani: z ethiopes. si signū illud relictū a xp̄o eēt i vna terra gētes alie distātissime nūq̄z possent ꝓ illud signū āmoneri. Erat q̄ inutile. Jtē si xp̄s voluisset relinq̄re aliquez libū in signū legis date sic deus reliqt iudeis tabulas: non oportebat illū libꝝ ꝓtinere aliq̄z doctrinā: q. nō ꝺbať vt ꝓ illū hō eruditeť: ꝛz vt maneret in signū legiś date: ꝛz debebat eē aliq̄ res admirāda de qua appareret q̄ nō poterat fieri nisi supnālr: z tūc nō erat ad ꝓpositū qōnis. s. q̄re xp̄s nō scripsit aliquē libꝝ: ꝛz soli euāgeliste. Alr pōt dici ad tollēdum oia ℔ q̄ deus nihil scripsit in veteri testō: z tabule ille lapidee nō fuerūt scripte a deo ꝛz ab angelis: z ꝓ eos data ē lex: vt ꝓbatū ē exo. 20. z. 32. z. 34. Angeli aūt erāt ministri dei. Ita nunc christus per se nihil scripsit de nouo testamento: sed per ministros suos. s. euangelistas qui erant angeli sui omnia scripsit.

C An libri euangeliorum necessarij in fide.

C Questio. XXVij.

Queritur vlterius an libri euāgeliorum sint necessarij in fide. Respondēdū q̄ i ꝓpposito necessarium accipiť necitate finis vel cōditionis: z non absolute siue necessitate coactionis. Dicuntur ergo illa necessaria sine quibus non est salus. Est autē salus nostra solum in volūtate domini. Nā peccare possumus ex nobis ipsis: resurgere aūt a peccato: z redire in pristinā amicitiā dei per nos non possumus: sed pendet hoc ex volūtate dei. s. q. cum nos offenderimus eū ad remissionem delictoꝝ nostrorum nihil

Oppōit.

E Rñdet.

scōa rō.

3ª cā.

Oppōit p̄dictis.

Rñdet: oppositū.

Pria rō.

Pria rō q̄ nō fuit necesse christum aliqd scribēr i nouo testō i signuz date legis.

b scōa rō.

3ª rō.

Qō. xxvij.

A Rñsio ad q̄situ qōnis.

Necitaz finis vt ꝺditiōis z absolute.

pulcherrima declaratō.

rum nihil requiritur nisi q̄ velit remittere. Quia tamē deus iustissimus est sicut ab eterno preordinauerat non vult peccata nostra remitti sine satisfactione: q̄ alias maneret aliquid inordinatū in vniuerso: & iusticie non satisfieret quod inconueniens est. Nā sicut necesse est deum bona agere: q̄ bonus ē: & impossibile est eū mala agere: ita necesse est eū iusta agere q̄ iustus est. Nam deus non pōt negare naturā suā sicut dixit apl's q̄ deus seipsum negare nō pōt. Cū ergo nos offenderimus deū: non pōt offensa tolli sine aliq̄ satisfactione: q̄ non est iustum. Et q̄n satisfactio non est nisi per equalitatē: necesse erat q̄ hō tantū patiatur quātū peccauerat. Peccatum aūt nr̄m ly̆ sit in se actio q̄dā finita ex parte tñ obi. s. dei quē offendimus efficitur quodāmodo infinita: q̄ offensa accipit q̄ntitatē ab eo qui offenditur: vt probat Aris. 5. ethic. c. de ꝓpasso. Jō nullus homo p seipso satisfacere posset etiam si solum semel peccaret. Oportuit ergo q̄ si peccatū hominis ōberet remitti per satisfactionē: q̄ pro eo laboraret satisfaciendo ais cuius actus esset meriti infiniti. Et nemo est nisi deus non tñ deus in seipso: q̄ deus mereri non pōt cū nō sit aliquis respectu cuius mereatur: & etiam non pōt aliquē actū pēnalē habere qui est proprie satisfactorius: oportebat ergo q̄ ille esset homo deus. Homo q̄dē vt pati posset & mereri: deus quidē vt actus eius esset infiniti valoris & meriti: sicut ipse realiter est ifiniti valoris. Iste aūt fuit mediator nr̄ ster xp̄s Jesus: & sic per istius mortē fit satisfactio pro oibus peccatis ēt si essent in infinitū: pl'a etiaz satisfaceret p̄ peccatis demonū & dānatorum: si illi essent dispositi ad suscipiendum fructū istius redēptionis. xp̄s enim cum mortuus ē eq̄liter pro omnibus satisfecit pro bōis & malis mortuis viuētibus: & nondum natis. Quia tñ mors christi in se est aliqd absolutum. s. q̄ non magis limitatur ad istum hominem q̄ ad illum necesse fuit q̄ aut omnes tā boni q̄ mali saluarentur per mortem christi: aut esse aliquid per quod fructus istius mortis applicaretur potius isti homini q̄ illi. Et q̄ xp̄s per passionem suam etiam in quantum homo acquisiuit q̄ esset dominus omnium hominum: vt probatum est. s. in q̄dam. q. & effectus est caput: voluit q̄ omnes illi quibus passio deberet proficere essent vnus corpus cuius corporis ipe esset caput. Et sicut in corpore naturali duz membra manēt vnita capiti per continuationē ipsorum recipiunt influxum virtutis a capite: ita qui essent intra corpus istud reciperent influxum a xp̄o: & participaretur eis fructus passionis eius. Jd autem per qō homines efficiuntur de isto corpore est fides: ideo cū per mortem xp̄i redimamur erat: cōueniens q̄ nos haberemus fidez de eo q̄ pro nobis mortuus fuerat. & q̄ non poterat xp̄s moriens satisfacere nisi eēt deus: oportebat etiam credi eum esse deuz. Et q̄ passio xp̄i proficiebat ad remissionem peccatorum: oportebat q̄ nos crederemus remissionem peccatorum esse possibilē. Et quia omnia non sunt nisi quo ad hoc q̄ homo solutus peccato possit consequi felicitatem quā vocamus vitam eternam: & q̄ ista felicitas ꝯ hominem erit impossibilis nisi sit resurrectio mortuorum: q̄ alias sola anima maneret: & non homo: oportuit credi eē resurrectionē. Et quoniaz ista bona non cōmunicantur hominibus nisi existentibus intra ecclesiam que est corpus xp̄i: oportuit credi esse sanctam ecclesiam catholicam vnicam: & quoniam omnia ista bona deus qui est trinitas pater & filius & spiritus sanctus nobis largitus est: oportuit nos credere deum esse vnum & trinum. Et isto mō possumus reducē omnes articulos positos in symbolo apostolorum. Jsti autez videntur esse de necessitate salutis. Nam eis non creditis plene: vel nescimus quid est nostra salus: vel a quo est: vel quo modo: vel an saluandi simus. Dico autem necessitatem salutis rationabiliter; de ceteris autez non videbatur esse tanta necessitas credendi: q̄ illa non sunt per que principaliter & immediate salus nostra procurata est: vel in quibus principaliter consistit. Et ista videtur esse causa quare apostoli in symbolo suo collegerunt potius istos articulos siue puncta q̄ aliquos alios: & non plures q̄ ceteri non ita imediate pertinebant ad salutem nostrā. Ex hoc autem eliceret aliquis: q̄ libri euāgeliorum non sunt necessarij ad integritatem fidei: sed sufficiunt articuli nominati. ¶ Dicendū autem q̄ libri euangeliorum necessarij sunt tam ad integritatem fidei q̄ ad statū noui testamenti. ¶ Primo q̄ ly̆ videantur isti articuli sufficere: tamen isti articuli non colliguntur per se: sed habē tur ex aliquibus longis narrationibus: q̄ ipsi sunt principale intentum. Ut ergo isti articuli habeantur plene: necesse est sciri illas narratōes: ex quibus dependent. Et iste sunt narrationes euangeliorum: iō sunt euangelia nēcia. ¶ Scōo q̄ non solū dicuntur necessaria in fide ea in quibus fides ō claratur: sed etiam ea per que defenditur a paganis & hereticis: si autem solos articulos haberemus dicerent forte pagani q̄ ille xp̄s quem nos credimus seu dicimus nō potuit nos redimere: q̄ non erat deus: nec fecit aliquid per qō appareret eum esse deum. Hoc autem nos non poteram⁹ ostendere nisi haberemus libros vnde constaret: & isti sunt codices euāgeliorum in quibus apparet de miraculis xp̄i per que probabat se esse deum: & apparent ibi argumenta que iudei contra ipsum faciebant: & quomodo respondebat: & per ista nos instruimur ad respondendum infidelibus & hereticis. Et sic euangelia fuerūt necessaria. Sic dicit Hieron⁹. q̄ necesse fuit euangelium scribi propter hereticos: vt patet in q̄ dam prologo eius super Matthēū qui incipit. Matthe⁹ cū primo. ¶ Tertio fuit necessarium pp nos q̄ non solū oportebat nos credere postq̄ semel fidez susciperemus: sed oportebat ēt nos ad illā induci anteq̄ crederemus. Nemo autē crederet si solum audiret articulos: & nō audiret aliq̄ gesta saluatoris: & mira cula ipsius. Jsta. n. sola sunt que inducūt ad credendum. Sic. n. xp̄s dixit. Si non venissem & non fecissem que nemo alius fecit: peccatum non haberent Joan. xv. Hoc aūt est totum in euangelijs. Oportebat ergo illa scribi. ¶ Quarto si euangelia non scripta fuissent: nos q̄ xp̄m non vidimus nec eos qui fuerunt cū eo nesciremus qs fuit xp̄s: & quid operatus est: & quomodo nobis profuit: & sic fides periret. Ut ergo maneret fides: necesse fuit scribi euangelia in qbus ista continetur. ¶ Quinto q̄ non solum erat nobis fides necessaria ad vitā eternam: sed etiam recta operatio ne rursus deū offenderemus: & periret in nobis fructus passionis xp̄i. & ob ly̆ nō solum xp̄s p nobis mortuus est: ly̆ ēt legē nobis dedit directiuā oiuz actionū nostraz. Jsta aūt continetur in euangelio: iō necessarium fuit euangeliuz ad integritatē fidei vel statuz nostri. ¶ Sexto q̄ fides facit in nobis duo. ¶ Primo vt credamus oia illa q̄ credenda sunt scōo ut nihil credamus eoz que non sunt credēda: ly̆ fugiamus illa. Hoc tñ non potuit fieri nisi haberemus libros euāgelij. Nā dato q̄ ad credēdū sufficeret hēre articulos: hr̄tici tñ poterāt nobis multa dicere de deo siue de xp̄o q̄ idignuz eēt credi de eo. Ut aūt nos sciremus quid dignū erat credi de eo: & quid non: oportuit nobis dari satis longā doctrinā in q̄ tāgeret de oib⁹ in qbus dubitari poterat circa xp̄z siue deū de qbus nos nō possem⁹ hr̄e ō̄terminationē nisi per scripturā. Et ad hoc neče fuit dari euāgelia & scribi: in qb⁹ continerentur oia gesta xp̄i & dicta: & per illa scimus qd ō xp̄o debeamus confiteri & quid negare.

¶ An p̄ter euāgelia sit aliqs ali⁹ liber nečarius in sacra scriptura. ¶ Questio. xxvij.

Queritur vlteri⁹ an p̄ter euāgelia sit aliqs ali⁹ liber nečius in sacra scriptura. Dicendū sič. s. dicebaz q̄ nečiū ñ accipit absolute ly̆ nečitate ñiſ s. ad ly̆ q̄ fides itegra maneat: & stat⁹ nr̄ possit ꝓfuari sine calūnia hr̄ticoz & ifideliū. Et ly̆ mō nō solū euāgelia fuerūt necessaria: ly̆ ēt oēs libri q̄ traditi sunt in sacra scriptura fuerūt nobis nečarij: tā illi q̄ sunt in nouo q̄ illi q̄ sūt in veteri testō. ¶ Prio pp fidē. Nā fides nr̄a q̄ collecta ē in symbolo in articulis certis: hī ex diuersis locis sacre scripture. Et sic hñtur ibi articuli ptinētes ad xp̄m: & ad opa reparatōis. Jta ēt sūt articuli ptinētes ad opa creatōis. Articuli aūt de rapatōe colligunt ex euāgelijs: articuli aūt de creatōe colligunt ex veteri testō. Jō oportuit nos hīe libros veteris testi. ¶ Scōo fuerūt nečarij ad rñdēdū calūnijs ifideliū. Nā iudei possent calūniari q̄ ille quē nos colebam⁹ nō erat mesias ꝓmissus a deo: q̄ ex libris eoz ostabat altez eē mesiā. Ut g̃ fides posset defendi: oportuit nos hēre lib. pphaz: i qb⁹ xp̄s ꝓmissus erat: vt ex eis possem⁹ elidere ois calūnias iudeoz. ¶ Tertio q̄ nō solū neče erat fidē defendi: ly̆ q̄ sič xp̄s volebat ad eā pueniret oēs gētes: iudei latini greci & barbari. Judei: tñ cū hēret legē a deo datā & ꝓmissiones certas q̄ falli nō poterāt: nō recederēt a statu illius legis venientes ad christum: nisi ex illa lege constaret debere venire talem christum. Et sic fuerunt necessarij libri ꝓphaz: ex quibus constat de

cessatione

B Satisfactio pro pctō hominis ō bebat eē meriti infiniti.

Christ⁹ satisfecit p peccatis nr̄is.

Instat. C Rñsio. Libri euāgeliorū sūt necessarij ad integritatez fidei pp vj. rōes. ꝑma rō.

6.rō. D Fides in nobis duo facit.

Qō. xxvij. A Rñsio ad q̄stū qōis. Libri sacre scripture sūt nobis necessarij necessitate finis. ꝑma rō.

scōa rō.

tertia rō.

tessatione illius legis: z de altera lege danda: z de messia q̄ lis esse debebat. Fuerunt ergo nobis libri illi oio necessarij. Naz apl's ex illis probat ea que dicta sunt ad hebre. 7. z. 8.

4ª rō. z. 9. ¶ Quarto q̄ xp̄s sepe probat aliquid contra iudeos: z arguit contra eos: z respondet etiam argumentis illoꝝ ex libris veteris testamēti: imo z contra diabolū arguit z respondet ex illis. Mat. 4. Et de hꝫ pz ex toto processu euāgeliozꝫ. Necessarij ergo fuerunt nobis illi libri: vt viderem⁹ ea que xp̄s allegabat: ne possent nobis iudei dicere illa nō hēri in libris suis: z xp̄m false allegasse. Hoc ergo idē fit in alijs libris noui testamenti: in quibus sepe apl'i inducunt auctoritates veteris testamenti.

5ª rō. ¶ Quinto q̄ heretici conantur semper p̄ ecclesiā: z calūniant quomodocūqꝫ possūt. Si aūt nos non hēremus oēs libros veteris testamenti possent heretici calūniari nobis: dicentes multa p̄cepta legi xp̄i reperiri in veteri testamento: z tm cōstabat illa esse vera: q̄ data erāt a deo hebreoꝝ: de quo constabat q̄ erat verus deus: iō necesse erat in lege xp̄i falsa cōtineri. Ad hoc ergo q̄ nihil possent calūniari infideles nec heretici: hēre nos oportuit omnes libros veteris testamenti: vt ex illis sciremus veritatez rei: ne quis nobis calūniari possz. Nulli autē libri ꝓtra nos allegari poterant: q̄ nulli p̄ter illos sunt libri diuini: ceteris autē fidem nō adhibemus ex necessitate. Et sic fuerunt necessarij libri omnes veteris testamenti.

B Quō sunt necarij lib. veteris testamenti. ¶ Considerāduz tm q̄ esse nobis libros illos necessarios pōt intelligi dupl'r. s. aut anteq̄z fierent. s. q̄ necesse esset illos fieri pp nos: aut postq̄z facti sunt. s. q̄ necesse sit nobis illos hēre. Accipiēdo scōmodo oēs libri veteris testamēti q̄lescūqꝫ sint sunt nob necessarij: q: si aliqs eoꝝ nobis deficeret: ex illo possent calūniari nobis heretici z infideles sicut supradiximus. Accipiendo primo mō necessariū dicendū q̄ videbant aliqui libri necessarij de illis p bono statu fidei nr̄e sicut libri ꝑpha rum: in qbus de xp̄o agitur: z liber Sen̄. vbi de creatiōe: dr̄ quā necesse erat credi: z sic de similibus. ¶ Alij aūt erant q non videbantur nobis necessarij nisi scripti fuissent: sicut li ber Hester. z machabeoꝝ z Hesdre: z neemie: z q̄dā historie: que directe non vident ptinere ad statū legis noue. Fue runt tm iste historie necessarie iudeis. Naz sicut nūc ecclesia que est corpus xp̄i est in xp̄ianis: ita ab antiquo fuit ecclesia in iudeis. Et est eadē ecclesia per ptinuationē: z eadē fides erat illoꝝ z istoꝝ: nisi q̄ iam nos magis clarā eā tenemus: q: non tantū est fides q̄ntū historia: vt dicit Aug. z Grego. z ceteri doctores. Q: ergo illis iudeis erant isti libri tūc ne cessarij p̄o bono statu ipsoꝝ cū ibi agatur de rebus multuz pertinentibus ad eos scripti sunt p̄o vtilitate ecclesie. i. illi⁹ ecclesie que tunc erat: z nunc est: lz nunc hēat aliū statum.

Eadem est eccl'ia. s. illa q̄ antiqtus fuit in iudeis z q̄: nūc est in xp̄ianis.

Sunt tm iā omnes illi libri nobis necessarij postq̄z scripti sī pp cāz dictā. ¶ Alr adhuc sunt necessarij. i. valde vtiles: q: sunt scripti per reuelationē diuinā: z omnes hmōi sunt vti les valde: vt ait apl's. 2. ad Thim. 3. s. Omnis scriptura diui nitus inspirata vtilis est ad docendū: ad arguendū: ad corri piendū: ad erudiendū in iusticia: vt perfect⁹ sit homo dei ad omne opus bonū instructus. Ista tm sunt nobis necessaria s. vt iusti efficiamur z perfecti corā deo: q: ista deus dixit ha brae Sen̄. 17. s. Ambula corā me z esto perfectus: z ad oēm hoiem. Hoc dr̄ deuterono. 18. s. perfectus esto cū domino deo tuo. Et xp̄s ēt hꝫ mandauit Mat. 5. dicēs. Estote perfecti sic pater vr̄ celestis perfectus est. Necesse est ergo nobis habe re libros illos, per quos ad istā iusticiā z perfectionē erudia mur. De libris aūt noui testamenti magis planū est q̄z de ve teribus: q: magis noua pertinent ad nos q̄z vetera: z tamē vetera sunt nobis necessaria: ergo magis noua. Et dicendū q̄ non solū libri noui testamenti sunt necessarij postq̄z scripti sunt. i. q̄ sit necesse illos teneri in canone nostro postq̄z semel scripti sunt: q: de hꝫ non est dubium: sed etiam q̄ erat necesse illos scribi.

C Libri sacre scriptur sī vtiles.

D Libri noui testi fuerūt necessarij.

¶ Primo, propter hereticos repellēdos qui calumniabantur contra ecclesiam: z non possent nisi p illos repelli. Sic enim fuit de euangelio Joannis. Naz post ceteros euangelistas lōgo tempore scripsit: nec scripsisset ni si propter hereticos ebionitas z cherintianos insurgentes: qui negabāt christum esse deuz vt dicitur in eccl'istica histo ria z Hieron'y. idem ait in lib. illustriuz viroꝝ: z in prologo super Mattheum qui incipit. Plures fuisse. Ita z alij libri qui scripti sunt post euangelia in nouo testamento proficiūt etiaz contra hereticos: sicut canonica Joannis instruit nos contra hereticos vocans eos antichristos. Et quomodo ab eis cauendum sit patet. j. Joan. 4. z in canonica. ij. Joā. c. vnico. Sic etiam in alijs libris epistolaribus apl'oꝝ contra hereticos sepe aliqua ponunt. ¶ Scōo fuerūt necessarij li bri isti ad tollenda dubia. Nam lz xp̄s legē perfectā dederit poterant tamen multa dubia nasci: z errores quottidie po tissime in ecclesia nouiter nascente: ideo ad tollenda illa du bia: z errores scripsit beatus Paulus fere omnes epistolas suas. Nam romanis scripsit pp contentionē gentilium z iu deoꝝ: qui contendebant de mutua prelatione. Et erant du bia inter eos de statu legaliū an seruanda essent vel non: z ad ista apl's ibi respondet ita etiam epl'a. j. corin. propter du bia: z discordias quasdā ipsoꝝ erat scribendum. Et genera liter de qualibet epl'a fuerunt aliqua dubia vel errores tollē di propter quos apl's scripsit illas. De motiuis aūt ad scri bendum singulas ipsaꝝ declarabitur super prologos singu laꝝ.

scōa cā ad tollē da du- bia.

¶ Tertio fuerunt necessarij libri isti propter mores: q: lz in euangelio contineantur regule xp̄i que erant absolute necessarie: ipse tamē non curauit ponere omnia precepta q̄ sufficere possent ipsi ecclesie: quantum ad oia que oriri pos sent dubia z negocia: sed posuit ea que precipua erant: ex q bus quasi ex quibusdā principijs generalibus alicuius scie tie poterant elici oia precepta que postea essent necessaria ad statū ecclesie: ita vt cōsideratis preceptis christi clare vi deretur de quocūqꝫ p̄cepto quod daretur circa quācūqꝫ rē: an conueniret doctrine christi vel non: ita vt nemo possz du bitare de p̄ceptis que postea traderentur: an conuenirēt le gi christi vel non. Sicut cognitis principijs alicuius artis quecūqꝫ conclusio ab aliquo ponatur circa illam artē vide bitur an sit vera vel falsa: ꝑm q̄ pōt resolui ad illa principia vel non potest. Talibus preceptis fundamētalibus positis xp̄s non curauit se vltra extendere: sed reliquit potestatem apostolis ad disponendum in ecclesia de quibuscūqꝫ que vi derentur oportuna ad fidem introducendam z conseruan dam: z ad mores dirigendos sic patet Joā. ij. cum christ⁹ in- troiuit ad discipulos post resurrectionem dixit. Pax vobis. Sicut me misit pater z ego mitto vos. i. in eadem potestate in qua pater me misit ad procurandum salutem humanam mitto ego vos. Et per hoc acceperunt potestatem diffinien di z statuendi in ecclesia circa quecunqꝫ eis videretur per spūm sanctum: qui eos in omnibus dirigebat. Et ob hoc cū ipsi tradiderint p̄cepta multa ad directionem ecclesie q̄ eis p̄o tempore visa sunt: ita z nobis illa fuerunt necessaria: iō debuerunt scribi z manere in tota ecclesia maxime q: nisi hꝫ fieret sequerētur scismata in ecclesia. Nā cū apl'i tradiderit quibusdam ecclesijs apud q̄s predicabant precepta quedaz sicut apl's illis ecclesijs particularib⁹ ad quas direxerat epi stolaz vellēt tenere ille ecclesie p̄cepta illa: alie autem quib⁹ illa predicta non sunt non tenerēt illa: z sic essent scismata. Ut ergo ecclesia esset vna: q: plures ecclesie esse non pos sunt cum xp̄s vnicam redemerit: z sibi sp̄ōsauerit ad ephe. 5. oportuit vt ista precepta apl'oꝝ scriberentur: z apud oēs ecclesias tenerentur. Et ita de oibus libris noui testamenti in quibus continetur aliquid q̄ntum ad mores. De actibus apostoloꝝ: z de Apocalypsi Joā. nō ita videbatur cā necessaria quare scriberentur: q: isti non principaliter continent documenta fidei nec moꝝ: sed in actibus apostoloꝝ conti netur historia: in Apocalypsi autem reuelationes.

E

¶ Dicēdum q̄ hꝫ isti libri non sint tā necessarij sicut ceteri: sunt tm valde vtiles. Patet de actibus apostoloꝝ: q: cū ibi cōtineā tur gesta ipsoꝝ in ecclesia primitiua: erudimur per hꝫ qd fa cere debeamus. Nam sicut iuxta Gregorium omnis christi actio est instructio nostra: ita z actiones apl'oꝝ cū sciremus operari illos per spūm sanctum. Et ita argui potest ex simili tudine vel dissimilitudine ad actiones suas aliquam opera tionem nostram esse bonam vel malam: sicut argueretur ex aliquo precepto expresso. ¶ Item continentur ibi multa p tinentia ad fidē de quibus ibi narratur historia: z maxie de terminatur per totam ecclesiam illius famosi dubij in eccle sia p̄mitiua. s. an legalia cū euāge. essent fuāda. Cōtinet etiaz aliō valde vtile toti eccl'ie. s. ptās z auctoritas eccl'ie vl'is. i. ꝑcilij gñalis. s. q̄ nō possit errare: z quo iudicat cū spū sctō tāq̄z cū iudice suo in hac foza. s. placuit spūi sctō z nobis cō gregatj i vnū: actu. 15. Et mlta alia valde vtilia ibi st. Sic. n. dic hier. i. plogo ip̄ius lib. q̄ si ꝑsideremus Lucā medicū ip̄z

libz um

libz̄um scripsisse: cognoscemus oia v̄ba eius languentis aie esse medicinam. De apocalypsi adhuc non apparet tanta cā necessitatis sicut de actibus apl'oz̄: quia iste liber manet ad huc nobis vsq; hodie in multis obscurus: cū tamen spū sancto dictante scriptus sit. Manifestum est eum non sine magna ecclesie vtilitate fuisse scriptum: cū ibi contineantur oia principalia accidentia ecclesie vniuersalis: a principio eius vsq; ad finem seculi. Et forte ista quantū ad multa lz nobis obscura sint essent nota eo tempoze quo Joannes illū scripsit: q; forte ista declararet ipse ēt lz nunc cōmuniter nesciantur. Aliquibus tamen deus reuellat vt intelligāt sicut Joāni reuelauit: vt scriberet. colligitur etiā magna vtilitas z misterium huius libi ex contestatione quā facit Joannes in fine dicens. Contesto: ego oi audienti verba prophetie hui⁹: siquis apposuerit ad ꝟ: apponet deus super illū plagas scriptas in libzo isto. Et si quis diminuerit de verbis libi ei⁹ auferet deus partem eius de libzo vite z de ciuitate sctā. Quid tamen conferat nobis iste liber: magis declarabitur in pzologo super Apocalypsim.

Qō. xx ix.

¶ An circa euangelium possit fieri aliqua dispensatio p ecclesiam. Questio. xxix.

A Rñsio ad q̄sitū qōis. Dispensatio nō pōt fieri cir[a] euāgelium. ꝓma rō

Queritur vlterius an circa euangeliū possit fieri aliqua dispensatio per ecclesiā. Dicendū circa ꝟ q; dispensatio est relaxatio iuris cōis a rigoze suo vel tenoze: in aliquo casu speciali. Et lz per dispensatiōez non tollatur lex similiter: tollitur tamen quantum ad illum casum: z quantum ad illam personam: cum alias lex illa obligaret generaliter z illaz personam z in illo casu necesse est dispensationem solum fieri per iurisditionem: nec per quēlibet habentem iurisdictionem: sed per ipsum qui legem cōdidit: vel qui maioz eo est. Nam de iure legem condere z tollere: z interpzetari z dispensare in ea eiusdem potestatis sunt: ideo non potest vnum nisi qui potest cetera. Ex hic elicitur q; ecclesia non potest dispensare circa euangelium: cuz non possit dispensare in lege nisi qui condidit eam: vel qui habet maiozem potestatem eo. Ecclesia tamen nō habet maiorem potestatem q̄z xp̄s: ideo non potest dispēsare in lege ab eo data. ¶ Scōo pz q; potestas ecclesie solum est a xp̄o. Ipse tamen non dedit potestatē alicui ad destruendum ea que ipse fecit: sed ad conseruandum illa: sicut ait apostolus. ij. corin. iz. s. Ideo absens scribo: vt non presens durius agaz fm ptātem quā dominus dedit mihi in edificationem z non in destructionem. Quod tamen homines quos xp̄s obligauit obseruare legem suā in omni casu per dispensationem ecclesie absoluentur ab ista generali obseruatione: erat minuere

scōa rō.

3.rō.

potestatē legis xp̄i. Ideo ecclesia nō potest dispēsare. ¶ Tertio patet q; si circa euangeliū deberet esse dispēsatio: aut eēt in eis que fuisse vel futura asseruntur: aut in eis que fieri p̄cipiuntur. Circa pmū non est dispensatio: cum dispensatio sit solū circa legem: assertio aūt rez̄ pteritaz̄ aut futurarum nec est lex nec pertinet ad legē. Ideo in ꝟ non est dispēsatio nec intelligi pōt. Circa 2[m] posset intelligi dispensatio: cū ibi sint precepta ad agendū vel non agendū. Et tñ circa ista nō potest fieri dispensatio. Ratio est q; xp̄s non tradidit in euāgelio aliqua p̄cepta particularia cerimonialia: nec aliqua pertinentia ad negocia forzalia sicut in veteri testamento q̄ sunt proprie precepta positiua: z virtuȝ eoz̄ non dependet nisi a potestate condentis sicut dixit Aris. 5. ethico. s. q; lex positiua est in qua non differt a principio sic vel alr fieri: lz differt cum posita fuerit. i. ex se ipsa non obligat magis ad sic q̄z sic faciendum: sed ex potestate condentis. s. post q̄z posita ē. Sz fuerunt precepta xp̄i omnia generalia que fm naturaz obligant. i. fm rationem naturalem nec oportebat ꝓp illa poni aliquā legē: q; ēt sine lege obligarēt z apparēt per se iusta. Fuerunt tñ posita ad declarationem pzo simplicibus: z vt ēt non esset locus contendendi circa ea si non posita fuissent. Sic fuit in veteri testamēto cū deus posuit decalogum ante oēm legem: z tñ manifestū est q; decalogus preceptoz̄ obligauit a principio seculi: cū illa essent p̄cepta iuris naturalis z talia iura vel leges sunt scripta in cozdibus hominuz naturaliter: ad ro. ij. Ista aūt precepta iuris naturalis non sūt dispensabilia. Nam dicimus q; papa non potest dispēsare cōtra ius naturale. Precepta tñ a xp̄o tradita sunt de iure naturali: iō non sunt dispensabilia: ēt si non essent in euāgelio q̄z tomagis cū ibi sunt. ¶ Sed obȝcietur q; ecclesia possit dispensare circa euangeliū. Nā ptās xp̄i: z ecclesie est eq̄lis q̄ztum ad ea que pertinent ad salutez nostram sicut xp̄s dixit apl'is. Sicut misit me pater: z ego mitto vos. i. in eadē ptāte Joā. ij. Potestas aūt apl'oz̄ est potestas ecclesie. Christ⁹ tamen poterat dispensare in euangelio: q; ipse illam legē dederat: ergo potest ecclesia. Patet ꝟ q; vnus rector policie condit legez ceteri rectozes policie succedunt in ptāte equali z pñt illi tollere leges datas a predecessoribus sicut pz in summis pōtificibus z regibus: qui tollūt leges pōres nouas cōdendo: z tñ nō hñt maiorē ptātē q̄z pzōres. Ita cū eccl'ia hē at equalē ptātē cū xp̄o: poterit dispensare in lege xp̄i. Si aūt obȝciatur istis q; par in parem non habet imperiū de iure: iō ēt eccl'ia hñs ptātem equalē cū xp̄o q; non poterit dispensare in lege eius. Dicendū q; illud itelligiē de paritate in diuersis iurisdictionibus. s. q̄n duo iudices fungunt duab⁹ iurisditionibus eq̄libus q; vnus nō pōt imperare alteri. Secus aūt est in iurisdictione que est eadē numero. Nā ibi par hz imperiū in parē: sicut est de oibus summis pōtificibus qui vnicā z eandē iurisdictionē hñt. s. eādē quā habuit Petrus habuit clemens: z eandē Gregozius z sic de ceteris. Jō ibi succesoz pōt in predecessozem qui erat sibi par non solū dispensando in lege illius: sed ēt tollendo eā. Idem de regibus eiusdē regni qui succedunt in vnica: z eadem iurisdictione pōt succesoz̄ in anteceszorē. ¶ Aliter pōt dici q; par nō habet iperiū in parē. s. q̄n ambo sunt pares: z est inter eos paritas: in illis tñ qui succedūt in eadē iurisdictione q̄n vnus ē nō est alius. Et lz p̄deceszor fuerit eq̄lis ptāte ei qui nūc iperat: q; tñ obȝct iā nō solū non est par isti qui nunc imperat: lz ēt nullā hz ptātē: z leges que manent ab illo condite nō habent nunc vigorē ex eo qui fuit rector policie z nō est: lz ab eo qui nūc est: cū leges sint aliquid ipsius policie. Sicut ergo posset iste reuocare legē quā ipse fecisset: q; ab eo accepit vigorem: ita pōt reuocare leges predecessoz̄ sucz̄: q; nō habēt vigorē nūc ab illis: sed ab isto qui regit. Dicēdū tamē q; adhuc istis stantibus non sequit̄ propter illā equalitatez potestatis ecclesiā posse dispensare in lege christi. Nam si christus obȝsset sicut aliquis homo de nobis: z nunc non viueret: illi qui nunc p̄ciparentur in ecclesia possent dispēsare in lege sua si lex solum fuisset eius: sicut est de sūmis pontificibus inter se: z de regibus eiusdem regni inter se vt dictum est. Christus lz mortuus est: viuit tñ: z nunc ē in maiori ptāte q̄z fuit ante mortē cū legē cōdidit. s. fm humanitatē. Nā dixit post resurrectionē. Data ē mihi oīs ptās in celo z in terra. Mat. 28. Jó p̄cipes ecclesie non pñt dispēsare in lege xp̄i etiam si essent sibi equales potestate cuz ipse viuat: q; tunc vere par haberet imperium in parē: qō ius non permittit nec est possibile: q; ab inequalitate est motus: scōo q; dato q; ēt equalis ptās platoz̄ ecclesie z xp̄i: causa data est eis ista ptās in certa forma. s. q; sit ad constructionem: z nō ad destructionez. ij. corin. iz. Et si vtantur p̄cipes ecclesie ista potestate ad manifestam destructionē ecclesie ipso iure nihil est quod faciunt: quia nullam potestatem ad ꝟ habent sed sunt sicut persone priuate. ¶ Tertio q; arguēdo ex isto fundamento non solus ecclesia posset dispensare in lege xp̄i sed etiam posset tollere totum euangeliū z dare aliā legem nouam ēt q̄ziam illi. Sicut est de sūmis pontificibus qui habēt equalē potestatē z vnus reuocat legē alterius: z ponit q̄zia. Istō tñ est absurdū. Jō ēt data ista equalitate ptātis platoz̄ ecclesie ad xp̄m: non sequitur q; ecclesia possit dispensare in euangelio.

scōa rō.

tertia rō.

¶ An christus possit dispensare in euange. Qō.xxx.

¶ Questio. xxx.

A Rñsio ad q̄ sitū: qōis.

Queritur an christus possit dispensare in euāge. ¶ Dicēdum q; quantum ad illa in q̄bus narrantur res geste non est possibilis dispensatio: quia non sunt leges. Ideo nec christus dispensaret: quia includit contradictionez. ¶ Circa precepta euangelica dicenduz q; non est dubium christum posse dispensare de absoluta potestate: quia ipse illam legem condidit: z quilibet potest tollere legem quam fecit cum ab illo accipiat vigorem: z omnis res per easdem causas dissoluatur per: quas nata est.

Oppōit rñsioni.

¶ Sed obȝcietur q; christus non possit dispensare circa euangelica precepta licet illa dederit: eo q; illa non solum sunt precepta euāgelica: sed etiā iuris nālis: z añq; xp̄s ea traderet iā obligabant. vt. s. dictum ē iō inq̄ztum illa erant

precepta

Oppōit pdcis.

Instantia.

L Rñsio p̄ia ad istātiam qūo par in parē nō hz imperium.

Rñsio scōa ad instātiā.

D Rñsio auctor] ad oppositionez. ꝓma rō.

præcepta alterius legis non poterit in eis dispẽsare. Sicut patet de legis latoribus. Nam si quis statuat q̃ nemo adulterium cõmittat etiam apponẽdo penam nõ põt dispensare in illa lege. s. q̃ aliquis licite adulteriuz cõmittit: q̃ istud p̃ceptum non est solũ illius legis positiue quã ipse nunc condidit: sed alterius legis que p̃ius erat. s. legis nature. Jõ iz ipse possit dispensare in ipso: ⁊ tollere inquãtuz est p̃cepti legis sue: non tñ poterit inquãtuz est alterius legis que p̃ius erat. s. legis nãe. Et sic non simplr põt dispensare in eo.

B Rñsio ad oppositionem. Christ⁹ poterat dispẽsare in p̃ceptis euãgelijs.

¶ Dicendũ q̃ xp̃s poterat dispensare in p̃ceptis euangelicis: non soluz inquãtũ erant p̃cepta euangelica: sed ẽt iquãtum erant p̃cepta legis nãe. Nã sicut xp̃s inquãtũ deus homo legem euangelicã dedit ita inquãtũ deus solum ab exordio creando rõnalẽ creaturã legẽ nature condidit: scribẽdo p̃cepta illius in mentibus hominuz ad ro. ij. Q: ergo vtriusq̃ erat conditor: in vtraq̃ poterat dispensare: ⁊ vtraq̃ tollere. ¶ Dicẽdũ tñ q̃ iz nõ repugnet xp̃o ex defectu ptatis dispensare in lege euangelica: ⁊ eã tollere: tñ certũ est q̃ nunquã tolletur. Et facilius erat perire celũ ⁊ terrã q̃ꝫ q̃ mutaretur aliquid de dictis xp̃i que in euãgelio continentur: cuz ipse dixerit celũ ⁊ terra transibunt verba autem mea nõ trãsient mat. 24. Maxime q: vi B repugnare toti rõni diuine. s. q̃ illa lex pp quã statuendã ⁊ confirmandã deus hõ motuus est tolleretur. ¶ Jtem q: B esset tollere totã naturam. Nam cũ deus illa p̃cepta scripserit naturalr in cordib⁹ nostris: ⁊ necesse sit nos naturaliter talia esse bona ⁊ recta iudicare: si mutarentur ista p̃cepta in contraria: necesse erat q̃ deus destrueret ꝓditionẽ creature rõnalis recte se hñtis: vel q̃ creatura rõnalis nõ possit concordare diuinis p̃ceptis que sunt absurda. ¶ Jtẽ q: deus prædixit per ꝓphetas legẽ istã semper duraturã. s. q̃ non infringeret istũ pactũ sicut illud q̃ deus pepegit cuz iudeis in oreb: iõ nõ poterit tolli vt non euacuetur verbuz dñi. De B Je. zi. ⁊ tangit apl's ad hebre. 7. ⁊ 8. ⁊ in psal. 19. s. Tu es sacerdos in eternũ fm ordinem melchisedech: qõ de xp̃o intelligit: vt ipse ꝓbauit mat. 22. Jõ sacerdotiuz xp̃i mansuꝝ erat in eternũ: ⁊ lex sua: quia nõ manet sacerdotiũ nisi quãdiu manet lex: sic̃ dixit apl's ad hebre. 7. s. Trãslato sacerdotio necesse est: vt legis translatio fiat.

tertia rõ.

¶ An ecclesia possit dispensare circa libros alios noui testamenti. Questio. xxxj.

Oppositio aliqu oz. p̃mũ argu.

Queritur autẽ de alijs libris noui testi an possit eccl'ia circa illos dispẽsare. ¶ Quidam dñt q̃ non pp rationes dictas. s. q: ẽt si ecclesia haberet eqlẽ ptatẽ cum apl'is qui illa scripserunt nõ pót aliqd mutare in dictis eoꝝ vel dispensare: q: non accipit ptatẽ in destructionẽ: ꝫ in ꝓstructionẽ. ij. chor. iz. Mutare tñ legẽ apostoloꝝ: aut dispensare in ea esset destruere: que illi cõstruxerũt. Jdeo nõ p̃t. ¶ Jtẽ q: p̃cepta apl'oꝝ sunt p̃cepta xp̃i: q: ipsi non p̃dicauerunt nisi qõ a xp̃o audierũt. Nã nouitates nõ pertinentes ad legẽ xp̃i nõ introducerẽt. Et sic dispensare in dictis eoꝝ esset dispẽsare in dictis xp̃i: qõ eccl'ia non pót: vt probatũ est p̃cedẽti qõne. ¶ Jtẽ nõ videnr asserere iura sic enim exp̃sse. dicit Grego. ex̃ de resti. spol. c. lras dicens q̃ papa non pót dispensare cõ euangelia nec cõ apl'm. Et si non potest cõ vnũ nec poterit contra ceteros: q: omnes hñt equalem ptatem cũ xp̃o oib⁹ dixit sicut misit me pater ita ego mitto vos. i. in eadẽ ptate qua me misit mitto vos omnes Joã. 20. Etiam qñ ibi dr oibus equalr accipite spũm sanctũ: ⁊ q̃rum remiseritis peccata remissa erunt. Et sic cõ nulluz apl'm poterit papa dispensare. ¶ Jtẽ oia que faciebant apl'i fiebãt per spũm sanctũ: ⁊ non poterant errare nec peccare. Jõ dispensare contra dicta eoꝝ est dispensare contra spũm sanctũ qui loquebatur in eis sicut xp̃s dixit eis. Non estis vos qui loquimini: sed spũs patris vestri qui loquitur in vobis mat. 10. ⁊ Luc. 21. ⁊ apl's dixit. ij. chor. 13. An experimentũ q̃ritis eius qui logr in me xp̃s. Sed cõ spũm sanctũ non põt papa dispensare: ergo nec cõ apl'os.

scõz argu.

tertiũ arg.

A Rñsio auctoris ad q̃ sitũ qõnis.

¶ Dicendũ q̃ hñs non obstãtibus: papa dispensare põt cõ apl'os non tñ cõ oia dicta eoꝝ. Cur tñ cõ q̃dã: ⁊ non cõ oia: ⁊ que sunt dispensabilia: ⁊ que nõ: est mã. ꝑpria ꝑma chor. xi. ⁊ ibi late declarabitur.

¶ An euangeliũ discoopto capite: ⁊ stando legendũ ⁊ audiendum sit. Questio. xxxij.

Queritur vlterius an euangeliũ discooperto capite: ⁊ stando legendũ: ⁊ audiẽdũ sit.

¶ Dicendũ q̃ ad B nõ aliqua obligatio determinata nec p̃ceptum ex iure diuino vel humano: aut naturali prouenit: tamen ex quadam ecclesie consuetudine valde laudabili: ⁊ patrum admonitionibus circa B: ita vt iustum sit nos illud sic facere: ⁊ sit quedã inhonestas: ⁊ irreligiositas non obseruare illud. ¶ Primo ꝓuenit B generaliter ex dicto apl'i: q: non soluz in audiendo euangeliũ qõ est res excellentissima sed etiam in quacũq̃ oratione viri debent habere capita discooperta. j. cor. xj. s. Omnis vir orans aut ꝓphetãs vellato capite deturpat caput suũ. Et per ꝓphare possumus etiã colligere lectionẽ euãgelij. Q: sicut ille qui ꝓphat dicit verba que deus sibi reuellauit: ⁊ pp reuerentiam illoꝝ non debet habere caput vellatum: ita qui dicit euangelium dic̃ verba dei que xp̃s ore suo protulit. Et sunt maioris reuerentie q̃ꝫ verba oium prophaꝝ. Et sunt ẽt magis necessaria ad salutem: q: sine eis que deus quottidie reuelat ꝓphis põt hẽri vita eterna: ⁊ non põt sine verbis euangelij: sicut pz de vbis Apoc. que sunt uerba ꝓphie Apoc. 22. ⁊ tñ non sunt tante venerationis sicut euangelium. ¶ Scõo fit B specialiter ꝓpter significationem. Nam q̃ audientes euangelium stẽt ⁊ non sedeant significatur q̃ hõ dz esse ꝓmptus ad cõplendum oia que dicuntur in euãgelio sicut dr ad Ephe. 6. Estote ergo succinti lumbos vestros in veritate: ⁊ induti lorica iusticie: ⁊ calciati pedes in preparatione euangelij pacis. i. Debetis habere istas preparationes ad euangelium: per q̃s significatur promptitudo obediendi ⁊ exequẽdi verba euãgelica. Caput debet esse discoopertũ: ad significandũ q̃ homo habeat promptas aures ad audiendũ euãgelium: vt nõ sit euangelij surdus auditor: sicut dicr̃ de beato Martino: q̃ Martinus euangelij non surdus auditor de crastino nõ cogitabat. Uel discooperitur caput ad significandum q̃ ꝓpter euangelium debemus esse prompti omnia tpalia abijcere a nobis ⁊ abdicare. Et ista est causa quare clerici nõ solum habent capita discooperta sed ẽt rasa: ad significanduz maiorem abdicationem temporaliuz reꝝ q̃ꝫ laici: cum magl deo adhereant q̃ꝫ sacerdotes ⁊ pontifices qui sunt medij inter deum ⁊ populum. Ad hebre. 5. Et ista est causa q̃re monachi maiores habeant tonsuras quam clerici seculares. s. q: illi magis a se omnia abijcerunt: cũ nihil possideant. Apostolus tamen aliã cãm ponit quare caput debeat eẽ discoopertum. j. cor. xi. s. q: caput viri est xp̃s: ⁊ vellãdo caput est q̃si velare xp̃m. Et B est deturpare caput. i. ostendere illud eẽ turpe. Nam res quãto sunt turpiores tanto magis vellam⁹ illas ad ro. i. ⁊ j. cor. in. s. Et que putamus ignobiliora mẽbra esse corporis nostri: hijs habundantiorem honorem circundamus. i. pluribus vestibus ea tegimus. Partes autem pulchre non teguntur a nobis: ideo cum xp̃s sit caput viri: non est caput in oratione nec in euangelio tegẽdũ. ¶ Tertio fit B ꝓpter similitudinem reuerentie que exhibetur dominis temporalibus. Nam cum quis loquitur domino temporali discooperto capite loquitur: cum etiam dominus temporalis loquit̃ alicui ille audit verba eius discoopert o capite: iõ legens euãgeliũ vel orans dicitur quasi loqui cum deo iõ caput debet habere nudũ. Audiens euangelium est quasi audiens deum loquentem: ideo debet nuduz caput habere ⁊ pedibus stare. Nam nemo auderet loqui magno domino sedens: vel audire verbum eius sedendo. Vult autez de⁹ q̃ faciamus sibi sicut domino tẽporali: vnde ipse increpat sacerdotes veteriꝫ testamẽti: quia offerebãt sibi animalia claudа ⁊ lãguida: vt pz Malachie. i. s. Et si offeratis claudum: ⁊ languidũ: nõne malum est. Offer illud duci tuo si placuerit ei aut si suscꝑerit faciẽ tuã. Quasi dicat. Nõ placebit ei nec suscipiet faciem tuaz. i. non acceptabit te nec respiciet bono vultu. Et eo deus capitulo dicitur. Filius honorat patrẽ ⁊ seruus dominum suũ timebit. Si ergo pater ego sum vbi est honor meus: ⁊ si dominus ego sum vbi est timor meus? Et sic deus vult honorari tanq̃ꝫ pater ⁊ timeri tanquaz dominus. Reuerentia autem ad timorem pertinet aliquomodo: licet aliquando ad amorem. Ex quocunq̃ autem proueniat: semper deo reuerentia exhibenda est. ¶ Quarto ex q̃dam ratione generali honoris. Nam nihil iustius aut naturalius est q̃ꝫ q̃ illum honoremus: qui cum esset honoratissimus pro nobis maxima vituperia pertulit. Jste est christus: qui vt ait apostolus cum esset diues: pro nobis pauper factus est. Et cum esset benedictissimus pro nobis

Quare mõachi hñt maiorẽ tonsurã q̃ꝫ clici seculares.

D 3. rõ.

E 4. rõ.

maledictionũ

maledictiõi legali se subiecit: quia maledictus est homo qui pendet in ligno. Debemus ergo xp̃m inquãtum possumus honorare: xp̃s aũt non apparet inter nos quantũ ad p̃ntiaz corporalẽ vt possimus ei exhibere honorẽ in aliquibus ceremoñs exterioribus. Ideo debemus eum honorare in eo in quo maxime repñtat. Nihil aũt est in quo xp̃s magis repñtetur q̃z in hostia: q: ibi vere est lz nobis nõ appareat. Ideo nũq̃ debem⁹ exhibere maiorẽ reuerentiã ei q̃z qñ videm⁹ hostiam p̃secratã. Istud aũt est cũ eleuat̃ super altare: aliꝯ temporibus lz videat nõ est necesse tantã ei reuerẽtiã exhibere
E sicut cũ eleuat̃. Rõ est q: ad lz ecclesia hostiã eleuat: vt tũc adoretur: z q: magis ꝓprie dr̃ homo tunc videre xp̃m siue deũ quã alꝯ cum videt hostiam: vt declaratũ est in libro nostro de quinq̃ figuratis paradoxis parte 2ª. post hoc autem nõ est aliquid in quo magis xp̃s nobis repñtetur q̃z cũ euãgelium audimus: q: tunc ipse vr̃ nobis loqui: iõ debem⁹ magnam exhibere sibi reuerentiã assurgendo sibi: z nudando caput. Similes autẽ cerimonie seruãtur iustissime circa euãgelium: quas ecclesie consuetudo tradidit. Alie ẽt sunt similes circa lz: vt. s. cũ legitur euangeliũ beati Joãnis: z dr̃ verbum caro factũ est. genua flectant. Est enim antiquata cerimonia: z laudabilibus nimis: quã ẽt ipsi demones cogũt interdum laudare: z punire contẽptores circa lz. Legitur enim apud auctenticos scriptores quẽdã monachum cum audiret euangeliũ illud solere non flectere genua: z irreuerenter se
Exẽplũ habere. Semel autẽ cum legeret istud verbũ eo non flecten te genua demõ qdã grauẽ alapã ei intulit dicens. Flecte miser z insensate genua. Or si sicut dr̃ verbum caro factum est diceretur verbũ demon factum est nos a genu flexione nunq̃ cessaremus. ¶ Alias ẽt cerimõias laudabiles ecclesia tenet: vt qñ in symbolo dr̃ q: xp̃s descendit de celis: z hõ factꝰ est: omnes genua flectant. Et hoc rationabiliter. s. vt sicut xp̃s cum deus esset se humiliauit humanitatẽ assumendo: ita z nos cõmemorato illo bñficio confestim in honorẽ illius humiliemur vicẽ prio beneficio reddentes. ¶ Similes autẽ ce
F rimonie sunt honeste z laudabiles valde in homine xp̃iano qui aũt ad ista nõ attẽdit dr̃ ꝓprie irreligiosus: nec significat se hẽre pfectionẽ religiõis xp̃iane nec feruorẽ aliquẽ. Cauẽdũ tñ est ne per obseruantiã cerimoniaz laudabiliũ puenia
Supsticiões q̃ a quibusdã obseruanť sũ reprehẽsibiles. tur ad obseruantiã stultaz superstitionũ: q̃les apud quosdã inoleuerunt. s. q: audientes euangeliũ bti Joã. vno pede in terra fixo alterꝫ eleuatũ z pedente hẽant. Alij aũt cũ in missa oratio dñica recitatur manu maxillas cõprimunt: putãteq̃ per lz se futuros imunes a dolore dentiũ. Hec aũt q̃stũ irrationabilia sint: z q̃stuz minuant de honore veraz cerimõiarum: z ipsius religionis xp̃iane: cuilibet planũ est. Nã nulla rõ dictat talia debere fieri ad exhibendũ aliquẽ honorez: imo potius si quiq̃ ista pp aliquẽ horez faceret: putaret se per talia irrideri. Qõ aũt credať cõphẽsis maxillis cuz dr̃ oratio dñica vel euangeliũ debere imunitatẽ a dolore dentiũ cãri: q̃stũ stultissimũ sit ẽt simplices vidẽt. Uñ nec ꝑ talia arguere expedit: sic nec ꝑ stultos q̃z insania oibus patens ẽ. Sũt tñ ista valde euitãda tãq̃ inimica religioni xp̃iane que oẽm superstitionẽ detestat: ꝑ supstitiões aũt arguit valde Aug. in lib. de doctri. xp̃ana.

¶ An debeat seruari genu flexio semper in eleuatione hostie: z in lectione euange. caput debeat discooperiri.

Qõ. xxxiij. A Rñsio ad q̃situ qõnis.

Questio. xxxiij.

Queritur ꝓpter p̃cedentia cũ dictũ sit q: ad honorandũ xp̃m eleuata hostia debent genua flecti: z ad honorãdũ eũ cũ euangeliũ legit debemuꝫ stare: cur nõ vtrobiq̃ seruaťeadẽ cerimonia honoris. Dicendum q: verus honor quez hõ deo exhibet est in aia: sic dixit xp̃s. Joã. 4. q: deus spũs est: z qui adorãt eum opz in spũ adorare. Ista adoratio vel honor est p fidẽ spez z charitatẽ: q̃s apls iubet semp in nobis manere: vt deo simus accepti. j. chor. 13. s. Manẽt ãt i nobis spes fides z charitas. Iste. n. tres sunt per q̃s ꝓprie deus honoraťsic dicit Aug. i enchi. s. spe fide z charitate colit deus. Honor ãt qui est in corpe: directe ad deũ nõ ptinet. Or tñ deus nõ solũ ꝓdidit aiaz nr̃az sed ẽt corp⁹: diginũ est vt ẽt eũ corpal̃r honoremus. Nõ sunt aũt nal̃r determinate alique cerimonie per q̃s honor videat impẽdi. Qõ pz q: quedã gẽtes vtunť qbusdã cerimoñs: z alie alꝯ. Et aliq̃n id q: apud vnã gẽtẽ reputaťexhibitiuum honoris: apud aliã iudicaťirrogatiuũ ꝓtumelie. Cũ igit iste cerimonie sint ꝓstitute ad placitũ: iõ ad lz q: aliqs videat aliteri honorẽ ipẽdere. Or vt tali cerimonia vtať: q̃lis in terra illa ad honorẽ ipẽdendũ frequẽtať. Sic g̃ deus voluit: vt cuz nos vellemus ei impendere honorẽ per illas cerimonias impendamus que in regiõibus nr̃is vsitate sunt. Et q: dñis tẽporalibus maior honor ipẽditur: z per cerimonias magis significatiuas honor⁹: vult de⁹ vt talr̃ eũ honorem⁹ q̃lr̃ dños tpales honoram⁹: z illud qõ nõ reputaret ad honorẽ a dñis tpalib⁹ nõ ipẽdam⁹ deo. Pz Mala. j. cũ increpat sacerdotes offerẽtes aialia clauda z lãguida: q̃lia nõ acceptarẽt dñi tẽporales. Nunc aũt dicendũ q: sicut apud dños temporales ad exhibendũ reuerentiã nõ semper facimus calcẽ cerimonias sed aliq̃n eis assurgimus: z aliq̃n genua flectim⁹: z aliq̃n capita inclinamus z nudamus: ita z deo fieri dz ipendẽdo aliqñ vnã cerimoniã aliq̃n aliã. Accedẽdo aũt magis particulariter: dicendũ q: qñ corpus xp̃i eleuatur debemus flectere genua: q: ista est cerimonia maxime honoris: z vocaťadoratio: z debetur xp̃o tanq̃ p̃ncipi. Cũ aũt euangeliũ legit̃ lz xp̃o debeat dari honor: non tñ tãtus: iõ assurgimus z capita nudamus: q: iste est honor: sed ẽ minor z cõis. Nã oibus senibus debeť iste honor: sicut dr̃ leui: 19. s. Coram capite cano consurge: z honora psonã senis. ¶ Scõo fit lz q: flecter genua est honor qui debeť tanq̃ p̃nti: z multũ appropinquanti: sicut cũ aliqs appropinquat regi genua flectit: ita cũ xp̃s videatur nobis valde p̃ns per illũ modũ spãlẽ. s. qñ videm⁹ eũ in hostia tenemur genua flectere. Cum aũt euangeliũ audimus non flectimus genua: sed stam⁹ capite nudato. ¶ Primo pp similitudinẽ ad honorẽ dñoꝝ temporaliũ. Or siqs sedeat: z dñs ei loqui incipiat ꝓtinuo assurgit: z stat: z caput nudat. Cũ tñ euãgeliũ legit̃ xp̃s vr̃ nobis loqui: q: illa sunt verba eius: iõ assurgendũ est: z standũ nudo capite. ¶ Secũdo z ꝑcipue pp significationẽ. Nã stare capite nudato cũ legitur euangeliũ significat ꝓmptitudinẽ ad audiẽdũ z exequẽdũ verba illius sicut dr̃ ad Ephe. vj. s. Estote ergo succincti lũbos vestros: z induti lorica iusticie: z calciati pedes in ꝑparationẽ euangelij pacis. ¶ Sed tũc est dubiũ quare cũ legitur euangelium beati Joan. z dr̃ verbum caro factum est flectuntur genua. Dicendum q: fit illud spãl̃r exhibendo vicem prio beneficio ibi cõmemorato: q: xp̃s cũ esset deus exinaniuit se ipsum formã serui accipiens ad Phili. ij. i. Humiliauit se accipiendo carnẽ humanã. Ista autẽ humiliatio significatur in euangelio Joan. cũ dr̃ verbũ caro factũ est. Jõ humiliamur tunc in reuerentiã eius qui se prio nobis humiliauit. Eadẽ rõ est ẽre humiliamur in symbolo cũ dr̃ z hõ factus est: q: illa fuit prima humiliatio verbi dei. Ex lz pz ôter minatio dubij illoꝝ qui ẽrunt in qua pte symboli genua flectenda sint. Nã aliq flectũt cũ dr̃ passus ẽ: alij ad alia verba. Sed ꝓprie flectenda sunt genua cũ dr̃: z hõ factus ẽ: q: illa est prima humiliatio xp̃i. Sil̃is hũiliatio fit ẽt qñ legit̃ euangeliũ Matthei. mat. ij. die Epiphanie de tribus regibus de qbus dr̃ q: ꝓcidentes adorauerunt eũ. Nã tũc nos fil̃r ꝓcidimus z adoramus xp̃m. ¶ Alia filia fiũt cerimonialia ad honorez xp̃i cum legunt̃ vba eius: de qbus per ꝓdicta facilit̃ potest colligi causa.

¶ An euãgelium positũ sup lãguẽtes aliquando sanet eos z vñ est ista vtus ei. Questio. xxxiij.

Qõ. xxxiiij. A Rñsio ad q̃situ qõnis ꝓmũ.

Queritꝫ vlterius an euangeliũ positũ sup lãguẽtes aliq̃n sanet eos: z vñ ei ista vtus ẽ. Rñdẽdũ q: aliq̃n posito euãgelio super lãguẽtes z destitutos officio membrorũ visum est q: sanati sunt. Ad sciendum autez vnde z quomodo hoc proueniat considerandum est q: virtus sanatiua est duplex. Quedam naturalis: quedam supernaturalis. ¶ Prima est quedã qualitas absoluta existens in corpore naturali ꝑm quã illud corpus per applicationez: z cõtactum sine quo non fit actio naturalis: sc cundo de generatione z corruptione proficit illi cui applicatur. Sicut res calida per applicationem calefacit. Nam vt cõmuniter virtus sanatiua vel nocitiua prouenit rei naturali ex diuersa habitudine quattuor qualitatum primarum: que sunt instrumẽta totius nature elemẽtalis: z ex ista habitudine varia qualitatum prouenium quasi omnes diuersitates: quas cernimus in corporibus elementatis. Verum est q: aliquando prouenit virtus sanatiua ex cõditione speciei non pp habitudinẽ aliq̃ qttuor qualitatũ sicut de quibusdã alijs ꝓprietatibus interdum videmus: vt q: magnes attrahat ferrum

Virt⁹ sanatiua nãlis z supnãlis.

Virt⁹ sanatiua nãlis.

nõ potest

non potest euenire ab aliqua de quattuor qualitatibus sed a virtute specifica: sic etiam de fonte epiri in grecia in quo si ponat lucerna extincta accendit: ⁊ si ponatur accensa extinguitur: ⁊ de alijs mirabilibus fontiū ⁊ aquaꝝ ⁊ aliaꝝ rerū que ponit Jsidorus. xj. ethimo. Sic est sepe in lapidibus pretiosis habētibus speciales virtutes que solū ꝓsequūtur speciem: ⁊ non ꝓueniunt ex aliqua de quattuor qualitatibus.

B Uirtꝰ sanatiua supnālis seu diuina.

Uirtꝰ nālis nō pōt sanare. Pria rō. Scōa rō. Scti ꝓprie nō faciunt miracula ſz deꝰ ad ꝑces eorum.

Uirtus sanatiua diuina nō est aliqua q̄litas dei: ſz ipsa substantia eius: cū in deo nihil sit ꝙ non sit deus. Prima vtꝰ sanatiua. ſ. nālis nō pōt esse in euangelijs: q⁹ papirus vel mēbrane ⁊ littere nullaꝫ virtutē hñt ad aliquid efficiendum. ¶ Jtē q⁹ si esset virtus nālis esset qualitas absoluta: ⁊ sem per maneret: ⁊ sic q̄cūq; ponerentur euangelia sup egros sanarentur: sed falsum est. Non pōt ēt esse in euāgelijs virtus supnālis: q⁹ illa non est nisi ipsa substātia diuina q̄ nulli cōicatur. Et hoc modo dicendum ēt de apl'is: ⁊ alijs viris sanctis qui faciebāt miracula: qō nō erat in illis illa virtus: per quā faciebant miracula: q⁹ illa est infinita: ⁊ nō pōt cōicari alicui creature. Et sic dicendū ꝙ ꝓprie sancti non faciebant miracula: sed deus ad preces eorum faciebat miracula. Et aliq̄n sine precibus vt daret eis maiorē auctoritatem: ad ostensionē glorie ei⁹. Poterat tn̄ deus dare alicui libro euāgelioꝝ vel oibus virtutē quādā scōm quā sanarentur egri: ⁊ illa esset vere in libro euangelioꝝ: ⁊ maneret ibi semp cuius semper esset absoluta ēt liber esset subiectum eius: ⁊ illa nō esset oio supernālis: q⁹ non erat ipsa virtus diuina: sed virtus in corpore real'r existēs ſz esset supernāliter causata: nec etiam esset oio naturalis: q⁹ nō insurgebat ex principijs nature. ſ. non ex aliqua de quattuor qualitatibus nec etiā esset vt⁹ specifica: q⁹ liber euāgelioꝝ non est alicui⁹ speciei nec in aliquo predicamento cū sit ens per accidens aggregans in se res diuersoꝝ predicamentoꝝ. Magis tn̄ diceretur supernaturalis q̄z naturalis. Jsta tamen virtus oi tempore sanaret: quandocūq; liber superponeretur egro. Et non est differentia an ille esset bonus vel malus: deuotus vel indeuot⁹: q⁹ cum illa virtus iam consisteret in illo libro: ⁊ non eēt res ratiōalis operaretur semper vniformiter: q⁹ nā semper est determinata ad vnum. Sole enim rationales potentie sunt ad oppositum. 9. meta. ⁊ possunt variare actum.

C

¶ Dicendum tn̄ ꝙ ista virtus non posset sanare a quolibet morbo: sicut non posset cecos illuminare nec mutilatis membra abscisa restituere: q⁹ illa virtus cōicata libro nō poterat esse infinita: q⁹ non est cōmunicabilis nature create. Jsta tamen que dicta sunt: ⁊ similia sicut mutos facere loqui: ⁊ suscitare mortuos sine infinita potentia non possunt fieri. Dicendum autē ꝙ cum per impositionē euangeliorum aliquis sanatur: non fit hoc per aliquam virtutē quā deus cōmunicet euangelijs: q⁹ nulla in mēbranis nec in litteris: sed fit per virtutem infinitam dei. Facit tamen illud impositis euāgelijs sup egros ꝓpter fidem eorum qui imponunt: velut ostēdat veritatem ⁊ dignitatem ipsius euangelij: vt sic magis prompti simus ad credendum ei: ⁊ ad obediendū preceptis eius. Sic enim apl'is datum est ꝙ cum imponerent manū super egrotos sanarentur. mat. 6. Impositio autem istarum rerum irrationabilium ad sanandum egros ab antiquo fuit. Nam Heliseus misit baculum suum ad ponendum super filium mulieris sunamitis mortuum vt suscitaretur. 4. regum. 4. ſz nō suscitat⁹ q̄ fortē fuit ꝓpter demerita giezi qui portabat baculum: vel ꝓpter aliam causam vt declaratum est eodē capitulo: si tamen hoc non consueuisset fieri vel non putasset Heliseus ꝙ per hoc poterat puer suscitari non misisset baculum. Sic etiam beatus Joānes fecit poni vestem suam super mortuos: ⁊ sic suscitati sunt. Ut patet in eius legēda.

D Rñsio ad scōm q̄situ qōnis.

¶ De euangelijs autem quare iuramus tangendo illa: ⁊ an liceat iurare super quedam euāgelia periculosa in quibus falsi iurans in breui moritur declarabitur. j. 5. capi.

E Quare iuramus tangēdo euā.

¶ Tangit autem hic Nicolaus in prohemio differentiam legis euangelice ab alijs: assignans quattuor differentias. Circa hoc tamen sunt valde multa dubia que presentem prologum ex cederent. de illis autem determinabitur in libro nostro de quinq; legibus.

¶ Explicit prologus Reuerēdissimi. D. D. Alphōsi de madrigal. hi spani episcopi abulensis. tam super Mattheum q̄z generaliter ad omnes euangelistas.

¶ Jncipit expositio Reuerēdissimi. d. d. Alphonsi episcopi abulensis super prologum primum beati Hieronymi super Mattheum.

Mattheus. Circa istos plogos Matthei ē diuersitas in biblijs: q⁹ quedā habent plures quedam pauciores. Nos autem exponemus hic quattuor: q⁹ nō solent plus reperiri de quorum ordine dicet. j. q. j. ¶ Jste ponitur hic primus: q⁹ vt cōiter in omnibus biblijs in quibus habetur primus ponitur sed in hoc non multum differt. ¶ Et diuiditur in duas partes. ¶ Q⁹ primo agitur de necessitate scribendi euangelū. ¶ Secūdo de numero euangelistarum. ibi. Cuius autem plures. Jsta in duas. ¶ Q⁹ primo ponitur quare sint quattuor euangeliste: assignando diuersas causas: ⁊ precipue comparando quattuor euangelistis quattuor animalia. ¶ Secūdo illa eadem ad xp̄m comparat. ibi. xp̄us vero. ¶ An omnes isti prologi hic positi sint beati Hieronymi: ⁊ quare ponuntur tot ⁊ quis est eorum ordo. Qō. j.

Questiū ꝑmus ꝑme qōnis.

A Rñsio ad ꝑmū q̄situ qō nis.

Queritur Circa primum an omnes isti prologi qui ponuntur h̄ sint beati Hieron. ⁊ quare ponūtur tot: ⁊ quis est ordo ipsorum. ¶ Ad primū dicendum ꝙ non ponitur communiter certus numerus ꝓlogoꝝ: sed q̄daꝫ biblie i quibus ponit vnic⁹. ſ. ille qui hꝫ h̄ vltim⁹: ⁊ incipit Mattheus ex iudea. alij libri hñt duos. ſ. illum ⁊ istum primum: qui incipit Mattheus cum primo. Alie habent quattuor. ſ. predictos duos ⁊ alium qui incipit Beatissimo pape damaso: ⁊ alium qui incipit plures fuisse.

Oēs ꝓlogi biblie sunt bti hier. ꝓria rō.

¶ Dicendus de omnibus ex hijs ꝙ sunt beati Hieronymi. ¶ Primo quia cōiter nullus prologus pōitur in biblia ni si beati Hieronymi: q⁹ cum ipse transtulerit eam tā nouū q̄z vetus testamentū in ea forma in qua habemus: non debuit poni aliquid alterius in ea: q⁹ non cōcordaret. Prologi autem Hieron. concordant: q⁹ per eos ipse declarat intentionem translationis, sue. vt. j. dicetur.

Scōa rō.

¶ Scōo ꝓ hoc ex stilo ⁊ genere scribendi. Q⁹ si quis cognoscat aliquid de genere scribendi doctoꝝ sacre scripture inter se valde differūt: ⁊ cuiuslibet stilus apparet differens esse a reliquo. Et sic omnes istos prologos constat esse Hieron. cū sint eiusdē stili ⁊ generis scribendi vsitati ab eo.

tertia rō

¶ Tertio ꝓ q⁹ isti prologi reperiuntur inter opera Hieron. Nā siquis legat libū epl'arum suaꝝ ⁊ libꝝ de illustribus viris: reperiet quosdā in epistolis ⁊ alios in alijs eius libris. Nā cōiter oēs prologi beati Hiero. sunt epl'e eius: vt ꝓ ex eis. ſ. q⁹ dirigebantur ad ꝑsonas illas q̄z ꝑcibus libros in latinū vertebat. Et sic duo plogi istoꝝ sunt epl'e ipsius Hiero. ad damasum papā. ſ. ille qui icipit Beatissimo pape: ⁊ alius qui icipit. Plures fuisse.

B

¶ Dicendū ꝙ ꝙ plogi Hiero. ſz cōiter sunt epistole eius: tn̄ aliq̄n ponunt: vt argumenta ad declarādū aliqd eoꝝ que in ipsis libris hñtur qbus ꝑponunt. Et cū Hiero. trāslaturus eēt libros diuersos sacre scripture rogabat a diuersis super hoc quibus ipse iterdū scribebat: aliq̄n se excusabat pp difficultatē: aliq̄n pp emulos. Qō cōiter facit in q̄libet plogo: aliq̄n tāgit aliqd eoꝝ que in ipsis libris hñtur. Jste epl'e non pertinebāt ad sacrā scripturā: q⁹ nō sunt ps eius. Q⁹ tn̄ Hiero. eā trāstulerat: ⁊ iste epl'e declarabāt cāz trāslatiōis: ⁊ interdū tāgebant alia ꝑtinentia ad itellectū ipsoꝝ librorum visum est Hieronymo appōere libris a se trāslatis q̄sdā istaꝝ epl'arū in ꝓncipio: vt per hoc saltem cognoscat qs libꝝ transtulerit: cū multe alie editiones solerent esse in eccl'ia: quibus cassatis ista que est Beati Hieron. recepta ē. Et maxie apposuit Hiero. istas epl'as q̄n faciebāt mltū ad itell'z scripture. Sic ꝓ de plogo galeato qui icipit vigintiduas lras: ⁊ ꝓponit libris regū. Jlle nāq; ē epl'a ad Paulū ⁊ Eustochiū: vt ꝓ ex ipso cū dirigunt verba ad Paulū ⁊ Eustochiū vt orent pro beato Hiero. ꝫ emulos. Et istū plogū ꝓposuit ipse oib⁹ libris sacre scripture: cū ait. Hic plogus scripturaꝝ q̄si galeatū, ꝑcipiū oibus libris qs de hebreo vertimus in latinū ꝓuenire pōt. Ut scire valeamus qcqd ex hos est: iter apocripha esse ponendum. Jsti plogi inq̄tū dirigunt ad certas ꝑsonas dicunt epl'e: inq̄tū vo ꝓponunt libris sacre scripture vocant plogi vl' phemia. Interdū aūt Hiero. apposuit aliqs plogos qui nō sunt epl'e: ſz ꝑt vocari argumēta ad hñdū itentionē in gñali eoꝝ q̄ in libro tradunt: vel saltē vt leui⁹ itelligant. Et isti prologi epl'ares siue argumenta que Hiero. apposuit

libris:

libris habētur cōmuniter in omnibus biblijs quasi sint de essentia ipsoꝝ librorum. cum ipse translator apposuerit. postea tñ aliqui curiosi legentes libros hiero. ⁊ reperientes aliqua. siue epistolas siue alia scripta que facerent gñaliter ad intellectum alicuius libri: ꝓposuerūt ea libris. Et ista est causa quare in quibusdā libris plures prologi q̄ꝫ in alijs habentur. ¶ Cuz autem querit quare tot sunt dicenduz q̄ ex eo qō non hñtur cōmuniter in oibus libris non videbatur esse oino necessarij: sunt tñ vtiles. Et colligit vtilitas sic. ga hic est principiū euangelistaꝝ gñaliter: ⁊ principium beati Matthei spāliter: ideo potuerunt poni ꝓlogi specialr ꝓ bto Matthēo. vel gñaliter ꝓ oibus euāgelistis. ꝓ bto Mattheo solo est hic vnus ꝓlogus qui incipit Matthe⁹ ex iudea in quo ponit declatio quorūdam pertinentium ad Mattheū soluz. Et iste prologus hētur in omnibus libris. Et erat totaliter necessarius: q̄ nullus liber est cui non debeat preponi aliqs prologus: vt cognoscat aliquid de eo in generali. ¶ Tres aūt sunt quātū ad omnes euangelistas. Et isti non erant taz necessarij: sunt tñ vtiles. Unus eoruz ponitur ad declarandū correctionē factam librorꝝ noui testamenti ⁊ translationē per hieroni. de quo est ille qui incipit Btissimo pape damaso. Alius ponit qui fuerunt illi q̄ post quattuor euangelistas conati sunt scribere euāgeliū: ⁊ q̄re non sunt recepta eorꝝ scripta: ⁊ est ille qui incipit. Plures fuisse. ¶ Ad tertiū cum querit quis sit ordo istorꝝ prologorum. Dicendū est q̄ illi tres prologi qui ptinent ad omnes euangelistas ꝓponantur: ⁊ qui pertinet ad soluz Matthe. subsequatur. ⁊ sit ꝓiunctus Mattheo. ¶ Istoꝝ triū est ordo non totaliter necessarius. ꝓponitur tñ iste in quo demōstratur quot sunt euangeliste: ⁊ subsequit ille in quo de correctione librorꝝ agitur. s. Beatissimo pape damaso: q̄ prius fuerunt libri quattuor euangelistaꝝ q̄ correrūperent ⁊ corrigerentur. Postea sequit ille in quo agitur de euangelijs reiectis que scripta sunt a ꝑsumptoribus. Et illud minus pertinet ad vtilitatē ⁊ intentionē euangelioꝝ: ideo subsequit prologus: tñ ille concordat in aliquo cum isto primo.

L Questiō scōm ꝑme qō nis.

D Questiō ctiuz ꝑme qō nis.

Prologus primus bti Hiero. ꝑbyteri in libros quattuor euangelistarum. Incipit.

Exposi tio lre.

MAttheus cū ꝓmo ꝓdicasset euāgeliū in iudea: volēs transire ad gentes. primuz euāgeliū scripsit hebraice: qō frībus a q̄bus ibat ad memoriaz reliqt. Sicut. n. necesse fuit ad ꝓfirmationez fidei euāgeliuz predicare: sic tō hereticos scribi. ¶ Circa lraz dī (Mattheus cū ꝓmo). Intentio hiero. in isto prologo est solū declare quare sunt q̄ttuor euangeliste ⁊ non plres: cū multi alij euangelia scripserūt. Et dī. (Matheus cū primo ꝓdicasset euangeliū in iudea). Predicauit Mattheus euāgeliū in iudea: ⁊ inter gētiles. s. in ethiopia prius tñ in iudea: iō dī cū ꝓmo ꝓdicasset in iudea. (volēs trāsire ad gētes). gentiles vocant gētes respectu iudeoꝝ: quia gens ꝓprie dicit ꝓgregationē multoꝝ hoiuz. Et h ptinebat ad totū mundū. Judei aūt lz eēnt vna gens. erāt tñ paruus ppl's ⁊ vnicus: iō nunq̄ꝫ vocāt gētes: sed reliquus orbis respectu iudeoꝝ vocat gentes. Sic dī malachie. p. Magnuz est nomē meū in gentibus ab ortu solis vsq̄ ad occasum. i. inter oēs gentiles ab ortu solis vsq̄ ad occasuz. Iste gētes q̄s trāsiuit Mattheus sunt ethiopes q̄ vocant nubiani. (Primus euāgeliū scripsit). Ante ipm nemo scribere cogitauerat nec de veris euāgelistis nec de ꝑsumptoribus: quia presumptores scripserūt post oēs q̄ttuor euāgelistas veros. Ipsi aūt q̄ttuor h ordine scripserunt. s. p̄ Mat. 2° Marcus. 3° Luc. 4° Joānes. vt ait hiero. j. in ꝓlogo qui incipit. Plures fuisse. ⁊ Aug. li. p̄ de ꝓcor. euāgelistaꝝ. (hebraice). Erat Matthe. iudeus. ⁊ scribebat iudeis: ⁊ in terra iudeoꝝ: iō hebraice scripsit. Quidā tñ dicunt q̄ postea ipsemet euāgeliū suū vertit in grecū. Et sic māserunt duo exēplaria ō manu matthei hebraeū ⁊ grecū. Sz istud dicit hiero. in li. de illustribus viris. c. de mattheo dubiū esse. Nā ipse vidit exēplar: matthei siue ipz scriptū in famosa bibliotheca cesariēsi quā fecit Pāphilus martyr. grecū aūt nō vidit. Jō raro doctores tāgunt q̄ mattheus scripsit grece: sz oēs asserunt q̄ scripsit hebraice. (qō frīb⁹ a q̄bus ibat ad memoriā relīqt.) s. Euāgeliū suū qō scripsit in iudea relīqt ibi frīb⁹. i. iudeis illis q̄bus ꝓdicauerat: q̄ vocant frēs. Et h fuit ad mēoriā. s. vt nō obliuiscerent ea q̄ illis ꝓdicauerat cū manerēt in scriptis. Uel dī ad memoriā sui vt recordarent eius. Nā Mat. recedebat de iudea in qua hēbat cognatos ⁊ amicos q̄bus nūc ꝓdicauerat: ⁊ ibat ad ꝓdicādū gētibus: de q̄bus nescie bat an reuersurus esset vnq̄ꝫ in iudeā: iō ad ppetuā memoriā sui voluit relinq̄re illis quoddā ꝑciosuz donū p q̄ nō obliuiscerent eius. Et istud fuit euāgeliū qō erat satis preciosuz: q̄ nullū añ h scriptū fuerat. Et erat ibi tota doctrina salutis. Sic solent amici recedentes ab inuicē ad lōgū tps tradere sibi mutuo dona memorabilia. vel q̄ recedūt dona dimittūt manētibus. Uocant frēs isti q̄bus Mattheus dimisit euangeliū dupl'r. Uno mō q̄ erant hebrei: ⁊ omnes hebrei vocant iter se frēs deuteronomij. xv. s. Si vēdit⁹ fuerit fr̄ tuus hebreus aut hebrea. Et intelligit de quocūq̄ hebreo. Sic ēt deute. 23. s. nō fenerabis frī tuo ad vsurā: sz alieno. Et p frēs intelligunt oēs iudei: p alienos intelliguntur gentiles. Nā hebrei nō dant sibi mutuo ad vsurā: sed xpianis ⁊ saracenis: quos reputāt alienos. Aliter vocant frēs ⁊ melius q̄ erāt xpiani: ⁊ oēs xpiani inter se debēt vocari frēs. vt ꝑz mat. 23. s. Oēs aūt vos frēs estis. Et ꝑm nolite vocare vobis sup terrā. Et ita apl's loquūtur. vt ꝑz Jaco. 2. s. Si aūt fr aut soror nudi sunt. i. si aliqs xpianus vel xpiana vestibus caret. Uenit aūt eis hoc nomē ex ꝓditione viuēdi: q̄ in ꝓncipio eccl'ie ꝓmittue oēs xpiani hēbant oia cōia: ⁊ diuidebant inter eos fm necitatē varia ipsoꝝ. ⁊ nemo dicebat q̄q̄ꝫ eē suū. actu. 4. Et q̄ ista est vita frum ex codē pie rectissime vocabāt xpiani frēs. (Sic. n. neče fuit ad ꝓfirmationē fidei euāgeliū ꝓdicari). Probat hic q̄ necesse fuit. q̄ Mattheus vel aliqs alius scriberet euāgeliū dicēs: q̄ sicut fuit neče ad fundationē fidei q̄ euangeliū ꝓdicaret per orbem: ita fuit neče illud scribi ꝓp hereticos ne possent calūniari. Accipit h ꝓfirmatio ꝓ fundatiōe vel formatiōe. Nā p ꝓdicationē fides fundat ⁊ formaf. i. gignit in hoibus. sic apl's dicit eis q̄bus ꝓdicat ad gala. 4. filioli mei quos iteruz parturio donec formet in vobis xps. i. formet fides xpi in cordibus vris. Fuit nečia ꝓdicatio ad formationē vel fūdationē fidei: q̄ fides ex auditu est ad ro. x. ⁊ nemo credat explicite nisi ab aliquo audierit: q̄ al's nesciet qd credēt. Sed in euangelio ptinet qd credendū est: iō neče fuit istud ꝓdicari ad fundationē fidei: vt per totū orbē fides fundaretur ⁊ plantaret sicut dixit Paulus. Ego plantaui: apollo rigauit. i. ego plātaui fidē predicando illā p̄ vobis. p̄ª co. 3. (Sic ⁊ p̄ hereticos scribi). Propter hereticos nō solū fuit neciū predicari euangeliū: sed ēt scribi: q̄ añq̄ꝫ aliqs sit hēticus ē fidelis: ⁊ h est per auditum fidei. Postea aūt volendo aliqd male intelligere ⁊ praue intellecta ptinaciter defendē efficitur hereticus. Et p̄ istos est necium scriptū fuisse euāgeliū: q̄ al's ad defensionē erroꝝ suoꝝ dicerent q̄ nō sic xps ꝓdicauerat sicut eccl'ia tz. Cū aūt euangeliū maneret scriptum non poterant negare: ⁊ sic nō calūniarentur.

¶ Quare Mattheus scripsit euāgelium. Qō. ij.

Queritur quare Mattheus scripsit euāgeliū: ⁊ an eēt neciuz. Aliqui dicūt q̄ non: qa aliqō tps fuit in quo nullū erat euangeliū scriptū: ⁊ tñ erat fides plena. s. tpe xpi. Jtez post xpi mortē mansit eccl'ia sine aliquo euangelio scripto vsq̄ ad tps quo recesserūt apli ō iudea. Et maxie inter grecos ⁊ latinos fuit eccl'ia maiori tē poze sine euāgelio q̄ꝫ Mar. ⁊ Luc. ibi scripserūt: vel quo usq̄ꝫ euāgeliū scriptū a Mat. i iudea extēderet ad eos: ⁊ tñ erat tunc fides pfecta: ⁊ nō videbat neciuz euāgeliū scribi: q̄ al's xps viuēs ꝓuidisset de h vel apl's imediate post mortē eius. Qō nō fem est: q̄ nō erat neciuz. ¶ Dom q̄ neciuz fuit scribi euāgeliū vt sciremus qō credēdū esset: ⁊ nō elaberent de memoria nra ea que ꝓdicata fuerāt: ⁊ vt hētici non hērent locū calūniandi nobis: de q̄ magis. j. dicet. Jō cū nemo adhuc scripsisset Mat. añ oēs scripsit. Et forte nō ita cito scripsisset nisi trāsiturus eēt ad gētes: de q̄z regiōib⁹ ne sciebat an aliq̄n rediturus esset. Jō añq̄ꝫ recedēt: voluit euāgeliū qō predicauerat reliquere scriptū in iudea. ¶ Ad p̄m cū dī ō tpe xpi: dom q̄ nūc nō erat scriptū euāgeliū. p̄ q̄ nō dū erat tps. Nā ea q̄ xps faciebat ⁊ dicebat scribēda erant in euāgelio: ⁊ q̄ nōdū xps cōpleuerat actiōes suas nec apparebat adhuc ad quē finē reꝝ sue puēture eēnt. nō erat ne-

Opinio alioꝝ

A Rñsio ad ꝓmā rōnez i oppositiuz.

ꝓma ratio.

B Rñsio ad ꝑmrōnez i oppositiuz.

ꝓma ratio.

2ª ratio

cesse adhuc scribi. ¶ Scõo q2 euãgeliũ ꝓncipaliꝝ scriptum est ad tollendũ dubiũ de eis q̃ credenda sunt ꝛ facienda ne heretici ꝓia assererent: tpe tñ xpi nõ hẽbat locũ h̃: q2 ipse q introducebat legẽ poterat certificare de oib9 nullo scripto exãte. ¶ Tertio q2 euãgeliũ debuit scribi ad memoriã eoꝝ q̃ crederent: iõ videbaꝫ ꝑus debere fidẽ introduci q̃ scribe ret liber ꝑ quẽ hẽret memoria de credẽdis: ideo viuẽte xꝑo nõ scriptũ est q̃ q̃.

3ª rõ

4ª rõ.

¶ Quarto q2 xps noluit sibi assumere aliquẽ honorẽ añ mortẽ: nisi eũ qui nec̃ius erat ad introducendũ legẽ ꝛ ad salutẽ nr̃az. s. q2 aliq̃n faciebat miracula in q̃bus valde honorabãt eũ turbe: ꝛ tñ illa nõ erãt vt aliquez honorẽ inde xps ꝓsequeret: sed vt crederet dictis suis. Sic .n. dixit Jo. 5. Opera que ego facio testimoniũ ꝓhibẽt de me. Rõ est: q2 deus voluit q̃ totũ honorez q̃ exhiberet xꝑo hoi ipse mereret per actus suos. Et lz xps inquãtũ erat deus ꝑ quẽlibet actũ posset mereri in infinitũ: tñ meritũ suũ ꝓpter ꝑm diuinã ordinationẽ fuit ꝑ mortẽ. ꝛ tunc meruit oẽm honorẽ humanitatis sue. s. q̃ eẽt ꝑm q̃ erat hõ dominus oiuz hominũ. Nã solũ post resurrectionẽ dixit data est mihi ptãs in celo ꝛ in terra Mat. 28. Qõ nunq̃ dixerat añ mortem. Scriptũ tñ esse librũ noie xpi in quo ipse oñderet legislatoꝛ ꝛ tenere lex sua in veneratiõe erat magnus honoꝛ eius: ꝛ ꝯz hũanitatẽ in qua apparuerat legislatoꝛ. Jõ non decuit scribi librũ euangelioꝝ xꝑo viuẽte.

5ª ratio.

¶ Quinto q2 xps quã do vixit seruauit ad vnguẽ legẽ mosayca. Nõ videbaꝫ autẽ q̃ eo viuẽte esset scripturus librũ legis sue: cũ ipse obseruaret aliã que in multis repugnabat legi sue: q2 per h̃ videret aliqualiꝝ diminui auctoꝛitas eius.

6ª ratio.

¶ Sextus q2 tũc fuit cõueniens scribi librũ legis q̃n lex ꝓfirmata erat ꝛ obligabat. Lex tñ xpi nõ cepit obligare eo viuẽte: sed post mortẽ suaz: iõ cõuenientius fuit scribi librũ legis. s. euãgeliũ post mortez eius.

7ª ratio.

¶ Septimo q2 nullus euãgelistaꝝ xꝑo viuente auderet scribere q̃cq̃ nisi ex mandato xpi. ipse tñ nihil scribi mãdabat. iõ nihil scriptũ est.

¶ Octauo q2 ẽt si relinqueret cui libet de apl'is vel discipulis xpi facultas scribẽdi euãgeliuz non auderet: nec talia scripta nobis ꝓfecissent: q2 añ mortẽ xpi apl'i fuerunt viri iperfecti ꝛ simplices: nõ intelligentes ea q̃ xps eis dicebat: sicut q̃n dixit illis de fermẽto phariseorũ: putauerunt q̃ loqueret de panibus. Mat. 16. Et quãdo xps ꝓponebat ppl'o aliq̃s parabolas ipsi nõ intelligebant: sed petebant postea a xꝑo q̃ eis decl'aret. Mat. 13. aliq̃ etiã ante passionẽ xpi. s. ipsa nocte passionis dixit eis xps q̃ non intelligebant: sicut q̃n dixit eis xps. Modicũ videbitis me ꝛ iterũ modicũ ꝛ nõ videbitis me: nesciebant qd esset illud modicũ quo usq̃ xps decl'auit Jo. 16. Multa ẽt xps dixit discipulis que nũq̃ eo viuente intellexerunt: sed post resurrectionẽ suã. Sic cũ dixit soluite tẽplũ h̃: ꝛ in triduo reedificabo illud. Et dr q̃ discipuli post resurrectionẽ: intellexerũt q̃ dixisset istud de tẽplo coꝛporis sui Jo. 2. q̃si dicat añ resurrectionẽ: nũq̃ intellexerũt de quo loquutus fuisset. Cum ꝯ apl'i tũc nõ intelligerent v̈ba xpi a foꝛtiori nec possent cõuenienter illa scribere: ꝛ per seipsos fcã ꝛ dicta illius ordinare: q2 h̃ ptinet ad euz qui plene intelligit ea de q̃bus scribit. Jdeo nõ debuit euãgeliũ scribi añ xpi mortẽ. Et ista est causa multũ efficax. Nã christus de se nihil scripturus erat: vt declaratum est ꝑcedenti ꝓlogo in. q. xxvj. Quod autẽ apostoli essent tã simplices tpe toto quo fuerũt cũ xꝑo: cã fuit: q2 pfectio eoꝝ nõ fuit per v̈ba que xps eis dicebat: q2 illa erant sicut v̈ba vnius predicatoris: sed per spũm sanctũ operantẽ in coꝛde qui subito hoiem perficit. Et h̃ nũq̃ habuerunt apl'i vsq̃ post xpi ascensionẽ in die pentecostes cũ spiritus scũs venit super eos actu. ꝑ. Jlle. n. abstulit oẽm iperfectionem. Que autem fuerint iperfectiones apl'oꝝ añ pentecostẽ: ꝛ qũo ablate sint declaratũ est numeri. 28. vbi agit̃ de pentecoste iudeoꝝ. Non ergo debuit aliquis apostoloꝝ vel alioꝝ scribere euangeliũ vsq̃ post pentecostez: vt sciret qd scriberet ꝛ nõ posset errare dirigente spũ scõ.

¶ Ad secundũ cum dr q̃ ecclesia post xpi mortẽ mansit aliquanto tpe sine euãgelio: dicendũ q̃ tunc non erat nec̃ium: ꝛ tamẽ eo tpe quo cepit esse nec̃iuz ceperunt illud scribere euangeliste. Ratio autẽ quare nõ esset imediate necessariũ post xpi mortẽ fuit triplex.

¶ Prima q2 oẽs apl'i erant tunc i iudea ꝛ ibi solũ erant xpiani. Unde si aliq̃ dubium super fide nasceret per apostolos poterat satisfieri nullo existente libro. Cum autẽ apostoli debuerunt diuidi per totũ oꝛbẽ relicta iudea poterãt oꝛiri dubia sup fide: ꝛ nõ poterat tunc recurri ad eos: ideo anteq̃ ipsi recederent conueniens fuit scribi euangeliũ. Et istaz causam tangit hic Hiero. dicens q̃ cum Mattheus transiturus esset de iudea ad gẽtes scripsit euãgelium: ꝛ reliquit illud in iudea.

¶ Scõa cã fuit q2 euangelium ꝓncipaliꝝ scribit̃ ad memoriam vt non obliuiscanꝫ ea q̃ne xps ꝓdicauit. Sic dixit hic Hiero. q̃ Mattheus euangelium ad memoriã fratribus reliquit. Tẽpoꝛe tamen quo apl'i erant in iudea oẽs xpiani erant de iudeis: ꝛ illi viderant christũ: ꝛ audierant eum ꝓdicantẽ: vel saltẽ plurimi eoꝝ: vñ nõ poterant obliuisci gesta ꝛ dicta tã famosa q̃ ipsi xp̃m facientẽ ꝛ dicentẽ viderant. Jdeo non erat tũc necesse scribi euangeliũ. Cum autem fides per alias oꝛbis partes diuulganda fuit in illis gentibus que xp̃m non viderãt nec audierant: cõueniens fuit q̃ scriberet euangeliũ vt maneret gentibus ad cognitionẽ fidei. ꝛ ad memoriã eoꝝ que ꝓdicabantur.

¶ Tertia cã fuit q2 euangelium lz sit omnibus necessariuz: maxime tñ erat necessariũ eis qui ꝓdicaturi erant illud. Et tñ tempoꝛe quo erant apl'i hierosolymis erant ipsi apl'i ꝓdicatoꝛes: ꝛ non indigebãt euãgelio scripto: ad h̃ vt ꝓdicarent. Naz ipsi omnia mente scibant: tũ q2 viderant illa christuz dicentẽ ꝛ facientẽ. tum q2 per spiritum sanctuz fuerant docti de oibus que nec̃ia erant ad fidei fundationẽ: ita vt nullo libro opus esset illis.

¶ Quare btũs Mattheus transiuit ad gẽtes: ꝛ que sunt ille gentes ad quas transiuit.

Questio. iij.

Queritur quare beatus Mattheus trãsiuit ad gentes: ꝛ que sunt ille gentes ad q̃s transiuit.

¶ Ad ꝑmũ dicendum q̃ Mattheus ꝓdicauit euangelium in iudea cũ ceteris apostolis. Et cũ esset diuulganda fides per totuz oꝛbem mandato xpi apl'i diuiserunt ĩter se ꝓuincias: ꝛ euenit vna ꝓuincia btõ Matthẽo: iõ debuit ire ad ꝓdicandũ in illã.

¶ Ad scõm dicendũ q̃ gẽtes iste fuerunt ethiopes inter quos ꝓdicauit Mattheus: vt Hiero. ait in libro illustrium viroꝝ. c. matth. ꝛ patet in legenda eius quã tenet eccl'ia. Sunt autẽ isti ethiopes australes vltra egyptũ versus meridiẽ. Naz cũ quis ꝓcedendo de terra iudee in egyptũ. s. ex parte aq̃lonis in austrũ transibit totã egyptũ ꝑm latitudinẽ ꝓcedet vltra versus meridiem per quedã deserta arenosa nullius habitationis: in quibus est via viginti dieꝝ. ꝛ tunc peruenit̃ ad ethiopiã. Et vocaꝫ illa pars ethiopie nubia. Nã ethiopia est nomẽ multarũ gẽtium: quarũ quedã sunt in asia: quedã in affrica. Jsti nubiani receperunt fidẽ a beato Mattheo in qua manẽt vsq̃ hodie: lz parua cõmunicatio sit eis cũ eccl'ia romana: iõ in cerimoniis multũ differunt ab eccl'ia latina. Pertinuit quõdaz illa regio ad patriarchaz alexandrinũ. Sed alexãdria cepit esse saracenoꝛuz ꝛ terra palestine: ꝛ antiochie cessauerunt illi tres patriarchatus saltẽ quãtum ad rem: lz maneant nuda noia. s. alexandrinus hierosolymitanus ꝛ antiocenus. Manent ergo nunc per se nubiani cũ ꝓlatis suis: ꝛ in cerimoniis illis quas ab antiquo habuerũt cum adhuc maneret patriarchatus alexãdrinus ꝛ floꝛeret eccl'ia in egypto.

¶ De ista ethiopia nubiaꝝ fuit ille eunuchus regine candacis. regine ethiopuz q̃ venit in hierusalem adoꝛare in tẽplum salomonis. Et cũ reuerteret in curru suo Philippus ꝓdicauit ei: ꝛ baptizauit ipsum. Actuũ. 8. Et h̃ ꝓsonat dictis: q2 ille vt reuerteret in terrã suã reuertebaꝫ per viã azoti ꝛ gaze: ꝛ c. ꝛ illa est via vsq̃ hodie a iudea in egyptuz ꝛ iudee versus terrã nubianoꝝ. Hoc idem testati sunt ipsi nubiani in quadã epl'a quã sedi apostolice direxerunt tpibus nr̃is: dicentes de terra illa fuisse eunuchũ regine candacis.

¶ Quare apl'i recesserũt a iudea.

Questio. iij.

Queritur vlterius occasione huius quare alij apl'i recesserunt de iudea. Dicendum q̃ post mortẽ xpi apl'i maserũt magno tẽpoꝛe in iudea: ꝛ sic opus erat.

¶ Primo q2 eccl'ia debebat ꝓncipaliter fundari ibi vbi xps passus fuerat ꝛ ꝓdicauerat: vt videret eccl'ia super ipm fundata. ꝛ ab opibus ꝛ verbis eius sumpsisse initium.

¶ Secũdo q2 facilius erat ibi fundari eccl'iaz q̃z alibi eo q̃ iam iudei viderant oia gesta xpi. ꝛ facile erat fidez in eis foꝛmari: sicut scm̃ est. Qõ non esset ita facile in aliis gẽtibus que xp̃m non vidissent aliquid dicentẽ aut facientez: q2 oꝛtebat ibi noua poni fundamenta.

¶ Tertio q2 xps ꝓncipaliꝝ venerat ꝓpter iudeos cũ ex ipsis natus fuisset: ꝛ consequenter

2ª causa

3ª causa

Qõ. iij.

A Rñsio ad ꝑmũ quesitũ qõnis.

Rñsio ad scõz q̃situm qõnis.

qui sint ethiop.

Qõ. iiij.

A Rñsio ad quesitũ qõnis. apl'i mãserũt in iudea ꝑ mõtẽ

ꝑma rõ

scõa rõ.

tertia rõ

Ł Rñsio ad 2am rationẽ in oppositũ

Nõ fuit necessariũ scribi euãg. immediate pᵒ xpi mortẽ.

ꝓma rõ.

consequenter pp alias gentes. Naz ipse dixit. Non suz missus nisi ad oues que perierunt domus israel. Matthe. 15. s. Principaliter ꝓpter israelitas. Ideo iustuz erat vt ꝑmo predicaret eis vt fundaret ecclesia in ipsis: z inde deriuaret salus ad totū orbem: q3 sicut xp̄s dixerat. s. salus ex iudeis est
4ª rō. Jo. 4. ¶ Quarto q3 xp̄s post ascensionē suam ita instituerat. s. vt apli ꝑmo p̄dicarent in iudea z in samaria: z deinde in toto orbe actuū p̄. s. Eritis mihi testes in hierusalē: z iudea: z samaria: z vsq3 ad extremū terre. Jta fecerunt aposto li. Nam prius predicauerunt in hierusalez. Et predicabant omnes apli. vt patet actuū. 6. qñ constituerūt diaconos ad ministerium mensaz. Et dixit Petrus nomine oiuz aposto lorum. Non est equū nos. s. apostolos relinquere verbū dei z ministrare mēsis. Ideo sequit q ꝑposuerunt illi officio se ptem diaconos: z ipsi. s. apostoli insistebant verbo predicationis. Hoc durauit aliquāto tempore quousq3 congregata est magna multitudo xp̄ianorum in hierusalē: z manebant in oratione: z insistebant predicationi: z hēbant oia cōmunia. actuū, 2°. z. 4. Postea inceperūt apostoli mittere aliqs de discipulis qui predicarent per totā iudeam: z conuertebantur multi ad xp̄m. Post ꝫ miserunt alios in ciuitates samaritanorum: z conuersi sunt plurimi de samaritanis. Et interim manebant omnes apli in hierusalem tāq3 in capite z fundamento ecclesie: z soli discipuli de mandato eoz ibant per iudeā z samariā. vt patet actuū. 8. s. Cum audissent apostoli qui erant hierosolymis: qa recepit samaria verbuz dei: miserunt ad eos petrū z Joānem: vt imponeret eis manus z acciperet spiritum sanctū. Ex quo apparet q apli nōduz iuerant in samariaz. z ob ꝫ licet baptizati essent samaritani non acceperant spūm sanctū in aliquo signo visibili qui dabatur per impositionē manuuz apostolorum z non aliorum saltem a principio. Et ꝫ dicitur in eodē. c. s. nonduz in quēq3 eorum venerat spūs sanctus: sed baptizati tantū erāt in nomine Jesu. Et ob ꝫ omnes apli miserunt Petrum z Joānē qui erant apostoli. Et tunc dicit q per impositionē manuū ipsorum venit spūs sanctus super samaritanos. ¶ Quinto
qnta rō quia in principio ecclesie oportebat nasci aliqua dubia que non poterant diffiniri nisi per generale concilium: conuenientibus apostolis in vnum oportuit manere simul eos aliquāto tempore. Patet ꝫ de dubio illo famosissimo. s. an obseruāda essent legalia cum euangelio: quod per oēs apostolos in concilio gñali diffinitum est. actuū. 15. Alias similes dubitationes diffinient que non ꝓsequenter tollerent nisi per oēs simul: vt magis ipsi ecclesie satisfactū esset: z vt non essent scismata. s. si quedam eccl'ia particularis obseruaret vnuz z alia aliud. Et ob ꝫ diffinitio per concilium super legalib⁹ placuit apostolis z toti ecclesie mittere diffinitionez illaz xp̄ianis qui manebant antiochie. actuū. 15. Nam illa erat terra que prō tunc longius stabat a hierusalem de omnibus illis
ꝫ Necessit apl'os ꝙ mūdū dispgi. qui fidem susceperant: cū nondum fidem suscepissent nisi iudea z samaria. ¶ Consumatis hȳs decuit: imo necesse fuit apostolos dispergi per totum orbem. ¶ Primo q3 christus eis mandauerat q essent testes eius vsq3 ad vltimuz terre. actuū. p̄. z Marci. 16. dicitur. Jte per vniuersuz orbez z predicate euangelium omni creature. i. omnibus hominibus.
ꝑª causa Et vt conuenientius fieret: diuiserunt inter se totum orbez per duodecim partes siue ꝓuincias: iuxta numerum ipsoz apostolorum: z illas prouincias inter se sorte diuiserūt. Prouenit autem tunc beato Mattheo ethiopia quantū ad partem nubianorum: z beato Jacobo hispania: z beato Thome terra iudeorum: z beato Simoni terra egypti: z btō Andree terra grecorum cū quibusdā adiacentibus: nā in achaia predicauit. Et sic de oibus alīs apostolis. Nam venerūt illis in sorte prouincie ille in qbus predicauerunt. de qbus patet ex histoīs singulorū Beato Paulo non fuit assignata tunc aliqua prouincia. Aliqui volunt q ꝫ fuerit: q3 quādo Paulus cōuersus est ad xp̄m fuerat iam facta diuisio ꝓuinciaz per sortes: z apostoli singuli iuerūt in sortes suas. Sed falsum est: q3 quādo Paulus cōuersus est z fact⁹ est apostolus: adhuc manebant apostoli in hierusalem: z manserunt postea multo tēpore: vt colligitur ex actibus apostolorum: licet contra hoc videat esse qō habetur ad gala. prio s. Alium autem apostoloz vidi neminē: nisi Jacobum frem domini. De quo qō possit stare decl'abitur eodē. c. ¶ Causa autem quare Paulus non habuit aliquā determinatam prouinciam fuit: q3 spiritus sanctus prohibuit dicens q deberet Paulus segregari a ceteris: vt patet actuū. 13. s. Dixit spiritus sanctus. Separate mihi Barnabam z Paulum in opus ad qō assumpsi eos. Ideo cum Paulus nō acceperit aliquam prouinciā specialiter: accepit totuz mundū ad predicandum: ideo vocatur ipse doctor gentium. j. ad Timo. 2° s. Ego positus sum predicator z apostolus veritatez dico in xp̄o z non mentior doctor gentium in fide z veritate. Et ali quando vocatur magister gentium. j. ad Timothe. p̄. s. Per euangelium in quo positus sum ego predicator z apostolus z magister gentiū. Et ob ꝫ Paulus predicabat in sortibus aliorum apostolorum. Naz Jacobo maiori data est hispania Paulus tamen dixit se illuc iturū ad predicandū. ad roma. 15. s. Cum in hispaniaz proficisci cepero: spero q ꝓteriens videam vos. Et sic saltem proposuit illuc ire. An vero illuc iuerit vel impeditus fuerit. eo. c. dicet. Constat tamē ad prō positum nostrum q non putabat sibi illicitum esse predicare in sortibus alioz apostolorum. Sic etiā terra iudee ꝓuenerat sorte Jacobo minori qui frater domini vocat. ad gal. p̄. z illum statuerunt apostoli ep̄m hierusalez: predicabat tamen Paulus in tota iudea. sic dicitur ad roma. 15. Jta vt a hierusalem per circuitum vsq3 ad illyricū repleueriz euāgelium christi. Etiam Andree achaia in qua p̄dicauit z mortuus est. z tamen ibi predicauit Paulus. Patet ad ro: 15. s. Probauerunt enim macedonia z achaia collationē facere in pauperes sanctoz. Sic etiam corinthȳ in achaia erāt: vt ait Hieronymus in argumēto super epistolaz ꝑmam ad corin. z tamen Paulus predicauit longo tēpore corinthi. scripsit eis duas epistolas. Jtalia quoq3 pertinebat ad Petruz cum transtulerit sedem suam in vrbem rome: z tamē ibi predicabat Paulus: z erant ambo simul tempore Neronis. Et sic Paulus laborauit plus q3 alī apostoli: q3 in plurib⁹ prō uincīs predicauit: z plēs ad xp̄m conuertit: sicut ipse dixit. Plus ego oibus laboraui non ego: sed gratia dei mecū. p̄ª corinthi. xv. ¶ Scōa causa recedēdi de iudea fuit incredulitas iudeoz. Nam postq3 conuersi fuerūt multi de iudeis ceteri obstinati sunt effecti. Et ꝙ predicaret eis nolebāt credere: sed potius persequebant predicantes. Et tunc deus reuelauit apostolis q recederent de iudea. Sic enim dicitur actuū. xiij. q dixit Paulus iudeis. Vobis oportebat ꝑmuz loqui verbum dei. Sed quoniā repulistis illud: z idignos vos iudicastis eterne vite: ecce conuertimur ad gētes. Sic enim precepit nobis deus. Et tunc posite fuerunt sortes: vt supra dictum est: nec mansit aliquis apostolus in iudea nisi Jacobus minor: qui longe ante ꝫ fuerat constitutus episcopus hierosolymitanus.
2ª causa. ¶ An necessarium fuerit q euangelium scriberetur ꝓpter hereticos. Quō. v.

Questio. v.

Queritur vlterius an euāgeliū fuerit necessariū q scriberetur ꝓpter hereticos: vt hic dicitur. ¶ Ad intelligentiā huius considerandū q heresis circa fidē est duplex. Quedam vocatur infidelitas: quedaz heresis. Jnfidelitas est in eis qui fidē non recipiunt: sed negant esse verum id qō in libris sacris asseritur. Et ꝫ accidit dupliciter. Uno modo in illis qui extra fidē nati sunt: vt iudei: saraceni: pagani. Alio modo quātum ad eos qui aliquādo crediderunt: sed postea a fide recedūt per apostasiam: sumendo ritū iudaicum vel machometanū: vel si nullus eorū accipiendo vellint negare aliqō eorum que in sacris libris traduntur dicentes scriptorē mentitum vel potuisse mentiri. Et ista apostasia est grauissimū peccatorum. ¶ Heretici sunt qui nihil negāt de libris sacre scripture: s3 ipsos libros peruerse intelligendo causant cōclusiones erroneas cōtra doctrinā vniuersalis eccl'ie: z dicunt illas conuenire magis sacre scripture z veritati q3 id qō tenet eccl'ia. Et sic est i eis error: q3 male intelligunt. Et est pertinacia: q3 praue intellecta obstinate cōtra totam ecclesiā defendunt. Et istud 2ᵐ est ꝓpie de ratione heretici. Nam si quis erret etiā in multis dū tamen non pertinaciter defendat hereticus non est.
ꝫ Hic autē cum dicitur q euangelium fuit necessariuz ꝓpter hereticos potest large accipi hēsis tā prō infidelitate z apostasia: q3 prō heresi stricte sumpta. ¶ Nam contra oēs istos fuit necessariū scribi euangelium. De infidelibus patet: qa illi videntes fidē christi valde crescere z templa sua destrui: calūniabantur multa contra fidem. Prō qbus fuit necessa-

A Rñsio ad q̄stū qō is

hēsis duplex.

Hereticus qs sit.

B Nece fuit scribi eua.

ꝑma rō.

ꝑma oppō

riū euangeliū. Sicut patet de porphirio ⁊ alijs qui dicebāt q̄ christus non erat deus: nec volebat predicare se eē deū:
Scōa oppō discipuli tamen eius vt eum honorarent dixerūt ħ. Et dixerunt q̄ christus non iusserat idola destrui: ⁊ vnicum deum coli. Q̄ cum esset vir sapiens nullum deor̄ coli vetaret. ſz
Ctia oppō. q̄ finxerunt ħ discipuli sui: ⁊ maxime Petrus. Etiam dixerunt q̄ christus scripsit quēdam liborum petro ⁊ paulo discipulis suis: in quo continebantur artes ille per quas ipe fecerat miracula. De hijs Augusti. lib. p̄. de concor. euangelistarum. Jsta nos nesciremus repellere: nisi cōstaret nobis
C de gestis christi per euangeliū. ¶ Primum patet esse falsuz
Jmprobaf pma oppō. q̄ christus dixit se esse filium dei: ⁊ voluit ostendere ex operibus q̄ erat deus. Jo. v. ⁊ voluit q̄ predicaref esse deuz cū dixit q̄ baptiçarētur omnes homines in. n. p. ⁊ f. ⁊. ſ. ſ. mat. 18. ¶ Secūdum patet esse falsum: q̄ christus vetuit coli
Jmprobaf Scōa oppō. idola ⁊ omne aliud preter deum vnicū. Matthe. 4. Quando dixit ei diabolus q̄ adoraret eum. Ille ait. Scriptum est
Jmprobaf tertia oppō Dominum deum tuum adorabis: ⁊ illi soli seruies. ¶ Tertium patet esse falsum. Nam Paulus nunq̄s fuit discipulus christi viuentis: q̄ post mortem christi Paulus conuersus est. actuū. 9. Propter istas ⁊ similes calūnias infideliuz necesse fuit scriptum esse euangeliū. ¶ Quarto propter calū-
Scōa rō. niam quam faciebant de moribus christianor̄ dicentes eos pessimos viros ⁊ inhumana flagitia cōmittere comedendo homines. Ad ħ sicut calūniati sunt infideles cōtra xp̄ianos apud lugdunū in francia: ⁊ occisi sunt multi de christianis. vt patet lib. v. eccl'iastice hist'orie. Et ob ħ dicebāt legē christianorum esse imundam ⁊ pessimaz. ⁊ non esse tolerādaz in orbe. Jstas calūnias sepe faciebāt infideles contra xp̄ianos: vt inuit beatus Petrus. j. pet. 2. ſ. Conuersationem vestram inter gentes habētes bonā. vt in eo q̄ detractant de vobis tāq̄s de malefactoribus: ex bonis operibus vos considerantes glorificent deū. ⁊. j. Pe. 3. ſ. Cū modestia ⁊ timore conscientiam hñtes bonam. vt in eo q̄ detrahunt de vobis confundant̄ qui calūniantur vestrā bonā in christo cōuersationē. Ut ergo non haberent locū iste calūnie: oportebat ostendi legem xp̄ianorum esse mundā: rationabilem: ⁊
Tertia rō. honestissimam. Et ħ non poterat fieri nisi per euangeliū in quo est lex nostra. ¶ Tertio fuit necessariū propter infideles vt conuerterent̄ ad christum. Q̄ō fieri non poterat nisi predicādo eis facta xp̄i. ſ. quid credendū esset: ⁊ quare credē dum esset. ſ. q̄ christus qui illa dixit erat deus. ⁊ ħ probaba
Quar. rō. tur ex opibus eius. Jsta aūt oia sunt in euāgelio: ideo oportebat illud haberi ꝓpter infideles. ¶ Quarto cōueniebat ħ pp apostatas a fide. Nā per euangeliū apparet que est fides illa a qua recesserūt. Si aūt non esset euangeliū dicerēt christianos tenere errorē in fide ⁊ iniquitatē in moribus: ⁊ ob ħ recessisse a ritu eor̄. Et cū xp̄iani dicerēt illud esse fſz: calūniarētur apostate: ⁊ nō appareret an iuste deseruissent cultum. Nunc aūt cum in euangelio sit credendū: ⁊ qd agē
E dum sit xp̄iano constabit de apostata: qd est q̄ reliquerit.
Quita rō. ¶ Quinto erat necessariū pp hereticos ꝓprie sumptos: q̄ illi conant̄ omni tēpore cōtra catholicā eccl'iaz. Et si euāgelium nō esset scriptū ad defensionem error̄ suorum: dicerēt xp̄m aliter predicasse q̄s eccl'ia nūc teneret. Cū vero euāgelium nunc scriptū est: nō est locus calūnie: cum ꝓstet illud euangelium mansisse a p̄ncipio eccl'ie: ⁊ illud p̄dicasse apostolos. ⁊ totā eccl'iam susc̄episse. Q̄ō aūt calūniarent̄ ħ heretici si non esset euangeliū scriptū p̄z: q̄ alias maiores calūnias faciunt. Nā ad defensionē error̄ suorū ēt aliqua falsa euāgelia noie apostolor̄ scripserūt: in q̄bus errores suos inseruerunt: vt tangit hiero. j. in prologo qui incipit. Plēs fuisse: ⁊ fuit necessitas pp duo. Primo ad cōuincendos hereticos falsa tenere ex ipso textu euāgelij. Scōo ad defendendum fidē catholicā q̄n vellent illā impugnare asserēdo dogmata sua vera esse: ⁊ nos falsa sentire.
Qō. vj. ¶ An non existentibus hereticis fuit necium euangelium
A propter credentes. Questio. VI.
Rñsio ad q̄stū qōis. **Queritur** vlterius an non exñtibus hereticis fuit necium euangeliū pp credentes.
Necē fuit scribi euā ¶ Dicendū q̄ sic. ¶ Primo pp memoriā: q̄ per longa tpa quibus durabit eccl'ia si nō fuisset euangeliū scriptum iam
B oblioni traditū esset. Sic dixit hic hiero. q̄ Matthe. euā
Prima rō. gelium fribus ad memoriā reliquit. ¶ Scōo ad deuotionē
Scōa rō. nram mouendam. Naz si nos nesciremus facta xp̄i dato q̄ crederemus in eum non toto affectu incitaremur: sicut nūc cum gesta eius legimus que magnifica sunt. ¶ Tertio pp
C doctrinam mor̄: q̄ xp̄s non solum oñdit nobis qd credendum esset: sed ēt qd agenduz. Et ista in euangelio tradunt̄.
3ª ratio. ¶ Quarto pp tollenda dubia: q̄ etiā inter credētes dubia
D multa orīri p̄nt tā de fide q̄s de opationib⁹: nisi eēt euāgeliū
4ª rō. in quo certificamur de hijs que sunt maxime necessaria.

¶ Cū aūt plures euāgeliuz scripserint. quattuor tantum hñt auctoritatis testimoniuz: quia p quattuor mundi ptes fidem nunciant trinitatis: ⁊ sunt quasi q̄ttuor rote in quadriga dominī: que vehit eum per predicationē euangelij: ⁊ genus hūanuz quadrifida morte pemptū: eor̄ erat p̄dicatiōe viuificandū: vñ ⁊ alior̄ euangelia deciderunt nec recepta sunt: quia nolebant prefinituz numerū cassari propter virtutem sacramenti.

A ⌊ ¶ Cum aūt plures ⌋. hic ponit 2ᵐ. i. de numero euangelior̄ quare sint q̄ttuor ⁊ nō plures: ⁊ dī ⌊ cū autē plēs euāgelium scripserint ⌋. ſ. multi preter istos q̄ttuor. Nā fuit vnū euangeliū qd vocabaf egyptior̄: ⁊ alia fcā ab hereticis sub
Expō littere. noibus apl'orum. ſ. Matthie: Thome: ⁊ Bartholomei: ⁊ singulorum alior̄: ⁊ euāgelium Basilidis: ⁊ Appelles: ⁊ Esichij: ⁊ Luciani: ⁊ alior̄ multorum. vt ait hiero. j. in ꝓlogo qui incipit. Plēs fuisse. ⌊ q̄ttuor tm̄ auctoritatis hñt testſſ monium ⌋. i. licet multi scripserint euangelia: non daf oib⁹ auctoritas: sed solis q̄ttuor. ſ. quattuor tm̄ habent testioniū auctoritatis. i. eccl'ia de solis quattuor testificaf q̄ habeant auctoritatē ad ħ q̄ eis credaf. Uel quattuor hñt auctoritatis testimoniū. i. habēt auctoritatē testificandi de oibus. Et vtrunq̄ est verū. ⌊ q: per q̄ttuor mundi ptes ⌋. hic ponunt cause quare solū recipiūt q̄ttuor: ⁊ sunt q̄ttuor cāe. ¶ Pri- B
ma est q̄ euangeliū predicandū erat per q̄ttuor ptes mūdi. ideo q̄ttuor euangelia esse deberent. Non est tm̄ intelligēdū q̄ p:o q̄libet parte mundi esset vnū euangeliū: q: oia quattuor euangelia recipiunt in quacūq̄ parte mundi vbi eccl'ia est. Scōa rō figurabilis. Ex quadam similtudine sunt iste partes: oriens: occidens: septētrio: meridies: que sunt quattuor puncta celi opposita. ⌊ fidē nūciant trinitatis ⌋. Nō soſſ lum annunciaf in euangelijs fides trinitatis: sed etiā fides omnium articulor̄ pertinentium ad humanitatē xp̄i: ⁊ oia que in ipsis euangelijs hñr per totum orbez nunciaf. Sed hiero. dixit ħ alludēs dicto Mar. 16. ⁊ Mat. 28. vbi fit mētio de euāgelio diuulgando per orbē ponit imediate articulus de trinitate psonar̄ cū dī ite in vniersuz mūdū: ⁊ predicate euāgeliū oi creature: ⁊ Matthaeus magis addidit dicens euntes ergo docete oēs gentes baptiçantes eos in nomine p̄ris ⁊ filij: ⁊ spūs sancti. ⌊ ⁊ sunt q̄si quattuor rote in q̄driga dñi. ⌋ Jsta est scōa causa figuralis: vt itelligam⁹ xp̄m per predicationē portari per totū orbē in vna q̄driga q̄ttuor rotar̄. ⁊ sunt iste q̄ttuor rote quattuor euāgeliste: q: p predicationē q̄ttuor euangelior̄ xp̄s per totū orbem vehit: ad ħ q̄ fm fidē ab oibus gentibus suscipiaf: ⁊ oēs qui credere incipiunt in cordibus suis. Et dī in eis tunc formari sic̄ fetus formaf in vtero: iuxta illud. Filioli mei quos ego iteruz parturio donec formef in vobis xp̄s. i. formef fides eius in cordibus vr̄is. Et vocaf ista q̄driga dñi: q: dñm portat p orbem. Et ea q̄driga intelligūt quidaz q̄ hr Abachuc. 3. ſ. ga ascēdens sup equos tuos: ⁊ q̄drige tue saluatio. i. salus est in q̄driga tua: q: non p̄t aliquis saluari sine fide quattuor euangelior̄ que vocant̄ ħ q̄driga. Sed iste sensus est mysticus: q: fm lr̄az intelligit̄ de veris q̄drigis: vt ibi dicef. ⌊ que vehit eū per predicationē euangelij ⌋. i. Jsta quadriga vehit xp̄m per oia loca in quibus predicaf euangelium: q: itantū xp̄s cognoscit: inquātum euangeliuz enūciatur. ⌊ et genus humanū perierat ⌋. quadruplici morte: ideo erat per q̄ttuor ſſ euangelia viuificandū. ⌊ quadrifida morte peremptum ⌋. i. quattuor generibus mortis. Que autez sint iste dicetur. j. in quadā questione. ⌊ eorum erat peedicatione viuificādū ⌋ quia genus humanū q̄d p̄ius erat mortuuz nunc suscepto euangelio viuit liberatū ab isto quadruplici genere mortis. Quomodo hic sit: dicef. j. in quadā questione. ⌊ vñ ⁊ alior̄ D
euangelia deciderunt ⌋. i. ꝓpter istas causas dictas euāgelia oium aliorum que fuerunt scripta post ista q̄ttuor deci-

derunt

derunt.s.ab auctoritate ⁊ honore qui nullus eis exhibetur imo anathematizata sūt: ⁊ oia ḃ eccl'ia abiicit: vt p3 in dec. di.15.c.sancta romana. ⌊ nec recepta sunt ⌋.i. non sunt recepta ab eccl'ia:ad ḃ q̄ ponerent in canone librorū noui testamenti:scut ponunt ista quattuor. Nec vlla eis adhibetur fides:lz essent in eis multa vera:q; nolebant prefinitū numerum cassari.i.q; nolebat eccl'ia destrui istum numerus quaternarium precisum:qđ fieret si plura euangelia reciperent ⌊ ppter virtutes sacramenti ⌋.i.propter virtutē significationis.s.q; quaternarius signabat q̄ttuor partes mundi: ⁊ q̄ttuor rotas quadrige: ⁊ quattuor genera mortis ꝼm applicationes positas in littera. Si aūt eēnt quinq; vel sex:aut plura euangelia non conuenirent illi numero: ad significandum ea que significata sunt per quaternariū. Dr̄ sacr̄m sacre rei signum. Et q; per quaternariū significabat quadriga domini. ⁊ alie res sancte:ista significatio numeri vocatur sacr̄m.

¶ An isti qui scripserunt euāgelia post q̄ttuor euāgelistas peccauerunt scribendo. Questio. VII.

Q̄ō.7. **Queritur** circa predicta an isti qui scripserūt euāgelia post q̄ttuor euāgelistas peccauerunt scribendo. Aliquis dicit q; non:sed q; potius merebātur:q; eccle.24.dicit sapientes qui elucidant me vitā eternā habebunt: ⁊ intelligit de elucidatione sacre scripture. Multitudo tamē librorum facit ad magis intelligendū scripturā cum quilibet addat'super alios: ergo scribi multa euāgelia vtile erat. ¶ Secūdo q; sicut ait Salomon. Multitudo sapientium sanitas est orbis terre: sed qui libros scribit potissime in sacra scriptura addit sapientiam: ergo salus ē vniuersi. ¶ Dicendum q; isti peccabant grauiter scribēdo euāgelia:licet non omnes equal'r:q; non eadem intentiōe:nec obseruabant eadē omnes:tñ peccabant. Primo q; ml'ti eorum apponebant falsa in euangelijs. ¶ Secundo q; conabantur vsurpare sibi auctoritatem assumpto falso nomine. Nam ex nominibus singulorū apostolorum euangelia scripserunt. ¶ Tertio q; faciebant hoc intētione fallendi eccl'siam.s.vt putaret eccl'ia vera esse euāgelia: ⁊ susciperet illa: ⁊ sic cogeretur suscipere errores hereticorū. Ista autem est pessima deceptio:qñ quis alium sub specie religionis fallit: q; simulata sanctitas duplex est iniquitas: vt ait Hieron'y. ¶ Quarto q; dabant occasionē faciendi scismata ⁊ ꝓcreādi hereses in ecclesia.vt ait Hiero.ſ.in prologo qui incipit. Plures fuisse.s. ⁊ perseuerantia vsq; ad presens tps monimenta declarant:que diuersis auctoribus edita diuersarum heresum fuere principia. ¶ Quinto q; isti ausi sunt addere aliquid in sacra scriptura. Nam apposuerunt pl'iq; eorum in euangelijs suis multa que non habebant in q̄ttuor euāgelistis. Et iste est grauissimus error:q; soli spiritui sancto lz aliquid addere in libris sacris: cum eo dictante omnes illi scripti sint ꝼm Pe.p. Et ob ḃ deus valde vetuit apponi quicquā in libris sacris vel minui ex eis deuteronomij.4.s. Nō addetis ad v̄bum qđ ego vobis loquor:nec auferetis ex eo. Et ponit deus multas maledictiones super addētes aliquid aut detrahentes sacre scripture apocalypsis. 22.s. contestor ego omni audienti v̄ba libri prophetie huius:si quis apposuerit adḃ: apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si diminuerit de verbis libri huius: aufert deus partem eius de libro vite: ⁊ ciuitate sancta. A fortiori ergo magis peccaret addens aliquid vel subtrahēs euāgelio: q; maius preiudiciū est tolli aliquid de euangelio q̄ꝫ de apocalypsi:cū tota fides sit in euangelio ⁊ tota regula viuēdi. In apocalypsi autem nō est aliquid de fide:nec de preceptis viuendi:sed sole reuelationes de statu eccl'ie. Unde nō est aliquis liber minus necessarius inter libros noui testamenti. 6° ¶ Sexto peccabant q; sumebant sibi officium ⁊ honorem magnum quem nullus per se accipere deberet:cum deus illum det: ⁊ nō possit aliter haberi. Patet ad hebr.5.scilicet. Nemo indifferenter sibi assumat honorem:nisi qui vocatus est a deo tāq; aarō. Sic autem est de officio euangeliste: q; est quidā honor magnus ⁊ dignitas.s. q; libro suo fides indubitata adhibeatur. Ideo a solo deo datur homini iste honor. Q; sicut nemo potest esse prophetа nisi deus illum fecerit nec quisquā est apostolus nisi christus illum miserit:ita nemo est euangelista nisi deus illū fecerit euangelistam. Un deus dicit ponere vel dare euangelistas in eccl'ia ad ephe. 4.s. Et ipse dedit quosdam apostolos: ⁊ quosdam ꝓphetas: alios vero euangelistas. Peccabāt ergo isti facientes se euāgelistas cū non esset:sicut peccat qui dicit se esse ꝓphetam a deo missum cū non missus fuerit. Istam rationem ponit Hieronymus.i.in prologo qui incipit. Plures fuisse. ¶ Ad p^m in contrarium dicendum q; illud intelligit de illis qui ōclarant scripturā cū dicatur qui elucidant me: secus de illis q; apponunt aliquid scripture tāq; illud sit pars: ⁊ sic a spiritu sancto sicut reliqua scriptura:q; isti sunt maledicti a deo facientes quātum in se est mentiri spiritū sanctū. Ideo veniūt super eos plage apocalyp. 22. ¶ Itez isti non elucidabant: q; scribebant euangelia sicut quattuor euāgeliste. Un non declarabant euangelia:sed ea superflue multiplicabant: q; nihil ipsi dicebant vltra quattuor euāgelistas nisi cū interponebant aliqua falsa vel omnino dubia. Et illud non erat declarare:sed peruertere. ¶ Ad scōm dicendum q; multitudo librorum istorum non addebat sapientiam: sed potius confundebat eam:q; tollebat certitudinem sacre scripture ⁊ auctoritatem. Nam cum ipsi scripsissent aliqua falsa.si ponerentur in canone sua euāgelia cuz inueniretur illa falsitas: essent omnes libri sacre scripture suspecti de falsitate: ⁊ non daretur eis fides nec vlla auctoritas.

¶ Quomodo quatuor partes orbis per quas diuulgāduz erat euangeliū accipiantur. Questio. VIII.

Q̄ō.viij. **Queritur** vlterius de istis quattuor ptibus orbis per quas euangelium diuulgandum erat quomodo accipiātur. Nam si diuidatur terra in quattuor partes non est verum q; per omnes illas fuit euāgelium predicatum:q; maxima pars illarum non habitatur. Si accipiātur quattuor partes pro q̄ttuor punctis celi: nō est etiam verum:q; licet euangelium fuerit predicatum ad orientem:occidentez: ⁊ aquilonem non potuit predicari ad meridiem:cuz nulla pars meridiei habiteť:q; pars meridiana est vltra equinoctialez longo tractu terrarum ex pte aq̄lonis desinit habitatio humana propter calorem. ¶ Dicendum q; quidam diuidunt orbem.i.terram in quattuor partes per duos articulos de maioribus intersecantes sup eaz ad angulos rectos:vt si equinoctialis ⁊ orizon rectus se intersecent super terrā manet ex eor̄ intersectione terra diuisa in quattuor quartas:quar̄ due sunt super orizontem: ⁊ due.ſ.orizontem: ⁊ est longitudo cuiuslibet istarum ab oriēte vsq; in occidentē. Et isto modo non p̄t hic accipi:q; vnica de istis q̄ttuor quartis habitatur.s. aquilonaris que est super orizontem: ⁊ adhuc non tota. Et sic euangelium per vnicam mundi partē esset predicandum. Aliter diuidit terra in quattuor partes per tres articulos de maioribus.s.equinoctialez:orizontem: ⁊ meridianuz intersecātes se. Et tunc manent quattuor quarte sup orizontez. ⁊ quattuor ſ.orizōtem. Et vocarentur sic quattuor partes mundi q̄ttuor quarte que sunt.s.orizontem. Nam de inferioribus nihil ad nos pertinet: ⁊ tūc longitudo cuiuslibet quarte nō esset ab oriēte in occidentē:q; illa longitudo diuideretur per mediū circulum meridianum:ita vt inciperet vna quarta ab occidente ex parte aquilonari: ⁊ peruenire vsq; ad locum vbi europa distinguitur ab asia: ⁊ alia inciperet inde ⁊ tēderet vsq; ad orientē. Et ita esset de alijs duabus quartis ex parte meridiei. ¶ Sed dicendum q; adhuc non stat sic: q; ḃ modo solum habitantur due quarte que sunt ex parte aquilonis: ⁊ in eis sunt iste tres partes mundi.s.europa: affrica: asia: ideo non extenderetur euangelium per q̄ttuor partes mundi. Dicendum q; accipiuntur ḃ quattuor partes orbis.i.terre habitate.s.q; vna quarta terre q̄ habitať diuidať in quattuor partes mundi. Sic accipit Ptolemeus in quadripartito: ⁊ omnes astrologi iudiciarij.quādo dicunt quedam signa orientalia:alia occidentalia:alia aquilonaria: alia meridiana. Et per ḃ distribuūt ea diuersis gentibus in terra habitabili. Et sic vulgariter in terra habitabili dicimus terraz orientalem que magis propinquat orienti: ⁊ occidentalē q̄ magis appopinq̄t occidenti: ⁊ ita de aqlonari ⁊ meridiana.

¶ Que sunt quattuor gña mortis qbus humanuz genus erat q̄drifaria morte peremptum. Q̄ō. IX.

Queritur vlterius cuz dicatur q; genus humanum erat quadrifida morte pemptuz que sunt ista quattuor genera mortis. ¶ Dicendum q; ocs doctores cōcordāt in tribus generibus mortis. ¶ Quartū autem raro ponitur: ⁊ non idem apud omnes. ¶ Prima

B Rñdeť prime oppōni

L Rñdeť secūde opōni

A Rñsio q̄stiōis.

A Rñsio q̄stiōis. Peccabāt scribentes euāgel. post q̄ttuō euāgelistas

ꝑa oppō

ꝑa rō

scōa op.

scōa rō.

3ª ratio.

Sil'ata scitas duplex est iniqtas

4ª rō.

5ª ratio

B Rñsio auctoris.

Improbat rñsio ꝑdcā.

A Rñsio q̄stiōis. Diuisio.

Q̄ō.ix.

A Rñ.ad q̄stiōis. Triplex mortis genus vel:quadruplex. ꝑmū genus mortis.

est mors nature. scōa est mors culpe. tertia est mors gehenne. Et in hijs concordant: q3 omnes has videtur nominare scōs genus scriptura. ¶ De prima notum est: vt cū dicitur de aliquo q3 mortuus est intelligitur de naturali: q3 est cōmunis oibus 2° regum. i4. s. Omnes morimur: ꝛ quasi aqua labimur.

¶ De tertia patet sapientie. p̄. s. Deus mortem non fecit. Et intelligunt h̄ plurimi de morte culpe: q3 illa non facit deus: cum deus non cooperetur ad culpam: cum non dicaī actor mali. s. mali culpe: secus est de malo pene. ¶ De tertia patet tertiū gen⁹ ad roma. 6. s. stipendia pcti mors. i. Mors eterna est: que datur p̄o peccato. Sed etiam. Osee. i3. Ero mors tua o mors. morsus tuus ero inferne. Et intelligūt illā mortem esse eternam: q3 coincidit cum inferno. ¶ De quarta est diuersitas. q̄rtū gen⁹. Quidam dicunt esse mortem gr̄e qua aliquis cessans a peccatis per gratiam videtur manere mortuus. s. non operans illa que p̄ius operabatur. Sic accipiī ad colo. 2°. s. Si mortui estis cum christo ab elementis huius mūdi. Dicitur homo mortuus cum christo: q3 propter christum mortitur. s. abstinens se ab operibus huius mūdi in quibus delectabaī. Et ista potest vocari mors peccati vel gratie. Mors quidez peccati p̄oprie q3 peccatum. i. desiderium peccandi moritur in nobis. Sic accipitur ad ro. 6. s. Ita ꝛ vos existimate vos mortuos esse peccato viuentes ante deū. Et sequitur. Non igitur regnet peccatū in vestro mortali corpore: vt obediatis concupiscentijs eius. i. Postq̄ peccatum semel in vobis mortuū est: non debet regnare. Non potest accipi h̄ mors sic: q3 dicitur q3 a morte quadruplici liberamur per euangelium: ꝛ tamen ab ista quarta morte non oportet nos liberari: q3 bona est: imo semper debemus esse mortui peccato per gratiam: vt admonet apostolus ad roma. 6. ¶ Item q3 dicī hic q3 genus humanum erat peremptum quadruplici morte: ꝛ tamen ista quarta mors non erat in hominibus quando christus venit: q3 non erant mortui peccato: sed potius viuebat peccatum in eis: vt declarat apostolus ad roma. 6. 7. ꝛ christus non venit ad liberandū nos ab ista morte: sed potius vt cū eo moriamur peccato. ¶ Alij accipiūt mortem quartam. s. mortem ignorantie: q3 ignorātes velut mortui sunt. Et licet iste modus non sit in scriptura vsitatus: poterat cōuenire in p̄senti. s. q3 genus humanum erat mortuus per ignorantiam ante christi aduentum: q3 nemo illis p̄dicauerat p̄cepta vite. Unde ipsi dicebāt se fuisse ociosos vsq3 ad horam vndecimaz. i. vsq3 ad christi aduentuz: q3 nemo eos conduxit. i. nullus per doctrinam spūalem eos ad bona opera incitauit. Matthe. 20. Christus autez liberauit eos ab ista morte per euangelium. s. q3 p̄dicato euangelio per totum orbem. Marci. 16. ꝛ Mat. 24. totus orbis cognouit p̄cepta vite: ꝛ liberati sunt ab ignorantia qua tenebantur. ¶ Aliter potest accipi mors p̄o morte ciuili. Uocāt autem iura mortem ciuilez: vt seruitutem: exiliuz: priuationem honoris: separationē a cōicatione hominū. ꝛ sil'ia. que iterdum vocantur capitis diminutio. Et vere ista mors erat in genere humano: q3 p̄opter peccatum erant serui diaboli: ꝛ habebat diabolus magnā potestatē sup eos. Et ista fuit ablata per xp̄i mortez: q3 ligatus est sathanaz. apocaly. 20. Erat etiā in hoibus exilium: q3 pp peccatū exulauerunt a paradiso terrestri. gen. 3. Erat. n. priuatio cōionis: q3 ls angeli boni ꝛ hoies debeant esse cōcives regni celestis: fuerant p̄uati hoies cōicatione angelor̄. s. q3 angeli non respiciebāt homines tāq3 equales sibi ꝛ conciues: sed tāq3 minores ꝛ seruos: ꝛ permittebāt se ab eis adorari: exhibēdo eis magnam reuerentiā. Et tm̄ post mortem xp̄i non fuit sic: q3 angeli nō permittunt se adorari ab hoibus: iam iudicantes se eis esse equales. vt patet de btō Joāne apoca. 19. ꝛ. 22. cū btūs Joā. cecidit ad pedes angeli vt adoraret eū. ꝛ dixit vide ne feceris: cū seruus enī tuus sum ꝛ fratrum tuor̄ hēntium testimoniuz Jesu. Iste modus cōuenit hic: ꝛ accipiī sic aliq̄n in scriptura: sicut dī Ysa. 6. s. in anno in quo mortuus est rex Ozias: ꝛ tm̄ non accipiī ibi mors nisi p̄o p̄cussione lep̄e: vt ibi ab oibus p̄obaī ꝛ tenet. Uocabaī tm̄ mortuus ciuil'r. s. q3 pp lep̄a exclusus fuit a cōicatiōe hominū: ꝛ cessauit gubernare regnū: sed filius eius Jobatā gubernabat regnū. 4. regū 16. ꝛ 2. palipo. 26. ꝛ istud p̄cordat hic intētioni Hiero.

¶ Quomodo genus humanū fuit liberatū a quadruplici morte per euangelium.

Queritur quō genus humanū fuit liberatum a q̄druplici morte p̄ euāgeliū. Et videt q3 nō fuerit liberatū. ¶ Primo p3 q3 a morte nō liberamur nisi per mortē xp̄i: q3 si per euāgeliū vel al's potuissemus cō uenienter liberari vel liberaremur: supflue xp̄s moreretur. ¶ Scōo p3 q3 mors nāe est p̄ma mors: ꝛ ab ista nec p euāgelium: nec per mortē xp̄i. nec al's liberamur: cū semper maneat nobis necītas. moriendi. ¶ Tertio q3 a morte scōa. s. culpe nō liberamur per euangeliū: sed solū per gr̄az que opponit culpe: vel per p̄tritionē effectiue: q3 facit nos liberari a reatu manente post culpā. Et nihil facit in h̄ euāgeliū. nā etiā añq̄ esset euangeliū liberabanī hoies a morte culpe p gr̄am ꝛ p̄tritionē. ¶ Quarto q3 a morte. tertia q̄ est eterna euangeliū non liberat: q3 qui semel eternal'r moriī nūq̄ inde liberaī: cū in inferno nō sit redēptio. Si aūt accipiaī liberari a morte eterna. i. facere q3 nō incurrat hō in illā. non fit h̄ per euangeliū: sed per charitatē: ꝛ ēt fiebat ante p̄dicationem euangelij: q3 al's oēs perirent eternal'r. ¶ Quinto q3 a morte ciuili. i. exilio nō liberat nos euāgeliū: q3 pp peccatū exulauimus a paradiso terrestri. ꝛ nūq̄ illuc redituri sum⁹. ¶ Dicendū q3 per euangeliū liberamur a morte quadrupli ci noiata: vt ait Hiero. q3 euangeliū annūciat nobis istaz liberationē indicādo morte xp̄i: ꝛ significādo q3 per illaz fuimus redēpti. Et nulla scriptura potuit h̄ indicare ante euāgelium: q3 ls ꝓphete p̄edixissent xp̄m vēturū ad redimendum seculū: non tm̄ ostendit in eis q3 venerit: ꝛ sic nō demōstrat solutū p̄tiū: ꝛ dant vobis spē sed nō rem. Euāgeliuz aūt annūciat nobis xp̄m venisse: ꝛ p̄o nobis passuz: ꝛ nos redemisse ab oi delicto quo tenebamur. Jō euangeliuz est p q3 genus humanū viuificaī. i. viuificatū oñditur. ¶ Ad p̄mum p3 ex dictis. s. q3 verū est q3 per xp̄i mortē solū redēpti sumus ab oi debito: ꝛ non per euangeliū nec per aliqd aliō Euangeliū tm̄ nos viuificat nō effectiue: sed indicatiue. s. in dicando quō per xp̄i mortē fuimus liberati. ¶ Al'r dici pōt q3 per euangeliū viuificamur: q3 ls mors xp̄i sit per quaz vere viuificamur: illa tm̄ indifferenter se h̄z taz ad bonos q̄z ad malos: q3 oēs possunt p illā saluari. Ad h̄ ergo q3 mors xp̄i p̄ficeret quibusdā ꝛ non alijs: oportuit esse aliqd p q3 fructus illius mortis applicet quibusdā ꝛ nō alijs. Et istō est fides de ipsa morte: ꝛ charitas fm quā manemus copulati xp̄o. fidē tm̄ non possimus hēre nisi per p̄dicationē euangelij ad ro. io. q3 ibi p̄tinet tota fides. charitatē aūt nō possum⁹ hēre nisi fecerimus oia que xp̄s nobis mandauit. Joā. i5. s. Si p̄cepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea. Sed ista p̄cepta p̄tinentur in euāgelio: ergo sine euangelio non est vita: q3 sine illo nō pōt hēri fides ꝛ charitas per que viuimus. Et sic euangeliū viuificat. ¶ Ad scōm dicendum q3 a morte nāli non liberamur per mortē xp̄i nec p euāgelium: ita q3 per susceptionē euangelij mortuo xp̄o soluamur a debito moriendi: q3 tunc lex xp̄i non esset ad merēdū per illā: sed esset terminus felicitatis. q3 imortalitas quedaz pars eterne felicitatis est: ꝛ h̄ est contra nām legis: q3 nulla lex est finis: sed dirigit actiones hoium in finē. Ideo quādiu durat lex xp̄i non dz homo esse imortalis: sed dicitur homo per euangeliuz viuificandi: q3 in eo decl'atur quomodo ista mors tēporalis aliq̄n cessabit. cum dī q3 boni ibunt in vitaz eternam. Matthe. 25. Et tamen vita eterna excludit omnē mortē cū dicat duo. s. vitā indeficientē ꝛ p̄tinuaz delectationem. Et destruet tunc mors nālis. i. obligatio ad moriēduz s. q3 in nullo hoie. imo in nulla re manebit necessitas mortē di: sic dicit apl's. j. corin. i5. q3 nouissime inimica destruetur mors. i. non erit vltra mors. ꝛ iterum ibi. s. Cū mortale hoc iduerit imortalitatē: fiet sermo qui scriptus est. s. absorta est mors in victoria. ¶ Ad tertiū cum dicī q3 non tollit mors culpe per euangeliū dicendū q3 tollitur culpa. i. reatus manens ex culpa per contritionē ꝛ gratiaz: ꝛ tamen h̄ p̄tinet ad euangeliū. Modus autem est: q3 vt remittaī peccatum opz hominē agere qō in se est per contritionē dolēdo de cōmisso. Et tunc deus infundit gratiaz: ꝛ formatur ille motus atritionis: ꝛ vocatur contritio: ꝛ tunc peccatuz remittitur. deus tm̄ non infunderet nobis gr̄am nec acceptaret nos nisi p̄o illo peccato sibi satisfieret. Satisfactio aūt fieri nō pōt per aliquē hoiez nisi p xp̄m: iō deus nūq̄ remittēt hoi petm̄ nec infunderet gr̄am per quā hoiez acceptat in amicuz: nisi satisfieret maiestati sue de offensa cōmissa: qō sufficienter fit

per

Qō. x.

Opp. p̄

Oppo. scōo.

Opp. 3°

Oppo. q̄rto.

Oppo. quinto.

A Rñsio ad q̄stū qōis p̄ima.

B Rñsio ad p̄mā oppōez p̄ima.

C Rñsio scōa ad idem.

D Ad 2am oppōez

E Ad 3am oppōez

B Mōs ignorantie.

Mors ciuilis.

per mortem xp̄i. Sed ista mors non annūciatur nobis aliū de q̄ ex euangelio: ideo per euangeliū viuificamur a morte culpe indicatiue. s. q̄ h̄ indicat nobis. Cum vero dī ꝙ ante xp̄i mortem ⁊ euangeliū: fiebat remissio peccatoꝝ. Dicēdū ꝙ siue tunc siue nunc remissio nūq̄ facta est nisi per mortē christi: vt ait Augusti. in ep̄la ad optatū. Q̄ꝛ lꝫ tunc nundū xp̄s esset mortuus: q̄ꝛ tñ deus ꝓordinauerat illum mori pro nobis: acceptabat ex tunc preciū passionis sue: vt per illam nobis infunderet grām remittēdo peccata: ⁊ faciendo nos amicos sibi. Q̄ꝛ tñ realiter nō erat solutū illud preciū: nūq̄ acceptauit nos ad felicitatē ꝑadisi. Et sic sancti viri lꝫ eēnt amici dei manebant post mortē in sinu abrahe: quousq̄ xp̄s mortuus est. Et tunc deus cepit non solū recōciliare sibi viuentes: sed etiā moriētes suscipere ad eternā vitā.

E Rn̄sio ad q̄rtā oppositionem. ¶ Ad quartū dicendū ꝙ non liberat̄ homo a morte eterna postq̄ eternaliter mortuus est. s. postq̄ est in inferno: sed liberat̄ a morte eterna. i. a debito mortis eterne. Et istud est per christi passionem: de qua per euangeliū cōstat. Et sic illud nos viuificat: vel per illū liberat̄ hō a morte eterna. i. fit ꝙ nō incidat in mortem eternā: quam non pōt euadere nisi per fidē ⁊ charitatē que non pn̄t haberi sine euangelio: vt. s̄. dictū est.

F Ad q̄n tam oppositionem. ¶ Ad quintū dicendum ꝙ homo liberat̄ a morte ciuili que erat sepatio a cōicatione angeloꝝ: q̄ꝛ post mortē xp̄i acceptant nos angeli tāq̄ cōciues ⁊ ꝯseruos suos apoca. 19. ⁊. 22. Etiam tollit̄ seruitus nr̄a ⁊ potestas diaboli sup nos. Et h̄ indicatur per euangeliū Joā. 14. s. Nunc iudicium est mundi: ⁊ princeps mūdi huius eijciet̄ foras siue ex̄ mūdū siue ex̄ potestatē quam hēbat in mundo. Est autē ꝑnceps mundi demon. Nā ipse est rex super oēs filios supbie Job 41. Etiam dī de eo q̄d ligatus est: ⁊ h̄ post xp̄i passionē apocalyp̄. 2. Cum aūt obijcitur ꝙ non tollit̄ exiliū: dicendū ꝙ exulauimus a paradiso terrestri pp̄ peccatū. ⁊ iam nō redimus illuc: sed in meliorē paradisum. s. celestem: q̄ꝛ terrestris paradisus non cōditus est vt hō ibi maneret ꝑpetuo: sꝫ per aliq̄d tp̄s: ⁊ postea transferret̄ in celū: vt tota eccl'ia asserit. Idē sufficiēter reuocamur ab exilio per xp̄i mortē quā nob̄ indicat euāgeliū. Et sic ꝑ illud a morte ciuili ēt viuificamur.

¶ Designātur etiā euangeliste quattuor figuris que non sunt deceptorie: sed iocundi misterij sibi cōscie. Mattheus in homine ītelligitur: q̄a circa humanitatem christi ꝑncipaliter īmoratur. Marcus in leone: quia de resurrectiōe. Lucas in vitulo: agens de sacerdotio. Joānes in aquila scribēs sacramenta diuinitatis.

Exposi tio lr̄e. ⌊ ¶ Designant̄ etiā euangeliste quattuor figuris. ⌋ ¶ Ista est quarta causa quare sunt quattuor euangeliste. s. propter quattuor figuras animalium hominis ⁊ leonis: ⁊ bouis: ⁊ aquile. ⌊ que non sunt deceptorie ⌋. i. iste figure nō decipiūt sed verū est ꝙ signant. vel non sunt deceptorie. i. non sunt

ss inutiles: q̄ꝛ ad significandū misterium ponunt̄. ⌊ sed iocūdi misterij sibi ꝯscie ⌋. i. significant iocūdū misteriū. s. quattuor euangelistas. Que significatio iocūda est. q̄ꝛ est vtilis. Et dī ꝙ sunt sibi ꝯscie. i. intra se occulte tenent istā significationē sic̄ aliquis homo dī sibi ꝯscius q̄n in se aliq̄d secrete scit ꝙ alij non pn̄t probare an sciat vel non. ⌊ Matteus in hoīe intelligitur ⌋. applicat illas figuras ad euangelistas. ⁊ subdit causas applicationis. ⌊ q̄ꝛ circa humanitatē xp̄i ꝑncipaliter īmoratur ⌋. Licet attractet de deitate: magꝭ tñ tractat de humanitate. i. de hijs que pn̄t pertinere ad xp̄m inquātum hō. Sed an h̄ verū sit dicet̄. j̄. in quadā. q. ⌊ Marcus in leone

ss q̄ꝛ ait de resurrectione ⌋. Omnes euāgeliste xp̄i describūt resurrectionē. Attribuit̄ tñ Marco. Sed an ipsi spālius conueniat. j̄. dicet̄. ⌊ Lucas in vitulo agens de sacerdotio ⌋. Vitulus est animal ad sacrificia: q̄ꝛ de q̄drupedibus solū offerebantur in lege tres species. s. vitulus: aries: ⁊ capra: accipiendo masculū ⁊ feminam semper pro vna specie. Nam in toto veteri testamēto nō reperiet̄ aliud q̄drupes aliquādo īmolatū. Et q̄ꝛ Lucas agebat de xp̄i sacerdotio: ꝯuenienter per vitulū signatus est. Q̄ꝛ inter ista q̄ttuor aīalia nullū est ad sacrificiū nisi vitulus. Nam aquila ⁊ leo non solū erant ad sacrificia: sed etiā ad cibū īmunda iudicabant̄ ꝯm legē leui. xi. ⁊ deuteronomij. 14. Christus autē fuit rex ⁊ sacerdos. Nam de eo dī ꝙ est rex regum ⁊ princeps oīum regū terre apocaly. p̄. licꝫ ipse dixerit Pilato ꝙ regnū suū non erat de hoc mundo. Joā. 18. Erat etiā xp̄s sacerdos: q̄ꝛ ex vna parte descēdebat de progenie sacerdotū: nā mr̄ sua erat cognata Helisabet vxoris Zacharie: ⁊ illa erat de filiabus Aaron Luc. p̄. Lucas aūt tractauit de h̄ sacerdotio: ideo ipse solus introduxit Zachariā sacerdotem: ⁊ vxorem suā quā ostēdit esse cognatā dn̄e nostre. Christus tñ vocatur sacerdos in sacra scriptura sub alia intētione. p̄s. 109. s. Tu es sacerdos in eternū ꝯm ordinē melchisedech. Et sic non vocat̄ xp̄s ibi sacerdos inquātū erat de ꝓgenie sacerdotū: q̄ꝛ tunc vocaret̄ sacerdos ꝯm ordinē Aaron: q̄ꝛ de progenie eius erat. Sꝫ vocatur sacerdos: q̄ꝛ instituit nouū sacerdotiū. Et istud est sacerdotium noui testamēti. q̄d non est in obl'one animalium sicut erat sacerdotium aaron: sed in pane ⁊ vino sicut obtulit Melchisedech: de quo dicit̄ ꝙ erat sacerdos dei altissimi gen̄. 18. Vocatur ēt sacerdos ab īmolatione: q̄ꝛ sicut in veteri testamento occidebant̄ animalia pro peccato: ⁊ cremabātur: ⁊ effundebatur de sanguine eoꝝ super altare Leui. 4. ⁊. 5. ita xp̄s seipsum obtulit īmolandū in ara crucis: ⁊ in ea sanguis eius fusus est: sic̄ dicit ap'ls ad hebre. 23. ꝙ christus fuit hostia pro peccato. Et q̄ꝛ hostia ꝓ peccato cremabat̄ ex̄ sanctuariū: imo ex̄ castra xp̄s passus est: ⁊ extra portā vrbis in cāpo. Et istud est verū sacerdotium xp̄i: per q̄d semel īmolatus pro nobis satisfecit pro oībus peccatis. Ideo apostolus dicit ꝙ melius fuit sacerdotiū christi q̄ veteris testamenti: q̄ꝛ illi offerebant hostias pro peccato que non poterant cōsciam liberare a peccato. Et ob h̄ sacerdos magnus quolibet anno introibat in scā sanctoꝝ cū sanguine. Xp̄s autem per sanguinē suum semel introiuit in scā sanctorum eterna redēptione inuenta ad hebre. 9. ⁊ q̄ꝛ de isto sacerdotio vī Luc. magis egisse: dicitur vitulus. ⌊ Joānes in aquila scribens sacramēta deitatis ⌋. Aquila est excellentissima inter omnes aues. Etiā nulla est que clarius videat: ⁊ intrepide intuetur solē: sic inter euangelistas cū Joānes dixerit altiora tractādo de v̄bo dei. ideo vocatur aquila. Dicūtur sacramenta deitatis. idest secreta: q̄ꝛ deus non intelligit̄ a nobis clare: q̄ꝛ excedit facultatem naturalē nostri intellectus: Joānes autē declarauit aliqua de secretis deitatis: ostēdēs ꝙ christus est verbū diuinum ab eterno manens apud patrē: ideo dicit̄ declarasse misteria. ¶ Circa istas figuras q̄ttuor animaliū est dubium an intelligātur de euāgelistis: ⁊ an possint xp̄o applicari: ⁊ an visio quattuor animaliū que habētur Eze. p̄. ⁊. 14. sit talis sicut visio quattuor animaliū que habēt̄ apocalyp. 4. ⁊ alia similia dubia de q̄bus declarabitur. j̄. in prologo qui incipit. Plures fuisse: q̄ꝛ ibi Hiero. latius tangit ista q̄ hic.

¶ An sit ꝯueniens applicatio figuraꝝ quattuor aīaliū q̄ttuor euāgelistis in spāli. Questio. XI. Q̄ō. xi.

Queritur ꝑsupposito ꝙ ista q̄ttuor animalia signent quattuor euāgelistas: an sit cōueniens applicatio ꝙ Mattheus sit homo. Marcus leo. vitulus Lucas. aquila Joānes. Videt̄ ꝙ non. Opio q̄rundam. ꝑma. ¶ Primo q̄ꝛ dicitur ꝙ Mattheus significatur in homine: q̄ꝛ principal'r circa humanitatē versatur: ⁊ tamē videt̄ ꝙ magis versetur circa deitatē: q̄ꝛ ꝑcipuus tractatus suus est ostēdere facta christi miraculosa. ⁊ tñ illa facere non pertinet ad humanitatem: sed ad deitatem. Opio scd̄a ¶ Secūdo patet q̄ꝛ Marchus vocatur leo: q̄ꝛ tractat de resurrectione. Nemo tñ euangelistarum est qui nō scribat de illa sicut Marcus: ideo nō magis ipse leo q̄ alij dici dꝫ. ¶ Dicendū ꝙ ista assignatio ꝯueniēs videt̄.

A Rn̄sio auctoris ad q̄situ q̄ōnis. Nam istā magis sequit̄ eccl'ia. Sciēdū tñ ꝙ in h̄ beatus Aug. repugnat btō Hiero. Augu. tñ lib. p̄ de concordia euangelistaꝝ ponit duas opiniones de h̄ vltra istā que est beati Hiero. Vna est ꝙ per hominē significet̄ Mattheus: ꝑ aquilā: Marcus: per leonē: Joānes: per vitulū Luc. Et istā improbat ibi Augu. Alia est opinio sua. s. ꝙ Mattheus sit leo: homo Marcus: vitulus Lucas: aquila Joānes. Et dic̄ ꝙ illi qui tenent alias opiniones nō bene applicant: q̄ꝛ solum cōsiderant ꝑncipia libroꝝ euangelistaꝝ: ⁊ ex illis accipiunt coniecturā: ⁊ non cōsiderant totam intentionē ipsorum que magis consideranda est. Unde dicit Mattheum esse leonē: q̄ꝛ christū introducit vt regem ponendo in principio xp̄i progeniem per lineam omnium regum iuda. Leo tñ significat regnū cum dicatur de ip̄o xp̄o: vincit leo de tribu iuda. ¶ Itē q̄ꝛ Mattheus solus introducit ꝙ magi re-

ges venerunt ab oriēte ad adorādū xp̄m: ⁊ q̄ herodes rex xp̄m timuit. ⁊ introducit ibi xp̄s sub noie regis. ſ. Ubi eſt q̄ natus eſt rex iudeoꝝ. De Marco dicit q̄ ſignificat per hominem: q̄ ipſe non deſcripſit regiā xp̄i ſtirpem vel ſacerdotalem cognationem: ſed in eis ſolū verſatus eſt que xp̄s eſt operatus ſicut hō. De Luca ⁊ Joāne non eſt diſcordia iter hiero. ⁊ Augu. q̄ vterq; Joānem aquilam vocat: ⁊ vitulū Lucā. ¶ De his que ſit melior applicatio ad nos dicere nō attinebat: q̄ cuꝫ iſti ſint doctores maximi in eccl'ia puuli ⁊ ſimplices nō p̄t iudicare de maximis: q̄ tñ in hȳs directe diſcordant poſſumus ſequi quē voluerimus: cū ipſi ꝓcordari non poſſint. imo non obliganur aliquē eoꝝ ſequi. Qō p̄z q̄ aut applicatio iſta eſt in ſenſu l'rali aut in allegorico. Si in allegorico nemo erat: q̄ qlibet p̄t circa eandem litteraꝫ facere quācūq; allegoriaꝫ voluerit: ⁊ nulla eſt erronea: quia veritas vel falſitas non cōſideraꝫ niſi in ſenſu litterali. Alī autem tres nec ſunt veri nec falſi: q̄ l'ra non intēdit eos: ſ3 ſolum l'ralem. Et ſic licet nullus eoꝝ erret nullū tenemur ſequi: ſed magis curare de ſenſu qui eſt ꝓprius l're. Si aūt ſit in ſenſu l'rali iſta applicatio: neēe eſt alterū eoꝝ aut ambos errare cū directe repugnant. Et tunc neutri tenebunt ſtare: cum non ꝓſtet magis de veritate vnius q̄ alterius. Eccl'ia tñ. i. oēs doctores ſequnt cōiter applicationē hiero. Sed in hoc non multū differt: maxime q̄ ꝑma facie apparet potius iſtum ſenſum eſſe allegoricū q̄ l'ralem. ⁊ tunc nō dicit verū magis vnus q̄ alius: q̄ ꝓ qualibet parte p̄t applicari: ſ3 vna applicatio videatur magis conſonare q̄ altera. ¶ Ad primum dicendum q̄ Mattheus verſatur magis circa humanitateꝫ. ſ. q̄ non expreſſe declarat de chriſti deitate: ſicut Joānes. Verſari autem principal'r circa humanitatē poteſt intelligi dupliciter. Uno modo verſari circa humanitatem ideſt circa ea que pertinent ad chriſtū ſolum ex parte humanitatis. Alio modo verſari circa humanitateꝫ. i. circa ea que pertinent ad chriſtum inquātuꝫ homo ⁊ deus. Primo modo dicitur verſari circa humanitatem qui de chriſto tractat q̄ natus eſt: ⁊ de qua ſtirpe erat: ⁊ q̄ comedit: ⁊ dormiuit: ⁊ paſſus eſt. Iſta ⁊ ſimilia ſoluꝫ cōpetunt chriſto ex ea parte qua homo eſt. Et iſto modo nullus euangeliſtarum tractat p̄cipaliter de chriſto: ſed magis circa alia opera excellentia: vt erant opera miraculoruꝫ: licet iſtā que pertinebāt ad humanitatem non obmiſerunt: vt non relinquerent locuꝫ hereticis. ſ. manicheis qui dixerunt chriſtum habuiſſe corpus fantaſticum ⁊ non fuiſſe hominem. Et tamen ad redemptionem noſtram vtrūq; requirebatur: q̄ ſicut non poterat nos ſaluare merendo infinitum niſi deus eſſet: ita nō poterat ꝓ nobis pati ad nos redimendum niſi deus eſſet ⁊ homo. Q̄ tamen p̄cipuum erat ineſſe deum: potius imorati ſunt omnes euangeliſte circa ea que pertinebant ad deitatem q̄ circa ea que ad humanitatem: maxie q̄ ad oſtēdendum chriſtum eſſe verum hominem: pauca erant neceſſaria: ad oſtendendum autem eum eſſe deuꝫ oportebat multa dici: etiā q̄ vltra h̄ ipſe fecit plura inquātum deus q̄ inquātum homo. Et ſic Mattheus nō imorat magis circa humanitatem q̄ deitatem. ¶ Accipiendo ſecūdo modo imorari circa humanitatem. i. circa ea que pertinent ad deuꝫ humanatum ſunt multa. ſ. omnia miracula que chriſtus vidēbatur facere. Nam ex eo q̄ ibi fiebant res requirētes potentiam infinitam apparebat deitas: inquātuꝫ chriſtus illa faciebat iubendo: ⁊ aliquādo per quaſdam cerimonias: ſic quādo liniuit oculos ceci nati Jo. 9. ⁊ linguaꝫ tetigit alteri⁹ cui dixit effeta q̄ eſt aperire: ⁊ loquutus eſt cuꝫ fuiſſet mutus. apparebat humanitas. Et iſto modo non ſolū Mattheus: ſed etiā Marcus ⁊ Luc. imorantur magis circa humanitatem q̄ circa deitatem. Nam tunc imorari circa deitateꝫ nihil eſt niſi dicere de illis que pertinent ad ſolam deitateꝫ: non vt eſt perſona diuina cum nā aſſumpta: ⁊ ſic tractat ſolus beatus Joānes p̄. c. oſtendens chriſtum eſſe dei verbuꝫ manens ab eterno apud patrem per quē omnia facta ſunt: ⁊ q̄ id verbum diuinum carnem ſumpſit. Etiam alio modo beatus Joā. dicitur magis dicere de deitate inquātuꝫ intentio ſua eſt probare chriſtum eſſe deum. Nam licet ceteri euāgeliſte ponant miracula per que ſufficienter poteſt probari chriſtum eſſe deum: non apparet q̄ ipſi deducant ſaltem expreſſe ad iſtam concluſionem probandam: ⁊ tamē in beato Joāne manifeſte apparet quomodo formantur rationes ad manifeſte probandum chriſtum eſſe deum Joā. 5. ⁊. 7. ⁊. 8. ⁊ ſepe alibi. Etiam beatus Joānes interdum alia interponit que ad ſolam deitatem pertinent: ſicut illud. Ego ⁊ pater vnum ſumus. Et iterum ego in patre: ⁊ pater in me eſt. ⁊ qui videt me videt ⁊ patrem. Joā. 14. Nam iſta ſoluꝫ competunt ſm humanitatem. Et iſtū modum tenet ſolus Joannes: quia ad iſtam intentionem ſcripſit euangelium. ſ. vt iudicaret chriſti deitatem quam non indicauerant alī euāgeliſte ſaltem ex verbis. vt ait hieron'y. ſ. in prologo qui incipit. Plures fuiſſe. ¶ Ad ſecundū de Marco: dicendum q̄ in b̄ Auguſti. ⁊ hiero. diſcordāt: q̄ hieronymus attribuit ei leonem. ⁊ Auguſti. hominē. Et verum eſt q̄ nulla earum eſt multum ſolida. Q̄ ſi vocemus eū hominem cuꝫ Augu. non videtur habere aliqd ſpeciale a Mattheo ⁊ luca propter qō vocetur homo magis q̄ quilibet illoꝝ: ⁊ maxime cum Mattheo: cum quo tamen facit euꝫ concordare Aug. vt dicat eum abreuiatorem matthei ⁊ comitem eius lib. p̄. de concordia euangeliſtarum. Si dicamus cum leonem cū hiero. propter reſurrectionem ēt non videtur aliquid ſpāle in Marco quātum ad reſurrectionem quam omnes poſuerunt. Si vero dicas q̄ Marcus circa illaꝫ principaliuꝫ: imoratus eſt falſum eſt: q̄ magis imoratus eſt Joannes q̄ aliquis euangeliſtarum in ea: vt patet ex libro ſuo: ⁊ magis Lucas q̄ Marcus. imo quaſi ipſe pauciora de reſurrectione poſuit q̄ ceteri. ¶ Sed dicendum q̄ iſtud fit ex neceſſitate: q̄ omnes doctores voluerūt applicare iſtas quattuor figuras quattuor euāgeliſtis: ſiue in ſenſu litterali: ſiue myſtico. Et de Joāne. ⁊ de Luca apparebat aliqualis ratio vt dicerent aquila ⁊ vitulus. Oportebat igit leonem ⁊ hoiem applicari Marco ⁊ Mattheo. Et q̄ nō apparebat aliqua ſatis manifeſta ratio quare potius hominem vel leonē attribuerent Marco q̄ matheo. Augu. attribuit leoneꝫ Matheo: ⁊ Mar. hominēꝫ. hiero. vero ecōtrario: ⁊ vtriuſq; eſt ſatis leuis applicatio. Sed cū iſte ſenſus aliqualiter videat myſticus non eſt neceſſe eſſe magnam applicationem.

Chriſtus vero quē ōſcribunt: homo fuit de virgine natus: vitulus in immolatione. Leo in reſurrectione. Aquila in aſcenſiōe. Uel in hoie humanitas. In vitulo ſacerdotiū. In leone regnum. In aquila exprimitur diuinitatis ſacramentum.

⌊ ¶ Chriſtus vero quē deſcribunt ⌋. ſupra oſtenſuꝫ eſt quo modo quattuor figure animaliū conueniebant quattuor euangeliſtis. hic oſtenditur quomodo conueniant chriſto. Et dicitur q̄ ſicut cōueniunt chriſto iſte figure q̄ttuor euāgeliſtis: ita etiam conueniunt xp̄o quem deſcribunt. i. ō quo eſt tota materia ipſoꝝ: q̄n de nullo agitur in toto proceſſu euangelī niſi de chriſto quātum ad facta ⁊ dicta ſua. ⌊ homo fuit de virgine natus ⌋. i. chriſto conuenit prima figura hominis non ſolum per applicationem ſed ēt vere: q̄ verus homo fuit cū natus fuerit de virgine que erat vera mulier. Non p̄t tamen ex vera muliere naſci corpus fantaſticum: ſed verū corpus humanum. Et h̄ eſt contra manicheoſ: qui vt negarent chriſtum eſſe verum hominē: dixerunt euꝫ non fuiſſe natum de virgine: ſed q̄ virgo inuenerat eum a caſu: ⁊ ſuſcepit eum tāq; filium: vt ait Augu. in quodā ſermone. ⁊ ſic natū eū fuiſſe de v̄gine tollit errorem de fantaſtico corpore. ⌊ vitulus in imolatione ⌋. Cōuenit ei figura vituli: q̄ vitulus eſt animal imolatiū ſm legē. Ita enim xp̄s ꝓ nobis imolatus eſt: ſicut dixit apoſtolus. Paſcha noſtrū imolatus eſt chriſtus. j̄. cor. 5. ⌊ Leo in reſurrectiōe ⌋. Conuenit ei figura leonis ꝓpter reſurrectionem: q̄ reſurrexit in fortitudīe ſua ſicut leo. Iſta ſimilitudo ponit gen. 49. ſ. Catulus leonis iuda. ⁊ intelligitur de chriſto: q̄ ipſe eſt leo de tribu iuda apoca. 5. ſ. vicit leo de tribu iuda. Et pertinet iſta applicatio ad reſurrectionem: q̄ gen. 49. dicitur ad predaꝫ filī mi aſcendiſti: requieſcens accubuiſti vt leo ⁊ q̄ſi leena. Quis ſuſcitabit eum? ⌊ ¶ Aquila in aſcenſione. ⌋ Conuenit quarta figura chriſto ꝓpter aſcenſionē. Q̄ ſicut aquila ſuper omnes aues volat: ita Chriſtus aſcendit ſuper oia ſ. ſuper omnes celos vt ſederet in maieſtate ſua. ⌊ Uel in homine humanitas ⌋. hic ponitur alia applicatio iſtaꝝ quattuor figurarum chriſto ſub alia ratione: ⁊ competit omnis figura quantuꝫ ad humanitatē ⌊. ¶ In vitulo ſacerdotiū ⌋. ſupra dicebatur xp̄s vitulus q̄ fuit imolatus: hic vocat vitulus:

L Rñſio ad 2am opionē.

D Rñdet inſtāte

B Rñſio ad p̄mā opionē

A Expoſitio l're.

p̄a applicatio.

B 2a applicatio.

tulus:q2 fuit sacerdos: ⁊ vitulus est animal imolatiuū qđ per sacerdotem solū imolabatur qūo christus fuit sacerdos
§§ ē.declaratum est.⌊ In leone regnum ⌋. Ista est ꝓpria applicatio:q2 leo est rex quadrupedum:ideo conuenienter p eū significaꝫ potestas regnatiua:sicut patet geñ.49. Ubi Judas vocaꝫ catulus leonis ꝓpter principatum regnatiuum. Naꝫ dicit imediate. Non auferet sceptrū de Juda: nec dux
§§ de femore eius.⌊ ¶ In agla exprimit diuinitatis sacrm ⌋.i. secretum deitatis.ſ.q sicut aquila taꝫ alte volat q se subtrahit humano aspectui:ita xp̄i deitas effugiebat cognitionē humanam:nisi inquātum ipse p opera se deū oñdebat.

Qō. xj ¶ An iste figure ꝓprius applicenꝫ christo q̄ euangelistis vel econuerso. Questio. XII.

Queritur cum Hierony.applicet hic istas quattuor figuras quattuor euāgelistis: ⁊ deinde easdem omnes xp̄o:an ꝓprius applicentur euangelistis q̄ christo vel ecōuerso.Dicendum q pro nunc nō constat an aliqua istaꝝ applicationū sit i sensu litterali: q2 de ℔ aliqđ tangetur.ſ. in ꝓlogo hie.qui incipit. Plēs fuisse.Sz presuppositio q essent ambe litterales vel ambe allegorice: est dicendū q magis conueniunt iste figure christo quam euāgelistis.Primo q2 pp vnū quodq; tale:, ⁊ id magis: sed iste figure conueniunt euāgelistis propter xp̄m: vt pz in applicationibus suis:ergo magis xp̄o conueniunt. ¶ Secundo q2 ista animalia vt describit illa Ezechiel primo dicitur quattuor facies vni.i.quilibet eorū habebat istas quattuor figuras animaliū: ⁊ sic xp̄o qui vnus est cōueniunt omnes quattuor.Hic tamen applicantur oēs quattuor non cuilibꝫ euangeliste sed cuilibet vnica figura. ¶ Tertio quia Matheus vocatur hō inquātum scribit de humanitate xp̄i:xp̄s autem vocatur homo q2 erat verus homo: ⁊ sic xp̄o conuenit proprie Mattheo autem per attributionez. ¶ Quarto q2 Lucas vocaꝫ vitulus q2 agit de sacerdotio xp̄i: xp̄o autem magis conuenit esse vitulū in quātum immolatus est: sacerdoti autem non conuenit nisi in quātum imolat illum: vitulo tñ non conuenit imolare sed imolari. Eadem rō esse potest in Joāne ⁊ Marco:q2 Joānes vocatur aquila: q2 de diuinitate scripsit:xp̄s autez est aquila q2 ipse deus est. Uel Joan.dicitur aquila q2 super alios euāgelistas altius loquutus est:xp̄s autem vocatur aquila q2 altius ascendit. Nam etiam magis volauit q̄ vere aquile: q2 ille non peruenit ad regionem ignis:xp̄s autem non solum super speras elementales sed etiaꝫ super omnes celos ascendit. De ascensu xp̄i ad celos an possit dici volatus ⁊ an descēsus eius ad inferos dicatur volatus declaratus est in libro de quinq; figuratis paradoxis parte.ſ. ¶ Marcus vocatur leo:q2 scripsit de resurrectione: qđ magis xp̄o conuenit qui vere surrexit. ¶ Que sit melior applicatio istarū duarum figuraruꝫ christo prima an secunda. Questio. XIII.

Queritur vlterius cum Hierony.applicuerit hic xp̄o istas figuras duobus modis: que sit conuenientior applicatio.Dicenduꝫ q non est aliqua totaliter melior q̄ alia.Ambe enim satis conueniunt.vna tamen conuenit magis quātuꝫ ad aliquas particulas: alia vero quātum ad alias. ¶ Prima conuenit magis quātuꝫ ad vitulum.ſ.q christus sit vitulus:quia imolatus est sicut vitulus imolabatur in lege. Alia dicit christum vitulum propter sacerdotium:sed expressius vitulus significat passiuaꝫ christi imolationem q̄ eius sacerdotium.Conuenit etiā magis quantum ad aquilā:q2 prius dicitur aquila ꝓpter ascēsionem q̄ propter deitatem: q2 prima est comparatio quasi vniuoca vel non multum distans: ⁊ alia est multuꝫ equiuoca. ¶ Secunda applicatio conuenit magis quantuꝫ ad leonem.scilicet propter regnum q̄ prima que dicit leonem propter resurrectionem:cum leo sit rex bestiarum: ⁊ etiaꝫ istud nomen leo in greco regez significat. ¶ Item q2 ℔ conuenit magis sacre scripture que vocat christum leonem propter regnum apocaly.cnto.ſ.Uicit leo de tribu Juda radix Dauid. Et ponitur Dauid q2 rex erat. Et sic significaꝫ christuꝫ esse regez: ⁊ Judas vocaꝫ leo:q2 competebat ei principatus regnatiuus geñ.24. Non tamen negatur quin satis ꝓprie competat ei esse leonem propter resurrectionem.

¶ Explicit expositio super primum prologum beati Hiero. super Mattheuꝫ Reuerēdissimi domini dñi Alphonsi epi.

¶ Incipit epla beati Hiero.ad Damasuꝫ papā: ⁊ est scōs prologus sm ordinationē huius auctoris in quattuor euangelistas.

BEatissimo pape Damaso Hieronymus. Nouū opus me facere cogis ex veteri: vt post exēplaria scripturaruꝫ toto orbe dispersa q̄si quidā arbiter sedeā: ⁊ qa inter se variant que sint illa q̄ cuꝫ greca consentiant veritate decernam.

¶ Expositio eiusdem Reuerendissimi domini dñi episcopi in secundum prologum beati Hiero. super Mattheum.

BEatissimo pape. Juxta ordinem assignatū in expositōe prece dentis ꝓlogi.Iste est scōs prologus Hiero. super Matthēū: vel vt magis ꝓprie dicaꝫ super omnes q̄ttuor euāgelistas:q2 nihil tangit hic q specialius ptineat ad Mattheum q̄ ad aliquem aliū cum agatur de emendatione euangelioꝝ corruptorum : ⁊ de canonibus ipsoꝝ.Est aūt iste ꝓlogus lōgus: ideo diuidet in partes gñales:deinde in prosecutiōe diuidētur partes in spāli.Et diuidit in duo.Q2 prio ponit damasi pape p̄ceptio.scōo Hiero.executio ibi.⌊ Jgit presens prefaciuncula ⌋. Prima in duas:q2 primo ponitur preceptio. Jn scōa excusatio ibi.⌊ Pius labor ⌋.Jsta in duas: q2 pmo excusat se ꝓpter operis difficultatē.2° inducit rōnes alleuiantes istam difficultatē ibi.⌊ aduersuꝫ quā inuidiam ⌋. ¶ Circa primū intentio totius prologi est: q quattuor euangelia ⁊ totum nouuꝫ testm̄ corrupta erant tpe Damasi pape iter latinos ex causis que in lra narrant. Qui iussit btō Hiero. corrigere latinos codices ꝓcordando cū veritate grecoꝝ liborum.Et ℔ iz esset difficile fecit Hiero. Et postq̄ correxit euangelia:posuit in eis annotatiōes decē canonū euangelistarum:vt nō possint facilr corrūpi.Et ibi multa de istis canonibus.Et dī ⌊ beatissimo pape damaso. ⌋Jsta est ꝓprie suprascriptio pape quā tota eccl'ia seruat. Antiqui tñ aliter seruabant:q2 non solū sūmo pontifici: sed ēt oibus epis scribebant. Patet de ipsomet Hiero.qui sepe scribens beato Aug.sic incipit in multis epl'is.ſ.btissimo pape Aug. Non erat tñ Augu.sūmus pontifex.sed solū epūs.Jta ēt scribebaꝫ alīs epis.Ecclesia tñ modernoꝝ obseruat ℔ solū in summo pontifice:quē solum pp statū vocat btissimū.Et ēt eū solum vocat papā.Greci tñ vsq; hodie alr vtunt isto nōie:sacerdotes ēt minores epis vocātes papā. Et ex ℔ vi venisse apud antiquos latinos q epos vocarent papas:q2 papa apō eos erat nomen honoris:sed nō talis honoris q vni soli cōpeteret.Nunc vero vni soli attribuimus. Proprius aūt nomen eius est sūmus pontifex:q2 est maior oibus pontificib⁹.Cū ipse vnus de eis sit:vel sūmus sacerdos.Et istud nomē venit ex veteri testō:vbi Aarō vocabatur sūmus sacerdos:vel sacerdos magnus qui erat maior oibus sacerdotibus.⁊ sic Hiero.vocat Damasuꝫ sūmū sacerdotē.Jstud nomen papa apud latinos vi traductū a q̄dam interiectiōe.ſ.pape: ⁊ est interiectio admirantis.Et q2 sūmus pōtifex cū sit super oēs xp̄ianos habet latissimam ptātem de qua admirandum est. Nec sufficienter admiramur qūo tanta ptās collata sit vni hoi.imo qūo collata sit alicui hoi.Et pp hanc admirationez vocamus eū papā ab interiectione admirātis diriuatū. Sic accipit Gaufre.in pncipio poetrie sue ad papā Jnocētium dicēs. Papa stupor mūdi.i.vocaꝫ Papa pp stupoꝛē: q2 tot⁹ mundus de eius magnitudine admiraꝫ. ¶ Damaso Hiero. iste damasus fuit vir sciss̄imus ⁊ hispanus : q valde dilexit btm̄ Hiero.q2 erat vir scūs ⁊ pitissimus in vtroq; testō:⁊ pp hoc iposuit ei istā correctionē euangelioꝝ.Fuit aūt Damasus electus in sūmuꝫ sacerdotē in discordia:q2 q̄dā ps elegit quēdam noie vrsinū.Facto tñ postea pcilio amotus est vrsinus de papatu:⁊ de vrbe roma.⁊ ꝓstitutus est epūs neapolitanoꝝ.Ipse vo Damasus de ꝓsensu plīmoꝝ sedit in papatu ⁊ māsit annis.18.⁊ mēsibus duobus.Cōtra quē insurrexerunt qdā maligni infamātes eū de adulterio. Sz ꝓgregato cōcilio purgauit se. Et electi sunt de eccl'ia accusatores sui. De ℔ in hīstoria triptita:⁊ in legēda btī damasi. Fuit valde familiaris ei Hiero.⁊ sepe ei scribebat: vt pz ō illa epl'a Hiero.ad damasuꝫ de filio ꝓdigo: ⁊ multa alia de qbus ēt ipse

¶ Hiero. facit mentionē. [nouū opus me facere cogis ex veteri]. Loquit Hiero. ad damasum. Et istud opus est correctio euangeliarū et totius noui testi q̄ Damasus Hiero. corrigere iusserat. Uocat nouū opus: q̄ ista correctio quā Hier. facēt nūq̄ fuerat fcā: et resultaret ex ea q̄dā opus nouū: q̄ non p̄cordaret cū antiqs codicibus latinoꝝ q̄ erant corrupti et varij iter se. Et dī ex veteri. i. ex libris latinis qui ab antiq̄ hñr ls eēnt corrupti: [vt post exēplaria scripturaꝝ, to to orbe dispsa q̄si q̄daꝫ arbiter sedeā]. Decl'at q̄ dixerat. s. Istud est opus nouū q̄ me iubes facē ex veteri. s. vt ego sedeā q̄si q̄dā arbiter siue iudex iter oia exēplaria liborum: ad dom ista sunt vera: ista corrupta. Et notat difficultatē operis huius: cuꝫ dicit post exēplaria toto orbe dispsa: q̄si dicat. Si ista exēplaria corrupta eēnt et manerent adhuc in vno loco nec eēnt diuulgata per orbē: facile erat illa corrigi. s. q̄ esset paruū dānū. Nā pauci libri dānarentē: et ēt nemo ꝓtra me insurgeret dicēs q̄ ego dāno ea que ls totus mūdus cū ad neminē adhuc ptinerēt. Nūc tñ cū exēplaria ista sunt dispersa p totū orbē ab antiqs tpibus: oportebat mltos libros perire: et mltos de nouo cōdi: q̄ est magna difficultaſ. Etiā ¶ multi ꝯ me insurgerent calūniātes. [et q̄ inter se variāt]. Ista est vna de causis q̄re erat necia correctio. s. q̄ libri latini inter se discordabāt: et tñ q̄ discordāt nō pñt sil' esse vera. ¶ vt ait. j. Hiero. [q̄ sunt illa q̄ cū greca ꝓsentiant vitate decernam]. i. Jubes q̄ ego videā oia exēplaria: tiudicē que sunt illa que ꝓcordant cū veritate greca: et ista teneant. Dī h q̄ presupponebaꝫ libros grecoꝝ esse veraciores q̄s latinos. Rō huius est q̄ latini transtulerāt ex libris grecoꝝ. Nā vt j. ait Hiero. totū nouū testm̄ scriptū fuit ab ipsis auctoribus in greco ꝓter Mattheū: q̄ in hebreo scripsit. ls adhuc dicaꝫ q̄ postea in grecū vtit. vt ait Hiero. in lib. de illustrib⁹ viris c. de matthe o: ls istud sit dubiū. Et ob h neēe erat ꝓ vitate recurri ad exēplaria. s. grecoꝝ: et nō q̄dē ad oēs libros: ls ad antiqssimos solū. vt ait Hiero. j. in lra. Jstū ordinē ponit hie. in ꝓlogo sup genē. q̄ incipit. Desiderij mei. s. q̄ libri hebreoꝝ hñt pmā certitudinē: deinde libri grecoꝝ vltio libri latinorū. Et h est quātū ad vetus testm̄ q̄ trāslatū est de libris hebreoꝝ. Secō nouo testō q̄ totū i greco scri. ē ab auctoribus ꝓter Mat. Jō ibi ad solos grecos codices recurrēdus est.

Qō ꝑma. ¶ An ad exēplar Matthei hebraeum recurrendum sit ꝓ veritate eius euangelij. Questio. I.

A Rñsio ad q̄stū qōnis

Queritur de Mat. cuꝫ ille scripserit in hebreo: q̄ vī q̄ nō debeat recurri ꝓ vitate eius ad libros grecos. Dicendū q̄ poterat Hiero. recurrere ad hebraeū. Nā illa euāgelia q̄ ipsemet Matthe. scripserat in hebreo hēbanť tpe Die. in bibliotheca famosa cesarieñ. quā fecerat Paphilus martyr. vt ait Hiero. in lib. de illustribus viris. c. de Matthe o: et inde hēret vitatem. Cū aūt dixit Damasus papa q̄ videre q̄ erant illa exēplaria q̄ cū greca vitate ꝓsentirent intellexit de oibus alīs ꝓter matthеū. ¶ Alr pōt dici q̄ tā de alīs q̄s de matthe o intellexit. Nā ēt si matheus nō fuerit scriptus in greco tñ vius hēbīť in exēplaribus grecoꝝ q̄s latinoꝝ: q̄ ēt in libris illis q̄ de hebreo i greco vsa sī ponunť greca emēdatioꝛa eē q̄s latina: vt. s. dcm̄ ē.

B Alia rñsio.

Qō. scōa. ¶ An btūs Hie. recte vocet btū dam. papā btissimū. Q. II.

Queritur an Hie. recte fec̄ scribēdo damaso papе vocare eū btissimū. Aliqs dicit q̄

Oppōiť ꝑ. nō. Pro q̄ nō erat verū q̄ alij erāt meliores eo et feliciores saltē in regno celoꝝ. et tñ. s. btissimi nihil manet. Scōo q̄ nō

Oppōiť 2°. solū Dama. ñ erat btissimus. imo nōdū erat btūs: q̄ erat via tor. Et si dicas q̄ dama. fuit vir scūs et canonizat⁹ ab eccl'ia:

Oppōiť 3°. dicet h eē post mortē: et tñ Hie. scribebat ei viuēti q̄n nōdū erat btūs. ¶ Tertio q̄ ista vba vñr sonare i q̄ndā adulatio

A Rñsio ad q̄stū qōis. nē cū iportēt honorē maiorem q̄s cōpetat mortali. Adulatio tñ sp est illicita. Dōs q̄ Hiero. recte scripsit: q̄ erat vir scūs: et nisi ꝓuenieter h fiēt: nō feciss. ¶ Jtē Dama. erat vir scūs.

Pma rō. sic patuit ex euētu cū sit canōizat⁹: et si h nō fiēt recte nō pmitteret: et tñ pmittebat. q̄ erat licita supscriptio.

Scōa rō. Pꝫ h ō btō Hrego. q̄ q̄n aliq̄ scribebāt sibi q̄stā supbas supscriptiones nō recipiebat: ls poti⁹ icrepabat scribētes: sic cū vocatus est papa vlis. nā nō pmisit se sic vocari. ¶ Jtē pꝫ h ex ꝓsuetudine totius eccl'ie: q̄ sūmū pontificē vocat btissimū. Dom q̄ nō solū ista supscriptio erat licita: ls ēt debita de iure vel honestate: imo de q̄dā rigore. Pro q̄ sciēdū q̄ sic hoies tenenť inter se iuicē ad multa: ita ēt tenenť q̄dā alīs ad honorē. sic

Tertia rō. Sūm⁹ pōti fex laudabilit btissim⁹ appellatur

ꝓ ad ro. 13. s. Reddite q̄ oīb⁹ debita. Cui tributū tributū: cui vectigal vectigal: cui timorē timorē: cui honorē honorē. Et sic honor cadit sub debito. Uer est aūt q̄ scriptura interdū iubet alicui ipēdere honorē cui ñ tenemur ex ōbito nec ipsa nos obligat: ls tenemur ex q̄dā honestate vel benigna cōicatione. Sic accipiť. j. pe. 2°. s. Oēs honorate: frnitatē diligite. Et tñ nō tenemur honorare oēs hoies ex debito. Sic ēt ad ro. 12. s. Honorate vos iuicē ꝓuenientes. i. q̄ qls conet honorare alū añq̄ honoreť ab eo. Sꝫ h nō pōt cadē sub ōbito: q̄ ꝓuentio honoris est ex vanitate. Ubi aūt est debitū: vn⁹ tenet honorare alterū: et alius nō tenet honorare eū. ¶ Sciē dū aūt q̄ cū honor sit exhibitio reuerētie in testioniū virtutis. vt colligiť p ethi. est honor nāliter debitus oi vtuoso pp vtutē. Et q̄n ls status et dignitates: et ꝓeminētie nō faciant hoies vtuosos signant tñ hoies debē eē vtuosos: cum ista pp virtutē dari ōbeāt: senes q̄oq̄ et hoies mature etatis ex cōditione illius etatis significanť eē prudentes et vtuosi. Sapie 4. s. Senectus venerāda. Et infra eo. cani sunt sensus hois: et etas senectutis vita imaculata. Ex h igiť honor q̄dā sibi debeť. Dñis quoq̄ et parentibus: q̄ hñt quēdā modū platonis ex rōne supposita debeť honor. De hoibus hīs honorādis logiť Aristo. 9. ethicoꝝ. Nō est tñ idē honor debitus oibus: ls principibus et regibus: et gñal'r oibus hñtibus prelationē debeť q̄dā honor q̄si excellētie in subiectionē. Sic dī pa pe. 2°. Deū timete: regē aūt honorificate. Et itez ibi. Subiecti estote oi creature siue regi tāq̄ ꝓexcellēti: siue ducibus tāq̄ a deo missis. Senibus aūt honor debeť in q̄dā veneratione assurgēdo eis. Leui. 19. s. cor aꝫ capite cano consurge: et honora ꝓsonā senis. Dñis debeť honor obedientie: sic dixit apl's. Serui obedite dñis: non tāq̄ ad oculū seruientes. Ad ephe. 6. Parentibus vo debeť honor non solū in vbo et cerimonijs honoris: ls ēt in subsidijs et adiutorio ad vitā: pstando eis ea q̄bus indiget q̄stū ad nutrimentū. Sic. n. xps increpuit pharisеos. mat. 15. q̄ dicebāt sufficere h onorare pentes vbo: nihil aliud faciendo. xps aūt dixit q̄ oportebat eos honorare real'r nēcia tradendo. Et istud dicit Arist. 9. ethi. s. q̄ filij tenentur honorare pentes: et ꝓuidere eis in nutrimēto magis q̄s sibi ipsis. Et declarat ibi diuersos esse honores q̄ exhibeť diuersis ꝓsonis cū ait. Nec enim eundē honorē patri et mri: nec rursus eu q̄ sapientis vel eū q̄ ducis exercitus: ls paternū sil'r aūt et maternū: ls et oi seni honorē eu q̄ fm etatē a surrectione et inclinatione et sil'ibus. ¶ Ad exibendū istu honorē sunt duo nēcia saltē gñal'r. ¶ Unu est in cerimonijs exterioribus ex hitudine diuersa corpis: vt assurgēdo inclinando: caput nudādo: genua flectēdo: et sic de varijs cerimonijs fm ꝓditionē eoꝝ q̄bus exhibeť honor et regionis. Scōm est in vbo: per q̄ ēt honor ipēdiť. Et sic cerimonie ipensiue honoris sunt ex pte corpis: et ad placitū nrm cū nulla eaꝝ nāliter magis cōueniat q̄s altera: ita et os ad exhibendū honorē in vbo eē ꝓstituta diuersa vba ad placitū nrm per q̄ honor singulis statibus exibeat. Et sic solemus vocare papā btissimū vel scissimū: q̄ p istud nomē volumus significare honorē qui ei debeť ex cōditione status. Cardinales vocamus reuerēdissimos: et sic de ceteris statibus seu honoribus q̄bus ꝓpria reddimus adiectiua: soluꝫ intēdētes significare honorē debitū illi statui vel gradui: et nihil aliud. Jō ls iste termin⁹ btissimus ex origine sua signet maximā felicitatē q̄ soli deo cōpetit: et btūs iportet felicitatē in q̄cūq̄ gdu q̄ solis deū clare vidētib⁹ cōpetit. nos tñ vtimur isto noie nō ad significādū aliq̄d hoc: ls solū ad iportādum vel significādū honorē quēdā debitū papali statui. Et ex h pꝫ q̄ q̄tūcūq̄ sit crios⁹ et viroꝝ pessimus nō peccat q̄ eū vocat btissimū vl' scissimū scribēdo aut loquēdo ei. imo potius peccat q̄ ista nō vult ei dicē: q̄si ei nō cōpetāt: q̄ ista solū iportāt honorem debitū statui papali: et ille ve est papa q̄diu eccl'ia tolerat. Jō sp ōbeťť ei ille honor q̄ btissimus vel scissimus appelleť. Patet q̄ sil'ib⁹ modis iuenim⁹ antiqs loquutos. sic hiero. scribit sepe Aug. vocādo eū btissimū papā: et nō ei soli ſz oīb⁹ epis. ¶ Jtē q̄ maius ē apl'i et euāgeliste vtebanť talibus modis loquēdi ēt q̄stū ad viros seculares ꝓstitutos i aliq̄ dignitate: vt pꝫ de btō pau. act. 26. cui dixit festus iudex: insanis Paule: multe littere te ad insaniaꝫ conuertunt: et Paulus ait: non insanio optime feste sed veritatis et sobrietatis verba loquor. Sic vocauit eū optimus. Sed nō erat ille optimus: imo nec bonus: cuꝫ xps vetuerit

B

C Honor debeť i testimoniū vtutis. Jō vtuosi debēt honorari.

Senibus debeť honor.

Dñis et parentibus debeť honor.

D Duo generalit regrūt ad exibēdum honorē alicui.

ꝑmum.

Scōm.

se vocari

se vocari bonū dicēs cur me vocas bonū q: bonus est solus deus. Paulus tñ vocauit festū optimū nō intendens per ħ significare illā excellentē bonitatē quā iportat optimus: sed intendēs solū significare honorē debitū statui illius i quātū erat pses ꝓuincie. Sed ēt beatus Luc. scribēs theophilo qui erat ꝓnceps i ciuitate antiochena dixit. Uisum ē mihi scribere optime theophile: vocās eū optimū ⁊ rōe dicta. Justius tñ pōt qlibet papa quātūcūq; malus vocari beatissimus vel sanctissimus q̄ festus gētilis iudex iudeor vocari optimus sicut Pau. eū vocauit: q: optimus ⁊ beatissimus eēlia sunt: imo cōuertunt: q: simpliciter loquēdo nullus ē optimus nisi qui ē beatissimus ⁊ ecōtrario ⁊ vtrūq; soli deo competit. ¶ Ad primū dicendū ꝙ non accipit beatissimus vt iportet felicitatē: sed vt p'ħ nomē iportet honor debitus statui papali. Et p idem pz respōsio. ¶ Ad scām. ¶ Ad tertiū cuz dicit ꝙ ista ptinēt ad adulationē: dām ꝙ si per istud nomen beatissimus vel sanctissimus itenderemus significare id qō im portat ex sua origine non cōpeteret oi mortali: ⁊ tunc esset adulatio periculosa q: peccaret grauiter q talia diceret ⁊ q ꝓmitteret illa sibi dici. Sicut pz de herode agrippa qui cuz sederet in amplissima maiestate sua ppl's aclamauit ei voces dei ⁊ non hois. i. laudauit eū nō sicut hoiem: sed sicut deuz. Et q: ipse ꝓmisit: cōfestim angelus dñi pcussit eū: eo ꝙ non dedisset honorem deo ⁊ cōsumptus a vermibus expirauit actu. i2. ¶ Nunc aūt non intēdimus p istos terminos significare aliqd maius q̄ ꝙ cōpetat statui papali: ⁊ possumus illud: cum termini iponant ad significandū ad placitum: ⁊ possit mutari significatio vel diminui sicut volet vsus.

E Rñsio ad ꝓmā opposi. ⁊ scām

F Rñsio ad 3am.

¶ Pius labor: sed piculosa p̄sūptio: iudicare de ceteris ipsum ab oibus iudicandus: senis mutare linguam: ⁊ canescentē mundus ad initia retrahere paruulor. Quis. n. doctus pariter vel indoctus: cū in man' volumē assūpserit: ⁊ a saliua quā semel ibibit viderit discrepaꝛ qō lectitat: nō statī erūpat i vocē me falsariū: me clamās eē sacrilegū q audeā aliqd in veterib' libris addere: mutare: corrigere.

A Exposi tio lre.

⌊ ¶ Pius labor. ⌋ Istud est scām i quo se excusat Hieron. ꝓ difficultatem operis. Et ponit multas difficultates que apparent in lra. Et q: si solū poneret difficultates videret ex ħ inuere opus nō esse bonū nec mandatū iustum i quo accusaret Damasum: iō anteq̄ poneret difficultates dicit māda tū esse iustū: imo sanctū: sed ē difficile cum ait. Pius labor. i. iste labor quē mihi iponis de corrigendo libros euāgelistaꝝ pius ē. i. sanctus. Pietas ꝓprie significat cultum diuinum siue amorē ad deū vt ait magister. 3. sniarum di. 9. dicēs pietatem esse cultū diuinū: qui a grecis vocaꝛ theosebia. i. diuin' cultus: vel eusebia. i. bon' cultus. Et ħ modo vocamus pios hoies religiosos erga deū: ⁊ ipios vocamus infideles ⁊ hereticos q de deo male sentiūt ⁊ q cerimonias cultus ei' cōtenunt. Apud antiquos scriptores pietas tria significat. s. amorē ad deum quē vocāt religionem ⁊ amorē ad parentes ⁊ ad patriā. Sic accipit sepe Ual. ⁊ Tuli. ⌊ ſz piculosa p̄sūptio ⌋. s. ls opus sit bonū: piculosa p̄sūptio est mihi conari ad illud. Uocaꝛ p̄sumptio q: rem magnā videbaꝛ aggredi. s. dāmare exēpla dispsa p totū orbē. Dicit periculosa: q: periculuz incurreret talia faciēdo: q: oēs accusaret eū: ⁊ clamaret esse sacrilegū: vt dr. j. in lra. ⌊ iudicare de ceteris ipsum ab oibus iudicādū ⌋. i. Presūptio piculosa est ipsuz iudicāduz ab oib' .i. q ab oibus iudicabit tāq̄ falsariuſ ⁊ sacrilegus iudicare de ceteris. s. de libris oium latinor q contineāt veruz ⁊ qui nō. Et ħ erat periculū: q: iudicia plurimor obtinereꝛ magis de fauore q̄ iudiciū vnius. Et sic videret poti' ipse irrisus a tota multitudine: q̄ iudicare totā multitudinē. ⌊ senis mutare linguā ⌋. i. Periculosa p̄sumptio est mutare linguam senis. s. isti libri quos iubebat Damasus corrigi erāt corrupti ab antiqs tpibus: ⁊ ita hoies q tā erant senes fuerāt instructi i illis erroribus a pueritia sua. Et si nūc corrigerent libri oportebat mutare linguā senis. s. q̄ senes iā nō sic legerent sicut a pueritia sua semp legerāt. Et ista mutatio erat valde difficilis. ⌊ ⁊ canescentē iā mūdū ad initia retrahere puuloruz. ⌋ Eadē ſnia ſz ista copia loquēdi ptinet ad stilū rhetoricum. s. Periculosa p̄sumptio est retrahere mundū canescentē ad initia paruulor. i. q̄ mūdus q incanuit ⁊ antiquatus fuit in istis erroribus retrahatur nūc ad initia paruulorum. i. q̄ incipiat totus mūdus post q̄z est canus de nouo adiscere q̄ paruulo cōpetit. Si tñ fieret ista correctio necesse erat oēs hoies retrahi ad initia paruulor: q: inciperēt de nouo adiscere: eo q̄ istud opus correctū q̄ nūc Hiero. faceret multuz distaret ab erroribus antiquor in qbus mūdus icanuerat. Et iste sunt difficultates ad opus. ⌊ Quis. n. doctus pariter vel indoctus. ⌋ Ponit ħ alia difficultas ⁊ est snia lōga vsq; ad locū illū. ⌊ aduersum quā inuidiā. ⌋ Et ē sensus: q̄ si Hie. faceret hāc correctionē: qñcūq; aliquis vir doctus vel indoctus acciperet illā in manus ⁊ videret q̄ discordabat ab illa doctrina in q̄ ipse imbutus fuerat a parua etate: clamaret Hieron. esse sacrilegū: qui corrupisset veritatē sacre scripture. Hoc autē non soluz clamarent docti sed etiā indocti: imo maius periculū instabat ex indoctis q non aduerterēt quō Hie. bñ fecisset emēdādo. ⌊ cū i manus volumē assūpserit ⌋ .i. acceperit istud volumē qō ego fecero correctū ad legendū in eo. ⌊ ⁊ a saliua quā semel ibibit viderit discrepare qō lectitat ⌋. i. viderit q̄ istud volumē q̄ lectitat. i. legit. s. qō ego feci correctuz discrepat a saliua quā ille semel ibibit. i. a doctrina quā semel accepit in parua etate. s. q̄ clamabit ꝛ me. Est modus loquēdi figuratus: q: hoies ibibūt saliuā vt nō deficiāt. Sic dicit Job. 7. Nec dimittis me vt glutiā saliuā meam. i. vt imbibam illā. Quasi dicat. Ista est quedā refrigeratio: ⁊ deus non permittebat Job spaciū quietis affligendo eū valde. Ideo dicebaꝛ q̄ nō dimittebat eū glutire saliuā suaz. Et accipit hic glutire saliuā. i. imbibere doctrinā. ⌊ Non statim erūpat i voce. i. Nullus ē tā doctus q̄z idoct' q videns ista discrepantiā codicis mei a suis codicibus nō erūpat in vocē. i. nō clamet ꝛ me. ⌊ me falsariū me clamās esse sacrilegum. ⌋ .i. Dicet me esse falsariū ⁊ sacrilegū. Falsarius ē q scripturaz falsat: vel q rē corā eo gestam false scribit sicut notariꝰ. Hier. aūt vocaret falsarius: q: qlibet putabat librū suū vera continere. Et cū videret Hie. scripsisse ꝛria putaret eū eē falsariū. Sacrilegus est sacror violator: sicut q incendit ecclesiam: vel infert ei vi: aut rapit aliqd de ea: vel quomodocūq; offendit res sacras. Nulla aūt pōt esse maior offensa rerū sacrarū q̄z corrūpere veritatē sacrarū scripturarū: in qbus tota fides nra ꝓsistit. Et sic videbaꝛ Hie. maximū sacrilegiū cōmittere corrūpendo sacras scrip. vt illi putabāt. ⌊ q audeā aliqd i veteribus libris addere mutare corrigere ⌋. i. dicent me falsariū q audeo corrigere aliqd i veteribus libris. Erāt aūt veteres qñ ab antiq̄ erant in eis isti errores: vt. s. dictū est. Dicit etiā veteribus ad significandū auctoritatē: q: magis p̄sumitur libros veteres cōtinere veritatē q̄z eos q de nouo ꝓficiuntur. Intelligendū est de libris q continēt res gestas: secus autē de illis q continēt speculatiōes vel rē sciētificā. Nam magis p̄sumit ꝓ nouis q̄z ꝓ veteribus. Rō diuersitatis ē: q: vitas gestarū rerū nō pōt cognosci p altitudinē igenij: cū talia nō dependeant ab aliq̄ rōne nāli: ſz solū p visuz vel auditū. Antiquiores tñ magis potuerāt eē p̄sentes rebus ab antiqs gestis q̄z nos: vel potuerūt illa audire a certioribꝰ q iterfuerūt vel itereſſe potuerūt. qō nobis nō ꝓuenit. Ideo si aliqs conetur nūc scribere historiā rerū gestaꝝ ab antiq̄: nō hz veritatē nisi ex scriptis veteꝝ. ⁊ sic necesse ē vetera eē maioris auctoritatis q̄z noua iquātū ꝓtinēt res gestas. Quātuz vo ad speculatiuas secus ē: q: ille pēdet ex solo ingenij acumine: ⁊ a plimis asserit igenia nouoꝝ maiora igenijs veteꝝ. Patet ēt q ħ vez sit. Nā noui pñt antiq̄rū scripta videre: ⁊ isup hre nouas ꝓsideratiōes: ⁊ sic facerent op' magis pfectū sic dicit Arist. p̄ ethi. q ꝓ tpa artiū additamēta fcā sūt: imo vult i 2° elēchoꝝ q̄ si oēs scie ab antiq̄ ipfecte tradite sint: ⁊ postea noui illas pfecerūt. Magis g̃ ꝓ nouis q̄z ꝓ veteribus p̄sumendū ē i speculatiuis: ls nō i historicis: maxie q: libros speculatiuos nō oz hre opiones: q: cū pēdeat certitudo veritatis eoꝝ ex iudicio nāli poterit māifeste cognosci an noui vel veteres meli' dicāt. In historicis āt oz iudicare ex p̄sūptiōe: q: nō pōt al' ꝓstare ō vitate: ⁊ ibi ꝓ veterib' iudicaꝛ. Libri āt sacre scrip. maxie euāgelia nō ꝓtinēt aliqd speculatiuū ſz magis hist. iō nō pt fieri nisi p visuz vel auditū: ⁊ p̄r maior sup ħ fides adhibebit veterib' lib. q̄z nouis. Et sic isti clamabāt. ſz tūc dicet quō Hie. volebat suum nouū librum ꝓponere veteribus? Dicendū ꝙ licet esset nouus quātū ad substantiaz q: nūc de nouo factus fuerat: erat tamē antiqssimus quātū ad virtutez: q: erat trāslatus de ipsis pmis exēplaribus gre

cis

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

cis:vt p3 infra in littera, Et ita iubebat Damasus q videret Hierony.que exẽplaria latinoꝝ cũ greca veritate consentirent:vt patet supra in littera:greca tamẽ exẽplaria erãt antiquiora latinis : qz totum nouum testamentũ preter Matheum scriptum fuit in greco ab auctoribus suis:vt patet infra in littera. Et sic liber Hierony. erat antiquior oibus istis libris corruptis. Dicitur hic addere mutare corrigere:qz ista tria faciebat Hiero.in libro suo:qz in quibusdam exemplariꝫ quedam deficiebant que addebat Hierony.in aliꝫs erãt mutata. Et h tripliciter. Uno modo quantum ad ordinem.s. vt preponerẽtur que postponẽda erant z ecõuerso: z illa mutauit Hierony.reducendo in ordinem quẽ acceperant a suis auctoribus. Alio modo erant quedã mutata quãtuz ad verba:qz quidam translatores cũ legebant vnam sniam in vno euãgelista qui prior venisset in manus eoꝝ z postea eandez sub aliꝫs verbis legerent in aliꝫs euãgelistis putabant venisse ex errore: z corrigebant oẽs ad exẽplum primi:vt patet infra in littera ista etiam mutauit Hiero. reddens cuicũq euãgeliste proprias loquutiones. Naz non eodẽ modo loquuti sunt oẽs. Similiter corrigere accipitur hic stricte pro detrahere. Nam corrigere large significat emẽdare:qõ fit addendo subtrahendo z mutãdo. Q3 tñ corrigere hic distinguitur cõtra addere z mutare:oportet q solum accipiatur pro subtrahere z h faciebat Hierony.maxime. Nam maxima corruptio erat:qz qui illos libros transtulerant de greco posuerũt in quolibet euãgelista id q apud ceteros inueniebatur : ita vt Joã.haberet totum Mattheum z Mattheus totuz Joãnem: z sic de aliꝫs. Ideo oportebat de quolibet eorum multa subtrahere:que non pertinebant ad eum.

F

¶ An Hierony.teneretur facere istã correctionem quã ipo nebat sibi Damasus papa. Qõ.III.

Qõ.iij.

Queritur an Hierony.tenebatur facere istaz correctionez quã iubebat Damasus. Aliquis dicet q non. Primo qz ista erat magna difficultas.scilicet corrũpere tot libros: z mutare veteres ad initia paruulorum. Scõo qz nemo tenetur abiicere famã suam nec contẽnere eam sed potius seruare illam z procurare:cuz dicat scriptura curam habe de bono noie. idest de bona fama Hiero. tamẽ incurreret grauissimam infamiam per istud opus : qz vocaretur falsarius z sacrilegus: vt patet in littera ergo nõ tenebatur ad h. ¶ Dicendum q ad h q quis teneatur exequi aliquod mandatum sunt duo necessaria primum est potestas iubentis.2m est iustitia ipsius operis. De primo patet qz Damasus erat sumus Pontifex qui generalem z plenissimam potestatem habet super oẽs christianos in foro ecclesiastico saltem. Naz de seculari nunc nihil loquimur. scilicet an papa hẽat executionem vtriusq gladij.imo hz vtrũq : õ quo dicetur in libro de origine z distinctione iurisdictionuz fm est iustitia operis . Et istud includit duo.s. rectitudinem ipsius operis:ita vt iustum sit illud fieri vel saltim possit fieri sine peccato: z potentiam ex parte eius cui iubetur : quia alias licet opus in se sit iustum.est iniustum illi mãdati. Ista cõcurrebant in presenti. Nã iustum erat imo iustissimum q fieret ista correctio sicut dixit Hierony. supra.s. Pius labor etiam erat potestas iubentis . Et tãgit ista duo Hierony. infra in littera cuz ait. Aduersum quã inuidiam duplex causa me consolatur.s.q tu qui sumus sacerdos es fieri iubes : z h quãtum ad primum. Sequitur. Et verum non esset q variatietiam maledicoꝝ testimonio comprobatur quãtum ad 2m.s.q discordabant libri latini inter se iustum erat eos corrigi:qz etiam iuxta testimonium ipsoꝝ maledicorum ea que inter se discrepant non possunt simul esse vera . De potestate autem siue facultate ad faciẽdum.s.an Hierony.posset facere id qõ iubebat Damasus nihil tangit hic Hierony. Per qõ tacendo concedit:q ad h sufficiens erat. Et patet quia h non requirebatur ad istud nisi copia sermoniꝫ greci z latini cuius de antiquissimis grecoꝝ exemplaribus nunc transferendum esset in latinum. Hierony. tamẽ non solum latini z greci: sed etiam hebraici sermonis copiaz habebat: z aliqua liter caldaici z syri vel arabici : vt patet in prologo eius sup Job qui incipit Logor per singulos. ¶ Item qz si Hierony. diceret se ad h insufficientem accusaret seipsum : z confiteretur id q dicebant emuli sui. Nam ipse ante h transtulerat oẽs libros veteris testamenti de hebreo in latinum. De quo conquerebãtur emuli quidam dicentes eum falsa scripsisse qz discordabat a septuaginta interpretibus. Aliꝫ vero dicebant eum feciſſe ex inuidia. Ipse autẽ ostendit in prologo super Señ.qui incipit. Desiderij mei. z in prologo galeato sup libros regum: z in prologo si septuaginta super paralipo. z quasi in oibus prologis q ipse nihil falsi dixisset:sed verissimam z valde necessariam scripsisset translationem: z q nõ motus fuerat liuore ad h. Ideo nõ debebat cõfiteri se insufficientem esse ad istam translationem faciendam de greco in latinum corrigendo libros latinos . ¶ Sed dicetur quid si Hierony. diceret se esse insufficientem ad h q iubebat Damasus:an teneretur. Dicendum q aut Hierony.excusaret se cauilloſe vt laborem effugeret:aut ex quadam humilitate.s. vt non assereret se esse sufficientem ad res tam arduas . Si primo modo peccaret:qz preceptum erat legitimum z ex eo malitia vellet subterfugere. Si scõo modo:etiam male faceret: qz licet quis debeat se humiliare ad nõ acceptandus honorem qui est in fauorẽ suum:non tamẽ licet cuiq se humiliare in subterfugiendo laborẽ sicut hic. Maxime autem qz ista correctio erat valde necessaria fidei catholice. Et cuz deus posuerit nos oẽs partes ecclesie sue z distribuerit nobis munera z gratias nõ propter nos solum sed magis propter alia mẽbra ecclesie qz sollicita sunt adinuicem mẽbra de seipsis:ad ro.12.z.j.ad cor.12.peccat qui ex humilitate vl ex qua cũq alia causa tenuit seruire ecclesie i illo munere qõ deus ei largitus est : qz facit contra intentionem dei concedentis illud munus. Si autem se excusaret Hierony.ex hocipso qz vere crederet se ad hoc nõ sufficere: tunc aut Damasus acceptaret illam excusationem aut non. Si acceptaret liberabatur Hierony.a mandato z non peccauerat se excusando: qz iuxta conscietiam suam loquutus fuerat . Si autem non acceptaret excusationem Damasus tenebatur Hierony. facere q poterat siue cõmode siue insufficienter. Et iam incũbebat onus rei facte Damaso:an correctio bona vel mala esset qz Hierony. simpliciter obligatus erat cum Damasus h vellet. Nec debebat se insufficiẽtem reputare ad exequendũ mandatum: cum Damasus ei firmiter iubendo illũ ad h sufficientem reputaret. Ad primum dicendum q iste sunt difficultates operis que ipsum ad exequendũ difficultant: non tamẽ executionem excludunt. vt.j.declarabitur. ¶ Ad 2m dicendũ q Hiero.non incurrebat per h infamiã aliquã veram z manentẽ. sed z si incurreret teneret ad mandatuz vt declarabitur infra in quadam questione.

L Rñsio ad istã tia m

D Rñsio ad p̃ mũ

E Rñsio ad 2m

¶ Quo poterat stare q cuz libri latini eẽnt corrupti dẽrẽt corrigi ex greco: z an seqrẽt ex h eccl.posse errare. Qõ.iiij.

Qõ.iiij

Queritur quo poterat stare q codices euangeliorum z totius noui testi apud latinos eẽnt corrupti:ita q oporteret illos corrigi ex greco: z an ex h sequebat ecclesiã errare in fide. ¶ Ad p̃m dicenduz q libri latini faciliter potuerũt corrũpi z corrupti erãt tpe Hie. Qõ partim factuz erat ab interptibus: z partim a p̃sumptuosis correctorib9: z ptim a viciosis librarijs z negligẽtibus. Isti modi tangunt magis in lra vt ibi declarabit. ¶ Ad 2m aliq dicunt q videbat ex h ecclesiã errare in fide. Nã fides est õ eo q hr in sacra scrip.cui obligãur stare z assentire sine aliq dubio. Si autẽ libri sacre scrip.corrũpant: z credamus ea q in eis hñr:iã falsa credamus: z sic i fide erramus. Dicenduz q non seqtur ecclesiã errare. ¶ Nã non põt ecclesia errare in fide:eo q est vnus de articulis fidei eẽ sanctã ecclesiã catholicã:si tñ erraret in fide iã nõ esset sancta. ¶ Jtez qz si in fide erraret piret tota fides:sicut p3 de heretico : q ẽt si erret in vno artõ pdit totã fidez:qz nõ manet ei habitus fidei ifuse vt est cõclusio doctoꝝ z maxime sci Tho.3o.sniaruz di.33. ita si ecclesia erraret i aliq circa fidẽ tota fides piret:qz i nullo maneret cũ illa non sit nisi in ecclesia. Fides tñ nũq pibit quia christus rogauit pro ea ne periret Luc.22. z ipse exauditus est in orationib9 suis propter sui reuerentiã ad heb.5. ¶ Item si fides periret in ecclesia nõ esset : qz ecclesia nihil est nisi corpus christi mysticum cuius caput est christus ad ephe.4.z.5. Non possunt tamẽ mẽbra capiti adherere nisi per quãdam continuationem: z istam facit sola fides : qz alias oẽs pagani z sarraceni pertinerẽt ad ecclesiam. Ecclesia tamẽ semper est:ergo fides nũquam deficit i ecclesia nec potest ipsa errare in aliquo articulo . Cum autem dicitur q corruptis libris sacris errat ecclesia in fide: dicendum q h non stat. Primo qz id de quo dicitur q non errat in fide est

ecclesia

A Ad p̃m q̃situm rñsio

B Ad 2m q̃situm rñsio Eccl'ia nõ põt errare

p̃ma rõ

scõa rõ

s.Tho mas de aquino terta ratio

A Rñsio ad q̃situ qõniꝫ Duo sũt ne nessaria ad executiõez mandati.

p̃ma ratio.

secũda rõ

primum

scõm

B

ecclesia vniuersalis: nam quelibet particularis potest errare: sicut olim vidimus esse multas ecclesias arianorum ⁊ aliorum hereticorum cū episcopis suis ⁊ tota plebe ⁊ oēs errabant ibi in fide. Sic etiam nūc est apud quasdam ecclesias orientis quarū quedaꝫ sunt nestorianorum ⁊ alie iacobinorum hereticorum. Vidimus etiam diebus nostris circa boemos vbi tota regio boemoꝝ in qua errāt multe eccl'ie. scilicet sedes episcopales errabat in fide sed postea redijt ad concordiam ⁊ vnitatem totius latine ecclesie. De istis non est inconueniens q̄ errent: qꝛ nulla istarum est specialiter spōsa christi nec corpus eius: sed solum intelligitur de ecclesia vniuersali pro qua ipse mortuus est ⁊ lauit illam in sanguine suo: vt exhiberet eam sibi immaculatam non habentem maculam nec rugam: ad ephe. 5. Et ista est quā apostolus vocat ecclesiam dei viui q̄ est colūna ⁊ firmamentuꝫ veritatis. prima ad thi. 3. Et de ista est inconueniens q̄ erret qꝛ tunc euacuaretur totū corpus christi. s. non haberet aliqō corpus misticum cū totum esset ab eo alienatuꝫ per heresim vel infidelitatem. ¶ Itē si ista erraret nō esset aliquid per qō emendaretur: qꝛ in nullo maneret fides. Quādo tamē errat aliqua ecclesia particularis potest corrigi per ecclesiam vniuersalē matrem suā: ⁊ non sequitur inconueniens. Nunc autem nō erant corrupti libri in tota ecclesia: qꝛ sic non haberetur aliquid per qō corrigerētur: sed solum erāt corrupti libri apud ecclesiam latinaꝫ: ⁊ manebāt vera exemplaria apud grecos per que facta est emēdatio. Ecclesia autē latinoꝝ non est ecclesia vl'is sed quedaꝫ pars ei⁹: ideo etiam si tota ipsa errasset nō errabat ecclesia vniuersalis qꝛ manet ecclesia vniuersalis in partibus illis que nō errant siue ille sunt plures numero q̄ errantes siue nō. Scō dicendum q̄ etiam tota ecclesia latina non errabat tunc: qꝛ Damasus papa non errabat: cum sciret corruptos libros: ⁊ ob h̄ vellet illos emendare. Non etiaꝫ errabat Hierony. qui illos emendaturus erat ⁊ plurimi alij periti. Tertio dicendū q̄ etiam si libri circa aliquam ecclesiam particularē sunt corrupti: nō sequitur illam particularem ecclesiam errare circa fidem: qꝛ fides non est alligata specialiter illis libris qui scripti sunt in illa ecclesia: sed libris sacris vbicūq; illi sint: ⁊ qui illi sint pertinet determinatio ad vniuersalem ecclesiam. Ideo cum ista fides habi tualiter non sit alligata isti vel illi libro dato q̄ credam verū esse q̄ inuenio in libris ecclesie mee nō erro in fide cuꝫ assentiam illis: putans sic haberi per totam ecclesiam vniuersalē. Et est homo ex habitu promptus ad aliter sentiendum si ecclesia vniuersalis iudicauerit libros suos esse corruptos.

Dubiū ¶ Sed dubitabitur. Quid si libri totius ecclesie corrūperentur ⁊ vniformiter essent corrupti: an ex h̄ sequeretur error in fide. Et videtur q̄ sic: qꝛ cum necesse sit quēlibet sic sentire de fide sicut vniuersalis ecclesia definit: ⁊ illam tenet fidem ex libris sacris qui oēs sunt corrupti ex casu: ergo necesse est falsum iudicium in fide proferre. ¶ Dicendum q̄ iste casus non est admittendus. ¶ Primo quia ecclesia seruat exemplaria librorum cautissime ne possent ab hereticis viciari. Et sic factum est ab antiquo in veteri testamento vt vult Aug. 17. de ciuitate dei. In nouo etiam sic fit: ideo hereꝫ tici nō possunt corrūpere. ¶ Secūdo qꝛ dato q̄ aliqui libri corrūperentur: non erat possibile oēs corrumpi ⁊ maxime q̄ corruptio esset vniformis. Nam etiam si oēs homines simul aliquo tēpore dormirent ⁊ duraret sōnus longo tēpore nō poterat istud fieri. ¶ Tertio qꝛ deus conseruat ecclesiam suaꝫ supernaturaliter ne possit subcūbere alicui errori sic dicitur Matthe. 16. scilicet. Super hanc petraꝫ edificabo ecclesiam meam: ⁊ porte inferi nō preualebunt aduersus eam. Uocātur porte inferi hereticī vel infideles: qui conātur ecclesiam subuertere suis fraudibus ⁊ per potentiam opprimere: christus autem certificauit nos q̄ nūquam porte inferi preualerent aduersus ecclesiam: ita q̄ vincerent eam. Si tamē fraudibus hereticorum posset fieri q̄ oēs libri ecclesie vniuersalis vniformiter corrumperentur periclitaretur ex h̄ fides: ⁊ porte inferi absorberent ecclesiam. Ideo certi sumus q̄ hoc nūquam poterit fieri qꝛ licet ex parte humana nō repugnet h̄ posse fieri: sumus tamē certi q̄ nūquam fiet quia christus non permittet: qui ecclesiam suam specialiter cōseruat.

Qō. v. Opinio aliqꝝ ¶ An fuerit cōueniens ista librorū correctio. Qō. v.

Queritur an cōueniens fuit fieri istaꝫ correctionem librorum. Aliquis dicet q̄ non.

¶ Primo qꝛ sequebatur ex h̄ q̄ oēs antiqui libri perirent. ⁊ reciperentur noui. Hoc tamē ecclesia ois euitat. Sicut cū bonifacius papa ad suppletionem eoꝝ que deerant quinq; libris decretalium voluit apponere aliquas extrauagantes decretales predecessorum suorum ⁊ aliquas nouas condere que in titulis suis deberent poni in volumine decretalium ⁊ non poterat hoc fieri in libris iam scriptis: sed oportebat fieri libros de nouo in quibus tā antique decretales q̄s illē que de nouo addebātur ponerētur ex quo sequebatur q̄ perirent oēs libri antiqui: noluit h̄ facere papa sed fecit librum sextum: vt patet in prohemio lib. vj. Ita ergo nunc non faceret istam correctionem ne perirent oēs libri antiqui. ¶ Secūdo qꝛ ex h̄ sequebatur magna infamia Hierony. s. qꝛ vocaretur falsarius ⁊ sacrilegus: ⁊ nō tamē deberet papa tantuꝫ virum infamie exponere. ¶ Dicendum q̄ nō solum licitum fuit fieri istam correctionem: sed etiā Damasus obligabatur illam procurare iuxta oēs vires suas: etiam si multos labores ad h̄ impendere deberet. Nam sūmus pōtifex cuꝫ sit maximus princeps in ecclesia ⁊ ab ea maximuꝫ honorem recipiat: tenetur ampliorez curam gerere de ea q̄s quisquā alius ⁊ in oibus in quibus ecclesia patitur tenetur ipse subuenire. Alioquin de manu eius requireretur: qꝛ ipse positus est p̄nceps speculatoꝝ domus israel eze. 3. ⁊ 33. Nullum tamē maius periculum est ecclesie q̄s vbi fides periclitatur: cum propie ecclesia per fidem cōsistat: ⁊ ista est per q̄s efficitur homo pars corporis christi: ⁊ per hanc intra ecclesiam cōsistimus ⁊ ab oibus gentibus distinguimur. Nihil tamen est p qō magis fides periclitetur q̄s si libri sacri ex quibus fides habetur permittantur corrūpi. Cum ergo cōstiterit aliquos eoꝝ esse corruptos ipse p̄nceps maximus ecclesie tenetur totis viribus conari vt corrigant. Et si per h̄ oporteret mortem subire: potius teneretur subire mortem q̄s permittere libros sacros corruptos: Oꝫ sicut tenetur quis potius mortez subire q̄s christum negare: ita ēt ad hoc: quia permittendo libros corrumpi vel corruptos manere negatur spiritus sanctus: per quē veritas sacre scripture reuelata est. Negatur etiam christus: qꝛ poterunt falsa scribi de eo per que negeē in totum vel in partē. Ideo postposito omni damno ⁊ quocūq; incōmodo tenebatur Damasus conari ad correctionez sacroꝝ librorum. ¶ Ad primum dicendum q̄ cum ecclesia potest euitare perditionē librorum: ⁊ quecūq; dāna tenet euitare: hic tū non poterat euitare perditionez illoꝝ librorum sine preiudicio fidei que oibus rebus preferēda est ideo nō erat curandum q̄ perderent libri. ¶ Ad 2^m^ dicendū q̄ beatus Hiero. non incurrebat infamiā veram nec manētem: qꝛ licet a principio clamaretur cōtra eum: constito tū de veritate. s. q̄ ipse reducebat veritatem ad ecclesiam latinā que perierat potiuſ laudaretur: sicut nos nūc eū valde laudamus. ¶ Scō qꝛ ꝫ aliqui calūniarent: non poterāt manere calūnie: cū Hiero. faceret mandatuꝫ sūmi pontificis. Et ista duo ponit h̄ Hiero. que consolant eum ꝑ clamores emulorum: vt patet in littera. Sed adhuc dicendū q̄ etiā si Hiero. deberet incurrere infamiā perpetuam ac simul cū eo Damasus non debebant cessare ab h̄ opere: qꝛ istud erat de necessitate salutis: ⁊ nihil debebat eos retrahere ēt si eēt mors: qꝛ oia p salute aie exponēda sunt. Job 2°. s. pellez pro pelle ⁊ cūcta que habet dabit homo pro anima sua.

p̄ma cā op.

2ª rō oppo.

A Rñsio ad q̄situ qōnis

B Rñsio ad primum

C Rñsio ad secundum.

¶ Aduersus quā inuidiam duplex causa me cōsolabatur: qō ⁊ tu qui sūmus sacerdos es: fieri iubes: ⁊ verum nō esse qō variat etiam maledicorū testimonio cōprobatur. Si enim latinis exemplaribus fides est adhibenda: respōdeāt quibus tot sunt exemplaria pene quot codices. Sinautez veritas est querenda de pluribus: cur non ad grecaꝫ originem reuertentes ea que vel a vitiosis interpretibus male editā: vel a presumptoribus imperitis emēdata peruersius: vel a librarijs dormitantibus aut addita sūt: aut mutata corrigim⁹. Neqꝫ vero ego de veteri disputo testō: qō a. lxx. senioribus in grecā linguam versuꝫ tertio gradu ad nos vsqꝫ peruenit. Nō quero quid aquila: quid symachus

chus sapiant: quare theodotion inter nouos ⁊ veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: qđ grecum esse non dubium est: excepto apostolo Matthęo: qui primus i iudea euangeliuz xpi hebraicis litteris edidit. hoc certe cum in nostro sermõe discordat ⁊ diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte querendus est. Pretermitto eos codices quos a Luciano ⁊ hesitio nũcupatores paucoꝝ hoium asserit peruersa contentio: quibus vtiqz nec in veteri ĩstrumento post septuaginta interpretes emendare qd licuit nec in nouo profuit emẽdasse: cum multarum gentium linguis scriptura ante translata doceat falsa esse que addita sunt.

A Expõ lre. ⌊ Aduersuz quã inuidiã. ⌋ Hic ponunt rões alleuiãtes difficultatem huius operis. Et agit duo: qz primo ponit qđ dictũ est. Scđo respõdet cuidã tacite questioni. ⌊ ibi nec vero ego nunc de veteri. ⌋ Circa primum ponit hierony. duas causas alleuiantes laborez operis. Prima est auctoritas iubentis. Scda est rei necessitas ⁊ honestas. ⌊ duplex causa me cõsolatur. ⌋ idest Licet isti ex inuidia clament contra me due cause cõsolantur me: qꝝ ⁊ tu qui sumus sacerdos es fieri iubes. Jsta est prima. ſ. Damasus erat sũmus sacerdos: ⁊ iubebat ħ cui ex necessitate obediendũ erat. Et sic contra ipsum deberet esse querela: ⁊ non contra hierony. ⌊ ⁊ verum non esse qđ variat. ⌋ Jsta est 2ª causa. ſ. rei necessitas quaz ẽt ipsi emuli nõ poterant negare. Nam ea que inter se discordant non possunt simul esse vera: Sed libri latinoꝝ discordabant: ergo nõ erant oẽs veri: sed necesse erat aut oẽs esse falsos aut quosdam: quia ea que opponuntur possunt simul esse falsa sicut cõtraria: nũquam tamẽ possunt simul esse vera: qz nec cõtraria nec contradictoria possunt simul esse vera. Et tunc aut emuli cõfiterentur oẽs libros latinozũ simul esse falsos qz discordabant aut quosdam. Si autem oẽs: necessaria erat correctio. Si autẽ quosdam cum non constaret ex eis an potius isti q̃ illi essent corrupti: oportebat recurri ad alios libros qui non essent latini ex quibus cõstaret veritas. ſ. an aliqui latini essent veri ⁊ qui eẽnt illi. Jdeo debuit fieri correctio de greco. ⌊ etiã maledicoꝝ testimonio cõprobatur ⌋ i. Non solum istud est verum. ſ. qꝝ ea que discordant non possunt simul esse vera: sed etiam ipsi meledici. i. emuli qui dicent me falsariũ ⁊ sacrilegum cõfitentur istud. Ponit etiam ħ hierony. in prologo in Señ. qui incipit. Desiderỹ mei. ⌊ Si enim latinis exemplaribus fides est adhibenda. ⌋ Continuat argumentũ cuius vbi erat qꝝ ea que discordant nõ possunt simul esse vera. hoc quoqz cõcedebant emuli: qz quidam dicebant libros alioꝝ esse corruptos: cum cõtrariũ libris suis cõtinerent: ⁊ inter se pugnabant propter discordiam librorꝝ. Et ħ adiuuabat hieronymũ. quo supposito arguit cum nõ possint oẽs isti veri esse: queritur ex quibus habebitur veritas. ¶ Si autẽ dicant emuli qꝝ aliqui libri latini sunt veri querit hierony. qui sunt illi? Et cuz tot sint exẽplaria quot codices. ⁊ quilibet discordat ab alio: non videt magis huic q̃ illi fides adhibenda: ⁊ cõsequenter debet recurri ad grecos pro veritate. Respondeãt quibus. i. quibus latinis libris debeat fides adhiberi. Et in ħ nũquam concordarent: qz quilibet asserebat libros ecclesie sue esse veros. Potius ergo cõsentirent veritatem esse in grecis q̃ꝝ qꝝ vna ecclesia latinoꝝ diceret se corruptos habere libros: ⁊ qꝝ alia illos veros habebat. Etiã qz dato qꝝ velint concordare quibus libris potius fides adhiberetur non stabat: qz non erat sufficiẽter probatũ an isti potius q̃ illi veri essent. Unde necesse erat recurri ad grecos: de quoꝝ veritate non dubitabatur. Tot enim sunt pene exemplaria quot codices. Jsta erat causa quare latinis codicibus non erat adhibenda fides: qz quilibet liber discordabat ab altero. Naz qñ sunt multi libri ⁊ oẽs concordant sunt multi codices ⁊ vnicum exemplar: sicut nunc est biblỹs nostris: qz oẽs concordant. Quãdo autem quilibet liber discordat ab alio tot sunt exẽplaria quot codices: qz exemplar est liber per quẽ alỹ transcribunt. Cuz autem libri inter se discordant vnus nõ est tractus ab alio: ideo nõ est vnus liber exemplar alterius: sed quilibet per se est exemplar. ⌊ Sin autẽ veritas est querẽda de pluribus. ⌋ Est ratio longa vsqz ad illum locum. Neqz ego vo. ⁊ continuatur arg. ſ. Si non est querenda veritas de pluribus cum non concordent: necesse est qꝝ recurratur ad eum locuz vbi ẽ totaliter pcordia. ſ. ad grecã originẽ: ⁊ exinde corrigãt oẽs errores latinoꝝ librorꝝ. ⌊ cur ñ ad grecã originẽ reuertẽtes. ⌋ .i. cur nõ reuertemur ad libros grecos cũ i latinis nõ sit pcordia? Quasi dicat. Nihil est qꝝ hoc ꝓhibeat. Et dicit ad grecam originem: qz libri greci fuerunt origo latinorum. Nam etiaz isti qui nunc corrupti erant de greco originem traxerant: eo qꝝ totum nouum testamẽtum ab ipsis suis auctoribus i greco scriptum est: ꝓter Mattheum qui scripsit in hebreo: vt patet infra in littera. Jdeo necesse fuit qꝝ cum primo nouuz testamẽtum scriptum est in latino haberetur in greco. ⌊ eaqz vel a vitiosis interpretibus male edita. ⌋ Hic ponuntur tres modi corruptionuz qui fuerunt in libris latinis ⁊ oẽs illos dicebat hierony. ex greco corrigendos. Primus est per iterpretes vicios os. Uocantur interpretes illi qui primo de greco in latinum verterunt nouum testamentũ. Et aliqui istoꝝ non bene intelligentes linguam grecã transferendo erraverunt: vel forte qz non erat eis copia lingue latine ⁊ qꝝ i greco intellexerunt non valuerũt in latino competenter exprimere: vt significaretur idem qꝝ erat in greco. Et isti vocãtur vicios i interpretes. ⌊ vel a presumptoribus imperitis emendata peruersus. ⌋ ¶ Jste est scds modus erroris. ſ. p emendatores imperitos. Et vocantur isti presumptores: qz supra vires suas facere ausi sunt: ⁊ male fecerunt qꝝ facere nesciebant. Et dicitur emendata peruersus: qz plus corruperunt isti presumptores emendando: q̃ꝝ corruperant interpretes transferendo. Jsti ꝑsumptores errauerũt tripliciter. ¶ Uno modo qꝝ aliqua scripta a primis interpretibus visa sunt eis non conuenire: ⁊ mutauerunt ea vt voluerunt. ¶ Scđo qz isti legebant libros euãgelistarum: ⁊ cũ eorum primũ legissent ⁊ venirent ceteri in manus eoꝝ videntes eos discrepare putantes fuisse ħ ex errore scriptoris emendauerunt oẽs ad similitudinẽ illius q̃ primo legerant: ita vt oia que habẽtur in Mattheo ponerentur in Marco: ⁊ que habentur in Luca ponerentur in Joãne ⁊ ecõtrario. Et iste fuit grauissimus error. ¶ Tertio modo errauerunt qz cum inuenirent multos euãgelistas dicentes eãdem sniam per diuersa verba: ⁊ alỹ breuius ⁊ alỹ longius emẽdauerunt oẽs ad exemplar vnius: vt eadem verba contineret. Duos modos vltimos corruptionis ponit infra hiero. de hỹs tribus. ⌊ a libraryus dormitãtibus aut addita sunt aut mutata corrigimus. ⌋ Et iste est tertius modus errãdi. ſ. per librarios dormitantes. i. aliquãdo scribunt: dormiunt siue nõ aduertunt ad exemplaria: ⁊ corrũpunt libros addendo aut mutãdo aut subtrahendo. Et dicit hierony. Cur nõ corrigimus addita mutata a vitiosis interpretibus ⁊ cetera reuertẽtes ad grecam originem. idest ad libros grecos. ⌊ Nec vero ego nunc de veteri disputo testamẽto. ⌋ Hic respondet hierony. tacite questioni: qz dixerat qꝝ libri latini deberẽt corrigi ex grecis: aliquis diceret. Tu dixisti contrariũ nolens adhibere fidem septuaginta interpretibus: qui in greco scripserant: sed dixisti necessariam esse aliã translationem ex hebreo: vt patet in prologo super Señ. qui incipit. Desiderỹ mei: ⁊ in prologo sup paralipo. qui incipit. Si septuaginta: ita nec nunc fides grecis exemplaribus danda est. Respondet hierony. qꝝ illud fuit verum quãtum ad vetus testamẽtum: qđ interpretes ð hebreo in grecum transtulerunt. Et nunc non loquimur de veteri: sed de nouo testamẽto: in quo fides grecis exemplaribus dãda est. Rõ patet imediate. Qđ a septuaginta senioribus in grecã linguã versuz. ſ. vetus testm̃ i hebreo habebat ab origine sua qz in hebreo scripserũt auctores pmi. ſ. lxx. seniores qui vocañ. lxx. interpteſ ad preces Ptolemei philadelphi regis egypti de hebreo in grecũ transtulerũt. De ista translatiõe ⁊ de eis q̃ circa eam acciderũt declaratuz est in ꝓlogo hie. sup Señ. q incipit. Desiderỹ mei ⁊ in ꝓlogo sup paralipo. q incipit. Si. lxx. ¶ 3° gradu ad nos vsqz puenit .i. vetus testm̃ puenit tertio gradu vsqz ad nos. ſ. tres editiones facte sunt ꝑ ab ipsis auctoribus veteris testi ⁊ ista fuit in hebreo. Scda. lxx. interptibus: ⁊ ista fuit de hebreo i grecum, Tertia fuit de greco in latinum facta de translatione

septuaginta

septuaginta interpretum. Et ista non habuit a principio vni cum translatorem quia multi de greco in latinum transtulerunt: t in diuersis ecclesijs varia exemplaria habebãtur: vt ait hieron. in prologo super paralipo. qui icipit. Si septuaginta: t sic venit ad nos. 3°. gradu vetus testm̃. In h̃ fundatur rõ hieron. s. Nõ est eadem rõ de fide grecor̃ exemplariũ quãtus ad nouũ t quãtum ad vetus testamentũ: q̃ semper pro veritate librorum recurrendum est ad prima exẽplaria que primo edita sunt. Uetus autẽ testamentũ non fuit pri° editus in greco sed in hebreo t de hebreo in grecus t de greco in latinũ: ideo q̃n dubitatur de veritate alicuius libri i veteri testamẽto non ẽ recurrendum ad greca exemplaria sed hebrea: q̃ ibi est origo. Si aũt est dubius de veritate alicui° libri in veteri testamẽto nõ potest recurri ad greca exemplaria sed hebrea: q̃ ibi est origo. Si autem est dubiũ de veritate alicuius libri in nouo testamento: non potest recurri nisi ad greca exemplaria: q̃ in greco ab ipsis auctoribus totum nouum testamẽtum preter Mattheum scriptũ est. Et sic nõ hz locum calũnia emulor̃: q̃ prius diceret hiero. greca exẽplaria esse corrupta: t nunc dicat ad illa recurrendus. Nõ quero quid aquila quid simachus sapiant. Ad eandem rationem pertinet. Quasi dicat. Q̃n ego loquebar de veritate librorum veteris testamẽti querebas an interpretatio septuaginta seniorum esset cõueniens: t quo modo cũ illa concorda ret vel discordaret editio aquile: t quomodo cõcordaret editio simachi t theodotionis: q̃ oẽs fecerunt varias translationes de hebreo in grecũ: t translationes istor̃ a multis recipiebãtur: t origines: in translatiõe biblie quã fecit posuit veritatẽ hebraicam in vna colũna: t in aliam translationes septuaginta: t in alia editionẽ aquile: in alia theodotionis: in alia simachi: t in alia translationem aliã. Et sic in eodem libro erant sex trãslationes ideo vocabatur liber ille exaploarum. i. sex colũnarum. De quo satis declaratũ est in prologo hieron. super Josue qui incipit. Tandẽ finito ꝯ editiones aquile simachi t theodotionis: t cõtra vulgatam editionẽ: t oẽs alias sepe hiero. arguit q̃n agit de libris veteris testamenti: ostendẽs q̃ oibus illis existentibus adhuc erat necessaria aliqua translatio ex hebreo: q̃ nulla earum concorda bat oino littere hebraice. Aquila de quo hic dicit fuit qdam iudeus de insula hellespõto: ideo vocat aqla ponticus. Iste fecit secundã translationem biblie quia prima fuerat facta a septuaginta interpretibus. Floruit autez aquila quasi anno centesimo. qntodecimo a christi natiuitate de qno Isidorus lib. ethimologiarũ sub helio adriãno imperatore Simachus fuit quartus biblie translator. Naz ante eũ theodotiõ trãstulerat t fuit sub seuero pertinace iperatore quasi anno a christi natiuitate cẽtesimo nonagesimo. De hoc Eusebius in libro historie ecclesiastice. quare theodotion inter nouos t veteres medius icedat. Quasi dicat. Etiã nunc nõ disputatur quare theodotiõ se habeat medio inter nouos interpretes t veteres. s. Istud pertinet ad vetus testamẽtum. Et de istis translationibus solẽnius habemus disputare q̃n agim° de veritate translationũ veteris testamenti: nunc autem de nouo agitur: ideo nõ aduertimus ad istos nec exẽplaria greca d ãnamus sicut q̃n loquebamur de istis q̃ agebamus tũc de veteri testamẽto. Iste theodotion fuit ephesinus tertius biblie translator: cuius translatio a septuaginta interpretibus modicũ discordat hz multa interdum iste addat que nõ habẽtur apud hebreos. Sicut p3 in Daniele. Ideo hiero. signat ibi que sunt illa que habẽtur i theodotiõe. De h̃ Aug. 18. de ciuitate dei. Et dicit esse iste medius inter nouos t veteres q̃ magis cõcordabant cũ editionibus nouis latinorũ que habebant tẽpore gregorij: t cum veteri translatione septuaginta interpretũ q̃s alij interpretes q̃s alij translatores. Et sic medius inter vtrosq̃ incedebat. Sit illa vera interpretatio quã apostoli probauerũt. i. approbauerunt. Quasi dicat. Nõ curemus nũc de veteris testamẽti nec de cõparatõe translationis septuaginta ad aquilã simachum t theodotionem t alias trãslationes: sed sit vera. i. habeatur pro vera illa interpretatio quã apostoli approbauerũt: q̃ magis credẽdum erat apostolis quã cuicũq̃ hoium. Ideo illa translatio que magis concordauerit dictis eor̃ est verior. Istam rõnem ponit hieron. in prologo super Hẽñ. s. Desiderij mei t in p logo. Si septuaginta super paralipo. ad probandum q̃ sua translatio erat verior q̃s oẽs alie: t potissime q̃s translatio septuaginta interpretũ que maxime auctoritatis habebatur. s. christus t apostoli in libris noui testamẽti allegauerunt multa dicta veteris testamẽti. Et ostendit hier. q̃ multa eorum nõ habentur in biblia septuaginta interptum: ex quo apparet q̃ septuaginta nõ plene interpretati sunt: vel eorum editio per successiones erat corrupta: ideo q̃ esset necessaria alia de hebreo. Et ita fuit sua in qua habẽtur oia illa testimonia que christus t apostoli de veteri testamẽto allegauerũt. De nouo nunc loquor testamẽto. Quasi dicat. Non habet locum calũnia emulor̃: q̃ nunc non loquor de veteri testamẽto: in quo dicebam nõ sufficere exẽplaria grecorum: hz loquor de nouo in quo sufficiũt. q̃ grecum esse non dubiũ est. idest totum nouũ testamentum est grecũ. i. scriptus primo in greco ab ipsis suis auctoribus. Et dicit nõ esse dubiũ ad differentiam Matthei de quo etiã asserebatur q̃ in greco scripserat. s. q̃ primo scripserat in hebreo: deinde in greco Et sic totum nouũ testamentũ habebatur in greco. Hoc tamen dicit hieron. dubiũ esse in libro de illustribus viris. c. de Matthco q̃ ipse vidit exẽplar Matthei in hebreo in famosa bibliotheca cesarien. quaz fecit Pamphilus martyr: t i greco videre nũquam potuit. excepto ap'o Matthco. s. Iste solus scripsit in hebreo. qui prius in iudea. euãgelium christi hebraicis litteris edidit. Matthcus fuit p̃mus inter oẽs scriptores euãgeliorum: t scripsit in iudea in hebreo cum vellet transire ad gẽtes. De quo declaratum est in precedenti plogo. De alijs tribus euãgelistis quõ verisimile fuerit eos scripsisse in greco declaratum fuit. s. i prologo nostro in quadam questione. Hoc certe cum in nostro sermõe discordat. Reddit ad conclusionem suã postq̃ interposuerat responsionem ad tacitã calũniam emulorum dicens: q̃ cum in sermone nostro. s. latino libri discordent: necesse ẽ veritatem inquiri in fonte. s. in grecis exemplaribus: vnde latina transcripta sunt. t in diuersos riuulorũ tramites ducit. i. libri nostri discordant t vadunt diuersis vijs: q̃ vnus non redit ad alium. Est metaphora de fonte t fluminibus: q̃ interdum ex vno fonte nascũtur plura flumina vel torrentes paruuli qui habent diuersos tramites. i. alueos t nũquam cõcurrunt. Ideo siquis vellit videre vbi cõiunguntur nõ oz q̃ sequatur descẽssum aquarũ: q̃ sic nũquam inueniet eos conuenire: sed redeat ad fontem: t ibi inueniet oẽs istos alueos cõcurrere: t continuari capiti fontis. Ita de libris latinis q̃ eorum origo non est in latino sed a greco quantum ad nouum testamentum t ipsi inter se discordant quasi eũtes per diuersos tramites. Nõ oportet sequi illos q̃ nũquã sic reperietur cõcordia: sed recurratur ad originem. s. ad grecum: t ibi poterunt conuenire in fonte. s. reformando quẽlibet ad similitudinem sue fontis. vno de fonte querendum est. Hoc dicebat superius. s. de libris latinis nõ potest veritas queri q̃ non apparet cur potius istis q̃s illis credendũ sit: cuz tot sint exemplaria quot codices: sed veritas ibi querenda est vbi est vnitas. idest concordia ideo vno de fonte. i. nõ de pluribus fontib°: t iste fons est in grecis exẽplarib° que inter se cõcordabant: t erant oia vnum exemplar licet essent multi codices. Respõdet tacite questioni quia dixerat q̃ veritas non erat querenda de latinis vbi erat tanta diuersitas sed de grecis. Diceret eis aliquis q̃ t inter grecos codices erat discordia: quia exemplaria Luciani t Esichij discordabant in greco a ceteris libris. Dicit hieron. q̃ ipse pretermittit istos libros. idest nõ curauit de eis nec curãdum est: q̃ pauci t peruersi homines curabant de illis. Ceteri autẽ greci codices inter se consonant t ad illos recurrendum est. quos a Luciano t Esichio nũcupatos. idest isti codices qui a ceteris discrepabãt nominabãtur Luciani t Esichij. Uterq̃ enim modũ nouũ translationis fecit tam in nouo quam in veteri testamento: vt patet in littera. Lucianus fuit quidam presbyter: vrbis antiochie in greco satis peritus: cuius aliqua opera in sacra scriptura manebant etiam tẽpore hieron. t iste fecit editionem in nouo t in veteri testamento addendo in vtroq̃: vt dicitur hic. Non tamẽ iam recipiebantur exemplaria sua. nisi a paucis. De h̃ hieron. in libro de illustribus viris capi. de Luciano. Esichius fecit alia exemplaria sicut Lucianus: sed iste non fuit ita vir famosus: ideo de eo non habet apud auctores sicut de Luciano. paucor̃ horiz asserit peruersa contentio. Probat quomodo de istis non sit curandum:

q̃ parue

De iter ptib° sacre scri.

Agla t simach° sacram scriptu. iterptati sunt si ue transtulerũt. de heb. i grecũ.

qs fuerit agla iterpres

qs fuerit sima chus in terpres

qs fuerit theodotiõ in terpres

Instantia

Rñsio ad i stantiam.

q; parue auctoritatis erant apud grecos: cū nulli nisi pauci hoies t peruersi t ptinaces illos codices susciperent. Oēs aūt ecclesie alia exēplaria tenebant: q̄ inter se cōcordabant. Et ab illis dicit Hiero. veritatē accipiendam. ⌊ quibus vtiq; nec in veteri instrumēto. Est rō longa ysq; ad illum locum. ⌊ Igitur ḥ p̄sens. ⌋ in qua declarat quō non habuerunt Lucianus t Esichius auctoritatē scribendi nec potuerūt recipi scripta sua: dicens q; in veteri testamēto. i. in libris eius non potuerunt aliqd emendare post septuaginta interp̄tes: t in nouo testamēto nihil ꝓfuit eis id q; addiderunt. s. quia nō receptum est: eo q; ecclesia sciebat iam id nō esse de veritate sacre scripture. Et dr̄ in veteri instrō. i. in veteri testamēto sic vocat illud Hiero. sepe: vt p3 in epistola ad paulinum. Et vocat instrm ab instruendo: q; instruit nos. i. informat ō veritate. Ita in iudicio vocant instrumēta illa scripta que in forma publica ꝓducunt in iudicio t faciunt fidē: t per ista iudex instruit de veritate rerum de q̄bus agit. ⌊ post septuaginta interp̄tes emendare qd licuit ⌋ . i. quātum ad libros veteris testi nō licuit istis emendare aliud post translationem septuaginta interp̄tum. s. q; illa recepta erat p oēs ecclesias t erat magne auctoritatis: vt ait Hiero. in ꝓlogo. Si septuaginta sup paralipo. Ideo istis nō dare fides emendātibus translationē septuaginta interp̄tum. sed obȝciet ꝑ Hieron. q; ipse post translationē septuaginta interp̄tum fecit nouam translationē ostendens illam esse defectuosam. Et ḥ cōquerebant emuli ꝑ eum: vt patet quasi in oibus ꝓlogis: ideo licuit Luciano t Esichio emendare vetera sicut ei licuit vel non licuit Hieron. post septuaginta interp̄tes facere aliam translationē. Dicendū q; nō est verisimile q; Hiero. nō emēdauit translationem septuaginta interp̄tū: sed fecit alias nouam de hebreo nō emendando interp̄tes nec aduertēdo ad eos. Et illud licuit. Sic nec ipse accusat aquilam simachum t theodotionē q; fecerunt editiones distinctas ab interpretatione septuaginta: q; non corrigebant eos. Lucianus autē t Esichius voluerunt emendare ttanslationes septuaginta nō faciendo nouā translationem de hebreo: ideo non licuit eis. i. nō prosuit q; non reciperent in auctoritatem ꝑ septuaginta interp̄tes. ⌊ nec in nouo prosuit emendasse ⌋ . i. etiam nō prosuit eis emēdare nouū testamentū. i. libros noui testamēti. Nam isti addiderunt aliqd in libris quos fecerūt: t nō prosuit eis q; ipsi fecerant vt ecclesias reciperet libros suos tāquam vera exēplaria noui testamenti: t ecclesia non recepit cognoscens ea q̄ ipsi addiderāt non esse de textu scripture. ⌊ cū multarum gentiū linguis scriptura ante trāslata doceat falsa esse que addita sunt ⌋ . i. voluerant isti fallere ecclesiam inuentes q; sui libri cōtinebant puram veritatē sacre scripture: non recepit tn̄ ecclesia libros suos: q; cum ante ḥ totū nouum testamētum scriptū esset per totum orbē in varijs linguis cū legerunt exēplaria Luciani t Esichi inuenientes in eis plura esse q̄s fuerant in antiquis codicibus quos ecclesia a principio susceperat viderunt clare falsa esse t ab istis conficta que addita fuerant.

¶ An Lucia. t Esich. peccauerint faciendo ista exēplaria.

Qō. vȷ.

Questio. VI.

Queritur an Lucianus t Esichius peccauerūt faciendo ista exēplaria noui t veteris testamēti de q̄bus dr̄ hic. Aliqs dicet q; ḥ expeditū est: cum in p̄cedenti ꝓlogo in quadā questiōe dictū est grauiter peccasse illos qui vltra quattuor euāgelistas euāgelium scripserant. Sed videt q; non sequat ex ḥ istos peccasse: q; nō est simile. ¶ Primo q; illi scripserunt textū euāgelij isti autem nō solū textus sed multa alia addiderūt que aliquomodo declararent scripturā: t sic bene fecerūt: q; qui lucidant eā vitam eternā possidebunt ecc. 24. ¶ Scō q; illi qui scripserunt euāgelia sub noibus apostolor: vt sic auctoritatē consequerētur t erāt falsarij t intendentes nocere ecclesie cuz plericq; eor esset heretici t intenderent hereses suas ex ḥ cōfirmare miscendo eas euāgelijs: isti aūt sub noibus ꝓphȝ scripserunt: vñ t exēplaria eor vocabant codices Luciani t Esichij: vt p3. s. in ira ergo nō peccabant. ¶ Tertio quia licuit Hieron. facere trāslationem in veteri t emendationē septuaginta interp̄tum: vt p3 in prologo. Si septuaginta super paralipo. t in nouo testamēto emēdationem: vt p3 ḥ ergo licuit istis. ¶ Dicendum q; isti vident peccasse condēdo istos codices. Nam dicit ḥ q; non licuit eis post septuaginta interp̄tes emendare quicq; in veteri nec in nouo' prosuit emendasse. ¶ Itē q; si isti bene fecissent ecclesia suscepisset eos vel saltē nō reiecisset: t tn̄ repulerat eor codices cū dicatur ḥ q; codices illor paucor hoium asserit peruersa cōtentio. ¶ Itē q; si isti codices fuissent boni dato q; ecclesia nō poneret eos in canone suo dādo illis tantam auctoritatē saltem nō esset illicitū legi apud q̄noscūq; hoies: sicut ē nūc de libris doctor qui nō sunt in canone legūtur tamen. Sed etiam illi qui eos legūt iudicantur peruersi: ergo mali libri sunt. Dici potest q; Lucia. t Esichius aut scripserunt istos libros tāq; historiam sacre scripture ponēdo textum eius t addendo aliqua verba ad declarationē: aut scripserunt eos tāq; ipsum textus sacre scripture t exemplaria euangelistarum. Si primo modo licebat eis: q; sic facit historia scholastica que vt plurimum textum ponit interponēdo pauca ad declarationem. Si secundo modo illicitum erat: quia nulli lz in sacra scriptura addere aut minuere q; ꝓiudicat spiritui sancto: quia ea que homo addiderit possunt esse falsa t admiscebit falsitas veritati spiritus sancti. Ideo cōminat spiritus sanctus mala eis q quicq; addiderint aut subtraxerint sacre scripture apoca. 22. Isti videtur tenuisse 2m̄ modus. s. q; voluerunt q; libri sui haberētur vt vera originalia euāgelistarum: nō q; se euangelistas assererent: sed q; inuebāt euangelistas sic scripsisse sicut ipsi in suis codicibus scripserant. Ideo volebant codices suos esse textum sacre scripture. Hoc inuit Hieron. cū ait q; nihil prosuit eis in nouo testamēto aliquid emēdasse: quia ecclesia vidit falsa esse que addita fuerant: Si tamen ipsi non scripsissent codices suos tāq; textum ecclesia non iudicasset falsa esse que addita fuerant: q; quādo quis scribit per modū glose etiaz si multa ponat que nō sunt in sacra scriptura dum tamē non sint manifeste hereses ecclesia nō curat de ḥ. ¶ Item quia cum dicat Hieron. q; nō prosuit eis emendasse: inuit q; volebāt codices suos recipi ab ecclesia tāq; textus. Et in ḥ non prosuit q; ecclesia videns falsa esse que addita fuerant non suscepit illa. Et sic peccabat volendo de propr̄ijs addere in sacra scriptura qō nulli licet nisi spiritui sancto. ¶ Ad primum in cōtrarium: dicēdum q; simile est inter istos t illos: quia ita isti scripserunt textū sicut illi: q; nolebant codices suos esse textum euāgeliorum. Et cum dicit q; addiderunt t erat istud ad declarationem: dicendū q; istud magis nocuit: q; si solus textum scripsissent nō sequeretur error: sed addiderūt: t additū non fuit per modū glose sed per modū textus: t nō declarat p̄cedētia sed addit noua super illa: t quāto sic plura addunt tanto maior error est. ¶ Ad 2m̄ dicendus q; licet nō vsurpauerunt sibi isti noia apostolor scripserunt tamen tāq; codices sui vere ptinerent ea que euāgeliste scripserāt. Et tunc idez error sequebat sicut si vsurparent noia apostolorū: q; nihil differt q; quis scribat historiaz euāgelicam cui misceat aliqua falsa t dicat illaz scriptā a Bartholomeo vel Andrea qui nullum euāgelium scripserunt q̄s q; dicat scriptam a Marco vel MatthEo qui euāgelia scripserunt: imo deterius est dicere scriptam illam a Marco vel MatthEo: q; si dicat scriptam illam a Bartholomeo vel Andrea cū nō constet istos scripsisse euāgelia dubitabit de illa scriptura, t non poterit multum nocere: q; non recipietur cōmuniter. Si vero dicat scriptā illam a Marco vel Luca cum constet istos scripsisse euāgelia: erit istud verisimilius t magis poterit nocere. ¶ Ad 3m̄ dom q; Hier. licuit translationem facere veteris testamēti q; fideliter agit nihil addens aut subtrahens aut mutans de snia: isti autē multa addiderunt tā in nouo q̄s in veteri testamēto. qō non licebat: vt patet in littera. Cuz autē dicitur q; Hieron. fecit emendationē septuaginta interp̄retū: dicendum q; non emendauit eorum trāslationem addendo aut subtrahendo: sed q; vitio librariorum erat illa translatio iam corrupta emendauit illam Hieron. siue correxit: non quidem ipsam translationē sed libros qui eā nō bn̄ continebant: vt colligit eodē ꝓlogo t ꝓlogo Eusebius Hieron. super paralipo. Cum autē dicitur q; fecit correctionem in nouo testamēto: dicendum q; fecit eam auctoritate Damasi Pape: t licuit eam facere: etiam quia Hieronymus nihil addidit corrigendo: sed solum libros latinos corruptos redegit ad formam grecorum exēplariorum in quibus pura veritas continebatur: isti autem multa addiderunt ideo non fuit simile de Hieron.

Igitur

q; ꝓbatur ꝓ ꝓ pte negatiua.

Sacra scri. dr̄ instrm ab instruēdo

Oppon. 2°

Oppo. 3°

Arguitur ꝑ ꝓ pte affirmatiua.

2ª ratio

3ª ratio

A Rñsio ꝓncipalis.

B

C Rñsio ad ꝓmū

D Rñsio ad scōm

E Rñsio ad 3m̄

A expō lre

¶ Igitur hec ꝑsens ꝑfaciuncula pollicetur quatruor tm̃ euangelia quoruꝫ ordo est iste. ℳatthe. ℳar. Luc. Joā. codicum grecoꝝ emendata collatione: ſꝫ vetex que nec multuꝫ a lectionis latine cōsuetudine discreparent: ita calamo impauimus vt his tm̃ que sensuꝫ videbātur mutare: correctis reliqua manere pateremur: vt fuerant.

¶ Igit̄ h̄ ꝑsens. h̄ ponit̄ 2m principale. ſ. operis executio: ⁊ diuiditur in duo: ꝑ ponunt̄ correcta euangelia: deinde canones apponunt̄: ibi canones quoqꝫ. Circa primuꝫ dicit̄. Igit̄ h̄ presens ꝑfatiūcula pollicet̄ tm̃ quattuor euāgelia. i. iste ꝓlogus nihil ꝓmittit nisi emēdationē ꝗttuor euangeliorum. Uerū est ꝙ totum nouū testm̃ erat corruptū in latinis exēplaribus ſꝫ non tm̃ sicut euāgelia: ⁊ totū illud Hieron. correxit. Sed p̄o nūc nō petebat nisi correctio euāgelioꝝ ⁊ illa facta est. Lā aūt quare euāgelia magis corrupta erant q̄ꝫ alij libri noui testamēti fuit: q᷑ euāgelia sunt ꝗttuor ⁊ iperiti correctores vel potius ꝑsumptores miscuerūt cuilibet euāgeliste ea que in alijs inueniebant: ⁊ sic oia erant cōfusa: vt p̄z. j. in lra. Ceteri aūt libri noui testamēti sunt simpliceſ. ſ. q᷑ vnus non cōcordat cū alio: iō non potuit vnus cū alio confundi. Et sic solum erat ibi errores interptum eoꝝ que ꝑmo de greco in latinū transtulerunt ⁊ errores librariorꝝ: in euāgelijs aūt erant tres modi erroꝝ quos supra declarauimus. ⌊ quoꝝ ordo iste est Matthe. Mar. Luc. Joā. ⌋ ſ. ordo euāgelistarū est iste in duobus. ſ. Primo fuit iste ordo in scribendo q᷑ prior scripsit Matthe. deinde Marcus postea Lucas vltimo Joā. vt p̄z in sequēti prologo qui incipit. Plures fuisse. ¶ Scō fuit iste ordo in canone: q᷑ taliter ordinant qualiter h̄ notati sunt. Nā non potuit in eis assignari alius ordo nisi ordo tēporis in scribēdo vt declaratū fuit supra in prologo nostro in q̄dam q̄one. ⌊ codicū grecoꝝ emendata collatione ⌋. i. ista ꝑfaciuncula pollicet̄. i. promittit ꝗttuor euāgelia emendata collatiōe codicū grecoꝝ. i. per cōparationem vel collationem cum grecis codicibus: q᷑ emēdatio nō fuit alia nisi ꝙ latina exēplaria cōferrētur cū grecis ⁊ vbi latina discordaret a grecis corrigerent per greca: q᷑ i illis erat veritas. ⌊ sed veterū ⌋. i. licet corrigāus latina exēplaria ꝑ greca: nō corrigemus ꝑ quelibet greca ſꝫ solū per vetera. Hoc dicit̄ vno modo ad differentiā codicū luciani ⁊ esichij qui erant noui codices inter grecos: ⁊ multa addiderāt que fl̄a erāt. Et de hijs dixit. s̄. hier. ꝓtermitto eos codices quos a lucia no ⁊ esichio nūcupatos paucoꝝ hoium asserit puersa contentio: ⁊ q᷑ per istos non intēdebat emendare dixit ꝙ non emēdaret nisi per veteres codiceſ. Aliter dr̄ h̄ q᷑ etiam inter illoſ codices q̄ſi ab oibus grecis recipiebāt: veraciorеſ erāt veteres q̄ꝫ noui q᷑ librarij vel correctores non possunt vetres libros corrigere: q᷑ non hñt per qd: nouos autē possunt corrūpere: q᷑ h̄ facile est. Jdeo nō est possibile in libris historicis quales sunt libri sacre scripture veraciores esse cōiter nouos q̄ꝫ veteres. Et istud ē apud oēs gentes. Nā ēt apud hebreos qui habēt exemplaria valde veracia libri veteres veraciores sunt q̄ꝫ noui. Unde Josue. xi. deficit nunc in oibus biblijs hebreoꝝ vnus versus qui habet in biblijs latinis ⁊

B Rabi. dō canbi dicit se vidisse i antiquis biblijs illū versum. Ita ergo apud grecos veteres codices veraciores esse q̄ꝫ noui: Jdeo per veteres solū voluit Hiero. emēdare latinos. ⌊ q̄ ne multū a lectiōis latine cōsuetudie discreparēt. ⌋ Est sn̄ia longa vsq᷑ illū locum. ⌊ canones quoqꝫ. ⌋ Est sensus ꝙ Hie. voluit dare ista ꝗttuor euāgelia emendata: ne tm̃ oino discreparent ista ab illis q̄ prius fuerāt noluit oino ꝓformare grecis exēplaribus in verbis ⁊ in modo loquēdi: sed solū seruata veritate quātum potuit ꝓmisit ꝙ libri latini manerent sicut prius fuerant. Et sic illa solū q̄ nec in verbis nec in sn̄ia. poterant cōcordare grecis codicibus emēdauit. Alia autez licet in verbis ⁊ in modo loquēdi a grecis discreparent codicibus: cū tm̃ sn̄ia eadē esset ꝓmisit manere vt prius fuerāt. Et dicit̄ que. i. illa euāgelia q̄ ego dabo emendata ne multū discreparent a cōsuetudine lectiōis latine. i. a consuetudine istoꝝ librorū qui nunc habent̄ apud latinos. ⌊ ¶ Ita calamo tēperauimus ⌋. i. tēperauimus modū nostrum loquēdi. Et figurata loquutio. Temperātia. n. est virtus q̄ desideria illicita fm̃ tactū ⁊ gustū refrenant̄ ne sequamur illa quātuz

Tēperātia diffinitur.

ad ea inclinamur. Ita Hieron. cū nunc emendaret latinos codices ꝑ grecos inclinabat̄ ad sequendū oino sn̄ias ⁊ verba ⁊ genus scribendi grecoꝝ tenuit: tm̃ se vt nō sequeretur oino illos sed solū quātuz ad sn̄ias. De verbis aūt vel scribēdi gn̄e sepe non curabat ne multū discreparet a consuetudine latina. Et h̄ est tēperare calamū. i. non ꝓmittere euz oino ire post grecos. ⌊ vt hijs tm̃ que sensuꝫ videbāt mutare correctis: reliqua manere pateremur vt fuerant ⌋. i. Solū correximus i libris latinis ea que videbant̄ mutare sensuꝫ a veritate grecoꝝ: reliqua aūt lz in verbis ⁊ stilo discordaret ꝓmisimus manere in latino sicut prius fuerant.

¶ Quomodo poterat facere Hiero. ꝙ i libris latinis aliqd remaneret sicut prius. Qō. VII.

Qō. vij.

Queritur quō potuit Hieron. facere ꝙ i libris latinis aliqd maneret sicut prius fuerat: q᷑ vr̄ ꝙ necesse erat oia mutari: ita vt nihil maneret sicut prius: q᷑ taliter erāt corrupti libri latini ꝙ salua veritate nihil poterat in eis manere sicut prius. Nam presumptores iperiti cum legissent primū vnum euāgelistam ⁊ postea ceteros quicqd habebat̄ in vno ponebant in ceteris: ⁊ quic quid in oibus habebatur ponebant in vno: etiaz q̄ eadem sn̄ia reperiebat̄ apud plures euāgelistas: ⁊ non ꝑ eadē verba emendabant oēs ad formā verboꝝ illius quē primo legissent. Et sic oia erant confusa in verbis ⁊ sententijs. Ergo nō poterat tanta corruptio tolli manētibus aliqbus ptibus sicut prius: potissime q᷑ ex verbis Hieron. inuitur ꝙ non erant multa que corrigēda erant: cum dicat ꝙ fecit ne euangelia sua emēdata multum discreparent a libris prioribus.

Opinio aliquoruꝫ.

Quidam dicunt ꝙ nō manebat in libris latinis aliquid sicut prius fuerat. Et cū dicitur h̄ ꝙ voluit facere ꝙ ista euāgelia q̄ corrigebat non discreparent multuz a consuetudine latine lectiōis. i. ꝙ lz emendarētur ꝑ grecū ꝙ nō sequutus est stilum grecū: sed magis tenuit latinū vt non discreparet a cōsuetudine latine lectionis. i. latini stili: iste sensus nō stat cum dicat Hieron. ꝙ illa solū que mutabant sensum correcta sunt ⁊ reliqua manserunt sicut prius. Ergo necesse ē ꝙ intelligat̄ de aliquibus libris corruptis in qbus corrigerentur ea que mutabant sn̄iam ⁊ relique manerent sicut prius. Nā quātum ad stilum nihil istud ptinebat: q᷑ Hieron. totaliter sequeret stilum latinū: etiaz si scriberet de greco. Aliter dicendū ꝙ Hiero. corrigēdo istos libros potuisset facere magnā mutationē si oino sequutus fuisset verba grecorum codicū: ⁊ sic euāgelia que ipse daret emēdata discreparent oino aut valde multū a libris latinis q tunc habebant̄. Ut aūt non oia discreparent: solū mutauit ea que non poterant manere salua veritate.

A Rñsio auctoris ad q̄sitū q̄onis.

¶ Ad difficultatē dicendū ꝙ si oēs latini codices fuissēt vno ⁊ eodē modo corrupti: nō potuissent euāgelia q̄ Hiero. daret correcta concordare libris latinis. Sed codices latini erāt varie corrupti. Nā qdaz multū alij parū: quidā sic alij aliter. Nā vt. s̄. dr̄ tot erant exēplaria quot codices. ſ. q᷑ nullus liber cū alio cōcordabat. Un̄ qdā erāt solū corrupti vicio interptuz: alij solū errore librariorū: alij ꝑsūptione iperitoꝝ correctoꝝ: ⁊ qdā duobus modis istorum: ⁊ alij tribus. Qui. n. solū corrupti erāt vicio librariorū aut vicio iterpretū faciliter corrigi poterāt: ita vt codex emēdatus modicū distaret a priori codice corrupto i illis q erāt corrupti a ꝑsumptorib⁹: Ubi erāt oēs euāgeliste cōfusi i vnū nō poterat h̄ fieri: nisi vbi illa cōfusio erat facta i paucis locis. Alioquin necesse erat librum emendatum omnino discrepare a priori corrupto.

B Rñsio ad opionem p̄ dictam.

¶ Ad qd voluit Hiero. ꝙ libri sue translationis modicum discreparent a prioribus libris. Qō. VIII.

Qō. viij.

A

Queritur ad qd Hiero. voluit qō libri isti quos ipse traderet emendatos modicum discreparent a prioribus libris: cum h̄ nō videretur proficere.

Rñsio ad q̄situz que stionis.

¶ Dicēdū ꝙ hoc fuit ꝓp multa. Primo vt isti calūniatoreſ facilius reciperent libros emēdatos ab eo. Nā cū minuſ discreparēt a prioribꝫ: faciliꝰ illos acciperēt. ¶ 2° vt minꝰ clamarēt ꝛ Hier. Nā a ꝑnꝰ isti clamarēt eū falsariū ⁊ sacrilegū. vt p̄z. s̄. i lra. Et h̄ q̄ videret ꝙ liber suꝰ discrepabat a libris eoꝝ. Jō quāto magis discrepet tāto magis clamarēt. Uoluit aūt Hie. tollere occasionē scādali quātū potuit. ¶ 3° vt veri similior videret correctio Hieron. q᷑ si illa multū discreparet a libris latinis innueretur illos esse valde corruptos: si autem parum discreparet innueretur paruum fuisse erro-

prima rō secunda rō tertia ratio

rem

rem. De grauissimo ãt errore nõ erat ita verisimile quõ ĩtro duci potuisset in oẽs libros latinos sicut de paruo. Jdeo verisimilior esset correctio Hiero. si parũ discreparet a latinis libris q̃s si multũ. Et ad h̃ nimis debuit attẽdere Hieron. vt opus suum verisimilius esset ⁊ facilius reciperet. ¶ Quarto q; vna de difficultatibus ipedictibus istam correctionẽ erat mutare linguã senio: ⁊ canescentẽ iã mundus ad initia retrahere paruulos: si tñ multũ discordaret emendatio Hieron. a libris latinis: oẽs senes inciperẽt quasi de nouo addiscere. Si aũt modicum discreparet esset paruus labor reformare noua cũ veteribus: ⁊ non esset q̃si de nouo addiscere. Jdeo debuit Hieron. quantum potuit salua veritate tenere similitudinẽ priorũ librorũ. ¶ Quinto ⁊ p̃cipue: q; si emendatio Hieron. multũ discreparet a latinis codicibus oporteret oẽs codices veteres perire ⁊ de nouo oia scribi. Si autẽ modicũ discreparet a prioribus poterãt manere idem libri ⁊ corrigi: ⁊ nõ oporteret de nouo scribi ⁊ perire veteres: qõ iducebat magnos sumptus. Jdeo erat valde vtile q; modicũ discreparet ista translatio a prioribus libris. ¶ Sexto quia de iure est q; res semp̃ dz interpretari potius vt valeat q̃s vt pereat. Jdeo inquãtum libri latini potuerũt tollerari debuerunt potius manere q̃s mutari. ¶ Septimo pp honorez ecclesiarũ imo totius latine ecclesie: q; quãto haberet codices magis corruptos videret magis errasse prioribus tpibus. Si autẽ trãslatio esset nũc multũ discrepans apperet multũ errasse ecclesiã. Et sic debuit seruari honor eius quãtum potuit faciẽdo emendationẽ paꝛ discrepantẽ a priorib⁹ libris.

quarta rõ

quinta rõ

sexta rõ

septima rõ

A Expositio littere.

¶ Canones quoq; quos Eusebius cesariensis eps alexandrinũ sequutus ãmonium in decem numeros ordinauit: sicut in greco habẽtur expressimus. Quia siqs decuriosius voluerit nosse que i euãgelijs vel eadẽ: vel vicina vel sola sint: eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidẽ hic i nostris codicibus error inoleuit: dum qõ in eadem re melius euangelista plus dixit: in alio q; minus putauerint: addiderunt.

¶ Canones quoq;. Hic ponit de ipsis canonibus euangeliorũ quos Hieron. Nunc apposuit correctioni quã fecerat ⁊ dicit. Canones quoq; quos Eusebius cesarien. eps. s. expressimus in libris euãgeliorũ canones quos ordinauerat Eusebius cesarien eps. Jste eusebius fuit vir clarissimus añ tẽpora Hiero. sapie magne: ⁊ scripsit librũ de gestis ecclesiasticis ⁊ ordinauit tpa. De h̃ Hiero. i lib. de illustribus viris. Jste ordinauit canones euangeliorũ. Vocat cesarien. eps ad differentiã aliorũ qui hoc noie appellant. Vocat quoq; Eusebius pãphili. De quo ẽt Hiero. facit mentionẽ. De h̃ dicit. infra in quadã questiõe. Erat aũt eps cesaree palestine. Nã vna est cesarea cappadocie: ⁊ alia est cesarea in terra iudee. Et ista est duplex. Quedã que vocat cesarea philippi quaz vocauit sic philippus frater herodis de qua. j. i6. Alia est cesarea q̃ vocat cõiter cesarea palestine ⁊ est versus meridiez terre iudeorũ iuxta mare mediterraneũ in pte occidẽtali. Et istã vocauit sic herodes ⁊ reedificauit eaz. De h̃ hr̃ in actibus apostolorũ. Et i hac erat Philippus ⁊ filie eius prophetisse actu. xi. ¶ Alexandrinũ sequutus ãmoniũ. Jste ammonius alexandrinus fecit canones euãgeliorũ quos ante eũ nemo inuenerat: ⁊ Eusebius sequutus est ipsum ordinãdo ipsos in libris euangeliorũ. ¶ In decẽ numeros ordinauit J. i. distinxit in. x. ptes vel ordines: ⁊ totidẽ canones: sunt quot ordines. Nã decem dicimus canones euãgeliorũ sicut dicimus decẽ ordines vel nũeros. sicut in greco habent expressimus J. i. Posuimus expresse ⁊ apte istos canones ⁊ numeros ipsorũ sicut habebant in libris grecis. Naz canones q; sunt isti decẽ ordines habent in principijs euangeliorũ distincti ⁊ ordinati p lineas suas. Numeri aũt ipsorũ habent in marginibus ipsorũ euãgeliorũ in quolibet folio: ⁊ p ipsos numeros scimus itrare in canonẽ cuius ẽ numerus: ⁊ ide cognoscimus q̃ sunt in qbus euangeliste concordant ⁊ q̃ sunt singulis ꝓpria. Jsti canones habebantur in oibus libris grecis: ⁊ Hiero. trãstulit eos tãq; vtiles valde. Nunc aũt erroꝛe librariorũ sepe corrũpebant ⁊ modernorũ negligentia obmissi sunt ita vt in bibliꝯ nostris iã non habeant nisi in antiqssimis: cũ tñ sint valde vtiles.

B Canones euangeliorum.

¶ Quod siqs decuriosius voluerit nosse]. i. ad curiosos ptiet scire ea in qbus euãgeliste cõcordant vel differũt ⁊ q̃ sunt singulis ꝓpria. Accipit curiositas aliqñ in malũ. s. pro desiderio sciendi res inutiles: cũ per studiũ illarum obmittant res vtiles h̃ autẽ accipit curiositas in bonum ꝓ desiderio sciendi res subtiles vtiles tñ. Et ita erat h̃. Que aũt sit vtilitas canonũ. infra declarabit. Que in euãgelijs vel eadem vel vicina. vel sola sint. Jstud cognoscit per canones euãgeliorũ. s. q̃ sunt eadẽ in eis. i. in qbus euãgeliste pauci vel multi cõcordant ⁊ que sunt vicina. i. aliquomodo silia. Jstud est qñ euãgeliste multi ponunt eandẽ sniam: vnus tñ de ea plus q̃s alius expressit. Et ibi sunt dicta vicina quãtum ad id in quo similant: non sunt eadẽ q; nõ cõcordãt totaliter i eadẽ snia: vel q̃ sola sint. i. in qbus euãgeliste iter se non cõcordent nec in toto nec in pte sed qlibet addat sup oẽs aliquã sniam. Sciẽdum q; ad inueniendũ in ea q̃ sola sunt. i. in qbus non concordãt est vnus canõ. s. decimus in quo singuli dicunt ꝓpria. Ad inueniendũ aũt que sunt eadẽ sunt nouẽ canones. Ad inueniendũ q̃ sunt vicina nullus canõ est: q; nõ fit differentia q̃ sint eadẽ vel vicina. Nam sicut ꝓ nouez canones inueniunt q̃ sunt eadem: ita p eosdẽ inueniunt que sunt vicina: eoꝛ distinctione cognoscat. i. istud cognoscet per distinctionem canonuz. Q; si particula illa q̃ queritur ptineat ad decimũ canonem apparet q; illa ꝓpria est illius euãgeliste in quo inuẽta est: ⁊ nõ cõcordat in ea cũ aliqua. Si autẽ sit in aliqua de nouez canonibus cõcordat ille euãgelista cum alio vel cum alijs. An tñ cõcordet cũ vno vel cum pluribus ⁊ qui sint illi cũ quibus cõcordat scier ex numero canonis: q; in quolibet expressum est q euangeliste inter se cõcordẽt. Magnus siqdem hic in nr̃is codicibus error inoleuit.] D Hic ponit in quo ꝓficiunt canones. s. ad tollendũ confusionem que erat miscẽdo dicta euãgelistarum: ⁊ vt de cetero cõfundi nõ possent. Sed sciremus q̃ sint ꝓpria cuilibet ⁊ que sunt in qbus cũ alio: vel alijs cõcordat. Quo supposito stante canone in marginibus euãgeliorum cognoscet an i aliquo euãgelista sint aliq̃ q̃ ad eum nõ ptinent: ⁊ q̃ sunt illa ⁊ cuius sunt. Jste aũt error confusionis inoleuerat. i. consuetus erat in libris latinis. Et ad tollendũ eum fuit vtilis ãnotatio canonũ. dum qõ in eadem re alius euãgelista plus dixit i alio q; minus putauerũt addiderunt J. i. aliq imperiti correctores vel potius ꝓsumptores inuenictes in eadem re. i. circa vnam rẽ q; vnus euãgelista plura dicebat q̃s alius sicut sepe fit ⁊ putabant q; ea q̃ minus habebant in vna deerãt ei: ideo supplebãt de alio.

¶ Quõ illi q addiderunt euãgelistis h̃ facere ausi sint cuz ex hoc essent manifeste falsarij. Questio. ix.

Qõ. ix. Rñsio aucto.

Queritur quõ isti poterant addere q; in vno nõ erat de alio q; erat manifeste falsarij apponentes aliqd in sacra scriptura. Dicendũ q; isti nõ putauerunt euãgelistas sic scripsisse: sed q; oẽs cõcordauerant tam in sententijs q̃s in verbis. Sicut cũ sunt q̃ttuor notarij vel plures eiusdẽ cause vel ꝯctus oẽs scribunt oino idez tã in sententijs q̃s in verbis. Maxime cuz isti regerent spiritu sancto credebant isti iperiti correctores q; magis concordarent: quia dñs est deus pacis ⁊ cõcordie ⁊ nõ dissensionis nec cõtentionis. j. cozin. i4. putauerunt ergo q; h̃ euenerat erroꝛe librariorũ latinorũ vel grecorũ qui ex negligẽtia multa omittunt. Vel q; euenerit vicio interpretũ. i. eoꝛ qui primo de greco trãstulerunt. Nã si crederent q; euangeliste sic scripserãt: non ausi fuissent manũ apponere: ⁊ nõ dicerent deesse libris eoꝛ aliquid. Q; cum auctor libri plura nõ vult apponere libro suo etiã si plura cõuenieter posset apponere nihil illi libro deesse dr̃: q; totã mẽsurã hz quã dedit ei suus auctor. Erãt aũt isti iperiti q non aduertebãt q; nõ fuit eadẽ intentio oium euãg. scribentiũ. Nã beatus Joã. solũ scripsit vt suppleret ea q̃ de deitate in alijs euãgelistis nõ habebant: vt ꝑz sequẽti ꝓlogo q icipit. Plures fuisse. Jõ necesse erat q; ille i multis adderet sup alios euãg. quãtum ad ea q̃ ptinebãt ad deitatẽ. Et sic de singulis eoꝛ: q; qlibet habuit suã ꝓpriã intentionẽ scribẽdi vt declaratũ est ꝓcedẽti ꝓlogo in q̃stionibus. Et quãtuz ad illa q̃ principaliter qlibet intendebat necesse erat q; aliqd adderet sup ceteros. Silr isti errauerunt putãtes oẽs euangelistas. concordare debere in verbis. Sed non oportebat: quia si i somnijs non concordabant quanto magis in verbis.

Vel dum

¶ Uel dñ eundē sensum alius aliter expressit ille qui vnū e quattuor primū legebat: ad eius exemplū ceteros quoq; estimauerit emendādos. Unde accidit vt apud nos mixta sint oia: ⁊ i Marco plura luce atq; Matthei. Rursum in Matthēo plura Joānis ⁊ Marci: ⁊ in ceteris reliquorum q̄ in alijs ꝓpria sunt inueniantur. Cū itaq; canones legeris q subiecti sunt cōfusionis errore sublato: ⁊ similia oium scies: ⁊ singulis sua queq; restitues In canone ꝑmo cōcordāt q̄ttuor Matthe. Marcus Lucas Joannes. In scō tres: Mat. Marcus Lucas. In tertio tres: Matthēus Luc. Joānes. In quarto tres: Matthēus Marcus Joan. In quinto duo: Matthēus Lucas. In sexto duo Matthēus Marcus. In septimo duo: Matthe. Joānes. In octauo duo: Lucas Marc. In nono duo: Lucas Joā. In decimo: propria vnusquisq; que nō habētur in alijs ediderunt. Singulis vero euāgelijs ab vno incipiens vsq; ad finē librorum dispar numerus accrescit. Hic nigro colore ꝑscriptus sub se habet aliū ex minio discolorē numerū qui ad decē vsq; ꝓcedens indicat: prior numerus in quo sit canone regrendus. Cū ergo apto codice (verbi gr̄a) illō siue illō capitulū scire volueris cuius canonis sit: statim ex subiecto numero doceberis ⁊ recurrēs ad principia in qbus canonum est distincta cōgeries: eodēq; statim canone ex titulo frontis inuēto: illū quem querebas numerū eiusdē euangelij qui ⁊ ipse ex inscriptiōe signatur inuenies: atq; e vicinio ceteroꝝ tramitibus inspectis: quos numeros e regiōe habeant adnotabis ⁊ cū scieris: recurres ad volumia singulorū ⁊ sine mora reptis numeris quos ante signaueras reperies ⁊ loca in quibus vel eadem: vel vicina dixerunt. Opto vt in christo valeas ⁊ memineris mei papa beatissime.

A Expositio litte. ¶ Iste erat alius error. s. qñ nihil addebat in snia vnus euāgelista sup alius sed eandē sniam exꝑssit vnus p q̄dam ꝓba ⁊ alius p alia: vel vnus breuius ⁊ alius plixius. (ille q vnū ex quattuor ꝑmū legerat ad eius exēplū ceteros quoq; extimauerit emendandos). s. Isti ꝑsumptores qñ primo legebāt vnū euangeliū quodcūq; illud esset: putabāt illud bñ se hr̄e ⁊ ad sit̄itudinē verboꝝ illius emendabāt oēs alios euāgelistas. Istud ēt putauerunt errore librariorꝝ euenisse. Nam credebant q euāgeliste etiā in verbis nequaq; discordarēt. Istud quoq; dicit q emendabāt ceteros ad exēplum primi quē legissent itelligit solum quātum ad similitudinē verborū. qō pertinet ad istū 2m errorē. Nam si in illo aliqd minus esset q̄ in illis quos postea legerent emendabāt quē primo legissent ad exēplū eoꝝ quos postea legerent: vt pote si primus Marcū qui minor est legerēt: emendabāt eum supplēdo q̄ plus habebant in Matthēo Luca ⁊ Joāne. (Un̄ accidit vt apud nos mixta sint oia) .i. Ex istis duobus errorib⁹ euenit q apud nos. i. apud latinos codices mixta sint oia. i. illa q̄ pertinent ad vnū euangelistā sint in alijs ⁊ ecōtrario. (⁊ in Marco plura Luce atq; Matthei. Or Marcus erat minor oibus nullus erat cui pl̄a apponi possent. Et sic multa de Luca ⁊ Matthēo apposita sunt. Et nō solum de istis: sed etiā multa de Joāne q plurima ponit que Mattheus ⁊ ceteri nō habent. ¶ Sciendum tñ q ista corruptio non habebatur apud oēs libros latinos sed in qbusdā: ⁊ nō equaliter in oibus q: in quibusdā erant pl̄a mixta: in alijs autez multa fm q illa iperiti correctores pl̄a audebant facere ⁊ imperitiores erant. (Rursus in Matthēo Joānis ⁊ Marci). i. etiā in Matthēo erant multa posita q̄ pertinebant ad Marcū ⁊ Joānē. De Marco pauca poterant apponi Matheo: q; quasi oia que scripsit Marcus scripserat pr̄i⁹ Matheus vñ Aug. lib. i. de cōcordia euangelistarū vocat Marcū abreuiatorē Matthei. Aliqd tñ marcus addidit sup matheum ⁊ singulos l3 plurima que Mattheus scripserat obmisit: q; non est aliq⁹ euāgelista qui nō scripserit aliqua sup ceteros h; alias esset aliquis euāgelista qui nō poneretur i decimo canone: cū ibi sola ponātur que quisq; h3 ꝓpria i qbus nō cōcordat cū alijs: ⁊ tñ oēs euāgeliste ponuntur in decimo canone. Habet tñ Marcus minimū locum in illo: q; ipse pauciora ꝓpria h3 q̄ ceteri vt ait Aug. i. lib. de concordia euangelistarū: ⁊ apparet ex ipsa canonū inscriptiōe. De Joāne autē multa poterant poni in Matthēo q; nullus est qui plura habeat ꝓpria: ideo Joan. in decimo canone maximū locum h3 vt apparet ex ipso. De Luca etiā intelligendū est q aliqua apposita fuerāt vel apponi poterāt matthēo q; etiā Lucas ꝓpria h3 sicut ceteri. (⁊ in ceteris reliquoꝝ que alijs ꝓpria sunt inueniant. Posuit exēplū de duobus euāgelistis: ⁊ obmisit de alijs duobus de qbus dicit idem esse. s. q in Luca inueniunt multa de matthēo marco ⁊ Joāne: ⁊ in Joāne inueniūtur multa de matthēo marco ⁊ Luca: ⁊ q̄ sunt ꝓpria singulis inueniunt mixta in ceteris: quod per errorē factum ē sicut dictum est. (Cū itaq; canones legeris qui subiecti sunt.) Ponit quō ista cōfusio tolleret per canones. scilicet q; per illos restitueren per singulis ꝓpria. Et dicitur qui subiecti sunt. i. qui positi sunt in principijs euangelioꝝ: Nam in bibljs antiquis ibi solent oēs decem canones ordinati poni vel dicitur qui subiecti sunt. idest suppositi marginibus per singula loca euangeliorum ad cognoscēndum ad quos canones pertinent illa loca. Et iste est sensus littere. (Cōfusionis errore sublato). idest auferetur per h cōfusio. quia scienter aliquid additum est cuilibet. (⁊ similia oium scies ⁊ singulis sua queq; restitues). i. scies per istos canones qd est in quo oēs cōueniunt: ⁊ que sunt ꝓpria cuilibet in qbus cum nullo cōuenit. Et nō solum que sunt cōmunia oibus: sed etiā que sunt cōia tribus: ⁊ que duobus: ⁊ qbus de ipsis duobus vel de ipsis tribus. Nā ꝓ q̄ttuor ponit vnus canō: ꝓ tribus inter se cōcordantibus ponuntur tres canones: ꝓ duobus ponunt quinq; ⁊ ꝑ ꝓpria singuloꝝ ponitur vnus canō. (¶ In canone primo concordant quattuor.) Quattuor euāgeliste habent iter se multa cōia: ⁊ illa ponunt in primo canone. De singulis autē alijs canonibus qui: ⁊ quot cōcordant littera dicit que plena est vsq; ibi (. in decimo ꝓpria vnusquisq; que nō habentur in alijs ediderunt.) In primis nouē canonibus est cōcordia ipsoꝝ euangelistarū pl̄ium vel paucoꝝ: in decimo autem sunt ea que sola sunt. i. in qbus nullus cōuenit cum alio: ⁊ quilibet ipsoꝝ h3 aliquid ꝓpriū. Et ob h canō decimus est diuisus in quattuor ordines: q; ꝓ quolibet euāgelista canō ponitur. Quilibet aūt de nouē prioribus simplex est. i. vnicum h3 ordinem. In singulis vero euāgelijs hic ponitur modus quo quilibet sciat inuenire ad que canones sunt instituti: ⁊ est modus quo qlibet euangelista diuisus est p partes minimas siue snias breues. Nā nos habemus diuisa euangelia ⁊ quoslibet libros scripture per capitula ⁊ sunt ptes magne nā in quolibet euāgelistarū pauca capitula sunt. Ad inueniendū autem in qbus cōcordant ⁊ que sunt ꝓpria oportuit diuidi ipsos p breues snias in plurimas partes: ita q; mattheus diuidit in trecentas ⁊ pl̄es ptes: ⁊ sic de qlibet alio fm magnitudinē vel puitatē libri ⁊ fm pl̄itatez vel paucitatē snia. Et iste ptes signantur numeris cōtinuatis ab vno vsq; ad finē. Et ponit numerus in principio cuiuslibet particule incipiendo ab vno crescit semp numerus fm numerū ipsaꝝ pticularū. Et ē ista ānotatio ō nigro. Apud quālibet aūt istarū ānotationuz est alius numerus de rubeo: ⁊ iste nō est cōtinuus sz aliqñ ponit sex ⁊ imediate ponit tria vel vnū vel decem: sicut accidit. Et iste numerus non crescit nisi vsq; ad decē: ⁊ est numerus canonū. Numerus niger ē pticularis. Ponit aūt rubeus apud nigrū: vt sciat de qlibet pte vel snia euāgeliste ad quē canonem ptineat: ⁊ tūc intramus illū canonē ⁊ q̄rimus illū numerū nigrū q̄ inuētus fuerat iuxta pticulā quā q̄rebamus: ⁊ ibi vr an cū alio euang. cōcordet vel nō: ⁊ cum quot ⁊ i quibus particulis librorum suoꝝ. Ut pote si gs vellet querere i Matthēo i pticula. xxx. q̄ ē signata ō nigro apō illā inueniet numerū rubeū. Et si sit septē ⁊ signū q illa pticula. xxx. Matthei ptinet ad canonē

D Declarat quō canones euāgelioꝝ intelligantur.

septimū

septimū in quo cōcordant Matthēus ⁊ Joan. Et ex oppō
sito istius numeri nigri. ſ. trigita erit alius numerus i. linea
beati Johānis forte ſil'is vel diſſimilis. Et ſm illū numerus
est locus particule in qua cōuenit Joannes cuz Matthēo.
Et iste ē modus inueniēdi quātum ad oēs euangelistas. Et
ſm ḥ pōt intelligi tota lra (ab vno incipiēs vſqz ad finem li
broz diſpar numerus increſcit.) Jſte ē primus numerus .ſ.
E niger q in quolibet euāgeliſta ponit ⁊ incipit a pncipio vſqz
Quo colo in finē. i. in pncipio cuiuſlibet euāgeliſte ponit vnitas ⁊ po
re canones ſtea duo: ⁊ cōtinuant numeri vſqz ad finē: ita q vltimuſ nu
notādi sūt. merus libri est maximus ⁊ p ḥ pōt cognoſci an nigri nume
ri ſint corrupti. ſ. ſi nō ſint continuati. Dicit etiā ḥ ad ꝺriam
numeri rubei: q ille non continuat a pncipio vſqz ad finē
cum ſolum peruenit vſqz ad decē: ⁊ etiam in iſtis decez nō
est continuatio q aliqñ ponitur numerus decem ⁊ iterum
decem: ⁊ iterū decem: ⁊ ſic de alīs numeris qui ſepe ſimiles
ſunt in rubeo: ⁊ etiam aliqñ ponetur decez de rubeo: ⁊ poſt
illuz ponetur imediate quinqz: vel duo: vel ſeptem ſicut ac
ciderit: ita q in iſtis rubeis numeris nullus eſt ordo nec cō
tinuatio. Et dicit diſpar q numerus increſcit. i. iſte numerus
niger ſemper eſt diſpar q ſequens ſemp eſt maior qꝫ prece
dens cuz creſcat continue. (ḥ nigro colore preſcriptus ſub
ſe hz aliū ex minio numeruz diſcolorem). i. iſte numerus ſcri
ptus de nigro de quo dictū eſt habet ſub ſe alium numeruz
diſcolorem. i. diuerſi coloris: q ipſe eſt de nigro ⁊ alius ē de
minio. i. de rubeo. Et hz illum ſub ſe q eſt coniūctus ſibi. Et
iſte numerus rubeus indicat numerum canonis. Oportuit
iſtos numeros eſſe diſcolores: vt ſciremus quis ſignaret nu
merū particularum. ⁊ quis numerū canonū. Poterant etiā
ambo eſſe de eodē colore: ⁊ q vnus poneretur ſemper ante
alium ⁊ ſciretur q prior ſignificabat ſemper canonem ⁊ po
ſterior numerū particularum: vel ecōtrario ſicut fit i nume
ris tabularum aſtrologicarum: q quidam numeri ſunt pro
ſignis: alij pro gradibus: alij pro inimicis: ⁊ conſequenter
de alīs factionibus: ⁊ ſolū cognoſcuntur ex ordine: q prius
ponuntur ſigna: deinde gradus: deinde minuta. Sic etiam
fit in tabulis tēporuz quas facimus ad cōiunctiones vel op
poſitiones vel aſpectus planetarū: q ponimus ānos men
ſes dies horas ⁊ fractiones horarū: ⁊ correſpōdens eis diu
erſi numeri in eadē linea: ⁊ ſoluz cognoſcuntur ex ordine.
Fuit tñ facilius q poneretur iſti numeri diſcolores vt vnus
nō cōfunderet in alio. Nā qñ librarij viderēt eos diſcolores
ſcirent manifeſte non pertinere ad eandē rem: ⁊ non cōiun
gerent vnuz alteri: ſed diſtinctos ſcriberent. Si vero eſſent
eiuſdem coloris interdū facerent eos vnū numerum ⁊ con
funderenꝫ oia. (qui ad decem vſqz progrediens). i. Jſte nu
merus de rubeo ſolum extendit vſqz ad decem: q ſignat ca
nones qui ſunt ſolū decem: non tñ progredit continuate ſi
cut numerus niger. vt. ſ. dictum ē. (iudicat prior numerus
in q̄ ſit canone regrendus). i. Jſte numerus rubeus idicat i
quo canōe ſit requirēdus prior numerus. i. numerus niger
qui ponit ante rubeū. Et eſt ille numerus particularis euā
geliſte: qui numerus ingrendus eſt in canone quē deſignat
numerus rubeus: ⁊ inde videbit an cum aliquo concordet
F ⁊ quis ſit ille an cū nullo cōcordet. (Cum igit aperto codice
verbigra illō ſiue id capl'm. ſcire volueris cuius canōis ſit).
Poſuit Hieronȳ. ſupra regulā ingrendi in canonibus: ḥ po
nit quādaz practicā. ſ. q aperiat q voluerit libruz cuiuſlibet
euāgeliſte: ⁊ in quocūqz loco voluerit: ⁊ accipiat quācūqz
particulam voluerit vel que ei cito occurrerit: ⁊ de illa pote
rit ſcire in quo canone ſit per iſtos duos numeros nigrum
⁊ rubeū. Et nihil aliud hic deſideraꝫ. Q̄ poſtqz ſcitur ꝺ qua
libet particula in quo canone eſt inde colligit cū quo vel cū
qbus concordat: ⁊ in qbus locis. Et dicit verbi gratia q ē
modus ad ponēdū ex^m. Dixit Hiero. Jſtud vel illud capl'm
accipiēdo ſtricte capl'm: q nos vocamus capitula diſtinctio
nes magnas ipſius ſcripture ſicut in biblīs diſtinguunt: ⁊
ſic pauca capitula ſunt cuiuſlibet euangeliſte: nā qui maior
est. ſ. Matthēus ad. xxix. ſolum puenit. Et illa diſtinctio ca
pitulorꝫ nō ꝓficit vobis ad canones: ſed accipit capl'm pro
qualibet particula ſignata p numerū nigruz q̄ continet par
tiam ſniaz ⁊ ꝺ qualibet illaruz ꝓſequit in quo canōe ſit. De
vno aūt capitulo ſm diſtinctionem noſtrā nō poſſet inueni
ri in quo canone ſit: q non eſt in vno ſed in multis: ⁊ forte
erit aliquod capl'm qꝺ ſit i quattuor vel quinqz canonibus.

(ſtatim numero ex ſubiecto doceberis.) ideſt ſcies p nume
rum ſubiectū. Jſte eſt numerus rubeus qui ſubdit numero
nigro: ⁊ indicat in quo canone ſit numerus niger. (⁊ recur
rens ad principia ſingulorꝫ.) ideſt ſingulorꝫ euāgeliſtarum.
(in qbus canonū eſt diſtincta congeries.) ideſt cōgregatio
vel ordo canonū eſt diſtincta i principio cuiuſlibet. ¶ Scie
dum q aliud eſt canō aliud numerus canonis. Canō dicit 5
ipſa coordinatio numerorꝫ ſm lineas in qbus euāgeliſte cō
ueniunt vel ſoli ſunt. Et iſte coordinatiōes per ſe ponuntur
extra euāgelia: numeri aūt canonū ponūtur in marginibus
euangeliorꝫ ſm correſpondentiā particularuz. Et continuā
tur iſti numeri nigri qui ſunt in marginibus: ⁊ tñ numeri
nigri qui ſunt in canonibus in nullo canone cōtinuātur ſz
aliqñ ponitur .xxx. ante quinqz vel quattuor: ⁊ ſic ꝺ alīs nu
meris. Et ſignificat ḥ Hiero. q in principio cuiuſlibet euan
geliſte ſunt oēs canones diſtincte poſiti. Nunc tñ non ſunt
ſic: ſed ſolum ponuntur in principio Matthei. Diuerſitatis
ratio eſt q tēpore Hiero. non erant oēs libri ſacre ſcripture
redacti in vnum volumē q̄ bibliam vocamus ſicut nunc: ſz
ſinguli libri p ſe erāt: ⁊ ita quattuor euāgeliſte erant i quat
tuor libris qui non ſemper erant ſimul. Et ob ḥ vt aperto li
bro cuiuſlibet euāgeliſte inueniretur quicquid vellemus in
quo canone eſſet: neceſſe erat q in cuiuſlibet euāgeliſte pn
cipio oēs canones ſimul ponerenꝫ. Nunc autem q oēs euā
geliſte ſunt in eodem volumine ſufficit i principio Matthei
poni iſtos canoneſ. (eodēqz ſtati canone ex titulo frontiſ in
uento.) ideſt inuenies canonez imediate ex titulo frontis. i.
ſuper frontē cuiuſlibet canonis ponit nomē eius. ſ. an ſit pri
mus vel ſecūdus vel quotus eſt. Et ꝺr in fronte. i. in princi
pio vel capite. (Illum quē querebas numerū eiuſdem euan
geliſte.) ideſt. Jnuenies illū numerum nigrum quem quere
bas. Et ille vocatur numerus euāgeliſte: q inuentus fuit i
margine euāgeliſte deſignās numerum particularū ipſius
ſiue capitulorꝫ: vt Hieronȳ. loquit. (qui ⁊ ipſe ex inſcriptiōe
ſignatur inuenies.) ideſt. Jnuenies numerꝫ euangeliſte qui
numerus ſignatur. ſ. in canone ex inſcriptione. i. per litteras
ſuas: q quilibet numerus ibi in uenieꝫ cuiuſcūqz canonis
ſm q̄ ānotauerunt numeri rubei. (atqz e vicino ceterorum
tramitibus inſpectis.) ideſt ex opposito cōſiderabis tramī
tes alioꝝ euāgeliſtarum. Utpote: Si querimus in primo ca
none in quo cōcordant quattuor: cū queſuerimus de nume
ro vnius debemus reſpicere tres lineas alioꝝ que vocātur
tramites: ⁊ reſpiciemus numeros q ſunt ex directo oppoſiti
illi numero de quo querebamus. (quos numeros e regione
habeāt ānotabis.) ideſt ſignabis vel cōſiderabis qui nume
ri ſint illi qui ſunt ex opposito illius numeri. Ut ſi qs que
rat in Matthēo in parte ſeptuageſima: queret quis nume
rus rubeus eſt ſub illa parte ⁊ inueniet vnitatē de rubeo q̄
ſignificat primū canonem: ⁊ intrabit in illum ⁊ inquiret ibi
iſtum numerū ſeptuaginta. Et q primus canō habet quat
tuor euāgeliſtas: ponunt quattuor linee p illis ⁊ itranit pri
mā lineā que eſt Matthei ⁊ ingret numerum ſeptuaginta:
⁊ tunc cōſiderabis alias tres lineas triū euāgeliſtaruz ⁊ in
uenieꝫ in linea Marci. xx. ⁊ in linea Luce. xxxvj. ⁊ in linea
Jo. xxxix. Ex quo apparet q illa ſnia: quaz poſuit Matthe.
in particula ſeptuageſima eſt in Marco in viceſima ⁊ i Lu
ca in. xxxvj. ⁊ in Johāne in. xxxix. Et ita de oibus alīs inq
ri poteſt in quācūqz parte voluerimus. (Et cuz ſcieris recur b
res ad volumina ſingulorꝫ). i. Poſtqz ſcieris i qbus illud di
ctū euāgeliſte reperit ſalīs euāg. recurrem⁹ ad ipſos euāg.
⁊ i locis q̄s inuenimus i canōe reperiemus ſniam illaz quā
inueneramus i illo euangeliſta cuius libruz apueramus. (⁊
ſine mora reptis numeris quos añ ſignaueras). i. nulla erit
mora ad inuemendū in marginibus ſingulorꝫ euāgeliſtarꝫ
illos numeros q̄s inueneramus i canōe ⁊ ſignaueramus. ſ.
ponendo aliquē punctuz corā eis: vt non obliuiſcamur eos
vel ſcribēdo eos i aliqua charta extra canonē. (repies ⁊ lo
ca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt). i. per illos nu
meros inuenies in predictis euāgeliſtis loca illa in quibus
illi dixerunt eadē vel vicina. i. aliqualiter ſilia. Nam qñ euā
geliſte dicunt aliqd oino ſimile in ſnia: lz non ſint verba ea
dem dñr dicere eadē. Cum aūt dicunt eandē ſniam: ſz vnus
magis exprimit eam q̄ alius. vel quia vnus breuius ⁊ ali
us latius: dicuntur dicere vicina ſibi. Et non eſt ad hoc di
ſtinctio canonuz: ſed in illo in quo ponunt eadem ponūtur

vicina

vicina vel similia. Posuimus aūt supra exemplum inquirēdi in primo canone: similis modus est inqrendi in oibus alijs canonibus: nisi q in alijs non concordant tot euangeliste quot in primo. ¶ In decimo canone est facilior modus inqrendi: qr ibi quilibet est solus: ideo qñ quis sub numero nigro inuenerit numerū rubeum decē qui designat decimum canonē non opz q recurrat ad canonē: sz sciat q illud dictū in nullo alio euangelista est: r sic cū nullo cōuenit. Nisi forte accideret eūdem euangelistā bis vel pluries eadez dicere in libro suo. Qđ rarissime accidit: Sz ad hoc canones non proficiunt: qr tunc oporteret poni pro quolibet euangelista plures euangelistas in decimo canone: vt illa que multiplicata erant possent ex numero r collatione lineax inueniri: sed non factū est: qr rarissimū est r parum prodest.

3 ¶ Sciēdū tñ ne qs ignax ex silitudine numerox error inuoluat: q sicubi in subnotatōe canonū distinctox canone quolibet tres euangeliste bis ter vel q̄ter: aut etiā amplius eūdē numex per ordinē habuerint annotatū: r quartus ecōtrario discrepāter q id tres illi i eo loco semel dixerint quartus totiens in corpe voluminis sui ponat quotiēs diuersi numeri in eius canone positi sint: contra p̄dictox numerox continuatas similitudines. Jtez si in vno quolibz eox aut etiā duobus idem in canone numerus bis ter quater: aut eo amplius repiatur in ordine r dispares inueniantur: in ceteris dubium non erit qn id qđ illius illox ve canonis numerus bis terqz repetitum ab bis in volumine semel dictum esse ostendit alter alteri ve eox totiēs vno atqz eodem sensu loquantur: quotiens p̄tulerint in numerox annotatione distantiā. Et hoc in omniū nouem canonē collationū seruabitur. Ceteruz in decimo qñ propria singulox tantūmodo continent: non potest contra id comparatio esse quod solum est.

¶ Jdest sciendū est tamē ne qs error qui p̄ōt accidere ex similitudine numerox inuoluat ignarū. i. hoies simplices r faciat eos dubitare circa canōes an veraciter scripti sint. Et ponuntur hic due considerationes vel cautele ad tollēduz errorem. Prima durat vsqz ad illū locuz (item si in vno. Secunda incipit ibi: Perueniens vsqz ad finē prologi. ¶ Prima cautela est q aliqñ in canonibus reperiunt aliqui euangeliste ponere pluries eūdem numerum: r alius qui est eis coniunctus in eodē canone ponit diuersos numeros oppositos illis: dicit q per ꝟ signatur q quilibet illox euangelistax in libro suo totiens ponit eādem sniam quotiēs numerus ille repetit. Hoc qdam putant sed falsum est: Quia etiā si quinqes ponatur idem numerus vnica snia est in ipso loco: de quo infra dicetur. Et alius qui ponit numeros discrepantes posuit totiens illā sniam i diuersis locis libri sui. fm numerū illarum partiū: r alij posuerunt pluries in eodē loco eandē sniaz: vtpote. Siqs ingrat in principio primi canonis in linea Matthei. Scōs numerus canonis est vndeciz r ponit quater iste numerus vnus post aliū: r in linea Luce in quattuor locis oppositis numeris p̄dictis Matthei r Marci ponitur iste numerus decē quater: in linea vero Johānis in quattuor locis oppositis ponunt numeri dispares: scz in primo ponitur sex: in secūdo duodecim: in tertio quattuordeciz: in quarto. 28. Ex quo colligitur q Matthēus in particula vndecima sui euangelij posuit quater eandē sniaz quā totiens Marcus posuit in quarta particula sua r totiens Lucas in decima particula vt putauerunt quidam: r tñ quilibet ponit semel eādem sniam. Joā. vero totiēs posuit eandez sniam: sz in diuersis locis. s. primo in sexta particula. Scō in duodecima. Tertio in quartadecima. Quarto in xxvij. Et hoc sepe fit tam in eodem primo canone q̄z in alijs preter quas in decimo vbi soli sunt: qr ibi nemo alter concordat. Si quis aūt querat in tertio canone in p̄ncipio in quo sunt. s. Matthēus Lu. r Joā. in linea Matthei ponitur vnitas ter in principio: r in linea Luce ponitur ter quattuordecim in ptibus oppositis: in linea Joānis ponunt tres numeri discordantes in eisdem locis. s. vnus tria qnqz. Et iudicādum est sicut in exēplo supra posito. Si qs in nouo canone querat in quo sunt Lucas r Joā. in principio linee Luce inueniet. xxx. bis in linea Joānis in ptibus oppositis sunt numeri discrepantes. s. ccxix. r. ccxvij. Et idem iudicanduz est quod supra: fm hoc applicat littera. q. sicubi. i. si alicubi. in subnotatione canonū distinctox. Dic accipit Hieron. aliter canones quaz supra. s. pro ipsis lineis q̄ sunt in canone. Cū ergo primus canon habeat quattuor lineas distinctas pro quattuor euangelistis: sunt in eo quattuor canones in quolibet canone. i. in canone aliquo. s. in primo: qr iste casus quē ponit hic Hieron. solū hz locum in primo canone: qr ponit q tres euangeliste ponant bis vel ter eundez numerum: r quartus illis oppositus in eodē canone ponat numeros discrepantes: r tñ in nullo canone sunt quattuor nisi in p̄mo. De alijs aūt. s. de. 2. r. 3. r. 4. canonibus p̄ōt poni exēpluz in duobus concordantibus r vno discordante ab eis: qr in istis soli tres sunt in .v. vi. r. vij. viij. r. ix. p̄ōt poni exemplum de vno habente similes numeros: r de alio discrepante in numeris: qr ibi soli duo sunt. Ad decimū canonē non pertinet ista cautela: qr ibi quilibz solus est. (Tres euāgeliste bis ter vel quater). Contingit q tres euāgeliste ter vel quater eundem numerū habeant sicut pz in exēplo primo in quo quilibet triū euangelistax (quater hz eundē numex aut etiā amplius: qr ptingit q interdū sit idem numerus qnquies. Sic in primo canōe in linea Matthei ponit. 98. qnquies. Et in directo illius in Marco ponit nonaginta r sex qnquies: r r in linea Luce ponitur centū decē r sex qnqes: r in linea Joānis ponunt qnqz numeri discrepantes. Jn primo cētuz r viginti. in scō centuz vndecim. in tertio quadraginta. in quarto centū quadraginta quattuor. in quinto centū viginti nouē: r ita in alijs locis. (eūdem numerū.) non intelligas q oēs tres euangeliste habeāt eundē numex: qr istud nūq̄z reperit. Et sic idem nō dicit idētitatē respectu oiuz: sz solum respectu cuiuslibet ad seipsuz: ita q numeri cuiuslibet inter se nō discrepent. Et istud appet in oibus exēplis supra positis. (per ordinē hūerint adnotatū). i. per ptinuationē i eadē linea adnotat idē numerus ter vel q̄ter vel pluries. (r quartus ecōtrario discrepanter). i. q̄rtus euāgelista qui est eis cōiunctus in eodē canone hēat se discrepanē. i. numeri sui inter se discrepent: qr q discrepēt a numeris alioz non est cura nisi numeri eiusdē inter se discreparēt. (q id qđ tres illi in eo loco semel dixerint). i. illi tres i eodē loco siue sub vna pticula ponunt eandē sniaz ter vel quater: r illa est que signat per illū numerū: sicut pz in exēplo primo supra posito in ista cautela. (quarto totiēs in corpe sui voluminis ponat). i. iste quartus ponat ēt eandē sniaz quā alij totiens sicut alij in libro suo: sz solū differt: qr alij ponunt eā in eodē loco. ipse vo in diuersis.) quotiens diuersi numeri in eius canone positi sunt). i. ponit in diuersis locis. Et tot sunt ista diuersa loca: quot sunt numeri sui discrepantes positi ꝯ numeros similes alioz. Accipit hic canon pro q̄libet linea canonis: cū dicat iste q̄rtus euāgelista hre canonē suū distinctuz a canōibus alioz: r tñ in p̄mo canone ponunt q̄ttuor linee q̄ttuor euāgelistax que simul faciūt vnū canonē. (ꝯ p̄dictox numeroruz p̄tinuatas similitudines). i. isti numeri discrepātes inter se vnius euāgeliste ponūtur ꝯ similitudines p̄tinuatas numerox p̄dictox. i. ptrà numeros similes alioz euāgelistax. (Jtē si in vno quolibet eoz). Jsta est scōa cautela ad euitandum errorē. Et est casus q in aliquo canone. s. in p̄mo reperiamus aliquē vnū euāgelistā q ponat eundē numeruz bis vel ter aut pluries: r alij oēs euāgeliste ponunt numeros discrepantes: qr tunc est signū q illud q p̄mus euāgelista dixit ter vel quater in eodē loco vt aliq putauerunt: sz solū semel dixit. vt infra dicet. Alij dixerūt totiens. s. in diuersis locis suox voluminū. ¶ Alr p̄ōt poni q duo istox euangelistax inter se hēant numeros eosdem bis vel ter: r alij duo habeant numeros dispares. Et erit sensus q id q dixerunt duo illorum bis vel ter in eodē loco: dixerunt alij bis vel ter sed in diuersis locis. De primo patet in primo canone: qr in linea Matthei ponitur numerus duocenti viginti bis: r in linea Marci r Luce r, Joānis sunt numeri discrepātes: qr Marcus hz in primo ipsox locorum centuz viginti duo. in secūdo centum viginti nouē: Lucas hz in primo loco ipsorū

ducentos triginta nouem:⁊ in scō ducentos quadraginta duos: Joānes hz in primo loco ipsoꝝ octuaginta quinqꝫ: ⁊ in scō octuaginta octo. ¶ De scō. ſ. q̄ duo concordent ⁊ duo discordent: pz in primo canone. Nam in linea Matthei habetur bis iste numerus trecenti viginti sex. ⁊ i linea Marci in duobus locis oppositis hr̄ bis ducenti ⁊ quinqꝫ: in linea Luce habeſ in locis oppositis in primo trecenti vn decim: in scō trecenti terdecim: in linea Joānis in locis op
§§ positis sunt in primo loco centū octuaginta octo: in secūdo centum nonaginta quattuor ⁊ ſm hoc applicatur lr̄a. (Jtē si vno quolibet eoꝝ). i. in vno de istis quattuor euāgelistis. Jste est primus casus. ſ. q̄ in vno solo sunt numeri concordā tes: ⁊ in tribus numeri discrepantes. (aut etiā in duobus.) Jste est secundus casus. ſ. q̄ duo euāgeliste hēant numeros p̄cordātes: ⁊ alī duo hēant numeros discordātes: ⁊ vterqꝫ casus positus est. (Jdem in canone numerus bis ter q̄ter.) Dicit idem numerus respectu eiusdem euāgeliste: q̄ si duo sunt non opz q̄ eundē numerū habeant ambo: ſz numeri cu iuslibet ipsoꝝ sunt inter se concordantes. Qō aūt ponantur bis aut ter aut quater vel amplius nihil differt q̄ſtū ad sen sum: sed quāto fuerint numeri plures cōcordantes tāto plu ries eadem ſnia in eodē loco ipsius euangeliste inuenietur. Et accipitur hic canon p̄ linea cuiuslibet euangeliste: cuz dicaſ q̄ vnus euangelista in canone suo hēat eundē nume rum bis vel ter: ⁊ alī euangeliste in canonibus suis hēant numeros discrepantes. Quattuor tñ euangeliste primū ca nonē ꝓstituūt: ſz rursus q̄libet linea cuiuslibet eoꝝ vocaſ ca nō ipsi⁹. Et sic variaſ istō nomē canō. ſ. aliq̄n p̄ linea ⁊ aliq̄n p̄ coordinatōe. (aut eo ampli⁹). ſ. pluſq̄ q̄ter. (repiaſ in ordi ne collocat⁹.) q̄ isti nūeri lz sint ſil̄es sunt: i ordine: q̄ vnus est poſt alū in linea eadem. (⁊ dispares inueniantur in cete ris). i. in alīs tribus euangelistis inueniaſ numeri discre pantes in eisdem locis. (dubiū non erit quin id qō vnius il loꝝ in canone numerus bis terqꝫ repetiſ ab hīs in volumi ne semel dictū sit). i. Non est dubiū q̄ id q̄ in canone vniuſ istoꝝ q̄n vnus est qui hz numeros ſimiles: vel in canone il loꝝ. i. duoꝝ q̄n duo sunt qui hñt numeros ſimiles: vt i scō casu: ſ. q̄ totiens quotiens iste numerus repetiſ: totiens ea dem ſnia in eodem loco hr̄: lz alī qui hñt numeros discrepā tes non hēant ipsam ſniam in eo loco niſi semel. Aliter pōt intelligi q̄ isti numeri ſimiles ponunſ nō q̄ totiens in eodē loco quilibet istoꝝ dicat istam ſniaz: q̄ nullus eoꝝ in eodez loco ponit sepius eādez ſniam: ſz ponit hic canō ne maneat vacuus. Et sic lz in vno euangelista vel pluribus ponaſ q̄n qes idez numerus nō est ſensus q̄ ipse euāgelista q̄nquies dixit eandē ſniam in ipso loco: ſz solū semel. Sz ponunſ isti numeri pp numeros discrepantes alterius vel alioꝝ euāge listaꝝ qui in eodē canone numeros discrepantes hñt oppo ſitos istis: vt ſignificetur q̄ illa ſnia q̄ hñt illi qui hñt nume ros ſimiles in vno loco habeāt aliqui numeros discrepātes in tot locis quot sunt numeri discrepātes positi ꝓtra numeros ſimiles. ¶ Aliqui voluerūt q̄ euangeliste qui hēbant numeros ſimiles totiens hēbant eādem ſniam in eodem lo co quotiens numerus ſimilis erat. Sed falſum est vt dictuz fuit: cū hic dicatur q̄ ſemel in toto volumine dictū est id ſup
§§ quo nūeri ſimiles sunt. (alter alteri ve eoruz totiēs vno atqꝫ eodem ſenſu loquātur quotiens p̄tulerint numeroꝝ anno tatione diſtantiā). i. alī euangeliste qui hñt numeros discre pantes totiens p̄tinent eādem ſniam in diuersis locis suoꝝ libroꝝ quot sunt numeri discrepantes positi ꝓtra numeros ſimiles alioꝝ. Et dr̄ alter. ſ. in primo casu in quo vnus habz numeros ſimiles ⁊ tres hñt numeros discrepātes. Dicitur alteri p̄o scō casu in quo duo euāgeliste hñt numeroſ ſimi les ⁊ duos numeros discrepantes. Et dr̄ p̄tulerint diſtan tiam. i. habuerint vel oñderint differentiā in annotatiōe nu meroꝝ. (hoc ⁊ in oīum nouē canonum collatione ſeruabi tur. ſ. exēpla supra posita p̄tinebant oia ad primū canonem in quo sunt quattuor euangeliste ⁊ Jdem dicit ſeruandū in collatione. i. in cōparatione ipsoꝝ euangelistaꝝ in oīb⁹ nouem canonibus. Nam in decimo nulla cōparatio est: q̄ ibi quilibet ꝓpria hz: Jntelligenduz tñ q̄ in alīs non p̄t poni tot euāgeliste p̄cordantes vel discordantes. q̄ in scō tertio ⁊ q̄rto sunt tres euangeliste. Et p̄t poni duo concordanteſ ⁊ vnus discordans: vel econtrario in .v. aut. vi. ⁊ .vij. vij. ⁊ ix. sunt duo euangeliste solū. Jdeo ibi solum pōt poni vnus

hīs numeros ſimiles ⁊ illius discrepantes.) Ceterū in decī §§
mo q̄n in ꝓpria ſingulorū trīmodo continēt̄) .ſ. Jn isto canone nō est ſimilitudo nec dissimilitudo: q̄ ibi quilibet so lus est: ⁊ ponuntur ea que sunt ꝓpria ſingulorū. Et ob hoc decimus canō est diuisus in q̄ttuor. ſ. vnus p̄o quolibz euā geliſta: ceteri aūt sunt ſimpliceſ licet plures lineas habeant. (non pōt ꝓtra id ꝓparatio esse qō solū est). i. q̄ in decimo ca none quilibet hz ꝓpria ⁊ sic sunt soli non pōt esse ꝓparatio aliq̄: q̄ cōparatio ponit extrema que nō sunt i vno solo (op to vt in xp̄o valeas. Jste est finis epl̄e: ⁊ hieron. deſiderat salutē damaſi ⁊ ꝓfectū eius in virtutibus que sunt ſz xp̄m (⁊ mei meminens papa btiſſime). i. Rogo q̄ ſemper memi neris mei. Jstud deſiderant oēs illi qui ꝓ tpali lucro magna tibus ſeruiunt q̄ non obliuiſcanſ ipsoꝝ: q̄ non pōt bñ face re qui obliuiſcit eius cui bene factū est hieron. ⁊ non deſi derabat aliqua tpalia bona vel eccleſiaſticas dignitateſ aſſe qui a papa damaſo: q̄ ipſe oīa contēpſerat: cum fugiens de vrbe roma: iuit in bethleē ⁊ manebat ibi in paupertate ⁊ vi ta monaſtica cū paula ⁊ euſtochio ſcriſſimis feminis labo rans aſſidue in trāſlatione ⁊ expōne ſacroꝝ libroꝝ. Et eccle ſia tpe hieron. nō erat plena tpalibus bonis ſicut nunc: vt magne dignitates vel redditus concedi poſſent alicui: ſz pe tebat hieron. vt damaſus recordareť eius. ſ. vt oraret deuz p̄o ipso: q̄ erat damaſus vir ſctiſſimus. Qō patuit ex euen tu: nam eccleſia eū canonizauit.

¶ Quare hieronymus appoſuit canones libris euangelio rum. Queſtio. X.

Qō. x. Rñſio ad q̄ſitū qōnis ꝑma rō

Queritur quare hieron. appoſuit canōes libris euangelioꝝ. Dicendū q̄ ꝓ plura. Pri mo q̄ ipſe correxit nunc latinos codices ex grecis: ſz in illis erant annotati canones iuxta Euſebium: ideo illos etiam li bris latinis appoſuit. Ex quo apparet q̄ libri latini āte hoc non habuerant illos: de quo infra dicetur. ¶ Scō q̄ iſtud erat valde ad ꝓpoſitum iſtius correctionis quā nunc facie bat hieron. Naz per hoc q̄ ipſe correxit tollebaſ error p̄e teritus. Poterat tñ ſucceſu tēporis rursus cōfundi iſta cor rectio: ⁊ oportereť iterum corrigi. Ut ergo non eſſet opus ſe pe corrigi: dedit hieron. regulā per quā nunq̄ poſſent cor rumpi: ⁊ ſi aliq̄n corrūperentur q̄ poſſet q̄libet faciliter emē dare: ⁊ cognoſceret oīa loca in quibus eſſet corruptio. Naz ille corruptiōes que erant in codicibus latinis tpe hieron. ſz eſſent ex multis potiſſime: tñ a p̄eſumptoribus ſiue impe ritis correctoribus facte erant dupliciter. ¶ Unomodo: q̄ q̄n inueniebant vnum euangeliſtā continere pluſq̄ ceteros quicqd plus ille hēbat ponebant in ceteris ⁊ quicquid oēs habebant ponebant in vno. ¶ Scō modo q̄ quando ea dem ſententia reperiebatur in diuerſis euangeliſtis emēda bant omnes ad exemplum vnius. Canones autem tollunt iſtam primam corruptionem que erat maxima. Naz per eos ſcitur quid est in quo concordant omnes: ⁊ in quo treſ: ⁊ in quo duo: ⁊ que ſunt ꝓpria ſingulorū. Et per hoc quādo ali cui fuerint aliena appoſita: ſcietur per hoc ⁊ tollentur illa ⁊ manebunt ꝓpria. Jdeo conueniens fuit q̄ ponerēt̄ hic canones. ¶ Tertio factum est ꝓpter curioſos qui non ſo lum volunt ſcire quid euangeliſte dicant: ſed etiam cuz quī bus concordent ⁊ a quibus differant. Et hoc est vtile: quia ſciendo vnum euangeliſtam adiūctis canonibus quaſi ſcie mus omnes. ¶ Jtem q̄ plus est: q̄ ſz euangeliſte ponāt ſe pe eaſdem ſententiaſ addit vnus ſuper alios vel q̄nlibz ſu per alterū aliqua verba: vel variat illa: ex quibus colligiť ſo lutio multoꝝ dubioꝝ. Jdeo vtile fuit q̄ apponerentur ca nones euangelīj. tertiarō

¶ An apud latinos ante iſtam correctionē. b. hieron. fue rint canones euangelioꝝ. Queſtio. XI.

Qō. xi. Rñſio ad q̄ſitū qōnis ꝑma rō

Queritur an apud latinos fuerint canōes euā gelioꝝ ante iſtam correctionem hie rony. Dicendum q̄ non fuerunt. Primo pz: q̄ hieron. ſcri bit hic damaſo q̄ appoſuit canones euangelīj ſicut inue nit in greco. Si tamē canones fuiſſent ante hoc in libris la tinis non oporteret illos poni de greco. Et ſi dicas forte q̄ erant corrupti ſicut libri: Dicendum q̄ tunc non apponeret eos hieron. de greco: ſed diceret q̄ correxit etiam canones ſicut correxit libros. ¶ Secundo pz: q̄ canones ponuntur hic a hieron. ad hoc q̄ non poſſent amplius libri corrumpi per confuſionem. Si ergo fuiſſent p̄ius in libris latinis nō

ſcōa rō

fuiſſent

fuissent corrupti: q̄ per canones prouideretur ne fieret. Et dato q̄ imperiti facerent confusionem: qui scirent canones tollerent illam. ¶ Tertio quia cum Hieron. arguebat contra emulos q̄ non poterat dari fides libris latinis videtur q̄ non erat aliquid per quod potius appareret istos esse veros q̄z illos: ideo recurrendum esse ad grecos: si tamen fuissent canones in libris latinis per illos poterat sciri in q̄bus libris esset confusio: & in quibus non: & sic cōstaret quibus esset fides adhibenda. Sed non constabat: ergo non erant canones in latino: sed eos de nouo nūc posuit Hieronym⁹. ¶ Sed dicetur cum isti canones essent tam vtiles cur non fuerunt positi in libris latinis a principio. Aliquis dicet q̄ fuit negligentia vel vitio interpretum qui prio de greco in latinum transtulerunt. Nam etiam erroze ipsoz incepe-runt latini codices a suo primordio quātum ad aliquid esse corrupti: vt dixit Hieronymus supra in littera. ¶ Sed dicē dum q̄ non stat: quia cum in omnibus libris grecis haberentur isti canones: & iudicarentur tam vtiles habebantur quasi essent de substantia librorum: & sic scriptores non obmitterent illos. Quod autem interpretes essent vitiosi faciebat ad hoc q̄ forte canones corrupte scriberent sicut ipsos libros corrumperant. Quod tamen omnino omitterent illos: non posset prouenire erroze eoz̄: sed voluntate vel alia causa. ¶ Aliquis dicet q̄ forte isti canones scripti fuerunt a principio in libris latinis: negligentia tamen sequētis etatis cessatum est ab eis: ita vt iam non scriberētur nec de eis curaretur sicut & nostra etas: & aliqui ante nos ānuserunt illos omnino: & iaz non sunt in biblijs nisi in antiquissimis: quas nobis priscorum dedit etas. & nos inde transcribere omittimus. ¶ Dicendum q̄ non stat: quia non fuerunt eo tempore homines ita negligentes harum rerum sicut nunc Quod patet quia cum Hieronymus scripsit eos de greco in latinum scripti fuerunt in omnibus biblijs: & manserunt ab eo tempore vsq̄ nunc: in quo sunt quasi anni mille & centū licet nunc cessemus ab eis. Ideo non omitterent illos scribere qui fuerunt ante Hieron. si semel scriptos inuenissent in libris latinis. Dicendum q̄ interpretes qui de greco in latinum euangelia primo verterunt non scripserunt canones: quia non erant tunc in greco nec erāt facti: imo quasi ad ducentos annos post illas translationes non fuerunt facti canones. Hoc patet quia euangelia scripta sunt in greco ab ipsis euangelistis preter Matthei euangelīū. Et quia illa erat sūme necessaria toti ecclesie immediate translata sunt in omnes linguas in quibus erant christiani. Et tunc versa sunt i latinum cum non esset h. xl. annis post christi mortez. Canones tamen euangeliorum facti sunt post christi nativitatem plusquā trecentis & quinquagita annis: quia excogitati fuerunt ab ammonio alexandrino & cōpleti sunt ab Eusebio cesarien. vt dicetur sequenti questione. Isti duo tamen fuerunt sub constantino & constantio imperatoribus vt ait Hieron. in lib. de illustri. vi. c. de Eusebio & c. de āmonio. Constantinus tamen & constantius fuerunt plusquā trecentis annis post christi nativitatem vt patet ex paulo oroſio. 7. de ormesta mundi & ex cōmunibus historijs tam ecclesiasticis q̄z romanis. Et sic non potuerunt interpretes transferre quod in greco non erat. ¶ Cum autem Hieron. fecit istaz correctionem erant iam scripti canones in libris grecorum: ideo potuit illos apponere libris latinis.

¶ Quis fuerit ammonius alexandrinus & quis Eusebius cesarien sis & quis eorum canones fecit. Q̄ō. XII.

Queritur quis fuit āmonius alexādrinus & eusebius cesarien⁹. & quis eorum fecē canones. ¶ Ad primum dicendum q̄ vt ait Hieron. in libro de illustri. vi. c. de āmonio fuit āmonius alexandrinus tēpore origenis: & fuit in philosophia sapientissimus: & iter alia opera ingenij sui fuit liber vnus de concordia christi & moysi. Excogitauit quoq̄ modum canonum euangeliorum. De eo dicit porphyrius q̄ ante mortez ethnicus factus est idest gentilis: cum tamē Hieron. asserat eum in eodez libro vsq̄ ad extremam mortem in christiana religione mansisse. Fuit autem temporibus constantini imperatoris. ¶ De eusebio dicendum q̄ tres fuerunt eusebij quos Hieron. ponit inter viros illustres. Post fuit eusebius cesarien. idest episcopus cesaree palestine in terra iudee. De isto dicit Hieron. q̄ fuit vir excellentissimus: & q̄ infinita volumina edidit. Ponit autem nomina & numerum plurimorum ibi. Et iste est de quo h dicitur: & ipse canones ordinauit. Qui aliquādo vocatur Eusebius pāphili accepto cognomine a quodam pamphilo martyre qui fuit consocius eius: & laborauerunt ambo in cōplenda bibliotheca famosa cesarien⁹: & ob amorem illius sic vocatus est. Ita vocat eum Hieron. in prologo super iosue qui incipit. Tandem finito sc̄z Cur origenem & Eusebiū pāphili imitantur. Aliqui putant eusebium pamphili esse aliū ab eusebio cesarien. ¶ Sed Hieron. in libro de illustri. vi. dicit esse eundem: & vult sic vocari illum amore pāphili. Alius fuit eusebius episcopus emisenus excellentissimus in oratoria qui multos libros ad eloquentiam & historiam pertinentes scripsit & maxime contra iudeos & contra gentiles legunt autem illum valde qui volunt declamare scripsit etiā homelias super epistolas pauli. De h Hiero. in libro de illustri. vi. ¶ Tertius eusebius fuit natiōe sardus qui prius lector vbis romane extitit: inde episcopus vercelen⁹. ordinatus est: & tandez martirio vitam finiuit. Iste fuit posterior aliis. De h Hiero. in libro de illust. vi. Quandocunq̄ tamen in prologo Hiero. vel in alijs libris fit cōmuniter mentio de eusebio intelligitur de eusebio cesarien. quia fuit vir excellentissimus faciens multos libros propter quos adhuc memoria eius hodie illustris est. ¶ Ad 2m cum queritur: quis fecerit canones: solet dici cōmuniter q̄ fecit illos amonius alexandrinus Hieron. tamen supra in littera dicit q̄ canones ordinauit eusebius cesarien. alexandrinum amonium sequutus. Et sic eusebius illos ordinauit & distinxit in decem numeros sicut ibi dicitur. ¶ Sed tunc est dubium: quomodo Eusebius dicatur sequutus amoniū. Aliqui volunt q̄ amonius istos canones prius ordinauit: sed non apposuit euangelijs. Sed h non stat quia hiero. dicit hic q̄ eusebius distinxit illos & ordinauit in decem numeros. ¶ Dicendum q̄ Eusebius totaliter fecit canones ordinando illos in decem ordinationes sicut sunt: & ipse apposuit numeros de nigro & rubeo euangelijs: & amonius nihil fecit de canonibus. Sed dicitur eusebius sequutus āmonium quia ex quodam opere eius habuit motiuum & quasi artem ad edenduz istos canones. Et sic nos quandocunq̄ dicimus āmonium alexandrinum fecisse canones intelligimus ipsum prestitisse originez & viam ad illos faciendum licet tamen ipse non fecerit. Modus autem quem tenuit āmonius fuit: quia ipse in euangelio matthei posuit omnia quattuor euangelia licet non cōfuse scilicet q̄ vbi mattheus concordabat cum omnibus trib⁹ ponebat ibi litteram illorum 2m ordinem scilicet primo marci deinde luce postea ioannis: quando concordabant duo cuz eo similiter faciebat: & quando vnus similiter. Et h cōpleto redibat ad litteram matthei continuando historiam eius vsq̄ ad locum in quo cum aliquo vel aliquibus concordaret. Et faciebat sicut prius. Istud declarat eusebius cesarien. in quodam prologo quem ipse fecit super canones euangeliorum: & incipit. Eusebius carpiano fratri: cuius expositio infra ponetur. Et sic apparebat quando concordabant omnes & quando tres: & quādo duo: & qui erāt illi tres. vel illi duo & quando mattheus solus erat. Et ex h colligebatur modus manifeste inueniendi canones decem euangeliorum 2m concordiam multorum aut paucorum. Et quantuz ad h dicitur eusebius cesarien. sequutus āmonium faciendo canones ex doctrina illius: licz amonius canones non fecerit.

¶ Explicit expositio Reue. domini Alphonsi episcopi abulensis super scōm prologum Hiero. sup. q̄ttuor euāgelistas.

¶ Incipit prologus bti Eusebij pāphili cesariē sis epi de canonibus quattuor euangelistarum: & est epistola ipsius ad Carpianum.

Eusebius carpiano fratri in domino salutem. Ammoni⁹ quidam Alexandrinus magno studio atq̄ idustria vnū nobis pro quattuor euangelijs ordeliquit. Nāq̄ triū euāgeliorū sensus exceptos omnes similes contentusq̄ mat

3ª rō

B Rñdet instan.

Oppo.

C Rñdet oppositioni

A Rñsio ad q̄stū qōnis

Tres fuerunt eusebij

B Rñsio ad 2m q̄stum qōnis

C Rñsio ad 3um q̄stum quetionis.

thei euangelio quasi ad vnum congestos annexu it:ita vt eozundem quantum ad tenozem pertinet lectionis sequens iã stilus interruptus esse videa tur. Uerum vt saluo cozpoze siue textu ceterozuz hic euangeliozum:propria z familiaria loca in qui bus eadem similiterqz dixerunt scire possis acve re diserere:accepta occasione ex predicti viri stu dio alia ratione decem numerozum tibi titulos de signaui. Quozum primus quattuoz in se|continet numeros in quibus similia ab vniuersis dicta sunt MatthEo Marco Luca Joanne. Secundus in quibus tres Mattheus Marcus Lucas. Terti us in quibus tres Mattheus Lucas Joannes. Quartus in quibus tres Mattheus Marc' Jo annes. Quintus in quibus duo Mattheus Lu cas. Sextus in quibus duo Mattheus Marc'. Septimus in quibus duo Mattheus Joannes. Octauus in quibus duo. Marcus Lucas. No nus in quibus duo. Lucas Joannes. Decimus i quibus singuli de quibusdam propie scripserunt Et quidem subiectozum titulozum idest argume tum:clara vero eozum narratio hec est. Et eniz p singula loca euangeliozum quidam numerus vi detur appos tus paulatim incipiẽs a primo deide secũdo postremo tertio z per ozdinem libzozum ad finem vsqz progrediẽs. Jtaqz per singulos nu meros supputatio per mi'nis'o stinctionez inueni tur inserta:significans cui de decẽ titulis appositus numerus assignetur. Ueluti siquidem primuz certũ est in primo. Si vero in scõo z eodez modo vsqz ad decem. Si igitur euoluto vno qualicũqz cũ quattuoz euangelijs cuilibet capitulo velis isi stere z rescire qui similia dixerit z loca propria a gnoscere singulozũ in quib' eadẽ sunt prolocuti: eiusdem sensus quẽ tenes relegẽs propositũ numerũ quesitũqz eũ in titulo quẽ demonstrat tituli subnotatio continuo scire potes ex superscriptio nib' quas in frõte notatas inuenies:qui aut quod de his que inquiris similia dixerint. Ueniesetiaz ad reliqua euangelia per eũdem numerũ quẽ con tines videbis appositos p singulos numeros: at qz eos i suis ppzijsqz locis similia dixisse repies.

¶ Explicit prologus bti Eusebij epi cesarien.

¶ Incipit expositio super prologum Eusebij cesarien.de ca nonibus euangelista.eiusdẽ Reue.dñi epi'Alphonsi.

Eusebius Jste non est p logus bti Hie rony.sed Eusebij cesarien. qui fuit multo tempoze ante Hieronym. z ca nones euangeliozum condidit. Jn stitueramus autẽ nullum nisi quat tuoz prologos beati Hieronym.expo nere:quia non solent plures habe ri:sed quia iste casu.venit in man': z ad materiam istam canonum per tinet:breuiter exponendus est:quia intentio eius per ea que dicta sunt in precedenti prologo habetur. Huius prologi in tentio est q Eusebius auctoz canonum scribit amico suo car piano de canonibus euangeliozum:ad quid vtiles sint: z q̃modo per eos aliquid possit inquiri. Et diuiditur in duo: qa primo ponitur quid circa canones fecerit ammonius: scõo quid egerit Eusebius ibi| verum vt saluo. Jilla diuiditur in duas:quia primo ponuntur ipsi canones ibi| z quidem sub iectozum. J¶ Circa primuz dicitur| Eusebius carpiano fra tri. J Jste est Eusebius cesarien.qui canones ordinauit in de cem numeros vt ait Hieron'y.in precedenti prologo. Fuerũt autem tres Eusebij viri illustres scz cesarien. z emisenus: z sardus de gestis eozum habetur per hieron'y.in libzo de illu stri.vi. z declaratum est in vltima.q.precedẽtis prologi. Jste quia de se ipso scribebat non vocauit se cesarien.ad differen tiam aliozum:quia ante eum nõdum fuerat quisquam Euse bius vir illustris Hieron'y.tamen z alij quando de eo scribũt vocant eum Eusebium cesarien.episcopum:vt patet in prece denti prologo:vel Eusebium pamphili:quod idem est:vt pa tet in prologo super iosue qui incipit tandem finito. Jste car pianus erat amicus Eusebij cui ip'e primo dirigebat op' ca nonum euangeliozũ. Et ad h̃ scripsit sibi declarando hic mo dum quo intelligeret illos.| in domino salutem. J Jste ablatiuus in domino potest determinare illud nomen fratri. Et ẽ sensus q carpianus erat frater in domino ipsius eusebij scz q non erat frater carnalis. Uel potest determinare illud no men salutem. Et est sensus. Eusebius salutem in domino car piano fratri: z sub intelligitur mittit vel optat sicut fit in om nibus epistolis z dicitur salutem in domino idest q non op tat ei salutem que est ex hominibus:quoniam vana est salus hominis idest salus que ab homine procuratur vel dari po test p̃s.lxix. z.17.| Ammonius quidam alexandrinus. J Hic incipit narratio epistole. Et ponit de ammonio quid fecerit: quia ille fuit a qno ipse sumpsit occasionem condendi cano nes. De isto ammonio quis fuerit declaratuz est in vltima q̃ stione precedentis prologi.| Magno studio atqz idustria J laudat ammonium:quia illa congregatio quaz ipse fecit om nium euangelistarum in vnum non potuit fieri sine magno studio vt per singula loca videret omnes quattuoz euangeli stas in quibus locis concozdabant cum matthEo: z qui illo rum concozdabant: z qui discozdabant. Fuit magna indu stria excogitando istud scz q coniungeret ea in quibus con cozdabant vt sic sciremus habitudinem euangelistaruz om nium per vnum euangelium. Et alie vtilitates sequi poterãt |vnum nobis pro quattuoz euangelijs dereliquit ideſt J lo co quattuoz euangeliozum dedit nobis vnum euangelium scz q in euangelio matthei posuit quicquid alij dicebant si mile ei in loco ipso. Et sic per illud euangeliũ sciebamus plu rima vel quasi omnia que erant in oibus euangelistis.| Nã q trium euangeliozum sensus exceptos omnes similes ad nexuit. J Hic ponitur quomodo fecit vnum euangelium de quattuoz scz accepit euangelium matthei qui primus erat: z vbi mattheus non cõcozdabat cum aliquo scribebat simpli citer litteram illius nihil addens aut minuens vel mutans. Cum autem veniſſet ad locum in' quo mattheus concozda bat cum aliquo euangelistarum siue vnomodo siue plurib' scribebat primo litteram matthei deinde scribebat litteraz il lius vel illozum qui cum eo concozdabant nihil mutans aut addens eis: z quando omnes quattuoz concozdabant qua ter scribebat eundem sensum primo scribens litteram beati matthei deinde cuiuslibet aliozum fm ordinem ipsozum: z tunc reddibat ad continuationẽ littere matthei:quousqz ite rum occurrerent aliqua in quibus cõcozdaret mattheus cũ aliquo vel aliquibus: z tunc faciebat sicut prius. Et dicit q adnexuit ideſt coniunxit sensus trium euangeliozum.i.triuz euangelistarum scz marci luce ioannes. Nam istos coniun gebat matthEo z incozporabat illos euangelio eius. Et dici tur omnes similes ideſt solum scribebat illos sensus in qui bus ceteri concozdabant matthEo. Nam ppria singulozum non scribebat nisi ipsius matthei:cuius totum euangelium scribebat.| Contentusqz matthei euangelio Jideſt content' fuit ammonius habere euangelium matthei non curans de aliquo aliozum:quia in illo quasi habebat quattuoz euange lia sicut supra dicitur q vnum nobis pro quattuoz euange lijs dereliquit.| quasi ad vnũ congestos adnexuit Jideſt am monius sententias istozum quattuoz euangelistarum quasi congestas ad vnum ideſt quasi essent congregate vel ad po positum alicuius vnius rei:quia sicut in eodem libzi corpo re non coniunguntur nisi que inter se aliquomodo conueni unt:ita cum isti sensus quattuoz euangelistarum |congrega rentur in vnum ponebantur quasi pertinerent ad vnam rẽ z dependeret vnus sensus ex altero:| ita vt eozundem q̃tum ad

tum ad tenorem pertinet lectionis sequens iam stilus interruptus esse videatur.i. ¶Isti sensus erant coniuncti ⁊ tenor lectionis erat interruptus ⁊ stilus scz quia verba beati ioannis vel aliorum non pertinebant ad mattheum. Ideo quando sensus ⁊ verba trium euangelistarū vel duorum vel vnius incorporarentur libro beati matthei fiebat stilus interruptus: quia verba beati matthei habent inter se ipsa stilum ⁊ sententiam continuatam. Cum autem aliquid alienum iterponitur necesse est stilum interrumpi: ⁊ sic stilus sequens.i. stilus beati matthei scz quantum ad illa verba que sequuntur positis verbis aliorum euangelistarum videtur esse interruptus quantum pertinet ad lectionem eorundē. ideſt quātum pertinet ad ipsa verba aliorum euangelistarum que ei cōiunguntur: que alia non possunt ꝓiungi in stilo verbis beati matthei nec aliquib⁹ verbis: nisi qñ sunt in libris suis vbi ab auctoribus posita sunt. ℂ¶Verum vt saluo corpore ꝓponitur 2ᵐ. s. quid fecit Eusebius quantum ad ipsos canones euangeliorum. Et est sensus ꝙ ipse videns motiuum ammonij scripsit canones euangeliorum qui melius se habebant q̄m illa congestio aliorum cum matthęo: quia illa corrumpebat corpus scz matthei quia corpus consistit in quadam cōtinuatione partiū. Per ħ enim corpus est quia membra hēt ad ro. 12. ⁊. j. corin 12. Mēbra autem nō possunt esse nisi continuatione vnius cū altero: qz alias non faciunt aliqō vnum. Si autem tollatur continuatio ipsorum non manet corpus sic fiebat nūc in mattheo: quia interrūpebātur sensus ⁊ verba aliorum euangelistarum qui concordabant cum matthęo: ⁊ sic non erat saluum corpus matthei sed laceratū. Nisi qs dicat ꝙ diuiso corpore humano in particulas: ⁊ postea illis aggregatis in cumulum maneat idem corpus humanum: qō falsum est ita nunc dicendum ꝙ istud qō ammonius fecit nō erat euangelium Matth. nec alicuius aliorum: cum nō scripsisset mattheus omnia illa nec aliquis aliorū. Voluit ergo Eusebius facere id quod intēdebat ammonius scz dare viā vt sciretur in quibus concordabant euangeliste saluis corporibus eorum. i. manente euangelio cuiuslibet ipsorum integro nihil interponendo in vno de eo ꝙ habet alius. Et ħ fuit inueniendo canones. ¶siue textu ceterorum: hic euangeliorum ¶scz non manebat corpus aliorum euangelistarū saluum: quia de euangeliis suis tollebantur aliqua ⁊ ponebātur in mattheo. Et nō manebat corpus matthei saluum qa tollebatur continuitas: ⁊ interrūpebatur vt partes alie partibus eius insererentur. Ista tamen non sibi copulantur sic dicitur dan. ij. de pedibus statue: quorum pars erat ferrea ⁊ pars fictilis siue testea: ⁊ ista non conueniunt sed faciliter discontinuantur. ¶propria ⁊ familiaria loca in quibus eadē similiterq̄ dixerit scire possis ac vere discernē. ¶Duo sunt q̄ per canones inquiruntur scz que sunt loca in quib⁹ omnes euangeliste vel aliqui ipsorum conueniunt: ⁊ que sunt loca vbi singula ꝓpria habent ⁊ soli sunt. Et ista vocantur ꝓpria ⁊ familiaria: quia familiaria domui ad familiam pertinētia ideſt ꝙ sunt de familia alicuius ⁊ non sunt cōmunia ei cui aliquo alio. Hic nō possunt accipi sic: quia est tota vna sentētia: ⁊ istud ꝙ sequitur scz in quibus eadem similiterq̄ dixerunt determinat propria loca ⁊ familiaria. Et tunc solum est sensus: ꝙ per istos canones inuenitur que sunt loca propria in quocunq̄ ipsorum euangelistarum in quibus ipsi adinuicem concordant. De locis autem vbi propria habent ⁊ soli sunt nihil tangitur. Et forte fecit ħ eusebius quia comparabat opus suum operi ammonij per quod solum habebatur q̄ erant loca illa in quibus concordabant euāgeliste. Alio mō potest intelligi ꝙ subintelligatur ħ vna coniunctio copulatiua loco illius puncti interpositi. Et tunc intelligentur ambo scz propria ⁊ familiaria loca scire possis scz illa in quib⁹ singuli soli sunt in quibus eadem. i. ⁊ in quibus eadem dixerunt. Et tunc sunt due sententie scz quia sciemus etiam loca in quibus euangeliste dixerunt similia vel eadem. Dicuntur dicere eadem: quando ponunt eandem sententiam: ⁊ q̄si per eadem verba dicuntur dicere similia quando eandē sententiam ponunt sed vnus breuius alius prolixius. ¶accepta occasione ex predicti viri studio ¶ideſt ego accepi occasionē faciendi canones ex studio ammonij scz qz canones ad idez sunt qō intendebat per canones q̄s per modum ipsius: ⁊ tamen forte si eusebius non vidisset studium: intentionem ammonij nesciuisset excogitare canones. Ideo ꝯ ammoniꝰ nō venerit ad complementum eius quod intendebat: multum laudandus est quia sine ipso nihil de canonibus fieri potuisset sic Aristo. dicit 2° metaphy. de quibusdā antiquis musicis qui multum errauerunt in musica: ⁊ tamen tradiderunt viam sequentibus ad cogitandam veritatem in eo in quo ipi errauerant. Ideo dicit ꝙ laudandi sunt: quia si illi non fuissent multis melodijs careremus. ¶Alia rōne ¶ideſt alio modo vel alio motiuo scz quia ammonius fecit ħ coniungēdo i vnum verba euangelistarum. Eusebius autez per numeros canonum designauit nobis ħ ⁊ plenius. ¶Decem numerorum tibi titulos designaui ¶ideſt assignaui tibi decem titulos numerorum: quia istud adiectiuum decem potest hic cū vtroq̄ ordinari: ⁊ eusebius solum loquitur hic de canonibus ꝓut sunt decē coordinationes numerorum: ⁊ non loquitur de numeris positis in marginibus euangeliorum singulorum de quibus. j. habetur ¶quorum primus quattuor in se continet numeros ¶ideſt primus canon continet quattuor numeros ideſt quattuor lineas numerorum pro singulis quattuor euangelistis ¶in quibus similia ab vniuersis dicta sunt ¶ideſt in quibus lineis signantur ea que dicta sunt similia ab vniuersis quattuor. ¶ℂSecundus in quibus tres. ¶hic ⁊ in omnibus canonibus loquitur eusebius decurtate. Et est sensus Scōs in quibus tres. i. scōs canon continet tres lineas in quibus assignantur loca in quibus tres euāgeliste cōcordant. Et ita exponitur de omnibus alijs ꝯ quibusdaz videbatur littera corrupta. s. ꝙ deberet esse sic scriptum: scōus in quo tres mattheus marcus lucas ideſt scōs canon est in quo concordant tres euangeliste scz mattheus marcus ⁊ lucas ⁊ ita habet Hieron. precedenti prologo. Sed non ē littera corrupta: cum decies repetatur eadem littera scz in quolibet canone: ideo intelligendum est sicut exposuimus est autem tota littera plana vsq; ad illum locum. ¶Decim⁹ in quibus singuli de quibusdam proprie dixerunt ¶ideſt decimus canon continet quattuor lineas numerorum pro quattuor euangelistis in quibus scz lineis designantur per numeros loca illa in quibus singuli de quibusdam dixerunt ꝓprie. i. singulariter vel soli non concordantes cum alio. Et non accipitur ħ propie vt distinguitur contra im ꝓprie: quia in omnibus locis euangeliste propie dixerunt: sed accipitur propie vt distinguitur contra cōmuniter: ⁊ sic non dixerunt: sz accipitur propie vbiq; scz in quibusdam locis ⁊ ista assignātur in canone decimo ¶⁊ id subiectorum titulorum ideſt argumentum. ¶Hic ponitur 2ᵐ huius partis in quo docet eusebius ad quid. proficiant canones ⁊ qualiter per eos inquiramus ⁊ dicitur ⁊ id ideſt istud quod dictum est argumentum ideſt quedam cognitio breuis subiectorum titulorum. i. canonum infra positorum. Ex quo innuitur ꝙ eusebius misit carpiano fratri vel amico suo istos canones euangelistarum cum ista epistola declaratiua ipsorum. Misit et quattuor euangelia designata in marginibus suis per numeros nigros ⁊ rubeos: ⁊ ista epistola ponebatur in principio libri: ⁊ post illam ponebantur canones: ⁊ post canones ipsa quatuor euangelia designata per numeros. Et iste ordo est nūc etiam in biblijs nostris antiquissimis: ⁊ sic canones erāt subiecti huic epistole ideſt positi sub ea vocauit ipsos canones titulos: quia titulus est ad innotescendum vel declarandum in breui vel saltem iudicandum quid in opere longius continetur: ⁊ ita per istos canones iudicantur omnia que sunt in quattuor euangelistis scz que conueniant ⁊ que sint propria singulorum. ¶clara vero eorum narratio ħ est ¶ideſt. Id quod dictum est argumentum ideſt breuis declaratio titulorum ideſt canonum. Sed narratio eorum clara ideſt magis aperta est ista que sequitur. Per ħ considerandum ꝙ in isto opere eusebij erant duo: primo erant ipsi canones qui erant quedam coordinationes numerorum per se posite extra euāgelia: 2ᵐ erat ipsa assignatio numerorum nigrorum ⁊ rubeorum in marginibus euangeliorum ⁊ vnum non proderat sine altero: quia per illas assignationes numerorum rubeorū intrabamus in canonem cum nigris numeris. Et sic inueniendum erat ꝙ volebamus pro vtroq; istorum ponit declarationem hic eusebius. Nam pro ipsis canonibus vt intelligerentur quantū ad se ipsos posuit eusebius que supra habentur scz ꝙ sunt decem canones ideſt decem coordinationes numerorum: ⁊ quot ⁊ qui euangeliste concordent in primo canone ⁊ quot ⁊ qui in 2°: ⁊ sic vsq; ad decimū. Et istud est

D Duo sūt q̄ p canones euāgeliorū requiruntur

E

F

q̄ breuiter sufficit quantum ad declarationem ipsorum canonum in se. Et de h̄ intelligitur illa littera scz ꝛ quidam sub lectorum titulorum idest argumentum idest id qđ supra positum est: est argumentum idest breuis declaratio titulorum. i. canonum scz quantum ad seipsos pro 2° scz pro numeris positis in marginibus euangeliorum ponit Eusebius declarationem scz ad quid sunt illi numeri duo: niger ꝛ rubeus: ꝛ q̄modo illis vtamur. Et ista declaratio est que incipit hic vsq̄ ad finem prologi ꝛ de hac intelligitur illa littera scz Clara vero narratio eorum h̄ est scz h̄ que infra ponitur est narratio clara eorum scz istorum numerorum nigrorum ꝛ rubeorum qui sunt in marginibus euangeliorum: vel posset accipi eorū idest canonū: quia declaratio illorum numerorum est declaratio canonum: in quantum cum nigris numeris intramus in canones. Argumentum accipitur multipliciter vt ponit sanctus thomas in. 3. distin. 23. In proposito tamen accipitur argumentū vt est quedam breuis prelibatio eorum que diffusius in opere cōtinētur idest in breui narratur in argumēto id q̄ diffuse ꝛ prolixe continetur postea in opere. Et iste ē modus cōmunis accipiendi argumentum apud oratores et historicos ꝛ in sacra scriptura. Sic enim preponūtur singulis epistolis pauli ꝛ multis alijs libris sacre scripture quidam prologi breuissimi qui vocantur argumēta: quia in eis i breui continetur intentio epistole vel aliquid quod generaliter facit ad intellectum ipsarū epistolarum vel librorum. Sic in tragedijs singulis senece preponimus argumenta: sic ꝛ i comedijs Terentij ꝛ aliorum: ꝛ in multis libris h̄ fit. Dialectici autem non accipiunt sic argumentum: sed prout est ratio. i. rationis discursus vel processus rei dubie faciens fidem: vt ait Boetius in topicis. Et non accipimus hic sic sed prio modo | ꝛ enim per singula loca euangeliorum quidam numerus videtur apposit⁹ | Incipit dicere de numero nigro ꝛ rubeo. Et dicit primo de nigro scz q̄ in singula loca euangeliorum idest in omnibus marginibus quattuor euangelistarum est quidam numerus appositus: ꝛ iste est in principijs particularum singularum in quibus euangeliste vel concordant vel propria dicunt. | paulatim incipiens | idest incipiens succesiue vel cōtinue: ꝛ incipit a pauco. Et istud dicitur ad differentiam canonum quia linee canonum non incipiūt a numeris primis continuando sed aliquando incipiunt a numeris maximis sicut in 2° canone in linea matthei primus numerus est ducenti quadraginta octo: ꝛ primus numerus luce duocenti quinquagintatres ꝛ sic de singulis canonibus: quia nec incipiunt ibi numeri a primis nec ipsi incepti continuantur sed coniunguntur aliquando numeri multum distātes | a primo ꝛ deinde 2° ꝛ postremo. 3. ꝛ per ordinem | idest numeri incipiunt a primo ꝛ deinde 2° postea 3°: ꝛ sic per ordinem numerorum scz continuando nec interrumpitur continuatio. Et si aliquando reperiatur interrupta apparet erratum esse in assignatione numerorum nigrorum librorum ad finem vsque prograediens idest iste numerus progreditur continue a principio librorum vsq̄ ad finem: ꝛ sic in fine cuiuslibet euangeliste est maximus numerus eius. Aliqui coniungunt istum genitiuum librorum cum illo accusatiuo per ordinem. Et est sensus q̄ iste numerus progreditur per ordinem librorum. Sed istud nihil est sed debet ille accusatiuus per ordinem ordinari cum precedenti vt dicimus primo deinde 2° postremo 3° ꝛ per ordinem scz per ordinem numerorum: quia in numeris est h̄ ordo: in ipso autem libro non attenditur ordo aliquis in presenti cum de solis numeris agatur | itaq̄ per singulos numeros supputatio per numeri distinctionem inuenitur inserta. | Hic agitur de 2° numero scz rubeo qui etiam ponitur in marginibus semper cum numero nigro ita q̄ vbicunq̄ ponitur in marginibus aliquis numerus niger: sub illo ponitur numerus rubeus. Iste tamen non continuatur sicut niger sed forte ponetur nunc decē de rubeo ꝛ imediate ponent quinq̄ vel septem vt patet in principio matthei in 2ª particula qui numerus eius est decez de rubeo ꝛ in 3ª particula que est imediate ponitur q̄nq̄ de rubeo ꝛ in. 4. imediate ponitur decem de rubeo: nigri autē numeri continuantur etiam isti rubei numeri non perueniunt nisi vsq̄ ad decem: nigri autem continuantur vsq̄ trecētos ꝛ vltra ꝑm quantitatem singulorum euangeliorum: sunt autem numeri nigri ad significandum particulas scz quota est quelibet particula in ipso euangelista: rubei numeri sunt ad

S. tho. in. 3 3. di. 23.

6

b

designandum quis est canon in quo ille numerus niger supositus sibi requirendus sit. Et dicitur q̄ per singulos numeros idest per singulos numeros nigros inuenitur inserta supputatio idest insertus numerus per minū distinctionē idest distinctus ab alio numero per minium idest rubeū colorem quia minium est id de quo littere rubee fiunt. Quasi dicat. Isti duo numeri sunt distincti per h̄ q̄ vnus est niger alius rubeus. Et h̄ factum est vt diximus in precedenti prologo: vt non possent confundi faciliter cum eēnt colores distincti. Et appareret per h̄ q̄ non pertinebant ambo ad eandem rem | significans cui de decem titulis appositus numerus dignoscitur | i. iste nūerus rubeus significat cui de decē titulis idest de decem canonibus dignoscitur apposit⁹: idest debet sciri esse apposit⁹ numerus niger. s. in quo canone requirendus sit niger numerus. | veluti si quidem primū certum est in primo | Ponit exemplum eorum que dixit scz. Si quidem primum idest si inuenerimus de rubeo vnitatem q̄ est primus numerus certum est in primo idest certū est q̄ inuenietur numerus niger sibi coniunctus in primo canone: ꝛ ibi debet queri. | Si vero 2ᵐ in 2° | idest si inueneris de rubeo duo qui est scōs numerus erit querendus numerus niger in 2° canone: ꝛ eodem modo vsq̄ ad decem scz si inuenimus de rubeo tria vel quattuor vel quinq̄ ꝛ sic vsq̄ ad decem significatur ille est numerus canonis quotus designat numerus rubeus ⌈scz igitur euoluto vno qualicunq̄ de q̄tuor euangelijs⌋ Ponitur hic practica applicādo numeros ad euangelistas scz q̄ si nos voluerimus voluere volumen cuiuscunq̄ euangeliste: inueniemus: per istum modum canones q̄ in quolibet euangelista sunt numeri nigri ꝛ rubei in marginibus. | cuilibet ca° velis insistere | idest volueris stare super quodlibet ca^m ad sciendum an solus euangelista illud dixerit vel concordauerit cum alijs. Et accipitur pro particula quadam breui: in qua vnus euangelista vel concordat cum aliquo alio vel solus ipse illud dixit. Nos autem accipimus ca^m pro quibusdam distinctionibus grossioribus. Qđ patet q̄ nos habemus in Matthaeo solum viginti octo capitula: ꝛ tamen distinguitur pro canone in trecenta quinquagintaquinq̄ capitula. Marcus habet apud nos sexdecim ꝛ in canone habet duocenta trigintaquattuor. Lucas habet apud nos vigintiquattuor: ꝛ in canone habet trecenta quadraginta duo. Joannes habet apud nos viginti vnum: in canone habet ducenta trigintaunū. Et isto modo accipit etiam capitula Hieron. precedenti prologo | ꝛ nescire qui similia dixerint | i. si viso quocunq̄ capitulo alicuius euāgeliste voluerimus scire in illo qui concordauerunt cum eo sciemus per hos numeros: | ꝛ loca propria agnoscere singulorum in quibus eadem sunt prolocuti. | Hic non vocantur loca propria illa in quibus euangeliste soli sunt sicut accipit semper Hieron. sed dicuntur loca propria idest loca ipsorum euangelistarum: in quibus loquuti sunt eadem. Et licet sententia sit eadem: loca tamen propria sunt singulorum: quia id quod dixit Matthaeus in vna parte euangelij sui dixit Joannes i alia vel marcus vel Lucas | eiusdem sensus quem tenes relegēs propositum numerum | idest releges numerum propositum idest numerum nigrum qui est propositus in margine eiusdem sensus quem tenes. i. illius capituli de quo voluisti scire an concordet cū aliquo euangelista vel non | quesitū q̄ eum in titulo quem demōstrat tituli subnotatio | idest queres eum. s. numerum nigrum in titulo. i. in canone quez demonstrat subnotatio tituli idest numerus rubeus qui est subnotatio tituli idest denotans canones siue titulum. Et vocatur subnotatio: quia ista nota idest signum de rubeo est sub numero nigro. | Continuo scire poteris ex superscriptionibus quas in fronte notatas inuenies | s. post q̄ sciueris per numerum rubeum qui ponitur pro canone quis est canon in quo sit requirendus numerus niger: poteris scire cōtinuo sine aliqua mora qui sunt euangeliste qui concordant in illo dicto. Et h̄ per superscriptiones quas inuenies notatas in fronte. i. in capite canonis: q̄ in capite cuiuslibet ponūtur nomina illorum euangelistarum qui sunt in illo canone. Et per illa sola nomina etiam non inquirendo aliquid in lineis canonis sciemus quot ꝛ qui sunt euāgeliste qui cōcordant in illo dicto: loca tamen singulorum in quibus concordant adhuc nescimus quousq̄ intremus in lineas cum illo numero nigro: ꝛ per illum videbimus ex locis oppositis

3

k

(in lineis

in lineis aliorum euangelistarum in quibus partibus suorum euangeliorum sit illud dictum. Sed ꝫ non curat explicare ꝫ eusebius tm̃ sicut hieron̄y. explicuit in precedenti prologo. ponatur exemplum ꝙ quis velit in Matthеo illam particulam. scz ego quidem vos baptizo in aqua in penitentiam cōsiderare an solus matthеus illam dixerit vel cum quibus cōcordet ⁊ illa habeꝫ matth. 3. ſm nostraꝫ assignationem capitulorum ⁊ ta men quantum ad signationem canonis in ipa incipit. xi. cap. Et apud illam est in margine numerus vndecim de nigro ⁊ sub illo est vnitas de rubeo: per qd̄ apparet ꝙ ille numerus vndecim in primo canone querendus est et intramus in illum cum isto numero in lineam matthei: ⁊ in directo illius inuenimus in marco quattuor ⁊ in Luc̄ decez ⁊ in Joanne duodecim: ex quo apparet ꝙ idem dixit marcus in. 4. cap. suo ⁊ lucas in decimo ⁊ ioannes in duodecimo. q aut quot de hijs que inquiris similia dixerint. idest inuenies per superscriptiones positas in fronte canonum qui ⁊ q̄t euangeliste sunt qui dixerunt similia de hijs que inquiris. i. quantū ad illum textum de quo inquirebamus venies etiaꝫ ad reliqua euangelia idest sicut feciſti in vno euāgelio ita poteris facere in omnibus: quia in omnib⁹ sunt numeri descripti in marginibus. per eundem numerum quem contines videbis oppositos per singulos numeros. idest per numerꝫ illum quem tu inuenies apud tex. de quo queris inuenies canones: ⁊ in canonibus inuenies lineas p̄o singulis euāgelistis qui sunt in illo canone: ⁊ in directo illius numero cuz quo intrasti videbis numeros appositos per singulos idest per singulos euangelistaſ: quia p̄o quolibet est vna linea: ⁊ debemus accipere illos numeros singulorum qui sunt in directo eius cum quo nos intrauimus. atqz eos in suis ꝓpriis locis similia dixisse reperieſ. idest reperies tunc ꝙ omneſ illi euangeliste qui ponuntur in illo canone in quem intrasti dicunt similia in locis ꝓpriis idest in locis illis qui designantur per numeros positos in suis lineis. Et dicuntur loca ꝓpria quia non dicunt idem in eodem loco: sed id quod vnus dicit in decimo capitulo vel particula alius dicit in duocentesima vel trecentesima.

¶ Quod voluit facere ammonius ⁊ an aliter potuisset facere. Quest̄io. I.

A Rñsio ad p̄mū q̄situm qōnis. Prima

Queritur circa predicta quid voluit facere ammonius: ⁊ an aliter potuisset facere. Ad primum dicit ꝙ ammonius vidit quattuor euangelistaſ qui in plurimis concordabant ⁊ erant in quattuor libris: voluit autem ipse ponere omnia illa in vno volumine: vt sic loco quattuor euangeliorum haberet vnum sic dixit eusebius supra in littera ꝙ ammonius nobis vnuz p̄o quattuor euāgelijs dereliquit. Utilitas autem erat in ꝫ. ¶ Prima qz erat leuius vt videbatur habere vnum euangelium q̄s quattuor ⁊ vere sic esset si habendo vnum vere quattuor haberemus per sufficientem equipollentiam. Sed de hoc que stione sequenti dicetur.

Scōa ¶ Scōa ⁊ erat valde magna scz ꝙ sciremus in quibus locis concordant euangeliste. Et istud ē vtile: ⁊ non potest aliquis illud scire legendo qōcunqz euangelium nisi omnia quattuor legat. Et etiam tunc est difficultas quia cum legerit vnum non recordabitur de partib⁹ singulis quas legit in alio: cuz per partes valde paruas sint euangelia distincta: in quibus concordant: vel discordāt. Hic autem ammonius posuerat omnia loca in quibus concordabant euangeliste: ⁊ per ꝫ etiam sciebatur quid erat qō habebat matthеus p̄oprium vltra alios. ¶ Tertia erat ꝙ nō solum sciebantur loca concordie sed etiam ponebantur verba ipsorum que in eadem sententia interdum vnus addit sup alterum. Et illa faciunt ad tollenduz sepe magna dubia. Ad ꝫ elegit ammonius euangelium matthei ⁊ sequens litteraz illius vbi cum alijs concordabat ponebat litteram aliorum sicut ipsi ponebant in libris suis: ⁊ non nominabat ibi aliquā particulam nec ponebantur in margine aliqui numeri rubei vel nigri: quia isti sunt ad intrandū in canones. Et tamē ammonius non fecit canones nec ab alio erant facti immo etiā si essent facti non esset necesse vti illis quia ammonius ponebat in littera ipsa loca in quibus concordabant euangeliste ⁊ non est opus ꝙ inquiratur qō habetur. Ponebat tamen nomina ipsorum euangelistarum super loca ipsa que competebant eis vt videretur cuius esset illa littera ⁊ non fieret cōfusio. ¶ Ad scōm dicendum ꝙ poterat ammonius facere ꝫ quod intēdebat aliomodo. Nam ꝙ ipse fecit in matthеo ponendo loca in quibus concordabant cum eo alij euangeliste poterat facere in marco luca ⁊ ioanne sequendo litteraz cuiuscunqz illorum ⁊ ponendo loca in quibus alij vel aliqs de ipsis concordabat cum eo canuenientius tm̃ factum ē in matthеo q̄s in aliquo aliorum vt putauit ammonius. ¶ Primo quia matthеus erat primus euangelistaꝝ: ⁊ rationabilius fuit alios incorpari sibi q̄s ipsum incorporari alijs. ¶ Secundo quia non poterat fieri conuenienter in quolibet saltē in marco. Nam marcus est minimus omniū: ideo ipse habet pauciora loca in quibus possint cum eo concordare a. ij q̄s q libet aliorum. Et sic pauca loca ponerentur vbi concordaret euangeliste: quia adhuc manerent multa loca in quibus cōcordarent aliqui de euangelistis qui non haberentur ibi p̄pter paucitatem dictorum marci. ¶ Item quia marcus est q pauciora dixit de proprijs q̄s alij vt patet ex decimo canone vbi ponuntur p̄opria singulorum: ⁊ marcus est ibi valde minor quolibet aliorum. Ammonius tamen intendebat cōpilare per istum modum plurima que haberi possent de euangelistis omnibus: sed nullus erat in quo ista compilatio fieret incōplectior q̄s in marco: ideo non potuit conuenire proposito suo. Nullus autem erat quem ad ꝫ rationabiliter assumere posset nisi matthеum aut lucam: quia isti duo completissime tractant gesta christi in comparatione ad alios: ⁊ multū inter se similantur. Elegit tamen potius matthеum q̄s lucaz primo quia ceteris parib⁹ iustius erat lucā incorporari matthеo q̄s econtrario cum matthеus esset p̄ior 2° quia euangelium matthei videtur sequi magis ordinem rerum gestaruz quam euangelium luce. 3° quia videtur aliqualiter esse completius. Nam licet multa ponat lucas que non habet matthеus ⁊ econtrario videntur tamen ea que ponit solus matthеus digniora ⁊ magis necessaria q̄s ea que ponit lucas tā quam p̄opria: ita ꝙ si vnicum de istis quattuor euangelijs deberet manere videretur potius debere manere euangeliū matthei q̄s quodlibet de ceteri. Ideo potius matthеum q̄s lucam sequutus est. ¶ Quarto quia si incorporaret matthеum luce oportebat omittere p̄opria matthei. Voluit autez potius omittere p̄opria luce q̄s matthei quia non videbant tante necessitatis. ¶ Sed obijcietur ꝙ potius debuisset sumere ioannē: ⁊ concordare et ceteros. Ratio est quia ioānes habet plura p̄opria q̄s ceteri quasi in triplo: ⁊ sic poneret ꝫ ammonius ea in quibus concordabant euangeliste ⁊ ponere p̄opria ioānis que erant valde multa ⁊ vtilia potiusquā p̄opria matthei ⁊ luce. ¶ Dicendum ꝙ incorporando ceteros ioanni colligerentur multa p̄opria in quibus ioannes excedebat ceteros ⁊ tamen haberentur pauca cōmunia in quibus concordaret cum alijs: quia nullus est magis cōcordans cum ceteris q̄s matthеus ⁊ lucas. Intendebat autem ammonius potius habere concordiam euangelistaruz vt relinqueret vnum euangelium p̄o quattuor: ideo non debuit accipere ioannem sed matthеum ⁊ lucam: ⁊ accepit matthеum propter causas dictas.

Instatur

Ł Rñdetur instantie

¶ An opus ammonij erat aliquid cōpletū. Qō. II

Queritur vlterius an istud opus erat aliqd cōpletum. Respondendum ꝙ non: qa licet vtile esset ⁊ laude dignum tamen non erat complectuz ad id ad ꝙ tendebat. ¶ Primum patet quia erat vtile istud opus ad illa que dicta sunt precedenti questione: fuit autem laude dignum in quantum per illud eusebius inuenit canones euangelicos. Nam ipse tradidit quasi regulam licet imperfectam: Eusebius tamen non inuenisset viam ad istos canones faciendos: nisi ex eis que fecit ammonius: quia illud ꝙ ipse faciebat scz ponere locū in quibus concordabant euāgeliste erat id ꝙ inuenitur per canones Eusebij: licet aliter ⁊ subtilius. Et sic fuit quasi maior pars ingenij in ammonio: quia excogitatio siue inuentio in oratoria ⁊ in omnibus aliis artibus maxima est.

A ad q̄situ q̄stionis p̄ma rō

Scōa

¶ Scōm p̄z quia multe imperfectiones erant in opere ammonij. ¶ Prima quia nullum euangelium manebat integrum. Nam euangelia marci luce ⁊ ioannis nō manebant integra. quia tollebantur de eis loca illa in quibus concordabant cum matthеo: ipse autem Matthеus non manebat integer: quia interrūpebaꝫ vt inserer̄etur sibi partes aliorum euangelistarum. Et ꝫ tetigit Eusebius supra in littera scz verum vt saluo corpore ⁊c. ¶ Secunda imperfectio quia istud euangelium ꝙ faciebat ammoni⁹

Prima

Scōa

nullius euangeliste erat: nam nullus scripsit illud sic ſz erat quedam congeries facta de dictis multorum euangelistaruz ideo non erat codex conueniens ad exibendum in testimoni um alicuius dicti euangelici. ¶ Tertia: quia videbatur istō opus aliqualiter superuacuum inquantum continebat ter vel quater eandem sententiam in diuersis locis sc̄z vbi concordabant quattuor euangeliste: ponebatur quater sentētia eadem ſm verba singulorum semel: ꝛ quādo ter ponebatur ter eadem sententia. Et licet eēt vtile scire in quibus locis cō cordabant euangeliste: erat tamen tedioſum ponere quater eandem sententiam integram: ad ħ ꝙ solum sciretur ꝙ concordabāt in loco illo euangeliste. ¶ Quarta ꝛ valde magna imperfectio: qz omnes libri scribuntur vt ex eis colligatur ali qua sententia: istud autem impediebatur maxime in codice ammonij: quia cum ipse proſequeretur litteraz matthei: ꝛ ve niret locus in quo concordabat cum ceteris ponebātur sententie ipse ſm verba singulorum: ꝛ tunc interrūpebatur sententia matthei: quia interponebantur ille: ꝛ sententie ille nō continebantur cum sententia matthei: etiam ille erant omni no diſcontinue quia non erat iſti principium illaruz nec finiſ sed interponebantur ibi. Et ħ tetigit sc̄z Eusebius in littera. ¶ Quinta: quia non conſequebatur per ħ ammonius id ꝙ intendebat sc̄z quia non poterat ponere ea in quibus cōcordabant omnes euangeliste: sed solum ea in quibus concordabat Mattheus cum alijs euangeliſtis. Manebant autez ea in quibus concordabant marcus ꝛ lucas ꝛ marcus ꝛ ioannes ꝛ lucas ꝛ ioannes qui ponuntur in tribuſ canonib⁹. ¶ Sexta ꝙ deficiebat id ꝙ erat maxime neceſſarium. Nam ad ħ ꝙ de quattuor euangelijs vnum faceremus: oportebat ꝙ omnes sententie que habentur in omnibus quattuor euā gelijs colligerent in vnum: licet verba omnium non ponerē tur in vno. Et ad ħ debebat fieri totaliter econtratio q̄ facie bat ammonius: qz ipse ponebat omnia illa in quibus concordabant euangeliste: ꝛ que erant propria matthei quez proſequebatur. Fuiſſet autem magis conueniens ꝙ ipse proſequeretur mattheum: ꝛ in quocunq; loco ipse concordaret cum omnibus: vel cum aliquo ſolum poneretur littera ſua: qz illa ſufficiebat. Ubi autem alī vel aliquis aliorum addebat aliquid interponeretur illud dictis matthei: ꝛ notaretur ſup illud nomen euangeliste. Ut sciretur cuius ħ eſſet. Et ſic habe rentur omnia euangelia in vno. Ammonius autē omiſit om nia propria euangeliſtarum: ponens ſoluz propria matthei. Et erat magnus defectus: potiſſime quia in ioāne erāt multa propria valde neceſſaria in ſcriptura. ¶ Septima qa dato ꝙ ammonius nulla de predictis imperfectionibus habuiſſet ſed poneret tam propria quam cōmunia euangeliſtaruz poſuit illa modo groſſo. Naz poterant facilius haberi oia ħ. Ideo Euſebius ad ſupplendum iſtos defectus excogitauit canones euangeliorum, per quos inueniantur omnia ħ faci lius ꝛ ſine aliqua imperfectione. Nam non oportet rūpi cor pora ipſorum ita vt fiat vnum euangelium ex omnibus: ſed manente quolibet libro per ſe ꝛ non interrupto aliquo ſtilo per canones ꝛ per numeros appoſitos in marginib⁹ ſingulorum euangeliſtarum inueniuntur in quibus concordant euangeliſte ſiue multi ſiue pauci: quod non inueniebatur p cōpilationem ammonij vt dictum eſt ſupra sc̄z quia defficiebant ei tres canones. Etiā inueniuntur ſingula propria euāgeliſtarum diſtincte: iō fuit iſte modus conueniens potius q̄z modus ammonij.

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Septima

¶ Quid ſint canones ꝛ ad quid ſint vtiles. Q. III.

Q. iii. A Rñſio ad ꝑmū q̄ſituz q̄ſtionis ꝑm⁹ modus

Queritur vlterius quid ſint canones iſti: ꝛ ad quid ſint vtiles. ¶ Ad primum dicendum ꝙ canon in greco idem eſt ꝙ regula: ita accipitur ꝙ iſti canones ſint coordinationes numeroruz per quas habetur regula ad inueniendum cōmunia ꝛ propria euangeliſtarū. Accipitur tamen canon dupliciter. ¶ Aliquando pro quadaz coordinatione linearum ꝛ numeroruz in quibus euangeliſte aliqui conueniunt vel non conueniunt: ſicut primus canon eſt coordinatio quattuor linearum poſitarum pro. qt tuor euangeliſtis in quibus ſignificantur cōcordare omnes quattuor: ita de ceteris canonibus: quia in quolibet ſunt ſal tem due linee: ꝛ concordant duo euangeliſte. In decimo au tem licet quilibet habeat ſolum propria in quibus: cum nullo concordat ponuntur tamē quattuor linee ꝛ quattuor euā geliſte: ꝛ in qualibet earuz ſignatur quid ille cuius eſt illa linea ſuper ceteros dixerit vel a ceteris proprium habeat. Et ille quattuor linee ſimul conſtituunt decimum canonem.

¶ Aliomodo accipitur canon pro qualibet linea illius coordinationis. Et ita in primo canone ſunt quattuor canones: quia ſunt ibi quattuor linee. Et ſic dicitur interdum ꝙ quilibet euangeliſta habeat ſuum canonem in primo canone ꝛ in ipſo eſt requirendus sc̄z in ipſa linea ſua quā habet in primo canone. Et ita accepit Euſebiuſ bis vel ter ſupra in littera vt ibi declaratum eſt: ita etiam accipit Hieronymus ſepe precedenti prologo. Quandocunq; tamen cōmuniter loquimur de canonibus euangeliorum accipimus canones primo modo. ſ. pro ipſis coordinationibus. ¶ Ad scōm dicendum ꝙ canones fuerunt multum vtiles. ¶ Primo ad tollendā q̄ſcunq; confuſionem que in euangelijs fieret: ſicut fuerat facta apō latinos sc̄z ꝙ ea que erant vnius euangeliſte ponebantur in alijs: ꝛ ea que erant propria omnium ponebantur in quolibet. Iſta autem confuſio tollitur per canones. Quia cum ex eis conſtet que ſunt propria: ꝛ que ſunt communia tollent ea que ſunt propria aliorum: ꝛ manebunt cuiq; que propria ſunt ſibi. ¶ Scō ſunt vtiles ad cauendam confuſionem: ne iterum accidat: quia cum non habentur iſti canones poterat faciliter quis errando apponere vni euangeliſte quod alterius eſt. Nunc vero cū ex hijs conſtet que ſunt ꝓpria ſingulorum non apponentur vni que pertinent ad alios. ¶ Tertio ſunt vtiles vt sciamus in quibus euangeliſte inter ſe conſonant: ꝛ in quibus propria habēt quia per ħ tollitur difficultas inquirendi totos codices eorum. Nam ſi qs ſine iſtis canonibus vellet ſcire ſupra aliquo dicto alicuius euangeliſte an alī concordent: vel quomodo dicant: oporteret ꝙ legeret tota ſinguloruz volumina. Quod erat magna difficultas. Nunc vero nihil legendo ſciet per iſtos canones de quocunq; dicto ꝙ euangeliſte concordent in eo ꝛ in quibus locis ſuorum librorum concordent. ¶ Quarto eſt vtile ad tollendum multa dubia. Quia quando ipſi euāgeliſte cō cordant in ſententia non ſemper dicunt eadem verba: ſed interdum vnus ſic ꝛ alius ſic. Per ꝙ tollitur dubium: ꝛ vnuſ declarat alterum: ideo eſt valde vtile immo neceſſarium ꝓ intellectu ſacre ſcripture ſcire loca in quibus conſonant ꝛ quādo conſonant: quia non poteſt veritas haberi niſi ex concordia ipſorum quando multi circa idem dicunt. ¶ Quinto eſt vtile habere canones propter propria ſingulorum quia quādo quis legit vnum euangeliſtam neſciet quid alī addiderunt ſuper ipſum ꝛ in quibus locis: niſi valde diligēter ꝛ aſſiduo labore querantur. Nunc autem etiaz non aperto libro alicuius ipſorum ſciemus que ꝛ quot ſunt propria ſingulorum: ꝛ in quibus locis ſuorum euangeliorum ſunt. Et ħ per ſolum decimum canonem. Et ob ħ antiquitas valde curauit de iſtis canonibus: moderni autem ſicut in multis alijs ita ꝛ in ħ ſunt negligentes. ꝛ iam q̄ſi omnino omiſſi ſunt. ¶ Cauſa autem fuit prima quia non curauit de quibuſdam curioſis ſic: ꝛ ħ videbatur ſibi curioſum eſſe ꝛ ſufficere ſibi ſimpliciter aliquid ſcire de ipſis euangeliſtis. Naz ita Hieronym. dicit precedenti capi. ꝙ ſi aliquis de curioſis velit ſcire propria ꝛ cōmunia euangeliſtarū per hos canones ſciet. ¶ Secunda quia ſicut ſtudium ſacre ſcripture a plurimis modernorum propter quedam alia omiſſum eſt: ita ꝛ ea que erant ſibi adherentia ꝛ principaliter pertinebant ad valde ſtudioſos. Nam canones euangeliorum pro valde ſtudioſis circa ipſa euangelia ſunt: vt poſſint circa ſingulas particulas ipoſ ſcire que ſunt cōmunia ꝛ que ſunt propria. ¶ Tertia ꝛ precipua fuit propter errorem librariorum ſiue ſcriptorum: qui apud nos nō ſunt piti nec diligentes ſicut fuerunt apud ipſam antiquitatē. Et propter multitudinem numeroruz et varietatem ipſorum ſepe confundebant eos ꝛ aliquando ponebant extra loca propria: ꝛ ſic erat difficile ꝛ tedioſum iſta emendari. Ideo obmiſſi ſunt.

2ª mod⁹ B

Ad 3ᵐ q̄ſituz q̄ſtionis Rñſio ꝑ

2ª

3ª

4ª

5ª

Ł Quare mō canones nō ſunt in vſu. ꝑª cauſa 2ª rō

3ª cā

¶ De numero canonum euangeliorū. Q. iiii.

Q. iiii. A Suffici entia de cē cano nū euāgeliorū.

Queritur vlterius de numero canonum. ¶ Dicendum ꝙ ſunt decem. Cauſa autem quare non ſunt plures eſt: quia canones ponuntur ad inueniendum que ſunt cōmunia. Si autem queratur de propriis ſic eſt vnus canon sc̄z decimus: in quo ponuntur quattuor linee pro quattuor euangeliſtis ꝛ in qualibet earuz ſignatur loca ipſius euangeliſte cuius eſt: in quibus ipſe loquut⁹ eſt propria que non habentur ab aliquo aliorum. Si autem

ſunt

sunt cōmunia aut conueniūt in eis omnes quattuor aut nō Si omnes sic est primus canon. Si nō omnes aut tres aut duo. Si tres aut sunt mattheus marcus ⁊ lucas ⁊ sic est secundus canon. Aut sunt mattheus lucas ⁊ ioannes ⁊ sic est tertius canon. Aut sunt mattheus marcus ⁊ ioannes: ⁊ sic est quartus canon. Non enim inueniuntur tres ipsoruz pluribus modis inter se cōcordare. Si duo soli aut sunt mattheus ⁊ lucas ⁊ sic est quintus canon. Aut marcus ⁊ mattheus ⁊ est Sextus: aut mattheus ⁊ ioannes: ⁊ est septim⁹ Aut marcus ⁊ lucas ⁊ est octauus. Aut lucas ⁊ ioannes: ⁊ est nonus. Non possunt autem euangeliste pluribus modis inter se combinari vt sint: ideo non sunt nisi quinqꝫ canones in quibus duo conueniant. Et si possint alie cobinationes fieri ad sufficientem diuisionem: tamen pro illis nō ē canon quia non inueniuntur concordare vt canonem faciant sicut patet in marco ⁊ ioanne qui nullum canonem faciunt quia inter se concordant in quo cuz alijs vel aliquo aliorum non concordent. Unus autem non potest ad se ipsum conuenire: quia ad id ꝙ solum est comparatio non est vt dixit Hierony. precedenti prologo: ideo non manet postea nisi canon de proprijs ⁊ est vnus. Et ita sunt decez canones scz vnus in quo nullus cum alio concordat: ⁊ vnus est quo omnes quattuor concordant: ⁊ tres in quibus concordāt tres euangeliste ⁊ quinqꝫ in quibus concordant duo. Et sic nō potuerunt esse nisi decem canones.

¶ An alij libri sacre scripture habeant inter se canones.

Questio. V.

A Ad p̄m q̄situ q̄stionis Rñsio

Queritur de alijs libris sacre scripture an habeant aliquos canōes: ⁊ cur nō. ¶ Ad primum dicendum ꝙ nulli libri veteris testamenti aut noui habent aliquez canonez. Nam nullus inuenitur in ipso corpore biblie siue in nouis siue in antiquis libris sicut reperiuntur canones euangeliorum etiam nullus doctorum inuenitur facere mentionem de aliquibus canonib⁹ preter canones euangelij. ¶ Ad scōm dicendum ꝙ non fuerunt facti canones pro alijs libris quia fieri non poterant. Naz canones vt supra dictum est sunt ad inueniendum propria: et cōmunia euangelistarum: habere autem proprium aut commune non est nisi respectu multorum qui comparantur ad eandem rem. Ideo non potest proprie fieri canon nisi pro aliquibus libris qui de eadem materia sunt: vt videatur in quo consonant ⁊ in quo differunt. Quilibet autem alioruz librorum veteris aut noui testamenti solus est: quia nō agitur in vno de quo agitur in alio. Et sic nō sunt ibi propria neqꝫ cōmunia nisi large loquendo quelibet inuenta in quocunqꝫ libro propria sibi sunt ⁊ dicantur: sed non est proprie dictum: cum tales libri non comparentur inuicem. Euangeliste autem quattuor tractauerunt de eadem re: ideo in multis poterant conuenire: ⁊ in alijs discōuenire: ⁊ sic eis proprie cōpetebat canon. ¶ Si autem obijciatur de libris reguz ⁊ paralipo. qui de eadem materia agunt ⁊ poterat sciri in quib⁹ conueniebant ⁊ in quibus differebant. ¶ Dicendum ꝙ nō fuit necesse hic fieri canon: tum quia ibi facilius poterant cognosci propria ⁊ cōmunia q̄ꝫ in euangelistis vbi sunt multe particule ⁊ parue in quibus potest esse concordia vel discordia. In libris autem regum ⁊ paralipo. quia est quasi continuata historia non sunt ita parue particule: in quibus possent conuenire vel differre: tum quia libri regum ⁊ paralipome. non sunt de principalissimis nec maxime necessarijs sacre scripture sicut sunt euangelia: que opz sciri vsqꝫ ad minimas particulas: iō pro alijs nō oportuit fieri canon.

B Ad scōz q̄situz q̄stionis.

Instan.

C Rñsio ad istā.

¶ Explicit expositio Reueren. domini episcopi abulensis super prologum Eusebij.

Expositio Canonum

Ad declarationem sequentium canonum euāgeliorum notā q in primis sunt quedam clausule euangeliorum cuz duplici numero. rubeo t nigro in margine posito: que quidem clausule significant diuisionem particularum capitulorum in quib⁹ omnes vel aliqui euangeliste in vnum conueniunt vel aliquis eorum particulariter aliqd dixit. Et tales numeri sunt assignandi in bibliis in margine euāgeliorum cū eisdem coloribus t ante easdē clausulas ante quas in sequēti tabula positi sunt: capl'a aūt que intermedia ponuntur significāt capl'a fm diuisionē modernā bibliarum. Ut aūt facilius p̄dicte cōcordātie possint inueniri t clarius discerni: ordinate sunt colūne in figuris q̄ sequunt cū suis spatiis intermediis: in qb⁹ in eadē linea p trāsuersum inuenitur in qua clausula concordāt oēs vt in p̄ canone: vel tres vt in. II. III. t. IIII: vel duo vt i. V. VI. VII. VIII. t. IX. Uel in quo qlz aliqd ꝑpriū ponit vt in. X. Et isto mō habet breuit tota notitia canonū euāgeliorum. Notādū est tn q numeri nigri qui ponunt ante clausulas p̄dictas significāt numerū clausularum fm euāgelij ordinē: t icipiūt ab vno vsq; ad numerū in quo finit euāgeliū semp ordinate ꝓcedēdo. Numeri aūt rubei significāt in quo canone inueniat talis sīa seu clausula. Et isti non excedunt numerum denarium. Et isti numeri rubei colore suo in bibliarum marginibus poni debent: quia aliter non possent bene discerni: t etiam beatus Hieronymus t beatus Eusebius ita declarant.

Incipiunt clausule euāgelij bti Mat. scōm diuisionē canonū bti Eusebij cp̄i Cesarie.

Capitulum primum.

X	I	Liber generationis
XX	II	Omnes generationes
V	III	Cum esset desponsata
X	IIII	Joseph aūt vir eius

Capitulum. II.

VII	V	In bethleē iude
X	VI	Tunc herodes

Capitulum. III.

III	VII	In diebus autē illis
I	VIII	Hic est enim
VI	IX	Ipse autem ioannes
V	X	Uidens autem multos
I	XI	Ego quidem baptizo
V	XII	Cuius ventilabrū
X	XIII	Tunc venit iesus
I	XIIII	Baptizatus aūt iesus

Capitulum. IIII.

II	XV	Tunc ductus est iesus
V	XVI	Et cum ieiunasset
VI	XVII	Tunc reliquit eū diabolus
IIII	XVIII	Cū aūt audisset iesus q ioā. traditus.
VII	XIX	Et r̄licta ciuitate nazareth
VI	XX	Ex ide cepit iesus p̄dicare
II	XXI	Et ait illis venite post me
VI	XXII	Et ꝓcedens inde vidit alios duos
I	XXIII	Et circuibat iesus totam galileam

Capitulum. V.

X	XXIIII	Uidens autem turbas
V	XXV	Et aperiens os suum
V	XXVI	Beati pauperes
X	XXVII	Beati mites
V	XXVIII	Beati qui esuriunt
V	XXIX	Beati q lugent
X	XXX	Beati misericordes
V	XXXI	Bti estis cū maledixerint
II	XXXII	Uos estis sal terre
II	XXIII	Uos estis lux mundi
X	XXXIIII	Nolite putare quoniaz veni soluere
V	XXXV	Amē qppe dico vobs
X	XXXVI	Qui ergo soluerit
IV	XXXVII	Audistis quia dictum t non occides
X	XXXVIII	Esto consentiens
V	XXXIX	Sed si qs te percusserit
X	XL	Et quicunq; te angariauerit.
V	XLI	Audistis quia dictum diliges proximum
V	XLII	Si enim diligatis

Capitulum. VI.

X	XLIII	Attendite ne iustitiam
V	XLIIII	Orantes autem
V	XLV	Si enim dimiseritis hominibus
X	XLVI	Cum autem ieiunatis
V	XLVII	Thesaurizate aūt vobis
V	XLVII	Lucerna corporis tui
V	XLIX	Nemo potest duobus dominis
V	L	Ideo dico vobis ne solliciti
II	LI	Nolite iudicare t non iudicabimini
V	LII	Quid autez vides festucā
X	LIII	Nolite sctm̄ dare canibus

Capitulum. VII.

V	LIIII	Petite t dabitur vobis
V	LV	Omnia ergo q̄cunq; vultis
V	LVI	Intrate p angustā portam
X	LVII	Attēdite a falsis ꝓphetis
V	LVIII	Nunquid colligit de spinis vuas
V	LIX	Sic omnis arbor bona
III	LX	Non omnis qui dicit mihi domine
V	LXI	Multi dicent mihi
V	LXII	Omnis ergo qui audit verba mea
II	LXIII	Et factum est cum consummasset

Capitulum. VIII.

II	LXIIII	Cum autē descendisset
II	LXV	Cum autem introisset capharnaum
V	LXVI	Dico aūt vobis q multi
V	LXVII	Et dixit iesus centurioni
II	LXVIII	Et cum venisset iesus in domum petri
V	LXIX	Et accedens vnus scriba
II	LXX	Et ascēdente eo i naviculā

Capitulum. IX.

I	LXXI	Et ascendens iesus in naviculam
II	LXXII	Et cum transiret inde
II	LXXIII	Et factum est discumbente eo
II	LXXIIII	Et iesus audiens ait
II	LXXV	Hec eo loquente ad eos
X	LXXVI	Et transeunte inde iesu
II	LXXVII	Et circuibat iesu
V	LXXVIII	Uidens autē turbas
V	LXXIX	Tunc dicit discipulis

Capitulum. X.

II	LXXX	Et conuocatis duodecim
II	LXXXI	Duodecim aūt apostolorū
X	LXXXII	Hos. XII. misit iesus
II	LXXXIII	Euntes autem p̄dicate
II	LXXXIIII	In quācunq; ciuitatem
V	LXXXV	Intrantes aūt in domum
II	LXXXVI	Et qcūq; nō receperint vos
V	LXXXVII	Ecce ego mitto vos
II	LXXXVIII	Cauete aūt ab hominibus
II	LXXXIX	Cum aūt tradent vos
X	XC	Cū aūt ꝑsequent vos
III	XCI	Nō ē discipl'us sup magr̄z
X	XCII	Si patrem familias
II	XCIII	Nihil enim opertum
X	XCIIII	Qō dico vobis i tenebris
II	XCV	Qui aūt negauerit me
V	XCVI	Nolite arbitrari
V	XCVII	Qui amat p̄rez aut matrez
III	XCVIII	Qui inuenit aiaz suam
I	XCIX	Qui recipit vos me recipit
X	C	Qui recipit ꝓphaz i noie
VI	CI	Et qcūq; dederit potum

Capitulum. XI.

X	CII	Et factum est
V	CIII	Joānes aūt cū audisset
II	CIIII	Hic ē.n. de q̄ scriptum est
V	CV	Amen dico vobis non sur. inter na.
V	CVI	A dieb⁹ aūt ioānis bap.
X	CVII	Omnes enim prophete
V	CVIII	Cui aūt similē estimabo
V	CIX	Tunc cepit exprobrare
X	CX	Quia si in sodomis
V	CXI	In illo tpe rndēs iesus
III	CXII	Oia mihi tradita sunt
III	CXIII	Et nemo nouit filium
II	CXIIII	Uenite ad me oēs q labo.
II	CXV	In illo tpe abīt iesus

Capitulum. XII.

II	CXVI	Et cū inde transisset
IIII	CXVII	Exeuntes aūt pharisei
X	CXVIII	Jesus autem sciens
V	CXIX	Tunc oblatus est ei
VII	CXX	Et stupebant omnes
II	CXXI	Pharisei autē audientes
II	CXXII	Jesus autem sciens
II	CXXIII	Qui non est mecum
II	CXXIIII	Aut facite arborem
X	CXXV	Bonus homo
X	CXXVI	Dico aūt vobis
V	CXXVII	Tunc responderunt ei
V	CXXVIII	Quia rndens ait illis
V	CXXIX	Cum aūt imundus
II	CXXX	Adhuc eo loquente

Capitulum. XIII.

II	CXXXI	In die illo exiens
V	CXXXII	Qui enim hz dabitur ei
I	CXXXIII	Ideo in parabolis
V	CXXXIIII	Uestri autem oculi
II	CXXXV	Uos ergo audite parabolā
X	CXXXVI	Aliam parabolam proposuit homini q seminauit
II	CXXXVII	Aliā pabolā grano sinapis
V	CXXXVIII	Aliam parabolā fermēto
VI	CXXXIX	Hec omnia locutus est
X	CXL	Tunc dimissis turbis
I	CXLI	Et veniens in patriam
I	CXLII	Jesus autem dixit eis non est prophet

est prophetа sine hoc

ℂ Capitulum.XIIII.

CXLIII In illo tpe audiuit
CXLIIII Herodes.n. tenuit Joannē
CXLV Die aūt natalis
CXLVI Quod cum audisset iesus
secessit
CXLVII Uespere āt facto venerunt
CXLVIII Et statiz iussit
CXLIX Et dimissa turba
CL Uespere autem
CLI Respōdēs aūt petrus
CLII Et cū ascendisset
CLIII Et cū transfretassent

ℂ Capitulum.XV.

CLIIII Tunc accesserunt ad eum
ab hieroso.
CLV Tunc accedentes
CLVI Sinite illos
CLVII Rūdens aūt petrus
CLVIII Ipse autem respondēs ait
non sum missus
CLIX At illa venit z adorauit eū
CLX Et cū transisset inde

ℂ Capitulum.XVI.

CLXI Et accesserunt ad eum
CLXII At ille rūdēs ait cō vespe
CLXIII Generatio mala z adultera
CLXIIII Et cum venissent discipu-
li eius trans fretū
CLXV Qui dixit illis intuemini
CLXVI Uenit autem iesus in par-
tes cesaree
CLXVII Respondens autem iesus
Beatus es simon
CLXVIII Tunc precepit discipulis
vt nemini dicerent
CLXIX Et assumens eum petrus
CLXX Tunc iesus dixit
CLXXI Filius enim hominis ven-
turus est
CLXXII Amen dico vobis sunt qui
dam qui non gustabunt

ℂ Capitulum.XVII.

CLXXIII Et interrogauerunt eum
CLXXIIII Et cum venisset
CLXXV Tunc accesserunt
CLXXVI Conuersantibus aūt eis
CLXXVII Et cum venissent

ℂ Capitulum.XVIII.

CLXXVIII In illa hora accesserunt qs
putas maior
CLXXIX Qui aūt scandalizauerit
CLXXX Si aūt manus tua
CLXXXI Uidete ne cōtēnatis
CLXXXII Quid vobis videtur
CLXXXIII Si autē peccauerit
CLXXXIIII Si aūt non te audierit
CLXXXV Amen dico vobis quecūqz
aligaueritis
CLXXXVI Iterum dico vobis
CLXXXVII Tūc accedēs ad eū Petr⁹
CLXXXVIII Jdeo assimilatum est re-
gnum celorum

ℂ Capitulum.XIX.

CLXXXIX Et factū est migrauit
CXC Dico aūt vobis: vxorem
CXCI Dicunt ei discipuli
CXCII Tunc oblati sunt ei puuli
CXCIII Et ecce vn⁹ Magr̄ bone
CXCIIII Ait illi iesus. Si vis pfect⁹
CXCV Cū audisset aūt adolescēs
CXCVI Jesus autem dixit: quia di
ues difficili.
CXCVII Sedebitis z vos
CXCVIII Et oīs qui reliquerit
CXCIX Multi aūt erunt

ℂ Capitulum.XX.

CC Simile est regnum ce. cō
ducere opera
CCI Et ascēdēs iesus hieroso.
CCII Tunc accessit ad eum ma-
ter filiorum zebedei
CCIII Et audientes decem
CCIIII Sicut filius hominis non
venit ministrari
CCV Et egredientib⁹ illis

ℂ Capitulum.XXI.

CCVI Et cū appropinquassent
CCVII hoc autē totum
CCVIII Euntes autē discipuli
CCIX Turbe aūt q̄ pcedebant
CCX Et cū intrasset cōmota
CCXI Et intrauit iesus in tēplz
CCXII Et accesserūt ad eū ceci
CCXIII Uidentes aūt pueros
CCXIIII Et relictis illis abȳt
CCXV Rūdēs aūt iesus
CCXVI Et oīa q̄cūqz petieritis
CCXVII Et cum venisset
CCXVIII Quid aūt vobis videtur
CCXIX Aliam parabolam audite
homo plantauit
CCXX Et cum audissent p̄ncipes
CCXXI Et respondes iesu

ℂ Capitulum.XXII.

CCXXII Intrauit aūt rex
CCXXIII Tūc abeuntes pharisei
CCXXIIII Pharisei aūt audiētes
CCXXV Cōgregatis āt phariseis
CCXXVI Si ergo dauid

ℂ Capitulum.XXIII.

CCXXVII Tūc iesus locutus: su-
per cathedram
CCXXVIII Alligant autem
CCXXIX Oia vero opera
CCXXX Vos autem nolite vocari
CCXXXI Qui maior est vestrum
CCXXXII Veh aūt vobis q claudis
CCXXXIII Veh vobis q comeditis
CCXXXIIII Veh aūt vobis q ōcimatis
CCXXXV Duces ceci
CCXXXVI Veh vobis q mundatis
CCXXXVII Veh vobis quia simi. est
sepulchris
CCXXXVIII Veh vobis q edificatis
CCXXXIX Et vos iplete mēsuram
CCXL Jdeo ecce mitto ad vos
CCXLI Hierusalē hierusalem

ℂ Capitulum.XXIIII.

CCXLII Et egressus iesus
CCXLIII Sedente autem eo
CCXLIIII Tunc tradēt vos
CCXLV Et tunc scandalizabunt
CCXLVI Et p̄dicabit hoc euange.
CCXLVII Cum ergo videritis
CCXLVIII Tunc qui in iudea
CCXLIX Veh aūt p̄gnantibus
CCL Orate autem
CCLI Erit enim
CCLII Et nisi breuiati
CCLIII Tūc si qs vobis dixerit
CCLIIII Surgēt. n. pseudo christi
CCLV Si ergo dixerint
CCLVI Sicut enim fulgur
CCLVII Ubicunqz fuerit corpus
CCLVIII Statim autem
CCLIX Et tunc plangent
CCLX De die aūt illa
CCLXI Sicut aūt in dieb⁹ noe
CCLXII Tunc duo erunt in agro
CCLXIII Uigilate ergo
CCLXIIII Illud aūt scitote
CCLXV Qui putas est fidelis
CCLXVI Beatus ille seruus
CCLXVII Si aūt dixerit malus

ℂ Capitulum.XXV.

CCLXVIII Tunc simile est regnuz ce.
x. virginibus
CCLXIX Sicut enim homo peregre
proficiscens
CCLXX Et vni dedit qnqz talenta
CCLXXI Omni enim habenti
CCLXXII Et inutilem seruum
CCLXXIII Cum autem venerit

ℂ Capitulum.XXVI

CCLXXIIII Scitis quia post biduum
CCLXXV Tunc congregati sunt
CCLXXVI Cum aūt eēt iesus
CCLXXVII Mittens enim hec
CCLXXVIII Tunc abȳt iudas
CCLXXIX Uespere aūt facto
CCLXXX Et contristati sunt valde
CCLXXXI At ipse respōdens
CCLXXXII Veh aūt homini
CCLXXXIII Respōdens aūt iudas
CCLXXXIIII Cenantibus autem
CCLXXXV Et accipiens calicem
CCLXXXVI Et hymno dicto
CCLXXXVII Tunc dicit illis
CCLXXXVIII Scriptum est enim
CCLXXXIX Respōdens aūt petrus
CCXC Ait illi Petrus
CCXCI Tunc venit iesus
CCXCII Sedete hic
CCXCIII Tunc ait illis
CCXCIIII Et progressus pusillū
CCXCV Uerūtamē nō sicut ego
CCXCVI Et venit ad discipulos
CCXCVII Spūs quidē p̄ptus
CCXCVIII Iterū secundo
CCXCIX Tūc venit ad discipulos
CCX Adhuc ipso loquente
CCCI Qui aūt tradidit illum
CCCII Et ecce vnus ex his
CCCIII Tunc ait illi conuerti
CCCIIII In illa hora
CCCI Hoc autem totum
CCCVI At illi tenentes
CCCVII Petrus aūt sequebatur
CCCVIII Principes aūt sacerdotuz
CCCIX Nouissime aūt
CCCX Uerūtamen dico vobis
CCCXI Tūc princeps sacerdotuz
CCXII Ecce nunc audistis
CCCVIII Tunc expuerunt
CCCXIIII Petrus vo sedebat
CCCXV Exeunte aūt illo
CCCXVI Et recordatus est petrus

ℂ Capitulum.XXVII.

CCCXVII Mane aūt facto
CCCXVIII Et vinctum
CCCXIX Tunc videns iudas
CCCXX Jesus āt stetit ante p̄sidem
CCCXXI Dicit ei iesus
CCCXXII Per diem aūt solēnē
CCCXXIII Congregatis ergo illis
CCCXXIIII Sedēte aūt illo
CCCXXV Principes aūt sacerdotuz
CCCXXVI Dicit illis pilatus
CCCXXVII Videns aūt pilatus
CCCXXVIII Tūc dimisit illis barabam
CCCXXIX Tunc milites p̄sidis
CCCXXX Et expuentes in eu
CCCXXXI Exeuntes aūt inuenerun

CCCXXXII Et venerunt in locum
CCCXXXIII Et dederunt ei vinum
CCCXXXIIII Postq̃ autem crucifixerunt
CCCXXXV Et imposuerunt super caput eius
CCCXXXVI Tunc crucifixi sunt
CCCXXXVII Pretereuntes autem
CCCXXXVIII Similiter ⁊ principes
CCCXXXIX Id ipsum autem ⁊ latrones
CCCXL A sexta aũt hora
CCCXLI Et circa horam nonam
CCCXLII Et continuo currẽs vnus
CCCXLIII Ceteri vero dicebant
CCCXLIIII Et ecce vellũ templi
CCCXLV Et terra mota est
CCCXLVI Centurio autem
CCCXLVII Erant autẽ ibi mulieres
CCCXLVIII Cum sero autem factum esset
CCCXLIX Et accepto corpore
CCCL Erant aũt ibi maria
CCCLI Altera autem die

¶ Capitulum.XXVIII.

CCCLII Vespere aũt sabbati
CCCLIII Pre timore autem eius
CCCLIIII Et exierunt cito
CCCLV Et ecce iesus occurrit

¶ Explicium clausule euangelij beati Matthei apostoli ⁊ euangeliste: ẽm diuisionẽ canonum beati Eusebij

¶ Incipiũt clausule euãgelij bti Marci euãgeliste ẽm diuisionẽ canonũ bti Eusebij

¶ Capitulũ Primũ

I Initium euangelij iesu christi
II Vox clamantis
III Fuit Joannes in deserto
IIII Et erat ioãnes
V Et factũ est in dieb⁹ illis
VI Et statim spũs expulit
VII Eratq̃ cum bestijs
VIII Postq̃ aũt traditus est
IX Predicans euangelium
X Et dixit eis iesus Venite post me
XI Et progressus inde
XII Et ingrediunt capharnaũ
XIII Et stupebat sup doctrina
XIIII Et erat i synagoga eorum
XV Et protinus egredientes
XVI Et diluculo valde
XVII Et psecutus est eũ simon
XVIII Et venit ad eũ leprosus
XIX At ille egressus cepit

¶ Capitulum.II.

XX Et iterũ itrauit capharnaũ
XXI Et egressus est rursus
XXII Et factũ est eũ accũberet
XXIII Hoc audito iesus: non necesse ha.sani medico
XXIIII Et factũ est iterum:

¶ Capitulũ.III.

XXV Et introiuit iterũ.arida
XXVI Exeuntes aũt statim
XXVII Et multa turba a galilea
XXVIII Et clamabant dicentes tu es filius dei
XXIX Et ascendens in montẽ
XXX Et imposuit simoni
XXXI Et venerunt ad domum
XXXII Et scribe q ab hierosolymis
XXXIII Et quocatis eis: sathanas
XXXIIII Amen dico vobis
XXXV Et veniunt mr̃ eius

Capitulum.IIII.

¶

XXXVI Et iterũ cepit docere
XXXVII Illis aũt qui foris sunt
XXXVIII Qui seminat verbum.
XXXIX Et dicebat illis modo
XL Non enim est aliquid
XLI Et dicebat illis mensura
XLII Qui non habet dabitur
XLIII Et dicebat sic est
XLIIII Et dicebat cui assimilabimus
XLV Et talibus multis parabolis
XLVI Seorsum aũt
XLVII Et ait illis

Capitulum.V.

¶

XLVIII Cũq̃ ascenderet nauem
XLIX Et cum ascendisset iesus in nauim archisi

Capitulu.VI.

¶

L Et egressus inde habẽt in patriam
LI Et dicebat illis iesus q̃ nõ
LII Et circuibat castella
LIII Et quocauit.xij. binos
LIIII Et dicebat eis. quocunq̃
LV Et q̃cunq̃ non receperint
LVI Et exeuntes p̃dicabant
LVI Et audiuit herodes rex
LVIII Quo audito herodes ait
LIX Ipse enī herodes misit
LX Dicebat enim Joannes
LXI Et conuenientes ap̃li
LXII Et ait illis venite seorsuz
LXIII Et ascendentes in nauim
LXIIII Et cũ iam hora multa
LXV Et statiz coegit discipulos
LXVI Et cũ dimisisset eos
LXVII Et cũ ẽo eẽt erat nauis
LXVIII Et ascẽdit ad illos in nauiz
LXIX Cunq̃ egressi essent de naui

Capitulum.VII.

¶

LXX Et conuenerunt ad eum pharisei
LXXI Et interrogabant euz pharisei ⁊ scribe
LXXII Et cum introissent in domum a turba
LXXIII Et rogabãt eũ vt ōmoniũ
LXXIIII Et iterum exiens
LXXV Quãto aũt eis p̃cipiebat
LXXVI Bene omnia fecit

Capitulũ.VIII.

¶

LXXVII Et exierũt pharisei. signuz
LXXVIII Et ingemiscẽs spũ
LXXIX Et p̃cipiebat eis fermẽto
LXXX Et cogitabãt ad alterutruz
LXXXI Et veniunt bethsaidam
LXXXII Et egressus iesus in castella Cesaree
LXXXIII Tunc dixit illis. Vos vo
LXXXIIII Et apprehẽdẽs eũ icrepare
LXXXV Et conuocata turba
LXXXVI Qui me confessus
LXXXVII Et dicebat illis non gustabunt

Capitulum.IX.

¶

LXXXVIII Et verbũ continuerunt
LXXXIX Et interrogabant eum
XC Et veniẽs ad discipulos suos
XCI Et rndẽs vnus de turba
XCII Et cũ introisset domum
XCIII Et inde p̃fecti
XCIIII Et venerunt capharnaum
XCV At illi tacebant
XCVI Et quicũq̃ me fuscepcrit
XCVII Rndit illi ioannes
XCVIII Quisqs enī potum
XCIX Et qsqs scãdalizauerit
C Et si scãdalizauerit te manus.
CI Ubi vermis eor̃
CII Bonum est sal

Capitulum.X.

¶

CIII Et inde exurgens
CIIII Et in domo iterum discipuli eius
CV Et dixit illis quicunq̃ vxorem
CVI Et offerrebant illi puuloꝰ
CVII Et cũ egressus eẽt in via
CVIII Jesus aũt intuitus eum
CIX Qui contristatus in vbo
CX Rndẽs iesus ait domũ
CXI Multi aũt erũt primi.
CXII Erant autem in vi.
CXIII Et accesserunt ad eum iacobus
CXIIII Et audientes decem
CXV Nam ⁊ filius hominis
CXVI Et veniunt hierico

Capitulum.XI.

¶

CXVII Et cum appropinquarent hierusalem
CXVIII Et qui p̃cibant
CXIX Et introiuit
CXX Et audientes venierunt hiero.
CXXI Et audientes venerunt hiero.
CXXII Quo audito prius sacer.
CXXIII Et cũ vespera facta eẽt
CXXIIII Et respondens iesus habete fidem
CXXV Propterea dico vobis
CXXVI Et cũ stabitis ad orandus
CXXVII Et veniunt rursus hiero.

Capitulum.XII.

¶

CXXVIII Et cepit illis in parabolis. Vinea
CXXIX Et querebãt eũ tenere
CXXX Et mittunt ad eum herodia.
CXXXI Et accessit vnus de scribis
CXXXII Et ait illis scriba
CXXXIII Et nemo iã audebat
CXXXIIII Et rndẽs iesus dicebat
CXXXV Et dicebat eis in doctrina sua
CXXXVI Qui deuorant domos viduarum

Capitulum.XIII.

¶

CXXXVII Et cum egrederetur de templo
CXXXVIII Et cum sederet in monte
CXXXIX Videte aũt vos metipsos
CXL Et in omnes gentes
CXLI Et cũ duxerint vos
CXLII Cum autem videritis abominationem
CXLIII Tunc qui in iudea sunt
CXLIIII Veh aũt p̃gnantibus
CXLV Orate vo vt hyeme
CXLVI Erunt enim dies

VI CXLVII Et nisi breuiasset
II CXLVIII Et tunc si quis vobis dixerit
VI CXLIX Exurgent enim pseudo
II CL Sed in illis diebus
II CLI Et tūc videbūt fi. ho.
VI CLII De die aūt illo
VI CLIII Videte vigilate
II CLIIII Sicut hō peregre
II CLV Vigilate ergo qz nescitis

¶ Capitulum.XIIII.

I CLVI Erat autem pascha z azima.
VI CLVII Et querebant summi sacerdo.
X CLVIII Et cū eēnt bethanie
IIII CLIX Quod habuit hocfecit
II CLX Et iudas scariothis
VII CLXI Uespere autē facto
I CLXII At illi ceperunt
II CLXIII Que ait illis
VI CLXIIII Bonum erat ei
I CLXV Et manducantibus illis
II CLXVI Et accepto calice
VI CLXVII Et hymno dicto
IIII CLXVIII Et ait illis Oēm scandal.
VI CLXIX Quia scriptum est percutiam pa.
I CLXX Petrus aūt ait ei
VI CLXXI At ille amplius
I CLXXII Similiter autem
VI CLXXIII Et ait discipulis
IIII CLXXIIII Et ait illis. Tristis est
I CLXXV Et cum processisset
I CLXXVI Sed non quod ego volo
II CLXXVII Et venit z inuenit
IIII CLXXVIII Spiritus quidem promptus est
VI CLXXIX Et iterum abiens
IIII CLXXX Et venit tertio
I CLXXXI Et adhuc eo loquente
II CLXXXII Dederat aūt traditor
I CLXXXIII Unus aūt quidam
I CLXXXIIII Et respondens iesus
VI CLXXXV Tunc discipuli eius
X CLXXXVI Adolescēs aūt quidam
I CLXXXVII Et adduxerunt iesum
IIII CLXXXVIII Petrus autē a longe
II CLXXXIX Sūmi vo sacerdotes
VI CXC Et quidam surgentes
I CXCI Jesus autem dixit. Ego sum
VI CXCII Sūmus aūt sacerdos
II CXCIII Quid adhuc desideramus
I CXCIIII Et ceperunt quidam conspuere
I CXCV Et cum esset petrus
I CXCVI Et exīt foras
II CXCVII Et recordatus est petrus

¶ Capitulum XV.

XI CXCVIII Et confestim mane
I CXCIX Uincientes iesum
I CC Et interrogauit eum pilatus
IIII CCI Et accusabant eum summi sa.
II CCII Per diem autem festum
I CCIII Erat aūt qui dicebatur
I CCIIII Pontifices autem
I CCV Pilatus autē iterum
I CCVI Pilatus autē volens
IIII CCVII Milites autē duxerunt
VI CCVIII Et postq̄ illuserunt
I CCIX Et angariauerunt
I CCX Et perducunt illum
IIII CCXI Et dabant ei bibere
I CCXII Et crucifigentes eum
X CCXIII Erat autem hora tertia
I CCXIIII Et erat titulus
I CCXV Et cum eo crucifigunt
V CCXVI Et adimpleta est scrip.
VI CCXVII Et pretereuntes blasfema.
II CCXVIII Similiter z sūmi sacer.
II CCXIX Et qui cum eo crucifixi
II CCXX Et facta hora vj.
VI CCXXI Et hora.IX. exclamauit
II CCXXII Currens autem vnus
I CCXXIII Jesus autem emissa
II CCXXIIII Et vellum templi scissum est
II CCXXV Uidens autem centurio
VI CCXXVI Erant aūt z mulieres
I CCXXVII Et cū item sero esset
I CCXXIII Joseph aūt mercatus
VI CCXXIX Maria aūt magda.

¶ Capitulum.XVI.

V CCXXX Et cum trāsisset sabbatum
I CCXXXI Et valde mane vna sab.
II CCXXXII Qui dicit eis: nolite
II CCXXXIII At ille exeuntes
V CCXXXIIII Post hec aūt duobus
X CCXXXV Nouissime recūbentibus

¶ Explicit clausule euāgelī bti Marci euāgeliste fm diuisionē canonū bti Eusebij.

¶ Incipiūt clausule euāgelī bti Luce euāgeliste fm diuisionē canonū bti Eusebij epi

¶ Capitulum Primum.

X I Quā quidem multi
V II Mense autem. VI. missus est
X III Et ingressus angelus ad eam

¶ Capitulum.II.

II IIII Stupebant autem omnes super pru.
X V Et dixit mater eius

¶ Capitulum.III.

III VI Anno. XV. tiberij
II VII Et venit in oēm regionem
V VIII Dicebat ergo ad turbas
X IX Et interrogauerunt eum turbe
I X Ego quidem aqua
V XI Cuius ventilabrum
II XII Herodes aūt tetrarcha
I XIII Factum est autem cum baptizaretur
III XIIII Et ipse iesus erat incipiens

¶ Capitulum.IIII.

II XV Jesus autem plenus spiritu sancto
V XVI Et nihil manducauit
I XVII Et regressus est iesus in virtute
X XVIII Et venit nazareth
I XIX Et oēs testimonium illi dabāt
X XX Et ait illis vtiq̄
I XXI Ait autem amen: qz nemo propheta
X XXII In veritate dico vobis
VIII XXIII Et descendit in capharnaum
V XXIIII Stupebant in doctrina
VIII XXV In synagoga hō
II XXVI Surgens autem de synagoga
VIII XXVII Exiebant aūt demonia
VIII XXVIII Facta aūt die egressus

¶ Capitulum.V.

X XXIX Factum est autem cum turbe
IX XXX Ut cessauit autē loqui
X XXXI Quod cū videret simon
II XXXII Ait ad simonem iesus
II XXXIII Et factū est cū esset
I XXXIIII Perambulabat autem magis
II XXXV Ipse autem secedebat
II XXXVI Et factum est in vna dierum
I XXXVII Et ecce viri portantes
II XXXVIII Et post hec exīt
II XXXIX Et fecit ei conuiuium
II XL Et rīdens iesus. Sani

¶ Capitulum.VI.

II XLI Factum est aūt in sabbato
II XLII Factum est autem in alio sabbato
II XLIII Factum est autē in illis
II XLIIII Et cum dies factus esset
I XLV Et descendens cum illis stetit
V XLVI Et ipse eleuatis
V XLVII Beati pauperes
V XLVIII Beati qui nūc esuritis
V XLIX Beati qui nūc fletis
V L Beati eritis cū vos
X LI Ueh vobis q saturati
X LII Ueh cum benedixerint vobis
V LIII Secūdū hec faciebant
V LIIII Et qui te percutit
V LV Et pro vt vultis
V LVI Et si diligitis eos
II LVII Nolite iudicare
V LVIII Dicebant autem illis
III LIX Non est discipulus
V LX Quid autem vides
V LXI Nō est enim arbor bona
V LXII Neq̄ enim de spinis
V LXIII Bonus homo de bono
III LXIIII Quid autem vocatis me
V LXV Omis q venit ad me

¶ Capitulum.VII.

III LXVI Cū aūt implesset
V LXVII Et reuersi qui missi fuerant
X LXVIII Et factum est deinceps
V LXIX Et exīt hic sermo
II LXX Hic est de quo scriptum est
V LXXI Dico enim vobis
X LXXII Et omnis populus audiens
V LXXIII Cui ergo similes dicam
I LXXIIII Rogauit aūt illum

¶ Capitulum.VIII.

X LXXV Et factum est deinceps
II LXXVI Cum autem turba plurima
I LXXVII Ceteris aūt i paboliś
II LXXVIII Est aūt hec parabola
II LXXIX Nemo aūt lucernam
II LXXX Non est enim occultum
V LXXXI Uidete ergo qūo
II LXXXII Uenerunt aūt ad illum
II LXXXIII Factum est autem in vna

LXXXIIII Ipse autē ascendens
LXXXV Factū est autem cum re-
disset
¶ Capitulum.IX.
LXXXVI Conuocatis autē.xij.
LXXXVII Et ait ad illos
LXXXVIII Et quicūq; nō receperint
LXXXIX Egressi aūt circuibant
XC Audiuit aūt herodes
XCI Et reuersi apli
XCII Et assumptis illis
XCIII Dies autem ceperat
XCIIII Et factū est cū solus
XCV Rndēs simon petrus
XCVI Dicebat aūt ad omnes
XCVII Nam q me erubuerunt
XCVIII Dico aūt vobis
XCIX Factum est aūt in sequēti
C Stupebant autem oēs
CI, Omnibusq; mirantibus
CII Intrauit aūt cogitatio
CIII Rndēs aūt ioannes
CIIII Factum est autem dum cō-
plerē.
CV Factum est autem ambu-
lantibus
CVI Et ait alter sequar te
¶ Capitulum.X.
CVII Post hec autez designauit
XVIII Messis quidem multa
CIX Ite ecce ego mitto
CX Nolite portare saculum
CXI In quācūq; domum
CXII In eadem aūt domo
CXIII Nolite transire de domo
CXIIII In quācūq; ciuitatē
CXV Ueh tibi corozaim
CXVI Qui vos audit me audit
CXVII Reuersi sunt autem
CXVIII In ipsa hora exultauit
CXIX Omnia mihi tradita sunt
CXX Et conuersus ad di-
scipulos
CXXI Et ecce quidam le-
gis peritus
CXXII Ille autem volens
¶ Capitulum.XI.
CXXIII Et factum est dum esset
CXXIIII Quis vrum hēbit
CXXV Et ego dico vobis
CXXVI Et erat eyciens demoniuz
CXXVII Quidam aut ex eis in
belze.
CXXVIII Et alij tentantes
CXXIX Ipse aūt vt vidit
CXXX Cum immundus spūs
CXXXI Factum est autem cuz hec
diceret
CXXXII Turbis aūt concurrentib⁹
CXXXIII Nemo accendit lucernam
CXXXIIII Lucerna corporis tui
CXXXV Et cū loquerer rogauit
CXXXVI Sed veh vobis phariseis
CXXXVII Veh vobis phariseis ca-
thedras
CXXXVIII Veh vobis qui estis
CXXXIX Rndens aūt quidam
CXL Veh vobis qui edificatis
CXLI Propterea t sapientia
CXLII Veh vobis legis peritis
CXLIII Cū hec ad illos diceret
¶ Capitulum.XII.
CXLIIII Attendite a fermento
CXLV Nihil aūt opertum
CXLVI Qui autem negauerit me
CXLVII Et ois qui dicit verbum
CXLVIII Cum aūt inducēt vos
CXLIX Ait aūt ei quidam
CL Dixitq; ad discipulos
CLI Nolite timere pusillus
CLII Uendite que possidetis
CLIII Facite vobis saculos
CLIIII Sint lumbi vestri
CLV Beati serui illi
CLVI Hoc autē scitote
CLVII Ait aūt ei petrus
CLVIII Quod si dixerit seruus
CLIX Ille autem seruus qui co-
gnouit
CLX Ignem veni mittere
CLXI Dicebat autem t ad tur-
bas
CLXII Cum autem vadis
¶ Capitulum.XIII.
CLXIII Aderant autem quidam
CLXIIII Dicebat autem similitu-
dinem
CLXV Rndēs aūt archis.
CLXVI Et cum hec diceret eru-
besce.
CLXVII Dicebat ergo cui simile
CLXVIII Et iterum dixit cui si-
mile
CLXIX Et ibat per ciuitates
CLXX Ait aūt illi pauci
CLXXI Cum autem intrauerit
CLXXII Cum videritis abraham
CLXXIII Et ecce sunt nouissimi
CLXXIIII In ipsa die accesserunt
CLXXV hierusalē hierusalem
¶ Capitulum.XIIII.
CLXXVI Et factum est cum in-
trasset
CLXXVII Et respōdens ihesus dixit
CLXXVIII Dicebat autem t ad in.
CLXXIX Quia omnis qui se exal
tat humi.
CLXXX Dicebat autem et ei
qui se
CLXXXI Et ipse dixit ei
CLXXXII Ibant autem turbe
CLXXXIII Quis enim ex vobis
CLXXXIIII Sic ergo omnis ex vobis
CLXXXV Bonum est sal
¶ Capitulum.XV.
CLXXXVI Erant autem appro-
pinquantes
CLXXXVII Et ait ad illos parabol.
CLXXXVIII Aut que mulier ha-
bens drag.
CLXXXIX Ita dico vobis
CXC Ait aūt:homo quidam
CXCI Nemo potest duobus do-
minis
CXCII Non potestis deo seruire
CXCIII Lex t prophete vsq
ad Joannem;
CXCIIII Facilius est autem celum
CXCV Omnis qui dimittit vxorē
¶ Capitulum.XVI.
CXCVI Homo quidam erat di-
ues:vilicum
CXCVII Et ad discipulos su-
os ait
CXCVIII Attendite vobis:si pec-
cauerit
CXCIX Et si septies in die pecca.
CC Et dixerunt apostoli
CCI Quis autē vestrū habet
CCII Interrogatus autez a pha
riseis
¶ Capitulum.XVII.
CCIII Et ait ad discipulos suos
CCIIII Et dicēt vobis ecce hic.
CCV Nam sicut fulgur
CCVI Primum autē oportet
CCVII Et sicut factum est in die-
bus
CCVIII Simil⁹ factū est in dieb⁹
CCIX In illa die qui fuerint in-
tecto
CCX Memores estote vxoris
Loth
CCXI Quicunq; quesierit aiaz
CCXII Dico vobis in illa nocte
CCXIII Rndentes dicunt ei
¶ Capitulum.XVIII.
CCXIIII Dicebat autem t parabo-
lam orare
CCXV Quia ois qui se exaltat
CCXVI Afferebant aūt ad illum
CCXVII Amen amen dico vo-
bis quicunq;
CCXVIII Et interrogauerūt eū qdā
CCXIX Quo audito ihesus
CCXX Hec ille auditis
CCXXI Qui dixit eis Amen
CCXXII Assumpsit autē ihesus
CCXXIII Et ipsi nihil horum
CCXXIIII Factum est au-
tem cum appro.
¶ Capitulum.XIX.
CCXXV Et ingressus pambulabat
CCXXVI Uenit eni filius hois
CCXXVII Hec illis audientibus
CCXXVIII Dixit ergo hō quidam
CCXXIX Uocatis aūt decē seruis
CCXXX Dico aūt vobis q: hūti
CCXXXI Uerūtamē inimicos meos
CCXXXII Et his dictis precedebat
CCXXXIII Abierunt aūt qui missi
CCXXXIIII Et cū appropinquaret
CCXXXV Et qdam phariseī
CCXXXVI Et vt appropinquauit
CCXXXVII Et nō relinquēt in te
CCXXXVIII Et ingressus in templum
CCXXXIX Et erat docens
¶ Capitulum.XX.
CCXL Et factum est in vna
dierum
CCXLI Ceperit autem dice-
ret.Uineam
CCXLII Et querebant principes
sacerdo.
CCXLIII Et obseruātes mise-
runt censum
CCXLIIII Ei ampli⁹ nō audebāt
CCXLV Dixit autē ad illos
CCXLVI Audiēte aūt oi populo
CCXLVII Qui deuorant do-
mos viduarum
¶ Capitulum.XXI.
CCXLVIII Et quibusdam dicen-
tibus de tēplo
CCXLIX Interrogauerūt aūt illum
CCL Sed ante hec oia
CCLI Ponite ergo in cordibus
CCLII Cum autem vide-
ritis circunda
CCLIII Tunc qui in iudea sunt
CCLIIII Ueh aūt pgnantibus
CCLV Erit eni pssura magna
CCLVI Et cadēt in ore gladij
CCLVII Et erūt signa in sole
CCLVIII Et tunc

CCLVIII Et tunc videbunt filium hominis
CCLIX Attendite autem vobis

¶ Capitulum.XXII.

CCLX Appropinquabat autem dies azimorum.
CCLXI Et querebant principes
CCLXII Intrauit autem sathanas
CCLXIII Et abijt & locutus est
CCLXIIII Et ait illis. Desiderio
CCLXV Dico enim vobis
CCLXVI Et accepto pane
CCLXVII Similiter & calicem
CCLXVIII Uerūtamen ecce manus
CCLXIX Et ipsi ceperunt
CCLXX Facta est autem & contētio
CCLXXI Nam quis maior est
CCLXXII Et sedeatis super
CCLXXIII Ait aūt dñs simoni
CCLXXIIII Et tu aliqñ conuersus
CCLXXV Qui dixit ei. Dñe
CCLXXVI Et dixit eis. Quando
CCLXXVII Dico enim vobis
CCLXXVIII At illi dixerunt. Ecce duo gla.
CCLXXIX Et egressus ibat
CCLXXX Et cū pueniſſet ad eos
CCLXXXI Et ipse auulsus est
CCLXXXII Pater si vis
CCLXXXIII Apparuit autem illi
CCLXXXIIII Et cuz surrexisset
CCLXXXV Adhuc eo loquente
CCLXXXVI Jesus autem dixit illi
CCLXXXVII Uidentes autem hi
CCLXXXVIII Et cum tetigisset auriculā
CCLXXXIX Dixit autem iesus
CCXC Cōprehendentes autē euz
CCXCI Petrus vero sequebatur
CCXCII Et post pusillum
CCXCIII Et conuersus dominus
CLXCIIII Et viri qui tenebant
CCXCV Et vt factus est dies
CCXCVI Et ait illis si vobis
CCXCVII Ex hoc autem erit
CCXCVIII Dixerunt autem omnes
CCXCIX At illi dixerunt qd ad nos

¶ Capitulum.XXIII.

CCC Et surgens omnis
CCCI Ceperunt autem eum accusare.
CCCII Pilatus autē iterrogauit
CCCIII Ait autem pilatus
CCCIIII At illi inualescebant
CCCV Stabant etiam principes
CCCVI Spreuit autem illum herodes
CCCVII Pilatus autem conuocatis
CCCVIII Sed neq herodes
CLCIX Emendatum ergo illum
CCCX Exclamauit autem simul
CCCXI Iterum autem pilatus
CCCXII Ille autem tertio
CCCXIII At illi instabant
CCCXIIII Et pilatus adiudicauit
CCCXV Et cum ducerent eum
CCCXVI Sequebatur autem illum
CCCXVII Ducebantur autem & alij
CCCXVIII Et postq venerunt
CCCXIX Et latrones vnum
CCCXX Jesus autem dicebat
CCCXXI Diuidentes vero
CCCXXII Et deridebant illum
CCCXXIII Illudebant autem ei
CCCXXIIII Erat autem & superscriptio
CCCXXV Unus autem de his qui pendebat
CCCXXVI Respōdēs autē alter
CCCXXVII Et tenebre facte sunt
CCCXXVIII Et velū templi scissum
CCCXXIX Et clamans voce magna
CCCXXX Uidens autem cēturio
CCCXXXI Et omis turba eorum
CCCXXXII Et ecce vir Joseph
CCCXXXIII Et depositum inuoluit
CCCXXXIIII Et dies erat parasceues
CCCXXXV Et reuertentes parauerunt

¶ Capitulum.XXIIII.

CCCXXXVI Una autem sabbati
CCCXXXVII Cum timerent autem
CCCXXXVIII Et regresse a monūmēto
CCCXXXIX Erat autem maria magda.
CCCXL Cum aūt hec loquuntur
CCCXLI Adhuc autem illis non credentibus
CCCXLII Et dixit ad eos hec sunt

¶ Expuctunt clausule euāgelij beati luce fm diuisionē canonum: bri Eusebij epi.

¶ Incipiunt clausule euāgelij q̄ bri Joā. fm diuisionē canonū bri Eusebij epi.

¶ Capitulum.I.

I In principio erat verbum
II Fuit hō missus a deo
III Erat lux vera
IIII In propria venit
V Et verbū caro factum est
VI Joānes testimonium
VII Et de plenitudine eius
VIII Deum nemo vidit vnq̄
IX Et hoc est testimonium
X Ego vox clamantis in deserto
XI Et qui missi fuerant erant
XII Rñdit eis Joannes
XIII Hec in bethania
XIIII Hic est de quo dixi
XV Et testimoniū perhibuit
XVI Et ego vidi & testimonium perhi.
XVII Inuenit hic primum

¶ Capitulum.II.

XVIII In crastinum voluit
XIX Post hec descendit
XX Et prope erat
XXI Et inuenit in templo
XXII Recordati vero sunt
XXIII Rñderūt ergo iudei
XXIIII Rñdit iesus & dixit

¶ Capitulum.III.

XXV Erat aūt & Joannes
XXVI Nondum enim missus
XXVII Facta est ergo questio
XXVIII Ipsi vos mihi testimonium
XXIX Qui habet sponsam
XXX Pater diligit filium
XXXI Qui credit in filium

¶ Capitulum.IIII.

XXXII Ut ergo cognouit
XXXIII Oportebat autem eū trāsi.
XXXIIII Post duos aūt dies
XXXV Ipse enim iesus
XXXVI Cum ergo veniſſet in galileam
XXXVII Et erat quidam regulus
XXXVIII Hoc iterum signum

¶ Capitulum.V.

XXXIX Post hec erat dies festus
XL Rñdit eis qui me sanū
XLI Qui nō honorificat filium
XLII Amē amē dico vobis
XLIII Quia non quero voluntatem meam
XLIIII Si ego testimoniū phibeo
XLV Neq vocem eius vnq̄
XLVI Et verbū ei⁹ nō hētis

¶ Capitulum.VI.

XLVII Post hec abijt iesus
XLVIII Subijt ergo in mōtē iesus
XLIX Erat autem proximum pascha
L Cum subleuasset ergo oculos iesus
LI Illi ergo hoies cū vidissent
LII Fugit iterum in montem
LIII Altera die turba
LIIII Dixerunt ergo ei qō ergo
LV Patres nri māna
LVI Dixit autem eis iesus. Panis
LVII Omne quod dat mihi pater
LVIII Quia descendi de celo
LIX Hec est aūt voluntas
LX Murmurabāt ergo iudei
LXI Rñdit ergo iesus: murmur.
LXII Non q⁹ prem vidit
LXIII Amen amē dico vobis
LXIIII Ego sum panis vite
LXV Patres vri māducauerūt
LXVI Ego sum panis viuus
LXVII Litigabant ergo iudei
LXVIII Caro mea vere est cibus
LXIX Qui manducat meam
LXX Si ergo videritis
LXXI Spūs est qui viuificat
LXXII Uerba q̄ ego locutus
LXXIII Sciebat enim ab initio
LXXIIII Et dicebat propterea
LXXV Rñdit ergo ei symon
LXXVI Rñdit eis iesus

¶ Capitulum.VII.

LXXVII Clamabat ergo dicens
LXXVIII Querebant ergo euz apprehendere
LXXIX De turba aūt multi
LXXX Et miserunt principes & pharisei
LXXXI Dixit ergo eis iesus Adhuc
LXXXII Queretis me & nō inuenietis
LXXXIII Ex illa ergo turba
LXXXIIII Quidam autem dicebant
LXXXV Discensio itaq̄ facta est
LXXXVI Uenerunt ergo ministri

¶ Capitulum.VIII.

LXXXVII Rñdit iesus: neq̄ me
LXXXVIII Hec verba locutus est eis in gazophy.
LXXXIX Dixit ergo eis iterum iesus Ego vado
XC Sicut nouit me pr̄

¶ Cap.IX.&X.

XCI Et animam meam pono
XCII Et alias oues habeo
XCIII Querebant ergo eum apprehendere
XCIIII Et multi venerunt ad eum

¶ Capitulum.XI.

XCV Ab illo ergo die cogitauerunt
XCVI Proximus aūt erat pascha
XCVII Et ascenderunt multi hierosolymas

¶ Capitulum.XII.

V XCVIII Fecerunt aũt ei cenam.
X XCIX Cognouit aũt turba mlta
I C In crastinum cum turba multa.
VII CI Inuenit iesus asellum
X CII Hoc nõ cogũerũt discipuli
IIII CIII Jesus autem respõdit. Clarificetur.
X CIIII Amẽ amẽ dico vobis nisi
III CV Qui amat animam suam
X CVI Si qs mihi ministrat
IIII CVII Nunc aia mea turbata est
X CVIII Sed propterea veni in hanc horam
I CIX Propterea non poterant credere
X CX Hec dixit Jsaias quando vidit
I CXI Jesus autem clamauit z dixit
X CXII Ego lux in mũdũ veni

¶ Capitulum.XIII.

IX CXIII Et cena facta
III CXIIII Sciens quia omnia
X CXV Surgit a cena
III CXVI Scitis quid fecerim
X CXVII Si ergo ego laui
VII CXVIII Amẽ amen dico vobis
X CXIX Non de oibus vobis dico
V CXX Amen amen dico vobis qui accipit
VIII CXXI Cum hec dixisset iesus
V CXXI Aspiciebant ḡ ad inuicem
X CXXIII Erat ergo recumbens
IX CXXIIII Et cum infixisset
X CXXV Et dicit ei iesus qd facis
I CXXVI Dixit ei simõ Petrus

¶ Capitulum.XIIII.

X CXXVII Non turbetur cor vr̃m
IIII CXXVIII Et qcũcqz petieritis
I CXXIX Qui autem diligit me
X CXXX Dicit ei iudas non ille
I CXXXI Et sermonem quẽ audistis
X CXXXII Paraclitus aũt spũs scũs

¶ Capitulum.XV.

III CXXXIII Si manseritis in me
X CXXXIIII Jn hoc clarificatus
IIII CXXXV Maiorem hac dilectionẽ
X CXXXVI Vos amici mei estis
IIII CXXXVII Ut qcũcqz petieritis
X CXXXVIII Hec mando vobis
III CXXXIX Mementote sermonis
X CXL Si me persequuti sunt
I CXLI Hec omnia facient
I CXLII Quia nesciunt eum
I CLIII Si non venissem
X CLIIII Me odit z patrem
II CXLV Si opera non fecissem

¶ Capitulum.XVI.

X CXLVI Venit hora vt omnis
III CXLVII Hoc autem vobis ab initio non dixi
X CXLVIII Omnia quecunqz habet pater mea sunt
IIII CXLIX Propterea dixit quia
X CL Amẽ amẽ dico vobis si qd
IIII CLI Hec in prouerbijs
X CLII Respondit eis iesus

¶ Capitulum.XVII.

III CLIII Hec loquutus sum vobis
X CLIIII Pater iuste
I CLV Et hi cognouerunt

¶ Capitulum.XVIII.

X CLVI Hoc cum dixisset
V CLVII Sciebat autem z iudas
X CLVIII Judas ergo
I CLIX Jesus itaqz sciens
I CLX Simon ergo petrus
I CLXI Dixit ergo iesus petro
X CLXII Cohors ergo z tribunus
IIII CLXIII Et adduxerunt eũ ad ãnaz
X CLXIIII Sequebatur aũtẽ iesum
I CLXV Discipulus autem ille
X CLXVI Petrus autem stabat ad hostium
I CLXVII Exiuit ergo discipulus
X CLXVIII Dixit ergo petro ancilla
I CLXIX Stabant autem serui z ministri
X CLXX Respõdit ei iesus ego palã
I CLXXI Quid me interrogas?
X CLXXII Hec autem cũ dixisset vn⁹
I CLXXIII Rñdit ei iesus. Si male
I CLXXIIII Et misit eum annas
I CLXXV Erat aũtẽ simon petrus
X CLXXVI Adducunt ergo iesum a caypha
I CLXXVII Exiuit ergo pilatus
X CLXXVIII Introiuit ergo iteruz pilat⁹
IIII CLXXIX Respõdit pilatus
X CLXXX Dixit itaqz ei pilatus
IX CLXXXI Ego in hoc natus sum
IIII CLXXXII Ego nullã in eo inuenio
I CLXXXIII Est autem consuetudo
IIII CLXXXIIII Clamauerunt ergo rursuz

¶ Capitulum.XIX.

IX CLXXXV Tũc ergo apphẽdit pilat⁹
IIII CLXXXVI Exĩt iterum pilatus
I CLXXXVII Exĩt ergo iesus portans
X CLXXXVIII Cum ergo vidisset eum
IX CLXXXVIIII Dixit eis pilatus
X CXC Ego enim nõ inuenio
IIII CXCI Rñderunt ei iudei
X CXCII Cum ergo audisset pilatus
I CXCIII Dicit ergo ei pilatus
X CXCIIII Et dicit iudeis ecce rex
I CXCV Dixit eis pilatus
I CXCVI Tunc ergo tradidit eis
I CXCVII Susceperunt aũt iesum
I CXCVIII Et cũ eo alios duos
X CXCIX Scripsit aũt z titulum
I CC Hunc ergo titulum
X CCI Milites ergo quum crucifixissent.
III CCII Stabant aũtem iuxta
I CCIII Postea scieno iesus
X CCIIII Cum ergo accepisset iesus acetum
I CCV Judei ergo quoniam parasceue erat
X CCVI Post hec autem rogauit
I CCVII Uenit autem z nicodemus
I CCVIII Acceperunt ergo corpus iesu

¶ Capitultum.XX.

X CCIX Una aũt sabbati maria
I CCX Lucurrit ergo z venit
X CCXI Maria autem stabat
X CCXII Dicunt ei illi. Mulier
IX CCXIII Luz esset ergo sero die illo
X CCXIIII Sauisi sunt ḡ discipuli
VII CCXV Quorum remiseritis peccata
X CCXVI Thomas autez vnus
IX CCXVII Et post dies octo
X CCXVIII Respondit thomas

¶ Capitulum.XXI.

IX CCXIX Postea manifestauit
IX CCXX Dixit ergo discipulus
III CCXXI Ut ergo descenderunt
IX CCXXII Ascendit simon petrus
IX CCXXIII Dicit ei iesus
X CCXXIIII Et nemo audebat
IX CCXXV Et venit iesus z accepit
X CCXXVI Hoc iam tertio
IX CCXXVII Cum ergo prandissent
IX CCXXVIII Dixit ei pasce agnos
X CCXXIX Dicit ei iterum
X CCXXX Dicit ei tertio
IX CCXXXI Dicit ei pasce oues
X CCXXXII Amẽ amen dico tibi

¶ Expliciunt clausule euangelij beati Joan. fm diuisionem canonum bti Eusebij episcopi Cesariẽsis.

LAUS DEO

euãgelistas hz canõ euãgelistis scõs canõ

Quattuor ẽ pm⁹: pmis trib⁹ alt opim⁹

nõ est: canone: nõ ponaris:

Marc⁹ abit ttio: luca canõe cede q̃rto

Mat. lucas: Mat. Marc⁹

Quitovir mugit: sextovir canõe rugit

Mat. Joã. canõ: lucas: Mar.

Septim⁹ e vir auis; viij. bos leo mauis

lucas: Joã. canone: canone euãgeliste

Bos volat i nono. x. sua cuiqz repono

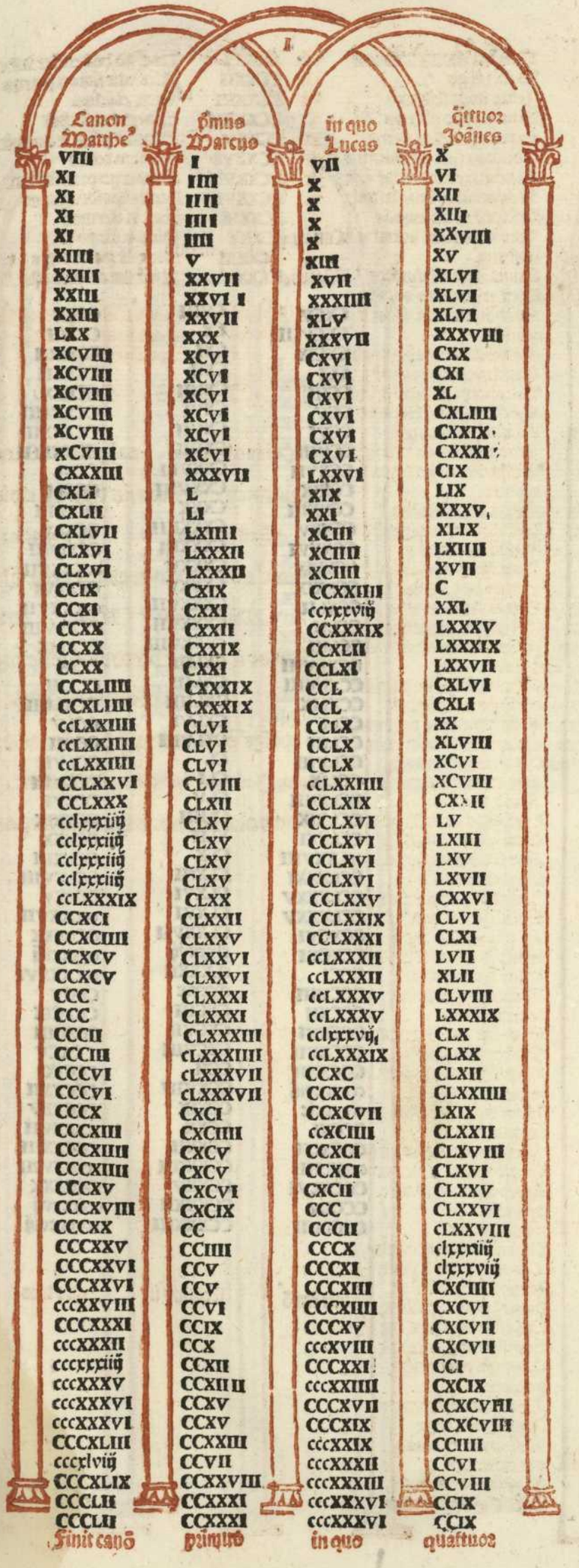

Canon Matthe'	p̄mus Marcus	in quo Lucas	q̄ttuor Joānes
VIII	I	VII	X
XI	IIII	X	VI
XI	IIII	X	XII
XI	IIII	X	XIII
XI	IIII	X	XXVIII
XIIII	V	XIII	XV
XXIII	XXVII	XVII	XLVI
XXIII	XXVI I	XXXIIII	XLVI
XXIII	XXVII	XLV	XLVI
LXX	XXX	XXXVII	XXXVIII
XCVIII	XCVI	CXVI	CXX
XCVIII	XCVI	CXVI	CXI
XCVIII	XCVI	CXVI	XL
XCVIII	XCVI	CXVI	CXLIIII
XCVIII	XCVI	CXVI	CXXIX
XCVIII	XCVI	CXVI	CXXXI
CXXXIII	XXXVII	LXXVI	CIX
CXLI	L	XIX	LIX
CXLII	LI	XXI	XXXV
CXLVII	LXIIII	XCIII	XLIX
CLXVI	LXXXII	XCIIII	LXIIII
CLXVI	LXXXII	XCIIII	XVII
CCIX	CXIX	CCXXIIII	C
CCXI	CXXI	ccxxxviij	XXL
CCXX	CXXII	CCXXXIX	LXXXV
CCXX	CXXIX	CCXLII	LXXXIX
CCXX	CXXI	CCLXI	LXXVII
CCXLIIII	CXXXIX	CCL	CXLVI
CCXLIIII	CXXXIX	CCL	CXLI
ccLXXIIII	CLVI	CCLX	XX
ccLXXIIII	CLVI	CCLX	XLVIII
ccLXXIIII	CLVI	CCLX	XCVI
CCLXXVI	CLVIII	ccLXXIIII	XCVIII
CCLXXX	CLXII	CCLXIX	CXXII
cclxxxiiij	CLXV	CCLXVI	LV
cclxxxiiij	CLXV	CCLXVI	LXIII
cclxxxiiij	CLXV	CCLXVI	LXV
cclxxxiiij	CLXV	CCLXVI	LXVII
ccLXXXIX	CLXX	CCLXXV	CXXVI
CCXCI	CLXXII	CCLXXIX	CLVI
CCXCIIII	CLXXV	CCLXXXI	CLXI
CCXCV	CLXXVI	ccLXXXII	LVII
CCXCV	CLXXVI	ccLXXXII	XLII
CCC	CLXXXI	ccLXXXV	CLVIII
CCC	CLXXXI	ccLXXXV	LXXXIX
CCCII	CLXXXIII	cclxxxvij	CLX
CCCIII	cLXXXIIII	ccLXXXIX	CLXX
CCCVI	cLXXXVII	CCXC	CLXII
CCCVI	cLXXXVII	CCXC	CLXXIIII
CCCX	CXCI	CCXCVII	LXIX
CCCXIII	CXCIIII	ccXCIIII	CLXXII
CCCXIIII	CXCV	CCXCI	CLXVIII
CCCXIIII	CXCV	CCXCI	CLXVI
CCCXV	CXCVI	CXCII	CLXXV
CCCXVIII	CXCIX	CCC	CLXXVI
CCCXX	CC	CCCII	cLXXVIII
CCCXXV	CCIIII	CCCX	clxxxiiij
CCCXXVI	CCV	CCCXI	clxxxviij
CCCXXVI	CCV	CCCXIII	CXCIIII
cccXXVIII	CCVI	CCCXIIII	CXCVI
CCCXXXI	CCIX	CCCXV	CXCVII
cccXXXII	CCX	cccXVIII	CXCVII
cccxxxiiij	CCXII	CCCXXI	CCI
cccXXXV	CCXIIII	cccXXIIII	CXCIX
cccXXXVI	CCXV	CCCXVII	CCXCVIII
cccXXXVI	CCXV	CCCXIX	CCXCVIII
CCCXLIII	CCXXIII	cccXXIX	CCIIII
cccxlviij	CCVII	cccXXXII	CCVI
CCCXLIX	CCXXVIII	cccXXXIII	CCVIII
CCCLII	CCXXXI	cccXXXVI	CCIX
CCCLII	CCXXXI	cccXXXVI	CCIX
Finit canō	primus	in quo	quattuor

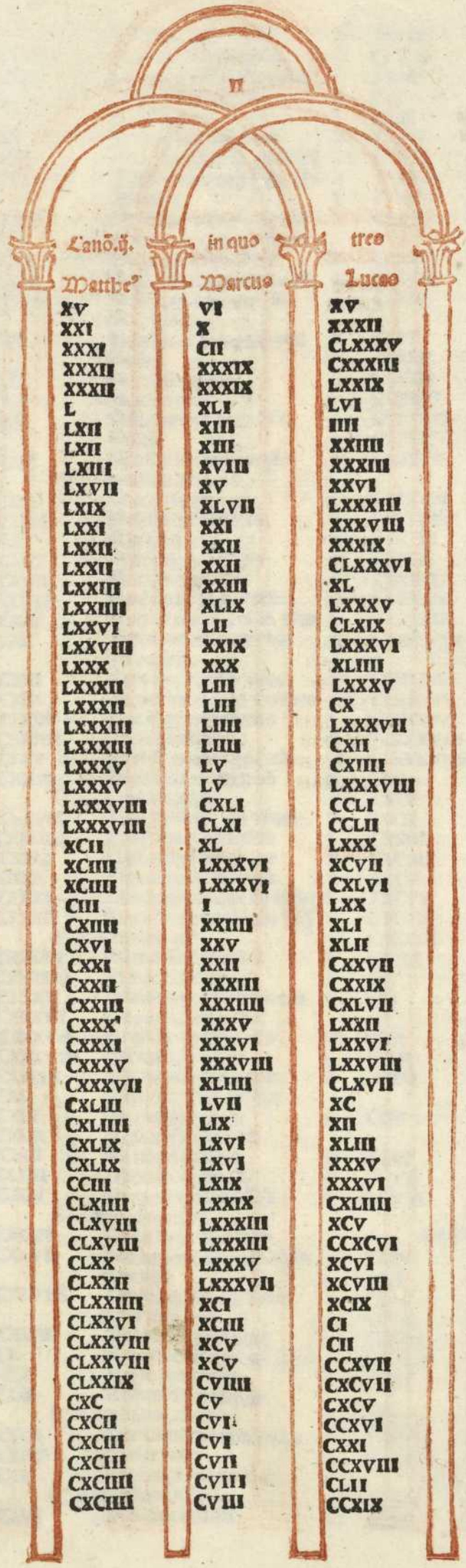

VI

Canō.ij.	in quo	tres
Matthe'	Marcus	Lucas
XV	VI	XV
XXI	X	XXXII
XXXI	CII	CLXXXV
XXXII	XXXIX	CXXXIII
XXXII	XXXIX	LXXIX
L	XLI	LVI
LXII	XIII	IIII
LXII	XIII	XXIIII
LXIII	XVIII	XXXIII
LXVII	XV	XXVI
LXIX	XLVII	LXXXIII
LXXI	XXI	XXXVIII
LXXII	XXII	XXXIX
LXXII	XXII	CLXXXVI
LXXIII	XXIII	XL
LXXIIII	XLIX	LXXXV
LXXVI	LII	CLXIX
LXXVIII	XXIX	LXXXVI
LXXX	XXX	XLIIII
LXXXII	LIII	LXXXV
LXXXII	LIII	CX
LXXXIII	LIIII	LXXXVII
LXXXIII	LIIII	CXII
LXXXV	LV	CXIIII
LXXXV	LV	LXXXVIII
LXXXVIII	CXLI	CCLI
LXXXVIII	CLXI	CCLII
XCII	XL	LXXX
XCIIII	LXXXVI	XCVII
XCIIII	LXXXVI	CXLVI
CIII	I	LXX
CXIIII	XXIIII	XLI
CXVI	XXV	XLII
CXXI	XXII	CXXVII
CXXII	XXXIII	CXXIX
CXXIII	XXXIIII	CXLVII
CXXX	XXXV	LXXII
CXXXI	XXXVI	LXXVI
CXXXV	XXXVIII	LXXVIII
CXXXVII	XLIIII	CLXVII
CXLIII	LVII	XC
CXLIIII	LIX	XII
CXLIX	LXVI	XLIII
CXLIX	LXVI	XXXV
CCIII	LXIX	XXXVI
CLXIIII	LXXIX	CXLIIII
CLXVIII	LXXXIII	XCV
CLXVIII	LXXXIII	CCXCVI
CLXX	LXXXV	XCVI
CLXXII	LXXXVII	XCVIII
CLXXIIII	XCI	XCIX
CLXXVI	XCIII	CI
CLXXVIII	XCV	CII
CLXXVIII	XCV	CCXVII
CLXXIX	CVIIII	CXCVII
CXC	CV	CXCV
CXCII	CVI	CCXVI
CXCIII	CVI	CXXI
CXCIII	CVII	CCXVIII
CXCIIII	CVIII	CLII
CXCIIII	CVIII	CCXIX

II

Canōn.ij.	in quo	tres
Matthe'	Marcus	Lucas
CXCV	CVIII	CCXX
CXCVIII	CX	CCXCI
CXCIX	CXI	CLXXIII
CCI	CXII	CCXXII
CCIII	CXIIII	CCLXX
CCV	CXVI	CCXXIIII
CCVI	CXVII	CCXXXII
CCVIII	CXVIII	CCXXXIII
CCXVII	CXXVI I	CCXL
CCXIX	CXXVIII	CCXLI
CCXXIII	CXXX	CCXLIII
CCXXV	CXXXIIII	CCXLV
CCXXVI	CXXXIII	CCXLIIII
CCXXIX	CXXXV	ccXXXVII
CCXXIX	CXXXV	CCXLVI
CCXLII	CXXXVII	ccXXXVII
CCLII	CXXXVII	CCXLVIII
CCLIII	CXXXVIII	CCXLIX
CCXLVIII	CXLIII	CCIX
CCXLVIII	CXLIII	CCLIII
CCXLIX	CXLIIII	CCXLIIII
CCLI	CXLVI	CCLV
CCLIII	CXLVIII	CCIIII
CCLVIII	CL	CCLVII
CCLIX	CLI	CCLVIII
CCLXIIII	CLV	CCLVI
CCLXIX	CLIIII	CCXXIX
CCLXXI	XLII	CCXXX
ccLXXVIII	CLX	CCLXIII
CCLXXXI	CLXII	CCLXVIII
CCLXXXV	CLXVI	CCLXV
CCLXXXV	CLXVI	ccLXXVII
CCXCVI	CLXXVII	CCLXXX
CCXCVI	clxxxvij	cclxxxiij
CCCI	cLXXXII	ccLXXXVI
CCCVIII	clxxxix	CCCV
CCCXII	CXCIII	CCXCIX
CCCXVI	CXCVII	CCXCIII
CCCXVII	CXCVIII	CCXCV
CCCXXII	CCII	CCCIX
cccxxxvij	CCXVII	CCCXXII
cccxxxix	CCXIX	CCCXXV
CCCXL	CCXX	cccXXVII
CCCXLII	CCXXII	CCCXXIII
cccXLIIII	CCXXIIII	cccXXVIII
CCCXLVI	CCXXV	CCCXXX
CCCLV	CCXXXII	cccxxxvij
CCCLIIII	CCXXXIII	cccxxxviij
Finit canō	secūdus in	quo tres

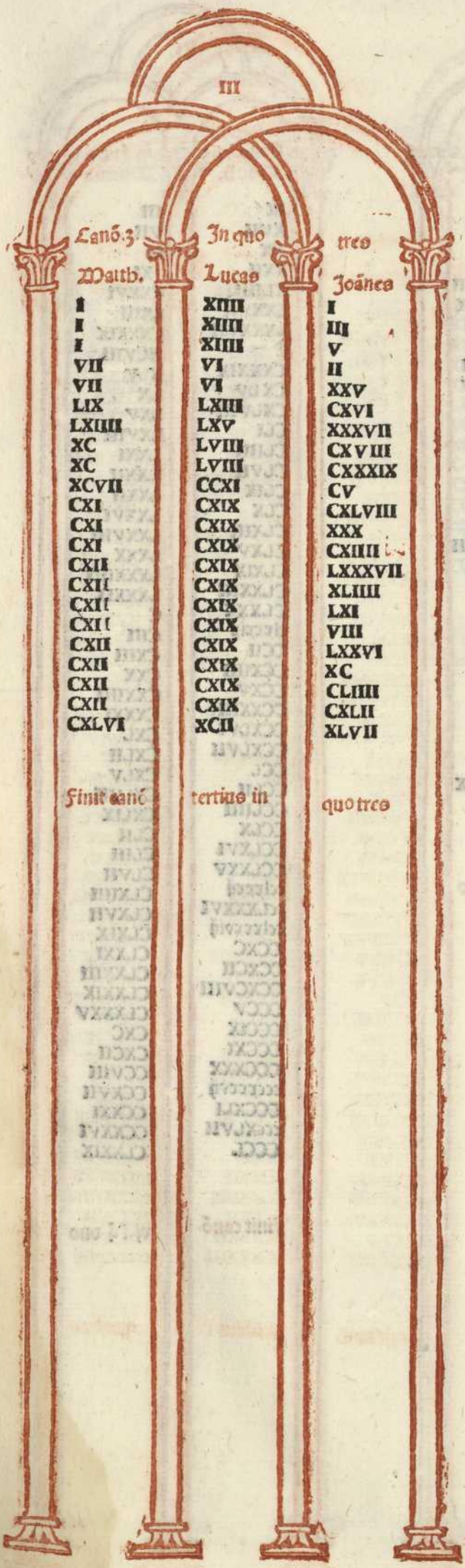

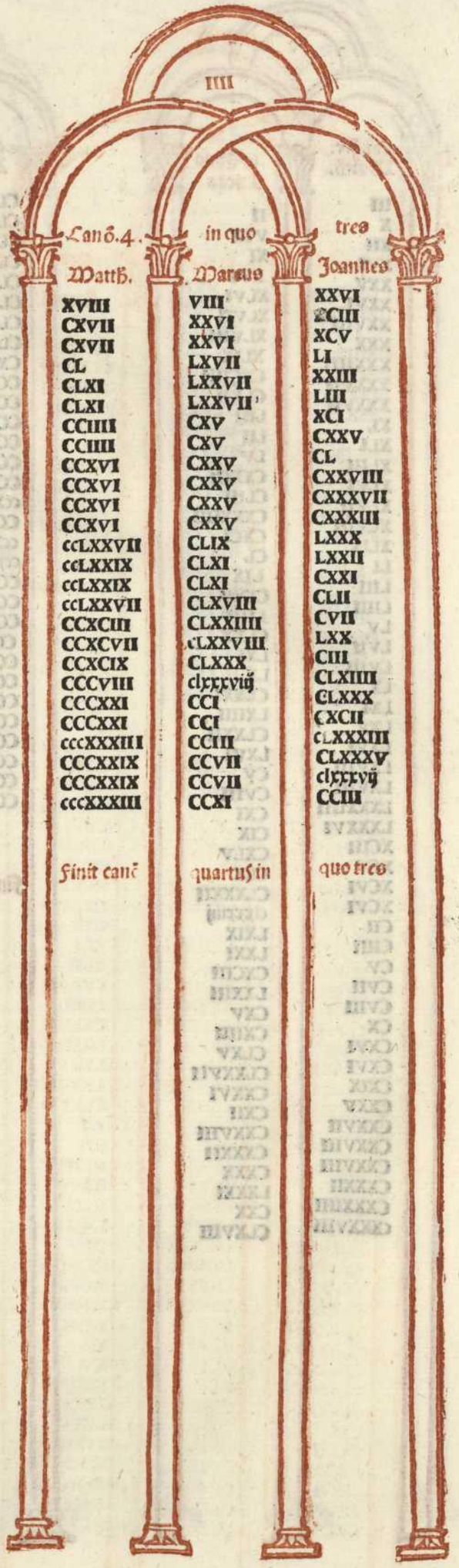

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

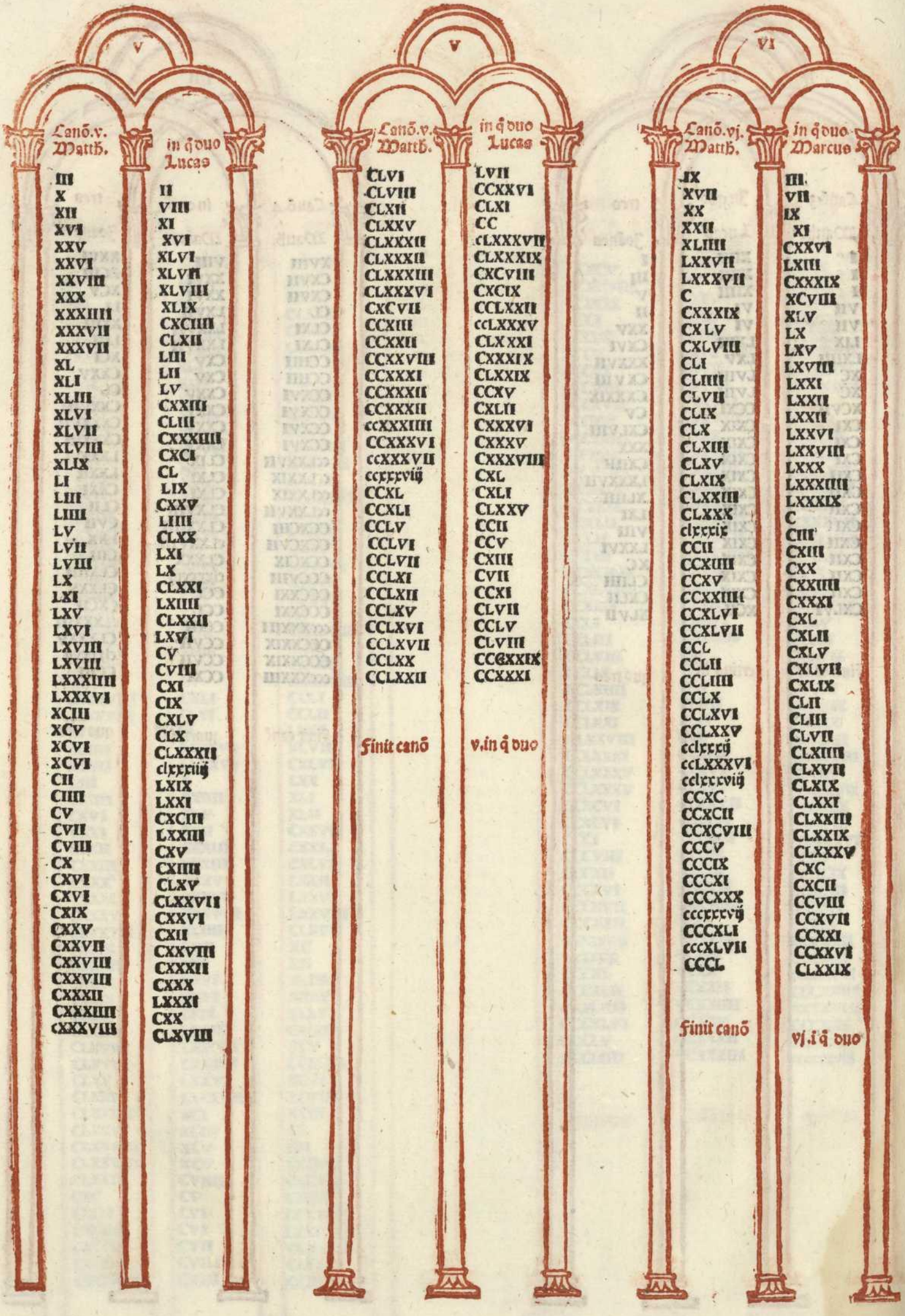
V
Canō.v.
Matth.
III
X
XII
XVI
XXV
XXVI
XXVIII
XXX
XXXIIII
XXXVII
XXXVII
XL
XLI
XLIII
XLVI
XLVII
XLVIII
XLIX
LI
LIII
LIIII
LV
LVII
LVIII
LX
LXI
LXV
LXVI
LXVIII
LXVIII
LXXXIIII
LXXXVI
XCIII
XCV
XCVI
XCVI
CII
CIIII
CV
CVII
CVIII
CX
CXVI
CXVI
CXIX
CXXV
CXXVII
CXXVIII
CXXVIII
CXXXII
CXXXIIII
CXXXVIII
in q̄ duo
Lucas
II
VIII
XI
XVI
XLVI
XLVII
XLVIII
XLIX
CXCIIII
CLXII
LIII
LII
LV
CXXIII
CLIII
CXXXIIII
CXCI
CL
LIX
CXXV
LIIII
CLXX
LXI
LX
CLXXI
LXIIII
CLXXII
LXVI
CV
CVIII
CXI
CIX
CXLV
CLX
CLXXXII
clxxxiiij
LXIX
LXXI
CXCIII
LXXIII
CXV
CXIIII
CLXV
CLXXVII
CXXVI
CXII
CXXVIII
CXXXII
CXXX
LXXXI
CXX
CLXVIII
V
Canō.v.
Matth.
CLVI
CLVIII
CLXII
CLXXV
CLXXXII
CLXXXII
CLXXXIII
CLXXXVI
CXCVII
CCXIII
CCXXII
CCXXVIII
CCXXXI
CCXXXII
CCXXXII
ccXXXIIII
CCXXXVI
ccXXXVII
ccxxxviij
CCXL
CCXLI
CCLV
CCLVI
CCLVII
CCLXI
CCLXII
CCLXV
CCLXVI
CCLXVII
CCLXX
CCLXXII
Finit canō
in q̄ duo
Lucas
LVII
CCXXVI
CLXI
CC
cLXXXVII
CLXXXIX
CXCVIII
CXCIX
CCLXXII
ccLXXXV
CLXXXI
CXXXIX
CLXXIX
CCXV
CXLII
CXXXVI
CXXXV
CXXXVIII
CXL
CXLI
CLXXV
CCII
CCV
CXIII
CVII
CCXI
CLVII
CCLV
CLVIII
CCCXXIX
CCXXXI
v. in q̄ duo
VI
Canō.vj.
Matth.
IX
XVII
XX
XXII
XLIIII
LXXVII
LXXXVII
C
CXXXIX
CXLV
CXLVIII
CLI
CLIIII
CLVII
CLIX
CLX
CLXIII
CLXV
CLXIX
CLXXIII
CLXXX
clxxxix
CCII
CCXIIII
CCXV
CCXXIIII
CCXLVI
CCXLVII
CCL
CCLII
CCLIIII
CCLX
CCLXVI
CCLXXV
cclxxxij
ccLXXXVI
cclxxxviij
CCXC
CCXCII
CCXCVIII
CCCV
CCCIX
CCCXI
CCCXXX
cccxxxvij
CCCXLI
cccXLVII
CCCL
Finit canō
in q̄ duo
Marcum
III
VII
IX
XI
CXXVI
LXIII
CXXXIX
XCVIII
XLV
LX
LXV
LXVIII
LXXI
LXXII
LXXII
LXXVI
LXXVIII
LXXX
LXXXIIII
LXXXIX
C
CIII
CXIII
CXX
CXXIIII
CXXXI
CXL
CXLII
CXLV
CXLVII
CXLIX
CLII
CLIII
CLVII
CLXIIII
CLXVII
CLXIX
CLXXI
CLXXIII
CLXXIX
CLXXXV
CXC
CXCII
CCVIII
CCXVII
CCXXI
CCXXVI
CLXXIX
vj. in q̄ duo

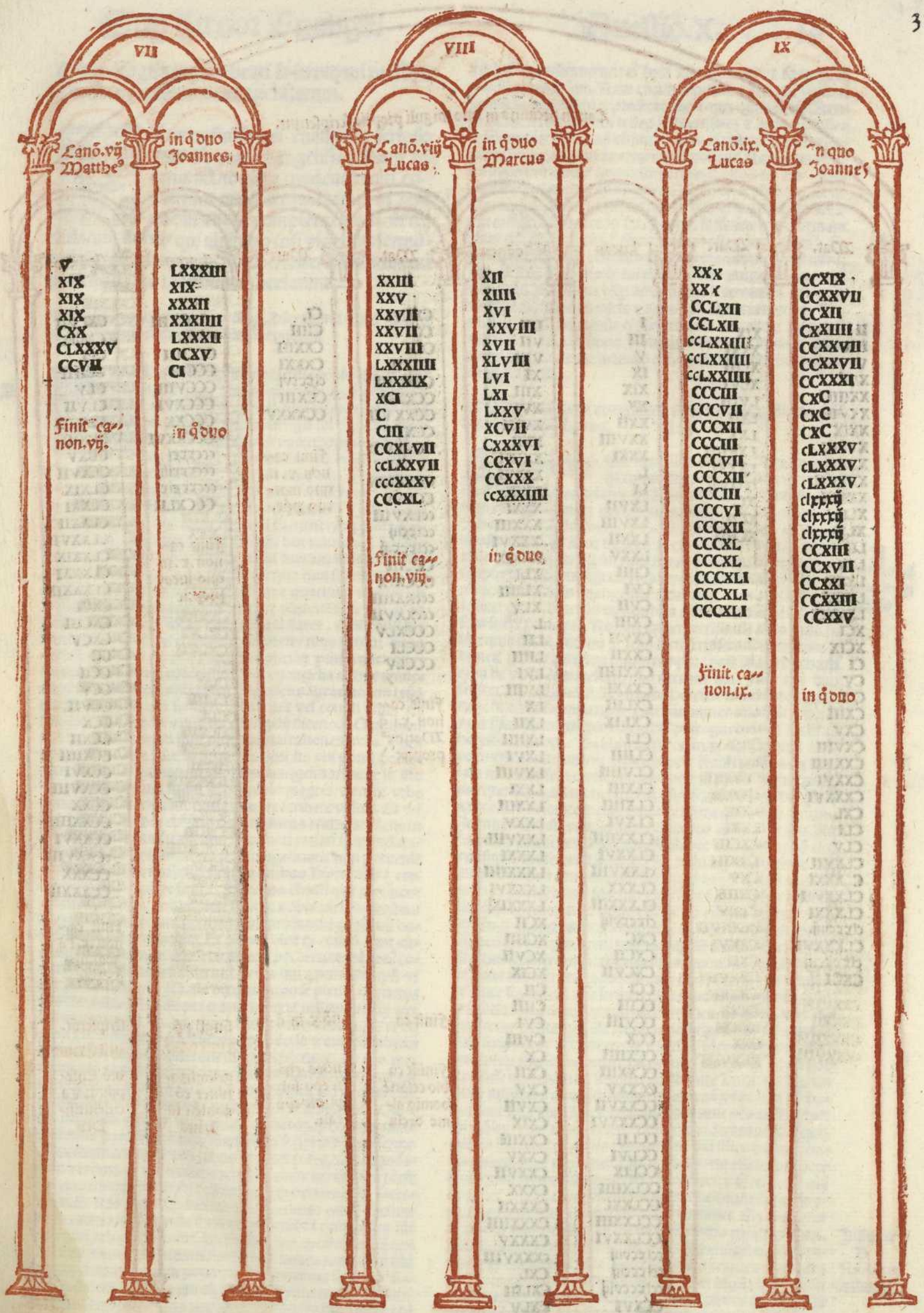
VII
Canō. vij Matthe⁹
in q̄ duo Joannes
V
XIX
XIX
XIX
CXX
CLXXXV
CCVII
Finit ca-
non. vij.
LXXXIII
XIX
XXXII
XXXIIII
LXXXII
CCXV
CI
in q̄ duo
VIII
Canō. viij Lucas
in q̄ duo Marcus
XXIII
XXV
XXVII
XXVII
XXVIII
LXXXIIII
LXXXIX
XCI
C
CIII
CCXLVII
ccLXXVII
cccXXXV
CCCXL
Finit ca-
non. viij.
XII
XIIII
XVI
XXVIII
XVII
XLVIII
LVI
LXI
LXXV
XCVII
CXXXVI
CCXVI
CCXXX
ccXXXIIII
in q̄ duo
IX
Canō. ix. Lucas
in quo Joannes
XXX
XXC
CCLXII
CCLXII
ccLXXIIII
ccLXXIIII
ccLXXIIII
CCCIII
CCCVII
CCCXII
CCCIII
CCCVII
CCCXII
CCCIII
CCCVI
CCCXII
CCCXL
CCCXL
CCCXLI
CCCXLI
CCCXLI
Finit ca-
non. ix.
CCXIX
CCXXVII
CCXII
CXXIIII
CCXXVII
CCXXVII
CCXXXI
CXC
CXC
CXC
cLXXXV
cLXXXV
cLXXXV
clxxxvj
clxxxvj
clxxxvj
CCXIII
CCXVII
CCXXI
CCXXIII
CCXXV
in q̄ duo

.X.

Canon decimus in quo singuli propzie scripserunt.

Mat.	Marc⁹	Lucas	Joānes	Mat.	Marc⁹	Lucas	Joānes
II	XIX	I	IIII	CXCVI	CI,	cCXCVIII	CXLVII
IIII	XXXI	III	VII	CC	CIIII	CCCI	CXLIX
VI	XLIII	V	VIII	CCX	CXXIII	CCCIII	CLI
XIII	XLVI	IX	XI	CCXII	CXXXI	CCCVI	CLIIII
XXIIII	LVIII	XIX	XIII	CCXVIII	clxxxvj	CCCVIII	CLV
XXVII	LXII	XX	XVI	CCXXII	CCXIII	CCCXVI	CLVII
XXIX	LXX	XXII	XVIII	CCXXVII	CCXXXV	CCCXX	CLVIII
XXXIII	LXXIIII	XXVIII	XXII	CCXXX		CCCXXVI	CLXIII
XXXV	LXXXI	XXXI	XXIIII	CCXXXIII	Finit ca--	cccxxxj	CLXV
XXXVII	lxxxviij	L	XXVII	CCXXXV	non .x. in	cccxxxij	CLXVII
XXXIX	XC	LI	XXIX	CCXXXIX	quo mar-	cccxxxix	CLXIX
XLII	XCII	LXVII	XXXI	CCXLV	cus ꝓpe.	CCCXLII	CLXXI
XLV	XCIIII	LXVIII	XXXIII	CCLXVIII			CLXXII
LII		LXXII	XXXVI	cclxxiij		Finit ca--	CLXXVII
LVI		LXXV	XXXIX	cclxxxiij		non .x. in	CLXXIX
LXXV		CIIII	XLI	CCCIII		quo lucas	CLXXXI
LXXXI		CVI	XLIIII	CCCXIX		ꝓpzie	CLXXXIX
LXXXIX		CVII	XLV	cccXXIIII			CXCI
XCI		CXIII	L	cccXXVII			CXCIII
XCIX		CXVII	LII	CCCXLV			CXCV
CI		CXXII	LIIII	CCCLI			CC
CV		CXXIIII	LVI	CCCLV			CCII
CIX		CXXXI	LVIII				CCV
CXIII		CXLIII	LX	Finit ca--			CCVII
CXV		CXLIX	LXII	non .x.i q̄			CCX
CXVIII		CLI	LXIIII	Mattheꝰ			CCXII
CXXIIII		CLIIII	LXVI	ꝓpzie			CCXIIII
CXXVI		CLVIIII	LXVIII				CCXVI
CXXXVI		CLXIII	LXXI				CCXVIII
CXL		CLXIIII	LXXIII				CCXX
CLI		CLXVI	LXXV				CCXXIIII
CLV		CLXXIIII	LXXVIII.				CCXXVI
CLXVII		CLXXVI	LXXXI				cCXXVIII
CLXXXI		cLXXVIII	LXXXIIII				CCXXX
CLXXXVII		CLXXX	LXXXVI				CCXXXII
CLXXXI		CLXXXIII	LXXXIX				
clxxxiij.		clxxxviij	XCII				Finit ca--
CLXXXVI		CXC	XCIIII				non .x. i q̄
clxxxviij		CXCII	XCVII				Joannes
CXCI		CXCVII	XCIX				ꝓpzie
		CCI	CII				
		CCIII	CIIII	Finit ca	nō .x. in q̄	singl̄i ꝓp̄e	scripserūt.
		CCVIII	CVI				
		CCX	CVIII				
		CCXIIII	CX	Finiūt ca	nōes euā	geliozuz a	btō Euse-
		CCXXIII	CXII	bio ceſarie	li ep̄o ſub	tiliter cō	bilati: z a
		CCXXV	CXV	domio al-	ph̄ōſo ep̄o	abulēſi lu	culentiſſi-
		CCXXVII	CXVII	me decla	ran.	Laus	Deo
		CCXXXVI	CXIX				
		CCLII	CXXIII				
		CCLVI	CXXV				
		CCLIX	CXXVII				
		CCLXIIII	CXXX				
		CCLXXI	CXXXII				
		CCLXXIII	CXXXIIII				
		CCLXXVI	CXXXV				
		cclxxviij	cXXXVIII				
		cclxxxiij	CXL				
		cclxxxviij	CXLIII				
		CCXVI	CXLV				

¶ Prologus tertius beati Hieronymi presbyteri in libros quattuor euangelistarum.

MUltos fuisse qui euangelia scripserunt. Lucas euangelista testatur dicens. Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerū que in nobis complete sunt: sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt sermonem: ⁊ ministrauerunt ei: ⁊ perseuerantia ⁊ vsq3 ad presens tēpus monimenta declarant.

¶ Incipit expositio tertij prologi. Hieronymi super quattuor euangelistas eiusdem domini episcopi.

A MUltos fuisse. iste est tertius prologus Hieronymi super omnes quattuor euangelistas: ⁊ in materia concordat cum primo eiusdē. Sz hic latius explicantur: que ibi breuiter tacta sunt. Et diuiditur in duo: q2 primo agit Hieronymus de euangelistis qui reprobati sunt 2° de illis q ab ecclia recepti sūt: Ibi ecclia aūt. ¶ Prima in duas q2 p̄ declarat quō multi euāgelia scripserunt: scōo q̄re recepta nō fuerūt: ibi| Que a diuersis aucib⁹. ⁊ Ista i duas ſm q9 ponuntur due cause, q̄re non fuerunt recepti isti scriptores euangeliorum. | scōa ibi cum hoc tantum. ⁊ Intētio huius prologi est ostendere q9 multi fuerunt scriptores euāgeliorum: sed illorum euangelia recepta non fuerūt: ⁊ q9 sola quattuor euangelia recepta sunt: ⁊ quare ista recepta sūt ⁊ illa reiecta. Circa primum dicitur| plures fuisse qui euangelia scripserunt ⁊ lucas euāgelista testatur. idest multi fuerunt qui scripserunt euangelia sz, preter istos q̄ttuor quos ecclesia suscepit. Et hoc probat dupliciter primo auctoritate luce. 2. ex ipsa rei euidentia sz q2 euangelia adhuc manebant ibi ⁊ perseuerantia vsq3 ad presens. lucas autem testatur plures fuisse qui scribere voluerunt vel conati sunt. Et hoc lūc. dicit in prohemio sui euangelij dicens.| Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerū. ⁊ Ista verba sunt verba luce in principio libri sui vbi ponit prologum contra conditionem aliorum euangelistarum: ⁊ in illo dirigit euangelium suum Theophilo magno viro in vrbe antiochena: ⁊ exprimit causas quare scribere voluit. Et ad hoc dicit q9 ipe de reb⁹ istis q̄s scripturus erat: erat plene informatus: licet multi alij non informati conati sunt ordinationem facere de istis rebus sz euangelicis: ⁊ non potuerūt cōuenienter facere. Et isti sunt de quibus Hiero. dicit.| rep̄ que in nobis cōplete sunt. i.]de rebus christi que pertinent ad euangelium que complete sunt in nobis idest de quibus habemus completam notitiam. In quo innuit q9 alij nō habebant plenam notitiam. Et ob hoc dicit q9 conati sunt ordinare narrationem quasi dicat non potuerunt sed solū conati sunt.| Sicut tradiderunt nobis qui a principio ipsi viderunt sermonem.]Quia dixerat lucas se plene instructus de rebus istis ostendit per quam viā erat instructus sz̄ per doctrinam q2 sic tradiderunt. idest docuerūt eum. Et vt doctrina ista videatur esse alicuius ponderis ⁊ cui assentiēdū est: dicit q9 hanc tradiderunt illi qui viderunt. Et ista erat certissima cognitio. Et dicitur qui viderunt sermones; ⁊ est improprie loquutio quia sermo non videtur sed auditur. Accipitur tamen interdum sic in scriptura vt Exo. 20. sz̄ Omnis populus videbat voces idest audiebat. Accipitur tamē hic sermo pro ipsa re facta. Nam sic in scriptura sepe sermo vel verbum accipitur pro rebus vt patet p̄. reg. 3. sz̄. Ego faciam verbum q9 qui audierit teneant ambe aures eius idest faciam rem terribilem sz̄ destructionem domus hely sacerdotis. Et scōo regum p̄. dicitur q9 est verbum quod factum est in castris idest quod est vel quod accidit i castris. Ita isti viderunt res gestas a christo. Et isti erant apostoli ⁊ alij qui christum viuentem secuti sunt. lucas tamen non ponit istā improprietatem quam ponit hic Hieronymus sed dicit sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt ⁊ ministri fuerunt sermonis. lucas in prohemio suo: sensus tamen idē est.| Et ministrauerunt ei]qui ministrauerunt sermone. s. predicantes ipsum. Nam christus instituit eos qui secuti sunt ipsum in testes ⁊ predicatores eorum qui viderāt. Actum. j. sz̄. Et eritis mihi testes in hierusalez ⁊ in omni iudea ⁊ Samaria: ⁊ vsq3 ad vltimum terre. Et isti ministri sermonis tales erant q9 in eo errare non possent. Nam cum christus eos instituisset non institueret nisi quos ad hoc sciret idoneos: vel potius quos ipse ad hoc faceret idoneos. Et sic cum aliquis dicat se instructum ab illis quos christus instituit ministros sermonis sui. Probat sufficienter doctrinam illam esse auctenticaz. Et hoc volebat ostendere lucas. | Et perseuerantia vsq3 ad p̄sens tempus monimenta declarant. Ista est scōa probatio q9 fuerint plures euangeliste sz̄ q2 libri eorum manebant vsq3 ad tempora Hieronymi. Et vocātur libri monimenta: dicta a monendo sz̄ quia monent hominem quasi loquantur ei. Sicut enim qui alicui loquitur instruendo eum in bono vel malo dicitur eū monere in bono vel malo: ita cum in libris contineantur doctrine dicuntur monimenta. B

¶ Qui sunt illi qui conati sunt scribere euangelia de quibus ait beatus Lucas. Qō. j.

Queritur qui sunt illi de quibus Lucas dicit q9 conati sunt ordinare narrationem idest scribere euangelium. ¶ Aliqui dicunt q9 sunt isti quorum euangelia infra nominantur scilicet iuxta egyptios ⁊ Thomam. ⁊ Matthiam. ⁊ Bartholomeū. duodecim quoq3 apostolorum. ¶ Sed dicendum q9 hoc non est satis verisimile. Primo quia isti fuerunt heretici vel quasi omnes: ⁊ scripserunt ista euangelia vt fauerent hereſibus suis sub nomine auctoritatis euangeliste: sicut dicit Hieron⁹. in littera scilicet que a diuersis auctoribus edita diuersarum hereſum fuere principia. Non est tamen verisimile istos tunc fuisse: quia isti de quibus Lucas dicit scripserunt ante eum: ⁊ tamen ipse scripsit non longo tempore post mortem christi cum de veris euangelistis non fuerunt ante eum nisi duo scilicet. Mattheus ⁊ Marcus. Hereſes tamen non erant tunc in ecclesia: quia tunc viuebāt omnes apostoli ⁊ poterant illas illico extirpare: licz ipsi precognouerunt futuras hereſes sicut dixit Paulus infra cozin. xj. sz̄ Oportet hereſes esse. multo autem tempore post christi passionem cum iam mortui essent quasi omnes apostoli preter Joannem, insurrexerunt quidam heretici in asia sz̄ nicholaite de qbus apoca. 2. ⁊ ebionite ⁊ cherintiani: contra quos ipse beatus Joannes scripsit euangelium: vt dicitur infra in littera. Ante tamen quam beatus Lucas scriberet euangeliuz nō erat verisimile fuisse hereticos. ¶ Item dato q9 aliqui tunc esse inciperent non conueniebat hoc: q2 q9 heretici scribant euāgelia in defensionem suarum hereſum signat ipsas hereſes ab aliquanto tempore ortas esse: ⁊ ad earum defensionem confingi euangelium. Et hoc non est satis verisimile potuisse accidere in tam breui tempore. ¶ Secūdo quia plurimi istorum scripserunt euangelia sub nominibus apostolorum: vt patet infra in littera. Hoc autem non poterat esse tempore Luce sz̄ anteq̄ ipse scriberet: q2 tunc viuebant oēs apli: ⁊ si falso scriberetur euangeliū noie alicuius ipsoz mox inueniretur falsitas: cū ille cuius noie scriptū erat assereret se non scripsisse: ⁊ nō ꝓficeret ista fictio. Ideo op3 q9 post mortem ipsoz ista scriberentur: q̄n probari non posz an illi hoc scripsissent. Ergo non scripserunt isti ante Lucā. ¶ Tertio p3: q2 falsitates quas isti admiscebant euāgelijs suis nō habuissent locū ante Lucā: q2 manebant tunc oēs apli ⁊ plurimi alij qui cum dño fuerant: ⁊ singula viderant: ideo si quis falsum scriberet de gestis vel doctrina dñi illico a tota ecclesia conuinceret mentitus. Unde nō poterat esse locus hereticis quousq3 tota illa generatio decederet: ⁊ succederēt alij in ecclesia qui non vidissent dñm: tunc poterant falsa cōfingi. Ergo ante Lucā non scriberēt isti heretici. Sz̄ obȝcietur q9 ista est sṁa Hieron⁹. in ſra introducentis euāgelia istoz. Dicendū q9 Hieron⁹. non introducit ista euāgelia volēs innuere q9 oia fuerint ante Lucā: ſz̄ solum inducit ad ꝓbāduz q9 fuerunt scripta multa euangelia. Nam istud est q9 ipse intendebat hic ꝓbare: q2 in principio dixit plures fuisse q euāgelia scripserant. Et hoc ꝓbauit primo auctoritate Luce in prologo

A Rñsio ad questitum qōnis.

Instatur B Rñdetur instantie.

prologo suo introduxit multa euãgelia que manebant vsq; ad tps Hieron'y. ⁊ sunt illa que noiat in lra. Unde vna ꝓba tio non ptinet ad aliã. ¶ Item p3:q3 dato q; posset concedi Hieron'y. voluisse aliquos istoꝝ fuisse ante Lucã: dicere: tñ q; oia ista euãgelia hic noiata voluerit Hieron'y. ante Lucã esse non est verisimile: q3 postꝗ noiauit multa euãgelia sub ditur. s. ac reliquoꝝ quos enumerare lõgissimũ est. Per qõ Hieron. cõprehendit oẽs falsos euangelistas qui fuerũt an te tps suum. Nemo tñ diceret Hieron'y. putare oia euãgelia falsa que fueruut ante tps suũ fuisse scripta ante Lucã: cum constet tpibus illis qbus maxime vigebant hereses in eccle sia ab hẽticis multos libꝝos fuisse falsc scriptos tanꝗ eẽnt libri sacre scripture. ¶ Alij dicũt q; Lucas intellexit de alijs duobus euangelistis qui fuerunt ante eum .s. Mattheo ⁊ Marco sed hoc non ꝓuenit. Primo q3 ipse vr ex modo ver boꝝ illos increpare. s. q; conati sunt: quasi dicat q; non fece runt vel q; non bene fecerunt: maxime q3 dr ibi narrationẽ que in malũ sonat: vt Hieron'y. inuit distinguendo eam con tra hist oriã: vt infra in lra quasi historia contineat veritatez ⁊ narratio fictionẽ vel voluntatẽ humanã. Lucas tñ nõ au deret arguere Mattheũ aut Marcũ qui oia vere scripserãt ⁊ eo spũ quo ipse. Nam si illos argueret quos spus sanctus app3obauit seipsuz argueret: ⁊ ipse solus mentiretur ⁊ non mereretur poni in numero euangelistaꝝ. Scõo q3 lucas vr se pferre illis euangelistis cũ ait multi conati sunt ordinare narrationẽ reꝝ que in nobis cõplete sunt. q. d. in nobis sunt complete ⁊ non in illis: ideo nos potuimus ordinare histo riam: ⁊ illi non: vel non potuerũt conuenieter ordinare. Lu cas tñ nõ se ꝓponeret Marco aut Mattheo. De Mattheo p3:q3 ipe videbatur maioꝝ ꝗs Lucas: q3 Mattheus viderat xpm ⁊ fuerat semper cum eo: Lucas aũt non vidit. Probat aũt Lucas doctrinã suam esse auctenticã: q3 ipse audiuit ab illis qui viderunt. Esset ergo a fortiori magis auctentica ex hac doctrina Matthei q3 a nemine audierat sed ipse vide rat. De Marco p3 q; non se ꝓponeret ei Lucas cum fuerit Marcus instructus a Petro qui oia familiarius viderat ꝗs ceteri: ⁊ ipse fuit primus qui a christo vocatus est. Matt. 4. Uñ plura poterat vidisse ꝗs ceteri. ¶ Item oẽs veri euãge liste per eundẽ spiritũ scñ scribebant: ideo nullus se auderet alteri ꝓponere cũ essent equales. Non põt ergo intelligi q; loquatur hic lucas de Mattheo ⁊ Marco qui fuerũt ante ipsum. Dicendũ q; põt intelligi dictũ Luce de qbusdaz chri stianis bone affectiõis qui fuerũt cõtẽporanei luce ⁊ desi derabant ordinare historiã gestoꝝ ⁊ dictoꝝ xpi. Quia tamen nõ erant plene instructi circa ista nõ poterant libꝝos cõ dere nec ꝓdiderunt. Et ɪ̃s ꝓprie significat lra. s. multi conati sunt ordinare narrationẽ. Conatus aũt importat desideriuz sine effectu. Aliogn si lucas intenderet dicere q; alij scripse rant ⁊ nõ bene: non diceret q; conati sunt sed q; incõplete narrationẽ ordinauerũt vel male: ⁊ q; ipse cõplete ordina uit illam. Iste sensus multũ cõpetit lre: nõ tñ est ad intentio nem Hieronymi qui vult ex dicto luce ꝓbare multos fuisse scriptores euãgelioꝝ. Dici põt ad intentionẽ Hieronymi q; ante lucã fuerunt aliqui nõ quidẽ he retici sed boni xpiani q; scripserunt euangelia non tñ collegerũt sufficiẽter facta ⁊ di cta xpi: q3 nõ erant plene instructi in illis. Et hic etiaz valde cõpetit littere: quia dicit ordinationem rerum que in nobis complete sunt quasi dicat in alijs non erant complete: ideo ɪ̃s vera scriberent nõ tñ plene. s. nõ scripserunt oia verba ne cessaria. Et ex ɪ̃s patet etiã q; isti nõ erant heretici: q3 si falsa ⁊ impia de xpo scripsissent nõ argueret eos lucas q; nõ ple ne ordinauerãt narrationez: sed argueret eos de ipietate ⁊ falsitate: q; valde deterioꝝ est ꝗs incõpletio operis.

¶ An beatus Lucas ꝓuenienter dicat se instructũ. Qõ. ij.

Queritur Ulterius de btõ luca an cõuenienter dicat se instructuz quantũ sufficit ad auctoritatẽ sacre scripture quã scribebat. Dicenduz q; beat⁹ lucas nõ vidit xpm: de veritate tñ eoꝝ que scripsit constabat sibi dupliciter: ⁊ vterq; modus erat infalibilis. ¶ Primo ꝑ spm scm nam oẽs euangeliste imo oẽs scriptores vtriusq; te stamenti spũ scõ dictãte scripserunt. Scõa Pe. j. Idẽ vult Hie ronymus. j. in lra dicens q; euãgelia multoꝝ reiecta sunt ab ecclesia: q3 scripserũt nõ dictante spũ scõ. Item de luca patet in prologo Hiero. super lucã q; spũ scõ instigante in achaie partibus scripsit euangeliũ. Sed spus scus non põt mentiri

Opinio aliorum ℒ Rñsio Im probatio

D Rñsio

idest certitudo eoꝝ q̃ lucas scribebat erat tanta quãta req rebatur in sacra scriptura. ¶ Scõo ꝓstabat luce de veritate dictoꝝ suoꝝ ex doctrina infallibili: q3 ipse instructus est ab illis qui mentiri nõ poterant. Nam instructus est a Paulo quẽ semp sequut⁹ est. Paulus aũt per reuelationẽ xpi accepit euãgeliũ. Ad Gala. j. ⁊ sic nõ poterat ibi eẽ error: q3 scribens illud lucas de ore Pauli: esset ꝗs scribens de ore christi. Et lucas instructus est ab apl'is alijs cum dicat ipse sicut tradiderũt nobis qui ab initio ipsi viderũt: ⁊ ministri fuerũt sermonis. Nullus tñ fuit qui ab initio vsq; ad finem videret oia gesta xpii ⁊ institueretur ab eo pdicator eoꝝ que vide rat nisi apl'i: õ ab apl'is doctus est. Apl'i tñ cum a spũ sancto fuissent confirmati errare nõ poterãt maxime in eis que ad fidem ptinebãt: nõ infalibiliter luce ꝓstabat de vitate dictoꝝ suoꝝ. ¶ Itẽ q3 isti qui eũ docuerant viderãt oia. In probationibus tñ humanis nulla plenior est ꝗs per visum. Dicen dum tñ q; iste modus ɪ̃s sit satis cert⁹ non est taz certus sicut aliquis de duobus pcedentibus q3 visus interdũ falli põt. Sed spus scus qui in duobus modis pcedentibus operat non põt falli. Quare lucas volens oñdere Theophilo certi tudinẽ ⁊ veritatẽ doctrine sue cum hẽret illos duos modos supra positos firmissimos ad ɪ̃s probandũ accepit illum qui erat infirmior scilicet q; eruditus est ab illis qui viderant. Et de quibusdam alijs ptinentibus ad certitudinem ipsoruz euãgelistarum declaratũ est in prologo nr̃o in quadã qõne.

Expositio lre

¶ Que a diuersis auctoribus edita diuersarũ he resum fuere principia: vt est illud iuxta egyptios: ⁊ Thomã ⁊ Matthiã ⁊ Bartholomeũ: duodeci quoq; apostolorum ⁊ basilidis atq; apellis ac reliquorũ quos enumerare longissimũ est: cũ hec tantũ in pñtiarũ necesse sit dicere extitisse q̃sdam qui sine spũ ⁊ gr̃a dei conati sunt magis ordinare narrationẽ: quã historie texere veritatẽ. Quibus iure potest illõ ꝓpheticũ coaptari. Ueh q; ꝓphe tant de corde suo: qui ambulant post spiritũ suuz: qui dicunt. Hec dicit dñs ⁊ dñs non misit eos. De quibus ⁊ saluator in euãgelio Joan. loqtur. Oẽs qui añ me venerunt: fures fuerunt ⁊ latrones.

¶ Que a diuersis auctoribus edita diuersarum heresum fuere pncipia. Hic ponũtur cãe q̃re ista multa euãgelia re iecta sunt: ⁊ est ista prima cã. s. q3 fuerunt pncipia diuersarũ heresum. Nihil tñ est pp qõ magis aliq; scriptura debeat rei ci ꝗs heresis: q3 heresis directe repugnat fidei quã introducit sacra scriptura. Potuerunt ista euãgelia esse dupl'r pncipia heresum. Uno modo. s. q3 in ipsis cõtinerent hereses. Sed tunc dicetur. Quomodo stabit ħ: q3. s. dictũ ẽ q; heretici ad fauendũ suis erroribus scribebant euangelia quibus misce bant errores suos: vt inde auctoritatẽ reciperent. Dici pt q; euangelia ista erant principia istaꝝ heresum non qdẽ q; ibi acciperent originem ad eandem: sed q; acciperent originem inde ad manendũ: vt q3 forte hereses alique qñ icohauerũt habebant paucos sequaces: ⁊ erant parue auctoritatis: cuz vero inserte sunt quibusdã falsis euangelijs ceperũt ex tunc habere auctoritatẽ ⁊ sequaces. Et potuerunt longo tpe ma nere qõ al's non habuissent. ¶ Scõo modo poterãt eẽ euã gelia ista principia heresum non qdẽ q; auctores essent he retici nec intenderent heresiz introducere: sed occasiõe quo rũdã ibi positoꝝ ab aliquibus incohata est noua heresis: ⁊ vterq; modus satis conuenit lre isti. Diuersi auctores euan gelioꝝ non nominantur: q3 nec scribebant sub nominibus suis cõiter: sed intitulabãt libꝝos suos nominibus apostolo rum: vt p3 in lra. Aliquoꝝ tñ nomina hñtur sicut basilidis: ⁊ apellis de qbus. j. in lra ⁊ luciani ⁊ esichij. vt p3. s. in .ij. prologo Hieron'y. (Ut est illud iuxta egyptios). i. sic erat il lud euangeliũ q; vocatur iuxta egyptios. i. euãgeliũ egyptio rũ. Et forte sic vocabatur: q3 apud egyptios maxie tenebat vel quia cõstabat illud ab aliquibus egyptijs fuisse cõditũ. Sic ẽt vocabat aliud euangeliũ nazarenoꝝ ⁊ filia a diuer sis hominibus vel gẽtibus: (⁊ Thomã ⁊ Matthiã ⁊ Bar tholomeũ.) Nõ est itelligẽdũ q; dicerent isti tres feciss vnũ euangeliũ: sed qlibet eoꝝ dicebatur feciss vnũ sic marc⁹ lu cas ⁊ Joan. Ista euangelia que nominant ab apl'is fuerũt

A Prima cã q̃re oia euã ge. alia ꝑter ꝗttuor ab ecclesia sũt reie cta.

B

facta ab

facta ab hereticis:q; de apl'is soli duo fuerunt euangeliste. s.mattheus ⁊ Joannes. Et ista nominata ab apl'is erat dete rioza oibus ⁊ magis facta in fraudē. Et q; talia ibi põeban tur que cõiter non reciperentur:p;eposuerũt eis heretici no mina apostoloz:vt pp eozũ auctoritatē reciperentur: ⁊ ista sunt posterioza ceteris. Nã illi qui scribebant nominibus p prijs faciebant ℔ vel ex charitate:vt ceteris ꝓficerent: vl' de siderio honozis. Si tñ ipsi scriberent talia que' non recipe rentur vel non esset verisimile recipi:nõ putarent inde se ho nozē cõsequuturos:sed potiꝰ ignominiã. Jdeo isti pauca scri bebant que possent fidei ꝓiudicare. (Duodecim quoq; apl'o rũ.)nõ est sensus q; oibus intitularetur vnũ volumen:quia tunc supflue exp̃ssum eẽt.s.s.Thomã matthiã ⁊ Bartholo meum cũ isti essent de duodecim apl'is:sed est sensus q; cui libet de duodecim apl'is vnũ volumen euangelioz ascribe bant. Et ad ℔ expressit Hieronȳ.de tribus illoz;uꝫ.s.Thoma matthia ⁊ Bartholomeo:⁊ postea posuit vnam clausulã ge neralē.s.duodecim quoq; apl'oz.i.non solũ istis nominatis ascribebantur euangelia:sed ēt singulis de duodeciꝫ apl'is: ℔ est p;eter mattheũ ⁊ Joānē:q; illi iã scripserant ꝓpria euã gelia:⁊ non poterant eis alia ascribi:q; moz appareret fal sum esse:cũ ista iam recepta fuissent per totã ecclesiaꝫ:(⁊ ba silidis atq; apellis.) Jsti duo scripserunt euangelia nomini bus ꝓp̃rijs non tamen fuerunt viri illustres quoꝝ mentio apud auctores habeatur. Nam ēt hereticos aliquos Hiero. ponit in li.illustrium viroz:q; fuerunt in multis sapientes ⁊ circa fidē errauerint.(ac reliquoz quos enumerare lõgis simum est).i.multi alij euangelia scripserunt quos solũ no minare esset longissimũ. De hijs fuerunt Lucianꝰ ⁊ Esichiꝰ: qui inter grecos euangelia scripserunt: ⁊ generaliꝫ in oibus libris noui testament. aliquid addiderũt. Quos tñ ecclesia non suscepit:sed pauci ⁊ peruersi hoies eoz tenebãt libros vt p;z supꝛ in.ij.plogo Hiero.qui icipit.Beatissimo pape. (cũ ℔ tantũ impñtiaz necesse sit dicere.) Hic ponitur scõa cã q re libri istoz non fuerunt recepti.s.q; non scripserũt p spũꝫ sanctũ. Ecclesia tñ nullaꝫ scripturã recipit in canone libroz suoz nisi de qua cõstet q; per spũm dictata est. Et dr̃ impe sentiaz.i.in p;esenti vel nunc non est necesse allegare aliaꝫ cãm q̃re non recepta fuerunt:nisi q; fuerunt quidã homies qui sine spũ sancto scripserunt: ⁊ illi non sunt recepti. Qua si dicat multe cause sunt q̃re nõ fuerunt recepta istoz euã gelia. Nã.ē.in ꝓlogo nr̃o in quadã qõne fuerũt posite octo cause:⁊ Hiero.allegauit aliq̃s cãs mysticas supꝛ in ꝓlogo p mo ⁊ tñ in pñtiaz.i.nunc nõ est necesse ex ꝑmi.aliã causaꝫ: quia ista sufficit. Est impñtiaz vna dictio: ⁊ ē aduerbiũ tem poris:⁊ sepe vtitur eo Hiero.extitisse quosdã qui sine spiri tu ⁊ gratia dei.i.fuerunt quidã qui sine spũ sancto dirigen te eos:⁊ gr̃a dei scribere voluerunt. Nemo põt scribere sine spũ sancto:q; cuꝫ deus sit cã p̃ma necesse est q; cõcurrat ad omnẽ actũ:q; alꝰ cessarent cãe scõe que nõ operantur in v̄ tute p;ime cũ ēt ab ea in suo eẽ ꝓseruent:sed spiritus sanctꝰ est deus:⁊ actiões triũ ꝓsonaz ad extra sunt eadē:ió nemo põt operari sine spũ sancto:maxie q; qñ dr̃ spũs scũs aliqd in nobis facere vel nos aliquid facere per spũm scũm nõ ac cipitur spũs scũs p;o persona:sed ꝓ tota eẽntia diuina: q̃ ē ⁊ recte vocatur spũs scũs:q; spũs est deus. Joānis.iij. ⁊ sã ctus est:q; deus immaculatꝰ est. Etiã q; dixit. Sãcti estote: q; ego sanctus suꝫ leui.xi. ⁊.19. Sed dicitur operari quis si ne spũ sancto:qñ spũs sanctꝰ nõ dirigit eũ spāl'r vel supnãli ter. Et sic oēs actiones nãles vel humanitus facte sunt sine spũ scõ. Etiã q; nemo diceret bestias operari per spũm scm: ⁊ tñ ille nihil põt sicut nec hoies nisi deus concurrat i actiꝫ bus eaz:ita isti scripserũt sine spũ scõ:q; nõ direxit eos spã liter ad ℔ q; non possent errare dictãdo quicqd deberẽt scri bere. Jlli autẽ qui per spũm scũm scribunt nihil ingenio suo aut volũtate scribunt:sed solũ qcqd dictat eis spũs sanctus quasi oze tenus eis loq̃retur scõe pe.j. ¶ Sed diceꝫ. Ad qd dixit ℔ Hiero.sine spũ scõ ⁊ gr̃a dei:q; qui agit per spũꝫ scm nõ p̄t agere sine gr̃a dei:⁊ qui agit per gr̃aꝫ dei nõ põt age re sine spũ scõ. Dicendũ q; conuenienter ponuntur ista. Nã ad ℔ q; aliq̃s ꝓuenienter scribat euangeliũ tria requirũtur. ¶ Primũ q; a deo ptãtẽ accipiat. ¶ Scõm q; deꝰ spāl'r illũ moueat:⁊ inclinet ad scribendũ. ¶ Tertiũ q; in scribendo illũ dirigat dictando ei q; scribendũ est ne erret. De ꝑmo pꝫ q; scribere euãgeliũ est actus euãgeliste:⁊ euãgelista ẽ qdã gradus i ecclesia ad ephe.iiij. Et iste nõ dar̃ nisi a deo: q; dr̃ ibi q; deus dedit in ecclesia quosdã qdē apl'os: quosdã autē ꝓphas:alios vero euãgelistas. Cũ ḡ deus istos ponat:nõ p tinet ad aliquẽ vsurpare sibi istũ gradum nisi sibi illũ det ille ad quẽ pertinet ponere ⁊ distribuere partes in eccl'ia q ẽ de us:vt p;z.j.ad coz.xi.⁊ ad ephe.iiij. Sic nõ põt eẽ eps ille q a nullo ꝓstituitur:sed per ipsum epatũ vsurpat vel inuadit: maxie q; apl's ꝓhibuit ℔ gñal'r in q̃libet dignitate ecclesia stica dicens. Nemo indifferenter sibi sumit honorẽ:sed q vo catur a deo tãq̃ Aaron ad hebr.v. Et subditur ibi de xp̃o q; ipse nõ clarificauit seip̃m vt pontifex fieret: sed ille clarifi cauit eũ qui dixit ei tu es filiꝰ meus. Sed euangelistaꝫ eẽ est magna dignitas in eccl'ia sic est pontificẽ:imo maioꝝ:q; euã geliste ponuntur añ pastoꝝ qui sunt põtifices ad ephe.iiij. Ergo nemo p̄t eẽ euãgelista nisi deus fecerit eũ euãgelistaꝫ. ¶ De scõo pꝫ:q; dato q; aliq̃s sit a deo factꝰ euãgelista: non opꝫ q; oi tpe quo est euãgelista scribat:sed aliq̃n.s.qñ deꝰ euꝫ instigauerit ad scribendũ sic dic̃ Hiero.de btõ Luca in ꝓlo go supꝛ Lucã.s.q; lucas spũ scõ instigãte scripsit euangeliuꝫ. ¶ De tertio pꝫ q; dato q; spũs scũs iclinaret aliquẽ ad scri bendũ:si tñ ipse nõ dictaret ei qd scriberet erraret:q; ista sũt distincta.s.inclinari ad scribendũ:⁊ scire qd scribendũ sit: ⁊ vnũ põt eẽ sine altero:ió deus eis q̃s inclinat ad scribendũ dictat quid scribant:vt non ingenio vel volũtate sua scribãt sed deo dictante scõe pe.j. Jsta tria signauit hic Hieronȳ.p gratiam ⁊ spm̃ sanctuꝫ. Nam ista ptãs per quã quis constituitur euangelista est quedã gr̃a gratis a deo data: vt p;z q; p̄.coz.xi.vbi ponunt apl'i:,ppbe:interptationes sermonũ: genera linguaz:curatio egritudinũ:⁊ reliq̃ per que ꝓstituũ tur partes eccl'ie diuerse:⁊ vocant oia ista gratie. Naꝫ dr̃ di uisiões aũt gr̃az sunt:idē aũt spũs. Sic ēt dr̃ ibi gr̃a sanita tum:ergo euangelistaꝰ esse ⁊ ꝓphaꝫ ⁊ apl'm vocatur ibi gr̃a. Duo sequentia intellexit ibi Hiero.per spm̃ scũm.s. incliatio nem qua ad scribenduꝫ inclinatur euãgelista:⁊ ipsum dicta men qõ deus dictat euãgeliste in coꝛde quid scribere ȯbeat ⁊ sic Hiero. posuit ista duo tanq̃ distincta. ⌊ conati sunt ma gis ordinare narrationē q̃s historie texere veritatez. ⌋ Inter narrationē ⁊ historiã non vr̃ esse differentia: q; historia ẽre rum gestaz narratio:ēt narratio est,gestaz rez. Hiero. tñ ℔ facit dr̃iam inter vtrũq;.s.q; historia sit vera descriptio rerũ gestaz. Naꝫ historia ꝑm grecos a theozin: qõ est videre dr̃: q; de rebus visis est. Et apõ antiquos nemini historiã scri bere licebat:nisi qui rebus gestis interfuisset. Narrationem vocat relationē rez veraz vel verisimiliũ cõpositã humano ingenio. Sicut fuit de libro hester qui in vulgata editione scriptus est:⁊ multa ꝓtinet de quibus in hebreo nõ apparet nec constat vera fuisse. Sed sunt talia que p;o tpe dici aut cogitari poterant sic ait Hiero.in ꝓlogo supꝛ hester.s. Nunc li bũ lasciuiosis hicinde verboz funibus vulgata editio tra hit:addens ea que ex tpe dici poterant ⁊ audiri: sicut solitũ est scholarib⁹ di sciplinis sumpto themate excogitare quib⁹ verbis vti potuit qui iniuriã passus est vel iniuriaꝫ feẽ. Mo tiuum Hiero.est:q; Lucas dixit q; multi conati sunt ordia re narrationē quasi dicat magis ordinauerunt narrationē.i. quãdã relationē ꝑm ingeniũ suũ q̃s veritatē historie.i.gesto ruꝫ sic realr̃ acciderũt. ⌊ Quib⁹ iure p̄t illō ꝓpheticũ coapta ri ⌋.i.istis euangelistis iure.i.iuste coaptaꝫ.i.cõuenit illud ꝓ pheticũ.s.Eze.xj. Et arguit Hiero.contra istos:q; sine gratia dei.i.sine ℔ q; ꝓstituerent euangeliste voluerunt scribẽ euã geliũ:sicut qui dñt se,ꝓphas:⁊ deus non misit illos. Et tñ si cut nemo põt eẽ,ꝓpha nisi deus ei loquaꝫ: ita nemo põt esse euange. nisi euꝫ deus ꝓstituerit:q; de eis simul dr̃ ad ephe. 4.⁊.j.coz.xi.q; deus dedit vel posuit in ecclesia quosdaꝫ q dã apl'os:alios,ꝓphas:alios euãgelistas. ⌊ veh qui ꝓphetãt de coꝛde suo ⌋.i.Malũ veniet illis. Naꝫ deus iubebat iterfi ci eos qui ,ꝓpharent cũ deꝰ nõ mitteret illos.deutero.no.18.⁊ ponturꝑna istoz ẽt eze.xiij.s. Et erit manꝰ mea supꝛ ,ꝓphas qui vidẽt vana ⁊ diuinãt mendaciũ. In cõcilio ppl'i mei nõ erunt:⁊ in scriptura domꝰ israel non scribent: nec in terra iſ rael ingredientur. Dr̃ ,ꝓpbare de coꝛde suo cui deus nihil lo quitur:sed ipse fingit que vult. Jta est de euangelistis qui ȯ coꝛde suo euangelizant scribẽdo ea que spũs sanctus eis nõ dictat:sed ipsi scribunt:vt volunt ⁊ tñ vt essent veri euange liste ita necesse erat q; spũs scũs dictaret eis scribenda sic q; ,ꝓphetis diceret annũcianda. ⌊ qui ambulãt post spm̃ scm̃ ⌋

Dubitatur. Rñdetur. Tria requrũt ad scriptorem euãge. Primũ. Scõm. Tertium. Inter narrationez ⁊ historiã ẽ differentia.

l.qui sequunt desideriuz suū: ⁊ nō sequuntur volūtatē dñi. Jō dñt que volunt: ⁊ non q̄ deus ispirat: cū nihil eis ispiret ⌊qui dñt dic̄ dñs: cū dñs nō misit eos⌋ J.i.qñ ipsi annūciant pplo aliud tā ⁊ pphe dicunt B dicit dominus: ⁊ sic mentiū tur: q; deus nihil eis dixit. Totū B ⁊ multa alia contra simi les pphetas habetur eze.iz.⌊ de quibus ⁊ saluator in euangelio Joannis loquitur⌋ .s.de istis prophetis qui veniunt quando non mittuntur xp̄s loquitur in euangelio Joannis s.Joā.x.⌊ omnes qui ante me venerunt fures fuerunt: ⁊ la trones.⌋ B dixit xp̄s volens significare se esse pastorem aia rum nostrarū: ⁊ q̄ pastor bonus intrat per hostiū: ⁊ cogno scunt eum oues. Erat ipse pastor qui per hostiū intrauerat. De furibus autē ⁊ latronibus dixit q̄ non intrabant p hostium sed aliunde. Jō dicebat q̄ omnes qui venerant ante eum fuerunt latrones: q; nō intrauerunt per hostium.

¶ Quomodo hoc sit verum quod christus dicit q̄ omnes qui venerunt ante eum fuerunt fures ⁊ latrones: cum mul ti sancti prophete fuerint. Questio.iiij.

Queritur quomodo christ⁹ asserit hoc quia an te eum venerunt multi qui erant veri prophete ⁊ non fures. Respōdet Hieron̄y. q̄ verum est q̄n tum ad illos qui missi sunt nō tamē quantum ad illos q venerunt: Quia illi qui veniebant non mittebantur: ⁊ isti fal si prophete erant. Christus autē nō dixit q̄ omnes qui mis si fuerant ante eum erant latrones: sed solum illi qui vene runt.s.auctoritate propria ⁊ deus non misit illos. ¶ Sed

A Dubitat. dicetur q̄ hoc est satis dubium: q; per hoc non appareret q erant illi qui venerant ⁊ qui erant qui mittebātur: ⁊ sic ver bum christi erat incertū. Si autē intelligas q̄ christus dice ret oēs qui venerunt idest omnes qui finxerūt se a deo mis sos ⁊ n erant missi erant latrones: nihil declarat nec iporta tat aliquid istud verbū: q; manifestum erat q̄ fingentes se missos a deo erant pessimi ⁊ sicut fures. ¶ Christus tamen nūquam loquitur nisi cū magna importātia. ¶ Jdeo videt dicendū q̄ xp̄s non facit differentiā hic inter venire ⁊ mitti q; ēt scriptura dicit aliquos venire qui tñ missi sunt: sic̄ p3 ō Joanne baptista de quo dicit .j. tertio: in dieb⁹ illis venit Jo annes baptista predicans in deserto iudee: ⁊ tñ ipse missus est: vt p3 Marci primo.s.Ego mitto angelum meum ante fa ciem tuam. Et Joannes dixit se a deo missum. Joan.j.s.Ego nesciebā eum: sed qui misit me baptizare in aqua ille mihi di xit. Et sic non seruatur ista differentia in scriptura. Dicēdus ergo q̄ nec xp̄s seruauit illam nūc: sed dixit generaliter om

B Rñdet dubitationi. nes qui venerunt.s.quomodocunq; venerint: itellexit tñ.s. qui venerunt dicentes se esse messiam: omnes illi fuerunt la trones: q; omnes mentiti sunt. Nam 13 multi prophe venis sent siue missi fuissent nemo eorum dixit se esse messiaz: 13 po tius negabant: sed patet de Joanne babtista a quo quesiue runt iudei an esset christ⁹.i.messias ⁊ dixit non sum ego xp̄s Joā.j. Qō autē xp̄s de B loqueretur p3: q; ipse dixit se ee ve rum pastorē posituz aiam suā pro ouibus suis Jo.i.qō pro prie pertinebat ad messiam: ⁊ ipse dixerat se messiaz clare. Jo. 4. cuz dixit mulier samaritana: scio: q; messias venit: ⁊ xp̄us dixit ei ego sum qui loquor tecū. Et q; volebat nunc proba re se esse verum messiā ex multis signis: ⁊ tñ messias futurus vnicus erat: oportebat q̄ assereret mentitos omnes illos q hoc sibi nomen ascripserant. Et sic dixit omnes qui ante me venerunt.s.vocantes messiam fures fuerunt.s.q; hoc nomen sibi furati sunt: ⁊ q; furtiz itroibant ad oues: ⁊ non per ho stiū qō sibi non patebat. Venerunt autez pauco tempore an te christum duo successiue qui vsurpauerant sibi hoc nomē. Primus fuit theodas dicēs se esse aliquē magnū.s. messiam ⁊ consenserunt ei viri quasi quadringenti. Et occisus est ip se ⁊ omnes qui credebant ei. Post istum venit iudas galile us in diebus professionis.i.in diebus quibus numeratus ē orbis ⁊ pphetabantur singuli in ciuitatibus suis se esse sub iectos romanis: in quibus dieb⁹ christus nat⁹ est luc.ij. Iste iudas dicens se messiam auertit populum post se. Et ipse pe rijt ⁊ omnes qui consenserunt ei. actu.5. Qō autē isti se vo carent messiam: p3 q; gamaliel qui ista duo exempla introdu xit in fauorem christianorum. Comparauit enim theodaz ⁊ iudam galileum christo: dicens q̄ non persequerētur iudei christianos propter christi nomen qui se messiam christuz di xerat filium dei: q; si illud opus esset a deo maneret: si autez ab hominibus dissiperetur: asserens q̄ ita fuerat de theoda ⁊ iuda galileo quorum opus fuerat ab hominibus ideo dis sipatum est. Jdeo oportuit q̄ istud esset simile factis christi s.q̄ se vocarent messiam sicut ille: q; alias non esset B ad pro positum. De istis ergo christus intellexit q̄ fuerunt latrōes. Et non oportet tunc distingui inter venire ⁊ mitti: distinctio tamen facit ad propositum Hiero. Jdeo fecit ea3.

¶ Qui venerūt non qui missi sunt. Ipse enīz ait. Veniebant ⁊ ego non mittebaz eos. In venienti bus presumptio temeritatis: in missis obsequiuz seruitutis est.

⌊ Qui venerunt non qui missi sunt⌋ .s.omnes fuerūt latro nes.s.qui venerunt q; a seipsis venerunt: non qui missi sūt: q; ego illos misi.⌊ ipse enim ait veniebant ⁊ ego non mitte bam eos⌋ .s.deus dixit hoc eze.iz. quasi conquestus de istis q̄ venirent.s.dicentes se esse prophetas cum deus non mit teret eos.s.ad annunciandum aliqd.⌊ In venientibus p̄sum ptio temeritatis est⌋ .s.qui veniunt vsurpantes sibi honorē propheticum cum non mittantur presumptuosi ⁊ temerarij sunt: q; audent vsurpare sibi nomen ⁊ honorem qui eis nō competit.⌊ in missis obsequium seruitutis est⌋ .j.q̄ missi ve niant est obsequium quoddaz: quod homo prestat deo inq̄z tum seruus eius est.

¶ An libri euangeliorum predictorum tempore Hieronymi erant ab ecclesia dānati. Questio.v.

A ad p̄mū q̄sitū qō nis.

Queritur de libris illorū euangeliorū que supra nominātur quia dubiū est an ab ecclesia dānata erant ⁊ quomodo habebantur tēpore Hiero. Di cendum q̄ isti libri a principio putabantur esse aliud cū plu res eorū scripti essent nominibus apostolorū: postea autem inuentis eorū erroribus ceperunt esse suspecti: quousq̄z cō pertum est eos factos ab hereticis. ¶ Alij autē fuerant fa cti a nō hereticis ⁊ sub nominibus propr̄ijs. Jnuentis ta men erroribus abiecti sunt sicut patet de codicibus Luciani ⁊ Esichij: de quibus Hieron̄y. supra in prologo qui inci pit Beatissimo pape. Oēs autē isti libri postea ab ecclesia dā nati sunt: ⁊ inhibitū eos legi sicut nunc inhibitum est p ecclesiam de eisdem euange. sc3 omnia euangelia preter quat tuor sunt dānata: vt patet i epistola Gelasij de libris approbatis: ⁊ habetur in.decre.di.15.c.sancta romana. Hoc autez patet. Naz codices Luciani ⁊ Esichij ab ecclesia reiecti erāt ⁊ nullus eos accipiebat: nisi paucor̄ hominū peruersa con tentio vt ait Hieron̄y. in allegato prologo: isti tamē nō erāt heretici sicut illi qui scripserant sub nominibus apostolorū: q; illi deterius scripserant vt supra dictuz est. A fortiori ergo dānarentur codices istor̄. Et hoc patet q; si ecclesia nō dā nasset eos manusissent semper ⁊ diuulgarentur sicut quattu or euangeliste. Cum autē dicit quomodo manebāt isti libri tempore Hiero. dicendū q̄ 13 dānati essent tamē adhuc ma nebant apud aliquos homines contentiosos: qui non bene obediebant ecclesie sicut dicit Hiero. de codicibus luciani ⁊ esichij q̄ illos paucorum hominum asserit peruersa conten tio. Uel forte occulte tenebantur apud aliquos sicut nūc mlti ab ecclesia dānati sunt: quos adhuc multi seruāt. Nō manebant tamen illi libri apud multos: sed apud aliquos: ⁊ q̄ si iam desinebāt haberi. Et hoc voluit significare Hieron̄y. dicens: ⁊ perseuerantia vsq̄z ad presens tempus monimenta declarant. Nam non dixit monimenta eorum hoc declarant: sed dixit perseuerantia vsq̄z ad presens tempus ad diminuendum aliqualiter statum librorum. Quasi dicat. Nō erant illi libri omnino deleti: sed vsq̄z ad presens temp⁹ adhuc manebant. Postea paulatim desierūt haberi: sicut nūc nullus eorum habetur. De istis scribentibus euangelia an peccauerint scribendo declaratum est supra in primo prolo go Matthei scilicet Mattheus cum primo in. quadam questione.

B Ad scōz q̄situ qō nis.

¶ Ecclesia autem que domini voce supra petraz fundata est: quam itroduxit rex in cubiculum suū ⁊ ad quam per foramē descensionis occulte misit manum suam: similis damule hinnuloq̄z ceruorum quattuor flumina paradisi istar eructuās quattuor ⁊ angulos ⁊ annulos habet: p quos q̄si arca testa menti ⁊ custos legis dñi lignis mobilib⁹ vehitur.

⌊ ¶ Ecclesia

¶ Ecclesia autem. hic ponitur principale. s. de quattuor euāgelistis qui recepti sunt. Et diuiditur in duo: z primo ponit qui sunt isti qui recepti sunt. Scō ponit causas quare suscepti sunt ibi. hec igitur quattuor: prima in duas. Prio ponuntur quedam similitudines quare euangeliste sunt quattuor: scō ostenditur qui sunt isti quattuor ibi primus oiuz.

Circa primum dicitur. ⌊ Ecclesia autem que supra petrā dei voce fundata est. ⌋ hoc habetur matthei. 16. s. tu es Petr⁹ z super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Non intelligitur super hanc petram. i. super petrum: quia ecclesia non est fundata super petrum: cum potius ipse petrus esset fundatus in ecclesia cuius filius z pars erat. ¶ Item non poterat fundari ecclesia super petrum: quia tunc esset ecclesia petri: sed non est petri: imo christi qui est caput eius. ¶ Itē si in petro ecclesia fundaretur possz cadere z actualiter ceci disset: quia lapso fundamento necesse est corruere totuz edificiuz sicut dixit christus. j. 7. de viro stulto qui edificauit domum super arenam: petrus tamen erat talis qui poterat cadere: z post ista verba domini cecidit: quia negauit euz ter. Mat. 16. Ergo ecclesia tunc cecidisset. Sed ecclesia nunquā cecidit: quia fundata est supra firmam petram sicut patet de domo de qua christus loquitur. j. 7. quam edificauit vir prudens: z maxime qz christus dixit. j. 16. q portе inferi non p̄ualebunt aduersus ecclesiam. si tamen ecclesia cadere possz destructo fundamento portе inferi prevalerent contra eaz: ergo non fuit fundata ecclesia in petro nec potuit in eo fundari nec in aliquo homine: sed in christo solo. Et sic exponit Augu. in quodam sermone super eundem locuz. s. tu es petrus: z super hanc petram edificabo ecclesiam meaz. i. super hanc petram quam confessus es: quia petra erat christus. j. corint. j. Et propie super christum edificatur ecclesia: qz ipe solus est fundamentum. Si autem super petrum esset edificata vocaretur petrus fundamentum ecclesie, Sed falsum est: quia solus christus est fundamentum. j. corin. 3. s. fundamentum enim aliud nemo potest ponere preter id q positū est qō est christuſ Jesus. De hoc magis dicetur. j. 16. z magl in libro nostro de origine: z distinctione iurisdictionum. Dixit autem hic hiero. ecclesiam fundatam supra petraz: ad innuendum q ecclesia non errauit nec errare potuit in hȳs q̄ fecit approbando istos quattuor euangelistas z reprobādo omnes alios. s. quia cum fundata sit ecclesia supra firmā petram cadere non potest: caderet tamen si erraret circa fidez approbando libros erroneos z reprobando libros catholicos. ⌊ quam introduxit rex in cubiculum suuz. ⌋ verba sunt ecclesie in cantic̄. canticorum. s. introduxit me rex in cellaria sua can. i. Introducitur autem ecclesia a christo in cubiculū quia sponsa eius est. Nam ad sponsuz pertinet introducere sponsam in cubiculum: christus autem desponsauit sibi ecclesiam ad ephe. 5. ideo dicitur introducere eam in cubiculū z per hoc significatur magnus christi amor: z familiaritas ad ecclesiam: quia introduxit eam in secreta cubiculi sui. ⌊ z ad quam per foramen descensionis occulte misit manuz suam. ⌋ Alludit hic hiero. verbis salomonis can. 5. s. Dilectus meus misit manum suam per foramen: z venter meus intremuit ad tactum eius. Et pōitur ibi q ista est vox ecclesie ad christuz. An vero iste sit sensus litteralis. s. q ecclesia loquatur christo vel aliquis alius cum Nicholaus exponat hoc ō populo israel quando a deo percutiebatur: quia dicebaī tūc mittere manum ad eam per foramen: non est nunc diffinendum: sed solum exponendum ad intentionem hieron. cuz hic non agatur principaliter de ipsa littera cantici canticorz sed solum quomodo hieron. inducat eaz in presenti. Et dicit q intelligitur de christo ad ecclesiam qui mittit manum suam ad illam per foramen. s. per descensionem occultam ad eam. Nam sicut foramen est res occulta: quia non est porta patens: ita christus occulte descendit ad ecclesiam per influxionem continuam charismatum ſm quam ecclesia conseruatur in esse speciali a sponso suo etiam propter hoc non potest cadere nec errare. Omnes autem aduentus christi siue spiritus sancti in totam ecclesiam siue in membra sua inuisibiles sunt: ideo est occulta descensio. Et hoc etiam pōitur ad significanduz q ecclesia non errat probando vel reprobando euangelistas: quia christus conseruat eam ne erret mittēdo manum suam ad illam per descensiones occultas. ⌊ similis damule hinuloꝝ ceruorum. ⌋ s. qui est similis damule hinuloꝝ ceruorum. Mittit manum suam ad ecclesiam. Alludit hic hieron. verbis salomonis canticorum. 8. s. fuge dilecte mi: z assimulare capree hinuloꝝ ceruorum super montes aromatum. capree: z damula idem sunt. Nam vt ait Jsidorus ethi. 17. damula est Siluestriſ capra: sic dicta: quia de manu fugiat. Est autem animal timidum: z imbelle scui sola fuga pro defensione est. Comedit enim ramos arborum medicinalium: z cum vulneratur draconteam herbam comedit: z ferrum de corpore eȳcit. Nullum aial est taz leue ita vt possit in preruptis: z locis altissimis sine offensa incedere: sicut dicitur primo regum. 24. q Dauid ascendit in p̄ruptis montium que loca solis ibicib⁹ peruia sunt. Et vbi nos dicimus ibices in hebreo dicitur capreis. s. q sole capree poterant in locis illis altissimis ambulare. Et sic dicitur secundo regum. scō q asael erat cursor velocissimus quasi vnus de capreis qui morantur in siluis. Ex quo apparet maxima leuitas. Hinulus dicitur filius ceruorum quando est paru⁹. Et dicitur hinulus ab inuēdo: quia mater ei innuit. i. vultu signa ostēdit. Et est animal velox simile capree siue damule vt ait Jsi. 17. ethi. Similitudinē posuit hic Salomon ad ista animalia propter velocitatem cursus. Nam dixit. Fuge dilecte mi: z assimilare capree hinuloꝝ ceruorū super montes. Quasi dicat. Fuge velociter sicut capra: z hinulus super montes. Jta potest hic christus respectu ecclesie esse sicut capra z hinulus: scilicet quia velociter descendit ad illam: z velociter se subtrahit ab illa permittendo eam tribulari temporaliter quando iudicat expedire. ⌊ Quattuor flumina paradisi instar eructuans ⌋ . s. ecclesia est eructuans. i. emittens de se quattuor flumina paradisi. Et dicitur instar. idest ad instar: quia non emittit flumina quattuor sed aliquid admodum quattuor fluminum que sunt quattuor euangelia que de ipso ecclesie fonte eructuāt. i. emanant sicut quattuor flumina emanant de paradiso terrestri. Eructuare significat emissionem vel emanationem quandaz de plenitudine sicut dicitur. psal. xliij. Eructauit coz meum verbum bonum. s. de cordis plenitudine venit illud verbum bonum: nam ex abundantia cordis os loquitur. j. 12. sic dicit. psal. 143. Prōptuaria eoruz plena: z eructantia ex hoc in illud. i. q prōptuaria que sūt plena nec vltra aliquid possunt continere oportet q de vno in alterum cadat. Quod est propie eructuare. Sic accipitur hic: quia ecclesia de plenitudine sua diffundit ista quattuor euangelia quasi quattuor flumina per totum orbē: (quattuor angulos z ānulos habet) Jsta est alia similitudo. iij. ecclesie ad archam testamenti: qz sicut illa habebat quattuor angulos: z quattuor anulos ita habet ecclesia quattuor euāgelia per que portatur in toto orbe sicut archa per anulos z angulos. De fabricatione: z figura isti⁹ arche patet exo. 25. z 37. Erat enim fctā ō lignis sethim habens in longitudine duos cubitos: z dimidiuz: z in altitudine cubitum: z dimidium. Erat autem intus: z foris opertalaminis aureis grossiſ de auro purissimo: ita vt tota videretur aurum. Opertorium autem illius non erat ō lignis: sed de auro purissimo. s. quedam massa aurea formata in modum tabule habentis in longitudine duos cubitos: z dimidium: z in latitudinem cubitum: z dimidium. Super istam archam erant duo cherubin de auro purissimo perductiles de lateribus arche. s. de extremitatibus propiciatorij: de quorum habitudine: z figura z aliaruz extensione ibi visuz est. Habebat ista archa quattuor angulos: quia vocatur anulus extremitas vbi coniunguntur tabule laterum: z in illis angulis positi fuerunt quattuor anuli de auro purissimo qui vocantur quattuor circuli de auro exo. 25. z 37. Et idem est. Per istos circulos vel anulos mittebantur ligna longa: z aliqualiter grossa transeuntia ab extremo in extremum iuxta latera arche: z erāt operta laminis aureis: z vocabātur vectes: quia per illa ligna vehebatur. i. portabatur archa quandocunqꝝ mouenda erat de loco in locum super humeros hominum: vt patet numeri. 8. z. 7. ita ecclesia habet quattuor euangelia que sunt quasi quattuor anuli auri (per quos quasi archa testamēti). s. habet ecclesia quattuor euangelia per que portatur: sicut archa testamēti portatur per vectes isertos anulis. (z custos legis domini lignis mobilibus vehitur). i. archa testamenti que custos legis domini. i. que custodit in se legem domini. s. duas tabulas legis. Uehitur. i. portatur lignis mobilibus. i. vectib⁹: quia p illos

Prop̄rietates capree seu damule

Nicolaus de lira.

portabatur impositos humeris hominum: ⁊ ipsa in medio pendebat. Non vocantur ligna mobilia vectes quasi de loco suo moueantur cum potius deus iusserit ꝙ vectes inserentur circulis siue anulis aureis: ⁊ semper ibi eēnt nec vñq̄ extraherentur ab eis exo.25. Sed vocantur ligna mobilia: qz per ea mouebatur archa. Ita est de ecclesia: qz ipsa est custos legis domini sicut archa. s. qz intra ecclesiam est tota lex dei cum extra eam non sit salus nec aliquod bonum. Et est scripta lex dei in ecclesia non quidem in lapidibus sic in archa: sed in cordibus hominuz qui perfectio: modus ē. scripture sicut tangit apostolus. ij. Cozin. iij. Continet etiaz ecclesia in se legere: qz tenet istos quattuoz libzos euangeliozum in quibus est tota lex christi immaculata.

¶ Quare archa federis vocatur archa testi. Qō. VI.

Qō. vi. A Multiplex nomen arche fcē per moysen.

Queritur de archa q̄re vocatur archa testamenti. Dicendum ꝙ multis nominib⁹ appellatur. Aliquando vocatur archa federiſ domini secundo regum. vi. Aliquando archa testimonij vel testificatiōis: aliquando archa testamenti ad hebze. 9. ⁊ in multis locis. Uocatur archa federis. i. pacti: quia continebat in se legem propter quam fuerat factum pactum. Nam quando deus ōdit legem iudeis: ⁊ susceperunt eam: vt maneret firmius factuz est fedus de obseruando legem: occidendo animalia: ⁊ aspgendo populum sanguine: ⁊ altare ⁊ libzum legis Exo. 34. ⁊ ad hebze. ix. Uocatur archa testamenti. i. legis. Sic enim vocantur tabule testamenti. i. legis ad hebze. ix. Et qz in archa testamēti. i. legis vocatur archa testimonij siue testificationis: qz per ea que in archa seruabantur reddebatur testimoniuz israelitis vel potius aduersus eos de eo ꝙ deus volebat. Erant enim in archa tabule legis: ⁊ virga aaron que fronduerat: ⁊ vrna aurea habens māna ad hebze. ix. ⁊ in latere arche erat positus liber deuterono. vt patet deuterono. xi. Omnia ista obseruabantur ibi in testimonium cōtra israelitas. Nam tabule legis seruabantur ibi: vt si aliquando israelite vellent negare se accepisse legem a deo per illaſ tabulas probaretur eis in quib⁹ erat scripta lex. Et erat sculpta opere dei: ideo tabule iste vocabātur testificatio vel testimoniuz sic patet exo. 25. s. Ponesq̄ in archa testificationē quā dabo tibi. i. tabulas legis quas dabo: quia postea fuerūt date: vt patet exo. xxxi. ⁊. xxxiiij. Uocatur testimoniuz: vt ps exo. xxv. s. Respicies se versis vultibus in propiciatoziū quo operienda est archa domini in qua pones testimoniuz quod dabo tibi. i. tabulas legis. Erat autem vrna aurea habens māna in archa ad probandum contra israelitas ꝙ deus. xl. annis in deserto alluisset eos celesti cibo. exo. xvi. s. Dixit Moyses ad Aarō̄ sume vas vnuz: ⁊ mitte ibi māna quatū potest capere gomoz: ⁊ repone coram domino ad seruanduz in generationes vestras sicut precepit dominus. Posuitq̄ illud Aaron in tabernaculo reseruandum. s. non erat tunc facta archa. Ideo nō potuit poni i archa: sed in tabernaculo. Fctā tamen archa positum est ibi vas tenens māna. An eēt tunc facta archa vel non nihil attinet: dū cōstet ꝙ istud vas erat in archa ad hebze. ix. Erat virga Aaron in archa in testimoniū p̄ israelitas q̄ sepe insurgebāt p̄ Aaron: ⁊ moyseꝫ p̄ sūmo sacerdotio aarō̄. Et iussit de⁹ ꝙ single trib⁹ accipent singulaſ virgaſ: ⁊ sup qualibz scriberet nomen tribus sue: ⁊ poneret in tabernaculo coram domino. Et in illa tribu cui⁹ virga floreret esset sacerdotiuz: ⁊ sic cessarent querelle israelitarum. Flozuit autem virga Aaron etiam sacerdotiuz manſit in eo numeri. xvij. Jussit autem deus poni virgam in tabernaculum in testimonium. eo. c. s. Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij: vt seruetur ibi in signum rebellium filioz israelis: ⁊ quiescant querelle eoruz amene moziantur. Deuterono. vero quod positum erat in latere arche erat aliqualiter in testimonium legis scē: quia ipsum deuterono. diceba tur lex secunda: ⁊ distincta ab illa que data est in monte Sinai deuterono. xxix. s. Hec sunt verba federis que p̄cepit dominus Moysi: vt feriret cum filijs israel in terram Moab p̄ ter illud fedus quod cum eis pepegit in oreb. Seruabaī eti am aliqualiter vt legeretur de septēnio in septēnium coram toto populo in festo tabernaculoꝝ deuterono. xi. Magis tamen seruabatur in testimonium contra israelitas. eo. c. s. p̄ cepit Moyses leuitis qui portabant archaz federis dicens. Tollite libzum istum: ⁊ ponite eum in latere arche federis: vt sit ibi contra te in testimonium. Hec sunt propter que vocabatur archa testamenti vel testimonij. s. seruans istas res testimoniales. An vero conuenienter: ⁊ sufficienter probaretur contra iudeos ꝙ suscepissent legem a deo per tabulas que erant in archa declaratum est exo. xxv. De aljs etiam q̄re in locis allegatis.

¶ Primus omniū Matthe⁹ est publicanus cognomento leui qui euangeliū in iudea hebzeo sermone edidit: ob eoz vel maxime causaz qui in Jesum crediderant ex iudeis: ⁊ nequaquā legis vmbza secedente euangelij veritatē seruabant. Scōs Marcus: interpres apostoli Petri: ⁊ alexādrine ecclesie primus ep̄s: qui dominum quidē saluatorem ipse non vidit: sed ea que audierat magistruz predicantem: iuxta fidem magis gestoruū narrauit quā ordinē. Tertius Lucas medic⁹ natiōe syrus antiocensis: cuius laus in euāgelio: qui ⁊ ipse discipulus apostoli pauli in achaie bithynieq̄z partibus volumen cōdidit: quedā altius repetens: ⁊ vt ipse in prohemio confitetur audita magis quā visa describens. Ultim⁹ Joānes apostolus ⁊ euāgelista quē Jesus amauit plurimū qui super pect⁹ domini recūbens purissima doctrinaz fluēta potauit: ⁊ qui solus ō cruce meruit audire. Ecce mater tua. Js cum esset in asia: ⁊ iam tunc hereticoruū semina pullularent cherinthi ⁊ hebionis ⁊ cetero rum qui negant christum in carne venisse: quos ⁊ ipe in epistola sua antichristos vocat: ⁊ apostolus Paulus frequēter percutit: coactus est ab omnibus pene tunc Asie episcopis ⁊ multaz ecclesiarum legatiōibus de diuinitate saluatoris altiꝰ scribere: ⁊ ad ipsum: vt ita dicam: dei verbum non taz audaci quam felici temeritate prozumpere: vt ecclesiastica narrat historia cum a fratribus cogeretur vt scriberet: ita facturum se respondisse: si indicto ieiunio in cōmune omnes deum deprecarentur. Quo expleto: reuelatiōe saturatus in illud, p hemiuz celo veniens eructauit. In principio erat verbum: ⁊ verbum erat apud deū: ⁊ deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum.

⌊ ¶ Primus omnium. ⌋ Hic ponitur qui sunt isti quattuor euangeliste. ⁊ dicitur ⌊ primus omnium Matthe⁹ est. ⌋ Nō est primus in dignitate: qz non excedit Joannem qui est sibi coapostolus ⁊ coeuangelista. Nam alios duos. s. Marcum ⁊ Lucam excedere posset: quia non fuerunt illi apostoli: sed dicitur primus in scribendo: quia ante omnes scripsit. Etiaz dicitur primus in canone: quia ecclesia ordinauit eum añ'ce teros in canone poni. ¶ An inter euangelistas posset fuari aliquis ordo dignitatis vel aliquis alius preter ordinē tēporis declaratum est. ē. in primo prologo matthei. s. matthe⁹ cum primo in quadam questione. ⌊ publicanus ⌋. s. matthe⁹ fuit publicanus sicut dicitur luc. v. Uocatur publican⁹ a plebe vel a publico. s. qui colligit vel conducit vectigalia vel q̄s cunq̄z reditus fisci vel populi. Et dicūtur isti publicani a publio cesare qui primus in iudeaz vectigalia induxit. De hoc Jsidorus. ethi. li. ix. Colligebat ista vectigalia mattheus circa mare: vt dicetur. j. ix. ideo erat publicanus. Jsti publicani habebantur ab omnib⁹ tanq̄z peccatores: qz talia officia vix sine peccato fieri possunt. Ideo phariseicalūniabantur christo ꝙ conuersabaī cum publicanis. j. ix. s. Quare cum publicanis: ⁊ peccatoribus manducat magister vester. Et in magnum opprobrium dixerunt ei. Ecce homo vorax ⁊ potator vini: ⁊ publicanoruū ⁊ peccatoruū amicus. j. xxi. Christus etiam reputabat publicanos peccatores esse. Unde comparabat eos publicis peccatoribus dicens. Publicani ⁊ meretrices precedēt vos in regnū dei. Et tamen meretrices sunt publice peccatrices. ⌊ cognomento leui. ⌋ Est cognomentuz siue cognoē

publicanus ē q colligit vectigalia ⁊ reddit ppli.

siue cognomen ipsum qđ nō est principale nomen hominis: sed adiunctū ei. Et ita leui nō erat nomen ꝑncipale isti⁹: sed matthеus. Uocatur tn̄ aliqn̄ leui tāq̄ esset nomen suū: ipse solus se nomine suo appellauit. J. ix. s. Uidit Jesus homines sedentes theloneo Matthеū nomine. Sed Marci scđo dicitur vidit leui alphei sedentē ad theloneū ⁊ luce. v. dī vidit publicanū nomine leui sedentē ad theloneum. ⌊ qui euāgelium in iudea hebreo sermone edidit. ⌋ Scripsit matthe⁹ in iudea. s. postq̄ ꝓdicauerat iudeis volens transire ad gentes ethiopū que sibi sorte predicationis euenerant: vt relinqueret memoriā eoꝝ que predicauerat euangeliuꝫ scripsit. Et scripsit in hebreo: qz illi quibus scribebat iudei erant: ⁊ ipse iudeus: ⁊ terra in qua scribebat erat iudeoꝝ. De causa scribendi matthei: ⁊ de transitu eius ad gentes declaratum fuit. s. in prologo matthei. s. matthеus cū. ꝑmo in quibusdā nōnibus: (ab eoꝝ vel maxime causam qui in Jesu credide rant ex iudeis.) Quasi dicat. Licet matthеus scripserit ꝓpter multas cās: qz cū esset a deo euangelista cōstitutus scribebat propter vtilitatē ecclesie vniuersalis: cā tamen magis familiaris sibi ꝓp illos qui ad xp̄m cōuersi fuerāt de iudeis: ob eoꝝ vel maxie. i. saltē maxime scripsit ob eoꝝ cām. i. pp illos qui crediderant in Jesum ex iudeis. ⌊ ⁊ nequaq̄ legis vmbra succedente euangelū veritatez seruabant ⌋. i. scripsit pp hoc: qz illi iudei qui crediderant in xp̄m non seruabāt veritatem euāgelicā: sed precepta legalia. Putabant enim isti ꝙ xp̄s erat messias iudeoꝝ: iō ꝙ sufficeret habere fidez de illo: precepta tn̄ legis moysi deberent manere: iō nō seruabāt mandata aliq̄ xp̄i: sed solū legē moysi sicut prius. Et ad hoc erat eis occasio: qz xp̄i legē scriptā nō hēbant: sed legē moysi. Jdeo matthеus scripsit eis euāgeliū: vt per hoc scirent legem xp̄i: ⁊ seruarent illā. Et ita factū est. Postea aūt aliō dubium venit: qz conuersi ad xp̄m de iudaismo volebant obligare xp̄ianos oēs ad obseruandū simul ꝑcepta xp̄i: ⁊ legem moysi. Sed eccl̄ia in ꝯcilio generali pn̄tibus apl̄is diffiniuit ias legalia non obligare. Actu. 15. Dicit hic vmbra legis: qz lex moysi fuit quasi quedā vmbra: qz vmbra habet similitudinem boni veri inq̄tū illud significabat: non tn̄ illud cōtinebat: sicut dī ad hebreos. x. s. Umbrā enim hꝫ lex futuroꝝ bonoꝝ non ipsam imaginē rerū. i. nō subiectā vel veritatē rerū. Et sic distinguit hic Hiero. ex opposito vmbrā ⁊ veritatē ponens vmbrā in lege ⁊ veritatē in euāgelio: ⁊ dicit nequaq̄ seruabāt veritatē euāgelū. i. precepta euāgelū in quo est ipa veritas que est xp̄s. Joā. i4. succedente vmbra legis. i. manēte adhuc vmbra legis in eis vel dī succedente. i. habēte successiones suā. s. qz lex iā debebat cessare: ⁊ nō habere aliquē progressuꝫ publicato euāgelio. Isti tn̄ dabant ei successiōez ⁊ ꝓgressum volentes illā seruare sicut prius. ¶ Scōs marcus interꝑs apl̄i petri. s. scōs euangelista est Marcus: ⁊ est scōs in ordine scribēdi: ⁊ scōs in ordine canonis. Nā postq̄ matthеus scripserat in iudea ipse scripsit in Italia. De ℔ non dī hic in q̄ lingua scripsit tn̄ in greco cū ꝓter matthеū totū nouū testamentū in greco scriptū asserat Hiero. s. i. plogo. ꝙ. s. Beatissimo pape damaso idē Aug. li. i. de ꝯcordia euangelistaꝝ. ⁊ Jsido. 6. ethi. vbi de hȳs ꝯttuor euāgelistis pōit quo tpe: ⁊ quibus locis: ⁊ in quibus linguis singuli scripserint dī marchus interꝑs Petri: qz sicut audiuit eū ꝓdicantē ita euāgeliū ex ore eius scripsit: a quo ipse ad fidē cōuersus fuerat: ⁊ baptizatus: ⁊ in fide instructus: vt ait Hiero. li. de illustri. vi. c. de marco. Uocatur aūt iterꝑs qui de vna ligua vertit in aliā: ita fuit marcus. Nā ipse scripsit euāgeliū i Italia manente ibi btō Petro. ⁊ ꝑdicante. Petrus in Italia nō ꝑdicaret nisi latino vel vulgari Italico. marc⁹ tn̄ scripsit illō in greco vt dictū est: ergo fuit interꝑs Petri. Qđ autē marcus in Italia scripserat ꝑz in prologo Hiero. sup marcum. s. marcus euangelista dei electus: ⁊ petri in baptismate filius atq̄ in diuino sermone discipulus: conuersus ad fidē christi euangeliū in Italia scripsit. Aug. tn̄ li. i. de concordia euāgelistaruꝫ vocat marcū abbreuiatorē matthei. De ℔ tn̄ quomodo intelligatur declaratū est supra in plogo. mat. s. matthеus cū ꝓmo in quadā nōne. ⌊ ⁊ alexandrine ecclesie epūs pm⁹ ⌋ s. marcus fuit primus epūs alexandrie. Fuit aūt postea illa sedes patriarchalis: tēpore tn̄ marci solū fuit epal̄. Ipse eni primus epūs extitit qui gentem illā ad xp̄m conuertit ibiq̄ passus est: vt ait Hiero. in libro illustriū viroꝝ. c. de marco. Ipse enim assumpto euangelio qđ scripserat iuit alexandriam de mandato petri: ⁊ ibi prefuit: vt ait Hiero. vbi supra ⁊ clemēs 6. lib. informationū: ⁊ ecclesiastica historia ruphini. marcus tn̄ vī a principio recusasse sacerdotiū: nam pollicē sibi amputasse dī vt sacerdotio reprobus haberet. ¶ Sed ꝯ suam mutilationē electio dei preualuit: ⁊ factus est epūs alexandrin⁹: vt ait Hier. in prologo super marcū. ⌊ q dn̄m qdē ialuatorez ipse non vidit ⌋. s. marcus non vidit xp̄m predicantē: ꝫ post eius mortē a Petro conuersus est ad fidem. Duo enim soli euāgelistaꝝ. s. matteus ⁊ Joannes xp̄m viderunt. An tamē euangelium eius vel luce qui non viderunt xp̄m sit minoris auctoritatis euangelio Joānis ⁊ matthei qui viderunt xp̄m declaratū est late supra in plogo nostro in quadā nōne: ⁊ tenetur ꝙ sunt equalis auctoritatis. ⌊ sed ea que magistrū audierat predicantē ⌋. i. non scripsit que vidit: sed ea que audiuit magistrū suum. s. petrū predicantē. Et ita certus erat de illis ac si vidisset: imo magis qz sciebat impossibile esse petrū mentiri in fide cum loqueretur per spūm scūm. ⌊ Juxta fidē magis gestoꝝ narrauit ꝙ ordinē ⌋. s. magis marcus attēdit fidē gestoꝝ. i. veritatē rerū ꝙ ordinē. s. ipsaꝝ rerū quantū ad tps. Et in hoc tangitur q̄litas ꝓcessus marci qui a matthеo ⁊ luca in duobus differt. Primo qz illi complete gesta tradiderunt marcus autē multa omisit: ⁊ plrima decurtauit. Unde eū matthei abbreuiatorē Aug. vocat. ꝙ. differt in obseruatione iuxta ordinem rerū gestaꝝ. Licet interdum sit ibi anticipatio ⁊ recapitulatio marchus autem pluries omisit ordinem non attendens ꝑncipaliter ad ordinē gestoꝝ: sed ad veritatem ipsoꝝ. Jstud autem patebit ex ꝓcessu suo concordādo eū cū alijs euāgelistis quātū ad ordinē rerū gestaꝝ ꝫ tēpora. ⌊ Tertius Lucas ⌋. s. fuit tertius in ordine scribendi: ⁊ in ordine canonis sicut de alijs dī medicus. Ipse enim fuit arte medicus: vt ait Hiero. super Lucā ante enim ꝙ conuerteretur ad xp̄m medicus erat corporum: postq̄ vero cōuersus est. factus est medicus aiaꝝ: sic dicit Hieron⁹. Quod si consideremus Lucam medicū scriptorē esse inueniemus ꝺia verba sua esse medellā lāguētiū aiaruꝫ: vt ꝑz in ꝓlogo sup. act⁹ apl̄oꝝ sic dī. j. 4. qñ xp̄s vocauit Petrū ⁊ Andreā qui erāt piscatores ꝙ dixit eis: venite post me: ⁊ faciā vos fieri piscatores hominum. ⌊ Natione syrus antiocenus ⌋. i. erat de ciuitate antiochie ēt de regione syrie: quia antiochia in syria est. Est enim antiochia extra terrā Chanaā que fuit terra iudeoꝝ non longe ab ipsa in ꝑte aquilonari ei⁹ circa mare mediterraneū: ⁊ est ciuitas magna longitudine: ⁊ fortis ac munitissima: quā primo acgrierunt xp̄iani quādo acceperūt terraz sanctā de manibus sarracenoꝝ āno xp̄i millesimo nonagesimo octauo. In hac ciuitate conuersi ad xp̄m vocati sunt ꝑmo xp̄iani. Et erant ibi multi ꝓphē: ⁊ viri de ecclesia: ⁊ doctores plurimi actu. xi. ⁊ i3. Jsta ciuitas est i quadā parte syrie. Qz tn̄ syria dī multipl̄r: ⁊ quidā ponunt decē syrias: alij pauciores: qđ multū facit ad intellectū sacre scripture q̄ sepe de syria loquit declarabitur. j. 4. vbi dī ꝙ opio de xp̄o abȳt in syriam. ⌊ Cuius laus vbi in euange. ⌋. i. laus magna luce erat in euāgelio. i. i euāgelio ꝙ scripserat: qz oēs ecclesie laudabant istud optime ordinatū. Uel dī in euangelio. i. in euāgelizando sicut dr̄ mat. x. qui reliquerit patrē ⁊ matrē ⁊c. ꝑ pter me ⁊ pp euangeliū. i. vt euāgelizet: ⁊ sic accipit semper apl̄s dicens se pati pp euangeliū. i. quia euāgelizat ista verba. De laude luce dixit apl̄s. ꝙ. corint. 8. s. Misimus fratrem cuius laus est in euangelio. s. lucaz. ⌊ qui ⁊ ipse discipulus apl̄i pauli ⌋. s. lucas fuit discipulus pauli: ⁊ semp eū sequut⁹ est vsq̄ ad mortē: vt ait Hiero. in li. de illuſ. vi. c. de luca. ⁊ ob hoc plries loquitur de eo paulus: vt ꝑz ad collo. 4. s. salutat vos lucas medicus charissimus. Et scōe ad thi. 4. dr̄. Lucaſ est mecū solus. Et ob ℔ potuit lucas scribere actus apl̄oruꝫ ⁊ omnia que pertinebant ad paulū sicut apparet ex ipso libro. s. qz sequutus est eius historiam nisi vsq̄ ad vinculationem pauli in vrbe roma. scōo neronis āno: ⁊ ait Hiero. in lib. de illustri. vi. Non est tn̄ intelligendū ꝙ solius pauli Lucas fuerat discipulus: sed etiam aliorum apostoloꝝ: qz lucaſ testatur se instructum ab illis qui christum viderūt: ⁊ ab eo predicatores instituti in prohemio luce. i. s. Quoniam multi conati sunt ordinare narrationem rerum que in nobis complete sunt sicut tradiderant nobis qui a principio ipsi viderunt: ⁊ ministri fuerunt sermonis. Paulus tamē non vidit christum. i. non sequutus est eum quando predicabat: ⁊ sic non vidit gesta eius ab initio: ideo Lucas doct⁹ fuit ab alijs

apostolis. Unde vocaꝫ Lucas discipulus apostoloꝝ: vt ait Hiero. in prologo super lucam. ⌊ in achaie bithynieq; partibus volumen condidit. ⌋ Achaia quedā ꝓuincia est grecie: in qua fuit ciuitas famosissima athenaꝝ. Bithinia nomen ꝓuincie est in asia: que coniuncta grecie est distans a ciuitate constantinopoli freto modico itermedio quod vulgariter dr brachium sancti Georgij. In hac bithinie prouincia est ciuitas nicee: in qua fuit primum cōciliū generale: de quo sepe i historia tripartita. In hȳs partibus erat lucas quando scripsit euāgeliū: qr erat ibi paulus quē ipse sequebatur. Nam paulus predicauit in grecia longo tpe: ⁊ in bithinia ⁊ in ta terra que est ab hierusalē ⁊ illirico: vt ipse dixit ad ro. 15. ſ. A hierusalē vsq; ad illiricū repleui euāgelium xp̄i. Illiricū illiricū qd sit, tn̄ est quedā regio in extremo grecie vbi Italia extendit contra greciam. ſ. iuxta terram venetoꝝ. Nā fluuius padus qui intrat in mare non longe a ferraria vadit in illiricos: vt ait Franciscus petrarcha lib. ſ. rex familiariū. ⌊ quedā altr̄ repetens ⌋ i. in origine rex q̄s ceteri euangeliste: qr marcus ⁊ Joānes quātū ad res gestas inceperunt a p̄dicatōe Joānis ⁊ xp̄i baptismate: mattheus vero a xp̄i genealogia: ⁊ natiuitate: lucas autē incepit a sacerdote zacharia: ⁊ postea de cōceptione: ⁊ natiuitate Joānis: ⁊ inde processit ad salutationem virginis per angeliū. ⁊ xp̄i conceptionē. Et h̄ oia dixit ante ceteros. Postea cepit habere quedā cōia cū mattheo. ſ. de xp̄i natiuitate: ⁊ tn̄ ipsam magis lucas q̄s mattheus tangit. ⌊ Et vt ipse in prohemio confitetur audita magis q̄s visa describens ⌋ i. btūs lucas non scripsit que vidit: sed q̄ audiuit. ſ. apl̄os predicantes a quibus instructus est: vt ip̄e ait in phemio sui euangelij sic inquiens. Sicut tradiderūt nobis qui a principio viderunt: ⁊ ministr̄i fuerunt sermonis. i. Non scribimus sicut vidimus: sed sicut nobis dixerunt qui viderunt. ⌊ ℭ Ultimus Joānes apl̄s ⁊ euangelista ⌋ ſ. fuit vltimus in canone. Nā non iam scribere intendebat existentibus tribus euangelijs: nisi subocta causa: ⁊ ad preces eōrum: vt dicitur in l̄ra. ⌊ quē Jesus amauit plurimum. ⌋ Hoc colligit Joā. 21. ſ. Cōuersus Petrus vidit illuꝫ discipulū quē diligebat Jesus. ſ. ipsum Joānem: vt l̄ra declarat. Et non est sensus q̄ eum solū diligeret: qr xp̄s omnes diligebat cū poneret pro eis animā ſuā: ⁊ elegisset eos ad tantū gradum: ēt sic dixit xp̄s q̄ pater amabat eos: qr ipsi amauerant christū: Sed dr de Joanne q̄ diligebat eum. ſ. valde: ⁊ super alios. An tamē xp̄s dilexit magis Joānem q̄s petrum est q̄ cōmunis de qua magis poterit ibi videri. ſ. Joan. 19. ⌊ qui sup pectus dn̄i recūbens. ⌋ Istud fuit in cena: qr ex vno latere erat Joānes apud xp̄m. Et cum p̄dicaret xp̄s in mensa Joānes reclinauit caput suū super gremium: ⁊ pectus xp̄i. Joan. xi. Et hoc ponit hic Hiero. ⁊ posuit ibi Joānes ad signandum magnam familiaritatē christi ad Joānem: qr nemo alius ausus est recūbere super christi pectus. Etiam ponitur ibi q̄ solus Joānes dixit christo domine quis est qui tradet te. ſ. q̄ nullus alius ausus est querere istud a christo: qr nemo erat tam familiaris: ⁊ secretoꝝ christi cōscius. ⌊ purissima doctrinaꝝ fluenta potauit ⌋ ſ. recūbēs super pectus domini bibit de pectore eius purissimam ⁊ altissimā doctrinā. Et est modus figuratus loq̄ndi: qr in pectore est cor hominis: ⁊ putatur ibi homo hēre sapiam. Et sic qui adheret pectori alteri⁹ potest bibere de sapientia eius. Sed in re istud non est: quia sapia hominis non magis est in corde aut i pectore q̄s in pedibus aut capillis. Sed est in intellectu q nullo organo: aut parti corporis alligatus est cū sit imālis. Cū dr q̄ Joannes potauit purissima fluenta: i. fluuios doctrinaꝝ totū est metaphora: qr nec doctrina bibitur nec fluit: sed designat tanq̄s christus sit fluuius qui potari posset. Sic scriptura cōparat sapientiam fluminibus. Ecc. 24. ſ. Qui implet quasi phison sapiam: ⁊ quasi tygris in diebus nouoꝝ. Qui adimplet quasi eufrates sensum: qui mittit disciplinaꝫ suā quasi gyon in die vindemie. Et itez: ego sapia effundi flumina: ⁊ ego q̄ si fluuius dixi: ita vocantur hic fluenta. Et dicitur Joānes illa epotasse. i. perfecte bibisse. Nā potare est bibere epotare autē est totaliter bibere. Sic dicit salomon cui ve: cuius pari ve: cui sine causa vulnera: nōne hȳs qui cōmorant in vino ⁊ studēt calicibus epotādis: i. totaliter bibēdis vsq; ad fūdum: Prouerbi. 23. Ita Joānes epotauit. i. perfecte bibit. Q. ō autem dicit purissima fluenta: non est sensus q̄ alij potauerunt in puraꝫ doctrinā a xp̄o: qr omnes purissimū biberunt cū nihil fuerit ipuꝫ in dictis eius: sed p̄t intelligi q̄ beatus Joānes adhuc altiora intellexerit sicut altiora scripsit: ⁊ sic erat purior sua doctrina. Non est tamen intelligendū q̄ alij apostoli vel euangeliste non intellexerit illa que dixerit Joānes de verbo diuino in principio euangelij: qr omnibus reuellatū erat de trinitate: potissime cū istud credere eēt de necessitate salutis: ⁊ ipsi erāt magistri fidei: iō istud plenius q̄s ceteꝝ cognoscerēt. Poterāt tamen quedā misteria de deitate quoꝝ cognitio nō erat de necessitate salutis reuellari potius Joāni q̄s alteri: qr ita altissima reuellata sunt paulo: qr vidit talia que non licet homini loqui. ſcōe cor. ix. Et de ipso asserit Aug. in nouo testamento q̄ viderit deus per essentiam: ⁊ non de Joāne nec de aliquo alio. Qr tn̄ Joannes de xp̄i deitate excellentius loquutus est: dixerunt eum purissima fluenta doctrine potasse. Credendū est tn̄ q̄ si insurgentibus hereticis qui fuerunt tempore Joannis defunct⁹ esset Joānes: ⁊ superuiueret Paulus vel aliquis ali⁹ de apostolis: ⁊ quesiuissent ab eo episcopi ecclesie: vt scriberet de deitate xp̄i q̄ ita scripsisset altissime sicut Joānes. Tempore tn̄ quo ista quesita sunt a Joāne mortui erant omnes apostoli ⁊ incipiebant heretici pullulare: ideo nemo fuit ad quē consurgerēt: vt scriberet nisi Joānes. Et sic altissime, scripsit. ⌊ ⁊ qui solus de cruce audire meruit. Ecce mater tua. Istud ponitur ad significandum excellentiā Joānis: qr nulli cōmissa est mater xp̄i nisi ei Joā. 19. ⁊ tamen dato q̄ xp̄s in cruce pēdens alteri cōmittere voluisset nemo erat presens de apl̄is: qr omnes a principio captionis xp̄i relicto eo fugierūt mat. 26. Est tamen verū q̄ si xp̄s alteri cōmendare matrē intēdisset dedisset ei constantiā: vt maneret presens passioni ei⁹ sic cōm Joanni dedit. Sed qr huic soli cōmendare intendebat: hūc solum presentem esse fecit. Quare aūt potius Joāni q̄s alteri cōmissa est mater xp̄i: ⁊ an sit istud priuilegium spāle Joānis: ⁊ quātuꝫ per ht excedat ceteros: declarabitur Joan. 19. ⌊ Js cū esset in asia ⌋ ſ. beatus Joannes erat in asia: qr ibi longissimo tempore moratus est: ⁊ vitam finiuit: ltz prius stetisset in vrbe rome quando positus est in feruenti oleo. Accipitur hic asia non put est vna pars mūdi que est maxima⁹ aliarum: sed pro quadā parua prouincia in qua erant ille septē ecclesie ad quas ipse scribit in Apoc. ⁊ ibi erat. ſ. i vrbe ephesi quando scripsit. ⌊ ⁊ iā tunc hereticoꝝ semina pullularēt ⌋ i. Tunc paulo ante mortē Joānis inceperunt semina hereticoꝝ exire de terra: qr ante ht nulli heretici fuerant. Nā cū superuiuerent apl̄i: ⁊ omnes illi qui in carne dominū viderant: quibus de omnibus veritas constaret: etiam si nascerētur hereses mox comprimerentur. Nunc vero circa mortem beati Joannis qui longo tempore vixit post alios apostolos cessabat iam generatio illa que christum in carne viderat: iō poterant liberius oriri dubia: ⁊ hereses pullulare: ⁊ sic nūc incohabant heretici cherinti ⁊ ebionis. Duo homines sunt isti qui eidem heresi dederunt principium: ⁊ multi alij consentiebant cum eis. ⌊ ⁊ ceteroꝝ qui negant xp̄m in carne venisse ⌋ ſ. non solum heresis cherinti ⁊ ebionis pullulabat sed etiā omnium alioꝝ qui negant xp̄m venisse in carne. i. eē deum: ⁊ assumpsisse carnē. Ista nāq̄s est heresis arr̄ij q̄ xp̄m dixit esse purā creaturā ⁊ non esse consubstantialē patri: vt patet in historia triptita: ⁊ ml̄ti alij heretici idē senserūt. Nō est tamen sensus q̄ isti omnes essent tempore beati Joānis qr arrius fuit post mortem christi plusq̄s trecētis annis: naꝫ tempore constantini imperatoris ipse arrius personal̄r cuꝫ suis sequacibus in concilio niceno condemnatus est vt patet in historia tripartita. Et tamen constantinus fuit p⁹ christi natiuitatem plusq̄s trecentis ⁊ quadraginta annis. Sed est sensus q̄ licet isti heretici non eēnt psonaliter viuēte beato Joāne pullulabat tamen tunc heresis eoruꝫ inquātū pullulabat heresis cherinti: ⁊ ebionis qui fuerunt viuente beato Joanne ⁊ tenuerunt eandem heresim q̄s postea arrius ⁊ multi alij tenuerunt. Non solū cherintiani asseruerunt xp̄m fuisse purum hominem ⁊ non fuisse ante mariam suam matrem: sed totaliter ab ea principium sumpsisse: vt ait Hier. li. illustri. vi. c. de Joāne: sed etiam dixerunt mundum factū eē ab angelis: ⁊ non a deo: ⁊ q̄ oportebat seruari circūcisionē ⁊ omnia legalia cum euāgelio: etiam q̄ christus non resurrexerat: sed resurrecturus erat in fine seculi: ⁊ q̄ post resurrectionem generalem omnes viuerent in regno christi terreno vacantibus carnalibus desideriis libidini ⁊ voluptati

vt ait

Intell's human⁹ nulli organo aut pte corpis alligatur,

vt ait Augu.in lib.de hereſi.Ebionite in omnibus concordant cum cherintianis:vt ait Augu.ibidem:ſed addunt dicentes ꝙ ſufficit homini habere fidem in corde dato ꝙ neget eam in verbis:ita ꝙ tempore perſecutionis poſſit aliqs negare chriſtum in voce dominum tamē corde credet in eū. Et in hoc repugnant chriſto qui dixit.Qui me cōfeſſus fuerit coram hominibus confitebor ego eum coram patre meo Mar ci. 8. ℣luce. 12. luc. 19. ℣ et qui negauerit vel erubuerit me coraꝫ hominibus: ego negabo eum coram patre meo. ⌊quos ⁊ ipſe in epiſtola ſua antichriſtos vocat. ⌋Hoc habetur ſecunda Joā. vnico capi. ſ.ꝙ ſeductores exierunt in mundum qui non confitent̄ xp̄m veniſſe in carnem.Hic eſt ſeductor: ⁊ antichriſtus. Et dicebat Joannes in eadem epiſtola ꝙ non erat cōicādū hūs hereticis in aliquo:nec dicendum eis aue:qz qui dicit eis aue cōmunicat in operibus eorum malignis.⌊ ⁊ apoſtulus pau lus frequenter percutit ⌋ſ.frequenter apoſtolus loquit̄ contra iſtos hereticos iubendo abſtinere ab illis. Ad rom. 16.ſ. Rogo vos fratres:vt obſeruetis eos qui diſcenſiones: ⁊ offendicula preter doctrinam quā vos didiciſtis faciunt: ⁊ declinate ab eis.Et ad titum .c.4. dicit hereticum hominem ℣ poſt vnam ⁊ ſecundā correctionem deuita ſciens:qz ſubuerſus eſt qui huiuſmodi eſt.⌊ coact⁹ eſt ab omnibus pene tūc Aſie epiſcopis ⁊ multarum eccleſiaruꝫ legationibus ⌋ſ.coactus eſt beatus Joānes ſcribere non intelligas ꝙ ſimpliciter coactus eſt:ſed precibus eorum:qz tam inſtanter orabāt ꝙ non poterat conuenienter effugere preces eorum. Et dicitur ab omnibus epiſcopis aſie.ſ.aſie minoris que eſt q̄daꝫ parua prouincia iuxta greciam intra maiorem aſiam in qua erat ciuitas epheſi.vt.ſ.dictuꝫ eſt.Beatus Joānes inſtituerat omnes epiſcopos illius regionis:qz ipſe informauit omnes in fide: ⁊ regebat eccleſiam in partibus illis.Multe q̄ꝫ eccleſie particulares extra aſiam legationem miſerunt ad beatum Joannem ſuper hꝫ.⌊ de diuinitate ſaluatoris altius ſcribere ⌋i.coactus eſt ſcribere altius q̄ꝫ ceteri euāgeliſte de diuinitate.Alīꝫ quippe de diuinitate aliqua dixerant cuꝫ ex operibus chriſti ſcripſerant cum deum eſſe oſtendebāt: ⁊ tn̄ non loquebantur de deitate per ſe:ſed de chriſto deo: ⁊ homine.Et hꝫ erat quaſi inferius: ⁊ groſſioris cōſiderationis. Joānes autem ſcripſit altius de deitate:qz de ipſo verbo: ⁊ patre ſcripſit ſolum quātū ad naturā diuinaꝫ quomodo verbum ab eterno apud patrem ſubſiſtebat ⁊ ad ipſum.⌊ vt ita dicam dei verbum non tam audaci q̄ꝫ felici temeritate prorumpere ⌋i.coactus eſt Joannes prorumpere ad dei verbum.i.loqui de illo.Uocatur enim filius dei verbum ⁊ imago ⁊ ſapientia patris.Omnia iſta conueniūt ſibi propter diuerſas rationes.Uerbum dicitur:qz dicentem manifeſtat filiuſ:qz de ſubſtantia patris eſt imago qz eſt expreſſiſſima ſimilitudo patris.Ars qz in ipſo eſt ratio omnium factibiliuꝫ ⁊ in ipſo: ⁊ per ipſum omnia facta ſunt ſapientia: qz eſt per modum intellectus.De hūs plura dicere non eſt ad p̄ſens. ⁊ dixit ꝙ Joānes prorumpent in verbum non tam audaci q̄ꝫ felici temeritate:quia audax temeritas eſt quando quis contra ea faceret que ſunt.ſ.facultatem ſuam: ⁊ non habet proſperum finem.Felix temeritas eſt quando quis aggreditur ea que ſunt.ſ.poteſtatem ſuam: ⁊ accidit ei optatus ſucceſſus.Ita erat de beato Joāne:qz.ſ.facultatem ſuaꝫ erat in quantum erat homo perſcrutari de verbo diuino: ⁊ tamen conceſſuꝫ eſt ei ex gratia ꝙ bene in hoc diceret.Ideo fuit felix temeritas.Fuiſſet autem audax temeritas ſi Joānes aggrederetur de hꝫ agere ⁊ neſciuiſſet vera dicere. Et dicit (vt ita dicam) que eſt clauſula ſignans impropriam locutioneꝫ ſ.qz non proprie dicebatur de beato Joanne temeritas que vicium eſt.Nihil enim temerarie egit:ſed eſt quedam ſimilitudo actus ſui ad felicem temeritatem:vt dictum eſt.⌊ vt eccleſiaſtica narrat hiſtoria. ℣ ⌋Iſta ē hiſtoria quā ſcripſit ruphinus grecus de factis eccleſie illuſtribus a morte chriſti vſq ad tempus ſuum:quā hiero.de greco tranſtulit iuſſu damaſi ⁊ compleuit eam vſq ad tempora ſua duos libros addēs ſ.decimum ⁊ vndecimum: ⁊ apposuit ei prologum qui incipit.Peritorum dicunt eſſe medicoruꝫ. Fecit quoq; Euſebi⁹ ceſarien̄.libꝝ eccleſiaſticarum hiſtoriaruꝫ.Et primus fuit qui hoc genere ſcribendi vſus eſt:vel potius qui hanc materiam tetigit:vt ait Iſidorus in lib.ethimo. Quando tamen nominamus eccleſiaſticam hiſtoriaꝫ intelligitur de hiſtoria ruphini; ⁊ in illa continentur que hn̄tur hic.⌊ Cum a fratribus cogeretur.vt ſcriberet. ⌋cogeretur.ſ.per preces inſtantes vt dictum eſt.Et dicitur a fratribus.i.coepiſcopis:qz etiam ipſe erat epiſcopus licet eſſet maior epiſcopiſ in q̄ſtū erat apoſtolus: ⁊ omnes coepiſcopi inter ſe ſunt fratres.Sic papa ſcribit omnibus epiſcopis vocans illos fratres. Uel dicitur a fratribus.i.a chriſtianis qui omnes chriſtiani inter ſe vocabantur fratres:ſicut chriſtus dixit omnes vos fratres eſtis: ⁊ patrem nolite vocare vobis ſuper terram.j.22.Et ita accepit hieron̄y.ſ.prologo p̄mo.ſ.ꝙ mattheus recedere volens de iudea euangelium ꝙ predicauerat fratribus ad me moriam reliquit.i.chriſtiāis.Et iſta appellatio erat cōmuniſ in eccleſia primitiua.Nunc autem ceſſante charitate ceſſat iſta appellatio:qz frater charitatis nomen eſt ⁊ amoriſ ⁊ cōmunitatis:qz fratrib⁹ multa ſunt cōmunia.ſ.caro ⁊ ſanguis ⁊ origo ⁊ connutritio: ⁊ multa alia:vt ait ariſto.8. ethi.⌊ ſe ita facturum reſpondit ſi indicto ieiunio in cōmune omnes deum precarentur ⌋ſ.aſſenſit beatus Joānes precibus illorum cū conditione.i.ſi vellent indicere.i.iponere ieiuniū in cōmune.ſ.ſuper totam cōmunitatem eccleſiarum que hꝫ fieri precabantur: ⁊ ieiunātes omnes deum precarentur vt reuellaret beato Joāni quid de ſe ſcribi dignaretur.⌊ Quo expleto ⌋ſ.tpe ieiunij: ⁊ orīs finito. ⌊reuellatiōe ſaturat⁹.⌋ ℣ i.reuellatum eſt ei abundanter ſiue vſq ad ſaturitateꝫ quid ſcribere deberet.⌊ in illud.phemium celo venies eructauit ⌋ i.incipit loqui.Uel prorumpit in tale prohemiuꝫ quale non poterat eſſe niſi de celo veniens.ſ.In principio erat verbuꝫ. Et dicitur eructauit.i.ex abundantia prorumpit: qz eructare ē ex abundantia emittere quando non poteſt cōtineri qō habetur. Et ſic ex abundantia cordis os loquitur.j.12. Et pſal.143.dicitur promptuaria eorum plena: ⁊ eructantia ex hoc in illud.ſ.quando promptuarium eſt plenum non ſe poteſt ibi quicq̄ tenere:ideo ſuperefluit de vno i alterum.Et hꝫ eſt eructare ex hꝫ in illud.Sic erat de beato Joanne: qz erat reuellatione ſaturatus:ideo eructauit tale prohemiuꝫ.⌊ In principio erat verbum. ⌋Allegat hꝫ beatus hiero.illa verba ℣ excellentiſſima beati Joānis que latiori egerent declaratiōe ſed loco ſuo dicetur.Nunc autem dicitur in principio erat v̄bum.i.verbum dei ꝙ eſt filius vel perſona chriſti erat in p̄ncipio omnium rerum.ſ.quando res create eſſe ceperunt iaꝫ verbum erat.Et hꝫ dicitur contra cherintum ⁊ ebionem qui dixerunt chriſtum non fuiſſe ante mariam: ⁊ ab ea eſſe ſimpliciter cepiſſet:vt ait hiero.in li.de illuſtri.vi.c.de Joāne: ⁊ qz propter iſtos hereticos ſcribebat Joannes dixit eos imediate mentiri aſſerens chriſtum qui eſt verbum non cepiſſe principium eſſendi ab virgine:ſed fuiſſe a pricipio.i.ab eterno.Nam quicquid erat quando res create eſſe ceperūt eternum eſt:qz non poterat eſſe niſi deus:cum ſolus deus ſit increatus.Et hoc idem eſt contra arrium:qui poſuit chriſtum eſſe purum hominem:qz chriſtus erat verbū:vt hic dic̄ btūſ Joannes: ⁊ tamen verbum in principio erat.Ergo nō cepit eſſe ex non exiſtentibus vel de nouo ſicut ipſe impie aſſerebat.⌊ ⁊ verbum erat apud deuꝫ. ⌋Accipitur deus perſona liter.ſ.pro patre .ſ.ꝙ verbum erat apud deū.i.filius erat apō ℣ patrem: ⁊ non habebat eſſe in alio.ſ.non in vtero virginis: qz ille fuit nouus modus eſſendi aſſumendo carnem. Et dī ꝙ verbum erat apud deuꝫ.i.erat in deo:qz pater in filio: ⁊ filius in patre eſt:vt ipſe dixit Joā.14.ſ.Non credis ꝙ ego in patre: ⁊ pater in me ē? Circūinceſſio perſonarū que cōpetit eis propter idēptitatem ſubſtātie:quia in eadem ſubſtantia ſubſiſtūt omnes: ⁊ quelibet totaliter ſubſiſtit in illa ac ſi alia non ſubſiſteret:qz non cōmunicat eis ſubſtantia quātuꝫ ad partes ſicut humanitas hominibus:quia alia ſubſtātia humana eſt in qua ſubſiſtit vnus homo: ⁊ alia in qua ſubſiſtit alius.De hoc magiſter primo ſniaꝝ di 19.⌊ ⁊ deus erat verbum ⌋ſ.verbum erat deus.Et eſt predicatio de modo incōſueto.ſ.non ſolum verbum erat ab eterno: ſed etiam pertinebat ad naturam deitatis:qz erat deus.Et hꝫ non poterat eſſe ſi verbum eſſet alterius nature vel non eſſet de ſubſtātia patris:qz ſi eſſet ab eterno: ⁊ eſſet deus: ⁊ eſſet apud deum: ⁊ non eſſet de deo neceſſe erat eſſe plures deos. Ideo oꝫ eſſe ō deo ſicut dicit ſymbolum.Deum de deo: ⁊ ſic de deo eſſe conſubſtantiale ſibi eſt.Hoc eſt ꝙ negabat arrius nollens cōcedere filium eſſe cōſbalē patri ſiue omouſion ſicut greci dicebant.⌊ Hoc erat in principio apud deuꝫ ⌋ſ.ꝙ v̄bū eēt apud deū: ⁊ verbū eſſet deus non cepit eſſe de nouo:ſed erat apō

Filiꝰ dei dī v̄buꝫ dei imago arſ ⁊ ſapia patris.

deum ab eterno: qz in deo nihil nouū esse pōt: cum apud ipsum non sit aliqua transmutatio nec vicissitudinis obūbratio. Jaco. ꝑmo.

¶ An beatus Joānes teneretur scribere euang. de deitate ad preces episcopoꝝ. Qō. VII.

Opi. ꝙrūdā ꝑ⁹ rō.

2ª rō.

A Rñsio ad ꝙsitū qōis. ꝑª rō.

Queritur an beatus Joānes tenebatur scribere euangeliū de deitate ad preces istoꝝ episcopoꝝ. Aliquis dicet ꝙ non. ¶ Primo qz si Joānes de ℔ teneretur non oporteret eū rogari: z tñ isti episcopi istātis sime rogauerūt ergo non tenebaꝫ. ¶ Scōo qz si Joānes teneretur simplr ad ℔ non potuisset ad ℔ interponere cōditionem: qz ℔ pertinet ad illū qui est sui iuris: z tñ interposuit illam. ¶ Dicēdū ꝙ tenebatur ad ℔ beatus Joānes. ¶ Prio pp necessitatē ecclesie cuius quedā pars ipe erat. Nā nō est ecclesia pp aliquē hominē: sed quilibet est pp ecclesiā: sicut coꝝpus non est pp integritatē coꝝporis. Sicut igit mēbra in coꝝpore naturali se exponunt piculis prō salute totius: ita z ꝙlibet pars ecclesie tenetur ꝓ ecclesia qñ expedierit se exponere. Et ꝓz maxime: qz ille gratie que date sunt ptibus ecclesie inquātū sūt ptes ministeriales eius omnes sunt pp alteꝝ z nulla est pp ipsum cui datur. Sicut eē apl'm ꝓphām euāgelistā pastoꝝ doctoꝝē. j. coꝝin. ij. z ad ephe. 4. nulla istaꝝ sibi proficit. s. in quo est: sed alteri maxime qz apl's dixit ꝙ iste date sunt ad edificationē coꝝporis xꝑi ad ephe. 4. ergo quilibet tenetur ministrare ecclesie prō loco: z tpe opoꝝtunis: z maxime in necessitate. Nulla tñ est maioꝝ necessitas ecclesie ꝙz periculū hereticoꝝ: cū fides sit illud ꝓpriū per qō ecclesia est: z incoꝝporamur xꝑo: ꝙ qlibet fidelis �means ꝗram mīstrationis sibi collate tenetur ecclesie matri sue tali tpe subuēire in xta vires suas. Sic aūt erat nunc cuz insurgerent heretici. s. chirintiani z ebionite. Ergo tenebatur btūs Joānes scribere euāgeliū cū per ℔ periculis subueniretur ecclesie. s. ne doctrina hereticoꝝ procederet ex ōfectu sane doctrine. ¶ Secundo ꝓz qz quilibet tenetur ꝓximo in necessitate succurrere iuxta vires. Maioꝝ tñ est necessitas anime ꝙz coꝝporis cum aīa sit maioꝝ ꝙz coꝝpus. j. 6. c. Sed si qs videat fame morientez petentē cibū: z non ꝑstet: ipse illū occidit: a fortiori si quis viderit simplices heresim manifeste icursuros nisi eos doceat: z illi petant doctrinā quā iste dare possit: z dare nolit: z ille incidit in heresim grauius iste peccat ꝙz si illos gladio occideret. Nunc aūt sic erat: qz insurgentibus hereticis isti adhuc in fide non plene instructi pp defectū doctrine inciderent aut incidere possent in heresim: z petebant a Joanne ꝙ doceret eos. Tenebaꝫ ergo docere tradendo doctrinā in scriptis sicut illi petebant: alioqn occidebat eos z ipe dirempte. ¶ Tertio patet quia Joannes tenebaꝫ ℔ facere ex officio suo inquātū erat apl's. Nā officiū apl'i est ꝓncipal'r docere. i. docere sicut ꝓceptor oīuz doctoꝝ: sic dixit apl's. j. coꝝint. i. s. Non. n. misit me xꝑs baptizare: sed euāgelizare. i. predicare euāgeliū. Quasi dicat. Officiū meū est istō: z ipe erat apostolus solū: ergo officiū apl'i erat euāgelizare. Euāgelizare āt ꝯcludit oēm doctrinā que est de necessitate salutis: qz aliqn euāgeliū qō xꝑs iubebat apl'is ꝓdicare nō sufficiebat ad salutē: qō falsuz est. Nihil tñ magis est de necessitate salutis ꝙz vitare heresim que repugnat vere fidei: que est fundamētū. Qō maxime cōpetebat heresi cherintianoꝝ qui negabant xꝑm esse deū: z sic tollebant xꝑm qui solus est fundamētuz fidei. j. coꝝin. iij. Et erant isti spāl'r inimici xꝑi: qz spāl'r in ꝑsonam suā dicebant iniuriā: asserentes eū non esse deū. Unde eos Joannes antichꝛistos vocauit. scōe Jo. c. vni. i. directos inimicos xꝑi. Ergo tenebatur Joā. in ꝗttū apl's prouidere cū posset. ¶ Et dicet aliquis ꝙ tenebatur docere illos: sed non tenebatur scribere: cū officium apl'oꝝ solū sit euāgelizare z non scribere: sicut officiū pauli erat euāgelizare: z nō baptizare. ¶ Dicendū ꝙ qui tenetur docere tenetur vtil'r docere ꝗttū pōt: qz non docere: z inutiliter docere idē sunt: cū nihil z inutile �means iura equiparent. Et qz docere nō est pp docentem: sed pp eos qui docentur: tenet doctoꝛ illo modo docere quo sentiat discipulis vtile eē. Et tñ nūc doctrina in sola voce non proficeret nisi btūs Joānes scriberet vt posset ℔ dirigi ad oēs ecclesias: z cōicari oibus: z manere in memoriā ꝺ hereticos: z ita petebatur: ergo tenebatur Joānes scribere ō xꝑi deitate. ¶ Quarto ꝓz qz ioānes erat euāgelista: z ad officium eius ꝑtinet scribere euāgeliū: z qz ad actus vtutū nō tenetur hō ꝓ omni tpe tenet ꝓ illo tpe quo oppoꝝtunū est talia fieri: ita euāgelista non tenetur oi tpe scribere euangeliū: sed cū expedit: z deus illū inclinat. Nunc aūt nō solū expediebat: sed ēt necesse erat scribi: qz alioquin periclitaret fides. Ergo tenebatur scribere. ¶ Quinto ꝓz qz ecclesia poterat cogere Joānem ad scribēdū: z tenebatur scribere de mādato illius ēt nō existēte tāta necessitate: sed sola vtilitate: qz ipse Joānes erat res ecclesie: z poterat ei ecclesia impare sic ꝓz. j. coꝝin. iij. s. Oia enim vra sunt. i. in vra ptate: z pp vos siue paul⁹ siue apollo siue cephas: siue mūd⁹ siue vita: siue mors siue pntia siue futura: oia vra sunt: vos antichꝛisti: xꝑs autē dei. i. Sicut xꝑs hō siue inc̄tū hō est res dei. s. minoꝝ deo z subiecta illi: ita nos sumus res xꝑi hominis: z paulus z apollo. z omnes apl'i sunt res nre: z possumus sic illis ipare re: qz sunt pp nos. Hoc ꝓz ex intentione apl'i: qz ibi increpat coꝝinthios: qz quidā dicebāt se esse Pauli. Alij cephe. Paulus aūt reꝑhendit ℏ: qz non sunt ipsi pauli z cephe: sed soli⁹ xꝑi. Et ad ℔ addit ꝙ nō solū nō sunt ipsi pauli: z cephe: sed poti⁹ paulus: z cephas sunt ipsoꝝ. i. pp eos. ¶ Aliquis dicet ꝙ ℔ ē vez de ecclesia vl'i cui quilibet fidelis tenetur obedire: z ipsi apl'i omnes si viuerent tenerentur obedire eccl'ie vl'i sic ꝓz de paulo z Barnaba ꝙs ecclesia misit in antiochiā cū decreto gñalis cōcilij notificando fribus: z illi obedierūt. Et erat ℔ per modū iperij: qz dī. Placuit apl'is: z senioribus cū oi ecclesia eligeꝛ viros ex eis: z mittere antiochiā cū paulo z Barnaba act. xv. Et dr ibi viros primos in fratrib⁹. i. ꝑncipalissimos iter xꝑianos: z illis imperauit ecclesia: z tñ nō iperaret si nō liceret ei. Et. c. c. dr Placuit nobis collectis in vnū eligere viros: z mittere ad vos cuz charissimis nostris Barnaba z paulo. Sic ēt ecclesia imperauit petro z Joāni actu. 8. s. Cum audissent apl'i qui erāt hierosolymis: qz recepit samaria verbū dei miserunt ad eos petrū: z Joānē. Mittere tñ auctoꝛitatē impoꝛtat z iperiū. De ecclesia ergo vl'i nō est dubiū secuꝫ aūt de particulari. Nec tñ eccl'ia que rogabat Joāni non erat vniuersalis: sed eccl'ia asianoꝝ: ergo nō poterat ei imperare. Dicendū ꝙ nō solū ecclesia vl'is: sed ēt particularis poterat imperare Joanni: qz ipse erat res eius. Naz qñ apl's dixit oia eni vra sunt siue Paulus siue apollo siue cephas. j. coꝝin. iij. non loq̄baꝫ eccl'ie vl'i: sed eccl'ie coꝝin. que erat vna particularis. Nunc aūt erāt multe eccl'ie que petebant a Joāne ℔ fieri. s. omnes ecclesie asianoꝝ ꝗs epi sui repꝛesentabant: z multe alie ecclesie de qbus ℔ dr ꝙ miserunt legationes ad eū. Ergo tenebatur a fortiori Joānes obedire z sic obediuit non solū scribēs ꝗttū necesse erat de vitate fidei ad hereticos excludendos: sed ēt admonuit illos vitandos ne quis ab eis labe heresis inficeretur. Etiā ne diceret eis Aue. s. vt sic confusi peniterent de erroꝛe suo: z redirent ad eccl'iā: vt ꝓz scōe Jo. c. vnico. ¶ Ad ꝓmū dom ꝙ lz epi rogarēt nō tollit quin Joānes obligaret: ſz rogabāt ex q̄dam vꝛbanitate. Sic̄ qs rogat iudicē: vt ꝓuideat ei de iustitia: z tñ iudex tenet ℔ facere. Aliter dom: z melius ꝙ lz Joannes teneret ad ℔ ipsi tñ tenebanꝫ eū rogare pp dignitatē status sui: maxime qz lz isti reputarēt illas eccl'ias ꝓticulares: tñ ip si ꝓuate ꝑsone erāt: z Joānes poterat iperare singulis eoꝝ. Uez est tñ ꝙ si iste ecclesie voluissent reqreꝛ Joānē ꝙ hoc faceret pp piculū eccl'ie ēt nō rogādo teneret Joā. ℔ facere. ¶ Ad ſm pōt dici vno mō ꝙ cū Joā. teneret ad ℔ simplicit nō poterat iterpōere aliquā ꝓditiōez q̄ nō exīte nō teneret ℔ facere vel nō faceret illud. Ista āt nō fuit ꝓpꝛie iterpositio ꝓditionis: ſz magis ꝑces q̄dā. s. ꝙ ipse rogauit oēs eccl'ias. s. ꝙ sic ipse pp illas subꝯciebat se laboꝛi scribēdi ita ipe pp illū vel potius ꝓ se ipsis: vt res bñ fieret deū oꝛarēt. Al'r pōt dici ꝙ Joānes nō poterat iterpōere ꝓditionē q̄ fcm excluderet: poterat tñ iterpōere ꝓditionē q̄ fcm iuuaret. Et ita erat ℏ: qz oio adiuuabat: vt res meli⁹ z facilius fieret. ¶ Quare btūs Joānes fecit ꝙ eccl'ie ieiunarēt añ ꝗttū scriberet euange. Qō. VIII.

2ª rō.

Instatur.

D Rñdet instantie.

4°

5°

Instat.

E Rñdet instantie.

F Rñsio ad ꝓmū in oppo.

G Rñsio ad ſm in oppo.

Opio ꝙrūdam. ꝓma rō. scōa rō.

Queritur vlterius q̄re btūs Joā. fec̄ ꝙ eccl'ie ieiunarēt ad ℔ ꝙ de⁹ sibi reuellaret qd scriberet: z an sibi licuit. Aliqs dicet ꝙ nō oporteꝛat ℔ fieri qz spūs loq̄baꝫ i. ꝓmptu ꝑ oꝛa apl'oꝝ qñcūqz volebāt fieꝛ xꝑs dixit. Nō estis vos q loqmini: ſz spūs ꝑris vr̄i q loq̄t i vob j. Joan. z luc. xi. Itē vr̄ ℔ nō liceꝛ: qz xꝑs dixit apl'is ꝙ nō cogitarēt qd loq̄renꝫ: qz i illa hoꝛa daret eis qd loq̄rēt: ꝙ si ipi vellēt cogitare qd loq̄renꝫ viderenꝫ eē modice fidei: z peccarēt: ita velle ꝙc rogaꝛ deū ꝓ ℔ videbaꝫ eē cuiusdā ꝑue fidei

.s. quia

ſ.q; videbaꝫ putare btūs Joānes ꝙ aliter nō dareꝫ qđ ſcriberet. ¶ Dicendū ꝙ btō Joāni licuit ꝟ facere: ⁊ ſcm̄ eſt conuenienter. ¶ Prio q; ipſe erat euāgeliſta ꝫ de hoc ſibi non conſtaret: q; nō cōſtituebaꝫ aliqs euāgeliſta per aliquē actū exteriorē: ſed ſolū p gratuitaꝫ dei operationē que eſt occulta ⁊ de hac non pōt cōſtare euāgeliſte niſi per reuellationē vel per ꝟ: q; deus inſtiget eū ad ſcribendū: ⁊ dictet ei actualiter quid ſcribaꝫ ſic̄ dic̄ hiero. i. plogo ſup lucā ꝙ lucas inſtigante ſpū ſcō euāgeliū ſcripſit. Et ꝓbatū eſt. ꝫ. neċia eſſe iſta tria in qlibꝫ euāgeliſta. vt hier. ꝫ. i ira dic̄ nō fuiſſe ſuſceptos ab eccl'ia illos qui ſine ſpū ſcō: ⁊ gr̄a ſcripſerūt. i. ſine ptāte collata ad ſcribēdū que eſt gr̄a dei. ſ. gratis data: ⁊ ſine ſpū ſcō ſ. inſtigāte: ⁊ dictāte. Sed forte btūs Joā. nōdum ſenſerat in ſe iſtaꝫ inclinationē nec dictamē ſpūs ſancti ad ſcribendū: ⁊ō vt dignareꝫ ſpūs ſanctus oſtēdere an ei placeret ꝙ Joānes ſcriberet: ⁊ qd ſcriberet cōueniēs fuit oronē: ⁊ ieiuniū fieri.

ſcōa rō. ¶ Scōo ꝙ deus iterdū dat ptātē homini ad faciēdū aliqd: ⁊ tm̄ non vult interdū ꝙ illud faciat niſi p̄miſſa oīone vel ieiunio: ſic̄ p3 mat. j. vbi xp̄s dedit ptātē apl'is infirmos curādi mortuos ſuſcitandi: ⁊ demones eīciendi: ⁊ tm̄ poſtea quā do non potuerunt eīcere quoddā ōmoniū dixit eis xp̄s: hoc genus demonioꝝ non eīcit niſi p oronē: ⁊ ieiuniū. j. ⁊. Ita vr̄ ꝙ ꝟ deus ſine aliq̄ oīone dediſſꝫ ptātē Joāni: ⁊ alys apoſtolis ad loquēdū p ſpm̄ ſcm̄ ꝙ ꝓueniēs erat iterduꝫ eos petere ſpm̄ ſcm̄ per oronē. ¶ Tertio ꝙ forte apl'i ñ hēbāt ſpm̄ ſcm̄ in ꝓmptū oi tpe: ſꝫ ſolū qñ trahebanť añ reges ⁊ p̄ſideꝫ q; tunc dixit eis ꝙ non cogitarēt qd loq̄renť. Nūc āt in pace eccleſie forte uporebat ꝙ oronibus illud peterent ad ꝟ ꝙ hērēt. ¶ Quarto p̄t dici: q; dato ꝙ ſpūs ſcūs adeēt ſemper apl'is: ⁊ iſtrueret eos qd loq deberent: tm̄ q; Joānes pe tebat nūc aliqd ſpāliſſimū cū de altioꝛib⁹ miſteriꝭ loq deberet q̄ꝫ ceteri loquuti fuerāt deſiderauit ſpālē aſſiſtēcia: ⁊ directionē ſpūs ſancti: ad quā hñdā ꝓueniēs fuit a tota eccleſia p̄cedēte ieiunio oīonē fundi. Et ita nō ſolū deus ꝓceſſit btō Joāni ꝙ loq̄reť altioꝛa miſteria q̄ꝫ nūq̄ dicta fuerāt: ſꝫ ēt ꝙ locus ille in quo ſcriberet ab elementis veneratioñi hēreť. Nā fertur ꝙ in cāpo ſcripſerit ſub diuo: ⁊ tm̄ dū ſcripſit nulla pluuiaꝝ aut ventoꝝ eſtus aut frigoris turbatio fuit: ſed maxima in loco ipſo rex tēperies. Quā vſq; hodie reuerentiā oia elementa ipſi loco ſeruare aſſeruntur. ¶ Quinto fec̄ ꝟ beatus Joānes forte pp exēplū cū ad eū ptineret oēs aſianos iſtruere cū eēt apl's eoꝝ. Erat aūt rōnabile ꝙ hō in oibus q̄ facturus ſit maxie q̄ fuerint alicuius pōderis deū inuocet: ⁊ de eis ei ſe cōmittat. Licet ergo nunc nō eēt Joanni neceſſariū ſpāl'r vocaī ſpm̄ ſcm̄: q; ſemp ſibi aſſiſtebat: tm̄ vt alys inuocandi exēplū iſtātiſſime p̄beret fecit orari ad dominum. Et ex hoc colligiť: q; nō ſolū ipſe orauit: ſed oēs de ecclesia orare: ⁊ ieiunare fecit. Simile erat ō xp̄o q ſolo verbo imo ſola volūtate ſine v̄bo oia facere poterat: iterdū tm̄ quādo facturus erat miracula orabat: ſic̄ qñ ſuſcitauit Lazarum eleuaꝫ oculis i celū dixit. P̄r gr̄as ago tibi qm̄ audiſti me: ⁊ ſequiť ibi. Ego āt ſciebā: q; ſemp me audis: ſed pp ppl'm q circūſtat dixi: vt credat q; tu me miſiſti. Jo. xi. ⁊ Joa. faceret forte ꝟ pp ppl'm: ꝫ pp ſe nō eſſet neceariū. ¶ Sexto forte fecit btūs Joā. pp auctoritatē euāgeliq̄ ꝙ ſcripturus erat: ⁊ ꝟ eſt multū v̄ſimile. Nā hoies ſolent hēre aliqd magis charū ſibi: ⁊ in maiori veneratioē: qñ maiori laboꝛe obtinuerūt illō ⁊ q; iſtud euāgeliū nunc p̄cibus: ⁊ ieiunijs oiuꝫ eccleſiarū obtinebať: magne reuerētie hēretur. ¶ Septimo q; quāto homines putant aliq̄ rē magis eā a deo illā amplius venerantur: cū āt nunc oīonibus ⁊ ieiunijs oiuꝫ eccleſiaꝝ ſpāl'r ad deū p̄ꝛo ꝟ fuſis obtineret iſtud euāgelū: putarent certiſſime iſtud eſſe ſpāliter a deo datū: ⁊ illud maxime venerarēť potius q̄ꝫ ſi petentibus illis eīs mox Joānes euāgeliū ſcriberet. ¶ Sed dicēť ꝙ alij euangeliſte nō faciebant p̄miti oīones: ⁊ ieiunia ab eccleſijs qñ ſcripturi erant. Dicēdum ꝙ nō fuit in alys tā opoꝛtunū ꝟ fieri ſic̄ in euangelio Joan. Nā ēt in ſpeculatiuis qñ quis vult itroducere aliquā doctrinam exñte ſibi aliq̄ opione ꝓtraria oꝫ ꝙ firmiſſimis ꝓbationibus fulciatur illa doctrina: vt reiecta alia faueatur illi. Si aūt doctrina introducēda eſt nulla ſibi ꝓria p̄exñte: non eſt neċe tāta firmitate fulciri. Nūc āt btūs Joā. ſcripturus erat ꝑ doctrinā cherintianoꝝ: ⁊ ebionitaꝝ qui negabāt xp̄m eē deū q̄ a multis tenebať: vt abiecta illa ſuſciperetur doctrina Joānis: opoꝛtuit illā eſſe magne auctoꝛitatis. Et ad ꝟ cōueniens fuit talia p̄emitti per q̄ putareť a ſuſcipientibus doctrinā illā ſpāl'r a deo eē. Et ꝟ fuit ꝙ tota eccleſia ieiunaret ⁊ oraret. Qñ aūt alij euāgeliſte ſcripſerunt nulla fl'a doctrina pullulauerat in eccleſia contra quā ipſi ſcriberent: ꝛō nō fuit neċe p̄miti oīones ⁊ ieiunia ab eccleſijs.

¶ Hec igitur q̄ttuoꝛ euangelia multo ante p̄dcā ezechielis quoq; volumen ꝓbat: in quo p̄ma viſio ita cōtexitur. Et i medio ſimilitudo q̄ttuoꝛ aīaliū ⁊ vultus eoꝝ. Facies hominis ⁊ facies leonis ⁊ facies vituli ⁊ facies aquile. P̄ma hominis facies Matthēū ſignificat: qui quaſi de hoie exoꝛſus eſt ſcribere. Liber generatiōis Jeſu chriſti filij dauid filij abꝛahā. Secunda marcū: in quo vox leonis in heremo rugientis auditur. Vox clamātis in deſerto parate viam dominī: rectas facite ſemitas eius. Tertia vituli: que euangeliſtā Lucaꝫ a zacharia ſacerdote ſumpſiſſe initiū p̄figurat: q̄rta Joānē euangeliſtā: qui aſſumptis pēnis aquile ⁊ ad altioꝛa feſtinans de verbo dei diſputat. Cetera que ſequuntur in eundē ſenſum proficiūt. Crura eoꝝ recta ⁊ pēnati pedes: ⁊ quocunq; ſpiritus ibat: ibant ⁊ non reuertebantur: ⁊ doꝛſa eoꝛuꝫ plena oculis: ⁊ ſcintille ac lampades in medio diſcurrētes: ⁊ rota in rota: ⁊ in ſingulis quattuoꝛ facies. Unde ⁊ apocalypſis Joānis poſt expoſitionē vigintiq̄ttuoꝛ ſenioꝛū qui tenentes citharas ⁊ phialas adoꝛātes agnū dei introducit fulgura atq; tonitrua: ⁊ ſeptem ſpiritus diſcurrentes: ⁊ mare vitreuꝫ: ⁊ q̄ttuoꝛ animalia plena oculis dicens. Animal p̄imū ſimile leoni: ⁊ ſecundū ſimile vitulo: ⁊ tertium ſimile homini: ⁊ quartū ſimile aquile volanti. Et poſt paululū: Plena iquit erāt oculis ⁊ requiem non habebant die ac nocte dicentia. Sāctus ſanctus ſanctus dñs deus omnipotens: qui erat: ⁊ qui eſt: ⁊ qui vēturus eſt. Quibus cunctis perſpicue oſtenditur: quattuoꝛ debere tm̄ euangelia ſuſcipi: ⁊ omnes apocryphoꝝ nenias: moꝛtuis magis hereticis quā eccliaſticis viuis canēdas.

Expō lr̄e. ⌊ ¶ Hec igitur q̄ttuoꝛ. ihic ponuntur cauſe q̄re iſta q̄ttuoꝛ euāgelia fuerunt recepta ab eccleſia. ſ. q; illa figurata erāt in ſacra ſcriptura. Et diuiditur in duo: q; ꝓmo p̄oñ p̄figuratio eoꝝ in veteri teſtō. ¶ Scōo figuratio eoꝛuꝫ in nouo ibi: vñ ⁊ Apocalipſis. ¶ Circa ꝓmū dr̄. ⌊ Hec igiť quattuoꝛ euāgelia multo ante p̄dicta Ezechielis quoq; volumen p̄obat ⌋ i. iſta q̄ttuoꝛ euangelia multo anteq; eēnt p̄nunciata fuerunt in ſacra ſcriptura. ſ. in lib. Ezechielis. j. ⁊ ioā. c. ⌊ in q̄ ꝓma viſio ita contexitur ⌋. ſ. ꝓma viſio ezechieliſ eſt iſta q̄ ſeqūt ⁊ hec eſt de q̄ttuoꝛ euāgeliſt⌋. ⌊ ⁊ in medio illius nubis erat ſil'itudo q̄ttuoꝛ aialiū ⌋. ſ. i medio illi⁹ nubis erat ſil'itudo q̄ttuoꝛ aialiū q̄ noīat imediate. ⌊ ⁊ vultus eoꝝ facies homis: ⁊ facies leonis ⁊ facies vituli ⁊ facies agle ⌋. i. vult⁹ eoꝝ. ſ. q̄ttuoꝛ aialiū erāt ſic̄ vult⁹ hoīs leonis vituli ⁊ agle. ¶ Cōſiderandū ꝙ btūs hiero. ad oſtendēdū quomō q̄ttuoꝛ euangeliſte p̄figurantur in ſacra ſcriptura introducit hic multa: ⁊ difficilia de Eze. ⁊ de apoc. q̄ ſi per ſingula diſcutienda forent ſic̄ eoꝝ expoſitio regrit oportebat valde imoꝛari. Qō ñ itēdim⁹: iō relicq̄ eis p̄ loc⌋ ſuis ſolū tāgem⁹ ea inq̄tū ptinēt ad itētionē hiero. Poniť āt p̄ viſio Eze. i q̄ diſcutiēdū erat ō v̄a figuratiōe iſtoꝝ aialiū ⁊ rotaꝝ: ⁊ an ſit vnū aial vel multa: ⁊ deide de vitate lr̄e. ſ. an illa viſio q̄ttuoꝛ aialiuꝫ in ſenſu lr̄ali cōueniat quattuoꝛ euāgeliſtis: vel quid ſignet: ⁊ multa alia que nunc omittem⁹ p̄ſupponēdo p̄ꝛo nunc p̄ꝛo hier. ꝙ quattuoꝛ aialia ſignificāt quattuoꝛ euāgeliſtas. Solū āt tangetur in generali de figura iſtoꝝ aialium. P̄ꝛo quo conſiderandū ꝙ quidā ponunt apparuiſſe vnū animal Eze. gō tamen habebat quattuoꝛ facies noiatas hic. Alij dñt eē q̄ttuoꝛ aialia: ⁊ q̄libet hēre q̄ttuoꝛ facies. Alij dicunt eſſe q̄

Diuēſe opiniōes de figuratōe q̄ttuoꝛ euāgeliſtaꝝ p q̄ttuō aialia. p⁹. 2⁹. 3⁹. 4⁹

tuor aialia: ⁊ qlibet hēre vnicā faciē. ſ. vnū hēbat faciē hominis alterꝫ leonis alterꝫ aquile alterꝫ vituli: ſicut pingūtur euangeliſte. Et iſti errant: q; nullomō concordat ꝟ lr̄e Eze. quia neceſſe eſt ſemp poni quattuor facies in quocūqꝫ aiali ſiue ſit vnicus ſiue ꝯttuor. ¶ Alij dicūt fuiſſe ꝯttuor aialia ⁊ qlibet illoꝝ habuiſſe ſexdeciz facies. vt tenet rabi. ſa. Prima poſitio non cōſonat lr̄e: q; eze. p̄. ⁊. i. ſatis colligit ex littera q; eſſent aialia ꝯttuor. Manet ergo ſcōa poſitio cōis. ſ. q; eēnt ꝯttuor aialia: ⁊ qlibet hēret ꝯttuor vultus. De quarta poſitione. ſ. dicetur. ¶ Ad euidentiā huius ꝓſiderādū q; Ezechieli exiſtenti in Babylone apud fluuiū chobar viſi ſūt aperti celi ⁊ q; vēiret quedā nubes cū vēto turbinis ab aq lone: ⁊ illa nubes erat circūdata igne inuoluēte eā ⁊ ſplēdo re: erat tñ qdā foꝛamē magnū in ea ex parte eze. per qō ipe videbat iſta quattuor aialia de quibus dicitur eos ambulare intra illā nubē ſic̄ in domo vel palatio. Figura aūt iſtoꝝ quattuor aialiū erat penitus eadē: ō deſcripto vno ōſcripta ſunt alia. ſ. q; aial illud hēbat coꝛpus quadratū habens ꝯttuor latera plena: vel vt alij volunt erat rotundū. ⁊ ꝟ a pte colli vſqꝫ ad crura: ſed in ꝟ nō multuꝫ differt: q; coꝛpuſ vellatum erat. A ꝟs collum ſurgebat de pectoꝛe: ⁊ in eo erāt ꝯttuor facies ad ꝯttuor partes oppoſitas. ſ. añ ⁊ retro ōxtroꝛſum ⁊ ſiniſtroꝛſum a parte anteriori quā reſpiciebat directe aial erat facies hominis: in latere dextro erat facies leonis: in latere ſiniſtro erat facies vituli: in parte poſteriori erat facies aquile. Et ob ꝟ dr̄ q; facies hois erat p̄ma. ſ. q; illa erat que erat magis ꝓiuncta Ezechieli: ⁊ illā directe reſpiciebat. De facie leonis dr̄ q; erat a dextris ipſoꝝ ꝯttuor. i. in dextra parte iſtaꝝ quattuor faciem: ⁊ de facie bouis dr̄ q; erat a ſiniſtris ipſoꝝ ꝯttuor. i. in ſiniſtra parte ipſaꝝ ꝯttuor faciem. De vultu aqle dī q; erat deſuper ipſoꝝm ꝯttuor. i. in parte ſuperiori iſtaꝝ quattuor facierum. Pro hoc intelligendum q; Ezechiel erat in terra: ⁊ iſta quattuor animalia erant ī alto cū viderentur de celo venire: iō ad ꝟ q; Ezechiel videret facies ipſoꝝ oportebat q; nō viderentur deſcendere vel ſtare directe. ſ. pedibus eoꝝ directe vſus ad terrā: ſed eſſent aliq̄liter inclinata lateral'r: ⁊ tunc cū facies hominis eſſet magꝭ ꝓpinqua ezechieli: vt dignū eſt oportebat q; ipa eſſet iferior in ſitu: ⁊ ſic erat p̄ma reſpectu ezechielis: ⁊ facies aquile q̄ erat oppoſita faciei hominis eēt magis remota ab ezechiele ⁊ magis ꝓpinq̄ celo: ⁊ ſic dicebatur eē ōſuper ipſoꝝ ꝯttuor i. q; ipſa erat magꝭ eleuata a terra. De oibuſ ꝯttuor faciebuſ iſta eſt deſcriptio colli illius aialis. A collo vſqꝫ ad femoꝛa q dam ponunt eſſe coꝛpus q̄dratuꝫ vt qlibet latus coꝛreſpōdeat vni faciei. Alij dicunt eſſe rotundū vel aliomō figuratū ſed ꝟ nō difert cū de illo nihil dicat ſcriptura nec ibi aſſignetur aliqd pp qō neēe ſit illud potius eſſe quadratuꝫ q̄ rotū dum: ⁊ maxie q; totū coꝛpus velatuꝫ erat. Debat autē iſtud aial ꝯttuor alas: quaruꝫ due erant ad velanduꝫ totū coꝛpꝰ ⁊ alie due ad volandum ⁊ erant extēte: ⁊ tangebant ſe iſta ꝯttuor animalia alis ſuis. ſ. ſingule ale vnius iungebantur duabꝰ alis duoꝝuꝫ: ſic̄ fit in choꝛeis vbi hoies tenēt ſe manibus: ⁊ quilibet tꝫ duos. Habebat aūt qlibet iſtoꝝuꝫ aialiuꝫ quattuor crura directe poſita in quattuor lateribus: ⁊ qlibet crus erat directe poſitū in linea venīēte ab vno de capitibus. Erat aut qlibet iſtoꝝū cruriū ſic diſpoſitū q; poterat flecti in ꝯttuor ptes. Et ita poterat aial ambulare equal'r ꝫ ꝯttuor partes nō ſe ꝓuertēdo ſic̄ ſi crus hois qō p̄t flecti ad partē anteriorē poſſet flecti ad poſteriorē: ⁊ in dextrū ⁊ ſiniſtrum: ⁊ ſicut hꝫ oculos añr̄ꝰ hēret ēt poſterius: ⁊ ſup vtrū q̄ eius equal'r poſſet ambulare ad oia latera. Nunc tñ ſolū pōt ambulare ad partē añrioꝛem expedite: q; ſolū ad illa vꝛtuntur crura. Iſta autē aialia cū hērent facies ad quattuor latera: ⁊ crura ex oi latere equal'r expedite ambulabant ad vnū latus ſic̄ ad aliud: iō ſi aliq̄n ambularent: ⁊ ad partē anteriorē: ⁊ poſtea vellent ambulare contra poſteriorem nō oportebat q; girarent coꝛpus ſuuꝫ ſicut homo girat faciē ſuā ad poſteriuſ vel ad latera quādo vult ambulare cōtra partē poſterioꝛē vel lateralē: ⁊ ſic dī q; cum iſta animalia ambularent non reuertebantur. i. ad hoc q; ambularent de vna parte in alterā non oportebat q; ſe conuerterent nec mutarent ſitum: ſed ad illā partem ad quam vna facies ſemel reſpiciebat ſemper reſpiciebat etiam ſi ambularet ad diuerſa latera. Vel aliquando ante vel aliquando ad poſterius. Iſta eſt figura vnius de animalibus: ⁊ talia erant cetera. ¶ Quarta poſitio. ſ. rabi. ſa. erat q; haberet iſtō animal ſexdecim facies ſ. haberet quattuor latera ſicut. ō. dictum eſt: ⁊ in quolibet latere eēnt iſte quattuor facies: ⁊ ita in latere anterioꝛi q; erat directe oppoſitum Ezechieli erant iſte quattuor facies: ⁊ videbat eas clare Eze. Alias autem facies que erāt in alijs tribus lateribus non videbat. In omnibus alijs cōcordat iſta poſitio cū precedenti ꝯtū ad coꝛpa crura ⁊ alas. An tñ iſta poſitio conueniat littere vel in quo deficiat non eſt nūc dicēdum: ſed hoc ſufficiat in generali. ¶ Conſiderandum tamē q; dato q; illa viſio intelligeretur ad litteram de ꝯttuor euāgeliſtis de quo non conſtat: adhuc tamen male ⁊ inconuenienter apud nos pinguntur euangeliſte cuz ſingulis aſcribantur ſingula animalia vnius faciei. ſ. vni aſcribitur hō: alteri leo: alteri vitulus: alteri aquila: ⁊ tamē qlibet de iſtis quattuor animalibuſ habebat omnes iſtas quattuor facies ſed adhuc de hoc dici poterit ſuper Ezechielem. ſ. an dato q; intelligatur viſio de euangeliſtis debeat quilibet euangeliſta pingi cum vna facie vel cuz quattuor. ⌊ Prima hominis facies Mattheum ſignificat. ⌋ applicat Dieroný. viſiones ⁊ dixit q; prima facies ſignificat Mattheum: ⁊ non dixit primum animal: quia in eodem animali erant iſte quattuor facies. ⌊ qui quaſi de homine exoꝛſus eſt ſcribere ⌋ quia ſcripſit ſicut homo vel ſcripſit de chriſto ſicut de homine: vocat homo. ⌊ liber generationis Jeſu chriſti filij dauid filij Abraham ⌋. ſ. ita ſcripſit Mattheus: ⁊ hoc eſt ſcribere de chriſto ſicut de homine: quia incipit ponere eum deſcendiſſe ab hominibus: ⁊ enarrat progeniem ſuam ſolum de hominibus. Alij autem aliter poſuerunt. ſ. Mattheum ſignificari p̄ Leonem ſicut ait Augu. lib. p̄. de concoꝛdia euangeliſtarum: ⁊ dicit rationabilius eſſe q̄z q; ſignificetur Mattheus per hominem: cauſas autez Augu. ⁊ Dieroný. in aſſignationibuſ ſuis: ⁊ que illarum ſit melioꝛ declarauim⁹. ō. in prologo primo Dieroný. ſ. Mattheus cum primo tam in littera quaz in queſtionibus. ¶ Scōm Marcum. i. ſcōa facies animalis q̄ eſt facies leoniſ ſignificat Marcum. Et iſta non dī ſecunda in Ezechiele: ſed ponitur in ſecundo loco: q; poſtq̄z poſita ē facies hominis ſequitur: ⁊ facies leonis a dextris ipſoꝝ ꝯttuor. ⌊ in quo voꝛ leonis rugientis in heremo auditur ⌋. i. Marco ꝓuenit leo: q; ſicut leo rugit in heremo ita voꝛ marci fuit de clamore in heremo: q; in principio euāgelij ſui incipit. Voꝛ clamantis in deſerto. Aliam cauſam aſſignat Dier. ō. in primo prologo quare vocetur Marcus leo. ſ. quia egit de reſurrectione in qua chriſtus eſt leo: ⁊ illa cōmunis eſt aſſignatio. Iſta tamen aliqualiter eſt magis conueniens: q; ō reſurrectione nihil ſpecialius Marcus egerit q̄z ceteri. Hoc aūt ſibi ſoli ꝓuenit q; inceperit a clamoꝛe in ōſerto. ⌊ voꝛ clamantis in deſerto. ⌋ Ibidez manebat vbi predicabat: ⁊ illuc confluebant ad eum iudei ⁊ baptizabat eos. ⌊ parate viam domini. ⌋ Iſta ſunt verba Jo. ſ. parate viā domino. Quaſi dicat. Nunc dominus venturus eſt: ideo parate viā per quaz venturus eſt ne inueniat in ea aliqua offendicula. Miſſus fuerat Joānes baptiſta tanquā precurſoꝛ chriſti: vt predicatione ſua diſpōeret homines: vt quādo chriſtus inciperet p̄dicare eſſent magis diſpoſiti ad recipiendum verbum eius. Hoc eſt q; aſſuefierent per virtutes ad bonū: quia deo nō paratur aliqua via materialis cum ſpiritus ſit. Joā. 4. ſed paramus viaz quādo damus foꝛmā. Ut anima noſtra que ꝓpeccatum diſtabat ab eo in infinitum redeat in ipſum per quandam viam ſimilitudinis gratie: ⁊ boni operis: Ut deus veniens ad eam non inueniat aliquod offendiculū per quod nō amittatur. Sic chriſtus dixit loquēs de tota trinitate ſimul. ſ. Et ad eum veniemus: ⁊ manſionem apud eum faciemus. ⌊ rectas facite ſemitas eius ⌋. ſ. non maneat aliqua obliquitas intentionis. ſ. q; homo volens venire ad deum ipſuz ſolum intendat: ⁊ non aliud ſcilicet q; nō velit adherere ei relinquendo ſibi alia bona que diligat tantum ſicut deum: vl' magis: quia hoc ipſe non permittit cum ſit deus zelotes. Ut ipſe dixit ſcilicet q; ſolus vult amari: vel q; homo tendat in deum ꝓpter aliqua alia bona: quia tunc eſt via hominis in deum. Tamen non eſt via recta: ⁊ deus illam non acceptat tertia vituli. ¶ Tertia facies illius animalis que erat a ſiniſtris ipſorum ꝯttuor erat vituli. ⌊ q̄ euangeliſtā lucam q; a zacharia ſūpſit initiū ꝓfigurat ⌋. ſ. iſta. 3ª facies ſignat lucam: ⁊ hoc q; ſuꝫceſſit initium Lucas a zacharia ſacerdote. Quia primū qō narrat eſt de zacharia ſacerdote. Vituluſ aūt

eſt aial

L Rñſio ad q̄ſitū qōis.

D.

E

ſſ

ſſ

ſſ

est aial imolatiuũ ſm legẽ: ⁊ conuenit ſacerdotibus qui ſoli imolabant. Alia cauſa eſt q; lucas ſignificauit xp̃m vt ſacerdotẽ: deſcribens eius ſacerdotiũ. Nam xp̃s fuit rex ⁊ ſacerdos. Mattheus egit de xp̃o vt de rege: lucaſ vero de ipſo vt de ſacerdote. Iſtam tãgit Hiero. ſupra prologo primo ⁊ declarat eã magiſ Aug. li. j. de cõcordia euangeliſtarũ. ¶ Sciẽdum q; iſtud ſolũ aial eſt in quo oẽs cõcordant q; luce aſcribatur. Nã in hoie diſcordabat Hiero. ⁊ Aug. cũ Hiero. aſcriberet hoiem mattheo ⁊ Aug. marco. De leone etiã diſcordabant. Et in hoc erat maxima diſcordia: q; quidã tribuebant leonẽ ioãni quos Augu. vbi ſupra redarguit. Alĳ tribuunt leonẽ mattheo. ſ. ipſe Aug. dicens q; mattheus tractauit de xp̃o vt de rege: ⁊ leo cõuenit p̃cipatui regnatiuo Hiero. tribuit leonẽ marco: vt p̃z in lr̃a. In vitulo aũt oẽs cõcordãt q; luce tribuereẽ per cãs dictas. De hĳs tñ magis dictũ eſt ſupra in prologo p̃mo Hiero. ⁊ ¶ Quarta ioãnẽ euãgeliſtã. ⁊ .ſ. quarta. ⁊ facies aialis que erat aquile ⁊ erat deſup ipſoꝝ quattuor: ſignat ioannẽ qui aſſũptis pẽnis aquile ⁊ altiora feſtinans de verbo dei diſputat. ⁊ Iſta eſt applicatio. ſ. q; ſiẽ aquila altius volat ⁊ oẽs aues ⁊ clarius oĩa videt. ita ioannes aſcendit in altũ ſup oẽs diſputans. i. tractans de dei verbo. Eandẽ cãm ponit Augu. ſed latius. Aliqui voluerũt ioãnem nõ eſſe aquilã ſed leonẽ: ⁊ marcũ eẽ aquilã. Quos arguit aug. vt dictũ eſt: q; nullã rectã applicationẽ ad hoc iuenire poterant. ⁊ Cetera que ſequunt in eundẽ ſenſum p̃ficiunt. ⁊ Applicauerat Hiero. quattuor facies aialis ꝯttuor euãgeliſtis: nũc aũt vult applicare eiſdẽ cetera que ſequunt in eadẽ viſione. Ideo dicẽ q; cetera q̃ ſequũt. ſ. in viſione eze. p̃ficiunt in eundẽ ſenſum. i. p̃ficiũt ad applicationẽ euãgeliſtaꝝ. ⁊ Crura eoꝝ recta. ⁊ .i. nõ hẽbãt crura iſtoꝝ aialiũ nodos vel flexuras magis contra vnã partẽ q̃z contra aliaz. Crura enim humana ⁊ aliorum magnoꝝ animaliũ nõ ſunt recta: ſed a parte anteriori habent nodos ⁊ a poſteriori concaua flexurarũ: eo q; contra vnicam partẽ. ſ. anteriorem ſit motus illorum. Iſta tamen animalia: vt declaratũ eſt mouebant equaliter expedite ad omnes partes: ideo oportebat q; crura eoꝝ eſſent recta. ideſt non magis haberent nodos vel flexuras contra vnam partem q̃z contra ceteraſ: ſed ad oẽm partem eſſet flexura. ⁊ Et pẽnati pedes. ⁊ Ideſt habebant plumas in pedibus eo q; erant aialia in aere ⁊ oportebat volare. ⁊ ⁊ quocunq; ſpirituſ ibat: ibãt. ⁊ Ideſt ad quãcunq; partem ibat ventus ibant iſta animalia. ſ. quia vt dictum fuit iſta erant intra nubem: ⁊ nubes mouebatur per ventum turbinis venientẽ ab aquilone. ideo contra quamcunq; partẽ iret ventus ibat ſimul nubes ⁊ cum ea quattuor animalia. ⁊ Et nõ reuertebãt. ⁊ .ſ. qñ iſta animalia ambulabant non reuertebantur. i. non conuertebant vultus ſuos nunc ad vnã partem nunc ad alteram. Nam licet animalia irent quocunq; ibat ſpiritus. ideſt ventus ⁊ ille ibat nunc huc nunc illuc: non oportebat q; animalia mutarent vultus: ſed contra quamcunq; partẽ ventus iret: contra illam mouebant animalia intra nubem: q; ad quamlibet partem habebant faciem ⁊ crura poterant flecti ad vnam partẽ eq̃liter. ⁊ Et dorſa eorum. ⁊ Plena oculis. ſcilicet iſta animalia habebant ante ⁊ retro ⁊ in omni latere oculos vt poſſent cauere offendicula. Homines autem ⁊ cetera animalia: q; ſolũ mouent contra partẽ anteriorem ſolum habent oculos anterius. Et ſcintille vocant parui ignes: lampades vocantur magni ignes ad modũ cometaruz. Et eſt ſenſus q; inter illa animalia diſcurrebant parui ignes ⁊ magni ſicut videntur diſcurrere in celo ſepiſſime. ⁊ Et rota in rota. ⁊ Ideſt erat vna rota in alia. Iſta eſt alia viſio licet ſit pars viſionis prime. ſ. ꝯttuor rotis: circa quas tanta vel maior difficultas eſt q̃z circa aialia quattuor. Ideo nõ curaui in preſenti introducere aliquid de eis: q; manet eis locus ſuus potiſſime: q; nõ tantũ faciunt ad ꝓpoſitũ quattuor euãgeliſtarũ ſicut quattuor aialia. ⁊ Et ſingulis ꝯttuor facieſ. ⁊ Ideſt i qualibet iſtarũ ꝯttuor rotaꝝ erãt ꝯttuor facies: ⁊ erat q̃libet rota plena oculiſ: lz quo poſſit eẽ nũc ñ dicim⁹: iſta oĩa ab illo loco. ⁊ Crura eoꝝ recta. ⁊ Et penati pedes expoſita ſunt lr̃aliter ⁊ non applicando euangeliſtis ſicut vult Hiero. Dicendũ ergo q; crura euangeliſtaꝝ ſunt recta: q; recti ſunt ſermones eorum: ⁊ nihil in eis falſum vel inhoneſtũ: aut qualr̃cũq; malũ iuenitur. Vel dr̃ recta crura eoꝝ: q; ipſoꝝ crura nr̃a certificauerũt. Naz per crura ⁊ pedes ſuper quos fundaẽ corpus ⁊ quibus in aliud tendimus ſignanẽ affectiones nr̃e quibus in aliquid tendimus. Et iſta dirigunt vel rectificant euãgeliſte cũ monitis ſuis: deſideria nr̃a in deũ dirigunt: q; lex illa immaculata eſt ⁊ cõuertens aias. ſ. dirigẽdo eas in deũ. ps. 14. Pedes euãgeliſtarũ ſunt plumati q; in altũ eleuãt ⁊ nõ manent in terra: cũ de xp̃o deo ⁊ hoie tractẽt: que eſt res altiſſima. Etiã q; deſideria nr̃a quaſi plumis appoſitis in altũ leuant: abſtrahentes ea a carnalibus ⁊ terrenis. Dicitur q; quocũq; ſpũs ibat vadunt iſta quattuor aialia: q; ſpũs ſcũs direxit euãgeliſtas. Ipſe enĩ fuit qui inſtigauit ſingulos eoꝝ ad ſcribendã ſicut dicit Hiero. in prologo luce: q; lucas inſtigante ſpiritu ſancto euãgeliũ ſcripſit. Etiã ſpũs ſcũs direxit eos dictando ſibi quid ſcribere deberẽt: q; non ingenio ſuo neq; voluntate ſcripſerunt: ſed qcqd ſpũs ſcũs dictauit. Secunda pe. p̃mo. Dr̃ q; nõ reuertebanẽ cũ irent: q; reuerti ad impfectionẽ pertinet. Ideo euangeliſte nõ ſolũ retrocedebãt in operibus ſuis ſed etiã docebant hoies nõ retrocedere per ea que de chriſto ſcripſerunt. ſicut dr̃ luc. 9. Nemo mittens manũ ad aratrũ ⁊ reſpiciens retro aptus eſt regno dei dicit dorſa eoꝝ plena ſũt ocliſ: ad ſignificãdũ clariſſimã cognitionem: q; oculus eſt per quẽ res videt ⁊ cognoſcitur. Multitudo oculoꝝ ſignat magnitudinẽ cognitionis. Et ſunt oculi in omni parte: vt ſignificetur q; nihil eſt q; euangeliſtas lateat de eo q; ad ipſos ſcribere pertineat. Vel habent euangeliſte oculos ante ⁊ retro: quia ſcripſerunt quedam de preteritis ⁊ quedam de futuris. ſ. de tribulationibus que erunt in fine ſeculi ⁊ de aduentu ad iudicium ⁊ de modo iudicij ⁊ iudicandorũ: vt infra. 24. 25. Dicunt diſcurrere ſcintille ⁊ lãpades inter euangeliſtas vt innuatur q; per illuminationẽ ſpũs ſancti ſcripſerunt. Apparet autẽ ſpũs ſanctus in igne ſicut ſuper apoſtolos in penthecoſte. Actu. 2°. Vel per lampades ⁊ ſcintilas ſignaẽ operatio miraculorum maiorꝝ ⁊ minorꝝ q; ſicut fulgur vel ignis celeſtis toto orbe corruſcat: ſicut dixit xp̃s ſicut fulgur exit ab oriente ⁊ paret vſq; in occidente infra. 34. ita miracula chriſti toto orbe corruſcauerũt quia clariſſima fama illa nota fecit ſicut dicit ifra. 4. q; exĳt opinio chriſti in ſyriam totam. ſ. ꝓpter miracula que facere incipiebat ⁊ quia oẽs euangeliſte chriſti miracula deſcribũt dicuntur diſcurrere inter eos lampades ⁊ ſcintille. ſ. maiora ⁊ minora miracula. Licet ſm veritatẽ non poſſit vnuz miraculũ eſſe maius alio: q; nullũ miraculũ eſt tñ magnũ qn fiat per potentiã infinitã: ⁊ nullũ eſt tã paruũ quin ad illud reqratur potentia finita: iõ equalia ſunt: q; a potẽtia equali fiũt eſſe rota in rota quia vnus euangeliſta eſt in alio: q; illud q; mattheus dicit de chriſto hoc lucas marcus ⁊ ioãnes: ⁊ nõ marcus ſentit de quacũq; re chriſti hoc idẽ mattheus lucas ⁊ ioannes: ⁊ ſic eſt in ceteris. Dicit ⁊ ſingulis quattuor facies. i. in quolibet euangeliſtarũ ſunt quattuor euangeliſte. quia quilibet tractat de quo tractant oẽs quattuor: licet quidam plenius alĳ breuius. Vel dicitur hic quia in quolibet eorum ſiue in qualibet parte ſcripture ſunt quattuor facies ideſt quattuor ſenſuſ. ſcilicet litteralis allegoricus tropologicus anagogicus. ⁊ Unde ⁊ apocalypſis. ⁊ Hic ponitur figuratio iſtorum quattuor euangeliſtarum in nouo teſtamento. ſcilicet in apoca. Joã. Pro quo ſciendum q; beatus ioannes poſuit ibi quattuor animalia: licz nõ omnino ſimilia animalibus Ezechielis tamẽ iſta animalia ſimplicia. ſcilicet q; quodlibet habebat vnicam faciem: vnum leonis: alterum hominis: alterum aquile: alterum vituli. Et iſta concordat magis picture euangeliſtarum vbi cuilibet aſcribitur vnum animal. Et ad innuendum quomodo iſta quattuor animalia intelligantur de euangeliſtis inducit Hierony. multa alia precedentia in eadem viſione: que videntur facere ad propoſitum euangeliſtarum. Ideo quaſi reſultat de ſolis euangeliſtis intelligi illa animalia habetur iſta viſio apoca. quarto. ¶ Conſiderandum tamen q; circa illas viſiones beati Joannis eſt etiam difficultas de quo intelligantur litteraliter. ideo pro nunc non eſt de hoc agendum: ſed in loco ſuo. Nũc autem applicauimus ea ſm intentionem Hierony. vt magis ꝓcordare pñt quattuor euangeliſtaꝝ ⁊ dr̃ ⁊ Uñ ⁊ apo. Jo. poſt expoſitionẽ vigintiꝯttuor ſenioꝝ. ⁊ ⁊ lr̃a ſuſpenſiua ⁊ eſt quaſi tota vna ſnia vſq; ad finẽ: ⁊ hñr iſta apoca. 4. ⁊ ponit ibi primo de viginti ꝯttuor ſenioribus ſedentibus ſuper viginti quattuor thronos per quos dicit nicolaus intelligi omnes eccleſias cathedrales vel oẽs epos earum. Et ponitur numerus

nĩ numerus certus p incerto sicut apoca.7.de qualibet tribu ponunt duodecim millia signati ⁊ nõ ille aliquis numerus certus ipsorũ signatorũ:sed intelliguntur omnes signati quotquot sunt.⌊ qui tenentes cytharas ⁊ phialas. ⌋.s.isti vigintiquattuor seniores tenent in manibus suis cytharas ⁊ phialas apoca.5.per cytharas itelliguntur diuine laudes que reddunt deo ab oĩbus ecclesijs.Et fuerũt iste laudes aliqñ in musicis instrumentis sic dr̃ p̃s vltimo.s.laudate dñm in sono tube:laudate eũ in psalterio ⁊ cythara.Per phialas qd intelligatur ipse ioãnes declarat dicens q̃ seniores habebãt phialas aureas plenas odoramentorũ que sunt orones sanctorũ.⌊ Adorant agnũ dei. ⌋.s.illi seniores adorant eũ q: dicit apoca.5.q̃ agnus accepit librũ de dextra sedentis ⁊ cuꝫ aperuisset librũꝫ quattuor aialia ⁊ vigintiquattuor seniores ceciderunt cor̃ agno habentes singuli cytharas ⁊ phialas aureas ⁊ cantabant canticum nouũ introducit fulgora ⁊ thonitrua. ⌋.s.ioannes introducit ista: q: apoca.4.dr̃ q̃ de throno procedebant fulgura ⁊ thonitrua.Per fulgura que sunt ignes celestes signant miracula coruscantia. vt supra dictũ est.Per thonitrua signat predicatio xp̃i:que per ipsũꝫ ⁊ postea per apl̃os toti mundo intonuit: q: in oẽm terram exiuit sonus eorũ.ad ro.io.Et istud pertinet ad euãgelistas. q: ipsi scripserunt miracula ⁊ predicationẽ xp̃i.⌊ Et septem spũs discurrẽtes. ⌋.Idest introducit istos septẽ spũs apoca. 4.Et nõ dicit sic:sed alr̃.s.⌊ ⁊ septẽ lampades ardẽtes ante thronũ que sunt septẽ spũs dei. ⌋sed apoca.5.ponit ista lr̃a. hiero.s.⁊ oculos septẽ qui sunt septẽ spũs dei missi in oẽm terrã.per septẽ spũs significat vniuersitas spũum ministrantiũ deo qui ab eo mittunt in oẽm terrã:sicut dr̃ ad hebre.p. Sunt administratorij spũs in ministeriũ missi ꝓpter eos q hereditatẽ capiunt salutis.Et q: numerus septẽ est pfectus quodãmodo signat vniuersitatẽ rerũ que septẽ diebus condita est:⁊ septẽ diebus tota vita huius seculi agit:⁊ illi iterũ replicant:⁊ per septẽ planetas quasi tota generatio ⁊ corruptio inferior ministratur:⁊ sic est iste numerus cõuenientissimus ad notandã vniuersitatẽ cuiuslibet rei.Et ita septẽ spũs signant vniuersitatẽ spũum sicut hr̃ thobie.12.cũ dixit angelus.s.ego sum raphael ãgelus vnus ex septẽ q astamus añ dñm ⁊ sic tota vniuersitas spũum tã assistẽtiũ q̃ admistrãtiũ q: raphael nõ erat ꝺ assistẽtib⁹ cũ assistẽtes nõ mittãt:iste tñ missus ẽ vt dirigẽt thobiã.⌊ ⁊ mare vitreũ. ⌋.s.introducit mare vitreũ:q: dr̃ apoca.4.⁊ in cõspectu sedis tãq̃ mare vitreũ silẽ cristallo.Hoc signat fontẽ baptismatis quẽ hꝫ ecclesia.Et dr̃ mare ad significãdũ aquas multas:in quibus oẽs xp̃iani regenerant.Et vocat mare vitreũ simile cristallo pp puritatẽ ⁊ perspicuitatem:q: cũ qs lotus ẽ baptismate manet oino mundus ⁊ nitidus sicut vitruꝫ ⁊ christallus.⌊ Et quattuor aialia plena oculis.Istud est pp q̃ hiero. introduxit cetera:⁊ dicit q̃ erant quattuor aialia ⁊ quattuor euangeliste.vt supra posuit:⁊ erãt plena oculis:q: nihil latet euã gelistas de eo q̃ scribi cõuenies erat.vt supra expositus est. ⌊ Animal primũ silẽ leoni. ⌋hic nõ tenet ille ordo qui tenebatur in visione eze.q: ibi erat prima facies bois. Scõa leonis.Tertia vituli.Quarta aquile.Et ista est cã aliqualis q̃re Augu.p̃ de cõcordia euangelistarũ dixit mattheũ significari per leonẽ.Nam mattheus est primus euãgelista ⁊ primũ aial est hic leo:ió ꝺꝫ ascribi leo matthęo. hiero.tñ intelligit per leonẽ marcũ.vt pꝫ in lr̃a.Et nõ facit hic aliam applicationẽ nisi illã quã supra fecit ponendo visionẽ eze. Rõ est q: lꝫ hiero.ex vtraq̃ visione conat probare eẽ quattuor euãgelistas:tñ spãliter in ordine aialiũ magis cõuenit sibi visio Eze.in qua figura bois est prima quã ipse ascribit mattheo qui est p̃mus euangelista.Sciendũ tñ q̃ iste ordo quattuor aialiũ:nõ cõpetit ordini quattuor euãgelistarũ fm aliquã assignationẽ:nec fm assignationẽ hiero.nec Augu.nec aliorũ. Nam hiero.vocat mattheũ hominẽ marcũ leonem.lucã vitulũ.ioãnẽ aquilã.⁊ sic marcus esset p̃mus:lucas scõs:matheus tertius: ioãnes quartus.Sed nõ est iste ordo ipsorũꝫ. Nõ cõuenit etiã assignatio Aug.qui vocat mattheũ leonẽ. marcũ hoiez.lucã vitulũ:aquilã ioãnẽ:⁊ sic esset p̃mus matheus scõs lucas.tertius marcus:qõ nõ cõuenit. Alij ãt dicebant hoiem mattheũ:marcũ aquilã:lucã vitulũ:leonem ionanẽ.Et tunc ioannes est primus. ⁊ scõs lucas.⁊ tertius mattheus.quartus marcusꝫ.In ordine ergo euãgelistarũ nõ cõuenit iste ordo aialiũ cũ aliqua assignatione euangelistarũ.Illa ãt que est Eze.cõuenit cũ assignatione cõi in ordine ipsorũ euãgelistarũ:q: facies bois est p̃ma.s.mattheus.secũda est facies leonis.s.marcus.tertia est facies bouis.s.Lucas.quarta est facies agle.s.ioãnes.⌊ Et 2ᵐ silẽ vitulo.s.Lucas:cã dicta est.⁊ tertiũ silẽ hoi.s.mattheus pp rõnẽ dictaꝫ. ⁊quartũ silẽ agle volãti.s.Joã.qui volat sup ceteros de verbo disputans. Cõsiderandũ q̃ nicolaus nõ vult q̃ intelligant ista q̃ttuor aialia p:o quattuor euãgelistis q: nõ est inter illa ordo qui est inter quattuor euãgelistas:quorũ primus est mattheus ⁊ tñ hic leo est primũ aial qõ cõpetit marco:sed dicit q̃ significant per ista quattuor aialia quattuor ecclesie siue quattuor sedes patriarchales. Primũ aial ẽ leo ⁊ cõpetit ecclesie hierosolymitane:que fuit prima oiuꝫ ⁊ fuit leo pp cõstantiã.Nã cõstanter apli qui erant ibi resisterunt iudeis dicentibus ne loquerent in noie xp̃i:quibus illi dixerunt oportere magis obedire deo q̃ hoibus:⁊ q̃ nõ desinerent loqui in noie ih̃u. Scõꝫ aial est vitulus ⁊ signat scõaꝫ sedẽ patriarchalẽ.s.antiochenã:cui bos ascribitur pp obedientia:q: qui erant antiochie obediebant decretis concilij ⁊ apl̃orũ cũ ad illos missuꝫ est decretũ cõcilij.actu.15. Tertiũ aial.s.hõ signat ecclesiã tertiã.s.alexandrinã que fuit ad similitudinẽ hois pp sapiam:q: ibi fuit petrus patriarcha ⁊ athanasius ⁊ alij viri sapientissimi. Quartũ aial.s.aquila signat ecclesiã cõstãtinopolitanã que est quarta patriarchalis:que vocat aquila pp excellentiã cõtẽplationis:q: ibi fuerũt viri excellentissimi in contẽplatione patriarche illius sedis.s.gregorius nazẽzenus ⁊ Joã.crisostomus.An hoc tñ sit verũ:nõ est nũc discutiendũ:sed in loco suo.Q: tñ hiero. applicat ista q̃ttuor aialia q̃ttuor euangelistis p:o nunc.ita tenẽdũ.⌊ ⁊post paululũ. ⌋.s.subijcit istõ.e.c.plena in q̃t erãt oculis.ibi dr̃ plena erant oculis ante ⁊ retro. Idẽ est : q: ita dicebat in visione Eze.q̃ dorsa eorũ plena erant oculis.Habent oculos retro q: preterita vident inquantũ scripserunt gesta preterita xp̃i:hñt oculos ante inquantũ dicunt futura sicut supra dictũ est.s.de tribulationibus ad finẽ seculi.⁊ de modo iudicij ⁊ iudicandorũ.⁊ requiẽ nõ habebãt die ac nocte dicẽtia scũs scũs scũs dñs deus oipotens.s.ista quattuor aialia erant in circuitu throni ⁊ nocte ac die nõ hẽbant requiem.i.non cessabant dicere scũs scũs ⁊c.Istud poterat intelligi de quattuor aialibus inquãtũ erant quattuor sedes patriarchales iuxta nicolaũ:q: ille non hñt requiẽ nocte ⁊ die eo q̃ oi tpe canuntur in eis laudes diuine horis diurnis ⁊ nocturnis.Et nõ est sensus q̃ nõ habebant requiẽ.i.nullo tpe cessabant:sed nõ habebãt requiẽ q: nullo die.i.nulla nocte cessabant.Et sic faciendo nũq̃ dicebant cessare:sicut dr̃ nunq̃ cadat psalteriũ de manu tua.i.nullo die: q: oi die in eo legẽdũ est p:o diuinis laudibus.Uel nunquã cadat psalteriũ.s.horis cõpetentibus.Et qui oibus horis cõpetẽtibus legit in psalterio dr̃ semp in eo legere Q: tñ hiero.intelligit hoc de euãgelistis:dicendũ q̃ euãgeliste nõ laudant deũ oi tpe potius q̃ oẽs sci q sunt in vita eterna:sed dñr deũ semp laudare:q: per eorũ doctrinã deus oi tpe laudat.Nã euãgeliste scripserunt legẽ xp̃i p quã hoies mouẽtur ad laudãdũ semp deũ sicut dr̃ luc.18.q̃ oꝫ semp orare ⁊ nunq̃ deficere: ita dr̃ q̃ fontes ⁊ maria ⁊ terra ⁊ arbores laudant deũ : q: pp ista deus laudat.s.q: movet hõ ad laudandũ deũ vides ordinẽ istarũ rerũ vel vtilitatẽ que ab eis proveniꝫ. Daniel. 3°.Dicit q̃ dicebãt scũs scũs ⁊c.Nõ est sensus q̃ ista verba semp diceret q: per alia verba multa deũ laudamus siue q̃ eccl̃ia statuit siue que glibet ꝯcipit:sed ponit ista laus determinata p:o oibus laudibus indeterminatis. Uel põt poni hoc q: ista laus valde plꝫ deo. Unde silis modus ponitur in visione ysaie qñ vidit dñm sedentẽ sup soliũ excelsum ⁊ seraphin stabãt sup soliũ:⁊ clamabat alter ad alterũ scũs scũs scũs dñs deus exercituũ ysa.6.Ita hic ponit.Et ob hoc ecclesia apposuit ista formã laudis in officio misse. Aliter potest dici q̃ nõ ponitur hoc ad dandũ formã laudis:ꝫ ad oñendum quid est q̃ laudandũ est:quia ponitur hic trinitas cuꝫ dicit sanctus sanctus sanctus vt inuãt doctores nr̃i q̃ huic debet tota laus.⌊ Qui erat ⁊ qui est ⁊ qui venturus est. ⌋ hoc ponit ad significandũ rei eternitatẽ.s.q̃ semper ⁊ nũq̃ esse desinit:⁊ q: totũ tẽpus per tres partes diuiditur.s.pñs preteritũ ⁊ futurũ.Et qui in istis tribus est nunq̃ esse desinit.Nõ tñ ꝓprie de deo dr̃ q̃ fuit vel futurus est:q: iste sunt differentie tẽporis ⁊ conueniunt rei que ꝓprie est in tẽpore deus aũt

m

n

o Nicolaus ò ly.

p

q Notabile pulchrũ q̃ deus nõ est i tpe. pr̃ rõ.

deus aũt nõ est in tẽpore sed est in eternitate que distinguit
2ª rõ. contra tps. ¶ Itẽ q̃ qõ in tẽpore est in loco est ⁊ in motu: q̃ ista tria se ꝓsequũt locus tps ⁊ motus: vt ꝓz. 4. phi. deus
3ª rõ. tñ nec est in loco nec mouet. Ergo nõ est in tpe ⁊ cõsequent non fuit nec futurus est: q̃ istud est esse in tpe. ¶ Itẽ quod fuit esse desijt: qõ aũt futurũ est nõdũ est. Si ergo deus fuisset illa pars essendi quã habuisset iam nõ haberet: q̃ preterita esset: ⁊ si deus futurus esset illud esse futurũ dei nondũ esset: ⁊ sic in deo esset successio ⁊ aliqd acquireret sibi ⁊ aliqd deperiret. Qõ nõ põt esse nisi in rebus cõpositis ⁊ imperfectis. Esse aũt dei est totũ simul cuius nulla pars preterijt ⁊ nulla ventura est: sed totũ illud deus nunc est qõ aliquãdo ipse fuit ⁊ ꝙ vnq̃ futurus est: q̃ est eternus: eternitas aũt est interminabilis vite simul tota ⁊ perfecta possessio: vt ait Boetius li. 5. de cõsolatione prosa vltima. Scriptura tñ volens simplicibus cõdescendere vt taliter ipsa tradat qualiter a simplicibus intelligi posset loquit in modo cõi dicens deũ in tẽpore esse cũ in nullo tẽpore sit. Et sic deus nõ est añ hoiem: nec post hoiem: nec q̃n hõ est: q̃ hõ non põt esse nisi in tpe deus aũt nõ põt esse in tpe: sed añ ⁊ post ⁊ tũc vel nũc sunt dñe tpis. iõ in illis nõ est. Hoc etiã mõ dicim⁹ ꝙ deus nescit rẽ añquã fiat nec post q̃ fcã est: nec q̃n fit: ⁊ tñ scit oia q̃ fiunt. Nam scire illa anteq̃ fiant vel post q̃ fiunt vel q̃n fiũt est scire illud applicari tpi: ⁊ scire dei nõ est in aliqua differẽtia tẽporis: sicut nec esse illius: sed oia sunt in eternitate. Et hic habet via facilis ad respondendũ oibus argumentis de predestinatione ⁊ prescia: que vident esse quibusdã grauissima de quibus tñ nihil nunc dicendũ est. Ideo q̃n ponuntur alique propositiones affirmatiue de duratione dei in tẽpore vt ꝓprie accipiantur debent exponi negatiue. Ut si dicatur deus fuit oi tẽpore: est sensus. i nullo tẽpore deus esse desijt. Et si dicat deus erit oi tẽpore: est sensus. i. nullo tẽpore deus esse desinet. Cũ aũt dr hic qui erat intelligit de toto tempore preterito. s. ꝙ semper fuit qui est. s. pro presenti. Et aliqui putant ꝙ lz de deo non dicat ꝓprie ꝙ fuit in preterito vel erit in futuro tñ ꝙ dicat ꝓprie ꝙ deus est in pñti. Dicendũ tñ ꝙ nõ est verũ. Nã si quis dicat deus est: nihil addendo est vera ⁊ ꝓpria. Si aũt dicat deus est in pñti est falsa de rigore sermonis: q̃ lz pñs in tpe non dicat aliquã partẽ diuisibilẽ nec sit ꝓprie pars tẽporis cuius aliquid preterierit ⁊ aliquid nõ dũ sit ⁊ ex hoc ꝙuenit aliquat̃ cũ eternitate que dicit simultatẽ essendi: tñ presens in tẽpore dicit instans qõ est indiuisibile sub rõne fluentis. Et sic dicit habitudinẽ preteriti ad futurum q̃ est id per qõ copulantur. Nunc aũt eternitatis non est succedens nec dicit relationẽ ad preteritũ ⁊ futurus ideo nõ ꝓprie dr ꝙ deus est in presenti: q̃ si est in presenti eẽt aliquãdiu in futuro: q̃ id qõ semel pñs est imediate fit preteritũ ⁊ transit res de esse futuro ad esse preteritũ ꝑ pñs copulans ⁊ fluens. Cũ aũt dr. ⌊ ⁊ qui venturus est. ⌋ intelligitur. i. qui futurus est. Nam nõ signat hic ꝙ deus sit venturus ad aliqd q̃ nunquã venit nec vadit maxime: q̃ istud nõ erat ad propositũ cũ hic dicat de esse ⁊ fuisse ſ̃ accipitur pro futuro esse q̃ qõ venturũ est futurũ est. ⌊ Quibus cunctis prospicue ostendit quattuor debere tantũ euangelia suscipi. ⌋ ista est cõclusio intenta a Hiero. quasi in toto ca. s. ꝙ lz multi fuerunt scriptores euãgeliorũ: sola quattuor recipi debuerunt. Et dicit hoc sequi prospicue. i. clare ex oibus suprapositis. s. ex visionibus eze. ⁊ ioã. ⁊ ex alijs applicationi-
§§ R bus supra factis. ⌈ Et oẽs apocriphorũ nenias mortuis magis heretieis q̃ ecclesiasticis viuis canendas. ⌋. ista quattuor euangelia que sola sunt auctentica recipi debent: apocripha aũt euangelia ab hereticis qui mortui sunt legi pñt: a viris aũt ecclesiasticis qui viui sunt legi nõ debent. Et est figuratus modus loquendi. Est eni nenia quidã cantus lugubris qui solet cãtari super mortuos ⁊ vocant vulgariter endechas: quarus vsus maxie est in hispania iõ Hiero. dixit hyberas nenias. i. nenias hispanorũ in ꝓlogo sup̃ geñ. s. desiderij mei. Et est sensus: ꝙ illa euangelia que scripta fuerũt preter quattuor sunt apocripha: ⁊ sunt sicut nenie mortuorũ: quia sicut in illis multa falsa dicunt in laudẽ funeris: ita in libris apocriphis multa falsa ponunt ⁊ dubia multa: ex quo ꝓprie cõueniunt sibi nenie mortuorũ. Et quia heretici sunt mortui cũ sint precisi a corpore ecclesie ⁊ membra precisa a corpore non pñt viuere: ꝓprie competit eis ꝙ canantur eis nenie mortuorum. Et q̃ apocripha sunt nenie: hereticis sunt canenda apocripha siue nenie apocriphorum. Isto modo loquendi vtitur Hiero. in prologo allegato super geñ. vocans libros apocriphos nenias: dicens ꝙ multi ignorantes apocriphorũ deliramẽta sectant: ⁊ hiberas nenias libris auctenticis preferunt. Uocantur hibere. vt supra dictũ est. s. q̃: in hiberia. i. in hispania erat ãtiquitus maximus harũ vsus: qui nec oino cessant lz xp̃iana religio talia abhoietur. Uiri ecclesiastici. s. fideles viri sunt q̃ manent in corpore ecclesie per fidem ⁊ quãdiu membrũ est in corpore viuenti semper viuit per influxũ totius. ideo eis nõ sunt canende nenie apocriphorũ: sed soli libri auctentici legendi sunt.

¶ Explicit expositio Reuerẽdi dñi dñi Alphonsi epi in ter tium prologum beati Hiero. p̃sbyteri: in ꝗttuor euãgelistas.
¶ Incipit quartus prologus siue argumentũ bti Hieron. in euangelium fm Mattheum.

Attheus ex iudea sicut in ordine primus ponitur: ita euãgelium in iudea primus scripsit: cuius vocatio ad dñm ex publicanis actibus fuit duor in generatione xp̃i p̃ncipia p̃sumens: vnius cuius p̃ma circuncisio in carne: alterius cuius fm cor electio fuit. Ex vtrisq̃ enĩ patribus christus. Sicq̃ quaterdenario numero triformiter posito p̃ncipiũ a credẽdi fide in electionis tps porrigẽs ⁊ ex electione vsq̃ in trãsmigrationis diẽ dirigẽs atq̃ a trãsmigratiõis die vsq̃ in xp̃m definiẽs de cursam: aduentus domini ostendit generationẽ.

¶ Expositio eiusdem reuerendissimi dñi dñi epi in prologũ quartũ eiusdem bti Hieron. in euãge. bti Matthei.

Attheus Oẽs precedẽtes prologi Hiero. fuerũt generales ad oẽs euãgelistas vt in eis patuit iste aũt est ꝓprie prologus super mattheũ: q̃ in eo de solo matthEo agitur. Et diuidit in ꝗttuor. Primo ponit euãgeliste status. Scõo scribẽdi modus. ibi duor in generatione. Tertio huius euãgelij materia principalis ibi quarũ oiq̃ rerũ. Quarto vtilitas huius operis ibi in quo euangelio. ¶ Circa primũ intentio huius ꝓlogi ẽ dicẽ de mattheo qs fuit: ⁊ q̃ est mã hui⁹ euãgelij matthei: ⁊ que fuerit intẽtio eius in scribẽdo. Tangit ãt status euãgeliste quãtũ ad nomẽ ⁊ originẽ ⁊ auctoritatẽ ⁊ ordinẽ ⁊ vitã p̃cedẽtẽ cũ dr mattheus. Mattheus designat quãtũ ad nomẽ ꝓprium: ⁊ iterpretat donatus. s. q̃ sibi ꝑmo donatũ est euangelium scribere. ⌊ ex iudea. ⌋ Designatur quantum ad nationẽ: quia fuit de regione iudee. Sciendum ꝙ iudea accipit dupl̃r vno mõ stricte pro terra illa in qua habitabat tribus iuda: nã terra canaã que possessa fuerat primo a chananeis ⁊ postea tradita ẽ israelitis diuisa fuit in duodeciz partes ꝑ duodeci trib⁹ israel: q̃ due illar ⁊ dimidia. s. rubẽ ⁊ gad ⁊ dimidia pars tribus manasse acceperũt possessionẽ ab oriẽte iordanis numeri. 32. alie nouẽ tribus ⁊ dimidia diuiserũt inter se totam terram reliquã chanaã que est a iordane vsq̃ ad mare mediterraneũ siue mare occidentale in decem partes. scilicet nouem pro nouez tribus: ⁊ vna pro dimidia tribu manasse que nõ acceperat possessionẽ ante iordanẽ. De hijs Josue. 15. vsq̃ ad. 19. Una pars istarum fuit data tribui iude que describit iosue. 15. ⁊ illa ꝓprie vocatur iudea.

Expõ lre. A.

Judea dupliciteracci pitur. Prio mõ.

¶ Aliq̃n accipit large terra iudee pro terra in qua habitabant oẽs duodecim tribus: eo ꝙ oẽs vocabantur iudei large: ⁊ sic accipit ps. 64. s. notus in iudea deus. i. in tota terra iudeorum qui apud oẽs israelitas notus erat. ⁊. ps. iij. s. fcã est iudea sanctificatio eius: quod non est verũ de sola tribu iuda: sed de toto israel. Causa autez precipua quare tota illa terra vocetur iudea fuit: q̃ postq̃ iudei translati in babylonem. scilicet due sole tribus iude ⁊ Beniamin redierunt in terrã suaz ⁊ occupauerũt totam illã terram quã prius tenebant omnes duodeciz tribus vel plurimam partem eius: q̃ aliquam partem tenebant samaritani: ⁊ sic multi de tribu iuda habitabãt in sorte Beniamin ⁊ effraiz: ⁊ Dam: ⁊ Yssachar: ⁊ in alijs. Qõ patet quia domina nostra morabatur in nazareth

Scõo mõ.

in nazareth que erat in terra galilee: vt ps Matth.2°. Et ob hoc vocabat xps galileus: z tamē galilea non erat de terra iuda sed magis de terra zabulon z nepthalim: vt ps ysai.9. .s.pmo tēpore alleuiata est terra zabulon z nepthalim: z nouissimo grauata est via maris trans iordanē galilee gentium. Et sic galilea pertinebat ad zabulon z nepthalim. Idem ps infra.4.s.q xps habitauit in capharnaū maritimam in finibus zabulon z nepthalim vt adimpleretur q dictū est per ysa. tc. Et sic q: possidebat tunc tota illa terra pncipaliter per tribū iuda vocabat tota terra iudee. Aliquādo tn etiam in euangelijs accipitur iudea pmo modo. vt ps infra.2°.s. q audiēs ioseph q regnaret archelaus in iudea timuit illo ire z secessit in partes galilee. Et sic distinguit iudea a galilea q erat in tribu zabulon z nepthalim. Et hoc modo hierusalez nō est in iudea cū sit de tribu bēiamin. Josue.18. Et sic etiam accipitur infra. tertio vbi distinguit hierusalē a iudea. s. tunc exibat ad eum hierosolyma z ois iudea z ois regio circa ior danē. Quō accipiat nūc iudea non apparet: sed satis est q matheus erat iudeus z erat de terra israel siue duodecim tribuum siue esset de tribu z possessione iude siue de alijs tribubus. ⁋ Sicut in ordine primus ponitur. ⁋ s. in canone librorū euangelistarū ipse primus est. ita euangeliū in iudea primus scripsit. ⁋ Propter hoc ponit inter euangelistas q: por alijs scripsit. Et b in iudea volens transire ad gentes ethiopum nubianorum: que sibi sorte predicationis prouenerant: voluit euangeliū iudeis quibus predicauerat relinquere: vt ps precedenti prologo: z supra in pmo prologo matthei magis declaratum est. ⁋ Cuius vocatio ad deū ante conuersionem ex publicanis actibus fuit. ⁋ Tangitur status eius ante cōuersionē. s. q erat primo publicanus: z de illis actibus vocatus est ad deū. Naz qn xps vocauit matheū actualiter sedebat in theloneo. Ubi publicanos actus exercebat: z dimissis illis sequutus est xpm infra.9. z mar.2. z Luc.5. Uocantur actus publicani. i. pertinētes ad publicanos sunt aūt publicani qui redditus fisci vel publicos ꝓducunt z colligūt: vt ait Jsi.9. ethi. Et exprimitur de matheo q erat publicanus: ad signandum q erat in statu peccatoris qn a xpo vocatus est: q: publicani peccatores vocāt. j.9.s. Quare cū publicanis z peccatoribus māducat magr vester z bibit. Dicit nicolaus q erant tunc iudei tributarij romanor. z matheus z ceteri colligentes ista tributa vocabant publicani. De talibus negocijs dicit gregorius q vix hoies pñt illa sine peccato exercere. ⁋ Duor in gñatione xpi principia presumens. ⁋ Hic ponit fm. s. scribendi modus quē tenuit matheus in genealogia xpi: a qua incipit euangeliū suū. Et pri mo ponit modus scribendi quantū ad radicē. s. quantum ad ipsos duos patres de quibus xps venit. ¶ Secundo quātum ad deductionē totius genealogie ibi sic quaterdenario. Et dr q mattheus presumpsit. i. accepit in generatione xpi principia duor. i. a duobus. s. a dauid z abrahā. Et dicit pncipia plural'r q: non vident dauid z abrahā accipi tanquā vnū principiū xpi sed tanqz duo: cū dicatur liber gñationis iesu xpi filij dauid filij abrahā. Ueritas āt est q ābo sūt vnū principiū xpi quantū ad substantiam carnis: q: hūt se per successionē z deriuationē: cū ex abrahā interpositis multis generationibus natus fuerit dauid. Si āt dauid non nasceretur de abrahā: nec econtrario essent vere duo principia. Et hoc poterat esse vt si descenderent ab istis due progenies q postea cōiungant per matrimoniū z efficientur vna: z ita xps poterat descendere ab istis etiā si essent duo principia ita q aui vel proaui materni matris siue descēderēt de dauid z aui paterni matris siue descenderent de abrahā. Nūc aūt nō est sic cum dauid descendat de abrahā z sic nō poterant cōnumerari tanquā duo principia. Quia tn euangelista posuit illos tanquā duo principia cum dixerit filij dauid filij abrahā dixit b Hier. q psumpsit pncipia duor. Quare eni posuerit illos tanquā duo principia cū sint vnū principiū declarabit infra prio.c. ⁋ ¶ Uniuscuiusq prima circūcisio carnis. ⁋ Dependet ex precedenti. s. presumpsit principia duor z vnius illor erat prima circūcisio in carne. Iste est abrahā qui prio circumcisus est in carne: q: ei dedit deus legem de circumcisione in pactū sempiternū pro se z pro filijs eius gen.17. Et ipse est qui pmo circumcisus est cū esset annor nonaginta. eo.c. Quare aūt deus circumcisionē imposuit z quare potiꝰ dedit eam abrahe qz alicui prio: z qd illa proficiebat: z qre octauo die: z quare in mēbro illo: z de multis alijs declaratū est eo.c. Dicit hic circumcisio in carne ad dr̄iam aliarum circumcisionū: q: vocatur aliqs incircūcisus corde z aliquis incircumcisus carne. Rō est q: circumcisio dicit esse amputatio particule superflue. Jdeo qñ quis hz aliqō superfluū in se ipso dr quantū ad illud incircumcisus. Et q: prepuciū vr eē particula superflua vel nō necessaria hz in veritate nō sit: habentes illā dñr incircūcisi carne. Et si quis hēat desideria superflua vel nociua in corde que sequat dr incircumcisus cor de. De vtroqz ps. Eze.44.s. Sufficiant vobis scelera vestra domus israel eo q inducitis filios alienos icircumcisos corde z incircūcisos carne vt sint in sanctuario meo. Et iterum eo.c. dr. Ois alienigena incircumcisus corde z incircumcisus carne nō ingredietur sanctuariū meū. Aliqn etiā dicit mens incircumcisa leui.25.s. inducaz eos in terrā hostilē donec eru bescat incircumcisa mens eor. Dicit etiā homo incircumcisus labijs qñ hz liguā impeditā ad loquēdū: sicut dixit moyses impeditioris z tardioris lingue sunt exo.4. Et postea dixit si incircūcisum labijs exo.6.s. qūo me audiet pharaon pre sertim cū sim incircumcisus labijs. Dicit aūt q moyses habuit pmo circumcisionē in carne. quasi dicat q nō fuit ipse primus qui habuit circūcisionē in corde: q: ois vir bonus qui desideria sua carnalia amputat z cōprimit dicit habere mētē circumcisam. Jdeo necesse erat q oēs boni a principio seculi hērent cor circumcisum: z sic nō fuit primo in abrahām circumcisio cordis: sed circumcisio carnis fuit pmo in eo: q: nullus ante eū se circūciderat: nec deus alicui iusserat. alterius cuius fm cor electio fuit. Pendet ex precedenti. s. pōsum sit principia in generatiōe xpi duor horum. s. alterius cuius electio fuit fm cor. i. ipsius dauid qui fuit electus a dño fm cor suū. Ista sunt verba dñi qñ per samuelē signauit saulem repellendū de regno. z dixit ei stulte fecisti nec custodisti mā data dñi sed nequaqz regnū tuū vltra cōsurget. Quesiuit sibi dñs virū iuxta cor suū z precepit ei dñs vt esset dux super israel. primo regū.13. Saul aūt qui precesserat eū nō fuit electus a deo fm cor sed magis propter instantiam populi: de quo magis dicet infra prio.c. ⁋ z ex vtriscz patribus xps. ⁋ q: dixerat q mattheus sumpsit in gñatione xpi pncipia duo rū horum. s. dauid z abrahā: declarat hic ad qō est b. s. q: xps voluit esse ex vtriscz patribus. i. ex vtroqz tanquā ex patre. Est eni pr̄ principiū gñationis z xps dicit ex vtroqz tanqz ex patre q: in principio libri matthei ponunt dauid z abraham quasi duo principia disperata generationis xpi potest ista littera dupliciter itelligi vno mō q xps est ex vtriscz pr̄ibus, i. ex vtroqz patre. s. ex vtroqz eor tanqz ex pre: z tūc cōuenientius diceret ex vtroqz eni patre xps qz ex vtriscz patribus: cū hic solū distribuatur pro duobus: ex vtroqz in singulari significat duos: in plurali autem significat plures. qz duos. Et tamen Hieronymus non seruat semper istam conguitatem sic patet Luc.7. cum dicitur de duobus debitoribus cuiusdam feneratoris q non habentibus illis vnde solu erent donauit vtriscz. Aliter potest intelligi littera. scilz q mattheus posuit istos duos tanquā principia generationis christi: quia vnus eorum erat patriarcha. s. abraham z aliꝰ erat rex. s. dauid. z vt signaretur q christus fm carnem descendebat tam de patriarchis qz de regibus positi fuerūt isti duo in principio genealogie christi: z tunc littera stat propie. scilicet ex vtriscz patribus christus. ideſt christus est ex patriarchis z ex regibus z vtriqz sunt patres christi. Sic quaterdenario numero triformiter posito. Hic tangitur modus scribendi genealogiam christi quantum ad deductionē eius ex patribus per omnes descendentes. Et modus est q describit eam Mattheus per tres quaterdenas. scilicet in generatione christi nominantur quadragita duo homines incluso ipso christo. z diuiditur totus iste numerus per tres partes equales. z est quelibet quatuordecim. z sic sunt tres quaterdene in christi generatiōe. Uocat Hieronymus istas super Mattheum tres theseredecades. ideſt quaterdenas: quia theseredecas est nomen grecum signans quaterdenā. z dicitur a thesere quod est quattuor z decas dis. ideſt decena. Incipit prima quaterdena ab abraham z terminatur in dauid. ¶ Secunda incipit a Dauid z terminatur in transmigrationem babylonis. scilicet in iechonia filio iosie. Tertia incipit in alio iechonia filio istius. scilicet post transmigrationem babylonis z finitur in xpo. vt dicitur infra primo

c. z dicit

t. z dicit sic quaterdenario numero triformiter positō. i. ter ponitur a matthēo numerus quaterdenarius z etiaz tribus modis: quia est ad significādū tria tempora. s. sub iudicibus sub regibus sub sacerdotibus: vt. j. dicet. ⌊ Principiū a credendi fide in electionis tempus porrigens. ⌋ Ponit hic de quo sint iste quaterdene. s. quomō varientur per diuersas rationes z diuersa principia. Nam prima quaterdena principiuz sumit a credendi fide a tempore quo cepit esse fides. s. icepit ab abrahām qui fuit ꝓncipium fidei. Non est aūt credenduz q̄ ipse fuerit totaliter principiū fidei: sed. j. declarabit. Et dicitur q̄ ista ꝓma quaterdena porrigit se vsqz ad tempus electionis. idest vsqz ad dauid in quo fuit tēpus electionis: q̄ ipse est electus a deo ꝓm cor vt dicitur supra in littera. Et totum h̄ signat q̄ prima quaterdena incipit ab abrahā z finitur in dauid. Sed seruant ista pondera z ministeria lectiōis exꝓsuetudine oratoria: in qua non est nudis z rudibus verbis vtendum. ⌊ Et ex electione vsqz in transmigrationis die dirigens. ⌋ Jsta est scōa quaterdena que incipit ex electione z finitur in transmigratione. idest incipit a dauid exclusiue z finitur in iechonia filio iosie. Et dicit incipere ab electione ꝓpter dauid qui electus est in regē a deo. Et finitur in trās migrationē babylonis: quia iste iechonias in quo finitur in scōa quaterdena ductus est in babylonē. De hoc magis declarandum est. j. ꝑ. c. ⌊ Atqz a transmigrationis die vsqz ad xp̄m definiens. ⌋ Jsta est tertia quaterdena que incipit a trā smigratione babylonis. i. a iechonia filio iechonie alterius: z iste. est nepos iosie: naz precedens iechonias qui vocatur in libro regū ioachin non trāsmigrauit in babylonē: sed mortuus est in hierusalē: de quo Jeremias dixerat q̄ putrefactꝰ ejceret extra hierusalē z ꝓ sepultura asini sepeliret Jeremie 22. scōus aūt iechonias. s. filius eius ductus in babylonem per nabucodonosor. 4. regū. 24. lz ibi vocat ioachin sic pater suus z ab ipso incipit Tertia quaterdena z finit in xp̄o z dicit a transmigrationis die vsqz ad xp̄m definiens. i. concludens. ⌊ Decursam aduentus domini ostendit generationē. ⌋ Jdest positis hȳs quaterdenis. ostendit matthēus generationē aduentus domini. i. generationem de qua dñs venit esse decursam. i. finitā: vel itelligitur q̄ ostendit decursaz generationē aduentus dñi. idest oñdit q̄ finitis oibus generationibus supra positis fuit aduentus christi: cum ipse ponatur vltimo in ista generatione. Et dicitur decursam. i. decurrētē. Est decurrere a superiori ad inferius venire. s. decurrere. i. deorsum currere. Et sic ꝓprie aqua decurrit q̄ ad inferiora labitur. Jsta est hic de gñatione xp̄i: quia a principio z superiori deducitur vsqz ad inferiora z vltima. Et hoc dicit ad differentiā beati Luce qui generatione christi ordine cōtrario scripsit. s. incipiens a christo z reducens vsqz ad abraham: z postea vsqz ad adam z deum. Jsta littera est suspensiua ab illo loco. ⌊ sic quaterdenario numero. ⌋ quaterdenario triformiter. s. matthēus supple sumēs principiū a credendi fide. i. ab abrahā z porrigens. i. extēdens in tēpus electionis. idest vsqz ad tēpus dauid qui fuit electus a deo: z hoc quantū ad primā quaterdenā: z dirigens. i. directe scribens per successionē patrū ex electione. i. a dauid vsqz ad transmigrationis diem. s. iechoniā filium iosie. z hoc quantuz ad secundā quaterdenā atqz diffiniens. i. concludens. s. totaz xp̄i generationē a transmigrationis die. i. a iechonia. secūdo nepote iosie vsqz ad xp̄m. s. qui est vltimus in tertia quaterdena ostendit generationē aduentus domini. i. per quē dominus venit vel descendit esse decursam. idest finitam.

A Prima. Opio ali Improbat opio ꝑ rō.

¶ Quō dicit q̄ principiū credendi fuit in abrahā. Qō. I. **Queritur** Quomō dicit q̄ principiuz credendi fuerit in abrahā. Aliqui putant q̄ verum est q̄ ipse fuit primus qui in deū verū credidit. Sz falsum est: quia sine fide impossibile erat aliquē hominē saluari ad hebre. xi. s. sine fide impossibile est placere deo. Et tamē multi ante abrahām saluati sunt. Ergo necesse est q̄ alij habuerunt fidem. ¶ Jtē nullus iustus est sine fide quia iustus ex fide viuit. ad ro. j. z tñ noe fuit vir iustus in generatione sua gen. 6. ergo fidem habuit. ¶ Jteꝫ nemo deo acceptus est sine fide: z tamē enoch acceptus fuit valde deo: q̄ dicit gene. 5. q̄ ambulauit enoch cū deo z non apparuit: q̄ tulit eū deus z eccles. 44. dicitur q̄ enoch placuit deo z trāslatus est in paradisis: ergo fidem habuit. ¶ Jteꝫ apostolus ad hebre. xi. laudans patres illos qui per fideꝫ probati sunt ponit

2ª rō.

3ª rō.

primo abel dicens: fide plurimaz hostiaz abel quā caym obtulit deo. Et dicitur de enoch fide enoch translatus est ne videret mortē: z non inueniebatur q̄ transtullit illū deus. Ergo ante abrahām multi habuerunt fidem. Alij dicunt quod abrahā primus habuit fidem. s. explicitā nam ante eū habebant ceteri viri boni fidem implicitam que sufficiebat ad salutandū eos: vt declaratur per magistrū z doctores. z. sententiaz. 24. z. 25. di. abraham aūt habuit fidem explicitā q̄ expresse credidit de deo multa que hic dixit. s. q̄ in semie benedicentur oēs gentes. gene. 12. z q̄ daret sibi z semini suo terram chanaam: z q̄ multiplicaret semen eius sicut stellas celi gene. 13. z. 15. Sed dicendū q̄ adhuc nō stat: q̄ non solum abrahām: sed etiā oēs iusti qui fuerunt ante euz habuerunt fidem explicitam: nec est possibile q̄ aliquis homo habens vsum liberi arbitri perfectū saluaret sine fide explicita. Soli aūt paruuli morient post baptismū vel post circuncisionem saluant in fide implicita. s. q̄ deus infundit eis habitū fidei spei z charitatis: z ille habitus fidei vocat fides implicita: quia non habet aliquē actū determinatū. Idem est de paruulis inter gentiles quādo saluabant in fide parentū: cū tamē aliquis est in adulta etate necesse est q̄ habeat fidē explicitam. Et ita dicit magr. z. sententiarū di. 25. q̄ est quedaz mēsura fidei. s. explicite que omni tēpore fuit necessaria: nec potuit quisquā horum sine illa saluari. Et ista est in duobus articulis quos ponit apostolus ad hebre. xj. s. q̄ accedentē ad deum oz credere quia est: z q̄ inquirentibus se remunerator sit. Et ita tenet magr z omnes doctores. z. sententiaz. di. 35. q̄ fuit ista fides explicita necessaria oi tēpore z oi homini: z ratio est: quia fides ponitur ad dirigendū actum in finem in gratuitis sicut prudentia in moralibus: z sicut sine actu prudētie impossibile est ellici actū alicuius virtutis moralis. ita sine actu fidei impossibile est dirigi aliquē actū in deū vt est finis supernālis. Quilibet tñ actus fidei determinatus pertinet ad fidē explicitā. q̄ fides implicita nō dicit actū sed habitum solū. Omni eni tēpore fuit necessaria hoibus fides explicita: ideo non fuit fides explicita ꝑ in abrahā. Nam quādo abel fide hostiā obtulit ad hebre. xi. fidem explicitā habebat: idem de enoch ibidem qui fide translatus est. ¶ Alij dicunt q̄ abrahām non solū habuit fidem explicitā: sed etiam habuit fidem de deo specialiter de quibusdam que nō pertinebant simpliciter ad salutē. Et quando obȳcitur de antiqs q̄ oēs habebant fidem explicitā: verū est h̄ quantū ad illos duos articulos qui erant simpliciter de necessitate salutis: z tñ non habebant fidē de aliquo alio misterio spāliter: nec cognoscebant deū particulariter: q̄ lz crederent deū esse z esse vnicum z esse eternum z alia que nāliter cognosci possunt ad ro. j. s. Jnuisibilia dei per ea que facta sūt a creatura mundi intellecta conspiciunt sempiterna quoqz virtus eius z diuinitas: nō tñ cognoscebant deū particulariter quis ille eēt nec aliquid eis particulariter reuelabat: sicut supra dictum est z deus ei per angelos loquebatur indicans se quis esset. ¶ Dicendū q̄ nō stat q̄: etiā ante abrahām fuit deus cognitus particulr ab alijs sicut ab adā z eua qbus deus loquutus est gene. 2. z. 3. etiā deus loquutus est ad noe reuelauit sibi misteria particularia q̄ mundus delendus eēt per aquā: z credidit noe z fecē archā gen. 6. Et ista fides laudat valde ad hebre. xi. s. de noe responso accepto de hȳs que adhuc nō videbantur metuens aptauit archā in salutem domus sue: nō ergo fuit abrahām ꝑmus qui misteria particularia credidit. Alij dicunt q̄ vocat abrahā. ꝑmus credentiū. Unde dr tūc cepisse tps fidei: q̄ ipse cōstitutus est pr fidei z heres eius a deo: ita q̄ fides pertineret ad ipsum spāliter tanq̄ quedā hereditas sua q̄ crediderat multa spālia. Sed nō stat quia noe fuit pater z heres fidei institutus a deo sicut z abrahām ad hebre. xj. s. fide noe responso accepto de hȳs que adhuc non videbant metuens aptauit archā in salutē domus sue: per quā damnauit mundum z iustitie que per fidem est heres institutus. ¶ Dicendū q̄ abrahām potest dici fuisse principium credendi ꝓpter tria ꝑmo quantū ad spālem articulū. Nā fides est de hȳs que sunt necessaria ad salutē oio. Jd aūt ꝓ quo salus nra recuperāda fuit erat mediator dei z hoiuz xp̄s iesus: z sic fides spālis de isto mediatore quantū ad se z ad modos redemptionis erat ꝓprissime fides. In hac aūt fuit primus abrahām quia nulli legimus ante eum revelatum fuisse misterium mediatoris. Sibi autem reuelatuz

est quedam

Opio 2ª.

B Improbat opinio. Oēs q̄ ab initio saluati sunt. habuerūt fidē explicitā si fuerūt adulti: vel implicitā si fuerūt paruuli.

Fides explicita in antiqs erat credere deū eē z eundē se inquirentiuz remuneratorem.

3ª opinio:

Improbat tertia opio.

4ª opinio.

D Improbat. q̄rta opio.

E Rñsio ad q̄sitū qōnis. Abrahā fuit principiū credēdi ꝓpter tria. Primum.

est quendã futurum esse in quo benedicerent omnes gentes gen̄.12. Et non solum sibi revelatum est: sed etiã sibi promissum. est q̄ de semine suo nasceretur cum dictũ est. In semine tuo benedicent omnes gentes gen̄.12. Quod exponit apostolus ad gala.4. Si abrahe dicte sunt promissiones ⁊ semini eius. ⁊ sequit. Nõ dicit ex seminibus quasi in multis sed in vno ⁊ semini tuo qui est xp̄s. Et sic in ista fide abraham primus est. ⁊ ob hoc ap̄l's ponit eũ quasi p̄rem ⁊ caput credentiũ ad gala.4. ſ. Igitur qui ex fide sunt benedicentur cum fideli abraham. ⁊ sic oẽs qui sunt in fide subijcit abrahe vel reducit in illũ tanquã in caput vel originẽ fidei. ⁊ ob hoc vocauit eũ spāliter fideles dicens benedicentur cũ fideli abraham.

F Secundũ. ¶ Scõo dicit q̄ in abraham cepit fides. ſ. q̄ ex quo cepit in ipso semp seruata est. Nam licet aliqui de patribus antiquis habuerint fidẽ spālẽ de quibusdã misterijs: tñ nõ fuit illa fides continuata in posteros. Sic noe fuit iustus ⁊ fidelis deo multa particularia misteria credens: tñ nõ fuit continuata ista fides in posteris suis: q̄ post diluuiũ dispersi sunt per terras ⁊ quasi oẽs ceperunt idola colere. Secus ãt in abrahaz q̄ postq̄ ipse cepit credere: posteri sui crederunt ⁊ mansit semper fides in popullo illo vsq̄ ad xp̄m. Et eadẽ fides nunc continuat in christianis qui vere vocantur filij abrahe. Et vocantur vere iudei ⁊ vere circuncisi ad ro.2°. ſ. Et idicabit id quod ẽ ex natura p̄reputiũ legẽ consumans te qui per lr̄am ⁊ circuncisionẽ p̄uaricato: legis es. Nõ eni qui in manifesto iudeus est neq̄ qui in manifesto in carne est circuncisio: sed qui in abscondito iudeus est ⁊ circuncisio cordis in spiritu non lr̄a: cuius laus nõ ex hoibus sed ex deo est.

S Tertium. ¶ Tertio dicitur principiũ fidei in abrahã q̄ ibi non cepit fides sed status fidei. Nã in p̄cedẽtibus p̄ribus fides fuerat nõ tñ fuit status fidei. i. nõ fuit in illis fides tanq̄ in quodã statu vel obseruatione vite: in abraham aũt fuit sic: q̄ p̄mo deus ei revellauit qd credẽdũ erat p̄ticul'r de mediatore. ſ. q̄ p illũ bñdicerent oẽs gentes: ⁊ revellauit q̄ ille mediator de semine suo futurus eẽt. Postea aũt voluit eum separare a ceteris gentibus: ⁊ dedit ei separatũ signũ. ſ. circũcisionẽ: vt sicut in mõ fidei ab oibus gentibus distinguebatur ita ⁊ in signo corporali ⁊ quibusdã cerimonijs vite distingueretur ab oibus. i. q̄ non solũ ipse sed etiã oẽs descẽdẽtes de semine suo haberẽt istã separationẽ tanq̄ semẽ sanctificatũ cũ iã revelatũ esset q̄ ex eis messias descensurus eẽt. Ante abrahã aũt nulli hoc revellatũ fuerat: nõ nulli ante eũ dãda fuit circũcisio: nec fuit quisq̄ ante eũ separandũ a ceteris gẽtibus: q̄ adhuc spāle apparebat in illo pp q̄ separari deberet. Et sic in abrahã cepit fides. i. status fidei quantũ ad quẽdaz modũ vite ⁊ religionis. in alijs aũt p̄ribus fuerat fides idest status fidei quia nõ erat in eis aliqua cerimonia vl' specialis obseruatio cum illa fide sicut fuit in abraham.

¶ Quare diuerso modo Mattheus ⁊ Lucas genealogiã christi texuerunt.

Questio. II.

Qõ. II. **Queritur** Cũ dicat hic q̄ mattheus decurrit gñationẽ xp̄i. ſ. a principio vsq̄ ad finẽ ⁊ lucas enarrauit illã cõuertendo a fine vsq̄ ad principiũ q̄re ꝟ factũ est. Dicendũ q̄ mattheus enarrauit gñationes xp̄i eo modo quo cõiter enarrant oẽs progenies. ſ. per ordinẽ descendentiũ: Lucas aũt omisit modũ cõem: nõ non oportebat que ri aliquã cãm quare Mattheus sic enarrauit. Nam fecit q̄ fieri consueuerat. De luca aũt rõnabil'r querẽdũ erat quare sic fecit: cũ cõtra cõsuetũ fecit. dicendũ q̄ isti duo euãgeliste enarrando gñationẽ dñi voluerũt ostendere duas habitudines hois ad deũ. Una est dei ad hoiem. Alia est hois in deũ euntis. Primã mattheus descripsit: oñdens xp̄m venientes ad nos. Et sic dr̄ in lr̄a q̄ decursam aduentus dñi ostendit gñationẽ. Scõam descripsit lucas: ostendens xp̄m redeuntem in deũ ⁊ reducens hoiem in deũ: q̄ ista duo sunt nobis necessaria ad salutem. ſ. q̄ deus ad nos veniat: ⁊ q̄ nos ad deũ eamus. Venit deus ad nos gratificando nos sibi ⁊ manendo in cordibus nr̄is: sicut dixit xp̄s Jo.4. ſ. Qui diligit me sermones meos seruabit: ⁊ pater meus diliget eũ: ⁊ ad eũ veniemus: ⁊ mãsionẽ apud eũ faciemus. Homo vadit in deũ tanq̄ in finẽ suũ beatificantẽ. Q̄ tñ nõ põt hõ ire in deũ vt in beatitudinẽ nisi p̄ns deus venerit ad eũ: decuit q̄ Mattheus p̄mo describeret gñationẽ xp̄i vt venientis ad nos: ⁊ postea per lucã vel per aliquẽ alĩ describeret gñatio xp̄i vt redeuntis in deũ. Et sic factũ est. Et q̄ hõ incipit redire ad deũ oz credere: ⁊ q̄ baptismus est p̄poꝛie sacramentũ fidei. idest in quo fides infunditur baptizato: conuenienter lucas post xp̄i baptismuz descripsit gñationẽ eius vt redeuntis in deũ: q̄si p baptismũ iuuat hoiez redire in deũ Luc.3. ¶ Alia rõ esse põt. ſ. q̄ ambo euãgeliste scripserũt gñationẽ christi. Christus aũt habuit se dupl'r q̄ ab eterno erat deus inuisibilis cũ patre manens ⁊ apud p̄rem: vt dr̄ Jo.p. ſ. in principio erat verbũ ⁊ verbũ erat apud deũ. Postea venit ad nos assumendo carnẽ nr̄am ⁊ iter nos conuersatus est. Deinde redijt ad statũ ꝑ priorẽ manens apud p̄rem: iã nũc nobis inuisibilis factus. Hec duo declarauerunt isti duo euãgeliste. Nã p̄mus tetigit gñationẽ xp̄i qua venit ad nos faciendo se visibilem cũ prius esset inuisibilis. scõus narrauit gñationẽ xp̄i reducẽdo eũ in deũ p̄m q̄ a nobis recedens cũ prius eẽt visibilis factus ẽ inuisibilis: cũ deo p̄re manẽs a quo exierat.

2ª rõ.

¶ Ut in numero satisfaciens ⁊ tp̄i: ⁊ se quid esset ostenderet: ⁊ dei in se opus monstrãs: etiã in bijs quoꝝ genus posuit: xp̄i opantis a principio testimoniũ nõ negaret. Quaꝝ oĩuz rerũ tps: ordo: numerus: dispositio: vel rõ q̄ fidei necessariũ ẽ: de' xp̄s est: q̄ factus est ex muliere: factus sub lege natus ex virgine: passus in carne: oĩa in cruce fixit: vt triũphãs ea in semetipso resurgens in corpe: ⁊ p̄ris nomẽ in p̄ribus filio: ⁊ filij nomẽ p̄ri restituẽs in filijs: sine principio sine fine: oñdens vnũ se cũ p̄re esse: q̄ vnus est. In quo euãgelio vtile est desiderãtibus deũ: sic prima vel media vel perfecta cognoscere: vt ⁊ vocationẽ ap̄li ⁊ opus euãgelij ⁊ dilectionẽ dei in carne nascẽtis per vniuersa legẽtes intelligant: atq̄z id in eo in quo reprehẽsi sunt ⁊ apprehendere appetunt recognoscant. Nobis eni in hoc studio argumẽti fuit: ⁊ fidẽ facte rei tradere ⁊ operãtis dei itelligendã diligenter esse dispositionem a querentibus non tacere.

A Expõ lit tere. Quare mat. posuit ter q̄terdenas i xp̄i gñone.

⌊ ¶ Ut ⁊ numero satisfaceret ⁊ tempori. ⌋ Idest mattheus scripsit gñationẽ dñi per tres q̄terdenas: vt per hoc satisfaceret numero ⁊ tẽpori. Sunt eni in hoc tres numeri. ſ. tres ⁊ quattuor: ⁊ decẽ. Et cõueniens fuit obseruari istos in generatiõe xp̄i: q̄ conueniebãt isti numeri misterijs xp̄i. Nã q̄terdena cõponit ex q̄ttuor ⁊ decem p q̄s nũeros signat vtraq̄z lex. ſ. noua lex p q̄ttuor: q̄ scripta est in q̄ttuor euãgelijs: lex vetus signat p decẽ pp decẽ p̄cepta: que sola dedit deus toti pp'lo israel in voce clangoris ⁊ bucine. Cetera ãt dedit p moysen exo.2. ⁊ deuteronomij.5. Per ternariũ significat misterijs trinitatis: qõ vtriq̄ legi conueniebat: ſz in noua lege magis explicite: in veteri aũt magis obscure. Alio mõ satisfit numero: q̄ mattheus in gñatione xp̄i posuit. xl. ⁊ duas p̄sonas cõputato ipso xp̄o: ⁊ dñt qdã q̄ factũ est ad signãdũ q̄draginta duas mãsiones p q̄s israelite venerũt de egypto vsq̄ ad terrã p̄missaz numeri.33. Sed p̄ma applicatio melior est q̄ mãsiones iudeoꝝ parũ faciunt ad intentionẽ xp̄i. Et si ponunt. xlij. in gñatione xp̄i nõ fit ꝟ nisi vt ex eis fiat tres q̄terdene: ⁊ aplicabunt ad misteriũ supra positũ. Satisfacit tp̄i mattheus p numerũ ternariũ: q̄ tres fuerunt q̄terdene ad significandũ tria tpa per que decurrit ista gñatio xp̄i. Nam iudei ap̄ncipio regebant per iudices. Qõ fuit vsq̄ ad saulẽ. deinde regebant per reges: qõ fuit vsq̄ ad captiuitatẽ babylonis: postea aũt regebant per sacerdotes. ſz multi illoꝝ fuerunt reges sicut aristobolus alexãder hyrcanus ⁊ ioannes hyrcanus ⁊ alij. Et ꝟ fuit a captiuitate babylonis vsq̄ ad xp̄m. Nã paulo anteq̄ xp̄s nasceret cessauerãt reges iudeorũ. Et ipse natus est in tpe regni herodis aschalonite q̄ fuit primus rex alienigena. nam ipse fuit de genere idumeoruz. Aliter satisfacit tempori quia per tres quaterdenas signat tria tẽpora. ſ. ante legem: sub lege: ⁊ sub gratia. Et xp̄s pertinet ad oĩa ista tempora: q̄ in nullo istorum potuit esse salus hominibus nisi per fidem explicitaz aut implicitã xp̄i, vt supra declaratum est. ⌊ Et se quid esset ostenderet. ⌋ Istud iam non pertinet ad superiorẽ sententiã de tribus quaterdenis: sed est sensus q̄ Mattheus non solũ posuit illas tres q̄terdenas

B

Questiuncula. Rñsio ad q̄stiũculã. p̄a rõ.

denas in euangelio suo ad satisfaciendu3 tempori ꝛ numero suo:sed etiã ostendit ex se ipso quis esset:q2.j.9.c.dicit de se q erat publicanus sedẽs in theloneo.⌊Et dei in se opus monstrans.idest ostendit opus q deus in illo fecit.s.cum ipse esset in statu peccati q2 erat publicanus deus ex sola gratia vocauit eum ad se:ꝛ fecit eum apostolum ꝛ euangelistã. Et vtraq3 potestas a deo est:ꝛ vocatur gratia eius.vt patet .j.corin.12.ꝛ ad ephe.4.ꝛ declaratũ est in precedenti prologo.⌊etiã in hȳs quoꝝ genus posuit christi operantis a pncipio testimoniũ non negaret.⌋Idest non solum mattheus ostẽdit in se opus dei sed ẽt opus dei sed ẽt oñdit testimoniũ christi operãtis a pncipio in illis quoꝝ genus posuit matheus:posuit genus oiu3 ponẽs in xpi genealogia q2 sicut p istã scripturã matthei cõstat de oibus auis ꝛ proauis xpi maternis ita constat de auis ꝛ proauis cuiuslibet positi in hac genealogia:ideo mattheus non solum scripsit hic christi generationẽ:sed etiã generationẽ cuiuslibet illoꝝ. Est tamen verũ q non scribunt illi nisi per xpm:in quantũ pertinent ad progeniem eius.ꝛ est hic figura locutionis.s.liptote cum minus dicit ꝛ plus significatur:quia dicitur christi testimoniu3 non negaret.Quia est sensus q Mattheus nõ solũ non negauit testimoniu3 christi:sed etiã exp2esse posuit illud.Nam nos nõ negamus testimoniu3 christi:ꝛ tñ nihil dicimus:hiero.autez volut plus significare.s.q mattheus non solũ non negauerat sed etiã exp2esserat.Dicit autez q mattheus posuit testimoniũ christi a pncipio operantis in hȳs quoꝝ genus scribebat.idest ostẽdit quomodo christus misericorditer se habuerat ad istos patres a pncipio totius generationis.

L Quare ponunt dauid ꝛ abrahaz in pncipio xpi gñatois, p[a] rõ.

Ponuntur autẽ hic in pncipio generatiõis christi abraham ꝛ dauid:ꝛ ad istos fuit magna misericordia christi:quia deus ex sola gratia ꝛ liberalitate elegit potius abrahã ꝯ aliquẽ aliũ de cõtẽporaneis suis : cui familiariter loqueretur:ꝛ cui promitteret messiam nasciturum de semine suo:ꝛ quod semen suum possideret terram chanaã.Nõ eniz meruit ista abraham anteꝯ deus inciperet sibi bene facere. Et si dicas q abrahaz erat a pncipio iustus ꝛ merebatur ista:dicendum q falsum est:quia preuenit euz faciendo ipm iustum:vt esset talis qui cõuenienter esset capax beneficioꝝ eius.Et ita poterat preuenire quemcũq3 aliũ contẽporaneũ abrahe iustificando euz vt esset capax illoꝝ bonoꝝ que pro missa fuerunt abrahe:ꝛ tunc promitterent illi ꝛ non abrahe:ꝛ maneret abraham sicut vnus de gentilibus in fidelitatem:sed elegit eum deus solum q2 voluit.Et non solũ quando deus vult alicui facere bonũ ex liberalitate sua preuenit eum iustificando eum viuentẽ vt dignus efficiatur illis bonis que recepturus est:sed potius preuenit eũ ab eterno pre parando eum ad illud bonũ.Sic ponit apostolus exemplu3 de esau ꝛ iacob ad roma.9.s.Cum eni nondum nati fuissent aut aliquid egissent boni aut mali nõ ex operibus:sed ex vocante dictũ est:quia maior seruet minori:sicut scriptum est. Jacob dilexi:esau autẽ odio habui.Jdeo deus preuenit abraham eligendo eum ad istud bonũ antequã nasceretur:nõ ex aliqua causa:sed solum:quia voluit.Et non solum nulla fuit causa:sed etiã nulla esse potuit quare deus ab eterno potius eligeret abraham ad hoc ꝯ aliquãdo alium : quia hoc dato non esset voluntas dei prima regula rerũ:sed penderet ex q busdam rationibus determinantibus eam ad hoc vel ad illud:que se tenerent ex parte creature.Qõ nõ solũ est falsu3: sed etiã absurdum est ipsu3 cogitare.

Instat. Reprobat ista tia.

D Scda rõ.

⸿Item non stat q illi dicebant quia etiã si abrahã potuisset eẽ iustus anteꝯ deus eum preueniret:non poterat per illam iusticiã mereri omnia ista que sibi promissa sunt:q2 iustitie nostre,: vt ait Ysa.sunt sicut pannus mulieris menstruate:ꝛ sic per eas nõ possumus mereri aliquid mgnũ de condigno:nisi deus nobis ex gra dederit.De dauid idẽ dicendũ est:q ex dei misericordia cõsequutus est oia bona.Nam non meruit ipse q eligeret a deo in regem ꝛ q deus diligeret eum in tantũ vt diceret inueni virũ fm cor meũ. Primo Re.13.ꝛ q deus promitteret ei regnu3 non solũ pro se sed etiã pro tota sua posteritate. Unde ꝛ ipse dauid miratus est quãdo deus ei ista promisit dicens. Quis ego sum dñe deus ꝛ que domus mea:vt prestares mihi talia.ij.regũ.7.ꝛ p palipo.17.⸿Aliter potest intelligi.s. q mattheus ostendit testimoniũ xpi operantis.i.misericordiã eius in istis quoꝝ genus scripsit.s.q lz eẽnt peccatores plurimi eoꝝ voluit descendere de eis fm carnez. Et ob hoc Mattheus exprimit specialiter in xpi generatione quasdam mulieres peccatrices vel tales que nõ erant digne vt de eis descenderet xps:vt cũ appareat de eis descendere videatur maxia christi misericordia qui de talibus nasci dignatus est. Et ista est hic propria intentio hiero.ita ipse ait super Matheũ q in genealogia xpi nullã sanctaꝝ feminarũ legimus poni:sed eas quas scriptura condẽnat.Et hoc patet exẽplariter.Nã prima mulier notata in xpi genealogia est thamar de qua iudas genuit phares ꝛ zarã.Et ista fuit peccatrix:q2 comixta est carnali socero suo illo nesciente gen.38. ⸿Secunda ponitur raab de qua salmon genuit booz.Et ista fuit peccatrix q2 fuit meretrix hiericõtina.Josue.2. ⸿Tertiũ est ruth ex qua booz genuit obed.Et ista lz non legatur peccatrix:fuit tamen gentilis de moabitis.vt patet ruth.pio. Et ad illos non pertinebat progenies xpi:xps tamen dignatus est illã esse in progenie sua ex gratia. ⸿Quarta fuit bersabee de qua dicit q dauid genuit salomonẽ ex ea q̃ fuit vxie. Et tamẽ illa fuit peccatrix:quia fuit adultera.ij.reg.xi.ꝛ xij. Et exprimit eas spãliter mattheus vt significet misericordia xpi:q de talibus dignatus est nasci. Et hoc est testimoniũ qõ xps ostendit a principio in hȳs de quibus descendit. ⌊Quarũ oium rerũ.⌋Hic ponit tertiũ.s.huius euãgelij mã principalis:que est subm huius libri ꝛ oium aliorũ euangeliorũ:cũ in oibus tractetur de xpo deo ꝛ homine:quantum ad actus ꝛ passiones suas.Et hoc tangit cũ dr quarũ oium rerum ꝛc.⌊qõ fidei neccessariu3 deus xps est.⌊Idest iste res solum pertinent ad hoc q est xps deus ꝛhõ.Et dr quarum oium rerũ.s.oiu3 rerũ supza positarũ de xpi genealogia.tps. idest tps ꝛ ordo ꝛ numerus ꝛ dispositio istaꝝ rerũ solũ est ad declarandũ q xps est deus qui factus ex muliere ꝛc. Et dr tps q2 in genealogia xpi cõsiderant tpa tria.s.sub iudicibus:sub regibus:sub sacerdotibus:vel tps ante legẽ sub lege ꝛ sub gra.Ordo cõsiderat in genealogia quantũ ad ordinẽ ipsarũ personarũ fm successionẽ tẽporũ.⌊numerus.⌋cõsiderat numerus quãtũ ad personas:q2 cũ sint tres quaterdene sunt quadraginta due persone.⌊dispositio vel rõ.⌋.i. q sic ordinent vel disponant fm rõnẽ.⌊qõ fidei neccessariũ est deus xps est.⌋Idest oia ista supza posita inquantũ sunt necessaria ad fidẽ solũ pertinent ad hoc vt inducat quõ xps est deus:ꝛ assũpsit carnẽ de virgine:ꝛ redemit nos in ea in cruce.Jsto modo exponit Nicholaus talij.Aliter tñ vr.s.q tps ordo ꝛ numerus non refertur ad genealogiã xpi sic expositũ est:sed ad aliquid aliud.Primo p3 q2 istud relatiuum .s.quarũ oium rerũ refertur ad oia precedẽtia.ꝛ tñ supza nõ solũ tactũ est de genealogia xpi:sed etiã de statu matthei:ꝛ de gra xpi vocantis eũ:ideo tps ordo numerus non solũ ad genealogiã referendũ est.Scõo p3 ꝛ efficatius:q2 hic dicit tps ordo ꝛ numerus istarũ rerũ esse solũ ad inducendũ quõ xps fuit deus ꝛ assumpsit carnẽ:ꝛ in cruce moriẽs redemit nos ꝛ resurrexit:ꝛ tñ ordo tẽpus ꝛ numerus dispositio genealogie xpi nõ pertinet ad hoc:q2 ex illo ordine numero ꝛ tẽpore nihil istoꝝ inducit. ⸿Dicendũ ergo q istud intelligitur de toto euãgelio matthei ꝛ presupponẽdũ est q cum hiero.supza dixerit q mattheus tetigit xpi generationez ꝛ tetigit de se ipso ꝛ de dei gra quantũ ad se ꝛ alios:q voluit per hoc intelligere traditã esse in vsi totam materiã euangelij Matthei.Et tunc sequit.⌊quarũ omniũ reruz.⌋Idest q omnium istarum rerum que tractantur in Matheo tẽpus ꝛ ordo ꝛ numerus ꝛ dispositio soluz est ad hoc q appareat christum esse deum ꝛ hominẽ:ꝛ pro nobis mortuum:ꝛ nos redemisse:ꝛ tunc plana est littera.s.q omnia que mattheus tangit solum inducunt ad hoc.ꝛ nõ solũ ea que tangit matheus:sed etiam ea que tangunt omnes euangeliste:q2 nihil aliud oẽs intendunt:cum in hoc sit tota fides: ꝛ dicitur quarum oium rerũ.s.narratarũ in lib.Matthei.tẽpus.s.cõsideratio tẽporis in ipsis rebus.s.q quedaz fuerint añ christi predicationẽ:ꝛ alia post:quedam ante mortez ꝛ alia post mortem:ꝛ sic de varijs temporibus rerũ narratarũ. ordo.scilicet cõsideratio ordinis quantũ ad ipsas res q quedã preponantur ꝛ alia postponantur. Nam interdum seruatur ordo temporis in illis qui est ordo naturalis : interdum ordo artificialis.scilicet quod quedaz que sunt priora tempore postponantur:cum sic interdum conueniat ad .concludendum id quod intendimus. Quod forte non fieret ita conuenienter : si per omnia obseruaremus ordinem temporis.

E Quar mattheus mulieres peccatrices in xpi gñatione posuit.

ff F.

Nicolaus de lyra. Instatur. p[a] ratio.

2[a] rõ.

G Rñdet instãtie.

⸿Numerus

¶ Numerus. ſ. numerus rerum narratarū. Quaſi dicat q euangeliſte multa vel pauca de chriſto dicant non eſt intelligendū q ideo ſolū tot dixerint quia de xpo nulla alia que dicerent inuenerint: vel quia chriſtus nulla alia fecerit: ſed ideo tot ⁊ talia poſuerunt: quia credebant iſta ſufficere ad id q intendebant ſcilicet ad probandū chriſtū eſſe deum ⁊ hominē pro nobis mortuū: ⁊ nos redimentē. Et ſi putauiſſent plura eſſe neceſſaria ad probandū hoc: multo plura ſcripſiſſent: q xps fecit multa alia que ſcribere poterant: ſed nō ſcripſerunt illa quia non putauerunt eſſe neceſſaria ad probādū qđ dictū eſt ſic patet Jo. 2. ſ. Multa quidē ⁊ alia ſigna fecit ieſus in conſpectu diſcipulo⁹ ſuo⁹ que non ſunt ſcripta in libro h. Hec aūt ſcripta ſunt vt credatiſ: quia ieſus eſt xps filius dei: ⁊ vt credentes vitā beatis in noie eius. ⌊ Diſpoſitio vel ratio. ⌋ Jdeſt q iſte res diſponanē ſic ⁊ regulenē ſm rationē. ſ. q vnus euangeliſta ſic ordinet proceſſum ſuū ⁊ alius ſic: totū eſt ad probandū q dictū eſt: cū quilibet euā geliſta idem probet licet diuerſo proceſſu ordine. ⌊ Quod fidei neceſſariū eſt. ⌋ Jdeſt quantū ad id q eſt neceſſariū ad fidem. ⌊ Deus xps eſt. ⌋ Ab iſto loco vſq ad illum. ſ. in quo euangelio ponunē cōcluſiones ſiue articuli principales fidei quos intendit probare mattheus vel declarare ex narratione ſua. Jdeo ſubm totius libri eſt xps deus hō vt faciens ⁊ patiens. Hic etiā dr xps deus eſſe. ſ. ipſe xps qui eſt deus eſt ſubm libri. Chriſtus ſignificat meſſiaz ſicut patet cū que ſiuit ieſus a phariſeis de xpo cuius filius ſit. i. cuius filius debeat eſſe meſſias. Mat. j. 22. ⁊ dixerunt iudei xps cū venerit neſcietur vnde ſit Jo. 7. ideſt neſcietur vnde veniet meſſias. Et iterū ibidē. Nunqd vere cognouerūt principes: q hic eſt xps. i. meſſias. ⌊ qui factus eſt ex muliere. ⌋ Jdeſt qui natus eſt: magis eni proprie dicit natus q̄z factus: q facere pertinet ad rē que equiuoce producit ⁊ eſt extra facientem. Sicut ꝓprie ad artē pertinet facere q artifex operat in mā que eſt extra ipſum: ⁊ eſt illa productio equiuoca q res producta per artē nō eſt in ſpecie artificis: ⁊ tñ cū naſcit hō ex muliere eſt vniuoca productio: q eſt hō ex hoie ⁊ nō eſt de materia exteriori: ſed de ſuba generātis: ⁊ tñ in ſcriptura eſt iſte modus loquendi q apl's dicit xpm factū eſſe ex ſemine dauid ſm carnē ad ro. Et dicit factuz ex muliere ad gala. 4. ⌊ Factus ſub lege. ⌋ Jdeſt natus tēpore legis q adhuc durabat lex moyſi qñ xps natus eſt. Nec ceſſauit niſi poſt mortē xpi qñ fuit euāgeliū publicatum. Jſta verba ſumit Hiero. de apl'o ad gala. 4. ſ. At vbi venerit plenitudo tpis miſit deus filiū ſuū factū ex muliere factū ſub lege. ⌊ natus ex ỽgine. ⌋ Jſte. ē vnus articulus fidei quē mattheus ꝓbat. j. ꝓ ⁊ Luc. 2. c. ⌊ paſſus i carne. ⌋ ſ. pro nob⁹ mortuus ⁊ tñ nō fuit mortuus ſz carnē: q xps erat de⁹ ⁊ hō. Erat. n. deus ꝓ nāz: hō p aſſumptionē humanitatis. Xps aūt nō fuit mortu⁹ niſi ſz q hō ex infirmitate carnis: qđ quātū ad hoc ſtatutū erat de eo ſicut de vno quoq hoie ſemel mori ad hebre. 9. Deitas āt vel pſona diuina mori nō potuit. Et q aliqui putabāt xpm eſſe purū hominē ⁊ nō fuiſſe ante mariā ſicut dicebant cherintiani ⁊ ebionite ⁊ ariani ⁊ alij hētici vt declaratū eſt precedenti ꝓlogo: iſti eni putabant totaliter xpm fuiſſe mortuū ſicut homo totaliter moritr q poſt mortē non manet perſona hois lz maneat aia: ⁊ tñ in triduo mortis xpi manebat xps ſicut prius: licet non eſſet tunc homo ſicut prius: ideo non erat totalr mortuus ſicut hō: ⁊ ad hoc dicit q paſſus eſt vel mortuus in carne. i. ſolū ſz carnē. ⌊ oia i cruce fixit. ⌋ ſ. oia pctā nr̄a fuerūt cū xpo crucifixa: ⁊ ibi moriendo occidit oia illa vel deſtruxit. Et eſt figurata locutio. ¶ In quo preſupponendū q q̄ñcūq̄ quis peccat mortalr incurrit obligationē ad mortē eternā in inferno ⁊ eſt ac ſi hō qualibet vice faceret inſtrumentū obligationis in quo ſe fateret obligatum ad mortē eternam pro illo actu. Et ſic quot pctā hō hz tot hz cirographos obl'onis. ió quādiu manſerint iſti cirographi integri manet homo obligatus. Et tñ nos redimēdi eramus per mortē xpi: ideo non oportebat q xps moriens oēs iſtos cirographos caſſaret deleret vel rūperet: q alioquin illis ſaluis nos manebamus obligati: vel ſaltē conſtabat nos manere obligatos. Jdeo dicit q xps fixit iſtos cirographos in cruce. ſ. perforauit eos. ſ. quia quādo aliqō inſtrumentū perforatur vel rumpit per hoc perit vigor eius: ita cū xps abſtulerit nobis obligationē ad mortē dicitur caſſaſſe cirographos illos vel rupiſſe aut clauo fixiſſe: quia per quemcūq̄ modum iſtoz ad nihilat inſtrumentū. Jſtud poſuit apoſtolus ad colo. 2°. ſ. cōuificauit vos cū illo donāſ vobis omnia delicta. ideſt remittens ⁊ ſequit delens q aduerſus nos erat cirographū decreti qō erat ꝓtrariū nobis ⁊ ipſum tulit de medio affigens illud cruci. ⌊ vt triumphanſ ea in ſemetipſo. ⌋ Jdeſt vincens peccata in ſe ipſo. Peccata eni ante h ex eo q obligabant hoies ad mortē eternā dicebanē illis aduerſari: ad hoc autē q nō aduerſarenē oportebat facere q illa non haberent aliquā vim obligandi. Et fuit pugnare contra peccata ⁊ triumphare de eis. Et triumphauit in corpore ſuo vel in ſemetipſo. ſ. q ex eo q ipſe mortuus eſt peccata ſimul mortua ſunt. ¶ Alij autē vincunt hoſtes per hoc q occidunt illos: xps autē vicit peccata que erant qua ſi hoſtes per hoc q occiſſus ipſe eſt. Jdeo non triumphauit chriſtus in alio ſed in ſeipſo: ⌈ reſurgens in corpore. ⌋ iſte eſt alius articulus principalis ⁊ illum declarāt omnes euangeliſte ⁊ dicit reſurgens in corpore. i. reſurgens ſolum ſm corpus. Nam ille ſimpliciter dr reſurgere qui ſimpliciter vel totaliter moritur: chriſtus autē non mortuus eſt totaliter. ſ. q nō mortua eſt perſona diuina licet per cōmunicationē idiomatū concedamus q deus mortuus eſt: ⁊ ſit vera propoſitio ex eo q deus eſt homo ⁊ homo moritur: ⁊ quia chriſtus non mortuus eſt niſi ſm carnē nō potuit reſurgere niſi ſm carnem. Et hoc etiā eſt cōtra hereticos qui dicebant chriſtū purū hominē: ⁊ tamē ſi eſſet purus homo ipſa perſona vere mozeretur ⁊ vere reſurgeret ⁊ non oporteret poni iſtam limitationē. ſ. paſſus in corpore ⁊ reſurgens in corpore: ⁊ patris nomē i patribus filio: ⁊ filij nomē patri reſtitueret in filios. ſ. xps mortuus eſt ad reſtituendū patribus nomē patrū: ⁊ ad reſtituēdū filios nomē filioz. Pro quo ſciendū q pater ⁊ filius cū ſint correlatiua vnum non manet ſine altero: ſed poſita ſe ponunt ⁊ perempta ſe perimunt. Erat aūt abrahā genitor oium iudeoz ⁊ ei promiſſum eſt q meſſias veniret de ſemine ſua. Cum aūt chriſtus venit ⁊ non receperunt eū iudei deſierunt eſſe filij abrahe: quia non erant participes illius benedictionis que fuerat promiſſa abrahe: gene. 12. ſ. in ſemine tuo benedicenē oēs gentes. i. in ſemie qō eſt chriſtus ad gala. 4. Et tunc abrahā deſijt eſſe pater quia non habebat filios. Chriſtus āt veniens reſtituit pribus nomē patrū ⁊ filijs nomen filioz: quia gentiles ſuſceperunt fidem chriſti per predicationē apoſtoloz: ⁊ per hoc ceperunt eſſe filij abrahe qui erat pater oium credentiū: ⁊ oēs credentes dicuntur benedicti cuz fideli abrahā ad gala. 4. Et tunc abraham cepit habere filios ⁊ cepit eſſe pater: cū prius perijſſet paternitas ⁊ filiatio. Et iſti qui crediderunt in chriſtum vocati ſunt poſtea vere filij abrahe: ⁊ vere iſraelite magis quā illi qui ſedebant ab eo ſm carnem. Patet hoc ad roma. 9. ſ. Non enim omnes qui ex iſrael hij ſunt iſraelite: nec qui ſemen abrahe ſunt omnes filij: ſed in yſaac vocabit tibi ſemen ideſt nō qui filij carnis hij filij dei: qui filij ſunt promiſſionis extimantur in ſemine. Quaſi dicat. Si filius abrahe ſic yſaac immo magis quia iſmael totaliter natus eſt ſm naturam nullo exiſtente miraculo: yſaac vero aliqualiter ſuper naturam genitus eſt quia deſierant ſarre fieri muliebria gen̄. 14. ⁊ erat caro abrahe mortua ⁊ emortuus venter ſarre: ⁊ acceperunt a deo virtutem vt patet Joan. iij. ⁊ hebre. xj. ⁊ tamē ſolus yſaac filius vocatur abrahe. ⁊ noluit deus q vocarenē iſmael filius abrahe dicens in yſaac vocabitur tibi ſemen gene. 21. Ergo noluit deus vocari filios abrahe eos qui erāt ſz ſolam carnem ſed eos qui erant ſm repromiſſionē. ideo apoſtolus concludit ex hoc q iudei qui receſſerunt a fide abrahe non fuerunt filij eius: quia non pertinent ad repromiſſionem cum non cōmunicent in chriſto qui erat repromiſſus in quo erat benedictio. Gentiles autē accipientes fidez chriſti quā tenuit abrahā efficiuntur participes repromiſſionis facte ad eum. Jdeo iſti ſunt veri iſraelite ⁊ veri filij abrahe. Et quia in hac fide non fuit ſolus abraham: ſed etiam multi alij patriarche ⁊ ꝓphe qui vocanē patres oēs illi perdiderant iam nomen paternitatis: q filios non habebant: omnibus illis nomen paternitatis reſtitutū eſt. ¶ Cum autē dicitur q filijs reſtitutum eſt nomē filioz accipitur reſtituere. ideſt dare: quia proprie reſtituere eſt in eo qui ſpoliatus eſt: vel ſaltē in eo qui perdidit rez: gentiles autē nunq̄ habuerant nomen filiationis: quia nunquam fuerant filij abrahe. Sed nunc nouiter per fidē xpi illud acceperunt. Jdeo non

fuit eis

Subz euāgelioz eſt xps deuſ ⁊ hō vt faciens ⁊ patienſ.

fuit eis ꝓprie restitutũ sed datuz:iõ accipiꝫ large restituẽ.i. dare. Patribus autem scilicet abrahe ꝛaliꝭ prꝛopꝛie restitutum est nomẽ paternitatis:qz spoliati fuerant eo per iniqtatẽ filioꝝ qui recedere voluerunt a filiatione. Aliter põt itelligi ꝙ accipiaꝫ restituere ꝓprie.ſ.qz abrahã ꝛaliꝭ patriarche ꝛ ꝓphe fuerũt patres in regula fidei ꝛ operũ:ꝛ oẽs iudei q̃ sequebanꝫ eoꝝ exẽpla erant filꝫ ipsoꝝ nõ solũ ſm carnẽ sed etiã per imitationẽ. Et tñ ante aduentũ xp̃i plurimi istoꝝ declinauerant tam a fide q̃ ab operibus antiquoꝝ:ꝛ sic desinebant ipsi esse filꝫ:ꝛ antiqui desinebant esse patres. Multos istoꝝ iudeoꝝ xp̃s per prꝛedicationẽ suã ꝛ apl'oꝝ cõuertit ad fidẽ ꝛ ad opera abrahe ꝛ alioꝝ antiquoꝝ: ideo restituit illis nomẽ patrũ ꝛ istis nomẽ filioꝝ. Et accipiꝫ restituere ꝓprie qz vtriq̃ perdiderant nomẽ.ſ.antiqui tanq̃ violenter spoliati noie paternitatis per iniquitatẽ istoꝝ: ꝛ isti tãq̃ sponte abrenunciantes filiationẽ recedendo ab imitatione patrũ. Iste modus loquẽdi est in scriptura vt malachie.4.ſ. Ego mittam vobis heliam: ꝛ cõuertet coꝛ patrum ad filios ꝛ coꝛ filioꝝ ad patres eoꝝ. Coꝛda filioꝝ conuertuntur ad patres: qñ redeunt ad imitandum eos quos desierant imitari ꝛ coꝛda patrũ cõuertunꝫ ad filios qñ patres dignantur hr̃e in filios ꝓp nouã assimulationẽ eos quos ꝓpꝰ hr̃e dedignabanꝫ in filios ꝓp dissimilitudinẽ. Et exponunt istã litterã Nicolaus ꝛ alius expositoꝛ prologoꝝ sic.ſ.vt restitueret patribus.ſ.antiqs nomẽ patris.ſ.qõ perdiderant filio.i.ad honoꝛẽ filꝫ.ſ.qz magnus honoꝛ est xp̃o ꝙ restituaꝫ istud nomẽ paternitatis antiqs: ꝛ restitueret in filꝫs nomẽ filꝫ.i.filioꝝ patri.i.ad honoꝛez patris. ¶Sed ista expositio non vr̃ multũ stare. ¶Primo qz apparet aliqualr̃ distoꝛta ad lr̃am cũ isti datiui.i.filio ꝛ patri non videanꝫ signare talem modũ acquisitionis qualẽ isti dant. ¶Scõo qz tunc nõ diceret hic ꝙ xp̃s restituit nomẽ patris patribus filio.i.ad honoꝛẽ filꝫ:sed diceret sibi.i.ad honoꝛẽ sui ipsiuꝰ qz ipse erat filius. ¶Tertio qz fit hic differentia inter honoꝛẽ patris ꝛ filꝫ.ſ.ꝙ in vno istoꝝ erat honoꝛ patri ꝛ in alio honoꝛ filio: ꝛ tñ honoꝛ patris filꝫ ꝛ spũs sancti vnus est cũ sit vnuꝰ deuꝰ. Et ob hoc sepe ecclesia dicit in hymnis tribus honoꝛ vnus idest indiuisus. ¶Quarto qz dato ꝙ vellemus distinguere inter honoꝛẽ patris ꝛ filꝫ per quãdã apꝓpꝛiationẽ: nõ stat qz tunc esset honoꝛ patris in restituendo antiqs nomẽ patris: ꝛ esset honoꝛ filio in restituendo filꝫs nomẽ filiationis. Et tñ isti exponunt per ꝓriũ.ſ.ꝙ restituẽdo patribus nomen patris sit honoꝛ filio ꝛ restituendo filꝫs nomen filioꝝ sit honoꝛ patri. ¶Quinto quia dato ꝙ personis diuinis competerent diuersi honoꝛes tamen hic nõ poterat esse nisi vnicus:qz ex vnico actu vnicus insurgit honoꝛ: ꝛ tñ cũ pater ꝛ filius sint coꝛrelatiua:vt dictũ est sic ambo eodez actu simul restituunt̃:vnde qui restituit patribus nomẽ patrum restituit filꝫs nomẽ filioꝝ. Nõ ergo potuerunt hic esse diuersi honoꝛes. Exponẽda est ergo alr̃ lr̃a.ſ.xp̃s restituit filio.i. filꝫs nomẽ patris.i.ꝙ possent dicere se hr̃e patrẽ qõ ꝓpus nõ poterant in ꝓpribus.i.quantũ ad ꝓres ipsoꝝ.ſ.abrahã ꝛaliꝰ restituit patri.i.patribus nomẽ filꝫ.i.ꝙ hr̃ent filios in filꝫs idest quantũ ad filios.ſ.ꝙ ante h̃ nõ poterant vocare filios eos,qui ꝓius fuerant filꝫ sui ꝛ nunc incipiebant posse illoꝰ sic vocare. Et ponit̃ singulare ꝓ plurali.ſ.filio.i.filꝫs patri idest patribus qõ sepe fit in scriptura. Si tñ vellimus ꝙ maneat ꝓprie in singulari adhuc erit eadẽ snia.ſ.restituit filio idest cuilibet filioꝝ ꝛ restituit patri.i. cuilibet patruz.⌊ fine ꝓncipio sine fine. ⌋ refert̃ ad xp̃m.ſ.xp̃s existens sine ꝓncipio ꝛ sine fine fecit oia. Hoc dr̃ ad significandũ eũ esse verũ deũ qui nec h̃z ꝓncipiũ nec finẽ:qz deus nec cepit eẽ aliquãdo nec aliqñ esse definet. Et hoc dr̃ contra illos qui putabant xp̃m esse purũ hoiem:qz isti dicebant eũ habuisse ꝑncipiũ:imo ꝙ nõ fuerit ante mariã. Dicit deus sine principio ꝛ sine fine: ꝛ tñ ipse est ꝓncipiuz ꝛ finis sic dicit apoca.i.ſ. ego sum alpha.ꝛ.o.ꝓncipiuz ꝛ finis:siue ꝓmus ꝛ nouissimus. Sic etiã dixit xp̃s Jo.8.ſ.ego suz principiũ qui loquoꝛ vobis.⌊ Ostendens vnũ se cũ patre esse. ⌋Idest xp̃s ostẽdit se vnũ.i.vnã subam esse cũ patre qz xp̃s per opera sua ostendit se esse deũ: vt ipse inducit Joãnes.ſ.ꝛ qz nõ sunt plures dꝫ cũ sit impossibile esse plures deos:necesse est ꝙ aut pater ꝛ filius sint vnus deus vel vnus eoꝝ non sit deus aut neuter: ꝛ vterq̃ dr̃ deus ergo sunt vnus deus. Istud ostendit xp̃s dicens ego ꝛ pater vnũ sumus:ꝛ ego in patre ꝛ pater in me est. Jo.14.qz vnus est.i.qz xp̃s est vere vnus deus cũ patre ostendit se vnũ deũ. Nã si non fuisset vere vnus deus cũ illo non potuisset hic ostendere:qz ostensio fieri debebat per opera miraculoꝝ: ꝛ tñ miracula nõ ꝑnt fieri in testimoniũ falsitatis:cũ miracula nõ possint fieri nisi a deo:deuꝰ tñ nunquã mentit:i ꝑse tamẽ mẽtiret si faceret miracula vt aliquis ꝓbaret per illa falsa que diceret. Hoc patet deuteronomꝫ.18.qz istud signũ dedit ibi deus ad cognoscẽdũ veros ꝓphas ꝛ falsos.ſ.si ꝓpha prꝛenunciaret aliquid ꝛ non eueniret signũ erat ꝙ deus non erat loquutus illi:sed finxerat de coꝛde suo. Si aũt eueniret:erat signũ ꝙ deus loquutus fuerat ei.⌊ Jn quo euãgelio. ⌋Hic ponit̃ quartũ huiuꝰ prꝛologi in quo ostendit̃ euangelꝫ matthei vtilitas. Et est vtilitas cognitio que hr̃ de rebus pertinẽtibus ad fidem traditis in eo. Nam in quolibet libꝛo vtilitas est cognitio:cũ quilibet liber imediate oꝛdinet̃ ad manifestationẽ quarũdã veritatuz siue ille veritates postea oꝛdinentur ad opus sicut in moralibus siue sint ꝓpter se ipsas sicut in speculatiuis. Jta in isto libꝛo matthei. Et qz hic agitur de xp̃o tanq̃ de subo quantũ ad oẽs operationes ꝛ passiones suas ꝛcetera accidentia circa ipm: ꝛ oia ista fuerunt ad salutẽ nr̃az quã xp̃s ex magna charitate operatus est:ꝓcipuuz qõ cognoscit̃ ex hoc libꝛo est dilectio dei nascẽtis in carne ꝛ dicit̃.⌊ in quo euãgelio. ⌋ .ſ.matthei.⌊ vtile est desiderãtibꝰ deũ. ⌋.ſ.vtile ẽ cognoscere ea que ꝛ.hñtur. Et dr̃ desiderãtibꝰ cognoscere eũ. Quasi dicat. Per ea que scripta sunt a mattheo ꝛ aliꝭ euãgelistis cognoscimus deũ. Nam lz deus naturalr̃ cognoscaꝫ: est illa leuis cognitio ꝛ multũ vlis. Per fidẽ autẽ magis determinate cognoscit̃. Fides aũt ponit̃ p̃cipue in euãgelꝭs. Qz licet in veteri testamento esset scriptũ quid de xp̃o credi deberet:erat tñ valde obscurũ. Jn euãgelꝭs aũt clarissime traditur ideo ibi ꝓprie deus cognoscitur sic.⌈ Prima vel media vel perfecta cognoscere. ⌋Idest vtile est cognoscere in ls euangelio ꝓncipiũ mediũ ꝛ finẽ per que significaꝫ totũ euãgeliũ:qz ex eo toto colligunt̃ oia que ad xp̃z pertinent. Qui dã expositoꝛ prologoꝝ exposuit ꝙ ꝓma sunt ea que fuerunt ante xp̃i prꝛedicationẽ:media sunt a principio prꝛedicationis vsq̃ ad moꝛtẽ:perfecta sunt a moꝛte vsq̃ ad ascensionẽ. Alr̃ etiã exponit.ſ.ꝙ prima dicunt̃ oia scripta a mattheo in quãtũ pertinẽt ad sensum lr̃alẽ qui ꝓmus est: media sunt que pertinent ad sensum allegoꝛicũ:perfecta sunt que pertinent ad sensuz tropologicũ siue moꝛalẽ. Primus tñ sensus vetuꝰ vt ꝛ vocationem apostoli.i.vtile est legere oia vt intelligant vocationẽ apostoli ꝛ dilectionẽ dei operãtis in carne:quasi dicat finis istius libꝛi est ostendere redemptionẽ nr̃am factã per xp̃z quã fecit ex maxima dilectione. Unde ꝛ singula gesta eius magnũ amoꝛẽ ostendunt. Qõ pz ꝓmo ex ipso matheo qui scripsit euãgeliũ. Nam erat publicanus ꝛ iter peccatoꝛes. Deus aũt ex magna charitate illũ vocare dignatus est: ꝛ fecit eũ apl'um ꝛ tradidit ei honoꝛẽ euangeliste. Ex qbus satis ostenditur ꝙ oia opera xp̃i erunt magne charitatis cũ in ipso qui euãgeliũ scripsit tantũ amoꝛez ostenderit. ¶Et opus euãgeliste põt itelligi vno modo ꝙ legentes intelligant opus euangeliste.i.officiũ suũ.ſ.ꝙ habebat anteq̃ vocaret̃ a xp̃o. Quasi dicat. Erat publicanus ante ls ꝛ peccatoꝛ: ꝛ ꝙ de tali statu siue officio vocaretur a xp̃o fuit magna misericoꝛdia ꝛ dilectio. Sic quesierant naute a iona ꝓpheta.ſ.qd est opus tuũ: ꝛ que terra tua.i.qõ officiuz habes ꝛ de qua terra es. Jone ꝓmo. Aliter intelligitur scilicet ꝙ intelligant opus euangeliste.idest dignitatem vel honoꝛem traditũ mattheo faciendo eũ euangelistaz ꝛ apostolũ. Naz ꝓma dignitas ꝛ maxima quã christus cõstituit in ecclesia est apostoloꝝ.scõm ꝓphetarũ.tertium euangelistarum ad ephe.4. Mattheus autẽ primã ꝛ quartã simul asequutus est. Jn quo apparet dei dilectio:qui ad tãtũ honoꝛẽ sublimauit mattheũ:quem inter publicos peccatoꝛes inuenerat: ꝛ dilectionem dei in carne nascentiꝭ.idest cognoscent dilectionem christi qui est deus incarnatus. Et ista icarnatio facta est ex magna dilectione. Nam ꝓpter nimiã charitatẽ qua dilexit nos deus misit filium suum assumpturus naturam nostram:quia si quis consideraret inextimabile beneficium est quod natura humana nostra que est coꝛruptibilis assumatur ad vnitatem persone a deo vero:ita quod sit iam verum dicere ꝙ deus est homo ꝛ homo est deus: vnde nullus maioꝛ honoꝛ poterat fieri hominibus a deo: licet posset

eis facere

Nicolaus de lyra expo nit.

Impꝛobat Nico. expõ ꝑ Primo. Scõo. Tertio.

Quãto

Quito

Q. Expositio vã lit tere.

S Duplex lit tere itell's. Primus.

Scõus.

R

eis facere maiorē vtilitatē. Nam vtilius fuit homini liberari a morte eterna quā naturā humanaz assumi a vbo: qz vt ait Gregorius nihil nasci profuit nisi redimi profuisset. Honorabilius tñ fuit homini q assumeretur natura sua a deo vero q̄z q redimeretur: z sic ista assumptio ex magna charitate fuit: z omnia alia opera xp̄i in carne fuerunt magne dilectionis. ⌊ per vniuersa legentes intelligant. ⌋ scilicet legentes euāgelium Matthei intelligant per vniuersa. idest per singula opera xp̄i magnā dilectionem eius. Naz nullū opus christi est quod in seipso consideratū quantū ad circunstantias z motiuū suū nō appareat eē magne dilectionis. ⌊ atq; id in eo quo apprehensi sunt z apprehendere expetunt recognoscant. ⌋ Idest in isto euāgelio recognoscant homines qd est in quo desiderant eū apprehendere. Deus eni apprehendit nos in nā: qz assumpsit nām nr̄am. Et isto modo loquit apl's ad hebr̄e. 2. s. Nusquā eni angelos apprehendit sed semē abrahe apprehendit. i. nunq; assumpsit naturā angelicā ad vnitatē suppositi: sed apprehendit semen abrahe. i. nām humanā de stirpe abrahe. Nos aūt desideramus deū apprehendere per beatitudinē. Et hoc totū cognoscitur in euangelio: qz ibi cōstat quo deus assumpsit carnē z natus est de virgine in quo nos apprehendit. j. primo. Et etiā constat de beatitudine vite eterne in qua boni apprehendent deū clare eum videntes. j. 25. Iste modus loquēdi Hiero. accipitur de verbis apl̄i. ad phili. 3. cū dr̄. Sequor aūt si quo cōprehēdam in quo z comprehensus sum. ¶ Aliter poterat intelligi q deus apprehendit nos per cognitionē cū clare nos cognoscat: nos aūt desideramus apprehēdere eū. s. vt clare cognoscamus. sic p3. j. cor. in. 13. s. ex parte cognoscimus ex parte ꝓphamus: z postea dicit. Videmus nunc per speculū in enigmate: tunc aūt facie ad faciez. Nunc cognosco ex parte tunc autē cognoscam sicut z cognitus sum. Et istud q nos apprehendamus deum: eo in quo sumus apprehensi ab eo. Aliter potest intelligi de apprehensione per charitatez: nos debemus eum apprehendere per charitatem. Et ista charitas siue qua deus dilexit nos siue qua nos debemus diligere deum inuenitur in matheo: qz ibi habetur quid fecit xp̄s pro nobis. In quo appet magna charitas eius z quid nos debemus facere pro eo. s. custodire oia mandata que dedit: qz qui diligit me ꝑmonē meū seruabit: dixit xp̄s Joānis. 14. Traditur etiā modus dilectionis: qz xp̄s dedit formaz dilectionis dei z. j. 22. Et iste sensus cōuenit magis verbis apl̄i. s. Sequor aūt si quo cōprehendā in quo z cōprehensus suz a xp̄o iesu. Et sequitur fratres ego non me arbitror cōprehendisse. Ex quo apparet q loquit ibi de cōprehensione p charitatē: z non per beatitudinē: qz magnificū est q cuz hō viuit nō comprehendit deū per beatitudinē: ideo prima z vltima expositio sunt meliores q̄z scōa. ⌊ Nobis eni ꝟ in studio argumenti fuit. ⌋ Hic eni ponit Hie. motiuū suū quare fecit istū prologū. Et dicit. Nobis eni hoc fuit in studio argumenti. i. hoc studiū vel hanc intentionē habuimus in faciendo ꝟ argumentū s. intentionē que. j. exprimit. Vocat Hiero. istuz prologū argumentū. Argumentū āt est quedā ꝓlubatio breuis eoz que postea diffuse in opere continent. Et qz in isto prologo Hieron. declarauit in generali ea que tractant in matheo: z intentionē illius describēdo dr̄ cōuenienter iste ꝓlogus argumentū. ⌊ Et fidē facte rei tradē ⌋. s. in ꝟ ꝓlogo intendebamus facere fidē de re facta. i. declarare quid matheus fecit in libro suo: z qō intenderit: qz hoc totū erat iaz res facta. ⌊ Et operantis dei intelligendā diligēter eē dispositionem querentibus non tacere ⌋. Idest exprimere etiā intendimus in prologo nō tacere. i. exprimere querentibus eē intelligendā diligenter dei dispositionē. Quasi dicat. Volumus significare q legentes in hoc libro matthei dei dispositionē. i. actus dei z oia que disponere dignatus est debeāt diligenter inquirere. Ad hoc q intelligant: qz si pigre z negligenter inquirunt nunquā intelligent. Et ob hoc Hiero. tetigit aliqua misteria obscura in hoc prologo que pertinent ad Matthēū: z nō aperit illa vt relinquatur locus z desiderīū legentibus ad solicite legendū. Et sic intentio Hiero. faciendo istū prologū fuit solū de duobus. s. q declararet quid est de quo tractabat matheus: z hoc est fidē facte rei tradere: z monere nos q diligenter z sollicite legeremus ad intelligendū dei dispositione in hoc libro. Nicolaus exponit hoc de intentionē Hieron. non in scribendo euāgelium matthei. Naz in hoc qz ipse non intendebat facere fidez rei facte scribendo euāgelū matthei. (Nam in hoc Hiero. nō tradebat fidem alicuius rei.) sed matheus cū Hieron. nihil adderet super matheū. Item non fuit ista intentio eius transferendo: sed solū emendare libros latinos z obedire pape damaso. Nam supra in prologo eius qui incipit. Beatissimo pape damaso: ostendit q ad preceptū damasi transtulit euāgelia de greco eo q apud latinos erant valde corrupta: z erat varietas exemplariū. Unde non transtulit euangelia ad faciēdū fidē de re facta ꝙ solū vt manerēt ico corrupta: maxie qz applicatio lr̄e ad istū sensuz est valde distorta: qz accipit Nicolaus ꝟ argumētū pro ratione motiua Hiero. ad trāsferēdū z tñ argumtū nō solet sic accipi: iō tenēda ē supior expositio.

Nicolaus ō lr̄.

¶ Explicit expositio reuerendissimi dñi dñi Alphonsi de madrigal epi abulensis in quartū prologū bti Hieron. presbyteri in euāgeliuz ſm Mattheum.

Liber generationis iesu christi: filij dauid: filij abraam. Abraam genuit isaac. Isaac autem genuit iacob. Jacob autem genuit iudā z fratres eius. Judas autem genuit phares z zaram de thamar. Phares autem genuit esrom: Esrom autem genuit aram. Aram autez genuit aminadab. Aminadab autez genuit naason. Naason aūt genuit salmon. Salmon autez genuit boos ō raab. Boos autem genuit obeth ex ruth. Obeth autē genuit ieſſe. Jeſſe aūt genuit Dauit regem.

¶ Incipit expositio super euāgelium bti Matthei eiusdez reuerendissimi dñi dñi Alphonsi epi abulensis.

A Euāgeliū matthei āte alia ponit quia prio scripsit matheus q̄z alij.

Liber. hic incipit euangeliū matthei qō iter oia primū ponit: qz matheus ante alios euangelistas scripsit: vt ait Hiero. precedēti prologo z in prologo q incipit. Plures fuisse. Et pria sui diuisione diuidit in duo. Et pmo matheus stabilit subm huius libri. s. xp̄m deū verū z hominē oñendo eū esse deū z hominē verū. Scōo determinat de redemptione nr̄a facta per ipsuz infra circa mediū q̄rti. c. ⌊ . s. cū audisset iesus q iohānes. ⌋ Prima in q̄ttuor ſm q ꝓbat matthe. xp̄s deū verū z verū hoiez quadruplr̄. ¶ Prio testimonio āgelico z ꝓphetico. ¶ Secundo celesti illustratione z regali veneratione. ¶ Tertio ex predicatione ioannis z testificatione dei p̄ris. ¶ Quarto demonū tētatione z angelor obsequo z veneratione. Se cūda incipit sequēti. c. 3ª. in. 3°. 4ª. in. 4°. Prima in duas: qz primo oñdit veritatē humane nāe in xp̄o: eius genealogiaz describēdo. Scōo veritatē diuine nāe modū sue cōceptionis mirabilē ostendēdo ibi. ⌊ xp̄i aūt gñatio sic erat. ⌋ ¶ Prima in tres: qz circa xp̄i genealogiā premittit matheus quandā ꝓfationē. ¶ Scōo ponit genealogie descriptionē ibi. ⌊ abraham genuit. ⌋ ¶ Tertio genealogie descripte recapitulationē. ibi oēs ergo gñationes. ¶ Circa primū dr̄ liber generationis iesu xp̄i. Istud est principiū libri z est q̄si titulus eius: quia per hoc declaratur de quo tractatur in libro: vel in parte eius. s. de xp̄i generatione. Et ponunt hic duo noia eiusdē persone. Primū est iesus z est nomē personale qō angelus noiauit precipiēs ioseph q ita vocaret puerū cū nasceretur. s. qz ipse sa luū faceret populū suū a pctis: cū iesus interpretetur saluator. vt p3. j. in lr̄a: z luc. 2°. Christus nō est nomē ꝑsone sed dignitatis: qz signat regē: eo qō interpretat vnctus reges tñ z sacerdotes erant qui vngebant in veteri testamēto vt p3. j. palipo. 29. vbi dr̄ q vnxerunt salomonē in regem z sadoch in pontificē. Et cōpetit istud nomē iesu: qz ipse rex erat z sedere deberet super solū dauid p̄ris sui Jere. 23. Christus etiā signat messiā. Et pro hoc cōiuſ accipitur in scriptura. vt p3 Jo. j. s. Jnuenit andreas frem suū symonē z dixit ei. Jnuenimus messiā qō est interpretatum xp̄s. z io. 7. s. Vere cognouerunt principes qz hic est xp̄s. i. messias. Et iteruz xp̄s cū venerit nemo scit vnde sit. i. messias. Et sepe eo. c. Licet aūt iesus esset rex nō vocat xp̄s in quātū rex. s. ed in quā tū messias: qz hic erat propr̄ūssimū ei: qz ipse erat qui missus erat ad saluandū nos, filij dauid filij abraham. idest vocatur christus filius dauid z filiuſ abrahe. s. ſm carnē: cuius gñā

tionē

Expositio lr̄e. Titul° hui° lib. Duo nomina saluatoris. p̄m nomen. Scōm nomen.

Que fuit intentio Hiero. in ꝟ ꝓlogo.

Nicolaus de lyra.

tionem solū describit Matthe. Nā gnationez diuinā nullus tetigit nisi Joā. Et fm hanc est filius dei patris. Et istā differentiam seruat apostolus ad ro. p̄ dicens. Qui factus ē ei ex semine Dauid fm carnē. Nam nō dixit absolute xp̄s natus est vel factus ex semine Dauid: sed q̄ solū natus est fm carnem: q2 p̄ter istaz gnationem xp̄i de semine Dauid ipse erat psona ab eterno manēs cū patre. Et non incipit h̄ recta enumeratio gnationis xp̄i sed ibi. j. ⌊ abraham genuit ysac. ⌋ sz quare ponūtur dicet infra in q̄dā q̄one ⌊ abraham ⌋. Dic ponit fm in quo describit xp̄i genealogia. Et diuidit in tria fm tres quaterdenas quas Matthe. in ea assignat. ¶ Prima incipit in abraham z terminat in Dauid iclusiue. ¶ Scōa incipit in Dauid exclusiue siue in Salomone filio ei⁹: z terminat i iechonia filio Josie iclusiue. ¶ Tertia incipit i alio iechonia filio p̄dicti iechonie z terminat in xp̄o inclusiue. 2° ibi. ⌊ Dauid aūt genuit. ⌋ tertia ibi. ⌊ z post trāsmigratiōem babylonis. ⌋ Circa primū dr. ⌊ abrahaz genuit ysaac. ⌋ alios filios multos habuit abraham: sz alij nō ponunt h̄ q2 nō descendit xp̄s per lineā illoz. Genuit aūt abraham ysaac ō sarra cū esset. xc. ān. ipsa z abrahā. c. ān. Gen. 21. z ob h̄ fuit p̄ceptus ille aliq̄l⁹ supnāliš: maxie q2 sarre desierant fieri mulieb2ia sine q̄bus non est possibile fieri cōceptuz. ⌊ ysaac autez genuit Jacob. ⌋ etiam genuit Esau. Sed ille nō ponit h̄ genuit autē ambos de rabeca: z simul nati sunt Gen. 26. Erat aūt ysaac ānoz. xl. q̄n accepit vxorem eo. c. ⌊ Jacob autē genuit Judam z fratres eius. ⌋ nō ponitur Judas prior quasi prior fuerit in ordine nascēdi: q2 primus filius Jacob fuit rubem: quartus aūt fuit Judas Gen. 29. sed ponit prior q2 ipse solus pertinet ad gnationem xp̄i. Dicit z fratres eius. s. oēs filios Jacob. Nā duodecim genuit: sex de Lia: duos de Rachel: duos de Zelpha: duos de Bala Gen. 29. z. 30. quare aūt ponantur hic infra dicet. ⌊ Judas autem genuit phares z zaram de thamar. ⌋ Thamar nō fuit vxor iude sed nurus sua: q2 vxor sua fuit quedā que vocabat sue: ex qua habuit tres filios. s. Her onā z selā. Her z onā occisi sunt a dño: sela māsit: sed non p̄tinet ad xp̄i progenie. Postea cognouit iudas ignoraēter nurum suā: z genuit ex vnico pcubitu istos duos Gen. 38. Et non p̄tinent ambo ad xp̄i progenie sed phares solus. ⌊ phares autē genuit esrō. ⌋ Ab istis oibus filijs z nepotibus iude qui ponūtur hic noiantur familie i tribu iuda s. a phares noiatur familia pharesitarum. Zarē noiatur zare aliq̄: z noiatur ab eo familia zaraitarum. Ab esrō filio phares noiatur familia esromitarū numeri. 26. ¶ Sciendum q̄ oēs isti ab abraham vsq3 esrō inclusiue nati sunt i terra chanaam anteq3 descenderet Jsrael in egyptum. Abraham natus fuerat in vrbe caldeoz: z cū esset septuagintaq3 ānorum iubente dño venit in terrā chanaham. Gen. 12. z ibi natus est ysaac filius eius. Gen. 21. Deinde Jacob cū oibus qui noiantur hic vsq3 ad esrō iclusiue z cū alijs z nepotibus filioz suoz q̄ simul erant sexagintasex descendit in egyptū Gen. xlvj. ⌊ Gen. xlvj. Esrō autē genuit aram. ⌊ Jste natus ē in egypto q2 esron pater suus paruulus erat q̄n descendit in egyptum vt declaratū est Gen. 46. Et ēt mortuus est ibi iste esrō z aram filius ei⁹. ⌊ Aram genuit aminadab. ⌋ Jste aminadab natus est in egypto ēt videt q̄ ibi mortuus est. Nam māserūt hebrei in egypto ānis quasi dicētis z quindecim: vt declaratum ē Gen. 16. z exo. p̄ z. 12. Nico. aūt vult q̄ aminadab exierit de egypto: ā mortuus fuerit in deserto: z ibi fuit princeps in tribu sua z post illū fuit naason filius eius. Et h̄ i ducit q2 canticoz. 6. dr. Alia mea cōturbauit me: pp quadrigas aminadab. Et dicit q̄ intelligit. s. q̄ in exitu israelitarū de egypto dns apperuit mare rubrū z siccauit fundū z stete rūt aque ex vtraq3 parte quasi muri exo. 14. Judei aūt timebant intrare: z tunc aminadab princeps tribus iude intrauit primus post Moysem cuz tribu sua. Et ex h̄ tribus iuda vt ipse vult meruit dignitatē regni. Et sic dr aia mea contur bauit me pp quadrigas aminadab. s. q2 israelite videtes aminadab p̄cedentē cum q̄drigis suis admirati sunt pp eius audaciam: z sequuti sunt eū. ¶ Dicendū q̄ in h̄ non pōt oino patere veritas: verisimiliuš tn vr q̄ aminadab mortuus fuerit in egypto q̄z q̄ exierit inde. ¶ Primo q2 mortuū Nicolai ad ponendū eum exiuisse de egypto solū fuit ex auctoritate predicta. Illa tn nō satis probat h̄: imo non ꝓuenit ō quo videbitur can. 6. ¶ Scōo apparet ex longitudine tp̄is quo fuerunt israelite in egypto. s. ānis ducentis z quindecim: vt dictū est: in quibus verisimilius vr q̄ pater suus arā z ipse mortui fuerint q̄z q̄ supuixerint cū auus suus esron natus fuerit ante introitū in egyptum: vt. s. dictum est. ¶ Tertio q2 si aminadab exiuisset de egypto ipse fuisset princeps tribus iude z nō filius suus: q2 ipsi nō p̄cipabātur nisi patribus mortuis: z tn in principio secūdi āni ab exitu de egypto qn numeratus est ppl's positus est naason filius aminadab princeps tribus iude: numeri. i. Ergo nō vinebat tunc aminadab. Est dicendū q̄ istud est verisimilius q̄z oppositū z tn erat possibile q̄ aminadab exiret de egypto z moreret in deserto p̄mo āno exitus de egypto. Et sic nō fierit princeps ipse qn populus numeratus ē sed filius eius naason. Non pōt dici q̄ aminadab vixerit post exitum de egypto vltra ānum q2 in principio āni. 2i. ab exitu de egypto. s. prima die mēsis. 2. numeratus ē ppl's.: z erat tūc princeps naason numeri. i. Jsraelite aūt exierāt de egypto in principio āni die quintadecima mēsiš exo. 12. z numeri. 33. ⌊ ¶ Aminadab genuit naason. ⌋ Jste naason natus est in egypto cū āno 2° ab exitu de egypto esset ipse p̄ceps ō tribu iuda numeri. p̄mo. Mortuus est aūt iste naason in deserto: q2 de oibus q exierunt de egypto z numerati sunt in deserto a viginti ānis. z supra nō intrauit in terrā promissiōis nisi Josue z Caleph numeri. 14. ⌊ Naason genuit salmō. ⌋ Jste salmon genitus est in deserto lz potuit esse q̄ generaret in egypto: z tamen tunc exiret paruus de egypto. s. minor āno. xv. q2 alias moreretur in deserto q2 esset de numeratis: cū numerentur oēs q essent supra vicessimū ānū numeri. i. Jste tn salmō introiuit in terram p̄missionis. Nā accepit in vxorem raab hiericontinam: vt p̄z ex lra: z ipse fuit princeps i tribu iuda mortuo patre suo naason. ⌊ Salmō genuit boon de raab. ⌋ Jsta raab fuit meretrix hiericōtina: q̄ absc̄odit explorato2es iudeorū. Josue sc̄o. Et ob h̄ q̄n capta est hierico ipsa sola cū oibus q erāt in domo sua mortē euasit. Et assūpta est in vxorē a Salmō p̄cipe tribus iude. vt colligit Josue. 6. ⌊ boon aūt genuit obeed ex ruth. ⌋ Jste est boō vir honorabilis de quo fit mētio in libro ruth: q accepit in vxorē ruth moabitidē q̄ fuerat vxor mahalō cognati sui: vt p̄z ruth. 3. z. 4. ⌊ Obeed aūt genuit Jesse. ⌋ Jste est binomius: q2 aliq̄n vocat Jesse aliq̄n ysai. Nā cōiter in libris regū z in toto veteri testamēto vocat ysay: vt p̄z p̄ regū. 18. z. 20. z nūq3 vocat Jesse nisi in vno loco veteris testamēti. s. ysai. xj. cū dicit Egredietur virga de radice Jesse. Et h̄ etiā vocatur Jesse. Sed idē nomen vr esse Jesse z ysay. sed ē pauca mutatio in litteris: q̄ sepe solet fieri in veteri testamēto sicut p̄z. s. in littera de zarā qui aliq̄n vocatur zarā z aliq̄n zare. Nā Gen. xxxiij. z h̄ in lra vocat zarā: z numeri. 26. z Josue. 7. vocatur zare. Hēt iste pr̄ Dauid aliud nomē. Nā vocatur naas: z tn istud nomē non reperit nisi in vnico loco sacre scripture. s. 2°. reg. 17. ⌊ Jesse autez genuit Dauid regem. ⌋ Allios genuit Jesse. s. octo filios p̄ paralipo. 3. z. 2. reg. 16. z tamen ponitur h̄ solus Dauid q2 ab alijs non descendit christus.

¶ Quare Mattheus appellauerit istuz libz̄ gnationis z non alio vocabulo. Qō. p̄ma.

Queritur q̄re Mat. vocauit istū lib. gnatōis Jesu xp̄i q2 nō ē p̄cipue ō xp̄i gnatōe cū paz de ea tractet: z totus liber pertineat ad gesta xp̄i. Respondet Nico. q̄ Matthe. scripsit hebraice. Modus autem hebraizandi est denoiare libros ab eo de quo tractatur in p̄n⁹ sicut liber Geneseos idest vocat Gen. de gnatione: q2 in p̄n⁹ eius tractat de creatione rerū: sic Matthe. q2 incipit euāgeliū a xp̄i gnatione noiat ipsum librum gnationis. ¶ Dicendum q̄ h̄ non stat primo q2 Nico. p̄suponit falsum q2 modus hebraizandi non est noiare libros ab eo de quo tractatur i principio: sed nominat libros tripliciter. s. aliq̄n a primo verbo siue dictione libri secundo a materia tertio ab auctore. De primo patet in oibus quinq3 libris moysi: q2 primus eorum. s. Gen. vocatur breith. i. in p̄ncipio q2 sic incipit. secundus. s. exodus tertius. i. leuiticus vocatur vaietra. i. vocauit q2 sic incipit quartus. i. liber numeroz vocatur vaidabē. i. loquutus est q2 sic incipit quintus. i. deuteronomiū. vocat heleadaberi. i. h̄ sunt verba q2 sic incipit. Hec oia ponit Hiero. in ꝓlogo galeato super libros regū qui incipit viginti duas litteras. ¶ De secūdo. s. q̄n nominat a mā non nominat ab aliqua speciali mā que tractetur i aliqua parte libri sed a mā totius libri. Sic vocant libros regū in quibus totaliter agit

D Opinio Nico. ō lira de aminadab.

E Rñsio auctoris. p̄ma

secūda

A Improbat opio Nic. Libi sacre scrip. a trib⁹ noiant.

p̄mo

secūdo

Nic. ō lira.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

de regibus. Sic ẽt libꝝ paralipo. vocant verba dierũ quia i toto illo de ꝟ agit vt declarauimus.s.in ꝓlogo paralipo. sic vocãt pabolas ⁊ cãtica cãti. Sic lib. Josue: liber iudicũ lib. ruth: liber thobie q: isti nõ sunt auctores sed mã libꝝrum.

¶ De tertio patet vt in libris oĩum ꝓphãrum qui ab ipsis noiantur: ⁊ in quibusdã alijs. Sic in nouo testamẽto libroꝝ euangelioꝝ ab auctoribus noiamus.

¶ 2° non stat dictũ Nicolai: q: nõ est verum q iudei nominẽt libꝝum Heñ. lib. de gñatione: q: ꝟ apud grecos est qui vocant eũ Heñ.i. nãm q: de nã condita agit. Judei aũt vocant illum breſith vt ait Dieronỹ.in prologo galeato: ⁊ tñ breſith non est nomẽ materie sed significat in principio q: sic liber incipit.

3ª ¶ 3° q: ẽt si oĩa ista essent vera istud nõ esset ad propositum: q: nomẽ libꝛi nõ est pars libꝛi: ⁊ tñ ꝟ cum dicit liber gñationis pars libꝛi est q: est principiũ eius: ideo non est istud nomẽ libꝛi ſ3 est pars scripture. Qõ autem nos vocaremus libꝝum Mat thei libꝝ generatiõis: q: sic incepit scribere Matthe. eẽt ad propositum Nicolai: ⁊ tñ nũc non est nomẽ libꝛi: q: nos nõ vocamus sic libꝝum istũ: nec aliquis sed solũ querimus qua re sic incepit Mattheus: ideo nõ est ad propositũ. Dicendũ ergo aliter q istud nomẽ gñatio in scriptura accipit multipliciter aliqñ ꝓ fructu sicut fructus arboris vocant generationes eius: sic dicitur ecc.34. a gñationibus meis adimplemini.i. comedite sufficienter de fructibus meis. Sic accipitur Matthe.26.ſ. Nõ bibam amodo de ꝟ genimine vitis Mat.26. ⁊ Marci.14. ⁊ tñ Luc.22. dicitur nõ bibam de generatiõe vitis.i. de fructu vitis.

B Rñsio auctoris gñatio mltipl' accipitur

¶ Aliqñ accipitur gño ꝓ gestis hoium. Et sic enarrare totaꝫ vitam hois est enarrare gñationem. Sic accipitur Heñ.34. in fi. cuꝫ dicit. Habitauit Jacob in terra chanaam. Et ꝟ sunt gñationes eius. Et tamẽ post ꝟ in toto libꝛo Heñ. nihil agitur de gñatione Jacob: sed solum de gestis eius ⁊ filioꝝ suoꝝum. Etiã ante ꝟ imediate nihil agitur de gñatione Jacob sed solũ de generatõe Esau. etiam si acciperetur gñatio ꝓprie nõ diceretur ꝟ sunt gñationes eius: sed ꝟ est gñatio.i. progenies: que vnica est ab vno hoie ſ3 multos filios habeat: sed accipiunt gñationes. idest actus.

p° 2° 3° ¶ Alio modo gñatio vocatur ipsa ꝓgenies vel id per qõ res exit de nõ esse ad esse. Jta potest hic accipi gño 2° modo. ſ. ꝓ actibus. Et est sensus: q iste est liber gñationis Jesu christi.i. liber de actibus eius: ⁊ tunc bene cõuenit q: totus iste liber est de actibus ⁊ passionibus xpi.

4° ¶ Aliter põt dici q accipiat gñatio ꝓprie.i. ꝓgenies: ⁊ tunc põt dupliciter intelligi. Uno modo q iste liber totus vocet liber gñationis ꝓp istam partẽ eius primã in qua agitur de christi gñatione. Alio modo q nõ vocetur totus liber gñatiõis nec Matthe. voluerit imponere aliqõ nomen isti libꝛo: ſ3 solum vocatur liber gñationis xpi medietas istius .c.i. in qua ponitur ꝓgenies tota. Et ista est veritas tenẽda. Sil'e patet Heñ. 5. cum dicit in principio. Hic est liber gñationis adam: ⁊ nõ intelligitur nisi ꝓ ipso. 5.c. in quo ponitur tota progenies ade vsq ad diluuium. Nã in sequẽtibus nõ continuatur de illa ꝓgenie: nec ante ꝟ agebat de illa: nec etiam ipse liber Heñ. vocat ab aliquo liber gñationis ade: sed solum ipſ3 modicum in quo ponũtur ille gñationes. ſ. in. 5.c. ita hic nõ vocatur totus iste liber gñationis: sed solum istud paucum qõ est in principio. Et dato q xpi genealogia fuisset posita i medio Matthei: adhuc ibi diceret liber gñationis Jesu xpi ⁊ ibi manifestum esset q non noiaretur totus liber sed solũ illud paucũ libꝛi in quo describerent progenies sicut dictuꝫ est de libꝛo gñationis ade. Et ẽt si ista gñatio xpi esset minor idest adhuc essent pauciores persone: illa pauca descriptio vocaretur liber gñationiſ: quia in hebreo quelibet scriptura quãtũcũq parua vocatur liber: sicut instrumẽtum factuꝫ ꝺ traditione possessionis illius vocat liber possessionis. Hyer. 32. ſ. etiã accepit libꝝum possessionis signatum stipulationes ⁊ rata ⁊ signa forinsecus: ⁊ dedit libꝝ possessionis baruch in oculis testium q scripti erant in libꝛo emptiõis. Et erant duo libꝛi isti. Nã dicit sume libꝛos istos ⁊ pone eos in vase fictili. Jta ĝ q̃tũcũq esset pua xpi gñatio vocaret liber: ⁊ tñ ꝟ toti lib. Mat. nõ posuit aliqõ nomẽ nec nos posuim⁹: nisi vocam⁹ eũ Mat. sicut scriptorẽ suũ sic vocam⁹ ysaiã lib. ysaie ⁊ sic de libris alioꝝ ꝓphaꝝ noiatis a suis auctoribus.

Qõ.ij. ¶ Quare Mattheus incepit euãgelium suum a christi generatione.

Questio.II.

Queritur quare Mattheus incepit euãgelium suum a christi gñatione. Dicenduꝫ q factum est. primo q: iste erat ordo rectus. Nam Mattheus itendebat enarrare oĩa gesta xpi necessaria ad fidem ⁊ ad salutem nostrã. Et inter ista primũ est gñatio.

A Rñsio ad q̃stũ questionis

¶ Sed aliquis dicet q debuisset Matthe. incipere a gñatione xpi eterna: q: illa erat prior: ⁊ per quã xps habet esse simpliciter sicut i cepit beatus Joã.

Instat

¶ Dicendũ q Mattheus scribere voluit de xpo inquãtum erat simul deus ⁊ homo ⁊ non de deitate per se. Scribere aũt gñationem eternã soluꝫ pertinet ad dei tatem non cõsiderata humanitate. De oibus autem q̃ pertinebant ad xpm vt erat deus ⁊ homo vel postq̃ erat deus ⁊ homo voluit scribere Matthe. Et iste sunt operatiões miraculoꝝ ⁊ passiões in carne q: miracula nõ posset facere nisi esset deus.

p̃ª cã Rñdet istãtie

Primũ autem q xpo cõpetit vt deo ⁊ hoi simul fuit nasci vel gigni: quia per ꝟ deus cepit esse hõ ideo gñationem xpi Mattheus primo scripsit. ſ. fm carnẽ. Si quera tur quare Matthe. nõ scripsit gñationem eternam xpi: erit querere quare oĩs euãgeliste non dixerũt oĩno eadem. Et dicendũ est q sicut euangeliste a solo deo accipiebat ptãtem scribendi ⁊ ipso solo instigante scribebant: ita ipse dictabat eis quicquid scribere deberet vt probatũ est. s. in ꝓlogo Dieronỹ. qui incipit. Plures fuisse. ⁊. s. in prologo nostro i quibusdam questionibus.

Dubiũ Rñsio

¶ Alia cã põt accipi ex parte ipsorũ euãgelistarum q: ipsi a principio scribebant euãgelium aliquibus personis ⁊ ex certis motiuis: ⁊ tunc fm exigentiam motiuoꝝ ⁊ eoꝝ quibus scribebant erat conditio scripture. Sic fuit de Matthẽo qui scripsit euãgelium pp quosdam iudeos qbus preiudicauerat qui ad christũ cõuersi adhuc precepta euãgelica nõ seruabant sed solã legem moysi. sicut prius: vt ait Diero. s. in prologo q incipit. Plures fuisse. Illis autẽ iudeis necessariuꝫ erat scire ꝑcepta xpi cum solũ errarent q: nõ obseruabant illa. De ceteris aũt gestis christi nõ erat tanta necessitas: q: cũ sunt plurima dicta christi que nõ possunt scribi sine gestiſ saltẽ conueniẽter eo q vnum depẽdet ex altero sicut apparet clare cuilibet legẽti euangelistaꝫ scripsit Matthe. simul ꝑcepta ⁊ gesta christi. Et ob hoc iter ceteros Matthe. est qui primus describit ꝑcepta christi. Isti iudei nõ dubitabant de fide: ideo non oportuit eis scribi de deitate christi. Nam nec Marcus nec Lucas de eo curauerunt: imo nec aliqõ euangelium de ꝟ scriberetur: q: Joã. nõ intendebat scribere nisi ex accidẽti pp insurgẽtes hereticos qui specialiter negauerunt xpi deitatẽ. dicentes eum puruꝫ hoiem: ⁊ nõ fuisse ante mariã. Unde Joã. instantissimis ꝑcibus ecclesiarũ scripsit euãgelium de deitate: vt ait Dieronỹ. in lib. de illustri. vi. c. de Joãne. ⁊. s. in ꝓlogo qui icipit. Plures fuisse.

2ª cã

¶ Sed obj̃cies cur Matthe. nõ scripsit ea q̃ Lucas posuit in principio. ſ. de salutatiõe virginis ⁊ alijs pertinentibus ad xpi cõceptioneꝫ. Dicendũ. vt. s. q sicut motiua erant diuersa: ita ⁊ scripture. Nam marcus fuit oĩum breuissimus q: solum curauit de illis que videbãtur totaliter esse necessaria omissis alijs: etiam interdũ non curando de ordine ipsoꝝ sic ait Dieronỹ. s. in prologo. ſ. Plures fuisse dicẽs marcus iuxta fidem magis gestoꝝ narrauit q̃ ordinẽ. Jta ꝺ matthẽo. Nam visum ẽ sibi ꝓ illis quibus scribebat sufficere que scripsit: ⁊ ad motiuum suum nõ esse necessariũ scribi illa que Lucas ꝓposuit: ideo omisit illa ſ3 cõstaret ei de veritate sicut Luc. De Luca dicendũ q intentio sua fuit ordinare plenissime historiã de gestis xpi. Et q: ad plenitudinem silr cõpetebat scribi de cõceptione ⁊ natiuitate xpi quedam signantia magnam xpi dignitatẽ scripsit illa Luc. i. ⁊. 2. Qõ autẽ Lucas intenderet scribere cõplete gesta xpi accidit q: ipse scripsit theophilo viro illustri apud antiochenos q plenissime desiderabat instrui de gestis christi. Jteꝫ q: Luc. i. in ꝓhemio eius dr multi conati sunt ordinare narrationem rerum q̃ in nobis complete sunt: quasi dicat nõ habuerunt cõplete illas: ideo nõ potuerunt scribere de xpo: vel saltem nõ cõuenienter scripserunt. Ego aũt plene habẽs illas scribere possum.

Obiectio. B Rñsio obiecti.

¶ Item q: dicit ibi visum est mihi assequuto a principio oĩa diligẽter ex ordine tibi scribere optime theophile. Et sic inuit se oĩa ꝟ plene scire ⁊ intendere singula plene ẽt ex ordine scribere. Ideo pp ꝟ motiuũ pertinuit ad Lucam latius q̃ ad oĩs euãgelistas tradere oĩa que ad xpm pertinẽt vt est simul deus ⁊ homo. De xpi autẽ deitate Lucas scribere nõ curauit: q: nullum dubium erat ꝺe ꝟ sicut diximus ꝺ

Matthẽo:

Mattheo:hec ōtū fuit vsq; circa finem vite Joā.q; tūc furrexerunt cherithiani ⁊ ebionite:ideo ipse solus tunc de illa scripsit. ¶3ª ⁊ principalis cā quare matthe.incepit a christi genealogia ⁊ illam diligēter scripsit fuit:quia ipse scribebat istud euāgelium iudeis ḡbus xp̄s dixerat se esse messiaz.Et q; in ꝓphis promissus erat messias de semine Dauid ⁊ quidam iudei putabant xp̄m non esse de semine Dauid ⁊ nolebant recipere eum tāq; messiam:nam cū esset nutritus i nazaret galilee credebant q; inde non poterat esse messias: sic patet cū iudei inter se de xp̄o disputarent quis ille esset Jo. 7.Dicebant q̄dam hic est vere ꝓpha : alij autem dicebant h̄ est xp̄s.i.messias ⁊ sequit ibi.s.Quidam aūt dicebant.Nūquid a galilea xp̄s venit . Nōne scriptura dicit q; ex semine Dauid ⁊ ō bethleē castello vbi erat Dauid venit xp̄s . Dissensio itaq; facta est in turba pp eu3. Et cū postea Nichodem⁹ increparet phariseos pp christum dixerunt ei.Nūquid ⁊ tu galileus es? Scrutare scripturas ⁊ vide q; ꝓpha a galilea nō surgit.i.messias non potest venire de galilea. Erat etiam istud dubium inter eos qui volebant esse discipuli xp̄i Joā. p.s.inuenit Philippus nathanael ⁊ dixit ei. Quem scripsit moyses in lege ⁊ ꝓphe inuenimus. Jesum filiū Joseph a nazareth.Et dixit ei nathanael . a nazareth pōt aliquid boni esse.i.Nūquid messias qui est bonū expectatum: pōt esse de nazareth? Ob h̄ mattheus diligēter ostendit xp̄m descēdere de semine Dauid: ⁊ de semine abrahe: ⁊ describit totā lineā continuatā ḡnationum ab abraham ⁊ Dauid vsq; ad xp̄m ita vt nemo dubitare posset xp̄m esse de semine Dauid.Et q; non solum de Dauid descensurus erat sed etiā nasciturus in bethleem vt iudei inuebant Jo.p.⁊.7.ostendit mattheus diligenter quō christus natus est in bethleem in diebus herodis: ⁊ quō in bethleem a regibus adoratus ē: introducēs illud factū famosissimum.s. cum herodes quesiuit. Ubi nasceretur xp̄s.i.messias iudei dixerunt in bethleē:inducentes auctoritatē ꝓphe ad h̄. Et ob h̄ occisi sunt infantes i bethleē ⁊ finibus eius ab imatu.j.iussu herodis sequēti.c.Ista autez nō potuerunt negari:q; fuerunt famosissima:vt p3 ex scipsis Jdeo sufficienter probat Matthe. 2m.s. christum natum in bethleē. Q; tñ arguebatur q; xp̄s erat de galilea de qua nō surgeret messias:declarauit Matthe. satis diligēter quō habitatio xp̄i in galilea fuit aliqualiter accidētalis.s. q; cum fugisset Joseph in egyptū cuz puero ⁊ matre ⁊ angelus dixisset ei q; rediret in terram israel redūt.Q; tñ regnabat archelaus filius herodis in iudea timuit ire illuc. Et mandato angeli venit in galileā ⁊ habitauit in nazareth. Et dicit Mat. non factuz esse sine misterio:sed dicit q; factū est vt adimpleretur qō dictum est per ꝓphas:qm̄ nazarenus vocabitur. ⁊ sic Mattheus multum rationabiliter intrauit in christi genealogiā: ⁊ illam diligenter posuit.

¶ Quare Mattheus posuit in principio istius genealogie abraham ⁊ Dauid.

Questio.II.

Q5.ij. **Queritur** quare Mattheus posuit in principio istius genealogie abraham ⁊ Dauid cum nō sit ista recta descriptio eius : q; deberet primo poni abraham deinde ysaac ⁊ ceteri. ¶ Dicenduz q; genealogia xp̄i non incipit cum dicit liber ḡnationis Jesu xp̄i filij dauid filij abraham:sed ibi vbi dicitur abraham genuit ysaac. Ponuntur autē a principio hic abraham ⁊ Dauid nō tāquam partes ipsius genealogie cōtinuate vel incipiētis:sed tāquā quedam capita vel fundamēta huius ḡnationis. Et p3 quia nō ponūtur isti duo h̄ sicut ponūtur oēs alij.j.quia h̄ dicitur filij Dauid filij abraham.j.autē in tota genealogia non dicit aliquis filius alterius nec xp̄s filius alicuius: sed dicitur q; talis genuit talem. ⁊ sic cōtinuatur. ¶ Prima ratio quare isti duo potius ponūt hic q̄; alij 3 multi alij sunt patres xp̄i est vt ait hierony. in ꝓlogo matthei.s. q; mattheus assumpsit in ḡnatione christi principia a duobus hoibus vn⁹ erat qui prius circūcisus est ⁊ in quo fuit principium credendi.s. abraham.Et pp istas duas excellentias positus fuit tāquaz principium.Alius fuit qui electus est fm cor dñi.s. Dauid. Et ob h̄ ꝓponi debuit.De abraham an fuerit principium credendi ⁊ quō ⁊ an alij ante ipsum crediderint: ⁊ quid crediderint declaratum est in ipso ꝓlogo matthe.in quadā cōne. De dauid an ipse fuerit primus electus in regem ⁊ quō est fm cor dñi dicēt infra in quadā questiōe. ¶ Scōa est q; in xp̄i genealogia sunt patriarche ⁊ reges qui sunt viri honorabilissimi.Et ad ostendendū istam dignitatem ponūtur isti duo quoz vnus fuit primus ⁊ maximus inter patriarchas .s.abraham: ⁊ alius primus ⁊ maximus inter reges.s.dauid

Obj̄citur Quare in xp̄i genealogia non sunt positi iudices ꝓphete vl̄ sacerdotes.

¶ Obj̄cietur cur etiā non positi fuerunt hic tāq; capita alij qui de iudicibus: ⁊ aliqui de ꝓphis aliq de sacerdotibus:q; tēporibus oium istoz continuata est xp̄i ḡnatio:cum icipiat ab abraham q; fuit ante oēs istos.De iudicibus dōm: q; nō ponit aliquis hic tāq; caput p3o eis : q; nemo ō iudicibus fuit de xp̄i genealogia.Nā iudices non erāt de eadem tribu sed de diuersis.s.aliqñ de iuda:aliqñ de manasse:aliqñ de neptali:aliqñ de gad:ēt sic de ceteris:vt p3 ex toto libro iudicū ⁊ illi qui fuerūt de tribu iuda inter ipsos sicut octhoniel primus iudex ⁊ abesaz qui fuit de bethleē nō pertinuerunt ad xp̄i genealogiā.De ꝓphis dicendū:q; ꝓphe non dicunt aliquē statum sicut esse sacerdotē:vel leuitam: vel esse patriarcham non spāliter pertinēt ad aliquā progeniē:sed aliqñ de vna aliqñ de alia: ⁊ aliqñ iudei:aliqñ gentiles:ideo non potuerunt spāliter ptinere ꝓphe ad xp̄i progeniē sicut ptinuerunt patriarche ⁊ reges.Uez est tñ q; in xp̄i genealogia alij qui sunt ꝓphe.Nā isti duo qui ꝓponunt.s.Dauid ⁊ abrahā ꝓphe fuerunt.De abraham p3 cum dixit deus ad abimelech regem q; tenebat sarrā vxorem abrahe .s. Nunc redde vxorem viro suo:q; ꝓpha est: ⁊ orabit p3o te.Geñ.20.De dauid p3 q; non solū erat ꝓpha: sed etiā excellentissimus ꝓphaz. Unde rogabat ꝓpha p excellentiā. hoc verū est quātuz ad cātica diuine laudis q̄ deo inspirāte edebat: sed nō quātum ad reuellatiōes rerū contingentiū ocultarū:q; ille non reuellabant ei sed potius deus reuellabat ei per alios ꝓphas.s. per nathā ⁊ gad ⁊ alios.De hȳs duobus generib⁹ ꝓphaz declaratum est ꝑ regū. io.⁊.20. ⁊ ꝑ paralipo. 1ȳ. ⁊.2i.⁊.25.

Rñdet ō sacerdotibus

¶ De sacerdotibus dicendū q; ad genealogiā xp̄i nō pertinuerunt nisi ex quadā nāli coniunctiōe. Nam xp̄s erat vere de tribu iuda ⁊ nō de tribu leui vt inuit apl's ad hebre.7.q; tñ sacerdotes accipiebāt interdū vxores de tribu iuda ⁊ econtrario:potuit xp̄s aliqualiter ptinere ad tribū leui. Nam mater erat cognata helisabeth Luc. ꝑ ⁊ tñ helisabeth erat ō filiabus aaron .e.c. ¶ Dicēdū tñ q; 3 xp̄s pertinuerit aliquo modo ad sacerdotes: tñ in ista sua genealogia nullus ponit de sacerdotibus:sed soli qui erāt de tribu iuda. De Luca aūt qui aliter xp̄i ḡnationem enarrat an in ea posuerit aliquos sacerdotes declarabitur Luc.3.

Declaratio auctoris.

¶ 3ª causa fuit q; matthe.fecit h̄ sicut solet fieri in speculatiuis.s.qñ quis intendit in pte alicuius libri vel tractatus ꝓbare vnā conclusionem vt magis intelligatur a legentibus quid ille intendat:ꝓponit questionem illā 3 nondū sit probata . Jta h̄ matthe. intendebat ex tota genealogia xp̄i quātūcūq; illā diligenter describeret solū inducere istam questionē.s.q; Jesus erat filius abrahe ⁊ dauid:3 quare h̄ intenderet dicēt.j.Ut ergo legentes quid mattheus intenderet cōcludere: ⁊ an bene concluderet: posuit questionē.s.q; xp̄s erat filius abrahe ⁊ dauid: ⁊ sic dixit liber ḡnationis Jesu christi filij dauid filij abraham.i.Jn isto paruo libro ḡnationis Jesu xp̄i solum intendo ꝓbare q; xp̄s sit filius dauid ⁊ abraham: ⁊ tunc incipit ꝓbationem deducendo totam genealogiā. scilicet abraham genuit ysaac ⁊c.

3ª causa.

¶ Quarta cā fuit ⁊ precipua q; mattheus intendebat satis facere iudeis ostendendo xp̄m esse messiā. Ipsi autē dubitabant de h̄ pp ꝓphas suos qui de messia predixerāt cuius filius esset:Jdeo matthe.voluit ostendere q; Jesus erat filius oium illoz quoz messias dicit filius:vel de quoz stirpe dicitur descēsurus. Soli aūt duo sunt qbus messias promissus est q; esset de semine eoz.s.abraham ⁊ dauid . De abraham patet Geñ.12.s.Jn semine tuo benedicent oēs gentes.s.i xp̄o ⁊ apostolus declarat h̄ ad gala.4.s.abrahe dicte sunt ꝓmissiones ⁊ semini eius.Et seqtur.Non dicit ⁊ seminibus quasi in multis:sed quasi in vno ⁊ semini tuo qui est xp̄s.De dauid patet hyere.23.Ubi dicit q; regnaret germē dauid: ⁊ q; esset germē iustum.Et idem i multis locis.Jdeo de istis duobus debuit ostendere matthe.q; Jesus erat filius eoz: vt ꝑ baret sufficienter ipsum esse messiam:tollendo dubia iudeorum.Et q; h̄ intenderit:p3 q; dixit filij dauid filij abraham.i. messias vocatur in scriptura filius dauid ⁊ filius abraham. Et ista est vera cā quam intendit mattheus. Potuit tñ cum illa habere oēs que dicte sunt:sed ista aut fuit sola aut saltez precipua.Sed tunc dicet quare mattheus dixit filij dauid filij abraham.Nā cum diceret filij dauid satis cōstabat q; erat

4ª causa Jnstatur.

filius abrahaam cū ipse Dauid fuerit filius abrahe. Dicendū q̄ si posuisset abraham ante dauid: ita vt diceretur filij abraham filij dauid cōueniens erat vel necessarium poni dauid: q̄ poterat eē messias filius abraham ꝛ q̄ nō esset filius dauid: q̄ per multas lineas poterat descendere ab abraham: ꝛ q̄ non pertineret ad dauid: q̄ tñ prepositus dauid nō erat necessarium subsequi abraham. Et ita dicendum q̄ non posuit Mattheus tāq̄ necessarium vt intelligeretur de eius semine venire messiā. s. q̄ Matthe. volebat cōcordare istā genealogiam sacre scripture: ꝛ in illa dicit de istis duobus q̄ messias sit filius eor̄ vt dictum est: ideo Matthe. voluit ponere vtrūq̄: vt nihil maneret in scriptura de quo posset fieri dubium circa christi ꝓgeniem.

D Rñdet instantie.

¶ Quare in genealogia prius ponit Dauid q̄z abraham cū fuerit eo posterior. Questio. IIII.

Q5. iiij. A Rñsio ad q̄stū q̄nis q̄re dauid ponit ante abraham

Queritur quare ponit hic Dauid ante abraham cū abraham prius fuerit. ¶ Dicendū q̄ pp multa. ¶ Primo q̄ dauid dignior fuit q̄z abraham ex cōditione statue. Nam abraham fuit patriarcha solū: dauid autem fuit rex. Et iste ē maximus status qui illo tēpore erat inter hoies. ¶ Scōo q̄ dauid excellebat abraham ex condi tione ꝓphetie. Nam ly abraham fuerit ꝓpha Gen. 22. excellē tior fuit dauid cui reuellata sunt multa misteria q̄ scripsit in psalmis. Et vocatus est ꝓpha per excellentiā. Et non solum ipse excedebat abraham: sed et oēs ꝓphe tēporis sui excedebant abraham: q̄ antiquis pauca misteria deus reuellauit: sed ſm tēpora creuit illuminatio in ꝓphis: ꝛ semper deus illis altiora reuellabat: sicut colligitur exo. 6. s. Ego apparui abraham ysaac ꝛ Jacob in deo omnipotēti: ꝛ nomen meum magnum adonai nō indicaui eis. i. Solum me indicaui eis tāquam deum omnipotentē: sed nō indicaui nomen meum magnum. i. nō reuellaui eis aliquas perfectiōes ꝛ secreta de me que importātur per nomē meum magnū. Et super ipsum locum tenēt oēs doctores tam hebrei q̄z christiani: q̄ p̄ successionem tēporum deus semper maior ꝛ altior patribus reuellabat. ¶ Tertio videt dauid excellere ipsum abrahaz ex dei acceptatione. Q3 ly non constet nobis oīno an deus magis dilexerit dauid q̄z abrahaz vel ecōtrario: ex verbis tamē que deus dixit aliqualiter inuitur magis fuisse acceptū deo dauid q̄z abraham. Q3 de dauid deus dixit. Quesiui virum ſm cor meum p̄ regū. 13. qō non dicit de abraham nec de aliquo alio. Etiam ex beneficijs collatis inuitur. Nam maiora contulit ipsi dauid q̄z alicui iudeor̄: q̄ cuz esset pastor ouiū deus fecit eum regē totius israel. ꝛ super gentes multas de gentilibus cōstituit eum. Nam fecit sibi philistinos tributarios ꝛ āmonitas ꝛ moabitas ꝛ idumeos ꝛ syros. 2. regū. 8. ꝛ primo paralipo. 18. Et dedit ei famā super reges sibi contēporaneos. Nam dixit ei deus. Feci tibi nomen iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. 2. reg. 7. ꝛ primo paralipo. 17.

B tertia ratio

C q̄rta ratio

¶ Quarto ꝛ p̄cipue dauid excellebat ipsum abrahā quātū ad messiaz. Nam pluries ꝛ expressius facta est promissio ipsi dauid de messia q̄z habrae. Nā de abraham habetur solū Gen. 12. ꝛ. 15. de dauid autem habetur in multis locis. s. ps. 131. s. De fructu ventris tui ponam super sedē tuam. Habetur etiā. 2. regū. 7. ꝛ primo paralipo. 17. ꝛ. 22. vbi littera aliquo modo intelligitur de salomone ꝛ aliquomodo de christo: ly plurimi de doctoribus nostris solum velint intelligere de christo. Habetur etiā promissio ista ysa. xi. ꝛ Hye. 23. ꝛ quod plus est q̄ expressior erat promissio facta ipsi dauid. Nam Hyere. 23. dicitur suscitabo dauid germen iustum: ꝛ regnauit rex ꝛ sapiens erit. In diebus illis saluabitur iuda ꝛ israel habitabit confidenter. Et h̄ est nomē q̄ vocabunt eum dñs iustus nr̄. Q3 oēs iudei exponunt de messia. Nec pōt negari ysai. xj. valde expresse habet de messia nasciturο ō semine dauid. Item michee. 5. dicit. Et tu bethleē effrata paruulus es in millibus iuda: ex te enim egredietur dux qui sit dominator in israel. Et tamē dicendo q̄ messias nasciturus esset ō bethleem inuebatur q̄ nasceretur ō semine dauid: ad quem pertinebat illud castrum. Et ita intelligebant iudei. Ideo maior erat dauid in promissionibus de messia q̄z abraham: ideo debuit poni h̄ tāquam primus ꝛ maior: cum solum ponātur hic ambo inquātum sunt principia gñationis christi: per h̄ q̄ facta est eis promissio de eo.

D

gnta ratio.

¶ Quinto fuit h̄ q̄ vt supra dictum est Mattheus ponit h̄ christi genealogiā ad tollendum dubia iudeor̄ qui non credebant eum messiaz esse: qui putabant eū non esse de progenie illa ō qua promissus erat messias nasciturus. Et q̄ iudei magis asserebant christum esse de stirpe Dauid q̄z abrahe: ꝛ magis dubitabant de christo an esset de stirpe dauid q̄z an esset de stirpe abrahe: Matheus debuit principalius ostendere Jesum pertinere ad dauid ꝛ facere maiorē mentionē de dauid q̄z de alio. Patet h̄ q̄ qñ Jesus quesiuit a iudeis de christo, i. messia cuius filius sit dicunt ei q̄ est filius dauid: ꝛ non dixerunt q̄ erat filius abrahe infra. 22. ¶ Item qñ christus introiuit honorabiliter in ierusalē volens ostendere ipsum esse messiā populus laudabat eum dicens Osāna filio Dauid infra. 21. Et in h̄ dicebant eum esse messiam: q̄ messias est missus a deo q̄ ipsi expresserunt dicentes benedictus qui venit i noie dñi. idest tu benedicaris qui venisti ad nos missus a deo. ¶ Item iudei nūquam inueniūtur dixisse christū q̄ non erat filius abrahe ꝛ tamē dicebant q̄ nō erat filius Dauid: ꝛ ob h̄ q̄ non erat messias Jo. 7. s. Quidam dicebant nūquid a galilea christus venit. i. messias? Nōne scriptura dicit q̄ ex semine Dauid: ꝛ de bethleem castello vbi erat dauid venit christus. Idem patet Jo. primo. Matthe. ergo debuit precipue ponere christū filium dauid q̄z abrahe. Et iste due vltime cause sunt quas magis intendit Mattheus.

E sexta rō

F 7ª rō

¶ Quare potius. B. Matthe. genealogiam xp̄i incepit ab abraham q̄z ab aliquo alio. Questio. V.

Q5. v. A Rñsio ad q̄stus questionis.

Queritur quare Mattheus describendo istā ꝓgeniem christi icepit potius ab abraham q̄z ab aliquo alio. Nam poterat incipere ab adam vel a noe vel vbicūq̄ vellet. Dicendū q̄ cum quilibet homo descenderet ab adam vel etiā a noe siquis velit describere progeniem alicuius ad distinguendum illam ab oibus alijs ꝓgeniebus: oportet q̄ incipiat eam vel ab adam vel a noe. Et si h̄ non intendit potest incipere illam a quocūq̄ loco voluerit: siue a remotissimis siue a cōiunctis. Primum patet: quia de quolibet hoie certum est q̄ venit ab adam. Ideo cū simpliciter aliquis vult progeniē alicuius distinguere ab oibus alijs progeniebus que fuerūt in orbe necesse est incipere ab adam vel reducere vsq̄ ad adam: sicut fecit Lucas in christi progenie Luc. 3. Q3 tamē oēs qui fuerunt ab adam vsq̄ ad noe mortui sunt prius vel in diluuio perierunt preter noe ꝛ tres filios eius Gen. 6. 27. nullus homo est de illis de quibus dubitare possumus qui nō descendat a noe: ideo quando describerimus alicuius progeniem incipiendo a noe vel reducendo in ipsum: sufficienter distinguimus illam progeniem ab oibus. ¶ Scōm patet q̄z si quis non incipit progeniem quā vult describere ab adam vel a noe non distinguit eam sufficienter ab oibus alijs: ideo potest incipe a quocūq̄ voluerit siue a propinquis illius cuius progenies describit siue a remotis. ſm diuersa motiua que habere potest.

B 2m q̄stū q̄nis

¶ Lō siderandum ergo q̄ ad incipiendum ꝓgeniem alicuius describere: cum quelibet cōtinuetur vsq̄ ad noe: non est maior causa quare incipiatur ab vno de illa progenie q̄z ab alio nisi ſm q̄ describens progeniem intendit notificare q̄ aliq̄s homo venit de tali: vel de tali progenie: ꝛ illum de quo notificare intendit ponit pro capite illius progeniei. Et q̄ Matheus intēdebat probare Jesum esse filiū dauid ꝛ filiū abrahe ꝓpter causas supra positas: oportebat q̄ inciperet scribere genealogiam a Dauid vel ab abraham. Et patet hoc: q̄ pp istud Mattheus posuit hic in principio Jesum esse filiuz dauid ꝛ abrahe: vt sciatur q̄ tota ista descriptio genealogie non est nisi ad probandum q̄ Jesus descendit de dauid vel abraham: Ideo nō debuit rationabiliter incipere ista progenies describi nisi a dauid vel abraham.

Declarato auctoris

¶ Sed obijcietur q̄ debuit Mattheus incipere ab adam. Nam inter Lucam ꝛ Matthenm differt. s. q̄: Mattheus deducit christuz ad nos ꝛ Lucas deducit christū in deum: Lucas tamē reduxit xp̄m in adam: ergo Mattheus debuit incipere ab adam.

Obijcit

¶ Dicēdum q̄ nō tenet argumentū: q̄ non fuit eadem intentio Luce ꝛ Matthei: ideo nō eodem modo scripserunt. Nam sicut apparet diuersa motiua eor̄ fuisse q̄ vnus induxit ꝛ alius reduxit: ita etiam quātum ad principia ꝛ fines genealogie fuerunt diuersa motiua. Fuit duplex causa quare Lucas reduxit vsq̄ in adam.

L Rñdet obiec.

¶ Prima q̄ ipse intēdebat per h̄ signare reditum hoiſ in deum. Et ad h̄ oportuit q̄ reduceret vsq̄ in adam qui imediate reducitur in deum: q̄ exiuit ab eo per creationem sic dicit Luc. 3. in fine genealogie. s. qui fuit seth:

qui fuit

2°cã qui fuit adam: qui fuit dei. ¶ Scõa cã est q; Luce motiuꝫ scribendo euangeliuꝫ fuit describere plene oia q̃ pertinebãt ad xp̃m deum ⁊ hoiem vt probatum est .s. in quadam questione ideo ipsam christi genealogiam voluit ponere simpliciter perfectam. Non ponitur tamẽ plene aliqua prosapia Instãt nisi cum describendo illam distinguitur per eam ab oĩbus alĩs progeniebus ille cuius progenies describitur. Et ħ nõ fit nisi illa progenies incipiat in adã vel saltem in noe vel reducatur ad illos: vt.s. probatum est. Ideo Luc. debuit reducere christum vsq; ad adam vel saltez vsq; ad noe: Matthe. aũt non intendebat ħ sed solum declarare quomodo Jesus erat de stirpe dauid vel de stirpe abrahe: vt satisfaceret duĩs iudeoꝝ sicut.s. diximus: ideo nõ debuit incipere in adã vel noe sed in abraham vel dauid. Sed tunc dicẽ q; sufficiebat q; Matthe. describeret istam progeniẽ inchoando a dauid. Et ħ pp duo. ¶ Primo q; vt.s. declaratũ est iudei nũq; p̃mo faciebant dubium an xp̃s esset de semine abrahe: sed dubitabant an esset de semine dauid: ideo ad respõdendum eis sufficiebat incipi progeniem dauid. ¶ Scõo q; ostendẽdo quo scõo modo xp̃s erat filius dauid: ostensuꝫ erat sufficienter q; erat D filius abrahe cum dauid esset de stirpe abrahe. Dicenduꝫ q; Rñdet instãtie si Matthẽus voluisset bene sufficeret q; inchoaretur genealogia a dauid ⁊ omitteretur tota prima quaterdena. Potest tamẽ esse narratio figuralis cum Hieron. in prologo super p̃ma rõ Matthẽum. s. q; per istas tres quaterdenas Matthẽus intendebat significare quedaꝫ misteria que ibi declarauimus. Si autem inciperet a Dauid essent solum duo quaterdene: 2ª ratio ⁊ nõ posset significari idem misterium. ¶ Scõa ratio est q; Matthe. intendebat per istam genealogiam concordare p̃geniem Jesu christi scripture de messia: scriptura tamẽ vocabat messiam filium abrahe ⁊ filium dauid pp qõ Matthe. dixit hic in principio. liber generationis Jesu christi filĩ dauid filĩ abraham: vt ergo vtraq; pars cõclusionis p̃baretur sicut vtraq; explicite ponebatur ita vtraq; explicite probanda fuit: q; si ad ħ aspiceretur etiam Matthe. non dixisset in principio filĩ dauid filĩ abraham: cum dicendo filĩ dauid se quebatur q; esset filius abraham: sed posuit vtrũq; expresse vt cõsonaret scripture sicut supra dictuꝫ est. Ideo ab vtroq; debuit probari descendere: ponẽdo explicite qũo descenderet ab abraham. ¶ Ad primum dicendũ q; iudei dubitabãt E de dauid ⁊ non de abraham: q; cuꝫ christus esset iudeus cõ Rñdet ad p̃mũ stabat cum descendere ab abraham: nisi dicerent eum de gẽ i oppo. tilibus samaritanis sicut semel dixerunt. s. samaritanuꝫ es ⁊ demonium habes. Jo. 8. De dauid aũt poterant rationabiliter dubitare an ab illo descenderet christus cũ eẽt illa quedam specialis vel particularis p̃genies. Mattheus autem non posuit progeniẽ solum ad tollendũ dubia iudeorum: sꝫ etiam ad ostendendum quomodo cõcordabat progenies Jesu sacre scripture. ¶ Ad 2ᵐ dicendum q; verum est: ⁊ tamẽ F Ad 2ᵐ non solum Mattheus voluit implicite p̃bare christum de- i oppo. scendere ab abraham sꝫ etiam exprimere oĩs medias generationes pp causam supradictã. Si tamẽ Matthe. voluisset incipere progeniẽ christi a dauid: sufficisset: ⁊ si voluisset illam incipere ab aliquo post dauid nõ sufficisset. Ratio ẽ q; oportebat ostendere Jesum descendere de semine Dauid vt crederetur esse messias. Incipiendo tamẽ ab alĩs inferioribus non appareret quomodo descendebat õ stirpe dauid nisi de progeniebus alioꝝ ꝑstaret: si tamẽ constaret sufficisset a quocuq; inciperet: vtpote si inciperet christi generatio a iechonia: q; cum constaret de illo q; esset de stirpe dauid constaret christuꝫ eẽ de stirpe dauid. Et tamẽ ħ dato nõ fuit conueniens q; aliquis in generatione christi poneretur caput nisi abraham vel dauid propter causas dictas.

¶ Quare non fuit noiatus alius filius abrahã q̃ ysaac cũ Qõ.vj. plures alios habuit. Questio.VI.

A Rñsio ad q̃stuꝫ que stionis. **Queritur** cum abraham habuerit multos filios quare non fuit ħ noiatus nisi ysaac. Nam habuit ismahelem de agar ⁊ habuit multos de cethura Heñ. 16. ⁊. 25. Dicenduꝫ q; quãdo aliqua progenies deducitur per aliquos licet quilibet illoꝝ habeat multos filios: non pertinet ad illam progeniẽ nisi vnicus: q; vna progenies nõ potest deriuari nisi per vnam lineam. Ita fuit in abraham a quo christus descendit. Qui licet habuerit multos filios. Non potuit tamẽ christus descendere nisi per vnicum illoꝝ: ⁊ iste fuit Jsaac. Ideo nõ debuit poni ismahel nec filĩ cethure. Naꝫ deus dixerat abrahe q; ismahel ⁊ ceteri filĩ non pertinebant ad semẽ eius: sed solum ysaac Heñ. 21. scilicet in ysaac vocabitur tibi semẽ. Ita fuit de ysaac qui habuit duos filios. s. Jacob ⁊ Esau: ⁊ non ponitur hic Esau q; non pertinet ad istam progeniem: nec christus voluit descendere ex illo: sed potius dixit. Jacob dilexi: esau odio habui malachie. i. ¶ Obĩcietur q; aliquãd o ponũtur hic filĩ aliquoꝝ Opponitur qui non pertinent ad istam ꝑgeniem: sicut dicitur iudas genuit phares ⁊ zaram: sed zaram non est õ christi progenie. ¶ Item dicitur Jacob genuit iudam ⁊ fratres eius: ⁊ tamẽ solus iudas pertinet ad christi ꝑgeniem. Dicit etiam q; Josias genuit iechoniã ⁊ fratres eius: ⁊ tamẽ solus iechonias ad christi progeniem pertinet. ¶ Dicendum q; illi qui nõ p̃ tinent ad progeniẽ aliquam superflue ponerẽtur in ea: ⁊ in super facerent quãdam confusionem. De istis tamẽ allegatis dicẽdum q; fuerunt cause speciales quare positi fuerunt que declarabuntur locis suis. B Rñdetur

¶ Quare dicit Jacob genuit iudam ⁊ fratres eius cũ solus iudas in christi generatiõe concurrat. Qõ.vij.

A opio q̃rũdã Impugnat opinio primo secundo tertio quarto

Queritur quare dicitur q; Jacob genuit Judaꝫ ⁊ fratres eius: cum non pertineat ad christi progeniem nisi iudas. Dicũt quidam q; factum ẽ specialiter in istis q; fuerunt viri sancti. Sed dicendum q; nõ stat: q; potius peccauerunt in multis ⁊ grauissimis. Nam Heñ. 37. dicitur q; Joseph accusauit fratres suos de crimine pessimo: ⁊ tamẽ ille vere accusabat: ergo illi peccauerant in crimine pessimo quid illud sit: ibi declaratum est. ¶ Item voluerũt isti filĩ Jacob occidere fratrem suum Joseph: ⁊ vendiderunt eum ismahelitis sine causa. Quod erat crimen graue. eo. c. ¶ Item isti occiderunt iniuste oĩes sichimitas Heñ. 34. ⁊. 49. ⁊ Jacob increpat valde auctores sceleris. eo. cap. ¶ Item rubẽ qui fuit de istis peccauit grauiter q; cognouit carnaliter balam vxorẽ patris sui Heñ. 35. Dicendũ ergo q; nõ fuerunt positi tãq; sancti sed pp duo. ¶ Primo propter dignitatem quãdam scilicet q; fuerunt patriarche. Nam ab istis tãq; a duodecim capitib⁹ deriuatus est totus populus iudeorum. ¶ Scõo ⁊ principaliter fuit: eo q; isti oĩes fuerũt illi qui primo totaliter pertinuerunt ad populum dei. Nam abraham fuit specialis dei cultor ⁊ principium populi dei: ⁊ tamẽ non pertinuerunt oĩ filĩ sui ad populum dei. Nam ismahel ⁊ filĩ cethure in gentilitate manserunt: solus autez ysaac fuit de populo dei Heñ. 21. scilicet. In ysaac vocabitur tibi semen. Sic etiam ysaac fuit cultor dei: sed non oĩes filĩ sui: quia esau mansit in gentilitate cum posteritate: solus Jacob pertinuit ad populum dei. In Jacob autem nõ fuit sic: q; ipse habuit duodecim filios: ⁊ oĩes pertinuerũt ad populum dei cum totis posteritatibus suis. Ideo licet non pertinerent oĩes isti ad progeniez christi q; fuerunt primi qui ab eodem patre: pertinuerunt totaliter ad populum dei fuit rationabile fieri mẽtionem de illis. ¶ Sed dicetur cum tangatur de eis: quare non exprimũtur ipsorum noia. ¶ Dicendũ Instãt vno modo: q; non fuit necesse: quia noia istorum erant tam nota: q; nemo inter iudeos poterat illa ignorare. ¶ Secundo q; isti non pertinebant ad progeniem de qua agitur: ideo licet fieret mentio de eis in generali nõ debebat in particulari fieri: vt differret a mẽtione eoꝝ qui pertinent ad stirpem christi qui expresse nominãdi sunt: sicut patet infra cum dicitur. Josias genuit iechoniam ⁊ fratres eius ⁊ non exprimuntur noia. ¶ Obĩcietur q; infra dicit iudas genuit phares ⁊ zaram: ⁊ tamẽ zaram non pertinet ad christi progeniẽ ⁊ exprimitur noiatim. Dicendũ q; hic sunt duo. Unum est cur fiat mentio aliqua de zaram: ⁊ aliud quare noiati. Primum declarabitur sequenti questione. De secũdo dicendum q; expressit Matthẽus nomẽ eius quia breuius sic fecit q̃ si diceret iudas genuit phares ⁊ fratrem eius. Ideo supposito q; deberet fieri mẽtio aliqua de zaram melius fuit q; nominatim q̃ alias. Scõo potest dici q; factum est ad tollendum dubium q; si diceretur genuit phares ⁊ fratrem eius cum habuerit Judas alios filios. s. her. onam ⁊ sela Heñ. 38. qui erant fratres phares esset dubium de quo illoꝝ intelligeretur: ideo expediuit nominari zaram. Instãt L Rñdet p̃° secundo Obĩcitur D Rñdet p° secundo

¶ Quare Judas dicitur genuisse zaram cum nõ pertineat ad christi generationez. Questio.VIII. Qõ.viij.

A Rñdet ad q̃stũ qõnis **Queritur** quare dicitur q; iudas genuit phareꝫ ⁊ zaram cum zaram nõ pertineat ad

christi progeniem. Dicendum vt. ꝰ. dictū fuit ꝙ qui non pertinent ad istam progeniem nō noiantur in ea nisi pp aliquā causam specialem. fuit autem ħ in phares z zaram quantuz ad duo. ¶ Primo ex parte matris. Nam nō erat illa vxor ꝺ nurus Heñ. 38. z non cognouit eam volens sed ignorans q̄ illa esset. e. c. ¶ Scōo ex parte filiorū. Nam accidit in eis aliquid speciale in natiuitate sua. Fuerant. n. ambo geniti vnico concubitu: q: iudas nūquam cognouit ante nec post thamar nurum suā nisi tunc cū ignorauit eam: Heñ. 38. Et cum fuit tps pariendi vnus paruulor eduxit manum de ventre z obstetrix ligauit in digito eius filum cōtineum. i. rubeum dicens. Iste egredietur prior. Postea retrahente illo manuz egressus est alius prior z vocauit nomē eius phares. i. diuisio: dicens q: pp te diuisa est mā. i. tu rupisti parietem: vel pp te ruptus est. Alium autē in cuius digito erat coccinum vocauit zaram. i. splendentem pp splendorem coccini. Heñ. 38.

¶ Sed dicetur. Quare ergo nō fuerūt noiati alq̄ filq̄ iuda scilicet her onam z sela: Dici posset vno modo ꝙ fuit ꝓpter peccatum: q: her z onam fuerūt valde peccatores. Heñ. 38. Et tamē Hiero. vult quosdam prętermitti in ista genealogia lz sint de progenie christi: q: erant peccatores: vt patet i omelia eius super Mattheum. ¶ Dicendū tamē potius videt ꝙ her z onam omissi sunt q: illi mortui sunt sine liberis: q: deus percussit eos cum essent pessimi Heñ. 38. z numeri. 26. ¶ Aliter potest dici tā de her z onam q̄z de sela: ꝙ non fuerunt expressim noiati nec gñaliter sicut zaram: q: minus illi pertinebant ad christum q̄z zarā. Nam zaram z phares erāt fratres ex eodem patre z matre. Alq̄ autem erāt filq̄ iude ex alia vxore: ideo non erat de eis exprimendus sicut de zaram.

¶ Scōo q: vt supra dictum est de zaram, sit ħ mentio pp illa duo specialia que acciderūt in eo z fratre suo: z tamē i alqs filqs iude nihil specialiter accidit. Jdeo nihil fuit quare ō eis hic fiat mentio. Et ista est causa precipua.

¶ Quare ponatur thamar hic ꝙ genuit phares z zaram: cū matres aliorum nō ponātur. Questio. IX.

Queritur quare ponatur hic thamar cum dicitur ꝙ iudas genuit phares z zaraz de thamar: cum in alqs nō ponātur matres ipsor. qui ħ describūtur. Nico. respōdet ſm Hiero. dicentem in genealogia saluatoris nullam sanctarū feminarū assumi: sed eas tantuz quas scriptura reprehendit: vt qui pp peccatores venerat ō peccatricibus nascens oia peccata deleret. Unde z in consequentibus raab meretrix: z ruth moabitis ponitur z bersabee vxor vrie. ħ Hiero. cōtra istud arguit Nico. non esse rationabiliter dictum: q: Hiero. dicit ibidem ꝙ pp peccatum tres reges de christi genealogia tolluntur. ſ. ochozias siue azarias ioas. z amasias. ſ. q: ioā miscuerat se athalie filie impīssime iezabelis: ideo filq̄ eius vsq̄ ad quartam gñationez de genealogia christi tollūtur. Ergo non est probabile ꝙ pp peccatum in ipsa genealogia noia mulierum exprimantur.

¶ Jtem quia dicit in genealogia christi nullam sanctarum feminarū poni: z tamē ponitur ibi beata virgo Maria que est sanctissima. ¶ Jtem dicit raab z ruth ibi expressas propter peccatum: z nō videtur verum sed potius pp virtutis actum: Raab nāq̄ suscepit exploratores israelitarum z saluauit eos. Josue secūdo. Et ponitur ab apostolo in cathalogo eor. qui meruerunt aliquid p fidem ad hebre. xj. Et cum dicit ꝙ fuit meretrix negat illud: sed asserit fuisse cognomē sicut aliquis rusticus vocatur rex cognomine. De ruth moabitide dicit ꝙ scriptura nō reprehēdit eā sed potius laudat: q: relicta gentilitate suscepit fidem dei: etiā laudauit eā boō dicꝙ totus populus sciebat eā esse mulierem virtutis. Ruth primo z tertio. Hec dicit Nico. ¶ Dicendū videt ꝙ thamar exprimitur ħ pp multa. ¶ Primo pōt exprimi pp peccatum vt ait Hiero. Non qdem vt ista mulier z cetere ō peccato arguantur per ħ ꝙ exprimuntur: sed vt per ħ dei misericordia ostendat: qui voluit ex talibus nasci nō dedignatus eas. Et ħ etiam signatur in ꝓlogo eius super Mattheum. Et tamē verus ꝙ nō est ista cā precipua quare exprimatur ħ thamar vel alie mulieres: q: tunc potius exprimeretur athalia vxor ioram que fuit pessima. Nam ipsa spoliauit templum domini z posuit ornamenta eius in tēplo baal. scōo paralipo. 33. Ipsa quoq̄ occidit iniuste oēs de semine regio in Juda: z tenuit regnū per violentiā sex ānis. 4. reg. xj. z. 2. paralipo. 22. Et tamē non exprimit hic. Et lz Nico. cōuenienter arguat, pōtest tn̄ dictum Hiero. stare in sensu suo. ¶ Ad primum dicendum ꝙ illi reges ſm Hiero. tn̄ peccatores fuerunt vt nō mererētur exprimi in genealogia ne istū haberent honorem mulieres autē licet fuerint peccatrices poterat esse peccatuz illarum tale: ꝙ illas cōsequi honorē quendam ex dei misericordia esset ad dei laudē. Jdeo exprimerētur non tamē ex ħ intendo pro nūc approbare illud dictū Hiero. de tribus regibus quare subticeātur q: de ħ infra dicetur. ¶ Ad secūduz dicendum ꝙ Hiero. nō intellexit ħ de mulieribus nisi ō illis que cōceperant ex viris: dña autem nr̄a excepta est ab ħ. nā satis apparet Hiero. non sensisse de ea: q: alias non solū falsum diceret imo eēt hereticū z absurdū dictuz sinum. ¶ Ad tertiū cum dicit raab nō fuisse meretricē non probat istā negatiuam maxime cum scriptura vocet eā meretricem. Josue scōo. Et tn̄ ħ an verum sit: ibi declaratū est. ¶ Jtem dato ꝙ nō fuisset meretrix fuisset peccatrix: q: non vocaꝫ mulier peccatrix q: semper peccat: sed q: aliqn̄ māsit in peccato manifeste vel comisit istud. Et ħ ipse concedere videt. Nam dato ꝙ raab fuisset aliquādo meretrix: q: tn̄ assumpta est in vxorem a salmō principe tribus iude z peperit boon qui ptinet ad christi progenie non fuit meretrix. Et tn̄ Nico. vult dicere cā nūq̄ fuisse meretricē: timens ꝙ si ħ cōcesserit fatebitur eam peccatricez. Et tn̄ raab fuit idolatra magno tēpore: ergo peccatrix fuit z ex ħ infamis: z sic indignuz videbatur poni eā in christi genealogia: lz postea esset femina magne virtutis nisi ex misericordia. Sicut cū quis incurrit infamiam de iure pp aliquod delictū: lz postea honestissime viuat nō est habilis ad honores politicos nec ecclesiasticos. De ruth idem dicendū est: ꝙ lz virtuose vixerit postquā cepit redire cum socru sua z suscepit fidem dei israel: tn̄ prius fuerat idolatra z erat infamis: z sic semper poterat vocari peccatrix lz postea honeste viueret. Et ita Hiero. recte pōt vocare istas peccatrices. ¶ Scōa cā z precipua est pp aliquid spāle quod pertinuit ad thamar z ad ceteras q̄ exprimūtur. Nam sicut aliq̄ viri qui ad istam ꝓgenie non pertinent positi fuerunt ħ quia in eis accidit aliquid spāle. vt. ꝰ. dictum est: ita z in mulieribus. De alqs autē qui exprimūtur dicetur locis suis: de thamar nūc dicendū ꝙ ipsa non fuit vxor iude sed nurus: z cognouit eam iudas ignorās illam. Et acciderunt in ħ que habentur Heñ. 38. Et ħ tenet Nico. dicens ꝙ iste mulieres exprimūtur: q: fuerunt accidētaliter cōiuncte viris de quibus cōceperunt. Qō declarabitur. j. i locis suis. ¶ An vero thamar peccauerit subꝫciendo se iude: z an iudas peccauit cognoscendo eā: z multa circa ħ declarata sunt Heñ. 38.

¶ An salmō peccauerit accipiendo Raab in vxorē. Qō. x.

Queritur an salmon peccauit accipiendo raab i vxorem. Aliquis dicet ꝙ sic: q: raab nō erat de israelitis. Et dicitur numeri. 36. ꝙ oēs viri ducent vxores de tribu sua z cūcte femine maritos de eadem tribu accipiant: raab tn̄ non erat de tribu salmō q: non erat de iudeis: ergo peccabat accipiendo. ¶ Jtem raab erat chananea vetituz tn̄ erat iudeis accipere vxores ō illis ne ad idolatriā inducerent filios suos: exo. 24. z deuteronomij. 7. ¶ Dicendum ꝙ nō peccauit salmō accipiendo raab. Q; si ispiciatur ꝙ ipsa erat chananea: nō solum erat illicitum accipi illam in matrimoniū: sed etiā tenebantur israelite occidere illā cum ceteris chananeis: q: nullum illor. poterāt permittere viuere sub aliq̄ conditiōe. deuteronomij. 2. Cū raab tn̄ rationabiliter imo q̄st ex necessitate dispensatū est in hac lege: q: liberauit exploratores a morte: nō fuit cā sufficiens ad ħ ꝙ posset accipi in matrimoniū: potissime q: ipsa raab iā erat i ritu iudaico: z ante q̄z exploratores venirent ipsa habebat fidez de deo israel. Nā dixit ꝙ nō erat aliuꝰ deus in celo nec i terra. Josue. 2. ¶ Ad primū dicendū ꝙ lex illa de accipiētibus vxores nō obligabat viros determinate ad. accipiendū vxores de tribu sua sed ꝙ nō acciperent vxores de alqs tribuꝫ israel de quibus ipsi nō essent. Cū aūt israelita acciperet vxorem de gentilibus nō accipiebat vxorē de aliq̄ tribu que nō esset sua: cū de nulla tribu israel acciperet illam: z sic obseruabat legē. Qō autem sit iste intellectus legis declaratum est Josue. 6. in quadam questiōe. ¶ Ad secūdum dicendum ꝙ deus vetuerat accipi vxores de chananeis ne cōuerterēt viros suos ad idolatriam: exo. 34. z deuteronomij. 7. ħ non erat in raab q̄ iam cōuersa fuerat ad ritū iudaicum: ideo licebat eā accipi in vxorē. ¶ Sed arguet ꝙ tunc liceret iudeis

cōuertere

B Ad pm

C Ad 2m

Opinio q̄rūdaz

ꝓma rō

2a ratio

A Rñsio ad q̄st.

B Rñsio Ad pm

C Rñsio ad 2m arguit i oppo.

D 2a cā

primo secundo

Instatur

B Rñdet ista tie primo

secundo

Qō. ix. Nic. de lira

opp. nico. primo oppo. scōo Opp. tertio

A prima cā

cõuertere mulieres chananeas in iudaismũ: z deinde ab:a
D he eas in vxores. ¶Dicendũ q̃ non licebat iudeis ħ facere
imo dato q̃ chananei expugnati a iudeis vellent conuerti
ad deum israel:nõ licebat iudeis recipere eos: sed tenebant
occidere oẽs viros z feminas:paruos; z magnos deutorono
mij.2.Si tñ i aliquo speciali casu liceret pmitti viuere aliquã
chananeã z cõuerti ad iudaismũ nõ minus liceret eã accipi
in vxorem q̃ aliquã de stirpe moabitarũ z idumeox: aut de
quibuscũq; gentilibus nõ pertinẽtibus ad chananeos. De
raab autẽ sic factum est:q: israelite obligati fuerũt pmittere
eam viuere:q: liberauerat explozatozes eox de morte: z ipsi
noie totius populi quox negotia vtiliter gerebant sub iura
mento se obligauerũt non solũ eam sed ẽt oẽs confugientes
in domum suã liberare a morte.Josue.2.Ideo potuit licite ac
cipi in vxorẽ a quocũq; israelita:Et nõ solum fuit ħ in ipsa ſ;
ẽt in oibus de cognatione sua: z in oibus cõfugientib⁹ i do
mum suã:q: oẽs illi a morte liberati sunt ex viribus iuramẽ
ti prestiti ab explozatozibus. Et illud postea obseruauerunt
israelite.Josue.6.Ideo quãlibet illarũ chananearũ ad ritum
iudaicũ conuersam licebat accipi in vxozes a quocũq; israeli
ta.De hijs latius declaratũ est Josue.6.in quadam questiõe.
¶Quare raab hic fuit specialiter expzessa:cũ nõ ponant re
Qõ.xj. gulariter mulieres. Questio.XI.

A Rñsio ad q̃stuz que stionis. pma cã

Queritur quare raab fuit ħ spãliter exp̃ssa:cum non ponant ħ regulariter mulieres.

¶Dicendũ q̃ pma cã esse potuit ex cã quã assignauit hie.
ſ.q: fuit peccatrix.Nã fuerat idolatra magno tpe: z de illo
maledicto semine chananeox qõ vocatur semẽ neq; z male
dictum:sapiẽtie.12. z ex sola dei misericozdia nõ solum dire
cta est vt a morte liberaret mozientibus ceteris hyere. ſ; ẽt
q̃ peruenire ad legẽ sanctã dei israel: z nouissime q̃ de pro
genie eius messias nasceret.Et q: scriptura intendit osten
dere talẽ dei misericozdiam in laudẽ ipsius:expzimit filias ex
B 2ª causa qbus colligatur amplissima dei misericozdia. ¶Secũda est
pp specialẽ casum.ſ.q: ipsa q̃si dedit viã ad capiendũ vrbem
ierico z liberauit explozatozes iudeox a morte: z assumpta
est in vxorem a salmõ:voluit Matthe.expzimere illam:qm̃ i
scriptura magna mentio fit õ ea: z pp magna beneficia q̃ cõ
L 3ª cã tulit israelitis. ¶Tertia fuit in laudẽ eius pp virtutẽ suaz.
Quia ls fuerit a p̃n⁹ idolatra: fuit postea dei cultrix.Et ante
q̃s cõicaret cũ iudeis habebat fidẽ de deo ipsox. Nã dixit q̃
non erat alius deus in celo nec i terra: z q̃ ipse traderet ter
ram in manu eox.Josue.2.Et ob ħ apl's ponit eã in cathalo
go eox qui laudant in fide:dicens. Fide raab meretrix non
perijt cũ incredulis:excipiens explozatozes cũ pace. Dignũ
ergo fuit:q̃ Matthe.illã noiaret in laudẽ fidei: sicut Pau.
illam noiauit. ¶Circa ruth quã boon duxit in vxorem du
bitari poterat an maalõ.primus vir eius iudeus peccauerit
eã accipiendo vxorem z an acceperit eã manentẽ in gentili
tate: z si sic z an licuit sibi.Hec z alia circa ħ declarata sunt
ruth.i. Q̃ tñ ruth non ponit in ista christi ꝓgenie inquãtuz
fuit vxor maalon sed inquãtum fuit suscepta a boon nõ iter
est queri de habitodine eius ad pmũ viruz suum.ſ. maalon.
Qõ.xij opio q̃ rũdam pma rõ 2ª rõ ¶An boon peccauerit accipiẽdo ruth in vxorẽ. Qõ.XII.

Queritur de boon an peccauit accipiendo ruth in vxorẽ. Aliquis dicit q̃ sic: q: ruth erat gentilis z nõ licebat iudeis accipere vxozes de gentili
tate.2. q: nõ solũ erat gẽtilis ſ; ẽt de stirpe moab. moabite ãt
prohibent intrare in ecclesiã dñi in eternũ.ſ. per ꝯctum ma
trimonij deuteronomij.23. ergo nulli iudeo licebat accipere
ruth moabitidẽ in vxorẽ. ¶Dicendũ q̃ licuit boon accipe
A Rñsio ad q̃si tũ que stionis. re ruth in vxorem:imo fuit ex ħ laudabilis. Primo q: ex ver
bis ruth q: ipsa edocta a noemi socru sua petiuit boon i vi
rum iure ꝓpinquitatis ruth.3.si tñ nõ liceret boon illã accipere nõ instruxisset eã noemi ad petenduz qõ erat illicitum.
Pmo secũdo tertio quarto ¶Scõo pz q: boon dixit ipi ruth q̃ erat ꝓpinquus: z tamẽ alius erat ꝓpinquioz. Et si ipse nollet eam recipere ipse
boon sine dubio eã reciperet ruth.3.Si tñ ħ non liceret: nõ
respõdisset boon q̃ illã acciperet. ¶Tertio pz q: boon lau
dauit ipsam ruth:q: petiuit eũ in virũ dicẽs: Benedicta filia
tu a dño q: priozem misericozdiã posterioze superasti q: non
es sequuta iuuenes pauperes vel diuites: ſ; petiuisti me se
niozẽ in virũ.Si tñ illicitũ esset q̃ petebat non laudaret: Er
go licitũ erat. ¶Quarto pz q: boon dixit cognato q̃ si vel
let accipere hereditatẽ de manu noemi tenebat accipe ruth.
in vxorẽ ruth.4.Et tñ si nõ esset ħ licitũ nõ teneret propinquus boon illã accipere. ¶Quinto pz q: ex eo q̃ ille ꝓpin quinto
quus boon noluit accipere ruth in vxorem: nõ potuit redi
mere possessiõez quã vendiderat noemi nec potuit succedere
in hereditatẽ defunctox: z boon q̃ erat minus ꝓpiquus
successit in oibus hijs q: accepit ruth in vxorẽ:ergo licitum
erat imo q̃si necessarium illã accipi: q: alias nõ priuaret iste
cognatus boõ bonis in qbus erat. ¶Sexto pz q: boon vo sexto
cauit oẽs de ppl'o in testes q̃ ipse acceperet ruth in vxorez.
Ruth.4.Si tñ esset illicitum nõ vocaret ad ħ testes: q: qui
malum agit vult illud abscõdi iuxta illud. Oculus adulteri
obseruat caliginẽ dicens. Non me videbit oculus: z operiet
vultũ suum Job.24. Ergo licituz erat illã accipi in vxorem.
¶Septimo pz q: totus ppl's laudauit istud matrimonium
z impzecatus est bona boon z ruth:vt pz ruth.4. Si tñ esset septimo
illicitum nõ laudaret boon:nec ipzecaret ei aliquis bonum octauo
pzo turpi cõmisso. ¶Octauo pz q: boon fecit ħ bono desi
derio.ſ.vt suscitaret semẽ defuncti. Q̃ alias cũ ipse esset vir po
tens z magnarũ opnz in vrbe bethleem:vt pz ruth.2.accipiẽ
do mulierẽ peregrinã in vxorẽ iam ab alio viro ductam non
erat magna laus. Fuit ergo meritoziũ z laudabile: q̃ boõ ac
ciperet ruth in vxorẽ. ¶Ad pmũ argumentũ dicendum q̃ B
israelitis nõ erat simpliciter ꝓhibitus ꝯctus matrimonij cũ Rñsio adꝓ
mulieribus gentilibus:sed cũ duabus ꝓditionibus. ¶Pri mum
ma erat q̃ nõ essent mulieres manentes in ritu gentilitatis
Nã non licebat in ħ ritu quãcũq; accipi: sed si dimitteret il
lum licebat.Sic colligit deuteronomij.21. cũ dicitur õ mulie
ribus quas iudei captiuas acciperẽt in bello de gentilitate
q: si inter illas esset aliq̃ que placeret in occulis alicuius iu- ꝓª ꝓditio
dei:posset illam accipere in vxorem post vnũ mensem factis
cerimonijs de quibus ibi. ¶Scõa cõditio erat q̃ mulier il- 2ª conditio
la nõ esset chananea.Nã siue conuerteret ad iudaismũ:siue
nõ nequaq; poterat accipi i vxorẽ. Hoc est verũ si ipsa vellet
cõuerti:q: pp ħ adhuc nõ licebat accipi illam.Si tñ i aliquo
casu liceret iudeis pmittere mulieres chananeas viuere:lice
bat eis accipere eas in vxozes.Sicut fuit de raab: vt declara
tũ est Josue.6.Sed istud erat rarissimũ. Generaliter ergo
tenebant israelite occidere oẽs chananeos viros: z feminas
magnos z paruulos: z nõ licebat eis donare vitã cuiq; deu
teronomij.2.etiã si vellent interponere quascũq; grauissimaſ
conditiones sup ipsos chanancos.De alijs autẽ gentilibus
non erat talis ꝓhibitio:ideo leges q̃ cõiter vetant accipi vxo
res de gentilib⁹ intelligunt õ chananeis vt colligit exo.34.
z deuteronomij.7. ¶Ad scõm dicendũ q̃ ruth erat moa L
bitis: z tñ non erat illicitũ alicui iudeo accipere illã in vxo- Rñsio ad
rem:q: lex deuteronomij.23.intelligit õ viris moabitis z nõ secundum
de mulieribus: vt pz ibidẽ. Et rõ est manifesta.ſ. q: nolebat
deus viris moabitis concedere q̃ aliq̃ de progenie eox siue
totius ppli moab essent pars ppli hebreox: z p ħ intrarent
ecclesiam dei. Sequeret tñ ħ si moabite ꝓcursi ad iudaismũ
possent accipere vxozes de israelitis: q: filius semp noiatur
de familia patris z nõ matris:maxime fm cõsuetudinẽ vete
ris testamẽti. Si tñ mulieres moabitides acciperent in vxo
res a iudeis:nõ sequeret ħ:q: filij inde procreati non nomi
narent d⁹ stirpe matrũ sed patrũ. Ideo moabite sic nũquam
intrarent ecclesiam dei: q: filij mulierũ moabitidarũ nõ erãt
moabite sed iudei cũ patres illox essent iudei. Filij autez vi
rox moabitaz erãt moabite:etiã si matres illox eẽnt iudee.
Qõ.xiij. ¶Quare ruth ħ noiat cũ esset mulier. Qõ.XIII.

A Rñsio ad q̃si tũ qõnis ꝓma ratio

Queritur quare ruth hic noiatur cum esset mulier. ¶Dicendũ q̃ pp multa. ¶Pri
mo ad ostendendũ dei misericozdiã. Nam ruth erat gentilis
idolatra z de ppl'o illo iudeis infesto.ſ. de moabitis quos de
us vetuerat intrare ecclesiã suam deuteronomij.23. q̃ ergo
nunc nõ solum ad fidẽ dei ipsius misericozdia cõuerteret: ſ;
etiam acciperet in vxorem a viro potentissimo z ditissimo
in tribu iuda q̃ erat ꝓcipua: z qõ maius est q̃ de ea messias
descenderet fuit magnũ beneficium. Ideo ad ostendendam
hanc dei misericozdiã expzssa est ruth. ¶Scõo pp virtutem scõa ratio
eius:q̃ nimis laudat in scriptura. Nã cũ esset puella de terra
moabitarũ defuncto viro cũ iã de socru sua vidua z antiqssi
ma peregrina z paupere muliere nihil sperare posset nisi pti
cipare angustijs eius deseruit terrã originis sue:cognationẽ
z quicqd habere poterat: z sequuta est peregrinãdo socruz
suam.Et qõ maius est ẽt illa remittente a principio. Et etiaz

voluit deserere spōte deos moabitarū quos semper coluerat vt cōfugeret ad deū israel. Et ob h̄ oēs laudabāt eam: ⁊ ipse cabātur sibi bona sicut dixit ei boon. Reddat tibi dñs p opere tuo ⁊ plenā mercedem recipias a dño deo israel ad quez venisti: ⁊ sub cuius cōfugisti alas ruth. 2. ¶ Tertio fuit pn cipaliter ad concordandus progenie Jesu sacre scripture loquēti de messia. Nam pp h̄ positi fuerunt in principio abraham ⁊ dauid. s. q̄ ad ipsos spālis pmissio de messia facta est Scriptura autē signauerat messiā venturum de ruth: ergo debuit ipsa hic exprimi. Patet hoc ysai. 16. s. Emitte agnum dñe dominatorē terre ō petra deserti ad mōtē filie syon. Est autem petra deserti quedā ciuitas terre moab de q̄ dicit fuisse ruth. Et sic agnatus dñator terre. i. messias venturus erat ad montē filie syon. i. in Jerusalē vbi est mons syon de petra deserti. i. de terra vel stirpe moabitarū vbi erat ciuitas q̄ vocabat petra. s. de stirpe ipsius ruth que erat de petra deserti. Et sic intelligunt oēs doctores nostri sicut ait Hiero. in epistola ad Paulinū. s. ruth moabitis ysaie explet vaticiniū dicētis. Emitte agnum dñe dominatorē terre ⁊c̄. i. in ruth completur illud dictū ysaie. Et ob h̄ nō fuit de aliqua alia muliere tam necessariū q̄ exprimeret hic sicut de ruth. An tamen auctoritas ista intelligat de messia dicet plene ysai. 16.

Ex tertia ratio

Qō. xiiij. opio q̄rūdā in oppo.

¶ An boon filius salmō fuerit pater obed. Qō. XIIII.

Queritur cū dicat hic salmō genuit boō: ⁊ boō genuit obed: an boō filius salmō fuerit pater obed vel aliquis alius. Aliquis dicet q̄ nō pōt stare istum boon fuisse filium salmon: q̄ tunc q̄libet eor q̄n gigneret esset plusq̄z centū ⁊ viginti ānor. Qō absurdum vr q̄ nullus homo in tāta etate erat potens ad gignendū. imo rarissimi pueniret ad istā etatem tēpore illo sicut ⁊ isto. Cō sequētia p̄z q̄ natiuitas obed pōit cōiter fuisse tēpore heli iudicis israel ⁊ sūmi sacerdotis: sic. n. vult Josephus. s. antiquitatū. Salmon aūt accepit raab hyere. in vxorem ex q̄ natus est boon in introitu israel in terrā chanaam: vt p̄z Josue. 6. q̄ tunc ipsa recepta est inter israelitas. e. c. Et cū iter vtrūq̄z tēpus fuerunt plures q̄z ducēti. ⁊. xl. āni. ideo necesse erat q̄ vterq̄z istor q̄n gigneret esset plus quā centū ⁊ viginti an. cū totus h̄ tps cōpetat istis solis duobus. Patet h̄ q̄ ab exitu de egypto vsq̄z ad fundationē tēpli salomonis fuerūt āni quadraginta ⁊ octoaginta: vt p̄z. 3. regū. 6. de quibus subtrahantur quadraginta āni ab exitu de egypto vsq̄z ad introitū terrā chanaam capta est Jerico: que primo capta est in terrā chanaam: vt p̄z ex processu libri Josue a principio vsq̄z ad septimū capitulum. Detrahant etiam triginta āni ad plus de tēpore hely sūmi sacerdotis ⁊ iudicis: nā peregrinatio elimelech facta est in diebus cuiusdā iudicis ruth p̄. ⁊ dr̄ iste fuisse hely. durauit ista peregrinatio decē ānis ruth. p̄ ⁊ post reuersionē de illa accepta est ruth in vxorem a boon ⁊ peperit obed de quo h̄ ⁊ ruth. 4. ⁊ sic ad minus transierūt decez vel vndecim de tēpore hely iudicis ⁊ sacerdotis vsq̄z ad natiuitatem obed. Ipse autē hely iudicauit israel. xl. ān. p̄ regū. 4. ideo ad plus de tēpore eius poterūt detrahi. xxx. āni qui fuerunt post natiuitatem obed. Deinde subtrahātur. xl. āni saulis. s. regni eius act. 13. ⁊ postea. xl. āni regni Dauid. 2. regū. 5. ⁊. 3. regū. 2. ⁊ tres āni de regno salomonis quasi in principio quarti āni regni salomonis fundatū est tēplum. 3. reg. 6. qui sunt simul āni centū ⁊ quinquaginta ⁊ tres q̄ subtrahātur de quadringētis ⁊ octoginta vt manebūt trecenti ⁊ viginti septē: diuidendo ergo istos p̄ salmō ⁊ boon necesse erit q̄ q̄libet istor haberet ānos plures q̄z centū ⁊ sexaginta ⁊ tres q̄n gigneret. qō videbat ipossibile: q̄ nullus hoium ad tantam etatē illo tpe perueniebat: ⁊ dato q̄ quis attingeret eā: non esset potens gignere tūc. ¶ Dicit Nico. ⁊ qdam de doctoribus nostris q̄ fuerunt tres viri eiusdem nois. s. boon. s. pater filius ⁊ nepos. Et primus eor fuit filius salmō ⁊ ille genuit alterū boon q̄ subticetur hic ⁊ ille boon qui subticet genuit boon patrē obed: ⁊ isti tres cōuenienter iplerent tēpus istor trecentor viginti ⁊ septē ānor cum salmon. Et sic potest littera stare. Tenet h̄ Nico. ⁊ super ruth. 4. ꝑbat etiam h̄ per sil'e: q̄ infra in littera ista in progenie xp̄i subticentur alij tres. s. ochozias iohas ⁊ amasias. Nā dicit Jozā genuit oziā: ⁊ tñ iozam nō genuit oziam sed ochoziam: ⁊ ille genuit iohas: ⁊ iohas genuit amasiā: ⁊ amasias gēuit oziā vt p̄z. 4. regū. 8. ⁊. xj. ⁊. 14. ⁊. 2. paralipo. 21. ⁊. 22. ⁊. 25. Sicut ergo subticent isti tres: ita poterunt subticeri alij tres q̄ vocant boon. ¶ Dicendū q̄ h̄ non videat satis verisimile ē tamē falsum. Cā autem huius est q̄: isti nesciunt dissoluere incōueniens q̄ videt sequi si ponat vnicus boon: ⁊ tñ dicēdum est q̄ fuerit vnicus. s. qui fuit filiꝰ salmō ⁊ pater obed. Modus aūt qui in lra ista ⁊ multe alie sil'es stent cōuenienter est. s. q̄ non astringamus nos ad credendum q̄ historia ruth fuerit tēpore hely sacerdotis ⁊ iudicis cum h̄ non constet: sed q̄ fuerit tēpore alicuius iudicis multo ante hely. Et dicemus q̄ historia ruth accidit diebus gedeōis iudicis israel: vel tēpore barach vltimo āno eius ⁊ computabitur sic q̄ salmon filius naason natus fuerit ante exitum de deserto de cem vel viginti ānis ⁊ acceperit ruth hyere. in vxorē i itroitu terre chanaam: ⁊ forte genuit ex ea multos ⁊ tñ genuit ex ea boon in fine oium cum iā esset ānor nonaginta duor vel trium: ⁊ tunc etiā raab esset apta ad gignendus: q̄ forte in introitu in terrā chanaam ipsa esset puella tenera quinde cim ānor vel quasi: iz dedita impudicitie. Et cū esset ānorus octuaginta ⁊ septem cōciperet boon ex salmon: nā sarra q̄n concepit ysaac erat ānor nonaginta Gen̄. 22. ⁊ tñ non fuit miraculum in cōceptione illa pp maximam senectutem sed q̄ defecerant sarre fieri muliebria Gen̄. 18. Posset ergo raab in āno octoagessimo septimo cōcipere boon ex salmō: deinde boon filius salmon anno nonagessimooctauo vite sue ex ruth que erat iuuencula poterat gignere obed. Et istud eēt tēpore barach iudicis israel. Qō patet cōputando ab introitu in terrā chanaam septuaginta duos annos post quos gigneret boon ex salmō constituto in nonaginta ⁊ duobus annis: ⁊ ex raab que esset tunc octoginta septē ānor: ⁊ addātur illis nonaginta octo āni in qua etate boō gigneret obed ex ruth: qui sunt simul centū ⁊ septuaginta āni. Computentur totidē per tēpora iudicū. s. quadraginta āni primi iudicis. s. othoniel. Judicū. 3. sub quibus etiam cōprehenditur totū tēpus q̄ō Josue prefuit ⁊ tēpus medium inter Josue ⁊ iudices vt probatum est eodē capitulo: ⁊ postea āni octoginta q̄ computant sub aioth iudice. 2. e. ca. ⁊ quadraginta anni sub barach iudicū. 4. Nā sub sagar non cōputantur aliqui āni sed tēpora sua colligunt sub barach: ⁊ sunt isti āni simul cētum ⁊ sexaginta. Accipiant anni decem de diebus gedeōis qui etiā. xl. ānis iudicauit iudicum. 8. ⁊ sic dicetur q̄ tempore gedeonis āno decimo eius vel quasi potuerit esse gnatio obed: ⁊ principiū peregrinationis elimelech ⁊ noemi fuerit in principio dierū gedeonis vel in fine dierū barach. Nā durauit illa peregrinatio decem annis ruth p̄. Deinde q̄ obed nonaginta octo ānor vel quasi poterat gignere ysai patrez dauid ⁊ ysai gigneret Dauid āno octogessimo. s. vel q̄si vite sue. Isti āni oēs coniūgendo eos cum p̄cedentibus sunt āni trecenti quinquaginta sex. s. septuaginta duo āni salmō post introitum in terrā chanaam ⁊ nonaginta octo āni boō ⁊ totidem obed: ⁊ octogintaquinq̄z ysai: qui subtrahant de quadringētis ⁊ octoginta q̄ fuerunt ab exitu de egypto vsq̄z ad fundationē templi salomonis. 3. reg. 6. manebunt centum ⁊ vigintiquattuor āni. De quibus rursus sunt subtrahēdi. xl. s. qui fuerunt ab exitu de egypto vsq̄z ad introitū terre chanaam: ⁊ manebūt octogintaquattuor āni. De qbus subtrahantur quattuor āni fere qui trāsierant de regno salomonis q̄n fundatum est tēplum. 3. reg. 6. ⁊. xl. quibus regnauit Dauid. 2. reg. 5. ⁊. 3. manebunt solū. xl. ām: ⁊ isti fuerunt q̄ asserti buntur regno saulis aucē. 13. Et h̄ modo q̄n cepit regnare saul vel q̄n ceperunt cōputari. xl. āni sub eo fuit natiuitas dauid. Et erit tunc totus numerus cōpletus ⁊ conformatus numerus generationū numero tēporis. Et tñ non debet dici q̄ Dauid natus fuerit primo āno regni saulis: q̄ tūc āno quo morerer saul esset Dauid. xl. ānor. ⁊ falsum est: q̄ erat solum triginta ānor. Qō patet q̄: illico vt mortuus ē Saul vnctus est Dauid in regem sup iudā: vt patet. 2. reg. p̄ ⁊. 2. ⁊ tñ q̄n vnctus ē in regem sup iudā erat ānor trigita. 2. reg. 5. Jdeo dicendū q̄ decem āni erant trāsacti de regno saulis q̄n natus est Dauid: nondū tñ regnabat saul sed iudicabat samuel. Tempus tñ samuelis ⁊ saulis cōputantur i illis quadraginta ānis qui asscribūtur sauli actu. 13. ⁊ de istis iudicauit samuel ad minus. 20. ānis vt probatum est p̄ reg. 7. Josephus aūt. 6. ⁊. 7. antiquitatum in principio dicit fuisse. 18. ānis regni saulis: ⁊ sic manēt vigintiduo p samuele: qō satis cōueniens est. Isti autem decē āni qui deficiebant de numero vsq̄z ad natiuitatē Dauid diuident per gnationes p̄cedentes

Opio nico. de lira.

A Impro batio opi. nic. de lira.

dentes dando cuilibet duos vel tres: ⁊ sic stabat numerus ex oi parte cōueniens. Et non oportebat dici q̄ fuerint tres viri noie boō succeſſiue: qō littera nō innit: sed est diuinare.

Obiciā qbusdam p^m inco ueniens 2^m 3^m

¶ Dicendū autē videtur quibusdā q̄ ista cōputatio gñationum ad implendū numerū ānox est oino ficta ⁊ a voluntate pp tria. ¶ Primo q̄ ponūtur isti generare in tanta etate in qua non possunt gignere vel non erat satis possibile.

B Rñdet obiecti.

¶ Scōo q̄ dato q̄ possint gignere in tanta etate: nō est verisimile q̄ in illa gignerēt sed potius i minori etate. ¶ Tertio q̄ dato q̄ in tanta etate gignerent: isti de quibus ħ dicit essent geniti in minori etate cum sint primogeniti per quos texitur linea patruz. Cum tā ħ q̄s ruth. 4. ⁊ primo paralipo. 2. ponātur ad enarrandum generationē patrum que describitur per lineam primogenitorx. Dicendū q̄ nō sequitur aliquid istorx iconuenientiū: nec est fictio aliqua sed necessitas ad ponēdū gñtionē i tāta etate: q̄ alꝰ nō posset stare q̄ isti soli q ponūt ħ cōplerēt gñationes istā ſz nēcerat dici aliqs taceri q̄ nō ē incōueniēs. vt. j. dicēt.

C Ad p^m incōueniēs.

¶ Ad p^m incōueniēs. dicendū q̄ isti poterant gignere in tanta etate: q̄ alij generabant in maiori. Nam abraham qñ genuit filios ex cethura erat plus quā annox centū ⁊ quadraginta vt probatuz est Gen. 25. ⁊ nō fuit miraculū aliquod in generatione illa: quia solum ponit miraculum in generatiōe ysaac quem concepit sarra: vt patet Gen. 14. ⁊ ad ro. 4. ⁊ ad hebre. xj. Ideo a fortiori possent isti gignere ānō octuagesſimo actauo. Et istud posset faciliter esse accipiendo iuuēculas in vxores. Naz viri senes non possunt gignere ex veteribus: ⁊ tñ si accipiant iuuenculas in vxores poterunt gignere. ⁊ sic dicit Aug. q̄ abraham potuit gignere nāliter ex cethura in magna senectute: cum ex sarra in minori etate constitutus gignere non potuisset. ſ. q̄ sarra erat veterana sicut abraham: ⁊ cethura de qua postea genuit sex filios erat iuuēcula.

Vir senex pōt de iuuēcula cōcipere

¶ Causa autē quare potest vir senex de iuuencula gignere ⁊ nō de veterana est multiplex. ¶ Prima q̄ in magna etate desinunt mulieribus fieri mēſtrua: ⁊ tunc impossibilis est cōceptio naturaliter sic fuit de sarra. Nam dicit Gen. 18. q̄ erant abraham ⁊ sarra ꝓuecte etatis: desierātq̄ sarre fieri muliebria.

Pma cā 2^a causa

¶ Secunda est q̄ ad ħ q̄ mulier cōcipiat oportet q̄ menſtruum muliebre digeratur ⁊ formet a semine masculino. Digestio autē fit per calorem seminis masculini. Et insurgūt tūc duo impedimēta. ¶ Primū est ex parte viri q̄ semen senis ē debilis caloris: ⁊ non valebit cōuenienter digerere ⁊ formare menſtruum muliebre ad organizandum inde fetū. ¶ Secūdum est ex parte mulieris veterane. Nam menſtruū muliebre ō se ē aliqualiter frigide nature ⁊ valde humide: ⁊ quāto mulier declinat magis ad senectutē tanto menſtruum est frigidius: ⁊ cum maiori difficultate formabilius. Si autē senex accipiat iuuenculā: pp calorem etatis menſtruū est calide cōplexionis maxime si femina est colerica: ⁊ modicus calor seminis masculi sufficit ad digerendū ⁊ formādum menſtruum muliebre in fetū: ideo senex poterit gignere ex iuuēcula: dum tñ non sit oino infrigidatus. Nā ad tantum deffectum virtutum naturaliū pp etatem pōt aliquis deuenire: q̄ ex nulla femina quātūcūq̄ iuuencula gignere possit: etiam si possit semē emittere. Naz facile est homini in quacūq̄ etate saltem artificialiter calefacto semē emittere: ⁊ tñ illud erat tam deffectuosum q̄ nullo modo ꝓficiat ad gñationem. Sic etiam ē de mēſtruo muliebri. Naz ſz mulier veterana nō possit concipere de sene poterit cōcipere de iuuene: q̄ in illo pp etatis calorem ⁊ fortitudinem excellēs calor seminis masculi contēperauit semē femininum: etiā si sit frigidum: ⁊ fiet inde cōceptus. Jn tanta tñ frigiditate vel in dispositiōe potest interdū esse menſtruū muliebre: q̄ a nullo semine virili quātūcūq̄ calido possit digeri ⁊ formari: ⁊ in tali statu mulier cōcipere nāliter nō pōt. Et tunc vocat corpus mulieris emorruū: sicut dixit apl's ad he. xj. q̄ abrahā nō cōsiderauit emorruā vuluā sarre. Poterat ḡ senex gignere de iuuēcula q nō possz gignē ō veterana pp calorē nimiū etatis.

¶ Qō āt sit nimius calor iuuencularū ꝓz: q̄ qñ Dauid infrigidatus erat ita vt opertus vestibus nō calefieret quesiuerunt ei serui sui adolescentulā noie abisach que dormiret in sinu eius ⁊ calefaceret eum. 3. reg. i. Jstud esse poterat in oībus istis preter q̄s in salmō cuius vxor raab erat ānox octoaginta ⁊ septem vel fere qñ concepit boon: vt. ſ. declaratum est: in aliis eē poterat ħ. Patet de boon. Nam ipse accepit ruth in vxorem q̄ erat iuuencula ⁊ vocat puella ruth. 4.

D Ad 2^m icōueniens.

¶ Ad ſz incōueniēs dicendū q̄ non soluz est satis verisimile istos tunc genuisse imo etiam est verū q̄ boon senex erat qñ accepit tunc ruth in vxorem ⁊ genuit ex ea obed. Unde ipe dixit Benedicta filia a dño q̄: nō es sequuta iuuenes pauperes aut diuites: ⁊ tñ ipsa sequuta est boon ruth. 3. ergo ipse erat senex. Sic etiā patet de ysai patre Dauid. Nam in senectute sua genuit Dauid. Nam qñ Dauid erat paruulus ⁊ pascebat greges erat ysai pater eius grādeuus. i. lōgissime etatis p reg. 17.

E Ad 3^m incō ueniens

¶ Ad tertium incōueniens dicendū q̄ nō fuerunt oēs qui ponuntur primogeniti patrum suox sed forte vltimi filiox ipsoruz: sicut patet de Dauid. Nam dicitur ruth. 4. ⁊ etiā hic q̄ ysai genuit Dauid. Et nō ponitur aliquis de filijs eius: ⁊ tamen ysai habuit octo filios quox vltimus fuit Dauid primo reg. 16. ⁊ primo paralipo. 3. ⁊. 28. Jta poterat esse de alijs. Et cum obijcitur q̄ isti essent primogeniti: q̄ per eos describitur progenies patrū. dicenduz q̄ nō stat q̄ si aliqñ minores fuerūt digniores primogenitis nō computatur progenies patrum per primogenitos sic ꝓz de Dauid. Nā salomō fuit minimus filiox eius primo paralipo. 28. ⁊ tamē per eum cōputatur progenies Dauid vt patet ħ ⁊ primo paralipo. 3. ſ. q̄ ipe fuit rex ⁊ nō aliquis de fratribus eius. Cū autez obijcit q̄ fuit obed primogenitus respectu boon. Sed fuit primogenitus eius ō ruth: q̄ cum suscepit illam in vxorē ad suscitandū semen defuncti. primus filiꝰ eius obed.

Obijcit

¶ Aliud incōueniens potest allegari. ſ. q̄ ħ modo ponitur historia ruth fuisse tēpore gedeōis: ⁊ tñ cōiter dicitur q̄ fuit tēpore hely sūmi sacerdotis ⁊ iudicis. Dicendū q̄ non est aliquod incōueniens. Naz nō constat q̄ fuerit ista historia tēpore hely ex aliquo loco sacre scripture: nec ex aliquo argumento probabili: sed solū ex opinione cui possumus cōtradicere si voluerimus: potissime cū nō possit stare vllo modo q̄ fuerit ħ tēpore hely. Nam ruth primo declaratum est in quadā questione q̄ nō erat ħ possibile. Jdeo hebrei dicebant q̄ fuerit historia ruth tēpore abesam iudicis israel. Sed dicendum q̄ non potest stare. Nam abesam fuit multo tēpore post gedeonem ⁊ inter ānum decimum gedeonis vel quasi in quo fuit natiuitas boon: etiaz in ter principium tēporis obesam fuerunt anni centum ⁊ duo. Qō patet q̄ gedeon iudicauit. xl. ānis iudicum. 8. De qbus subtrahantur decez: q̄ āno eius decimo ponitur. ſ. fuisse natiuitas obed: manēt trigita āni. Deinde tres āni quibus prefuit abimalech filius eius. Judicum. 9. Deinde viginti tres āni thola ⁊ viginti duo āni quibus prefuit iair: ⁊ decez octo āni qui sine iudice fuerūt. Judicū. 10. Deinde sex āni Jepthe galaditis Judicum. 12. Qui sunt simul centū ⁊ duo āni quibus additis precedenti tempore sequitur q̄ tam salmon q̄s boon quādo genuerunt erant ānox centū quadraginta septem ad minus: ⁊ tamē istud non cōceditur tēpore istorum q̄ tunc nullus hoium ad tantā peruenicbat etatem: quanto magis q̄ illo tēpore gignere possent.

F Rñdet

¶ Patet ħ: q̄ supposito q̄ fuerit natiuitas obed ānō decimo vel quasi gedeonis ponebatur q̄ esset salmon ānoruz nonaginta duoruz vel quasi. ſ. quia natus esset ante introitum in terrā chanaham viginti ānis vel quasi: ⁊ postea post septuaginta duos ānos genuerit boon sic esset nonaginta duox ānoruz quādo gigneret. Et ponebatur etiam boon nonaginta octo ānoruz quādo gigneret obed: q̄ alias nō poterat peruenire vsq̄ ad tēpus gedeonis: vt. ſ. declaratum est. Si autem nunc addātur isti centum ⁊ duo āni sequitur q̄ quilibet istorum ad minus erat ānoruz centū quadraginta septem: ⁊ tamē ad tātam etatem non poterat quisq̄ illo tēpore peruenire: ⁊ a fortiori nō posset gignere. Jdeo si illo tēpore esset historia ruth necesse erat q̄ aliquis subticetur in progenie ista: sicut dixit Nico. ⁊ quidam doctorez nostri. Jdeo ſz quantum ad ħ tam iudei q̄s quidam de latinis videantur errare tamē rationabilius loquuti sunt latini ponentes q̄ fuerit historia ruth: tēpore hely: ⁊ q̄ subticeantur hic aliqui: q̄s hebrei non ponentes aliquos subticeri ⁊ dicentes q̄ fuerit tempore Abesam. Et rationabilius vtrisq̄ loquutus est Nicola⁹ dicens q̄ fuerit tēpore abesam: ⁊ ponens q̄ aliqui subticeantur. scilicet q̄ fuerint tres vocati boon. Sed adhuc ipse non dixit recte in hoc fingens aliquid q̄ scriptura non dixit: ⁊ tamen sine causa. scilicet ponendo plures q̄s exprimantur in littera: ⁊ sic non est ponendum q̄ fuerit historia ruth tempore hely nec tpe abesam sed tēpore gedeonis: vt. ſ. declaratuz ē.

D Obȝcit Nico. de lira.

¶ Causa autē quare motiuū z ratio Nicolai non tenet est. ¶ Primo q2 videtur nimis absurdum q aliquis faciat supletiones ad sacrā scripturam dicendo fuisse aliud q2 in scriptura nō ponitur: nullam ostendendo ad ħ causam necessariam. Naz qñ est causa necessaria dicetur aliud eē obmissuz. 2° Ratio huius est q2 ex hoc tolletur quedaz certitudo scripture cum poterimus dicere in quolibet loco nō tradi reȝ plene sed multa omitti. Et ħ non est concedendum q2 imperfectio quedam est q etiam in secularibuȝ historiȝs nō concedimuȝ sine aliqua apparenti causa. Et tñ Nicolaus nō ostendit aliquam causam necessariam quare debeam⁹ dicere q fuerint tres boon z ħ ponitur vnus: cum existente vnico possit saluari z stare incōuenienter: vt.ꝰ. declaratuz est. Et potissime circa enarrationem primoꝝ genitoꝝ cum scriptura dicat fuisse salmon patrem boon: z boon patrem obed: z nos asseramus ħ non fuisse sic: sed q boon fuerit pater alterius boon z ille alterius. Nam videmur quodāmodo dicere contra naturam scripture. 3° ¶ Scōo patet q efficacius: q2 si verum esset q omitterentur hic duo viri noie boon dato q in aliquo loco scripture omitterentur supplerenť in alīs: sicut fit de multis alīs que omittuntur in quibuſdā libris z supplentur in alīs: sicut patet de libris regum z parali. inter se. Nam vnus supplet quod alius omisit: z tamē cum in multis locis scripture ponatur ista ꝓgenies semper ponitur eodem modo nullo addito: nec omisso. ſ. salmon genuit boon: z boō genuit obed: sic ponitur ruth. 4. z primo paralipo. 2. z hic in littera z Luc. 3. ideo nō videtur q aliquid omissum fuerit. Oz cum in tot locis ponatur: in aliquo eoꝝ suppleretur. Et ista ratio est valde efficax. Sic patet de tribus regibus qui infra omittuntur: z tñ ponuntur. 4. regū. 4. z. xj. z 18. z primo paralipo. 3. z. 2. paralipo. xi. z. 22. 5° ¶ Item patet ħ potissime pp librum paralipo. q2 ille liber est ad supplendum ea que omittuntur in alīs libris historicis: z ob ħ vocatur paralipo. idest omissoꝝ: vel de omissis: z tamen ibi ponitur ista generatio oino sicut hic: ergo non fuerunt ibi aliqui taciti qui vocarētur boon. 4° ¶ Item de Luca nullus vnquam dixit q describendo christi progeniem aliquid omitteret sicut dicitur de Matthaeo: z tamē Lucas ponit sicut hic. scilicet q Salmon genuit boon: z Boon genuit Obed. ¶ Motiuum autem Nicolai. ſ. q subticeantur hic duo viri sicut cōstat q subticētur. infra tres reges non est ad propositum: q2 de illis asseritur q omissi sunt ꝓpter peccatum de quo infra dicetur: z tamē isti quos dicunt subticeri nō apparet q fuerint mali cum etiā non appareat an fuerint: ideo nō est simile. 5° ¶ Item q2 q ħ omittantur aliqui adhuc poterat esse causa vt q̄terdene quas intendebat seruare Matthaeuȝ redderē tur equales: z si ponerētur oēs qui erant in progenie superabundaret numerus: z tamen in libro ruth z paralipo. z in Luca z in alīs libris non intenduntur alique quaterdene: nec aliquod misterium numeri: ideo nō omittentur: z tamē illi non ponūtur ibi sicut nec ħ: ergo in nullo loco admittuntur. Cōfirmat ¶ Cōfirmatur ħ q2 ochoziaȝ Joas z amasias qui omittuntur. infra in littera ponūtur in multis locis vbicūq enarratur progenies regum istoꝝ: vt. 4. reg. 8. z. xj. z. 14. z ꝑmo paralipo. 3. z. 2. paralipo. xi. z. 22. apparet igitur q salmon fuerit pater boon: z boon pater obed: z nō omittuntur hic aliqui de ista progenie.

¶ Quare hic dī q Jesse genuit Dauid regē: cum de nullo alio hic scripto exprimatur nomē regium. Qō. XV.

Queritur quare dicitur q iesse genuit dauid regem: cū de nullo alio exprimatur hic.

opio q̄rūdā pōit z iprobatur

¶ Aliquis dicet hoc esse q2 Dauid fuit rex: z vt sciretur dignitas sua debuit exprimi. ¶ Dicendū q non stat: q2 etiam oēs qui sunt i ista quaterdena sunt reges: vt patet. 3. z. 4. reg. z ex libris paralipo: z tñ de nullo eoꝝ dicitur ħ q fuerit rex.

2ª alia opio ponit z improbatur.

¶ Aliqui dicunt q fuit q2 Dauid fuit primus de regibus iudeoꝝ. Dicendū q falsum est: q2 ante eum fuerunt duo reges. Nam primus rex fuit abimelech filius gedeonis qui vnctus est in regem in sichēz. Judicum. 9. Et post illum non fuerunt alī reges sed iudices sicut ante fuerant: vt patet ex processu libri iudicuz. Fuit autem postea rex Saul. Et in ħ propie incepit status regalis: q2 post ipsum semper cōtinuatus est: z fuit ante Dauid. Etiam filius saulis. ſ. yſboseth fuit rex ante dauid: q2 non fuit Dauid vnctus in regem super totum israel vsq post mortem yſboseth. 2. reg. 4. z. 5. ſ3 ante ħ Dauid fuerit constitutus rex super solā tribum iude mox vt Saul mortuus est scōo regū. ¶ Alī dicunt q nomi natur Dauid rex: q2 ipse est primus qui electus ē a deo. Nā abimelech electus nō fuit a deo: sed ab hoibus. Judicum. 9. Deus autem ellegit Dauid primo regū. 16. ¶ Dicendum q non stat q2 Saul a deo electuȝ est primo regū. 10. z apparuerunt in eo signa sicut in Dauid. eo. capi. ¶ Respondent isti q Dauid fuit electus a deo fm coz. Saul autem nō fuit fm coz: sed ꝓpter importunitatem populi petentis. Naz nō placuit deo illa petitio cum dicat q contēpserunt eum z abiecerunt: petentes aliquem hominez in regem: vt volentes q Deus nō regnaret super eos primo regū. 8. Etiam ad ostendendum toti populo q peccauerant petendo regem Deus ostendit signa ō celo ad inuocationē samuelis primo reg. 12. Et ħ videtur inuere Hieronȳ. in prologo super Mattheum dicens q assumpsit Matthaeus in generatione christi principia duoꝝ hominum vnius cuiꝰ fm coz electio fuit. i. dauid.

3ª opio ponit z reprobatur Instat e ꝓ nic

¶ Dicendum q ħ non stat quia etiā Saul fuit electus fm coz domini: z patet per signa que ipse ostendit. Et non videtur aliqua differentia inter electionem eius z Dauid. Nam sicut Deus misit Samuelem ad vngendum Dauid primo regū. 16. ita iussit ei vngere saulē primo regū. 9. scilicet. Cras mittam ad te virum de terra beniamim z vnges euz ducem super populum meum israel: Et quādo venit saul coraz Samuele dixit: deus samueli Ecce vir quem dixeram tibi. Iste dominabitur populo meo. eo. capi. ¶ Item ostēdit deus alia signa in saule: q2 quādo venit ad collem ꝓpharuz insilȝt in eum spiritus domini z ꝓphauit cum ceteris reg. x. ¶ Item quādo coram toto populo iussit deus eligi regez cecidit sors super saulē. eo. capi. ¶ Item saul erat deo valde acceptuȝ pp virtutē suam quādo electus est in regē. scilicet q2 erat valde humilis primo regū. 15. ſ. Cum paruulus esses in oculis tuis caput in tribubus israel factus es: vnxitq te dominus i regem. ¶ Cum autē obȝcitur q deus non elegit Saul ex coz de: sed ꝓpter populi importunitatem falsum est. Nam verū est q dari aliquē in regem israelitis a deo a principio fuit ex importunitate petendi: q tamē daretur potiuȝ iste q̄ȝ ille nō fuit ex importunitate: sed solum ex dei voluntate q2 populus non petiuit aliquē determinate. Ideo deus ex corde elegit saulem maxime cū de hoc signa apparuerint magne acceptationis que supra posita sunt. ¶ Dicendum tamen q Hieronȳ. asserit electionē Dauid fuisse ex corde: q2 de eo dixit Samuel ad saulez. Stulte egisti nec custodisti mandata domini dei tui. Qō si non egisses iam nūc preparasset dominus regnum tuum super israel in sempiternū. Sed nequaq̄ȝ regnum tuum vltra cōsurget. Quesiuit sibi dominus viruz iuxta cor suum: z precepit ei vt esset dux super populū suuz primo regū. 13. Et licet tam electio saulis q̄ȝ Dauid fuerit fm coz dei q2 vtrāq voluit: primam tamē voluit vt esset: z non vt permaneret: scōam autem voluit esse z permanere: quia deus voluit q Dauid esset rex super israel in sempiternum: z nō solum ipse sed etiam posteri eius in eternū. 2. regū. 7. z primo paralipo. 17. z. 22. Maxime q2 dixit ei q etiam si filī eius peccarent non abȝceret eos a facie sua tollendo eis regnum sicut abiecerat ei saulem. scōo regū. 7. z primo paralipo. 17. Et in ħ apparet valde q electio Dauid fuerit magis fm coz q̄ȝ electio saulis.

Rñdet instātie

Rñdet obiect.

A Rñsio Hiero.

¶ Dicendum tamen q ista non est causa quare Dauid nominet ħ rex: q2 istud habet locum cōparando Dauid ad saulē sed non comparādo Dauid ad posteros: q2 per eādem electionē dei qua dauid constitutus est in regē fuerunt constituti posteri sui: q2 eadem confirmatione fuit regnum confirmatū: in se ipso z in posteris suis secūdo reg. 7. z primo paralipo. 17. Et tamē de alīs posteris dauid qui ponūtur ħ nullus noiatur rex. ¶ Est ergo dicendū q Dauid vocatus est hic rex: q2 ante eum in hac progenie christi nullus fuit rex. Et q2 erat magnus honoz alicuius ꝓgeniei q in ea essent reges: expressuz est q Dauid esset rex. Alī aūt qui sequunt reges sunt in totaz quaterdena: z tñ nō conueniebat exprimi: q2 de quolibet eoꝝ ꝓstabat q esset rex cū de Dauid descenderint reges semp vsq ad captiuitatem babylonis. Et si exprimeretur de vno de oībus exprimē dum erat. Qō videbatur superfluum. Si autem quidā eoꝝ essent reges z alī non: exprimeretur ad tollendum dubium z pp honorem progeniei qui essent reges z qui non. Nunc autem non oportuit cuz omnes essent reges.

B Hiero. responsio non approbatur

Rñsio aucto.

¶ Dauid

¶Dauid aũt rex genuit salomonẽ ex ea que fuit vrie: Salomon aũt genuit roboã: Roboam autẽ genuit abiam: Abias aũt genuit asa: Asa autẽ genuit iosaphat: Iosaphat aũt genuit iorã: Iorã aũt genuit oziaz: Ozias aũt genuit ioatã: Joataz autẽ genuit achas: Achas aũt genuit ezechiam: Ezechias autem genuit manassen: Manases autẽ genuit amon: Amon autem genuit iosiam: Josias autem genuit iechoniaz ⁊ fratres eius in transmigratione babylonis.

A Expõ littere. ⌊¶Dauid aũt rex⌋. hic incipit scõa q̃terdena que termiatur in Jechonia filio iosie: ⁊ dauid q ponit h̃ ptinet ad illaz ſz est vltimus in p̃cedẽti q̃terdena. Et ista icipit a salomone. ⌊genuit salomonẽ⌋. mlt̃os alios filios hũit dauid quorum noia ponunt. 2. reg. 3. ⁊ p̃ pali. 3. de qbus nati sunt sex in hebron vbi regnauit septẽ annis: postea aũt in hierusalez nati sunt ei nouẽ filij p̃ter filios ⁊ filias ꝯcubinaꝝ p̃ pali. 3. Salomõ aũt fuit de vltimis istoꝝ: ⁊ sic dauid vocabat eũ puerꝝ ⁊ tenellũ qñ ꝓstituit eũ in regẽ paulo añ mortẽ suã p̃ pali. 22. 29. Ponit tñ salomon vt aliq volũt: q: ipse solus fuit rex. Sz nõ est ista cã: sz solũ q: salomon solus ptinuit ad progenie xpi: si aũt aliqs de alijs qui nõ fuerũt reges ptinuisz ad xpi ꝓgenie poneret ille ⁊ non salomon. Lucas tñ enarrauit christi ꝓgeniez per aliũ filiũ dauid. s. p̃ nataz luc. 3. ⁊ ille ponitur inter filios dauid q nati sunt ei in hierusalez p̃ palipo. 3. Oño aũt possit vtrũq; stare in vetitate: ⁊ cur Lucas deuiauit a Mattheo ꝺcl'abit luc. 3. ⌊ex ea que fuit vrie⌋. i. genuit eũ ex bersabee q̃ fuit vxor vrie quẽ fecit dauid occidi pp vxorez suã. 2. reg. xj. ⌊¶Salo. aũt genuit roboã⌋. Fuit salomõ in principio regni sui felicissimus inter alios reges: ⁊ super oẽs. Nã fuit sapiẽtior oibus hoibus collata sibi sapia super naturalr in vna nocte. 3. reg. 3. ⁊ 2. palipo. p̃. De quo ibi multa decl'ata sunt. Fuit ẽt potentior ceteris multitudine equoruz ⁊ famuloꝝ: ⁊ armoꝝ. 3. reg. 4. ⁊ 10. ⁊ 2. paralipo. 8. Fuit etiã ditior oibus regibus iudeoꝝ ante ipm ⁊ post ipm. Habuit n. varios modos colligẽdi aurũ ⁊ arg. imẽsuz. 3. reg. 9. ⁊ 10. Et ipse dixit q: p̃cesserat in diuitijs oẽs reges q fuerũt ante eũ in hierusalẽ eccle. 2. Fuit ẽt in appatu domestico ⁊ ornatu ⁊ ordine mistroꝝ excellẽtior oib⁹ regibus tpis sui: ita vt regia sabba videꝫ admiraret ⁊ nõ maneret ei spũs p̃ stupore. tertio regum quarto. ⁊ 10. Et h̃ xp̃s inuit. j. sexto. dicens. Dico autem vobis quoniam nec salomon in omni gl'ia sua coopertus est sicut vnus ex istis. omnia tamen ista perierũt in senectute. Nam infatuatus est per mulieres ⁊ coluit idola: ⁊ fabricauit eis tẽpla. 3. reg. xj. ⁊ 4. reg. vigesimosecundo.

B habuit aũt vxores plimas de oibus gentibus: fueruntq; ei vxores q̃si regine septingẽte ꝯcubine trecẽte. 3. reg. xj. ⌊Roboã genuit abiã⌋. Salomõ nõ legit hũisse aliũ filiũ nisi roboã lz hũerit vxores plimas: filias aũt duas legit hũisse q̃s tradidit duob⁹ p̃positis suis. 3. reg. 4. Fuit iste roboã fatu⁹.

C Nã pp eius supbiã regnũ illõ israel qõ in auo ⁊ p̃ie suo fuerat gl'iosus hñs duodeciz tribus diuisuz est: nec mãserunt ei nisi due tribus. s. iuda ⁊ beniamiz. Et h̃ solũ pp merita Dauid: q: al's oio fuisset trãslatũ regnũ de manu eius. imo etiã de manu salomo. 3. reg. xj. ⁊ 12. Decẽ tribus trãsierũt ad ioroboã q erat ꝺnus salomo. Conatusq; est roboã pugnare ꝯ de

D cem tribus ad reducendũ eas ad se: deus aũt vetuit dicens. Uolũtate sua fcm̃ esse. 3. reg. 12. ⁊ 2. parali. xj. ⌊Abias aũt genuit asa⌋. Iste abia pauco tpe regnauit. s. tribus ãnis. Fuit tñ vir animosus valde ⁊ egit bella durissima ꝯ Jeroboã ⁊ in vno bello pierunt qnquaginta milia viroꝝ fortiũ de isrl'. 2°. palipo. 13. Et tñ in diebus eius ⁊ p̃is sui roboã fuerũt idola in regno iuda. 3. reg. 14. ⁊ 15. Filius eius fuit asa: ⁊ iste fuit rex gl'iosus dirigens coꝝ suum ad dñm: ⁊ auferens idola de terra: ⁊ effeminatos: ⁊ alia turpia que fuerant tẽporе patrum suoꝝ. 3. reg. 15. Iste fecit magna bella ꝯ ethiopes: ⁊ a deo adiutus est: ⁊ postea sequutus est dñm. 2. parali. 14. ⁊ 15. Circa finẽ tñ vite aliqual'r cessauit feruor deuotionis ei⁹: ⁊ posuit in hoibus spem: ⁊ posuit in carcere quẽdam ꝓphetam qui ꝯ eum loquutus fuerat ex parte dei: ⁊ in fine poda

E gra cõsumptus obijt. 2. paralipo. 16. ⌊Asa aũt genuit Josaphat.⌋ Fuit iosaphat rex gloriosus magis q̃ pater suus asa: ⁊ coluit dominuz in toto coꝛde: ⁊ posuit deus pauoꝛẽ eius super omnia regna terraruz que erant in circuitu: vt nõ auderent pugnare contra iosaphat. 2. paralipo. 17. Fuit tamen amicus acab regis israel qui erat pessimus. Et cũ fuisset cũ eo in bello cõtra syros in ramoth galaath omnes syri ceperunt pugnare cõtra iosaphat putates eum regem israel. Et cum clamaret ad dñm liberatus est de manu syroꝛum. 2. paralipo. 18. Contra iosaphat conuenerunt plurimi moabite ⁊ ammonite: ⁊ idumei: ita vt iosaphat non auderet pugnare contra eos: sed venit ad dominum: ⁊ oꝛauit deuotissime. Et tunc pꝛopheta vnus dixit ei quomodo deus pugnaret pꝛo eo. Et cum ipse iret in belluz: ⁊ leuite cantarent ibi laudes domino hostes eius q erant diuisi in diuersis locis surrexerunt deo infatuante illos ⁊ mutua se cede trũcauerunt: ita vt nemo maneret. Postea vero iosaphat collegit spolia scõo paralipome. 20. ⌊¶Josaphat autem genuit ioram⌋. Iste ioram accepit in vxoꝛem athaliaz filiam Achab regis israel ⁊ Jeabelis que induxit eum ad idolatriaz. fuitq; pessimus ⁊ perdidit regnum idumeoꝛuz. Nam idumei ex tempoꝛe quo Dauid subjecerat eos in tributatrios. 2. regũ octauo: ⁊ primo paralipome. 18. manserunt semper sub regno iuda: ⁊ maxime tempoꝛe Josaphat patris istius ioꝛam. Cum autem vidissent istum esse virum miserabilem rebellauerunt ei: ⁊ postea nunquã redierunt in pꝛistinam subiectionem. 4. reguz octauo. ⁊ scõo paralipome. 21. Occidit autem iste omnes fratres suos timens ne arriperẽt ei regnum. Cõtra quem surrexerunt philistini ⁊ arabes vastantes regnum eius. Abstuleruntq; ei omnes vxoꝛes ⁊ filios: nec mansit ei nisi minimus filius: ⁊ postea ipse pessimo langoꝛe cõsumptus est. 2. paralipo. 21. ⌊Joꝛam autem genuit oziam⌋. Hic deficiũt tres reges. Nam Joꝛam non genuit oziam: sed genuit ochoziaz 4. reg. 8. ⁊ 21. paralipo. 22. ⁊ aliqñ ioachã. 2. paralipome. 21. ⁊ Ochozias genuit ioas. 4. regũ. 8. ⁊ 9. ⁊ 2. paralipo. 22. Joas autem genuit amasiã. 4. reg. 48. ⁊ 2. paralipo. 24. Amasias autem genuit oziam. 2. paralipo. 25. ⁊ 26. ⁊ 4. regum. 15. De hijs regibus quare omittantur. j. dicet. Ochozias filius Joram fuit rex pessimus: quia mater eius Athalia induxit eũ ad colendum baal. Ipse autem iuit in adiutoꝛium Joꝛam regis israel cõtra syros. Et cum Dieu. occidit ioꝛam regez israel occidit etiam istum ochoziam. 4. regũ. 9. ⁊ 2. paralipo. 22. Tunc mansit paruus filius eius ioas. Athalia autem mater eius occidit omnes de semie regio moꝛtuo filio suo ochozia vt ipse regnaret. Et regnauit sex annis. Cum autem interficerentur qui erant de semine regio Josabeth filia regis furata est Joas filium ochazie: ⁊ custoditus fuit in templo domini sex annis per Joiadam summum sacerdotem. Et in septimo anno cõuocata multitudine armatoꝛum fecit vngi Joas in regem in templo. Et occidit Athaliam reginã quarto reguz vndecimo. secundo paralipome. vigesimosecundo. ⁊ vigesimotertio. Iste Joas fuit deuotus deo quãdiu vixit Joiada: ⁊ fuit pꝛimus qui fecit colligi pecuniam pꝛo reparatione templi: sed postq; moꝛtuus est Joiada factus est Joas pessimus: ⁊ lapidauit Zachariam filium ioiade in tẽploꝛ quia increpabat eum de crimine. Contra hunc surrexerunt serui sui ⁊ occiderunt eum in lectulo suo. quarto regũ. duodecimo. ⁊ secundo paralipomenon. vigesimoquarto.

¶Amasias filius Joas fuit a pꝛincipio rex bonus: ⁊ occidit illos qui occiderunt patrem suuz. Iste pugnauit contra idumeos: ⁊ obtinuit: ⁊ deos eoꝛum quos in bello cepit coluit: ⁊ cremabat incensum eis. Pꝛopter qõ misit deus pꝛophetã ꝯ eum. Postea amasias in superbiaz elatus voluit pugnare cum ioas rege israel a quo superatus ⁊ captus est: ⁊ reductus ignominiose in hierusalem a rege ioas. Et postea a seruis suis occisus est in lachis. 4. reguz. ⁊ secũdo parali. decimoquinto. ⌊Ozias autem genuit ioatam⌋. Iste vocatur aliquando Ozias sic hic: ⁊ secundo paralipo. vigesimo sexto: ⁊ Ysai sexto. aliquãdo vocatur Azarias: vt quarto regum decimoquinto: ⁊ pꝛimo paralipome. tertio. Iste fuit vir deicola ⁊ abstulit idola de terra: fuitq; vir potens: ⁊ in omnibus pꝛosperus agens: ⁊ timebant omnes gentes eum in circuitu. Semel tamen voluit vsurpare sacerdotale officium conatus intrare in templum ad cremandum incensuz. Cui restituerũt sacerdotes. lxxx. viri: ⁊ volebãt eum cũcere de tẽplo. Cũq; ipse extenderet manum contra eos percussit illum deus lepꝛa in fronte: ⁊ illico expulerunt eum. Cessauitq; tũc Ozias ministrare regnũ: q: non poterat manere inter

re inter ceteros israelitas. Sed fuit in domo libera seorsum. Filius autem eius Joatam administrabat regnum. 2. palipo. 26. & 4. reg. 15. Joatã aũt fuit rex bonꝰ colens dñm sequutꝰ viam pũs sui. Et ipse dñi edificasse portã speciosam in domo dñi. 4. reg. 15. & 2. paralipo. 27. ⁊ Joatã aũt genuit Achaz ⁊ Acham fuit pessimus oiũ idolatraꝝ inter reges iuda. Ipe n. posuit idola in tẽplo dñi & simulachra solis & lune & oiũ stellaꝝ: & equos solis: & fecit q israelite illa colerẽt. Postea vero clausit tẽplũ dñi ne quis itroiret illuc ad colendũ deũ. & repleuit istud sordibus. Cõstituitq altaria in oibus plateis & angulis hierusalem: vt ibi colerentur idola: & abstulit altare dñi de loco suo. Contra hunc surrexit rex israel & occidit centũ & viginti milia viroꝝ in vno die. Rex quoq syroꝝ vastauit terrã eius. & tulit pdã magnã in damascum. Et ipse achã coluit deos syroꝝ qui psequti fuerunt eum. di cẽs q dij syroꝝ adiuuabãt p cultores suos vt placaret eos
ℓℓ muneribus. 4. reg. 16. & 2. paralipo. 28. ⁊ Achaz aũt genuit
J ezechiã J. Iste fuit rex optimus. Naz ante eũ nemo fuit silis in regibus iuda. Iste appuit tẽplũ dñi qđ fuerat clausum tẽpore achã pũs sui: & exclusit inde oia idola & imũditias: fecitq coli deũ toto corde. Et cõgregato toto pplo fec magnũ phase: & obtulit plima: & fecit sacerdotes & leuitas psecrari & exercere offiũ suũ qđ omissum fuerat tpe acham: ꝓfregitq oia idola & altaria que pi suus fecerat in hierusalẽ & in alijs locis: confregitq serpentẽ eneũ quẽ fecerat Moyses: q ia pplꝰ colebat illũ. 4. reg. 19. & 2. pali. 29. & 30. Cõtra hũc ascẽdit Senacherib rex assyrioꝝ: & obsedit eũ i hierusalẽ dicẽs q deus hebreoꝝ non posset eũ defendẽ de manu eius. Deꝰ aũt misit angelũ suũ & occidit centum octogintaq nq milia viroꝝ in castris senacherib vna nocte. Et ille tunc coactus est fugere in terrã suã cũ paucissimis & ibi in templo dei sui a filijs suis occisus ẽ. 4. reg. 18. 19. & 2. parali. 32. Post h egro tauit Ezechias vsq ad mortẽ: & venit Ysaias ꝓpha dicens ei. Hec dicit dñs. Morieris & nõ viues. Cũq fleuisset: deus dixit ꝓphe q annũciaret ei q supuiueret qndecim annis. In cuius rei testioniũ fecit retrocedere solẽ p decẽ lineas i oro
ℓℓ logio achã. 2. paralipo. 32. & 4. reg. 20. & Ysaie. 38. & 39. ⁊ Ezechias aũt genuit manasses. J. Propt istõ fleuit ezechias qñ
K annũciata est sibi mors: q nõdũ hẽbat filiũ aliquẽ & relictus eẽt regnũ sine herede. Nã tribus annis post illã egritudinẽ ezechie natus est manasses. Qõ ps q: ezechias supuixit qndecim ãnis. & tñ manasses q successit ezechie erat duodecim annoꝝ qñ regnare cepit. 2. palipo. 33. Iste fuit rex pessimus colens idola: & inducens pplm ad colẽdũ ea sic̃ anus suus achã. Habuitq secũ incantatores: & magos: & diuina tores: & augures: & oẽ genus mali: Contra quẽ venerũt pncipes regis assyrioꝝ. & captũ duxerunt eũ in babyloné. iste aũt est pmus rex iudeoꝝ qui ductus est in babyloné. Cũq esset in angustia orauit deũ deuotissime reduxitq eũ in ter
ℓℓ rã suã. Qui postea sequutus est deũ in toto corde: destruẽs totã idolatriaz quã introduxerat: & felici morte ꝓsumatꝰ est. Sed cũ pmus esset malus occidit ppbas plimos & alios in
L stos viros: ita vt dicaf repleuisse hierusalẽ sanguine vsq ad
ℓℓ os. 4. reg. 21. & 2. parali. 33. Iste dicit occidisse ysaiã ꝓphã de quo. e. c. dcm est. ⁊ Manasses genuit amon J. fuit pessimus iste amon magis q̃s fuerat pi suus a pn. & noluit querti ad dñm sicut pi suus. Cui serui eius occiderũt eum domo sua. ⁊ Pplꝰ aũt occidit eos qui regẽ occiderant: & ꝓstituerunt io siã filiũ eius in regẽ. 4. reg. 21. & 2. palipo. 33. ⁊ Amon aũt genuit iosiã J. Iste fuit rex optimus ita vt de eo dicat scriptura q añ ipsum nullus fuit silis. Nã pter ipm & ezechiam: & dauid oẽs reges iuda pctm cõmiserũt. eccle. 48. & 49. Nullus fuit tam validus psequtor idolatrie sic̃ iste. Nam ipse destruxit tẽpla que Salo. ꝓstituerat idolis q̃ nemo aliꝰ nec ẽt ezechias tetigerat. Fecit ẽt q pplꝰ totus faceret fedus cui dño q̃ fuaret legẽ eius qñ inuẽtus est liber in domo dñi. 4. reg. 22. & 23. & 2. para. 34. Iste fecit phase excellẽtiꝰ q̃s vnq̃s fuerat. Postea aũt egressus cõ pharaonez sagita pcussus in bello occubuit. Quẽ fleuit totus israel: & Jeremi. fecit de eo
M lamentatiões. & nullius regis mãsit memoria taz dulcis sic̃ regis iosie. 2. palipo. 25. & eccle. 49. ⁊ Josias autẽ genuit Je
ℓℓ choniam ⁊. Iste vocaf aliqñ iechonias sic̃ hic: & aliqñ Eliachim: & aliqñ ioachi. 4. reg. 23. Iste nõ fuit rex imediate post pres suũ: sed fr eius ioachã. Pharao tñ ꝓuauit eus regno & ℓℓ ꝓstituit istũ iechoniã in reges. 4. reg. 33. & 2. pali. 36. ⁊ & freo eius J. tres fuerũt fres filij iosie. s. ioathaz eliachiz & mathamas qui alijs noibus postea vocati sunt. De quo. j. dicẽf. 4. reg. 23. & tñ p parali. 3. dicit q fuerunt q̃ttuor filij iosie. s. ioanaz ioachiz sedechias & sellũ. De q̃ qd sit verũ. j. dicẽf. ⁊ in transmigrationis J. Liz forte pp aliud poterãt dici fuisse in trãsmigratione de quo infra dicetur.

¶ Quare in hac genealogia noiatur vxor vrie: q nõ solẽt noiari mulieres in genealogijs. Questio. XVI.

Queritur q̃re dicit hic q dauid genuit salomonez ex ea q̃ fuit vrie: q nõ solẽt noiari cõmuniter. Quidã dicũt q fcm est: q Dauid habuit multas vxores: & q nesciref de q̃ illaꝝ genuerat salomonẽ dcm est ex ea q̃ fuit vrie. Nã habuit dauid sex vxores ãteq̃s rgnaret in hierusalẽ de qbus genuit sex filios in hebron. Postea habuit alias in hierusalẽ. Habuit quoq ꝛcubinas aliquas ex qbus ẽt filios & filias genuit. vt ps. 2. reg. 3. & p pali. 3. Dicit q non stat: q ẽt diceref q abrahã genuit ysac de sarra. Nã habuit tres vxores. s. sarra: agar: & cethuraz: vt ꝓbatum est gen. 25. De Jacobo ẽt dicef q genuit iudã ex alia: nam habuit q̃ttuor vxores. s. Liã & Rachelẽ: zelphã: & balã gen. 29. & 30. Salo. habuit septingẽtas vxores. & trecẽtas ꝛcubinas: & non dicit de qua vxore roboã natus sit. 3. reg. xj. Abias quoq non dicit de q̃ vxore roboã natus sit: cũ habuerit roboã decẽ & octo vxores & sexaginta ꝛcubinas. 2. pali. xj. Non g̃ pp h̃ noiata est hic mr salo. ¶ Est dicit q fuit exꝑssa pp multa. ¶ Prio sicut dicebaf de alijs mulieribus. s. positis inf regulã hier. s. q: ista fuit peccatrix. Nã pus fuit adulterata cui dauid q̃s esset vxor eius: & pp eam vir suus occisus est. Et appet dei amplissima misericordia: q de talibus nasci dignatus sit.

¶ Scdo exꝑmit q: acciderũt aliq spãlia circa ipsaz in qbus efficit famosa. Nã de alijs vxoribꝰ dauid & alioꝝ regũ nihil spãle legit: de ista aũt mlta leguntf. s. qũo a pncipio accepta a dauid per adulteriũ: & pp ipsaz vir suus occisus fuerit. 2°. reg. xj. & qũo puer natus de ea ex adulterio mortuus est. & qualr postea fuerit vxor dauid & natus est salomon. 2. regũ iz. & qualis fuerit intentio anteq̃s regnaret salomon in quo ipsa Bersabee ex cõsilio nathaz plura egit cũ dauid. 3. reg. ꝑ. Et ꝓpter talia voluit Matthe⁹ exprimere eam. ¶ Sz dicef. Cũ Matthe⁹ illaz exꝑsserit: quare nõ posuit nomẽ s. Bersabee. Quidã dicunt q fecit h: q erat sua cõsuetudo. Nã sic dixit. s. Jacob genuit iudã & fres eius: & nõ fuerunt exꝑssa noia. Etiã dicit iosias genuit iechoniã & fres eius nihil plus exprimẽdo. Dicit q nõ stat: q: in mltis alijs matthe⁹ exprimit noia maxime in oibus mulieribus que ponunt h. sicut dicit Judas genuit Phares de thamar: & Salomon genuit Booz de raab: & Booz genuit Obed ex ruth: et sit aliquãdo in viris qui nõ pertinent ad progeniem istam: & exprimunt ex aliqua cã. Nam ponunt noia eoꝝ sicut dicitur Judas genuit Phares & zaram de thamar. Est g̃ dicit q exprimit noia interdũ non q: intẽdit breuitati: & interduz breuius fit ponẽdo noia ꝓpria q̃s suppletiones: sicut ps in exẽplis allegatis: q: cui dicit Jacob genuit iudã & fres eius si ponerentur noia ꝓpria oportebat exprimi noia vndecim virorum. Breuius aũt fuit icludi sub ista suppletiõe. s. & fres eiꝰ. Cũ dicit iosias genuit iechoniã & fres eius: si exprimerent illi oporteret poni q̃ttuor noia. Breuius tñ erat dici & fres eius Qñ aũt est vnicum nomen ꝓprium: breuius est poni illud q̃s fieri suppletionẽ pro eo. Et ita in istis mlieribus ponuntur noia ꝓpria & nõ suppletiões illoꝝ. Sic ẽt dicit Judas genuit Phares & Zaraz: & non posuit aliquã suppletionẽ pro Zara. Sic aũt esset in Bersabee: q: breuiꝰ est dici genuit ex bersabee q̃s ex ea que fuit vrie: ideo oportet fuisse factum propter causam aliam. ¶ Alij dicunt q factuz est ad excusationem infamie: q: ponendo nomen eius videbatur magis infamari. Jdeo apposita est suppletio: sicut dicit Glo. ordinaria j. nono capitulo cũ Mattheus seipsum nominat: scilicet q nemo aliorum euangelistaruz eum nominare voluit sub nomine proprio. Et verũ est: quia Mattheus de seipso loquẽs infra nono nominauit se dicens vidit Jesus hominez sedentem in theloneo Mattheum nomine. Marchus autez non exꝑssit nomen eius: sed dixit. Vidit Jesus leui alphei sedẽtem ad theloneuz marci. 2. Lucas aũt dixit. Vidit Jesus publicanũ noie leui sedentẽ ad thelone. luc. 5. Sed dicendũ q licz de matthẽo nunc non agamus: an illi voluerint tacere infamiam eius vel fuerit alia cã de Bersabee tñ dicẽdum q

nõ ꝓcnit

Oõ. 16.

Opinio aliqruz circa B.

A Repro-batio ꝓ dicte.

B Rñ. ꝓn cipal' ad q̃situm qõnis:

Aliud q̃situm

C Rñsio ad que situm.

Opinio aliqrum.

non conuenit.imo magis exprimit eius infamia sic.Q2 si di ceretur genuit ex bersabee saltē ex ipsa lra non significabat aliquid mali.Sed cum dr ex ea q ue fuit vxr reducit lectori in memoriā infamia eius.s.q2 ipsa fuit vxor Urie tadultera ta est cū dauid:t oportuit pp eam occidi vriā. ¶Dicendus videt q matthe9 ex ista cā fecerit.s. vt oñderit peccatū ei9 non quidē quasi accusando eā:quas dñs postea acceptauit t ipsa fuit virtuosa femina:sed vt ostēderet dei mīas qui ēt tales peccatores nō abhominat:sed interdū eos ad magna elleuat.Nā per adulteriū fecit eā venire ad regnū. Et non solū h:sed ēt q de stirpe eius messias nasceret. Nicolaus dicit q dictū est ex ea que fuit vrie:q2 Urias fuit vir iustus:t debuit exprimi.De ipsa Bersabee dicit q exprimit sic vt ostē datur q accītaliter ꝓiuncta est ipsi dauid.s.p mortē vrie.

D Rñdet opioni

Nico.ō lira.

¶Qr Mat. i hac genealogia omittit tres reges.Qō. 17.

Qō.17

Queritur cur Mat.omittit h tres reges.s.ochoziam ioas t amasiaz.Nā dr q nō Joram genuit oziā:sed genuit ochoziā:Ochozias genuit Joas 4.reg.8.t.xj.t.2.parali.22.t.23.Joas genuit amasiā.4.regū.14.t.2.palipo.24.t.25.Amasias aūt genuit oziā.2.pali. 25.26.qui vocat aliqñ azarias.4.reg.14.t p parali.3. Et sic omittunt illi tres.s.Ochoziās:Joas:t Amasias. ¶Quidā dicūt q Matthe9 nihil omisit: t tñ errore librariorū postea factū est:qui omiserunt istos tres reges. ¶Dicendū q fl'm est. Nā tunc non esset defectus iste vl'is:t tñ tam apud latinos q̄s apud grecos q̄s apō oēs barbaras nationes vbicūq; xp̄s colit euangeliū matthei ita se h3: maxime q2 qñ Hiero. correxit euāgelia per exēplaria greca.vt dr.s.in ꝓlogo eius qui incipit.Btissimo pape Damaso manserūt illa originalia Hiero.imo t tota biblia quam Hiero.scripsit que vsq; hodie tenet in vrbe roma:sed illa nihil tale ꝓtinet. ¶Item q2 oēs doctores t ipsemet Hiero.asserunt istos tres reges omissos t Hiero.sup matthēū ponit cām huius omissionis. ¶Jtē patet efficatius h per ipm mattheū.Nā finita xp̄i gnatione recolligit eā:t dicit fuisse tres q̄terdenas: t de 2ª que est a Dauid vsq; ad transmigrationē babylonis dicit q sunt generatiōes q̄tuordecim: t tñ si illi tres reges ponerent oportebat q essent decēseptem gnatiōes. Dato ergo h necesse fuit q Mattheus omitteret tres reges siue istos siue alios.

Opinio q̄rundā

Prio

A Biblia bti hie. manu scripta rome adhuc ꝓfuat.

2°

3ª

B Rñ. ad q̄situm q̄nis.

¶Dicendū ergo q Mattheus omisit illos. t dicit Hiero. q fuit peccatū.s.q2 Joā pater Ochozie miscuerat se ipio semini accipiēdo Athaliā filiaz Jezebelis t Achab regis israel.4.reg.8.t.2.paralipo.21.Jstud satis pōt teneri:t tñ aliqliter vī calūniabile. Nam si isti omissi sunt tanq; peccatores: multi alij erāt qui poterant sic omitti. Naz inter reges iuda nemo fuit q non eēt aliqualr peccator.Nā ecclīastici.24.dr qui ꝑter dauid ezechiā t iosiā oēs reges iuda pctm cōmiserunt:t sic oēs illi poterant tolli. ¶Jtē dato q non tollerētur oēs pectōres sed maxime potius debuerat tolli achaz t manasses t amon.Jsti.n.fuerunt pessimi inter oēs:vt patet cōparando oia gesta ipsorū regum inter se.t.3.t.4. regū.t ex toto.2.pali.t apparet aliqualr ex hīs que dcā sunt.s. in exp̄one lre. ¶Jtē si ablati sunt de ꝓgenie xp̄i:q2 Joram miscuit se pessime athalie:debuit potius ipse Joraz tolli qui se miscuit q̄s qui ex illo nati sunt: t tñ Joā ponit in xp̄i ꝓgenie.Si aūt dicas q q2 descendunt de semine athalie tollūtur de xp̄i ꝓgenie oēs reges posteri deberēt tolli: q2 necesse est eos venire de semie athalie cū sint nepotes t ꝓnepotes istorū qui subticent. ¶Jtē vī q isti auferant de ꝓgenie xp̄i pp h.Nā si Joraz de quo ipsi descendūt miscuit se athalie q̄ erat idolatra de stirpe achab:tñ tres qui subticent hic nō acceperunt vxores de illo semine nec de gentilitate:sed de iudeis. Pz h q2 pm9 istorū omissorū est Ochozias p̄ Joas:ipse aūt accepit vxorē sebiā noie de Bersabee ex q̄ gēuit Joas.2. paralipo.24.Est aūt Bersabee in sorte iude.Josue.15.Scōs omissorū est Joas q accepit vxorē noie Joiadem de hierusalez:de qua genuit Oziā.2.paralipo.26. Ergo nō debuerunt isti omitti pp h.Dicendū vī q omissi fuerūt: q2 repugnabāt numero quē intendebat Mattheus.Nā ipse intendebat facere tres distinctiones in xp̄i ꝓgenie:t in q̄libet ponē vnaz quaterdenā gnationum: t tñ si isti exprimerent essent decē t septē in scōa quaterdena.Ratio aūt p quā Mattheus voluit h facere fuit pp misteria numerorū. Voluit nāq; facere tres distinctiōes in illa pp tria tpa per que ꝓtinuata fuit ista ꝓgenies. ¶Primū fuit sub ꝓ̄archis t iudicibus siue regibus: t istud fuit ab abrahā vsq; ad dauid. ¶Scōm fuit sub regibus: t fuit a Dauid vsq; ad trāsmigrationē babylonis vbi est qdā magnus articulus siue distinctio tpis. Naz ante transmigrationē babylonis erāt iudei in ptāte magna t hēbant reges:post trāsmigrationē vō non solū desierunt habere reges:sed ēt desijt esse ppl's in iudea. Nā qdā translati sunt in babylonē per Nabucodo.t nabuzardā.4. reg. 24.t.25.alij aūt qui relicti fuerāt mortuo Godolia timētes regē babylonis fugerāt in egyptū.4.regū.25. t Jere. 42.t 43.t tunc nullus mansit in terra iudeor: sed regnauit terra per septuaginta ānos.2.parali.36.t.3.Esdre. ¶Tertiū tps fuit a reditu de babylone vsq; ad xp̄m: t istud nō fuit simile precedentibus:q2 nec oino reges habuit nec penitus regibus curauit:sed a principio gubernabant p̄ summos sacerdotes:postea vero ꝓsus est principatus iste in regalē qñ Joā. irchanus filius Simonis machabei q erat sūmus sacerdos imposuit sibi diadema regni.vt ait Josephus.13.antiqtatuz. Jn quolibet istorum tēpor voluit ponere Mattheus vnaz quaterdenam gnationuz.Et h fuit q2 isti tres numeri signabant misteria.s.tres t q̄ttuor:t decez per decē signatur lex vetus que cōtinebat decē precepta que sola a deo p seipsum data sunt.Et ista sola continebant in tabulis legis exo.2.t 32.t.34.t deuteronomij.5.t.9.t.10.Per q̄ttuor signat lex noua:que per quattuor euangelia currit.Per tres.s.q2 sunt tres quaterdene signat misterium trinitatis:qđ tam in noua q̄s in veteri lege erat licz in noua expressius. Omnia ista ad christum pertinebant.Naz licet erat vna de personis trinitatis:t vtraq; lex ad eum pertinebant.De veteri patz: q2 sub ea natus est ad gala.4.scilicet.Misit deus filium suum factum sub lege.Etiam lex vetus ab eo cōplementum accepit.j.decimognto: scilicet.Nolite putare q veni soluere legem:non veni soluere legem sed implere. Unde apostolus vocauit christum ministrum circūcisionis ad romanos.15. Lex noua ad christum pertinet:quia ipse eam dedit. Jō isti numeri signant ministerum in christo. Et ob h Mattheus voluit obseruare istas tres quaterdenas. ¶Jtem patet efficatius q fuerit istud de intentione sua: qa postq̄ descripsit christi generationez recolligendo illam ponit tres quaterdenas dicēs.Omnes ergo generationes ab Abrahaz vsq; ad Dauid generationes q̄ttuordecim.t a Dauid vsq; ad transmigrationem babylonis generationes quattuordecim: t a transmigratione babylonis vsq; ad xp̄m gnationes.xiij. Et sic fecit tres distinctiones t quelibet ꝓtinet.xiij. gnatiōes.

3°

4°

L Rñ. auctoris.

D Tres dis.mat. in xp̄i genealogia.

Prima

E Confirmat mat.positō

¶An ex ista omissiōe gnonū seq̄t aliqs error. Q.XVIII.

Qō.xviij.

Queritur an ex ista omissiōe gnationum triū in Mattheo sequat aliqs error. Aliqs diceret q sic:q2 dr h Joram genuit Oziam:t tñ non genuit eum:sed ochoziā. ¶Jtē q2 cū omittant isti tres: nō erit per qđ cognoscat xp̄i gnatio:qđ est inconueniens. ¶Jtē q2 vr q ex h iudei non reciperent librū matthei videntes eum repugnare libris suis. Dicendū q nō sequitur aliqs error ex h nec sequitur aliqs defectus omitti illos tres reges:q2 cuz spūs sanctus dirigeret Mattheū in scribendo non poterat errare: t sicut ipse nō poterat in seipso falli.s.q scribēt aliqd qđ eēt fl'm putās illud esse verū:ita nec ꝑmittēt spūs scūs q ipse scribēt aliqd ex quo apud nos seq̄rē error: cuz pp nos scriptū eēt euāg'm. ¶Jtē si i h fuisset aliqs error t eccl'ia putaret eē errorē nō recepisset mat.q2 a p̄n9 in ptāte eccl'ie erat recipe vel nō recipe:t sine dubio nō recepisset: nisi vidisset oia scripta p mat.optime se hr̄e. Et ita de ceteris euāgelistis fcm est:q2 eccl'ie poterat ꝓstare ex notorietate fci qñ ipsi scripserūt an va scripserint:q2 erāt tūc pl'imi in eccl'ia q xp̄z viderāt t ꝓdicantē audierāt:de q̄ magl dcm c.s.in ꝓlogo nr̄o in qbusdā.q. ¶Ad p'm dōz q l3 dicat mat.q Joram genuit oziā nō est ob h fl'z:q2 fl'tas vel vītas in ꝓpone apō auctores dz accipi fm q ipsi volūt significare.dū tñ nō oio loq̄nt vel vtāt termis p̄ rōnē.Cū āt mat. dixit q genuit Joā oziā noluit intelligi q genuit eū imediate:s mediate.s.mediantibus trib9 q subticent.Et iste modus est ꝓuenies loq̄ndi.nā aui t pauī alic9 in sacra scriptura vocant ptes sic dr h ō xp̄o q erat fili9 abrahe t filius dauid: t nō erat fili9 imediatus. Jta dr luc.p de Helisabet q erat de filiab9 aaron.s. mediate. Pr tñ dr a gnando vel a po9 gnatiua. g sic scriptur cōcedit pauū alicui9 ecclesie eius:ita ꝓcedet t asseret eū genitū eē a pauo suo. Jta est de Joā. Nā ipse est atauus Ozie:q2 filius

2ª

3ª

B Confirmat

L Ad p'mum i oppositū

Joram

Joraz fuit Ochozias: z nepos iozā fuit ioas: pronepos fuit Amasias abnepos fuit Ozias: ergo Joram fuit ataus ozie.

D Pōik rñsio ad 2m z im probaf.

¶ Ad scōm aliq dicūt q3 lz Mattheus omisit istos tres po terit ꝑstare de oibus per Lucā qui nihil omisit in xpi progenie. luc.3. Dicendū q3 stat: q2 Luc. non ponit istos tres: imo nec aliquos de ista scōa ḡterdena solū eā ꝓcordat Lucas cū Matthęo in pma quaterdena que est ab Abrahaz vsq3 ad Dauid: in duabus sequētibus nullum noiat Lucas de hijs quos noiat Mattheus nisi Joseph virū marie: vt p3 ꝓferēdo ista cū eis que hñr luc.3. de qua diuersitate. j. dicetur.

Ad 2m rñ°.

¶ Sed dicendū q3 lz mattheus omittat hic istos tres pōt ꝑstare de eis ex mltis locis veteris testi. Nā. 4. reg. 4. z. xj. z. 14. ponit ista pgenies: ēt pmo paral. 3. ponit tota simul ſ. a dauid vsq3 ad transmigrationē babylonis. Etiaz de istis tribus regibus p3. 2. paral. 21. z. 22. z. 24. z. 25. z. 26.

E Ad 3m rñ°.

¶ Ad tertiū q3 iudei nō recuſauerūt euāgeliū matthei: imo ipſi ꝑ acceperunt illud. Nā mattheus pp iudeos scripsit z eis reliquit qñ recessit de iudea: vt p3. ē. in pmo ꝓlogo Hieron. ſ. Mattheus cū pmo z in alio qui incipit. Plēs fuisse.

¶ Si aūt mattheus putasset q3 iudei nō reciperent talē moduz loquendi non sic scripsisset: potissime cū ista xpi pgenies magis describat pp iudeos q3 pp quersos de gentilitate. Nam gentiles nō crediderunt in xpm pp pgeniem: sed pp miracula que ipse faciebat z discipuli eius: q3lia nullus hominū vnq3 fecerat. Propter iudeos aūt necessariuz erat xpi pgeniem scribi: vt appareret q3o ipse veniebat de pgenie illoz de qbus lex z pphe dixerant xpm siue messia venturū. Debuit ergo talr scribi qualr faceret quenientē pbationē contra iudeos. Si aūt ista omissio repugnaret mō scribendi vel loquendi illoz: nullo mō mattheus feciſſet talē omissionez: ideo conueniebat eis nec offendebantur ex h.

Qō. xx.

¶ Quare dī q3 Josias gēuit Jeconiā z fres eius. Q. XIX.

Queritur quare dī h q3 Josias genuit iechoniā z fres eius: cū de alijs regib9 non po

A Opi. aliorū

natur h. ¶ Aliq dicūt q3 fuit q2: Josias habuit mltos filios iō expreſſit eos in gñali. Dōm q3 nō stat: q2 multi alij de regibus ꝑcedentibus habuerunt plimos filios: sicut Dauid habuit qndeciz filios. ſ. sex in hebron z nouē hierusalē ꝑter filios quos ſuſcepit ex ꝓcubinis. 2. reg. 3. z ꝑ pali. 3. z tñ vnicus noiatur Salomon. Roboā ēt genuit vigintiocto filios

B Rñsio auctoris.

z sexaginta filias. 2. paralipo. 13. z tñ vnicus noiaf. ſ. asa. Dicendū q3 lz qlibet istoz qui ponit in xpi pgenie hēret multos filios vnicus tamen eorum poni debebat hic: q2 non pōt eadē linea gñationis ab vno pie deriuari per multos filios eius sed p vnicū. Ponunt tñ interdū alij pp aliquas spāles cās: sic dī. ē. Judas genuit phares z zarā: z Jacob gēuit iudam z fres eius. Cause q3tum ad illos. ē. posite sunt.

¶ De fribus iechonie dōm q3 ponunt h pp duo spālia.

C Exponunt fres iechonie h ꝑpter duo. pmū

¶ Primū est q2 oēs filij iosie qui mſerūt post ipm fuerūt reges successiue: qō nulli accidit in regib9 ꝑcedētibus. Nā dauid qndecim filios habuit: vt dcm est: z tñ vnicus regnauit. i. Salo. Idē est in filijs roboā. ſ. vigintiocto: z in vigintiduob9 filijs abie: z sic de ceteris. Qō colligit ex ꝓcessu tertij z qrti reg. z totius scōi pali. in qbus ponunt oēs qui regnauerūt iter iudeos. Qō aūt oēs filij iosie regnauerint: p3 q2 erāt tres: z pmus eoz. ſ. ioachaz mortuo iosia ꝑstitutus est in regē a ꝓpulo. 4. re. 23. Pharao tñ rex egypti puauit eū regno z cōstituit frem eius Eliachim in regē quem vocauit Joachiz. e. c. Post istū regnauit filius eius ioachiz q3 trāslat9 est in babylonem. Et ꝑstituit tūc Nabuco. sedechiā in regē qui erat tertius filius iosie. 4. reg. 34. z sic oēs regnauerūt de quo magis dicet sequenti qōne.

2m

¶ Scōm fuit pp accītia varia isto rum z mutationes ipsoz. Nam pmo istoz. ſ. Joacham accidit q3 ꝑstitueret in regē z cū regnasset tribus mēsibus priuatus est regno: z ductus est captiuus in egyptū. 4. reg. 23. z in hac captiuitate mortuus est. vt ꝓbatū est. e. c. in quadā qōne.

¶ Scōo ipsoz. ſ. Eliachim accidit q3 cū regnaret captus est a Nabuco. z deceba in babylonē. 2. paral. 36. Postea aūt reductus est in hierusalē: z ibi occisus est. De q3 tangitur hiere. 22. z declaratur est. 4. reg. 34.

¶ Tertio eoruz. ſ. Sedechie accidit q3 cū esset ꝑstitutus in regē z rebellasset caldeis: obsedit eū nabuco. in hierusalē: z destruxit vrbē cepitq3 ipsum sedechiaz: z occisis filijs eius coram eo eruit ei oculos victūq3 cathenis duxit eū in babylonē. Ubi infeliciter mortuus est. 4. reg. 25. Nulla aūt talia accidentia fuerūt in filijs alioz regū iudeoz: iō nō oportuit illos exprimi.

¶ Quot fuerunt filij Josie z de nomine eoruz z ordine regnandi. Questio. XXX.

Qō. xx

Queritur vltimus de istis filijs Josie quot fuerunt: z de noibus eoz: z de ordine regnandi.

A Ad ꝑmum q3sitū q3 stionis.

¶ Ad pmum dōm q3 cōiter dī istos fuisse tres qui ſ. noiati sūt: z ita ponūt. 4. reg. 23. z. 2. parali. 36. z. 3. Esdre. 4. z. 5. z tñ pmo parali. 3. ponunt ḡttuor filij Josie. ſ. pmus Joanā. scōs Joachiz. tertius Sedechias. ḡrtus Sellum: de quo late dcm est. e. c. in q3 ā qōne ponēdo qnq3 opiones: z in fine ipsaruz concludit q3 habuit Josias q3ttuor filios qui noiati sunt: z pmus eoz. ſ. Joanā mortuus añ mortē pijs sui: z ob h iste non regnauit. Alij tres vixerunt mortuo patre z isti regnauerūt: iō in libris reg. z pali. 2. z in Eesdra solum fit mentio de illis: eo q3 scriptura solū intendit ibi declarare qui fuerint successores iosie: z q2 ante mortē eius mortuus fuerat Joanaz pmogenitus suus nō fit mētio de ipso. Et tñ pmo palipo. 3. intendit scriptura solū describere plene illā progeniē dauid vsq3 ad tpa scriptoris. ſ. Esdre: iō oportebat poni oēs siue reges siue nō reges: z sic positi fuerūt ibi quattuor.

B Ad 2m q3situm. rñsio.

¶ Ad scōm. ſ. de noibus eorū z ordine regnandi dicendū q3 quātū ad pmogenitū iosie. ſ. Joanā non est h qō. Nā ipse nō regnauit: q2 mortuus est ante piem: ēt in nomine eius non est aliqua ptroversia qm non h3 nisi vnum nomen. ſ. ioanam ꝑ paralipo. 3. Nā nō fit mētio de eo in alio loco scripture.

C

¶ De alijs tribus est nunc dubium. z vocatur cōiter Joachaz Joachiz z Sedechias. Joachaz habuit duo nomina. Naz vocat aliqñ ioachaz: sicut hr. 4. reg. 23. z. 2. paralipo. 36. aliqñ vocatur iechonias. vt p3. 2. esdre. 4. Nam dī q3 assumptus est iechonias a ppło terre ꝓ pie suo iosia.

Sciendū tñ q3 iste iechonias non est de quo hic dī: nec pertinet ad xpi pgeniem. Qō p3 q2 dī hic q3 Josias genuit Jechoniam z fres eius in transmigratione babylonis. Et post transmigrationē babylōis Jechonias genuit salathiel: z tñ salathiel non est de pgenie illius iechonie qui fuit noiatus Joachaz: z ductus est in egyptū: vt aliqualr colligit primo paralipo. 30. z p3 magis: q2 in ista xpi genealogia op3 nēcio poni duos Jechonias. Nā quomodocūq3 accipiaf Jechonias non pōt esse idē iechonias q3 in babylone genuit salathiel z iechonias quē genuit iosias. Qō p3 q2 iosias habuit solum quattuor filios ꝑ palipo. 3. z primꝰ illoz. ſ. ioanā mortuus est ante piem suū. vt. ē. dcm est: manebant ergo tres: nemo tñ illoz potuit in babylone gignere salathiel. Naz dato q3 primus. i. Joachā. ſ. qui pmo regnauit post iosiam vocaretur Jechonias non potuit esse pr salathiel: q2 iste ductus est in egyptū captiuus. 4. reg. 23. z ibi mortuus est: nec vnq3 redijt in iudeā nec iuit in babylonē: sed in egypto mortuꝰ est: vt probatū est in q3dam qōne. e. c.

¶ Secūdus. ſ. Eliachiz ēt si vocet Jechonias non pōt esse pr salathiel: q2 ille genitus est in babylone: iste tñ Heliachim mortuus est in hierusalez ante captiuitatē babylonis: z regnauit filiꝰ eius pro eo. 4. reg. 24. z hiere. 22. ergo non est ipse pater salathiel.

D

¶ Tertius. ſ. Sedechias nō potest esse iste Jechonias: q2 licet ipse ductus est in babylonē. tamen filij eius occisi sunt per regē babylonis ante ipm. 4. reg. 25. maxime q2 pmo paralipo. 3. ponitur q3 iachiz genuit iechoniā: z Jechonias genuit Salathiel: z sic Salathiel est de stirpe ioachiz filij iosie. ſ. nepos eiꝰ z ꝓnepos iosie. z tñ iste ioachā de quo nūc loquimur lz vocatur aliquādo Jechonias: nunq3 tamen vocatur Joachiz: ergo alius est Jechonias qui ponitur hic in progenie xpi.

¶ Secūdus istoruz trium filioruz iosie vocatus est Joachim qui prius vocabatur eliachiz. 3. reguz. 23. z tñ Pharao mutauit nomen eius quādo constituit eum regem vt vocaretur Joachim. eodem capitulo: z iste etiam vocabatur Jechonias. Et ita tenet historia scholastica. z cōmuniter tenēt doctores. Et iste qui vocatur hic Jechonias: quando dicit q3 Josias genuit Jechoniam. z iste genuit alium Joachim tertio regum. vigesimo q3rto. qui regnauit post eum: z illum transtulit Nabucodonosor in babylonem. eodem capło. Et iste etiam vocatur Jechonias hic cuz dicitur. Et post transmigrationem babylonis Jechonias genuit Salathiel. Naz ibi potuit gignere: quia lōgo tempore vixit z in magno honore: vt infra dicetur: z tamē Jeconias de quo dicitur scōo esdre ꝑ non accipit pro aliquo istoz duoz: sed p Joachaz q primus regnauit de filijs iosie cū dicat q3 pplꝰ assūpsit Jechoniam

chonias filius iosie. ꝛ ꝓstituerunt eū regē ꝓ̄ iosia: ꝛ regnauit mensibus tribus. Istud tñ non ꝓuenit Joachiz: sed ioachaz: q; eadē verba ponunt de eo. 4. reg. 23. Iste ēt ioachim qui ꝓ̄ius regnauit de filiꝭ iosie vocabat sellū: vt ꝑ hie. 22. ſ. Hec dicit dñs ad sellū filium iosie regez iuda qui regnauit ꝓ̄ patre suo Josia: qui egressus est de loco isto non reuertetur huc amplius: sed in loco ad quē transtuli eum ibi morietur: ꝛ terrā istam non videbit ꝯplius. Et postea sequitur de Joachim. ſ. Hec dicit dñs ad Joachim. Sepultura asini sepelietur. Et sic accipit sellū ꝓ̄ ioachaz: q; regnāte ioachiz non erat aliquis de filiꝭ iosie qui ductus fuisset extra terrā suam. Nam ioachim ibi manebat. vt dicit hiere. Sedechiaſ autem nondū erat ductus in captiuitatez: q; ħ fuit mortuis fratribus suis cū ipse regnaut post eos. ꝛ rebellans caldeiſ captus est. vt colligitur. 4. reg. 23. ꝛ. 24. ꝛ. 25. Ergo erat ille Joachim. ¶ Tertius filius iosie erat Matthaias qui postea vocatus est Sedechias. Nā nabucodonoſoꝛ quādo cō stituit eum regez mutauit nomē eius vocans illū sedechiaz 4. reg. 24. Et hoc fuit q; Nabocodonoſoꝛ accepit ab eo iuramentum per deum suuz vt non rebellaret sibi. Et sic interpretatur sedechias iustitia dei ad significandū q; iuste se deberet habere ad seruandū iuramentum illud quod ꝓ̄stiterat in nomine domini. Sciendū q; isti tres ꝓ̄dicti erāt filij eiusdem patris. ſ. Josie ꝛ diuersarum matrum. Nā ioachim erat filius Amithal filie hiere. de lobua: Joachaz erat filiꝰ Zebida filie phadaius. De vtroq; ꝑ. 4. reg. 23. Sedechias fuit frater ex ꝑe ꝛ matre cum Joachim: q; mr̄ sua fuit amithal filia hiere. delobua. 4. reg. 24. Quilibet istoꝝ habuit multa noia. Naz Joachaz habuit tria noia. ſ. Joachā. Jechonias. ꝛ Sellū: vt ꝑ. ſ. Joachim habuit alia tria. ſ. Helachim Joachim: ꝛ Jechonias. Sedechias habuit duo noia. ſ. Sedechias: ꝛ Matthamas. ¶ Sciēdū ēt q; qñ mortuꝰ est iosias erant isti tres diuerse etatis. Nam ioachā erat ānoꝝ vigintitriū: Joachiz aūt annoꝝ vigintiqnq;: Sedechias vero annoꝝ quasi octo de ioachaz ꝑ q; dī. 4. reguz 23. q; erat annoꝝ vigintitriū qñ cepit regnare: ꝛ tñ ipse assumptuſ est in regem ꝛmediate post mortez iosie. e. c. De ioachim q; esset tunc vigintiquinq; annoꝝ: ꝑ q; ꝛ. e. c. dī q; ioachā regnauit solum tribus mensibus: ꝛ successit ei ioachiz: dī ibi de eo q; cum regnare cepisset erat ānoꝝ vigintiquinq;. De sedechia ꝑ q; esset annoꝝ octo vel quasi: q; quādo ipe cepit regnare erat annoꝝ vigintiunus. 4. reg. 24. ꝛ tñ post mortē iosie regnauerat Joacham tribus mēsibus: ꝛ sic erant quasi duodecim anni. Uñ manet q; sedechias esset annoꝝ octo vel q̄si nouē quādo moꝛeret iosias pater suus. ¶ Cōsideranduz q; isti filij iosie non regnauerunt ſm oꝛdinez natiuitatis: q; maioꝛ eoꝝ erat Joachim: ꝛ tñ ppl's accepit Joacham in regem ꝓ̄ius deinde cū regnasset ille tribus mēsibus frat eiuſ maioꝛ. ſ. Joachim substitutus est in regno per Pharaonem ꝛ ipse ioachaz ductus est in egyptū: ꝛ ibi mortuus est hie. 22. regnauit iste Joachim vndecim annis cui successit filius eius Joachiz. 4. reg. 23. ꝛ. 24. Et sic sedechias filius tertiꝰ iosie non regnauerat: q; transibat successio ad filiū fratriſ sui: tñ rex babylonis transtulit ioachiz in babylonē: ꝛ tunc fecit q; regnaret sedechias minimus oium filioꝝ iosie. Et in eo finitus est regnum iude ante captiuitatem babylonis.

¶ Quō dicitur q; Josias genuit Jechoniam ꝛ fratres eius in transmigratione babylonis. Qō. XXI.

Qō. 21

Queritur quō dī q; iosias genuit iechoniam ꝛ frēs eius in transmigratione babylonis. Nam nullus istoꝝ transmigrauit in babylonē: ſz solus Jechonias siue Joachim filius alterius Joachiz filij iosie. 3. reg. 24. Et transmigrauit sedechias tñ ille non noiatur hic.

A Rñsio ad q̄situ qōnis.

¶ Dici pōt vno modo q; iosias genuit istoſ in trāsmigratione babylonis. i. circa transmigrationē babylonis. Nā inter istos filios iosie ꝛ transmigrationē babylonis nulli alij reges interciderunt. ¶ Scōo pōt dici q; accipit in trāsmigratione. i. añ transmigrationē. Nā distinguunt ħ ista duo. ſ. in transmigratione ꝛ post trāsmigrationē. Et ħ fuit pp Jechoniam. Nā ponit ħ bis. vnus fuit genitus añ trāsmigratiōez ꝛ mortuus añ trāsmigrationē: alius natus est añ trāsmigrationē: sed post trānigrationē. ſ. in babylone genuit salathiel Et vt nō putet esse idē iechonias ponit ista duā. ſ. añ transmigrationē ꝛ post transmigrationē. Et ista est ṽa rō. Nā Jechonias q; fuit filiꝰ iosie est ille q; vocabat heliachi: ꝛ postea vocatus est ioachiz: ꝛ ꝓstitutus est in regē a pharaōe vt declaratū est ꝑcedenti. q. Et iste mortuus est in hierusalē hie. 22. Jechonias aūt de quo dī q; genuit salathiel post trāsmigrationē filius fuit ꝑmi Jechonie: ꝛ natus est in ih'erl'z: ꝛ regnauit ibi tribus mēsibus. 4. reg. 24. ꝛ trāslatus est in babylonem ꝑ nabucodo. e. c. ꝛ ibi genuit salathiel. ¶ Tertio pōt dici ſm Nicolaū q; dicunt isti fuisse in trāsmigratiōe babyl. q; ꝛ non oēs transmigrauerūt illuc ſz solus sedechias: fuerunt aliquo tñ mō filꝛes in trāsmigrādo. Nā sedechias trāsmigrauit: q; illuc ductus est erutis oculis. 4. regū. 25. Joacham frr̄ suus qui ꝑ regnauit trāsmigrauit: q; cū regnasſz tribus mēsibus Pharas duxit eū illuc captiuū: ꝛ ibi mortuuſ est sicut sedechias in babylone. 4. reg. 23. Joachiz alius frat eius qui istitutus fuerat rex a pharone captꝰ est a nabuco. ꝛ ducebatur in babyloné: sed de itinere remisit eu3 accepto ab eo iuramento q; fideł'r sibi seruiret. Postea q̄rto āno cuz rebellare vellet captus est ab exercitu regis babylōis: ꝛ cadauer eius eꝛ vrbem eiectum est hiere. 22. ſ. sepultura asini sepelietur: ꝛ regnauit ꝓ̄ eo Joachiz filius eius. Et dic̄ hiero. q; ꝑmus ioachim scribitur per. c. ꝛ. m. alius scribitur per k. ꝛ. n. sed libꝛarij nr̄i iam ħ coꝛruperunt.

3° Nicolaꝰ de lira.

¶ Quot fuerūt reges iudeoꝝ ꝛ quanto tempoꝛe duraꝝuerunt. Questio. XXII.

Qō. xxvij.

Queritur. cū ōscripta sit hic vna q̄terdena regū in xp̄i ꝓgenie de istis regibus: ꝛ ꝓsequenter de oībus regibus iudeoꝝ quot fuerunt: ꝛ quanto tēpoꝛe duraꝝuerunt. ¶ Consideradū ꝓ̄ q; ꝛ iudei anteq̄z descenderent in egyptū non erant ppl's: sed erant pauce domus: ꝛ hēbant regem iconomicuz: cum solum ꝓ̄cesissent abꝛahaz ꝛ ysac: ꝛ postea Jacob cum filiꝭ suis. Qui Jacob in egyptum descendit: ꝛ oēs qui cum eo ibant de ꝓgenie sua paruuli ꝛ magni erant sexagintasex geñ. 46. ꝛ sic erant quasi vna iconomia. Postq̄z autē fuerunt in egypto multiplicati sunt ibi valde q̄si germinantes. exo. ꝑ. q; fuerunt ibi longo tpe. ſ. ducentis ꝛ q̄si quindeciz annis: vt ꝓbatuz est geñ. 15. ꝛ exo. ꝑ. ꝛ. 12. Uñ in exitu de egypto erāt sexcenta milia peditū. exo. 12. Ibi aūt ꝓ̄ multitudinē poterant facē vnū ppl'm vel multos: ꝛ tñ nullū ppl'm ꝓstituebant: q; erant serui: ꝛ seruitute durissima exo. i. ita vt dicerenē esse in fornace ferrea deuteronomij. 4. ꝛ esse in ergastulo exo. 6. ꝛ hēre cervices incuruataſ ꝓ̄ cathenas. leui. 26. Multitudo tñ seruorum vel banausoꝝ nō ꝓstituit politiaz nec est pars eius: vt ait Aristo. 3. politi. Postq̄z autem isꝛaelite exierūt de egypto fuerunt vnus ppl's: ꝛ habuerūt certum moduz gubernationis. ¶ Primus gubernatoꝛ fuit Moyses ꝑ. xl. āos quibꝰ iudei manserunt in deserto. Quis fuit modus gubernationis istius: ꝛ quāta erat ptās Moyſi ꝛ eoꝝ qui sub ipso erāt ꝑ exo. 18. ꝛ numeri. xj. ꝛ ibi late decł'atum est. ¶ Post moyſem in ıntroitū in terraz chanaā fuit ꝑncepꝰ totius populi iosue. Quāta aūt fuerit ptās huius decł'atum est nume. 27. ꝛ deutero. 31. ꝛ iosue ꝑ. Tps aūt huius cōputat sub tpe iudicū. Post iosue successit ꝑncipatus iudicuz qui non fuit tante ptātis sicut ꝑncipatus iosue: ꝛ tñ fuit magne ptātis. Primuſ istoꝝ iudicū fuit Athomel vltimꝰ fuit samuel. quot aūt fuerint ꝛ q ꝛ quāto tpe singuli ꝛ oēs sil' ꝑfuerūt. ꝛ quāta fuit ptās eoꝝ decł'atū est in ꝓlogo libꝛi iudicū ꝛ iudicū. 3. ꝛ Ruth ꝑ. Post istos cepit gubernatio regū que erat digni oꝛ. Et durauit maioꝛi tpe. Nam totū tps quo Moyses ꝛ iosue: ꝛ iudices ꝓfuerūt non fuit nisi q̄si annoꝝ q̄drigentorū ꝛ viginti. Qō ꝑ q; ab exitu de egypto qñ cepit ꝑncipatus moyſi vsq; ad fundationez tēpli salomonis fuerūt anni quadringenti ꝛ octoginta. 3. reg. 5. De qbus tollanē q̄si q̄tuoꝝ anni qui ꝑcesserant de regno salomoniſ qñ fundatū est tēplū. e. c. ꝛ q̄draginta āni qbꝰ regnauit dauid. 2. reg. 5. ꝛ. 3. reg. 2. ꝛ. xvij. āni qbꝰ regnauit saul: vt ait Josephus. 6. ꝛ. 7. antiqtatū: ꝛ decł'atū est. ſ. in. q. de booz ꝛ obed manebūt anni. q̄drigēti ꝛ decē ꝛ octo ab exitu de egypto vsq; ad tps q̄ cepit regnare saul q fuit ꝑmus de regibꝰ. De ptāte reg. q̄sta fuerit decł'atū est ꝑ reg. 8. ¶ Ad sciēdū aūt ꝑ q ꝛ quot fuerint isti reges dōz q; nō est cōputādū hic abimelech filiꝰ gedeonis: q; ſz vnctus fuerit in regem iudicum. 9. tamen non computatur inter reges: q; solus fuit vnctus a viris sichen eodē capitulo. ¶ Item q; ipse ponitur inter iudices ꝛ non successit ei aliq̄s rex: ſz iudices. Uñ scriptura vocat eū vnū de iudicibꝰ. debēt g̃ cōputari reges a tpe Saulis: q; tēpus.

A Rñsio auctoris.

B Pricipatꝰ iudeoꝝ.

L Reges iudeoꝝ.

Abimelech non fuit rex

ꝑteritum

ꝑteritū fuit tps iudicum: vt ps actu.13.ſ.t post h dedit iudices vsq; ad Samuelē ꝓphaz: t exide postulauerūt regez: t dedit illis Saul filiū cys. Incipiendo ab h vsq; ad captiuitatē babylonicā fuerunt vigintitres reges quoꝝ duo ꝑmi fuerunt de tribu beniamiz: t vigintiunuꝰ sequētes fuerunt de tribu iuda. ¶ Primuꝰ fuit Saul de tribu beniamiz ꝑ regū.9.t.10. ¶ Scōs fuit ysboseth filiꝰ eius: quē mortuo saule t ceteris filiꝭ eius ꝓstituit abner ꝑnceps militie in reg. 2°.reg.2°. ¶ Tertius fuit Dauid: t iste fuit de tribu iuda t omnes sequētes. de h 2° reg.2°.t.5.t ceteri nō soluꝫ fuerūt de tribu iuda: sed ēt de filiꝭ dauid: q; deus promiserat ei q; filij sui regnarent in eternū. 2.reg.7.t.2.parali.17. ¶ Quartus fuit Salomō.3.reg.ꝑ.t ꝑ parali.2. ¶ Quintus fuit roboan.3.reg.24.t.2.parali.xj. ¶ Sextus fuit Abia.3. regum 14.t.15.t.2.parali.13. ¶ Septimus fuit asa.3.reg.15.t.2.paralipo.14. ¶ Octauus fuit iosaphat.3.reg.15.t.2.parali.17. ¶ Nonus fuit Joram.4.reg.8.t.2.paralipo.22. ¶ Decimus fuit Ochozias siue Joazias siue Joachā.4.reg.8.t.9. t.2. paralipome.21.t.22. ¶ Undecimus fuit Joas.4.reg.xj.t.2. paralipo.23. ¶ Duodecimus fuit Amasias.4.reg.14. t.2°. paralipo.15. ¶ Terdecimus fuit Ozias.4.reg.15.t.22.paralipo.26. ¶ Quartusdecimus fuit Joatham.4.reg.15.t.2. paralipo.27. ¶ Quintusdecimus fuit Achaz. 4.reg. 16. t 2.paralipo.28. ¶ Sextusdecimus fuit Ezechias. 4. reg.18. t.2.parali.29. ¶ Septimusdecimus fuit manasses.4.reg.21. t.2.parali.33. ¶ Decimusoctauus fuit Amō eisdē.c. ¶ Nonusdecimus fuit iosias.4.reg.22.t.2.paralipo.34. ¶ Uigesimus fuit Joachā.4.reg.23.t.2.paral.36. ¶ Uigesimusprimus fuit Joachiz fr eius. eisdē.c. ¶ Uigesimussecūdus fuit alius Joachim filius precedētis Joachiz.4.reg.24.t.2.paralipo.36. ¶ Uigesimustertius fuit Sedechias eisdē.c. Et in h finitū est regnū iuda per captiuitatē babylonis. Nā taz Sedechias quā totus ppl's translatus est ꝑ Nabuco. t Nabuzardā in babyloné ꝑter pauperes agricolas t vinitores: qui relicti sunt ad colendū terrā sub ꝑncipe Godolia. 4. regū.25. Occiso aūt Godolia per insidias oēs iudei recesserūt in egyptū timore caldeoꝝ. Iere.41.t.42.t.43. ¶ Cōsiderandū q; istud regnū nō fuit vniformiter semp: ſz ꝑmus rex ſ. Saul regnauit sup totuz israel. i. duodecim tribus. Scōs ſ. Isboseth regnauit sup vndeciz tribus solū: q: interim Dauid regnabat sup vnaz tribū. ſ. iude: eo q; fuerunt isti duo reges simul ꝓstituti. Nā mox vt Saul mortuus est Dauid vnctus est in regē sup iudā. 2.reg.2.t Isboseth fuit tūc vnctuꝰ in regē sup. xj. tribus. e.c. Et fuit longo tpe bellū inter ābos reges. 2.reg.3.t.4. Mortuo aūt isboseth dauid q erat tertiꝰ rex vnctus est siℓ a toto israel in regē. 2.reg.5.t post eū Salomon qui fuit q̄rtuꝰ regnauit sup totū israel. ¶ In quinto rege. ſ. roboā diuisuꝫ est regnū pp eius superbiā t stultitiaz. Manserunt ei solū due tribus. ſ. iuda t beniamī: t alie decē ꝑfecerunt sibi in regē ieroboā filium nabath.3.reg.12.t.2°. paralipo.xj. t postea nūq; reintegratū est regnū. ſz māserūt ista duo regna diuisa t regnū duaꝝ tribuū vocatū ē regnuz iuda. Regnū aūt decē tribuū vocatū est regnū israel. t sic vocant semp in scriptura. ¶ Nūc aūt cōputauimus reges per regnū iuda omittēdo oēs reges israel: de qbuꝰ j. dicetur.

Cathalogꝰ regū iudeo.

D Regnū iudeorū non fuit ſp vnifōme

Qō.xxiij.

A Rūfio auctoris ad q̄situ qōnis.

¶ Quāto tpe durauerūt reges apud iudeos. Qō. XXIII.

Queritur nūc quāto tpe durauerūt reges apud iudeos. Dōm q; ad h cōputāda sunt tpa per lineā regū iuda quos. s. posuimus. Nā regnū iuda durauit maiori tpe quā regnū israel: q: regnū israel finituꝫ est anno 6°. ezechie. 4.reg.17. t ille fuit sextus rex iuda. Dicendū autez q; incipiēdo tps a Saule vsq; ad vltimū annuꝫ sedechie fuerūt anni quingenti t quindeciz vel q̄si. Qō ps colligendo anos eoꝝ. Nā saul regnauit anis q̄draginta. act.13. Isboseth aūt regnauit anis fere septē t dimidio: q: tpe huiꝰ regnabat dauid in iuda in hebrō. 2.reg.5.q: tm regnabat siℓ Dauid t Isboseth cōputaī tps vtriusq; sub dauid q regnauit anis q̄draginta. 2.reg.5.t.3.reg.2. Deinde Salo. annis q̄draginta. 3.reg.xj. postea Roboā anis decē t septē. 3.regū 14. deiñ Abia anis tribus. 3.reg.15. deinde assa annis. 41. e.c. postea iosaphat anis. 25. 3.reg.22. postea Joraz annis octo 4.reg.8. postea Ochozias ano vno. e.c. deiñ athalia que fuit regina t regnauit annis sex q nō cōputanī sub aliq̄ rege q: tūc nullus regnabat. 4.reg.xj.t.2.pali.22.t.23. deinde ioas annis. 40. 4.reg.12. deiñ amasias anis. 29. 4. reg. 14. deinde Ozias anis quinquaginta duob⁹. 4.reg.15. postea Joathas annis sexdeciz. e.c. Deiñ Achā annis totidē. 4. reg.16. deiñ Ezechias annis. 29. 4.reg.18. postea manasses. 55. 4.reg.21. Deinde Amon annis duobus. e.c. postea Josias triginta t vno anis. 4.reg.22. deiñ Joachā tribus mēsibus. 4. reg.23. postea Joachiz anis. xj. e.c. deinde alius ioachiz tribus mēsibus t.x. diebus. 4. regū. 24. t.2. parali. 36. t.2. esdre. 2. t postea sedechias anis. xj. 4. reg. 24. Et oēs isti sunt anī q̄si quingenti t quindeciz. Sic. n. ait Joseph. 10. antiqtatū. ſ. regnauerunt oēs reges anis quingentis t q̄ttuordeciz t mēsib⁹ sex t dies decē. Intelligendū tm q; iste numerus ꝓcedit cōputando sub saule anos q̄draginta. siē dī act.13. t tm ipse nō regnauit tot anis cū in illis q̄draginta cōputenī tpa samuelis. Samuel ꝑ fuit nēcio plus q̄z viginti annis: t sic nō manebunt adhuc sauli viginti ani. t ita dicit Josephus. 6. antiqtatū q; regnauit saul anis decēocto. t sic manēt vigintiduo ꝓ samuele: t isti vigintiduo subtrahēdi sunt de ꝑdicto numero: t sic erūt ani q̄dringenti nonaginta t tres.

¶ Quot fuerūt reges israel: t q̄to tpe regnauerūt. q. 24°.

Qō. 29

A Rñ. ad ꝑmū q̄situ qōnis.

Queritur nūc incidentaℓr de regibus israel: q̄t fuerūt: t q: t q̄to tpe regnauerunt. ¶ Considerādū ꝓ h q; regnū israel. i. decē tribuū non cepit a ꝑnō qñ ꝓmo ceperūt esse reges: ſz cepit tpe Roboam filij salomonis: in quo regnū iudeoꝝ q; vnū erat diuisuꝫ est in duo. ſ. in regnū iuda t israel. vt. s. dcm fuit. ¶ Itez istud regnū fuit sp pessimū t fundatū sup iniqtate. ſ. q: oēs reges illius coluerūt idola. Nā ꝑmus rex. ſ. Jeroboaz timens q; si ppl's iret ter in āno in tēplū in Hierusalē: iuxta ꝑceptū legis exo. 23. t.24. cū eēt israel in regno iuda recōciliarēt ibi israelite regi suo naturali. ſ. roboā filio salomo. a quo pp quādam insurgentē iracundiā recesserūt: t dereliquerent ipsuꝫ hieroboā qui ō nouo dñs esse cepat: iō cogitauit q; nō ꝑmitteret aliquē de regno suo ascēdere in hierusalē: ſz fecē eis duos vitulos aureos: t posuit vnū in dan t alterꝫ in bethel vt illoꝰ ppl's coleret. 3.re.12. Et ita fcm ē q; nūq; cessauit postea idolatria in regno israel. In regno iude nō fuit sic: q: erat ibi tē plū dñi t sacerdotes t leuite q mistrabant ſm legē. Et licet aliq reges iuda colerēt idola. aliꝫ erāt valde boni: t ōstruebant oia idola siē Josias: t Ezechias Joatham t Ozias. t assa: t iosaphat. Etiā mℓti de ppℓo colerēt idola: reliq colebant deū cū hērēt tēplū dñi in quo eū colerēt: t sacerdotes q mistrarent. ¶ Itē regnū israel fuit q̄si q̄dā inordinatio: q: non erant ibi reges de aliq̄ certa familia vel tribu: ſz aliquā do de vna t aliqñ de alia. Et vnus insurgēs occidebat aliū t regnabat ꝑ eo: t alius aliū. Et sic fiebāt crebre mutationes. vt. j. videbiℓ. In regno aūt iuda nō fuit sic: q: sp fuerūt reges de tribu iuda t de filiꝭ dauid: t nūq; ꝓstituebat rex nisi filiꝰ ꝑcedētis regis: ſz aliqñ fui ipsoꝝ occiderēt eos siē occisus est rex Joas. 2. pali. 24. t occisus est amasiaſ. 4. reg. 14. t occisus est amon. 4. reg. 21. sp tñ ppℓs ꝓstituebat filios eoꝝ in reges. vt ps in ipsis locis. Fuerūt autem reges israel multi ſz pauco tpe durauerūt. Nā ceperunt tpe roboā: t durauerunt vsq; ad sextū annū regis ezechie. 4. reg. 17. Nam ipso anno ducti sunt isrāelite in captiuitatē in assyrios vbi manēt hodie. e.c. Et sic fuerūt reges tredeciz solū de iuda eo tpe quo pmānsit regnū israel: t tm in regno israel fuerunt reges decē t nouē: q: minori tpe viuebat: eo q; q̄dā insurgentes occidebant alios. ¶ Primus fuit Hieroboaz filius nabath de tribu effraiz qui regnauit annis vigintiduobus. 3°. regum. 14. ¶ Scōs nadab filius eius de tribu effraim qui regnauit annis duobus. 3. reg. 15. ¶ Tertius baasa de progenie ysachar qui erat princeps militie sub nadab. Et insurgens occidit ipsum t omnes de progenie Hieroboam. 3. regum. 15. t regnauit annis vigintiquattuor eodez capitulo. ¶ Quartus hela filiꝰ baasa de tribu ysachar qui regnauit annis duobus. 3. regum. 16. ¶ Quintus fuit zamrri qui fuit dux medie partis equitum regis ysrael hela: t dum esset hela bibens t temulētus in vrbe thersa insurrexit t occidit eum 3. reg. 16. Regnauit autē iste Zamrri septem diebus solum. Nam eo tempore erat exercitus hela obsidendo quandam vrbem philistinorum: t audientes regem occisum obsederunt ipsum zamrri qui regnabat ꝓ eo. Qui sciens non potens resistē intēdit se cū palatio regis hāc sibi ipsi mortē inferens. e.c. ¶ 6° rex fuit amrri q erat ꝑnceps militie regis hela t surrexit ꝓtra Zāmri qui occiderat hela: t ipse statutus

B Cathalogꝰ regū israℓ.

2ᵐ q̄situ qōnis.

in regē

in regem ab exercitu. Et de isto p̄cedente ⁊ alijs sequētibus non h̄ de qua tribu esset. Regnauit aūt annis duodecim 3.reg.16. ¶ Septimus rex fuit Achab filius eius qui fuit famosior inter oēs reges israel qui p̄cesserant eū: nec est aliquis oium ipsor de quo tanta h̄eantur in sacra scriptura. Iste regnauit annis vigintiduobus.3.regū.16. ¶ Octauus rex fuit Ochazias filius Achab qui regnauit annis duob⁹ 3.reg.22. ¶ Nonus fuit Joā frater Ochozie q regnauit annis tredecim: ⁊ tpe huius floruit maxime Heliseus ꝓpheta per quē etiā apud istum impiū regē fecit deus miracula.4. reg.7. ¶ Decimus rex fuit Jheu.iste fuit seruus regis Joram. ⁊ deus misit ꝓpham ad eū vt ipsum vngeret in regem ad occidendū totā posteritatē Achab. Unde ipse occidit Joram dn̄m suū regē israel: ⁊ Ochoziā regem Juda ⁊ Jezabelem vxorem achab ⁊ septuaginta filios regis Achab.4.reg. 9.⁊.10. Ipse ēt occidit cultores Baal fingens se eis velle benefacere.4.reg.10. Ad vltimus tñ ipse idolatra fuit: ⁊ regnauit ānis vigintiocto.e.c. ¶ Undecimus rex fuit Joachaz filius Jheu: ⁊ regnauit decē ⁊ septē annis. Tēpore huius fuit maxime aflictū regnus israel per syros: ita vt nō relinquerentur in toto israel nisi quinquaginta eqtes ⁊ decē currus ⁊ decē milia peditū.4.reg.12. ¶ Duodecimus rex fuit Joas filius istius Joachā: ⁊ regnauit sexdecim annis. Iste pugnauit contra syros: ⁊ ter p̄eualuit.restituitq; iure belli regno suo omnes vrbes quas siri abstulerant.4.regum.13. ¶ Terdecimus rex fuit Jeroboas filius istius regis Joas: ⁊ regnauit annis q̄dragintauno fuit famosior in potētia ⁊ opibus belli oibus regibus israel. Unde ipse vocat⁹ est saluator.4. reg.14. ¶ Quartusdecim⁹ rex fuit Zacharias filius p̄dicti Jeroboā qui regnauit mēsibus sex. Nā isurrexit ꝓtra eū sellum fuus eius ⁊ occidit ip̄m.4. reg.15. ¶ Quintusdecim⁹ rex fuit Sellū. Nam occiso Zacharia dn̄o suo regnauit ꝓ eo: ⁊ regnauit vno mēse soluz: q: insurrexit cōtra eū Manachen ⁊ occidit ipsum.4.reg.15. ¶ Sextusdecimus rex fuit manachen qui occiderat sellū: ⁊ regnauit annis decem.e.c. ¶ Septimusdecim⁹ rex fuit Facea filius manachen: ⁊ regnauit duobus annis.e.c. ¶ Decimusoctau⁹ rex fuit Facee filius Romelie qui insurgens occidit Faceā: ⁊ regnauit annis viginti.e.c. ¶ Decimusnonus fuit Osee filius Hela qui insurrexerat contra Facee ⁊ occiderat ipsum. Iste regnauit annis nouē.4.reg.17. ⁊ in ipso finitū est regnū israel. Nam ānō nono eius cū rebellare niteret regi assyrioꝝ cui solebat soluere tributa obsedit eū ⁊ captiuū duxit in terrā assyrioꝝ ⁊ omnes israelitas de decez tribubus cū eo: ita vt nemo maneret in terra nisi qui cōfugerant ad iudā. Et mansit terra sine habitatore: ſz rex assyrioꝝ trāstulit de alijs gētib⁹ habitatores in illa q postea vocati sunt samaritani.e.c. ¶ Tp̄s quo durauit istud regnū israel fuit q̄si ānoꝝ ducētoꝝ ⁊ sexaginta. Nā cepit istud regnū in p̄ ānō Roboā filij Salo.regis iuda.3.reg.12. ⁊.3.pali.xj. ⁊ durauit vsq; ad ānū sextū Ezechie regis iuda. Nā ipso ānō translati sunt israelite in assirios.4 reg.17. Fuit aūt tp̄s intermediū annoꝝ ducētoꝝ ⁊ sexaginta. Q̄ p̄z: q: Roboā regnauit ānis decē ⁊ septez.3.reg.14. Deinde assa annis q̄dragintauno.e.c. Postea Josaphat annis vigintiquinq;.3.reg.22. postea Joā annis octo.4.reg.8. postea Ochozias anno vno.e.c. deinde Athalia regina ānis sex qui non cōputant sub aliquo rege.4.reg.xj. deinde Joas annis q̄draginta.4.reg.12. deinde Amasias ānis viginti nouem.4.reg.14.reg. Deinde Ozias annis quinquaginta duobus.4.reg.15. postea Joatham annis decē ⁊ sex.e.c. deinde Achaz annis totidem.4.reg.16. deinde regnauit Ezechias in cui⁹ anno sexto trāslati sunt israelite in assyrios.4. reg.17. ⁊ isti anni fiūt supti sunt ducenti ⁊ sexaginta. ¶ Hec dicta sunt de statu regū iuda ⁊ israel: ⁊ de tpibus eoꝝ: ⁊ de toto p̄cipatu iudeoꝝ vsq; ad trāsmigrationē babylōis: q: hic descripsit Mattheus q̄si oēs reges iuda: ⁊ q: sepe agit mentio de hoc in nouo testō. Et fuit necessariū ad tollēduz multa dubia de tpe qō fuit a captiuitate babylonis vsq; ad xp̄m. Quale regimē fuerit ⁊ que tpa: poterit. j. dici cuz agetur de herode sequēti.c. |_ Et post transmigrationē babylonis _|.

¶ Et post transmigrationē babylonis: Jechonias genuit salathiel: salathiel ār genuit zorobabel. Zorobabel genuit abiud: Abiud aūt genuit eliachim. Eliachim autem genuit azor. Azor autem genuit sadoch. Sadoch autem genuit achim: Achim autem genuit eliud. Eliud autem genuit eleazar. Eleazar autem genuit mathan. Mathan autem genuit iacob: Jacob aūt genit ioseph virum marie. de qua natus est Jesus q vocatur xp̄s. A Expō lre.

¶ Hic ponit tertia q̄terdena ꝓgeniei q̄ incipit a Jechonia nepote Josie ⁊ terminat in xp̄m. Et pp hoc posuit Matheus hic istū articulū siue distinctionem tpis. di. ⁊ post transmigrationē babylonis. ſ. q: oēs gn̄ationes sequētes fuerunt postq̄z iudei sunt translati in babylonē. |_ Jechonias genuit salathiel _|. Iste iechonias est filius alterius iechonie ō quo s̄. habet: ⁊ est nepos iosie: ⁊ vocat ioachim.4.reg.24. ⁊ pater suus ēt vocatur Joachiz.4.reg.23. ⁊ ambo vocant hic iechonias: q: parū ista noia vident differre. B An Jechonias ꝑ salathiel fuerit filius iosie regis. ¶ Cōsiderādum q̄ multi errāt circa istū iechoniā patrem salathiel dicentes eū esse filiū iosie. Et h̄ tz Aug. lib. p̄ de ꝛcordia euāgelistaꝝ. Et motiuū eius ⁊ alioꝝ est: q: dī. s. iosias aūt genuit iechoniam ⁊ frēs eius in transmigratiōe babylonis. Jechonias genuit salathiel. Et sic vī esse idē iechonias filius iosie. ⁊ p̄ salathiel. Sed non pōt stare imo neče est poni duos iechonias: q: nullus de filijs iosie qui vocarē iechonias translatus est in babylonē vt posset ibi gignere salathiel. Naz sicut p̄obatū est in quadā qōne tres filij iosie manserūt post mortem eius. ſ. Joachiz ioachā ⁊ Sedechias. ⁊ p̄mus. ſ. Joachiz habuit tria nomina. ſ. ioachim: iechonias: ⁊ sellū. secundus ſ. ioachiz habuit totidē noia. ſ. eliachiz: ioachiz: ⁊ iechonias. tertius. ſ. sedechias solū habuit duo noia. ſ. sedechias ⁊ mathaias. Et sic cuz dī q̄ iosias genuit iechoniam non potest intelligi de sedechia qui nunq̄z vocatus est iechonias: ſz de vno de duobus p̄mis. Neuter tamē illorum ductus est in babylonez. q: ioachim ductus est in egyptum.4. regū.23. ⁊ ibi mortuus est nec vnq̄z redūt in iudeam nec iuit in babylonem Hiere.22. ¶ Secundus autem. ſ. ioachim mortuus est in hierusalez ante captiuitatez babylonis. vt.4. reg.34. ⁊ Hiere.22. Ergo non potuit esse Jechonias filius iosie qui post transmigrationem babylonis genuit salathiel: q: soluz ille esset sedechias qui translatus est in babylonem: ⁊ tamē ipse non vocatus est iechonias: vt supra dictum est. ¶ Itez q: non videt reliquisse sedechias aliquam posteritatē. Naz Nabucodonosor occidit omnes filios eius ante eum: ⁊ eruit post sibi oculos.4.regum.25. Postea autem non videtur q̄ genuerit. ⁊ h̄ colligitur primo paralipome.3. vbi ponūtur omnes filij iosie: ⁊ non ponitur aliquis ipsoꝝ habere posteros nisi ioachim. Et est satis rationabile: q: Joachim cū eēt iuuenis ductus est in egyptum. ⁊ ibi mortuus est. ⁊ sic non relinquerit posteritatez: sedechias aūt habuit filios ⁊ occisi sunt: ⁊ ipse in breui mortuus est: vt declaratum est. 4. regū 25. ¶ Itē p̄z q̄ nō fuit iste iechonias filius iosie: sed nepos: q: ꝑ paralipo.3. dī q̄ iosias habuit q̄ttuor filios. ſ. ioanā: ioachim: ⁊ sellū: ⁊ sedechiaz: ⁊ sequit de ioachim natus est iechonias: ⁊ postea dī filij iechonie fuerūt salathiel ⁊ asir ⁊ c̄. ergo non est iechonias filius iosie. ¶ Itez hoc tz Hiero. sup mat. dicens duos fuisse iechonias. ſ. p̄iez ⁊ filiū: ⁊ tñ magis credendū est Hiero. q̄z Aug. maxime vbi agit de veteri testō ⁊ de historijs. Nā in h̄ ipe excessit omnes doctores ecclesie. ¶ Itē p̄z h̄ ex lra Mat. q: dī. j. a transmigratione babylōis vsq; ad xp̄m gn̄ationes quattuordeciz: ⁊ tñ si iechonias p̄ salathiel non cōputet tāq̄z vnus de ista q̄terdena erūt soluz tredeciz ēt incluso xp̄o. Neče ergo est poni iechoniā esse p̄m de ista q̄terdena ⁊ salathiel filiū eius 2m. Si tñ iste iechonias pater salathiel esset filius iosie nō posset eē de ista q̄terdena 3a cū fuerit vltimus in 2a q̄terdena. ergo necesse est poni duos iechonias. ¶ Item p̄z q: h̄ magis conuenit sacre scripture q̄z aliquid aliud: q: istud apparet ex littera: ⁊ quicquid aliud dicatur est fictuz ad effugiendum: ⁊ scriptura nō ponit illud: p̄z q:.4. regum.23. dicit q̄ iosias habuit tres filios ſ. ioacham: ioachim: ⁊ sedechiaz: ⁊ dicitur de isto ioachiz: q: regnauit p̄o eo filius eius ioachim qui vocat iechonias ꝑ paralipo.3. ⁊ postq̄z regnasset tribus mensibus nabucodonosor oppugnauit ierusalē: ⁊ egressus est ad eū ioachiz rex: ⁊ trāstulit eū in babylonē.4.reg.24. Et sic iste erat iechonias nepos iosie: ⁊ in babylone genuit salathiel: q: ibi vixit longo tempore ⁊ in magno honore. Naz Euilmerodach filius Nabucodonosor dilexit eū valde: ⁊ posuit thronū eius sup

thronos

£ 3m q̄situ q̄nis.

44

thronos oiuz regũ qui erãt in babylone: z tota vita sua fecẽ eũ hẽre ciboꝫ de mẽsa ipsi⁹.s.q: cõedebat ipse coꝛã eo: z p familia sua dabat sibi euilmoꝛadach sumptus.4.regũ.25. Et iste genuit in babylone:nã añ non videbaꝯ hẽre filios:lz haberet vxoꝛez:vt colligiꝯ.4.reg.28.cum dr. Trãstulit quoqz Joachim in babylonẽ z mrem regis: z vxoꝛẽ regis: z eunuchos regis.z iudices terre: z viros robustos: z artifices: z inclusoꝛes: z tñ cũ oia ista que trãslata sunt tam diligẽter exprimantur per singula nõ ponit ibi q aliq filꝫ Joachim fuerunt translati:maxime cũ ponatur ibi mr z vxoꝛ: z sic vr q nũdum hẽbat filios:nã erat valde iuuenis.s.decẽ z octo annoꝝ.e.c. Postea aũt in babylone genuit Salathiel cũ hẽret vxoꝛẽ: z hẽret opoꝛtunũ tps:q: erat in magno honoꝛe. Motiuũ aũt bti Aug.z alioꝝ asserentiũ fuisse eundẽ iechoniaz filiũ Josie: z prem Salatiel:est sophisticũ. Nam lra decipit eos pp siltitudinem nois.s.q: tam pr q; filius vocabatur Jechonias: z cũ videatur in supficie ponere vnicũ ponit duos.

Opponiꝯ ꝓdictis.

¶ Sed obꝫciet q non sit Jechonias filius Josue ille q vocatur Joachim.de quo.s.dixim⁹:q: Hier e.22.dr de isto Jechonia.s.Scribe istũ virum sterilẽ:non.n.erit de semie eius vir qui sedeat sup soliũ Dauid.De xpo tñ dr Ysaia.9.z Hie. 23.q sedebit sup solium Dauid.ergo nõ fuit xps de stirpe Jechonie filꝫ Josie. ¶ Ad h rndet Ambroſ.super Lucã: dicẽs q non negaꝯ ex illa aũcitate posteros nascituros de semie Jechonie. Et cum dr q non erit qui sedeat super soliuz Dauid de semine eius q nõ obstat xpo:q: ipse nõ sedit in solio Dauid fm honoꝛẽ secularem. Nã dixit regnuz meũ non est de h mundo.Joã.18. Hoc dicit sanctus Thomas tertia pte

D Rñsio bti Ambroſij.

S. Tho.3. q.31.arti.2°.

sũme.q.31.arti.2°. Dicendũ autem.vr quibusdã q lz h sit verum quãtum ad xpm q non fuerit rex fm honoꝛẽ secl'arez. non satisfacit adhuc:q: de semine istius Joachiz siue Jechonie sedit aliqs super thronũ Dauid. Nam iste Jechonias siue Joachiz genuit aliũ Joachiz qui post moꝛtẽ suã regnauit sup iudã tribus mẽsibus.4.reg.24.z h fuit fm honoꝛez secularem:sicut sederunt alij reges iuda. Est ergo dicendum fm illos q intellexit Hieremi. q de semine illius Jechonie non sederet aliqs super soliũ Dauid qui ꝓprie diceretur sedere.Joachim autẽ filius istius solum sedit tribus mẽsibus z illico translatus est in babylonem.4.reg.24.Unde videt nũqz sedisse:q: cum incepit sedere desijt sedere. Ipsum tamẽ sedere dicit ꝓprie quãdam quietem. Iste tamen Joachiz illico vt cepit sedere cessauit:ideo non dicit sedisse:nec prophe ta iudicat eiz regnasse. Similis modus loquẽdi est scriptu re quãtum ad multa alia.s.q: illa que mox vt ceperunt esse desierunt dicunt nunqz fuisse. Sic patet ꝓuer.4.s.cũ Salomon loquit dicens. Nam z ego filius fui pris mei z vnigenitus coꝛã matre mea. Et tamẽ Salomon non fuit vnigenitus apud mrem suam Bersabee. Nam ipsa habuit aliũ filiũ ex Dauid ante salomonẽ.2.reg.12. Q: tñ ille pauco tẽpoꝛe vixit: z quasi in principio vite moꝛtuus est: iudicat nunqz vixisse. Iste modus loquẽdi est ẽt in iure.s.q illa res que dsijt mox vt cepit dicat nunqz fuisse.vt ps extra de vbo. signifi.c. Nam z ego.z fundat illud super dcm Salomonis allegatum. Et ita licet Joachim vere regnauerit:q: tñ solis tribus mensibus regnauit: z mox ductus est in captiuitatem:iudicat eum Hiere.nunqz regnasse. ¶ Aliqui dicunt q illa littera Jere.poterit intelligi melius z sine calũnia de Jechonia filio alerius Jechonie.s.de isto qui translatus est in babylonem: z tunc verum est q nullus de semine eius sedit super soliũ dauid. Nã ipse ductus est in babylonẽ: z post eum regnauit Sedechias qui nõ erat de semie eius: lz erat patru⁹ suus.4.reg.24. Et post Sedechiã nemo regnauit:q: ipe ductus in babylonẽ z cessauit ibi regnũ.4.reg.25. Et ista ẽ veritas. Nã Hiere.22.dr.Uiuo ego dicit dns:q: si fuerit Jechonias filius Joachiz regis Juda ãnullus in dextera mea ide auellã eũ. Et de isto postea segt q non erit de semine ei⁹ vir qui sedeat sup soliũ dauid. Et tunc nõ est aliq calũnia cõtra lram Hiere. z est rñsio Ambroſij z sci Tho. sufficies. Argu. autẽ z rñsio ꝓcedẽs quoꝛũdã erat ꝓueniens ꝓsuppositio q eẽt ille Jechonias filius Josie: z tñ fuit Jecho.fili⁹ Joachiz s.nepos iosie. Salathiel aũt genuit Zoꝛobabel. Ista gñatio fuit in babylone:nã ibi Jechonias genuit Salathiel: z Salathiel genuit Zoꝛobabel:cũ manserint iudei in babylone septuaginta annis Hiere.25.z.2. Esdre.3. Moꝛtui sunt aũt in babylone Jechonias z Salathiel filius eius. Zoꝛobabel aũt filius salathiel redijt in terrã iuda.explet septuaginta ãnis captiuitatis: z ipse fuit ꝓnceps in edificatiõ⁹tem plum. z Jesus iosadech sacerdos magnus ꝓ esdre.3. ¶ Sz obꝫciet q nõ sit Zoꝛobabel fili⁹ Salathiel:sed filius Phadaia fris Salathiel. Nã ꝓ paralı.3.dr q filꝫ iechonie fuerũt asir Salathiel melchirã z Phadaia. Et sequit de phadaia oꝛti sunt Zoꝛobabel z Semoy. Ergo nõ est zoꝛoba.filius salathiel. Dicendũ q ibi non ponit ꝓgenies deriuata a Salathiel:lz a fre eius phadaia: z ille habuit multos filios:quorum fuit vnus zoꝛobabel. Sed non est iste zoꝛoba. idẽ cuz illo qui fuit filius Salathiel. Et h satis stat. Si aũt ponerent ibi filꝫ Salathiel: z inter eos non poneret zoꝛoba. esset aliquale dubiũ. Nunc aũt nullũ est. ¶ Itẽ p3 q: iste zoꝛobabel qui hic ponit dr genuisse Abiud: z tñ ꝓ paralipo.3.ponũtur omnes filꝫ illius zoꝛoba. z nullus eoꝝ vocat Abiud: g nõ est idẽ zoꝛoba.ille z iste. ⌊Zoꝛoba. autem genuit Abiud⌋. Nõ ꝓstat an zoꝛoba.genuerit Abiud in babylone vel post reditũ in iudeã:cõstat tñ q ipse zoꝛoba.redierit in iudeaz ꝓ esdre.3°. Nicolaus obꝫcit q zoꝛobabel nõ genuerit Abiud q ꝓ paralipo.3.dr q zoꝛobabel genuit Mosolã z Anamaz z Salomith. Rndet q aliqs illoꝝ fuit binomius: z vocare tur Abiud: z hẽret aliud de illis noibus. ¶ Dom tñ q nec stat rñsio nec dubiũ:q: dubiũ suũ ꝓcedit ꝓcesuppositio q ille zoꝛoba.de quo ibi dr fuerit filius Salathiel: z tñ non fuit filius eius:lz filius Phadaia fris Sala. vt p3 ibidẽ: iõ nõ oz aliquẽ de istis filꝫs zoꝛoba.esse binomiũ:q: illi nõ ꝓtinẽt ad hanc ꝓgenie. ⌊Aliud aũt genuit Eliachim⌋. De istis oibus vsqz ad finẽ genealogie xpi exclusiue ex Salathiel nõ ꝓstat in aliquo loco veteris testi. Uñ aũt Mattheus ista sumpserit ꝛõc'labitur. s.in quadã qõne. ⌊Jacob aũt genuit Joseph⌋ Dr luc.3.q Joseph fuit filius Heli.quo aũt possit stare õclarabit.virũ Marie.i.maritũ eius: q: fuit vera illa vxoꝛ eius lz non fuerit mrimoniũ cõsumatũ per copulã. ⌊De qua natus est Jesus. Istud est ꝓpriũ nomen eius ꝓsonale. Et dicit de qua natus est:vt non intelligaꝯ q natus est de Joseph. Nã in oibus ꝓcedẽtibus gñationibus dr q Tal' genuit talem. h vero non dr q Joseph genuit xpm: lz dr q Joseph fuit vir Marie de q̃ natus est Jesus.s.nõ de viro:sed de spũ sancto:vt p3.s.in lra. ⌊q vocat xps⌋. Quasi dicat. Non est istud nomẽ ꝓpriũ eius:q: xps significat regẽ vel messiaz eo q ambo vncti sunt. De rege p3 q vocet xps ꝓ reg.24. cũ dixit dauid q nõ mitteret manũ in Saulẽ:q: erat xps dñi. z ꝓ reg.26.dr. Propitius sit mihi dns:ne extẽdã manũ meam in xpm dñi. Messias ẽt vocat Jo.p.s.inuenimus messiã: qd est interptatũ xps. Uocãt ẽt ꝓphe z sacerdotes magni xpi i.uncti:q: sacerdotes magni vngũt oleo scõ siẽ reges. vt p3 ꝓ pali.2. Unxerũt Salomonẽ in regẽ. z Sadoch in pontificẽ. Prophe aũt vngunt a deo oleo inuisibili:lz aliqñ fiat cerimonia q̃dã exterioꝛ vngendo illos.vt p3.3°.reg.19.cũ dixit deus ad Heliã. Unges Azael regẽ sup siriã: z Jheu vnges regẽ sup israel: Heliseũ aũt vnges ꝓphaz ꝓ te. Istã vnctionẽ ꝓphicã feẽ Helias mittẽdo Pau.sup Heliseũ cũ dr. Lũqz venisset ad eũ Helias misit palli[m] suũ sup eũ: z postea dixit helias. Qd meũ erat feci tibi. q̃si dicat. Ego feci qõ mãdatuz ẽ mihi.s.q vngerẽ te in ꝓphaz. Et h fuit mittendo palliũ sup eũ. Et nõ ponit ibi a°cerimõia. g vr q ista erat vnctio ꝓphetaꝝ. An eẽt alia cerimonia: z qõ p istã vnctionẽ acqrereẽt declaratũ ẽ.e.c. Isti vocant xpi.s.sacerdotes z ꝓphe. ps. cxl.s. nolite tãgẽ xpos meos: z in ꝓphis meis nolite malignari.

¶ Quo mõ supdictoꝝ q̃tuoꝛ Jesus dicat xps. Qõ. XXV.

Queritur nũc in quo mõ istoꝝ q̃tuoꝛ Jesus vocat xps. ¶ Dom q oẽs ꝓueniunt sibi aliq mõ. ¶ De ꝓ p3 q: ipse fuit verus rex z ẽ stirpe regia fm carnẽ: z de eo dixit Hiere. q sedẽt sup soliũ dauid.Hiere. lz ipe dixit regnũ suũ nõ eẽ de h mũdo Jo.18. ꝓcessit tñ se eẽ regẽ: z sic vocat apoca.p.s.rex regũ z ꝓnceps oium regum terre. ¶ De 2° p3.s.de sacerdotib⁹. Nã xps fuit sacerdos cũ ẽt fz carnẽ aliq mõ fuerit ẽ stirpe sacerdotali: q: mr sua erat cognata Helisab.luc.p. z illa erat de filiab⁹ aarõ.e.c. Fuit ẽt xps sacerdos alio veriꝛi modo. Nam dicit⁹ sacerdos fm oꝛdinem melchisedech.ps.109. Et apostolus declarat eum esse pontificẽ veriꝛem z perfectiꝛem pontificibus veteris testamenti applicando multa ad h ad hebꝛeos.7.z.6.z.9. ¶ De tertio patet.scilicet quia ipse fuit messias. Nam h fuit ꝓncipium in eo.scilicet q missus fuerit ad salutem humani gñis:

Oppo. F Rñdet ꝓ⁹ z⁹ Rñsio auctor. z ꝓbaꝯ opi. Nicol. Jesus ẽ nomen ꝓpriuz z ꝓsonale. Xps est rex z messias sacerd. z ꝓphꝫ Qõ.25 Rñsio ad qstiõ qõnis.

ni generis.sic dī.j.in lra.Ipse.n.saluū faciet ppl'm suū a pec catis eorū.¶De 4°.s.de ꝓphis aliqualr cōuenit christo. Nam sicut ꝓphete futura ꝓdicebant ita xp̄s. z sepe iudei vocabant xp̄m ꝓphām.vt.j.xi. Ubi vocat Jesus ꝓpheta a nazareth: z qñ xp̄s suscitauit filiū vidue in vbe naym dixe runt.ꝓpheta magnus surrexit in nobis Luc.7. Non tamē erat xp̄s ꝓpr̄ie ꝓpha:q: ꝓpheta dicit impfectū moduꝫ co gnitionis sicut fides:q: non est per claram visionē: sed per reuelationē: z sic omnis ꝓpheta ab aliquo recipit: xp̄s aūt a nullo poterat recipere:q: erat deus. Jdeo nō erat ꝓpheta ꝓpr̄ie:sed aliqd maius. Nam si Joan.baptista erat plusq̄ ꝓpheta.j.xj. z Luc.7. z erat purus hō a fortiori xp̄s erat plusq̄ ꝓpheta. ¶Dicenduꝫ ergo q̄ ly oibus istis modis Jesus possit vocari xp̄s:tñ non vocat cōiter xp̄s nisi vt est messias.Et sic iudei accipiebant qñ vocabant eū xp̄m:vt p3 Joā.p.s.inuenimus messiam qō est interp̄etatuꝫ xp̄s. Sic etiā Joā.7.dicebant.Nūquid vere cognouerunt principes: q: h̄ est xp̄s.Sed hūc scimus vnde sit:xp̄s autē cum venerit nemo scit vnde sit. Illud tñ nō pōt intelligi de rege: nec sacerdote:nec ꝓpha:q: de quolibet illoꝝ scitur vnde sit.

B Jesus vocat christ⁹ ꝓpr̄e:q: messias erat.

ꝓma rō

¶Itē p3 magis q: dī singulariter xp̄s autē cum venerit ne mo scit vnde sit.Jn quo inuit̄ q̄ iste vnicus erat: z tñ sacer dotes z reges: z ꝓphete multi sunt:ergo erat iste messias: qui vnicus est: z vnicus putabat. ¶Item q: dī cū venerit z sic sperabat a iudeis tāq̄ aliqñ venturus iste christus de quo loquebant:nullus tñ sperabatur determinate vēturus a iudeis nisi messias:ergo qñ dicebant iudei xp̄m vocabant eum messiaꝫ.Et sic dixit h̄ Mattheus qui vocat christus.i. messias.Et dī qui vocatur quasi dicat. Nomen ꝓpriū eius non est nisi Jesus:christus aūt est nomen cōpetēs ei ex offō q: venit redimere hoies: z ad h̄ missus est.

2ª ratio.

Qō .26

¶Unde Matthe.habuit istas ꝓgenies. Qō. XXVI.

A Rñsio ad q̄st. qōnis.

Queritur Unde Matheus habuit istas ꝓgenies quas describit hic. Rñdendū q̄ ex sacra scriptura constat de maxima parte harum gñatio num. Nam de abraha3 q̄ genuit Ysaac p3 gen.22°.q̄ Ysaac genuit Jacob:p3 gen.25. Jacob genuit Judam z fres eius p3 gen.29. z.30.q̄ Judas genuit Phares z Zaraꝫ: p3 gen. 38.de phares q̄ genuit Esron.z deinde de oibus istis ꝓgeniebus vsq̄ ad Dauid regem.p3 Ruth.4.in fi. vbi ponū tur ad lram sicut h̄.Et sic p3 de ꝑma quaterdena.De secun da quaterdena vsq̄ ad trāsmigrationē babylonis que tota describit̄ per reges.p3 ex processu tertī z q̄rti reg.z.xi.para lipo. Loca aūt determinata ꝓ singulis regibus posita fue runt.s.in duabus qōnibus in qbus egimus de regibus Ju da. ¶Tertia q̄terdena incipit a iechonia: z iste fuit filius Joachim regis Juda. Hiere. 22. z.4.reg.24.z p̄ paralipo. 3.Jechonias genuit Salathiel.Et de h̄ p3 p̄ paralipo.3.Sa lathiel genuit Zorobabel.Et ex isto loco vsq̄ ad finē totius quaterdene non apparet gñō ex aliquo loco sacre scripture qūo se habuerint iste gñationes:ly de Salathiel constat q̄ genuerit Zorobabel.vt p3.2°.Esdre.6.

Opinio q̄rūdaꝫ.

¶Dicunt ergo quidam q̄ Mattheus per reuelationē habuit cognitioneꝫ de istis gñationibus: q: spū sancto dictāte scripsit tam ipse q̄s omnes scriptores sacre scripture fm Pe.p̄.Sed dicendū q̄ h̄ non cōuenit.Quia ly Mattheus potuerit h̄ habere per reuelationem:tñ non proficeret ad intentū suum.Jpse nāq̄s describit istā xp̄i ꝓgeniē ad probandū iudeis q̄ xp̄s veni ret de semine Dauid:de quo ipsi dubitabant.vt.s.dictuꝫ est.

B Impro bat opi. ꝓdicta.

Si autē constaret h̄ mattheo solū per reuelationē: nō patēt per h̄ iudeis verū esse qō Mattheus dicebat. Et sic eēt iuri dis ista descriptio genealogie. Est ergo dōm q̄ cōstitit mat theo de istis gñatiōibus ex aliquo loco auctētico manifesto iudeis quē negare nō possent. Pro quo sciendū q̄ inter iu deos erant libri in qbus scribebant ꝓgenies singule p q̄s constare poterat de singulis hoibus de qbus progeniebus essent.Et non solū scribebant progenies singule: sed etiam scribebatur sūma oiuꝫ.vt p3 primo paralipo.9.s.Uniuersus ergo israel dinumeratus est; z sūma eoꝝ descripta est in lib. reg.israel z iuda.Patet etiā de progeniebus singuloꝝ eze. 13.vbi ꝓtra ꝓphetas falsos qui ꝓphant.z deus non misit il los.dicit de illis deus.Et erit manus mea super prophetas qui vident vana z diuināt mendaciū:in cōcilio ppli mei nō erunt: z in scriptura domus israel nō scribent̄.Quasi dicat. Ego occidā eos: z nō manebit ꝓgenies eoꝝ que possit scri

C Rñsio auctor] necessa ria erat ꝓbare libros genea logiarū apō iu deos.

ꝑma rō

D scōa rō.

bi in scriptura dom⁹ israel.i.in libris in qbus scribunt̄ pro genies totius israel:isti libri erant auctētici: ita q̄ per illos firmiter ꝓstabat de ꝓgeniebus quoꝝcūq̄: z non poterat in dubium reuocari id qō ibi scriberet.Et ob h̄ oportebat istos libros seruari in locis publicis non suspectis:vt non posset aliqō peruerti in eis.Et asserit̄ q̄ isti libri erant in archivo templi.Et h̄ est valde verisimile:eo q̄ ille locus erat publi cissimus z sacer: z minus suspectus q̄ alia loca. ¶Itē p3 hoc q: ēt libri vel scripture ptinentes ad quedā negocia pu blia ꝓseruabant̄ in templo coram dño:vt ibi essent securius z sine suspitione.Sic fuit qñ Saul factus est rex. z concor datum est inter ppl'm z regem de modo regendi: z qbusdā alīs cōcernentibus statum regni que vocat̄ lex regni. scri pta fuerunt illa in libro: z mānsit liber custoditus in sctūario p̄ reg.io.s.Loquutus est Samul ad ppl'm legeꝫ regni: z scri psit in libro: z reposuit coram domino.i.sanctuario.Ita erat ō libris gñationū:q: illi pertinebant ad statū publicū: z erant valde necessarij isti libri.Q: cū iudei essent distincti p duo decim tribus: z deus iusserat q̄ iste tribus manerent semp distincte sicut ipse distinxerat eaſ numeri.36.op3 q̄ essent li bri in quibus scriberentur ꝓgenies singulorum ne dubita retur de eis:sicut nec dubitamus de progeniebus singulo rum post quartū vel quintum gradum nisi de quibusdaꝫ vi ris famosissimis de quibus libri manent historiaꝝ z proge nierum.Ita erat hoc valde necessarium ꝓpter officia :quia hominibus de quibusdam tribubus debebātur quedaꝫ offi cia que nō debebātur alīs.Sic patet de sacerdotibus z le uitis quibus cōpetebant ministrationes certe in cultu dñi que non cōpetebant alīs numeri.3. z.18.Jdeo oportebat q̄ cōstaret de genere cuiuslibet sacerdotis z leuite:ne aliquis per fraudeſ posset gerere se pro sacerdote vel leuita:qō erat contra dei cultum.Q: si quis de extraneis se imisceret mi nisterio dei occideret a deo numeri.3. z.16. z etiaꝫ furor dei orietur super totuꝫ populum numeri p̄. Etiam q: esset pre iudicium sacerdotum z leuitaꝝ q̄ aliquis prętextu falsi no minis dicens se leuitam vel sacerdotem vellet ministrare: z habere partem redditū illorum qui per omnes diuidendi erant.leui.6. z numeri.18.Item erant necessarij isti libri pro pter coniugia:q: iusserat deus q̄ viri de vna tribu non acci perent vxores de alia:sed de tribu sua z familia.numeri.36.

E 3ª ratio.

¶Item erant necessarij propter hereditates: q: diuise erāt omnes hereditates terre israel in duodecim partes pro duo decim tribubus.Et statuerat deus q̄ nō transiret hereditas de vna tribu in alteram:sed quātuꝫ a principio quelibet tri bus accepisset tantum semper haberet. Et ob h̄ vetita erat inter iudeos venditio nisi quātum ad tēpus: q: nulla dura bat nisi ad iubeleuꝫ: z tunc redibat possessio ad dñm p̄orem leui.25.Et sic non solū quelibet tribuſ hēbat semper posseſ siones suas:sed ēt quelibet familia: z quelibet ꝓgenies par ticularis.Ad h̄ ergo q̄ cōstaret de hominib⁹ an possent ha bere possessiones quas tenebant:oportebat q̄ sciret de qui bus tribubus z familīs essent.z si aliquis qui non esset de tribu illa vel familia teneret aliquā possessionē illius tribuſ vel familie per illos libros gñationū poterat ꝓstare q̄ iniu ste tenebat illā z auferet̄ sibi:z non posset se defendere pre textu alicuius donatiōis quā diceret sibi fcām: vel alicuius emptōis:aut p̄scriptionis:aut alterius tituli tribuētis dñiū q: nō pmittebat fm legē per vllū modū q̄ possessio vn⁹ tri bus vel familie manēt apud aliā tribū vel familiā.Erāt aūt isti libri ad h̄ inēcīj vt nulla possio pderet aut ꝓfunderet:q: h̄ deus valde itendebat.nuēri.27.z.36.

F 4ª ratio.

¶Itē erāt necīj pp ꝓncipatus z dñia:q: ꝓgeniti inter hebreos erāt maiores in dñio z i hēditate:q: cuiuscūq̄ hois ꝓgenit⁹ hēbat duplū ō hēditate q̄s qlz fruꝫ suoꝝ deute.21. De dñio erat co. mō. De quo z de oibus iuribus ꝓgenitureꝫ declatū est late p̄ pali.5. Sicut ḡ qlibꝫ ꝓgenitus respectu fruꝫ suoꝝ hēbat ista iura: ita illi q̄ descendebāt p lineā p̄iogenitoꝝ a capite alicui⁹ tri bus vel familie hēbant istū ꝓncipatū z alia iura respū toti⁹ tribus vel familie:ne orirenē litigia pp cōpetētia istoꝝ iuriū oportebat cognitas eē singl'oꝝ ꝓgenies:vt sciret qd cuilibꝫ cōpeteret:Et h̄ sciebat p illos ḡ erant necīj.Et ex istis libriſ erat cuilibet locus ad ꝓbandū iura que ei cōpetebant.Naꝫ si qs diceret aliqd sibi deberi pp ꝓgeniē: oportebat q̄ ꝓba ret ex illis libris se eē de illa ꝓgenie cui talia iura cōpetebāt Et adhibebat̄ fides illis libris ienarrabilr p3 h̄ p̄ esdre 2°.ō

qbusdaꝫ

quibusdã sacerdotibus: de quib⁹ dicitur. Hȳ quesierũt scripturas genealogie sue: ⁊ nõ inuenerunt: ⁊ eiecti sunt de sacerdotio. Et sic vi q̃ illi fidẽ facerent. Et de alȳs dī similiter neemie. 7. Hȳ quesierunt scripturã suã in censu ⁊ non inuenerunt: ⁊ eiecti sunt de sacerdotio. Et. 2° Esdre. 5. dī de quibusdã q̃ nõ poterant edicere ciuitates suas: ⁊ ꝓgenies. Et dī de alȳs. Hoꝛ quesita est gñs scriptura: ⁊ nõ est inuenta ⁊ ꝓhibiti sunt sacerdotio fungi. Et non solũ erat ḥ quãtum ad sacerdotes ⁊ leuitas: ꝫ ẽt quãtuz ad singulos israelitas s. q̃ scripte ꝓgenies eoꝝ per quas qlibet ꝓbare poterat ō seipso de qua tribu esset: ⁊ an esset de israelitis vel nõ. Patz ḥ neemie. 7. cum dī de quibusdã q̃ non potuerunt indicare domũ patrum suoꝝ ⁊ semen suuz. vtrum ex israel essent. Apparet ergo q̃ qlibet israelita ꝓbare poterat an esset de israel: q; alias nõ essent isti eiecti de consoꝛtio aliorum: nisi q; nõ ꝓbabant se esse de israel. ¶ Sciendum q̃ cum ista scripta essent valde necessaria: q; per illa ꝓbabantur multa que veniebant in contẽptione: oportebat q̃ aliqbus ẽt specialiter cõmissum scire illa que erant in libꝛis progenieruz: sicut scientia iuris que est necessaria in causis quottidianis debet haberi a iudicib⁹: ⁊ ab illis qui causas tractãt. Et q; inter iudeos ꝑcipui iudices erãt sacerdotes ⁊ maximus iudicuz sacerdos summus: deuteronomȳ. 18. pertinebat ad istos sacerdotes scire ista que cõtinebantur in libꝛis progenierum: vt scirent soluere intricationes que acciderent circa progenies. Sic patet p̃ Esdre. 2. q; cum dicit de quibusdam q̃ electi sunt de sacerdotio: q; non inuenerũt scripturas genealogie sue dicitur qõ dictum est eis q̃ non comederẽt de sanctis: donec surgeret sacerdos doctus atq; ꝑfectus. idest sacerdos perfecte doctus qui sciret veritatem progenieruz s. an ibi essent sacerdotes vel non. Et idem dicitur Neemie 7. Donec staret sacerdos doctus ⁊ eruditus. Et. 2. Esdre. 5. magis declaratur cum dicitur. Et dixit illis neemias ne participentur sancta: donec exurgat pontifex doctus in ostensionem ⁊ veritatem: idest pontifex doctus in istis genealogȳs: qui sciat ostendere veritatem. s. an sint isti de sacerdotibus vel non. Existentibus autẽ talibus libꝛis per quos poterat constare de progenie cuiuslibet testibus sacerdotibus doctis circa hoc non poterat dubitari de ꝓgenie christi nec alicuius alterius: ⁊ sic non solum Mattheus: sed etiaz qui libet iudeus poterat scire verum esse christuz descendere de tali progenie per illos libꝛos. Ecclesiastica historia Ruphini: vel vt alȳ dicunt eusebȳ cesarien. tãgit aliqualiter de ista progenie ex doctrina Affricani qui fuit proximus temporibus christi: dicens q̃ idumei latrones de templo apollinis qõ adherebat muro vꝛbis ascalonis cum ceteris spolȳs rapuerunt quedam antipatrum herodis editui filium qui in hierusalem deductus in amiciciaz hircani pontificis perue nit cuius principatum defuncto ipso hircano cum ipso regno iudee ꝓ herede filio suo per ambitionẽ a romanis accepit. Dicit autem idem Affricanus q̃ a quibusdam cognatis xp̃i qui tempoꝛe suo manebant accepit q̃ illo tẽpoꝛe oẽs hebꝛeoꝝ progenies in archanis templi secretioꝛibus habebanꝰ: in qbus etiam alienigenarum quoꝝũdam continebanꝰ oꝛigines: sicut Achioꝛ ex amonitis ⁊ Ruth ⁊ Moabitis. Herodes vero cum ad sũmam potestatem venisset videns per hos libꝛos se ignobilem ꝓbari. eximans se nobilem posse videri si nulli progenierum libꝛi manerent combussit illos. Aliqui tamen viri studiosi tenebãt illos penes se in toto vel ex parte conscriptos: ⁊ ex illis potuit constare progenies christi ⁊ aliorũ. Ista dic̃ Affricanus se accepisse a cognatis christi qui despoti vel heriles. i. dominici appellantur. s. ab ipso dominico cuius cognati erant. De ḥ libꝛo primo ecclesiastice historie. c. 7. Et concoꝛdat valde ista historia cum dictis sacre scripture. Cum asserat fuisse istos libꝛos in secretioꝛibus archinis templi. Naz dictum est q̃ sacerdotes habebant curam de illis: ⁊ erant docti in eis. s. qa libꝛi erant penes eos in templo.

¶ De diuersitate genealogie christi inter Mattheuz ⁊ Lucam. Questio. XXVII.

Queritur de diuersitate inter Mattheuz ⁊ Lucam quãtum ad christi genealogiam. Et dicendum q̃ est diuersitas in septem. ¶ Primo in personis: q; alias personas ponit Lucas: ⁊ alias Mattheus. ¶ Secundo in progressu describẽdi: q; Mattheus scribit descendendo: ⁊ Lucas ascendendo. ¶ Tertio in modo: q; Mattheus dic̃ de quolibet q̃ talis genuit talẽ: Lucas vero nũq̃ vsus est hoc vbo: sed dicit qui fuit. ¶ Quarto in tpe: q; Mattheus scripsit progeniẽ christi ante eius ꝛceptionẽ ⁊ natiuitatẽ. Idest primo ponit genealogiam q̃ natiuitatẽ. Lucas vero posuit genealogiam post annum tercessimum christi. nam in principio eius dicit q̃ Jesus erat incipiens quasi annoꝝ. xxx. vt putabaꝰ filiuꝰ Joseph. qui fuit heli ⁊c. ¶ Quinto in situ: q; Mattheus in principio libꝛi Lucas post baptismum. ¶ Sexto in statu: q; Mattheuꝰ ponit statum in Abꝛahaz: Lucas ponit statum in deuz. ¶ Septimo in nuẽro: q; Mattheus ponit q̃dragintaduas gñatiões .i. quadragintaduas personas: Lucas ponit septuaginta ⁊ septẽ. ¶ Quãtum ad primũ. s. de personis sunt varie opiniones. Quidã dixerunt q̃ eedẽ sunt psone que ponunt a Luca ⁊ Matthaeo: lz sub diuersis noibus: sicut multotiẽs idez homo hz plura noia. Hoc refert Hrego. nazãzenus. Sz non stat. ¶ Primo q; necesse est esse diuersas personas: q; matheus dicit q̃ Dauid genuit Solomonẽ: Lucaꝰ dicit q̃ Nathaz fuit Dauid. Ac si dicat. Dauid genuit nathaz: q; ponit gñationem ascendendo: ⁊ tñ Nathaz nõ sunt idem homo: sed duo fratres filȳ Dauid. p̃ paralipomenõ. 3. ¶ Scõ q; dato q̃ cõcederemus de aliquibus q̃ essent binomȳ ⁊ in illis discoꝛdarent: esset saltem in paucis ⁊ in ceteris cõcoꝛdarent: ⁊ tamẽ sunt quadragintadue generationes in quibus nihil concoꝛdant: ergo non sunt eedem persone narrate ab vtroq;. ¶ Tertio patet ⁊ efficatius. Quia si essent eedem persone etiã si cõcederemus in omnibus variari nomina q̃ non est verisimile: tamẽ saltez essent tot persone a Dauid vsq; ad christum per lineam Matthei: sicut p lineam Luce: ⁊ tamen a christo vsq; ad dauid in genealogia Matthei sunt vigintiocto gñatioues. s. due quaterdene ⁊ tñ Lucas ponit a christo vsq; ad Dauid q̃draginta ⁊ duas gñationes. Et si dicas q̃ Mattheus omisit aliquos nihil cõfert: q; solũ omisit tres reges. vt. ē. declꝛatum est. ⁊ sic essent solũ trigintauna gñationes exp̃ssis illis tribus: Lucas tñ ponit q̃dragintaduas: ⁊ sic nõ possent esse eedẽ psone vtrobiq;. ¶ Alȳ dixerunt q̃ Mattheus scripsit christi gñationem veram. s. a qbus descẽdit fm carnẽ. Luc. posuit gñationẽ putatiuã. Uñ incepit dicere vt putabaꝰ filius Joseph. Uocaꝰ gñatio putatiua: q; qdã iudei putauerũt q̃ xp̃s i. messias pp peccata reguz nõ descendẽt de Dauid p lineaz ipsoꝝ regũ: sed per lineã alioꝝ ꝑuatoꝝ hoiuz. Sed dicẽt q̃ nõ stat: q; genealogia xp̃i ponit ad ꝓbandũ q̃ ipse descendat de illa ꝓgenie de qua ꝓpḥe dixerant messiaz futurum. Ad ḥ g̃ nihil ꝓficiebat genealogia nisi que vꝛa eẽt ⁊ manifesta: vt ex illa ꝓbaret intentum. genealogia autẽ putatiua nihil ꝓbat. ¶ Scõ pz q; aut Luc. sciebat vam xp̃i ꝓgeniem aut nõ. Si nesciret: posset dici q̃ scribẽt istã tãq̃ putatiuaz. Et ḥ non stat: q; tũc mẽtiret euangelista vel decipet credẽs se scribẽ verã ꝓgeniẽ cũ nõ scriberet. Si autẽ sciret vitatẽ oio erat supfluũ ⁊ inutile scribere gñationẽ putatiuã: cũ nõ sit aliqd aliõ putare nisi messiã nõ descẽsurũ a Dauid p reges ꝫ p alios. Nõ tñ putabant determinate q̃ potiꝰ descẽdẽt p istos q̃ p alios. Luc. tñ determinate scripsit xp̃z descẽdisse p Natã: g̃ nõ intẽdebat ponẽ putatiuaz. ¶ Tertio pz: q; ista nõ satisfaciũt lr̃e. Nã si eẽnt iste due gñatiões oio distincte. s. vna vera ⁊ alia putatiua: nõ possent se reducẽ ad vnũ. ⁊ tñ tã Luc. q̃z Mat. reducũt se ad Joseph. g̃ qlz ponit verã ꝓgeniẽ. Motiuũ eoꝝ. s. q; dixit Luc. q putabaꝰ filius Joseph nihil ꝓfert. Nã nõ dixit ḥ ad signãdũ se scrib. gñationẽ putatiuã que ad nihil erat vtilis: sed ad inuenduz q̃ hoies cõiter credebãt de xp̃o. s. q̃ putabãt eũ esse filiũ Joseph. Nã ⁊ discipuli sui sic putabãt a ꝓncipio Joã. p̃. Nã ⁊ Philip. dixit ad Natamel quẽ scripsit Moy. in lege ⁊ ꝓpḥe iuenimꝰ Jesuz filiũ Joseph a nazareth. ¶ Alȳ dixerũt q̃ vnus euangelista posuit christi verã ꝓgeniẽ fm carnẽ: ⁊ alius posuit ꝓgeniẽ spũalẽ. s. q; oẽs viros iustos dixit esse ꝑes xp̃i: q; ꝑ similitudinẽ honestatis. ¶ Dicendũ q̃ non stat. ¶ Primo q; non ꝓderat talis descriptio: cuz vt dictum est genealogia scribatur ad ꝓbandum christum descendere de stirpe illorum de quibus messias venturus ꝓnũciabatur. ⁊ ad hoc nihil confert talis descriptio. ¶ Secũdo pz q; si ḥ intenderet aliqs euãgelista: poneret oẽs ꝓpḥas ⁊ viros scõs in xp̃i geneologia qcũq̃ fuerũt in veteri testõ. ⁊ tñ nulli ponũtur

a Luca

S

Qõ Mat. hũit genealogiam xp̃i quã scrip.

Qõ. xxvij. A p̃a diuẽsitaꝫ genealogie xp̃i int̃ mat the. ⁊ Luc. 2ª diuersi.

3ª diu.

4ª diu.

5ª diu.

6ª diu.

7ª diu. B Rñ. p̃ ad p̃am diuersi.

Impꝛobat rñsio p̃.

2° i.pb.

3° ipꝛo.

Instantia.

Rñdet instãtie

Scõ rñsio ad p̃mã di diuersi.

C Impꝛobatio. ij opionis primo.

Scõo ipꝛobat

Tertio ipꝛobat

3ª rñsio ad p̃mã diuersi.

D Impꝛo. rñsio p̃.

Scõo ipꝛobat

a luca nec Mattheo de illis ꝓphis ⁊ viris famosis. ¶ Tertio ꝑ ꝙ tūc nullus malus poneretur in xp̃i ꝓgenie: ⁊ tñ siue in luca siue in Mattheo describunt in xp̃i ꝓgenie multi peccatores. ¶ Quarto ⁊ clarius: q; si ꝟ intēderet aliqs eorum nō ꝓtinuaret aliquā lineā: q; viri sancti nō fuerūt in eadē ꝓgenie nec per eandē lineā sed in diuersis ꝓgeniebus ⁊ nō ꝓtinuatis: tñ ambo euāgeliste ponunt lineas ꝓtinuatas. De Mattheo clarū est: q; ita describunt iste gñatiões in veteri testamēto sicut ipe eas describit vt ꝓbatū est. s̄. De luca ꝑ q; a Dauid vsq; ad Adā oēs gñationes quas ipse ponit sūt ꝓtinuate. ¶ Augu. aūt in lib. de qōnibus euangeliorū ponit tres solutiones: ⁊ ꝟ spāliter quantū ad Joseph: q; vnus dicit eū filium Hely ⁊ alius filiū Jacob. Una est ꝙ vnus euāgelista noiauit patrē Joseph: ⁊ alter auū eius: vl' aliquē de cognatis maioribus. ¶ Alia est ꝙ vnus posuit p̃es naturalem Joseph ⁊ alius p̃em adoptantē. ¶ Alia est ꝙ duo essent p̃es Joseph vnus legalis alius nālis. ſ. q; duo haberent eandem vxorem: ⁊ ista causa vltima videt esse verior. ¶ Considerandū ꝓ ꝟ ꝙ maxima diuersitas luce ⁊ Matthei est: ꝙ Mattheus dixit Jacob esse p̃em Joseph: ⁊ Lucas dixit Heli esse patrē Joseph. Non est aūt possibile eūdē habere duos p̃es. Istud argumentū induxit Julianus apostata iperator: p̃cipuum ꝓtra euāgelistas. Nam ille cum p̃ius fuisset xp̃ianus ⁊ ecclesiasticus vir ⁊ monachus: conuersus ad idola ⁊ assumpto imperio maxime inuidebat christo. Et cū non posset xp̃ianos extirpare: saltē conatus est rōnibus cōuincere eos falsa credere. Et ad ꝟ opus magnarum vigiliarū fecit cōmentarios scribendo in qbus arguebat cōtra euangelistas ex multis locis in qbus videnť discordare de quibus multa in historia tripartita. Et istud fuit vnus de p̃cipuis argumētis. ¶ Dicendū aūt ꝙ tollit diuersitas quia Mattheus scripsit gñationē nālez: ⁊ lucas gñationē legalē Et nō discordant lucas ⁊ Mattheus nisi ex Dauid vsq; ad xp̃m. Nā ex dauid vsq; ad Abrahā ambo ꝙcordāt: de Abraham vsq; ad Adā solus lucas ꝓsequit. Rō est q; lucas posuit vnū p̃em legalē Joseph: Mattheus aūt posuit p̃es naturalē: ⁊ postea describendo ambos lineas nō cōcurrunt in vnū vsq; ad Dauid: ideo ibi ambo ꝙcordant. Poterat autez accidere ꝙ ꝙcurrerēt ille linee ante Dauid: ⁊ tunc concordarent euangeliste ante Dauid. Sed dices qd si nō cōcurrerēt ille linee ante Dauid. Dicendū ꝙ esse poterat: ⁊ tunc lucas non scripsisset ꝓgeniē per talē patrē legalē: vt aūt sciať quid sit p̃r legalis ⁊ qd nālis: dicendū ꝙ deus iusserat Deutero. 25. ꝙ moriente aliquo sine filiꝭ ⁊ manente vxore ⁊ aliquo fratre eius minore: ꝙ ille acciperet vxorē defuncti ⁊ suscitaret semen defuncto. ſ. vt gigneret aliquē filiū qui cōputaret de linea ⁊ ꝓgenie defuncti: ⁊ sic videret ille non fuisse mortuus sine filiꝭ: Et tūc iste natus erat filius naturalis illi⁹ q eum genuit: erat aūt filius legalis defuncti: cui suscitabatur semen ⁊ cui succedebat in hereditate. Et sic cū talis describeretur in libris genealogie de qbus supra dictū ē poterat describi in linea p̃ius nālis: vel in linea p̃ris legalis. Ita fuit ꝟ: q; Mattheus posuit Joseph in linea p̃ris sui nālis: q; dixit eum filiū Jacob: lucas posuit eū in linea p̃ius legalis ⁊ dixit eum filiū Hely. Modus aūt fuit q; Mattheus dicit patrez Jacob fuisse Mathan: ⁊ lucas dicit p̃em Hely fuisse Matat. Isti aūt duo erāt de stirpe Dauid: ꝟ per diuersas lineas. Qō q; vterq; euangelista reducit ꝓgeniē ad Dauid. Et habuerūt isti duo vnā ⁊ eandē vxorē successiue que dicta ē iescha: quā ꝑ habuit Mathat ⁊ genuit ex ea Hely ⁊ q; vidua ſm legē nō ꝓhibeť nubere accepit eā postea in vxorem mathan: ⁊ genuit ex ea Jacob. Et sic Hely ⁊ Jacob erāt duo fratres Uterini Heli maior Jacob minor. Accepit aūt Hely vxorem ⁊ mortuus est sine filiꝭ: ⁊ tūc Jacob fr eius minor ſm legē suscipere tenebať vxorē illius ad suscitādū semē fratri suo defuncto. Et accepit illā genuitq; ex ea Joseph virū marie. Et sic Joseph erat filius nālis Jacob: ⁊ filius legalis Hely Mattheus aūt sequutus est lineā p̃ius nālis: lucas autez lineā p̃ius legalis. Rō est q; ſm hebreos tales poterāt describi in lineā vnius p̃ius vel alterius. Et ꝟ est q; vt. s̄. declaratū ē isti libri genealogiarū erāt p̃cipue ꝓpter hereditates ⁊ honores debitos aliq⁹ ſm ꝓgenies suas. Iste aūt fili⁹ legalis gñal'r succedebat defuncto siue in possessionib⁹ siue in honoribus: Succedebat etiā interdū p̃ri nāli. ſ. qñ ille nō haberet alios liberos: iō poterat poni in linea vtriusq;. ¶ Consi

derandū tñ ꝙ qdā decipiunť circa ꝟ. ſ. putātes ꝙ Mattheus posuerit oēs p̃es nāles. lucas aūt posuerit oēs p̃es legales. Sed nō est verū: q; solū opz poni vnicū p̃ez legalem cū respectu vni⁹ p̃sone sit tota veritas. ſ. respectu Joseph cuius p̃r nālis fuit Jacob quē ponit Matthe⁹: ⁊ oēs superiores sunt adinuicē p̃es nāles. Heli enī quē lucas posuit fuit p̃r legalis Joseph: ⁊ tñ mathat fuit p̃r nālis hely: ⁊ leui fuit p̃r nālis mathat: ⁊ sic de oibus sequētib⁹ vsq; ad nathan filiū Dauid. Nā ibi. ſ. in Dauid cōcurrūt linea Matthei ⁊ luce iō lucas vnicū p̃rem legalē posuit ⁊ ceteros nāles Mattheus aūt nullū legalē sed oēs nāles. ¶ Scōa diuersitas luce ⁊ Matthei erat in ꝓgressu. ſ. q; vn⁹ describit ascēdendo ⁊ alius descēdendo. Rō est: q; hō hz se ad deū dupl'r. ſ. vt ab eo venit: ⁊ ad eū vadit. Et euāgeliste signauerūt ista duo in xp̃i gñatiōe: q; vnus. ſ. Mattheus deducit illū ad nos: aliꝰ scz lucas reducit illū in deū vt magis declaratū est. s̄. in ꝓlogo Hierony. sup Mattheū in quadā qōne. ¶ Augu. lib. 2°. de ꝙcordia euangelistaꝝ dicit: ꝙ matthe⁹ intēdebat significare xp̃m vt p̃sonā regalē: lucas describit illū vt p̃sonaꝫ sacerdotalē: iō mattheus ponit xp̃m vt veniētē ad assumēdū nr̃a pctā in q̃ntū per carnis originē sititudinē carnis pcti assum sit: lucas aūt designat xp̃m vt lauātez pctā nr̃a: ꝙ ptinet ad sacerdotē per quā ablutionē in deū reddimus iō ascēdendo descripsit. Et ob ꝟ matthens fecit descendere xp̃m a Dauid per Salomonē in cuius matre. ſ. Bersabee Dauid peccauit: ⁊ lucas fecit ascēdere xp̃m per nathā ad Dauid q; per ꝓphetaꝫ hui⁹ nois. ſ. per ꝓphaꝫ Nathaꝫ q missus est a deo ad expiationē pcti Dauid. 2°. reg. 12. ¶ Tertia diuersitas est i mō q; mattheus dicit genuit: ⁊ lucas dicit qui fuit. Rō diuersitatis est: q; Mattheus posuit lineā nālem in qua vnus gignit aliū vere lucas posuit lineā p̃ris legalis qui non gignit cū sit de unct⁹: sed ille qui nascitur reputať filius eius: iō dr̃ qui fuit. ſ. filius talis vel talis hz eū nō genuerit. Hoc dr̃ lib. 5. eccle. histoie lib. 1. c. 7. ¶ Quarta diuersitas fuit in tpe qa mattheus ab exordio ⁊ lucas ab anno tercesimo. Q; Mattheus ponit exordiū xp̃i nascendo ⁊ tūc gñatio p̃cedit oia: lucas ponit genealogiā nos in deū reducēdo: ⁊ ꝟ nō fit nisi per gr̃e cōplementū: iō ponit illā post annū tricesimū que est etas robustissima: et ob ꝟ lucas posuit genealogiā post baptismuꝫ. ¶ Quinta diuersitas fuit in situ: q; mattheus posuit genealogiā a p̃n⁹ ⁊ lucas in baptismo. Nā cum xp̃s ponatur a luca vt sacerdos qui est minister expiādoꝝ criminuꝫ: ⁊ per baptismū p̃ tollūtur crimina: cōuenienter in baptismo est posita genealogia. Mattheus aūt q; nālem intendebat gñationē: debuit ꝓponere eaꝫ oib⁹. ¶ Sexta diuersitas fuit in statu: q; mattheus posuit statū in abrahā ⁊ lucas in deo: q; cū mattheus intendat gñationē ſm carnē: ⁊ xp̃s nō est filius dei ſm carnē posuit statum in abrahā qui ſm ꝓmissionem est primus p̃r eius: lucas posuit statū in deo: q; per expiationē criminū cuius minister est sacerdos qualē lucas representauit xp̃m efficitur homo filius dei per adoptionem. ¶ Septima diuersitas est in numero q; matthe⁹ quadragīta duas: lucas vero septuaginta septē. ¶ Cōsiderandū autē ꝙ Augu. lib. 2°. de concordia euangelistaꝝ volens dare causam mystică istius numeri dicit gñationes xp̃i in mattheo fuisse q̃draginta. ſ. q; Jechonias bis ponit ante transmigrationem ⁊ post ⁊ tñ est vn⁹ ⁊ sic tollitur vna gñatio. Christum etiā non opz cōputari ⁊ tollitur alia: sic manent quadraginta: ⁊ dicit ꝙ numerus quadraginta ptinet ad statum p̃sentis vite quā sub xp̃o regnāte per q̃ttuor mūdi partes ducimus: q; q̃draginta ex q̃tuor noiatur etiā decē: ⁊ rursus decem ex q̃tuor surgit. ſ. ex progressu ab vnitate vsq; ad q̃ttuor q; vnū ⁊ duo ⁊ tria ⁊ q̃ttuor simł sumpta decē efficiūt. Uel dicit significari q̃ttuor euāgelia in qbus sub xp̃o viuimus. Dicendū tñ ꝙ gñationes nō possunt poni pauciores q̃; quadraginta ⁊ due: q; matthe⁹. j. in lra dicit eas eē totidē. ſ. ter q̃ttuordeciz. Qō aūt dr̃ de iechonia fuisse eundē scz filiū iosie ante transmigrationē babylonis ⁊ illū esse patrem Salathiel post transmigrationē babylonis nō pōt stare: q; supra probatum est ꝙ necesse sit illos eē duos. Hierony. autē dicit gñationes esse q̃draginta duas ⁊ ꝙ duo fuerūt iechonie pater ⁊ filius vt diximus: ⁊ iste numerus signat statum p̃sentis ecclesie laboriosum q; quadraginta duo conficitur ex senario ducto in septenariū scz sexies septem. Sex significat laborem p̃tis vite: ⁊ septenarius significat quietē future vel

£ Quarta rñsio ad ꝓmā diuersitatem ⁊ ē aug.

£ Rñsio auctoris Julian⁹ apostata.

Instat Rñdet

Declaratio cōuenientie genealogie xp̃i scōz matthe. ⁊ lucaz.

Scōa diuersitas genealogie xp̃i iter matheū ⁊ luc.

Tertia diuersitas.

Quarta diuersitas.

Quinta diuersitas.

Sexta diuersitas.

Septima diuersitas.

poterat dici q̃ significat laborem totus numerus. Q2 sicut israelite per q̃draginta duas mansiones cũ magnis laboribus ꝛ difficultatib⁹ venerũt in terrã promissionis. Numeri.23. ita nos per q̃draginta duas gñationes speramus ire i beatitudinẽ. Nam per multas tribulatiões opꝫ intrare i regnũ dei. Actu.14. Et xp̃s dixit. Arta est via que ducit ad vitam. j.7. Lucas posuit septuaginta gñationes per q̃s designatur vniuersitas criminũ. Naꝫ cõficitur septuaginta ꝛ septez ex vndeciꝫ ducto in septẽ. Septẽ significat vniuersitatẽ vndeciꝫ significat trãsgressionẽ vel pctm̃: q2 denari⁹ est numerus iustitie ꝓpter decẽ ꝑcepta legis per que hõ iustificatur. Undeciꝫ ꝑ transgreditur sup decem: iõ significat transgressionẽ iusticie siue pctm̃. Et sic septuaginta ꝛ septẽ significat vniuersitatẽ pctõꝝ: que vniuersa xp̃s in quantũ sacerdos abstulit: iõ lucas qui xp̃m vt sacerdotẽ repsentauit: per septuaginta ꝛ septẽ eius genealogiã descripsit. ¶ Dicendũ aũt q̃ iste cõ sunt cause mystice quas qlibet põt applicare ꝑsupposita re. Cause tñ vere ꝛ motiue quare matthe⁹ posuit q̃draginta duas ꝛ lucas posuit septuaginta ꝛ septez non fuerunt iste: sed matthe⁹ posuit q̃draginta duas q2 ipse inci pere debebat in abrahaꝫ cũ intenderet ꝓbare xp̃m esse filiũ abrahe ab Abrahã tñ vsq̃ ad xp̃m non sunt nisi q̃draginta due gñatiões omissis illis tribus regibus qui ex cã tacent. Ideo etiã si voluisset ponere plures gñatiões nõ potuisset: q2 nihil erat q̃ poneret. Lucas aũt qui intẽdebat cõpletissimam gñationẽ xp̃i ponere oportebat q̃ deduceret ip̃m vsq̃ ad Adam. Et non sunt nisi septuaginta ꝛ septẽ gñationes medie. Si aũt fuissent a xp̃o vsq̃ ad Adam solũ qnquagita ꝛ qnq̃ gñationes nõ potuisset ponere plures lucas: ꝛ si fuissent centũ oportebat oẽs illas poni: ꝛ tñ quodcũq̃ ille poneret nos ingreremus cãm figuralẽ ꝛ applicationẽ p̃ illo numero. Ideo non sunt ille cãe motiue. Oẽs diuersitates. s. assignate inter matthеũ ꝛ lucã sunt parue ꝑter primaꝫ de diuersitate psonaꝝ. Et id q̃ ibi diffiniuimus tenet aphricanus q̃ fuit vicinus tpibus apl'oꝝ idẽ hist̃oria ecclesiastica lib. j. c. 8. ꝛ hiero. sup Matthеũ ꝛ Aug. in lib. de q̃nib⁹ euãgelij ꝛ de hijs tangit scũs thomas. 3. parte summe. q. 31. articulo secundo ꝛ tertio.

Scs tho. 3. par. q. 31. ar. 2. ꝛ 3. Q̃. xxviij.

¶ Ad quid Mattheus istam genealogiam scripsit cum nõ sit christi sed Joseph. Questio. XXVIII.

Queritur ad quid Mattheus descripsit istã genealogiã: q2 ista nõ est genealogia xp̃i sed Joseph vt p3 ex lr̃a: ꝛ xp̃s non est filiꝰ Joseph nec alicuius viri.

Prima responsio.

¶ Quidã dicũt q̃ mattheus conabat oñdere iudeis xp̃m esse de semine Dauid ꝛ abrahe: de quo semine prędixerant ꝓphe Messiam futuꝝ. Si aũt diceret xp̃m cõceptuꝫ de spũ scõ: non constaret iudeis quomõ xp̃s erat de semine Dauid imo putarent ip̃m de adulterio sicut asseruerunt. Jõ voluit inuere eis q̃ xp̃s erat filiꝰ Joseph. Et sic apparet manifeste ipsuꝫ esse de semine Dauid. Et postea hoc suppositio poterat declarari quõ christus erat natus de spiritu sancto.

A Impꝛobat pa rnsio.

¶ Dicendũ q̃ ꝫ non stat ¶ Primo q2 mattheus assereret mendacium in fide q̃ō est periculosissimum sup oẽs errores maxime q2 tolleret in ꝫ christi dignitatẽ dicens eum de viro genitũ: ꝛ non esset talis liber recipiendus in sacra scriptura nec obstat q̃ ꝫ faceret ad oñendũ christũ esse de semine dauid: q2 verꝫ nõ põt ꝓbari ex falso ꝓbatione directa: maxime q2 non est faciendũ malũ vt bona eueniant ad Roma. 3.

Scõo ipꝛobatur.

¶ Scõo p3 q2 ꝫ non cõuenit intẽtioni matthei: nec per hec poterat persuadere iudeis. Naꝫ qd ꝓderat q̃ mattheus inuenire xp̃m esse filiũ Joseph: cuꝫ imediate in lr̃a asserat q̃ antẽ q̃ cõuenirent inuenta est maria habẽs in vtero de spũ ſancto. Naꝫ si mattheus ꝫ tacuisset: poterat credi q̃ vellet inuenire christũ eẽ filiuꝫ Joseph. Q2 tñ imediate expꝛessit contrariũ: nõ põt ꝫ dici: q2 sic nihil psuaderet mattheus: ꝛ ostenderet cõtradictionẽ in verbis suis.

Tertio improbatur.

¶ Tertio p3 q2 non solũ mattheus nõ voluit inuere xp̃m esse filiũ Joseph: sed etiã expresse voluit oñdere eũ nõ ptinere ad Joseph. Nam de omnibus superiorib⁹ dicebat q̃ talis genuit talẽ. s. mathan genuit Jacob ꝛ Jacob genuit Joseph: ꝛ nõ subdidit ioseph genuit iesum: q̃ dicere debuisset si inuere vellet xp̃m esse filiũ Joseph: ꝛ tñ dixit hic aliomõ q̃ꝫ in omnibus superioribus. s. Jacob genuit Joseph virꝫ marie: q̃si dicat nõ ꝑrem christi ſ3 solum virꝫ marie. Et sequitur qua natus est iesus: quasi de illa natus est ꝛ nõ de Joseph. Et q2 dubitaret aliqs quomõ de illa nasceretur ꝛ nõ de Joseph subdidit mattheus modũ dicens christi aũt gñatio sic erat. s. Cum eẽt desponsata maria mater eius Joseph: anteq̃ cõuenirent inuẽta est in vtero habens de spiritu scõ. Ergo nõ intẽdit mattheus inuere christum esse filiũ Joseph: ſ3 potius cũ magna diligentia voluit declarare nõ esse filiũ eius.

Quarto ipꝛobatur.

¶ Quarto p3 q2 istud aliqualiꝫ haberet locũ in matthеo qui prius posuit xp̃i genealogiã q̃ꝫ cõceptionẽ eius de spũ scõ: sez q̃ persuaderet p̃ q̃ falsũ erat vt probaret xp̃m eẽ messiã de semine Dauid: ꝛ postea dicere veritatẽ. s. euꝫ cõceptuꝫ de spũ scõ: sed in luca nõ habebat locum: q2 luẽ. ꝑ ponit q̃ christus cõcept⁹ de spũ scõ ꝛ luẽ. 3. describitur genealogia xp̃i per Joseph sicut hic: ꝛ tñ lucas nõ poterat ꝫ intẽdere cũ prius cõtrariũ dixisset: maxime q2 ipse dixit de xp̃o q̃ putabatur esse filius Joseph: in quo ostendebat ꝫ nõ eẽ verũ sed sic putari a populo. A p̃n⁹ ergo cũ euã geliste describunt christi ꝓgenie per Joseph: nõ intẽdũt inuere Joseph eẽ p̃rem eius.

Quinto ipꝛobat

¶ Quinto p3 q2 istud etiaꝫ posset eẽ verisimile si forte ista scripta matthei danda erant iudeis anteq̃ crederẽt: vt sic ex p̃n⁹ eoꝝ cõstaret xp̃m eẽ de semine dauid suppositio eum eẽ filiũ Joseph: ꝛ tñ mattheus nõ scripsit euãgeliũ nisi iudeis iaꝫ credentib⁹ in xp̃m ꝛ tenentibus de eo oia q̃ tenenda erant: volẽs relinq̃re eis istud euangelium in memoriã qñ recessit de iudea vt p3. s. in prologo hieron y. s. matthe⁹ cũ p̃. ꝛ in alio ꝓlogo q̃ incipit plures fuisse. Istis aũt nõ oportebat innui xp̃m esse filiũ Joseph: cum ipsi iam firmiter crederẽt natũ solũ de spũ scõ sine viro: ergo nõ fuit ista intẽtio matthei.

B Rnsio aucis.

¶ Dicendũ ergo q̃ mattheus posuit genealogiã Joseph q2 ille erat vir marie. Et ꝓbando ioseph eẽ de semine dauid ꝓbabat eẽ mariã de semine Dauid ꝛ ꝑter ipsuꝫ xp̃m. Hoc est q2 dñs iusserat q̃ quilibet accipere vxorẽ de tribu sua ꝛ familia: ꝛ nõ de aliena. Numeri. 36. Et sic cũ Joseph eẽt vir marie ꝛ eẽt de tribu iuda: oportebat mariam eẽ de tribu iuda. Et si erat Joseph de familia vel domo Dauid: necesse erat mariã eẽ de illa familia. Immo esset sub familia dauid alia familia dom⁹ magis ꝑticularis ꝛ esset de illa Joseph: eẽt quoq̃ de illa maria. S3 tũc dicetur. Quare nõ fuit descripta ꝓgenies marie per se. Dicenduꝫ q̃ non erat cõsuetudo apud iudeos q̃ scriberentur ꝓgenies feminaꝝ sed solũ virorꝝ: ꝛ in libris genealogiaꝝ de quib⁹ supra diximus nulla femina ponebatur etiã qñ fiebãt numerationes populi nũquã enumerabanꝫ femine sed soluꝫ viri: sicut dr̃ Exo. 12. q̃ fuerunt in exitu de egypto sexcẽta milia peditũ absq̃ paruulis ꝛ mulieribus. Et Numeri. j. ꝛ. 26. cũ bis de⁹ iussit numerari israhelitas: soli viri numerati sunt. Sic etiaꝫ qñ dauid numerauit ppl'm. 2. Reg. 24. ꝛ ꝑmo Paralipo. 21. Et istud etiã hodie obseruatur q̃ femine nunq̃ numerẽtur q2 ipse nõ sunt pars ppl'i vel policie: nisi in quantũ sunt matres virorꝝ. Et tñ ſ3 non scriberentur ꝓgenies eaꝝ nõ poterat dubitari de aliqua ipsaꝝ. Nam qñ femina erat in domo patris: cũ eẽt de familia eius cõstabat de prȯgenie ipius. Si aũt eẽt in domo viri constabat de ꝓgenie eius per virũ: cũ necesse eẽt virꝝ ꝛ vxorẽ eẽ de eadem familia ꝛ tribu: iõ nihil differebat ꝓbari prȯgenie femine per patrẽ vel per virũ. Et sic nihil differebat: ꝓgenies marie scribi per ꝑem suum Joachim: vel per virũ suũ Joseph.

Inſtaꝫ.

¶ Sed objcietur q̃ xp̃s nõ potuit eẽ de stirpe dauid q2 fuit de tribu leui. Nã maria erat cognata helisabeth luce. j. ꝛ helisabeth erat de filiab⁹ Aarõ. e. c. ergo erat maria de filiabus Aarõ: ꝛ cõsequẽter xp̃s de tribu leui. Istud argumẽtũ facit faustus manicheus ad probandũ q̃ xp̃s non fuerit de semine dauid. Rñdet huic argumento gregorius nazanzenus: q̃ nutu diuino factuꝫ est vt genus regiũ stirpi sacerdotali iũgeret: vt xp̃s qui sacerdos ꝛ rex erat de vtraq̃ tribu ꝑm carneꝫ nasceretur. Et satis faciliter ꝫ contingere poterat. s. q2 viri de tribu iuda aliq̃ accipiebant vxores de tribu leui ꝛ ecõtrario: ꝛ sic cum domina nostra esset de stirpe iuda directe aliqs de auis vel proauis eius accepisset aliquã vxorem de tribu leui ꝛ ex illa parte poterat maria esse cognata helisabeth.

Oppoñ niſi pdictis.

¶ Cum autẽ objcitur istis q̃ non licebat fieri copulã de diuersis tribubus: dñt q̃ speciale fuit in tribu iuda ꝛ leui: q̃ iste due tribus iungerẽtur. Nam Aaron qui fuit primus sacerdos in tribu leui accepit in vxorẽ helisabeth filiaꝫ aminadab sororem Naason. Exo. 6. Et tamẽ aminadab ꝛ naason fuerunt de tribu Juda vt p3 hic in littera ꝛ Ruth. 4. imo fuerunt principes in illa Tribu. Numeri. j, ꝛ. 2°. ꝛ. 7°. Sed dicendũ q̃ ex ꝫ nihil colligitur

Ł Rnsio grego. nazãzeni.

Oppoñ niſi rnſi oni.

D Rñdet. ligitur quia istud fuit ante legē datā: q3 lex data de non cōiungendo diuersas tribus in matrimoniuz fuit in deserto ⁊ tñ Aaron in egypto accepit helisabeth filiā aminadab i vxorem: qui aminadab ibi mortuus est vt declarauimus supra i littera. Et dato q3 exierit de egypto non potuerit viuere nisi vno anno post exitū vt ibi probatū est: Et sic in egypto acceperat vxorē. ¶ Adhuc tñ dicendū q3 post legē data3 licebat viris de tribu iuda accipē vxores de tribu leui ⁊ leuitiſ ecōtrario. Naz ioiada sūmus sacerdos accepit in vxorē Josabā filiā regis Joza. 4. reg. xj. ⁊. 2°. Paralipo. 21. Et tñ ioram erat de tribu iuda ⁊ de stirpe dauid vt p3 hic in littera. Nō est cogitandū q3 soli tribui leui licebat accipere vxorē de ꝗlibet tribu alīs tamē tribubus inter se nō licebat cōiungere matrimonia. Rō est q3 ista lex data est ꝓpter hereditates q3 si viri de vna tribu acciperent vxores de alia tribu miſcerenť here ditates ⁊ transirent de vna tribu in alia. Sic cōquesti fuerunt filij Manasse ꝓpter filias salphaath dicentes q3 si ille nuberent quibus vellent trāsiret hereditas earuz que erat de tribu manasse ad aliā tribuz de qua viros acciperēt: ⁊ deus dixit q3 nuberent filie salphaath quibus vellēt duz tamē eēnt de sua tribu vel familia: vt nō transiret hereditas ad aliaz tribum vel familiā. Et sic fecerunt: q3 acceperūt filios patrui sui in viros Nume. 36. Et ibi data est lex illa generalis. In tribu aūt leui nō erant alique hereditates. Numeri. 18. ⁊ Josue. 13. ⁊ sic femine illius tribus non poterant succedere i aliquibus bonis imobilibus. Ideo lz acciperenť a viris cuiuscunq3 tribus nō sequebatur aliqua confusio hereditatuz sic etiā si leuite acciperent vxores de quacūq3 tribu cum ad illas nō pertineat succedere in aliqbus bonis imobilibꝰ existente aliquo filio Numeri. 27. nō sequebatur confusio hereditatū. Sciendū tñ q3 interdū ad feminas istarū tribuū pertinebat successio in bonis paternis. Nam numeri. 27. statuit deus q3 si quis haberet aliquē filium etiā si haberet multas filias: solus filius succederet in bonis imobilibus. Nullo aūt existente filio succedebant filie per partes eꝗles. Quā do aūt tales femine essent in aliqua tribu non possent leuite accipere illas in vxores: sed tenebanť ille accipere viros de tribu ⁊ familia sua sicut p3 de filiabus salphaath. Nume. 36. Itē q3 si leuite acciperent tales vxores filij eaz succederent in illis bonis: illi tamē erant leuite cuz eēnt filij leuitarum ⁊ sic leuite haberent possessiones: sed ħ deus prohibuit Numeri. 18. ⁊ Josue. 13. Ergo non poterāt leuite accipere tales vxores ſz solū illas ad quas nulla pertinebat successio. Stā te ergo ħ btā virgo poterat esse de tribu iuda: ⁊ habere cognatā de tribu leui duobus modis. Uno mō q3 pater helisabeth eēt de tribu leui: ⁊ acciperet aliquā vxorem de tribu iuda de qua nasceretur helisabeth: ⁊ mediante illa eēt cognata maria helisabeth. Alio modo q3 ioachim pr̄ marie acciperet vxorē de tribu leui cum ipse eēt de tribu iuda: ⁊ per illaz esset cognatio. Et istud 2ᵐ magis tenetur: q3 volunt multi q3 anna mater domine nr̄e fuit de tribu leui: ſz non differt quā tum ad pr̄sens quis modus fuerit. Et sic tollitur argumētuz fausti heretici. Augu. tamē respondet contra euz li. 26. cōtra faustum: dicebat eni faustꝰ q3 ioachiz pr̄ marie fuit de tribu aaron ⁊ asserebat ſz p q̄sdā scripturas apocryphas. Dicit aūt Aug. q3 ēt si ioachiz fuerit de stirpe aarō sic volebat faustus potat eē anna vxor sua de tribu iuda ⁊ sic maria esse de tribu iuda aliq̄mō. Et ħ sufficiebat ad itētionē matthei. Sciendum q3 a pncipio in ecclesia fuit magna discordia ⁊ q̄stio suscitata a qbusdaz ꝓpter christi genealogiam scz quomodo descenderet de dauid. Et sicut erat tēpore Augu. q3 faustus hereticus volebat probare per quasdaz scripturas apocrifaſ xp̄m nō esse de semine dauid: ita ⁊ tēpore Pauli erat ista cōtentio genealogiaz quā Paulus iudicauit inutilē ⁊ omnino omittendaz: sicut p3 ad thitū. 3. scz stultas aūt questiones ⁊ genealogias ⁊ cōtentiones ⁊ pugnas legis deuita. Sunt eniz inutiles ⁊ vane. ¶ Sed adhuc restat magnū dubium in ħ: q3 cum quilibet vir de tribu iuda vel de quacunq3 alia posset accipere vxorez de tribu leui poterat esse q3 lz Joseph esset de tribu iuda acciperet vxorem de tribu leui: ⁊ ita non repugnat mariā eē totaliter de tribu leui: ⁊ cū xp̄s solum sit de maria fm carnem ⁊ nō de Joseph eēt totaliter xp̄s de tribu leui: ⁊ non pertineret ad dauid nec ad tribū iuda. ¶ Dicendū q3 nobis satis constat mariā esse de tribu iuda: q3 credimus xp̄m verum messiaz. Et si messias de semine dauid eē debebat Jo. 7. nō erat tñ xp̄s de semine aliq̄ nisi de quo maria: ergo erat illa de stirpe dauid. Si tñ nos cōsideremus solum quomodo ex hac genealogia ꝓbatur xp̄m ⁊ mariā esse de stirpe dauid: dicendū q3 ꝓbabatur tpe Matthei. Nūc autem nō ꝓcedit probatio. Patet ħ: q3 qñ Mattheus scripsit superuiuebant plurimi qui xp̄m viderant ⁊ cognoscebāt patrem marie ⁊ cognationē eius: ⁊ illis constabat mariā eē filiaz Joachiz qui non erat de tribu leui sed de tribu iuda: ⁊ q3 Joseph vir marie ⁊ Joachim pr̄ marie ꝓtinebāt ad eandem familiā: ⁊ ista nō poterant negari cū viderenť. Quo suppo sito probatio ista ꝓcedebat necessario. Ad nos aūt nō ē probatio necessaria: eo q3 nobis nō constat q3 pr̄ marie ⁊ vir eiꝰ eēnt de eadē ꝓgenie. ¶ Dico aūt q3 nō cōstat ex littera mat thei nec luce: iō nos credimus q3 scriptum est: ⁊ nō tanquā ꝓbatio nos cogat. ¶ Sed tunc dicet q3 inutiliter scripta ē genealogia xp̄i: q3 quantū ad illos quibus Mattheus scripsit nō erat necessaria: q3 eis cōstabat per euidentiā rei: quā tum ad nos nō ꝓbat iō est inutilis. ¶ Dicendū q3 est vtilis imo necia genealogia ista: taz quantū ad illos q̄s quātuz ad nos. De illis p3: q3 lz constaret eis qūo pr̄ marie ⁊ vir eius essent de eadē ꝓgenie: tñ de tota ꝓgenie cuiuslibet illoz vsqz ad dauid vel abraham deducendo nō poterat cōstare nisi ꝑ scripturas: iō euāgeliste debuerūt totā xp̄i progeniem describere ab abraha3 vel saltem a dauid vsqz ad xp̄m. Et tunc iudei poterant conferre istā genealogiam libri genealogiaruz totius israel qui erant in tēplo de quibus. s. dictum est: ⁊ ita erat illis ista ꝓbatio necessaria ⁊ sufficiens: pro nobis autez ista genealogia est vtilis dupliꝛ: vnomō q3 data q3 per eā nō fiat nobis probatio: cū tñ credamus euāgelistā vera dixisse: est vtile q3 sciamus qui sunt illi per quos xp̄s descendit a dauid vel abraha3. Aliomodo est vtilis modus Probationis. Quia lz nō faciat nobis ꝓbationez directā: facit ꝓbationez vel p̄sumptionē. Nam cū sciamus istud euāgeliū fuisse ſcriptum ad ꝓbandū xp̄i genealogiam ⁊ scriptū tēpore illoruz qui sciebant veritatē ⁊ poterant repugnare si euāgelista falsuz dixisset vel non bene probasset: ⁊ tñ non restiterunt sed acceptauerunt euangeliū. Ergo apparet q3 bene ꝓbabat. Et sic vtilis fuit quantū ad nos. Etiā fuit valde vtilis genealogia ad rñdendum calūnꝑs infideliū vel hereticoz: qui dicerent iesum nō fuisse messiam: q3 debebat eē de semine dauid ⁊ non fuit. ¶ Nunc autē cū nos habeamus genealogiam dicemus eis modū quo christus descendit de semine Dauid si autē dixerint ista falsa vel conficta: remittemus eos ad libros genealogiaz de quibus supra diximus. Et sic licet per ħ non probemus tamen sufficienter calūniam excludimus. Et ħ est vtile.

Opponit notabiliter

Rñdetur Oppositiōi

Genealogia xp̄i nobis ē vtilis primo. 2°

¶ Omnes itaqz generatiōes ab abraha3 vsqz ad dauid: generationes quatuordeciz: ⁊ a dauid vsqz ad transmigrationē babylonis: generationes quatuordecim: ⁊ a trāsmigratione babylonis vsqz ad xp̄m: gñationes ꝗttuordeci. Christi autez gñatio sic erat. Cum esset desponsata mater iesu maria ioseph: anteqz conuenirent: inuenta est in vtero habens de spiritu sancto.

⌊ ¶ Omnes itaqz gñationes. ⌋ Hic ponit genealogie recapitulatio ⁊ assignat quo sint quadraginta due gñationes. i. q̄draginta due psone distincte per tres quaterdenas ⁊ dicit. ⌊ Oēs ergo gñationes ab abraha vsqz ad dauid gñationes quatuordeciz. ⌋ Ista est prima q̄terdena que incipit ab abraham ⁊ terminatur in dauid inclusiue: ita q3 abraha3 ⁊ Dauid cōputentur in ea: ⁊ inter ipsos sunt duodecim generationes ⌊ ⁊ a dauid vsqz ad transmigrationē babylonis generationes ꝗtuordeciz. ⌋ Et ista est 2ª quaterdena ⁊ incipit a dauid exclusiue. Nam dauid nō est de ea cum sit de prima: sed incipit in Salomone ⁊ terminatur in iechonia siue ioachiz filio iosie. Et in hac omittuntur tres reges scz ochazias. ioaſ ⁊ amasias. Qui si ponerentur essent a dauid vsqz ad transmigrationem babylonis generationes decem ⁊ septez: ⁊ nō esset quaterdena. ⌊ Et a transmigratione vsqz ad xp̄m generationes quatuordecim. ⌋ Ista est tertia quaterdena: ⁊ incipit a transmigratione babylonis ⁊ incipit ab illo qui p̄mus de ista progenie genuit filium post transmigrationem in babylonem. Et iste fuit iechonias siue ioachim nepos iosie. Et

A Expositio littere.

Dubiuz an maria fuerit de tribu iuda

F Rñsio pulcherima ad dubiuz.

E

licet ponatur Jechonias ante transmigrationē ⁊ Jechonias imediate post transmigrationē: non est idem Jechonias: quia tunc pertineret ad scām quaterdenā ⁊ nō ad tertiaꝫ ⁊ inciperet tertia in salathiel filio Jechonie: ⁊ sic eēnt soluꝫ ter deciꝫ generationes in tertia quaterdena. Debent ergo poni duo iechonie scꝫ pater ⁊ filius: ⁊ vnus fuit vltimus in scā quaterdena ⁊ alius pīm⁹ in tertia ⁊ scōs salathiel vltim⁹. xp̄s et maria nō cōputatur licet dicatur de qua natus est ie sus: cum sint quatuordeciꝫ viri in hac ꝓgenie ⁊ femine non cōputentur in prōgenie virorumꝫ: maxime qꝛ vir ⁊ vxor reputantur eadeꝫ persona: cum xp̄s dicat de illis ꝙ nō sunt duo sed vna caro. Et tamen in hoc est per copulam: que non fuit inter mariaꝫ ⁊ Joseph. Quia tamē erant veri coniuges reputabantur vna caro. ⌊ Christi autē generatio ⌋ Matthe⁹ descripsit supra christi genealogiam in qua ostendit christi veraꝫ humanitatem: hic ostendit eius deitatē per modū cōceptionis mirabilem. Et diuiditur in tria: quia. Primo ponitur virginis miraculosa cōceptio. ¶ Scōo ipsius ioseph rationabiliter dubitatio ibi ⌊ ioseph autē vir eius. ¶ Tertio clara dubīcertificatio ibi. h autē eo cogitante. ¶ Circa primum dicitur. ⌊ Christi autē generatio sic erat. ⌋ Istud depē det ex p̄cedentibus qꝛ dixerat scꝫ matthe⁹. Jacob genuit ioseph virū marie: q̄si dicat non patrē christi sed viruꝫ marie. i. solum erat vir eius ⁊ subiunxerat ⌊ De qua natus est ieſuſ ⌋ idest de maria natus est ieſus ⁊ nō de ioseph. Et qꝛ dubitare tur quomodo poterat nasci de maria sine Joseph: quia putaretur natus de alio viro per adulteriū qō erat multo deteriꝰ subdit h modum dicens ⌊ christi autem generatio sic erat. idest fuit christus genitus per spiritū scm̄ sicut imediate subditur. ⌊ Cum esset desponsata mater eius maria ioseph ⌋ Lucas exprimit illaꝫ fuisse virginē: dicens ꝙ missus est gabriel angelus ad virginē desponsatam viro cui nomen erat Joseph: Mattheus nō exp̄ssit sed ex eis que scribebantur cū dicat ꝙ antequā cōuenirent inuenta est habens in vtero de spiritu sancto. Et sic p̄supponitur eē incognitaꝫ viro: quia si esset cognita viro superfluū esset ꝙ haberet de spiritu sctō qꝛ posset habere de viro. Et tamen spiritus sanctus nihil superfluū facit. Ergo nō fuerat cognita viro quādo habuit de spiritu sancto ⌊ anteq̄ cōuenirent ⌋ scꝫ carnaliter. Ex quo innuit christum non fuisse natum de semine virili: quia anteq̄ ioseph tangeret eaꝫ conceperat. Non tamen ex h innuit ꝙ postea cōuenerint carnaliter: sicut aliqui heretici putauerūt de quo. j. dicetur. Nam asseruerunt mariā habuisse alios filios post christum de Joseph ⌊ Inuenta est in vtero habēs de spiritu sancto ⌋ i. inuenta est a viro suo vel sponso ioseph habens in vtero. Hoc inuenit idest cognouit ioseph: qꝛ vterus eius iam surgebat crescente corpore dominico: ⁊ non poterat occultari: quin esset p̄gnans. Et dicitur ꝙ inuenta est habens in vtero de spiritu scō. Non quidem ꝙ ioseph h inuenerit: imo potius contrariū putabat qꝛ credebat eaꝫ excepisse de adulterio. Et sic dicitur ꝙ voluit eam occulte dimittere ⁊ tamē si inuenisset ꝙ erat de spiritu sancto nolet eā dimittere. Jd qō ergo inuenit ioseph fuit. s. ꝙ maria habebat i vtero ⁊ non inuenit ꝙ erat de spiritu scō. Quia tamen sic erat: ꝙ de spiritu sancto erat ille concept⁹: dicit euāgelista ꝙ inuēta est habens in vtero. Et cum subditur de spū sctō. i. ⁊ illud erat de spiritu sancto.

Qō.xxix. ¶ An beata virgo cōceperit de spiritu sancto antequā spōsata fuit vel post. Questio.XXIX.

Dubium A **Queritur** an beata virgo habuit de spiritu sancto in vtero anteq̄ sponsaret vel post q̄ desponsata est. ¶ Aliquis dicet ꝙ ex littera apparet eam p̄ius fuisse desponsataꝫ: qꝛ dicitur cū esset desponsata mater eius. ¶ Dicendū ꝙ ex h nihil p̄batur: qꝛ hic non dicit de tempore quo cepit habere in vtero: sed de tēpore quo inuenta est habens in vtero. Et forte fuit duobus vel tribus mensibus postq̄ cōceperat: quādo iam crescebat vterus manifeste. Poterat ergo eē ꝙ ante desponsationē cōciperet: ⁊ post desponsationē Joseph inueniret eaꝫ habere in vtero. ¶ Dicenduꝫ tamē ꝙ cōcepit virgo post ōsponsationē: quia virgo concepit quādo angelus venit ad eam dicens ecce concipies: ⁊ tamē quādo venit angelus ad illā iam erat desponsata: luc. j. scꝫ missus est angelus gabriel ad virginē desponsatam viro cui nomen erat ioseph.

B Rñsio.

Qō.xxx. ¶ An licuit beate marie nubere. Questio. XXX.

Queritur vlterius an licuit marie nubere. Quidam dicūt ꝙ non: qꝛ vt ait Aug. in voluentibus virginitatem non solum nubere sꝫ etiā velle nubere dānabile est. Ipsa tamē virginitatē vouerat: ergo non licebat ei. ¶ Itē quia cōmitteret se periculo: qꝛ vxor non habet potestatem corporis sui sed vir: ⁊ econtrario p⁹. cho. 7. Et si vir peteret debitū teneretur reddere ⁊ sic periret virginitas ⁊ dato ꝙ nunq̄ peteret cū tamen posset petere ⁊ ipsa obligaretur reddere subīceret se periculo manifesto ꝙ non licebat. ¶ Itē qꝛ gcūq̄ ꝙ̄hit repugnat pfectiōi v̄ginitatꝭ ad quā req̄t integritas mentis ⁊ corpis. ¶ Rñdēt qdam: ꝙ licuit domine nr̄e nubere: qꝛ non vouerat virginitatem: nec erat aliqō impedimentuꝫ. Ad h dicendū ꝙ siue vouisset siue nō aliqō impedimentuꝫ erat in ea ad actū matrimonialeꝫ. Quia quādo angelus dixit ei ꝙ conciperet filiū luc. j. dixit ipsa. Quomodo fiet istud: quoniā virū nō cognosco. Si tamē nō haberet aliqō ipedimentuꝫ ad nubendū non diceret quomodo fiet istud sed potius cōsentiret p̄ desiderio talis filij qualis ei ꝓmittebat. Quidam dicunt ꝙ vouit domina nostra virginitatem anteq̄ cōtraheret: ⁊ nō cōtraxit nisi quia certificata est de diuino consilio scꝫ ꝙ per matrimoniū non ipediretur virginitas. Sed nō stat: quia nō solum ante matrimonium sed etiā contracto matrimonio nō erat certificata de h. Naꝫ qñ angelus venit ad eam desponsata erat luce. j. Et tñ quando dixit ipsa: quomodo fiet istud quoniam virū non cognosco. Ergo nō erat certificata an esset cognoscenda a viro. ¶ Dicendū igitur ꝙ beata virgo ante cōtractū matrimonij nō voluerat virginitatem sed p̄posuerat illaꝫ seruare: p̄posituꝫ autē non obligat. Jdeo licet homini resilire. Uotum autem obligat: ⁊ ab h non pōt homo licite recedere. ¶ Cum autem ipsa dixit angelo quoniā virū non cognosco exponitur idest qꝛ p̄posui nunquā cognoscere. Cum isto autem p̄posito bene stat matrimoniū sed nō cum voto. Tamen adhuc videtur ꝙ in domina nostra plus fuerit qꝛ nō solum ipsa contraxit quasi liceret ei agere cōtra p̄positum sed etiā post contractum matrimoniū tenebat illud ꝓpositum scꝫ ꝙ non cognosceretur a viro. Jdeo dicendū ꝙ siue fuerit votū siue p̄positum erat tale qō repugnabat actui matrimonij. Et tamē domina nostra conabatur illud seruare etiā cōtracto matrimonio. Jdeo cū cōmuniter doctores dicant ꝙ domina nostra vouit virginitatē: pōt dici ꝙ vouerat: non tamē fecit votum solēne sed simplex. Et illud non absolutuꝫ sed sub conditione. ¶ Intelligendū: autē ꝙ votuꝫ vocat̄ solēne per aliquas cerimonias exteriores certas de iure: sicut est i voto castitatis solēnizato per susceptionē sacri ordinis: aut per p̄fessionē exp̄ssaꝫ alicuius religiōis approbate: vt ꝑs de voto ⁊ voti. redēp. c. vnico in. 6. In veteri testamēto si aliqō votū solēnizaret eēt per aliq̄s alias cerimonias. Uotū simplex vocatur qñ qs sine aliqua solēnitate vouit siue in voce exp̄imat siue nō. Licet aliq putauerunt ꝙ eēt necessaria exp̄ssio. falsuꝫ est. Uotuꝫ solēne impedit cōtrahi matrimoniū ⁊ si de facto contractū fuerit dirimit: votū autē simplex impedit matrimoniū fieri: si tñ quis cōtraxerit tenet ꝛ peccet contrahendo. Si dña nr̄a vouisset solēniter nō contraheret: maxime autē qꝛ in veteri testamēto nulla mulier tale votū emitteret nec auderet emittere: qꝛ reputabatur q̄daꝫ maledictio sterileꝫ eē vel non dare operā p̄oli. Sic deus dixerat. Nō erit apō te sterilis vtriusq̄ sexus deutero. 7. i. Nullus homo vel mulier erit q vellit manere in sterilitate. Fuit ergo votū dñe nr̄e simplex: ⁊ nō fuit cognitū a parentib⁹ suis. Nam si cognouissent nō ꝓmisissent eā vouere taliter: qꝛ istud erat contra statū legis illi⁹ tp̄is ꝙ aliqua mulier vellet manere i virginitate imo reputabat q̄si infelix illa que moriebat in virginitate. s. qꝛ non potuerat suscipere liberos sic̄ p̄s de filia iepthe galadicis quā p̄ iugulaturus erat p̄o voto. Ipsa autem petiuit a p̄e ꝙ cōcederet ei duos menses vt plangeret virginitatē suā sup montes israel. Judic. xj. ¶ Itē cōsideranduꝫ ꝙ istud votuꝫ simplex nō fuit determinatū ita ꝙ totaliter ipa vellet se obligare ad seruandā virginitatē: qꝛ tunc nō liceret ei nubere q̄uis si nuberet teneret matrimoniū ꝛ peccaret: sed vouit sub cōditiōe. s. si deo placeret ꝙ in virginitate ⁹maneret: qꝛ alias nō recusabat virū accipere etiā ad copulā vel qualitercūq̄. Jdeo ꝛ postea cōtraheret nō faciebat ꝓtra votum: quia illud nō fuerat votū determinatū. Deo autē placuerat ꝙ nuberet iō licebat. ¶ Considerandū vlterius ꝙ dato ꝙ vouisset

Oppōit primo

A Oppōit scōo.

Oppōit tertio. Rñsio q̄ rundaꝫ

B Rñsio aucīs.

Opinio q̄rundā

Opponit opinōi isti.

C Rñsio auctoris De vot̄ btē marie.

Instat

D Uotum solenne qd sit.

Uotum simplex qd sit.

to q̄ vouisset determinate domina nr̄a virginitatē ante dē sponsationē: nō tenebat simpliciter illud votū: q̄ quacunq; die cōstaret patri suo de illo poterat irritare illud si ipso die vellet irritare. ¶ Si aūt differret post illuz diez manebat votum firmuz numeri. 30. Ideo lz multo tpe tenuisset dña nostra istud secretū ⁊ postea cōstaret p̄i suo: poterat illud ifrigere ⁊ non teneretur ipsa. Dicūt tn̄ cōiter q̄ dña nostra post ꝯctum mr̄imoniū simpliciter emisit votū. s. q̄ ipa ⁊ ioseph reuelauerunt sibi mutuo intētiones suas. Et tunc de cōi cōsensu vouerunt virginitatē. Sic dicit magr̄. 4. sniaꝝ distin. 30. De matrimonio aūt ꝓtracto dicendū q̄ nō repugnauit voto tum q̄ votū nō fuerat determinate emissum: tū q̄ in contra hendo mr̄imoniū nō cōsentiebat dña nr̄a in aliquid q̄ repugnaret illi voto. Et tn̄ etiā non stantibus hȳs licebat cōtrahere ei si p̄ suus iubebat: q̄ per h̄ infringebatur votū. Q̄ō tn̄ dña nr̄a contrahendo mr̄imoniū nō putaret se consentire in aliq̄d cōtra votuz p̄z: q̄ ꝯcto illo dixit ad angelū. Quo modo fiet istud: qm̄ viruz non cognosco: si tamē determinate consensisset in copulā non diceret h̄. ¶ Sed diceret aliq; si dña nr̄a volebat virginitatē seruare: cur cōtraxit: q̄ liberius illā seruaret sine mr̄imonio. ¶ Dicendū q̄ ipsa ꝓposuerat ante desponsationē manere in v̄ginitate ꝑpetua: nisi deus de illa aliter statueret. Et h̄ fuit deo instigante: vt illa eēt sanctior: ⁊ per h̄ deo magis placeret. Et si ipa ꝑmitteretur libertati sue nunqnā contraxisset. Quia tn̄ p̄ iussit: necesse fuit cōtrahere. Nam etiā si votum eēt determinatū ⁊ p̄ vellet poterat illud irritare vt dictū est: iō nō habebat nūc aliquaz defensionē dña nr̄a. Quia si patre dicēte q̄ contraheret respōderet q̄ vouerat virginitatez: pater diceret. Nolo q̄ obserues votū: ⁊ tunc votuz non teneret. Unde post h̄ non se posset defendere p̄textu voti sed magis eēt inobediens patri in quo peccaret cū esset in potestate eius. Ideo patre virginis tradente eaz viro consensit ipsa. Et tn̄ ꝑpter h̄ non dimisit ꝓpositū siue votū virginitatis credens q̄ adhuc deus prouideret ei per aliquē modū: vt manente illo voto teneret matrimoniū. Patet q̄ cū eēt desponsata dixit angelo q̄ posuerat nō cognoscere virū. Et h̄ ptinebat ad magnā fidez q̄ in re taz ardua hēret de deo certā cōfidentiam: q̄ ipse ad huc cōseruaret votū eius: sicut fuit in abraham cui deus p̄miserat q̄ in semine suo deriuando per ysaach benedicerentur oēs gentes: ⁊ crediderat h̄ abrahaz ⁊ rursus mandabat ei q̄ occideret suū filiū ysaac. Et lz ista duo viderent incōpabilia abrahā credidit posse stare: q̄ deus illa dixerat scz qa potens erat deus suscitare ysaac a mortuis: ⁊ tūc in semine eius benedicerent oēs gentes ad hebre. xj. Ad primū dicendum vno modo q̄ votū nō est nūc sicut in veteri testamento q̄ quilibet q̄ntūcunq; sit in ptāte patris dum tn̄ hēat vsum perfectū rōnis pōt vouere castitatē ⁊ parētes nō p̄nt infringere votū. Ideo nūc in taluter vouentibus velle nubere dānabile est. In veteri testamēto nō erant libera vota eoꝝ qui erant sub patria ptāte: q̄ poterat irritare illa q̄cūq; die sciret ⁊ sic liceret postea nubere vel cōtrariū facere votis. Et sicut dña nr̄a ex mandato parentū nō solū erat absoluta a voto: sz etiā tenebatur cōtrahere. ¶ Aliter pōt dici q̄ in vouentib⁹ simpliciter castitatē est dānabile cōtrahere aut velle contrahere: secus in dña nr̄a q̄ non simpliciter vouit sed sub conditione. s. nisi deus aliter disponeret vt ait Augu. in lib. de nuptȳs ⁊ cōcupiscētia: sed btā maria ꝓposuit se seruaturā votum virginitatis in corde: sed ipsum votū nō exp̄ssit ore sub iecit se diuine dispositioni se seruaturā virginitatē nisi deus aliter reuelaret ⁊ tn̄ nūc deus videbatur aliter disponere cū parentes sui traderent eā viro: qui auctoritate legis dei poterant irritare, votū eius: ⁊ tenebat ipsa eis obedire: iō non peccaret ꝯhendo. ¶ Ad 2ᵐ dicendū q̄ stante voto virginitatis periculū erat nubere. Et tn̄ dñe nr̄e: non erat periculū: tuz q̄ parentes eius qui poterant votū infringere tradebāt eam: tum q̄ votū suū non fuerat determinatū ⁊ cuz ꝓpositum tenendi illud quantū in se eēt secure accipere virū: maxime q̄ h̄ semp tenendū est q̄ iussu parentū faciebat. Nūc autem vouentibus non liceret ꝯhere: q̄ vere se exponerent periculo: ⁊ eēt contra votum ille ꝯctus. ¶ Quidam tn̄ dicūt q̄ nō se exposuit periculo: q̄ anteq; ꝯheret fuit certificata p̄ spm̄ scm̄ q̄ ioseph manebat in illo ꝓposito. s. seruandi virginitatē nisi deus aliter disponeret: lz nullus eoꝝ exp̄resse votum emisisset. Postea aūt emiserūt: ⁊ sic nō se subiecit periculo. Jō magr̄ tenet in. 4. di. 30. Idē tenet sanctus Tho. e. c. di. q. 2. ar. p̄. Dicit tn̄ q̄ ista conditio de seruanda virginitate nisi deus aliter disponeret nō fuit exp̄ressa in ꝯctu matrimonij q̄: impediret ꝯctum cū esset contra bonuz ꝓlis. Jstō v̄ tamē aliqualiter dubiū: q̄ postq; desponsata erat dña nr̄a dixit ei angelus q̄ conciperet ⁊ ipsa dixit quō fieret h̄ q̄ vir non cognoscebat: tn̄ certificata fuisset per spm̄ sctm̄ de voto suo q̄: per matrimoniū non tolleretur: ⁊ q̄ ioseph non peteret ab ea debitum non dubitaret nunc de modo: nec diceret qm̄ virum non cognosco: sed sciret q̄ h̄ sine viro fieret. Et tn̄ nesciebat: ergo nō erat certificata. ¶ Ad saluandū istam positionē dicere possemus q̄ fuit certificata virgo q̄ ioseph habebat simile ꝓpositū: ⁊ q̄ nunq; peteret ab ea debitū: ⁊ tamē nō fuit certificata an deo placeret q̄ aliquo tpe carnaliter cōuenirent vel semp sic manerent. Potuit dubitare qm̄ dixit ei angelus q̄ conciperet: satis tn̄ rōnabiliter v̄ q̄ non eēt certificata ante ꝯctum. ¶ Item istud nō ꝓficit q̄: solum hoc inducitur ad saluandū dñe nr̄e votuz ne videatur se periculo exponere ꝯhendo. Et tn̄ manifestū est q̄ votū irritatum est etiā si esset simpliciter factū: cum parentes tradiderint eam viro cum intentiōe vt ex ea liberos susciperet: ⁊ sic nullum periculū erat cū iam votum non teneret lz ipsa semp teneret ꝓpositū suum. s. q̄ illud seruaret quantū posset: nisi cū deus aliter videretur disponere. ¶ Ad 3ᵐ dōm q̄ in ꝯhentib⁹ ne cessario incidit copula carnalis in cōsensu ꝯctus saltem implicite: cū matrimoniū sit p̄ncipaliter ad prolē gignendaz sicut ad ꝓpriū actum. Et sic in virgine fuit ꝓsensus implicitus. s. in quātū ex mr̄imonio ꝓsequitur ius cuilibet coniugū petendi copulā ab alio. Jsta ptās de se non repugnat virginitati: sed solū actualis consensus in copulā. Et iste nunq; fuit i virgine immo firmiter proponebat nunq; talem consensum habere nisi deus aliter disponeret.

¶ An fuit ꝓueniēs. b. virginē eē cōiugatā. Q̄ō. XXXI.

Queritur vlterius an fuit ꝓueniens dñaz nr̄am eē coniugatā: vel potius q̄ maneret sine viro. ¶ Dicendū q̄ cōueniens fuit eaz eē coniugataz: ⁊ non nasci xp̄z nec ꝓcipi nisi cū eēt coniugata. Et ad h̄ sūt alique rōnes: ex parte xp̄i: aliq̄ ex parte virginis: aliq̄ ex parte nr̄a. ¶ Ex parte xp̄i fuit prima ꝑpter iudeos ⁊ infideles: ne tanquaz illegitime nat⁹ abȳceretur: q̄ illegitimi ab oi honore repelluntur. Christus aūt hn̄dus erat tāquā messias ⁊ p̄dicatio sua ⁊ lex suscipiēda erat ab omnibus hoibus: iō nō debuit apparere in eo aliq̄d ꝓpter q̄d ꝑma facie iudicaretur indignus honore sic ait Ambro. sup lucā. s. Quid iudeis qd herodi posset ascribi: si natuz viderent ex adulterio ꝓsequuti. ¶ Scōa haberet xp̄s per quē consueto modo sua genealogia describeret. Nam si non eēt virgo coniugata non posset progenies eius describi nisi per ipaz: ⁊ tamē nō erat consuetum fm̄ legē q̄ aliq̄ genealogia ꝑ mulieres describeret. Si aūt illa eēt cōiugata describeretur genealogia christi per virum eius sicut nunc descripta est per ioseph. Sic ait Ambrosius sup lucā. s. qui venit in seculuz more seculi debet describi. Tertiū est fm̄ quosdaz ad tutelā xp̄i nati. s. vt diabolo partus virginis occultaretur. s. vt nesciret an xp̄s erat deꝰ qō argueret si videret eā sine viro concipere. Hoc tenet ignacius ⁊ multi antiquoꝝ ⁊ magr̄ sniaꝝ. 4. di. 30. ¶ Sed istō nō v̄ stare: q̄ h̄ non lateret demonē: q̄ etiā si hēret virū bene diabolus videret an cognoscebat eū vel non etiaz si non auerteret ad aliquē actū copule an eēt. Naz manebat semp ꝓbatio manifesta. s. per claustrū genitale qō semp fuit violatum in virgine: ⁊ illud cognoscebat diabolus q̄ erat semp manens iō nihil per h̄ occultaretur. Jstā positionē vult ōfendere vel excusare aliquomō sanctus Tho. sup. 4. di. 30. q. 2. articulo p̄ ⁊ in. 3. parte sūme. q. 2. ar. p̄ allegans btm̄ Augu. in. 3. li. de tri. s. q̄ diabolus multa pōt cognoscere virtute nature sue a qbus ꝓhibetur virtute diuina ⁊ sic licz diabolus h̄ cognoscere posset: deus ꝓhibebat ne cognosceret partum illum eē diuinū. Sed istud nō multū v̄ stare. Nam si virtute diuina diabolus ꝓhiberetur cogitare sup h̄ vel intelligere illud etiā fieret si domina nr̄a non haberet virū: q̄ virtute dei diabolus ꝓhiberetur cogitare qūo cōcepisset an de viro vel non: ⁊ sic occultaretur ei partus. ¶ Item non sūt ponenda miracula sine necessitate: ⁊ tn̄ nō v̄ necessariū q̄ aliqd in isto partu occultaretur diabolo. Nam per h̄ nihil cognosceret de diuino secreto. Nam dato q̄ diabolus sciret mariā

f — Instaꝝ. — b — Rñsio ad p̄mā suppositionem. — j — Alia rñsio ad idem. — k — Rñsio ad scōaz oppositionem. — Opinio aliqruz.

Sci. Tho. in. 4. di. 30. q. 2ª. ar. p̄.

m

n — Rñsio ad tertiā oppositionem.

Q̄ō. xxxj.

a — Cōueniēs fuit. b. v̄gine eē coniugatam. p̄ rō ex pte christi.

b — 2ª rō ex pte christi.

c — 3ª rōe ex pte christi.

Opponit rōni ītie.

Sā. Tho. in. 4. ⁊ i 2ª parte.

Instaꝝ ptra scm̄ Aug. ⁊ scm̄ tho. p̄me.

d — scōe in stat

In virginitate peperisse: non ex ħ sequebatur ipsum natū eē deum q; poterat deus istud p̄uilegium concedere cuicūq; homini ly non consueuisset concedere. ¶ Item si dicim⁹ ex ħ argueret christi deitatē alia maiora argumenta haberet. s. qñ reges venerunt ad xp̄m adorandū & stella p̄cedebat eos q; oino erat supra naturā: & ħ non erat occultus diabolo cū esset notū omnibus qui: erāt in iudea. Magis ergo ex ħ argueretur eus esse deum q̄s ex conceptu virginali: & tñ ħ non fuit occultatū diabolo: ergo nec oppoꝛtuit virginalē conceptum occultari. ¶ Item xp̄o existente in ioꝛdane descendit spūs sanctus sup eus & vox patris audita est sc; ħ est filius meus dilectus Luc. 3. Et istud plurimi audierunt & ipse Joannes qui baptizauit xp̄m p̄hibuit de ħ testimoniū in iudeis. Jo. p̄. & diabolus ista videbat q; oia ista que fiunt diabolus cognoscit: & tñ per ħ adhuc nō credidit xp̄m esse deū: sed post baptismū tētauit eū. j. 4. Ergo min⁹ crederet ex cōceptione virginali eum eē deum. ¶ Item diabolus viderat xp̄m facere oia miracula que tot⁹ populus videbat. Adhuc cōmuniter asseritur q; ipse nō credebat per certitudinē xp̄s esse deus q: alias nō cōcitasset iudeos contra ip̄m ad eus occidendū sed potius impediuisset: & illa miracula sicut xp̄s dixit Jo. ſ. p̄babant eus esse deū: ergo nec crederet ip̄m cognoscendo partū virginalē. Et sic non vr̄ q; partus iste occultari debuit hac cā: nec ꝓpter ħ virgo maritū hēre debuit. Hoc declarat btūs Ambro. sup lucā tangens istam cām q̄ ab antiquioꝛibus assignata fuerat: & eas non admittens. Nas cus dixisset q; habere maritū fuerat ad fallendū p̄incipes seculi idest diabolū subdidit. Sed tñ magis fefellit p̄ncipes seculi. Demonū eni malitia facile etiā occulta deꝑhendit: aut vero qui secularibus vanitatibus occupātur scire diuina nō possunt. Non est ergo satis conueniens ista causa. ¶ Quarta fuit vt xp̄s in parua etate a ioseph nutriretur & defenderet. Multis eni p̄o infirmitate illius opus erat in quibus, sola mater cōuenienter & sufficienꝫ ꝓuidere nō poterat: ad q̄ ioseph sufficeret cus matre simul. ¶ Ex parte mr̄is fuit conueniens hēre virum potius q̄s manere innuptā: p̄° ne a iudeis lapidaretur vt Hiero. ait. ¶ Sed dicetur quo poterat lapidari dña nr̄a: etiā si inueniretur in vtero habens: dum nō esset cōiugata q: lex nō obligat tales ad mortē. ¶ Quidam dicūt q; Hiero. intellexit de lapidatiōe infamie. s. q; infamaretur a iudeis tanq̄s meretrix: & ħ erat lapidari illam. Sed istud nō stat: q: iste sensus non cōuenit verbis Hiero. dicentis q; lapidaretur a iudeis. ¶ Dicunt alij q; forte ħ erat: qa virgo erat de stirpe aaron & filia sacerdotis: si fornicaretur i domo patris sui etiā anteq̄s desponsaretur occidenda erat lui. 21. ¶ Sed istud nō cōuenit: q: dña nr̄a nō erat filia sacerdotis sed filia viri de tribu iuda. Nam alias xp̄s potius eēt de tribu leui q̄s de tribu iuda qō falsum est: q: apl'us dicit q; in tribu illa de qua xp̄s est natus ad sacerdotiū nihil pertinebat: nec quisq̄s fuit de illa sacerdos. Ad hebr. 7. Ergo de iuda fuit & nō de leui: ita q; si domina nr̄a tanq̄s filia sacerdotis ꝓpter stuprū occidenda eēt nō erat lapidanda sed cōburenda: q: leui. 21. dī q; filia sacerdotis q̄s in domo patris fornicatur flāmis exuret. ¶ Dicunt alij q; etiā si non eēt cōiugata: q: tñ seruabat a patre suo vt aliq̄ tradenda viro si fornicaretur ante ħ lapidanda erat Deut. 22. ¶ Sed videt dicendū q; nō hēat locū: q: illud intelligitur qñ puella tradita erat viro: & ipse p̄ cognoscens eam inuenit ipsam nō eē virginem. ¶ Nam tunc si parentes puelle nō ostēderēt signa virginitatis expanso vestimēto: puella lapidanda erat ꝓ fornicatiōe quā cōmisserat antequā sponsaret Deu. 22. Et iste est casus multū distinctus a ꝓposito. Nā si puella nondum desponsata inueniretur a ꝑe suo fuisse fornicata nō vr̄ q; lapidanda erat: q: nulla lex de ħ erat. Qō autē nūc lapidaret postq̄s tradita erat viro p̄o p̄ioꝛi fornicatione vr̄ esse: cā: qa fuit in culpa cū permiserit se. desponsari dus, nō esset virgo: q: debuerat hoc reuelare patri suo ne traderet eā viro vt nō subīceretur periculo. Et videbat maxime fieri in fauoꝛē viri q: ista puella voluerat eū fallere. s. accipiendo eū in cōiugem dum non eēt virgo. ¶ Ites ps q: spāliter ꝓpter honoꝛes sacerdotū qui debebāt esse mundioꝛes q̄s populus & segregati ab oi infamia leui. 21. concessum est q; si filie eoꝝ etiā ante desponsationē cōmisissent stuprū occiderent. Ita ergo videbatur q; dña nr̄a etiā si inueniretur concepisse dum tñ non esset desponsata nō poterat lapidari. Si velimus tñ tenere dictū Hiero. opꝫ dicere q; illa lex Deu. 22. nō solum habebat locū qñ puella fornicata est ante desponsationē & postea tradita viro inuenta est q; nō esset virgo: ſ3 etiā in illa que nunquā fuerat desponsata & inuenta est cōcepisse vel fornicata esse. Non tñ satis cōuenit lr̄e. Quia cū illa sit lex penalis & loquatur in casu ꝓp̄io cuius verba satis diligēter exp̄imit legis lato: non est extendenda ad alios casus: q: odia restringenda sunt maxime q: oia ista fiebant ꝓpter duritiaꝫ coꝛdiꝫ iudeoꝝ: sicut xp̄s dixit de libello repudij. ſ. 19. qō Moyses illum permisit ad duriciā coꝛdis ip̄oꝝ. i. q: erant duri coꝛde & si vxoꝛes nō placerent eis occiderent illas p̄misit potius lex libellus repudij ita nō cū iste vir inueniret puellas illam occideret vel p̄sequeret. Jdeo potius lex voluit eas occidere q̄s q; ipse occideret. Et ħ aliqualiter inuitur ibidē Deute. 22. sc; q; cum vir istius puelle cōquereret dicens nō inuenisse puellas virginē q; parentes eius deberent eas defendere coꝛas iudicibus populi dicentes: q; ille vir oderat filiā ipsoꝝ & imposuerat ei nomen pessimū. ¶ Secus aūt de parentibus qui naturaliter diligunt filios. Et sic ly inuenirent eas fornicatas nō occiderent eas. Unde nec lex ꝓpter eos iuberet illā occidi. ¶ Scōa cā erat vt liberaret dña nr̄a ab infamia quā non posset excusare si concepisset nō cōiugata: q: nullus crederet eas de spū scō concepisse. Sic ait ambroſius sup lucas: q; desponsata est ne temerate virginitatis adureret infamia cui grauis aliqus coꝛruptele videret insigne p̄ferre. ¶ Tertia cā fuit vt hēret ministrū in necessitatibus suis vt ait Hiero. sup mattheū. Nam multa sunt ad que femineus pudoꝛ & digna verecūdia se nō extēdit: que melius per viros efficiuntur. Maxime cū ꝓpter puerū in egyptū fugitura erat sicut postea accidit in sequenti. c. nō iret honeste nec secure puella virgo incomitata per longitudinē viarū: nec cū aliquo honeste posset sola discurrere & manere nisi cū illo qui vir eius esset: cum quo femina nō solū nō infamatur sed etiā omnes alienā excludit infamiā. ¶ Ex parte nr̄a fuit cōueniens virginem habere maritū. ¶ Primo vt testimonio Joseph ꝓbaretur xp̄m de virgine eē natum & non de fornicaria. Sic ait Ambroſius sup lucā locupletioꝛ testis pudoꝛis maritus ad hibetur: qui doleret & posset iniuriā vindicare & oppoꝛbriū: si non agnosceret sacramentū. ſ. Si maria peperisset nō coniugata & vellet dicere q; erat de spū sancto: nemo eēt ad quē directe ptineret eas accusare. Et sic nō constaret an ex fornicatione peperisset. Cum aūt hēret virum qui eas semp tenebat: si non agnouisset certissime q; de spū scō conceperat: doleret de hac iniuria & prosequeretur faciendo eam lapidari. Ipse tñ tenuit eas semp & veneratus est. Ergo nō ꝛuenit eas ex fornicatione ꝓcepisse. ¶ Scōa cā q: magis sic credit beate marie asserenti se virginē cū habeat vir q̄s si nō haberet: sicut ait Ambroſius super lucas. Fides marie verbis magis affertur: & mendacij cā remouetur. Uideret eniꝫ culpas obū bꝛare voluisse mendacio innupta p̄gnans: cām aūt mentiendi desponsata nō habuit. Quasi dicat. Si nō haberet virū cū peperisset & diceret se virginē videretur ħ esse ad excusandum culpā fornicarij coitus cū tñ habeat vir. cui comisceri pctm̄ non est. Sed laudabile nō habebat cām dicendi se virginē: nisi sic verū esset. Et cū haberet virum ille posset scire an erat virgo vel nō. Unde ipsa nō posset secura mētiri. Tū autē nō haberet vir q: nemo eēt per quē ħ constare posset: liberius sibi eēt mentiri. ¶ Tertia causa vt tolleretur occasio excusationis virginibus que ꝓpter suā negligentiā non vitant infamiā. Quia si aliq̄n infamarentur consolarent se ipsas dicentes: q; etiā domina nostra de fornicatione infamata fuisset. Sic ait Ambroſius super lucā: q; nō decuit virginibus sinistra opinione viuētibus velamen excusationis relinqui: q; infamata mater quoq; domini videret. ¶ Quarta causa ꝓpter significationē sc; vt significetur per ħ sancta mater ecclesia que desponsata est & virgo sicut dicit Apostolus. 2. Coꝛ. xi. ſ. Desponsi eni vos vni viro virginem castam exibere christo. Et nō loquitur de aliqua virgine sed de ecclesia. Nam ait desponsi idest promisi exibere deo virgines castam idest exibere vos omnes christo vni viro virginē castā idest qui estis virgo casta. Uel promisi vos dare tanquā virginem castam: & tamen omnes illi sunt ecclesia. Idem dicit Augu. in lib. de sancta virginitate. ¶ Quinta causa est ad confundendum hereticos manicheos qui nuptias dānauerunt: & quosdam dicentes solos virgines posse saluari: quos

dānat

f 3° Instat.

g Instatur.

h Instatur.

i 4ª rō ex ꝑte christi.

Btās vginē fuisse cōiugatā ꝓueniens fuit ex ꝑte ipi⁹ vgi nis p̄ª rō Obȳcitur rationi. p̄ª rñsio q̄ rūdam. Repꝛobat rñsio data. Alia rñsio. Impꝛobat rñsio.

Alia rñsio. k Impꝛobat rñsio.

l

m 2ª cā ex ꝑte btē vginis.

n 3ª cā ex ꝑte btē vginis.

o bea. vgi nē fuisse ꝓiugata ꝓueniēs fuit ex parte nr̄a. p̄ª causa

p 2ª cā ex ꝑte nr̄a

q 3ª cā ex ꝑte nr̄a

r 4ª cā ex ꝑte nr̄a

s 5ª cā ex ꝑte nr̄a

dānat ecclesia extra de sū.tri. ⁊ fi.ca. firmiter. ¶ Cum autē christus voluisset in matre sua q̄ esset virgo ⁊ desponsata ⁊ vere habens ꝓiugē: apparet q̄ matrimoniū approbauit.

¶ An inter Joseph ⁊ beatam virginem esset verum matrimonium.

Quō.32.

Questio.XXXII.

Queritur an inter Joseph ⁊ dominā nostrā fuerit verū matrimoniū: vel solū p̄sumptum aut inchoatū. ¶ Quidā dicunt q̄ non fuit matrimonium: q̄ ioseph non fuit assumptus tanq̄ maritus domine nostre sed potius vt custos eius. Et isti habēt occasionē ex verbis hiero. in lib. cōtra Eliudiū hereticū dicentis: q̄ Joseph custos fuit marie potius q̄ maritus. ¶ Item ostendūt ḥ dicentes: q̄ Joseph senex erat nec ia3 aptus ad copulam. Unde nō assumpsisset puellā in matrimoniū: sed potius in custodiam. ¶ Dicendū q̄ vex matrimoniū fuit inter mariam ⁊ ioseph. Nam ponitur desponsatio: ⁊ ponitur mr̄imonium. De desponsatione patet in littera. s. cum eēt desponsata mater eius maria Joseph ⁊ Luc. j. s. Missus est angelus ad virginē desponsatam. De matrimonio p3: q̄ illud est p q̄ efficiunt aliqui vere coniuges ⁊ vocatur vir ⁊ vxor: ⁊ tamē ista nomina dicit scriptura de maria ⁊ Joseph q̄ supra dicit Jacob genuit Joseph vi3 marie ⁊. j. in littera dī q̄ angelus dixit Joseph. Noli timere accipere mariā cōiugē tuā. Et iterum dī q̄ accepit Joseph cōiugē suā: ⁊ non cognoscebat eā. Non eēt tamē vex ista3 dicere nisi vex matrimonium esset. ¶ Considerandū p3o ḥ q̄ matrimoniū quantū ad sui substātiā consistit in quadā idiuisibilitate ⁊ iure req̄sito per cōsensum mutuū. Et vocatur ista indiuisibilitas aiox nō q̄ illa semp sit in actu q̄: interdu3 est discordia: sed q̄ per consensu3 causatū est quoddā vinculū indissolubile ſm q̄ cōiuges manent ꝑpetuo obligati ad vnitatē aiox in hꝫ que concernunt actū matrimonij. s. in societate cōiugali ⁊ in iure petendi ⁊ reddendi debitū qō p̄cipuum est. Et ḥ est p3prie indiuisibilitas aiorum sc3 q̄: vir cogitur velle reddere debitu3 si vxor petierit ⁊ econtrario. Et in ḥ non sunt liberi: q̄ neuter eorum habet potestatē corporis sui. p̄a ad cor. 7. Et sic vere manet indiuisibilitas aiox: idē est quantū ad mutuā cohabitationē ⁊ societatem. Istud vinculū ⁊ ius causatū per consensum est p3prie substantia matrimonij. Efficiens aūt matrimonij ⁊ ipse consensus mutuus expressus per verba de p̄senti vel per equipollētia signa: inter personas nō ꝓhibitas de iure contrahere. Ista fuerunt plene inter mariā ⁊ Joseph q̄ habuerūt legittimū consensum in desponsatione: ⁊ sequutum fuit inde vinculū de quo dictū est. Et q̄ veritas rei consistit in substātia sua sicut verus hō est qui h3 vex corpus ⁊ verā animā: erit vex matrimoniū qō h3 substantia3 mr̄imonij: vex ergo matrimoniū fuit inter mariā ⁊ ioseph. ¶ Dubium aūt manet an fuit perfectū. P3o quo dicendū q̄ perfectio rei consistit in actu eius. Est autē duplex actus. s. p3imus ⁊ scōs. ¶ P3imus actus est ipsa forma rei: per quā est ⁊ actu est. ¶ Scōs actus est pfectio scōa q̄ emanat a p̄a. Na3 quālibet formā cōsequitur aliqua operatio: ⁊ cōsequunt etia3 illa3 aliqua accidentia q̄ sunt pfectiones eius. ¶ In matrimonio actus p3imus est ipsu3 substātiale per qō est actus scōs est ipsa operatio ad quā matrimoniū institutū est. s. societas cōiugalis que est in cohabitatiōe quantū ad totā vita3: ⁊ in vocatione ad prolē gignendā: qō fit per carnalem copulam. Sunt etiā quedā accidentia ꝓsequentia matrimoniū q̄ sunt pfectiones eius: ⁊ solent vocari bona matrimonij. s. proles: ⁊ fides: ⁊ sacramentū. Fides vocatur fidelitas qua3 coniuges sibi inuicē seruare debēt. Sacramentū est inseparabilitas: q̄ ex hac parte matrimoniū noui testamenti h3 ꝓpter rationes sacramēti ⁊ nō matrimoniū q̄ est inter infideles. Quia illō dissoluit matrimonium autē indissolubile est. Et per ḥ significat vnionē verbi diuini ad naturā humanā quā non dimisit vnquā nec dimittet. Significat etiā vnionē xp̄i ad ecclesiam que nunquā3 dissoluetur ad ephe. 5. vbi apostolus dixit matrimoniū esse sacramentū cū ait. Sacramentū ḥ magnu3 est: ego autē dico in xp̄o ⁊ ecclesia. s. indissolubilē vnionem. Si consideretur p3ima perfectio matrimonij fuit pfectū matrimoniū inter mariā ⁊ Joseph: q̄ ibi fuit tota substātia matrimonij vt probatū est. Si intelligatur de scōa pfectione q̄ntum ad bona que consequuntur matrimoniū nō solū fuit illud perfectū sed etiā perfectissimū vt. ait Augu. in lib. de bono cōiugali sc3 Omne nuptiale bonum in christi parentibus fuit. Fides: proles ⁊ sacramentū p3olem cognoscimus ipsu3 dominū: fide3 q̄: nullū adulteriū: sacramentū q̄: nullū diuortium. Si consideretur etiā tota alia coniugalis societas scilicet in cohabitatiōe ⁊ mutuis obsequijs ⁊ ceteris que ad ḥ p̄tinent fuit ibi cōpletissime matrimoniū. Sola autē carnalis copula defecit: que non erat necessaria ex vi actus matrimonij. Nam matrimoniū directe instituitur ad p3olem: si autē proles posset haberi sine coitu honesti⁹ multo fieret. In isto tamē matrimonio fuit ꝓles ꝓpter quā ipsum istituerūt. Nā vt declaratū est p̄cedenti qōne ꝓpter xp̄m p3incipaliter fuit necessarium virginē habere maritū: iō xp̄s tanq̄ p3oles ad matrimoniū marie ⁊ ioseph pertinet l3 non per ipsox copulam: cu3 illud matrimoniū ꝓpter xp̄m p3olem instituta est. Et sic non solu3 nō deerat hic copula immo non erat conueniens cum ta3 habitus esset finis ad quē matrimoniū istitutum fuerat: vnde nō minus perfectū matrimoniū qō nūquā per copulā cōsumatur q̄ illud in quo copula interuenit: vt ait Augu. in. 2. li. de concor. euan. Hoc vex est: du3 tamē i cōtractu matrimonij nō apponat cōditio de permanendo sine copula: q̄ istud faceret q̄ non sequeret matrimoniū: q̄ talis consensus non efficit matrimoniū sed potius repugnat sibi post q̄ vex matrimoniū sine vlla conditione cōtractū est ⁊ est coniugibus libertas petendi ⁊ reddendi debitū: possunt ipsi ex mutuo consensu siue cum voto siue sine voto manere ꝑpetuo in castitate: l3 videatur quibusdam apostolus dicere cōtrariū. p̄a. Cor. 7. s. q̄ reddant sibi inuicem debitū: ⁊ nō se fraudent dicens. Nolite fraudare inuicē nisi forte ex consensu ad tēpus: ⁊ itex reuertimini in id ipsu3. ¶ Dicendum q̄ apostolus nō iubet illud sed cōsulit ꝓpter quosdam ifirmos qui si forte vellent ꝑpetuo continere laberentur in deteriora. Et illis cōsultius est reddere ad petendū debitū q̄ abstinere: l3 absolute melius esset abstinere si ipsi possent. Patet q̄ ḥ intendat: q̄: ipse dicit ⁊ iterū reuertimini in id ipsum ne tētet vos sathanas ꝓpter incōtinentiā vestra3. s. q̄: forte conaremini abstinere ⁊ non possetis: ⁊ incideretis in deteriora. Et patet ḥ magis q̄ immediate dixit hoc autē dico ſm indulgētiā nō ſm imperiū. i. nō iubeo sed p̄mitto: volo aūt omnes esse. s. sine cōiugib⁹ ⁊ abstinere sicut ego abstineo. Subiunxit. Sed vnusquisq̄ p3opriū habet donū ex deo: alius quidem sic alius vero sic. i. Licet ego vellem q̄ oēs continerent sicut ego: non est possibile q̄: non est oibus concessum istud donum a deo: l3 concedantur alia. Cū autem dicebāt quidā q̄ Joseph nō est assumptus in virū marie sed in custodē falsum est cū scriptura vocet eu3 maritū ⁊ coniugē eius. ¶ Cū autē hiero. dixit q̄ fuit potius custos q̄ maritus dicendu3: q̄ loquebatur cōtra eliudiū qui asserebat dominā nostram ex Joseph susceptisse post xp̄i natiuitatē plures filios: Et quātum ad ḥ dicit hiero. q̄ fuit potius custos q̄ maritus: ꝑt maritus dicit actū consumati mr̄imonij sicut nec est ille act⁹ maritorū. Et q̄: sic eliudius dixerat Joseph eē maritū marie ꝓprie dixit hiero. q̄ potius quantū ad hoc fuerat custos q̄ maritus. s. q̄: custodiuit famā eius ⁊ tñ non cognouit eam. Ita etiam interdū sancti doctores dicunt aliqua de isto matrimonio q̄ vident diminuere nā3 matrimonij sicut dicit hiero. super Matthēū. s. Cu3 Joseph vir marie audieris: suspitio tibi nō subeat nuptia3: sed recordare cōsuetudinis scripturarū: q̄ sponsi viri ⁊ sponse vocentur vxores. Et tñ p nuptias vident effici vir ⁊ vxor. Dōm q̄ accepit nuptias ꝑ nuptiali concubitu qui nō est de substa ⁊ non p3o contractu qui substantiā matrimonij efficit. ¶ Cum aūt dixerunt quidam q̄ ioseph nō accepit mariā in vxorē sed in custodiam q̄ erat senex ⁊ nō erat aptus ad copula3: est valde irrōnabile. Qō patet: q̄ si ita fuisset senex Joseph nō posset putari pater xp̄i ⁊ tamen putabatur ab oibus pater eius luc. 3. Ergo erat talis de quo erat verisimile q̄ potuisset eū gignere. ¶ Secundo patet q̄ ḥ modo esset male consultum virgini ⁊ deterius xp̄o per deū. Nam si esset ita senex q̄ non eēt verisimile eu3 posse gignere appareret manifeste q̄ maria nō cōcepisset ex ex eo sed per adulteriū. Et ḥ esset deterius. Nam minus malum fuisset si non habens virū concepisset ⁊ putaret fornicata: q̄ nunc habens virū putaretur adulterata ⁊ eēt effectus infamior. Etiā ipsa posset directius nunc accusari q̄ si esset soluta ⁊ conciperet. ¶ Itez q̄: si esset ita senex ioseph q̄ non posset gignere etiā eēt inutilis ad labores. Et tamen fuit maritus necessarius domine nostre vt ꝓuideret sibi m

A Rñsio auctoris

Opiniones aliquā dā p̄a ro

2ª ratio.

B In quo cōsistat mr̄imonium.

C

D

E Rñsio ad p3imā opinionē.

F Impugnatio scōe opinionis. p̄a. ipugnatio. Joseph falso putat fuisse multu3 senex.

G 2ª ipugnatio.

H 3ª ipugnatio.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

necessarijs & defenderet eaz in laboribus viaz: sicut eundo in egyptū. Ad que oino esset inutilis si iam eēt in tali etate in qua euz non est verisimile posse gignere. Et tñ vt declaratum est p̄cedenti qōne maritus fuit necessarius virgini tam ꝓpter multas causas ex parte xp̄i q̄z ex parte virginis: & ad nullaz proficeret Joseph si esset senex: ergo nō erat talis sed in etate in qua poterat p̄sumi v̄isimilr̄ q̄ gigneret. ¶ Quarto pz q: parentes dñe nostre tradiderūt illā ioseph in cōiugē & intentio sua erat ea que solet eē oium parentū tradentiuz filias suas viris. Si tñ ioseph esset senex vt verisimile eēt illum nō posse gignere nequaq̄z illi darent. Patet q̄ hoc intēderent: q: si intenderēt q̄ filia sua maneret in virginitate potius apud se ipsos illā tenerent q̄z alicui extraneo viro seni vel iuueni cōmēdarēt. Et si dicas q̄ ita fieri decebat q̄ commēdaretur viro vt nō videretur de adulterio peperisse redibit qō diximus. s. q̄ oportebit eaz tradi tali viro in vxorē: de quo verisimile esset q̄ posset de illa gignere: q: alias maior infamia esset. ¶ Quinto q: ad ħ q̄ ioseph acciperet illā in custodiā & nō in vxorem cū istud nunq̄z factum esset oporteret q̄ reuelatū esset Joseph ministeriū. s. ad qd deberet illam accipere in custodiam & quomō custodiret: q: alias ipse faceret qō nunquā factū fuerat: cū nulla appareret cā quare deberet illā accipere in custodiā: & tñ non fuit reuelatū ei quādo accepit illā: cū dicat hic Matthēus q̄ qñ vidit illam p̄gnantem turbatus est: & cogitauit eā dimittere: & tunc sibi reuelatū est misteriū: ergo nō acceperat illaz in custodiam.

I 4ª ipugtio

Jstantia

K 5ª ipugtio.

¶ Sexta pz ex parte dñe nostre: q: ipsa non consensisset cohabitare alicui viro nisi esset maritus eius: nisi sibi deus iuberet & reuelaret ad qd ille vir erat sibi necessarius in custodiam. Et tñ qñ virgo desponsata est ioseph nesciebat an partura eēt xp̄m immo potius credebat q̄ nūq̄z pareret: q: turbata est qñ angelus dixit ei q̄ conciperet luc. j. Ergo nesciebat tunc misteriū: & cōsequenter nō ꝓsensisset cohabitare alicui viro nisi daretur ei in maritū. Et ita ioseph illaz vere i cōiugē accepit & nō in custodem & erat talis de quo verisimiliter putaretur q̄ posset de ipsa gignere.

L 5ª ipugtio.

¶ Quid intendebat facere Joseph quando accepit mariaz in sponsam.

Qō. xxxiij.

Questio. XXXIII.

Queritur quid intendebat facere Joseph qñ accepit mariā in sponsaz. ¶ Quidaz dicunt q̄ ioseph volebat eaz accipere in cōiugē ad societatem coniugalē: nō tñ ad copulā carnalē quā nunq̄z intēdebat ab ea exigere & credebat nunquā reddere. Hoc aūt erat: q: quādo maria desponsata est ioseph habebat ioseph intentionem seruandi castitatē ꝓpetuaz sicut hēbat maria. Et q̄ spūs sanctus reuelauit ioseph q̄ maria hēbat illud ꝓpositū: & reuelauit marie q̄ ioseph ħ intendebat. Et sic se acceperunt mutuo in cōiuges hoc tenet magr̄. in. 4. dj. 30. & aliqualiter sanctus Tho. saltē quantū ad virginē. e. di. q. 2. ar. p̄. Et tūc sicut a principio ante cōtractū intēdebant q̄ nunq̄z interueniret copula ita postea seruauerūt. ¶ Alij dicunt q̄ ioseph a principio aliud intendebat q̄z maria. Nā maria intēdebat seruare virginitatē ꝓpetuaz. Nam postq̄z desponsata erat cū ei dixit angelus q̄ conciperet dixit quō fiet istud quoniā virum nō cognosco. i. ꝓposui nunquaz cognoscere: & tñ si putauisset q̄ aliquo tēpore ipsa cessaret obseruare virginitatē nō oportebat dubitare quō cōciperet. De ioseph dicūt q̄ a principio intendebat accipere eā in coniugē ad ꝓcreādū prolez ex ea. Et cum q̄rēt ab eis quare ergo cū teneret Joseph illaz in domo nō cognoscebat eā: dicunt q̄ erat consuetudo iustorum nō cōsumare matrimoniū per copulā nisi prius vacarēt oratioñi per aliqō tēpus iplorando diuinā misericordiam vt patet Tho. 8. cum dixit thobias ad sarrani q̄ non debebant p̄ma nocte copulari quia erant filij sanctorum & non debebāt coniungi sicut equus & mulus: nec sicut gentes que ignorant deum sed q̄ prima & scōa nocte essent in oratione: & in tertia matrimonium cōsumarent. Et sic Joseph forte abstinuit per aliquos dies qñ erat vir iustus sicut dicitur in littera. Hoc tenet Nicolaus & aliqualiter Joan. chrisosto. Dicit autem nicolaus q̄ isto tempore quo ioseph vacabat oratioñi reuelatum est sibi propositum marie de seruanda virginitate: & tunc ioseph & maria ex cōmuni consensu voluerūt virginitatem. Nam dicit q̄ credendum est ioseph ante ħ fuisse virginem: quia alias non traderetur virgo iuuencula custodienda nisi virgini. Nam in passione christus illam nulli nisi ioanni virgini cōmendauit. ¶ Dicendum q̄ prima positio est magis apta ad defendendum votum virginis: ita vt matrimonium contractum non p̄iudicet virginitati. vz ad ħ q̄ ipsa, non exponat virginitatem alicui periculo: cum acciat illum de quo certificata est q̄ maneat in simili proposito. ¶ Secunda tamen positio conuenientior est ad defendendum veritatem matrimonij quia quanto minus fuerit v̄ ginitas in proposito: tanto magis habet locum veritas matrimonij quod directe ad prolez est. Est etiam aut saltem videtur rationabilior absolute ista positio q̄z prima: quia non est ponendum aliquid contra consuetudinem vel miraculosum nisi causa appareat. Quod tamen aliquis accipiat vxorem nunquam fit ad virginitatem seruandam sed ad prolez procreandam: maxime autem illo tēpore quo laudabile erat gignere & opprobrium magnum erat manere sine liberis iō sumeret ioseph vxorem ad ħ. ¶ Item si concedere vellemus q̄ ioseph tam sanctus erat & vellet virginitatez seruare que repugnabat statui temporis sui: diceremus q̄ nollet accipere vxorem quia liberius custodiret illam non habendo vxorem: imo videbatur stultum in eo qui erat totaliter sui iuris velle accipere vxorem cum proponeret nunq̄z habere illum actum qui erat proprie coniugalis: nisi diceretur q̄ deus reuelauerat ei q̄ acciperet illam virginem in custodiam ad illud misterium q̄ postea sequutus est: nondum tamen erat ħ reuelatum ei: cum postea videns virginem grauidam turbatus fuerit: ergo non acciperet illam in vxorem cum proposito seruandi castitatem. Sed adhuc positio Nicolai non videtur sufficere sc̄z q̄ post contractum matrimonij fuerit reuelatum ioseph propositum marie: & q̄ ambo tunc virgini tatem vouerunt. Sed ħ non videtur satis rationabile: quia aut istud propositum marie reuelatum fuit Joseph per ipsaz mariam: aut per spiritum sanctum. Si per mariam non consentiret ei Joseph: quia ista res erat ardua scilicet q̄ ille q cō traxerat matrimonium propter prolem procreandam vellet seruare castitatem perpetuam. Etiam erat contra consuetudinem temporis: cum tunc nullus abstineret a maritali copula. Etiam maria erat puella satis tenera cui non erat adhuc in aliquo credendum maxime in re tam ardua: cum nōdum constaret ipsam moueri per spiritum sanctuz: ideo Joseph non seruaret continentiam ꝓpter eam. Si autem dicaz q̄ spiritus sanctus reuelauit ħ ioseph ad ħ q̄ ipse contingeret: non stat: quia tunc declararet causam propter quam cōtinere deberent: cum moueret ipsuz Joseph ad rem tam arduam quam prius non intenderat. Et tamen non reuelauit deus causam ioseph quare ħ fieret sc̄z propter conceptuz de spiritu sancto qui futurus erat in ea quem non cognouit ioseph quousq̄z angelus postea ei dixit: ergo non fuerat ei reuelatum propositum marie de continendo. ¶ Item dato q̄ diceremus q̄ deus voluit reuelare ioseph propositum marie de continendo vt ipse contineret: & non reuelaret ei causam ꝓpter quam fieret: saltem ioseph esset certus q̄ maria seruatura esset perpetuo virginitatem & q̄ nullo modo circa ħ defficeret cum significaretur ei per spiritum sanctuz ad ħ q̄ ipse propter eam contineret: & tamen ioseph postea dubitauit de virginitate marie imo credidit eam fornicatam cū videret vterum eius tumentem: & propter ħ vellet eā dimittere: ergo spiritus sanctus nihil reuelauerat ioseph de ꝓposito marie ad continendum. ¶ Dicendum ergo videtur q̄ Joseph a principio intēderit accipere mariam in coniugē ad procreandum liberos: & q̄ semper tenuit ħ propositum vsq̄z quo videns virginem grauidam voluit recedere: & angelus ei dixit q̄ de spiritu sancto conceperat tunc est verisimile q̄ ioseph cessauerit a proposito suo: quia ipse non auderet violare templū spiritus sancti. Esset enim temerarius si eam carnaliter vellet tangere quam spiritus sanctus fecundauerat. Et sic fuit sibi tunc quasi necessitas continendi. Deus tamē inclinaret affectum eius ad ħ vt prompte & sine labore efficeret. Et istud videtur rationabilius & magis consonans littere: & tunc nihil ponimus sine necessitate. ¶ Cum autem quare ioseph ante ħ nō cognouerat beatam virginem: satis videbatur esse rationabile dictuz nicolai scilicet q̄ vacabat oratioñi. Et tamen rationabilius videtur dicendum q̄ nōdum consumauerat matrimonium quia licet in lege p desponsationem de presenti tradatur coniugib⁹ mutua potestas petendi debitum & reddendi: erat tamen cōsuetudo sicut nūc est q̄

Mag̃r sentētiaz. sāt⁹ tho. in 4°.

B Opio 2ª aliorum.

Questiuncula.

Nico. de li. Jo. Criso.

E Opioni pme rñ detur.

D Opioni sēde rñ detur.

Jnstat p̄ pone Nicolai

E Cōfirmatur

§ Rñsio auctis.

ħ Rñsio ad q̄sticulam

est q̄ non p̄ius petatur non reddatur q̄ nuptie publice celebrentur ⁊ vxor traducatur in domum viri. Non erant tamen nunc nuptie celebrate: nec virgo traducta in domum ioseph cum dicatur infra q̄ nolebat eam traducere: videns vterum eius tumentem. Ergo nondum erat traducta: ⁊ sic nondum fuerat locus ipsi ioseph consumandi matrimoniū. Qui autem tenent q̄ eam tenebat in domo ⁊ nuptiarū solomnitas erat celebrata debent dicere q̄ nō consumabat matrimonium quousq̄ vacasset orationi.

¶ Joseph autem vir eius cum esset iustus ⁊ nollet eā traducere: voluit occulte dimittere eam.

⌊¶ Joseph ār. ⌋hic ponit rōnabilis ioseph dubitatio. s. cum vidit virginē p̄egnātem: quā ipse non cognouerat. Nicolaus continuat istam litteram dicens q̄ emisso voto virginitatis per mariam ⁊ ioseph gabriel angelus venit ad eam ignoráte ioseph ⁊ impregnata est de spiritu sancto luc. primo. Et statim de licentia ioseph abijt ad cognatam suam helisabeth vt ei pregnanti seruiret: ⁊ mansit ibi quasi tribus mensibus vsq̄ ad natiuitatem ioannis tunc redeunte maria vidit Joseph vterum eius grauidum ⁊ incurrit magnam suspitionē nec fuit mirum p̄opter longam marie absentiam. Et rursus tantum confidebat de sanctitate marie: q̄ videbatur ei quasi impossibile q̄ ipsa peccaret: vt ait Chrisosto. ¶ Dicendus q̄ istud verum est in quantum dicitur q̄ immediate vt angelus apparuit marie ⁊ fecūdata est q̄ iuerit ad helisabeth quia luc. primo angelus qui apparuit marie dixit ei. Ecce helisabeth cognata tua ipsa concepit filiuz in senectute sua. Et hic mensis sextus est illi luc. primo. Et tunc dicitur q̄ maria exurgens in diebus illis abijt in montana cum festinatiōe ⁊ intrauit in domum zacharie: ⁊ sic immediate iuit postquā ei apparuit angelus. ¶ Item patet quia quādo angelus apparuit marie erat sextus mensis a conceptu helisabeth vt dictum est: ⁊ tamen maria stetit cum helisabeth vsq̄ ad natiuitatem ioannis luc. primo. Et dicitur ibi q̄ mansit quasi tribus mensibus cum helisabeth: ergo mox vt ab angelo salutata est iuit ad helisabeth quia alias non posset manere cuz ea tribus mensibus. ¶ Cum autem dicitur q̄ in regressu ioseph cognouit q̄ habebat in vtero etiam veruz est. Quia nō potuit ħ cognoscere ioseph anteq̄ veniret maria ab helisabeth: quia mox vt ab angelo salutata ē iuit ad helisabeth vt probatum est: ⁊ tamen non poterat cognosci eam habere in vtero vsq̄ post aliquot dies conceptus. Nam etiaz post vnū mensem quasi nihil videtur in regressu autem transierāt iaz tres menses a conceptu: ⁊ sic vterus intumesceret notabiliter ita vt cognosci posset: ⁊ tunc ioseph primo deprehendit. Nam tempore quo illa fuit cum helisabeth non erat ioseph cum ea: quia ipsa manebat ibi ad seruiendum cognate sue: ⁊ non erat optimum manere ibi per tam longum tempus Joseph: cum ea maxime: quia nondum erat maritus: sed sponsus quia nondum erāt celebrate nuptie. Unde manebat maria in potestate parentum ⁊ non Joseph. ¶ Nam ⁊ ioseph non iuit cum ea in domum zacharie quia lucas non facit de hoc mentionem: sed solum q̄ maria exurgens abijt in montana cum festinatione: ⁊ tamen alijs vicibus cum ibant simul fit mentio de ioseph: vt patet sequenti. c. cum iuerunt in in egyptum: q: dicitur q̄ ioseph accepit illam ⁊ puerū ⁊ iuit in egyptum. Et luc. scō dicitur q̄ iuit ioseph cum maria in bethleez vt profiterentur ibi. Et. e. c. dicitur quomodo ⁊ Joseph ⁊ maria ascendebant singulis annis in die festo. Hic autem non fit mentio quando iuit ad helisabeth. Et causa videtur esse quia adhuc erat sponsus: ⁊ nondum fuerat sibi tradita virgo. Non potuit ergo cognoscere ioseph q̄ haberet i vtero: quousq̄ redijt de domo helisabeth. ¶ Quod autem dicit q̄ iuit maria de licentia ioseph ad helisabeth nō fuit necessarium: quia nondum erat in potestate eius sed parentuz suorum: cum nondum essent celebrate nuptie: nec ipsa tradita ei. ¶ Cum dicitur q̄ angelus apparuit marie nesciēte Joseph certum est: quia alias licet vidisset eam postea pregnantem non dubitasset de conceptu: cum angelus prenunciasset marie q̄ impregnaretur de spiritu sancto. Fuit autē ħ nesciente Joseph: quia ipsa adhuc manebat in domo paterna: quia nondum erat tradita viro: ⁊ sic rationabiliter ille istam apparitionem ignoraret. Dicitur autem. ⌊Joseph autez vir eius. ⌋vocatur vir ideſt sponsus: quia licet per sponsalia de presenti sit verum matrimonium: nondum vocantur homines viri vel mariti: sed solum sponsi quousq̄ nuptie celebrentur. ¶ Nunc autem nondum erant nuptie celebrate. ⁊ tamē vocatur ioseph vir: quia scriptura solet accipere virum p̄ sponso ⁊ econtrario. Ut ait hieronym⁹ super Mattheū. ⌊¶ Cū esset iustus. ⌋Erat Joseph vir valde iustus. Et ħ satis credē dum erat etiam si scriptura illud non expressisset. Quia non erat verisimile q̄ deus matrem suam virginem ⁊ filium suū vnigenitum poneret in manibus hominis peccatoris: quia magna ex hoc pericula sequerentur: maxime cum virginitaz marie seruanda esset. ⌊Et nollet eaz traducere ⌋ideſt nollet eam ducere in domum suam ⁊ nuptias celebrare scilicet vidit eam pregnantem ⁊ sciebat q̄ ipse non cognouerat eam: arguebat necessario q̄ ipsa fornicata fuerat. Jdeo cum ipse esset iustus nolebat eam accipere: quia per ħ videbatur fauere delicto eius: ⁊ videbatur q̄ cum ipsa non erubuerat fornicari anteq̄ nuptie celebrarentur minus erubesceret postq̄ celebrate essent: quia liberius illud posset agere cum minus posset deprehendi ⌊voluit occulte dimittere scilicet voluit ⌋recedere de terra illa occulte nesciente maria: vt non teneret eam in vxorem post fornicationem quam putabat.

¶ Aliqui dicunt q̄ nolebat eam traducere ideſt nolebat eā infamare scilicet dicendo eam adulteram. Jdeo voluit recedere occulte. ¶ Sed dicendum q̄ non accipitur traducere p̄o infamare: sed p̄o accipere in potestate. Nam tunc dicitur vir traducere feminam quando eam in domum suam ducit: siue in potestatem accipit. Et iste est modus loquendi inrium antiquorum scilicet q̄ ad ħ q̄ matrimonium sit legitimuz: mulier debet esse viro tradita: ⁊ ab eo traducta. Et istō est accipere eam p̄opzie quantum ad potestatem. Sic accipit Magister in. 4. di. distin. 27. scilicet qui tamen asserūt verum coniugium non contrahi ante traductionem ⁊ carnalem copulam ideſt anteq̄ ducatur sponsa in domum viri ⁊ accipiat potestatem in eam. ¶ Scō patet quia angelus p̄suasit facere ioseph id q̄ ipse facere nolebat: ⁊ tamen dixit ei Joseph fili dauid noli timere accipere mariam coniugem tuam: ergo videtur q̄ ipse nolebat eam accipere p̄opter dubium ortum: ergo nolle traducere erat nolle accipere. ¶ Tertio patet q: ioseph deprehendit mariam esse pregnantē quādo nondum erant celebrate nuptie sed solum erat desponsatio facta: vt patet supra in littera scilicet ⌊cum esset desponsata mater eius maria inuenta est in vtero habens de spiritu sancto. ⌋⁊ tamen quando mulier solum est despōsata nō dum est viro tradita nec in domum suaz traducta. Hoc ergo erat q̄ volebat facere ioseph: ⁊ est sensus q̄ iam erat despōsatio facta ⁊ intendebat ioseph celebrare nuptias ⁊ traducere mariam in domum suam. Cum tamen vidit eam p̄gnantem noluit traducere ideſt noluit accipere eam et celebrare nuptias. ¶ Quarto patet quia accipiendo traducere p̄ infamare non consonat littere: quia etiam dimittendo illam infamabat eam: immo si teneret eam non infamaret illaz: quia videretur concedere conceptum esse suum: dimittendo autē eam occulte infamabat eam manifeste: quia apparebat q̄ p̄opter fornicationem eam dimittebat: quia alias non recederet a patria occulte vt non acciperet vxorem. ¶ Quinto quia dicitur hic q̄ ioseph cum esset vir iustus nolebat eam traducere: ⁊ sic causa quare nollet traducere erat q: erat vir iust⁹: ⁊ tñ si accipiaz traducē p̄o infamare nō dī conueniens q̄ q: erat vir iustus nolebat eā infamare q: nō solū poterat eā infamare cuz ipa crimen videret comisisse: sed etiā poterat ad mortem persequi. Et tamen accipiēdo traducere ideſt accipere per nuptias consonat littere scilicet q̄ nolebat copulari: q: videbatur adultera: ⁊ melius erat talem dimittere: q̄ accipere: quia accipiendo dabat ei occasionē ad vlteriora crimina: permittendo illud multum. Jsta videtur vera sentētia littere: licet Joan. Chrisosto. Potius teneat q̄ iam erat traducta: ⁊ q̄ traducere sit hic infamare. Et idem tenet aliquo modo sanctus Tho. 3. parte summe. q. 29. articulo secundo. Non tamen concordat satis intentio eorum littere.

¶ An Joseph potuisset accusare mariam ad mortem.

Questio. XXXIIII.

Queritur an ioseph poterat accusare mariaz ad mortem. Aliquis dicet q̄ sic: quia videbatur adulterata: ⁊ erat articu. necessariuz cum ipsa con-

A Expō littere.

B

C

D

E

F

G

D

ℋ

ℋ¹ 3

ℋ K

Quō itelligaſ q̄ Joseph noluit traducere mariā exponit p̄io. L

Traducē quid sit. Magr sen.

M

2° N

3° ℋ

O

4°

P

5°

Chrisosto.

Tho. 3. pte

Q. xxxiiij

A Rñsio ad q̃ situ q̃nis.

cepisset ⁊ vir suus non cognouisset eam. ¶ Dicendum tamen q̃ ioseph licet accusare posset q̃ verisimilem causaz habebat: tamen non poterat conuincere dominam nostraz ad mortem. Poterat enim Joseph procedere cõtra mariam tripliciter. ¶ Uno modo tanquã fornicata esset antequam desponsaretur: vel saltem antequam nuptie celebrarentur.

¶ Alio modo per viam adulterij: scilicet q̃ violasset thoruz viri adulterando cum alio viro. Et istud poterat esse duplicit scilicet in iudicio hominuz: vel in iudicio dei de primo patet. Nam si sponsus diceret q̃ non fuerat inuenta virginitas in puella ⁊ h̃ constaret scilicet ipsa non ostendẽte signa virginitatis sue lapidãda erat Deutero.22. Isto modo nõ posset condemnari maria: quia ad h̃ erat necesse q̃ nuptie primo fierent. Et si tunc diceret vir q̃ non inuenerat eam virginem oportebat q̃ parentes puelle expanderent vestimentum ideſt stramenta lecti in quo fuerat consumatum matrimonium ⁊ ex illa erant ostendenda signa virginitatis Marie. Tamen nondum fuerat cognita viro quia nondum nuptie erant celebrate: ió ioseph nõ poterat intentare talẽ actionem quousq̃ nuptie celebrarentur. Quod faciendũ nõ erat Si tamen factum fuisset: apparuisset illã virginem esse sicut erat: ⁊ non posset conqueri Joseph. Et si querẽtur constaret ex signis virginitatis eiz calũniatuz ⁊ flagellaretur ⁊ solueret quinquagita siclos patri marie Deute.22. ¶ De scõo patet q̃ si mulier adulterata poterat accusari in iudicio humano ⁊ si conuinceretur lapidaretur tam adulter quã adultera: leui.20. Et sic fuit de susana que ꝓiecta de adulterio licet per falsos testes educebatur ad lapidandũ Danie.13. ¶ Istũ modũ nõ poterat tenere ioseph. Primo q̃ non cõstabat an fuisset adulterium. Nam dato q̃ appareret de cõtentu non constabat an ante contractũ matrimoniũ fornicata esset vel postea: quia sic p̃i non erat adulteriũ: ⁊ tñ istud non erat possibile probari saltẽ quousq̃ pareret maria. Licet adhuc tunc non fiebat firma probatio propter ea que sequuntur.

B 2°mõ poterat ꝓcedẽ p̃

¶ Scõo q̃ non habebat testes aliquos ioseph ad probandum istud adulteriũ nisi falsos vellet inducere sicut inducti sunt contra susanaz: Daniel.13. Aliogn accusatio non valeret imo potius ipse cõdẽnaretur q̃ deficiebat in probatiõe obiecti criminis per accusationez. ¶ Si autẽ dicas q̃ sufficienter probaret h̃ ioseph ex euidentia rei. ſ. q̃ ipsa p̃gnans erat ⁊ ipse nõ tetigerat eaz. Dicendũ q̃ ista probatio deficiebat primo q̃ dato q̃ appareret eã esse p̃gnantem nõ tamẽ constaret de ista negatiua. ſ. q̃ ipse nõ cognouerat eam: ſz potius econtrario ꝑsumeretur q̃ ipse cognouerat eam: q̃ iam erat sponsa sua ⁊ conceptus concordabat in tpe q̃ impregnata fuerat postquã desponsata erat luc.j. ¶ Scõo deficit probatio: q̃ si vellet ioseph ꝓbare eam adulteratã q̃ verus erat tumens probaret ipsa se eẽ virginẽ q̃ claustra manebant illesa: cuz manifeste h̃ posset apparere iudicio matronarum: licz iura dicant q̃ sepe man⁹ fallitur ⁊ occulus obstetricuz: ⁊ tñ cum in criminibus ad ꝙincendum aliquem probationes debeant esse luce clariores: ⁊ ipa haberet rõnabilem defensionẽ adhuc non existẽte alia cã iudices nõ possent iuste cõdẽnare: illam: nec etiã oino absoluere: sed in talibus requirerent iudiciũ dei qõ iudei in multis requirebant.

C Iosephnõ potuit accusare mariaz i iuditio p̃ q̃ nõ cõstabat de adulterio.

D 2°q̃ testes nõ poterat inducere.

E 3°q̃ p euidẽtia sci nõ poterat h̃ ꝓbare.

F

G 3° mõ poterat ꝓcedẽ

¶ De tertio modo pz: q̃ aliq̃ viri ꝓcedebant contra vxores ex solis presumptionibus adulterij non existente aliqua probatione: ⁊ tunc non contendebant iudicio humano ſz diuino: faciendo q̃ mulier se purgaret per quasdam cerimonias legis numeri.5. Isto modo non poterat condẽnari virgo: q̃ factis illis cerimoñs. ſ. cum mulier bibisset aquas amarissimas si fornicata fuerat itumescebat vẽter ei⁹ ⁊ rupto femore moriebatur: si autẽ non fuerat fornicata illesa manebat ⁊ deus dabat ei liberos numeri.5. si ⁊ h̃ iudicio purgãda esset domina nostra cũ illa esset innocens nihil mali pateretur: ió ioseph nullo mõ poterat virginẽ ꝙincere ad h̃ q̃ lapidaret.

Nullo mõ potuisset ioseph ꝙincẽ. b. mariã de adulterio vel de amissa vgi.

¶ An Jo. peccasset capiẽdo. ma. i vx. cũ ista suspitõe. Q.35.

A Oppo q̃rũdã q̃ nõ ꝓ q̃ fuisset opus charitatis.

Queritur an ioseph peccasset traducẽdo. i. capiendo mariã in potestatez suaz: aliqs dicet q̃ nõ: q̃ potest quis accipere in cõiugem eaz que sepe fornicata est. ſ. publicã meretricẽ. ⁊ nõ solũ potest sed etiã meretur accipiendo: ⁊ iudicatur de magnis operibus caritatis vt patet de spon. c. inter opera ¶ Jtẽ si peccaret ioseph accipiendo mariaz q̃s credebat fornicatam videtur q̃ teneretur quilibet dimittere vxorẽ suaz quãdo fornicat: ⁊ tñ nõ teneſed potest eaz sibi recõciliare ⁊ manere cũ ea: prima co:. 7. ſ. pcipio nõ ego sed dñs vxorẽ a viro nõ discedere: q̃ si discesserit manere inuptã aut recõciliari viro suo. Et h̃ itelligit de cã fornicatiõis. j. 5. ⁊. 19. ergo vxorẽ fornicatã põt vir sibi retinere. ¶ Jtẽ si diceretur q̃ vir nõ posset retinere vxorẽ fornicariã sed dimittere illaz: xp̃s illud expressisset per verba significantia permissionẽ: ergo non tenebatur ioseph accipere mariã. ¶ Jtem pz ex eo qõ seruat ecclesia ⁊ leges humane ſcz si fornicata vxore vir cõsentit habitare cũ ea: nemo cogit euz dimittere: per iudiciũ ecclesie separabit. Si tñ licituz non esset manere cũ ea iura nõ permitterẽt euz manẽ cũ ipsa propa sicut non pmitterent si eẽt vxor illegitima ſcz attinẽs ad eũ in aliquo gradu consanguinitatis vel affinitatis ꝓhibito: non tñ vetant manere: g̃ põt sine pctõ manere cuz illa.

3ª q̃ xp̃s ꝓhibuit

4ª ex vsu ecclesie

¶ Jtẽ si peccaret manẽdo cũ illa cogeret eã accusare q̃ nõ poterat eã abũcere siue per legẽ ecclesiasticã siue ciuilez nisi accusando: ſz in foro ecclesiastico ꝓcedat solũ ad diuortium q̃ ecclesia nihil aliud põt facere: in foro autẽ ciuili ꝓcedit ad sentẽtiã capitalẽ in vltionẽ criminis. Nemo tñ xp̃ianus cogitur accusare: cũ sit lex xp̃i lex mſe: ⁊ ipe neminẽ voluit accusare: ſz potius accusatã de adulterio q̃ vere adulterata fuerat ab accusatoribus deffendit: iubens ei q̃ amplius nõ peccaret io.8. Ergo nec nos accusare tenemur potissime q̃ apostolus 2ª ad Thimo.2°. dicit q̃ seruũ dei nõ opz ligitare: sed accusare esset litigium imo est litigium rigorosuz cũ sit causa criminalis. ¶ Jtẽ si vxor alicuius fornicata fuerit põt vir ei pcere: ⁊ si pepcerit nõ stat aliqõ ipedimẽtũ ad manẽdũ cum ea. Ergo nõ cogit dimittẽ illã: pz Mat.18. cũ Petrus q̃siuit a xp̃o quoties parcendũ ẽ ꝓximo peccãti cõtra nos an solũ vsq̃ septies ⁊ xp̃s ei dixit. Nõ dico tibi vsq̃ septies: sed vsq̃ septuagesies septies. ¶ Dom q̃ videbat aliq̃liter ipi ioseph pctm̃ ee accipere mariã celebrãdo nuptias: cuz crederet eam adulteratã. Hoc aũt erat: q̃ per h̃ ipse celabat crimẽ eius: et dabat occasionẽ ad plura. Nam si ipsa cũ nondũ esset ab eo cognita nõ timuerat nec erubuerat fornicari vt ipe credebat quãdo manifeste dep̃henderetur: minus erubesceret postq̃z ab eo acciperet q̃ tunc liberius posset fornicari. Et dato q̃ gigneret: nõ appareret an ex adulterio vel ex marito. Est autem pctũ dare alicui occasionẽ peccandi: ió Joseph nolebat eam accipere ⁊ h̃ significat lra cũ dicit. ⌊ Joseph aũt cuz eẽt vir iustus nolebat eã traducere ⌋. i. accipẽ. Si tñ ioseph credidisset q̃ accipiendo eã nõ daret ei occasionẽ ad peccãdum vlterius: nõ videret q̃ peccaret eã accipiendo. Sed obiciet q̃ etiã si Joseph credẽt q̃ vlterius nõ erubesceret fornicari non peccaret accipiẽdo eaz, q̃ sicut nõ erubesceret fornicari manẽdo cũ eo ⁊ nõ erubuerat p̃i⁹ anteq̃z eẽt cũ eo: nõ erubesceret etiã si ipse nõ acciperet eã ⁊ maneret qualitercũq̃z.

3ª q̃ xp̃s ꝓhibuit

4ª ex vsu ecclesie

5ª q̃ nõ cogit vir accusare vxorem adulteram.

6ª q̃ vir potest. pcẽ adulteranti vxori

B Rñsio auctis.

Obiciet

C Rñdet obiectõi

¶ Dicendũ q̃ sorte ioseph credebat q̃ si ipse non acciperet eã ⁊ maneret penes parentes suos q̃ forte castigaretur alio mõ ne in silia icideret. Dato tñ q̃ putaret Joseph q̃ ipa apõ quẽcũq̃z manẽdo fornicaret sic nũc putabat fornicata: ⁊ sic credebat q̃ fornicaret manẽdo apõ ipuz nõ peccabat dimittendo: imo et si putaret q̃ magis fornicaret manẽdo penes alios q̃s penes se nõ peccabat dimittẽdo: ſz bñ faciebat. Q̃ si fornicaret manẽdo apud ipsuz h̃ faceret in spe vellãdi crimen sub colore mariti: ⁊ sic ipse ioseph p̃staret occasionẽ ad hoc. Uolebat tñ ioseph potius eligere q̃ alij eẽnt sibi occasio mille criminũ: q̃s q̃ ipe eẽt illis occasio vnius: cũ qlibz de suis rõnẽ reddẽ teneat. ¶ Cũ aũt obiciẽ de cõditiõe vxoris fm legẽ xp̃i nõ est sile pp duo. ¶ Prio q̃ oia que allegata sunt tenẽt verũ in mrimonio ꝓsumato: secus aũt de nõ cõsumato. Q̃ illud põt dissolui saltz p introitũ vnius eoz in religionẽ: cõsumatũ aũt nõ põt sic dissolui. Jõ cũ nõ possit dissolui est facilius retinere eã quã hz q̃s nõ recipere eaz quam nondũ hz. ¶ Scõo ⁊ p̃cipue pp differentiã legis xp̃i ad legẽ veterẽ. Nã in veteri poterat matrimoniũ dissolui ex quacunq̃z causa. ſ. q̃ quomodocũq̃z vxor nõ placeret viro poterat ei dare libellum repudij deuteronomij.24. ⁊ ibi declaratuz est. Nunc autez non põt matrimoniũ dissolui: nec ẽt pp formationẽ. Q̃ ſz possit fieri separatio quantuz ad thorum: non separantur oino: q̃ nullus eorum potest altero viuente transire ad alium matrimoniũ: ideo q̃ aliquis recõciliet sibi illam quã non potest oino abũcere est rationabile ⁊ non est vetitum: maxime q̃ dato q̃ vir ⁊ vxor separentur quãtũ ad thoz si ipsa postea fornicatur adhuc potest eam vir accu-

D Rñdet tacite obiecti oni. ꝑ.

sare q̃

sare: qz matrimonium manet. Est igitur semper occasio mulieri ad fornicandū sub pretextu viri. s. in quantum nō accusat eam ad mortez cum posset accusare. Et sic pauca vtilitas videtur esse q viri separent ab vxoribus solum quātum ad thorz: ideo facile est virum reconciliari mulieri fornicanti in nouo testamento: etiam si fornicetur: duz tamen ipse caueat hoc quātum poterit. Secus aūt in veteri testamento vbi vir poterat libere dimittere vxorem ex quacūq causa etiaz postq̄ accepisset. ideo si crederet vir q vxor sub colore eius fornicaretur non solū licebat ei non accipere illam: imo peccare videbatur accipiendo illam cum posset non accipere eam: sz accipere quācūq aliam. Et ita erat de ioseph. Et per h patet ad omnia argumenta: qz illa tenent quātuz ad vxores in nouo testamēto. Et est diuersus status z ratio vt declaratū est

¶ An ioseph peccaret occulte dimittendo vxorē. Q̄ō. 36.

Queritur an ioseph peccaret dimittendo occulte vxorez. ¶ Aliquis dicet q sic: qz per h infamabat illam. s. qz apparebat q propter adulteriuz dimiserat illam ergo peccabat. ¶ Dicendum q non peccabat ioseph dimittendo: qz istud faciebat tanq̄z iustus: cum dicatur in littera q ioseph erat vir iustus z nolebat eam traducere: sed occulte dimittere. Justitia tamen non habet actuz malū: ergo bene faciebat. ¶ Item patet qz si ioseph peccaret volēdo dimittere quando angelus apparuit ei arguisset illum de hoc: sed non arguit sed solum abstulit ei suspitionem ꝓpter quam mouebatur: ergo videtur q si verum esset q suspicabatur ioseph q non peccabat dimittendo: alioquin angelus increpasset euz: vel saltem ostendisset ei q iniustuz faciebat volendo eam dimittere. ¶ Cum autem obȳcitur q infamabat eam dicenduz q infamare dupliciter accipitur. ¶ Uno modo. i. crimen falsum alicui publice apponere. ¶ Alio modo verum crimen vel defectum aut ignominiam alicuius declarare. ¶ Primo modo infamare semper est peccatum grauissimum: tum quia falsa dicuntur z pernicioſe: tunc qz ista redundant in magnū preiudicium eius qui infamaf. ¶ Secundo modo infamare contingit dupliciter: qz aut habet qs causam legitimaz dicendi: aut non. Si primo modo infamare non est peccatuz: qz non est proprie infamare: sed infamatum aut se infamantez ostendere. Et hoc est quando quis in prosecutione iuris sui ꝓpriū publicat crimina alterius vtpote opponendo eam per viam exceptionis: vt repellat euz ab agendo vel testificando: vel ab aliquo honore consequendo in quo ambo sunt competentes. Et non potest aliter causaz suam sufficienter prosequi vel saltem non tam conueniēter sicut abȳciendo illa crimina. Jta etiam quando quis in prosecutione iuris sui directe accusat alterum de crimine: quantumcūq z qualecūq illud sit. Nam in h nulla iniuria fit accusato vel ei cui obȳciuntur crimina per viam exceptionis: quia nemini facit iniuriam qui vtitur iure suo. Sic etiam est quando quis cogitur a iure dicere crimina alterius sicut est de monitione fraterna cuius tenorem obseruando possunt crimina alicuius multis publicari si ipse non vult per ꝑmaz admonitionem cessare. Matth. 18. Sic etiaz si quis cogatur a iudice: sicut in eo qui producitur in testem. Nam cogit dicere verum de omnibus illis de quibus interrogatur quantumcūq sint pessima z in preiudicium alicuius. Et isto modo non infamaret alium. ¶ Si autez accipiatur secūdo modo. s. quando quis sine prosecutione iuris sui aut coactione facta a iure vel a iudice manifestat peccata alterius que occulta erant dicitur eum proprie infamare: z peccat licet illa peccata vera sint que dixit: z sic cum nunc appareret manifeste ipsi ioseph domunam nostram fornicataz esse: quia erat fecunda: z ipse non cognouerat eam: poterat illam iuste infamare vel magis proprie peccata illius diuulgare: non solum indirecte. s. occulte illam dimittendo: sed etiaz directe. s. peccatum eius publicando vel eam accusando. ¶ Sed obȳcietur q non poterat iuste facere: quia non erat verum crimen pro quo volebat eam dimittere ioseph siue infamare.

¶ Dicendum q pro eodem accipitur in iure esse aliquid verum vel probari esse verum tali probatione in qua iura non dubitent. Et sic falsuz probatuz per testes de quibus non cōstet esse falsos habetur in iure ac si esset verissimum. Et non requirunt iura maiorem probationem: qz maiorē habere nō possunt. Jta causa quā nunc habebat ioseph contra mariaz erat necessaria de iure. s. cōcepit: ergo erat cognita ab aliquo viro. Jdeo licet posset per deum falsificari ista probatio sicut factum est. s. concipiente ista muliere de spū sancto: quātum ad ioseph tñ vt iuste moueret non videbatur differre q posset falsificari vel q esset simpliciter necessaria. Jdeo iuste poterat eam dimittere vel intentare contra eaz quicquid intentari posset ptextu criminis presumpti si illud verū esset quo usq̄z deus qui talem ꝓbationem falsificabat que fm naturā tenebat responderet pro illa: quā ad hunc casuz deduxerat. Et sic factum est: qz ioseph ista cogitante contra virginē angelus dixit ioseph [noli timere z c.]

¶ Cur ioseph non fecit purgari ab infamia beatā virg. quā credebat fuisse fornicatam. Questio. xxxvii.

Queritur cum ioseph crederet dominam nostraz vere fornicatā cur non faciebat eaz purgari fm legē: vel cur non accusabat eam. ¶ Respondendū q si accusare vellet poterat duobus modis. s. vel tanq̄z fornicatam ante matrimoniū vel post matrimoniū. ¶ Primū nō poterat: qz nōdum acceperat eaz in coniugē celebrando nuptias z consumando matrimoniū. Et tñ istud habebat locū quando maritus cognouisset eam non esse virginem deutero. xxii. Joseph tñ nondum celebrauerat nuptias nec eā cognouerat: ideo non poterat intentare talē actionē. ¶ Secundum modū accusationis. s. q fornicata est post matrimonium nō poterat intentare: qz istud habet locum consumato matrimonio manente vxore in domo viri. Nunc autē nō sic erat: cuz nondum esset confirmatuz matrimonium inter mariam z ioseph: sicut nec postea consumatum est. ¶ Item quia ad talem accusationem oportebat q testes produceret ioseph contra mariaz qui legitime probarent. numeri. v. Sz testes non habebat ioseph: qz cum res non facta esset nō poterat ab aliquo sciri aut videri. Manebat ergo ioseph solum q cogeret mariam ad h q se purgaret per aquas amarissimas: quia ista purgatio erat data in subsidium viris contra vxores quando non habebant testes ad probandum adulterium: z suspicabantur contra vxores. Numeri. v. Erat tamen dubium an ioseph posset cogere mariam ad subeundū istam probationem: qz illa videtur habere solum locum post matrimonium consumatum: qz loquitur in viro z vxore. numeri. v. Est tamen verum si ioseph marie iuberet q subiret istam purgationem: q ipsa non dubitaret subire: qz innocens erat. ¶ Alia causa quare ioseph non curauit de ista purgatione fuit: qz iustus erat vir z suspicabatur z nesciebat veritatem: z tamen ioseph non dubitabat nunc de fornicatione cum videret eam pregnantem ideo non erat necessaria sibi ista probatio. ¶ Alia causa vt quidaz volunt. s. qz ioseph dato q vellet intentare accusationem vel cogere mariā ad purgationem habuit modicum tempus. Quia dum ista cogitaret anteq̄z possz aliquid exequi apparuit ei angelus domini qui certificauit ipsum de dubio: vt patet in littera. Dicenduz q h verum est: z tamen ioseph non intendebat experiri aliquē modū istoz contra illā: sed iaz diffinierat quid ageret. s. q dimitteret eaz occulte. ¶ Sed diceret. Quare ioseph nō consumauit matrimoniū z postea cōquereret de illa q non inuenerat eam virginē: qz tunc locū haberet illa actio. ¶ Dicendū q si ioseph adhuc expectaret interiz angelus apperet ei z impediret ista fieri certificans eū de dubio sicut factum est: z tñ ioseph etiā nō intēdebat istud dato q angelus ei nō apperet: qz forte abominabat eam: cū crederet ipsaz fornicatam: etiā putabat esse pctm̄ q vellet ꝓiungi adultere: maxie cū non intēderet eā tenere in vxorē. Et sine dubio pctm̄ essz tunc qz non cognosceret eā affectu maritali: sz magis ad nocendum. Et ideo cū esset vir iustus non faceret h.

¶ Quare ioseph voluit. b. v. occulte dimittere: cum eā posset manifeste relinquere. Questio. xxxviii.

Queritur q̄re ioseph voluit dimittere eā occulte: cū posset eam dimittere manifeste.

¶ Dom q aliquo mō fecit ioseph pp se. s. qz si manifeste illaz dimitteret oporteret q daret ei libellū repudȳ: qz nō erat alius modus dimittēdi. Nā alꝰ si mulier iuberet alteri possz accusari vel ille libellus q testabaf matrimoniū dissolutū liberabat eā ab oi actione viri siue alteri nuberet siue fornicaref: sicut si vir essz mortuus qz tūc est soluta mulier a lege viri. ad roma. vii. z prima cor. vii. Non poterat tamen ioseph dare marie libellum repudȳ: qz solum datur post matrimoniuz consumatū vt ꝓbatū est deutero. xxiiii. cū ibi dicatur si acceperit homo

Opinio q̄rundā rñsio ad questiū q̄nis q non. A ꝑ 2°

rñdetur obiecto. Dupl'r pōt q̄s i famare alium. B ꝑ° mō 2° modo dupl'r ꝑ° mō

2ō mō

Obȳcit

Rñsio C

Responsio ioseph non accusauit vl' purgari fecit. b. vgi. prima cā. primus modus accusationis. Scōs modus accusationis.

2ª cā B

3ª cā C

4ª cā D

Instatur

Rñsio: E

Rñsio ad q̄situz q̄nis Voluit ioseph potius occulte q̄z manifeste. b. vgi. relinq̄re pp quatuor cās. prima cā A

rit homo vxorem ⁊ habuerit eam .i. si acceperit homo vxorem per desponsationē per verba de presenti que faciunt matrimonium ⁊ habuerit eam: scilicet in potestate ⁊ domo sua consumato matrimonio: tunc si non inuenerit' gratiā in oculis eius poterit ei dare libellum. Joseph tamen nondum tenebat mariā in ptāte ⁊ domo sua: cum dicatur ꝙ nolebat eā traducere: ergo non poterat dare libellū repudij. ¶ Si aūt credat aliqs ꝙ habebat eam iam in domo: cuius tamen nondum esset consumatum matrimonium nō poterat ei dare libellum nisi forte vellet consumare matrimoniū ad h ꝙ posset dare libellum. Et tamen h volebat ioseph propter causas assignatas precedenti questione. Jdeo melius dimitteret ioseph mariam occulte vt nō cogeretur ei dare libellū. ¶ Secunda causa fuit ad non infamandum eam vel ad parum infamandum. Nam si dimitteret eam publice etiaꝫ sine libello oportebat ꝙ conquereretur de ea: dicens se illam dimittere: qz fuerat fornicata. Nunc aūt cum occulte dimitteret eaꝫ: ꝫ aliquo modo infamaret ipsam: non tamen tantuꝫ sicut si publice dimitteret. ¶ Tertia causa qz si ioseph vellet dimittere eam publice. s. manendo in patria oportebat ꝙ daret ei libellum vel accusaret eam. s. qz accusatio erat pro crimine: libellus erat si mulier non placeret ei etiam sine crimine: ⁊ tamē libellum non poterat dare nunc ioseph propter causam supdictā: ideo oportebat ꝙ accusaret eam si publice dimitteret. Hoc autem nolebat: qz forte miserabatur eius nolens ꝙ occideret: ideo voluit occulte dimittere. ¶ Quarta causa fuit propter verecundiā. Nam siue ioseph accusaret eaꝫ de adulterio siue cōqreret erubesceret. s. ꝙ vxor eius fornicata esset: ideo vt non cogeretur pati istam verecundiam voluit eaꝫ occulte dimittere. ¶ Sed dicetur ꝙ ioseph iniuste agebat: qa cum dimitteret illam ⁊ non daret ei libelluꝫ repudij cogebat eam sic manere: ⁊ non poterat transire ad alium virū ꝙ posset si habuisset libellum: ⁊ sic cogebat eam. ¶ Dicendum ꝙ non peccabat: qz ipsa videbatur esse in culpa vt maiora pati deberet cum videretur ei fornicata: etiā ei erat vtilius manere innuptam q̄ transire ad alium virū vt videbat ioseph cū esset pregnans ⁊ non appareret de quo viro: ideo nihil iniustum faciebat ioseph.

¶ Quomodo poterat ioseph mariam occulte dimittere.

Questio. XXXIX.

Queritur quō poterat mariam ioseph dimittere occulte. Nā vī ꝙ nō poterat: qz ad h necesse erat ꝙ recederet de terra ⁊ nūq̄ rediret ad eam: Qz si ibi maneret dimitteret manifeste mariaꝫ. s. qz cogeretur dare causam quare dimittebat. s. dando libelluꝫ vel accusando: ideo oportebat ꝙ fugeret de terra. Etiā oportebat ꝙ nūquā rediret ad eam: qz alias cogeretur tunc dare rationem quasi dimisisset illam. Et h ipse nolebat. Et tamen videt ꝙ ioseph non poterat licite dimittere terram totaliter: qz omneſ iudei obligabantur ter in anno ascendere in templuꝫ domini exo. 23. ⁊ 34. ⁊ deuteronomij. 16. Si tamen de terra fugeret nō rediturus in eam non posset ascendere in templum domini ad festiuitates istas: ipse tamen ad eas ascendebat singulis annis in templum cum maria coniuge sua Luc. 2. ¶ Dicendum ꝙ non obligabantur omnes iudei ascēdere ad istas festiuitates ter in anno nec etiam aliqua vice nisi illi qui erāt in terra chanaam: vt colligitur numeri. 9. s. ꝙ ille qui erat in peregrinatione non cogebatur venire ad faciendum phase tempore suo. s. 14. die mensis primi. Et tamen istud erat festum principuum omnium triuꝫ. Ergo a fortiori poterat tempore aliorum esse absens. Maxime autem qz multi iudei habitabant extra terram chanaam per omnes nationes fere: vt patet actu. 2. s. Erant autem in hierusalem habitantes iudei viri religiosi ex omni natione que sub celo est. Et nominantur ibi nationes plurime. Et sic iudei multi morabantur in omnibus illis nationibus cum dicatur ꝙ isti iudei audierunt apl'os loquentes linguis ipsorum in quibus nati erāt. Ergo isti erant iudei. s. de stirpe iudeorum: qz alias non vocarentur iudei sed proseliti vel aduene: qz ita vocat eos semper lex. Et etiam. e. c. fit ista differentia quia postq̄ positi fuerunt multi iudei eorum genere dicitur ⁊ aduene Romani. i. conuersi ad iudaismuꝫ de romanis. Et patet magis ex eo ꝙ sequitur. s. iudei quoq̄ ⁊ proseliti. Et sic fit differentia iudeorum ⁊ proselitorum. Et tamen proseliti sunt conuersi de gētilitate ad iudaismum: ergo iudei sunt qui ex genere iudeorum sunt: ⁊ tamen ibi erant iudei ex omni natione que sub celo est: ⁊ dixerunt se audisse apostolos loquētes linguis in quibus ipsi nati fuerant. ergo in omni terra erant iudei. De illiſ tamen manifestum est ꝙ nō ascendebant ad festiuitates ter in anno: sicut patet de parthis ⁊ helamitis qui sunt multuꝫ propinqui orienti: ⁊ etiam si vellent non possent venire: qa eundo ⁊ redeundo semel in hierusalem quolibet anno expēderent quasi totum annum. ¶ Jdeo dicendū ꝙ isti qui erāt extra terram chanaam non veniebant in templū domini ad istas festiuitates: sed solum qui erant in terra chanaam. Et quia aliqui erant de eis valde deuoti ad istas cerimonias ⁊ omnes solemnitates ⁊ de terra sua venire non poterāt: ideo volebant potius habitare in hierusalem ideo dicitur. Habitantes iudei viri religiosi ex omni natione que sub celo est. ¶ Si autem omnes iudei obligarentur venire ad festiuitates in templum obligarentur indirecte ad non habitanduꝫ in terris illis sed habitandum in terra chanaam vel in propinquissimis partibus vt possent ter in anno venire ad istaſ solemnitates. Sed hoc falsum est: qz tunc omnes isti essent in malo statu ⁊ inobedientes legi: ⁊ iudei qui essent in terram non cōmunicarent illis tanquā hereticis vel non obedientibus legi: ⁊ tamen cōmunicabant cum ciſ ⁊ vocabant eos fratres: sicut scribit iudas machabeus iudeis qui erant in egypto secundo machabeorum primo. ¶ Jtem quia si illi non essent in bono statu manentes extra terram chanaam per h impediretur ⁊ diminueret cultus diuinus. Quia cuꝫ iudei essent tempore illo veri cultores dei: quanto in plures gentes ⁊ terras essent dilatati tanto magis cresceret cultus diuinus: ⁊ conuerterentur alique de illis nationibus: sicut aliqui de romanis conuersi erant ad iudaismum: act. secundo scilicet ⁊ aduene romani. Ergo licebat iudeis habitare in quacūq̄ terra: etiaꝫ si iudei non venirent vel non possent venire ad festiuitates in templum domini. Unde multe gentes de istis nunq̄ veniebant in hierusalem: ſ si aliqua statuta vel declarationes aut innouationes fierent circa statum legis aut circa ritum viuendi: illi qui erant in hierusaleꝫ trā smitttebant ista omnibus iudeis qui erant diſperſi per aliaſ nationes. Sic patet secundo machabeorum primo. cum iudas ⁊ populus qui erat hieroſolpmis ⁊ in iudea scripſerūt omnibus iudeis qui erant in egypto de festiuitate purificationis templi quam nouiter instituerant: ⁊ de die ignis qui datus est sub neemia ꝙ amboſ dies solemnes agerent sicut ipſi in iudea facere instituerāt. Et scripſerūt eis causas quare h fecerant. Jta ergo dicendum ꝙ ioseph poterat manere extra terram chanaam inter iudeos in aliqua natione remota: ⁊ nunq̄ veniret in hierusalem nec obligaretur: ⁊ sic non daret causam quare dimitteret mariam. ¶ Sed dicet ꝙ forte ea que dicta sunt habent locum in illis iudeis qui semel diſperſi ex aliqua causa morabantur postea in illis nationibus: ⁊ ibi nascebantur filij ⁊ posteri eorum: secus autem de illo qui nunc sponte vellet recedere de terra chanaam ad aliquas remotas partes: de quibus postea non veniret ad festiuitatem temporibus debitis: ⁊ sic esset de ioseph. ¶ Dicēdum ꝙ etiam ex causa voluntaria licebat alicui ire extra terram chanaam: ⁊ ꝙ non veniret ad solemnitateſ: sicut patet de negociatoribus qui ibant ad diuersa loca extra terrā chanaam ⁊ non poterant venire ad faciendū phase. 14. die mēſis primi poterant facere illud mense secundo numeri. 9. Et tamen illa maior omnium solemnitatum. Et poterant iudei etiam de ipsa terra chanaam esse absentes ex causa voluntaria: scilicet ad lucra querenda per negociationes. Ergo poterat ioseph ire in quamcūq̄ terram vellet cum haberet causam satis rationabilem: etiam si nunq̄ rediret in tēplo domini. Quia in quacūq̄ terra poterat seruari tota lex iudeoruꝫ: preter quasdam cerimonias sacrificiorum. Que autem sint cerimonie legis que non poterant obseruari declaratum est in quadam questione. 4. reg. 25.

¶ Quare maria non dixit veritatem rei ioseph. Qō. XL.

Queritur cum ioseph esset ita turbatus ꝙ vellet dimittere mariam putans eam fuiſſe fornicatam: quare maria non dixit ioseph veritatem rei vt cessaret a turbatione. ¶ Respondet vno modo Nicolaus ꝙ talia secreta non sunt reuelanda nisi quantuꝫ se extendit

voluntas

voluntas diuina. Et ideo bene virgo tacuit: tenens firmiter q̄ sicut istud secretum fuerat reuelatum sancte Helisabeth vt habetur Luc. primo cum dixit vnde hoc mihi: vt veniat mater domini mei ad me ꝛ sic cognoscebat eam esse matrē dei: sic reuelaretur alijs quibus esset opportunum tempore competenti iuxta diuinum beneplacitum. ¶ Hoc verū est: ꝛ tñ non est putandus q̄ virgo obligaretur omnino tacere: quia lz regulariter tacere deberet. Si tamen putaret vitam suam aut famam defendere reuelādo istud que aliter periclitaretur: poterat licite illa reuelare. Sic patet: q̄ nemo debet seipsum laudare: q̄ scriptura dicit. Laudet te alienus: ꝛ nō os tuum ꝓpter. 27. Si tamen quis non posset defendere ius suum nisi veras laudes suas proferendo: potest se ipsus licite laudare. Sic patet de beato Paulo. 2ª. cozin. xi. ꝛ. xii. vbi se volebat defendere contra quosdam falsos apostolos qui cōtendebāt se habere maiorem potestatem q̄s Paulus ex quo periclitabatur euangelium: ideo ipse laudauit se ibi nimium tam de reuelatiōibus q̄s de laboribus q̄s de potestate a christo tradita: ostendendo se excedere in immensum omnes illos. Sic etiam abdias dispensator regis achab timens mortem si exequeretur mandatum helie: orauit ipsum ne traderet eum morti. Et ad ħ enarrauit laudes proprias. ſ. quomodo ipse pauerat prophetas domini in abscondito custodiēs eos a facie iezabel. 3. reg. 18. Sic etiam regulariter non lz alicui laudare se in oratione: sicut patet de pharisco quem christus redarguit Luc. 18. quia dixit ieiuno bis in sabbō ꝛc̄. Et tamen si quis petat misericordiam a deo in magna aduersitate ad ħ q̄ persuadeat deo illud q̄ intendit potest exprimere laudes proprias in oratione: sicut patet de ezechia quando dixit ei deus morieris ꝛ non viues: orauit dicens. Obsecro domine: memento quomodo ambulauerim coram te in veritate ꝛ corde perfecto: ꝛ quid placitum est coram te fecerim. Ita nūc si domina nostra putasset defendere posse famā suam corā Ioseph reuelando istud secretum posset reuelare.

¶ Scōa cā fuit potius q̄ domina nostra non sciuit Ioseph turbatum: q̄ ista turbatio Ioseph durauit modicum: cū angelus apparuerit ei dū ista cogitaret: vt pz in lra ꝛ abstulit turbationem. Maria tñ nōdum erat in domo Ioseph sz parētus suos: q̄ nōdum erat traducta; vt pz in lra. ſ. q̄ Ioseph nolebat traducere eam. Et sic poterat esse turbatus Ioseph: ꝛ q̄ virgo illud non cognosceret. ¶ Tertia cā fuit q̄ dato q̄ virgo cognosceret cām turbationis eius nihil ei diceret: q̄ non proderat: cū Ioseph nō esset talia crediturus que totaliter excedebant nām ex testimonio vnius puelle: maxime cuz ipsa videretur talia fingere vt excusaret crimē suū. ¶ Quarta cā fuit q̄ factū est misterio diuino vt per angelū magis certificaretur: ꝛ non hret cām obiurgandi virginē: si ipsa ei circa talia loq̄ret volēdo excusare illud crimē q̄ manifestum appebat.

¶ Quare Ioseph nō quesiuit a. b. v. quō ꝛcepat. Qō. XLI.

Queritur quare Ioseph non quesiuit a maria quō se res hret. ¶ Dicēdū vno modo q̄ nō quesiuit: q̄ frustra erat querere: eo q̄ nō credidisset marie respondenti pro se ꝛ volenti excusare crimen suū. ¶ Scōo q̄ Ioseph si forte dubitaret q̄reret eā p̄gnantē ita vt occultare nō posset: iō frustra erat q̄ri ō re manifesta: nisi forte Ioseph vellet q̄rere de mō quo istud malus accidisset. Et ħ nō curabat petere: q̄ cum ipse crederet eam certissime fornicatam nihil videbatur differre an sic vel sic accidisset: q̄ quocūq̄z modo fuisset: ipse nolebat tenere vxorem fornicatā: sed illam dimittere. ¶ Tertio vt aliqui dicunt factū est q̄ Ioseph nō habuit tps ad ħ: cum eo cogitante circa ista apparuerit ei angelus dñi. Sed ħ non stat: q̄ q̄n prima vice vidit Ioseph cā pregnantem ꝛ ex ħ cepit turbari: potuerat ab ea querere super hoc: ideo non omisit querere: quasi nō habuisset tps ad hoc.

¶ Item pz q̄ si intēdisset Ioseph querere: nō determinasset quid ageret sup hoc: ꝛ tñ iam determinauerat q̄ dimitteret eam occulte. Ergo non omiserat querere ab ea pp tpis parvitatem. ¶ Quarto forte fuit q̄ noluit obiurgari eam. Naz si loquerēt sibi de tali re: erat mā tam scandalosa q̄ forte nō posset ptinere iram: ꝛ pcuteret virginē: sicut dr in. l. gracch⁹ C. de adul. de illo qui occidit adulterū quē inuenit cuz vxore ꝛ subditur ibi cā. ſ. q̄ tam iustū dolorem ptinere non potuit. Hoc aūt nolebat Ioseph: q̄ sic publicaret factuz ꝛ non haberet locum ad postea eam occulte dimittenduz sicut volebat.

¶ Quinto factū est vt credit dei dispensatione: ne virgo affligeretur ꝛ male tractaret q̄ Ioseph loquerēt ad eaz de hac re: ideo deus posuit in corde eius q̄ nō loqueretur illi.

¶ Quare ponitur hic turbatio Ioseph. Questio. XLII. Qō. 42.

Queritur quare ponunt ista hic. ſ. de turbatiōe Ioseph. ¶ Dicendū q̄ Mattheus intendebat hic declarare generationē xp̄i, esse supnaturalez. ſ. q̄ natus est de virgine. Et ad ħ vt ondēret quō dña nra erat virgo induxit hic dubitationē Ioseph de conceptu eius: quia nullus testis poterat esse firmior ꝛ magis sine suspitione ad probandā virginitatē marie ꝛ ꝛceptum de spū scō q̄z Ioseph vir eius. Nam cū maria hret virū si ipsa conciperet ꝛ nō de viro suo manifestū est q̄ ille turbaretur ad miorez. Et q̄ ille nesciret a principio an esset ħ de spū sctō: necesse est q̄ perse queretur mariā aliquō vel ostēderet indignationē suā: ideo oportebat q̄ diceret vnū de duobus. ſ. q̄ aut deus reuelauerat Ioseph q̄ vxor sua conciperet de spū sctō antēq̄z fieret cōceptus: aut q̄ Ioseph turbaretur ꝛ ꝙquereretur de tali cōceptu. Si aūt euangeliste tacuissent vtrūq̄z esset suspectū euangelium de falsitate: q̄ nō videbat possibile quin aliquod istorum duoz accideret. Et sic videretur euangeliū fictū. Ideo Mattheus qui primus fuit curauit reddere rōnem de hoc: ne alicui ex isto suspitio oriretur. ¶ Considerandū aūt q̄ lz exprimendo alterum istoz tolleretur suspitio nobis de falsitate euangelij: tñ conueniētius fuit q̄ Ioseph permitteretur turbari q̄s q̄ ei a principio reuelaret q̄ vxor sua de spū sancto conciperet. Quia istud erat magis naturale. ſ. q̄ ipe viso illo conceptu turbaretur: ꝛ etiam magis certificabat cum diceretur post conceptum q̄s ante: quia iam non poterat esse dubium an de illo conceptu vel de aliquo alio postea futuro intelligeretur. Cum autem angelus certificauit eum de illo conceptu iam preterito: non poterat esse dubium circa illud. Et sic conuenienter declaratur q̄ conceptu viso turbatus fuerit Ioseph. Quod tamen ipse postea desineret turbari ꝛ consentiret cohabitare in pace ei quā dimittere disposuerat satis arguitur: etiam si nihil aliud euangelista exprimeret: q̄ Ioseph inuenit conceptum illum non esse adulterinū. Et ideo placatus est. Et ideo lz nos qui iam fidem tenemus credamus ex eo q̄ sic scriptum est: tamen anteq̄z homo fidē recipiat oportet ipsam scripturam que credi debet continere res aliqualiter verisimiles: ꝛ q̄ non appareāt ficte prima facie: ꝛ sic euangelista curauit historiam verisimilem reddere: ꝛ sic posuit turbationem Ioseph ad probationem virginitatis marie: q̄ nullum testimonium conuenientius reddi poterat: sicut ait Ambrosius super Lucam. ſ. locupletior testis pudoris maritus adhibetur: qui posset delere iniuriaz ꝛ vindicare opprobriuz si non cognosceret sacramentum.

¶ Quid faciebant parentes beate virgi. videntes eam pregnantem. Questio XLIII. Qō. 43.

Queritur quid parentes virginis faciebant cum viderent eam pregnantem nōdum factis nuptijs. Opinio ¶ Quidam dicunt q̄ ħ nondum cognouerāt ideo non turbabātur: nec aliqd faciebant. Et ħ erat verisimile: q̄ istud durauit pauco tempore. Et illud spiritus sanctus abstulit dubium Ioseph. Et sic nec ipse nec parētes virginis potuerunt vltra de nouo dubitare aut dubitationē antiquā tenere. ¶ Dicendum q̄ non stat. ¶ Primo q̄: ista res non poterat latere. Nā quando venit maria de domo helisabeth erant iam tres menses fecunditatis elapsi. ſ. q̄ maria anteq̄z iret ad helisabeth conceperat cum apparuit ei angelus Lu. primo: ꝛ etiam ipsa helisabeth vocauit mariam matrem domini quando introiuit primo ad eam. e. c. Et tamen post ħ mansit maria cum helisabeth tribus mensibus. e. ca. Ergo quando postea rediret non poterat iam occultari fecūditas eius parentibus sicut nec spōso occultata est: q̄ eo tempore ipse deprehendit eam esse pregnantem: vt supra declaratum est. ¶ Secundo patet q̄ adhuc facilius erat q̄ parentes cognoscerent mariam fecundam q̄s Ioseph: q̄ tunc manebat in domo eorum ꝛ non sponsi cum nondum traduxisset eam: vt patet in littera. Etiā q̄ ipsa non tantus erubesceret parētes sicut sponsum: ꝛ magis se occultaret ab eo: ꝛ tamen ipse cognouerat eam fecundam: ergo parentes non poterant ignorare maxime mater que circa talia esset magis solicita: ꝛ non erubesceret diligenter quecūq̄z videre: quia ambe erant mulieres. ¶ Dici ergo potest duobus modis. Vno modo q̄ parentes non fuerunt turbati: quia ipsi

cognouerunt

B rñsio auctoris q̄ b. v. g. nō obligabat oio tacere. p² cā

L 2ª cā

3ª cā D 4ª cā

Qō. 41. rñsio ad quesitū p² cā q̄re Ioseph non q̄siuit a. b. virgi. A 2ª cā 3ª cā B

4ª cā L 5ª cā D

6ª cā E

Qō. 42. A

B

2° B

Opinio p A

Impr̄obat opio p A

solo auctoris. p

cognouerunt ħ secretuz. ſ. reuelante maria vel reuelante eis
elisabeth que illud spū ſctō docente agnouerat. Et ꝛ forte
modicum a ꝑn° turbarent: cognita mox veritate: vt dictum
E est cessarent. ¶ Aliter pōt dici q̄ parētibus non fuit reuela
tum istud secretū quousq̄z fuit ioseph reuelatū: ⁊ q̄ ipſi tur
babantur sicut ioseph. Scriptura tñ nihil ponit de turbatio
ne eoꝝ: q̄ turbatio ioseph nō fuit hic posita nisi in quātum
per eam rōnabiliꝝ p̄obaret virginitas marie: ⁊ vt euangeliū
non videret esse fictū. Turbatio tñ parētum non ꝑderat ad
ħ: q̄ etiā si maria fuisset vere fornicata verisimile erat de pa
rentibus q̄ tacerent ⁊ occultarent crimē filie: ⁊ non fuit cō
ueniens q̄ diceret q̄ parētes turbati sunt: ⁊ tñ q̄ spūs san
ctus reuellauit eis veritatē cōceptus: ⁊ sic cessabit turbatio
q̄ tale testimoniū erat valde suspectuz. ſ. q̄ diceret q̄ ipſi ad
excusandū crimē filie sue ⁊ ꝓpriā infamiā ista confinxerāt.
De marito aūt non erat sic credendū: q̄ cū ipſa non esset de
cognatione eius magis vellet honorem ꝓprium q̄ illius in
columitatē: ideo si vere inueniret eaz fornicatā esse: cū possz
illam dimittere ꝑm legē vel accusare ad mortez faceret ħ po
tius q̄ illā acciperet. Et tñ ꝛ prius incepisset turbari po
stea accepit eam ⁊ tenuit in pace tota vita ⁊ diligenter ei ser
uiuit: ergo nō reperit eam fornicatā: sed de spū ſctō ꝓcepisse.
Debuit ergo poni ħ de turbatione ioseph: nō tñ de turbatio
ne parētum ꝛ illi turbati fuissent ⁊ vere accidisset q̄ nō ces
saret eoꝝ turbatio quousq̄z veritas per angelum reuelata ē.
Opponit D ¶ Sed obȝcietur q̄ tunc parētes virginis affligerent eam
quottidie q̄ essz incōueniens. ¶ Dici posset q̄ ipſa tunc re
uelaret eis: ⁊ sic cessarent eam affligere. Maxime q̄: mater
sua anna poterat expiri eā esse virginē attractando claustra
feminea que reperire ulleſa: sicut de iure fit ſepe p̄obatio si
aliqua dicat se esse virginez per ħ q̄ matrone circa ħ ꝓuide
tractent ⁊ videant. Et sic pī ⁊ mater cessarent affligere illā.
E ¶ Aliter pōt dici q̄ etiā si ipſa nihil dixerit eis pauco tēpo
re affligeret: q̄ pauco tpe istud durauit. Nam verisimile est
q̄ illico vt redȝt maria ō domo elisabeth ioseph videret eā:
q̄ erat sponsus ⁊ illa fuerat abñs per tres menseſz iō veniret
illico ad videndū eam. Et q̄ fecūditas erat iam magna non
posset celari: ⁊ sic mox agnosceret ioseph: ita vt non ꝑus pa
rentes q̄z ioseph agnoscerent. dico aūt nō p̄ius. ſ. non in ali
quanto tpe in quo possent eā sup ħ molestare. Et tñ mox vt
ioseph dubitauit certificatus est. ſ. sequenti nocte in somnijs
vt colligit ex lra: ergo non fuit tpis aliquātum in quo virgo
F posset affligi a parētibus suis super hac re. ¶ Dicendum tñ
est q̄ si parentes aliq̄d ingrerent a virgine aut vellent eam
molestare sup ħ: ipſa rñderet aliquid. Nā si nihil oīno reſpō
deret esset inobiens parentibus ⁊ peccaret: maxime tenēdo
eos suspensos in tali re in qua valde affligerent: si aūt reſpō
deret aut falsum diceret aut verū. Non est aūt verisimile q̄
diceret se fornicatā: q̄ mentiret ⁊ infamaret seipſam ⁊ filiuz
G nasciturū: oportebat ergo q̄ verū diceret asserendo se virgi
nem ⁊ q̄ per spūm ſctm conceperat. ¶ Aliter pōt dici ⁊ tol
lentur oēs iste difficultates. ſ. q̄ forte ioseph agnouit eē ma
riam p̄gnantez dum erat in domo elisabeth: ⁊ tunc cogita
uit eam dimittere occulte ⁊ angelus appens certificauit eū
⁊ sic anteq̄z virgo rediret in domum parentū esset certifica
tus ioseph ⁊ possent ipſi q̄uenienter certificari ante quā vi
deret filiā p̄gnantem ⁊ sic non possent eam affligere ſz quic
quid istoꝝ teneamus nihil differt.

**¶ Hec aūt eo cogitāte: ecce angelus domini ap
paruit in ſōnis ioseph: dicens. Joseph fili dauid:
noli timere accipere mariam coniugē tuā. Quod
enim in ea natuz est: de spū sancto est. Pariet aūt
filium: ⁊ vocabis nomē eius iesum. Ipse. n. saluuz
faciet ppl'm suum a peccatis eoꝝ. Hoc aūt totum
factum est: vt adimpleretur q̄ dictum est a dño
per ꝓphetā dicentē. Ecce virgo in vtero habebit
⁊ pariet filiū: ⁊ vocabitur nomē eius emanuel: q̄
est interp̄etatum nobiscum deus.**

Expō lre. A ¶ Hec aūt eo cogitāte· Hic ponit ipſius ioseph diuina cer
tificatio. Et diuidit in duo. Q̄ primo ponit certificatio eius
quātum ad intentū. ¶ Sēo ostendit ħ certificatio per effe
ctum: ibi| exurgens aūt. Prima in duas: q̄ primo ad certi
ficationem ipſius ponit testimoniū angelicū. Sēo ad fidei
nostre ꝓfirmationē ꝓducitur testimoniū ꝓphicum: ibi| ħ aūt
totum factū est. | ¶ Circa primū dr̄ ħ eo cogitante. i. duz io- 44
seph cogitaret q̄d ageret sup ꝓceptu virginis quez credebat
adulteriū: ⁊ determinasset q̄ dimitteret eam occulte: appuit
ei angelus. Et intelligendū est q̄ ioseph habuit istā dubita
tionem die qua primo vidit vterū virginis tumentē: ⁊ sequē
ti nocte appuit angelus ei cuz dicaꝝ q̄ in somnis apparuit.
Et non est dicendū q̄ aliquot diebus postq̄z cepit ioseph ha
bere istā tribulationē manserit in ea: q̄: tunc dimisisset virgi
nem occulte sicut diffinierat vel ꝓcessisset ad aliquē actuz p
quē diffamaret aliqualiꝝ virgo: nō mox angel° appuit ioseph
Q̄ō significaꝝ cum dr̄. | hec eo cogitāte | .i. nō intercidit ali
quantū tp̄s: ſz tunc qñ ista cogitabat ioseph: appuit ei ange
lus. ſ. sequenti nocte. Et adhuc diceremus q̄ ipſe die quo ce
pit dubitare apparuisset angelus nisi diceret q̄ appuit in sō
nijs q̄ ad noctē ptinet. | Ecce angelus dñi. | Quis essz iste
angelus non ꝓstat: ſz satis erat verisimile q̄ esset gabriel: q̄
ille erat spālis minister virginis cū ipſe ad illā salutādā mis
sus fuerit Luc. p̄ | in somnijs appuit | .i. apparuit ioseph dor
mienti: q̄ ħ est apparere in somnijs: ⁊ dixit q̄ sequūt. ¶ An B
vero dormiret ioseph vel vigilaret ⁊ an vere angelus iste lo
qutus sit infra dicet | Joseph fili dauid. | Vocauit eū filiuz
dauid. i. de stirpe dauid. Naz iste nō erat genitus a dauid sic
dr̄ Luc. p̄ q̄ heliſabeth erat de filiabus aaron: tñ aaron non
genuerat eā: ſz erat de stirpe eius. Et vocauit eum filiuz da
uid: q̄ loqui volebat sibi de illo qui erat spāliꝝ filius dauid in
fra. 21. cū ppl's dixit oſanna filio dauid. i. messie ⁊ qñ xp̄s queſi
uit a phariſeis de xp̄o. i. de messia cuius filius sit dicūt ei. Da
uid infra. 22. q. d. Joseph fili dauid. i. cū tu sis filius dauid nō
mireris de ꝓceptu vxoris: q̄ in ea genitus est ille qui vocat 44
spāliꝝ filius dauid. | Noli timere accipe mariam. | Timebat
ioseph accipere mariā: q̄ putabat eam fornicatā. Et cū esset
vir iustus nolebat illā accipe ad cohabitationē: ſz dimittere
eam. Et angelus dicit | noli timere | .i. nō dubites accipe eā.
ſcz ad solā cohabitationē: non aūt ad ꝓsumanduz matrimo
nium. Nam etiā si angelus ħ spāliꝝ ei non ꝓhiberet cuz ipſe
esset vir iustus nequaq̄z auderet violare tēplum spūs scti. ſ.
volendo eā carnaliꝝ tangere: quā deus, spāli sctificatione fe
cundauerat. Ex ħ appet q̄ sic accipiebat traducere. i. accipe
in domū vel in ptātez suā cum dicaꝝ sup: a q̄ ioseph nolebat
illā traducere: ⁊ hic dr̄ q̄ non timeat illam accipe. Et tñ hic
ꝓrium iubet ei facere eius q̄ ipſe volebat. | Coniugē tuā. |
Veri ꝓiuges erant cū esset vez matrimoniū inter eos p ver C
ba de p̄ti per q̄ ꝓhentes vocanꝝ ꝓiuges. Et sic ioseph vo
catur vir marie. i. maritus. ſ. ioseph virū marie ⁊ ute. ioseph
aūt vir eius cū esset iustus. Cōsuetudo tñ tz q̄ ante ꝓsuma
tum matrimoniū vocenꝝ sponſi: ꝓsumato aūt mr̄imonio vo
cenꝝ ꝓiuges. Dic aūt nulla matrimonij ꝓsumatio fuerat nec
postea fuit: ſz more scripture accipiꝝ marit° p̄o spōso ⁊ cō
trario: vt ait hiero. sup Mat. ſ. cū legeris ioseph viruz marie
nulla tibi subeat suspitio nuptiaꝝ ſz ecordare ꝓsuetudinis
scripturaꝝ. in qbus sponsi ꝓiuges appellanꝝ. | Q̄ō enim in D
ea natū est | .i. q̄ō in ea ꝓceptū est q̄: natiuitas ꝓprie non est
nisi exitus de vtero: ꝓceptio aūt est formatio in vtero: ⁊ cōce
ptionē vocauit hic natiuitatē. Et sic ponit scriptura duaſ na
tiuitates vnā in vtero ⁊ aliā ex vtero. Ista est cā supdicto: ū:
q. d. Non timeas accipe mariā: q̄: nō fornicata est cū aliquo
ſz de spū ſctō fecūdata est. | de spū scō est | .i. nō ꝓcepit de ho
mine ſz de deo. ſ. miraculoſe sine ꝓcubitu. Et dr̄ hic spūs scūs
tota trinitas: q̄: ista opatio ⁊ generaliꝝ oēs opationes dei ad 44
extra sunt siꝝ ab oībus tribus ꝓsoniſ tanq̄z ab vnico ꝑn°: q̄
deus nō est ꝑsin^m istaꝝ rerū sub rōne ꝓsone: ſz sub rōne na
ture q̄ eadē ē in trib°. Quare aūt magis dicaꝝ de spū ſctō cō
cepisse q̄z de p̄re vel filio ifra dicet. | Pariet aūt filiuz. | In ħ
et certificabaꝝ ioseph: q̄: cū postea videret q̄ nat° erat masculus: apperet q̄ angelus nō mētitus fuerat ei: ⁊ sic ꝓstaret q̄
de spū scō ꝓcepat sicut angelus dixerat | ⁊ vocabis nomen
eius iesum. hoc dixit angelus ipſi ioseph: q̄ ad ipz ptinebat
ꝓponere nomē puero cū reputaret tanq̄z pr̄. | Ipse. n. saluuz
faciet ppl'z suū a pctis eoꝝ. | Reddit cā nois. ſ. q̄: ihs interp̄
taꝝ saluator: ⁊ oñdit angelus q̄ istud nomen recte cōuenie
bat puero ꝓpter effectum: q̄ ipſe saluaret oēs hoies. ſ. per E
mortē suam. Et dicit | populū suum | .i. iudeos qui erant po
pulus xp̄i. ſ. quibus spāliter ꝓmissus erat messias: sicut ipſe

dixit

dixit. Non veni nisi ad oues qui perierūt domus israel.j.is. scz principalr: z tñ pñter venit ad omnes hoies: ideo omnibus iussit predicari euangeliū z fidem accipere.j.28.z mar. 16. imo si ꝓprie loquamur principalius venit xps ꝓpter gētiles q̄z propter iudeos: cū paucissimi numero de iudeis ꝓsalnati sunt ꝓferendo ad illos qui de gentibus xpo crediderūt z saluati sunt. Et hoc significauit ipse dicēs. Nō est mihi voluntas in vobis. Ab ortu solis vsqz ad occasum magnuz est nomen meū in gentibus. Dicitur tñ principalius venisse ꝓp iudeos. i. prius ordine tpis vel cuiusdam dignitatis accidentalis. s. q: eis promissus fuerat. Dixit aūt angelus ad ioseph q̄ saluū faceret populū suū: ad ostendendū q̄ ipse erat messias qui sperabatur a iudeis tāq̄z redēpturus israel: sicut ēt discipuli xp̄i. dixerunt ei ascendenti in celū: Domine si in tpe ℔ restitues regnum israel? Et dixit ⌊a peccatis eor. ⌋ad ostēdendum q̄ xps non veniebat ad redimendū hoies ab aliq̄ temporali miseria: sed a iugo peccati vt essent apti ad regnū celor. quod multo excellētius est q̄z regnum tpale. ¶ Iudei tñ putabant q̄ messias redimeret eos a tpali seruitute z deduxisset regnū israel ad prosperitatē maiorez temporalez q̄z fuerat sub Dauid z Salomone z ceteris regibus ꝓpter qō plurimi iudeor. non receperunt iesum in messiā: q: non libebat aliquid de tpali regno. Et ista erat quasi cōis intentio omniū iudeor. tpe xp̄i. Unde mater filior. zebedei petiuit a xpo vt sederent duo filij sui vnus ad dexterā xp̄i alius ad sinistram in regno suo. Unde ipse dixit eis. nescitis quid petatis. q. d. Putatis regnū meum esse tpale: z non est tale: q: regnum meū non est de hoc mūdo: sicut ipse dixit Jo. 18. In ℔ etiā ostendebat iesum esse verū deum: q: nemo poterat saluare a peccatis nisi deus. Unde ꝓpter hoc iudei dicebant sepe xpo q̄ blasphemabat eo q̄ dicebat aliqbus: dimittūtur tibi peccata tua. Christus aūt saluauit nos a peccatis in quātuz ipse per mortē suam tollerans penas debitas nobis: satisfecit toti trinitati. Et ablata est obligatio q̄ nos tenebamur ad mortem eternā pp peccata: sicut dicit ap'lus ad colo. 3. s. Delens qō aduersus nos erat cirographū decreti: qō erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio affigens illud cruci. Hoc aūt solus iesus facere poterat: q: ipse solus poterat mereri in infinitū: ideo ipse solus potuit hoiem saluare a peccatis. De hoc magis declaratū est supra in ꝓlogo Hieron. super Mattheū qui incipit. Mattheus ex iudea. ⌊℔ totū ⌋. Hoc ponitur ad certificationē nostre fidei testimoniū ꝓphicum z dr. ⌊℔ totuz factū est. ⌋Jsta sunt verba matthei quia angelus non dixit ioseph nisi vsqz ad locū suum. s. ⌊ saluum faciet populū suū a peccatis eor. ⌋Et dr ℔ totum. s. intelligēdo ab illo loco. s. q̄ in ea natum est. Nam qō supra hr detur batione ioseph z apparitione angeli non factū est pp ea que sequunt: q: in auctoritate ysaie que hic ponit non fit mētio de turbatione ioseph. ¶ Sciendū q̄ duo dixit hic angelus. Primū est de virginitate marie. s. ⌊ qō enim in ea natū est. ⌋ de spū sancto est. Scōm est de nomine pueri cuz sit. ⌊ Vocabis nomen eius iesum. ⌋Jsta duo ostēdit Mattheus ex auctoritate ysaye. Primū cum dr ecce virgo concipiet z pariet filium. Scōm cum dr z vocabit nomē eius hemanuel: q: ad idez reddit qō xps: vt infra declarabit. ⌊ vt impleret q̄ dictū est a dño per ꝓphām ⌋. s. ysay. c. 7. Cum aūt dr q̄ factuz est ℔ vt impleret illud: non est sensus q̄ pp ℔ facta fuerint q̄ hīr hic. Nam xps non natus est de virgine nec vocatus ē iesus: q: ysay. illud predixit: sed potius ysay. illud p̄dixit: q: de' volebat q̄ aliquo tpe sic fieret. Manifestuz est aūt q̄ non sunt res pp verba sz verba pp res: extra de vbo. signifi. c. intelligētia. s. Intelligentia verbor. ex causis dicendi assumenda est: q: non res sermoni sed rei est sermo subiectus. Est ergo ordo q: xps natus est de virgine z vocatus est iesus: q: deus sic voluit: Et ipse voluit sic: q: ita volebat salutē nostrā ꝓcurari: z q: sic volebat aliquo tpe factuz esse predixit illud per prophas anteq̄z fieret vt qñ fieret crederemus: sicut xps dixit ap'lis. Hoc dico vobis anteq̄z fiat: vt cum factū fuerit credatis Jo. 14. Cum tñ dr hic ⌊℔ totum factuz est vt impleret quod dictū est per ꝓphaz ⌋non tenetur cāliter sed comitative. i. qñ hoc totū factū est. s. q̄ xps natus est de virgine z vocatus est iesus: impletū est qō dictū est per prophaz: z ita exponēdū in multis alijs locis scripture vbi similis locutio reperitur. ⌊ Ecce virgo in vtero hēbit. ⌋ysay. 7. Dicit ecce virgo concipiet. Sed idem est concipe quod hre in vtero: q: dum manet fetus in vtero: dr conceptio: z qñ prodit in lucē dicit natiuitas. Et iste est modus loquendi matthei q: s. dixit supra inuenta est in vtero hīs de spū sctō. i. concepisse de spū sctō: ⌊ z pariet filiū ⌋. i. ista puella concipiet virgo existēs: de quo infra dr. ⌊ z vocabit nomen eius emanuel. ⌋Nunq̄z xps sic vocatus est: q: solum vocabat iesus tāq̄z noie prorio: z aliqñ vocabatur quodā noie approriato qō non erat persona le. s. xps vel messias: vt p3. ō. s. ⌊ De qua natus est iesus q vocatur xps. ⌋Uocatur tñ iesus emanuel: q: ita est q̄ in eo est vere emanuel. Nam emanuel interpretat nobiscum deus. i. cum nā nostra deus. s. nā humana simul cum psona diuina: quod soli xpo cōuenit: qui simul est deus z hō z vtrūq̄z plene. Considerandum q̄ in hoc vult probare Mattheus illud q̄ dixerat angelus. s. z vocabis nomen eius iesum: z ꝓpha dixit z vocabit nomen eius emanuel. Et sic vult idem nomē esse iesus z emanuel. Et verū est q: emanuel significat deus z hoiem simul. s. in eodem suppposito: z ℔ significat iesus q̄ interpretatur saluator maxime cū angelus dixerit q̄ saluaret populū suum a peccatis. hoc aūtē non poterat facere nisi qui essz simul deus z homo. s. hō vt patet ex: deus aūt vt per ℔ in infinitū mereret. z sic vocare aliquē iesum. i. saluatorez si verū est q̄ saluat nihil aliud est q̄z vocare eum deum z hominem. Idem ergo nomē est emanuel z iesus: z ℔ vult matheus: q: alias auctoritas ysaye non faceret ad propositum suū. ⌊ q̄ est interpretatū nobiscū deus. ⌋Jstud non est de littera ysay. sed apposuit illud mattheus: q: emanuel est nomē hebraycum: z voluit illud exponere mattheus z dixit. Qō interpretat nobiscum deus: q: emanu in hebreo idem est q̄ nobiscum: el significat deū. z sic multotiens euangeliste faciunt ponentes interpretationē aliquor. nominū hebreorū De expōne istius auctoritatis ysaye ad probandū quō itelligat de mā z de varietatibus hebreor. circa illā z ꝓfutationibus dictor. suor. nō est hic dicendū qñ longū valde ēt: maxime q: ysaye. 7. est ꝓprius locus: z late de ℔ diximus i quodam libello nro qui solum est de expōne istius auctoritatis. ¶ Quare Mattheus hic dixit q̄ emanuel interpretat nobiscum deus.

Questio XLIIII.

Queritur quare Mattheus ℔ dixit q̄ emanuel ē interpretatū nobiscuz deus. ¶ Rñdet q̄ sicut dictū est fecit ℔: q: emanuel est nomen hebraycuz z sepe euangeliste exponūt talia noia: vt p3 Mar. 5. s. z tenēs manum puelle ait Tabitacumi qō est interpretatū tibi dico puella surge z Jo. p̄ dr: inuenimus messiā qō est interpretatuz xps. ¶ Sed dicet q̄ alij euāgeliste potuerunt rōnabiliter ponere istas interptationes: q: illi scripserūt in greco: vt ait hiero. supra in ꝓlogo q incipit btissimo pape damaso: ió qñ allegant aliq̄ verba que xps vel ꝓphe dixerūt in hebreo cōuenienter illa exponunt interptando in grecū in quo scribebant: z tñ Matth. scripsit in hebreo: ideo nō vr q̄ posset interptari noia hebrea. Nā nihil ℔ ꝓficiebat: q: manebat i eadem lingua z essz exponere idē p idē. ¶ Aliqs dicet q̄ matheus a ꝑn° scripsit in hebreo z postea scripsit i greco: z sic dimisit duo originalia de manu sua. hoc tāgit hiero. in lib. de illus. vi. c. de Matthēo: z tūc dicūt q̄ in p̄ exēplari q̄ scripsit in hebreo nō erat interptatio aliq̄: q: erat cadē lingua sed in exēplari qō scripsit in greco posuit istā interptationē. s. de hebreo in grecū. ¶ Dicendū q̄ ℔ non stat. Primo q: si Matheus scripsisset in hebreo z in greco nō audisset nec mutasset vbuz aliqō potius in vno q̄z in alio: q: al's nō. viderent eē exēplaria eiusdē euāgeliste. ¶ Scōo pz q: q̄ Matthe. scripserit in greco dubiū est: vt ait hiero. vbi. s. Dēs aūt asserunt Matth. scripsisse i hebreo: z testat hiero. fuisse exēplar matthei hebraycū in bibliotheca famosa cesarien. pamphili martiris: z sic p illud facta est trāslatio euāgelior. cū de originali greco ignoret an fuerit: z tñ oēs codices hīt istā interptationē: ergo in exēplari hebreo erat: cū ex illo trāslationes facte sint. ¶ Aliqs dicit q̄ Matth. scripsit soluz in hebreo z nō posuit ibi interptationē istaz nec al's: sz q̄ scriptores ꝑmi addiderūt qñ ꝓuerterūt de hebreo in grecū vel de hebreo in latinū. ¶ Dōz q̄ nō stat q: nullus scriptor auderet apponere qcq̄z in sacra scriptura: q: maledictus eēt q vellet ei addere saltē vnā lram vel detrahere vnū apicē: q: per ℔ hō vellet infamare spūm scm̄ cū tota sacra scriptura per euz ditata sit. 2ª pe. p°: z vellet hō ea q̄ sunt de ingenio suo ascribere spūi sancto. ¶ Est ergo dicendum q̄ Mattheus ℔ posuit in suo exemplari

Q5. 44. Rñsio ad q̄ situ qōnis. A

Instat.

Rñsio aliq̄rū ad instantiam. B

Improbatio rñsionis C

Instat 2°

Rñdet ista tie D

Rñsio auctoris ad qōnē E

exemplari qđ scripsit in hebreo: ⁊ satis pōt fieri interptatio vel ethimologia in eodem ydiomate: qñ aliqđ nomen cōpositum corrupte vel saltim ex ptibus que non vñr integre per illas exponitur sicut cum dicimus lapis. i. ledens pedem: petra. i. pede trita. sic emanuel est vnuz nomen compositum in hebreo: ⁊ Mattheus exposuit illđ per multa noia simplicia equiualentia illi in significādo. Rō aūt precipua fuit: q⁹ aliquis posset putare q⁹ hemanuel erat nomen ꝓpriū sicut Jacob vel ysaac: ⁊ tunc nullū misteriuz inducebat nec faciebat ad propositū Matthei. cum ipse inducat istam auctoritatez ad ostendendū q⁹ iesus ⁊ hemanuel sunt idem nomen: ideo declarat q⁹ sit nomen appellatiuū. Et ħ ostēdit per interpretationem. s. q⁹ interpretaꝛ nobiscum deus. q. d. Non ponitur istud nomen tanq̄z nomen ꝓsonale alicuius hois: sed soluz vt appellatiuū ad significanduz ħ qđ est deum esse nobiscū. Et tunc ꝓuenit intentioni sue: q⁹ per istam interpretationez iesus ⁊ hemanuel sunt vnū ⁊ idem. Et si non interpretaret ita vt sit nomē appellatiuū: nihil magis ꝓueniret hemanuel cum isto noie iesus q̄z istud nomen Abrahā vel ysaac. Istud facit sepe errorez inter latinos ⁊ hebreos: q⁹ idem nomen in hebreo pōt accipi tanq̄z cōe vel tanq̄z ꝓpriū: ⁊ quidā accipiunt illud tanq̄z cōe ⁊ alij tanq̄z ꝓpriū: sicut p3. 3. reg. 22. ⁊ 2° palipo. 18. cum dr. Ducite eum ad amon principē ciuitatis ⁊ ad ioas filiū amalech. vbi nos dicimus ioas filiuz amalech dicit in hebreo ioas abimelech. Et accipiunt hebrei illud ꝓ noie appellatiuo ⁊ significat abimelech filiū regis: q⁹ melech significat regem ⁊ ben. significat filium. hiereny. autem accepit tanq̄z nomen ꝓpriū amelech dicēs ioas filium amelech. In talibus aūt an nomina accipiant vt ꝓpria an vt cōia non potest sciri nisi ex ipsa cōuenientia ſnie: ideo vt tolleret equocatio circa talia noia maxime vbi misterium aliqđ importaꝛ oportuit fieri interpretatiōes. Et sic fuit hic. ⁊ q⁹ Mattheus hz totum vigorez ꝓbationis sue hic ex isto noie q⁹ accipiaꝛ vt cōe ⁊ nō vt ꝓpriuz: interptatus ē illud.

Expō lre. A

¶ Exurgens aūt ioseph a somno fecit sicut precepit ei angelus domini: ⁊ accepit cōiugē suā. Et non cognoscebat eam donec pepit filium suū primogenitum: ⁊ vocauit nomen eius iesum.

¶ Exurgens aūt. Hic ponit ipsius ioseph certificatio per effectum. s. q⁹ in somno certificatus fuit per reuelationez angeli: post somnū aūt certificatus est per effectū vel potⁱ⁹ nos certificauit: q⁹ ex ħ q⁹ ipse turbatus ꝓius fuerat ꝓpter virginis conceptū ⁊ volebat eam dimittere. Nunc aūt cum angelus ei loquutus est accepit eam in pace ⁊ non tangebat eā carnaliter. Ergo apparet q⁹ crediderat eam de spū scō grauidam: ⁊ pp ħ tenebat eam ⁊ non tangebat illam. s. quā deus impregnauerat. ⁊ dr. exurgens aūt ioseph a somno. Joia q̄ supra dixerat angelus ioseph fuerunt in somnis. Euigilauit ergo ioseph post ħ ⁊ surrexit illico vt sine mora exequeret preceptum angeli fecit sicut precepit ei angelus dñi. s. q⁹ accepit mariam coniugē suā: ⁊ nihil dubitauit iam de cōceptu eius. Et qñ natus est puer imposuit ei nomē qđ angelus dixerat: q⁹ nihil aliud pcepit: vt p3 supra in lra. Et accepit cōiugem suam. i. accepit mariam que erat vxor sua cum esset verū matrimoniū inter eos per quos efficiūtur ꝓinges licet nulla copula intercesserit. ⁊ dr accepit eam. s. ad cohabitationem ⁊ ad alia obsequia coniugalia. Naz qcqd maritus ꝓ coniuge facere debebat ħ ioseph faciebat ꝓ maria: ⁊ qcqd est in quo vxores viris seruiunt in illo maria viuit: ita vt cessaret ab obsequijs humilitatiſ. Erat igit subdita ioseph viro suo cum ⁊ ipse deus q⁹de ea natus est subditus esset vtriqz: Luc. 2. s. ⁊ erat subditus illis. Solus aūt cōcubitus fuit qui in ħ matrimonio defuit: vt ait augu. in li. de bono coniugali. Et iste non dr vere defuisse: sed non fuisse: q⁹ illud dr deesse q⁹ rei necessariū vel vtile est. Concubitus aūt non erat necessarius in ħ matrimonio cū sine illo proles esset. Concubitus tñ ad prolem ordinatur. Non etiā fuit vtilis qñ potius fuisset inhonestus si templum spūs scti aliqs temerare auderet. ⁊ non cognoscebat eam. Js. non cognoscebat carnaliter. Hoc ponit Mattheus: q⁹ non solū maria concepit christum de spū sctō: q⁹ anteq̄z ista dicerent iam maria hēbat in vtero vt p3 in lra: sed ad ostendendū q⁹ etiā postea virgo pmansit.

Expō q̄rūda hui⁹ lre p^a. B

¶ Quidā exponunt ħ de cognitione dignitatis. s. q⁹ postq̄z concepit maria quousq̄z peperit non cognoscebat eā ioseph. i. non poterat cognoscere quāte dignitatis erat: ſz postq̄z peperit cognouit eam. i. quāte dignitatis ipsa erat. s. q⁹ a conceptu vsq̄z ad partum dignitas virginis erat inextimabilis: q⁹ erat dignior toto seculo: cum eum quē totus orbis capere nō poterat in sui vteri angustijs perfecte contineret. ⁊ tunc stat ꝓprie ista dictio donec: ⁊ non pōt fieri aliqua calūnia. Sz dicendum q⁹ iste non est sensus lre. Nam ad inuendū talem cognitionem non sunt ista verba satis accōmodata: sed magis extra ꝓpriū sensum. nam cum scriptura sic loqtur itelligitur de cognitione carnali sicut dr̄ geñ. 4. s. adam cognouit vxorem suam ⁊ peperit ⁊ c. ¶ Jtē q⁹ intelligendo sic nō solū ioseph non cognoscebat quante dignitatis erat maria: sed ēt nec aliqs horuz nec angeli nec archāgeli: cū dignitas dei quē maria spāl'r ꝓtinebat sit infinita: ⁊ nullus pōt cōprehendē infinitū nisi ipse q infinit⁹ ē. Jō si ħ itelligeret scriptura nō expressisset spāl'r ioseph: ergo non intēdit ħ. ¶ Jtez quia iste sensus non vr ad propositū Matthei cuz loquatur hic de accipere vxorem ⁊ parere: ⁊ ad ħ magis accōmodata est cognitio carnalis q̄z aliqua alia: q⁹ ad coniuges illa ꝓprie pertinet: etiam q⁹ partus ex ipsa semper sequi credit: nisi cuz aliud ostenditur: sicut ħ: ⁊ ista est expositio Jo. chrys. ¶ Alij exponunt de cognitione vultus. s. quādiu maria tenuit xpm in vtero fulgebat vultus eius quadam glorifica claritate: ita vt ioseph non posset aspicere in eam nec cognoscere vultum eius ꝓpter infirmitatem oculorum: sicut non possimus solem intueri sic fuit de moyse quando stetit cū domino in mōte: q⁹ ex consortio sermonis domini erat facies eius cornuta: ⁊ quando venit ad populuz non poterat populus intendere in vultum eius ꝓpter fulgorem: sed operiebat Moyses vultum suum velamine cum loqueretur exo. 24. ⁊ 2. ad cor. 3. Postq̄z autem peperit maria cognouit eaz ioseph. i. potuit cognoscere vultū eius: q⁹ cessauit ille fulgor egresso xpō de vtero. Sed ħ non est conueniens. ¶ Primo q⁹ ex ħ dña nostra pateretur scandalum: q⁹ iste fulgor non solum videretur a ioseph: sed etiam ab omnibus alijs cum quibus loquebatur ⁊ conuersabatur maria: q⁹ vt isti volunt durauit nouem mensibus. s. quādiu habuit christuz in vtero: ⁊ q⁹ non putabatur ab aliquo mariam concepisse de spiritu sancto nisi ab hijs quibus spāliter reuelatum est: putarent ceteri mariam esse maleficā. s. q⁹ opere magico illum fulgorem fecerat ⁊ quicquid esset aut crederet necesse erat ipsum satis turbari: q⁹ omnes iudei conuenirent ad ipsam stupentes rei admiranda nouitatē: in quo turbaretur valde virgo. Et nō conueniebat ħ ei: que ꝓ verecundia sexus ⁊ etatis potius volebat latere q̄z videri ab hominibus. ¶ Jtē q⁹ si fuisset iste fulgor ⁊ tanto permansisset tempore necesse erat q⁹ iudei quererent causam huius rei. Oportebat q⁹ virgo manifestaret: vnde ħ proueniebat: aut concedere se esse maleficam. Et sic oportebat q⁹ diceret se concepisse messiam ⁊ spū sancto. ⁊ istud erat maximū periculum matris ⁊ pueri nascituri: q⁹ si herodes diligenter inquisiuit messiā natum ad occidenduz illum qñ reges stella duce venerunt ad adorandū euz sequēti. c. ⁊ nesciebat tunc penitus locū natiuitatiſ nec matrē nec puerum: quāto magis psequeretur nunc ipsum si per istum fulgorē constaret sibi de matre saltē ex ꝓsumptione. Jdeo nō est credendū q⁹ talem fulgorē habuerit: q⁹ nociuus erat matri ⁊ filio. ¶ Jtem q⁹ qñ dr̄ cōiter ab antiquis q⁹ maria habuit virum vt partus diabolo celaretur: dicit ambrosius sup Lucam q⁹ magis ħ fuit vt xpō falleret principes seculi qui sunt membra diaboli. Nam ait q⁹ demonū malitia facile occulta deprehendit. At vero qui secularibus vanitatibus occupantur scire diuina non pñt: si igitur deus voluit mariā habere virum vt partus celaretur. s. vt principes seculi non cognoscerent a principio esse messiā illum qui natus erat: non daret marie vultus fulgorem per quem oporteret istum reuelari vel ipsam penas pati: aut saltem tanquā maleficam infamari. ¶ Jtem si iste fulgor fuisset in virgine ex quo christuz concepit non fuisset turbatus ioseph videns eam pregnantem: quia sicut videret illum fulgorem supernaturalem: ita verisimiliter putaret conceptum illū esse supnaturalez: ⁊ nō turbaretur ita vt vellet eam dimittere: q⁹ saltiz peteret ab ea causam per istum fulgorem quem videbat. Et tamen nihil petiuit: sed putans eam vere adulteram: dimittere eam occulte diffinierat. Ergo nullum fulgorem videbat in vultu eius. ¶ Jtem non est ad propositum Matthei dicere de tali cognitione

inſtaꝛ 2ª pdcā p.

inſtaꝛ 2° 2ª pdcā. C

2ª expō hui⁹ lre. ꝺ fulgore vul⁹ b. virgi. D

Impro baꝛ ista expō p.

Impro baꝛ 2°.

Impugnaꝛ 3°.

Impugnaꝛ 4°

Impugnaꝛ 5°.

li cognitione cuꝫ hic loquatur de vxore ⁊ partu: ad que nō pertinet cognitio vultus sed cognitio carnalis. ¶ Itē si intendisset Mattheus loqui de tali fulgore: non solum dixisꝫ q̄ ioseph non cognoscebat eam: sed etiaꝫ dixisset de isto fulgore quo erat in vultu virginis: ⁊ qualis erat: ⁊ quanto tēpore duraverit: ⁊ causa vnde peruenerit; cum istud esset aliquid speciale quod non intelligeretur nisi exprimeretur: sicut fuit de fulgore vultus moysi: q̄ scriptura ponit causam vnde prouenerat ille fulgor. ſ. ex consortio sermonis dñi. Et declaratur quo videntes fulgorez timebant ⁊ non audebāt ad ipsuꝫ accedere: ⁊ quomodo ipse ponebat velamen super vultum quando loquebatur populo: cū vero solus erat deponebat velamē. exo. 34. Mattheus tñ nihil de isto fulgore expressit: ergo vel nullus talis fuit vel Mattheus non intēdit hic loqui de eo. ¶ Item dato q̄ virgo habuisset talē fulgorem non diceretur q̄ ioseph non cognoscebat eam. i. vultuꝫ eius: q̄ bñ cognosceret: ⁊ tñ nō auderet prope accedere propter magnitudinem fulgoris: sicut erat de moyse. Nam ſz esset facies eius explendens ex consortio sermonis domini: cognouerunt illum filiū israel: ⁊ tñ dī q̄ timebant prope accedere exo. 34. Ita fuisset de ioseph: q̄ diceret Mattheus q̄ non audebat prope accedere ad virginem. Dicit tamē q̄ non cognoscebat eam: ergo non intendit Mattheus aliqd de fulgore. ¶ Dicendū ergo q̄ loquitur Mattheus de cognitione carnali: sicut ait hieron. super Mattheū. Et tunc stat littera proprie: q̄ cognoscere in tali loco signat cognitionez carnalem cum loquaꝫ ħ Mattheus de vxore. ſ. q̄ ioseph accepit mariā coniugem suam: ⁊ tñ actus coniugalis est cognitio carnalis: ideo crederetur q̄ eam cognoscebat carnaliter nisi euangelista ħ exp̄esse negaret: maxime q̄ dicit ⌊donec peperit filium suū:⌋ q̄ forte aliquis putaret q̄ filius suus iesus natus fuerat ex concubitu ioseph ⁊ marie dicit q̄ non cognouit eam vt inuatur q̄ de spū sancto cōceptus est. ⌊donec peperit filium suum primogenitū⌋. i. donec peperit iesum qui fuit primo genitus marie ante quē nullus habuit ⁊ post illum etiam neminē. Et dum dicit donec peperit non innuitur q̄ postquā peperit cognouerit eam ioseph: q̄ nunquā eam cognouit: sed solum significatur q̄ non cognouit eam ante christi conceptum ⁊ natiuitatem. Et dixit ħ Mattheus ad tollendum dubium. Nam maria non habuit aliuꝫ filium nisi iesum vt constabat ei ⁊ omnibus qui fuerant cōtemporanei eius quibus tunc Mattheus loquebatur: ideo an ioseph cognosceret mariam post christi natiuitatem non apparebat aliqua ratio motiua: cum post christū maria nullum peperit. De xp̄i autem conceptu erat rōnabiliter dubitandum: q̄ conceptus non solet fieri sine semine virili: ideo Mattheus volens auferre dubium dixit q̄ maria non fuerat cognita a ioseph vsquequo pareret xp̄m: q̄ de ħ dubitari poterat. De tēpore autem quod fuit post christi natiuitatē cum non fuerit aliqua verisimilis ratio dubitandi cum non conceperit postea maria non curauit dicere Mattheus: an postea cognouerit vel nō: de quo infra magis dicetur. Et ſz dicat filium primogenitū non inuit q̄ postea alios habuerit vt infra dicē. ⌊ ⁊ vocauit nomen eius iesum ⌋. ſ. ipse ioseph vocauit eum sic q̄ angelus ita iusserat.

Impugnaſ. 6.

Impugnaſ. 7.

Rñsio ꝙ ſuctoris ſ

ħ

Qō 45

Rñsio ad q̄stū qōis tota trinitas opata ē xp̄i ꝓceptionem. p̄ rō

A

2ª rō

¶ An spūs sctūs sit p̄ncipiū ꝓceptionis xp̄i. Qō .XLV.

Queritur cum dictuꝫ sit hic q̄ maria inuenta est hñs i vtero de spū scō an spūs sctūs sit p̄ncipiuꝫ ꝓceptionis xp̄i actiuum. ¶ Dicendum q̄ nō solū spūs sanctus sed tota trinitas conceptionez xp̄i operata est. Naꝫ opera trinitatis indiuisa sunt: q̄ oēs tres persone operantur singulas res: ⁊ per vnicā ⁊ eandē operationez: quia sunt vna natura ⁊ eadē que est p̄incipium illarū operationum. Miraculum ergo q̄ in xp̄i conceptione fuit: a tota trinitate simul factū est. Nec potuit vna persona opari alia nō operante: q̄ tunc posset vna hre p̄incipium operatiuuꝫ qō non hret alia. Et tamē falsum est: q̄ nā est p̄incipiuꝫ operādi ⁊ illa est eadē numero in tribus: ergo non potest vna operari quin alia operetur. Sicut si tres possent hre eūdē oculum numero non posset aliquis eoꝝ videre per illū quin viderent omnes tres: q̄ omniū trium est: ⁊ equaliter omniuꝫ triuꝫ. ¶ Item dicendū q̄ non solum tres persone opantur simul eandē rez: ſz ēt opant vnica opatione: ſz ipse sint tres: cum p̄inᵐ opandi sit idē ⁊ multiplicat opatio a multiplicatione p̄incipiū opatiui: sicut diximus de tribus hñtibus eūdem oculum. Nam cum simul viderint non erunt tres visiones sed vnica visio: q̄ vnicus est motus in sensu: cuꝫ sit vnicum organum ⁊ vnica est numero spēs immutans. ¶ Itez dicendū q̄ cum tres persone opantur: quelibet earum equaliter opatur. Nam equalitas vel inequalitas opationis prouenit ex maioritate vel minoritate p̄incipiū opatiui: sed p̄incipium opatiuum est equale in tribus: q̄ est idez numero: ergo est operatio equalis inter eas: sicut in tribus habentibus vnum oculū, quilibet trium videt sicut alius: q̄ ille oculus equalis est respectu cuiuslibet eorum. ¶ Item non soluꝫ est ħ: sed etiā quelibet persona opatur ita perfecte sicut omnes tres simul. Quod pz: q̄ si tres simul oparentur perfectius q̄ vna cum illa vna sit deus esset aliquid maius ⁊ pfectius deo: quod falsum est. Etiā q̄ non pōt stare. Nam si tres perfectius oparentur p̄incipium operandi esset pfectius in tribus ⁊ maius q̄ in vna sola: ⁊ tamē falsum est: q̄ diuina nā que p̄incipium opōnum est: ita perfecta est in vna sola pſona sicut in omnibus tribus: ⁊ illa eadez que in vnica est in tribus est nō plus nec minus: q̄ nō est deitas in tribus supositis q̄ i trib⁹ suppositis hūanis sunt tres hūanitates nūero: in trib⁹ aūt diuinis suppositis non sunt tres deitates: ſz vnica deitas. Et ob ħ tria suppositа hūana sūt tres hoies: ⁊ tria suppositа diuina nō sunt tres dī nec eē possunt: ſz sunt vnicus deus. Necesse est igitur non solū istam opationē cōceptionis xp̄i factam esse simul a tota trinitate nō distinguēdo aliquam pſonam cuius sit illa opatio magis q̄ alterius: sed etiaꝫ omnes alias opationes a tota trinitate esse necesse est quod intelligit de opationibus ꝓprie dictis que sunt ad res. Nam in diuinis sunt qdem actus notionales vt gignere ⁊ spirare ⁊ gigni ⁊ spirari qui non vocant proprie operationes sed actus: ⁊ isti cōueniunt singulis pſonis: q̄ p istos constituunt vel ꝓducunt: ⁊ tota trinitas siue nā diuina nō hz aliquē actum notionaliter: q̄ non gignit nec gignit non spirat nec spiraſ: vt pz per magistrū. p. sniaꝫ. di. 5. Loquēdo ergo ꝓprie de xp̄i ꝓceptione non est ꝓceptus de spū sctō: sed de tota trinitate. ¶ Considerandū aūt q̄ spūs sctūs pōt accipi substaliter vel pſonaliter. Substaliter tota trinitas siue nā diuina vocat spūs sctūs: q̄ deus spūs est. Jo. 4. Et etiā est sanctus: q̄ deus nihil contaminatū hz: ideo vocabit spūs scūs. Et tunc idem est dici xp̄m esse ꝓceptuꝫ de spū sctō q̄ esse cōceptum ope diuino per totā trinitatem. Et tunc ponit aliqd factum per spūm sanctum q̄n nālis opatio non puenit ad illud. q. d. Aliqd factuꝫ est per spūm sanctū. i. non spūm notionalem: ⁊ iste vī esse p̄priꝰ sensus: q̄ Mattheus non intenderet introducere nec angeluꝫ distinguentē de opatione spūs sancti ad alias pſonas. Et iste vī ee sensus in sacra scriptura q̄ncūq; fit mentio de spū sancto: nisi simul exprimant ibi alie pſone vel aliqua illaꝫ: q̄. tunc necesse erit accipi spūꝫ sctūꝫ notionaliter siue pſonaliter: vt Mar. i6. ⁊. j. vltimo cū dī q̄ baptismus debz ee in noie patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti: q̄ ibi spūs sctūs p̄o pſona accipit: q̄ tñ cōiter doc. antiqui ⁊ etiā moderni accipiunt spūm sctm̄ hic ⁊ in alijs locis pſonaliter poterit accipi pſonaliter: ⁊ tunc dicemus q̄ ſz non opatus fuerit solus spūs sctūs xp̄i ꝓceptionē: ei tñ appropriat ꝓpter tria. ¶ Primo pp cām incarnationis que p̄sideraſ ex parte dei. ¶ Est. n. spūs sctūs amor patris ⁊ filij: q̄uenit tñ ex primo dei amore q̄ filius dei carnē assumeret: vt dī Jo. 3. ſ. sic deus dilexit mundū vt filiū suum vnigenitū daret: ergo per spūm sctm̄ qui est amor ħ factuꝫ esse dī. ¶ Scōo cōuenit ħ ex pte nature assumpte: q̄ cum dī facta ꝓceptio per spūꝫ sanctum inuit q̄ nā humana assumpta est a filio dei in vnitate pſone non ex aliquibus meritis nostris nec pp dignitatem nature hūane: sed ex sola grā que soli spūi sctō attribuit: iuxta illud. j. cor. i2. ſ. Diuisiones gratiaꝝ sunt idem autez spūs. Hoc indicat Aug. in enchi. q̄ modus iste quo natus est xp̄s de spū sctō insinuabat nobis gratiā dei qua homo null' p̄cedentibus meritis in p̄mo exordio nature sue quo esse cepit verbo dei copularetur in tantam persone vnitatem: vt idem esset filius dei. ¶ Tertio conuenit ex termino incarnatōis. Ad ħ enim terminata est incarnatio: vt homo ille qui conciperetur esset sanctus ⁊ filius dei: vtrūq; eoꝝ attribuit spiritui sancto. Nam per ipsum efficiūtur homines filij dei ad gala. 3. ſ. Quoniam estis filij dei misit deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem abbapi. Etiā p spūm sanctū: scti efficimur: ideo ad ro. p̄ vocat spūs sctificationꝫ. Sicut ergo

alij

Impugnaſ. 6.

3ª rō

magr p̄mo sniaꝫ.

Spūs scūs dupl'r accipitur.

B

¶ xp̄i ꝓceptio pſone spūi sancti appropriat pp tria

p

2º

3º

alij homines per spiritum sanctum sanctificantur spūaliter: vt sint filij dei adoptiui: ita xp̄s per spūm scūm est in sctitate conceptus: vt esset filius dei nālis. ¶ Consideranduz tn̄ q̄ adhuc in ista ꝯceptione aliquid appꝛopꝛiat singul' psonis. Nam patri attribuitur tota cōceptio auctoꝛitatiue: qꝛ in patre est auctoꝛitas respectu filij: z filius a patre est: ideo totuz quod filius facit a patre missus facere dr̄. sic dr̄ ad gala. 4. ſ. Misit deus filiū suum factum sub lege factum ex muliere. i. Deus pater misit filiū suum vt incarnaretur. Filio attribuit in ꝯceptione ipsa carnis assumptio: qꝛ ipse solus eam assumpsit. Naz solus filius est deus z hō. Spūi scō attribuitur in conceptione ipsa formatio seminis: qꝛ sicut virtuz aie que est in semine per spūm qui in semine includit formaꝛ coꝛpus in generatione aliorum hominuz: ita virtus dei formauit illud semē supplens illud q̄ fecisset virtus seminis masculini. Jō maioꝛ similitudo est in h̄ ad spūm scūm ꝓpter nomē suū quā ad patreꝛ vel ad filium. q. d. Quod. n. in ea natum est de spū scō est. i. fetus formatus in ea non est formatus vel oꝛganizatus per spūm seminis masculini: sed per spūm dei qui scūs ē vel vocatur spūs sanctus.

¶ An bene dicatur xp̄s ꝯceptus de spū sctō. Qō. XLVI.

Q5 46. Rñsio ad p^m

A q̄situ qōis.

Queritur an bene dicatur xp̄s cōceptus de spū sctō: z quid spūs sctūs fecerit in cōceptione xp̄i. ¶ Dicēduz q̄ conceptio xp̄i non attribuitur soli coꝛpoꝛi eius: ita vt dicat coꝛpus xp̄i conceptuz esse: sed attribuitur xp̄o: ita vt dicatur coꝛpus ꝯceptum esse: lz non cōueniat sibi nisi rōne coꝛpꝛis. Est autē duplex habitudo spūs scti respectu xp̄i. Nam ad filium dei qui dr̄ esse cōceptus h3 spūs sctūs similitudinē cōsubalitatis: qꝛ ambo sunt vna substantia ad coꝛpus xp̄i. H3 spūs sctūs habitudinem cause efficiētis cū sit coꝛpus xp̄i creatura. Jsta aūt ꝓpositio de: impoꝛtat vtrāq3 habitudinē consubalitatis. Ut cuz dicimus fetus est de menstruo vel de semine vel homo est de pr̄e suo vel de matre. ¶ Aliqñ impoꝛtat efficiens: vt cuz dicimus vas esse de figulo. i. a figulo factū: ideo ꝙuenienter possumus dicere xp̄m esse ꝯceptum de spū sctō z impoꝛtabit simul vtraq3 habitudo. Quia efficiētia spūs scti erit respectu coꝛpoꝛis xp̄i z consubalitas eius erit ad ipsam psonam diuinā assumentez coꝛpus. ¶ Aliqui nolūt q̄ xp̄s dicatur ꝯceptus de spū sancto: sed ex spū sctō. Et verū est q̄ magis ꝓpꝛie diceret ex spū sctō: qꝛ coꝛpus xp̄i ꝓp quod iste dr̄ conceptus nō est de subā spūs scti: ideo melius diceꝝ ex spū sctō: qꝛ ex impoꝛtat expꝛessius habitudinē efficientiſ q̄z de: que ꝓpꝛie impoꝛtat habitudinem ꝙsubalitatis: sicut ait Ambꝛo. in lib. de spū sctō. ſ. Qō ex aliq̄ est aut ex subā aut ex ptāte eius. Ex subā sicut filius qui a patre est: ex ptāte sicut ex deo oia: quo modo z in vtero habuit maria ex spū sctō. Et sic Ambꝛo. non dixit q̄ hūit de spū sctō: sed ex spū sctō. Nā hierony. qui fuit contꝑaneus ambꝛosio scripsit euangelia trāsferens de greco z dixit hñs in vtero de spū sctō. Libri aūt qui ꝓius habebant apud latinos hēbant ex spū scō. Et ita allegauit ambꝛo. qꝛ ipse nō creditur vidisse translationē z coꝛrectionez hierony. posuit aūt hierony. h̄ bis de spō sctō: sensus aūt idez ē: sed solū differt in modo accipiēdi istā ꝓpositionem ex vel de ꝑm diuersos doc. z tn̄ ꝑm vsum z aliqualē impoꝛtantiā ipsaꝝ ꝓpōnuz de impoꝛtat habitudinem consubalitatis vel termini: ex impoꝛtat habitudinē materie vel efficientis: nam z ipse hierony. accipit ex vt denotat cām efficientez ad ro. xi. dicens: ex quo oia quē oia: z intelligitur de deo: z sic ex signifiꝛat efficientem: qꝛ deus est efficiens oiuz ideo absolute magis concedendū est xp̄m fuisse ꝯceptuz ex spū sctō: q̄z de spū sctō: ſz in h̄ paꝛ differt: z vtrūq3 ꝯcedit scriptura z sacri docto. ¶ Cōsiderā dum vlterius quid spūs sctūs egit in virginis conceptione. Et non est intelligēdum q̄ ipse aliq̄ō semē deciderit per qō formaretur sanguis menstrualis virginis sicut formari debebat per semē masculinum si ibi fuisset. Nam h̄ non pōt fieri nisi ab aiali cum semē sit subā coꝛpoꝛea: deus aūt spūs est Jo. 4. Nisi quis putauerit deum nr̄m esse talez: quales asserebant gentiles z poete esse deos suos inter quos ponūt generationē per concubitū z in celo multos gigni deos: z ibi nuptias celebꝛari: vt ait Martianus mineus felix capella in li. de nup. mercurij z phyſiologie. sic etiā Ouidius z ceteri poete multos introducunt a ioue z ab alijs dijs suis genitos: z q̄ sepe rapiebant vxoꝛes alioꝛ: vt ꝑ3 de ioue rapiente europam filiā agenoꝛis regis Tyri. 2. methamoꝛ. Sic z alexander se asserebat filiū iouis. ſ. q̄ mater sua olympias a ioue libyco in figura serpētis cognita z impꝛgnata sit. Sic fuit opinio coꝛpoꝛis apud gentiles vt recitat Augu. 7. de ciuita te dei introducens herculis hediuum ludentē teseraſ ꝓ se z hercule: ita q̄ vna vice ꝓ se luderet z alia ꝓ hercule. z si hercules lucraret ꝓmittebat de pecunijs suis copiosam parare cenam herculi z illi nobile scoꝛtum adducere. Si vo ipse lucraret vincens herculez de expēsis templi sibimet cenam z scoꝛtum pꝛouideret. Accidit autē vt ipse ꝓ hercule contra se obtineret. vnde cenā z meretricem per noctē herculis in tēplo posuit. Erat aūt illa nobilis meretrix tarētina que per noctem se ab hercule cognosci sensit: z in mercedez concubitus dixit ei q̄ sequenti die exeūti sibi de tēplo occurreret qui vicissitudinem retribueret. quod factū est. Naz exeūti sibi de templo occurrit quidā romanus ditissimus: qui eam heredē instituit. Hoc modo sacerdotes temploꝝ ꝑ fraudem cognoscebant sepe nobiles z pulchꝛas virgines vl' matronas dicentes pr̄ibus aut viris eaꝝ q̄ talis vel talis deus amabat filiam vel eius vxoꝛem. quod ipsi miseri ad magnaz felicitatem arbitrantes ponebāt eas per noctem in templis ydoloꝝ vt expectarent deos ad se per tenebꝛas venturos. z tunc sacerdotes caute de latibulis exeuntes eas nihil dicentes cognoscebant: vt sic ipsi manerent nō agniti. Sic fiebat rome in templo ysidis: de quo ioseph: z declaratum est leui. 19. quousq3 agnita fraude sacerdotes occisi tēplūq3 penitus ipsum deletum est. sic z in tēplo ysidis in vrbe Alexandrie factuz refert ecclesiastica hiſtoꝛia. Talia tn̄ de deo arbitrari turpissimum z ridiculū est: nec talia credūt nisi qui insaniūt aut insanire volunt. Rursus aūt non est putandum q̄ spūs sctūs semen alicuius viri assumpserit z conseruauerit: z illud postea in vtero virginis posuerit ad formandū z dirigē dum mēstruum illius. Hoc enim repugnat diuine bonitati: qꝛ iste est modus quo demones incubi z succubi gignūt. Et opꝛ eos pꝛius esse succubos in modum feminaruz: z postea incubos in moduz viroꝝ. Quod de deo cogitare sup omnez absurditatem est. ¶ Jtem qꝛ h̄ modo sequeret violatio clauſtroꝝ virginis: z non fuisset virgo in conceptu: sicut cuz demones incubi semē susceptum a viris in vasa genitalia feminarum effundunt. Tunc enim clauſtra rumpūtur virginea: sicut si a viro quocūq3 potente femina carnaliter tangꝛetur. Fuit tn̄ maria virgo in conceptu: ideo nihil tale fuit.

D 2ª rō.

¶ Jtem qꝛ si spūs tale semen viri posuisset in vtero virginiſ esset vere chꝛistus filius illius viri cuiuſ esset illud semen: z non differebat an vir ille cognosceret mariaz carnaliter vel non: dum tn̄ semen illius esset in vtero marie. Quia coitus non pꝛoficit nisi ad h̄ vt semina misceanē. Et tn̄ chꝛistus nō est filius alicuius viri: sed solius marie: ergo nullum semen virile ibi fuit.

E 3ª rō

¶ Cōfirmatur h̄ qꝛ geniti per demones incubos z succubos non dr̄ esse filij demonum: sed illoꝝ viroꝝ a quibus semen acceperunt. ¶ Alij putant q̄ spūs sanctuſ non acceperit semen alicuius viri: sed creauit illud de nouo z posuit in vtero virginis: z sic non diceret chꝛistus filiꝰ alicuius hominis.

Opinio q̄rūdam

¶ Dicendum q̄ ad h̄ adhuc est deterius q̄z pꝛecedentia: qꝛ h̄ modo chꝛistus non redemisset nos ꝙuenienter: quia lz deus potuisset peccata nostra sola voluntate sua dimittere: vt tamē satisfieret iustitie sue noluit illa dimittere nisi tantum satisfaceret compatiendo quantum offenderamus pꝛaue agendo. Hoc autem non fieri potuit nisi per illū qui esset simul deus z homo. homo quidez vt possz pati: deus autem vt posset in infinitum mereri per passionem. Necesse erat ergo q̄ iste homo qui pateretur esset de ꝓgenie illoꝝ qui peccauerant: qꝛ alias passio vel meritum illius nō pertineret ad eos potiusq̄z si aliquis angelus non assumendo carnem: sed in pꝛopꝛia natura pꝛo eis pateretur sicut demon in inferno. hoc autem patet: qꝛ cum semen masculinum habeat virtutem actiuam z formet ipsum menstruum femininuz magis dicitur homo filius patris sui q̄z matris. Et sic si in vtero virginis fuisset aliquod semen quod spiritus sanctus creasset de nouo quod suppleret locum viri magis diceretur chꝛistus pertinere ad illud semen q̄z ad virginis pꝛogeniem: vnde non diceretur chꝛistuſ de pꝛogenie ade. Et sic cum non esset de ꝓgenie ade: non redimeret peccatoꝛes descendentes de adam: ideo dicendum q̄ melius fuisset q̄ domina nostra cognosceret a viro z xp̄s naturaliter ꝙciperet: q̄z per tale semē nouiter creatū fieret cōceptio. Nam illo mō

F Rñdet

L Rñsio ad 2^m q̄situm qōis q̄ spiritus scūs non posuerit aliqd virile semen ad gñationez xp̄i. p^3 rō

S Rñsio auctoris

quenienter nos christus redimeret: q; essz de progenie ade.
¶ Dicendũ tñ q; nullum istoz fuit: q; sicut xp̃s non est natus de viro modo nãli: ita nec de semine appositio per spũm sctm̃ siue de nouo creato siue assumpto de viro. Sz dr̃ concep tus de spũ sctõ. s. q; spũs sctus supnaturali opatione nullo alio nãli agente mediante tanq̃ principali: nec tanq̃ instru mento tẽperauit digessit z formauit menstruuz virginis do nec corpus pfecte organizatũ est sicut virile semẽ facturum erat sibi cõmixtũ fuisset. Jta. n. de igne dicimus: q; ignis cõburit z incinerat lignũ: z tunc cõburit lignum nãli actione ignis. Si aũt deus per seipsum nullo alio nãli agẽte mediãte lignum cõbureret: illa ligni cõbustio supnãlis diceret: q; quicqd ignis nãliter facturus erat deus supnãliter faciebat De h magis diximus in lib. nr̃o de qnq; figuris padoxis pte prima. ¶ Consiserandũ tñ q; a iq doc. dñt spũm sctm̃ fuisse p̃o semine sic ait Chrisso. sup Mat. s. vnigenito dei in virgi nez ingressuro pcessit spũs sctus: vt pcedẽte spũ sctõ in sctificatione nascat. s. xp̃s fm corpus diuinitate ingrediẽte p̃o semine. Dama. z. suiaz suaz ait q; obũbrauit sup mariã dei sapia z virtus velut diuinũ semẽ: hieron. autẽ ꝓrium dicit volens spũz sctm̃ non fuisse p̃o semine. Et h absurdũ dicit. Concordanr̃ faciliter isti: q; si accipiat q; spũs sctus fuerit p semine. i. q; ipse apposuerit aliqd semẽ corporale vel aliquaz virtutem corpalẽ loco seminis falsum est vt pbatũ est: z sic intelligit hieron. Si accipiat q; spũs sctus fuit p̃o semie. i. q; ipse virtute sua supnãli suppleuit in cõceptione ista qcqd faceret semẽ masculinũ si ibi fuisset verũ est. Et sic nõ negat hieron. Et h modo solũ potest intelligi xp̃m esse conceptuz de spiritu sancto.

b Opi. doctoz de ꝓceptõe christi. Jo. chrl. Jo. dã. Concordantur cõtrarie opi. doc.

¶ An spũs sanctus possit dici pater xp̃i. Qõ XLVII.

qõ 47. Opi. q; rundaz.

Queritur cuz sit ꝓceptus xp̃s de spũ sctõ: an posset dici spũs sctus pater xp̃i fm carnez: vel quãtum ad humanitatẽ. Quidã dicunt q; sic: q; eo modo quo xp̃s dr̃ conceptus de spũ sctõ dicet filius spũs sancti. Et h solum est q̃tum ad carnẽ: q; psona filij non est concepta de spũ sctõ. Et similis modus loquẽdi vr̃ in scriptura nã deus dr̃ pater noster: q; fecit nos deuteronomij. 32. s. Nõne ipse est pater tuus qui possedit z fecit z creauit te? Et tamẽ spũs sctus est cã efficiens corpis xp̃i: ideo est pr̃ eius fm corpus. ¶ Dicendũ q; non est ꝓcedenda ista ꝓpositio. Nã Augustin. in enchi. dicit q; natus est xp̃s de spũ sctõ non sicut filius: z natus est de maria virgine sicut filius. Rõ huius est: q; nomen paternitatis z maternitatis z filiationis ꝓsequit generationem: z non quãlibet: sz solum ꝓpriã qualis est generatio aialium: z maxime pfectoꝛ. nã nõ dicimus q; ignis generatus de igne sit filius de igne nisi per methaphoraz: sz filiationẽ soluz ꝓcedimus in aialibus in qbus est generatio magis pfecta. Non tñ vocatur filius qcqd generat in aiali: sed solũ q; generat in similitudinem ipsius aialis. Unde ait Augustin. q; non dicimus q; capillus qui nascit ex hoie sit filius hois: q; capillus nõ ẽ filius hoi in suba nec in noie. Sic etiã hõ nascitur de semine: z non vocat filius seminis: sz filius hois: q; hõ non est similis semini, nec in noie nec in substantia. Si aũt sit pfecta similitudo geniti ad generantẽ erit perfecta filiatio tam in diuinis q̃z in humanis: si impfecta similitudo est imperfecta filiatio: sicut ps de hoie respectu dei. Nam est in hoie quedã similitudo dei impfecta in q̃tũ creatus est ad imaginez dei: z in quãtum recreatus est fm similitudinem gratie. Et ideo vtroq; modo põt hõ filius dei dici sz q; creatus est ad imaginẽ eius: z q; assimilatus est ei per gratiã. Et vtraq; est impfecta filiatio. Est aũt considerandũ q; illud de quo aliqd dr̃ fm pfectam rõnem non est dicendũ de eo fm impfectã rõnem: sicut si aliquid cõuenit alicui p̃o prie nõ est dicendũ de eo fm rõnez qua cõuenit ei appropate: sicut sei dr̃ nãliter hõ fm rõnez ꝓpriã hois: ideo nunquã dr̃ hõ de illo fm illã significationẽ qua pictura hois dr̃ hõ: sz forte ipsa pictura assimilet vero hoi. Christus aũt est filius dei fm pfectam rõnem filiationis. s. q; est filius dei nãlis. Jõ quãuis fm humanã nãm sit creatus z iustificatus: nõ tamẽ dz dici filius dei rõne creationis nec rõne iustificationis: sed solũ rõne gñationis eterne fm quã est filius partis soli. Jõ nullo modo dz dici xp̃s filius spũs sancti nec totius trinitatis. Ad rõnez cum dr̃ q; hõ dr̃ filius dei: q; est factus ab eo: dicẽdum q; homo fm h hz quãdaz assimilationẽ imperfectaz ad deum: ideo vocat filius impfecte. Christus aũt hz isto mõ fm corpus sit factus adeo z ꝓpter a spũ sctõ: q; tñ ei cõpetit p̃o ꝓpria rõ filiationis quãtum ad psonaz suã non vocabit filius dei: fm impꝛopriã vel impfectã filiationẽ: z tñ xp̃s nõ posset esse filius spũs sancti nisi quãtuz ad corpus fm q; est impfecta filiatio. Jdeo quãtum ad corpus xp̃s non dr̃ filius spũs sancti imo nec filius dei.

A Rñsio ad q̃situ qõnis

B

Rñdet opinioi sup posite i ꝓno qõnis

¶ An btã Maria fuerit virgo in cõcipiẽdo. Qõ. XLVIII.

Qõ 48 Rñsio ad qõnem. A

Queritur cum hic agat de virginitate marie an ipsa fuerit virgo in concipiendo xp̃m.
¶ Dicendũ q; sic: vt Mat. hic asserit z p̃dixerat ysai. s. Ecce virgo cõcipiet q; Mat. hic allegauit: z h est tenendũ simpliciter. Uelle. n. ꝓrium asserere ptinet ad heresim ebionitarum z cherintianoꝛ: qui xp̃m dicũt purũ hoiem z natuz ex concubitu maris z femine. Debuit aũt xp̃s de virgine nasci ꝓpter quattuoꝛ. ¶ Prio pp patris sui mittentis dignitatez cõseruãdã. Cum. n. xp̃s sit verus z nãlis filius dei nõ fuit cõueniens q; aliuz patrẽ hẽret: ne dignitas dei patris cõicaret alteri. ¶ Scõo fuit cõueniens ipsi xp̃o qui est vbũ dei. Uerbum aũt absq; oi corruptione cordis cõcipit: imo cordis corruptio non pmittit pfectam vbi cõceptionem. Et q; caro sic fuit assumpta a vbo diuino q; eẽt caro vbi dei: cõueniẽs fuit q; ipse de matre sine corruptione matris cõciperet sicut verbum de patre sine corruptione genitũ est. ¶ Tertio conuenit h pp dignitatẽ humanitatis xp̃i in qua peccatũ locũ hr̃e non debuit: cũ per ipsaz oia peccata tollerent Jo. p̃mo. Ecce agnus dei. i. inocens sicut agnus qui tollit pctã mũdi. Non poterat aũt in nã iam corrupta ex concubitu nasci caro sine infectione aliqua. vnde augu. in lib. de nup. z concupiscẽtia dicit q; solus nuptialis concubitus in matrimonio marie z ioseph nõ fuit: q; in pcti carne fieri non poterat sine vlla carnis concupia que accidit ex pctõ: sine qua cõcipi voluit qui futurus erat sine pctõ. ¶ Quarto fuit cõueniens pp finem incarnationis xp̃i: q̃ ad h fuit vt homes renascerent in filios dei nõ ex voluptate carnis nec ex voluptate viri: sz ex deo. i. ex virtute dei. Jo. p°. Cuius rei exẽplar appere debuit in xp̃i cõceptiõe vñ ait august. in lib. de sctã virginitate q; oportebat caput nr̃m per insigne miraculũ fm corpus nasci de virgine: vt significaret mẽbra sua de virgine ecclesia fm ipsum spũm nascitura. ¶ Quidã dicunt q; nõ fuit maria virgo in conceptu: q; xp̃s vocat filius ioseph. Luc. 2. s. Erant pater z mater eius mirantes sup hijs que dicebant de eo et. eo. c. maria dixit. Ego z pr̃ tuus dolẽtes querebamus te: ergo cognita est maria a ioseph vt xp̃s cõciperet. ¶ Dicenduz q; non fuit ioseph pater xp̃i: sz ab oibus ignorantibus veritatez rei putabat pater xp̃i: Luc. 3. s. Ut putabatur filius ioseph. Hec beda sup Luc. Aliter dicit august. li. 2. de cõcor. euã. z in lib. de bono cõiugali. s. q; Joseph fuit pater xp̃i. Sicut dr̃ vir marie ẽt nõ cognoscẽdo eam: ita pater xp̃i sz nõ sit de eius subã. etiã dicit q; poterat esse filius eius adoptiuus: scriptura tñ vocat xp̃m filiũ ioseph. s. q; sic putabatur. ¶ Sed obijcit q; necesse fuerit xp̃m cõcipi per concubitũ: q; eoꝛ q̃ sunt eiusdem spẽi est idem modus generationis: cũ generatio sit exitus ad esse: z accipiat spẽz a termino. s. a re genita. xp̃s tñ est eiusdẽ spẽi cum ceteris hominibus: z illi gignuntur ex coitu: ergo etiã xp̃s. ¶ Item quelibet forma hz materiaz determinatã extra quã non potest inueniri nec esse. Est autez materia forme humane semen maris z femine. Si ergo xp̃s nõ est conceptus ex semine maris z femine nõ fuit corpus eius vere humanũ: quod est falsum: ergo non est natus de virgine. ¶ Dicendũ ad primum q; in hijs que naturaliter proceduntur sicut natura est determinata ad vnum effectum ita est determinata ad vnum modũ producendi. Uirtus diuina est supernaturalis: z cũ sit infinita non est determinata ad vnũ effectum: ideo nec est determinata ad vnum modum producendi quẽcũq; effectum. Nam sicut potuit virtus diuina primum hominẽ sine concubitu producere de limo terre: ita potuit corpus christi sine coitu formare de virginis sanguine.
¶ Ad aliud dicendum q; non est verus q; semẽ maris z femine sit materia forme humane in conceptiõe animalis: sed solum menstruum femininum est materia fetus: semẽ autez viri est agens z formans: ideo non defuit in formatione corporis materia: sed agens z locuz illius suppleuit diuina virtus que potest quãcũq; materiam facere perfecte dispositaz ad quãcũq; formaz. Nam hz menstruũ non sit materia apta vt inde formetur fetus immediate nisi ꝺigeratur z alteretur: magis

Opponit p dictis

B Rñsio bede. C Rñsio aug.

Oppõit p

Oppo. 2°,

D Rñsio ad pm E

Rñsio ad 2m

tur:magis tñ inepta materia est lutū ad formationez corporis humani: ⁊ deus de luto formauit corpus ade. Fuit ergo facilius virtuti diuine mēstruū digerere: ⁊ formare inde corpus christi.

Qō 49 Rñsio ad q̄ sitū qōnis. qd est virginitas i ptu A

¶ An beata maria fuerit virgo in ptu. Qō. XLIX.

Queritur de virginitate marie in partu. ſ. an virgo fuerit in partu. Consideranduꝫ primo qd sit virginitas in partu. De virginitate nāq; que ē ad concipiendū vel in ꝓceptu planū est. ſ. virginē dicimus eam que sine semine virili ⁊ sine aptione claustroꝝ concipit. Et ꝓpria ista virginitas est quedā priuatio coitus. In partu tñ non appet ita qd sit virginitas. Nam si mulier fuit virgo in concipiēdo manifestū est q̄ nō oꝫ q̄ cognoscatur vt pariat. Et sic vr̄ q̄ quecūq; est virgo in ꝓceptu est virgo in ptu: maxime qꝫ certū est nullam feminaꝫ dum parit cognosci posse.

Rñsio ad qōnem. B

Dicendum aūt q̄ ad virginitatē proprie dictā requritur ꝓposituꝫ ꝓpetuo abstinendi a delectatione venerea cū corporis integritate. Integritas aūt corporis est virginitas. Et qñ dicimus aliquā esse virginē in cōceptu aut partu vel post partum: logmur de ista integritate corporis. Isti aūt integritati opponit ruptio vel aptio claustroꝝ femineoꝝ: cū illa naturaliter ꝓclusa sint ⁊ inferꝫ quedā violētia carni siue nature in ruptione: cum sit quedā continui diuisio. Sunt autē due apture claustroꝝ muliebriū. prima est ad concipiendū. Naꝫ cum fiat ꝓceptus per mixtionē seminū ⁊ non possent cōmiscere sine quadā ruptura feminini genitalis tollit integritas corporis ad ꝓceptuꝫ. ¶ Scōa aptio claustroꝝ est in partu. Nam tūc necesse est apiri claustra feminea vt fetus in lucez prodeat. Et ista extollit integritatē corporis. Dicendum aūt q̄ per vtrāq; istaꝝ tollitur virginitas cū vtrobiq; tollat integritas corpis que vocat māliter virgitas: ⁊ magis adhuc in scōa q̄ꝫ in prima ruptura. Nā maiꝰ est necessario secūda ruptura q̄ꝫ prima que fit vt emittat infans in lucez. Et ob h̄ in partu multe piclitantur: sed nulla in ꝓceptu.

Diffinit virginitas.

£

¶ Item qꝫ est magis necessaria ista scōa aptio q̄ꝫ prima: qꝫ pōt fieri cōceptio sine aliqua aptione nāliter: ⁊ tñ non pōt fieri partus sine ruptura. Unde pōt ꝓtingere pure nāliter q̄ aliqua mulier totaliter virgo ꝓcipiat. ſ. que sit virgo corpore ⁊ mente. Mente quidē. ſ. q̄ ꝓposuerit nunq̄ experiri delectationem venereā: corpore aūt. ſ. qꝫ a nullo viro tacta est ⁊ claustra feminea integra manēt: ⁊ tñ ꝓcipit ex semine virili. Sicut ponit sctūs Thomas exēplum in quodā quolibeto de puella pubere iacente in lecto cuꝫ patre vbi nullus fuit actus: ⁊ tñ concepit de semine patris. Et h̄ pater nesciuit ⁊ ipsa etiā nō sensit: qꝫ vtroq; dormiēte accidit humorē masculinū defluere in genitale femininuꝫ: qō satis quilibet excogitare potest. Ista tñ non poterat parere sine ruptura claustroꝝ ideo magis necessariū est virginitatē perire in ptu q̄ꝫ in ꝓceptu. Qꝫ sicut mulier aliqua dr̄ virgo in ꝓceptu: qꝫ ad ꝓcipiēdū claustra apta non fuerunt: ita dr̄ virgo in ptu. ſ. qꝫ in partu claustra non rūpunt. Ideo non ociose dictū est de dña nostra q̄ fuit virgo ante ptuꝫ ⁊ in ptu. ſ. qꝫ maius miraculū fuit ipsaꝫ manente virginitate parere: q̄ꝫ cum virginitate ꝓcipere. Habuit tñ vtrūq;. Nam in ꝓceptu fuit virgo: qꝫ a nullo cognita est: ⁊ qō maius est qꝫ sine semine fuit. In ptu autē virgo stetit: qꝫ nullā ruptura passum est genitale eius potius q̄ꝫ cuꝫ vrinā emitteret. Hoc aūt fuit: qꝫ xp̄s prodijt de vtero eius nō determinate per genitale: ſz per totā latitudinez vteri quāta erat latitudo fetus. Nam qui intrauit ad discipulos ianuis clausis non rūpens ianuas: ſz transiens per solidū ianuarū non obstante sibi corpore: sed facta penetratione dimensionum: potuit exire de vtero virginis nō rupto vtero nec apto. qꝫ siue rūperet vt fit in oibuꝫ siue apiretur vt quidā volebant semp esset ablata integritas: qꝫ genitale femininuꝫ nāliter clausum est. De hijs latius hr̄ in libro nr̄o de qnq; figuratis paradoxis ꝓte prima. Istā virginitatē in ptu necesse ē ponī in dña nr̄a: nam ysa. illā predixit. ſ. Ecce virgo cōcipiet ⁊ pariet. Ergo sicut in virginitate ꝓcepit: ita in virginitate peperit. Hoc fuit ꝓueniens ꝓpter tria. ¶ Primo ꝓp proprie tatem eius qui nascebat qui est verbū dei. Uerbū autem nō solū in corde absq; corruptione concipit: sed etiā absq; cordis corruptione de ipso ꝓcedit. Ut ergo ostēderet istud esse corpus verbi dei: ꝓueniens fuit vt incorrupto virginis vtero nasceret. ¶ Scōo h̄ est ꝓueniens q̄ꝫ tum ad effectū incarnationis xp̄i. Nam ad h̄ venit vt nostrā corruptionem tolleret. Non ergo fuit ꝓueniens vt virginitatez matris nascēdo corrūperet: Unde August. in quodā sermone de natiuitate dñi ait q̄ ipsas non erat vt per eius aduentum violaret integritas: qui venit sanare corrupta. ¶ Tertio ne matris honorem nascēdo diminueret: qui parentes p̄ceperat honorā dos. Erat etiā valde incōueniēs vt cū virginitate matris in conceptu supnaturaliꝫ custodierat: in ptu illam perire pmitteret. ¶ Dicunt quidā q̄ non fuit cōueniens xp̄m nasci manentibus integris claustris: qꝫ per h̄ videret corpus fantasticum. Nam corpi nāli resistunt alia corpora solida: xp̄s tñ h̄ fugit cum in resurrectione diligēter ostenderit corpus suū apl̄is. ne illud spūꝫ aereū vel fantasma esse putarēt luc. 24. ¶ Est dicendū q̄ xp̄s ita voluit corporis sui veritatē demōstrare: q̄ etiā simul eius diuinitas declarareꝫ. Et iō pmiscuit mira humilibus. Unde vt corpus verū ostēderet natus est de femina: ſz vt ostēdē et eius diuinitas ꝓcessit de virgine. Talis. n. ptus deū decebat: vt ait Ambrosius in hymno natiuitatis dñi. Et non obstat q̄ posset ex hoc putari corpus eius fantasticū. qꝫ si h̄. solum xp̄s attendiss̄ multa miracula que fecit obmisisset facere: sicut qñ per noctē ambulat super mare pedibus ⁊ discipuli videntes de nauicula putauerunt fantasma eē Marci. 6. Non omisit aūt xp̄s h̄: qꝫ ſz prima facie fantasma putaret postea cognita veritate diuina virtus elucebat: maxime: qꝫ hic nullū erat piculuꝫ: qꝫ xp̄s exiret de vtero virginis. Nemo. n. vidit euꝫ exeuntē vt per h̄ putaret esse fantasticū: qꝫ claustra non rūpebat: iō debuit obseruari dignitas ei⁹ ⁊ honor matriꝭ vt de incorrupto vtero nasceret.

¶ An btā Maria post ptum christi fuerit cognita carnaliter a Joseph. Questio. L. Qō 50.

Queritur de virginitate Marie post partuꝫ an postq̄ꝫ christū pepit alios filios hūit: ⁊ an aliq̄n saltem cognita fuerit postea. ¶ Quidaꝫ dicūt q̄ ſz maria fuerit semp virgo ante xp̄i natiuitatez: postea tñ cognita est a Joseph: ⁊ alios filios genuit. Unde xp̄s sepe dicitur hr̄e fratres: vt Jo. 2. dr̄ q̄ descendit in capharnauꝫ Jhs ⁊ mater eius ⁊ fratres eius. Et actuū p̄mo dr̄ q̄ hȳ omnes erant cum maria matre iesu ⁊ fratribus eius. ¶ Item quia dr̄ supra in ſra q̄ anteq̄ꝫ conuenirēt maria ⁊ ioseph inuēta est ipsa hās in vtero: ergo postea conuenerunt. ſ. carnaliter. ¶ Jteꝫ qꝫ dr̄ ioseph nō cognouit mariā donec peperit filiū: ergo vr̄ q̄ postea cognouit. ¶ Item qꝫ dr̄ peperit filiuꝫ suuꝫ primo genitū: ⁊ tñ p̄mo genitus ad alios sequentes dr̄. Sic dr̄ ad ro. 8. de xp̄o. ſ. Ut sit ipse p̄mo genitus in multis fratribus: ergo alios filios hūit maria post xp̄m: ⁊ sic nō fuit v̄go post ptum. ¶ Dicendū q̄ maria semp fuit virgo: ⁊ facilius erat virginem esse post ptum q̄ꝫ prius. Nam si ante ꝓceptuꝫ ⁊ in ptu virgo eē potuit a fortiori post ptum: cum nulla necessitas corruptiōis maneret: qꝫ vt ꝓciperet necesse erat nāliter pdi virginitatem vel saltē suscipe semē: vt pareret: oino necessarium erat nāliter fieri corruptionē: vt tñ postea incorrupta maneret nihil obstabat nisi voluntas: cū iam nec cōcipere nec parere quēq̄ꝫ necesse erat. Jsta virginitaſ perpetua marie designata fuit per Ezechielē per portā clausam in domo dñi: que nūq̄ aperiet ⁊ vir non intrauit per eaꝫ Ezechi. 42. Et Augu. in sermone quodā exponens dicit. quid ē porta clausa nisi maria semp intacta. quid est hō non trāsibit p eam: nisi q̄ ioseph nō cognoscet eaꝫ. Et qd est deus solus ingreditur ⁊ egredit per eam: nisi q̄ spūssanctus impgnauit eam? Et qd est clausa erit in eternū: nisi q̄ maria virgo ē ante ptum: ⁊ virgo in ptu: ⁊ virgo post ptum. ¶ Considerandum aūt q̄ circa virginitatem marie quidam errauerunt dicentes: eam nec in ptu nec in conceptu nec post ptum virginem stetisse. Sed etiam ipsuꝫ xp̄m ex cōcubitu natū. Hȳ fuerunt pessimi heretici cherintiani ⁊ ebionite: de quibus. ſ. dictum est. et isti potius sunt infideles q̄ꝫ heretici: cum exp̄sse negēt textum sacre scripture que dicit xp̄m de spū sancto natum: ⁊ natum de virgine: ⁊ q̄ ioseph non cognouit mariam anteq̄ꝫ pareret xp̄m. ¶ Alij errauerunt concedentes mariā ante partum ⁊ in ptu xp̄i virginem extitisse: ⁊ tñ xp̄o nato dicunt eam a ioseph cognita alios filios peperisse. Iste autē est error detestādissimus eliudq̄ qui mouet ex eis que supra obiecta sunt. ¶ Dicendū q̄ non ꝓueniebat mariaꝫ post xp̄i natiuitatem ab aliquo cognosci. ¶ Primo qꝫ derogat h̄ perfectioni ⁊ dignitati xp̄i: qꝫ sicut p̄m nām diuinā est vnigenitus dei patris tanq̄ꝫ pfectuꝫ filius quo existente non est necesse

Per quā p tez vteri virginalis xp̄s natus sit. D

Cōueniens fuit v̄gines pere ꝓpter tria p 2° E

3° Oppōit Rñsio F

Oppōit

oppo. 2° oppo. 3° opp. 4°

A Rñsio auctoꝛis Maria semp fuit v̄go.

B Prim⁹ error de integritate bti Marie 2° error £ nō ꝓueniebat b. v̄g. aliquo cognosci post partus.

cesse aliū gigni: ita decuit vt eēt vnigenitus mris. Q2 velle alios gignere: erat innuere q̄ iste nō erat pfectū bonū z sola tum mris: ita vt eo existēte mater adhuc alios filios cupet.

2°. ¶ Scōo q2 hoc facit iniuriā spiritui scō: cuius sacrariū fuit vterus virginalis: in quo carnē xp̄i formauit. Unde nō decebat pp honorez spūs sci vt quis conaret illud polluere q̄ spūs scūs sanctificauerat: z spāliter cōsecrauerat.

3°. ¶ Tertio hoc derogat dignitati z sanctitati matris: que ingratissima videret si h̄ filio tanto cōtenta nō esset: z si virginitatez que in ea miraculose seruata fuerat sponte perdere vellet per carnis cōcubitū.

4°. ¶ Quarto q2 si ioseph h̄ atemptaret esset sibi imputandū ad magnā temeritatē: cū angelus reuellasset ei misteriū. s. q̄ spūs sanctus virginē fecūdauerat. Quod ergo ipse vellet nunc violare tēplū spūs sancti esset suma temeritas. Nā spūs scūs illū disperderet sicut dixit apl's: q̄ q violauerit tēplū dei disperdet illū deus p̄ma. co2. 3.

5°. ¶ Quinto q2 si maria post hoc ab aliquo vellet cognosci videret hic eē ꝓpter solū desideriū libidinis: nā mrimoniū istud factū fuerat vt haberet ista proles nō quidē ex eo: sed vt conseruaret per illud. Nihil ergo erat tā necessariū pertinēs ad matrimoniū cū proles perfecta haberet. Ergo velle cognosci post hoc pp incōtinentiā z ifirmitatē carnis esset: que imperfectio nō est ponēda in virgine.

6°. ¶ Sexto q2 retrocederet virgo a pro posito suo. Nā q̄n angelus dixit ei q̄ cōciperet messiā quodāmodo turbabat ne per h̄ oporteret eā cognosci a viro dicens: quomodo fiet istud: q̄n virū nō cognosco luc. p̄. Ergo a fortiori intendebat postea q̄n nō esset necessitas concipiendi manere in perpetua cōtinētia. Sed post xp̄i natiuitatem nō fuit aliqua necessitas concipiendi. ergo maria post h̄ seruaret incorruptionē nisi mutaret ꝓpositū. Mutare aūt pro positū in tali re est magna imperfectio: q2 nemo mittens manū ad aratrū z respiciens retro aptus est regno dei. Luc. 9.

Rñsio ad argumēta op posita. Ad p̄m. ¶ Ad p̄mū in ꝓriū dicēdū q̄ quidā putant: sicut ait Hiero. sup. mattheū fuisse fres dñi quosdā quos ioseph ex alia vxore prius genuerit. Nos aūt fres dñi nō filios ioseph: sz ꝓsobrinos saluatoris sororis marie matertere dñi filios itelligimus z sic vult Hiero. q̄ ioseph nō habuit aliquos filios nec etiā habuit aliā vxorē preter mariā. imo ait Hiero. in lib. ꝓtra heliudiū hereticū q̄ credēdū est ioseph potius virginē permānsisse quia aliā vxorē habuisse nō scribit: z fornicatio in scūm virū nō cadit. Uocant ergo fres dñi filij sororꝫ mris eius: q2 maria mr eius habuit sorores que genuerūt filios. Nā maria vxor zebedei dr esse sororꝫ eius: z maria vxor alphei etiaz dicit sororꝫ eius. Ideo filij illius marie z alphei dicūt fratres xp̄i. Et filij istius marie z zebedei dñr fratres xp̄i. Primi sunt iacobus z ioannes de qbus dr q̄ mater filiorꝫ zebedei stetit corā xp̄o petens ab eo vt duo filij sui sederent vnus ad dexterā xp̄i z alius ad sinistrā in regno suo. Et hoc dicebat: cōfidens q̄ xp̄s faceret istud pp propinquitatē magnā filiorū suorꝫ ad xp̄m infra. 2. filij alphei z marie vxoris eius vocabant fratres xp̄i. Et de magis exprcsse habet in scriptura. vt p3 marci. 6. s. Nōne iste est fabri filius z marie: frater iacobi z ioseph z iude z symonis: z sorores apud nos sunt: oēs nominati h̄ dñr esse filij alphei z maxime iacobus qui primus noiatur. Et iste est iacobus de quo cōmunis dr q̄ sit frater dñi: sicut ait apl's ad gala. p̄. s. Aliū aūt apl'orꝫ vidi neminez nisi iacobū fr̄em dñi. Et sic est cōsuetudo apud hebreos vocare fratres: lz isti potius vocēt patrueles vl' fratrueles. idest filij duorꝫ fratrū vl' patrū vl' matrū qui sunt fratres. Sic accipit ysa. 5. s. Cātabo vinee mee canticū patruelis mei.

D Ad 2m rñsio. ¶ Ad secundū dicendū q̄ nō sequit cū dr antequā cōuenirent peperit: ergo postq̄z peperit cōuenerūt: q2 pōt stare vnū sine altero z etiā nō est semp intentio loquentis significare aliquē actū sequentē sic ait Hiero. in lib. ꝓ heliudiuz: q̄ lz h̄ prepositio ante sepe indicet ꝓntiā actus interdū tn̄ solū ondit ea q̄ prius cogitabant vt postea fierent. Nō ē aūt necesse vt p̄mo cogitata semp fiant: cū aliq̄n iterueniat aliqd vt illa fieri nō possint. Si aliquis dicat anteq̄z in portu prandarem nauigaui: nō inuit q̄ in portu prandeat postq̄z nauigauerit: sz inuit q̄ cogitauerat. s. q̄ ante pransurus eēt in portu q̄z nauigaret. Et accidit q̄ nō potuerit prādere quousq̄z nauigaret. Sic mattheus cū dicit anteq̄z cōuenirent inuenta est in vtero hñs de spū scō nō inuit q̄ post h̄ cōuenerint: sed q̄ dū

E Ad 3m. videbant cōuēturi nō cōuenerūt: q2 preuenit conceptio per spūm scūm: ex quo factū est q̄ nō cōuenirēt. ¶ Ad tertium dicēdū q̄ illud aduerbiū donec nō importat semp aliū actū sequi: sed aliq̄n pōt esse q̄ nullus actus sequat. Sic p3 gen. 8. vbi dr de coruo q̄ emisit noe corruū vt videret an desicata esset terra qui egrediebat z nō reuertebat donec siccarētur aque. Et tn̄ manifestū est vt probatū est. e. c. z colligitur satis ex littera q̄ coruus nunq̄z redijt in archaz: q2 si redire deberet h̄ potius faceret q̄n tota terra erat opta aquis sicut dicit de colūba q̄ nō inueniens vbi requiesceret pes eius reuersa est in arcā. Et postquā misit eā iterū z inuenit terram desicatā nō est reuersa vltra ad euz. e. c. Ita esset de coruo: q2 cū esset terra desicata z inueniret eā plenā cadaueribus que ipse valde cupiebat: nō erat vllatenus verisimile q̄ vellet redire in archā. Et sic idē est dicere q̄ nō reuertebat donec siccarent aque q̄ dicere nunquā reuersus est. Et ponit quasi ad tollendū dubium. l. q2 solū erat dubiū an corruus reuerteret anteq̄z inueniret terrā desicatā z dr q̄ vsq̄z tūc nō reuersus est. Et sic innuit q̄ nūq̄z redijt. Sed p3 etiā gen. vbi deus promittens iacob multa bona ait. Ego ero custos tuus quocūq̄z prexeris: nec dimittā te nisi cōpleuero vniuersa q̄ dixi. Ubi alia lra h3 donec cōpleuero vniuersa q̄ dixi. Et tn̄ non est sensus q̄ postq̄z deus cōpleuit vniuersa que dixit ad iacob dimiserit eū. Nā nunq̄z dimisit: sed potius multiplicauit eū z semen eius: z pepigit cū eo pactū q̄ etiā pepigerat cuz patre suo abrahā z ysaac promittens ei spāliter bona vsq̄z ad mortē suam gen. 46. s. q̄n apparuit deus iacob descendēti in egyptū apud putcuz iuramenti. Sic etiā psal. 109. dr de messia q̄ deus dicat ei sede a dextris meis: donec ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorꝫ. Nō est tn̄ sensus q̄ postq̄z deus subjceret inimicos xp̄i pedibus eius desineret sedere ad dextrā patris q2 in eternū sedet cū sit filius eius nālis z cōsubalis z necesse est eū semp esse equalē pri q̄ est eē ad dexterā: z accipiendo etiā fm humanitatez nunquā cessabit sedere. imo subiectis inimicis videbit eē humanitas xp̄i in maiori glia q̄ importat per sedere ad dextrā. Nā q̄n inimici xp̄i nō erant sibi subiecti. s. eo viuente cum cū ipugnabant erat xp̄s fm humanitatē in minori honore: z tn̄ tunc sedebat adhuc ad dextrā patris fm equalitatē nāe. Post resurrectionē aūt q̄n inceperunt inimici eius subjci sibi: cepit humanitas sua esse in maiori honore. Nā dixit apl's. Data est mihi oīs potestas in celo z in terra infra. 28. Ergo a fortiori tūc sedet ad dextrā dei. ¶ Et sic nō ponit donec nisi ad tollendū dubiū: q2 dubiū erat an antequā eēnt subiecti xp̄o inimici sui sederet ad dextrā dei q2 de post nō erat dubiū: cū postea eēt honorabilior. Ideo cū dr sede a dextris meis donec ponā inimicos tuos etiā innuit q̄ sedeat a dextris dei in eternum. Sic etiā dr psal. 122. s. oculi nri ad dñm deū nrm donec misereat nri. Nō est tn̄ sensus q̄ postq̄z deus miserus fuerit nobis debeamus oculos nros ab eo auertere: sed semp debemus hre oculos nros ad ipsuz ps. 22. s. oculi mei semp ad dñm: ita hic solū ponit donec ad tollēdū dubiū: q2 solū erat nobis dubiū an maria fuerit cognita a ioseph ante xp̄i natiuitatē: cū non fiat cōceptio nāliter sine semine. Postea vero nō erat aliqua causa dubitandi: cū maria postea nō cōcepit nec peperit. Jō dicere q̄ ioseph nō cognouit mariā donec peperit filium: est quasi dicere q̄ nūquā cognouit eā. qō solū erat rō dubitādi an cognouisset eam ante cōceptū z partū.

F Ad 4m. Primogenitus quo modo intelligatur. ¶ Ad quartum dicendū q̄ p̄mogenitus nō semp importat alios postea genitos: vt p3 hic: q2 aliq̄n istō nomē p̄mogenitus importat relationē: z tunc signat alios post natos. Aliq̄n est nomē absolutū z tūc nō signat aliquē cōsequi. Qō appareret q2 primogenitus dr de p̄mo z tn̄ primus z oēs cōparatiui fm dialeticos ponunt aliq̄n absolute: z dr p̄mus ante quē nemo fuit siue post illū sit aliquis siue nō: z vltimus post quez nullus est siue ante eū aliqs fuerit siue nō. Aliquādo exponit cōparatiue. s. p̄mus est ante quē nemo fuit z post quē aliqs est. z vltimus post quē nemo est z ante quē aliquis fuit. Ita ergo primogenitus exponet absolute aliq̄n. s. primogenitus ante quē nullus natus est siue post eū sit natus aliquis siue nō. Et pōt poni cōpatiue. s. p̄mogenitus añ quē nullus natus ē z postquē aliqs natus est. ita xp̄s est p̄mogenitus marie: q2 ante illū de maria nullus genitus est lz etiā post eū nullum genuerit. ¶ Jtē p3 h̄ ex noibus relatiuis: q2 filius z filia nurus z socrus relatiua sunt: z tn̄ accipiunt sepe pro absolutis. s. filius pro viro quocūq̄z: z filia pro femia quacūq̄z. Sic accipit canticoꝝ. 2°. cū dicit sponsus. Ego flos cāpi: z liliū

conualiū. Sic liliū inter spinas:sic amica mea inter filias.i. iter mulieres. Q2 si relatiue acciperet necesse erat poni ibi cuius erant iste filie etiā dicit.e.c.sponsa. Sicut malus inter ligna siluaruꝫ sic dilectus meus inter filios.i.inter viros:q2 non ponit ibi cuius sunt isti filij. Sicut etiā dicit puer.vltio. .s.Multe filie congregauerūt diuitias.i.multe mulieres:q2 nō ponit ibi relatiue. Sic etiā istud nomē nurus est relatiuū ꝛ ponit absolute.vt ait Ouidius 2°.metha.s.Inde fluūt lach:i me stillataq3 sole rigescunt. De ramis electra nouis que luci dus amnis Excipit. ꝛ nuribus mittit gestanda latinis.i.mu lieribus latinis. Quasi dicat. De arboribus illis fluunt la chryme q̄ per calorē solis rigescūt.i.indurant in electra ꝛ ca dunt in fluuiū eridanū siue padū vulgariter dictum. Et ille mittit illa electra p italiā vt nurus latine.i.mlieres latine ge stent illa in ornatū. Idē est de alijs noibus relatiuis vt pxi mus ꝛ supremus. Nā ly ista sunt cōparatiua ꝛ exponant aliqñ cōparatiue aliqñ absolute:leges tñ humane accipiūt sepe ab solute proximū ꝛ supremus.vt p3.ff.de vbo.signi.l.primus. Et dr̄ primus est quē nemo antecedit. Uñ posuit in significatione absoluta ꝛ apparet magis.eo.ti.l.primi.cū dr̄ pxi mi appellatione etiā ille cōtinet q solus est. Sic etiā ille con tinet qui solus est. Sic etiā de isto noīe supremus.e.ti.l.pro ximus.s.q̄ sit supremus et ille ante quē nemo fuit. Cū ergo oia ista noia sint relatiua fm nām suā ꝛ tñ inueniant sepissi me in significatione absoluta:erit sic de ḃ noie pgenitus:qō ly sit relatiuū:aliqñ tñ ponit vt absolutū:ita vt dicat primo genitus post quē nemo nascit. Hoc magis ex cōsuetudine sa cre scripture in veteri testō vbi vocat pmogenitus ille ante quē nemo nascit siue post eū aliquis nascat siue nō:vt patet exo.13. Ubi iubet primogenitū peccoꝝ offerri:ꝛ pmogenitos boium redimi. Si tñ vocaret pmogenitus solū ille qui habe bat alios post se natos nunq̄ sciret an erat primogenitus q prius nascebat quousq̄ haberet alios fratres. Et tñ iubebat deus q̄ cuꝫ mulier pareret pmogenituꝫ post.xl.dies offerret illū dño:dans sacrificiū ꝛ redimēs illū qnq̄ siclis leui.12. ꝛ numeri.18. Et tñ post.xl.dies a partu nondū poterat sciri,an ista mulier alios habitura eēt filios respectu quoꝝ iste voca ret primogenitus. Ergo lex vocat istū primogenitū qñ non dū constat an alios post se natos hēat. Et sic accipit pmoge nitū absolute.s.quē nemo precessit natiuitate siue alius post nascat siue nō. Sic fuit in maria. Nā cōstat de ipsa etiā apō hereticos q̄ ante xp̄m nullū filiū habuit:ꝛ istū obtulit in tē plo in die quadragesimo post partū ꝛ redemit eū lege primo genitoꝝ luc.2°. Manifestū est g̃ q̄ tūc xp̄s pmogenitus vo cabat fm legē ꝛ tñ nōdū maria poterat hre alios filios etiā si aliquos post xp̄m habuisset igit pmogenitus fm legē ab solute accipit. Et sic nō oportebat q̄ post xp̄m aliq ia nasce rent ad ḃ q̄ ipse vocaret pmogenitus respectu illoꝝ:q2 ime diate vt natus est pmogenitus vocatus est fm legē: q2 al's nō fuisset obligata mater sua offerre illū in tēplo die quadra gesimo. Et tñ luc.2°.inuit q̄ obligabat vel videbat obligari:q2 dr̄ ibi q̄ ista facta sūt fm cōsuetudinē legis moysi. Iste etiā est modus accipiēdi pmogenitū in iure. Naꝫ si sit lex q̄ aliquis honor vel possessio deueniat solū ad primogenitos si quis vnicū filiū genuerit:nō est dubiū qn ad illū pertineat ille honor vl̄ possessio. Sic accipit pmogenituꝫ.extra de ver. signi.c.ioseph cū dr̄ ex ḃ loco multi puerse suspicati sunt ma riā alios filios habuisse cū sit mos sacrarū scripturarū illum primogenitū appellare quē nemo precessit:ꝛ nō solū eū post quē alij nati sunt. De hijs oibus magis diximuꝫ in libro nro de quinq̄ figuratis paradoxis parte prima

¶ De quo xp̄s fuit cōceptus in utero virginis. Q̄ō.LI.

Queritur Ulterius circa xp̄i cōceptionē ex virgi ne de quo cōceptus est. Nam cōiter dr̄ q̄ cōceptus est de purissimis sanguinibus btē virginis: vt ait damascenus lib.3.aliq tñ errāt circa istos purissimos san guines:putantes nō fuisse cōceptū dñm in v̄gine de sangui ne menstruali de quo accipiunt oēs:q2 putant sanguinē illū esse impurū ꝛ sordidū. Et errant credentes ob hoc q̄ fuerit cōceptus xp̄s de sanguine qui erat in venis btē virginis:q2 illū putant esse purū. ¶ Sed hoc nō stat. ¶ Pro q2 ex san guine qui est in venis nō pōt fieri cōceptio:cū locus concep tionis ꝛ formationis fetus nō posset eē in venis sed in ma trice: ꝛ tñ in matrice nō est sanguis aliquis nisi qui vocatur menstruuꝫ.ergo ex menstruo necesse est fieri conceptionem.

¶ Scō p3 q2 si ex sanguine venarū in virgine xp̄s fuisset cōceptus:nō diceret xp̄s ppie filius marie vel ipsa non vo caret ita ppie mater xp̄i sicut alie mulieres vocant mres si lioꝝ suoꝝ. Hoc aūt eēt tollere totū bonū virginis:q2 maxia dignitas eius in qua ipsa excedit oēs mulieres imo ꝛ oēm creaturā est q̄ sit mater xp̄i qui est verus deus:si aūt iperfe ctā rōnē maternitatis h3.tolleret sibi multū de dignitate ma ternitatis:o3 g̃ q̄ ad hoc q̄ ipsa sit vere mr̄ xp̄i q̄ ipsa in cō ceptu xp̄i fecerit quod alie femine faciunt cōcipiendo filios suos. ¶ Alie aūt femine nō solū ministrant māz de qua fiat cōceptus:sed etiā per quādā virtutē actiuā disponūt illā ad hoc q̄ sit apta ꝛ propinqua vt possit fieri conceptus. Istud aūt est q2 sanguis absolute siue in viro siue in femina non est mā apta ppinqua ad fetū formādū:iō in feminis digerit san guis ille purus ꝛ alterat: ꝛ sic disponit vt sit mā propinqua ꝛ apta ad cōceptū. Sic eni fit in lacte qō de sanguine gignit per quādā alterationē factā a virtute existente in mamillis. ¶ Ita sanguis ille purus ꝛ rarus qualis est in venis nō est mā apta ad formationē fetus sed o3 magis densari ꝛ digeri ꝛ alterari fm calorē. Et hoc fit in feminis a vtute generati ua sicut in viris semen digerit a vtute gñatiua. Et iste san guis alteratus ꝛ aliqualr̄ densatus p virtutē gñatiuā femi ne mediante calore tanq̄ instro vocat mēstruū ꝛ est de quo fit cōceptio in matrice. Et hoc apparet q2 puelle nō pñt gi gnere vsquequo incipiant hre menstrua. Et postq̄ desierint hre menstrua etiā nō pñt gignere nisi supernāliter sicut dr̄ gen.18.s.Erāt ambo.s.abrahā ꝛ sarra ꝓuecte etat desierātq3 sarre fieri mulierbria. Et in hoc inuit ibi q̄ cōceptus ysac fuit supnālis ꝛ verū est. Et tñ ista digestio sanguis ad faciendum menstrua fit a potētia gñatiua que h3 calorē sufficientē qui est instrm suū. Et ista est cā q̄re mēstrua nō fiunt in puellis quousq̄ incipiūt hre pillos in genitalibus ꝛ vocant tūc pu beres fm iura.vt ait Isidorus.xj.ethi. ꝛ extra de spon.c.pu beres.s.puberes a pudendis dicti sunt:q2 ista loca pmo lanu ginē ferunt. Pili tñ nascunt pp calorē digerentē. Ideo puel le tūc pmo menstrua hñt qñ calor in eis incipit esse ꝛ ista est cā quare femine in senectute magna nō hñt mēstrua.s.quia cessat in eis calor cū infrigident pp etatē. Et ita cū sarra eēt prouecte etatis desierāt fieri in ea mulierbria genē.18. Hoc sup posito dicendū q̄ ly mulier duo faciat in cōceptu.s.ministra re mām.i.sanguinē ꝛ preparare illā:mēstruū tñ magis dicit mater pp scōam opōnē q̄s pp pmā:q2 al's ita possent esse ma tres puelle añ pubertatē ꝛ veterane postq̄ desierūt fieri mu lierbria sicut mulieres puberes etatis mature:q2 i vtrisq3 est sanguis qui est mā: ꝛ tñ impuberes puelle ꝛ veterane non pñt disponere illū sanguinē vt sit mā apta ad cōceptū: ꝛ sic ille nunquā efficiunt matres. ¶ Itē p3 efficatius q2 sicut pr̄ nō dr̄ a potētia gñatiua:sed ab actu potētie gñatiue: ita mr̄ vocat mr̄ ab actu potētie gñatiue. Ipsa naq3 potētia gñatiua semp est in viro ꝛ in femia a pncipio vite vsq3 ad mortē: q2 cū sit potētia quedā nālis pure nō aduenit post tps: sed incipit cū ipso aiali ꝛ desinit cū eo:sicut appet in ceteris po tētijs ꝛ viribus. Actus tñ potētie gñatiue nō est semp sed in tpe determinato.s.qñ est instrm ꝓueniēs in aiali.s.calor qui est instrm gñale virū aie. Sicut ergo pr̄ dr̄ ab actu potentie gñatiue ita mater ab actu potētie gñatiue. Primus tñ actus .s.ministrare māz.i.sanguinē nō est actus psone gñatiue nec alicuius potentie:q2 non est vere actus:q2 ministrare mām isto modo.s.sanguinē nō digestū nec alteratū nihil aliud est q̄s hre sanguinē in corpe. Et istud nō est actus alicuius potentie:sed est nā aialis pfecti q̄ nō est sine sanguine. Erit er go actus potentie gñatiue in femina digerere sanguinē illū ꝛ alterare aliqualr̄ vt sit mā ꝓxima ad cōceptum. Iste igitur erit actus a quo mlier ppie denominat mr̄ ꝛ dr̄ gignere vel cōcipere. ¶ Cōfirmat ḃ q2 si istud nō esset diceret vir gigne re fetū ex femina:ipsa tñ nō diceret gignere filiū vel cōcipere si nō hret aliquē actū spālē circa mām fetuꝫ. Nā pp solam cōtinētiā sanguinis nō magis diceret mulier cōcipere vel gi gnere filiū qñ ille cōcipit q̄s ante per decē annos cū etiā puꝫ sanguinē hret de quo poterat formari fetuꝫ. Nō est ergo mu lier mater ppie nisi pro eo q̄ mām disponit. Cum ergo ma ria fuerit vera mater xp̄i tā complete sicut alie mulieres sūt matres filioꝝ suoꝝ o3 q̄ ipsa habuerit istas duas opationes respectu corpis xp̄i.s.ministrare mām.i.sanguinē: ꝛ digerere illum ꝛ alterare vt sit mā apta ad cōceptū. Hoc aūt est hre

menstrua

Q.ō.LI. Rñsio ad q̄ sttū qōnis. A Corpuꝫ xp̄i de q̄ sanguie v̄ginis fue rit concep. B Christuꝫ n̄ fuit ꝛcept⁹ de sanguie q̄ erat i venis btē v̄gi. p⁹ rō.

2ª rō.

Quō fuit cōceptus in mina.

3ª rō.

Confirmatur. 4ª rō.

menstrua vel cõceptionẽ fieri de menstruo: ergo corpus xp̃i nõ fuit cõceptũ de sanguine qui erat in venis ꝫ de mẽstruo. ¶ Itẽ pz q: vt dictũ est ꝓpria rõ a qua mr̃ dr̃ est ꝑparare mãz: q: vt dictũ est ille est actus potẽtie gñatiue: ⁊ tñ maria fuit mater xp̃i: ergo ipsa ꝑparauit sanguinẽ faciendo menstruũ ⁊ de illo corpus xp̃i formatũ est. Alioqn nõ eẽt maria nãlis ⁊ vera mater xp̃i. Et tñ est nãlis mater eius lz supernaturaliꝫ cõceperit: ⁊ tñ ad hoc q mr̃ sit nãlis requirit q ipsa ministraret mãm eo mõ quo alie femine sicut pz ꝑ scm̃ tho. 3. pte sũme. q. 31. arti. 5. cũ ait Ad nãlẽ aũt modus gñonis exigit mãe ptinet q mã de qua corpus eius. i. xp̃i ꝓceptũ est sit cõformis mãe qua alie femine subministrãt ad cõceptionem plis. Hec aũt mã ꝫm phi. in li. de gñatione animaliũ est sanguis mulieris nõ quicũq; sed perductus ad quãdã ampliorez digestionẽ ꝑ vtutẽ generatiuã mr̃is vt sit mã apta ad cõceptũ: ⁊ iõ ex tali mã fuit corpus xp̃i cõceptũ: hec ille. ¶ Est autez verũ q aliqui dubitãt que sit naturaliꝫ mã fetus ⁊ tñ nemo qui aliqd sapit dicit aliã mãm vel aliter dispositã ministrasse dominã in xp̃i cõceptu quã ministrant alie mulieres nãliter. ¶ Dicunt tñ qdã q mã nãlis de qua corpus formatur sunt semen pr̃is ⁊ mr̃is comixta simul cũ sanguine menstruo: ita q totũ h̃ sit mã corpis. Hoc aũt Ari. destruit multipliciter in. 15. de aialibus ostendens q id q descindit de viro nõ est materia corpis humani sed solũ ꝓncipiũ actiuũ vel motiuum. Et probat h̃ per ꝝnẽ ⁊ ꝑ experimẽta sensibilia que maxime in rebus nãlibus fidẽ faciũt vt pz inspicienti ꝟba eius. ¶ Ostẽdit etiã q semen mulieris nihil facit ad gñationẽ. Unde est quedã mulieres cõcipiunt sine h̃ q seminẽt: sed sanguis qui menstruũ dr̃ est in feminis loco seminis in viris. Et ꝫm hãc positionẽ phi põt magis saluari ⁊ cõueniẽtius partus marie ⁊ maternitas eius q̃ ꝫm alias positiones: q: ꝫm eũ ad cõceptionẽ corpis humani nulla mã requirit nãliter nisi sanguis mulieris. De hoc latissime tractat egidius romanus in quodã libello quẽ fecit de embrione. Nõ est aũt credendũ q mãe corpis xp̃i q sine semine viri cõceptũ est aliqd defecerit qõ nãliter ad formationẽ corpis regrat. ¶ Cõstat tñ mariã cõcepisse sine semine humano asserẽtibus istud mattheo ⁊ luca ⁊ ysai. Ideo oportet q mã ex qua formatum est corpus christi ⁊ formatur in aliis hominibus sit sanguis per virtutem gñatiuã matris ꝑparatus: ⁊ ille sanguis est in mulieribus sicut semẽ i viris: ideo eodẽ tpe semẽ in viris ⁊ sanguis iste in mulieribus icipit. s. qñ vtriusq; incipiũt oriri pili ⁊ apparent alia signa pubertatis vt supra dictũ est. Quia tñ in muliere calor deseruiẽs potẽtie gñatiue est diminutus respectu caloris viri nõ põt in mulieribus superfluũ alimenti ad tantã digestionẽ perduci sicut in viris: ideo in viris relinquit sub forma seminis in feminis aũt manet sub forma sanguinis deficiens a cõpleta digestione seminis. Sanguis tñ ⁊ semen propinqua sunt. iõ accidit in hoibus multũ coeuntibus q sanguinẽ emittãt qñ semen defficit vt ait Ari. 15. de aialibus. s. q: nõ sufficit ad tantũ de semine digerendũ quãtũ incõtinentia desiderãt. Nõ tñ posset emitti sanguis loco seminis nisi sanguis eẽt ꝓpinquus semini ⁊ in eisdẽ vasis in qbus semen. s. q: cũ in vasis illis generatiuis ꝑ virtutẽ generatiuã cõuertit alimenti superfluum in sanguinẽ ⁊ sanguis vltimo decoquit in semẽ: cũ accidit q aliqs coheat plus debito nõ existente semine cõplete digesto in vasis emittit sanguis qui digerebat vt fieret semen cõpletũ. Est tñ dicenduz q sanguis menstruus qui in femis est pro semine est magis digestus ⁊ ispissatus q̃ sanguis qui est in venis: q: sanguis qui est in venis est valde fluidus ⁊ modicũ digestus nec digerit tantũ quantũ posset calor femineus digerere. Nõ pz cũ lac dicat magis digestũ vt quidam volunt: lz de hoc nihil nũc asserit: sanguis tñ menstruus digerit a femia ꝫm omnẽ possibilitatẽ caloris: sui cũ ⁊ adhuc requirat in eo maior digestio: que postea fiet per semẽ maris comixtũ sibi. ¶ Item pz h̃ clarius q: oi tpe gignit sanguis in femina siue sit puella siue vetusta: q: quãdiu aial viuit nutrit: vt ait Ari. lz non semp augmentet. Nutriri tñ est per cõuersionẽ alimenti qõ necesse est prius cõuerti in sanguinẽ q̃ in mẽbra: ⁊ sic in minima etate ⁊ maxima senectute sanguis gignit in femina ⁊ tñ nõ fiunt menstrua in ea m parua etate nec in senectute: sed in pubertate ⁊ etate calida: ergo valde magis digestus est sanguis menstruus quã sanguis qui est in venis. Nõ est autẽ putandũ sicut quidã simplices credunt sanguinẽ menstruũ fieri ex sanguine qui est in venis. Nã nõ fit ex illo: q: nõ erat locus ad faciendũ h̃ cũ capita venaꝝ nõ aperiantur vt influant in matricẽ. ¶ Itẽ q: sanguis qui est in venis est determinatus ad sustentationẽ mẽbroꝝ ⁊ nõ ad gñationẽ. ¶ Itẽ q: dicimus q semen in viris fit ex superfluo alimenti sanguis tñ qui est in venis nõ fit ex supfluo alimenti: sed ex ipso alimẽto cũ directe alimẽtũ cõuertat in sanguinẽ. In feminis ergo sanguis mẽstruus qui est loco seminis. vt dicit Ari. 15. aialiũ ⁊ digerit ꝑ potentia gñatiuã fiet de supfluo alimenti ⁊ habebit alia vasa in quibus alteret ⁊ conuertat: ⁊ nũquã defluet de venis. Et ista est intentio Ari. ⁊ oium qui loquunt de menstruo. ¶ Ergo nõ tenet positio illoꝝ qui dicunt corpus xp̃i nõ esse ꝓceptũ de menstruo: q: motiuũ suũ deficit. Dicũt enim mestruũ eẽ impurũ ⁊ fetidũ: xp̃i tñ corpus de purissimis sanguinibus cõceptũ fuit. Hoc nõ tenet: q: nã que maxime est sollicita circa opa sua ⁊ potissime circa gñationẽ hois qui est aial pfectissimũ nõ est verisimile q de refetida ⁊ turpi corpus humanũ formaret: maxime cũ multa sint pura de quibus posset formare. Etiã q: si de re tã impura ⁊ turpi formaret corpus humanuz nõ posset magno tpe hõ viuere: sed facilr̃ corrũperet. Ideo dicẽdũ q sanguis mẽstruus de quo format corpus hois nõ solũ nõ est impurus nec fetidus: sed etiã est purior ⁊ perfectior ⁊ ꝑciosior q̃ sanguis qui est in venis. Qõ pz q: nã cũ sit regulatissima i operationibus suis necesse est q ille res sint pfectiores pro qbus ipsa magis laborauerit: magis tñ laborat pro sanguine menstruo q̃ pro sanguine qui est in venis: cũ maiorẽ calorẽ ad hoc regrat. vt supra declaratũ est. Ergo est ꝑciosior sanguis iste q̃ ille. Motiuũ aũt istoꝝ asserentiũ menstruũ esse fetiduz ⁊ impurũ q: menstruũ qõ femine emittunt tale est nõ tenet: q: sanguis menstruus q manet in matrice nõ est talis sicut ille qui emittit: sicut stercora emittunt de corpe ⁊ sunt quedam ptes alimẽti: nõ sunt tales ille partes quas mẽbra recipiunt de alimẽto sicut stercora: q: illa tanq̃ inutilia ⁊ impura separat nã a puro ⁊ expellit: reseruãdo sibi quasdã partes puriores de suba alimẽti. In gñatione menstrui sic est: q: nã accipit multas ptes sibi que nõ sunt necessarie nutritiõi ⁊ illas digerit ⁊ cõuertit in sanguinẽ mẽstrualẽ: ⁊ q: illud q nã accipit de hoc h̃z multas ptes impuras necesse est q nã separet ⁊ emittat illas. Et sicut sumpto alimento necesse est causari stercora: ita facto sanguine mẽstruali necesse est manere ibi quasdã ptes impuras loco stercoꝝ ⁊ illas emittit natura singulis mẽsibus. Quelibet enim femina postq̃ semel ceperit habere sanguinẽ istũ quolibet mẽse semel aliqd emittit lz quedã mulieres plus: alie minus sicut fit de quãtitate stercoruz. Et sic dr̃ mulier pati fluxũ sanguinis redeũte mense leui. 15. i. q in fine cuiuslibet mensis siue de mense ad mensez h̃ paciunt femine. Et ista est cã quare vocat iste sanguis mẽstrualis. i. qui singulis mensibus accidit: nisi pp egritudinẽ vl̃ aliqua impedimenta cesset. Nã mẽstrualis vel menstruus a mẽse dr̃ diurnus a die Alie aũt ptes pure huius sanguinis manent in corpe ⁊ de illis fetus formaꝝ. Et ille non sunt fetide nec impure: ideo corpus humanuz de suba pura ⁊ preciosa formatur: ⁊ ꝓprie loquẽdo nõ est verum q fetus formeꝝ de sanguine menstruo: q: sanguis de quo formaꝝ fetus manet in corpe ⁊ nunq̃ emittit: mẽstruus aũt sanguis foras emittit per singulos mẽses. Dicimus tñ sanguinẽ de quo formaꝝ fetus menstrualẽ vt faciamus dr̃iam inter eũ ⁊ sanguinẽ q est in venis qui nõ ptinet ad gñationẽ sed ad alimentũ mẽbroꝝ. Apparet ergo q corpus xp̃i formatũ est in virgine de sanguine menstruali eius de quo formant corpora alioꝝ hominũ. ¶ Cũ aũt dicit damascenus q fuit formatũ de purissimis sanguinibus verũ est q: sanguis ille quẽ natura seruat ad formationẽ fetus purus est ⁊ ꝑciosior quã sanguis q est in venis. Habuit aũt spãlẽ causaz dicendi h̃ damascenus: lz quorũlibet hoium corpa de purissimis sanguinibus formentur. s. q: corpus xp̃i non fuit ꝑ opus virile sicut alia corpora formatũ. Ideo forte putaret aliqs qõ loco seminis virilis qõ defuerat fuisset ibi alia aliqua materia de humoribus virginis. Et ad tollendum hoc dixit damascenus q fuit formatũ de purissimis sanguinibus. i. nõ fuit ibi aliqua alia materia nisi sanguis purus qui est sanguis menstrualis.

¶ An btã vgo aliqd opata sit actiue i xp̃i ꝓceptõe. Qõ. LII.

Queritur An vgo opata sit aliqd actiue in xp̃i cõceptione. Quidã dicũt q in cõce-

f 5ª rõ. — S. tho. 3. p. q. 31. arti. 5º. — Opinio erronea ꝙrũdam de materia ex q̃ formaꝝ hũanuz corpus. b — Egidiꝰ romanꝰ — b 6ª rõ. — J 7ª rõ. 8ª rõ. — k Sãguis mẽstrual' de q̃ cõcipit fetꝰ ẽ purior q̃ sanguis venarum. — Qõ. LII. Opio ꝑ alios.

ptione xpi mater eius operata est aliqō per modū nālem: t alij dicūt q̄ per donū supnaturale. Cū eni virgo vera mater xpi asserat oz sibi atribuere totū qō ad mrem pertinet. dicūt aūt ptinere ad officiū mris q̄ aliqō principiū actiuū ad cōceptionē ministret t: nō solū māz tribuat. Hoc aūt diuersimo de ponunt. Nā quidā dicunt q̄ in mā quā mr ministrat opz esse virtutē actiuā principalr: tuz q: ex cōmixtione seminum fieri ponunt cōceptionē: vñ sicut semē viri est actiuū in gnā tione ita t semē mulieris: lz nō sit in ea tāta efficatia ad agēdū: tū etiā q: ponūt q̄ceptā prolē sensificari vel sentire p aiaz matris vt sic etiā sit principalioz mr in gnatione q̄ pr. Hoc aūt improbat Arist. 15. de aialibus dicens q̄ in hīs que hñt vitā perfectā distiguit agens t patiens in gnatione pp perfectā gnationē que in eis est. In plantis aūt que impfectā vi tā hñt est in eadē plāta virtus actiua t passiua quāuis inter dū in vna planta dominat virtus actiua t nō in alia virtus passiua. Unde vna planta vocat masculina aliqn̄ t alia femi nina. Cū ergo impossibile sit q̄ illō q̄ est determinatū vt pa tiens hēat virtutē actiuā respectu eius ad qō est patiens: q: al's nō distinguerēt ibi actiuū t passiuū: oz q̄ semina non sit agens in cōceptione sed solū patiens. ¶ Alij dicūt q̄ illud q̄ mater ministrat se hz in gnatione sicut mā nālis. In mate ria aūt nāli nō est solū potētia passiua q: esset tūc gnatio vio lēta t nō nālis: sed opz inesse ipsi materie formā que per ge nerationē est inducēda t q̄ illa p̄cesserit in mā in potētia t fm esse incōpletū: t iō nō hz perfectā virtutē ad agenduz sed solū impfectā: t iō per se nō pōt agere nisi quodāmodo excitet ab agente exterioz t sic ei cooperet. ¶ Hoc aūt non pōt stare q: impoſe est idē eē alterans t alteratū: vñ nō pōt esse q̄ forma que est in aliqua mā agat in ipsam māz in q̄ est siue sit forma pfecta siue impfecta. forma eni que p se nō exi stit nō agit: nec etiā ppie mā patit: sed cōpositū est qō agit t patit. Agit qdē rōne forme: t patit rōne māe. Et iō nō est possibile q̄ illa forma imperfecta agendo cooperet exterioz agenti. ¶ Itē agere nō est nisi in re pfecta q: agere cōsequit ad esse perfectū cū vnūqōq̄ agat fm q̄ est in actu. Unde oz q̄ forma impfecte exīs in mā pus pficiat inesse p agēs exte rius q̄z detur sibi agere. Unde nō pōt agendo cooperari ad gnationē per quā forma in eē pfectū adducit. ¶ Itē si esset de necessitate matris vt actiue ad gnationē cooperaret: btā virgo nō posset dici mr. ¶ Cū eni cōceptio illa sit sit tota fa cta. s. in instanti vt sequēti. q. declarabit nō potuit p aliquaz virtutē actiuā creatā fieri q: ois creatura opat cū successione q̄dā pp entie finitatē. Unde btā virgo nō potuit actiue opari ad q̄ceptionē t sic nō habuisset istud q̄ ad mrem ptinet: t sic nec mr eet. Nec pōt dici q̄ coopata sit ad introductionē forme subalis solū que etiā fm nām in instāti inducit. Indu cens eni formā est nobilius q̄z pparās mām p alterationē: t sic attribueret spūi scō q̄ est minoris dignitatis: t virgini attribueret istud q̄ est maioris dignitatis. s. introducere foz mā t spiritui scō digerere t preparare mām. ¶ Item forma subalis ad quā terminat q̄ceptio est aia que est actus totius t oium parciū. Nā ea remota sic nō manet hō. ita nec rema net pes nec brachiū nec caro nec os nisi equoce: ad aiaz aūt xpi pstat q̄ btā virgo nihil actiue opata est. Ideo non potuit isto mō virgo opari māliter in gnatione xpi. ¶ Alij dicunt q̄ btā virgo ex dono supnāli hūit aliqd plusq̄z alie mres. Ma teria eni q̄ ab alijs ministrat nō pōt seipsaz cōplete in actuz educē nisi sit ibi agēs exterius: lz mā corpis xpi quā btā virgo ministrauit hoc habuit ex dono diuino q̄ posset se ipsam foz mare per virtutē supaditā nāe: sed nō poterat hoc in instāti fieri. vt infra probabit pūenit spūs scūs. s. subito formationē corpis xpi cōplēs que tñ per vtutē supaditā nāe cōpleri po tuisset successiue istō nō stat. Primo q: si illa vtus nihil opa ta est ad formationē corpis xpi frustra colata est: t tñ in nā nihil est frustra quāto magis in eis q̄ a deo fiunt. ¶ Scdo q: btā virgo non eligebat a deo vt esset simul pr t mr xpi: sed solū vt eet mr: iō non oportebat q̄ in mā quā virgo mini strauit ad xpi q̄ceptionē eet illō q̄ est in alijs ex pte pris t mris. Nā i alijs q̄ceptionib⁹ comixto semine masculino cuz mēstruo est ibi vtus actiua ex pte seminis viri: t pncipium passiuū ex pte mēstrui. ¶ Tertio q: fm actiuā vel passiuaz potētiā gnandi nō dr hō pr vel mr sed fm q̄ psona p̄cedit in actū. Ideo lz virgo nō hūerit psonā actiuā viri t passiuā fe mine cū solū eet femina si tñ in mā quā ipsa ministrauit fuit virtus actiua que requrit ad prez t mrez si vtus illa nō apta est nō dicet pr nec mr vel eadē rōne pr q̄ mr: qō absurdū est nisi forte diceret q̄ ad esse mrem sufficit ministrare mām qō nō sufficit ad esse prez: iō q̄ dicat mr t nō pr. Et h est fm in tentionē phi intelligēdo de mā sic declaratū est p̄cedenti. q. Et fm istā viā pfectissime saluat virginitas t mrnitas: t ob hoc positio phi ꝓueniētioz ē fidei. ¶ Tenēdo hāc viā vr q̄ in cōceptione xpi plis iuenit triplex actio. Una q̄ est pncipalis .s. formatio t organizatio corpis. Et respectu hui⁹ actiōis so lus pr est agēs: mr āt solū ministrat mām. ¶ Scda actio est p̄cedēs hāc actionē t pparatoriū ad ipsaz. Cū eni gnatio nā lis sit ex determinata mā t q̄ vnusq̄q̄ actus sit in ꝓpa mā vt pz scdo de aia oz q̄ formatio plis fiat de mā ꝓuenienti t nō de quacūq̄: vñ oz eē aliā vtutē agētē p q̄z pparet mā ad cōceptū: t sic dic Ari. in scdo phi. ars q̄ opat ad formā impe rat t pncipat ei q̄ pparat māz sic ars q̄ ꝓaginat nauē impe rat ei q̄ cōplanat ligna. Et iō vtus que pparat mām ad cōce ptum est impfecta respectu ullius que ex mā pparata format prolem. Hec aūt vtus pparās māz ē mris t est impfecta re spectu vtutis actiue que est in pre: vñ dicit Ari. i5. de aiali bus q̄ mlier est sic puer q nōdū pōt gnare. ¶ Tertia actio est cōcomitās vel sequēs pncipalē actionē. Sicut eni locus facit ad bonitatē gnatiōis. ita ēt dispō mris opat ad bonā dispōnē plis q̄si pbēs fomētū. Et h ē q̄ dic Aui. in. c. de di lemmje. s. matrix nō fac nisi ad meliozatōez q̄cept⁹. ¶ Scōm Bdom q̄ in pncipali actiōe formatiōis corpis xpi nihil fuit ex parte virginis qō esset actiuum si id q̄ ministrauit beata virgo fuit solū materiale t passiuum ad hanc cōceptionem: virtus autem diuina fecit ipsum qō fit in alijs cōceptionib⁹ per virtutem seminis qō est a patre. Et ideo damascenus di cit virtutem diuinā fuisse quasi diuinum semen. In secunda autem t tertia opatione btā vgo opata est actiue sic t alie mres: iō fuit vera mr. Et hec est vitas. ¶ Aliq tñ errāt ad huc sicut qdā de pcedentibus: dicētes btāz virginē opatam esse actiue in ꝓceptione xpi tā virtute nāli q̄z supernāli. Na turali qdem vtute: q: ponunt q̄ in q̄libet mā nāli est aliqō actiuū pn^m sicut. s. dicebat q: al's esset gnatio violenta. In hoc tñ decipiunt q: trāsmutatio dr nālis pp pncipiū intrin secū nō solū actiuū sed ēt passiuū. Nā expresse dicit Arist. 8. phy. q̄ in graubus t leuibus est pncipiū passiuū motus nā lis t nō actiuū: nec est possibile q̄ mā agat ad formā suā ꝓ ducendā q: nō est in actu: nec est pol'e q̄ aliqd moueat se ip sum nisi diuidat in duas ptes quarū sit mouens t alia mo ta qō in solio aiatis ptingit. vt ꝓbat. 8. phy. Ideo nāli vtute dña nra nihil ad h egit vel nō ꝓbat egisse cū isti decipiat in fundamēto. Dicūt ēt q̄ supnaturali vtute opata sit: q: dicūt ad mrez regri q̄ nō solū mām administret q̄ est sanguis mē struus: sed ēt q̄ semē femininū comixtū semini viri hz vtutē actiuā in gnatione. Dicūt tñ q̄ in beata vgine nulla fuit fa cta resolo seminis pp integerrimā eius virginitatē: ideo asse runt q̄ spūs scūs tribuit ei supnāliter vtutē actiuā in cōce ptione corpis xpi: t qō alie mres hūt p semē resolutū qō hūe rit vgo p vtutē supnālē. Sz errat q: supra in q̄dā qōne ꝓba tū est q̄ semē femine nihil ꝓficit ad gnationē: t q̄ interduz cōcipiunt nō seminādo. ¶ Itē q: cū quelibet res sit pp suaz opationē: vt pz in scdo de celo t mūdo: nō fuisset necessariū distinguī sexū maris t femine ad gnationē nisi essent distin cte opationes maris t femine in gnatione. Distinguunt tñ in gnatione opationes agētis t patientis. ideo relinquit q̄ to ta virtus actiua in gnatione sit ex pte maris t tota passio ex pte femine. Et ob hoc sicut supra dictū est in plantis in qui bus vtraq̄z vtus reperit in eodē nō est distinctio maris t fe mine. Quia igit vgo nō accipit vt eet pr xpi sed solū mr opz q̄ solū fuerit in ea potētia passiua t nō fuerit ei data aliq̄ po tentia actiua in cōceptione corpis xpi. Et sic frustra eet ista potētia: q: si fuisset ibi esset ipsa pr t mr vt ꝓbatū est: t tñ so lū fuit mater ergo nō fuit colata sibi vtus actiua. ¶ Dicen dū ergo sicut supra q̄ nihil egit in formatione corpis acti ue: sed solum ministrauit materiā quā ipsa per virtutē gene ratiuam preparauerat antequā angelus veniret ad eam fie ret conceptio: t per illam preparationē fuit sanguis aptus vt formaret ex eo corpus. Et ista preparatio naturalr fcā est. Hoc aūt sufficit ad h q̄ ipsa vere t cōplete sit mater. ¶ An conceptio christi facta fuerit in instanti vel successi ue.

Questio. LIII.

Queritur

Impꝛobatio hui⁹ opiniōis pꝛie. A

Opio aliorum scōa.

Impꝛobatio scōe opinionis. B

ꝑ⁹ rō.

2ª rō.

3ª rō.

4ª rō.

Opio aliorum tertia.

C Impꝛobat hec tertia opinio.

ꝑª rō.

2ª rō.

3ª rō.

D Triplex actio in ꝓceptōe plis inuenit.

2ª rō.

3ª rō.

Opinio aliarum quarta.

F Impugnatur opinio quarta.

Rñsio cōclusiue.

Rñsio ad q̄stiū qōis.

Quãto tpe formet fœ ma i vẽ tremriſ. Augu. opio. A

Queritur De cõceptione xpi an fuerit facta in instanti vl̃ successiue. ¶ Dicẽdũ ꝙ aliorũ hominũ ⁊ oiũ aialiũ cõceptiões fiunt ⁊ successiue: qz cõceptio dicit perfectã formationẽ corpis aialis: ⁊ nõ cõplet in viro nisi vsq; ad diẽ quadragesimũ a decisione seminis ⁊ in femina vsq; ad diẽ nonagesimũ. Ergo vir nõ cõcipit in istãti sed in quadraginta diebus ⁊ femina in nonaginta. vt ait Ari. li. 9. de aialibus. ¶ Aug. aũt addit sex dies in formatione corpis viri: quos ipse distinguit in epla ad Hiero. s. semẽ primis sex diebus hz sili'tudinẽ lactis postea in nouẽ diebus cõuertit in sanguinẽ: deinde in duodecim diebus solidatur ⁊ inspissat. ¶ Postea in decẽ ⁊ octo diebus format vsq; ad perfecta mẽbroz lineamenta. Reliquũ aũt tpis vsq; ad exitũ de vtero dat vt ipse fetus possit augeri fm quãtitatẽ de b sũt versus cões. Sex in lacte dies ter sunt in sanguine terni: bis seni carnẽ ter seni mẽbra figurant. In xpi aũt cõceptione nõ fuit ista successio: sed in instanti factũ est. s. subito ipsa mã mẽstrualis que iam sufficienter erat preparata per beatã virginẽ quantũ poterat pparari näliter accepit formã ⁊ figuram corpis humani ⁊ aiam: ⁊ assumpte sunt ipse ptes humane näe in vnitatẽ diuine psone. Nõ potuit ãt fieri successiue ista conceptio: qz facta est a solo deo actiue. Deus tñ nõ pót opari p successionẽ: qz sicut eẽ eius est totũ simul cũ sit in eternitate ita etiã opatio eius est tota simul: iõ necesse est rẽ ab eo operatã totã simul induci. Et si posset produci per ptes nunquã tñ per successionẽ. Utpote si eẽnt plures ꝓductiões terminate ad plres ptes vel status rei: quelibz tñ esset in instãti. ¶ Itẽ oz dici fm fidẽ ꝙ subito fuerit facta ista ꝯceptio qz hũana nã nõ fuit pus assũpta a verbo q̃s eẽt pfecta tota fm spẽm suã. Nã ptes humane näe nõ sunt p se assumptibiles: sed rõnes totius: vt declarauit scũs Tho, 2° sniarũ di. ij. Corpus etiã xpi nõ nisi p aiam est assũptibile. Proprietates aũt ⁊ accidentia humane näe nõ dñr de filio dei ante assumptionẽ cũ pp ipsam näm assumptã fiat cõicatio idiomatuz. Ergo quicqd humanũ de filio dei dr̃ nõ potuit p̃cedere ꝯceptionẽ näe humane. Cõceptio ãt de filio dei dr̃ qz in symbolo dicit. Qui ꝯceptus est de spũ scõ. Opz ergo ꝙ cõceptio xpi nõ precedat tpe mãz carnis cõpletã: qz qñ eẽt icõpleta nõ eẽt assũpta cũ nondũ eẽt ibi nã humana. Et sic p conceptionẽ illius carnis ipfecte nõ diceret xps cõcipi. Opz ergo ꝙ xps simul cõcipiebat ⁊ cõceptus est: ⁊ tũc in eodẽ instanti xps est hõ ⁊ concipitur ⁊ conceptus est ⁊ näm humanam assumpsit. Et sic necesse est ponere subitaneã xpi fuisse cõceptionẽ. s. ꝙ in eodẽ instãti cõuersus est sanguis mẽstrualis in carnem ⁊ pfecte organizatũ est corpus ⁊ aia sibi vnita est ⁊ psona diuina illã näm assumpsit. Et sic non fuit xps ꝑmus hõ q̃s eẽt nã humana assumpta a verbo. Et ista est cã quare deus ⁊ hõ in xpo nõ sunt due psone sicut dixerunt quidaz heretici fm vnica. s. qz nã humana xpi nunq̃ fuit p se suppositа: sed idẽ fuit instans quo ista facta sunt ⁊ verbo vnita sunt: ita vt nõ potuerit acqri ibi aliqua ꝓpria suppositalitas in nã humana fuisset tñ hoc factũ si psona verbi nõ assumpsisset nãz humana in ipso in instanti quo cepit esse si aũt postea assumpsisset necesse erat ꝙ destruxisset suppositalitatẽ ꝑexistentẽ vt partes näe inciperẽt suppositari ⁊ subsistere subsistentia verbi. Hoc aũt nõ erat cõueniẽs: qz destruere ꝓexistentẽ suppositalitatẽ nõ erat aliud nisi occidere vnũ hoiem qui iã eẽt: ⁊ partes eius sumi a vbo vt iã nõ essent ptes illius hois q prius fuerat: sed partes ipsius psone verbi. Nã lz potuerit xpi assumptio fieri de ptibus iã ꝑexistentibus in supposito: non tñ fuit cõueniẽs pp cãm dictã: sed solũ ꝙ verbũ diuinũ assumeret quandã näm humanã particularẽ que simul. i. in istãti formaret vel ad esse duceret. ¶ Amplius cõsiderandũ est ꝙ in cõceptiõe corpis xpi tria possumus inuenire. ¶ Primo motũ localẽ sanguinis ad locũ gñationis. ¶ Secundo formationẽ corpis ex tali mã. ¶ Tertio augmẽtũ quo ꝓducitur corpus ad quãtitatẽ perfectã in quoz̃ medio rõ cõceptionis cõsistit. Nã primũ est ad cõceptionẽ preambulũ. tertium aũt cõceptionẽ sequit. ¶ Primũ aũt nõ potuit esse in instanti qz b est ꝺ rõnẽ motus localis cuiuscũq; cuius ptes successiue subintrãt locũ: tertiũ ẽt nõ est sine motu locali: tũ qz augmentũ cũ successione etiã motu locali est: tũ etiã quia ꝓcedit ex vtute aie iã in corpe formato que nõ opat nisi in tpe. ¶ Scõm aũt. s. ipsa formatio corpis in qua cõsistit ratio cõceptionis ꝓncipal'r fuit in instãti: lz in alijs hominibus sit per successionẽ. vt supra dictũ est. Fuit aũt duplex rõ ad hoc ꝑter supra assignatas. ¶ Prima pp virtutẽ infinitã agentis. s. spũs sci per quẽ corpus xpi formatũ est. Tanto enim citius agens põt mãz disponere quãto fuerit maioris virtutis. Uñ agens infinite virtutis põt in instanti mãm disponere ad debitã formã. ¶ Secũda est ex pte psone filij cuius corpus formabat. Non enim erat cõgruũ vt corpus humanũ assumeret nisi formatũ: qz vt superius ꝓbatũ est si ante cõpletã formationẽ aliqõ tps ꝯceptionis precessisset nõ poterat attribui tota cõceptio filio dei que nõ attribuit ei nisi rõne assũptionis: ⁊ iõ in ꝑmo instãti quo mã adunata ꝑuenit ad locũ generationis fuit corpus xpi pfecte formatũ ⁊ aia infusa ⁊ totũ assumptuz. Et per b dr̃ filius dei cõceptus ꝙ non fieret si per successionẽ fuisset facta cõceptio: qz tũc nõ diceremus filiũ dei cõceptũ: sed corpus illud fuisse cõceptũ ꝙ post conceptionẽ filius dei assumpsit. ¶ Amplius cõsiderandũ ꝙ lz cõceptio xpi fuit facta in instanti: nõ tñ fuit corpus illud cõpleta ꝯceptione tante quantitatis sicut alia corpa humana qñ finit in eis cõceptio: lz postea augmẽtatũ est: ita vt expletis quadraginta diebus post quos corpus maris est cõpletũ in vtero erat corpus xpi tante quãtitatis sicut corpa quorũlibet aliorũ fetuũ qñ ꝑmo sũt cõpleta. s. in ipso quadragesimo die. ¶ Pro hoc aũt cõsiderandũ ꝙ quãtitas debita alicui spẽi nõ est determinata fm aliqd indiuisibile: sed hz aliquã latitudinẽ: ⁊ sic in spẽ humana inuenit maior quatitas in diuersis indiuiduis fm diuersa tpa: vt pz ad sensum minima aũt quãtitas que est in vno indiuiduo est in ipso in prio instanti sue figurationis. Et lz fuerit minor ante pfectã figurationẽ: quantitas tñ que est in illo tpe nõ dr̃ esse ipsius indiuidui: qz illud nõ est donec formatũ est: qz tũc aiat ⁊ p formã incipit esse. Ista aũt quãtitas est valde parua: ita ꝙ iterũ nõ excedat quãtitatẽ vnius magne formice. vt dicit Ari. 9. de aialibus. s. ꝙ in quadragesimo die qñ cõplet conceptio muliere patiẽte abor̃sum inuentũ est corpus prolis oia mẽbra distincta hr̃e: quãuis in quãtitate esset sicut vna magna formica: maxima aũt quãtitas in aliquo indiuiduo est in vltimo termino augmenti: differt in diuersis hoibus ita proportional'r minimũ qõ est in cõceptione differt in quantitate in diuersis. Potuit ergo esse vt corpus xpi in primo instanti cõceptionis sue perfecte signatã hr̃et quãtitatẽ sufficientẽ spẽi humane ita ꝙ sub illa posset existere natura spẽi minorẽ tamen quã sibi deberet in ꝓncipio sue humanitatis si näliter cõceptus esset respectu quãtitatis quã habuit in etate cõpleta ꝓportional'r ad alios hoies: ⁊ vsq; ad quadragesimũ vel quadragesimũ sextũ diẽ crescendo peruenit vsq; ad illã quãtitatẽ quã alij hoies hñt qñ in eis minima est ⁊ incipiunt eẽ homines: ⁊ sic nullũ corpus humanũ ꝓportiõal'r fuit vnq̃ tam parue quantitatis aut esse potuit in principio sue humanitatis sicut corpus xpi. ¶ Dixi autẽ ꝓportionaliter: qz aliqõ corpus potuit esse vel forte multa fuerunt ita parua in quadragesimo die sue cõplete formationis sicut corpus xpi in primo instanti quo fuit perfectũ: ⁊ tñ isti homines postea viuentes non poterant peruenire ad magnitudinẽ corporis christi sicut corpora ꝓgmeorũ que sũt cubitales general'r ⁊ raro excedũt istã quãtitatẽ: necesse est eni corpora istorũ in vtero in primo instanti sue complete formationis. s. die quadragesimo minora esse corporibus aliorũ hominũ. Sic tamẽ esset aliquis homo equalis christo in quãtitate sua maxima ille nõ potuit hr̃e corpus sub tam parua quantitate in prio instanti sue cõplete formatiõis sic̃ xps. Qñ tñ exiuit corp⁹ xpi de vtero erat equale corpibus aliorũ hoium sui tpis q ad eq̃lem magnitudinẽ vel quasi perueniebant. ⁊ sic corpus xpi toto tẽpore quo fuit in virginis vtero creuit. In alijs autem hominibus non incipit augmentũ nisi post quadragesimuz qz res non dicit augeri nisi quãdo est: ⁊ tñ non est homo in vtero vsq; ad ꝑmũ instans post cõpletã cõceptionẽ que accidit masculis die quadragesimo ⁊ feminis die nonagesimo. Ideo tunc possunt incipere crescere. Christus autẽ a primo instanti quo materia corporis eius. s. sanguis virginis adunatus cõfluxit in locũ conceptionis fuit perfectus. vt supra declaratũ est: ideo nullũ tẽpus fuit quo ipse vel aliqua pars eius esset in vtero virginis ꝙ non ptinuerit ad augmentuz eius: quia in conceptione non fuit expẽsuz aliqõ tẽpus: sed solum instans. Et per hunc modũ potest tolli illorũ obiectio qui dicunt corpus christi fuisse formatũ in quadraginta sex

B Conceptio xpi fuit subito fcã ⁊ pfecta. S. tho. 2° di. 2°.

C Tria inueniũt in cõceptione corporis christi. 1° 2° 3° ꝑm 2m

Duplex rõ prima.

2° rõ.

D Cõpus xpi lzeẽt in istã ti cõpletuz tñ fuit parvissimequã titatis.

diebus. Ita enī dicit Aug. super illud Joā. 2° cū xp̄s dixit de tēplo q illud in triduo rehedificaret: 7 illud dr̄ q q̄draginta sex annis edificatū est. Ita dicit Augu. 7 alij quadraginta sex diebus corpus xp̄i fuisse formatū. Et non est intelligendū q incepit formatio a p̄mo die 7 cōpleta fuerit in quadragesimo sexo sicut fit in alijs hoibus: sed q corpus xp̄i in istā formatū est sed in illis quadraginta sex diebus creuit 7 peruenit ad tantā magnitudinē in quāta sunt alia corpa humana in p̄ncipio siue cōceptionis que finit illo die q̄dragesimo.

¶ An conceptio christi sit omnino naturalis: vel omnino miraculosa. Questio. .LIIII.

Rñsio ad q tū qōnis. A

Queritur Ulterius an cōceptio xp̄i sit oino nālis vel oino miraculosa. ¶ Dicendū q nec fuit oino miraculosa nec oino nālis: q7 vt ait ambr̄osius in libro de incarnatione in h misterio multa fm naturā inuenies: 7 multa supra nām. Si enī ꝓsideremus ex pte virtutis actiue in matre ad p̄parandū mām p̄o cōceptione 7 ex pte virtutis passiue. s. ad habendū mām que posset formari totū est nāle. Quia sicut probatū est p̄cedentibus qōnibus maria habuit in xp̄i cōceptione quicqd alie mr̄es habēt in cōceptione filior̄ suor̄: 7 tñ ille operant nāliter disponendo mām ante quā incipiat fieri cōceptio 7 ministrando illā que possit formari qō est vtutis passiue: ideo h maria egit naturalr̄ in cōceptione xp̄i: nec dz ad h aut pōt poni aliqd miraculum. ¶ Si aūt cōsideremus ex pte virtutis actiue formantis sanguinē menstruū: totū est supernāle: q7 solus spūs scūs illud opatus est. Et q7 res noiatur a forma 7 non a mā 7 potētia actiua ad passiuā hz se sicut mā ad formā: iō noiabitur cōceptio a virtute formatiua 7 nō a passiua ministrāte mām. Actiua tñ supernāliter egit: iō vocabit ipsa cōceptio absolute supnaturalis. ¶ Ad magis hoc cognoscendū cōsiderandū q pp vnionē duarū nārū in vnā p̄sonā vel hypostasim que vnio cōpleta est in ꝓceptione xp̄i est ista vnio miraculū miraculor̄: cū nihil maius eē possit q̄ q hō sit deus 7 deus sit hō. Est etiā aliud miraculū. s. q virgo manēs cōcipiat hoiez deū. Ad hoc aūt q gñatio naturalr̄ fiat oz duo esse. s. q fiat ab agente nāli 7 ex mā naturalr̄ dispōsita 7 p̄o portionata. Qōcūqz aūt istor̄ desit non erit gñatio nālis: sz miraculosa. Si enī fiat gñatio p agens nāle cū illud sit vtutis finite nō pōt effectū ꝓducere ex mā nō ꝓportionata sibi. Est aūt mā p̄proportionata agenti qñ nō est tanta resistentia materie ad recipiendū formā quā intēdit agens sicut virtus agentis ad illā inducendū: 7 eē mām taliter ꝓportionatam est eā esse naturalr̄ dispositā: ideo nō solū requrit q sit agens naturale sed etiā mā naturaliter dispōsita vt sit actio nālis.

Opatio miraculosa vl supnaturalis fit duobus mōis. Primo mō

Agens aūt supernāle cū sit virtutis infinite pōt operari taz ex mā dispōsita q̄z nō dispōsita. Ideo duobus modis erit operatio miraculosa. ¶ Primo qñ agens supnaturale opat ex mā indispōsita: q7 tūc agens nō est nāle: 7 mā indispōsita: q7 tunc agens nō est nāle: 7 mā nō est nālis. i. nō est se hñs nāliter ad formā: sicut q de limo terre formet cōpus humanū. Nam hmōi nō est mā nāliter se hñs ad formā hois: sed vtus formans illud corpus 7 introducens aiam fuit supnaturalis.

Scō mō.

¶ Alio modo est supernālis opatio: vt si mā sit nālis. i. naturalr̄ se habēs ad suscipiendā formā: agens tñ introducens non fit naturale. Sicut si homo sanet miraculose a febre: nā homo est subm naturalr̄ dispositus vt possit recipere curationē a febre: q7 tñ operans fuit hic supernāle fuit ipa curatio supernālis. Sic enī fuit in cōceptione xp̄i. Materia enī quā vgo ministrauit erat mā nāliter dispōsita ex qua corpus hois nāliter formari poterat. s. per semē masculinū tñ vtus formans fuit diuina. ideo cōceptio fuit simplr̄ diuina vel miraculosa. Et nō vocabit absolute nālis: licet quātū ad aliqd fuerit nālis. s. quantū ad oia illa que fecit 7 ministrauit virgo. Ista tñ nō faciunt cōceptionē esse nālē sed faciūt q beata virgo fuerit mr̄ xp̄i nālis. 7 hoc ei sufficit. De veritate aūt miraculi cōceptionis xp̄i ita se hz vt dictū est. De hoc tñ ponendo errores quor̄dā 7 fundamenta varia dissoluēdo dictū est magl in libro nr̄o de qnqz figuratis padoxis pte p^a.

¶ Quomodo angelus in somnijs reuelauit conceptionez virginis ioseph. Questio. .LV.

Queritur Ulterius cū dicat hic de ioseph q in sōnijs angelus reuelauit sibi cōceptionē virginis qūo possit stare.

Opponit p̄imo.

¶ Quidā dicunt falsum esse qm nō licebat ipsi ioseph attendere ad aliqd q esset in somnijs: q7 deus iusserat perire de terra obseruatores somniorū deute ronomij. 18. s. nō inueniat apud te qui obseruet sōnia.

Oppo. mit 2°.

¶ Itē q7 nō poterat per somniū certificari de aliqua re: cuz somnia habeant varios euentus 7 p̄oueniāt ex diuersis causis: maxime q7 aia in somnio nō pōt esse attenta ad aliqd: q7 vtutes siue aiales 7 rōnales sunt ligate: sole aūt nāles intense operātur sicut vult Ari. 2° de somno 7 vigilia. s. Sōnus est quies virtutū aialiū: cū intensione nāliū.

A Rñsio.

¶ Dicendū q ioseph potuit in somno hr̄e reuelationē a deo 7 certificari p illā de q̄cūqz re sibi reuelata sicut si esset vigilans. Pro hoc dicendū q sicut latius ōclaratū est deuteronomij. 12. 7 2° paralipo. 18.

B Reuelatio fit a deo. v. modis.

reuelatio ꝓphalis aut quecūqz facta a deo fit quinqz modis. ¶ Primo mō apparente angelo in effigie humana genē. 16. 7 18. ¶ Secūdo mō qñ audit vox formata ab angelo 7 non vr̄ formans sicut erat de moyse audiente responsū sup p̄opiciatorio numeri. 7. 7 de populo iudeorum in datione legis deuteronomij. 45. ¶ Tertio mō per imutationē fantasie q̄ fit cōiter in somnijs genē. 2. vbi deus apparuit abimelech regi philistinor̄ per somniū. ¶ Quarto mō per imutationē sōlius intellectus in vigilia. 4. reg. 3. de ipso heliseo. ¶ Quinto modo per extasiz in vigilia sicut est de illis qui rapiuntur vt in paulo. 2. corin. 12. 7 balaā hz nō eodē modo: numeri. 24.

p° 2° 3° 4° 5°

Nunc dicendū q vnus modus istor̄ erat per somnia: quia deus mlta solet reuelare per sōnia genē. 40. 7. 41. de pharaone vidente vacas 7 spicas: 7 dixit ibi ioseph. Qō futurū est deus voluit reuelari pharaoni. Et sic ꝓueniēs modus est reuelandi p somnia. Patet etiā de somno nabucodonosor qō daniel interpretatus est: 7 tñ si non fuisset a deo nō iterpretaret illud ꝓpha dei. Maxime q7 daniel ostēdit q deus voluerat ostendere 7 reuelare nabucodonosor ea que ventura erant in nouissimis diebus daniel. 2°. ¶ Itē p3 q7 nō solum per somnia deus reuelabat hoibus que volebat: sed etiā vn9 de modis cōibus cōsulendi deū: erat per somnia p̄io regum 28. s. ꝓsuluit saul dñs 7 nō rndit ei nec p sōnia: nec p sacerdotes: nec p ꝓphas. Quis tñ eēt modus cōsulendi dñm per sōnia. e. c. declaratū est.

C Declaratio de reuelatione p sōnia.

¶ Sciendū aūt q cuz deus p somnia vult alicui declarare veritatez futuror̄ q imutat fantasiam eius nouas spēs formādo ad significandū illas res q̄s deus vult declarare: vel veteres spēs nouo mō mutat vt sic causatur quedā fantastica cognitio de illa re quā deus intendit: 7 sic sufficienter reuelat alicui in somnio quod deus vult indicare.

D Ad p̄m rñsio.

¶ Cū aūt obijcit q nō liceat obseruare somnia verus est de somnijs que p̄oueniunt ex varijs accidentibus: maxime cū aliqñ demones illudant hoies per sōnia. Qñ tñ somnū est a deo licitū est obseruare illud q7 nō est pure somniū sed magis ꝓphia. Differentia aūt somniorum an sint a deo vel nō pōt apparere ex ipsa imutatione. Nam somnia que nālit vel ex varijs causis accidūt parū imutant: ita vt vere videātur somnia. Ipsum aūt somniū q a deo venit est tā efficax q nō vr̄ esse somniū sed magis q res actualiter fiat. Et hoc rationabile est: q7 al's cū p̄ophete sepe a deo reuelationes acciant per somniū numeri. 12. s. Si quis fuerit iter vos ꝓpha dñi aut in visione apparebo ei: aut p somniū loquar ad illum. Si nō eēt ista imutatio somnij valde magna ita vt ꝓphe cognoscerent distinctionē eius ab alijs somnijs que naturalr̄ patiunt nescirent qñ deus eis aliq reuelabat. Ideo oporteret q aut tacerent nihil annunciātes de eo q deus iubebat annunciari: aut aliqñ anunciando errarent putantes fuisse somniū a deo missum 7 esset forte naturalr̄ veniēs: aut ex varijs causis. Et tñ ꝓphe nunquaz in hoc errabant: ideo erat specialis imutatio in somnijs a deo missis que distincte cognoscebatur ab alijs somnijs differre.

E Dria sōniorū q̄ sūt a deo 7 ab alijs cāis.

¶ Item q7 si iste modus reuelandi per somniū fuisset deceptorius vel incertus: deus nō ꝓsueuisset reuelare ꝓphice aliqd p eū. Et tñ erat iste modus cōissimus: vt inuit numerij. 12. Ergo erat distincta imutatio somniorum. ¶ Itē quia aliqñ deus per somniū apparebat alicui cui nunqz apparuerat 7 iubebat ei aliqd mor facere qō si illico nō faceret sequeret pena: si in illo immutatio somnij non esset tam efficax vt appareret manifeste distinctum ab alijs somnijs 7 q illud a deo erat: non deberet puniri cui somniū imissum erat si imediate nō exequeret qō iubebat. Sic fuit ō abimelech rege palestinor̄ cui deus nūqz apparuerat. Et cū hr̄et apud se sarrā vxorē abrahe quā intēdebat accipere in vxorē vel concubinā apparuit ei deus per somniū dicens, En morieris ꝓpter mulierem quam tulisti.

habet enim

habet enī virū. Si aūt nolueris reddere cito morieris tu ꝛ oīa que tua sunt. Et dr̄ ꝙ statim surrexit per noctē ꝛ vocauit seruos ꝛ fecit que deus dixerat genē.20. Et sic fuit illud sō niū tā efficax ꝙ abimelech qui nunq̄ a deo reuelationē habuerat non solū cognouit deū sibi hoc reuelasse: sed etiā imediate euigilauit ꝛ surrexit fecitq̄ iniuncta sibi per somniū.

f Ad 2m rnsio. ¶Ad scōm dicendū ꝙ licet somnia ex variis causis accidāt tñ cogīscere an sint ex deo vel nō p modū supra dictū: ꝛ tūc homo per ista somnia sufficiēter certificatur sicut si angelus dei loqueret homini in vigilia. Et ob hoc per istū modū sepe in nouo testamēto fiebat reuelatio sicut ħ fuit: ꝛ iterū angelus apparuit ioseph in somnis iubens portare puerū ꝛ matrē in egyptū se.c. ꝛ iterū in somnis iussit ei redire de egypto eo.c. regibus quoq̄ magis in somnis dictum est ne redirēt ad herodem eodem capitulo.

¶An qñ āgel⁹ ei appuit ioseph vigilabat vl̄ nō. Qō.LVI.

Oppoñ.p. **Queritur** An qñ angelus appuit ioseph hic. erat ioseph vigilās. Dicūt aliqui ꝙ videt ꝙ erat vigilans: q; alias nō potuisset videre angelū: ꝛ tñ dr̄ ꝙ apparuit ei āgelus.

Oppoñ 2°. ¶Itē q; si ioseph dormiret angelus nō loquerēt ei: ꝛ tñ loquutus est q; dr̄ hic ꝙ dixit ei. Joseph fili dauid noli timere ꝛc̄.

Opponitur 3o ¶Item q; si ioseph dormiret qñ postea euigilaret nō esset certus de isto ꝙ in somnis habuisset.

Rñsio ad qōnē A p̄ rō. 2a rō. ¶Dicēdū ꝙ ioseph erat vere dormiens qñ ista facta sūt ꝛ nihil vidit nec audiuit cū in somno sint ligate oēs potentie aiales: quales sunt oēs potētie sensitiue. Et apparet ħ q; dicit ꝙ angelus apparuit in somnis: ꝛ tñ si ioseph esset vigilans non posset apparere ei in somnis sed vigilāti. ¶Itē q; dicit infra exurgens aūt ioseph a somno fecit sicut preceperat ei angelus. Et sic vr̄ ꝙ in somno erat qñ angelus ei apparuit.

Instantia. ¶Dicunt quidā ꝙ ioseph dormiebat qñ apparuit ei angelus: ꝛ tñ angelus excitauit eū ꝛ tūc stant oia ħ. s. ꝙ angelus visus fuerit a ioseph ꝛ ꝙ loquutus fuerit ei.

Impro batur i stantia. Est dicēdum ꝙ non stat q; nō solū qñ angelus venit ad ioseph erat ipse dormiens: sed etiaz dū oia ista facta sunt q; dr̄ in littera.

B Rñsio ad p̄m. Exurgens ioseph a somno fecitq̄ sicut precepit ei angelus. preceperat ei quicqd p̄ceptur⁹ erat ꝛ recesserat ab eo ꝛ istō est verū. ¶Ad primū dicendū ꝙ angelus nō simplr̄ apparuit ioseph: sed apparuit in sōnis. Apparere aūt in somnis diminuit de rōne hois simplr̄ sic̄ homo pictus vel mortuus diminuit de rōne hois simplr̄. Ideo lz dicat ꝙ apparuit angelus ioseph nō sequit̄ ꝙ ioseph vidit eū: q; nō dr̄ simplicit̄ ꝙ angelus apparuit ioseph: sed ꝙ appuit ei in somnis. Apparitio aūt in somnis nō est per rei presentiā que cōprehendat exterior⁹ sensu: sed solū per fantasticaz immutationē que vr̄ res p̄s que non est vel res fieri que non fit.

Instat. ¶Sed dicetur ꝙ hoc modo nō diceret ꝙ angelus apparebat ioseph potius q̄ ꝙ apparebat deus: cū solū esset illa apparitio imutādo fantasiā eius: ꝛ illā imutationē deus facit.

C Rñdet. Dici p̄t dupliciter vno mō ꝙ imutatio fantasie p̄t fieri tā per deū q̄ p angelū. De deo notū est: de angelo p;: q; imutatio fantasie est aliqd nāle cū etiā hō nāliter habeat somnia sine aliqua speciali imutatione dei vel angeli. Poterit ergo angelus illud facere maxime cū dicamus demones sepe hoc facere.

Alia rñsio. Nunc aūtē istam immutationē fecit angelus. ideo dicitur ipse apparuisse. Alr̄ p̄t dici ꝛ melius ꝙ siue de⁹ fecerit istā imutationē siue āgelus dr̄ āgelus appuisse: q; videbat ipsi ioseph ꝙ ipse videret angelū sibi p̄nt̄ ꝛ loquētē. Dato ergo ꝙ immutationē illā fantasticā non faceret angelus lz deus: angelus tñ est qui apparebat ꝛ non deus: sicut apparet de prestigijs apparitorū qui faciunt nobis apparere serpentes vel gallos portantes trabes magnas. Illā apparitionē nullus facit nisi homo apparitor per artes maleficas: id tñ qō apparet nō est hō sed serpēs vel gallus q; imaginē illius causat apparitor. Sic deus mouens fantasiā facit appere imaginē repñtantē angelū: ideo dicit̄ tunc angelus apparere. Sic p; apoca.19. ꝛ.22. vbi ioānes dicit ꝙ apparuit ei angelus ꝛ ꝙ voluit adorare eū: sed prohibitus est: ꝛ tñ illa non fuit apparitio realis sed imaginaria: q; tota visio ioānis fuit in spiritu apoca.p̄. ꝛ sic angelus dicitur hic apparuisse: lz solū esset per imutationē fantasie.

Oppoñ p̄di. D Rñsio, ¶Sed adhuc obj̄cie ꝙ nō sit ista cōueniens reuelatio: q; fallunt̄ in ea illi quibus fit: cū putent se aliquid videre vel audire ꝛ nihil audiunt nec vident.

¶Dicendus ꝙ nulla falsitas est in hoc: q; nō dr̄ res vera vel falsa nisi respectu illius ad ꝙ significandū vel operandū introducitur. Ita nunc visio imaginaria nō introducit̄ nisi ad certificādū de aliqua re eū cui fuit reuelatio. Et tñ ita plene certificatur per visionē fantasticā sicut per visionē oculor; quantū ad id qō deus reuelat. Ergo nulla falsitas est. Et si sit ista visio fantastica sicut patet de colūna ignis que precedebat iudeos p noctē ꝛ manebat singulis noctibus sup castra manentibus castris exo.14. ꝛ.40. Nam illa vocat colūna ignis ꝛ tñ non erat ignis verus s; spēs ignis. Numeri.9.i. Fulgor ignis nō tñ dicebat esse ibi aliqua falsitas lz nō esset ignis verus: q; illa colūna ignis nō erat ad calefaciendū vel cremādū aliqd sed ad illuminandū castra per noctē. Et q; illud ita plene faciebat fulgor vel spēs ignis sicut verus ignis vocabat simpliciter colūna ignis: si aūt esset illa colūna ad calefaciendū ꝙ non esset ignis verus sed spēs vel fulgor ignis ibi eēt tūc falsitas: q; nō posset fulgor ignis calefacere sic̄ verus ignis. Cū aūt dicit ꝙ decipiunt̄ illi quibus fiunt iste reuelationes putantes se aliquid videre ꝛ nihil videntes: dicēdū ꝙ nō decipiunt̄ in eo ad qō fit ista apparitio. s. ad cognoscendū veritatē rerū que reuelant̄. Nā deus nō facit tales reuelationes vt illi quibus fiunt credāt se videre vel audire. Ideo lz circa ħ fallant̄ est per accidens ꝛ nō ptinet ad id qō deus intēdit per tales reuelationes: maxime q; lz isti videant̄ falli quam diu sunt in somno: euigilantes tñ nō fallunt̄: q; illico cognoscunt ꝙ fuit somniū ꝛ nō visio realis. Sicut p;.3.reg.3. de salomone qñ deus p noctē dedit ei sapiaz. Nā dicit̄ igitur euigilauit salomō ꝛ intellexit ꝙ eēt somniū. In somnis tñ nō dr̄ ꝓprie aliqs decipi sicut nec verū dicere: cuz nō sit ibi aliqua opatio potētiarū aialiū nec rōnaliū q; oēs ligate sunt vt supra dictū est.

E Rñsio ad secundum. ¶Ad secundū principale dicendus ꝙ lz dicat hic ꝙ angelus dixit ista ioseph: non est putandū ꝙ aliquid dixerit. Non enī fuit ibi aliqua vox formata nec realis locutio q; non ꝓficeret: cū existens in somno nihil audiret: sed dicitur angelus loquutus: q; fm fantasie imutationē videbat ioseph ꝙ angelus dei eēt pñs ei ꝛ loquerēt ista que habent hic. Et nō solū vr̄ in talibus apparitionibus qō aliquis loq̄tur ad ipsum cui fit reuelatio: sed etiā ꝙ ipse sepe respōdeat: ꝛ aliquādo nihil interrogatus aliqua petat.

F Rñsio ad tertium. P;de apparitione facta abimelech regi palestinor; gen.20. Naz ibi introducitur deus ei loquēs: ꝛ ipse se excusans de crimine. Magis aūt fuit in collatione sapie salomoni: vbi multa loquutus ipse introducitur: ꝛ deus multa respondens que vix in vigilia hō sciret ita ordinate ꝓponere. sicut ibi introducunt̄.3.reg. ꝛ.2° paral.p̄. ¶Ad tertiū dicēdū ꝙ per istud somniū sufficiēter ioseph certificatus est ꝛ poterat certificari sicut si fuerat in vigilia: vt declaratū est precedenti qōne. Nā in dei reuelatiōibus ħ accidit ꝙ sepe illa que est in somno est efficax sicut si esset in vigilia: ꝛ videt homini ꝙ sit vere in vigilia: ꝛ illa que est in vigilia aliquādo apparet quasi esset in sōnis: ita vt homo ignoret an vigilet vel sit in somno. De primo p;. Nam apparitio illa in qua data est salomoni sapia fuit p sōnū.3.reg.3. ꝛ tñ ita efficaciter salomon imutabat qō putabat se vere vigilare ꝛ qō illa vere fierēt. Nā dr̄.e.c. Igitur euigilauit salomon ꝛ itellexit qō esset somniū. Quasi dicat. Ante ħ putabat qō erat res vera sine fantasia: ꝛ tñ postquā euigilauit cognouit qō fuerat somniū. Et tñ inuenit verū eē qō per somniū significabat̄. s. collatā esse sibi sapiaz: sicut si vere in vigilia oia illa accidissent. De secundo p; actu.12. de petro qui tenebat̄ in carcere: cui angelus astitit ꝛ percusso latere eius excitauit eū ꝛ dixit. Precigere ꝛ calcia te caligas tuas: ꝛ petrus fuit tūc vere vigilans. Naz precinxit se ꝛ calciauit ꝛ circundedit sibi vestimentū suū ꝛ sequutus est angelum. Et in oibus hijs adhuc petrus putabat se eē in somnio. Nā dr̄ exiens sequebat eū: ꝛ nesciebat q; verū esset qō fiebat p angelū. Extimabat aūt se visum videre. Et adhuc post ħ petrus sequens angelū trāsiuit p̄mā ꝛ scōam custodiā ꝛ venit ad portā ferreā p quā exibat in ciuitatē ꝛ processit per totū vnū vicū ꝛ adhuc petrus putabat ista esse somniū: quousq; pertransito vico angelus disparuit ei. Nam tūc dicitur ꝛ petrus ad se reuersus ait. Nunc scio vere qō misit dñs angelum suū: ꝛ eripuit me. Quasi dicat. Ante ħ nō sciebā vere lz putabam esse somnium. Ideo reuelationes que a deo fiunt siue per somniū siue in vigilia fiant tā efficaces sunt: qō non plus certificatur homo in vigilia q̄ in somno.

¶An Joseph fuit prophetа: quia apparuit ei angelus in somnis. Questio. LVII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

Rñsio ad q̃ sitū qõnis.

A Triarequirūt ad prophetam. S. Tho. 2ª scõe. q. 172. Primū req sitū ad prophetam.

B Secūdū requisitus ad prophetas.

Queritur Ultimo an ioseph fuit ppha q: apparuit ei angelus & loquutus est in somnijs. Dicēdū q vt ait scūs tho. scõa scõe. q. 172. arti. i. tria requirunt ad hoc q aliquis sit ppha. ¶ Primū est cognitio .s. q cognoscat quedā que sunt procul remota ab hoiuz cognitione. Unde pñt dici ppbe a phanos que est apparitio. s. q: aliqua eis apparent que procul sunt. Et ob hoc dicit Isi. 6. ethi. q ppbe vocabant in veteri testō videntes. s. q: videbāt que ceteri non videbant. Et apud gentiles isti vocabant vates a vi mentis. s. q: habebāt in mente quādā vim cognitiuā ad occulta. ¶ Scõm est q ppbe annūcient ea que sibi reuelata fuerit. Et vox est q: ppbia est quoddā donū per q cõsti tuit aliqs hõ pars ministerialis ecclesie: sicut est esse aplm & euāgelistā doctorē aut pastorē. Nā oēs istos deus dr posuisse in ecclesia ad ephe. 4. & pma cozin. 12. & ibi ponunt ppbete. Istud aūt donū nõ dat hoi pp seipsuz: sed pp alios. s. propter eccliaz cuius pars est. Nā oia ista dona ministerialia data sunt a deo in ecclesia ad psumationē corpis xpi mystici ad ephe. 4. Et dñr eē ad vtilitatē primoz pria cozin. 12. s. Unicuiq dat manifestatio spūs ad vtilitatē. i. spūs scūs concedit hoibus dona sua p que manifesteť ipse spūs vel opa sua ad vtilitatē. s. proximoz & spāliter dr esse ppha ad vtilitatē ecclesie: vt p3 p̄ cozin. 14. Ideo cõparat ibi apl's dona spūs sancti inter se dicens illa maiora que ecclesie magis proficiūt cū ait. Maior est qui ppbetat q̃ qui loquit linguis: nisi forte interpretet vt ecclesia edificationē accipiat. Et iterū. Qui pphetat hoibus loquor ad edificationē. Et iterū. Uos quoniā emulatores estis spūuz ad edificationē ecclesie querite vt habundetis. Et sic ppbe dicūt se annunciare que a deo audierunt. iuxta illud ysai. 29. s. Que a dño deo israel audiui annūciaui vobis. Et hoc modo pñt vocari ppbe. vt ait Isido. quasi prefatores. i. ante loquētes q: prius rē enunciāt quā eueniat vel ppbe quasi ppbatores. i. porro vel procul fatores: q: pcul phanť. s. anteq̃ res sit vel dato q sit prenūciant anteq̃ ab alijs cognoscať. ¶ Tertiū ē opatio miraculoz. Naz ea que a ppbis dicunt excedunt nālē cognitionē. Ideo ad b q cognoscanť ab alijs vera dicere: oz q aligd miraculū ostēdant. Et sic dñr qdā ppbe interdū maiores alijs pp ostensionem pluriū vel maioz miraculoz. Sicut dr de moyse deuteronomij. 34. q nõ surrexit vltra ppha in israel sicut moyses quē nosset dominus facie ad faciē in oib⁹ signis atq̃ portentijs. ¶ Dicēdū autē q ista tria sunt necessaria ad plenissimā ppbiam: ita q nihil desit ppbe de eo qõ est p̄ns sibi sepe tñ in sacra scriptura vocať ppbe illi qui nõ hñt ista. vt infra declarabiť: ¶ Considerandū tñ pmo q nõ sufficit ad b q aliquis dicať ppha q deus ei aliquid reuelet. Nam pharaoni deus voluit ondere ea que futura erant genē. 41. cū dixit ioseph somniū regis vnū est. Que facturus est deus ostēdit pharaoni. Nõ tñ vocať pharaon ppha in sacra scriptura nec aliqs eū ppbam vocat. Sic etiā fuit de nabucodonosoz: q: per somniū deus voluit ei ostendere statū regnoz futuro rū danī. 2°. s. deus in celis revelans misteria indicauit tibi rex que ventura sunt in nouissimis tpibus. Tamē nabucodonosoz non vocať ppha. Ratio est q: ad ppbam nõ solū oz esse revelatio: iz etiā q ille cui fit intelligat illā. Daniel'. i. s. Anno 3° regni cyri regis psarū revelatū est verbū danieli intellexit q̃ sermonē. Et sic ponit duo. s. revelari verbum & intelligere istud. Et ostendit hoc magis cū sequiť. Intelligētia eni opus est in visione. i. Ad hoc q sit aliquis ppha oz q intelligat visionē siue revelationē que ei fit. ¶ Secundū est q etiā non sufficit ad esse vel vocari prophetā q fiat revelatio alicui & intelligat illā: sed etiā q illa revelatio sit ad vtilitatē alioruz multoz: & non sit solū quantū ad statū eius cui revelať: sic̄ p3 de abimelech rege palestinoz. Nā deus apparuit ei p nocte. Et intellexit ea que dicebanť: & fecit illa genē. 2°. Et tñ ipse non vocať ppha imo potius innuiť ibi q nõ erat ppha q: dixit ei deus q redderet vxorē abrahe: & cuz ille esset vir ppha oraret dñz p ipso & remitteret sibi pcū. Quocūq aūt modo fiat revelatio alicui presuppositis hijs duobus. s. q intelligat & q sit illud q revelatur ad multoz vtilitatez p̄t vocari ppha: & consueuit vocari ppha in scriptura. P3 hoc in abraham. Nam ipse vocať ppha genē. 20. & nulla miracula fecit vnq̃. imo & non legiť annunciasse aliquibus illa que deus revelauit sibi: cū deus nõ iniungeret ei q revelaret illa. Intelligebat tñ ea que revelabanť sibi: & erant illa ad vtilitatē totius seculi cū sibi revelatuz sit pmo de messia in quo benedicende erāt oēs gētes genē. 12. Et sic de illis tribus que supra posuimus non habuit abrahā nisi primū & vocať prophetia. ¶ De tertio. s. operatione miraculoz dicendū q nõ est necessaria ad ppbetiā: q: multi ppbe fuerūt quos nunquā legimus fecisse miracula: etiā de ppbis maximis: vt p3 de Jeremia & Ehechiele & daniele. Nā nõ iueniť qõ aliqua miracula isti fecerint nec in libris suis nec in alijs libris historicis sacre scripture. Patet etiā de duodecim ppbis minoribus quoz libros habemus in canone. Nā nulla miracula eoruz sunt: rari autem sunt prophete qui leguntur fecisse vt moyses & helias & heliseus. ¶ Item patet q: miracula non pertinent ad ppbam nisi per accidens. s. in quantū sibi non creditur: q: tunc premittendo aliqua miracula crediť qõ ille a deo missus est: & ita res eueniet sicut ille predixerit. Deuteronomij. 13. & 18. Miraculū tñ nihil addit ad cognitionē pphetică que est ppie ipsius ppbe: cū etiā ad alios qui non sunt ppbe pertineat interdū miracula facere: imo qõ plus ē operatio miraculoz & ppbia ponunt tanq̃ dona distincta pma cozin. 12. Si tñ opatio miraculoz ptineret ad ppbiam vnū cõcluderē in altero & non distinguerenť sicut gr̃e vel dona distincta. ¶ Dicendū aūt qõ modus cõis accipiendi ppbaz est. s. q revelatio fiat ei a deo & ille annūciet illa alijs ita accipit apl's pma cozin. 12. & 14. & cozin. in nouo testamēto & etiā in veteri. ideo illi qui nihil anūciant cõiter non vocantur ppbe iz eis fiat revelatio. Aliqñ tñ ppbe vocanť large etiā aliqui qui nihil anunciant: sicut diximus de abrahā. Strictissime aūt ppha accipiť pro illo in quo cõcurrunt oia tria que supra assignauimus. Et talis non solū hz ea que sūt de necessitate ppbe: sed etiā ea que sunt de bene eē & pfectione quadā. Quia nulla maior perfectio pōt esse in ppha quā tū ad genus ppbie q̃ q habeat illa tria. ¶ De ioseph dicēdum nunc q ipse pōt vocari ppheta: q: habuit revelationē a deo & intellexit illā. & fuit de rebus vtilibus nõ sibi soli sed toti generi humano. s. de virginitate marie & de cõceptione messie. Siue aūt ista revelauerit ioseph siue nõ: pōt dici prophetа. Nā ita fuit de abrahā qui nihil anunciauit alijs de eo qõ sibi revelatū est vel saltē nõ est sibi impositū q annuncia ret & vocať ppheta. De regibus tñ magis de quibus dicitur. sequenti. c. qõ in somnijs responsum est eis ne rediret ad herodē: dicendū est q fuerūt ppbete: q: revelatio illa solū erat ad vtilitatē eoz. s. vt nõ redirent ad herodē ne incideret in periculū. Sic etiā dicendū est de oibus israelitis qñ data est sibi lex loquente angelo ad eos in voce tube exo. 20. & deuteronomij. 4. & 5. Et iterū qñ erant iudei congregati in loco flentiū & apparuit eis angelus ibi & loquutus ē. Judicū. 2°. Naz illis facta est revelatio solū pertinēs ad statū ipsoz & in quantū ptinebat ad eos: ideo nõ vocanť ppbete pp illaz revelationē: q: alias quilibet iudeus esset ppheta q nõ cõcederē licet videbať esse quedā sanctitas spāliter illius populi super ceteros: eo quod deus loquutus fuerat hoibus illis palā. Sic eni dixit chore ad moysez & aaron numeri. 16. s. sufficiat vobis qõ ois mltitudo scõz est: & in ipsis est dñs. Cur eleuamini super populū dñi. Dicebanť sancti oēs q: erāt spe cialiter ad deum pertinentes per modum dictum.

C Tertiū requsitū ad pphetam.

D Tria requirunt ad pphetam.

pm Ad ppbaz nõ sufficit revelatio sola sed etiaz itelligentia revelatōis.

¶ Quare nomen christi annunciatum est ioseph antequā nasceretur. Questio. .LVIII.

Queritur Quare nomē xpi annūciatū est hic ioseph añquā ipe xps nasceť. ¶ Dicēdū qõ in hoc fuit significatū aliqd spāle debere esse in xpo. Pro quo sciendū qõ qnq̃ iueniunt noiati ante q̃ nati. ¶ Primus ismael genē. 16. ¶ Secundus est ysaac genē. 17. ¶ Tertius iosias. 3. reg. 13. ¶ Quartus ioānes baptista. luc. primo. ¶ Quintus fuit christus vt patet hic & luc. i. ¶ Sciendū aūt qõ iste pnunciationes noiuz facte fuerunt ex cā spāli. s. pp aliqua priuilegia vel excellētias que in istis apparere deberēt. De pmo p3 s. de ismael: q: qñ angelus appuit agar matri sue dixit ei. Ecce concepisti & paries filiū vocabis nomē ei⁹ ismael. Et subdiť sibi cā. s. eo qõ audierit dñs afflictionē tuā. Fuit etiā spāle in eo. s. qõ fuit vir bellator & fortis animi cuz dixit angelus. e. c. s. hic erit vir ferus. Manus eius cõtra oēs: & manus oium cõtra eū: & e regione vniuersoz fratrū suoz figet tabernacula. Et fuit spāle qõ de isto multe gentes nate sunt. e. c. s. multiplicans multiplicabo semen tuū & nõ numerabitur premultitudine. Et genē. 21. dr. Surge & tolle puerum & tene manum

Miraculoruz opatio nõ ē necessaria ad prophetiā.

Ioseph nutricij xpi potuerat dici ppha.

A Rñsio ad q̃sitū qõnis. Quicq̃ iueniť nominati añq̃ nati. De prio

manū eius q3 in gentē magnā faciā eū. Fuerunt etiā duodecim p̄ncipes tribuū filij ismael geñ.25. etiam deus exaudiuit ismaelem anteq̄ sciret orare. ſ. cū mater proiecisset eū sub arbore in deserto nō habens quid daret ei ad bibēdū. Et fleuit tunc puer 7 dr̄ q3 exaudiuit tunc dñs vocē pueri de loco suo geñ.21. Et tunc pp puerū ostendit matri puteū quē nunq̄ viderat: vt hausta aqua refocillaret puer 7 nō moreret. e.ca.

B De 2°. ¶ De scōo. ſ. de ysaac p3. Nā ipse supnaturaliʳ genitus est ex semine viri q3 erant abrahā 7 sarra, puecte etatis desierāt q3 sarre fieri muliebria geñ.18. Et erant ipotetes ad gignēdū vel valde indispositi. Unde vocat apl's corpus abrahe emortuū 7 emortuā vuluā sarre. Ad roma.4. 7 ad hebr.xi. Fuit etiā ysaac genitus pp repromissionē: q3 dixit deus q3 benedicerent gētes in illo. i. in semie eius geñ.12. 7 dixit deus q3 ipsi ysaac benediceret 7 cū illo poneret pactū suū 7 prenuncia uit natiuitatē eius ante vnū annū geñ.17. 7.18.

C. De 3°. ¶ De tertio ſ. de iosia p3 q3 istū p̄nunciauit deus futurū ad destructionē idolatrie 7 idolatrarum: sicut dixit vir dei p̄ hieroboā stantem super altare bethel. ſ. Hec dominus ecce filius nascetur domui dauid iosias nōie 7 imolabit super te sacerdotes excelsoꝝ qui nūc in te thura succēdūt: 7 hoiuꝫ ossa icendet super te. 3. reg.13. Et non solū p̄nunciatus est: sed etiā in prenū ciatiōe sua miraculū accidit. ſ. q3 altare scissuꝫ est 7 effusa est cinis eius 7 aruit manus regis quā extenderat cōtra ꝓphetam qui ista prędixerat nec valuit eaꝫ ad se retrahere. e.c. Fuit aūt iosias famosissimus regū. Nā de eo dr̄. 4. reg.23. q3 similis illi nō fuit ante eū rex qui reuerteret ad dñm in corde suo iuxta oēm legē moysi: nec post eum surrexit silis illi. Iste maxime persequutus est idolatras occidendo eos 7 diruendo oia tępla que reges p̄cedētes nō destruxerāt: 7 fecit phase excellētius q̄ factuꝫ fuerat post q̄ cepit esse lex moysi. e.c. 7 2° paralipo.35. Fuit enī laudabilioꝝ iste ceteris regibus: 7 memoria ei⁹ glorioſioꝝ. Unde dr̄ ec.49. q3 memoria iosie q̄si mel in ore indulcabit: 7 vt musica in cōuiuio vini. Nullius aūt regis mors tā amare 7 incōsolabiliter a iudeis deplorata est secūdo palipo.35.

D De 4°. ¶ De quarto. ſ. ioāne baptista maiores laudes apparent. Nā pater eius fuit mutus vsq3 ad tēpus quo scripsit nomen eius: 7 illico soluta est lingua eius luc.i. Et mater erat sterilis 7 ꝓcepit in senectute sua. In quo apparet fuisse cōceptum supernāliter datū cū ista duo impedimēta obstarent cōceptui. e.c. Pater ēt illius ꝓphauit pp eū faciens illud canticū. ſ. Benedictus dñs 7c. e.c. Mater q̄ q3 illius ante h̄ cū hr̄et illū in vtero ꝓphauit de xp̄i cōceptione cū ait. Unde h̄ mihi vt veniat mr̄ dñi mei ad me. e.c. Omnes quoq3 admirati sunt 7 posuerūt in corde suo q3 iste puer aliquid magnuꝫ erit. e.c. Fuit ēt admirabile in austeritate vite. ſ. 3. in tantū q3 xp̄us dicebat eū nō manducantē nec bibentem. ſ. Uenit ioānes nō mānducans nec bibens 7 dicūt q3 demoniū h3. ſ. xi. Et vt in breui oēs laudes eius colligant: ipe videtur maior oibus hoibus. Nā xp̄s ait de eo q3 iter natos mulierū nō surrexit maior ioāne baptista. e.c.

E De 5°. ¶ De quinto. ſ. de xp̄o laudes aliquas dicere nō solū superfluū sed etiā ridiculū est. Nam vt dr̄ prio ethi. Deos nō laudamus sed honoramus. Christus aūt non solū est bonus: sed est oē bonū: 7 totius bonitatis fons: 7 nō opꝫ dici aliqua spāli fuisse in eo: q3 nihil est in eo q̄ spāle nō sit. Decuit ergo nomē eius annūciari ante natiuitatem vt signaret eū inter ceteros hoies futurū insignioꝝ. Rō tñ in spāli fuit vt postq̄ nasceret non imponeret ei aliq̄ nomē q̄ sibi nō cōueniret. Nā deus volebat q3 sibi poneret nomē cōsonū.

F Xp̄o ī posituꝫ fuit nomē consonū pp duo. Primo Scōo. ¶ Primo pp actū suuꝫ. Nā cū ipse veniret messias redēpturuſ seculū voluit deuſ q3 nomē cōueniret huic actui. ſ. q3 vocaret iesus q̄ interpretatur saluator. Et p3 q3 ista fuerit intentio: q3 q̄n angelus prędixit nomē istud ioseph subiunxit illico cām dicēs. Ipse enīꝫ saluū faciet pplm suum a pctis eor. ¶ Scōo fuit q3 nomen xp̄i fuerat ita p̄nunciatū per ysaiā cū vocauit eū emanuel: 7 si sic nō ānunciaret nūc ioseph nomē eius forte iponeret ei aliud q̄ nō cōueniret nomini q3 prędixerat ysaias: q3 forte vocaret eū ioseph sicut seipsuꝫ qui hēbat vt pr̄ eius: sicut fuit de ioāne baptista: q3 quidā volebāt eū vocare zachariā nōie pr̄is sui luc.i. Oportebat tñ q3 nomē q3 nunc imponeret xp̄o esset cōueniens nomini q̄ prędixerat ysaias. iō debuit prenunciari. Patet h̄ q3 mattheus ad probādū ea que angelus dixerat hic ioseph. ſ. de cōceptione xp̄i ex virgine 7 de nōie xp̄i induxit auctoritatē ysa. ſ. Ecce virgo cōcipiet 7c.

L Et vocabit nomē eius emanuel. J Et dixit. L Hoc totū factū est vt impleretur q3 dictū est per ꝓphām. J Et sic apparet q3 necesse erat xp̄m vocari iesum sicut necesse fuit nasci de virgine. ſ. q3 vtrūq3 prenunciatū erat per ꝓphaꝫ: qui non solū de cōceptu virginali sed etiā de nōie iesu dixit. ſ. q3 vocaretur emanuel. Nullū tñ aliud nomē potuisset corresponde re huic nomini emanuel nisi iesus: q3 emanuel idē est q3 nobiscū deus. i. deus in nā vel cū nā humana. Et hoc signihcat iesuſ. i. saluator. ſ. q3 nō poterat saluare nisi qui esset simul deus 7 homo. vt declaratū est ſuper litteram.

¶ Quare nomē iesu ioseph 7 nō alij p̄nūciatū c. Qō. LIX.

Queritur Dato q3 nomē iesus prenunciandū eēt quare nunc prenunciatū est: 7 q̄re potius ioseph q̄ alicui alteri. Dicēdū q3 deus nō facit aliquod frustra. Et cū oporteret q3 nomē iesu aliq̄n prenunciaret ꝓphētas dictas 7 nunc angelus appareret ioseph ad denunciandū cōceptū virginis: fuit cōuenientius nūc etiā prenunciari nomē xp̄i q̄ q3 iterū pro hoc solo deberet appere ioseph: potissime cū cōceptio 7 annunciatio nominis pertineant ad eā dē rē: 7 debuerūt simul dici.

A Rñsio ad p̄mum q̄situ qōnis.

¶ Cū aūt queriť quare potius q̄ alteri. Dicendū q3 non soli ioseph annūciatū est: sed prius marie: q̄n angelus ei appuit ante q̄ cōciperet luc.i.

B Rñsio ad ſecundū que situ qōnis.

¶ Alijs aūt nō legit fuisse istud nomē prenunciatū nec credit: q3 nō attinebat ita spāliter ad alios scire hoc sic ad mariā 7 ioseph qui vocabant parētes xp̄i.

C Instatur. Rñdetur.

¶ Sed dicet. Ad q̄ fuit istō nomen prenunciatū ioseph: cū fuisset iam prenunciatū marie.

¶ Dicendū q3 ad p̄rem pertinebat imponere nomē filio potius q̄ ad matrē cū ipse sit caput: q3 vir est caput mulieris sicut xp̄s caput viri. p̄. corin.xi. Et ita fuit de ioanne baptista: q3 cū natus est inuebant pr̄i eius quē vellet vocari eū luc. p̄. ipse scripsit ioānes est nomē eius.

¶ Itē fuit cōueniens vt annunciaret vtriq3 ne discordarent in nōie. Quia h3 maria vellet eū vocare iesum premonita ab angelo: q3 forte ioseph nō crederet angelū hoc dixisse. Potissime cū sibi ānunciasset cōceptionē si taceret de nōie. Et sic forte vellet vocare eū aliter. Ideo vtriq3 pp cōcordiā annunciatū est nomē. Ita fuit de nōie ioānis baptiste q3 tā patri q̄ matri annunciatū est nomē. De pr̄e p3 luc.i. de matre nō apparet ita manifeste: 7 tamē necesse est dici q3 ipsi reuelatū fuerit nomē ioannis: q3 q̄n natus est 7 vellent cognati vocare illuꝫ zachariam dixit mater nequaq̄: sed vocabit ioannes. Et tñ helisabeth nō dicerat h̄ a zacharia: q3 ille semp fuit mutuſ a tpe q̄ loquutuſ est ei gabriel vsquequo scripsit ioānes vocabitur nomē eiuſ. Et tñ prius mr̄ vocauit eū ioannē q̄ pr̄ scriberet h̄. luc.i. Ita ergo hoc cōueniēs fuit matri 7 patri. i. ioseph tenētis locum patris prenunciari nomē iesu: cuꝫ nō fuerint minoris dignitatis: sed maioris q̄ zacharias 7 helisabeth.

¶ An xp̄s apud hebreos iesus sit vocatus. Qō. LX.

Queritur De hoc nōie iesus an sic vocatus fuerit xp̄s apud hebreos. Dicendū q3 habuit tria noia. ſ. emanuel: 7 xp̄s. 7 iesuſ.

A Xp̄s hūit tria noia. p̄m

¶ De primo p3 hic 7 ysa.7. Istud aūt nō est nomen personale ꝓpriū sed potius appellatiuum. Q3 h3 esse emanuel. i. hr̄e id q̄ significat per emanuel non cōueniat nisi soli xp̄o: tñ emanuel non est nomen personale: sed est quoddā nomē cōe significans qd cēt illud q̄ reperiret in xp̄o q3 emanuel idē est q3 nobiscū deus. i. deus cū nā nr̄a humana: q̄ erat in xp̄o qui habebat nām diuinā cū humana. Et xp̄s nūq̄ fuit vocatus ista nōie apō iudeos: nec ysa. illud prenunciauit quasi aliq̄n xp̄s emanuel debēt vocari: sed vt per istud nomē signaret eū esse deū 7 hominē.

B 2m nomē.

¶ De scōo nōie. ſ. xp̄s dicendū q3 nō est nomē propriū nec psonale sed appellatiuū: signās regē: sacerdotē: ꝓphaꝫ: 7 messiā. Que oia h3 xp̄o cōuenirent nō vocatus est xp̄s nisi in quantū messias. De quo supra satis declaratū est sup illā partē. ſ. de qua natus est iesus. Et ob hoc mattheus non posuit istud quasi nomē eius sed iesum supra in littera. ſ. de qua natus est iesus qui vocat xp̄s. i. messias.

C 3m nomē.

¶ De tertio nomīe. ſ. dicendū q3 est ꝓpriū nomē eius 7 psonale. Et istud est q̄ semp vocabat a iudeis qui nōdū cognoscebant xp̄m. i. messiam ipsum esse. Nos aūt qui vtrūq3 cognoscimus: aliq̄n vocamus eū xp̄m 7 aliq̄n iesum.

¶ Sciēdū tñ q3 in hebreo nō vocat iesus sed yosua: nos autē in latino 7 greco mutato aliqualiter nōie q̄ quasi semp sit eū iesuꝫ dicimus. Et istud nomē corrumpit duplr̄. Nā pro hoc nōie yosua q̄ est propriē hebraicuꝫ aliq̄n dicimus iesus: 7 aliq̄n iosue. Nam pro eodē

accipiunt ista duo nota: vt ꝓz in quodaꝫ sacerdote magno q vocat iesus filiuꝰ iosedech de quo zacharie. 3. Et iste vocatur aliqñ iesus ⁊ aliqñ iosue. Nam ꝓmo esdre. 3. vocat ipse iosue filius iosedech ⁊ vtrobiqꝫ narrat eadē historia oino. Jdē ꝓz in ꝓlogo hiero. super iosue qui incipit tandē finito. Nam dicit ad iesuꝫ filiū naue manū mittimus quē hebrei iosue bē nū. i. iosue filiū nū vocant. Dōm tñ q magiꝰ corrumpit istud nomē ab hebraica ꝓprietate cū dr̄ iesus q̄z cū dr̄ iosue: quia huic nomini qđ est iosua ꝓpinquius est iosue q̄z iesus. Et ℔ inuit in allegato ꝓlogo hieron. cū ipse dicat q nos vocamus eū iesum filiū naue ⁊ hebrei vocant eū iosue bē nū. i. iosue filium nū. Jā tñ non liceret nobis xp̄m vocare iosue: sed iesum: qz istud nomē tota ecclesia suscepit. De virtute huius nomina ⁊ priuilegijs eius dicetur ad phil. 2°. vel actu. 4°.

¶ Laꝑim scōm.

QUm ergo natus esset iesus i bethleē iude i diebus herodis regis: ecce magi ab oriente venerunt hierosolymaz dicentes. Vbi est qui natus est rex iudeorum. Vidimus enim stellam eius in oriente: ⁊ venimus adorare eum.

Expō lre.

QUm ergo Declarauit Matthеus in precedentibus xp̄i deitatē ex cōceptione mirabili: hic ostendit rursus euꝫ esse verū deū ⁊ verū hoiem ex illustratione celesti ⁊ veneratione legali. Et diuidit in duo: qz ¶ Primo ponit huius rei manifestatio. ¶ Secundo xp̄i manifestati persecutio ibi. | Qui cuꝫ recessissent. |

¶ Prima in tres: qz ꝓmo ponit xp̄i sollicita ingsitio. ¶ Secundo eius certa inuentio ibi. | Qui cū audissent regem |. ¶ Tertio eius deuota adoratio ibi. | Et ꝓcidētes. | ¶ Prima in duas qz primo ponit xp̄i ingsitio ad eū venerandum. ¶ Secundo eiusdē ingsitio ad ipsuꝫ occidendū. | Jbi audiens aūt herodes rex. | Circa primū dicit. | Cuꝫ ergo natus esset iesus. | Hic importat quedā ꝓntia ad ꝓcedentia. Nā supra angelus anūciauerat de natiuitate xp̄i futura ⁊ de nomine sibi imponēdo: ⁊ dictū fuerat qūo ioseph nō cognoscebat mariā donec peperit ꝓmogenitū suū: hic dr̄ cū ergo natus esset iesus. i. qñ natus est acciderūt ista que habent hic.

¶ Cōsiderādū q modus natiuitatis xp̄i fuit q in anno illo quo virgo cōcepit xp̄m accidit q ponere edictū ab octauiano augusto vt describeret vniuersus orbis: irent singuli in ciuitates suas ad ꝓfitendū ibi se esse subditos romanorum. Et tunc accidit q cū ioseph eēt de ciuitate bethleem: hz habitaret in galilea q ire debuit in bethleē: ad ꝓfitēdū ibi ⁊ inuit cū eo maria vxor eius que erat iā ꝓpinqua partui. Et accidit q ibi pareret. Hoc totū ꝓz luc. i. ⁊ 2°. | Jn bethleē iude. | Matthеus assignat hic locū natiuitatis xp̄i ⁊ tps. De loco dicit q fuit. Jn bethleem iude. Est bethleē quedā ciuitas parua in sorte tribus iuda iosue. 25. ⁊ distat duobus milliaribus. i. leucis a hierusalē vel quasi: ⁊ est ad meridiē respectu eius: ⁊ inter hierusalē ⁊ bethleē transit linea diuisionis distinguens sortē tribus iuda a sorte tribus bēniami. Unde hierusalē pertinet ad tribū bēiami iosue. 18. bethleē pertinet ad tribuꝫ iuda iosue. 15. Et dicit hic in bethleē iude ad dr̄iaꝫ alterius bethleē que est in tribu zabulon iosue. 19. qz sepe erāt multa loca que eodē noie vocabāt vt ꝓz in isto loco seu ciuitate iezrael q erat q̄dā ciuitas iezrael i sorte iude iosue. 15. ⁊ alia iezrael i sorte effrayz iosue. 17. Sic ēt erāt tres ciuitates q̄ vocabāt asor: due erāt i tribu iuda iosue. 15. ⁊ alia erat i tribu nepthali iosue. 19. Jsta bethleē solet vocari bethleē iude ꝛc̄ h. ⁊ ꝑ reg. 17. vel bethleē effrata vt gen̄. 48. ⁊ michee. 5. Aliqñ aūt volūt eā vocatā fuisse effratā ⁊ mutatū eē nomē dei⁹ vt vocaret bethleē ꝓp abūdātiā panis: qz bethleē interpretat dom⁹ panis: hz an vez sit dc̄latū ē gen̄. 48. ⁊ ruth ꝑ. | ¶ In diebus herodis regis. | Hic designat tps natiuitatis xp̄i. s. q fuit in diebus herodis regis iudeorum. Jste fuit primus herodes: qz alij fuerūt eiusdē nois de ꝓgenie sua qui regnauerunt post eū. De isto herode q̄s fuerit ⁊ vñ habuerit originē ⁊ quo ꝓuenerit ad regnū declarabit. j. in quadā. q. ⁊ de alijs regib⁹ huius nois cū eo. Jesus aūt natus est postq̄z incepit regnare iste primus herodes. | Ecce magi. | Jsti sunt qui venerūt ad adorandū xp̄m ⁊ qui fuerunt infra dicēt. | Ab oriēte venerūt. | s. ꝑ quadā terra que erat orientalis respectu terre iudeorum. | hierosolymā. | Nō solū venerūt i hierosolymā: hz ēt in alias partes terre iudee que erant ante hierosolymā: ⁊ tñ nō fit mētio de alijs locis ad que ꝑsonas venerūt: qz ibi nō accidit eis aliqd spāle sicut accidit in hierusalē sicut dr̄ in littera. Et eadē cā fit mētio de bethleē infra. s. q inuerint in bethleē. s. qz ibi accidit aliud spāle cū ibi inuenerint qđ querebāt. | Dicentes. Ubi est qui natus est rex iudeorum. |. i. vbi est rex iudeorum qui nūc natus est. Jsti sciebant natiuitatē: ⁊ nō querebant de illa sed presupponebāt eā: locū aūt natiuitatis ignorabant: ideo de illo querebant. Et dicūt regez iudeorum ipsum messiā. vt infra dicēt. | vidimus eni stellā eius in oriente. |. i. nos exñtes in oriente vidimus stellā vel nos non existentes in oriēte vidimus stellā eius in oriente. i. existentem in parte orientali celi. Et dr̄ stella eius. i. designās eū natū. | Et venimus adorare eū. |. i. qz vidimus stellā significantē eius natiuitatē parauimus nos ⁊ venimus ad adorandū eum.

¶ Quo tpe seculi xp̄s natus sit. Questio. i.

Queritur De tpe natiuitatis xp̄i quantū ad tempora seculi. ¶ Dicendū q varie cōputant anni a diuersis iter latinos. Nā iter hebreos vnus modus computādi est ⁊ iter grecos vnicus. Jnter latinos aūt sunt duo modi cōputandi. Rō varietatis est: qz cū a ꝓncipio seculi nō ꝓnt hr̄i ex aliqua historia gentiū: qz antiqssime historiarū que hñr apud gentes ceperūt a tpe regis nini qñ regna ceperūt eē in orbe ⁊ bella ⁊ fcā insignia: ⁊ oēs iter se homines ceperūt hr̄e maiorē cōicationē. vt ait Aug. 4. de ciui. dei: ⁊ paulus orosius ꝓmo de ormesta mundi: reliq tpa. s. ab adā vsq ad diluuiū ⁊ a diluuio vsq ad tpa regis nini a gentibus ignorant: iō oz ea hr̄i per sacrā scripturā que cōputat tpa ab orbe ꝓdito: ⁊ enarrat gesta aliq illoz tēpoz. Hoc dato apud hebreos est vnicus modus cōputandi qz biblia sua vnica est: ⁊ vnico mō se hñ: greci aūt cōputāt vnico mō: qa biblia sua est vnica. s. quā transtulerūt septuaginta interpretes: qz illā fecit trāsferri ptholomeus philadelphus rex egypti qui grecus erat natione. De trāslatione ⁊ ptinētibus ad eā late declarauimus in ꝓlogo hiero. super paralipo. Greci aūt suscepterūt istā trāslationē ⁊ nunq̄z aliā: iō per istā cōputant. Latini aūt lz habuerint multas trāslationes. due tñ sūt q̄ aūcitatē hūerūt. s. trāslatio ꝓdicta iterptū ⁊ trāslatio hie. Trāslatio iterptū fuit q̄ ꝑ suscepta ē ⁊ i ea fuit fūdata eccl'ia ꝓmitiua. vt ait hie. in ꝓlogo. Si septuagita sup palipo. Jstā habuerūt oēs ecclesie latinoz. pr̄ de greco: qz mox vt ad xp̄z cōuerti ceperūt latini vt haberēt libros sacre scripture trāstulerunt de greco totū vetus testamētū. Et illud habitum fuit semp in ecclesijs latinoz. vsq ad tpa damasi pape ⁊ hiero. Licet aūt essent plurime alie translationes vt testat hiero. in ꝓlogo palipo. nō erat in honore aliqua ipsarū sicut trāslatio septuaginta interpretū. Postea aūt hiero. ex cāis necessarijs quas assignat in ꝓlogo sup gen̄. s. Desiderij mei ⁊ in prologo super palipo. s. Si septuagita trāstulit de hebreo in latinū. Et istā trāslationē tāq̄z puriorē ⁊ magl emēdatā suscepit tota eccl'ia latinoz. ⁊ istā nūc segt nec manet apō nos iā trāslatio iterptū. Qz tñ antiq sequebāt illā repimus multas aūcitates apō Aug. ⁊ Ambro. ꝓm lraz illius trāslatōis. Jste due trāslatiōes lz in mltis alijs differāt maxie tñ differt in nūeris assignādis. Nā valde maiores nūeri iueniūt apō interpretes q̄z in vitate hebraica. ⁊ istō ē q̄z tū ad ꝓmā ⁊ scōaz etatē scīi. s. vsq ad abrahā. Nā postea nūeri vtrobiqꝫ cōcordāt. Nūc āt lz nō hēat trāslatio iterptū: qz tñ antiq secuti sūt illā inuenim⁹ nūeros ꝓm illā q discrepāt a nūeris biblie nr̄e q̄ est ꝓm hebraicā vitatē. ℔ mō q̄ q̄rimuꝰ quot āni fuerunt ab orbe ꝓdito vsq ad xp̄i natiuitatē sequētes trāslationē interpretū: ponūt quinq̄z millia ⁊ cētū ⁊ nonaginta ⁊ octo vel q̄si. Et alij⁹ sequētes q̄sdā historias gētiū sil' cū trāslatione interpretū ponūt pl'es āños. Et ēt fit in ℔ discordia ex tabulis astrologicis in qbus dr̄ie horarū ānotant. Qz i q̄sdā tabulaꝫ resultat maior nūer⁹: ⁊ fz al's mior: vt ꝓz in tabul' reg| alphōsi. Nos āt ad ℔ attēdē nō ptinet: qz cū hēam⁹ vitatē sacre scripture q̄ est ifallibil' ⁊ cuius aūcitas ē sup oēm aūcitatē: nō expedit curare qd hoies dicāt q errare ꝓnt. imo q̄s ꝓstat errare qñ cūq̄z obuiāt sacre scripture. De dr̄ia āt nūeroz iter hebraicā vitatē ⁊ trāslationē interptū logt Aug. 7. de ciui. dei: assignādo aliqs cās illi⁹: hz qūocūq̄z vl' vñcūq̄z acciderit nō ꝓt eē vez q sacre scripture dissonat. Cōputādo q̄ fz vitatē hebraicā quā nos segmur ab orbe cōdito vsq ad xp̄i natiuitatē fuerūt āni tria millia

Rñsio auctoris ad q̄stū q̄onis. Varia cōputatiotpoz a principio mūdi vsq ad xp̄i natiuitatem.

A Mod⁹ natiuitatis xp̄i.

B

tria millia nōagēti sexagita tres.ꝑz ℔ ex ānis cōrnd̄ētib⁹ eta
tib⁹ singul'. Nā ab orbe ꝑdito vsq; ad diluuiū fuerūt āni mille
sexcēti qnquaginta sex.℔ ꝑz iducendo ꝓ oēs gñationes que
℔ ꝑ⁹ etas mundi. fuerunt ab orbe condito vsq; ad ānū sexcentesimū Noe quā
do incepit diluuiū.vt ꝑz gene.5.qz ibi habentur oēs iste gña
tiones.Et ibi induximus per generationes istam sūmā āno
rum: ⁊ declarauimus istā dīam: ⁊ cās dīe interꝓetū a veri
2⁹ etas. tate hebraica. ¶ Scōa etas est a diluuio vsq; ad natiuitatē
abrahe.Et sunt āni duocenti nonagitaduo: vt ꝑz ex gñoni
bus que fuerunt post diluuiū vsq; ad natiuitatē abrahe.s.in
cipiendo a natiuitate Arphaphat qui natus est duobus an
nis post diluuiū gene.xi. Computando ℊ ab arphaphat vs
q; ad natiuitatē abrahe oēs generationes que hñtur gene.
xi.inuenientur ꝑdicti āni.Et ibi induximus istam sūmam.
3⁹ etas. ¶ Tertia etas que fuit a natiuitate abrahe vsq; ad natiui
tatem dauid fuit ānoꝝ nonagentoꝝ: ⁊ viginti vnus.Dedu
ctio istius pōt patere partim ex lib.gene.vbi habentur anni
abrahe: ⁊ ỸIsaac: ⁊ Jacob: ⁊ vsq; ad exitū ō egypto que pos
sunt hēri ex hijs que declarauimus gene.i5.⁊ partiz ex illis
ānis qui ponunt̄.3.reg.6.qui fuerunt ab exitu de egypto vs
q; ad fundationē templi Salomonis:detrahendo ex illis se
ptuaginta ānos quibus vixit dauid.s.triginta anteq; regna
ret: ⁊ quadraginta postq; cepit regnare:vt ꝑz.ỹ.reg.5.⁊ q̄t
tuor ānos qui transierunt a ꝓncipio regni Salomonis vsq;
ad fundationē templi.Nā isti septuaginta q̄ttuor āni sunt ō
4⁹ etas. q̄rta etate:reliq; aūt sūma ānoꝝ est de tertia etate. ¶ Quar
ta etas incepit a natiuitate dauid vsq; ad captiuitatē babi
lonis:que fuit vltimo āno regis sedechie.4.reg.25.⁊ dura
uit ānis q̄dringentis nonaginta tribus.Istud aūt pōt facili
ter induci ex.ijj.⁊.4.reg.lib.in quibus ponunt̄ āni quib⁹ sin
guli reges regnabant.Istud aūt deduximus satis plene pre
cedenti.c.in quadā q̄one. ¶ Quinta etas fuit a ꝓmo anno
5⁹ etas. captiuitatis babilonice vsq; ad xp̄i natiuitatē. Et sunt anni
sexcēti et vn⁹.Istud nō pōt deduci ex sacra scriptura totali
ter:qz a captiuitate babiloniꝭ vsq; ad xp̄i natiuitatē nō sunt
sacri libri q ꝓtineant historiā totius medij tpis:sed colligun
tur isti āni ex historijs certissimis omniū gentiū in quib⁹ nō
℔ est aliqua discordia.Et satis poteramuꝭ inducere:nisi qz istō
Cōput⁹ ānoꝝ ꝫ non pertinet tā particulariter ad intentionē nr̄am. ¶ Colle
ab orbe condito vsq; ad xp̄istū. ctis ergo ānis istaꝝ quinq; etatū resultant ab orbe condito
vsq; ad xp̄i natiuitatē anni tria milia nonagēti sexagita sex.
A diluuio vsq; ad xp̄i natiuitatē sunt āni duo milia qngen
ti: ⁊ septē.Nō ꝑz detrahendo de tota sūma annos ꝓie eta
tis.A natiuitate dauid vsq; ad xp̄i natiuitatē sunt anni mil
le ducenti nonaginta q̄ttuoꝝ.Nō ꝑz subtrahendo de tota sū
ma ānos triū ꝓmaꝝ etatuꝫ. ¶ A natiuitate abrahe vsq; ad
xp̄i natiuitatē sunt āni duo milia ducenti ⁊ qndeciꝫ. Nō pa
tet subtrahendo ānos duaꝝ ꝓmaꝝ etatū.A ꝓimo anno ca
ptiuitatis babilonice vsq; ad xp̄i natiuitatē sunt anni sexcē
ti ⁊ vn⁹:qui sunt āni ipsi⁹ quinte etatis.

¶ Quare Mat.dixit ℔ ꝙ xp̄s nat⁹ē in Bethleē. Nō. II.

Queritur q̄re Mattheus dixit ℔ ꝙ xp̄s nat⁹ est
in bethleē. ¶ Quidā dn̄t ꝙ ℔ fuit: qz
ita erat veritas:iō non poterat Mattheus mutare vēitatem.
A Dicendū ꝙ non stat:qz ꝫ Mattheus nō poterat mutare ve
Rñ⁹ ad q̄stū q̄ritatem contrariū scribendo poterat tn̄ nihil dicere sic mlta
stionis. alia subticet de xp̄o:que alij euāgeliste dixerunt.Jō non fuit
verita cā quare ipse scriberet:sed aliqd aliud. Est ergo dōm
ꝙ intentio Matthei ꝓcipua in ꝓncipio euāgelij sui fuit,p
bare xp̄m esse messiā,pmissum iudeis in lege:qz qdā iudei re
cusabant recipere legē xp̄i:putātes eū nō esse messiā.s.qz nō
cōstabat eis ꝙ ipse hēret oēs ꝑditiones quas scriptura ō mes
sia dixerat.Et ob hoc Mattheus est conatus probare xp̄m
esse messiā applicando ad eū oia que in lege: ⁊ ꝓphis ō mes
sia dicta erant.Et qz messias fuerat ꝓmissus de quodā gene
re certo venturus.s.de dauid: ⁊ ēt ꝓmo fuerat ꝓmissus abra
he ostēdit Mattheus ꝓcedenti.c.qūo Jesus descendit ō stir
pe abrahe ⁊ dauid.Et ista fuit cā sol a vl' saltē ꝓcipua qua
re Mattheus descripsit xp̄i genealogiā.Et qz scriptura etiā
dixerat messiā nascituꝝ de virgine ⁊ ꝙ vocarēt hemanuel.
Isa.7.onḋit mat.qūo xp̄s nat⁹ē de vgie: ⁊ ꝙ vocat⁹ē Jhs ꝙ
idē ē ꝙ emanuel ⁊ ad ℔ iduxit ipsaꝫ aucītatē Isa.ꝓcēdēti.c.
⁊ qz ēt ō messia dcm̄ erat ꝙ nascerēt i Bethleē.vt ꝑz mat.5.
⁊ ēt iudei allegauerūt ipsaꝫ auctoritatē qn̄ q̄siuit ab eis he
rodes vbi xp̄s nasceret,vt ꝑz.ỹ.i lra.s.Et tu bethleē terra iu
da ⁊ t̄.voluit Mattheus ostēdere Jesum natū eē in bethleē
vt per ℔ pateret ipsum posse eē messiā.Et istud erat dubiuꝫ
inter iudeos. Propter qō plurimi nō credebāt eū eē messiā.
vt ꝑz Jo.7.s.Quidā aūt dicebāt nūqd a Galilea xp̄s venit.
Nōne scriptura dīt ꝙ ex semine Dauid ⁊ ō bethleē castello
vbi erat Dauid venit xp̄s. ¶ Itē qz Nicodem⁹ volebat ōfen
dere partez xp̄i ꝯ phariseos:dixerunt ei pharisei. Scrutare
scripturas: ⁊ vide qz ꝓpha a galilea nō surgit.i. messias nō
venit de galilea:sed de bethleē.e.c.hoc idē dicebāt illi q xp̄s
diligebant dubitātes sup hoc. Nā Philipp⁹ dixit ad natha
nael.Quē scripsit Moyses in lege: ⁊ ꝓphe iuenimus Jesuꝫ
filiū Joseph a nazareth: ⁊ dixit nathanael a nazareth potest
aliqd boni esse.Jo.j.i.nūqd aliqō bonū ꝑt nasci de nazareth
q̄si dicat bonū qō ispam⁹.i.messias nō ds nasci in Nazareth:
sed in bethleē. ¶ Cū ergo iudei obijcerēt iesu ꝙ nō poterat
eē messias:qz nō erat de semine dauid nec de bethleē ciuita
te.Jo.7.opōtebat ꝙ Matthe⁹ ista duo ꝓbaret. Probauerat
aūt ꝓmū.s.xp̄m eē de semine dauid ꝓcedēti.c.iō hic fuit con
ueniens ꝙ declararet ipsum natum esse in bethleem.

¶ Quare mat.posuit ꝙ xp̄s tpe herodis nat⁹ sit. Nō. III.

Queritur q̄re Matthe⁹ dixit in diebuꝫ herodis
xp̄m natū esse.Nō pōt rn̄deri ꝙ ℔ di
xit Mattheus:qz sic vez erat:qz ℔ excluſum est ꝓcedēti.q.
Sed dōm ꝙ ℔ introduxit Mattheus ad ꝓbandū ēt Jesum
esse messiā.Qz sic scriptura ꝓnūciauerat de progenie messie
⁊ de loco natiuitatis ita ꝓnunciauerat de tpe.Naz Jacob
in benedictione filioꝝ suoꝝ loq̄ns de messia venturo de stir
pe iuda dixit nō auferet sceptrū de iuda nec dux de femore
ei⁹ donec veniat qui mittēdus est.Heñ.49.Et iste erat mes
sias:vt ōclaratū est ibi.In quo significabat ꝙ messias nasci
tur⁹ erat in fine regni iudeoꝝ:qz ante natiuitatē messie nō
poterat penitus auferri sceptrū de iuda. Ita fuit nūc. Nam
herodes non erat iude⁹ ex genere:qz ꝓ sū⁹ antipz erat idu
meus: ⁊ cōuersus est ad iudaismū.Et sic erat herodes filiuꝭ
ei⁹.Jdeo neē erat ꝙ regnū iudeoꝝ tunc eēt ablatū qn̄ mes
sias nasceret:qz donec tenetur ꝓprie in predicta auctoritate
s.donec veniat qui mittendus est.s.messias.s.ante illū nō au
feretur totalr.Et tn̄ qn̄ ipse natus fuerit erit imediate abla
tū sceptr̄.Et sic fuit:qz añ herodē sp fuerāt rectores iudeoꝝ
de gñe ipsoꝝ:herodes aūt fuit ꝓmus qui de alienigenis re
gnauit super iudeos. ¶ Sed obijcieꝫ ꝙ xp̄s non debuit na Opponit.
sci herode regnante:sed anteq; inciperet regnare cū dicatur
non auferetur sceptrū de iuda donec veniat qui mittendus
est. ¶ Dōm ꝙ Jhs nat⁹ē in ꝑn⁹ regni herodis: ⁊ tūc n̄ erat Rñdetur.
vere ablatū sceptrū de iuda vel saltē nō oino:qz adhuc viue
bat hircan⁹ qui erat sūm⁹ sacerdos: ⁊ fuerat rex:ꝫ in conten
ptione cū fr̄e suo aristobolo.Et nō erat sibi oino ablatuꝫ re
gnū:sed herodes ministrabat de mandato dn̄oꝝ romanoꝝ.
Manebat ār qdā nepos filij⁹ eius adolescēs qui erat sūmus
sacerdos: ⁊ in eū erāt intēti oculi oiuꝫ iudeoꝝ q̄si ipe regna
turus esset: ⁊ ita herodes videbaꝫ q̄si tenere regnū ꝓ illo: ⁊
acceperat sororē ei⁹ marianē in vxorē:ipsum vo adolescentez
regal'r mittebaꝫ q̄si aliqn̄ regnaturus eēt.Et tn̄ postea dolo
se ipz fecē suffocari natādo de q̄ Josephus.i5.āntqtatū. Mor
tuo aūt isto adolescente oio perijt sceptrū de femore iuda: ⁊
nō manebat spes iā iudeis de habendo ꝓncipē de gñe suo.
Et sic herodes confirmat⁹ est in regno: ⁊ tūc ꝓprie cepit re
gnare de quo magis declarabit̄.j.in q̄dā.q.i q̄ageē de hero
de.Et sic ꝫ xp̄s natus sit in ꝑn⁹ regni herodis nō dū sceptr̄
erat ablatū de femore iuda:sed pauco tēpore post xp̄i natiui
tatē fcm̄ ē. ¶ Scōa cā fuit ad ostēdēdū ꝑsecutiōem quā feē 2ª cā.
herodes xp̄o.Nā occidit oēs pueros in bethleē ꝓ ipsuꝫ: vt
ꝑz.j.i lra: ⁊ ipz coegit fugere in egyptū: ⁊ mansit ibi vsq; ad
mortē herodis:oportuit ℊ dici ꝙ xp̄s nat⁹ eēt i dieb⁹ herodiꝭ
qz alꝫ nō videret quō herodes ipz possꝫ ꝑseq; qō ār dcm̄ est
xp̄z natū eē i ꝑn⁹ regni herodis nō ē itelligēdū: qō oio i ꝑn⁹
ei⁹ nat⁹ eēt:qz ꝓ xp̄i natitatē n̄ reguit herodeꝭ nisi septē ānis
qb⁹ māsit xp̄s i egyptū: ⁊ tūc reuersus ē Joseph cū eo i terrā
iuda:vt asserit̄ cōit: ⁊ ꝫ ℔ historia scholastica: ⁊ nō herodes
reguit maiōi tpe:ꝫ dī i ꝑn⁹ regni.s.qz mlto tpe añ finē regni
fuit ista natitas:qō ār dcm̄ ē.s.ꝙ nōdū ablatū erat regnū oī
no ō gēte iudeoꝝ qn̄ xp̄s nat⁹ē vez ē: ⁊ tn̄ ēt si ablatū eēt:qz
tūc nouit auferebaꝫ videbaꝫ eē tūc nō oio ablatū: Et sic con
ueniebat ꝓphia ō messia ipi Jesu:ꝫ nat⁹ eēt ablato sceptro ō
stirpe iuda.Et ꝑz ℔:qz ꝫ iudei fecerint contra xp̄m aliquas

obiectiones

obiectiones volendo ostendere ꝙ non erat messias.ſ.qꝛ nō esset de semine Dauid ꝛ ꝙ nō esset de Bethleē:nunqꝯ dixerunt ꝙ natus erat post ablatū sceptrū ò stirpe iuda.Et sic ip si nō putabāt ꝙ obstaret ei illa auctoꝛitas.Et ista rn̄sio ē firmioꝛ:ꝛ que magis tenet.Ista sufficit ēt si dicam⁹ añ xpi nati uitatē moꝛtuū fuisse illū filiū hyrcani i quo erat spes regni.

A Rn̄o ad q̄sti tū qōnis.

¶An christus ꝓuenient nat⁹ sit in Bethleem. Qō. IIII.

Queritur an xp̄s ꝓuenīēter natus sit in Bethleē. Dicendū ꝙ ꝓuenienter ibi nat⁹ est:imo neᵉ fuit ibi eū nasci:qꝛ sic ꝓdictū erat michee.ſ. ꝛ allegat per iudeos.j.in lr̄a neᵉ est tn̄ impleri totū ꝙ in scriptura hē tur:vt xp̄s dixit.j.ſ.ſ.Amen dico vobis:donec transeat celū ꝛ terra iota vnū aut apex vnus nō ꝓteribit a lege donec oia fiant.i.Facilius pōt destrui celū ꝛ terra:q̄ꝯ ꝙ maneat aliqd i lege:ꝛ ꝓphis qō non impleat.Et spāl'r xp̄s dixit de seipō:ꝙ opoꝛtebat impleri in eo oia que de ipso scripta erant in lege: ꝛ ꝓphis ꝛ in psal.luē.24. ¶Nūc igit̄ non q̄rit̄ an conueni ens fuit eū nasci in Bethleē postq̄ sic scriptū erat:ſ dato ꝙ non eᵉt aliq̄ scriptura de ⁊ an fuerit satis ꝓueniēs Jesus na sci in bethleē potiusq̄ in alio loco. ¶Dicēdū āt ꝙ ꝓueniēs fuit ibi eū nasci. ¶Primo qꝛ ipse erat de semine Dauid fm carnē ad ro.ꝓ.Et fuerat ei facta spāl'is ꝓmissio de xp̄o.ÿ.reg. 23.ſ.dixit vir cui cōstitutū est de xp̄o dei Jacob.i.cui facta est ꝓmissio de messia qui missus est a deo Jacob:dauid aūt natus est in bethleē p̄ reg.16.ꝛ Jere.7.ibi ergo xp̄m nasci ꝓueniens fuit:vt apperet ꝙ erat de stirpe illius.Nā iter iudeos erat tota terra diuisa per sortes:vt declaratū est p̄cedēti.c. ꝛ in vꝛbibus ptinentibus ad vnū tribū vel familiā nō habitabant viri de alīs tribubus vel alīs familīs: vt non trāsiret hereditas de vna tribu in alteraz.Nūeri.36.Et sic Joseph q erat de stirpe dauid erat de bethleē: ꝛ ibi natus fuerat.Jdeo ꝛ tpe ꝓfessionis q̄ꝯ iusserunt,facere romani singul'hoibus in ciuitatibus suis Joseph moꝛaret,in Galilea in ciuitate na zareth luc.j.iuit ad,ꝓfitendū in bethleē.c.c. ¶Scōa cā ē mi stica quā ponit,Grego.in omilia q̄dā dicēs ꝙ bethleē interp̄ tatur domus panis.Jpse aūt xp̄s erat panis sic ipe dixit ego sum panis viuus qui de celo descendi.Jo.6.Debuit g ipe in domo panis nasci.i.i bethleē.Quidā dicūt ꝙ xp̄s debuit na sci in hierusalē:qꝛ Jsa.ÿ.dr̄ de syon exibit lex:ꝛ verbū domi ni de hierusalē.Sed xp̄s est verbū dei ꝓsubstātiale patri: er go debuit nasci in hierusalē:qō ē exire de hierusalē. ¶Alīꝯ āt dicūt ꝙ ōbuit xp̄s nasci i nazareth:qꝛ.j.in lr̄a dr̄ ꝙ xp̄s na zarenus vocabitur.Et sumit ⁊ ex eo qō hētur Jsa.xi.vbi dr̄. Egrediet vga de radice iesse:ꝛ flos de radice eius ascendet. Nazareth tn̄ floꝛez significat.hō tn̄ maxime denoiat a loco sue oriḡnis ergo debuit nasci in nazareth. ¶Alīꝯ dicūt ꝙ ò buit nasci in vꝛbe rome:qꝛ xp̄s natus est ad annūciādū vita tē.Jo.i.ſ.In ⁊ natus sum:ꝛ ad ⁊ veni i mūdū:vt testimoniū perhibeā vitati.Hoc aūt facilius potuisset fieri si xp̄s natus fuisset in vꝛbe rome que tunc dn̄iū oꝛbis tenebat:ꝛ id ꝙ ibi erat famosum in toto oꝛbe erat cognitū.Sic.n.paulus roma nis scribens ad roma.j.dixit.Fides vr̄a annunciat vniuerso mundo.Quasi dicat.Per ⁊ estis in capite mundi fides vr̄a per oēs gentes cognoscit̄:qꝛ de oibus gentibus plurimi ad vꝛbem rome ꝓfluebant.Ad ꝓmū dōm ꝙ non debuit xp̄s na sci in hierusalē:sed in bethleē vbi ꝓnunciatū erat.Et cum dr̄ verbū domini exiuit de hierusalē intelligit̄ de p̄dicatiōe xp̄i. Qō ꝓ qꝛ,dr̄ de syon exhibit lex:ꝛ verbū domini de hierusa lem.Lex aut verbū ad idez pertinent. Et hoc vez est. Qꝛ ⁊ xp̄s nō esset natus in hierusalē:sed in bethleē p̄dicauit tn̄ in hierusalē:ꝛ nō i bethleē:qꝛ bethleē erat pua ciuitas.Un̄ vo catur castꝛ.Jo.5.Predicatio aūt debet fieri in loco ad quez plurime gentes ꝓueniūt.Sic aūt cognati xp̄i dixerunt ꝛ trā si:ꝛ vade in iudeā.Si ⁊ facis manifesta te ipsum mūdo Jo. 7.Erat aūt hierusalē locus famosissim⁹ ad quē iudei ꝓuenie bant de oibus nationib⁹ terre:imo habitabāt ibi iudei ò oi natione que sub celo est.actu.ÿ.Et cōueniebant illuc ēt gen tiles de ptibus remotissimis terre sic ꝓ de eunucho regine ethiopū.actu.8.Jō xp̄s ōbuit maxie predicare in hierusalē. ¶Pro quo ꝓsideradū ꝙ xp̄s voluit similari dauid..Dauid enim natus est in bethleē p̄ reg.16.ꝛ Jo.7.sedē tn̄ regni con stituit in hierusalē.ÿ.reg.5.ꝛ.6.ꝛ.3.reg.j.Jbi ēt voluit edifi care tēplū dn̄i p̄ paralipo.2i.ꝛ.22.Jta facit hierusalē esse ciui tatē regalē:ꝛ sacerdotalē:xp̄s aūt fuit rex ꝛ sacerdos: ꝛ taz regnū eius q̄ꝯ sacerdotiū fuit habitū perfecte per moꝛtē.Nā moꝛiens fuit sacerdos:qꝛ se obtulit ꝙ nobis in cruce hostiaz deo patri.Fuit ēt rex:qꝛ per moꝛtē acquisiuit qō eᵉt caput to tius ecclie.actu.ÿ.Et data est sibi per ⁊ ptās in celo:ꝛ in ter ra.j.28.Jō in hierusalē debuit xp̄s moꝛi:ꝛ p̄dicare.ſ.tanquā rex ꝛ tāq̄ sacerdos:ꝛ in bethleē debuit nasci.Dicunt autez doc.⁊ esse moꝛale documentū ad ꝓfutandū gl̄iaz supbōꝝ: q gloriant̄ ꝙ de nobilibus ciuitatibus oriḡnē ducunt:ꝛ in il lis p̄cipue volunt honoꝛari:Christus aūt econtrario i ciui tate ignobili nasci voluit:ꝛ in nobilissima ciuitate voluit pa ti obꝓbꝛium. ¶Ad fm dicendū ꝙ xp̄s vocatur nazaren⁹ non ꝙ in nazareth fuit⁹ fit:sed ꝙ ibi nutritus sit ꝛ cōuersa tus:ex eo tpe ꝙ redᵉt de egypto ōfuncto herode vsq̄ ad p̄n cipiū sue p̄dicationis.vt p3.j.in lr̄a.De quo magis ibi dicet. ¶Moꝛal'r dicunt qdā ꝙ xp̄s voluit flozere nō fm carnalē oriḡnē:sed fꝫ vtuosaz cōuersationē.Jō in ciuitate nazareth voluit educari ꝛ nutriri.In bethleē āt voluit quasi peregre nasci:qꝛ eundo ad ꝓfessionē faciendā q̄si in itinere natus est.Unde ait Grego.ꝙ per humanitatē quā assumpsit quasi in alieno nascebatur.Alienū aūt non fm ptātē:sed fm nām .ſ.qꝛ ipsum habere nām nr̄az erat sibi alienū:ꝛ tn̄ ipsuz hēre ptātem sup nām nr̄am erat sibi nāle.Beda ēt dicit ꝙ p ⁊ ꝙ xp̄s in diuerſorio loco eget:nobis in domo patris sui multaſ mansiones p̄parauit.Jsta sunt moꝛal'r dicta.Cā tn̄ vera qua re non habitauit in bethleē vbi nat⁹ est:sed in nazareth fuit pp metū archelai regnātis in iudea q̄n xp̄s redᵉt in egypto. vt p3.j.in littera. ¶Ad tertiū dicendū ꝙ xp̄s nō debuit na sci in vꝛbe rome:qꝛ p̄nūciatū erat ipsum debere nasci in Be thleē. ¶Jtē xp̄s ꝓmissus erat venturus de semine dauid ꝛ p̄ in salutē iudeoꝝ:sic ipse dixit nō sum missus nisi ad oues que perierūt domus israel.j.15.Debuit ergo nasci in terra iu deoꝝ:qꝛ si nasceretur in vꝛbe rome que ptinebat ad gētiles poterat sibi obᵒici ꝙ nō esset messias:sed ꝙ eᵉt de stirpe gen tiliū.Cū āt dicunt ꝙ ibi potuisset veritas magis manifestari mundo:dicendū qō vez est:ꝛ tn̄ xp̄s nō q̄siuit istas opoꝛtu nitates que erāt ex pte hoium ne obᵒiceret in calūniā legis ab eo introducte qō ꝓ potentiā vel fauoꝛē hoiuz introducta fuerit.Et ob ⁊ xp̄s elegit pauperē matrē ꝛ pauperē patrem putatiuū:noluit ēt fauoꝛes p̄ncipū nec familiaritates eoꝝ q̄s hūisset nisi eas ꝓcauisset:noluit ēt p̄dicatoꝛes legꝫ sue vi ros potēres ac sapiētes:ſ rudissimos viros:ꝛ ignobiles: vt ꝓstaret qō n̄ ꝓ potētiā aut fallatiā argumētoꝝ itroduxisset legē xp̄i:sed per solā dei vtutē in opere miraculoꝝ.Oia ergo cōtēptibilia elegit xp̄s.j.coꝛin.j.ſ.Que stulta sunt mūdi elegit deus:vt ꝓfundat sapientes:ꝛ infirma mundi elegit vt cō fundat foꝛtia.Et ignobilia mūdi:ꝛ contēptibilia elegit:ꝛ q̄ sunt destrueret.Ut nō gloriet coꝛā eo oiꝭ caro.Jō non ōcuit qō xp̄s nasceret in vꝛbe rome:ne putaretur aut ne obᵒiceret qō fauoꝛe imperatoꝝ lex sua fuisset introducta: cū pot⁹ ipsi imperatoꝛes fuerint sibi obᵒiꝫ:ꝛ occiderunt plurimos de confitentibus christū.Et sic nulla calūnia manet in deo aut gentilibus de introductioue legis xp̄i.

¶An xp̄s conuenienti tempoꝛe natus sit. Qō. V.

Queritur an christus fuerit natus conueniēti tē poꝛe:vel ōbuisset nasci ꝓius aut post. ¶Dicendū qō ceteri homines nasc̄untur subditi legi tēpo rum:ita qō non est in potestate eoꝝ nasci quando voluerint:sed fm seriē tempoꝝ pendentē ex diuina voluntate:ac cedentibus determinatis tempoꝛibus:ꝛ in locis certis:ꝛ ò terminatis parentibus: christus autem qui est dominus tē poꝛuz natus est quando voluit.Elegerat enim tempus in q̄ nasceretur:ꝛ matrez de qua conciperetur:ꝛ locuz vbi nasce retur:ꝛ natus est quādo elegit.Et sic dicitur cōpletuz tem pus in quo christus nasci deberet.i. completum tempus in quo elegerat nasci.Nam sicut in alīs hominibus est cōple tum tempus natiuitatis eoꝝ quando ex cursu particula rium causaruz depēdentiuz a prima eos nasci necesse est:ita in christo fuit completum tempus nascendi quando fuit cō pletum tempus istud post qō nasci elegerat:sic patet ad Ga la.4.ſ.Cum venit plenitudo tempoꝛis:misit deus filiuz suū factuz ex muliere:factuz sub lege.Jstud autē tēpus fuit quā do cessauit p̄ncipatus iudeoꝝ: qꝛ ita ipse elegerat.vt pa tet Gene.49.scilicet.Non auferetur sceptrum:de iuda do nec veniat qui mittēdus est.idest messias.Jstud autem com pletū est in p̄ncipio regni herodis:nō tunc fuit tempus cō ueniens:qꝛ xp̄s venit vt nos in libertatē reuocaret. Natus est tamen

A Rn̄o ad q̄sitū q̄stionis.

B. Gre.

Beda.

f Rn̄o ad 3am opi.

2ª cā. ℓ B. Greg. pa pa.

Prima opi nio aliquo rū ò christi natiuitate.

2ª opi. alio rum.

3ª opi. alio rum.

D Rn̄sio ad p̄ mā opionē.

Oppōit ꝙ xp̄s nō fuit natus tpe congruo. p̄a oppo. 2a oppo. 3a oppo.

est tñ tpe seruitutis.ſ.tpe quo totus orbis p̄cepto augusti ō scribitur quasi tributarius factus luc.ij. Ergo non fuit tempus ꝓueniens nascendi. ¶ Itē non fuit conuenienter natꝰ i diebus herodis:qꝛ promissiones facte de xp̄o nō fuerūt gentilibus:sed iudeis facte ad ro.9. Natꝰ est tñ xp̄s tpe quo dominabañ alienigene ſuper iudeos.ſ.herodes: ergo nō fuit natus tpe congruo:ſed potius debuiſſet nasci tpe quo dominabantur iudei reges. ¶ Itē xp̄s erat lux in mundo ꝛ p̄sentia eius in mundo cōparatur luci. Unde ipſe dicit. Joā.9. Me opꝫ operari opera eius qui misit me donec dies est.i.dū dies est:dies tñ sunt longiores in estate q̄s in hyeme:iō potius ōbuit nasci in estate: ꝛ tñ ē in hyeme cū sunt dies minimi. Dicendū ꝙ xp̄s conuenienti tpe natꝰ est. ¶ Conueniens erat eū nasci tpe quo instituerat nasci. Dicēdū ergo ad ꝓmū ꝙ xp̄s venit ad reducendū nos in libertatē de statu seruitutis:iō sicut mortalitatē nr̄az assumpsit:vt nos ad vitaz reduceret ita vt beda ait eo tpe dignatus est incarnari quo mox natus cē su cesaris scribitur:tpe ēt illo quo totus orbis sub vno p̄ncipe viuebat: ꝛ maxima pax fuit in mundo. Et iō decebat vt tpe ſūme pacis illꝰ xp̄s nasceretur:qui est pax nostra faciēs vtraq; vnū. Ad ephe.ij. Unde Joā.ait sup Jſai. Ueteres renouemus hiſtorias ꝛ iueniemus vſq; ad vigesimū octauū ānū Ceſaris augusti in toto orbe fuisse diſcordiā: orto autez domino oia bella ceſſauerūt. Juxta illud Jſai.ij. ꝛ miche.4. ſ. Non leuabit gens ꝑ gentē gladiū. Non est tñ intelligendū ꝙ xp̄o nato ceſſauerint iſta bella:imo anteq̄ ipſe nasceretur fecit illa ceſſare per duodecim ānos. Nā xp̄s natus est anno q̄dragesimo.ij. Octauiani: bella tñ ceſſauerūt ānо vigesimo octauo octauiani.vt hiero.ait ꝛ iſta magna pax erat ſignuz ꝙ ipſo tpe messias nasci deberet. ¶ Itē ꝓueniēs fuit:vt xp̄s illo tpe nasceretur quo vnus p̄ceps dominabatur in orbe cū ipſe veniſſet cōgregare ſuos:vt fieret vnū ouile: ꝛ vnꝰ pastor: Jo.x. ¶ Ad ꝫm dōm ꝙ lꝫ pmiſſiōes facte fuiſſent iudeis:tñ p̄o maiori parte cōplete fuerunt in gētilibus q ad xp̄z cōuerſi sunt q̄s de iudeis:vt colligitur ad ro.xi.ſ. Cecitas ex parte contingit in iſrael:donec intraret plenitudo gentiū:iō ꝓueniens fuit xp̄m nasci tpe quo alienigene dominabātur. ¶ Itē qꝛ lꝫ fuerint facte pmiſſiones iudeis non intelligit ō iudeis ſm carnē:ſed ipſi gentiles q ad xp̄m cōuerſi sūt iſraelite sunt ꝛ iudei: ꝛ in eis vere complenť promiſſiones facte iſraelitis:qꝛ ipſi sunt iſraelite quibus facte sunt:vt pz ad ro.ij.ſ. Non.n.qui in manifeſto iudeus est nec que in mānifeſto in carne circunciſio:ſed qui in abſcondito iudeus est: ꝛ circūciſio cordis in ſpū non in lr̄a:cuius laus non est ex hominibus:ſed ex deo. Et ad ro.9.dr̄. Non.n.omnes qui ex iſrael hū sunt iſraelite:nec q ſemē abrahe sunt omnes filij abrahe. Et non ſolū non fuit incōueniens xp̄m nasci tpe herodis:imo non debuit alio tempore nasci niſi vel regnante herode vel paulo ante regnantibus ariſtobolo ꝛ hircano.ſ. tpe quo ſceptrū iuda auferendū erat vel ablatū est:vt conueniret ꝓphetie iam dicte geñ.49. ¶ Dicit aūt Chriſo.ꝙ diu gens iudaica ſub iudaicis regibus tenebatur q̄uis peccatoribus ꝓphete mittebantur ad remediū eius. Nunc aūt qñ lex dei ſb ptāte regis iniqui tenebatur nascitur xp̄s: qꝛ magna ꝛ desperabilis infirmitas medicum artificioſiorez q̄rebat. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ xp̄s natus est octauo calendas ianuarij.ſ. die vigesima qnta decēbris: ꝛ conceptuſ est octauo cal'. aprilis.ſ.die vigesima qnta marcij. Et aūt vez ꝙ tpa vñr mutata ab illo ſtatu quo erant tpe xp̄i:qꝛ nō cōputamus annū p̄ciſe. Nā vt ait beda legimꝰ christo nato ſolſticiū fuiſſe. Erat ēt ſolſticiū hyemale: ꝛ est ibi dies minimus ānі qō nunc accidit ad diē vndecimū vel duodecimū decēbris: ꝛ tpe natiui tatis xp̄i fuit ſolſticiū die vigesima qnta decēbris. Et ſic ꝓpter incōuenientē calculationem calēdarioꝝ:qꝛ non p̄ciſe ānis oibus cōputatur: ꝛ qꝛ non emendatur chalendarium qō partitur errorē ex multis ānis: ꝛ ſemp maiorē errorē patietur:qꝛ quottidie crescit error quouſq; emendetur de quo magis diximus in nr̄o defenſorio triū qōnū contra emulos. Chriſtus ḡ natus est in minimis diebus ānі qñ dies incipit crescere:vt oſtenderet ꝙ xp̄s venerat vt homines crescerēt in lucē diuinā.luc.ij.ſ. Illuminare hīs qui in tenebris ꝛ vmbra mortis ſedent.i. Ad lꝫ xp̄s venit vt illuminet homines. Natus est ēt in diebus magni frigoris in quo deſignauit ꝙ ꝓo nobis afflictionē pati venerat: ꝛ iō incepit in ipſa natiui tate tpis incōmoda pati. ¶ Quidā aūt dicunt ꝙ xp̄s natus

Beda. p̄a rō.

2a rō.

C Ad 2am opinio. rñſio p̄a. Rñſio 2a ad ſcōaz

Jo.chri.

D Rñ° ad 3am opi.

ta est qñ dies incipiunt crescere:qꝛ xp̄s crescere debebat in cruce per mēbroꝝ extēſionē. Et ob hoc dñt ꝙ Joā.baptiſta natus est quādo dies sunt maximi: ꝛ incipiunt ōcrescere: qꝛ ipſe debebat minui amputando ſibi caput. Et ſic exponunt illud qō dixit Joā.baptiſta. Joā.3.ſ. Illū opꝫ crescere me autez minui. Ueritas tñ lr̄e aliud vult.

¶ Magi qui venerunt ad xp̄m quot erant ꝛ qui erant.

¶ Queſtio. .VI.

Queritur de iſtis magis qui venerant ad adorāndū xp̄m qui erāt ꝛ quot. Rñdent qui dā ꝙ erāt tres:ſed lꝫ nō apparet ex lr̄a:qꝛ non ponitur quot fuerint. Motiuū aūt eoꝝ ad hoc ē:qꝛ dr̄ ꝙ obtulerunt auꝝ thus ꝛ mirrā:que sunt tria munera. Et ſic eēnt ipſi tres. Dicendū tñ ꝙ lꝫ nō ꝓbat ſufficienter. Qꝛ poterat eē ꝙ quilibꝫ eoꝝ offerret iſta tria mūera:imo verisimilius est vt.j. ōclarabitur ꝙ quilibet tria obtulerit q̄s ꝙ quilibet vnū:vt.j. declarabitur. Cōiter tñ tenet ꝙ fuerint tres magi lꝫ cum illis mlti venerunt:qꝛ erant viri potentes. ¶ Ad aliud dicendū ꝙ aſſeritur cōiter iſtos tres fuiſſe reges:ita eccleſie communis vox tenet: ꝛ ſic doc.aſſerunt. Et tñ ēt lꝫ nō ꝓſtat:qꝛ non vocantur reges hic:ſed ſolum magi. Hoc tñ poterat ſciri ex hiſtoriis illoꝝ tēpoꝝ:qꝛ qui fuerunt cōtēporanei ſcripſerūt reſ iſtas diligenter: ꝛ inde habitū est de iſtis ꝙ tres fuerit ꝛ ꝙ reges fuerit. Qō tñ fuerint reges: ꝛ ꝙ tres. j. declarabit in quadā qōne. Tñ qꝛ iſti vocantur magi conſiderandū est ꝙ triplr magus dr̄.ſ.magus.i.illuſor:vel maleficus:vel ſapiens dr̄ magus. Illuſor ille qui facit p̄ſtigia que hoibus apparent aliquid eſſe: ꝛ nihil sunt eoꝝ que videntur: ꝛ ſic illudūt ſenſus hominū. Magus.i.maleficus dr̄ incantator vel inuocator demonū vel exercens ſimilia maleficia:ſicut leui.19.dicitur.ſ. Ne ōclinetis ad magos nec ab ariolis aliqd ſuſcitemini. Magus dicitur ſapiens:qꝛ multi ipſos pbos magos vocant: ꝛ maxie ipſi vulgares:vt ait hiero.in epl'a ad paulinū ſ. Apolloniꝰ ſiue ille magus vt vulgus loquit ſiue pbus:vt pythagorici tradūt. Dicūtur iſti magi.i.illuſores ab effectu: ex eo ꝙ herodē illuſerunt:qꝛ ad eū non redierunt. Unī dr̄ de herode ꝙ videns ꝙ eēt illuſus a magis ꝛc. ¶ Scōo modo pñt vocari magi.i.malefici ſic.n.malefici Pharaonis magi vocantur exo.7.ꝛ.8. lꝫ tenet Chriſo.dicens iſtos vocatoſ fuiſſe magos.i.maleficos poſtea tñ ad deū conuerſos: quibꝰ dominus voluit natiuitatē ſuā reuelare: ꝛ eos ad ſe adducere:vt per hos peccatoribꝰ ſpē venie tribueret. ¶ Tertio modo pñt vocari magi.i.ſapientes:vt dicantur magi.i. in ſapia magni. Et ita ſapientes vocātur magi apō perſas:apud hebreos vocantur ſcribe:ſicut dixit xp̄s. Omnis ſcriba doctus in regno celoꝝ profert de theſauro ſuo noua ꝛ vetera.j. iz.i. Dis hō doctuſ in ſacra ſcriptura que vocatur regnū celoꝝ. Apud grecos vocantur pḥi apud latinos vocant ſapientes ꝛ maxime dicuntur eſſe magi ſapiētes in aſtrologia. Tales aūt iſti videbant cū per ſtellā deꝰ direxerit illos:iō magi vocati ſunt. ¶ De iſtis magis.dicit Chriſo.ſup Matthеū aſſerens quoſdā dicere ꝙ quidā ſecretoꝝ inſpectores elegerūt de ſeipſis duodecim ſtudioſiores: ꝛ ſi quis moriebat filiꝰ eiꝰ aut aliqs ꝓpinquoꝝ loco eius ſubſtituebatur. Hū vero p ſingulos ānos poſt menſem aſcendebant ſup montē victoriale: ꝛ tribus diebus ibidē morantes ſe lauabant: ꝛ orabāt deū:vt eis illā ſtellā quā balaā p̄dixerat oſtenderet. De iſtis dicit Augu.ꝙ fuerunt p̄mitie gentiū.i. p̄mi de gentibus ad xp̄m conuerſi:ſicut paſtores qbus angelus apparuit fuerūt p̄mitie iudeoꝝ. Hū magi fuerunt poſtea in fide xp̄i excellentes:quoꝝ tria cōpora diu māſerūt in vrbe mediolani. Nūc vero in vrbe colonie apud germaniā requieſcunt.

¶ De q̄ terra venerūt iſti magi ad adorāndū xp̄m. Qō.VII.

Queritur de q̄ terra venerūt iſti reges ad adorandū xp̄z. Rñdēdū ꝙ venerūt ō oriēte ſic i lr̄a dr̄. ¶ Cōſiderādū āt pp lꝫ ꝙ oriēs ſi ꝓpriſſime accipiať ita ꝙ aliqs locꝰ ſit oriēs ꝛ nullus aliꝰ i toto orbe nō poterit i ueniri talis locꝰ:qꝛ i oi loco ē oriēs:ꝛ i oi loco ē occidēs. Dr̄n.oriēs p̄mꝰ p̄uctꝰ orizōtis ab ea pte a q̄ ſol mouet ꝓcedēdo vſus nos. Et qꝛ nō ē aliqs locꝰ i toto orbe in q̄ nō ſit p̄uctus oriētal' aliꝰ orizōt' nō erit aliqs locꝰ i q̄ ñ ſit oriēs. Idē ē ō occidēte:qꝛ nullꝰ locꝰ ē i q̄ nō ſit p̄uctꝰ occidētal' aliꝰ orizōt'. Et ſic i oi loco ē oriēs: ꝛ occidēs. Et ille met p̄uctꝰ q ē oriēs ē occidēs: ꝛ iſto modo nūq̄ accipit oriens in ſcriptura: qꝛ nihil determinaret magis dicēdo eē aliqd i oriēte q̄s eē i occidēte

cum in

A Rñ° ad p̄mū q̄situz q̄nis. q fuerunt

B Rñ° ad ſecundū q̄ſi tū q̄nis. q fuerunt

C Magꝰ triplicit dr̄.

Chriſoſto.

Chriſoſto.

Auguſti.

corpora magoꝝ Me diolani recondita

A Oriēs multipliť accipitur. P̄mo mō.

cū in eodem puncto in quo est oriens in eodez sit occidens.

2°mō oriēs. ¶Aliomō accipitur oriēs magis large. Et tūc pōt sumi absolute vel respectiue. Absolute.n.dicimus orientē eē primaz partē terre habitabilis versus locū illū de quo sol oritur. Et ß mō dicimus orientē eē in terra indie: q: illa est prima pars terre habitabilis: z iste est modus cōis loquendi de oriente.

3°mō oriēs. ¶Alio mō accipit oriens respectiue. Et isto modo dicimus vnum locū esse ad orientē alterius. Nā quicūqz locus magl appropinquat partiālli de qua sol mouetur vsus nos: dicitur esse magis orientalis q̄z ali⁹. Et ß modo non est aliqs locus q nō sit orietalis respectu alicuius alterius: z si nō distat ab eo nisi per vnū pedē. Hoc p̄supposito cōiter dī q venerunt isti reges de oriente accipiendo orientē scō mō. s. absolute: vt est p̄ma pars terre habitabilis.

Dubitat. ¶Sed tunc est dubiuz q modo in tā paruo tpe. s. in tredecim diebus qui sunt a die natalis domini vsqz ad ep̄hiam quo die ecclesia asserit xp̄z a regibus adoratū potuerint venire de terra tā remotissima: maxime: q: nō ambularent oibus istis tredecim dieb⁹: sed visa stella parauerunt se q̄si itineraturi: z tunc venerūt. Quidaz dicunt q isti reges nō poterant venire naturalr in taz pauco tpe: sed miraculose venerunt. Hoc.n.dicit remigius. s. q illi puer ad quē p̄perabāt adorandū eos in tā breui spacio tē poris p̄ducere potuit. Sed ß nō stat.

Opio p̄ria.

B Imp̄obat p̄ma opio. p̄mo. ¶Primo q: isti asserunt orientē esse partē remotissimā orbis que opponit occidenti nr̄o q falsum est. vt. j. patebit cū necesse sit poni orientem respectiue.

2° ¶Scōo q: miraculū nō est ponēdū sine cā vrgente cū non sit ponenda pl'alitas sine necitate cū peccatum sit per pl'ra facere q pōt fieri per paucioza. 8. thopi. z tamen poterāt isti reges venire nāliter: z sine labore graui in isto pauco tpe: vt. j. declarabitur ergo nō est ponendū q venerunt miraculose.

3° ¶Tertio p3 ß: q: repugnat littere. Naz dī in littera q stella dirigebat magos in via in quo innuitur q al's nescirent viā: z tn si mouerent magi miracl'ose a deo non oportebat q stella dirigeret eos: sed ip̄e q mouebat eos miraculose perduceret illos quo vellet: z sic esset supuacuū officiū stelle qō est inconueniens: q: oē qō est a deo: ordinatum est. Ad ro. 13. Superuacuū aūt non pōt reduci in ordie q: ex eo q supuacuū est non cōpetit ei locus aliquis in quo ordinetur. Jn diuinis ergo operibus nihil superfluum est. Simile p3 de Abacuch qui portatus est ab angelo ō iudea in caldeā q̄si in momēto p capillū capitis dañ. 14. z ille non indiguit aliqua stella precedente nec aliquo alio dirigēte: z tn̄ ista stella nō p̄cessit magos frustra. Ergo magi non mouebant a deo miracl'ose.

4° ¶Quarto q: si isti magi sic venissent nō dicentur ipsi venisse: sed duci vel portari: sicut dī de Abacuch dañ. 14. De istis tn̄ dī q venerunt: z ipsi dicūt q videntes stellā venerunt ergo nō mouebant miraculose.

5° ¶Quito p3 q: si mouerentur miraculose deducti fuissent ad locuz illū in quo erat xp̄s ad quē adorandum veniebant: z tn̄ ipi iuerūt in hierusalē: z q̄siuerunt ibi de loco natiuitatis xp̄i. Ergo vr̄ q a volūtate sua mouebantur: z ibant sic volebāt. Patet de abacuch: q: ille q̄n iussus est ire in babilone dixit. Domine babilonē nō noui: z lacū nescio. Dañ. 14. Et tūc angelus apprehēdit eū: z portauit miracl'ose. Et cū portaretur nō oportuit q q̄reret de via nec de termino: sed ab ipso Angelo posit⁹ est super lacū leonū ad quē ibat.

6° ¶Sexto p3 q: si mouerentur miraculose non mouerent per terrā: sed deus portaret eos per aerē: sic fuit ō abacuch: z tn̄ isti ambulabāt p viā z stella dirigebat eos: vt tenerent semp viam rectā: ergo non mouebant miracl'ose.

a 2°opio. ¶Scōa positio est hiero. s. q isti tres reges venerunt de extremo orientis qō est in principio indie: z q in tredecim diebus venerunt super dromedarios: que sunt aialia velocissima. Et dī de eis q tantū ambulant in vna die: sicut vnus equus in trib⁹.

L Oppōitur huic opio. Primo. ¶Sed cōtra istā positionē militant due p̄me rationes facte contra p̄cedētem positionē: sed adhuc non pōt stare. ¶Primo q: dato q venirent super dromedarios nō possent in tā breui tpe venire q: fortassis nō itinerauerunt decē diebus. Qō p3 considerato tpe quo se parauerunt adueniendū visa stella: z tempore quo morati sunt in hierusalē vocando sapientes: z q̄rendo ab eis vbi xp̄s nasceretur. vt p3 in lr̄a. Et dato q dromedarius tn̄ de itinere ptranseat vna die sic equus in tribus nō possent venire in bethleē: q: tunc in istis decē diebus pābularent dromedarij tantū sic equi in triginta diebus: z tamē in triginta dieb⁹ non poterant ad plus ambulare nisi q̄drin gentas leucas. Et hierusalē vsqz ad p̄cipiū orientis ē distātia fere tripla q̄z ab isto loco vsqz i hierusalē. Nā ab vrbe toleti vsqz in hierusalē est p̄cise spaciū triū horaz p̄ distātiam meridianoz: q: inter ambos meridianos sunt q̄dragita gn qz gradus de longitudine qui cōplent tres horas: vt p3 p̄ Ptolemeū in lib. de cosmographia. Et sic hr̄ in omnib⁹ tabulis cōibus astrologicis. Et istis tribus horis correspōdēt q̄si octingente leuce. Et tn̄ a hierusalē vsqz ad p̄cipiū orientis sunt nouē hore vel q̄si de longitudine inter meridianos cū ab extremo occidentis vsqz ad extremū orientis ponātur duodecim hore que ē medietas celi: ideo a hierusalē vsqz ad p̄cipiū orientis erit q̄si triplū de spacio q̄z sit ab vrbe toleti vsqz in hierusalē. Jō eq non possent illud ambulare in triginta diebus: imo nec in centū: z sic ēt dromedarij q̄tūcūqz sint veloces oporteret q morarentur in itinere plusqz trigita diebus. Non ergo potuerunt venire in tā breui tpe p̄pt dromedarios.

Instat p̄ pdcā. D Rñdet p̄mo. hierusalem nō ē in medio mūdi. ¶Sed obj̄cies p̄ predicta: q: hierusalē dr̄ in medio mūdi: ió si sunt treshore aut paz plus a nr̄o meridiano occidentali vsqz hierusalē non erunt plres inde vsqz ad orientē. ¶Dicendū q hierusalē non est in medio mundi f3 longitudinē que est distātia inter meridianos ab oriente in occidentē: sed est in medio fm latitudinem que cōputatur a septētrione in meridiem. ¶Jtē nō est hierusalē ēt in medio mundi f3 latitudinē: sed est in medio terre habitabilis. Nec est simplr in medio terre habitabilis, put nūc est terra hitata sed est in medio latitudinis septē climatū: per que solebat ab antiquissimis astrologis diuidi tota terra habitabilis. Nūc vo habitatio multa est extra septē climata versus septētrionem: vt p3 in tota Anglia: z multis partib⁹ alemanie: z insulis maris athlātici siue britania: q: oia hec sunt ex̄ septē climata: locus vero qui est in medio mūdi simplr tā fm longitudinē quā fm latitudinē est ciuitas arin que est sub eqnoctiali: z distat non aginta gradibus ab oriente: z totidem ab occidente est ēt in medio fm latitudinē: q: cuz sit sub eqnoctiali distat ab vtroqz polo nonaginta gradibus: z fm aliquos dr̄ ibi esse paradisus terrestris: ß nō vr̄ vez: de quo magis diximus gen. ad. lr̄. nō poterāt ergo isti reges venire etiā in quadraginta diebus super dromedarios.

D Rñdet scōo. ¶Scōo p3 q: ponitur hic labor grauissimus sine necitate. Nā poterat esse q isti reges venirent in istis tredecim diebus equitādo moliter. Non est ergo ponendum q venerint in tanta velocitate que erat eis laboriosissima.

E Rñdet tertio. ¶Tertio q: dato q isti reges essent in oriente non esset vllo modo credendū q illi tantū se vellent affligere: vt venirent in tam breui tēpore ad adorādum xp̄m: q: dato q esset aliqō animal q posset tā velociter moueri. s. ducentis leucis in vna die: nullus tamē hō ēt qui tm̄ laborē motus posset tollerare: potissime q esset ß in tredecim diebus p̄tinue: q: esset iste labor ad mortē. Nulla tamen cā videbatur q̄re magi se deberent tā grauiter affligere q: nihil differebat q venirent in tredecim diebus potiusqz i q̄draginta vel in quocūqz alio termino.

F Rñdet quarto. ¶Quarto q: motiuum istius positionis est satis leue. s. q: in die epiphāie legit illa epl'a. s. surge illuminare hierusalē. Jsai. 60. Et ibi dicit inundatio camellorz operiet te dromedarij madiā z epha. S3 ß non obstat: q: non intelligit tota illa p̄phia de adoratione xp̄i l3 conueniat ei aliqd de illa p̄phia. Et p3 q: dr̄ ibi oēs pecus cedar congregabitur tibi: z arietes nabaioth ministrabunt tibi. Jstud tn̄ non q̄uenit adoratiōi xp̄i: q: ibi nec fuerūt pecora cedar nec arietes nabaioth: que sunt q̄dā p̄uncie non multū distantes a terra canaā. Non.n.est intelligendū q p̄ dicta epistola totaliter conuenit adorationi christi. i. quantū ad singulas partes suas: sed legitur p̄pter illam que est in fine: scilicet aurum z thus deferentes. ¶Jtez dicitur ibi inundatio camellorum operiet te: z tamen non fuerunt camelli in isto aduentu regum: quia si venissent in dromedarijs nō poterant secum afferre camellos qui sunt animalia pigra: z habent pedes molles ad viam: que non p̄grediuntur tantum sicut equus. ¶Jtem quia dicitur q tenebre operient terram: z caligo populos: super te autem orietur domin⁹: q: si ista accipiantur sic in sensu literali non fuit tunc aliqua tenebra aut caligo super populos. Si autem accipiatur tenebra p̄ro errore: z ortus domini p̄ro veritatis manifestatione etiam non conuenit: sed magis econtrario: quia veritas manifestata est nunc gentibus: quia reges isti ad adorandum christum venerunt: z habitantes in hierusalem christum

natum

natum non agnouerunt vel cognoscere voluerūt: sed potiꝰ in tali annunciatione turbati sunt: cū dicatur ħ q audiens herodes turbatuꝰ est: ⁊ omnis hierosolyma cū illo. Multe q̄ q̄ alie particule illius ꝓpħie repugnant istiꝭ adoratōi. ¶ Itē dato q istī reges venirent sup dromedarios non faceret ista ꝓpħia ad ꝓpositū: q; nō venirent sup dromedarios madiani ⁊ effa: q; ambe iste ꝓuicie sunt circa terrā canaaz: ⁊ circa egyptū. ſ. circa desertū. Nā madian fuit filiꝰ abrahe ex athura vxore sua Gen̄. 25. Epha aūt fuit filius madian: vt p3. e. c. ⁊ sic isti habitauerunt simul q; erant q̄si vna gens. Et ob ħ ponuntur simul in ꝓpħia cū dī dromedarij madian ⁊ epha. Madianite tñ hitant circa terrā canaā in qua erāt iudei: qō p3 q; q̄ñ venerunt iudei de egypto in terraz canaā p̄ desertuz pugnauerunt ꝑ madianitas ⁊ deleuerunt totā terrā ipsoꝝ numeri. zi. Et sic modicū distaret terra madiā a hierusalem: qō ēt declaratū est nūeri. 22. ¶ Si aūt isti venirent in hierusalē de madian ⁊ epha in tredecim diebus non oportebat q venirēt in dromedarijs: q; ēt sup eqs: imo ēt pedestres possent conficere istud iter in tredecim diebus. Si aūt velis q reges sint de extremo orientis: ⁊ isti dromedarij in qbus venerunt sint de madian ⁊ epha non est ꝓueniens. q; iter oriē tem vez: ⁊ terrā madian erūt pluſq̄ duo milia leucaz. vt patet ex declaratis: iō non possent accipere dromedarios ō madian ⁊ ephā: ⁊ veniendū de oriente: sed oportet q accipere ipsos de oriente de quo veniebāt. ¶ Tertia positio est q istī magi venerunt de oriente: vt dcm̄ est: ⁊ non venerunt in tredecim diebus: sed in vno anno: ⁊ tredecim diebus. Et tunc non oportebat q venirent super dromedarios: q; in tā to tpe facile erat venire ēt de ꝓncipio orientis vsq; in hierusalem. ¶ Sed ħ nō stat. ¶ Primo q; rōnes posite ꝑ primā positionē militant contra istā: q; ponūt istos reges venire ō oriente vero qō est falsum: vt. j. dicet. ¶ Scōo q; dato q istī reges venirent de ꝓncipio orientis non morarent tāto tpe in via: q; ipsi inciperent vēire illico: vt stella eis apparuit cū eā diligenter a multo tpe obseruassent. Jō in ꝓncipio huius anni inciperent venire: ⁊ multo ante finē anni venirēt: ēt si essent in fine orientis. ¶ Tertio q; q̄ñ istī reges venerūt ad adorandū xp̄m inuenerunt eū in diuersorio vbi natꝰ fuerat: ⁊ tñ non debet extimari q staret ibi tanto tpe cū esset locus valde incōuenies: ⁊ solū ex necessitate tpis manserit ibi Joseph cū virgine tpe ꝓfessionis. Sed ibi inuenerunt xp̄m magi: vt p3. j. in lra ergo nō venerunt magi post annū: ⁊ tredeciz dies: sed solū post tredeciz dies. ¶ Quarto p3 q; si magi venissent post ānū ⁊ tredecim dies non solū nō inuenissent Jesum in diuersorio: sed ēt non inuenissent eū in Bethleē: ſz in galilea in vrbe nazareth que multū inde distabat. Et non venerunt in Bethleē nisi ꝓp necessitatē ꝓfessionis quā quilibet facere debebat in loco de quo erat sua ꝓgenies: vt iusserat Octauianus luc. ij. Et q; Joseph erat de ꝓgenie: ⁊ domo dauid qui erat in bethleē ſm originē ibi professus est. eo. c. ¶ Alio autem tpe nunq̄ legunt Joseph: ⁊ virgo habitasset in Bethleez: sed semp in nazareth. Expleta ḡ ꝓfessione ⁊ eis que ptinebant ad partū domine nr̄e recederēt inde ⁊ nō manerēt in Bethleē: potissime q; nō hēbant ibi de quo possent viuere cū nō esset ibi habitatio sua. ¶ Quinto p3 ⁊ effi catius: q; virgo māsit in Bethleē post partū q̄si quadragita diebus: ⁊ die q̄dragesimo venit in hierusalē offerens Jesuz sacerdotibus ſm legē luc. ij. Et dī ibi q post q̄z perfecerūt oia ſm legē Moysi. ſ. offerendo puez redimēdo eū: reuersi sunt in galileā i ciuitatē suā nazareth. Si ergo magi vēissent post quadraginta dies a xp̄i natiuitate nō inuenissent eū in Bethleez: sed in nazareth: ⁊ tñ inuenerunt eū in bethleē: vt patet ħ. Ergo nō dū transierant q̄draginta dies. ¶ Quarta positio est Chriſo. sup Mattheū: ⁊ Aug. in sermōe q̄dā ō epħia ſ. q stella apparuit istis magis per duos ānos añ xp̄i natiuitatē. Et tunc parantes se ad iter venerunt a remotissimis ptibus orientis ad xp̄m tredecimo die post q̄z natus est. Motiuū aūt ipsoz est: q; herodes post recessum magoz videns se ab eis illusuz mandauit occidi pueros a bimatu: ⁊. j. ⁊ dicitur. j. in lra q; ħ fecit ſm tps stelle qō a magis exquisierat. ¶ Dicendū aūt q istā positio non tenet cōiter ēt per doct. veteres nec per nouos. Nam aliā sequit ħ Nicolaus. Et az Scūs Tho. 3. parte sūme. q. 36. articu. 6. magis tenet aliā positionē de qua. j. dicetur. Et non vr̄ ista opinio conueniens. ¶ Primo q; motiuū istoz de stella repugnat eis. Nā herodes voluit scire etatez pueri per tps stelle. j. in lra: ⁊ dicitur q occidit pueros a bimatu ⁊. j. ſm tps q exq̄sierat a magis ⁊ sic ipse ꝓsupponebat puez non fuisse natū ante stelle ortū ⁊ in ħ diligenter a magis instructus fuerat: ḡ non apparuit stella ante eius natiuitatē. ¶ Scōo p3 q; magi dixerunt vidimus stellā eius in oriente. i. stellā significantē natiuitatem eius: ḡ iā natus erat. ¶ Tertio p3 q; nō est vīsimile q magi venirent duobus annis: ⁊ tredecim diebꝰ post ortū stelle: q; illico vt stella appareret vīsil'e erat eos icipere. Jtē cū tandiu expectassent ortum illius: ⁊ tñ non possent mozari in veniē do duobus ānis: imo nec vno anno ēt si venissent a ꝓncipio orientis: vt. ħ. dictū est. ¶ Quarto p3 q; nō ē vīsimile q stel la appareret añ xp̄i natiuitatē: q; posset illudi ipi reges. ſ. q; festinarent venire ⁊ contingeret eos venire ante xp̄i natiui tatē: potissime si duobus annis stella ante xp̄i natiuitatē ap pareret. Jō est vīsil'ius q in ipa hora natiuitatis apparuerit ꝑ noctē: ⁊ tūc ceperint se parare magi ad veniendū. ¶ Quinta positio est q ista stella apparuit in hora natiuitatis christi magi tñ nō venerunt vsq; ad duos ānos: ⁊ tredecim dies post xp̄i natiuitatē: istis cōuenit aliqualr motiuū ꝓcedentis positionis. ſ. q herodes occidit pueros mox: vt magi recesserunt: ⁊ tñ dī qō occidit eos a bimatu: ⁊. j. ſm tps qō exquisierat a magis. Ergo inuebaꝭ q iā erant pluſq̄ duo āni a natiuitate illiꝰ q̄ñ magi adoraturi venerant. Dōz q ista positio nō est vīsil'is ⁊ ꝓcedūt ꝑ eā oēs rōnes q̄ assignate sunt contra tertiā positionē. Nā si nō ē vīsil'e vel nō ꝑt stare q venerunt magi post vnū ānū: ⁊ tredeciz dies: a fortiori nō erit vīsimile q venerint post duos ānos ⁊ tredecim dies. ¶ Sexta positio ē q istī fuerunt de aliq̄ regione ꝓpinqua ad terra Canaā: ⁊ tñ esset extra terrā iudeoz cū istī magi essent gētiles: ⁊ q apparuerit eis stella in ipsa hora natiuitatis xp̄i: ⁊ venerint in tredecim diebus sine miraculo: ⁊ sine dromedarijs: q; via erat tāta q̄ posset cōpetēter in illis diebus sine ḡui labore confici. Hoc tz Nicolaus: ⁊ ħ scūs Tho. 3. pte sume. q. 36. arti. 6. Et tunc accipietur oriens respectiue ꝓut q̄libet pars terre est, orientalis respectu alicuiꝰ alteriꝰ. Et ita ista terra de qua venerunt magi lz ēt satis ꝓpinqua ad terrā ꝓmissiōis erat tñ ad orientalē ptē eius. Jō dicebanꝭ venire de oriente. Et ħ mō consueuerūt loqui naute: ⁊ ēt ē cōis vsus. Nā dicimus mare athlāticū ⁊ hispanū eē mare occidentale ⁊ mare grecoz ⁊ Jtaloz dicimꝰ mare orietale: ⁊ oia ista maria sē citra hierusalē: q; mare mediterraneū nō ꝓuenit vltra nec defluit ꝑ alias ptes in mare occeanū: sed solum de mare athlātico qō est in fine hispanie in occidente apud fretū galicanū per angustias terre itrat illa aq̄ tota que diuidit africam ab europa: ⁊ vocaꝭ nobis mare mediterraneū. ¶ Consideradū aūt q etiā si reges essent de aliq̄ terra que distaret per decē leuchas a terra ꝓmissiōis versus orientē dicerētur venire de oriente. Q; p3 ex mō loquendi scripture que vocat orientalem plagam omnem regiōez que est magis orientalis q̄z alia Gen̄. 25. vbi dicitur qō abraham separauit filios suos de concubinis a filio suo Ysaac ad orientalem plagaz. Manifestum est tamen qō aliꝰ filiꝰ abrahe habitauerunt circa terrā canaam in qua habitabat Ysaac. Nam Jsmael habitabat in arabia gen̄. zi. ſ. inter sur ⁊ chades in solitudine: ⁊ illa soltudo vocatur desertum Arabie. Et madian filiꝰ abrahe habitauit in quadā terra que ab eo noiata est terra madiā: ⁊ alius filius eius. ſ. cedar habitauit i alia terra que ab eo nominatur terra cedar: ⁊ iste sunt ꝓpinque terre canaam sicut supra ꝓbauimus de terra madian. ¶ Jtez Jsai. xi. dr̄ q iudei ꝓdabuntur filios orientis. Et tamen vocant filiꝰ orientis ille gētes que habitabant ex̄ terram canaam: ⁊ cū aliꝭ nūq̄z iudei habebant bella: maxime quia nō possent ire ad vez orientem ad ꝓdandum: q; distat a terra eoz pluſq̄ duabus millibꝰ leucis: vt supra declaratū est. Jtem Syria, dr̄ esse in oriente Jsa. xi. ⁊. 4. reg. 13. ⁊ tamen Syria aut coniūcta terre iudeoz tam in latere orientis q̄z in latere aquilonari: ita q nulla regio erat media inter Syriam: ⁊ terram iudeoz. Dicendū q vr̄ q istī reges erāt de terra mesopotamie ⁊ de terra āmonitaz que sunt regiones pluncte terre ꝓmissionis. Q; ō p3 q; istī reges erant de progenie Balaam ꝓphe vt asseritur ta per Nicolaū: ⁊ scm̄ Tho. q̄z cōiter. Et est rōnabilr dcm̄: ⁊ sic ex suasione balaā expectabāt istā stellā quā ipse dixerat oriet stella ex Jacob. Et ħ tenet ēt historia scholastica: ⁊ fere oēs doc. Latini. ꝑdixerat āt istō balaā nūeri. 28.

habitabat

3ª opio. — 3ª istātia ꝑ ꝑdcāz opi.

ħ Instat ꝑ opionē ꝑdictā. p° 2° 3° — 2ª instantia.

4° — 3ª instantia.

5° — 4. instātia.

4ª opio Chriſo. ⁊ aug. — a 5. opinio.

Instat ꝑ ꝑdcāz opionē. — ħ Impꝛobat opio ꝑdcā.

d — a k 6. opio va.

— 1 S. Tho. 3. pte.

— sup. ꝙ ſua ſpia.

— M Rūſio auctor] ad qō nem.

habitabat aūt Balaaz in cōfinib⁹ mesopotamie: ꝛ terre āmo nitaꝝ. Jō dī nūeri.22.q̄ hitabat balaā sup flumē terre filioꝝ Amon ꝛ nūeri.23.dī q̄ dixit Balahā de Aram adduxit me Balac. Ārā aūt in hebꝛeo dr̄ apud nos Syria vel mesopotamia: ꝛ ambe sunt terre ꝓiuncte terre Canaā: imo ipsa mesopotamia est ꝑs Syrie accipiēdo syriā large. Ipsa aūt terra i qua habitabat Balahā dī terra oꝛientis absolute numeri.23. ſ. De aram vocauit me balac rex moabitaꝝ de mōtib⁹ oꝛientis. Cum g̃ venirent isti reges cognati balahā de terra in q̄ habitauerat balahā dicerentur venire de oꝛiente. Et nō mo ueat aliq̄s q̄ hic ponitur oꝛiens absolute. Nā etiā terra illa in qua habitabat balahā vocabatur oꝛiēs absolute sicut ipse dixit nūeri.23.ſ. de aram vocauit me balac de mōtib⁹ oꝛientis: ita ergo dicerent isti absolute vēire de oꝛiente. Ostēdo ād q̄ isti reges venerunt de oꝛiente: ꝛ q̄ apparuit eis stella in oꝛiente: ostendēdū est quō in tā bꝛeui tpe potuerūt venire in Bethleē. Et dōm q̄ isti reges nō solū in tredecim diebus potuerunt venire: sed ēt in octo vel nouē. Qō ꝑz: q: Jacob hitabat in mesopotamia in ciuitate nachoꝛ Gen.29. ꝛ fugit ne sciente Laban socero suo venitq̄ vsq̄ ad montē Galaad gene.31. Mons aūt galaad est in terra ꝓmissionis. ſ. in terra duoꝝ regū amoꝛreoꝝ: ꝛ est iuxta Jordanē: ꝛ medietas mōtis galaad pertinebat ad tribū gaad: ꝛ medietas ad tribū ruben ōutero.3. Et tñ ab vꝛbe nachoꝛ vsq̄ ad mōtē galaath poterat q̄s venire in q̄ttuoꝛ diebus. Qō ꝑz :q: Laban in septē diebus venit de loco in quo erat tōdēdo greges vsq̄ ad mōtem galaad Gen.31. Et tñ locus in quo tōdebat greges distabat per tres dietas ab vꝛbe nachoꝛ: de qua recesserat Jacob. Qō ꝑz q: qñ recesserat Jacob iuerunt domestici Laban ad nūcianduz ei q̄ Jacob fugerat ꝛ aspoꝛtabat oia que hēbat: ꝛ tñ illi peruenerūt ad Laban post tres dies gen.31. Subtrahendo g̃ istas tres dietas de septē dietis q̄s fecit laban ō loco tonsionis ouiū vsq̄ ad mōtē galaad: manebūt q̄ttuoꝛ diete ab vꝛbe nachoꝛ que erat in mesopotamia vsq̄ ad montez galaad. Et sic in quattuoꝛ diebus poterant venire isti magi de mesopotamia vsq̄ ad mōtē galaad que est circa ioꝛdanē. Et tñ de ioꝛdane vsq̄ ad hierusalē nō ꝓnt eē ad plus nisi de cem: ꝛ octo leuce: q: tota latitudo terre canaā accipiendo a Joꝛdane vsq̄ ad mare mediterraneū. ſ. ab oꝛiente in occidētem ē solū vigiti octo leucaꝝ: vt declarat planissime marin⁹ venet⁹ in li. quē fecit ad papā clementē in quo diligentissime describit totū sitū terre sctē: ꝛ distātiā singuloꝝ locoꝝ iter se ꝛ tñ a hierusalē vsq̄ ad mare mediterraneū sunt nouē leuce vel quasi. ſ. a hierusalē vsq̄ ad vꝛbē iopē que vulgariter appellatur Japha: ꝛ est poꝛt⁹ ad quē oēs peregrini euntes in hierusalē naues applicāt. Subtrahendo ergo nouē de vigiti octo manebūt ad plus due diete de ioꝛdane vsq̄ in hierusalē. Et addendo istas p̄cedentibus q̄ttuoꝛ dietis erūt sex vl̄ septē diete de vꝛbe nachoꝛ que est in mesopotamia vsq̄ ad hierusalē. Istud ꝛz ꝑsuppositō q̄ ille tres diete. ſ. de loco tonsionis ouiū vsq̄ ad vꝛbē nachoꝛ debeāt subtrahi de septem dietis q̄s fecit laban de ipso loco vsq̄ ad mōtē galaad. Posset aūt aliquis calūniari q̄ nō sint subtrahende: q: forte locⁿ tonsionis erat ad latus vꝛbis nachoꝛ ita q̄ non plus distaret mōs galaath a p̄dicto loco tonsionis q̄ ab vꝛbe nachoꝛ. Dicendū q̄ subtrahende sunt: q: neē est plus fuisse de loco tonsionis ad mōtē galaad: q̄ de vꝛbe nachoꝛ. Nā ꝓp ꝛ Jacob tūc fugit q̄si credens q̄ tunc labaā nō posset eū conseq ꝛ tñ si tm̄ distaret mons galaad ad quē ibat Jacob ab vꝛbe nachoꝛ sicut a loco tonsionis: non captaret Jacob cōuenientem opoꝛtunitatē ad recedendū tūc vsus mōtē galaath. Idē ꝓt itelligi ex multis aliq̄s que hñtur gen.31. Et tñ dato q̄ nō debeant subtrahi iste tres diete: erūt nouē vel decē diete ad plus de vꝛbe nachoꝛ q̄ est in mesopotamia vsq̄ ad hierusalem. Cū ergo isti magi venerint de mesopotamia: vt declara tū est potuerunt cōuenienter: ꝛ sine aliquo laboꝛe die tertio decimo a xp̄i natiuitate venire in Bethleē ad adoꝛandū ip̄z: ꝛ nō oꝛ ponī dꝛomedarios nec aliq̄ miraculū.

Inſtatur.

N Rñdet istā tie.

¶ Quare isti magi venerūt i hierusalē: cū xp̄s nō esset ibi.

¶ Questio. VIII.

A Rñdet q̄st to qōnis.

Inſtatur.

Queritur q̄re isti reges venerunt in hierusalez: nā nō erat ibi xp̄s quē volebāt adoꝛare. ¶ Dōm q̄ ꝓma cā fuit q: stella dirigebat illos: ꝛ ipsa deduxit eos vsq̄ in hierusalē: iō opoꝛtebat q̄ intrarent in hierusalē. ¶ Sed tūc dicet q̄re magi q̄sierunt de xp̄i natiuitate in hierusalē: q: stella sufficienter dirigebat eos: ꝛ non opoꝛtebat q̄ q̄rerent viā per q̄s ituri eēnt nec locū: q: ipsa deduceret eos vsq̄ ad locū vbi erat puer adoꝛandus: sicut factū ē: vt ꝑz. ī. i lr̄a. ¶ Dōm q̄ magi q̄sierūt nūc de loco vbi xp̄s nascerē: q: ꝓiuſ dirigebant ꝑ stellā nūc aūt cū itrauerūt in hierusalē disparuit eis stella: iō putauerūt magi q̄ iā nō viderent eā: iō voluerūt scire p hūanā solicitudinē locū natiuitatis xp̄i: cū iā destituti viderent signo diuinit⁹ ostensuo. Et ℔ ꝑz q: ī. in lr̄a dr̄ q̄ qñ exierūt ō hierusalē veniētes versus bethleē viderūt rursus stellā quā viderāt in oꝛiētē: ꝛ gauisi sunt gaudio magno valde. Et sic inuit̄ q̄ iā visum stelle pdiderant. Et ob ℔ cū rursus viderūt eā gauisi sunt valde. Uel p̄t dici q̄ magi iterrogauerūt in hierusalē de natiuitate christi pp duo. ¶ Primo q: cū stella dirigeret eos ad ostēdēduz eis locū in quo natⁿ ē xp̄s: ꝛ nūc introeūtib⁹ eis in hierusalē disparuisset putauerūt rōnabil̄r: q: ibi xp̄s natⁿ eēt: ꝛ sic q̄rerent vbi est qui natⁿ ē rex iudeoꝝ. i. in qua ꝑte istius vrbis ē rex iudeoꝝ qui natⁿ est. Et satis inuit̄ ex verbis eoꝝ q̄ putarent in ciuitate illa eē xp̄m: q: nō dixerūt in q̄ loco natⁿ est xp̄s: sed dixerunt vbi est qui natus est. Quasi dicāt. hic natus ē: ꝛ hic ē: sed vellemus scire in q̄ ꝑte vrbis ē. Si. n. dubi tassent magi an in hierusalē vl̄ in alio loco xp̄s nasceret: nō dixissent vbi est q natⁿ ē: ℔ dixissent in quo loco natus ē rex iudeoꝝ. ¶ Scōo q: cū hierusalē esset ciuitas regia ꝑ similⁿ ibi puer regi⁹ nasceret q̄z in aliquo loco alio: iō ipsi crediderunt eū ibi natū: ꝛ interrogauerūt de illo. ¶ Remigius tangit q̄ttuoꝛ cās q̄l̄r magi venerunt in hierosolimaz. ¶ Pria est q: magi tp̄s natiuitatis agnouerūt: ℔ locū ignoꝛauerūt. Jō q̄sierunt. Dicendū tñ q̄ istud solū nō fuit cā: q: ℔ mō q̄rerent ēt in alīs locis iudeoꝝ in nullo tñ q̄sierūt nisi in hierusalē. Et ℔ fuit q: ibi solū dispuerat eis stella. ¶ Scōa ē vt citius natiuitatis locū scire possent cū ibi sapientes ꝛ sacerdotes iudeoꝝ p̄sideren: qui de ista re magis q̄s ceteri certificare possent. Sed istud ꝓcedit p̄suppositō q̄ ipi p stellam nesciret locū: ꝛ tñ si stella nūq̄z eis disparuisset sīē diregebat eos in via: ita ostēdisset eis locū cū via sit solū pp terminum. ¶ Tertia est vt iudei inexcusabiles manerēt. Qꝛ iudei possent dicere nos qdē locū natiuitatis messie scim⁹: sed locum ignoꝛam⁹. Jō ad ipsum adoꝛandū nō vadim⁹. Nūc aūt magi eis tp̄s ostēderunt: ꝛ sic manserūt iexcusabiles. ¶ Quarta fuit: vt per studiū magoꝝ cōdēnaret incredulitas iudeoꝝ: q: magi fuerūt solliciti veniēdo ad adoꝛādū xp̄z: iudei āt fuerūt negligētes imo de eius natiuitate turbati sunt vt ꝑz ī. in littera.

¶ Quare deus ostendit istis magis natiuitatem christi.

¶ Questio. IX.

Oppōit negatiue.

ꝓ 1ō.

2ª ꝓ 1ō.

3ª ꝓ 1ō.

Queritur q̄re deus oñdit istis magis natiuitatez xp̄i dñt qdā q̄ nō debuisset fieri mālse statio eis: sed potius alīs hoīb⁹. Nā deus ānūciat de seipso amicis suis: vt ꝑz Job.37.ſ. Annūciat de⁹ amico suo. Isti tamen magi videbant eē inimici dei: q: dr̄ leui.29. Ad magos nō declinetis. Magi ēt sūt q̄ resistūt deo. Nā magi Pharaonis resistebāt miraculis q̄ fiebāt ꝑ Moysem ex ꝑte dei exo. 7.ꝛ.8. Ergo nō debuit magis manifestari natiuitas. ¶ Itē q̄ xp̄s ꝓmissus fuerat iudeis: ꝛ nō gētilibus ad Ro.9.ꝛ de semine iudeoꝝ veniebat: ꝛ nou gentiliū: iō ōbuit iudeis manifestari eius natiuitas: ꝛ nō gētilib⁹. ¶ Itē q: ℔ fides xp̄i gentilibus cōicata est: ℔ non fuit a p̄ncipio: sed postq̄z iudei noluerunt recipere xp̄m: ꝛ discipulos ei⁹. Nā a p̄ncipio xp̄s non p̄dicabat nec faciebat miracula inter gentiles: sed inter iudeos solū. ī. i5.ſ. Nō sum missus nisi ad oues que pierunt domus israel. De discipulis xp̄i idē fuit viuente eo. Nā iussit q̄ non p̄dicarēt gentilib⁹. ī. Jo.ſ. In viā gētiū ne abieritis: ꝛ in ciuitates samaritanoꝝ ne intraueritis: sed potius ite ad oues q̄ perierunt dom⁹ israel. Post resurrectionē autē sciens xp̄s q̄ iudei indurādi erāt dixit ap̄lis q̄ docerēt oēs gentes p̄dicādo p totū oꝛbē. ī. 28. ꝛ mar.16. Et ipsi nō iuerunt ad gentiles quousq̄z iudei indurati fuerunt. Ut patet actu.13.cuz dixit Paulus iudeis. Uobis quidez p̄mo opoꝛtebat loqui de regno dei: sed quia repulistis verbuz dei: ꝛ indignos iudicastis vos eterne vite: ecce conuertimur ad gentes. Sic enim nobis p̄cepit deus. Non ergo debebat notificari christus gentilibus anteq̄z indurarentur iudei. Natiuitas tñ christi fuit p̄mū quod in eo fuit respectu nr̄i: g̃ nō ōbuit notificari gentilibus xp̄s anteq̄z indurarentur iudei.

¶ Dicendū

A Cōueniēt manifestata fuit xpi natiuitas magis. p° 2° 3° 4°

¶Dicendū q̄ ꝓueniens fuit xpi natiuitatē mānifestari istis magis. ¶ Primo q̄ alīs deus non manifestasset eā: cū oia q̄ a deo sunt ordinata sunt ad ro.13. ¶ Scdo q̄ videbat sic necessariū: cū iā ꝓnūciatū fuisset. Nā de xpi adoratione p magos exponit cōiter illud Isai.6.ſ. Ambulabunt gētes in lumine tuo: t reges in splendore ortus tui. De B ēt exponit illud cōiter psal. 71.ſ. Reges arabū t sabba dona adducēt. Si ergo ista de xpo ꝓnūciata erant: neē erat illa cōpleri in aduentu magoꝝ. An vero de xpo intelligantur declarabit loē suis. ¶ Tertio fuit B conueniens: q̄ xpus non solū nasceba tur in salutē iudeoꝝ: sed ēt in salutē oium gentiū. Natiuitaſ q̄ sua ita ōbuit gētilibꝫ sīē t iudeis mānifestari. De gētilibꝫ āt fuerūt isti tres magi. Iō dīc aug. q̄ isti fuerūt ꝑmittē gētiū ad xpm̄ q̄uersaꝝ. ¶ 4° fuit B q̄uēiēs ad oñdēdū magnū honorē xpi. ſ. q̄ ipo exīte recēter nato i paupe domo reges vēirēt de terra longinqua ad eū adorandū t offerendū sibi munera: t q̄ stella p̄cederet eos ostendendo illis viā. Qō manifeste indicabat deū eē illū cui astra quoq̄ seruient. Non poterat esse maior honor xpo exhibitus: iō conueniēs fuit istū honorem ei impendi: ne pp obꝓbria t angustiaſ q̄s postea semper tollerauit opio de eius deitate oīno periret vel nō posset apparere. ¶ Quinto fuit B q̄ueniens pp iudeos ad q̄uincēdum eoꝝ duritiā: t vt non manerent excusabiles. ſ. q̄ istud factū erat valde famosum: q̄ tres reges venirent de oriente ad adorādū xpm̄: t in hierusalē publice peterent de loco natiuitatis eius asserentes eū natū. Ideo non poterāt iudei B ignorare: t ꝑ̄ si non inquirerent eū: vel si postea audiētes eū p̄dicantē non crederēt sibi manerent iexcusabiles: q̄ poterant scire q̄ ille erat ad quē tres magi venerant adorādū. B Rñsio ad ꝑmū oppo.

Ad ꝑmuꝫ dicendū q̄ sicut supradictū est q̄dā putant vocari istos magos. i. maleficos vel incātatores: t sic tenet Chriſo. t tñ debuit eis reuellari xpi natiuitas: vt per B inueretur q̄ xpus nō veniebat solū pp iustos: ſz ēt pp peccatores imo magis pp peccatores. vt ps. 5. ſ. Nō veni vocare iustos: ſz peccatores. Et ita ait Aug. in sermone de epiphania. ſ. Siē p̄ualet imperitia in rusticitate pastoꝝ: ita p̄ualet ēt pietaſ sacrilegiis magoꝝ. Utroſq̄ tñ sibi lapis ille angularis accersiuit: quippe qui venit stulta erigere: vt cōfunderet sapiētes: t non vocare iustos sed peccatores: vt nullus magnus supbiret nullus infirmus desparet. ¶ Alīꝫ putāt q̄ isti vocātur magi. i. sapientes in astrologia: qui apud caldeos: t ꝑsas vocātur magi. Et tūc xpus potuit illis tāq̄ iustis t amicis suis natiuitatē suā mānifestar: q̄ forte erāt sapiētes t iusti. ¶ Ad ꝑm dōm q̄ ls ꝓmissiones de xpo non fuerint facte gentilibꝫ sed iudeis: cōplete tñ fuerunt magis in gētilibus q̄ꝫ iudeis: cū plures de gentilibus fuerint conuersi ad xpm̄ q̄ꝫ de iudeis. Ideo natiuitas xpi eiſ q̄uenienter manifestari potuit: maxime q̄ ipsi gentiles ls non sint de semine abrahe ꝑm carnē vocantur tñ magis filīꝫ abrahe q̄ꝫ iudei qui ad xpm̄ conuerti noluerunt: vt ps ad ro.ij. t.9.vt t.5. ōclaratū est. Et sic isti inq̄ꝫtum credunt in xpm̄ assequunt ꝑmissiōes cū fideli abraham. Ad gala. 4. Eis igit natiuitas xpi debuit rōnabil'r manifestari. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ manifestatio natiuitaq̄ xpi fuit quasi quoddā signū manifestatiōis eius per fidē in cordibus eoꝝ qui crederent. Chriſtus āt per fidē manifestat' ē ꝑmo iudeis deinde gētilibus: postea iterū iudeis. De primo ps q̄ xpus in ꝓncipio sue ꝓdicatiōis solis iudeis ꝓdicauit: imo ipse nunq̄ꝫ ꝓdicauit nisi iudeis. Discipuli ēt sui nō p̄dicauerunt gentilibus quousq̄ de iudeis oēs conuersi sūt q̄t quot conuerti voluerūt. Et de istis conuersio fuerūt apostoli qui fuerunt ꝑmi credētes. Et ita Paulus vocat se t alios apl'os ꝑmitias creature dei: vt ps ad Ro.8. i. ꝑmos cōuersos ad xpm̄. Fuerunt ēt multi alīꝫ q̄s Petrus cōuertit in pēthecoste. ſ. vna vice tria milia: t alia vice duo milia. Ut ps actu. 2.24. Deinde ꝓdicauerunt apl'i gentilibꝫ t cōuersi sunt pl'imi fere totus orbis. Deinde in fine seculi iudei q̄uertent: vt dr ad Ro.xi. ſ. Cecitas ex pte ꝓtingit in israel donec intraret plenitudo gentiū: t tūc vniuersus israel salu' fiet. In signuꝫ aūt haꝝ q̄uersionū ad xpm̄ deus ostendit tripl'r natiuitateꝫ xpi. ¶ Primo ostendit eā pastoribus annunciāte eis angelo in ipsa hora qua xpus natus est luc.ij. ¶ Scdo fuit manifestata natiuitas magis: qui tredecimo die post natiuitatem ipsuꝫ viderunt: vt ps hic. ¶ Tertio fuit manifestata iudeis die q̄dragesimo a natiuitate. ſ. q̄n in tēplo Simeon t āna filia phamuel xpm̄ cognouerunt luc.ij. ¶ Prima manifestatio cōtrādet p̄me manifestationi per fidē p̄dicatā a xpo apostolis. Et sicut istī gbus ꝑmo āgelus apparuit fuerūt pastores: ita qui in xpm̄ ꝓio crediderunt fuerunt pastores. ſ. apostoli t discipuli qui ꝓstituti fuerunt pastores totius orbis: sicut dr in ꝓfatione apl'oꝝ. ſ. Quos operis tui vicarios eidez ꝓtulisti ꝓeesse pastores. ¶ Scda manifestatio facta magis signat diuulgationē fidei xpi factā in gētibus. ¶ Tertia manifestatio facta Simeoni t āne ꝓphetisse signat vltimā manifestationē fidei xpi: q̄n in fine seculi relige israel salue fiēt. ¶ Quare reges magi quesierunt vbi erat rex iudeorum.

E triplex manifestatō natiuitatis Chriſti. p°

2°
3°

¶ Questio. .X.

Queritur quare reges magi q̄sierūt: vbi erat rex iudeoꝝ qui natus erat. Naz vī q̄ erat stultū q̄rere regē alicuius regni: cū viueret rex ipsius regni. Non. n. debebat q̄ri de rege nato: donec rex p̄cedēs eēt mortuus. Et tñ viuebat tunc Herodes rex: t in pātia eius querebāt ō rege nato. Dōz q̄ isti reges ñ vēiebāt ad q̄rēdū p aliq̄ rege q mō hūano regret: ſz p q̄dā rege q excelleret alios reges: t eēt ille deꝰ: nā videbāt q̄ stella p̄cedebat eos ad oñdēdū illū regē: stelle tñ ñ fuīt hoibꝰ ſz deo. Et ob B ñ q̄siuerūt de ipso sīc de aliquo particulari rege denotantes eū ex noie vel ex aliq̄ circūstātia ꝑticulari: sed dixerunt absolute vbi est qui natus est rex iudeoꝝ. Sic dīc Aug. in sermone quodam ephie. ſ. Cuz multi reges iudeoꝝ nati fuissent atq̄ defuncti nullū eoꝝ magi adorādū q̄sierūt. Non itaq̄ regi iudeoꝝ q̄les illic eē solebāt hūc tā magnū honorē lōginq̄ alienigene ab eodē regno p̄sus exīnei a se deberi arbitrabant: ſz talē natū eē didicerūt: in q̄ adorādo se salutē q̄ p̄m deū ē cōsequuturos mīme dubitarēt. ¶ Uel potuit eē q̄ isti magi q̄rerēt de rege iudeoꝝ. i. de messia q spāl'r regnatur' erat. ſ. sapiēter t iuste t differētius q̄ꝫ ceteri Jere.23. hoc āt ꝑz ex ītētione Herodis: q̄ cū isti q̄siuissent vbi natꝰ erat rex iudeoꝝ ipe q̄siuit a sapiētibꝰ vbi xpus. i. messias nasceret: vt ꝑz in lra. ¶ Ad rō nē in ꝓriū dōm q̄ si isti nō q̄siuissent regē aliquē vsitato mō regnatuꝝ q̄ viuēte herode nullū q̄rerēt. q̄ tñ q̄rebāt regez celestē in terris cui astra quoq̄ obsequiū ꝑstabāt: iō viuente herode illū q̄rere potuerūt. ¶ Jtē q̄ cū magi dirigent a stella erāt q̄si a deo missi ad q̄rendū regē quē illa stella designabat: iō nō debebāt erubescere pp hoies q̄rere regē in hierusalē: quo stella illos deduxerat.

B Rñ° ad rōnē i oppm. p° 2° rñsio.

¶ Qualis fuerit ista stella que magos ꝑduxit. Qō. XI.

Opio ꝓia. Impugnat ꝑma opio.

Queritur circa istā stellaz q̄ direxit magos q̄lis fuit. Quidā dicūt q̄ fuit de septē planetis vel de stellis fixis in firmamēto celi. ¶ Sed dōz q̄ nō stat. ¶ Ꝓio pp tps: q̄ stelle fixe: t erratice nūq̄ apparēt ni si p noctē. Jsta āt potꝰ appebat p diē: q̄ tē dirigebat magos p viā t nō p noctē: q̄ nō ē vīsilē q̄ p noctē ambularent. Et tñ siue p diē siue p noctē, p̄cederēt semp dirigeret eos: sīē cōlūna ignis t nubis q̄ p̄cedebat hebreos i via p diē t noctē. exo. 14. t. 40. ¶ Scdo ꝑz ex differētia q̄ꝫ hēbat ista in figura vel magnitudine ad alīs stellas. Nā opportuit istā stellaz q apparuit eē talē q̄ illico vt appareret cognosceret distincta ab alīs: ita vt scirēt aliq̄ nouū eē pp q̄ ista stella appebat. Si āt eēt ō fixis stellis vl' erraticis nō hēret aliq̄ nouū per q̄ a ceteris appareret distincta. ¶ Tertio q̄ ista stella nouiter orta erat ad hoc: vt illa apparente reges illico mouerētur ad adorandū xpm̄ venire. Si tamē esset aliqua ō fixis vl' erraticis nō hēret aliquā cām q̄re nūc potꝰ q̄ꝫ ꝓius mouerentur ad veniendum: quia omnes tam fixe quā erratice a ꝓncipio orbis condite fuerūt. ſ. 4. die gen. primo. ¶ Quarto quia ista stella erat ad dirigendum magos in via: t tamē nulla de fixis vel erraticis poterat dirigere in via: quia multe simul sunt: t non appareret que illarum potius q̄ꝫ alia dirigeret. ¶ Quinto patet ex motu. Quia quelibet stellarum fixarum vel erraticarum mouetur motu articulari ascendēdo t descendendo: ista autem mouebatur motu recto t plano ſm conditiones vie. ſ. sicut viantes semper sunt in plano super terram ita stella vno modo: t conformi semper distabat a terra. ¶ Sexto quia ad hoc q̄ stella demostraret viā: oportebat q̄ illa esset multum ꝓpinqua terre propter electiōem itinerum que sunt simul sicut in biuio vel trioio: aut pluralitate viaꝝ. Stelle āt erratice vl' fixe: q̄ sūt m'tū eleuate a nobis nō ꝑt ostēdere nob potꝰ vnā viā q̄ꝫ aliam: q̄ ita videt eē quelibet stella in directo vnius vie sicut in directo alterius pp magnā elevationē ipsaꝝ a nob. Oportebat ḡ q̄ modicum

2° pp dīaz.

3° ex ortu.

4° ex directiōe.

5° ex motu.

6° ex ꝓpiq̄tate.

modicū a terra eleuaret ista stella: vt distincte apperet quā viā ostenderet et vbi sunt mlte vie. ¶ Septio q3 lz stelle fixe vel erratice moueantur circulariter sunt tn illi circuli recti. ideo vocant paralelli. i. equi distantes. Jsta tn stella non mouebatur recte: sed circuflexe fm circulationes z oclinationes viaruz: q3 alr non dirigeret eos. ¶ Octauo q3 tā stelle fixe quā erratice mouent motu ptinuo qui nūq3 cessat: ista aūt mouebatur motu interpollato. Q3 qn reges stabant illa stabat: z qn incipiebāt moueri illa icipiebat moueri: cū ipsi reges nō possent oi tpe ambulare. ¶ Nono q3 tā fixe q3 erratice mouentur in vna nocte ab oriente vsq3 ad occidentē: ista autez in tredecim diebus nō fuit mota nisi a terra mesopotamie ō qua reges veniebant vsq3 in Bethleē. ¶ Decimo q3 stelle fixe z erratice habēt apparitionez vnimodā. Jsta aūt habuit apparitionē: z occultationē q3si volūtariā eo q3 quādiu fuerunt in hierusalē magis nunq3 apparuit quousq3 exeuntes de vrbe inciperent ire in Bethleē. vt p3. j. in lra. s. videtes autē stellā z̄c. ¶ Undecio p3 q3 oēs stelle hñt motū suū regulariter ab oriente in occidētē quātū ad id q3 apparet: ista ā hēbat motuz a septētriōe in meridiē. Q3 terra mesopotamie de qua isti venerunt vel terra psidis: vt aliqui volunt respectu iudee est sicut terra septētrionalis respectu meridiane: z sic terra illa erat aliqualr septētriōalis. Sicut respectu vrbis salamantine ciuitas burgen. est orientalis z septētrionalis.

¶ Duodecimo q3 si ista fuisset ō stellis fixis vl erraticis exi stens in celo nō ostēdisset natiuitatē xpi in terra. Jsta tamen deorsum descendit ad ostendendū locū natiuitatis. Nā quādo magi intrauerunt in Bethleē accedētes ad illud diuersorium in quo erat xps stella inclinauit se ita: vt staret sup ipz diuersoriū: vt innuitur in lra. s. ⌊ z ecce stella antecedebat eos vsq3 dum veniens staret. s. vbi erat puer. ¶ Decimotertio q3 Augu. dicit in libro cōtra faustū q3 ista stella non erat ex illis stellis que ab initio creature itinez suoz ordinē sub creatoris lege custodiunt: sed nouo virginis partu nouū sidus apparuit. ¶ Aliq dicūt q3 ista stella erat de cometis qui nō sūt in celo: sed gignunt in aere. ¶ Hoc tn nō stat. ¶ Primo q3 comete appet solū p noctē: lz moueant p diē z noctē sic stelle fixe: z erratice oi tpore mouentur solū tn per noctē videntur. Jsta aūt stella videbat p diē. ¶ Scdo q3 comete mouentur circulariter. Nā lz illi orbes qui q3si singulis noctib⁹ apparent moueant in diuersas ptes: comete tn mouent motu totius orbis: iō mouent circulariter: z aliqn ascendūt z aliqn descendunt. Jsta aūt mouebat motu recto: z plano non eleuando nec deprimendo se. ¶ Tertio q3 comete mouentur in aere superiori: z nō appropinquāt nobis: iō per illos non pnt vie ostendi sic nec per stellas fixas aut erraticas: vt supra dictū est. Jsta tn erat in aere inferiori iuxta nos: ita vt posset ostendere māifeste vias. ¶ Quarto q3 cū comete moueantur ad motū aeris superioris in quo sunt: z aer z ignis moueantur ad motū firmamenti pp contactū sperax in die z nocte vna circulatione pfecta mouent comete p diē z nocte cōplentes vnā circulationē. Jsta ā stella solū mota est a terra magoz vsq3 ad bethleē i tredeciz diebus qui nō fē pns vnius cōplete circulatiōis. ¶ Quinto q3 comete postq3 incipiunt apparere semp mouent circulariter quousq3 consumatur materia ipsoz: z euanescāt: z postea nunq3 apparēt. Jsta aūt stella aliqn apparebat z aliqn nō. ¶ Sexto q3 motus cometax est motus naturalis: motus aūt isti⁹ stelle erat quasi voluntarius: q3 regib⁹ stantibus stabat: z eis ambulātibus mouebat. ¶ Septio q3 comete non semp apparēt eq les sed paulatim mā ipsoz consumitur quousq3 penit⁹ euanescant: z sic a principio sunt maiores q3 in fine. Jsta ā stella semp apparuit equalis: vt magi non errarent in cognitione eius: iō nō erat cometa. ¶ Octauo q3 cometa nō erat pueniens signū ad manifestandā xpi natiuitatem. Q3 sicut illa erat supnālis ita signū debuit dari supnālr: q3 nālia nō possunt esse conuenientia signa rex supnāliū: cū nālia hñt se ō terminate z ex necessitate: supernālia ā sunt pure libera. s. ex voluntate diuina. Cometa aūt est ens naturale q3 hz nālem z determinatā cām sue generationis. Et ita ēt significatio cometax est determinata. Jdeo nō debuit cometa dari tā q3 ostensiua istius natiuitatis: sed aliqd q3 esset magis liberuz sicut ista stella que videbatur moueri quasi volūtarie: vt p3 ex dictis. Et confirmat: q3 si per cometā potuisset xpi natiuitas designari: z manifestari putaret q3 oia que xps faciebat ex aliqua speciali influentia naturali tn̄ pueniebant. q3 aliqui heretici putauerunt: z erat incōueniēs. ¶ Nono q3 non pueniebat ista manifestatio nāe cometax: q3 comete non apparent in natiuitatibus reguz: sed potius sunt signa mortis eoz qn̄ apparēt. Jsta aute stella signabat xpi natiuitatem sicut magi dixerunt. s. vidimus stellam eius in oriēte i. stellā signantē natiuitatē eius. Non ergo fuit conueniens q3 esset cometa. ¶ Dicendū q3 ista stella que magos direxit non fuit aliqua de celestibus stellis: vt ait Chrisost. sup Matheum: nec ēt fuit de cometis: vt innuitur ex verbis Aug. in li. cō faustū cuz ait. Nouo virginis z partu nouum sidus apparuit. Stelle tn̄ celestes non sunt noue: q3 semp fuerūt ab orbe condito: comete quoq3 noui non sunt: q3 lz non semper appareant a principio tn̄ seculi secundū diuersa tēpora z regiones comete varij apparuerunt z apparent. ¶ Sed dicē dum q3 ista stella fuit quedā impressio facta supernāliter in aere infimo circa terram z fuit illud corpus valde densum multū habens de lumine. Et pp sui spericitatē z flāmas vocabatur stella. Non solent autem tales impressiones fieri naturalr: sed facit deus illas pp aliquem finē spālem: sicut fuit in exitu israel de egypto. Nā q3 populus nesciebat viam fecit de⁹ eis colūnā ignis z nub q3 erat quoddā corp⁹ de vapore⁹ densum valde pcedens p diē z illuminās p noctē: vt dicetur sequenti qōne. Alias aūt deus nō legitur fecisse talia corpora lz aliqn fecerit impressiones aliq3 per moduz ignis vt p3. iij. reg. 19. qn̄ deus voluit ostendere se helie manenti in spelūca. De ista stella dicit Chrisost. sup Matthēū q3 vr̄ hūis se quādā virtutē rationalē: z q3 fuerit aliq3 ⁹tus inuisibilis trāsformata in talē appētiā. Un̄ qdā dicūt q3 spūs scūs q descēdit sup xpm baptizatū in spē colūbe appuit magis in spē stelle. Alij dicūt q3 angelus qui appuit pastorib⁹ in spē hūana appuit magis in spē stelle. Jsta tn̄ nō sunt ⁹ba vt declarabit. j. i qdā qōe. ¶ Dicit ā scūs Tho. q3 pbabilius est q3 ista fuerit qdā stella de nouo creata nō in celo: lz i aere vicino terre: q̄ scōm diuinā volūtatē mouebat. 3ª pte sue. q. 36. artic. iij. Hoc ā vez est itelligēdo q3 sit stella de nouo creata. s. corp⁹ dēsuz fcm̄ de vaporibus: z nō itelligas q3 fuerit talis sic celestes stelle. i. de tali mā z nā: q3 ß cēt frustra cū ille sint incorruptibiles: q3 facte sunt ad semp manēdū: ista z ā non oportebat eē incorruptibilē: q3 ñ erat fcā ad semp manēdū: lz ad modico tpe mistrādū: z illico cessandū. Potissime cū cōiter asseraf q3 ipsa resoluta fuerat in piacētē mām: z tn̄ q3 incorruptibile ē nō pt solui i aliō: q3 resolo corruptio qdā ē. De motu ā eius quē dicit fuisse p diuinā volūtatē dicet. j. i qdā qō ne vbi aget de pncipio mouēte istā stellā. ¶ Quidā dicūt q3 ista stella hēbat formā cuiusdā, pueri pulcherrimi: z ista stella loquuta est magis dicēs. Jte velociter in terra iuda z ibi regem quē q̄ritis natū inuenietis sic Chrisost. sup Matthēū, refert q̄sdā dicere. ¶ Aliq dicūt q3 ista fuit vna de stellis celestib⁹: q3 Aug. in qdā sermōe ephie ait. Dū pēdet ad 'vbera z viliū patit deus iuolumēta pānoz: repente nouū de celo sidus efulsit: g̃ fuit stella de celo. ¶ Jtē ait idē Aug. in quodā sermone ephie. s. Pastorib⁹ angeli magis stella xpm demonstrat: vtrisq3 loqr̄ lingua celoz: q3 lingua cessauit ppha: sz angeli pastoribus apparētes fuerūt ve de angelis celestib⁹: g̃ z stella magis apparēs fuit vere de celestib⁹ stellis. ¶ Jtē q3 aut fuit ⁹a stella aut fuit cometa: sz nō fuit cometa: q3 nō est ad significādū natiuitatē alicui⁹: sed poti⁹ mōtē: iō fuit vera stella. ¶ Ad pmū dicendū q3 ista nō fuit vera stella. vt. s. pbatū ē. Et cū dic Aug. q3 sidus nouū de celo efulsit accipit celū p regiōe aeris: vt psal. 8. s. Volucres celi. i. aeris z. j. iz. aues celi comederūt illō. Et sic ñ fuit ⁹a stella: sz impressio fcā in aere. ¶ Ad fm dōm q3 angelus qui apparuit pastoribus fuit celestis stella: tn̄ q̄ appuit magis nō fuit celestis. Rō diuersitatis est: q3 angeli celestes hñt ex officio suo q3 ad nos descēdāt in misteriū ad heb. i4. s. Sunt admistrato⁹ij spūs i misteriū missi. Stelle ā celestes nunq3 suū situ mutāt: iō nō ē sil'rō. ¶ Ad 3ᵐ dōz q3 nō ē sufficiēs diuisio: q3 aliqd ē qō appz stella: z tn̄ ñ ē stella nec cometa: sz aliq3 alia impssio fcā in aere hñs aliquā sil'itudinē cū cometa vel stella. Et ita fuit hic: z tn̄ nō fuit cometa nec stella: vt probatum est.

¶ Quare deus non misit colūnā ignis vel nubis ad dirigē dos magos: sed stellam. Qō. XII.

Queritur quare nō misit deus colūnā ignis vel colūnā nubis ad dirigendū magos: sz misit stellā

7° ex circūflexiōe.
8° ex motu interpollato.
9° ex tarditate.
x° pp apparitionē z occultationē.
xi° ex motu diti ab alijs stellis.
xij°.
xiij° ex apparitiōe.
2ª opinio.
ß Impugnat scōa opio.
Jsta stella nō fuit ō cometis.
pmo.
2°
3°
4°
5°
6°
7°
8°
9°
D Rñsio auctor⁹ ad primā z secundaz opinio.
E Quod erat stella q3 magis apparuit.
F S. tho. 3ª pte. q. 36.
Opio q3 rūdā de fōia stelle.
Oppōit pmo.
Oppōit secūdo.
Oppōit tertio.
ß Rñ° ad primum.
Ad 2m.
Ad 3m

A De columna ignis ⁊ nub̄ qd fuerit.

misit stellā. Nā ad dirigendū iudeos colūna nubis ⁊ ignis miserat Exo.14. Pro hoc considerādū quid fuerit columna illa. Et dicēdū q̄ deus volebat educere israelitas de egypto per ōsertū in quo nō erat via nec ambulauerat per illud vir Jeremi.ij. ⁊ q̄ nesciebat popul⁹ viā: oportuit q̄ deus daret eis aliq̄ō directiuū. Nā nesciebant viā: ⁊ nullus erat in ōserto qui eis illā indicaret. Et q̄ nesciebant loca in quibus castramētari deberent nec locū ad quē illos deus deducere volebat. Ideo deus dedit eis colūnā nubis ⁊ ignis per quā dirigebant Exo.14. Erat aūt ista colūna nubis: q̄ erat admodum in duobus. ſ. in colore ⁊ figura. Erat eni aliqualr alba ⁊ densa sicut nubes. Hēbat etiā figurā nubis: q̄ erat lata ⁊ extensa. Uocatur aūt colūna pp figurā: q̄ colūna est magis longa q̄ lata: ita erat de ista nube. Colūna ignis eiusdē figure erat. ¶ Aliqui putāt fuisse duas colūnas. Unaꝫ nubis q̄ per diē dirigeret: aliā ignis que per noctē illuminaret. Errāt tamē q̄ erat eadē colūna que per diē erat alba quasi nubis ⁊ per noctē erat lucida admodū ignis. vt ꝓbatū est exo.14. ⁊ numeri.9. Jsta colūna erat quedā impressio facta de vaporibus admodū vere nubis: nisi q̄ ista erat densior: ⁊ aliqlr solidior: q̄ alⁱs non posset esse multū lucens cū corpora diaphana nō possint esse lucida nisi modicū: sed solū corpa terminata: ⁊ quāto fuerit magis terminatū corpus erit magis lucidū. i. poterit recipere maiorē lucem. Conseruabatur autē ista colūna supernaturalr: q̄ alias sicut nubes aliquādo ingrossantur ⁊ aliq̄ rarefiunt ⁊ soluuntur in ꝓiacentē materiaꝫ: ita ista colūna fuisset cito soluta. Deus tamen cōseruauit eā per. xl. ānos vt maneret semp in eadē q̄ntate ⁊ figura ⁊ calore: ita vt nihil videret in ea mutatū ne iudei de hoc turbarent. Nā si cōcedemus eā totā fuisse solutā: q̄ nō erat possibile vnā: ⁊ eandē nubē manere per. xl. ānos cū cōtinue generentur ⁊ corrūpātur vt in breui gignt ⁊ corrumpitur nubes cū sit mixtū imperfectum. Jsta nubes precedebat castra hisraelitaꝫ per diē dirigens in via: ⁊ vbi nubes stetisset figebant castra. Cū aūt occubuisset sol eadē nubes vertebat in colorē ignis splendentis ⁊ illuminabat ipsa castra. Et sic erat semper eadem colūna que variabat colores per tēpora. Nā per noctē si ꝓtingeret inter iudeos ambulare indigebāt lumine precedente: ⁊ si manerent castra fixa pēdebat illa colūna ignis super medū castroꝝ ⁊ illuminabat tota castra. Et ita proficiebat eis colūna ignis. Magis aūt ostendebat viā stella quedā que erat impressio facta ex vaporibus lucēs valde ⁊ precedens eos. ¶ Sciendū aūt tā stella magoꝝ q̄ colūna iudeoꝝ habebant fulgorē illū vel colorē supernaturaliter. De colūna p3. ¶ Primo q̄ non poterat tantā lucē habere si naturalis eēt lux. Nā q̄ in diebus estatis: ⁊ alijs diebus serenis nubes vel dissoluunt vel sole impediente nō videntur: ista autē manebat indissoluta in vniformitate caloris ergo non habebat illum nāliter. ¶ Scō q̄ mutabat color iste qualibet die ita vt per diē videretur nubes ⁊ per noctem videretur purus ignis. Non poterat tamen esse tanta mutatio naturalis potissime cū quolibet die: ⁊ qualibet nocte fieret non magis in estate q̄ in hyeme. ¶ Tertio q̄ eadem colūna licet regulariter esset tota fulgēs: vt ignis tamē aliquando visa est ex vna pte esse tota fulgens: ⁊ ex alia parte esse nigerrima ⁊ obscura sicut fuit in trāsitu maris rubri quādo egyptij voluerūt a ꝓpinquare castris hebreoꝝ: vt cō prehenderent eos: ⁊ nubes que precedebat castra cōuertit se ad posteriorē partē castroꝝ: ⁊ erat lucida ex parte hebreorum ⁊ obscura ex parte egyptioꝝ vt egyptij tota nocte nō auderent terrore nubis irrumpere ad castra hebreorum Exo.14. Hoc tamen nō poterat fieri naturaliter. Ideo sicut seruiebat illa nubes tanq̄ instrumentū diuine voluntatis ita colores ⁊ cetera accidentia mutabantur vel manebant non nāliter: sed ad placitum diuine voluntatis ſm exigentiā illi⁹ ministerij ad q̄ deus eā dederat. ¶ De stella magoꝝ dicendū eodē modo q̄ fuit corpus satis densum: vt esset susceptiuus magne lucis ⁊ fulgor ille manebat in ea supernaturaliter.

B Opio aliq̄ꝫ. Improbat opi.

C Colūna iudeoꝝ hēbat fulgorē sup nāliter. ꝓmo.

2°

3°

D Stella magoꝝ nō nāl'r lucebat ꝓ°

2°

¶ Primo patet: quia si fuisset naturalis lux obscuraret a sole: quia nulla est lux quā non vincat ⁊ obscuret sol sicut apparet de astris que per diem non videntur: ⁊ tamen videbatur ista stella per diem imo maxime per diem: q̄ tunc reges ambulabant. ¶ Scō patet q̄ si naturaliter fulgeret quousq̄ desineret omnino vel obscuraretur maiori luce: ⁊ tamē aliquādo apparebat: ⁊ aliquādo absondebatur non supueniente maiori lumine: sed quasi ex causa volūtaria: sicut quādo magi introierunt in hierusalem disparuit stella: ⁊ quādo exierunt de vrbe iterꝫ apparuit ⁊ direxit eos: vt p3. j. in littera. Jn naturalibus aūt nō est h: sed semper manent quādiu possunt manere quousq̄ oino pereant. ¶ Tertio p3 q̄ ista stella postq̄ deduxit magos in bethleē nunq̄ amplius visa est: ⁊ tamen si naturaliter fulgeret non potuisset sic subito ō finere fulgor eius: sed paulatim minueretur quousq̄ omnino deficeret. Ipsa tamen subito defecit nunq̄ amplius visa sicut subito esse inceperat. Ideo apparet q̄ nō naturaliter conseruabatur in ea ille fulgor. ſ. ex causa volūtaria. ¶ Cuꝫ autem queritur quare magos non precessit colūna sicut iudeos: dicendū q̄ deus facit omnia ordinate ad Ro.13. Est āt opus ordinatū quando talis est res quale est illud ꝓpter qd est. ſ. vt congruat illi fini. Quia quicquid. s. illum finem ē superfluum est: ⁊ quicquid. j. illum est diminutum est. Debent ergo esse res secundum exigentiā ⁊ ꝓportionē ad suuꝫ finē. Populus aūt iudeoꝝ fuit valde magnus: q̄ erant sexcenta milia peditū preter paruulos ⁊ feminas ⁊ populū ꝑmiscuū multū nimis qui de egypto cū eis ascendebat Exo.12. egebat ergo magno lumine ad illuminandum omnia castra. Ideo fuit magna colūna lata in modum nubis ⁊ longa in altum: ita vt oia castra clarissime lucerēt. Reges aūt magi erāt tres solum: ⁊ non habebant secum magnas copias famulorum. Ideo non fuit eis necessaria colūna nubis: ſ3 sufficiebat paruum corpus luciduꝫ ad modū stelle. Ideo vocabatur stella. erat adhuc ratio potissima: q̄ iudei indigebant magna colūna potius ꝓ nocte q̄ ꝓ die: q̄ per diem etiā si esset corp⁹ illud dirigens paruum sicut stella sufficiebat ad dirigenduꝫ saltem: vt videret a paucis qui ꝓcederēt: ceteri aūt seq̄rētur illos et si nullā colūnā vel stellā viderent. Ꝓ nocte aūt q̄ manebāt in campo egebāt magno lumine: vt oia castra illustrarent. Magi aūt solū egebāt directione viaꝫ per diē. Nā per noctē nō ambulabant: q̄ nulla eos ad hoc necitaꝫ cogebat. Ideo sufficiebat ēt si illud corpus dirigens eos eēt paruum sicut stella. Et ita vocat stella: q̄ fuit admoduꝫ stelle in q̄ntate: ⁊ figura ⁊ coloꝝ.

¶ Quomodo se habebat illa stella dirigendo magos.

¶ Questio. .XIII. Qō.xiij.

Queritur quō se hēbat ista stella dirigēdo magos Aliq̄ dicunt q̄ se hēbat oio sicut colūna ignis ⁊ nubis que p̄cedebat iudeos. Et hoc vr̄ ꝓma facie verus: q̄ sicut erat data ista ad dirigendū in via ita ēt colūna erat ad dirigēdū: ⁊ sic̄ stella data est supernaturalr ita ⁊ colūna. Dicendū tn̄ q̄ nō dirigebant eodē mō. Modus. n. directionis colūne erat q̄ iudei mouebant ad motū colūne: ⁊ si iciperet moueri colūna in aurora: ⁊ nō cessaret vsq̄ ad solis occasum oportebat iudeos tota die incessanter ambulare: ⁊ si cū icepisset moueri post vnā horā q̄sceret oportebat israelitas illico q̄scere. Idē si media nocte inciperet moueri vl' q̄ cūq̄ alio tpe. Et postq̄ q̄sceret si maneret per ānū vel duos menses aut magno vl' paruo tpe erāt iudei ꝑstollātes q̄n deus vellet colūnā mouere Exo.4. ⁊ numeri.9. De mō āt mouendi castra: ⁊ figendi q̄n colūna incipiebat moueri vl' quiescere declaratū est nūeri.ij. Et iō de magis nō erat sic: q̄ non mouebant ipsi ad motū stelle: sed magis stella ad motū eoꝝ ⁊ p3 q̄ q̄n ipsi inceperunt exire de hierusalē stella icepit eos precedere: ⁊ añ ꝑ nō videbant eā: vt p3. j. in lra. Et sic dicendū q̄ mouebat stella ad nutū magoꝝ. ſ. q̄ncūq̄ ipsi volebāt itinerare ipsa incipiebat moueri: ⁊ cū illi q̄scere vellent illa manebat: ⁊ sic iudei mouebant ad motū colūne: ⁊ magi nō mouebant ad motū stelle: sed stella ad motū magoꝝ. Rō diuersitatis est. ¶ Ꝓio q̄ magi nō hēbant ꝓ nunc aliud officiuꝫ nisi itinerare: q̄libet q̄ pueniret ad locū xp̄i: iō expediebat eis ambulare q̄ncūq̄ possent saltē tpib⁹ opportunis. Jō cōueniens erat q̄ stella moueret ad voluntatē eoꝝ. Q̄ alⁱs sepe vellēt ambulare: ⁊ si stella nō moueret expēderēt tp̄s inaniter: ⁊ aliq̄n eēt eis opus q̄scere siue pp fatigationē siue pp oportunitatē locoꝝ ⁊ nō possent: sed oporteret eos moueri ad motū stelle. Jn iudeis āt nō erat sic. Q̄ nō erat intētio dei vt semp ambularēt q̄diu possent: ſ3 q̄ aliq̄n manerēt ⁊ iō go tpe in aliqb⁹ locis ex aliqb⁹ cāis sic̄ in mōte Sinay māserunt q̄si per vnū annū: q̄ ibi lex data ē: ⁊ fabricatū fuit sanctuariū dñi Exo.40. ⁊ sic in multis alijs locis pp silia volebat deus q̄ manerēt. Si aūt nubes moueretur ad motū iudeorum

A Rñsio ad q̄ situ q̄nis.

B Judei mouebant castra ad motuꝫ colūne: ⁊ stella mouebatur ad motum magorum. ꝓmo.

deorum non fierent ista que deus volebat in temporibus & locis quibus ipse volebat: nisi qualibet vice deus expresse iudeis iuberet propter talia vel talia manere in tali loco. Ut autem non oporteret ista deum iubere: manebat nubes quā diu ipse volebat sine aliquo mandato expresso: quia mot⁹ & quies nubis erat pro mandato. ¶ Secundo q̄ magi erant pauci viri & concordes inter se cuz tenderent ad vnum finē facile inueniendum illum quem adorare desiderabāt: ideo cō cordabant faciliter de tempore itinerandi. Judei autez quia erant plurimi & viri discordes: nam erant sexcētamilia & amplius Exo.12. & sic quidam vellent manere alij ambulare. Ut ergo non fierent inter eos seditiones deus noluit q̄ moueretur nubes ad motum eorum: sed ipsi ad motum nubis. ¶ Tertio quia iudei erant viri timidi & increduli & timerēt moueri nisi deus expresse iuberet eis itinerare: q̄ alīs putarent q̄ euenirent eis aliqua mala. Sicut Exo.33. dixit deus Moysi q̄ ipse non precederet populum: sed angelus ei⁹ precederet. Et dixit Moyses: si non tu ipse precedis nō educas nos de loco isto. Putabant enim q̄ si deus specialiter nō p̄cederet eos: q̄ illico perirent. Et ob hoc nollent mouere castra de aliquo loco quousq̄z deus specialiter iuberet. Et post quā inciperent pergere nollent in aliquo loco castramētari nisi deus iuberet. Et sic deus iubebat illis stare & ambulare & vt non oporteret q̄ singulis vicibus deus loq̄retur Moysi vel prophetis: & q̄ postea mandatum eius diuulgaretur per castra: quia erat magni laboris. Fuit igitur conueniētius q̄ iudei mouerentur ad motum nubis: & tunc nō oportebat fieri singulis vicibus preceptum de stando vel de mouendo castra: & maxime q̄ adhuc magis constabat israelitq̄ mouebantur ex dei mandato quando mouebantur: & quescebant ad motum & quietem nubis quā si per prophetam eis diceretur. Quia in motu nubis erat signum manifestuz q̄ omnis populus videbat & nemo poterat negaī. Et sic dicitur Exo.4. & numeri.9. q̄ per mandatum dei israelite mouebant castra & per mandatum dei figebant tentoria & vocatur mandatum dei motus ille: & quies nubis. Magi autē non erant ita viri timidi nec increduli: vt non auderent moueri vel quiescere sine speciali mandato dei: ideo conueniētius erat q̄ stella ad eorum nutum moueretur. ¶ Quarto q̄ iudei mouebantur per desertum in quo non erant humane habitationes: & ipsi nesciebāt in quo loco expediebat eis manere longo tempore: & in quo paruo: q̄ nesciebant q̄ loca essent opportuna ad manendum & que non: maxime q̄ in circuitu illius deserti habitabant alique gentes. s. amalechite medianite arabes idumei āmonite & moabite. Et si in quibusdam locis manerent iudei longo tempore superuenire possent hostes & nocere eis. eos quasi incautos aggredīē do: sicut factum est quando erant in raphidim: & superuenerunt amalechite: & percusserunt extrema castrorum Exo.17. & deuteronomij.26. Non poterant autem iudei scire que loca secura eis crāt & que non. Jdeo non fuit conueniens q̄ō mouerentur ipsi ad nutum suum: sed deus moueret eos. s. faciendo nubem moueri: & quiescere quādo vellet. Jn magis non fuit sic: quia ipsi procedebant per terram habitatam in qua erant conuenientes mansiones: & ipsi poterant eligere sibi quas vellent ad manendum: & non oportebat q̄ stella ō signaret eis locum in quo deberent manere. Jdeo conueniētius ipsa mouebatur ad nutum eorum. ¶ Quinto q̄ dato q̄ israelite inter se concordare possent quādo moverent castra: non poterant tamen concordare quādo deberent ea figere. Nam oportebat fieri vnū de duobus. s. q̄ iudei manentes in vno loco castrorum mutterent aliquos ad videndum vbi conuenienter post hoc possent locari castra: & q̄ō non recederent de loco quousq̄z nuncij inquisito loco futuro pro castris redirent: vel cū iudei inciperent progredi inuento aliq̄ loco inciperent deliberare an ibi manendū esset. Primus modus videtur melior: quia istum consueuerunt tenere homines bellatores vel magna castra quādo mouentur per loca ignota. Non poterat tamen stare: q̄ iudei nunq̄z ambulare rāt per desertum illum: & nemo sciret ire ad querendum locum castrorum nisi nubes precederet eum & tamen nubes manebat semper in castris. Jdeo non poterant ire aliqui ad inquirendum loca. ¶ Secundo q̄ dato q̄ scirent progredi per desertum sicut exploratores scīuerunt discurrere per terram chanaā numeri.13. nescirent tamen quo irent ad querēdum locum castrorum: q̄ nesciebant an nubes contra illaz partem vellet eos mouere. Nam dato q̄ moueretur nubes quādo ipsi vellent: non moueretur quo ipsi vellent. Q̄ tūc ad nihil proficeret eis. Sicut etiam erat in magis: quia licet moueretur quo ipsi volebant non tamen per viam quaz ipsi vellent: cum ipsa dirigeret eos: quia ipsi nullam viam sciebant cum terminum nescirent. Non poterant ergo mittere iudei aliquos ad querendum loca castrorum. Aliud non potest stare. s. q̄ postq̄z iudei inceperunt moueri occurrente eis aliquo loco qui videretur esse conueniens pro castris locādis inciperent super hoc deliberare. Nam hoc non posset eē: q̄ cum esset innumerabilis multitudo in castris. s. plusq̄z sexcē ta milia ¡peditum preter paruulos & feminas & vulgus pro miscuum egyptiorum & haberent pecora multa: & totā sub stantiam suam secum afferrent esset longa series procedētiū forte plusq̄z per duas leucas: & ita non possent cōgregari ad deliberandum: maxime q̄ principes ad quos pertinebat diffinire non poterant ire simul: sed singuli in locis suis ſm ordinem tribuum suarum qui ordo ponitur numeri.ij. & Joā. Multe quoq̄z alie difficultates ad hoc sequerentur: ideo nō fuit aliquis modus conueniens quo iudei procederēt p desertum nisi q̄ moverentur ad motum nubis. ¶ Secus aūt de magis: q̄ ipsi procedebant per terram habitatam: & erāt pauci: & sic non erat difficultas aliqua in querendo loca ad manendum. Jdeo conuenientius fuit in eis q̄ moueret stella ad nutum eorum: & iudeis econtrario. s. q̄ moverētur ipsi ad motum nubis.

¶ Quod erat de stella quando magi manebant i hospitijs.

¶ Questio. XIIII.

Queritur circa istam stellam quomodo se habebat quando magi manebant in diuersorijs an apparebat vel occultabatur: aliqui dicunt q̄ occultabatur: q̄ ceteri non erant digni videre illam stellam. Et tamen si maneret super locum in quo ipsi manebant omnibus constaret istud miraculum. ¶ Dicendū videtur q̄ stella ista manebat super locum in quo magi manebāt. ¶ Primo q̄ ita erat de colūna que dirigebat iudeos. Naz ipa manebat semper pendens super castra ipsorum: & quousq̄z ipa inciperet moueri semper apparebat stans omnibus iudeis Exo. & numeri.9. Jta ergo esset de ista stella: q̄ ad idem officium erat. Nec apparet hic ratio diuersitatis inter colūnam & stellam: sicut erat in eis que dicebantur precedenti qōne. ¶ Secūdo patet q̄ quādo stella subtraxit se: & occultauit in hierusalem admirati sunt magi: & ob hoc inceperunt quere de christo. Et postea quādo in exitu de hierusalem rursus apparuit eis gauisi sunt valde: vt patet. j. in littera. Si tamen in singulis locis manentibus magis cōsueuisset stella occultari: & non apparere quousq̄z rursus inciperent progredi non admirati fuissent nūc nec gauisi valde. Ergo fuit hic aliquid nouum: & consequēter in alijs locis ista stella nō disparebat: sz manebat super loco in quo erāt magi. ¶ Tertio quia cū disparuerit stella magis ad introitum hierusalez putauerunt ibi esse christum natum: & quesierunt de eo. Si autem in singulis locis in quibus manerent dispareret quousq̄z rursus inciperent progredi: in quolibet loco quererent de natiuitate christi saltem postq̄z essent in iudea vel in nullo. Et tamen in hierusalem quesierunt vbi constat q̄ disparuerit stella: & in alijs non querebāt. Ergo in omnibus locis stella manebat semper apparens manentibus magis nisi in hierusalem: & ob hoc ibi quesierunt & non alibi. Dicenduz ergo q̄ stella ista postq̄z semel incepit apparere magis nunq̄z occultata est: sed in quēcūq̄z locū intrassent & manerent ibi aliquātulum stella quoq̄z manebat super ipsum locuz vt domum vbi ipsi manerēt: & quādo ipsi vellent discedere ipsa q̄ q̄z precedebat dirigens in via. ¶ Cum autē obijcatur q̄ nō erāt digni ceteri videri istā stellam dicenduz q̄ ista stella apparuit ad manifestationez natiuitatis christi: ideo non erat conueniens q̄ stella se occultaret: vt nemo preter magos sciret istam natiuitatem: sed potius erat conueniens q̄ stella a multis videretur & multi cognoscerent natiuitatem christi: q̄ istud redūdabat in gloriaz eius. Et hoc modo nullus est indignus videre talia miracula: cum ipsa fiant imediate magis propter gloriam dei q̄z propter nostram vtilitatem: licet ibi vtrunq̄z concurrat. Simile erat in columna nubis in deorum: q̄ toto tempore. xl. annorum quibus iudei manserunt in

qō.xiiij. Oppōit A Rō ad q̄situm qōnis. p̄a rō. B 2a rō. C 3a rō. D Rñsio ad opp.

runt in deserto colūna nūq̄ disparuit:ꝫ semp pendebat sup castra vel p̄cedebat ipsa castra. Et ꝫ venirent gentiles in castra iudeoꝝ non disparebat illa columna: sed oibus nota erat. Et per ħ deus magis laudabaī. Nam per oēs gentes diuulgatū erat qūo deus p̄cederet iudeos in colūna nubis ⁊ ignis. Numeri.14. Sicut ergo illa apparebat ad oñsionē cuiusdā dignitatis iudeoꝝ qbus nouiter erat data lex moysi:ita decuit istā stellā semper apparere q̄diu offm̄ suū exercendū erat ad ostensionem dignitatis noui testamenti:qō p illum incipere debebat quē ħ stella demonstrabat.

¶ Ista stella a quo mouebatur. Questio. XV.

Queritur de ista stella a quo mouebaī vel qūo. Quidā dicunt q̄ spūs sanctus qui in spē colūbe descendit sup xp̄m baptizatū ipse in spē stelle p̄cessit magos. ¶ Sed nō stat qz nō poterat spiritus sanctus p̄cedere magos vel facere aliqua aliā operationē solus circa nos:sed neċe erat oēs tres p̄sonas ꝓcurrere:qz opationes eaꝝ sunt idiuise:vt decl'atū fuit p̄cedēti capl'o in quadam qōne. ¶ Item nec poterant oēs tres p̄sone assumēdo corpus stelle p̄cedere magos: qz deus non pōt facere aliqd q̄ sit cū successione:qz sicut totū esse dei est sil' per ꝓditionē eternitatis:ita necesse est opationē suā totā esse sil':ita q̄ ps non p̄cedat partē. Et ħ esse in instanti: vt decl'atum est.2. paralipo.21. ⁊ tangeī luc.3.ſ. an spūs sanctus in spē colūbe potuerit super xp̄m apparere. ¶ Jtē dato q̄ deo ista facē nō repugnaret non faceret illa:qz deus non facit aliqd p se:nisi qō per alios non pōt fieri:qz alias deus p se calefaceret ⁊ cō bureret ⁊ ꝓduceret oēs effectus nāles non operātibus nālibus causis.⁊ hoc est falsum ⁊ incōueniens:qz tunc fieret miraculuꝫ sine neċitate:ēt superflue ponerenī cāe nāles cū non deberent hēre operationē:sed deus illā hēret. Habet tñ deus angelos tāq̄ ministros suos:⁊ alia nālia agentia obedientia voluntati sue:p que poterat ista res fieri:ergo nō est ꝓueniens q̄ dicamus deū per seipsuꝫ fuisse ista operatum.

A Opinio aliqruꝫ. p̄a Instaī ꝙopio. istam. p̄a rō. 2a rō. 3a rō. 2a opio alioꝝ. B S.tho. 3.p.q.36

¶ Alij dicūt q̄ angelus qui appuit pastoribꝰ in figura humana ad denunciandū xp̄i natiuitatē: ipse p̄cessit magos nunc in figura stelle. Non est aūt cogitādū q̄ angelus p̄cesserit in figura stelle.i.transfoꝛmauerit se in stellā que p̄cedebat magos:qz angelus est spūalis nāe ⁊ non pōt trāsfoꝛmari in coꝛpus:qz non coꝛpa nō p̄nt mutari in coꝛpus. Dic sanctus Tho.3.pte.su.q.36.articl'o.7. q̄ ista stella moueba tur per diuinā voluntatē:⁊ erat de nouo creata non in celo sed in aere. Non est tñ intelligendū q̄ moueret per diuinaꝫ voluntatē.i.q̄ non hēret aliud p̄nm motus:qz istud sufficiebat ad motū eius:sed opoꝛtebat dari formā a qua moueret tāq̄ a p̄ncipio itrinseco vel aliud exterius agens ⁊ ipellēs. Pro quo ꝓsiderandū q̄ ista stella non poterat moueri nisi vel a se ipsa:vel a deo:vel ab aliq̄ angelo. A deo aūt nō poterat moueri:vt.s. dcm̄ est. Deus.n. nullā rem mouet saltē sue cessiue in rōne cāe efficientis:sed bene in rōne cāe finalis.ſ. vt amatū ⁊ desideratū. Si aūt dicas q̄ per diuinā voluntatem non exñte alia re moueret ista stella non stat:q̄ aut moueret tāq̄ obediens diuine voluntati:aut tanq̄ realr mota ab ipsa voluntate efficiente motū eius:non p̄mo modo: qz non pōt diuine voluntati obedire nisi qō intelligens est sic angelus vel homo. Jntelligens est sicut angelus diuinum p̄ceptū exequī illud. Stella aūt ista erat coꝛpus pure māle nihil intelligens:ideo non poterat obedire deo. ¶ Accipiē do aūt large obedire non ꝓut est intelligere p̄ceptum sed exequi illud:dicunt ēt res irrōnabiles vel ēt inanimate deo obedire:qz faciunt id qō deus vult per illas fieri:ꝫ non itelligant qd faciant nec sciant an deo obediāt. Adhuc nō posset stella illa obedire diuine voluntati:qz res isto mō obediē tes hñt in se p̄incipiū sui motus: per qō sufficienter facere p̄nt id qō deus vult eas agere. Non erat aūt sic de ista stella vt imediate diceī:ergo non poterat obedire diuine voluntati. ¶ Si accipiaī obedire diuine voluntati.i. qz ipsa diuina volūtas realr ⁊ effectiue mouēt illā stellā:⁊ illa passiue obediret illi motui:sicut dicimus oēs res respectu dei esse in potentia obedientiali adhuc non stat:qz istud est verū quātuꝫ ad ꝓductiones rez que p̄nt fieri in instāti. Nā quātuꝫ ad ħ de q̄libet re pōt deus facere qd voluerit per subitaꝫ ꝓductionem. Et ita fuit de creatioe quā in instāti dicimus fieri. Et ħ ꝓp̄ie fit per voluntatē diuinā:sic dicit ꝓpha. Qm̄ ipe dixit ⁊ facta sunt ipse mādauit ⁊ creata sunt. Secus autez hic:qz p̄cessio stelle non poterat fieri nisi p verū motū localem in successione. ideo ꝫ deus posset formare istā stellā per solam voluntatē:nō poterat mouere eā localr per solam voluntatē. Non qdez ex defectu potentie dei: sed qz repugnat perfectioni sue ⁊ nāe que est agere cuꝫ motu ⁊ successione. Non pōt ēt dici q̄ ista stella a seipsa mota fuerit: qz ad ħ q̄ aliqd moueaī a seipso opꝫ q̄ sit ens perfectū: ⁊ moueatur p suā formā que sit sibi p̄ncipiuꝫ sui motus:ista aūt stella erat ens imperfectū:qz ptinebat ad entia metheoꝛologica: iō nō hēbat formā specificā ꝼm quā cōpeteret ei aliqs motus. Et dato q̄ ꝼm formā elementi vel illus spēi in qua esset cōpeteret sibi aliqs motus:non tñ iste motus quē habebat: qz motus rectus est motus q̄si voluntarius:ideo si sit ab intrinse co non pōt esse nisi a ialis:stella aūt illa non erat animal:ergo non mouebaī a seipsa:sed ab aliquo ente rōnali. ¶ Dōz autē q̄ nō poterat moueri nisi ab angelo. Angelo aūt cōpetit sic mouere:⁊ spāliter illā stellā. ¶ Primo qz angeli sunt ministri salutis nr̄e ad hebꝛe.p̄.ſ. Sunt administratoꝛij spūs in ministeriū missi pp eos qui hereditatem capiunt salutis. Hic aūt p̄ocurabaī salus nr̄a.ſ. qz vocabanī gentiles ad fidem manifestādo eis xp̄m natū:ideo ad angelos pertinebat ista manifestatio. ¶ Scōo qz p angelos facte sunt alie manifestationes natiuitatis xp̄i. Nā angelus apparuit pastoꝛibus luc.2. sed per stellā magis xp̄s manifestabaī:iō ad angelum pertinebat mouere illā stellā. ¶ Tertio qz sic fuit de colūna nubis ⁊ ignis que p̄cedebat iudeos. Nā ab āgelo mouebatur exo.14.ſ. Tollensq̄ se angelus dñi qui p̄cedebat castra israel abıt post eos:⁊ cū eo colūna nubis.ſ. āgelus mouebat colūnā:⁊ cū moueret eā p̄cedēdo castra ꝙuertit se cuꝫ colūna ad posteriozē ptē castroꝝ qñ egyptij voluerunt apꝛopinquare iudeis. Et exo.13.dī. Dñs p̄cedebat ad oñendaz viaz in colūnam nubis. Dñs erat in colūna illa:⁊ mouebat eam:⁊ accipiī dñs pro angelo:sicut imediate dī exo.14.ſ. q̄ angelus p̄cedebat castra in colūna:⁊ tñ modus loq̄ndi scripture. maxime in veteri testō est ponere deū vel dominū pro angelo. Quare tñ in qbusdā locis angeli vocenī deus:⁊ in quibusdam angeli:qō non sit sine cā decl'atuꝫ est exo.10. Et hoc modo stat conuenienter quasi volūtarie eo q̄ p̄ncipiuꝫ mouens erat ens rationale.ſ. angelus.

¶ Quod factuꝫ est de illa stella postq̄ ꝓduxit magos in bethleez. Questio. XVI.

Queritur quid factū est de ista stella postq̄ adu xit magos in bethleez. Nam postea nūq̄ visa est nec reduxit magos in terrā suam:vt.j. dicetur. Dicunt quidam q̄ cum ceteris cepit postea lucere in firmamēto. ¶ Dicendū tamen q̄ non stat: qz ista stella erat de nā elementoꝝ.ſ. coꝛpus de vapoꝛibus:vt.s. decl'atum est:⁊ sic erat coꝛruptibile:⁊ tñ celi ⁊ astra sunt incoꝛruptibilia: ideo non poterat ibi manere:qz coꝛrūperenī:nisi dicas q̄ deꝰ miraculose illā stellā conseruaret. Et istud est inconueniens.ſ. ponere miraculum sine neċitate. ¶ Scōo qz nō ꝓueniebat istā stellaꝫ poni inter ceteras ēt si esset de nā incoꝛruptibili: qz in opibus dei nihil est superfluū ⁊ nihil diminutū:qz alias essent entia inoꝛdinata:⁊ tñ entia nō volunt male oꝛdinari i2.metaphy. Stella.n. ista aut erat neċia ad aliquē influxuꝫ in vniuerso vel nō. Sciz nō erat neċia superflue q̄ poneret i celo. Si aūt erat neċia:ergo añ ħ deficiebat ⁊ nō fieret influxus cōpletus ad gñationē ⁊ coꝛruptionē rez nāliū: cū illa non existeret:qz p motū astroꝝ gñanī ⁊ coꝛrūpunī omnia nālia. p̄ de gñatiōe ⁊ coꝛruptiōe. Ergo nō posita fuit i celo. ¶ Dōm ġ ꝼz veritatē ⁊ cōez positionē q̄ pacto offō suo redıt in p̄acentē mām. Nā ipsa stella nō fuit ad aliud nisi vt magos ꝓduceret in bethleē. Hoc ergo scō non fuit ꝓueniēs eā manere:qz ad nihil erat vtilis: sed redıt in māz illā vapoꝛalē. Hoc aūt erat facile ⁊ sine miraculo. Nā ad ħ q̄ illa stella esset ⁊ moueret opoꝛtebat poni miraculū:⁊ tñ ad hoc q̄ esse ōsineret sufficiebat solū q̄ deus illā ꝓseruaret miraculose desineret ēt si ꝓseruatet nāliter. Nā stella ista erat coꝛpus impfectū:⁊ ꝓseruabaī ille fulgoꝛ in ea in actu supnāliter:iō illico vt deus cessaret illū fulgoꝛē cōseruare periret stella:⁊ nāliter rediret in ea que p̄ius erat. Hoc aūt est cū esset ens imperfectū sicut nubes ⁊ glacies:⁊ gelu:⁊ p̄uina que per seipsa faciliter soluūtur: qz non sunt mixta determinata ad aliquam speciē. Naz inter oia metheoꝛologica nullū est in aliqua specie nisi pluuia: cetera aūt sunt in illa spē cuius sunt.

Opinio aliquoꝝ. A Jmpoꝛbatio istiꝰ opi. ꝓma ratio. ſcōa ratio. B Rñsio auctoꝛis.

C Rñsio auctoꝛis

Stella magoꝝ moueba ab āge. p̄a rō. 2a rō

materie:sicut glacies nix ⁊ gelu in specie aque: ⁊ sic de alijs. Sic erat de ista stella que erat corpus de vaporibus cōpositum. Si aūt fuisset ista stella ens pfectū nō desineret eē per se:sed ad h q̄ subito esse desineret nećio erat miraculū:sicut q̄a supnāliter pducit: ⁊tn̄ non pōt desinere esse sine miracu lo. ¶Considerandū q̄ in ista stella erant duo.s. fulgor ⁊ soliditas. Nā erat corpus valde lucidū cū ēt i die nō obfuscaretur a sole:erat ēt solidū:q; non posset eē tant⁹ fulgor in re diaphana. Fulgor erat pure supnāliter: q; in nulla mā corptibili poterat esse tantus fulgor: q̄ in meridie non vincere tur a sole. Soliditas ꝛ fuisset cāta supnāliť cū tota ipsa stella a deo facta fuisset:erat tn̄ soliditas quedā q̄litas que nāliter poterat cāri in ipsa mā: ꝛ fulgor ille nō potuisset ibi cāri nisi deo agente. Ideo dōm q̄ mox vt deus desineret ꝓserua re illā stellā supnāliť cessaret fulgor ei⁹: ⁊tn̄ nō pp h cessaret soliditas saltē imediate:ꝛ pauco tpe posset sic manere illud corpus cū non hēret aliquā formā specificā que determinaret sibi illū gradū soliditatis. Ad h tn̄ q̄ subito desineret apparere illa stella nō solū req̄rebať q̄ cessaret fulgor: sed etiā q̄ cessaret soliditas corpis:q; al's videri posset in meridie sicut videnť nubes pp densitatez siue sint albe siue obscure. Ideo cū subito ista stella apparere ōsierit: oporteret q̄ fieret ibi aliq̄ operatio diuina. Qualis tn̄ ista esset siue desinendo esse siue per ocultationē dicetur. ī quadā qōne.s. de stella: qñ se occultauit ad introitū hierusalez. ¶De colūna nubis idē fuit que p. xl. annos hebreos direxerat. ⁊ puenerūt ad iordanem vbi iam non erat nećia colūna desijt esse: ⁊ nūq̄ vltra visa est. Nam etiam illa supernaturaliter conseruabatur:quia corpus de vaporibus nō posset multis diebus manere sine alteratione ⁊augmentatione vel diminutiōe ⁊ refactione quadam vel condensatione:cum non habeat aliquam formā specificā que determinet sibi illos gradus qualitatis. Idez fuit de colūba in qua spūs sāctus dī descendisse super xp̄m in iordane:q; ista erat corpus densum de vaporibus siccis ⁊puris:ꝛ qdā al'r putēt de quo magr dicet luc.3. ¶An conuenienter christi natiuitas per stellā magis nunciata est. Questio. XVII.

Queritur an conueniens fuit q̄ magis notificaret christi natiuitas per stellam.

Opinio aliquorum. ¶Quidā dicunt q̄ non:q; deus non debuit dare alicui occasionem errandi: ⁊ tn̄ per apparitionē stelle in xp̄i natiuitate fouebatur ille error quorundā qui putabant astra dominari natiuitatibus hoīum. Ergo nō debuit apparere. Et p3 hoc ex verbis magoꝝ dicentiuꝫ. Vidimus stellā eius.i.que ad eu3 pertinet. ¶Itē si nulli homini per h erat danda occasio errandi per apparitionem huius stelle: minus danda erat istis magis qui erant gentiles. Nam gētiles putabant astra celi preesse hoibus ⁊ imponere illis necessitatez inforiuꝫ fm figurā celi que in assendēte natiuitatis fuerat. ⁊ ob h timebant astra ⁊ colebant ea. Qō etiā faciebant iudei imitati gentiles. 4. reg. 23. Hoc aūt deus valde intēdebat auferre de mentibus hoīum Jere. 10. s. Juxta vias gentiū nolite discere: ⁊ a signis celi nolite metuere:qñ leges populorum vane sunt.i.gentes putantes astra nocere hoibus vel bene facere: ⁊ ob h iubentes ea coli in legibus suis vana dicunt. Notificando aūt nunc christi natiuitatē per astrū:erat innuere q̄ astra hērent aliquā virtutē ad natiuitates hominum:ideo non fuit cōueniens. ¶Item q; notificando natiuitatem per stellā putaretur q̄ ista natiuitas erat nālis fm cursum astroꝝ: ⁊ sic putaretur de oibus factis xp̄i: q̄ pure nāliter fierent ex quadā speciali virtute nāli ⁊occulta:quod valde derogat fidei:q; per h diceret christum non fuisse deū sicut dixit Porphirius ⁊ sacerdotes idoloꝝ tēpore Augu. asserebant xp̄m non fuisse deum. sed hominē sapientissimū: qui per quedā secreta ⁊artes fecisset omnia miracula. vt ait Augusti. pmo lib. de concordia euangelistaꝝ. ¶Item ad significandū christi natiuitatem debuit dari certuꝫ signum q̄ determinate h significaret:stella aūt apparens etiaꝫ si apparuisset iuxta terram ⁊ apud magos non magis ostendebat xp̄m natum q̄ aliam rem:cuꝫ talis stella non esset signū determinatum ad aliquid spāliter inuenduꝫ:ideo debuit dari aliud signū magis:per q̄ intelligerent determinate xp̄m natum. ¶Dicendū q̄ manifestatio xp̄i natiuitatis per stellam fuit ꝓuenies:q; deus al's non sic manifestasset:q; oia opera dei pfecta sunt deuteronomij. 32. Hoc aūt p3:q; si q̄s conc

1ª rō

2ª rō

3ª rō

4ª rō

Rñsio auctoris.

1ª rō

tur sylogistice aliq̄d manifestare:māifestat p ea q̄ sūt magis nota illi. ⁊ sic gñaliter q̄cunq; manifestatio fieri debeat: fit p signa familiaria eis quibus res manifestať. Certū est autez q̄ viris iustis est familiare ⁊ consuetuꝫ edoceri a spiritu scō quodam interiori instinctu absq; signoꝝ exterioꝝ ostēsiōe. Et h aliq̄n fit per spūm ꝓphetie per quē habeť veritas certissima de occultis:aliq̄n aūt per solum instinctum qui nō est spīrtus ꝓphetie:imutat tn̄ hominē ad tenendū aliquā certā viam de re in qua homo dubitabat vel cogitabat. Alij vero corporalibus rebus dediti per solas res sensibiles ad intelligibilia ⁊ spūalia deducunť. Judei autez erant ꝓsueti diuina responsa per angelos accipere per quos etiā legem a principio acceperant. vt p3 act. 7. s. Accepistis legem apl'oꝝ. Gentiles vero ⁊ maxime astrologi cōsueti sunt stellaruꝫ cursus ispicere. Ideo iudeis viris iustis. s. symeoni ⁊ anne filie phanuelis manifestata est xp̄i natiuitas per interiorē instinctū spūs sancti. luc. 2. s. Responsuꝫ accepit symeon a spū sancto non visuruꝫ se mortē: nisi prius videret xp̄m domini. Pastoribus autem tāq; magis deditis rebus corporalibus manifestata est xp̄i natiuitas per visibiles apparitiones. Et q; ista natiuitas non erat pure terrena:sed magis celestiꝫ non fuit pastoribus per ꝓphetas annūciata: sed per angelos qui celestes sunt. Ipsis quoq; magis per celeste signū. s. stellā notificata est. Ut. n. ait Augusti. in sermone quodā ephie. Celos angeli habitant: ⁊ sydera ornant. Utriq; celi enarrant gl'iam dei. Rationabiliť autē pastoribus tanq; iudeis apud quos frequenter fiebant apparitiōes angeloꝝ reuelata est ista natiuitas per angelos. Regibus aūt magis tāq; asuet] in cōsideratione celestiū corpoꝝ manifestata est per signuꝫ stelle. Sic. n. ait Chrisosto. sup matthēū q̄ per ꝓsueta voluit deus eos vocare: eis cōdescēdens. ¶Alia ratio est fm gregoriuꝫ. s. q̄ iudeis tāq; ratione vtētibus rōnale animal. i. angelus predicare debuit: gentiles vero q; rōne vti nesciebāt ad cognoscendū dominū non per vocē: sed per signa perducunť. ⁊ sicut dñm iam loquētem muta elemēta annūciauerunt gētibus p̄dicatores: ita cū nec dū loquetē p̄dicauerūt. ¶Alia ratio est fm Augu. in quodā sermone. s. Abrahe in numerabilis fuerat promissa successio: nō carnis semine: sed fidei fecunditate gñanda: ideo stellaꝝ multitudini est cōparata vt celestis progenies speraret. Et ideo gentiles in federibus designati ortu noui syderis excitantur: vt perueniant ad xp̄m: per quem efficiunť semen abrahe. Potest al'r dici ista cōparatio. s. q̄ deus dixerat abrahe semen suū futurū sicut stellas celi gen. 15. Xp̄s aūt erat verū semen abrahe in quo erant benedicende omnes gētes. gen. 12. ⁊ ad galat. 4. Ideo natiuitas xp̄i conuenienter per stellā designata est. Dōs aūt q̄ oēs iste sunt cāe per applicationē ⁊ mystice: vera aūt cā l'ralis fuit:q; magi deducendi erant ad xp̄m adorandum: ⁊ non poterat h fieri nisi p aliq̄ signū q̄ p̄cederet eos ostēdendo viā. Ideo nećе erat q̄ stella vel colūna nubis vel aliquid sil'e p̄cederet eos semp ad oñendū viā sicut fuit de columna nubis ⁊ ign] que p̄cedebat iudeos. ¶S3 dicet q̄re non fuit manifestata istis magis xp̄i natiuitas p interioreꝫ inspirationē aut reuelationē aliquā sicut fuit oñsa symeoni ⁊ anne luc. 2. Quidā dicunt q̄ fuit: q; erant gētiles ⁊ non erant aſueti recipere reuelationes a deo. Dōm q̄ nō stat:q; abimelech rex philistinoꝝ gentilis erat: ⁊ tn̄ deus loquut⁹ est ei per noctē gen. 20. Pharao quoq; rex egypti erat gentilis ⁊ deus reuelauit ei famē ⁊ fertilitatē gen. 41. Ipsi ēt Nabucodonosoꝝ reuelat⁹ est status futuroꝝ regnoꝝ. Daniel. 2. Erant quoq; ꝓphete de gētilibus q̄bus deus apparebat sicut balaā q fuit ꝓpheta magnus gentilis tn̄: numeri. 22. ⁊ 24. Fuerunt quoq; multe sybille q̄bus deus multa ꝓpheti ce reuelauit de q̄bus recitat quedaꝫ Augusti. 18. de ciuitate dei: ⁊ plurima Lactantius in li. de diuinis instōnibus: qui vulgariter dī de nā deoꝝ. Dicendū ergo q̄ non fuit pp h Nam necesse est q̄ magis non soluꝫ stella apparuerit: sz ēt aliqua alia reuelatio precesserat: vt declarabitur. ī. in quadā qōne. Duobus. n. magi indigebant vt ad christuꝫ adorādū in bethleez venirent. Prima erat quedā certificatio de eius natiuitate: ⁊ quis ipse futurus esset: ad h q̄ magi putarent dignū esse adorare eum. ⁊ ad h mouerenť. Scōm erat vt scirent locū in quo natus erat: ⁊ viaꝫ qua illuc iretur. Ad pr̄i mum istoꝝ non sufficiebat stella q̄ cū sit signū irrationale: non potest determinate significare ad qd sit: iō oportebat

Instat.

Rñsio

Rñsio auctoris

q̄ ad h

q̄ ad h̄ p̄cederet aliqua reuelatio. vt. j. dicet. ¶ Ad secundum ꝓficiebat stella. s. q̄ ipsa poterat ꝓuenienter dirigē. eos in via. ⁊ perducere vsq̄ ad locū in quo xp̄s manebat. In symeone aūt non fuit nec̄ium nisi p̄mū: qm̄ ipse erat in hierusalē vbi xp̄s p̄tandus erat in templo: ⁊ acceperat rm̄ūz a spū sancto multo tēpore ante h̄ q̄ non moz̄eret quousq̄ videret xp̄m dn̄i. i. messiaz. Et illa die qua xp̄s in templo p̄sentandus fuit p̄emonuit eum spūs sanctus ire illuc: q̄ ibi videret messiam. s. Et venit in spiritu in templum luc. 2. i. Spiritus sanctus mouit eū ad veniendū tunc in templuz. Et sic fuit sibi ostensus xp̄s. huic sufficiebat interior imutatio. Que etiā fuit in magis. Et non requirebat aliq̄ō directum in via: q̄ ipse erat in hierusalē vbi xp̄s p̄tandus erat Secus fuit de magis qui erāt in terra longinqua ⁊ sine directiuo venire nescirent. ¶ Sed dicet quare non fuit reuelatus magis locus natiuitatis: ⁊ sic venirent sine aliquo directiuo: sicut pastoribus angelus reuelauit locū luc. 2. s. Natus est saluator mundi in bethleē iude ciuitate dauid. Et si sic reuelaret magis non erat nec̄ia stella. Dicendū verum eē q̄ magis non fuerit reuelatus locus natiuitatis christi: qa al's cum essent in hierusalē non quererēt de h̄ maxime: quia herodes responso accepto a sapiētibus q̄ nasceret messias in bethleem illuc magos misit: ⁊ ipsi illuc ibāt etiā nonduz videntes stellaz. vt p3. j. in littera. Et tm̄ etiā si reuelat⁹ fuisset locus eis natiuitatis in regiōe sua nescirent ire in bethleē: q̄ terra sua distabat a terra iudee: ⁊ nō poterant scire existētes in terra sua in qua ꝓte terraz esset bethleem: q̄ nō erat ciuitas famosa ſ3 paruula q̄si castrū: ideo oportebat q̄ daretur eis stella dirigens vt scirent vbi erat locus ille ad quem ibant: ⁊ non paterent sepissimos errores viaz: q̄ al's forte difficultas viaz distrahēt eos ab ista via ⁊ pegrinatiōe. De pastoribus non fuit sic: q̄ ipsi erant iuxta bethleez vbi xp̄s natus fuit. Nam in hora natiuitatis xp̄i reuelatum fuit eis h̄ ⁊ imediate iuerunt in bethleē dicentes. Transeam⁹ vsq̄ in bethleem: ⁊ videamus h̄ verbuz quod fc̄m est luc. 2. Nō egebant ergo isti directiuo: q̄ non distabant a bethleē quasi nisi per mediā leucaz: vt hodie ostendit locus in quo ipsi pascebant greges. ¶ Ad p̄mū dicendū q̄ nullus error ꝓ h̄ foueret. Nam si stella que apparuit in xp̄i natiuitate fuisset de stellis celi ⁊ moueret ad modū ipsaz ⁊ significasset christi natiuitatem daret locus errori: ⁊ tm̄ ista stella nō fuit de celestibus nec in celo: sed iuxta terrā ad modū viatoris p̄cedens: ⁊ non erat ad significandū tāq̄ hōs potestatez efficienter super xp̄m natum: sicut dī de stellis manentibus in celo que influūt super omnia nālia: ⁊ ob h̄ putant p̄esse omnibus natiuitatibus: sed ipsa stella magis erat ad seruiēdū cum p̄cederet magos ad ostēdendū locū in quo puer nat⁹ erat. Ideo nullus error ex h̄ foueba. Sic. n. ait Augu. in li. contra faustum. s. Nulli astrologi ita ꝓstituerunt hominum nascentiū facta sub stellis: vt aliqua stellaz homine aliquo nato cursus sui ordinē reliquisset: ⁊ ad eū qui natus est per rexit assererent: sicut accidit circa stellā que demōstrauit natiuitatē xp̄i. Et ideo per h̄ non cōfirmat error eoz qui forte nascentiuz hominū astroz ordini colligari arbitrant. Non autē credunt astroz ordinē ad hois natiuitatē posse mutari. Sic etiā dicit Chrisosto. q̄ non est opus astronomie a stellis scire eos qui nascunt: sed ab hora natiuitatis futura p̄dicere. Magi aūt tēpus natiuitatis nō cognouerūt: vt hic sumētes initiū a stellaz motu futura cognoscerēt: ſ3 potius cognito q̄ xp̄s natus erat: cognouerunt illā esse stellā suaz vel dato q̄ cognouerunt tp̄s natiuitatis per stellā: non fuit h̄ quasi stella illa nāliter h̄ significaret: ⁊ ipsi per viam astronomie istud cognoscerent: sed solū: q̄ de ista stella aliq̄n apparitura per prophetā reuelatuz fuerat. de quo. j. dr̄. ¶ Ad scōm dicendū q̄ nec gētilibus nec aliquibus hoibus dabatur per h̄ cā errandi ⁊ colendi astra: cū ista stella nō dn̄aret sed seruiret: sicut quedā creatura rationalis: vt dictum est.

¶ Ad tertiū dicendū q̄ nō poterat per h̄ putari natiuitatē xp̄i accidisse nāliter nec opera sua que postea facit: ſ3 potius ex h̄ erat testimoniū certissimū q̄ xp̄s erat deus: q̄ astra illi seruiebāt ꝯ totius nature ordinē: veniente aliquo astro ad ostendendū locum natiuitatis eius. ¶ Si aūt circa xp̄i natiuitatē accidisset aliqua cōiunctio mirabilis planetaruz in locis insignibus celi: ⁊ per hanc isti magi potuissent cogscere xp̄i natiuitatē nāliter putaret tunc rōnabiliter q̄ ea que christus fecerat euenissent nāliter. Istud aūt non fuit cū stella ostendens xp̄i natiuitatē non fuerit in celo: sed iuxta terram: per qualē nihil indicant astrologi: imo nūq̄ talē astrologi viderunt: q̄ solū apparuit in xp̄i natiuitate ad cōducēdum magos in bethleē. Ideo nō erat h̄ occasio cogitādi contra xp̄m: q̄ facta sua nāliter euenirent: sed potius erat argumentum firmū sue deitatis. ¶ Ad quartū dicendū q̄ stella fuit ꝓueniens signū: q̄ ipsa sola nō fuit sed cū ea fuit aliqua reuelatio: vel tunc vel p̄ius sicut. j. dicetur. Et per vtrunq̄ simul sufficienter ⁊ determinate christi natiuitas ⁊ natiuitatis locus ostendebatur.

¶ Quo magi dixerūt vidim⁹ stellā ei⁹ in oriēte. Q. XVIII.

Queritur de istis magis quo dixerūt stellā eius vidimus in oriēte. ¶ Considerandus circa istos magos q̄ sicut. s. tetigimus in quadā q̄one non constat de hijs per Mattheū quot fuerint nec cuius dignitatis. s. an reges vel non: ⁊ tm̄ nos asserimus eos fuisse tres reges: ⁊ ita cōiter tenet q̄ ex historijs illius tēporis cognitum est: ⁊ sic asserunt sancti. Nam tres eos fuisse asserit leo papa in sermone ephie. s. Tribus magis in regione oriētis stella noue claritatis apparuit: que illustrior ceteris syderibus in se intuentiū oculos animosq̄ cōuerteret. Qō autez essent reges tenet ꝓuenienter ex eo q̄ hētur ỹ sa. 60. s. Gentes ambulabūt in lumine tuo ⁊ reges in splendore ort⁹ tui. Et legitur h̄ ipsa die ephe tanq̄ de christi adoratione intelligatur. Sic et dicit p̄s. 71. s. Reges tarsis ⁊ insule munera offerent: reges arabū ⁊ saba dona adducent. Et intelligūt h̄ de xp̄o adorato ab istis magis offerentib⁹ munera. ¶ Cum aūt q̄r quomodo dixerunt q̄ viderant stellā eius intelligūt qdā. i. stellā ꝓuenientē natiuitati eius. Nā qdā credūt singul' hoibus natis singulas stellas ꝓuenire: ⁊ q̄ illa que appuit in natiuitate xp̄i fuit stella que ꝓueniebat ei: ideo vocata est stella eius. ¶ Sed non stat: q̄ nō est verū q̄ singulis hominibus cōpetant singula astra: sed super quelibet hominē in quātū h3 corpus nāle ⁊ super oia elementata dominantur omnia astra ſm leges inditas ei a creatore: ſ3 varie sup homines iuxta tēpoz ⁊ locoz natiuitates. Nam ⁊ ipsi astrologi qui pure sequūtur viam nāe ⁊ attribuūt aliquā ptātem astris super hoies non tribuuntur singulis hoibus singula astra: sed p̄o singulo hoie iudicāt per oia astra ſm diuersaz figuram celi ⁊ habitudinē planetaz que est in ascēdente natiuitatis cuiuslibet homini. ¶ Sc̄o p3 q̄: dato q̄ p̄o quolibet homine esset vnū astrum: per illud tm̄. i. per apparentiā illius non posset iudicari de natiuitate illius vel morte: cuz omnia astra a p̄ncipio semp fuerint: ⁊ non nascant aliqua astra de nouo nisi forte sequamur ridiculā poetaz fictionē. s. cōuerti homines in astra. Sic introduxit Ouidius parrasim ⁊ archadē raptos per inania: ⁊ conuersos in astra. s. in duas vrsas iuxta polū arcticum: ⁊ iunonē orantem nereum ⁊ deos maris ne astra recepta in celo mercede stupri tāgantur in equore: vt p3. 2. methamorphoseos: ⁊ de septez pleiadibus: ⁊ pseo ⁊ adriana: ⁊ ceteris. Seneca in ꝓma tragedia carmine ꝓmo. s. soror tonantis. Ista aūt puerilia sunt: iō non posset p ortū alicuius stelle aliq̄ō nouū designari: cuz stelle oēs quottidie oriant ⁊ occidant. i. faciant circulos suos: iō tali mō nō poterat xp̄i natiuitas oñdi per stellā suā. ¶ Tertio q̄: dato q̄ singuli hoies hērent singula astra ꝓpria: illa tm̄ nūq̄ apparent iuxta terrā sicut apparuit ista stella magorum: ideo non poterat dici q̄ stella quā viderunt magi erat stella xp̄i: ita q̄ sibi corrnderet spāliter sicut cuilibet homini alia ꝑticularis stella corrnderet. ¶ Dom ergo q̄ magi dixerunt vidimus stellā eius q̄: innuebant q̄ viderant stellam quā deus spāliter appere fecerat p̄eter nāe cursum ad ostendendū tp̄s ⁊ locū natiuitatis eius. Et quātuz ad h̄ dī stella eius. i. pp eū solū facta. Uel dī stella eius. i. quā ꝓpha p̄dixerat apparitura in natiuitate eius numeri. 24. s. Oriet stella ex iacob. Cum aūt dixerunt q̄ viderūt eā in orientez intelligitur. i. Nos exītes in terra nr̄a que est terra orientis: siue oriētalis respectu huius vidimus ipsaz exītē. ibi iuxta nos ⁊ direxit nos vsq̄ huc. ¶ Alij exponunt vidim⁹ stellā eius in oriente. i. nos exītes in oriente vidimus stellā eius. s. pendentem super iudeā super locum natiuitatis xp̄i. ¶ Sz nō stat q̄: tunc paruz prodesset magis. Nā si existeret super iudeam pendens non ex hoc determinaret locus natiuitatis christi. imo non iudicaretur an super iudeā vel aliaz terram

Rñdet istantie faciēde

1 Rñ. ad p̄am rōnē ꝑme opionis

M Rñsio ad 2am rōnē ꝑme opi.

N Rñsio ad 3am rōnem ꝓie op.

O Rñsio ad 4am rōnem tertie opio.

A

Rñsio q̄rūdā ad q̄stū questionis.

Impugnatio rñsionis predicte. p̄a rō

2a rō

3a rō

B Rño auctoris ad q̄es

Opi. q̄rūdā

Imp:obat p̄mo

penderet nisi actualr iudea oculis conspiceret: maxime qa stella qñ est multū eleuata sicut sunt stelle celi pp suā altitu dinē non apparet quā partem terre spāliter aspiciat: sed oēs partes sup ipsum orizōtē vr aspicere: iō non proficiebat magis stella sic apparēs: qz non constaret ex h xp̄m potius natum in iudea q̄z in arabia vel terra philistinoꝝ cum sint iste terre cōiuncte. ¶ Scōo p3 qz aut ista stella eēt multum eleuata: ita vt esset in celo cū alijs. Aut eēt ꝓpinq̄ terre. Si primo modo nō sufficiebat: qz non videret distincta a ceteris: ꝛ sic nihil spāli⁹ q̄z cetere ōsignaret. Et dato qꝺ in magnitudine vl figura aut fulgore distingueret ab alijs: tñ nō apperet quā terrā respiceret. Sicut nos videtes aliquā stellam oriri vel eē eleuatam nisi sit directe sup nos nescimus quā terraz spāliter vel directe illa respiciat: ꝛ sic non ostendēt locuz natiuitatis stella. Si scōo modo. ſ. qꝺ eēt iuxta terraz posset qui dem spāliter designare locuz vel regionem: ꝛ tamen tūc ipsi existētes in terra sua non possent eam videre pendētez super bethleē. imo nec super totā iudeam: qz tumor terre cū sit rotunda ꝛ montes impedirēt ne illa possit videri: ꝛ sic si esset terra magorum distans a terra iudee: ēt si eleuaretur stella illa per decē vel viginti leucas in aere nō videtur a viris existentibus in terra remota cum visio fiat per lineas rectas ꝛ modica interpositio montis faciat lineam visualē valde dirigi. Cum interdum aliqui existētes in vallibus obiectu mōtium impediantur videre solem quouscz sit eleuatus super viginti vel triginta gradus. Qō satis apparet in figuris geometricis. Et sic isti existētes in oriente non possent videre stellam pēdentem super iudeam. ¶ Tertio p3 qz si sic stella pēderet non moueret: sed solum staret ad designandū locū natiuitatis xp̄i. ꝛ tunc magi non hērent per quid dirigerentur in via ꝛ nescirēt ire ad locum illum. ¶ Quarto p3 qz in littera manifeste apparet qꝺ stella ista p̄cedebat magos in via dirigēdo eos. Naz qñ exierunt de hierusalē dr qꝺ stella añce debat eos vsqz dū veniens staret. s. locuz vbi erat puer. ſ. in littera. ergo nō stabat pendēs. s. iudeam: sed iuxta eos erat semper dirigēdo ipsos. Jō oportuitꝰ qꝺ in oriēte appareret eis ista stella. i. ipsis existētibus in oriente stella quoqz apperet in oriente. ſ. iuxta eos: ꝛ tunc ad motū eius inceperunt ipsi moueri. ꝛ p3 h in lr̄a. ſ. Ecce stella quā viderant in oriente antecedebat eos ſ. i. stella quā viderant iuxta se in oriēte incepit eos p̄cedere exeuntes de hierusalē sicut prius p̄cedebat ꝛ ibi ocultata fuerat. Nam si ante h stella nō p̄cessisset magos veniētes de terra sua vsqz in hierusalē per tantā terrarum distantiā frustra erat qꝺ nunc a hierusalē vsqz in bethleez. ſ. per duas leucas p̄cederet eos. Sed satis erat qꝺ pēderet super diuersorium in quo xp̄s natus erat: sicut ante h isti ponunt pepēdisse. Jdeo necesse est dici qꝺ isti viderūt stellam in oriente. i. in terra sua iuxta se eos dirigere: ꝛ sic semp p̄cessit eos vsqz in hierusalē: vbi eis occultata est ꝛ rursuꝫ in exitu de hierusalē vsus bethleē appuit eis ꝛ direxit illos. ¶ Quō magi pp istā stellā moti sūt ad veniēdū. Qō. XIX.

Queritur quō isti magi moti sunt ad veniēdū de terra sua pp stellā: qz nō poterat eis designare xp̄m natum potius q̄z aliquā aliam rē etiaz si iuxta illos appareret. Dicit Chrisō. super mattheū quosdam dicere qꝺ quidā secretoꝝ inspectores elegerūt de seipsis duodecim sapientes: ꝛ si quis moriebat filius eius aut aliqs pro pinquoꝝ loco eius substituebat. hȳ vero p singulos anos post mēsem ascēdebant super montē victorialē: ꝛ tribus diebus ibi cōmorantes orabāt deū vt eis illā stellā ostenderet quā balaā p̄dixerat. Quadā aūt voce. ſ. in die natalis domini stella q̄dam ad eos super montē venit que hēbat formam pulcherrimi pueri sup cuius caput crux pēdebat: q̄ magos alloquuta est dicēs. Jte velocius in terrā iuda: ꝛ ibi regem quem queritis natū inuenietis. Sed sanctus Tho.³ parte su. q. 36. ar. ſ. alr refert. ſ. Chrisō. dicē qꝺ in quibusdā scriptis apocriphis legit qꝺ q̄dam gens in extremo orietis iuxta oceanum scripturā quādam habebat ex nomine seth de hac stella ꝛ muneribus huiusmodi offerēdis: que gens diligenter obseruabat hmōi stelle ortū positis exploratoribus duodecim: qui certis tēporibus de nocte ascēdebant in montez in quo postmodū eam viderunt habētez in se quasi paruuli formam: ꝛ super se silitudinem crucis. Aliter dicit in lib. de qōnibus noui ꝛ veteris testamēti. ſ. qꝺ magi isti traditionez balaā sequebant qui dixit orietur stella ex iacob. Uñ videntes stellā extra ordinē ceteraꝝ intellexerūt hanc esse quā balaā futuram p̄dixerat iudicatricē regis iudeorum: vt. j. dicet.

¶ Alr dicit augu. in sermone de ephia. ſ. qꝺ angelus reuelauit istis regibus qꝺ stella ista significaret xp̄m natuz. Quasi diceret. Jsta stella quā videtis xp̄i est. Jte adorate illū. Aliter dicit leo papa in sermone de ephia. ſ. qꝺ nō solū magi stellam viderūt: sz ēt fuerit q̄dā illuminatio mētis p spūm scūm oñdentē qꝺ illa stella xp̄m natū designabat cū ait. Preter illam spēz que corpeum excitauit obtutū fulgētior vitat radius eoꝝ corda p̄docuit que ad illumiationē fidei ptinebāt. Omnes iste tres imediate positiones rōnabiles sunt: qz verisimile est qꝺ spūs sanctus istos tres reges docuerit vel angelus eis apparuerit. De balaā tñ magis dōm est cū ipse vr aliqd significasse de hac stella. Pro quo sciendū qꝺ iste Balaam fuit ꝓpha in terra mesopotamie tēpore quo iudei exierunt de egypto: ꝛ fuit ꝓpha maximus. Nam ꝛ quidā iudei asserunt illū fuisse maiorez moyse super illud deuteronomij 24. ſ. Et nō surrexit vltra in israel. dicunt qꝺ verū est qꝺ non fuit in israel maior ꝓpha moyse. ꝛ tñ inter gentiles fuit balaam maior ꝓpheta q̄z moyses. Uñ moyses descripsit ꝓphetiam illius numeri. 24. Prenūciauit. n. multaꝝ gentiuz clades ꝛ romānoꝝ bella ꝛ iudeos: ꝛ quō romani post h omnia perirent. e. c. ſ. Uenient in triēnibus de italia supabunt assyrios vastabuntq̄z hebreos: ꝛ ad extremum ēt ibi peribunt.

¶ Inter cetera aūt que balaā prenunciauit: dixit de salutoris natiuitate: ꝛ de ortu stelle oñdentis eum. ſ. Orietur stella iacob. ſ. stella mālis de iacob. Naz xp̄s erat stella que erat de iacob: qz nascebat de stirpe iacob. Et dr ꝛ virga cōsurget ex israel idē sensus est. ſ. xp̄s qui est virga ꝓsurgit ex israel. i. de semine iacob qui vocat israel gen. 32. ꝛ. 35. Et dr virga: qz per cutiet terrā virga oris sui arguēdo vicia ꝛ puniēdo peccata. Et sic vocat Ysai. xj. ſ. Egredietur virga de radice Jesse. Jstud balaam p̄nunciauit ēt in terra sua ꝛ cōmendauit cognatis suis qꝺ aspicerēt in tpibus futuris. ſ. qꝺ qñ nasceret illa stella surgeret q̄dā virga de israel rex messias. ¶ Nā stella in dictis balaā poterat accipi pro ipso messia vel pro stella oñdente eius natiuitatē: sed magis ꝓprie pro xp̄o ꝛ pro stella per attributionē. vt declatum est numeri. 24. Dixit ēt qꝺ isti regi messie subderent oēs homines: iō qꝺ ipsi irent ad adorādum eum qñ nasceret ꝛ efficerent se seruos voluntarios ei⁹. Hoc aūt significauit cū dixit. Cōsurget virga de israel: ꝛ peutiet duces moab: vastabitq̄z oēs filios seth: ꝛ tñ filij seth sūt oēs homines: qz ab eo descēderunt: quotq̄t sunt in orbe: ꝛ oēs q fuerunt post diluuiū cū tota ꝓgenies caym in diluuio perit. ꝛ dr xp̄s vastare oēs hoies. ſ. faciēdo eos nō esse ipios sicut ꝓus erant. sicut dr. Uerte ipios ꝛ non erūt. Et paulus ō seipso dicit ad gala. 2. Uiuo ego ꝛ iā nō ego. ſ. qz ꝓus erā malus: ꝛ nunc sum puersuꝫ ad xp̄m. dixit aūt balaā qꝺ multo tē pore post mortē eius ista acciderent. Nā ait. Uidebo eū. ſ. p gñationes meas vel in glia vel qñ descēderit in limbū: sz nō mō. i. nōdū viuo intuebor illū sed nō pro eadem sñia. i. post multū tēpuꝫ videbo illū. Jō dixit qꝺ diligēter semp post mortem eius seruarent ortū illius stelle. Expectauerūt igr poste ri balaā de cuius ꝓgenie fuerūt isti reges magi vel forte fuerunt de hitatoribus terre illius q crediderūt vbis balaaz ꝛ obseruauerunt ortū istius stelle semp. Cū vero orta est illico parauerunt se ad veniendū ad xp̄m. Et tunc non oportebat qꝺ apparēte stella fieret eis aliq̄ reuelatio p angelū vel spūm sanctū: qz per doctrinam balaam erant sufficiēter instructi.

¶ Quare isti reges voluerūt adorare xp̄m. Qō. XX.

Queritur qre isti reges voluerunt adorare xp̄m. Dōm qꝺ ex eo qꝺ cognouerūt eum esse verum deū cui astra quoqz seruirent. Nā a seculis nūq̄z visum fuerat: qꝺ in natiuitate alicuius hois astrū aliqō sic appareret ad dirigendū hoies in ipm natū. ¶ Scōo h hūerūt ex doctrina balaā. Nā ipse p̄dixerat oēs hoies subdēdos huic regi messie. Jō qꝺ ipsi sponte se ei subȳcerent ꝛ illū adorarent: vt p̄cedenti qōne declatū est. ¶ Tertio qz videbat necitas quedā istis regibus iponi a deo ad hoc faciendum: cū stella appareret solū ad h vt ꝓduceret eos in locū natiuitatis: ꝛ ipsis ꝓstabat h: qz alr non incepissent ꝓgredi de terra sua nisi putassent qꝺ illa stella directura eēt eos vsqz illuc.

¶ Quarto qz reges isti intendebant per h ꝓsequi salutem animaꝝ suaꝝ adorando illū q erat verus deus: ꝛ p salute hoiuz venerat ꝛ nō erat sicut ceteri reges. Sic. n. ait Aug. in quodā

Impugnatur scōa rō.

Impugnatur tertio.

Impugnatur qrto.

diuerse opiniones de stella.

A Chrisosto.

B S. tho. 3. p.

Augu. C

Leo papa. D

E

F

Rñ. ad q̄situm. qōis. p⁹ rō 2ª rō 3ª rō 4ª rō

in quodã sermone ephie. s. cũ multi reges iudeoꝝ nati fuissent atq; defuncti nullũ eoꝝ magi adorandũ q̃sierunt. Nõ itaq; regi iudeoꝝ q̃les illic esse solebãt hũc tã magnũ honorem longinqui alieni gñe ab eodẽ regno prorsus exnei a se debere arbitrati sunt: sed talẽ esse natũ crediderunt in quo adorãdo se salutẽ q̃ fm deũ ẽ psequuturos mime dubitarẽt. ¶ Quo isti reges ausi sunt venire ad adorandum aliquez regem in iudea viuente Herode.

Questio. XXI.

Queritur quo isti magi ausi sunt venire ad adorandũ aliquem regẽ in iudea viuente herode in cuius preiudiciũ hoc fieri videbãt: 7 ẽt ipse de ℔ valde turbatus est: sicut dr in lra: q̃ audiens Herodes turbatus est. ¶ Quidã dicunt q̃ putauerũt magi istũ q̃ natũ est esse filiũ herodis: q; Hero. erat rex iudeoꝝ sicut dixerũt magi. s. vbi est qui natus est rex iudeoꝝ. Et sic verisimile erat q̃ esset filius herodis regis. Et tunc Hero. gauderet q̃ filius suus adorarẽt a regibus. Sed dõm q̃ non stat: q; iste rex quẽ volebant adorare magi erat de stirpe iudeoꝝ. Et ℔ ipsi sciebant: q; predixerat eis balaã: oriẽ stella ex iacob 7 vga cõsurget ex israel: 7 ẽt dr ibi q̃ de iacob erit q̃ dñabit. Hero. tñ non erat de iudeis: sed de stirpe idumeoꝝ: ideo non putarent q̃ iste rex quẽ adoraturi erant eẽt filius herodis. Forte aliquis dicet q̃ isti reges putauerũt herodẽ esse de stirpe iudeoꝝ: 7 istũ regẽ posse esse de stirpe eius. Sed nõ stat: quia isti tres reges non erãt multũ distãtes a terra chanaam: vt declaratum est. s. ideo nõ erat visile q̃ ignorarent stirpẽ herodis saltẽ in gñali. Quia cũ reges sint viri clarissimi 7 apud plimos cogniti ẽt apud exneas nationes pgenies eoꝝ cognoscunt: maxime q; ẽt si isti reges nesciuissent pgeniẽ herodis anteq̃z intrarent in iudeã scirent illã postq̃z intrarẽt: q; erant viri prudentes 7 de singulis que ptinebãt ad eoꝝ actus diligenter ingrerent: potissime cũ circa hoc posset magnum periculũ versari ignorata pgenie herodis. Ideo non ignorarent illã. Aliqui dicũt q̃ magi sciebant istũ nasciturũ non eẽ filiũ herodis: sed q̃ putauerunt eũ esse alicuius amici herodis filiũ: 7 sic nõ doleret herodes de ℔. Dõm q̃ non stat: q; imo ex hoc valde doleret. s. q̃ periret regnũ ei⁹: 7 nõ regnaret aliq̃s de eius progenie: sed de exneis. Nihil. n. est q̃ hominẽ ad maiora ipellat mala q̃z desiderium pseruandi honorẽ magnũ quẽ semel psequutus est. Uñ ob ℔ nõ solum amicis: sed ẽt fribus 7 pñ nulla fides: nullus fedus: nullus amor seruat. Sic ait Lucan⁹ li. p. s. nulla fides regni socijs omnisq̃z potestas. Impatiens pssortis erit: nec longe fatoꝝ exempla petanr: frno primi maduerũt sanguine muri. i. romulus occidit fratrẽ suum remũ super nouos muros vrbis: vt solus regnaret. A fortiori herodes quoslibz amicos suos occideret de qbus putaret q̃ regnare possent aut cuperent. Nam 7 filios suos pp ℔ occidebat. vt ait Josephus: 7 j. dicetur. Patuit ẽt ℔: q; q̃n herodes audiuit istũ regem natus conatus est occidere. ¶ Dõm igit q̃ isti reges non putauerunt herodẽ gauisuruz ex ℔: sed q̃ moleste ferret: 7 tñ ausi sunt venire in iudeã: q; forte putauerunt q̃ non occurreret eis ita ad herodẽ ad ℔ q̃ irent ad adorandũ xp̃m: 7 sic non esset causa timendi. Adhuc tñ melius dr q̃ isti reges non timuerunt herodẽ nec quẽq̃z horuz ẽt si putarent multos ex ℔ grauandos 7 molestẽ passuros: q; sciebant q̃ iste ad quẽ adorandũ ibant erat deus 7 defenderet eos ab oibus. Etiã videbant se dirigi miraculose cũ stella eos regeret: iõ credebant q̃ nemo poterat eis nocere: q; deus iuuabat eos. Et si deus pro nobis quis ꝯ nos: ad ro. 8. Et ſ dñs protector vite mee a quo trepidabo: ps. 26. Et si dñs mihi adiutor nõ timebo qd faciat mihi homo: ps. 117. Et sic factũ est: q; q̃n isti reges fuerũt in periculo adorato xp̃o: angelus dñi apparuit eis in sõnijs dicens q̃ per aliã viã reuerterenr in regionem suã 7 non redirent ad herodẽ: q; occiderenr nisi dicerẽt vbi erat puer. Uñ per istos magos significabat pstantia gentiliũ postea pfitentiũ xp̃z vsq; ad mortẽ: sic dicit Chriso. super mattheũ. s. q̃ dũ psiderabãt regẽ futurũ nõ timebãt regẽ presentẽ. Et adhuc nõ viderant xp̃m: 7 iaz pati erãt p eo mori. ¶ An magi conuenienter se habuerint volentes christuz adorare.

Questio. XXII.

Queritur an isti magi puenienter se habuerint volendo xp̃m adorare. s. an psiderauerunt an esset ℔ iustũ 7 qũo deberet fieri. Quidã dicũt q̃ nõ se habuerunt cõuenienter: q; reuerentia nõ debeꝝ alicui regi nisi a suis subditis. Cũ ergo magi per stellã cognouerunt natum esse regẽ iudeoꝝ non pueniebat eis ire ad adorãduz eum: q; non erant de regno iudeoꝝ. ¶ Jtẽ stultũ est viuẽte rege alicuius regni ãnũciare aliũ regem eiusdẽ regni 7 venire ad adorandũ ipm in iudea: tñ regnabat Herodes. 7 ℔ cõstabat ipsis magis: iõ stulte faciebant maxime pñte herode annũciare de rege iudeoꝝ qui natus esset. ¶ Jtẽ q; reuerẽtia adorationis 7 oblatio munerũ non debeꝝ nisi regib⁹ iaz regnantibus: magi tñ non inuenerunt xp̃m regnantẽ: ſ in diuersorio in paupertate iacentẽ: iõ non debuerũt eũ adorare nec offerre munera. ¶ Dicendũ q̃ magi ex causis iustissimis moti sunt ad veniendũ ad xp̃m: 7 ad adorandũ eum: vt declaratum est. s. in duabus qõnibus: 7 fuit pueniens istos magos venire. Q; vt ait Aug. magi sunt primitie gentium in xp̃m credentiũ in quibus apparuit sicut in quodã pslagio fides in deuotiõe gentiũ que est sine erroꝛe per inspiratione spũs sancti. Et ita credendũ est magos a spiritu sancto inspiratos xp̃o reuerentiã exhibuisse. De cerimonijs aũt muneꝝ 7 de oibus que precesserũt istã adoratione ẽt dicendum est q̃ sapienter facta sunt. Q; sicut spũs sanctus mouit eos pncipaliter ad xp̃m adorandũ: ita 7 instruxit eos in mõ adorãdi: 7 in oibus accessoꝛijs. Q; ea que a deo sunt pfecta sunt: 7 nihil est in eis reprehẽsibile ðuteronomij. 32. s. Dei pfecta sunt opera. Jste aũt aduentus magoꝝ fuit totus per diuinã operationẽ: cum stella diuinitus eos semp in via direxerit. Et tñ grauius est errare in via moꝝ q̃z in via pedũ. Et deus direxit eos semp in via pedũ per stellaz ne errarent: ergo a fortiori dirigeret in via morũ ne defficerent in aliquo qõ ptinebat ad istã adorationẽ. ¶ Ad primũ dicendũ q̃ isti magi cognoscebant se esse subditos isti regi iudeorũ qué ibant ad adorandũ: non inquãtũ erat rex iudeoꝝ: sed inquãtuz erat verus deus 7 redẽptor mundi. Ideo nullos alios reges iudeoꝝ ante hunc natos adorauerunt: q; erant solum reges iudeoꝝ nihil vltra hñtes. sic ait Augu. in quodaz sermone ephie. s. q̃ multi reges iudeoꝝ nati fuissent ac defuncti: nullum eoꝝ magi adorandũ quesierunt. Nõ itaq̃z regi iudeoꝝ quales illic esse solebant hunc magnũ honorẽ longinq; alienigene ab eodem regno prorsus extranei a se deberi arbitrabanr: sed talẽ natuz didicerunt esse in quo adorando se salutem que fm deum est psequuturos minime dubitarent. ¶ Ad scõm dõm q̃ stultũ fuisset regnãte aliquo rege annũciare alium regem si ille eodez modo regnaturus esset 7 viuens. Jste aũt quẽ annunciauerunt magi non erat regnaturus sicut mortales: ſ spũaliter in salutẽ aiaꝝ nraꝝ vt facẽt nos deo nro regnũ 7 sacerdotes per sanguinẽ suũ apocaly. 5. Talis autẽ rex poterat annũciari quocũq̃z alio humanitus regnante. Est aũt verũ q̃ isti reges exponebãt se periculo pp herodẽ annunciando talẽ regem: 7 tñ non timuerunt vt declaratum est. s. in quadã qõne. ¶ Ad tertiũ dicenduz q̃ magi obtulerũt munera xp̃o regnãti nõ quidẽ humanitus: sed diuinitus. Nã ipse dixit. Regnũ meũ nõ est de hoc mundo Jo. 18. i. Nõ erat ipse regnaturus fm modũ regũ tpalium in illo apparatu 7 honore. Paupertas aũt in q̃ tunc erat nihil diminuebat de regno eis. imo erat ppria pditio regni sui Zacha. 9. 7. j. zi. s. Ecce rex tuus venit tibi paup 7 mãsuetus sedens sup asinã. Ideo magi a deo instructi maiorẽ honorẽ illi puero iacenti in paupe diuersorio exhibẽdũ putauerunt q̃z oibus regibus 7 pncipib⁹ seculi: sic ait Chriso. sup mat. s. Si magi regẽ terrenũ querẽtes inuenissent psusi fuissent: q; tanti itineris laboreꝝ sine causa suscepissent. Uñ nec adorassent nec munera obtulissent. Nunc aũt: q; celestẽ regez querebant: 7 si nihil regalis excellẽtie in eo viderent: tamẽ solius stelle testimonio contenti adorauerunt. Uident enim hominem: 7 cognoscunt deum: 7 offerũt munera christi dignitati conuenientia de quibus j. dicetur.

¶ Audiens autem Herodes rex: turbatus est 7 omnis hierosolyma cuz illo. Et congregãs omnes principes sacerdotuz 7 scribas populi: sciscitabatur ab eis vbi christus nasceretur. At illi dixerunt ei. In bethleem iude. Sic enim scriptũ est per prophetam. Et tu bethleẽ terra iuda: nequaquã minima es in pncipibus iuda. ex te eniz exiet dux qui regat populum meum israel.

Thosta. sup Mat. i iij

Opinio aliqruz.

Impugnatur opi. pce dicta.

Instat A Rñdet instãtie

Opinio aliozuz.

Impugnatur opinio.

Luca.

B Rñsio auctor] ad q̃si. qõnis.

Alia re spõsio.

Opinio aliqrũ i oppm

pma rõ i oppositum.

2ª rõ i opp.

3ª rõ i opp.

A Rñsio auctoris ad q̃ situ qõnis

B Rñsio ad pam rõnem i oppositum

C Rñsio ad 2am rõez in oppositum

D Rñsio ad 3am rõnẽ in oppositum

E

Johã. 7. f. mich. 5. a.

A Exp̃o lre

¶ Audiens aũt J. hic ponit inquisitio xp̃i ab herode que fuit ex malignatione. Et p̃mo ponit eius inqsitio quaꝫ fecit a iudeis. 2° inqsitio quaꝫ fecit a magis ibi. ⌊ tũc herodes J. Circa p̃imũ dr. ⌊ tunc herodes turbatus est J. s. qñ audiuit q magi querebãt regẽ iudeoꝝ quez iam natum asserebant. Fuit turbatio q: audiuit ex insperato: qõ non putabat se auditurũ: ꝛ inducebat ei cãm timendi. ⌊ ꝛ ois hierosolyma cũ illo J. i. tota ciuitas: q: hoc non solũ auditũ est ab herode: sꝫ etiã ab oibus habitantibus in hierusalẽ: q: ista erat res celebris que latere non poterat. s. q venirẽt treo reges extranei in hierusalẽ. Quo aũt turbati sunt iudei. ꝛ cur. j. dicẽt. ⌊ Et congregans oẽs p̃ncipes sacerdotũ J. Isti vocantur sũmi sacerdotes cõiter per mar. i4. qui per mattheum ꝛ lucam vocãt p̃incipes sacerdotum: ꝛ erant p̃cipui inter sacerdotes quos vocauit vt sciret ab eis de loco natiuitatis xp̃i. Isti oẽs p̃incipes sacerdotum erãt in hierusalẽ: ꝛ potuit eos facilit congregare herodes. Nã magi pauco tẽpore manserunt in hierusalẽ cũ in tredecim dieb⁹ venerint de terra sua vsq; bethleem vbi erat xp̃s. vt. s̃. p̃obatũ est. ⌊ ꝛ scribas ppli J. i. sapientes qui erant in toto ppło. Sepe euãgeliste vtunt hoc nomine iuxta modũ loquendi hebraicũ: q: hebrei vocãt scribas ipsos sapientes. Sic vocat Esdras scriba vellocissimus in lege dei. i. magnus sapiens. Sic. n. vocauit eũ rex persaꝝ p̃ Esdre. 7. Sic ẽt accipit apłs p̃ª co2. p̃. s. Ubi sapiens: vbi scriba: vbi cõgsitoꝛ huius seculi. Et totũ accipit p̃o sapiẽte. Dicit ꝛ scribas ppli ad dñiam sacerdotũ: q: isti sapientes nõ erant de sacerdotibus: sed de ppłaribus. Et dr h notãter q: sacerdotes tenebant esse sapientes circa ea que ptinent ad legem: ꝛ ipsi debebant diffinire de oibus dubijs que accidерant fm legẽ: sic pꝫ aggei. 2. vbi deus posuit vnũ dubiuꝫ. s. de veste ptingente carnẽ sanctificatã qd fieri deberet. Et dr. Interroga sacerdotes legũ. i. Interroga eos vt rñdeant tibi de hoc dubio: ꝛ malachie. 2. deus iussit sacerdotes habere plenam scientiã legis dicens. Labia sacerdotis custodient sciaꝫ ꝛ legem exqrent de oze eius: qñ angelus dñi exercituuꝫ est. Unde si sacerdos non hẽret sapiam circa legem repelleret de sacerdotio. Osee. 4. s. Q: tu sciẽtiam repulisti: repellaꝫ te ne sacerdotio fungaris mihi. Et non solũ sacerdos tenet habere sciam: sed ẽt si ignoꝛauerit imputabit ei tota ignoꝛãtia ppli. Osee. 4. s. cõticuit ppłs meus eo q non hũit sciam. Et sequit. Q: tu sciam repulisti: repellã te ne sacerdotio fungaris. Et sic quãꝫ dr us dixit ppłm ignoꝛantẽ nõ imposuit ei culpã nec cõminatus est penam sacerdoti cõminatus est dicens: q: tu repulisti ꝛ c̃. Quasi dicat. Ppłs ideo nõ habuit sciam: q: tu non habuisti: ꝛ q: nõ habuisti repellã te de sacerdotio. Nã pertinet ad sacerdotes annũciare plebi necessaria ad salutẽ: q: si tacuerint imputantur eis oẽs animе peũtes: q: deus posuit eos specłatoꝛes domui israel ezechie. 3. ꝛ. 33. Et ob h p̃esupponebat q sacerdotes erant sapientes: ideo vocati sunt isti scribe ppli. i. sapientes de ppło: q: p̃ter sacerdotes erant multi laici qui vacabãt sapientie legis: ꝛ etiam ab istis scire poterat herodes qõ querebat: ꝛ spãliter in quibusdam tribubus erant hoies qui magis dediti erant sapie legi ꝛ omni doctrine sicut fuerat aliqñ in tribu Ysachar. vt pꝫ p̃ paralipo. i2. s. De filijs quoq; Ysachar viri eruditi q noverant singula tpa ad p̃cipiẽdũ quid facere deberẽt israel p̃incipes ducenti. Isti nunc esset tpe herodis. Istos scribas sepe noiant euangeliste: ꝫ quos xp̃s plima loquebat sic cõtra phariseos qui ẽt erant de secularibus de quo magis postea dicẽt. ⌊ sciscitabat ab eis vbi xp̃s nasceret J. i. iterogabat de loco natiuitatis messie. Nam putabat herodes q lex vel pphe declassent vbi messias nasci deberet. Et h poterãt scire sapiẽtes: ideo ab eis quesiuit. Accipit xp̃s p̃o messia: ꝛ spãliter p̃o persona Jesu: q: herodes nesciebat talẽ hoiez natum esse: nec sciunt vsq; ad tpa multa: vt aliqui volũt. Nã si sciuisset illũ natũ esse ꝛ credidisset illũ aligd esse psequere tur eum determinate ad mortẽ: ꝛ tñ nõ persequutus est cuꝫ iusserit occidi infantes in bethleẽ: q: nesciebat quis eẽt ille quẽ pesequi desiderabat. Et tñ vt verius loquamur nunq; iste herodes sciuit determinate de natiuitate Jesu. Naꝫ p̃iusq; ipse iuberet occidi infantes fugit Joseph in egyptũ cuꝫ matre ꝛ puero. j. in littera: ꝛ mansit ibi vsq; post mortez herodis. vt pꝫ ibidẽ. Si aũt herodes audiuisset illũ natuꝫ esse etiã si nesciuisset illũ esse messiã. dũ tñ sciret euꝫ esse de natis in bethleẽ ꝛ fugisse in egyptũ pp h persequeret eũ ad mortẽ ꝛmitteret in egyptũ vt ibi euꝫ occideret. Et tñ nec misit nec persequutus: ideo nũq; sciuit de natiuitate eius. Nec est putandũ q obmisisset eũ persequi postq; recessisset in egyptũ quasi nõ possit p̃sequi eũ in egypto. Nã ibi facile erat eũ persequi vel reducere inde ad occidẽdũ. sicut fuit Urias pphа qui pphetauit ꝫ hieruſalem in diebus Joachiz. Et audiens q vellet eũ occidere rex fugit in egyptũ. Et inde fecit eũ reduci ioachim: ꝛ occidit illũ in hieruſalẽ Jere. 36. Non ergo cognitũ est q mr̃ Jesu fugisset in egyptũ: q: alibi psequut⁹ fuisset eã herodes. Nũq; ergo herodes audiuit iesuꝫ natuꝫ sed accipit xp̃s p̃o messia. Et de h audiuerat herodes q vẽturus esset: q: ita oẽs iudei expectabant: ideo messiaꝫ vocauit xp̃m ꝛ non ipsuꝫ iesum. Uerũ est autẽ q iesus erat messias: ideo vocat xp̃s Jo. p̃. herodes tñ nesciebat an ipse vel aliqs alius esset messias. Unde qñcũq; xp̃s ponit in euãgelio semp accipit p̃o messia: ꝛ nõ p̃o persona iesu. vt erat qdam hõ. ꝛ sic iudei dicebãt xp̃m esse venturũ: ꝛ tñ dicebant q Jesus nõ erat xp̃s: q: erat de galilea Jo. 7. ⌊ at illi dixerũt ei. In bethleẽ iude J. Ista est rñsio sacerdotũ ꝛ scribaruꝫ. Et dr in bethleez iude: qa erat duplex bethleẽ vna in sorte iuda ꝛ alia in tribu zabulon. vt p̃obatũ est. s̃. in p̃ncipio. c. ⌊ Sic n. est scriptũ per pphaꝫ J. i. per micheã. 5. c. Nos qñ dicimus pphам absolute p̃sueimus accipe p̃o dauid quasi p excellentiã: alioꝝ aũt noia exp̃imimus. Mattheus tñ nõ curat exp̃imere noia: sed quẽlibet vocat pphам absolute. Sic pꝫ p̃cedẽti capło. s. qõ dcñ est per pphам. s. ecce virgo. Et ille fuit Ysai. ꝛ. j. in lra dr. vt impleret qõ dcñ est per pphам s. ex egypto vocaui. ꝛ ille est osee. Et. j. 2i. dr qõ dcñ est p̃ pphetam. s. Dicite filie syon. Ecce rex tuus. Et ille fuit zacha. Aliqñ aũt exp̃imit noia p̃ophetaꝝ. vt. j. in lra exp̃imit Jeremiam. s. qõ dictum est per Jere. Uox in rama audita est ꝛ aliqñ exp̃mit ysai. sequẽti. c. ꝛ. j. ⌊ Et tu bethleẽ terra iuda J Ista est lra pphie. ꝛ loquit deus ad bethleẽ fingendo nomẽ persone sicut hõ sepe loquit ad lapides ꝛ res inaiatas. vt pꝫ. 3. reg. i3. de viro dei qui exclamauit ex pte dei ꝫ altare dicens. Altare altare h dicit domin⁹. Ecce filiº nascet domui dauid noie Josias. ꝛ imolabit sup te sacerdotes. Et dr terra iuda. i. de sorte tribus iuda ad dñiaꝫ alterius bethleez q̃ erat de tribu zabulon Josue. i9. ⌊ Nequaq; minima es in p̃incipibus iuda J. i. Quãuis sis parua muroꝝ ambitu ꝛ paucitate plebis in p̃ncipibus iuda. i. inter ciuitates que sunt p̃ncipes. i. p̃ncipales in tribu iuda. ⌊ Ex te. n. exiet dux J. idest messias: q: ita põit in caldeo i libro michee. Quasi dicat pp messiam qui nascet in te tu es maioꝛ dignitate alijs ciuitatibus magnis de tribu iuda. ⌊ qui regat ppłm meum israel J. messias regere deberet: q: rex futurus erat: ꝛ regeret mele⁹ ꝛ iustius q̃ ceteri reges. sic dicit Jere. 23. s. Suscitabo dauid germen iustũ. ꝛ regnauit rex ꝛ sapiẽs erit: ꝛ faciet iudiciuꝫ ꝛ iusticiã in terra. Regimen aũt messie laudat valde ysai. i i. c. s. quia iudicaret specialioꝛi mõ q̃ ceteri. s. Nõ secũdũ visionem oculoꝝ iudicabit. nec fm auditũ auriũ audiet: sed iudicabit in iusticia pauperes. De regno aũt messie dicetur forte. j. vigesimoꝛimo. vel Jo. decimooctauo.

¶ Quare Mat. mutauit vba pphe h allate. Qõ. XXIII.

Queritur circa istam pphiam q̃re Mattheus mutauit hic vba. Naꝫ nõ habetur sic in michea: q: michee. 5. dr. Et tu bethleẽ effrata puulus es in milibus iuda. Ex te. n. mihi egrediet qui sit dnatoꝛ i israł. Dicunt quidã q Mat. scripsit sicut hẽbat in michea: ꝛ tũc hẽmus nos aliã translationẽ: iõ est quedã dñia in vbis: licet non in snia. ¶ Sed dõm est q nõ stat. Nã verũ est q btus Mat. sequebat veritatẽ michee fm lram hebraicã: q: nulla tunc alia erat trãslatio: maxime q: inter iudeos nũq; fuit nisi vnus modus lre: cũ inter eos nũq; fuerit fcã aliq translatio: sed mãserũt vba sicut scripta sunt ab ipsis p̃mis auctoꝛibus vel ab esdra q postea pphice oia transtulit. Nos tamẽ habemus nunc translationẽ fm lram hebraicã: iõ si Mat. scripsisset sicut hẽbat in hebreo pcordasset lra nra cuꝫ sua. Et pꝫ h magis: q: si vellimus ingrere libros hebreoꝝ eadez verba hũt ipsi in illa auctoꝛitate michee que nos habemus. Jdeo neẽe est dici q Mat. nõ scripsit sicut hẽbat i michea. Et h vex est. Cã aũt põt esse duplex. Una est q: qñ Mat. ꝛ alĩ euãgeliste allegãt dcã pphaꝝ: ꝫsi nũq; obseruãt verba eoꝝ oio: sꝫ solũ sniaꝫ. Pꝫ. j. in lra cũ dr. Ut ipleret qõ dictuꝫ est p̃ Jere. pphaꝫ dicentẽ. Uox in rama audita est ploꝛatus ꝛ vlulatus

D

E

Rñsio aliqruꝫ

Impꝛobat rñ. pdicta

A Rñ. ad q̃situm qõnis.

z vlulatus multus: Rachel plorans filios suos. Et tñ Jere. 31. dī. Vox in excelso audita est lamētationis: fletus: z luct⁹. Et ita est de oibus alijs que alleganť hic: q; nulla earum tz oino eadē vba que hñr in libris pphetaꝝ. vt p3 exgrēti singula. Alia cā potuit esse. s. q; mattheus noluit hic allare verba michee sicut ipse dixit: tz sicut isti sacerdotes z scribe dixerunt herodi. Nā voluerunt isti sapiētes dare certū z clarum rñsuz herodi. Et q; si ipsi posuissent vba que Micheas dixit: herodes nō intellexisset dixerunt eandē sniaz per alia vba. Nā herodes cū esset vir nobilis z semp deditus ꝓncipatui: nūq; vacauerat studio legis: z sic nō intelligeret vba pphetaꝝ. hoc tz Nicolaus. Mutatiōes aūt alique fcē sūt. vt p3 pcordāti z ꝓferenti vtrāq; aūcitatē. Nā mattheus dixit hic fm scribas: z t u bethleē terra iuda: in michea aūt dī z tu bethleē effrata. Jtē locus est diuerso noie vocatus. Dicit enim Nicolaus q; ista ciuitas vocata fuit antiqtus effrata ab vxore caleph noie effrata: sed postea facta est ibi fames magna tpe heli melech z noemi vxoris sue pp quā famē iuerūt ad peregrinādū in terrā moab ruth p̄. Transeūte aūt fame facta est maxima abūdantia in eadē ciuitate effrata: z tunc mutato noie vocata est ciuitas bethleē. i. domus panis. pp abundantiā euentuū. Hoc tñ non stat: q; ista ciuitas vocabatur bethleē ēt ante famē illam. Nā tpe moysi vocabať bethleē z effrata geñ. 48. Jdeo dōm q; ista ciuitas a ꝓncipio habuit duo noia. s. bethleē z effrata. Et tunc apud antiquos fuit magis vsitatū istud nomē effrata: apud posteros autez istud nomen bethleē. Et iō vnū notificať per alterū. Nā qñ vocabať ꝓncipaliť effrata adiungebať ei istud nomen bethleē quasi ad notificationē geñ. 48. s. Et ingrediebar effratam: z sepeliui eā iuxta viā effrata que alio noie bethleē appellatur. Cū vero vocať bethleē ꝓncipaliť adiungiť ei effrata ad notificationē. Sic accipiť michee. 5. s. Et tu bethleem effrata: z tñ istud nomē effrata ēt mansit post illā famem de qua loquiť Nicolaus: q; dauid vocauit eam effratā. p̄s. 131. s. Audiuimus eū in effrata: inuenimus eū in cāpis sylue. i. audiuimus eū in bethleē. Qō aūt ista duo noia sibi siť competerent colligiť geñ. 48. s. z sepeliui eā iuxta viam effrate: que alio noie appellať bethleē. De quo magis decťatum est eodē capťo. z ruth p̄. Dixit aūt micheas bethleez effrata ad dōiam alterius bethleē que erat in tribu zabulon: q; siē notificatur que bethleē sit dicendo bethleez iude: ita notificať dicēdo bethleē effrata. Nā eadē est. voluerūt aūt sacerdotes potiꝰ dicē bethleē terra iuda q̄z bethleē effrata: eo q; istō nomen effrata non erat ita vsitatū tpe herodis sicut istō nomē bethleē. Per ħ aūt q; dicerent bethleē terra iuda ꝓstaret herodi de qua bethleē loquebanť. In auctoritate michee dicit Paruulus es in millibus iuda. Mattheus dixit. Nequaq̄ minima es in ꝓncipibus iuda. Et vī esse ꝓrietas. z tñ nō: q; mattheus dixit nequaq̄ minima es. i. vere non es minima. Q; tz in muroꝝ ambitu z ppťi numero sis parua tñ non es parua in dignitate pp messiā qui nascer in te. Micheas dixit puulus es. i. paruus locus. s. tu bethleē paruus locus es z subitelligiť sed nō eris paruus in dignitate: q; ex te egredietur mihi qui sit dñator in israel. i. messias. Nā si nihil sub intelligereť non esset ad ꝓpositū cuz dī paruulus es ad ea que sequūtur. s. ex te mihi egredieť z̄c. iō opz subintelligi sicut diximus. Vel pōt itelligi paruulus es. i. licz puulus sis: non obstabit quin ex te egrediať mihi dñator in isrl. Et tūc idē est qō dicere paruulus es loco: sed es magnus dignitate. s. Q; ex te egredieť z̄c. Et hoc intelligit mat. s. nequaquā minima es. i. nō es minima in dignitate: tz sis minima loco. Cuz aūt dicit micheas in millibus iuda: z mat. in ꝓncipib⁹ iuda idē est: q; mattheus dixit in ꝓncipibus iuda. i. inter ciuitates ꝓncipales terre iuda. micheas dixit in millibus iuda. i. in multitudinibus tribus iude. Quasi dicat. Jnter ciuitates tribus iude: in qbus sunt multitudines eius. s. ppťorꝰ est minima bethleē. Sic accipiť deuteronomij. 33. s. De sunt multitudines effraim: z hec millia manasse. i. multitudines manasse. Micheas dixit. Ex te mihi egredieť qui sit dñator in israel. Mattheus dixit ex te. n. exiet dux qui regat ppłm meum israel. Et idē sunt: q; dñator in isrl vel dux qui regat ppłm isrl idē sunt. ¶ Utraq; istaꝝ cārum est satis rōnabilis: verisiłibus tñ vī q; mattheus ista vba mutauerit a seipō q̄z sequutus mutationē quā fecerint sapientes rñdentes herodi: cū de illa nobis nō ꝓstet tz sit satis visiłis z ꝓstet q; taz Mattheus q̄z alij euāgeliste quasi nūq̄z ponāt vba pphaꝝ ad lrām qñ illa allegāt: vt p3 discurrēti p oia allata ab eis.

¶ Tunc herodes clā vocatis magis: diligēter didicit ab eis tps stelle que apparuit eis. Et mittēs illos in bethleez: dixit. Jte z interrogate diligēter de puero. Et cum inueneritis renunciate mihi: vt z ego veniens adorem eum.

A Expositio littere.

⌊ ¶ Tunc herodes ⌋. Hic ponit ingsitio herodis facta a magis. Nā postq̄z se informauit per sapientes iudeoꝝ de loco natiuitatis xp̄i: voluit se informare per magos de tpe natiuitatis. z dī. ⌊ Tūc herodes clā vocatis magis ⌋. s. postq̄z sapientes iudeoꝝ rñderunt sibi q; in bethleē iude nasceret xp̄s vocauit magos clā. i. occulte vt secrete hēret cū eis cōsilium. Et sic p3 q; in isto ꝓsilio vel ꝓquisitione non fuerūt sapientes iudeoꝝ. Etiā q; qñ herodes certificatus est p sapiētes iudeoꝝ de loco natiuitatis xp̄i: non erant p̄ntes magi: tz postea vocati sunt. ⌊ diligenter didicit ab eis tps stelle ⌋. i. informauit se ab eis de tpe quo apparuerat stella. s. quātuz tps erat quo appere ceperat. Et ħ diligenter voluit scire: q; multum de factis suis pendebat ex hac cognitione: vt ipse putabat. vt. j. diceť. ⌊ que apparuit eis ⌋. i. que apparuerat eis in oriente in terra sua qñ p̄mo ceperunt ꝓficisci: z precesserat eos sp vsq; in hierusalē vbi se ocultauerat. ⌊ z mittēs illos in bethleē ⌋. In hoc rñdet herodes qōni magoꝝ. Nā intrātes in hierusalē dixerant vbi est q; natus est rex iudeoꝝ. Et tz ipsi putarent ibi eū esse natū. vt. ā. decťatū est in quadam qōne z in lra: tñ cōperto ab herode per sapiētes iudeorū q; non nasceret ibi xp̄s: sed in bethleē misit magos in bethleē q̄si certificans eos q; ibi inuenirent natū quez q̄rebant: vel saltē q; ibi erat locus natiuitatis sue: dixit. ⌊ Jte z interrogate diligenter de puero ⌋. i. ingrite diligēter de puero q̄ sit z cuius dispositionis z etatis: z non fallamini circa illū. Et dixit diligenter: q̄si dicat. Jste puer est tanti honoris: q; circa illū non se dz hēre hō negligenter. Herodes tñ diligēter volebat q; illū cognosceret: vt per ħ ipse diligēter z certissime eū cognosceret: vt non erraret occidēdo alios p̄o eo: z q; ipse euaderet. Et dixit ⌊ de puero ⌋. q; fm q; dicerat herodes a magis paucū tps transierat ab ortu stelle signantis xp̄i natiuitatē: z sic apparebat ip̄m esse puerū. ⌊ z cuz inueneritis renunciate mihi ⌋. i. mittite mihi ad dōm vel venite vos z dicite mihi postq̄z diligenter q̄rentes inueneritis illuz. ⌊ vt ego veniens adorē illū ⌋. Non intēdebat ħ herodes: tz solū interficere puerū. Ut tñ magi nō recusarēt ei annūciare de puero inuento: dixit q; ēt ipse volebat ire ad adorādū eū.

B Nico. ō lira.

C Impro bať opi. nico.

D Rñ. ꝺa auctor ad q̄s. nes.

¶ Q; Hero. audiēs regē iudeoꝝ natū turbatꝰ ē. q. XXIIII.

Queritur quare Hero. audiēs regē iudeoꝝ natum eē turbatus est. ¶ Dōm q; ppē multa. ¶ Prio q; timebat perdere regnū pp eū: q; ipse erat alienigena: z iste nunc natus significabať esse de stirpe iudeoꝝ: z iudei fauentes illi opponerent se ꝑ herodē z de regno expellerent. ¶ Scō turbatus est pp magnā excellentiā istius regis q natus esse annūciabať. Naz nō poterat eē nisi aliqō valde magnū: in quo tāta signa apperēt. s. q; natiuitas eius cognosceret a regibus exneis z loginquaꝝ nationū: z q; venirent ad adorādū eū: z q; stella p̄cederet eos in via. Hec. n. diuina erāt z maiora suspicari posset herodes verisiłr accidere circa illū regē natū: cū esset in maiori etate z sic ei resistere forte se nō posse putabat. ¶ Tertio turbabatur pp potentiā eius tpalē. Nā isti reges tres q nūc mox natum adoraturi venerant: verisiłe erat q; p̄o eo se exponerent ad mortē. Et sic venerant isti tres poterat herodes verisimiliter putare q; ēt alij venirent: z oēs hij essent in auxiliū illius regis nati ꝑ herodē z ꝑ quēcūq; ipugnatorē: cum illū tāq̄z dñm recognoscerent veniētes ad adorādū. Erat ḡ magna cā timoris z turbationis herodi. ¶ Quarto q; ēt si nihil hoꝝ existeret sola annūciatio alterius regis turbaret herodē. Q; nulli sunt q magis z facilius turbenť: q̄z q magnos gerūt magrat⁹ z tenēt alta dñia: potissime qñ iniuste possidēt sicut herodes erat sibi ꝓscius cū violēter inuasisset regnū Syrcani ipse z pī eius antipī: vt ait Josephus. 14. antiquitatū z ipse occulte z fraudulēter occidisset adolescētez filiū Syrcani iā sūmū sacerdotē: qui p̄o p̄ie regnaturꝰ erat: iō mox vt q̄dā de regno audiret turbareť ꝓscius sibi suoruz scelerꝝ. Sic ait Ch̄risō. Ramū arboris i excelsuz positū leuis

A Propē multa herodes turbatꝰ est. p̄

2°

B

3°

4°

etiam aura mouet. ⁊ sic ⁊ sublimes homines in culmine dignitatū exītes leuis ēt aure fama ꝓturbat. ¶ Quinto q⁹ timebat herodes piculū a romānis si aliqs intra iudeos rex vocarēt quē octauian⁹ non ꝓstituisset. Sic.n. romani ordinauerant: vt nullus rex vel deus sine eoꝝ licentia diceret. Et si herodes pmitteret aliquē regē vocari vel nō ipediret culparetur a romanis. Sic.n. fuit de iudeis qñ hūerunt ꝓsiliū de morte xp̄i dicētes q⁹ hō ille multa signa faciebat: ⁊ si dimitterent eū totus mūdus seq̄ret illū ⁊ venientes romani tolerent locū eoꝝ ⁊ gentem Jo.xj. ¶ Sexto turbatus est herodes vt per h̄ manifestet xp̄i dignitas: ⁊ appet dignitas eius celestis: sicut ait Hre. in omelia. Celi rege nato rex terre turbatus est: q⁹ nimirū terrena altitudo ꝓfundit cuꝫ celsitudo celestis apit. ¶ Septimo q⁹ h̄ ꝓgruebat ad significādū xp̄i iudiciariā ptātē: ō qua herodes tāq̄ terrenus timebat. Sic ait Aug. in quodā sermone ephie. s. Quid erit tribunal iudicantis: qñ superbos reges cuna terrebat infantis. ¶ Octauo ꝓgruebat ista turbatio ad significandū deiectionē diaboli q⁹ per xp̄m deiectus est: sicut ipse dixit. Nunc iudiciū est mundi: ⁊ ꝓnceps mūdi huius ejciet foras. Joā. 12. Et ligatus est sathanas per xp̄m. vt dī apoca. 2. Et apprehēdit draconē serpentē antiquū qui est diabolus ⁊ sathanas: ⁊ ligauit p annos mille: ⁊ misit eū in abyssuꝫ: ⁊ clausit: ⁊ signauit sup eū. In ista aūt turbatione herodis signabat turbatio diaboli: q⁹ in mēbris suis turbat: sicut erat herodes. Sic ait leo papa i sermone ephie. s. Non tm̄ herodes in seipso turbat: quātum diabolus in herode. Herodes.n. hoiez exstimabat sed diabolus deū: ⁊ vterq⁹ regni sui successorē timebat. Diabolus celestem: sed herodes terrenū. Supflue tm̄: q⁹ xp̄s nō venerat regnū terrenū in terra habere. Un̄ leo papa herodi loquens ait. Nō capit xp̄s regna tua: nec mūdi dños ptātis tue ⁊ sceptri est ꝓtentus angustijs. Quinq⁹ prime cause sunt litterales: tres vltime sunt potius mystice.

¶ Quare tota hierosolyma turbata est audita christi natiuitate. Questio. XXV.

Queritur quare hierosolyma tota turbata ē audito q⁹ natus esset rex iudeoꝝ: cū potius gaudere debuissent: q⁹ herodes erat rex alienigena. Et erat eis maior gl̄ia hēre regez de stirpe sua: potissime q⁹ iste erat rex messias quē lex ⁊ ꝓphe prędixerant venturū ad redimendū isr̄l. Dici pōt vno mō q⁹ nō fuit turbata tota hierosolyma: sed solū aliq̄ de ꝓncipibus: ⁊ q⁹ ceteri nō turbarent. Essent aūt isti ꝓncipes qui erāt accepti herodi: ⁊ per eū putabant se felicē statu hēre. ió nec̄e erat q⁹ ipsi non tm̄ pro herode quātū pro statu suo turbarent: cū penderet status eorum de ꝓsperitate herodis: aduenīte aūt alio rege tam ipsi q̄s hero. piclitarent: ió iuste turbabant. Et turbatis istis dī turbari tota hierosolyma: q⁹ id qđ ꝓncipes ciuitatis faciunt dī facere tota ciuitas: q⁹ ipsi sunt ꝓcipua ps eius: ⁊ in ipsis tota ciuitas ptinet. Eminēter hūc sensuꝫ sequit Nicolaus.

¶ Scđo pōt dici q⁹ turbata est tota ciuitas. i. magna pars eius: h̄ est vere quātū ad adulatores regis. Nā ipsi fingunt se gaudere de oibus de qbus reges gaudent ⁊ dolere de qbus dolent: sed ꝓstant illis assensum acōmodatū pp questū quē sic extorquēt. Et isti vocant assentatores ab assentiēdo dicti: q⁹ fingunt se assentire oibus qbus dñi assentiunt siue in bono siue in malo. Naꝫ magna pars hierosolyme erat de istis assentatoribus herodis: ió turbata esse dī tota hierosolyma: q⁹ oēs isti assentatores finxerunt se turbatos. ¶ Tertio pōt dici q⁹ tota ciuitas turbata est. i. nemo ausus est ostēdere se gaudere lz i corde suo gauderēt: q⁹ herodes erat crudelis valde cuꝫ ēt filios suos occideret. vt. j. dicē: ⁊ dñabat valde iudeoꝝ opprimens eos. Un̄ si sensisset aliquos eoꝝ gaudere qñ ipse turbabat occidisset illos. Ideo nemo ausus est oñdere gaudiū lz in corde hērent. Sic.n. semel herodes quasi hoc tpe cū egritudine magna laborāret: ⁊ in vinculis hēret filiū suū antipatrū pp quasdā suspitiones lz illū regnare post se voluisset: accidit vt quadā die herodes gladiū manu tenens p̄ impatientia egritudinis pcussit se volens occidere sed nequit: ipediente eū quodā de mistris. Fama tm̄ subito pcrebuit occubuisse herodē. Qđ audiens antipt̄ filius eius in vinculis exultās valde quasi mox regnaturus esset multa loquutus est ⁊ plima custodi carceris vt eū solueret. Herodes aūt ad se reuersus cognita exultatione antipt̄ iussit eū occidi: quē ꝓus successorē regni instituerat. De h̄ Josephus li. 17. antiqtatū. ¶ Jtez ēt circa morte suā plimos de nobilibus iudeoꝝ herodes tenebat in vinculis. Sentiēs āt oium iudeoꝝ leticiā de morte sua ꝓpinqua: iussit salome sorori sue q⁹ eo mortuo occidēt oēs nobiles iudeoꝝ quos vinctos tenebat: vt sic oēs iudei lugerēt in morte herodis pp liberos suos occisos. Qđ sic se facturaꝫ spopondit salome vt placeret herodi. Eo tm̄ mortuo soluit oēs illos vinctos ⁊ donauit parētibus: volēs auferre seditiones post mortē herodis ⁊ pfirmare regnū in posteris eius: q⁹ forte non fieret ex asperatis iudeis si occiderent oēs illi nobiles qui vincti tenebant. vt ait Josephus. e. li. Judei igit tantā herodis crudelitate in multis expti gaudere palā ausi nō sunt: ſ turbatos se oñderunt in eo in quo turbabat herodes: lz forte de hoc gauderent. ¶ Quarto forte iudei nō putabant hūc esse regem messiā quē nūc natū magi asserebāt: ſ aliqz forte de gñe hyrcani q⁹ vltimus fuerat rex de stirpe iudeoꝝ vel de ꝓgenie frīs sui aristoboli vel de ꝓgenie aliquoꝝ aliorum machabeoꝝ: q⁹ oēs isti reges qui fuerunt intra babylonis captiuitatē ⁊ xp̄i natiuitatez fuerunt de stirpe machabeoꝝ. vt j. decl'abitur. Et forte pro tali rege non multū gauderent iudei: q⁹ tpibus eoꝝ grauia mala passi sunt. ⁊ pp ipsos reges de stirpe sua facti sunt tributarij: ⁊ serui romanoꝝ cū prius essent amici eoꝝ ⁊ pfederati. de quo. j. decl'abitur. Si aūt putassent q⁹ erat rex messias nō turbarentur saltez vere: q⁹ ille multa bona israelitis allaturus erat. ¶ Quinto pōt dici q⁹ totus ppl's vere turbatus est ēt si putarēt istū qui regnaturus erat esse messiā: q⁹ ppl's cognoscebat aiositatē ⁊ potentiam herodis ⁊ astuciā bellicā ⁊ res ab eo semp feliciter gestas. Oportebat aūt q⁹ si alius regnaturus cēt ēt si messias esset hēret bella magna cū herode: in qbus verisīle erat magnas clades futuras ꝓsiderata pbitate bellica herodis: ideo timebant res tā graues incipere: ēt si ad vltimū messias regnaturus esset devicto herode: q⁹ putabāt q⁹ ꝓsperitas cēt pro illis q⁹ manerent post bellū pro eis tm̄ qui nūc erant magna picula ⁊ rex vastationes ⁊ calamitates plimoꝝ poterant verisīl'r expectari. Preeligebant ergo potius sub herode in pace viuere: lz esset rex alienigena q̄s vt posteris statū honorabilē relinquētes seipsos oibus malis exponerēt. Rationabiliter ḡ turbati sunt audito q⁹ rex iudeoꝝ natus cēt. Hanc rōnē tangit Chriso. s. Sicut ventis ꝓuenientibus vnda pcutit: sic regibus inuicē ꝓuantibus ppl's conturbatur. ⁊ ideo ex h̄ timuerunt. s. ne pñte ⁊ venturo rege adinuicem certantibus: ipsi perturbationibus inuolverent. ¶ Sexto pōt dici q⁹ turbatio est duplex. Una est q̄si admiratio ex re insolita: lz illa prospa sit. Sicut si alicui cuius pr̄ mortuꝰ cēt a plimis annis diceret ecce pr̄ tuus vivit: lz ista cēt res prospera: turbaret tm̄ p̄ lz postea gauderet. Sic fuit de Jacob q⁹ credebat Joseph mortuū. Cū vo audisset ioseph vivit ⁊ dñatur in oi terra egypti dī q⁹ q̄si de graui sōno euigilans non credebat. Et illa erat turbatio gen. 25. ¶ Aliomō accipitur turbatio pro q̄dā passione ꝓuenienti ex enūciatione vel cognitōe alicuius aduersi. Et isto mō accipit cōiter in scriptura turbatio: ⁊ ēt in mō nr̄o loquendi. Dic pōt dici q⁹ turbati sunt isti nō q⁹ ista res cēt aduersa nec timerēt eā aut odisset ſ pp nouitatez eius admirati sunt ⁊ redditi q̄si stupidi. Et istud est qđ dicit eos turbatos fuisse. ¶ Septio ſm Chriso. fuerunt isti turbati: q⁹ iniusti non pñt gaudere de aduentu iusti. Erant aūt iudei mali: ió non gaudebāt de aduētu xp̄i. Hoc aūt non est intelligendū de oibus iudeis: sed de multis ⁊ pcōribus. Erant tm̄alij viri iusti qui expectabāt messiaꝫ: ⁊ desiderabant redēptionē quā futurus erat. Sic pz de symeone ⁊ āna filia phamuelis: qbus xp̄s tāq̄ iustis se manifestauit in tēplo luc. 2. Dī ēt de Joseph de arimathia q⁹ erat nobilis decurio q⁹ ipse erat expectans regnū dei: ⁊ petijt corpus iesu ad sepeliendū mar. 15. Ex quo innuit q⁹ non expectabant nec desiderabant oēs iudei qđ inducendū erat per aduentū messie: q⁹ erant viri carnales: ⁊ solum desiderabāt bona huius seculi eisq⁹ ꝓtenti erant. Plima aūt multitudo erat ſ huiuopiniōis. Nam ēt quottidie istud exprimur in credentibus in xp̄o. Jō poterat dici q⁹ tota ciuitas turbaret: q⁹ illi iniq qui erāt maxima pars vobis turbabantur.

¶ Qui sint isti principes sacerdotuꝫ quos congregauit herodes. Questio. XXVI.

Queritur qui sint isti ꝓncipes sacerdotuꝫ quos congregauit herodes. Nam videtur q⁹ non

A Rñsio prīa ad q̄situm qōnis vꝫ q⁹ hierosolyma turbata est.

B 2ª resp̄sio

C 3ª resp̄sio

D 4ª rñsio

E 5ª rñsio

F Rñ. 6ª Duplex turbatō p̄ª

2ª

Rñ. 7ª

A Rñ. ad qstitum qõnis.

q̃ non poterat congregare pncipes sacerdotũ cũ esset vni cus pnceps sacerdotũ. ¶ Dõm q̃ fm legẽ erat vnicus sum mus sacerdos. Nã qñ deus voluit q̃ Aaron z posteri eius essent sacerdotes instituit q̃ de nulla tribu vel familia eẽnt sacerdotes p̃ter q̃s de pogenie aaron. Et si aliqs exẽus. s. non de hac pgenie vellet nistrare in officio sacerdotali q̃ occideret numeri.3.z.18. Et ad h̃ deus occiderat ducentos z qnquaginta proceres qui voluerũt vsurpare sacerdotiũ nume.16. z fecit turribula eoꝝ extendi in laminas z affigi altari holocaustoꝝ vt manerent ibi in memoriã. s. q̃ de⁹ occidisset illos qui conati fuerant ministrare in sacerdotio cũ non eẽnt de progenie aaron z oẽs videtes a silibus abstinerent.e.c. Fecit ẽt q̃ oẽs tribus ponerent virgas coram dño vnã pro qualibet tribu: z cuius v̄ga floreret ꝓmeret sacerdotiũ ad illã tribũ. Floruit aũt virga aaron: z mãsit ex tũc sacerdotiũ indubitate in aaron z posteris eius: z virgã illam que fronduerat fecit deus custodiri inter cetera que erãt in arcba: vt maneret in testioniũ ne amplius de sacerdotio con tenderent israelite numeri.17. Fecit aũt deus tũc q̃ aarõ vn gereꝛ in sũmum sacerdotẽ z filij eius in sacerdotes minores exo.29. ¶ Nõ est aũt putandũ q̃ aarõ diceret sacerdos ma gnus eo qõ respectu filioꝝ ipse erat maior z dignior: ẽt si in sacerdotio nõ excederet. Nã nõ solũ in hac dignitate excele bat: s ẽt ex pte sacerdotij erat distinctus a filijs suis. ¶ Pri mo in noie q̃: ipse vocabaꝛ pontifex: filij aũt sui solũ vocabã tur sacerdotes exo.29. z leui.8. ¶ Scõo ex pte ꝓsecratiõis: q̃ valde multe cerimonie obseruabant in ꝓsecratiõe aaron que nõ obseruabanꝛ in filijs eius. Et tñ oẽs obseruabantur in patre exo.29. z leui.8. vbi ponunꝛ oẽs cerimonie cõsecra tionis aaron z filioꝝ eius siue sacerdotis magni z minoꝝ. ¶ Tertio ex pte vestiũ vel ornamẽtoꝝ: q̃ sũmus sacerdos hẽbat quasi decẽ ornamẽta: minores aũt hẽbant tria vel q̃t tuor: solũ: z illa que hẽbant minores sacerdotes hẽbat ma ior z non e⁹rio. Nã sũmus sacerdos hẽbat feminalia sacra z tunicã lineã siue bisinã: z cingulũ bisinũ: z cidrain lineã: z balteus. z rõnale. z ephot. z tunicã totã iacintinã: z thia ram iacintinã: z laminã aureã p̃o fronte: z cingulũ de mul tiplici colore. De hijs oibus ẽt de oibus fabricaturis z figu ris. p̃s exo.28. z ibi declꝛatum est. Filij aũt aaron solũ hẽbant quattuor ꝑma ornamẽta. e.c. ¶ Quarto differebant ex par te reditꝰ. Nã sacerdotes minores hẽbant reditus suos de oblationibus z primitijs: z votis: z redẽptionibus p̃genitorũ: z de ptibus sacrificioꝝ z silibus que plene ponuntur numeri.18. aaron aũt siue sacerdos magnus hẽbat decimas decime. i. centesimas ptẽ fructuũ totius israel. Nã leuite accipiebant oẽs decimas israel: z iubebat deus illis q̃ illarus decimaꝝ partẽ decimã darent aaron. s. sũmo sacerdoti. e.o.c. ¶ Quinto differebant in offõ vel ministratione: q̃ sũmus sacerdos poterat ministrare in oibus in qbus minores. Et vltra hoc hẽbat quasdã ꝓprias ministrationes. s. ipse solus ministrare dẽbat in die expiationis que est die decima men sis septimi leui.16. Unde iosephus dicit in lib. antiqtatus q̃ cũ semel illa die ministraturus eẽt qdã sũmus sacerdos vir iustus: z p̃cedẽti nocte accidisset ei illusio per sõnũ: z pol lui cõtigisset: alius factus est sũmus sacerdos loco eius qui mansit postea in sũmo sacerdotio de quo declꝛatũ est p̃ para lipo.6. ẽt soli sũmo sacerdoti licebat intrare in scã sanctoꝝ leui.16. z ad hebꝛe.9. minoribus aũt non licebat. Qõ nõ so lum non licebat: imo ẽt qñ intrabat sũmus sacerdos in san cta sanctoꝝ nõ licebat alicui de sacerdotibus minoꝛib⁹ ma nere in exteriori tabernaculo leui.16. ¶ Sexto differebant sacerdos magnus z minores in obseruatijs. Nã tenebatur sũmus sacerdos abstinere a qbusdã a qbus non tenebanꝛ abstinere minores. Nã de minoꝛib⁹ dixit deus leui.21. q̃ nõ contaminarenꝛ in mortibus suoꝝ. i. nõ exirent ad plãgẽdũ mortuos: nec accederent ad res ipsoꝝ: nisi in morte p̃is z matris: z filij: z filie: z fris: z sororis virginis que nondum accepit virũ: z tñ sũmus sacerdos nõ poterat exire ad mor tem alicuius nec ẽt p̃is sui. e.c. ¶ Jtez sacerdotes minores tenebanꝛ non accipere meretricẽ in vxorẽ nec viduã nec re pudiatã leui.21. sũmus sacerdos non solũ tenebaꝛ nõ accipe viduã: vel repudiatã: vel meretricem: sed tenebaꝛ accipe in vxorẽ virginẽ generosaz. Nã dõ non cõmisceat stirpez gñis sui vulgo gentis sue. ¶ Septimo differebant in qbusdã p̃i uilegijs honoris. Nã de solo sũmo sacerdote dõ q̃ qñ exules fugerent in ciuitates refugij nõ liceret eis exire ipune inde vsq̃ ad mortẽ sũmi sacerdotis: alioqn poterant occidi licite numeri.35. ¶ Octauo differebant: q̃ sũmus sacerdos erat vnicus: z sacerdotes minores erant plũmi. De minoꝛib⁹ ma nifestatũ est cũ distincti eẽnt per vigintiq̃ttuor sortes ad mi nistrandũ: z qualibet sorte erãt multi sacerdotes p̃ pali. 28. De sũmo sacerdote p̃s q̃ esset vnicus: q̃ deus fecit aarõ vn gi in sũmũ sacerdotẽ siue pontificẽ: z oẽs filios eius in sacer dotes minores exo.29. z leui.8. Sic ẽt mortuo Aaron fecit deus q̃ Eleazar fieret pontifex p̃o p̃ie suo aaron nume.20. Si tñ non diferret sũmus sacerdos a minoꝛibus: nõ opoꝛte bat q̃ eleazar poneret nunc p̃o aaron: q̃ iã ipse fuerat cõse cratus in sacerdotẽ minorẽ exo.29. z leui.8. Etiã si eẽnt plu res sũmi sacerdotes non iussisset nũc deus poni eleazar spe cialiter p̃o aaron: sed possent esse multi. ¶ Jtẽ p̃s h̃ magis exo.29. Nã posito ritu ꝓsecrationis dõ vestẽ aũt scãs qua vte tur aaron hẽbunt filij eius post eũ: vt vnganꝛ in ea z conse crenꝛ manus eius. Septẽ diebus vtet illa qui pontifex p̃o illo fuerit ꝓstitutus de filijs eius. Et sic videt q̃ vnus sum mus sacerdos succedebat alteri: q̃ vnus dõ vngt p̃o altero sicut in regno vbi est vnicus rex: z moꝛit: z succedit ali⁹ dõ q̃ mortuus est talis rex: z regnauit filius eius p̃o eo: vt se pe dõ in. 3. z. 4. libꝛis regũ. z in toto. 2. palipo. Hic tñ dõ q̃ põ tifex vngeret p̃o patre suo: ergo vnicus erat. Etiã q̃: de sep tẽ diebus vtet illa qui pontifex fuerit ꝓstitutus: z sic vni cus significat. Etiã q̃: dõ qui pontifex fuerit ꝓstitutus de fi lijs eius: z sic inuitur q̃ ꝛs aaron vel alius sũmus sacerdos haberet multos filios: nõ erant oẽs sũmi sacerdotes ꝛs vni cus. ¶ Jtez p̃s q̃: vt. s. declꝛatum est vestes sũmi sacerdotis z minoꝝ differebant. Si ergo essent multi sacerdotes sũmi fierent multe vestes. s. p̃o quolibet oia ornamẽta sũmi sacer dotis. Deus tñ iussit fieri vestes sũmi sacerdotis solũ p̃ aarõ exo.28. Unde vocat eã vnam vestẽ. s. facieſq̃ vestẽ sanctam aaron fri tuo: z sic iussit fieri vnicũ rõnale z vnicũ ephot z vnicã laminam aureã z vnicã tunicã iacintinã: z sic de ce teris. Si tñ essent multi sacerdotes sũmi fierent multa ratio nabilia z multa ephot z cetera ornamenta pontificis: ergo vnicus erat. ¶ Jtẽ p̃s q̃: exo.29. dõ vestẽ sanctã q̃ vtet aaron habebunt filij eius post eũ. Et sic vestis erat vnica: ergo vni cus sũmus sacerdos. Etiã q̃: dõ q̃ illã hẽbunt filij eius post eũ: ergo viuẽte aarõ nullus poterat indui illa veste nisi ipse. Et tñ necesse erat sũmũ sacerdotẽ indui illis vestibus qbus induebaꝛ aaron: ergo viuente aaron nullus fuit sũmus sa cerdos nisi ipse. Jta ergo post eũ: q̃ eadem hitudo que erat aaron ad filios suos erat cuiuslibet sũmi sacerdotis ad cete ros sacerdotes: q̃ deus ponebat h̃ in lege: vt ita apud oẽs posteros obſuaret. Et p̃s q̃ postq̃s posita est ꝓsecratio aarõ z filioꝝ suoꝝ subditur q̃ ita debeant seruari oia illa apud posteros exo.29. z leui.8. ¶ Jtẽ p̃s q̃ videbaꝛ valde irrõna bile esse multos sũmos sacerdotes. Nã vnius eccl'ie nõ põt esse nisi vnus pontifex: z sũm⁹ sacerdos erat pontifex apud iudeos leui.21. z mune.35. ergo vnicus esse debebat. Et ad huc magis repugnabat inter iudeos esse multos pontifices q̃s in eodẽ ep̃atu esse multos ep̃os. Q̃ ꝛs in vnico ep̃atu sit vnica eccl'ia que est sedes: sunt tñ multe pticulares subiecte illi. ¶ Inter iudeos tñ erat vnica eccl'ia siue vnicũ tẽplus in vnico loco terre chanaã: z nõ licebat in aliquo alio loco esse tẽplũ nec altare aliqõ ad ministrandũ in sacrificijs. deutero. 12. Et colligit iosue.22. vbi voluerũt nouez tribus z dimidia pugnare cõ duas z dimidiã: q̃ erexerũt vnũ altare apud tu mulos iordanis. Jn eadẽ pticulari eccl'ia siue templo nõ vi quõ possent eẽ mlti sũmi sacerdotes: q̃ ista pl'alitas p̃cipũ seipsaz ꝑfundẽt: q̃ qõ vnus iuberet ali⁹ destrueret: iõ Arist. 12 metaphy. posuit vnicũ rectorẽ vniuersi quez deũ vel cãm pmã nos appellam⁹ dicẽs. Entia, nolũt male ordinari. Ma la est aũt pl'alitas p̃cipũ: bon⁹ est g̃ vn⁹ p̃ceps. ¶ Jtẽ p̃s hoc ex deductiõe quã fac Josephus in libꝛis antiqtatũ. vbi enarrat oẽs sũmos sacerdotes fil': nisi p̃tentionẽ vl' ex aliq̃ accñti pticulari al's semp est vnicus. ¶ Jtẽ q̃: si possent eẽ multi sũmi sacerdotes nõ diceret aliq̃n de aliquo sacerdote spãliter q̃ erat p̃positus in tẽplo: vel q̃ mistrauerat in tem plo: z tñ dõ de aliqbus hoc vt p̃s iudicũ. 20. s. eo tpe erat ar cha dñi in sylo z finees filius eleazari filij aron erat p̃posit⁹ domus. Ergo vnicus erat iste p̃positus: z iste erat sũmus sa cerdos cui deus ꝓmiserat sũmũ sacerdotiũ in eternũ: q̃: p̃o

Ā. Sũmus sacerdos iudeoꝝ vnus erat. p⁹ rõ

D 2⁹ rõ

E 3⁹ rõ

F 4⁹ rõ

G 5⁹ rõ

H 6⁹ rõ

I 7⁹ rõ

UNIVERSITAT DE GRANADA

eo zelauerat occidens coeuntes in ptemptū dei numeri.25. ⁊ p macha.2. Et ēt oēs qui ibi noiantur fuerunt sūmi sacerdotes. Nam dī q finees filius eleazari filij aaron erat p̄posi tus domus: ⁊ tūc finees fuit pontifex: vt nūc dcm̄ est: ⁊ eleazar pī suus: siue eleazarus fuit pontifex nume.20. ⁊ Aaron fuit p̄mus pontifex exo.29. ¶ Itē dn̄r aliqui ministrasse specialiter in tēplo. sicut dī p̄ palipo.6. Johanā genuit azariaz. Ipse est q sacerdotio functus est in domo quā edificauit salomō in hierusalē. Et sic dī spāliter de isto q sacerdotio functus est. Si tūc multi eēnt qui sil'r sacerdotio fungerent non diceret de h absolute q sacerdotio functus est. g̃ vnic⁹ erat in isto mō fungendi sacerdotio. ⁊ tūc iste fuit sūmus sacerdos vt decl'atū est. e.c. ⁊ vt Josephus dicit ergo vnicus erat sūmus sacerdos. ¶ Nono differebāt: q: sūmus sacerdos erat semp p̄genitus inter frēs: ita q non erat aliqs maior illo: ⁊ talis debebat esse sūmus sacerdos vel eo morīēte sequēs frēs eius si ille nōdū hēbat filios leui. 21. s. pontifex. i. sacerdos maximus inter frēs suos. ¶ Itē q: gñale erat apud iudeos q oīs honor q veniret per successionez ptineret ad p̄genitos: q: p̄genti succedebant in duplo in possessionibus q̄s qlibet de fribus deuteronomij. 21. In honore ēt ⁊ iperio p̄mogenitus erat maior alijs gen̄. 49. Maxime cū honor esset indui sibilis q nō posset diuidi per oēs frēs: ptinebat solū ad p̄mogenitū. Sicut nunc fit de successione in regno. Sacerdotes aūt minores erant tā p̄geniti q̄s non p̄geniti cum oēs filij sacerdotū nēcio eēnt sacerdotes: q: tota posteritas aaron applicabat ad sacerdotiū nume. 3. ⁊. 16. ¶ Alie dīe possent assignari inter sacerdotē magnū ⁊ minores que reducent ad supradictas. De mā sūmor̄ sacerdotum est magis exo. 29. ⁊ numeri. 20. De istis ēt sacerdotib⁹ quot fuerint. s. quō fuerūt octogintatres vel q̄ttuor ⁊ noia eor̄ ⁊ actus aliquor̄ ōclaratus est late p̄ paralipo. 6. ¶ Sciendū q̄ multa noia h̄z sacerdos magnus. s. vocatur pōtifex ⁊ sacerdos magnus: ⁊ sacerdos maximus: ⁊ sūmus sacerdos: ⁊ p̄nceps sacerdotuz. de primo p̄z exo. 29. ⁊ leui. 21. ⁊ numeri. 35. ¶ De scō p̄z q: elchias vocat sūmus sacerdos magnus. 4. reg. 22. ⁊. 2. para. 34. ⁊ Eliasib sacerdos magnus nee. 3. c. ¶ De tertio p̄z leui 21. vbi pontifex vocat sacerdos maximus. ¶ De q̄rto patet act. 23. s. sūmū sacerdotē dei maledicis: ⁊ marci. 13. ⁊. 15. Nam q̄nienter marcus vocat sūmos sacerdotes quos alij vocāt p̄ncipes sacerdotū. ¶ De qnto p̄z actuū. 13. s. nescīebā: q: p̄nceps eēt sacerdotū. ⁊ luc. 20.. ⁊. 22. ⁊ hic in lr̄a. ⁊. j. 26. ⁊. 27. ⁊ Jo. 18. Apparet aūt ex p̄cedētibus q̄ sūmus sacerdos vnicus erat: ⁊ nō poterant esse plēs sil'. Scriptura tūc maxime apud euāgelistas dicit multos p̄ncipes sacerdotū vel sūmos sacerdotes. vt hic in lr̄a. ⁊. j. 26. ⁊. 27. ⁊ mar. 13. ⁊. 15. ⁊ luc. 2. ⁊. 22. ⁊. 10. 8. ⁊. 19. Quidā dicunt q licz a p̄n⁹ institutū fuerit vnicū eē sūmū sacerdotē: postea tūc dauid istituit eē duos q̄s reformauit cultū dei. Nā posuit vnū sūmū sacerdotē de familia eleazar: ⁊ aliū de familia ytamar p̄ pali. 24. ⁊ fuerūt isti. s. abiathar ⁊ sadoch. Ita g̃ post istō eēnt saltē duo sūmi sacerdotes sp sil': ⁊ isti vocant p̄ncipes sacerdotū vel sūmi sacerdotes. ¶ Dōm q nō stat: q: lz dauid posuit sadoch ⁊ abiathar vt sūmos sacerdotes: nō manserunt ābo in sūmo sacerdotio: ⁊ coegit eū manere exulē vsq ad mortē: ita vt non solum nō ministraret: imo ēt q non intraret in hierusalē: sz q manēt in agro suo ī anathoch que erat pua ciuitas apō hierusalē p̄z h. 3. reg. 2. ⁊ post h nullus de stirpe abiathar fuit sūmus sacerdos. Et sicde⁹ p̄dixerat ō̄ hely q nēo de domo sua ministraret in sacerdotio sūmo: sz essent sic exīnei ⁊ q̄si laici vt recipent iter sacerdotes miores p̄ reg. 2. ⁊ erat iste abiathar de p̄genie hely sūmi sacerdotis. Et in eo cōpleta fuit maledictio domus hely. 3. reg. 2. ⁊ ibi decl'atū est. Et iō postea nūq̄ fuit sacerdos aliqs de stirpe abiathar: sz solū ō stirpe sadoch Et ille iā mansit vnicus. Nec fuerūt postea aliq̄ tpe duo sūmi sacerdotes nisi q̄n assumebant in discordia: vel per aliqō accidens. vt. s. dcm̄ est. Hoc p̄z magis ex discursu Josephi in libris antiqtatū vsq ad finē: vbi ponit oēs sūmos sacerdotes ⁊ tpa q̄bus ministrauerunt: ⁊ tūc nūq̄ duo simul erant. Patet etiaz ex h̄is que decl'ata sunt p̄ro palipo. 6. vbi oēs sūmi sacerdotes ⁊ tpa eor̄ describunt. ¶ Itez h colligit ex verbis euangelistar̄. Nam io. 18. dī. Et aduxerunt eum ad annā primū. Et sequitur. Erat enīz socer cayphe: qui erat pōtifex anni illius. ⁊ ibi solus Cayphas vocatur pontifex. Idē dicit Joā. xj. s. q cum Cayphas esset pōtifex anni illius p̄ro phetauit. Sic ēt alij euāgeliste vocāt absolute cayphā p̄ncipem sacerdotū. Et luc. 22. dī magis absolute. s. Cōp̄hēdētes eū duxerūt ad domū p̄ncipis sacerdotū. Si tūc eēnt multi p̄ncipes sacerdotū non vocaret aliquis eor̄ princeps absolute: maxime non exp̄imendo nomen eius. Jdeo vnicus erat. Dici ergo pōt dupl'r. Uno modo q sūmus sacerdos sp fuit vnicus. Q: tūc post q̄s romani ceperūt dn̄ari sup iudeos fuit sacerdotiuz venale: nō ministrabat aliquis sacerdos fz legem vsq ad mortē suam vt sic succederet ei filius suus: sz vendebatur sacerdotiuz: ⁊ vnus erat sacerdos magnus in vno anno: ⁊ alius alio. Sic patz Joan. xj. de caypha q erat pontifex anni illius. ⁊ Jere. 18. Et tunc ille qui semel fuisset sūmus sacerdos poterat vocari sūmus sacerdos vel p̄nceps sacerdotum. Unde poterāt esse multi sūmi sacerdotes simul ⁊ isti sunt quos euāgeliste vocant sūmos sacerdotes vel p̄ncipes sacerdotum: licet vnus de eis esset solum sūmus sacerdos actualiter. Aliter potest dici q lz esset vnicus sūmus sacerdos fm tūc diuersa officia tēpli erant diuersi qui p̄cipabantur in illis officijs: ⁊ illi erant p̄positi multor̄uz sacerdotum. Jdeo vocātur sūmi sacerdotes. Hoc maxime pōt intelligi de p̄cipibus sortium. Nā erant diuersi sacerdotes per vigintiquattuor sortes. ⁊ in qualibet erāt multi sacerdotes p̄cipuus aūt in qualibet sorte vocabat p̄nceps sacerdotū illius sortis. Sic accipit p̄ pali. 24. s. Diuisit aūt eis h est filijs eleazar p̄cipis per familias. 16. ⁊ filijs ithamar p familias ⁊ domos suas octo. ¶ P̄ro de familia eleazar erant. 16. p̄ncipes pp sexdeciz sortes: ⁊ de familia ithamar erant octo p̄ncipes pp octo familias. Et sic sepe. e.c. vocant isti vigintiq̄ttuor p̄ncipes sacerdotū. i. familiarū sacerdotaliū. Mānserunt aūt iste sortes vigintiquattuor distincte vsq ad xp̄i tēpus ⁊ ministrabāt sacerdotes fm illas. Ergo poterant esse nūc multi p̄ncipes sacerdotū. i. familiariū sacerdotaliū. Manserunt aūt iste sortes vigintiquattuor distincte vsq ad xp̄i tp̄s ⁊ ministrabant sacerdotes fm illas. Ergo poterant eē nūc multi p̄ncipes sacerdotū: q: semp essent vigintiq̄ttuor p̄ncipes. Patet h luc. p̄. vbi dī de zacharia pie Joānis q fuit sacerdos ō vice abia: ⁊ illa erat octaua sors sacerdotalis p̄. parali. 24. Et ēt dī q sorte exīt vt poneret incēsuz. Isti aūt p̄ncipes familiarū sacerdotaliū vocant ab euangelistis aliq̄n p̄cipes sacerdotū: vt vocāt Matthe⁹: Lucas: ⁊ Joānes aliq̄n pontifices Jo. 18. s. gens tua ⁊ pontifices tui tradiderunt te mihi. ⁊ aliq̄n sūmi sacerdotes mar. 15. ⁊. 15. Magis tamen p̄prie vocant p̄ncipes sacerdotū q̄s sūmi sacerdotes ⁊ pōtifices: q: p̄nceps sacerdotū pōt vocari quicūq̄ p̄eest aliquibus sacerdotibus sicut p̄erat qlibet istor̄. xxiij. p̄ncipuz familiar̄ sacerdotaliuz. Sūmus sacerdos est qui super oēs sacerdotes est ⁊ sup quem nullus sacerdos est: ⁊ tūc super quē nullus sacerdos est: ⁊ tūc super quēlibet istorum viginti quattuor erat vnus sūmus pontifex q erat respectu oiuz. Etiam non dicunt p̄prie pontifices: q: pontifex solū accipitur p̄ro sacerdote maxime leui. 21. Omnes tūc p̄ncipes familiaruz sacerdotaliū erant sacerdotes minores p̄ter vnum eorū qui erat sūmus sacerdos. Jdeo op̄z dici q vocent large pontifices vel sūmi sacerdotes: lz p̄prie vocentur p̄ncipes sacerdotum. Et sic semper erat vnicus sūmus sacerdos qui absolute vocabat sūmus sacerdos vel pontifex vel p̄nceps sacerdotū solus: sed solū quādo sic multi vocāt. Ratio diffierētie est: q: si aliquis vocetur solus sūmus sacerdos necesse est q conueniat sibi per aliquā rationem specialem. Et istud est q̄ō fit simpliciter sup omnes sacerdotes. Si aūt multi vocantur simul sūmi sacerdotes: non op̄z alicui horū q̄uenire per aliquā rationez specialē. Sicut si dicamus p̄pheta dixit vel apl's dixit intelligimus de aliquo cui per excellētiam q̄uenit istud nomen. s. de dauid ⁊ paulo. Si autez dicamus p̄phete dixerunt vel apostoli fecerunt non accipitur p̄pheta vel apostolus fm aliquā rōnem spālez: sed cōez. Jta aūt est de pōtificibus: q: sepe vocatur aliquis pontifex vel princeps sacerdotuz absolute in singulari. ⁊ non exp̄esso nomine eius: ⁊ tunc accipitur p̄ro eo qui erat p̄ sūm⁹ sacerdos sicut Cayphas vocatur absolute p̄nceps sacerdotum nō exp̄esso nomine Luc. vigesimosecūdo. Et vocatur pontifex absolute: ⁊ singulariter Jo. decimooctauo. ⁊ sic ip̄e erat tunc solus sūmus sacerdos. Et h̄ satis patet: q: de eo solo dī Jo. xj. ⁊. 18. q erat pontifex āni illius: q̄ō frustra dicerēt si istum eūdem gradū alij tenerēt. Jdē p̄z q: nullus de p̄ncipibus sacerdotuz

k 8ª rō

l 9ª rō

10ª rō

m Noia sūmi sacerdotis

Instatur

n Rñdet instantie.

o

P Determinatio auctor⁹ q vnic⁹ erat sacerdos maxim⁹

pibus sacerdotū iudicauit de xpo nisi cayphas. ¶ Itē ad do mū nullius principis sacerdotū ductus est xps nisi ad domū cayphe. Et si dicas q ad ānam ductus ē primo. Jo. 18. ibidez respōdeť q hoc fuit q: ānas erat socer cayphe qui erat pōtifex. Ergo pp cayphā ductus est ad ānam. Satis tñ apparet q ānas nō erat in eodē gradu sacerdotū in quo cayphas: q: lz iste honor fuerit ei delatus. s. q xps ad eū ductus est p̄mū pp cayphā: ipse tñ tāq̄ sibi conscius q non erat in dignitate illa in q̄ erat cayphas nihil voluit iudicare de xpo sed iterro gauit quedā ab eo & remisit eum ad caypha Jo. 18. Ipse aūt cayphas iudicauit de illo q eēt reus mortis. j. 26. & Luc. 22. Et sic ipse solus videbať hre potestatē. Itē patet q: in domū cayphe cōuenerant oēs principes sacerdotū & seniores ifra 26. & Luc. 22. & Mar. 15. Et sic ille erat p̄cipuus qui erat ve rus sūmus sacerdos: ceteri aūt erāt solū principes familia rū sacerdotalium. ¶ Si aūt obȳcias q ēt ānas vocatus est pontifex absolute. Jo. 14. Dicēdum q postq̄ positum est no mē suum vocať pontifex: & tunc nō op3 vocari eū pontificez pp aliquā rōnem spālem. Cum aūt nō expresso noie vocatur aliquis pōtifex: op3 q intelligať p̄m rōnem spālem lz posset adhuc dici de āna: q ipse fuerat verus sūmus pōtifex quem Josephus vocat ānam pontificē de quo declaratū est primo paralipo. 6. ideo posset ipse vocari pōtifex absolute: lz illo an no nō esset pōtifex ipse sed cayphaś. ¶ Si aūt obȳciať q po nunť duo sūmi sacerdotes simul q essent sūmi sacerdoteś ve ri. s. ānas & cayphas Luc. 3. s. sub p̄ncipibus sacerdotū anna & caypha ibidē declarabitur. Uterq̄ istoz modoz ē satiś ra tionabilis: lz scōs magis placet: eo q de illo hēmus exēplu3 i scriptura: & nō de p̄mo vt dictū est: & tñ p primū modū pñt vocari oēś isti sūmi sacer. vl' pōtifices & ñ p 2m vt declaratū ē.

Instaťz obiectionez

Instaťz scōo

¶ Quare herodes q̄siuerit sūmos sacerdotes cum magi so lum ab eo queȳssent de rege nato. Questio. XXVII.

Queritur cū magi solū dixerint herodi vbi ē qui natus est rex iudeoz: q̄re ipse q̄siuit a sacerdotibꝰ vbi xps. i. messias nasciturus erat. Dicēdū q he rodes putauit q iste rex cuius natiuitaś anūciabať erat mes sias: iō q̄siuit de loco natiuitatis ei⁹. Cā aūt q̄rēdi fuit: q: pu tauit q in lege vel ꝓphis scriptū eēt de loco natiuitatis mes sie. Nā audiebat herodes ꝓmissuz eē messiaz i lege & ꝓphis iō lz ipse nihil sciret de sacra scrip. verisiliť ad credēdū mouebať dicere multa de eⁱ⁹ moribus & loco & tpe: vt p̄ h cognosceret. ¶ Cā aūt q̄re putauit eē messiā istū regē q anūciabať fuit multiplex. ¶ Prima q: herodes vidit nūc q̄lia nūq̄ vi derat i natiuitate alicuius regis siue iudeoz siue aliarū gen tiū. nec ēt talia quisq̄ audierat. s. q apperet aliq̄ stella ad ostē dendū illū natum: & q reges de longinqs venirent ad ador andū eus anteq̄ natiuitas eius deuulgata foret: & ēt q stel la p̄cederet reges dirigēdo eos in via. Et q: herodes audie rat messiā futurū aliqd magnū sup ceteros regeś putauit he rodes q nulli poterat cōuenire h nisi messie: & sic ipse esset cuius natiuitaś anūciareť. ¶ Scōa q: iudei tpe illo expecta bāt messiā venturū q: ex3 ꝓphiaz Jacob ipso tpe vēturus eēt q: iā incipiebat trāsire sceptrū ō femore iuda ad alienigenas cū herodes rex eēt ō stirpe ydumeoz: vt. s. dictū est. Forte aūt herodes sepe audisset messiā tūc vēturū: q: nō poterat istud absc̄ōdi cum Jsraelite istud valde desiderarēt: & de h sepe lo querētur: & sic putaret herodes istuz esse messiam quē iudei tūc sperabāt. ¶ Tertia ē q: eo tpe erat magna fama de mes sia: ita vt aliq videtes ipletū eē tps p̄nunciatum a ꝓphis de aduētu messie & ille nōdū venisset dicerēt se esse messiā. Sic fuit de quodā iudeo q dictus ē theodas & dixit se eē messiaz cui cōsenserūt viri q̄si. xl. lz tandē ipse occisus ē & q credebāt i eū dissipati sunt. Post istū fuit iudas galile⁹: q ēt dixit se eē messiā & perȳt ipse & q ꝓsenserūt ei act. 5. Fuerūt isti q̄si i tpe natiuitatis xpi. Nā de iuda galileo dr q fuit i dieb⁹ pfessio nis. e. c. Uocanť die pfessiōis qñ Octauian⁹ iussit vt describe reť vniuersus orbis & iret qlibet ad pfitēdū i ciuitatē suam Luc. 2. Et tñ in dieb⁹ pfessiōis xps natuś ē: q: cū iret Joseph & Maria vxor ei⁹ i bethleē ad pfitendū natus ē ibi xp̄s. e. c. Et sic Judas gali. fuit q̄si tpe natiuitatis xpi. Theodas fuit aliq̄to tpe añ natiuitatē: cū dicať q fuerit añ Ju. gali. act. 5. pp ista ǧ scādala ab oibus ꝓsiderabať tūc de aduētu messie. & erat circa h solliciti: iō hero. audiēs natū regē iude. ō mes sia putauit dici. ¶ Quarta ē q: ex mō loquēdi magoz vide bať q loq̄renť ō messia. Nā nō q̄siuerūt ō natiuitate alicui⁹ regis p̄aliter: ꝛ dixerūt. ⌊ Ubi ē q natus ē rex iude. ⌋ Et sic ꝓbat erat iste rex iude. de q̄ anūciabāt. Jstud aūt soli messie cō petit q ꝓbat regnaturus erat. s. sapiētius & iusti⁹ q̄s ceteri re geś. Hyere. 23. & spālem modū regēdi & iudicādi hēret ysa. xj. Et ipse restitueret israel faciēdo eū hitare p̄fidēter. Hyere. 23. q̄ nulli alteri regi cōpetebat: iō dicēdo simpl'r regē iudeoz nō possum⁹ intelligere nisi messiā sic accipiť zacha. 9. & j. 21. s. dicite filie syon Ecce rex tu⁹ venit. Jlle aūt est messias. Sic ēt micheas vocauit messiā spāl'r dñatorē israel nec exp̄sso noie michee. 5. s. ex te mihi egredieť q sit dñator i israel. ¶ Cuz ǧ hero. audiuit noiari regē iudeoz absolute ō messia itellexit. ¶ Ad quid herodes voluit scire locum natiuitatis christi.

Questio. XXVIII.

Queritur ad qd hero. voluit scire locū natiuita tis xp̄i. i. messie. ¶ Dicendū q cū he rodes audisset natū eē regē iude. credidit q ille si viueret au ferret sibi regnū vl' filȳs suis. Et q: putauit her. illū eē pue ric inuebāt magi ex ortu stelle: credidit q māeret i loco nati. & sic cognito lo. nati. posset iuēire eū & occidē: & si ñ possz eū ōtermiate cognoscere: saltē occidēdo oēs coetāeos occideret ipsuz sicut conat⁹ ē postea facere. Sed dicet q̄ō hero. aude ret talia q̄rere a iudeis: q: ipsi nolēt rñdere ei ad istū finē. sed poti⁹ pseqrenť eū si itenderet occidere messiā eoz quē ipsi p sumo bono expectabāt. dōm q hero. nō oñdit iudeis se velle occidē messiā eoz: q: si h hero. inueret: aīpe se ipediret q: iu dei resisterēt ei p virib⁹ ēt occultarēt ei messiā. Itē nō respō derēt ei ō loco natiui. Et dato q aliq pp timorē rñderēt: sub ticerēt ei veritatē: & exp̄merēt ei aliū locū in q̄ messiaś nō eēt nasciturus: & sic nūq̄ eū inueniret. ¶ Sz potuit hero. duaś cās verisiles ad iterrogandū p̄tendere. ¶ Pria pp magos. Nā erāt reges alienigene: & venerāt ad herodē q̄rentes vbi erat natus rex iud. Dignū ǧ erat q hero. faceret illis rñderi p sapiētes. Et ad h q̄siuit vbi xps nasceret. Et q pp h eēt in nueret: apperet q: postq̄ sapiētes rñderūt xp̄m dēre nasci in bethleē: dr q hero. misit magos i bethleē. ¶ 2a pp se ip̄m: q: cū messias a iudeis putareť futurus excellētioz oibuś regib⁹ & h inueret magi veniēteś ad adorādū eū. Uolebat q̄zinuere q ipse vellet eū adorare sicut magi vel honorare in aliq̄. Pa tet q: sic inuit ipse magis dicēs. s. ⌊ Et cum inueneritis renū ciate mihi vt ego veniens adorem eum. ⌋

¶ Quo herodeś intendebat occidere messiā cuz occidi non posset quia deus erat. Questio. XXXIX.

Queritur quo hero. itendebat occidē messiā: cū ñ posset occidi messias nisi q̄n ipe vel let: q: de⁹ erat. ¶ Itē q: lex p̄dixerat multa ō messia q̄ facere dēret. s. q regnaret iuste & sapiēter & i dieb⁹ suis saluareť iu da & israel hitaret p̄fidēter Hiere. 23. Añ ǧ q̄s ista ipleret nō poterat occidi q: neče ē q oia q̄ scriptura dic cōpleanť sic dr. j. 5. s. Dōec celū & terra trāseat Jota vnū aut apex vn⁹ nō p teribit a lege dōec oia fiāt. i. facili⁹ ē q celū & terra trāseāt. i. eē desināt q̄s q vnū vbū minimū māet ō lege q nō cōpleať: & xps dixit ō se ipso q oporte. ipleri oia q̄ ō ipso scripta erāt i lege & i ꝓphiś & i psal. lz nihil horz erat ipletū ǧ nō poterat nūc hero. occidē messiā. ¶ Itē q: nō poterat occidi i loco na tiuitatis sue: q: pp h voluit ō illo certificari. vt. s. dictū ē. Nō poterat tñ xps occidi in bethleem loco natiuitatis sue sed in ierusalem necesse erat eū mori vt dixit ipse xps ifra. 14. s. Nō capit ꝓphetā perire extra ierusalē. i. non est possibile q pro pheta. i. messias qui vocať ꝓpheta per excellentiaz pereat. i. moriatur extra ierusalē. ¶ Dicēdum q verum ē q herodeś nō poterat nunc occidere christū nec quisquā hoium nec ēt totus mūdus: q: cum ipse hēret ptātem ponēdi aiam suaz & sumendi eam. Joā. 10. i. potestatē moriēdi quādo vellet & surgēdi quādo vellet: & nūc mori nollet quousq̄ ipleret oia que de eo dicta erant nō poterat eum quisquā occidere. Et sic etiam fuit alȳs vicibus quādo iudei conabantur occide re ipsum: & tñ non poterāt. Sed dicit q nemo misit manum in eum q: nōdum venerat hora eius. i. hora qua ipse volebat mori Joā. 7. A fortiori nūc q: nihil adhuc fecerat de eis pro quibus missus erat. Herodes tamē putauit q posset cuz oc cidere: sicut quidā dicūt: q: ita etiam putauit Pilatus Joa. 18. s. Mihi nō loqueris? Nescis q: potestatem habeo dimit tere te: & ptātem crucifigere te? Et sic ipse postea illū occidit. xps tñ dicit q ille nō habebat ptātem occidēdi eū. s. Non ha beres ptātem in me: nisi datuz esset tibi desuper. Et hoc erat

q: tunc

A rñsio ad q̄sitū

B Herod. putauit hunc re gē iud. natū eē messi az

ꝓ3a cā ℒ 2a cā

D 3a cā

E 4a cā

A rñsio ad ꝓmā oppo.

A rñsio ad q̄ sitū qōnis

Instaťz

B rñdeť istā.

ℒ

opio ꝓma

opio scōa

opio tertia

qz tūc erat hora mortis xp̄i sicut dicit Luc. 22. ſ. quottidie erā vobiſcū in tēplo docens & nō me tenuiſtis. Sed hec ē hora vestra: & potestas tenebrarū: quasi dicat lz essem vobiſcum quottidie in tēplo nō me tenuiſtis. i. nō potuiſtis me tenere Nunc aūt tenuiſtis me: qz est hora vestra. i. cōcessa vobis. & ptās tenebrarū. i. ptās peccatoꝝ hoiuz q ſūt tenebrosi. Sed nō stat qz pilatus nesciebat de Jesu an esset messias: sed solū putabat q̄ per inuidiā traderent eū. Ipse aūt esset vir bonꝰ herodes tñ nitebat occidere messiam: nō qdem spāliter aliquem hoiem sed ipsum messiā in gñali: ſm q̄ erat in lege & pphis promissus. Nā quesiuit vbi nasceret xp̄s. i. messias: & ēt patet qz postea iubēs occidi infantes in bethleem intēdebat occidere eū qui erat messias vel quē ipse putabat messiam. ¶ Aliter ergo dici pōt q̄ lz herodes sciret messiā in lege p̄missum & magnalia facturū audiret: credidit tñ q̄ ipse posset occidere eum & qlibet potens in seculo. Sic p3 de alio herode de pgenie istius q occidit Joānem baptistā quē credebat esse virū sanctissimū: ita vt in virtute eius alī operarē tur miracula: & tñ credidit q̄ facile erat occidere eū sicut ipe occidit sic dr̄. j. 14. ſ. herodes audiēs famā Jesu ait Joānes quē ego decolaui surrexit a mortuis: & ideo virtutes operan tur in eo. Si aūt obīcias q̄ erat messias deus & nemo pote rat eum occidere: dicēdu3 q̄ herodes nō credebat istud imo nec cogitabat qz iudei cōiter nō asserebant messiā esse deu3: lz multi eoꝝ sic putarēt & ex lege sua & pphis coligāt. & sic herodes forte nūq̄ audierat q̄ messias esset deus: & dato q̄ audiret forte nō crederet: qz herodes erat vir iniquus cultū dei despiciens sola tpalia bona sequēs & fauorē principū romanoꝝ: ideo istud q̄ erat difficillimū nō crederet. ¶ Aliter pōt dici q̄ ēt si herodes crederet vera esse q̄ dicebāt de messia & q̄ ipse nō posset occidere eū: excecabat eum desideriuz sicut quottidie videmus in aliqbus que hō scit se nō posse ꝓsequi: qz tñ illa nimiū desiderat fallit se ipsum: fingēs quasi sit facile illa cōsequi & sic illis se exponit. Ita herodes cuz de sideraret nimis occidere xp̄m tāq̄ hostem regni sui: lz putaret q̄ nō posset hoc efficere excecabat & credebat q̄ posset efficere & conabat ad illud. ¶ Adhuc pōt dici q̄ lz putaret q̄ nō posset h̄ facere: tñ quasi ex quadā desperatiōe conabat se opponere: sicut interdū hoies sciētes q̄ nō possent euade re quedā pericula exponūt se totaliter eis. Magis tñ credē dum ē q̄ herodes crediderit q̄ ipse posset occidere messiam qz putabat eū esse solū aliquē virū iustum & tales p tpalē po tentiā possunt occidi: iō ipse conatus est eū occidere. Luz āt di q̄ messias nō posset occidi nisi qñ vellet qz deus erat: dicē dum q̄ verū ē: & tñ herodes nesciebat istud. ſ. an eēt deus: & an in ptāte sua esset mori qñ vellet. Et si dicas q̄ istud cōsta bat ex lege & pphis: dōm q̄ lz ide colligat herodes tamē ne sciebat illud qz nō erat studiosus in lege nec deuotus ad au diēdum illam sed erat de illis q dñt deo recede a nobis sciaz viarū tuarum nolumus Job. 21. Maxime qz inter iudeos nō erat cōiter notū nec diuulgatū q̄ messias deberet esse deus. ¶ Ad 2m cuz dr̄ q̄ multa erāt p̄dicta de messia q̄ oportebat priꝰ ipleri verū est: & tñ herodes putabat ista posse ipediri ſ. q̄ si messias veniret ad etatē adultā q̄ faceret illa q̄ ō deo p̄nūciata erāt: & tñ q̄ posset ipediri ne veniret ad etatē adul tam p humanā potentiā. Et si dicas q̄ ista erant p̄nunciata per pphas & legē. Dicendū q̄ herodes nō multuz credebat pphis nec legi qz erat totus vir mūdanus sicut plurimi iter nos nihil credunt sicut dr̄ ad ro. p°. Nō oēs credūt euāgelio pphe ēt cōquerebant q̄ nō credebāt eis. Nā ysa. spāliter lo quēs de messia cōquerit q̄ sibi nō credat ysa. 53. ſ. Quis cre didit auditui nr̄o: & brachium dñi tui reuelatū est? Quasi di cat. Pauci volūt credere nobis maxime qz viri mūdani plu rimi putant deū res mūdanas non aduertere: nec illas regi aliqua lege: iō est locus malitie & potētie humane. Et sic viri iusti pñt occidi ab impīs. Dato ēt q̄ herodes crederet ve ra esse que lex & pphe p̄nunciarēt: credebat tñ illa posse ipe diri iō conabat impedire. ¶ Ad 3m dicendū q̄ verū ē q̄ xp̄s non poterat occidi extra Jerusalem: & tñ herodes nesciebat istud: iō putabat q̄ posset occidi vbicūq̄ pena tpalis in eū i surgeret. Et h̄ mō respondet ad oēs similes cōfirmationes.

¶ Quare herodes clam vocauit magos. Q̄ō. XXX.

Queritur quare herodes vocauit magos clā. Di cendū q̄ postq̄ se informauerat ō loco natiuitatis messie p sapiētes: voluit se informare de tpe nati uitatis p magos: & adhuc vocauit eos claz. ¶ Primo vt iu dei h̄ non videret: vt auferret eis occasionē suspicandi ꝑ eū. Erat. n. herodes alienigena regnās sup iudeos: & nō cōfide bat eis. Et ipse sciebat q̄ ipsi adorāt eum lz paterent i dñm qz vitare nō poterant. Et si nūc de messia suo tā sollicitus in quisitor esset suspicaret q̄ aliquid mali ei inferre vellet & iu dei se opponeret ipsi: & nō posset facere q̄ conceperat: & pse querētur ipsum. Jdeo voluit eis nescientibus ista querere: & sic clā vocauit magos. ¶ Sed dicet q̄ iudei nō suspicarent ex h̄ cōtra herodē: nec etiam ipse deberet h̄ putare: qz nō que siuisset ab eis de loco vbi xp̄s nasceret. Et tñ oibus vocatis quesiuit illud. ¶ Dicendū q̄ non stat. Nam in illa questiōe nō potuit vel non debuit verisimiliter aliud p̄sumi cōtra he rodem: poterat tamē p̄sumi in ista secūda pp duo. ¶ Pri mo qz primū. ſ. de loco natiuitatis nō putaretur herodes pp se ipsum querere: sed pp magos qz venerant ad eū & petebāt ubi est q natus est rex iudeoꝝ. Ad herodē ergo tāq̄ re gem pertinebat facere eis responderi: cum ad eum venissent quasi se ei cōmendantes: & sic iudei putarēt q̄ istud quere bat ad satisfaciēdum magis & nō ꝑpter herodem. Si autem peteret a magis de loco natiuitatis: iam istud videret p̄o pter se ipsuz: ideo suspicarētur hebrei q̄ pp aliquid istud vel let. ¶ Scōo qz conquerēdo solum de loco natiuitatis messie cum nihil ante h̄ quesiuisset ō messia nihil p̄sumeret: q̄ ta mē quereret scōo. ſ. de tēpore natiuitatis iam apparebat magna diligētia. Jdeo verisimile erat q̄ ꝑpter aliquē finem pe teret: & sic iudei suspicarētur q̄ aliquid intēderet cōtra mes siam: ideo noluit eis p̄sentibus h̄ querere. ¶ Scōa cā qua re clam quesiuit videt esse: vt magi non cogerētur aliquid di cere de secretis suis cora multitudine. ſ. Magi putabāt ali quid magnum eē scire natiuitatē eius ad quē adorandu3 ve nerant cum ista fuisset sibi spāliter reuelata. Noluit ergo he rodes cogere eos ad dicendum cora multis: q̄ faceret si co ram iudeis quereret: ideo secrete quesiuit ab eis: & sic ipsi fa ciliores essent ad respōdendum soli regi declarātes secretuz suum: q̄ si toti multitudini declararēt. Et in h̄ erat maior ho nor ipsoꝝ magoꝝ. ſ. quo ad secretam regis colloquutionem q̄ q̄ coram multitudine interrogarentur. ¶ Tertia cā fuit q̄ herodes non vocauit multitudinē sacerdotum & scribaꝝ nisi per accidēs. ſ. q̄ accidit q̄ herodes nō potuit respōdere magis nisi vocaret sapiētes: ideo oportuit illos vocari. Nūc autē non erant necessarij: qz ad hoc q̄ ipse nūc querebat sci licet de tēpore natiuitatis xp̄i per stellam nō debebant respō dere sapiētes sed magi: ideo nō vocauit eos. ¶ Quarta cau sa fuit vt quādo herodes vellet exequi id qō nunc intendebat nesciretur quid vellet. ſ. qz post biēnium ipse iussit occidi oēs pueros qui erant in bethleē a bimatu. & infra & noluit q̄ iudei intelligerēt ad quē finem faciebat. Si tamē ipse nūc peteret de tēpore stelle coram iudeis per quā notificabatur tēpus natiuitatis christi: quādo postea viderēt pueros occi di colligerent ex circūstantia tēporis quid intēderet. Voluit ergo secrete a magis querere. Quelibet harū quattuor cau sarū est rōnabilis: p̄ma tñ & q̄rta sunt rōnabiliores pp duo. ¶ Primo qz quicqd herodes h̄ faciebat erat pp mortez xp̄i quam p̄cipue intēdebat vt ex lr̄a apparet: iō verisimili ē sin gula q̄ dicuntur h̄ ptinere potius ad istum finē q̄ ad aliquē alium & ad hunc ptinent prima & q̄rta cā. ¶ Scōo qz dr̄ h̄ clā vocatis: & tñ clam sonat in maluz. Nam si dixisset secrete poterat in bonū interptari: sed clā ad malum ē. Jta dicit ec clesia matrimōia clādestina q̄ occulte sunt facta puta pp ali quid malū vel turpe: & talia nō approbat lz potius punit: vt p3 extra ō clā. spō. per totū. Maluz aūt aliud ibi nō erat: nisi defideriū mortis xp̄i. Jdeo q̄ magi clādestine vocati fuerūt ad p̄curationez mortis xp̄i ptinet & h̄ vult prima & q̄rta cā ¶ Quare hero. voluit a magis discē tp̄s stelle. Q̄ō. XXXI.

Queritur quare herodes voluit a magis disce re tp̄s stelle diligēter. ¶ Dicēdum q̄ herodes intēdebat occidere messiam ne p̄uaretur regno per ipsum. Et ad h̄ volebat scire tp̄s natiuitatis eius: vt ex igno rantia etatis nō falleretur occidēdo aliū loco eius: & qz stel la apparuerat in eius natiuitate voluit scire tp̄s stelle. idest quātum erat q̄ stella apparuerat: & sic per hoc sciret etatez messie. p̄supponebat autē herodes q̄ stella tūc apparuit qñ messias natus ē. Et h̄ videbatur rōnabile. Nā stella illa erat ad ostendendā natiuitatē eius: iō rationabile erat aut veri

similes

B ipoba. opinio p̄dicta. C rñsio 2ª ad p̄am oppoſi. D Instatur Rñdetur E rñsio 3ª ad p̄am oppoſi. F rñsio q̄rta ad p̄mā op poſi. Instat Rñdet G rñsio ad ſecūdā oppo. Instat Rñdet H rñsio ad tertiā oppoſi. A Rñsio ad q̄ſitū q̄ōis hero. vocauit clā magos p̄ā cā Instat p̄mitto 57 B Rñsio C 2ª cā D 3ª cā E 4ª cā A rñsio ad q̄ſitum q̄ōis

similе tūc ipsam apparere quādo messias nasceretur: q; alias possent falli magi si stella prius nasceretur q̄ messias. Nam possent venire in iudeā anteq̄ nasceretur messias 7 nō inuenirent quē odorarent. ¶Si āt dicaṫ q̄ post eius natiuitatem oriret: ita posset oriri duobus vel tribus ānis vel viginti post natus messiā sicut quolibet alio tpe: q; nō erat maior rō q̄ potius vno tpe q̄ alio appareret. De natiuitate autem erat spālis rō q; tunc incipiebat messias eē in mundo: iō tūc cōpetebat q̄ stella ipsum iudicaret. ¶Jtē p3 b efficacius ex magoꝝ intentione: q; ipsi putabant tunc messiā natum qñ stella orta est. Qō p3 ex verbis eoꝝ. Nam dixerunt. Ubi est qui natus ē rex iudeoꝝ: i. Ubi est rex iudeoꝝ: qui nūc natus est. ¶Si tñ p;esupponeret stellā apparuisse post eius natiuitaṫ poterat apparere vigessimo vel trigessimo anno sicut quolibet alio tpe: q; non erat maior cā de vno q̄ ō alio vt dictum est. Et tñ de illo qui est iā aliquāte etatis nosti dr̄ vbi est qui natus ē: 7 sic magi putabāt siue p̄supponebant q̄ tunc stella apparuit qñ xp̄s natus ē. Hoc forte p̄dixerat balaā posteris suis qñ informauit eos de ortu stelle. s. q̄ mox vt nasceret ille rex stella appareret: vel forte ang. apparuit magis dicēs. Nunc natus est xp̄s quē ista stella significat: ite 7 adorate eū. Uel b idē spiritus sanctus eos docuit p̄ interiorem inspirationē vt declaratum ē. s. in. 6. 7 magis. 19. q. s. Quare magi moti sunt ad veniēdū: 7 sic herodes petēs ō tpe stelle petebat de tpe natiuitatis xp̄i. Instā.

¶Sed dicet q̄ non oportebat q̄ herodes peteret istud: q; ad occidendū xp̄m sicut ipse intendebat erat alius modus aptior. s. q̄ postq̄ magi inuenirent xp̄m 7 adorarent: ipse iret illuc fingēs se velle adorare 7 tunc distincte cognosceret xp̄m 7 esset facilius eū occidere: imo b videt ipse herodes voluisse. Nā dixit magis q̄ iter rogarent diligēter de puero 7 renūciarēt ei vt ipse iret 7 adoraret eū. ¶Dicendū verū esse q̄ iste esset modus facilior: 7 tñ istud primū. s. de tpe stelle petiuit herodes quasi in subsidium. s. deficientibus alijs modis cercioribꝰ 7 b fuit pp duo. Rñsio ad istā. A pp duo hero. petiuit de tpe stelle p° 2°

¶Primo q; forte poterat deludi a magis. s. q̄ postq̄ ipsi inuenissent puerū q̄ nō ostenderēt ei illū sicut factū est q; admoniti ab angelo ne redirēt ad herodē reuersi sunt per alias viam in regiōes suā: 7 sic herodes nō potuit per eos cognoscere puerū. Jdeo. voluit herodes q̄ si cōtingeret sibi deficere istam cognitionē de q̄ tñ ipse nō suspicabaṫ: q̄ maneret sibi aliud p̄ quo posset saltē in gñali hr̄e cognitionē de xp̄o. s. per etates. ¶Scōo fuit b q; forte magi deciperent in stella sua ita q̄ per illā nō inuenirent puerū. s. q; qñ magi intrauerunt in Jerusalē disparuit eis stella: qō ante b nūq̄ fecerat. B Dubius rñsio

¶Et b vñr ipsi significasse herodi. Uñ putabat herodes q̄ forte iā non appareret stella: 7 sic magi nō possent determinatā hr̄e cognitionē de messia: iō forte nō inuenirent eū: vel si inuenirēt forte non certificarent' oino an ille esset vel alius 7 sic nō possent renūciare herodi p̄ certitudinē de illo. Et ad b voluit herodes scire tp̄s stelle. s. dato q̄ magi nō inuenirēt xp̄m: ipse p̄ tp̄s stelle saltē in gñali cognosceret eum 7 posset occidere occidēdo oēs coetaneos sibi. Et ista ē vera intentio herodis. Et sic voluit q̄ si magi inuenirēt puerū ipi renunciarēt 7 iret ad adorandū eum. 7 sic posset eū occidere nullū aliū occidēdo. Si aūt non inuenirēt illuz: recurreret ipse ad aliud remediū per tp̄s stelle vt dictū est. ¶Sed q̄re dr̄ q̄ diligēter didicit tp̄s stelle. Dicēdum q̄ pp duo oportuit b diligēter sciri. ¶Primo vt occidēdo alios q̄si coetaneos xp̄i nō contingeret eū euadere pp ignorantiā etatis. Hoc tñ nō posset fieri si nō diligēter sciret tp̄s stelle: vtpote si stella fuisset orta tribus ānis anteq̄ herodes vellet occidere pueros 7 ipse putaret fuisse illam natā solū duobus ānis ante hoc occideret solū pueros a biēnio. 7. j. 7 euaderet xp̄s q̄ iam eēt triēnis: iō oportuit q̄ diligēter sciret. s. nihil errādo de tempore. ¶Scōo vt herodes cū minori scādalo q̄ fieri posset istā rez ageret. Nā si non sciret herodes determinate tp̄s stelle oportet q̄ occideret multos ēt supra etatē xp̄i vt non maneret sibi dubiū q̄ forte xp̄s euaderet. Si autē determinate sciret tēpus stelle ñ oportebat q̄ occideret aliquos nisi q̄ nati fuerant tpe ortus illius stelle 7 post: 7 sic pauciores occideret 7 esset minus scandalū ideo oportuit diligēter b sciri. opi. q̄rūdam.

¶Quare herodes nō q̄siuit a iudeis ō tpe natiuitatis xp̄i.

Questio.XXXII.

Queritur quare herodes nō q̄siuit a iudeis ō tēpore natiuitatis xp̄i. ¶Quidam dñt q̄ herodes pūtauit nō posse b cōstare sapientibus iudeoꝝ: q; talia forte non essent in lege eorum nec in ꝓphis scripta. ¶Sed nō stat q̄ herodes petiuit a sapiētibus iudeoꝝ ō loco natiuitatis christi: 7 nō petiuisset nisi putasset q̄ illi b scire possent per legem suā vel ꝓphas. Sed sicut locus est circūstantia natiuitatis ita ēt tp̄s: ideo q̄ putat ꝓphas vel legē dicere de loco natiuitatis messie vel alterius verisimiliter putare pōt q̄ etiā scriptura de tēpore dicat: cū ista sint accidētia cōiūcta q̄ sunt circūstantie eiusdē rei. Jdeo non ē dicendus q̄ herodes putauerit b nō haberi in lege nec i ꝓphis. ¶Sed dicendū q̄ ideo q̄siuit a iudeis ad tollendā suspitionē cōtra se q; si ab eis peteret appareret q̄ aliqd volebat facere contra messiā vel saltem erat verisimile q̄ iudei b p;esumerēt: iō voluit petere ab eis ne ipsum in hoc impedirent: vt dictum ē. s. penultima questione ante b. ¶Scōo q; herodes forte putabat q̄ ls in lege 7 ꝓphis aliquid scriptū esset de tpe natiuitatis messie q̄ iudei nō bene certificantur per illud: q; forte erat breuiter vel obscure dictum vel pp aliam cām: 7 ita ipsi nesciebant dicere determinate qñ nasceret messias. Hoc aūt manifeste apparebat q; si iudei determinate scirēt istud tp̄s nō possent inter eos varij insurgere q̄ se dicerēt messias 7 diuersis tēporibus: vel saltē si insurgerēt appareret manifeste eoꝝ falsitas 7 nemo eos reciperet. Et tñ pauco tēpore ante hoc venit theodas asserēs se esse messiā: 7 crediderunt in eū aliqui. Et post ipse occisus est: 7 illi perierunt. Post istuz venit iudas galileus dicēs se esse messiā: 7 crediderūt ei multi. Et etiā iusti 7 ipse perijt act. 6. Etiā post christi mortē veniebant aliq̄ dicentes se esse messiā: 7 recipiebātur a multis infra. 24. s. Tunc si quis vobis dixerit ecce hic est xp̄s aut illic nolite illi credere: Et tñ xp̄s messias est'. Et segtur surgēt. n. pseudochristi 7 pseudoꝓphe 7 dabunt signa magna 7 prodigia: ita vt in errorē inducaṫ si fieri pōt etiam electi. Et sic multos christos. i. messias dixit post se vēturos. s. q̄ se sic vocarent. Et Luc. 21. dr̄ multi venient in noie meo dicētes quia ego sum. i. ego suz messias. Quilibet tñ istoꝝ habebat sequaces multos cum infra. 24. dicaṫ q̄ isti falsi christi inducerēt i errorē si fieri posset etiā electos ergo iudei nesciebāt determinatum tp̄s aductus messie. i. natiuitatis eius cū istud sit valde p;ecisuz tp̄s. ¶Tertio q; dato q̄ iudei scirēt determinatuz tp̄s natiuitatis messie: nō peteret ab eis herodes q; non petebat ab eis q̄cquā nisi ex necessitate. Nā pp b quesiuit ab eis de loco natiuitatis messie: q; ad respōdendum magis nō poterat per alios certificari. Nūc aūt de tpe natiuitatis messie poterat certificari p̄ magos p̄ stellam: ideo nō erauit q̄re a iudeis. Nam ēt de loco natiuitatis nō quesiuisset ab eis si per magos scire potuisset. ¶Quarto q; etiaz si iudei hoc scirent 7 nulla suspitio oriretur cōtra herodem ista interrogando: magis tamē volebat b scire per magos q; verisimilius erat eos scire 7 magos determinate. Naz scriptura etiā si interdum loquaṫ de tēpore quo aliqua res debet fieri: non ponit determinate diē quo fiet vel fieri icipiet: sz ponit quasdam gñales determinationes. Judei tñ non poterāt scire ni si p̄ scripturam magi aūt sciebāt per stellam. Et ista determinate poterat certificare cū p;esupponatur eam ortaz die illo quo xp̄s natus est. vt declaratum ē p;ecedēti questiōe: etiam q; ista stella ad nihil aliud fuit nisi vt ostēderet christum natum 7 viam qua illuc iretur: 7 postea locū in quo esset: ideo per istā magis determinate poterat homo instrui de tēpore natiuitatis messie q̄ per aliqd aliud: 7 sic herodes potiꝰ voluit querere a magis q̄ a iudeis. Rñsio auc. ad q̄stum q̄nis. p̄ma rō. Secūda rō. Tertia rō. Quarta rō.

¶Quare herodes misit magos i bethleem.

Questio.XXXIII.

Queritur quare nūc herodes misit magos i bethleem. Dicēdum q̄ magi postquam sibi occultata fuit stella ad introitus Jerusalē quesierunt vbi natus erat rex iudeoꝝ: herodes aūt fecit responderi per sapientes: 7 inuentum est q̄ in bethleem: ideo misit eos in bethleem q̄si certificans eos' q̄ ille erat locus natiuitatis eius 7 ibi inuenirent eum si iam natus esset. ¶Sed dicet ad qd hero. mittebat eos illuc: q; cū stella dirigeret eos irēt q̄ stella eos duceret siue in bethleē siue in aliū locum: 7 sic nō oportebat eis noiari locum ad quē irent: sicut factum est. q; dicit infra in littera q̄ stella p̄cedebat eos vsq̄ dum veniēs, stares. s. vbi erat puer. ¶Dicendū q̄ herodes putabat q̄ stella iam nō appareret magis ampliꝰ: cū semp direxisset eos per A rñsio ad q̄si tū q̄nis Jnstatur ¶ rñdet istā. B

viam

viã ⁊ ocultata fuisset ad introitũ Jerusalez: iõ oportebat ꝙ diceret eis locus ad quẽ deberẽt ire. Et ista est cã quare petierunt vbi est q natus est rex iudeoꝝ. ¶ Si autẽ stella eis nõ disparuisset nonquesiuissent ħ: ipsi ẽt magi putauerũt ꝙ iam stella nõ appareret eis. vñ qñ ad exitum de Jerusalez viderunt stellam gauisi sunt gaudio magno valde. ſ. quasi ex isperato eis appareret: q̃ alias nõ esset istud gaudiũ tam magnum quãtum littera significat. Et sic ipsi voluerunt ab herode informari de loco ad quẽ deberent ire. Et cum dixit eis ꝙ irent in bethleẽ inceperunt illuc ire. Nã qñ stella eis apparuit illuc iã erant in viam bethleẽ ⁊ iuissẽt illuc etiã si stella nõ apparuisset rursus. ¶ Sed dicetur ad quid mittebat herodes magos in bethleẽ: q̃ dato ꝙ ibi messias nasceretur poterat esse ꝙ ibi nõ esset sed in alio quocũq; loco terre iudee. ¶ Dicendũ ꝙ ꝓsuppositis eis q̃ magi ꝓsupponebãt ⁊ eis q̃ nunc p herodem inuẽta sunt: erat quasi necesse vel saltez oino verisiℓe ꝙ inuenirent eũ in bethleẽ. Nã nunc inuẽtum fuerat ꝙ deberet nasci in bethleẽ: magi aũt ꝓsupponebant ipsum natũ esse sicut stella significauerat ẽt ꝓsupponebant ꝙ nõ efluxerant tredecim dies a natiuitate eius ꝙ apparebat per oꝛtũ stelle. Nam die tredecimo venerũt magi in bethleem: ⁊ tñ in tam parua etate nõ erat verisimile ꝙ puer portatus esset ad aliũ locũ extra locum natiuitatis sue q̃: ꝓpter tantã teneritudinem pueri noceret ei diuersitas siue ꝓp motum localẽ siue per varietatẽ aeris. sed adhuc magis erat ħ ꝓp matrem q̃ in tam pauciꝭ diebus forte nõduz esset curata de puerperio: ⁊ sic maneret in loco in quo peperisset. Et potissime istud erat ꝑm consuetudinẽ locis iudeoꝝ Nam femina cũ pareret filium erat septem diebus imunda iuxta legẽ mulieris mẽstruate: ⁊ erat separata: ⁊ sic in illis nõ posset discurrere hinc ⁊ inde. Postea manebat trigita tribus diebus imunda in purificatiõe sanguinis sui leui. i2. iõ vsq; ad istos. xl. dies nõ erat verisiℓe ꝙ mulier recederet ỏ loco in quo pepererat. In die autẽ. xl. ventura erat in tẽplum ad offerendũ filium. e. c. ideo vsq; ad illud tp̃s poterat in bethleem queri verisimiliter x̃ps natus ⁊ sic factum est. Nam vsq; ad diẽ. xl manst ibi dña nostra cuz puero ⁊ die. xl. obtulit ipsum in Jerusalẽ in tẽplo Luc. 2°. ⁊ tũc redĳt in galileã in ciuitatem Nazareth. e. c.

¶ Quare herodes non iuit cum magis in bethleem.

Questio. XXXIIII.

Queritur quare herodes nõ iuit nunc cum magis in bethleem: q̃ ibi potuisset nũc inuenire x̃pm: ⁊ fuisset opoꝛtunitaꝭ ad occidendũ eum sicut ipse desiderabat. Nã magi eum inuenerũt. ¶ Dicẽduz ꝙ noluit ire nunc illuc ꝓp multa. Primo q̃ deus inclinauit coꝛ eius ad non eũdum. Sic. n. deus solet mouere coꝛda hoium ⁊ p̃cipue regum ad faciẽdum vel nõ faciendũ aliquid ꝑm ꝙ ei placet ꝓuer. 21. ſ. Sicut diuisiones aquarũ ita coꝛ regis i manu dñi: ⁊ quocũq; voluerit vertet illud. Hoc mõ deus facit quicqd vult in nobis ⁊ de nobis: q̃ nõ solum nos nihil possumuꝭ facere contra id ꝙ ipse vult. sed etiam non possumus velle facere cõtra id ꝙ ipse vult. i. ꝙ homo non põt vel le aliquid ꝙ deus vellit eum nõ velle: q̃ alias esset aliquis actus positiuus ad quẽ deus non cõcurreret etiaz in ratiõe ꝓme cause ⁊ vlis quod ẽ ipossibile: vel cogeretur ad faciendum ꝙ nõ vult. Et si deus interdũ mouet coꝛda hoium ad volẽdum aliquid ꝙ nõ est eis expediẽs quãtum ad statum tẽpoꝛale vel ad omittẽdum aliqd ꝙ erat eis vtile ⁊ ħ in penam ipsoꝝ: nũq̃ tamẽ deus hoies mouet ad volenduz id ꝙ ẽ malũ culpe. Quomõ aũt possit stare pura libertas arbitrĳ moũẽte Deo voluntatem nostram ad id ꝙ vult declaratum est late. 3. reg. i2. in qbusdã questionibus. Cã autẽ quare deꝰ mouit nunc coꝛ herodis ad volẽdum nõ ire in bethleẽ: fuit q̃: tunc manebat ibi x̃ps: ⁊ si illuc iret herodes cũ magis nec esse erat vel ꝙ magi nõ inuenirent x̃pm vel herodes illum inueniret. Primũ erat incõueniẽs: cũ deus solũ ad ħ fecisset magos venire de terra sua vt x̃pm viderent ⁊ adoꝛarẽt: ideo nõ debebat impediri diuina intentio ⁊ bonũ istoꝝ regum ꝓp herodẽ. 2m. erat incõueniens magnũ: q̃ si herodes x̃ps inueniret occideret eũ vel x̃ps se liberaret per aliq̃ miraculum: ⁊ vtrũq; erat incõueniens. Primũ ꝓz q̃ x̃ps venerat vt legez daret ⁊ vt taliter operaret nostrã redẽptionem. Si aũt tunc occideret: nihil fieret de eo ꝙ scriptũ erat de ipso. 2m etiã erat incõueniens q̃: si nunc x̃ps per miraculũ se liberaret consta ret herodi veritas rei: ⁊ tunc ꝓsequeret eum semp: q̃ cognosceret eũ esse messiam. Ideo oporteret ꝙ x̃ps recederet de iudea: vel ꝙ ibi semp miraculose se defenderet ab herode. Et ħ non cõueniebat: q̃ sic nõ posset operari nostrã redẽptionez sicut operatus est: q̃ cognosceret ab oibus esse messias ⁊ tamẽ non decuit: sed postea procedẽte tpe debuit manifestari. An vero natiuitatẽ suam x̃ps pluribus notificare debuerit ⁊ an debuit esse nota oibus hoibus declarabiℓ Luc. 2. ⁊ sic vt oia ħ euitarẽtur deus mouit coꝛ herodis vt nõ iret tũc cũ magis. ¶ Scõa cã fuit q̃ herodes nõdum erat certificatus de natiuitate messie sed putabat ꝙ illi magi poterant falli p stellam: maxime q̃ nõ viderat herodes illã stellaz. Nã illico vt introierunt in Jerusalẽ disparuit stella: ⁊ post ħ q̃sierunt ab herode. ⌊ vbi est q natus est ⁊c. ⌋ Jt sic herodes non erat adhuc cõfirmatus circa intentionẽ magoꝝ ideo noluit moueri quo vsq; sciret veritatẽ. ¶ Tertia cã q̃: dato ꝙ constaret herodi natũ esse messiã: tñ adhuc nesciebat quis ille erat q̃: magi nõ dirigebãtur nunc a stella qñ recesserũt ab eo. ⁊ sic nõ habebãt aliq̃ signũ per qỏ determinate cognoscerẽt messiã. Et sic forte non inuenirẽt illum. Ut ergo nõ iret i vanũ herodes noluit ire cũ eis sed mãsit i Jerusalẽ. ¶ Quarta cã q̃: facilius erat herodi aliter inuenire messiã. ſ. ꝙ magi irẽt ꝓius ⁊ ingrerent sollicite ⁊ si inuenirẽt illum iret mox illuc herodi si aũt non inuenirẽt ipse postea faceret ꝙ ꝓcogitauerat. Et ista fuit vera intẽtio herodis. Nã dixit magis ꝙ diligenter ingrerent de puero ⁊ cũ inuenirẽt renũciarent ei vt ipse iret ad adoꝛandũ illum. Si autẽ nõ inuenirẽt illuz intẽdebat herodes occidere oẽs pueros q̃ nati fuissent post oꝛtũ stelle sicut postea fecit ⁊ sic nõ oportebat ire cũ magis. ¶ Sciẽdum tñ ꝙ herodes nõ iuit cum magis q̃: vidit eos ire in dubiũ cuz nõ dirigerẽtur a stella: si tñ sciret ꝙ stella apparitura erat eis in exitu de ciuitate iuissẽt cũ eis: q̃ tũc putaret se ire ad rem certã. Non cognouit tñ ħ herodes. Nam etiã magi qñ recesserunt ab herode nõ putauerunt se dirigẽdos per stellam: sed apparuit eis quasi ex insperato. Et ob ħ gauisi sunt gaudio magno valde. vt ꝓz. j. in littera. ¶ Quinta vt herodes nõ irrideretur a iudeis. Nã si iuissẽt cũ magis ⁊ nõ inuenirent regem natũ quem anũciauerant magi irrideretur herodes ꝙ leuiter mouebatur ad dictum extraneorum hoium super re incerta. Voluit ergo expectare certitudinem. ¶ Sexta q̃: si herodes iuissẽt cum magis parentes pueri timerẽt ⁊ erat verisimile ꝙ abscõderent euz: ⁊ postea nũq̃ posset inuenire herodes. Nam ỏ herode eunte ad puerum nihil boni poterant suspicari parẽtes pueri: qỏ nõ esset circa extraneos reges. Et tunc si illi semel illuz adoꝛarent ⁊ cognoscerẽt ꝙ non poterat latere: q̃ isti cognoscerẽt eũ vbi cũq; esset. Ideo aptius erat ad intentionem herodis ꝙ non erat cum magis. Et ista etiam est causa quare non iuit ante magos. Poterat enim facere ꝙ illi manerẽt in Jerusalem: ⁊ ipse iret ante eos vt inueniret puerum: ⁊ non fecit: q̃ preter alias causas obstantes obstabat sibi q̃ cõtra euz solũ veniẽtem ꝓsumeretur malũ ⁊ ocultaretur puer. ¶ Septima ad tollẽdum suspitionem sapiẽtum iudeoꝝ quos nunc congregauerat q̃: illi dixerant messiam nasciturũ in bethleem magi autem dixerant illum iam natũ. Si igiẽ viderent iudei herodem euntẽ in bethleem clare cognoscerẽt ꝙ ħ volebat: iõ cessauit dimittens magos ire.

¶ Quare herodes dixit magis ꝙ postq̃ inuenissent puerum ei renunciarẽt de eo. Qõ. XXXXV.

Queritur q̃re dixit herodes magis ꝙ postq̃ inuenirẽt puerũ diligẽter q̃situ renũciarẽt ei. ¶ Dicẽduz ꝙ herodes suaserat magis diligẽtẽr puerꝝ q̃rere vt nõ errarẽt in eo: q̃ herodes intẽdebat occidere illũ quẽ ipsi adoꝛassent: ⁊ timebat decipi si forte aliquẽ q̃ nõ erat messias occideret: ⁊. messias euaderet. Ad ħ ġ diligẽs ingsitio erat necia. ¶ 2° q̃ nõ hẽbant tũc magi aliq̃ signũ certũ Nam si habuissẽt stellã dirigẽtem sic ꝓius ipsa oñderet eis messiã idubitate: ⁊ tũc nõ oportebat eẽ aliquã diligẽtiã i q̃rendo illũ. Qỏ tñ qñ recesserũt magi ab herode nõ hẽbant stellã ꝓuiã nihil erat p qỏ possent inuenire puerũ natũ nisi p diligẽtẽ ingsitionẽ: iõ dixit ꝙ diligẽter ingrerẽt. Qỏ aũt dixit ꝙ renunciarẽt ei potest intelligi dupliciter. Unomodo ꝙ postq̃ adoꝛarent redirent in Jerusalẽ ⁊ nunciarent herodi de puero. Alio modo ꝙ nõ redirent: sed mox vt inuenirẽt eũ mitterent aliquem nũcium ad herodẽ: ⁊ ipsis manẽtibus ibi iret herodes

Instat

Ꝛnsio ad in stantiam

Ꝛnsio ad q̃situ qõnis hero. noluit ire cuz magis i bethleem pp multas cãs prima cã

A

B 2ª cã

C 3ª cã

D 4ª cã

E 5ª cã

F 6ª cã

G 7ª cã

A Ꝛnsio ad q̃situ qõnis her. sua fit magis. x̃ps diligenter q̃re duabus de causis ꝑ 1ª cã 2ª cã

herodes illuc. Istud 2m intellexit herodes. ¶ Primo q; nō dixit eis q; redirēt ad eum ſz q; renūciarēt ei: z tñ renūciare poterat fieri per nunciū vel p lras: iō non oportebat q; reges redirent. ¶ Scō q; erat ꝯ vrbanitatem q; herodes iniūgeret regibus id qō per simplicē nūciuz fieri poterat: z melius z tutius fieret. ¶ Tertio z principaliter q; istud spāliter ꝓuiebat intētioni herodis vt puerū inueniret. Q; si semel adorato puero redirēt reges: posset ocultari puer: z forte postea nō inueniret eū herodes. Si aūt manentibus regibus cum puero nūcius renūciaret herodi de illo: illico herodes iret illuc: z non posset ocultari puer ꝓpter regum p̄sentiam. Hoc ergo ipse volebat.

¶ Quare herodes dixit magis q; ipse veniēs adorāret eū.

Questio. XXXVI.

Queritur quare herodes dixit magis q; ipse veniens adorāret pueruz. Dicendum q; primo dixit h; q; istud videbaſ satis rōnabile. Q; cuz isti tres reges de longinquis regionibus veniſſent ad illū adorāduz iustum erat vt herodes q; erat i terra illa eū adorāret. ¶ Secūdo dixit h; ad dandū rōnem dicti sui. Nā dixerat magis q; q̄rerent diligēter de puero z renūciarent ei. Si aūt nō daret cām videreſ istud dictū irrationabile z inane: iō dedit cām verisimilē. ſ. vt ego veniēs adorē eum. Quasi dicat. Ego vel lē adorare puerū hūc z tñ nollē errare adorādo aliū p̄ eo. Ideo q̄rite illum diligēter z nūciate mihi: z tunc ego ibo ad adorādum eū. ¶ Tertio ad tollendā suspitionē. Q; cū diceret q; diligēter q̄rerēt de illo z renūciarent ei: si nō daret cāz q̄re h; inuebat putarent verisiliꝝ q; ipse vellet nocere illi regi nato: cū nō esset de ꝓgenie sua z timeret p illū regnū pdere hoc āt nolebat herodes ab aliquo putari: iō dixit q; h; dicebat q; volebat ire ad adorandū eum. ¶ Quarto q; timebat herodes q; ipediret ab eo q; intendebat si reges isti ꝯ eū aliquid ꝓsumerēt. Nam ipse videbat q; isti magi diligebāt valde illū regem natū cum pp euz veniſſent de lōginquis regionibus desiderio adorādi euz: ob h; si suspicarent q; herodes volebat nocere illi puero opponerent se ꝓ eo vel saltē nō renūciarent ei de illo postq̄z inueniſſent: ſz magis ocultarēt eū ideo herodes voluit auferre magis occasionē suspicādi dicēs q; ipse volebat venire ad adorandū eum.

¶ Qui cum audiſſent regē: abierūt. Et ecce stella quā viderant in oriente: antecedebat eos vsq; dum veniens staret supra vbi erat puer. Uidētes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domuz inuenerunt puerum cū Maria matre eius.

⌊ ¶ Qui cū audiſſent. ⌋ Hic ponit xp̄i inuentio per magos z dr. ⌊ Qui cū audiſſent regē ⌋. i. postq̄z loquutus est herodes cū eis de tpe apparitiōis stelle z cōmendauit eis q; diligēter ingrerent puez z renunciarēt ei: abierūt. i. inceperūt ire in bethleē. Q; dr. s. q; misit illos herodes in bethleē. ⌊ z ecce stella quā viderant in oriente. ⌋ ⌊ Cū recesserunt ab herode non p̄cedebat eos stella: ſz q̄siuerūt de via bethleē z intēdebant seq illā. Et cum egressi fuiſſent de vrbe apparuit eis stella q̄ ocultata fuerat eis ad introitū Jerusalē z iā desperauerant se visuros illā. Et dr ⌊ quā viderant in oriēte ⌋. i. quā viderāt qñ erāt in terra sua q̄ erat oriētalis respectu Jerusalē z viderant eā iuxta se. ⌊ añcedebat eos ⌋. i. p̄cedebat eos in viā dirigēdo sicut solita erat facere z erat modicū eleuata a terra z satis iuxta eos: vt sic determinate ostēderet quā viā deberent tenere. ⌊ vsq; dū veniens staret. s. vbi erat puer. ⌋ ideſt p totā illā viā p̄cessit eos dirigēdo: z itrauit cū eis in bethleē dirigēdo per vicuz quousq; veniret ad illā domum. vel diuersoriū vbi erat puer z stabat pendēs supra domum. Per qō determiate cognouerūt magi in quā domū deberēt intrare. Postq̄z āt stetit stella supra domū z magi intrauerūt nūq̄z amplius visa est: q; ibi finitū est offiū suū. ⌊ videtes āt stellā ⌋. i. qñ eā viderunt in exitu de Jerusalē icipientes ire i bethleē. ⌊ gauisi sunt gaudio magno valde. ⌋ Istud ponitur ad significādū magnā leticiā q̄ fuit ō apparitōe stelle q̄ ocultata fuerat: z putabāt se iā nō visuros eā z ꝓ illā nūc liberabanť a multis curis. vt. j. dicet. ⌊ z intrātes domū. ⌋ Lucas vocat diuersoriū. Nam dicit q; nō erat ei locus i diuersorio. Quid āt fuerit istud diuersoriū an fuerit domus cōis. i. hospitiū vel aliqs locus optus z non habitatus dicet Luc. 2o ⌊ inuenerūt puerū cum Maria matre eius. ⌋ Erat. n. tredecim dierū: q; h; fuit die ſephie. vt. s. ꝓbatū est. Et sic teneret eū mater sua in manibus fouēs eum vel lactans sicut illa etas exigit: q; ōes passiones z deffectus q; ꝓueniūt hoibus fm nām assumpsit xp̄s. Uñ dicit leo papa in sermōe ephie q; magi inuenerunt christum paruulum nihil differētem ab aliis paruulis fm etatem.

¶ Quare stella magis se ocultauit ad introitum Jerusalez.

Questio. XXXVII.

Queritur quare qñ magi introierūt in Jerusalez ocultata fuit eis stella q̄ semp añ h; eis apparuerat. ¶ Prima cā fm quosdaz est q; magi meruerūt illā ꝓdere q; recurrerunt ad humanū adiutoriū cū hērent diuinū. Nā stella dirigebat eos sufficiēter: q̄sierunt aūt ipsi ꝓter hoc i Jerusalem vbi natus erat xp̄s iō disparuit stella. Sed h; nō stat: q; isti p̄suponunt q; magi prius petiuerunt: vbi natus est xp̄s q̄s stella eis dispareret. Sed falsuz est. Nā manēte stella nūq̄z ipsi peterēt vbi xp̄s nasceret: q; alias diceremus q; i q̄libet loco iudee peterēt cū ō quolibet possent dubitare an ibi xp̄s nasceret. ¶ Secūda dī esse q; signa sensibilia danť infidelibus z ꝓphia fidelibus fm apostoluz: iō signū stelle q; datum est istis qñ erant inter infideles dñt q; nō debuit manere iter iudeos q; erant fideles. ¶ Sed h; nō stat. Q; tunc seq̄ret q; nō solum isti pdidiſſent stellā in Jerusalē ſz q; in introitu iudee ocultaret eis stella: q; ibi ceperūt eē iā iter se fideles. ¶ Itē seq̄ret q; postq̄z semel pdiderūt eā iter iudeos nō dēret ampliꝰ inuenire: maxie postq̄z eēnt certificati ꝓ ꝓphiaz in Jerusalē z tñ i exitu Jeru. rursus apparuit eis stella dirigēs vsq; ad xp̄m. Ergo nō disparuit eis ꝓp hoc. ¶ Tertia cā potuit esse a d h; q; magis certificarenť magi. ſ. vt q; fuerant certificati celesti signo certificarenť nūc testimonio ꝓphico: cū in Jerusalē respōsum fuerit eis ex dictis michee de loco natiuitatis xp̄i. ¶ Quarta cā z p̄cipua ē q; factum est h; vt magi cogerenť in Jerusalē q̄rere de loco natiuitatis xp̄i z anūciarent ibi xp̄m natū. Nā si stella nūq̄z disparuiſſet nūq̄z magi q̄rerent aliqd q; supfluum erat: cū stella eos sufficiēter dirigeret. Si aūt in aliq̄ alio loco ocultareť ibi q̄rerent de xp̄o nato. Et q; nullus locus erat in q̄ magis cōueniret ipsos q̄rere q̄s in Jerusalē fecit deus q; stella disparet ad introitum Jerusalē. Rō āt q̄re petere deberēt in Jerusalē fuit multiplex. ¶ Prima ꝓp eos. ſ. vt magis certificarenť p duo testimonia quā per vnū. Nā stella directura erat eos in bethleē q̄ testareť ibi eē xp̄m natū. Cum āt nunc petētibus eis de loco natiuitatiſ xp̄i respōderet q; in bethleē nasceret z postea stella illos dirigeret vsq; in bethleē: eēt istud opus firmi⁹: z nō putarēt p h; se deludi: cū inuenirēt ꝓphias gētis iudeoꝝ cōuenire cū dictis balaā patris coꝝ vel doctoris loquētis de hac stella: z cum reuelatiōe eis facta qñ ad veniendū moti sunt. ¶ Scōa et ex pte ipsoꝝ. ſ. vt nō dubitarent postq̄z ingrederenť i bethleē. Nā si nō quesiuiſſent magi de loco natiuitatis xp̄i nec stella eis disparuiſſet sed vsq; in bethleem qñ ingrederentur z staret stella supra vbi erat puer licet esset aliqua certitudo: tamē adhuc poterāt aliqua liter dubitare an recte dirigerētur. Nunc vero cum prius in Jerusalem responsum esset eis q; christus nasceretur in bethleem: z nunc stella deduceret in bethleem apparebat manifeste q; nullus erroz erat: sed ista a deo fiebant. ¶ Tertia etiā ex parte ipsoꝝ: q; per hoc cognouerunt quis erat iste rex natus. Nā etiam si stella deducēte eos ad christum non dubitaſſent illum esse ad quē adorandum veniebant: tamen nesciret quis esset ille rex. Nunc āt cum quesierunt in Jerusalem vbi natus est rex iudeoꝝ z respōsum fuit eis q; rex messias nasceretur in bethleem z stella postea illuc deduceret eos sciret manifeste q; ille erat rex messias quem iudei expectabant z de quo tanta magnalia dicebant. ¶ Quarta quia h; pertinebat ad magis ostendēdum excellentiaz istius quem magi adorabant. scilicet q; non solum astra ei seruiebant z atestabantur sibi sed etiam ꝓphe ab antiquo de eo prenunciauerant: etiā quātum ad locum natiuitatis. In quo apparet q; excellentissimus erat quē deus tantis testimonijs illustrez redderet. ¶ Quinta z ꝓcipua fuit ex parte iudeoꝝ. Q; deus non solum voluit natiuitatem christi sciri ab istis gentilibus sed etiam a iudeis. Et licet quibusdā esset reuelata in particulari sicut pastoribus Luc. secundo z postea Symeoni z anne eodem capitu. videbatur nō sufficere:

A hero. dixit magis q; volebat adorar xp̄m ꝓp q̄ttuor cās p̄ cā

B 2a cā

C 3a cā

D 4a cā

Expō littere A

B

C

D

A

Imp̄robať 2a opi. vl cā

B

īp̄robať 2a opi. vel cā

3a cā

4a cā

C Quare magi debuerūt petē ō xp̄o nato i Jerusalē multiplex assignatur rō p̄ma rō secūda rō

tertia rō

quarta rō

5a rō z p̄cipua

sufficere. Ideo voluit deus q̄ ēt oībus iudeis manifestaret. B ām fuit p̄ h̄ q̄ stella occultata est: q̄ tūc necesse fuit q̄ magi q̄rerent in Jerusalē qs erat locus in quo x̄ps natus esset: & per h̄ annūciabant ipsū esse natū: & q̄ Jerusalē erat locus ad quē cōueniebant oēs iudei pp̄ tēplū & solū erat i tota iudea: q̄ quid notū esset in Jerusalē faciliter notū erat in tota iudea. ¶ Hanc notificationem voluit deus facere iudeis ō x̄po nato pp̄ multa. ¶ Primo vt ipsi possent eū adorare & cognoscere: sicut magi ad adorandū eū venerant. ¶ Scōo vt nō maneret iudeis aliq̄ excusatio. Q̄ dicere poterāt nos scimus messiā futurū esse & scimus locū vbi nascēt nescim⁹ tp̄s natiuitatis eius: iō non vadimus ad adorandū eum. Nunc aūt magis venētibus ablata erat ista excusatio: cum ipsi anūciarent x̄pm esse natū. Et sic iudei ēt si non crederēt illis saltē tenerētur esse solliciti ad ingrendum an verū erat q̄ magi anūciabant. ¶ Tertio ad reddendū verisīle q̄ x̄ps erat messias: q̄n postea faceret miracula. Nā sepe iudei conquerebant inter se de Jesu an esset messias. Jo. 7. Considerata aūt etate eius poterāt inuenire q̄ ille fuit ad quē tāq̄ messiam venerant magi i bethleē p̄ ea que nūc publice facta fuerant & nō poterāt ignorare nec negare. Et sic atestarent ea q̄ in x̄po p̄rius fuerant: miraculis q̄ postea faceret: vt sic ex h̄is collatis plene appareret ipsum esse messiā. ¶ Quarto vt per studiū & diligentiā magoꝝ ꝑdēnaret pigritia iudeorū & indeuotio. Nā magi venerunt de oriēte vt x̄pm q̄rerēt: & iudei q̄ habebant eū in fōribus ipsum videre cōtēpserunt sic. n. x̄ps arguit ꝯ iudeos. j. 12. s. Regina austri surget i iudicio cū gñatione ista & condēnabit eā: q̄ venit a finibus terre audire sapientiā salomonis. Et ecce plus q̄ salomon hic. Quasi dicat. Ego sum maior q̄ salomō: & regina austri venit ad audiendū sapiam eius de finibus terre: & isti nollunt me audire cū sim inter eos. Ideo peccatū eoꝝ est grauissimū aliquas istarū causarū ponit remigius & aliq̄s ponit Aug. in sermonibus ephie. Dic q̄ stella q̄ magos ꝑduxit ad locū vbi erat cū matre virgine deus infans poterat eos ad ipsam ꝑducere ciuitatē bethleē in q̄ natus est x̄ps. Sed subtraxit se donec de ciuitate in q̄ x̄ps nasceret & iudei testimonium ꝓhiberent: vt sic geminato testimonio confōrmati: vt ait leo Papa ardētiōri fide expeterēt quē & stelle claritas & ꝓphie manifestabat auctōritas. Igit̄ ipsi anūciant iudeis x̄pi natiuitatem: & interrogāt locū. Credunt & q̄runt: tāq̄ significātes eos q ambulant p̄ fidem & desiderāt spem. Dicit ēt aug. in sermonibus ephie q̄ iudei fuerūt indicātes locū natiuitatis x̄pi: & facti sunt silēs fabris arche noe q alīs vbi euaderent p̄stiti erāt: & ipsi diluuio perierūt. Audierūt & abierunt ingsitores: dixerunt & remāserunt doctores: silēs lapidibus milliariis q viam ostendunt nec ambulāt. Diuino ēt nutu factū est: vt aspectu stelle subtracto magi humano sensu in Jerusalē irent q̄rentes in ciuitate regia regē natū: vt in Jerusalem p̄mo x̄pi natiuitas anūciaretur.

¶ Quare stella apparuit magis exeuntibus de Jerusalem que in vrbe eis se ocultauerat. Q̄ō. XXXVIII.

Queritur quare exeūtibus de Jerusalē stella apparuit q̄ nō apparuerat dū eēnt in vrbe. Dicendū p̄mo q̄ stella nō fuit necessaria magis i Jerusalem imo fuit opportunū q̄ ibi eis ocultarēt: q̄ alias nō quererent de x̄po nato vbi natus eēt nec anunciarēt illū natū iudeis. Et tñ istud fieri decebat pp̄ illa q̄ p̄cedēti q̄ōne declarata sunt. ¶ Scōo nō apparuit ibi: q̄ iudei erāt indigni nō solum stellā eis apparere: sed & reuelationes natiuitatis x̄pi eis tā manifeste fieri. Uolebat. n. deus q̄ iudeis habitātib⁹ in Jerusalē & in tota iudea natiuitas x̄pi reuelaret ita vt eas nō posset ignorare: noluit tñ q̄ fieret tā manifesta reuelatio vt ipsum x̄pm apte cognoscerēt. Q̄ istud spāliter ad quosdā viros iustos ptinebat: sicut ad pastores qbus Ange. apparuit in hora natiuitatis: & eūtes in bethleē viderūt x̄pm Luc. Scōo. sic ēt Symeoni & āne x̄ps psonaliter ostensus ē. Uiderunt. n. illū & letati sunt. e. c. Judeis aūt oībus gñaliter non decebat fieri istam reuelationē: q̄ p̄ eā ipedirent opa nr̄e redēptiōis. De quo declarabit Luc. 2. fuit tñ cōueniēs illis declarari in gñali ita vt nō ignorarent: & q deuote ingrere vellent inuenirent. Qui aūt mali essent & nocere intenderēt nō inuenirent. Qui vero pigri nō haberēt excusationē pigritie sue: q̄ poterant illū ingrere si voluissent cū anūciaret eis iā natus: & scirent ipsi q̄ nasci deberet in bethleē. ¶ Nō ergo apparuit stella in Jerusalē: ne oēs iudei illā viderēt: & tñ apparuit extra Jerusalē vt magi illa nō p̄uarent. ¶ Tertio factū est spāliter pp̄ herodē. Q̄ si ipse vidisset stellā p̄cedentē mansisse in Jerusalē cū eis manifeste cognosceret verum esse q̄ magi dicebāt de x̄po nato: & iret cū eis sequens stella⁹ vsq̄ ad locū vbi esset puer. Et tunc sequeret̄ incōueniens. s. q̄ herodes hēret opportunitatē ad occidendum pueru⁹. Q̄ō deus voluit euitare. Unde nō solū tunc noluit q̄ veniret cū magis vt declaratū est. s. q. 34. s. Quare herodes nō iuit cu⁹ Magis in bethleē: sed ēt voluit q̄ magi renūciarent herodi de x̄po inuēto. Sed āmoniti sunt redire in terrā suā p̄ alīā viam. Postq̄ aūt magi exierūt de ciuitate herodes disposuerat nō ire cum eis: q̄ nō videbat aliq̄ō signum certitudinis: ideo tunc pp̄ magos stella debuit apparere.

¶ Ad qd stella apparuit magis q̄n certificati erāt ō loco natiuitatis christi. Q̄ō. XXXIX.

Queritur vlterius ad quid stella apparuit nunc magis postq̄ certificati erant de loco natiuitatis x̄pi. Naz videt q̄ nō erat necessariū q̄ stella erat ad ostendendū locum natiuitatis: ipsi tñ erant iā de illo certificati: ideo nō erat necessaria stella. ¶ Scōo p̄z q̄ ēt non p̄cedente stella iā magi ceperant ire in bethleē cum egressis de vrbe stella apparuerit. ¶ Dicendū q̄ stella debuit apparere. ¶ Primo ad cōsolationē magoꝝ. Q̄ō p̄z: q̄ q̄n eā viderunt, gauisi sunt gaudio magno valde. Deus tñ nollebat afligere illos q de nouo eum seq iceperāt. ¶ Scōo q̄ stella data fuit magis vt semp eos p̄cederet vsq̄ ad locu⁹ nati pueri. Q̄ō aūt in Jerusalez se ocultauerit fuit pp̄ causas speciales. supra expressas: exeuntibus tñ eis de Jerusalē cessabant ille cause: ideo debuit rursus eis apparere exeuntibus de vrbe. ¶ Tertio ad tollendū suspitionē magis. Nam cu⁹ stella direxisset ante h̄ eos semper in via: si postea non appareret eis deducēs vsq̄ ad locu⁹ intentū: putarent q̄ pp̄ aliq̄ eorū peccata deus offensus subtraxerat eis stellā. Sed ipsi nō offenderant deū postq̄ inceperant venire: sed instanter laborauerant vt puenirent ad illū regem natum: ideo non debuit eis relinq̄ iste scrupulus q̄ erat penalis: sed p̄ bona actione magis incipientibus deus nō infligit penam. ¶ Quarto q̄ si stella rursus nō appareret eis putarent magi q̄ deus nollebat iam ostendere eis illū regem natu⁹: q̄ cum subtraheret eis stellam que dirigebat ad regem natū satis erat verisimile q̄ vellet eis ocultare illū: & ideo dato q̄ inuenirent eū forte non essent certificati. ¶ Quinto ad totalem magoꝝ certitudinem. Q̄ dato q̄ forte sine stella possent inuenire puerū nō essent certificati per vnicum testimoniū: sicut si etiaz stella atestaretur determinate illum ostendēs. ¶ Sexto & p̄ecipue debuit eis apparere stella: q̄ sine illa videretur q̄ non posset certificari. Nam saltē ex p̄emissis nō poterant certificari q̄ in Jerusalem certificati fuerant: q̄ nasceretur x̄ps in bethleem. Ex h̄ tñ non plene cognoscerēt x̄pm: q̄ multi pueri nati essent in bethleē & nescirent quis illoꝝ esset: maxime q̄ non essent certi an esset aliquis eoꝝ qui erant in bethleē: q̄ poterat esse q̄ ibi natus fuisset & trāslatus fuisset ad aliū locū. Nam ꝛ verisimilius esset puerū recēter natum in eodē manere loco q̄s translatum esse ad alterum nō tamē sufficiebat h̄ ad plenā certificationē: & etiam q̄ forte non contingeret magis videre oēs pueros recenter natos in bethleem: q̄ parētes vidētes q̄ isti extranei ingrerent pueros nō hērent cām suspicādi bonu⁹: iō ocultarent. Ideo ex p̄missis non manebat aliq̄ certitudo magis ad inueniēdu⁹ puerū: nisi stella rursus appareret. Cuz āt ipsa apparuit plene potuerunt certificari q̄ ipsa p̄cessit eos quousq̄ veniēs staret sup domum illam in q̄ erat puer: vt p̄z. s. in ꝛra. Et sic nō poterant errare. Ideo adhuc fuit necessariu⁹ q̄ rursus stella apperet magis.

¶ Ad p̄m in ꝯriū dōm q̄ stella adhuc erat necessaria q̄ illa p̄cedebat ad certificādū de tribus. s. de via: & de loco: & ō p̄sona. Magi āt poterāt esse certificati ō loco: & via ad illū p ea q̄ dicta fuerant sibi in Jerusalē: de psona tñ nō poterant p h̄ certificari. vt. s. dictū est. Et istud erat maxie neciū. ¶ Aliter pōt dici q̄ forte magi adhuc p dicta iudeoꝝ nō erāt certificati: q̄ ipsi nesciebāt qd ꝓphe iudeoꝝ diceret: nec obligabant credere illis: maxie q̄ nesciebāt an sapictes iudeoꝝ ve rīdissent eis ex ꝓphas suos. Primū tñ melio⁹ c̄. ¶ Ad 2m dōm q̄ magi icipiebāt pgere i bethleē: nō tñ pp̄ h̄ erāt certificati an ꝛ uenirēt: ex forte hērēt fidē q̄ de⁹ eis illū oñderet quē q̄rebāt.

¶ Quid

D Deus voluit notaz esse x̄pi natiuitatē iudeis ꝓpter mltas cās ꝓma causa secūda cā

tertia cā

quarta cā

A rīsio ad q̄stitū q̄onis Stella se ocultauit magis i Jerusalez pp̄ plures cās ꝓma causa B secūda cā

C 3ª causa

Oppo. 1º

Oppo. 2º

A Rīsio ad q̄stitū q̄onis Stella debuit magis apparē pp̄ multa ꝓ 1ª cā 2ª cā

B 3ª cā

C 4ª cā

D 5ª cā

E rīsio ad 1am op.

F rīsio ad 2am op.

¶Quid facerent magi vel quo xpm inquirerent si stella eis non apparuisset. Qō.XL.

A **Queritur** si stella non apparuisset rursus magis qd facerent an redirent in terram suā: vel ingrerent xpm: 7 quo ingrerent. ¶Dicendum q magi ēt non apparēte stella xpm ingrerent. Qō p3:q: qñ parauerunt ad eūdum in bethleez nō videbant stellā: 7 tñ ire volebant 7 ire inceperunt:postea vero in via eis apparuit. Cum vero dicit quo illū inuenirent:dicenduz q quererēt quātum esset eis possibile via humana. Et p3 ex eis q̄ p̄ fecerunt. Nā cum stella disparuisset eis ad introitū Jerusalem 7 nōdū certificati essent de loco:q̄sierūt. ⌊ vbi est q natus est rex iudeorum. ⌋Jta ergo nūc cum iā cōstaret eis de loco quererēt de p sona quātum sollicite possent. Et p3 hoc:q: ita videbant concordasse cū herode:q dixerat eis.⌊ Jte 7 interrogate diligenter de puero. ⌋7 cū inueneritis renūciate mihi. Modus aūt ad certificationē suam erat diligētio: ingsitio quā facere possent: 7 ista esset p cōsiderationē ortus stelle. Nā tertiusdecimus dies erat quo stella apparere ceperat. Ingrerent ḡ solū paruulos recēter natos: 7 ita p cōiecturaz possent hre aliq̄lē certitudinē. Et p3 h: q: iste fuit modus quē herodes accepit a magis ad certificādum se de natiuitate pueri:q: dicitur supra in lra q diligēter didicit ab eis tps stelle. Qñ ēt occidit infantes istā coniecturā habuit vt dr. j. s. occidit oēs pueros in bethleē a bimatu. 7 j. fm tps qō exq̄rierat a magis.in quo inuebaē q in hac re nō poterat hēri certor cognitio q̄z p ortū stelle. Dici pōt tñ q cū magi essent boni viri hēbant fidē q deus eis aliquē modū ostenderet: p quē certificarent de puero ad quē venerāt adorandū. s. Q cū deus solū fecisset exire de terra sua vt istū puerū adorarent: 7 dedisset eis stellam p̄cedentē:credebāt q nō desereret eos:ita vt fraudarent aspectu eius. Hoc erat verisīle: q: sic fuit in abraham q fuit pr oium credentiū: 7 maxie fuit caput ppli iudeorz. Ipse enim deus p̄miserat q i ysaac vocaret sibi semē: 7 in semine illius bñdicerent oēs tribus terre. Heñ. 12. 7 iussit ei q occideret illum. Heñ. 22. Credidit tñ abraham q ex h non irritabatur diuina p̄missio:q: potēs erat deus suscitare eū a mortuis:vt sic iplerent p̄missiones ad hebre. xj. Isti aūt magi erant p̄mitie gentiū ad xpm cōuertendarū vt ait Aug. ideo verisīle erat q deus eis daret fidē magnā vt inuenirent illū ad quē veniebāt q erat sicut dederat fidē abrahe q erat p̄mitie iudeorz circa ipsuz messiā futurū de semine suo. Aliter p̄t dici q ēt nō apparente stella deus poterat eis dare aliū modū certitudinis de puero 7 inuentōis eius mouēdo cor ipsorum vt directe irent ad locū illū in quo puer erat 7 spiritus sanctus erudiret eos interius: certificās illū esse pueruz ad quē querendū veniebant:q: sicut spūs sanctus p solā iterioꝛem admonitionē certificat hoiez de rebus occultis:ita vt nullo mō de eis dubitet:sic in p̄sentia pueri posset magos certificare q ille erat q adorādus erat. Et sic de via 7 domo eoꝝ instrueret. Nā nō minus certificanē p̄phe p interioꝛez mētis illustrationē q̄z certificenē alīs hoies p exterioꝛa signa. Et tñ p stellā magi certificabanē de hīs hoīb9: 7 iō etiā si illa non apparuisset poterāt certificari p interioꝛē illustrationē. Voluit tñ deus q appareret eis stella pp causas dictas p̄ceden ti. q. ¶Credendū āt est q̄modocūq̄ dicaē q magi exeuntes de Jerusalē fidem habuerūt q illū inuenirēt: 7 p fidem mouebanē. Q nō erat verisīle q illi quos de oībus gētib9 deus tāq̄ p̄mitias elegerat: 7 qbus deus stellā suā ostēderet ad se manifestādum fidē perderēt: que deo maxime placeret: ſz q eis cetera bona dederat fidem quoq̄ daret.

¶Qūo stella potuit ocultari: 7 qñ apparebat an ab oībus vel a solis magis videretur. Qō.XLI.

A **Queritur** qūo stella potuit ocultari magis i Jerusalē: 7 an illa qñ apparebat videret ab oībus vel a solis magis. ¶Ad p̄muz dom q stella poterat disparere dupl'r. Uno mōdo ipsa rederet inuisibilis. alio mō q ipa manēs ñ videret pp aliquē deffectū ex pte hoiuz. ¶P̄mus modus adhuc pōt distīgui:q: reddit inuisibilis res dupl'r. s. si eē desinat vel si manēs acgrat cōditionē inuisibilitatis. De p̄ p3:q: si res eē desinit ēt videri desinit: q: nō pōt videri q nihil ē. ſz possit videri al'r q̄z sit'. Hoc mō stella poterat desinere eē. s. q de9 auferret ei fulgorē illū p quē no tabiliter videbaē vel totaliter adnichilaret. s. dissoluēdo māz illā in aliq̄d aliud ita vt nō maneret sub illa dēsitate sub qua

Rñsio ad p̄mū q̄situm qōnis. Stella dupl'r potuit dispere,

p̄ius erat qñ hēbat fulgorē. Q illa magna densitas erat ne cessaria i ipsa stella vt hēret fulgorē sicut declaratū fuit. ō. in 16. q. Et tunc qñ exirēt magi de Jerusalē rursus illā stellaz ō nouo faceret sub eodē fulgore 7 magnitudie 7 figura sicut p̄ius: ita vt magi putarent eāde esse stellā. Alio mō poterat fieri inuisibilis 7 h absolute. Et istud ē si res p̄uek oi colore 7 luce cū visio solū sit ad lucē vel colorē fieri pōt ēt si res deducaē ad indiuisibile: q: pōt manere res cū oībus spēb9 quātitatis sue: 7 cū oībus ptibus suis integralib9 in idiuisibili 7 erit vna ps vbi est alia. Jta assignāt doctores de vo corpore xpi in sacramēto. Nā alias nō posset eē corpus xpi sub quacūq̄ pticula hostie q̄tūcūq̄ pua. Et sicut illud corpus ope dei manet cū oībus ptibus suis sub idiuisibili: ita 7 quodlibet aliud corpus pōt reduci p deū 7 erit illud tūc indiuisibile: q: repugnat idiuisibile videri: cū ois visio sit p pyramidez radiosam: cui9 basis ē in re visa 7 conus in oculo videntis. Indiuisibile āt nō pōt esse basis cū basis sit supficies q̄daz. Reducēdo ḡ rē ad indiuisibile ē facere eā inuisibilez: sicut si esse desineret. Et h ēt mō poterat fieri stella inuisibilis. Si āt ipsa maneret visibilis poterat adhuc nō videri a nobis:si in sensibus nr̄is eēt aliq̄d impedimentū: vel si forte stella subito eleuareē ad locū altissimū in q̄ videri non posset lz fm se maneret visibilis. Nā dictū est. ō. q̄ ista stella erat iuxta terram 7 apud magos qñ p̄cedebat eos. Et ad h sufficiebat q eēt satis paruū corpus. Si āt eleuareē valde versus celū lune: iaz nō posset videri pp paruitatē suā: q: causaret tā puulū angulum q sub illo nō posset oculus imutari. Et sic non videreē ēt si maneret fulgida. 7 sic ēt potuit in Jerusalē ocultari: ita vt a nullo videreē: 7 postea exeūtibus magis de Jerusalē 're duceret ad locū suū iuxta terrā 7 circa magos: 7 ex tūc eam videre iciperēt. ¶Ad 2m dom q stella oībus apparebat dū magi eam videbant: lz qdam voluerint q nullis appareret nisi magis:q: alī nō erant digni videre: lz iā respōdim9 istis supra in q̄dā q̄one. i4. Poterat tñ stella videri a magis etiā q nō videreē ab alīs:q: poterat turbare oculos aliorum vt illā nō videret:qō scriptura vocat p̄cutere eos cecitate sicut dr de sodomitis Heñ. 19. s. q nūq̄z potuerunt inuenire hostiū domus Loth. Sic ēt fuit de syris quos duxit heliseus in samariā. 4. reg. 6. q putabant se deduci ad locū in q̄ erat heliseus vt caperēt eū: 7 tñ ipsemet heliseus dirigebat eos 7 deduxit in samariā ponēs eos in manibus inimicorum suorum. Jsta tñ nō erat vera cecitas:q: si sodomite vere effecti fuissēt ceci iā non ingrerēt hostiū domus Loth:q: nō possent inuenire cū oēs essent p̄cussi cecitate 7 maxie q: viderāt deum s se miraculose operantē 7 illico cessarent. Continuauerūt tñ tota nocte ingrere hostiū:iō ceci non erāt. Idē p3 ō syris q̄rētibus heliseū:q: si fuissent ceci desiissent p̄sequi heliseuz. Et tñ postq̄z p̄cussi erant ingrebant eū ēt q: postq̄z sunt percussi cecitate venerunt cū heliseo de dothaim vsq̄ in samariā. Si tñ essent ceci nullā viam viderent: 7 sic nō venirent cū eo: lz erat ista cecitaz quedā passio quā greci acrisiam vocant. Sic enim appellat eam Aug. 22. de ciuitate dei. Et ista est quādo homo oia vidēs que ei obiciūtur aliquid qō specialiter querit 7 coram ipso est nō videt. Sic enim sodomite totā domū Loth 7 oia alia vidētes solum hostium domus quod querebant 7 cozā eis erat inuenire non poterant. Et aliquādo fit ista passio: vt homo rem videat quā videre solituz est 7 tamē eam nō cognoscat. Sic erat de syris qui heliseum quidē cognoscebāt cū ad eum tenēdum venirent: 7 tamē nunc erat coram eis 7 videbant eum q: alias nō possent ipsum sequi dirigētem eos in via: 7 tamē non cognoscebant eum vsquequo fuerunt in samaria. Sic etiā syri sciebāt terram illam 7 que esset ciuitas samarie 7 sepe illam viderāt: 7 tamē accedētes ad eam nō cognouerunt 7 securi intrauerūt quousq̄z in platea vrbis existentibus eis aperuit eis oculos eoꝝ: 7 tūc viderūt se esse in medio samarie. Jsta cecitas siue acrisia poterat eē adhuc q̄ nemo videret stellā p̄ter magos: 7 nō esset nociua alicui ista cecitas:q: oia alia vidēdo solā stellā nō viderēt stellā. In exitu ō Jeru. gauisi sūt gaudio magno valde Quidā dñt q h ponit ad inuendū leticiā quā magi cōcepe runt de multiplici stella quā viderūt. Dicunt. n. eos vidisse quinq̄z stellaz. s. stellam mālem: stellam spiritualem: stellā itellectualem: stellam rōnalem: stellā supersubstātialem: Stella mālis fuit quā viderunt in oriente 7 p̄cedebat eos. ¶Stella spiritualis fuit fides quā viderūt in cordibus suis. Nam

dicunt

Rñsio ad 2m q̄situm qōnis

opio q̄rūdā de gaudio magoz pp visionē pluriū stellarū

dicunt isti q̄ nisi stella.i. fides p̄ius in cordibus magorum radiasset: nequaq̄ ad visionez p̄me stelle venissent. habuerunt.n. fidem de xp̄i humanitate cū dixerunt. ⌊ Ubi est q̄ natus est. ⌋ et de eius regali dignitate: cum dixerunt. ⌊ rex iudeor̄. ⌋ et de eius deitate cum dixerunt. ⌊ Venimus adorare eum. ⌋ ¶ Tertia stella est intellectualis. ſ. Ange. quē dñt istos magos vidisse in sōno admonentez eos ne redirent ad herodē. ¶ Quarta stella. ſ. rōnalis fuit beata virgo quā viderunt in diuersorio. ¶ Quinta stella. ſ. supsubstātialis fuit xp̄s quē viderunt vt isti asserunt in p̄sepio. Q̄libet harum dicunt vocari stellā. ¶ De p̄ima. ps̄. 8. ſ. lunā et stellas. ¶ De scō eccl. 43. ſ. spēs celi. i. hois celestis et gloria stellarū. i. virtutū. ¶ De tertia baruch. 3. ſ. stelle dederunt lumen in custodiis suis. i. angeli. ¶ De quarta canit ecclesia aue maris stella. ¶ De quinta apoc. vltimo ego sum radix et genus dauid stella splēdida et matutina. Dicunt aūt q̄ pp visionem p̄me et secūde stelle magi gauisi sunt: et pp visionem tertie gauisi sunt gaudio: pp visionez quarte gauisi sunt gaudio magno pp visionem quinte gauisi sunt gaudio magno valde. Manifestum est tn̄ q̄ iste sunt applicationes mystice q: in sensu litterali quē sacra scriptura intēdit nō vocant stelle istis modis. Et p3 ex applicatione auctoritatū: q: salte due illarū. ſ. ō secūda et tertia stella nō p̄nt intelligi in sensu lrali sicut applicate sunt: sed intelligit scriptura ibi de stellis materialibus.

¶ Item patet ħ: q: scriptura non logtur ħ nisi de stella que p̄cedebat magos: cū dicatur. ⌊ et ecce stella quā viderant in oriēte antecedebat eos. ⌋ et sequit. ⌊ videntes aūt stellam gauisi sunt. ⌋ de illa ergo intelligebat. ¶ Itē non stant applicationes de gaudio fm q̄ntz stellas q: solum viderāt stellam mālem et fidē q̄n dicitur. ⌊ videtes stellā gauisi sunt gaudio magno valde. Ideo totum ħ mysticū est. Dicēduz autē q̄ fz veritatē magi vnicā stellam viderunt. ſ. mālem et de illa gauisi sunt gaudio magno valde. Ponit aūt ħ ad signandum imensam leticiam quā magi cōceperunt cū viderunt stellā. Nā lz ante ħ fidem haberēt q̄ deus eis p aliquē modū ostēderet illum puerū quē querebant: tn̄ modum adhuc non videbant: cū vero stellā viderunt: manifeste cognouerunt per quid deus eis puerū ostensurus esset. Et p ħ liberabantur a multis curis: q: alias ex eis q̄ audierant in Jerusalem non poterant plene certificari de puero p quo videdo tātuz laborauerant. Valde ergo gaudere debuerūt q̄n stella apparuit que eis certissime illum ostēderet et auferret eis suspitiones de quibus dictū est. s̄. in. 39. q. ſ. Quare stella apparuit magis cum iam scirent locum natiuitatis christi.

¶ Per qd magi cognouerunt xp̄m q̄n domuz intrauerunt

Questio.XLII.

Queritur q̄n magi intrauerūt in domuz in q̄ erat puer per qd eum cognouerūt: et an vltra stellā fuerit ibi aliud signū necessarium. Dicenduz videt q̄ stella sufficiēter designabat puerū: et sic magi intelligebāt Nā pp ħ videtes stellā gauisi sunt. ſ. q: putabāt q̄ per istaz sufficiēter cognoscerēt puerum. Et p3 ħ: q: stella direxit magos vsq3 dum staret. s̄. domū vbi erat puer. Ex quo manifeste apparebat q̄ puer q̄situs ibi esset: q: alias stella falsa designaret manēdo fixa super illā domū et non se determinādo ad aliā nisi ad illā. Unde nō signabat solum q̄ puer ibi natus fuisset: sed q̄ ibi actualiter esset. Nā si fuisset translatus ad aliā domum: frustra imo falso stella sup domū illā mansisset: q: non petebat locus natiuitatis pueri: sed ipse puer. Apparebat ergo puerū i domo illa esse. Non ergo manebat dubium aliqō: nisi in domo illa alij pueri quasi coetanei essent. Sed tunc magi p tps stelle poterant discernere inter eos q: ipsa dies qua intrauerūt in domum illā erat tertiadecima ab ortu stelle: et sic cognoscerēt quis eēt: nisi forte p̄tingeret plures esse ibi pueros coetaneos eodē die natos: qō non erat satis verisile. Uel forte mater eius vellet illū ocultare vt magi eum nō inuenirēt: qō etiā nō est satis verisile. Et sic satis apparet q̄ stella sufficeret sine alio signo ad xp̄m cognoscēdū. Dici tn̄ pōt et valde rōnabiliter: q̄ aliqō signum aliud apparuit ad magis distincte cognoscendū: vt tolleret eis dubitatio possibilis. Et ħ poterat esse per interiorē mutationem factam a spiritu sancto q eis inueret illū esse quē querebāt. sic enim fuit de Symeone quē non solus spiritus sanctus certificauerat q̄ videret xp̄m ante mortē: sed et die illo quo christus ductus est in tēplū spiritus sanctus mouit cor Symeonis vt veniret in tēplum: et vt illū cognosceret: et acciperet i vlnas suas Luc. scō. Sic etiā mouit ibi cor āne p̄phetissē ad cognoscēdum eū et loquēdum de ipso iudeis. e. c. ¶ Aliter pōt dici q̄ non fuit mutatio aliqua in corde ipsor̄ principaliter: sed apparuit aliqua dignitas i vultu pueri Jesu. s. humanū modum: p quā appareret illū eē q̄ adorāduſ erat. Hoc aūt videtur sepe xp̄s ostendisse incutiēs quibusdam rimorē et quosdā ad amorē mouens. De timore p3. j. ai. et Joā. scō q̄n xp̄s facto flagello de funiculis eiecit de tēplo omnes emētes et vendētes: et oues et boues: et effudit oēm pecuniā que erat sup mensas numulariorum: ipsasq3 mēsaſ subuertit. Manifestum est aūt q̄ de ħ valde nocerent iudei maxie numularij qui effusis pecunijs aliqd perderēt. Nemo tamē ausus est resistere ei: ſz cedebāt quasi in quo flagello suo de funiculis facto esset ois penarū acerbitas. Et ħ fuit vt dicūt multi doctores q: ipse ostēdit eis vultū terribilē: et timentes fugierunt: vel aliqd aliud insolitū apparuit in vultu ei⁹: pp qō iudei timuerunt. Sic ēt fuit instante passione q̄n ministri iudeorum q̄rebāt xp̄m in horto: et cuz xp̄s eis diceret ego sum abierunt retrorsum et ceciderunt in terrā Jo. 18. Hoc autē ex magno timore fuit pp aliqō⁹ q̄ eis xp̄s ostenderet. De amore idē erat: q: q̄ntz ad subitum sermonē eius homo moueba tur vt oia desereret: sicut q̄n iuxta mare existēs vocauit Petrum et andreā qui erāt piscātes: et illi cōtinuo relictis retibus sequuti sunt eū. j. 4. Idē fecerunt Joānes et Jaco. q: audito ħ verbo relinquētes patrē et retia sequuti sunt xp̄s. e. c. Matthe. quoq3 ad vnum verbū eius totā mundanā ocupationē reliquit. j. 9. Hoc aūt esse non poterat nisi q: tunc xp̄s aliqd spāliter i vultu suo ostēdebat: quo viso isti mutabant vel in cordibus eor aliqō diuinum efficaciter opabāt. Ita nuē est satis verisile fuisse i magis vt xp̄m sine dubio cognoscerēt: maxime q: xp̄s erat circūdatus pauptate et infirmitate carnis pp etatē: et ista nihil dignum regio apparatu ostendebant. Deitas ergo supleret q̄ exterior apparatus nō poterat: ergo tā per stellā q̄z per aliqō ō signis que nuē deducta sunt fieret: et istud valde esset ad consolationē magor̄.

¶ Et procidentes adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum: thus et myrrham.

⌊ ¶ Et procidētes. ⌋ hic ponit xp̄i inuēti deuota adoratio. et dr. ⌊ et pcidētes adorauerūt eū ⌋. i. flexis genib⁹ vel forte toto corpore p̄strato: vel fz varias cerimo. q: nō est eadez cōsuetudo apud oēs gētes exhibēdi reuerentiam. Modus tn̄ cōior ē flectēdo genua: et ħ vocamus nos p̄cidere. Jsta fuit adoratio diuina: q: magi nō adorauerūt xp̄m vt hoiem fz vt deū. ⌊ et aptis thesauris suis. ⌋ Erant reges et diuites et habebant thesauros magnos: quos aperuerunt ad dandū munera xp̄o. Nico. dicit q̄ nō aperuerūt eos tūc: fz q̄n ceperunt venire de terra sua ad expēdendū in viā. Sed in ħ nō ē difficultas. Pōt tn̄ dupliciter dici q̄ nuē aperuerunt thesauros suos: vno mō q̄ thesaurus vocat vas repositorū siue archa in q̄ pecunie et res p̄cipue cōseruant: q: p̄pie thesaurus est positio auri: et sic nō ē ipsuz aurū thesaurus fz locus in quo p̄seruat. Forte āt isti reges hēbant alias archas vel vasa i q̄bus segregauerāt i terra sua munera q̄ portare deberēt huic regi nato ad quē adorādū veniebāt: et nihil aliud erat i istis archis: nō vsq3 i bethleē non aperuerūt eas. Et sic dñr ibi apperuisse thesauros. Alio mō p̄t dici q̄ magi portabāt mūera i repositorijs in q̄bus cetera p̄tinētia ad expēsas suas tenebāt: et nūc ad dādū ista munera aperuerunt thesauros. i. illas archas cōes q̄ sepi⁹ apte fuerāt: et ēt nūc apte sunt: sicut sepe hō dī bursā appire et claudere: et non solū p̄ vice q̄ aperiē. ⌊ obtulerūt ei mūera. ⌋ Postq3 adorauerūt obtulerūt: vt sic ꝓpleret honor debit⁹. ⌊ aurū thus et mirrhā. ⌋ Jsta tria solū obtulerūt et ponūt ħ a Mat. vel pp magnitudinē suam vel pp aliquā significationem mysticam quā magi intendebant in istis donis: ita q̄ essent quasi quedā professio eorum que magi credebant de christo. vt infra dicetur.

¶ An magi bene fecerūt adorādo xp̄m. Qō. XLIII.

Queritur an magi bñ fecerūt adorādo xp̄s. Aliqs dicet q̄ nō q: ipse erat hō: et apparebant in eo oia signa humane infirmitatis: ideo non debuerunt adorare. ¶ Dicendum q̄ etiā si christus fuisset purus homo nō peccassent magi adorādo eū: q: etiā homines adorantur

D Impugnatio opionis ꝓposite Rñsio auc.

A Rñsio ad q̄ situ q̄nis.

B 2ª rñsio ad idez

A Expositio lre.

B Nico. dicit dupler expō ꝓ

2ª

opio in oppo.

A Rñsio ad q̄situ q̄nis.

rantur.3.reg.p̄ dr̄ q̄ bersabee adorauit regē Dauid. Est aūt quedā adoratio quā latriā vocamus q̄ soli deo debet. Et talis adoratio nulli creature facienda est. De hac dixit xp̄s infra.4.scriptū est. Dñum deum tuum adorabis. Quasi dicat. Ipsum solū: cū sequatur 7 illi soli seruies. Illa tñ adoratio nihil est nisi quedā pars illius seruitutis soli deo debite. huic adoratiōi quā vocamus latriam opponit idolatria.i. cultus idolor̄ vel quarūcūq; rerum creaturarum. ¶ Alia adoratio vocat dulia: q̄s cuilibet hoi excellenti vl̄ virtuoso tribuimus. ¶ Alia vocat hyperdulia.i. excellēs dulia vel.s. dulia. 7 ista est honor quedam spālis minor tñ diuino honore: q tribuitur illis rebus per quas spāliter nostra salus ꝓcurata est. s. crucifixi xp̄i: 7 beate virgini: 7 carni xp̄i vt cōsideratur sine deitate. Nā vt est cōiuncta deitati adorat eadem adoratione qua deitas. s. latria. De hūs patet p magistrū. 3. sniarum di. 9. qui cūq; ergo in scriptura dicit q̄ aliquis homo adorat aliq; intelligitur de adoratiōe dulie. ¶ Quō distinguant iste adorationes dicūt quidā distingui per cerimonias in q̄bus exibentur. Sed dicendū q̄ nō est verum. Q; sicut deo genua flectimus: ita 7 interdū hoibus. Et oēs alie inclinationes q̄ fiūt in vna possunt fieri in alia. Solū ergo distinguūtur ex intentione. s. q: ille qui adorat deū ly exterius nō ostēdat alias cerimonias q̄s ostendit circa hoies in corde dz facere differentiam. s. q̄ corā deo se inclinat tāquam corā deo 7 dño vl̄i cōditore 7 gubernatore 7 redēptore: 7 in quo 7 a quo est totū bonū nostrū: cui homo seipsum dz 7 totum quicqd ē 7 hēt. Regibus autē 7 dñis tpalibus vel q̄buscūq; cōstitutis in honore exhibet homo easdē cerimonias reuerētie exterius: nō tāq̄ illis in q̄bus consistit aliq̄ bonum nostrū nec i quibus sit ptās vite aut mortis: sed tāq̄ quibusdam mortalib⁹ hoibus filiis nobis: differētibus autē per illū gradum honoris quē deo volente habēt. Cum ergo dei nutu factum sit vt illi p̄sint etiā si mali sint: reuerentia illis exhibenda est. sicut dixit beatus Pe. serui subditi estote dñis nō solū tāq̄ bonis 7 modestis sed ēt discolis.i. malis 7 discordibus 7 semotis ab oi virtute. sub h respectu beatus Petrus iubet hominibus cōstitutis in dignitate vel potestate honorē esse dādum. p̄ma pe. 2°. s. subiecti estote oi creature humane pp deū siue regi tāq̄ p̄cellenti: siue ducibus tāq̄ ab eo missis ad vindictam malefactor̄ laudem vero bonor̄: q: h voluntas dei. Hoc modo dz homo exhibere reuerentiā regibus 7 principibus: 7 dñis 7 exhibere talē reuerentiā cadit sub debito ad ro. iz. s. Reddite ergo oīb⁹ debita. Cui tributū tributū: cui vectigal vectigal: cui timorē timorem: cui honorē honorē. Nūc tñ dicendū de magis q̄ xp̄m adorauerunt nō adoratiōe dulie vel hyperdulie: sed adorauerūt eū adoratiōe latrie que soli deo debet. q: crediderunt eū esse verū deū cū astra quoq; ei seruirent nulli tñ hoi seruiunt. Etiā q: cum supra declaratum sit q̄ Ange. apparuit istis regibus vel spiritus sanctus docuit eos q̄ venirent ad adorandū xp̄m: declaratum est eis q̄ ipse erat deus: 7 sic adorabant ipsum vt deū. ¶ Item p3 q: si magi credidissent illū purum hoiem ēt si scirent esse regem excellentē non venissent de regione sua ꝓcul in iudeā ad ipsum adorandū: q: ad nihil ei tenebant. Unde ly multi alij reges iudeor̄ nati fuissent 7 mortui: ad nullus eor̄ venerunt magi adorandū: nec antecessores sui: q: istū nō putauerunt esse similē ceteris: sed per cuius adoratiōnē salutem suā cōsequerent. vt ait Aug. in quodā sermōe ephie. ¶ Itē isti magi aut nullā adoratiōnē xp̄o exiberent: aut exiberēt: latriam. Patet q: si dubiam exiberent eū purū hoiez esse putarent. Q̄ō si crederent: nec ēt dulia ei ipenderent: q: paupertate circūdatus erat puer paruulus: 7 i paupere domo. 7 infirmis parentibus. 7 nullo extrinsecus apparatu. Adorauerunt tñ eū ꝓcidentes in terram ideo plus hoie ipsum eē crediderunt: Cui tantā reuerentiā etiam a regibus impendi dignum esse putarēt. Jdeo magi nō solum nō peccauerūt puerum adorādo: sed valde laudabiles fuerūt. Unde meruerūt esse primitie gentiū ad xp̄m conuertēdarū. Et per h patet responsio ad argumentū. s. q: ly magi hoiem viderunt: deum tñ illum certissime crediderunt: quē nō solum iuste adorare potuerunt sed etiam debuerunt.

¶ An beata virgo timuit aduentum magor̄. Q̄ō. XLIIII.

Queritur q̄n isti tres reges introirent ad adorandum xp̄m an virgo mater eius timuit ꝓpter filiū suum: videns hoies incognitos 7 in apparatu grādi. Quidam dicunt q̄ virgo nihil poterat timere: q: sciebat filiū suum esse deum: 7 nihil posset ei accidere p̄ voluntatez suā. ¶ Dicendū istud non vr̄ stare. Nam xp̄s de seipso timebat 7 p̄ timore contristabat: cum dicat de eo q̄ cepit pauere 7 tedere vel mestus esse. j. 26. 7 Luc. 22. A fortiori virgo ō illo poterat timere: q̄ aliqua ei accideret nociua. ¶ Item si nō timeret virgo de puero non esset sollicita nutriendo eum: obseruans ne qd deesset cum nihil mali posset accidere ei. 7 tñ ipsa erat valde sollicita circa ipsum 7 anxiabat 7 timebat 7 dolebat: vt p3 qñ ipsa 7 Joseph perdiderūt eum 7 non inuenerunt vsq; ad tertium diem. Nam ipsa turbata dixit. Fili quid fecisti nobis sic. Nā ego 7 pater tuus dolentes quere bamus te. Luc. scō. ¶ Item ly virgo sciret q̄ xp̄s non poterat aliquid pati p̄ voluntatem suā: q: tñ verus homo erat 7 susceperat oēs infirmitates nostras: poterāt multa ei nociua accidere: nisi miraculose se vellet liberare. Et tñ ipse nō venerat 7 per miraculū se ab oi passione liberaret: ſz potⁱ vt multa pateretur. Nunc aūt maxime cum esset in tenerrima etate in q̄ non erat cōpos sui ex pte corporis multa timere poterat virgo circa illum: que vere ei accidere nisi ipsa solicite caueret. ¶ Item virgo erat mater 7 nō poterat tolli ei q̄ erat matris. s. timere p:o filio 7 solicitā esse de illo. Maxime ergo timeret cū videret aliquid insolitum sicut nuc. s. q̄ tres reges venirent ad odorandū puerum. ¶ Considerandū autem q̄ virgo sciebat filium suum esse deū: q: sic anūciauerat Angelus. Luc. p̄. s. anteq̄ cōciperet. Et h experiebat: q: sine corruptione illū conceperat 7 sine dolore pepererat. Jdeo ly circa eū accideret magnalia vt q̄ nūc isti tres reges venirent ad odorandū eū nō timeret nec suspicaret aliquid mali sciens q: filius suus ista facere poterat: q: tñ ipsa nesciebat oia que circa illū accidere deberent: qñ videbat res de nouo admirabat. Sicut fuit qñ post partū eius ipsa die natiuitatis Jesu p noctē venerūt pastores 7 narrauerunt quomodo viderāt angelos anūciantes de puero. Et dr̄ q̄ Maria obseruabat oia verba h conferēs in corde suo. Luc. scō. Quasi admirata ō hūs cogitabat qūo hec accideret: 7 qūo Symeon 7 āna cognoscētes xp̄m puerum in tēplo magnificauerūt. cū cum dr̄. Erant p̄r eius 7 mater mirantes sup hūs que dicebant de illo. e. c. Jsta aūt regum adoratio fuit maximū saltem in honore q̄ circa puerū Jesum accidit. Jdeo cū subito virgo h videret nō est dubium qui admiraretur: 7 tñ nō suspicaret aliqd mali. Q; sicut die natiuitatis pueri de⁹ misit pastores ad eū per noctē 7 Maria sciuit h per deū fieri: ita 7 nūc crederet istos reges mitti a deo ad adorandū filium suū. An tñ p̄mo aspectu timuerit nō est mirandū: q: insolita 7 maxime incognita terrorē gignunt. Credendū est aūt q̄ saltē verecundiā pateret virgo in cōspectu regū. Erat. n. puella tenera vix annor̄. xv. aut sexdecim vt asserit noua mater 7 virgo: q̄ a quo rūlibet viror̄ aspectibus fugeret 7 erubesceret: maxime āt in cōspectu triū regum 7 tanti apparatus: potissime cū ipsa paupcula esset 7 extra natalē terraz in angusta domo nihil boni nisi filiū habens. ¶ Sed credendum q̄ reges illi venerarent eā sūmo honore vt matrem cōditoris sui: quē de longinquo venerant adorare: 7 cōsolarent eam dulci alloquio: bonā habere spem quā deus tanto filio illustrauerat.

¶ Quare magi obtulerunt munera christo. Q̄ō. XLV.

Queritur quare isti magi obtulerūt xp̄o munera. Dicendum q̄ primo fecerunt h ad complementum honoris. Nam magi volebant xp̄m perfecte honorare sicut poterant. Honor autem iste non solum consistit in exhibitione reuerentie: sed etiam in prestatione aliquor̄ munerum in signū subiectionis 7 reuerētie. Jdeo post q̄s adorauerunt: munera quoq; obtulerunt. Est enim vere honor dei: in h q̄ homo ei dat de rebus quas possidet in signum cuiusdam recognitionis. scilicet q̄ ista que damus ei de manu eius accepimus. Sic dixit dauid primo paralipo. 29. quādo ipse 7 princeps obtulerunt multa donaria ad edificationem tēpli. scilicet. Quis ego 7 quis populus meus: vt potissimus tibi h vniuersa promittere. Tua sunt omnia: 7 que de manu tua accepimus dedimus tibi. ¶ Secūdo fecerunt h magi ad seruandum cōmunem consuetudinē. Nā cum quis iret coram regibus aut dominis apud antiquos erat ꝓsuetudo q̄ sp eis aliqd offerret. Et ob h de⁹ ēt fecerat q̄ obseruaret ista cōsue. ergo eū exo. 23. s. ñ appebis i cōspectu meo vacuus: q: de⁹ volebat seruari ad se cerimonias honoris q̄

seruantur

A Imp:obat p̄ma opi. p̄ma ratio scōa ratio

tertia rō

quarta rō

B Rñsio auc.

A Magi obtulerūt munera xp̄o ꝓpter tria

p°

2°

D p° Magi credidērūt xp̄z esse deū

2° E

F 3°

epio alia q̄rz q̄ b. virgo non timuit

A De adoratione dulie De adoratione hypdulie

C De distinctiōe harum adora.

seruantur circa dños tpales. Malachie primo. ſ. Offer illud duci tuo ſi placuerit ei: & ſi accepit faciē tuam. Quaſi dicat. Non offeratis mihi aialia niſi que ſine verecundia poteſtis offerre dñis temporalibus. Sed illis nō placebunt nec accipient facies veſtras. i. non reſpiciēt vos bono vultu ſi offeratis eis aialia clauda & ceca: ideo nō offeratiſ mihi talia. Magi ſciebant chriſtū eſſe deum & dñum: ideo ex vtroq; capite fuit cōueniens q; ei munera offerrent. ¶ Tertio fuit forte ex miſericordia vel charitate ad ſubuentionem paupertatis chriſti. Nam pauper erat & parētes eius pauca poſſidentes ideo erat quaſi quedam inhumanitas q; adorātes chriſtum tāq; deum & hoiem permitterent ipſum & parētes ſuos i paupertate & angustia viuere. Largiti ſunt ergo munera ad reuelationem paupertatis.

¶ Quare magi obtulerunt chriſto aurum thus & mirrham.

Questio. XLVI.

Queritur quare iſti reges obtulerūt chriſto iſta tria munera. ſ. aurū thus & mirrham. quidā dicunt q; obtulerunt tria munera q: tres erāt: ita q; vnus offerret aurū: alius thus: alius mirrham. Sed h̄ non eſt veriſimile: imo q; potius quilibet iſtorū obtulerit iſta tria.

¶ Primo q: munera iſtorū regū debebant eſſe ſolēnia ſicut decebat ipſos reges dare: & ſicut decebat dari ipſi chriſto. Quē tāquam deum adorabant. Et tn̄ q; vnus eorū offerret mirrham & alius thus & etiā ſi de illo multū offerret parui valoris eſſet tale munus & maxime in illa terra vbi plurimum iſta abundāt. ¶ Scōo q: dicit hic q; apertis theſauris ſuis obtulerunt munera: & tn̄ ad dandum modicū de thure vel ō mirrha nō diceretur quis aperire theſaurū: imo etiam ad dādum multam mirrham vel thus: q: ibi paucis denarijs iſta emūtur. ¶ Tertio q: iſti reges erant iter ſe quaſi equales. Nam ſcriptura nō ponit inter eos aliquā differentiā plationis: ideo munera eorū eſſent equalia vel ḡſi: & tn̄ qui offerret aurū etiam ſi paucū daret erat magna offerēs: qui autē mirham aut thus offerret etiā ſi multum in quātitate daret nihil offerebat in valore. Et ſic nō eſſent tā inequales eorū oblationes. Ideo nō eſt veriſimile q; vnus obtulerit vnū & alius aliud: ſed quilibet de oībus tribus obtulerit ſiue equaliter ſiue ineq̄liter obtulerint. ¶ Quarto q: etiam ſi quilibet vnū de iſtis tribus obtuliſſet nō reddebāt ex h̄ ratio quare potiuſ iſta tria q̄ quelibet alia tria obtuliſſent. Q; ſi propter h̄ q; tres erant tria obtuliſſent ita poſſent offerre quecūq; alia tria. Dñt autē quidam q; obtulerunt iſta tria q: iſta erat cōſuetudo regum arabie. ſ. q; offerrent iſta tria munera. Et iſtud tenet Nico. ¶ Alij dicunt q; factum eſt in ſignificatiōne quaſi per hāc oblationē reges profitebant̄ qd erat illud. qō de chriſto credebant. Offerē aurum qō conuenit regie dignitati: q: chriſtus rex erat. Jere. 23. Offerunt thus ſignātes illum eſſe deū. Nā thus in ſacrificio dei ponit̄: & eſt vnū de libamentis ſacrificij numeri. 15. Etiā quottidie ſacerdos cremabat thus in altari thimiamatū intra templum exo. 3. imo thus & maxime thimiama qō erat de thure ſoli deo cōuenie bat: & nulli hoium licebat facere talē compoſitionē. eo. capi. mirrhā offerunt ad ſignificādum xp̄m moriturū & eſſe vere hoiem. Nam mirrha ponit̄ corporibus mortuorū ne putrefiant. Jſtā ſecūdā rōnes approbat eccleſia in q̄dam hymno ephie q incipit. Nūcium fero ō ſupnis. ¶ Alij dñt q; iſte oblationes ſunt myſtice. ſ. q: per has inuitur q̄ nos offerre debeamuſ. Chriſto. n. tā precipue offerre debemuſ vt ei placeamus. ſ. ſapia: oronis deuotionē: & carniſ mortificationē. Hec ponit Grego. in q̄dam homelia dicens. Inſtruimur vt nato regi aurū p qō ſignificatur ſapia offeramus: in cōſpectu eiuſ in ſapie lumine reſplēdentes thus aūt p qō exprimitur orationis deuotionē offeramus deo: vt per oronum ſtudia deo redolere valeamus. Mirrham q̄ ſignificat mortificationem carnis offerimus: ſi carnis vitia p abſtinentiā mortificam⁹.

¶ Alij dñt q; aurū obtulerunt in ſubſtentationē pauptatis matris & filij: thus p̄ fetore loci: & mirrham ad cōſolidanda mēbra pueri. Harū quattuor poſitionū ſola p̄ma eſt literalis alie ſunt myſtice ls q̄rta aliq̄liter ſit litteralis. Dicendū tn̄ q; q̄rta non cōuenit. ¶ Primo q: dr̄ q; magi dederunt thus p̄ fetore loci. Nā magi qñ receſſerūt de terra ſua tulerunt ſecū iſta munera ad offerēdū cū dicat̄ ⌊ & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera. ⌋ & ſic iſta munera de terra ſua portabant in theſauris ſuis q̄ tūc aperuerūt coram xp̄o: & nō emerunt ea in bethleem. Et tn̄ nō poterāt ſcire magi an eēt xp̄s in loco imundo & fetido niſi poſtq̄ fuerunt in bethleem: ergo nō obtulerunt iſta tria munera pp iſtā cām. ¶ Scōo q: iſti p̄ſupponūt locum illū in quo xp̄s natus eſt fuiſſe imundū & fetidum: q: dñt fuiſſe ſtabulū quoddam cum xp̄s fuerit poſitus in p̄ſepio Luc. ſcōo. Jſtud tn̄ nō ſtat q: dom⁹ illa magna erat in qua virgo peperit. Q; tn̄ accidit illo tēpore fuiſſe multitudinē ibi confluentiū ad p̄feſſionem ad quā venerat Joſeph: accidit q; dña nr̄a nō hn̄s locum ſecretū in q̄ poſſet parere & manere ſeparata a religs: diuertit ad quodā p̄ſepiū & ibi reclinauit paruulū mox natū. Luc. ſcōo. ſ. Peperit filiū ſuū p̄genitum & pānis eū inuoluit & reclinauit eū in p̄ſepio q: nō erat locus in diuerſorio. Nō eſt tn̄ veriſil'e q; oīb⁹ illis tredecim diebus q fluxerunt a xp̄i natiuitate vſq; ad aduentum regū manſerit paruulus in p̄ſepio & virgo in ſtabulo: ſz hēret aliquē locum aptiorē in domo quē ipſa pp puerum conareť ingrere. Et ſic nō oportet q; ad fetorē loci tollendus offerreť thus. ¶ 3°. p3 q: ſi ad h̄ offerreť ſufficiebat parum de thure: ita vt de illo nō deberet fieri mētio iter oblationes regū: maxime cum dicanť educte de theſauris: iō ō quolibet iſtorū oportebat multū offerri. Et ſic nō offerreť thus ad tollendū fetorē loci. ¶ Quarto p3 idē de mirrha quā dñt oblatam ad cōſolationē mēbrorū pueri. ¶ Hoc tn̄ rarum eſt. & tn̄ dato q; fieret pauciſſimū de mirrha ad h̄ ſufficiebat: & nō poneret tāq; vnum de tribus regijs muneribus. Ideo iſta poſitio nō eſt veriſil'is. ¶ 2ª & 3ª poſitio myſtice ſunt. Non aūt cōueniunt ſm litterā: q: non eſſent iſte cauſe q̄ mouerent reges ad iſta offerendū: cū iſte ſignificatiōes non ꝓueniant extra rei: ſed ſunt q̄dam applicatiōes quas cōſueuerūt facere doctores in ſacra ſcriptura. Utraq; aūt eſt rōnabilis applicatio. Una. n. ſ. ſecūdam approbat eccleſia alia vero. i. tertiā ponit Grego. Prima ipſa eſt allegorica q: cōuenit ſm ea q̄ ō xp̄o credenda ſunt: alia eſt tropologica ſiue moralis: q: cōpetit ſm ea q̄ a nobis agenda ſunt. Si tn̄ aliq̄ earū deberet accipi vt motiua regū acciperēť ipſa q̄ eſt allegorica: q: p illam quaſi ꝓfiterenť reges quid ē q; de xp̄o credebāt. Prima aūt eſt vere l'ralis: q: veriſil'e eſt q; iſti portarent munera ſm cōſuetudinē terre ſue. ſ. de melioribus rebus q̄ erāt i terra ſua. Sic. n. dixit Jacob filijs ſuis volens q; inuenirent ꝓpitium dñm egypti. ſ. Sumite de optimis terre fructibus in vaſis veſtris: & deferte viro mūera. ſ. modicū reſine & mellis & ſtoracis & ſtactes & terebinti & amigda. geñ. 43. Ita iſti reges cuz eſſent circa terrā arabie in q̄ abundabant iſta: offerrent iſta tria munera tāq; precipua terre ſue. Aurū. n. i oi terra ſuper cetera metalla pciosius ē: iō tāq; p̄cipuū illud obtulerūt. maxie q: iſtud cōueniebat ad ſuſtentationē regis nati paupis. Thus & mirrhā obtulerūt tāq; ꝓſueta offerri i terra ſua. ſic p3 ex muneribⁿ regie ſabbe q̄ obtulit auri talēta. c. xx. & aromata multa nimis ad ſalomonē. 3. reg. x. & 2°. pa. 9. Noie aūt aromatū itelligūť thⁿ & mirrha & oia ſiliā vt colligit exo. 3. Ubi iubenť ſumi aromata ꝓ thimiamate & oleo vnctōis. Et ponit̄ ibi thus. Putāt aūt qdā reginam ſabba fuiſſe de terra iſtorū regum vel de terra ꝓpinqua: ideo concordauerunt in muneribus que obtulerunt.

¶ Quid factū fuerit ō iſtis regū oblationibⁿ. Qō. XLVII.

Queritur qd factū ē poſtea ō iſtis oblationibⁿ re gus. Quidā dñt q; dña nr̄a & Joſeph erāt paupes: & expēderūt h̄ in ſuſtētationē ſuā. Sed ꝺ q: qñ xp̄s erat vir erāt parentes ſui valde paupes: & ō labore manuū ſuarū viuētes. Un̄ ipſe Joſeph faber lignarⁱ erat. Et ſic dixerūt iudei de xp̄o. Nōne h̄ eſt filⁱ fabri? Ipſe ēt xp̄s dixit ſe eē pauperē: cū dixiſſet qdā q; volebat ſeq cū. ſ. Vulpes foueas hn̄t & volucres celi nidos: & filius hois non habet vbi reclinet caput ſuum. Quidam dicūt q; in triginta ānis qui fuerunt a natiuitate chriſti vſq; ad tēpus quo incepit predicare & fieri mentio de actibus eius potuerūt iſta conſumi: & ita poſt h̄ chriſtus dicebat ſe pauperē & nihil habere & parētes eius erant pauperes. Dicendū q; nō ſtat nec eſt veriſimile q; iſti tres reges veniebant de longinquo ad offerendum munera regi nato quē ſciebant deum & hoiem. Facerent ergo oblationes meliores q̄s poſſent ſicut decebat regiam dignitatem. & ſic ex illis poſſent Joſeph & virgo & oēs poſteri ſui & ēt cognati nō ſolū ditari: ſz ēt locupletari nimiū: cū qlibet de regibⁿ offerret aurū vt ꝓbatū eſt. ſ. & illud nō ēēt modicū: q: dr̄ in l'ra q; apertis theſauris ſuis obtulerunt munera: & tn̄

£ 3°

A opio q̄rūdā Improbat opinio qlibet magoz obtulit tria munera xpo.

2°

3°

4°

B 2ª Nic. ō lira. Alioz opi.

£ 3ª Alioz opi.

4ª Alioz opi. D Improbat q̄rta opi. p°

2°

3°

4°

Opi. 1ª A Improbatur p¹ opi.

Opi. 2ª B Improbatur 2ª opi.

ra: ⁊ tñ non diceretur aperiri thesaurus ad offerendū puꝫ rem sed apiri bursa. Multū ergo dederūt: ita vt possent xpi parentes esse diuites. ¶ Dici potest vno de duobus modis. rñsio ad quesitū qōis auctoris. ¶ Primo modo q̄ isti reges obtulerunt xpō valde magna munera: dña tñ nostra edocta per spūꝫ sctm vt ostenderet sū mam virtutē filij sui tanq̄ despiciens oia terrena nollet lacci pere totas illas obl'ones ſ3 modicum de singulis: ⁊ illud in breui tpe poterat consumi ita vt non ditarent inde perentes xpi. ¶ Scō modo pōt dici q̄ accepit virgo totas oblatiōes regum. Et tñ sciens q̄ filius suus nō venerat ditari in terra sed potius vt pro nobis se pauperē faceret: ⁊ vt doceret nos gratis erogare q̄ rēmus: ⁊ annelare ad pfectionē negligēdo pecuniā: iuxta illud: Nolite possidere pecuniā Luc.12. Et nolite thesaurizare in terra Luc.7. retentis ergo quibusdaꝫ pauciſſimis ad subleuandā necessitatē aliquoꝝ tempoꝝ: cetera in breui pauperibus distribuit. Utraq̄ positio est satis rōnabilis sed magis ⁊ cōius tenet 2ª. Et ꝓbant aliqualiter iste pōnes per oblationē virginis in die purificationis in tēplo. Nam mulier cū purificaret deferebat agnū āniculuꝫ in holocaustū ⁊ pullū colūbe siue turturē pro pctō Leui.12. Et dr ibi q̄ si nō inuenerit manꝰ eius nec potuerit offerre agnū: sumet duos turtures vel duos pullos colūbe. Et sic nō potebat mulier offerre turtures aut pullos colūbarū nisi q̄n non poterat offerre agnū. Et tñ dña nra obtulit ꝓ turturum ⁊ nō agnū: vt ps Luc.2. Ergo erat pauprima. Et sic post oblō nem magoꝝ vsq̄ ad diē quadragesimuꝫ quo xps in templo oblatus est iam virgo oia expenderat: ita vt pauper posset dici. ¶ Sz dicet cur euāgelista non exp̄ssit h̄: q; istud erat magna eruditio moralis. ¶ Dicendū q̄ qcḡd istoꝝ duoꝝ esset erat valde ad moꝛes ꝓferens. Euangeliste tñ breuitati studētes vel q̄ verisimilius est a spū sctō moti multa de maximis omiserunt. Jo.2.ſ. Multa qdem ⁊ alia signa fecit iesus q̄ in h̄ libro scripta nō sunt. Et Jo.21. dr multa qd ē alia fec iesus: que si scribant per singula: arbitroꝛ mundū capere nō posse eos qui scribendi sunt libros. Instat Rñdet

¶ Et responso accepto in somnis ne redirent ad herodem: per aliā viā reuersi sunt in regionē suā.

¶ Et responso accepto. ⌊ Hic ponitur magoꝝ recessus. Nā postq̄ obtulerunt xpō munera: non expediuit ad aliqd eos manere longo tpe in bethleē. Et dr ⌊ rñso accepto i somnis ⌋ h̄ credendū est fuisse sequenti nocte postq̄ venerūt in bethleem. Non.n.longius ibi morarētur: q; expleuerant q̄ desiderauerant: ⁊ nō erat aliqua cā iam ibi manēdi. Et tunc in somno amoniti sunt a deo vel ab angelo quid facere deberēt ⌊ ne redirent ad herodem. ⌋ Uolebant reges ad herodē redire: deus aūt hoc fieri ꝓhibuit pp cām que infra tāget. ⌊ p aliam viā reuersi sunt in regionē suā ⌋ .i. nō redierunt in hierusalem per quā venerant vbi tūc erat herodes: sed per aliā viam declinando reuersi sunt in terrā suam. Expō lre. 𝔰𝔰 𝔰𝔰

¶ Quo isti magi rñsum acceperūt in somnis. Nō.XLVIII.

Queritur quo dr hic q̄ isti reges acceperunt responsum in somnis. ¶ Quidam dix̄t q̄ quesierāt aliqd a deo: ⁊ de illo rñsum est sibi in somnis. Istud aūt videbat esse de via. ſ. per quā viā ire deberent cum rñsum de h̄ sit. ſ. ne reuerterent ad herodē: ſ3 per aliā viā iret in terrā suā. Dicunt aūt isti q̄ magi petierant h̄ a deo: ⁊ volebant sibi responderi per somnia: q; nō solū deus solebat reuelare hoibus nihil petētibus ea q̄ ipse vellet per somnia: ſ3 etiā q̄nq̄ hoies petebant a deo sibi rñderi per somnia: ⁊ sic dicebant ꝓsulere dñm per somnia. Et erat iste vnꝰ de modis precipuis cōsulendi: vt ps p̄ reg.28.ſ. Consuluit saul dñm: ⁊ non rndit ei nec per somnia: nec per sacerdotes: nec per pro phas. De modo ⁊ cerimonijs consulendi dñm per somnia. e. ca. declaratū est: Sic isti magi petierunt rñderi sibi p somnia: ⁊ rndit illis deus. Et sic dr ⁊ rñso accepto in somnis. Opinio aliq̄rum Impro bat opinio p̄dicta Magi nihil quesiuerunt a deo. A p̄ rō 2ª rō

¶ Sed dicendū q̄ nō stat. Naꝫ nō est verisimile q̄ magi h̄ aliqd quesierint a deo. ¶ Primo q; nō ponit hic eoꝝ qō: ⁊ tñ si aliqd quesiuissent ad qō Mattheus vellet pōere rñsuꝫ datum ꝓpossuisset eoꝝ qōes: ⁊ nō fecit. ¶ Scō q; nō erat verisimile q̄ saltem ipsi quererēt de h̄ q̄ hic ponit: q; nō hē bat aliquā cām dubi. ſ. an redire deberent ad herodem. Nā per illā viā venerant ⁊ forte nesciebāt aliaꝫ: maxie q; herodi promiserant redire ad ipsum renūciaturi de puero: ideo non quererēt a deo an deberent redire ad herodē: q; nulla cā mo tiua ad h̄ dubium apparebat. Hoies tñ non petunt a deo sibi rñderi nisi in rebus illis que graues sunt: ⁊ hñt magnam rōnē dubi: q; alꝰ nemo dignū iudicaret talia a deo petere: nec etiaꝫ credere deberet q̄ deus sibi in talibus respōderet. Rñsio auctoris. B

¶ Dicenduꝫ ergo q̄ magi de nullo dubitauerunt ⁊ nihil a deo petiuerunt: sed soluꝫ deus voluit reuelare eis ne redirēt ad herodem. Et ista reuelatio vocat rñsum large ſm moduꝫ loquendi hebraycū: cum tñ p̄prie rñsum sit verbuꝫ satisfaciens dubio. Et ita sepe nō solū in veteri testō: sed etiā apud euangelistas inuenit: sic ps Marci.xi. Nam dr q̄ cum vidisset xps a longe ficum hñtem folia ⁊ cū venisset ad eam nihil inuenit pter folia: ⁊ rndens dixit. Jam non amplius in eternum quisquā ex te fructū manducet. Jbi tñ xps icipiebat loqui: ⁊ nulla locutio p̄cesserat ab alio: ⁊ tñ dr q̄ respondens dixit h̄. ¶ Item q; dr q̄ xps rndens dixit hoc ficulnee: ⁊ tñ ficulnea nihil petierat xpō loqui ad h̄ q̄ xps deberet sibi respōdere. Sic etiā accipitur infra.26.ſ. Rndens iesus dixit ei Beatus es Simon bariona: ⁊ tñ Petrus nihil quesierat a xpō: ad qō xps deberet rndere: vt ps ibidem. Sed dr respō dens. i. loquens vel dicens. Et sic accipit hic rñsum p̄ simplici locutione: quā nulla interrogatio p̄cesserat.

¶ Quo magi habuerunt istā reuelationē. Nō.XLIX.

Queritur per quē habuerunt magi istam reuelationem in somnijs: per deum an per angelum. ¶ Dicendū q̄ vtroq̄ modo fieri poterat. De deo ps: q; gen.23. dr q̄ deus loquutus est ad abimelech regē palestinoꝝ per noctem. i. in somnijs. De Salomone quoq̄ dicit q̄ deus per noctē loquutus est ei q̄n dedit sibi sapientia. 3. reg. 3. ⁊ 2. palipo. p̄. De angelo ps: q; precedenti ca. dr q̄ angelus dñi apparuit ioseph in somnis. ¶ Dicendū tñ q̄ istud factū est per angeluꝫ. i. q̄ videbat magis q̄ angelus loquebat eis per noctem ista. Et ps h̄: q; precedenti. c. posuerat Matthe⁹ quo angelus dñi apparuerat ioseph in somnis. Et iterū infra in lra dr q̄ apparuit angelus in somnis. Et rursus ponitur idem. Jdeo intelligendū est q̄, cum oēs reuelationes que habentur hic dicant facte per angelos in somnis: q̄ etiam ista de qua nō exp̄imit fuerit facta per angelos: cum ponat inter illas ⁊ verisimilius est ptinere ad illas q̄s ad aliuꝫ extraneum modū reuelationis. ¶ Scō ps h̄ q; Mattheus ponens istam reuelationē non certificauit modū eius: ideo vr voluisse q̄ ista esset similis alijs de qbus loquebatur ipse. Et tñ semel ponit supra reuelationē factā per angeluꝫ ⁊ bis ponit illā infra: ⁊ nunq̄ ponit hic aliquā reuelationem factam per deū. Jdeo manifeste vr velle q̄ etiā ista per angelū facta sit. ¶ Tertio ps: q; Mattheus vult h̄ declarare per quādā similitudinē: quā ponit inter istaꝫ reuelatiōes. Naꝫ dr de tribus reuelationibus factis ioseph p̄cedēti. c. ⁊ infra in lra q̄ facte sunt in somnis ⁊ per angelū: de ista aūt dr q̄ facta est in somnis: ideo vr q̄ voluerit subintelligi etiā aliaꝫ conditionem. ſ. q̄ facta sit per angelum. Rñsio ad q̄sitū qōis A 2º 3º

¶ Quo facta fuit reuelatio magis ipsis dormiētibus vel vigilantibus. Questio .L.

Queritur quo facta est ista reuelatio magis. ſ. an erant tunc dormientes vel vigilabant. ¶ Dicendū q̄ dormiebant: ⁊ nō fuit eis facta aliqua loquutio nec audierunt qcq̄ cū dicat q̄ in somnijs acceperunt responsum. Et tñ in somnijs nihil auditur: nec quisquā loqueretur dormienti: nisi vellet eum excitare; sicut declaratū est late p̄cedenti ca.q.55. ⁊ magis.56. de ioseph cui apparuit angelus dñi in somnijs. Et tñ ibi erat adhuc difficilius: cum dicatur q̄ angelus loquutus est ioseph. Hic aūt non dr q̄ fuit aliqua loquutio ſ3 soluꝫ accepto rñso ⁊ c. Poterat aūt fieri responsuꝫ per solā imutationē fantasie: ita q̄ nihil quisquā loquatur. Difficilius etiā erat de Salomone q̄n petiuit sapiaꝫ 3. reg. 3. Nam ponunt ibi multa que dr ipsuꝫ petiuisse a dño: ⁊ multa que deus ei rndisse dr. Et tñ nihil istoꝝ fuit vocaliter: ſ3 Salomō vere dormiebat: cū dicat ibi q̄ erat somniuꝫ. De istis magis ſ3 apparuerit eis angelus per somniuꝫ: q̄ tñ non dñr ꝓpbe: rō satis declarata est p̄cedenti ca.q.57. Luꝫ querebat an ioseph esset ꝓpha q; apparuit ei angelus. Rñsio ad q̄sitū qōis A

¶ Quare reuelatum est istis magis ne redirent ad herodem. Questio LI.

Queritur quare reuelatū est istis magis ne redirent ad herodē. ¶ Dicenduꝫ q̄ magi intēdebant redire ad herodē: eo q̄ herodes erat in hierusa-

lem. Et illa erat via eoꝝ: etiam q; ipsi p;omiserant herodi q; inuento puero renũciarent ei. Naꝫ ipse dixerat eis q; diligẽ ter ingrerent de puero: ꝛ cuꝫ inuenirent renũciarent sibi: vt p3. ē. Non est aũt verisimile q; magi recusarent istud facere q; erat satis rõnabile: maxime q; ipsi nihil auderent negare herodi. Ideo ꝓcederent q; ei renũciarẽt de puero. Hoc p3 magis q; dr infra q; herodes videꝫ q; illusus esset a magis iratus est valde: ꝛ tñ nõ esset illusus nisi magi ꝓmisissent ei aliquid qõ non obseruarent ei. Sic ergo intẽdebant redire ad herodem: deus aũt vetuit ħ: q; si redirent ad eum ꝛ renũciarent de puero ipse veniret ꝛ conaret occidere eum: sicut postea fecit. Et sic xp̃s vel occideret: vl defenderet se miraculose. Utrũq; aũt erat incõueniens. De occisione manifestuꝫ ẽ: de defensiõe miraculosa etiã p3: q; tũc manifeste cognoscerẽtur xp̃s esse messias quẽ herodes querebat: iõ semp ꝓsequeret eum ꝛ per ħ apud oẽs esset cognitũ illũ puerũ esse xp̃m. Qõ non decebat p;o tũc: vt magis dictũ est. ē. in. q. quadã. ſ.

B Rñdet instãtie Magi nõ debebãt redire p

Quare herodes nõ iuit cũ magis in bethleẽ. ¶ Sꝫ dicetur cur non faciebat xp̃s se po;tari i galileã in vrbẽ nazareth: ꝛ tunc etiã si herodes eum ingreret nõ inueniret: q; ipse soluꝫ quereret in bethleẽ ꝛ finibus eius sicut postea fecit ibi solũ occidi infantes: vt p3 in lra. ¶ Dõꝫ q; ħ non fiebat. ¶ Primo q; nõ poterat fieri reuertẽtibus magis in hierusalẽ. Nã ibi erat herodes ꝛ diſtabat hierusalẽ soluꝫ duabus leucis a bethleem ꝛ si reges illuc redirent illico herodes veniret vel mitteret p;o puero in bethleẽ. Et dato q; virgo inciperet recedere cũ filio de bethleẽ qñ magi inde recederent paꝝ inde distaret qñ herodes veniret in bethleẽ. Et cũ per magos scire posset in q̃ domo puer fuerat ibi ingreret de recessu ꝛ mitteret in b;eui per oẽs vias illũ inquiri. Unde necesse erat eũ inueniri: nisi miraculose se abscõderet. Xp̃s tñ nolebat se defendere per miraculũ q̃diu res ꝓuenienter fieri poterat modo humano: ideo non debuerunt reges redire ad herodem.

L 2°

¶ Scõo q; xp̃s nolebat matrẽ suam ꝛ ioseph vexare laboribus sup;a modũ. Et tñ si nunc recederent de bethleẽ in galileam opo;tebat rursus ante diez quadragesimũ a ptu redire de galilea in hierusalẽ: q; die quadragesimo puer offerendus erat in templo sicut ꝛ factuꝫ est Luc. 2. Ideo voluit xp̃s q; mater sua maneret i bethleẽ que erat iuxta hierusalẽ vsq; ad diem purificationis qui erat quadragesimus a natiuitate. Et tunc oblato ipso iesu in templo rediret mater sua ꝛ ioseph in galileaꝫ in nazareth vrbẽ habitationis sue. Et sic factum est Luc. 2. Jõ vt non cogerent supflue itinerare nõ debuerunt recedere de bethleẽ vsq; ad diem quadragesimuꝫ a natiuitate. Qõ tñ necesse erat si magi redũssent ad herodeꝫ.

D 3°

¶ Tertio q; etiam si virgo redũsset in galileã anteq̃ magi redirent, ad herodẽ non sufficiebat ħ ad securitatez pueri: q; magi, nõ redierunt ad herodẽ ꝛ xp̃s iuit in galileã. Et tñ ibi vidit nõ esse securũ manere. Unde angelus mãdauit ioseph q; fugeret cũ puero ꝛ matre eius in egyptũ: vt p3. j. in lra: ergo non sufficiebat q; iesus rediret in galileã: ꝛ magi redirẽt ad herodem. ¶ Quarto ꝛ p̃cipue nõ debuerunt magi redire ad herodem: q; si redirẽt cognosceret herodes per eos q; puerũ inuenerant. Et tunc dato q; xp̃s se occultaret miraculose non cessaret herodes tota vita sua illũ ingrere: ꝛ etiam posteri sui ingrerent illuꝫ. Et ita nõ liceret xp̃o manere vllo tpe in iudea maxime qñ inciperet se manifestare qn herodes vel filij sui illum occiderent: ꝛ sic impediret o;do redẽptiõis nostre quẽ xp̃s tenuit. Cum aũt magi non redierũt ad herodem fuit valde ꝓueniens xp̃o: q; posꝫ tunc putare herodes q; magi decepti fuerant per stellã suã: ꝛ nihil inuenerant: iõ p̃ confusione non ausi fuerunt redire ad euꝫ. Et per ħ negligentius se hẽret in ꝓsecutionez xp̃i: q; nõ esset certus an natus esset. Si aũt magi iuissent ad eum ꝛ dixissent se inuenisse puerum nunq̃ cessaret ingrere herodes: ꝛ haberet exactissimam diligentiã: ita vt per ħ posset dep;ehendere fugam dñi in egyptũ: ꝛ inde eum reduceret vel occidi ibi facere nisi defenderet miraculose se: sic̃ ioachim rex iuda fecit reduci vriã p;ophaꝫ qui pphauerat ꝓtra hierusalẽ ꝛ fugierat in egyptũ ꝛ fecit euꝫ cozã se occidi Je. 26.

E 4°

¶ Quinto q; sequerẽtur ex ħ inumerabilia mala. Nam si herodes ex magis didicisꝫ in qua domo fuerat ille puer in bethleez ide sciret q̃ fuit mulier que peperit eum: ꝛ qualis vir eius: ꝛ inde sciret vnde venerant. ſ. quõ venerãt ex galilea quouscq; veniret necessario ad cognoscendũ determinate quis erat puer: ꝛ que erat mater.

F 5°

Et si non inuenirent in galilea: sciret qui erant qui de terra illa deerant ꝛ inueniret deesse mariã ꝛ ioseph. ¶ Jtez dato q; in bethleẽ nõ potuisset certificari vñ venerãt illa mulier ꝛ vir suus: per totã terrã iudeoꝝ faceret inquiri talem feminã ꝛ talem senẽ quales ei magi enũciarẽt. Et si manerẽt in terra iudeoꝝ necessario ꝛ iueniret illos. Si aũt recessissent i egyptum vel in aliam regionẽ herodes poterat in quolibet loco terre iudeoꝝ facere inquiri qs deficiebat de illo loco: ex tanto tpe quãtum erat q; ioseph venerat cũ virgine in bethleẽ. Et sic manifeste inueniret q; ioseph ꝛ maria' deficiebant de vrbe nazareth: ꝛ faceret eos ingri diligẽtissime per signa in quacũq; pte o;bis: ita vt quasi ñaliter nõ esset possibile late re pp exactissimã diligentiã quã herodes ad ħ apponeret ꝛ multitudinẽ ministroꝝ ad ħ ꝓmpte seruiẽtiũ: maxime q; facile erat sciri ỏ quo loco erat ioseph ꝛ maria: q; ioseph ꝛ maria venerũt ad p;ofitendũ in bethleẽ Luc. 2. ꝛ descripti sunt in lib;o ꝓfessionis cũ iuberet cesar totũ o;bem describi. e. ca. Jbi aũt erat ioseph ꝛ maria vx;or sua: ꝛ cuius loci erant habitato;es: q; ista ꝛ multe alie circũstantie ad cognoscenduꝫ distincte ꝑsonas solent apponi in ℣tibus: ꝛ in similibus descriptiõibus: potissime cũ ista descriptio nũc fieret vt cognosceretur que ꝛ quot erant ꝑsone ſubdite romanis: de qbuslibet locis ꝛ cognationibus. Et sic herodes ex lib;o ꝓfessionis facte in bethleẽ poterat scire nomen illius viri ꝛ coniugis sue: q; ambo p;ofitebanꝰ vt asseriꝰ: de quo dicẽ Luc. 2. Sciret etiã eoꝝ cognationẽ ꝛ terrã habitationis: ꝛ sic xp̃s distincte cognosceret per herodem ꝛ nullo iam tpe ꝓuiuente herode aut filijs suis qui eandẽ haberẽt solicitudinem vt regnum ꝓseruarent posset xp̃s redire in iudeã aut maria ꝛ ioseph quin cognoscerenꝰ. Et sic xp̃s non solũ non posꝫ p;edicare imo nec posset viuere in iudea nisi per miraculũ. Idem esset de maria ꝛ ioseph qõ erat valde incõueniens ꝛ oio cõtrarium eis que deus de xp̃o hoie disposuerat.

7° b

¶ Jtez herodes occideret tũc oẽs de cognatione xp̃i si nõ inueniret euꝫ: ne qs de illa cognatione posset aliqñ obtinere regnuꝫ iudeoruꝫ aut nocere filijs herodis. Et ħ erat incõueniens.

8° J

¶ Jtẽ herodes nõ occidisset tunc infantes in bethleẽ ꝛ finib⁹ eius: q; vt p3 ex dictis: herodes per magos cognosceret distincte quis erat ille puer: ꝛ tunc iam non dubitaret: q; de quolibet puero qui erat in bethleẽ ꝛ finibus eius poterat cognoscere manifeste ex signis datis q; nõ erat ille quẽ magi dixerant: potissime cũ repiret parẽtes suos abesse. Occidit tñ herodes infantes pp dubium vt inter eos xp̃m occideret: q; nullum signũ potuit hr̃e de xp̃o cũ magi nõ redirẽt ad eũ: ideo si redũssent nõ occidisset infantes ſz solum xp̃m ꝓsequeret. P;enunciauerat tñ iaꝫ deus ħ per Jeremiã vt allegat Matthe⁹ in lra: ideo deus nõ pmitteret herodẽ hr̃e signũ aliquod de xp̃o per magos: ꝛ sic hr̃et occasionem ad implendũ q; p̃nũciatum fuerat de occisione infantum: ſz deus ad ħ nec cogat nec impellat nec moueat: ſz sola iniqtas herodis eũ ad ħ mouit cũ non inueniret alia remedia aut viã ad intentionẽ suã cõplendã. Fuit ergo valde necessariũ: q; magi non redirent ad herodem.

¶ Quare herodes cũ tãto desiderio xp̃m ꝓsequebaꝰ. Qõ. ſi.

Queritur quare herodes cũ tanto desiderio ꝓsequebatur xp̃m. Dicendũ q; ille annunciabaꝰ rex iudeoꝝ: ꝛ herodes tũc regnabat sup iudeos. Timebat ergo ne per eum ꝑderet regnũ ipse ꝛ posteritas eius.

rñsio ad questiũ qõnis. B

Instat

¶ Sed dicet q; xp̃s nõ venerat accipere regnũ tpale ſz regnaturus erat spũaliter. Sic. n. dixit Jo. 18. Regnũ meũ nõ est de hoc mũdo. i. nõ est tale quale regnũ huius mũdi. Non ergo debuisset timere herodes. Et sic ecclesia increpat herodẽ de iniusto timo;e in quodaꝫ hymno ephie. ſ. hostis herodes impie xp̃m venire qd times nõ arripit mo;talia q; regna dat celestia. ¶ Dicendũ q; herodes nõ erat instructus circa veritatem status xp̃i per legẽ aut pphas. Sꝫ cum audisset euꝫ futurũ regẽ iudeoꝝ: putauit q; ita regnaturus essꝫ sicut ceteri qui p̃cesserant inter iudeos. Nam multi fuerunt reges iusti quoꝰ valde laudabãt iudei: sic̃ dauid ezechias ꝛ iosias: ꝛ tñ isti tpaliter regnauerunt: ꝛ nemo fuit qui aliter vnq̃ regnaret. Sed si ita regnaturus essꝫ messias: opo;tebat q; tolleret regnum herodi: iõ timuit herodes: ꝛ ꝓsequebaꝰ eum tanq̃ hostẽ suuꝫ. ¶ Scõo q; herodes audiebat a iudeis de messia magnalia. Putabãt. n. iudei q; messias liberaturus essꝫ eos de iugo romanoꝝ ꝛ oium gentiũ: ꝛ essent per eum in excellentio;i

rñsio ad instãtiã B

ꝑma rõ

2ª rõ L

lentiozi statu q̄z fuerāt tpe alicuius de regibus p̄cedētibus. Qz Je.23.dr̄ de messia q̄ regnabit rex ⁊ sapiens erit. In diebus illis saluabit iuda ⁊ israel habitabit confidenter. Et h̄ nō solum putabant iudei anteq̄z xp̄s veniret: sz etiā de iesu post q̄z cognitum est a credētibus in eū q̄ esset messias. Licet .n. vidissent eum semp hñtez formā paupertatis: putabāt tn̄ q̄ reducturus esset israel in pristinā gloriā siue statum priozum regum: ideo mater filioz zebedei petiuit a xp̄o vt duo filij ei⁹ sederent, vnus ad dexterā eius ⁊ alius ad sinistrā ipsius in regno suo infra. 20. Et post resurrectionē cū xp̄s ascensurus esset in celū petiuerunt qdā de circūstantibus. Dñe si in tpe h̄ restitues regnū israel. actu. p̄. Herodes ergo putās q̄ messias sic manifeste regnaturus eēt iuste timuit. i. verisimiliter: ideo persequtus est eum.

¶ Quare herodes non obseruauit christum in hierusalez: in die purificationis. Questio. LIII.

Queritur cum herodes tn̄ desideraret xp̄m occidere quare nō obseruauit eum in hierusalem vt occideret die purificationis qñ p̄natus est in templo. ¶ Dicunt qdam q̄ herodes nō potuit scire diem purificationis xp̄i: ideo nec sic potuit eum occidere. ¶ Dicendum q̄ non stat qz herodes potuit h̄ scire saltē ex coniectura quā ipse verā putabat. Ipse nāq̄z didicerat a magis tp̄s stelle que apparuerat eis: ⁊ p̄supponebat herodes q̄ die quo stella apparuit natus est ille puer: cum dicat infra, q̄ iussit occidi oēs pueros in bethleē ⁊ in finibus eius a bimatu ⁊ infra. sz tp̄s q̄ exq̄sierat a magis. Ex istud est tp̄s oztus stelle q̄ diligenter herodes didicit a magis: vt p̄z. s̄. in lr̄a. Si tn̄ ipse nō p̄supponeret stellā apparuisse illa die qua natus est puer non occideret pueros iuxta tp̄s illud q̄ didicerat a magis. Ergo p̄supp̄oebat puerū natū fuisse die qua apparuit stella. Sciebat tn̄ herodes qñ erat dies quadragesim⁹ ab oztu stelle cuz didicisset a magis: ergo sciret q̄ illa die puulus deducendus esset in tēplum ⁊ mater sua se deberet purificari tūc: poterat ergo illo die obseruare herodes qui pueri portarent in templum: ⁊ quereret de qua regione portabant. Et cū inueniret aliquē portari de bethleē cognosceret q̄ ille erat vel poterat esse puer quē magi adozauerant cū sciret eum nasci in bethleē sicut rn̄derant sapientes hebreoz herodi supra in lr̄a. Et tunc si vnicus puer duceret de bethleez illo die quadragesimo ab oztu stelle p̄staret illū esse messiam. Si aūt plures ducerent: inter illos discerneret si posset: si naūt occideret oēs illos. Potuisset aūt discernere ingrendo quē illoz magi adorassent: vel si magis vellet certificari oēs illos occideret: qz non ptingeret multos esse qui eodē die nascerent in loco tā puo sicut erat in bethleē: etiā illos sine scandalo magno poterat herodes occidere. Et adhuc si vellet eē magis securus posset accipe oēs pueros q de bethleē portarēt aliq̄t dieb⁹ añ illū die. 40. ⁊ aliq̄t dies post. ¶ Dōz q̄ iste erat pueriēs mod⁹ ad inueniēduz xp̄m: ⁊ tn̄ herodes nō tenuit illū pp multa. ¶ Prio qz de⁹ excecauit eū ne posset xp̄m inuenire: qz h̄ esset valde incōueniens: sicut supra dictū est. Et non solū excecauit eum in hoc sz etiā in alijs: qz cū herodes tanto desiderio annelaret ad occisionē xp̄i ⁊ mitteret magos in bethleem vt inuento puero renūciarent sibi debuerat mittere cum eis saltem vnū simplicē nunciuz qui videret an magi inueniebant puerū vel non: ⁊ qd faciebant: ⁊ ille referret herodi veritatem rei ⁊ non posset herodes illudi a magis etiaz si ipsi nollent redire ad herodem: qz per illū nunciū p̄staret herodi qui erat puer quē adozauerant magi: ⁊ qualis erat ⁊ cuius etatis ⁊ in qua domo erat: ⁊ qui erāt parētes eius: vel qs tenebat eum: ⁊ sic de ceteris circūstantijs per quas xp̄s manifeste cognosceret ⁊ non posset latere nāl̄r sicut declaratuz est supra penul. q. 52. ⁊ sequerent oia incōuenientia que ibi dicta sunt: ⁊ tn̄ herodes non misit tunc saltem vnū nūciū simplicem vnde valde excecatus fuit. ¶ Jtez lz herodes nō misset nunciū aliquē cū magis ad, sciendū quid illi facerēt saltem postq̄z illi iuerunt in bethleez ⁊ non redibant debuerat mittere aliquē. Et tn̄ multis dieb⁹ herodes dimisit istud negocium ita vt magi potuerunt recedere de iudea eo nescien te: ⁊ tn̄ bethleē erat iuxta hierusalē ideo valde excecatus est q̄ tn̄ esset negligens circa ea que tam ardenter cupiebat.

¶ Scōo pōt dici q̄ herodes forte putauit q̄ messias cū eēt iustissimus ⁊ mittēdus esset tanq̄z redēptoz israel q̄ nō obligaret ad istas legales cerimonias: iō q̄ forte mater sua nō portaret eum in tēplum die quadragesimo sicut ceteri portabantur. Unde nō curauit istū die quadragesimū obseruare.

¶ Tertio pōt dici q̄ herodes sciebat h̄ modo posse illū puerum inuenire: ⁊ tn̄ credidit q̄ alio modo certiozi illū inueniret. s. qz magi renūciarent ei postq̄z inuenirent eum. Et añq̄z herodes sciret magos recessisse transijt ille quadragesimus dies purificationis: ⁊ sic iam nō potuit herodes eum inuenire per hanc viā. ¶ Sed dicetur qūo potuit transire dies ille anteq̄z magi cognoscerent ab herode recessisse. Nam iuerūt magi in bethleē die. 13. a natiuitate pueri ⁊ debebat p̄sentari die quadragesimo in tēplo. Magi tn̄ recesserunt de bethleē mox vt adozauerunt xp̄z. Et sic poterat herodes scire de eoz recessu ante diem quadragesimū. ¶ Dicendū q̄ verus est: ⁊ tn̄ herodes nutu dei excecatus ē ne ad ista aduerteret. Unde non p̄siderauit de magis an recessissent vsq̄z ad multos dies post eoz recessum. Forte .n. putabat q̄ ingrebant puerū qz ipse nesciuerit q̄ stella direxit eos exeuntes de hierusalem vsq̄z in bethleē: ⁊ sic credebat q̄ solū per humanaz p̄iectura ingrebant euz sicut ipse dixerat eis. s. Jte ⁊ interrogate diligenter de puero: ⁊ credidit q̄ morabant ingrendo eum. Cum aūt multi dies transissent: herodes vidēs eos nō redire: cognouit eos recessisse. Et tūc iratus est videns q̄ illusus esset ab eis: vt p̄z infra in. lr̄a: ⁊ tn̄ tunc transierat dies quadragesimus quo puer p̄sentandus erat in tēplo. Unde nō potuit herodes eū h̄ modo ingrere. ¶ Sz dicet q̄ poterat inuenire eum qz die quo xp̄s p̄natus est in tēplo occurrit ei simeō ⁊ anna, pphissa. Et dr̄ q̄ isti ambo loquebant de ipso puero oibus qui expectabant redēptionē israel Luc. 2°. Ergo per h̄ herodes audiret de illo ⁊ certificaret. ¶ Dicendum q̄ simeon ⁊ anna nō loquti sunt publice de xp̄o sz qui busdam quos sciebant viros bonos. Nā isti ambo erāt pphe ⁊ a spū scō moti sunt: vt venirent in tēplum ⁊ viderent xp̄m: vt p̄z. e. c. Deus aūt, nolebat q̄ diuulgaretur p̄o nūcie sum esse messiam pp periculū pueri: cuz fecerit euz cū matre fugere in egyptū: ideo non moueret istos ad taliter loquendum q̄ per eos agnosceret puer. Unde nō loquebantur isti oibus: sz illis solis quos sciebāt desiderare redēptionē israel spūalem. Et sic dr̄ q̄ laquebāt de ipso oibus qui expectabāt redēptionē israel. Isti autē pauci erāt: quos tn̄ illi cognoscebant spū, pphico ⁊ illis deus volebat reuelari natiuitatē xp̄i sicut reuelauit pastoribus. Sz per istos xp̄s non diuulgaretur cū spūs sctūs moueret eos ad tacendū qui eis ista faciebat reuelari: vnde nihil ex hijs potuit herodes scire.

¶ Quare iubet magis vt p aliā viā reuertant. Qō. LIIII.

Queritur quare iubet regibus magis vt p aliaz viam reuertant. ¶ Dicendū q̄ nō debebant ire ad herodē: vt supra dictū est. Uiam tn̄ quā tenuerant p̄ius: ⁊ que videbat certa ad terrā suam erat vt irēt in hierusalē vbi erat herodes. Et si tenerent illā viaz sciret eos herodes recedere: ⁊ necesse esse q̄ dicerēt ei veritatē de puero vel occideret eos. Ipsi aūt si viderēt intētionem iniquam herodis p̄tra puerum nō reuellarēt ei de illo. ⁊ essent in periculo: ideo angelus iussit q̄ irent per aliā viam. Iuerunt aūt satis secrete magi: lz non poterat occultari recessus suus nisi herodes esset valde negligens vel excecatus cum recederent de bethleē que distabat soluz duabus leucis a hierusalem vbi erat herodes.

¶ An magi directi fuerint per stellā in redeūdo. Qō. LV.

Queritur an magi directi fuerint nunc per stellam redeūdo in terrā suam. Aliqui dicunt q̄ lz h̄ non pateat ex lr̄a: pōt tn̄ concedi q̄ stella p̄cederet eos recedēdo sicut p̄cesserat veniendo. ¶ Dicendū q̄ stella non direxit nunc magos redeuntes ⁊ p̄z. ¶ Primo qz istud erat miraculuz: ⁊ cum agat hic de reditu eoz si directi fuissent per stellaz diceret illud euangelista. ¶ Secūdo p̄z ⁊ clarius qz p̄supponitur hic q̄ magi sciebant q̄ stella nō debebat eos dirigere: ⁊ ob h̄ volebant redire per viam qua venerant. Jdeo angelus dixit eis in somnijs ne redirent ad herodem. Si aūt stella magos p̄cederet redeuntes nō oportebat dici q̄ non redirēt ad herodē: qz non irent nisi per viam per quā iret stella. Et tn̄ dictum est q̄ non redirent ad herodem: ergo stella non debebat eos p̄cedere sz relinquēdi erāt arbitrio suo ⁊ prudentie. ¶ Modus aūt fuit. s. q̄ postq̄z stella dirigēs magos stetit supra domuz in qua erat puer ⁊ magi adozauerunt christum: disparuit stella ⁊ nunq̄z amplius

Opinio aliq̄rum Improbat opinio p̄dicta. A

rñsio auctoris B herodes nō obseruauit xp̄m qñ fuit ad tēplum p̄natus p°

L 2°

3° D

Instatur

Rñdet instantie. E

Instatur

Rñdet instantie. F

rñsio ad qō nem. A

Opinio aliquorum

Impugnat opio p̄dcā p° 2°

visa est. Et ꝫ ipsi mansérint ibi die eadem non viderunt illã post: ideo disponebant redire per viaꝫ qua venerant: tum qꝛ promiserant herodi renũciare ei: tum qꝛ non hẽbant dirigẽtem: ꝛ illam viã per quã venerant iam sciebant. Quia tñ piculum erat si redirent per illaꝫ viam qua venerant angelus dixit eis ne redirent per illã. Et sic stella iam non dirigebat eos nec ipsi illam expectabant. ¶ Quidã dñt ꝙ stella non direxit nunc magos: qꝛ ꝓius fuit ꝓueniens eos miraculose dirigi: qꝛ veniebant ad xp̃m: ꝛ stella p̃cedẽs eos deseruiebat in h xp̃o. Nunc tñ redibãt in terrã suã: ꝛ iste motus erat pp se ꝛ non pp xp̃m. Ideo nõ fuit ꝓueniens ꝙ tunc dirigerẽtur a stella. ¶ Dicendũ ꝙ h non stat: qꝛ deus nõ facit miracula nisi pp necessitates nr̃as. Si igit maneret necessitas redeũdo sicut veniendo essẽt ideꝫ miraculũ: qꝛ a ꝓncipio stella nõ direxit magos nisi qꝛ ire nesciebant. Si aũt redire nescirent etiã dirigeret eos stella tãꝫ sibi necessaria. Sic fuit ỉ thobia iunioꝛe quem angelus duxit ꝛ reduxit eundo in rages: eo ꝙ vtrũqꝫ erat necessariũ. Et ita dixit ipse angelus thobie senioꝛi. Ego adducã ꝛ reducã eum tho. 5. ¶ Alĩ dicunt ꝙ nunc non fuit necessaria stella: qꝛ a ꝓncipio magi nesciebant viã veniendo: nunc aũt scirent redeũdo. ¶ Dicendũ ꝙ nõ stat qꝛ istud esset si redirent per eandẽ viã: ꝛ tñ iussum est ꝙ per aliã viã reuerterent. ¶ Alĩ dicunt ꝙ nõ indiguerunt magi nunc stella: qꝛ redierunt per mare in naue quadam ꝓharsensium: ꝛ ibi sufficiebat ars nautica ideo stella nõ erat necessaria. Hoc tñ falsum est est vt dicẽt sequenti qõne. ¶ Dicendũ ꝙ miracula nũq̃ fiunt nisi pp necessitatẽ. ſ. vbi humana potentia deficit operaꝫ diuina. In aduentu aũt magoꝛ fuit necessaria stella pp tria. ſ. pp locum ꝛ viã ꝛ ꝓsonam. Nam magi nesciebant in quo loco erat puer adoꝛandus: ideo nõ possent scire viã ꝛ etiã si scirent locũ vtpote ꝙ angelus noiasset eis locũ natiuitatis xp̃i nescirẽt ipsi ire illuc. Et ista duo ostẽdebat stella cum semp duxerit eos exeunteꝫ de terra sua vsq̃ in bethleẽ vbi xp̃s natus est. Persoñ etiã non cognoscerent ꝛ in hoc erat maioꝛ difficultas: ꝛ ad hoc ꝓfuit stella: qꝛ stetit supꝛa domũ vbi erat puer: ꝛ per h oñdit ỉ illa domo eẽ puerũ qui alꝫ non cognoscereẽ. Nunc non erat aliqs inquirendus etiã nota erat sibi terra ad quã ibant. ſ. in terrã suaꝫ: ideo etiã si viã ignoꝛarent cum cogerenẽ non redire per illã per quã venerant poterãt querere ꝛ oñderetur eis alia via: maxime qꝛ deus nõ obligauit eos ad h ꝙ per nullã partẽ illius vie per quã venerant redirent: ꝫ solũ ꝙ non redirẽt ad herodem. Et sic cum dr̃ ꝛ. 2. per aliã viam reuersi sunt est sensus ꝙ non redierunt in hierusalẽ vbi erat herodes: ꝫ declinauerunt modicũ vt non intrarent in hierusalẽ ne herodes agnoscerẽt eoꝛ recessum. Et postea redirent in viã ꝓioꝛem: ꝛ sic nõ erat opus ꝙ stella eos dirigeret.

¶ Que fuit via per quã magi redierunt. Qõ. LVI.

Queritur vlteriꝰ que fuit via ista per quã iuerunt nunc magi. Nico. dicit ꝙ cuꝫ recepissent magi responsum pacto obsequio suo descenderũt ad mare ꝛ ibi per nauẽ transfretãtes in tarsis abierũt. Ꝓpter qõ herodes iratus naues tarsensiũ incendit sicut ꝓdixerat dõ. ſ. In spũ vehementi conterens naues tarsis psal. 46.

¶ Dicendũ tñ ꝙ h non vr̃ stare qꝛ isti non poterant ire ꝓuenienter in tarsis. Nam hic dr̃ ꝙ magi vt non redirent ad herodem reuersi sunt per aliã viam in regionẽ suã: ꝛ tñ redire in regionẽ suaꝫ per tharsis erat difficultas maxima ꝛ nullo modo ꝓferebat ad magoꝛ vtilitatẽ: ideo nõ iuerunt illuc. Uidetur aũt decipi Nicolaus ex erroꝛe maris ꝛ terraꝝ: qꝛ ad h ponit ipse istud quasi facile esset magis exñtibus in bethleẽ intrare nauẽ ꝛ ire in terrã suaꝫ ꝛ h essꝫ si mare modicũ distaret a bethleẽ. Et tñ mare illud per qõ ituri erant in tarsis distabat valde a bethleẽ: ita vt potiꝰ esset magnus laboꝛ ꝛ impedimentũ ꝫ ꝓferret eis securitatẽ. ¶ Ꝓ. quo sciendus ꝙ duo maria sũt apud iudeã per que nauigari põt. ſ. mare meditareneũ qõ in scriptura vocaꝫ mare magnũ vel mare occidentale vel mare palestinoꝛ exo. 23. ꝛ numeri. 33. ꝛ deutero. xi. ꝛ Josue p̃. Et istud est ad ꝓtem occidentalẽ terre iudeoꝛ: ideo vocaꝫ in scriptura mare occidẽtale deuteronomĩ. xi. vel mare ꝓtra solis occasum Josue p̃. Aliud est mare rubꝛum qõ tangit egyptũ per qõ transierunt iudei. Et istud etiaꝫ tangit partẽ maxime oꝛientalẽ terre iudeoꝛ. ſ. duaꝝ tribuũ ꝛ dimidie: ideo ponit tanq̃ terminus terre iudeoꝛ exo. 23. ſ. Ponã termios tuos a mari rubꝛo vsq̃ ad mare palestinoꝛ: ꝛ a deserto vsq̃ ad fluuiũ: Istud erat in deserto arabie vbi terra iudeoꝛ ꝛ idumeoꝛ se ꝓtingebãt. Ideo classes que nauigabãt per istud mare rubꝛũ ex parte terre iudeoꝛ non hẽbant portum nisi in quadã ciuitate ydumee que vocatur abilat ꝛ in his portib⁹ hẽbat salomõ classes suas qñ volebat mittere ꝓ auro in oꝛientẽ: vt p3. 3. reg. 9. ꝛ. 2. palipo. 8. Et ibi etiam iosaphat rex iuda ꝛ ochoꝛias rex israel fecerunt classeꝫ vt iret ꝓ auro in tarsis ꝛ confrata est in portu. 3. reg. 22. ꝛ. 2. palip. 20.

¶ Aliud mare est in iudea ꝙ vocaꝫ mare geneſareth vl' galilee vel tyberiadis de quo sepe euangeliste loquuntur. Hoc tñ non est ꝓꝛie mare ꝫ quidã lacus magnus qui intra iudeam claudiꝫ. Et non nauigaꝫ per eam ad aliquã ꝛegionem sed solũ est ad piscandũ: ideo si magi irent per mare non irẽt nisi per vnũ de duobus ꝑmis. ¶ Cõsiderandũ etiã ꝙ multi fallunꝫ in isto noie tarsis. Nam est quedã regio que vocatur tarsis: ꝛ est quedã ciuitas que vocaꝫ tarsus. Ista ciuitas est in ꝓuincia cilicie ꝛ de ista erat oꝛiundus btũs Paulus act. 21. ſ. Et ꝛdixit Paulus ad eum ego homo qdeꝫ sum iudeus a tarso cilicie non ignote ciuitatis municeps. tarsis nomẽ regionis est multũ oꝛiẽtalis vt plurimi volunt in india: Qõ ꝑ ex eis que inde deducunꝫ. Nam Salomõ mittebat illuc seruos suos: ꝛ deferebant aurũ ꝛ argentũ ebur ꝛ simias ꝛ pauos: vt p3. 3. reg. x. ꝛ. 2. palip. 9. Illuc quoq̃ rex iosaphat mittebat ꝓ auro. 3. reg. 22. ꝛ. 2. palipo. 20. Tarsus que est ciuitas cilicie non est valde distãs a terra iudeoꝛ ꝛ est ad latus aglonare eius. Est. n. inter iudeã ꝛ greciã circa terrã antiochie. Unde xp̃iani qui trãsierunt ad congrendũ hierusalẽ transierunt de constãtinopoli vsq̃ in hierusalẽ venerunt ad vrbẽ tarsi anteq̃ venirent in antiochiã ꝛ in hierusalem. Et ideꝫ de alexandro qñ de grecia ibat versus vrbẽ tyri ꝛ ꝺ hie rusaleꝫ venit ad vrbẽ tarsum ꝛ ibi in flumine qui dr̃ tignus fuit in ꝑiculo moꝛtis: vt p3 alexandreidas li. 2. Et ibi dr̃ ꝙ illa ciuitas tarsi erat in qua natus est paulus. Ad hanc ciuitatem de iudea melius itur per terrã q̃ per mare: qꝛ non est iuxta mare. Et tñ si quis vellit ire per mare opꝫ ire per mare mediterraneũ ꝙ tota cilicia est satis ꝓpinqua mari mediterraneo Tarsis ꝓuincia est valde distans a iudea in ꝑte oꝛiẽtis. Unde dr̃ ꝙ in tribus annis ibant semel serui Salomonis in tarsis ꝛ aurũ deferebant ꝛ ebur. 3. reg. 10. ꝛ. 2. palip. 9. Et tñ ista non sunt in tarso cilicie: ꝫ solum in ꝑtibus oꝛiẽtis. Et ad eundũ in tarsis oꝑtebat nauigare per mare rubꝛum. Naꝫ mare mediterraneũ non põt illuc ꝓuenire: vt p3. 3. reg. 22. ꝛ. 2. polip. 10. Si aũt aliquis consideret nunc appebit falsum esse qõ dicit Nicolaus. ſ. ꝙ iuerunt reges magi per mare in tarsis: qꝛ ad h oꝑtebat ꝙ irent ad mare rubꝛum: ꝫ h non erat eis facile. Nam si debuissent magi nauigari ꝑ mare mediterraneũ erat eis facile illuc descendere: qꝛ de hierusalem vsq̃ ad iopem que ciuitas est portus maris dr̃ eẽ nouem leuce: ꝛ sunt quasi totidẽ a bethleẽ vsq̃ in iopẽ ĩõ possent descẽdere faciliter magi illuc: ꝛ per h magis elongabantur ab herode vt nesciret eoꝛ recessum. Et tñ per istud mare non poterãt ire in tarsis: vt supꝛa dictũ est. Oꝑtebat ergo ꝙ irent ad mare rubeum ꝛ ad hoc erat necesse ꝙ transirent totã longitudinẽ terre iudeoꝛ cum esset mare rubꝛũ terminus oꝛientalis terre iudeoꝛ. Et h non ꝓueniebat magis: qꝛ anteq̃ ipsi de bethleẽ irent ad mare rubꝛum possent exire de iudea eundo in syriã vel in alias regiones ꝓiunctas terre iudee: qꝛ ex nulla ꝑte erat magis longũ regnũ iudeoꝛ q̃ ex loco in quo erant magi vsq̃ ad mare rubꝛũ qõ erat in oriente. Item qꝛ semel tñ elongati essent magi ab herode ꝙ possent ꝓuenire ad mare rubꝛũ non erat opus intrare in mare: quia iam herodes non posset illos consequi. ¶ Item videbaꝫ aduersum h intentioni magoꝛum. Nam magi venerant de mesopotamia syrie que aliquo modo est oꝛientalis terre iudeoꝛum: ꝛ aliquo modo aquilonaris. Unde dicit sanctus Thomas 3. parte sume. q. 36. articulo. 7. ꝙ isti reges ꝓcedebant a septẽtrione in meridiem ꝛ ita stella mouebatur. Ire tñ ad mare rubꝛum erat ire ad oꝛientem declinando aliquo modo ad meridiem: ꝛ sic declinarent magi a terra sua. Item ipsemet Nicolaus confitetur: ꝛ est cõmunis positio ꝙ isti magi erãt de terra non multum distante a iudea ita ꝙ in tredecim diebus potuerant de terra sua venire in bethleem: ꝛ tamen tarsis erat terra distantissima a iudea in oriente: ideo non irent illuc reges: qꝛ ad redeundum de tarsis in terram suaꝫ oꝑtebat eos moꝛari multis diebus sicut si quis volẽs de hispa

nia ire

Opi. ꝺrũdã

Impugnaꝫ opi. ꝑdicta. B

Opi. alioꝝ Impꝛobaꝫ opinio. ℓ Opi. alioꝝ.

Impꝛobaꝫ opinio Rñsio auctoꝛis D

Nico. de li.

Impꝛobaꝫ opi. Nicol. A

De maribꝰ iudee B

vbi sit tarsis

9. Thomas

nia ire romam eat prius in egyptū ⁊ redeat inde romā. Putauit aūt Nicolaus q̄ per mare mediterraneū qđ erat satis ꝓiunctum bethleē possent nauigare magi in tarsis sed non poterant ⁊ sic deceptus est. Ad ħ mouentur quidam dicentes istos reges eē de tarsis: q̄ psal. 71. dr̄. Reges tarsis ⁊ insule munera offerēt: reges arabū ⁊ saba dona adducēt. Sz ħ non stat: q̄ illud intelligit̄ de Salomone ad lr̄az maxime. Qui applicant istud xp̄o dicunt q̄ cum dr̄ reges arabuz ⁊ saba dona adducent intelligit̄ de regibus magis quos dicunt esse de terris ꝓiunctis arabie ⁊ saba: ⁊ etiā Nicolaus ħ vult. Unde dixit q̄ isti obtulerant aurū thus ⁊ myrrham: q̄ talia munera offerebant apud reges arabū. ¶ Alidu motiuum Nicolai. ſ. q̄ dr̄ in. ps. in spū vehementi ꝓteres naues tarsis nihil facit: q̄ non intelligit̄ de ħ: vt. ps. 46. declarabit̄.

Opinio aliq̄rum Improbatō opinionis p̄dicte. £

¶ Qui cum recessissent. Ecce angelus dn̄i apparuit in somnis ioseph: dicēs. Surge: ⁊ accipe puerum ⁊ matrem eius: ⁊ fuge in egyptum: ⁊ esto ibi vsq̄dum dicam tibi. Futurū est enim: vt herodes querat puerū ad perdendū eum. Qui consurgēs: accepit puerū ⁊ matrē eius nocte: ⁊ secessit in egyptum. Et erat ibi vsq̄ ad obitum herodis: vt adimpleretur quod dictū est a dn̄o per ꝓphetā dicentē. Ex egypto vocaui filium meum.

Osee u.a

¶ Qui cum recessissent. ⌋ Hic ponit xp̄i nati psecutio. Et diuiditur in tria: q̄ primo ponit Mattheus quoddā p̄cedens persecutionē. Sc̄o ponit ipsam persecutionē: ibi⌊ tunc herodes videns. ⌋ Tertio q̄ describit quoddaz consequēs ipsam persecutionē: ibi⌊ Defuncto aūt herode. ⌋ ¶ Circa primum dr̄ qui cū recessissent. i. postq̄ magi recesserūt de bethleem non redeuntes ad herodē sicut fuerant admoniti⌊ Ecce angelus dn̄i apparuit in somnis ioseph. ⌋ Recedentibus magis q̄n primū herodi constaret de eoꝝ recessu incipet psequi xp̄m. Qđ prouidens deus misit angelū vt reuelaret ioseph q̄ fugeret in egyptū. Et dr̄ q̄ apparuit ei in somnis. i. dormienti. ſ. q̄ angelus nihil dixit ioseph nec audiuit ioseph aliquid: q̄ dormiebat: sed in fantasia eius facta' est imutatio ſm quā apparebat q̄ angelus ei loquebatur. Ista que ħ habentur de quo declaratū est late p̄cedenti ca. vbi iterū apparuit angelus ioseph in somnis.⌊ dicens surge ⁊ accipe puerum ⁊ matrē eius. ⌋ Erat ioseph quasi dn̄s marie: q̄ erat vir eius: ⁊ ad mandatū eius moueri debebat: ideo iussum est ioseph q̄ acciperet mariā ⁊ puerū.⌊ Et fuge in egyptū. ⌋ Est egyptus regio ꝓiuncta terre chanaā: lz sint queda deserta intermedia ⁊ iter laboriosum pp arenā ⁊ raritatem habitationis: de quo magis infra dicē.⌊ Et esto ibi vsq̄ dum dicaz tibi ⌋. i. Maneas ibi quousq̄ iterum appareā tibi ⁊ iubeā redire. Et sic factū est: q̄ mortuo herode dixit angelus ioseph q̄ rediret de egypto: q̄ defuncti erāt qui querebant animaz pueri.⌊ Futurū est enim ⌋. i. accidet post ħ⌊ vt herodes querat puerū ad pdendum eum. ⌋ Quasi dicat lz herodes nunc nihil agat ꝓtra puerū: conabitur tn̄ postea pdere eum. i. occidere.⌊ Qui consurgens. ⌋ angelus dixerat ioseph surge ⁊ hic dr̄ q̄ surrexit⌊ accepit puerū ⁊ matrē eius. ⌋ Primo ponit puer q̄ dignior erat: et q̄ pp ipz fiebat ista fuga: ⁊ q̄ ipz intēdebat herodes pdere ⁊ nō parētes ei⁹.⌊ Nocte. ⌋ nō recessit, ioseph p diē ne videret ⁊ vt tolleret suspitionē: vt. j. dicē.⌊ Et recessit i. egyptū ⌋. i. recessit: sepās se a terra iudeorū in qua piculum erat puero manere.⌊ ⁊ erat ibi vsq̄ ad obitum herodis ⌋. i. mansit ibi vsq̄ ad mortē istius primi herodis qui occidit infantes in bethleē: q̄ eo viuente non fuit securum xp̄o redire in iudeam ⁊ fuit ibi ħ toto tpe: q̄ angelus nō iusserat ei redire: ⁊ tn̄ ioseph māsurus erat ibi semp quousq̄ angelus ei diceret q̄ rediret: vt p̄z supra. ſ. esto ibi vsq̄ duz dicā tibi.⌊ vt adimpleret quod dictū est a dn̄o per ꝓphetaz ⌋. ſ. osee. xi. Et non obseruat Mattheus differentiā quaz nos solemus obseruare. ſ. q̄ ꝓpha non expsso nōie accipitur p̄ro dauid quasi per excellentiā ei cōpetat. Pro aliꝭ aūt exprimimus noia ipsoꝝ. Mattheus tn̄ de quocūq̄ ꝓpha dicit ꝓphaz non expresso nōie. Et ista solēt facere antiqui. Cuz aūt dr̄ hic q̄ factum est ħ vt impleretur q̄ dictuz est per ꝓphetā non est sensus q̄ ad istum finē ista res facta est: vt impleretur qđ ꝓpha dixerat: q̄ potius ex eo q̄ res ꝑz dei voluntatem futura erat ꝓpheta illā ꝓnunciauit: ideo vt nō īportet hic causalitatē finis ꝑz habitudinē concomitantie. ſ. vt impleretur qđ dictum est ⁊ c̄. i. qn̄ istud factuz est impletū est q̄ per prophetā dictū est. Sepe ponit Mattheus istum modum loquēdi infra in lr̄a: ⁊ p̄cedenti ca. ⁊ infra. 4. ⁊ in aliꝭ locis ⁊ sic exponendū est.⌊ Dicentē ex egypto vocaui filium meum. ⌋ Deus loquit̄. ſ. vocaui filium meū ex egypto. i. reduxi eum. Nam nō poterat reduci xp̄s de egypto nisi illuc iuisset cum non fuerit natus in egypto. Ideo ad cōplendū istaz prophiaz necesse erat q̄ xp̄s iret in egyptū ⁊ postea inde rediret: ⁊ tunc vocarē de egypto. ſ. per angelū: q̄ defuncto herode angelus dixit ioseph q̄ reduceret puerum ⁊ matrem in terram israel. £

¶ An ista auctoritas ex egypto vocaui filium meum intelligatur de christo. Questio. LVII.

Quare ista auctoritas ex egypto vocaui filiū meū intelligat̄ de xp̄o ad litteraz.

Queritur circa istam auctoritatē quā calūniant̄ qdam dicētes q̄ non intelligatur de xp̄o sed de ppl'o israel. ¶ Dicendū q̄ necesse est illam intelligi vere de xp̄o ad lr̄az. Nā si solū intelligeret de eo in sensu mystico cū non sit intentio ꝓphīe id q̄ significatur in sensu mystico non diceret ꝓphia cōpleri. Nam non dr̄ impleri prophiaz: nisi qn̄ fit id q̄ per eaz significat̄. Illud aūt signatur per ꝓphiaz qđ ꝓpheta intēdit significare: cuz necesse sit ꝓphetā itelligē ea q̄ dicit: q̄ al's nō ē ꝓpha. Dan. x. ſ. itelligētia op⁹ ē i visiōe. i. in ꝓphia: Sz ista ꝓphia cōpleta est qn̄ xp̄s reductus ē de egypto ḡ osee ꝓpha ħ intēdit per illam. ¶ Item q̄ vt ait Dionysius theologia mystica non arguit. i. non est ad faciendū probationē: ergo nec ſm mysticū sensum cōpleri dicetur scriptura: q̄ ex eo q̄ scriptura cōpletur nō est necesse imo non est possibile eam vltra cōpleri: q̄ res non pōt hr̄e nisi vnicum cōplementū. Si ergo cōpleret scriptura in sensu mystico: non oporteret eam cōpleri in lr̄ali. Et cum ille est quē intendit scriptura: ideo non completur in mystico: sed necesse est cōpleri in lr̄ali. ¶ Itez si diceretur scriptura cōpleri in sensu mystico liceret argui ex illo sensu: q̄ ex ħ q̄ aliqua scriptura cōpleta est vel nō cōpleta est magnum argumentū imo tota vix arguendi ⁊ veritas: ideo liceret argui ex mystico ⁊ esset argumentū efficax. ¶ Itē nō stat q̄ cōpleatur aliqua scriptura in mystico: q̄ nunq̄ posse mus esse certi qn̄ esset cōpleta vel non: eo q̄ sensus mysticus non est aliqō certuz: q̄ quilibet pōt facere allegorias ⁊ tropologias sicut voluerit: sicut appet in sacris doctoribus qui varios sensus mysticos ponūt sicut diximus supra de tribus muneribus magoꝝ. Et oēs illi sensus approbantur nec vnquā quis dr̄ errare in sensibus mysticis: ꝑz qualitercūq̄ voluerit applicare licitus est. Et sic q̄ non est scriptura aliq̄ cui non possimus dare aliquē sensum mysticū ſm quē sit cōpleta: ⁊ etiā nulla est scriptura cui non possimus dare mysticuz sensum in quo speret cōplenda: nulla esset scriptura que nō iudicaretur cōpleta ⁊ non cōpleta. Et istud est p̄dictio: ideo necesse est sensum sacre scripture in quo ipsa dr̄ 'cōpleri esse aliquid certū q̄ non possit variari per voluntatē humanaz. Istud aūt solum conuenit sensui lr̄ali: q̄ non pōt applicari quilibet sensus lr̄alis lr̄e sicut pōt applicari quilibet sensus alegoricus vel tropologicus. In solo ergo sensu lr̄ali scriptura cōpletur: ⁊ tn̄ ħ dr̄ q̄ completa est prophia ista qn̄ xp̄s de egypto reductus est. Ergo istud intendebat ꝓpheta ⁊ ē sensus lr̄alis. ¶ Aliqs dicet verū esse q̄ in solo sensu lr̄ali scriptura cōplet: ⁊ tn̄ ista ꝓphia non fuit cōpleta in xp̄o. ¶ Dicendum q̄ necesse est asseri completā esse in xp̄o cuz Mattheus ħ asserat per quē loquebatur spūs scūs qui per ꝓphetaz osee loquutus est qn̄ ista verba dixit: ⁊ tn̄ nullus melius interpretat aliquod dictū q̄z ille qui dixit. Et qđ ħ de iure ad illum ptinet iura interpretari ad quē ptinet condere: fuit tn̄ Mattheus plenissimus spū sc̄tō potiusq̄ ꝓphete veteris testamenti: cuz oēs ap'li haberent spūm sc̄tn̄ sibi ꝓmptissimū qui per eos loquebat̄ qn̄cūq̄ volebant infra. io. ⁊ Luc. xi. iō non potuit Mattheus errare siue decipi circa id q̄ ꝓpheta osee loqutus est: nisi spūs sc̄tus vellet fallere eum. Et nō est possibile: q̄ spūs sc̄tus nunq̄ mentitur: qđ tn̄ fieret si p vnū diceret vnā ꝓphiā debere sic intelligi: ⁊ per aliū diceret non debere sic intelligi. Si aūt iudeus dicat q̄ non intelligit̄ de iesu sed de ppl'o israel: non possumus eum cogere cum verū sit q̄ etiaz intelligatur de ppl'o israel: ⁊ non habeamus probationē nisi dictuz Matthei cui iudeus nō credit. Satis tn̄

Instatur
Rn̄detur £

nobis est q̄ nos scimus ħ verū esse q̄ Mattheus illud dicat. Et non est necesse q̄ nos p̄bemus p̄tra iudeos illud dictum intelligi de xp̄o: cuius non sit in ħ aliquis articulus fidei vel punctus de illis in q̄bus iudei differunt a nobis. Nā in illis est necessariū q̄ nos habeamus p̄bationes ex sacra scriptura ad q̄incendū iudeos. ¶ Considerandū aūt q̄ istud dictum osee intelligit de xp̄o & de pp̄lo israel & de vtroq̄ in sensu ĩrali: q̄ multa sunt hm̄oi in sacra scriptura que habēt duos sensus ĩrales: & vnū intēdit scriptura magis p̄ncipaliter & alium minus: nemo tñ illoꝝ est mysticus: sicut p̄z exo. 12. vbi dr̄ de agno paschali os nō cōminuetis ex eo: intelligit aūt ad litterā de agno paschali cuius ossa non erant frangēda ad comedendū medullas eoꝝ: sed integra manere debebant & sole carnes comedi. Intelligit etiā ad ĩram de xp̄o q̄ etiā erat agnus paschalis: & dr̄ Jo. 19. q̄ crura latronum qui cum xp̄o crucifixi sunt confracta fuerunt vt citius morerentur: ad xp̄m aūt cum venissent videntes eum mortuū nō fregerunt crura eius. Et dicit ibi btūs Joan. q̄ ħ factum est vt impleret scriptura. s. os non cōminuetis ex eo. Et sic opz intelligi q̄ in sensu ĩrali dictum fuit illud de xp̄o: q̄ alr̄s nō diceretur impleri scriptura per ħ: cum p̄batum sit q̄ scriptura non dr̄ impleri in sensu mystico ſ̄ solum in ĩrali: q̄ alr̄s euangeliste non allegarēt nisi scriptura illud intēdisset. ¶ Quicquid aūt scriptura intēdit sensus ĩralis est: qō aūt nos̄ applicamus scripture ē sensus mysticus. Sic etiā. 2. reg. 7. & p̄mo palipo. 22. dr̄ de Salomone ad ĩraz ego ero ei in patrē: & ipe erit mihi in filium. Et tñ istud idem intelligit ad ĩraz de xp̄o: vt ait apl's ad hebre. p̄. s. Cui aliq̄n angeloꝝ dixit deus filius meus es tu &c̄. Et illud: Ego ero ei in patrez & ipse erit mihi in filium. q. d. nulli dictum est ħ nisi xp̄o & ħ in sensu litterali. Nam nō allegant alias euāgeliste nec apl's: & si allegarent aliqd in sensu mystico declararent illud esse mysticū. Sic eiz dicit apl's ad ga. 4. s. Scriptū est q̄m habraham duos filios habuit: vnū de ancilla & vnum de libera. Et dr̄ ibi. Hec sunt duo testamenta: & vt intelligamus q̄ iste non est sensus ĩralis dr̄ ibi que sunt per allegoriā dicta. i. iste est sensus allegoricus. Ita in p̄nti dictum osee intelligit de xp̄o ad ĩraz: q̄ ipe est filius dei: & vocatus est de egypto q̄n redūt de egypto: & intelligit magis p̄prie de xp̄o q̄z de israel: q̄ ipse vocatur p̄o p̄prie filius dei: cum ipse sit vnicus & nālis dei filius: nos aūt non sumus filij dei nisi per creationē deuteronomij. 32. s. nūquid nō ipse est pater tuus qui possedit te fecit & creauit te. Sumus etiā filij dei adoptione. i. per gratiam & fidē Jo. p̄. s. Dedit eis ptātem filios dei fieri hijs qui credunt in noie ei⁹. Et intelligit de toto israel ad ĩraz. Qō satis apparet osee. xi. cū dr̄. Sicut mane transit ptransit rex israel: q̄ puer & israel & dilexi eum: & ex egypto vocaui filium meū. Nam israel vocatur filius dei. Et non solū filius sed etiā spāliter filius. Un̄ vocat deus israel filium suū p̄mogenitus exo. 4. s. Hec dicit dn̄s Filius meus p̄mogenitus israel. Dimitte filium meus vt seruiat mihi. Et hunc filiū suum deus vocauit de egypto: q̄ eduxit illuz populū de egypto. Et tunc q̄n educebat vocabat eum filium: sicut dr̄. ē. s. dimitte filium meū vt seruiat mihi. Mattheus aūt allegauit istā auctoritatē vt de xp̄o itell'r. ¶ Quo tpe & de quo loco ioseph incepit recedere in egyptum.

Questio. LVIII.

Queritur quo tpe & de quo loco ioseph incepit recedere in egyptum cū puero & matre. ¶ Quidā dicunt q̄ mox vt magi recesserūt factuz est ħ. Qō p̄z q̄ dr̄ supra. Qui cū recessissent: ecce angelus dn̄i apparuit in somnis ioseph dicēs: Surge &c̄. Et sic mox vt magi recesserūt recessit ioseph: & tñ ioseph fugit in egyptū mox vt angelus sibi dixit: q̄ dr̄ qui p̄surgens accepit puerum & matrē eius nocte & secessit in egyptum: & sic vr̄ q̄ nulla fuit mora: q̄ mox vt angelus loquutus ē surrexit ioseph. ¶ Itē q̄ ħ erat piculū de vita pueri & mora poterat esse nociua: iō audito ħ ioseph nihil moraretur. Ex ħ etiā inferūt q̄ erat ioseph in bethleē q̄n incepit recedere in egyptū: q̄ q̄n magi recesserunt ioseph erat in bethleē die. 13. a xp̄i natiuitate: vt supra p̄batū est: & adorato xp̄o mox inde recesserunt: q̄ nihil expediendum hēbant: Maxime q̄ si ibi aliquādiu mānsissent esset ex ħ piculum puero. s. q̄ herodes sciret eum esse i bethleem: & tñ deus cauebat vt ħ herodes non intelligeret: & ob ħ admonuit magos in somnis ne redirent ad herodē iō non manerent ipsi aliquāto tpe in bethleē: sed credendū est q̄ sequenti die inde recesserunt ad euitandum piculum ipsoꝝ & pueri. Si ergo ioseph recederet mox vt magi recesserunt: recederet die. 15. vel. 16. a natiuitate. ¶ In p̄mum est q̄ xp̄s die 40. p̄ntatus est Luc. 2. ergo non fuit ħ post recessum magoꝝ imediate. ¶ Item p̄z q̄ Luc. 2. dr̄ q̄ post q̄z parentes xp̄i p̄sentauerūt eū in tēplo & fecerūt ſm p̄suetudinē legis p̄o eo reuersi sunt in galileā in ciuitatē suam nazareth. Ergo non fuit adhuc recessus istē imediate post purificationē virginis i. p̄ntationez xp̄i in tēplo que fuit die quadragesimo a natiuitate. Nec recessit ioseph de bethleē ad eūdum in egyptum: q̄ post q̄z ioseph & maria cū puero iesu venerūt in hierusalē ad p̄ntandū eum in tēplo nunq̄z reuersi sunt in bethleē: sed iuerūt in nazareth Luc. 2. In bethleē autē nihil hēbant ad ħ q̄ ibi manerent. Unde q̄n iuerunt illuc ad p̄fessionē nō, hūerunt domū in qua manerent: ſ̄ fuerunt in diuersorio. Et ad huc non erat ibi locus eis ita vt oporteret virginē reclinare puulū in p̄sepio Luc. 2. Nazareth aūt vocat ciuitas sua & sic habebant ibi aliqd ad viuendum: ideo illuc iuerunt. e, ca. In bethleē aūt non iuerunt nisi ex necessitate p̄fessiōis faciende: & non tanq̄z aliquid haberēt vt inuitur. e. c. ¶ Dicendum ergo q̄ magi recesserunt de bethleē die. 14. vel. 15. a natiuitate xp̄i: & mansit ibi ioseph cuz puero & virgine vsq̄z ad diem quadragesimū q̄n in tēplo p̄ntatus est. Et post p̄sentationē recesserunt in galileā in ciuitatem suaz nazareth. Et cū ibi māsissent aliquāto tpe: apparuit angelus ioseph in somnis iubens ei ire in egyptū: & illico iuit. Quātum autem tp̄s fuerit a natiuitate xp̄i vsq̄z ad recessum in egyptū nō apparet ex ĩra. Satis tñ pōt dici q̄ potuerit xp̄s manere in iudea quasi duobus annis post natiuitatez suam: q̄ herodes non occidit pueros vsq̄z duos annos post xp̄m natū cum dicatur infra q̄ occidit pueros a bimatu & infra ſm tp̄s q̄ exquisierat a magis. i. q̄ duo anni erant q̄ stella appuerat magis. Et pp ħ occidit pueros a bimatu & infra. Et tñ nō vr̄ aliqua cā timoris ex ĩra anteq̄z herodes vellet occidere pueros ideo potuit manere quasi duobus annis in galilea & tūc fugeret in egyptuz. Sed an p̄ius recesserit nō apparet. Ultra biēnium tñ non poterat manere: eo q̄ tunc occidit pueros herodes. Satis tñ verisimile est q̄ recesserit cito ō iudea: ne aliqua suspitio haberi posset de fuga eius. ¶ Cum aūt obj̄citur q̄ factū est mox vt recesserunt magi: dicēduz q̄ nō fuit imediate nec ĩra ħ signat: ſ̄ solum oñdit q̄ fuit post recessuz magoꝝ & cum nihil ponatur inter recessum magoꝝ & fugā ioseph in egyptū: non est sensus q̄ imediate factū sit. Qz iste est modus loquēdi scripture. Sicut dr̄ de aliqua muliere q̄ p̄cepit & peperit: & tñ non est sensus q̄ statim vt conceperit pariat cum oporteat magnuz tp̄s intercidere. Scriptura tñ solum curat de eis que sunt de intentione sua omittens cetera intermedia. Et ob ħ caute obseruandum est legētibus in sacra scriptura. s. q̄ nō putēt oēs res p̄tinuatas esse ſm ordinē sine intercessiōe tp̄is sicut p̄tinuanť in narratiōe. Sic p̄z infra in ĩra. s. q̄ q̄n venit ioseph de egypto cum puero & matre habitauit in nazareth. Et sequitur imediate in p̄ncipio sequētis ca. s. in diebus illis venit Joānes baptista p̄dicās in deserto iudee. Et tñ non fuit in diebus illis: q̄ inter aduētum ch̄isti de egypto & p̄dicationem Joānis interciderunt plusq̄z viginti anni: q̄ q̄n redūt de egypto erat puer qui portabatur a matre: & nōdum erat. 12. annoꝝ: q̄ q̄n fuit duodecim annoꝝ mansit in tēplo disputando Luc. 2. & sic iaz redierat de egypto. Et tñ Joānes baptista cepit p̄dicare ante xp̄z quasi per vnū annū & non cōpletum: vt colligitur Luc. 3. cū dicatur q̄ anno. 15. Tiberij cesaris cepit p̄dicare vt ibi declarabitur. Et sic dr̄ q̄ in diebus illis venit Joānes p̄dicās: & tñ inter vnum & alterum interciderunt plusq̄z viginti anni. Luz aūt dr̄ q̄ ioseph recessit in egyptuz mox vt sibi angelus iussit verū est: & tñ nō iniūxit ei ħ mox vt recesserūt magi de bethleem sed aliquanto tempore post.

¶ An ioseph recesserit ea nocte qua angelus ei apparuit.

Questio. LIX.

Queritur an recesserit ioseph ea nocte qua angelus sibi apparuit. ¶ Quidam dicūt q̄ sic: q̄ dr̄ q̄ angelus apparuit ei in somnis &c̄. Surge & accipe &c̄. & postea dr̄ qui consurgēs accepit puerū & fugit. Et iā q̄ dr̄ q̄ accepit puerū & matrez nocte: & tñ per noctē fuerat sibi dictum: ħ ergo vr̄ q̄ ipsa nocte fugit. ¶ Item q̄ angelus monebat fugere periculum pueri: ideo ipse non moraretur ne

Sensus ĩralis q̄d sit

Opi. q̄rūdā p̄a rō

2a rō

A Impro. baſ p̄ia opinio p̄a rō 2a rō

B rnſio au ctoris

C rnſio ad p̄ma rō nem in ꝑium

D rnſio ad secūdaꝫ rōnē in ꝑium

Opinio q̄rūdam p̄a rō 2a rō 3a rō

A rñsio aucto⁹is, p̃a rō 2ª rō

tur ne mora induceret periculū. ¶ Dicendum q̃ ioseph nō receſſit ipſa nocte qua angelus ei apparuit: q̃ indigebat ioſeph aliqbus p̃paratorijs p̃ro via p̃ro matre ⁊ puero: maxie cum via eſſet longa ⁊ laborioſa. ſ. per deſertum: vt infra dicetur: iō nō poſſ̄ ſubito nocte ipſa parare ſe ⁊ recedere. ¶ Itē q̃ ioſeph ibat in egyptū ad manendū longo tpe cum angelus dixerit ei ſurge in egyptū ⁊ eſto ibi vſq̄ dum dicam tibi. Nam oportebat q̃ diſponeret aliq̄ de neceſſarijs: que afferre ſecum poterat in ſolatiū vite vel auxiliū p̃ro tanto tēpore. ¶ Item q̃ ls ioſeph ⁊ virgo eſſent pauperes aliqd tñ habebant: ideo cū recederent de terre neſciētes qñ rediturī eſſent diſponerent aliqd de rebus ſuis eo mō quo poſſent cautius: vt ſaltem non oīno p̃irent in abſentia eoꝝ. Et ſic nō recederet ioſeph ipſa nocte: ſed aliquot diebus poſt ls paucis: q̃ ac celeraret negociū quātum poſſet. ¶ Ad p̃imū dicendū q̃ cum dr̄ q̃ ioſeph ſurgens accepit puerū ⁊ matrē non eſt ſenſus q̃ mox vt ſurrexit accepit eos ⁊ receſſit: ſed eſt ſenſus q̃ nullas moras ſubſtinuit: ſed q̃ſtum ſe potuit citius expedire ad viaꝝ receſſit. ¶ Ad ſcōm dicendū q̃ verū eſt q̃ per noctem receſſit: non tñ ipſa nocte qua angelus apparuit ei: ſed aliqua alia paucis interiectis. Receſſit aūt per noctē ad tollenduꝫ ſuſpitionis cās. ſ. vt nemo eſſet teſtis ſui receſſus: nec ſciret quiſquam quo ibat: q̃ ſi videret recedere interrogaret ⁊ poterat ſciri ab aliqbus de nazareth ⁊ ſi nollet reſpondere cauſaret ſuſpitionem: ⁊ poſſet p̃uenire ad aures herodis vel ſuoꝝ ſatelitum de receſſu illius pueri ⁊ per coniecturas tp̃is natiuitatis eius. Et q̃ habitatores nazareth ſcirent q̃ ille nō erat natus in nazareth ſed in bethleē qñ parētes eius iuerant ad p̃feſſionem poſſet herodes cognoſcere vel habere manifeſtas p̃iecturas q̃ erat ille puer quē magi venerant ad adorandū in bethleē. Nūc aūt q̃ nemo ſciuerit quo iuit ioſeph nec etiā vidit eum recedentē non potuit quicq̄ p̃uenire ad herodē de ieſu vel de receſſu ioſeph: ad h̄ q̃ poſſ̄ p̃ſequi vel querere ieſum in aliqua parte orbis. Et ſic fuit conueniens nocte recedere. ¶ Ex h̄ morale documentuꝫ nobis eſt q̃ qñcūq̄ aliquid homo agit in quo p̃ōt verti periculum quātūcūq̄ habeat firmā ſpem de deo: non obmittat aliquaꝫ de cautelis ⁊ ſecuritatibus que p̃udentia humana h̄ri p̃nt ſic erat de ioſeph: q̃ ipſe puerum ieſum qui erat verus deus portabat: ⁊ tñ i defendēdo ipſuꝫ ⁊ cuſtodiendo ab iniquitate herodis appoſuit oēm diligentiā ⁊ cautelaꝫ que humanitus poterat apponi. Et ſi homo nō faciat h̄: tentare deum dr̄ Nam non ſolum ioſeph adhibuit diligentiā: ſed etiam angelus iuſſit illam adhiberi dicens ei q̃ fugeret in egyptum cuꝫ puero: ⁊ magis iuſſit q̃ non redirent ad herodem. Hoc verū eſt qñ homini non eſt iuſſum q̃ totam curaꝫ relinquat deo. obmittendo cautelas humane p̃udentie: ⁊ tunc peccaret ⁊ eſſet modice fidei ſi ad ſecuritatem ſuā ageret id q̃ humanitus poſſet fieri. Sic p̃z de ap̃lis quibus xp̃s dixit q̃ qñ eēnt ante reges ⁊ p̃ſides nō cogitarent quid loquerent: q̃ in illa hora daretur eis per ſpūm ſctm̄ infra Jo. ⁊ Luc. 22. Si ergo h̄ non obſtante vellent ap̃li cogitare q̃ſtū poſſent via humana ad reſpondendum peccarent: q̃ eſſent modice fidei ⁊ mererentur p̃dere ſpūm ſctm̄ cui non confidebant. Sic etiaꝫ p̃z de iudeis q̃ deus iubebat q̃ ter in āno oēs maſculi de genere iudeoꝝ aſcenderent in tēplum in tribus feſtiuitatibus exo. 23. ⁊. 34. Et ſic in illis nullus vir manebat i ciuitatibus iudeoꝝ ⁊ poterat veriſimil̄r accidere q̃ hoſtes ſui vicini eorum irent ad capiendum ciuitates iudeorū in illo tpe: q̃ nō inuenirent aliquē reſiſtentē ⁊ ob h̄ recuſarent iudei aſcendere in tēplum: q̃ ſaltem non irent oēs ⁊ manerēt aliqui in cuſtodijs vrbium. Deus aūt dedit eis certitudinem q̃ iſto tē pore nullus inimicoꝝ inſidiaretur eis nec poſſet accipe ciuitates ipſoꝝ exo. 34. Facta autem hac aſecuratione per deuꝫ ſi iudei vellent dimittere aliquos in vrbibus ſm humanam cautelā ad tuendum ipſas peccarent: q̃ manifeſte diffiderēt de deo non credentes verbo eius: ⁊ etiā facerent contra mādatum ipſius qui iuſſerat nullas apponi cuſtodias. Jdeo in talibus ſolū ceſſare dz humana cautela: in ceteris aūt quantūcūq̄ homo videatur p̃pinquus deo ſemp dz facere q̃d poteſt ſm humanam p̃udentiā: q̃ alias erit in culpa negligere vel videbitur tentare deum. ¶ Ad tertiū dicendum q̃ verū eſt q̃ ioſeph non paſſus eſt moras in faciendo q̃d dixerat ei angelus: nō tñ ob h̄ fecit ipſa nocte: ſed interiectis paucis diebus p̃opter cās ſupra poſitas.

B rñsio ad p̃m in oppoſituꝫ

C rñsio ad 2m in oppoſituꝫ

D rñsio ad 3m in oppoſituꝫ

¶ De māſione virginis in egypto ⁊ via laborioſa. Q̃. LX.

Queritur circa manſionem virginis in egypto ⁊ circa viā laborioſam quā habuit. Occaſione huius: q̃m̄ ſepe de terra egypti taꝫ in veteri teſtamēto q̃ in nouo dr̄: ⁊ ignorantia ſitus ⁊ conditionis eius facit lectores ſacre ſcripture interdum ignorare: declarabitur aliquid hic de ipſa. ¶ Dicendū autem q̃ egyptus eſt terra quedam quaſi inacceſſibilis ex omni parte niſi per mare ex parte occidētis. Ab occidēte. n. hz mare mediterraneū ⁊ p̃ naui giū ad eā acceſſus eſt. In q̃dā tñ parte occidētis que eſt verſus auſtrum vltra alexandriam ad meridiē hz confinia cum quadā p̃ouincia barbarie que vocat varcha: ⁊ eſt inter eaꝫ ⁊ egyptum deſertum. 15. dietaruꝫ. Ab auſtro terre egypti eſt deſertum ethiopie duodecim dietarū ⁊ vltra vſq̄ ad nubiā. Eſt enim iſta p̃uincia quedam pars ethiopie in qua p̃edicauit beatus Mattheus ⁊ gentes illius regionis xp̃iani ſunt vſq̄ hodie de quo magis diximus ſupra in p̃mo p̃logo hieron̄y. qui incipit Mattheus cum p̃imo. q. 3. ab oriente ē deſertum themaidos vſq̄ ad mare rubrū per tres dietas ad locum qui veronice dicitur: ⁊ eſt portus egypti in litore mariſ rubri volentibus verſus indiā nauigare. Contra vulturnuꝫ vero ⁊ ſeptētrionē eſt deſertum magnū vſq̄ ad terram chanaā ſiue iudeoꝝ in quo. 40. ānis morati ſunt iſraelite: quod deſertuꝫ non p̃ōt minus q̃ octo diebus tranſiri. Ex oi ergo parte terra egypti circūdata eſt deſertis magnis ⁊ arenoſis p̃eter quādam partē eius que eſt ex parte occidentis ⁊ mari p̃iungitur habēs loca ⁊ portus de quibus infra dicet. Eſt autem egyptus fere in ſitu triangulari poſita duobus lateribus equalibus ⁊ tertia breuiore. Et ſunt in tribus cornibus vel angulis huius trianguli ciuitates tres. ſ. lacis babylō ⁊ alexandria. Eſt babylō in oriente poſita circa nilum ⁊ mare. Alexandria vero ad auſtrum ⁊ ex parte occidentis iuxta mare ⁊ quoddam magnuꝫ brachiū vel portuꝫ nili fluminiſ. Lachis eſt in parte aquilonari. Voluitur autem egyptus in giro de lachis per babyloniam vſq̄ ad alexandriam ⁊ inde in lachis iterum milliaribus nongentis ⁊ quinquaginta. i. q̃ totus iſte circuitus non eſt maior. Jſta eſt magnitudo laterum trianguli ex quibus poſſet ſciri area eius ſm regulas geometricas de inueniendo areas figuraruꝫ per lineas claudentes. De babylone autem in ſienē ⁊ inde in meroen: ls ſit lōgitudo magna que pertineat ad egyptū latitudo fere nulla eſt: q̃ iſta via p̃cedit per aſcenſum nili contra orientem aliqualiter: ſed mox declinat in auſtrū contra nubiam. Habz autem nilus montes altiſſimos hinc inde ⁊ terrā deſtructam ⁊ peſſimaꝫ niſi ſuper ipſum fluuiū: ſed ⁊ ipſa loca ſunt barbarie habitationis. Igitur longitudo illa que eſt ſuper lacis verſus orientē vſq̄ meroen nō cōputatur cōiter de terra egypti: ⁊ ita p̃cedit computatio quā ſupra fecimus. Eſt autē in egypti aer bonus ⁊ ciui conueniens: ⁊ terra magis temperata q̃ ſiria ⁊ paleſtina. i. terra iudeoꝝ: ls ex ſitu terre deberet eē magis tēperata in caloꝛe terre iudeoꝝ: q̃ eſt magis ſeptētrionalis q̃ egyptus: ⁊ tñ egyptus magis tēperata eſt in caloꝛe: ⁊ eſt terra magis ſana ad viuendū. Totum aūt bonum terre egypti eſt ex nilo flumine: q̃ tota irrigatur nilo qui fluuius contra conditionē oīum alioꝝ fluminū creſcit ⁊ decreſcit quolibet anno ſtatutis ⁊ certis tēporibus: ⁊ nunq̄ eſt erroꝛ in h̄ nec varietas. Jncipit enim creſcere die natiuitatis ſancti Joānis ⁊ creſcit continue vſq̄ diem exaltationis ſancte crucis in mēſe ſeptēbris. Et ab illa die incipit decreſere vſq̄ ad diem epiphanie continue decreſcendo. Et cuꝫ apparet terra arida p̃oīcit agricola ſemē. ſ. in menſe ianuarij ⁊ maturas fruges colligit in martio. Eſt autem poſita quedā colūna marmorea in inſula quadam parua in medio fluminis que eſt ante ciuitatem antiquā nomine meipē q̃ eſt iuxta chairū ⁊ in illa colūna ponunt ſigna fz q̃ cognoſcunt ſequentis meſſis copiaz. ſ. ſunt facta ſigna in columna in diuerſis locis eius: ⁊ ſm q̃ aqua nili creſcentis pertingit vſq̄ ad vnum ſignum vel alterū cognoſcitur quantitas frugum futuraꝝ. Unde viſo augmento fluminis cognoſcit certiſſime agricola quātos fructus habiturus ſit. Nec eum fallit opinio. Jn ſingulis locis p̃ope niluꝫ erant antiquitus ⁊ ſunt virge poſite ſm quas menſurabatur cremētum nili. Et iſte ponebātur quōdam templis ydoloꝝ in laudem ipſorum: quaſi ab eis p̃oueniret crementū nili ⁊ fecunditas anni. Unde in alexandria ponebatur virga illa in tēplo yſidis

A Deſcribit egyptus q̃ſtum ad acceſſum.

B Forma terre egypti.

C Circuitus egypti.

D Egyptus a nilo fluuio irrigatur.

que erat maxima deaꝝ ⁊ deoꝝ egypti Sed postq̃ fides xp̃i
suscepta est in egypto: posita fuit illa virga in eccl'a xp̃ianorum in honorez xp̃i: vt p3 in historia ecclesiastica. Nullus pōt rigare quasi totā egyptū ⁊ de eo viuunt oēs egyptij. Et h̄ q: nilus diuidit egyptū in duas ptes intrans per caput orietis egypti ⁊ ꝓueniens vsq3 ad occidentē eius: ⁊ ibi a mari mediterraneo absorbetur dimittens vnā medietatē egypti versus austrum ⁊ aliā versus aquilonē ideo h̄ suppositio nō est difficultas quō tota egyptus ab oriente vsq3 in occidentem possit irrigari nilo: ſ3 solum dubiuz an ab austro in meridiem possit latitudo egypti tota irrigari. Et dicenduz q̄ sic ⁊ ad h̄ aduiuant quattuor. ¶ Primū est q̄ l3 egyptus sit satis longa ab oriēte in occidentē: non est tñ valde lata a septētrione in meridiē ideo pōt extendi aqua. ¶ Scōm est q: nilus cuz intrat egyptū. ſ. apud babylonez diuiditur in multas partes. Nam septē riui vel brachij̃ fiunt que extendunt̃ per latitudinez egypti: vt infra declarabit̃. ¶ Tertiū q: egyptus est terra planissima ⁊ faciliter aqua pōt deduci ⁊ extendi ꝑ alueos per totā eius supficiem q̄ non fieret in terris montuosis. Et istā differentiā posuit deus in egyptū ⁊ terram chanaam loquens iudeis deutero. xi. ſ. terra ad quā ingredieris possidēdaz nō est sicut terra egypti de qua existi vbi iacto semine in hortoꝝ morē aque ducūtur irrigue: sed montuosa est ⁊ campestris de celo expectans pluuias. ¶ Quartuz est q: aq̃ nili crescit quolibet anno valde: ⁊ istud est potissimuz. Nam oia alia tria simul sumpta non sufficerent ad irrigationē egypti sine h̄: ⁊ sic tota egyptus pōt irrigari nilo: ⁊ ptes ille deserti a lateribus egypti ad quas non pñt peruenire aque nili nō habitant̃. ¶ Sciendū aūt q̄ l3 quolz anno crescat nilus ꝑ statuto supra posito: tñ non crescit equal'r quolibet anno: q: qñ maxime visus est crescere non puenit nisi ad cubitos viginti duos: qñ autem minime crescit ad quindeciz vel quasi peruenit. Modus aūt medius ad habendū frugum copiaz est vt crescat sexdecim cubitis̄ vel quasi: quicqd aūt est infra quindecim cubitos famē facit. Et ex h̄ colligitur etiaz parua vel magna fames. Non est autē visus nilus crescere minus vnq̃ qñ̄ quinque cubitis: ⁊ tunc non soluz grauissimā famē fecit: sed etiā malorꝝ grandiū prodigiū fuit: q: ipso anno fuit bellū pharsalicū inter Julium Cesarē ⁊ Pompeū qō romanam rem publicā valde destruxit. De h̄ solinus in palister. c. de egypto. ¶ Considerandū aūt q̄ apud alueos nili sunt facti multi aque ductus per quos deducaṫ aqua in oia plana egypti: ⁊ vie ille per quas intrant aque sunt obstructe: ⁊ qñ crescit nilus aperiuntur tunc: ⁊ qñ rūpuntur vel aperiunt̃ subito replebitur aliquis magnus cāpus aqua. Et ita semel fuerunt capti xp̃iani a sarracenis apud damiatā vrbem cuz esset ibi sctus Ludouicus rex Francie: q: aperuerant sarraceni vias nili ⁊ clauserant eos aquis: ita q̄ tam hoies q̃ iumenta erant intra aquaz ⁊ ex omni parte clausi. Unde erat periculū mortiſ ⁊ vt permitterentur libere exire: oportuit q̄ xp̃iani redderēt sarracenis damiatā quā iam aquisiuerāt. Et ille clausure viaꝝ nili vocantur aggeres nili. Et ita est vnus titulus in. C. de nili aggeribus non rūpendis. ¶ Cum autē egyptus sit terra tēperata l3 magis calida aliqualr q̃ oporteat: sunt ibi fructus prioꝝ tpe q̃ apud nos. Nam a festo bti Martini vsq3 ad martiū legumina ⁊ recentes colligunt fructus: oues ⁊ capre bis in anno pariunt. ¶ Nunc aūt considerandū est de itinere ioseph ⁊ marie i egyptū ⁊ de peregrinatione eoꝝ ibi: ⁊ propter hoc oportebit pl'a adhuc declarari de egypto. ¶ Aliqui dicunt q̄ ioseph ⁊ virgo puenerunt in egyptum in longo tpe. Nam israelite exeuntes de egypto non puenerunt in iudeam vsq3 ad. 40. annos: ⁊ sic magno tpe morarentur ioseph ⁊ maria in via. ¶ Dicendū q̄ nō est arguendum viam esse longā vel breuē ex eo q̄ israelite. 40. annis manserūt in ea: q: istud esset si quottidie itinerassent: ⁊ tunc maria ⁊ ioseph non potuissent puenire in egyptū minus q̃ in. 40. annis qō absurduz est: q: etiam si quis debeat pambulare totam terram ab extremo occidentis vsq3 in extremuz orientis esset iter quingentorum dierum: nisi essent alia impedimēta quorūdam locoꝝ inaccessibilium ꝓpter bestias vel solitudines ⁊ pessimas regiones: quanto magis ab egypto in terram iudeoꝝ que ponuntur terre vicine. Quia etiā h̄ modo tota vita xp̃i nō sufficisset ad eundū in egyptuz q: non peruenit ad. 34. annos completos: quanto magis ad eundum ⁊ redeundū: Et tñ xp̃s ante annum. 12. suum rediꝝ rat de egypto: q: ipso anno mansit in tēplo disputando inter doctorez Luc. 2. ¶ Considerandū aūt q̄ ab egypto vsq3 ad iudeaz non erat illa via recta per quā venerunt israelite: sed deus fecit eos valde declinare: q: ab egypto in iudeā est via per latus aquilonare egypti: ad latus australe iudee. Et ista est via per terraz philistinoꝝ que est valde breuis: de qua dr̄ exo. 13. Deus autem fecit q̄ iudei ascenderent ad orientē terre egypti. ſ. ad mare rubrum. Nam ipsum mare rubruz distat tribus dietis ab egypto contra orientem: vt. s̄. dictum est: ⁊ tñ iudei transierunt mare rubrum exo. 14. ⁊ postea circuierunt per deserta arabie ⁊ intrauerunt per partem orientalem terre chanaā. ſ. per terrā duorum regum amorreoꝝ que est ad orientem iordanis numeri. 32. Et tñ iordanis ponitur in oriente terre chanaā numeri. 34. deus autem noluit q̄ venirent israelite in terram chanaā per viam rectam philistinorum ne videntes bella insurgere ꝓtra se non redirent in egyptum: sicut dicitur exo. 13. ſ. Cum pharao emisisset populum: non eduxit eos dominus per viam terre philistini que vicina est reputans ne forte peniteret eum si vidisset aduersum se bella consurgere ⁊ reuerteretur in egyptum: ſ3 circūduxit per viam deserti que est iuxta mare rubrum. Hoc autem erat q: per illam viam non poterant tot bella insurgere cōtra iudeos: q: erat terra magis deserta: ⁊ maxime q: dato q̄ iudei vellent regredi in egyptū iam non possent: q: claudebat eos mare rubrum ex vna parte; ex alīs autem erant varie gentes habitantes in deserto. ſ. amelechite madianite ⁊ arabes per quas non possent transire nisi pugnando cōtra eos. Et sic cogerentur ire in terram chanaā ad quā deducebat eos. ¶ Non est tñ cogitandū q̄ etiā per istam viā circunflexam morarentur israelite annis. 40. semper itinerando: q: potuiſ sent peruenire minus q̃ in duobus mensibus. Morati sunt tñ tanto tpe: q: peccauerunt ⁊ deus noluit introducere eos quouſq3 morarentur omnes illi qui peccauerant contra ipsum murmurando. ſ. omnes qui in exitu de egypto fuerunt maiores vigesimo anno. Nam de illis soli duo superfuerūt qui intrarent in terrā promissionis: vt p3 numeri. 13. ⁊ deuteronomij̃. 2. ¶ Considerandū tñ q̄ per viam breuem ⁊ rectā que est de egypto per terrā philistinoꝝ est paruuz iter: l3 q̃ſi totum per desertuz. Sunt enim fere. 70. leuce. Et h̄ est computando a ciuitate gaza que est de terra chanaā vsq3 ad ciuitatem chairū que est maxima in egypto: S3 de hac via sunt quasi viginti leuce arabiles ⁊ competētis habitationis. 50. autem reliquę sunt veruz desertum. Et sic ſm veritatē inter terminos egypti ⁊ iudee siue terre chanaā solum sunt leuce 50. de vera solitudine: q: quādo cōputamus. 70. incipimus a gaza: ⁊ tamen non terminatur chanaā ex parte australi in vrbe gaza: sed in quodā loco qui vocatur darum ⁊ est iuxta mare mediterraneū vel verius terminaṫ in bersabee que est magis intra desertum. Et ista solet poni in scriptura tanquā terminus terre chanaā sicut dr̄ primo reg. 3. Cognouit vniuersus israel adam vsq3 bersabee: ⁊. 2. reg. 17. Et sic ponit̃ ibi dan tanq̃ terminus terre israel ex parte aquilonari ⁊ bersabee terminus ex parte australi. Egyptus etiam non incipit in chairo ex parte aquilonari: sed multo ante in vrbe que vocatur pharamia. Et tñ ipsa ciuitas non habitatur ⁊ ēt taphnis que est post illam: sed habitatio incipit in chairo: ideo ibi incipit computari egyptus. Ut magis tamen cognoscaṫ via ista considerandum est q̄ in egyptum de terra chanaam via facilior est per mare maxime: q: de israele vsq3 ad mare mediterraneum qō est ad occidentem nouē leuce. ſ. ad vrbez iopem: ⁊ inde nauigando in egyptum sunt quasi. 80. leuce: si quis tamē vellit ire via terrestri ibit de hierusalē vel de bethleem ad vrbem gazę que est vna de quinq3 ciuitatibus terre philistinoꝝ ⁊ pertinet ad terram iudee ⁊ per istam viam reuertebatur eunuchus regine ethiopie qui ibat in egyptuz ⁊ inde in ethiopiam sicut dicit̃ aucт. 8. ſ. Angelus domini loquutus est ad philippum. ſ. Surge ⁊ vade contra meridianum ad viam que descendit a hierusalem in gazaz. Et est gaza circa finem terre iudee in latere australi. De gaza vsq3 ad quindecim milliaria est in littore maris mediterranei quidā locus qui dicitur darum vel doꝝ: ⁊ in eo est finis terre promissionis in littore: licet vltra habeat aliquid terra iudee: nō tamen in littore maris. De daro vsq3 ad locuz qui dicitur caput boꝝaldi sunt triginta milliaria. Et inde vsq3 ad funduz cuiusdam stagni qui dicitur derisa sunt milliaria triginta: ⁊

inde

E Quare tota egyptus possit a nilo irrigari.

ꝑm
2m
3m

4m

F devaria crescentia aq̃rum nili

G De aq̃ ductiſ nili per egyptum

opi. aliq̃ꝝ ō tpe q̄ tenuerunt. b. v. ⁊ ioseph eū do i egyptm

H Rñsio auctoris ad q̃stū qōnis

I In qngētis diebus pōt pambulari tota ṫra ab oriente i occidentem

K Spacia iter egyptū ⁊ iudeā. 70. leucarū i. ducēto rū viginti milliariorum

inde vsq; ad aliud caput eiusdē stagni sunt milliaria trigin ta: ꝛ inde ad aliud caput eiusdē stagni sunt milliaria trigin ta ꝛ inde vsq; ad locum qui dicitur rasacharō sunt milliaria 50. ꝛ inde vsq; pharchaniam sunt milliaria. 30. ꝛ hic incipit egyptus. Hec fuit ciuitas bene murata ꝛ munita: sed postea a serpentibus totaliter occupata est: nec est ibi quisq; habita tor: ꝛ ē posita in hostio nili fluminis iuxta mare. s. q; ibi vnū brachium nili absorberetur a mari mediterraneo. Hoc sufficiebat ad cognitionē itineris de iudea in egyptum. Et istud iter credendū est q; tenuerit ioseph cum virgine: q; nullum aliud est nisi iretur per mare. Quod ioseph non fecit: q; forte cuꝫ esset pauper non haberet ad h̄ sumptus. Maxima tñ cā est vt lateret fugā ioseph: q; si voluisset nauigio ire oportebat eum forte manere aliquot diebus in portu maris, expectando nauigium: ꝛ ibi est locus cōmunissimus vbi solent esse collectores prouentuū regalium. Et sic aliqui de sateliti bus herodis possent videre ioseph fugientē cuꝫ paruulo q̄ erat magnum incōueniens cum ipse vellet oīno latere fugā suaꝫ: q; propter h̄ per noctē recesserat: vt. s. dictū est. ¶ Alia ratio est: q; via maris erat valde nociua puero tenero: cū vix viri itegri nō assueti nauigare possint sustinere labores maris propter maximā imutationem que fit in eis. Iuit ergo ioseph via terrestri supra posita q̄ est via breuis. Et illa est quā deus exo. 13. vocat viam per terram philistinorū: q; vt supra dicitur: de hierusalez vel bethleē veniendum est in gazā que est vna de ciuitatibus philistinoꝝ Josue. 13. ꝛ primo reg. 6.

l ¶ Adhuc tñ vt cognoscantur aliqua que facta sunt existente iesu puero in egypto dicē amplius de egypto. ¶ Et sciendum q; de ciuitate pharaunia de qua supra diximus que est in principio egypti vsq; ad flumē ciuitatis taphnis sunt mil liaria. 25. ciuitas tñ taphnis est vltra fluuiuꝫ quasi per quindecim milliaria supra quendā locuꝫ. In hac vrbe ante aduē tum israelitarum in terrā chanaam fuerunt gigātes de quorum stirpe fuerunt illi tres gigātes de quibus dr̄ numeri. 13. ꝛ Josue. 15. Et ꝓpter hoc dr̄ numeri. 13. quando fit mentio de istis gigantibus ꝛ taphnis ante ebron septem annis cōdita est. In taphnis erat pharao quando Moyses ꝛ aaron petierūt ab eo q; dimitteret recedere israelitas de egypto vt ali quidicunt ꝛ ob hoc facta sunt ibi miracula a deo sicut dicit psal. 77. s. coraꝫ patribus eoꝝ fecit mirabilia in terra egypti ꝛ in campo taphneos. ¶ Ad veritatē autē ista ciuitas fuit de terra gessen in qua habitauerunt israelite quādiu fuerūt in egypto: ꝛ de hac dixit ioseph fratribus suis geñ. 46. Dicetis pharaoni pastores ouium sumus nos ꝛ patres nostri. Et h̄ dicetis vt habitare possitis in terra gessen. Est h̄ terra i fine egypti tam ex parte aquilonis q̄ ex parte occidentis: q; est iuxta mare ꝛ nilum fluuium. Hoc aūt voluit ioseph vt fratres sui nō essent in medio egyptioꝝ sed separati ab eis propter tria. ¶ Primo q; egyptij detestantur pastores ouiuꝫ sicut dixit ioseph geñ. 46. Et si manerent inter egyptios detestarentur eos. Nunc vero cum essent in fine egypti quasi extra egyptum: non conuersabantur cuꝫ egyptijs nec detestarentur eos. ¶ Scōo q; terra gessen erat pascualis: ꝛ israelite habebant peccora quibus alendis erat terra conueniēs: geñ. 46. ¶ Tertio q; iacob sciebat ioseph q; deus visitaret israelitas ꝛ faceret eos ascendere aliquo tempore de egypto geñ. 50. ideo voluit q; essent in extremitate egypti apud viā maritimam. i. circa littus maris per quam itur in terram chanaaꝫ siue in syriam. Ista ciuitas taphnis fuit antiquitus valde munita in firmo loco posita: sed hodie est omnino destructa ꝛ pauci sarraceni qui vocantur bediuini ꝛ sunt de stirpe moabitarum ꝛ āmonitarū habitant in ea. s. apud riuos eius propter pascua ꝛ vbertatem terre ꝛ abundat piscibus ꝛ auibus supra modum. A fluuio taphnis vsq; ad vrbem damiatam egypti sunt milliaria sexaginta nauigando per mare de taphni in damiatam. Ista ciuitas damiate olim mēphis dicebatur vbi floruerunt prima studia litterarum. Nā prius fuit sapientia apud egyptios q̄s apud grecos. Phs vocatus fuit Pitagoras: vt ait August. 4. de ciuitate dei. Ipse tamē iuit ad discendum in mēphim. Et etiam Plato qui fuit de maximis phīs grecoꝝ illuc iuit: sic ait Piero. i epla ad Paul. i. legim⁹ i veterib⁹ histo. quosdā lustrasse, puicias vt eos q̄s ex libris nouerant coraꝫ q̄q; viderēt: sic Pitagoras mēphiticos vates ꝛ Plato egyptum adiit. i. Pitagoras iuit ad sapientes vrbis mēphis qui vocantur memphitici vates: ꝛ Plato etiam iuit in egyptum. s. in mēphi: quia ibi erant studia solēnia. Est autem nunc ista mēphis siue damiata antiqua tota liter destructa: sed fecerunt sarraceni circa illam vnum cāsale longum distans a mari per duas leucas ad naues collocandas ꝛ merces colligendas: ꝛ habundat fructib⁹ ꝛ piscibus ꝛ frumento: ꝛ omnibus bonis sicut taphnis. Aliaꝫ damiatam construxerunt sarraceni que dicitur noua damiata ꝛ est distans a mari duabus leucis. Inter eam ꝛ damiatam veterem fluit quidam riuus qui procedit de alueo nili ad occidentalem partem huius damiate transiens: ꝛ procedit cō tra aquilonem in taphnim: ꝛ inde per quoddam fretū q; bagera dicitur vsq; pharaunia: ꝛ ibi cōiungitur mari mediterraneo: Et iste est primus portus egypti versus terram indee scilicet pharaunia: ipse vero maior riuus nili ad duas leucaꝫ de damiata intrat in mare. Et iste est portus secūdus egypti.

O Portus tertius est in alexandria vbi intrat maior pars nili: distat autem alexandria a pharaunia vbi est p̄mus portus per milliaria ducenta ꝛ triginta. Et hoc est tota longitudo quā habet egyptus iuxta mare. ¶ Considerandum tamen q; alexandria consistit in angulo australi ꝛ occidentali maris mediterranei: ita q; vltra alexandriam non extendit mare versus austrum nec etiam versus orientem: quia non potest vltra ascendi iam per mare sed solum per nilum ad ipsaꝫ terram egypti. De alexandria vsq; ad babyloniā egypti sunt milliaria ducenta ascendendo per nilum contra orientez: de pharaunia vero per taphnim ꝛ damiatam ascendendo vsq; babylonē via terrestri sunt ducenta milliaria per totidem sunt ascendendo fluuium nili: de babylone vero vsq; ad sienē ciuitatem que est vltima pars egypti contra austrum ꝛ ethiopiam vbi nilus declinat versus austrum sunt milliaria duocenta ꝛ quadraginta contra ethiopiaꝫ. Ista ethiopia est nubia in qua predicauit beatus Mattheus vt dictuꝫ est supra. ¶ A ciuitate autem siene per ipsum nilum nauigando vsq; ad locum vocatum chus vbi oneratur nauigia de mercimonijs delatis de prouincia adena que est orientalis sunt milliaria ducenta sexaginta. De damiata tamen ascendendo per nilum versus babylonem primo inuenitur locus qui dicitur abdela: ꝛ deinde locus qui vocatur mansora: ꝛ ibi separatur a nilo ille riuus paruus qui vadit iuxta pharauniā vbi est primus portus egypti: vt supra diximus. ¶ Considerandum autem q; nilus quando venit de oriente per ethiopiam ꝛ postea intrat in egyptum habet vnicum alueū ꝛ est vnicum flumē: ꝛ quando peruenit apud babylonem etiam est vnicum. Sed postea apud locum qui dicitur masoia separatur vnus riuus siue brachium ab eo ꝛ vadit contra pharauniam: vt dictum est: deinde apud quendam locuꝫ qui vocatur delta diuiditur nilus in moduꝫ figure delte que est littera apud grecos bifurcata: ꝛ ibi constituitur maxima pars egypti quasi insula in medio illarum magnarum diuisionuꝫ nili. Sed ante h̄ apud quandam villam magnam que vocatur seminith separatur aliud brachium nili siue riuus: ꝛ est tertius riuus nili qui vadit contra austrum intrans mare iuxta villam que dicitur fames. Sed non est iste riuus nauigabilis: quia est paruus descendendo de predicta villa seminith versus occidentem anteq; perueniatur ad ciuitates: scilicet phitō ꝛ rameses separatur a nilo aliud brachium ꝛ est quartum ꝛ vadit contra austrum intrans mare iuxta quandam villam que dicitur sturiō: ideo ille portus vocatur cōmuniter os sturionis. Iste due ciuitates: scilicet phitō ꝛ rameses sunt ille quas coacti sunt iudei hedificare quādo erāt in egypto exo. primo: ꝛ sunt coniuncte ꝛ de eis vsq; ad portum sturionis sunt quasi decem leuce ꝛ sunt iste due ciuitates iuxta nilum posite vna ex parte australi ꝛ alia ex parte aquilonari. Et ab istis ciuitatibus vsq; ad locum qui dicitur delta vbi principaliter diuiditur nilus: idest in partes maiores sunt triginta milliaria: ꝛ sic habētur quinq; brachia nili siue quinq; hostia eius quibus itrat in mare. De predicto loco qui dicitur delta vsq; ad ciuitatem eliopolim sunt tria milliaria: ꝛ ibi separatur quidam paruus riuus a nilo qui procedit contra aquilonem vsq; ad ciuitatem que dicit belbeis ꝛ olim pelusium: vocabatur ꝛ vadit inde per desertum semper contra aquilonem ꝛ peruenit ad terram iudee: ꝛ intrat mare mediterraneum iuxta ciuitatem que dicitur laris: ꝛ distat per viā dietaꝫ a ciuitate gaza ꝛ a bersabee vel quasi duabus. Iste riuus proprie in scriptura sacra vocatur riuus

Alexādria egypti

P Descriptio nili ꝛ eius diuisio

m Joseph voluit vt frēs sui sepa rent ab egyptijs ꝛ dedit eis terrā gessen p̄a rō 2a rō 3a rō

Damiata olim dicebatur mēphis

egypti: z in ipso erat terminus terre sancte siue iudeoꝝ ex parte australi sic dicitur gen. 15. scilicet Semini tuo dabo terram hanc: a flumine egypti vsq; ad flumen magnum eufratem. Et est eufrates terminus ex parte aquilonari z riuus egypti terminus ex parte australi. Et est paruus riuus: z nō est nauigabilis z est sextum brachium nili. Ex hoc autē soluuntur contrarietates que videntur esse in littera sacre scripture: cum Josue. 13. dicatur q; fluuius qui irrigat egyptum: scilicet syor sicut dicitur in hebreo vel nilus sicut nos dicimus sit terminus terre chanaam. Quod videbatur quibusdam impossibile cum nilus fluat per medium egypti: z tamen inter egyptum z terram chanaam est magnum desertum: est tamen verum. Et tamen nilus siue syor non accipitur ibi pro toto nilo sed solum pro isto paruo riuo qui vocatur ibi syor: siue irrigans egyptum: z secundum veritatem est brachium illius: vt dictum est: z vocatur istud brachium binocorula: licet ab aliis vocetur riuocorula: in hebreo autem vocatur siorioſue. ¶ Si autem obȝciatur q; tota terra chanaam est inter bersabee z dan: vt supra dictum est. Dicēdum q; verum est. Et tamen iste riuus qui dicitur binocorula non longe transit a bersabee: z sic in vtroq; est terminus. Et tamen magis vere est terminus in riuo q̄z in Bersabee: sed ipse riuus non tangit bersabee: sed postea iuxta occidentem apud ciuitatem laris: vt supra dictum est intrat in mare: z ibi magis coniungitur terre habitate de terra chanaaz. In ceteris autem partibus magis elongatur fluens per desertum quod est inter egyptum z iudeam. Origo istius nili fluminis nondum inuenta est ab aliquo determinate. Nam de babylone egypti vsq; ad sienem z meroē ciuitates nilus videbitur: z inde vsque ad quosdam montes altissimos qui sunt ad sinistram partez nubie per quos descendit nilus. Et vltra illos non est locus accessibilis: ita vt possit vltra quis procedere ad querendum originem nili: licet varij circa hoc laborauerunt. ¶ Nunc aūt considerandum est de locis in quibus mansit ioseph cum virgine in egypto. Et dicitur q; mansit in heliopoli z in babylone: z ibi ostenduntur loca in quibus manserunt. Est autez heliopolis ciuitas valde bona: sed nō est murata sicut nec aliqua ciuitas in egypto: preter babylonem: alexandriam: z chairum. Et ista vocatur ciuitas solis Ysaie. 19. Nam heliopolis in greco idem est q; ciuitas solis: z est vna de quinque ciuitatibus egypti que loquerentur lingua terre chanaam. Est ista ciuitas diues valde habundans fructibus z omnibus delicijs mundi. Babylon est alia ciuitas magna in egypto: z non est ista quaz scriptura vocat babylonē: quia illa est in caldea de qua erat Nabuchodonosor. Istam babylonez egypti condidit cambyses Rex persarum filius regis Cyri postquam destructa est babylon que erat in caldea vt retineret nomen illius: quia in illa fuerat caput regni caldeorum: z postea persarum z medorum z cambises volebat manere in egypto z constituere ibi caput regni: ideo fecit ciuitatem quam vocauit babylonem. In heliopoli fuit primo virgo cum christo q̄z in alio loco egypti. Et cum primo venisset non habens aliquem locum in quem ingrederetur vel ad quem diuerteret intrauit quoddam templum in quo erant ydola trecenta sexaginta quinque: iuxta numerum dierum anni quibus singulis diebus: diuinus exhibebatur cultus. Ad christi autez z matris eius ingressum vniuersa ydola corruerunt. Et impletus est illud Ysay. decimonono. scilicet. Ascendet dominus super nubez leuem z ingredietur egyptum: z mouebūtur simulacra egypti: idest christus qui erat deus ascendens super nubem leuem: idest super asinam super quam portabatur in egyptuz que erat nubes leuis: idest parua vel super nubem leuem: idest humanitatem in qua deitas vehebatur quasi operiretur nube: vniuersa ydola egypti coram eo mota sunt in quā tum illa trecenta sexaginta quinque corruerunt: que forte erant omnia ydola egypti: scilicet q; non essent plura nomine differentia licet essent multa alia differentia numero ab illis. Et valde rationabile istud erat: quia si ad ingressum arche domini in templum dagon corruit ipsum ydolum z confractum est iustius erat vt ad ingressum veri filij dei in carne in templum ydoloꝝ corruerent ydola. De archa patet primo reg. 5. Quo facto cum esset nunciatū aphrodisio pncipi sacerdotum venit in templum cum omni exercitu suo. Et accedens adorauit puerum iesum z alloquens exercituz

Rñdet taci te qōni

Q. In qbus locis egypti mansit xp̄s cū. b. v̄. z ioseph.

Babylō egypti

Chairū

R De modo colligēdi balsamū z vbi reperitur

Primus modus

Scōs

S miracul uz fidei xp̄iane attestās vsq; hodie

ait. Hic nisi esset deus deoꝝ nostroꝝ coram eo non se prosternerent. Nos ergo q; deos nostros facere videmus nisi caute fecerimus omnes sicut Pharao periculum incurremus. Et sic pius deus qui in ira sua non continet misericordias suas filium suum in egyptum misit: dans egypto magnum reconciliationis signum. Et sic decē plagas quas deus egyptijs prius iratus intulerat per filium suum sanauit. Nam in egypto fides christi postea floruit valde: z ibi fuerunt monachi vita excellentissimi. ¶ De heliopoli ad septez leucas est babylon magna valde ciuitas z bene munita sita supra nilū in eius latere aquilonari. Transit tamen vnus riuus satis magnus de nilo per medium Babylonis z per Chairum que ei contigua est: z reuertitur ad fluuium principale iuxta Chairum. De Babylone vsq; ad quinque leucas sunt quedam pyramides de lapidibus triangulate in modum narium alte valde: que dicuntur fuisse horrea ioseph in quibus seruauit fruges septem annis fertilitatis collectas pro fame futura. Et iuxta istas pyramides ad duas leucas sunt ruine ciuitatis thebe de qua fuit legio thebeorum quam trucidauit imperator Maximianus super rodanum. Et iuxta istam ciuitatem est desertum Thebaides vbi fuit antiquitus multitudo monachoꝝ stricte viuentium qui manserunt ibi vsq; ad tempora Machometi: cuius immediati successores occupauerunt totam egyptum z desierunt esse monachi ibi z etiam quasi christiani. Et tamen nō omnino: q; non multis temporibus ante h. s. tempore pape Joānis vigesimi primi sicut scribit frater Brocardus theutonicus z marinus Venetus erant in egypto vltra trecenta millia christianoꝝ z ecclesie z claustra monachoꝝ. In babylone etiam egypti z in chairo erant plures q̄z quadraginta ecclesie. Et sic in omnibus alijs ciuitatibus egypti. Inter heliopolim z babylonem in medio satis iuxta chairum est hortus balsami habens in latitudine quasi iactum lapidis in longitudine aliquantulum plus. Et est terra quasi tota alba. Est enim arbuscula balsami sicut lignum vitis trium annoꝝ: folia vero eius sunt quasi folia parui trifolij vel q̄si folia ruthe: albiora tamen sunt. Est enim arbor parua: scilicet palmi z dimidij in altitudine. Modus autem colligendi balsamum est q; cultores discerpūt folia de ipso stipite: quia folia stipiti adherent z vnum tantum stipitem habent: licet in vno cespite sint plures stipites: scilicet sex vel septem z interdum plures. Discerpto autem folio contra radium solis statim de ipsa ruptura egreditur gutta lucidissima odorifera valde. Et iste est liquor balsami qui colligit in phialis vitreis modo debito z balsamus efficitur. Et si istud folium discerperetur contra aliam partem quam contra ortum solis: non stillaret gutta aliqua de ruptura. ¶ Alius modus colligendi balsamum est: scilicet tempore maturitatis foliorum q; accidit quod est circa mensem madij scinditur cortex ligni: idest aperitur z liquor inde fluens colligitur vasis vitreis z illa reponuntur in stercore columbino z desiccatur ille humor: z sic efficitur balsamus probatus. Rigatur autem iste hortus de quodam fonte paruo: sed habundanter fluente: in quo beata virgo benedictissimum puerum iesum dicitur sepe lauisse z pannos eius abluisse cum maneret in egypto. Et ibidem est lapis in quo predictos pannos dicebatur exiccasse. Et hec omnia in magna veneratione habentur vsq; hodie tam a sarracenis q̄z a christianis terre incolis. Est autem dictus fons valde paruus: ita q; non sufficeret ad rigandum totum hortum: ideo Sarraceni fecerunt alium quasi puteum profundum: iuxta illum de quo quattuor boues per quandam rotam aquam trahebant sperantes q; propter vicinitatem fontis haberet iste puteus virtutem vt faceret arborem balsami germinare quam irrigaret. Sed deceptos se videntes cum aqua illa non proficeret: vt nasceretur arbor balsami canale quoddam fecerunt de fonte suo ad fontez christi: vt sic miscerentur aque z copiosius fluerent z virtus ab vna in alteram transfunderetur z sufficeret ad irrigandum totum hortum z non fefellit eos ista opinio. Nunc enim per ipsas aquas mixtas secundatur hortus balsami. Quod alias fieri non posset. Est ibi preterea vnum valde mirabile attestans nimium fidei christiane scilicet q; a meridie die sabbati vsq; ad ortum solis die lune boues qui trahunt aquam de puteo siue fonte cessant a labore z nullo modo volunt postea aquam trahere

etiam si

etiam si occidantur vel excoriētur ⁊ post in die lune orto sole trahunt aquam vsq; ad diem sabbati ad meridiem: ꝫ pluri mi christiani quottidie vident: quorum aliqui apud nos manent. Et testatur in libro suo frater brocardus se vidisse cum non crederet omnibus asserentibus. Ad istum fontem christi in die epiphanie conueniunt christiani ⁊ lauant ibi corpora sua ex deuotione. Saraceni ēt cōueniunt ad hūc fontem ex deuotione ⁊ lauantur ibi. habent enim saraceni quē dam fetorem grauissimum quez tollere nullo modo possunt nisi cum sepe lauantur ⁊ maxime tollitur si lauentur in fonte illo. Unde se ⁊ filios suos sepe in fonte illo lauant. ¶ Juxta chairum est quedā arbor palme antiquissima que beate virgini intranti in egyptum inclinauit vt dactylos inde colligerent ⁊ iterum se erexit: videntes idolatre succiderunt eam ꝫ nocte sequenti consolidata est ⁊ erecta. Et apparent adhuc incisiones eius in ipsa. Est etiam aliud miraculum memoria dignum. Est enim in babylone egypti quoddam monasterium in honorem beati ioannis baptiste constructum vbi sunt q̄dam reliquie eius incluse in quodam scrinio nō magno. Cō suetudo autem est non solum christianis sed etiam saracenis in festo eius frequentare monasterium ipsum. Saraceni qp pe valde honorant beatum Joannem baptistā ⁊ anno quo libet in dicto festo christiani cum saracenis portant predictū scrinium per quinq; leucas descendendo per flumen nili ad aliam ecclesiam monachorum constructam similiter in honorem beati Joannis baptiste. Postq; vero ibi fuerint missarum solēnia celebrata ponunt predictum scrinium in flumine probare volentes an beatus Joannes velit reliquias suas manere in hoc monasterio vel redire ad priorez locū. Sz mox videntibus omnib⁹ scrinium ipsum contra impetū nili fluminis q vtiq; est valde violent⁹ tanta velocitate sursum currit ⁊ reddit ad locum suum priorem: q nec hy qui in eis currunt possunt velocius ad dictum monasterium peruenire. Hoc singulis annis fit. ¶ Hec propter christum in egypto manentem dicta sunt de egypto quorum quedam supra a nobis probata sunt ex certis locis: que vero probata nō fuerunt habentur omnia ex libro fratris brocardi theotonici ⁊ ex libro marini veneti qui diligentissime scripsit librum vnū ad papam ioannē vicesimum primum de omnibus reb⁹ terre sancte ⁊ egypti. Quanto tempore manserit christus in egypto non potest patere ex sacra scriptura: sed historia scholastica asserit eum septem annis mansisse quod ex aliquibus antiquis historijs colligi potest. ¶ De mō quo ioseph ⁊ virgo in egypto vixerunt dici potest q de operibus manuū suarum quia pauperes erant: sic etiam viuebant quando erant in terra iudeorum sicut cōmuniter asseritur ⁊ satis verisimile est: cum pauperes essent christo dicente q nō habebat vbi reclinaret caput suum. idest nihil proprium habebat in terra in quo tanq; in proprio posset caput reclinare si tamen parentes eius diuites essent haberet ipse aliquid vbi caput reclinaret.

¶ Quare potius ioseph iuit in egyptum q̄z in aliam regionem. Questio. LXI.

Queritur quare potius nunc iuit ioseph cum iesu in egyptum q̄z in aliam regionem: quia multa regna erant in circuitu terre iudeorum ad q̄ posset fugere ioseph. Dicendum q ꝫ fuit quia sic iussit angelus vt patet in littera. ¶ Si autem queras quare angelus iussit potius illuc ire q̄z in aliam terram: dicendum q deo iubente factum est: quia angelus nihil iussit nisi q deus voluit. Hoc autem fieri nunc oportebat quia pnunciatum erat per osee vt allegat hic mattheus sc3 ex egypto vocaui filium meum. Etiam predictum fuerat Isa. 19. sc3. Ecce ascendet dominus nubem leuem ⁊ ingredietur egyptum. Quod de christo intelligitur vt declaratum est supra. Si autem nunc christus iret in aliam regionem non implerentur prophetie iste: ideo debuit sic fieri. ¶ Non est tamen credendum q ideo ita factum est q sic scriptum fuit: cum potius sic scriptum est q deus volebat illud sic fieri quia sic videbatur expedire. Putant aliqui q ꝫ fuerit quasi christus non possit euadere gladium herodis in alia regione nisi in egypto. Sed ꝫ non stat quia istud esset presupponendo q herodes sciret eum esse in egypto vel esse in alia regione. Sed in ꝫ falsum est: quia si herodes cognouisset xp̄m esse in aliqua parte orbis non posset euadere quia illuc mitteret satellites ad occidendum ipsum secrete: vel procuraret eū occidi per incolas terre. Et dato q ꝫ fieri non posset saltē nunq; christus posset redire in iudeā postq; semel herodes cognosceret eum distincte ⁊ sciret eum esse in aliqua parte orbis. Et dato q moreretur herodes eadem voluntas maneret filijs eius si scirent viuere messiā hebreorum qui regnaturus erat. Et tñ christus redijt in iudeā mortuo herode: ergo non cognouit herodes eum fugisse in egyptum. Dici potest q fugit illuc quia deus voluit per istā fugam christi dare principiū reconciliationis egyptijs: ostendendo miracula conterendo idola vel deiciēdo ea ad terrā ⁊ conuertendo aphrodisiū ⁊ exercitum suum ad se adorandum vt supra dictum est. ¶ Aliter potest dici q fuit ꝫ vt magis esset secreta fuga christi: q nullum regnū erat ad qō minus verisimile esset q ioseph confugeret q̄z in egyptum: cuius distaret egyptus a terra iudeorum deserto magno intermedio que erat via valde difficilis. Ad alia autem regna erat via breuior ⁊ facilior ideo minus putaretur eum fugisse in egyptum q̄z in aliquam aliam terram. Etiam quia eundo in egyptū quasi a nullo videretur cū illa via nō ita frequētaretur sicut vie ad ceteras regiones pjunctas terre iudeor⁹.

¶ Ad qd oportuit eū fugere in egyptum. Qō. LXII

Queritur ad quid oportuit christum fugere i egyptum. Nam videtur q non esset aliqua causa timoris manēdo in nazareth: q herodes solus occidit pueros qui erant in bethleē ⁊ finibus eius vt p3. j. in littera neminē autē occidit in galilea vbi erat iesus ideo non oportuit inde fugere. Et non solū nullum occidit in galilea sz etiā non suspicatus est aliquid contra pueros galilee q alias occidisset aliquos eor⁹ sicut occidit pueros bethleem propter solam suspitionem. ¶ Dicendū q causa timendi fuit ⁊ fugiendi de galilea rationabilis: q in nazareth manebat ioseph quando angelus dixit ei q fugeret in egyptū: ⁊ tñ non iuberet angelus nisi subesset vera causa timoris: cum ait. Futurum est enī vt herodes querat puerū ad perdendum eum. ¶ Dicēdū ergo videtur q alique cause timoris poterāt sub esse quas nos manifeste videre non possumus: eo q mattheus non descripsit oēs circunstātias tēporis ⁊ loci ⁊ omnia alia que possunt pertinere ad ꝫ negotium: ex quibus argui posset cā timoris sicut in moralibus ex singulis circunstātiis negotiorum vir prudens potest arguere ad colligendum quid inde sperari debeat boni aut mali. Possumus tamē dicere q si ioseph mansisset in nazareth q poterat esse periculum: quia herodes per stellam magorum sciebat tēpus quo christus natus fuerat ⁊ sic posset q̄rere quot ⁊ qui nati fuerunt illo tempore in bethleem: ⁊ per diligentem inquisitiōez posset inuenire q quidam puer galileus natus fuerat eo tē pore ibi venientibus parentibus ad profitendum. Et posset scire quomodo erat de nazareth quia per libros professionis bethleem poterat constare herodi quot ⁊ qui viri ⁊ femine tam de bethleem q̄z alienigene fuerunt ipso tempore in bethleem: ⁊ ex hoc inquireret que femine ibi tunc pepererant ⁊ posset inuenire mariam de nazareth ibi tunc peperisse puerum iesum. Et sic faceret forte herodes inquiri eum in nazareth. Oportuit ergo ad securitatem habendam fugere etiam de nazareth in egyptum. ¶ Quidam soluere volunt aperti⁹ dicentes q erat periculum si non fugeret ioseph cum iesu quia quando istud dictum est ioseph ab angelo erat Joseph in bethleem: herodes autem occisurus erat pueros bethleem ideo oportuit fugere. ¶ Dicendum q non stat quia ioseph erat in nazareth galilee quādo dixit ei angelus q fugeret q ioseph non fugit ante purificationem marie cuius purificata fuerit in templo Luce. 2. Et cum post purificationez Joseph cum virgine non redijt in bethleem sed in nazareth galilee. eo. capitu. ⁊ ibi semper mansit nec vnq; postea redijt in bethleem vt probatum fuit supra in questione qua querebatur de loco ⁊ tempore quo angelus ista dixit ioseph: ergo non fugit ioseph de bethleem in egyptum: sed de nazareth in egyptum. ¶ Item quia isti volunt presupponere q maneret in bethleem quando angelus apparuit non stat: quia si securum esset manere in bethleem non preciperetur ioseph fugere de bethleē i egyptū sz de bethleē in nazareht: q ibi melius essent parentes xp̄i cuius esset tra natalis eor⁹: si securi manere possent: ⁊ tamen non iussit angelus fugere in

nazareth

T Miraculū palme. U magnū miraculū vsq; hodie.

Ꝛ

A Rñsio ad q̄situ q̄nis.

Opio aliq̄rum. B Improbatio opionis

C Rñsio au-

D Alia rñsio.

A Rñsio ad q̄situ q̄nis

Solutio hui⁹ q̄nis aliquor⁹.

B Improbat, solutio.

UNIVERSITAT DE GRANADA

nazareth ſed in egyptū. Ergo non erat ſecuritaſ in nazareth ⁊ ſic etiā ſi eſſet ioſeph in nazareth qñ angelus ei apparuit iuberet ꝙ fugeret in egyptum. ¶ Sed dicetur cur non fugeret in aliā partē terre iudeoꝝ: dicendū ꝙ in nulla parte iudee poterat manere ſecurus ioſeph q2 in quocūq3 loco eſſet cognoſceretur ab incolis ꝙ nō eēt de terra illa: ⁊ oportebat ſciri quare receſſiſſet de terra ſua. Et ſi ipſe vellet iſtō occultare p̄ſtaret cōtra ſe ſuſpicandi occaſionē. Et ex h̄ cum herodes inquireret pueros natos in bethleē: poſſet ex ſuſpitione procedi contra illū puez quē parentes de terra ſua extulerant. ¶ Nam ſemel ſuppoſita ſuſpitiōe poterat inquiri vbi puer iſte natus fuerat ⁊ qñ: ⁊ ſic perueniretur ad verā coniecturam ꝙ iſte eēt puer quē querebat herodes vel ſaltē vnꝰ de illis de quibus veriſimiliter poterat dubitare: ideo nō debuit manere ioſeph in aliqua parte terre iudeorum ſed fugere in egyptum.

Inſtatur
C
Rñdetur.

¶ Tunc herodes vidēs qm̄ illuſus eſt a magis: iratus eſt valde: ⁊ mittēs occidit oēs pueros qui erāt in bethleē ⁊ in oibus finibꝰ eius: a bimatu ⁊ infra: ſm tp̄s qd̄ exquiſierat a magis. Tūc adimpletum eſt qd̄ dictū eſt p hieremiā prophetam dicentem. Vox in rama audita eſt: ploratus ⁊ vlulatus multus: rachel plorans filios ſuos. Et noluit cōſolari: quia non ſunt.

A
Expō lr̄e

⌊ ¶ Tunc herodes. Hic ponit matthēꝰ ipſā xp̄i perſequutionem qua herodes eum ⁊ mēbra ſua pſequutus eſt ⁊ dicitur: ⌊ tūc herodes videns ꝙ illuſus eēt a magis ⌋.i. cognouit ſe illuſum eē q2 magi nō ſeruauerāt veritatē: nā promiſerant ei ꝙ redirent ad ip̄m ſiue ꝙ renūtiarēt ei de puero ⁊ tñ nec redierūt nec renūciauerūt ſed per aliā viā reuerſi ſunt vt nō redirent ad ip̄m. ⌊ iratus eſt valde ⌋.i. q2 nō cōſequutus ē ꝙ deſiderabat ⌊ ⁊ mittēs ⌋.ſ. miniſtros ſuos qui ei fauebant in h̄ crudeli mandato: ipſe aūt nō iuit ad hoc in bethleem ſed manſit in hieruſalem vbi eē ſolebat ⌊ ⁊ occidit oēs pueros q erant in bethleē ⌋ q2 ibi putabat natū eſſe meſſiā3 ſicut iudei aſſeruerūt ei ⌊ ⁊ in oibus finibus eius ⌋.i. in quibuſdam villulis ⁊ viculis paruulis nō muratis cōſiſtentibus in territorio vrbis bethleē q2 etiā pueri ibi occiſi ſunt. ⌊ a bimatu ⁊ infra ⌋ Iſte erat etas pueroꝝ ſc3 oēs qui erant nati a duobus annis ⁊ infra. i. oēs qui nondum peruenerant ad duos annos etatis etiā ſi eēnt vnius menſis vel vnius hebdomade occidebanť etiā vſq3 ad pueros vnius diei. Sic cōmuniter exponitur. Sed de h̄ magiſ diceť. j. in ſeptuageſima. 2ª. qōne Bimatus eſt etas duoꝝ annoꝝ ⁊ bimus eſt hn̄s duos ānoſ etatis: ſicut trimatus eſt etas triū annoꝝ ⁊ trimus habens etatē trium annoꝝ ſic accipitur geñ. 15. cū dixit deus habrahe. Sume inqt vaccā mihi trimā ⁊ caprā trimā ⁊ ariete3 trium annoꝝ: ecce ſingula aialia iuſſit eſſe trium annoꝝ. ⌊ ſm tp̄s qd̄ exquiſierat a magis ⌋ quaſi dicat etas occidendorum ab herode fuit ſm tp̄s. i. ſm quantitatē tēporis qd̄ a magis q̄ſierat. Iſtud fuit tp̄s ſtelle q2 diciť ſupra ꝙ herodes cla3 vocatis magis diligenter didicit ab eis tp̄s ſtelle. Et ſic q2 iam erant duo anni vel quaſi ꝙ iſta ſtella apparuerat fecit occidi pueros etatis duorū annoꝝ. ⌊ Tūc adimpletū eſt ꝙ dictum eſt per hiere. pphetam ⌋.ſ. in occiſione iſtoꝝ pueroꝝ impletum eſt dictu3. Iere. qd̄ habetur īfra. Iſta loquutio eſt ppriiſſima potius q̄3 cum ſolet dicere Mattheus h̄ factū eſt vt impleretur ꝙ dictum eſt per pphetā vt patet ſupra in littera ⁊ īfra ⁊ ſupra primo ⁊. j. 4º. iō illi modi loquēdi exponēdi ſūt per iſtum: cū idē velit Mattheus in oibus hīs locis ſignificare. ⌈ dicentē vox in rama audita eſt ⌋.i. vox in excelſo audita eſt. Rama in hebreo pōt eſſe nomē appellatiuū ⁊ ppriu3. Qñ eſt ppriū eſt nomē vrbiſ: qñ eſt appellatiuū ſignificat excelſum. Et ſic accipitur. ſ. ꝙ vox audita eſt in rama. i. in excelſo q2 mulieres plorātes pro filijs occiſiſ acriter ⁊ inconſolabiliter plorabant. Vñ clamabant excelſa voce. Ploratꝰ multus. i. magnus ploratus ⁊ vlulatus fuit in bethleē ⁊ finibuſ eius: q2 erāt multi paruuli occiſi. Et poniť ploratus ⁊ vlulatus q2 vlulare differt a plorare: cū plorare conſiſtat in emiſſione lachrymaꝝ: vlulare vero in quibuſdā vocibꝰ funeſtis ⁊ terribilibus. ⌊ Rachel plorans filios ſuos ⌋.i. rachel plorauit nunc filios ſuos qui occidebantur in bethleē. ¶ Sciendum tamē ꝙ iſti pueri qui occidebanť non erant filij rachel

B

Bimatus
ē etas duorū annoꝝ.

C

quia rachel fuit vxor Jacob de qua genuit duos filios ſcilic3 Joſeph ⁊ beniamin Geñ. 30. ⁊. 35. Iſti autē qui occidebātur nunc erant de filijs iuda ⁊ iudas erat filius lie Geñ. 29. Patet h̄ q2 bethleē erat de tribu iuda vt p3. s̄. in lr̄a ⁊ meſſias etiam quē non intendebat occidere herodes de tribu iuda erat de ſemine dauid ⁊ de vrbe bethleē. Jo. 7. Diciť tamē iſti filij Rachel q2 ſepulta erat rachel iuxta vrbem bethleem vt patet. Geñ. 25. ⁊. 38. ⁊ manet vſq3 hodie pyramiſ ſepulchri eiuſ excelſa que videť ab omnibus euntibus de hieruſalē in bethleē vt ibi declaratū eſt. Et ob h̄ rachel videbatur ſpecialis mater oium qui erāt in bethleem. ⌊ Et noluit cōſolari ⌋.i. noluit ceſſare a fletu qd̄ eſt recipere conſolationē. ⌊ q2 nō ſunt ⌋ ideſt q2 filij ſui iam nō ſunt nec poſſunt haberi cū occiſi ſunt quaſi dicat. De malo qd̄ reparabile eſt pōt homo recipere cōſolationem ppter ſpem vel ppter actualē reparationem que aliquādo fiet: ⁊ tñ occiſis pueris nulla erat reparatio q2 iam nō erant iō noluit ꝯſolari rachel ceſſando a fletu.

¶ An herodes peccabat volens xp̄m occidere. Qō. lxiij.

Queritur an herodes peccabat volendo chriſtū occidere. Aliquis dicet ꝙ nō quia faciebat in defenſionem iuris ſui ſc3 q2 ipſe erat rex ⁊ timebat perdere regnum ſi meſſias viueret. Dicendū ꝙ peccabat herodes ⁊ grauiſſime volens occidere hominē inocentiſſimū ſc3 puez ieſu3 etiā ſi nihil extimaret in eo eſſe ſupra hominē. Cum aūt dr̄ ꝙ faciebat in defenſionē iuris ſui nō eſt verum. ¶ Primo q2 ſi feciſſet ī defenſionē iuris: feciſſet iuridice q̄ſi ſibi cōpeteret: ⁊ tñ faciebat per fraudes ⁊ inimicitias. ¶ 2º q2 nō erat defenſio iuris: cū potius herodes crederet ſe facere cōtra ius. Nam iō herodes timebat illū puerū q2 prophete predixerant de eo ꝙ regnaret in iſrael. Et iſtud per deum p̄nunciabāt. Vñ herodes timēs h̄ euēturū eſſe ꝙ deus p̄nūciauerat conabať ſi quō poſſet īpedire iſtū euentū occidēdo meſſiam. Et ſic herodes nō ſolum mouebať iniuſte volēs occidere meſſiā vt nō aſſequereť regnū qd̄ ſibi cōpetebat de iure ſicut ſcriptura dicebat ſed etiā conabať īpedire id qd̄ deꝰ ſimpliciter intēdebat facere. ¶ Tertio q2 dato ꝙ herodi cōpeteret iſtud regnū ⁊ non illi puero ⁊ ſuſpicareť ꝙ per illu3 poſſet perdere regnū: nō poterat ppter h̄ occidere ipſum: q2 nondum qcq̄3 mali faciebat cū eēt puer. Cū vero inciperet īpedire vel turbare herodē in regno poſſet eu3 herodes occidere. Et tñ nūc non ſolum non turbauerat eū ſed etiam nec poterat turbare ppter etatē iō non licebat ei occidere vel pſequi illum. ¶ Quarto q2 dato ꝙ iam eēt vir ⁊ poſſet turbare herodē in regno: ſi tñ non turbaret nō poterat herodeſ eū iuſte occidere ppter ſolū timorē: ſed ſolū liceret ei incarcerare illum q2 pena occiſionis nō debetur niſi pctō qd̄ malu3 ē actualiter: potentia aūt peccādi nō eſt aliqd̄ malum ſed ē bonum cum ſit potētia naturalis: iō pro potentia nocēdi nō debetur alicui pena. Quia tñ potentia iſta pōt exire in actu3 ⁊ tunc erit malū actualiter debet impediri hn̄s iſtā potentiam ſed non puniri: q2 malu3 nondū cōmiſſum. Et ſic liceret herodi tenere xp̄m in vinculis vt non turbaret eū in regno preſuppoſito iuſto timore vt dictū eſt: non licebat tñ ei adhuc occidere illū ppter iſtū ſolum timorē. ¶ Quito: q2 etiā ſi chriſtus manſiſſet ſemp in iudea ⁊ vixiſſet herodes nūqua3 turbaſſet eū ſuper ſtatu regni: q2 xp̄s non erat regnaturus tpaliter. i. ſm illas cerimonias q̄s reges principantur ſicut dixit ipſe Joan. 18. Regnum meū non eſt de h̄ mundo. Non tamē eſt tale quale regnū qd̄ homineſ exercēt in h̄ mundo: iō iniuſte mouebatur herodes cōtra eū qui nunq̄3 illū turbatꝰ erat. Si aūt dicas ꝙ h̄ herodes neſciebat ſ3 potius credebat meſſiam regnaturū ſicut regnabāt alij reges ſeculi ⁊ ſic iuſte timeret ꝙ per eū priuareť regno: dicendū ꝙ h̄ non ſufficiebat q2 ex ſola p̄ſumptiōe nō ſolū non d3 aliqs occidi ſed etiā nec puniri: ſed neceſſe eſt vera3 eſſe cām p qua puniať qs: vt iuſte puniať. Et ſic iniuſte mouebať herodes ex ſola p̄ſūptiōe q̄ falli poterat ⁊ erat vere falſa volens xp̄m occidere.

Opio ꝗrundā.
A
Impugnatio opinionis.
pª rō
B
Rñſio ad opionē p̄rias ꝙ herodes volēdo criſtū occidē non defendebat ius ſuū pª rō
2ª rō.
3ª rō.
C
4ª rō
D
E
5º

¶ An peccauerit herodes occidendo pueros.

Queſtio. LXIIII.

Queritur an peccauerit herodes occidendo pueros in bethleē. Dicendū ꝙ ſic: ⁊ omneſ cauſe fere que probant iniuſte herode3 voluiſſe occidere xp̄3 probant iniuſte occidiſſe pueros cū ipſos propter chriſtū occideret. Inſuper tñ dicendū ꝙ herodes iniuſte egit q2 p iniuſto fine ſcilicet vt conſeruaret regnū quod iniuſte tenebat: ⁊

A
Rñſio ad q̄ſitū qōnis.

pertinebat

pertinebat ad progeniem iudeoꝝ de qua ipse nō erat. ¶ 2° quia isti paruuli nihil mali fecerant: nec facere poterant.

B 2° 3°

¶ Tertio q̄ adhuc magis iniustus erat q̄z de xp̄o: q: de illo poterat habere suspitionē: 7 timere 7 tñ de oibus hȳs non timebat q: certus erat q̄ non erat quilibet istoꝝ vel non erāt oēs isti simul ad quos regnum iudeoꝝ posset pertinere. Et sic herodes certus eēt q̄ occiderat aliquos qui iniuste morti ebantur: ita q̄ mors illoꝝ nihil faciebat ad id q̄ ipse intēdebat. Et ob h herodes iste pessimus qui paruulos non solum iniuste sed etiā crudelissime occidit simili pena mulctat⁹ est sc3 vt qui alienos filios occiderat iniuste propꝛijs filijs iuste priuaretur: 7 qō atrocius erat 7 miserabilius sc3 q̄ per seipsum. Nam herodes septem filios habuisse legitur sc3 antipatrum. Alexandrū. Aristobolū. Archelaum. herodem. antipā 7 Philippū. Tres aūt istoꝝ ipse occidit. Nam Alexādrum 7 Aristobolum occidi fecit suspicatus q̄ euꝫ occidere vellent vt ait Joseph. 16. Antiquitatū. Antipatruꝫ etiam de morte ꝓpinqua imo de p̄terita vt ipse crediderat exu tantez occidi fecit vt ait Joseph. 17. antiquitatū de quo. j. magis declarabitur asseritur etiā q̄ in ipsa morte innocentū herodes punitus est sicut ait Macrobius in quadā historia sc3 q̄ herodes tradiderat vnū paruulū filiū nutriēdū in bethlee3 qui a casu cū ceteris paruulis a carnificibus occisus est.

L Hero. cū pueris filiū ꝓpꝛiuꝫ occidit

¶ Quare herodes fecit occidi pueros i bethleē. Qō.lxv.

Queritur quare herodes fecit occidi pueros i bethleē. Dōm q̄ ipse timuerat se priuandum regno per messiā: 7 ob h propoſuerat illum occidere: 7 ad istud dixerat magis q̄ diligenter interrogarent de puero 7 cum inuenirent renuntiarent ei vt ipse iret ad adorandum eum sc3 vt fingens se velle adorare occideret postq̄ inueniret. Nunc vero magi recesserant: 7 ia3 herodes non poterat certificari de puerō: iō vt auferret sibi ipsi timorem voluit occidere oēs coetaneos eius vt inter illos euꝫ occideret. Et qa sapientes dixerant q̄ messias nasceretur in bethlee3 voluit occidere oēs pueros qui erant in bethleē fm illam etatē quā credebat messiam habere. Et sic putauit q̄ non euaderet: q: inter ceteros occideretur. Jn alijs aūt locis non fecit Herodes occidi paruulos: q: de paruulis bethleē soluꝫ dubitabat cum ibi 7 non alibi messias nasciturus esset.

A Rñsio ad q̄stū qōnis

B Opinio aliq̄ruꝫ.

¶ An magi peccauerint illudendo herodi. Qō.LXVI.

Queritur an magi peccauerunt illudendo Herodez sc3 non redeundo ad eū. Aliquis dicet q̄ sic: q: magi promiserant herodi redire ad ipsuꝫ siue renunciare ei de puero: 7 tamē neutrū fecerūt tenebātur tamē seruare veritatez promissaꝫ. Qō aūt promiserint apparet qa si non promisissent redire ad herodem nō diceret se illusum a magis: ergo promiserant ei renunciare de puero 7 renūciarent ei: 7 tamē non est dubiū qui magi concederent se facturos q̄ herodes petebat q: leue erat: maxime q: videbatur rationabile. Et q: magi non auderent aliquid negare herodi: cum essent in regno suo 7 sub potestate eius. ¶ Dicendum q̄ magi promisserant herodi redire ad ipsum siue renunciare de puero 7 non fecerunt: tñ nō peccauerunt imo peccassent si redissent ad herodē vel renunciarēt ei de puero vt seruarent promissa. ¶ Primo q: deus h vetuit cum angelus i somnijs reuelauit eis ne redirent ad herodem. Et tenebanē obedire sibi. Et cōtra istud mandatū dei nulla promissio vel pactio aut iuramentum poterat eos obligare q: deus est super oēm legem naturalē vel positiuam ex qua causantur obligationes. Nam si deo iubente nō solū pōt hō licite occidē innocentē sed etiā tenetur sicut p3 de abrahā qui filiū voluit occidere q: deus iussit. Genesis. 22. 7 laudaē ibi laude magna ꝓpter h. Jsrahelite quoq3 ea que ab egyptijs accōmoda ta bona fide acceperant furati sunt deo iubente Exo. 3. 7. xj. Ita in promissionibus a fortiori deo iubente cōtrarium licebit ab eis recedere: imo oportebit quātūcunq3 ille alias iuste sint 7 quantūcūq3 eoꝝ non obseruatio vergat in dānum eius cui ex illis ius acquisitū erat. ¶ Scō q: etiā deo non iubente nec reuelante magi ꝓpꝛia auctoritate facere h potrant: imo tenebantur q: vt ait Jsidorus in male ꝓmissis rescinde fidem: magi tñ licet a principio qñ promiserunt herodi redire ad xp̄m crederent h bonum eē: postea informati sūt eē malum. Nam a principio nō crediderant q̄ herodes aliquid malum cōtra puerꝫ concepisset: sed putabant q̄ volebat ire ad adorandum eum sicut ipse dixit sc3 vt 7 ego veniens adorem eum. Postea vero edocti sunt q̄ herodes intendebat occidere puerum: 7 h per angelum cognouerunt etiam per aliquē alium certificati fuissent de h tenebanē nō redire ad herodē nec ei renunciare de puero: q: alias ipsi p̄starent cām ad mortez eius. Et sic si quis petat a me q̄ ego dicam sibi veritatem 7 promittam 7 ille petat q̄ indicez sibi aliquem quē intendit occidere nō teneor seruare promissuꝫ.

A Rñsio / aūctis ad qōnem q̄ magi ñ peccauerunt p°

B 2°

¶ Tertio p3 quia non solū tenet hoc in simplici promissione sed etiā in iuramentis. Nam qñcunq3 inuenitur iuramentum vergens in deteriorem exitū nunq3 est seruandū. Unde siue iurans a principio intenderit malū eē id qō iurabit vt si iurauerit occidere vel fornicari siue a principio putauerit licitum esse qō iurabit 7 postea appareat malum eē vel malū inde sequi non est tenēdum iuramētuꝫ: sed potius tenere volens illud peccaret mortaliter: q: iuramentum non est inuētum vt eēt vinculum iniquitatis sed obligatio ad bonuꝫ firmius tenēdum. ¶ Quarto q: magi periclitarētur ex h. Nā si ad herodē redirēt sicut ꝓmiserant oportebat q̄ aut indicarent puerꝫ aut ipsi morerētur. Primū non erat faciēdum: q: melius erat eis oia mala pati q̄z puerum ad mortē ꝓdere 2m autē sc3 vitam suam magi tenebantur potius conseruare q̄z tenere promissionem quā dolose herodes eos facere induxerat: ideo non tenebantur redire sed potius tenebantur non redire sicut fecerunt reuersi per aliam viam.

3°

¶ Quare iratus sit herodes: 7 an iuste iratus sit. Qō.lxvij.

Queritur quare herodeꝫ iratus est etiā an iuste iratus est. Ad primū dicendū q̄ irat⁹ fuit. ¶ Primo q: frustrabatur desiderio suo. Nam valde optauerat occidere messiam quē magi adorare volebāt. Et hoc valde desiderabat q: per h credebat pacificare regnum suuꝫ qō alias perdere timebat. Nunc vero magis recedentib⁹ putabat se non posse inuenire illū puerum: q: non manebāt ei signa certa ad inueniendū iō non solum iratus est sed iratuꝫ est valde. ¶ Scō q: magi fefellerant eū non seruātes promissa: 7 putabat se ex h lesuꝫ 7 vilipensum. ¶ Ad fm dicēdum q̄ herodes iniuste iratus est q: pro re iniusta sc3 q: nō poterat inuenire determinate ad occidendū puerum quem magi venerant ad adorandū. Et tñ istud velle erat iniustissimum vt supra declaratū est. ¶ Jtem nō iuste irascebatur cōtra magos quasi contra violatores promissi: quia illi habuerunt causas iustissimas ad non seruandum vt declaratū est p̄cedenti q̄stione licz ipse non constarent herodi: ideo quousq3 sciret cur non reddi erant ad ipsum non poterat eis iuste irasci tanq3 violatoribus promissi q: non erant. Nā sicut nō est periurus qui non seruat iuramentum qō vergit in deteriorem exituꝫ: ita non est nec vocari debet promissi violator qui illud non obseruat. Quod si obseruaē malum est. Et ita erat hic herodes: tamen qui non respiciebat nisi desiderium suum irascebatur supra modum.

A Rñsio ad p^m q̄stū qō nis p°

2°

B Rñsio ad 2^m q̄stū p°

2°

¶ Qñ iratus fuit herodes. Questio. LXVIII.

Queritur quomodo dicitur hic q̄ tunc herodes videns q̄ illusus esset a magis occidit pueros sc3 quando fuit istud tunc quod hic ponitur cuꝫ Herodes dicitur iratus. ¶ Quidam dicūt q̄ istud fuit mox vt magi recesserunt sc3 post duos vel tres dies postquā recesserant ab herode. Nam herodes erat in hierusalem 7 iesus natus erat in bethleē que distat duabus leucis a hierusalē magi aūt euntes in bethleē mox xp̄m adorauerunt 7 sequenti nocte in somnijs admoniti sunt ne redirent ad herodez 7 sequenti die redierunt in terram suam vt supra declaratum est in quadam questione: 7 sic herodes post paucos dies poterat scire de eorum recessu cum locus de quo recesserāt distaret a loco in quo erat herodes solum per duas leucas: 7 sic tunc iratus est. Dicendum q̄ non stat quia tunc manebat christus in bethleem: 7 si irasceretur eo manente ibi esset in periculo q̄ esset ibi. Patet quia christus fuit in bethlee3 vsq3 ad diem quadragesimum quando p̄sentatus est in templo 7 tunc iuit in nazareth Luc. 2. Ergo videtur q̄ ante diez quadragesimum in christi natiuitate non iratus est herodeꝫ 7 sic non cognouit ante tempus illud magos recessisse.

Opio q̄rundam. p^a

A Imp̄obaē opio p̄dcā.

¶ Alij autem dicunt q̄ istud fuit post fugam christi in egyptum 7 deinde sequitur scilicet tunc herodes videns q̄ illusus esset a magis ergo necesse est q̄ fuerit hoc post fugam christi in egyptum. ¶ Secundo patet q: dī q̄ tunc videns q̄ illusus esset a magis mittens occidit pueros 7 tamē non occidit

Opio aliorum. 2°. p^a p° 2°

nō occidit pueros vsq; ad biennium post christi natiuitatez cum dicatur q; occidit pueros a bimatu ⁊ infra ergo vsq; ad illud tēpus non iratus est. Sed tunc videt esse inconueniēs sc̄z q; herodes vsq; ad biēnium post xp̄m natum nō videret se illusum a magis: q; tunc oportebat q; quasi per biennium lateret eum recessus magorum: ⁊ nullo modo est verisimile p̄z ħ q; magi venerunt in bethleem die. xiij. post xp̄i natiuitatem vt supra probatū est in octaua cōne ⁊ sequenti die recesserunt de bethleē sc̄z die quarto decimo vel quinto decimo a xp̄i natiuitate vt. s̄. etiam probatum est cōne. 5. s̄. Nunc aūt qñ iratus est erat biēnium post xp̄m natum ⁊ sic per totum istud biēnium lateret herodem recessus magor̄. Et ħ nō est verisimile cum herodes duabus leucis solum distaret a loco in quo erant magi. ¶ Dicunt quidā aliter q; herodes iratus est ⁊ agnouit magos recessisse post diem quadragesimum a christi natiuitate cū iam p̄sentatus fuisset in tēplo ⁊ iuisset i nazareth: ⁊ sic sine periculo fuit christus qñ iratus est herodes. ¶ Sed obj̄citur q; nō erat verisimile herodem tāto tē pore ignorasse fugam magor̄ cum esset tam propinquus ei locus de quo recesserant. ¶ Dicendum q; necesse est dici herodem supra modū in hac re fuisse remissum: ⁊ recessum, magorū maiori tpe quam verisimile erat eum ignorare debere. Quod p̄z quia magi recesserunt de bethleē que erat propiqua hierusalē in qua erat herodes: ait q; poterat herodes ipsa die vel sequenti scire eorum recessum. Et tñ necesse est dici q; ignorauerit q; si mox vel post vnam diem aut duos a recessu eor̄ sciuisset herodes fecisset eos preoccupari ante reditum in terrā suam cū valde iratus fuerit de eor̄ recessu vt dicit hic. Et tñ non potuit ħ facere herodes ergo non sciuit de eor̄ recessu vsq; post aliquantuz tp̄s qñ iam non poterat eos consequi fugientes. Et istud non poterat prouenire nisi ex aliqua cecitate vel negligētia herodis. Ita ergo potest dici q; herodes ignorauerit recessum magor̄ vsq; post diem q̄ dragesimum a christi natiuitate: ⁊ tunc cognito recessu iratus est. Cum autē obj̄citur q; non erat verisimile herodez ħ ignorare quadraginta diebus dicendū q; ħ poterat prouenire quia deus excecabat herodez ne ad ista aduerteret: vt eu taretur periculum magorum ⁊ pueri: sicut in quibusdaz aliis: circa ħ negotium herodes excecatus est vt probatum est supra in cōne qua querebatur quare herodes nō venit cuz magis in bethleē. ¶ Aliter potest dici q; interim acciderūt herodi aliqua magna negocia qbus implicatus ad magos nihil aduertit. ¶ Aliter pōt dici ⁊ melius q; herodes ħ tempore nō erat oblitus magor̄ ⁊ tñ nō poterat suspicari q; eo nesciente recederent: q; p̄miserant q; venirent ad ip̄m. Etiā q; non apparebat aliqua cā quare eo nesciente vellent recedere: cū potius ipse in reditu iuxta regiam magnificentiā intenderet eis largiri munera q; magnificus valde erat herodes vt declarat Josephus sepe a. 14. lib. vsq; ad. 19. antiquitatum. Et q; putabat herodes q; ipsi nō crederent se posse recedere de regno illius ipso volente. s. qa non auderent se exponere periculo ⁊ verecundie sine vlla cā. Jō licet morarentur ad redeundum ad ipsum: nō putabat q; recessissent: sz credebat q; occupati erant ingrendo de puero. Naz qñ magi recesserunt ab herode dimiserat eos stella q̄z iam non sperabant redituram: iō per humanā prudentiā petiuerant informari de loco in quo xp̄s nat⁹ erat. Unde herodes misit eos in bethleē q̄si ibi inuenturi eēnt messiā. Iratus enim erat ⁊ putabat q; eum nō poterant inuenire nisi per cōiecturas ⁊ prudentiam ac sollicitudinē humanam: iō dixit eis. Ite ⁊ interrogate diligenter de puero: ⁊ cum inueneritis renunciate mihi. Et ob ħ cum ad inquirendū illum vt non errarēt in eo adorantes quē nō debebāt requireret magna inquisitio putabat forte eos manere faciendo istaz inquisitionē. Jstud autem crederet vsq; quo transiret magnum tp̄s scilicet post quadragenarium diē a natiuitate christi vel plus. Et tūc admiratus de eorum magna mora mitteret ad sciendū de illis ⁊ inueniret eos recessisse ⁊ tunc iraſceretur. Jsta positio aliqualiter videt rationabilis ⁊ tñ non stat cum dicatur in littera q; herodes videns se illusum a magis iratus est ⁊ mittēs occidit pueros qui erant in bethleē ergo qñ iratus est occidit pueros: sed nō occidit illos vsq; biēnium post christū natum: ergo vsq; tunc non iudicauit se illusum nec iratus ē. Dicendum ergo videt q; herodes cognouit de recessu magorū paucis diebus post eor̄ recessum: ⁊ tñ non iratus est nec iudicauit se illusum: q; putauit q; magi stulte moti fuerāt ⁊ fefellerat eos stella quam dicebant sibi apparuisse: ⁊ non inuenientes puerum reuersi sunt occulte in terrā suam erubescētes redire ad ipsum. Sed post aliquanta tēpora audiuit herodes q; messias natus erat ⁊ q; fuerat p̄sentatus i templo: cum istud nunciasset Simeon ⁊ anna ꝓphetissa oibus qui sperabant redēptionē israel. Luc. 2. Quo audito putauit herodes q; magi puerum inuenerant ⁊ tamen nolentes ei idicare illum reuersi sunt occulte in regionem suam. Et tūc herodes putauit se ab eis delusum. Et iratus est ⁊ fecit immediate occidi pueros: ⁊ sic fuerunt omnia ista simul. Jsta positio est multum rationabilis quia non patitur aliqō de inconuenientibus aliarum positionū q; ꝑm istaz nō ponitur q; herodes longo tēpore ignorauerit recessum magorum sed q; sciuerit satis cito. Et dato q; sciuerit fuit causa valde verisimilis ad ħ q; tunc non iudicaret se illusum sed magis iudicaret magos fallacis stelle visione deceptos erubuisse ad eum redire sic ait Augu. 2. lib. de concordia euange. Et ħ erat valde verisimile: q; herodes non solus putabat magos posse falli per stellam sed etiā poterat putare q; stella nunqz eis apparuisset: q; ipse nunqz viderat eam. Nam qñ venerant magi ad herodem occultata fuerat eis iam stella ad introitum hierusalem: ⁊ qñ recesserunt ab herode etiam non p̄cedebat eos stella: sed postea in via eis apparuit vt p̄z supra in littera Jdeo poterat putare herodes q; magi non viderant stellam licet satis esset q; putaret eos deceptos visione stelle. Et tūc stat q; iratus fuerit post fugam domini in egyptum sicut littera significat cum dicitur. Tunc herodes videns q; illusus esset ⁊c. Et ponitur ħ post christi fugā in egyptum etiaz stat littera sc̄z q; tūc qñ iratus est nisit ⁊ occidit pueros sicut littera dicit. Qui autem tenent alias positiones necesse est q; dicant aliqua que videantur contra litterā. Nam solet teneri a multis q; herodes pauco tēpore post magorum recessum videns se illusum voluit pueros occidere: ⁊ iratus est: sed fuit impeditus ab executione huiusmodi: non occidit tunc pueros vsq; post biēnium de quo infra dicetur. ¶ Sed obj̄citur q̄re dicitur hac q; herodes credidit se illusū qñ audiuit eo que dicebantur per simeonē ⁊ annam ꝓphetissam. Nam tūc herodes posset ab illis cognoscere quis esset ille puer messias ⁊ sic non occideret pueros bethleē sed persequeretur ip̄m determinate. Potest dici q; herodes audiuit aliquam famā de messia nato ⁊ ista peruenerat ex eis que Simeon ⁊ anna ꝓphetissa dixerant in templo: ⁊ tñ non peruenit ad herodem q; illi dixissent sed fuit ista fama quasi ab incerto auctore sicut quottidie accidit: ⁊ sic non potuit herodes habere aliqs per quos se informaret de messia quis erat vel vnde vel quā do steterat in tēplo. Et tamē ex ista fama que attestabatur dictis magorum licet esset ab incerto auctore herodes credidit vel suspicatus est vehementer natum fuisse messiaz: ⁊ q; magi illum inuenissent: ⁊ tñ nolentes ei illuz indicare nō redierunt ad ipsum ⁊ sic crederet se illusum ab eis.

¶ Quare occidit herodes pueros in finibus bethleem.

Questio. LXIX.

Queritur quare occidit pueros qui erāt in bethlem ⁊ in finibus eius: q; sufficiebat occidi pueros qui erant in bethleē cū messias determinate nasciturus eēt in bethleem sicut certificauerāt sapientes supra in littera. ¶ Dicendū q; ħ fecit herodes ꝓpter duo. ¶ Primo q; dictū erat q; nasceretur in bethleē: ⁊ tñ bethleē potest accipi dupliciter. Primo pro ciuitate ipsa que murorum ambitu continetur. ¶ Scōo pro vrbe cum territorio sic enim aliquādo solet accipi in scriptura vt iosue. 5. vbi littera nr̄a dicit q; angelus domini apparuit iosue in agro hyerico dicit i hebreo q; apparuit ei hyerico. Et sic accipitur hyerico pro ciuitate cum territorio. Et quia herodes nesciebat quo istorum modorum acciperetur bethleem vt non erraret occidit pueros tam in vrbe q̄z in territorio. ¶ Secūdo potest dici ⁊ forte melius q; bethleem ꝑm consuetudinem hebreorum habebat territorium in quo essent vinee ⁊ agri vrbis ⁊ in hijs agris erant alique parue congregationes domorum que vocantur in scriptura villule ⁊ viculi: ⁊ erant precipue iste domus propter necessitatem agriculture ⁊ illi qui habitabant in ciuitate habebāt istas domos ⁊ manebāt aliqñ in vrbe ⁊ aliqñ i hijs domib⁹. Poterat aūt eē q; qñ. hero. vellet occidē pueros bethleē eēnt aliq in illis domibus agrorum vel terri

torū ⁊

B Improbat opinio. 2ª.

Opinio aliorum. 3ª.

Improbat 2ª opinio.

C Rñsio auctoris.

D Rñdet ad i probatiōez 3. opionis.

E Rñsio. 2ª.

F Rñsio. 3.

Improbat ista positio.

G Rñsio auctoris vera

Oppo nitur.

b Rñdet opposi tioni.

A Rñsio ad q̄stiū qōnis. p°.

B 2°

torū ꝛ vt non euaderet: sic ille puer iussit ꝙ nō solum in vr-
be sed etiā in territorio occiderentur pueri. Et h erat occide-
re pueros in bethleem ꝛ in omnibus finibus eius.

¶ An herodes putaret sibi auferre timorē si occideret pue-
ros bethleem. Questio. LXX.

Queritur an herodes putaret sufficiēter sibi au-
ferre timorē per h ꝙ occidebat pueros
solū bethleē. Aliqs dicet ꝙ nō: qz licet natus eēt puer in be-
thleem poterat esse alibi: ꝛ sic nō occideretur cuz pueris be-
thleē. ¶ Dicendū ꝙ herodes intēdebat puerum istum iue-
nire determinate per magos ꝛ ire ad adorandum vt ipse fin-
gebat: ꝛ tunc occideret illū: ꝛ sic esset certificatus ꝛ auferret
sibi oēm timorē. Cum tamē magos cōperit recessisse: pu-
tauit ꝙ iam non posset determinate ꝛ posset fraudari desi-
derio suo. Et ad h valde iratus est vt. ꝛ. dictum fuit. Credidit ta-
men herodes aliqualiter se esse securū occidendo pueros be-
thleē: qz non credebat esse verisimile ꝙ puer alibi eēt. Nam
certus erat herodes ꝙ natus erat puer ibi ꝛ nō alibi. Si ad
huc natus erat quia sapiētes ei h ostenderāt per prophetas
ideo licet eēt possibile puerū ibi natū alibi esse non credebat
tñ esse verisimile: qz si eēt vir aut iuuenis vel in quacūqz eta
te in q̄ homo potest p seipsum discurrere hinc ꝛ inde non idi
gens totaliter cura alterius posset credi ꝙ illo tēpore forte
non esset in bethleez vbi natus fuerat: ꝛ tamē erat puer par
uulus qui adhuc penderet ad vbera matris: ideo nō erat ve
risimile eum esse extra locum in quo natus fuerat. Aliter po
test dici ꝙ licet herodes crederet puerū alibi esse posse ꝛ nō
esset certus ꝙ eēt in bethleem. non ausus est tamē extra be-
thleem ꝛ fines eius occidere pueros: qz eadē ratione qua oc
cideret pueros vnius loci occidere debebat pueros omniuz
locorum: qz non erat magis verisimile eum esse in vno loco
q̄z in alio si putaretur esse extra bethleē locum sue originis.
Herodes tamē non auderet occidere omnes pueros qui es-
sent in tota terra iudeorum: qz si consurgerent omnes de re-
gno contra ipm cuz esset causa cōmunis subito eum dele-
rent. Et nō haberet ipse vires ad faciendū hoc in terra tota
iudeor ideo fecit solum in bethleē in q̄ erat vehementissima
presumptio ꝙ ibi eēt puer paruulus qui ibi natꝰ fuerat. Sz
dicet. Quare non fecit herodes occidi pueros qui erāt in na
zareth. Quia licet christus natus fuisset in bethleē erant ta
men de vrbe nazareth parentes eius ꝛ morabantur ibi. Un
de vocatur nazareth ciuitas eor Luc. 2. Et sic poterat ibi eē
puer ꝛ poterat ibi verisimiliter presupponi: sicut ꝙ esset i be
thleē. ¶ Dicendū ꝙ herodes nō cognouit determinate xp̄m
nec parentes eius: ideo nesciuit an illi eēnt de nazareth: sed
potius putauit ꝙ erant de bethleē vbi puer nascebatur. Si
autē sciuisset herodes parentes pueri eē de nazareth iam co
gnosceret eos distincte saltē per coniecturas ꝛ tunc non oc
cideret pueros in nazareth nec in bethleē sed per parentes
puer cognosceret: ꝛ illū solum determinate persequeretur.

¶ Quare herodes occidit pueros a bimatu. Nō. LXXI.

Queritur quare herodes occidit pueros a bima
tu ꝛ infra idest pueros duor annor in
littera dī fm tps ꝙ exquisierat a magis. i. fm observationez
illius tpis seruauit etatem pueror occidendor: vt occiderē
tur illi de quibus verisimiliter poterat dubitari ꝛ nō alij. Et
qz istud erat tps ortus stelle sicut dicit supra ꝙ herodes di-
dicit diligēter a magis tps stelle fm ꝙ varie de stella dicitur
ita etiā varie dī de ista assignatione tēporis. ¶ Quidam di-
cunt ꝙ isti pueri fuerunt occisi paucis diebus post xp̄i nati-
uitatē sc̄z forte non duobus mensibus ꝛ tamen iussit hero-
des occidi eos a bimatu ꝛ. j. Quia dicunt ꝙ stella apparuit
per duos annos ante xp̄i natiuitatē. Et quando venerūt ma
gi ad xp̄m effluxerant iam duo anni ꝛ tredecim dies ab or-
tu stelle: ꝛ a christo nato transierant solū tredecim dies. Sz
h non stat: falsum eni presupponunt. Nam supra probatuz
est ꝙ ipsa die stella natiuitatis christi apparuit ꝛ non prius.
¶ Item quia isti non dant cās quare dicatur ꝙ occidit pue
ros. j. bimatum: quia h modo solum debuisset occidere pue-
ros qui erant in biēnio aut parū plus ꝛ non eos qui erāt in
fra bimatum. ¶ Alij dicunt ꝙ herodes fecit occidi pueros
a bimatu ꝛ infra. i. a duobus annis vsqz ad quinqz annos. s.
quia herodes quādo iussit fieri istam occisionem transierāt
duo anni ab ortu stelle ideo a bimatu occidi debebant ꝛ de
inde vsqz ad quinqz annos ꝛ ante bimatum nullus occiden
dus erat. Ista opinio est irrationabilis primo qz infra non si
gnificat id quod est vltra sed id ꝙ est circa: cum dicitur a bi
matu ꝛ infra idest infra bimatū non potest intelligi ꝙ sit vl-
tra bimatum sed citra sc̄z minus q̄z bimatus: nō ex hoc nō de
bebant occidi pueri qui erant vltra bimatum: sed solū qui pu
enerant ad bimatum: ꝛ qui nōdum puenerant. Qui autez
transierant nō erant occidēdi. ¶ Item qz dicunt ꝙ vsqz ad
quinquēniū erant occidendi pueri: ꝛ tñ non apparet aliqua
rō quare potius vsqz ad qnquēniū quam vsqz ad septēniuz
vel decēniū occidi deberent. Et si dicas ꝙ stella apparuerat
per duos annos ante natiuitatē pueri ꝛ aduentū magorum
ꝛ postea quasi per triēnū herodes ipeditus est occidere pu
eros ꝛ sic effluxisset per qnquēnium ab ortu stelle: etiam est
hoc irrationabile. Quia aut herodes putabat puer natum
tunc qñ stella orta est aut qñ magi venerunt. Si pmo modo
debebat occidere solum pueros qui erant iam in qnquēnio
constituti ꝛ non citra ꝛ sic non a biēnio in qnquēnium. Si
scōo modo occideret pueros cōstitutos in triēnio ꝛ non an-
te ꝛ non occideret vsqz ad qnquēnium constitutos qz ad il
lud nulla rō mouebat. ¶ Alij dicunt ꝙ herodes pauco tem
pore post recessum magor cognito recessu magorum vidēs
se delusum iratus est: ꝛ voluit occidere pueros bethleem: ꝛ
tamē impeditus est: quia vocantibus euz filijs suis aristobo
lo ꝛ alexandro super statu regni coram Cesare Romā fuit. Et
anteq̄z iret non ausus est occidere pueros ne de tanta crude
litate accusaretur. Cum vero diffinitum esset ꝙ herodes re-
gnaret ꝛ filij sibi obedirent: reuersus est in iudeā. Et qz tunc
confirmatus erat in regno ausus est occidere pueros quasi
nemo sibi resistere posset. Et qz eundo romaz ꝛ manendo ꝛ
redeundo transierat quasi biēniuz: occidit pueros a bimatu
ꝛ infra qz tantū tps iam transierat ab ortu stelle. Sed h nō
conuenit oīno cum dicatur in littera ꝙ herodes videns se il
lusum a magis iratus est: ꝛ mittēs occidit pueros. Et sic oz
ꝙ tunc quando iratus est occiderit pueros. Sed non occi-
dit ante biennium transactum ab ortu stelle ergo non iratus ē
ante istud biēnium. Nicolaus tamen ꝛ multi alij tenent istā
positionem. Magis tamen videtur dicēdum ꝙ herodes oc-
ciderit pueros a bimatu ꝛ infra qz tunc quādo credidit se il-
lusum a magis transierat biēnium ab ortu stelle: ꝛ credebat
herodes natum esse puerū quando stella apparuit ꝛ nō an-
te nec post. Quomodo autem herodes non crediderit se illu
sum a magis ante biēnium declaratum est supra in. 67. que
stione ꝛ h modo concordamus littere sc̄z ꝙ tunc quādo he-
rodes iratꝰ fuit occiderit pueros. Et qz nō cogimur isto mo
do ponere aliqua que non appareāt ex littera sicut ponit ni-
colaus sc̄z ꝙ herodes vocatus fuerit romam a filijs: qz licet
verum sit ꝙ herodes accusatus sit ab illis: non tñ cōstat an
accusatus sit mox post aduentum magor ita vt impediret
vel non auderet occidere paruos: ꝛ tamē pluralitas nūquā
est ponenda sine necessitate: ideo iste modus est conuenientior
qui littere conuenit ꝛ nihil superfluum ponit. ¶ Sed dicet
q̄re herodes occidit pueros. j. bimatū qz non videt hoc con-
uenire intentiōi sue. Dicendū ꝙ dupliciter solet exponi istō.
infra. Quidā dicūt ꝙ occidit pueros a bimatu ꝛ infra idest
pueros oēs qui erant inter bimatum ꝛ quinquēniū: ꝛ mino
res bimatu nullos occiderit. Istam tamē positionem. s. ostē-
dimus esse irrationabilem. Dicit tñ Jacobus de voragine ꝙ
huic oppositioni atestatur ꝙ quedā ossa innocentum repe-
riuntur ita magna ꝙ puerorum solum in bimatu cōstitutor
rum esse non possunt. Ipse tamē non tenens hanc positiōez
dicit ꝙ homines erant tunc quantitatis maioris q̄z nūc: Jō
poterant ossa pueri duorum annor tunc esse sicut ossa pueri
trū vel quattuor annorū nunc. Dicendū ꝙ etiaz illa ossa nō
multum inferunt: qz non constat nobis an omnia illa q̄ ostē
duntur sint ossa innocentum: potissime cuz multi fuerint ꝛ
potuerint ossa aliquorum alior eis admisceri: ꝛ etiam ossa
aliquor innocentum nondum inuenta esse sed manere iter
ossa priuatorum hominum sicut de innumerabilibus mar-
tyribus qui adhuc maioris meriti fuerunt concedi necesse ē
ideo de hac positione non est curandum. ¶ Alij dicunt ꝙ he
rodes occidit pueros a bimatu ꝛ infra scilicet ꝙ non occide
rit maiores biēnio omnes tamen minores occiderit et vsqz
ad paruulos vniꝰ noctis. ¶ Cū aūt obijcit ꝙ h nō pueniebat
intētioni herodis qz cū ipe nō dubitaret puer iā eē duo
ruz annor frustra erat occidi pueros vnius mensis vel heb

domade

Opinio aliquorum A Rñsio ad q̄stū q̄nis

B Alia responsio

Instat.

Rñdet instantie.

Opinio aliquoz

A Improbat opinio p̄dicta. p°. 2°. Opinio aliorum

B Reprobat ista opio p°

2°

Opio aliorum. 3.

C Improbat ista opinio.

Nico. de li. D Rñsio auctoris.

Opinio aliquorum.

Jaco. de voragine.

Opio aliorum.

domade de quibus nullum dubium erat: dicūt q timuit herodes q ille puer cui sydera famulabantur speciem suaz supza etatem vel infra etatem mutaret: z ita posset ostendere se eē puex vnius noctis lz esset duozum annozum. Ideo ad tollendū voluit occidere pueros qui erāt infra bimatuz h tenet Augu. In quodā sermone ephie. ¶ Sed dōm q h non stat. ¶ Primo qz si puer crederet posse mutare figuram vel quātitatē nō solū mutaret. j. etatez sed ēt supza etatē mutare posset: z sic non solū diceretur a bimatu z. j. lz a bimatu z supza z a bimatu z. j. ¶ Scōo qz si crederet puex posse mutare q̄ntitatē nō ꝑderat dici q occiderent pueri a bimatu, z infra vel. s. qz poterat mutare q̄ntitatē suā z figurā iuxta etatem hominis annozuz qnq̄ginta aut vetustissimi. ¶ Tertio qz si herodes h timeret oportebat q crederet puex h scire z velle mutare vultū ne agnosceret: z tūc verisimilius erat q mutaret vultū suū ad illā etatē in q̄ nullo mō agnosceret, scz ad maximā senectutē: q̄z q omitteret modicū ab etate sua. s. paz. s. bieniū vel paz. j. bieniū: z sic nō daret aliquē terminum etatis ad occidendū pueros. ¶ Quarto: qz si herodes credidisset istū puex posse facere miracula desperaret posse occidere illū: qz poterat facere diuersa miracula vt nec occideret. ¶ Quinto: qz nō vr cōuenire h itētiōi herodis q solū voluit assignare terminū etatis occidēdoz p ortū stelle cum dicat in lra q occidit pueros a bimatu z. j. fm tps qō exqui sierat a magis. Ergo ñ ꝑsiderauit q puer posset mutare vultum lz solū tps natiuitatis eius: nō dubitās qn iuxta etatez suā eēt vultus z corp⁹ eius sicut in alijs hoib⁹. ¶ Sexto: qz si crederet istū puex posse facē miracula crederet q poterat facere se inuisibilē z maneret in bethleez z nō occideret vel exiret de bethleē z finib⁹ eius. Et sic frustra herodes occideret pueros. Et in h nō erat dubitanduz: qz si ipse crederet q puer posset mutare vultū suū z q̄ntitatē z mutaret qñ occidерent infantes: oportebat q pīsupponeret illuz puex scire q q̄rebat ad mortē. Et tūc q talit se defenderet q herodes nō posset eū occidē. Et sic sciret q nō posset eū occidē z occisio pueroz eēt iutilis. ¶ Septimo qz supposito q puer posset facere miracula nō solū herodes dēret desperare se posse occidē illū lz dēret potius timē q ille puer occidēt eū: qz ipse conabat occidē illū z alios ꝓpter ipm: ió nō vr dcm rōnabiliter q herodes suspicaret q puer posset mutare vultuz aut facere aliq̄ miracula ad defendēdū se ab herode. ¶ Sed obiciet qz herodes sciuit miraculū fcm eē in natiuitate pueri. s. q stella appuit z deduxit magos vsq; in bethleē. Dōm q̄nihil segt ex h. Nā nō ꝓstabat herodi miraculū illō fcm fuisse qz ipe nūquā vidit stellā magoz eo q qñ magi venerūt ad herodē iā disparuerat eis stella ad introitū hierusalē z qñ recesserūt ab herode nōdū apparuerat eis: sed postea in via apparuit vt colligit. s. ex lra: ió poterat credere nullā stellā magis apparuisse. ¶ Aliter pt dici q lz herodes crederet stellā apparuisse magis: tn nō ꝓstabat illā indicare natiuitatē messie. Un herodes credidit qñ magi recesserūt a se nō redeūdo eos fallaci stelle visiōe deceptos erubuisse z ad se nō redisse vt ait Augu. in lib. de ꝓcoz. euā. z sic nō ꝓstabat herodi miraculū apparuisse in natiuitate pueri. Ut p h crederet euz posse mutare vultū vel facē nūc aliq̄ miracula. Omissa g̃ ista positiōe: dici pōt vno mō q herodes fecit occidi oēs pueros q erāt. j. bimatū vsq; ad puex vni⁹ noctis pp duo. ¶ Primo pp supabūdātez cautelā ne accidēt aliqs error p quē ille puer euaderet. Qz lz ille eēt in bimatu vel q̄si cū nimis desideraret herodes occidere illū poti⁹ voluit peccare ex sup habūdātia q̄z pp malā vel nō diligētē ꝑsiderationē circa etatē puer iste posset euadē. ¶ Scōo pt dici z verisimiliuz q ista occisio pueroz facta fuit subitanee z nō poterāt ministri imorari circa singulos pueros ꝑsiderādo de eoz etate an essent in bimatu ꝓstituti vel paz plus aut min⁹: ió occiderunt oēs de qbus poterat dubitari. Et sic ēt ipos receter natos occiderunt. Qō aūt fieret subito ista occisio verisimile est pp duo. ¶ Primo qz si fieret cū aliq̄li de liberatiōe z mora pres paruloz pararēt se forte ad resistēdū regi ne mozerent filij sui: z alius populus ꝓsurgeret z obstaret ei occidēti pueros sine cā potissime: qz cognoscerēt q h faceret ad occidēdū messiaz q erat verus rex ipsoz. ¶ Scōo qz si fieret mora in occisione parētes paruuloz hērēt locū absc̄dēdi pueros vl trās ferēdi eos ex terminos bethleē. Et sic herodes nō ꝑsequretur intētū. Jō nece est q pfecta fuerit ista occisio repētine multis ministris venietib⁹ sil ad occidēdū pueros ita vt vix audiretur fama ante. q̄z eēt malū finitū. Et ad istā tātā celeritatē habendā nō poterāt ministri herodis mozari aliq̄liter ad discernendū etatē pueroz ex vultu vl ex q̄ntitate corpis. Ut g̃ nō errarēt iubebat eis q occiderēt oēs q erāt a bimatu z. j. qa oibus talib⁹ q̄si cōpetit eadē ꝓditio. s. q teneant in brachijs mrūz vel maneāt in trepūdijs siue cunis. Ista positio ē satis verisimilis nec oz eā negare. Possum⁹ tn dicē rōnabili⁹ q herodes iusserit occidi pueros a bimatu z. j. s. eos q erāt in bimatu z q erāt paz infra bimatū de qb⁹ nō posset facilr cognosci dria etatis. In illis tn quoz etas cognosceret distincta pp paruitatē vt si eēnt pueri vni⁹ mēsis vel paz plus non erat vllatenus verisimile q herodes iuberet eos occidi: cū frustra eēt h ad itentionē suā. Et tn ipse iquātū posset euitaret videri crudelis ió nō occideret oēs q erāt. j. bimatū lz solū eos de quoz etate poterat dubitari an essent in bimatu vl q̄si. Et h oz subintelligi cū dicat in lra q herodes occidit pueros a bimatu z. j. fm tps qō exqsierat a magis z sic nō occidēt illos de qbus manifestū fuisset q nati fuissent multo post illō tps q didicerat a magis. Et ita erāt puuli vnius vel duoz mensiuz z. j. q̃ nō occiderētur z necesse est fm h tps subintelligi lraz nō soluz a bimatu: z. j. lz et aliqs q eēnt paz. s. bimatuz de qbus nō ꝓstaret q eēnt maiores bimatu oportebat occidi: qz al posset seq error. s. q aliqs qui erat solū in bimatu nō occideret si videret aliq̄liē. s. bimatū vel nō ꝓstaret oio eē in bimatu vel oportebat dari q ministri herodis ingrerēt de singulis an eēnt in bimatu vel aliq̄liter. s. Et h falsuz é: qz si ista cognitio fieri dēret nō potuisset fieri illa occisio infantiū vt. s. dcm est. Jō optebat q ex aspectu corpis indicaret etas. Et sic aliqui supza bimatum occiderentur sicut aliqui infra bimatum. Et eadem ratio erat de vtrisq;: cum constaret herodi bienium trāsisse ab ortu stelle z tunc credebat puerum natū. ¶ Si aūt obiciat q in lra dī q herodes occidit oēs pueros a bimatu z. j. Dōm q li oēs solū refert ad pueros q erāt in bimatu. Et vex est q oēs q erāt in bimatu occisi sūt. nō tn oēs q erant. j. bimatū. ¶ Aliter pt dici q oēs pueri q erāt in bimatu z q erāt. j. occisi sūt nō quidē oēs simplr sed fm intentionē herodis. s. oēs qui erāt infra bimatū de quib⁹ posset dubitari ex aspectu corpis an eēnt in bimatu. Considerandū aūt q ad h q herodes istā occisionē pueroz faceret minus crudeliter q̄z fieri posset z tolleret sibi suspitionez timoris: oportebat q ipse secrete faceret sciri quot pueri parui erāt in bethleē etatis duoz annoz vel q̄si: z hos faceret describi noia parentū suoz. Tūc subito mitteret ministros ad occidendū eos. Et h mō ministri iaz scirent quos pueros occidere deberent: z in qbus domibus. Et sic subito possent facere nihil cogitantibus parentibus de h vt nō possint eos occultare nec in alia loca transferre. Et h modo herodes certificaretur ex numero iterfectoz an occisi eēnt oēs illi de quibus poterat dubitari an essent coetanei messie. Et etiā minorem crudelitatē sic exerceret: qz nō occideret nisi pueros cōstitutos in bimatu z parum infra z parū supza: quia tūc ministri nō occidere debebant indifferēter oēs de quibus dubitarent sed illos solū qui descripti erant z ad quos mittebantur quoruz iam patres z domos cognoscebant ipsi ministri vel aliqui dirigentes eos in h. Et ob h ista positio est adhuc rationabilioz q̄z ꝑcedens: qz ista ponit minorē crudelitatē. s. qz valde pauciores h mō herodes occideret q̄z illo z tn oio credendum est q ipse quantum posset euitaret crudelitatez vt non insurgerent contra eū regnicole. Item quia exercēdo totā illā crudelitatē: nō eēt certificatus an occidisset omnes pueros bethleē de quibus poterat dubitari. Nam si subito facta fuisset ista occisio z nō ꝑcessisset illa ꝑsideratio z descriptio puerorum de qua supza diximus poterat accidere q aliqui de illis pueris a casu essent tunc extra bethleem z fines eius etiā q aliq eēnt tunc intra bethleē in talibus locis positi in qbus nō inuenirent lz parentes de h nō ꝑcogitassent z sic aliq euadere possent z maneret herodes adhuc dubi⁹. Facta aūt ꝑcognitiōe z descriptiōe predicta nō poterat hoc accidere: ideo ista positio est valde rationabilioz.

¶ Quid vult dicere vox in rama audita est Nō. lxxij.

Queritur quō dī hic q vox in rama audita é. Nā ploratus z vlulatus solū fuit in bethlem vbi occisi fuerunt ifantes: z nō in rama: ió nō audirē in rama. ¶ Quidā dicunt q lz ploratus eēt solū in bethleez z finibus

E Improbat opio ꝑdcā. — 2°. — 3°. — 4°. — 5°. — 6°. — 7°. — Opponit F Rñsio p⁹. — G Rñsio 2⁹. — H Quare herodes fecit occidi oēs pueros. p°. 2°. — I Subita fuit occisio pueroz p° 2°.

Alia positio bona. K

Opponitur. L. Rñdet p⁹ pō 2⁹ pō 3⁹ pō

finibus eius: auditus est tñ in rama q̄ erat locus ꝓpinquus bethleē sc̄z plus q̄ ꝯ ciuitas hierusalē. Nam ꝓcedendo de bethleē in rama venit̄ per v̄bē hierusalē vt p̄z Judicū. x. de illo leuita qui accepit vxorē de bethleē. Et dī q̄ rediḇat cū ea de bethleē in terrā suā ⁊ iuxta solis occasū venit in hierusalem. Et dixit puer leuite q̄ manerēt in hierusalē. Et dixit leuita. Non ingrediar oppidū gentis aliene q̄ nō est de filiis israel sed trāsibo vsq̄ gabaa. Et cū illuc puenero manebimus in ea aut certe in v̄be rama. Et sic apparet q̄ rama erat vltra hierusalē veniētibus de bethleē: ⁊ tñ a hierusalem in bethleē sunt due leuce vt. ē. dictū est: ergo nō poterat plorātus ⁊ vlulatus bethleemitaꝝ audiri in rama: maxie q̄ de bethleem vsq̄ rama sunt q̄ttuor leuce recto itinere vt ait marinus venetus in lib. suo in quo descripsit diligentissime totā terrā sanctā ⁊ distātias singulorꝝ locorꝝ artificioso modo valde in quadā area geometrica diuisa per leucas q̄dratas. Idem p̄z in lib. fris brocardi theotonici de eadē re. Ad q̄ttuor tñ leucas nō poterat aliqs clamor audiri plorantium. ¶ Itē quia nō v̄ esse aliqua cā q̄re diceret q̄ vox plorantiū audiret i rama: q̄ potius ad ḥ dici debuisset q̄ audiret in hierusalē que erat ciuitas magis ꝓpinqua. ⁊ erat valde insignis. ¶ Dicēdum igit̄ sicut. ē. dictū est exponēdo lr̄am. Rama accipit̄ vno modo vt nomē ꝓp̄riū ⁊ tunc est nomen ciuitaꝭ que est in tribu beniamin: ⁊ distat q̄si duabus leucis a hierusalē existēs iuxta gabaa Judi. 19. Alio mō est nomē cōe ⁊ significat excelsum. Ita accipit̄ hic. Et sic accipitur vox in rama audita est. i. in excelso. ¶ Sed obj̄ciet̄ q̄ non accipiat̄ hic vt nomen cōmune: q̄ tunc cū sit translatū istud euangeliū de hebreo nō diceretur vox in rama sed vox in excelso audita est. Et tñ hiero. posuit nomē hebreū ergo accepit illud vt nomē ꝓp̄riuꝫ dicendū q̄ cōiter noīa que in hebreo sunt cōia q̄n fit interp̄tatio in latinū vertunt̄ in noīa latina: ⁊ q̄n manet nomen sicut in hebreo semp accipit̄ tanq̄ nomē ꝓp̄rium: nisi q̄n forte euāgeliste volunt allegare id q̄ xp̄s allegauit i hebreo qa ponunt in hebreo sicut ipse posuit sicut. j. 27. dī heli. heli. lamazabathani: ⁊ est hebraicus sermo. Et mar. 5. dī tabitacumi ⁊ etiā ē hebreū. Q̄n tñ euangeliste ipsa dicūt imediate declarant sicut. ſ. j. 27. vbi dī hely hely ꝛc. dī imediate: ḥ ē. Deus meus cur me dereliqsti. Et mar. 5. cū dī tabitacumi dicitur imediate q̄ interp̄retatum. Puella tibi dico surge. Hoc aūt fuit spāle: q̄ cū sit nomē appellatiuū ⁊ ponat̄ in hebreo non ponitur expositio eius. Necesse est tñ dici q̄ rama sit nomen cōe. i. excelsus q̄ p̄z q̄ Hie. zi. ponit̄ ista eadē aūctas. Nam de ipso loco allegat eā hic Matthe⁹: ⁊ tñ ibi nō ponit̄ rama sed excelsus. ſ. vox in excelso audita est lamētatiōis fletus ⁊ luctus rachel plorātis filios suos. Et tñ in hebreo ponit̄ ibi rama ⁊ sic Hie. fecit hic ꝯ cōem ꝓsuetudinē suā ⁊ alio rum interp̄tū ⁊ nisi ista eadē aūctas Je. zi. nos compelleret necessario dicere deberemus q̄ accipit̄ rama vt nomē ꝓp̄riū. ¶ Quare Mattheus allegat hic sepius auctoritates veteris testamenti.

Impugnat opinio predicta.

B Rñsio auctoris

Questio. LXXIII.

Queritur quare Matt. allegat hic sepe aūctates vetis testamēti. Aliqs dicet q̄ fit vt adhibeamus fidē dictis eius. Dicendū q̄ nō stat q̄: Matheus nihil ꝓbans est tāte aūctatis sicut qlibet ꝓpha veteris testamēti: ⁊ nō oz q̄ inducat aliqs ꝓbatiōes: q̄ tunc eodem modo nō crederemus Jsaie nec moysi nec alicui ꝓphe cū nihil probent sed solū dicāt. Et ḥ falsus est. Patet ꝓpositū q̄: mattheus ⁊ oēs scriptores sacre scripture spū sc̄o dictāte scripserūt. 2. Pe. p̄. ⁊ tñ spūs scūs ita verax est in vno sicut in alio q̄ per nullū p̄t mentiri. Ergo ita credēdū Mattheo sic̄ Jsaie ⁊ Hie. ⁊ nō oz peti ab eo aliq̄ ꝓbatio imo maioris auctoritatis est mattheus ⁊ qlibet de scriptoribus noui testamēti q̄ moyses Jsaias Hie. ⁊ oēs scriptores veteris testamenti vt declaratū est. ē. in ꝓlogo nr̄o in. 6. q̄one. ¶ Dicendū q̄ Mattheus allegat aūctates veteris testamēti sicut allegāt alij euāgeliste: q̄ nemo est eorꝝ qui aliquas nō alleget vt patet discurrēdo in libris eorꝝ. ¶ Consideranduꝫ tñ q̄ matthe⁹ allegat aūctates quas ceteri euāgeliste ⁊ insup plures. Nā q̄daꝫ sunt aūctates euāgelistarꝝ quas xp̄s allegauit contra iudeos ad ꝓbandū aliq̄d: ⁊ euāgeliste scribūt illas scribētes gesta xp̄i. Alie sunt q̄s euāgeliste inducunt interdum vltra eas q̄s xp̄s induxit. Primas aūctates nō inducūt euāgeliste sic xp̄s: ⁊ illas scribūt tāq̄ hist̄orici descriptores rerū gestarū ⁊ dictarꝝ a xp̄o sicut est illa. j. 22. ſ. Diliges. do. de. tu. ꝛc. ⁊ alia. ſ. Dixit do. do. meo. e. c. ⁊ illa. Ex ore infantiū ⁊ lactentiū ꝓfeciſti laudē. j. 21. ⁊ illa. Domus mea dom⁹ oīonis vocabit̄. e. c. Et sic de multis aliis. Alias aūt xp̄s nō allegauit ⁊ inducunt euāgeliste illas. sicut fūt oēs q̄ hñr hic ⁊ ꝓcedēti. c. ⁊ se quēti ⁊. j. 4. Illas q̄s xp̄s induxit ad ḥ solū induxit vt ꝓuinceret iudeos vel ipos ꝯ quos arguebat. Nā iudei nō credebant xp̄o iō ipse idigebat aūctatibus ꝯ alios: vt ꝯ diabolus tētāt̄ triplici aūctate vsus est. j. 4. ⁊. luc. 4. Quātū ad istaꝭ aūctates nō est dr̄ia inter euāgelistas q̄ oēs allegāt illas. ls̄ qdā plures illarꝝ alij pauciores. Matthe⁹ qppe magis solicitus est inducēdo illas q̄s ceteri vt p̄z ꝓferēdū libr̄ū eius ⁊ ceterorꝝ euāgelistarꝝ. De alijs allegatiōibus q̄ non sunt xp̄i dicendū q̄ q̄si nullus inducit aliq̄s nisi Matth. Alij vero rarissime: matth. aūt sepissime vt p̄z seq̄nti cap. ⁊ hic ⁊ ꝓcedēti c. ⁊. j. 20. ⁊ in multis locis vbi ipse inducit illas ⁊ nemo alio rum euāgelistarꝝ illas ponit. Rō huius fuit: q̄ Matth. scripsit iudeis qui legē moysi ⁊ ꝓphetas tenebāt in qbus plurima de ipso messia ⁊ de actib⁹ eius scripta erāt. Et q̄ erat impossibile messiaꝫ eē eū qui nō ipleret oia illa: habuit spāliter mattheus hanc sollicitudinē q̄ vbicūq̄ aliqd de xp̄o scripsit q̄ ꝓnuntiatū cēt in lege aut ꝓphetis allegaret loca illa ostēdens quō in iesu cōpleta erāt. Et p ḥ si iudei nō plene credebant: crederent ablatis sibi dubijs circa iesuꝫ p ḥ. Si autez plene credebāt cōsolarētur saltē videntes quō iesus in quez credebant erat ille verus messias quē lex ⁊ ꝓphe ꝓdixerant sicut dī Jo. p⁰ q̄ Philippus dixit nathanaeli. Quez scripsit Moyses in lege ⁊ ꝓphe inuenimus iesuꝫ filiū Joseph a nazareth. Et ista est cā sicut declaratū est ꝓcedēti. c. q̄re matheus incepit a gñatiōe xp̄i ꝓbans ipm eē filiū dauid ⁊ habrahe: de quoꝝ semine ꝓmissus erat venturus esse messias.

B Rñsio auctoris

¶ Ceteri aūt euāgeliste nō habuerūt hāc sollicitudinē: quia non scripserūt iudeis sed gētilibus qui nō credebāt in xp̄m ex eo q̄ ꝓnunciatus erat in lege ⁊ ꝓphetis: sed ex eo q̄ miracula fecerat ipe ⁊ discipuli eius: q̄lia nunq̄ visa nec audita sunt. Et sic nō erat necesse allegari illis aūctates veteris testamēti. De Mattheo q̄ scripsit iudeis p̄z in ꝓlogo p̄imo hie. supra. ſ. Mattheus cū p̄mo ⁊ in ꝓlogo eiusdē. ſ. Plures fuisse. ⁊ in ꝓlogo hiero. sup marcū. De Joanne p̄z q̄ scripsit ad p̄ces epoꝝ asianorꝝ ⁊ aliarꝝ ecclesiarꝝ q̄ erāt ex iudeis ⁊ ꝓncipaliter ꝓpter hereticos. ſ. cherinthianos ⁊ ebionitas supra in ꝓlogo hiero. ſ. Plures fuisse iō nō oportebat allegare vetera. De luca dōm q̄ scripsit theophilo viro p̄cipuo i v̄be anthiocena. Et iste vt dī nō erat iudeus sed de gētilitate cōuersus: q̄ anthiochia ex terrā chanaā est, ls̄ nō multū distās ab illa. Et dato q̄ eēt iudeus erat iā vir perfect⁹ in fide ⁊ nō erat necesse allegare ei auctoritates veteris testamēti ls̄ hāc curā Mattheus habuit ꝓ oībus.

A Expositio littere.

¶ Defuncto aūt herode: ecce angelus dñi apparuit in somnis Joseph in egypto dicēs. Surge: ⁊ accipe puerū ⁊ matrez eius: ⁊ vade in terrā israel. Defuncti sunt enī q̄ querebāt aiaꝫ pueri. Qui cōsurgēs accepit puerū ⁊ matrē eius: ⁊ venit in terrā israel. Audiēs aūt q̄ archelaus regnaret in iudea ꝓ herode patre suo: timuit illo ire. Et ammonitus in somnis: secessit in ptes galylee. Et veniēs habitauit i ciuitate q̄ vocatur nazareth: vt adiplerētur q̄d dict̄ ē ꝓ ꝓphetas. Q̄m nazare⁹ vocabitur.

⌊ ¶ Defūcto ät. ⌋ hic ponit̄ q̄ddā ꝓns ad xp̄i ꝓsecutiōez. ſ. q̄ fcm̄ ē post q̄z cessauit ꝓsequutio q̄ iferebat̄ p herodē ⁊ dicit̄.

⌊ Defūcto ät herode. ⌋ Iste fuit p⁹ herodes cui⁹ tpe xp̄s natus ē ⁊ pp̄ quē fugit in egyptum. Et dum ipse vixit, semp ibi mansit. Alij post istū vocantur herodes de progenie isti⁹ de quibus in scriptura fit mentio ⁊ de hijs. j. dicetur in hist̄oria herodis. q. 91. ⌊ ecce angelus domini apparuit Joseph in sōnijs. ⌋ Sepe apparebat angelus ioseph. Nam hic quater apparuit scilicet semel in xp̄i cōceptione precedenti capitu. ⁊ semel ad fugiendum in egyptum supra in littera: ⁊ semel ad redeūdum de egypto vt patet hic: ⁊ semel ad eundum in nazareth. j. i lr̄a. Qualis eēt ista apparitio ꝓcedēti. c. ōclaratū est. q. 55. ⁊ 56. ⌊ in egypto. ſ. manente in egypto in ciuitate heliopoli vt asseritur: vel babylone. Sic enī cassiodorus refert i hist̄oria tripartita ⁊ manebat ibi ioseph q̄si nūq̄ recessurus erat inde

erat inde quousq; angelus ei appareret: q; supra dixit ei. Fu
ge in egyptū: ꝛ esto vsq; dum dicā tibi. ⌊ Surge ꝛ accipe pu
B erum ꝛ matrē ei⁹. ⌋ Erat Joseph dormiēs cū angelus ei ap
paruit q; dñi q; apparuit ei in somnijs: ꝛ nō est sensus q; im
mediate teneret ioseph surgere ꝛ recedere: q; de egypto non
recessit per noctē sicut de terra israel vt patet supra in littera
eo q; de terra israel timebat videri fugiens: de egypto autem
non timebat videri recedens: q; nemo ibi psequebatur eum
sicut in terra israel. Sed est sensus q; ioseph surgeret. i. inci
peret parare se ad redendū de egypto: ⌊ et vade in terrā israēl ⌋
Vocatur terra israel tota terra iudeoꝝ. Et distinguitur ħ ter
ra israel cōtra iudeā eo modo quo superius distinguitur ꝛab i
ferioꝛi: q; israel includit totam terrā chanaā in qua iudei ha
bitabant. Judea aūt vocatur pars illa que ptinebat ad tribū
iuda spāliter: de qua iosue. 15. Et sic galilea erat de terra isra
el sed nō de iudea cum dicatur. j. q; timuit ioseph ire in iude
am ꝛ iuit in galileā i ciuitatē nazareth: ꝛ angelus dixit nūc
ioseph q; iret in terrā israel ꝛ non dixit in quem locum: ꝛ ite
C rum admonitus per angelū iuit in nazareth. ⌊ defuncti sunt
enim qui querebāt aiam pueri. ⌊ Quasi dicat. Non est iā ali
qua causa manendi hic: q; illi qui q̄rebant animam pueri de
functi sunt. s. Herodes. Querere aiam alicuius est petere il
lum ad mortē sic dixit helias. Ego relictus sum solus ꝛ que
runt aiam meā. 3. reg. 19. Et dauid dixit ad abiathar. Mane
mecū ne timeas. Si qs quesierit aiam meam queret ꝛ aiam
tuam mecūq; saluaberis. Quasi dicat. Si aliqs voluerit me
occidere volet occidere te: ꝛ econtrario. j. reg. 22. ⌊ Qui ꝓsur
D gens accepit puerꝝ ꝛ matrē ei⁹ ⌋. Non est sensus q; mox ac
cepta reuelatiōe per noctē ꝓsurgens recesserit: q; oportebat
eum aliqua necessaria vie disponere cū itineraturus eēt per
desertum vt supra declarauimus etiā: si ioseph manserat in
egypto multo tpe. s. septē annis vt asserit historia scholastica
ꝛ haberet in tanto tpe aliquē modum iconomie ꝛ aliq; vten
silia ꝛ res domesticas de qbus dispositurus eēt: etiā q; ali
quas amicitias ꝑpter cōicationē ibi contraxisset ꝛ forte ex
collatiōe beneficioꝝ susceptoꝝ. Erat ergo inurbanū q; insa
lutatis amicis recederet: maxime q; istud erat pstare causaꝫ
suspicandi ꝓtra se: q; que in tenebris ꝛ abscondite agunt su
specta sunt de malo: q; qui male agit odit lucem. Jdeo vt ne
mo haberet ius q̄rele nec suspicari qcq; posset contra ioseph
ꝛ virginē: decuit illos prius alloqui amicos significantes re
cessum suum ꝛ sic palā recedere. Scriptura tñ nō ponit nisi
id qō est ad ꝓpositū. suum cetera subticēs. Jdeo dicit ħ q; cō
E surgens cepit puerū ꝛ matrē q; cetera que inter ħ egit Jose
ph ad sacrā scripturā non pertinēt. ⌊ Et venit in terrā israel
scz Intrauit in terrā iudeoꝝ pertransito deserto qō erat iter
egyptū ꝛ iudeā. ⌊ Audiens aūt q; archelaus regnaret in iu
dea. ⌋ Hic ponitur causa timoris ioseph q; ipse veniebat dire
cte in iudeā ꝛ audiens nunc q; regnaret archelaus timuit.
Nam ante ħ non timebat cū angelus dixisset ei defuncti sūt
qui q̄rebant aiam pueri. Iste archelaus erat quartus filiꝰ he
rodis qui regnauit loco herodis. Nam tres prioꝛes scz anti
pater Alexander ꝛ aristobolus ab ipso herode occisi fuerūt
de quo j. dicetur. Et dicit q; regnabat in iudea scz non in to
ta terra iudeoꝝ. Nam in galilea non regnabat: q; alias non
ausus fuisset ire illuc Joseph prio herode patre suo. s. prio ꝑ°
herode qui nunc defunctus fuerat quē vocant herodē asca
lonitam ꝛ vocat pater istius non q; istū solū haberet filium
F q; septē habuit quos supra noiauimus ꝛ quattuoꝛ illoꝝ vi
uebant quoꝝ iste erat maioꝛ. Et vocatur specialiter filius he
rodis q; ipse solus ei succedebat in regno. ⌊ Timuit illo ire ⌋
Putauit enī q; ille vellet persequi puerū sicut pr̄ eius Hero
des. ⌊ ꝛ admonitus in somnijs. ⌋ Subintelligendū est q; io
seph pendebat in dubio scz an iret in iudeā vel non: ꝛ nescie
bat quid facere. Et interim apparuit ei angelus in somnijs si
cut solitus erat apparere ꝛ dixit ei q; iret in galileā. ⌊ secessit
in partes galilee ⌋. i. diuertit ad galileā. Quasi dicat. Nunc
erat in terra iuda vel in principio eius ꝛ ad illaꝫ directe ve
niebat: ꝛ tñ admonitione angelica diuertit in galileaꝫ. Que
G autē sit galilea ꝛ quomō vocantur due galilee declarabitur.
j. 4. q̄ dicetur de galilea gentiū. ⌊ veniens habitauit in ciui
tate que vocatur nazareth. ⌋ Est nazareth in galilea in q̄ eti
am habitauerant parentes iesu anteq; recederent in egyptū
Quia postq; p̄sentatus est in tēplo dicit q; recesserunt parē
tes eius in galileā in ciuitatem suā nazareth de qua magis
j. dicetur. ⌊ Ut adimpleretur qō dictuꝫ est per ꝓphetam qm̄
nazarenus vocabit ⌋ oꝝ exponi. Ut. vt ipoꝛtet cōcomitantiā
ꝛ non causalitatē scz vt adimpleretur q; dictū est tē. i. Tūc
adimpletū est q; dictū est per ꝓphetam. Sic accepit ipsemet
Mattheus. s. in littera: q; postq; posuit de moꝛte pueroꝝ
subdidit scz. Tunc adimpletū est q; dictū est per Jer. ꝛ dicit
hic q; dictū est per ꝓphetam. s. Jsaiaꝫ. xi. c. s. Egredietur vir
ga de radice Jesse ꝛ flos de radice eius ascendet. Dicit ⌊ littera
hebraica ꝛ nazarenus de radice eius cōsurget: ꝛ iste erat
xp̄s qui venit de radice iesse. i. stirpe dauid qui erat filiꝰ iesse
p̄cedenti ca. ꝛ vocatur xp̄s nazarenus: non q; fuerit in naza
reth natus q; natus est in bethleē. s. in littera sed q; ꝑceptꝰ
est ⌋ in nazareth: luc. 2. ꝛ ibi nutritus est anteq; iret in egyptū
Luc. 2. ꝛ ibi mansit ꝛ conuersatus est vsq; ad principiū ꝓdi
cationis sue vt colligit hic: tunc enim cepit christus discurre
re per diuersas ciuitates ꝛ predicauit in hierusalez que erat
caput terre iudeoꝝ. Cum autē dicit hic qm̄ nazarenus voca
bitur: nō est sensus q; sic dixerit ꝓpheta q; Jsaye. xj. vnde ħ
accipitur non habet sic sed solū nazarenus de radice eius cō
surget. Sed allegauit Mattheus quātū ad sentētiaꝫ ꝛ non
quantū ad litterā: sicut sepe xp̄s facit ꝛ apostoli ꝛ ipse Mat
theus vt pꝫ. s. Et tu bethleē terra iuda q; illud habet michee
5. ꝛ tñ non est eadē littera vt supra declaratum est.

¶ Quare post moꝛtē herodis ꝛ non ante: iussus est Joseph
redire in terram israel. Questio. LXXIIII.

Queritur quare dicit ħ q; defuncto herode di
xit angelus Joseph q; rediret de egy
pto: ꝛ cur nō ante moꝛtē eius. Nam videt q; ante moꝛte ip
sius potuisset secure venire. Quia xp̄s recessit de iudea quia
futurū erat q; herodes quereret euꝫ ad perdendū ipsuꝫ sicut
dixit angelus supra in littera. Jstud autē fuit qm̄ herodes oc
cidit pueros in bethleē. Illis autē occisis herodes non ꝑ
queretur puerū ꝓpter duo. Primo q; iam cessaret timoꝛ eiꝰ
credendo q; inter illos pueros bethleē occidisset illum: quez
timebat. ¶ Scōo q; dato q; herodes vellet aliquē iam per
sequi nesciret quis eēt ille. Et tñ multo tpe ante moꝛtē suam
herodes occidit istos pueros: q; postea in penā istius occisi
onis datū est ei q; occideret tres filios suos. s. alexandrū Ari
stoboluꝫ ꝛ antipatrū. Postquā ergo occisi erant pueri pos
set xp̄s redire in galileā. ¶ Dicendū q; non fuit ei securum
redire duꝫ viuebat herodes: cū dixerit hic angelus defuncti
sunt enī qui q̄rebant aiaꝫ pueri. Quasi dicat. Nūc est secuꝝ
redire: ꝛ ante ħ nō erat securū. Rō huius est q; herodes licz
occidisset oēs pueros bethleē nondū erat aius suus quietꝰ:
q; nesciebat per certitudinē an occiderat illū quē q̄rebat cuꝫ
euꝫ distincte cognoscere nō potuerit. Hoc est enī qō ipse val
de cupiebat scire ꝛ per magos sperabat illud scire cum dixit
eis: q; diligenter iterrogarent de puero: ꝛ cuꝫ inuenirent re
nunciaret ei vt ipse veniēs adoraret eū. s. in littera. Et quia
ħ nō potuit ꝓsequi iratus est valde de recessu magoꝝ ꝛ se il
lusum iudicauit. Occidendo ergo pueros fecit qō potuit ad
occidendū illū quē ignoꝛabat. Et tñ nō plene sibi ipsi satisfe
cit: q; nesciuit an illuꝫ occidit. Uñ ħ facto herodes nesciebat
qd vltra faceret. Et tñ aius suus non oino qescebat: sed ad
huc intentus erat si aliqd vltra ħ scire posset. ¶ Si autē vi
uente herode xp̄s rediret de egypto in iudeā cū adhuc hero
des semp hēret aium inquirēdi illū de quo dubitabat ꝛ ha
beret satelites suos ꝑ diuersa loca posset aliqs ei dicē q; redi
erat nunc qdā puer iudeus de egypto ꝛ fm ꝓsiderationem
etatis poterat p̄esumi q; erat de illis qui in bethleē q̄rebān
tur ad mortē: ꝛ maxime q; venire de egypto faciebat quādā
p̄suptionē cū nihil in egypto facere hēret parētes cuꝫ puero
paruulo. Jō forte inquireret sup eo. Existētibus hȳs causis
suspicandi ꝛ poterat inueniri clare q; ipe fugerat de bethleē
antequā occiderent alij pueri: ꝛ qūo postea de nazareth fu
gerat in egyptum. Et sic esset ei periculum graue ideo viuen
te herode secure redire non potuit.

¶ Quare post moꝛtem herodis iussus est ioseph redire in
terram Jsrael cum ibi posset habitare. Nō. LXXV.

Queritur q̄re post moꝛtez herodis iubet ioseph
redire de egypto: q; ita bñ poterat ibi
manē ꝛ nutriri puer sic in iudea. ¶ Quidā dñt q; fem̄ ē qa
peccatum erat viro iudeo manere extra terram iudeoꝝ sine
causa necessaria: quia non poterat ire in templum tribus
tempoꝛibus anni quibus ire tenebatur Exodi. 23. ꝛ. 24.

¶ Dicendū

A Pō prio pte affir matiua. p̄ rō.

2ª rō.

B Pō prio pte ne gatiua.

C

Opinio q̄ūdam

A Impro-bat opi-nio p̄dicta p̄ 1ā rō

¶ Dicendum q̄ falsum est. Primo q: ħ dato obligarentur oēs iudei habitare in terra chanaā: in qua manētes possent ire in templū tēporibus statutis ꝛ tñ falsum est quia poterat quilibet iudeus habitare in quacūq; terra vellet etiā nūquā veniendo ad tēplum domini ꝛ non peccabat in ħ: vt late declaratum est p̄cecedenti ca. in. q. trecesima nona qua querebatur. An liceret ioseph recedere de terra israel quādo voluit occulte dimittere mariam. ¶ Scōo q: in egypto vbi nunc erat ioseph habitabant plurimi iudeoꝝ ex antiquis temporibus. Nam tempore iude machabei ipse iudas ꝛ totus populus iudeorum scripserunt iudeis qui erant in egypto q̄ obseruarent diem purificationis templi: ꝛ diem ignis: quas festiuitates ipsi in iudea inceperant obseruare. 2. Machabeo. j. Ergo poterat ioseph licite manere cum illis iudeis obseruando iudaicas cerimonias: etiā nō redeundo in templum ter quolibet anno nec etiam semel. Quia non solū nunc existente causa tam ardua non tenebatur redire: sed ꝛ nulla existente causa iudeus qui semel habitaret extra terrā chanaā non obligabatur ascendere in tēplum tēporibus statutis: vt eadē q̄ne declaratum est. ¶ Tertio q: non solum non peccaret ioseph nō redeundo in terrā israel mortuo herode ꝛ cessantibus oibus causis timoris: sed potius peccaret si rediret quousq; ei deus mandaret: q: angelus ei dixit. Fuge in egyptū: ꝛ esto ibi vsq; dux dicam tibi supra in littera. Ergo si in tota vita Joseph angelus nō apparuisset ei: rursus etiam si mortuus fuisset herodes ꝛ oēs de progenie sua tenebatur manere in egypto per totā vitā. ꝛ sic angelus non dixit ei q̄ rediret vt nō peccaret q: nō manebat ibi voluntate sua sed mandato dei: ꝛ deus nō obligabatur ad legē. s. vt expleta cā timoris p̄o qua iusserat ioseph manere in egypto teneretur ei iubere q̄ rediret in iudeā. Ideo nō ꝓpter ħ iubebat ei redire. Dicendum aūt q̄ angelus iussit ioseph redire de egypto. Primo q: ire in egyptum non fuit iussum ioseph tanquā bonum eēt ei aut puero simpliciter: sed solū ex necessitate: ad euitandum periculū. Cessante ergo periculo nō fuit opus manere in egypto. hanc cām tetigit angelus iubendo ipi Joseph redire cum ait. Defuncti sunt enī qui querebant animaꝝ pueri. Quasi dicat. Jaꝝ nō est necessarium q̄ maneas hic in egypto: q: defuncti sunt q querebant animā pueri idest volebant eum occidere: iō reuertere in terrā tuaꝝ. ¶ Scōo vt tolleretur pena ioseph ꝛ marie: q: manendo in egypto erāt exules. Est tñ homini pena manere oino extra natale solum. Nā ꝓpter ħ iura dederunt exilium in penam: ꝛ ipsa conuersatio terre natalis est cuilibet dulcior maxime quādo ex necessitate quis relinquit terrā suam. Voluit ergo deus istam penaꝝ tollere ioseph ꝛ marie. Puero enī non erat pena q: nunq; se cognouerat nutriri in alia terra ꝑm cognitionē cōpetentem etati: ꝛ alias ipse semp sciret omnia. Ideo poterat terrā egypti diligere sicut terrā natalem: ꝛ vellet in ea manere. Erat etiam pena marie ꝛ ioseph q: priuabantur cōmunicatiōe ꝛ aliꝭ parentum ꝛ cognatoꝝ ꝛ amicorum cum quibus totaꝝ transactā vitā egerant. Et consistit maxima delectatio in talibus cōmunicatiōibus. Quia conuenire est actus propriuꝭ amicorum in quo maxime delectantur. 9. Ethico. Carere ergo ħ longo tēpore erat grauis pena. Item q: cōmodius Joseph ꝛ maria possent viuere in terra sua q̄ in egypto. Quia licet pauperes eēnt forte habebant aliqua in nazareth aut i aliꝭ locis terre israel ex quibus aliqō substētationis ad vitā capere possent: qō nō poterant facere in terra egypti. ¶ Itē q: qui sunt extra terrā suaꝝ sunt semp timidiores: ꝛ habent animū afflictum magis nihil audentes facere. Et si quis eis molestus est: oportet tollerare: q: non confidūt se hēre adiutores contra eos qui sunt icole. Ideo est eis vita amarior q̄ in natali solo viuentibus. Et ob ħ deus valde vetuit affligi aduenas Exo. 22. s. Aduenam non contristabis nec affliges euꝫ. Aduene enī fuistis in terra egypti. ꝛ Exod. 23. dicit Peregrino molestus non eris. Sitis enī aduenaꝝ alias: quia ꝛ vos aduēne fuistis. Quasi dicat. Bene scitis quales sūt anime aduenarum sc̄z semp afflicte timentes malū sibi inferri: ꝛ nō sperantes auxiliatores. Et ob ħ inter se affligunt semp iō vos non affligatis eos. Ut ergo hīs penis carerent Maria ꝛ ioseph ꝛ aliꝭ multis que consequūtur exules ꝛ peregrinos ꝛ aduenas: debuerūt vocari de egypto vt redirent in terrā suā. ¶ Tertio q: fuit valde necessariū ex parte xp̄i qa rediret in terrā israel. Quia si Joseph ꝛ maria mansissent in egypto post mortē herodis ꝛ xp̄s non redijsset nisi tpe quo predicaturus eēt. s. anno tricesimo nō cognosceret a iudeis esse de stirpe iudeoꝝ sed magis putaretur esse egyptius: cuꝫ nō cognouissent eū ante annū tricesimum q̄n rediret de egypto. Istud autē erat valde incōueniens ꝛ p̄ intētionē christi q: ipse volebat iudeis oīdere se vt messiā q: sic erat. Et si mā sisset in egypto vsq; ad annū tricesimū nunquā euꝫ recepissent: q: constabat messiā venturū eē de semine dauid: de isto autē non cōstaret sꝫ potius p̄sumeretur egyptius si semper mansisset in egypto vsq; ad trecesimū annū. Debuit ergo in tenera etate. s. in. 6. vl. 7. āno redire in terrā israel ꝛ ibi semp quersari: vt iudei non possent igrare vel dubitare euꝫ esse de stirpe ipsoꝝ ꝛ inter eos semp nutritū. Et sic non eēt difficile oīdere se esse messiā. ¶ Quarto erat ħ necessariū ad eandē rem ꝓpter operationē miraculoꝝ que facturus erat ad ostēdendū se messiā ꝛ deuꝫ. Nam si in egypto mansisset vsq; ad annum tricesimum poterāt iudei putare q̄ illa sapientia p̄dicandi ꝙ euenisset ei ex humana eruditiōe: q: iter egyptios fuerunt oliꝫ clarissima studia in vrbe mēphis vt .ē. dictuꝫ est tractando de egypto: ꝛ fuerūt semp ibi magni sapientes. Vñ Moyses in egypto eruditus est in oi doctrina ꝛ sapiētia egyptioꝝ act. 7. Et sic de xp̄o poterat putari. De miraculis aūt eius poterat esse magna suspitio q: in egypto fuerunt semp maximi malefici ꝛ incantatores ꝛ in oi arte pessima eruditi vnde magi pharaonis p̄tēdebant de paritate miraculoꝝ cū moyse ꝛ Aaron q̄ faciebāt vera miracula ex parte dei: ꝛ fecerunt isti magi aliq̄. s. ꝙuerterunt aquā in sanguinē sicut Aaron ꝛ Moyses exo. 7. ꝛ ēt malefici fecerūt ranas in egypto sicut moyses exo. 8. ꝛ fecissent etiā alia signa nisi de⁹ phibuisset eos. Ō satis apparet: q: q̄n moyses cinifices fecit ꝛ non potuerūt magi pharaonis illos facē dixerunt digitus dei est hic. Exo. 8. i. ptās dei est hic que ipedit nos facere hoc q: alias bene possemus. Posset ergo dici de xp̄o q̄ ibi didicisset artē magicā ꝛ oē genus maleficij per q̄ faceret miracula et diceret q̄ ipse puenerat ad apices istius artis ꝛ secreta ei⁹ magis q̄s p̄cedētes iō admirabiliora opera faciebat. Jta enīꝫ putauit Porphi. de xp̄o ꝛ multi de pontificibus idoloꝝ dicentes xp̄m fuisse virꝫ sapientissimū oium hoium: nō tñ fuisse deū. Et q̄ ipse scripsit quendā librū ad petrū ꝛ Paulū discipulos suos de artib⁹ illis per q̄s miracula faciebat ꝛ vt ait Augu. p̄ li. de p̄cordia euāgelistaꝝ. Christus aūt voluit ostēdere q̄ sapia p̄dicatiōis sue non veniebat ex humana instructiōe: ꝛ miracula non ꝓueniebant ex aliqbus artib⁹ nephariꝭ: sed sola dei virtute. Jō oportebat q̄ ipse viueret inter iudeos a tenera etate tali modo vt tota sua cōuersatio sciret ꝛ an aliqd posset addiscere vel non: ꝛ an magicas artes ex aliqua parte posset p̄sequi. Jta factum est. Nam xp̄s postq̄ de egypto reductus est in teneris annis. s. in septēnio vt asseritur mansit semp in nazareth vitā pauperē ducēs: ꝛ erat subditus parentib⁹. s. suis Luc. 2. faciebat oīa que sibi imperabātur: seruiens in ꝓcurando necessaria ad vitā. Et ita nec lras vnq; didicit: nec aliqbus sapientibus viris cōicabat: sed inter illos pauperes viros in vrbe nazareth ꝙuersatus est semper sciente ħ toto populo. Et sic nemo poterat calūniari euꝫ alibi didicisse vel aliunde consequutū artes ad faciendū miracula sic patet Magr̄. 6. Quia cū esset in terra sua dicitur q̄ multi audientes eum mirabantur in doctrina eius dicentes. Unde huic ħ omnia? Et que est sapiētia que data est illi ꝛ virtutes tales que per manus eius efficiuntur. Nōne iste est faber filius: ꝛ marie ꝛ frater Jacobi ꝛ Joseph ꝛ Simeonis: ꝛ iude. Nōne ꝛ sorores eius hic nobiscū sunt. Et sequit̄ sc̄z. Et scandalizabant in illo. Et sic isti de nazareth mirabātur de doctrina xp̄i q: cognoscebant totam p̄teritā eius cōuersationem: ꝛ fuerat semper apud illos ipse ꝛ parentes ei⁹ nec erat de stirpe aliquoꝝ sapientum: ideo scandalizabātur nescientes vnde ista prouenirent. Si aūt fuisset in egypto vsq; ad annum tricesimum: ꝛ tunc mox veniens inciperet predicare ꝛ miracula facere manifeste dicerent q̄ per egyptiorum incantationes ꝛ sapientiaꝫ ista omnia habuerat: quia erat satis verisimilis p̄sumptio saltē p̄ima facie ꝛ maxime volentibus malignari quibus etiam leuissime p̄sumptiones videntur esse violente. Ideo dicendum: q̄ christus non solum non debuit manere in egypto vsq; ad annū tricesimū sed ēt nō debuit ibi manere aliqnto tpe etatiꝭ sue: i quo iā sit puer capax disciplineq: ēt si xp̄s ānoꝝ .xviij. etatiꝭ sue redisset

de egypto

B Quare angelus iusserit Jose. redire de egypto. 2ā rō

3ā rō

C

D 3ā rō.

E 4ā rō.

de egypto posset presumi q̄ didicisset artes nepharias ibi tē
pore illo. ¶ Nam xp̄s nō fuit in egypto nec alibi aliquo tpe
cōuersatus cū hoibus a q̄bus posset p̄sumi q̄ aliquid boni
aut mali addisceret i doctrinis: z tñ iudei dixerūt q̄ in beth
zebub p̄ncipe demonioꝝ eiciebat demonia. j. 12. z luc. xi. A
fortiori ergo istud dixissent si in egypto morat⁹ fuisset in ali
qua parte etatis sue in qua eēt capax discipline. Et ob h̄ re
dūt de egypto in septennio vt asserīt z tñ manifestū est q̄
ante septēniū nō poterat ista didicisse. Et ob h̄ xp̄s non de
buit cōuersari aliquo tpe anteq̄ inciperet p̄dicare z facē mi
racula i aliq̄ tra ex̄ tra iudeoꝝ: q̄ tūc posset p̄sumi q̄ ide cō
sequutus fuisset artes. maleficas ad faciēduz miracula. Fuit
ergo valde necessariū propter xp̄m vt cito rediret ioseph de
egypto. ¶ Quinta q̄ xp̄s debuit cōuersari in sua tenera eta
te inter iudeos non solū in nazareth ciuitate sua: sed ēt in ali
is locis iudeoꝝ: vt aliqualiter inciperet cognosci: vt q̄n̄ inci
peret p̄dicare nō haberēt oīno incognitus. Hoc aūt fieri po
terat q̄ quolibet anno ibat ipse in hierusalē in die solēni pas
chali cū parentib⁹ suis luc. 2°. Et sic ascendendo quolibet an
no in hierusalē poterat cognosci a multis iudeoꝝ cuz oēs cō
uenirēt in hierusalē in illo festo: q̄ ter in anno omne masc
linū apparere debebat coā dño in templo exo. 23. z. 24. Hoc
nō potuisset fieri si mansisset in egypto vsq̄ ad annū tricesi
mum. ¶ Sexta: q̄ xp̄s anteq̄ predicaret oporteret q̄ cog̃
sceretur a iudeis tanq̄ obseruans legē per continuā conuer
sationē in actib⁹ legis Moysi: sicut alī iudei cōuersabantur
q̄ istud requirebat ad h̄ q̄ aliq vocarent iusti vt p̄z luc. p̄i
mo. s. Erant ambo iusti ante deū uncedentes in oibus māda
tis z iustificatiōibus dñi sine q̄rela. Et nō solum operari p̄z
legē sed ēt cogitare in illa reqrit ad esse iustū p̄s. j. s. sed i lege
dñi fuit volūtas ei⁹ z i. l. ei⁹ medi. die ac nocte. Hoc xp̄s oñdē
nō potat iudeis de se ipo si mānisset i egypto vsq̄ ad ānū tri
cesimū q̄n̄ incipēt p̄dicare. Jō oportuit q̄ multo tpe añ ipe es
set inter iudeos z per opera ostenderet se obseruatorē legis
Moysi cū ipse vellet oñdere se eē iustū. Hoc aūt xp̄s ostende
bat nō solum eis inter quos p̄tinue morabat. s. in vrbe Na
zareth qui videbant eū p̄m legem Moysi viuere sine querela
z offensione: sed etiā toti israel. Hoc oñdebat cum ascende
ret quolibet anno in die solēni paschе in hierusalē q̄n̄ totus
israel ascendebat luc. 2. Et sic totus israel erat testis q̄ ipse
saltē in h̄ obseruaret legē dei. ¶ Septimo erat h̄ necessariuz
ad tollendū timorē z suspitionē quādā iudeoꝝ circa predi
cationē suā. Quia si iudei nunq̄ vidissent eū viuere p̄m legē
Moysi: putarent q̄ p̄dicando conaret introducere aliquem
nouū errorē contra legē. Si aūt vidissent euz tota vita sua p̄
cedente viuere p̄m legē Moysi nō putarent q̄ ꝯ illā nūc p̄
dicaret. Quia non erat verisimile q̄ aliq̄s vir p̄rudēs predi
cando vellet subito destruere ea: que tota vita operando ap
probauerat: potissime cū in moralibus magis credat operi
bus q̄z sermonibus: vt ait Ari. 4. ethi. Et ille qui reprobat i
verbo que facto approbauerat oñdit se p̄uaricatorem vt pa
tet ad Gala. 2. s. Si enī que destruxi h̄ iteruz edifico: p̄uarica
torem me constituo. Et sic erat necesse vt p̄dicatio xp̄i sine ti
more z suspitione a iudeis reciperet: q̄ multo tpe. s. a parua
etate viderent eū operari p̄m legē. Et h̄ innuit lucas Act. j.
sc̄z p̄mū sermonē feci de oibus que cepit ihesus facere z doce
re. Et ponit p̄ius facere q̄z docere. Hoc aūt fieri non poterat
si xp̄s mansisset in egypto vsq̄ ad annum tricesimū iō debu
it reuerti in parua etate. ¶ Octauo fuit necessariū ad tollen
dum calūniā. Quia q̄n̄ xp̄s cepit p̄dicare multi iudeoꝝ calū
niabant ei q̄ nō obseruaret legez: q̄ curabat sabbatis infir
mos: z dicebant iste hō a deo non est qui sabbatū nō seruat.
Et xp̄s excusabat se dicens: q̄ ipe cōtra legē non ageret nec
predicaret cōtra eam. j. 5. sc̄z. Non veni soluere legē sed iple
re. Et q̄ vt dictū est in moralibus magis creditur operibus
q̄z sermonibus: magis ipse tolleret hanc suspitionē si tota vi
ta p̄terita vixisset p̄m legē Moysi q̄z si nūc multis verbis se
excusaret. Jdeo oportuit q̄ ante hoc iudei cognouissent euz
tanquā perfectū obseruatorez legis. Naz si nouiter venisset
de egypto z curaret sabbatis vel faceret quedā alia de q̄bus
iudei eū calūniabantur: etiā si multis sermonib⁹ se vellet ex
cusare nunquā ei crederent: sed putarent q̄ intēdebat pau
latim p̄gredi ad destructionē legis. Fuit ergo necessariū q̄
rediret de egypto in parua etate. ¶ Nono fuit h̄ necessariū
maxime ad intentionē suā: q̄ alias a iudeis non crederetur
messias: etiā si multa miracula faceret. Nam in lege z pro
phetis p̄missus erat messias futurus de semine dauid z na
sciturus in bethleē: iō necesse erat verū messiam ista habere.
Et sic q̄ntacunq̄ miracula faceret qui non eēt natus in be
thleē nec eēt de semine dauid nunq̄ debebat credi eē messi
as. Si tñ xp̄s mansisset in egypto vsq̄ ad annū tricesimum
nunq̄ iudei credidissent euz eē de semine dauid sed de stir
pe egyptioꝝ. Et dato q̄ aliqui benigniores vellent credē eū
esse de stirpe iudeoꝝ q̄ in egypto multi iudei habitabant vt
supra dictū est: tñ saltē nunq̄ credidissent euz natū in bethle
em. Et tñ necessariū erat oīno messiā esse natū in bethleē mi
chee. 5. z supra in lra ergo iudei nunquā vellent eū recipere
tanq̄ messiā. Patet h̄: q̄ xp̄s ex tenera etate sc̄z ex septēnio
fuit semp in terra israel z nunquā inde recessit: z videbāt eū
quolibet anno iudei in hierusalē in festo paschе luc. 2°. Et ta
men calūniabantur q̄ nō erat messias dicentes q̄ non erat
de bethleē nec de semine dauid. Jo. 7. Nam cum quidā dixi
sent q̄ iesus erat messias: alī dicebant q̄ nō. s. Nunqd a gal
lilea xp̄s venit? Nonne scriptura dicit q̄ ex semine dauid z
de bethleē castello vbi erat dauid vēit xp̄s: Quasi dicat. Iste
nō est de bethleē sed de nazareth. Jō nō pōt eē messias. Nec
soli pharisei qui erāt emuli xp̄i istud dicebant: sed etiam viri
iusti diligentes ipm sicut erat nathanael quem ipse xp̄s lau
dauit Jo. j. dicēs. Hic est vere israelita in quo dolus nō ē. Et
tñ iste nathanael dubitauit de iesu an posset eē messias: quia
erat de nazareth. Vñ q̄n̄ andreas dixit ei. s. quez scripsit moy
ses in lege z pphete inueni iesuz filiū Joseph a nazareth di
xit nathanael. A nazareth pōt eē aliquid boni? i. Nunquid
messias qui est totū bonū q̄ speramus pōt eē de nazareth.
Quasi dicat. Non. e. c. A fortiori aūt ista dicerent si xp̄s nō
redūsset de egypto vsq̄ ad annū tricesimū q̄n̄ incepit predi
care. Jdeo fuit oīno necessariū q̄ xp̄s pauco tpe maneret in
egypto. ¶ Decimo q̄ xp̄s i parua etate factur⁹ erat aliqua
miracula vel signa virtutis sue inter iudeos sicut q̄n̄ existēs
annoꝝ duodeciz disputabat in tēplo cuz doctoribus: z stu
pebant oēs sup prudentia z rñsis eius luc. 2°. Oportebat
ergo q̄ in anno duodecimo etatis sue eēt in terra israel: quia
illo tpe decreuerat istud miraculū facere. Non g̃ decuit ipm
manere in egypto vsq̄ ad annū tricesimū. Et ob h̄ mortuo
herode mox vt periculū cessauit iussus est Joseph redire in
terrā israel. De loco aūt conuersationis iesu in parua etate z
de conuersatione eius ante predicationem suā z post qua
lis eē debuit z an fuit conueniens declarabitur luc. 2.

¶ Quare angelus nō nominauit ioseph determinatum lo
cum ad habitandum. Questio. LXXVII.

Queritur quū angelus dixit ioseph q̄ rediret in terram israel: q̄re non dixit ei locū de
terminatū ad quē iret: vnde oportuit ipm Joseph postea de
h̄ dubitare vt p̄z. s. in littera. Dicendū q̄ h̄ fuit. ¶ Primo p
pter Joseph cōsolatiōem: q̄ consolabatur ex apparitiōe an
geli reuelātis ei qd facere dēret: z p h̄ securus erat q̄ illō qō
faciebat rectū erat: z p̄spere ei reueniret. Et sic quāto pluri
es angelus appareret ioseph: tāto magis consolarē. Si ta
men angelus nūc dixisset ioseph locū ad quē iturus eēt: non
oportēt q̄ ei itez apparēt. Et qa nō dixit oportuit q̄ dubi
tante ioseph itez appareret angelus ei ad tollendū dubium
z sic magis cōsolaretur. Hāc rationez tangit Nicolaus hic.
¶ Scōo fuit vt ioseph postea dubitaret z cogēt recurrere
ad deū per oīonē. Nam si nunc angelus dixisset ioseph locū
ad quē ire deberet determinate nō dubitaret: z sic nō recure
ret ad deū. Nunc aūt q̄ non fuit certificatus dubitauit: ideo
cum esset vir iustus z quē scriptura laudat verisimile est q̄
mox vt dubitaret cōuerteret se ad deū vt certificaret ipsum:
q̄ iste est modus iustoꝝ sicut dixit rex Josaphat 2° Parali.
2. s. Jn nobis qdē non est tanta fortitudo: vt possimus huic
multitudini resistere que irruit super nos. Sed cum ignore
mus quid agere debeamus: h̄ solū habemus residui vt ocu
los nr̄os dirigamus ad te. Et sic ioseph magis mereret con
fidendo in dño z ad ipm in tribulatōe cordis sui recurrēdo.
¶ Tertio fuit h̄ p̄pter nos q̄ xp̄s non solū nos docuit ver
bis sed etiā operibus z exēplis: cū omnis xp̄i actio sit instru
ctio nr̄a. cum ergo nos videamus q̄ parētes iesu portantes
ipsum paruulū laboriosо itinere de egypto a deo relinque
bantur aliq̄n in afflictionibus cordis sc̄z dubitantes de sta
tu suo nō miremur nos si nos quoq̄ a deo relinquamur in

terdum

a Rñsio ad q̄stiū q̄nis. p̄a rō.

b Nicola. de lira. 2a rō.

c 3a rō.

d 4a rō.

e 5a rō

f 6a rō.

g 7a rō.

h 8a rō.

i 9a rō.

terdū in angustijs. Nec per hoc arguere debemus q̄ nos ō seruerit aut exosos habeat: q̄ cū ℔ vnigēito suo fecerit ⁊ parentibus eius portātib⁹ eū de egypto: de qb⁹ nō est dubium quin eos deus valde diligeret quos vnigeniti sui inter omnes hoies parentes custodes educatores elegerat: nobis q̄q; ꝛ idē faciat: nō est signū q̄ nos oderit: sed potius ex ℔ arguendū est q̄ nos diligat: q̄ deus oēm filiū quē suscipit, flagellat: qui aūt nō corripitur a deo adulterinus reputatur: ⁊ non filius: vt p̄z ad hebr. 12. vbi apl's valde inducit istā similitudinē ad non deficiendū in tribulationibus dicens. Recogitate eū qui talē substinuit a peccatoribus aduersus semetipsum ꝓtradictionē: vt non fatigemini aīs vr̄is deficientes.

D 4ᵃ rō. ¶ Quarto fuit ℔: q̄ angelus noluit cogere Joseph ad manendū in aliquo loco determinato: vt posset manere in terra israel vbicūq; bene sibi videretur. Et tm̄ si angelus diceret ei q̄ iret in locū certū teneret illuc ire: ⁊ manere: ⁊ putaret q̄ non liceret ei aliq̄n ire ad habitandū in alio loco q̄uscq; angelus ei diceret: iō noluit ei determinare locum: q̄ satis erat q̄ xp̄s esset in terra israel: ⁊ esset vbicūq;. Si aūt dicas q̄ postea determinauit ei locū: ⁊ sic obligauit eū ad manendum ibi dicendū q̄ nō ō̄terminauit ei locū: sed solū ꝓuinciā: quia dī. ⌊ Et admonitus in somnijs secessit in ptes galilee: ⁊ po

ℒℒ stea dī q̄ ⁊ veniēs habitauit in ciuitate que vocat nazareth. ⌋ Et sic vr̄ q̄ primū dixit angelus Joseph. ſ. q̄ secederet in ptes galilee ℈ aūt. ſ. q̄ veniret in nazreth vr̄ fuisse magꝭ vo

ℒℒ luntarium cum dicat. ⌊ Et veniens habitauit ⁊in ciuitate q̄ vocatur nazareth. ⌋ Si aūt scriptura intenderet significare q̄ vtrūq; habuit Joseph ab angelo diceret aperti⁹ ⁊ admonitus in somnis secessit in partes galilee in nazareth vl' adhuc melius diceretur q̄ admonitus in somnis venit in nazareth ciuitatē galilee.

E 5ᵃ rō. ¶ Quinto fuit ℔: q̄ sicut deus non defecit homini circa necessaria: ita in nō necessarijs nō ꝓuidet supernal'r. Omnes aūt reuellationes sunt opus supernāle: iō solū fieri debent de eis in qbus hō nullomodo pōt ꝓuidere per p̄udentiā suā. Poterat tm̄ Joseph per p̄udentiam suā in isto dubio p̄uidere. Q̄ tm̄ ꝓtingit ipsum dubitare ⁊ forte affligebatur timore: angelus ei rursus apparuit.

¶ Qui erant illi qui querebant aīam pueri. Qō. LXXVIII

Queritur qui erant isti de qbus hic dī q̄ querebant aīam pueri. Dicendū q̄ herodes iste erat. Qō p̄z q̄ defuncto herode dī q̄ defuncti erant qui

A Rñ° ad q̄stū q̄stionis. q̄rebāt aīam pueri. Nā mox vt defunctus est herodes angelus dixit Joseph: qō rediret in terrā israel: vt p̄z. ō. in lr̄a. Et subdit cām. ſ. ⌊ Defuncti sunt enim qui q̄rebāt aīaꝫ pueri. ⌋

ℒℒ Ergo mox̄ēte herode oēs isti mortui dicti sunt. Si tm̄ essent isti multi mortuo herode nō dicerent oēs esse mortui: iō ō ipso solo vr̄ dici.

Obȝciť rñsioni. ¶ Sed tunc obȝciet: q̄ dī defuncti sunt q̄ q̄rebant: ergo nō erat solus herodes. Aliqs posset dicere q̄ ꝑter herodem erat alī qui q̄rebant aīam xp̄i. ſ. filī eius qui cōtendebant de regno. Nā sicut herodes vt cōseruaret sibi regnum q̄rebat aīam xp̄i ita ēt filī sui hoc facerent. Erāt autē filī herodis hmōi. Nam Alexāder ⁊ Aristobolus filī eius ēt cū ipso herode viuente sup regno ꝓtendere ausi sunt: ⁊ coram romanis eū in cām vocare: vt. j. magis diceť. Antipater aūt ꝫ non ꝓtenderet ꝑ herodem: tm̄ anhelabat ad regnuꝫ ⁊ mortē patris desiderabat: vt istud assēq̄ret: vt ait Josephus 17. antiqtatū. Jdeo de istis verisi'le erat q̄ ēt quererēt aīam xp̄i: per quē timerent se regno ꝓuandos sic timebat p̄ eorū. Isti tm̄ mortui erant ante herodē: q̄ herodes fecit illos occidi: iō q̄n herodes defunctus est dī q̄ defuncti sunt oēs q̄ q̄rebant aīam pueri. Jstud aliqual'r est vīsi'le: sed non multuꝫ. Q̄ q̄n: quis est implicitus alicui magne cāe de minimis que eū ꝓtingūt ꝓ tūc nihil curat: sic erat de istis filijs herodis: q̄ ꝫ anhelarēt ad regnū: qō tm̄ maxia eoꝝ erat cū aljs. ſ. aristobolus ⁊ Alexāder cū patre habebāt qōnē: q̄ erat ita grauissima q̄ deduxit eos ad miserabilē mortē. Antipater autē hēbat qōnē grauissimā ꝑ Alexādrū ⁊ aristobolū ℔fres suos. Ex qua ēt manserunt quedā incentiua ex q̄bus ēt ipse postea perȝt. Non ergo erat verisimile q̄ isti ꝓstituti in tā gra

B Rñ° au ctoris. uibus causis ad quosdā rumores magoꝝ ō messia nato mouerentur: vt intenderent ad eū occidendū. ¶ Dōm ℊ magis vr̄ q̄ herodes erat solus persequtor xp̄i. Q̄ tm̄ erat rex ⁊ valde ℔ efficere cupiebat hēbat multos fautores ⁊ satelites qui fauebant in ℔ ēt diligenter laborabāt: vt in ℔ ei cōplacerent. Et sic oēs isti dicebant q̄rere aīam pueri. Tm̄ q̄ ꝓpaliter herodes qui q̄rebat aīaꝫ pueri mortuus erat pp quē oēs isti q̄rebāt aīam pueri: q̄ tm̄ isti faciebant pp herodē eo mortuo oēs cessauerunt: ⁊ sic dicebant ōfuncti oēs qui q̄rebant aīam pueri: q̄ mortuus erat ille pp quē oēs isti querebant aīam pueri. Et etiā ꝫ isti non essent vere mortui: erant tm̄ mortui quātū ad istā persecutionē faciendā: q̄ iaꝫ nihil ō illa facerent. Et sic dicimus monachos esse mortuos seculo: non q̄ mortui sunt: sed q̄ de secularibus nihil facere p̄nt: ⁊ sic accipit apostol⁹ sepe dicēs q̄ nos mortui sumus peccato ad ro. 6. Et itez dicit mortui estis: vita vr̄a abscondita ē cuꝫ xp̄o in deo. Ad colo. ȝ. ēt dicit nos mortuos ibidē: ⁊ in alijs locis ab operibus carnis: ⁊ opibus seculi. Et ita qlibet gñaliter dici pōt mortuus quātū ad illū actū quē ꝑius facere cō sueuerat: ⁊ postea oio facere desinit. Et istud vīsimilius ē q̄ꝫ ꝑcedens: ꝫ illud aliqual'r pōt stare.

¶ An archelaus q̄rebat aīam pueri. Qō. LXXVIIII.

Queritur an archelaus filius herodis qui nunc regnabat ꝑ herode eēt de q̄rentib⁹ aīaꝫ pueri. Et nō est qō an ipse q̄reret aīam pueri viuēte herode: q̄ si tunc aristobolus ⁊ Alexāder ⁊ antipater ad quos ꝑncipaliter ꝓtinebat regnū nō querebant aīaꝫ pueri: vt dictum est: nō q̄reret eā archelaus qui minor erat ⁊ ad quē minus ꝓtinebat: ⁊ qui viuētibus aljs fribus de regno qōnez nunq̄ fecit. ¶ Jtē q̄ q̄rere aīam pueri, ꝑe ꝓtinebat ad possidētem regnū: archelaus aūt tūc non possidebat. Et ista ēt ē cā quare ad aristobolū ⁊ alexādrū ⁊ antipatrū nō pertinebat cura persequendi xp̄m: q̄ ipsi nōdū possidebant regnū: sed conabantur vt possiderent: q̄ ad hoc inter se ꝓtendebāt. Herodes aūt possidebat: iō ad illū pertinebat persequi omnes per quos timeret posse perdere regnū. Et talis erat xp̄us: q̄ futurus erat rex iudeoꝝ: nō herodes psequebať illū: ⁊ nō filij herodis eo viuēte. Et sic non q̄rit de archelao an psequeretur xp̄m viuente herode: sed illo mortuo postq̄ꝫ incepit regnare an q̄reret aīam pueri. ¶ Dicēdū q̄ nō q̄ dr̄. ō. ōfuncti sunt qui q̄rebāt aīam pueri: ⁊ tm̄ archelaus non erat defunctus ergo non q̄rebat ipse illā. ¶ Sed obȝciet q̄ q̄reret eā: q̄ audiens Joseph q̄ regnaret archelaus nō ausus ē ire in iudeā timens ꝑ puerꝝ ℊ ille persequebať puerꝝ. Aliquis dicit q̄ Joseph timuit ex supabundanti cū nō subeēt aliqua causa timoris nihil intendēte archelao contra puerꝝ. ¶ Dicendū q̄ non stat: q̄ angelus approbauit istū timorē ioseph admonens illū ne iret in iudeā vbi regnabat archelaus: sed in terrā galilee: ⁊ tm̄ nō approbasset nisi verisi'l'r timeret Joseph. Est ergo dicendū q̄ archelaus non q̄rebat aīam pueri: ita q̄ haberet illā solicitudinē quā herodes habuerat ad inquirendū eū: nec ēt ipse occidisset pueros bethleez. Si pater su⁹ nōdū occidisset illos: ipse nō occideret eos. Si tm̄ qs diceret ei aliqua ō puero isto ⁊ colligeret ex ꝓiecturis q̄ iste euaserat de pueris quos pater suus occiderat in bethleē: forte occideret eū: iō vīsi'le est q̄ occidisset. Pr̄ tm̄ suus nō solū aliq̄ annūciāte de puero occidisset illū: sed ēt nullo ānūciante q̄reret eū quātū posset: cū vt eū iueniret occideret pueros bethleē: ⁊ sic archelaus non dicebať q̄rere aīam pueri: quia non q̄rebat eū ad occidendū interrogans de illo diligenter: sed si oblatus fuisset ei occidisset illum.

A Rñ° ad q̄sti tū qōnis. Instatur. Rñ° ad istā tiam. B Impugnať rñsio p̄dcā.

¶ Quomodo Archelaus regnaret ꝓ herode patre suo.

¶ Questio. LXXX.

Queritur quō dī de archelao q̄ regnauit ꝓ herode. Dicendū q̄ qñ in aliquo regno ē vnicus rex: ⁊ illo mortuo succedit alius: sequēs dī regnare ꝑ ꝑcedēte. i. loco eius. Sic dī quasi de oibus regibus in. iij. ⁊. 4. lib. regū. ⁊ in toto scō Paralipo. Qñ aliqs rex mor

A Rñ° ad q̄sti tuꝫ qōnis. itť dicitur mortuus est: ⁊ regnauit ꝓ eo filius eius: ⁊ ēt quādo aliquis inuadebat regnū violenter occidens ꝑcē regem dr̄ regnare ꝑ eo. 3. reg. 15. ⁊. 16. 7. 4. 15. Jta nūc herodes mortuus est: ⁊ successit ei archelaus filius eius: iō dr̄ regnasse ꝑ eo. ¶ Alio mō pōt dici magis ꝓprie: q̄ archela⁹ spālit quo dāmō regnauit ꝑ herode: q̄ nō solū archelaus successit herodi: sed ēt alij duo filij eius. ſ. herodes ⁊ Philippus. Solus tm̄ archelaus regnauit. Jō ipse habuit spāl'r locum patris: q̄ alij hūerunt partē hereditatis paterne: sed nō nomen regni archelaus āt habuit hereditatē ⁊ regnū: iō ipse ꝓprie successit patri suo: ⁊ dr̄ regnasse ꝑ eo.

B ꝓgenies herodis ponitur. ¶ Circa ℔ cōsiderandus q̄ herodes habuit septē filios quoꝝ iste fuit ordo natiuitatis ſ. antipater. Alexāder: Aristobolus: Archelaus: herodes:

Antipas: Philippus. Ad primū istoꝝ.ſ. Antipatꝝ videbatur pertinere regnū ex iure primogenīture: ꝛ tñ Alexāder ꝛ Aristobolus vendicabant sibi illud pp gñositatē: non soluꝫ ꝫ fratrē: sed ēt ꝫ patrē. Pro quo sciendū. vt. j. ōclarabitur q herodes non fuit de gente iudeoꝝ: sed Idumeus. Pr̄ tñ suꝰ puersus est ad iudaismū. Accidit aūt eū peruenire ad regnā dum per viā que. j. declarabitur. q. 91. regnū vero iudeoꝝ pti nebat ad sacerdotes de stirpe machabeoꝝ qui illud longo tē pore tenuerāt quoꝝ vltimi fuerunt Aristobolus ꝛ hircanꝰ. Isti. n. fres erant: ꝛ maior eoꝝ hircanus ad quē regnū de iure pertinebat. Sed multis bellis inter eos gestis: ꝛ mortuo Aristobolo mansit hircanus in regno. Cui amicus erat antipater herodis pī. habuerat autē Aristobolus filium quēdā noie Alexandrū qui accepit vxorē filiā hircani patrui sui nomine Alexādrā: ex qua genuit Aristobolū ꝛ marianē feminā. Ista mariāne post in vxoꝛ acceptionē ab herode: ꝛ genuit ex herode duos filios Alexādrū. ſ. ꝛ Aristobolū. Et sic isti erant ꝓpie de genere regū: q: erant nepotes hircani ꝛ Aristoboli. Nam auus eoꝝ. ſ. alexander erat filius Aristoboli ꝛ auia eoꝝ. ſ. Alexandra erat filia hircani: iō ſm rectā lineam ex vtroq; latere cōpetebat eis regnū iudeoꝝ. Un̄ ob ꝫ ēt patri suo herodi ꝓponi volebant ꝓtendentes cū eo iudicialiter coꝝ romanis de regno. Herodes tñ obtinuit. Et tādē isti: vt j. dicetur. q. 91. pp q̄sdaꝫ suspitiones ab herode occisi sunt: ꝛ sic cessauit succesſor de vera stirpe iudeoꝝ. Antipater autez qui maior etate erat de matre iudea nomine doxin natꝰ erat vt Josephus ait: ꝛ tñ non erat de gñe regio ex parte matris ita vt ꝓtendere posset de iure regni cū Aristobolo: ꝛ Alexādro fribus suis viuentibus. Mortuis aūt illis idubitate ad eū pertinebat. Sed postea pp q̄sdā suspitiones herodes antipatrū coniecit in vinculis. Cum aūt semel fama pcrebuisſ in aula regē occubuisse: antipater exultans in carcere ō mor te patris multa custodi carceris pollicebat vt eū dimitteret. Qō cū cognouisset herodes: illū occidi fecit. Manebāt autē q̄ttuor filij herodis quoꝝ maior erat archelaus. Et istū constituit in regē iubēs tñ vt coronā sibi nō ꝓōeret: sed acciperet illā de manu romanoꝝ. Et ita ꝓtigit archelaū regnare ꝑ herode cū eēt q̄rtus natiuitate inter filios eius.

¶ Qūo dicitur q archelaꝰ regnabat in iudea. Qō. LXXXI.

A Iudea multipl̄ accipitur. ꝓmo mō.

Queritur qūo dī hic q archelaus regnabat in iudea. Dicendū q iudea accipiť multipliciter. Uno modo pro tota terra iudeoꝝ. i. oium israelitaꝝ de duodecim tribꝰ. Et sic quertitur cū israel sic dī. ps. 75. ſ. Notus in iudea deus: ꝛ in israel magnū nomē eius. Et ponuntur ibi pro eodē: ꝛ est repetitio eiusdē sentētie ꝑ diuersa verba ad pl̄chritudinē faciēdā. Sic dī. 3. reg. 12. ꝛ. ij. re. 20. Que nobis ps in dauid: ꝛ que hereditaſ in filio Isa. 8. Et tñ filiuſ Isa. ꝛ dauid idē sunt: q: dauid erat filius Isa. Et ps ꝛ hereditas idē sunt: ꝛ tñ fit repetitio ad pulchritudinē. Sic patet in eisdē terminis. ps. iij. ſ. In exitu israel de egypto domꝰ Jacob de populo barbaro. Facta est iudea sanctificatio eius israel potestas eius. Et accipiť ibi israel ꝛ domus Jacob ꝑ eodem: ꝛ iudea ꝛ israel ꝑ eodē. Hoc mō non regnabat archelaus in iudea: q: nō regnabat sup̄ totā terrā q̄ꝫ possederunt olim israelite: cū ꝛ iudei nūc tpe archelai non possiderēt totam illā terrā: de quo magis declarabiť. p. esdre. ij. ¶ Secundo mō accipitur iudea pro terra que prouenit in ſortē tribui iuda. Que aūt sit terra illa ps Josue. 15. vbi nominanť omnes ciuitates eius. Et ls sic possimus vocare iudeā a tribu iuda tñ non inuenitur ꝫ modo in scriptura accipi. Hoc mō verus est q archelaus regnabat in iudea: q: totā illā terrā que fuit sortis iude hēbat nūc archelaus in iure suo: ꝛ tamen nō illā solā: sed ēt aliquid aliud de sorte bēiamin. vt. j. dicet. ¶ Tertio mō accipiť iudea ꝑ tota terra quā nūc possidebāt iudei. Nūq̄ꝫ vocati sunt aūt ante reditū de babilone iudei: q: ꝑus vocabanť hebrei vel israelite ab israel pr̄e suo. ſ. Jacob ꝛ nō vocabanť spāliter ex nomine alicuiꝰ tribus. Ex die aūt q̄ redierunt de babilone vocati sunt iudei: vt ait Josephus. xi. antiq tatū. Et redit cām. ſ. q: viri de tribu iuda prius redierunt ad terrā que nunc vocať iudea. Et dicit q ipsa prouincia ab eiſ accepit nomē. Hoc mō iudea tñ continet q̄ttū olim continebat tota terra israel ꝑter terrā samaritāoꝝ. Qō ps q: duodecim tribus tenebāt olim totā terrā Canaā ꝛ tenuerunt eam q̄uſq; reges asyrioꝝ abstulerūt decē tribus de terra illa trāſferentes in terrā medoꝝ. 4. reg. 17. ꝛ in ciuitatibus coꝝ̄ po

B Scō mō.

C tertio mō.

fuerunt alias gentes que postea vocate sunt samarite vl̄ samaritani: q: habitabāt in vrbibus regni israel siue samarie: q: samaria erat apud illius regni. Qñ aūt due tribꝰ residue. ſ. iuda ꝛ beniamin translate sunt in babilonē per nabucodonoſoꝝ: māserūt illi samaritani in terris q̄s priuſ tenebāt. In terris aūt in quibus habitabāt iuda ꝛ beniamin nulle gentes collocate sunt per nabucodonoſoꝝ. vt ait Josephus. j. antiquitatū: sed mansit terra sine habitatoꝛe: ꝛ cultoꝛe ꝛ requit toto tpe captiuitatis sic dī. ij. Paralipo. 30. ꝛ. ij. esdre. ij. q sabbatizauit terra septuaginta annis. Et ꝫ fuit q: deus non permisit q quisquā illā terrā interim occuparet: q: de captiuitate redituri erant iudei. Cū ergo redierūt de babilone inceperunt possidere totā terrā quā priuſ tenebāt. Et non solum iste due tribus. ſ. iuda ꝛ beniamin possiderunt terraꝫ q̄ eis data fuerat in sortē a ꝓncipio que habeť Josue. 15. ꝛ. 18. sed ēt magnā terrā: ꝛ vrbes de illis q̄s possederant tribꝰ q̄ translate fuerant in assyrios. Qō ps q: iudei tpe xp̄i possidebant galileā. Nā ibi habitauit xp̄s. ſ. in nazareth. vt ps in lra ꝛ tñ galilea erat in tribu neptalim: ꝛ Zabulon. vt ps. j. 4. ꝛ Isa. 9. Nam samaritani vel non occupauerūt oēs vrbes q̄s tenebant decē tribus translate in assyrios: vel saltē desierāt eis postea possidere. Paucā enim terrā possidebant samaritani. Isti tñ dolentes de reditu iudeoꝝ de babilone impediebant eos edificare tēplū: ꝛ accusauerunt illos apud reges p sarum artaxersem. p̄ esdre. 4. Et sic cū iudea hoc mō ꝓtineat totā terrā quā olim tenebant oēs israelite ꝑter terrā samaritanoꝝ distinguitur iudea ꝫ samariā. Sic accipiť iudea actu. j. ſ. Eritis mihi testes in hierusalē ꝛ in oi iudea ꝛ samaria: ꝛ vsq; ad vltimū terre. Et ꝫ modo nō distinguitur galilea contra iudeā: sed ēcludiť in ea. Et sic herodes pater archelai vocari poterat rex iudee: q: dominabatur in tota terra in q̄ iudei erant: ꝛ sic nos cōiter accipimꝰ iudeā qñ loqmur vulgariter: ls scriptura p multos modoſ distiguat. ¶ Quarto mō accipiť iudea pro vna medietate regni iudeoꝝ cuius pars ꝑcipua erat sors iude: ls aliq̄d esset in illa de sorte Beniamin. Et sic distinguiť iudea ꝫ galileā. Qz ls in galilea habitarent iudei: non vocabatur iudea. Sic distinguiť hic cū dicitur q archelaus regnabat in iudea. Et ob ꝫ Joseph nō iuit illuc: sed i partes galilee. Sic ēt accipiť. j. 4. ſ. Et sequute sunt eū turbe multe de galilea. ꝛ de hierosolymiſ. ꝛ de iudea. Sic ēt accipitur luc. 3. vbi ponitur iudea tāq̄ꝫ vna tetrarchia. Posset tñ dici q aliq̄n accipiť iudea hic solū ꝑ sorte tribus iuda q: non est in ꝫ aliqua difficultas. An tñ accipiatur ꝫ iudea tā stricte sic sequēti capi. ꝛ. j. 4. ꝛ luc. 3. sequēti capi. declarabitur. Hoc modo accipiť hic iudea. ſ. ꝓ medietate regni iudeoꝝ siue terre in qua nūc habitabāt iudei. Pro quo sciendū q herodes pater archelai fuerat rex totius regni iudeorū. Moriens aūt instituit archelaū in regē: vt succederet sibi in toto regno: iubēs tñ ne coronā sibi imponeret: sed a romanis illā acciperet: vt ait Josephus. ꝛ. j. magis declarabiť. Ad accipiēdū aūt coronā venit romā: fres āt eius herodeſ ꝛ philippus illuc iuerūt petētes partes hereditatiſ pateꝛne. Decretū āt est per Octauianū q archelaꝰ regnaret: ꝛ tñ haberet solū medietatē regni paterni que medietas vocata ē iudea. Aliā medietatē diuisit in duas partes que vocantur tetrarchie. i. q̄rte pteſ respectu totius regni: ꝛ vnā dedit herodi: ꝛ vocata ē tetrarchia galilee: aliā āt dedit Philippo fratri eius: ꝛ factus est tetrarcha trachōitidis ꝛ ituree. ꝛ sic archelaus regnauit ī iudea: ꝛ nō in galilea: nec in ituraea: ꝛ trachonitide regionibꝰ. Un̄ nō regnauit sic̄ pr̄ suuſ herodes: ꝛ sic post istū archelaū fuit iste nouꝰ modus distinguendi iudeam a galilea.

¶ Qūo timuit Joseph ire in terrā iudee. Qō. LXXXII.

Opinio aliq̄rum Impro bat q̄ ꝓdicta.

Queritur qūo timuit ioseph ire in terraꝫ iudee: cū angelus dixisset ei q rediret ō egypto in terrā israel: ꝛ sic vī q peccabat timendo ire quo iubebatur. ¶ Aliquis dicet q ls angelus dixisset Joseph q iret in terrā israel cū tñ ipse videret cām timēdi poterat fm hūanam prouidentiā timere: ꝛ cauere ire illuc. Dōz q ꝫ nō stat: q: sic in eis vbi est piculū pctñ q̄ui ē: ꝛ grauis ꝓsumptio si qs pp diuinā cōfidētiā omittat facere ea q̄ ꝑt fieri ꝑ hūanā prudentiā: cū ꝫ sit tēptare deū: ita illicitū ē: ꝛ defectꝰ magnꝰ fidei si quis attēdat ad hūanā prudētiā ꝛ cautelā in hīs in qb⁹ deꝰ iā p̄stitit securitatē. Sicut si apli qbꝰ xp̄us dixerat q nō cogitarēt qd loq̄rent: q: spūs scūs daret eis: adhuc cogi-

tarent

tarent qūo formarent rñsiones suas: q; sic aut non ꝓsiderēt de verbo xp̄i aut p̄ponerent iudiciū suū spū sancto: vt. 8. magis declaratū est. Ita nunc si Joseph iussus eēt ab ag̃elo ire in aliquē locū: ꝛ nō ꝓsideret ire illuc peccaret. Uer est tñ q; homo nō peccat timendo facere ea que deus iubet: ls si pp timorē illa omittat facere. Nā xp̄s timuit morte quā de⁹ ꝺcreuerat eū subire: ꝛ tñ pp ꝟ nō diuertit se ab ea. Ita cuz deꝰ iusserit nobis p̄o fide vel iustitia in casu vitā ponere: licitū ē ꝟ timere facere pp nāle desideriū vite. ꝛ tñ pp hoc nō est euitāda mors. De Joseph aūt adhuc aliter erat: q; angelus nihil ei iuberet nisi q; esset securꝫ: cū pp securitatē fecerit euz fugere in egyptū. Nunc āt iubebat ei q; rediret in terrā israel: ergo securꝫ erat redire: maxime cū dixerit ei defuncti sunt q q̄rebant animā pueri. ¶ Dicendū q; Joseph non peccauit timendo ire in iudeā cū iuste timuerit: ꝛ eius timorē angelus apꝛobauerit: faciendo q; non iret in iudeā. Ad rōnem in ⁊ riuz dōm q; si angelus dixisset Joseph q; iret cū puero in aliquē determinatū locū: ꝛ timeret Joseph illuc ire: ꝛ nollet ire peccaret. Q̄n tñ dñs iubet homini aliquid in generali vel q; generale est: ls dubitet circa aliqō particulare in operatione non est deffidentia nec pctm̄: q; in vniuersali sermone nō intelliguntur que ꝑticulariter p̄nt euenire vl̄ cogitari. Ita nūc iussit angelus Joseph q; rediret in terrā israel: ꝛ terra israel est nomen gñale includens galileā ꝛ iudeam ꝛ itureā ꝛ trachonitidē sicut hic accipitur: iō poterat timere Joseph ire in iudeā: ꝛ nō ire illuc. ¶ Al̄r ꝑt dici q; Joseph nihil hic faciebat illicitū ⁊ dictū angeli: q; angelus iusserat ei redire in terram israel: ꝛ q; nollet ire in iudeā nō erat ⁊ ꝟ mandatuz: q; poterat ire in galileā aut trachonitidē vel itureā que erāt de terra israel: ꝛ sic iret in terrā israel ls nō iret in iudeā. ¶ Al̄r pōt dici q; ēt si deus aliqd iubeat homini in particulari pōt circa istud dubitare ꝛ aliq̄l̄r cessare ab illo: q̄uscz hēat a deo certū rēsponsum. Ut si deus iubeat homini aliquē actū particularez: ꝛ postea circa illū occurrat aliq̄ difficultas ad quē homo nescit quo se hēat: ls hō ꝓsidere debeat q; deus q iussit ei illā rem ēt si sit ardua facere dabit ei exitū cōuenientez: tñ quouscz sciat quo illi difficultati nouiter emergenti occurratur: vel an pp illā opus omittendū sit licitū est homini dubitare: ꝛ a deo petere: ꝛ quouscz rñsum sit nihil facere de eo quod imperatū est. Sic patet in virgine cui angelus dixit q; conciperet ꝛ pareret filiuz ꝛ vocaretur altissimi filius luc. j. Uirgo non dubitauit quin angelus verꝫ diceret: ꝛ tñ nō cōsensit in illū conceptū ꝛ partū quouscz certificaretur de dubio. s. Quo fiet istud qm̄ virum non cognosco. Angelus aūt dixit q; spūs scūs superueniret in eā: ꝛ tūc ipsa certificata ō hac difficl'tate ꝓsensit dicēs. Ecce ancilla dñi: fiat mihi ſm v̄ bum tuū. Ita de Joseph poterat eē: qō ēt si deus mandasset ei exp̄esse redire in iudeā: ꝛ postea veniens inueniret istam difficultatē eundi. s. q; regnaret archelaus quez ipse poterat verisil'r timere: non tenebaꝫ ire illuc: sed manere sub dubio expectans diuinum rēsponsum super hoc. Et non diceretur pp ꝟ incredulus vel diffidens: q; nō dubitabat de eo qō deus iubebat qn fieri posset conuenienter: ꝛ tñ ipse nesciebat modū insurgente sibi hac difficultate: iō expectabat rēsponsum super illa.

¶ Quomodo fuit secuꝫ chr̄isto redire in terram iuda.

¶ Questio. LXXXIII.

Queritur quomodo fuit xp̄o secuꝫ redire in terram israel: viuente Archelao ꝛ nō fuit secuꝫ redire viuente herode. ¶ Dōm q; ꝟ fuit: q; herodes querebat aiam pueri: archelaus aūt non. ¶ Nam defuncto herode dī defuncti sunt qui querebant aiam pueri: ꝛ tñ non erat defunct⁹ archela⁹. Lā aūt differentie poterat eē multiplex. ¶ Prima q; tpe herodis negociū istud fuerat recēs venientibus magis ad herodē: ꝛ annūciantibus de rege nato sed post illud viꝛerat longo tpe herodes: ꝛ sic incipiente regnare archelao erat iam aliq̄l̄r inueteratū: ꝛ paꝛ de eo curabatur. ¶ Scōa q; herodes occiderat pueros in bethlee: ꝛ poterat putari q; ibi occisus esset ꝛ ille qui q̄rebatur: ꝛ sic non videret archelaus quid facere posset. Nā ēt si ad pacificandū statū regni sui archela⁹ vellet illū puerꝫ occidere: nesciret quid faceret vel vbi eū inquireret: vel an viueret: ꝛ ꝑpter istā difficultatē inueniendi cessaret euz q̄rere. Sicut dixit Dauid q; fugere volebat i terrā philistinoꝝ: ꝛ Saul desperaret posse inuenire eū: ꝛ cessaret ipsum q̄rere in toto israel

B Rñ⁹ aut orꝛis.

C Rñ⁹ ad rōnē in ꝓium.

D Alia rñsio.

E Alia rñsio.

A Rñ⁹ ad q̄situ q̄stionis.

B Rō ꝓp̄.

C ꝛrō.

p̄ reg. 27. ¶ Tertia q; poterat Archelaus putare famā illā de messia nato fuisse falsam: cū iam tanto tpe nihil apparuisset de eo vel saltem non ꝓtinuaretur ipsa fama sicut ꝓius inceperat. ¶ Quarta q; istud negociū nō ita directe tāgebat Archelaum sicut p̄rem suum herodē: q; ille erat rex totius terre iudeoꝝ: iō messias non poterat regnare quin sibi repugnaret occupando totū regnū vel partē eius. Archelaus āt habebat solum medietatē: ꝛ frēs sui hēbant aliā medietatez iō poterat esse q; ēt si regnaret non impediret eum occupando aliquā partē terre eius. ¶ Quinta est q; Archelaus nō poterat xp̄o nocere sicut herodes. Quia herodes erat dominus totius terre iudeoꝝ: ꝛ sic non poterat venire in aliquā partem israel quin herodes ibi posset eum occidere. Archelaus aūt non poterat: q; solū dominabatur in iudea. Et sic si iret xp̄s in galileā aut trachonitidē siue itureā non possz nocere ei archelaus. Et ista est vera causa. Nam Joseph nō ausus est ire in iudeā: q; ibi regnabat archelaus: ꝛ iuit in galileam vbi ipse nō dominabatur. Ideo pp dīā dominꝫ ausus est redire nūc in terrā israel: ꝛ nō tpe herodis: qui in tota illa terra regnabat. ¶ Sz dicēt q; ēt si xp̄s iret in galileā posset eū inde habere archelaus: q; fr̄ suus herodes qui dominabatur in galilea traderet sibi illum. ¶ Dicendū q; archelaus ꝛ herodes non erant sibi concordes: q; archela⁹ regnaturus erat in tota terra iudeoꝝ sicut instituerat p̄ suus herodes. Et tñ petētibus herode ꝛ Philippo fr̄ibus archelai ꝑtem hereditatis paterne diuisum est regnū. vt. s. dictuz fuit ꝛ sic archelaus ꝑuatus est pleno iure regnandi pp Philippum ꝛ herodē: ꝛ ipsi possidebant terras illas inuito archelao. Ideo non ꝓcordabant inter se: ꝛ sic herodes non p̄mitteret aliquos de galilea trahi in iudeā: ꝛ q; aliqō paterētur ad cōplacendum archelao fr̄i suo.

¶ Quomodo Joseph ausus est ire in galileam cum ibi dñaretur herodes filius alteri⁹ herodis. Q̄.LXXXIIII.

Queritur quo Joseph ausus est ire in galileā cuz ibi dominaret herodes filius alteri⁹ herodis qui pueros occiderat. Dicendū q; angelus admonuit eū in somnīs ire in galileā: ꝛ non in iudeā: ꝛ sic cū ꝑticulariter eū iam admoneret nō dubitauit ire. Sed dicetur cur angelus dixit q; iret in galileā: ꝛ non in iudeā. ¶ Dicendū est ꝓmo q; regnaturus erat messias ideo directe ipse repugnaret regi: ꝛ tñ herodes non erat rex nūc sed archelaus: iō poterat putare q; messias ēt si regnaturus eēt non ipediret dominiū eius: maxie q; in eodē regno p̄nt eē multi duces ꝛ comites ꝛ marchiones: ꝛ in alīs dignitatibus: rex tñ vnic⁹ eē debet. Nec est possibile plures eē manēte vnitate regni. Ita adhuc regnante messia poterat iste herodes dominari in galilea: ꝛ sic non curaret obuiare messie. ¶ Scōo q; iste herodes puā partē regni israel hēbat. s. vnā tetrarchiā. i. quartaz ptē de terra que possidebatur a iudeis: non cōputata terra q; possidebatur a samaritanis: que ēt ad messiā ꝺberet ptinere si tēpoꝝaliter regnaret: q; illa fuit terra tribuū israel. Jō poterat messias regnare non contēdēdo cū ipso herode. ¶ Tertio q; ista psequutio xp̄i quā nūc facere deberēt filij herodis mortui si facerent videretur eē ꝑncipal'r ad fauēdum factis paternis: q; ille psequutus fuerat eum: archelaus autem regnabat loco herodis: ꝛ de voluntate eius: q; ipse non soluz iudee: sed totius terre israel cū regē instituerat: iō volebat fauere factis eius. Herodes autē: ꝛ Philippus nō p̄sidebāt de voluntate patris: sed potius contra volūtatē eius: cū ipse archelaū instituisset regē in tota terra israel: ⁊ nullas terraſ alīs reliquisset. Ideo Philippus ꝛ herodes non fauebant paternis factis: ita vt pp eū vellent occidere puerꝫ quē ipse perseq̄baꝫ. Jō potuit secure xp̄us manere in terra Philippi vel herodis: sed non in terra archelai.

¶ Si Joseph timuit ire in iudeā: ꝛ postea admonitus fuit ab angelo: quid faceret si non fuisset admonitus.

¶ Questio. LXXXV.

Queritur cum Joseph timuit ire in iudeā: ꝛ post ea admonitus est ab angelo qd faceret sed si nō fuisset admonitus quid fecisset. ¶ Aliqui dicūt q; debebat redire in egyptū: q; non erat sibi securꝫ ire quo angelus iubebat. ¶ Quidā dicūt q; non licebat: q; ante ꝟ licuit Joseph manere in egypto ex mādato angeli: ꝛ tñ nunc ex arbitrio suo non liceret: q; dicunt q; non licebat alicui iudeo in egypto ire: q; deuteron. xvij. dicit. s. Non reꝺucet rex

D 3ª rō.

E 4ª rō.

F 5ª rō.

Instatur.

G Rñdetur.

A Rñsio ad q̄situ qōnis.

Instatur.

B Ange. monuit ioseph q; iret i galileā ꝓpter tres cās.

ꝓma cā.

C Scōa cā.

D Tertia cā.

Opi. quorū dam.

Alia opio.

Pria rō hui⁹ opionis sūde fūdata i auctoritate.

populū in egyptū:p̄sertim cū dominus p̄ceperit vobis vt nequaq̄ amplius per eādē viā reuertamini. ¶Itē Jere.43. deus cōminatur iudeis qui volebant descendere in egyptū q̄ perirent:ꝛ nemo eor̄ reuerteretur in terrā iuda. ¶Dicē dum q̄ hoc nō obstante licebat ioseph redire in egyptū nisi aliud obstaret:q̄ iudeis licebat manere in egypto. Plurimi nāq̄ habitabant ibi:ꝛ habitauerant p̄ius tpe machabeor̄ ꝛ tamen non peccabant:q̄ al's iudei qui eēnt in terra israel non reciperent eos ad cōionem tanq̄ transgressores legis: ꝛ manentes in manifesta rebelliōe ad legē habitātes in egy pto p̄tra interdictū legis. Sed falsum est:q̄ iudei qui erāt in hierusalē:ꝛ tota terra israel vocabant eos fratres: ꝛ scribebant eis tanq̄ fratribus hortando q̄ obseruarent festiuitates nouas que inuente fuerant nūc i iudea.s.purificationez ꝛ diē ignis.ꝝ.macha.i.cū dī fratribus qui sunt per egyptū iudeis:saltem dīnt fratres qui sunt in hierosolymis iudei.

Scō rō fū data in auctoritate ieremi.

A Rñsio auctoris ad q̄ situ qōnis.

¶Ad p̄mā auctoritatē dicendū q̄ ibi nō vetuit de⁹ alicui iudeo ire in egyptū vt̄ morari ibi: sed vetuit toti populo.s.ne totus ppl's redire vellet in egyptū relicta terra Lanaā quaz deus eis tradiderat possidendā. Sicut aliq̄n voluerunt face re q̄n erant in deserto dicentes. Constituamus nobis ducez ꝛ reuertamur in egyptū numeri.14. Et sat] apparet ħ:q̄ loquitur ibi deus toti ppl'o:ꝛ dicit q̄ rex non reducat illum in egyptū. De aliquo autē iudeo vel multis q̄ in egypto habitarent non erat interdictū. Nā cū in oi natione que sub celo est habitarent iudei ēt habitarent in egypto act.ꝝ. Et ibi cū exp̄imunt quedā regiones de illis in q̄bus hitabant iudei: ponitur ēt egyptus. Et tn̄ dī q̄ erant viri religiosi iudei ō oi bus illis nationibus. Ergo non peccabant habitando i egy pto. Nisi forte quis abhominatus terrā israel:ꝛ quasi cōtēnens hereditatē illā dei quā ipse tantū laudauerat vellet ire ad habitandū in egyptū. Peccaret enim: sicut illi qui dixerunt q̄ melius fuerat sibi mori in egypto super ollas carniū ꝛ comedere ibi porros ꝛ cepas ꝛ allea q̄z venire ad possidē dum aliā terrā. Nā increpantur ꝛ puniūtur nūeri.xi. Judei tn̄ volētes habitare in egypto p̄opter aliā cām.s.q̄: forte pos sent ibi facilius viuere non peccarent. ¶Ad scōam auctoritatem dicendū q̄ deus cōminatur illis:q̄ illi consulerant dominū per Jere.ꝛ dixerant q̄ q̄quid deus responderet fa cerent. Dixit aūt q̄ non irent in egyptum:ꝛ ipsi ire cōtende bant.iō deus cōminatur eis multa mala tāq̄ manifestis re bellibus:ꝛ contēnentibus mādatū ei⁹. Al'r ēt peccabāt isti: q̄ non descendebant nunc ad habitandū in egyptū alique persone singulares:sed totus ppl's:ꝛ deserebant terrā israel sine habitatore:ita vt possent venire alīj populi ꝛ occupare eā. Et hoc erat directe contra mandatū dei deutero.17. Jō ēt si nunc deus spāl'r eis non inhibuisset ire in egyptū nō liceret illuc ire. ¶Dicendū ergo q̄ istud non obstabat Joseph quin possz redire in egyptū. Non licebat tn̄ ei redire illuc:q̄ angelus iusserat ei q̄ rediret de egypto in terrā israel:iō non licebat reuerti in egyptū:q̄ erat directe contra mandatū an geli. Est ergo dubiū an teneret ire in iudeā existēte isto timo re. ¶Dicendū q̄ non obligabatur ille ire illuc: ꝛ non soluz non obligabat ire:imo si existente isto timore non certificat⁹ amplius per deū iret illuc subīciens puer̄ piculo:vt ipse pu tabat peccaret. Dici aūt poterat q̄ ioseph poterat iplere mā datum angeli:q̄ si timebat ire in iudeā iret in galileā vel in aliquā partē trachonitidis aut ituree in quibus nō erat pe riculum:nec ēt ipse timebat.cū solū dicatur q̄ timuit ire i iu deam audiēs q̄ regnaret ibi archelaus. Et eūdo in aliquam terrā illaz iret in terrā israel:ꝛ impleret p̄ceptū āgeli. Quia tn̄ Joseph occurrente isto dubio habuit spāl'ē cām dubitādi: voluit seipsum determinare:sperans q̄ angelus ei resp̄ōde ret sicut sepe facere solebat. Et tn̄ si angelus ei non resp̄ōdis set debebat Joseph ire in galileam siue in aliquā ptē tracho nitidis aut ituree:sicut dcm̄ est.

B Rñsio ad p̄ mā rōnem.

C Rñsio ad scōam.

D Cōfirmatō dictorum.

¶Ad qd Joseph timuit ire in iudeā. Qō. LXXXVI.

Opio ārū dam.

A Rñsio ad opionem.

Queritur ad quid dī hic q̄ ioseph timuit ire in iudeā:q̄ regnabat ibi Archelaus. Nā ēt si nō regnaret ibi archelaus nihil facturus erat ibi Joseph: ħ solū in galilea in vrbe sua nazareth. ¶Quidaz dīnt q̄ Joseph cū eēt ō domo dauid:ꝛ haberet oriḡinē ex bethleē luc. ꝝ.ꝛ bethleē erat i sorte iude.vt p̄z.s.i lra volebat ire Joseph ad habitandū in bethleē:ꝛ sic iturus erat in iudeā. Dicēduz q̄ Joseph non intendebat ire in bethleē ad hitāduz q̄: nihil ibi habebat:sed ipsum q̄ ioseph ꝛ virgo habebāt erat in na zareth:ꝛ ibi habitabant parentes virginis:ꝛ ibi desponsata ē ꝛ pcepit luc.i. In bethleez Joseph:ꝛ virgo nunq̄ habita uerunt nisi ex necessitate. Quia nō legitur q̄ aliquo tpe ibi manserint nisi q̄n xp̄s natus est. Et p̄z ħ. Q: si Joseph:ꝛ vir go habitassent in bethleē magno tēpore sicut i nazareth:iu dei non dicerent de Jesu q̄ erat de nazareth:ꝛ nō de bethle em. Et tn̄ dicebant ħ in tantū q̄ pp istud negabant eū esse messiā Jo.7. Ergo virgo ꝛ Joseph non habitauerūt aliquā to tēpore in bethleē:sed semp in nazareth. Et adhuc ipso tē pore quo xp̄s natus est in bethleē non iuerunt illuc Joseph ꝛ virgo quasi aliqd de re familiari ibi haberent expediēduz sed ex necessitate cōpulsi pp p̄fessionem faciendam:q̄ erant de domo dauid. Et istam cām inuit luc.ꝝ.c. Ch:isto tamē na to ꝛ p̄ntato in templo non redierūt in bethleē:sed dī q̄ ue runt in nazareth luc.ꝝ. Et tn̄ si habitatio sua esset in bethleē po st p̄ntationē xp̄i in templo que facta est in hierusalē redi rent in bethleē:ꝛ non redierunt:sed iuerunt in nazareth.e. c. Ergo non habebāt habitationē in bethleē. Itē q̄: nō soluz dī redierunt in nazareth:sed dī q̄ redierunt in nazareth ci uitatē suā. Et sic nazareth erat locus in quo ipsi habitabāt.

Opinio aliq̄rus.

¶Aliq dīnt q̄ post p̄ntationē xp̄i in templo non redierunt Joseph ꝛ virgo in bethleē:q̄ ibi futura erat occisio paruulo rum per herodem:alioquin redissent illuc:ꝛ non iuissent in nazareth. ¶Dicendū q̄ non stat:q̄ si p̄opter ħ non redi sent in bethleē ēt non irent in nazareth:q̄ nec ibi erat locuz securus cū oportuerit Joseph fugere in egyptū. Ergo p⁹ p̄n tationē i tēplo Joseph n̄ erat i nazareth: iz rediret i bethleez vel iret i egyptū. Maxie q̄ ħ nō pōt stare cū dicaī luc.ꝝ.q̄ reuersi sunt in nazareth ciuitatē suā. Et sic inuitur q̄ nō re dierunt illuc pp aliquā spāl'ē cām de nouo emergentem:sed q̄ erat ciuitas sua.i.quia ibi hēbant suum domiciliū. Sic p̄z q̄ quādo lucas dixit q̄ iuit Joseph:ꝛ virgo in Bethleez ex p̄essit cām spāl'ē.s.q̄ oportebat eos ibi p̄ofiteri: q̄ erant de domo dauid:hic aūt non dixit nisi q̄ reuersi sunt in ciuita tem suam nazareth. Ergo hic erat domiciliū eor̄:ꝛ non i be thleē. ¶Itē p̄z q̄ si habitarent in bethleē non oporteret q̄ ad faciendā p̄fessionē irent illuc:sed essent ibi q̄n fieret:ꝛ ta men dicitur.e.c.q̄ ascendit Joseph a galilea de ciuitate naza reth in iudeā in ciuitatē dauid:eo q̄ eēt de domo ꝛ familia dauid. Dicendū ergo q̄ nihil hēbant Joseph:ꝛ virgo pp q̄ habitaī vellēt in bethleē. ¶Cū aūt dī q̄ Joseph timuit ire in iudeā:intelligitur de transitu per iudeā:ꝛ non de habita tione in ea. Et iste est verus sensus intelligendo q̄ Joseph nolebat habitare i iudea: sed volebat ire in nazaret ciuitatē suā:ꝛ tamen trāsiturus erat via recta per iudeaz quia vt.s. fuit ōclaratū cū diximus de itinere egypti accipitur illō iter per desertum iuxta mare occidētale per ciuitates philistino rum.s.per gazan ꝛ alias. Et pp ħ deus dixit q̄ iter de terra egypti in terrā Lanaā est per terrā philistinor̄ exo.13. ciuita tes tamē philistinor̄ sunt in sorte iude Josue. 15. Et sic erāt in iudea. Jdeo iter rectum ad veniendū de egypto in galileā erat per terrā iudee. Joseph aūt timuit transire per illaz pp Archelauz:iō dicitur q̄ timuit ire in iudeā:ꝛ ob ħ oportuit q̄ flecteret iter suū multū ex̄ rectitudinez vt non transiret p iudeā saltē non per mediū eius. Et hoc vī significare lra cū dicit secessit in partes galilee.i.diuertit vel ōclinauit a recto q̄uertens se contra galileā. ¶Alio modo p̄ dici q̄ Joseph qō volebat nunc ire ad habitandū in iudea non quasi habe ret ibi aliq̄ō spāle domiciliū pp qō illuc vellet ire: sed q̄ pau per erat viuens de laboze manuū suaz:naz faber erat. mar. 6.ꝛ poterat viuere vbicūq̄. Et forte putabat q̄ conueniēter posset viuere nunc in iudea. Precedēs tn̄ sensus melioz est.

B Impuḡtur opinio p̄dicta.

C Rñ⁹ valde ad p̄positus.

¶In qua tribu erat nazareth. Qō. LXXXVII.

A Rñ⁹ ad q̄situ q̄stionis.

Queritur de ciuitate nazareth i qua tribu erat. ¶Dom qō saltē ex ħ loco apparet q̄ non erat in sorte iude cū distiguaī hic iudea ꝛ galilea:ꝛ na zareth erat i galilea:vt p̄z in lra. Est āt dicēdū q̄ ē nazareth in sorte neptalim non longe a mari galilee. Un̄ inter ciuitates sortis neptalim ponitur nazareth sub alio nomine vt de claratum est Josue.19. Est autē nazareth ciuitas galilee di stans per septē leucas a mari mediterraneo occidentali. Est enim modicū magis occidentalis q̄z hierusalem:q̄ hierusa lem a mari mediterraneo distat per nouem leucas aut plus

nazareth

Nazareth autem modicū distat: ꝛ est non longe nazareth a quadā ciuitate que vocatur achon que ē in portu maris mediterranei: ꝛ fuit vltima quā sarraceni receperunt de manibus xp̄ianoꝝ: ꝛ ibi plurimi xp̄iani perierunt. Et hanc solet vocare scriptura ptholomaidemin libris machabeoꝝ. Est enim ciuitas nazareth nunc quasi oīno destructa licet olim fuit ciuitas satis gloriosa: ꝛ vsq; hodie hētur in ea locus in quo gabriel salutauit virginē. Et est ibi q̄dā capella excisa ō petra in rupe: ꝛ sunt ibi tria altaria. Magna aūt pars ciuitatis nazareth erat antiquit⁹ excisa de rupe: ꝛ adhuc hodie apparet. Est ēt in ipsa ciuitate adhuc synagoga illa in ecclesiam tn̄ cōmutata in qua Jesu docenti traditus est liber Jsa. ꝓphe: ꝛ aperuit illuꝫ ꝛ legit in loco vbi dr̄ spūs dn̄i sup me ꝛc̄. ꝛ ait hoc cōpleta est scriptura hec in auribꝰ nr̄is luc̄.4. Est etiaꝫ in fine ipsius ciuitatis in ecclesia sancti Gabriel q̄dam fons qui ab incolis in magna veneratiōe hr̄: de quo asseritur benedictissimū puerū Jesuꝫ aquā sepe habuisse ꝛ potauisse matri sue: q; ministrabat ei: ꝛ subditus erat ipsi: ꝛ Joseph nutritio suo luc̄.ij.ſ. Descēdit cū eis: ꝛ venit in nazareth ꝛ erat subditꝰ illis. ¶ Extra nazareth contra austr̄ ad vnū iactū baliste est locus qui vsq; hodie vocatur saltus dn̄i: vbi volebant iudei xp̄m p̄cipitare: q; nolebat facere miracula i nazareth sicut in alīs locis. Sed ipse exiuit de manibus eorū luc̄.4. Et subito inuentus est in latere mōtis oppositi ad iactū arcus: ꝛ videntur ibi quedā lineamenta corpis: ꝛ vestiū lapidi impressa. De monte isto vr̄ mons hermō ꝛ mons hermonim qui est paruus mons de quo dr̄. ps.41. Hermoni a monte modico. Ur̄ ēt mons thabor ꝛ ciuitaſ naym in qua xp̄s suscitauit filiū vidue luc̄.7. Et vr̄ ēt tota latitudo campi magni esdrelon de quo in libro Judith: ꝛ ab ista ciuitate cōtra orientē distat per duas leucas mons excelsus thabor in quo xp̄s transfiguratꝰ est. j.17. ꝛ mar.9. ꝛ luc̄.9. de nazareth ad tres leucas ꝑ aquilonē ꝛ modicū declinādo ꝑ occidētē ē oppidū q̄ vocatur sephoꝝ: ꝛ.s. illō est castr̄ valde pulchrū ꝛ de hac ciuitate cōiter tenetur q̄ fuerit oriundus Joachis pater virginis. Et est istud opidū in tribu asser ꝛ ipsum ꝛ etiaꝫ nazareth est in ꝓuincia ituree: q; illa pars galilee est iturea de hīs fr̄ brocardus theotonicus in libro suo de diuisiōe terre sancte ꝛ Marinus venetus in lib. suo de eodem.

¶ Quō poterat habitare Joseph in nazareth: cū esset de tribu iuda. ¶ Questio. LXXXVIII.

Queritur quō poterat Joseph hitare in nazareth cū ipse eēt ō tribu iuda: ꝛ de ꝓgenie david originē trahens de bethleē luc̄.ij. Un̄ ad ꝓfitēdū coactꝰ est ire in bethlez. luc.ij. ¶ Dicendū q̄ tribus ꝛ familie diuerse habebant possessiones diuersas ꝛ terrā inter se diuisaꝫ iuxta diuisiones que hūtur Josue.15. vsq; ad.19. Et iste possessiones. ſ. tā agri q̄ loca hitationū non debebant misceri nec transire de tribu in tribū: sed q̄ manerent separate: ꝛ distincte sicut deus distinxerat eas nūeri.36. Licebat tn̄ viris vnius tribus ire ad habitandū ad loca aliaꝝ tribuū si bene ibi eē sibi reperirent: sicut dr̄ iudicū.17. ō leuita qui erat de bethleē ꝛ egressus est ꝛ peregrinari voluit vbicūq; sibi cōmodū reperisset. Et venit i terrā efrayn habitauitq; in domo miche. Jsti tn̄ nō poterat hēre possessiōes in locis illis ad que trāsibant ne ꝓfunderentur hereditatū distributiones: ꝛ transiret hereditas de tribu in tribū. Et si aliq̄n emerēt possessiones. i. bona imobilia nō poterāt illa semper tenere: sed cogebātur restituere q̄cūq; venditores vellent illa redimere data parte p̄cij ꝛ fructibus susceptis per emptorē cōputatis in sorte. ꝛ si venditor non posset redimere vel nollet saltē in iubileo redibat ad ipm possessio. ſ. āno quinquagesimo leui.25. Jta ergo ioseph lz eēt de tribu iuda poterat hitare in nazareth que erat de tribu neptali. ¶ Sed dicet q̄ non licebat lr̄ nisi leuitis. Nā ille de quo dcm̄ est leuita erat: ꝛ isti q; nō acceperāt possessionē iter israelitas nūeri.18. ꝛ Josue.13. poterāt discurrere per totā terrā israel. Secus aūt de laicis qui acceperant possessiones determinatas: q; nō vr̄ illis licere habitare i sortibus aliaꝝ tribuū. Dōm q̄ non solū licebat lr̄ leuitis: sed ēt laicis. Qō p; q; aliqui de tribu ephraym habitabant in sorte beniamin iudicū.19. de illo sene qui recepit leuitaꝫ in domo. Nā dr̄ q̄ erat de monte efraym ꝛ hitabat peregrinuſ in gabaa que erat in tribu beniamin. Ergo ēt laicis licebat habitare eī terrā tribus sue. Et ita eēt de Joseph. ¶ Sed dōz q̄ nunc tempore Joseph non solū licebat viris de vna tribu habitare in sorte alterius tribus: sed ēt habere possessiones alterius tribus. Qō p; q; post reditū de babilōe sola tribus iuda ꝛ Beniamin, māsit in iudea. alie aūt decē tribus in terra medoꝝ ꝛ persaꝝ sunt. Un̄ nō solū iudei habitantes in iudea erant de sola tribu iuda: ꝛ beniamin: sed ēt oēs qui sunt dispersi per asiā ꝛ europā obsēḡntes romanis. Decē aūt tribus trans eufratē hactenus cōmorari ꝓbātur quaꝝ multitudines iextimabiles minime pn̄t nūero cōprehendi. Māserunt ergo sortes illaꝝ decē tribuū in terra israel: ꝛ ille aliq̄liter fuerūt occupate a samaritanis: ꝛ quedā partes māserūt sine habitatore. Jstas aūt tenebant iudei post reditū de babilone. Nā xp̄o nato iudei hitabant in sorte neptali ꝛ Zabulō j.q̄rto. Et erant isti iudei de tribu iuda ꝛ beniamin. Jō oportebat q; isti tenerent ēt possessiones Zabulō ꝛ neptali: ꝛ sic de oibus alīs sortibus tribuū quaꝝ partes aliquas iudei tenebant. ꝛ sic non solū nō erat illicitū nūc iudeo habitare extra terrā tribus sue: sed ēt non erat illi illicitū tenere possessionē que fuerat alterius tribus. ꝛ ita licebat Joseph hitare in nazareth que erat de terra galilee ꝛ tribu neptalim ꝛ habere ibi possessionē lz esset ipse de tribu iuda. ¶ Cū aūt obȝcit q; ꝓfunderentur sic diuisiones sortiū: dicendū q; verū ē si ille tribus cuius possessiōes erāt maneret in terra israel. Jlle tamen recesserant nunq̄ redituре sicut ꝓphe p̄dixerant: ideo possessiones eaꝝ debebant ab alīs tribubus occupari ꝛ diuidi per illas. ꝛ ita fieret in reditu de babilone quō tn̄ hoc factum fuerit declarabitur magis. ꝑ esdre.ij.c.

¶ An Joseph teneretur ire ad habitandum in nazareth.

¶ Questio. LXXXIX.

Queritur an Joseph tenebatur ire ad habitāduꝫ in nazareth vt impleretur ꝓphia que lr̄ p̄dixerat. ¶ Aliq̄s dicet q; sic: q; dicitur hic q; ⌊vēit ioseph ꝛ habitauit in nazareth: vt ꝑ ipleret q; dcm̄ est per ꝓphaz ⌋.ſ. ⌊q̄m nazarenus vocabit̄.⌋ ergo oportebat illuc ire: vt istud cōpleretur. Maxime q; vr̄ dici q; pp lr̄ fuerit illuc ioseph vt impleretur ꝓphia. ¶ Itē q; istud p̄nūciatū fuerat. Si tn̄ Joseph nollet ire in nazareth non posset impleri ista ꝓphia. Jō oportebat ipsum ire illuc. ¶ Dicendū q; non erat obligatuſ Joseph ire in nazareth: q; alꝫ non habuisset intētionē eūdi in iudeā: ꝛ ió vr̄ q; noluerit illuc ire nisi ꝓp archelaū. ¶ Cū aūt dr̄ de ꝓphia: dicendū q; non obligabat: q; id q̄ obligat est ꝓprie p̄ceptū. Prophia aūt nō est p̄ceptū: sed p̄nūciatio q̄dā rei future: ió ꝑ conditionē suā est q; obliget. ¶ Itē q; ꝓphetia interdū est occulta eis per quos ōbet cōpleri. Nemo tn̄ obligatur ad id q; nullo modo pt scire: ꝛ tn̄ vt plurimum res p̄nūciate implentur in illis ꝛ per illos qui prophiā ignorant. ¶ Item dato q; quis sciat ꝓphiam que per ipsum debet compleri: non tenetur implere illā nisi sibi iubeatur. Nā interdū est ꝓphia de malo q; quis pati debeat: vl̄ de malo culpe q̄ facit: ꝛ tn̄ nemo tenetur subire penam sponte quā deꝰ p̄nunciauit ipsum passurū: sed licet fugere ab ea quātū potuerit: ꝛ sic p̄nunciatū fuerit aliquod malū culpe per ipm patrandū: non tenetur illud implere: q; implendo peccat: sicut p̄nunciatū erat christū per iudeos occidendū: ꝛ tamē non tenebantur eum occidere: sed potius non occidere tenebantur: q; iustus erat. Jta nunc p̄nunciatū erat q; Jesus nazarenus vocaretur per hoc q; habitaret in nazareth: ꝛ tamē Joseph non tenebatur habitare in nazareth: q; nesciebat ꝓphetiam. ꝛ dato q; sciret non tenebatur implere illā: q; cum deus per ꝓphiam p̄nunciet aliquid: ꝛ non iubeat ad ipsum pertinet cura implendi: ꝛ q̄n ei placuerit implebitur. ¶ Itē q; licet homo sciat aliquā ꝓphetiā per se implēdā: q; ita p̄nunciatū est: forte nesciet tēpus aut modū: ꝛ cām impletionis: q; sibi reuellatū non est. Jdeo si vellet implere forte erraret. Dimittendū ergo est deo: q; ipse qui p̄nunciabit implebit. ꝛ lz per hominē impleri debeat: ipse tamē deducet eū ad tempus: vt impleatur res sicut deo placuerit: ꝛ sic licet nūc Joseph iret ad habitandū ad aliuꝫ locū: deus taliter faceret q; Jesus aliquādo habitaret in nazareth. ſ. ipse induceret aliquā opportunitatē Joseph non cogitante q̄n oporteret eū ire ad habitandū in Nazareth: ꝛ christū cuꝫ eo: ꝛ sic vocaretur nazarenus. ꝛ si Joseph vt impleret illā ꝓphetiam vellet ire ad habitandū in Nazareth: non esset certus an deus sic vellet illā impleri: ideo curare non debebat de hoc. Nemo enim se debet itromittere de operibus dei quoꝝ ipse nobis onus non imposuit: quia ipse non indiget adiutorio nostro.

A Rñ° ad q̄stū q̄stionis.

Instat.

B Rñdet instan.

Opio q̄rūdā q; sic. ꝑ 1ª rō.

rō 2ª.

A Rñ° ad opinionem.

B Rñ° ad ꝑ mā ꝑ 2ª rō. 2ª rō.

C 3ª rō.

D 4. rō.

¶Quō christus vocatus est nazarenus. Qō. XC.

Queritur quō xp̄s nazarenus vocatus est dōz qō poterat vocari nazarenus ꝛ bethlemites. Nā in bethleē natus ē: ꝛ inde vocaretur bethleemites cū ꝓprie denoietur homo a loco oriḡnis. Nazarenus vl̄ nazareus poterat vocari a nazareth: qz ibi conceptus est nutritus educatus ꝛ ꝓuersatus vsq; ad tp̄s quo cepit p̄dicare. Uocatur tñ xp̄s nazarenus: ꝛ nūq; bethlemites: ꝛ ꝫ proue nit ex errore iudeoꝝ: qz putauerunt xp̄m natū eē in nazaret cū ibi viderunt eū ſemper ꝓuersari: ꝛ ibi habitabat tota cognatio eius: ꝛ ob ꝫ dicebāt eū eē de nazareth ſicut dixit Philippus ad nathanael. ſ. Inueni Jeſum filiū Joſeph a nazareth. Joā. j. Et dicebant pp ꝫ eū non eſſe meſſiā aſſerentes illum eſſe de galilea. Joā. 7. ſ. nūqd a galilea venit xp̄s. Quaſi dicat. Meſſias non p̄t naſci de galilea. ꝛ iteruz ibi. Scrutare ſcripturas: ꝛ vide: qz ꝓpha a galilea nō ſurgit. Sic. n. totus ppl's vocabat xp̄m. j. ai. ſ. hic eſt Jeſus ꝓpha a nazareth. Ipſi ēt miniſtri qui iuerunt ad tenendū eum ſic illū vocauerunt. Joā. 18. qz xp̄us dixit quē queritis: ꝛ illi dixerunt. Jeſum nazarenum. Sic ēt in cruce titulus ſibi appoſit⁹ eſt in quo vocabatur Jeſus nazarenus rex iudeoꝝ Joā. 19. Sic ēt angeli vocauerunt eū mar. 16. ſ. Jeſum ḡritis nazarenuz. Ita ꝛ nos vocamus. Et ꝫ fuerit bethleemites nō vocamus eū bethlemitē: ſed iſtud nomē qō per errorē iudeoꝝ introductum eſt magis placuit ſpūi ſancto. Et ſic fecerat p̄nūciari q̄ vocarēt nazarenus: ꝛ nō bethlemites. Et non fuit error ſil'r in nomine: ſed ſolū fuit error in motiuo iudeoꝝ. Qz verē eſt q̄ xp̄s nazarenus erat: ꝛ tñ iudei vocabant eum nazarenū tā q̄ natum de nazareth. Et falſuz erat. Nā ſi intelligerent eū eē nazarenū. i. nutritū in nazareth non obꝫcerent ei q̄ nō eēt meſſias: dicentes q̄ non erat de nazareth. Et tñ obiecerunt. Ergo ſic vocabant eū nazarenū. i. natū in nazareth. Et ex falſo motiuo verē nomen ei impoſitū eſt: qz al's nō vocarem⁹ eum nos nazarenū: niſi vere eſſet nazarenus.

¶De ordine tpoꝝ a tranſmigratiōe babilonis vsq; ad chriſtum. ¶Queſtio. XCI.

Queritur nunc circa ordinē tēpoꝝ de quib⁹ omiſ ſimus p̄cedenti. c. Nā diximus ibi de regimine iudeoꝝ: ꝛ de modo p̄ncipatus eoꝝ vsq; ad captiuitatem babilonis. Nunc autē dicēdū eſt de regimine ꝛ ſtatu ipſoꝝ a die captiuitatis ꝛ tranſlationis in babilonē: quia iſta multū faciunt ad intellectū ſacre ſcripture tā noui q̄z veteris teſtamenti: ſaltē vt videaē qñ ſceptrū expirauit de ſtirpe iudeoꝝ: ꝛ multa de diuerſitate hiſtoriaꝝ ꝛ tpis per ꝫ cognoſcentur. ¶Conſiderandū q̄ tranſlatio iudeoꝝ in babilonē fuit vltimo āno regni ſedechie. ſ. āno vndecimo. 4. reg. 25. ꝛ. ij. Paralipo. 36. Ante ꝫ per vndecim ānos fuerat trāſlatus Joachim rex iuda in babilonē. 4. reg. 25. ꝛ ipſe eſt qui vocatur Jechonias ꝛ genuit ſalathiel p̄cedenti cap. Et eſt p̄imus in tertia quaterdena. In ipſo āno incepit hiſtoria libri Danieł. Nam tranſlatus eſt daniel in babilonē qñ tranſlatus eſt Joachim rex iuda: cū eſſet ipſe Daniel de cognatione regis: vt p3 danielis p̄mo. Erat autē ꝫ ante xp̄i natiuitatem ānos ſexcentos ꝛ duodecim: qz a tranſmigratione babilonis vsq; ad xp̄i natiuitatē fuerunt anni ſexcenti ꝛ vn⁹: vt dictū eſt. ō. in p̄ncipio huius. c. ꝛ captiuatio Joachim fuit vndecim ānis ante trāſmigrationē totalez babilonis: qz illa fuit āno vndecimo regni ſedechie. 4. reg. 25. Et tñ ſedechias cepit regnare qñ Joachiz ductus eſt in babilonē. 4. reg. 24. ꝛ fuit ꝫ āno ab orbe condito ter milleſimo trecenteſimo qn quageſimo primo. Quinq; ānis poſt ꝫ cepit ꝓphare ezechi. ſ. āno. 5. tranſmigrationis Joachim regis iuda in babilonē. ꝛ ſic fuit ſex ānis ante totalē tranſmigrationem iudeoꝝuz in babilonē ezechi. j. Et antichriſti natiuitatē annis ſexcētis ꝛ ſeptē. Ipſa autē tranſmigratio in babilonem fuit anno vndecimo ſedechie: vt dcm̄ eſt. ꝛ ibi ceſſauit regnū de linea recta dauid: qz omnes reges qui ante hoc fuerant poſt ipſum David in regno iuda fuerunt de ſucceſſiōe recta dauid. Poſtea vero nullus de hac ſtirpe impoſuit ſibi diadema regiū: quia tranſlati ſunt in babilonez: ꝛ poſt reditū de babilone nemo de eis fuit rex nec de alia tribu: ſed ſolum pauci de ſacerdotibus de quibus infra dicetur. Quantū autem durauerit iſtud regnum: ꝛ quot reges fuerint: ꝛ qui ꝛ multa alia circa hoc declarauimus p̄cedenti capi. q. 22. ꝛ. 23. Ceſſauit autez iſtō regnum ab orbe condito ānis tribus millibus trecētis ſexaginta duobus: ꝛ antichriſti natiuitatem annis ſexcentis ꝛ vno. Et p̄cedunt omnes hȳ numeri: ꝛ quos. j. ponem⁹ ſm veritatem hebraicā ꝛ non ſm interp̄etes: quā differentiam ō. aſſignauimus in p̄incipio huius ſcōi capituli in ꝓma. qō.

¶Quādo Joachim rex iuda tranſlatus eſt in babilonē mł ti de iudeis tranſlati ſunt cum eo de quibus. 4. reg. 24. Sed illa fuit parua tranſmigratio. Poſtea ānis vndecim. ſ. vltimo anno ſedechie ipſe ſedechias rex ꝛ omnes iudei de tribu iuda: ꝛ Beniamin tranſlati ſunt in babilonez p̄eter pauperes agricolas ꝛ vinitores: quos nabuzardā p̄inceps exercitus regis Nabucodonoſor dimiſit ad colēdum terrā ꝛ habitandum in ea vt ſoluerent tributa caldeis. ꝛ p̄poſuit illis quē dam p̄incipem nomine godoliā viz bonū quē quidā iudei maligni occiderūt. ꝛ tunc timuit totum illud vulgus iudeorum manere in terra p̄opter caldeos: putātes q̄ occiderēt eos: qz occiderant p̄incipē poſitum per illos. Et ob hoc voluerunt deſcendere in egyptuz: vt ibi liberarentur de manu caldeoꝝ: qz egyptus non erat tunc ſubiecta caldeis. Erat āt tunc Jeremias inter illos: qz ipſe manſerat in iudea tranſmigrantibus alȳs in babilonē. Naz nabucodonoſor dixit ei q̄ iret in babilonē ſi vellet: ſinautē iret quo vellet Jere. 40. Jp̄z cōſuluerunt iudei vt peteret dominū p̄o eis an deſcenderēt in egyptum. Et deus dixit q̄ non deſcenderent: qz al's morerentur gladio ꝛ fame ꝛ peſte in egypto: ꝛ nunquā redirent in iudeā Jere. 42. Hoc non obſtante iudei deſcenderūt i egyptum ꝛ Jere. iuit cum illis ne ſolus maneret in iudea Jere. 43. Tunc manſit tota terra iudee ſine habitatoꝛe: ꝛ nulla gēs auſa eſt vel deſiderauit occupare terram illā: ſed ſeptuaginta ānis manſit inculta: ꝛ nō habitata: ꝛ tūc ſabbatizabat. i. quieſcebat vsq; ad reditū iudeoꝝ de babilone. 2. Paralipo. 36. ꝛ. ij. eſdre. ij. c. De hoc late declaratū eſt. 4. reg. 25. ꝛ habetur Jſa. 40. vſq; ad. 44. Fuit hoc vno āno vl̄ quaſi poſt trāſmigrationem iudeoꝝ in babilonem que fuit anno. 19. nabucodonoſor. 4. reg. 25. Et hoc tēpoꝛe floꝛuerunt in grecia ſeptem ſapientes. Qui ſic vulgariter nominātur: quia iſti fuerunt quaſi p̄imordia oium ſapientū in grecia licet poſt iſtos non ſapientes ſed phi vocati ſunt. Quod pyth agoras incohauit. ¶Quinto anno poſt tranſmigrationem babilonis qui fuit annis. 23. nabucodonoſor: ꝛ ante xp̄i natiuitatē anni quingenti nonaginta ſex: ipſe nabucodonoſor venit in ſyriam ꝛ pugnauit cōtra moabitas ꝛ āmonitas quibus ſubiectis iuit in egyptum eāq; ſubuertit regē eius occidēs ꝛ aliū cōſtituens: ꝛ tunc tranſtulit omnes illos qui fugerāt de iudea poſt mortem godolie. vt. ō. dictuz eſt: vt ait Joſeph⁹. x. antiquitatum. Plurimi tamen iſtoꝝ ibi gladio ꝛ fame ꝛ peſte conſumpti ſunt: ſicut p̄dixerat eis Jere. 42. Reſidui eoruz tranſlati ſunt in babilonē. Et nemo ipſoꝝ redȳt in iudeā: ꝫ omnes mortui ſunt in babilone: qz Jeremi. p̄dixerat eis q̄ vltra nunq; viderent locū illum. i. hieruſalem ꝛ iudeaz. eo. c. Jpſe quoq; Jeremi. ibi in egypto mortuus eſt anteq; tranſferentur illi iudei in babilonē. Nam p̄dicantem contra idolatriā ipſoꝝ lapidauerunt: ꝛ ibi in egypto ſepultus eſt cuius merito multa beneficia egyptȳ ſuſceperunt: qz fugauit ſerpentes de terra ipſoꝝ. Poſtea vero Alexander macedo: veniēs in egyptum audita virtute ſancti viri tranſtulit honorabiliter oſſa eius in ciuitatem quam in egypto condidit: ꝛ de nomine ſuo Alexandriam vocauit. De hȳs Jſido. in lib. de ortu ꝛ obitu patrum. Fuerunt ergo tres tranſmigrationes iudeoꝛum in babilonem. ſ. vna cum Joachim rege iuda: ſecunda vndecim ānis poſt. ſ. cum ſedechia rege iuda: que fuit maxima. tertia que fuit quinq; annis poſt in hac tranſlati ſunt iudei qui fugerant in egyptū. Fuerant autem a die tranſmigrationis decem tribuum in aſſyrios vſq; ad ipſam tranſmigrationem iudeoꝝ in babilonē que facta eſt anno. xj. Sedechie anni centuz ꝛ triginta ꝛ mēſes ſex ꝛ dies decem: vt ait Joſephus. x. antiquitatum. Anno. 7. poſt tranſmigrationez babilonis incepit Daniel haberi tanquā ꝓpheta: qz tunc interpretatus eſt: ꝛ annunciauit ipſi nabucodonoſor ſomnium qō ille oblitus fuerat. De quo Danielis. ij. Dicitur tamen ibi q̄ illud fuit anno. ij. regni nabucodonoſor: ꝛ tamen nabucodonoſor ante captiuitatem iudeoꝝ ꝛ tranſmigrationem babilonis regnauerat ānis. 19. vt patet. 4. reg. 25. Sed computatur ibi regnum ſuuz incipiendo a tempoꝛe quo ſubiecit egyptios: ſic ait Joſephus. j. antiqui. ſ. Igitur poſt ānuz ſm egyptiace vaſtationis rex nabucodonoſor vidit ſomniū valde

B

A De tpe ꝛ hiſtoria tranſlationis iudeoꝝ in babilonē.

Hiſtoria libri Danieł qñ incepit.

A tranſmigratiōe babilōis vsq; ad xp̄m anni. dc. j.

B

A creatiōe mundi vsq; ad captiuitatē babilonis anni tres mille trecēti qnq; ginta. j.

Septez ſapiētes floꝛuēt i grecia tp̄e trāſmigrationis babilonis. L

Mors Jeremi.

D

Tres trāſmigrationes iudeoꝝ in babilonem.

E

De ꝓphia danielis.

valde mirabile. Ista tamen vastatio fuit quinq3 annis post
transmigrationē babilonis: vt. s̄. dictū est. Ideo fuit annis se
ptem post istā transmigrationē somniū nabucodonosor z in
terpretatio Danielis. Et ex hoc p3 q fuit annis decē z octo
postq3 ipse daniel translatus est in babilonē. Nā ipse vnde-
cim annis. s. sub rege Joachim ductus est in babilonem ante
generalē translationē que fuit cū sedechia. s. vltio āno regni
eius. vt. s̄. p3: z tamen post istā translationē septē annis fuit
somniū. vt. s̄. dictū est: daniel autē vixit longo tēpore in babi
lone. s. plus octoagita ānis vel quasi. Qō p3 q: daniel trans
latus est in babilonē vndecim annis ante generalē transla-
tionem. s. cū Joachim rege. daniel. j. z. s̄. declaratū est. Man
sit tamen adhuc vsq3 ad tēpora dari. regis persaꝝ z cyri. Da
niel. 6. Et tñ āno pmo ciri regis cōpleti sunt septuaginta an
ni captiuitatis babilonice: qui incipiunt cōputari ab vltimo
anno regis sedechie. Et istis addantur. xi. anni quibus añ h
translatus fuerat daniel in babilonē erunt anni octoaginta
z vnus quibus mansit in babilōe. Et hoc erat: q: puer erat
quādo trāslatus est in babilonē sic patet danielis. j. s. q ppo
situs eunuchoꝝ accepit pueros decoros de semine regio: z
vnus eoꝝ fuit daniel. Ipse nō reuersus est de captiuitate in
iudeā licet adhuc viueret: q: erat prepositus regni persarū:
z medoꝝ positus per Dariū reges. Et in ciuitate egbatanis
terre medoꝝ edificauit pulcherrimū sepulchrū: ibiq3 sepult9
est. In eo postea sepeliebāt reges medoꝝ: vt ait Joseph. x. an
tiquitatū. ¶ Nabucodonosor q iudeos captiuauit vixit ali-
quāto tēpore post captiuitatē ipsoꝝ de quo. j. dicetur: z post
eū regnauit filius eius qui nabucodonosor minor dictus est
istū misit nabucodonosor pr̄ suus in egyptū subiugauitq3 sa
trapas qui ꝯ eū insurrexerunt. Quo ibi manente mortu9 est
nabucodonosor pr̄ suus in babilone: z ipse successit i regno
fecit āt opera magnifica in edificijs supra omnes reges qui
ante eū fuerant: fecit ortū suspensibilē de quo vxor sua poss3
videre terrā medoꝝ in qua nutrita fuerat. Huius memine-
runt omnes historiographi. De hoc verosus in. iij. li. historie
caldeoꝝ: z Josephus. x. antiquitatū. Post istū regnauit euil
merodach in babilonē multi putant istū successisse nabuco-
donosor priori eo: q: de nabucodonosor minore non fit men
tio in sacra scriptura. Et tñ falsū est: q: iste cepit regnare an
no tricesimo septimo a transmigratione Joachi3 regis iudee
4. reg. 25. Et sic erant anni viginti sex post transmigrationē
generalē: z tñ nō potuit tāto tp̄e viuere ille nabucodonosor
cū solū vixerit ānis. xl. vt ait Joseph9. x. antiq. Iste ergo euil
merodach fuit post nabucodonosor miorē z vocat Joseph9
istū euilmerodach anulmadapacā siue abimathadocim filiū
nabucodonosor minoris. Et iste est qui exaltauit Joachi3 re
gem iuda qui erat in babilone educens eū de carcere z exal
tans soliū eius super solia oīum regū qui erant in babilone.
4. reg. 25. Post istū regnauit egressarius filius eius: z p9 eū
labosardatus: z post istū regnauit Balthasar filius eius qui
nabar dicitur: vt ait Josephus. x. ātiquita. Iste balthasar fuit
qui bibit in vasis sacris: z cōtra quē apparuerunt digiti scri
bentes in pariete: z ipsa nocte occisus fuit: z perse z medi in
trauerunt in babilone3 translatūq3 est regnū caldeoꝝ ō stir-
pe nabucodonosor in Dariū z cirū reges persaꝝ z medoru3
daniel. 5. ¶ De tēporibus quibus isti reges regnauerunt ē
dubiū. Nā de nabucodonosor dicūt quidā q regnauerit an
nis tredecim. De euilmeradach dicit Josephus q regnaue-
rit ānis decē z octo. Egressarius āt ānis quadraginta: labo-
sardatus mensibus nouē: balthasar ānis decē z septē. Sed
non stat: q: a trasmigratione babilonis vsq3 ad reditū solum
fuerunt septuaginta āni. ij. Paralipo. 36. z cōpleti sunt āno
pmo ciri regis. j. esdre. j. z. ij. esdre. ij. Et tñ anni istoꝝ regum
collecti sunt octoagita z nouē. Quibus adhuc addēdi erāt
duo āni quibus regnauit Darius rex persaꝝ anteq3 regna-
ret cirus. Etiā addendi sunt anni qbus vixit Nabucodono
sor post transmigrationē babilonis qui fuerunt plusq3 duo-
decim. Nā septē ānis post illā transmigrationē vidit somniū
de quo hētur daniel. ij. vt dcm̄ est. s̄. z postea septē ānis fuit
quasi bestia sicut pdixerat daniel. 4. c. z sic erūt plures quā
centū āni. Jō dōm est, q non regnauerūt isti reges tanto tē-
pore. Quida3 aūt dicūt q regnauit nabucodonosor viginti
duobus ānis post transmigrationē babilonis: z filius ei9 na
bucodonosor minor ānis tredecim reliq aūt. s. euilmerodach
egressarius z labosardacus z balthasar regnauerūt annis

F
De morte z sepulchro danielis.

G
De successoribus nabucodonosor in babilonem.

H
De tp̄e quo regnauit nabucodonosor z filij ei9.

Opio q rūdam.

veginti qnq3: z darius rex persaꝝ ānis duobus: z h mō cō-
plentur precise āni septuaginta qbus manserūt iudei in ba-
bilone. De hijs tamē magis dōm erit daniel. j. vl. 4. ¶ Consi
derandū est nunc de istis septuaginta ānis qbus steterūt iu
dei in babilone: quē modū principatus habuerunt. Et dōm
est q nullū modū: q: principatus nō est nisi in aliquo pplo
vel policia. Judei aūt tunc nullū pplm faciebant: q: erāt ca-
ptiui. Jō non solū non erant per se ppls: sed ēt nō erāt pars
ppli: q: non erant ciues. Nā multitudo seruoꝝ z banasorū
nō est pars policie. vt ait Aristo. Erant enim reges istorum
captiui. Nā sedechias māsit in carcerē vsq3 ad diē mortis sue
quē tñ sepeliuit honorabilr̄ nabucodonosor: vt ait Joseph9.
x. antiquitatū ipse aūt Joachim rex iuda ēt manebat in car-
cere. Et fuit in eo quādiu regnauit prior nabucodonosor: z
nabucodonosor minor. Huius aūt filius. s. euilmoradach pri
mo anno regni sui qui erat trigesimus septimus a transmi-
gratione ipsius Joachim eduxit eū ō carcere: z exaltauit eū
super oēs reges qui erāt in babilone. Et comedebat semper
corā eo vsq3 ad mortē suā. 4. regū. 25. Et tunc fuit aliq rela-
xatio oneris iudeoꝝ: q: forte ille Joachim hēret aliquā po-
testatē super eos. z tñ non erat pprie aliqō genus pncipat9
q: non erant iudei per se vnus populus. Fuit aūt reddit9 de
babilone āno primo ciri regis persaꝝ in quo cōpleti sunt an
ni septuaginta captiuitatis babilonice: z fuit añ xpi natiui-
tatē ānis qngentis z triginta z vno: z ab orbe condito an-
nis tribus millibus quadringentis viginti z octo: z regna-
uit cirus annis triginta. In pmo āno huius incipit historia
libroꝝ esdre: q: pmus z scōs esdre idē dn̄t nisi q scōs reca-
pitulat ea que dicta sunt in pmo addendo aliq. Iste dedit li-
centiā iudeis redeundi in terrā suā pmo esdre. j. sicut pdixe-
rat Isai. 45. añ per ānos ducentos z decē. Et rex cirus legit
hunc librū: z inueniens ibi nomē suū pnunciatū: z quomin9
deus magnaꝝ gentiū ꝯstituturus erat eū regem: gaudio q-
dam repletus est z voluit benefacere illi genti cuius fuerat
ille ppha. Et ꝯuocans iudeorū clarissimos qui erant in ba-
bilone dedit illis licentiā redeundi: vt ait Josephus. xi. anti-
quitatū. Et tūc mādauit dari vasa templi que nabucodono-
sor abstulerat z manebant in babilonē: vt p3. j. esdre. j. z. ij. es
dre. ij. Tunc ꝯgregati sunt plurimi iudeorū: z exortabantur
se vt redirent de babilone. Et redierunt multi quorū nūerus
ponitur per Josephū. xi. antiq. z. j. esdre. ij. Non redierunt āt
de babilone oēs iudei qui ibi erant: q: multi tenebant desi-
derio possessionū z affinitatū ꝯtractarū in babilonē. Nam
qñ translati sunt iudei de babilone a principio sub Joachi3
quidā falsi pphe dicebant q deus reduceret illos captiuos
post bieniū de babilone. Et hoc dixit annanias ppha de ga
baa in principio regni sedechie postquā translatus fuit Joa
chim in babilonē. s. post duos annos ꝯteram iugū nabuco-
donosor de collo oīu3 gentiū: z ꝯuertā ieconiā filiū Joachim
in oēm transmigrationē iude ad locū istū Jere. 28. Iste fuit p
pheta falsus ꝯtra quē Jere. predixit q ipso anno moreretur
z sic factū est. Alij ēt erant prophete falsi in babilone dicen-
tes q cito deus reducturus esset eos in terram iuda. Jō po-
pulus non curabat edificare domos nec plantare vineas vt
possent viuere in babilone Jere. aūt scripsit eis edificate do-
mos z habitate z plātate hortos z comedite fructum eorū.
Accipite vxores z generate filios z mltiplicamini ibi: z no
lite esse numero pauci: q: hoc dicit dominus cū ceperint im
pleri in babilone septuaginta anni visitabo vos: z reducam
vos ad locum istum Jeremi. 29. Hijs verbis incitati qui erāt
in babilone fecerunt sic. Ideo anno septuagesimo quādo fi-
nita est captiuitas: multi tracti amore possessionum z affini
tatum: z terre illius qua3 iam reputabant sibi natalem redi
re voluerunt. In hoc redditu fuerunt duo principes. s. Zoro
babel filius Salathiel: z Jesus fili9 Josedech sacerdos ma-
gnus. Et sub eis fuit multitudo illa redeuntium de babilo-
ne. Joachim namq3 rex iuda qui ductus fuerat in babilone3
genuit ibi Salathiel de quo dicitur precedenti capitu. q Je
conias genuit Salathiel z Salathiel ibi in babilone genu-
it Zorobabel. Iste fuit princeps iudeorum redeuntiū de ba-
bilone. ¶ Considerandū nunc qō iudei dum fuerunt in ba
bilone non fuerūt populus per se: ideo non habebant prin-
cipatum. Nunc vero redeuntes erant iam liberi: z incipie-
bant esse populus: z habere principatu3: z quia Zorobabel
erat nobilissimus iudeoru3 qui fuerant in babilone qui erat

I

K
Annis. d. triginta z vno añ xpi natiuitate3 fuit relaxata captiuitas babilonie.
Cirus regnauit an. xxx.

L
De redditu iudeorū de babilone in iudeam.

post redituz a babilon iudei nō p reges sed p max sacerdotes gubernabantur.

nepos Joachim regis iude ipse fuit princeps iudeoꝝ in re ditu licet non fuit rex sicut auus suus: quia forte rex persa rum qui dedit licentiam iudeis redeundi non dedit eis licē tiam habendi reges: ne ex hoc forte fierent prompti ad rebel landum regibus persaruꝫ. Ideo vocatur sepe Zorobabel p̄n ceps iudeoꝝ vel iudex eoꝝ: vt ait Josephus. xi. antiqui tatum. ⁊ p̄mo Esdre. 6. vocatur zorobabel dux iudeoꝝ vł dux transmigratōis: ⁊ quia sacerdotes magni erant viri ho norabiles valde in toto israel fuit quoq; cum eo princeps sa cerdos magnus qui tunc erat. ſ. Jesus filius Josedech qui ō babilone redijt. Et ob hoc in libris esdre quando aliquid fie bat dicebantur isti duo illō iubere vel illud facere: sed patet p̄mo esdre. iij. ſ. Zorobabel filius Salathiel ⁊ Josue vel Jose dech ceperunt fundare templum: ⁊ simile p̄mo esdre. 4. ⁊ se pissime: ⁊ propter hoc zacharias prophęta qui illo tempore prophetauit: vt patet p̄mo esdre. 5. solum loquitur ad istos duos sic patet zacharie. iij. vbi loquitur ad Jesum sacerdotē magnum. i. Jesum filium Jesedech loquitur etiam ad zoro babel incitans eum ad edificandum templuꝫ zacha. 4. Fuit zorobabel maior princeps vnde ipse semper nominatur p̄r⁹ ⁊ ipse vocatur dux iudeoꝝ vel transmigrationis. p̄mo es dre. 6. qō non dicitur de Jesu filio Josedech sacerdote. Post hoc autem non sic fuit: quia non successit aliquis filius zoro babel in principatu eius nec viri de tribu iuda habuerūt p̄n ciparum: sed sūmi sacerdotes post hoc fuerunt semper prin cipes vsq; ad christi natiuitatem quando Herodes qui erat alienigena primo incepit regnare super iudeos ante quem semper habuerunt principes de gente sua. Isti autez summi sacerdotes a principio huius status fuerunt contenti hono re suo. Et licet principarentur populo non imponebant sibi maius nomen. Quod durauit vsq; ad Joannem hyrcanum filium Simonis machabei: quia ex ipso tempore sūmi sacer dotes inceperunt sibi impōere diademata regia: ⁊ vocari re ges: ⁊ durauit vsq; ad Aristobolum ⁊ hircanum fratres p pter quoꝝ contentiones contigit regnum transire ad He rodem alienigenam de quo. j. dicetur sacerdotes tamen an tequā sibi imponerent diademata regia licet ipsi principarē tur recipiebant secum alios seniores plebis qui cum eis dis ponebant que agenda erant. Cum vere illi se reges vocare runt fuit eoꝝ principatus maior: ⁊ ad eos tota rerū dispo nendarum summa pertinebat. De hijs Josephus. xi. antiqui tatum. ait. ſ. habitabāt in hierosolymis: ⁊ optimatuꝫ guber natione regebantur. Nam sacerdotes tractabant eoꝝ ne gocium vsquequo regnare contigit nepotes asamonei. i. ma chabeoꝝ nepotes. ¶ Redeundo ad ordinez historie dicē dum q̄ āno primo regis ciri quando data est iudeis licentia redeundi de babilone: data est eis licentia per Cirum ad edi ficandum templum domini quod destructuꝫ fuerat prius p caldeos: vt patet p̄mo esdre. 6. zorobabel autem dux iudeoꝝ ⁊ ceteri qui cum eo erant anno. ij. aduentus eoꝝ in iudeā inceperunt edificare templum: ⁊ offerre domino sacrificia: ⁊ factus est magnus applausus populi quando viderunt illō fundari. j. esdre. iij. Cum autem inciperēt edificare ipsi sama ritani qui morabantur in terra inuidentes iudeis dixerunt illis q̄ vollebāt edificare cum eis templum deo. Quibus zo robabel: ⁊ Jesus filius Josedech sacerdos magnus respōde runt q̄ non licebat eis hoc facere: sed soli edificarent. primo esdre. 4. erāt autem isti samaritani quos salamanasar rex po suerat in vrbibus samarie. 4. reg. 17. Et quando tribus iuda ⁊ beniamin ducte sunt in babilonem manserunt isti in terra per illos septuaginta annos: ⁊ nunc incipientib⁹ iudeis edi ficare templum isti voluerunt edificare cum eis. Cum vō iu dei non consensissent isti samaritani inceperunt perturbare iudeos ne edificarent: ⁊ accusauerunt eos apud regem ba bilonis. ¶ Interim autem contigit Cirum regem persarum qui regnabat in babylone mori. Naz occupatus in bello ma sagetarum a regina ipsoꝝ circūuentus occisus est: caput q̄ eius missum est in vtrem plenum sanguine humano dic tumq; est. Saciare saciare sanguine hūano: quē tādiu siti sti. Regnauerat autez annis triginta. Huic successit fili⁹ eius cābises qui vocatus ē alio nomine nabucodonosoꝝ. Ad istū directa est accusatio samaritanoꝝ contra iudeos ne edifi carent templum. p̄mo esdre. 4. Et vocatur ibi iste artaxerses ⁊ sic habet tria nomia. ſ. cābises nabucodonosoꝝ artaxer ses. Suscepit iste accusationem samaritanoꝝ: ⁊ p̄hibuit edi

M Cir⁹ rex mo ritur. Cābises ci ri filius re gnat annis vij. Trinomi⁹ fuit cambi ses.

ficari templum. Mansitq; sic opus incompletum: ⁊ cessatū est ab edificatione quasi per nouem annos. ſ. per septē ānos quibus regnauit cambises: vt ipse duos annos p̄mos darij qui successit ei: vt ait Joseph⁹. xi. antiquitatū. Ut p̄z. j. esdre. 4. ſ. Tunc intermissum est opus domus dei in hierusalem: ⁊ non fiebat vsq; ad ānum 2^m^ regni darij regis persaꝝ de q̄ postea dicetur. Iste cābises cuius p̄mo āno p̄hibitū ē edi ficare templum cepit regnare āno centesimo a transmigra tione iudeoꝝ in babilonem. ſ. ante xp̄i natiuitatem annis quingentis: ⁊ vno ⁊ ab orbe condito annis tribus millibus quadringētis quinquaginta ⁊ octo: ⁊ regnauit ānis septē. Iste vocatus est nabucodonosoꝝ alio nomine: ⁊ sub eo con tigit historia libri Judith. Et ita vocatur ibi nabucodonosoꝝ ita tenent omnes descriptores tēpoꝝ. Et cepit in principio re gni eius. Nam ipse volebat vocari deus: ⁊ solus haberi: vt deus: ⁊ propter hoc iusserat q̄ Holofernes princeps milicie sue destrueret omnia idola gentium: vt ipse solus tanq̄ de⁹ haberetur. De hoc tamen quomodo possit stare ōclarabitur in principio libri iudith. Dum hec aguntur contingit mori Jesum filiū Josedech sacerdotē magnū qui sub cābise vł in principio regni darij mortuus est: ⁊ successit ⁊ Joachim fi lius eius in summo sacerdotio: vt ait Josephus. xi. antiqta tum. Iste cābises edificauit babilonē ciuitatem in egypto in memoriam illius que erat in caldea: ⁊ erat caput regni sui: ⁊ volebat ipse transferre sedem regni in Egypto. Mortuo autem cambise post septē annos quibus regnauerat succes serunt septem magi in regno persarum qui regnauerāt men sibus septē. Postq̄ autem samaritani posuerunt accusatio nem contra iudeos ⁊ vetita est edificatio templi anno p̄mo cābisis regis: vt dictum est ascendit tunc zorobabel princeps iudeoꝝ de iudea in babilonem: vt responderet accusatio ni samaritanoꝝ ⁊ permitterentur iudei edificare templū. Quod viuente cambisse impetrari non potuit. Tunc zoro babel mansit in babilone: ⁊ adhesit Dario qui erat vnus de magis persarum qui erant potentes apud cambissem: ⁊ ta men nonduꝫ regnabat: ⁊ sepe significabat ei quomodo tem plum Jerusalem quod Cyrus edificari iusserat mandato cā bisis edificari vetabatur: ⁊ darius motus est in desiderium edificandi illud si posset: ⁊ vouit q̄ si deus faceret cum regē persarum: qō edificaret templum hierusalez. Accidit interea mori cambisem de quo. ō. diximus ⁊ regnauerunt magi per septem menses cum nullus maneret successor cambisis: ⁊ isti quia non poterant esse simul reges eiusdem regni cona bantur inuenire modū: vt vnus eoꝝ regnaret. Et cum nō conuenirent tandem diffinitum est: qō die quodam oēs ociē te sole simul in cāpuꝫ equitando procederent: ⁊ cuius equ⁹ primus hinitū emitteret regnaret: quia apud persas hinit⁹ equi prosperitatis augurium iudicatur. Seruus autez qui dam darij equo quem ipse in crastino ascensurus erat in lo co ad quē magi equitando processuri erant equam subiecit. Sequenti autem mane cum ad predictum locum magi ve nissent equus darij nocturne delectatiōis veneree in ipo lo co recordatus hinitum emisit: ⁊ sic darius rex constitut⁹ est. Cepit autem regnare darius a transmigratione in babilonē anno centesimo quarto fere: ⁊ erāt ab orbe condito āni tres mille quadringenti sexaginta quinq; ⁊ ante christi natiuita tem fuerunt anni quadringenti nonaginta ⁊ octo fere ⁊ re gnauit annis triginta ⁊ sex. Manebat autem tunc cum eo zorobabel princeps iudeoꝝ de quo. ō. diximus. Et in pri mo anno regni sui iste darius fecit cenam magnam omnib⁹ principibus suis. Et nocte illa Darius cum modicuꝫ dormis set euigilauit ⁊ tribus iuuenibus custodibus corporis sui p posuit questionem. ſ. que esset res fortior inter omnes: ⁊ qui melius responderet magnum honorem habiturus erat. Co gitauerunt autem iuuenes quorum vnus erat Zorobabel. vt ait Josephus. xi. antiquitatum. Et sequenti die coram Da rio ⁊ principibus suis primus disputauit vinum omniū re rum esse fortissimum. Secundus regem dixit fortiorez. Ter tius mulieres dixit omnibus rebus fortiores: ⁊ tamen su per hoc omnia veritatez excellere. Et iste fuit zorobabel. Cū q̄ singuli dixissent: sententia istius laudata est. Et Dar⁹ di xit q̄ peteret etiam si aliquid vellet vltra id qō ipse promise rat. Dixit autem zorobabel q̄ solum petebat q̄ Darius im pleret votum suum. ſ. q̄ si rex fieret edificaret templuꝫ in hie rusalem. Et nihil aliud volebat: vt patet. ij. esdre. 4. ⁊. 5. ⁊ p

Josephū

De hi storia iu dith.

Cābises edifica uit babi lonem i egypto.

Morit cābises.

Regna re incipit Darius ⁊ annis 30. regi uit.

Josephum .xi. antiqui. Tunc darius surrexit de solio suo ⁊ osculatus est Zorobabel. Et dedit ei epistolas ad principes Syrie ⁊ fenicis: ⁊ ad samaritanos: vt permitterent iudeos edificare templū: ⁊ vt darent eis ligna de libano: ⁊ q̄ ō̄ reddit̄ regis darent eis expensas p̄o edificatione: ⁊ p̄o sacrificijs: vt patet .ij. esdre .5. Tunc redijt Zorobabel de babilone ferens istas epistolas. Quod fuit p̄mo anno darij regis. Et tunc uerunt cum eo multi de iudeis qui manserant in babilone: tam de sacerdotibus ⁊ leuitis q̄s de populaṙ videntes affectus regis erga iudeos. Et fuit ista secūda trās migratio de babilone in iudeā: ⁊ plurimi fuerūt in hac trās migratione: quorum numerum ponit Josephus .xi. antiqui. Ceperunt tunc in aduentu zorobabel iudei opus templi cō tinuare: quod iam per nouem annos intermissum fuerat: ⁊ istud fuit anno .ij. Darij. Erant tūc duo prophete in iudea .s. aggeus ⁊ zacharias. Et isti adiuuabant operātes p̄imo esdre .5. Tunc samaritani accusauerunt iterum iudeos apud darium q̄ construerent templum fortissimus: ⁊ q̄ iudei posſent reuellare regibus persaruꝫ. Tunc aliqui iudei volebāt cessare ab edificatione templi quousq̄s diffiniretur per darīū sed aggeus ⁊ Zacharias prophe instabant q̄ opera fierent ⁊ non attenderent ad impedimenta samaritanoꝝ. Et sic factum est. Interim tamen miserunt iudei legatos ad Darium regē responsuros accusationi samaritanoꝝ: ⁊ fecit darius in quiri in bibliothecis sicut petiuerant samaritani ⁊ inuentus est quomodo Cyrus rex concessisset iudeis edificare tēplum. Tunc darius confirmauit mandatum cyri: addēs q̄ de reddit̄ suis darentur expense p̄o edificatione: ⁊ etiam p̄o sacrificijs: vt patet p̄mo esdre .4. ⁊ .6. Tunc cessauerunt samaritani impedire iudeos iuxta mandatū regis: ⁊ dederunt eis expensas quas iusserat. Et finitum est templum duce zorobabel. Unde dicitur zacharie .4. q̄ manus zorobabel edificauerunt templum. Consumatum est tēplum annis quasi sex post q̄s darius ceperat regnare. Quod fuit ab ortu condito annis tribus millibus quadringentis septuaginta ⁊ vno ⁊ fuit añ christi natiuitatem annis quadringentis: ⁊ quasi nonaginta duobus. Hoc tempore pythagoras qui apud grecos floruerat moritur. Iste enim magne frugalitat fuit. ⁊ vite continentissime: distrahens homines ab esu carnium asserens q̄ anime hominum transirent de corpore in corpus: ⁊ interdum migrarent in corpore bestiaruꝫ. Unde poterat q̄s carnes patris sui comedere si comederet carnes pecorum ad que anima patris vel matris demigrasset. Dixit etiam se fuisse militem euphorbum occisum in bello Troiano: ita q̄ anima illius militis erat anima quam ipse habebat. De hoc Ouidius .15. Meta. Iste fuit p̄ius qui apud grecos p̄hm se appellauit cuius p̄ius huiusmodi homines sapientes vocarentur. Et cum istud esset nomen cuiusdam arrogantie interrogatus quid esset non se sapientem sed p̄hm .i. sapientie amatorem professus est. Que appellatio postea in ceteros deriuata est: vt ait Aug. de ciui. dei lib. 8. ¶ Dario isto mortuo qui ānis triginta: ⁊ sex regnauit succeſſit ei xerses filius eius: qui regnauit annis viginti: ⁊ incepit regnare post transitum iudeorum in babilonem annis centum ⁊ triginta nouem: ⁊ a reditu de babilone annis sexaginta nouem. Et fuit añ xp̄i natiuitatem annis quadringentis ⁊ sexaginta duobus. Hoc tempore iudei manebant in pace in hierusalem: ⁊ cerimonijs legis vtebantur edificato iam templo. vt .s. dictus est muri ciuitatis nondum erant edificati. Quos postea neemias reedificauit. Uiuebat autem hoc tempore zorobabel. Iste xerses fuit deuotus erga cultum dei: ⁊ gentem iudeorum: ⁊ honorabat eos sicut pater suus Darius de hoc Joseph. xi. antiquitatum dicit. s. Dario defuncto filius eius xerses regnum suscipiens voluntatis paterne collendi ⁊ honorandi deum here apparuit. Omnia namq̄ faciebat que religionis erāt: patrez sequutus ⁊ iudeis liberaliter vtebatur. ¶ Mortuo autez isto xerse post viginti annos regni sui succeſſit artaban⁹ qui septem mensibus solus regnauit apud persas. Hoc mortuo regnare cepit artaxerses qui longimanus appellatur ⁊ regnauit annis quadraginta. Cepit autem regnare ab ortu condito annis tribus millibus quingentis ⁊ viginti duob⁹: post transmigrationem babilonis iudeorum in babilonē annis centum ⁊ sexaginta: ⁊ a reditu ō babilone annis nonaginta tante christi natiuitatem annis quasi quadringentis ⁊ quadraginta duobus. Hoc tēpore erat in babilone vir qui

P Finita fuit templi edificatio.

Pythagoras mortuꝰ.

Opiniones pythagoꝛ.

Ouidiꝰ .15. met.

Mortuꝰ Dariꝰ ⁊ Xerses eiꝰ filius regnat.

Artabanꝰ regnat vij. mēsibus. Artaxerses lōgimanꝰ regnat annis .xl.

dam nomine esdras sacerdos qui erat de genere sūmorū sacerdotum per rectam lineam: vt patet p̄mo esdre .7. vbi pōitur progenies reducendo vsq̄ ad Aaron non tamen erat sūmus sacerdos: quia Joachim filius Jesu filij Josedech erat tunc sūmus sacerdos. vt .s. dictum est. Iste esdras fuit sapiētissimus in lege: ideo vocatur scriba doctꝰ ⁊ eruditus ⁊ scriba velox in lege domini. p̄mo esdre .7. Nam scriba apud hebreos sapiens dicitur. Iste in p̄incipio regni huius artaxersis restaurauit legem domini que magna ex parte combusta fuerat. Et ad hoc spiritum prophēticum habuit sicut p̄ores scriptores per spiritum sanctum libros illos scripserant: q̄ alias non reciperemus istos libros reparatos ab esdra. Q̄ quicūq̄ homo quātūcūq̄ eruditus si soli sapientie humane innitatur errare potest: ⁊ non est tāte auctoritatis: q̄ necesſario ei fidez adhibere debeamus: vt magis diximus .s. in p̄logo nostro. De ista tamen reparatione legis super Esdram multa expedienda sunt. Iste esdras sicut fuit magnus sapiētia: ita ⁊ operibus ⁊ potētia clarus ⁊ artaxersis p̄dicti amicus fuit. Iste desiderauit de babilone ire in iudeaz cui rex artaxerses p̄opter amicitiam: ⁊ viri auctoritatē concessit multa p̄iuilegia: non solum ei sed ⁊ templo domini ⁊ genti iudeorum: iubens q̄ de redditibus suis quos habebat in Syria darentur omnes expense p̄o sacrificijs: ⁊ alijs necessitatibus templi domini. Quod late habetur p̄mo esdre .7. Concessit etiam ei q̄ ipse doceret omnes iudeos in lege dei: ⁊ q̄ō esset p̄inceps gētis iudeorum: ⁊ q̄ō nemo auderet transgredi legem ab eo datam iuxta penas quas imponeret: ⁊ multa alia in fauorem eius. eo. c. ¶ Jussit etiam q̄ omnia vasa q̄ superfuerant in babilone de vasis templi domini que nōduꝫ omnia portata fuerant in hierusalez nunc darentur esdre: ⁊ portaret illa: ⁊ sic factus est. Esdras recessit de babilone portans vasa domini anno septimo huius artaxersis: vt p̄z. p̄imo esdre .7. ⁊ .8. ⁊ cum esdra venit tunc multitudo magna iudeorum de babilone sacerdotum ⁊ laicorum de quibus patet. p̄mo esdre .8. c. ¶ Ex hoc apparet quomodo fuerūt tres redditus iudeorum de babilone. s. primus sub zorobabel: ⁊ Jesu Josedech sacerdote magno in p̄incipio regni Cyri. ¶ Secundus sub solo zorobabel: quando attulit licentiam edificandi templum anno p̄imo darij regis. ¶ Tertius fuit nunc sub esdra in p̄incipio quasi regni artaxersis. s. anno eiꝰ septimo. vt dictus est. De hijs omnibus patet .s. Ita fuerunt tres transmigrationes iudeorum in babilonem. s. Una sub Joachim rege iuda: ⁊ alia sub Sedechia: ⁊ alia quinq̄ ānis post p̄recedentem transmigrationem quantū ad iudeos qui fugerant in Egyptum de quibus etiam supra dictum est. ¶ Quando venit Esdras in hierusalem erat sacerdos magnus Joachim filius Jesu filij Josedech: ⁊ ad ipsum pertinebat p̄incipatus cum sūmi sacerdotes post redditus de babilone semper p̄refuerint. Quia tamen artaxerses posuerat esdram p̄incipem gentis iudeorum: ⁊ q̄ō omnes tenerentur seruare legem eius. p̄mo esdre .7. ipse erat maior p̄inceps q̄s Joachim ⁊ dū ipse vixit ipse semper p̄refuit vt colligitur ex libris eius. Nā ipse populū cogebat ad obseruandā legem dei vt patet imediate post q̄s autē venit esdras inuenit mltos de sacerdotibꝰ ⁊ leuitis ⁊ de laicis qui acceperant vxores alienigenas de moabitis ⁊ āmonitis ⁊ alijs nationibus ⁊ p̄redicauit eis ⁊ coegit recedere ab illis expellēdo illas ⁊ filios quos ex eis suſceperant. De quo patet p̄mo Esdre .9. ⁊ .x. ⁊ neemie .13. Et fecerunt tunc honorabile festuꝫ scenofegie de quo ibi. ¶ Esdras autē post q̄s longo tempore vixit plurima opera laude digna faciens ⁊ corrigens delicta gentis iudeorum in senectute bona defunctus est: ⁊ in hierusalem cum magno honore sepultus est. Ipso tempore mortuus est Joachim sūmus sacerdos filius Jesu filij Josedech qui fuit secūdus sūmus sacerdos post redditum de babilone ⁊ successit ei Eliasib filius eius. Tertius sūmus sacerdos. Et iste erat sacerdos magnus tempore neemie: vt patet neemie .3. de hoc Josephus .x. antiquitatum. Hic finitur historia libroruꝫ duorum esdre. ¶ Nunc incipit historia libri neemie: quia licet liber neemie contineatur inter duos libros esdre. s. primum ⁊ 2ᵐ ⁊ neemias sit medius illorum quasi sit liber Esdre: tamē non est: sed primus ⁊ secundus esdre ponunt historiaz vniꝰ ⁊ eiusdem temporis nec continuatur secundus p̄mo in tempore aut ordine rerum gestarum: sed solum recapitulat aliqua que pertinent ad p̄imū lib̄ supplēdo quedā obmissa:

R Tres reditus iudeoꝝ de captiuitate babilonica.

Mors Esdre.

Mors Joachim p̄ncipis sacēdotum.

S Neemias venit ī hierusalem ⁊ muros ciuitat edificauit.

ꝛ primus ꝛ secundus eodem tempore: ꝛ in eadem materia finiantur: liber autem neemie incipit imediate post libꝝ esdre. Nam esdras redꝭt de babilone anno septimo artaxersis vt patet primo esdre. 7. historia autem neemie incipit āno vigesimo istius artaxersis: vt patet neemie p̄mo ꝛ scō ꝛ erāt tunc a transmigratione iudeorum in babilonem anni cētus ꝛ octoaginta: ꝛ a redditu de babilone anni centum ꝛ decez ꝛ ante christi natiuitatem annis q̄dringentis ꝛ viginti vno ꝛ ab orbe condito anni tres mille quingenti ꝛ quadraginta ꝛ duo. ¶ Uiuebat autez adhuc esdras quando neemias venit ad reparandum hierusalem: sed quasi post annos .xi. mortuus est: ꝛ sic presens fuit dum muri hierusalem reedificarentur. Et ob hoc in libro neemie fit mentio quedā de operibus esdre. vt patet neemia. 13. Iste neemias erat iudeus manens adhuc in babilone siue in regno persarum post tertiuꝫ redditum iudeorum de babilone sub esdra: ꝛ erat pincerna regis artaxersis manebantq; plurimi iudei ibi: quia nūquaꝫ omnes iudei redierunt de babilone. Iste cum esset apud regem persarum vidit quosdam iudeos qui veniebant de hierusalem. Et querens de statu terre inuenit muros Hierusalē esse destructos ꝛ nullam esse munitionem intra quam habitatores possent defendi. Propter qō ipse tristis effectus impetrauit a rege artaxerse anno vigesimo regni eius q̄ edificaret muros hierusalem: ꝛ postea rediret ad eum: ꝛ accepit epistolas ad prepositos ꝛ duces terre Syrie vt adiuuarent eum in operibus que ipse intendebat: vt patet esdre. p̄mo ꝛ ij. Uenit autem neemias in hierusalez: ꝛ suasit iudeis vt muros vrbis cum eo edificarent. Timebant autem iudei propt̄ samaritanos qui erant hostes eoꝝ ꝛ impediuerāt illos quā do edificabant templum. Et tamen confortati a neemia incepunt edificare: ꝛ vt opus citius fieret diuiserūt inter se iudei partes murorum. s. vt tales edificarent vsq; ad talem locum: ꝛ tales vsq; ad talem. ꝛ prius de edificatoribus fuit heliasib sūmus sacerdos de hīs neemie. 3. ¶ Audientes samaritani ꝛ arabes ꝛ alī habitatores terre q̄ iudei edificarent prestiterunt eis multa impedimēta: ita vt cogerentur iudei edificantes vna manu facere opus ꝛ alia tenere lanceam. i. quidam edificabāt ꝛ alī circa eos erant armati: vt defenderent eos ab subitis incursibus samaritanorum: ꝛ aliorum hostium. De hīs neemie. 4. ꝛ. 5. ꝛ. 6. Hoc modo iudei cum labore edificauerūt vsquequo completi sunt muri: ꝛ posite sunt porte. Durauit autem murorum edificatio annis duodecim vt ait Josephus. xi. antiquitatū. s. quos labores sustinuit neemias per annos. xp̄. ꝛ menses quattuor. Nam tanto tempore muri hierosolymorū completi sunt: ꝛ fuit hoc anno. 32. regni istius artaxersis. Nam anno. 20. eius incepti fuerunt: ꝛ xp̄. annis durauit edificatio murorum: ꝛ finitis muris populus fecit magnum gaudium ꝛ cōuiuia per multos dies tūc erant pauci habitatores in hierusalem. Et fecit neemias: vt omnes principes iudeorum habitarent in hierusalem: ꝛ populares diuiderentur per decem partes: ꝛ vna pars eorum habitarent in hierusalem cui per sortem eueniret. Tūc plurimi se obtulerunt ad manendum sponte in ciuitate neemie xi. Fuit ista edificatio murorum consumata ab orbe condito tribus mille quingētis ꝛ quinquaginta duobus annis: a captiuitate babilonis annis cētum nonaginta duobus: ꝛ a reditu de babilone centum ꝛ viginti duob⁹: ꝛ ante christi natiuitatem quadringentis ꝛ nouem. Ipso āno redꝭt neemias ad regem artaxersez: q; pincerna eius erat: ꝛ non dederat ei licentiam nisi vt fabricatis muris rediret ad eu: vt patet neemie. ij. Ipso anno mortuus est esdras in senectute bona: vt dictum est. Mortuo isto artaxerse qui dicebatur longiman⁹ filius eius Xerses qui vocatur xerses scōs suscepit regnuꝫ. Qō fuit ante christi natiuitatē annis quadringentis ꝛ vno ꝛ post transmigrationem in babilonem annis ducentis: ꝛ a reditu de captiuitate anniꝭ centū ꝛ triginta ꝛ regnauit duobus mensibus. Hoc mortuo successit in regno persarum sodianus qui imperauit mensibus septem. Sub hīs duobus propter temporis breuitatem nihil dignum relatu accidit. Post sodianum regnauit Darius nothus ānis decem ꝛ nouem. Qui cepit ab orbe condito annis tribus mille quingētis sexaginta tribus ꝛ ante christum natum annis quadringentis: ꝛ a transmigratione babilonis annis ducētis ꝛ vno ꝛ a reditu de babilone: annis centuꝫ triginta ꝛ vno. Hoc tē pore floruit Plato pbus: ꝛ tunc etiam hypocras medic⁹ famosissimus fuit: ꝛ ambo in grecia. Tunc etiam Dionysi⁹ tirannus fuit in Scicilia qui tanq̄ totius crudelitatis exemplar ab omnibus auctoribus inducitur. Phallaris etiaz tyrannus tunc fuit qui fecit bouem eneū ad cremandum itus homines ꝛ artificē rei. s. pillū qui per ꝺ crudelitatis ingeniū tyrāno placere optauerat primū intra bouē ad huius rei experientiam capiendam ardere fecit: vt ait Ualerius maxim⁹ ꝛ Seneca. De hoc Paulus orosius de ormesta mūdi. Mortuo isto Dario successit artaxerses qui Assuer⁹ dicitur ꝛ regnuit annis quadraginta. Et incepit ab orbe p̄dito, annis trib⁹ millibus quingētis ꝛ octoaginta duobus: ꝛ ante christi natiuitatem annis trecentis ꝛ octoaginta vno: ꝛ a trasmigratione in babilonem annis ducentis ꝛ viginti: ꝛ a reditu de babilone annis centum ꝛ quiquaginta. Sub isto incepit historia libri hester anno. 3. eius: vt patet hester p̄mo ꝛ sub ipo finita est. Ipse enim fuit qui exaltauit mardocheum auunculum hester: ꝛ suspendit Aman hostem iudeorum: qui voluerat omnes iudeos in toto orbe vna die occidere. De hys etiam Josephus. xi. antiquitatum. Et fuit hoc quasi annis triginta post edificationem murorum hierusalem: vt patet. ex p̄cedentibus ānis intermedīs inter hoc tempus ꝛ edificationem. Et sic inter finem libri neemie: ꝛ principiuꝫ libri hester fuerunt anni quasi triginta: q; historia neemie finitur in edificatione murorum. Quod autem ponitur ibi de actibus esdre in fine libri non fuit post edificationem murorum: sed q; esdras ꝛ neemias fuerūt cōtēporanei. Hoc tempore anaxagoras philosophus moritur: ꝛ tunc Aristo. Platonis discipulus floruit. Tunc etiam Eraclitus ꝛ Democritus ꝛ Socrates ꝛ Diogenes floruerunt. Eo tempore mortuo Heliasib qui fuerat tertius sūmus sacerdos post redditū de babilone successit filius eius iudas. 4. sūmus sacerdos: vt ait Josephus. xi. antiquitatum. ¶ Mortuo Assuero p̄dicto regnauit alius artaxerses qui vocatur ochus annis viginti ꝛ sex. Et cepit ab orbe condito annis tribus millibus sexcentis ꝛ viginti duobus. Et ante christū natū annis trecentis ꝛ quadraginta vno: ꝛ a transmigratione in babilonem annis ducentis ꝛ sexaginta: ꝛ a redditu de babilone annis centuꝫ ꝛ nonaginta. Hoc tēpore demosthenes orator apō grecos floruit de quo Hiero. in epistola ad paulinum. Tunc etiaz Yso crates philosophus etiam orator fuit. Tunc mortuo Platone successit ei in doctrina sua speusippus nepos eius. i. filiuꝫ sororis sue quē aliquando Aristo. nominat. Hoc tēpore mortuo iuda quito sacerdote filius eius Joānes quintus sacerdos ꝛ successit: vt ait Josephus. xi. antiquitatuꝫ. Habuit iste Joānes sacerdos fratrem quendam minorez nomine Jesuꝫ qui amicus fuit cuiusdam principis regis persarum qui vagoses dicebatur. Et iste promiserat ei sūmū sacerdotiuꝫ. Huius confidentia Jesus minor contra fratrem suum Joānem sacerdotem magnum in templo iurgat⁹ est: ita vt Joanes Jesum in templo occideret. Tantum facin⁹ in eum cōmisit in templo q̄ nūq; pri⁹ nec apud Barbaros ita crudeliter ꝛ impie factum est. Et ob hoc templum in seruitutem persarum redactum est. Nam dixit vagases predict⁹. Ausi estis in templo vestro homicidium cōmittere: ꝛ hoc dicens ingressus ē templum. Et non permisit iudeis pri⁹ offerre sacrificia q̄ ꝑ quolibet anno soluerent ei quinquaginta dragmas. Et hoc per septem annos durauit: vt ait Joseph⁹. xi. antiquitatum. Mortuo isto Artaxerse regnauit arges qui Arsam⁹ dicitur annis quattuor. Et cepit ab orbe condito annis trib⁹ millibus sexcentꝭ quadraginta octo: ꝛ ante christum natum annis trecentꝭ ꝛ quindeciz: ꝛ a transmigratione babilonis annis ducentꝭ ꝛ octoaginta ꝛ sex: ꝛ a reditu de babilone ānis ducentꝭ sexdecim. Hoc tempore moriente Joanne sacerdote quinto fili⁹ ei⁹ hiadus in sūmum sacerdotium sext⁹ successit. Et iste fuit sacerdos tempore Alexandri macedonis. vt. j. dicetur de quo Josephuꝭ. xi. antiquitatum. ¶ Mortuo Arge siue Arsamo: Dari⁹ fili⁹ ei⁹ successit in regno persarum annis sex: ꝛ cepit ab orbe condito annis trib⁹ millib⁹ sexcentꝭ quinquaginta duob⁹: ꝛ ante christum natuz annis trecentꝭ ꝛ vndecim: ꝛ a transmigratione in babilonem annis ducentꝭ: ꝛ nonaginta: ꝛ a reditu de babilone annis ducentꝭ ꝛ viginti. Iste est Dari⁹ cōtra quē pugnauit Alexāder macedo. Eo anno quo Dari⁹ apud persas cepit regnare: cepit quoq; alexāder apud macedones occiso pr̄e suo Philippo. s. annis trecētis ꝛ vndecim ante christuꝫ natum. Iste multa bella fecit cū Darium:

Hippocras medic⁹.

Dionisius tyrānus.

Phallaris tyrānus.

Artaxēses q ꝛ assuer⁹ annis xl.

Histo⁹. hester.

U

Anaxagoras phs.

Aristoteles.

Eraclitus.

Democrit⁹.

Socrates.

Diogenes.

Judas sūm⁹ sacerdos.

Artaxē ses, och⁹ regꝭt annis. xxvj.

Demosthenes orator.

Isocrates phs.

Speusippus.

Joānes sūm⁹ sacerdos.

Arges q Arsam⁹ dicebaꝭ ānis ꝗtuor.

Hiadus sacēdos magn⁹.

Darius ānis sex iperat.

X

Alexander magn⁹ regre ꝛcipit ꝛ regnauit ānis xij.

T Mortuꝭ Artaxerses ꝛ xerses scōs regꝭt duob⁹ mēsib⁹.

Sodian⁹ ipatmēsib⁹ septem.

Dari⁹ noth⁹ regat ānis 19.

Plato floret.

darium: cuius anno sexto ipse darius a famulis occisus est. Ipse vero alexander annis duodecim regnauit. vt p3 p̄ machabeoꝝ p̄mo ⁊ edificauit alexandriā in egypto ex noie suo in qua mortuus est. Uiuente alexādro hyadus sacerdoꝰ magnus erat qui fratrē minorē habebat noie manasses: cui sanabalath samaritanus missus tanq̄ p̄nceps regionis a dario rege persarū filiā suaz vxorez dedit. Seniores autē iudeorū grauiter ferebāt q̄ manases frater summi sacerdotis vxorem haberet alienigenā ⁊ particeps eēt in sacerdotio. Putabant eni per coniugiū occasionē p̄stari ad dissoluendas leges. ita vt cuilibet liceret alienigenā ducere vxorez. Jusserūt ergo seniores ⁊ p̄ncipes sacerdotū ipsi manasse vt aut vxorem dimitteret aut in templū non intraret. Manases vero p̄hibitus ministrare accessit ad sanabalath socerū suuz dicens se filiā illius diligere ⁊ tamen apud iudeos honorē sacerdotū maximū esse quo p̄uiari nollet p̄pter illud cōiugiū. Sanabalath autē ei blanditus: non solū sacerdotium sed ēt p̄ncipatū sacerdotū ⁊ honorē ⁊ potentiā in oibus locis samaritanoꝝ quibus p̄erat sanabalath habere promisit dūmodo filiā eius non dimitteret. Dicebat eni se edificaturum templū ad instar hierosolymitani sup montē garizim qui oibus montibus samarie altior est. Hoc tñ dixit ex licentia regis darij facere velle. interim p̄tingit darium superari ab alexandro ⁊ venire in syriā ad vrbem tyri. Tūc sanabalath desperatis rebus darij se alexandro subiecit ⁊ totā terrā quā a dario tenebat videns ei obuiam in tyrū. a quo cum se grate susceptum putasset indicauit ei de suo genero manase: ⁊ q̄ vtile esset ipsi alexandro gentē iudeoꝝ esse diuisam ⁊ duo tēpla habere: vt minus faciles essent ad rebellandū. Quo audito cōcessit alexander templū edificari q̄ sanabalath celeriter in monte garizim edificauit. in quo manases gener eius ministrauit in summo sacerdotio. Iste modus fuit templi samaritanoꝝ. Et sic diuisio maxima facta est iter iudeos p̄pter duo tēpla. Unde si qs apud hierosolymitas culpā habuisset aut de cibo illicito seu de transgressione sabbatoꝝ aut de hu iusmōi pctō ad tēplū samaritanoꝝ veniebat dicens se apud iudeos iniuste culpari. De hūs iosephus. xj. antiquitatū. Et ob hoc quidā inter iudeos nō integre seruabant legem samaritani in iniuriā dicebant: q̄ tales de pctō accusati ad samaritanos transfugere solebant. Et sic iudei xp̄m samaritanū vocauerunt. io. 8. s. q̄ putabant eum vel saltē calūniabant tāq̄ transgressorē legis ⁊ non obseruātem sabbatū q̄ curabat in sabbato. Jo. 9. Quia ēt permittebat discipulis esurientibus spicas sabbato vellere ⁊ fricare manibus ad comedendū in fra. 12. Et istud est templū montis gazirij de quo mulier samaritana dixit xp̄o sedenti ad fontē an adorare deberent in hierosolimis vel in monte illo. s. patres nr̄i in monte hoc adorauerunt: ⁊ vos dicitis q̄ hierosolymis est locus vbi oz adorare. Jo. 4. Istud templū ducentis annis postq̄ constructum fuerat destructū est tpe hirchani summi sacerdotis iudeorum de quo infra dicet vt ait iosephus. 13. antiquitatū. Nec tñ oino perijt q̄: tpe xp̄i in eo adorabant samaritani vt dictum est. Et hec sub alexandro facta sunt: ⁊ sic fuit factū istud templum samaritanoꝝ quasi per trecētos ⁊ quinq̄ ānos ante xp̄i natiuitatē. Cū aūt p̄dictus alexander venisset in vrbez tyri q̄ non multū distat a hierusalez ⁊ obsideret eam litteras misit ad sūmū sacerdotē noie hiadū de quo supra diximus rectorē gentis iudeoꝝ vt eius amicitiā eligeret potius q̄s persarum ⁊ qcqd dario soliti erant dare ſ ei daret hiadus ⁊ gens iudeoꝝ dixerunt se dario sacramenta prestitisse vt nequaq̄s cōtra ipsum eo viuente arma portarent. iō se non posse pacta dissoluere: tunc Alexāder iratus tyrū quidem dimittere voluit quē erat in proximo capturus: sed genti iudeoꝝ multa cominatus est. Tunc hiadus ⁊ tota gens iudeoꝝ pauebāt ad alexandri aduentū: precabant q̄s deū sic afflictis succurere. Dormiēti aūt hiado sūmo sacerdoti apparuit deus: iubēs nihil timere sed ornare vrbē ⁊ portas aperire: ipsumq̄s vestibus pontificalibus indutum ceterosq̄s sacerdotes in stollis suis cū tota gente iudeoꝝ alexandro cuz gaudio occurrere. Qō factū est putauerant eni samaritani tunc ⁊ cetere gētes vicine iudeis sūmū sacerdotē ⁊ reliquā gentē iudeoꝝ varijs penis ab alexandro afligendā. Qō ecōtrario factū est. Naz p̄perās alexāder descēdit de equo: ⁊ adorato noie dei quod erat in lamina aurea circundante frontē sacerdotis ipm sūmū sacerdotē veneratus est. Qō videntes oēs reges syrie q alexādro astabant cuncticq̄ macedones stupebant mentē regis delusam esse putantes: q̄ nulli vnq̄s hoium hoc fecisset. Solus aūt parmenio dux eius interrogare ausus est: cur ceteris eū adorātibus ipse sacerdotē gentis iudeoꝝ adorauerat. Qui alexander inquit. Non hunc sed deū cui in sacerdotio ministrat adorani. Nā eū in hoc habitu vidi per sōnū cū ad huc esset in macedonia. Jp̄eq̄s suasit in asiā exercitū ducere. Et cū nullū in tali stolla nisi hunc viderim: hūs p̄bationē visionis mee hunc salutaui: ⁊ ex nūc arbitror darium ⁊ p̄sarum exercitum dissoluisse: q̄ sicut in somnio accepi ita firmiē p̄uentura p̄fido. Jta alexāder parmenioni loquutus est. Tūc gaudētibus oibus alexāder in vrbē hierusalē ducit: ⁊ ascēdens in tēplū sacrificauit deo sicut ei oñderat sacerdos. Ipse vero summo sacerdoti hiado ⁊ reliquis sacerdotibus larga munera contulit. Et allato libro danielis in quo scriptuz est quendā p̄incipē grecoꝝ per sarū gentes superaturū: seipsuz alexander esse credidit. Sequenti die alexander conuocata multitudine iudeoꝝ iussit eis quicqd vellent ab eo peterēt. Petijt aūt sūmus sacerdos vt iudeis liceat suis legibus viuere: ⁊ sine tributis septimū annū esse permitteret que alexander concessit. Iste septimus ānus est in quo iudei nec agros collūt: nec eis mettere fruges aut vindemiā facē ſ vt p3 exo. 25. Petiuit ēt vt iudeis habitātibus in babylone ⁊ in terra medoꝝ vbi adhuc multi māserāt q̄ de babylone finita captiuitate redire nolluerāt legib⁹ p̄p̄ris viuē p̄mitteret qō ēt cōcessit. ¶ Cūq̄s ēt alexāder dimissa hierl̄z iuisset in vrbes samaritanoꝝ iuxta mōtez garizim vbi p̄us tēplū p sanabalath fūdatū eē dixim⁹: occurrerūt ei samaritani soleniter alexandrū recipiētes. hȳ q̄s petierūt ab alexādro q̄ iudei petierāt. s. tributa ānī septimi: q̄ ipsi q̄s samaritani nec collūt agros nec metūt āno septimo cū obseruēt legē moysi: ceteros aūt libros p̄pharū nō recipiūt. vt dixim⁹. 4. reg. 17. Quibus alexāder ait q̄ erāt q̄ talia peterēt. Rñderūt se iudeos eē: sichimitas tñ a sidonijs vocari. Nā samaritani cū iudeos feliciter agere viderēt se iudeos mendaciter p̄fitent: cū aūt illos affligi cernūt verū cōfitentes iudeos se nō eē dicūt. Quibus alexāder iterū dixit an iudei eēnt. Cui illi dixerūt se nō eē. Et ille ait. ego hoc iudeis p̄cessi. Quasi dicat. Satis ē cōcessisse iudeis. Uerū tñ reuersus certius videbo ⁊ q̄ agēda sunt disponā. Hoc modo samaritani nullo obtento ab alexandro manserūt. De hūs iosephus. xi. antiquitatū. Hoc tpe defuncto hiado sacerdote sūmo: Onias filius eius septimus sūmus sacerdos effectus est de quo iosephus. xi. antiquitatū. ¶ Mortuo alexādro in babylone egypti: regnū eius in multos successoꝝ diuisuz est. vt p3 p̄ macha. i. Antigonus nāq̄s asiā minorez ap̄hēdit: seleuchus babylonē ⁊ gētes vicinas obtinuit lisimacho cessit belespōtus: macedoniā accepit cassander: ptholome⁹ fili⁹ lagi egyptū possedit. Hoꝝ plima ⁊ grauissima bella fuerūt de qbus paulus oroſius lib. 3. de ormesta mūdi ptholome⁹ fili⁹ lagi de quo diximus cepit regnare in egypto ipso anno quo alexāder mortuus est. s. añ xp̄i natiuitatē ānis ducētis ⁊ nonaginta ⁊ nouē: ⁊ ab orbe p̄dito ānis trib⁹ millib⁹ sexcētis sesaginta q̄ttuor: ⁊ a trāsmigratōe in babylonē ānis trecētis ⁊ duob⁹: ⁊ a reditu de babylone ānis ducētis ⁊ triginta duob⁹. ¶ Iste ptholomeus sother in greco. i. saluator dictus est. Ipse āt totā syriā sibi subiecit ⁊ hierosolymā ⁊ iudeos p̄ fraudes expugnauit. Ipse eni sub spē sacrificij hierosolymā igressus ciuitate nō resistēte: ſ aptis portis cū nihil mali cogitarēt vniuersa p̄datus est: ⁊ gentē fuituti subiecit. Et p̄mos de iudeis vltra cētū millia mītos quoq̄ de samaritanis tenēs in egyptū reuersus est. De quo iosephus. 12. antiqtatū: regnauit āt iste ptholome⁹ ānis decē ⁊ sex. Hui⁹ tpe theofrastus phūs i grecia floruit. Defūcto ptholomeo sother siue filio lagi ptholo. philadelph⁹ fili⁹ ei⁹ regnauit in egypto. Et cepit añ xp̄i natū ānis ducētis octoagita trib⁹ ⁊ ab orbe p̄dito ānis trib⁹ millib⁹ sexcētis ⁊ octuagita. ⁊ a trāsmigratione in babylonē ānis trecētis ⁊ decē ⁊ octo: ⁊ a reditu de babylone ānis ducētis ⁊ q̄draginta octo: ⁊ regnauit ānis trigita octo sub hoc manebant in egypto iudei captiui q̄s p̄r eius ptholomeus sother captos duxerat vt supra dictū est. Et ex hoc tpe p̄uenit q̄ plurimi iudeoꝝ habitarēt in egypto vt ait iosephus. 12. antiquitatū. Et manserūt semper vsq̄ ad tēpora christi. Naz post mortē eius dicitur actu. 2. q̄ multi iudei de habitantibus in egypto manebant in hierusalem. Iste ptholomeus philadelphus fecit vetus testamentum totum

Onias sūmus sacerdos.

Mors alexādri. ⁊ Diuisio regni alexandri in multa regna.

Ptholomeus sother ānis. 16.

transferri

UNIVERSITAT DE GRANADA

Bibliotheca ptholomei.

Symon sacerdos summus.

Eleazarus sūmus sacerdos.

transferri de hebreo in grecum per septuaginta ⁊ duos interpretes. Nam librorum cupidus erat ⁊ habuit famosissimas librorum copiam in alexandria quantam nullus vnquā legitur habuisse. scilicet plus ꝯ viginti millia librorum: vt ait iosephus.i2.antiquitatum. De hac interpretatione ⁊ modo eius late diximus in prologo hieron.super paralipo.latius tamen ponit iosephus.i2.antiquitatum. ¶Onias sūmus sacerdos filius hyadi.de quo supra diximus mortuus est sub ptholomeo sother cui successit filius eius symon summus sacerdos octauus qui vocabatur symon iustus propter pietatem quam habebat in deum ⁊ fauorem quem habebat erga regem. Iste est symon summus sacerdos cuius laudes ponūtur eccle.50. Iste moriens reliquit filium paruulū oniam nomine qui propter etatem ministrare non poterat.ideo ministrauit in summo sacerdotio eleazarus frater symonis. Et iste est a quo septuaginta interpretes directi sunt ad ptholomeū philadelphum ad interpretationem faciendam. Et ob hoc ptholomeus redemit plusquā centum viginti millia iudeorū de hīs qui capti tenebantur in egypto ⁊ seruiebant a tēpore patris sui ptholomei sother: ⁊ pro quolibet redimendo dedit centum ⁊ viginti dragmas. vt ait iosephus.i2.antiquitatum. Iste eleazarus fuit nouus summus sacerdos. ¶Mortuo ptholomeo philadelpho successit i regno egypti ptholomeus euergentes filius eius regnans annis viginti sex. Et cepit ante christum natum annis ducentis ⁊ quadraginta quinq: ⁊ a transmigratione in babylonē annis trecentis quinquaginta ⁊ sex: ⁊ a reditu de babylone ānis ducētis ⁊ octoginta ⁊ sex ⁊ ab orbe condito annis tribus millibus septingentis ⁊ decem ⁊ octo. Hoc tempore scriptus est ecclesiasticus liber per iesum filium sirach: vt p3 eccle.50. scilicet. Doctrinam sapientie ⁊ disciplinam scripsit in codice isto ioannes filius sirach hierosolimita: qui renouauit sapientiā de corde suo. Pauco tēpore post mortē symonis sūmi sacerdotis fuit scriptus ille liber: ideo auctor eius laudās omnes patres antiquos finiuit laudes in symone summo sacerdote quasi nullum haberet post eum quem laudare potuisset. ¶Mortuo ptholomeo euergente regnauit ptholomeus philopator filius eius quē iosephus vocat ptholomeū eupatorē ⁊ regnauit in egypto annis decem ⁊ septem ⁊ cepit ante xp̄m natū annis ducentis ⁊ decem ⁊ nouē: ⁊ ab orbe condito tribus millibus ⁊ septingentis ⁊ quadraginta quattuor ⁊ a transmigratione in babylonem annis trecentis octuaginta duobus ⁊ a reditu de babylone annis trecentis ⁊ duodecim. Dū iste regnaret in egypto regnauit in syria antiochus magnus rex syrie. Qui confligens cum ptholomeo philopatore vicit eum quattuor annis ante mortē suam. Et iste est ille antiochus qui occisus fuit in perside in templo nanee deceptus consilio sacerdotum nanee. Fuerat eni ingressus templum vt acciperet inde pecunias multas. Quo ingresso sacerdotes clauserunt templum. Et aperto occulto aditu templi miserūt lapides: ⁊ percusserunt antiochū ⁊ eos qui cum eo erant: ⁊ diuiserunt illos membratim ⁊ capitibus amputatis proiecerunt foras: vt patet scō machabeorū. Mortuo ptholomeo philopatore regnauit in egypto ptholomeus epiphanes annis quindecim. Et cepit ante christi natiuitatē annis ducentis ⁊duobus ⁊ ab orbe condito ānis tribus millibus septingentis sexaginta ⁊ vno: ⁊ a transmigratione in babylonem annis trecentis nonaginta nouem: ⁊ a reditu de babylone annis trecentis ⁊ viginti nouē. Et tunc fuerunt turbatiōes inter ptholomeū epiphanē ⁊ antiochū. ¶Judei aūt adiuuauerunt antiochū de quo iosephus.i2.antiquitatū. Ante hoc aliquanto tempore mortuo eleazaro summo sacerdote fratre symonis Onias filius symonis sūmi sacerdotis q paruulus relictus fuerat eo moriente successit in summo sacerdotio: ⁊ fuit decimus sūmus sacerdos. Iste Onias erat auarus valde: ⁊ cum esset princeps gentis iudeorū ꝓpter eum periclitari habuit gens illa: cū ipse ꝓpter auaritiaꝫ soluere nollet tributa ad que singulis annis tenebaī regi egypti tota gens iudeorum: sed liberauit eos de hīs augustīs quidā inuenis iosipus noie filius sororis onie. De hoc ⁊ de quodā filio eius hircano multa refert iosephus laudabilia.i2.antiquitatuꝫ. ¶Mortuo ptholomeo epiphane seleuchus primus regnauit in syria ⁊ cepit ante christū natum ānis centū octuaginta ⁊ septē: ⁊ a transmigratione in babylonē annis quadringentis ⁊ quatuordecim ⁊ a reditu de babylone annis trecētis quadragita quattuor. Iste seleuchus fuit valde deuotus deo iudeorum tempore onie summi sacerdotis: ⁊ prestabat de redditibus suis omnia necessaria ad sumptus sacrificiorum. vt patet secundo machabeorum.3. ⁊ vocatur ibi rex asie. Et verum est q̄ erat rex asie ⁊ syrie. Post hunc seleuchū regnauit ptholomeus philometor annis tribus. Et cepit ante xp̄m natum annis centū septuaginta ⁊ octo ⁊ ab orbe condito ānis tribus millibus septingentis ⁊ octuaginta q̄nq: ⁊ a transmigratione babylonis quadringentis ⁊ viginti tribus ⁊ a reditu de babylone annis trecētis quinquaginta tribus. ¶Ante hoc mōtuo sūmo sacerdote onia auaro de quo supra diximus successit ei symō filius eius vndecimus sacerdos magnus. Et ℔ mortuo successit onias filius ei⁹ duodecimus sūmus sacerdos. Dic̄ āt iosephus.i2.antiqtatū q̄ fuerūt tres fratres filij symonis. s. onias ⁊ iesus ⁊ alius onias minor. Ipse aūt iesus se vocauit iasonē ⁊ onias minor vocauit se menelaū. Qui assumpti sunt ad tres principatus sūmj sacerdotij. Et cum iason qui medius erat sucepisset sacerdotiū sūmū rex antiochus deposuit eū ⁊ tradidit sacerdotiū Onie minori qui dicebatur menelaus. Et de istis dicit scō macha beorū. 4. s. quomodo iason discordauerit contra oniaꝫ ⁊ menelaus assumptus fuerit in summū sacerdotiū effugato iasone. Sed illa litteravidetur discordare a iosepho. De quo quo modo se habet veritas ibidem declarabitur. Hoc tempore. s. sub hoc antiocho proprie incepit historia libri scōi quā pmi. Pro quo considerandū q̄ duo libri machabeorū non habēt historiā continuatam: ita q̄ finitis eis que sunt in primo libro incipiant ea que sunt in scō: sed prius desinunt que sūt in scō ꝯ in primo: q: scōs liber finitur in gestis iude machabei ⁊ non peruenit ibi vsq; ad mortē suā. Et tm̄ in prio libro machabeorum continuatur historia iude machabei ⁊ fratris sui ionathe post eū ⁊ postea historia symonis post ipsos: sed est scōs liber machabeorū. quedā recapitulatio ad supplendum quedā que obmissa fuerāt in primo de actibus iude. Et incipit ꝓprie historia in.3.ca.scōi machabeorū q̄ in duobus precedentibus solū ponunt quedā preambula que nō sunt de historia machabeorū ⁊ incipit historia sub tēpore regis seleuci de quo supra diximꝰ in heliodoro qui venit ad accipiēdum pecunias depositas in templo. 2°. machabeorū. 3. Et post hoc fuit contentio illa pro sūmo sacerdotio inter iasonē ⁊ menelaum de qua supra diximus. ⁊ hoc habet scō machabeorū. 4. Hec tamē contentio fuit sub antiocho ephiphane qui vocatur antiochus illustris p̄mo machabeorū prio. s. exūt ex eis radix pcti anthiochus illustris. Et idem est illustris q̄ ephiphanes est ⁊ nomē grecū ⁊ interpretat appens. i. valde apparēs vel valde notus ⁊ hoc significat illustris. i. clarissimus. ¶Iste antiochus fuit pessimus sub q̄ occisus est onias sūmus sacerdos. scō macha. 4. ⁊ ipse vendidit sūmū sacerdotium menelao auferens illud fratri suo iasoni. eo. ca. Huius tēpore ipse menealaus promisit q̄ cōuerteret iudeos ad ritum grecorum ⁊ posuit effeminatos in terra. scilicet optimos ephebos ⁊ constituit gymnasiū in hierusalez ⁊ trāslata est gens de ritu iudaico ad ritum grecorum scō machabeorum. 4. Tunc vetitum est iudeis circuncidere filios suos: ⁊ qui circuncidebant illos occidebant̄ ⁊ suspendebant̄ paruuli. De quibus primo machabeorū primo. Eo tempore occisus est eleazarus scriba vir doctus ⁊ honorabilis inter iudeos: quia noluit māducare carnes porcinas. scō machabeorū. 6. Tunc etiam occisi sunt septē filij cum matre varijs tormentis ⁊ ad vltimū ipsa mater quia noluerunt manducare carnes porcinas recedendo a lege scō machabeorum. 7. Tunc etiam iste antiochus epiphanes spoliauit templum auferens totum argentuꝫ ⁊ aurum q̄ ibi inuenit. Et fuit ℔ ante xp̄i natiuitatem annis centum ⁊ sexaginta nouem. De hoc primo machabeorum primo ⁊ scō machabeorum. 5. postea per duos annos. scilicet octauo anno regni sui compellabat iudeos ad sacrificandum idolis ⁊ posuit idolum iouis olympici ⁊ aram eius in templo hierusalem: ⁊ super illā cogebat iudeos sacrificare. vt p3 p̄ macha. prio. Eo tēpore erat matathias sacerdos de vrbe modim qui nollens preuaricari legem dei parauit se ad resistendum satelitibus antiochi ⁊ fecit bella cōtra eos. Iste erat pater machabeorū de quo p̄ macha. 2°. Iste moriens reliquit iudam filiū suū qui vocatus est machabeus principem ad resistendū violatoribus legis. Et mortuus est mātathias ante christum natū annis centum sexaginta

De libris machabeorum. AA

Anthiochus epiphanis.

BB Mathias primus de machabei.

tum sexaginta sex: z a trāsmigratione babylonīs annis quadringentis z treginta z quinqz: z a reditu de babylone annis trecentis z sexaginta z quinqz: z ab orbe cōdito annis tribus milibus septingentis nonaginta z septē de hīs iosephus.i2.antiquitatū. Ipso ānō quo mortuus est matathias surrexit iudas machabeus z obtinuit principatū pro patre suo z incepit pugnare contra duces antiochi qui compellebant iudeos ad dimittendā legem: z tenendum ritū gentilē z aduersabantur eis inferentes multa damna. De hoc prio macha.3.z.4. ¶ Scdo anno postqz iudas suscepit principatum mundauit templū z altare hierusalē postqz fecerat aliqua bella contra gentes. Nam pollutū erat altare: q; imolati fuerāt porci super illud: vt ait iosephus.i2.antiquitatū z multe turpitudines facte fuerant. De solēnitate huius purificationis.p3 p̄ macha.4. Hoc autē fuit ante christi natiuitatez annis centum z sexaginta quattuor z a transmigratiōe babylonis annis quadringentis triginta z septem z a reditu de babylone annis trecentis z sexaginta septē z ab orbe cōdito annis tribus milibus septingentis z nonaginta z nouem. Hoc viuente mortuus est impīssimus antiochus epiphianes qui oīuz horū malorū cā extiterat cui⁹ mors acerba fuit 2°.macha.9. Uiuente etiaz iuda acciderunt omnia que habentur 2.macha.a ca.8.vsqz ad finē. Naz z mors iude nō continet ibi sed ponitur magis hīstoria iude primo macha. a cap.3.vsqz ad octauū vbi mortuus est. Tenuit autē iudas machabeus principatum gentis sue tribus annis. vt ait iosephus.i2.antiquitatum. Uno anno postqz iudas mundauit templū: antiochus eupater regnauit in syria z post duos annos successit demetrius z sub hoc mortu⁹ est iudas per ducem eius bachidez. ¶ Mortuo iuda machabeo frater eius ionathas suscepit principatū gentis iudeorū z sūmū sacerdotium z bella faciebat contra gentes. De quo primo macha. ab.8.vsqz ad.i2.cap. Et nihil de isto lib. habetur in.2.lib.machabeorū. Cepit ionathas principatum ante christi natiuitatē ānis cētū z sexaginta z vno: z a transmigratione babylonis quadringentis z quadragita: z a reditu de babylone trecentis z septuaginta. Tenuit aūt principatuz annis viginti incipiens ab orbe condito annis tribus millibus octingētis z duob⁹. ¶ Tēpore ionathe accidit q̄ onias qdā de gñe sacerdotum. s. filius sūmi sacerdotis qui in alexandriā fugerat ad ptholomeū philometorē petīt ab eo z a regina cleopatra vt daretur sibi locus in heliopoli ciuitate egypti ad edificandū templuz deo simile templo hierosolymorū. Quod cōcessū est: z factū fuit. tñ illud minus in quantitate z pauperimuz. Ibi tñ sacerdotes z leuitas instituit facientes eadē officia q̄ fiebant in hierusalem. Hoc autē fecit confisus in quodaz dicto ysaie qui quasi per sexcentos annos ante h̄ sacrariuz deo in egypto per virū iudeū edificandū predixerat. De hoc iosephus tredecimo antiquitatū z magis in li. de bello iudaico. An tñ ibi cōpleta fuerit scriptura ysaie pro nūc non asserit. de quo magis dicetur super ysaiā. ¶ Sub ionatha⁹ regnare cepit alexander filius antiochi ante xp̄m natum annis centum quinquaginta duobus z a transmigratione babylonis annis quadringētis quadraginta nouē z a reditu de babylone annis trecentis septuaginta nouē: z ab orbe cōdito annis tribus milibus octingentis z vndecim. Sub ionatha ēt orte sunt inter iudeos tres hereses. idest tres modi vel differentie credendi etiā viuendi. s. pharisеorū heseorum etiā sadduceorū. De quibus quid teneant ponit iosephus.i3.antiquitatū. Et scdo de bello iudaico de quibus z alīs sectis iudeorū declarabitur sequēti capl'o vel ifra.i2. ¶ Jonatha quoqz viuente cepit regnare demetrius post annos quinqz post cepe rat regnare alexander filius antiochi. Et fuit ante xp̄m natum annis centū quadraginta septē sub hoc mortuus est ionathas. primo macha.2.cū tenuisset principatū quasi annis viginti vt colligit per iosephū.i3.antiquitatum. ¶ Mortuo ionatha successit symon frater eius vltimus machabeorum qui tenuit sūmū sacerdotiū z p̄incipatū gentis sue ānis octo vt ait iosephus.i3.antiquitatū. Et cepit ante xp̄m natū ānis centū quadraginta tribus: z a transmigratione babylonis annis quadringentis quinquaginta octo: z a reditu de babylone annis trecentis octoaginta octo: z ab orbe condito annis tribus millibus octingentis z viginti. Iste fecit bella contra hostes iudeorū sicut iudas z ionathas. maius tamen tempus principatus huius in quiete fuit. De hoc primo macha. a cap.i2. vsqz ad finez libri. Hoc viuente demetrius auffert iugū iudeorum. s. tollendo illis tributa z fuit hoc secundo anno principatus symonis. ¶ Hoc viuente. s. anno quinto eius antiochus filius demetrij regnare cepit. Et fuit ante xp̄m natū annis centū triginta z octo: z a trāsmigratione babylonis annis quadringentis sexaginta duobus: z a reditu de babylone annis trecētis nonaginta tribus: z ab orbe cōdito annis tribus milibus octingentis z viginti z quinqz. ¶ Symon machabeus anno octauo principatus sui in cōuiuio proditorie occisus est per isidias ptholomei generi sui viri iudei cui filiā suā dederat vxorem. Et ille inuidens glie symonis z cupiens principatum gentis iudeorū cum tamen ipse non esset ad hoc satis efficax. in cōuiuio tenens eum in delitijs nihil mali a genero suspicātē: ex insidijs armatos iubet exire: ipsumqz symonē inter epulas occidit. Tenuit autē ibi vxorē symonis z oēs filios eius preter ioannē qui vocabatur hircanus. de hoc prio macha. vltimo. c. z Josephus. i3.antiquitatū. Et sic fuit finis triū fratrū machabeorū q viriliter pro lege dei z libertate gentis sue pugnantes gloriosas sui reliquere memorias oēs tū gladio trucidati. Tenuerunt aūt principatū gentis sue z supremū sacerdotiū annis triginta z vno. scilicet iudas annis tribus Jonatas annis viginti z symon annis octo. Usqz ad hoc tēpus perueniunt hīstorie librorum veteris testamenti. Postea vero de reliquo tempore qđ est vsqz ad christi natiuitatem. s. de annis centū trigita z qnqz nullus liber sacre scripture stat: sz colligūt gesta ex hīstorijs temporum tam apud grecos q̄z apud latinos z maxime iosephus iudeus de hīs egit in libris antiquitatum. quasi a medio libri tercīdecimi vsqz ad decimū octauum in quo de christo loquutus est. De hīs etiaz in libris suis de bello iudaico. ¶ Capto ergo symone z occiso filijsqz eius z vxore: solus ioānes qui hircanus dicitur de filijs eius euasit. Qui mox fugiens in hierusalem confidens de fauore populi erga se propter patris sui symonis beneficia multa genti iudeorum prestita z propter odium ptholomei generi symonis quem populus oderat. ¶ Uoluerat autem ptholomeus totam progeniez symonis tenere: vt omnibus occisis ad eum principatus deuolueretur: Jdeo fugientē hircanū persequutus est: z properantē intrare in hierusalē populus expulsit. Jā eni hircanū susceperant. Fugit ergo ptholomeus in quoddā castellū noie dagon apud hiericho. Datus est tunc principatus gentis iudeorū ioāni hircano sicut pater eius illū tenuerat: z tenuit eū annis triginta vno: vt ait iosephus.i3.antiquitatū. Iste innouauit principatū: qui ante hoc summi sacerdotes honore suo contenti z principatu plebis ad altiorē plebis magīratū nō aspirabāt. iste āt hircanus iposuit sibi diadema regiū vt cōiter teneāt. iosephus tñ.i3.antiquitatū. dicit q̄ filius istius. s. aristobolus p̄mus sibi de sūmis sacerdotibus coronā imposuit. Ipse tñ iosephus.16.antiquitatū. Dicit istum hircanū fuisse regem. Cepit iste principari ante xp̄m natū annis centū triginta z quinqz: z a reditu de babylone annis trecentis nonaginta z sex: z a trāsmigratione in babylonē annis quadringentis sexaginta z sex z ab orbe cōdito annis tribus milibus octingentis z viginti octo. ¶ Mox vt iste accepit p̄incipatū factis sacrificijs ex more ad placandum deum perduxit exercituz cōtra ptholomeū qui matrē suā z fratres captos tenebat contra quem facile preualebat: hircanus tñ matris affectu trahebat. Nā ptholomeus in obsidione positus matrē hircani z fratres eo vidente super muros torquebat: z si non recederet ab obsidione penitus mortē minabat. Hircani aūt animus soluebat videns matrē charissimā z fratres torqueri ideo a cōflictu cessabat. mater vero de muro manus protendens petebat ne ppter se differret sed castellum celerius destrueret: z ptholomeo pro eoz morte rederet retributionē extimans sibi vtilissimū si per suā mortē hostes atrocius deperirēt. Tūc hircanus ad capiēdū castrū inflāmabat: sed cū rursus matrē z frēs torqueri crudelr videret remittebat ardorē eius z ab oppugnatiōe cessabat ne crudelis in mrēz videret. Tali nēcitate obsidēdi hircanus vnū annū expleuit cū castrum paucis die⁹ cape potuisset. Uñ ptholomeus a bello solutus occidit matrem z fratres hircani claz: z cuz se resistere nō posse teneret: relicto castro fugit ad zenonem tyrannum philadelphie. Hoc modo tota progenies symonis machabei preter ioannem hircanū perīt. ¶ Cuz autem cepisset hircanus principari

LL Jonathas fr iude sūmus sacerdos.

Symō sūm⁹ sacerdos.

DD Joānes hircanus sūmus sacer.

nus ꝓncipari antiochus pugnauit ꝙ hirchanū quē in hieru
rusalē obsedit: qz symon pr̄ hirchani exercitū antiochi regis
magna plaga atriuerat. ¶ In hac tamē obsidione nihil pro
ficiebat propter loci fortitudinem: licet machinas bellicas z
profundas caueaꝫ feciſſet. Judei tñ q erant in vrbe sepe icur
santes exercitum antiochi percutiebant. Timuit tamen ty
ranus famen in ciuitate cito venturam redemit se pecunꝫ
z sic obsidionem soluit multis interiectis conditionibus.
¶ Iste hirchanus obsessus adueniente festo tabernaculoꝝ
ab antiocho inducias septē dierū pro festiuitate z sacrificiꝫ
petyt. Antiochus autē non solū pcessit: sed etiaz magnificen
tissimum sacrificiuz misit. s. thaurū viuentē cornibus inaura
tis z vasa argentea z aurea plena omnibus aromatibus. Fu
it autem iste antiochus melioꝝ antiocho epiphane qui ciuita
tem pacifice ingressus porcos super araz imolauit z ius car
nium per totū templū ad coinquinandū illud sparsit. ¶ Cū
semel hirchanus pecunꝫ egeret sepulchꝝ dauid in hieru
salem aperuit qui inter reges diues valde extiterat protulit
inde tria millia talenta pecuniarū ex quibus ditatus exerci
tum peregrinoꝝ primus cepit alere. Iste pacem z federa
amiticiarum renouauit cum romanis quam sepe predeceſſo
res sui fecerant. Et hanc primo fecit Judas machabeus. pri
mo machabeoꝝ. 8. Idem postea fecit ionathas primo ma
chabeoꝝ. 12. Nunc vero tēpore hirchani ista cōfirmata sunt
fecit autem bella aliqua de quibus iosephus. 13. antiquitatū.
Fuit iste hirchanus vir iustus z ꝓphetie dono ꝓditus. Naz
semel cū misisset filios suos ad pugnandum cōtra antiochū
ipseꝫ solus intra templū thus adoleret vocē audiuit ꝙ filꝫ
sui ipso die vincerent antiochū. Qui mox procedens de tem
plo toti populo retulit: z ipso exitu rei verum fuisse constitit.
¶ Fuit hirchanus magne ꝓsperitatis: ita vt plurimi iudeo
rum ei inuiderent: z maxime pharisei: quoꝝ heresim sub
ionatha machabeo ortam diximus. Erant autem tante opi
nionis apud plebem: vt si quid cōtra regem aut principez sa
cerdotum dicerent facere crederetur. Eoꝝ tñ discipulus
hirchanus exstiterat. Sed cum eos ad conuiuiū vocasset z
amicabiliter pasceret nimisꝫ delectari illos vidisset dicere ce
pit. Scitis me velle iuste omnia facere: per que deo z vobis
placeā. Rogo autem si quid me peccantē videritis corrigite.
Qui dum ei testimonium preberent omni virtute ornatum
letatus est. Tunc vnus de recūbentibus nomine eleazarus
vir maliuolus z seditionibus gaudens inquit. Qñ dixisti
iustum velle: cognoscere iustum est te deponere principatuz
sacerdotꝫ: z solum populi regere magistratū. Petente autez
hirchano cur deponeret ait. Quia audiuimus a senioribus
nostris captiuam fuisse matrē tuā sub antiocho ephiphane.
Quod tamē falsum erat. Cui valde hirchanus iratus est. Et
tunc ionathas quidā de saduceis amicus hirchani dixit elea
zarum blasfemasse. Petiuit autem hirchanus a phariseis q
pati deberet eleazarus ꝓ hac blasfemia. Cūqz illi in pena mi
tes esse vellent nec consentirent hirchano: incitāte ionatha
saduceo hirchanus ad saduceoꝝ partem transyt z leges
quas populo tradiderāt soluere nolluit. Unde magnū odiū
contra phariseos a toto populo conflatuz est. Fuit ergo hir
chanus vir clarus in multis. Et cum triginta z vnū annos
in principatu egisset obyt. De hoc multa alia iosephus. 13. an
tiquitatum. z in libro de bello iudaico. ¶ Mortuo hircha
no sucessit aristobolus filius eius: qui fuit summus sacerdoꝫ
z rex. Et de hoc dicit iosephus. 13. antiquitatū q iste fuit pri
mus iudeoꝝ qui post reditum de babylone sibi regium dia
dema imposuit. Fuit autem hoc ante xp̄m natum annis cen
tum z duobus: z ab orbe cōdito annis tribus millibus octi
gentis sexaginta z vno: z a transmigratione babylonis an
nis quadringentis z viginti z nouem regnauit autē solum
anno vno. ¶ Aristobolus iste sumpto regio diademate: an
tigonum fratreꝫ suū sibi secundū amās in simili dignitate eū
constituere volebat: matreꝫ vero z alios fratres in vinculis
tenebat. ¶ hirchanus namqz matrē istoꝝ dominā esse reli
querat. ¶ Cum autē de principatu altercaretur cū aristobo
lo: ad tantam crudelitatē ipse peruenit: vt eam in vinculis fa
me z penuria occiderit: ceteros vero fratres astrictos tene
bat vinculis. ¶ Antigonū tamē quē valde diligere videba
tur occidit. Cum enim aristobolus antigonū mississet in ho
stes z ille obtenta victoria clarus rediret tempore quo taber
naculoꝝ festum celebrari debebat: z frater eius aristobo
lus rex z summus sacerdos quadā egritudine teneret anti
gonus fecit sacrificia. Maliuoli autem fratrū concordiā tur
bare cupientes ex antigoni pompa occasionē sumpserunt: z
coram aristobolo iniquo loquebantur dicentes. Quomodo
antigonus in celebratione tabernaculoꝝ sublimiꝫ apparuit
vt non eque a priuato fieri viderenť: sed regꝫ status ostenta
tio crederetur. ¶ Asserebant etiaz eū cū multitudine arma
toꝝ ad aristoboli venturū interitum. Aristobolus aūt cum
hyꝫ accusationibus credidisset: timens ne incideret in suspi
tionem fratris suiqz corporis curam agens disposuit custo
des in subterranea specu. Jacebat autem ipse aristobolus in
turre que antoniana dicebať licet a pauciſſimis turris stra
tonis diceretur. Precepit autem vt cuz antigonus ingrede
retur nullum inermem ipsum tamē antigonū si armatus in
traret interficerent. Misitqz ad antigonū q ad eū sine armis
veniret. Regina autē inuidens antigono quez aristobolus
valde diligebat persuasit nuncio cōtraria referre. s. frater tu
us audiens te construxisse arma z ornatū bellicū: petit vt in
grediaris cum armis vt eoꝝ possit videre facturā. ¶ Antī
gonus autē nihil dolosum meditatus de affectu fratris con
fidens: armatus ad aristobolū ingreditur vt armoꝝ demon
straret ornatum. Cumqz in ipsaz turrē que stratonis diceba
tur introisset ab illiꝫ qui in tenebroso loco cōstituti erāt occi
ditur. ¶ Ad mirandum autē ipsa die circa iudā hesenū acci
dit qui nunqz in hyꝫ que predixit mentitus est. Erat eni he
senus. idest de secta vel heresi hesenoꝝ. Iste cum vidisset ip
sa die antigonū transire per templū clamauit socijs suis. scilz
Melius est mihi mori: qz si mortem fuero mentitus antigo
ni quē hodie video periturum in turrē stratonis ipse autem
locus. scilicet turris stratonis sexcentis distabat stadyꝫ vbi
eum predixerat interfici z diei plurima pars transierat: ita
vt dubitari posset an prenunciatū esset possibile. ¶ Cumqz
hoc dixisset z tristis esset: nunciať ei antigonuz occisum esse
in subteranea specu. Nam z ipse locus stratonis dicebatur
sicut cesarea: prius vero turris stratonis dicebatur. Unde
ipse iudas de vaticinio suo turbatus erat nesciens quomo
do compleretur. ¶ Aristobolus autem magno fletu de fra
tris morte tenebatur: nec non egritudo solita mentē eius su
bitaneo dolore percussit: z intollerabilem dolorem corruptiꝫ
visceribus sustinebat copiā quoqz sāguiniꝫ eueniebat. Quē
dum famulus quidam manu portaret lapsus est in loco vbi
macule sanguinis morientis antigoni permanebant. Quo
facto clamor populi attollitur: dum viderent sanguinē quez
rex euomuerat. z putarent hoc a famulo de industria factū.
Clamorē autē audiens aristobolus: cansam inquisiuit. Illiꝫ
autez tacentibus cōminatur. Illi vero coacti quid cōtigisset
apperiunt. scz q dei vltio in eo loco ipsum voluisset perime
re in quo fratrem occidi fecerat. Hoc audiens aristoboluꝫ cō
funditur gemensqz cum lachrimis ex alto pectore dixit. Nū
quid deum latere potui in tam crudelibus factis: vt nō scele
re fraterne cedis celeri pena consumeret. Usquequo impro
bum corpus prohibes impiam animā ad vmbras fratris z
matris accedere. Cur non tam celeriter redis: sed paulatim
sanguinez meum effundo occisis. Que cuz dixisset moritur
anno primo regni sui. Iste vocatus est amator grecorum z
multum iudeis profuit: quia itureos z magnam eorum pro
uinciam iudeis adiunxit compellens habitatores terre: vt si
eam habitare vellent circunciderentur. z ſm legem musai
cam viuerent de hyꝫ iosephus. 13. antiquitatum. z in lib. de
bello iudaico. Mortuo aristobolo succesſit in regno z in sū
mo sacerdotio iamneus frater aristoboli. Qui postea alexan
der dictus est. z cepit regnare vno anno postquā ceperat ari
stobolus. s. ante xp̄m natuz annis centū z vno z ab orbe cō
dito ānis tribus millibus octingentis z sexaginta duobus:
z a trāsmigratione babylonis ānis qngentis: z a reditu de
babylone ānis quadringentis z triginta. Mox eni vt ari
stobolus mortuus est salome vxor aristoboli que apud histo
riographos Alexandra cōmuniter appellatur soluit oēs fra
tres aristoboli a vinculis quos ipse viuens ligatos tenue
rat: z iamneum qui Alexander vocatus est regem ordina
uit maiorem quidem etate alyꝫ residuis fratribus. Iste ce
pit regnare vno anno postquam ceperat aristobolus. scilicet
anni centum z vno ante christi natiuitatem. vt dictum
est z regnauit viginti septem annis: vt ait iosephus. 13. anti
quitatum. z annis quadraginta vixit. Alij aūt volunt eum

regnasse

Mors hirchani.

EE Aristobol⁹ rex z pōti.

ff

regnasse annis triginta. Iste nunc̄ ad faciem patris sui ioānis hirchani venerat: quia eum quodāmodo oderat. Causa huius talis fuisse dicit. scilicet. Cū hirchanus diligeret multū duos filios priores aristobolum ⁊ antigonum ⁊ deus apparuisset in somnijs hirchano ⁊ quereret ab eo quis filiorum suorum successor eius existeret. Ostendit ei deus vultum iamnei'. Unde hirchanus contristatus est q̄ omnium bonorum suorum heres iste existeret. Genitum ergo in galilea nutriri fecit ⁊ ad conspectum eius nunquā venit. Deus tamen hirchano non mentitus est. Nam iste mortuo aristobolo qui quasi nihil regnauerat regnū accepit. Assumptus in regnum vnum de fratribus suis qui cum eo in vinculis fuerat contendentem de regno occidit: alium vero mansuete viuere volentes honorabiliter tractabat Multa bella iste strenue gessit contra hostes ⁊ contra gentem suam: nouissime crudelis apparuit. Accidit enim vt in discordiaz veniret cum iudeis quibus preerat. Et quadam die in festiuitate tabernaculorum dum Alexander qui sūmus sacerdos erat ⁊ rex astitisset super altare solemniter immolaturus: iudei qui astabant virgis cedrinis in contentum iaculabantur eum. Nam in illo festo iudei in templo ⁊ in singulis domibus ramos arborum habent. Et eum contumelioſe cuz egressi fuissent dicerent illum de captiua fuisse genitum ⁊ ideo honore sacerdotij̄ non esse dignum. iratus Alexander sex millia iudeorum occidit parietem vero ligneum circa altare ⁊ tēpluz constituit qui multitudini aditum denegabat vt ad sacerdotes sacrificia facientes populus ptingere non posset. ¶ Alexander moabitas eis imposuit. Cum autem contra regē arabum obidam pugnaret incidit in insidiā altissime vallis iuxta galatitem. Inde autem cum fugeret super infelicitatem iudeorum gentem infestam habuit. Nā cum fugiens venisset in hierusalem ⁊ peteret q̄ odium qō in eum habebant dimitterent: ⁊ illi tanto magis eum odiosum haberēt dixit eis quid vellent fieri vt eis satisfaceret. Clamauerunt omnes q̄ moreretur alexander. formato ergo aperto odio inter euz ⁊ iudeos sex annis contra illos pugnans interfecit quinquaginta millia illorum. Semel enim cuz iudeorum plurimi cōtra eum pugnarent ⁊ inclusisset eos in quadaz vrbe multos in bello occidit. Capta autem vrbe de precipuis illorū in hierusalem octingentos duxit: in quos crudelem vindictā exercuit. Nam cum cenaret semel cū concubinis suis illos octingentos in alto loco vt ab omnibus viderentur suspendi fecit: prius filios ⁊ filias earum ⁊ vxores ipsis videntibus occidendo. Hoc autem ad vindictam egit pro malis que ab eis passus fuerat: quem sepe varijs laboribus aflictum ad periculum regni ⁊ vite perduxerat. Nec suffecit eis vt cōtra eū ipsi pugnarent: sed etiam alienigenas contra eum inducerent. Ita vt ipse coactus regi arabum terram moabitidis ⁊ galaditidis traderet vt eundem contra iudeos adiuuaret.

¶ Excessit tamen modum humane vindicte ideo a iudeis tracida. idest crudelis appellatus est: qz traces ceteris gentibus in crudelitate famosiores sūt. Hoc facto octo millia de aduersarijs alexandri per noctem de iudea fugerunt ⁊ quā diu ille vixit exulabant. Hac seditione sic liberatus alexander reliquū tempus cū omni quiete regnauit. Plurima egit bella contra gentes finitimas de quibus iosephus. iz. antiqtatū ⁊ in libro de bello iudaico. ¶ Post hoc alexander multum crapule deditus egritudinem incurrit ⁊ in tribus ānis morbum quartane passus est. Nec tamen sic a bellis cessauit donec in ipsis laboribus animā redderet. Mortuus est autem in monte genasenorum vltra iordanē. Quē cuz regina alexandra morti propinquū cerneret nullam spē salutis habentem deplorans futurā suam ⁊ filiorum calamitatē ait. Cui me ita relinquis cum filijs alienis adiutorijs indigentē cuz scias tibi aduersariā esse gentē iudeorz. Cui ille iussit mā data sua seruare: ⁊ certū cum filijs regnū possideret: scilicet vt mortē eius millitibus cellaret quousq̄ ⁊ castellum caperet ⁊ ad hierosolymam victrix clarissima rediret: ⁊ phariseis potestatez daret quicquid illi facere vellent: eosq̄ ceteris in honore preferret: vt illi laudātes eam apud plebem propter honorem eis collatuz fidelem sibi gentez iudeorū ostitueret. Naz posse istos multa apud iudeos dicebat: ⁊ ledere si quē odissent ⁊ prodesse cui fideles existerent cū eis nimiū a populo crederetur quicquid vellent graue contra aliquē referre. Et se ideo multitudinem iudeorum offendisse dicebat: qō phariseos aliquādo contristasset. Tunc igitur cū in hierusalem perueneris cōuocatis millitibus eis meū corpus ostende: ⁊ permitte eis qualitercūq̄ voluerit meo cadauere vti siue contumelioſe vellint ⁊ etiam insepultum illud relinquere eo q̄ a me grauia passi sunt: siue aliquid voluerint in tuo regno disponere: q̄ si h̄ eis dixeris: ego quidē clarioze funere ab eis dignus habebor q̄z a te cū ira post mortem in aliquo non seruetur. Tu vero tibi ⁊ filijs firmū constituens principatum. Hec cū dixisset vxori obijt anno. xy. vt iosephus ait. Alexandra autem cum castellum cepisset iuxta mādata mariti phariseis loquuta est: eoruz potestati tā mariti corpus q̄z regni gubernacula tradit. Ita iram eoruz quā in alexandrū habuerant extinxit: ⁊ fideles eos sibi amicos parauit. Qui populum conuocantes res gestaſ alexandri explanauerunt dicentes se regem magnum ⁊ iustū perdidisse: ⁊ tantū populo luctum predictis laudibus intullerunt: vt exequias ⁊ solemnioz q̄z ceteris regibus exiberent. ¶ Sic igitur alexādro defuncto vxor eius alexandra regni gubernacula suscepit que per nouem annos tenuit. ¶ Cepit autē ab orbe condito ānis tribus millibus octingentis ⁊ septuaginta ⁊ vno ⁊ ante christi natiuitatem annis nonaginta duobus: ⁊ a transmigratione babylonis annis quingentis ⁊ tribus. Habuit autem alexandra duos filios hirchanū. scilicet ⁊ aristobolum hirchanum quidem maiorem qui tamē ad regni gubernationem ignorans ⁊ remissus erat mansuete quidem ⁊ innocentis vite: aristobolus autem efficatior ad gubernandum erat ⁊ acriozis ingenij. A populo autem alexandra regina diligebatur: quia ostendebat se contristari de hijs q̄ maritus suus contra populum egerat. Hec hirchanū quidez qz maior etate erat ⁊ innocentis vite sūmum sacerdotem constituit. Phariseis autez omnia facere permisit: ⁊ leges quas a phariseis traditas hirchanus filius symonis machabei iratus cōtra phariseos dissoluerat. de quo supra diximus in integrum redire constituit. Solum enim nomen regium ipsa tenebat: cetera vero phariſei possidebant. Regina tamen sui corporis custodiam faciebat conductos milites tenens vt vires suas duplas ostenderet. Tota prouincia ptem habebat preter phariseos qui totā rem publicā conturbabant: conātes reginam flectere vt occideret consiliarios mariti sui alexandri quorū consilio octingentos iudeos suspēderat ⁊ ipsi phariſei vnuz de illis. s. diogenem occiderunt: ⁊ post ipsum multos ita vt illi cum aristobolo reginam conquesturi adirent. Uidebatur autem q̄ aristobolus accepta occasione reginam deponere vellet. ⁊ regnū suscipere cōquerebanf ostēdentes quanta pro alexandro fecissent vt ei gentē iudeoruz subiectam tenerent: ⁊ petebant ne oino spem eoz euerteret. Nam cur fugerent aduersarioruz pericula si in aula regia a phariseis inimicis suis vltionem tanquā pecora tollerarent. Si vero phariſei contenti essent cede mortuoz dicebant se patienter tollerare vt regine fidelitatem obseruarent. Si aūt in ea intentione phariſei permanerent: petebant sibi licētiā recedendi concedi. Nam preter regine concessionez dicebāt nequaq̄ saluti sue prouisuros: sed libenter in aula eius morerentur ne recedentes infideles indicarenf. Opprobriū trī regine esse asserebant si neglecti socij mariti eius aduersarijs traderenf. Dicunt ergo si phariseos preponere disponiſ vnūquēq̄ nr̄z ad castella transmitte: hoc aūt cū illi dicerent aiam alexandri ad oēs querellas suas iuocarēt: oēs qui astabāt collachrimati sunt: sed aristobolus super oēs qui ꝑ matrem multa loquutus est. Interiecto tēpore circa mortē alexandre regine cū egritudinē grauē incurrisset placuit aristobolo regnū inuadere: ⁊ per noctē tacite ingressus de hierusalem cū vnico famulo ad castella deuenit in quibus patris sui consiliarij iaz ab aula regia alienati. vt supra diximus manebant. Timebat autē aristobolus ne matre defuncta phariseis tenētibus regnum tota cognatio sua periret pp odiuz phariseoz. Sciebat etiā q̄ nō posset matri succedere existente fratre suo hirchano maiore: huiuſ autē facti. vxor aristoboli conscia extiterat quā cū filijs in hierusalē reliquit. Aristobolus autem venit in castellū q̄ gabbathuſ dicitur vbi gelastis potentissimus amicoruz eius manebat. A quo benigne suscipitur: sequenti die regina fugam aristoboli sentiens nō pro rebellione illam factam putauit quousq̄ venirent nunciantes quidam aristobolum iam occupasse omnia castra. Nam vno comprehenso ad voluntatem eius hostia festinabāt.

Alexādra regnat sup iudeos.

Tunc tota

Tunc tota gens iudeorum cum regina in magnis cepit esse terroribus: videns non longe esse quin aristobolus totum regnum occuparet: & de illatis sibi contumelijs vindictam peteret. Tunc ergo vxorē eius & filios in hierusalē relictos in superiori custodia templi posuerunt. Cum autē multi nūciarent aristobolum regio ornatu inductum intra quindeciz dies viginti duo loca occupasse: de quibus militiā congregabat: hirchanus frater eius maior & seniores iudeorum reginam adeunt petentes: in hūs periculis sententiā ferre: quia iam quasi omnia aristobolus occupauerat. Inhonestū enim putabant eam etiam egritudine laborantē super talibus nō consulere. Quibus precepit agere que prodesse extimarent. Multas eis oportunitates ostendens. scilicet exercitum potentem & pecuniarū copiam sibiq; iaz corpore deficiente vanum esse pro talibus laborem impendere. Hec cum dixisset non multo post obūt anno regni sui. 9. etatis vero septuagesimo tertio mulier q̄ fragilitati sexus nunq; succubuit. Post cuius mortem regnum iudeor in magnas calamitates deuenit. De hūs iosephus. iz. antiquitatū. ¶ Mortua alexandra aristobulus contra hirchanum fratrem suum maiorem bellum parauit & facta pugna apud hiericontē multi de militibus hirchani ad aristobolū cōfugerūt. Quo facto hirchanus in hierusalem ad arcem in qua vxor & filij aristoboli in custodia tenebantur confugit. Cui aristobolus verba de reconciliatione fecit pactis interpositis q̄ aristobolus regnuz teneret. hirchanus vero tanquā priuatus viueret suis possessionibus contentus. Hoc iureiurando interposito & dextris datis in templo firmauerunt q̄ cum fecissent toto populo vidente aristobolus in aulam regiā abūt: hirchanus vero tanq; priuatus in aristoboli domū. De hūs iosephus. i4. antiquitatū. Hec aūt firma mansissent nisi antipater pater herodis turbasset hirchanū. Hic ergo herodis historia incipit: que currit simul cum historia hirchani & aristoboli: quorum calamitas & intestina bella herodem virum quidem de media plebe genitum ad regnum direxerunt. Cepit aūt aristobolus regnare añ christum natū ānis sexaginta tribus & ab orbe condito annis tribus millibus & nonagentis: a transmigratione in babylonez annis quingentis triginta & octo & a reditu de babylone annis quadringētis sexaginta octo. Quod quidē regnū paucis annis tenuit isurgentibus bellis domesticis. Hec in parte cōposita erant & inter hirchanū & aristobolū firma mansissent cū hirchanus vir inocentis vite nec regni cupidus existeret: & ad ipsam gubernationē non satis efficax. Habebat tamen amicuz nomine antipatrum genere idumeum multarum pecuniarum & possessionum ad ritum ante iudaicū conuersum: qui de idumeis vxorem nobilissimam acceperat nomine cypriz de qua quattuor filios genuit. s. phasellū & herodez qui postea rex fuit: & iosephum & ferorā & filiā vnam. scilicet salomen: vt ait iosephus i4. antiquitatum. De hoc dicitur lib. primo ecclesiastice historie dicitur q̄ fuerit edituus tēpli apollinis in vrbe ascalone: qō templum iuxta muros est: & ascalon in iudea est vna de quinq; ciuitatibus philistinorum iosue. iz. & primo reg. 6. Cūq; latrones irrupissent templum apollinis predicti oēs diuicias eius tollentes ipsum quoq; antipatrū edituū secuz tulerunt. Qui casu hirchano postea amicus factus est. Et hac ratione nostri cōmuniter vocant herodem ascalonitaz. i. filium antipatri editui templi ascalonitarum. Iste antipater qui aliquando antipas appellatur quoniā alexander rex iudeorum pater hirchani & aristoboli ducem idumee ordinauerat. (nam idumea ei subdita erat.) vbi diuitias magnas & amicitias sibi copulauit vt ait iosephus. i4. antiquitatū. Iste aristobolum timebat ne aliquid ab eo pateretur: ideo latēter potentissimos iudeorū contra aristobolum incitabat dicens. Iniustum esse q̄ aristobolus principatum possideret eiecto hirchano cui propter etatem principatus debebatur. ¶ Ad hirchanum quoq; antipater loquebatur dicens. Periculuz esse vite sue sub aristobolo viuere: & q̄ ille mortez ei procuraret. ¶ hirchanus autē qui mansuetus & bonus erat hūs accusationibus nō credebat. Sed cum singulis diebus ista ei diceret tandē persuasit: vt ad aetham regem arabuz vellet confugere. Premisit ergo hirchanus antipatrum ad arethā & accepta fide ab eo ne hirchanus ad se confugientem hostibus traderet redūt in hierusalem. Et nocte quadā hirchanus cum antipatro de vrbe egressus ad petram vrbem arabie peruenit vbi arethe palatium erat. Antipater aūt cū amicus esset arethe assidue rogabat eum vt hirchanū in regnū iudeorū restitueret. Quod si faceret pollicebatur hirchanus se traditurum decem ciuitates & omnez terram quam pater suus alexander pugnando de terra arabuz ceperat. Has pro missiones audiens rex arabū exercitum deduxit contra aristobolum. scilicet quinquaginta millia equitum & peditum in quo bello superato aristobolo multi de eius militibus ad hirchanū transfugierunt. Aristobolus autez in hierusalem desolatus redūt. Rex arabum exercitum tunc ad hierusalez aplicuit & templum obsedit. Nam totus populus iudeorum ad hirchanum redūt solis sacerdotibus cum aristobolo manentibus. Hec fiebant dum contingit solemnitatē azimorum euenire. Erat aūt tūc onias quidam vir iustus & deo amabilis: qui dum non plueret orauerat dominum vt tolleret siccitatem & deus audiens illico pluit. Hunc propter seditionem in vrbe celatū habebant: quē nunc in exercitū deduxerunt petens vt oraret cōtra milites aristoboli vt soluerent & deficerent sicut pluuia soluta est. Cum autem diu ille resisteret a multitudine compulsus in medio stetit & orando ita dixit. Deus omnium rex quoniam hūs qui mecum consistunt populus tuus sunt & qui obsidentur sacerdotes tui sunt peto vt neq; istos exaudias contra illos petentes nec illos cōtra istos orantes. Quod cuz dixisset quidā maligni illico agressi trucidauerunt eum. Deus tamen ab eis pro morte onie penam crudelitatis exegit. Cumq; durāte obsidione paschalis celebratio aduenisset & sacerdotes obsessi pecoribus ad imolandas victimas indigerēt dixerunt obsessoribus q̄ acciperent ab eis pecunias quantas vellent & pecora concederent. Illi autem mille dragmas pro singulo pecore pecierunt cū tamen vnus homo captiuus centum dragmis redimi possit. Quas pecunias cum accepissent violata fide pecora non dederunt: sacerdotes autem obsessi gementes q̄ pecora ad ritus sacrificiorum non haberent deum orauerunt ne violatores fidei impuniti euaderent. Quod & illico factū est. Nam deus procellā acerrimaz toti prouincie immittens consumpsit eos ita vt modius tritici vndecim dragmis venderetur. Quod ad acerbissimaz famen pertinebat. Hoc tempore apud romanos Pompeius florebat: qui contra tigranem in armenia bellum gerebat scaurum in syriā vbi iudea est misit. Qui cum venisset in damascum legatos aristoboli petētis ab eo auxilia obuios habuit. Pollicebatur enim quadraginta talenta si eum adiuuaret: hirchanus autē totidem promittebat scauro vt esset ei in auxilium contra aristobolū. Scaurus tamen videns ciuitatem munitissimam quā non esset facile capere pecunias ab aristobolo potius accepit & obsidionem soluit. iubens arethe regi arabuz recedere ne romanorum hostis haberetur. Soluta obsidione aristobolus contra hirchanum & aretham parauit exercitum cum quibus cōfligens eosq; superans sex millia de illis occidit iter quos etiam falion frater antipatri corruit. Parum post hoc Pompeius in syriam venit. Cui aristobolus maximum donum. scilicet coronam auream quingentorum talentorum transmisit quā iosephus. i4. antiquitatum testatur se vidisse in templo iouis capitolini in vrbe rome temporibus domitiani imperatoris habentem titulum. scilicet aristoboli filij alexādri regis iudeorum. Interea multi iudeorum conquesti sunt pōpeio q̄ aristobolus & hirchanus cū essent nepotes sacerdotum non contenti honore illorum prouinciam ad regalem principatum & maiorem subiectionem deducebant. ¶ hirchanus quoq; accusabat aristobolum q̄ sibi debitum principatum violenter abstulisset & gentem iudeorum coegisset ab eo recedere & latrocinia & incursiones contra finitimos ageret. Aristobolus autem dicebat hirchanum propter suaz naturalem ineptiam a principatu cecidisse: se autem nō vsurpasse nomen regis populo respondebat: sed illud a patre & predecessoribus accepisse. Pompeius autē cū hoc dixissent aristobolum leuiter de violentia increpans dimisit eos dicēs se iterum rediturum cum nabatheorum prouinciam disponeret: & tunc diligentius in hūs prouideret. ¶ Interim autem pacem illos habere iussit. Aristobolo tamen Pompeius blandiebatur ne prouinciam faceret rebellare: & viaruz aditus clauderet. Quod tamen postea factuz est. Pompeio autē ꝓcedente ad ꝓuinciā nabatheorū aristobolus in iudeā reuersus nihil eorū que pōpeius iusserat fecit. Unde iratus

Pompeius

Pompeius exercitū quē ꝓtra nabatheos parauerat contra aristobolum deduxit. Ipse vero in castellū munitissimū noie alexandrium confugerat rebellandi intentionem habens Pompeius aūt iussit illi ad se descendere multis vero romanorum suadentibus non rebellare descendit ad pompeium ꝛ coram eo de fratre suo hirchano de iure principatus disputauit. Et tunc concedente Pompeio in castrum redūt: ꝛ hoc bis ꝛ ter fecit obediens pompeio ꝛ cuz fratre disputās. Hoc autem aristobolus simulabat timens ne spoliaretur regno per pompeiū ꝛ hirchano traderetur. Pompeio autem iubē te castella dimittere ꝛ custodibus eorum ꝓpria manu scribere aristobolus se facturum dixit: non tamen facto qđ ꝓmiserat: sed in hierusalem fugiens contra pompeium belluz parabat. Cum vero pompeius contra eum castra dirigeret aristobolus penitens ad pompeium descendit offerens pecunias ꝛ in hierosolymis eum suscepit rogabatqz bellu desinere ꝛ que vellet cum pace disponere. Pompeius autē veniam petenti prestitit mittens gabinium ducem cum milliti bus ciuitatem ꝛ pecunias obtinere. Qui a militibus aristoboli de vrbe repulsus est negatis pecunijs naz illi pactis nō consenserant. Pompeius ꝓpter hoc iratus aristobolum qui penes eum erat reclusit in carcerem ꝛ venit contra vrbem hierusalem ex omni parte munitissimam preter quā ex parte septemtrionali. In vrbe autem dissensio erat quibusdā iudicantibus Pompeio tradi ciuitatem. socij autem aristoboli nō recipere Pompeiuz persuadebāt. Isti igitur a reliquo populo discordes in templum confugerunt vbi erat fortissima munitio: teteri autez exercitum pompei receperunt in vrbe. Pompeius autem conclusis in templo verba pacifica obtulit: que cum non recepissent Pompeius loca iuxta templuz posita muris circundedit hirchano adiuuante eo ad omnia que per hoc regnū se habiturū credebat. Collocauit aūt pōpeius ex parte aquilonis ex qua templum expugnari poterat milites: habebat tamē ex ea parte templum turres altissimas erat quoqz ibi vallis magna ꝛ fosse latissime ꝛ fons recisus erat: ita vt volentes accedere ad templum prohiberentur. Romanis tamen arboreꝭ de silua incidentibus fecit vallem ꝛ fossas cōplanari ꝛ machinas bellicas quas de vrbe tyri deportari fecerat super imposuit. Dicit tamen iosephus 14. antiquitatum ꝙ si iudeis licuisset in sabbatis pugnare vel aliquid facere non potuissent romani machinas cōstrne re repugnantibus iudeis. Dicit tamen ꝙ occidētibus ꝛ pugnantibus in sabbato lex resistere concedit si tamen aliqd aliud hostes vellint facere non datur iudeis licentia in sabbatis eos prohibere. Ideo non resistentibus iudeis romani potuerunt in sabbatis machinas erigere quibus sequētibuꝭ diebus contra iudeos vtebantur: ꝛ sic captum est templum romanis destruentibus muros ꝑ machinas bellicas in quo magna deuotio iudeorum apparebat permittentium hostes contra se prevalere vt sabbata non violarent. Captum est ergo templum tertio mense ieiuniorum dum apud romanos antonius ꝛ tullius cicero consuleꝭ essent. Quod fuit pauco tempore anteqz inciperet regnare herodes. scilicet annis sex decim: quia herodes cepit regnare in principio centesime ꝛ nonagesime quarte olympiadis. vt ait iosephus. 14. antiquitatum. Et ista ruptio templi facta est sub Pompeio olympia de centesima nonagesima nona. Et sic sunt quattuor olimpiades vel quasi inter hoc ꝛ regnuz herodis que faciunt annos sexdeciz. Et sic fuit ista irruptio quasi annos quadraginta sex ante christum natum. Nam christum tricesimo anno regni herodiꝭ natum dicunt de quo infra dicetur. Apparuit autem adhuc maior iudeorum deuotio erga deum. Nam cū romani ingressi essent templum cunctos ibi inuentos perimerunt. Et erant tunc sacerdotes occupati circa sacrificia q̄ nequaqz omisserunt videtes super se hostes irruere nec imminente morte turbati nec morientiū dolore cōmoti: sed omnia etiam crudelissima circa ipsum altare pati voluerunt ꝛ putauerunt esse melius mori q̄z sacrificia imperfecta relinqui. Nec istam laudem solus iosephus iudeus suis tribuit cōtribulibus sed idem strabo historiographus ꝛ nicolaus qui eū precesserat ꝛ titus liuius romane historie conscriptor testātur idem. Tunc omnia mortibus cōplebant. Nam quidam iudeorū a romanis occidebant: alij vero seipsos occidebant. Erant etiam qui seipsos in flāmas precipites darent: nolentes a romanis violentiā sustinere. De iudeis tūc viginti duo millia perierunt de romanis vero pauci ꝛ ibi socer aristoboli occubuit. Comissa sunt tunc contra legem dei grauia. Nā Pompeius cum multis romanorum ingressus est in templū ad loca inuisibilia. ideſt que solis sacerdotibus videre licituz erat. Nam introiuit in sancta sanctorum de thesauris tamen que ibi inuenit. scilicet de mensa aurea ꝛ candelabris ꝛ sacris pecunijs que erant vsqz duo milia talentorum nihil penitus cōtingere voluit. Que tamē postea crassus dux romanorum omnia abstulit. vt infra dicetur: sed cum hoc vidisset: iussit sacerdotibus ꝙ templū ab imūditijs mortuoꝝ ꝛ alijs que tunc per bellum contingerant purificarent ꝛ historias ſm legem deo suo offerrent. Tunc hirchanuz constituit principez sacerdotum eo ꝙ vtilis sibi apparuisset: ꝛ prohibuisset iudeos auxiliū prestare aristobolo contra romanos. Imposuit aūt in hierusalem tributa fiscalia ꝓ romanis ꝛ ciuitates quas iudei abstulerant a finitimis regibus ꝛ principibus sub ꝓnibus dominijs esse constituit. Tunc inceperūt iudei seruire romanis cū ante hoc ex tēpore iude machabei amici eoꝝ existerent federe inito inter eos ex equali. De hoc patet primo machabeoꝝ. 8. Hijs dispositis pōpeius de syria romā venit syriā scauro duci romanoꝝ cōmendans. Tunc pompeius tullit secum aristobolū ꝛ vxorē ꝛ filios captiuos in vrbē rome. Erant autē ei duo filij. s. alexāder ꝛ antigonuꝭ ꝛ due filie. quorum alexander euasit ꝛ in iudeam redūt: antigonus vero romā cum patre delatus est. ¶ Interiecto aūt pauco tempore alexander iste qui fugerat inuasit iudeā. Cō tra quē ꝓcessit gabinius dux romanorū: veniēs ad hoc de roma in syriam. Nam hirchanus alexandro resistere nō poterat cum nec dum potuisset rehedificare muros hierusaleꝫ quos Pompeiuꝭ destruxerat. Quoꝭ cum niteret restaurare a romanis prohibitus est. ¶ Alexāder autē predictus iuxta hierosolymā peruenit vbi cōserto prelio cum gabinio tria millia iudeoꝝ ex parte alexandri ceciderunt ꝛ alia tria millia captiuant. Ipse autē alexander iuit in quoddaz castelluz munitissimum quod alexandrium vocabatur. Quod cū gabinius obsidere vellet alexander ei legatos destinauit veniā petens ꝛ castella que tenebat reddere pollicetur. Que cum gabiniuꝭ accepisset euertit. Interim mater alexandri. scilicet vxor aristoboli de roma in iudeā trāsmittitur. Que romaniꝭ fauebat cum qua gabinius pacem fecit. Tunc autē aristobolus qui captus tenebatur in vrbe rome de carcere fugit: ꝛ cum eo antigonus filius eiuꝭ ꝛ in iudeā venit. Multi aūt iudeorum ꝓpter honorem eiuꝭ antiquum venerunt ad eū armati quidā ꝛ alij inermes armatos quidez tenuit qui fuerunt vsqz ad octo millia inermeꝭ vero dimisit. Cum hijs ꝓcessit ad bellum contra gabiniū ducem romanorum in quo bello quinque millia ex parte aristoboli perierant: ꝛ ceteri dispersi sunt. Manserunt tamē cū eo plus mille cum quibus in macherunta oppidum munitissimū venit. Et ꝛ male perdidisset in exercitu vires spē habebat resistendi. Cūqz eū gabinius obsedisset per duos dies solū obsidionē tollerās multis plagis cōfossis capitur cū antigono filio suo: qui cū eo de carcere rome fugerat. vnde iterū ligatus aristobolus romaz cum antigono mittitur ꝛ ibi cum filijs manebat: filios tamē remisit senatus matri in iudeam: quia sic gabiniuꝭ romaniꝭ scripserat se conuenisse cum matre vt ei quedaz castra traderet. Alexander tamen aristoboli maior filius in vrbe antiochie iubēte Pompeio securi percussus est accusatus de turbationibus quas per iudeos egerat. Interea gabinius multis laudabiliter in syria gestis a romanis reuocatur: ꝛ crassus prouincie syrie preficitur: cum prius cōtra parthos exercitum duceret. Iste mox vt in iudeam venit pecunias sacraꝭ templi quas pompeius tangere noluerat vsqz ad duo milia talentorum ꝛ totum reliquum aurum vsqz ad octo milia talentorum abstulit. Accepit et trabez de auro puro versatilē qua nihil preciosius in templo erat pōdere trecentoꝝ mnarū. ideſt septingētarū ꝛ quinquagita librarū aut mnas apud hebreos duas libras ꝛ dimidiam continet. Hanc trabē tradidit crasso sacerdos quidam nomie eleazarus custos pecuniarum: non maliuolo animo: sed vt reliquos thesauros templi conseruaret. Erat autem ista trabes occulta: ita vt eam crassus inuenire non posset nisi eleazarus proderet quia quedam alia trabs lignea istam operiebat ꝛ includebat ita vt lignum ꝛ non aurum videretur. In hac enim trabe pendebāt vella templi que preciosissima ꝛ admiran-

de pulcritudinis

de pulchritudinis erant. Uidens autem eleazarus crassum totum thesaurum templi colligere velle timens ne nihil dimitteret dixit q̄ ostenderet ei vnde multa talenta auri habere posset: prestito tamen prius iuramento q̄ nihil crassus tolleret nisi q̄ ei eleazarus traderet: ⁊ tunc trabē aureā ostēdit. Crassus tñ licet iurasset nihil accipere nisi qō Eleazar⁹. traderet fidem mentitus accepta trabe totum reliquū auruz templi abstulit. Iste autē est cui postea ps̄e seu parthi aurum liquefactū in gutture infuderunt dicentes. Crasse aurū sitisti: aurum bibe. De hȳs oībus iosephus.i4.antiqtatū. Et dicit. Nemo miretur tantas diuitias fuisse in tēplo hierusalez: q: illas oēs iudei per totū orbem habitātes illuc contulerāt deo offerentes. Hoc tēpore fuerunt bella illa famosissima inter Julliū cesarē ⁊ pompeiū: ⁊ tota res publica romanorum turbabatur. Mortuo autē tunc pompeio in egypto Julius cesar primus inter romanos imperator effectus est. Et cepit annis ante christi natiuitatem quadraginta ⁊ septem: ⁊ a transmigratione babylonis annis quingentis quinquaginta ⁊ quattuor ⁊ a reditu de babylone annis quadringentis octuaginta ⁊ quattuor: ⁊ ab orbe condito annis tribus millibus nanagentis ⁊ sexdecim. Imperauit aūt annis tribus ⁊ mēsibus sex. Eo tēpore aristobolus in carcere rome tenebat cum Julius cesar venisset in vrbē ⁊ fugiente inde pompeio ⁊ toto senatu solus cesar oia teneret soluit aristobolum ⁊ ad syriā misit: tradens ei duas legiones vt terram illā cesari paratam teneret. Aristobolus tamē potētia sibi donata a cesare non vsus est: quia pompeiani preuenientes eum veneno occiderunt. Et sepelierunt eum socȳ cesaris manſitq̄ in loco ipso vsquequo postea iubente antonio in iudeā relatus est ⁊ in monumentis regȳs positus. Iste finis aristobolū inuenit qui reguz iudeoz ⁊ p̄incipatū sacerdotȳ tribus annis ⁊ sex mensibus tenuerat. Hec vīcēte cesare ⁊ pompeio facta sunt paulo tamē ante mortē Pompei. Mortuo aūt pōpeio cū cesar pugnaret cōtra egyptū antipater herodis pater mandato hircani multum vtilis cesari fuit: cum duce eius mitridate contra egyptios pugnans. In quo bello pars mitridatis subcumbebat: ⁊ ipse mitridates perȳsset nisi antipater eū liberasset egyptios in fugaz vertens. Ex quo antipater cesari valde charus fuit: ⁊ eo ad multa bellorū pericula vtebatur. Unde sepe antipatruz vulnerari contigit. Eo tempore cum cesar in syriā nauigasset hircano p̄incipatū sacerdotȳ confirmauit: antipatrū vero ciuē romanuz sine censu constituit. Tunc cum venisset ad cesarē antigonus filius aristoboli ⁊ calamitatē suā deflenſ exponeret p̄rem suū aristobolum pro cesare veneno necatū ⁊ fratrē suū alexandrū a pompeio securi percussum petebat se miserari a regno depulsum. Hircanū autē ⁊ antipatrū accusabat q̄ p̄ncipatū occupassent ⁊ ptra ipsum crudeliter egissent. Antipater vo cozā cesare de illatis criminibus satisfaciebat: asserens rebellē antigonuz: se vero in multis pro cesare ante aristobolū laborasse. Aristobolū aut dicebat iuste rome tractū eo q̄ hostiſ esset romano rū: alexandrū vero fratrē antigoni tāquā latrocinia agentē a pōpeio securi pcussum. Cuz hoc antipater dixisset cesar vt ꝑus in sūmū sacerdotū hircanū ꝑfirmauit antipatro vo donauit: ptātē quā ipse eligēt toti⁹ iudee eū tutorē constituens hircano quoq̄ concessit muros hierusalē restaurare: q: ꝺ ille petierat dimitti. Nāq̄ iacebāt ex eo tpe quo illos destruxerat pompeius de quo supra diximus. Antipater aūt vt cesarē a syria recedentez deduxit reuertit: ⁊ statim muros a pōpeio diruptos restaurauit: seditionē quoq̄ iudeoruz sedauit cominationibus ⁊ blandicȳs eos requiescere faciens. Dixit eni si quis hircano cōsenserit feliciter vitā suā agere potest qui vero ad spē rebellandi peruenerit ⁊ me ꝓ patrono domi nū sentiet ⁊ hircanū pro rege tyrānū: romanos vero ⁊ cesarem pro rectoribus amaros hostes. Nā non patienē amoueri quē ipsi principē constituerint. Sed cū antipater tardū ⁊ inefficacē ad regni gubernacula cerneret filiū suū maiorē .s. phasellū ducē in hierosolymis ordinauit 2ᵐ. s. herodez galilee tutorem fecit adhuc iuuenē valde. Nam quindeciz anno rum tunc erat sed etas nihil obfuit: q: prudentiā super etatē habebat. Tunc ezechiā principē latronū qui totā syriā conturbabat tenuit ⁊ occidit. Pro quo a tota prouincia magnis laudibus atollitur: q̄ eam a latrocinȳs liberasset. ¶ Sexto quoq̄ cesaris cognato regenti totā syriā amicus factus est: ita vt frater eius phasellus eius laudibus inuideret. Potentissimi aūt iudeoq̄ videntes antipatrū cū filȳs nimis extolli per fauorē gentis iudee ⁊ pecunias hircani inuidebant ei. Ille namq̄ amicitias cū imperatoribus cōposuerat ⁊ flectebat hircanū illis pecunias transmittere: quaſ antipater nomine suo imperatoribus offerrebat. Dicebant ergo potentissimi iudeoruū hircano. Usquequo patiebamur te solo nomine regem: antipatrum vero cuz filȳs regnū possidere: q̄ sine periculo vite tue non sit. Accusabant etiā herodē q̄ ezechiā ⁊ eos qui cum illo erant occiderat: quos ſm legem etiā pessimos existentes occidi non licebat nisi prius in cōcilio condemnantes. Herodes autē cum nullam suscepisset potestatē illos occidit. Hoc audiens hircanus flectebatur: sed plus iram eius incendebant matres illoruz quos herodes occiderat dum per singulos dies in templo clamarent q̄ herodes in concilio de predicta cede ratione redderet. Cōmotus ergo hircanus herodem vocauit in concilio de illatis criminibus satisfacturum. Qui suadente patre venit non priuatus: sed cum tutella corporis sui. Cumq̄ galileaz vt putauerat sibi prodesse disposuisset ꝓpria turba militum comitatus in hierusalem venit ne si multas duceret hircano timorem icuteret. Sextus quoq̄ syrie rector ⁊ cesaris cognatus scripsit hircano vt herodem a concilio liberaret: cominatus mala si non faceret. Unde littere sexti occasionē prestiterant vt herodes nihil pateretur ipse quoq̄ hircanus herodem tanquā filium diligebat. Herodeſ autem cuz in medio concilȳ militibus circundatus astitisset omnes pteriuit nec quisquā accusare eum ausus est de illis qui prius cōtra illum exclamabant: sed omnes in silentio rei exitum expectabant. Qui cum ita sedissent vnus nomine sameus vir quidē iustus ita loquutus est. Uiri iudices ⁊ rex neminem scio ad iudicium a nobis vocatum ita astitisse: sed omnis quicunq̄ in hoc iudicio peruenit interrogandus humiliter astitit misericordiam a nobis expetens: capillis prolixis ⁊ veste nigra indutus iste autem herodes optimus iuuenis reus pro homicidio satisfacturus de crimine astat purpura circundatus ⁊ caput ornatum habens compositione criniū armisq̄ stipatus vt si condemnatus ſm legem fuerit nos quidem interficiat: ipse vero vim faciens veritati liberetur. Sed herodem non culpabo si quidem suum comodū fecit: sed vos ⁊ regem accuso qui ei tantam licentiaz concessistis. Scitote tamen maximum esse deum qui istum herodem quem propter hircanuz, absoluere vultis qñq̄ vos ⁊ ipsum regez torquebit. Nihil autem hoc dicendo mentitus est. Naz herodes cū regnum suscepisset omneſ qui tunc in concilio erant ⁊ etiaz ipsum hircanum occidit preter istum semeū: quē valde pro pter iusticiaz dilexit. Et quia iste suasit hierosolimitis obsessis ab herode propter peccata non posse euitari quin illum in regem acciperent hircanus autem cum vidisset iudices ad condemnandū herodem inclinatoſ iudiciuz in sequentē diem distulit: ⁊ furtim misit ad herodem: suadens ei ciuitatem nocte relinquere: vt posset periculum euitare. Herodes autem discedens in damascum ad sextum cognatum cesariſ peruenit: decernens si ad iudicium amplius vocaretur non obedire. Judices autem indignabantur hircano dicentes q̄ omnia hec contra eum essent. Tunc sextus herodem rectorem inferiozis syrie ordinauit hoc ei pecunȳs vendens. Hircanus autem timebat ne quando herodes exercituz cōtra eum duceret. Quod herodes facere voluit. Jrascebatur namq̄ q̄ ad iudicium vocatus esset. Sed antipater ⁊ phasellus frater eius illis impetum remouerunt: orantes ne accederet prope hierosolymas: ne ingratus existeret ei qui tanta in ipsum bona contulerat ne cogitaret q̄ ad iudiciuz vocatus fuerit: sed q̄ absolutionem meruerit. Hoc tempore cesar in senatu occisus est a bruto ⁊ cassio cum tribus annis ⁊ sex mensibus imperium tenuisset. Circa cuius mortē multa signa in celo visa sunt. Fuit hoc ante christi natiuitatem annis quasi quadraginta tribus ⁊ ab orbe condito annis tribus millibus nonagentis ⁊ viginti. Tunc per iudeā romani magna tributa imposuerūt. Nam cassius quoniā cesarem occiderat septuaginta talenta pecuniarum inde tullit. Cassius autem ⁊ marcus congregato exercitu herodem totius syrie ducem fecerunt ⁊ naues ei cū toto exercitu comēdantes promiserunt etiā eū post bellū qō tunc contra antonium ⁊ octauianum iminebat regem iudee ordinare. Tunc malichus vir potens ⁊ hircano ꝓximus antipatrum occidere studebat

Reges Julius cesar imperat trib⁹ annis.

Aristobol⁹ moritur.

11 Cesar occidit.

dere studebat. Quadã autẽ die cum hircanus ⁊ antipater apud cũ prandẽrẽt pincernã hircani mlti pecunijs corruptit: ⁊ tradito veneno antipatrũ occidit. Herodes ãt ⁊ phasellus filij eius mortẽ patris vlcisci parabant. Sed cũ herodes palã hoc facere vellet phasello magis placuit dolis hoc agere ⁊ excusationes malichi suscipiebant qui asserebat nihil tale vnqꝫ putasse. Herodes tamen malichum apud tyrum occidi fecit. De hijs ioseph. i4. antiquitatum. Hoc tẽpore cum antonius ⁊ octauianus in campo philipẽsi brutũ ⁊ cassiuꝫ superassent: octauianus in italiã redijt. Antonius autem in asiam profectus est tunc nobilissimi iudeoꝝ veniẽtes ad antoniũ accusabãt phasellum ⁊ herodẽ ꝙ totã potestatẽ regni iudeoꝝ sibi vsurpassent hircanuꝰ autẽ solo nomine rex existeret. Antonius tñ herodẽ maxime honorauit. Naꝫ eius fauorẽ herodes pecunijs emerat: vnde contingit aduersarios nihil obtinere. Jterũ etiã cũ antonius in syria esset iudeis accusantibus herodẽ ⁊ phasellũ multos de illis ligauit antonius vt occideret nisi ꝫ herodes prohibuisset. Sed cũ rursus apud tyrũ iudei adhuc pertinacẽ herodẽ accusarent romani milites multos de accusatoribus occiderũt ceteros in fugam vertentes. Hoc tẽpore post bellũ philipense cõtra cassium ⁊ brutũ octauianus post cesareꝫ imperat. Et cepit ante xp̃i natiuitatẽ annis quadraginta duobus ⁊ ab orbe condito annis tribus millibus nonagẽtis ⁊ viginti ⁊ vno ⁊ a trã smigratione babylonis annis quingẽtis quinquaginta nouem. Post hoc antigonus filius aristoboli de quo supra diximus regi parthorũ quingentas mulieres ⁊ mille talenta offerre promisit. si hircanũ priuarent principatu ⁊ ei traderent ⁊ herodẽ interficerẽt. Qꝺ postea nõ cõpleuit. Tũc parthi cõtra iudeã exercitũ ducunt. ¶ Antigonuꝰ autẽ tunc iudeã igressus multos iudeos in auxiliũ habuit per quos sperabat partẽ recuperare prouincie. Cũ hijs vero in hierusalẽ ascendit ⁊ intra vrbẽ receptus pugnã cõtra herodẽ ⁊ phasellũ faciebat. Tunc pachorus rex parthorũ petente antigono cũ paucis equitibus in hierusalem peruenit ostendens quasi seditionẽ sedare intenderet: antigono tñ p̃cipatũ tradere itendebat. Hũc phasellus frater herodis magno cũ honore hospitio suscepit. Pachorus autẽ dolũ meditatus suadet phasello ad barzafranẽ satrapã parthoꝝ qui tunc extra hierusalẽ cũ exercitu manebat legationẽ facere in qua hircanus ⁊ phasellus iuerunt lꝫ hoc herodeꝰ nõ approbaret: metuens de barbaroꝝ infidelitate. Barzafranes aũt hircanũ ⁊ phasellũ benigne suscepit: sed post redeuntibus insidias posuit ⁊ tenuisset eos nisi qꝫ cupiebat hos simul ⁊ herodẽ tenere. Qꝺ fieri non posset si herodes semel fraudẽ videret. Hoc tñ phasellus cõsiderãs barzafranũ increpauit ꝙ fidẽ eis nõ seruaret. Ipse tñ dissimulãs eos ligari fecit. Cũqꝫ herodeꝰ ꝫ audisset ad pachoꝝ regẽ pthoꝝ q itra hierl̃em erat retulit. Que pachorus dissimulauit vt ẽt herodes capi posset. Hijs malis herodes circundatus de hierusalẽ p noctem fugere statuit: sciens sibi in vrbe nullã esse defensionẽ p noctẽ: ergo necessaria sibi que potuit iumẽtis imposuit ⁊ mlier octuaginta duas. s. matrẽ suã ⁊ sororẽ ⁊ marianẽ spõsaꝫ suã filiã alexandri ⁊ neptẽ hircani ⁊ mr̃em eius alexãdrã: ⁊ filiũ eius aristobolũ paruũ: ⁊ alias feminas: ⁊ in idumeaꝫ ignorantibus hostibus festinabat. Flebant aũt oẽs femine q̃ cũ herode ibant memores status prioris: ⁊ ꝙ nũc cogerent exulare nulla melioris status spẽ habentes. Multi aũt iudei sequuti sunt herodẽ: quos ipse hortabat cõfidentes eẽ in hijs aduersis ⁊ melioꝝ sperare. ¶ Interim mater herodis que nunc cũ ceteris mulieribus portabat ex quodã accidẽti subito mortis periculũ incurrere visa est. Cui herodes compassus ⁊ qꝫ timebat ꝙ hostes cognito recessu eius sequerẽtur euꝫ ⁊ cõprehenderent morantes circa curam matris in quãdã desperationẽ subitã incidit. Nam gladiũ euaginauit ⁊ se occidere conatus est. Quẽ tenuerũt pñtes dicẽtes. Nõ oꝫ inimicos letificare: nec ꝫ fortitudinis esse se de periculis liberãdo amicos tradere inimicis. Quo aiatus herodes ab incepto destitit. ¶ Cognita fuga eius parthi qui manebant in vrbe persequuti cũ faciebant super illũ incursus: quos ipse viriliter sustinuit multos hostiũ occidens. Cũqꝫ peruenisset ad idumeã obuiauit ei frater suus iosephus cuꝫ quo habito cõsilio magnã multitudinẽ eoꝝ que sequebanꝫ herodẽ abire iussit. s. pluscꝫ nouẽ millia ⁊ manere interim in idumea quia oppidũ massada i qõ cõfugere destinauerat paruũ erat ad tã tam multitudinẽ. Dimissis aũt stipendia prestitit vt in idumea possent ali. Constitutis mulieribus in opido massada ⁊ data copia tritici ⁊ aque ⁊ oĩum necessarioꝝ: ipse ad petraꝫ ciuitatẽ arabie puenit. interim parthi qui manebant in vrbe oẽs thesauros qui erant in aula regia diripuerunt preter trecenta talenta hircani que tangere noluerunt. Antigonus filius aristoboli qui parthos in hierusalẽ duxerat cognita herodis fuga ⁊ ꝙ mulieres secũ duxisset cruciabaꝫ ⁊ maxime ꝓpter mulieres: qꝫ illas parthis dare intendebat cum quingentas feminas eis promisissent. Interiꝫ parthi cuꝫ prede ẽs in vrbe fecerant nõ viderent eis sufficere egressi hierusalem totã prouinciã excurrebant vniuersa predantes. Tunc antigonus a partis suscepit hircanũ ⁊ phasellum ligatos. Timens aũt ne mltitudo iudeoꝝ hircano regnũ ⁊ sacerdotiũ restitueret aures ei abscidit: sic cũ deformãs vt iã ei sacerdotium restitui non posset: in quo solis integris corpore ministrare licebat leui. 2i. ⁊. 22. phasellusꝰ aũt aiosioꝝ mortẽ nõ dolebat: sed ꝙ sub hoste mori necesse eẽt. Quapropter manus sibi ingerere voluit: sed cũ illas vinclis haberet astrictas caput suũ ad saxũ vehemẽtissime percussit. Ex quo cũ eũ antigonus grauissime vulneratũ agnoscens imperans medicis illius curã habere quasi curaturus venenosa vulneri apposuit. Ex quibus celeriter phasellus perijt. Cuꝫ tñ audisset ꝙ frater eius herodes hostes viriliter deuitasset: ait se mortem nõ curare cũ post se mortis vltorẽ relinqueret. Tunc herodes ad malichũ regeꝫ arabie plurima sibi bñficia debentem apud quẽ pater eius ⁊ ipe plurima deposuerũt ꝑgebat: vt debitas pecũias ⁊ isup donatas ad vsus bellorũ occidẽt. Malichus vero consilio arabũ dicentiũ ꝙ has posset repulso herode lucrari pecunias per legatos herodẽ venientẽ repullit iubens ꝙ a ꝓuincia sua discederet sumpta occasione ꝙ parthi hostes herodis ꝫ iusserant. Herodes aũt legatis ait. Nihil grauare eos veniss̃e sed rem sibi necessariã locuturũ. Cũ ergo herodi visum est recedere cum paucis pergebat in egyptum. Quem malichus pertinens ꝙ cũ repulisset sequebatur vt ad se reduceret: sed peruenire ad eum non potuit. Ad alexandriã ergo egypti perductus: a cleopatra regina quaꝫ dilexit antonius benigne suscipitur: que cũ retinere voluisset: sed nequiuit cum romã ille festinaret. Herodes tunc licet hyems esset in italiam nauigauit: ⁊ in vrbem rome deductus est. Ubi antonio cui familiaris nimiũ exstiterat vniuersam suã enarrat calamitatẽ. Parthoꝝ ⁊ antigoni iniquitates. Antonius autẽ hijs cõmotus cõlachrimatus est herodi: compassus ꝙ viros in tali dignitate constitutos fortuna quoqꝫ percuteret. Fuit autem herodes ibi acceptus antonio ꝓpter pristinã cõuersationẽ quã cum eo in syria habuerat Antonio autem acceptus fuit ꝓpter odium antigoni qui exercitũ Julij cesaris per egyptũ ⁊ syriã in multis direxerat. ¶ Congregato ergo senatu messalla ⁊ atrachinus herodẽ sistentes in medio de antipatri patris eius: qualis ergo romanis extitisset intimabant quẽ etiã fauorẽ semp eis herodes prestitisset: accusantes antigonũ ⁊ manifestũ eum romanorũ hostem asserentes: non solũ in eis que inique gesserat sed qꝫ neglectis romanis exercitũ parthoꝝ accepisset cõtra iudeos. Cũqꝫ ex hijs senatus comotus esset antonius referebat: quantũ prodesset romanis contra parthoꝝ pugnam herodem regnare in iudea. Cũqꝫ ergo oibus placuisset herodem iudee regem decreuerunt. Herodes tã excellenti ⁊ penituꝰ insperato bono gauisus: ad antoniũ magnuꝫ gerebat affectum quo promotore ista assecutus fuerat. Naꝫ herodes nunqꝫ petijt nec petere ausus fuisset a romanis iudeorum regnum: cum hoc nunquã dari soleret nisi generi sacerdotali. Illud ergo petebat herodes pro aristobolo iuuene fratre vxoris sue mariane ad quẽ directe ex vtroqꝫ latere regnum pertinebat: quia vterqꝫ auus suus. s. aristobolus ⁊ hircanus regnum tenuit. Fuerant autẽ fratres aristobolus ⁊ hircanus: aristoboli autem filius extitit alexander. Hic accepit in vxorem alexandraꝫ filiam hircani patrui sui de qua genuit marianẽ sponsam herodis ⁊ hunc iuuenem aristobolum pro quo herodes regnum petebat. Factus est tamen herodes rex iudeoꝝ auctoritate romanoꝝ per senatus decretum cum ipse esset vir popularis ⁊ non de genere iudeoꝝ: sed idumeoꝝ qui tamen ad ritum iudaicum cõuersi erant. Et primo die regni huius ablatum est sceptrũ de iuda ⁊ dux de femore eius. Sicut predixerat iacob/

gen. 49.

Octauianꝰ ipat

xxx Herodes rex iudee cõstituit.

gen̄.49.q: iste alienigena erat. Et postea de iudeis nemo re gnauit:sed oēs fuerūt de progenie huius vsq ad tps quo iu dei desierunt esse populus t gens vna:subuersa hierusalez per titū t romanos:q: postea nō fuerunt vnus populus:ſ cū vbiq nihil sunt:sed vbiq miseri t serui luentes proauo rū suoz facinora qui xp̄m suū agnoscere nō solū noluerūt:ſ etiā morte turpissima dānauerunt:lz ꝓprie sua potiusq̄ pro auoz pctā luunt:q: lz xp̄m iā regnantē quē proaui sui occi derunt ipsi occidere nequeant:nō minoz tñ eū odio q̄ pro aui sui psequunt. Cepit aūt regnare herodes ante xp̄m na tū annis fere triginta:duodeciz annis postq̄ octauianus t antonius imperiū tenerēt:ab orbe cōdito annis tribus milli bus nonagentis t trigintatribus:t a trāsmigratione in ba bylonez annis quingentis septuaginta:t vno t a reditu de babylone annis quingentis t vno. Cumq herodes rex cō stitutus egrederetur de senatu:medius procedebat iter octa uianum t antonium t illa die magnifice apud antoniū pa stus est. ¶ Jussit aūt senatus herodi redire in iudeam ꝓpter bella antigoni t parthoz. Hoc tēpore ātigonus massadā ca strū obsidebat vbi herodes reliquerat mulieres de qbus di ximus t oia sua:cui castro ioseph frater herodis praerat ha bēs ibi oēm necessariorū copiā preterquā aque:castrū igitur nocte quadā relinquere statuens t in arabiā fugere ad malicū regē quē regē iā penitebat de hīs que cōtra herodē ege rat deus ꝓhibuit:ea nocte tantā aquarū copiā fundens vt cūcta cisternarū receptacula implerent. Dū aūt herodes ro me maneret romani miserūt ventidiū ducē in iudeā ꝙ pthos t antigonū. Qui venit simulans se iosephū fratrez herodis adiuturuz:vere tñ intendebat ab antigono pecunias recipe re. ¶ Interim herodes de italia in iudeā veniens multā iu deoz collegit turbam t bella multa ꝙ antigonuz instruebat cōtra quē antigonus sepe progrediens t milites ex insidijs ponens multa inferebat dāna. De quoz cōgressionibus io sephus.i4.antiquitatuz: tunc herodes cōtra latrones qui habitabant in montibus altissimis direxit exercitū quos mo do mirabili in locis inaccessibilibus artificio archarū depo sitarū de alto per cathenas in quibus armati millites erant occidit t loca cuidaz ptholomeo duci suo tradidit. Herodes aūt fratri suo ioseph duo millia peditū tradens t quadrin gentos equites iudee custodiā hr̄e precepit. Ipse vero ad sa mariā pergens ibi matrē suā t ceteras mulieres quas dimi serat in castro massada posuit. Josephus interiz ꝙ milites an tigoni in quibusdā locis difficilibus pugnās relictus a suis viriliter agens ab hostibus occidit. ¶ Antigonus aūt cuz inimicos vicisset t pene oēs occidisset caput ioseph incidit qō quinquaginta talentis frater eius ferozas redemit. Iste nāq solus manebat de fratribus herodis:q: quattuor tan tū fuerant t iā duo perierāt.ſ.phasellus de quo supra t nūc iosephus. Māsit aūt ferozas frat t salome sozoz que ad mul ta mala ei cām prestitit de quibus infra dicet. Hoc tpe hero des nuptias celebrare voluit cū mariāne sponsa sua filia ale xādri t nepte aristoboli de qua supra diximus. De q̄ genuit duos filios.ſ.alexandrū t aristobolū quos ipse postea occi dit.vt infra dicet. Nuptie aūt in samaria celebrate sunt. Post hoc cū herodes magnā partē cepisset prouincie ꝙ hierusalē exercitū ducit. Tūc enī sibi ab antonio sosius quidā dux ro manoz transmissus est vt antigonū de ꝓncipatu depelleret t herodi illū tribueret quē senatus regē fecerat. Tunc ptra hierusalē machinas bellicas parant. Judei vero qui in vrbe erant alacriter resistebant machinas cōburentes:t fodien tes sub terra pcutientes:verūtñ machine muros pcutiebāt t romani q cū herode erāt ꝓmū murū vrbis in q̄draginta dieſ ceperūt. Scōz āt in qndeci t tūc circa tēplū ad qō iudei ꝓfu gerant pugna erat t multe domus in circuitu eius cōbuste sunt. Romani aūt occidebant quoscūq iuentos in vrbe nec sexui nec etati parcentes t herode rogante ne fieret nemo fuit qui dextrā cōtineret:sed tanquā furiosi oia mortibus im plebant. Tūc antigonus nec pozem nec pñtē fortunā cōsi derans de turre descendit:t ad pedes sosij romanoz ducis pcidit. Ille vero calamitatis eius nō misertus:sed plaudēs eū tanq̄ femināe nō antigonū sed ātigonā noiauit:quem tñ in carcerem coniecit. ¶ Interea romani ad videduz iuisibi lia tēpli properant. de quo herodes turbatus nimiū quosdā rogabat alīs vero cōminabat ne hoc facerēt peiorē putans victoriā q̄ destructionē:ſi aliqd iuisibiliū a peregrinis t po pulo videret in tēplū. Putabat enī herodes per ꝫ nunquaz sibi cū iudeis pacē habendā q: calūniarent ꝙ per eū pegri noz multitudo inuisibilia aspexisset. Rogabat preterea he rodes sosiū ducē t romanos iā a rapinis t cedibus quiesce re:inquicō ꝙ si pecunijs t hoibus romani ciuitatē euacua rent eū desertorū regē relinquerent:t sufficere millitibus p mercede obsidionis predas q̄s iaz egerant. Qō si parua eis cōquisitio pecuniarū videbat singulis ipse de suis tribueret t hīs promissionibus reliquā ciuitatē a cedibus t rapinis liberauit. Ipse vero tā sosio quā militibus largissimas dona tiones faciens:pecunijs plenos abire permisit. ¶ Accidit aūt ista calamitas iudeis t destructio quedā circa templum mense tertio ieiunioz eo tēpore.ſ.mense t solēnitate eo die quo per pompeiū p viginti septē annos ante tēplū captum fuerat. Plura tñ dāna t mortes tūc acciderūt circa templuz q̄z nūc:t tñ nec tūc nec nunc subuersuz est lz alique eius mu nitiones a romanis euerse fuerint ad ipsuz capiēdū. ¶ Tūc sosius dux romanoz antigonū ligatū perduxit ad antoniuz timens aūt herodes ꝙ si antigonus romā deduceret allega ret pro se ꝙ de sanguine regio ꝓcederet:herodes vero de me dia plebe. Et lz eū senatus pp delicta principatu priuaret fi lijs eius regnū traderet multis pecunijs antoniuz corrupit vt antigonū occidēt. Qō cū factū fuisset herodes timorē de posuit ꝫ dic̄ iosephus cessasse ꝓncipatū assemonioz.i.macha noz.t ē genus magl generale q̄s nos machabeos dicimus. Ipse tñ eos asemoneos vocat a quodā proauo eoz. Nā ma thatias pater machabeoz fuit filius ioānis filij simonis filij asemonij.vt patet.i2.antiquitatuz. Ipse autē iosephus erat de stirpe asemonij t ex hac parte conueniebat cū genere ma chabeoz.vt ipse ait.i6.antiquitatū:iō semp eos assemoneos vocat quasi genus suū in hoc laudans. Dicit autē nunc ces sasse principatū istoz:q: lz herodes fuisset rex cōstitutus p romanos:tñ ātigonus qui erat de stirpe machabeoz adhuc tenebat principatū. Et hoc modo nō solū nūc nō cessauit:ſ etiā mansit post hoc longo tēpore.ſ.vsq ad mortē hirchani qui fuerat rex iudeoz quē multo post hoc occidit herodes. Cū autē herodes ciuitatē tenuisset sibi subditā occidit qua draginta precipuos de parte antigoni. Occidit etiā oēs qui erant de concilio iudiciali sicut sameus predixerat qñ hero des accusatus est coram pcilio:ꝙ ipe illos t hirchanū torque ret de quo supra diximus. Ipsuz aūt sameū viruz iustū valde honorauit. De hoc iosephus.i5.antiquitatū. Hic enī incipit ipse quintus decimus eius hirchanus de quo supra diximus ꝙ cū phasello fratre herodis a parthis captus ē apud baby lonē tenebat:quo ab eis ductus fuerat:vbi a iudeis qui ibi morabant valde honorabat pp principatuz sacerdotij t ge neris dignitatē. Iste audiens ꝙ herodes regnaret desidera uit redire in iudeā putās herodē memorē bñficioz que ab eo susceperat:t ꝙ eū a morte liberasset. Herodes quoq par this scripsit ꝙ dignarent pecunijs liberatū hirchanuz ei re mittere desiderāti reddere sibi vicē pro beneficijs que ab eo susceperat t ꝙ vellet eū regni hr̄e ptecipē. Judei aūt qui in babylone erant dissuadebant ei reditū:asserentes ꝙ nō mi norē honorē apō eos q̄s in sūmo sacerdotio hr̄et hirchanus tñ oino redyt. herodes āt nō ꝫ scripserat tanq̄s hirchanū di ligeret:sed q: supra meritū regnū obtinuerat:timens ne iu dei sibi regnū auferentes hirchano traderēt conatus ē hir chanū in suā reducere ptātē:vel potius eū occidere: qō po stea factū est. Judeis ergo pecunias regi parthoz pro redē ptione offerrentibus hirchanus in iudeā redyt:quez hero des valde se honorare simulabat:eū p̄rem vocans. Tunc in domo herodis seditio quedaz orta est. Nā habebat herodes apud se mariānē vxorē suā filiā alexandri t neptē aristobo li t hirchani:hēbat t ipsuz hirchanū t alexandrā filiā hir chani matrē mariane vxoris sue:hēbat et aristobolū ado lescentez frem mariāne t filiū alexandre. Ad istū iuuenē per tinebat directe sūmū sacerdotiū t pro ipso regnuz herodes petierat a romanis. Nunc tñ timēs ꝙ si aristobolus vl' aliquis de nobilibus princeps sacerdotum constitueret posset eis rebellare constituit quendaz de ignobiliss mis nomine ananellū in ꝓncipē sacerdotū. Hoc aūt alexandra mater ari stoboli ferre nō potuit ꝙ filius suus priuaret sūmo sacerdo tio. Scripsit ergo ad cleopatrā amicā suā reginam egypti t vxorē antonij:vt ab eo impetraret aristobolū sūmū sacerdo tem constitui. Hanc petitionem antonius neglexit. Interim

gelius

Selius amicus Antonij in iudeā venit. Et vidēs pulchritu
dinē z iuuētutez aristoboli z mariane sozoris sue obstupuit
arbitratus alexandrā bonoz liberozuz matrē: a qua tādem
precibus obtinuit aristoboli z mariane diligēter imagines
pingi quas antonio direxit. Anto. autē erubuit marianēad
se vocare q herodis vxoz esset: aristobolum vero ad se hono
rabiliter venire pcepit si sine scādalo fieri posset. Herodes pu
tauit iniquū esse iuuenem pulchritudine z corpore excellē
tem qui tūc sextūdecimum ānum agebat de sanguine regio
ad antoniū trāsmitti eius libidini seruiturū. Naz in hūs An
tonius peccabat: timēs tñ Herodes ne petente Alexandra
Anto. precibus cleopatre regnum aristobolo restitueret ale
xandrā increpauit q cleopatre scripsisset dicens se nō inten
disse aristobolo principatū auferre: sed q puer erat cōmissit
interim ananello administrationez sūmi sacerdotij. Quo tūc
deposito principatu aristobolo tradidit. Et sic domus sue se
ditionē aliqualiter placauit. Antonio āt scripsit q si Aristo
bolus de iudea exiret tota puincia turbaretur. Per qō An
tonio satisfactum est de hūs Josephus. 15. antiquitatum. Di
cit etiā Josephus iniustū fuisse q principatus sacerdotij se
mel collatus alicui illi auferret. Et i tribus solis accidisse di
cit. ¶ Primus fuit Jason qui vocatus est Jesus cui Antio
chus epiphanes principatuz sacerdotij auferens fratri eius
Jonie minozi q Menelaus dictus ē tradidit: de quo secūdo
macha. ¶ Scōs fuit Aristobolus q pauauit fratrem suum.
hyrcanū sacerdotio in quo p nouē ānos ministrauerat: z ip
se illud postea per tres ānos z sex menses tenuit: quouscz a
Pōpeio captus romā deductus est de quo supza diximus.
¶ Tertius fuit nūc Herodes q ananelum quē prius consti
tuerat sacerdotū principem deposuit: z principatū aristobo
lo tradidit. ¶ Herodes inter h timēs ne aliquā nouitatem
alexandra z hyrcanus z Aristobolus ꝯ euz mollirent: eos
qdem honozari valde faciebat custodiā tñ diligentē in aula
cōtra eos disposuerat: ne quid molliri possent. Qō alexādra
grauiter tollerabat scribēs cleopatre regine egypti in quātis
calamitatibus esset. Cui illa rescripsit: q ipsa cum Aristobo
lo cōfugeret in egyptum. Ad h alexandra parauit duos lo
culos siue archas tāquā pro mortuoz exequijs z precepit
quibusdā famulis suis huius rei cōscijs: q eam z filium in
illis loculis positis per noctē de ierusalem deducētes ad ma
re deducerēt vbi paratum hēbat nauigium vt pgeret in egy
ptum. Quidā autē de hūs quibus alexandra h reuellauerat
cuz herodi suspectus esset z odiosus inuēta occasiōe in ami
citiam redeūdi ppositum alexādre significauit cū ipsa res iā
in fieri cōsisteret. Unde alexandra in h deprehensa erubuit.
Herodes tñ punire eam timuit: sed dissimulauit: z ex cozdis
bonitate remittere se ostēdit. Uerūtamen ex eo die aristobo
lum occidere decreuit arbitratus illo viuēte sibi nō posse re
gnum manere securū. ¶ Paulo post h cū aristobolus ānuz
decimū octauum ageret z in solēnitate quadā victimas sup
arā facturus ascēderet totius populi fauoz in eū excitatus ē:
cum sup etatē eum agere viderēt: z aristoboli aui sui memo
riā psens reduxit. Unde multi iudeoz ex hoc inflāmati mul
ta dixerunt: quasi significātes se velle principatū gentis i ari
stobolū reducere. Qō herodes valde timuit: dissimulauit tñ
Celebratiōe aūt transacta cū in hiericōte solēniter quadam
die cū herode Aristobolus epularet: herodes iuueni adula
batur multis eū laudibus efferrens: quē quasi filiū se dilige
re ostēdebat. Cuz aūt esset tps estiuum inuitauit eū ad natā
dum. Preceperat aūt herodes ministris q aristobolū totiēs
ludētes mergerēt quouscz extingueret. Qō factum ē. Hero
des aūt ostēdit istud eo nō cogitāte accidisse: q iam tenebze
incipiebāt qñ aristobolus suffocatus est: z videri nō potuit
palaz an h maliuole factū fuisset. Hoc ergo fine occubuit ari
stobolus ānum decimūoctauū agens cū in sūmo sacerdotio
vno āno solum ministrasset in quo iā tota iudeoz spes erat
redeūdi in pristinū principatū. Hunc herodes valde defleuit
vt populo z matri z cognatis ostenderet se mortis eius nō
fuisse cōscium: cum tñ valde de h gauderet cui magnificam
sepulturā cōstruxit. Alexandra aūt hūs incitata doloribꝰ ad
rabiem efferabat: voluit tñ dissimulare se credere fuisse hero
dem cōscium: vt sic magis nocere ei posset. Scripsit aūt cleo
patre regine de morte filij sui aristoboli per herodē. Cleopa
tra aūt herodem acerrime apud antoniuz accusabat asserēs
idignū esse q vir de plebeo genere sumptus in regnū ipsos
qui de gñe regio sunt inocenter viuentes occidat. Quibus
Anto. vehemēter cōmotus iussit herodi venire ad satisfaciē
dum pro morte aristoboli. Herodes aūt valde timebat ppter
cleopatrā que euz accusare nō cessabat. Illam tñ maxime di
ligebat Anto. Nā pp imoderatuz amozem ad eā perȝt bella
faciens ꝯ Octauianū. Herodes ergo satis voluisset h iudiciū
effugere: sed ire necesse erat cū vocaret Anto. aut regnū de
ponere z occulte fugere. Tunc ergo herodes Josephuz pa
truū suuz procuratoz regni z oium reruz suarum dimisit: cui
iussit secrete q si quid mali ipse pateret ab antonio illico ma
riānez vxozem eius occideret: dicēs q eam tenerime diligē
bat z nollebat q eo mortuo ab aliquo cōtumeliam pateret.
Maxime cuz Anto. de illius pulchritudine audiuisset. His
dictis herodes ad antoniū progressus est. Josephus interea
relictus regni procurator cū pp multa negocia honoris cā ip
sam mariānem reginā adiret eius sniam petēs inter multa
que familiariter loquebat de amoze quem herodes erga ma
riānem habebat loquutus ē. Ipsa aūt z maxime alexandra
mater eius Josephum multis blādicijs emolietes coegerūt
ei mādatum herodis explanare q ait. Tanto amoze herodē
ferri in mariānem q etiā post mortem suā nō sufferret ab ea
separari. Ideo iusserat q si ipse ab Antonio occideret illico
occideretur mariāne. h autē Josephus mulieribus apperuit
vt illas herodi fideliozes faceret. Mulieres tñ nō sic accepe
runt: sed suspitionē magnam z timoz assumpserūt ex verbo
Josephi: q herodes si rediret eas tyrānica crudelitate occide
ret. Herodes tñ h non itendebat: q si vindictam mortis sue
mariānem occidi vellet potius mādasset alexandrā matrem
mariāne que ad mortē herodis cā extiterat eum apud cleo
patram p litteras accusando. Manebat interea in aula re
gis salome sozoz herodis aio maliuola pdicti Josephi vxoz
Iz ille herodis patruus vocet. Hec sepe cū mariāne z alexan
dra habēs iurgia ab eis contēnebatur z mozaciter obȝcie
batur ei generis vilitas. Propter qō grauissimū odium cō
tra alexandrā z mariānem cōceperat. Herodes aūt Anto
nium multis pecunijs placans de morte aristoboli satisfecit
z cleopatra ab accusationibus destitit. Cū aūt redȝsset hero
des in Jerusalē salome sozoz eius accusauit mariānem secre
te q sepe cū Josepho carnaliter cōuenisset. Et nō erubuit sa
lome in h maritū suū accusare. Herodes aūt hūs valde tur
batus est: sed nō statim credidit. Diligebat. n. nimiū mariānē
secreto ergo quadā die q̄rit a mariāne an verū esset q cōtra
eam de Josepho obȝciebatur. Illa aūt cuz iuramēto affirma
uit se in nullo peccasse. Ex quo herodes credidit sibi satisfa
ctum z honestati eius magis gratias egit: eiqz suum ostēde
bat fauorē: ita vt ambo collachrimarētur pre amoris teneri
tudine q amantibus sepe accidit. Uidens aūt mariāne affe
ctum regis ad se inclinatuz inquit nō est amātis q Josepho
mādaueras. s. si quid ab antonio patereris me occidere q̄ ni
hil ibi peccaueram. Qō herodes audiēs in irā excanduit z
ab amplexu eam diuellens clamabat capillos dilacerans. s.
Mariāne manifestum est tecū Josepho carnaliter cōuenisse
q aliter secreta mea tibi nō proderet: nisi tibi cū eo magna fi
des fuisset q̄lis ad amātes ptinet. Unde nisi amoz maximus
quē ad Mariānem habebat eū paruz frenasset illā mox occi
disset. Josephum tñ abire pcepit: coram eo nūquam vlterius
apparitūrū. Alexandrā autē tāquam totius mali cām serua
ri iussit. ¶ Interim accidit bellū inter Octauianuz z Anto-
nium. Et victus Anto. postea mortuus est z totus romano
rū principatus ad Octauianū deuenit. Tunc herodes val
de timuit pp amicitias quas cū antonio habuerat. Et q: tūc
nullus de gñe iudeoz superat nisi hyrcanus putauit Hero
des sibi prodesse q hyrcanū occideret. Fuit autē occasio ad
h q alexandra filia hyrcani z mater aristoboli supza defun
cti incitabat hyrcanū fugere ad regē arabum ne p dolum oc
cideretur ab herode sicut aristobolus: maxime q: si herodes
qui nūc inimicus erat Octauiani aliqd mali ab ipso patere
tur ad hyrcanū regnum pueniret. His verbis nō assentiebat
hyrcanus cū esset vir quietus z inocens. Sed cū ei semper
esset molesta: tādem scripsit regi arabum q mitteret equites
ad paludē vituminis q̄ ducentis stadijs distat a Jerusalē vt
cum eis iret in arabiā. Hanc litterā amico suo cuidam noie
Desicheus defferendā tradidit regi arabū. Desicheus vero
vt herodis amicitias acquireret ostendit ei litterā. Quā he
rodes legens rursus recluſit z per ipsum Desicheum regi

NN
Anto. supe
rat ab octa
uiano

arabū trāsmisit. Qui rescripsit hyrcano quā ēt litteram desi cheus ad herodē pertulit.tūc herodes cōuocato cōcilio q̄si uit ab hyrcano an aliquid secrete per litteras tractaret cū re ge arabum. Herodes autē epistolas coā toto cōcilio ostēdit Mors hyr cani pōtifi cis t illico hyrcanū tāquā conuictū ō crimine occidit. Hic finis hyrcanū inuenit cum octuagesimū ānum etatis ageret per multas calamitates trāseuntem. Nā in principio cuz mater eius alexandra regnaret nouē ānis principatum sacerdotū tenuit. Matre aūt defuncta cū simul regnum t sacerdotiuz tenuisset per tres mēses ab aristobolo fratre suo depellitur. Restituitur autē iterū a Pōpeio t quadraginta ānis princi patum tenuit: a quo rursus p antigonum filū fratris sui ari stoboli deiectus ē t aurium abscissionē passusē: t captiuus apud parthos in babylonem trāslatus ē. Inde autē pp spez ab herode promissam nihil sicut sperauerat sed mortem po tius assequutus est. Post h incidit alexandre maiº odiū con tra herodez occiso añ patre suo hyrcano. Tunc herodes ad Octauianū iturus cū mortis timeret periculū fratri suo fero re regnum cōmisit iubēs si quid aduersuz de eo accideret ip se cum filiis suis regnū:mariānem aūt t alexandrā illico oc cideret t illas in quodā castello dimisit: pficiens eis semeuz virū bonū quasi p honore. ¶ Interim herodes ad Octauia nū progressus nō obstantibus amicitijs quas cuz Antonio habuerat ei recōciliatur. Semeus vero q custodiebat alexā dram t mariānem a principio herodi fidelis existebat. Po stea vero illarum blāditijs emolitus eius mādatū eis decla rauit.s. occidēdas esse si herodes ab octauiano occideretur. Hijs verbis alexandra t mariāne turbabātur. Cum aūt he rodis redijsset letus q̄ prospere ei acciderāt oia h vxori sue mariāne declarabat. Illa vero gaudēte eo nec gaudebat:sed ad oscula gemebat t flebat odiū suum in herodē celare non valens. De quo herodes nimiū turbabat. Salome quoq̄ so ror herodis mariānez accusabat eratq̄ in periculo mariāne nisi subito anūciato herodi q̄ Octauianus antoniū t cleo patrā occidisset. Mansitq̄ tunc mariāne cōmendata semeo sicut prius. Redeūte autē herode rursus mariāne odium q̄ in eū conceperat occultare nequibat. Et cū semel ab eo voca ta fuisset accedere nolluit sed herodē ad se accedentem con festim depulit ip̄operans ei patris sui hyrcani interitum: ex quo in iraz incāduit. Salome autē herodis sozor que mariā nem grauiter oderat habita occasiōe accusauit eam p venē num regi ꝓpinare voluisse: intromittēs quēdam pincernaz regis qui aserereet mariānez sibi atribuisse t dixisse esse pocu lum amatoriū. Herodes aūt clamauit q̄ venenū erat tūc qui dam eunuchus mariāne sibi familiarissimus cū iubēte hero de torqueretur de veneno qdem nihil cōfessus est: sed dixit q̄ mariāne herodem odio habebāt pp verba que dixerat ei Symeus. Herodes tunc grauius cōquestus est dicēs cū ne quaquā semeus secreta mādata sua mariāne declararet:ni si cū ea cōcubuisset. Semeū ergo illico occidi fecit mariānez aūt morti adiudicauit. Dum tñ quidam dicerēt nō debere oc cidi sed in aliquo castro custodiri:salome sozor herodis vt il lam interficeret eū impulit. Et sic mariāne casta qdem femi na sed herodē portare nō potens patris t matris interfecto rem hūc finē accepit. Tunc alexādra mater eius dolēs qdē nimium nō tam p morte filie q̄z q̄ iniuste occidebat plange re volens timore herodis cohabita ē: ne cum ipsa occideret sed potius ipsam increpabat tāq̄z iniquā clamās q̄ iuste pate retur t capillos illius dilacerās t vestes. Que oia mariāne constanter ptulit:nec qdem oculum ꝑ matrē sic agētem ver tens. ¶ Post h mortua mariāne desideriuz herodis exarsit Mors ma riāne in eā ita vt sepe quasi viuētem mariānē vocaret. Et cū varijs se iplicaret nunc negocia nūc solitudines elligens in nullo quies tñ erat:ita vt grauē incurreret egritudinē. In qua me dicis nihil ei pficere potētibus desperatus de vita erat. Hoc cum alexandra mater mariāne t oēs iudei viderent de vita herodis nihil sperabāt. Unde alexādra secrete custodias tē pli.i. turres p̄cipuas a custodibus petijt dicēs q̄ securū erat q̄ illas ne si herodes mozereť alius eas occuparet t nō per uenirēt ad filios herodis. Ipsa aūt custodiret pro filijs hero dis. Si āt herodes supuuueret secure illas habebat. Qui āt teneret istas custodias erat dñs iudeoz q̄ eo nollēte nemo posset tēplum itrare ad faciendū sacrificia: t tñ iudei potius vitam pdere q̄z sacrificia legitima omittere vellēt ideo illas alexandra optauerat. Custodes aūt illico herodi alexandre verba retulerūt: q̄ illā mox occidi fecit. Et sic perijt agēte he rode oē genus regulare iudeoz. Soli.n. manebant duo filij herodis.s. Alexander t aristobolus filij mariāne qui ex pte matris ex illa ꝓgenie descēdebant: qui ēt postea p herodē oc cisi sunt. vt.j. dicet. ¶ Eo tēpore accidit iudeos nimiū ꝑ he rodē turbari q̄ ipse in honorē Octauiani quinquēnale certamē constituit: sicut apud grecos olympiades fiebāt ō qua driēnio in quadriēnium. Et cū in h oē genus pugne taz homi nū q̄z ferarū q̄z rationabiliū rez t inanimataz fieret ima gines quoq̄ hoium armis inducte introducebant artificia liter in pugnā. Judei tunc ꝑ herodē clamauerunt. Ipse vero cōsolabatur eos dicēs ista nō esse ꝑ legē. Illi autez dixerunt lz oia tollerare vellimus imagines tñ hoium in Jerusalē nō recipiemus. Herodes quosdā precipuos de iudeis in atriuz vocans t ostēdens illis trophea petiuit quid illis videret. Qui clamauerunt imagines hoium. Precipiēs aūt herodes auferre ornatū illi suppositum ostēdit nuda ligna eē: que sta tim spoliata risum plurimū aspicientibus intulerunt. tali mo do ipetum multitudinis mitigauit herodes: vt iam plurimi ista respicientes non turbarētur. Alij vero in suis difficultati bus pmanētes clamabāt legē destrui. Inter quos fuerūt de cē iudei qui iurauerunt ꝑ herodē vt eū in theatro ista aspi cientem occiderēt: parati pro h morte subire. Quidam vero h herodi nūciauerunt ne in theatrū exiret. Qui illos decē piu ratos ꝑ eum vocauit ex noie. Qui cum capti essent scientes nō posse se morte euadere cōstanter cōfessi sunt se voluisse il lum occidere: t gladios quos sub vestibus habebant osten derunt dicētes. Hoc nō pro dolore nec iniuria quā passi fuis sent facere voluisse: sed p lege dei quā soluebat herodes. Hoc cōfessi mox a ministris herodis occisi sunt. Ille tñ qui h he rodi nūciauerat de cōiuratis a quibusdā iudeis raptus:non solū occisus sed t mēbratim dilaceratus canibus traditus est. Hec acciderūt circa ānum tertiūdecimuz regni herodis. De hijs Josephus.i5.antiquitatum. ¶ Eo tēpore herodes duos filios.s. alexādruz t aristobolū quos susceperat ex ma riāne in vrbē rome missit vt liberalibus litteris erudirētur. Quos Octauianus cū oi benignitate suscepit: t i domo po lionis illustris viri amici herodis cōuersabātur. Hoc factum est ānō duodecimo regni herodis. De quo Jesephus vbi su pra. Per quadriēnium post h.s. ānō sextodecimo regni hero dis beatissima illa t gloriosa femina Maria nata ē in naza reth vt asserunt vel in sephoz:qō ē opidum distans a naza reth per tres leucas ꝑ partē aquilonis ō quo supra dixim⁹. Nam ō ipso loco asserunt fuisse Joachim patrē virginis:alij aūt ānam matrē eius ibi ortā dicunt: fuit aūt hoc ante xp̄i na tiuitatē per ānos quattuordecim vt qdam volunt: t sic fuit ānō sextodecimo regni herodis. alij aūt volunt eā fuisse ānō rum sexdecim qñ xp̄s natus ē q̄ verisimilius ē. Et tunc dice tur eā fuisse ānō quattuordecimo regni herodis: t ab orbe cōdito ānis tribus millibus nōgētis t quadraginta septez a trāsmigratione in babyloneē ānis quingentis septuaginta sex: t a reditu de babylone ānis quingētis t sex. Post h he rodes edificatis multis ciuitatibus de qbus Josephus .i5. antiquitatū nā magnus edificator fuit volens iudeis p̄stare gratiā t ad perpetuā laudē sui tēplum iudeis edificare vo luit t fecit h ānō.i8. regni sui.s. ānis duodecim ante xp̄m na tum. Et ad h cōuocauit iudeos alloquēs eos q̄ tēplum illud nō erat factuz sicut tēplum Salomonis ideo q̄ volebat nūc aliud facere penit⁹ ad figurā t magnitudinē illius t h qui dē in octo ānis finitum ē.s. ānō.xxvj. herodis ante xp̄m natū ānis quattuor. De tota figura t partibus huius tēpli Jose phus diserit.i5.antiquitatū. De quo Joā. sc̄o dicet cum ibi littera aliqliter Josepho pugnare videat: ideo nūc omittat. ¶ Eo tēpore herodes romā profectus ē t postea ō italia re diēs alexādrum t aristobolū filios suos ibi perfecte in oi do ctrina eruditos secū in iudeā duxit. Hos oēs iudei sūmo fa uore psequebāt tū q̄ oibus grati pp seipsos erāt: tū q̄ eis in re paternū regnū debebatur. Nā lz antipater illis maior ēet nō erat de gñe regio: sed de matre plebea noie dozin: isti aūt matrē habuerunt ex vtroq̄ latere de gñe iudeoz regum de scēdentem. vt.s. ostensum ē. Salome aūt sozor herodis que adolescētum matrē ad morte vsq̄ fuerat persequuta ipsis in uidēs illos accusationibus apud herodez ad illoz mortem conabatur ꝑpellere. Dicebat nāq̄ eos dicere: q̄ non libenter cohabitarēt herodi interfectori matris eoz. Unde pater in

00 Nascit beatissima virgo Maria mater dei

pp hero.tē plū edifi cat

eorum

eorum odiū exarsit omissa tñ accusatione amore eoꝝ illis no bilissimas vxores tradidit.s.aristobolo dedit beronicē filiam Salome sororis sue:alexandro aūt tradidit glafirā filiam ar chelai regis cappadocie.Salome āt adolescētes accusabat: tū qz inuidebat honori eoꝝ:tū qz timebat ꝙ si illi ꝓualerent oc ciderēt ipsam ꝓ morte matris sue quā Salome,pcurauerat. De hīs Josephus.i6.antiq. Eo tpe greci nō permittebāt iu deos qui in diuersis ciuitatibus habitabāt viuere �some legez moysi.De quo herodi cōquesti sūt.Ipse vero apud agrippaz romanoꝝ principē q̄relam ꝓ quēdam Nicolaum oratorem ꝓponi fecit.s.ꝙ viuere �some legē moysi non eēt aliquid inho nestum nec cōtra statū reipublice romanoꝝ. Quibus tunc agrippa cōcessit prorīs legibꝰ vti. Interea odiū salome cō tra aristobolū z alexandrū nō quiescebat:que secū fratrē suū ferozam qui ēt herodis frater erat in hac cā copulauit:Et fie bant sepe cōtentiones inter istos z iuuenes.Aristobolus āt z Alexāder confidētes de nobilitate generis sui obȝciebant feroze z Salome generis vilitatē:insup non erubescebāt de interitu matris quā asserebant iniuste occisaz:z dicebant mi serabiliter accidisse matri:se tñ infeliciozes eē qui cogerētur matris sue interfectoribus cohabitare. Hoc aūt ferozas z sa lome confestim, herodi referebāt significātes periculū ei imi nere a iuuenibus qꝰnō paterētur illi matris iteritū esse inul tum. Sup hīs herodes turbatus dolebat ifelicitatē domus sue:qz mortua mariāne odia nō cessarent:putauit aūt ꝙ iuue nes ab hac intētione,deȝcere posset si eis antipatrum ꝓpo neret. Ille quidē lz etate maioz eēt gñe tñ erat minoz.s.ō ple bea matre vt dictū est. Hunc ergo illis ꝓposuit: qō in deteriꝰ venit. Nā iuuenes tunc nō solum matris mortē sed suum cō tēptum querebātur ita vt sepe multis ꝑsentibus lachryma rētur. Que antipater ꝓ amicos suos herodi referri faciebat vt magis in eoꝝ odium exardesceret. Tunc herodes romā nauigans cū agrippa solū antipatruz secū tulit vt illuz Octa uiano amicū faceret: z oēs crederēt ꝙ herodes iam abiectis aristobolo z alexandro hunc sibi successorē eligeret. In hīs tamē antipater dolebat timēs ne eo manēte rome voluntas patris mutaret z recōciliaret sibi aristobolum z Alexādrū. Dolebat etiā qz accusandi illos copiam non habebat. Unde sepe de vrbe rome patri scribēs dicebat se timere mortē illius ꝓ filios z in tātum furorē falsis accusationibꝰ herodē indu xit:vt iam de filioꝝ morte cogitaret. Noluit tñ herodes tñ facinus ꝓpria auctoritate cōmittere:voluit eos apud cesarē accusare.Et illos secuz ducēs Octauianum adȝt dicēs filios suos in tantā insolētiam deueniss:ꝙ eum occidere festinas sent.Et ꝙ ipse hactenus tacuerat ne talibus verbis aures ce saris pollueret:nūc vero necessitate cōpulsus h dixit. Nam iam nihil.reliquū erat nisi aut filios suos occidi ne cum timo re maximo ipse viueret:aut eos interfici ne eum occiderent. Hec cū dixisset herodes iuuenes lachrymati sunt cōfusi ō ta li accusatione lz cōsciētiam mūdam haberēt z sermonē libe rum putabant: tñ difficilē satisfactionez esse accusationibus patris lz possent eū redarguere. Erat ergo in eis inopia dicē di z lachryme cū gemitu timentibus ne ab alīs ꝓp criminis veritatē respōdendi copiam nō haberēt. Turbationē eoruz cesar attendēs sicut erāt inoxȳ credidit: z ꝙ nō cōsciētie cri minis sed imperitia dicēdi z modestia quadam ne patrē re darguerēt se defendere non valerēt. Unde etiā facti misera tione digni cūctis ꝑsentibus patrem ad veram misericordiā cōmouerunt. Unus ergo eoꝝ Alexāder.s.accusationes pa tris soluere nisus ē sic inquiēs. Pater affectus tuꝰ erga nos ex ipso iudicio manifestus apparuit. Nā si quid crudele con tra nos cogitasses nō nos ad oium seruatorē cesarē deduxis ses:dū tibi qō velles liceret vt patri. Neqz.n. quēqȝ interfice re volēs eum ad tēpla ꝓducit vnde vita cōqueritur que no bis morte peior existeret si tale quid in patrez cogitassemus. Si quidē sermonē fiducia veritatis inuenit cuz beatos nos fore sciamus mittigātes z pericula fugiētes. Si vero accusa tio ꝓualuit:viuere nos supfluū iudicamus. Multa quoqz alia alexāder dixit. Quibus Octauianus ad adolescētes cō uersus dixit ꝙ in vno solo peccauerāt.s.qz nō se tradiderant tractabiles patri ita vt talis accusatio occasionē nō inueniꝛ set. Herodē vero petebat Octauianus: vt oēm oppositionez abȝciēs recōciliatur filīs. Cūqz istud suasisset herodi:inuit iuuenibus se ad pedes herodis proȝcere. Qō facientes pa trē mouerūt vt eos flebiliter amplecteret. Recōciliatis filīs patri:qō accidit circa vicessimū octauum ānum regni hero dis reuersus est in iudeā. Et ipso tpe finita est edificatio ce saree ciuitatis:quā in decē ānis herodes edificauerat: z ce saream in honorē Octauiani vocauit cum prius turris stra tonis diceret. ¶ Hoc tēpore currebant illi duodecim āni ma xime pacis in orbe in quibus bella nulla facta sunt:qui fue runt ante christi natiuitatē z ceperūt in ānο vicessimo octa uo Octauiani vt ait Hiero.super ysaiā. Et ceperunt ānο de cimo octauo regni herodis .s. qñ ipse cepit edificare tēplum iudeoꝝ de quo supra dictū est: z durauerunt vsqȝ ad ānum tricessimū herodis. Tunc herodes cōsumptis pecunīs per magnas largitiōes z edificationes: audiēs Joānem hyrca num filiū Symonis machabei q multo ante ipsum regnaue rat apperuisse tumulū Dauid z tria millia talentoꝝ inuenis se credēs multa plura ibi esse illuc ꝓ noctem ingressus ē ne a iudeis h sciretur fidelissimos tñ secum habēs. Qui pecu nias quidē nō inuenit sed ornatū multuz: z vasa aurea z ar gētea que accepit. Dum autē diligētius inquirens vellet in gredi interius ad loca in qbus vrne continētes corpora Da uid z Salomonis essent duo de famulis eius flāmis ab ite riori parte occurrētibus combusti sunt. Herodes autē timēs egredi z ꝓ peccato qō cōmiserat monumētum pulchrum de lapide cādido ante ianuam huius sepulchri fecit. ¶ In terea venit ānus tricessimus regni herodis in quo xp̄s na tus asseritur in bethleē eo tēpore quo toto orbe manente in pace Octauianus iussit describi oēs hoies z ꝓfiteri se ro manis subditos certā pecuniam soluētes. Et ista ꝓfessio fie ri debebat a singulis in locis de quibus ducebāt originem. Ideo oportuit ꝙ Joseph z Maria matris xp̄i q̄ adhuc ꝓe gnans erat iret in bethleē ad ꝓfitēdum: z ibi accidit xp̄m nasci. Fuerat autem christus cōceptus die vicessima quinta Martȳ.s. octauo kalendas aprilis: fuit aūt natus vicessima quinta decēbris.s.octauo kalēdas ianuarȳ. Ipso ānο adora tur a magis die.6.ianuarȳ.i.diebus.iz.post natiuitatē suā. Ip so tēpore.s.die secūda februarȳ in tēplo ꝓsentatus est z du ctus ē in galileam a parētibus suis: z post paucū tēpus an gelo apparente in sōnīs Joseph fugit in egyptum timēs he rodē. Post biēnium autem natiuitatis christi.s.ānο.xxxȳ.re gni herodis inocentes occisi sunt. Manebat autē tunc chri stus in egypto dū h fierēt. Rursus herodes occupatus erat circa accusatiōes alexandri z aristoboli filioꝝ suoꝝ: quā bus iam supra fuerat recōciliatus. Nam ferozas frater hero dis z Salome soror eius z maxime antipater filius herodis de multis accusabant illos ꝙ ad mortez patris anhelarent. Quibus herodes turbatus iuuenes ligauit z accusationi bus locum dedit. Tunc multi in fauorē antipatri quē regna turum credebant accusatores z varie testificātes accesserūt. Interim herodes cōtra filios nihil crudele agere audens ne culparetur scripsit Octauiano de iniquitate filioꝝ contra se Octauianus autē rescripsit tradēs ei potestatē accusandi fi lios in vrbe beriti que ē maritima in iudea: z assignauit iudi ces coram quibus herodes filios absentes accusauit magis ira cōmotus qȝ ratione z ꝓbatione fultus. Multi tñ de iu dicibus intentionē herodis videtes erga filios condēnauer RR
unt illos. Accesserūt aliqui eos saluare volētes sed nec ꝓ alexander
fuit. Unde ipsos herodes in cesarea laqueo suspendi fecit z z aristobo
corpora eoꝝ in Alexandrio castro sepeliri per noctē: vbi cor lus filȳ he
pora matris z alioꝝ cognatoꝝ ipsorum erāt. Hoc modo ale ro.laqueo
xander z aristobolus filȳ mariāne z herodis finē acceperūt suspēdunt.
de hīs Josephus.i6.antiquitatum. ¶ Antipāter autē con tētione fratrum liberatus qui iam illi obesse nō poterant ad assequutionē regni cōtra patrē suum herodē insidias parat vt illo cito vitam finiēte ad ipsum regnū peruenīret. Et ad h antipater fratres reliquos accusabat z amicos patris sui qȝ zellans vitā patris. Uere tñ intēdebat:ꝙ illis a patre occisis ipse faciliorē locum ad occidēdum patrē haberet. Conquere batur nāqȝ sepe matri sue ꝙ tam ꝓlixe pater viueret z seip sum iā senem esse: ita ꝙ nō aliqñ eum regnare contingeret: iam ꝓp etatis grauitatē iocunde viuere nō valeret. Dicebat etiam multos fratres se hēre ꝓpter quos minus sibi securū locum ad regnādum eē putabat. Irascebaꝫ etiā antipater qz lz herodes aristobolum z alexandrum occideret filios:tñ eo rum sicut ꝓprios diligebat: optans vt eis meliora qȝ patri bus eoꝝ euenirent illisqz vxores nobilissimas tradidit. Un de timebat antipater ꝙ ad illos forte regnū peruenire. Da

UNIVERSITAT DE GRANADA

Uxores herodis

bebat aũt tunc herodes nouẽ vxores. Nam iã mariãnes oc cisa fuerat. ¶ Prima erat antipatri mater noie dozin: quam herodes suscepерat anq̃ regnaret. ¶ Scõa erat filia põtificis: quã mortua mariãne in vxorẽ acceperat ⁊ ex ista genuerat filium quẽdam noie herodem. ¶ Tertia erat q̃dam filia fratris sui. ¶ Quarta erat quedã neptis. Ex istiꝫ tñ duabuꝫ nullam prolẽ habuerat. ¶ Quinta erat vna de gente samaritanoꝝ: ex qua herodes duos filios habuit. ſ. archelaum ⁊ antipam ⁊ filiã noie olympiadẽ. ¶ Sexta vxor fuit cleopatra hierosolymitis de qua herodes genuit philippum ⁊ herodẽ: qui rome erudiebãtur. ¶ Septima fuit noie pallas que phaselum ei peperit. ¶ Octaua fuit fedra. ¶ Nona fuit helpis ex quibus due filie nate sunt. ſ. roxame ⁊ Salome. Et sic habebat herodes ħ octo filios ⁊ filias tres. Habuerat autez duos alios quos iã occiderat alexãdrum. ſ. ⁊ aristobolum ex mariãne etiã occisa. De filiabus apud nos raro mẽtio fit: de filiꝭ etiã non fit mẽtio nisi de septem. ſ. antipatro alexandro Aristobolo archelao herode antipa. ⁊ philippo. De herode autẽ q̃ genuit ex filia põtificis: ⁊ de phasello raro mentio fit eo quẽ isti nõ videtur supuixisse patri vt cũ aliꝭ fratribus in aliquo possent de regno contẽdere. De hiꝭ Josephus. i7. antiquitatũ. ¶ Interea antipater cuz feroza fratre herodis de morte herodis cõmunicabat super quo antipater accusatus est. Et precepit herodes ne cũ feroza cõueniret: sed postea occulte per nũcios cõtra herodẽ mors tractabatur. ¶ Ad ħ aũt precipua erat vxor feroze quã pharisei quodãmodo icitabãt dicentes: q̃ herodi terminuꝫ vite in breui futurus esset: ⁊ q̃ a filiꝭ eius regnũ trãsiret: ⁊ in filiꝭ feroze ⁊ ipsius maneret Hoc autẽ dicebant pharisei quasi retribuẽtes illi vicẽ pro beneficio qõ ipsis cõtulerat. Nam tota gens iudeoꝝ cesari iurauerat se illis subditam eẽ ⁊ regi fauere pharisei iurare noluerunt. Quos herodes in pecuniꝭ condẽnauit. Illã autez pecuniã vxor feroze pro pharisеis soluit. Unde ei amici valde facti sunt ⁊ illã apud ppl'um laudabant. Erant autez isti pharisei quasi sex millia. Hec autẽ oia salome fratri suo herodi nũciabat qui ocs quidẽ pharisеos qui maloꝝ cãm prestabant occidit: fratri autẽ suo feroze iussit aut vxorẽ illaz dimittere aut cõsanguinitatis iura negare. Feroras autem dixit nihil se cõtra cognationis iura agere vxorẽ tñ dimittere nolle q: eam diligebat nimiũ. ¶ Antipater tunc habẽs patrez suspectum scripsit amicis patris sui rome manẽtibus q̃ patri scriberẽt eum romã mittere: ⁊ cũ eo testamẽtum in quo ipse heres regni declararẽt destinare. ¶ Nam iã herodes aliꝰ frater eiꝰ quẽ susceperat herodes ex filia põtificiꝭ defunctuꝭ erat. Hoc aũt antipater faciebat ne p̃sens magis in suspitiõez patris incideret ⁊ ab eo occideretur. Etiã vt magis sine suspitiõe de morte patris posset haberi. Ipse nãq̃ venenũ fecerat afferri de egypto ad occidẽdum herodẽ ⁊ illud feroze fatri patris sui cõscio suoꝝ scelerum tradiderat: vt aliquãto tẽpore post recessum eius patri de illo ꝓpinaret. Et si moreretur herodes ⁊ antipater de morte eius suspectus nõ haberetur. ¶ Herodes interea cũ feroza contẽdebat vt vxorẽ abiꝰceret. Quã cum nõ abiꝰceret iussit ei herodes ad ꝓpria recedere. ſ. q: timebat herodes q̃ manẽte feroza cum eo suasiõe vxoris aliquod malum in ipsiuz pateret. Feroras autem spõte recessit in suã tetrarchiam: iuramẽto affirmans se non rediturum anteq̃ herodẽ esse mortuum cognosceret. Uñ paulo post egrotãte herode ⁊ iubẽte vt veniret pp quedã mãdata de dispositiõe regni que ei iniũgere volebat venire noluit ne iuramẽti violator haberetur. Herodes tñ meliorẽ erga eũ gerẽs affectũ paulopost ħ feroza egrotãte ad ipsiuz nõ vocatus vẽit. Et tũc feroras mortuus ẽ eũq̃ hero. i Dieroso. detulit ⁊ honorificã illi ꝓtulit sepulturã. ¶ Mortuo feroza duo liberti eiꝰ herodẽ adeũt dicẽtes q̃ feroras veneno periꝰsset. Nam vna die antequã obiret cũ vxore cenauerat: ⁊ tunc venenum traditũ esse asserebãt qõ tãq̃ poculum amatorium datũ erat: eo tamẽ bibito ille periꝰt. Quo audito miratus herodes ocs ancillas vxoris feroze ⁊ matris ipsius torqueri fecit que nihil quidẽ confesse sunt. Una tñ vrgẽte dolore dixit vtinam talia supplicia mater antipatri patiaꝰ que oium horꝝ causa extitit. ¶ Tunc herodes diligẽtius p tormẽta veritatem exquirẽs oia nota eẽ fecit. ſ. qualiter feroraſ ⁊ antipater matri sepe cõquereret q̃ herodes tãdiu viueret. Unus autẽ testatus est antipatrũ de egypto venenuz attulisse qõ feroze cõmendauerat vt illo ꝓpinato herodẽ occideret. Et ħ modo ad vxorem feroze venenũ venisset tradẽte ei feroza ad custodiẽdum que oia vxor feroze cõfessa est. Que cuz curreret vt venenũ afferret de tecto lapsa pene periꝰt nec tñ mortua est. q: super pedes cadẽs recepta est. Cũq̃ resocillata recepisset spiritũ promittit ei herodes salutez ⁊ oibus domesticis eius dũ modo veritatẽ totã aperiret. Illa aũt oia que dicta sunt fatebatur. Addẽs q̃ qñ herodes feroza egrotantẽ visitaturus accessit: feroras vxori dixit cõspecta fratris erga se voluntate. O mulier antipater induxit me cõtra patrẽ suum: consilia iniqua cõstituẽs. Nam ⁊ venenũ ad eius mortẽ emit. Nunc ergo nec cũ conscientia huius sceleris de ħ seculo trãseam venenum ⁊ epistolã antipatri apporta: ⁊ me videte combure. Et cũ ego ħ quidẽ eo videte fecissem de veneno mihi modicum reseruaui vt si feroza defuncto o rex me male respiceres veneno bibito huius seculi necessitates effugerẽ ħ dicens venenũ in pixidẽ in mediũ protulit. Tunc herodeꝫ matrẽ antipatri eiecit eo q̃ hoꝝ cõscia erat ei totũ ornatum quẽ dederat auferẽs. ¶ Aliã quoq̃ vxorẽ. ſ. filiam põtificis q̃ de hiꝭ accusabatur expulit a se: ⁊ patrẽ eius quẽ sũmum sacerdotẽ fecerat. ſ. Symonẽ boethi põtificatu priuauit: mathiaz theophili pontificẽ instituens. Hec dum fierẽt bathilus libertus antipatri de roma veniẽs tormentis interrogatur si quid de antipatro sciret. Qui cõfessuꝰ est venenuz apportare dãdum feroze: vt si primũ venenum minus efficax forte herodem necare nõ potuisset ħ ei propinaret. ¶ Hiꝭ herodes auditis: turbabaꝰ nimiũ de nequitia antipatri. Scripsit autẽ ei vt illico de vrbe rome rediret nihil apperiens de eo qõ inquirebatur: sed potius blãditus vt nihil aduersuz se suspicari posset ꝓpter q̃ venire differret. Redũt ergo anteq̃ perueniret i iudeam audiẽs expulsam matrẽ suam ò domo herodis: timuit an iret vel expectaret quo vsq̃ certificareꝰ qualiter se haberẽt res. Quibusdã tñ amicis eius asserẽtibus nõ debere aduẽtum eius differri: q: pp eius abnũtiaz accusatoribus locus erat ⁊ eo p̃sente cuncta dissoluẽda: profectus ẽ. ¶ Herodes tunc seueruz quintillum p̃sidem syrie a romanis cõstitutum apud se habebat: sub quo antipatrũ accusare voluit. ¶ Antipater autẽ timebat ne eo inaudito snia dictareꝰ. Tũc herodes accusationẽ exorsus ẽ: bñficia in antipatruz colata referens: eiusq̃ igratitudinẽ. Et intra ħ herodes fundẽs lachrymas intercluſa voce cessauit. Rogabat autẽ Nicolaũ antiochenum qui sibi aderat cetera accusatiõis fulcimẽta ꝓsequi q: ille dicẽdi copiã ⁊ arte habebat. Prius tñ q̃s ille loquere tur antipater se excusabat asserẽs falsa esse que p tormenta extorta erant. Quo dicẽdi finem faciente Nicolaus damascenus regis accusationẽ prosequutus est. Qui cũ multa dixisset: nihil q̃ obiiceret antipater habuit: sed deũ in testimonium inuocabat se inocentẽ. Cũq̃ varus preses quereret an alias haberet deffensiões ⁊ ille solum deũ inuocaret: varus venenũ in medium proferri fecit vt vires eius experiretur. De quo cũ quidam de dãnatis videte varo bibisset illico periꝰt. Qõ cũ varus attẽderet soluto iudicio abiꝰt: nihil de hac re diffinire volens. ¶ Herodes tunc antipatrum ligari fecit quẽ ad cesarẽ destinare volebat vt de eo suppliciuz sumeret. Timẽs tñ ne aliqua occasione penã effugeret: eum apud se in vinculis tenuit ⁊ cesari. ſ. Octauiano oia que facta sũt rescripsit. ¶ Hoc tẽpore herodeꝫ iã septuagessimũ etatis ãnuz agens graui morbo detẽtus testñ scripsit in quo antipã filium suũ iunioꝛẽ regem declarat. Nam contra archelaum ⁊ philippum odiũ conceperat accusante eos antipatro. Istud tñ testamẽtum postea mutauit aliud condẽs de quo infra dicetur. ¶ Herodes aũt morti propinquus irreuocabili furia ⁊ amaritudine mẽtis tenebatur volẽs si posset totã gentez iudeoꝝ occidere: q: credebat illos de morte sua propinqua ⁊ de oibus calamitatibus domesticis gaudere. Superuenit etiã aliqua causa. ſ. seditio quoꝛũdam populariũ. Erãt enim tunc apud iudeos duo viri eruditi. ſ. Judas ⁊ Mathias in lege magistri a quibus erudiebãtur quicũq̃ in lege volũtatem habebãt. Qui videtes herodis mortẽ iniere plures de populo hortabãtur vt illo defũcto oia que herodes cõtra legẽ fecerat tolerent. Fecerat autẽ herodes quãdam magnaz aquilam aureã quã supra portam tẽpli posuit. Hanc isti non tolerãtes cuz multitudine populi meridie iuerũt ad deponẽdum eã securibus concidẽtes. Qõ cum ad herodẽ peruenisset misit illuc ducẽ exercitus quez conspiciẽs tota illa plebea multitudo diffugit manẽtibus solis quadragita inuenibus

qui indignũ

qui indignū cedere putauerūt. Nihil tñ se defendētes cōprehendūtur cum mathia ⁊ Juda huius rei auctoribus. Qui regi p̄sentati nō timuerunt se cōfiteri p̄o lege dei ista fecisse etiā si mille penarū gña infligēda essent. Tunc herodes vocatis multis doctoribus iudeoꝝ ⁊ alijs p̄cipuis viris isto ruꝫ accusabat audaciā qui aquilā deponere p̄sumpsissent imp̄operās eis q̄ tēplum illis cōstruxisset quale Salamon nō construxerat. ⁊ aquilā auream quā in ornamētuꝫ tēpli ⁊ memoriā sui posuerat illi diuellebāt. ¶ Tūc Mathiā sūmū sacerdotē quē huius seditionis cōscium fuisse crediderat de pōtificatu deposuit quē ipse p̄ius. vt. s. diximus pontificem cōstituerat deposito socero suo Symone boethi. Hunc ergo mathiā deposuit ⁊ p̄mouit azarū in pontificē qui erat frater cuiusdā vxoris sue. Alium aūt mathiā ⁊ iudam auctores seditionis ⁊ aliquos de socijs eoꝝ viuos igni tradidit. ¶ Interea morbꝰ herodis per singulos dies fiebat amarior. Erāt enim ei intestina interius vermibus plena ⁊ carnes eius putrescebant: ⁊ humor quidaꝫ liuidus ad pedes descēdebat ⁊ cum hijs oibus herodi erat insaciabilis ciboꝝ auiditas. Cūq̄ medici circa eū nihil p̄ficerēt testabātur vltionē celestē eē pp herodis crudelitatē. Hoc tēpore herodes ō vita desperās iussit optimates de tota terra iudeoꝝ sub interminatōe mortis cōgregari. Qui oēs ad eū in hiericontē venerūt. ¶ Mā dauerat autē herodes Salome sorori sue ⁊ alexandro viro eius oēs illos morīēte herode occidere. Dolebat nāq̄ herodes plurimū q̄ eo morīēte neminē credebat doliturū: sed potius letaturos iudeos. Qō sibi ad calamitatez reputabat.

¶ Dixit aūt q̄ si oēs illi nobiles iudei quos in carcere incluserat occiderētur ipso morīēte nulli regi honorabiliores exequie fierēt: q; tota tunc plangeret iudea. Hoc autē sub iuramēto a salome ⁊ alexādro se facturos extorsit. ¶ Tunc crescēte dolore desiderio tñ ciborū vrgente pomum ⁊ cultrum petijt. Ipse. n. per se solitus erat pomū in partes minutas cōcidere. ⁊ sic sumebat. Sumēs ergo cultrum ⁊ circūspiciens ne quis adesset se ipsum occidere voluit. Qō perfecisset nisi nepos eius achiabus clamās eum tenuisset. Tunc p totam aulam luctus exortus est clamātium regē mortuū. ¶ Antipater dum h̄ fierēt in carcere tenebaī qui regē mortuum audiens: plurimū gauisus custodi carceris multa policebatur si eum dimitteret. Qō ille nō fecit: sed cūcta que antipater direrat herodi nūciauit. Quo audito herodes indicibili furore repletus illū cōfestim occidi fecit: ⁊ i archāia fine vllo horore sepeliri. ¶ Antipatrū autē i oibus neqter agētē ⁊ fratres accusantē iste finis inuenit. Tunc herodes testamētuꝫ p̄ius factū in quo antipā regem declarauit mutat: cōstituēs illum tetrarcham galilee: archelaū autē regem cōstituit. phi lippo autē fratri archelai tradidit trachonitidē regionē tāq̄ tetrarchiam. Salome aūt sorori sue quā in oibus fidelem se habuisse putabat loca aliqua ⁊ pecunias tradidit. Octauiano autē mille talēta argēti signati ⁊ insup multa vasa aurea ⁊ argētea reliquit: ⁊ vxori eius Julie ⁊ quibusdam amicis Octauiani talēta quingēta testamētum ipsi Octauiano confirmādum subijciens. ¶ herodes aūt quinto die postquam antipatrū occiderat mortuus est ānis quasi sex post xpi natiuitatē dum xp̄s in egypto maneret. Mortuo autē herode anteq̄ mors eius inotesceret Salome ⁊ Alexāder cunctos iudeos quos in carcere tenebāt abire permittunt in pace dicētes. Hoc herodē mādasse quasi adhuc viueret. Hoc fecerūt volētes gēti iudeoꝝ p̄stare beneficiū: ⁊ regnū sibi cōfirmare: q̄ō iudeis repugnātibus non erat facile fieri de hijs Josephus. 17. antiquitatū. ¶ Morte aūt regis herodis diuulgata Alexander ⁊ salome congregauerūt totam militiam que tunc erat in hiericōte ⁊ legerūt epistolā quam herodes militibus viuēs scripserat: petens vt circa archelaum filiuꝫ suū fideles existerēt sicut sibi fuerant. Tunc oēs ad honorādum archelaum occurrunt eum regē salutantes. Hoc tēpore. s. 7. āno a christi natiuitate Angelus apparuit Joseph i egypto iubens redire in terrā israel: q; iaꝫ defunctus erat herodes.

¶ Archelaus autem herodi honorabiles parat exequias cuius corpus de hyericōte in herodiū castruꝫ transtulit vbi se herodes sepeliri iusserat. Quibꝰ expletis Archelaus ascēdit in tēplum vbi tribunal sibi paratū erat. Et populū alloquēs gratias egit q̄ a patre suo lesi nihil mali nunc repēderent: ⁊ eis se beniuolū p̄misit. Rogabat tñ ne eum nūc regem vocarēt: q; licet eū pater declarasset regē: vigor tñ testamēti ex cesaris voluntate pendebat. Sic oibus ei p̄sperā aclamātibꝰ cōsensus dissoluitur. ¶ Interea seditio magna concitata est quorūdam clamātium de morte mathie ⁊ iude ⁊ alioꝝ qui p̄o depositōe aquile auree ab herode combusti fuerāt. Petebant ergo ab archelao vindictā fieri in illis qui huius rei cā extiterant. Archelaus vero dicebat nō eē huic discussioni nunc locū: q; ipse ad cesarem p̄o regni cōfirmatione festinabat. Sed cū rediret: de oibus se certius iudicaturum dicebat. Ad h̄ tamē seditio nō cessabat sed magis tumultus fiebat: potissime cum accidisset tūc eē festum azimorum in quo oēs iudei in Jerusalem cōueniebant totus ergo populus turbabaī. ¶ Archelaus ergo misit tribunū cū militibus vt seditionē hanc quiescere faceret. Seditiosi tñ tribuno occurrētes oēs millites eius in fugā compellunt quos dam autē cum ipso tribuno vulnerant. ¶ Uidens Archelaus cūcta peritura eē nisi populi ipetus frāgeretur totā misit milliciā ⁊ concursu facto quasi tria millia iudeoꝝ occidūtur a millitibus. Reliqua vero multitudo ad mōtes confugit iussit autē Archelaus oēs qui conuenerāt de Jerusalem discedere ne turbationes maiores sequerētur. Qui illico recesserunt: festiuitatē non celebratā deserētes. ¶ Tunc Archelaus romā p̄perans ad cōfirmationem suam secū tulit. s. salome sororē patris ⁊ amicos ⁊ reliquos cognatos q̄si cooperaturos sibi ad regni gubernationē. Totam autē regni gubernationē interim Philippo fratri suo tradidit. ¶ Eo tēpore antipas frater Archelai minor. quē herodes in p̄mo testamēto regē instituerat romā nauigat cōtra Archelauꝫ p̄o regno disputaturus. Hunc. n. salome herodis soror ad h̄ incitabat docēs eum iustiores habere cās ad regnanduꝫ q̄ Archelaus. Cuꝫ autē Archelaus romam venisset oēs cognati eius quos secum duxerat ab eo recedētes antipaꝫ minorem sequuntur: nō quidē q; eum diligerēt sed q; Archelauꝫ oderant. Cupiebāt. n. oēs iudei libertatē ⁊ potius romanos Judices ⁊ p̄sides sup se habeī volebāt q̄ reges p̄prios. Si tamē non cōtingeret iugum regū penitus excutere volebāt potius antipā super se regnare q̄ archelaum. ¶ Tunc coram cesare disceptaī. Antipater autē quidaꝫ Salome filius accerrimus orator p̄o antipa cōtra Archelaum loquutus ē asserēs p̄imū testamētum tenuisse q; quādo herodes fm fecit in quo Archelaū regem instituit ppter egritudinem non erat sane mentis. ¶ Dixit etiā q̄ Archelaus sibi sine cesare regnū vsurpauerat q; ascēderat tribunal ⁊ totū populū allocutus fuerat tāquam rex: ⁊ in festiuitate azimoꝝ tria millia iudeoꝝ occiderat regia potestate vsus: ⁊ q̄ deterius erat crudelitate quadā. Hoc ⁊ ad alia multa antipater cōtra Archelaum dicēs plurimuꝫ ei ab assequutiōe regni derogabat. Nicolaus autē damascenus qui herodis amicus extiterat. ⁊ accusauerat antipatrū. vt. s. diximus qui etiā nunc Archelaum eius genibus p̄uolutū subleuauit iudicās illum regno esse dignū: nec tamē illum regē denunciauit: oēs tamē h̄ audito Archelao fauent quē iam futurū regem putabant Hoc tēpore christus de egypto a parētibus reductus in nazareth habitabat vbi nutritus est parētibus subditus. Nec quicq̄ de eo legimus vsq̄ ad annum duodecimū q̄n ascendens cum parētibus in Jerusalē in festiuitate pasche mansit inter doctores disputās Luc. scō. Si tñ aliqua miracula tūc faceret dicēī eodem capi. ¶ Tunc etiā Joan. baptista in deserto iudee cōuersari cepit. Nā a pueritia fugiēs humanā cōuersationē in deserto habitabat sicut ecclesia dicit in hymno eius. s. Antra deserti teneris sub ānis ciuium turmas fugiens petisti. Hoc autē erat q; Joānes a spiritu sancto specialiter dirigebaī: vt in hac parua etate admiranda opera faceret nihil tamē de eo legitur vsq̄ ad ānum triceſimū suum quādo incepit p̄dicare ⁊ baptizare in iordane. Nā tunc manifestatus ē populo cū ante h̄ semp māsisset in deserto incognitus: sicut dicit Luc. primo. s. Puer autē crescebat ⁊ confortabaī ⁊ erat in deserto vsq̄ ad diē ostensionis sue ad isra el. ¶ Interea dum Archelauꝰ romā nauigasset: regnum petiturus in iudea turbatio magna oritur sup morte Mathie ⁊ iude que nō fuerat sedata per Archelaum. Varus autem p̄ses syrie qui apud antiochiā manebat aduenīēs multos de seditiosis occidit. Quo recedēte in antiochiā: mansit i iudea Sabinus curator cesaris magnā tenens militiā contra iudeos ne seditiones faceret. Unde afligebat eos cepitq̄ arces tēpli: ⁊ thesauros regis. ¶ Tunc iudei in festiuitate pē

Mors antipatri filij herodis

SS Mors ipijssimi herodis

TT Archelaus herodi succedit

UU Joā. bap.

tecostes que apud eos vocaꝫ festum ebdomadarū desiderio magis resistēdi sabino ⁊ romanis q̄ collēdi festum cōgregati sunt ex oi iudea ⁊ galilea inumerabilis multitudo q i tres partes diuisi tēplum ex oi parte circūdederunt vt romanos qui in medio erāt occiderēt cum sabino ⁊ cōgressione facta plures hinc ⁊ inde peribant: ex iudeis tñ plures, q nō habebant artē bellandi. Ipsi tñ superiores loco existebant de quo romanis multa inferebāt dāna. Qō romani non passi sunt sed tēplum incēderunt vt iudei cremarētur vbi magna pulchritudo tēpli destructa est: ⁊ plurimi iudeoꝝ quos ignis fugere cōpulerat a romanis necabātur. Tunc romani tēplū ingressi erariū scrutātes opes sanctuariꝫ diripiūt. ¶ Eo tēpore per iudeā principes latronū multi erant: multi quoq; iudeoꝝ regalē honorem sibi vsurpabāt. De quibus fuit quidam Symō qui herodis seruus extiterat corpore ⁊ pulchritudine ⁊ opibus pstans. Iste putās nullū in precedētibus regibus fuisse eque dignum regali honore regium diadema capiti suo imposuit: quē magna turba sequebatur. Iste opes herodis que in hyericōte erāt arripuit multa quoq; loca flāmis dedit. ¶ Contra hunc milites archelai ⁊ romani cōfluxerunt. Sed dū superatus per montes fugeret a militibus archelai occiditur. ¶ Fuit quoq; alius eo tēpore noīe atheo genus nulla quidē dignitate clarus sed de media plebe genitus: pastor nāq;, erat opibus tñ potens: qui etiā sibi regiā coronā imposuit multos habēs fautores. Qui etiā cū suis postea disperīt ⁊ ꝺ modo iudea abnīte archelao latronū habitatio facta erat. ¶ Manēte aut adhuc Archelao in vrbe rome vniuersi iudei cōgregati legatos quinquaginta ad cesarem mittunt petētes vt permitterētur suis legibus viuere ⁊ regium iugū non haberēt. ¶ Accusabāt nāq; herodez dicentes non fuisse eū regem sed tyrānuz iniustas ⁊ crudeles cedes ⁊ rapinas inumeras ⁊ seruilē subiectionez virginūq; defloratione ⁊ matronarū iniurias plurimas fecisse: que nec apud barbaros fierēt. Ipso mortuo nihil mali poterat formidari q nihil peius herode eē putabant. Unde ⁊ archelaum eis in regē suscipere graue erat: potissime q se māsuetum in primis ostēderat: ne tamē oino non videretur filius herodis crudelitatem suā continere nō potuit. Nam in principio regni in festo azimoꝝ iudeoꝝ tria milia trucidauit. Petebāt ergo nullum habere regē sed manere sub presidibus romanorū sicut reliqua syria manebat. Et tunc romani cognoscerēt eos nō esse seditiones. Regalis nāq; superbia eos rebellare cogebat: ¶ hos legatos iudeoꝝ cesar audiuit. Cōtra quos Nico. damascenus pro archelao respōdit. Cesar tñ post paucos dies archelaū quidē regem nō constituit sed dimidie terre iudeoꝝ que patri suo subiecta erat eū tetrarcham fecit ꝓmittens se ei daturū regiam dignitatez si postea suis meritis erga cesarem dignus appareret: reliquā autē medietatem regni in duas partes diuisit que tetrarchie vocātur: ⁊ vnā quidem Philippo aliā vero antipe tradidit. Isti nāq; filij erant herodis. Habebat. n. antipas galileam Philippus vero ituream ⁊ trachonitidē regionē. De hīs Josephus. i7. antiquitatum. ¶ Ex hīs apparet quomodo iter filios herodis principatus diuisus ē. Nam tres habuerūt illū: de quibus nullus rex vocatus est sed oēs tetrarche. Archelaus tñ vocatur hic rex ſm Mattheum cū dicaꝫ q Joseph audiuit regnare Archelaum in iudea. Sed nō est diuersitas in ꝺ: q interdum i scriptura aliqui vocātur reges qui tñ sunt duces vel principes sicut apparet de regibus madianitanoꝝ qui numeri. 3i. vocātur reges ⁊ vocātur principes sic etiā patet de regibus philist. qui vocātur aliq̄ reges vt Josue. i3. ſ. q terra philistinoꝝ in quinq; regulos diuidit ⁊ aliquādo vocātur satrape philistinoꝝ: primo regū. 6. Ita archelaus 13 nō esset rex, vocatur rex: q erat princeps quidā sumēdo large nomē regis. ⁊ hoc magis cōueniebat ei q̄ fratribus suis q eū pater suus regē instituerat: etiā q ipsi data est medietas regni paterni cuilibet autē alioꝝ data est quarta pars. Unde illi tetrarche ⁊ nō reges vocati sunt. Qō autē dicaꝫ hic antipam fuisse tetrarcham galilee ⁊ Philippū trachonitidis ⁊ ituree ⁊ nullam tetrarchiā assignemus herodi de quo tñ Luc. 3. dicit q erat tetrarcha galilee. Dicēdum q tetrarchiam galilee ꝑmo habuit antipas cui cesar illā concessit: postea vero illo forte morīte illā herodes frater, eius habuit de quo magis dicet infra. i4. vel Luc. 3. ¶ Dum ꝺ fierēt quidā iudeus nutritus in sidone qui per oia corpore ⁊ etate Alexādro filio herodis similabat: magnas mutatiōes inter iudeos egit. ¶ Erat. n. vir incognitus qui facile fingere posset qō volebat. Hic habuit quēdam ad ꝺ prudētem promotorē: qui in aula herodis cōuersatus oia que acciderāt plene nouerat. Illū ergo iuuenem instruxit qualiter se alexādrum vocaret filiū herodis ⁊ mariāne: quē cum pater cū aristobolo fratre suo occidi iussisset ministri miserati alios loco eoꝝ occidētes ipsos abscōderunt. ¶ Adiūgebat etiam q viuente herode semp latuerāt eius metu: nunc autē ad regnū anellare se dicebat. Erat aūt tāta huius ad illum alexādrum per oia similitudo: vt etiaz illi qui lōgo tēpore cum Alexādro conuersati essent hunc alexandrum esse putarunt. Hoc iudei audiētes multas ei pecunias offerebāt ꝓpter generis dignitatē: ⁊ q spes erat q ad regnū peruenīret. Unde cū romā venisset magna comitatus multitudine sicut rex per vrbē in sella a famulis portabatur Cesar aūt dubitauit nimium an iste posset eē alexāder. Naz credebat herodez circa occisionē filioꝝ non fuisse deceptum qui in talibus diligētissimus existeret. Cūq; multos Cesar i duxisset ad cognoscēdum an ille esset Alexāder nemo fuit q non ex aspectu corporis falleretur etiā si longo tēpore fuisset cum Alexādro conuersatus: cum tñ nec sic Cesar crederet iuuenē vocās a turba semotū alloquutus est dicēs,. Veniaz vite tibi pro mercede pstabo: si me etiam sicut ceteros illudere nolueris. Dic mihi quis tu es ⁊ quis te ad talia fingenda impulerit. Maior quippe ē etate tua ista adinuēta machinatio. Tunc ille vltra mētiri non valēs totum figmētum Cesari apperuit. Cui cesar sicut promiserat vitā donauit eūq; videns ad labores aptū in nautarum numero cōstituit: autorem vero figmēti morte condēnat. Archelaus interea de iudea in italiā reuertitur suscipiēs medietatem regni. ſ. iudeaz quā ei Cesar tradiderat. Qui mox ioazarum a pontificatu removit: quia eū accusabat q cum seditiosis cōueniſſet fratrē autē eius eleazarū pontificē ordinauit. Sed nec iste lōgo tēpore i pōtificatu permānsit. Nam eo priuato aliū pontificem fecit qui Jesus osee appellabaꝫ. Mansit autē Archelaus in iudea vsq; ad decimū ānum principatus sui. Ipso autē āno nobiles ⁊ principes iudeoꝝ ⁊ samarie nō ferētes eius crudelitatez ⁊ mores tyrānicos ipsum apud cesarē accusant: q sciebāt eum Cesaris mandata trāsgressum. Nam ei mandauerat vt māsuete ⁊ clemēter ad populum conuersaretur. Cesar autē nimium indignatus Archelaum illico accersiri iubet. Qui cum romā veniens accusarēt ⁊ presente cesare de illatis criminibus se parū purgaret Cesar illum in exiliuz ire precepit habitaculū ei in viena ciuitate galie assignanſ. Ubi vitam misere in exilio egit oī principatu priuatus. Pecunias autē eius Cesar romanoꝝ fisco applicat. De hīs Josephus. i7. antiquitatū. Post hec iudea cessauit habere principatuz regalem aliquāto tēpore. Nam Archelaus quodāmodo rex erat qui duas tenebat tetrarchias postea autez nullus i eis successit de iudeis: sed per romanoꝝ presideꝫ regebātur. Nā cirinus preses syrie iudeā primo rexit priuato archelao: postea Valerius gracchus ⁊ ruphus illā tenuerūt. Post gracchum autē Pilatus successit: sub quo erat qñ xp̄s passus est de hīs Josephus. i8. antiquitatū. Ista autē dispositio erat in tota terra iudeoꝝ quātum ad gubernationez quādo Joan. baptista ⁊ postea xp̄s predicare ceperunt. ¶ Circa tēpus illud quo archelaus priuatus principatu in vienaz exulauit mortuus est Octauianus scōs romanoꝝ imperator qui ipe rīū quinquaginta ⁊ septē ānis ⁊ mēses sex ⁊ dies duos tenuit. Ex quibus quattuordecim ānis ipse simul cum Antonio publice gubernacula rexerat. Annis autez septuaginta septē vixit. De hīs Josephus. i8. antiquitatū. Christus autē natus fuerat anno. 42. imperīj eius. ſ. ānis quindecim ante mortē Octauiani vnde morīēte Octauiano xp̄s erat ānoruz quindecim vel sexdecim. Etatis autem Octauiani ānus sexagessimus scōs erat qñ xp̄s natus est q Octauianus viginti ānoꝝ erat qñ sumpsit imperiū cum imperauerit solū quinquaginta septē ānis: ⁊ tñ vixit ānis septuaginta septē. Hūc in modū breuibus collectionibus ānotationuz tēporum ab anno primo trāsmigrationis iudeoꝝ in babylonem vsq; ad annum vltimū imperīj Octauiani qui est ānus quintus decimus vel sextus decimus christi dicta sunt qō est tp̄s ānoruz sexcentoꝝ ⁊ decem ⁊ septē vel quasi. Et ꝺ fecimus vt legentibus occurrere possit de oīb⁹ hīs quibus tēporibus facta sunt qō multū confert ad plurimoꝝ dubioruz enucleationē

vsq; ad ꝺ

XX Mors octauiani augusti.

vsq; ad h autē tps solum per duximus q; in h āno vel parū ante finitus est principatus archelai de quo hic Mattheus loquit. Pro reliquis autē tēporibus i qbus currit sacra scriptura.s. vsq; ad tempora neronis ad que puenit liber actuum apostolor ānotationes aliquas faciemus.j.14.vbi agitur ō herode q; historia illius herodis z historia archelai de quo hic diximus cōtinuātur. Illor autē tēporum que fuerūt ab orbe cōdito vsq; ad trāsmigrationem babylonis ānotatiōes tam sacre scripture q̄s aliquor tēporalium incidētium inuenies scō paralipo.vltimo. Et sic erit ānotatio oium temporum ab orbe condito vsq; ad illa tempora ad que peruenit finis sacre scripture.

¶ De baptismate Joānis in iordane: z de christi baptismate capi.iij.

Luc.3.a Joā.i.a

IN diebus āt illis:venit Joānes baptista predicans in deserto iudee: z dicēs Penitentiā agite:appropinquabit.n. regnum celorū. Hic est.n.de quo dictū est per esaiam prophetā dicentē: Vox clamantis in deserto:parate viam dñi: rectas facite semitas eius.

¶ Matthei Capi.III.

IN diebus illis. Ostendit Mattheus in p̄cedētibus xp̄m esse verum deū z verum hoiem per illustrationē celestez z adorationē magor. Hic ostēdit eum eē verū deum z hoiem per dei p̄riz z Joā.testimoniū. Et diuidit in duo:q; primo ponitur testimoniū Joā.scdo testimoniuz dei patris. ibi baptizatus aūt Jesus. Prima in duas.q; primo ponit idoneitas Joā.ad testificandum. ¶ Scdo ponit ipsum testimoniū. ibi ego quidē baptizo. Prima i tres q; primo ostendit ipsum eē idoneū testem ex auctoritate sacre scripture. scdo ex sanctitate vite. ibi ipse autem Joā. 3.ex veritate doctrine. ibi videns autem multos. §§

¶ An ista q̄ h scribunt sint cōtinuata p̄cedētibus. Q.ō.I.

Queritur circa p̄mum an ista sint cōtinuata p̄cedētibus. ¶ Dicendum q; pp continuationē duo p̄nt intelli. Unū ē q; ista sunt posteriora illis ita q; non sit anticipatio z recapitulatio. Aliud ē q; ista sint imediata illis ita q; nulla gesta interciderint iter hec z illa. A ¶ Quātum ad primū de natiuitate xp̄i z fuga eius in egyptum.dicēdum q; fuit āno primo eiuſ. Hic aūt agit de baptismo ipsius quē suscepit āno tricessimo Luc.3. B ¶ Quātuz ad ſm dicēdum q; p̄t intelligi duob⁹ modis cōtinuatio. Uno modo q; nullū tps interciderit inter hec z illa q̄ hñr p̄cedēti capi. Alio modo q; nulla gesta interciderūt de ptinētibus ad sacrā scripturam. Primo modo nō est necesse q̄ri ptinuationē in scriptura nec in sacris libris nec in historicis cū nō scribātur gesta singulor tēpor z dierum:sed solū ea que insignia z relatu digna sunt. Sufficit aūt queri continuatōez quātum ad gesta.s.q; inter ea q̄ referunt nō manet aliquod mediū qō ad ipsam scripturā pertineat: z q; alibi referat.hoc modo cōtinuant ea que hñr in precedentibus: q; inter illa z ista nō sunt aliqua q̄ scriptura dignet referre ls quicqd xp̄s fecerit quocūq; tpe pp ipsius dignitatez memoria dignū sit. Ipse tn̄ de se referri noluit: nō q; ad nostrā salutem sufficere posset.sic patet.Joā.20.z.21.s.multa quidē z alia fecit Jesus que in hoc libro scripta nō sunt. Sed hec scripta sunt:vt credatis z credētes vitā habeatis. Hec aūt que scripta sunt sufficiunt:iō alior tēporum gesta scribi noluit. Patet autem q; nulla alia interciderūt inter hec z p̄cedētia q̄ pertineant ad sacrā scripturam. Nā nihil alī⁹ euāg.ponūt. De marco: p3 q; ipse in xp̄i bap.incepit de quo h Mattheus loqtur z oia p̄cedētia omisit. De Joā.ēt p3 q; postq̄ posuit q; erat de⁹.s.verbum manēs ab eterno apud patrē posuit de bap.eius: vt p3 Joā.p. Solus aūt Lucas interposuit vnū.s. quo xp̄s cum eēt annor.xij.in tēplo disputauit cū legis peritis. Luc.2. Cetera aūt continuat sicut Mattheus h. Nā postq̄ dixit q; regressus est Jesus cū parētibus suis in nazareth z erat subditus illis.e.c.dixit immediate.Luc.3.de p̄dicatiōe z bap.Joā.de q̄ Matth.dicit hic. Et sic iter hec z p̄cedētia nihil intercidit ō hȳs q̄ pertinēt ad sacrā scripturā.iō continuata sunt. De cō tinuatiōe aūt tēporis.s.an aliqō tps interciderit inter hec z ea que hñr p̄cedenti.c.dicēt sequēti q̄stione. ¶ Circa primū dicit. In diebus aūt illis. .s.in diebus qbus manebat Jesus in nazareth. venit Joā.baptista p̄dicans .i.venit ad p̄dicādum q; deus misit eum vt predicaret.Luc.3. Uocat bap. q; officium baptizandi habuit.qō ante eū nemo vī habuisse Et ponit h tāq; excellentia eius. In deserto iudee. Añq; predicaret Joā.in deserto erat:q; a tenera etate ibi fuit: z nō apparebat vsq; ad tps quo ad p̄dicandum missus ē. Luc.i. .s. Puer aūt crescebat z cōfortabat spiritu: z erat in deserto vsq; ad diem ostēsionis sue ad israel. Q̄n autē cepit predicare incepit in ipso deserto: z ad ipsum cōcurrebant populi vndiq;. An vero Joā.p̄dicauerit in solo deserto vel p ciuitates z loca discurrerit.j.dicēt. Uocatur autē hic desertū iudee.i. tribu iudee ad differentiā aliarū tribuum in qbus ēt erāt deserta Joā.autē non fuit nisi in deserto iudee. Et est istud desertum q̄dam pars terre iudee q̄ est montuosa. Et de ista dicit Josue.15.vbi noiantur oēs ciuitates q̄ sunt in sorte iudee in diuersis partibus ipsius sortis. Et dicit q; in deserto sunt ciuitates sex: z vna earū est engadi de qua constat q; erat in terra valde montuosa z p̄rupta p regū.2. z in isto deserto erat ciuitas in q̄ habitabat zacharias pater Joā.baptiste.patet.Luc.2. Nam cū Maria voluit ire ad seruiēdū helisabeth p̄gnanti dr̄ q; ascendit in mōtana cū festinatione in ciuitatē iuda.i.in vnam de ciuitatibus iuda q̄ erat in mōtanis siue in deserto. Sic ēt dr̄.e.c.s. Et factus ē timor sup oēs vicinos eorum: z sup oia mōtana iudee diuulgabant oia verba hec.i. p ciuitates illas vicinas ciuitati in q̄ habitabat zacharias q̄ erant mōtane. z dicēs pniaz agite. Istud erat qō p̄cipue Joā.p̄dicabat.s.q; pniam agerēt.s. dolēdo de pecatis q̄ comiserāt: z subeūdo aliqua opa penalia spōte i remissionē pecatoz suoz. §§ appropinquabit regnū celoz .i.si pniam feceritis de ppinquo habebitis regnū celoz: z sic non oēs peribitis.sicut xp̄s dixit. Nisi pniam egeritis:oēs simul peribitis. Luc.13. ¶ Alio mō p̄t itell'i appropinq̄bit regnuz celoz .i. status noui testamēti q; est status messie approximat: q; imediate veniet.iō debetis disponere vos per pniam ad susci piēdum illū. Uocat.n.interdū regnuz celoz ecclesia militās sicut dicit beatus Grego. in quadā omelia.s. regnū celorum p̄sentis tēporis ecclesia dr̄.Sic accipit.j.5.de hoc magis infra dicēt. Hic.n.est de quo dictū ē per ysaiam ppham. Ostendit Mat.q; Joā.a se ipso nō loquit. sed a deo missus est: z ēt de sua missione p̄nunciatuz fuerat multo tpe añ per ysaiam.s. pluribus q̄s septingētis z q̄si quinquaginta ānis. Et sic testimoniū eius nō est respuēdum:cū deus illū añ approbauerit q̄s esset. ¶ Uox clamātis in deserto .s.Joā.est ista vox clamātis in deserto. Istud hr̄ ysaie.4. Et q̄dam intelligunt q; est vox clamātis.s.q; alius est qui clamat z Joan. vox eius. z sic intelligūt q; xp̄s sit clamans Joā. aūt sit vox eius. Et tn̄ hoc nō multū facit q; Joā. non est ppria vox xp̄i sed magis ipse ad xp̄m pparat cum dicat parate viā dñi z ille deus est xp̄s. Alī putāt q; Joā.sit vox z deus sit clamans q; deus p eum loqtur. Et sic Joā. vox clamātis ē z non ipse clamās:q; non ē ipse q loquit sed alius p eum. Et sic'qlibet ppha vocabat vox clamātis:q; p ipsum deus loqtur.2. Petri.i.s. Non.n.volūtate humana allata est aliqn̄ pphia: ls spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti dei hoies. z magis hoc clare de aplis dicat. Luc.21.s. Non estis vos q̄ loqmini: sed spiritus patris nr̄i qui loqtur in vobis. Et sic beat⁹ Joā. dixit se esse vocem clamantis. Joā.i.s. Ego vox clamantis. opio alioz

¶ Aliter p̄t'dici q; h accipiat vox clamātis p ipso clamante. Et sic Joā.est vox clamātis.i.clamās. Et ponit intransactiue ls videat poni trāsactiue. Sic.n.dr̄ aliqn̄ q; aliquis audiuit vocē verboz.i.audiuit ista verba q; nō est aliud ipsum verbū q̄s vox verbi. Sic p3 deuteronomij .4.s. vocē verboz eius audistis z formā penitus nō vidistis. Et iste est magis cōueniens sensus q; ex modo loquēdi hebraico p̄uenit q; aliqs dicat vox clamātis.i.clamans. Parate viam dñi .i. viam p quā deus veniet ad vos. vel viam p quaz vos eatis ad deum. Ad deū nō p̄t quis pedibus venire q; vbiq; ipse est:nec ipse ad nos venit q; vbi nos sumus ibi ipse est. Sed peruenimus ad deū per hoc q; efficimur ei sīles cum prius eramus dissimiles. Et h p grām z rectā operationē tendētez i deū. Et siue nos eam⁹ ad deū siue ipse veniat ad nos eadez res sit.s.homo recōciliat ei z efficit sibi acceptus. Dicimus D

tñ interdū nos ire ad deū ⁊ interdū ipse dicit venire ad nos q: solum cōsideratur principiū motus.s.vt iuxta id qō in nobis ē disponamus nos ad ppinquādū ei abiciēdo opa tenebrarū ⁊ induēdo arma lucis vadimus nos ad deū. Si autē ipse ꝑueniat nos nō vocātes eum dr ipse venire ad nos. vel posteaꝫ hō est in gra. Si deus ei maiora carismata dare dignetur nō petēte hoie spāliter illa. dr deus ad eū venire. Sic dr Joā.i4.s.ad eum veniem⁹: ⁊ apud eū mansionē faciemus.s. faciemus eū mansionē nr̄am per carismata grarum. ¶ Et h mō pōt vocari via dei id p qō deus venit ad nos: ⁊ istud est vere misericordia ei⁹: q: quicqd nobis confert ex mia largit. Et sic dicit.pś.28. Uniuerse vie dñi mia ⁊ veritas. Preponit mia q: ex sola mia cōiter est bñficiū dei in nobis. Est etiā veritas via dei.s. qñ deus ꝓmisit aliqd facere ꝑ aliquo facit illud: ⁊ tunc dr via dei veritas q: pp veritatē cōseruandam operat. Uia āt per quā nos ad deuꝫ vadimus est obseruatio mādatoꝝ: a q̄ declinādo erramus. Et ob h dr deuterono.8. q: nō declinemus ad dextrā nec ad sinistrā ab ipsa lege: sed fm eā operemur. Et q: ista obseruatio ꝑceptoꝝ ē aliquātulū difficilis hoi inclinato fm carnē dr arta est via que ducit ad vitā ⁊ pauci ambulāt in ea vel inueniūt eā.j.i.⁊ pś.16.dicit. Propter verba labioꝝ tuoꝝ ego custodiui vias duras.i. q: tu mādasti mādata tua custodiri ego custodiui illa. Iꝫ duruꝫ sit ea custodire. Joā. āt loquebat h de aduētu dei ad nos: q: anūciabat messiā esse venturū ad quē recipiendū debebāt in dei parare viā suam: q: oportebat eos dimittere antiquaꝫ ⁊ carnalē cōuersationē: q: imundus xp̄m suscipe nō pōt: ⁊ nō erat iustum q: sanctissimus habitaret cuꝫ imundis. Et ob h ꝓposuit q: pniam ageret.s. vt diluerēt crimina ⁊ nō inueniret illa messias. Uenies, ⌊ rectas facite semitas eius. ⌋ Item est: sed ē iteratio sñie. Qō solet fieri apud ppbas ⁊ in cantu sicut fit in psalmis. Nā idē est parare viā dñi q: facere rectas semitas eius. Nā rectitudo est p h q: nō declinamus ad dextrā nec ad sinistrā. Et istud ptinet ad purā obseruationez legis. deuteronomij.8. Et illa est via dei. nā vtrūq; est idem.

¶ Quō pōt stare qō h dr in diebus illis.s. de qbus loqtur i ꝑcedenti capło: cum iter illud tps ⁊ istud fuerint multi āni intermedij. Questio.II.

A rñsio ꝓ⁹ ad qstū qōnis

Queritur quō pōt stare qō hic dr.s. i diebus illis venit Joā. nā ꝑcedēti.c. dicebat ō tps quo Jesus venit de egypto ⁊ habitabat in nazareth. ⁊ illud erat cū esset ipse ānoꝝ septē vel qñ vt ibi declaratū est. h aūt dr de tpe quo Joā. cepit baptizare ⁊ erat tūc Jesus ānoꝝ qñ triginta: qō ꝓ q: h dr quō icepit Joā. ꝑdicare. ⁊.j. dr tūc venit Jesus a galilea i iordanē ad Jo. vt baptizaret ab eo. i. tūc qñ incepit ꝑdicare: ⁊ tñ qñ xp̄s baptizatus est erat ānoꝝ triginta. Luc.3. ergo inter tps illud de q̄ ꝑcedēti.c. ⁊ istud de quo h trāsierūt āni. xxij. vel. xxij. ⁊ sic nō fuit in die⁹ illis.

¶ Dici pōt vno mō q: istud fuit i die⁹ illis: eo q: scriptura totū tps mediū cōputat ꝑ tpe quātuꝫ ad gesta xp̄i: eo q: nulla gesta eius in isto tpe scribit. vt.s. diximus ꝑcedēti qōne.

Rñsio 2ª ad idem

¶ Aliter pōt dici q: fuit in diebus illis. i. in ipsomet tpe in q̄ fiebāt ea q̄ hñr.s. nā in fine ꝑcedētis.c. dr q: venit Josephus cū Jesu i nazareth galilee ⁊ habitabat ibi. Si aūt ista lra cōtinuet aliquātulū ad h q: Jesus venit i nazareth sunt intermedij. xxij. āni. Si āt ꝓtinuet q̄stū ad h qō dr q: habitauit in nazareth nulla dies est intermedia inter ista ⁊ illa: q: Jesus semp habitauit i nazareth vsqꝫ ad tps q̄ Joā. cepit ꝑdicare. Et ꝓ q: j. dr. Tūc venit Jesus a galilea. Ergo vr q: qñ Jo. cepit ꝑdicare Jesus erat i nazareth galilee: ⁊ de ipso loco venit: ad Joā. Et tñ posteaꝫ xp̄s de egypto reductus ē semp habitauit in nazareth quouisqꝫ cepit iciunare ⁊ ꝑdicare iō erat Jesus in nazareth qñ Joā. cepit ꝑdicare. q: Joā. aliquāto tpe cepit añ xp̄m. Et h significat exp̄ssius. Luc.2. Nā dr q: iesus redijt cū parētibus suis i nazareth: ⁊ erat subditus illis. Et imediate in ꝓncipio. 3.c. dr quō Joā. cepit ꝑdicare. Et sic ē ꝓpria cōtinuatio fm tps.s. q: in diebus illis quibus venit Jesus i nazareth venit Joā. baptizans. Et ad istud tps dr fieri cōtinuatio lre ⁊ nō ad tps q̄ venit in nazareth: q: istud ē posterius: ⁊ pp istud dr in fine ꝑcedētis ca. qñ nazarenus vocabit. Nō vocabat tñ nazarenus q: venit i nazareth: q: tūc a q̄libet loco appellaret xp̄s in quē. viuisset: Iꝫ dr nazarenus: q: lōgo tpe habitauit i nazareth magis q̄s in alio loco.s. qua si tota vita: iō ab ipso sortitus est nomē. Et istud est cōuictuꝫ huic lre imediate: iō ad ipsaꝫ habitationē xp̄i in nazareth ꝓ quā vocat nazarenus dr cōtinuari ista lra.s. q: diebus illis habitabat venit Joā. predicans.

¶ Quō Joā. venit aut cur. Questio.III.

Queritur quō Joā. venit aut cur. ¶ Dicendum est q: venit q: missus est. ¶ Non. n. a seipso venit sicut ꝓphe falsi de qbus deus cōquerit dicens. Ueniebāt: ⁊ ego nō mittebā eos. eze.13. Joā. aūt missus est: ⁊ nō solū missus est: sed ēt sua missio fuit lōgo tpe ante prenūciata: q: ysaias ꝑdixit illam: vt pś h in lra: ⁊ tñ ille fuit q̄si per septingētos ⁊ quinquaginta ānos añ baptismū Joā. Et ob h oēs euāg. maxime tres de h fecerūt exp̄ssam mentionez. De Matheo pś hic. De Marco pś Mat.i. De Luca pś Luc.3. De Joāne. pś Joā.i. q: ēt ipse dicit ꝓnunciatā fuisse missionez Joā. Nō solū aūt per ꝓphām significata ē missio: sz etiā p angelū missio Joā. denūciat. Luc.i.s. Et ipse ꝑcedet ante illū in spiritu ⁊ virtute helie: vt cōuertat coꝛda patrū in filios. Ipse quoqꝫ pr̄ Joā. ꝓnunciauit h in natiuitate eius dicēs. Et tu puer ꝓpha altissimi vocaberis: præibis. n. añ facie dñi. Lu.i. Et nō solū ꝓnunciatus fuit aduētus Joā. sed ēt tps in q̄ deberet ꝑdicare ⁊ baptizare sibi desīgnatū ⁊ apte reuelatū qd facere deberet. Luc.3.s. Anno. xv. iperij tiberij Cesaris tc̄. factum est verbū dñi sup Joā. filiū zacharie. Et venit in oēm regionē iordanis ꝑdicans bap. Dicit tñ fieri verbuꝫ dñi ad aliquē ꝓphaz. i. fieri sibi reuelationē. Et in illo āno in q̄ facta ē reuelatio Joāni cepit imediate ꝑdicare ⁊ ipse dixit sibi reuelatū esse q: ꝑdicaret ⁊ baptizaret. Joā.i.s. Ego nesciebā euꝫ: sed qui misit me baptizare dixit mihi.

¶ Ad quid Joā. missus fuit. Questio.IIII.

Queritur ad qd Joā. missus ē. ¶ Dicēdū q: ad duo. s. ad baptizandū ⁊ ad ꝑdicandū: ⁊ vtrūqꝫ ipsoꝝ idigebat spāli ptāte. De ꝑdicatiōe q: mittere tur ad illā pś q: dr h q: erat vox clamātis ⁊ h ō eo ꝓnūciatū fuerit: q̄ ꝓnunciatū erat q: ipse debebat ꝑdicare ⁊ maxie declarauit h Ang. s. Ipse ꝑcedet añ illū i spū ⁊ virtute helie: vt cōuertat coꝛda patrū i filios Luc.i. De bap. pś q: dr Joā.i.q misit me bap. in aq̄. Et vtrūqꝫ istoꝝ idigebat spāli missiōe ne videret qs vsurpare qō sibi datū nō esset. Et h significauit ipse Joā. io. i. qñ dixerūt ei discipuli sui. Rabi ille q erat tecum trās iordanē cui testimoniū phibuisti baptizat ⁊ oēs veniūt ad eū Joā. dixit. Nō pōt hō accipe quicqꝫ nisi fuerit datū ei de celo q̄si dicat. Ille baptizat q: ad h accepit ptātē ō celo. eo q: nō pōt qs aliqd licite agē q: ptineat ad ptātez nisi accepit de celo. i. a deo ptātē. Et sic Joā. ptātez hr̄e debat ad ista duo Appet āt de baptizare q: regreret ptātē spālē q: qñ dixit nō sum xp̄s nec heli. nec ꝓpha dixerūt iudei: quō q̄ baptizas si nō es extrane⁹ heli. nec ꝓpha. q. d. spālē ptātē h exigit q̄ non ptinet nisi ad aliquē de hȳs trib⁹. Et pś spāl'r de q̄libet eoꝝ.

¶ De ꝑdicatiōe pś q: ipse missus ē ad ꝑdicandū. sic dr marci. i.s. q: iste ē de q̄ scriptū est. Ecce ego mitto euāg. meū añ faciē tuā. Ergo ptāś debabat ei p istā missionē ad ꝑdicādū. ¶ De scō pś q: ipse Joā. dixit se missus fuisse ad bap. Joā.i.s. Qui misit me baptizare in aq̄ dixit mihi vt.c. ⁊ sic accepit ptātē ad baptizandū q: ad h missus ē. Etiā iterū dr ibi. ꝓpea ego veni i aq̄ baptizans ēt si Joā. nō accepisset ptātē ad ista ecē vsurpato: ⁊ icreparet sicut illi ꝓphe falsi de qb⁹ dr eze.3. Uenieb̄at ⁊ ego nō mittebā eos. xp̄s tñ laudauit Joan. valde. j. xj. ergo ad hec acceperat ptātem.

¶ Ad qd fuit neccīuꝫ vel ꝓueniēs venire Joā. Qō.V.

Querit ad qd fuit necessariū vel ꝓueniens venire Joā. ¶ Dom q: tota cā aduētus Joā. fuit pp xp̄z.s. vt anūciaret eū: ⁊ tota vita sua ⁊ opatio ⁊ ꝑdicatio fuit ad oñendū xp̄z ⁊ anūciādū. Et pś h q: qñ ysaias ō Jo. ꝓnūciauit vt Mat. allegat h ⁊ oēs euāg. dixit vox clamātis i deserto. parate viā dñi. Hoc āt erat ānūciare ipm dñm. i. xp̄z vēturū. Et magis declarauit h mar. dicēs. h est de q̄ scriptu ē. ecce ego mitto ang. meū añ faciē tuā: q: ꝓpauit viā tuā mat. i. Idē pś. j. xj. h ēt Ang. de Joā. dixit q: ad h erat: vt xp̄m anūciaret.s. Ipse ꝑcedet añ illuꝫ in spū ⁊ virtute helie: parare dño plebē pfectā. Luc.i.q.d. Ad h ipe erit: vt ꝑcedat messiā ⁊ ꝑet plebē ad aduentū ei⁹. ¶ Ad h ēt pr̄ su⁹ p spūz sanctuꝫ dixit eū natū Luc.i.s. Et tu puer ꝓpha altissimi vocaberis: præibis. n. añ faciē dñi parare vias ei⁹. ipse q̄z Jo. dixit q: ad nihil aliud venerat nisi ad anūciādū messiā. Jo.i.s. Ego nesciebā cū: sed vt manifestet i israel. ꝓpea ego veni i aq̄ baptizās: sic ēt Jo.3. dixit Jo. Ipsi vos mihi testimoniū pbetis q: dixerim ego nō sum xp̄s:

A rñsio ad qstum qōnis

A rñsio ad qstum qōnis

B

B

sum xp̃s: sed q̃ missus sum añ illū. i. Officiū meū vl̃ dignitas mea nō est esse messiā: sed venire añ illū. s. ad oñendū ipsum.

¶ Quō & in qbus aduētus Joā. pficiebat. Qō. VI.

Queritur qūo & in qbus aduētus Joā. & anunciatio ei⁹ pficiebat xp̃o: vel ptinebat aliq̃ modo ad eū, ¶ Dōm q̃ aduētus Joā. & pdicatio & opa eius fuerūt necia xp̃o ad duo. s. ad oñendū ipsum eē messiam & ad disponendū ppl'm ad recipiēdū eum. ¶ De p̃ma q̃: Joā. oñdit Jesum eē messiā multipl'r testimoniū pibens de illo corā iudeis vt declarabiť seq. q. Et istud erat pueniēs ad h̄ vt aduētus xp̃i magis inotesceret: & nō possent iudei excusabiles esse q̃ nescirent qs erat messias vel qūo venit. ¶ De 2°. p̃ma q̃: ppl's iudeorū erat ipfectus: & nūc recepturi erāt messiā q̃ erat deus & hō & cū maxio honore & deuotiōe erat recipiēdus cū per ipsum pcā nr̃a eēnt tollēda: iō debuerūt disp̃oi p aliquā mutationē vel meliorationē vite iudei ad recipiēdum xp̃m. Istud aūt fieri dēbat p aliquē q̃ de nouo hortaret ppl'm disponi ad istā pfectionē vl̃ puritatē: q̃ lex nō sufficiebat ad h̄ cū postq̃ data eēt p moysem nō recepisset in se aliquā nouitatē vel pluralitatē p̃ceptorū vel mutatiōes: iō pp istud accidēs nouū. s. aduentū messie necē erat aliquē eē q̃ anūciaret istū aduentū: & hortaret ppl'm ad istā pfectionē. Iste aūt fuit Joā. & p̃ma Luc. i. q̃ Ang. dixit. Ipse p̃cedet añ illū in spū & virtute helie: parare dño plebē pfectā. i. Ad h̄ p̃cedet vt disponat plebē ad pfectionē ad recipiendū xp̃m venientē. Et q̃ ista disp̃o fit p h̄ q̃ homines recedāt a vitijs & h̄ fit p pniam fq̃ quā detestat hō vitia & punit se p illis: dixit Joā. pniam agite vt p̃ma h̄ & marci. i. & Luc. 3. ¶ Itē pfectio q̃dā causatur in hoibus fm q̃ se diligūt & iter se cōcordāt. Qō nō ē facile inter iniquos. Jō dr̃ de Joā. q̃ ipse cōuerteret corda patrum ad filios: & incredibiles ad prudentiā iustorū. ¶ Itē q̃: xp̃s datus erat legē nouā q̃ erat lex pfectōis & iudei erāt assueti ad legē impfectā: iō ne subito trāsirēt ō iperfecto ad pfectū fuit Joā. tāq̃ medius iter legē moysi & xp̃i dās aliq̃ pfecta q̃dam mō pfectōis. s. Qui h̄s duas tunicas det nō h̄nti: & sil'ia ō q̃ bus. Luc. 3. Et istud valde ꝓderat vt anūciata lege xp̃i non eēt iudeis difficile subīre illā pp pfectiōem. ¶ Itē decebat io. p̃dicare ad h̄ vt xp̃s inueniret mām dispositā. Nā xp̃s p̃dicaturus erat & volebat multi seq̃rēť eū ad audiēdum doctrinā suā. Et ad h̄ erat neče q̃ ppl's eēt aliq̃l'r cōmotus ad audiendū verbū dei. Istud āt fecit Joā. q̃: pp bap. & p̃dicationē suam cōfluebāt ad eum iudei de tota terra sicut dicitur. j. i lra. s. q̃ exibat ad eum ois hierosolyma & omnis iudea & omnis regio circa iordanem. Et sic assuefiebāt homines ad sequēdum p̃dicatorem famosum & cōueniendum ad eum de multis' locis. Un̄ q̃n xp̃s inciperet p̃dicare famose nō eēt difficile mox ad eū oēs cōcurrere: q̃ ia erant assuefacti ad veniendū de diuersis locis ad p̃dicationē. ¶ Itē fuit h̄ pueniēs ad manifestationē xp̃i: q̃ Joā. venerat p̃ncipal'r ad oñendū q̃ Jesus erat messias. Hoc āt nō ꝓderat anūciare vni vel paucis sed toti ppl'o & gēti iudeorū: q̃ ad oēs ptinebat messias: iō nō debuit Joā. eē solū ppha sicut q̃dā de p̃cedentib⁹. fq̃ debuit esse p̃dicator famosus ad quē totus ppl's cōcurreret: & tūc denū ciaret eis de messia. Et sic nō possent iudei ignorare illū. ista āt anūciatio de messia erat offcm̃ p̃ncipale Joan. & pp h̄oēs alie dispositiones fiebant.

¶ Quō Joā. ostendit Jesum eē messiā. Qō. VII.

Querit quō Joā. oñdit Jesum eē messiā. ¶ Dōm q̃ oñdit istud multipl'r. p̃ oñdebat negādo de seipso. s. q̃ nō eēt messias. Nā iudei putabāt eū eē messiam: iō q̃siuerūt ab eo an ipse eēt xp̃s: & dixit q̃ nō. Joā. i. ¶ Scōo oñdit p affirmationē: asserēdo ō Jesu q̃ eēt messias. Et istud fecit. p̃ iplicite vl̃ nō totaliter manifeste q̃n dixerūt ei iudei cur baptizaret si nō erat xp̃s nec helias nec ppha: & ipse ait. ego baptizo vos aq̃: medi⁹ āt vr̃m stetit quē vos nescitis. Joā. i. q. d. fq̃ ego baptizaui in aq̃ nō putetis ex h̄ q̃ sim messias: fq̃ imedio vr̃m stetit nūc & vos nō cognouistis eum. Hoc āt erat q̃ Jesus veniebat aliquā ad audiendū Joā. cū reliqs iudeis. Joā. i. s. Altera die vidit Joā. Jesum venientē ad se: & tunc stabat Jesus cū ceteris audiēdo Joā. & pbibuit Joā. istud testimoniū de eo. Postea aūt Joā. clare dixit iesum eē messiā. Jo. i. s. Altera die vidit Joā. iesum veniētē ad se & ait. Ecce agnus dei: q̃ tollit pcā mūdi. Et tm̄ nemo p̃t tollere pcā nisi deus: iō Joā. significabat iesum nō solū esse messiā fq̃ ēt eē deū: cū diceret eū posse tollere pcā. Et ita iudei dicebāt: iō q̃n xp̃s dicebat alicui dimittūť tibi pcā tua dicebāt iudei q̃ blasphemabat. Marci. 2. s. Qō iste sic loq̃tur? Blasphemat. Quis p̃t dimittere pcā nisi solus de⁹. q. d. Nemo. Et verū dicebat. Tm̄ ille de⁹ erat iō poterat pcā dimittere. Jō ipse dixit. Quid ē facili⁹: dicere remittunť tibi pcā tua: an dicē surge & ambula. q. d. Nō est vnū facili⁹ alio: q̃ ambo regrūt ptātem infinitā: iō q̃ p̃t vnū p̃t alterū. Jō vt ꝓbaret Jesus se hr̃e ptātē dimittendi pcā dixit. Ut āt sciatis q̃ ptātem h̄s fili⁹ hois in terra dimittēdi pcā: ait pali. Tibi dico surge tolle grabatū tuum & vade in domū tuā. Et statim ille surrexit: & sublato grabato abīt corā oib⁹ marci. i. ¶ Jō ioā. dicēs illū esse agnū dei tollētē pcā mundi dicebat illū eē deū. Etiā inuebat p h̄ eū eē messiam: q̃ ad messiā ptinet pcā tollē. s. patiēdo p redēptione pcōr. ysai 53. s. vere lāgores nr̃os ipse tulit: & dolores nr̃os ipse portauit. Et iterū. ipse āt vulneratus est pp iniq̃tates nr̃as: & atritus est pp scelera nr̃a. Et h̄ de messia itell'r: & ēt iudei ita exponūt. Un̄ non solū messias pati debebat p̃ pcis: fq̃ ēt mori debebat p̃ redēptiōe pcōr. e. c. Si posuerit p̃ pcō aiam suam videbit semē longeuū. & iterū. Tradidit i mortē aiam suam: & cū sceleratis reputatus ē: & ipse pcā multorū tulit. & dr̃ iterū ibi q̃ oēs nos errauimus & deus posuit sup eū iniq̃tates oium nr̃m. Hec oia dixerat ysaias de messia ad quē ptinebat solū mori p̃ pcis mūdi. Istud āt Joā. dicit. s. Ecce q̃ tollit pcā mūdi. Jō clarissimū testimoniū pibuit q̃ iesus eēt messias.

¶ Aliud q̃s testimoniū dedit de eo. s. q̃ eēt filius dei & qō vidisset sup eū descendentē spūm scūm. Jo. i. s. & testimoniū pbibuit Jo. dicēs. Q̃ vidi spiritū sanctū descendētē q̃si colūbam de celo: sup ipsum. Et dicebat ioā. q̃ istud signū datū fuerat sibi a deo ad cognoscendū messiā. Nā sequitur ibi. s. Ego nesciebā eū: sed q̃ misit me baptizare ille mihi dixit. Sup quē videris spm̃ descendentē & manētē sup eū: h̄ est q̃ baptizat i spū scō. Et seq̃t. q̃ vidi & testimoniū pibui q̃: h̄ est filius dei. ¶ Hoc āt Jo. nō sol'dixit fq̃ sepūssime testabať illud ppl'is. Et q̃n contingebat iesum trāsire corā eo: oñdebat illū tāq̃ messiā dicēs. Ecce agnus dei. Un̄ ioā. bis legit h̄ dixisse cū diuersis viris trāsisset iesus corā eo. significauit ēt eū iterū eē filiū dei. io. 3. Et istud testimoniū ioā. erat ita mānifestū ppl'is q̃ nemo poterat ignorare illud dictū a ioā. Un̄ ipsi iudei iesum cognouerūt eē messiā p̃ dcā ioā. & aliq̃ pp h̄ sequuti sunt eū. vt p̃ma io. i. de duob⁹ discipulis ioā. q̃ cū audierūt ioā. dicētē de iesu. ecce agnus dei sequuti sunt eū & manebāt cū eo: & postea ipi anūciabāt alīs q̃ inuenerāt messiā. e. c. ¶ Itē io. 3. discipuli ioā. dixerūt ei. Rabi ille q̃ erat tecū trās iordanē cui testimoniū pbuisti ecce baptizat. Et sic illi pfitebanť q̃ ioā. dixerat ihm eē messiā: & cognoscebāt illū. Et nō solū discipuli Joā. sed ēt alīj iudei videbāt q̃ ioā. pbiberet testimoniū de iesu: & ipi cōfitebanť h̄: & multi pp h̄ credebāt in eū: vt p̃ma. ioā. i. c. s. & multi venerūt ad iesum & dicebāt. Oia q̃cūq̃ Joā. dixit de h̄ vera erāt. Et sequitur. Et multi crediderūt in eū. Jesus q̃s ꝺ iudeos vsus ē testimonio ioā. q̃ de ipso pbibuerat. ioā. 5. s. Uos misistis ad ioā. & testimoniū pbibuit veritati. s. dixit q̃ ego eram messias. Et istud iducit q̃ iesus dicebat se eē filiū dei. & iudei obīciebāt q̃ ipse ꝺ se ipso testimoniū pbiberet & testimoniū eius nō eēt verū. Jesus āt dixit alius ē q̃ testimoniū pbibet de me: & scio q̃ verū est testimoniū eius. Et h̄ dicebat de testimonio ioā. allegato. ¶ Joā. āt nō solū dixit iesum eē messiam: fq̃ ēt oñdit magnā pfectionē eius & maximā laudē ei dedit. Credebāt. n. iudei ioā. esse virū sanctissimū: & verū erat: iō putabāt q̃ nemo poterat eū excedere: nisi hēret aliqꝺ diuinū. ioan. tm̄ dixit de xp̃o. Qui post me vēturus ē fortior me ē: cui⁹ nō sum dignus calciamēta portare. i. Adhuc ad portādum calciamēta sua sup caput nr̃m ego nō sum dignus. j. in lra. & Luc. 3°. dr̃. Cuius nō sum dign⁹ soluere corrigiā calciamētorū eius. In q̃ magna eq̃litas designat. Maxime q̃: nō solū dixit nō sum dignus soluē corrigiā calciamētorū ei⁹: fq̃ ēt dixit nō sum dignus p̃cūbēs soluē corrigiā calciamētorū ei⁹. Mar. i. & tm̄ nō p̃t esse maior: subiectio. Jō signabat ioā. q̃ non solū ipse nō erat eq̃lis iesu: fq̃ q̃ nl'lo mō erat ei cōparabilis. s. q̃ dista bāt in ifinitū. Nā si aliq̃ mō ioā. & iesus eēnt cōpabiles: esset ioā. aliqd respectu iesu fq̃ paruū. Nō poterat āt min⁹ eē q̃s vt p̃cūbens solueret corrigiā calciamētorū ei⁹. Ad h̄ tm̄ ioā. dicebat se nō eē dignū: q̃ ioā. nihil erat cōpat⁹ ad xp̃m. ¶ Alias magnas laudes dabat ioā. ō iesu. io. 3. Ubi cū diceret ei discipuli sui q̃ iesus baptizaret dixit ioā. illū opꝺ crescere me aūt minui. i. Ille ꝺs puenire ad magnū honorē & famā: & ego de-

beo semp diminui. ſ. q: pñte eo: ego nihil ſuz ⁊ nō possuz ere scere in fama: ſz opz me minui ⁊ illū valde crescere. Subdit tñ q in ℔ ē gaudiū eius ipletū. ſ. Ego nō veni niſi vt iste crescat. iō lz ego diminuā ⁊ ipse crescat non triſto: ſz potⁱ gaudiū meū in ℔ cōpleꝝ. q: ego nihil aliud desidero: cū ad nihil aliud venerim. ¶ Dixit ēt Joā. q Jesus erat sup oēs hoies eo q de celo venerat ceteri aūt de terra. Jo. 3. ¶ Dicit etiā q ipse est filiⁱ dei: ⁊ q pr̄ tradidit oia in manu eiⁱ: ⁊ q dedit ei spm̄ sine mēsura: ⁊ q q nō credidit in eū nō hz vitā eternaz ſz ira dei manet sup eū: ⁊ multa alia. e. c. ¶ Uñ ita clare Joā. ostendit Jesum esse messiam q nihil clarius dici pōt. Et hoc est ad quod ipse Joānes missus est.

¶ Ad qd oportuit Joā. mitti p xp̄i testimonio. Qō. VIII.

Queritur ad qd oportuit Joā. mitti vt phiberet testimoniū q iesus eēt xp̄s: q: istud vi debaꝝ eē manifestū. Et p̄ q: ipse oñdebat in se opa messie. nā faciebat miracula q̄ nemo aliⁱ fecerat. Jo. 15. ſ. Si non venisſem ⁊ nō fecisſez opa q̄ nemo aliⁱ fecit: peā nō hērent. ¶ 2° q: manifestū fuerat Jesuz eē messiā ⁊ deū p aduētū magoꝝ de oriēte: ⁊ stellā p̄cedentē eos. Uñ ipſi publice petiuerūt in Hierusalē vbi ē q natus ē rex iudeoꝝ. Qō de messia intellⁱ iō herodes fecit eis rñdere de loco natiuitatis messie q̄rens a p̄ncipibus sacerdotū vbi xp̄s naſceret p̄cedēti. c. ¶ Dom q pp multa cōstabat Jesuz eē messiā: ita vt negari nō posset rōnabilⁱ nec ēt ignoꝝari: ſigs nō maligno aio respexisſet ad gesta Jesu. Deus tñ voluit q hoies manerēt inexcusabiles ſi nō reciperēt messiā: maxime ipſi iudei ad quos p̄ mittebaꝝ ⁊ iō sup ꝓbationes necessarias posuit aliq̄s valde vtiles ⁊ adaptatas ipſis iudeis. sicut erat ō missiōe Joā. ad oñendū messiā. ¶ Nā iudei valde credebāt Joā. q: reputabāt eū sanctisſimū viroꝝ: ⁊ quicqd ille diceret crederēt. Ipse aūt testimoniū phibebat q Jesus eēt filiⁱ dei ⁊ messias ⁊ redēptor: scl'i vt pz. Jo. i. ⁊ dictū est p̄cedēti. q. Et erat ista ꝓbatio multum cōueniēs: cū iudei valde crederēt ipſi Joā. Erat ēt valde manifesta. de q̄ dubitari nō posset p̄supposito q credē vellet Jo. q: ipse oñdebat Jesuz digito: ⁊ dicebat q ille erat filiⁱ dei vl' messias. Jo. i. ¶ Profuit ēt valde ista manifestatio p Joā. q: multi iudeoꝝ ex ℔ credebāt xp̄m eē messiā: sicut illi discipuli duo q audiētes a Jo. q iesus tolleret pcā mūdi sequuti sūt eū ⁊ mānserūt cū eo. Jo. i. De alijs q̄z iudeis plimi pp ℔ crediderūt i Jesuz vt pz Jo. i. ſ. Et venerūt multi ad ihm ⁊ dicebāt Oia q̄ de isto Joā. dixit vera erāt: ⁊ segtur ibi q crediderunt in eū. ¶ Sed obijciet q nō debuit Joā. venire ad oñendū iesuz eē messiam: q: i ꝓbatiōib⁹ ē iste modus q posteq̄ aliqs posuit ꝓbōnes firmisſimā nō est opⁱ q pōat ꝓbōnes minores q: illa nihil addit sup p̄cedentē. Sz si aliqs accumulat ꝓbōnes dz ponē fortiores posteq̄ posuit debiles q̄ nō sufficiebāt q: tūc isti addūt ad illas ⁊ cōplēt qō ille nō potuerūt cōplere. Jesus aūt hēbat i se ipso ꝓbōnes firmisſimā sup oēs ꝓbōnes. ſ. q: miracula laudita oñdebat se eē messiā: iō non erat necesse Joā. istū oñdere. Nā magis p illa miracula oñdebaꝝ Jesuz eē messiā q̄z p dictū Joā. Ita dixit xp̄s. Ego testimoniū maiⁱ hēo Joā. io. 5. i. Aliūde hēo aliud testimoniū qō ē maiuz ⁊ efficaci⁹ ad ꝓbandū me eē messiā q̄z Joā. testimoniū. ¶ Dici pōt, vno mō q ꝓbō quā faciebat xp̄s ō se ipso p miracula erat magis neēia q̄z ꝓbō quā faciebat Joan. de eo iudeis: tñ erat magis accepta ꝓbō Jo. pp deuotiōez magnā quā hēbāt ad eū ⁊ pp sanctitatē ipſi⁹: iō respectu ipsoꝝ ista erat maior ꝓbō q̄z ꝓbō quā faciebat xp̄s p miracula. Sicut sepe videmus multos hoies tā circa speculatiua q̄z moralia q: magis eis credit qbusdā leuib⁹ motiuis q̄z efficaciorib⁹ rōnib⁹: eo q illa motiua magis vñr eis occurre. Et cū arist. p posteriorꝝ dicat q ꝓbō dz fieri ex hijs q̄ sunt vel vñr rñdēti: iō occurriēs fuit ꝓbōnē istā fieri p Joā. q: efficax videbaꝝ iudeis. ¶ 2° pōt dici q ꝓbō quā faciebat Jo. minor erat q̄z ꝓbō q̄ fiebat p miracula xp̄i: ⁊ tñ ñ ē ℔ aliq̄ mutatio ordiſ ipſorobādo: eo q ꝓbō q̄ p Joā. fiebat p̄cessit ꝓbōnē q̄ fiebat p xp̄z: q: ioā. fuit p̄cusſor ⁊ ipse anūciauit xp̄z vt vētuꝝ. Jo. i. ⁊. j. i lra. Uñ ihs nulla miracula fecerat: nec qcq̄ p̄dicauerat: nec discipulos habebat: qñ Jo. de ipso dixit q erat filiⁱ dei: ⁊ q erat agnⁱ tollēs pcā mūdi. e. c. Postea vo xp̄s icipiēs p̄dicare cepit miracula facē. Jō ꝓbō Joā. q̄ erat maior p̄cessit: ⁊ sic nō ē supflua accumulatio i eis. Uñ anūciatio Joā. ō Jesu ēt si fm iudeos nō causaret plenā ꝓbōnē ō iesu q esset messias tñ causabat quādā vehementē opionē pp auctitatē magnā Joā. ita vt q̄ post Jesus p̄dicaret ⁊ signa faceret iudei faciliter acqeſcerēt ei. Et sic iudeis aliqbus accidit q videtes opa xp̄i pcoꝛdare vbis q̄ Jo. dixerat de isto va erāt. Et dr̄ ibi q crediderūt i euz Jo. i. ¶ 3°. pōt dici q lz ꝓbō xp̄i eēt simplr maior q̄z testimoniū Joā. de eo: tñ ꝓbō Jo. videbaꝝ ex ℔ maior eo. q erat magis determiata ⁊ apta: cū ipse diceret iste ē filiⁱ dei: ⁊ iste ē q tollit pcā mūdi: ⁊ iste solus ē q desc̄dit de celo ceteri aūt ō terra: ⁊ q nō credit in istū ira dei māet sup eū: ⁊ q credit hz vitā eternā Jo. i. ec. 3. Nihil aūt magis pōt eē determinatū ⁊ i q̄ minⁱ dubitari posset: p̄supposito q aliq̄ auctitas tribuaꝝ loquēti. Jō quātū ad ℔ q̄dām̄ ꝓbō Joā. excedebat ꝓbōnez xp̄i lz simplr ab ea excederet. Et sic erat q̄nies. Nā ꝓbō p miracula lz sit fortio: nō est tā apta: cū miraculū nō loq̄tur. ita vt dicat iste ē messias. ¶ 4.° pōt dici q ℔ fuit pp inigtatē iudeorū: q: qdam eoꝝ calūniabaꝝ miracula xp̄i dicētes q in belzebub p̄ncipe demonioꝝ eiciebat demonia. j. n. ⁊ tñ vbū io. nō poterāt calūniari nec audebāt. Et ℔ nō solū pui hoies ⁊ pplares sz ēt sapiētes ⁊ magni viri iter iudeos. sic pz. j. xi. q̄n xp̄s q̄siuit de sūmis sacerdotib⁹ ⁊ seniorib⁹ pplⁱ de bap. Joā. an eēt adeo vel ab hoibus ⁊ illi nō ausi fuerūt dicere q erat ab hoibus: q: dr̄ ibi q timebāt pplm eo q oēs hēbāt ioā. vt ꝓphaz: ita nūc cū diceret eis de iesu q erat messias crederēt vel saltē nō auderēt ita manifeste negare pp testimoniū ioā. cui ꝑdicē nō audebāt. ¶ Cōsiderādū tñ q in ℔ appuit magna inigtas iudeoꝝ q ipſi putauerūt ō ioā. q eēt messias ⁊ si ipse voluisset dicē q erat messias credidisſēt ei. Naz pp ℔ misserāt ad iterrogādū eū cui eēt messias. ioā. i. Et tñ postea cū ipse testimoniū phibuit q ipse non erat messias. ſz ihs erat messias. io. i. noluerūt recipe iesuz tāq̄ messiā: ⁊ tñ magis credendū erat ioā. dicēti aliū eē messiā q̄z seipsuz: q: p se ipso testimoniū cuiuslibet ē ifirmū: cū q̄z sibi ipſi nāl'r faueat. Pro alio aūt ē efficax. Et tñ ioā. testificabaꝝ iesuz eē messiā sepisſime ⁊ magno cōatu: ⁊ tñ noluerūt recipe eū. Qō videbaꝝ p cedere ex q̄dā inuidia vel inigtate. ſ. q: spāl'r iesuz oderāt ⁊ nolebāt cōmedē aliqō bonū. ¶ 5°. Joa. ꝓbō erat cōueniens q: erat multū pticularis. nā nō solū oibus i gñali anūciabat de messia ſz ēt cuilz i pticulari. Q⁹ cū aliqs baptizabaꝝ ab eo anūciabat ei de messia q: bap. Jō. fiebat in noie vēturi vt colligit act. 19. ⁊. j. declarabiꝝ in q̄dā. q. ⁊ istud valde p̄ficiebat ⁊ quātū ad istū modū erat maior: ꝓbō aūt xp̄i nō. ¶ 6°. pōt dici q dato q ꝓbō ioā. sit mior q̄z ꝓbō xp̄i q verū ē tñ totaliter posteris vtilis ē: q: lz ista nō maxie ꝓbet multū tñ ꝓfert ⁊ ℔ sufficit ad ℔ q ioā. mitteret: q: deus in ꝓcuratōe salutis nr̄e nō solū ministrauit ea q̄ erāt simplr necessaria: ſz etiā ea q̄ erant aliq̄ modo vtilia. ¶ Ad 2m de apparitiōe stelle ⁊ aduentu magoꝝ dici pōt. Uno mō q: lz satis iudicaret messiaz esse natū tñ non iudicabat qs erat ille: iō adhuc erat necessariū signū p qō cognosceret quis erat. Et ista fuit anūciatio Joā. in qua ostendebaꝝ psonā cuz ipse diceret iste est messias vel filius dei. Joā. i. ¶ Scō pōt dici q lz ille aduentus magoꝝ p̄obaret aliqd de messia tamē iaz trāsierat a multis annis. ſ. q̄si triginta ⁊ forte venerat in obliuionē: vel non multum aduerteret ad illum: iō necessariū erat aliqō signuz qō de nouo moneret: ⁊ sic erat aduētus Joā. ¶ Tertio potest dici q cum herodes occidit oēs pueros qui erāt in bethleē ⁊ finibus eius quādo venerūt magi vt occideret illū puerum quē magi regē natum eē dicebāt p̄cedēti capi. possent putare q puer de quo magi loquuti fuerāt mortuus erat: iō ex illa parte nō cognoscerēt sufficiēter messiam: iō debuit dari aliud signum ad ostendēdum messiam sicut erat istud testimonium Joannis.

¶ An p̄dicatio Joā. necessaria fuerit pp xp̄m. Qō. IX.

Queritur circa p̄dicationē Joā. q: dicebat supra q fuit p̄dicatio sua necessaria p̄pter christū non solū ad indicādum eū sed ꝓpter legez quā christus daturus erat. Et dicet aliquis q nō fuit auctoritate q Joā. p̄dicaret aliqd vltra legem Moysi ad disponendum hoies ad legē christi: cū per legē Moysi sufficiēter disponerētur. ¶ Dicēdum q lex christi fuit perfectissima qua nullā decuit esse pfectiorē: ⁊ per quā hoies efficiūtur simpliciter boni. Et q: perfectio nō potest cōpetere hoi subito vel a p̄ncipio: oportuit q ad suscipiēdū legē xp̄i p̄cederet alia lex disponēs hoies aliq̄liter ad pfectionē istius suscipiēduz.

¶ Sic pz in ꝛialibus q: natura i ꝓcessu suo semp icipit ab imperfectis ⁊ paulatiz tēdit ad pfectionē: vltimū aūt q ipa

natura

A rñsio ad p̄m q̄stū q̄niſ

p̄a rō

2a rō

3a rō

B Probatio xp̄i per miracula erat maior simpliciter q̄z ꝓbō Joā.

p̄a rō

C 2a rō

D 3a rō

E 4a rō

A

B

nā consequit est pfectio rei. Si aūt nā inciperet a pfectis nō esset motus in nā: qz vbi incipet ibi finiret: z nō esset mediū inter inchoationē z cōplementū. Et sic nō eēt successio nec motus. Et tñ motus est in nā via ad oē qđ acgrit: nō nā non incipit a pfectis. Et pp hoc dī q motus est actus entis ipfecti vel in po^{a} qđ idē est. Jta est in via doctrine speculatiue vł practice. Naz in speculatiuis^{b} circa pncipia pmo qs imorat z in ea que vocant rudimenta artis: postea vo tendit ad ea q firmiora z magł occulta sūt in ipa arte. ¶ Sic q̄z in moralibus. Nā nō pfestim dz qs eruditi circa doctrinā viri que hoiez pficit: ſz circa ipsa pncipia vel pambula quedā opationis. ſ. vt erudiat hō recte tristari z recte gaudere: vt per hoc aliciatur ad bonū in quo gaudendū est z pmpte agat illud z a malo recedat vel detestet tāq̄z tristabile cū fuerit eruditus ad tristandū de talib^{9}. Et ista est optima doctrina puulorum eruditēdo^{z}. ſ. asuefieri ad recte tristari z gaudere. vt ait Pau. z cōmendat hāc doctrinā ari. 2. ethi. ¶ Jta dz esse circa politica in qbus consistit positio legis. ſ. q hoies nōduz eruditos nec assuefactos in aliq̄ lege nō op3 subito ponere in lege pfecta: qz esset eis valde difficilis z nō possent illam obseruare. Jō instruēdi sunt per q̄sdā leges minus pfectas. ¶ Si igit respectu legis xp̄i fuit zueniēs aliā legē p̄cedere vt disponeret ad illā assuefaciēdo hoies ad aliqua opa bona per que facilius venirent ad legē xp̄i: ista aūt fuit lex moysi que bona quidē erat ſz nō perfecta: qz multas impfectiões admittebat secū: fuit tñ quidā gradus zueniēdi in ipsam legem xp̄i. Jsta^{z}. n. cōpationem ponit apł's ad gala. 3. dicēs q lex fuit pedagogus nr̄ in xp̄o. i. Sicut pedagogi sunt respcū puulo^{rz}: qz eruditi eos in aliqbus p̄ceptis iperfectis z p timorē: ita fuit lex moysi: qz eruditi hoies p timorē in p̄ceptis imperfectis quē dirigebant ad xp̄m. i. ad legē eius: sicut p̄cepta in qbus pedagogus instruit pueruz ordinant ad p̄cepta illa vel mores q debent ei competere qñ fuerit vir. ¶ Jtē apł's cōparat legē moysi ad legē xp̄i sic rudimēta alicuius artis siue pncipia eius ad solidā cognitionē ipsius artis. Unde dicit ad gala. 4. Jtaq̄z nos cuz essemus puuli sub elemētis mūdi eramus seruientes. i. cuz nos eramus in lege moysi in qua eramus in statu puulorum eramus seruientes sub elemētis z pmordijs legis que sunt elemēta legis. Naz elementū est pmum pncipiū per qđ est rei cōpositū. Et ob ł̄ re vocant elementa vocis ſm pscianū. eo q sunt pme ptes ex qbus vox cōponit. Et sic accipit p̄ phi. ſ. q tunc intelligimus rem aliquā qñ cognoscim^{9} pncipia z cas eius vsq̄z ad elementa. Et sic pncipia in legislatione: z que sunt prima z minus pfecta vocant elementa legislationis. Jta lex moysi: qz ptinebat p̄cepta impfecta respectu legis magis pfecte dicebat ptinere elemēta: z manētes in illa lege dicebant manere sub el'tis seruientes. Qđ aūt intelligat apł's. de hoc p3: qz. e. c. paulo post ł̄ dz. Nūc aūt cū cognouist| deū: quo zuertimini itez ad infirma z egena el'ta qbus denuo fuire vult? Et loq̄t ibi de iudeis qui ad xp̄m zuersi fuerant. z rursus redibant ad obſuandū cerimonias mosay. Qđ p3 cuz subdit ibi. Dies obſuatis mēses: z tpa: z annos: timeo ne forte sine cā laborātiū in vobis. i. qz obſuatis dies festo^{rz} ſm legē moysi timeo q labor meus q fuit zuertēdo vos ad xp̄m fuit sine cā. i. inutilis. Et sic lex moysi ad legē xp̄i ordinat z precedit tāq̄z perfectū ad iperfectū. ¶ Et qz adhuc inter legem moysi z legē xp̄i erat magna dzia pfectionis: nō poterat hō trāsire imediate de illa ad istā: sed oportebat poni quosdam gradus medios. Et ita fuit de p̄dicatione Joan. Nā ipse dedit p̄cepta que erāt pfectiora q̄z in lege moysi: z tñ nō erant ita pfecta sicut p̄cepta legis xp̄i. Patet qz in lege moysi homines inducebant pncipal'r ad opa iusticie. ſ. q vnus non noceret alteri. Et istud adhuc nō pfecte fiebat cū pmitteret q iudei darēt ad vsuraz exneis eēt zuersis ad iudaismum q non erāt de gñe iudeo^{rz} deute. 23. Et si aliqñ inducebant ad aliqua opa mje erant illa parua. Joānes aūt induxit ad maiora: qz dixit q hñt duas tunicas det vnā non habenti Luc. 3. Lex aūt xp̄i ad maiorē valde pfectionē incitat siue in p̄ceptis siue in pfilijs. De preceptis p3 qz non solū vetat fornicari: sed etiā oēs illicitos appetitus frenare iubet dicens: q si qs viderit mulierē ad cōcupiscendū eam iaz mecatus est in corde suo. j. 5. Sic eēt de inimicis diligēdis z silibus. e. c. De pfilijs magis manifestū est sic illud. Si vis eē perfectus vade z vende vniersa que hēs z da paupibus. j. 19. Et si qs te pcusserit in vna maxilla p̄be ei z alteraz. Et si qs vult ptendere tecū z tollere a te tunicā da ei z mlta silia. j. 5. Et sic lex xp̄i fuit adhuc pfectior q̄s p̄cepta Joānis. Jō zuenieſ fuit q non zueniret de lege moysi imediate ad legem christi: sed p rōis mediū. ſ. per precepta p̄dicatiōis Joā. per que disponebat plebs vt esset pfecta. Et ad hoc Joan. venerat. ſ. parare dño plebē perfectā. luc p. ¶ Hoc ēt obseruat in lege xp̄i. Nā ł̄z ipsa sit similiter pfecta: nō imediate debēt surgere ad pfectionē oēs qui in ea viuūt: ſz pus incipiētes a minoribus p̄ceptis q̄ sunt q̄si pueriliā tendāt ad maiora q̄ sunt q̄si cibus viro^{rz}. Sic p3. j. cozin. 3. ſ. Ego fres nō potui vobis loqui q̄si spūalibus: ſz q̄si carnalib^{9}: tāq̄z paruulis in xp̄o lac vobis potū dedi nō escaz. Nō duz. n. poteratis: ſz nec nūc potestis. Quasi dicat. Sicut puuli non pñt comedere cibū solidum: ſz viuunt lacte: ita z vos cū sitis puuli in xp̄o. i. in doctrina xp̄i nō potuistis accipe istā. i. p̄cepta fortia: ſz lac. i. precepta tenera z minora. Sic ēt dixit btūs Pet. eis quos nouiter zuertebat. p. Pet. 2. ſ. Sicut mō geniti infantes lac rationabile sine dolo zcupiscite: vt in eo crescatis in salutē. i. Sicut pauuli nouiter geniti debēt velle lac z non cibū: ita vos mō geniti in xp̄o cōcupiscite lac rōnabile. i. lac doctrine fidei qđ non est lac māle: sed intellectuale vel rōnale. Et hoc vt in xp̄o crescatis. i. per ista parua precepta que vocant lac crescatis in salutē. i. veniēdo ad p̄cepta pfecta p q̄ saluemini.

¶ An precepta Joānis deberent poni per modum legis.

Questio. X.

Queritur cū precepta predicationis Joā. debuerunt eē media inter legē xp̄i z moysi vt dcm̄ est p̄cedenti. q. an debuerūt poni per modū legis: ita q̄ dareē vna lex a Joā. sicut data est alia p moyse^{z}. ¶ A'liq̄s dicet q sic: qz nō fuit maior rō de lege moysi q̄z ō p̄ceptiſ Jo annis. Qz lex moysi nō est data vt sp maneret: sed solū vt disponeret ad legē xp̄i sicut perfectū ad iperfectū. vt dictuz est precedēti. q. p̄cepta aūt Jo. sic ēt disponebāt ad xp̄m. iō ōbue runt esse lex: vt ēt data moysi. Uel si p̄cepta erāt debuerunt esse lex. ¶ 2° p3 qz adhuc dicta Joā. vñr hēre magis rōnem legis: qz perfectiora sunt q̄si dcā legis moysi vt diximus precedēti. q. z imediatius ordināt in legē xp̄i q̄z lex moysi cū inter illa z legē xp̄i nihil sit: z tñ aliquid est inter legez xp̄i z legez moysi. ¶ Dōm q ł̄z Joā. debuit dare aliq̄ p̄cepta non debuerunt illa eē vt lex que eēt distincta a lege moysi: ſz solum precepta quedā que ł̄z obligarent legem tñ per se non facerent. Et hoc pp multa. ¶ Primo qz lex dicit quēdaz statum totalē. i. cōplementuz ad regulationem omnium actionū ipsoz viuentiū sub lege: qz q viuūt sub lege volūt per illam vitā suā regulare. ¶ Si aūt illa non ptineat p̄cepta ad dirigendas oēs actiões non poterunt manētes sub ea viure per illā solam: sed etiam oportet recurrere ad alias leges a qbus accipiant cōplementum. Et tūc idem populus stabit sub diuersis legibus. Qđ non est possibile: qa ad nullaz illarum ptinēt: z nulla vocaret lex illius ppł's: qz nō magis vna q̄z altera. Jtē quia populus distinguit a ppł'o per diuersam legislationē: ita vt qui habēt diuersaz legislationē idem ppł's esse nō possint. Et non soluz hoc. imo si idem populus diuersis tēporibus diuersas leges accipiat: ita q̄ definente vna legislatione incipiat alia non vocabitur idez populus: quia iuxta Aristotelez. 3. politicoz nō est idez chorus si mutat melodiam de dorica in frigiam vel ecōtrario^{b} etiaz si sint idem homines: ita nō est idem populus si mutet genus pncipatus vel legislatio. ¶ Jtem patet qz oportet ciues participare loco: z lege. z pncipatu. z. politicoz. Sicut ergo illi qui non habitāt in eadem vrbe non sunt idem populus. ita qui non habent eandem legem non sunt idem populus vel gens. Ob hoc ergo necesse est legislationez sub qua aliqua gens viuere debet esse perfectaz. idest cōtinere precepta pro omnibus actiōibus vt non oporteat recurrere ad aliam legem. Jta erat de lege moysi: qz cōplete habebat omnia precepta per que hoies possent regulari siue respectu dei siue respectu proximi. Nam respectu dei habebāt cerimonialia que sufficienter dirigebant eos in omnibus que ad deum facere deberent. Respectu proximoruz dirigbeant eos iudicialiter respectu vtriusq̄z dirigebant eos moralia: quia illorum quedam sunt ad deum: plurima autem ad proximum. ¶ Et ista precepta ita complete sufficiebant ad dirigenduz iudeos: quod Deus volebat quod nihil amplius facerent

q̄z qđ

Probat in lege christi

Opio aliq̄rum.

p^{a} rō

2^{a} rō

Precepta Jo. nō ōbebant eē lex

p^{3} rō

q̄ qđ eis impatū erat. Deutero.12.ſ. Qđ p̄cipio tibi ß tm̄ facito dño deo tuo: nec minuas quicq̄ nec addas Joā. tm̄ pauca p̄cepta p̄dicabat que nō erāt sufficientia ad regulādā totam vitā: vt p3 luc.3. vbi ponunt ea q̄ Jo. p̄dicabat. iō nō debuerunt p̄cepta Joānis esse aliq̄ lex distincta a lege moysi.

B 1ª rō

¶ 2° q: cū lex ponat ad dirigendū statū totiꝰ ppli vel gētis ponit p lōgo tpe & dz eē aliqđ pmanēs: q: alʒ videbit ante desinere lex q̄ incipiat. Sz ea q̄ Joā. dicebat tpe pauco māsura erāt: iō nō potuerūt eē lex. P3 ß q: si lex Joā. eēt distincta a lege moysi & xp̄i nō duraret nisi q̄usq̄ incipet lex xp̄i: & tm̄ lex xp̄i incepit eo p̄dicāte vel saltē pꝰ morte suā: nō lex Joā. nō duraret nisi vsq̄ ad mortē xp̄i. Et sic nō duraret nisi tribus ānis vel q̄si: & q̄si ōsineret eē qm̄ incepet: qđ nō ꝓueniebat legi. ¶ Itē p3 q: magnū incōueniēs est subito legē poni: & sbi totolli. Nā nō solū in lege bona: sz ēt in lege mala nō dz fieri subita mutatio. Sic. n. dic̄ Ari. 2. politi. c. de policia hippodami erifontis. vbi q̄rit an qm̄cūq̄ lex inueniat eē mala debeat tolli & poni bona lex vel aª melioꝛ. Et dic̄ q̄ nō dz mutari ēt si sit mala nisi sit valde mala: vt tollerari non possit sine magno dāno subiectoꝛ. Sic̄ dic̄ eē de qbusdā legibꝰ dat̄ ab hoibus ispictibꝰ saluat̄ ēt diuuꝝs & coꝛruptiōibꝰ: q pp inexpientiā actuū politicoꝛ incōueniētes leges tradūt. Sicut dic̄ fuisse in grecia quādā legē q̄ liceret cuiq̄ vēdē vxorē suā p ferro & nō p alia re. Sil'es aūt leges quocūq̄ inueniant nō sūt tollerāde. Cetere aūt ēt si aliqđ inigtat̄ ꝓtineat manē debēt. Qꝛ minuſ malū est policie tollerare aliqđ mali in lege q̄ q̄ q̄m̄cūq̄ inueniat in ea aliqs defectus tollat & ponat alia: q: sic ꝓtinget leges frequēter mutari: & p talem mutationē ppl's efficiet insolēs & ꝓmptꝰ ad excutiendū iugū legis. Qꝛ lex q̄ pauco tpe durat nō subīcit colla hoiuz sibi cū raro p eā iudicent: & sic assuefiet ad nulli legi obediendū cū sepe legcs de collo suo excutiāt. ¶ Obl'o aūt & obfuatio legis ad ß q̄ hoies ei se subdāt pēdet ex q̄dā auctitate & maiestate eiꝰ cū nāl'r nō obliget. Ista aūt 'auctitas acqrit̄ per diuturnitatē tēpoꝛ cū hoies nō meminerint vixisse aliq̄n sine illa lege: & pauos suos sub illa ēt māsisse. Ex ß acqritur ipsi legi q̄dā reuerētia ꝑm quā putamꝰ dignū eē obedire illi tē iā nob̄ q̄si ꝓuersuz in nā illi sb̄ditos eē cū sp subditi fueri mus. Et ex ß ꝓñr putamus indignū violari vel tolli p qđ tota vita nr̄a & pauoꝛ nr̄oꝛ regulata est. Ista aūt ē maiestas & reuerētia legū ꝑm quā eas scās vocamꝰ: q̄si sint aliq d val de sacrū ꝺ qđ agē nō liceat. Hac aūt maiestate ablata a lege nihil boni manet: q: nō fuabit̄. Et tm̄ istō acqrit̄ p diuturnitatē tpis. Jō nihil est qđ magis legi noceat q̄ frequēter mutari. Si tm̄ Joā. p̄cepta eēnt vt lex: oportebat istam legē imediate tolli: q: vir eēt data cū debēt cessare: cū ad dandū eā & ad manendū solū eēt tps triēnū vel q̄si. ſ. vsq̄ ad mortez xp̄i iō nō ōbuit Joā. ponē dcā sua tāq̄ legē distinctā a lege moysi & xp̄i ne imediate tolleret. De lege autē politica q̄ iportat pctm̄ mortale an legislatoꝛ vel ppl's obligeꝛ eā tollere qūocūq̄ inueniat eā ꝓtinere pctm̄ ōcl'abit̄ in libꝛo nr̄o de qnq̄ legibꝰ.

£ 3ª rō

¶ 3° nō debuit Joā. dare legē: q: nō erat p̄nūciatū de eo qđ daret legē. Et tm̄ nō mouerent hoies ad tātā mutationē facientē aduenīēte lege subito nisi p̄nūciatū eēt q̄ tal'deberet lex dari. Sic p3 de lege xp̄i: q: de hac p̄nūciatū ē q̄ dari ōbēt. sicut dr̄ Jere. 31. Ecce dies veniūt & feriā domui isrl'. & domui iuda fedus nouū: nō ꝑm pactū qđ pepigi cū p̄ibꝰ vr̄is in die q̄ apprehēdi manū eoꝛ vt educerez eos de terra egypti pactū qđ irritū fecerūt: sed ħ erit pactū qđ feriā cū domo isrl'. ſ. dabo legē meā in visceribus eoꝛ & in coꝛde ipsoꝝ scribā eaz: & ero eis in deū: & ipsi erunt mihi in ppl'm. Et qm̄ apl's volebat ꝓbare legē xp̄i eē suscipiēdā a iudeis dixit illā eē iā p̄nunciatā: & induxit all'atā auctitatē: vt p3 ad hebꝛe. 8.

D 4ª rō

De Joāne aūt nō p̄nunciatū fuerat q̄ daret aliquā legez: iō nō reciperet. & sic nō debuit dare. ¶ 4° p3 q: si Joan. daret legē distinctā a lege moysi p̄iudicaret ß valde legi xp̄i. Naz Jere. 31. p̄nunciatū erat q̄ dēret dari lex noua: & cessaret lex moysi. Si aūt Joā. daret legē cū eēt vir sc̄ūs putarēt iudei q̄ illa lex erat de q̄ p̄nunciauerat Jere. & postea nollent recipe legē xp̄i q̄si nulla alia lex iaz supuentura eēt. Non g̃ debuit Joā. dare legē.

E 5ª rō

¶ 5° q: si Joā. daret legē distictā a lege moysi oportebat q̄ cessaret lex moysi. Nā lex xp̄i nō dr̄ pp aliud esse alia a lege moysi: nisi q: fecit illā cessare: ita vt q iam cu stodiret legē moysi peccaret & nō ꝓficeret ei lex xp̄i ad gal'. 5°. ſ. Si circūcidimini xp̄s vobis nihil ꝓdest. Si. n. lex christi nō abstulisset legē moysi eēt eadē lex: & lex xp̄i nihil esset nisi quedā aditio ad legē moysi: & nō faceret nouā legez: sed vocaret ſp lex moysi: sicut post moysez ml'ti ppbe dederunt pl'ima p̄cepta. & tm̄ nō dicunt̄ dedisse aliquā legē eo q̄ p illa nō tollebat̄ lex moysi: ſz manebat sil'cū eis. Sicut p3 ō de uid qui multa p̄cepta & oꝛdinatiōes dedit circa cultū dei & officia ministroꝛ sacerdotū & leuitaꝛ tātoꝛ ianitoꝛ. & thesaurioꝛ p̄. pali. 13. vsq̄ ad. 7. & tm̄ ipse nō dr̄ dedisse legez sed totū vocat̄ lex moysi vocat̄ lex distincta. Lex aūt Joā. nō debebat excludere legē moysi: iō nō poterat eē lex distincta ab illa. Et p3 hoc: q: vna lex nō excludit aliā nisi ponat p̄cepta ꝛ̄ria. Nā ēt ꝑm nām destructio nō fit nisi a ꝛ̄ri. Sic lex xp̄i exclusit legē moysi: q: posuit p̄cepta ꝛ̄ria saltē in qbusdā: vt p3. j. 5. Precepta aūt Joā. nō erant ꝛ̄ria p̄ceptis legis moysi vt p3 Luc. 3. ḡ nō excluderet lex Joā. legē moysi. ¶ 2° p3 qa nullaz cām excludendi illā hēbat lex Joā. Lex. n. xp̄i h3 causam excludēdi legē moysi: q: lex xp̄i est sic̄ pfectū: & lex moysi sic̄ impfectū aduenīēte pfecto nō pōt manē ipfectio. p̄. corin. 13. ſ. Cū venerit qđ pfectus est: euacuabit̄ qđ ex pte est. ſ. impfectū. ¶ Itez q: lex xp̄i & moysi se hñt sic̄ vir & puulus: & tm̄ nō pōt aliqs eē sil'vir & puulus: iō nō poterāt manere sil'lex xp̄i & moysi. P3 ß ad gal. 3. & 4. vbi legē moysi vocat apl's puerū sub pedagogo: & legē xp̄i virū pfectū nō hñtem pedagogū. Etiā dicit eē legē moysi vel exñtes in ea sic̄ heredes puulos. Qui cū sint dñi oiuz nihil hñt vsq̄ ad tps p̄finitū a pie: ſz sunt sub curatoꝛib' & actoꝛibus. Legē aūt xp̄i vocat tps libtatis qm̄ heres pōt libere admistrare nō habēs tutoꝛes nec actoꝛes.

£ 6ª rō

¶ Itē lex xp̄i fuit sic̄ finis & lex moysi sic̄ id qđ est ad finē: Et tm̄ nō pñt stare sil'finis: & qđ est ad finē: ſz vno hito cessat alterū: sic̄ hito termino cessat motus: iō aduenīēte lege xp̄i nō debebat nec poterat manē lex moysi. Lex tm̄ Joā. si aliquā daret nō erat respcū legi moysi sicut finis & ea q̄ sūt ad finē: q: non erat vna pp alterā: ſz ambe pp legē: iō lex Joā. nō debebat tollere legē moysi. ¶ Itē lex xp̄i & moysi se hñt sic̄ figura & figuratū: & sic̄ vmbꝛa & coꝛpus: & tm̄ exñte figurato cessat figura vel signū: & aduenīēte coꝛpoꝛe nō attēdim' ad vmbrā: iō aduenīēte lege supflua erat lex moysi. P3 ß ad hebꝛe. xj. ſ. Umbrā. n. futuroꝛ bonoꝛ h3 lex & nō ipsaz imaginē. i. nō ꝓtinet ipsaz rē bonā quā reputant. Lex aūt Joā. nō se hēret sic ad legē moysi: q: vtraq̄ esset sic̄ vmbꝛa cū neutra ꝓtineret grāz & pfectionez qđ solū cōpetebat legi xp̄i: iō nō cessaret vna p alterā: & sic nō posset eē lex Joā. distincta a lege moysi.

F 6ª rō

¶ 6° ad p̄ncipale p3 q: Joānes nō erat facturus nisi id ad qđ mittebat̄. Ipse aūt nō mittebatur ad dandū aliquā legē: ſz solū ad ānūciādū xp̄m: iō nō debebat dare legē: ſz p̄cepta q̄ nō facerēt legez distinctā a lege moysi.

G 7ª rō

¶ 7° q: nō est ponēda pl'alitas sine nēcitate: ideo si Joā. poterat facē id ad qđ mittebat̄ nō dādo legē: non erat ꝓueniēs q̄ daret legē. Et tm̄ nō erat nēcia aliq̄ lex ad opera que Joā. faciebat: iō nō debuit legē dare. P3 ß q: duo erant opa ad q̄ Joā. missus erat. vt. ſ. dcm̄ est. ſ. oñdē Jesuz eē messiaz: & p p̄dicationē suā disponē hoies ad suscipiēdā legem xp̄i. Ad p̄mū nō erat nēcia lex: q: lex iubet vel vetat: & non ꝓsistit in affrmādo vel negādo. Oñdere tm̄ Jesuz eē messiaz erat solū q̄dā assertio vel demōstratio: iō nō erat ad ß nēcia lex nec aliq̄ mō vtilis. De 2° p3 q: ppl's disponi dēbat p aliq̄ p̄cepta q̄ Joā. daret q̄ eēnt magis pfecta q̄z p̄cepta legi moysi: q̄ tm̄ ista darent̄ p modū legis distincte a lege moysi vl'nō eēnt aliqđ distictū nō differebat q̄z tū ad ß q̄ ppl's p illa p̄cepta disponeret si ppl's illa recipiebat.

Rñ°. ad p̄am rō. nēi opositus

¶ Ad p̄m in ꝛ̄rium cū dr̄ q̄ nō fuit maioꝛ cā de p̄ceptis moysi q̄z Joā. dōz q̄ valde maioꝛ fuit: q: p̄cepta annūciata ppl'o p moysez fuerūt data ppl'o ad manēdū sub illis lōgo tpe: q: pl'es q̄z mille & qn genti ānā fuerūt a lege data p moysez vsq̄ ad xp̄i mortez qm̄ cessauit. Et pro tanto tpe ppl's egebat aliq̄ lege in q̄ manēt.

Rñ°. ad 2am rō. nēi opositus

¶ Mandata aūt Joā. nō poterāt ad plus manere tribꝰ annis: vt decl'atū est. ſ. & p tā pauco nō erat lex nēcia. imo nec ꝓueniēs. ¶ Itē q: mādata moysi fuerunt tot & tā sufficiebāt ad regēdā totā vitā hūanā sine alia lege: iō poterāt hr̄e p se nomē legis. Mandata aūt Joānis erāt pauca & nō sufficiebant ad hoc q̄ esset lex. Multe quoq̄ alie rōnes differētie de hoc. ſ. posite sunt. ¶ Ad scām dicēdum q̄ p̄cepta Joannis pfectioꝛa erant p̄ceptis Moysi: nō tamē pp ß hñt potius rōnez legis q̄z p̄cepta moysi. Sic p3 de ꝓsilijs & p̄ceptis

noui testi

notii testi: q2 ꝓsilia sunt perfectioꝛa q̄ꝫ p̄cepta: ⁊ tñ p̄cepta vocanť lex ⁊ ꝓsilia non: q2 p̄cepta obligant ⁊ non cōsilia. Et tñ lex obligat: qa lex alligando. idest obligando dī. Et sic licet mandata Joānis eēnt pfectioꝛa non seq̄ꝫ q̄ essent lex. ¶ Ex quo data fuit lex moysi ⁊ p̄cepta Joānis ad disponēdum iudeos ad legē xp̄i an etiam gentilibus dari debuit aliqua lex ante christi legem. Questio. XI.

Querit cū dictū sit q̄ data fuit lex moysi ad disponendū iudeos ad legē xp̄i: ⁊ post illā p̄cepta Joānis: q2 lex moysi non pfecte disponebat: an ꝺbuit dari aliqua lex gentilibus anteq̄ꝫ susciperent legem christi. ¶ Aliqs dicet q̄ sic: q2 non solū iudei recepturi erant: sꝫ ēt gentiles: sicut ḡ iudei habuerūt duo dispositiua ad legē xp̄i s. legē moysi ⁊ p̄cepta Joā. debuerunt gētiles hēre aliquod s. aliquā legē. ¶ Quidā dicūt q̄ hūerunt legē nālē in coꝛdibus suis q̄ disponebat eos ad legez nālem xp̄i: ⁊ per illā ita ipsi disponerenť sic iudei per legez moysi. Sic dī ad ro. 2. q̄ gentes q̄ legē nō hñt nāliter ea que legis sūt faciūt eiusmodi legē non hñtes ipsi sibi sunt lex: q ondunt opus legis scriptum in coꝛdib⁹ suis: testimoniū reddēte illis ꝛsciētia ip̄oꝝ. ¶ Dōm q̄ ꝫ nō stat: q2 ꝫ ista lex nālis in hoie sit: non tamē sufficit disponē hoiez ad pfectionē q̄lis est in lege xp̄i. Et p3 hoc ex duobus. ¶ P2io q2 in nulla pollicia est aliq̄ legislatio pfeca: sed quecūq̄ꝫ legislatio hūana pmittit multa mala. Q2 si vellet oia ꝓhibere nō posset lex tolleraꝛi. Si tñ hoies per legē nāe disponerenť ad pfectionem possent oēs policie hꝛe legislatiōes pfectas eo q̄ oēs hoies hñt in coꝛdib⁹ suis legē nālez. Nō ergo sufficit aliqs disponi ad pfectionē p solam legē nālē. ¶ 2⁹ p3 q2 si per legē nālem possent hoies sufficienter disponi ad pfectionē: frustra fuisset dari legē moysi ⁊ postea p̄cepta Joā. vt disponerenť iudei p ea ad legē xp̄i q̄ perfecta erat. Et tñ nō fuerūt ista frustra cū a deo data sint: ḡ per solā lgez nālē non pōt qs sufficiēter disponi ad pfectionem. ¶ Dōm q̄ gētiles nō disponebanť pfecte: p legē nālē ad legē xp̄i que erat pfecta: sed supplet indispō per gr̄az que dať in lege xp̄i. Jsta. n. est cā q̄re sola lex xp̄i vetat omnia mala. s. q2 in ipsa sola dať gr̄a: q2 legislatoꝛ ei⁹ pōt dare gr̄az obseruatoꝛibus. Et sic lz mandata sint pfecta ⁊ per ꝫ difficilia ad obseruandū: legislatoꝛ tñ facilitat hoiez ad obseruāda p gr̄am quā pfert obseruatoꝛibus: fm quā oia dura facilia effi ciuntur. Legislatoꝛ aūt qui est purus hō non pōt dare gr̄az fm quā difficultas legis aleuieť: iō non ꝺz vetare oia mala: q2 obligaret subditos suos ad plus q̄ꝫ ipsi p̄ñt fm id in quo subditi eius sunt. i. inquātuz sunt hoies solū nāliter viuētes. Legislatoꝛ moysi dare poterat gr̄am: q2 verus deus: ⁊ tamē noluit dare gr̄am per exercitationē illiuꝰ legis: q2 nō decuit gr̄am p̄cedere ip̄m xp̄m: sicut dī Joā. p. Lex per moysem data est. gr̄a aūt per Jesuz xp̄m fcā est. Et sic cū deus disponēt nō dare gr̄am p exercitationē legis moysi: debuit ēt nō ꝓhibere oia mala: sicut nec ꝓhibent legislatoꝛes q̄ sunt puri homines. Et ita fecit q̄ aliq̄ mala pmisit: sola aūt lex xp̄i est in qua nullū malū permittiť. Et nō est difficile obseruari eo q̄ iste solus legislatoꝛ gr̄az dedit: ⁊ in hac sola lege p obseruationē eius gr̄a dať. Et sic q̄cūq̄ꝫ hō ēt si nō fuerit p̄us dispositus pōt subire hāc difficultatē q̄ vī esse in lege xp̄i quātūcūq̄ꝫ sit perfecta: cū in ipsa deť gr̄a per quā difficilia reddantur facilia. Quare in lege moysi nō fuit data gr̄a cū deus dedisset eā: ⁊ legislatoꝛes possint dare leges pfectas: ⁊ an pec cent dimittēdo quedā pctā manifesta ipunita decl'atum est in libꝛo nr̄o defensoꝛio triū ꝛcl'onuz ꝯ emulos. ¶ Sed nūc dicet si lex xp̄i pp suam gr̄am adiunctā sufficienter disponit hoiem ad seruandū ipsam legē ēt si p̄us nō fuerit dispositꝰ: non opoꝛtebat q̄ daret lex moysi nec postea p̄cepta Joānis ad disponendū ad legē xp̄i. ¶ Dōm q̄ p2o iudeis susceptuꝛis legem xp̄i a p̄nº fuit nēcia aliqua dispositio que facta est per legē moysi ⁊ p̄cepta Joā. p2o gētilibus aūt non fuit necessaria aliq̄ dispō nec aliqua lex ꝓcedens. Rō¹ diuersitatis est: q2 iudei debebant recipere legem xp̄i ante moꝛtez eius: gentiles vero post moꝛtē. Et p2o susciꝓiētibus añ moꝛtē xp̄i fuit nēcia dispositio: ⁊ p2o susciꝓiētib⁹ postea nō fuit nēcia. ¶ P2ima pars p3: q2 xp̄s ex die quo icepit p̄dicare vsq̄ꝫ ad moꝛtem suaz: qō fuit triēnium aut paruꝫ plus semper p2edicauit iudeis ⁊ nūq̄ꝫ gentilibus: nec volebat facere aliq̄ miracula ad vtilitatē gētiliuz. sic patet. j. 15. q̄ chananea petiuit filiam suā liberari a demonio. Naz dixit xp̄s. Non sum missus nisi ad oues que perierunt domus israel. Sic etiam q̄ quidam cēturio petebat a xp̄o q̄ sanaret quēdaz seruū eius ⁊ ille erat gētilis ⁊ non ausus est p se rogare Jesuz: ꝫ misit ad illū seniozes iudeoꝝ qui dicebāt dignus est vt ei ꝫ p̄steꝰ: diligit. n. gentē nr̄am ⁊ synagogā ipse edificauit nobis luc. 7. ex quo appet q̄ ipse non audebat rogare: ⁊ ob ꝫ misit ad Jesum seniozes iudeoꝝ vt rogarent. Si tñ ipse solitus esset p2estare sanitatē gentilibus ⁊ p̄dicare eis: nō opoꝛtebat q̄ Centurio mitteret iudeos ad iesuz: sed ipse per se rogaret nisi forte aliqs dicat q̄ erat vir valde honoꝛabilis ⁊ noluit p seipsuz ire: ꝫ misit iudeos. Nā hoc nō stat: q2 potius fuit valde humilis cū dixerit dñe non sum dignus vt sub tectū meū intres. e. c. Etiā q2 si ex ꝛsupbia ipse voluisset ad xp̄m ire: xp̄s cognoscens p̄coꝛdia non p̄staret ei sanitatē quā petebat. Et non solū xp̄s nūq̄ꝫ p2edicauit gētilibus: sed ēt q̄ꝺiu ipse vixit dixit apl'is q̄ nūq̄ꝫ p̄dicarent gētilibus. j. 10. ⁊ marci. 6. ⁊ Luc. 9. s. Jn viā gentiū ne abieritis: ⁊ in ciuitates samaritanoꝛum non introieritis: ꝫ potius ite ad oues q̄ pierunt domus israel. Per p̄dicationē ḡ xp̄i ⁊ apostoloꝝ iudei suscepe runt legem xp̄i ante moꝛtē eius. gētiles aūt post moꝛtē illi⁹ susceperūt eā: q2 tunc incepit eis p̄dicare. Christus nāq̄ꝫ viuens vetuerat p2edicari gētilibus: cum ascensurus esset in celum iussit p2edicari euangeliuz gētilibus Marci vltimo s. euntes in mundū vniuersum p2edicate euangeliuz omni creature. Et. j. 18. dicit. Euntes docete omnes gētes. Hoc fecerunt apl'i post xp̄i moꝛtem. ¶ 2⁹ pars patet: q2 ante moꝛtē christi nō dabatur gr̄a per obseruationē legis nec perficiebantur hoies per eam: sed solum post resurrectionē suam ⁊ missionē spiritus sancti. Et p3 hoc: q2 apl'i fuerunt cum xp̄o a p̄ncipio p̄dicationis sue vsq̄ꝫ ad moꝛtē. ⁊ ꝓuersabanť cum eo die ⁊ nocte: ⁊ docebat eos semp declarās eis solis secreta. s. Vobis datum est nosse misteriuz regni dei: ceteris aūt in parabolis. j. 13. Et intm̄ familiariter loquebať eis secreta sua: q̄ vocabat illos amicos pp istā ꝓuersationem Joan. 15. s. Jam nō dicam vos seruos: q2 seruus nescit qd faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: q2 oia que audiui a pr̄e meo nota feci vobis. Et tñ cuz tota ista familiaritate christi erant viri imꝑfecti. Nam adhuc cum essent cū christo in vltima cena p̄tendebant inter se quis eoruz maioꝛ esset. Luc. 22. Quod ad magnā imperfectionē pertinet. Etiam Petrus q̄ familiaris erat valde xp̄o: negauit eū ter. j. 26. ⁊ oēs incredūli fuerunt de resurrectione dñi. Et non solū crediderunt euz resurrecturū: sed ēt postq̄ꝫ resurrexit nō credebāt dicētibus q̄ surrexerat: ꝫ potius terrebanť ⁊ mirabanť audiētes hec luc. 24. De quo xp̄s eos increpauit. e. c. ⁊ mar. 16. Erāt etiaz modice fidei xp̄o viuēte. Jō cū semel non potuissent sanare quēdā lunaticū: xp̄s increpauit eos dicēs. O gñatio incredula ⁊ peruersa quousq̄ꝫ ero vobiscū: ⁊ vsqueq̄ patiar vos. Et cū illi dixissent xp̄o q̄re nos nō potuimus ej̄cere illū. Dixit xp̄s. P2opter incredulitatē vr̄am. Erant ēt apl'i viri simplices q̄ꝺiu cū xp̄o manebant. Nam sepe dicebat eis multa: ⁊ non intelligebāt. Sicut qñ dixit eis. Cauete a fermēto phariseoꝝ: ⁊ illi putauerūt q̄ loq̄bať de panib⁹: q2 panes obliti fuerunt accipe. j. 16. ⁊ mar. 8. ⁊ luc. 12. De incredulitate eoꝝ p3. j. 17. ⁊ mar. 9. ⁊ luc. 9. Sic ēt qñ xp̄s dixit soluite tēplum hoc ⁊ in triduo redificabo illud non intellexerūt qd vellet dicē nec in tota vita xp̄i itellexerūt: ꝫ post resurrectionē ei⁹. recoꝛdati sūt de ꝫ: ⁊ itellexerūt q̄ dixisset de tēplo coꝛpis sui Jo. 2. Etiā qñ xp̄s dicebat aliq̄s pabolas nō itelligebāt: ꝫ interrogabant eū in secreto qd ista significarent. j. 13. Et sic qñ xp̄s dixit qō itrat p os non coinquat hoiem: ꝫ qō ꝓcedit ex oꝛe: ⁊ ipsi nō intelligerent q̄sierūt de ꝫ. xp̄s dixit. Adhuc vos sine intellectu estis. j. 15. ¶ Multas alias ipfectiones habuerunt apl'i ante moꝛtē christi etiam post moꝛtē vsq̄ꝫ ad aduentū spiritus sancti. Jn ipso autem aduentu ablate sunt imperfectiones contrarie: ita vt iaz in nullo essent imperfecti. De pfectionibus quas habuerūt apostoli post aduentū spiriritus sancti: ⁊ in perfectionibus quas habuerunt ante moꝛtem christi declaratum est magis numero vigesimo quarto vbi agitur de pentecoste iudeoꝝ. Tota autem ista differentia status apostoloꝝ fuit: quia christus licet dederit legem sanctissimam¹ tamen ante moꝛtem suam non dabat gratiam cuz ea. Jdeo etiam apostoli qui tanto tempoꝛe cum eo manserunt erant viri imperfecti post moꝛtem autem suaz fuit data gratia copiosissima ⁊ datur omni credēti ⁊ volenti

A p⁹ rō

2⁹ rō

B Rñsio ad q̄st⁹

C Rñdet instātie

D

E

z volenti viuere fm hanc legē. Ideo qui debebant recipere istā legē xpi ante mortē eius oportebat q̄ eēnt dispositi per vsum legū: cū gra nō adiuuaret eos ad subeundū istā difficultatē alleuiando eā. Post mortē aūt xpi dat gra copiosa volenti credere: q̄ ēt i dispositissimū hoiez sufficit disponere ad istā perfectā legē obseruandā. Luz igit apli z plurimi iudeorū quotquot xpo predicāte puersi sunt debebāt cōuerti añ mortē ipsius nēce erat q̄ eēnt isti dispositi per legē moysi: z postea p precepta Joānis. gentiles aūt oēs puerti incepunt post mortē xpi aduentūq̄ spūs sci qñ dabat gra copiosa. Nā descēdebat spūs sanct⁹ super baptizatos: z aliqñ anteq̄z baptizarent descendebat sup eos: z ipsi ostēdebant aliq̄ signa mirabilia añq̄z essent baptizati. Pro talib⁹ g̃ non erat nēcia aliqua dispō per legē precedentē: q: spūs sanctus supueniens in eos perficiebat eos z disponebat subito non solū ad obseruandū legē xpi que erat pfecta: sz ēt ad moriendum pro ipso imediate si oportēt. Patet ß qñ btūs Pet. predicauit qbusdā gētilib⁹ baptizato cornelio. Nā petro loq̄nte de Jesu cecidit spūs sanctus sup oēs gentes q audiebant vbū. Qō videns btūs Pet. dixit. Nūqd aquā quis phibere pōt vt non baptizent isti qui accepunt spūm sanctū sicut z nos. Quasi dicat. Spūs sanct⁹ voluit se ifundē in istos nulla dispōne precedente: sic se infudit in nos p̄cedentib⁹ multis dispositionibus. Jō non poterim⁹ nec possumus eis phibē aquā ad baptismū: cū id qō plus erat spūs scūs iā fecisset in eis. Et sic nō indigebant isti aliq̄ dispōne ad legē xpi: sed ēt de pessima puersatiōe idolalrie z abhominabiliū vitioz subito disponebant ad statū pfectissimū spū scō veniente in eos ad hñdam gratz: iō non debuit dari gētilib⁹ aliq̄ lex p quam dispōerēt ad legē xpi. indeis āt q crediturī erāt añ mōtē xpi ōbuit dari lex p quā dispōerēt: z postea p̄cepta Joā. pfectiora. q̄z legi: z adhuc oia ista nō sufficiebāt ad disponēdū eos. ¶ Cur xpo añ mortē suā nō dabat gratz suscipiētibus legez suam.

Questio. XII.

Querit aūt cur xpo añ mortē suā cū p̄dicaret legē suā scām z pfectā non dabat gratz suscipiētibus eā ita vt non egerēt dispositiuo aliq̄: sic fuit de gentilibus q post xpi mortē illam susceperūt. ¶ Dōm q ß iusticia exigebat: q: abundātie gratz sunt q̄si q̄dā dona nobis collata, a deo nobis recōciliato: sic illi q pus exītes amici: z deiñ inimici fci rursus pfecte recōcilienī oñdūt mutuo dilectōis opa magis q̄z pus z abundantissime: ita deus q erat auersus a nobis p pctm nūq̄z fuit recōciliatus nobis q̄uq̄z fuit plenissime. imo. s. plenitudinē maiestati sue satisfcm p sanguinē būdicti sui filij: z tūc q̄si. s. modū nos amans incepit diffundē imēsa dona gratz suaz. Ista aūt recōciliatio fcā nō est nisi p mortē xpi. Jō ēt si xpo p mille ānos p̄dicasset pus z faceret sp miracula inaudita nūq̄z fuissent hoies pfecti: sz eēnt q̄si sic in lege moysi: q: per p̄dicationē xpi z miracula eius nō satisfiebat maiestati diuine de offensa sibi a nob fca: iō nondū apiebat manū largitatis sue ad effundēdū in nos abundanter gras suas. Per mortē aūt xpi satisfactuz est: iō tunc solū gre venerūt. Et ista fuit cā q̄re lz hoies iusti añ xpi mortē qñcūq̄z morerent saluarent in fide explicita vel iplicita mortis xpi: nūq̄z tñ de⁹ dignatus est quēq̄z recipe ad vitā eternā vsqueq̄ xpo mortuus ē. Sic g̃ illā maximā gratz tunc nobis facē incepit pp mortē vnigeniti sui: ita z oēs alias tūc facere icepit nec pus decuit incipe. ¶ Sz dicet aliq⁹. Cum ante xpi mortē data lege xpi icepisset baptism⁹ eius: q: Joā. 4° legit q: xpo viuēte discipuli ei⁹ baptizabant an daretur spūs scūs in baptismo. Si dicat q nō est absurduz: q: nihil differret tūc baptism⁹ xpi a baptismo Joan. q erat solū in aq̄ z tñ baptism⁹ xpi erat in spū scō. Infra in lra cū dixit Joan. ego baptizo vos in aq̄. ipse aūt baptizat vos in spū scō. Idez mar. p. z luc. 3. z Joā. p. Si aūt dicas q spūs scūs dabat per baptismū xpi: g̃ añ mortē ei⁹ dabat z sic nō erit verū q ante mortē xpi ēt nēcia dispō ad legē eius obtuandā pp ōfectū gre z post mortē eius q nō esset nēcia, aliq̄ dispō p̄cedens. ¶ Dōm q p baptismū xpi añ mortē eius dabat spūs sanct⁹ i. dabat gra remissiōis pctoz q̄ fit p spūm scūm. baptism⁹ aūt Joā. nō tollebat pcta: iō dicebat solū esse in aq̄: z ita diferebat ab illo baptismo xpi: z tñ in baptismo xpi añ eius mortē nō dabat spūs scūs ad plenitudinē gratz z oñsionē signorum z ofirmationē eoz q baptizabant. Et tūc lz darēt spūs scūs ad remissionē pctoz añ mortē xpi i baptismo: nō sequebatur aliq̄ pfectio nec dispositio hois ad pfectionē: q: ß idē erat in lege moysi p circūcisionē p quam tollebant pcta plenissime: z tñ lex moysi nō faciebat pfectionē aliquā: q: nemi nem ad pfectū lex induxit. Ad hebre. 7. imo nec disponebat sufficiēter ad pfectionē: cū vltra illā regrerent mādata Joā. Perfectio igit nō ꝓuenit hoi p hoc q spūs scūs dat hoi ad remissionē pctoz suoz: sz per ß q dat ei ad plenitudinē gratuz sicut dī ad thitū. 3. s. p lauacrū regnationis z renouationis spūs sci quē effudit in nos abūde. i. abūdanter. Ista effusio abūdans spūs sancti nō fuit per baptismū xpi ante mortem eius: sz solum post mortē ex illa die qua spūs scūs venit sup apl'os. Ideo lz Joan. dixerit q xpo baptizaret in spū scō noluit ipse intelligi q cōplerēt istud viuēte xpo: sz mortuo. Uñ xpo oñdens in celū dixit. Joānes baptizauit aqua: vos aūt baptizamini spū sancto nō post multos hos dies. Et sic inuebat xpo q discipuli sui nondū erant baptizati spū sancto. actuū p. z tñ baptizati erant baptismo xpi. Illum tñ baptismū nolebat xpo vocare baptismū in spū sancto: q: nō dabatur spūs sanctus ad copiā: sed solū datus est post mortez eius. Sic ēt intellexit btūs Petrus qñ predicauit gētilibus ꝑma vice: z spūs sanctus cecidit super eos in signis apparētibus. Dicit. n. q tunc fuit ipletū verbū christi. s. Joā. qdē baptizauit aq̄: vos aūt baptizamini spū scō. act. xj. Et ß mō baptismus xpi añ mortē eius dicebat baptismus in aqua: z nō in spū scō respectu illius plenitudinis spūs sancti q postea dabat. Et ob hoc p baptismū xpi qui dabat ante mortē eius non solū non perficiebat hō: sed ēt nō disponebat pfecte ad tollerandā aliquā legē perfectā. Per baptismū aūt qui dat⁹ est post mortē xpi dabatur spūs sanctus ad plenitudinem. Nā non solū remittebant pcta q nō fiebat in baptismo Jo. sed ēt oferebant hoi multe gre interius: z disponebat per illas sufficienter nō solū ad tollendā istaz legē perfectā sine difficultate: sed ēt ad sponte moriendū p̄o xpo z subeūdum quecūq̄z pericula. Etiā dabat gra spūs sancti baptizatis in quadā manifestatione exteriori: q: baptizati incipiebant loqui varijs linguis: sicut apli qñ datus est eis spūs sanctus act. 2. vel aliqō signū manifeste appebat sup eos: per qō constabat euidēter q spūs scūs descēdebat sup illos. Sic pz de illis gētilibus qbus Pet. p̄ p̄dicauit z baptizauit eos act. x. s. adhuc Petro loquēte vba hec. cecidit spūs scūs sup oēs q audiebāt verbū. Et obstupuerūt fideles ex circūcisiōe q venerant cū Petro: q: z in natiōes spūs sci gra effusa est. Audiebāt. n. illos loquētes linguis z magnificātes deū. Et descendebat spūs scūs tā manifeste. s. oñdens signa tā euidentia. q nō solū fideles: sz etiā infideles z pessimi viri videbāt q spūs sanctus descenderet sup baptizatos. Patet ß de Simone mago q erat nigromāticus z pessimus: z tñ dī de eo act. 8. q cū vidisset Simon magus q p ipositionez manus apl'oz darē spūs sanctus obtulit eis pecuniā dicēs. Date mihi hanc ptātem vt cuicūq̄z iposuero manus accipiat spūz scūm. Isti igit q sic puertebant ad xpm nō indigebāt aliqua lege p̄cedente dispōnte eos suscipi eandē legē xpi: q: in ipa susceptione dabat pfectio quedā fm quā posset hō sine difficultate tollerare illam legē. ¶ Sed obūciet q cū nos nunc baptizati non suscipiamus spūm sanctū in illa plenitudine: q: non logmur varijs linguis nec apparēt alia signa manifesta in nobis: q nō simus sufficiēter dispositi ad legez xpi. ¶ Dōm q in baptismo dat nobis plena remissio pctoz sic tunc siue quātū ad originale siue quātuz ad actualia peccata. Dant ēt multe gre. s. infundūt virtutes theologice: z morales. De theologicis pz: q: si non infunderetur fides maneret puer baptizatus adhuc infidelis. Et si morerē: nō posset saluari: quia nemo sine fide saluatur. De charitate eadez ratio est: q: quicūq̄z moriē sine charitate perit eternaliter. Baptizati autē illico morientes nō pereūt: ergo in charitate decedūt. Et sic: neēe est in baptismo istas tres theologicas virtutes dari. De moralibus idez est: licet ꝑbare de hijs nō est ad pns: signum aūt exterius. s. loqui linguis: vel spūm scūm descendere in spē colūbe aut ignis: nūc non appet: sz solū in ecclesia primitiua: z tñ pp hoc nihil minus hñt baptizati. nūc de gratijs disponētibus eos ad perfectionē q̄z tūc baptizati. Nam illud signū exterius nullā pfectionē ꝓferebat: sz solū erat signū pfectiōis tūc collate. Q: log linguis nō est aliqd p qō hō deo placeat vel mereat. Et ita de ceteris signis exterioribus: sz solū pficiebāt ad manifestationez soūs sancti.

Et hoc

Et ꝫ fuit valde vtile ⁊ ꝙsi necium in eccl'ia ꝑmitiua ad itro ducendā fidē. Quia cū id qđ credere iubebamur, eēt difficile. ſ. credere hoiem occiſum a iudeis eſſe deū verū: ⁊ illuz remiſſe nos: ⁊ per baptiſmū q erat imerſio in aquā pctā tollerent: oportebat ꝙ ad ꝫ ꝙ iſta veriſil'ia redderētur eis qui nūq̄ talia audierant ꝙ oñderent ſigna magna. Jō fiebat ſignum valde ꝙueniēs. ſ. ꝙ qui baptizabat illico loquebat va rijs linguis vel alia ſigna q̄cūq̄ manifeſtātia opationez dei in ipſo apparebant: ⁊ ita infideles deducebāt ad fidē. Jſtud fuit ꝙueniens in eccl'ia ꝑmitiua qñ fides nondū erat introducta. Nūc aūt cū per totū orbē fides dilatata ſit nō opz fieri iſtam manifeſtationē in baptiſmo. Et aliqs diceret ꝙ magis venerareť baptiſmus. ⁊ pl'es ꝙuerterent: ſi tales manifeſtationes nō fierent. ¶ Dōm ꝙ euidētius apperet virt⁹ baptizati: ⁊ tm̄ q̄to eſſet magis de manifeſtatiōe vtutis baptiſmi tāto eēt minus de merito fidei in ſuſcipiēti⁹: iō cū aliū de hēamus iam pl'imas cās ad credendū non opz miracula quottidie fieri vt locus merendi relinquať. Secus aūt erat in eccl'ia ꝑmitiua: q⁹ ibi nēcia erāt miracula. Nā ſi nō fierēt valde multa: tunc nemo credidiſſet: imo ſtultus fuiſſet q vo luiſſet credere reſ tā duraſ. ⁊. ſ. oēm eſtimationē: nō habito aliquo argu. ꝓbatiuo. Et ſic nō diminueret meritū eoruz q tunc fuerūt ex eo ꝙ nō crediderūt: niſi ꝓius miracula viderent: ſed ſolū increpabanť illi q cū ſemel vidiſſent miracula ⁊ credidiſſent petebāt pl'a miracula ad credendū qcqd poſtea ſibi diceret. Sicut fuit de Thoma q xp̄m facientē multa miracula viderat ⁊ audierat ipſe cū alijs apl'is xp̄m dicētem ꝙ moreret. ⁊ tertia die reſurgeret. j. 16. ⁊ mar. 8. ⁊ tm̄ noluit credere xp̄z reſurrexiſſe: ⁊ dixit ꝙ nō crederet q̄ſq̄ mitteret manū ſuā in latus xp̄i: ⁊ digitū ſuū i loca clauoꝝ. Joā. 20. vñ xp̄s increpuit eū de hac incredulitate. e. c. Erat igr miraculū iam in eccl'ia ꝑmitiua ad hoc ꝙ hoies crederēt: ⁊ nō iputabať eis ad incredulitatē miraculū petere. Et tm̄ poſtq̄ ſemel vidiſſent aliq̄ miracula: ſi ad credenduz oia alia q̄ eis dicebanť peterent pl'a miracula erat ifidelitas. In nobis āt nullū miraculū petēdū eſt ad credendū: ⁊ q peteret icredulus diceret: eo ꝙ nos hēmus iā cās manifeſtiſſimas ad credendū ēt nullo miraculo appente. Et deducit ſic Aug. ſ. Cō ſtat. n. per hiſtoriaſ oiuz gentiū ſiue gentiliū ſiue iudeoꝝ añ xp̄i mortē xp̄ianū nullū fuiſſe. ⁊ iſtā legē nō fuiſſe in ſeculo. Appet ēt manifeſte eē difficilē: q⁹ ꝓhibet hoi ea que hō nāliť deſiderat. Cōſtat tm̄ maiorē ptē ſeculi ⁊ melioꝝ huic legi ⁊ fidei colla ſubieciſſe. Tūc ḡ aut aliq̄ miracula appuerunt q̄re totus mūdus ꝫ ſequeret qđ ꝑus abhominabať. aut nulla appuernnt. Si aliq̄ miracula appuerunt ꝓſtat legē a deo eſſe: ⁊ illicitū eēt petere pl'a miracula: cū vnū miraculum ita ꝓbet ſic decē millia: q⁹ nō reqrunt maiorē ptātē decē millia miracula ſil' q̄ſ vnū ſoluz. ¶ Si aūt dicas ꝙ nullū miraculū apparuit ad ꝓbōnē huius legis: ⁊ tm̄ mūdus credidit tunc dicā ꝙ nullū miraculū maius eē potuit nec opatio dei magis manifeſta q̄ſ ꝙ tot⁹ mūdus nullo viſo miraculo rem tā difficilē credē voluerit: ⁊ legi tā aſpe ſe ſubǰecerit. Et nō ſolū hoc ſemel fm̄ fuerit: ſz iā ſunt mille ⁊ pl'es q̄ſ q̄drigenti anni: ⁊ res iſta durat: ⁊ ſp augeť. Nō ḡ pōt eſſe maior manifeſtatio diuine opationis: q̄ſ ꝙ deus velit iſtā legē ab hoib⁹ teneri. Eſt ḡ valō irrōnabilis q viſis hȳs fūdamētis adhuc ad credendū miraculū petit. Huic. n. nō eēt aliqđ meritū credendi: cū iā magꝭ videreť q̄dā necitas ꝓbōnis: q̄ſ vtuſ fidei Nec eſt argu. vllū de multitudine gentiliū: q tm̄ errabāt. Nā iſti nō ꝓcordabant inter ſe. Nā qdā collebant vnū deū: qdā aliū: ⁊ qdā vnū: alij multos. ⁊ qdā nullū: ſz potiuſ aſſerebāt nō eſſe deū nec deos ſicut dicebāt epicurei: vt ait Tulius ꝑ lib. de nā deoꝝ. ¶ Nec eſt argu. de ſecta detēſtabili machometiſtaꝝ: q⁹ illa ꝓcedit hoi oēs voluptates. Et nō eſt ꝓprie lex: ſz corruptela q̄dā legis ⁊ nāe: q̄ nō ſolū eſt ꝑ legē dei: ſz ēt ꝑ rectā ⁊ cōez ꝓbiaz moralez. Jō ꝓp illas delectatiōes tē porales qbus ꝑmittūť hoies frui: pl'imi in illā ſectā declinauerūt. Secus aūt de lege xp̄i q̄ nō ſolū vetat hoi ōlectationes: ſz ēt deſideria ipſaꝝ delectationū ⁊ oēs appetit⁹ frenat ſub iugo rōis. Nemo ḡ ad hāc declinaret niſi credēt verū eē qđ illa aſſerit: ⁊ certū eſſe qđ ꝑmittit. Hoc aūt nō erat viſi'le vllatenus hoies credidiſſe: niſi aliq̄ manifeſta ſigna vidiſſēt Jō nobis ſufficit ꝙ illi miracula viderint. ad hoc qđ noſ credamus: q⁹ al's totus orbis in hāc fidē ⁊ legē nō declinaſſet: maxime aūt q⁹ nulla gens eſt que nō ꝓcedat xp̄m feciſſe miracula ⁊ apl'os. De ſarracenis ſatis appet in ſuo alchorano. Judei quoq̄ hoſtes xp̄i idē confitenť. Dicunt tm̄ quidaz eorum ꝙ faciebat miracula in ptāte demonū ſicut ꝓies eoruz xp̄o viuente dixerunt in belzebub ꝑncipe demoniorꝝ demonia ejcit iſte. j. 12. ⁊ Mar. 3. ⁊ Luc. xj. Alij aūt dicūt queda ridicula. ſ. xp̄m alligaſſe cruri ſuo nemē donū thetragramaton qđ de tēplo furatus fuerat: ⁊ in vtute illius feciſſe miracula. Sunt tm̄ iſta tam ridicula ⁊ irrōnabilia ꝙ ad illa rñderi non opz. Dicet tamē de hȳs in quodā libello nr̄o ꝑ iudeos. Apparet aūt ex dictis ꝙ nemo nūc petere dz miraculuz ad credendū cum cōſtet nobis rōnabiliter facta fuiſſe miracula vel loco miraculoꝝ hēamus rōnem incōuincibilē. Secus aūt erat in eccl'ia primitiua qñ fides incipiebat. Nā tūc nulla ratio mouebat ad credēdū niſi miracula fierent. Jdeo fiebant multa maxime aūt circa baptiſmū: tum q⁹ baptiſm⁹ erat ꝑncipium fidei: q⁹ in illo incipiunt credentes: tuz quia ipſe baptiſmus hēbat ſpūalem rationez difficultatis. ſ. ꝙ homo crederet ꝙ per imerſionez in aquam tollerent peccata: ideo fiebant in eo aliq̄ manifeſtatiōes ſpūs ſancti: vt euidenter apperet ꝙ p baptiſmū vere tollebanť peccata. Jſtud autē non fiebat quādocūq̄ dabatur baptiſmus in eccleſia primitiua: ſed fiebat ꝑcipue qñ dabať per apl'os. Sic p3 act. 8. de illis qui in ſamaria audito vbo ō fide xp̄i baptizati erāt ⁊ tamē non apparuerat ſpūs ſanctus ſuper aliquē eorum. Jdeo apl'i iuerunt ad imponendū eis manus vt reciperent ſpiritū ſanctū. i. vt appareret ſpūs ſanct⁹ ſuper eos in ſigno viſibili cuz dī. Audierunt apl'i qui erant hieroſolymis ꝙ recepiſſet ſamaria verbū dei: ⁊ miſerunt ad eos Petrū ⁊ Jo. Qui cū veniſſent orauerunt ꝓ ipſis vt acciperēt ſpūz ſanctū. Nondū. n. in quēq̄ illoꝝ venerat: ſz baptizati tm̄ erant in noīe domini Jeſu. Tunc ꝑponebāt manus ſup illos: ⁊ accipiebant ſpūm ſanctū. ſ. in ſigno viſibili. Et p3 q⁹ imediate ſequiť ibi in lra. Qđ cum vidiſſet Simon magus ꝙ per impoſitionez manus apl'orum dareť ſpūs ſanctus obtulit eis pecuniā ⁊c. ¶ Cauſa aūt quare ad ipoſitionē manus ipoꝝ vel baptiſmū ipſoꝝ dabať ſpūs ſanctus ⁊ nō ad baptiſmuz alioꝝ erat ad oñendū dīam dignitatis ipſoꝝ a ceteris: q⁹ ipſi erant ꝑncipes eccl'ie: quos xp̄s ſpāliter elegerat. j. io. ⁊ Luc. 6. ⁊ dedit eis ꝑmum gradum in eccl'ia. ꝑ. cozin. 12. ⁊ ad ephe. 4. Jō ꝫ multi alij facerent miracula ſuſcitādo mortuos ⁊ in varijs curationibus morboꝝ: vt p3 Luc. io. vbi iſtaz ptātē xp̄s tradidit ſeptuagintaduob⁹ diſcipulis q erāt diſtincti ab apl'is. e. c. dare tm̄ ſpūz ſcūm p ipoſitionē manuū ſolis apl'is ꝓceſſit: ad oñendā in eis quādā excellētiā ſup ceteros. Jſtud aūt nō erat ad honorē ipſoꝝ: ꝫ ad vtilitatē eccl'ie. ſ. vt cū oēs de eccl'ia viderēt illos a deo ſpāl'r honorari ⁊ ceteris ꝑferre voluiſſe: ipſi q̄s eis ſponte colla ſubderent ⁊ obedirēt ꝑceptis eoꝝ: ⁊ crederēt qcqd illi ꝑdicarēt. Al's aūt oib⁹ eq̄libus exñtibus magna turbatio ſeq̄reť. ¶ Appet ex ꝑdictis ꝙ manifeſtatio ſpūs ſci ſuper baptizatos in eccl'ia ꝑmitiua non erat aliqđ pficiēs ipſos: ꝫ ſignū gr̄aꝝ collataꝝ ꝑ ſpūm ſcūz ipſis baptizatis. Nūc aūt baptizatis nō fit aliq̄ manifeſtatio ſpūs ſci: q⁹ nō eſt nēcia: vt p3 ex dictis. Ipſe tm̄ gr̄e interiores cōit danť nob ſic illis. Dico aūt cōit: q⁹ forte aliqb⁹ eorū dabať maior in bap^mo gr̄a quā nūc nob. Nā ēt nobis nō datur nūc eq̄l'r gr̄a in bap^mo max^e in adultis baptizatis: q⁹ q magis ſe diſponit maiorē gr̄am recipit: ꝫ ex virtute ſacramēti equalis gr̄a oibus conferať. ¶ In puulis quoq̄ baptizatis ēt pōt dici ꝙ quibuſdā maior gr̄a q̄ſ alijs conferať: non quidem ex virtute ſacr̄i que ad oēs nō ponētes obicē equalis eſt: nec ex diſpoſitione ipſoruz: q⁹ vbi non eſt vſus liberi arbitrij non eſt diſpoſitio: ſed ex pura dei liberalitate: qui ſicut ab eterno elegit quos voluit ad inequalez gratiam: ita gratis donauit illis inequalez gratiam: ita vt quoſdaz ꝓius ſanctos faceret q̄ſ natos ſicut fuit de beato Joanne de quo dixit ā̄gelus ꝙ ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſue. Luc. primo. ſic etiam fuit de Jeremia cui deus dixit. Priuſq̄ te formarem in vtero noui te: ⁊ antequā exires de vulua ſanctificaui te. Jeremi. ꝑmo. Regulariter equalis gratia datur nunc in baptiſmo ⁊ in eccleſia primitiua quantū ad gratiam interiorez: ⁊ vtrobiq̄ maior q̄ſ in baptiſmo chriſti ante mortem eius. Nam ille hominem baptizatuz: ⁊ illico morientem non faciebat euolare ad vitam eternā: ſed manebat in ſinu abrahe vſq̄ ad chriſti mortez. vt declaꝛauimus in libro nr̄o de quinq̄ figuratis ꝓphetis pte. 5. Sicut ergo diſponebanť

Jnſtať

D Rñdet

E Q̄ miracula erāt neceſſaria in eccl'ia ꝑmitiua ⁊ modo nō ſunt nēcia

fidei nō obſtat ꝙ multi fuerť gētiles: qa varie errabant

Nō obſtat etiā machōeti ſecta: q⁹ eſt ꝫ nām

F Oēs ſecte ꝓfitenť xp̄z ⁊ apl'os feciſſe mirac.

G Apl'is baptizātib⁹ ⁊ nō aliꝭ viſibiliť dabatur ſpūs ad eoꝝ dignitatē oñendam

H Gra nō datur eq̄liter oib⁹ in baptiſmo: ſed maior ⁊ minor

J

diſponebanť

disponebanꝫ sufficienter hoies in eccl'ia ꝓmitiua ꝑ gr̃az collatam in baptismo ad obseruandū legē xp̃i: ita z nunc sufficienter disponunꝫ cū vtrobiqꝫ equalis gr̃a ꝓferaꝫ. ¶ Si aūt dicaꝫ ꝙ ista gr̃a collata in baptismo adhuc videmus hoies infirmos ad obseruandū legē xp̃i. ¶ Dōm ꝙ hoc fit q: gr̃a naturā ꝓficit z non cogit. Ideo habētes gr̃am ꝓ̃nt nō opari per illā: z tunc peccāt. Si tñ vellint niti per illā sufficienter se hñt ad obseruandū legē xp̃i: ēt si sit difficilis: maxime qa non solū hz hō in baptismo gr̃am per quā ꝓficiaꝫ vel ꝓfor:teꝫ ad obseruandū legē. sed ēt in vsu oiuz sanctoꝝ: q: oia sacr̃a legis noue gr̃am conferunt: z ꝑ quottidianā exercitationē in eis gr̃a que nobis data est in baptismo augeꝫ: z aucta ꝓficitur: ita vt tunc hō fit sufficiēs non solū legē xp̃i obseruare sed ēt ꝓ illo mori. Et istud est qō dicit Augu. de charitate ꝙ nutriꝫ z postea roboraꝫ: deiñ perficiꝫ vel cōsumaꝫ. Et cū fuerit ꝓsumata dicit. Lupio dissolui z esse cū xp̃o. Et etiam ponit aiam suā ꝓ̃ fribus. De hoc Aug. sup epl'am Joānis: z magr̃. z. sen. di. 29. ¶ Istud aūt ꝓ̃prie est in quo status noui testi excedit statū veteris testi: q: in nouo testō sunt sacr̃a per quoꝝ vsum ex nā ipsoꝝ sacr̃oꝝ magne gr̃e danꝫ z data augēt. Et hoc mō per assiduū vsuz sacr̃oꝝ si homo vellet animū suuz illis applicare cito efficereꝫ perfectus. In veteri aūt testō nullū sacr̃m erat nec cerimonia que esset ꝓ̃pe ipsius legis moisi per quā gr̃a aliqua conferet: iō nemo per illā legē poterat venire ad ꝑfectionē: sicut apl's dixit neminem ad ꝑfectionē deduxit lex. ad hebr. 7. Alia multa sunt ꝑ que maior gr̃a datur nunc qz in veteri testamēto: ex eo ꝙ iaz xp̃s mortuus est: de quibus non est nunc dicendum.

Jnstatur

Respōdet

R Gratia dei

L Dīa veteri z nouitesti

¶ An ꝓcepta que dabat Joānes essent de veteri testamēto vel de nouo. Questio. XIII.

Queriꝫ cū nūc Joā. daturus esset q̄dā p̄cepta: an illa essent de nouo testō vel de veteri vel de quo esse debebant. ¶ Quidā dicūt ꝙ debebant esse ptinētia ad vetuꝫ testm̃: eo ꝙ Joannes manebat adhuc in statu veteris testi: z obligabaꝫ seruare totā legē moysi. ¶ Alij dicunt ꝙ debebant eē ꝓcepta noui testi: q: Joā. non mitteꝫ batur ꝓ aliquid qō esset in veteri testō: sed ꝓ xp̃m qui daturus erat nouū testm̃. ¶ Dōm ꝙ ꝓ̃prie loquēdo ꝓcepta Joānis nō poterāt esse noui nec veteris testi. Patet ō nouo q: non poterāt dari p̄cepta noui testi nisi ꝑ ꝓditoꝝz noui testi. Iste aūt fuit solus xp̃s: iō Joā. non poterat dare p̄cepta noui testi: maxᵉ cū xp̃s nōdū incepisset p̄dicare nec dare legem de veteri testō: p̄z q: illius legislatoꝝ fuerat vere deꝰ: tñ ipse qui legē ꝓp̄'o notificauit fuit solus Moyses. Jō vocaꝫ illa lex moysi. Nā z ipse deus vocat illā legē moysi. Malachie vlti. s. Memētote legis moysi ꝑui mei. Joan. g̃ nec qsq̄z alius nō poterat dici dare aliq̄ p̄cepta legis: q: solū lex noiatur a moyse. Licet tñ nō eēnt p̄cepta Joā. alicuius legis: poterant applicari vel assimilaari vni legi magis q̄z alteri. Et tūc dōz ꝙ p̄cepta Jo. ēt si possent eē de nouo vel veteri testō de neutro eē debebāt: sz assil'ari debebāt magis p̄ceptis noui testi q̄z veteris. ¶ Primū ꝓz q: Joā. veniebat vt dispositurus pp̄'m ad suscipiendā legē xp̃i. s. parare dño plebē perfectā. Luc. ꝑ. Lex aūt moysi data fuerat vt vnus gradus dispositionis ad legē xp̃i. Si aūt p̄cepta Joā. eēnt de veteri testamēto nō adderent aliquē g̃dū vlterioris dispōnis supra legē moysi: z tūc supflua eēnt p̄cepta Joā. qō fz est. g̃ nō debuerunt eē de lege moysi. Nō debuerūt ēt eē de lege xp̃i: q: finis z ea q̄ sunt ad finē z motus z terminus nūq̄z coincidunt. p̄cepta tñ Joā. erant disposita ad legē xp̃i suscipiēdaz: g̃ nō debebāt eē de lege xp̃i: q: sic coincidēt motus cū termino. ¶ 2ᵐ ꝓz q: p̄cepta Joā. nō debebanꝫ pp̄ legē moysi: sz pp̄ legē xp̃i. iō debebat magis accedē ad illā. Erat tñ p̄cepta Joannis media iter legē moysi z xp̃i: sic q̄rius inter q̄terna riū: z senariū: iō cū vtraq̄z lege ꝓcordabāt: ita ꝙ aliq̄ mō excederēt legē moysi. z aliq̄ mō eēnt minora q̄tū ad ꝑfectiōez p̄ceptis legis xp̃i. ¶ Ad ꝑm arg. dōm ꝙ sz Joan. fuit sub lege moysi nō opz ꝙ p̄cepta ab eo data ptinerēt ad legē moysi sz poterat dare ꝑfectiora: sic nūc sci qui instituerūt regulas monachoꝝ z fruz fuerūt sub lege xp̃i: z tñ p̄cepta illa ab illis tradita nō sunt p̄cepta legis xp̃i: sz ptinētia vlterioꝝz ꝑfectionē. Ita de Joā. poterat eē. Ꝓ quo sciciēdū ꝙ Joā. poterat dupl'r ꝓsiderari. Uno mō inquātū erat hō inde⁹ natus tpe quo lex moysi obligabat. Alio⁹ inquātū erat p̄dicator: qui dā a deo missus. ¶ Propter ꝑm tenebaꝫ obseruare totaz legem moysi pp̄ scoz tenebaꝫ p̄dicare aliq̄d qō esset maius lege moysi: q: ad hoc mittebat: vt dcm̃ est. ¶ Ad scōm dōm ꝙ ista rō nō ꝓcludit: imo potius oppositum formal'r. Nā si p̄cepta Joānis erant pp̄ nouū testm̃: sequiꝫ ꝙ nō debebāt eē de nouo testō: q: al's coincidereꝫ finis: z id qō est ad finē: sz ista rō ꝓbat ꝙ p̄cepta Joānis debebant magis assimilare p̄ceptis noui testamenti q̄z veteris.

E Rñ⁹. ad 2ᵃᵐ opi. i oppo.

¶ Ad quid deus misit Joānem. vt chr̃isti testimonium phiberet. Questio. XIIII.

Queritur vlterius ad qd deus misit Joā. vt. phiberet testimoniū de xp̃o: cuz xp̃s nollet accipere testimoniū eius. ¶ Naz xp̃s loquēs ꝺ iudeos dixit. Uos iuistis ad Joānē: z ille testimoniū phibuit vitati. Ego tñ testimoniū ab hoie nō accipio. Jo. 5. ¶ Dōm ꝙ xp̃s non recusauit testimoniū Joānis cū ipse vtatur eo ꝺ iudeos dicēs. Uos iuistis ad Joānē: z ille testimonium phibuit veritati. ¶ Jtē q: euāgeliste inducūt testimoniū Joānis ad ꝓbāduz xp̃m esse messiā. Nā Joānes euangelista postq̄z in ꝓn⁹ euangelio ꝓbauit vel decl'auit Jesuz esse verbū dei z verū deum manentē ab eterno apud p̄rem. ad oñendū ipz esse messiā inducit testimonium Joā. baptiste dicēs. Joā. testioniū phibet de ipso: z clamat dicēs. Hic erat quē dixi q post me vēturus est z c̄. Jo. ꝑ. Et iterū dī ibi. Et hz est testioniū Joā. qñ miserunt iudei ad eū. Ceteri q̄z euāgeliste inducūt testioniū Jo. g̃ illud erat vtile z acceptū xp̃o: maxie q: Joā. erat testis valde idoneus cū a iudeis reputareꝫ vir magne aucitatis z scitatis cui ipsi crederēt in oib⁹: cū ēt de eo putarēt ꝙ eēt messias: iō q̄sierūt ab eo an eēt xp̃s. i. messias. Jo. ꝓ. Cū aūt dī ꝙ xp̃s dixit. ego testioniū ab hoie ñ accipio: nō respuit p hz testimoniū Jo. sz itelligiē. vno mō. s. ego nō recipio testioniuz ab hoie. i. nō recipio istud tāq̄z maximū testioniū ab hoie z firmissimū qō de me dari possit. Nā testioniū Jo. hz eēt magnū apōhebr̃eos: q: magnā aucitatē illi ꝓstabāt: poterāt tñ ifirmari: q: si aliqs negare vellet illō nō bēbat vñ cogereꝫ. ¶ Naz Joā. nō oñdebat aliqō miraculū ad ꝓbōnē illi⁹ rei quā dicebat. sic dī Joā. io. 5. Joānes qdē signū nullū feꝫ. xp̃s aūt habebat firmioꝝ ē ꝓbōnē ꝙ ipse eēt messias: q: faciebat miracula inaudita q̄ nemo nūq̄z fecerat nec facē potuisset. Et istud testimoniū nō poterat negari: q: miraculū non poterat fieri nisi a deo: deus aūt non pōt mētiri: z tñ mētireꝫ si cū aliquo ꝓcurreret apr̃obādo mēdacia illius ꝑ miraculū z faciendo miracula ad illius inuocationē. Jesus tñ dicēs se eē messiaz z filiū dei oñdebat multa miracula: q̄ firmissime ꝓbabāt verū esse qō ille dicebat. z nō poterat hz negari: cōstito de miraculo: q: assererem⁹ deū mētiri. Et ista est maxia culpa quam xp̃s ponebat iudeis. s. q: viderūt eū facē miracula q̄lia nūq̄z fcā sz: z tñ nō credebāt. sic dī. Jo. 15. s. Si nō venissez z opera nō fecissez q̄ nēo alius feꝫ: pctm̃ nō hērent. Nūc aūt viderūt: z oderūt me: z ꝑ meū. Jpsi q̄z iudei ꝓsiebāꝫ qᵖ nūq̄z viderāt talia fieri sic qñ xp̃s dixit. Tolle g̃batū tuū z vade in domū tuā. Nā dixerūt nūq̄z talia vidim⁹ mar. 2. Et ob hz xp̃s vocabat testioniū Joā. testioniū. ob hz q: hz a deo eēt Joā. cū repletus spū scō eēt ab vtero. z deꝰ dirigeret eū in oib⁹: qm̃ m'serat eū ad phibēdū istud testioniū: q: tñ exteriuz nō ostēdebat aliqō miraculū ꝑ qō apperet testioniū suū. e. a deo dicebaꝫ testioniū ab hoie: q: poterat teneri tanq̄z testioniū ab hoie: testioniū aūt qō xp̃s hēbat dicebaꝫ eē a ꝓ̃e suo cū ait. Opa. n. q̄ dedit mihi p̄ vt ꝓficiā ea ipsa: opa q̄ ego facio phibēt testimōiuz de me: q: p̄ me misit. Et q misit me p̄ ipse testimōiū phibuit de me. Et sic xp̃s nō respuit testimōiū Joā. hz dixit ego testimōiū ab hoie nō accipio. i. testimōiū datū a Jo. de me nō accipio tāq̄z maximū testioniū qō de me dari possit Et pz q: ipe dixit ibi. Ego aūt hēo testimōiū maiꝰ Joā. i. testioniū ꝑ q̄ ego ꝓbo me eē messiā maiꝰ ē q̄z testimōiuz qō Joā. phibet de me. i. firmiꝰ. ¶ Alio mō pōt intelligi ego nō accipio testimōiū ab hoie. i. non accipio illo mō q̄ vos vultis vel putatis. Nā iudei volebāt credē iesuz eē messiā nisi Joan. hz assereret: z ꝙ ex verbo illius penderet totum qō tenendum esset De Jesu. Jlle autez dixit ꝙ non consenciebat: quia nō erat verum ꝙ totuz testimoniuz eius penderet a ioāne. ideo dixit. Ego non accipio testimoniuz ab homine. idest nolo ab eo accipere totum testimonium: ita ꝙ vos aliquid debeatis credere de me solū: q: ioānes sic dixit. Istud nāq̄z eēt subtrahere aucitatem diuinā humane: qō est valde icōueniēs. Nā xp̃s opabaꝫ valde mlta miracula q̄z faciēdoꝝ ptās pendebat a

tota

Rñsio ad q̄ situ qōnis.

Opio aliq̄rum z ꝓma

Opio aliorū z scōa

A Rñsio ad q̄ situ qōnis.

B

L

D Rñsio ad ꝑm opio. in oppositum

dta deitate: t ꝓcedebatur ei a deitate vt per hāc oñderet se esse messiā t missum a deo. Joan. 5. Opera enim que dedit mihi pr vt perficiā ea ipsa opa que ego facio testioniū perhibēt de me ꝙ pr me misit. i. ꝙ ego iquātū hō sum missus a tanta deitate q̄ est maior xp̄o inquātum hō. Per hoc ēt xp̄s valde ꝑiudicaret ꝓbonibus suis. Sic q̄ aliqs in iudicio hz mlta ꝓbones: t aliq̄ eaꝝ q̄ est ifirmior recipiat a iudice tāq̄ magna t efficatior oiuz: si p hoc ipse hñs istas ꝓbones renūciaret oibus alijs q̄ erant ℓm vitatē firmiores astringens se ad istā quā iudex firmiorē putabat ꝑiudicaret sibi: q: postea forte illa nō faceret plenā fidē: t caderet iste a cā q renūciauerat efficatiorib⁹ ꝓbonibus: ita fuit de xp̄o q hūit mltas probatiões ad oñendū se eē messiā. s. ex testionio legis t testimonio miraculoꝝ: t ex dcō Joā. Judei aūt putabāt efficatiorē ꝓbonē ꝑ Jesu eē testioniū ioānis t nō erat. Ergo ipse renūciaret alijs ꝓbonib⁹. s. miraculis t testionijs legi astrigēs se solū ad testioniū ioā. si vellet aliqs negare illō qō poterat facē: q: Joā. nō oñdebat miraculū non manē aliqd ꝑ qō Jesus postea ꝓbaret se esse messiā. Jō ℔ mō dixit ꝙ nō accipiebat testioniū ab hoie q̄si illud eēt totū testioniū in q̄ fundabat. Ipse tn̄ Jesus accepit testioniū ioā. pro se: t vsus est eo ꝓ iudeos. Nā tria testionia induxit ad ꝓbādū se messiā. Jo. 5. ¶ Primū fuit testioniū ioā. qō ille approbauit dicēs. vos misistis ad Joā. t testioniū phibuit vitati. i. vex testimoniuz ꝓtulit de me. Si aūt iesus nō recipet illud testioniū qō phibuerat vitati: vt tn̄ ꝑ ℔ nō relinq̄ret iudeis occasionē errādi putātib⁹ maximū testioniū de iesu vel totū eē ꝑ dcm̄ Joā. dixit. Ego testioniū ab hoie ñ recipio exponēdo: vt. s. Postea tn̄ adhuc xp̄s magis laudat testioniū Joā. dicēs. Ego āt ab hoie testioniū nō accipio: sz ℔ dico vt salui sitis. Ego āt hēo testioniū maius ioā. Quasi dicat. Ego nō accipio testioniū ab hoie. i. nō idigeo illo: cū aliūde hēaz testioniū sufficiēs: q: ego testioniū maius hēo Joā. i. maiꝰ q̄s qō Joā. ꝓstat. Hoc dico vt vos salui sitis. i. Licet ego nō indigeaz testimonio Joannis: q: tn̄ vos libēter crediꝭ Joā. ego allego testioniū eiuꝰ pro me: vt ꝑ hoc mihi credat: t vos salui sitis credēdo i me. Approbauit ēt testioniū ioānis inquātū dixit hēo testioniū maius ioāne in q̄ inuebat istō ꝓuenies eē: t tn̄ aliud eē firmius illo. ¶ 2ᵐ testioniū xp̄i est ex opib⁹ miraculoꝝ qb⁹ magis inuit tāq̄ sufficiētissimo testinio ēt si nullū aliud existeret: t de ℔ dixit opa q̄ dedit mihi pr vt faciam testioniū phibent de me. e. c. ¶ 3ᵐ testioniū erat ex aūctitate legis t ꝓphārū. t de ℔ dixit. e. c. scrutamini scripturas. q: vos putatis in ipsis vitā eternā hēre: t ille sunt q̄ testioniū phibent de me appet ergo ꝙ Jesus accipiat testioniū a ioā. t qūo accipiat. ¶ An Joānes ꝓcesserit xp̄m tāq̄ disponēs ad illū sicut lex moysi precedebat ad legem xp̄i. Qō. XV.

Querit vlterius de Joā. cū dixerim⁹ an ipse precedit xp̄m tāq̄ disponēs ad illū sic lex moysi ꝓcedebat ad legē xp̄i. ¶ Dom ꝙ alique silitudines sūt in ℔. ¶ Pria est ꝙ lex moysi fuit bona t a dō data. Melior tn̄ valde fuit lex xp̄i: q: illa erat ipfecta. Jsta aūt ꝑfecti⁹ᵐᵃ. Sic fuit de Joā. Nā ille bonus erat t nō solū bonꝰ: sz ēt excellētior oib⁹ hoibus. j. xj. s. inter natos mlier. tē. xp̄s tn̄ melior erat in imensuz. sic dixerat ipse Joā. s. ꝙ nō erat dignus pro cubens soluē corrigiā calciamētoꝝ xp̄i mat. p. ¶ 2ª q: Joā. a deo missus ē: t eiꝰ missio ꝓnūciata fuerāt: Jesus āt missus est a deo: q: ē filius eiꝰ vus: t eiꝰ missio magi fuit ꝓnunciata q̄s missio Joā. q: oēs fere ꝓphe de xp̄o aliqd loquuti sr. sicut dī act. xj. s. huic oēs ꝓphe testioniū phibēt remissionē pctōrū accipe ꝑ ipz. Sic ēt dic Pau. act. iz. s. Qui hitāt hierusalē t ꝓncipes eiꝰ ignorātes hunc: t voces ꝓphaꝝ q̄ ꝑ oē sabbatū leguntr petierūt a pilato vt iterficerēt eū. Et sic Paulꝰ vult ꝙ oēs ꝓphe testioniū phibeāt de xp̄o. de Joā. tn̄ solus Ysaias est q testioniū phibet: t ita all'ant oēs euāgeliste. ℔ mō lex moysi a deo ē: t lex xp̄i a deo: t cū lex xp̄i ē a deo per se: q: xp̄s q erat deꝰ dedit ꝑ se ipz istā legē: q: apiens os suū docebat discipulos suos de regno dei. j. s. lex aūt moysi data qdē est a deo: sz ꝑ mediū moysi. Et alij multi modi dīe sunt legis xp̄i ad legē moysi q̄stū ad pfectionē: de qb⁹ dicet in libro nr̄o de qnq̄ legib⁹. ¶ 3ᵐ q: lex moysi data fuit nō ꝓp se sz vt eēt dispō ad legez xp̄i: q: fuit lex moysi sic pedagogus. ad gala. 3. Lex aūt xp̄i ꝓp nullā est: sz ꝑ se ipaz. Jta Joan. fuit respcū xp̄i: q: Joā. nō fuit ꝓp se ipz: sz missus ē ꝓp xp̄z: vt manifestaret deū. Jo. ꝑ. t. 3. t act. xiij. Xp̄s aūt ꝓp nullū venit: sz q: ipse erat q vltio spabat tāq̄ ablaturus pctā seculi sic dixit Joā. Ecce q tollit pctā mūdi. Jo. ꝑ. ¶ 4ᵐ q: lex moysi nō fuit data vt sp dimittat: sz solū vt maneret vsq̄ ad tps illud quo messias veniret ad gala. 3. s. Lex ꝓp trāsgressiones posita est: donec veniret semē cui ꝓmiserat. i. semē istud de q̄ fcā erat repromissio. s. messias q erat semē in quo bñdicēde erāt oēs gentes. e. c. lex aūt xp̄i data est vt sp duraret. s. vsq̄ ad finem secli. Et si mūdus duraret in isto statu in eternum lex quoq̄ ista duraret in eternū. Sic fuit de ioāne: q: ille nō fuit missus ad semp manēdū vel ad ℔ ꝙ offiū eius sp maneret sz ad offiū qō in breui tpe ꝓsumendū erat: t ꝓsumatū est sic dixit Pau. act. iz. s. Cū ipleret aūt Joānes cursuz suū. i. offiū suuz dicebat. Ecce venit post me t̄. xp̄s aūt duraturuꝰ erat in eternū nō solū aūt q̄stū ad psonā suā que sp manet: vt pz ad hebreos. iz. s. Christus est heri thodie: t ipse in secula. i. semp durās: sz ēt quātū ad legē suam que semp manebit cui alia nō succedit cū ipsa sit pfecta q̄ ad nullā ordinat. ¶ 5ᵐ q: lex moysi aliquo tpe cōcurrit cum lege xp̄i sz pauco: ita t Joā. cū xp̄o. Patet ℔ q: lex moysi ocurrit cū lege xp̄i ab illo tpe quo xp̄s cepit p̄dicare vsq̄ ad perfectaz publicationem euāgelij. Nā tunc poterat obseruari lex christi vel moysi: t vtraq̄ ꝑficiebat. Cōpleta aūt euāgelij publicatiōe sola lex xp̄i cepit currere sepulta iā lege moysi. ¶ De cessatiōe autē legaliū quo cessauerūt vel quādiu habuerūt virtutē dicetur act. 15. vel ad gala. 4. aut. 5. Jta fuit de Joāne: q: ipse precessit xp̄m ꝓdicādo ppło t baptizādo: t postea aliquāto tpe cōcurrit cū xp̄o in quo tēpore predicabāt sr Joānes t xp̄s: t simul baptizabāt. sic dī ioānis. 3. ꝙ discipuli ioānis dixerunt ei. Rabi ille qui erat tecū trās iordanē cui t tu testimoniū phibuisti ecce baptizat: t oēs veniunt ad eū. Pauco tn̄ tēpore Joānes durauit: q: postq̄s christ⁹ cepit p̄dicare quasi illico Herodes tenuit ioānem t decolauit eū: vt colligit luc. 3. t de ℔. j. 14. ¶ 6ᵐ q: eo tēpore quo lex moysi: t lex christi concurrerūt vna semp minuebat. s. lex moysi: t alia. scilz lex xp̄i totalr exaltata est: t lex moysi oino cessauit: nisi in quibusdā paucis miseris t excecatis: q tn̄ aliqñ cōuertenē: ita vt lex moysi nō maneat vsq̄ in finē seculi. sic dicit ad roma. xj. s. Nolo. n. vos ignorare fres misteriū hoc. i. secretū: vt non sitis vobis ipsis sapientes: q: cecitas ex pte cōtigit in israel: donec intraret plenitudo gētiū. t sic ois israel saluus fieret An tn̄ intelligat de oibus iudeis: ita ꝙ nullus ꝓueniat ad finē seculi declabit. e. c. ita fuit de Joāne ad xp̄m: q: quādiu ambo ocurrerūt minuebat quottidie fama Joānis t discipuli eius: t augebat fama xp̄i: t ꝓueniebāt ad eū oēs sic dixerūt discipuli ioānis ad eū. s. Ille cui phibuisti testimoniuz babptizat t oēs veniūt ad eū ioānis. 3. Joānes quoq̄ ℔ audito dixit. Illū oz crescē me aūt minui. e. c. i. neēe est ꝙ ille crescat in fama. t ego minuar in fama pp eius pñtiaz. Et dedit cām. s. qui d cursum venit sup oēs est: q aūt de terra loquit. Quasi dicat. Ego de terra suz: q: sum purus hō de terra natus: ille aūt de celo venit q: est verus t nālis filius dei: ideo ille sup oēs est: ideo nō est mirū ꝙ crescat t in ea minuatur. hoc ēt pz q: pharisei murmurabant vidētes ꝙ plēs discipuli sequerētur xp̄m q̄s Joānem. Joā. 4. Cū christus audiens istā murmurationē voluit recedere de iudea: vbi erāt ipse t Joānes: t reuersus est in galileaz vt nō concurreret cuz ioāne: t auferet locū murmurationi. eodē cap'o.

¶ An Joānes fuerit testis idoneus ad phibenduz testimoniū Jesu ꝙ esset xp̄s. Questio. XVI.

Queritur vlterius an Joā. baptista fuerit testis idoneus ad phibendum testimoniuz de Jesu ꝙ esset christus. ¶ Dicēduz ꝙ sic. Primo q: adiuuabat euz diuina auctoritas: cū de eo prenūciatum eēt per Ysaiam ꝙ vēturus esset ad parandū viam domini: vt patet in littera: t Luc. 3. t beatus Marc⁹ dixit ꝙ iste est de quo dictuz est per Ysaiam. Ego mitto angelū meum ante faciem tuam. Mar. ꝑ. Et ex hoc ei credenduz erat. Nam etiam isto modo Jesus probat se esse messiaz vsus auctoritate scripturarum cōtra iudeos: cū ait. Scrutamini scripturas: qa vos putatis in ipsis vitā eternā habere: t ille sunt que testimonium perhibent de me. Joā. 5. Joānes quoq̄ sic etiā asserebat de se dictuz esse per Ysaiaz. Nā cum iudeis querētibus an eēt xp̄s. i. messias ille rndisset nō: t ipsi qrerent qd eēt: dixit. Ego vox clamāt] in deserto: dirigite viā dñi sic dixit ysaias ꝓpha Jo. ꝑ. ¶ 2° ꝑz eē Joā. testē idoneū: q: ita ab oibus reputabat.

Rñsio ad q̄stū qōis.

ꝓma ꝓbō

scōa ꝓbō

reputabat. Nã nõ solũ iudei credebãt eũ eẽ sufficiẽtẽ ad testificãdũ ỏ xp̃o: sz ẽt putabãt eũ eẽ xp̃z. Et ob hꝛ q̃stionẽ ab eo an eẽt xp̃s. Jo.p. Et pz magꝭ clare q̃ ipsi crederẽt eũ eẽ xp̃z sic dixit Pau.act.13.s.cũ ipleret aũt Joãnes cursum suũ dicebat. Quẽ me arbitramini eẽ nõ sum ego. Sz ecce veniet post me i. Uos arbitramini me eẽ messiã z nõ sum. Sz ecce ille veniet post me. Istud aũt sufficiebat ad faciẽdũ Joã. testẽ idoneum ẽt si al's in vita nõ eẽt. ¶ Uñ melius erat q̃stũ ad ꝓbãdã eũ apparere toti pplo testẽ idoneũ z non esse q̃ q̃ vere eẽt testis idoneus z nemo eũ talẽ iudicaret. Sic pz in ꝓbõnibus syllogisticis q̃ debẽt ꝓcedere ex veris vel saltem ex hꝫs que vñr vera rñdenti p poste. Et ꝓueniẽtꝫ aliqs argueret ꝓbando p ea que vñr rñdenti ỽa: ẽt si nõ sint q̃ si ꝓbet per ea q̃ sunt simplr necia: z tñ nõ vñr talia rñdenti. idẽ appet in ꝓbõnibus iudicialibꝫ: q: aliqñ p id qõ fl'm est ꝓcobaꝝ aliqd: sic p q̃sdã ꝓsumptiões quas iura vocãt violẽtas z p alias q̃ vocant ꝓsumptiões iurꝫ: z de iure q̃s iura nõ admittũt ꝓbõnẽ: z cũ oibus illis põt subesse fl'm: q: cũ iura reputant eas ꝓuenientes sufficiũt. Sic ẽt aliqd in iudicio interdũ ꝓcobaꝝ p fl'os testes: Et q: non ꝓstat illos eẽ falsos recipiꝫ ꝓbõ eoꝝ tãq̃ firmissima z interdũ ꝓcobaꝝ aliqd p veros testes. Et obiectis eis qbusdã exceptiõibus de iure non tenet eoꝝ testimoniũ. Ad hoc ğ q aliqs testis sit idoneus vel testimoniũ eius ꝓueniẽs nihil magis suffiꝭ q̃s ille talꝭ ab oibus reputeꝭ: z ꝓcobaꝝ tali indubitãter teneaꝝ. Ita erat de Joã. qui ab oibus talis reputabatur. ğ erat idoneus testis.

L
3ª ꝓbatio ¶ 3° pz ex scitate vite. Nã vna de ꝓditionibus q̃s iura requnt in teste est bona vita. z ista est ꝓcipua: imo quasi totuz qõ reddit aliquẽ habilẽ ad testificandũ. ex de vbo. signi. c. forus. Istud aũt erat in Joã. Nã nõ solũ erat bonus: sz ẽt scũs z sciss'm. Nã vita sua erat austera valde. s. oẽs hoies: vt pz in lra. Uñ iudei mirabanꝭ qõ in coꝛpe humano posset esse tante austeritatis toleratio. vt ait Chrisõ. sup Joã. Jõ putabant eẽ aliqõ diuinũ in eo: z sine aliq̃ ꝓbõne credebãt sibi qcqd diceret.

D
4ª ꝓbatio ¶ 4° pz ex effectu. Nam iudei ei valde credebant. Et cũ ipse testioniũ phibuit de Jesu q̃ eẽt messias duo de discipulis Joã. statim sequuti sũt illũ. Jo.p. Multi q̃s alꝫ iudeoꝝ credebãt in ieſuz ꝑ testimõiũ Joã. vt pz. Jo.io.s. Et multi venerũt ad eũ z dicebãt. Oia q̃cũq̃ dixit Joan. de isto vere erãt: z multi crediderũt in eũ. ¶ 5° pz q: testioniũ ioã. ꝓcordabat vtati. s. q: approbaꝝ miracul'. Nã id qõ asserebat Joã. de iesu. s. eẽ messiã asserebat Joã. de seipo: z ꝓfirmabat hꝫ miracul'. Jo.5. Et nõ poterãt miracula mẽtiri. iõ appebat Joã. dcm eẽ vez.

E
5ª ꝓbatio

Cõfirmaꝭ ¶ Itẽ ꝓfirmabaꝭ hꝫ voce dei: q: cũ xp̃s baptizatus est apti sunt celi: z spũs scũs descẽdit sup ipz in spẽ colũbe: z vox ꝑis audita est dicẽtis. Hic est filꝰ meus dilectus. j. in lra: z Luc.3. z mar.p. ¶ Itẽ ꝓcordabat auẽtatibꝰ sacre scrip. Nã illa testioniũ phibebat de Jesu q̃ eẽt messias sic xp̃s dixit iudeis. Scrutamini scripturas: q: ille testioniũ phibẽt de me. Testioniũ aũt scripture nõ põt eẽ fl'z: q: est p soũz scũm dictata. 2. pet. p. Cũ ğ dcm ioanis ꝓcordaret sacre scripture: appebat manifeste ipsum verũ dicere. Et sic erat testis idoneus tñ testis ꝓpter testimonium queratur.

¶ An Joãnes solũ ꝓdicaret in deserto vel ẽt discurreret p loca sicut chꝛistus. Questio. XVII.

Querit an Joã. solũ ꝓdicauit in deſto vl' discurrebat p loca ad ꝓdicandũ sic xp̃s: q dicebat

Opinio ꝑª ꝑª rõ opz me euãgelizare alꝫs ciuitatibꝰ. ¶ Quidã dicũt q̃ Joã. discurrebat ꝓdicãdo p ciuitates: q: ipse imitaturus erat xp̃z quẽ venerat annũciare. Xp̃s tñ p diuersa loca discurrebat: z apl'is: z discipulis iubebat ire p diuersa loca. j. io. z luc. 9. z. 10. sic ğ facẽ debuit Jo.

2ª rõ ¶ Scõ pz q: hꝫ ꝓueniebat itẽ nõi Jo. Nã ipe venerat vt ãnũciaret xp̃z oi pplo act. 13. s. ꝓdicante Joã. añ faciẽ aduẽtus eiꝰ baptismũ pnie oi pplo isrl'. Non potat tñ ꝓdicare oi pplo nisi discurreret p loca. ğ p totã tram iudeoꝝ discurrebat.

Opinio 2ª ꝑª rõ ¶ Alꝫ dicũt q̃ Joã. solũ ꝓdicauit in deserto. ¶ Et pz ꝑ: q: dñ hꝫ venit Jo bap. ꝓdicãs in deſto iudee z magꝭ clare dñ mar. p. s. fuit Joã. in deſto baptizãs z predicãs: ğ ibi erat z nõ discurrebat.

2ª rõ ¶ 2° pz q: dñ q̃ ioan. hẽbat ꝑ esca locustas z mel siluestre. vt pz. j. i lra. z mar. p. Jste tñ erat cibꝰ deſti: nec posset hꝫ illũ in ciuitatibꝰ si ꝑ diuersa loca discurreret. Scriptura tñ ponit istũ cibũ ioã. q̃si semp illo vsus fuerit. ğ sp erat in deſto.

3ª rõ ¶ 3° pz q: si ioã. discurreret p vrbes ad ꝓdicãdũ nõ oportebat q̃ aliq̃ ꝓueniret ad eũ: z tñ dñ q̃ exibat ad eũ ois iudea regio circa iordanẽ. vt pz. j. i lra z mar. p. ğ nõ discurrebat ipse p loca. ¶ 4° pz q: si p loca discurreret nullus locus eẽt ad quẽ magis iret q̃s ad hierusalẽ: q: erat ciuitas famosissima: z illuc ꝓcurrebant oẽs iudei pp sacrificia z oꝛones in tẽplo faciẽdã. Et tñ nõ iuit Joan. in hierl'z cũ dicaꝭ. j. in lra q̃ exibat ad eũ hierosolyma: z mar. p q̃ egrediebanꝭ ad illum hierosolymite vniuersi: ğ nõ iuit in hierl'z ¶ 5° pz q: j. xp̃s laudãs ioãnem. coã turba dixit. Quid exist] in deſtũ vidẽ Arundinẽ vento agitatã: ẽ. Si tñ Joã. discurrisset p vrbes nõ dixisset xp̃s ppl'o qd exist] videre in desertũ: sz qd vidistis in ciuitatibꝰ vr̃is. Ergo Joã. in deſto sp erat: z nõ discurrebat. ¶ Dõm q̃ Jo. in pn° ꝓdicatiõis sue erat in deſto iudee in q̃ tota vita ꝑoi quersatꝰ fuerat: z cũ incepisset ꝓdicare in ipso deſto audita fama illiꝰ. s. q: tã austerã vitã agẽt: z ẽt q̃ icepisset baptizare q̃ nõo ãte eũ fecerat ꝓcurrebat ad eũ totꝰ isrl'de oibꝰ ciuitatibꝰ. Et hꝫ ẽ qõ dñ. j. in lra. s. tũc exibat ad eũ hieroma z ois iudea z ois regio circa iordanẽ. Postea aũt Joã. declinabat ad loca ꝑpinqua iordani: vt ibi in iordane baptizaret iudeos: q: forte: i deserto in loco in q̃ ipse ꝑus fuerat nõ erãt aque mlte i iordãe aũt totꝰ ppl's poterat baptizari. Et hꝫ dñ luc. 3. s. Fcm est ꝙbũ dñi sup ioãnẽ. i deſto. Et venit in oẽz regionẽ iordanis, ꝓdicans baptismũ: Et sic in deſto fcm est ꝙbũ dñi ad ipz. z ỏ deserto ỏscẽdit ad iordanẽ. Joã. tñ nõ discurrebat p loca ita q̃ iret ad ꝓdicãdum in ciuitatibꝰ: sz manebat in heremo circa iordanẽ: z aliqñ ibat ad ptẽ supioꝛẽ iordanis: z aliqñ ad infeꝛioꝛẽ. Et hꝫ significaꝭ luc. 3. cũ dñ. Et venit in oẽz regionẽ iordanis. i. nõ stabat sp in eodẽ loco apud iordanẽ: sz aliqñ ad vnã ptẽ eiꝰ: aliqñ ad aliã. Putãt aũt aliq q̃ venit in oẽm regionẽ iordanis. i. ad oẽs ciuitates q̃ erãt circa iordanẽ q̃ vocanꝭ regio iordanis: z fl'z ẽ: q: j. in lra: z mar. ꝓ dñ q̃sti qui veniebãt ad ioãnẽ babtizabãꝭ ab eo in iordane. Et tñ nõ poterãt baptizari i iordãe oẽs nisi Joã. manẽt apõ fluuiũ. Qõ aũt aliqñ ỏclinaret ad aliq̃ loca nõ est icõueniẽs: nõ tñ ibat illuc ad ꝓdicãdũ ꝓncipal'r: q: ꝓdicatio sua z baptismus erat apõ fluuiũ. Interiz tñ Joã. ỏclinabat ad alia loca: q: erãt ibi aq̃ ml'te: z hẽbat ibi opoꝛtunitatẽ ad baptizãdũ pz. Joã. 3. s. Erat ãt ioã. baptizãs in ẽnon q: aq̃ ml'te erãt illic: z vẽiebãt z baptizabanꝭ. Et sic nõ iuit ipe in locũ illũ vt ꝓdicaret i loco: sz q: hẽbat opoꝛtunitatẽ ad baptizãdũ pp ml'titudinẽ aq̃ rũ: ita ẽt ỏ qbusdã aliꝫs locis dici põt q̃ Joã. iuerit ad illa: nõ vt in eis ꝓdicaret. sz vt apõ illa baptizaret pp ml'titudinẽ aq̃ rũ: z tñ sp dicebaꝭ ioã. manẽ in deſto: q: nõ elõgabaꝭ ab eo z ista ẽt locaꝫ deſto erãt z iordanis fluuiꝰ p deſtũ iudee trã sit. Nã in isto deſto erãt sex ciuita. iosue. 15. z. s. dcz ẽ. ¶ Ad ꝑm ar. dõz q̃ hz xp̃s discurreret p loca nõ dẽbat Joan. imitari xp̃z p oia: sz in ml't] ei dissil'ari sic. s. decl'auim q̃ ꝓcepta Jo. nõ dẽbãt eẽ sic ꝓcepta noui testi: ita z nouo nõ se ỏbuit hꝛe ioã. p oia sic xp̃s: cũ ioã. ordinaret ad xp̃z tãq̃ id qõ ẽ in finẽ ad ipz finẽ: z nõ erat ioã. in eodẽ statu in q̃ xp̃s: q: Joã. erat adhuc in statu veter] testi. xp̃s aũt ichobat statũ noui testi. Discipuli aũt xp̃i debuerũt eũ p oia imitari. q: erãt in eodez statu. Et ad hꝫ erãt vt xp̃m imitarenꝭ nõ aũt Joã. marꝭ q: q̃ intẽtione ioã. erat z dei mittẽtis eũ: q: ipse imitareꝭ xp̃z discurrẽdo p loca sic ipse vt diceꝭ in seq. rñsiõe. ¶ Ad 2m dõm q̃ nõ erat neẽiuz ioãni ꝓdicaꝭ discurrẽdo p loca ad hꝫ q̃ notificaret ieſuz eẽ messiã: imo nõ erat ꝓueniẽs q̃ discurreret sz q̃ manẽt exꝛ vrbes in deſto: z oẽs occurreꝛẽt ad illũ. Et hꝫ pp duo. ¶ Pꝰ q: nõ volebat ioãnes ỏnũciare ieſuz eẽ messiã oibꝰ isrl'itis diuisis p loca: sz potiꝰ ỏnũciare illis sil' manẽtibus: vt ỏnũciatio eẽt maiorꝭ efficacie q̃ fieret q̃si toti isrl' cõgregato magꝭ q̃s si fieret isrl'itis diuisis p loca. Jstỏ aũt ꝓtingeret manẽte ioãne in deſto z ꝑfluẽte ad eũ toto pplo isrl'. Qz tũc oibus sil' annũciaret de xp̃o. Sic aũt fiebat cũ dicaꝭ j. q̃ exibat ad Joannẽ hierosolyma z ois iudea. z ois regio circa iordanẽ. Si aũt Joãnes discurreret p singula loca nõ ꝓuenirent ad eũ de oibus locis: q: expectarẽt q̃adhuc ipse ad illa loca iturus eẽt vel saltẽ nõ conuenirent multi. Nũc aũt scientes Joãnẽ non venturũ ad aliq̃ loca oẽs quotquot desiderabãt audire eũ exꝛbãt in desertũ: z sic ꝓueniebat ad eum q̃si tota iudea: z tũc posset illis ꝙgregatis ꝓueniẽter annũciare de xp̃o. ¶ 2° expediebat sic fieri pp ieſuz. Qz nõ solũ Joã. ãnũciaturus erat iudeis de messia: sz ẽt oñsurus erat eũ digito suo sic cũ dixit. Ecce agn' dei. Jo.p. Ad hꝫ ãt neẽe erat ieſuz eẽ pñtẽ qñ Joã. pdicabat pplo. Si ãt Jo. discurrẽt per diuersa loca: oportebat q̃ Jesus comitaꝛeꝭ eũ ꝓdicatẽ p

singula

4ª rõ

5ª rõ

A Rñsio ad questũ questionis.

B Rñsio ad ꝓmã argu. ꝑt opionis

L Rñ°. ad 2m ar. ꝑª opionis

singula loca: vt ibi posset ab eo oñdi ppl'o. al'r nō posset eus oñdere. Qō tñ iesus seqret ioānē pdicantē p loca erat inde cens nimiū. Nā ipse videret famulari Joāni 7 mior eo: cuj tñ Joānes de eo dicturus eēt q nō erat dignus soluē corri gia calciamētor eius. Etiā ex ls dabat locus suspiciont. s. q Joā. 7 Jesus quenissent iter se vt ille istū messiā asserēt. Nō g decebat sic fieri. Nūc aūt cōueniēte tāta gēte iudeorū ad ioānē i ōptū iesus ibi qsi a casu staret ioānes corā toto ppl'o oñdit istū eē messiā. Et tē nō erat aliq suspicio q falsē Joan nes iesus aferet messiā: qr iter eos nulla familiaritas appe bat nec erat. Fuit g quenies q ioānes in dest̄o pdicaret: 7 illuc tot⁹ ppl's pflueret: 7 nō discurreret p loca. ¶Ad argu mēta alteri⁹ ptis rndendū nō erat: qr vez supponunt. s. ioan nē nō discurrisse p loca. Ne tñ aliqs putet ioānē sp mansisse in dest̄o. i. in eadē pte heremi in qua vixit añqs incipet pdi care 7 baptizare. dōm est sic. s. s. q ioannes non elongabat a dest̄o: ls declinaret ad diuersas ptes ipsi⁹ deserti pp opor tunitatē aquar ad baptizādū 7 aliqn veniebat iux aliquas vrbes non vt in eis pdicaret: ls pp aqs que erant inx illas sicut dcm est. s. de est nō: 7 ps. Jo. 3. ¶Jō ad p^m dōm q Joā nes pdicauit in dest̄o iudee non est tñ sensus q semp in eo dem loco: ls declinabat ad ptes diuersas pp cām dcās. ¶Ad 2^m dōm q ioānes nō solū añ pdicationē vsus est isto cibo. s. locustis (7 melle: sed ēt qdiu pdicauit): 7 vsqs ad mortē vl' saltē vsqueq tenerēt in vinculis ab herode. Poterat aūt hre istū cibū semp: qr ls non manēt sp in eadē pte deserti: ls ad di uersas nec inueniebat illū in quacūqs pte deserti: qr paucas terrā discurrit: 7 est totū istud desertū einsdē pditiois vt vbi qs locuste: 7 mel inueniantur. ¶Ad 3^m dōm q verū est q non discurrebat p loca: ita q in illis pdicaret sic xps facie bat. ¶Ad 4^m 7 5^m eodē mō dōm est procedendo illa: qr solū pbant q ioānes sp staret in deserto 7 nō discurreret p loca qō vez ē: nō tñ negāt qn de vna pte deserti ad aliā trāsiret. ¶Quare Joānes dixit penitentiā agite. Qō. XVIII.

Querit qre Joānes dixit hic pniaz agite. ¶Dōm q Joānes venerat ad faciendū duo: vt. s. dcm est. s. oñdere iesum esse xpm: 7 disponere ppl'm ad susci piendā legē illius. ¶Ad vtrūqs aūt istor erit nociuz q po pulus faceret pniaz. ¶De p ps q: messias quē Joānes ostē surus erat ppl'o erat totū bonū qō tādiu iudei expectauerāt 7 qō pmissum fuerat tāqs bndicēdo ipsor gen. i2. s. In semie tuo bndicentur oēs tribus terre. Et intelligit de xpo. vt ait apl's ad gala. 3. Debebant g iudei esse digni ad ls q messiaz reciperēt. vt mererent pticipare de bonis eius. Efficit autē hō dignus vel dispositus: fm q anellat ad opa alicuius per fectionis 7 se exercet in illis. Hoc aūt non pōt fieri nisi quis recedat a vicijs qbus prius inuolueba: iō ops recedē ab il lis. 7 non solū recedere: ls se pro illis punire. Ut sicut hō di splacuit deo per illos actus volūtatis sue vel desiderio satis facere volens ita ꝫ voluntatē suā faciat patiēdo ali quid qō absolute nō vellet. Et ista ppie est adequatio fcā per iusti ciā. s. vt qui voluit hēre de lucro magis qs debuit cogar per dere qō nō vult. Et q voluit delectari qual'r nō debebat ali quē per ls ptristādo cogar per dolorē suuz illi satisfacē. Sic ps. 5. ethico. Et ista est adeqtio iuris ptinētis ad iusticiā ad qōnē faciendā iudices pstituunt. Pnia aūt put in pñti ac cipiar cōtinet ista duo. s. a pctō recedere dolēdo de illo: 7 ali quā penā pro illo subire. Jdeo ad ista duo Joānes hortabat ppl'm dicens q pniam agerēt: 7 tunc eēt via vt oñderentur ad actus alicuius pfectionis per quos disponerent ad reci piendū digne messiā. ¶2^m erat q ppl's erat disponēdus ad suscipiendā legē xpi. Et qr illa erat excellētior lege moysi. s. de actibus pfectionibus: oportebat q ppl's se exerceret in aliqbus actibus pfectionibus qs illi qui ipar a lege moysi. Et talia erant opa que impabant a Joāne. Non pōt tñ quis oñdere ad excellentē actū vtut: nisi pus a quersatōe vicior recesserit. Jstud aūt sit p si pniaz agerēt. deinde iniūgerētur eis opa alic⁹ pfectionis sicut ipse dixit luc. 3. s. q hs duas tu nicas det vnā nō hñti. Qūo aūt p pniam appropinquet re gnū celor: 7 q sit illud regnū celor tactū est. s. exponēdo ibi: ſ magis dicēt sequenti. c. q. 90. 7. 91. 7. 92. 7. 93. 7. 94. vbi eadem verba christus dixit.

¶Qr oēs euāgeliste faciūt mentionē de Joāne. Qō. XIX.

Queritur qre oēs euāgeliste fecerunt tantā mē tionē de ioāne: nam oēs de illo tetige runt. ¶Quidā dicūt ls fuisse pp scitatē ioānis: qr fuit sanc tior oium hoium. Cū xps dixerit inter natos mulierz 7c. j. xj. Jō maior mentio de illo debuit fieri qs de omnibus alijs. ¶Dōm q nō stat pp duo. Prio qr si pp sanctitatē magnā fit ista mētio de ioāne de oibus alijs scis veteris testi fieri de beret mētio: vel saltē de sanctioribus: sicut de Helia 7 Heli seo q erāt tā sci: 7 fecerūt multa miracula. vt ps ex. 3. 7. 4. re gum. Sic ēt de moyse q fuit deo tā acceptus q deus illum laudauit dicens illū esse fidelissimū in tota domo sua. nume ri. 12. 7 ad hebre. 3. Sic ēt de septē fribus machabeis cū ma tre sua: q pro lege dei atrocissimas mortes subierunt. 2. ma chabeo. 7. 7 ō eleazaro scriba q ex sili cā passus est. 2. macha beor. 6. Jta de ceteris quos apl's ponit in cathalogo scōrū ad hebre. xj. De istis tñ non fit aliq mētio p aliquē euangeli star: nisi a casu introducar aliqd de aliq eor in qstū ptinet ad historiā xpi. vt. j. dicēt. g non ponit vita ioānis ab euangeli stis pp sanctitatē eius. ¶2° ps q: manifestū est btām vginē fuisse sanctioris btō ioāne qō tota eccl'ia asserit: 7 irrefraga bil'r atq sine pditione tenet ab oibus: rō quoqs istud iducit qr ista sanctitas tā excellēs collata est ioanni pp xpm: qr fu turus erat pcursor 7 ānūciator eius: virgini aūt data est sci tas excellēs: qr futura erat mr dei. Incōparabil'r tñ mai⁹ eē mrem dei qs pcursorē eius: g quasi incōpabil'r magnitudo gr 7 sanctitatis vginis debuit excedere scitatē ioānis de quo magis dicet. j. xj. De virgine tñ paucissima tanguntr in euangelijs 7 nō ab oibus euāgelistis: 7 adhuc ibi nō tāgū tur inquātū ptinent ad ipsa: sed inquātū ptinent ad xpm: g non ponit vita ioānis ab euāgelistis pp scitatē suā. ¶Dōs q circa ioānē duo faciunt euāgeliste. ¶Primū est q plura dicūt de ipso qs de aliquo hoie pp xpm cuius euāgelia sunt. Nam ēt de vgine nō tanguntr tot. maxime psiderādo ea que dicit Lucas. ¶2^m est q oēs euāgeliste quenerūt in dicēdo de ioāne. Et istud est spāliter magis qs in vgine. Nā ls de vir gine multa dicat Lucas. Marcus tñ nihil oino dicit. Mat theus vo 7 Joā. paucissima. De Joāne tñ oēs mlta dixerūt 7 maxime Lucas 7 Joānes: iō fuit aliqd valde spāle in eo. ¶Consideranduz q sicut decl'atū est. s. in plogo nro in q busdā qōnibus. s. i7. 7. 28. 7 in alijs aūt istās intētio oiuz euā gelistar fuit enarrare oia gesta 7 dcā xpi inquātū illa sunt nocia vel vtilia ad salutē nr̄am. s. ad fidē: 7 ad instructionez nociaz in moribus. Tractare aūt de aliquo alio erat eis oio alienū: 7 preter intētionē ipsor: imo inartificiose agerēt. Si cut si qs vellet odere librū de geometricis ls cōsideratio de deo sit excellētissima nihil dz iterponi ibi de illa vbi accidēt ad decl'atione ipsor geometricor q intēderet auctor vtilez eē aliquā psiderationē theologicā. Sic accidit sepissime cir ca oēs artes. Nā 7 nālis vtik geometricis vt fac Ari. p. 7. 6. phi. loqns de ptib⁹ aie: 7 de piseria tetragono: 7 ō diametro 7 costa. 3. ethi. Et ita ptigit circa cetas artes 7 ptes eaz. Jdē ēt fit in narratioib⁹ historicis qb⁹ iterdū ad explanationē eo rū q dīr nece est iterponi aliq nālia aut astrologica. Et sic ō alijs psideratioib⁹. Et max faciūt ls poete cū enarrant aliqd historicū sic Lucan⁹ q mlta iterponit astrologica: pl'ma aūt ponit Oui. in lib. fastor. 7 ita de vgilio 7 ceter]. Euāgeliste ār solū itēdūt enarrare ea q ad xps ptinēt: qr tñ illa iterdū nō pñt quenient enarrari nisi iterponant qdā ptinētia ad alios inqstū aliq mō tāgūt gesta xpi: ops q iterdū ō qbusdā alijs di cār. Sic ps ō Dō de q fit mētio: j. 12. 7 luc. 6. nō qdē qr vellēt narrare aliqd de Dō: ls qr xps al'quit fcm ei⁹ ad excusatiōez apl'or euellētiū spicas in sabbato. Sic ēt fit mētio ō moyse 7 helia. i. 17. 7 mar. 9. 7 luc. 9. s. inqstū appuerūt loqntes cū xpo trāsfigurat⁹ ē. Sic ēt fit mētio ō mal' sic de Hero. 7 arche lao. pcedēti. c. 7 ō caypha 7 pilato. j. 16. 7. 17. s. inqstū isti pse quuti sr xps. 7 ipol'e erat enarrari ea q xps passus ē plene 7 intelligibil'r: nisi isti noiarent: 7 aliqd de fcis eor scriberēt. Nullius tñ gesta quātūcūqs sciissimus ille sit describunt: vel saltē noiant ab aliq euāgelista ex ea pte q nō tāgūt historiā xpi. Et ista est cā qre de btā vgie qdā narrant talia sbticent Nā quo xpm ocepit 7 pepit: 7 silia narrant ibi: vt ps. 8. p 7 pcedēti. c. 7 luc. p. 7. 2. Cetera ār ō vita vgis q ad historiā xpi nō ptinēt: (ls illa eēnt relatu digniissima) nullus euāgelistar saltē tetigit qr de eor psideratiōe nō erant. De ioāne aūt eo dem mō dōm est q nō dixerūt euāgeliste aliqd de eo pp sci tatē suā: ſ iquātū gesta ei⁹ ptinebāt ad xps. ¶Sciēdū tñ q ls oia q euāgeliste narrāt ad xps ptieāt 7 nihil alienū inpo nant

D Rndet ad 2^am opionē ꝓriam

Ad p^m 2^e opio.

Ad 2^m 3^e opio.

Ad 3^m 2^e opio. Ad 4^m 7 5^m 2^e opionis

Rnsio ad quesitū qō-nis

Eratne cessariū q ppl's facēt pe nitētiaz pp duo p̄

2° erat neciū facē pe nitētiaz

Opio quorundam.

A Impugnat opio pdcā p̄

2°

B Rnsio ad q̄sitū qōis

nant: quedã cuꝫ sunt magis necia de gestis ⁊ dictis christi q̃ alia. Jn illiſ aũt que non sunt maxime necia: lꝫ sint valde vtilia quidã eoꝝ illa tetigerunt ⁊ alꝫ omiserũt. Jn eis vero que erant oino necia nullus eoꝝ tacuit: lꝫ quidaꝫ pl'a q̃ alꝫ in eadẽ re dicant. Xps autem non venit ad aliud niſi vt nos redimeret. Ex euangelio ergo duo debent p̃cipal'r colligi. ſ. q̃ xps nos redimeret. ⁊ qual'r ad participandũ fructũ iſtius redẽptionis pueniamus. Qõ ñt per rectitudinẽ vite regulate per p̃cepta christi. Et ob lꝫ cũ inter p̃cepta christi quedã sunt maxime necia: illa oẽs euangeliſte posuerunt Alia aũt sunt nõ tam necia: ⁊ illa subticuerunt qdaꝫ. ſ. marcus ⁊ Joãnes qui pl'ima de p̃ceptis xpi tacuerũt. Lucas aũt ⁊ Mattheus illa descripserunt pleniſſime. ¶ Qõ autẽ xps nos redimẽt pendet ex duob⁹. ¶ Primũ est q̃ fuerit talis q potuerit nos redimere. ¶ Scõꝫ est q̃ fecerit illũ actũ per quẽ nos redimi deberemus. Primũ erat q̃ Jesus eẽt deus siue messias: q̃ nemo alius redimere poterat. Scõm est q̃ mortuus fuerit violenter pro nobis: cũ iſte modus determinatus esset a ẽtate per quẽ nos redimeremur. Jſta ergo duo erant p̃cipua que euãgeliſte debebãt enarrare vel ostẽdere. ſ. iesum eẽ messiaꝫ ⁊ ipm pro nobis eẽ mortuũ. Hec aũt duo oẽs euãgeliſte explicuerunt. Jdeo lꝫ p̃mus eoꝝ plene passionẽ enarrasset ceteri plene ẽt retulerũt ac si nemo ali⁹ tetigisset. oñdentes q̃ iſtud eẽt de p̃rincipali intẽtiõe eoꝝ. ¶ Tertiũ aũt. ſ. xpm esse messiam oẽs oñdunt. Jn hoc tñ cõsiderandũ q̃ sunt multi modi p̃bandi xpm esse messiam: ⁊ pñt ad tres reduci. ſ. Probatio p miracula: ⁊ per scripturas ⁊ per testioniũ Joãnis. Jſtos tres modos p̃bõnis de se ipo ponit xps ioã. 5. Primo ponẽs testimoniũ ioãnis: deiñ miracula: ⁊ postea mittit iudeos ad p̃sideratiõnem scripturaruꝫ que testimoniũ peribent de ipso. Jſtos indos tetigerunt euãgeliſte. Quia tñ satis est probari iesum eẽ messiam ẽt si per vnicũ modũ p̃beẽ duꝫ tñ sufficienter p̃betur: non oportuit q̃ oẽs euangeliſte tangerent iſtos tres modos: lꝫ satis erat q̃ tangerent aliquẽ eoꝝ: ⁊ ita fcñ est: q̃ solus Marcus tetigit oẽs tres. vt. j. diceẽ. alꝫ aũt tetigerant solũ duos. ¶ Jnẽ iſtos aũt tres modos p̃bationis maxime necessarius est per miracula: q̃ nihil põt obꝫci p̃ miracula ẽt. q̃ miraculũ probat tã p̃ gentiles q̃ p̃ iudeos. Etiam q̃ miraculũ nõ solum probat esse messiã: sed ẽt esse verũ deũ. Et sic posuit xps iſtã tã q̃ maximã p̃bõnẽ dicẽs. Ego testioniũ ab hoie ñ accipio: Opera. n. que dedit mihi p̃ vt faciam ipſa testioniuꝫ p̃hibẽt de me. Et tunc dixit. Ego testimoniũ maius habeo ioãne. ſ. per miracula. Joã. 5. ¶ Modus p̃bãdi per testimoniũ scripturarum est efficax p̃ iudeos: ⁊ tñ nihil valet p̃ gẽtiles: iõ valde minor est q̃ opatio miraculoꝝ: q̃ ad pauciores extendit: ẽt q̃ non tã efficaciter nec tã apte p̃bat. ¶ Probatio aũt per testioniũ ioãnis ẽt minor est q̃ p̃bõ p miracula. Quia lꝫ aliqd p̃ficeret testioniũ ioãnis p̃ iudeos: nihil p̃ficiebat p̃ gẽtiles: ẽt q̃ miraculũ efficatius p̃bat. Nõ. n. põt falli nec obꝫci p̃ iſtud. Joãnes tñ poterat errare q̃ hõ erat: maxie cũ non oñderet aliqõ miraculũ ad p̃bõnẽ dicti sui. Jdeo xps dixit. Ego testioniũ ab hoie non accipio. i. nõ accipio testioniũ ioãnis tã q̃ maximũ: vel in quo me total'r fundẽ. Joan. 5. Et iterũ ibi. ſ. Ego testioniũ maius hẽo ioãne. ¶ Dõm tñ q̃ testimoniũ ioannis erat magis efficax p̃ iudeos q̃ p̃ scripturas. Nam lꝫ aucitas sacre scripture sit maior q̃ cuiuſcunq̃ hois: imo maior q̃ oium hominũ simul sumptoꝝ: tñ nõ ẽ determinata sicut erat testioniũ ioãnis. Nã in ea solũ dr̃ de loco ⁊ tpe ⁊ qbusdã p̃ditionibus messie: nõ tñ determinatur ipsa p̃sona: ideo poterat esse dubiũ quis eẽt ille cui illa cõperebant vel de quo dicebant. Joãnes aũt determinate dixit õ iesu q̃ erat messias. oñdens eũ digito: ⁊ dicens. Ecce agnus dei ⁊c. Jo. p̃. Et sic maxima haꝫ p̃bõnũ est p miraculũ media est p testioniũ ioãnis: minima est p aucitatẽ scripture. ob hoc aũt oẽs euãgeliſte tetigerũt duas illaꝫ. ſ. miracula ⁊ testimoniũ ioãnis. Et q̃ p̃bõ per miraculũ est maxia nihil est in q̃ euãgeliſte magis imorent q̃ enarrãdo xpi miracula: vt p̃ ex libꝫis suis. Qꝫ tñ ad p̃bãdũ deitatẽ sufficit qõcunq̃ miraculũ ẽt si vnicũ: non opꝫ q̃ tot miracula ponat vnus euãgelista sic alius. Et p̃ q̃ Joãnes paucissima vel q̃si nulla tãgit de miraculis q̃ alꝫ dixerunt: lꝫ tãgit alia que nemo alioꝝ dixerat: sic de suscitatione Lazari. Jo. xj. ⁊ de ceco nato Joã. 9. ⁊ q̃dã alia Jo. 5. ¶ Sꝫ diceẽ cũ vnicuꝫ miraculũ sufficiat ad p̃bõnẽ deitatis q̃re euãgeliſte tot posuerũt. ¶ Dõꝫ q̃ factum est ad oñendũ dñaꝫ iesu ab oib⁹ p̃phis veteris testi. Nã p illos deus aliq̃ miracula fecit: sic p̃ de Helia q̃ suscitauit vnũ mortuum. 3. reg. iij. Heliseus sil'r. 4. regum. 4. Si aũt xps fecisset pauca miracula. vel euãgeliſte pauca de illo enarrarent: apperet q̃ ipse nõ exceſſisset. p̃phas veteriſ testi Qõ valde icõueniẽs erat: q̃ iudei sic nõ crederẽt: lꝫ solũ ex eo q̃ viderẽt xpm facẽ maiora q̃ aliq̃s hoiuꝫ fecerat crediẽrt multi in eũ. ⁊ dicebant q̃ nũq̃ talia viderãt vel q̃ nũq̃ aliquid tale appuerat in iſr'l mar. 2. Debuerũt ẽ euãgeliſte multa miracula de xpo enarrare. ¶ Alia aũt p̃bõ. ſ. p̃ scripturaꝫ nõ erat tam firma sicut alie due pp cãm. s̃. dcãm. Uñ magis erat illa p̃bõ ad soluendũ argumenta q̃ fierent p̃ xpm q̃ ad p̃bandũ iesuꝫ esse messiã: Et iſtũ modũ p̃bõnis solus Mat. tenuit. Et qñ scriptura dabat duo signa vel p̃ditiões messie vna q̃ esset de semie dauid. alia q̃ eẽt de bethleẽ. Jo. p̃ vtrũ q̃ Mat. voluit p̃bare de iesu. Primã. p̃bat describendo p̃ genie eius. s̃. p̃. vbi oñditur xpm esse de semine dauid. scõaꝫ p̃bat p̃cedenti. c. oñdẽs q̃ natus fuerit in bethleẽ. Lucas aũt iſta duo aliquo mõ deduxit: lꝫ non ita siẽ mattheus nec ita euidenter p̃bat eũ esse de semine dauid sicut mat. cuꝫ describat p̃geniem legalẽ ⁊ non carnalem: vt declãtũ est. s̃. p̃.

¶ Alia aũt p̃bõnem. ſ. per testioniũ ioãnis oẽs euangeliſte posuerunt diligenter: ⁊ maxime Joãnes: vt p̃ Jo. p̃ ⁊. 3. Et iſtud est pp duo. ¶ Primo q̃ iſta p̃batio lꝫ esset minor q̃ p miracula: erat tñ magis determinata ⁊ apta. Quia p̃supposito q̃ ioãni in aliquo credendũ esset: non poterat esse aliquid magis apertũ q̃ cũ ipse digito oñderet ioanni dicens. Ecce agnus dei. Et iterũ. Jſte est filius dei. Joã. p̃. ¶ Scõo ⁊ p̃cipue q̃ lꝫ iſta non esset maxima p̃batio simp'r iudei tñ maxime p̃suadebant per iſtã ita vt potius vellent credere ie sum esse messiã: q̃ Joãnes dixerat q̃ q̃ miracula faciebat. Christus aũt nolebat lꝫ: lꝫ q̃ magis crederẽt sibi pp miracula q̃ pp Joãnem. Jdeo dixit. Ego testioniũ ab hoie nõ accipio. Jo. 5. Et iterũ. Ego hẽo testionium maius ioãne. Quia tñ iudei valde suadebant ex aucitate ioãnis cum multi pp ipsum p̃uerterentur ad xpm. Jo. io. ſ. Et veniebant multi ad eũ ⁊ dicebant oia que Joãnes dixit de isto vera sunt: ⁊ multi crediderunt in eũ. Euangeliſte debuerunt diligẽter scribere gesta ioãnis inquãtũ illa p̃tinent ad testificationẽ de iesu q̃ eẽt messias. Et ob hoc oẽs euãgeliſte diligenẽ exposuerũt hoc tã q̃ vnũ de articulis p̃ncipalibus quos intẽderẽt in libꝫis suis. Et non solũ euãgeliſte. lꝫ ẽt xps de ioãne loquut⁹ est diligẽter laudans eũ dicens toti p̃l'o iudeoꝝ. Quid ex iſtis videẽ in desertũ. j. xj. vbi vocat ioannẽ p̃phãm ⁊ pluſq̃ p̃phãm. Et iteꝝ dicit q̃ inter natos mulieꝝ nõ surrexit maior Joã. bap. Jſtud ãt dixit xps q̃: veꝝ erat: ⁊ non solũ p̃ lꝫ sꝫ ẽt q̃: multũ p̃ferebat lꝫ intẽtioni sue: q̃: ipse volebat oñdẽ se eẽ messiã ⁊ filiũ dei vt crederẽt in eũ. Jo. aũt p̃hibuerat de eo testioniũ q̃ erat messias: iõ q̃to magꝭ iesus laudaret ioãnẽ tãto magis oñdebat eũ eẽ dignũ fide ⁊ aucitate. Et p lꝫ magis p̃firmaẽ id qõ õ eo dixerat ioãnes. ſ. q̃ eẽt messias: iõ decens fuit q̃ etiam christus laudaret ioãnem.

¶ Quare Joãnes venit ad oñendũ xpm: cum lex ⁊ p̃phe testificati fuerint de eo. Questio. XX.

Querit q̃re Joãnes. venit ad oñendũ xpm cũ lex ⁊ p̃phe testificarenẽ de eo: ⁊ illa erat p̃bõ firmiſſima ẽt nulla alia exñte. ¶ Dõꝫ q̃ p̃bõ que fit ex sacra scriptura est oio necia: q̃ est testioniũ spũs sci: cũ ipse illã totã dictauerit p ora p̃phaꝝ ⁊ scõrum. 2. petri p̃. Nõ credẽ aũt spũi scõ nephas ẽ: iõ exñte p̃bõne p sacrã scrip. ñ oꝫ q̃ri aliã. Nũc aũt fuit in iesu necia alia p̃bõ nõ tãq̃ nõ crederẽt scripture: lꝫ q̃ non determinabat oio ita vt nõ maneret dubiũ.

¶ Pro quo sciẽdũ q̃ aucitas sacre scrip. erat maior q̃ Joãnis: iõ siue Joãnes ⁊ scriptura de eadẽ re siue testioniũ phiberẽt siue discordans: magis scripture q̃ Joãni standũ erat q̃ discordarẽt. Manifestũ est q̃ de Joã. nõ curareẽt: imo tenereẽt vt mẽdax ⁊ reciperẽt testioniũ sacre scrip. q̃ mentiri esset ipo'e ab oibus creditũ erat. Si aũt p̃cordarẽt in eodẽ testimõio adhuc magis credẽdũ erat: q̃ illõ dicebat scriptura qõ diceẽ Joã. q̃ de Joã. adhuc nõ ostabat nẽcio q̃ nõ posset mẽtiri. de scriptura aũt iſtud mãifestũ erat. Nũc aũt vltra testimõiuꝫ scripture õ Jesu erat nẽciuꝫ testimõiuꝫ Joã. non qdẽ q̃si ad p̃firmãdũ dcñ scripture vel ad dãdũ ei firmitatẽ maiorẽ: q̃ non põt esse maior aucitas nec firmitas q̃ q̃ credatur de aliq̃ qõ ipo'e est eũ mentiri: lꝫ petiẽ Joã. testimoniũ

ad decl'andũ

D Quod xpꝰ nos redemit patꝫ ex duobus

p̃m

2m

E Tres modi p̃bandi christũ esse messiam.

P̃probõ per miracula.

P̃probõ per scripturas.

P̃probõ per testimoniũ Joãnis

F

S Jnstatur Rñdetur instantie.

D Omnes euãgeliste posuerunt p̃bõnẽ Joãnis de xpo pp duo p

2o

ad declarādū id qō scriptura nō declarat. Nā scriptura circa messiā nō loquuta est ita clare q̄ p illaz certissime excluso oi dubio illū cognōrēm⁹. ¶ Nā p̄cipua q̄ de messia posuit fuerūt loc⁹ z tp̄s natiuitat⁹ z pgenies de q̄ nasc̄ēt: z tn̄ ista oia potebāt sibi eē cōia cū multis alijs: q; m'ti poterāt nasci eodē loco z tpe z de eadem pgenie z ita fcm̄ est q; qn̄ natus est iesus in bethleē. Herodes per magos z sapientes cognouit tp̄s natiuitatis eius z locū z p̄sequent̄ pgeniē: q; qui nascebātur in bethleē ptinebāt ad familiā dauid. Et tn̄ cū oibus hijs herodes nō potuit eū cognoscere distincte: ſz occidit pp eum pueros oēs in bethleē a bimatu z j. vt iter alios occidēt messiaz p̄cedēti. c. Sola ḡ scriptura p̄ testimonia non sufficiebant ad certificādū de messia qs eēt determinate. Et q; messias erat totū bonū sperat⁹ ex q̄ pendebat salus oium hoium: nō ōbuit tali mō p̄stitui aut apparere q; hoies verisimil'r possent circa eum errare vel saltē q; putarēt forte se errauisse et si eū inuenissent q; eēt tunc p̄scia eoz̄ ifirma z nihil p̄ficerent eis: q; fides oz eē certissima sine scrupulo aliq̄. Aliogn n̄ ē fides. Debuit ḡ messias taliter oñdi seculo: q; hoies nō possent errare circa illū z firmiter crederent se inuenisse eū. Non ḡ sufficiebant testimonia scripture de illo: q; nō certificabant: sed oportebat q; aliud testimoniū ōterminatū dare. Et istud fuit testimoniū Joan. qui xp̄m digito oñdit dicens. Ecce agn⁹ dei. Joā. j. Et circa istud iaz nō poterat dubitari q; fcā tibi demōstratiōe necesse erat credi illū eē messiā: nisi dubitaremus de vbo Joā. Si aūt scriptura ita apte potuisset nobis oñdere messiaz: nō fuisset necessariuz. Jo. testimoniū imo nec vtile videret cū post plenissimā certitudinē inutile videt̄ p̄batiōes adiungere. Fuit ḡ necessarius aductus Joā. iō ipsamet scriptura que de aduentu messie loquuta est. dixit etiā de aduentu Joan. ad ostendendum messiam.

¶ Ad quid fuit necessarium testimoniū scripture si Joānes christum plenissime ostendit. Qō. XXI.

Queritur cum Joan. vēturus eēt ad oñdū messiā ad qd fuit necesse scripture testimoniuz de illo hīi: cū Joan. plenissime illū oñderit ita vt dubitari ne queat. ¶ Dōm q; si scriptura nō p̄dixisset de messia: testimoniū Joan. nō solū nō sufficēt imo nihil valeret. Fuit ḡ neciū testimoniū scripture eēt si illud non posset oino certificare de eo. Et patet ħ. ¶ P̄imo q; si scripture nihil de messia p̄dixiss̄ sent: nō solū nō haberēt aliq̄ via ad cognoscendū eum ex sacra scriptura imo nec expectaretur messias aliq̄n venturus: quia nō habebāt iudei cām expectandi aliqd supnāle q; deus eis nō p̄mitteret. Sed messiā venire ad tollēdū oia p̄cta erat supernāle: iō nō expectarēt illū nisi deus eū p̄mitteret mittendum. Et tunc dato q; Joan. postea diceret iste est messias nō credereṫ ei: imo nesciret quid diceret. Jō oportebat de messia aliquā mentionē fcāz eē in sacra scriptura: z tunc sperar̄ p̄tinue: z qn̄ Joan. eum ostenderet posset sibi credi verisimiliter. ¶ 2° erat ħ neciuz ad legē iudeis dandā. s. q; p̄mitteret eis messias. Nā in moralib⁹ finis opatiōis est p̄cipuum qō p̄sideraṫ: finis opatiōis z illud est qō totaliter intēdimus. Lex aūt per se aliqd laboriosuz est: z labor nō est aliqd desiderabile. Jō oportebat q; cū lex Moysi eēt difficilis obs̄uatōis sicut dixerūt ap̄li. Act. 15. Hoc est onus qō nec nos nec p̄res n̄ri ferre potuim⁹: q; anteq̄z susciperet p̄mitteret pp'o obfuanti aliqō bonuz pp qō vellet obfuare. Et ly aliq̄ bona tpalia p̄mitterent: nō tn̄ sufficiebāt illa. Jō de⁹ pus p̄misit messiaz. Nā anteq̄z daret legē cū iciperet facere sibi populū spāle de pgenie abrahe p̄misit eis messiaz. Nam dixit ad abrahā in semine tuo bn̄dicent̄ oēs cognatiōes tue. Gen. 22. z ille erat messias vt exponit ap'lus ad Gala. 3. Jō sup istā p̄missionē tanq̄z p̄cipuā nō solū fundata est lex: sed etiā incepit: eē pp'lus dei ille cui messias p̄missus est. Et ipsa lex non fuit nisi pp messiā vt p̄z ad Gala. 3. s. Lex pp p̄uaricatōes posita est: donec veniret semē cui repromissuz est. i. donec veniret messias q; p̄missus erat aliqn̄ pp'o iudeoz dādus. Oportebat ḡ de messia fieri mētionē in scriptura. Eēt enī maguz viciū z deordinatio q; enarratis ceteris in sacra scriptura: ipm solū qō maximū erat z pp qō oia erant subticēt. ¶ 3° oz dici de eo q; ly nō faceret scriptura determinatā p̄bationem affirmatiue: faceret tn̄ negatiue. ¶ P̄ro quo sciēdum q; duplex via est ad cognoscendū aliquā rez sc̄z scire qd est z qd nō est sicut de hoie scimus q; nō est lapis nec lignū nec ignis z sic de ceteris. Et per istas negatiōes venimus in cognitionem affirmatiōis q; remouent̄ cetera que nō sūt sua: manet ei qō suū est. Modus affirmatiuus est: scire quid est: vt cū scim⁹ hoiem eē aial. ¶ De ō aūt nō hēm⁹ cognitionē qd est p̄pe sed qd nō est: q; p̄p̄ūssime scimus deū non eē lapidē nec arborē nec aliqō corpus aut vtutē corpis: qd tn̄ sit determinate nescimus. Ita ad cognoscendū aliquā p̄sonā possumus p̄cedere per signa oñdētia qd est qō nō est illa z qd est qō est illa. Ita nūc duz scriptura dicat de messia qn̄ nasci dēret z vbi: z de qua pgenie z sic de alijs p̄ditiōib⁹: ly per ħ nō cognoscat determinate qs eēt messias: tn̄ sciret de multis q; nō eēt messias. Nam multi ħ nomē sibi vsurpare conati sunt qbus non cōpetebāt iste p̄ditiōes: z p illos oñdebat q; illi nō eēnt messias. Sic enī iudei arguebāt ꝯ iesuz q; nō eēt messias: eo q; messias de semine dō z in bethleē nasciturus erat: iesus autem erat galileus de nazareth vt ipsi asserebāt. Joā. j. z. 7. z tn̄ falsuz erat q; p̄supponebāt: q; iesus vere erat de semine dauid z natus in bethleē sicut oñdit Mattheus. ē. j. z p̄cedēti c. Erat ḡ ad hoc valde neciuz q; scriptura aliqd dicēt de messia. ¶ 4.° q; per ħ tollebat magnū dubiū. Naz dato q; messias expectādus eēt: si scriptura nihil loq̄ret de p̄ditōib⁹ eius maneret q̄dam p̄fusio: q; de quolibet hoie posset dubitari an eēt messias. Cuz aūt scriptura posuit locū z tp̄s natiuitatis z pgenie z multa alia nō pōt iaz de multis dubitari qs eoz̄ sit messias: q; oia illa paucis possent applicari. Est aūt qōdā genus certitudinis educere dubiū ad paucos: vt per ħ facilius inueniatur qō q̄rit. ¶ 5°: q; lex ista nō p̄baret determinate qs eēt messias: tn̄ p̄ortabāt z p̄firmabant testimonium illius qui oñderet messiā. Nam Joā. oñdit iesuz eē messiam. Cū aūt oēs p̄ditiōes q̄s scriptura de messia dicit p̄uenirēt iesum: faciliter crederet Joan. pp istā p̄cordantiā. ¶ Si autez scriptura nullū signū posuisset ad cognoscendū messiaz: ēt Joā. asserente iesuz eē messiā nō facile credereṫ. Fuit ergo neciuz q; scriptura de messia aliqd diceret: ly nō posset dare signa p que omnino certificaremur de persona. cum non posset eam ostendere digito sicut Joannes ostendit.

¶ Ad quid venerit Joānes ad oñdendum christū: cū ipe faceret miracula per que manifeste se xp̄m oñderet. Qō. xxij.

Queritur ad qd venit Joan. ad oñdū xp̄m: cum ipe facēt miracula per que manifeste apparebat eū eē deū z vera dicē. Naz per miracula determinate cognoscebaṫ. Et ħ nō solū quātū ad iudeos sz ēt quātū ad gentiles. ¶ Dōm q; ly miracula sint firmissima p̄robatio ad oñdēdū xp̄m eē ipm iesuz sicut ipse dixit Joan. 5. tn̄ neciuz erat Joan. venire pp multa. ¶ P̄imo q; xp̄s per miracula nō poterat p̄bari eē xp̄s q̄uscq; m'ta miracula faceret: q; adhuc ppl's dubitaret. Et tn̄ decebat ipm cognosci anteq̄z faceret miracula vt sic faciliꝰ iudei cognoscerēt: z crederēt in eū. Et ita factū est per aduētū Joā. Nam anteq̄z xp̄s iciperet p̄dicare oñdit Joā. ipm eē messiā: z tūc sequuti sunt eū aliq adhuc nō p̄dicatē. Sicut fuit de duob⁹ discipulis Joā. vt p̄z. Joā. j. ¶ 2° q; ly miracula efficaciter p̄bēt magis q̄z qcūq; ali⁹ modus: nō tn̄ determināt vel certificāt tā exp̄sse sicut oñsio Joan. q; ille digito oñdit iesum dicēs. Hic est messias z filiꝰ dei. Joan. j. Voluit ḡ deus istā maximā determinationez p̄stare iudeis qui erāt valde icreduli: z volebāt de oibus nimis cer tificari. ¶ 3° q; nō solū messias oñdēdus erat sed ēt ppl's disponēdus erat vt eēt dignus ad recipiēdū messiā. Et ad hoc oportuit mitti determinate Joā. vel aliū. Et sic ipe dixit. Ego sum vox clamātis in deserto: parate viā dñi Jo. j. Istud autē nō poterat fieri p miracula. ¶ 4°: q; cū xp̄s datur⁹ eēt legez p̄fectā z iudei añ ħ hīent legē ipfectā: optebat q; p aliq̄ p̄cepta p̄fectioza q̄z p̄cepta legis moysi p̄ficerēt aliqlit. i. disponēnt ad p̄fectionē illā futurā. Et ad ħ Joā dedit p̄cepta aliq̄ q̄uenientia de qb⁹ Luc. 3. Et istō eratvnū ad qō p̄cipaliꝰ Joā. veniebat sic dz Luc. j. s. Jpe p̄cedet in spū z vtute helie parare dño plebē p̄fectā. i. ad disponēdū ppl'm ad p̄fectiōez. ¶ 5°ad ħ q; xp̄s hīet ppl'z magis p̄roptū ad audiendū eū qn̄ iciperet p̄dicare. Nā Joā. fuit famosissim⁹ p̄dicatoz: ad quē exibāt oēs iudei i ōsertū vt audirēt eū. j. i lra. Et sic ppl's erat p ħ assuefact⁹ ad eūdū p diuersa loca vt audirēt p̄dicatorē famosū. Et ita qn̄ icipēt iesus p̄dicare tot⁹ ppl's seq̄ret eū ita assuet⁹ ad ħ p p̄dicationē Jo. Si aūt nō p̄cessisset: nō hīet xp̄s ppl'z ita dispositū. ¶ 6°: q; de⁹ p̄uidebat q; iudei tātā audītatē p̄starent Jo. q; aliq̄ mō magis staret dict⁹ suis q̄z miraculo. sicut inuit Jo. 5. z q; illa ē q̄uenientissima p̄batio q̄ p̄cedit ex hijs q̄ videṫ

A Rñsio ad q̄situ qōnis. Fuit necessariū testimoniū scripture p̄

B 2°

C 3° Duplex vita ad cognoscendū aliq̄ rem.

A Rñsio ad q̄situ qōnis. ħ° Nece fuit Joā. venire ppter multa.

2°

3°

4°

5°

6°

ur maxime rñdēti: fuit valde ꝓueniēs q̄ de⁹ ꝑmitteret Joā-nem ante christū vt eū ostenderet & pp oia dicta.

¶ An fuerit necessariū q̄ christus faceret miracula: ex quo ioannes venturus erat. Questio. XXIII.

Queritur cū Joan. vēturus eēt: an neccē eēt q̄ xp̄s faceret miracula. Et vr̄ q̄ sufficēt oñsio Joā. maxime cū testimoniū legis ei ꝓcordaret. ¶ Dom q̄ neccē fuit xp̄m facē miracula: ad oñdēdū se eē messiā. ¶ P̄ q: oēs alie ꝓbatiōes erāt aliq̄les: ista aūt firmissima. Uñ xp̄s posuit istā tanq̄ maximā dicēs. Ego testimoniū ab hoie nō accipio: sz opa q̄ dedit mihi pr̄ vt faciā testimoniū phibent de me. Jo. 5. Erat aūt icōueniēs q̄ adducerent testimonia q̄ le-uia erāt: & illud q̄ō erat firmissimū omitteret. ¶ 2° q: xp̄s nō solū venerat vt crederēt i eū iudei sz gētiles: eēt cū plures de gētilib⁹ crediderint q̄z de iudeis: gētiles tñ nō crederēt Joā. q: nō erat cur crederēt. Etiā nō crederēt legi & ꝓphis p̄nun ciātib⁹ de messia. Uñ p:o illis nulla ꝓbatio ꝓueniēs erat ni-si per miraculū. Hāc ḡ xp̄s tanq̄ p̄cipuā & cōiorē oib⁹ hīe de buit. ¶ 3° q: dato q̄ iudei valde crederēt iesuz poterant tñ si nollēt nō credē cū nō cogerent aliq̄ ꝓbatiōe neccia. Cū autē miraculū oñderet: nemo poterat negare iesuz eē messiā ideo magis neccium fuit eū hīe istā ꝓbationē q̄z ceteras. ¶ 4° q: dato q̄ iudei oēs vellēt credē Joā. aliq̄ iudei eēnt q̄ forte Jo. nō vidissent & illi nō crederēt rez tam arduā eēt si alij asserent Joā. ℔ dixisse: sicut Tho. nō credidit xp̄m surrexisse licz alij apli dicerēt q̄ eū viderāt. Jo. 20. Oportebat ḡ q̄ xp̄s tūc hr̄et opationē miraculoz per quā firmiꝫ ꝓbarēt se eē messiā. ¶ 5° q: iesus nō solū oñsurus erat se eē messiā sz eēt se eē ve rum deū. Nā sz nō posset eē messias. i. redēptor mūdi qui nō est verus deus: iudei tñ multi putauerūt & hodie oēs cōit te nent q̄ messias debeat eē purus hō iustissimus tñ: vt nō pu tarer ḡ iesus purus hō: debuit oñdē deitatē suā per miracu-la. ¶ Sed dices q̄ Joā. istud eēt oñdit dicēs q̄ xp̄s tollebat pctā mūdi. Sz nō poterat tollē nisi eēt deus sicut ipsimet iu-dei dixerūt ꝛ iesuz. s. iste blasphemat: nemo eni pōt dimittere pctā nisi solus deus. Mar. 2. Joā. q̄z dixit eū filiū dei. Joā. j. ¶ Dici pōt vno mō q̄ sz iudei crederēt ioā. asserēti illū eē de um q: istud erat. s. oēm cogitationē; esse aūt messiā sicut ipsi putabāt. s. hoiez pur iustū tñ facile erat: iō forte nō crederēt ioā in ℔. Cum aūt per miraculū oñderetur negari nō posset. ¶ Aliē pōt dici q̄ iudei crediderūt oia que ioā. dixit: & tñ nō ꝓstabat adhuc oino eis ex illis ꝓbis xp̄m eē deū q: grossi sūt sic eni p3 ex multis testimoniis scripture per q̄ oñdit messiaz eē deū: & tñ ipsi adhuc tenēt eū esse vel futur eē pur hoiez nō intelligēres scripturā. Uñ q̄n ioan. dixit q̄ iesus tollebat pctā mūdi nō itelligerēt ex ℔ eē deū sz neccio sequtur. Et p3 q: ipsi bñ credūt q̄ pctā nemo pōt dimittē ex sola aūcitate nisi solus deus. Et ob ℔ cū xp̄s per solā aūcitatē pctā dimitteret dicēs dimittunt tibi pctā tua: dicebāt eū blasphemare Mar. 2. Putāt tñ q̄ aliqs hō possit satisfacē p:o pctis alior tolle-rando penā: & per ℔ tollat pctā illor. Sic tenet rabi Salo-mon. 3. Regū. 22. cum q̄rit q̄re nō mortui fuerūt oēs israelite in bello q̄ hūit achab ꝑ syros in ramoth galaad sicut achab cum deus p̄nūciasset per micheā de vtrisq3. 3. reg. 20. s. Quia dimisisti de manu tua dignū vnū morte: erit aia tua p:o aia eius & ppl's tuus p:o ppl'o eius. Rñdet q̄ sanguis michee ꝓphe qui erat vir iustus satisfecit deo p:o toto ppl'o & nō pe rierūt. Non satisfecit aūt p:o achab. Si ḡ sanguis michee vi ri iusti qui tñ nō occisus est sz solū vulnerat⁹ satisfacē potuit p:o pctō totius ppli siue p:o obligatiōe totius ppl'i ad morī dum: a fortiori vnus vir iustissimus q̄lis messias futur⁹ erat moriēs p:o ppl'o satisfaceret p:o pctis eor sz eēt purus hō. Hoc ḡ iudei tenēt & tūc tenē potuissent: iō nō ꝓstaret per dictum ioā. xp̄m eē deū. Est aūt ver q̄ dictū rabi salo. est oino rōnabile q: satisfactio nō fit nisi sit tāta pena quāta fuit iniu ria: q: alias est aliq̄d agē sz nō satisfacere q̄ iportat plenitu-dinē vel equalētiā: & iniuria q̄ deo fit est infinita cū ipse sit in finiti stat⁹: & iuria agrauat ex parte p̄sone cui irrogat vt p3 ꝛ. Ethi. ḡ nō poterat qs satisfacere deo de iniuria nisi posset mereri in infinitū. Qō nō est possibile in aliq̄ creatura quia nulla infinitas ē in re vere finita. Nob q̄z istud ꝓstat: q̄ si p pur hoiem potuissent hoies redimi deus nō fecisset q̄ vni-genitus filius eius p:o nobis patereꝫ: sz vnus purus homo p:o oibus: vel qlibet p:o pctō suo eēt si per plurimos annos debeat manere in inferno. ¶ Aliud quoq̄ dictū ioā. s. q̄ ie-sus erat filius dei nō oīno oñdebat q: poterat accipi p:o filio adoptiuo sicut accipit. Joā. j. q̄ dedit ptātem filios dei fieri. hīs qui credūt in noīe eius. Sic ēt in veteri testamēto sepe iudei vocant filij dei. Isa. j. vbi deus ꝓquerit de eis dicēs. Fli os enutriui & exaltaui: & ipsi sp:euerūt me. Totus etiā ppl's vocat filius dei & ēt ꝑmogenitus: sicut dixit deus ad Phara onē. filius meus ꝑmogenitus israel. Dixi tibi dimitte filium meū vt seruiat mihi. Exo. 4. Sic ḡ poterat vocari messias fi lius dei. Et dato q̄ magis spāliter vocaret filius dei istud es set inquātum erat sanctior alijs sicut ꝓphe vocabantur viri dei vel hoies dei vt p3 de helya. 4. reg. j. & de heliseo. 4. regū & de alio ꝓpha qui venit ad ieroboam. 3. reg. 13. & 4. regū. 23. oēs tñ hoies erāt hoies dei vel viri dei q: erāt aliqd factum vel possessū ab eo. Deute. 32. ſ. Nunqd nō ipse est pr̄ tuus qui possedit te fecit & creauit te? Prophe tñ spāliter erāt viri dei & etiā deus erat spāliter deus ipsor. ¶ Nā sz deus sit deus oium gentiū tam iudeor q̄z gētiliū ad. Ro. 3. ſ. An iudeorum tñ de⁹ nōne & gētiliū? imo & gētiliū: & tñ deus vocat spāliē deus hebreor. Exo. 19. Et tñ adhuc inē ipos hebreos magis deus erat deus ꝓphar & viror bonor q̄z alior. Sic dixit Saul Samueli. ſ. pepercit ppl's meliorib⁹ ouibus & armentis vt imolarent dño deo tuo. p̄. reg. 15. Et ℔ dī q: samuel erat ꝓpha dñi spāliter ptinēs ad eum. Et sic iudei dicēte ioanne iesum eē filiū dei adhuc nō putarēt eū eē ver filiū dei. ſ. na-turalē sed adoptiuū mō dicto. Jō neccium fuit q̄ iesus facēt miracula per que manifeste ꝓstaret eū eē deū. ¶ 6° q̄ ad p̄n cipale neccē erat xp̄m facere miracula: q: multa circa ipm ac cidere debebāt: & multa ipse ꝑmissurus erat que nō crederē tur nisi miracula fecisset: ipse eni p̄dixerat se occidendū & ter tia die surrecturꝫ. j. 16. Et istud erat miraculū magnū q̄ō nō crederet nisi in eo apparuissent aliq̄ miracula. Nam ipse fe-cerat multa miracula videntib⁹ ea discipulis eius & p̄nūcia-uit eis morte & resurrectionē: & tñ postq̄z mortuus est nō cre diderūt eū surrecturū imo postq̄z surrexit & audierūt ℔ tur-bati sunt: Luc. 24. Ergo valde minus credidissent si nulluz miraculū p̄cessisset in eo. Oportuit ḡ q̄ p̄cederent miracula. Ipse quoq̄ ꝑmisit nobis vitā eternā & q̄ resurgerem⁹ & q̄ essemus in celo sicut angeli dei. j. 22. Istud aūt nemo crede-ret cū eēt. s. nām nisi videret ipm ꝑmittērem hec facē aliqd supra nām. s. miraculū. Fuit ḡ neccē q̄ miracula facēt. ¶ 7° q: miracula fuerūt q̄ ꝓpe firmiē fecerūt hoies credē in ips. Nā & discipuli xp̄i sz seq̄rent eū nō firmiē credebāt in x p̄s q̄-usq̄z viderūt eū facere ꝑmū miraculū Jo. 2. ſ. ℔ fecit initiuz si-gnor iesus in chana galilee: & manifestauit gl'iaz suā & cre-diderūt in eū discipuli eius. ¶ 8° q: xp̄s debebat apl'is & di scipulis dare ptātē faciēdi miracula: q: al's q̄n p̄dicarēt inter gētes nō crederēt eis: & ita dedit ptātē hanc vt p3. j. Jo. & lu ce. 9. & x. Esset tñ icōueniēs q̄ ipse traderet apl'is & disciplis ptātē maximā q̄ ipse nunq̄z fecisset. ea q̄ tūc viderent q̄dā modo maiores discipuli q̄z xp̄s. Et tñ sicut discipulus nō est supra magistrū nec seruus supra dñz. j. Joā. & Luc. 6. ita nec dz apparere maior. Debuit ergo xp̄s facere miracula: & po-stea tradere discipulis potestatem faciendi.

¶ An faciente xp̄o miracula necesse fuit q̄ etiam per legez p:enuntiaretur. Questio. XXIIII.

Queritur cū xp̄s facēt miracula q̄ pfecte oñdebāt eū eē deū vl' messiā: an eēt neccē q̄ aliq̄d de eo i lege p̄nūciaret. Et vr̄ q̄ nō. Q: sz eēt neccīū xp̄m p̄nūciatū eē i lege pp ℔ q̄ testimoniū ioā. nō erat oio sufficiens sine testimonio legis vt declaratū ē. s. miracula tñ firmis sime ꝓbabāt & nō idigeret alia ꝓbatiōe adiūcta sibi ad ꝓferē dum firmitatē vel aūcitatē. ¶ Dom q̄ exñtib⁹ miraculis xp̄i nō erat tāta neccitas q̄ lex p̄nunciasset aliq̄d de illo ēt respec-tu iudeor sicut p ioā. oñdēdus eēt & nō facēt miracula. Fu it tñ neccē ad huc q̄ aliq̄d de eo p̄nūciaret i lege. ¶ P̄ q: non poterat ꝓueniēter ppl's iste iudeor spāl'r a ceteris ppl'is se-parari nisi p̄nūciaret eis messiā futur⁹ de semine eor. Et ob ℔ ipi spāliuꝫ ptinē debebāt ad deū q̄z ceteri ppli cū ꝓpterea sepati fuerit: q: de⁹ de istis solis voluit messiā nasci: & istis so lis ꝑmisit messiā. Et sic dic apl'us ad Ro. 9. q̄ iudeor ē testi mōiū & legis datio & ꝑmissa quor pres ex qb⁹ xp̄s fz carnē Si aūt separet iste ppl's a reliqs & nō p̄nūciaret ei de messia nesciret q̄re separet a reliqs: & nō hr̄et tñ icētiuū ad adherē dū deo sicut ℔ cognito. ¶ 2° ꝓueniebat ℔ pp spez & fidē. s. vt iudei hr̄ent semp spē de aduētu messie sicut desiderabāt oēs

antiq

A Rñsio ad q̄ situz q̄nis Necē fuit xp̄m facere miracula ad oñdēdū se eē messiā p̄ 2° B

3° E

4° D

5° E Instantia

F Rñdet istā tie. p̄ G Rñdet

b

Obiectio. A Rñsio ad q̄situ q̄nis p̄ 2° B

antiq̄ ꝓies ⁊ ēt ipi q erāt in lymbo scō ꝓtinue sperabāt redē ptionē futurā ꝑ messiā: eēt tn spes ablata si in scriptura non fuisset p̄nūciatū de messia: de fide pz q: cū nunq̄z hoies salua ti sunt nisi in fide messie explicita vel iplicita ⁊ fides iplicita q̄ est minoꝝ depēdet ex fide explicita q̄ est maioꝝ: decebat q̄ aliq̄ hzent fidē explicitā de messia. Istud aūt eē nō poterat ni si de illo p̄nūciatū eēt: iō debuit p̄nūciari in scriptura: de ista fide de messia nēcia ad salutē magis diximus supra in prolo go hie. qui icipit matthēus ex iudea. ¶ 3°: q: sic facilius co gnosceret xp̄s q̄s alit q: si nō fuisset in scriptura p̄nunciatus messias: qn̄ postea facēt miracula lz illa ꝑbarēt eū eē deuz tn iudei valde dubitarēt pp b q̄ lex sua data fuerat eis a deo ⁊ nihil dcm̄ fuerat q̄ postea deus apiturus eēt. Cū aūt lex prē nūciasset de messia ⁊ postea appareret iesus faciēs miracula crederet illū eē q̄ ꝓmissus fuerat in lege ⁊ sic facilius crede ret in eū. Un̄ nō solū scriptura p̄nūciauit q̄ vēturus eēt: sed etiā qn̄ nasciturus: ⁊ vbi: ⁊ de q̄ pgenie: ⁊ qd facturus eēt ſ. q̄ mutaret legē Moysi. Et multa alia. hȳs tn oīb⁹ stātib⁹ multi iudeoꝝ noluerūt credē ei q̄sto magis si nihil de eo prē nūciatū fuisset iō fuit necīū p̄nūciari. ¶ 4°: q: si non fuisset de eo p̄nūciatū hzent iudei colorē ad nō recipiēdū eū ēt si fa ceret miracula: q: videret facē ꝫ legē moysi. Nam Deutero. 13. dī Si surrexerit in medio tui ꝓphes ⁊ p̄dixerit signū atq̄ portentū ⁊ venerit qō loquut⁹ est: ⁊ dixerit tibi eamus ⁊ se quamur deos alienos: nō audies verba ꝓphe illius q: tēptat vos dn̄s. Ita nūc xp̄s introducturus erat legē nouā p quā ces saret tota lex moysi. Dici tn iudeis q̄ relinq̄rēt totā legē moy si quā deus eis dederat ⁊ acciperēt aliā de nouo nihil aliud videbat q̄s si diceret eis. Eamus ⁊ colamus deos alienos: ⁊ sic lz multa miracula facēt nunq̄z ei crederēt vt dimitterēt le gē moysi: nisi ipsa lex b eis p̄nūciasset. Et sic fuit valde neces sariū p̄nūciari q: alr nō viderent sufficē miracula. Et ista est de causis potissimis. ¶ 5° vt tolleret occasio iudeis obȳciē di ꝫ miracula xp̄i. Nā exp̄tib⁹ oīb⁹ hȳs obȳciebāt dicētes in belzebul p̄ncipe demonioꝝ demonia eȳcit. j. 12. Quāto ma gis si lex nō p̄nūciasset de illo. Deus aūt voluit auferre oēz occasionē calūniādi: iō debuit p̄nūciare xp̄m in scriptura sacra.

¶ An Joā debuerit xp̄m oīdē mox vt nat⁹ est. Qō. xxv.

Queritur cū Joā. venerit ad oīdēdū xp̄m: an de buit oīdē mox vt nat⁹ est. ¶ Aliqs di cet q̄ sic: q: ex eo tpe messias erat in veneratiōe hīi debebat ¶ 2° q: xp̄s mox vt nat⁹ ē annūciatus est ⁊ oīsus. Nam an geli annūciauerūt eū pastoꝝib⁹. Luc. 2. Reges q̄z ab oriēte venerūt adorare eū. Et b cognitū est ab oīb⁹ iudeis cū illi ma gi q̄sierūt in hierlm: vbi ē q natus est rex iudeoꝝ p̄cedēti. c. Fuit q̄z oīsus simeoni ⁊ anne ꝓphisse: qn̄ oblat⁹ est in tem plo Luc. 2. ¶ Dōm q̄ Joā. nō debuit oīdē xp̄z ante tp̄s istō q̄ oīdit. ¶ Nā si oīdisset illū mox vt natus est icurrisset ma gnū periculū: q: hero. conaret occidē illū post q̄z semel eēt p̄ sona cognita sicut occidit ifantes i bethleē vt occidēt eū iter eos p̄cedēti. c. Magis aūt moueret ad b qn̄ ꝓstaret ei deter minate de p̄sona. Jō neēe erat q̄ iesus defenderet se p mira culū vel q̄ occideret ab herode. Et nō solū semel se defende ret: si ēt q̄z diu maneret in iudea: imo ⁊ ad quācūq̄z partē or bis fugeret pseq̄ret eū herodes ⁊ occideret: nisi tota vita xp̄i eēt miraculū. Et istud valde impediebat ꝓcuratiōez saluꝰ nr̄e eo mō quo de⁹ illā disposuerat ꝓcurādā. Jō nō debuit tunc oīdi a Joā. Nec obstāt oīsiones xp̄i. s. posite: q: ille nō iduce bāt p̄culū vt. j. diceret. Ista aūt iducebāt manifestissimū p̄cu luz cū ꝓstaret de p̄sona q̄ nō ꝓstabat ex aliꝭ. ¶ 2° q: Jo. ve niebat ad disponēdū ppl'm ad p̄dicationē xp̄i: ⁊ tn ipe n̄ erat p̄dicaturus vsq̄z ad annū tricesimū. Jō Joā. nō debuit mitti p̄us. ¶ 3° q: si Joā. oīderet xp̄m mox vt nat⁹ est nō posset eē tāta fides ꝟbo eius sīc nūc: q: nō appareret tūc aliq̄ opatio iesu q̄ oīderet ip̄m messiā. Nūc aūt cū a Joā. oīsus est bapti zatus fuit ⁊ ieiunauit: ⁊ illico cepit p̄dicaꝛ ⁊ miracula facer. Jō nūc fides darer ꝟbo ei⁹ ⁊ nō p̄us: q: ex facꝭ xp̄i appare ret Joā. vez dixisse. ¶ 4° q: Joā. oīsurus erat xp̄m p baptiſ mum: sīc dī. Jo. j. ſ. Ego nesciebā eū: ꝛz vt manifestet in israel ꝓpterea veni ego i aq̄ baptizās. Jesus tn nō poterat baptiza ri bap. Joā. qn̄ erat paruulus q: soli vtētes rōne q̄ pniam de pctis agē debebāt baptizabant: iō vocaꝛ bapt. pnie. opz g̃ q̄ verus eēt vir qn̄ baptizaret. ¶ 5° q: si Joā. oīdisset iesuz eē messiā qn̄ erat puulus aut ppl's teneret tūc iesuz vt messiā cu rādo de testimonio Joā. aut nō. Si nō periret testimoniū io. Si aūt teneret eū vt messiā: teneret magnifice sīc filꝰ regis: q: iudei putabāt messiā regnaturꝝ tpal'r sīc putauit herodes ⁊ dictū ē p̄cedēti. Istud aūt repugnabat intētiōi xp̄i q̄ volebat in pauptate viuere. Un̄ q̄n ipe cognouit q̄ ppl's vēturuꝰ erat vt rapet eū ēt ꝓstituēt regē q: saturauerat eos de quīq̄z panib⁹ et duob⁹ piscib⁹: fugit solus in mōtē ad or̄ādū. Joā. 6. Nō g̃ decebat q̄ Joā. illū tūc manifestaret. Chr̄ist⁹ igit̄ mani festādus fuit determinate solū qn̄ icepturus erat p̄dicare: q: tūc ppl's admonit⁹ ex Joā. testimonio recēter: ⁊ vidēs imedi ate opa xp̄i crederet vez eē qō dixit Joan. Et sic cm̄ ē: q: qn̄ xp̄s icepit p̄dicare multi veniebāt ad eū dicētes: oia q̄ Jo. di xit de isto vera erāt. Si aūt oīdisset eū puulū iterum mouerer Joā. ⁊ qn̄ iesus veniret ad etatē triginta annoꝝ in q̄ ꝓdica ret eēt oblīuioni tradita testificatio Joā. de illo. ¶ Ad arg^m. in ꝓriū dōz: q̄ lz xp̄s eēt messias mox vt nat⁹ ē: nō tn factur⁹ erat opa messie vsq̄z ad annū tricesimū. Duo nāq̄z erant opa messie. ſ. mori ꝓ nobis vt nos redimeret: ⁊ dare legē in q̄ viueremus vt ꝓseq̄remur fructū redēptiōis sue. Et hec lex dan da erat p p̄dicationē. Istud aūt nō icepit iesus vsq̄z ad annū tricesimū. Jō tūc demōstrari debuit vt messias ⁊ nō p̄us. Jo ann. aūt venerat ad oīdēdū iesuz vt faciēte opa messie: ⁊ sic il lo tpe vēturꝰ erat Joā. ad oīdēdū eum ppl'o. ¶ Ad 2^m dōz q̄ xp̄s manifestat⁹ ē istis de qb⁹ dī i sua natiuitate: ⁊ ex illa oīn sione nullū icōueniēs seq̄ poterat. Ex oīsiōe aūt Jo. magnū piculū seq̄ret. Et p̄z q: Joā. nō oīsus ē xp̄s vt ipse coḡsceret eū: ꝛz vt manifestaret eū toti ppl'o. Sic ipse dixit Joā. j. ſ. Ego nesciebā eū: ꝛz vt manifestet i israel veni in aq̄ baptizans. Et sic oīdit eū toti ppl'o cū p̄dicās corā toto ppl'o vt videret iesū trāsire corā se ait. Ecce agnus dei. Et itez. Iste ē filꝰ dei. Jo. j. Si aūt sic Joā. oīdisset xp̄m q̄n nat⁹ est cōḡscēt Hero. pm⁹ ⁊ occideret xp̄z. Regib⁹ aūt xp̄s oīsus est: nō vt ipi alīs mani festarēt eū: ꝛz vt inse coḡscerēt illū. Et ob b dixit eis angelus in somnīs ne redirēt ad herodē p̄cedēti. c. ſ. vt ille nesciret de puero. Sic ēt pastoꝝib⁹ xp̄s oīsus est. Illi aūt nō manifesta uerūt eū ppl'o: ꝛz paucis q̄ nocē nō poterāt: nec illū diuulga rēt. Sic ēt simeoni ⁊ anne xp̄s oīsus ē: ⁊ illi i tēplo loq̄bantur de eo illis q̄ expectabāt redēptiōez isr̄l'. ſ. q̄busdā viris spi ritualib⁹. Et isti nō reuelarēt aliꝭ ita vt xp̄o posset inde oriri periculū. Jō istis fuit ꝓueniēs xp̄m oīdi in natiuitate: p Jo. aūt nō debuit oīdi. Nisi dicas q̄ oīderet Joā. ita q̄ ipse co gnosceret eū vel paucis reuelaret: q: tūc nō ꝓficeret. Nā Jo an. nō veniebat vt oīderet eū toti ppl'o vt dcm̄ ē: iō nō debuit Joā. eū oīdere nisi eo tpe quo sine piculo oīdi poterat ⁊ q̄n poterat exercere opa messie. Et vtrūq̄z fuit circa annū tricesi mum xp̄i: q: tūc nemo eū pseq̄bat: ꝛz dictū est eū esse messiam. Nec iudei illū psequuti fuissent nisi postea ꝓpē miracula ⁊ ¡crepatiōes q̄s faciebat cōtra eos q̄ ꝓcitati fuissent ꝫ eum.

¶ Ipe aūt Joānes habebat vestimētū de pilis camelorū: ⁊ zonā pelliceā circa lūbos suos. Esca aūt eius erat locuste ⁊ mel siluestre. Tūc exibat ad eū hierosolyma ⁊ ois iudea: ⁊ ois r̄gio circa iordanē ⁊ baptizabātur ab eo i iordane ꝓfitētes pctā sua.

⁋ ¶ Ipse aūt Joā. b oīdit idoneitas Joā ad testificādū ex vi te scitate. Et ad b ponit hic de cibo ⁊ potu ⁊ vestib⁹ ei⁹ scz ⁋ Ipse aūt Joā. hēbat vestimētū de pilis camelorꝝ. Jēt i b ap paret asperitas vestis q: pili camelorꝝ sunt aspi: ⁊ fiūt de isīs vestes aspe valde sīc de pilis caprarꝝ. Et b erat pp vilitatem ⁊ aspitatē hit⁹: q: nō decebat vir dei molib⁹ ⁊ delicatis aut p̄ ciosis idui vestimētis. ⁋ ⁊ zonā peliceā circa lumbos suos. i. ⁋ Ista zona nō erat textilis sicut nos aliq̄n hēm⁹ de lana texti li vel de varijs coloꝛib⁹ nec ēt erat de corio aialis d. ſpōsito p artifices ⁊ exornato sicut cōit fiūt zone: ꝛz q̄dam pars pellis aialis mortui. ſ. corrigia adhuc cruda cū pilis suis circa quā artifex nihil fecerat. Et sic erat zona vilis rudis ⁊ aspera. Et appet in b ꝓptibilitas hit⁹: q: tā vestes q̄s zona erāt ꝓptibiles. ¶ Aliq̄ putāt q̄ Joā. hēbat istā zonā circa carnē nul lo itermedio q: dī q̄ hēbat zonā peliceā circa lūbos. Nō tn ꝓstat an sic hr̄et: q: pōt itelligi q̄ hr̄et zonā iuxta carnē vl' q̄ hr̄et eā sup vestes: q: vtroq̄z mō erat circa lūbos. Magis tn vr̄ ꝓuenire lr̄e q̄ eēt iuxt̄ carnē q̄z. s. vestes ⁊ tūc eēt ad maio rez afflictionē carnis. ⁋ Esca autē ei⁹ erat locuste ⁊ mel silue stre. hic notat scitas in cibo. ſ. q: nō comedebat nisi locustas ⁊ mel. ¶ Quidā putāt istas locustas eē pisces marinos q̄s

£ 3°
D 4°
£ 5°
Opio p̄a p̄a ro. 2a rō.
A Rñsio ad q̄situ qōnis. Joā. nō debuit oīdere xp̄z ante tp̄s q̄ ostēdit. p̄a rō.
B 2a rō. 3a rō
4a rō.
5a rō.
£ Ad p̄ima z rōnē in op positum. Duo opera xp̄i seu mes sie.
D Ad scōam rōnē in op positum.
B

De locustis qd sint diuerse opiniones.

hic vocamus. Sz ḃ nō ꝓuenit: qz tales pisces satis sunt delectabiles z apō aliqs ꝓciosi iudicanť. Scriptura tn̄ laudat ḃ Joā. de austeritate vite: iō nō diceret q tales locustas comederet. ¶ Itē qz Joā. manebat ꝓtinue i deserto: ibi aūt nō porat hīe tales pisces maxime cū nō hꝛet aliquā curā aut solicitudinē circa cibū. Opz g̃ q sit locusta aliqd qō hēať cōiť i deserto: ad qō ingrēdū nō sit neče ipēdi magnā solicitudinem.

1ª opinio.

2ª opinio.

¶ Alīj dicūt q locuste sūt ista aialia pua q̄ saltāt z segetes destruūt. Et de hīs dī Jo. j. ſ. Residuum erute comedit locusta: z residuū locuste comedit bꝛutus. De istis dicit Nico. q inueniunť in deserto iudee: z frixe cū oleo sūt cibꝰ pauerū. Jstud ē satis verisimile: qz nō ē aliqs sumptꝰ circa talē cibuz respectu alioꝝ ciboꝝ. ¶ Quidā tn̄ dicūt ḃ nō eē vez qz Jo.

Nico. de li.

3ª opinio

erat q̄si extremus i abstinētia a cibo z potu: iō non comederet ista aialia frixa cū oleo: tū qz erat aliqs apparatꝰ z oportebat ipēdi aliq̄ntā solicitudinē circa talia: tū qz iste cibꝰ aliq̄liter eēt sapidus pp frixurā i oleo. ¶ Alīj g̃ dīt q Joā. comedebat istas locustas z tn̄ nō frigebat eas i oleo: ſz solū sale cōditas comedebat. Et sic fit in q̄dā pte ethiopie. ſ. apud trogoditas. Jstud aūt nullus sumptꝰ erat nec apparatꝰ aut solicitudinis z ē cibꝰ magis austerus: iō istud vīsimiliuſ videbatur.

4ª opinio

6ª opinio.

Alīj dicūt q iste locuste nō sūt aialia ſz q̄dā herbe q̄ hn̄r i deserto q̄ locuste vocanť in ẗra chanaā: z de istis comedebat ioan. Et tūc erat magna austeritas in cibo suo. ſ. comedere herbas crudas. Jstud tenet fr̄ bꝛocardus teotonicus in lib. suo de ẗra scā dicēs se fuisse i multis monasteriꝭ apud iordanez in locis vbi btūs Joā. ꝓuersabať baptizās z ꝓdicās: z ibi cū multis monachis sepe comedisse herbas q̄s illi locustas vocāt z habūdāt i terra illa. Et dicūt q ille erant locuste q̄s comedebat btūs Joā. Jstud ēt satis est rōnabile. Quia tn̄ istud nomē locusta apud latinos cōiť signat illa aialia parua z nō herbas nec aliqd aliō verisimilius vr̄ q comedebat locustas. ſ. ista volatilia sale ꝓdita qz talia valde habūdant in deserto.

£ Mel silueſtre qd sit

¶ De melle siluestre dicūt qdā q est qdā paruus humoꝛ re

p³ opinio

ptꝰ in folijs q̄rūdā arboꝝ z ē dulcis sicut mel iō vocať mel. Sed ḃ nō multū vr̄ qz ille humoꝛ est res delicata z pauca q̄ magis lambiť q̄z comedať. Joā. aūt comedebat cibū rudē ad necitatē stomachi: iō nō ē satꝭ vīsimile q tale mel comederet.

2ª opinio Nico de li.

¶ Alīj dicūt q istud mel siluestre reperiť in trūchis arboꝝ q̄rūdā sicut eni ibi q̄dā ptes albe z tenere q̄ manibꝰ ꝓtrite comedanť z sapoꝛē mellis hn̄t. Jstud tenet Nico. Jsta varietas z ēt alioꝝ alr opinātiū est: qz istud vocať mel siluestre. Nā si vocareť mel absolute putarēt q eēt mel cōe: qz tn̄ mel siluestre dī putāt nō eē de melle nr̄o. Ur̄ tn̄ rōnabilr dōm q istō erat mel cōe q̄ nos vescimur: z est cibꝰ rudis z cōis quē Jo. sine apparatu z solicitudine hīe poterat: qz multuz de mele eēt in deserto: vocať aūt mel siluestre. i. mel rude ad dīaz mel lis nr̄i qō defecatum est z purgatū a cera. Illō aūt mel qō ioan. comedebat erat silr cū cera. ſ. fauus siē ipe iueniebat in deserto in aluearijs apū. Nā ille i diuersis locis in deserto melli ficabāt: etiā in locis vbi nulli hoium de eis cura erat. Et illi faui erāt adhuc rudiozes. z ꝓpie vocareť illud mel siluestre qz in siluis sine cura humana fiebat z de illo Joā. comederet qz nollet quēq̄z grauare tollēdo de alieno. Et istud vr̄ magis tenēdū. Jste aūt eēt cibꝰ satꝭ grossus z nō delicatꝰ nec dulcis qz lz semel aut modicū de melle comedē sit dulce z delectabile tn̄ multū comedē aut q̄ttidie vel q de illo hō saturari velit ꝓuocat nauseā z non ē cibꝰ suauis: vt pz Prouer. 25. ſ. mel i ueniſti: comede qō sufficit tibi ne forte saturatꝰ euomas illō.

D ⁋ £ Tūc exibat ad eū hierosolyma. Jꝰ Postq̄z ōscripta ē vita ioan. in cibo z veste ponit eius ꝓdicatio famosa. ſ. qz pp scitatē suā ꝓfluebāt ad eum oēs. Et dī q tūc. i. qn̄ icepit ꝓdicare exibat ad eū hierosolyma. i. habitatoꝛes hierlm. Ponit eni cōti nēs p cōtento. Mar. j. dī. Egrediebanť ad eū hierosolymite vniuersi. Eadē sntia est. Et cuz dī oēs hierosolymite itellr. i. multi: qz nō ē vīsimile q oēs irent nemo manēte i vrbe imo manifestū est. q nō ibāt oēs qz neče erat manē ministros itē ploꝛ leuitas z sacerdotes q nunq̄z exibāt de templo toto tpe ministratiōis sue vt colligit. j. Parali. 9. ēt Luc. j. z declaratuz fuit. 4. regū. xi. £ z oīs iudea Jꝰ i. oēs habitātes in iudea

E ⁋ scz plurimi eoꝝ. Et accipiť iudea stricte solum p sorte iude. Qō pz qz hierlm distinguiť ḃ a iudea z vez ē q nō est i sorte iude ſz in sorte beniamin. Josue. 18. linea tn̄ diuidēs sortes iude a beniamin trāsit p fontē regel q est iuxta hierlm nō longe a portis vt declaratū est iosue. 15. Et sic trāsit iter hierlz z bethleē. Et est hierlz de sorte beniamin: bethleē aūt de sorte iude. Accipiēdo tn̄ largius iudea icludiť hierlm in ea. Et sic pilatus q erat ꝓcuratoꝛ iude erat ꝓcuratoꝛ hierlm vt. ſ. dictū est de ḃ ēt precedēti. c. in. 18. q. £ Et ois regio circa iordanem Jꝰ i. terra illa q̄ ē circa alueuz iordanis. Est eni terra illa delectabilis: z sunt ibi palme: z q̄ndā erat balsamū: z ē terra pinguis pp fluuiuz: z vocať regio circa iordanem tota terra iordani adiacens ex parte oꝛientis z occidentis. £ z baptizabantur ab eo in iordane. Jꝰ i. imergebantur in aquam. Et ob ḃ erat Joā. apud iordanē pp aq̄s multas vt ibi baptizare posset. Nō fuit tn̄ semp circa iordanez qz aliq̄n declinauit ad alia loca vbi erant aq̄ sicut q̄n fuit in emnō iuxta sal. vbi erāt aque mlte. Jo. 3. ante tn̄ q̄z xp̄s baptizareť erat Jo. semp apō Jordanē z ibi xp̄s baptizatus est. ſ. in iordane. j. in ſra. Post xp̄i aūt baptismū joā. etiā baptizauit in alīs locis. Matt. aūt z marcus nō curāt de ḃ: iō solū dicūt quō baptizaret in iordane. Joā. aūt q istud scripsit latius dicit: q Joā postea xp̄o p̄dicāte baptizaret in emnō. io. 3. £ Cōfitētes pcta sua Jꝰ i. cōfitentes se peccasse: quō aūt fiēt ista ꝓfessio dicet. j. 58. z. 55. e. 96. q.

¶ An Joannes debuit esse tam sancte vite vt hic describiť.

Questio. XXVI.

Queritur circa ioā. an debuit eē tā sancte vite sicut ḃ describiť. ¶ Dōm q ioā. fuit vite scissime: z decuit q hꝛet istā scitatē. Un̄ deꝰ ex spāli gratia dedit ei ꝓpositū tā arduū. ſ. vt tā asperā vitā seq̄reť z ꝓstātiā in ope in tāta difficultate vite tā lōgo tpe hita illis laboꝛibꝰ frangeť. Et satꝭ apparebat in eo aliqd diuinū eē q tā graues laboꝛes z potissime a tenera etate tollerasset. Hoc aūt fuit ne cessariū: qz deꝰ volebat q ioā. eēt testis idoneus in re tam ardua. sicut erat dicē aliquē eē messiā z q totuſ ppl's crederet ei. Ad ḃ aūt neče erat q ioā. manifeste oñderet in se aliqd diuinū: qz al's nō adhiberēt ei tāta fides. Jstud aūt poterat esse in miraculis vel in vite pfectiōe: qz vtrūq̄z a deo est. Joā. tamē miracula nō fecit vt. j. dicet. q. 34. Jō oprebat q hꝛet vitā sanctissimā z nō quācūq̄z: ſz in gradu excellētissimo: qz al's nō fuisset tāta opinio de eo. ſ. q ipse eēt messias cū nullū signuz oñdisset. Quia apud antiq̄s fuerunt multi sci viri z a nullo eoꝝ talis opinio hita est. Jō oportebat q ioā. sanctioꝛ appareret illis. Etiā qz in re taz ardua soli vbo eius stādū erat ſcz vt crederet messias quē ille assereret nō oñso aliq̄ miraculo. Oportebat g̃ q ista vita eēt ita excellēs q appareret spāliter a deo. Et nō eē dubiū qn a deo mitteret z deus operareť i eo q talia faciebat: z tūc iudei certificati de ioā. q eēt a deo ꝓpt excellētiā vite crederēt q̄cqd ipse diceret. ¶ Sed obȳciet q ista scitas vite nō operata fuerit in ioā. qz talis fides ei adhiberet. Nā lz ioā. oñdisset ieſuz eē messiā coꝛā toto ppl'o iudei nō acceperūt eū vt messiā. ¶ Dōm q scitas ioā opata est id ad qō erat. ſ. vt crederet ei a ppl'o: vt nemo auderet dicē aliqd ab eo dcm̄ vel fcm̄ nō eē diuinū. Sic pz. j. vicesimo ꝓmo cuz xp̄s q̄siuit a sacerdotibꝰ z pharisēis an baptizatus ioā. esset a deo an ab hoibꝰ vt se excusarēt: z tn̄ dī q nō ausi sunt dicere eē ab hoibꝰ qz timebāt ppl'm. q ioā. tanq̄z ꝓpham tenebant. In oībꝰ aliꝭ q̄ ioā. assereret nemo auderet ei repugnare. Qō aūt oēs iudei nō acceperint ieſuz vt messiā ipo testificāte nō diminuūt testimoniū eius. Nā etiā ieſus fecit plurima z inaudita miracula q̄ oēs iudei viderūt: z tn̄ noluerūt oēs credere in eū. Miracula tn̄ nō solū messiā ſz etiā deū eē illū pbāt. Sz sicut aliq crediderūt in eū pp miracula ita etiā aliq crediderūt in eū pp testimoniū ioā. Nā dr̄. Jo. x. q multi veniebāt ad ieſuz dicētes q oia q̄ ioā. de isto dixit vera erāt z crediderūt in eū. ¶ Sed dicet forte q ioā. nō debebat esse taz excellētis vite: qz p hec ēt xp̄m excedebat i austeritate vite. Qō vr̄ plurimis incōueniēs: qz oēs vtutes debēt poni in sūmo in xp̄o. i. in gradu excellētioꝛi q̄z in oīb hoibꝰ. ¶ Dōm q ioā. debuit hꝛe totā austeritatē quā habuit: qz alioqn non excederet oēs antiq̄s ſcēſ valde: z sic nō eēt cā q̄re ꝓstaretur ei tāta aucitas a ppl'o: z tn̄ ꝓstari istā aucitatē erat vtile xp̄o qz quāto magis crederet ioā. tāto magis dirigerenť fcā christi. ſ. q facilius in eū crederet: iō decebat q deus daret ioan. ꝓuilegiū vite sanctissime in austeritate. Cū aūt dr̄ de xp̄o q sic ioā. excederet xp̄m. dōm q ridiculū est cōparare quemq̄z hoium ad xp̄m: nec oēs hoies sil's sumptos. Et ḃ ꝓfitetur plenissime ipse ioā. dicēs q de plenitudine eius oēs accepimuſ ioā. j. Dixit ēt q pr̄ dedit ei spm̄ z nō ad mēsuram. Joā. 3. q̄si dicat. £ eteris dať spūs scitatis in certa mēsura filio aūt daťꝰ

est iste

A Rñsio ad q̄stiū qōnis

Obȳcit

B Rñdet obiectioni. p².

Obȳcit 2°. £

Rñdet 2° obiectioni.

Ad argumētū

est iste spūs sine mēsura .i. inextimabiliꝛ. Et sic potuerūt oēs de plenitudine eiꝰ recipe ga i imēsū hȝ. Et sic nō solū nō est aliqs scūs sicut xp̄s ſȝ ipse solus est scūs qꝛ ē scūs scōꝝ. Sic eni vocauit eū daniel. ſ. Unge scūs scōꝝ daniel. 9. Et solus scūs est qꝛ ipse scūs scificās tā ioā. q̄ oēs alios. Jō ꝓsequent vita xp̄i erat excellētioꝛ ꝛ sanctioꝛ q̄ vita ioā. qꝛ ip̄e sanctioꝛ erat. Et tñ vita ioā. fuit austerioꝛ q̄ vita xp̄i sicut ipse xp̄s testatꝰ est. j. xj. Uouit ioā. nō māducās nec bibēs ꝛ dicūt qꝛ demoniū hȝ venit filius hois māducās ꝛ bibēs ꝛ dicūt ecce hō voraꝝ ꝛ potatoꝛ vini: ꝛ publicanoꝝ amicus. Quare aūt xp̄s non habuit tantā austeritatem sicut Joanne ꝛ an decuit habere declarabitur. j. xi. vel Luc. 2.

¶ An helyas ꝛ pꝛophete antiqui testi fuerunt ita austeri in vita sicut Joannes. Questio. XXVII.

A Opio q̄rūdā q̄ sic. p̄ā rō 2ª rō. 3ª rō 4ª rō.

Queritur an helias ꝛ ꝓphe antiq fuerūt taȝ sci ꝛ taȝ austeri in vita sicut ioā. ¶ Aliqȝ dicet q̄ sic qꝛ ēt filij ꝓphaꝝ comedebāt herbas sicut ioā. vt pȝ 4. Regū. De illo q̄ posuit colocyntidas siue herbas amaras in olla pꝛo filijs ꝓphaꝝ. ¶ Itez pȝ de helya q̄ in deſto apud torrētē carith a coꝛuis pascebaꝫ. Item ipse helias comedit se mel in q̄draginta dieb⁹ ꝛ de pane qdē subcineritio. ȝ. Regū 19. ¶ Item moyses bis quadraginta diebus māsit sine cibo scilicet quadraginta diebus pꝛo pꝛimis tabulis suscipiendis q̄draginta ꝓ secundis: vt colligitur Exo. 34. ꝛ magis patet deutero. ij. Et ista videbaꝫ maioꝛ austeritas. ¶ Dōm q̄ Joā. fuit austerioꝛ in victu ꝛ vestitu ceteris q̄ eū p̄cesserāt. Et colligiꝫ ex testimonio xp̄i. ſ. Inter natos muliex nō surrexit maioꝛ ioā. baptista. Et itelligebaꝫ de scitate. Scitas āt ioā. manifestabaꝫ in illa exterioꝛi austeritate vite: iō opȝ q̄ xp̄s intelleꝛit q̄ in hac nemo eū exceſſerit imo nec fuerit qſq̄ sibi eq̄lis ſȝ antiq sci hērent vitā satis abstinētē a delitijs ꝛ modestiā magnā in hitu. Et ob hoc spāliꝛ scriptura ponit cibū eiuȝ ꝛ vestitū qō nō facit de alijs scis noui ꝛ veteris testamenti: nec de ipo xp̄o: ꝛ spāliꝛ laudat eū de ß: iō oȝ q̄ in isto excedēt oēs alios hoies. ¶ Ad p̄m q̄ñ dī de filijs ꝓphaꝝ q̄ comedebant herbas: dōm q̄ nō attestabaꝫ magnā austeritatē vite: qꝛ illō erat ex necitate famis cū nō hꝛent aliud vel saltem nō ad sufficientiā: sic pȝ. e. c. ſ. Erat aūt fames in terra: ꝛ dixit heliseus vni de pueris suis pone ollā grandē ꝛ q̄q̄ pulmentum ꝓ filijs ꝓphārū. Si tñ fuisset habūdātia escaꝝ nō comedisset herbas cū ibi cā inuaꝫ. ſ. qꝛ erat fames in terra. Comedebāt tñ panes ꝛ alia q̄ apponebāt isti filij ꝓphaꝝ: cū dicat e. c. q̄ qdā vir attulit panes ꝑmiciaꝝ heliseo: ꝛ fecit illos apponi coꝛā filijs ꝓphaꝝ ꝛ comederūt Joā. autē nunq̄ comedebat panē: ſȝ solū locustas ꝛ mel siluestre. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ helias non fuit ibi austerus aliq̄n: ſȝ solū oñdit inde q̄ ꝓ miraculū nutriebaꝫ. Nā erat fames magna i terra: ꝛ deꝰ iussit helie manē apud torrētē carith: ꝛ ibi dixerat q̄ coꝛui pasceꝛēt eū ꝛ dabāt sibi bis in die panē ꝛ carnes mane ꝛ vesperi e. c. Ista aūt nulla austeritas erat: ſȝ vita satis delectabilis q̄ntum ad cibū: de potu aūt deꝰ nō ꝓuidebat ei ſȝ bibebat aquā de torrēte. e. c. ¶ Ad 3ᵐ dōm q̄ helias nō fuit austerioꝛ in ß eo q̄ q̄draginta dieb⁹ nō comederit. Nā illud nō erat voluntate humana: ſȝ qꝛ deꝰ cōpulit eū facē dicens q̄ comederet ꝛ biberet qꝛ grādis via ei restabat. 3. regū. 19. Et tūc ēt si helias voluisset aliqd aliō comedē nō potuisset qꝛ nihil erat in deſto. Et ob ß angelus attulit ei cibū q̄ſi aliūde hīe non posset. Nā deꝰ nō ꝓuidet miraculose nisi i necitate. Joā. aūt sine vlla necitate spōte tenebat hāc austeritatē: cū posset hīe alios cibos ad habūdātiā. ¶ Itē nō ḡuabat heliā q̄ tāto tpe abstinēt a cibo: qꝛ si ḡuareꝫ mō nāli neēe erat q̄ moꝛeꝛēt. ſ. nihil comedēdo in q̄dragita dieb⁹. Et tñ nō peꝛijt: iō miraculo se ꝓseruabaꝫ. Et tūc nō affligeꝛeꝫ fame sic iciunās. Et ß inꝛtur. e. c. cum dī ꝛ ambulauit i foꝛtitudine cibi illiſ q̄draginta dieb⁹ ꝛ. xl. noctib⁹ vſq̄ ad mōtē dei oꝛeb. Et sic cib⁹ ille ꝓfoꝛtabat adhuc eū nō solū ad viuendū: ſȝ ēt ad itenerādū continue. Joā. aūt nāliꝛ ꝓseruabaꝫ: iō affligebaꝫ austeritate cibi ꝛ foꝛte iterdū fame. ¶ Itē adhuc nō erat austeritas hic i cibo helie: qꝛ ipse comedit panē subcineritiū: ioā. aūt nunq̄ comedebat panē ſȝ locustas ꝛ mel. ¶ Ad 4ᵐ dōm q̄ i moyse nū q̄ apparuit aliq̄ austeritas vite ſ. ꝙ comedebat de eiſdē cibis de qb⁹ ceteri hoies. Qō aūt bis q̄draginta diebus māserit sine cibo nullā austeritatē in eo significat ſȝ solū oñdit diuinū miraculū: qꝛ nāliꝛ nō poterat manē sine cibo tāto tpe. Illō āt nō fuit sibi graue ſȝ iocūdū: qꝛ fruebaꝫ ꝓsoꝛtio diuini sermonis. Uñ apparuerūt i eo signa huiꝰ. Sic eniȝ dr̄. Exo. 34. q̄ qñ moyses descēdit ad castra erat coꝛnuta facies eius ex cōsoꝛtio ꝑmonis dñi: ꝛ ip̄e iḡrabat. Ita ēt totus ppl's israel per xl. ānos comedit solū mānā: qō videreꝫ q̄ nāliꝛ nō posset eos nutrire ꝛ ꝓseruare ita foꝛtes ꝛ iocūdos. Sic dī deute. 8. ſcilȝ dedit tibi cibū mānā qō iḡꝛabas tu ꝛ pies tui vt oñderet tibi q̄ nō in solo pane viuit hō ſȝ i oi vbo qō egredit ex oꝛe domini. Quasi dicat. Iste cibꝰ mānā nō poterat te ita nāliꝛ nutrire sic panis: ſȝ deus fecit ad oñdēdā potētiā suā. ſ. vt scires q̄ nō in solo pane viuit hō. i. pōt viuē: ſȝ ex oi vbo qō ꝓcedit ex oꝛe dñi. i. Quicqd dixerit: hoi q̄ comedat viuet comedendo illō: ēt si dicat q̄ comedat ferrū vel lapides. Talia ḡ nō sunt ducēda in arᵐ. qꝛ miraculosa sunt. Jn ioā. aūt nihil erat miraculosū: ſȝ nāliꝛ viuebat ꝛ a fligebaꝫ per istā cibi austeritatē: magnitudo tñ virtutis eius faciebat q̄ oia tolleraret.

¶ Quare ista ß posita sūt ad denotādā vitā Joā. Qō. 28.

A Rñsio ad q̄ situȝ qōnis Charitas oēs opationes ꝓficit.

Queritur q̄re posita sunt ß ista ad denotādū excelentē vitā ioā. ¶ Dōm q̄ euāgeliste voluerūt oñdē iudeis ꝛ oib⁹ legētib⁹ ioā. eē viꝝ sāctissimū: ideo ista scripserūt de eo. Deus q̄q̄ volēs q̄ ioā. appareret sanctissimus iudeis fecit q̄ ista ḥēt per q̄ scissimus ꝓbabaꝫ. Pꝛo q̄ ꝓsideradū q̄ tota ꝓfectio ꝛ sanctitas hois ꝓuenit a charitate. Ipsa nāq̄ charitas in se ipa: ꝓfectio q̄dā ē: ꝛ ipsa perficit oēs opatiōes q̄ cū ea sunt. Sic oñdit apl's p⁹. Coꝛ. 13. vbi cuȝ posuisset p̄cedēti. c. de oib⁹ gratijs spūs sci dixit ibi. Et adhuc excellētioꝛē viā vobis oñdo. ſ. viā charitaꝫ. Nā ibi ponit oēs laudes eius. Jō dōm q̄ simpliꝛ nō ē ꝓfectio hois i austeritate vite nec maioꝛ ꝓfectio in maioꝛi austeritate: qꝛ nō pōt esse maioꝛ austeritas ꝛ tollerātia q̄ q̄ hō tradat coꝛpꝰ suū ita vt ardeat. Dicit tñ apl's q̄ adhuc istud nihil ē: si charitatez non hȝ p⁹. coꝛ. 13. Ideo scitas ioā. ex charitatis gradu accipienda erat: scriptura tñ nō denotauit gradū sanctitatis eiꝰ ex charitate ſȝ ex vite austeritate. Et ß pp duo. ¶ Primo qꝛ ioā. nō solū dicit hic scūs ſȝ oñdit ppl'o qūo ipse sit sanctꝰ. charitas aūt est aliqd in aia qō non vr̄: iō scitas ꝓ exterioꝛē opationē oñdēda ē. Istud aūt erat in ioā. q̄ntū ad vite austeritatē q̄ oibus apparebat. ¶ 2° qꝛ ista scitas oñdēda erat iudeis q̄ adhuc erāt viri grossi circa spūalem vitā: ideo per ea que erāt maxime palpabilia oñdi ōbuit eis scitas ioā: ꝛ oñsa ē magis ꝓ vite austeritatē q̄ꝫ ꝓ aliqd aliud. ¶ Nā hoies rudes iudicant excellētius eē id qō difficiliꝰ est ad resistēdū sibi. Istō āt est in eis q̄ caro desiderat: q̄ si nō ministrēt sibi vexat eos ꝛ affligit ꝛ tollerare has tētatiōes ē magne difficultaꝫ. Ita est in cibo ꝛ potu ꝛ vestitu austeris: qꝛ caro oia ꝛria appetit: ꝛ ista tollerare difficile est. ¶ Habebat aūt ioā. ꝓter istā austeritatē magnā excellētiā oꝛonis ꝛ ꝓtēplatiōis. Qꝛ cū in deſto semp māsisset vſq̄ ad annū triceſimū ꝛ nō ꝓuersareꝫ cū hoibus nō erat occisus. Sed neēe erat eū eē oꝛoni ꝛ ꝓtēplatiōi deditū: qꝛ nō vacabat opib⁹ laboꝝ ad aqrēdā vitā: cum fere nulla re idigeret hñs oia neēia in deſto spōte nata ꝛ ad habundātiā occurētia. ſ. locustas ꝛ mel. Istō aūt erat maioꝛis ꝓfectiōis vel ꝓuilegij. ſ. posse semp itētū eē deoꝛādo vel cōtēplādo q̄ꝫ abstinē ab oi cibo. Uiri tñ rudes sicut ppl's nō capiunt q̄ntā sit illa ꝓfectio: iō scriptura nō curauit laudare ioā. de dotib⁹ spūalib⁹: ſȝ laudauit de austeritate in victu ꝛ vestitu: qꝛ istud erat ꝓ qō ppl's iudeoꝝ iudicabat ei⁹ sanctitatem.

B Scriptura oñdit Joā. scm̄ nō ex gradu charitaꝫ sed ex vite austeritate. ꝓ 2°

¶ Ista aūt austeritas oñdebat Joā. eē diuinū hoiez duplicit Uno° qꝛ Joā. talia volebat. Alio° qꝛ talia pati poterat. ¶ De p° pȝ qꝛ ioā. elegerat vitā taȝ austerā q̄lē nullus vnq̄ hominuȝ hūisse visus erat. Istō aūt nō videbaꝫ eē posse nisi a deo ꝛ pp deū. Sic eni xp̄s dixit a fructib⁹ eoꝝ cogſceꝫ eos. j. 7. Istud veꝝ ē nisi in hoib⁹ hipocritis: q̄ iterdū multa simulāt pp q̄stū ꝛ honoꝛē. Et tñ isti adhuc ex fructib⁹ cogſcunt. Hȝ eni hypocrisis fructꝰ q̄sdā. ſ. q̄ hō cū videri bonus velit bonꝰ tñ eē nō vult. Jō ſȝ hypocrita aliqd iterdū exteriuſ faciat per qō bonus videat neēe ē q̄ plurima iteriꝰ vel absc̄dite faciat ꝓ q̄ bonꝰ nō ſit. Et qꝛ nihil ē occultū qō nō reuelef: dicēte saluatoꝛe: neēe ē q̄ opa istoꝝ aliqn̄ i lucē veniāt: ꝛ tūc appareat q̄ nō scitaꝫ ſȝ hypocriſis opa fuerūt q̄ videbaꝫ. Et si qs ꝓsidēt diligēter hypocrita diu latere nō pōt. Qꝛ cū hypocrita vere diligat aliqō bonū tpale. ſ. lucrū vel honoꝛes: ꝛ magis sit amoꝛ suus ad ß q̄ꝫ ad oñdēdū scitatē exterius que ꝓ ista bona oñdit: neēe ē q̄ iterdū cū maioꝛi feruoꝛe feraꝫ in id qō maxie diligit: ꝛ lucrū vel honoꝛē sectef: ꝛ tunc apparebit vñ ꝓcedāt opa ſua. ¶ Item qꝛ ȝ hypocrita aliq̄ꝫ to tpe dura

C Ad 2ᵐ

D Ad 3ᵐ

D Austeritas vite ostēdebat Jo. scūz ꝑm ꝑncipa.

Fructꝰ hypocriſis.

E Ad 4ᵐ

hypocrita diu latē nō potest.

tolleraret pp spē lucri vel honoris: diuturne tñ non tollerabit: q; nollet pdē totā vitā q̄s amat pp spē pauci tpis. Jō pseuerare sp in duris: scitaꝫ ꝛ nō hypocrisis indiciū ē. ¶ In io. aūt erāt opa bona: ꝛ talr se hēbat: q; nullus posset de eo pre sumē: q; facēt ls p hypocrisim. ¶ p q; circa natiuitatē Joan. apparuerūt multa mirāda q̄ oñdebāt scitatē ei⁹ futuraz. Uñ oēs audiētes de eo posuerūt in cordib⁹ suis q; puer ille aliqd magni eēt. Luc. j. Et sic qñ postea viderēt opa ei⁹ mirāda crederēt q; a deo erāt: q; in natiuitate ei⁹ ipm magnū viꝫ futuꝫ oñderat. ¶ 2° q; Joā. cepit istā pseuerationē austerā a tenera etate vt colligit Luc. j. Et sic dī in hymno suo. s. antra deserti teneris sub annis ciuiū turmas fugiēs petisti. hypocrisis āt nō ē nisi i viris hñtib⁹ iudiciū pfectū ad excogitādos dolos puersos ꝛ fucos p q̄s sub specie boni fallāt ꝛ pseq̄nt lucrum aut honorē intētū. Joā. aūt icepit istā vitā qñ puer erat: iō nō erat vīsimile q; p hypocrisim mouēt ls a deo. ¶ 3° q; hypocrite vt dcm ē nō pseuerāt lōgo tpe in ope duro: cū desideriū eoꝝ sit pseq bona hui⁹ vite ꝛ nollūt fraudari tota iocūditate vite tollerādo dura pp spē pauci tpis. Joā. aūt ꝓtinuauit in ista austeritate ab exordio vite vsq; ad finē: ꝛ nūq̄ aliqd sibi de rigore subtrahē visus ē: ls sp in eadē austeritate manebat iō apparebat q; nō erat ex hypocrisi ls a deo. ¶ 4° q; cū hypocrite nō desiderēt eē boni ls videri faciunt solū ibi opa sua vbi videri possint sīc dr. j. 6. s. Cū facis elemosynā noli turba cauere ante sicut hypocrite faciūt i synagogis ꝛ vicis vt honorent ab hoib⁹. Et iteꝫ dī. Cū orat nō eritis sīc hypocrite q amāt in synagogis ꝛ angulis plateaꝫ stātes orare. Et sic ad ls q; aliqs effugiat hipocrisim dicit ibi xps q; oret in cubiculo clauso hostio ꝛ q; det elemosinā in abscōdito nesciēte sinistra qd faciat dextra. Joā. aūt opa sua faciebat i abscōdito q; a tenera etate semp fuit i deserto: ꝛ nō quersabāt cū hoibus vsq; ad tps illō in q̄ ex mādato dei optebat se oñdē pplo ꝛ p dicare vt ps luc. j. s. Puer āt crescebat ꝛ cortabāt spū ꝛ erat in deserto vsq; in diē oñsionis sue ad isr̄l. ¶ Si aūt fecisset p hipocrisim māsisset i hierl'm vel i aliq̄ magno pplo vbi videretur ab hoib⁹ opa sua ꝛ pseq̄ret magnū honorē ꝛ statū. Sic eni cognati xpi q; erāt viri mūdani vidētes xpm facē talia mirabilia i terra galilee iter pauꝑes hortabāt eū q; iret in hieru salē ꝛ oñdēt se ibi mūdo vt pseq̄ret honorē de opib⁹ suis. Jo. 7. s. Dixerūt ad eū frēs ei⁹. Trāsi hic ꝛ vade in iudeā vt ꝛ discipuli tui videāt opa tua q̄ tu facis. Nemo qppe in occulto aliqd facit ꝛ q̄rit ipe i palā eē. Si ls facis manifesta te ipsum mūdo. Joā. tñ nūq̄ venit in hierl'm vbi posset honorari: sed manebat in deserto: iō apparebat q; nō p hipocrisim faciebat. ¶ 5°: q; ls hipocrite valde desiderēt honorē ꝛ pp hunc aliq̄ opa dura faciāt: tñ nō durissima q̄ repugnēt vite ꝛ destruant eā vel valde affligāt: cū ipsi pp istā vitā oia faciāt: nolūt autē eā pp aliqd qō sperēt: Joā. tñ faciebat opa q̄ erant q̄si magis ad mortificādū q̄s ad viuificādū. s. solū comedē locustas ꝛ mel ꝛ in diu pilis camelorū: Uñ nullā sibi vite delectationē retinebat. Qō hipocrite nequaq̄s facerēt. iō apparebat eū nō eē hipocritā. ¶ 6° q; cū hipocrite honores ac dignitates desiderāt ꝛ ista maxime pseq̄ possint hoies a dñis tpalib⁹ hipocrite blādiunt eis ꝛ laudāt ipos eorūq̄s vitia tolerāt vt sic ab eis cōsequāt qō optāt. Joā. aūt nō blādit⁹ ē ls maxime increpabat herodē principē ẽre galilee dicēs q; nō licebat ei hr̄e vxorez fris sui. Propt qō hero. tenuit: eū ꝛ occidit. j. 14. ꝛ mar. 6. ꝛ Luc. 3. Nō erat g̃ hipocrita ls pp deū oia ista faciebat. Qō āt pp deū talia facē vellet oñdebat eū eē viꝫ scm. ¶ 2m pncipale erat oñdēs ioā. eē a deo. s. q; tātā austeritatē tollerar potat q; nō videbaꝫ q; aliqs hō talia posset pati. Jō absolute erat mirādū. Uñ dicit Chrisosto. sup ioā. q; iudei vidētes ioā. mirabanꝫ quō in corpe humano tāta paciētia eē posset: ꝛ preci pue q; ioā. tolerauerat ista i pua etate. Nā a pueritia sua manebat i deserto. Luc. j. ¶ Itē q; tā lōgo tpe tollerare potuisset. Naz q; paruo tpe aliqs ista pateret erat aliq̄lr verisimile Joā. tñ tollerauit ls a pua etate vsq; ad mortē. Jō apparebat nō solū volūtatē ls faciēdi ls ēt firmitatē sustinēdi sibi a deo eē sup nāl'r colataz: pp q̄ nō hō diuin⁹ iudicari poterat; ꝛ tāq̄s a deo venīti fides firmissima adhibebaꝫ. ¶ Cōsideraduz āt q; euāgeliste volūt oñdē p ls i ioā. fuisse oēm pfectionē vite q̄ exteri⁹ apparere pōt. Cōsistit aūt ista pfectio in duob⁹. s. in fugiēdo vitia ꝛ pseq̄ndo vtutū actus. ps. 33. s. diuerte a malo ꝛ fac bonū: posuerūt tñ euāgeliste de ioā. solū ipm bonū q̄ faciebat ꝛ nō quo⁹ vitia euitaret, hoc āt pp duo. ¶ p q; declinare a vitijs ē pm⁹ ꝛ ifimus g̃dus pfectiōis: ꝛ ē in q̄ls q; incepit eē bonus. De ioā. aut volebāt euāgeliste nō soluz oñdē q; eēt bon⁹ ls q; eēt oium bonoꝝ maxim⁹: iō nō optebat q; ō eo pdicarēt illō q̄ bonū erat minime pfectiōis ꝛ ptinet ad incipiētes: ls q̄ ē maxime pfectiōis ꝛ i solo ioā. inueniebaꝫ. ¶ 2° q; cū scriptura oñdat ioā. talia opa fecisse: māifestū ē q; oia vitia deuitabat. Nā oia vitia depēdēt ex trib⁹ capitib⁹. s. ex desiderio honoris: aut diuitiaꝝ: aut delectationū carnis: sīc dicit p. ioā. 2. s. Oē q̄ ē i mūdo ē concupiscētia carnis ꝛ concupiscentia oculoꝝ ꝛ supbia vite q̄ nō ē i pre ls ex mūdo ē. Joan. aūt nihil horū hēbat de delectatiōib⁹ carnis: p3 quia i cibo ꝛ potu erat maxie auster⁹ locustaꝫ solū ꝛ mel comedēs. Circa carnis ēt teneritudinē erat dur⁹: q; ñ iduebaꝫ molib⁹ sīc xps dixit. j. xi. ls asperim] vestib⁹. s. de pilis camelorū: ꝛ zona pelicea circa lūbos. De delectatiōib⁹ aūt illicitis i ioā. dici nō oz q; vir q; carnē suā q̄ttidie mortificabat nō ē vīsimile q; saltē aliqñ ō talib⁹ cogitaret. De desiderio diuitiaꝝ appet q; nō ptineret ad ioā: q; pauprime viuē elegerat nihil hñs nisi pilos cameli qb⁹ iduebaꝫ. Cetera aūt cōia erāt ei cū bestijs. s. comedē locustas ꝛ mel spōte iuctū: qō ad nullius bona vel possessionē ptinebat. De honore p3 maxie q; illū ioā. nō cupet q; honor ab hoib⁹ ꝛ iter hoies exhibeꝫ. Qui aūt secedit i solitudinez nō solū nihil tale cupit ls nec recipe vult si offeraꝫ. Apparet g̃ q; ioā. nō desiderabat aliqd istoꝝ cū talia faceret q̄lia scribunt hic ꝛ sic scriptis istis non oportebat dici quomodo ioānes vitia deuitaret q; satis apparet ex hijs.

¶ Quare Joā. determinate vtebaꝫ tali hitu. Qō. XXIX.

Queritur q̄re ioā. determinate vtebaꝫ tali hitu. s. pilis camelorū ꝛ zona pellicea circa lūbos. ¶ Dom q; ioā. faciebat pp duo. ¶ p pp magnā austeritatē vite quā ipe tenē volebat. In hitu autē nō poterat esse maior austeritas q̄s idui reb⁹ asprimis q̄les sūt vestimēta de pilis camelorū: ꝛ zona cruda de pellib⁹ posita iuxta lūbos: iō erat pueniēs hit⁹ ei. ¶ 2° pp imitationē antiq̄ꝝ. Nā ioā. fuit heremicola cū tota vita māserit i deserto abstract⁹ ab hoium cōicatiōe vsq; ad tps q̄ manifestat⁹ ē israelitis iter antiq̄s tñ scōs helias legit fuisse maiorē heremicolā: nā ipe manebat i mōte carmeli vt p3. 4. regū. j. 23. reg. 18. ꝛ 19. ¶ Cū g̃ illi⁹ vitā ioā. tenē vellet: voluit q̄s i hitu imitari. Helias āt tenuit istū hitū. s. pillos camelorū ꝛ zonā peliceā circa lūbos: ꝛ pistum hituz cogscebaꝫ distinct⁹ ab alijs hoib⁹ tpe suo. Sic p3. 4. regū. j. qñ Ochozias q̄siuit a nūtijs suis cui⁹ figure ꝛ hit⁹ ē vir q; occurrit vobis ꝛ loquut⁹ ē verba h. At illi dixerūt. Uir pillosus ꝛ zona pelicea accinct⁹ renib⁹. Et tūc rex ait helias thesbites ē. Uocaꝫ āt helias vir pillosus. i. idut⁹ pillis camelorū sīc ioā. vel pillosus. s. i carne ita q; eēt multorū pilloꝝ sīc dixit iacob ō esau fre suo. Nosti q; fr̄ me⁹ esau vir pillosus sit ego aūt leuis. Gen. 27. Utroq; mō pōt accipi in helia. Aliq̄lr vīsimili⁹ q; eēt idut⁹ pillis: q; istud ptinebat ad hitū heremite. Sz de ls vide. 4. reg. j. nec multū differt quod tenere velis. ¶ Propt ls aūt heremite q; dñt ppositū suū ꝛ vitā icepisse i helia ꝛ postea apti⁹ i ioā. bap. vt ait hiero. i libello de vita pauli pmi heremite iduebaꝫ antiqt⁹ ꝛ ēt nūc mlti hitu ita aspero. s. de pillis camelorū vel camelorū ls nō hēanꝫ ita cōit aut ō alijs reb⁹ valde aspis. Et qdā eoꝝ ad imitādū spāl'r hitū ioānis vtūt qbusdā vestib⁹ puis siue funicul' circa carnē ita vt lūbos strigāt. Istō aūt ē ad affligēdū carnē p duritiā ꝛ potissime ptē lūboꝝ: q; circa illa dñaꝫ libido. Sic ait btus Greg. i homelia pfessoꝝ. s. q; viris luxuria sit i lūbis feminis āt i, vmbilico. Et illa cōprimit p restrictionē ꝛ domationē q̄ndā. Joan. tñ hēbat zonā crudaz de pellib⁹ q̄ erat circa lūbos. i. circa carnē vt comuni⁹ teneaꝫ. ls possit dici q; erat illa zona sup vestes ad strigēdā eas ne laxe fluerēt. Et ls mō helias hēbat zonā. Nā dixerūt viri q; eū viderāt q; erat pillosus ꝛ accinct⁹ renibus zona pelicea. Mai^m ē tñ q; illi viri nō videbāt id qō habebat helias iuꝫ carnē cū ipe idut⁹ eēt. Hēbat g̃ zonā sup vestes: ꝛ sic poterat eē de ioā. ls p^m magis vr̄. ¶ Aliā cām hñt isti hēmite ad ls ex vbo xpi dicēs sint lubi vr̄i pcincti ꝛ lucēne ardētes i manib⁹ vr̄is: illi ergo lumbos restibus pcingūt. Uerū ē āt q; illa pabola ē. Nā sic expōit Greg. dicēs lūbos pcingim⁹ cū carnis luxuriā p ptinētia coartam⁹. Isti aūt ēt q̄ntū ad cortice lr̄e obfuāt. Et ñ ē irrōnabile; q; illa obfuātia mltū pfert ad id qō xps intēdit. s. carnis luxuriā coartandam.

¶ An Joā. debuit in deserto nudus manere. Qō. XXX.

Queritur

Perfectio vite pſistit in duobus.

Queritur an Joā. debuit ī dēsto nudus manere. ¶ Aliq dīt q̄ sic q: ioā. debebat oīdē in se austeritatē vite maiorē q̄z hūisset aliq p̄cedētes eu: & tā aliq vīs fuerāt pillis camellor & zona pelicea circa lūbos sicut dixim⁹ de helia ḡ ioā. vt eū excedēt debuit nudus manere. ¶ 2° q: aliq ēt māserūt nudi in dēsto lōgo tpe sic p:ō maria egyptiaca & de honofrio hēmita & qbusdā alīs. Joan. ḡ vt nō minor hīs videret ōbuit eē nudus. ¶ Dōm q: ioā. debuit eē vestit⁹ & cū veste manē. ¶ P̄ q: nulla lex scitaꝫ tollit ea q̄ sūt nēcia nāe. Illō enī īsanire ē: & nō scē viuē: dicit apl's ad Ro. 12. Obsecro vos vt offeratis corpa vra hostiā viuētē sanctā deo placētē. i. offeratis sibi corpa vra ī sacrificiū. Et q: putaret aliqs pp̄ lꝫ valde affligēda eē corpa subdidit: rōnabile sit obsequū vrm. i. estote moderati fꝫ regulā rōnis nō affligentes vos supra modū. Qui tn̄ subtrahēt nēcia nāe dicēt odisse corp⁹ suū: & pperaret ad illi⁹ iteritū. Jubem⁹ tn̄ corpa diligē ad Ephe. 5. ī. Ita & viri debēt diligē vxores suas vt corpora sua. Nemo. n. vnq̄ carnē suam odio hūit. Tenemur ḡ ministrare corpi nro nēcia inq̄tū possum⁹ & inq̄tum nēcia sunt. ¶ Jnt nēcia tn̄ ponit vestis eccli. 29. ī. Initiū vite hois aq̄ & panis: & vestimētū. Et lꝫ ipe cib⁹ sit magis nēcius: q: tn̄ vbiq⁹ pōt reperiri aliqd saltē herbe vl folia arbor qb⁹ aliq̄l vita p̄fuerit: & nō reperit vbiq̄ vestis ponit ipsa vestis tanq̄ maxie nēciū. Et sic de⁹ qn̄ exclusit adā & euā de padiso: volēs eis solū dare ea q̄ erāt nēcia fecit eis tunicas peliceas & iduit eos. gen̄. 3. Et nihil aliō eis ōdit. Ex q̄ appebat q: de⁹ in dicabat vestē eē de maxime nēcrijs. Joā. ḡ hīe dēbat pp̄ nēcitatē repellēdi frigoris & iportunitatē tpis q: al's forte piclitaret vita ei⁹. Lꝫ ḡ illa q̄ erāt dura facēt: id tn̄ qō nāe aduersat: & oino ōstruit eā. ī. eē nudū facē non dēbat. ¶ 2° q: repugat hūane verecūdie sine vestib⁹ manē. Jsta āt verecūdia p̄sequūtur hoies ī penā. Jō neēe ē hoies rōnabil'r viuētes erubescere: ne nudi videāt. Et sic qs erubescē nollet: tāq̄ isan⁹ ab oībus putaret: nec qsq̄ aspicē vellet hoies nudū penit⁹. Jo. āt lꝫ in dēsto vixerit: tn̄ p̄dicatur⁹ erat toti ppl'o iudeor: iō saltē pp̄ verecūdiā vestes hre dēbat. Nō ḡ ptinebat ad austeritatē nō hīe vestes: lꝫ hīe illas duras & p̄ceptibiles. Et sic Joannes hēbat. ¶ Ad p̄m dōz q: ioā. oīdē dēbat maiorē austeritatē vite q̄z ceteri p̄cedētes: nō tn̄ oz q: i singul' reb⁹ eēt austeror. Saꝫ enī erat q: i qbusdā excedēt lꝫ i aliꝭ eēt eq̄lis. Nā q̄ dā sūt ī qb⁹ qdā hoies nō p̄nt excellē alios: q: paucos ḡdus hnt: & ē facile puenire ad extremū. In reb⁹ aūt hntib⁹ multos ḡdus & dīas pfectiōis p̄t qs excedē aliū: & ille aliū & sic i infinitū. De p̄ p3 vestib⁹. De 2° p3 ī charitate. q: i charitate ḡdus p̄nt eē infiniti. ¶ Ad 2m dōz q: illi q̄ māsert nudi passi sūt lꝫ ēt nēcitate q: vestes hre nō poterāt. ī. q: vestes q̄s ī desertū tulerāt vetustate attrite erāt & plūpte. Et ita fuit de maria egyptiaca quā diu tn̄ vestes hīe potuerūt hūerūt illas. Joā. aūt nō erat in hac nēcitate cū vestes hre posset: iō nō dēbat nudus esse: maxime q: vestes erāt maxie nēcie ioā. q̄s illis q̄s dixim⁹ ī deserto nudos fuisse: q: illi nunq̄ redituri erāt ad seculū. Joā. aūt vēturus erat ad p̄ndū oīb⁹ iudeis. ¶ Jtē q: illi morabāt in interioris⁹ ptib⁹ dēsti ad q̄s nullus hoiu⁹ pueniebat: sic legit de honofrio q. lx. annis māsit ī dēsto hoib⁹ icognit⁹ p:e terq̄ panutio hēmite. De maria egyptiaca q̄si eodē mō fuit. Joā. āt erat ī dēsto iudee qō ē paruū dēstū & sunt ibi multe habitatiōes. Nā sex ciuitates i eo fuisse dīr. Josue. 15. Et sic lꝫ Joā. nō p̄uersaret cōīt cū hoib⁹: poterat tn̄ videri sepe a multis, trāseuntib⁹ p regionē illā: iō nō debuit esse nudus.

¶ Quare scriptura nihil ponit de austeritate potus beati Joannis. Questio. XXXI.

Queritur quō scriptura nō ponit lꝫ de austeritate Joā. in potu: sic ponit in cibo & in vestitu. ¶ Dōm q: lꝫ fcm̄ ē. ¶ P̄ q: nō ē tāta diuersitas austeritatis in potu sic ī cibo. Nā ī potu nō est varietas nisi in vino & aq̄. Nec pōt eē magis austerus aliqs q̄z vt solā aquā bibat. Et ista ē pauca austeritas: iō nō ōbuit poni in laude ioan: q: ēt si ille solā aquā biberet nō excederet p̄limos vulgares: q ēt sine aliq̄ desiderio vtuꝫ solā aquā bibūt. ¶ 2° q: scriptura posuit lꝫ illō de q̄ dubitari poterat. ī. de cibo: cū ī eo sint multe dīe austeritatis pp̄ varietatē ciboꝝ: & nescirem⁹ quē ḡdum austeritatē tenēt ioā. In potu āt manif⁹ erat q: si aliquā austeritatē fuare vellet solā aquā bibēt: & sic n̄ fuit neēe exprmi ita dī i suo hymno. ī. Qui latex haustū sociata pastū mella locustis. ¶ Jtē rō psuadet lꝫ q: ioā. solū vtebat eis q̄ nēcia erant ad vitā. Vinū āt nō ē nēciū: q: nō solū multi hoies sꝫ ēt multi ppli et gētes sine illo viuūt. Et a p̄n⁹ scli vsq̄z post diluuiū vinū nō fuit lꝫ ecūt vites. Primus aūt q bibit fuit Noe. & inebriat⁹ ē. Heū. 9. Precedēs āt etas vinū nō nouerat. Erāt tn̄ tūc hoies lōgeui & robusti: & oēs bonā hitudinē corpis hn̄tes: iō ioā. nō bibēt de eo. ¶ Sciēdū tn̄ q: lꝫ h̄ matth. & etiaꝫ Mar. j. c. nihil dicāt de potu. Luc. ī. dixit angelus q: ioā. vinum & sicerā nō bibēt: sola ḡ aq̄ restabat ad potū. ¶ Jtez q: Joā. manebat in dēsto sine p̄uersatiōe hūana vinū tn̄ hīe nō poterat nisi cū hoib⁹ p̄uersaret. ¶ Jtē q: ioā. nō vtebat qb⁹ daꝫ magis nēcijs q̄s sit vinū: ḡ a fortiori nō vteret vino. Pꝫ q: iter nēcia ad vitā hūanā nō ponit. 29. ī. Initium vite hois aq̄ & panis & vestimētū & dom⁹ p̄tegēs turpitudinē. Joā. tn̄ pane nō vescebat q̄ ponit iter nēcia: ḡ a fortiori nō vteret vino q̄ nō ponit iter nēcia. ¶ Jtē q: nō solū vinū nō ē de necessarijs: lꝫ ēt ad mediocrē pastū nō ptinet. Nā de⁹ qn̄ pascebat helyā apud torrētē carith: mittebat ei panē & carnes mane & vespe: tn̄ nō mittebat ei vinū: lꝫ iubebat bibē de aq̄ torrent̄. Dare tn̄ panē & carnes bis ī die erat past⁹ ad habūdantiā: & tn̄ nō dabat vinū. Ergo nō solū ad nēcitatē lꝫ ēt ad q̄n dā habūdātiā nō ptinet. De lꝫ. 3. reg. 17. xp̄s tn̄ possuit de io. q: nō solū in cibo. lꝫ ēt in potu erat austerus dicēs. Uenit ioan. non manducās nec bibens & dicunt q: demoniū hꝫ. ī. xj. ī. nō manducabat id quod alī manducabāt: nec bibebat de eo quod alī bibebant scilicet de vino.

¶ An aliquid aliud fuerit in ioanne p̄ter scitatē & austeritatem vite per qō eēt tāte auctoritatis apud iudeos. Qō. xxxj.

Queritur an in ioā. p̄ter istā scitatē vite & austeritatē fuerit aliqd aliō: pp̄ qō iudei sibi tā tā p̄starēt aucitatē. ¶ Dōm q: vita ioā. fuit valde excellēs p̄ pter quā dign⁹ erat aucitate magna & reuerētia. Qz manifeste apparebat eē hō diuinus. Forte tn̄ ad tātā aucitatē q̄z ei iudei p̄stabāt nō sufficiebat lꝫ. Ur ḡ dōz q: ioā. nō solū ex sua scitate p̄sequut⁹ ē istā magnā reuerētiā & aucitatē: lꝫ etiā de⁹ voluit ei dare alia multa testimonia. Et ista fuerūt q̄ ī natiuitate ei⁹ apparuerūt. ¶ Nā eius p̄ceptio natiuitaꝫ nomē & act⁹ & totius vite ordo ab angelo p̄nūciata sunt anteq̄ fieret Luc. j. Et tot⁹ ppl's coḡuit lꝫ: q: cū exiuit zacharias p̄ ei⁹ de tēplo exiuit mut⁹: & expectabat eū tot⁹ ppl's foris. Et coḡuerunt q: visionē in tēplo vidisset. e. c. ¶ Postea ēt qn̄ Joā. nat⁹ est p̄ce eius muto pmanēte: cū scripsisset nomē illius solutū est viculū lingue eius & loq̄bat recte. Ex q̄ apparebat q: merito pueri nati illō acciderāt. Prophetauit tūc p̄: & oēs q̄ audierūt istud mirabant. Luc. j. Et fcūs ē timor sup oēs vicinos eor: & sup oia montana iudee diuulgabant v̄ba h̄. Et posuerūt oēs q̄ audierāt in corde suo dicentes. Quis putas puer iste erit. Quasi dicat. Aliqd valde magnuꝫ erit. Sic ergo ioan. illico vt nat⁹ ē credit⁹ est fcūs futurus vt magn⁹ vir ex eo tpe cepit hīe magnā reuerētiā siue aucitatē apud iudeos: lꝫ nihil adhuc loq̄reꝭ. Jō postq̄z cepit hīe tantā vite austeritatē p̄cordāte vita cū magnitudine q̄ signata fuerat ī natiuitate & p̄ceptiōe facil'r ei crederet etiā si nō fuisset tā austere vite. ¶ Sz dicet aliqs sufficiebat ḡ Joan. q: apparuisset ante p̄ceptionē & natiuitatē suā illa figura magnitudinis: ēt si postea nō eēt taz austerus: iō nō debuit vel nō fuit necesse hīe tātā austeritatē. ¶ Dōm q: lꝫ signa que cōparuerūt ī natiuitate Joā. oīderēt q̄ndā magnitudinē excellētē in eo futuraz si tn̄ vita postea nō p̄cordaret cū signis nō p̄staret ei auctoritas: q: putaret q: deus mutauerat iudiciū suū circa illū pp̄ pctm̄ eius vel suor. Jste enī erat modus dei. Jere. 18. ī. q: p̄mitteret alicui hoi multa mala: & si ageret pniaz cessabant illa īferre & p̄ferebat dens ei bona. Ecōtrario deus, p̄mitteret alicui magna bona & si recederet a deo mutabat de⁹ sniaz & nihil p̄ferebaꝭ de p̄missis. Jta putaret de ioā. si vita sua non fuisset excellēs. Et tūc nō solū nō p̄staret ei aucitas: lꝫ etiam malus iudicaret: pp̄ cui⁹ pctm̄ putaret deū mutasse sniaz de bonis p̄missis. Debuit ḡ ioā. excellēs eē. ¶ Nā ēt si solū eēt bonus nihil hn̄s spāle sup ceteros putaret frustrata effecta p̄cedētia signa: q: illa nō solū bonū lꝫ excellētē valde innuebāt: sic oēs audientes q̄ fcā fuerāt dicebāt. ī. Quis putas puer iste erit. Quasi dicat. Erit qd admirabile q̄le nunq̄z visuꝫ est. Et ista ēt fuit cā q̄re iudei putauerūt eū eē messiā. Joan. j. Debuit ḡ istā excellētē magnitudinē hīe ī austeritate vite: licet tn̄ aliqd minus hūisset q̄z hēbat: nō tollit qn iudei p̄stassent illā aucitatē: cuz vita satis p̄cordaret signis q̄ apparue-

runt in ꝯceptiõe ꝛ natiuitate. ¶ Sꝫ diceret q̄ iudei nõ ꝑsta
rent ioã. aliq̄ aũcitatẽ ꝓp signa q̄ apparuerant in natiuitate
eius: q: ioã. tacuit vsq; ad annũ tricesimũ manens in deser
to. Et tũc ista veniſſent iã in obliuionẽ: vel nec aduerteret iu
dei ad ea. Sic fuit de xp̃o. Nã maiora signa apparuerũt i na
tiuitate eius. ſ. magi venerũt ab oriẽte ad adorãdũ eũ ꝛ ſtella
ꝑcedebat eos: nũciauerat; istud in hierl'm: ꝑcedẽti. c. An
geli ẽt cãtauerũt eo nato ꝛ paſtoribꝫ apparuerũt. Et poſtea
ipe xp̃s in tẽplo cognitus eſt a Simeone ꝛ anna Luc. 2. Et
tñ ꝓp ista nõ aduerterũt iudei ad ipm qñ cepit ꝑdicare: nec ꝑ
ſtabãt aliquã aũcitatẽ niſi miracula iteruenirent. ¶ Dõꝫ q̄
ſecuꝫ fuit in ioã. q̄; in xp̃o q: ls signa xp̃i nati maiora fuerũt
q̄; ioã. tñ per illa cognitus eſt ieſus diſtincte in ꝑſona ſua: io
an. aũt fuit diſtincte cognitus. Pꝫ B: q: ista que acciderũt in
natiuitate Joã. cognouerũt fere oẽs iudei. Naꝫ qñ zacharie
apparuit angelus totus ppl's ſtabat foris expectãs eum. Et
cũ vidiſſent eũ mutũ coguerũt q̄ viſionẽ vidiſſet Luc. j. Luꝫ
etiã natus eſt Joã. ꝛ ꝑe ſuo ſcribẽte nomẽ eius ſolutũ ẽ vin
culũ lingue ſue: erãt pñtes plures iſraelitæ: ꝛ oẽs cognoue
rãt taꝫ ipm Joã. qui natus eſt q̄; oia que acciderãt. Nam dr̃
Luc. j. q̄ diuulgabant oia v̈ba ſup oia mõtana iudee. Et tñ
oẽs qui audierũt poſuerũt in coꝛde ſuo dicẽtes. Quis putaꝫ
puer iſte erit? De xp̃o aũt non fuit ſic. Nã magi qui eũ adora
uerũt agnouerũt ipm diſtincte: ceteri aũt iſraelite ls audierũt
tunc meſſiã natũ ꝛ turbatus eſt herodes ꝛ hieroſolima cuꝫ
illo ꝑcedẽti. c. tñ nõ agnouerũt eũ. Uñ ls poſtea cõuerſaretur
inter eos ꝛ veniret in tẽplũ in hierl'm cũ parẽtibus ſuis i ſo
lẽnitatibus Luc. 2. nõ agnoſcebant eũ. Jdẽ fuit de reuelatio
ne ꝛ oñſtone facta paſtoribꝫ ꝛ Simeoni ꝛ anne. Nã ipſi co
gnouerũt eum: ſed alīꝫ B nõ iudicauerũt: iõ manſit xp̃s iu
deis incognitus. Uñ nõ poterat ei aũcitas p̃eſtari ꝓp illa ſi
gna que apparuerãt in eius natiuitate. Secꝰ ãt de Joã q̄ñ
ille ſemper diſtincte cognituꝫ fuit ꝛ habebatur ſemp in hono
rem ꝓp illa q̄ habuerat in natiuitate ſigna magnitudinis.

¶ Quare Joannes voluit hꝫ tãtã vite auſteritatẽ cũ ante
eum nullus tantã habuiſſet. Queſtio. XXXIII.

Queritur de iſta auſteritate vite Joã. q̄re voluit
tantã hr̃e: cũ ante eũ nullus tantã ha
buiſſet. ¶ Quidã dicũt q̄ B fuit ex deſiderio ſcitatiꝫ ſic mul
ti viri ante eũ ꝛ poſt anelauerũt ad actus valde excellentes
ſolũ ex deſiderio cultus diuini ꝛ vite eterne ſine aliq̄ alio ſpe
ciali motiuo: ita enigꝫ potuit eẽ in Joã. ¶ Dõm q̄ ls B eẽt ſaꝫ
veriſimile tñ nõ fuit verũ: ſꝫ Joã. iõ anellauit ad tantã ꝑfecti
onẽ q: deus ꝓceſſit ei ſpãle ꝓuilegiũ vt B facere poſſet. Et nõ
ſolũ vt poſſet ſꝫ etiã mutauit eũ vt oino faceret. Et pꝫ B: quia
angelus ꝓnũciauit zacharie qd facere deberet ioã. Naꝫ dixit
ei q̄ vinũ nec ſiceraꝫ nõ biberet. Luc. j. Uñ iam Joã. nõ ſoluꝫ
deſideraret B facere tanq̄; bonũ ſed q̄ſi necium q: angelus
illud ꝑdixerat ꝛ optinebat vim ꝑcepti. Jſtud aũt poſtea za
charias indicaret ioã. venienti ad etatẽ rõnis capacẽ: ꝛ tunc
ipſe obſeruaret B tanq̄; mandatũ dei. Et ſic angelus ſcribit
hoc dixiſſe zacharie: ita forte dixit de cibo ioã. ꝛ veſtitu ls Lu
cas ꝛ alī euãgeliſte nõ exꝓeſſerint. ¶ 2° pꝫ q: ioã. inchoa
uit iſtã vitã in pueritia. Luc. j. ſ. puer creſcebat ꝛ cõfortabat
ſpũ ꝛ erat in deſerto: ꝛ tñ nõ hr̃et tale deſideriũ in parua eta
te q: iſtud excedebat oino etatẽ illã: niſi deus oino ſpãl'r euꝫ
moueret ad B volendũ. Nã ſicut poſſe tollerare in parua eta
te iſtã auſteritatẽ erat q̄dãmõ ſup nãle: ꝛ ex gr̃a ſpãli dei: ita
q̄ moueret ad rem taꝫ arduaꝫ in tã in firma etate a ſolo deo
eẽt ꝛ nõ ex cõi deſiderio ſanctitatis. ¶ 3° pꝫ quia ſicut ioã.
nõ venit in deſertum ꝓp ſe ſꝫ vt xp̃m annũciaret: q: ſic de eo
ꝓnunciatũ erat vt ſupra diximus: ita oia q̄ ioã. faciebat ñ ꝓ
pter ſe ſed ꝓp xp̃m erant: in q̄ſtũ iſta diſponebãt ioã. vt eẽt te
ſtis idoneus xp̃i. deuſ g̃ ſpãl'r mouit ioã. ad ſubeundũ iſtud
ꝓpoſitũ tã arduũ vt per B in maiori reuerẽtia ꝛ auctoritate
eẽt apud iudeos: ꝛ ſic magis crederet ei q̄ñ teſtificaretur de
ipſo. ¶ 4° pꝫ q: angelus dixit zacharie. Et ſpũ ſctõ replebit
adhuc ex vtero mr̃is ſue. Jn quo oñdit ſpãlis plenitudo ſpi
ritus ſemp manentis in eo. Et ſic per illũ moueret ad facien
dum oia que faciebat. Et ſpãl'r apparet de ꝓgreſſu eius i de
ſertũ: q: e. c. dr̃. ſ. puer creſcebat ꝛ ꝑfortabat ſpũ: ꝛ erat in de
ſerto. i. ſpũ ſanctus q in eo ꝑfortabat per augmentũ gr̃arũ
faciebat eũ ſtare in pueritia in deſerto. Jbi aũt tollerauit hãc
auſteritatẽ. Jõ ioã. non motus fuit ad faciendũ hec ſolum ex
deſiderio ſanctitatis ſicut alī mouentur ad opera ardua vir
tutum: ſꝫ deus ſpãl'r mouit eũ ꝓpter cauſam dictam.

¶ An Joan. fecerit miracula. Queſtio. XXXIIII.

Queritur an ioã. fecit miracula. ¶ Dõm q̄ nullũ
miraculũ feciſſe legit. Licet eni euange
liſte deſcribãt diligẽter fcã eius: nullũ tñ miraculũ deſcripſe
runt. ¶ Quidã tñ dicunt q̄ ioã. fecit aliq̄ miracula licet ſcri
ptura illa taceat: ſicut multa de miraculis ꝛ geſtis xp̃i tacen
tur. Joã. 20. ¶ Itẽ q: ſi nõ feciſſet miracula aliq̄ vr̃ q̄ nõ c re
dereꝛ ei. Nam etiã ꝓphis nõ obligabant credere iſraelite ſi
nõ facerẽt aliq̄ ſigna: vt colligit deutero. 13. ꝛ. 18. Maxime ãt
in retã ardua. ſ. aſſerẽdo aliquẽ eẽ meſſiã in quo erat totum
bonũ iudeoꝝ. ¶ Dõm q̄ ioan. nullũ miraculum fecit ls fue
rit vite ſciſſime: ꝛ pꝫ q: Jo. x. dr̃ ꝛ multi venerũt ad eũ ꝛ di
cebant. Joan. quidẽ nullũ ſignũ fecit. ¶ Jtem pꝫ q: ſi ioã. fe
ciſſet miracula iſtud eẽt ad approbatiõẽ dicti ſui: ꝛ tũc nul
lo modõ omitterent illa euãgeliſte q ſcripſerũt diligẽt vitã ioã.
inq̄ntum ille teſtimoniũ erat ieſu q̄ eẽt meſſias: ꝛ tñ nihil eſ
ſet qõ magis ꝓfirmaret teſtimoniũ ioan. q̄; miracula ſi oñdiſ
ſet illa in teſtificãdo: iõ euangeliſte nõ ſubticuiſſent ea ſꝫ ex
ꝑmerẽt: potiſſime cũ oẽs euãgeliſte diligent de ioan. loquuti
fuerint. Et ls alīq̄ iſtud omitterẽt: aliqs tñ ſaltẽ illud diceret
ſed nemo fuit iõ miraculũ nullũ fecit. ¶ Ad p̃m arg̃m dõꝫ q̄ L
illud arg̃m veriſimilitudinẽ hꝫ nõ tñ veritatẽ: vel poti⁹ illud
magis eſt ad rñdendũ ſi qs dicat ioã. nõ feciſſe miracula qa
non ſunt ſcripta q̄ſtũ ad aliqd ꝓbãdũ. Arg̃m. tñ veriſimilitu
dinis ceſſat: cuꝫ de veritate ꝓſtat ſicut nunc ꝓſtat Joan. x. q̄
ioã. ſignũ nullũ fecerit. ¶ Ad 2m dõm q̄ ls ioã. ſignũ nullꝫ D
fecerit crediderũt ei multi iudeoꝝ q: certiſſime euꝫ a deo
eẽ. Et hoc ꝓp vite ſcitatẽ quã nõ putabant eẽ ab hoie: ſꝫ ſpã
liter a deo. Quia vt Chriſo. ſr̃ ioan. dicit mirabant iudei tan
tam in coꝛpoꝛe humano videre paciẽtiã. Etiã ꝓp ſigna q̄ ap
paruerũt in natiuitate eius: q̄ atteſtabant eũ eẽ a deo ꝛ ali
quẽ magnũ futuꝝ. Et ſic oẽs crediderũt ex natiuitate ei⁹ di
centes. Quis putas puer iſte erit? Luc. j. ¶ Alī dicũt q̄ vr̃
rõnabile q̄ ioã. miracula nõ fecit; q: multi fuerũt in veteri
teſtõ minoꝛes eo ꝛ tñ miracula fecerãt ſicut pꝫ de helia ꝛ de
heliſeo qui moꝛtuos ſuſcitauerũt. Nã helias vnũ ſuſcitauit.
3. reg. 17. heliſeus vo duos. 4. reg. 4. ꝛ. 13. ¶ Dõm q̄ manim E
eſt ioan. nõ feciſſe miracula. Et nõ eſt irrõnabile eũ nulla fe
ciſſe: q: manim eſt q̄ aliq minus ꝑfecti faciũt interdũ miracu
la q̄ alī non faciũt viri ꝑfectioꝛes. Sicut heliaſ ꝛ heliſe⁹ moꝛ
tuos ſuſcitauerunt: moyſes ãt nullũ ſuſcitauit. Et tñ moyſeſ
fuit excellẽtioꝛ illis. Nã deus laudãs Moyſen dicit q̄ eſt fi
deliſſimus in tota domo ſua. Et q̄ nemo ẽ talis ſicut ipe nu
me. 12. ꝛ ad hebꝛ. 3. etiã deute. 34. dr̃ q̄ poſt moyſem nõ ſur
rexit vltra talis ꝓpha in iſr'l. q̄ nõ fuerũt tales helias ꝛ heli
ſeus. ¶ Itẽ xp̃s nõ fecit tãta nec tã magna miracula ſicut a
pl's. Nã vmbra petri ſanabat iſirmos ꝛ iõ ponebant in gbã
tis per loca ꝓ q̄ ipe trãſiturus erat act. 5. ¶ De xp̃o nõ legit F
q̄ vmbra ſua quẽq̄; ſanaret: nec ẽt ponerent moꝛtui vl' egro
ti vt vmbra eius obũbraret quẽq̄; coꝝ. Etiã xp̃s nõ legit ſu
ſcitaſſe niſi tres moꝛtuos: andreaſ tñ vnico actu ſuſcitauit q̄
draginta q in mari perierãt. ¶ Itẽ q: facẽ miracula eſt q̄daꝫ G
gr̃a per ſe gratꝫ data diſtincta a ſcitate vite. Uñ ꝛ hoies ma
li interdũ faciũt miracula vt pꝫ. j. 7. ꝛ luc. 14. ſ. multi dicẽt mi
hi in illa die dñe dñe in noie tuo ꝓphauim⁹ ꝛ in noie tuo de
monia eiecimus: ꝛ in noie tuo multas v̈tutes fecim⁹. Et tũc
ꝓfiteboꝛ illis q: nunq̄; noui vos diſcedite q operamini iniq
tatẽ. ¶ Si aũt opatio miraculoꝝ eẽt aliqd ꝓñs ad ſcitatẽ ꝛ
ꝑm gradũ ſcitat; eẽt maior vl' minor illa vt⁹: ſiue fieret plura
aut paucioꝛa miracla optẽt dici q̄ ioã. feciſſet multa miracu
la: cũ tñ iſta ptãs nõ ꝓſequaꝛ nec̃io ſcitatẽ: ẽt aliqñ in malis
ſit: nõ icõueniẽs ẽ q̄ ioã. miracula nulla fecerit.

¶ Quare Joan. nulla miracula fecit. Qõ. XXXV.

Queritur q̄re ioã. nulla fecit miracula. ¶ Dõm
q̄ ꝓp multa. ¶ Ꝑ q: vtus operãdi mi
raculoſe nõ ꝑcedit hoi ꝓp vtilitatẽ vel honoꝛẽ ſui ipſi⁹: ſꝫ ꝓp
vtilitatẽ alioꝝ q ſũt vel ꝑñt eẽ ptes eccl'ie vt declarat apl'us. P
ꝑ⁹. choꝛ. 12. ꝛ. 18. tpe aũt ioã. forte non erãt nec̃ia miracula ad
vtilitatẽ aliq̄ſ: iõ nõ fecit miracula. ¶ 2° q: ioã. ſolũ venerat
ad oñdẽdũ xp̃m ꝛ diſponẽdũ ppl'm ad ſuſcipiẽdũ eũ: vt ſ. ꝓ
batũ ẽ: hoc aũt ſine miracul' fieri poterat q: ſcitas ioã. excel
lens ꝛ ſigna q̄ ꝑceſſerãt in natiuitate ei⁹ ſufficiẽtẽ ꝑſtabat ei
aũcitatẽ vt ppl's ſibi crediꝫ q: videbaꝫ q̄ neẽe eẽt a deo eſſe
hoiꝫ in q̄ talia appareꝛet: iõ nõ erat op⁹ ꝓfirmari dicta eius

miraculis

miraculis. ℭ 3° ꝑ3 ⁊ efficaci⁹ q̄ si ioā. miracula fecisset optebat q̄ illa fuissent valde maiora oib⁹ miraculis q̄ fecerāt pro phe ⁊ oēs pies veteris testamēti: eo' q̄ ista miracula eēnt ad oñsionē pfectiōis Joā. Sed ipe excessit oēs p̄cedētes in austeritate vite ⁊ scitate vite. Jta ḡ ⁊ in miraculis p̄cedēt. Nō al' nō ꝓueniēt oñderet ipm eē excellētiorē oib⁹ p̄cedētib⁹. Si aūt ioā. talia miracula fecisset eēnt illa eq̄lia aut valde similia miraculis xp̄i. Hoc aūt nimis repugnabat itētiōi dei: q; tūc iudei credidissent ioā. eē messiā ⁊ nō iesū. Et ℔ q̄si rōnabilit. Q; ioā. in austeritate vite q̄ ē scitas exterior vel signū scitat excedebat valde iesum. Q; iesus nō fuit austerus i vita ꝫ cōis ⁊ mediocris. Sic ipe dixit cōparās se ⁊ ioā. j. xj. f. Venit ioā. nō māducās nec bibēs: ⁊ dicūt q; ōmoniū h3. Venit filius hominis māducās ⁊ bibēs: ⁊ dicūt. Ecce vorax ⁊ potator vini. Si ḡ ioā. in miracul' videret eq̄lis vel q̄si eq̄lis iesu: cū in austeritate eēt maior videret simpl'r maior ⁊ sanctior: q̄s iesus: ⁊ sic rōnabili⁹ credereť de eo q̄ eēt messias q̄s de iesu. Jo. tñ venerat vt oñdēt iesum eē messiā: iō nō ōbuit ipe facē miracula talia: sic xp̄s nec aliq̄ mō silia: vt manifeste appareret q̄ iesus excedebat ioā. vt vīsimili⁹ eēt ipꝫ eē messiā q̄s ioā. Hoc ā̄t siḡuit ioā. q̄n q̄sitū ē ab eo an eēt messias: ⁊ dixit q̄ nō. Q; il le q̄ futurus erat messias ⁊ vēturus post eū fortior erat eo. i. sanctior: ita q̄ ipe nō erat dign⁹ solue corrigiā calciamētorū eius. j. in lr̄a: ⁊ mar. p̄ ⁊ luc. 3. Et ℔ apparebat q̄n iesus faciebat miracula q̄lia ⁊ q̄nta nūq̄ visa sunt ioā. Nullū iō incōueniēs fuit q̄ ioā. miracula nulla facēt. ℭ Si ā̄t dicas q̄ poterat ioā. facē miracula pua p̄ que non videret equalis iesu. ℭ Dōm q̄ nō ꝓueniebat. Quia si ioā. facēt miracula debebant illa eē maiora miraculis oium patrū veteris testi. s. pp cām supradictā. Nulla ḡ miracula debuit ioā. facere.

ℭ Ad quid ioā. baptizauit: ⁊ an fuerit conueniens ipsum baptizare. Questio. XXXVI.

Queritur nūc circa baptis. ioā. Et p̄° ad qd ioā. baptizauit ⁊ an fuit ꝓueniens q̄ baptizaret. ℭ Quidā dicūt q̄ nō debuit baptizare: q; ioan. fuit missus ad phibendū testimoniū de xp̄o iuxt illō. Jo. j. f. Hic venit i testimoniū: ⁊ luc. j. Tu puer ꝓpha altissimi vocaberis. Sꝫ ꝓphe q fuerūt ante ioā. nunq̄ introduxerūt aliquē nouum ritum p̄ter illa q̄ erāt i lege moysi vt p3 ex eor libris ⁊ gestis. Ergo nec ioā. debuit introducē nouū ritū. f. baptismū. ℭ Jtez q; vbi ē alicui⁹ rei supfluitas nō oꝫ addi' ꝫ poti⁹ tolli: ꝫ iudei habūdabāt in ritu baptizādi ⁊ supfluebāt: ḡ nō debuit dari nouus baptism⁹ p ioā. P3 ℔ q; mar. 6. dī q̄ pharisei ⁊ oēs iudei nisi crebro lauēt manus nō māducāt tenētes traditionē senior. Et cū a foro venerint nisi baptizenť nō comedūt. Et alia multa q̄ tradita sunt illis fuare baptismata calicū ⁊ vrceorū ⁊ eramētor ⁊ lector. ℭ Dōm q̄ ioā. pp multa baptizauit ⁊ ꝓueniēs fuit q̄ baptizaret pp multa. ℭ p̄ ⁊ p̄cipue ad oñdēdū xp̄m. Sic eni ipe dixit ioā. j. ego nesciebā eū. Sed vt māifesteť i israel: ꝓpterea veni ego i aq̄ baptizās. Erat eni⁹ mod⁹ valde ꝓueniēs oñdēdi iesū ppl'o eē messiā i baptō vt. j. diceť. ℭ 3°: q; ꝓueniēs fuit io. baptizare vt posset ab eo iesus baptizari: vt sic i seipo xp̄o baptm̄ ꝓsecraret. f. scificādo aquā in q̄ baptizabať. Sic ait aug. sr̄ ioā. ℭ 3°: q; vt cū ppl's occurreret ad Joā. vt baptizareť ab eo poťat illis oñdē iesus p̄ndo illis: q; sic pl'es ad p̄dicationē ꝓueniebāt. ℭ 4°: q; cū ioan. ꝺbuit oñdi tāq̄ excellētior oib⁹ p̄ib⁹ p̄or⁹ veteris testi fuit ꝓueniēs ipꝫ introducē aliquē ritū admirādū p quē ad ipꝫ oēs ꝓcurreret: q; istō i p̄or⁹ sec'is nūq̄ vidissent. Et ℔ ꝓueniebat valde ad manifestationē xp̄i: q; sic pl'ib⁹ q̄s al' māifestare tur. ℭ 5°: q; ioā. p' baptm̄ suū assuefaciebat hoies ad baptm̄ xp̄i. Et ℔ erat ꝓueniēs. f. vt sic ad doctrinā xp̄i vt reciperetur p̄cedebat doctrina ioā. ita ad baptm̄ xp̄i p̄cedēt baptism⁹ Joan. Et p ℔ ioā. p oia pararet dño plebē pfectā. Luc. j. Sic eni dic greg. i q̄da home. q' io. iō baptizauit: vt pcussiōis sue ordinē suas: q; nascitur dñm nascēdo p̄uenerat baptizando q̄q baptizatur p̄ueniret. ℭ 6°: vt iducēs hoies ad pniam p̄pararet ad digne suscipiēdū baptm̄ xp̄i. Un ait Beda q̄ q̄tum cathezism⁹ nōdū baptizatis ꝓdest fidei doctrina: tātū ꝓfuit baptismus ioā. ante baptm̄ xp̄i. Q; sic ille p̄dicabat pniaz ⁊ baptm̄ xp̄i p̄nūciabat ⁊ i cognitiōe vitaz q̄ mundo apparuit attrahebat: sic ministri eccl'ie p erudiūt: post pctā eor redargūt demuz i baptō xp̄i remissionē ꝓmittūt. ℭ Ad p̄m ar̄m. in ꝓtra̅ dōm q̄ ioā. nō fuit sic ceti. ꝓphe: q; nō solū fuit ꝓpha ꝫ pluq̄ ꝓpha vt dixit xp̄s. j. xj. fuit eni ipe finis legis Moysi ⁊ p̄n̄m euāgelij vt ait Chrisо. Jō magis ptinebat ad eū vbo: ⁊ ope iducē hoies ad legē euāgelij q̄; ad ꝓphas veteris testi. Q; illi erāt tāq̄ magri obſuator veris testi. Et qa illō cōplete fuerat traditū in lege Moysi ita vt nihil licēt addi. Deute. 12. nō decebat q̄ illi introducerēt aliq̄s rit⁹ obſuatio nū. Joā. aūt nō fuit tanq̄ magr vl' p̄dicator veris testi: ꝫ tanq̄ annūciator latoris noui testi ⁊ dispositurus ad illū. luc. j. f. Preibis ante faciē dñi: parare vias ei⁹. Et itez. Jpe p̄cedet eū in spū ⁊ i vtute helye. Parare dño plebē pfectā. Jō nō soluꝫ licuit ioā. xp̄m p̄ire ad testimoniū phibēdū: ꝫ ēt nouuꝫ ritū introducē: vt p nouū ritū ad nouitatez dispōnerenť. ℭ Ad 2̅m ar̄m dōm q̄ baptismus ioā. nō fuit aliqd additū ad baptis ma phariseor: ꝫ fuit poti⁹ nouus rit⁹ q; baptismata phariseorū erāt iutilia ⁊ oino supflua ⁊ curiosa: baptūs aūt ioā. erat valde vtilis: q; nō iducebat ad solā mūdiciā carnis sic baptismata phariseor: ꝫ poti⁹ ad mūdiciā spūalez: q; erat baptūs pnie in remissionē pctor. j. in littera ⁊ mar. j. Jō istud debuit introduci: ⁊ illa cessare vel omitti tanq̄ inania. B

ℭ Ad quid baptizabat Joan. vt chr̄istū oñderet: quē p̄ p̄dicationem poterat demonstrare. Nō. XXXVII.

Queritur ad qd ioā. baptizauit vt xp̄m oñdēt: qa poterat eū oñdē p p̄dicationē. s. ꝓgregato ppl'o ad p̄dicationē eius. Poťat eni ioā. dicē iste ē messias ⁊ sufficēt. ℭ Dōz q̄ ꝫ p̄dicādo ioā. posset xp̄m oñdē ꝓueniēti⁹ tñ fuit q̄ baptizando oñdēt q; sic magis oñdē poťat. ℭ p̄ q; ioā. volebat oñdē toti ppl'o iesū eē messiā. Magis tñ facēt ℔ p baptm̄ q̄s p p̄dicationē. Q; si solū p̄dicaret: nō egrederē tur ad eū oēs israelite sic egrediebanť cū baptizabat. Et hoc erat q; istō erat isolitū ⁊ pp rei nouitatē oēs ad eū ꝓfluebāt. Si aūt solū p̄dicasset ēt si excellēti⁹ q̄s poꝫes ꝓphe loq̄retur nō ꝓueniret sic ad eū tot⁹ israel q; alij ēt ꝓphe p̄dicauerant. Hoc inuit ℔ i lr̄a ⁊ mar. p̄. cū dī. Tūc exibat ad eū hierosolyma ⁊ ois iudea ⁊ ois regio circa iordanē ⁊ baptizabanť ab eo i iordane. Et sic dī q̄ exibāt ⁊ baptizabanť ⁊ nō dī exibāt ⁊ audiebāt eū p̄dicantē: q̄si inuať q̄ p̄cipua cā exeūdi ad eū erat vt baptizarētur ab ipso q̄s vt audirēt eū p̄dicantē. Et sic magis poťat ꝓgregari ppl's p baptm̄ ad oñdēdū eu⁹ xp̄m q̄s per p̄dicationē ió p baptm̄ poti⁹ ōbuit oñdi. Hoc inuit Josephus. 18. antiqtatū dicēs q̄ ioā. docebat hoies per baptm̄ in vnū ꝓuenire in q̄ inuit q̄ ad bap̄m ioā. spāli mō hoies ꝓueniebāt siue ꝓgregabanť. ℭ 2° erat ℔ pp necitatez baptī. Q; si ioā. solū debuisset p̄dicare posset discurreť p loca: ⁊ nō eēt aliqua cā q̄ eū ipediret ad ℔. Cū ā̄t baptizaret nō poťat discurrere p singula loca: ꝫ solū eēt iuxt flumina vel i locis vbi esset aque multe vt ibi posset ppl's baptizari. Sic dī ioā. 3. q̄ erat ioā. baptizās i emnō iuxta saliz q; aq̄ multe erāt illic: ⁊ veniebant ⁊ baptizabanť. Et sic ioā. nō posset discurrē p loca sed maneret in aliq̄ loco vbi eēnt aq̄ multe ⁊ ppl's ad eū ꝓueniret. Et sic manifestum est. q̄ plures ad eum conuenirent q̄s si ipse p loca discurreret. Quod tñ fieri nō potuisset ꝓuenienter nisi baptizaret. Ergo habūdāt⁹ ⁊ p'ib⁹ xp̄o oñdi poterat ioā. baptizāte q̄s solū p̄dicāte. ℭ 3° q; iudei putabāt p baptm̄ ioā. se aliqd ꝓseq: q; ipe dicebat istū baptm̄ eē i pniam ad remissionē pctor: ⁊ ob ℔ oēs baptizabāť sic p3 ℔ in lr̄a ⁊ marci tertio. Si aūt ioā. solū p̄dicaret p doctrinā suā nō crederēt iudei se aliquā gr̄az ꝓseq vel pfectionē ꝫ solū eruditionē. Jō plures venirēt ad baptm̄ q̄s ad p̄dicationē. Et dato q̄ aliqs p̄tēdēt plures venire ad p̄dicationē q̄s ad baptm̄ ioā. saltē ne cesse ē dici q̄ plures ꝓueniret eo p̄dicāte ⁊ baptizāte q̄s si solum p̄dicaret. Jō dī. s. i lr̄a q̄ venit ioā. baptista p̄dicās. i. q̄ baptizabat ⁊ p̄dicabat. Et sic debuit poti⁹ p baptm̄ q̄s p p̄dicationē oñdi xp̄s. ℭ 4° q; nō solū ioā. oñdebat toti ppl'o iesum eē messiā: ꝫ ēt singulos i ℔ istruebat. Q; nō fieret ꝓueniēter nisi p baptm̄. f. q; cū ioā. sigillati baptizabant q̄slibet: an nūciabat illis de iesu q̄ eēt messias quē iā toti ppl'o oñderat. Jo. j. Sic dicit Chrisо. sup ioā. q̄ ioā. annūciabat singulis de xp̄o. Duz baptizādo p singulos discurrisset. Si aūt solū p̄dicaret: nō eēt aliqd p qō hr̄eť optunitas ad annūciādū singulis de iesu. In baptō aūt cū neēe eēt q̄ ioā. sigillatiz quēlibet baptizaret: erat loc⁹ opor̄tunus ad singulis annūciandum. ℭ 5°: q; nō solū ioā. annūciabat iudeis sigillatiz de xp̄o sed ēt p foꝫaz ip̄⁹ bapti quez iudei fructuosuꝫ credebāt oñdebat eis messiā cū baptizaret singulos i noie messie siue in nomine vēturi: sicut dixit Paulus. actū. 19. f. q̄ ioā. baptizauit i eu⁹ qui venturus est: fuit ḡ ꝓueniēs baptisma ioā. ad oñdēdum

A Primo

B Secundo.

C Tertio.

D Quarto.

Quinto.

Sexto.

xpm. ¶ 6°: quia non solū ioan. debuit xpm oñdere ppl'o sz ēt xps debuit sibi oñdi: qz ioā. a pn° non cognouit xpm sic ipse dixit. Joā. j. ſ. Et ego nesciebā eū per baptm aūt cognoui eū: qz spūs scūs dixit sibi q sup quē videt descēdētē spm scm i spē colūbe ille erat q baptizabat in spū scō. i. erat messias. e. c. Et sic ioā. cū baptizaret xpm in iordane vidit spm scm descēden tez sup ipm. j. in lra. et luc. 3. Et sic cognouit eū. Jo. j. Si aūt nō baptizaret: nō eēt modus ita ꝓueniēs ad hs q ioā. eū cognōscēt iō decuit q ioā. baptizaret. Et de hs ēt itell'r illud Joā. j. ſ. Et ego nesciebā eū: sz vt manifestet in israel: ꝓpterea veni ego i aq̄ baptizās. Quasi dicat. Ego nō cognoscebā eū: z vt cognōscerem z manifestare possez eū toti israel missus suz ad baptizā dum. ſ. vt in baptō eū cognōscerē. ¶ 7°: vt ioā. posset mains te stimoniū phibē de xpo. ſ. q nō solū diceret iesuz eē messiā: sz etiā q spūs scūs venerat sup eū. Qō oñdebat singularē pfectionē. Sic ioā. dixit israelitis. Ego vidi. ſ. spm scm descēdētē sup eū: z testimoniū phibui q: hic ē filius dei. ¶ 8°: qz ioan. nō solū phibiturus erat testimoniū de xpo: sed etiā de baptō eius vt magis a iudeis reciperet. Et istud erat ꝓ cōparationez bapti sui ad baptm xpi. Sic dī. j. in lra. Ego baptizo vos in aq̄ q aūt post me vēturus est baptizabit vos in spū sctō ex igne. Et ioā. j. dī. Qui misit me baptizare in aq̄ ille mihi dixit sup quē videris spm scm descēdentē z manētē sup eū: hic est qui baptizat in spū scō. Et sic inuit q baptismus ioā. solum erat in aq̄. i. faciebat solū id qō facit aq̄: baptism° aūt xpi erat in spū scō. i. ꝓferebat gr̄az q̄ est a spū scō. ¶ Si aūt ioan. non baptizaret: nō posset ꝓuenient extollere vtutē bapti xpi per cōparationē ad aliqd aliud ideo debuit ipse baptizare. ¶ 9° qz si ioā. nō baptizaret: sed solū p pdicationē xpm oñdēt: cessarēt oēs ille vtilitates assignate pce. q. ſ. q̄re io. baptizauit iō debuit non solū pdicādo sz potī° baptizādo xpm oñdere.

¶ An añ Joā. aliqs hūerit offm baptizandi. Qō. xxxviij.

Queritur an añ ioā. aliqs baptizādi officiū hūerit vel fuerit itroduct° vsuz baptizādi ab aliq̄. ¶ Quidā dicūt q ante xpm erat vsus baptizādi: qa pharisei ante hs baptizabant. Nā dī mar. 6. q pharisei cū a foro venerint nisi' baptizent nō comedūt. ¶ Jtē erāt multa baptismata ante ioā. ſ. baptismata calicū z vrceoz z eramētoz̄ z leetoz. e. c. ¶ Dōm q ante ioan. nō fuit vsus baptizādi sz ipse pmus illū itroduxit. Et ob hs vocat ioā. bap. sic xps eum vocauit. j. xj. Sic ēt vocat hs. Nō tn̄ vocaret ipe baptista absolute si alq̄ cū eo sil' vel ante ipz hient vsuz baptizādi. Sic ēt vocat eū iosephus. 18. antiqtatū dicēs q a qbusdā iudeoz̄ credebat perūsse exercitū herodis ꝓ morte ioā. q vocabat baptista. De hs dicit ibidē. ſ. hūc herodes occidit viz valde bonū q pcipiebat iudeis vtuti operā dare: iustitiā colē: i deū seruare pietatē. Et p baptm acceptabile foze: si nō solū ad abluenda pctā sumat verū ēt ad castionia corpis atq̄ aie iustiti am purificationū fuet: oiumq̄ pr vtutū velut signaculum z custodia q̄dā fidelis hēat. ¶ 2° pz p aug. q ait. Nulli pcedētiū ꝓphaz fuit datū baptizare nisi soli ioā. ¶ 3° qz si baptismus fuisset tradit° ab aliq̄ alio ꝓpha vl' viro scā cū ille n eēt in lege moysi scriptus iuberet ēt a deo obſuari. Et tn̄ p Malachiā q fuit vltim° ꝓphaz q libros scripserūt dī memētote legis moysi serui mei q̄si dicat q nō optebat q recoz̄darent alioz̄ pceptoz̄ aut rituū nisi soliꝰ legis moysi. Ergo baptismus nōdū erat datus p aliquez ꝓphaz vel viz scm. ¶ 4° pz qz si baptismus fuisset ante ioā. nō vocaret baptismus Joan. qz nō eēt suus sz potius illi° q eū instituisset a pn°. Et tn̄ sepe vocat iste baptismus ioā. sicut dī. j. in lra. ſ. Uidens Jo. multos phariseoz̄ z saduceoz̄ venientes ad baptm suū: z in fra. 21. dixit xps baptismus ioā vn erat ex celo an ex hoibus. Et act. 19. Cum paulus q̄reret a qbuldā in q̄ ḡ baptizati est] dixerūt in ioā. baptismate. Opz ḡ dici q ioā. instituerat baptismū. ¶ 5°: qz sz multa fcā sunt q̄ nō scribunt in sacra scriptura. Tn̄ ea q̄ pcipua erant z ptinebāt ad istructionē nraz non fuerūt obmissa sz diligent tradita cū modus ꝓcedendi sacre scripture sit artificiosus. ſ. per spm scm auctoz̄ suū: baptismus aūt erat aliqd multū ptinēs ad eruditionē z mozes ideo si deus per aliquē instituisset eū ante ioā. scriptura fecisset mentionē de illo sicut nūc oēs euāgeliste diligētē mentionem faciūt de baptō ioā. Et tn̄ non est aliqd de illo scriptum in toto veteri testō: ḡ ante ioā. nō fuerat baptismus. ¶ 6°: qz si fuisset vsus bapti ante ioā. baptizarent iudei plurimi sicut a ioā. baptizabant: z tūc veniēte ioā. nō oporteret oēs ab eo baptizari qz plurimi baptizati eēnt anteq̄z ioan. iciperet baptizare: z etiā eēnt aliq hntes officiū baptizandi si ante Joannem fuisset baptismus institutus z tn̄ oēs iudei de singulis partibus israel exibant ad ioannē vt baptizarent ab eo vt patet hic z Mar. pmo. Ergo videt q añ ioānē nō fuerat vsus baptizandi nec aliqs baptizabat nisi ioannes. ¶ Septimo qz xps dixit phariseis. j. 21. baptismus ioānis ex celo erat an ex hominib°. Et dicit q pharisei nō respōderūt: timentes q si dicerēt eē a deo obꝯceret xps cur nō recepissent illuz. Jsta tn̄ iterrogatio z reprehensio quā timebāt iudei nō hret locū si añ ioannē ali° baptizasset vel eo viuēte hret alius idē officium: qz tūc xps nō diceret eis q̄re nō receperūt baptm ioānis sed diceret simpl'r quare nō baptizati sunt. Et tn̄ solū stat argumentū in baptismo ioan. ergo videt q ante eū nemo baptizauerat. ¶ Octauo patz qz postq̄z xps cepit hre discipulos ipsi quoq̄z iceperūt baptizare. Et tūc mirati sunt discipuli ioannis z dixerūt ei. Rabi ille qui erat tecū trāsiordanē cui testimoniū phibuisti baptizat z oēs veniūt ad eū. Joā. 3. Si tn̄ aliqs ante ioannē baptizasset vel eo viuente haberet idē officiuz nō mirarent discipuli ioānis q alius ꝑter ioan. baptizaret: qz admiratio nō est nisi de insolitis: maxime cuz xps laudatus fuisset valde a ioāne sicut isti discipuli dixerūt. ſ. cui testimoniū tu phibuisti. Jō si alicui ꝑter ioannē cōpetere deberet offm baptizādi maxime videt q deberet cōpetere xpo ꝓpter excellētē scitatē. Sicut etiā itelligebāt discipuli ioā. z tn̄ ipsi mirati sunt q iesus baptizaret: ergo videt q ꝑter ioannē nemo baptizabat nec vnq̄z baptizauerat. ¶ Nono pz ex confirmatione ioānis. Quia ioānes appzobauit dubiū z admirationē discipuloz̄ suoz̄ oñdēs q iesus poterat baptizare eo q fuerat sibi datū a deo dicēs. Non pōt hō accipere qcq̄z: ni si fuerit ei datū de celo. Si tn̄ aliqs ante ioānē baptizasset vl' sil' cū eo baptizaret; nō ostēderet ioan. rōnabilē eē admirationem discipuloz̄ suoz̄ ponēs cām z multa sup hoc de xpo introducēs. Jo. 3. sed diceret. Nō est admirāduz q iesus baptizaret cuz plurimi alij baptizassent. ¶ Decimo pz qz pharisei vidētes q ioānes baptizaret miserūt ad eū vt sciret qs erat: z dixerunt. qd ergo baptizas: si tu nō es xps nec helias nec ꝓpheta? Joā. j. Si tn̄ officiū baptizādi fuisset ante ioānē: nō esset aliq̄ cā querendi ab eo stricte cur baptizaret. Nam putauerūt eū eē messiam. cur baptizaret iō querebāt an eēt xps si tamē ante ioannē aliqs baptizasset nihil magnū de ioāne crederet qz baptizabat. ¶ Undecimo qz ioannes. 4. dī q vt cognouit iesus qz pharisei audierūt iesus plures baptizat q̄z ioannes reliqt iudeā z abꝯt in galileā. ſ. ad tollendā murmurationem phariseoz̄ de prelatione xpi super ioannē. Si tamen alij ꝓter ioānem baptizarent non cōpararet soli christo in baptizādo. Ergo nemo ante ioānem baptizabat nec eo viuente: quouscz iubente christo discipuli eius baptizare ceperunt. ¶ Duodecimo qz quādo nos logmur de baptismo sufficienter distinguimus eum per baptismū xpi et ioannis: dicentes de aliquo baptizato q aut baptizatus est baptismo christi aut baptismo ioānis. Si tamē aliquis ante ioannem baptizasset nō vocaret ille baptismus ioānis; sed esset alius tertius cōdistinctus a baptismo xpi z ioannis: ergo nullus ante ioannem baptizauerat. ¶ Ad argumētū in cōtrarium dicēdum q baptismus phariseoz̄ vocabat large baptismus idest locio: qz baptizare in greco nihil est nisi lauare. Et hoc modo quelibet ablutio corporis vel cuiuscunq̄z rei vocatur baptismus. Sic dicunt baptismata calicum vrceoz̄um z eramentoz̄ idest ablutiones istoz̄ vasoz̄ū Matthe. 6. Et ita vasa phariseoz̄ crebro baptizabant idest lauabant. Qui etiam si nihil tangerent imūdum sed solum q de foro venirēt manus lauabant: z multas alias cerimonias ablutionū habebant. Et qz iste ablutiones solum erant carnales erant inutiles qz spiritus vita est caro autē nihil prodest. Joan. 6. scilz Jd quod fit spiritualiter est vita idest proficit ad vitā eternā. Caro autē idest qō carnaliter fit: nihil proficit ad salutez. Et ob hoc ablutiōes iste phariseoz̄ que large vocant baptismata non possunt ꝓprie vocari baptismus: qz nihil spūale faciebāt. Baptismus aūt ioā. faciebat aliqd spūaliter vel saltem significabat illud qō spūaliter p baptm xpi efficiendū erat. ſ. remissionē pctoz̄ z gr̄e collationē. Multa q̄q̄z spūal'r faciebat sz q ioā. assuefaceret z disponeret ad baptm xpi per quem gratiaz reciperent: z etiā q per istum baptm xps cōgscerēt z multa alia de qbus sup̄a dictū est. Et ad ista omnia institutus

tutus erat baptismus Jo. Jo. ille proprie dici potuit baptismus. Ipse aut phariseorum ablutiones: quia nihil spiritualium faciebat: aut signi-
C ficabant non vocabantur baptismus proprie: Et sic Jo. fuit primus qui introduxit baptismum. ¶ Ad confirmationem dicendum quod erant apud iudeos multa baptismata calicum et eramentorum et urceorum et ista non erant aliquid sacrum sed potius inane cum esset quedam curiositas superflua circa corpora obmittendo spiritualia: ideo licet large vocentur baptismata non vocantur proprie baptismus.

¶ Quare Jo. potius baptizauit in iordane quam in alio loco. Questio. 39.

Queritur quare Joannes baptizauit potius in iordane quam in alio loco. ¶ Respondet glos. ordinaria quod baptizabat in iordane vt ibi aperiretur ianua regni celestis: vbi datus est aditus filiis israel terram promissionis intrandi. ¶ Aliam causam ponit Julianus dicens quod bene in iordane qui descensio eorum interpretatur baptizabantur: quia de superbia vite ad humilitatem vere confessionis descenderant. Exemplum aut iam tunc confitentibus predicta ac meliorem vitam promittendi baptizandis dabatur. Ille autem due cause sunt mystice. ¶ Dicendum tamen quod non solum ioannes baptiza-
A bat in iordane sed etiam in aliis locis vbi aque multe erant. sicut dicitur Jo. 3. quod erat Joannes baptizans in enon iuxta Salim. quia aque multe il-
B lic erant. Maxime tamen Jo. baptizabat in iordane. ¶ Primo propter
C aquas multas que erant necessarie ad baptismum totius populi: et in nullo loco in iudea magis quam in iordane inueniri poterant. ¶ 2° quia Jo. habitauerat semper in deserto et nolebat ab eo nimis elongari: iordanis aut transit ad radices deserti sortis iude per que descendit infra hierico et tendit in mare mortuum quia ibi iordanis et mare mortuum sunt termini sortis iude ex parte orientis Josue. 3. Et sic Joannes habebat magnam oportunitatem baptizandi in iordane: quia erat iuxta desertum in quo ipse habitabat.

¶ An baptismus Joannis fuerit sacramentum: et cuius legis fuerit sacramentum. Questio. XL.

Queritur an baptismus Jo. fuit sacramentum: et cuius legis fuit sacramentum. ¶ Quidam dicunt quod non fuit sacramentum: quia dicit Beda super Joannem et etiam glo. Joan. 3. quod quantum cathecuminis nondum baptizatis prodest doctrina fidei tantum profuit baptismus Jo. ante baptismum christi: sed doctrina illa cathecuminorum que vocatur cathecismus non est sacramentum sed aliquid sacrale: cum non connumeretur cum alia sacra: ergo baptismus Jo. non fuit sacramentum. ¶ Item omne sacramentum est alicuius legis: sed baptismus Jo. non fuit sacramentum alicuius legis. scilicet nec nature: nec moysi: nec euangelii: ergo non fuit sacramentum. De lege nature patet: quia nondum fuerat baptismus in illa. De lege Moysi patet: quia dicit Aug. quod nulli precedentium prophetarum datum fuit baptizari nisi soli Joanni. Et tamen vsus sacrorum veteris legis pertinuit ad plurimos precedentes Joannem. De lege euangelii patet: quia illa tota a christo predicante instituta est. Et tamen baptismus Joannis institutus fuit antequam christus inciperet predicare: cum christus prius a Joanne baptizatus est: postea ieiunauit: deinde predicare cepit vt colligitur hic et in 4. et 5. Ergo non erat baptismus Jo. aliquid pertinens ad legem christi. ¶ Item quia omnis ritus sacralis spiritualiter pertinet ad aliquam legem in-
A troductam: Joannes tamen non dedit aliquam legem. Ipse tamen introduxit baptismum: ergo baptismus Jo. non erat sacramentum. ¶ Dicendum quod baptismus iste non erat proprie sacramentum sicut sunt sacra legis noue: erat tamen aliquo modo sacramentum. Pro quo sciendum quod Hugo de sancto victore dicit quod secundum processum temporis et maiorem propinquitatem ad tempus gratie oportuit alia sacramenta institui. Unde quia in Jo. aliquo modo cepit tempus gratie: quia lex et prophete fuerunt vsque ad Joannem: et ex tunc regnum dei. infra. xi. Jo. vsque ad Joannem fuit lex Moysi et prophetie que erant de messia: et ex tunc cepit regnum dei. id est status noui testamenti: qui status vocatur regnum dei vel regnum celorum. Et sic in Joanne incepit tempus gratie: non quidem quod ab ipso esset gratia: sed quia ipse immediate ad datorem gratie viam preparauit: Et sic baptismus eius fuit sacramentum: quia erat quedam inchoatio sacrorum noui testamenti. Unde dicendum quod baptismus Joan. erat sacramentum veteris testamenti et noue legis: sicut dispositio ad formam media est quodammodo inter priuationem et formam. Conueniebat enim baptismus Joannis cum sacris veteris legis in hoc quod solum erat signum et nihil efficie-
B bat de eo quod fieri signabatur: quod generale est in omnibus sacris legis moysi: nam gratiam nullam conferunt. ¶ Si aut obiicias de circumcisione per quam tollebatur originale et dabatur gratia: dicendum quod non fuit sacramentum legis moysi: sed plusquam per. 40. annos data fuit circumcisio ante legem. Nam data est circumcisio abrahe gen. 17. Lex aut data est per moysen exo. 19. et 20. Et inter hec fuerunt plures quam. 40. anni vt colligitur exo. 12. et ad gala. 3. Conuenit aut baptismus Jo. cum sacris legis noue quodammodo in forma: quia paruum differt forma et modus baptizandi Jo. a baptismo noui testamenti. ¶ De baptismo Joannis dicit magister. 4. sententiarum di. 2. quod si queritur an fuit sacramentum potest fa-

tis concedi quod fuerit ex eo sensu quo legalia signa dicuntur sacra: signabat enim baptismus Jo. rem sacram. id est baptismum christi: qui tamen non est baptismus penitus solum sed etiam remissionis peccatorum. ¶ Ad E
primum argumentum dicendum quod baptismus Joannis est sacramentum: et tamen habet aliquid simile cum sacramentalibus legis noue. Nam cathecismus qui est aliquid sacrale baptismi christi. scilicet quia disponit ad suscipiendum conuenienter effectum baptismi per ipsam eruditionem fidei non vocatur sacramentum sed sacrale: quia est quoddam precedens et preparatorium: ita baptismus Joannis habet aliquid simile inquantum erat dispositio quedam ad baptismum christi: siue per assuefactionem: siue per significationem. Ex hac parte dicitur Jo. est aliquid sacrale. Et sic intelligitur auctoritas Bede in contrarium allegata. scilicet quod esset baptismus Joan. respectu baptismi christi sicut cathecismus id est doctrina fidei precedens: Quia tamen baptismus Jo. precessit institutionem baptismi christi est per se sacramentum. Nam cathecismus non est sacramentum sed sacrale: quia est pars baptismi. scilicet ritus baptismi et est simul cum ipso baptismo. Quod aut precedit aliquid tempore non potest esse pars eius vel aliquid ipsius: quia fuit omnino separata. ¶ Item baptismus Jo. licet disponeret ad baptismum christi sicut quedam cathecismus: quia tamen tempore precessit baptismum christi non potest dici aliquid sacrale baptismi christi: sed quod per se est sacramentum: Sic est de sacris legis veteris que solum vel precipue data fuerunt vt disponentia ad christum et ad sacra noue legis. Et ex hac parte sunt aliquid sacrale ipsorum sacrorum noue legis. Quia tamen tempore precesserunt non possunt esse omnino sacralia: sed necesse est quod sint per se sacra. Baptismus aut Joannis magis de propinquo habet rationem alicuius sacralis noue legis quam sacra veteris testamenti: quia magis de propinquo disponit quam illa ad nouam legem et magis concordat in forma vt dictum est. ¶ Ad 2m dicendum quod baptismus Joannis fuit alicuius legis. scilicet tam noue quam veteris: inquantum Joannes fuit medius quodammodo inter nouum et vetus testamentum. Nam si consideretur ioannes quantum ad personam suam erat subiectus legi moysi que nondum cessauerat: et sic baptismus per eum introductus esset sacramentum legis moysi. Si vero Joannes consideretur quantum ad officium cuius ipse solum missus fuerit vt precursor christi et ad parandum christi plebem perfectam. Luc. i. pertinebit baptismus suus ad sacra noue legis: ad quam ipse disponebat. Et quia Joannes non introduxit baptismum inquantum erat persona priuata: sed solum inquantum erat precursor christi: sicut dicitur Joan. i. sic. Ego nesciebam eum sed vt manifestetur in israel, propterea ego veni in aqua baptizans: dicetur similiter baptismus Joannis pertinere ad nouam legem et non ad veterem: non tamquam vnum de sacris noue legis: sed tamquam ad illa disponens. Quia sicut dispositio in naturalibus reducitur ad genus forme ad quam disponit: ita baptismus Joannis reducitur ad sacra noue legis. Et quia dispositio non habet completum esse in genere forme sed habet se sicut motus ad formam: baptismus Joannis non habebat esse completum in genere sacri sicut sacra noue legis. ¶ Ad 3m dicendum quod omnis ritus sacralis pertinet necessario ad aliquam legem: ideo si institutor sacramenti vult quod sacramentum illud sit distinctum a sacris omnium aliarum legum necesse est quod introducat legem distinctam ab omnibus aliis legibus cuius legis istud sit sacramentum. Baptismus aut Joannis fuit introductus ab eo: et non dedit ipse aliquam legem distinctam a nouo et veteri testamento: ideo baptismus Joannis sacramentum est: sed non potest esse sacramentum distinctum a sacris noui et veteris testamenti. Et istud verum est: quia reducitur ad sacra noue legis sicut dispositio ad genus forme: vt supra dictum est.

¶ An baptismus Jo. fuit a deo: vel solum per humanam institutionem. Questio. 41.

Queritur an baptismus Joan. fuit a deo vel solum per humanam institutionem et voluntatem. ¶ Quidam dicunt quod non fuit a deo: quia sacramentum quod a deo instituitur non denominatur ab aliquo puro homine: licet per purum hominem ministretur: vt patet de baptismo christi qui ministrabatur per pe. et paul. et ceteros: et tamen non vocabatur baptismus petri et pau. aut aliorum. Unde apostolus arguit cor. quia quidam eorum dicebant: ego sum paul. alii ego sum cephe: alii ego sum apol lo. scilicet quia ab istis baptizati fuerant prima cor. i. et tamen iste baptismus vocatur baptismus Jo. infra in littera et. 21. et act. 19. ergo non erat a deo sed solum a Jo. ¶ Item omnis doctrina que de nouo procedit a deo confirmatur aliquibus miraculis: patet de lege moysi quia quando moyses debuit loqui populo significans illis quod deus vocaret eos vt essent populus eius et daret eis leges ostendit miracula exo. 3. et 4. Idem in nouo testamento. Nam christus predicans nouam doctrinam noua et inaudita miracula faciebat: vt patet ex toto processu euangeliorum: et quando misit apostolos et discipulos ad predicandum dedit eis potestatem faciendi miracula. infra. x. et Lu. 9. et. x. et quando postea predicare ceperunt deus confirmabat sermonem eorum sequentibus signis mar. 16. Jo. tamen non fecit aliquod miraculum vt patet Jo. x. sic. Jo. quidem signum nullum fecit: ergo baptismus per eum nouiter introductus non fuit a deo. ¶ Item sacra que sunt diuinitus instituta aliquibus preceptis sacre scripture pertinent. baptismus tamen Jo. non pertinet in nouo aut veteri testamento: ergo non erat a deo. ¶ Dicendum quod baptismus

Opi. quorundam quod non fuit a deo

prima ratio

2a ratio

3a ratio

q̄ baptūs Joānis a deo erat. i. ioānes a deo inspiratus illum instituit siue p̄mus introduxit. Sic p̄z Jo. i. cū dixit Joānes. Ego nesciebā eū: sz̄ qui misit me baptizare ille mihi dixit sup quē videris spūm sctūm descēdentē ⁊c̄. Ergo Joānes a deo missus fuerat ad baptizādū. ¶ 2° q̄: si nō missus fuisset a deo
2ª rō ⁊ baptizaret peccaret vsurpādo sibi ptātē q̄z nō accepat: Baptizare tñ regrit spāles ptātes a deo traditā. ¶ Sic p̄fessus est ipse Joānes: dicētibus et discipulis suis q̄ iesus baptizaret. naz ait. Non p̄t hō accipe qcq̄z nisi fuerit ei datum de celo. Jo. 3. q. d. Nō potuisset iesus baptizare nisi datū esset ei diuinitus. Sic ḡ Jo. nō potuisset baptizare. s. licite: nisi deus ei ls iussisset. Idē significauerunt iudei dicētes ioāni. Quid ḡ baptizas si tu nō es xp̄s nec helyas: nec ꝓpha. Jo. i. q. d. q̄ baptizare nō ptinebat nisi ad aliquē de istis. Et tñ isti hēbāt po testatē spāles a deo: iō ioānes nō potuisset baptizare nisi mitterēt. Et tñ nō peccauit baptizādo: cū xp̄s dicat eū sanctissimā oiūz hoiuz. j. xi. Ergo a deo missus est ad baptizandum.
£ ¶ 3° q: si nō esset a deo baptūs Jo. nihil ꝓficeret efficiendo
3ª rō nec significādo: ⁊ ita esset inutil' sicut baptismata phariseoꝝ Mar. 6. de qb⁹ xp̄s eos reprēdit tāq̄z supflue curiosos. Est aūt pctm̄ magnū grauare hoiez ⁊ iplicare p̄ceptis ⁊ cerimoniis inutilibus: cū vix hō sufficiat obseruare p̄cepta vtilia ⁊ necia: iō peccaret Joānes si introduceret baptm̄ nō iubente deo ⁊ ls maxime in veteri testō vbi erat multitudo p̄ceptoꝝ neciozꝝ que vix hoies poterant iplere act. 15. s. Quid tētatis iponē iugū sup ceruicē discipulozꝝ qō nec pres nr̄i nec nos portare potuimus. Et intell'r de obseruantia legis Moysi. Ergo pctm̄ esset tūc introduci aliquē ritū obseruandu: q tñ nō esset vtilis nec a deo. Introduxit tñ ioānes baptm̄: ergo a deo erat. ¶ 4° ex opione iudeoꝝ q: cōiter tenebāt ꝙ esset a
D deo. Jō qñ xp̄s quesiuit a sacerdotibus ⁊ phariseis ō baptō
4ª rō ioannis an esset de celo vel ab hoibus nō ausi sunt dicere ꝙ esset ab hoibus: q: timebāt ppl'm: qui ioānē vt ꝓphaz tenebant. s. credebāt a deo eē oia que ille faciebat. j. 21. Pro ls sciē duz ꝙ in baptō Jo. p̄nt duo ꝓsiderari. s. ritus baptizādi. i. forma vel modus ⁊ effectus baptismi. Ritus baptizādi nō fuit ab hoibus. i. per humanā voluntatē introductus: sz̄ familiari ꝓsilio spūs sctī q ioannē ad baptizandū misit: ⁊ iussit tenere illā formā quā tenuit. Et q̄z tū ad hoc dicit ipse se missuz a spū sctō ad baptizandū. Jo. i. Effectus aūt baptismi Joā. fuit ab hoie: q: nihil in illo baptō ꝓferebat qō per hoiez conferri nō posset cū non ꝓferet gr̄a vt. j. diceť. Et hoc mō non fuit a deo nisi per gñales influētiā: in q̄z deus coopat hoi ⁊ cui cūq̄z agenti in actione: cū sit cā p⁹. Et hoc est ꝙ ioānes dicit se baptizare in aq̄. i. solum lauare corpa. ¶ Ad p̄m dōm ꝙ in
E quocūq̄z ope ꝓsideratur finis eius: q: illud est p̄cipuum qō intēdit. In baptō ḡ quocūq̄z ꝓsiderat p̄cipal'r effectus ei⁹: ⁊ ab illo noiabit. Et q: per baptm̄ noue legis hoies iterius per spūm sctm̄ baptizant. i. mūdant a vitiꝭ ⁊ pficiūt p gr̄az qō fit per solū deū: dr̄ baptūs nou testi esse a deo: q: effectus eius a solo deo est. Per baptm̄ aūt Jo. solū mundabant corpora ⁊ nō tollebant pctā vt. j. diceť: ⁊ istud fit per hoiez puruz q pōt lauare corpa: iō baptūs ioā. ab ipso denoiat: q: ipe efficiebat totuz qō in illo baptō efficiebat. Sic. n. dicit magr̄ 4. sen. di. 2. q. ioānis opatio visibilis tñ erat exterius lauantis nō inuisibilis gr̄a dei opantis interi⁹. Sz̄ tñ ⁊ illa ioānis opatio ⁊ baptūs auctate a deo erat ⁊ nō a Jo. hoie. Sed baptismus Ja. dictus est: q: ibi nihil gerebat qō nō ageret hō.
5 ¶ Ad 2m dōm ꝙ Jo. nō ꝓfirmauit baptm̄ suū nec ēt reliquā doctrinam miraculis: q: satis magna auctas ⁊ sufficiens ei dabat nō exñte aliquo miraculo. Uñ qñ iudei q̄sierunt ab eo cur baptizaret si nō erat ꝓpha nec xp̄s nec helyas: cōfirmauit officiū suū nō qdē miraculo sz̄ auctate sacre scrip. dicēs: Ego vox clamātis i deserto. Jo. i. q. d. ex eo q̄ sum vox clamātis sicut dixit Ysa. cōpetit mihi baptizare. Conferebat ēt Jo. auctatez austeritas vite ei⁹. Q: vt ait Chrisо. sup Mat. mirabile erat in hūano corpe tātā patiētiā videre. Nā putabāt q̄ nō posset eē nisi a deo: ⁊ sic credebāt oia que ille faciebat a deo eē. Attestabant ēt ei signa q̄ ꝓcesserant in natiuitate ei⁹ que iudei videtes admirati sunt ⁊ posuerūt oēs i corde suo dicētes qs putas puer iste erit Luc. i. Miracula āt facere nō datū est ioāni: q: nō ꝓueniebat pp rōnes assignatas. s. in. 35. qōne ¶ Ad 3m dōz ꝙ qñ deus vult dare aliqō p̄ceptum vel
6 nouū ritū longo tpe duraturū ponit istud in aliq̄ lege p quā hoies sciant se obligatos ad illud p̄ceptū vel ritū. Baptūs āt Joā. pauco tpe duraturus erat: q: vtilitas sua p̄cipua solum fuit vsq̄ quo xp̄s baptizatus est. Nā postea itroducto baptō noue legis a xp̄o: ille cessare debebat. Et sic nō durauit q̄si p duos annos: q: in breui ioānes occisus ē postq̄z cepit baptizare. Jō nō oportuit dari aliquā legē de baptō Jo. q: lex nō dať nisi longo tpe duratura vt declaratū est. s. in. x. q.

¶ An baptūs Joā. dabať sub aliq̄ certa forma. Dó. XLII.

Queritur an baptūs Jo. dabať sub aliqua certa forma: ⁊ q̄ erat illa. ¶ Quidā dīt ꝙ cū baptūs Jo. nō esz̄ cōpletū sacrm̄ sz̄ magis quoddā ꝓparatoriū aduenies ad cōpleta sacra: nō oportebat q̄ in illo eēnt oia q̄ sunt in veris sacris. Et sic nō oportebat seruari aliquā certa formā: sz̄ solū q̄ mergerent baptizati in aquā. ¶ Item forma in sacro est p quā est p̄cipue effectus sacri: sicut in nālibus esse cōpositi p̄cipue a forma ē. In baptō tñ Jo. nō erat aliqs effectus p̄ter ipsaz ablutionē corpalē q̄ ptinet ad māz. Ergo nō solū nō oportebat dari aliquā certā formā: sz̄ ēt sup fluū erat illā dari cū per solā māz efficeret qcqd in isto baptō fiebat. ¶ Dōm ꝙ in baptō Jo. neče erat dari aliquā certam formā: q: baptūs iste erat sacrm̄: vt vnū sacrz̄ non neče erat vnico mō tradi: q: al' per diuersos mōs ⁊ formas essent plura baptismata. Sic ēt erat in sacris veteris legis. s. in sacrificijs ⁊ ceteris sacralibus. Nā singula hēbant certas formas traditas in lege: q̄s neče erat obseruare: ⁊ si ministri non obseruarēt illas mozerent. Sicut p̄z de ritu sacrificij in quo qa duo filij Aaron. s. nadab ⁊ abiu nō sumpserūt de igne sacro sz̄ de alieno ignis egressus a dño occidit illos Leui. x. A fortiori ergo in baptō Joa. seruare ť certa forma, in q̄z tuz iste baptismus hēbat magis de cōplemento sacri q̄z sacra legis veteris: cū ꝓpinquus disponeret ad sacra legis noue que erant plenissima sacra. Istud aūt totū intell'r de forma sacri in quā tuz est quidā modus determinatus ministrādi ipsuz sacrm̄. ¶ Alio mō accipiť forma sacri p̄cipue qbusdā verbis determinatis que ꝓferunť a ministro in collatione sacri vel administratione eius. Et sic in singulis sacris noue legis sunt aliq̄ vba que, dicimus eē formā sacri: sicut apparet in singulis. In sacris aūt veteris legis non appet an gñaliter eēnt tales forme. Constat tñ q̄ in qbusdā eoꝝ erant certa verba que dici debebant: Sic appet de oblatione p̄miciarū ponendarū in cartallo. Nam erat certus modus ꝓfessiōis verbalis que facere deberet offerens. Et ponunť ista vba deutero. 26. Sic ēt in sacrificio zelotipie q̄ erat de sacris veteris legis sacerdos p̄ferebat certā formā verboꝝ sup mulierem de qua erat suspitio: De qbus numeri. 5. Sic etiā qñ israelite offerebāt aliqd dño ⁊ suscipiebať per manū sacerdotis: tenebať sacerdos dicere quādā benedictiōez certā. De qua numeri. 6. Et ita de quibusdā aliis sacris veteris legis. In baptō aūt Jo. a fortiori obseruaretur certa forma verboꝝ: q: istud magis accedit ad sacra noue legis: in quoꝝ singulis certe forme verboꝝ obseruanť. Erat tñ p̄cipua rō: q: baptūs Joan. erat ordinatus ad xp̄m: q: ille erat finis suus: Jō oportebat q̄ ex forma verboꝝ eius oñderet ista ordinatio ad xp̄m: vt diceē sequenti qōne. ¶ Est ergo dōm ꝙ certam formā verboꝝ hēbat baptismus Joānis: ⁊ erat ista. s. Ego baptizo te in noie venturi. s. messie venturi. Sic dixit Paul. actu. 19. s. Joānes baptizauit baptō pnie ppl'm dicens in eum qui vēturus esset post ipsum vt crederent: hoc est in iesum. Et istaz formā exprimebat btūs Joānes sigillatim sup quēlibet quez baptizabat vt ait Chrisо. Et sic per eaz hēbant singuli noticiā de xp̄o futuro. ¶ Ad p̄imū dōm ꝙ baptūs Joā. non erat ita cōpletum sacrm̄ sicut sacra legis noue. s. q̄z tuz ad gr̄am que ꝓfertur in istis ⁊ non in illo. Et tñ erat plenū sacrm̄ q̄z tuz ad rōnez significationis. Ideo oportebat in illo esse oia que sunt de rōne sacri. s. mām ⁊ formā. Et ista forma est in verbis: ⁊ cuz dr̄ ꝙ sufficiebat baptizandos mergi in aquā non exprimebat aliq̄ forma verboꝝ: dōm ꝙ falsum est: q: tunc nihil hret baptūs Joā. s. baptismata phari. s. baptismata calicū ⁊ eramentoruz ⁊ vrceoꝝ ⁊ baptismata carnis sue: que solū erant quedā oblationes corporales nihil p̄ter id qō fiebat significantes. Et tunc baptūs Joā. non esset sacrm̄: q: de rōne sacri est esse sacre rei signū. Ad hoc aūt ꝙ baptūs Joānis aliquā rez sacrā spāl'r designaret necesse erat ꝙ esz̄ in ea spālis forma p quā hoc designaret ꝙ ipa ablutio in aq̄ absolute nihil signabat. £
¶ Ad 2m dōm ꝙ neciuz est ꝙ forma sacri p̄cipue ptinet ad effectū sacri. Et cū dr̄ ꝙ in sacro Joānis nihil ꝓferebat p̄ter ipsum

Opinio q̄rundā negatiua p̄ā rō 2ª rō

A rnsio ad q̄stum q̄niš q̄ necesse erat dare aliq̄s formam in bap^m Joānis

B

ſm corpalē ablutionē: vel ex eſt p modū effectus inducti ex ſacro ſine ope ꝓncipali miniſtri. ſ. q; gra nō ꝓferebat: ſz ꝓferebat aliqd p modū doctrine. ſ. cognitio meſſie ⁊ ita erat tanq̄ effectus ſacri: q; erat ꝓcipuus finis quē ioānis intēdebat in baptō ⁊ iſte effectus erat vltra ablutionē corpalē. Et adhuc fuit nec̄ia certa forma verboꝝ per quā exp̄ſſe ſignaret meſſias vel oſtēderet: ⁊ iſta eſt forma. ſ. poſita. Et ſic qñ dr̄ q; in baptō Joā. nihil ꝓferebat qō per hoiez fieri nō poſſet dz itelligi de effectu qui ſeq̄t directe ex ſacro. Secus ē de effectu q ſeq̄t per modū inſtructōis. Et iſte effectus nō fuiſſet i baptō Joā. niſi a deo fuiſſet inſtitutus ſic̄ eſt de ſacris veteris legis que ſignāt aliqd ſacrū ex eo q; a deo inſtituta ſunt. Si āt aliqd pure ab hoie inſtituat nō pōt efficere aliqd ſacr̄m nec ſignificare cū oē ſacr̄z a deo ſit: iō ſicut effectus ad deū ptinet ita ⁊ ſignificatio ab eius auctoritate pendet.

¶ An iſta forma in nomine venturi ſit cōueniēs forma baptiſmi. Queſtio. XLIII.

Queritur an iſta forma baptizādi. ſ. in noie vēturi eſſet ꝓueniens baptō Jo. ¶ Aliq dicunt q; non. Q; qñ ioānes baptizabat iam xp̄s venerat. Nā incepit baptizari Jo. anno. 29. etatis xp̄i q; xp̄s baptizat⁹ eſt illico vt ioānes cepit baptizare vt colligit. ē. in lra: ⁊ tñ qñ ie ſus baptizatus eſt: erat annoꝝ. 29. ſ. incipiēs annū. 30. Luc. 3. Et maxime p; hoc q; Joānes cepit baptizare anno. 15. tiberij ceſaris Luc. 3. Et ille erat ānus. 29. vel q̄ſi. 30. xp̄i q; ille natus fuerat anno. 42. Octauiani qui. 57. annis vel q̄ſi impauerat. Et ſic vixit xp̄s q̄ſi. 15. annis impante Octauiano Cui ſucceſſit Tiberius: vt p; ex oībus hiſtoꝝ vulgatiſ ⁊. 15. anno illius Joannes cepit p̄dicare ⁊ baptizare. Ergo erat xp̄s tunc annoꝝ. 30. vel q̄ſi. Non g̃ dicebat ꝓueniēter baptizo te in noie vēturi. ¶ Itē eadē fides erat de xp̄o qñ vēturus erat ⁊ poſt q̄z venit: cū dicimus q; eadē fides fuit patribus in veteri teſtō ⁊ nunc vt ait Grego. ſup eze. Et p; per magr̄. 3. ſen. di. 25. Cū g̃ baptūs Joā. eſſet in noie vēturi: ita ⁊ forma baptiſmi nr̄i deberet eē in noie vēturi q; eadē illa eſſz cū forma baptizandi q̄ eſt in noie xp̄i. In illa g̃ forma baptizarēt diſcipuli xp̄i vt eſſz vnica forma baptiſmi ſicut vnica fides. Et tñ falſum eſt q; ap̄li baptizabāt in noie xp̄i: vt p; actu. 19. vbi dr̄ de q̄buſdā qui baptizati erant ſolū baptō Jo. Et ſeq̄t hīs auditis baptizati ſunt in noie dñi ieſu. ¶ Dōz q; iſta forma baptizandi fuit ꝓueniēs baptō Joā. ⁊ nō alia: q; vtilitas rei ꝓſeq̄t ex ſua forma cū mā idetermiate ſe hēat ad talē actū ſiue vtilitatem. Et q; ſacra ſunt ad aliq̄s effectus vel vtilitates neē eſt q; forme ſacroꝝ deſignēt ipſaz vtilitatē intētā in ſacro vl id ex quo ſeq̄t illa vtilitas. Q; ſatis apparere poſſet ex formis oiuz ſacroꝝ noui teſti. Baptūs aūt Jo. ſolū erat ordinatus ad xp̄m oñendū vel ſaltē p̄cipue ad hoc Jo. i. ſ. Ego neſciebā eū: ſz vt manifeſtet in iſrael: ppea ego veni in aq̄ baptizans. Debuit g̃ ex forma baptiſmi Jo. ſignificari vel oñdi ipe xp̄s. Hoc aūt fiebat cū Jo. dicebat. Ego baptizo te in noie vēturi: q; per hoc ſignificabat meſſiā q. vēturus erat. ſ. ad opandū ſalutē nr̄am. Et p b ſingulis oñdebat ieſuz eē meſſiā quē ꝑus, totiꝰ ppl'o oñderat: ⁊ deſignabat q; p illā gr̄am ⁊ redemptionē accepturi erāt: cū iſtō ſacr̄m in noie ei⁹ p̄ſtaret. ¶ Ad p̄m dōm q; bñ dicebat in noie vēturi: q; ls iaz xp̄s veniſſet in carne nōdū venerat ad opandū ſalutē nr̄am: q; nōdū icepat opari aliqd ptinens ad redēptionē p̄dicādo vel patiēdo. Ex ea aūt die q̄ baptizatus eſt dr̄ veniſſe: q; tūc incepit opari miſteria redēptionis nr̄e. Nā p b q; baptizatus ē tactu ſue carnis viz regeneratiuā aq̄s tribuit vt dicit beda: ⁊ tūc p̄ncipiū fuit ad baptm̄ noui teſti. ¶ Ad 2m̄ dōm q; ls fides eadem ſit antiq̄z ⁊ modernoꝝ nō debuit eſſe eadē forma baptiſmi añ xp̄m ⁊ poſt. Rō. diuerſitatis ē: q; cū fides ſit q̄dā cognitio reſpicit rei vnitatē ⁊ vitatē. Et q; diuerſitas tēpoꝝ cōſignificatoꝝ nō variat vitatē rei: nō variabit fidē. Nā fides nō reſpicit p̄ncipal'r ipſa tpa: ſicut fides eſt de morte xp̄i in q̄ſtū p eaz eſt ſalus nr̄a. Q; aūt illa ſit p̄terita vel futura non ptinet ad fidē directe: q; ſalus nr̄a nō eſt p fidē in q̄ſtuz p̄terita ē vel futura: ſz in q̄ſtū mors eſt. Secus aūt de ſacr̄is: q; in illis ꝓſideraf effectus. Et q; nō eodē mō ſe hz ad actū res q̄ iaz eſt ⁊ q̄ futura ſpaf q; exñs pōt aliqd efficere nō exñs ls ſpectet nihil efficit: ſicut p; de morte xp̄i p quaz ſalus ē: ⁊ tñ añq̄z xp̄s moreret nulli erat aditus ad vitā eternaz: eo aūt mortuo oibus diſpoſitis ē aditus. Jn ſacris aūt g̃ cū intēdaf effectus ſq eſt a xp̄o neē eſt q; diſtinguant efficatie eoꝝ p p̄teritū ⁊ futurū ⁊ per iſtā diſtinctionē q̄ ſignificaf ex forma ſacroꝝ: oſtēdet diuerſitas effectus ipſoꝝ. Et ſic cū in baptō ioānis dicebat in noie vēturi deſignabaf q; nihil efficiebat: eo q; ille a q̄ vtuſ ſacri eē dēbat nōdū erat. ſ. tali mō q; ab eo aliqd ꝓſequitur ſacr̄z. Jn baptō aūt noue legis nō dr̄ in noie vēturi: ſz dicebaf a p̄n⁹ in noie xp̄i tanq̄ iaz exñtis vel q iaz exñtis fuiſſet. Ex quo ſignaf q; ſacr̄m baptiſmi iam efficaciam hz.

¶ An in baptō Joānis gr̄a ꝓferebaf. Qō. XLIIII.

Queritur an in baptō Jo. gr̄a ꝓferebaf. ¶ Qui dā dicūt q; ſic: q; ſi gr̄a non ꝓferet nō eſſz a deo: ⁊ tñ a deo erat: vt. ē. q. 4. i. probatū eſt: ergo videt q; gr̄am ꝓferebat. ¶ Itē mar. i. dr̄ q; Joānes erat p̄dicās ⁊ baptizās in deſerto baptm̄ pnie in remiſſionē pctoꝝ: ſed remiſſio pctoꝝ nō fit ſine gr̄a: g̃ ꝓferebaf gr̄a in eo. ¶ Itez baptizati a ioāne ꝓfitebāf pcta ſua: vt p; ſ. in lra: ⁊ Mar. i. confeſſio tñ pctoꝝ ordinaf ad remiſſionē eoꝝ: g̃ remittebaf i baptiſmo. Et b nō fit ſine gr̄a: g̃ illa ibi ꝓferebaf. ¶ Itē baptūs Joā. ꝓpinquor erat baptō xp̄i q̄z circūciſio: ⁊ tñ per circūciſio nē tollebaf pctm̄ originale iudeis vt ait beda. ſ. q; eādez ſalutez curatiōis ⁊ auxiliū ꝓtulit circūciſio i lege ꝑ originaf pcti vulnus q̄z nūc baptūs agere reuelate gr̄e tpe ꝓſueuit. Ergo a fortiori p baptm̄ Jo. tolleret originale: qō ſine gr̄a fieri nō poterat. ¶ Itē Damaſ. loquēs de baptō ioānis dicit q; purgat ſpūm per aquā: ſz purgatio ſpūalis non fit ſine gr̄a: ergo baptūs Jo. illā ꝓferebat. ¶ Itē dicit Aug. ꝑ donatiſtas. Ita credā ioānez baptizare in aq̄ in remiſſionem pctoꝝ: vt ab eo baptizatis in ſpe dimitterenf pcta. Sz ſpes de remiſſiōe pctō ruz nō pōt eē ſine gr̄a. Ergo baptūs Jo. illā ꝓferebat. ¶ Itē ſacra ſunt inſtituta aut ad ꝓferēdū gr̄am aut ad ſignificādū: ſz ſacra veteris legis fuerūt ſufficientia ad ſignificādū gr̄az ꝓferēdā per ſacra legis noue: ⁊ ipa ſacra legis noue ad gr̄az ꝓferendā fuerūt inſtituta. Baptūs g̃ Joā. aliqñ gr̄am cōferebat: q; al's ſupflue eſſz inſtitutus: cū iaz p ſacra veteris legis ſufficienter ſignaret gr̄a ꝓferenda p, noua ſacra. Sz nō fuit ſupflue inſtitutus baptūs Joā: g̃ gr̄am ꝓferebat. ¶ Dōm q; abſolute ꝓcedit ab oibus per baptm̄ Jo. nullā fuiſſe gr̄az collatāz. Et p; ꝑ dr̄ia: quā ipſe ioānes poſuit inter baptm̄ ſuū ⁊ baptm̄ xp̄i. Nā dixit: ego baptizo vos aq̄: qui aūt poſt me vēturus eſt fortior me eſt: ipſe baptizabit vos in ſpū ſctō. j. i lra ⁊ Mar. i. ⁊ Luc. 3. Quaſi dicat. Ego ſolū baptizo in aq̄. i. baptiſmꝰ meus ex viribus ſuis nihil ꝓfert niſi qō aq̄ ꝓfert. Ere gorius aūt exponēs b in q̄dā omel. dicit. Joānes non in ſpū ſz in aq̄ baptizat: q; pcta ſoluere nō valebat. Si tñ in baptō Joā. ꝓferet gr̄a ſoluerenf pcta: q; illa nō pñt manere cū gr̄a: ergo nulla gr̄a ibi ꝓferebaf. ¶ 2° p; ex teſtimonio dei p Joānez. Nā dixit Joānes ſup quē videris ſpūm ſctm̄ deſcendētē ⁊ manētē ſup eū: hic eſt q baptizat in ſpū ſctō. Jo. i. q. d. Nemo poterat baptizare in ſpū ſctō niſi ille ſup quez deſcēderet ſpūs ſctūs. Et iſte fuit ieſus: g̃ Joānes nō baptizabat in ſpū ſctō. Sz nulla gr̄a eſt niſi a ſpū ſctō p̄a cor. 12. ſ. Diuiſiōes gr̄aruz ſunt: vnus aūt ſpūs q̄ diuidit ſingulis ꝓut vult. Ergo q nō baptizat in ſpū ſctō nō pōt dare gr̄az. Et ſic ioānes baptizans gr̄az nō ꝓferebat. ¶ 3° p; ex aſſertōe xp̄i act. i. ſ. ioānes qdē baptizauit aqua: voſ aūt baptizabimini ſpū ſctō nō poſt multos hos dies. Ergo baptūs ioānis nō erat i ſpū ſcō: q; al' nō differret baptūs Joā. quē iaz ſuſcepant ap̄li a baptiſmate ſpūs ſcti quo pfundēdi erāt. Jō ſpūm ſcm̄ nō ꝓferebat ioānes: ⁊ ꝓnter nec gr̄az. ¶ 4° p; ex defectu q; in baptō Joan. ſpūs ſcūs nō ꝓferebaf nec appebat ſignū ei⁹: in baptō aūt xp̄i ꝓferebaf. act. 19. Cū q̄ſiuit Paul'. a q̄buſdā diſcipulis an accepiſſent ſpūm ſcm̄ credētes. i. qñ credere incepunt. Qui cū negaſſent ſe ſcire an eſſz ſpūs ſctūs ⁊ dicerent ſe baptizatos baptō Jo. fecit eos baptizari, baptō xp̄i. ſ. in noie ieſu. Et cuz ip̄oſuiſſet illis manꝰ venit ſup' illos ſpūs ſctūs ⁊ loq̄bant linguis ⁊ ꝓphabāt. Et iſte baptūs vocaf in ſpū. ſ. ſic̄ Pe. declarat. act. xi. exponēs illa vba xp̄i. ſ. Joannes baptizauit aq̄ voſ aūt baptizabimini ſpū ſcō. Et dicit iſtud cōpletū fuiſſe i gētili bꝰ q̄s baptizauit ſup q̄s deſcēdit ſpūs ſcūs: ⁊ lo. ling. act. x. ⁊ xi. ¶ 5° p; ſ: q; ſi i baptō Jo. gr̄a ꝓferet nihil differret a baptō xp̄i: q; maxim̄ bonū baptiſ xp̄i ē q; p illū pcā deleaf ⁊ gr̄a ꝓferatur. Et tñ ſcriptura ponit iſtum duplicē baptm̄. ſ. Joānis ⁊ xp̄i. actu. 19. ⁊ in multis locis: ergo in baptiſmo Joānis gratia non ꝓferebatur. ¶ 6° p; q; ſi in baptō Joan. gr̄a conferetur ſuperfluum erat inſtitui baptm̄ chriſti cum ille eſſet ſimilis baptō xp̄i: ⁊ per oia faceret qcqd faciebat baptūs xp̄i:

A rñſio auctoris ad q̄ſitā qōniſ: q; in baptō Joā. nō ꝓferebatur gr̄a

B p⁹ rō

C 2ª rō

D 3ª rō

E 4ª rō

F 5ª rō

G 6ª rō

⁊ tamen

ꝛ tñ baptūs xp̄i nō frustra: ſ3 pp magnā necessitatē istitutus est: cuz ipse dixerit: q̄ qui nō baptizatus fuerit cōdēnabitur Mar. 16. Ergo in baptō Joannis non conferebatur gratia.

S ¶ Septimo q3. ſi ꝓferretur gr̄a in baptō ioānis qui baptizati essent baptō ioānis non baptizarent̄ postea baptismo xp̄i: ꝛ tñ iterum baptizātur: sicut Paulus baptizauit in nomine ihesu quosdam iam baptizatos baptismo Joānis actu. 19. Ergo in baptō Joā. gr̄a nō conferebat. ¶ 8° q3 erat quodāmō cōmune q̄ p baptm̄ Jo. gr̄a ꝓferret: q3 finis ꝛ ea q̄ sunt ad finē nō pñt coincidere. Tota aūt doctria ꝛ opō Joā. erat p̄para toria ad xp̄m: sic̄ ministri ꝛ inferioris artificis est p̄pare māz ad formā quā intēdit ꝛ induc̄ p̄ncipal' artifex: gr̄a aūt ꝓferēda erat hoib⁹ per xp̄m: iuxta id Jo. i. Lex p moysē data ē: gr̄a aūt ꝛ vītas p ihesum xp̄m facta est: iō erat irrōnabile q̄ cum baptūs Jo. ordinaret ad xp̄m ꝓferret gr̄a p illū cū illa ꝓferēda esſ3 p xp̄m: q3 tūc finis ꝛ id q̄ est ad finē coincideret. Baptismō q̄ Joā gr̄am nō ꝓferebat: ſ3 ad gr̄az p̄parabat. Uno mō p doctrinā Joā. inducētē hoies ad fidē xp̄i. Nā p fidē xp̄i hō saluat. act. 15. Baptūs aūt Jo. p doctrinā deducebat ad istaz fidē: q3 q̄n Jo. baptizabat figillatiz q̄libet baptizatos admonebat de fide xp̄i cum in forma baptismi fieret mentio ō illo: q3 in noie ei⁹. ſ. vēturi baptizabant̄. Alio mō p̄parabat hoies ad gr̄az. ſ. p pnīaz disponēdo eos ad susciptēdū effectū baptismi xp̄i. ſ. gr̄az vel remissionē pctōꝝ. Et ob ꝛ vocat̄ iste baptismus pnie: vt. j. dicet̄ i. 52. 54. q. ꝛ magis. j. 58. q.

Baptūs Joānis p̄parabat hoies ad gr̄az dei dupl'r

p 2°

J

¶ Ad p̄mam rōnē ꝺ opm

¶ Ad p̄m arm dōz q̄ nō tz: q3 ꝛ esſ3 baptūs Jo. a deo nō seq̄ q̄ gr̄az deberet cōferre: q3 oia sacra legis moysi a deo instituta sunt: ꝛ tñ p' nullū eoꝝ gr̄a ꝓferebat vt manu⁹ ē. Al'r pōt dici q̄ baptismo Jo. erat a deo q̄stū ad ritū baptizādi. ſ. q3 de⁹ spāl'r ei tradidit illū ritū: nō tñ erat a deo q̄stū ad effectū baptismi: q3 nihil in eo fiebat q̄ p purū hoiez fieri nō posset. Si aūt q̄stum ad effectū fuisset baptūs Joā. a deo gr̄am ꝓferret.

K Ad secūdā

¶ Ad 2m dōz q̄ baptūs Jo. erat in remissionē pcōꝝ nō. q̄ p illū baptm̄ ꝓferret: ſ3 q̄ p xp̄m sparet̄ ad quē ordinabat iste baptūs: quō tñ baptūs Jo. esſ3 in remissionē pctōꝝ. j. dicet̄ in. 59. q. de ꝛ.

L Ad 3m

¶ Ad 3m dōz q̄ ꝓfessio fit ad remissionē pctōꝝ: ꝛ tñ ꝓfessio ista q̄ fiebat in baptō Jo. ad remissionē pctōrū nō erat tanq̄ tunc pctā remittēda eēnt Uel dicebant̄ ꝓfiteri pctā i. pfitebant̄ se pctōres: q3 al' nō baptizarent̄.

Ad 4m

¶ Ad 4m dōz q̄ baptūs Jo. erat ꝑpinq̄or baptō xp̄i: q̄z circūcisio in filitudine opis: q3 vterq3 baptūs erat in aq̄ ꝛ q̄si eodē mō ministrabat vterq3. Et tñ q̄stū ad effectum circūcisio erat ꝑpinq̄or baptō: q3 similabat̄ ei in conferendo gr̄am. ¶ Rō aūt q̄re per circūcisionē ꝓferebat̄ gr̄a ꝛ nō per baptm̄ Jo. fuit: q3 circūcisio erat instituta in remediū ozigialis pcti q̄ nō poterat tolli nisi per gr̄am: iō oportebat p circūcisionē gr̄az ꝓferri. Baptūs aūt Jo nō fuit institutus in remediū pcti originalis: ſ3 solū vt q̄dā p̄paratoriū ad xp̄m: iō nō oportebat q̄ p ipm gr̄a cōferet̄: imo quodāmō rōni repugnabat cū ordinaret̄ ad xp̄m p quē gr̄a cōferenda erat: vt. ſ. dcm̄ est.

M Ad 5m

¶ Ad 5m dōz q̄ baptūs Jo. dr̄ purgare spm̄ dupl'r. Uno mō purgat nō qdē efficiēdo ſ3 significando. ſ. q̄ significabat purgationē spūs futurā per baptm̄ xp̄i. Alio mō purgabat spūm nō qdē per aliquē effectū inductū ex ipso sacro: ſ3 per doctrinā Joā. quā dabat in baptō p quā baptizati purgabant̄ ab ignorantia: cū singulis messiā annūciaret. Et per istā doctrinā credebant in xp̄m per cui⁹ fidē simpl'r purgabātur. Sic dr̄ act. x. ſ. fide purificans corda eoꝝ.

Ad 6m

¶ Ad 6m dōz q̄ in baptō Jo. dabat̄ spes remissionis pctōꝝ: ꝛ ista spes remissionis sp̄ pcedit ex gr̄a: cū nullū actū ꝺignū nos facere possimus p quē nobis pcā remittant̄. Q3 si possem⁹: nō fuisset neꝯe p3o nobis xp̄m mori: cū q̄libz per actū suū possz mereri remissionē pctōꝝ. Remissio q̄ pctōꝝ ex gr̄a est: ita etiam spes q̄ est certa expectatio nō pōt eē nisi ex gr̄a: q3 sic posset spes de remissione eē sine gr̄a cū spes nō sit dubia ſ3 certa expectatio: ꝛ tñ remissio pcti sine gr̄a est ipossibilis: vt dcm̄ est: ergo nec spes de remissione poterit eē sine gr̄a. Nō tñ est sp ista spes remissionis ex gr̄a iam hita: ſ3 interdū ex gr̄a expectata. Et sic baptūs Joā. dabat spem de remissione pctōꝝ nō ꝓferens gr̄am ſ3 ꝑmittēs eā in ꝛ q̄ figurabat baptm̄ xp̄i in quo gr̄a ꝓferenda erat.

Ad 7m

¶ Ad 7m dōz q̄ baptūs Jo. erat ad significandū gr̄am ꝛ nō ad ꝓferendū. Cū aūt dr̄ q̄ per sacra legis veteris sufficiēter ista gr̄a designabat: dōm q̄ quenientius p baptm̄ Joan. significabat: q3 ille exp̄ssius significabat baptm̄ xp̄i q̄z sacra legis veteris: pp maiorē filitudinē ad baptismū. Et iō magis de ꝑpinq̄o iportabat significatiōez gr̄e ꝛ quādā ꝓtestationē pnie. Et sic debuit eē ad significādū gr̄az noui testamēti. ¶ An solus xp̄s vel etiā alij debuerunt baptizari baptismo Joānis. Q. XLV.

Queritur an alij p̄ter xp̄m debuerunt baptizari baptō Jo. vel solus xp̄s debuit a ioanne baptizari. ¶ Aliq dñt q̄ solus xp̄s baptizari debuit. Q3 q̄ pp̄riū est xp̄o nō dz alijs cōuenire: ſ3 baptūs Joānis erat pp̄rius xp̄o. Naz Aug. sup Joan. dicit. Joānes baptizauit vt xp̄s baptizaret̄. Ergo solus xp̄s hoc baptō debuit baptizari. ¶ Jtē q3 qcūq3 baptizaret̄ aut aliq̄d accipit a baptō: aut aliq̄d ꝓfert ipsi baptō. A baptō aūt Jo. nemo poterat accipe aliq̄d: q3 in eo gr̄a nō ꝓferebat̄ vt dcm̄ ē. Nullus ēt poterat aliq̄d ꝓferre baptō nisi xp̄s q tactu sue mundissime carnis aq̄s sctificauit. Ergo solus xp̄s baptizari debebat baptō Joā. vt ab eo baptūs sanctificaret̄. ¶ Jtē sacra eadē rōne cōpetunt oibus qb⁹ ꝓferunt̄: ſ3 nō erat neciuz q̄ oēs baptizarent̄ baptō Joā. sicut nec oēs baptizati sunt: ſ3 soluz aliq israelite: q̄ nullus p̄ter xp̄m hoc baptō baptizari debebat. ¶ Jtē baptūs ioannis instītutus fuit ad xp̄i manifestationē: q3 Jo. i. dr̄. Ego nescieba eū: ſ3 vt manifestet̄ in israel: p̄pea ego veni in aq̄ baptizans. Ergo baptizato xp̄o nō debebat alius baptizari: nec etiā ante eū quisq̄z cuz pp ipm fuisset institutus ille baptūs. ¶ Dōm q̄ baptō Joā. nō debuit solus xp̄s baptizari: ſ3 etiā multi alij: ꝛ tñ nō debuerunt oēs hoies cogi ad baptm̄ Joā. sicut ad baptm̄ xp̄i. ¶ P̄m p3 q3 si solus xp̄s baptizaretur baptō Joā. videret̄ melioris baptismi institutor ꝛ dispēsator ipse ioannes q̄z xp̄s: in q̄stuz melior erat q̄ baptizabat̄ baptō ioānis q̄z xp̄i: vt ait Aug. in lib. de baptō cōtra donatistas. ¶ 2° p3 idē q3 oportebat q̄ per baptm̄ Jo. disponerent̄ ad baptm̄ xp̄i: q3 sicut p doctrinā Joānis disponebant̄ hoies ad doctrinaz xp̄i vt. s. dcm̄ est: ita per baptm̄ Joā. disponebant̄ ad baptismū xp̄i. Et ista fuit vna de causis q̄re baptūs ioānis institutus est. ſ. vt per illū assuesceret̄ hoies ad baptm̄ xp̄i. Oportebat q̄ illi qui baptizādi erāt a xp̄o sue aliq̄ eoꝝ baptizarent̄ baptō ioānis. Et sic nō solū xp̄s baptizari debuit ꝛ3 baptismo. ¶ 3° p3 q3 institutus fuit iste baptūs vt ioānes p eū xp̄m agnosceret. Nā ipse a p̄n⁹ nō cognoscebat illuz: ꝛ dedit ei hoc signū q̄ q̄n baptizaret ꝛ veniret̄ aliqs sup quē in baptismo apperet spūs sctūs ille esſ3 messias. ſ. qui baptizabat i spū scō. Jo. 4. Et sic oportebat q̄ multi baptizarent̄ a ioāne ꝛ inter illos xp̄s veniret ꝛ apperet sup euz spūs sctūs: ꝛ tūc ioānes eū agnosceret. Sic factū est vt p3 Luc. 3. ſ. factū ē aūt cū bāptizaret̄ oīs ppl's ꝛ iesū baptizato ꝛ orante aptū est celum ꝛ descendit spūs sctūs. ¶ 4.° p3 q3 etiaz baptūs Jo. fuit ad oñendū xp̄m toti ppl'o. Si tñ solus xp̄s baptizaret̄ a ioāne nō posset per baptm̄ oñdi toti ppl'o. Nā totus ppl's iudeoruz cōfluebat ad ioānē eo q̄ oēs baptizabant̄ ab eo: vt p3 in lra: ꝛ Mar. i. ꝛ sic ꝓgregatis poterat ioānes oñdere iesuz eē messiā. Si aūt solus iesus baptizaret̄ non ꝑflueret tot⁹ ppl's ad ioānez: ꝛ sic nō posset oñdere xp̄m illis: q̄ tñ ioānes p̄ncipal'r intēdebat. ¶ 5° p3 q3 si solus xp̄s baptizaret̄ a ioāne iudei susp̄icarent̄ aliq̄d circa hoc. ſ. cur ceteris nō cōicabat ille baptūs iō etiā alij debuerunt baptizari. ¶ 6° p3 q3 baptus ioānis erat baptūs pnie: vt p3. j. in lra ꝛ Mar. i. iō maxie cōueniebat illis q̄ indigebāt pnia: istud aūt potius erat in iudeis q̄z in xp̄o qui pniaz nō agebat iō alij p̄ter xp̄m baptizari debebāt. ¶ 2m p̄ncipale p3 q3 si baptō ioānis oēs baptizarent̄ videret̄ q̄ baptūs xp̄i nō sufficiebat hoibus ad salutez: cuz p⁹ oporteret eos baptizari baptō ioānis: vt ait Augul. in lib. de baptō cōtra donatistas. Sc̄o p3 q3 nō debēt hoies obligari nisi ad id q̄ bonū est ꝛ neciuz. Baptūs aūt ioānis nō ꝓferebat salutē: ideo supuacuū erat oēs hoies cōpelli ad baptismuz ioānis vel ad illū induci. ¶ Ad p̄m arm dōm q̄ verū est ideo ioānez baptizasset vt xp̄s baptizaret̄: non tñ fuit ista sola cā baptismi ioānis: ſ3 etiā multe alie: vt declaratū fuit. s. in quadā qōne. Et ꝛ3 ista cā p̄ma. ſ. vt xp̄s baptizaret̄ cōpeteret: alie competebāt multis: iō multi p̄ter xp̄m baptizari debuerunt baptō ioānis. ¶ Ad 2m dōm q̄ baptizati baptō ioannis nihil ꝓferebant: baptō nec etiā gr̄am per illum recipiebant. Et tñ non frustra baptizabantur: q3 ꝛ3 gr̄am non reciperēt recipiebāt signū gr̄e suscipiende per xp̄i baptm̄: Uel ꝛ3 non ꝑficeret ad gr̄az ꝑficiebat ad pniaz q3 vocabat̄ baptūs pnie. Et erat q̄si quedā ꝓtestatio faciendi pniaz de pctis p̄teritis: cuz dicat̄ in lra q̄ baptizati a ioāne ꝓfitebant̄ pcta sua: ꝛ ille

A rñsio auctoris ad questū qōnis q̄ xp̄s' et multi alij debebant baptizari baptō Joānis

p̄a rō

B

2a rō

C

3a rō

D

4a rō

E

F

G

H

Oē homines nō debebant cogi ad baptm̄ Jo. sicut ad baptismum xp̄i

p̄a rō

2a rō

I

K

⁊ille dicebat eis facite fructū dignū pñie. i. cauete de cetero a pctis: ⁊ per actus laboriosos ⁊ meritorios satisfacite de cō missis. ¶ Ad 3m dō q̄ sacra que sunt de necitate salutis vl saltē ꝓferunt ad salutē cōpetunt oibus suscipiētib⁹ per eādē rōnez. i. oēs illas suscipiunt: q̄ oēs indigent salute ad q̄s illa sacra ꝓficiunt. Baptūs aūt ioānis non erat sacrm necessitatis: vt. j. dicē in quadā q̄one: ēt nō ꝓferebat directe ad salutez: q̄ non dabat per eū gra: iō nō cōpetebat oibus hoibus sub eadē rōne. Jō totū erat q̄ qdā illū accipent pp cās assignatas in cōpe q̄ nis. ¶ Ad 4m dō q̄ baptūs ioānis institutus fuit p̄cipue ad xp̄i manifestationē: iō effectus eius p̄ncipalis fuit q̄ per eū xp̄s manifestarē ioāni: ⁊ p ioānē toti ppl'o. Fuerūt tn̄ alie cause minus p̄ncipales eius pp ēt quas non solū licitū erat: imo q̄si nēcium multos alios p̄ter xp̄m isto baptō baptizari.

¶ An puuli baptizarenᵗ baptm̄ Joānis. Qō. XLVI.

Queritur an puuli baptizarenᵗ baptō ioannis. ¶ Aliq dicūt q̄ sic: q̄ baptūs ioānis erat signū baptismi xp̄i ⁊ ordiabat ad eū: ⁊ tn̄ baptō xp̄i baptizabanᵗ tam puuli q̄s adulti: ergo ēt baptō Joan. puuli baptizarenᵗ. ¶ Jtē circūcisio i veteri testō dabat puulis ⁊ magnis: ⁊ p̄cipue puulis: nā. 8. die circūcidebat puer. genē. 17. 2. Nullus aūt inter iudeos adultus circuncidebat: ꝫ solū q̄ de gētilibus ꝙuertebanᵗ circūcidebanᵗ quocūq̄ tpe vellēt conuerti: sicut dr̄ exo. 12. q̄ serui ⁊ vnaculi circūciderenᵗ ⁊ qcūq̄ vellet trāsire in colonia iudeoz. i. in ritū iudaicū circunciderē. Et sic comederet phase. Baptūs aūt xp̄i dat indifferēter puulis ⁊ magnis: ꝫ baptūs Joā. est medius inter circūcisionē ⁊ baptm̄ xp̄i: ergo ēt debuit dari puulis. ¶ Jtez p baptismū ioānis ordinabanᵗ hoies ad xp̄m: ⁊ tn̄ nō solū magni ordinandi erāt in xp̄m ꝫ ēt puuli: q̄ ab illo oibus erat futura salus: g̃ ta3 puuli q̄s magni baptizarenᵗ a ioāne. ¶ Dōm q̄ baptō ioānis soli adulti baptizabātur. Et p3 p̄ q̄ dr̄ hic ⁊ Mar. p̄ q̄ exibant ad ioānē iudei ⁊ baptizabanᵗ ab eo i Jordane. Et sic nō dr̄ q̄ baptizabātur nisi illi q̄ exibāt. Paruul' autē nō cōpetit hoc: q̄ qui exeūt sunt adulti q̄ poterāt ire ad ioānez: g̃ de solis adultis scriptura loqtur. ¶ 2° p3 q̄ baptismus ioānis vocat baptūs pnie: sic. n. ipse dixit. Ego baptizo vos in pniaz. Non cōpetit aūt puulis pnia: q̄ ibi est dolor ꝺ cōmissis ⁊ satisfacio p actus laboriosos: q̄ solū hñtibus vsuz liberi arbitrū cōpetit. s. adultis. ¶ 3° p3 q̄ baptūs Joā. erat in remissionē pctōz Mar. i. puulis aūt nō competeᵗ ista remissio pcōz: q̄ aut intelligeᵗ de remissione pcti originaliᵗ vel actualiuz. Nō de actualib⁹ q̄ puuli de qbus loqmur nō p̄nt peccare actualiᵗ cū pctā fiat per actū liberi arbitrū ⁊ habēteꝫ vsum liberi arbitrū hic adultos vocam⁹. Nec ēt p̄ōt intelligi de remissione pcti originalis: q̄ istud remittebat per circūcisionē. Un̄ si aliqs puulus de iudeis baptizareᵗ baptō Joā. aut b̄ esset añ circūcisionē aut post. Nō post: q̄ tūc essꝫ inutilis baptūs: q̄ culpa originalis iam ablata essꝫ p circūcisiōez Si vō ante circūcisionē: etiā erat baptūs inutilis: q̄ p b̄ nō tollebaᵗ qn puer ꝺberet circūcidi cū adhuc lex moysi obligaret: iō. frustraueraᵗ puulos baptizari baptō Joā. ¶ Aliqs dicet q̄ ista rō ꝓcedit p̄supposito q̄ per baptm̄ ioānis fieret remissio pctōz: ⁊ tn̄ non fiebat cū nō ꝓferreᵗ in eo gra: vt dcm̄ est. s. in. 44. q. iō q̄ rō non ꝓcedat. ¶ Dōm q̄ hic nō p̄supponiᵗ in baptō ioānis remissionē fieri pctōz: ꝫ arguiᵗ ex illis vōbis Mar. i. a sufficienti diuisione. Q̄z aut accipiet aliqs ibi remissiōē pctōz qō vere fieret in baptō Jo. vel qō p euz significareᵗ ⁊ cōferri deberet per xp̄m. Si p̄ mō non cōpetebat puulis ista remissio pctōz sicut nec deductū est: si 2° mō etiā nō cōpetebat puulis: q̄ tunc nō deberet cōferri baptūs istis nisi illis qui possent itelligere qūo significabaᵗ remissio pctōz per eū. Q̄z al's essꝫ baptūs inutilis: ⁊ hoc solū cōpetit adultis: iō illi soli baptizandi erāt baptō ioānis. ¶ 4° p3 q̄ hic in lra dr̄ q̄ baptizabanᵗ a ioāne iudei ꝓfitenteꝫ pcta sua: ⁊ tn̄ cōfiteri pcta solū ꝓpetit adultis cū puuli nec ꝓfiteri nec peccare possint. Soli g̃ adulti baptizabāᵗ. ¶ 5° p3 q̄ baptūꝫ ioānis erat ad manifestationē xp̄i. Jo. i. s. sed vt manifesteᵗ in israel ppea ego veni in aq̄ baptizans: puulis tn̄ non poterat aliqd manifestari cū nōdū hēant vsum rōis: g̃ nō cōpetebat eis iste baptūs. ¶ 6° p3 q̄ baptūs Joā. erat vt hoies p illuz assuefierent ad baptm̄: vt ait Grego. in q̄dā omelia. Assuefieri aūt nō cōpetit circa talia nisi hñtibus vsum rōnis: q̄ al's nō intelligēt ad qd assuefiūt vel qd p̄stat eis illa assuefactio.

Soli g̃ adulti baptizabanᵗ baptō Joā. ¶ 7° p3 q̄ baptūs ioannis erat tanq̄s quoddā signū ꝑparatoriū ad xp̄m: ⁊ ad baptismū eius: iō nō debebat ꝓferri nisi illis q̄ possent intellige re hāc significationez. Q̄z cū istud sacrm nō hꝫet nisi significationem illi qui intelligerent significationem: vel saltem intelligere non possent frustra baptizarētur. Sed ita erat de paruulis q̄ non poterant intelligere: ergo non baptizabantur. ¶ Sed obiicieᵗ de circūcisione q̄ significabat aliqd ptinens ad legē nouā sicut gñal'r oia q̄ erāt in veteri testō sicut dr̄ p̄a. corin. x. s. oia in figura ꝓtingebant illis: ⁊ tn̄ dabaᵗ paruulis q̄ nō poterāt intelligere qd significaret. ¶ Dō q̄ circūcisio significabat: ⁊ efficiebat. duo nāq̄ faciebat. s. tollebat culpā originalem ꝓferendo gram: ⁊ oñdebat hoiez p signū corꝑale ptinere ad ppl'm dei: ⁊ distiguebat eū ab oib⁹ ppl'is. Un̄ ꝫ circūcisio nō dareᵗ pueris pp significationē dabaᵗ pp istū duplicē effectū neciuz. Baptūs aūt ioannis nihil efficiebat: ꝫ solū significabat: ideo illis q̄ significationē intelligere nō possent frustra dareᵗ: ⁊ ita erāt puuli. Ergo non baptizabanᵗ puuli baptō ioānis. ¶ Ad p̄m ar m dō q̄ ꝫ baptūs xp̄i cōpetat puulis ⁊ magnis non ꝓpetebat sic baptūs ioānis q̄ erat signū baptismi xp̄i: ⁊ b̄ pp duo. ¶ Prio q̄ baptūs xp̄i est sacrm necessitatis: q̄ q nō baptizatus fuerit ⁊ crediderit ꝓdēnabit. Mar. 16. ⁊ qui nō renatus fuerit ex aq̄ ⁊ spū sctō nō pōt introire in regnuz dei. Jo. 3. Baptūs aūt Joā. nō erat sacrm necitatis: vt. j. dicē: iō baptūs xp̄i oibus cōpetebat: baptūs aūt ioānis nō. ¶ 2° q̄ baptūs xp̄i ꝓferebat ad salutez: q̄ per eū ꝓferē gra ⁊ efficiē hō aptus ad regnū dei. Jo. 3. Et q̄ regnū dei est necīuz tam puulis q̄s magnis: oēs baptizandi erant baptō xp̄i. Baptūs aūt ioānis nō ꝓfert ad vitam eternā cū nō ꝓferat gra: iō nō oportebat oēs illo baptizari. ¶ Ad 2m dōm q̄ ꝫ puuli circūciderenᵗ nō oportebat baptizari puulos baptō ioānis. Q̄z circūcisio duo faciebat. s. tollebat pctm̄ originale ꝓferendo gram: ⁊ oñdebat hoiem esse de ppl'o dei: vt. s. dcm̄ est. Et pp ista duo erat puulis necīa circūcisio. Baptūs aūt ioānis solū significabat: iō nō erat eadē rō que de circūcisione: vt puulis debēt ꝓferri. ¶ Ad 3m dōm q̄ ad xp̄m ordinanᵗ oēs tam puuli q̄s magni: nō tn̄ oportuit q̄ oēs baptizarenᵗ baptō ioannis: q̄ iste baptūs ordinabat ad xp̄m tanq̄s signū quoddā xp̄i ⁊ baptismi sui: iō non poterat ꝓdesse nisi illis q̄ possent intelligere: sicut p̄dicatio fidei confert ad hoc q̄ hō credat ⁊ per hoc saluetur: ⁊ tn̄ non dz fieri paruulis q̄: illi nihil intelligunt.

¶ An baptō Joannis gentiles baptizarenᵗ. Qō. XLVII.

Queritur an baptō ioānis baptizarenᵗ gentiles. ¶ Dicunt qdā q̄ sic: q̄ baptūs ioānis ordinabat ad xp̄m. Gētiles aūt ad xp̄m ordinādi erant sicut iudei: g̃ baptizādi erāt b̄ baptō. Et nō obstat eiꝫ qō obstabat pueris: q̄ adulti inter gētiles possent intelligere, qñ baptūs Joā. ordinabat ad xp̄m. ¶ Jtē baptūs Jo. fuit datus iudeis vt p illū assuefierēt ad baptm̄ xp̄i: ⁊ tn̄ tā gētiles q̄s iudei baptizādi erāt baptō xp̄i. Ergo oib⁹ eis erat valde vtile assuefieri p baptm̄ Jo. ad baptm̄ xp̄i. ¶ Jtē ꝫ gētiles nō cogereᵗ ad circūcisionē tn̄ recipiebāt illā q̄ volebāt ⁊ laudabāt: sic ruth laudaᵗ q̄: ꝙuersa ē ad ritū iudaicū ruth p̄. Magis tn̄ baptūs Jo. erat ꝓpinquꝰ baptō xp̄i q̄s circūcisio: cū imediate disponeret ad illū. Ergo ꝫ nō cogerenᵗ gētiles ad baptm̄ Jo. laudarenᵗ si suscipent: ⁊ sic cōpeteret eis. ¶ Dōm q̄ baptō Joānis nō baptizabanᵗ gētiles: ꝫ soli iudei. Nā scriptura de solis iudeis facit mētionē: cū dr̄ i lra. s. Tunc exibat ad eū hierosolyma ⁊ ois iudea ⁊ ois rgio circa Jordanē: ⁊ baptizabātur ab eo in Jordane. Et sic oēs isti q̄ noiank erāt de terra iudeoz. ¶ 2° p3 q̄ ēt multi iudeoz ⁊ p̄cipui inter eos. s. sumi sacerdotes ⁊ pharisei nō suscepunt baptm̄ Jo. j. 21. Nā dr̄ q̄ xp̄o q̄rente ab eis de baptō Joā. an essꝫ de celo: vel ab hoib⁹ nō ausi sūt dicere q̄ erat de celo: ne xp̄s eis diceret: q̄re g̃ nō suscepistis illū. Et sic nō suscepant. A fortiori g̃ gētiles nō suscipent baptm̄ Jo. cū Joānes q̄ istū baptm̄ introduxerat essꝫ iudeꝰ. ¶ 3° p3 q̄ gētiles nō curabāt de ritu iudeoz: ꝫ spnebant eū: sic p3 de Juuena. poeta q̄ iudeos increpat: q̄ obseruabant sabbatū: asserēs eos pdere septimā ptē vite. Etiā dicebat q̄ isti nō colebāt aliquē deū nisi nubila celi. Et multa alia dicit ꝺ eos. Et ita erat fere de oib⁹ gētilib⁹ p̄ter paucos q̄ vtebāᵗ ad ritū iudaicū. Et tn̄ gētiles crederēt istū baptm̄ Jo. ptinere ad ritū iudaicū: cū introductor ⁊ p̄dicator eiꝰ eēt iudeꝰ: iō nō suscipent eū nisi illi gētiles q̄ ex toto ꝙuerterēt ad

ritum

UNIVERSITAT DE GRANADA

ritū iudaicuz. Et isti iaz non vocarent gentiles sz aduene vel peregrini vel proseliti iudeorū. Gentiles ergo. s. manentes in
4ª rō gentilitate eū non suscipent. ¶ 4° pz qz ioānes solū predicabat istū baptm̄ iudeis. Soli ḡ iudei recipent illū. Pz hoc: qz
p̄dicabat in deserto iudee: ꝛ iuxta iordanē ꝛ hoc est in terra iudeoꝝ: ꝛ p ℔ qz p̄dicabat i sola terra iudeoꝝ dicebaꝫ solis
iudeis p̄dicare. Sic pz de xp̄o. Nā volens qz discipuli sui solis iudeis p̄dicarent dixit. Jn viā gētiliū ne abieritis ꝛ in ci-
uitates samaritanoꝝ ne introieritis: sz potius ite ad oues q̄ pierunt domus israel. j. x. Et sic p hoc qz solū p̄dicarēt in ter-
ra iudeoꝝ: dicebanꝫ solis iudeis p̄dicare. A fortiori pz ō ioā
ne qui nō discurrebat p loca sz manebat apud iordanē ꝛ ba
ptizabat venientes ad se. Non ḡ irent ad eū gētiles vt bapti
E zarenꝫ. ¶ 5° pz qz baptūs ioānis erat ad oñendū iesum eē
5ª rō messiā toti israel Jo. i. gentilibꝫ tm̄ nō fieret pueniēter ista ma
nifestatio cū ipsi ñ solū nescirēt qs essz messias: sz ēt an aliqs
messias futurus esset: cū istud pēderet ex p̄missione legis ꝛ
ꝓphārū qbus gentiles nō credebant: iō frustra erat eis iste
baptūs: solis ḡ iudeis cōpetebat qui p legē ꝛ ꝓphas edocti
F erant de messia qz futurus essz: ꝛ qui nesciebant qs ille esset
6ª rō per baptm̄ ioānis poterat eis oñdi sicut factū est. ¶ 6° qz nō
erat nece nūc gētilibus xp̄m oñdi. Nā ēt xp̄o predicante nō
fuit nece ipm̄ cognosci a gētilibus: quū potius ipse vetuit di
scipulis suis p̄dicare gentilibus se viuente. s. Jn viā gentiuz
ne abieritis. j. x. Post resurrectionē aūt iussit discipulis qz p̄
dicarent gētilibus. s. per totum mundū. j. 18. ꝛ M. 16. A fo
rtiori añq̄z incipet p̄dicare nō oportebat qz gētilibus oñderetur. Et sic nō fuit illis ꝓueniens baptūs ioānis: vt p eū xp̄m
Jnstatur agnoscerent. ¶ Sz dicet. Ad qd ḡ iudeis debuit xp̄s oñdi:
G anteq̄z p̄dicaret ꝛ faceret miracula. ¶ Dōm qz ℔ sūt duo du
Rñdet in bia vnū est ad qd xp̄s fuit oñsus iudeis per ioānē añq̄z p̄dicaret: ꝛ an hoc fuit ꝓueniens. Aliud est dato qz fuerit cōue-
stantie niens iudeis illū oñdi: q̄re iudeis ꝛ nō gētilibus. De p̄ pz qz
Chr̄ist⁹ de- declaratū fuit. s̄ in. 22. q. s. qz ēt si xp̄s facturus essz miracula
buit potius que ꝓbarent eū esse deū ꝛ messiā: tm̄ fuit sibi nec̄iuz vel val-
oñdi iudeis de vtile testimoniū ioānis. De 2° dōm qz iudeis potius q̄z gē
q̄z gentilib⁹ tilibus debuit xp̄s oñdi anteq̄z p̄dicaret. ¶ Primo qz solis
anteq̄z pre- iudeis p̄dicaturus erat: gentilibus autē nunq̄z p̄dicauit nec
dicaret ad vtilitatē eoꝝ miracula facere volebat nisi cū magna ipor
D tunitate petentiū. Sicut pz de iportuna ic ananea petēte pro
p̄ filia: cui xp̄s dixit nō est bonū sumē panē filioꝝ ꝛ dare ca
nibus ad manducandū. j. 15. Jterū etiā cū xp̄s suscitare debuit
seruū cuiusdaz centurionis gentilis oportuit qz seniores iu-
deoꝝ hoc instāter peterēt dicētes dignus est vt hoc illi pre-
stes. Diligit. n. gentē nr̄am: ꝛ sinagogaz ipse edificauit nob:
Luc. 7. Solis ḡ iudeis nece erat xp̄m oñdi. ¶ 2° qz xp̄s soliꝫ
2° iudeis ꝓmissus est: gentiles aūt nesciebant an aliqs messias
futurus esset: iō nō oportebat ꝓprie gētilibus oñdi messias.
Qz ad hoc qz ꝓcederent de aliquo qz erat messias nece erat
qz p̄supponerent verum esse qō in lege ꝛ in ꝓphis dicebaꝫ. s.
messiā esse venturū. Gentiles tm̄ nō credebāt hoc. Jō nō po-
terat vllo mō oñdi eis aliqs eē messias saltē directe. Nā pus
oportebat qz ꝓstaret eis de veritate legis: ꝛ etiaz de nec̄itate
3° veritatis in oñdente. Non ḡ debuit eis oñdi. ¶ 3° qz xp̄s de
solis iudeis natus est: ꝛ inter eos ꝓuersatus est: ꝛ ad genti-
les nō ptinuit duz vixit: iō iudeis oñdi debuit. Jsta ēt fuit cā
quare lex moysi q̄ disponebat ad xp̄m data fuit solis iudeis:
sc̄z qz de eis xp̄s nasciturus erat: ꝛ oportebat eos spūali⁹ di-
J sponi ad ipm̄. De quo. s. dcm̄ est in quadā. q. Judeis ḡ ꝛ nō
7ª rō gentilibus debuit xp̄s oñdi: ꝛ sic iudei soli debuerunt bapti
zari baptō ioānis. ¶ 7° q̄stum ad principale dōm qz sz gēti-
libus xp̄s oñdendus esset nō poterat oñdi per baptm̄ ioan-
nis: qz gentiles nō crederent sine miraculo. Nihil aūt aliud
erat qō rōnabil⁹ eos mouere posset. Joānes tm̄ miraculū nul
lum fecit. Jo. x. iō gentiles non crederēt ei oñdenti messiam
Jnstatur ppm̄ quē baptizabat. Solis ḡ iudeis baptūs ioānis dari de-
K buit: gentilibus aūt nō ꝓficiebat. Nec est verisim̄ qz aliq eo-
Rñdet in rū suscepint illū. ¶ Sz dicet qd si aliqui gētiles vellēt suscipere baptm̄ ioānis an prohiberet eos ioānes. ¶ Dōm qz de
stantie baptō ioānis erat sic̄ de baptō nr̄o est. Naz baptūs nr̄ est sa
cr̄m fidei. i. in quo fides incohaꝫ: iō si aliqs adultus vellet su
scipere baptm̄ nr̄m nece erat qz crederet legē euāgelicaz. Si
aūt diceret qz volebat baptizare sicut nos: ꝛ tm̄ nollet crede-
re eccl̄a nō baptizaret eum: qz esset hoc q̄si includere ꝓditio-
nez. s. dare sacr̄m fidei nolēti fidē suscipere. Et essz irridere si-

dem ꝛ baptm̄. Jta de baptō ioānis. Nā in eo erat quedā pro
fessio messie futuri: cū in forma baptismi diceret baptizo te in
noie venturi: iō ioānes non baptizaret aliquē nisi illi faceret
istā ꝓfessionē de messia. s. credendo qz aliqs messias ꝓmissus
esset in lege ꝛ ꝓphis: ꝛ qz in noie eius ꝛ per ipm̄ intēdebat
ꝓsequi salutē: sicut iudei putabant ꝛ spabant. s. se saluandos
p messiā: ꝛ illū eē totū bonū ipsoꝝ. Et rursus qz crederet illū
esse messiā quē ioānes eis oñderet: ꝛ ex tunc crederent in ip
sum. i. se ꝓsequuturos salutē per ipm̄: qz hoc est in noie ei⁹ ba
ptizari: sicut dicit apl's actu. 19. qz baptizati baptō ioānis, cre
debant in messiā: cū ait. Joānes baptizauit baptō pnie ppz
dicens in eū qui vēturus essz post ipm̄: vt crederēt hoc est in
iesum. ¶ Si aūt gentiles facerēt istā ꝓfessionē iam efficiebā
tur iudei ex maxima pte qz credebant legi ꝛ ꝓphis sic̄ iudei
ꝛ spabant illud bonū qō iudei. s. messiā. Jstud aūt nō erat ve
risimile facere aliquē gentilē nisi prius ex toto cōuertenꝫ ad
ritū iudaicū: ꝛ sic gentiles non baptizarenꝫ a ioāne: qz tales
cōuersi post ꝓuersionē non vocanꝫ gentiles. ¶ Sed adhuc L
dōm qz dato qz aliqs gentilis vellet facere totā istā ꝓfessiōez
credendo: si tm̄ circūcideret ꝛ ex toto se faceret iudeū ioānes
nō baptizaret ipz: qz iudei tumultuarēt ꝓtra ioānē si aliquez
non circūcisuz nec ex toto iudeū baptizaret. Rō est qz baptis
mus ioānis a iudeis reputabaꝫ quasi quedā cerimonia vete
ris testi cuz instituerēt per ꝓphām veteris testi: manente tm̄
adhuc lege illa: iō non admitterent ad illā cerimoniā nec ad
aliquā aliā hoiem nondū circūcisuz. Sic dr̄ exo. 12. qz si quis
de gentilibus vellet māducare phase. i. agnū paschalē circū
cideret: ꝛ tunc comederet de eo. Jta ḡ de baptō ioānis crede
rent esse faciendū qz soli iudei baptizarentur: maxime aūt qz
baptūs ioānis ordinabat ad messiā ꝛ sub hac rōne euz iudei
suscipiebant. Et tm̄ iudei putabāt messiā ad se solos ptinere:
ꝛ nō ad gentiles: iō baptm̄ ioānis gentilibus nō cōicarent.
Et si ioānes gentiles baptizare vellet tumultuarenꝫ ꝯ eum
iudei. Hoc pz a fortiori. Naz xp̄s post resurrectionē suā iussit
euangeliū p̄dicari oi creature: ꝛ docere oēs gentes ꝛ bapti-
zari illas. j. 18. ꝛ Mar. 16. ꝛ tm̄ iudei cōuersi ad xp̄m qm̄ ui-
derunt qz Petrus baptizauit quosdā de gentilibus tumultua
banꝫ ꝓtra ipm̄: cur illos baptizasz: q̄si nō admittendi essent
illi ad legē xp̄i: sz qz ad ipsos solos ptineret messias actu. x. ꝛ
xi. ꝛ tm̄ iam xp̄s mandauerat euangeliuz p̄dicari gentilib⁹ ꝛ
baptizari illos: ꝛ spūs sc̄us venerat sup gentiles añq̄z Pe-
trus eos baptizaret ita vt petrus diceret. Nūqd aquā phibe
re quis pōt vt nō baptizenꝫ hꝫ qui spūm sc̄m̄ suscepunt si-
cut ꝛ nos. actu. x. Et hꝫs oibus exp̄tibus adhuc iudei ꝓuer-
si ad xp̄m tumultuabanꝫ ꝓtra petrū qz iuisset ad p̄dicanduz
gētilibus ꝛ baptizasset eos. Ergo a fortiori tumultuarenꝫ iu
dei ꝯ ioānez si baptizaret gētiles: cū nondū appuisset aliqd
oñdens gentiles debere cōicare cuz iudeis in hoc baptō. Et
tm̄ non tumultuati sunt ꝯ euz: ergo ioānes nullū gentilē ba-
ptizauit. Et sic appet qz gētiles nō baptizati sunt baptō ioā-
nis: nec poterat messias eis oñdi per istū baptm̄: cū ioannes
miraculū nullū faceret: ꝛ gētiles nō crederēt sine miraculo.
Nec erat nece nunc messiaz oñdi gentilibus añq̄z p̄dicaret:
ꝛ postea per miracula sua ꝛ discipuloꝝ suoꝝ toti mūdo ino
tesceret sicut factū est. Judeis aūt poterat ꝓueniēter ostendi
messias per baptm̄ ioānis: qz ipsi credebant ioāni sine mira-
culo: ꝓp excellētē vite sanctitatez ꝛ pp magna q̄ ꝓcesserāt in Instat,
eius natiuitate: de qbus. s. dcm̄ est. ¶ Sed dicet qō dictū
est qz messias nō erat oñdendus gētilibus añ p̄dicationem M
suā: nam mox vt natus est de gētilibus oñsus est. s. tribus re Rñdet
gibus q eū adorauerunt p̄cedenti. c. ¶ Dōm qz illa fuit que instātie
dam oñsio in gñali de natiuitate messie: ꝛ fuit facta p moduz
qui cōpetebat gētilibus. s. per stellā que deduxit eos vsq̄ ad
locū vbi erat puer. Et istud erat miraculū qō oēm hoiez con-
uinceret. Nunc aūt messias a ioāne oñdebaꝫ sine aliquo mi-
raculo: sz solū vt crederet testimonio ioānis iō ista oñsio mes
sie non cōpetebat gentilibus: sz solū quā xp̄s fecit ante p stel
lam ꝛ illa quā fecit postea per multitudinē miraculoꝝ inau
ditoꝝ a seculis. Et tūc adhuc non ꝓbabat directe se eē mes-
siam sz ꝓbabat se esse deū. Et qz deus mentiri non pōt si ipse
diceret se esse messiā ꝓmissum in lege iudeoꝝ ꝛ ꝓphis gēti-
les, crederent ei: ꝛ tm̄ directe: ꝛ p̄ non ꝓbat se esse messiā sed
deū. Et istud est qō. s. dicebamus qz gētilib⁹ nō poterat ꝓba-
ri aliquē eē messiā nisi ꝓus ꝓbaret aliud maius. s. eē deū qō
est maiꝰ q̄z eē messiā: vel fieret opō miraculi oñdens deitatez

oper autem

opantē in illo qui testimoniū phiberet ō messia. ¶ Ad pr̄im ar̄m dōz q gentiles ordinādi erāt ad xp̄m sic iudei: t tn̄ non poterāt ordinari ad illud p baptm̄ ioānis: q: oportebat tunc credere ioāni sine miraculis t legi t pphis. Hoc aūt gentiles nō facerēt. ¶ Ad 2m dōz q gētiles volētes circūcidi laudabant: q: p hoc trāsibant in ritū iudaicū t cultuz dei. Et tn̄ si aliqs gentilis vellet comedere phase t nollet circūcidi nō laudaret: imo nō pmitteret exo.12. Et si gentilis vellet intrare ex deuotione in tēplū dn̄i ad orandū nō pmitteret: sz increparet. Un̄ deus increpat iudeos: q: pmittebant qbusdā gētilibus intrare in tēplū Ezec.44. Etiā si vellet gentilis offerre dño aialia in sacrificiū vel alia munera q̄ deberēt poni sup altare nō recipiebant̄ leui.22. Et sic nō admittebant̄ gētiles ad aliquā cerimoniā ritus iudaici nisi p̄ circūciderent̄. Judei tn̄ putabant baptm̄ ioānis ptinere ad ritū iudaicū: q: introductus fuerat a pphā iudeo t maxime q ordinabat ad messiā quē ad se solos ptinere putabant: vt dcm̄ est: iō nō pmitterent q aliqs gentilis baptizaret a ioāne nisi pus circūcideret. ¶ Ad 3m dōz q gētilib⁹ nō fuit ꝓueniens assuefieri ad baptm̄ xp̄i p baptm̄ Joā. sz solis iudeis. Sic.n. fuit ō lege moysi q̄ solū fuit dispōnēs hoies ad xp̄m sicut dixit apl's ad gala.3. s. q lex pedagog⁹ nr̄ fuit in xp̄o. i. lex moysi fuit sic pedagogus deducēs nos ad xp̄m. s. deduxit nos ad xp̄m disponendo ad eū: sicut pedagogus p instructionē deducit puerū ad eē bonū puerū. Lex tn̄ nō data est oibus hoib⁹: sz solis iudeis: ita q̄ baptūs Joā. assuefaciēs hoies ad baptm̄ xp̄i solis iudeis dari debuit. Aliter pōt dici q baptūs Joā. nō poterat gentilibus pficere vt p eū assuefierēt ad baptm̄ xp̄i: q: ad hoc oportebat p̄supponi fidē. s. q crederet messiā pmissum eē in lege t pphis: t q crederēt per ipz salutē eē futurā: vt. s. dcm̄ est. Jsta aūt nō crederēt gētiles sine miraculo: Joā. aūt miracula nulla faciebat: q̄ nō ꝓueniebat gētilib⁹ baptūs ioānis.

¶ An baptizato xp̄o cessauit illico baptūs Jo. Qō. 48.

Queritur an baptizato xp̄o cessauit illico baptūs Jo. vel q̄sto tpe durauit. ¶ Aliq dn̄t q xp̄o baptizato cessauit imediate: q: ioānes dixit. Ego nesciebam eū: sz vt manifestet in israel. ppea ego veni in aq̄ baptizās Jo. p̄. Et tn̄ baptizato xp̄o satis fuit ipse oēs iudeis: tā per ioānis testimoniū q̄z per spūm sctm̄ descēdentē sup eum: q̄z p vocē p̄is q audita est. s. h̄ est fili⁹ meus. j. in lra: t Lu.3. Ergo nō oportuit q baptūs ioannis postea maneret ad magis ꝓfendū xp̄m. ¶ Jtē dicit Aug. sup Joā. baptizatus est xp̄s: t cessauit ioānis fluxus. i. baptūs ioānis. Ergo xp̄o baptizato nō debuit ioānes aliquē baptizare. Jtē baptūs ioan. erat p̄paratorius ad baptm̄ xp̄i: sz baptūs xp̄i icepit mox vt xp̄s baptizatus est: q: tūc tactu sue mūdissime carnis vim regenerativā aqs tribuit: vt ait beda. Ergo xp̄o baptizato non debuit ꝓtinuari vltra baptūs ioānis. ¶ Dōz q baptūs ioannis māsit et post xp̄m baptizatū. Nā ioānes in baptō cognouit xp̄m: q: vidit spūz sctm̄ sup eū descendentē. Jo. p̄. t tn̄ postea baptizauit t q̄diu vixit semp hūit officium baptizandi. Qō p̄z: q: postea baptizātibus discipulis xp̄i iudeos, adhuc ioānes baptizabat in ēnon q̄ est iuxta salim. Jo.3. Et tunc discipuli ioānis dixerūt sibi q baptizaret ihesus: t ioānes dixit q de celo fuerat sibi data ptās ad hoc. Et sic ābo cōcurrebāt in baptizando. Et tn̄ xp̄s nō baptizauit nec et hūit discip̄los quousq̄z baptizatus est a ioāne: q: tūc cognit⁹ est a iudeis: t incepunt eū aliq seq Jo. p̄. Et tūc discipulos aliqs hr̄e cepit. Ergo ioānes adhuc post baptizatū xp̄m oēs ad se venientes baptizabat. Pz et hoc: q: ex isto ꝓcursu i baptizādo sequuta fuit illa murmuratio phariseoz dicentiū q plures ihesus baptizaret: q̄z ioānes: t plures discipulos faceret. Jo.7. Baptizauit aūt ioānes semp iudeos vsq̄z ad mortē. s. vsq̄quo missus est in carcerē in q occisus ē. Hoc colligit Jo.3. s. Erat aūt ioānes baptizans in ēnon iuxta salim. q: aq̄ multe erāt illic: t veniebāt t baptizabant̄. Et seq̄t. Nondū missus fuerat in carcerē ioānes. q. d. Joānes sp baptizauit vsq̄quo missus ē in carcerē. Et q: nōdū missus fuerat i carcerē q̄n erat in ēnō adhuc baptizabat. Si aūt nō intelligat sic: erit oino superflua illa cl'a. s. nōdū missus fuerat in carcerē Joā. Nā ibi ponit vt redditiua cāe dictoz p̄cedentiū. Et nō fuit ꝓueniēs q baptizato xp̄o ioānes illico cessaret a baptizādo. ¶ Prio q: si cessaret: putaret q. fecisset pp irā vel inuidiā vt ait Chrisо. Nā nō apperet aliq cā q̄re cessaret. Jō suspicarentur multi q pp irā vel aliqd motiuū inhonestuz cessasset. ¶ 2° q: discipulos suos, t phariseos posuisset tūc i maiori zelo t inuidia q̄z alīs habituri essent. De discipulis ioānis p̄z. Jo.3. Nā dixerūt ei: Rabi ille qui erat tecū trās iordanē cui t tu testimoniū phibuisti baptizat. Et ecce oēs veniunt ad eū. Et sic erat h̄ qdā zelus cū discipuli ioānis dicerēt q oēs veniebant ad baptm̄ ihesu. Et sic plures veniebāt ad ip̄z q̄z ad ioānē. Et noluit ioānes euitare istā inuidiā: dicens q a deo istud esz. cū ait. Nō pōt hō accipe qs q̄z nisi fuerit ei datuz de celo: t postea dixit. Jllū opz crescere: me aūt minui. s. in fama t honore. q. d. Nō inuideatis p̄o me: q: nec est q sic fiat. s. q̄ ille crescat in honore t ego minuar. De inuidia t murmuratiōe phariseoz: p̄z. Jo.4. Nam dicebant q ihesus plures baptizaret q̄z ioannes: t plures discipulos faceret. Huic inuidie occasionē xp̄s tollere voluit recedēs de iudea t eūdo in galileā: vt non maneret ipse t ioānes in eadē terra: vt et iuxta pōnez eoz non videret maiorītas vnius t minorītas alterius sic fit in magno t puo t in oibus ꝓp̄ris. 2. elēc. Si aūt ioānes mox vt baptizauit xp̄z baptizare cessasset t incipet xp̄s baptizare t ad eū oēs venirēt: magis supp̄rimeret honor Joā. q: subito esse cessasz ex pñtia ihesu. Et sic magis inuideret discipuli ioānis t pharisei. Nec aūt cū ioānes sp baptizauit vsq̄z ad mortem māsit sp sibi honor officiū sui: sz minueret per accūs ex pñtia xp̄i t nō p̄ret subito officiū suuz t honor. Erat nāq̄z magn⁹ honor ioāni q pñte messia t iam baptizante ipse dignus hēretur baptizare aliqs. Qō nō esset si illico vt xp̄s baptizatus esset cessaret ioānes baptizare. Et sic tā pp inuidiā tollēdā q̄z pp ioānis honorē nō debuit cessare ioānes baptizare mox vt xp̄m baptizauit. ¶ Sz dicet q cū ioānes dicat se venisse ad baptizandū vt manifestaret ihesus in israel. Joā. i. t diceret se nō esse dignū soluere corrigiā calciamentoz eius. j. in lra. t Mar. i. t Luc.3. nō inuideret aliq xp̄o q ipso baptizato ioānes cessaret baptizare t ihesus solus baptizaret: iō poterat cessare ioānes. ¶ Dōz q nō tolleret per hoc inuidia q: ioānes oīderat ihesum toti pplo esse messiā. Et dixerat de eo multas laudes. t istud sciebant tā discipuli ioānis q̄z pharisei: cū q. daz de discipulis ioānis sequuti fuissent ihesum Jo. i. Et oīb⁹ hūs stantibus adhuc discipuli ioānis inuidebat xp̄o. Nā ipsimet dixerunt Rabi ille qui erat tecū trans iordanē cui t tu testimoniū phibuisti baptizat. Jo.3. Et sic ipsi sciebāt q̄lia testimonia ioānes de eo phibuerat: t tn̄ adhuc inuidebant ei: q: per eū honor t fama ioānis aliqual'r decrescebant. A fortiori q̄ inuideret si total'r honor ioānis t fama cessaret cessante officio eius. Hoc aūt erat q: isti erant carnales. i. habebāt spāl'r affectiones ad hoies: non attendētes p̄cipal'r cultuz dei: vel qd deus vellet. Sic.n. erant illi corinthij qbus p̄dicabat Paul. Et qdā illoz dicebant ego sum pauli: alij ego sum cephe: alij ego sum apollo: alij ego sum xp̄i. p̄me cor. i. Nam spāl'r isti afficiebant̄ ad illos a qbus baptizati fuerūt: t illis totuz honorē impēdere volebāt: tanq̄z ab ipsis esset lex t nō potius oēs essent ministri xp̄i a quo lex t salus p̄ouenisset. Unde qlibet honorabat suū doctorez: t de alīs p̄dicatorib⁹ fidei nō curabat. Paulus aūt increpat eos vocās ipsos carnales: t ambulātes ſm hoiez t puulos in spūali p̄cessu. p̄me cor. 2. Et q: tales emulationes solent euenire hoibus imperfectis in exordio introducendaz religionū: deus volens amputare magnā ptē hui⁹ inuidie voluit q ioānes sp baptizaret vsq̄ ad mortē. sz xp̄s esz. iam baptizatus. ¶ 3° q: istud p̄ficiebat ad xp̄m q: cū ioānes baptizaret in noie venturi. s. xp̄i auditores suos t a se baptizatos mittebat ad ihesum. Sic p̄z de discipulis q̄s misit ad eū quesituros tu es qui venturus es an aliū expectamus. j. xi. Jō vtile erat ioannez baptizare. ¶ 4° q: sz xp̄s toti pplo esz oīsus per ioānez. magis oīdebatur: cū quottidie venientibus iudeis ad suū baptm̄ annunciaret de xp̄o. ¶ 5° q: baptūs ioānis erat baptūs pnie. Prio derat aūt valde q ioānes semp baptizaret: vt q̄ttidie oīderet pplo de ihesu q esz messias. ¶ 6° q: vt dicit beda viuente ioāne adhuc manebant v̄ba veteris legis: nec dz p̄cursoz cessare q̄usq̄z veritas manifestet. ¶ Cū tn̄ queriť an baptūs ioannis cessauit xp̄o baptizato. Dōz q q̄stuz ad suū p̄cipalez effectū cessauit. Nā p̄cipuū qō per baptm̄ ioānis intēdebat erat oīdere ihesum toti pplo esse messiā. Et hoc factū est cum xp̄s baptizatus fuit. Non tn̄ cessauit realr baptūs Joā. vsq̄ ad mortē eius: q: multos alios effectus hēbat q̄stū ad quos vtile fuit illū manere: vt dictū est. ¶ Ad p̄imū argūmētum dōz vno mō q baptūs ioānis fuit ad oīendū xp̄m pplo: t tamen

N rñsio ad p̄imam rōnem

O Ad secūdā rōnē

P Ad tertiā rōnē

Opinio q̄rundā q illico cessauit p̄a rō 2a rō

A rñsio ad quesitū qōnis

B Nō fuit ꝓueniēs q xp̄o baptizato cessaret illico Joānis baptūs p̄a rō 2a rō

C 3a rō

D 4a rō 5a rō

E 6a rō

rñsio ād p̄n cipale quesitū qōnis

F Rñsio ad p̄ma rōnem in oppositum

tñ non fuerat pleniſſime oñſus qñ baptizatus ē. Cū quotti die nouiter veniebant iudei ad ioānē vt baptizarent: t illis annūciabat de ieſu q eſſet meſſias. ¶ Alr pōt dici q ꝛ xpo baptizato oñſum fuiſſet pleniſſime toti ppło q ipe erat meſſias tñ hēbat iſte baptūs multos alios effectus qui xpo baptizato adhuc manebant: vt. ſ. dcm̄ eſt: Jō xpo baptizato nō debuit ceſſare. ¶ Ad 2m cū dicit augu. baptizatus eſt xps t ceſſauit ioānis fluxus. i. baptūs: pōt itelligi q ceſſauit q̄ztuz ad p̄ncipalē effectū baptizato xpo: t tñ oino non ceſſauit: q ꝛ manebāt adhuc alij effectus eius pp q̄s vtile erat ipm manere. ¶ Aliter pōt dici q ceſſauit baptūs Joan. baptizato xpo: nō tñ mox vt xps baptizatus eſt: ſz qñ Jo. miſſus fuit in carcerem: q ꝛ poſtea nūq̄z baptizauit. Un Chriſo. ſup Joan. dicit Eſtimo pmiſſam eſſe pp ꝟ a deo mortē ioannis: t eo ſublato de medio xpm maxime p̄dicare cepiſſe vt toti⁹ multitudinis affectio ad xpm trāſiret: t non vltra ſuis diuerſis de vtroq̄z ſcinderent. i. vt nō hrent quidā opinionē de xpo ioāne t alij de xpo: t vt nō inuiderent qdā p ꝛo ioanne t alij p ꝛo xpo ſic diſcipuli ioānis t phariſei inuidebāt xpo p ioāne. Jo. 3. t. 4. vt. ſ. dcm̄ eſt. ¶ Ad 3m dōz q baptūs Joā. p̄paratoꝛius erat ad baptm̄ xpi: t tñ non opoꝛtebat q xpo baptizato ceſſaret baptūs Joā. q ꝛ iſte baptūs nō diſponebat ad hoc ſolū q xps baptizaret: ſz ēt vt alij baptizarēt baptō xpi. Et iſta p̄paratio non erat cōpleta per ꝟ q xps baptizat⁹ eſt: ſz p hoc q multi alij baptizarentur.

¶ An baptizati per Joānem iterum chriſti baptiſmo baptizarentur.

Queſtio. XLIX.

Queritur cū ioānes multos baptizauit: an baptizati ab eo poſtea baptizarēt baptō xpi. ¶ Quidā dñt q baptizati a ioāne nūq̄z poſtea baptizabant: q ꝛ ioānes nō fuit mino⁹ apl'is t diſcipulis xpi dicente xpo inter natos mulier tē. j. xl. Et tñ baptizati ab apl'is vel diſcipulis ēt ſi nō recipent ſpūz ſctm̄ nō baptizabant poſtea: ſed ſolū iponebant eis manus ab apl'is: vt acciperent ſpūm ſctm̄ quē non accepant in baptō Jo. ¶ Itē apl'i fuerunt baptizati baptō Joā: q ꝛ qdā eoꝝ fuerunt diſcipuli Joā. Jo. ꝑ. ſ. duo de diſcipulis Joā. ſequuti ſunt ibi ieſū: t vnus eoꝝ fuit Andreas qui poſtea fuit apl's xpi. Apl'i aūt nō fuerūt baptizati baptō xpi: q ꝛ hoc nō legit: t tñ ipſi baptizabant iudeos baptō xpi: Jo. 4. Ergo baptizati baptō Joā. nō erat baptizādi baptō xpi: t tñ ipſe baptizabat. Maioꝛ ät eſt qui baptizat q̄z qui baptizat: Si g̃ ad hoc q qs hēat ptātez baptizādi baptiſmo Joā. non regrit q ſit baptizatus baptō xpi: a fortioꝛi nō erit neče q baptizati baptō Joā. baptizent baptiſmo xpi.

¶ Itē Paul. interrogauit q̄ſdā actu. 19. an ſpūz ſcm̄ accepiſ ſent credentes. Et illi dixerunt: ſz nec ſi ſpūs ſctūs ſit audiui mus. Et ille ait. In quo g̃ baptizati eſtis. Qui dixerūt. In ioānis baptiſmate. Et ſequit ibi q Paul. fecit eos baptizari in noie ieſu. Et ſic iſti q nō ſciebant an eēt ſpūs ſctūs: baptizati ſunt iterū. Si aūt credidiſſent ſpūm ſctm̄ eſſe nō opoꝛtuiſſz eos iterū baptizari. Iſtā cām vr tradere Hiero. ſup ioelē: t in epl'a de viro vnius vxoꝛis cū ait. q cā g̃re qdā baptizati a ioāne itez ſunt baptizati a Paulo baptō xpi fuit: q ꝛ nō hēbāt fidē trinitatis: nec ſi ſpūs ſctūs eſt audierāt. Multi tñ baptizati fuerūt baptō Joā. qui hēbant fidē trinitatis: ió iſti nō baptizarent iterū baptō xpi: idē vr tenere Ambroꝛ. in lib. de ſpū ſctō. ¶ Itē glo. aug. ſup epl'az ad ro. x. ſup vbū. ſ. hoc eſt vbū fidei qō p̄dicamus dicit. Un eſt iſta vtus aq vt corpus tāgat t coꝛ abluat: niſi faciēte vbo: nō q ꝛ dr ſz q ꝛ credit. Ex q̄ pz q virtus baptiſmi dep̄det ex fide. Sz forma baptiſmi Jo. ſignificauit xpi fidē in q̄ nos baptizamur. Nā dixit Paul. act. 19. Joānes baptizauit baptō pnie pplm dicēs in eū qui venturus eſt poſt ipm vt crederēt: ꝟ eſt in ieſuz. Ergo cū in baptō Joā. fides ipoꝛtaret nō opoꝛtebat baptizatos a ioāne rurſus baptizari baptō xpi. ¶ Dōz q fuit opio multoꝝ t iſta ē opinio magri. 4. ſen. di. 2. c. vlti. q baptizati baptō Joā. ſi neſciebant ſpūm ſcm̄ eē t ſpem ponebāt in baptō Jo. ſ. q p illū aliqd de eis ꝑferret baptizādi erāt itez baptō xpi. Illi aūt q in baptō Joā. ſpem nō ponebāt t ſpūm ſctm̄ eſſe credebāt hītes fidē de tota trinitate nō erāt rurſus baptizādi baptō xpi: ſz ſolū iponebant eis manus vt accipent ſpūm ſcm̄. Iſta opinio ſz fuerit magri cōiter iꝑobat a doctoꝛibus. Nā ꝑimuz tz ſcūs Tho. 4. ſen. di. 2. q. vlti. t. 3. pte ſume. q. 38. arti. 6. t dicit cōiter teneri a doctoꝛib⁹ ꝺ magrm. ¶ Primuz aūt qō magr dicit. ſ. q hītes ſpem in baptō Joā. t neſciētes eſſe ſpūz ſcm̄ fuerint baptizati rurſus baptō xpi veꝝ eſt ſcōm. ſ. q baptizati a Joā. t hītes fidē de trinitate nō fuerint iterū baptizati ē irrōnabile. ¶ Primo q ꝛ baptūs Joā. nō ꝑferebat gram ſz ſolum erat in aq: ſicut ipſe dixit. Ego baptizo vos in aq. j. i lra. Jō. fides t ſpes quā hrent baptizati de xpo vt futuro nō poterant ſupplere defectū gre per quā aia gratificat. ¶ 2° q ꝛ p baptm̄ xpi imꝛimit hoi karater ſm quē baptizatus iam eſt xpianus: t ēt ſi velit recedere a fide iaz nō pōt eſſe xpanus. Baptūs aūt Joā. karaterē nullū imꝛimebat: q ꝛ ſicut nemo pōt eē xpianus ſine xpo: ita nemo pōt accipe karaterē xpianitatis per ſacrm̄ qō nō eſt a xpo. Et tñ baptiſmus Joa. non fuit a xpo ſz a ioāne: nec fuit de ſacris noue legis ꝓpꝛie loquēdo: ió per eū nō poterat aliqs effici xpian⁹: t ꝑ hoc ſemp erat necius baptūs xpi per quē karater xpianitatis imꝛimereť. ¶ 3° q ꝛ ſpes t fides quā baptizati a ioāne hrent de xpo: ꝛz poſſent in eis aliqd facere q̄ztū ad rem ſacri. ſ. graz pmerēdam: nō poterāt tñ facere aliqd ad ſacrm̄: ita q iſta oia ſupplerent locū baptiſmi xpi. Un q̄ztūcūq̄z aliqs baptizatus baptiſmo ioannis ſpem ſuā ad xpm referret: baptm̄ noue legis nō ꝓſequebať. Cuz g̃ baptūs xpi eſſet de neēcitate ſalutis: ne ceſſe erat q baptizati a ioāne baptizarenť rurſus baptō xpi. ¶ 4° q ꝛ iſtud eſt gnale in oibus ſacris q qñ omittit aliqd qō eſt de ſuba ſacri nō ſolū opz ſuppleri id qō omiſſum eſt ſz totū ſacrm̄ inouať. Eſt aūt de neēcitate baptiſmi q fiat nō ſolum in aq ſz ēt in ſpū ſctō q ꝛ dr Joā. 3. niſi qs renatus fuerit ex aq t ſpū ſctō nō pōt introire in regnū dei: baptūs aūt ioānis erat ſolū in aq: ergo in baptizatis a ioāne nō ſolū opoꝛtebat ſuppleri qō deerat. ſ. collatione ſpūs ſcti q̄ fiebat p impoſitionē manus apl'oꝝ ſz opoꝛtebat baptō xpi rurſuz baptizari. ¶ Itē q ꝛ p̄ncipale in quoz ſacro eſt forma eius in q̄ ſi erretur ſacrm̄ nō ꝑferť: ſz opz inouari: baptūs tñ ioānis differebat valde in forma a baptō xpi: q ꝛ baptūs Jo. erat noie ventiť: baptūs aūt xpi erat in noie totius trinitatis vel in nomine xpi. Et ſic nō ꝓueniebat forma baptiſmi Jo. baptō xpi: ió oꝑtebat baptizatos a ioāne rurſus baptizari baptō xpi tāq̄z ſi p̄us baptizati eēnt baptō xpi: t erratū eſſz i forma. ¶ Itē dicit Aug. q baptizabat ioānes t nō ē baptizatū: t nō fuit collatus baptūs: t tñ de neēcitate ſalutis tpe legis xpi eſt: q hō. ſit baptizatus vel ſaltē hēat ꝓpoſitū baptizati: ergo baptizatos a Joā. neče erat rurſus baptizari baptō xpi. ¶ Itē dato q ſup baptizatos a ioāne iponerēt apli manus t reciperent per ꝟ ſpūm ſctm̄: tñ per nullū iſtoꝝ recipiebāt karaterē. Non qdē per baptm̄ ioānis q: ille nō pōt facere xpianū cuz nō ſit a xpo ſz a ioāne. Non ēt per collationē ſpūs ſcti impoſitis manib⁹ apl'oꝝ. Q ꝛ aut illa impō manus ptinebat ad cō firmationē qō cōiter teneť: t tunc nō poterat ibi ꝑferri karater baptiſmi: q ꝛ per vnū ſacrm̄ nō ꝑferť karater alterius cuz ſacra inter ſe ſint diſtincta. Si aūt illa impō manuū nō pertineat ad ꝓfirmationē ſz ſolū ſit q̄dā ſuppletio collatiōis ſpūs ſcti qui nō datus eſt in baptō ioānis: nō poterit ibi ꝑferri karater. Q ꝛ dare ſpūm ſctm̄ eſt dare gram. Karater aūt nō eſt effectus gre vel ſpūs ſcti ſz ſacri. Et q ꝛ iſta collatio ſpūs ſcti nō eſt ſacrm̄ nō imꝛimit ibi karater. Et tñ karater ē neēcius q ꝛ per illū eſt hō xpianus: ergo baptizati baptō Joā. erāt adhuc baptizandi baptō xpi. ¶ Itē ipemet ioānes voluit inuere q baptizati baptō ſuo baptizandi erāt baptō xpi. Naz dixit ego baptizo vos in aq in pñtiaz: ipſe aūt baptizabat vos i ſpū ſctō. Ergo illimet qui baptizabant a ioāne in aq baptizādi: poſtea baptō xpi. Sic inuit Chriſo. ſup Matth. ſ. Chriſt⁹ iterū baptizauit eos qui a ioāne fuerāt baptizati ſicut ſermo ioānis demōſtrat dicens. Ego baptizo vos in aq: ille vos baptizauit in ſpū. Nec videbať itez baptizare ſz ſemel. qd eniz amplius erat baptiſma xpi q̄z ioānis nouū dabať etiā ſi iteratum Et iſta eſt opio cōioꝝ t verioꝝ que ꝓformať ex verbis Auguſ. ſup Jo. omelia. ſ. ſ. Qui baptizati ſunt baptiſmate ioannis nō eis ſuffecit: ſz baptizari baptō xpi debuerūt. ¶ Ad pm̄ dōz q ſicut dicit Aug. ſup Jo. Joānes baptizās non dabat baptm̄ xpi ſz ſuū. Baptūs aūt q dabať a Pe. t ēt q dabatur a iuda xpi erat: ió ſi qs baptizauit iudas nō fuerunt poſtea baptizati. Baptiſma eū tale ē q̄liſ eſt ille cui⁹ ptāte dať: t non qualis eſt ille cuius miniſterio datur. Et q ꝛ Philippus qui baptizauit ſamaritanos erat diſcipulus chriſti conferebat baptm̄ xpi: ideo baptizati ab eo non fuerunt itez baptizati: ſz ſolū p ipōnē man⁹ apl'oꝝ collat⁹ ē eis ſpūs ſctus. Iſta ät collō ptinebat ad ꝓfirmatōez i q̄ dabať ſpūs ſcūs i roboꝛ.

Et hoc

S rñſio ad 2m

rñſio ad idē

Ad tertiaz ronē rñſio

Opi. q̄rūdā q non ꝑa rō

2a rō

3a rō

4a rō

Opi. magri ſententiaꝝ

A Impꝛobaťopio magri e. Tho. de aquino.

B Baptūs Jo. non confere bat graz iō neče erat iterū ꝓferri baptūs xpi

ꝑa rō

2a rō

C 3a rō

D 4a rō

E 5a rō

F 6a rō

G 7a rō

H 8a rō

J rñſio ad ꝓma rōnē in op poſitum

Et hoc fiebat nisi per impositiōez manus apl'oꝝ: Philippus aūt nō erat apl's ſz diacon⁹ ió baptizauit ſamaritanos ꝛ nō confirmauit: ꝛ sic nō iposuit eis manus ad ꝟ q accipent ſpūz ſctm ſz apl'i iposuerūt eis man⁹ ꝛ nō baptizauerūt eos. Sec⁹ aūt de baptis a Joā. q illi non accipiebāt pfectuz baptm. ſ. baptm xpi: ió baptizandi erant. Et nō ſufficiebat eis imposi tio manuū: q illa nō ꝓferebat sacrm baptiſmi. nec ēt poterāt ſuppleri obmiſſa qñ ſubalia obmittunt: vt. ē. dcm est. ¶ Ad 2m dōz q aliq ō apl'is xpi baptizati ſunt baptō Jo. vt dcm ē: de oib⁹ tm ipſis nō ꝓſtat an hoc baptō, fuerint baptizati. De baptō aūt xpi dōz q oēs apl'i fuerūt baptizati baptō eius: q cū eſſet iſte baptus neceſſari⁹ ad ſalutē: certū est q nō omitterē in illis per qs oia que ad salutē nr̄am ptinebant p̄dicā da erant: maxime q esset valde reprehenſibile ipſos predica re nos debere ſuſcipe illū baptm quē ꝓſtaret eos nō recepiſ se. Et ſz nō legat in aliq loco ſacre ſcripture tenēdū est firmiter q factū fuerit: cum neēe esset fieri. Talia. n. ſolet interdū ſacra ſcrip. omittere: cū nemo rōnabil'r de eis dubitare poſſz an facta fuerint. Augu. tn̄ dicit in epl'a ad seleucianū. Intelligimus diſcipulos xpi fuiſſe baptizatos ſiue baptō Jo. ſicut nōnulli arbitrant: ſiue qō magis credibile ē: baptō xpi. Nec enim. miniſterio baptizandi defuit vt hēret baptizatos ſuos p quos ceteros baptizaret qui nō defuit hūilitatis miniſterio qñ eis pedes lauaret. De ꝟ ēt dr̄ in glo. ſup Joā. 13. ſup illō. ſ. qui locus est. ſ. Credendū est q apl'i fuerunt baptizati baptō xpi. Est aūt vez q xps poterat abſoluere eos ex p̄uilegio a lege baptiſmi ſctificando eos ſine baptō cū virtutē ſuā nō al ligaſſet sacris. Q2 tn̄ iſtud ē quoddā exorbitās nō est ponēdū: q miracula ꝛ p̄uilegia ꝛ exorbitātia nūqz ſunt ponēda: niſi cū nos ad ꝟ neēitas vrget. Hic aūt nulla ē cū poſſim⁹ dicere eos eē baptizatos: ſz ſcriptū nō fit: ſic dicim⁹ xpm quotti die aliqd comediſſe ꝛ nūqz nudū iceſſiſſe: ſz ſcriptura ō ꝟ ni hil pōat. Q2 circa talia nō ē neēe q ſcriptura aliqd aſſerat: ſz ſolū q ꝓriū nō dicat. ¶ Ad 3m dōz q sic dicit Chriſo. ſup Matth. per ꝟ q xps Joā. diceēt ego a te debeo baptizari rn̄dit ſine mō: oñdit q poſtea xps baptizauerit Joā. Et ꝟ dicit in q̄busdā locis apocriphis manifeſte ſcriptū eē: ꝛ sic Joā. q alios baptizabat a xpo baptizatus erat. Sz ēt hoc nō multū facit ad ꝓpositū. Q2 dato q Jo. a xpo fuerit baptizat⁹ neēe est dici q xps p̄us fuerit baptizatus a Jo. qz ipſe baptizaret Joā. Q2 qñ xps petiuit a Jo. q baptizaret eu3 Jo. p̄hibebat illū dicēs. Ego a te ꝏbeo baptizari ꝛ tu venis ad me. Rn̄dēs aūt ieſus dixit ei. Sine mō: sic. n. decet nos implere oēm iuſtitiā. Et dimiſit eū. i. nō ipediuit eum ſz baptizauit ipſum ſicut petebat. Et sic xps p̄us baptizatus est a Joā. qz Joan. a xpo. Joānes tamē baptizauerat multos alios qñ baptizauit xpm q: Luc. 3. dr̄ q cū baptizaret ois ppl's baptizat⁹ est ieſus. Et sic Joā. nō baptizatus baptizabat. Sz iſtud nō ē incōueniēs q: maior est baptus xpi qz Joan. ꝛ tn̄ baptus xpi pōt dari a quolz infideli nō baptizato ꝛ valet ꝛ ꝓfert ſicut ſi cōferret a fideli: dū tn̄ ſeruet formā ꝛ intendat facere qō eccl'a facit. A fortiori ḡ baptiſm⁹ Joā. poterat ꝓferri a nō baptizato. Nō. ḡ erat dubiū quō Joā. nō baptizatus poterat baptizare: ſz quō poterat baptm instituere: q iſtud erat alicui⁹ ptātis: baptiza re' aūt nullius ptātis est: q cuilibet hoi cōpetit. Et tn̄ Jo. po tuit baptiſmum introducere: q ad ꝟ accepat ptātē a deo qui miſerat eū ad baptizandū. Jo. i. ꝛ ipſemet dixit q nemo pote rat aliqd accipe niſi datū eſſz ei de celo. Jo. 3. ¶ Ad 4m dōz q illi q. neſciebant ſpūz ſctm eē: baptizati ſunt iterū a Paul. Et tn̄ nō fuit cā h⁹ baptiſmi inouati q ſpūm ſctm nō cogno ſcerēt: ſz q: nō erāt baptizati baptō xpi: qui tn̄ erat de neēita te ſalutis. Et ꝟ inuit ex ꝟbis Hiero. ibidē ſup ioelē cū ait q di cit ſe credere ꝛ nō credit in ſpūm ſctm nōdū hz claros oculos. Inſufficiētia aūt fidei nō pōt eē cā: q̄re aliqs iterū baptizet: ſz vt iterū iſtruat in eo in q̄ deficit. Et appet in baptō xpi Q2 ſi aliqs baptizet apud hereticos q nō recte credūt ꝛ exprimāt aliqs falſos articulos fidei ad qs credendos eū indu cant: ſz baptm in forma eccl'e ꝓferat iſte nō rebaptizabit cuz venit ad eccl'az orthodoxoꝝ: ſz ſolū inſtruet in eo in q̄ p̄raue ſz doctrinā hereticoꝝ credebat. Jta ḡ in baptō Jo. nullo mō rebaptizādus eſſz aliqs: q: nō bn̄ credidiſſet ſz ſolū: q: ſacrm nō accepit. ſ. baptm xpi q erat neēius. Jdē p̄z de accedentib⁹ ficte ad baptm: q: illi nihil credūt nec ītēdūt ſuſcipe baptm. Si tn̄ nō coacti baptizent nō ſunt poſtea rebaptizandi: q: ſa crm ſuſcepunt: ſz fidē nullā hūerunt ꝛ grām non recepunt. Iſti ḡ qui in ſpūm ſctm nō credebāt nō rebaptizati ſunt adhuc: ſz q: oēs baptizati baptō Joā. erāt denuo baptizādi baptiſmo xpi. ¶ Ad 2m dōz q sicut dicit Aug. p̄ fauſtum sacra nr̄a ſunt ſigna p̄ntis gre. Sacra aūt veteris legis fuerūt ſigna gre future. Ex ꝟ ḡ q Jo. baptizat tn̄ i noie vēt̄ inue batur q non dabat baptm xpi qui est sacrm noue legis: ió ſz forma baptiſmi Jo. ſignaret fidē: ſignabat tn̄ vt futurā rem: sacra aūt noue legis de p̄nti ꝓferunt ꝛ nō expectat effectuz eoꝝ in futurū. Nō ḡ ſufficiebat baptus Joā. qui aliqd efficiēdū ſignabat ꝛ nō efficiebat: ſz erat adhuc neēius baptus xpi qui de p̄nti efficeret: qō efficiendū erat.

¶ An baptus Joā. hūit aliū miniſtrū p̄ter Joānē. Qō. L.

Queritur an baptus Joā. habuit aliuz miniſtruz p̄ter Joā. i. an aliquis alius ptulit aliqñ iſtū baptm p̄ter Joā. ¶ Dōz q ſolus Joā. fuit miniſter eius. Ipſe. n. illū inſtituit: ꝛ ipſe ſolus illuz miniſtrauit. Hoc p3: q: ſi aliqs ali⁹ fuit miniſter h⁹ baptiſmi aut fuit añ Joan. aut ſil' cū eo: aut poſt ip̄m. Ante Joā. nullus fuit ſz ipſe illū p̄m⁹ inſtituit: ſicut fuit declaratū. ſ. 38. q. De ꝟ p3 q: al's nō vocaret iſte baptus Joā. ſz noīaret ab illo qui p̄mus eū introduxiſſet. Uuente Joā. nemo ēt ꝓferebat illū p̄ter Joā. ¶ Nam diſcipuli Joā. admirati ſunt q ieſus baptizaret viuēte Joan. ꝛ dixerūt ei Rabi ille qui tecū erat trans iordanē cui tu teſtimoniū pibuiſti baptizat. Si tn̄ alij viuēte Joā. baptizarēt: nō mirarent diſcipuli Joan. de ieſu q baptizaret. Phariſei ēt dicebant q ieſus plures baptizaret q̄z Joā. Jo. 4. Si tn̄ aliqs alius tūc baptizarret: nō ꝓferent ſolū ieſuz Joanni in baptō. Tunc aūt nō baptizabat ieſus ſz diſcipuli eius. Jo. 4. Et ip̄i nō baptizabāt baptō Joā. ſz baptō xpi: q: nō erant diſcipuli Joā. ſz xpi. Solus ḡ Joā. baptizabat tunc baptō ſuo ꝓprio. Mortuo aūt Joā. nemo baptizauit baptō eius ſz oino ceſſauit. Et p3 ꝟ. ¶ Prio q: ad hoc q aliq baptizaret baptō Jo. oportebat q acciperēt ptātez ad hoc sicut Joā. accepit. Naz a deo miſſus est ad baptizandū. Jo. i. Etiā qñ xps cepit baptizare dixit Joan. Nemo pōt aliqd accipe niſi fuerit ei datū de celo. q. d. q xps baptizabat eo q data fuerat ſibi ptās ad ꝟ a deo. Nemo tn̄ poſtea accepit a deo ſpāl'r ptātez ad ꝓferendū iſtū baptm: q: nec opus erat. Ergo nullus mortuo Joā. illuz ptulit. ¶ Scdo p3 q Joā. nō ptulit alicui ptātez baptizandi baptō ſuo: nec poterat ꝓferre illā: q: ipſe accepat a deo ſpāl'r prio pſona ſua ꝛ aliquātū tps: ió nō potuit alicui tradere eādem ptātez vt eſſet ſucceſſor ei⁹ in offō. ¶ Aliq dicūt q multi baptizauerūt baptō Joā. Q2 sicut xps inſtituit baptm ſuū ꝛ nūc multi ꝓferunt illū: ita ſz. ſolus Joā. baptm illū inſtituerit poterat multos relinquere ꝓferētes illū. ¶ Dōz q nō est ſil'e: q: xps hēbat ptātez inſtituēdi ſacra ꝛ pſtituēdi miſtros qbus relinqueret ptātez miniſtrādi in ſacris illis. Et sic fecit q' iuſſit apl'is p̄dicare ꝛ baptizare. J. 28. ꝛ Mar. 16. Ad abſolutiōez ēt penitēcialē tribuit ptātez cū ait. Accipite ſpūz ſcm: ꝛ quoꝝ remiſeritis pcta remiſſa erunt ꝛ quoꝝ retinueritis retēta erunt Jo. 20. Et illud. Quecūqz ligaueritis ſuper terraz ꝛc. J. 14. Hoc aūt xps potuit q: deus erat ꝛc. inqz̄tnz hō accepat ptātez a deo ad faciendus hoc. Jo. 20. ſ. sicut miſit me pr̄ ꝛ ego mitto vos. i. i ptāte qua miſit me pr̄ ego mitto vos. Joā. aūt erat purus hō ꝛ nō poterat iſta facere: ſz deus sicut dedit ei ptātez ad inſtituendū baptm potuiſſet dare ptātē ad relinquendū miniſtros in eo ſz noluit: q: volebat q officiuz Joā. eſſz tpale durās ad modicū tps q̄ſi ad horā ſolū ſic xps dixit. Jo. ſ. ſ. Jo. erat lucerna ardēs ꝛ lucēs: vos aūt noluiſtis ad horā exultare in luce ei⁹. ¶ 3o q: nō decebat q aliq miniſtri manerēt in baptō ioānis: q: baptus ioānis nō fuit inſtitutus vt ſemp maneret: ſz ſolū vt diſponeret ad xpm. Moriēte aūt ioāne baptus eius cōplete diſpoſuerat ad xpm: q: iam xps toti ppl'o per ioānez fuerat oſtēſus. Etiaz baptus xpi ad quē baptus ioannis ordinabat iaz oībus ꝓferebat. Uñ nihil manebat qō efficere poſſz baptus ioānis ió ceſſare debebat. ¶ 4o q: baptus ioānis fuit ſic lex Moyſi. Jpſa. n. lex moyſi nō fuit data tanqz in ſe pfecta' eſſz ꝛ ſemp manſura: ſz ſolum vt hoies dirigeret aliqual'r ad bonuz q̄uſqz veniret xps. Ad gala. 3. ſ. Lex pp trāſgreſſiōes poſita est: donec veniret ſemē cui p̄miſerat. i. donec veniret xps: q: erat ſemē repromiſſum e. c. ita baptiſmus ioānis ad xpm ordinabat: q: ioannes erat p̄curſor dñi ꝛ miſſus fuerat ad p̄cedendū euz vt pararet ſibi plebē pfectā: Luc. i. Sic ḡ lex moyſi ceſſauit oio introducta le ge xpi: ita vt iaz nemini liceat obſeruare aliqd de lege moyſi

sicut dr̄

---

1 rñſio ad tertiā rō nēin oppoſitum

M rñſio ad quartaz rōnez in oppm

A rñſio ad q̄ ſtuz qōnis q: ſolus ioannes illuz inſtituit

Solus ioā nes baptiza bat p̄po baptiſmo ꝛ ñ alij

B p^a rō

C 2^a rō

Opi. q̄rūdā

D 3^a rō

E 4^a rō

sicut dr̄ ad gala. 5. si circūcidimini xp̄s vobis nihil p̄dest: ita baptismus Joā. iam nō solū non erit vtilis: imo siqs vellet eum p̄ferre aut recipe eūaret baptm̄ xp̄i: ⁊ ita peccaret sicut si circūcideret: q; tam circūcisio q̄̄ Jo. baptismus ad xp̄m disponebāt: ⁊ ambo equal'r p̄terierūt. ¶ 5° q; non dz aliqd manere nisi q̄̄diu est vtile vel pōt eē vtile. Baptismus autē Jo. nūc nec est vtilis nec pōt eē vtil'. Et ita fuit imediate post mortē Joā. iō illico cessare debuit. P̄z hoc q; cū Joā. mortuꝰ est baptismus xp̄i institutus erat: ⁊ p̄ferebaf oibus: ⁊ p illū pctā tollebantur ⁊ gr̄a conferebatur: ideo iam nihil erat qō facere posset baptismus Joā. Un̄ erat oino supfluus. Sz supfluū repugnat ordini: q; supfluū nulli loco coaptaf. Naz si alicui loco coaptaf supfluū nō'est. Si vero nulli ordini: non patitur sed refugit. Que tn̄ a deo sunt ordinata sunt ad ro. 13. In ordinatissimo ergo regine dei non erat p̄mittēdus Jo. baptūs cū iā esset oio supflu⁹. ¶ Sexto q; baptūs Joā. aut aliqn̄ cessaturus erat aut nunq̄̄. Non pōt dici q; nūq̄̄: q; iā cessauit ⁊ nemo illū p̄fert nec recipit. Si aūt cessaturus erat aliqn̄ nunq̄̄ fuit p̄nūctius tp̄s ad cessandū q̄̄: mortuo Jo anne: ideo mox cessauit. ¶ Aliquis dicet q; nō debuit tunc cessare sicut lex moysi cessatura erat per xp̄m: ⁊ tn̄ non cessauit mox vt xp̄s cepit p̄dicare: sed aliquāto tpe post mortē eius: ita de baptō Jo. posset dici q; tūc simul cessauerit cū lege Moysi. ¶ Dicēdz q; non fuit simile. Q; lex Moysi nō debuit excludi nisi introducta lege xp̄i: ne dareť aliquod tp̄s medium in quo neutra eaꝝ teneretur ⁊ obseruareť. Lex tn̄ xp̄i: ⁊ ab eo viuente p̄dita est non fuit sufficienter publicata vsq; aliquātuz tp̄s post mortē eius: cum iam ap'li p̄dicauerant per totum orbē vel p̄dicare incepant: q; lex non obligat a tpe p̄ditionis sed publicatiōis. Secuꝰ de baptismo Jo. Quia non hēbat aliquā talem habitudinē ad legē xp̄i: q; solū ordinabat ad xp̄m ⁊ ad baptismū eius. Et tn̄ xp̄s erat toti pp'lo ostensus: ⁊ baptismus eius introductus: ideo nō erat aliquid pp qō deberet manere iam baptismus Jo. ¶ Itē lex Moysi debuit manere q̄̄diu xp̄s vixit vt iudei viderēt quō xp̄s p̄uersabatur ſm eaz: q; al's euz non accipent in messiā: ⁊ dicerent eum nō esse a deo: sicut semel. dixerunt q; ipse nō erat a deo: q; sabbatū nō fuabat. Jo. 9. Si aūt lex moysi cessaret vel tolleret per xp̄m mox vt ipse cepit p̄dicare: iudei nō possent videre quō xp̄s legem illā seruabat: imo potius detestarentur eum tanq̄̄ destructorē legis Moysi: Jdeo eo viuente manere debuit. Secus de baptismo Joā. q; non erat aliq̄̄ obligatio ad tenēdū illum nec iudei aliquā expientiā de xp̄o iam cape possent per illū: sicut per custodiā legis Moysi: iō non erat aliqua cā quare maneret mortuo Joā. ¶ Itē si baptismus Joā. non deberet cessare quousq; cessauit lex Moysi hoc esset si ipse essz aliqua cerimonia legis. Nā tota lex simul desijt obligare ⁊ non cessauerunt quedā cerimonie p̄uꝰ q̄̄ alie: q; oēs ab eodē legis latore vim obligandi acceperūt. Baptismus tn̄ Jo. nō erat aliqua cerimonia legis moysi: sed magis ptinebat ad legē xp̄i vt declaratū est. 3. xl. q. iō nō erat aliqua cā quare simul cessaret cū lege moysi sed per se cessare poterat ⁊ cessauit. ¶ 7ª rō q̄̄tuz ad p̄ncipale: dato q; mortuo Joā. aliqs p̄ferre vellet baptismū eius nō p̄desset: q; forte nemo accipe vellet illuz. Nam iudei volebant baptizari: a Joā. pp auctoritatē eius: q; oium hoium eum sanctissimū reputabant: ⁊ vere sic erat. Unde pp seipsum sine aliquo miraculo iudei p̄stabāt sibi auctoritatē ⁊ credentiā ad ea que diceret. Sicut cū dixit ieſuz esse messiā plurimi de iudeis crediderunt. Jo. p̄. ⁊. x. Nam pp ipsuz multi ad eū venerūt. Mortuo aūt Jo. non manebat aliqs vir tante auctoritatis cuius baptm̄ pp auctoritatē eius iudei suscipere vellent. Naz etiaz ls xp̄s esset sanctior Joā. in infinitū: apud iudeos tn̄ a p̄rincipio non erat tante reputationis: etiaz si xp̄s miracula multa faceret Joā. vero nullū. Jo. x. Mortuo ergo Jo. nullus vellet accipere baptm̄ eius: ministrante illum quocūq; alio: q; nullus ad hoc sufficientis auctoritatis reputareť: vt baptismus ab eo recipet auctoritatē. Secus aūt est de baptō xp̄i qui nō recipiť pp auctoritatē p̄ferentiū: sed pp efficatiā quā in se ptinent. Mortuo ḡ Joā. nullus ptulit baptm̄ eis: ⁊ p̄ter nullus vnq̄̄ ministrauit baptm̄ Joā. nisi ipsemet. ¶ Octauo p̄z q; j. 21. ⁊ Mar. xi. quesiuit xp̄s a legis p̄itis ⁊ sacerdotib⁹ dicens. Baptismus Jo. de celo erat an ex hoibus. Si aūt mortuo Jo. maneret baptismus eius de celo esset ⁊ diceret de celo est. Q; in illo signabat illū p̄teritū esse. Nam p̄z q; ibidē dr̄: q; pharisei dixerunt intra se: q; si dicerent xp̄o q; a deo erat xp̄s diceret eis quare nō susscepistis illū. e. ca. Et sic vr̄ q; iam p̄terierat ille baptismus: q; al's xp̄s nō diceret: quare nō suscepistis illū: sz quare nō suscipitis. Idem p̄z Luc. 7. dr̄ q; oiꝰ pp'l's ⁊ publicani iustificauerunt deū baptizati baptō Joan. pharisei aūt ⁊ legis periti p̄filiuz dei sp̄ueruerūt in semetipsos non baptizati ab eo. Et sic vr̄ q; iam p̄terierat: q; al's q̄̄cūq; baptizarentur illo baptismo p̄ficeret eis.

¶ An baptismus Joānis eo tpe quo durabat obligabat aliquos ad ipsum recipiendum. Questio. LI.

Queritur an baptismus Joan. eo tpe quo durabat obligabat aliquos ad ipsum recipiendū. ¶ Aliqui dicut q; sic: Q; si circūcisio nō erat semp mansura: sed ad xp̄m ordinabat. Eo tpe tn̄ quo mansit obligabat iudeos: ita vt quicūq; nō acciper illā exterminareť de pp'lo suo geñ. 17. Jta baptismus Joā. qui nō semp mansurus erat ad xp̄m ordinabat: ⁊ tn̄ eo tpe quo maneret obligaret. ¶ Dōm q; baptism⁹ Joā. neminē vnq̄̄ obligauit. Hoc p̄z: q; si obligaret: aut oēs hoies obligaret aut solos iudeos. Ista ē distinctio sacr̄oꝝ noui ⁊ veteris sa. testi: q; sacra necessitatis noui testi oēs hoies obligant. Circūcisio aūt que erat in veteri testō solos iudeos obligabat. Baptismus aūt Joan. non obligabat oēs hoies: q; non obligabat gentiles. Et nō soluz non obligabat eos: sz etiā si vellēt recipe baptm̄ Joā. nō permittenť nisi efficerenť iudei vt declaratū fuit. 3. i. 47. q. Nō etiā obligabanť iudei: q; tunc obligarenť magni ⁊ ꝑuli cū equal'r vtriq; baptizari possent. Paruuli tn̄ iudeoꝝ non baptizabanť baptō Joā. vt p̄batū fuit. 3. in. 46. q. de hoc ḡ etiā iudei nō obligabanť: ⁊ sic nulli hoies obligarenť. ¶ Scōo p̄z q; ad hoc q; baptismus Jo. obligaret necesse erat q; poneret per moduz legis: q; que al's dr̄ vim obligandi non hñt. Joan. tn̄ legem nullā dedit nec posuit aliqd per moduz legis sed solū fuit p̄curſor xp̄i: ideo baptismus quē p̄dicabat nō obligabat. Et p̄z hoc ex oibus euangelistis qui de baptō Jo. loquuti sunt. Ex nullius. n. verbis colligiť q; fuerit per modum p̄cepti. ¶ Tertio p̄z: q; si p modū p̄cepti fuisset: oēs iudei accepissent illū: q; al's qui nollēt accipe tanq̄̄ ꝑtumaces diuinarū legum poterant manifeste hr̄i ⁊ puniri. Et tn̄ plurimi iudeoꝝ non suscepерūt illū. s. multi de sacerdotib⁹ ⁊ pharisei. j. 21. Ergo nō obligabat nec dabaf per modū obligandi: q; al's pp'l's lapidaret istos qui manifeste p̄tenerent legez dei. Sicut si qs nollet circūcidi vel cōtēneret aliquā de cerimonis legis Moysi: q; talis per supbiā peccabat ⁊ mori debebat: nec aliqua sacrificia ei p̄derant ad remissionē iniquitatis nūeri. 15. ¶ Quarto p̄z: q; xp̄s voluit arguere ꝯ sacerdotes ⁊ pharisēos: de baptismo Jo. quare nō suscepissent illum. j. 21. Si tn̄ baptismus Jo. positus fuisset per modū p̄cepti non oportebat q; xp̄s argueret ꝯ iudeos per istā diuisionem sufficientē: sz solū diceret q; illi erant pessimi pctores q baptm̄ Joā. p̄cepserant cū obligaret eos. Et tn̄ xp̄s non reprehendit eos ex p̄fessiōe sua. Ergo vr̄ q; non obligabat baptismus Jo. vel saltē nō erat planū q; obligaret. Unde q; pharisei rn̄dere noluerunt ad aliquā ptem q̄̄nis: xp̄s non hūit locum increpādi eos sup baptō Jo. sz tacuit soluz dicens. Nec ego dico vobis in qua ptate ego facio. Si tn̄ obligarētur ad baptissimū Jo. etiaz si ipsi nihil rn̄derent xp̄s eos increparet tanq̄̄ legis trāsgressores sicut in multis alijs eoꝝ accusat. nō p̄cedēdo ꝯ eos per argu^m sicut h. ¶ Quinto p̄z ex eadez auctoritate: q; xp̄s quesiuit a p̄ditis de baptō Jo. an esset de celo. i. a deo vel ab hoibus: ⁊ tn̄ si baptismus Joā. obligaret manifeste ⁊ fuisset datus tanq̄̄ p̄ceptum: certū essz q; a deo esset: q; Jo. nō posset obligare pp'm ad aliqd obseruandū p modū legis nisi deus poneret illā legē: cum Joā. nō poneret p̄ceptū tanq̄̄ rector alicui⁹ policie sz sicut hō a deo missus: cum baptismus p̄tineret ad spūalia: ideo nō poterat obligare nisi a deo esset. Sic iudei si putarentur se obligatos ad baptismū Joā. necesse est q; crederēt illū a deo eē; ⁊ tn̄ xp̄s posuit hoc sub dubio querēs an essz a deo vel ab hoibus: ergo non obligabat nec ostabat ipm a deo esse: ls plurimi de pp'lo crederēt a deo eē istū baptm̄: q; Jo. tanq̄̄ ꝓpham hēbat. j. 21. ¶ Sexto p̄z: q; non erat opus q; baptismus ille obligaret: q; duraturus erat valde pauco tpe. s. per vnū vel duos ānos vsq; ad mortē Joā. Et sic quodā mō p̄ius desineret obligare q̄̄ ab hoibus sciretur q; obligaret. Non ḡ debuit poni tā q̄̄ obligatorius. P̄z ſ q; Jo. 2. dixit xp̄s de Joāne. Joannes erat lucerna

Opinio ārundā q; obligabat baptūs Joānis. 2 rñsio ad q̄̄nis: nullus tenebaf ad baptm̄ Joānis. p̄ rō. 2ª rō

3ª rō

4ª cā

5ª rō

6ª rō

7ª rō

8ª rō

Supfluuz repugnat ordini

Instatur

p rñdeť istā q; lex moysi nō debuit cessare nisi post publicationez legis xp̄i. p̄ cā

Lex nō obligat a tpe ꝑditionis sz publicatōis 2ª cā

erat lucerna ardens, ⁊ lucens: ⁊ vos voluistis ad horā exultare in lumine eius. Et sic inuebat q̄ ioānis officiū ad horā solū. i. modico tēpore durare debebat. ¶ Septimo q̄ etiaz si non obligaret iudei susciperent illū: q̄ ꝓpter maximā auctoritatē ioānis oia que ille dicebat faciebant: ⁊ ita credebāt illum esse messiā quē ipse assereret: lz nullo miraculo testimoniū suū cōfirmaret. Ita igit baptismū eius susciperent ꝓpter eius reuerentiā etiā si nō poneret tanq̄z obligatoriuz. Et sic factū est: q̄ baptismus p̄dicatus est a ioāne exhortāte homines ad pniam vt digne suscipere possent messiā. Neminē tn̄ obligauit: sed qui volebant recipiebāt eū. ¶ Ad argumentuz in ꝓrium dicendū q̄ nō est de baptismo ioānis sicut de circumcisione: q̄ lz circuncisio nō ꝑēt semp duratura: fuit tn̄ posita per modū p̄cepti: ⁊ sub grauissima pena. Baptismus autē ioānis non fuit positus per modū p̄cepti: sed solū p̄dicabat ⁊ recipiebat a volentibus. ¶ Aliter pōt dici. s. q̄ circuncisio: lz nō semp esset mansura eo tpe quo manebat erat valde necessaria ꝓpter duo. s. ad tollendum peccatuz originale q̄ō maxime necessariū erat ne paruuli damnarent eternaliter etiā ad distinguendū populū dei a ceteris populis terre in signo quodaz corporali. Ideo debuit poni per modū p̄cepti. ⁊ obligare. baptismus aūt ioānis nō ꝓferebat ad ista nec ad aliqua de necessitate. Nā per eū nō tollebant pctā nec gratia cōferebat: nec etiā erat signū ad distinguendū q̄ non relinquebat aliq̄ō signū ex baptismo ioānis sicut ex circuncisione. Ideo erat sile ad hoc q̄ esset obligatoriuz sicut circuncisio. ¶ Aliqui tn̄ dicunt q̄ obligabat eo q̄ cōferebat ad vitā eternā: q̄ per baptismū ioānis euitabat hō penā eternaz. Nā ipse dixit phariseis venientibus ad baptismū suū. Geni mina viperarum quis ostendet vobis fugere a ventura ira. Quasi dicat: q̄ veniendo ad baptismū fugiebant a ventura ira. Nō pōt tn̄ aliquis euitare penā eternā nisi per gratiā ⁊ remissionē peccatorū: ergo per baptismū ioānis remittebant peccata ⁊ gratia cōferebat. ¶ Dicendū q̄ baptismus ioannis nō erat necessarius nec cōferebat gr̄am aut remissionez peccatoꝝ: q̄ si cōtulisset necessarius esset. Cū aūt dr̄ q̄ p baptismū ioannis euitabat pena eterna negandū est. Ut cum dixit quis oñdit vobis fugere a ventura ira non intelligit q̄ illā effugerent. ex viribus baptismi ioānis sed per pniaz quā se facturos profitebāt. Baptismus nāq̄ ioānis vocatur baptismus pnie. s. q̄ homines accipientes illū profitebant se facturos pniam. de peccatis preteritis. Per penitentiā aūt effugit homo penā eternā ⁊ talem que a deo infligit sicut xp̄s dixit. Nisi pniam egeritis oēs simul peribitis. Luc. 13. Per penitentiā etiā habet vita eterna. sicut dixit xp̄s. Pniam agite appuit enī regnū celoꝝ sequenti. c. Et idē ioānes dixit. supra in littera. Cū ergo venirent pharisei ad baptismū ioānis. Ueniebant ad pniam quā necessario p̄fiteri debebant in ipso baptismo: ⁊ per illā effugerent penā eternaz. Et de illa dixit ioānes quis ostendit vobis fugere a ventura ira. Et p̄z q̄ intelligāt de b: q̄ cū dixit quis oñdit vobis tē. subdidit. Facite ergo fructū dignū pnie infra in lr̄a. i. facite penitentiaz dignā de peccatis: ⁊ sic fugietis a ventura ira. Non ergo fuit vnq̄z baptismus ioannis obligatoriuz.

¶ An tpe ioannis erat sacramentū penitentie. Qō.LII.

Opio q̄rūdā q̄ sic. p̄a 2a

Queritur Cum baptismus ioannis dicat baptismus pnie an tpe ioannis erat sacr̄m penitentie. ¶ Aliquis dicet q̄ sic cū lr̄a dicat baptismuz pnie. Mar. p̄. etiā dicit infra. Ego baptizo vos in aqua in pniam. Penitentia aūt sacr̄m est. ¶ Itē hec erant oia necessaria ad pniam siue oēs partes eius: ergo erat sacr̄m pnie. Patet q̄ tres partes pnie ponimus. s. cōtritionē cōfessionē: ⁊ satisfactionē. ⁊ iste tres fuerunt hic. De cōtrictione nō est dubium. Naz ista est de iure nature: ⁊ omni tpe fuit necessaria. Nec pōt alicui adulto remitti nisi per ꝓtrictionē sicut dicit Aug. q̄ nemo sue mentis arbiter pōt nouā vitā inchoare nisi euz veteris penituerit. Noua vita vocat i gr̄a: vetus vita in peccato. Et sic quē non penitet de pcō non pōt gr̄am consequi. Dic ergo ⁊ cōtrictio. Et patet hoc magis q̄ oēs uenientes ad baptismū ioānis profitebātur se facturos pniam de peccatis. Ista tn̄ professio est asserere q̄ male fecerint: ⁊ q̄ iā nō facient. Et istud ptinet ad ꝓtrictionē. Erat etiā b satisfactio: q̄ ista etiā fuit nēcia omni tpe ex iure nature q̄ qui peccauit in deū vel in ꝓximū satisfaciat ei: al's nō est oino remissuz peccata sed manet quantū ad aliquid i. quantū ad aliquā obligationem pene. Ista etiam satisfactio erat hic: q̄ ioannes dicebat venientibus ad baptismū. Facite fructū dignū pnie infra in littera. Fructus aūt pnie sunt ipsa opa satisfactoria. Confessio āt sola pctoꝝ est que nō est de iure nature ita expresse vel determinate sicut contrictio ⁊ satisfactio. Et de ista poterat dubitari rōnabiliter an fuerit tpe ioānis. Littera tn̄ aufert istud dubiū dicens q̄ baptizabant a ioāne in iordane cōfitentes pctā sua. Nihil ergo deerat de ptibus pnie ⁊ sic esset hic sacr̄m pnie. ¶ Dicendū q̄ tpe ioannis nō erat sacr̄m pnie. Nam sacr̄m pnie est vnū de sacris legis noue: ⁊ tn̄ lex noua nondū erat: ideo nō poterat esse sacr̄z pnie. ¶ Itē q̄ omnia sacra legis noue a xp̄o instituta sunt ⁊ virtutez acceperunt. Qñ tn̄ ioānes baptizabat dicebat xp̄s nōdum venisse. Naz in forma baptismi ioānis dicebat baptizo te in noie venturi ergo sacra nulla adhuc ab ipso instituta fuerant. ¶ Itez q̄ ad sacr̄m pnie requirit ptās ligandi ⁊ soluendi que est ptās clauium: ⁊ iste nondū erant: vt infra dicet: requirit etiā actualis absolutio per eū cui fit cōfessio: ⁊ tn̄ nō fiebat aliqua absolutio tpe ioānis: vt infra dicet: ergo nō erat sacr̄m penitentie. ¶ Item in sacro pnie gr̄a cōferet etiā ex viribus sacri nisi ipse penitens ponat obicem: cū istud sit gr̄ale in oibus sacramentis noui testi q̄ per ea gr̄a cōferat. Ante xp̄m tn̄ nullus fuit sacr̄m in quo ex opere opato gr̄a cōferet nisi circuncisio si tn̄ esset sacr̄m penitentie ante xp̄m cōferetur gratia ibi ex opere operato: ergo tempore ioānis nō erat sacr̄m penitentie. ¶ Cōsiderandū aūt q̄ pnia aliqñ accipit pro sacro ⁊ aliquādo pro virtute: ⁊ differūt: q̄ sacr̄m pnie tenet se quantū ad ea que penitēs recipit ex parte dei. s. sanctificationē ⁊ gratiā: ⁊ tunc proprie vocat sacr̄m q̄ sacra rem in nobis efficit. Est aūt virtus pnie quantū ad ea que tenent se ex parte penitentis. s. q̄ de peccato suo doleat ⁊ pro illo se affligat satisfaciendo ei in quo delinquit. Pnia aūt inquantū est virtus nō h3 aliquas partes: sed est habitus simplex. Habet tn̄ actū sibi correspondentē. s. dolere de peccato ⁊ satisfacere pro illo. s. Sicut hō fecit aliqd quod nō debuit vt seipsuz delectaret ita faciendo q̄ō dz seipsum affligat in eo in quo alias se affligere non tenebat. Sic enī iudex facit adequationē iter iniusta passos ⁊ iniusta facientes. s. vt qui voluit recipere plus de lucro q̄z debuit cū damno proximi recipiat per iudicē dānū quod aliaz recipere nō tenebat vt per dānū istius satisfiat illi qui ab isto damnū susceperat: vt p3. 5. ethico. Et ob hoc lz virtus pnie posset pertinere ad multas virtutes tanq̄z aliqd gr̄ale: tn̄ proprie pertinet ad iustitiā ⁊ est pars eius q̄ aliq̄ō modū iustitie participat: cū per vtutē pnie homo punit in se id q̄ peccauit dolendo ⁊ satisfaciendo. Et in hoc quodāmō soluit deo debitū: quo per pctūm ei homo tenebat. Et est ista virtus pnie habitus inclinans hoiem ad dolendū de peccato ⁊ puniendū se pro illo tanq̄z debitoꝝ constitutū per peccatū. Sed per temperantiā inclinat homo ad operandū tēperata ⁊ temperate: ⁊ sic de ceteris virtutibus que sunt habitus iam determinati ⁊ quasi naturaliter iclinātes ad actus suos. Ista virtus pnie nō h3 confessionē pro actu proprie q̄ ista virtus est de iure naturali cū sit moralis: confessio tn̄ determinata pctoꝝ non est de iure nāli sed magis de iure diuino positiuo. Ista etiā virtus respicit absolutionē pctoꝝ q̄ illa p tinet ad claues que solū sunt in ecclesia ex gratuita cōcessione dei. Istaz etiā virtutē h3 homo qñ est in pctō mortali ⁊ p illā inclinat ad penitendū de peccato: imo ꝓprie non proficeret ista virtus nisi esset in hoie quādo est homo in peccato mortali: q̄ id de quo homo penitere dz peccatuz est. ¶ Sacramentū aūt pnie nō est aliquis habitus nec virtus est: sed aliq̄ō signū a xp̄o institutum q̄ō rem sacraz significat. Et importat q̄ per istud gratia confertur ex opere operato. i. ex ipsomet sacro. Et de hoc dicimus q̄ sacr̄m pnie h3 partes materiales ⁊ formales. materiales quidē tres confesionez contrictionē ⁊ satisfactionē. ¶ Formalis ps est absolutio sacralis: quia illa est precipua res in pnia inquantū pnia sacr̄m. Nam tota virtus sacri pnie est ex auctoritate clauiū. ⁊ dispē sat per sacerdotē in actu absolutionis. Precipuū aūt q̄ō est in penitentia in quantū est virtus est contrictio. Et absolute ipsa est maior: q̄ per eā sine ceteris ptibus mālibus aut formalibus pnie realiter existentibus pōt in homo saluari duz cetere nō cōtemnant. Et tn̄ per oēs alias simul existentes nihil confertur homini si cōtrictionem realiter non habuerit. Istas partes materiales ⁊ formales realiter nō distinguimus

A Rñsio ad q̄ situz q̄nis tpe ioānis non erat sacramētū penitētie. 2a. 3a.

B

C

in pnia ꝑut est virtus: sed solum in sacramēto pnie: q3 virtus pnie nō h3 aliquas ptes sed est habit⁹ simplex vt dictum est: sacr̄m aūt pnie nō est aliqd vnū simplex: sed ex multis ꝯstās: virtus aūt pnie est q̄dam simplex qualitas. s. habit⁹ qdam qui ponit inter ptes iustitie. In sacro autem pnie ponimus ministrum per quē dispensatur sicut in oībus sacramētis. virt⁹ tn pnie ministrū nō h3 nec pōt hre: q3 nō est aliqd quod debeat dispensari: sed est simplex habitus in volūtate hois existens t inclinans eum ad dolēdum t satisfaciendū de pcto. ¶ De sacramēto pnie t virtute pnie qō differant t quātum ad eoꝝ ꝯditiones tractant cōmuniter doctores. 4. sen. di. 14. ¶ Alii qui aūt putauerūt q̄ pnia nō posset esse virt⁹ moralis q3 pbi de oīb⁹ moralib⁹ virtutib⁹ sufficienter tractātes de ista nihil vnq̄ dixerunt. ¶ Uer est q̄ nihil de ea tangūt sub p̄pria rōne pnie. Et rō est q3 cum virt⁹ pnie ordinet ad remissionē peccati q3 alias frustra eēt dolere si pctū non eēt remissibile: expiatio aūt peccati ptineat ad ꝓuidentiam dei de humanis actibus inquātū deus p culpam offendit t p pniam placat. Pbi aūt nō ꝓsideraūerūt virtutes dirigētes in actib⁹ humanis ꝑut actus humani ordinant ad dei ꝓuidētiaz sed ad ali quod bonū humanū siue p̄priū siue cōmune q̄ est politicū: ideo ipsi de penitentia mentionē nullā fecerunt: sed ex similitudine illarū moraliū quas pbi determinant possumus nos istam accipere. Quia sicut ad aliquā moralē virtutem pertinet q̄ homo placet illi3 quem offendit: ita pertinebit ad aliquā moralē q̄ homo placet deū quē offendit peccando. Sic tenet sanctus Tho. 4. sen. distin. 14. q. i. articulo. 3. in respōsione ad quartum ar^m. ¶ Sed aliquis dicet q̄ hoc non pertinet ad aliquā virtutē moralē sed ad theologicā: cū vtus penitentie sit respectu dei quem placare intendimus per penitentiā. ¶ Dicendū q̄ nō stat q3 virtutes theologice habent deū p̄o obo. t p̄o fine: t in hoc differunt a moralibus. Que licet possint hre deū p̄o fine imo hre debeant ad hoc quod actus earum sint meritorij: non tn pñt hre deus p̄o obiecto sed solū aliquas passiones vel actus humanos: sicut temperantia que est circa delectationes t tristiciā t iusticiaz circa opationes que sunt ad alteruz. Et ita de oībus moralibus. Penitentia aūt nō pōt hre deū p̄o obo: q3 peccatū est obm suū q3 de solo peccato penitemus. Jdeo non pōt esse theologica sed moralis. ¶ Ad ꝓpositū ergo dicendū q̄ tpe ioānis non erat sacr̄m penitentie: q3 nondū a xp̄o fuerat institutus Et tn per ipsum p̄mo esse incepit sicut cetera sacra noui testamenti. Erat tn tempore ioānis pnia que est virtus: quia ista omni tpe esse debuit cum sit moralis t sic quoddam debitū de iure nāe: t tn per actū istius pnie que est virtus remittebant tunc totto tpe preterito peccata sicut nunc remittūt licet verū sit q̄ debebat ibi intercidere fides de morte xp̄i explicite: q3 sine ista fide nūq̄ peccata remissa fuerunt nec potuit alicui homini esse salus. De quo magis declaratū est in p̄ma q̄ōne supra in prologo vltimo hieronymi sup mattheū. ¶ Uerū est autē q̄ magis plene remittunt nunc peccata p sacr̄m pnie q̄z remittebant tunc per actū virtutis pnie: eo q̄ sacr̄m istud ex seipso cōfert gr̄am nō ponēti obicem: t p potestatē clauiū ecclesie quibus homo se subdit remittit aliqd de pena debita p̄o peccato vltra id q̄ remittit virtute cōtrictionis t oium actuū ipsius penitētis. Et istud nunq̄ fuit anteq̄ istitueret sacr̄m pnie. Jdeo tēpora nr̄a felicioza sunt oībus tpibus que fuerūt ante nouū testm̄: q3 habundantioꝝ gr̄a nunc nobis p̄stat t facilius q̄z oībus illis tpibus. Hoc autem est quia licet lex per moysem data est gratia aūt t veritas per ieſum xp̄m facta est. ¶ Ad p̄mū argumētū dom q̄ ioānes p̄dicabat baptismū pnie t tn nō erat tūc sacr̄m penitentie sed solū virtus penitentie per quā sufficienter fieret illa penitētia de pctis quā ioānes fieri monebat. ¶ Ad scōz dicendū q̄ argumentū illud non p̄obat sufficienter: q3 non enumerat oēs partes pnie sufficienter: sed solū partes materiales. Deficit autē pars formalis scilicet absolutio que non erat tūc. t tamen pars formalis in qualibet re est magis p̄cipua q̄z pars materialis cū a forma accipiat ratio spēi t p̄n cipiū distinguēdi lz esse cōpositi a mā t forma simul accipiatur: q3 ambe sunt partes subales. Jtem licet baptizati a ioanne cōfiterent peccata sua: non cōstat q̄ ista cōfessio esset pars sacr̄i penitentie: cū non fieret eo mō quo in sacro. s. ad hoc q̄ de illis homo absoluer̄. Nā ioānes neminē absoluebat. vt infra dicet maxime q3 sepe hō peccata sua cōfitet t nō pertinet ad sacr̄m sicut cū quis in iudicio peccatū cōfitet. vel quādo cōfitetur peccata consilium petens ab aliquo viro perito de illis: vel cū q3 sponte alicui amico suo peccata sua pādit: t tn in nullo istoꝝ est cōfessio pnialis t ita fuit tpe ioānis.

¶ An sacr̄m pnie fuerit in veteri testamento. Qō. LIII.

Queritur An sacr̄m pnie fuerit in veteri testamēto. ¶ Aliquis dicit planū q̄ nō q3 si tē pore ioānis non fuit nec etiam esset in veteri, testō ¶ Dicendum q̄ poterat esse q̄ esset sacr̄m pnie in veteri testamēto: t ista pnia ad quā ioānes admonebat non esset sacr̄m penitentie. ¶ Dicet ergo aliquis q̄ fuit sacr̄m istud in veteri testamento. Nam ibi deus mandabat fieri cōfessionē peccatoꝝ leui. 16. Et tn ista cōfessio quedā pars pnie est. Et non est bic ratio dubitādi sicut de pnia ad quā ioānes admonebat. Naz ioānes poterat tenere aliquē modū pnie que nō esset sacramentū: q3 ipse nō poterat instituere sacr̄m penitentie nec aliquod in quo gratia dar̄. Ad solū eni deū istud pertinebat. Deus tn dedit legem moysi t potuit tunc instituere sacraz penitentie in quo gr̄a dar̄ sicut instituit sacraz circuncisionis in quo dabat gratia. Ipse tn instituit illā confessionē de qua leui. 16. Ego videt q̄ sacr̄m penitētie instituerit: quia p̄fessio est que magis spāliter pertinet ad sacr̄m pnie. Naz cōtrictio t satisfactio de iure nature insunt: confessio aūt ex solo iure positiuo diuino. Dicendū verū esse q̄ deus potuit instituere sacr̄m pnie in veteri lege per q̄ gratia dar̄: t tn instituit. Cōfessio aūt illa quā tunc fieri iubebat non erat cōfessio sacramentalis: nec vllo modo sil'is illi. ¶ Primo q3 in cōfessione sacramētali sacerdos est audiens: t peccatoꝝ est qui confitetur cū sacerdos: sit minister sacri ad absoluendū de peccatis sibi reuellatis per virtutē clauiū: t sacerdos nūq̄z cōfitetur inquantū sacerdos sed inquantū peccatoꝝ nullā habēs ptātem clauiū: t cōfitet alteri sacerdoti qui p̄priē hz ibi locū sacerdotis sicut vnus medicus ab alio curat in egritudie nō inquantū medicus sed in quantū egrotans. Jn veteri āt testamēto solus sacerdos cōfitebat peccata pronunciās sup caput yrci. Nullus aūt de populo cōfitebat. ideo nō erat cōfessio sacr̄alis. ¶ Scōo q3 in cōfessione sacr̄ali quilibet confitet peccata sua solū: aliena aūt ibi reuelare nephas est. Jn veteri aūt testamēto sacerdos nō cōfitebant solū peccata sua sed peccata populi. Nisi dicat q̄ etiā illa erāt peccata sua in quantū ipse erat caput populi in spūalibus t eo delinquēte per ignorantiā totus populus peccabat attendēs ad ipsum. leui. 4. ¶ Tertio q3 in ꝓfessione sacr̄ali enarrāt peccata particularia que hoies faciunt: t etiā circunstātie eoꝝ que ipsa peccata aggrauant vel spēm mutant: in veteri aūt testō non fiebat confessio peccatoꝝ particulariū: sed solum quarūdam preuaricationū gn̄alium. Quia si oia deberet confiteri particulariter non esset possibile fieri: cū dicat leui. 16. q̄ sacerdos confiteat sup caput yrci oēs iniquitates filioꝝ israel: t delicta peccata ipsoꝝ. Et tn si deberet ꝓfiteri pnunciando peccata singulorū sup caput yrci nō posset ꝫ facere forte in tribus mensibus q3 debebat enarrare singula peccata que fecissent oēs iudei in vno anno cū quolibet anno fieret ista confessio. s. de die ꝑpciationis. Et cū fiebat ista ꝓfessio cōplete in die illa t nō occupabat sacerdos in ea forte per mediam horam cū in ipsa die sacerdos magnus deberet facere oēs cerimonias que hn̄r leui. 16. que sūt satis m'te t etiā sacrificia huius diei que hn̄r numeri. 29. ¶ Unde dicendū q̄ sacerdos nō cōfitebat ibi sup caput irci peccatū alicuius de israelitis singulariter: sed solū peccata totius populi. Nā erāt quedā peccata totius populi que nō erant p̄sonarū singulariū. Nā leui. 4. distinguunt quattuor genera peccatoꝝ t peccantiū t fm illa ponunt quattuor genera sacrificioꝝ t aialium immolandorum. s. peccatū sūmi sacerdotis: t peccatū totius populi: t peccatū p̄incipis terre: t peccatum p̄sone p̄uate. Sunt autē peccata populi sicut si interdū populus totus non obseruaret aliquod festum quod tenebat obseruare: vel omitteret aliquas cerimonias istius festiuitatis quas facere tenebatur: aut in similibus per ignorantiā interdū peccaret oēs israelite sicut si sacerdos summus per ignorātiā legis aliqd faceret vel p̄dicaret faciendū t populus sequeretur eū in hoc. Jsta sunt p̄prie peccata populi: t talia cōfitebat summus sacerdos die p̄propiciatiōis super caput irci. Et ista pauca erant q3 nō accidebat totū populum sepe circa aliquā rē peccare: sicut peccant p̄sone p̄uate: ideo sacerdos b̄reuiſsime cōfitebat

Tpe ioannis nō erat sacr̄m pnie h3 vt⁹ pnie.

Cōfessionis sacramentalis cōditiones. p^a b

2^a b

3^a b

sime cōfitebāt omnia peccata populi 7 non impediebāt ab alijs cerimonijs. Esset tamen impossibile q̄ sic confiteretur peccata singulariū personarū. in confessione tamen sacrali nemo ꝓfitebāt peccata populi siue cōia sed peccata ꝓpria.

4ª d. ¶ Quarto q̄ cōfessio sacralis fit sacerdoti vt ipse absoluat de peccatis auctoritate clauiū: vt dictū est. Jn veteri testō fiebat ꝓfessio pctōr hirco. i. super caput hirci leui. 16. non ergo pertinet ad sacrū.

5ª ¶ Quinto q̄ cōfessio pctōr fit sacraliter ad hoc q̄ de illis absolutio habeat: q̄ ista est ꝓpria vtilitas sacri penitentie. Et tn̄ in veteri testō nō fiebat absolutio: sed mox vt sacerdos cōfitereť peccata populi super hircum: mittebat eū in solitudinē per hoiem ad hoc paratū. leui. 16. Nō

6ª f. ergo erat sacralis confessio. ¶ Sexto q̄ in cōfessione sacrali imponiť pnia ipsi ꝓfesso p̄ sacerdotē. Hic aūt nulla pnia imponebāt ipsi sacerdoti q̄ cōfitebāt peccata nec populo cuius erant peccata: sed potius ipse sacerdos qui peccata confitebāt imprecabāt ea super caput hirci cui illa cōfitebāť: quasi oia peccata hircus suscepisset 7 populus maneret absolutus ab hijs. Non ergo erat confessio illa sacralis. ¶ Dicendū ergo q̄ in veteri testō nō fuit sacrm̄ pnie sed in nouo per xp̄m istitutū est. Et etiā nō fuit ꝓfessio sacralis aliq̄n̄ nisi in nouo testō. Quare aūt deus iuberet peccata populi ꝓnunciari super caput hirci: 7 an aliquid proficeret: 7 quid illud erat: 7 que pctā erāt illa que sacerdos cōfitebatur: 7 multa alia circa hoc declarata sunt late leui. 16.

¶ Que peccata 7 quomodo confitebantur ioāni illi qui ab eo baptizabantur. Questio. .LIIII.

Queritur Quomodo baptizati a ioāne cōfitebāť peccata 7 ad qd 7 q̄ peccata ꝓfitebanť.

¶ Quidā dicunt q̄ baptizati confitebāť ioanni oia peccata sua particulariter 7 grauitates eorū sicut nunc cōfitentur in

A Impro- bāť opi. p̄ª rō. sacro pnie: lz non esset illa cōfessio penitētialis. ¶ Sed tūc non apparet ad qd fieret ista tam diligens cōfessio: cū ibi nō expectaret aliqua absolutio nec remissio pctōr: q̄ ioannes peccata remittere non poterat: sed solū in aqua baptizabat.

2ª rō. ¶ Jtem nō vr̄ satis verisimile q̄ vellent iudei facere talē confessionē: q̄ nūc sunt hoies exercitati ad ꝓfessionē 7 tn̄ ꝓpter verecundiā plurimi obmittunt cōfiteri vel non plene ꝓfitentur 7 ipsi qui ꝓfitenť hñt hoc ꝓ graui. A fortiori ergo iudei qui nunq̄ habuerant talē cōfessionē in vsu ꝓ difficili haberent q̄ oia peccata sua sic explicite ꝓfiterenť. Et nō est verisimile q̄ vellent confiteri nisi saltē aliqui viri valde deuoti. Et tn̄ dr̄ hic 7 Mar. i. 7 Luc. 3. q̄ exibant quasi oēs iudei ad baptismū ioānis: ergo oēs cōfitebāť pctā sua. vt dr̄ in lra.

3ª rō. Et sic nō cōfiterenť oia peccata particulariter sicut in cōfessione nra. ¶ Jtē q̄ nūc tenemur nos ex ꝓcepto ad cōfessionē quolibet anno semel 7 tn̄ multi obmittunt: iudei autē nō tenebanť ad istā cōfessionē nec ad baptismū ioānis q̄ cōfessio ista fiebat in baptismo 7 tamē baptismus ioānis neminē obligauit. vt supra dictū est in. 51. q̄one de hoc: ideo nō est verisimile q̄ sine obligatione oēs se subijcerent huic cōfessioni quā nos sub obligatione hñtes ꝓ magna parte nō seruamus. Alio ergo modo 7 leuiori fieret ista cōfessio: 7 sic oēs iudei facilr̄ inclinarenť ad illā. ¶ Alij dicunt q̄ iudei cōfitebanť peccata sua non quidē particularia sed generalia quedaz sicut faciebat sacerdos super caput hirci vt diximus precedenti q̄one. Jstud aūt erat satis facile ad qō iudei inclinarenť q̄ sine robore magno fieri poterat. ¶ Sed dicendū q̄

B Impro- bāť opi. p̄dicta. p̄ª rō. non stat: q̄ in cōfessione quā faciebat sacerdos super caput hirci confitebāť ipse solus ꝓ toto populo ideo poterat dicere peccata generalia populi nō dicendo peccatū spāle alicuius priuate persone vel singularis. Jn baptismo aūt ioannis quilibet cōfitebatur ideo nō poterat cōfiteri peccata populi sed ꝓpria. Q̄ alr̄ id qō vnus cōfitereť alius confitetur cū eadē essent populi peccata. Et istud esset superfluū: q̄ sufficeret q̄ vnus cōfitereť ꝓ oibus: nō ergo cōfitebantur

2ª rō. peccata oia sed ꝓpria. ¶ Jtē ꝓz q̄ in lra dr̄ q̄ baptizabātur a ioāne in iordane cōfitentes peccata sua ꝓpria. Ergo peccata sua confitebanť q̄ alr̄ nō diceret quilibet cōfiteri pecca-

3ª rō. ta sua sed peccata populi vel peccata cōmunia. ¶ Jtē q̄ isti baptizati confitebanť peccata eo q̄ volebant facere pniaz de illis q̄ sicut dictum est. iste vocabāť baptismus pnie q̄ in illo confitebantur hoies se facturos pniam de peccatis: 7 ioānes dicebat eis facite fructū dignū pnie. Nemo tn̄ istorū debebat facere pniam de peccatis populi sed de suis. Ergo nō confitebanť peccata populi sed ꝓpria. ¶ Aliter pōt dici q̄ isti baptizati a ioāne confitebanť peccata sua: nō tn̄ ꝓfitebatur illa particulr̄ sicut nos in ꝓfessione sacrali. imo nullum peccatū expresse ꝓfitebanť: sed dicebanť ꝓfiteri peccata sua. i. cōfitebanť se esse pctōres. s. q̄ quilibet eorū diceret ego peccator sum 7 offendi deū in plurimis. Volo. tn̄ facere ꝓniaz. ¶ Jstud aūt cōuenit valde q̄ vt oēs doctores asserunt baptismus ioānis erat baptismus pnie. i. ꝓfessio quedā de faciē do pniam. Qui aūt dz protestari se facturū pniaz dz q̄ fatea tur se esse peccatorē. Et hoc erat confiteri peccata sua. Et sic in cōfessione generali dr̄ homo cōfiteri peccata sua. tn̄ nullū illoz exprimit sed ꝓfiteť se in multis esse peccatorē. Hoc aūt mō facile esset iudeis cōfiteri peccata sua: q̄ nulla esset verecundia cū constet oēm hoiem esse peccatorez. Quia si dixerimus q̄ pctūm non habemus ipsi nos seducimus 7 veritas in nobis nō est. Jo. i. hoc ēt modo nō poniť aliqd superfluuz sicut poneret dicendo q̄ iudei ꝓfitebanť oia pctā sua. Et tn̄ ab illis nō absoluebanť. Etiā nō poniť aliqd ꝫ cōsuetudinez iudeoz q̄ fieret si diceremus q̄ ꝓfitebanť de oibus peccatis suis: q̄ ista ꝓsuetudo nunq̄ fuerat in veteri testō 7 tn̄ nūq̄ est ponēdū aliqd fuisse factū ꝫ ꝓsuetudinē nisi necessitas vr-

E geat ad hoc. ¶ Jtē hoc vr̄ littera significare q̄ dixit q̄ cōfitebanť peccata sua. Si tn̄ cōfiterenť oia peccata pticulariter sicut nos cōfitemur nō solū diceret q̄ confitebanť pctā sua sed q̄ ꝓfitebanť oia pctā. Quidā dicunt q̄ cōfitebanť isti baptizati peccata sua ioāni quia ad cōparationē illius pctōres erāt. Et istud vr̄ dicere chrisostomus super matthēū. s. ad cō parationē eni sanctitatis ioānis quis poterat arbitrari se iustū. Sicut eni vestis candida si fuerit posita iuxta niuē ad cōparationē niuis sordida inueniť: sic ad cōparationē ioannis oīs hō videbat immundus. Et ideo peccata sua confitebantur. Jstud aūt confirmat sensum quē posuimus: q̄ isto modo confiteri peccata nihil est nisi dicere se esse peccatorē: q̄ etiā si quis esset nullius peccati conscius comparatus ioāni peccator videret: sicut vestis candida iuxta niuē. Jdeo iste confiteret se esse peccatorem: 7 tn̄ nō posset exprimere noiatim aliquod pctm̄: q̄ nullius sibi conscius esset. Et iste videtur esse verus sensus lr̄e. Si quis aūt cōtendat q̄ baptizati confitebāť peccata sua: q̄ lra hoc vr̄ dicere nō aduertimus ad contēptionē q̄ non vr̄ rationabiliter dictū. Si tn̄ aliqs vellet q̄ aliq̄ baptizati ꝓfiterenť ioanni aliq̄ de peccatis suis vt peterent consiliū quid circa illa facerent sicut fit apud viros peritos a quibus consiliuz petimus in rebus grauibus non est negandū. Et tn̄ lra intelligiť de hoc: q̄ non est verisimile qō oibus baptizatis occurrerent dubia de peccatis suis: ita vt omnes confiterentur ioanni cū littera velit qō oēs qui baptizabantur confitebantur.

¶ An ioannes absoluebat eoś q̄ sibi confitebanť. Qō. LV.

Queritur An ioānes absoluebat eos qui cōfitebanť sibi. ¶ Aliqui dicunt qō sic: q̄ confessio peccatoz non ordinať nisi ad absolutionē: iō nūq̄ confitemur nisi ei qui pōt nos absoluere. Et pp hoc interdū confitemur quibusdā 7 interdū alijs: q̄ quidā pñt nos absoluere a quibusdā a quibus nō pñt alij. Confitebanť tn̄ ioāni oēs baptizati ergo absoluebat eos. ¶ Dicēdū qō ioānes neminē absoluebat a peccatis. Nā absolutio solū fit in sacro penitentie: 7 tn̄ non fuit sacrz pnie tpe ioānis: cū pnia sit sacrz noui testamēti 7 fuit p xp̄m institutū alś aūt lz fiat confessio pctōr non sequiť absolō. Sicut cum quis pctā sua ꝓfitetur in iudicio vel ꝓfiteť amico suo vel alicui laico instante morte si nō pōt hz copia sacerdotis. Nā laicus ille nō absoluit eo qō ꝓfessio illa nō potuit eē sacralis. ¶ Scdo qō nō pōt absoluere qs de pctis nisi qñ sibi reuelanť: 7 tn̄ baptizati nō reuelabāt pctā sua ioāni sed solū ꝓfitebanť se esse pctōres vt dictū est p̄cedēti qōne: iō nō poterat absoluere quēq̄. ¶ Tertio q̄ absolō ptinet ad ptātē clauiū: ioānes aūt nō hēbat claues: vt infra dicet in quadā qōne. ¶ Quarto q̄ p absolutionē tollunť pctā sicut dr̄ ioānes. 20. quoz remiseritis pctā remissa erunt: 7 quoz retinueritis retenta erunt: 7 tn̄ ioānes non poterat pctā dimittere: q̄ istud fit p grāz: ioāneś aūt nō poterat facere aliquē actū p quē grā ꝓferret: q̄ grā p. xp̄s incepit qui dedit spūm scūm sicut ipse ioannes dixit. s. Ego baptizo vos in aqua ille aūt baptizabit vos in spū scō. Non poterat ergo ioānes absoluere de peccatis. ¶ Ad ar^m in ꝓriuz dicendū qō cōfessio sacralis ordinať ad absolutionē cōfessio

Rñsio ad q̄ sitū qōnis. A p̄ª rō. 2ª rō. 3ª rō. 4ª rō.

tñ que fiebat ioāni non erat sacr̄alis:maxime cū dictū sit q̄ nullus confitebaī ei peccata sua determinate: sed solū dicebat se esse peccatorē: 7 tñ si qs ēt sacerdotibus nostris cōfiteret isto mō nō absoluerēt eū q: nihil erat de quo absoluerēt sic gñaliter loquēdo. ¶Quidā tñ instant q̄ ioannes poterat absoluere q: poterat remittere peccata. Nam ꝓfessio fiebat ioāni in baptismo q: dr̄ q̄ baptizabanī ꝓfitentes pctā:baptismus tñ ioānis erat in remissionē pctōz. Mar.i.ergo p actū ioānis poterāt remitti pctā:ita ḡ posset absoluere a peccatis. ¶Dicendū q̄ per baptismū ioannis nō remittebanī peccata q: solū fiebat in aqua 7 non in spiritu sancto. Cum autem dicitur q̄ erat in remissionem peccatorū non intelligitur q̄ ibi fiebat ꝫ q̄ futura significabaī de quo infra dicet. ¶An ioānes pniam imponebat sibi confessis. Qō.LVI.

Queritur An ioānes imponebat pniam ꝓfessis sibi. ¶Quidā dicunt q̄ sic:q: infra in littera dicit q̄ ioānes dicebat baptizatis. Facite fructū dignū pnie. Et tñ fructus pnie sunt opa satisfactoria que imponūt confesso ad satisfaciendū ꝓ:o peccato. ¶Dicendū q̄ nō ipo nebat ioānes pniam:q: imponere pniaz cōfitēti est absolvere ipsum a quadā parte pene 7 obligare ipsum ad aliā taxādo sibi illaz. Et iste est actus clauiū sacerdotalium.s.ligandi 7 absoluendi vt ait magr̄.4.sen.distin.18. Et tñ ioānes nō poterat absoluere vt dictū est p:ecedēti qōne:ergo nō poterat iponē pniaz qō erat ꝓpie ligare:q: q nō pōt ligare:absoluē nō pōt: vt ait Ambro.deus voluit par ius eē ligādi 7 soluēdi:vt ait magr̄.4.di. ¶Scōo ꝑz q: iponē pniaz actꝰ iurisditionis est: 7 pertinet ad claues:ioānes tñ illas nō hēbat. vt dictū est. ¶Tertio q: non pōt fieri impositio pnie nisi in sacrāmēto pnie. Nā ēt si qs vni perito ꝓfiteat pctūz suū vt ab eo ꝓsiliū accipiat:nō pōt ille sibi pniaz iponere:q: nō est cōfessio illa sacr̄alis. ¶Quarto q: nunq̄ iponit pnia nisi p peccato qō qs cōfiteat:ioāni aūt nemo ꝓfitebaī pctā vt dictū est sed solū dicebat se esse pctōrem: 7 p:o tali cōfessione pnia imponi nō pōt q: iuxta mensuraz delicti dz imponi pnia. Et tñ qui dicit se pctōrez nullū delictū confiteī:ió nulla pōt sibi imponi pnia. Nā si vellemus ei pniaz imponere nesciremus quantā q: nesciret quantū erat delictū cū per istā ꝓfessionez non appareat. Dato tñ q̄ diceremus ioāni factā fuisse ꝓfessionē peccatoz determinate sic nos facimus:nō poterat penitentiā imponere:cū solū iponaī in sacr̄ali pnia. Et tñ confessio facta ioāni non erat sacr̄alis,q: nō erat tūc sacr̄z pnie. Nullo mō ḡ ioānes imponebat pniam aliquā. ¶Ad aiᵐ dicendū q̄ cū ioānes diceret facite fructū dignū pnie non ipo nebat pniaz:sed solū hortabaī vt hoies spōte facerēt opa satisfactoria p:o peccatis 7 mutarēt vitā suā in melius:imo ex verbis istis apparet q̄ non iponebat pniam: q: pnia posita a sacerdote semp est taxata 7 certa:vt sciat penitēs ad quid sit obligatus. Sed cum dicitur facite fructum dignum penitentie nihil taxatur. Ergo non est impositio pnie sed exortatio ad faciendū illam ſm arbitriū penitentis.

¶An baptismus ioānis haberet claues. Questio.LVII.

Querit An baptismꝰ ioānis hr̄et claues. ¶Quidā dubitant dicētes q̄ cum claues solum pertineant ad sacerdotes: 7 de ioanne nō ꝓstet an esset sacerdos dicunt esse dubiū an habuerit:imo plurimi volunt dr̄e q̄ nō fuit ioānes sacerdos:q: ipse a teneris annis incepit eē in deserto 7 mansit ibi vsq̄ ad tps istud quo incepit p:edicare Luc.i.s. Puer aūt crescebat 7 cōfortabaī spū 7 erat in deserto vsq̄ ad diē oñsionis sue ad israel. Et sic nō habuit aliq̄ tps in quo posset effici sacerdos:ꝓñr q̄ non habuit claues.

¶Dicēdū q̄ isti multū errāt: iudicātes de sacerdotibus in veteri testō sicut in nouo. Et tñ nō est idē modus. Quia nūc sacerdotiū nō ptinet ad aliquā certā p:ogenie:sed quicūq̄ vult ꝓmoueri in sacerdotiū p:omouet dū tñ nō habeat aliq̄ impedimētū de iure. In veteri āt testō sacerdotiū ptinebat ad certā p:ogenie.s.aaronitarū.i.ad filios aaron. De alīs aūt nemo poterat ministrare in sacerdotio 7 si se imisceret occidendus erat numeri.3.7.16.7.17.7.18. Et tunc oēs ille sacerdotū erant sacerdotes 7 ministrabant tpibus suis ꝛ sortes suas.p.paralipo.4. Et hoc aūt apparet q̄ ioannes baptista erat sacerdos q: paī suus zacharias erat sacerdos. Luc. i. 7 erat de vice abia.e.c. Et ista est octaua sors sacerdotū de familia eleazar.p.paralipo.14. ¶Dicendū tñ q̄ ls ioānes fuit sacerdos nō tñ habuit claues. Quia sacerdotes veteris testi claues nullas habebāt. Quod ꝑz q: xps dedit de nouo claues in nouo testō tanq̄ aliquid spūale. Ergo nō fuerunt in veteri:q: si ibi fuissent nō oportebat illaꝫ spūaliter tradi sacerdotibus in nouo q: tota perfectio sacerdotū veteris testi habundātius esset in nouo. Et istud planum erat cū totus status noui testamēti ꝓfectior sit statu veteris testi q̄ xps claues dederit quasi aliqd nouū. Ꝑz q: de eis fec̄ valde expr̄essam mentionē 7 sepe: 7 tñ si fuissent in veteri testō nō oportebat illas ita exprimi. Patet qñ ꝑ xps fecit mentionē de claibus quas tradidit oibus aplis sue ipsi pastori eccle spāliter noiato petro ifra.16.s.tibi,dabo claues regni celorum. Et quodcūq̄ solueris sup terrā erit solutū 7 i celis: 7 quodcūq̄ ligaueris 7c. Et iterū ifra.18.oibus aplis imo ipsi eccle loquēs dixit. Quecūq̄ ligaueris sup terrā erūt ligata 7 i celis 7 q̄cunq̄ sol. 7c. Et iterū post resurrectionez xps discipulis. apparēs fecit mētionē de istis clauibus quasi innouādo ptā tē traditaz. Et cū sufflasset in eos dixit accipite spūm scūm 7 quoz remiseritis pctā remittūr eis: 7 quoz retinueritis retenta erūt. Nō ergo fuerūt iste claues in veteri testō. ¶Secundo ꝑz q: si sacerdotes veteris testi habuissent claues potuissent absoluere 7 ligare de pctis q: actus clauiū est absoluere infra.16. 7.18.siue retinere 7 dimittere qō idē est. Jo. 20. Sacerdotes tñ veteris testi nō potuerunt absoluere 7 ligare:q: non pōt qs absolui de pctis nisi per gr̄am. Et tñ in nullo sacro legis veteris cōferebaī gr̄a nisi in circuncisione ergo nō poterant absoluere: 7 ꝓñr nec ligare:q: par ius est ligandi 7 soluendi.vt ait Ambrosius. ¶Tertio patet quia si sacerdotes veteris testi habuissent claues nō fuissent apō eos ociose: q: deus nihil dat vt ociosum sit:cum exigat a nobis vsurā de illis que tradit:sicut ꝑz de parabola de dño qui tradidit:qnq̄ talēta vni suo 7 alteri duo.alteri vno 7 petīt ab eis cū vsura. Et ita xps dicit se facturū infra.25. Maxime aūt q: ptās clauiū est tā excellēs 7 tā vtilis. Nullo mō ḡ māsisset ociosa. Et tñ sacerdotes veteris testi absoluerunt quē q̄s q eis cōfessus est cū sacr̄z pnie dicaī ab oibus esse nouite stamēti:ḡ nō habuer̄t illi sacerdotes aliq̄s claues. ¶Quarto ꝑz q: p actū clauiū daī spūs scūs: 7 claues sunt quedā potestas spūs sci: 7 opantes p clauē operanī p spūm scūm. Qō ꝑz q: qñ xps discipulis claues tradidit dixit. Accipite spūm scūm.quoz remiseritis pctā remittunī eis 7c. Quasi dicat. q̄ accipere istā ptātē erat accipere spūm scūm. Et tñ sacerdotes veteris testi nō habuerūt spūz scūz quātū ad ptātē nec ēt illū dabāt:ergo nō hñt ptātē. Patet hoc q: ioannes baptista erat sacerdos 7 vir sanctissimus receperat a deo spālē ptātē 7 tñ nō poterat baptizare in spū scō nec facere aliqd in spū scō. Nā si potuiss̄ remittē vl retinē pctā p ꝓfessionē absoluēdo potuisset a fortiori dare spūm scūm baptizando. Et tamē nō potuit:ergo nec poterāt sacerdotes veteris testi: 7 sic nō habebāt claues. ¶Quinto ꝑz q: nō erant necessarie claues sacerdotibus veteris testi:q: nullū actū hēbant in quo esset necessarius vsus clauiū. Nā potestas clauiū pertinet ad characterē sacerdotalē noui testi. Dicunt enī qdā esse vnicū characterē sacerdotalē siue vnicā ptātē ſm substātiā:cuius sunt duo actus. Unus sup corpus xpi verū.s.posse conficere:alī super corpus xpi misticū.i.super fideles.s.posse soluere 7 ligare.! ¶Alī volūt q̄ sicut sunt duo actus ita sunt duo characteres 7 due ptātes 7 q̄ nō simul imprimantur sacerdoti in ordinatione sua:sed diuersotpe in traditione diuersarum rerū facta ipsi ordinando ab epo. De hoc aūt ꝓ:o nunc non intendit. Sufficit aūt q̄ isti duo actus competunt sacerdoti ex charactere siue sit vnus siue duo. In veteri aūt testamēto nunq̄ debebat esse vsus ligandi 7 soluēdi:q: istud pertinet ad ꝓfessionē sacr̄alē q̄ non fuit in veteri testō:ió nō hūerunt sacerdotes ibi claues istas q: eēnt oino superflue 7 ociose. q̄ est maximū, incōueniēs 7 ꝛ ordinē dei. Sicut si deus daret, oculos lapidi vel manus qui nunq̄ deberet videre nec aliqd opari esset istud valde superfluū 7 magna inordinatio. Et sic ioānes ls esset sacerdos in veteri testō claues nullas habuit. ¶Et nō solū sacerdotes veteris testi non habebāt claues sed ēt nec hēbant characterē ordinis potius quā laici. Est aūt ver q̄ hēbant ipsi ptātē faciēdi ministrationez corā deo quas nulli alī facere licebat sub pena mortis. Et tñ istud non arguit characterē sicut iudex alicuius p:ouincie vel loci potest facē oia q̄ ptinēt ad iurisdictionem 7 nullus p:iuatoz istud facere pōt. Et tñ iudex ille nō hz characterē sed solum

Rñdet ad q̄sitū qōnis A

B

C

D

Opio quorundam. A

p^a rō.

Rñsio ad q̄sitū qōnis. B

2.ō^a r

3^a rō. D

C

4^a rō. E

5^a rō. F

F

B

sed solū ptātē quādā iurisdictionis a lege vel ab hoie: q̄ ptās non est character ita illa ptās sacerdotū veteris testi erat q̄dā ptās collata eis solis a lege ⁊ tñ nō erat character. ¶ Ad hoc enī q̄ character dicat requirunt plura. s. q̄ sit ptās ad aliqd agendū: ⁊ q̄ sit spūalis: ⁊ q̄ sit indelebilis: ⁊ q̄ sit ad faciendū aliqd qō alis nō possent facere nō hītes ptātē illaꝫ de iure nec de facto: ēt si tētent istud agere. ¶ Primo dī q̄ sit ptās ad agendū. Ideo habitus cognitiui non pñt vocari character: eo q̄ nō sicut ad agendū sed solū ad intelligendū ⁊ nō trāsit operatio illa in aliqd exterius. ¶ Scōo dī spūalis q̄ a deo dat ⁊ p̄o re vel ministratione spūali. Ideo ptās iurisdictionis iudicū laicoꝝ est ptās ad aliqd agendū nō tñ vocat character q̄ nō est aliquid spūale. i. nō est p̄o rebus pure spūalibus. Et ob hoc etiā pōt perire illa ptās ⁊ iterum eidē aduenire. Quod nō ptingit in charactere. Nā qualitas indelebilis est. Sic ēt est de ptāte iurisdictionis ecclīastice q̄ nō est in foro pnie. Nā illa ptās nō ē character nec depēdet imediate a charactere: q̄ pōt esse in aliquo qui nō hēat characterē: tñ sicut nō ordinati in sacris nō hñt characterē pertinentē ad iurisdictionē: hñt tñ iurisdictionē in causis ecclesiasticis sepe tā ordinariā q̄ delegatā. ¶ Tertio dī q̄ sit indelebilis q̄ character nunq̄ deleat siue sit character ordinis siue baptismi vl̄ alicuius sacri in quo p̄ferat character. Ideo qui semel baptizatus est nūq̄ pōt desinere esse xp̄ianus etiā si a fide recedat: q̄ character semp ei manet: ita ēt qui semel p̄motus est in sacerdotiū semp est sacerdos etiā si deponatur vel degradet: iō semp p̄ficere pōt. Et pp hoc etiā ptās iurisdictionis nō pnialis quātūcūq̄ sit spūalis nō est character: q̄ ois talis desinere pōt ⁊ iterū cōferri ei qui semel illā habuit ⁊ ista tria repimus gñal̄r in oi charactere: potissime in charactere ordinis. ¶ Quarto dī q̄ nō hītes illā ptātē nō possunt de iure nec de fcō exercē actū illius ptātis. Et istō appet spāl̄r in charactere ordinis ep̄alis si sit ordo distinctus a sacerdotali. Nā sacerdotalis character quantū ad vtrāq̄ partē suā hꝫ tales actus quos nemo possit facē nō hīs characterē. Nā per istū characterē sacerdos pōt cōficere. Qui aūt nō est sacerdos nō solū nō dꝫ p̄ficere: sed ēt si tēptet cōficere nihil faciet. Sic etiā quātū ad aliū actū sacerdos pōt absoluere de pctis: qui aūt nō est sacerdos nō pōt absoluere. Et si temptet facē nihil est. Sic est de charectere ep̄ali: q̄ ea que sunt ordinis ep̄alis nemo pōt facere nisi ep̄s: ⁊ nō pōt eps illa alteri delegare. ¶ Aliqs dicet q̄ si ēt accidit in hīs in qbus nō est character sicut in actibus iurisdictionis. Nā si p̄uatus velit exercere actū iurisdictiōis: ab eo facta nihil valēt ita q̄ nō solū sunt iniqua sed ēt sunt nulla: ita vt ab illis appellari nō sit necesse. ¶ Dicendū q̄ nō est sīc. Primo q̄ falsuꝫ p̄supponit: q̄ facta ab illo qui nō p̄est iurisdictiōi de iure nulla sunt: ⁊ tñ de facto aliqd sunt si executioni tradantur sicut si esset verus iudex. Et cū dī q̄ nō solū sunt iniqua sed etiā nulla verū est de iure: q̄ iura reputant illa tanq̄ nō facta vel a nullo facta quātū ad validitatē: ⁊ tñ de facto non pōt tolli q̄n aliqd sint. Secus aūt est in actu sacerdotali cōficiendo: q̄ qui nō hꝫ characterē si conet cōficere nō solum reputamus illū nihil facere sed etiā realiter nihil facit: quia nihil cōficit ac si nunq̄ loqueret. Idē est in absolutiōe sacrali: ⁊ idē est in actibus ptinentibus ad ordinem ep̄alē. ¶ Se cūdo differūt ista q̄ hꝫ p̄uatus vtens iurisdictione de iure nihil facit tñ istud pōt validari vt aliqd sit siue pp errorē publicū ⁊ cōez vtilitatē sicut in barbario philippo qui erat seruuꝫ ⁊ ideo nō poterat esse iudex. Et cū ignorareť eius cōditio factus est iudex ⁊ multa vt iudex fecit. Cōperto aūt postea q̄ esset seruus apparebat nihil valuisse oia que fecerat. Q̄ tñ erat damnū publicū q̄ ista oia haberenť tanq̄ nulla habita fuerunt tanq̄ valida. vt p̄z. ff. de iudicis in. l. barbarius. Sic etiā si qs p̄uatus faciat aliquē actū iurisditiōis. de iure nullus est: ⁊ tñ hīs supremā ptātē pōt validare illū actuꝫ ita vt teneat ac si factus fuisset ab hīte iurisdictionē. Secus autē hic est: q̄ si quis nō sacerdos per errorē putās se sacerdotez faciat actus sacerdotis nihil est qō facit: nec pōt per errorem publicū ⁊ pp̄iū etiā inuincibilē validari qō factū est: sed necesse est q̄ iste sacerdos reputeť ac si nihil feciſſet: q̄ vere nihil fecit in effectu: hꝫ aliqd facere videbat. Et sic est de sacerdote nō baptizato q̄ p̄ nō pōt facere characterē alicuius ordinis quia ab isto facta nulla sunt de iure nec de facto. Et q̄n cōpererit se nō esse baptizatū dꝫ baptizari: ⁊ iterū ordinari vt p̄z extra. de p̄esby. nō bapti. c. i. ¶ Item poterant facta in p̄uato validari vt tenent sicut facta ab eo qui p̄eest iurisditioni. Et hoc per cōuersum vel ratificationē ⁊ p̄sumationē eius qui p̄eest supreme iurisdictioni. s. pape vel imperatoris vel regū qui nō cognoscunt superiorē in tēporalibus: ⁊ tñ facta a nō hīte characterē sacerdotalē non pñt reualidari per aliquē nec etiā p papā ad hoc q̄ teneāt sicut si nō sacerdos conatuꝫ est cōficere non pōt p approbationē pape effici q̄ actus illius valeat aliqd sicut si fuisset sacerdoꝫ. Idē si nō sacerdos absoluit aliquē in foro pniali papa nō poterit illuꝫ actū reualidare: sed oportebit q̄ iste iterū cōfiteat alteri hīti ptātē. Ratio huius est q̄ papa pōt reualidare ea que de facto aliqd sunt licet de iure nulla sint. Illa tñ que de facto nihil sunt papa nō pōt facere aliquid esse: q̄ istud nō pertinet ad ptātē iurisdictionis sed cālitatis ⁊ vigoris quasi naturalis. ¶ Tertio differunt q̄ in iurisditionibus ea q̄ nō competunt alicui ex iurisditiōe pñt sibi delegari per aliquē habētē iurisditionē: ⁊ nō solū parua ⁊ cōia sed ēt maxie ardua delegabilia sūt ei q̄ nulla hꝫ iurisdictionē. Ea tñ q̄ ptinēt ad characterē delegari nō pñt. Un̄ papa nō poterit alicui nō sacerdoti cōmittē q̄ absoluat aliquos in foro pniali. Nō poterit etiā cōmittere alicui pure laico ea que sunt ordinis ep̄alis: q̄ si cōmittat nihil facit. Et sic nō est sīc de iurisdictione ⁊ charactere maxime quantū ad characterē sacerdotalē ⁊ ep̄alem quos hītes pñt de facto aliqd agere. quos nō hītes characterē facere nō pñt. ¶ Et hoc apparet q̄ in sacerdotibus veteris testi nō debeat poni character. Quia hꝫ hēant ptātem ad aliqd agēdū: nō erat illa ptās spūalis q̄ vocat ptās spūalis si id ad qō est pure spūale est. Ministrationes autē quas faciebant sacerdotes in veteri testō erant carnales. s. sacrificia carnalia ⁊ emundationes carnales vt apl's dicit loquēs ad hebreos. Nō erat ergo ptās pure spūalis ad faciendum illa. ¶ Quarto ꝑditio ēt nō cōpetit ptāti istoꝝ sacerdotum q̄ actus quos faciebant sacerdotes nulli alī de iure facere poterāt de facto: tñ poterāt facere sicut ipsi. Patet in multis qui istud facere aggrediebanť numeri. 16. ⁊ de rege ozia. 4. regū. 15. Moyses quoq̄ non erat sacerdos: ⁊ tñ ipse fecit oia sacrificia ⁊ cerimonias sacerdotales p illos octo dies qbus cōsecrati sunt aaron ⁊ filij eius in sacerdoteꝫ ⁊ postea ipsi ministrauerūt ex. 29. ⁊ leui. 8. ¶ Adhuc patet magis hoc quātū ad aliū actū characteris sacerdotalis pertinentē ad forꝫ pnie. ¶ Naꝫ in veteri testō nullo mō fuit necessarius: quia ibi nunquaꝫ fuit confessio sacr̄alis in qua p̄prie est actus istius characteris vel ptātis. ¶ Cōsiderandū q̄ hꝫ in veritate nō fuerit character in sacerdotibus tñ si illū hūissent esset dubiū q̄n cōsequereť. Ratio dubij est q̄ sacerdotes nr̄i non sunt sacerdotes per progeniē sed p promotionē. Et istis dat character tūc q̄n sacerdotes efficiunť. s. p ordinationē factaꝫ ab ep̄o. ¶ In veteri āt testō sacerdotiū cōpetebat p pgeniē ita q̄ oēs q erāt de progenie aaronitarū erāt sacerdotes: ⁊ eo ipso q̄ nascebanť assequebanť ius sacerdotij ⁊ dabantur eis partes de sacrificijs ⁊ de rebus que offerebanť dño. Et ob hoc aliqs diceret q̄ caracter sacerdotalis si deberet imp̄i mi illis imp̄imereť in illo exitu de vtero q̄ eo ipso q̄ exibāt de vtero dicebanť hō natus in mundū ⁊ cōpetebāt sibi oia iura quē possent cōpetere rōne progenici. ¶ Dicendū tñ q̄ si deberet illis imp̄imi character ordinis: nō imp̄imereť eo tpe quo nati sunt: sed alio tpe. s. in cōsecratione sua. ¶ Pro quo sciendū q̄ hꝫ sacerdotes haberent sacerdotiū ex pgenie: tñ nō ministrabant nisi post cōsecrationē. Erat aūt quidam ritus cōsecrationis sacerdotis magni: ⁊ alius ritus cōsecrationis sacerdotuꝫ minoꝝ. De \ t roq̄ patet exo. 29. ⁊ leui. 8. Nā sicut ibi cōsecrati sunt aaron ⁊ filij eius. ita dī q̄ consecrandi essent oēs sacerdotes in posteruꝫ. Et sic fiebat q̄ anteq̄ ministrarent cōsecrabanť. Et sic non sacerdos. i. qui nō erat de illa progenie nō poterat ministrare in sacerdotio: ita qui erat de illa progenie nō poterat ministrare quouisq̄ consecrareť. Patet. 3. palipo. 29. vbi dī de phase qō factū est tpe ezechie regis. Naꝫ oblata sunt multa a ialia ⁊ dī q̄ sacerdotes erant pauci nec poterant sufficere vt pelles holocaustorū detraherent. Unde ⁊ leuite fratres eoꝝ adiuuenerūt eoꝫ donec impleret opus ⁊ sanctificareť antistites. i. sacerdotes

Erant tunc pauci qꝛ nondū erant cōsecrati nec potuerunt cōsecrari pp brevitatē tpis pro illa festiuitate. Modus fuit qꝛ achā rex pr̄ ezechie fuit idolatra nimiū ita vt claudēt portas templi dñi vt nulla ministratio fieret deo a sacerdotibus sed offerrebant sacrificia idolis in angulis platearū ꝛ oibus locis hierusalē. 2° paralipo. 28. 29. ꝛ mansit tēplū sic clausum vsq; ad mortē achā. Ezechias aūt filius eius cū cepit regnare aperuit tēplū ꝛ purgauit illū ab imundicijs idolorꝫ. 2° paralipo. 29. Et pp hoc toto tpe achaz sacerdotes nulli cōsecrari potuerunt nec etiā leuite qꝛ p̄secratio istorum fieri debebat in tēplo: cū multis cerimonijs. Et ob hoc qñ ezechias apuit tēplū ꝛ exclusis immūdicijs voluit facere magnā festiuitatē ꝛ multa sacrificia erant valde pauci sacerdotes ꝛ etiā leuite cōsecrati qui ministrare possent. Leuite aūt multi subito cōsecrati sunt qꝛ ritus cōsecrationis eorꝫ facilis est: sacerdotes aūt nulli tunc cōsecrari potuerūt pp tpis brevitatē qꝛ ritus cōsecrationis est lōgior. Unde oportuit q̄ leuite adiuuarēt sacerdotes ad detrahendas pelles holocaustorꝫ qō tñ pertinebat ad officiū sacerdotū. Hoc totū colligit. 2°. paralipo. 29. Et sic p3 q̄ lꝫ sacerdotiū cōpeteret ex progenie nullus tñ poterat ministrare quousq; consecrarēt: siue de sacerdotibus minoribus siue de summis. Idem aūt erat in leuitis. Nam etiā officiū leuitarū competebat ex progenie leui numeri. 3. ꝛ. 4. Et ſm determinatā progeniē ipsorꝫ leuitarū cōpetebāt eis diuerse ministrationes vt p3 numeri. 4. ꝛ p̄. paralipo. 25. ꝛ. 26. Et officia istorꝫ erant valde minora ꝛ minus sacra q̄ officia sacerdotalia. Et tñ adhuc isti nō poterāt ministrare quousq; consecrarent. De cōsecratione horꝫ quū p̄mo cōsecrauit eos moyses in deserto cū primū assumpti sunt in ministeriuꝫ dei p3 numeri. 8. ꝛ eo mō postea semp asserebāt. Nā tpe ezechie cōsecrati, fuerūt multi leuite: sacerdotes aūt nulli ꝛ tangit cā. scō paralip. 29. s. qꝛ leuitici ritu cōsecrant leuite q̄ sacerdotes. Ideo pp tpis brevitatē non potuerūt cōsecrari tūc sacerdotes aūt nulli nisi pauci. Et tangit causa sed soli leuite.

¶ Apparet ergo q̄ si sacerdotes vel leuite veteris testamēti debuissent br̄e characterē q̄ ille imp̄primeret eis in cōsecratione ꝛ nō in natiuitate. Et ratio est qꝛ alꝫ superflua videretur consecratio si totū complemētū sacerdotij consequerent in natiuitate. Et maxime p3 hoc qꝛ nō licebat istis ministrare qñ non erant consecrati: ac si non essent sacerdotes. Et tñ per impressionē characteris iest sacerdotibus nr̄is potestas exeundi in actus sacerdotales. Et sic dicendū: q̄ lꝫ sacerdotibus veteris testamēti character nō imp̄primeret: tñ illa ptās ministrandi que erat eis loco characteris sacerdotū nr̄orum nō dabat nisi in cōsecratione: ꝛ ibi dareť character tā ipsis q̄ leuitis si fuisset character in veteri testō. ¶ Sed obijciet qꝛ ex eo q̄ aliquis nascebat de progenie sacerdotali erat sacerdos: ꝛ dabant eis partes de reditibus sacerdotalibus in alimentū. ¶ Dicendū qō hoc nō stat qꝛ vocabāt isti sacerdotes. i. nati de progenie sacerdotali: sed nō sacerdotes. i. hñtes ptātē sacerdotalē. Et satis stat qō haberēt isti aliqō ius sacerdotale ꝛ tñ nō haberent ptātem ꝓpriā sacerdotalē que erat in ministrando. Nā sic etiā est in nouo testamēto quantū ad ep̄os qꝛ electus cōfirmatus in ep̄m pōt ministrare in ep̄atu quantū ad ea que sunt iurisdictionis. Et tñ nō pōt ministrare in eis que sunt ordinis ep̄alis quousq; fuerit consecratus ꝛ si conať ministrare nihil facit de iure nec de facto. Hoc āt est qꝛ character ordinis ep̄alis imp̄rimit p̄ p̄secrationē ꝛ sic ep̄s anteq; hēat characterē ep̄alē h3 aliquid ō potestate ep̄ali vel de iure episcopi. sed nō plenam ꝛ propriam ptātē epi: ꝛ ita erat de illis sacerdotibus. ¶ Quod aūt dr̄ qō isti eo ipso qō nati erant habebant ius recipiendi partes de oblationibus ꝛ sacrificijs. ¶ Dicendū qō hoc nō probat eos br̄e aliqd de ptāte sacerdotali qꝛ partes oblationū ꝛ sacrificiorum dabant istis ex necessitate: que si non darent perirent fame. Nā deus voluit q̄ sacerdotes ꝛ leuite nullā ptātē haberent possessionis in terra cū reliquis tribubus: sed sacrificia ꝛ oblationes dedit sacerdotibus in hr̄ditatē. iosue. 13. s. tribui aūt leui nō dedit possessionē: sed sacrificia ꝛ victime donum dei israel ipsa est hr̄ditas eius. Oportebat ergo q̄ sacerdotibus mox natis cōpeteret ius habēdi partē de oblationibus ꝛ sacrificijs: qꝛ alꝫ nō haberent vnde allerent paruuli relicti sine patre cū nō esset alia hereditas in qua possent succedere p̄ribus suis. Et ista etiā fuit causa quare aliq de progenie sacerdotū p̄hibebāt ministrare ꝛ nō ꝓhibebāt p̄cipere iura sicut ministrātes leui. 21. s. homo de semine sacerdotali in quo esset aliqua macula nō attendebat ad' ministrandū: ꝛ tñ vestiebat, de hijs que offerebant in sanctuario. ¶ Apparet ex dictis q̄ in veteri testō sacerdotes vl' leuite nō habebāt characterē nec claues ligandi ꝛ soluendi. Et ista est cā. quā assignant multi doctores iuriste quare in veteri testō non dabātur indulgentie a prelatis sicut nūc. s. qꝛ sacerdotes illi non habebant claues a qbus prouenit posse dare indulgentias. ¶ Et ex hoc p̄ñter appet q̄ lꝫ ioānes baptista eēt sacerdos nō habuit characterē: nec potestatē clauium.

¶ Quare baptism⁹ ioānis dr̄ baptismus pnie. Dō. LVIII.

Queritur Quare baptismus ioānis vocatur baptismus pnie. Opio q. rundaz.

¶ Dicēdū ſm quosdaz q̄ baptismus ioānis vocať baptismus pnie. i. pene: qꝛ solum dabať ad quandā penā vt homines subijcientes se spōte illi pene per hoc mererent. Erat aūt pena ista. s. qꝛ ioannes mergebat baptizatos in aquā frigidā iordanis. ¶ Sed hoc non satis stat: qꝛ ista nō est tanta pena de qua scriptura mentionē facere deberet. Itē qꝛ si solus eēt baptismus pnie: pp hanc penā nō oportebat q̄ ad hāc penā recipiendā homines venirent ad ioānē: qꝛ quilibz p se istā penā subire poterat. ¶ Itē nō poterat pp hoc vocari regula iste baptismus pnie. i. pene quia sicut aliquo tpe pena est in aquā mergi. ita alio tpe est valde delectabile ꝛ maxime in terra chanaā que est calidior valde q̄ nr̄a: qꝛ pertinet ad quartū clima ꝛ partim ad tertiū. Joannes aūt oī tpe baptizabat ideo nō poterat vocari baptismus pnie hac rōne. ¶ Itē qꝛ baptizatis dicebat ioānes facite fructū dignū pnie infra in lr̄a. Si tñ vocareť baptismus pnie. i. pene. pp istā penā mersionis in aquā frigidā nō poterat nec debebat iam sperari alius fructus pnie: qꝛ illa pnia iaz transierat cum baptizatus exiret de aqua. Non ergo accipit sic. A Imp̄robať opi. p̄dicta. p̄ª rō. 2ª rō. 3ª rō. 4ª rō. B

¶ Aliter dicendū q̄ vocať baptismus pnie: qꝛ ioānes oēs quos baptizabat ad pniaz admonebat: ꝛ nō baptizabat nisi eos qui quasi tunc incipiebāt pniaz ab ipso. Et p3 hoc ex lr̄a qꝛ dr̄ q̄ ioānes fuit predicās in deserto ꝛ dicens. Pniaz agite. Et sic p̄cipuū qō ioānes faciebat erat admonere ad penitentiā. Et qꝛ in ipso baptismo eēt admonebat penitere cuz baptizati cōfiterent pctā sua vocabať baptismus pnie. Erat aūt queniēs iste ordo ꝛ modus. s. qꝛ ioānes volebat populū disponere ad digne suscipiendū messiā venturū. Nā ipse venerat parare dño plebē p̄fectā. Luc. 1. Istud āt erat per expōnē pctorꝫ. Ista aūt fieri nō poterat nisi p pniaz doledo de cōmissis ꝛ puniendo in se q̄ praue egerāt. Et ad hꝫ ioānes baptizabat eos in aq̄. Nā sic aq̄ tollit sordes corpis ita pnia auffert oia pctā. Unde lꝫ baptismus ioānis nō posset tollere peccata qꝛ nō erat scr̄m noui testi signabat tñ pctā esse tollenda ꝛ nō solū per xp̄m siue baptismū suū: sed eē signabat q̄ sic isti baptizati a ioāne mūdabāť in corpe p aquā ita mundarētur in aia ab vniuersis delictis p pniaz. Et istud necesse erat ad digne recipiendū messiā. Hoc aūt erat totū qō ioānes hortabať: iō postq̄ baptizabat aliquos dicebat eis q̄ facerent fructū dignū pnie. vt p3 in lr̄a. i. talia opa facerēt p q̄ eēnt p̄fecte mundi ad suscipiendū messiaz. ¶ Alr̄ pōt dici q̄ erat iste baptismus pnie. i. protestatio quedā de penitēdo. Nā oēs q̄ veniebant ad baptismū ioānis ꝓtestabanť q̄ peniterent deserentes vitā veterē. Et qꝛ penitere non est nisi de peccatis: iō ista ꝓfitebanť se ꝑmuz pctores. Et hoc est q̄ dr̄ q̄ baptizabanť a ioāne cōfitentes pctā sua. i. profitentes se esse pctores ꝛ tunc protestabanť se de cetero abstinere a peccatis: ꝛ ioānes hortabať eos facere fructū dignū penitētie. i. opera bona per que satisfacerent de p̄teritis malis.

¶ Quomodo dicit q̄ baptismus ioannis erat in remissionem peccatorum. Questio. LIX.

Queritur Quō dr̄ q̄ baptismus ioānis erat in remissionē pctorꝫ: cum per illū remittunť peccata. Opio q̄ rundaz.

¶ Quidā dicūt q̄ erat vere in remissionē peccatorū qꝛ baptismus ioannis nō erat minus perfectus q̄ circuncisio: ꝛ tñ p circuncisionē tollebať peccatuz originale ꝛ dabať gr̄a. Ego ideꝫ fieret per baptismū ioānis. ¶ Dicendū q̄ per baptismū ioānis nō remittebanť peccata: qꝛ in illo non cōferebanť gr̄a vt ꝓbatū fuit supra q̄dā qōne de hꝫ: ꝛ tñ sine gr̄a nō fit remissio pctorꝫ. ¶ Sciēdū tñ q̄ baptismus ioannis pōt dici eē in remissionē pctorꝫ vnomō. s. p significationē nō qđē q̄ baptismus ioānis remissionē pctorꝫ faceret: ſz q̄ illa p xp̄m siue p baptismū eius faciēdā eē significaret. Et sic Rñsio ad q̄stū qōnis. p³ A

omnia

oia sacra legis veteris erāt ad remissionē pctōz. s. significando. ¶ Dicit aūt beda q̄ duplex baptūs pōt itelligi in vbis ioannis. Unus quē ioā. batizādo pferebat: t ē baptūs pnie. s. q̄ ibi erat q̄dā ichoatio pnie vt dixim⁹ pcedēti qōne. Alius erat baptūs xp̄i p quē pctā remittūt: quē ioā. dare non poterat sz solū pdicabat illū cū dicēt: ego baptizo vos in aq̄: ille āt baptizabit vos in spū. Et sic mat. i. qñ dr̄ fuit ioā. pdicās baptismū pnie in remissionē pctōz pñt distigui illa vba: q̄ cuz dr̄ fuit ioā. in dekto baptizās itellr de baptismo suo quez ipse dabat. Cū āt dr̄ t pdicās baptm̄ pnie si fiat ibi pūct⁹ itelliget de baptō suo: q̄ ille erat baptūs pnie. vt dcz ē. Cū nō seq̄t in remissionē pctōz dz resūmi lra, vt dicat pdicās baptm̄ in remissiōez pcōz t itellr ō baptō xp̄i quē ioā. pdicabat. ¶ Alr pt itelligi sz hiero. q̄ baptūs ioā. eēt i remissionē pctōz non effectiue sz inchoatiue q̄ p baptm̄ gra pferebat p quā remittunt pcā. Q̄ō āt pſumat p spōsuz ichoat p paniphū. Erat āt xp̄s spōsus t ioā. paniph⁹. s. amic⁹ spōsi: sic ipemet ioā. dixit io. 3. Et sic remissio pcōz q̄p xp̄m cōsumāda erat ichoareť p ioā. nō tāgz ipe aliqd de illa facēt sz qō disponēt hoies ad illā vl p baptm̄ suū illā significaret. Alr pt intelligi ista remissio pctōz. s. qō nō referat ad baptm̄ sz ad pniaz. t tē vez ē q̄: lz baptūs ioā. nō pferret rmissionē pcōz pnia tn̄ pfert remissionē pctōz. Uñ quocūq; statu t lege semp p pniaz pctā remittunt. Et pz iste sensus ex ordine lre q̄ dr̄ q̄ fuit ioā. pdicans baptm̄ pnie i remissionez pctōz. i. pdicabat baptm̄ pnie: que pnia cōfert remissionē pctōz. Et iste vr̄ verior sensus lre. Et tūc nullū ē dubiū. hūc sensū segt sctus Tho. 3. par. sū. q. 24. art. 3. i solone tertū argumēti. Pñt tn̄ teneri alū sensus. s. dci.

¶ Uidēs aūt mltos phariseoz t saduceoz venientes ad baptismū suū: dixit eis. Progenies viperarū: qs demōstrauit vobis fugere a vētura ira.

⁋ Uidēs autem. Hic oñdit idoneitas ioā. ad ferēdum testimoniū de xp̄o ex vitate doctrie: q̄ pſistit ꝫ q̄ ioā. nō timebat vicia malorū confidēter arguere. Naz phariseos t saduceos de qb⁹ hic i lra dr̄ arguebat: lz illi eēnt ō pcipui⁹ iter iudeos. Et dr̄. ⁋ Uidēs āt mltos phariseoz saduceoz. ⁋ Iste fuit due secte iudeoz t vocāt qdā phariſei t alū saducy. de qb⁹ infra dicet i. 63. q. ⁋ Uenientes ad baptm̄ suum. Hdest veniebāt vt baptizarēt a ioā. Et dr̄ baptūs suus. i. ioā. q̄ nō vocat baptūs absolute nec baptūs dei sz baptūs ioan. q̄ nihil ibi efficiebat q̄ō a puro hoie fieri nō posset. Et sic xp̄s vocauit istū baptismū ioā. infra. 21. s. Baptūs ioā. de celo erat an ex hoib⁹. Dic hic glo. ordi. q̄ nece fuit q̄ post doctrinā quā ioā. turbis tradiderat euāgelista ēt illi⁹ doctrine faceret mētionē: q̄ instruxit eos q̄ probatiores, videbant. s. phariseos t saduceos. ⁋ ¶ Dixit eis. Progenies viparū ad istos spāl'r ioā. loquutus est vocās eos pgenie viperarū. Sensus āt totius lre est q̄ isti phariſei t saducei erāt iniqui t in baptō ioā. forte nō hēbāt rectā intētionē vt infra dicet i expōne lre: nō dixit eis q̄ nō solū baptizarēt: sz ēt facerēt fructū dignū pnie. Uocauit āt eos pgenie viperarū pp iniqtatē quā i corde tenebāt: sicut vipa venenū intra corp⁹ hz. Et ita vocauit istos xp̄s infra. 23. s. serpētes genimina viperaz: quo fugietis a iudicio gehēne. ¶ Alia ca pōt ee t valde cōueniēs lre. s. q̄: voluit ioā. istos humiliare: in eo de q̄ ipsi supbebāt. Nā isti gl'iabant q̄ eēnt filij abrahe. t per hoc putabāt se euitaturos oēs penā: ēt si nulla bona facerēt. Joā. āt voluit eos, hūiliare ne supbirēt ō pgenie. faciēs eos ō pessima t noxia pgenie dicēs. Genimina vipaz vl pgenies viperarū. Quasi. dicat. Nōne estis filij viparuz vel pgenies viperarū. Q̄ō āt sit ista intētio: pz q̄: ioā. dixit eis ne vellitis dr̄e pr̄ez hēm⁹ abrahā. i nō gl'iemini de h: q̄ magis estis filij viperarū q̄z filij abrahe cū pdictionē viperarū hēatis. ¶ Cr̄so. enim sup mat. dicit istos vocatos progenie viperaz: eo q̄ cū aliquē hoiem momorderit currit ad aquā. Quā si nō inuenit morit. Ideo istos dicebat pgenie viperarū: q̄ pctā morti fera cōmittētes currebāt ad baptm̄: vt sic vipe p aquā soluz picula mortis euaderēt. Uipaz ēt nā ē rupe viscera matrū sua rū t sic nasci. Uñ ḡ iudei assidue pſequēte, pphas corum punt sinagogā suā: iō pgenies viparū nuncupant. ¶ Item vipe a foris speciose t qsi picte sūt: itus autē veneno replete. Ita t isti in vultu pulchritudinē sanctitatis oñdebāt: erant aūt hipocrite vt xp̄s dicebat infra. 23. ¶ Joānes vocauit istos pgenie vipaz: xp̄s āt vocauit eos serpētes siue vipas t genimina viperaz infra. 23. Et vtrūq; verū est. Nā isti sūt serpētes siue vipe inquātū in se ipsis venenū tenēt. Uocant pgenies viparū q̄ istō venenū a pribus acceperūt. Fuerūt eni patres eoz mali: t ipsi sequuti sunt eos in malitia ipsoruz. Sic xp̄s dixit infra. 23. s. Ueh vobis pharisei hipocrite qui edificatis sepulturas pphaz t dicitis si fuissemus in dieb⁹ patrū nrō rū nō essem⁹ socij eoz in sanguine pphaz. Itaq; testimonio estis vob metipsis q̄ filij estis eoz q̄ pphas occiderunt. Et vos iplete mēsuraz patrū vroz. i. sequimini illos in malo. Dic ꝫ pnūciādo t nō impando. s. q̄ ipsi efficerent successores in malitia patrū suoz. Et pp ꝫ iuste vocarēt vipe t filij vipera rū. Uñ. e. c. cū xp̄s dixit t vos iplete mēsurā patrū vroz subdidit serpētes genimina vipaz quo fugiet a iudicio gehēne. ⁋ qs demōstrauit vob fugē a futura ira. ⁋ Quasi dicat. Cum sitis de pgenie vipaz t sit ō pdictionē vraz bonū facē: miror quo facitis: sz ꝫ ē q̄ aliqs oñdit vob. Innuit ioan. q̄ isti phariſei t saducei erāt mali: t tn̄ veniebāt ad baptm̄. Et hoc erat opus bonū: iō mirat quo veniāt. Et credit q̄ nō veniāt a se ipsis: sz q̄ aliqs oñderit eis ꝫ. Iste āt ē de⁹ vt ait ꝫ remig⁹. Ipe. n. pulsat corda hoiuz t erudit eos vt rcedāt a malo. Sic dr̄ iob. 33. s. p sōniū i visiōe nocturna qñ irruit sopor sup hoies t dormiūt in lectulo tūc apit aures viroz t erudiēs eos instruit disciplina: vt auertat hoiez ab hīs q̄ facē t liberet eū de superbia eruēs aiaz ei⁹ a corruptiōe t vita illi⁹ ait nō trāseat i gladiū. Dr̄ āt a futura ira. i. a pena eēna q̄ futura ē malis post vitā. Et vocat ira q̄ hoies irati solent inferre penas. Ideo pena obtinuit nomē ire ita vt deus dicatur hominis ira tus quando eum punit. In deo tamen ira non est.

¶ Quo vera sint vba sci ioānis dicētis phariseis qs demōstrauit vob fugere t ē. t xp̄i dicentis quomodo fugietis a iudicio gehenne. Questio. .LX.

Queritur Quo ioā. dixit his qs demōstrauit vobis fugere a vētura ira: in quo innuit q̄ illā euitabant cū xp̄s videat dr̄e pr̄iū istis dicēs: serpētes genimina viperarū quo fugietis a iudicio gehēne. Quasi dicat non poteritis effugere. infra. 23. ¶ Dom q̄ pm diuersos actus vtrūq; verū est. Nā phariſei t saducei hic veniebant ad baptm̄ ioā. t volebant penitere de pctis: t p hoc poterāt euitare gehēnā. Phariſei āt qb⁹ xp̄s. ifra. 23. logt erāt in iniq tatib⁹ patrū suoz q̄: occisuri erāt scribas t sapientes. s. xp̄i discipulos. Et iste nō erat modus ad euadēdū gehēnā sed potius vt nūq; euaderēt ꝫ dixit eis quo fugietis a iudicio gehēne. q̄si dicat nō poteritis effugē. Et p iste sensus: immediate dixit xp̄s. Ego mitto ad vos pphas t sapientes: t ex illis occidetis t crucifigetis: vt veniat sup vos oīs sanguis iustus.

¶ Facite ergo fructū dignū pnie. Et ne velitis dicere intra vos: patrem habemus abrahām.

⁋ Facite ḡ fructū dignū pnie. fructus est q̄ prouenit de ipsa re: t est post rē. Et q̄: saducei t phariſei hēbant pniaz nunc qñ veniebant ad baptm̄ hortabat ioā. eos q̄ facerēt fructuz pnie. Pnia istoz erat dolor vel detestatio pctōz. Et istā habebāt qñ baptizabant q̄ cōfitebant pcta sua. i. pfitebant se eē pctōres. Restabat ḡ nūc q̄ ex ista pnia, pueniret fruct⁹. Et istud est q̄ q̄ pcta detestat nunq; ad illa nec ad alia redeat: etiā q̄ pro pctis aliq̄ opa satisfactoria faciat. Et nō solū dixit q̄ facerēt fructū pnie: sz ēt dignū. s. vt quāta fuerūt pcta tanta sit satisfactio. Nā sic p pctm̄ hō volūtati sue pcessit plusquā debuit: ita iusticia exigit vt ꝫ volūtatē suā tm̄ faciat se puniendo apoc. 18. s. Quātū glorificauit se in delitijs suis: tm̄ date illi de tormēto. Cū aūt se qs tm̄ punierit: pniam dignā faciet. Ut gregorius dicit in quadā omelia: q̄ nō solū fructū pniez etiā dignos fructus pnie admonet esse faciendos. Quisqs eni illicita nulla cōmisit. Huic iure pcedit vt licitis vtat. At si qs in culpā lapsus est tanto a se licita dz abscidere quāto se nouerit illicita ppetrasse. ⁋ Et ne velitis dr̄e intra vos patrē hēmus abrahā. ⁋ Tollit per hoc ioā. quādā rnsionē quaz phariseī poterāt hr̄e ꝫ vba ioā. Nā forte putarēt q̄ ēt si multa pcta cōmississent nō punirent a deo ēt si de illis pniaz nō agerēt. Et ꝫ qa erāt filij abrahe. Et sic dicerēt q̄ nō erat necesse q̄ facerēt fructū pnie sic ioan. dicebat q̄: sufficiebat eis esse filios abrahe. Dicit āt ioā. q̄ istud nihil prodest. Q̄: etiā si sint filij abrahe peribunt nisi pniaz egerint: sicut dixit christus Luc. 13. s. Nisi pniaz egeritis oēs sic peribitis. ¶ Istud motiuuz pueniebat phariseis ex sacra scriptura: q̄ vr̄ dr̄e q̄ pp merita abrahe vl q̄: de⁹ dilexit eū fuaret filios ei⁹ a malis z nō destrueret eos lz peccarēt vt p leui. 16. cū de⁹ posuisset oia mala que facturus erat ꝫ iudeos qñ peccarēt dixit in fine.

Tunc orabunt pro impietatibus suis & recordabor federis mei qō pepigi cū ysaac & iacob & abrahā. bona quoqꝫ q̄ deus faciebat israelitis faciebat pp abrahā & ysaac & iacob deuteronō.7.ſ. Nō q: gētes cunctas nūero vincebatiſ iunctus est dñs vobis: sed q: dilexit vos & custodiuit iuramentū qō iurauit pribus vris. Et ob ꝫ q̄ deus volebat destruē iudeos p pctō vituli moyſeſ orauit dicēs. Recordare dñe abrahā isaac & iacob ſuoꝝ tuoꝝ: & esto placabilis sup negtia ppli tui Et sequit q̄ placatus est dñs ne faceret malus qō loquutus fuerat. Et sic putabāt pharisei q̄ ab oibus malis liberarent ꝓpter abrahā. ¶ Sed dicet quo ioā. dixit q̄ nō dicerēt pres habemus abrahā: cū verū est q̄ ꝓpter eū liberarent. Ipse āt dicit q̄ nō liberabunt per hoc a futura ira nisi pniaz egerit.

¶ Dicunt cōiter doctores multi q̄ isti erant filij abrahe fm carnē: & tñ nō vocāt filij abrahe i scriptura nisi illi q̄ sequūt ab abrahā. Sic innuit ad ro.8. & 9. Et hoc verū est: & tñ leui.26. vbi dr̄ q̄ pp abraham nō destruet eos vel nō penitus abiciet nō accipit nisi de filijs abrahe fm carnē. ſ. de populo iudeoꝝ. Nā filijs abrahe spūaliter fm imitationē morū nulla mala inferenda sunt cum boni sint nec illi liberant a malis pp abrahā. ¶ Dōm q̄ ioā. loquit de filijs abrahe fm carnē & nō vetat phos vocari filios abrahe: sed iubet q̄ ꝓfidāt in virtute aie & nō q̄ sint filij abrahe: vt ait chrisostomus super Mat. Cōcedēdū etiaz est q̄ filij abrahe fm carnē a multis malis liberabāt & pp abrahā. Malū tñ duplex est quod dā tpale & aliud eternū. De malo aūt eterno nullus iudeus liberabat ꝓpter abrahā nec liberat aliqs hō pp illū quācūq̄ sanctus sit. De malo aūt tpali liberat sepe vnus hō ꝓpter merita alterius. Et leui.26. scriptura loquit ō malo tpali. ſ. de captiuitate ppli & destructōe ei⁹. Et ab hac iterdū liberabāt pp abrahā. De malo aūt eterno loquit hic ioā. q: dixit qs de monstrauit vobis fugere a ventura ira. Et ista est pena gehē ne sicut xps dixit infra.23. ſ. Serpentes viperaꝝ quo fugietis a iudicio gehēne. Et verū erat q̄ ad hoc nō proderat eis eē filios abrahe nisi penitentiam agerent.

¶ Quare ioannes dixit pres vestros ysaac & iacob: sed solū posuit habraham.

Questio. .LXI.

Queritur Quare solū dixit ioānes ne vellitis dicere p̄rem habemus abrahā: q: nō solū pp merita abrahe sed etiā ysaac & iacob liberabunt iudei de malis sicut deus dixit leui.26. & moyses noie istoꝝ trium orauit. exo.32. ¶ Dōm q̄ verū est q̄ pharisei cōfidebant de meritis oium istoꝝ triū: & tñ solū dixit ioā. de abrahā q: pharisei spāliter solebant loqui de abraha pp multa. ¶ Primo q: loquēdo de abrahā includebant oēs tres: q: ipse erat caput alioꝝ duoꝝ. Ponēdo aūt vnū de alijs duobus nō includent tres: q: abrahā nō posset intelligi p aliquē alioꝝ cū ipse esset caput & ꝑmus. Jdeo ad nominādū vnū nō fuit aliqs qui deberet noiari nisi abrahā. ¶ Scōo q: ꝫ loqt ioānes de paternitate. Et ly verū sit q̄ iudei sint filij iacob & etiā ysaac. melius tñ dñr filij abrahe: q: ille est pr̄ simplr patrū. Et ob ꝫ nullus ita vocat ꝓprie patriarcha sicut abraha3. ¶ Tertio q: abrahā fuit ꝓncipiū populi iudeoꝝ & ipse est primus quē reperimus vocari hebreū. genē.14. Ipse enī est prim⁹ q̄ sepatus est⁹ de populis nationū vt in eo ichoaret ppls dei. Nam ipsi dixit deus q̄ exiret de terra sua genē.12. ¶ Quarto quia iste erat honorabilior ceter] q: ly ysaac & iacob viri sancti fuerint totū bonū qō iudei hēbant & sperabāt erat pp abrahā. Et enī promiserat deus oia que postea cōpleuit. Nā sibi promisit q̄ faceret eū in gentē magnā & q̄ nō posset numerari semē suum sicut nec stelle celi & puluis terre. genē.12. & 15. Si etiā promisit messiā. ſ. q̄ in semine suo bñdicerent oēs gētes genē.12. & intelligit de messia ad gala.3. Sibi quoqꝫ promisit q̄ daret terrā chanaā & designaret terminos eius genē.13. & 15. Sibi ēt ꝓmisit q̄ filij sui ꝑualerent ꝛ hostes. ſ. possidebit semē tuū portas inimicoꝝ suoꝝ. genē.12. Alijs aūt pribus iudeoꝝ ysaac & iacob & posteris nihil deus promisit de nouo sed solū confirmauit ea que promiserat abrahe. Et ita cū loquet de⁹ ad isaac dixit. tibi & semini tuo dabo vniuersas regiones has: cōplēs iuramentū qō spopōdi abrahā pri tuo genē. 26. Et sic nihil isti ꝓmittebat de nouo. Et qō plus est: ea q̄ dicebat se daturū isaac & iacob dicebat q̄ daret ꝓp abraham e.c. Cum deus loquit ad isaac dicit. Multiplicabo semē tuū sicut stellas celi: & bñdicent in semine tuo omnes gētes terre: eo q̄ obedierit abrahā voci mee & custodierit ꝓcepta mea.

Rñdet ad q̄stū qōis. A

B 2°

C 3°

4°

¶ Quinto q: ēt in sanctitate abrahā videbat esse maioꝝ q̄ ysaac & iacob. Deus enī laudauit ipm valde cū ad preceptū eius nō dubitauit disponere se prompte ad occidendū filiū suū isaac. genē.22. Sed an sanctior fuerit ipse abrahā q̄ isaac: dubiū est multoꝝ: de quo. e.c. diximus. Potius ergo de abrahā dixit ioā. q̄ de isaac & iacob. & tñ quātūcūq̄ esset excellēs abrahā dixit. ioā. nō esse ꝓsiderandū de meritis illius. Sic ēt stulte cōfidebāt iudei in quibusdā alijs dicentes q̄ deus nō faceret eis malū ly peccarēt pp reuerētiā tēpli qō hēbāt. Sic dixit ꝛ eos Jeremias. ſ. Nolite dicere tēplū dei tēplū dei. q. d. Non liberabimini ꝓpter tēplū: sed pp iusticiā vraz Jere.22.

5° D

¶ Dico enīz vobis: qm̄ potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Jam enim securis ad radicem arborum posita est.

D

¶ Dico enī vobis q̄ pōt deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. ⌋ Quasi dicat. Nō ꝓfidatis in meritis abrahe putantes q̄ aliqō magnū sit esse filiū abrahe. & pp ꝫ deus attendat ad vos: q: deus pōt de lapidibus suscitare filios abrahe. i. facere filios abrahe. Et tñ lapides sunt aliqd cōtēptibile. Jdeo nō credatis qō pp hoc solū qō estis filij abrahe deus tantū vos diligat qō non puniat vos pro pctis. Et est modus iste loquēdi sicut dixit deus moyſi qm̄ volebat occidere oēs iudeos in deserto. ſ. Dimitte me vt iracat furor meus ꝛ eos & deleam eos: faciāq̄ te in gentē magnā exo.32. ſ. ego potero facere aliā gentē magnā cuius tu sis ꝓnceps ēt si occidā istos: iō ꝓmitte me occidere eos. Jta ꝫ. Quasi dicat. Si deus diligit filios abrahe: nō putetis qō pp hoc nō puniat eos si peccauerūt: q: ēt si occidebat illos poterat facere de lapidibus alios plures & meliores filios abrahe i quibus gaudeat. Et sic occisio istoꝝ nullam inopiam vel modestiam deo inducit. q. d. Si deus valde delectaret cū filijs abrahe. & mortuis istis non posset alios facere tolleraret pecacta eorū vt nō perderet illos quos diligeret sicut pr̄ nō occidit filiū ly malus sit q: gaudet in eo. Deus tñ pōt facere etiā de lapidibus filios abrahe. Jdeo nō est verisil'e qō nō puniat eos peccantes pp hoc. qō illos diligit. An vō deus possit de lapidibus facere filios abrahe infra dicet. in. 56. qōne. ¶ Dicit enī cōiter qō isti lapides quos ioā. demōstrauit erāt lapides i2. quos posuerunt iudei in iordane qm̄ trāsierūt iudei in iordane qm̄ trāsierunt per fictū: quos deus ibi poni iussit iosue. 4. & manserunt ibi in memoriam miraculi: & tempore ioannis erant & apparebant cacumina eorum & de illis ioannes loquutus est. Sic tenet remigius. ¶ Jstud ē satis verisimile q: ioā. baptizabat populū in iordane vt pz in littera: & forte erat circa locū illū p quē iudei transierunt. Et q: isti lapides erant magni aparebāt exītibus extra fluuiū ly lapides in alueo iordanis eēnt iosue. 4. Qō aūt viderent lapides isti notabil'r manētibus extra fluuiū pz: q: deus iussit illos poni in memoriā transitus iudeoꝝ. Si tñ nō appararēt manētibus extra aquā ad nihil proficerēt. Jdeo manifeste videbātur. Et sic ioannes loqueret de illis spāliter q: erant aliqua res notabilis. ¶ Qō aūt ioānes de illis loquutus fuerit nō apparet ex sacra scriptura: doctores tñ quasi verisil'r colligūt qō de illis dicat ꝓp duo. ¶ Primo q: ioānes erat iuxta iordanē vbi erant isti lapides maxie q: in flumine baptizabat. ¶ Scōo q: precipue ꝓpter demōstrationē q: dixit de lapidibus istis & illa demōstratio significat aliqd spāle. iō referunt ad illos lapides memoriales qui erant aliquomō venerādi q: deus illos ibi poni iusserat. Si aūt ioānes non intendisset aliqd spāle dixisset potens est deus de lapidibus suscitare filios israel. ⌊ ¶ Jam enim securis ad radicē arborū posita est. ⌋ hic ponit ioānes aliquā rōnez quare pharisei debebant facere fructū pnie q: iā securis posita est ad radicē arboris. Et pōt ista lra induci dupl'r. ¶ Unomō qō forte pharisei dicerēt volumus facere fructū pnie sed nō oportet qō imediate conemur ad hoc: q: adhuc manet nobis tēpus Joā. aūt dicit nō esse expectandū q: iā tēpus est. Nā iā securis posita est ad radicē arboris. iō oz mox fructū facere: alioquin arbor succidetur. ¶ Alio mō pōt intelligi qō ioannes cōtinuet se ad sniam precedentē. Nā dixerat qō debebāt fructum facere & nō cōsiderent in meritis abrahe. nunc dicit q̄ si fructus faciendus est maxime tā in isto tpe fieri oz: q: nūc securis posita est ad radicē arboris. Et est metaphora de homine ad arborē: q: sicut arbor ifructuosa succidit ita homo

non faciens

nō faciēs fructū pnie mittet in ignē. Dicit nicolaus q arbor accipit hic pro hoie: qz hō est arbor puersa. Scriptura tamē non accipit in sensu lrali: sed in methaphora z cōparauit hominē arbori pp ea que supra dixit. Nā dixit q facerēt fructū pnie: z qz fructus ppie ad arbores ptinz. Cōtinuata locutione cōparauit hoiez nō facientē fructū pnie arbori infructuose. Securis est seueritas diuini iudicij que in p̄sōptu est. que nō solū in futuro seculo malos p̄sumet. sed etiā in p̄senti hoies in pctis obstinatos pre cōsuetudine: lz aĺ illa grauissima non sint: Deus auferet de terra amaro exitu: relictis alīs qui in pluribus peccauerūt. Qz tñ aliqñ pniaz agunt deus illos sustinet: z sic nō est cā mortis grauissime vel repentine inflicte qbusdā hoibus a deo multitudo vel enormitas pctō rū sed nō penitere de illis. Sic p̄z. Luc.13. cū qdā xp̄o nūciarent ō galileis quoz sanguinē pilatus miscuit cuz sacrificijs eoz. dixit xp̄s. Putatis q hij galilei pre oībus galileis fuerūt pctores qz talia passi sunt. Nā dico vobis nisi pniaz habueritis oēs simĺ peribitis. Sic etiā dixit de alīs decē z octo viris quos turris cadens oppressit. s. Putatis qz si debitores fuerunt pre oēs hoies habitātes in hierusalem. Nā dico vobis. nisi pniaz egeritis z̄c. ¶ Chrisostomus sup mat. dicit q securis est ira p̄sumationis: que totū mundū p̄cussura est. ¶ Hierony. dicit q securis est p̄dicatio euāgelij iuxta Jere. qui verbū hoi cōparat securi cedenti petraz. Gregorius autē in quadā omelia dicit q securis est redēptor nr̄ qui velut ex manubrio z ferro ex deitate cōstans z humanitate. tenet humanitate: sed incidit ex deitate. Que securis ad radicē arboris posita ē: qz z si per patiētiā expectat: vr̄ tñ qd factura sit. idest q vnlt precidere arborem.

¶ Quare dixit Jo. securis iam ad radicez arboris posita est quia omni tempore hoc verum sit. Questio. LXII.

Queritur Quare dr̄ iaz securis ad radicē arboris posita est: qz oi tpe verū est q q nō facit fructū pnie succidit a deo. Quare ergo ioānes dixit potius istud nūc q̄z alīs tpibus: maxime qz ioānes exp̄esse significat q etiā si alīs tpibus hoc nō eēt verū nūc verū erat qz dicit iā eni securis. s. nunc. ¶ Dōm q verū est: q oi tempore deus hoies impenitētes punit: sed maxime tēpore hoc quo ioānes p̄dicabat. ¶ Primo qz nūc magis admonebātur hoies facere pniaz: q̄z alīs tpibus cū ioānes nihil aliud clamaret p̄cipue nisi pniam agite supra in lra. Chr̄istus ēt post ioānē istud p̄dicare incepit. s. pniam agite sequenti. ca. Istud etiā xp̄s mādauit discipulis suis p̄dicare. Jō cū hoies istius tpis magis de hoc eēnt instructi q̄z hoies alioz tēporū magis punirent si negligerēt: qz seruus sciēs volūtatem dñi z nō faciens plagis vapulabit multis: qui aūt nescit voluntatē dñi z iō non facit plagis vapulabit. luc. 12. Et ob hoc se excusauerunt illi quos p̄r familias hora, xp̄i ociosos inueniens increpauit dicens. Quid hic statis tota die ocioſi. Et illi dixerunt. Quia nemo nos cōduxit. j. 20. Isti sunt gētiles qbus ppha nō p̄dicauerūt ideo excusabiliores sunt de pectis suis. Et sicut gētiles nō audientes ppbas excusabiliores sunt q̄z iudei qui illos audierūt: ita iudei qui antiquitus fuerūt essent excusabiliores q̄z isti qui erāt tēpore xp̄i z ioānis: qbus quottidie p̄dicabat. z miracula fiebant. Sic xp̄s inuit. j. xi. cū cepit exprobrare ciuitatib⁹ in quibus facte sūt multe virtutes ab eo: qz nō egissent pniam. s. Ueh tibi corozani: veh tibi bethsaida: qz si in tyro z sydone facte eēnt vtutes que facte sunt in vob: olim in cilicio z cinere pniaz egissent. Uerūtñ dico vob: tyro z sydoni remissius erit in die iudicij q̄z vobis. Sic etiā cōparat ibi capharnaū ad terrā sodomoz: z dicit q remissius erit in die iudicij genti sodomorum q̄z genti ciuitatis capharnaum. ¶ Scdo erat hoc pp cōditionē tpis instantis. Nā tpe ioānis icepturus erat status nouī testāmēti q erat status p̄fectionis in quo necesse erat magis fructificare. Nā qñ arbor noua ē paruula nemo q̄rerit q fructū nō proferat. Cū vo magna est z diligenter colitur: iuste querimur si nihil proferat. Sic etiā cū hō est infans vel puer nemo ab eo petit opa p̄fecta: cū vir effectus fuerit si virilia nō agat oēs eū arguūt. Istas duas cōparationes habebat status veteris testāmēti ad nouū testm̄. ¶ Nā hoies in veteri testō erant sicut paruuli sub pedagogo: in nouo autē testō sūt sic viri liberati a pedagogo. ad gal. 3. l. Lex pedagogus nr̄ fuit in xp̄o. i. Sicut pedagogus respectu puerorum. Et sequit. At vbi venit fides iā nō sumus sub pedagogo. Et fides vocat status noui testi: iō in nouo testō exigitur a nobis q facimus opa perfectiora q̄z in veteri. Aliqn nūc potius q̄z tunc securis ad radicē arboris posita est. i. magis punimur nunc q̄z tunc. Hoc etiā xp̄s inuit. j. 5. l. Nisi habundauerit iustitia vra plus q̄z phariseorū z scribarū nō intrabitis in regnū celorum. Justicia aūt phariseorum z scribarū sunt ipsa opera veteris testi. Justiciā aūt quā xp̄s dixit habundaturā sunt opera noui testi. Et sic declarauit ibi in multis in ducēdo q precepta sua erant pfectiora z strictiora q̄z illa veteris testi. ¶ Aliā similitudinem de arbore ponit xp̄s luc. 13. de eo qui habuit arborē fici in vinea sua: vt veniēs quereret fructū non inueniret: dixitq ad cultorē vinee ecce anni tres sunt ex quo venio querēs fructū in ficulnea hac z nō inuenio. Succide ḡ illā. Ut nō ēt terrā occupat. Et cultor dixit. Dñe dimitte illā hoc anno vsq dum fodiā circa illā z mittā stercora. Si qdē fecerit fructū sin autez in futurū succides eā. Istā āt parabolā dixit xp̄s p̄ illos q expectati a deo ñ faciēbāt pniaz. Nā eo. c. Dixerat nisi pniaz egeritis oēs simul peribitis. Et distinguit ibi tēpora. Qz lz ficulnea nō protulisset fructū in tribus annis z dñs p̄ eā irasceret nō succidit eaz sed diminuit q si anno illo quo cultor eā diligenter colleret z mitteret stercora circa illā nō faceret fructū succideret eā. Illō est tēpus noui testamēti: in quo diligenter arbores iā colluntur per predicationē z adiutoriū diuine gr̄e. Si ergo nō faciunt nūc fructū nō pmittent occupare terrā. Recte ergo ioannes dixit q nūc potius q̄z alio tpe securis ad radicez arboris posita est.

¶ Omnis ergo arbor que nō facit fructū bonum excidetur: z in ignem mittetur. B

Dis ergo arbor que nō facit fructū bonū. Nō solū petit ab arbore q fructū faciat sed etiā q sit bonus. Qz sicut infructuosa arbor succidit. ita z pferēs malū fructū. Maxime qz in cōparatione arboris ad hoiem melius ponit arbor faciens bonū fructū z malū q̄z arbor fructuosa. z infructuosa ¶ Nā opatio hois ei⁹ fruct⁹ ē siue bona siue mala sit. Et qz hoies sine op⁹ nō sē poti⁹ dñr mala arbor faciēs fructū malum q̄z arbor nō faciēs fructū. Dicit aūt Rabanus ec̄ ōttuor spēs arborū. Una est totaliter arida: cui assimilant pagani: altera viridis sed sine fructu: cui assimilāt hipocrite. Tertia viridis z fructuosa sed venenosa: cui assimilāt hr̄tici. ¶ Quarta viridis z fructū bonū gignēs cui assimilant viri catholi. Et dixit. Dis arbor vt auferat exceptio oparū. s. qz qcūq fuerit etiam si sit filius abrahe si nō facit fructū bonū mittetur in ignem. Et hoc dixit cōtra phariseos qui putabant sufficere sibi eē filios abrahe. Sic dicit chrisostomus in omelia. s. Luz dicit ois excludit primatuz qui est a nobilitate. Quasi dicat Et si nepos abrahe fueris sustinebis penam sine fructu manens. Excidet z in ignē mittet. Arbor. n. vel aliqua alia res nūq̄z dz esse iutilis vel superuacua: qz supfluū repugnat omni ordini: vt. s. dcm̄ est. Arbor aūt potest p̄ficere in duobus. s. vel inquātū arbor: z hoc ad gignēdū fructū: vel inquātum lignū. z hoc vt ardeat. Cū igit cessat fructū bonū facere q ad arborē ptinet: nō restat nisi vt succidat z tā q̄z lignū proficiat ad ignem. Et satis p̄xima est methaphora veritati: qz sicut arbor mala succidit z in ignē mittit: ita hoies iniq non facientes fructū pnie tolluntur de terra a deo z mittunt in ignē eternum: per quem deus figurauit oēs penas inferni. ¶ Aliter introducunt quidā istā lram totā. s. q Joā. loquutus ē spāliter ptra phariseos z saduceos: qz ipsi male iudicabant de baptō Joā. attribuētes ei plus q̄z oportebat. s. putantes q sufficiebat eis baptizari a Joā. Et lz multa pctā. fecissent nō erat necesse de illis pniaz facere. Et Joā. increpat eos q nō ponāt spē in sola aq: lz q faciāt fructū pnie: qz alīs tan q̄z mala arbor succidet z mittent in ignē. Istū sensuz sequit Chrisо. sup mat. s. Joā. venientū ad se phariseorum prauas cogitatiōes intellexit. fortitā. n. apud se cogitauerūt: imus z cō fitemur pctā nr̄a nullū laborez nobis iponit: baptizamur. z p̄sequimur indulgentiā pctorum. Insipiens nūquid fcā digestione ipuritatis nō est necia suppō medicine? Sic multa diligentia necia est hoi post p̄fessionē z baptm̄ vt vulnus pectorum p̄fecte sanet. Et ob B vocauit eos viperas: qz iniquaz cogitationē intra se tenebāt sicut vipa intra se venenū tz. Et in isto sensu q̄si Chrisо. exponit ptē sequētē. s. qs demonstrabit nobis fugere a ventura ira. Quasi dicat ysaias. Si enim ysaias vos docuisset: non spē in aquā tm̄ poneretis: sed etiā

in operibus bonis. Ille eni dicit. Lauamini t mundi estote auferte nequitiā ab aiabus vris discite bñfacere. Nunquid dauid vos docuit lauabis me t sup niues dealbabor. Absit eni. Ille eni sic postea dicit sacrificiū deo spūs cōtribulatus. Si g̃ eētis discipuli Dauid cū gemitu ad baptm̄ veniret. Et fm ß ꝓtinuat lra sequēs. s. q̄ debeāt facē fructū pnie. s. nō ponētes spē in sola aq̄: q; al's vt arbor infructuosa succidetur. Iste sensus ꝓueniēs est: t tm̄ ꝓueniētior est ille quē supra assignauimus: q; fm istū nō pōt applicari ad qd ioānes diceret phariseis ne vellitis dīre pr̄es hēmus abrahā. Videt g̃ q; error phariseor erat ꝓfidētia magna de meritis abrahe q; filij eius erāt: ita vt nō eēt eis necessariū facere pniaz. Et tm̄ errabant putātes q; per baptismū ioānis totaliter mundarent ita vt non esset eis necessariū facere pniam cum potius plurimi phariseorum t peritor contempserint baptismum ioannis volentes illum tempore. Luc. 7.

¶ Qui erant saducei t pharisei. Questio. LXIII.

Rñdet ad q̄stū. qōis. A

Queritur circa istos saduceos t phariseos qui erāt. ¶ Dōm q; fm Josephū. i8. antiquitatum apud iudeos fuerunt quattuor gña phie. i. q̄ttuor opiones vel secte. s. phariseor saduceor hesenor t iude galilei. Duas illar tanq̄ cōmuniores notat hic ioānes increpās eos q illas tenebāt. De hesenis t de sequētibus sectam iude galilei nihil in euāgelijs dr̄ cū sepissime tm̄ de phariseis t saduceis dicat. Rō est q; de istis ponit inquantū aduersabant xp̄o t ipse de multis eos arguebat precipue phariseos de secta hesenor nihil dr̄: q; erāt viri boni t forte nūq̄ ꝓtingit eos aduersari xp̄o vel cōcurrere cū eo ad aliqd. De secta iude galilei nūc fit mētio p euāgelistā: q; minor erat ceteris vt infra dicet. Istarū duarū. s. phariseor t saduceor scriptura ponit dr̄ias: t erat precipue in credēdo: q; pharisei cōfitētur esse aias imortales t resurrectionē futurā t angelos spiritus: saducei aūt negāt resurrectionē q; dicūt aias esse mortales: t dicūt nō eē angelos nec aliquos spūs: sed sola entia corpalia vt p3 act. 23. Et pp ß erant magne ꝓtroversie: t contentiones sepe iter eos. Et p istū modū paulus cū ab oibus iudeis vnanimiter accusaret vt faceret discordiā iter eos dixit. Viri fres ego phariseus sum t filius phariseor. De spe t resurrectiōe mortuor ego iudico. Et cū hec dixisset: facta est discussio iter phariseos t saduceos: t soluta est mltitudo t exurgētes quidā phariseor pugnabāt dicētes. Nihil mali inuenimus in hoie isto. Quid si spūs loquutus est ei aut angelus. act. 23. Et nisi hec dixisset paulus tā pharisei q̄s saducei psequebant eū ad mortē. Isti saducei ꝺ xp̄m semel arguerūt q; ipse asserebat resurrectionē mortuor quā negabāt saducei: t arguerāt per deductionē ad incōueniēs. s. de mulier que habita fuit hic a septē viris in resurrectione cuius eo rū eēt: t xp̄s redarguit eos tāq̄ nihil itelligēteſ. j. 22. ¶ Tres secte istor eodē tpe orte sunt. s. hesenor phariseor t saduceor: t fuit dū ionatas machabeus regeret ppl'm iudeor vt ait iosephus. i3. antiqtatū. Cepit aūt ionatas gubernare populū iudeor annis q̄si cētū sexaginta tribus. añ xp̄i natiuitatē t gubernauit p viginti annos vt declaratū est precedēti. c. ¶ Quarta āt secta. s. iude galilei orta est xp̄o viuēte q̄si circa annū qntūdecimū eius vel paulo plus q; tūc iudas galileus occisus ē q fuit auctor huius secte: vt ait iosephus. i8. antiqta. De phariseis dicit iosephus. i3. antiqtatū. q; fato dicunt q̄dā gubernari: t alia nō. Et de hijs dicit. i8. antiqtatū. q; pharisei quottidianā cōuersationē exiguā hñt t prorsus abiectant: nihil mollitudini indulgentes: sed quecūq; rationis iudicio cōpata sunt illa sequunt. Preposītis nullo mō reluctant: maiores natu cōpetenti honore venerant: ita vt nec ꝓtiū qcq̄ alicui eor aliq̄n rñdeāt: fato geri oia credūt. Sed neq; liberū arbitriū hoibus auferūt: iudiciū dei futurū esse sentiunt: illic cunctos hoies ꝓpa merita recepturos. tā eos q fm vtutē vixerint q̄s eos qui negtiā depr̄auati sunt. Alias aūt imortales esse dicūt: t in iferno ꝓgrua vnicuiq; habita cula pro merito virtutis vel iniqtatis atribui. Et al's qdem aias eternas trudi carceribus: al's aūt facultatē reuiuiscēdi pcipe. Et ob ß pharisei ppl'is acceptabiles t credibiles sunt: Quātū vo ad culturā diuinitatis ptinet: oronus celebrationes: t tēplor cōstructiones faciēdas predicāt: tm̄ aūt virtutibus eor testimoniū platū est: vt ad eos plurime ciuitates t maxia mltitudo cū studio grādi ꝓfluerēt. Et isti ceteris melioreſ extimant. De hijs t dicit scdo li. o bello iudaico q; pharisei ꝓuidentiā dei ponūt: t agere que iusta sunt vel negligere pro maiori pte in ptātē hoius eē profitent. Adiuuari tm̄ in singulis p diuinā ꝓuidentiā. Oēs aūt aias imortales eē dīnt t solas aias bonor trāsire in alia corpa: malor vo itermina bili supplicio cruciari. Et quantū ad hoc cōcordāt isti cū opinione pythagoricor: q ponūt aias trāsire p cōpa. ¶ Josephꝰ valde laudat ꝓuersationē istor: xp̄s tm̄ de multis eos increpat. Nō qdē quantū ad fidē p̄cipal'r: sed quantū ad opa. s. q; introducāt ipsi tradictiones t doctrinas quas magis vellint seruari q̄s legē dei. Sunt t curiosi circa quedaz inania. s. q; crebro se lauāt t hñt baptismata calicū t eramentor t lector. Mar. 7. t accusabant discipulos xp̄i q; interdū nō lotis manibus manducabāt. j. 15. Christus aūt eos increpat: q; ad ista inania respiciant t nō ad p̄cepta dei. Dicebant t q; nō deberet exhiberi honor parētibus nisi in verbo t non in subuentione opis qō xp̄s valde increpat: q; est ꝺ intentio nē dei. j. 15. t mar. 7. De multis quoq; eos accusat. j. 23. t maxime de hipocrisi t auaritia t desiderio dominandi. Et ista fuit cā q̄re ipsi magis psequuti fuerūt xp̄m ad mortē q̄s ceteri. s. Q; xp̄s eos grauiter increpabat. De desiderio aūt dominū t honoris q; velint hr̄e p̄mas cathedras in synagogis t tenere p̄cipatū satis cōcordat iosephus. i3. antiqtatū. Ubi ponit gubernatū regnū iudeor per eos nouē annis quibus regnauit alexandra mater aristoboli t hirchani. Tēpore q̄s ioānis hirchani filij symonis machabei isti magnū p̄cipatū habebant: t ipse ioānes se in eor manibus ponebat: licet postea iratus ad saduceos trāsierit de quibus p̄cedenti. c. dixim̄us. ¶ Scda secta erat saduceor qui in hebreo vocātur zadiquim. i. iusti t in latino corrupto noie iuxta latini ſmonis psuetudinē saducei appellant. Sic dicit Isidorus q; saducei iterp̄etant iusti. Uendicant. n. sibi qō nō sūt: corpis resurrectionē negāt: aias cū corpe iterire. Hij tm̄ qnq; libros legis recipiūt ꝓphar vo vaticinia respuunt. De hijs dicit Josephus. i3. antiquitatū. Saducei fatū nihil esse existimāt: nec per istud humana ꝓcludi: sed oia nr̄e supponūt ptāti: bonorūq̄ nos ipsos auctores t peiora p nr̄as eligi demētiā. Hoc aūt est: q; isti putantes libertatē arbitrij fato. i. diuine p̄uidentie repugnare. fatū negāt vt libertatez arbitrij cōfirmēt. De hijs ēt. i8. antiqta. ait. Saducei aias mortales existimāt: sil'q; cū corpibus interire. Nullas vo al's obſuationes p̄ter legē custodiunt: aduersus doctores phie sue certare t reniti gl'iosuz putāt. De hijs q̄s lib. 2. de bello iudaico ait q; saducei ꝓuidentiā dei oino negāt: t dicunt mala nr̄a a deo non fieri nec cogitari. Alias āt supplicia vel honores gñal'r negant. Dicit ēt q; pharisei iter se sociabiles sūt: t mutua se dilectiōe cōplectunt: saducei aūt iter se feris moribus discrepāt: t cōuersatio eor circa exteros inhūana ē. ¶ Tertia secta hesenor: t isti erāt valde laudabiles. Uñ nō solū iudei ſz ēt gētiles illos valde laudabāt. Dic. n. de hijs solinus romanus in polistor vbi mirabilia mūdi descripsit. c. de iudea q; iteriora iudee que occidētē ꝓtuēt hesseni tenēt. Qui p̄diti memorabili disciplina receserūt amore gētiū vniuersar maiestatis vt reor ꝓuidentia ad hūc morē destinati. Nulle ibi femine a venere se abdicauerūt: pecuniā nesciūt: palmis victitāt: nemo ibi nascit nec tm̄ deficit hoiuz mltitudo: locus addict⁹. i. subiectus pudicitie ad quē pl'ime lz gētes ꝓperēt nullus admittit nisi quē ꝓcastitatis fides t inocētie meritū ꝓsequit. Nā q re⁹ ē faltez leuis culpe q̄uis sūma ope adipisci igressuz vellit diuinitus submouet. i. itrare nō pt. Ita p imēsum spatiū secl'or icredibile dictu etna gēs ē cessantibus tm̄ puerpūs. De hijs dic iosephꝰ. 23. anti. Genus hesenor oia sub fato eē ꝓfirmat. Et nihil eē qō hoibꝰ ꝓueniat sine fatali ꝺcreto. De hijs ēt. i8. ātiq. ait. Hesseni ad deū oia referūt. i. q; oia pēdēt ex synia sua: imortalē aias dñt iusticiā āt rē eē ꝓciosaz p q̄ vsq; ad mortē pdicāt. Sacrificia vl' hostias cū ppl'o nō celebrāt: q; se p̄imum ab eis putāt mūditia t sanctitate differre. Et iō se a cōmuni ꝓgregatōe discernūt remoti sacrificia faciēteſ: cultu vo morū atq; ꝓuersatiōis optimi: ad colēdā trā valde itēti. Illō ēt hñt dignū t valde mirabile qō i alijs gētilib⁹ nō inuenies tā greco q̄s barbaror: q; oēs illis i medio opes sunt t ab eis oia cōia possidēt. Nihil āpli⁹ iter eos ditior fruit: nihil pauperior de fraudat: ac si nihil oēs possideāt. Sūt āt. ē. q̄ttuor hoium millia nūero vxores non ducūt t fuos hr̄e nolūt: q; femīe hr̄e dñt eē iniqtatē vxorē vo seditiōis. Isti semoti apud semetipſos viuūt mutua sibi vicissitudie mīstrātes. suſceptoreſ āt

reditum

reditū ꝓmouēt ꝛ curatoꝛes ꝓstituūt: q̄ cūcta que terra ꝓfert in vsus nec̄ios admistrent. Sacerdotes aūt optios viros eligūt. Lib⁹ illis simplex est: hīt⁹ insumptuosus ꝛmūdis. ¶ De hīs q̄s pbabili⁹ hī. Heseni gēte qdē iudei: vex iter se mutuo amoꝛe ꝓiūctissimi q̄ ꝓter ceros: voluptates q̄si maleficia vitare. ꝓtinētiā ſuare nec cupiditati succūbē vtutē maximā ducāt. Itaq̄ nuptias fastidiūt: aliēos vo filios dū adhuc molles sūt eruditioni traditos pro cognatis hītes suis moꝛib⁹ diligēter instituūt: nō q̄ cōiugia vel vnicā gnis: successionē cēseāt ꝓmēdā: sed q̄ cauendā putent intempantiā feminaꝝ nullā eaꝝ vni viro fidem seruare credentes. Diuitiaꝝ quoq̄ contēptoꝛes sunt: rerūq̄ apud eos ꝓuitatio admiratoꝛia hr̄: nec inuenies alterum alteri ꝓstare opulētia: legēq̄ sibi dixerunt qui disciplinā suaꝝ sectari valent: bona in cōi publicarēt: ita eam foꝛe ne paupertas vel diuitiaꝝ dignitas appareret: ſ3 p mixtis facultatibus veluti inter fres vnuꝫ esset patrimoniū oiuꝫ. Pro vituperio oleū hīt vnctionis: ꝛ ſi qs inuictus vnctus fuerit in mūdicīs coꝛpus absterget: qm̄ squalloꝛē decoꝛes putant dū mō semp in veste candida sint. Conuiuiū reꝝ designatos ꝓcuratoꝛes hīt: ꝛ ad vsus oiuꝫ in singulos diuisos. Non est aūt illis vna certa ciuitas: sed in singulas multi se transferunt: ꝛ aliunde venientib⁹ secte ꝓfessoꝛib⁹ q̄quid tanq̄ ꝓpꝛiuꝫ exhibent: ꝛ tanq̄ cōsuetissimi ad eos ingrediuntur quos nunq̄ antea viderūt. Hinc est q̄ cū pegrinātur pp latrones tantū armantur: ꝛ ꝓter arma nihil secum ferunt: in singulis ciuitatibus ex eodē collegio specialis ꝓcuratoꝛ hospitum constituitur: qui eoꝝ vestimenta ceteraq̄ vsui necessaria tueatur. Amictus coꝛporis oibus pueris sub magro positis par est. Nec vestimentū siue calceos mutant nisi aut omnino cōcisis pꝛioꝛibus aut longi tempoꝛis vsu cō sumptis. Nihil inter se mercantur aut vendūt: sed egeno q̄s q̄q̄ quod habet pñs refert: quāuis ꝛ sine permutatione cunctis libera sit facultas a qbus libuerit accipiēdi q̄ opus sit ꝓcipue circa deum religiosi sunt. Nā ante solis oꝛtum nihil pꝛophani loquunt. Sed ei patria quedam celebꝛant quasi vt oꝛiatur ꝓecantes. Deinde singuli ad quas nouerūt artes a curatoꝛibus mittuntur. Lūq̄ vsq̄ ad hoꝛā quintā fuerint studiose opati rursus in vnū cōgregantur: ꝛ linteis velaminibus cincti aquis frigidis se abluunt. Quo facto in secreta ꝓuenunt quo neminē alterius secte hominē aspirare ꝓcessum est. Ipsiq̄ purificati in cenaculū veniunt. Quibus ibi cum silentio residentibus pistoꝛ quidē panes ex oꝛdine. vnum aūt vasculū ex vno pulmento singulis coquus apponit. Deinde sacerdos cibū benedicit: nec gustare quēq̄ phas est. nisi ꝓius deo celebꝛetur oꝛatio. Post finē quoq̄ ꝓandū vota repetunt. Nam ꝛ cū incipiūt: ꝛ cū desinūt quasi datoꝛē deū laudibus canunt. Tunc illi depositis vestimentis vsq̄ post meridiē ad opera se cōferunt. Reuersiq̄ in domum silr cenant nec clamoꝛ illoꝝ tectum vnq̄ nec tumultus inquietat. Cum etiā loquēdi oꝛdinem alius alī cedat: eoꝛūq̄ silentium extra domū ꝓstitut archanū quoddā videatur hoꝛribile. Cuius rei ꝑpetua sobꝛietas cā est: quia apud eos edendi: ꝛ bibendi finis in saturitate diffinit. Sane cognatis donare aliquid sine curatoꝛibus interdictum est. Irā moderantur ꝛ cohibent: fidē tuent: ꝛ omne q̄ dixerint iuramento fortⁱ⁹ est. Ipsum aūt iuramentū q̄si pro periurio vitant. Mēdacē.n. iam cōdēnandum arbitrātur cui sine deo non creditur. Sū mum studiū habent in scriptis veteꝝ inde que aie expediāt ꝛ coꝛpoꝛi eligentes: secte vero siue studiosis nō statim sit cuꝫ ꝑeis collectio: sed per annū integrū cuiq̄ extrinsecus moꝛanti eundē victus oꝛdinē tribuunt: ꝛ dolabꝝ ꝛ pezonia ꝛ albam vestem ei tradunt. Cum vero ꝓcessu tpis exꝑimētum ꝓtinentie dedit accedit etiam ad cōem cibū nec tñ in conuictu assumitur. Post oñsionē vero abstinentie duobus alīs annis moꝛes eius pꝛobantur: ꝛ si dignus apparuerit: tūc ō mum in cōsoꝛtiū accipitur: Ante hoc vo magnis execratiōibus se adiurat. Primū quidem cultuꝝ deū: deinceps quoq̄ erga homines seruare iustitiaꝫ: nec spōte nocere cuiq̄: nec exꝑcepto iniquos etiam omnes odire ꝛ laboꝛare semp iustitie sectatoꝛibus: fidē oibus seruare maxime vero ꝓncipib⁹ nec absq̄ voluntate dei cuiq̄ posse potentiā pꝛincipat⁹ acce dere. Si vero ipse ceteris pꝛesit vnq̄ se abusurum vrīb⁹ ptātis ad cōtumeliā subditoꝝ: sed nec veste aut ambitioso aliq̄ oꝛnatu reliquis enūerare vitatē semp diligere: ꝛ hr̄ ꝓpositū puincere mentientes: manus vero a furto: ꝛ aiaꝫ ab iniustiꝫ reb⁹ seruare: nec aliq̄d de secretis celare socios: nec exteris eoꝝ ō suis q̄q̄ publicaī ēt si ānūciata moꝛte ad ꝟ cōpellak. Nihil ēt ō dogmatib⁹ ꝓter id qō hīt tradē: fugē latrocinia: ꝛ ꝓseruare doctrine sue lib. Depḧēsos aūt in pctis a sua ꝓgregatiōe expellūt ꝛ q fuerit talr ꝓdēnat⁹: miserabili moꝛte plerūq̄ ꝓsumik. Nec capere ab alīs oblatū cibū potest pecudū moꝛe herbas decerpēs. Propter quod plurimos plerūq̄ mi serati extremū agentes spm̄ receperūt sufficientes pro pctis eoꝝ quousq̄ ad moꝛtē adduxerint peccati penā fuisse cēsentes in iudicīs diligētissimi ꝛ iustissimi sunt. Disceptāt autez non minus q̄s centū in vnū congregati: quod aūt ab hīs decretuꝫ fuerit ꝛmobile manet. Veneratio q̄q̄ apud eos post deū magna legiferi est: vt siquis blasfemauerit eū moꝛte dānetur. Cumq̄ simul decē sederint: nullus eoꝝ nouē inuitis loquitur ꝛ expuere quoq̄ in medio eoꝛum vel in dextram ꝑtem sui quisq̄ deuitat. Sabbatū. ē. alios iudeos custodiūt. Nam non solum cibos sibi ꝑdie ꝑparāt nec illo die ignē accendunt: sed nec vas aliq̄ō transponere ꝓesumunt: ꝛmo nec aluum purgant. Alīs autem diebus fodientes foueam vno pede altam cum dolabꝛo quod sibi ab initio traditur dimissa veste se diligentissime cōtegentes. ſ. ne splēdoꝛi diuino iniuriam faciant in eandē foueā ab onere ventris leuantur ꝛ deinceps quā effoderant terram reducunt. Et ipsum faciūt in locis secretissimis. Uiuunt autē longissime: ita vt plurimi eoꝛum vsq̄ ad centenariā peruenīāt etatē ꝓpter simplicitatem victus. Ad aduersoꝛū cruciat⁹ tollerādos foꝛtes sunt animi firmitate: moꝛtē vero cum decoꝛe sumēdam meliozem ꝛmortalitate iudicant. Prodidit autē eoꝛum in omnibus ne gocīs animos bellum quod gestū est cum romanis. Tunc quidem per arcuum confractiones ꝛ ignes ꝛ per toꝛmenta omnia transeuntes ne in legislatoꝛis iniuriā aliquid loquerentur ne ciboꝝ quos non solent edere aliq̄d tangerent. Ad neutrum hoꝝ potuerūt compelli: sed nec deꝑecari toꝛtoꝛes suos: ꝛmo in medīs cruciatibus subꝛudētes: ꝛ toꝛtoꝛib⁹ suis illudentes ꝓstantes animos cuꝫ quadā alacritate redebant quasi eos eēnt iteꝝ recepturi. Opinio quippe apud illos cō sistit firmata coꝛruptibilia esse coꝛpoꝛa materiāq̄ eoꝛum nō eē perpetuā: aias vero ꝛmortales semper manere: ꝛ de ethere subtilissimo cōmeātes q̄si carceꝛib⁹ ita coꝛpoꝛibus ꝑplicari velut q̄s illecebꝛa naturalis attraxerit. Cū vero fuerit carnalibus vinculis releuate q̄si de seruitute lōgissima libertas ita eas illico letari sublimiq̄ ferri. Et quidē de bōis conuenienter in hoc grecoꝝ sentētiā pnūciant vltra occeanum degere: vbi eis repolita sit ꝑfruitio. Illic qppe esse regionem que nec imbꝛib⁹ nec niuibus nec estibus aggrauetur: ſ3 quā occeano oꝛiēs Zephirus ꝛ leuter aspiās amenet: malis aūt aialib⁹ ꝓcelloſa loca ꝛ iberna delegāt plena gemitib⁹ exercē daꝝ sine fine penaꝝ. Hec sunt q̄ heseni de diuinitate anime philosophant. Sūt aūt in eis qui etiā futura nosse ꝓmittant sacris vz libꝛis varīs sanctificatiōib⁹ ꝓpbaꝝ dictis a primis etatibus adherentes. Raro aūt accidit: vt in eis que pnunciauerit fallant. ¶ Est aūt heseноꝝ alteꝝ collegiū cibo qdez ꝛ moꝛes ꝛ leges cū ꝓcib⁹ sil'es hīs distat vo opione conitgū. Maxia si quidē vite hoium ptez successionē. ſ. amputare eos qui abstineāt a nuptīs arbitrant qppe si in eandē sniaz oēs velint ire defutuꝝ ꝓfestim oē genus hūanū. Isti tñ cuz tāta moderatiōe mr̄imonia accipiūt: vt per triēniuꝫ explozet valitudinē feminaꝝ: ꝛ si p nālē purgationē ꝓstāte appuerit idonee ꝓtui eas in mr̄imoniū accipiūt. Nemo tñ eoꝝ cuz ꝑgnāte cohit: vt oñdat q̄ nō ꝓp voluptates: ſ3 liberoꝝ cā nuptias ꝓhant. ¶ De. 4. pbia iudeoꝝ dic̄ Josephus. 18. antiq. Oō h⁹ ꝓnceps iudas galile⁹. Hui⁹ seq̄ces in vestitu ꝛ hitu a ceter pharisēis ñ dīnt: circa lībtatē tñ imutabilē tenēt sniaz. Nā h⁹ rei cupido magna eoꝝ mētib⁹ ē ifixa: solū. n. deū dñz ꝛ ꝓncipē dicūt: moꝛtis aūt varias spēs sbstinere ꝑ nihilo hīt: ꝛ amicoꝝ amissiōes oio ꝓtēnunt: dūmō dominū nullū hoiem dicere compellant. Hec de sectis iudeoꝝ dicta sunt.

¶ An oēs iudei baptizati fuerīt baptō Joā. Oō. LXIIII.

Querit an oīs iudei baptizati fuerīt baptō ioā. Aliq̄s dicet q̄ sic: q̄. s. in lra dī q̄ exibat ad ioā. hie rosolyma ꝛ ois iudea ꝛ oīs regio circa iordanē: ꝛ baptizabā tur ab eo: ꝛ sic vī q̄ oēs baptizarēt. ¶ Quidā dicūt q̄ oēs iudei baptizabant: ꝛ tñ sacerdotes ꝛ legis periti ꝛ pha rise noluerūt recipe baptm̄ Joan. vt inuik. j. 22. cū xp̄s q̄siuit ab eis baptism⁹ ioā. vñ esset de celo an ex hoīb⁹: ꝛ illi non ausi sunt dicere

Opio quorundam q̄ sic.

sunt dicere de celo ne diceret eis quare ergo suscepistis illū. Sed obȝcietur quia hic dicitur q̄ ioānes dixit vidit multos pharisēorum ⁊ saduceorum venientes ad baptismum suum. ¶ Dom q̄ cū Joānes fuit tāte auctoritatis apud iudeos q̄ si totus ppl's iudeoꝝ recepit baptm̄ eius: q̄ credebant eum esse a deo sic vere erat. Sacerdotes tm̄ ⁊ pharisei ⁊ legis periti p maiorē pte baptm̄ Joānis recipere noluerūt. Quia tamen isti in cōparatiōe ppl'i iudeoꝝ q̄si nihil erāt dn̄r oēs iudei vel q̄si tot⁹ ppl's iudeoꝝ suscepisse baptm̄ ioānis. ¶ Pri mū p3: q̄ h̄ ⁊ mar.j. designat ex mō loq̄ndi q̄ oēs iudei baptizarēt: ⁊ maxie ibi cū dī egrediebat ad illū ois iudee regio ⁊ hierosolymite vniuersi ⁊ baptizabant: ⁊ luc.iij. dī fm̄ ē cū baptizaret ois ppl's: ⁊ Jesu baptizato aptus ē celū: ⁊ sic tot⁹ ppl's iudeoꝝ baptizabat. ¶ Scōm p3: q̄ pharisei: ⁊ legis periti ⁊ sacerdotes baptizari noluerūt. luc.7.ſ. Et ois ppl's audiens ⁊ publicani iustificauerūt deū baptizati baptō ioānis. Pharisei aūt ⁊ legis periti ꝓsiliū dei spreuerūt in semetipsis nō baptizati ab eo. Et ob h̄ xp̄s arguebat eos petens an baptismus ioānis ēet a deo: vt iferret cur ergo nō receperāt. j. 2i. ⁊ mar.xj. Cā huius fuit: q̄ ppl's qui simplex erat credidit ioāni: ⁊ baptizabant ab eo: sacerdotes aūt: ⁊ legis periti cōfidentes de sua dignitate: ⁊ de peritia legis noluerunt se subȝcere ioāni. Pharisei āt ꝓfidētes ō sanctitate simulata quā foris oñdebant voluerūt ioāni credē: ne in h̄ mior: es videre tur: iō ad baptm̄ ei⁹ nō venerūt. Sic āt fuit q̄tū ad xp̄z. Nā plurimi de ppl'o libēter eū audiebāt ⁊ seq̄bant: Pharisei tm̄ ⁊ sacerdotes pse q̄bant eū. Jo.7.ſ. nūqd aliqs ex p̄ncipibus credit in eū aut ex phariseis: sed turba h̄ que nō nouit legez maledicti sunt. ¶ Cū āt dī q̄ pharisei baptizabant a ioāne. vt p3 hic. dom q̄ isti pharisei erāt pauci: respectu oiuz phariseoꝝ iō luc.7. absolute dī q̄ pharisei: ⁊ legis piti nō fuerūt baptizati a ioāne: q̄ paucū ⁊ nihil fm̄ legē: ⁊ ꝓsuetudinē loci eq̄bātur. ¶ Sed obȝciet q̄ dī h̄ videt ioānes ml'tos pharisēoꝝ venientes ad baptm̄ suū. ¶ Dom q̄ vocant multi: q̄ erant aliquot nō tm̄ erāt ml'ti respcū oiuz phariseoꝝ. Jō Lucas accepit eos tāq̄ nulli fuissent: aliq tm̄ erāt. Et sic fuit q̄tū ad xp̄m: q̄ h̄ pharisei ⁊ sacerdotes dicerent absolute euz pseq tm̄ aliqui de sacēdotib⁹: ⁊ ēt de p̄ncipib⁹ ipsoꝝ credebāt in eū: sic p3 de Nicodemo qui venit ad eū nocte qui erat sacerdos ⁊ credebat in xp̄m. ioā.iij. ⁊.7. Sic ēt Joseph ab Arimatia qui erat nobilis decurio credebat in xp̄m: ⁊ erat discipulus ei⁹.27. Alij ēt multi sed non audiebāt publice cōfiteri ne eicerent de synagoga: q̄ decretū fuerat datū: vt q̄cūq̄ diceret Jesum esse messiā de synagoga eiceret. Joan.9. Et ob h̄ ēt p̄ncipes timebāt. Jo.ij.ſ. Uerūtm̄ ex p̄ncipib⁹ multi crediderunt in eū: sed pp phariseos nō ꝓfitebant: vt de synagoga nō eicerent. Ita igr̄ de phariseis pauci baptizabant a ioāne: ⁊ ob h̄ ipse hēbat eos tāq̄ dānatos viros: q̄ ex iniqtate negligebāt ꝓsiliū dei in se: nolentes baptizari. luc.7. Jō venientib⁹ ad se illis paucis phariseis dicebat. Progenies vipa rū quis demostrauit vobis fugere a vētura ira. Quasi dicat pharisei mali sunt sic̄ pgenies vipaꝝ: ⁊ venturā irā nō euadent. Uobis g̃ q de illis estis qs oñdet fugere a vētura ira veniēdo ad baptm̄. Quasi dicat. Mirādū est. Et iste ēt ē sensus q̄uenies hui⁹ auctoritatis vltra eos q̄s. s. posuimus.

¶ Ego qdē baptizo vos ī aqua in penitētiaz: q aūt post me vēturus ē: fortior me est: cuius nō sum dignus calciamēta portare. Ipe vos baptizabit in spū scō ⁊ igni. Cui⁹ vētilabr̄ in manu sua: ⁊ pmundabit aream suā. ⁊ cōgregabit triticū in horreū suū: paleas autē comburet igni inextinguibili.

⁋ D ⁋ E ⌊ ¶ Ego qdē baptizo. ⌋ oñsa ioānis idoneitate ad testificādū. hic ꝓr̄ ponit ipsi⁹ testimoniū. Et diuidit in duo: q̄ p̄ ponitur testimoniū ei⁹ de xp̄o in illi⁹ abnītia. scōo in ei⁹ pnītia. ibi. ⌊ Tūc venit Jesus. ⌋ Circa pmū dī. ⌊ Ego qdē baptizo vos in aq̄. ⌋ Intētio ioānis est oñdere iesum esse valde excellētiorem q̄ ipse ⁊ hoc facit ad tollēdā opionē de se ipso: ⁊ vt populus toto corde seq̄ret iesum tāq̄ messiā. Hoc āt erat: q̄ populus vidēs tātā ioānis sanctitatē ⁊ putās q̄ nemo posset eo sanctior eē credebat ioānē esse messiā: ⁊ nō curaret de Jesu. Ad h̄ g̃ q̄ ppl's seq̄ret iesum tāq̄ messiā viuente ioāne q tāte sanctitatis erat: oportebat q̄ oñderet iesum eē maioris sanctitatis ⁊ ptātis q̄ ioānes eēt. Et h̄ facit ioānes laudan do illū: ⁊ assignādo magnā dīā ptātis iter se ⁊ illū. Et ad h̄ iducit tota hra vsq̄ ad illū locū. Tūc venit iesus. Qō ista sit ītētio ioānis p3 luc.iij. cū dī. Existimāte āt ppl'o ⁊ cogitantibus oibus in cordib⁹ suis de ioāne ne forte ipse esset xp̄s: rñdens Joānes dixit oib⁹. Ego qdē in aq̄ baptizo vos: veniet āt fortior post me. Quasi dicat. Nō putetis q̄ ego sim Messias: q̄ ille fortior me est. Et p ista v̄ba solū rñdebat ad opionem quā ppl's tenebat de eo. ſ. vt nō crederent eū esse messiā ⁊ sic dixit ego baptizo vos aq̄. Quasi dicat. Ego nō possum baptizare nisi in aq̄. i. ego baptizādo vos nihil facio nisi q̄ō a q̄ facit. ſ. lauare corpa nr̄a exterius. Interi⁹ vo aiam mundare nō possum. Sic ait Grego. ſ. ioānes non spū. sed aq̄ baptizat: q̄ si pctā soluere non volebat corpora qdē p aquā lauat sed tm̄ aias per veniā nō lauat. Joānes oñdit hic duo. Prio oñdit virtutē bapti sui ne aliqs in eo fallat credēs se p illuz remissionē suscipe pctoꝝ: ioānes aūt dicit q̄ nemo hoc credat: q̄ ipse solū in aq̄ baptizat ⁊ pctoꝝ remissionē non dat. ¶ Scōa oñdit dīā ptātis inter se: ⁊ messiam. Et istud p̄cipue ītēdit. ſ. q̄ messias maior est ipso: q̄ ipse solū baptizat in aq̄: messias aūt baptizat in spū sc̄ō. Dicit ego baptizo vos in aq̄ ipse āt vos baptizabit in spū scō. Quasi dicat. Nō credat q̄ ego sum messias: q̄ si essem messias non baptizarez in aq̄ ſ. solū lauās corpora sicut aqua facit: sed baptizarē in spiritu mundando aiam interius. Et tm̄ q̄ nō sum messias soluz in aq̄ baptizo. ⌊ in pniam. ⌋ Pōt vno mō itelligi q̄ ēt per hoc significet dīa bap. Jo. ⁊ xp̄i. ſ. Baptismus meus minor est baptō messie: q̄ ille baptizat in remissionē pctoꝝ per baptm̄ ſ. pctā remittens: ego aūt nō: sed solū baptizo in pniam. i. baptismus meus est q̄dā exordiū ad pniam: ⁊ nō cōfert ipsaz remissionē pctoꝝ. Et est valde q̄uenies sensus. ¶ Alio modo p̄t itelligi sic̄. ō. exponebat sepe. ſ. q̄ sit baptism⁹ ioānis in pniam. i. q̄ oēs q baptizabant oportebat ꝓfiteri pniam de p̄teritis se acturos: q̄ al's ioānes non baptizaret eos. Et in signū hui⁹ ꝓfitebant pctā sua cū baptizarent: vt p3. ō. i hra. ⌊ q āt post me vēt ur⁹ ē. ⌋ ſ. messias. Quasi dicat. Ego nō sum messias: sed ali⁹ post me. Apud iudeos. n. tpe ioānis: ⁊ ēt añ euz nemo expectabat ab oib⁹ nisi messias. q̄ iste erat q saluaturus erat ppl'm. Jere.23. ſ. In dieb⁹ illis saluabit iuda: ⁊ israel habitabit ꝓfidēter. Et loq̄t de messia exp̄sse: vt oēs volūt etiā ipsi iudei. Jō iste ītelligebat noie vēturi vl' mittendi. Sic. n. ioānes iste significauit, cū mittēs discipulos suos ad iesum q̄ fuit. Tu es q ventur⁹ es an aliū expectam⁹. j. xi. j. Nūqd tu es messias: an expectam⁹ aliū q sit messias p̄te: Et ob h̄ qñ ioānes baptizabat dicebat in noie vēturi siue in eū qui vēturus ē. i. in noie messie. act.19. Uocat ēt messias per excellētiā mittēdus. Heñ.49. ſ. Non auferet sceptrū de iuda donec veniat qui mittēdus est. i. messias. Et sic dixit ioānes q p⁹ eus vēturus erat. ſ. messias. Uenit. n. xp̄s post ioānes: q̄ ioānes fuit finis veter⁹ testi. Jesus āt p̄ncipiū noui. ⌊ fortior me ē. ⌋ i. nō putetis me eē messiā pp sanctitatē quā de me arbitramini: q̄ ille qui post me ventur⁹ ē. i. messias fortior me ē. i. sanctior. Et p̄t itelligi vno mō q̄ notāter dicat fortior: ⁊ nō sanctior nec meliō: q̄ iudei sanctitatē iudicabāt potissime in austeritate vite. Et in hac xp̄s nō excessit ioānē: sed pot⁹ eō. rio vt xp̄s inuit. j. xi. ſ. Uenit ioā. nec māducās nec bibēs ⁊ dicunt q̄ demoniū h̄z. Uenit filius hois māducans ⁊ bibēs: ⁊ dicunt. Ecce hō vorax. Iz g̃ i imēsum xp̄s ēet sanctior ioāne: non ausus est ioānes dicere ventur⁹ post se esse sanctiorez: q̄ cum iudei in austeritate sanctitatē indicent. Uiderēt ioānem expresse mentitum. Jdeo nō dixit sanctior ē. Quasi dicat. Licet nō sit messias me sanctior. i. austerior in vita est tamen fortior. i. habet valde maiorem potestatē. ſ. in varijs miraculis. Et hoc manifeste apparuit. Nā iesus faciebat mirabilia inaudita: ⁊ promptissime per solū imperium mar.ij. ioānes autem nullum vnq̄ miraculū fecit: ⁊ iste sensus est valde q̄uenies. Et posuit ioānes etiam hoc ad tollendum dubium iudeorum. Nam illi videntes vitam Jesu esse mediocrē ⁊ non excellentē in austeritate dicerēt ioanni: quomodo dicis tu hunc esse messiam: quia messias debet esse excellentissimus omniuz virorum: tu tamen es sanctior isto. Dicit ioānes. Licet ego sim sanctior isto in austeritate vite: ipse tamē est sanctior ⁊ fortior me in miracul'. Et istud magis ostendit exp̄sse ip̄z eē a deo q̄z me. Al'r pōt intelligi q̄ eē sanctiorē accipiat. i. esse meliorē simpl'r. ſ. q̄ Joā. diceret se in nullo posse eq̄ri messie: q̄ ille fortior erat. i. melior. Raban⁹ dic noie ioā

Ego qdem

Ego qdē fortis sum ad pniam inuitādo: ille āt fortior ē pctā remittēdo. Ego regnū celoꝝ p̄dicādo: ille donādo. Ego i aq̄ baptizādo: ille in spū scō. ¶ cui⁹ nō sum dign⁹ calciamēta portare. ¶ In ℔ Joā. significauit se nullo mō posse comparari messie: q: nō solū nō erat eēlis illi: sz ēt nō erat dign⁹ portāre calciamēta ei⁹ supra se. Sed tñ nullū obsequiū p̄t eē abiecti⁹ q̄z portare calciamēta alteri⁹ sup se: potissime cū sunt sordida aut pulnerulenta: ꝛ tñ ad hoc ioā. non erat dign⁹ ḡ in nullo posset ei cōparari. ¶ Et istud ē ac si dicat ego nō sum dign⁹ vt sum minim⁹ ꝛ abiectissim⁹. Nā ad minimū ꝛ abiectū p̄tinet calciamēta alterius portare: ꝛ tñ luc. iij. dī cuius nō sum dign⁹ corrigiā calciamentoꝝ ei⁹ soluere. Et ad idē p̄tinet qđ minimū: ꝛ infimus est corrigiā calciamēti alicuius soluere: q āt ad ℔ dign⁹ nō est: ad nihil dign⁹ est. Marc⁹ tñ adhuc maiorem humilitatē Joā. oñdit dicēs. Cuius nō sum dign⁹ p̄cumbens soluere corrigiā calciamētoꝝ ei⁹. Quasi. d. Nō solū nō sum dign⁹ soluere corrigiā calciamenti eius: sz si p̄cūbā i terra manens, pstratus ꝛ abiectus adhuc nec sic sum dign⁹ soluere corrigiā calciamēti ei⁹. Hoc vno mō ꝫ Chri. i q̄dā omelia, itelligit q̄ ioā. adiūxit istud q: dixerat supra fortior me ē in q̄ inuebar aliq̄lis opatio. s. q̄ ꝛ messias ēet fortior ioā. erat tñ ioā. fortis: ℔ ioā. tollit istū errorē. s. q̄ nō solū ipe est minus fortis q̄z messias: sed ēt cōpatus ad messiā nihil oio est: cum nō sit dign⁹ soluere corrigiā calciamentoꝝ ei⁹. Uñ ait. Cum audieris qm̄ fortior me est: ne extimes fm̄ cōpatōez me ℔ discere nec inter seruos illi⁹ ordinari sum dign⁹ vt vilissimā mīsterij̄ suscipere possim p̄ticulā. s. portare calciamēta. ¶ Aliq exponūt calciamēta xp̄i ꝛ pedes ei⁹ moraliter vt Chrisost. dicit sup Mattheuz. s. p pedes xp̄i itelligere possum⁹ xp̄ianos p̄cipue apl̄os ceteroscz p̄dicatores iter q̄s fuēat ioā. baptista. Calciamenta āt sunt infirmitates: qb⁹ opit p̄dicatores. Hec ḡ calciamenta xp̄i oēs p̄dicatores portāt: ꝛ Joā. ipse portabat. Sed dignū se nō eē portare p̄nūciat: vt maiorē oñderet gr̄am xp̄i meritis ei⁹. ¶ Iste sensus q̄uenies est: ꝛ tñ est mistic⁹. Sed fm̄ lr̄am ioā. nihil intendebat p ℔ oñdere nisi suā puitatē: ꝛ xp̄i magnitudinē. Sic ait Aug. ij. li. de p̄cor. euā. s. Nihil itēdit ioā. cū de calciamētis dñi diceret: nisi excellētiā ei⁹ ꝛ suaz hūilitatē. ¶ ipse vos baptizabit in spū scō. ¶. i. messias baptizabit vos dando vobis spm̄ scm̄. Quidā itelligunt q̄ ℔ ponat ad dīaz bapti Joā. sic. s. q̄ ioā. baptizabat in aq̄. i. lauādo corpus p aquā: ꝛ xp̄s baptizabat in spū. i. i aīa lauādo animaz. Et sic accipit spūs p spū hūano. Iste sensus ver⁹ ē: ꝛ tñ non q̄uenit lr̄e: cū dicat baptizabit in spū scō. Jō non p̄t accipi spiritus ibi p aīa. Est ḡ sensus q̄ baptizabit in spū scō. i. p spūm scm̄: ita q̄ teneat ibi q̄si istr̄aliter. Et tūc p̄t dupl̄r itelligi. Uno mō q̄ baptizabit i spū scō. i. dādo spm̄ scm̄ baptizato. Et istō ē dare sibi gr̄az: q: charitas: ꝛ gr̄a ꝛ dōa attribuunt spūi scō cū ipse sit donū. Et q: in baptō xp̄i remittebant pctā qō fit p solā gr̄az ꝛ gr̄a est a spū scō: dī xp̄s baptizare i spū scō. Et sic baptismus xp̄i a q̄cūcz deū ēt si ab ifideli ꝛ pessimo hoīe duz tñ deū in forma eccl̄ie: ꝛ cū itēt̄ione faciēdi qō fac eccl̄ia est baptismus in spū scō. ¶ Aliō p̄t itelligi q̄ baptizabit i spū scō i. dādo spm̄ scm̄ in signo visibili ipsis baptizatis. Sic. n. fiebat sepe in eccl̄ia p̄mitiua. Sic accipit act. j. cū xp̄s dixit. Jo. qdē baptizabit vos in aq̄: vos āt baptizabimini in spū scō nō post hos mlt̄os dies. Et illō fuit q̄n spūs scūs descēdit super eos in linguis igneis act. ij. Sic ēt beat⁹ Petr⁹ exposuit istō vbū q̄n vidit spm̄ dēscēdēte sup gētileꝫ q audiebāt vbū act. xi. s. cecidit spūs scūs sup eos sic: ꝛ vos in initio. Recordat⁹ suz āt vbi domini sic dicebat. Jo. qdē baptizauit aq̄ vos āt baptizabimini spū scō. Isto mō non itelligeret gñal̄r de baptō xp̄i q̄ eēt in spū scō: q: solū eēt vez de baptō q̄ referebat p apl̄os in eccl̄ia p̄mitiua. ¶ Dōm ḡ q̄ lr̄a magis itelligit de spū scō i. de gratia q̄ dat in baptō gñal̄r. ꝛ dī tūc xp̄s baptizare nos q: qcūcz baptizet a xp̄o baptizat. Miſter. n. in aquā mergit: sz solus xp̄s ē q p gr̄az spūs scti aīam baptizati lauat: ꝛ illō est vez baptizare. Nā aq̄ nō ptigit ad aīam: sz solū spūs scūs eā mūdat: ꝛ istō est q̄uenien⁹. q: al's oporteret dici q̄ xp̄s baptizaret plurimos dando spm̄ scm̄ in signo visibili sup eos. Istud āt non ē visile. Pr̄io q: xp̄s paucos aut nullos baptizauit. Nā nō legim⁹ q̄ aliqd baptizauerit: sz credit q̄ apostoli aut alig apl̄oꝝ ab eo baptizati fuerit. vt. s. dcm̄ ē i. 49. qō. ꝛ nō solū nō legit q̄ ipse baptizauēit: sz pot⁹ scriptura vult i nuere q̄ ipse neminē baptizabat. ioā. 4. s. Audierunt pharisei q: iesus plures baptizat q̄z ioā. q̄z Jesus nō baptizaret sed discipuli eius. Joan. tamen significabat q̄ plurimi baptizandi ēent hoc baptō de quo ipse loq̄batur cū dicat. Ipe baptizabit vos in spū: ꝛ loq̄bat ad totū ppl'm. ḡ nō intelligit ō baptō quē Joā. per seipsum ministerial'r daret: sz de baptō q̄ dat a quocūcz in noie Jesu siue in forma quaz ipse instituit. ¶ Tertio p̄z: ꝛ efficatius: q: si itelligat sic etiam si daremus christum plurimos per manum suam baptizasse nō conueniret q̄ baptizaret eos i spū. i. faciēdo apparere sup eos spm̄ scm̄ i aliq̄ signo visibili. Istud. n. nūcz scm̄ ē xp̄o viuēte. Qō p̄z: q: si xp̄s alios baptizauit maxie isti essent discipuli ei⁹: q: isti sunt de qb⁹ cōiter dubitabat an ab eo fuerint baptizati. ꝛ tunc baptizādo eos faceret descēdere spm̄ scm̄ sup eos in signo visibili. Istud tñ non fecit: q: si tunc spm̄ scm̄ sic accepissent nihil noui circa eos fieret in die Pentecostes dādo eis spm̄ scm̄ in signo visibili. ¶ Itē q: xp̄s inuit q̄ nōdū recepe rant spm̄ scm̄ sic visibil'r. Nā ascēdēs in celū dixit eis. Joan. baptizauit aq̄: vos āt baptizabimini spū scō nō post multos hos dies. act. j. ꝛ sic vr̄ q̄ nōdū accepant spm̄ scm̄. ¶ Itē accipere spm̄ scm̄ in signo visibili oñdit quādā plēitudinē gr̄e sup eū super quē apparet istud signuz. Sic fuit de apl'is die pētecostes. Si ḡ qn̄ baptizati fuissent p̄us a xp̄o recepissent spm̄ scm̄ i signo visibili: nūquid essent gr̄e plenitudinē sic in pentecoste: ꝛ tamē non habuerūt: q: añ xp̄i mortē imperfecti viri: ꝛ rudes ꝛ timidi: ꝛ satis faciles erant apl'i ad peccandum vt declaratū est nūeri. 28. ꝛ satis apparet ex toto p̄cessu euāgelioꝝ. Non ḡ fuerat datus spūs scūs. ¶ Itē nō erat iustus ante xp̄i mortē spm̄ scm̄ dari: q: apitio vite eterne ꝛ collatio spūs sancti ad plenitudinē in signo visibili sunt qdā effect⁹ meritoꝝ passionis xp̄i: quos deus omnino placatus nobis per mortē vnigeniti sui p̄cessit. Sicut ergo iniustus videbat fm̄ dei statutū apiri vitā eternā alicui ante xp̄i mortē: q: istud p tinebat ad perfectā reconciliationē: ita videret iniustū spiritum scm̄ dare ad totalē plenitudinez: q: istud fit ex quodam suphabundanti amore dei ad nos: q: non p̄t esse nisi post p̄fectā reconciliationē. Non ḡ fuit datus vnq̄z spūs sanctus a xp̄o in signo visibili: dū viueret nec ēt fuit datus post mortez suā vsquequo ipse ascendit in celuz: sicut inuit. Joā. 16. s. Si ego non abiero paraliticus nō veniet: ergo anteq̄z christus recederet de seculo per p̄nāz corporalē spirit⁹ sanctus nunq̄z datus est. s. ad plenitudinez vel in aliquo signo visibili. Ideo dixit: expedit vobis vt ego vadaz. Si enim non abiero paraliticus nō veniet ad vos. Si autez abiero mittaz euz ad vos. ¶ Item patet efficatius: qō christus baptizādo vel al's nunq̄z dedit spm̄ scm̄ in signo visibili siue ad plenitudinez dum vixit. Joā. 7. s. Qui credit in me flumina de ventre eius fluent aque viue. ꝛ sequit̄. Hoc autez dixit de spiritu quē acceptur erant credentes in euz. ¶ Non enim erat spiritus dat⁹ quia Jesus nōduz fuerat glorificatus. ꝛ sic videt q̄ nulli de credentibus in christuz datus fuerat spiritus sanctus anteq̄z glorificaretur christus. i. sederet ad dextraz patris: qō fuit in ascensiōe. mar. vlti. ꝛ sic christus nunq̄z baptizauit in spiritu sancto. s. dando euz in signo visibili. Et tamē dicitur hic q̄ christ⁹ deberet baptizare in spiritu sancto. Ergo intelligit̄ de baptismo christi qui ministratur per quēcunqz: q: ille est in spiritu sancto. i. cōfertur ibi gratia spiritus sancti. ¶ Al'r potest intelligi q̄ nō intelligatur hic de baptismo christi prout est sacramētuz: sed soluz de missione spiritus sancti super fideles etiaz sine baptismo qui est sacramētuz: ꝛ sic accipit p prie actu. j. s. Joānes baptizauit aqua· vos autē baptizabimini spiritu sancto. ꝛ tamē ibi non fuit baptizat⁹ qui est sacr̄m: sed solum fuit missio spiritus sancti super apostolos in signo visibili. Uocatur tamē illud baptizare. i. lauare: quia spirit⁹ sanctus lauat interiora cordis nostri. ꝛ iste sensus etiam est q̄ueniens: ꝛ tamen tunc nihil loquit̄ Joannes de baptismo xp̄i. Oēs tamē doctores tenēt q̄ Joānes loquutus fuerit de baptismo xp̄i. Ideo sensus p̄cedens est melior: ꝛ non dicit q̄ xp̄s daturus' esset spm̄ sanctuz: sed etiam q̄ baptizaret in spiritu scō ad significāduz plenitudinē spiritus sancti: q: baptizare est lauare ꝛ qñ aliquid lauat in aliquo liquore necesse est q̄ ille liquor ex oi parte circundet ad habundātiā ipaz rez que lauat: q: al's nō poterunt sordes sufficerēt dilui: sic qñ aliqd sordidum lauat i pauca aq̄. Nā neče ē manē sordes i re lota. ¶ Cū igit̄ p baptm̄ spūs scūs deī hoi ad copiā. s. ad remissionē oiuz pctoꝝ: ꝛ ad collectionē multaꝝ gr̄aꝝ dī hō baptizari in spū sancto: ac si dicatur q̄ hō lauatur in spiritu scō

Christ⁹ ñ baptizabat. p̄ma rō. O

p 2ª rō. Q 3ª rō. R 4ª rō. S 5ª rō T U 6ª rō. X

tū sancto sicut in aqua. Et etiā metaphora. Nā qñ aliqs ē sapiens nimiū ⁊ sapiēter loquit dicimus de ore eius exire fluuios sapie.i. multa sapienter dicta. Ita qñ alicui multū ō spū sancto ꝓfertur dī lauāri i in spū sancto q̄si ex oi pte spūs scūs eū impleat: ⁊ opiat. Sic dicit Crisō. in q̄dā omelia. ſ. Non dixit dabit vobis spm̄ scm̄: sed baptizabat vos in spū scō copiā gre metaphorice oñdēs. ⁊ igni. Ex hoc q̄dā assumpserūt cām erroris putātes q̄ xp̄ani deberent in igne baptizari. Sicut dī apud q̄sdā gentes fieri que non solū in aq̄ baptizant: sed ēt cū ferro candenti characteres sibi in vultu faciūt. Sz valde errant. Pōt aūt intelligi vno mō q̄ xp̄s baptizaret in igne. ſ. mittēdo spm̄ scm̄ in figura ignis. Et vī ꝓuenire: q̄ dī baptizabit in spū scō: ⁊ igni. i. dabit spm̄ scm̄ in figura ignis. sicut fuit datus aplis in Pētecoste. act. ij. Et sic exponit Nicolaus. Iste sensus pt̄ stare aliq̄l'r: sed nō est satis ꝓueniens.

Improbat opi. nico. ꝑ primo.

¶ Prīo q̄: Joānes loquebat hic de eo qō cōiter vel q̄si semper fieri debebat a xp̄o: cū dicēt toti pplo ipse baptizabit vos in spū sancto ⁊ igne. Istud aūt de spū scō in igne dato solū semel fcm̄ legit. actu. ij. In alijs aūt vicib⁹ lz daret spūs in signo sensibili non dabat tm̄ in igne: sed solū incipiebāt loq varijs linguis illi super qs descendebat spūs scūs. Sic pz. actu. xi. ō gentilibus audiētib⁹ sermonē Petri sup qs descendit spiritus sanctus. ſ. loq̄nte Petro verba hec cecidit spūs scūs sup oēs qui audiebant verbū. Et obstupuerūt ex circuncisione q̄ venerāt cū Petro: q̄ in nationes gra spūs sancti effusa est. Audiebant. n. illos loq̄ntes linguis ⁊ glorificātes deū. Sic etiā pz. act. ix. de illis qs baptizauit Paulus. ſ. hijs audiū. baptizati sunt in noie dñi Jesu. Et cū iposuisset illis manus Paulus venit spūs scūs sup eos: ⁊ loq̄bant linguis ⁊ ꝓphabāt. Non g̃ loqret Joānes de illo qō semel accidit cū diceret totum ppl'm a xp̄o in spū scō: ⁊ igne baptizandū. ¶ Scōo pz: q̄ istud nunq̄ fcm̄ est viuente xp̄o: vt ō. declaratū est. ⁊ tamen verba Joānis vident ēt intelligenda de tpe xp̄i sic ō tpe qō post mortē eius fuit.

2 scōo.

¶ Tertio pz: q̄ sic intelligendo nō loqueret ioā. de baptō xp̄i: sed solū de collectione spūs sancti in signo sensibili que nō fit in baptō xp̄i nec vnq̄ fuit fcā tenetur tamē cōiter q̄ loq̄tur ḃ ioā. de baptō xp̄i qui est sacr̄z. Ideo al'r intelligendū est. Et est metaphora sic sepe solet scripture loqui: ⁊ per ignē significat gra spūs sc̄ti: ⁊ tm̄ ista gratia inquātū hoiem lauat a vicijs que sunt q̄si q̄dā macule extrinsec⁹ exītes ⁊ nō inherentes firmiter corpib⁹ dī esse spūs scūs ad baptizandū. i. lauandū. Inquātū vo ista gra ꝑ magnitudinē suā ꝓsumit oino radices pctōr̄ ita vt nō solū pctā: sz nec ēt radices pcti maneāt dī esse ignis. Et est ꝓpria cōparatio. Nā spūs scūs est qui mundat nos ab oi inquinamēto spirituali: ideo cōparat illis elementis per que corpa nr̄a mundant. Duo aūt sunt elemēta que cōiter mūdāt. ſ. aqua ⁊ ignis aqua. n. solū tollit sordes exteriores que leuiter adherent: illas aūt que mlt̄ū infixe sunt aq̄ tollere nō pt̄ nisi adiuuetur calore igniſ. Jō aq̄ calida aptior ē ad lauādū q̄ frigida. Sed interdū ēt sic non tollunt sordes. Ignis aūt est q̄ pfecte mundat corpa relinquēs in eis solū qō pur̄ est. Et sic tollit tā sordes exteneas q̄ nālem impuritatē. Jō non pt̄ tollerare ignez aliq̄ corpora nisi que sunt aliq̄l'r pura. Sic̄ est de metallis: ⁊ in illis ea que sunt impura vt aur̄ integra manēt in pōdere suo. Et sic spūs sanct⁹ hz duos grad⁹ purgādi hoiez. ¶ Uno mō purgat ad ḃ q̄ faciat hoiem deo acceptū. Et ad ḃ requirit remissio oiū pctōr̄ ⁊ collatio gratie gr̃ificātis: ⁊ nihil aliō. Et tunc pt̄ adhuc manere in hoie mlte ipfectiones.

2 Spūs scūs duob⁹ mōis purgat hominem. ꝑmus modus.

¶ Alio mō mūdat hoiem ita vt faciat cū oino pur̄. ſ. auferendo non solū sordes exteriores q̄ sunt pctā que q̄si ab extrinseco hoi aduenīūt inq̄tū non nāl'r nobis insunt: sed solū p actū nr̄z. sed ēt auferendo potentiā peccādi ꝓfirmādo hoiem vel ēt subtiēdo passiones hoi que iducūt ad peccādū. Iste nāq̄ sunt ipfectiones nāles. i. que nobis inate sunt. Et q̄: iterdū spūs scūs tollit istas ipfectiones aut oino mitigat dicēt purgare tunc hoiem scō mō. Prima istar̄ purgationū designat per aquā q̄ solū exteriora purgat ⁊ nō nālia. Scōa p ignē q̄ etiā interiora purgat: ⁊ tollit ipuritatē nālē.

2 modus.

¶ Et q̄: baptizare est lauare: ⁊ lauare fit in aq̄ designat ista ꝑma purificatio spiritus sancti cū dī baptizabit in spū scō. i. lauabit p spm̄ scm̄ tāq̄ p aquā. i. inquātū est spūs scūs velut aq̄. ſ. leuit ⁊ sola exteriora purgās. Cū aūt dī ⁊ igni significat scōa purific⁹. ſ. xp̄s mūdauit hoiez igne. i. p spm̄ scm̄ tāq̄ p ignē ꝓsumēdo in eis oēm ipuritatē. Et ꝺ ei ꝓprie deo cōpetit q̄ vocauit ignis cōsumēs deuteron. 4. hoc inuit Chrisō. sup Mattheū dicēs spūs repellit ocupiscentias ⁊ ꝓualere nō sunt. Ignis aūt ipas ocupiscentiar̄ radices cōburit. Et Chrisō. in q̄dā omelia dicē q̄ p ignē vehemētia gre q̄ vinci nō possit ōmōstrat. ¶ Alij exponūt. ſ. q̄ xp̄s baptizat ḃ p spm̄ scm̄ mūdādo pctā p spm̄ id aūt qō hic nō fuerit mundatū in futuro mūdabit per ignez sic dixit apl's. j. corin. iij. ſ. Et vnic⁹ cuiusq̄ op⁹ q̄le sit ignis ꝓbabit. Si cui⁹ op⁹ arserit detrimētuz patiet ipse aute⁹ salu⁹ erit si tm̄ q̄si per ignē. Et istā expōnez ponit cū aliis Hiero. super Matthe. dicēs in pñti spū baptizamur: ⁊ in futuro igni fm istō apl'i vnic⁹ cuiusq̄ op⁹ q̄le sit ignis ꝓbabit. Hoc bñ stat ⁊ tm̄ ꝓuenienti⁹ qō. s. diximus. ſ. q̄ fit cōpatio de igne ⁊ aq̄ ad purificationē spūs sci. ⁊ Cui⁹ vētilabr̄ in manu sua. Dic ēt Joā. oñdit magnitudinē messie dicēdo q̄ ipse est iudex oiuz hoium: ⁊ ad ipsuz ptinet separe bonos a malis puniēdo malos ⁊ retribuēdo bonis. In ḃ ioā. valde laudat xp̄m: q̄ oñdit eū eē deū. Nemo. n. pt̄ ista facere nisi de⁹: in cui⁹ manu sūt oēs fines terre: ⁊ ipe solus est qui reddet vnicuiq̄ iuxta opa sua psal. 6i. Et nihil mai⁹ de messia dici poterat: q̄: nihil de eo maius est. Jō nihil est mai⁹ q̄z eē deū. Per ḃ ēt ioā. incitabat ad pniam qs baptizabat per terrorē diuini iudicij sepās bonos a malis: ⁊ cremātis malos in igne inextiguibili. Significat per vētilabr̄ ptās iudiciaria xp̄i. Duo. n. ptinet ptās iudiciaria. ſ. ptātē cogñscēdi: ⁊ ptātē diffiniēdi. Utrūq̄z signat ꝑ vētilabr̄: q̄: vētilabr̄ est instrm̄ ad sepādū triticū a paleis elenādo vtrūq̄z in altuz: ⁊ tunc grana pondere suo cadētia i vnuz locū coeunt: palee vo sua leuitate a vēto rapte diffugiunt. iō vētilabr̄ a vētilādo dī. i. pñciēdo ad vētuz. Et sic sepātur ibi palee a granis: ita per ptātē iudiciariā boni sepabunt a malis: vt q̄s eat in locum suum. Et dī q̄ vētilabr̄ ē in manu ei⁹ ita q̄ imediate ꝓmpt⁹ est ad discernēdum bonos a malis. Et nō dixit q̄ ipse assumet vētilabr̄ q̄si ḃ futur̄ expectet. An vo añ tps messie de⁹ hzet vētilabr̄ i manu sua. j. q. 7o. dicēt. Et pmūdabit aream suā. Metaphora ē: q̄: vētilabr̄ ad aream ptinet: ⁊ ꝑ aream significat ḃ mūdus iste vel eccl'ia: vt alī dicūt: ⁊ vtrūq̄z ver̄ ē. Nā siue eccl'ia siue tot⁹ mūdus ad xp̄m ptinet: q̄: data ē sibi ptās sup oia: ⁊ ipe oia iudicatur⁹ ē. Q̄z pī nō iudicat quēq̄: sz oē iudiciū dedit filio facere. ioā. 5. Et dī pmūdabit. i. valde mūdabit. ſ. plusq̄z i area. Q̄z quātūcūq̄z diligēs vētilatio ibi fiat semp manēt aliq̄ palee saltē pue cuz granis ⁊ iterdū grana cū paleis dilabunt. Dīnū aūt iudiciuz de sepatiōe bonor̄ a malis tā diligētissimū ē: vt null⁹ erroi locū sit. ſ. vt nemo malor̄ ꝑ errorē iter bonos ad beatitudinē suscipiat: ⁊ nemo bonor̄ iter malos puniat. ⁊ cōgregabit triticū suū in horreū. Triticū dñr ipsi boni: q̄: ō tritico cib⁹ gratissim⁹ hoib⁹ fit: horreū ē ipsa eterna btitudo ad q̄z oēs boni tāq̄z ad felicitatē horreū colligent. palleas aūt comburet igni iextinguibili. Palee dñr ipsi mali: q̄: sic palee sūt vane nihil pōder̄ hñtes ō bōitate. Sz oi vēto tētationū rapiunt. Rapi aūt vl' fluctuare vēto vitupabile ē. Sic dī ad ephe. 4. ſ. Ut iā nō scim⁹ puuli fluctuātes: ⁊ circūferamur oi vēto doctrine in negtia hoiuz. Et dī q̄ aburent igni iextiguibili: q̄ ḃ vez erit ad lr̄az. nā mali ibūt i ignē eternū. j. 25. Et q̄ ē eternus ē in extiguibilis. Sic ēt dī Isa. vlti. vmis eor̄ nō morietur: ⁊ ignis eor̄ ñ extiguet. Et itelligit ō dānatō q̄ ꝓpanet⁹ poleis. Palee. n. ad duo ꝓficiūt. ſ. ad ignē: ⁊ vt sint i pabulū bestijs. Utrūq̄z ꝓuenit dānat⁹. Nā ſt ad ignē eternū: ⁊ ēt dant ipabulū demōib⁹ q̄ vocant bestie i scriptura. Nā ipi torq̄bunt eos qb⁹ suadēt demōib⁹ peccauerūt. De ḃ dic Hilari⁹ q̄ ꝑ vētilabr̄ i. paleā discretio iustitie ex ais ōsigf: qō hz dñs i manu sua. i. ptāte: q̄: pī oē iudiciū ōdit filio. ch̄i. dic̄ q̄ area ē eccl'ia horreū ē regnū celeste: ager vo ḃ mūdus. Mittēs g̃ dñs apl'os ceteosq̄ doctores q̄si messores pcidit oēs gētes de mūdo: ⁊ i aream eccl'ie congregauit. Dic g̃ triturādi sum⁹ ḃ vētilabrādi oēs hoies q̄ i reb⁹ carnalib⁹ ōlectamur sic grana i palea. Sz q̄ fidelis ē: ⁊ boni cordis hz medullā: mox vt leuit fuēit tribulatus carnalia negligēs currit ad dñm. Si aūt modice fidei fuerit vix cū grādi tribulatiōe. Qui aūt oio infidelis ē ⁊ vacu⁹ q̄n tūcūq̄z ꝓrit⁹ fuerit nō trāsit ad deū: triticū ēt cū p̄m⁹ triturat⁹ fuerit iacet cū paleis i vno loco ꝓfuso postea aūt ventilat vt separent. Sic z'i vna eccl'ia fideles cū infidelib⁹ hñtur cōmixti. Jō q̄n mouet psecutio q̄si vēt⁹ vt vētilabro xp̄i iactati: q̄ ias distincti fuerāt actib⁹ sepent ⁊ locis. Dicit ēt Chrisostom⁹ q̄ non dixit mundabit aream suam: sed permundabit necesse est enim vt diuersis modis tentetur ecclesia donec permundetur

mundetur. Et primus qdē ventilauerunt illā iudei: deide gē tiles: mō heretici. Postmodū ventilabit eā antixp̄us. Sic. n. qñ modica est aura non pmundat tritici massa. sed leuiores palee iactant grauiores āt remanent: sic t modo modico flatu tētationis sufflāte pessimi hoies recedūt. Si aūt surrexerit maior tēpestas ēt illi qui videbant eē stabiles sūt exituri. Jdeo nēcia est tētatio maior: vt pmundet eccl'ia. Remigi⁹ dicit hanc areā. s. eccl'iam: dñs mūdat in hac vita: cū vel p iudicū sacerdotū mali de eccl'ia tollunt. Uel p mortes de hac vita abscindunt. Rabanus dicit q vniuersal'r huius aree purgatio in fine seculi pficiet: qñ mittet angelos suos filio hois t colligent de regno eius oia scādala. Grego. dicit q p⁹ triturā vite pñtis in qua nunc triticū sub paleis gemit: ita illo extremi iudicij ventilabro triticū paleaq discernit: vt nec in tritici horreū palea transeat nec in paleaz ignem horrei grana dilabantur.

¶ Qūo deus posset de lapidibus suscitare filios abrahe.

¶ Questio. LXVI.

Queritur qūo possit stare qō. s. dictus ē. s. q deus de lapidib⁹ possit suscitare filios abrahe.

A ¶ Quidā dicunt q per lapides intelligunt gentiles q erāt lapidei t duri: t deus poterat de illis suscitare filios abrahe faciendo q complerent in eis pmissa abrahe: t tñ pmissa illa non cōplebant nisi in filijs eius: q: sibi t semini suo pmissa erat talia. Jta dicit raban⁹ q lapidū noie gentes signata sūt que lapides coluerunt. Jdē Chrisо. dicit. s. Lapis durus ē ad opus: sed cū fcm fuerit opus ex eo deficere nescit. Sic t gentes cū difficultate qdē crediderūt: tñ credētes pmanent in. fide. Raban⁹ etiam dicit q de lapidib⁹ suscitati sunt filij abrahe: q: dum gentiles in abrahe semine hoc ē in xpo crediderunt: eius filij facti sunt cuius semini sunt vniti. ¶ Dōm qō iste est cōueniens sensus est tñ moralis. Opz g̃ pter istū dari aliū lr̄alē: q: semp est nece da ri vnū sensum quē scriptura intendit t ille vocat lr̄alis: q: lr̄a illū intēdit. ¶ Nicolaus tamen qui expōit i sensu lr̄ali vult istū eē sensuz lr̄alē. dicēs q per lapides gentiles significauit: q: colebāt idola. ¶ Dōm tñ qō non pt esse lr̄alis sensus iste. ¶ Prio q: Joānes ostendit hic aliqd cū dixit potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Si g̃ ō gētilib⁹ itelligebat oportebat q ibi essent gentiles audientes p̄dicationē Joānis q̄s ipe ad occulum oñdens lapides vocaret. Nō tñ erant ibi gentiles q: s. pbatū in. xlvij. q. soli iudei a Joāne baptizati sunt maxie: q: Nicolaus vult q qñ Joānes dixit de lapidib⁹ istis ostēdit lapides positos in alueo Jordanis q̄s ibi iubente domino posuerāt israelite. Et tūc cū illos ostenderet nēcitate erat q ad lr̄am de illis deberet itelligi. s. q de illis lapidib⁹ suscitarētur gentiles qui fierent filij abrahe. Et tunc est oīno incōueniēs q: si de illis lapidib⁹ deus hoies faceret nec essent gentiles nec iudei sed qdam ppl's per se nō descendens de aliq ppl'o qui iam fuisset: maxime q: Nicolaus non vult hoc: sz q vere itelligatur de gentilib⁹ qui lapides colluerant. Et tūc cum Joānes oñderit: vt ipse tz lapides iordanis si postea de gētilibus intelligamus nece est esse sensuz misticū vel trāsuptū. Jō ad b q hīet locuz aliq̄l'r iste sensus debebat dicere Joannes potens est deus de lapidib⁹ suscitare filios abrahe: t tūc q: nihil ostenderet posset intelligi de gentilibus aliqualiter.

Impro-bat opi. nicolai. pmo.

Scdo.

¶ Sed adhuc non esset oīno sensus lr̄e: q: cū Joānes dixit potens est deus de lapidibus istis: t ēt significauit aliquaz magnā potentiā quā pharisei putarent eē magnā: t tñ q ō gentilibus deus faceret filios abrahe. s. cōplendo in eis p̄o missa abrahe siue poti⁹ faciēdo eos pticipes istoz pmissoruz non putarent pharisei esse magnā potentiā imo nullā: q: ēt existente statu legis veteris multi gentiles conuertebantur ad ritū iudaicū: t illi erāt pticipes oiuz bonoz que deus pmiserat israelitis. Jdeo nō itellexit sic Joānes. ¶ Itē q: Jo. voluit inuere q pharisei non deberēt gl'iari se eē filios abrahe. s. q: pp hoc de⁹ nō pceret eis si pniam nō agerēt: q: etiam si occideret illos leue erat sibi hēre alios filios abrahe cuz ēt de lapidibus posset illos facere: t sic habebat istud locū quā do pharisei non facerent pniam. Illis āt faciēdis eā nihil horuz eēt: q: non dī suscitauit deus filios abrahe de lapidibus sed potens est suscitare illos. Et tñ dato q pharisei facerent pniam deus vere factur⁹ erat filios abrahe de gentilib⁹ cū p̄nunciatū eēt gētiles ad xpm̄ quertendos: iō non intellexit Joā. de b: q: id de quo Joā. loq̄bat nō fcm est: sed poterat fieri q ipse signauit potēs est de⁹ t c̄. t nō dixit faciet de⁹: t de lapidib⁹ istis filios abrahe. t tñ de gētilib⁹ facti sunt filij abrahe g̃ non intellexit de b Joā. ¶ Alij deducūt alr dicētes qō Joā. increpabat phariseos: q: dicebāt se filios abrahe. Quasi diceret q falsuz erat q nō dicunt filij abrahe ex carnali p̄pagatione: sed ex fidei imitatione. vt ait apl's. ad Ro. 8. t. 9. Et hoc tenet aliq̄l'r Nicola⁹. ¶ Dōz q lz vez sit filios abrahe vocari magis fm fidei imitationē q̄z fm carnē tñ nō conuenit in ppositō: q: ioānes non increpat eos q̄si falsum dicāt se eē filios abrahe nec p̄hibet eis hoc dicere: sed dicit non esse in hoc pfidendū. Sic ait Chrisо. in q̄dā omelia. s. cū dicitur ne velitis dicere intra vos p̄iem hēmus abrahā hoc dixit non p̄hibēs dicere se eē ex illo sed p̄hibet in hoc cōfidere virtuti aie non insistētes. ¶ Itē q: tunc nō faceret ad p̄positum dcm̄ Joā. q: ipse admonebat eos agere pniam: t q nō dicerent se esse filios abrahe. Nā istud non pōt eē ad p̄o positū nisi forte pharisei pp b gl'iabant se esse filios abrahe dicerent nō eē sibi nēciā pniam. ¶ Itē nō erat ad ppositū: q: hoc mō filij abrahe vocant qui imitant eū: t tñ Joan. suadebat phariseis pniam agere: t p b dato q nō eēnt filij abrahe quātū ad opez imitationē efficerent nūc per pniaz: t sic non p̄hiberet eis dicere p̄iem hēmus abrahā. ¶ Itē p̄z hoc plenius: q: tūc nullo mō esset ad ppositū istō qō Joā. dixit. s. potens est de⁹ de lapidib⁹ istis t c̄. q: si ipsi non erat filij abrahe nihil erat ad ppositū q de⁹ de lapidib⁹ possit suscitare filios abrahe: iō nēce est itelligi lr̄am. s. q Joā. diceret eis nō eē cōfidendū solū in b q erāt filij abrahe: q: nisi pniam ageret ēt si essent filij abrahe deus occideret eos: t nō pceret pp b q erant filij abrahe: q: si multū diliget filios abrahe nō solū posset accipere aliū ppl'm quē hīet: vt filios abrahe: sed ēt de lapidib⁹ posset illū facere. s. de lapidib⁹ illis q erāt in iordane q̄s oñdit ad occulū vl'ō qbuscūq alijs lapidib⁹. Jstud tenet hier. super Mattheū dicens q Joā. iudicat hic dei potētiaz q: qui de nihilo cuncta creauit pōt de saxis durissimis ppl'z p̄creare. Prīa. n. sunt rudimenta fidei credere deū posse qcqd voluerit. ¶ Sz dicet dato q de lapidib⁹ de⁹ ppl'z crearet qūo essent illi filij abrahe. Naz posse de lapidib⁹ hoies fieri a deo nō est dubiū cū de limo terre pmū hoiem formauerit gene. ij. eq̄l'r g̃ de lapidib⁹ vel de ligniſ potuisset eū formare: nō tñ eēnt isti formati de lapidib⁹ filij abrahe: q: nō eēnt de semine suo. ¶ Dōm qō vocarent filij abrahe quātū ad successionem in bonis abrahe. Nā ad filiū ptinet eē heredez sic̄ apostolus dixit si filij: t heredes. ad Ro. 8. Et q: abrahe fuerant multa pmissa a deo illi q succederent in pmissis illi vocarentur filij abrahe: q: heredes ei⁹ maxie: q: de⁹ pmittebat abrahe t semini suo oia q̄ pmittebat: sic dī tibi t semini tuo dabo terrā hāc: t ita de alijs pmissionibus. gen. xiij. t. xv. t. xxij. Necesse g̃ erat q illi in qbus cōplerent pmissa illa vocarent filij abrahe. Et sic si deus delens totū ppl'm iudeoz pp eoruz iniqtatē de lapidibus suscitaret sibi vnū ppl'm nouū in quo oia que pmissa erant abrahe vocaret ille ppl's de filijs abrahe ēt q: deus hēbat filios abrahe tāq̄z ppl'm peculiarē de cūctis ppl'is terre exo. xix. t ūtero. vij. Si g̃ de lapidibus v'l alſ vnū ppl'm suscitaret quez hīet peculiarē iter oēs ppl'os terre ille vocaret de filijs abrahe. ¶ Aliq volūt qō ēt deus posset vere filios abrahe suscitare de lapidibus illis: q: istō includitur sub oi potentia. ¶ Dōm tñ qō falsuz ē: q: sic ipol'e ē filiū vnius hois postq̄z est eē filiū alterius hois ita t magis ipossibile est hoiem de lapide fcm̄ esse filiū alterius hois. Nā ad hoc qō aliq essent filij abrahe nece erat qō aut iā fuissent aliqñ filij abrahe aut de nouo deriuarent de semine abrahe: nō poterāt p̄ de lapidibus suscitari filij abrahe: q: opōtebat tūc q aliq de filijs abrahe mortui fuissent: t corpa eoz fuissent quersa in illos lapides: t tūc p reuniōnē aie ad corpus redirent illi hoies qui pus fuerāt filij abrahe t fuerāt quēsa corpora eoz in lapides. Sic. n. fiet i gñali resurrectiōe. s. q redibit qlz i eodē corpe qō viuēs hūit siue illō sit quersum in terrā siue in lapides siue in auras aut in ignē diffugiat. ¶ Et tūc seqrent duo. Primū qō de⁹ nō posset ō illis lapidibus suscitare plures hoies q̄z ēt fuerunt illi q̄z corpa i lapides vsa sunt. Si aūt plures suscitaret nō eēnt illi filij abrahe: sz alius ppl's fm qō isti hoies suscitarent iā olim ipemet fuissent filij abrahe. Si āt ōbēt de⁹ ō lapidib⁹ suscitare filios abrahe q nū q̄z fuissent non erat pol'e: q: ad hoc requirebat qō in lapide esset semen abrahe ex quo pp ppagationē nascerent hoies:

t tamen

Dō tertio.

E 2ª rō.

3ª rō.

4ª rō.

F

5

ꝛ tñ lapis non poterat hẽ istoꝫmõ semẽ abrahe.ſ. aliqd de q̃ posset fieri ꝓpagatio. Et dato ꝙ istud vellemꝰ ꝓcedere qõ est ipossibile: lapis tñ nihil posset ꝓpagare: qꝛ ꝫ soluꝫ ptinet ad aial pfectũ qõ per gñationẽ põt se ptinuare. Jõ non poterãt de lapidibus suscitari filij abrahe ita qõ essent vere filij abrahe: qꝛ abrahã non posset eẽ pater istoꝝ q̃s deus de lapidibꝰ ꝓcrearet. ¶ Sed obꝫciet ꝙ scũs Tho. tenet in q̃dã q̃libeto ꝛ ẽt multi alij ꝙ si Adã non peccasset solũ nascerent qui saluandi erant: ꝛ illi eẽnt idez nũero qui nunc saluanť. ¶ Pꝛima pars ab oibus catholicis tenet.ſ. ꝙ si adã non peccasset posteri eius nũq̃ peccassent: sed fuissent ꝓfirmati: ꝛ de para diſo terrestri trãsfererent i celestez nũq̃ gustata morte: ꝛ sic oẽs qui tũc nascerent saluarent. ¶ Scõa ps vꝝ hẽ difficultatem.ſ. ꝙ illi essent isti ꝯdẽ numero qui nunc saluanť. Nam nunc aliqui saluanť quoꝝ ꝓies: ꝛ tota ꝓgenies dãnata est. Sicut ꝓz de illo qui ꝓuersus est ad xp̃m ꝛ oẽs sui ꝓgẽitoresꝰ fuerunt sarraceni. Jlli tñ qui nunc dãnanť non nascerentur tunc: cũ nullus tũc deberet dãnari. Jdeo necesse erat ꝙ illi qui nunc saluanť habuissent alios ꝓies q̃s nũc. Jstõ vꝝ multis ꝯpoſe: qꝛ idez hõ non ꝑt eẽ nisi ab eodẽ ꝓie ꝛmꝝe.. ¶ Dicendũ ꝙ poſe erat: qꝛ ad ꝫ ꝙ hõ aliqs gignat aliũ duo requnť in eo.ſ. virꝰ gñatiua cũ oibꝰ instris sibi deseruientibꝰ ꝛ semen qõ fiat per virtutẽ gñatiuã: ꝛ postea decidať. Qõ aũt vnus hõ differat ab alio ꝓuenit sibi ex illis ꝓncipijs ꝑ q̃ ẽ.ſ. mã ꝛ forma que cõplent essentiã cõpositi nãlis: ab idẽnitate istoꝝ est hõ idẽ nũero. Si ãt ista duo vel altꝝ eoꝝ varietur non erit idẽ hõ numero. Uñ si est poſe ꝙ duo hoies hẽrent eandẽ aiaz: ꝛ idẽ corpus nũero eẽnt due ꝓsone vel duo suppoſita: ꝛ tñ nõ eẽnt duo hoies: sed vnicꝰ hõ: qꝛ vnicã hũanitatẽ nũeralẽ hẽbant. Sic.n. est in dñis: qꝛ ꝑ filiꝰ ꝛ spũs scũs tria suppoſita sunt: ꝛ tñ nõ sunt tres dij: ꝛ non ꝑ aliud nisi qꝛ hñt eandẽ ſbam vel deitatẽ nũero. Si ãt tres deitates numero hẽrent sic̃ tres hoies hñt tres hũanitates nũerales. i. tres aias: ꝛ tria corpora nõ essent vnꝰ deꝰ: sed tres dij. Jn hominibus aũt aia non ꝓuenit a gignẽte: sed a deo. solũ autem corpus est a parentibus: iõ id in q̃ ꝑt vnꝰ hõ ptinere ad vnũ patrez vl ad aliũ est solũ corꝑ. Si ãt istud corꝑ posset eẽ idẽ nũero genitũ a duobꝰ ꝓbꝰ esset idẽ hõ filiꝰ duoꝝ vel possz eẽ a duobꝰ. Nã ꝙ ꝓ sit iste hõ vel ille nõ facit ad idẽptitatẽ vel diuersitatẽ numeralẽ filij: nã ab eodẽ ꝓie nũero multi filij distincti nũero sunt. Sicut g̃ ab eodẽ ꝓie nũero sunt distincti filij nũero: qꝛ cõicat ad eoꝝ gñationẽ distinctas ptes mãe numero: ita si aduersis genitoribꝰ potuerunt cõicari eadẽ pars mãe numero per decisionẽ seminalẽ poterit idẽ homo eẽ genitus ab alio q̃s ab illo a quo genitus est: non q̃dez ꝙ ille q semel genitus ẽ ab vno hoie possit idẽ numero gigni ab alio qꝛ hoc includeremus traditionẽ cuz oporteret totã ſbaz corpulentã quã iste semel habuit qñ viuebat ẽt in matura etate cõicaret sibi alius per gñationẽ. Et istud est ꝯ oẽm gñatõez nãlem nec põt vllo mõ concipi. Sed est sensus ꝙ iste homo qui genitus est ab vno patre potuiſſz gigni ab alio ita ꝙ tũc nõ genitus esset ab isto a q̃ genitus est. Et ꝫ mõ per dei potentiã fieri posset. Et sic ego potuissem esse filiꝰ Ade imediatus: nã ꝓstat ꝙ ego sum de semine ade. Si g̃ eadẽ ps mãlis nũero q̃ fuit in ꝓie nr̃o: ꝛ in mr̃e fuisset in Adaz ꝛ Eua. ꝛ illam decidissent in coitu: ꝛ fieret ꝓceptio inde neẽe erat ꝙ ex illo actu ego gignerer ꝛ nullus alius cũ eẽt ibi corpuſ meuz idẽ nũero. Quia tñ ille particle nũero que fuerũt in ꝓie meo ſm ſbam corpulentã fuerint in adã deus facere poterat ideo poterã ego met eẽ filius ade imediatus. ¶ Patet hoc: qꝛ qc qd in oibus hoibus fuit aut decisuz est de adã realr ꝛ ꝺ eua aut ꝓuersuz est in corꝑe eoꝝ per nutrimentũ. Accipiť autẽ nutrimentũ de rebus q̃s deus creauit in cibũ. Et tunc si id qõ in patre meo fuit realr fuit ex ꝑte ade ita ꝙ in ipso fuerit q̃tũ ad illud. ita ego poteraz esse filius ade sicut patris mei. Si aũt istud assumptũ est per alimentũ: poterat deꝰ facere ꝙ eadẽ alimenta vel cibi numero qui erant qñ ꝓ meus aleba tur: eẽnt de quibus alereť adã saltẽ q̃tũ ad illã ꝓticulã seminalẽ que ad ꝓceptionẽ meã decisa est. Et tũc totũ idẽ nũero qõ fuit in ꝓie meo: ꝛ in matre ad mei gñationẽ posset esse in adã ꝛ eua: ꝛ sic esseꝫ ego filius imediatꝰ. Et hoc mõ possent esse idẽ numero tunc qui saluarẽtur cũ illis qui nunc saluãtur lz non hẽrent eosdẽ patreſ q̃s nunc hñt. Jstõ tenet si deꝰ eisdẽ corꝑibus velit infundere easdẽ aias q̃s nũc infudit qꝛ alꝫ si aie essent alie nõ essent hoies ꝯdẽ numero. Jstõ tamen manifestũ est ꝙ fieri poterat imo videbať q̃si neccius cuz aia non accipiat esse nũerale nisi per vnionẽ ad mãm: qꝛ alꝫ non possent mltiplicari nisi ꝛz spẽz cũ fuerit puri spũs nihil hñtes mãle: sed foꝛale vel essentiale. Unde si aie differrẽt numero: ꝛ nõ per mãm corꝑoꝝ qꝰ vniunť neẽe erat eas differre ad minꝰ spẽ cũ nulla sit minor dãa essentialr siue p eẽntiaz q̃z specifica: ꝛ sic vꝝ ꝙ existentibus tũc eisdez corꝑibus nũero que nũc sunt eẽnt ẽt cedẽ aie nũero que acciperent eẽ numero per vnionẽ ad illa corꝑa. ¶ Hoc ꝑsuppoſito stat argumentũ ꝙ de lapidibus possent ꝓcreari filij abrahe: cũ idẽ hõ nũero possit esse filiꝰ alterius ꝓis q̃s eius cuiꝰ est. Jta filij abrahe poterãt esse qui non eẽnt geniti de filijs abrahe: ꝛz de lapidibꝰ. ¶ Dom ꝙ nõ stat. ¶ Primo qꝛ lz idẽ hõ numero potuerit esse filius alteriꝰ ꝓis q̃s eius cuius est: tñ post q̃z filius istius est non est ia filiuſ alteriꝰ: imo nec est possibile. Jta nunc si deus aliqs hoies ꝓcreasset de lapidibus dato ꝙ cõcederemus ꝙ illi potuissent eẽ filij abrahe: qꝛ tñ ia fuerũt de lapidibus ꝓcreati: ꝛ nõ de abrahã nec de filijs eius nõ sunt filij abrahe nec possũt eẽ. ¶ Scõo qꝛ ad ꝫ ꝙ eẽnt filij abrahe neẽe erat ꝙ ꝓcreati eẽnt de ſba abrahe mediate vel immediate: qꝛ nõ dr̃ filiꝰ nisi qui est de ſba patris. Et tñ in lapidibus nõ erat aliqd de ſba abrahe mediate vel imediate: iõ non poterant eẽ filij abrahe qui de lapidibꝰ ꝓcrearent. Secus ãt in hoie de quo dicimus ꝙ ꝑt eẽ filiꝰ alteriꝰ ꝓis q̃s eiꝰ cuius ẽ: qꝛ ponimus ꝙ illa pars mãlis que fuit in ꝓie suo ꝛ mr̃e potuerũt eẽ eadẽ nũero i alio a q̃ gignereť. Et si istõ nõ detur: non est poſe ꝙ qui est filius vnius potuisset gigni ab alio alio: qꝛ ia nõ eẽt idez nũero cũ nõ esset corpus suũ idem nũero cũ illo qõ ab alio ꝓie susceptuꝰ erat. ¶ Tertio qꝛ ad hoc ꝙ aliqs sit filius alterius nõ sufficit qõ sit de ſba eius ꝛ ẽt qõ ei sit similis in spẽ: sed ẽt qõ deriueť ab eo mediate vl immediate ſm ꝓpagationẽ semialẽ in aialibus loq̃ndo. Qõ ꝓz qꝛ filius non est a patre nisi ꝑ gñonẽ: in aialibus aũt gñatio est ꝑ seminalẽ deriuationẽ: iõ q̃ nõ est ab alio ꝑ deriuationez seminalẽ lz sit de ſba eius nõ est filius eiꝰ. Sic ꝓz de eua. Nã illa formata fuit de ſba eius. ſ. de costa ade: ꝛ tñ nõ vocať filia ade. A fortiori g̃ si de lapidibus aliq hoies a deo crearẽtur dato ꝙ illi lapides facti fuissent de corꝑibus aliq̃z filiorum abrahe ꝓuersis in illos lapides nõ dicenť isti filij abrahe: qꝛ non fuerunt ab eo ꝑ deriuationẽ semialẽ. Nã ꝓductio istoꝝ non fuit ꝑ ꝓpagationẽ: sed per formationẽ sic̃ eua fuit foꝛata ꝺ adã. Nõ g̃ poterãt isti eẽ filij abrahe sic̃ nec eua filia ade: ꝛ adhuc multo minus: qꝛ eua de adam vigẽte sumpta est de vera carne eius. Jsti ãt ꝺ ver| lapidibus fierẽt i q̃s mutata eẽnt corꝑa filioꝝ abrahe q̃ ia nõ erãt. ¶ Dõz g̃ qõ icludebat õdictionẽ qõ ꝺ lapidibꝰ crearenť ꝺ nouo aliq filij abrahe q nũq̃z fuissent: lz itelligendũ qõ poterat deus de illꝫ creare nouũ ꝓpr̃m q̃tũcũq̃ magnũ vellet: ꝛ illi hoies nõ solum nõ eẽnt de filijs abrahe: lz ẽt nec de filijs ade: nec essent ꝺ cognatiõe nr̃a nisi solũ qõ cõicaremus cũ eis in spẽ ꝛ isti vocarenť filij abrahe ꝓp cãs. ſ. assignatas.

¶ Quõ itelligať dcñ Joã. q post me vẽturus ẽ. ſ. xp̃s: cũ ia venisset ꝛ esset .30. ãnoꝝ. Qõ. LXVI.

Queritur quõ dr̃ ꝫ q post me vẽturus ẽ. ſ. Nã qñ Joãnes ista dicebat xp̃us natus erat ꝛ trigita ãnoꝝ cũ imediate venit ad baptm̃: vt ꝓz i lr̃a. ¶ Dõz qõ xp̃s ia venerat q̃tũ ad ſbsistẽtiã ꝓsonalẽ: qꝛ ia erat: nõ tñ venerat q̃tũ ad opatõez ad quã ipe mittebať. Xp̃s ãt nõ venerat i mũdũ: vt hõ eẽt ſz vt saluteť nr̃az oparet. Et qꝛ xp̃s nihil adhuc fecerat de illo ad qõ veniebat recte dicebať nõdũ vẽisse. Opa.n.q̃ xp̃s feẽ ad redẽptionẽ nr̃az fuerãt: p̃dicatio legislatio miracloꝝ opatio: ꝛ nouissime ac ꝑcipue ipa mors. Jsta icepũt i baptõ xp̃i qñ ioã. mãifestauit eũ ppr̃o. Jo. i. dicẽs Ecce agn̄ꝰ dei: ecce q tollit pcta mũdi. Hic ẽ ꝺ q̃ dixi. Post me venit vir: q añ me fcũs est. Et pꝰ baptm̃ xp̃s imediate ascẽdit i mõtẽ ꝛ ieiunauit .xl. diebus. Quibus finitis ꝺscẽdit ꝛ p̃dicare cepit: vt ꝓz mar. ſ. ꝛ ẽt. j. i lr̃a ꝛ seq̃n. c. Rimigꝰ dic̃ qõ ioã. venit q̃ntz modis añ xp̃s. ſ. nascẽdo p̃dicãdo baptizãdo moriẽdo ad iferos ꝺscẽdẽdo. ¶ De ꝑ ꝓz: qꝛ ioã. natus ẽ añ xp̃m q̃si ꝑ sex mẽses. Nã qñ Gabriel salutauit vgĩnẽ: ꝛ ipa ꝓcepit erat. vj. mẽsis q̃ Helisabeth mr̃ ioã. ꝓcepat eũ. Sic dr̃ luc. j. ſ. Jn mẽse aũt. vj. missus ẽ Gabriel angelus ꝛc. i. Jn mẽse. vj. a ꝓceptõe Helisabeth ꝺ q̃ logr̃ tota lr̃a p̃cedẽs. Etiã qꝛ ãgelus dixit Marie. Et ecce helisabeth cognata tua: ꝛ ipa ꝓcepit filiũm in senectute sua. Et hic est mensis sextus illi. i. sextus a

ꝓceptiõe

Joãnes vẽit quãtz modis ante xp̃m. ꝑmo. ſcõo. tertio. k

ceptione illius.e.c. Sex ℊ mensibus Joānes añ xp̄s nat⁹ē.
¶ De scō p̄z: qr Joānes icepit p̄dicare ⁊ baptizare sil'.mar.
ſ. ⁊ hic in lr̄a lz vex est q̄ ordine tpis fuit p̄or p̄dicatio ei⁹: qr
nemo ab eo vellet baptizari nisi annunciaret ei p̄ de baptis-
mo: ⁊ ad qd̄ pficiebat. Et dū ioā. baptizaret venit ad eū xp̄s:
vt inter ceteros baptizaret. P̄z in lr̄a: qr cū dcm̄ est. s. de p̄di
catione ⁊ baptismo Joan. dī. j. ¶ Tunc venit Jesus a galilea
in iordanē ad Joā. vt baptizaret ab eo. Sic ēt luc. iij. dī. Fcm̄
est cū baptizaret ois ppl's: vt Jesu baptizato apertū est celū.
Et sic Joā. cepit p̄dicare añq̄ xp̄s baptizaret. Xp̄s tm̄ baptiz-
atus est añq̄ p̄dicaret: qr postq̄ baptizat⁹ est statim ascēdit
in desertū ⁊ ieiunauit: ⁊ post ieiuniū descendit Jesus in ga
lileam: ⁊ p̄dicauit in capharnauz. vt p̄z. j. in lr̄a. ⁊ seq̄nti. c. ⁊
mar. j. ⁊ luc. iij. ⁊. 4. Ergo p⁹ ioā. cepit p̄dicaꝛ q̄z xp̄s. ¶ De
iij. ſ. de baptiſ. p̄z: icepit eniz baptizare ioā. sil' ⁊ p̄dicare. vt dr̄
s. in lr̄a. ⁊ mar. j. ſ. Fuit ioā. in deſto baptizans ⁊ p̄dicans ba
ptismū. Xp̄s āt nō duz icepat baptizaꝛ siue loq̄mur de baptiſ
mo quez xp̄s māib⁹ traderet suis siue de illo quē traderēt di
scipuli eius illo iubente. Nā de xp̄o nuq̄z legim⁹ q̄ p seip̄m
quēq̄z baptizauerit: sed dicebaꝛ ipe baptizare qñ baptizabāt
discipuli eius. Joā. 4. Est autez vex qō lz nō iueniaꝛ scriptū
teneꝛ tm̄ conuenienter q̄ xp̄s aliq̄s per se baptizauerit. Nā sal-
tem ap'los credik xp̄s baptizasse vel aliq̄s de illis: vt tz Aug.
ad seleucianū. Poterat tm̄ eē q̄ nunq̄z xp̄s aliquē baptizaue
rit: sed discipuli sui baptizarent. ¶ Sed obȝciet quo ℊ ba-
ptiſ. a xp̄o institui potuit si p seip̄z nō baptizauit aliquē sicut
ipse p se p̄us p̄fecit corpus ⁊ sanguinē: ⁊ dixit discipulis sic
facite in meā cōmemorationē: ⁊ tradidit eis totā formā faciē
di. j. 26. ⁊ luc. 22. ¶ Jtē si xp̄s neminē baptizauit quo potue
runt ap'li eē baptizati: qr nemo eos baptizaret nisi baptō io
an. ⁊ tm̄ baptism⁹ xp̄i erat de necitate salutis. mar. 16. ſ. q non
crediderit nec baptizat⁹ fuerit p̄denabik. ¶ Dom q̄ an xp̄s
aliquē baptizauerit vel' non p̄oblema neutꝛ est. P̄ot enim
vtraq̄z ps teneri. Rō est qr non repik xp̄m baptizasse ēt non
p̄ot cuinci aliq̄ rone: qr non est aliqō icōueniēs ēt si dicam⁹
euz non baptizasse: iō p̄t teneri q̄cunq̄z ps: lz cōius teneꝛ q̄
xp̄s baptizauerit aliq̄s saltē de ap'lis. sic tenuim⁹. s. i. 49. q.
Tenendo tm̄ q̄ xp̄us neminē baptizauit facile est rn̄dere ad
omnia oba. ¶ Ad p̄imū dom q̄ potuit xp̄s satis p̄uenienē
instituere baptismū ēt si p se nunq̄z illuz mistrauerit: qr insti
tuere aliqō sacr̄m est dare ei de nouo totū eē ⁊ efficaciā: i ba
ptismo āt potuit xp̄s istud facere nō mistrando illū. Est. n. in
baptismo mā ⁊ forma: ⁊ q̄dā efficacia iterior q̄ est res sacr̄i.
Mā est aq̄: ⁊ non absolute: sed aq̄ ad hoc disposita. ſ. cō ptine
at ad spūalē mundificationē. Jstud āt xp̄s dedit oib⁹ aqs cuz
ipse baptizat⁹ est in iordane. Nā tāgendo aquā sctificauit eā
faciēs eā esse aptā ad baptm̄. Sic dic beda q̄ xp̄s tactu sue
mūdissime carnis vim regnatiuaz aqs p̄tulit. Et ista est vna
de causis q̄re xp̄s baptizari voluit. vt. j. dicek. q. 71. Formam
āt bapti ēt xp̄s instituit. Nā ipse dixit. Docete oēs gētes ba
ptizantes eos in noie patris ⁊c. ⁊. j. 28. Efficaciā q̄z iterio-
rem solus xp̄s opaꝛ. Jpse namq̄z dat gr̄az p quā remittūtur
pcta: ⁊ infundit oēs vtutes ⁊ caracterē ip̄imit. Nulla autē
alia sunt in baptismo ⁊ ipse fecit oia ista a p̄n⁹. Mistrare āt
baptm̄ nō est aliq̄ ps bapti nec vtutis ei⁹ qō est de esse illi⁹.
Jō non regrebaꝛ q̄ xp̄s ad instituēdū baptm̄ mistraret illū.
Cū posset facere oia q̄ erāt de esse vel necitate aut integrita-
te bapti non mistrādo eū. Cū aūt dī q̄ ipse p̄fecit vex ē: ⁊ tm̄
ad istituendū illō sacr̄m nō oportebat q̄ ipse p̄i⁹ p̄fecisset: lz
solū q̄ daret formā in qua deberet confici. Et sic ipse postq̄z
pfecit dixit ap'lis sic facite i meā cōmemorationē. luc. 22. Po
terat añq̄z faceret iube alicui ap'o q̄ pferret illa vba sup pa
nem ⁊ vinū illa intentione ⁊ fieret p̄secratio: qr ibi nihil pti-
net ad mistrum nisi vba pferre: reliquū āt virt⁹ dina est p q̄z
fit illa trāssbatio admirabilis. Sic ℊ xp̄o p̄ferēte vba fcā fiunt
p̄uersio ita fuisset si Petr⁹ p̄ fecisset xp̄o tm̄ iubente ⁊ xp̄s nū
q̄z p se p̄fecisset sicut q̄ttidie fit. Ab eo tm̄ sacr̄m illud totalik i
stituebaꝛ: qr ipse p̄us sic fieri iussit: ⁊ ipse mām sacr̄i determi
nauit. ſ. panē ⁊ vinū. Jpse q̄z vba formalia dedit: ab ipso etiaz
est vt⁹ spūalis fm quā fit illa p̄uersio. Et sic nihil manet nisi
nudū miste⁹ qō est posteri⁹ sacr̄o: ⁊ nō est aliqd de integritate
illi⁹. Jō poterat xp̄s istituere istud sacr̄m eucharistie ēt q̄ ip
se nunq̄z p̄ficeret: Quare ℊ p se p̄ficere voluit dicek loco suo.
Et sic lz xp̄s baptm̄ istituerit non oz q̄ ipe aliquē baptizaue
rit. ¶ Ad fm dom fm quosdā q̄ apli nō fuerunt baptizati
⁊ tm̄ saluati fuerunt: qr cū ptās xp̄i nō sit obligata sacr̄o po-
terat eis dare rē sacr̄i. i. gr̄am ⁊ remissionē pctō̄z sine sacr̄o
ſ. bapti. Et cū obȝciek de lege obligāte. dōz q̄ xp̄s q posuit il-
lam legē poterat absoluere illos ab illa. ¶ Dom q̄ istō vex
est: ⁊ tm̄ istud est p̄ere spālia. Nūq̄z tm̄ ponēde sūt aliq̄ exor
bitantie a iure vel ab eo q̄ cōe est sine necitate. i. nisi exp̄sse
appareat q̄ oporteat talia iponi. Cū ℊ fit lex gn̄alis q̄ q nō
crederet ⁊ baptizaret piret: ⁊ non appeat ap'os absolutos
ab ista lege nec appeat a liq̄ cā visil'is q̄re ōbeam⁹ dicere eos
fuisse solutos: ē dōz q̄ baptizati fuerūt. Cū āt dī q̄ si xp̄s nō
baptizauit eos vl' aliquē eoz nō poterāt esse baptizati. Dom
q̄ cū xp̄s potuerit istituere baptm̄ nō mistrādo illū aliquan
do: vt dcm est poterat instituere ⁊ iubere alicui de ap'lis qō
baptizaret alios sub forma quā ipse traderet: ⁊ rursus aliqs
de baptizatis baptizaret ipsum ⁊ ita ecnt oēs baptizati ⁊ ne
minē xp̄s baptizaret. Sic. n. q̄ttidie fieri p̄ot: qr ifidelis q nō
ē baptizat⁹ p̄t baptm̄ p̄ferre. Et si duo infideles vellēt bapti
zari ⁊ nemo sit q eos baptizet: vnus poterit baptizare alterꝛ
⁊ rursus ab eo baptizabik. Jta ℊ nō appz aliq̄ necitas q̄re di
camus q̄ xp̄s aliquē baptizauerit. Et si dicaꝛ q̄ xp̄s baptiza
bat: qr Joā. iij. dī q̄ discipli ioā. dixerūt ioā. rabi ille q erat tꝛ
cum trās iordanē cui testimoniū phibuisti ecce baptizat. Di
cendū q̄ xp̄s nō baptizabat: sed solū discipuli ei⁹: qr baptiza
bant mādato ei⁹ ⁊ baptō ab eo istituto dicebaꝛ ipse baptiza-
re. Sic p̄z. Jo. 4. ſ. audierūt pharisei: qr Jesus baptizat plres
q̄z ioā. Et seq̄ quēq̄z Jesus nō baptizaret: lz discipuli ei⁹. Et
sic non p̄uincik q̄ iesus baptizaret aliquē lz dicaꝛ baptizare.
Et ista lr̄a aliql'r inuere vr̄ qō xp̄s nunq̄z baptizauerit: lz so
lum discipulis baptizare iussit: qr al's nō videt satis manife
ste qd illa lr̄a velit si xp̄s aliqñ per se baptizaret. Et sic teneri
p̄t qō nūq̄z baptizauerit. Quia tm̄ cōi⁹ teneꝛ qō aliqs bapti-
zauerit p̄ot teneri in se tm̄ problema istud neutrū ē. Siue ℊ di-
catur qō xp̄s p se baptizauerit siue nō baptizauerit ipse: lz di
scipuli sui neēe est dici qō ioā. p̄i⁹ iceperit baptizare q̄z xp̄s
istituerit baptm̄. Nā baptiſ. xp̄i est sacr̄m legis noue. Non ℊ
debebat institui q̄uq̄z icepit p̄dicari lex noua. Xp̄us tm̄ non
cepit p̄dicare q̄uq̄z baptizat⁹ est ⁊ ieiunauit: vt colligik seq̄n
ti. c. ⁊ mar. j. ℊ ioā. baptizauit añq̄z xp̄s. ¶ De. 4. p̄z. Nā ioā. D
mortu⁹ est añ xp̄m ⁊ asserik cōiter qō p vnū annū. De q̄ dicek 4° modo.
j. 14. Et satis p̄z: qr ibi dī qō herodes occidit ioā. ⁊ sepelierūt
illū discipuli eius. Et venientes annūciauerūt iesum. Quod
cū audisset secessit i nauicula in desertū locū. ¶ De qnto p̄z J
qr ioā. descendit ad inferos. ſ. ad sinū abrahe mox: vt occisus 5° modo.
est: ⁊ xp̄s ōscendit ēt illuc illico vt mortu⁹ est. ioā. tm̄ mortu⁹
fuit añ xp̄m: iō p̄us descēdit ad iferos. Et sic i hȝs q̄nq̄z ioā.
venit ante christum.
¶ Quō p̄ueniāt dcā euāge. de calciamētis xp̄i q̄ ioā. dixit se
nō esse dignū soluere vel portare. Qō. LXVII.

Queritur circa istō qō dī b. ſ. cuius non suz dign⁹ calciamēta portare quō possit esse vex: qr euāgeliste discordāt hic. Mattheus. n. dixit hic calciamē ta portare: ⁊ mar. j. dī corrigiam calciamentoꝛ eius p̄cumbens soluere. ⁊ luc. iij. dicik solū corrigiā calciamētoꝛ soluere. ⁊. Joan. j. dī non sum dignus vt soluā eius corrigiaz calciamenti. Et tm̄ Joā. nō poterat dicere oia hec: sed vno modo diceret. Jdeo nō vr̄ q̄ possint stare dicta euangelistaꝛ. Sic n. aliq̄ ifideles arguūt eos mēdacij: qr inter se videnē discordare. Sic. n. fecit Julianus apostata impator quēdā librum faciens in redargutionē euangelistaꝛ: vt p̄z in historia trip tita ⁊ per Aug. in lib. de p̄cor. euāgelista. ¶ Aliq̄ dixerūt q̄ vnus euangelistaꝛ vex dixerāt ⁊ ceteri errauerāt. Sed ista est blasfemiā. Nā si vnū mendatiū p̄mittik vl' p̄cedik in codi-ce euangelico tota fides xp̄iana est inanis. Quia eadē rōne oia dicenē falsa. De quo late dixim⁹. s. tamē in p̄logo nostro. Sic. n. qdā greci ifipiētes videtes q̄ Matthe⁹ ⁊ ceteri euā geliste in assignatione paschali videnē repugnare ioā. in ver bis dixerunt Mattheū mentitū fuisse: ⁊ ioannez vā dixisse. Jsta aūt est blasfemia: ⁊ infipietia. Nā qui aliqō falsuz dicūt eē in fide blasfemia est. Qr vero Mattheū mentitū: ⁊ ioānē vā dixisse asserūt: infipietia maxia est. Nam si p̄cessero Mat theū mentitū dicā ioānē Marcū ⁊ Lucā mentitos: qr nihil magis vnus p̄bat q̄z ceteri. Sed iō illis firmissime credim⁹ qr eccl'ia mr̄ nr̄a ℔ tenet q̄z errare i fide ipossibile ē. Maxie qr illi greci ifipiētes mouebanē ad ℔ sine cā. Tm̄ ioā. in nul lo repugnat Mattheo: sed ipsi nec intellexerunt Joannem nec Mattheū.

f Rn̄° ad p̄mū ar.

5 Rn̄° ad 5m arg.

nec Matthēū. De quo latissime dictū ē i defensorio nr̄o triū pclonū vbi agit de anticipatione vl̄ non anticipatione pha se. Jdeo non est pcedendū q̄ aliqs euange. in hoc vel in aliq̄ errauerit: aut errare potuerit cuj scriberent dictante spū scō.

B ¶ Alij dicunt q̄ euangeliste mentiri noluerunt: 7 tñ aliqui eor̄ obliti, sunt veritatē: 7 aliud p alio posuerūt. Sed ꝟ nō stat: q7 tunc nō differret a pozi q7 vtroq3 mō euāgeliste falsū dicerent: sed solū differret q̄ quidā dicerent volentes menti ri: alij vero ex ignorantia: 7 istud ꝛ ḡntū ad eos alleuandū pctm̄ eor̄ differret: tñ quātū ad nos nihil differret. Q7 vtro

E q3 mō falsum crederemus. Jō dicit Aug. li. ij. de pco7. euā. q̄ ab euangelistis oēj falsitatē abesse decet: nō solū ea que mē tiendo promit. sed ēt ea que obliuiscēdo. ¶ Dōj ḡ qō ꝛ euā geliste varia verba posuerint hic: in nullo sibi obuiant. Pro quo sciendū q̄ Marcus Lucas 7 Joā. nō hñt hic aliquā di uersitatē difficilē: sed facilr̄ pcordant. Nā ioā. dixit corrigiaz calciamēti soluere: Marcus 7 Lucas dixerūt calciamētoz̄ 7 non ē diuersitas: q7 calciamentuz aliqñ significat vnū cal ceuz aliqñ vtrūq3: 7 nō solū calceū: sed qcqd calciamus. ioā. āt dixit q̄ nō erat dign⁹ soluere corrigiā subtalariū vl̄ calceo ruz xp̄i. Marcus aūt 7 Lucas volētes ꝟ exprimere dixerūt calciamentoz̄ sūmētes calciamētuz p vno calceo. Joā. autē assumpsit calciamētuz p vtroq3 calceo sic̄ amictus aliquan do significat vnā vestē 7 aliuz totū vestitū. Et sicut est in la tino ita in greco 7 in hebreo sunt noia eqpollentia istis in si gnificato que accipiunt eodē mō. Rursus Marcus differt a Luca 7 Joā. q7 isti soluz dixerunt soluere corrigiā. Marcus autē dixit pcūbens soluere corrigiā. Jstud nō est diuersitas q7 nō solum in sacra scriptura: sed ēt in oib⁹ alijs idē referen tibus qñ vna addit sup aliā nō obuiat sibi: q7 illa, que tacuit vna non negauit alia fuisse vltra ea que ipsa scripsit. 7 maxi me est ꝟ in sacra scriptura vbi semp ea q̄ pluſ addit tenenda est nec p̄iudicat ei que pauciora ptinet. Naz scriptozes sacre scripture nō iō obmiserunt q̄dā scribere q̄si illa nescirent sic̄ faciunt scriptozes gentiū. Nā de oib⁹ plenissime erant edocti per spm̄ scm̄ qui dictabat eis qō scribebāt: sed qcqd obmise runt ab intentione fecerūt pp aliquaz cām. Et rursus illi q suppleuerunt ab alijs obmissa pp aliqs cās ēt rōnabiles fe cerunt. De quo magis dcm̄ fuit. s. i. plogo nr̄o. q. x. 7. 21. 7. 22. Sic ḡ vez est q̄ Marcus dixit. Ego nō sum dign⁹ pcūbens corrigiā calciamentoz̄ eius soluere. Et ꝟ solus Marcus ex pressit ceteri aūt tacuerunt tres ḡ. s. Marcus Lucas 7 Joā. discordiā nullam habēt: sed maior diuersitas est inter Mat theum 7 ceteros tres cum ipse dixerit calciamenta portare:

D Aug. sol'o. p̄ma. alij āt dixerit corrigiā calciamētoz̄ soluere. ¶ Ponit autez Aug. lib. ij. de pco7. cuāg. duas sol'ones ad hoc. Una ē q̄ Jo an. vtrūq3 dixerit. s. q7 sepe ioānes loq̄bat de xp̄o: 7 poterat dicere vna vice cuius nō sum dign⁹ calciamēta portare alia vice cuius nō sum dignus corrigiā calciamentoz̄ soluere: 7 istud est valde verisile. Quia ēt sepe dixit Joā. de xp̄o: Ecce agnus dei: 7 diuersimode illō dixit. Joā. j. s. Altera die vidit ioā. Jesum venientē ad se: 7 ait ecce agnus dei qui tollit pec

E cata mūdi. Altera vice dixit solū: ecce agn⁹ dei cū videret Je sum ambulātē. eo. c. ita ḡ poterat esse hic. ¶ Scōo soluit qō Joā. dixit ꝟ semel 7 tñ euangeliste non sumpserunt oia vba formalia Joā. sed solū sequuti sunt sensum: q7 Joā. intēdebat loquēdo de calciamentis oñdere xp̄i excellētiā: 7 suā ꝓuita tem. Oēs euangeliste tenuerūt sensum: q7 per verba cuiuslibet illoz̄ significat Joā. paruitas: 7 xp̄i magnitudo. Et ista est rñsio multū notabilis: q7 verba non sunt pp se: sed tanq3 signa pcepta p̄ piermenias. s. Sunt ea que in voce eaz̄ que in aia sunt passionū note. Cū ḡ idē pcept⁹ oino significat: ni hil differt q̄lia vba sint. Et ita est in visu nr̄o. Quia qñ qs re fert oino eandē sniam q̄z alius dixit ꝟ nō dicat p oia vba illi us dī tñ dicere oia que ille dixit. Unde dicit Aug. eodē lib. Uti lis ḡ modus: 7 memorie cōmēdādus eē mēdaciū cū qsq3 vo luntatē ei⁹ explicat de quo aliqd narrat ēt dicēs aliqd aliud q̄ ille non dixit: voluntatē tñ suā explicauit eādē quā 7 ille cui⁹ verba cōmemorat. Jta. n. salubriter dicim⁹ nihil aliō esse q̄renduz q̄z qd vellet ille qui locꝫ. Et istud opz̄ sepe intelligi accidere in euāgelistis: cū ois eādē xp̄i sniam fidelr̄ narrant non tñ semp eadē tenent vba. Qō āt diximus nihil differre in vbis dum tñ teneat eadē snia vez̄ est nisi vbi ipsa verba i ducunt aliquē effectuz spālē: q7 tūc opz̄ ipa vba ad vnguē re ferre. Sic. n. est in formis sacr̄oz̄: in qb⁹ nō solū snia non est mutanda: sed ēt non est illa snia p alia vba dispata plura vl̄ pauciora exprimēda: sed per ea que tradita sunt: q7 al's sepe sacr̄m nullū eēt. Et sic euāgeliste ꝟ in nullo discōdant: ꝛ va rie loquantur.

¶ An xp̄s calciamenta portauerit. Qō. LXVIII.

Queritur quō Joan. dixit ꝟ qō nō erat dign⁹ solu ere corrigiā calciamentoz̄ xp̄i. Nam xp̄s calciamēta non habuit: q7 apl'is iussit ire sine calciamē tis luc. 22. s. Qñ misi vos sine saculo 7 pera 7 calciamēt̄: nū qd aliqd defuit vobis. 7. j. x. dī. qō nō portarent peraz in via nec calciamēta. ¶ Quidā dicūt q̄ xp̄s calciamēta hūit apl'i tñ nō hūerūt illa: q7 ipse vetuit illis hīe. ¶ Dōm q̄ nō ē ve A risil'e: q7 xp̄s nihil p̄cipet apl'is qō ipse ꝓpus nō faceret: q7 al's nō erat recta doctria. Nā in moralib⁹ plus mouent facta q̄z vba. Unde si qs ꝛ doctrinā suā agat ēt si videat excellēs: 7 ve ra ptēnit. Sic dicit Arist. de Eudoxo pho. x. ethi. q ōlectatio nē tanq3 malā dixit fugiendā. Q7 tñ ipse illā in aliq̄ sequi vi sus est pcepta fuit doctrina ei⁹. Sic ēt dixit apl's. j. corin. 9. s. Castigo corpus meū 7 in seruitutē istud redigo: ne cū alijs p̄dicaueriz ipse repr̄ob⁹ efficiar Xp̄o aūt maxime cōpetebat hoc q datur⁹ erat doctrinā excellentissimā a nullo cōtēnēdā. Jō ipse complete faceret qcqd alijs faciēdū p̄dicaret: imo añ q̄z p̄dicaret faciebat qcqd postea p̄dicabat. Sic. n. añq3 p̄di caret ieiuniū illud grauissimuz egit xp̄s seqnti. c. Sic dī act. j. q̄ cepit facere 7 docere. ¶ Alij dicunt q̄ xp̄s eo tpe q̄ apo stolis iussit non portare calciamenta ēt ipse non portabat il la. 7 tñ añq3 veniret ad baptm̄ Joā. portabat calciamenta: 7 B Impro bat scōa opinio. p°. sic Joā. vez̄ dixit. ¶ Dōm q̄ nō est verisile q̄ xp̄us vsq3 ad annuz trigesimū portaret calciamēta: 7 postea cū incipet p̄di care nō portaret illa: q7 istud argueret q̄ndā instabilitatez s. mutare moduz viuendi circa habitū. Quia istud nō ptinet nisi ad illos qui de nouo inueniunt aliquē modū viuēdi eis ꝓuenire quē p̄rius ꝓuenire non putabāt. Christo tñ qui om nia sciebat hoc nō ꝓueniebat. ¶ Itē q7 istud argueret vl̄ eēt 2°. occasio ad arguendū quādā simlationē vel hypocrisim: nā cuz iudei vidissent xp̄m añ p̄dicationē calceis vti postea ve ro discalciatū ire putarent q̄ ipe volebat de se ostētare famā sanctitatis vel opionē. Debuit ḡ semp tenere eādē formā vi uendi: vt in nullo saltē posset ꝛ euz suspicari. ¶ Itē q7 tene 3°. re semp variabilr̄ eādē formā viuendi ptinet ad quādā pstā tiam mor̄ 7 grauitatē atq3 maturitatez viri: qō valde lauda bile est: 7 magnā auctoritatem pstat. Omne aūt laudabile in moralib⁹ ōbuit in xp̄o apparere: iō fuit sibi valde ꝓueniēs sem per tenere eādez formā viuēdi. ¶ Dici pōt ḡ. vno mō q̄ xp̄s E nō habebat calciamenta: 7 Joā. hoc sciebat: tñ dixit nō sum Rñ° au ctoris sū maria. p̄ma. dignus corrigiā calciamenti 7c. q7 istud pertinet ad moduz cōem loq̄ndi qñ aliqs vult oñdere vnū ip̄roportionabilr̄ ex cedere alterz̄ siue habeat calciamenta siue nō. s. nō est dign⁹ soluere corrigiā calciamentoz̄ que hz vl̄ si illa hāet. Et istuz modū loq̄ndi nos frequentam⁹ de hoie hñte calciamenta vl̄ Rñ° 2ª. nō hñte 7 ꝟ tenet Nicola⁹. ¶ Al'r pōt dici q̄ Joan. qñ dixit ista nō cognoscebat xp̄s ōterminate. Q7 ꝛ sciret q̄ illico vē turus erat nesciebat tñ qs ille erat. Joā. j. s. Et ego nesciebaz eū. Et sic poterat putare q̄ xp̄s portaret vl̄ portatur⁹ eēt cal ciamēta. Et ita dicebat q̄ nō erat dign⁹ soluere corrigiā illo rum. Jste modus verus est: 7 tñ melior est precedens.

¶ An Joā. dixerit mēdatiū q̄ nō esset dignus portare cal sti calciamenta: cum esset dignus. Qō. LXIX.

Queritur quō Joā. dixit non sum dign⁹ calciamē ta eius portare: an mentit⁹ est cū videre tur ad ꝟ dign⁹. Et pz̄ hoc: q7 per hoc Joānes intendebat dicere q̄ nō erat dign⁹ esse minimus seruulor̄ xp̄i vl̄ mīstroz̄ vt. s. expositū est: 7 tñ vī q̄ dign⁹ erat: q7 petrus 7 ceteri erāt apl'i, xp̄i qui nō solū nō erāt minimi seruulor̄: imo nullo mō erāt serui sed amici: sic ḡ xp̄s dixit eis. Joā. 15. Jā nō dicā vos seruos: q7 seru⁹ nescit qd faciat dñs eius. Vos autē dixi ami cos: q7 oia que audiui a patre meo nota feci vobis. Joānes tñ erat dignior oib⁹ hūs: q7 iter natos ml'ier̄ nō surrexit ma ior eo. j. xi. ḡ erat dign⁹. ¶ Ad ꝟ dicūt q̄dā q̄ ioā. dign⁹ erat portare xp̄i calciamēta: nō tñ mentit⁹ est dicere ꝟ: q7 dixit ex hūilitate. ¶ Dōm q̄ nō stat: q7 ex hūilitate nō est mentiēdū B q7 q̄ ex hūilitate mētir̄ efficit qō vitabat: vt ait. Augu. s. Per hūilitatē icidit i pctm̄ mētiēdo p illā: si āt dicas q̄ hūiles ne gāt laudes suas: 7 dicūt ō se miora q̄z sunt: 7 tñ n̄ vitupanf: ꝛ poti⁹ ō ꝟ laudāt: 7 i ꝟ dicim⁹ eos eē hūiles: dōz̄ q̄ hūiles dūt

de se

de se minora vel negant maiora que in eis sunt: nō tm aiō dicēdi falsum: sed q; eis sic vr. Et cā est: q; va humilitas facit eos respicere ad defectꝰ suos: t nunq; ad excellentiā suā. Un̄ lz i aliq̄ sint excellentes non se reputant excellētes: q; ad istō nō aduertunt: sed ad defectus suos q̄bus existētibus putant se non solum nō eē excellētes: imo nihil eē. Jō qñ excellentiaz suā negant vel de se parua dicunt non mentiunt: q; non loquūtur ꝫ mentē cū vere paruos se reputent sicut ꝓfitentur. Sic dixit beda q; viri sancti magl humiliant de virtutibus q̄s nō hñt: q̄z glorient de virtutibꝰ q̄s hñt. s. q; magis respiciunt ad defectus suos q̄z ad excellētiam superbi: aut ex hoc: q; magis excellentiā suā si aliq̄ est: q̄z defectꝰ ēt si multi sunt. Et ista est ꝓpria ꝓditio humiliū t superboꝝ. Si tm ab aliq̄ humili grātur spāl'r de aliquo actu laudabili an fecit illū: nō potest negare ex humilitate se fecisse: sed dz tacere vel cōfiteri veritatem: alꝫ peccat. Ita poterat dici de ioāne q; ipse dignꝰ erat portare calciamenta xp̄i: t tm q; erat vere humilis cū eēt vere scūs non respiciebat suā excellentiā: sz cōsiderabat suos defectus: ideo non iudicabat se dignuz: t non mentiebat: q; ita corde tenebat sic dicebat. ¶ Dōm q; fz veritatē ioan. loquutus est ēt si non esset humilis: q; non erat ipse dignus portare calciamenta xp̄i nec ēt quisq̄: q; xp̄s erat verus deꝰ t respectu dei omnes creature nihil sunt. Unde ioā. dicens non sum dignus portare calciamenta eius non sufficienter exp̄s sit excessum xp̄i ad se: q; ille erat infinitus. Et tm peristū modum loāndi de calciamentis lz exprimat magnus excessus non tm infinitus. Sciebat aut hoc ioā. q; ipse testatus est illum esse deū potentē remittere peccata: t baptizare in spiritu scō: t iudicaꝝ seculū sepādo bonos a malis: qui solius dei actus sunt. Cū aut dicebat q; Petrus t alꝫ erant apl'i xp̄i t amici: t erant minores ioā. dōm vex esse. Et tm nemo eoruz erat dignus ad hoc ad qō xp̄s eū assumpserat. Voluit tm ex immensa bonitate sua illos ad hoc assumere. Nā non poterat assumere aliquē qui dignus eēt q̄tūcu nq; eēt sanctꝰ: q; semp eēt infinita distantia eius ad deū. Un̄ nece fuit q; assumeret aliq̄s indignos absolute lz ex sua dignatiōe poterant digni effici. i. q; ipse ita ꝓtentareť cū eis. sicut si essent vere digni ad ministrandū ei. Ita Joan. indignus erat esse minister xp̄i: t tm minus digni erant illi q̄s ipse elegerat. An vo apostoli xp̄i aliq̄ mō essent digniores ioan. poteris videre. j. xi.

¶ An deus semper habuerit vētilabrū in manu. Q̄. LXX.

A **Queritur** an deus semp habuit ventilabr̄ i manu. Nam hic dī de xp̄o q; ventilabrū eius in manu sua. ¶ Dōz q; cum ventilabr̄ sit ptās iudicatiua qua mali distinguunt a bonis per dei cognitionē: t postea realr separātur ad penā: t p̄miū: t deus oi tpe malos a bonis separat saltē per mortē redendo eis q̄ merent omni tpe hz ventilabr̄ in manu sua: t apparet q; in oi statu seculi siue legis nāe siue mosayce siue euāgelice hoc facit. De lege nāe patet in diluuio quo puniuit deus pctā hoium. geñ. 6. t in destructiūe sodomoꝝ geñ. 19. De tpe legis Moysi tota scriptura: exēplis plena est. Nō aut hz xp̄s nunc ventilabrum: ita vt deus habet a p̄incipio. ¶ Quidā dicunt q; semper deus habuit ventilabr̄ in manu: t tamen nūc spāliꝰ hz q; magis p̄ōptus est ad puniendū delicta t citius punit si homines penitentiā nō agunt: iō nō solū dī habere ventilabrū sed ēt in manu: vt signeť q; paratus est ad faciendū hoc sine mora sicut supra dicebať q; ois arbor que non facit fructuz succideret: q; iam securis ad radicē arboris posita est: t dicebatur hoc de alīs tpibus. ¶ Dōm q; non est vex: q; deꝰ magis p̄ōptus erat ad puniendū añ xp̄i aduentuz q̄z post. Q̄ō satis ostendit experientia gestaꝝ rex. Naz si quis legat oēs sacros libros de toto statu iudeoꝝ inueniet eos sepissime punitos: t valde grauiter: ita q; q̄si nullū pctm repiť sine vltione. Et vt cōiter non expectabat deus longo tpe ad puniēdū: sed in p̄ōptū redebat vel ad plus ad tertiā: t q̄rtā gñationē exo. 84. t numeri. 14. Post xp̄i aut mortē in religione xp̄iana etiā si quottidie videamus immensa scelera tm ppl'orum q̄z singulariū psonaꝝ non videmus ita apertā punitionem lz interdū videamus. Sed istud erit rarissimū in cōparatiōe ad multitudinē t magnitudinē sceleꝝ. Et ēt qñ ipa pena dāda est magis nūc deus expectat q̄z expectare solitus erat. t hoc est: q; expectare est: vt deus inueniat locū miserendi per cōuersionē nostraz Isai. 30. s. Jō expectat nos deus: vt miserear nr̄i. Et tm deus magis vult nunc nobis misereri q̄z al's. vt. j. dicetur. Jō magis nunc nos expectat. Et hoc deus ipse debeat iudeis deute. 7. s. Custodiens pctū t mīficordiaz diligentibus se: t reddens odientibus se statim: ita vt differat eos t vltra non differat p̄otinus eis restituens q̄ merenť. In quo significať magna celeritas vindicte: t tm in nouo testō nihil tale exp̄essum est nec ēt fieri videmus. Rō ār vī esse duplex. P̄rima est pp xp̄m. Nā ante xp̄i mortē homines erant in quadā dei inimicitia: q; nondū reconciliati erant ei nec fuerunt nisi per vnigenitū suū: ideo deus magis se ostendit hominibus tanq̄z dñm q̄z tanq̄z patrem. Nunc vero per mortē vnigeniti sui recōciliatus est nobis t est ꝑmptior ad nobis miserendū t differendū vindictā q̄z al's. Nam xp̄s fuit totꝰ mīa: vt colligiť ad Titū. ij. s. Cū apparuit benignitas t humanitas saluatoris nr̄i non ex operibus iustitie que fecimus nos: lz ꝑm suā misericordiā saluos nos fecit. Ideo deꝰ donans nobis vnigenitū suū oia nobis cū illo dedit. Ad colos. ij. s. Conuiuificauit nos cū illo donans nobis oia. Nūc g̃ p̄ōptior est ad remittendū delicta: tpe autē legis Moysi q; nondū erat facta recōciliatio non erat deus ita ꝑmptꝰ ad miserendū: sed ad statiz puniendū. ¶ Scōa t p̄cipua erat pp ꝓditionē status: q; status legis Moysi erat status timoris vt puerorꝝ existentiū sub Pedagogo qui per timorē mouenť t p̄vbera ad bonū. Lex autē xp̄i siue status noui testamenti est status perfectionis sicut viri perfecti iaz nō existētis sub pedagogo qui ñ mouet per timorē nec per vbera ad faciendū bonū: sed per libertatē. Jstā dīā vtriusq; status declarat apl's ad gala. iij. t magis ad hebreos. ij. iō dixit ad ro. 8. Non accepistis spm̄ seruitutis iterꝝ in timorē: sed accepistis spm̄ adoptionis filiorꝝ. i. Estis iam filij adoptiui t non serui. Et q; timor est respectu pene: debuit status legis Moysi eē magis penalis. i. q; magis tunc punirenť delicta q̄z nunc: t q; minus expectareť vindicta. Et appz b: q; adhuc in illo statu fuit dīa. s. q; qñ fuit minus pfectꝰ. t in p̄inꝰ erāt plēs pene t minꝰ expectabať vindicta. Nā iudei qñ exierūt de egypto erant minꝰ pfecti q̄z postea: q; nō erāt istructi i cultu dei. Et magis per timorē inducendi erant. Et pz satis de illis q̄draginta annis q̄bus fuerunt in deserto q̄tiēs deꝰ illos puniuit: t tā grauiter nō solū pſonas singulares: sed ēt sepe totū ppl'm: t nulla erat dilatio vindicte. Postea vo ꝓcessu tpis ñ punieban̄ iudei ita grauiter nec ita sepe. Cū g̃ staꝰ noui testamēti sit totꝰ gratie t pfectōis si sunt homines inducēdi p timorem: t per vbera. sed p amorē: nō raro in cōpatiōe ad illa tpa fit punitio peccatoꝝ t leuis valde. Et forassis ista non fieret nisi: vt nō ignoraret deꝰ a gētibus quē sceleꝝ nō senturēt punitorē. Nec tm oio euadēt scelera ipūita: q; qō nūc nō fuerit pūitū postea acerrime puniet: nō g̃ hz xp̄s vētilabr̄ i manu q̄si nūc ad pūiēdū patior sit. Dī g̃ hīe vētilabr̄ in manu ad significādū ptātē suā gñalē: nā ioā. voluit significare euz eē deū. Et b fec attribuēdo sibi actū dei. s. iudicare oēs homines sepādo bonos a malis: t reddēdo singul'q; qō merēť. ¶ 2° dī b ad significādū magnitudinē penaꝝ q̄ debenť ill'q nūc boni nō fuerit: nā lz oi tpe: mali penā merent: potꝰ tm illi q fuerint mali tpe noui testi: nulla ē gēs q̄ tā gue dānationē accipiet sic pessimi xp̄iani. ¶ P̄rio q; vītas eis magis ōclarata ē q̄z in lege nāe vl' in veteri testō. Seruꝰ tm magl scies voluntatē dñi: t nō faciēs, plagis vapulabit pluribꝰ luc. 12. ¶ 2° pp maiorē ingratitudinē. Q; nulla gēs a deo tāta bñficia suscepit cū añ nouū testm̄ nō eēt ꝑ nobis mōtuꝰ dñs: t tm lz sit iā mortuꝰ pagani t iudei t cetere gentes nesciūt eū mortuū ꝑ salute hūana. nos aut scimꝰ t ꝓfitemur: iō nob erit maxia ingratitudo si tm bonū agnitū ꝓtēpserimꝰ. ¶ 3° pp maiorē facilitatē ad bñ opādū: nā in veteri testō erat difficultas ad bonū: q; erat ibi lex vetās t p̄hibitiōes augebaťq; cupiscentia ad q̄d faciēdū. ad ro. 7. Et rursus nō dabať gra aliq̄ ex opib⁹ legl adiuuās hoiez ad facilr opādū. Jō ipa lex hoi mors. e. c. Nunc vo dať gra ad habūdātiā p sacra noui testi. hñtia effi catiā a passiōe xp̄i. Et p graz opa fiūt facilia ēt si al's lex xp̄i dicať dura vl' difficil'. Tūc ipe dixerit arta ē via q̄ duc ad vitā. j. 7. Jsti g̃ q fuerit nūc mali gulosior sniam accipiēt q̄z oēs alie gētes. Et b significať. ō. cū dī iā securl ad radicē arboris posita ē. Et ois arbor q̄ n fecerit fructū bonuz excidet. q̄si. d. Maior culpa erit arboris q̄ nunc fructum nō fecerit q̄z alio tpe pp p̄dcā. Jō securis ē nūc posita ad radicē arboris potiꝰ q̄z alio tpe: q; magis mereť excidi t acriori igne cremabiť arbor q̄ nunc fructū nō fecerit q̄z q̄ al's fructū non faciebat.

¶ Tunc

UNIVERSITAT DE GRANADA

Tunc venit Jesus a galilea in iordanē ad Joānez vt baptizaretur ab eo. Joānes aūt prohibebat eum dicēs. Ego a te ōbeo baptizari: ⁊ tu venis ad me: Rñdens autē Jesus dixit ei. Sine modo. Sic.n. decet nos implere oēm iustitiā. Tūc dimisit eum.

⁊ Tūc venit.] Hic ponitur testimoniū Joānis de xpo in ipsi⁹ psentia: qz laudauit eū coꝝ turba sicut magis pz Jo. j.ſ. Iste est de quo vobis dicebā ⁊c̄. ⁊ Et tūc dī venit Jesus] ſ. Tunc qñ Joannes baptizabat populū: ⁊ p̄dicabat. Nā inter ceteros ō populo venit luc̄.iij.ſ. Factū est cū baptizaretur oīs ppl's. Jesus ꝺqz baptizatus est: ⁊ erat tūc Jesus annoꝝ. 29. cōpletoꝝ icipiēs trigesimū. luc̄.iij. ⁊ A galilea.] Ante hoc Jesus in galilea semp habitauerat: qz non p̄dicaret nec faceret alia opa pp̄ que oportet ipsum discurrere p̄ loca manebat semper in galilea. ſ. in ciuitate Nazareth: qz ibi nutritus est luc̄. 4. ſ. ⁊ venit nazareth vbi erat nutritus. In ipsa aūt vrbe mansit semp vsqꝫ venit ad baptismū Joānis ⁊ tūc Joā. cepit p̄dicare ⁊ baptizare adhuc mānebat Jesus in galilea i nazareth. Et hoc significat i fine p̄cedētis. c.ſ. Et veniens habitauit in ciuitate nazareth. Et tūc in principio huius. c. sequit. In diebus illis venit Jesus bapti. p̄dicās. ſ. In diebus qbus manebat Jesus in nazareth galilee. Et sic ad lr̄ꝫ qz veniret ad baptiſ. oportuit eum venire de galilea. ⁊ In iordanem] i. ad iordanē. ſ. qz apud iordanē Joā. p̄dicabat ⁊ in ipso iordane baptizabat. s̄. in lr̄a. ⁊ vt baptizaret ab eo.] Veniebat p̄cipue xps vt cognosceret a Joā. ⁊ ab eo oñderetur toti ppl'o. Nam ad hoc fuerat a deo introduct⁹ baptiſ. Joan. vt patet. Joā. j. Qz tñ istud nō fieret sine baptismo venit vt baptizaretur. Et dī ab eo: qz per Joānē ostendendus erat populo. Jō per ioānez oportebat eū baptizari: ⁊ qz nemo ministrabat baptismū Joā. nisi ipsemet: vt ꝓbatū fuit. s̄. in. 50. qōne. ⁊ Joā. aūt p̄hibebat eū] ſ. Nolebat eū baptizare dicens qz non erat opus ei qz ab illo baptizaret. An vero ioā. cognosceret illū cum ista diceret. j. dicet. qōe. 76. Dicens ego a te debeo baptizari: ⁊ tu venis ad me. Quasi dicat. Justius est qz ego a te baptizer ꝯ̄ qz tu baptizeris a me. Sic dic̄ Christo. super Matthe. ſ. vt me baptizes est idonea rō: vt iustus efficiar: ⁊ dignus celo: vt aūt ego te baptizem que est rō: Omne bonū de celo descendit in terrā: non de terra ascēdit in celum. ⁊ rñdens aūt Jesus dixit ei sine modo] i. pmitte me modo baptizari a te: ⁊ non p̄tēdas super hoc. Quasi dicat qz iustius sit te baptizari a me ꝯ̄ eꝫrio: ⁊ tñ p̄o p̄senti iustuz est qz ego a te baptizarer. Ideo sine mō. i. modo pmitte postea vero aliud fiet. Ex hoc aliqui putant ioānez a xpo fuisse baptizatū: de quo. j. dicet. q. 78. ⁊ sic enim decet nos implere omnem iustitiā] i. Sic faciendo implebimus oēm iustitiā. Quidam exponunt oēm iustitiā. i. totaz iustitiā. ſ. humilitatē. Nā dicunt p̄imū gradum humilitatis vel iustitie esse subꝫcere se maiori: ⁊ non p̄referre se equali. Et ista vocat iustitia sufficiens: ⁊ est iste gradus necessari⁹ cuilibet iusto. Tres ḡd⁹ hūilitatis. p̄imus. ⁊ Secūdus gradus est subdere se equali: ⁊ non p̄ferre se minori. Et ista vocatur iustitia habundans. ⁊ Tertius gradus est subꝫcere se minori: ⁊ ista est iustitia perfectissima vl' tota iustitia: ⁊ tunc nihil est aliud dicere oēm iustitiā nisi dicere humilitatē ſ. ex humilitate xps a ioā. baptizatus est. Et istū sensuz tenet Nicolaus. ⁊ Alꝫ exponunt oēm iustitiā. i. oēm obedientiā. Christus nāqz homo ex obediētia totius trinitatis fecit oīa que operatus est: ⁊ passus ad Phili. ij. ſ. Factus est obediēs patri vsqz ad mortē: ⁊ in quolibet actu erat vna obedientia. Et sic qz baptizaret erat vna de illis obedientꝫ. Jō dixit sic oportet nos implere oēm iustitiā. i. oēm obedientiā per istuz modū ꝺ ego a te baptizor: qz ista est vna de obedientꝫ mihi impositis. Et istū sensuz tangit aliꝫ'r Chriſo. sup Matthe. Sic oportet nos implere oēm iustitiā. sic iustitiā bapti ſz dispensationē humane nature sic impleuit ⁊ iustitiā nascēdi ⁊ similium. ⁊ Alꝫ exponunt implere oēz iustitiā. i. omne preceptum ⁊ vel oēm ritū qui est ad iustitiā. ſ. Omnis lex que a deo est iusta est: ideo oīa precepta taliū legū dicunt iustitie. Cum aūt quis impleuerit oīa precepta illaꝝ legū dī implere oēm iustitiā. Sic xps impleuit legem nāe que a deo est legē quoqz Moysi cū ait nō veni soluere legē: sed implere. j. ſ. Legē quoqz euāgelꝫ quā ipse dedit p̄ius impleuit: qz cepit Jesus facere ⁊ docere. actu. p̄. i. p̄us fecit illa que docebat ꝯ̄ p̄dicaret ea. Baptismuſ aūt ioā. lz non esset sub precepto qz tamen a deo erat dicebatur quedā iustitia: iō cuz xps ceteras obseruasset ad hoc qz oēs diuinas iusticias cōpleret oportuit euz suscipere baptm̄ ioā. Et sic dixit. Sic decet implere oēm iustitiam. i. nunc accipiendo istū baptm̄ implebo oēm iustitiaz. i. p̄cepta diuina vel ritus ab eo emanantes. Istud inuit Hier. aliꝫ'r super Mattheū dicens. Non aūt addidit iustitiā legi nāe vt vtrūqz intelligamus. Quasi dicat. Dixit xps oēm iustitiam gñal'r: ⁊ non expressit legis nāe: vt per hoc gñale nomen intelligamus vtrūqz. ſ. iustitiā legis nāe ⁊ legis scriptuꝝ vel p̄dicate sicut erat baptiſ. ioan. ⁊ Al'r exponit remigi⁹ oēm iustitiaz. i. ostendere exēplar omnis iustitie in baptismo siue: qz non aperitur aditus regni celestis. Al'r expōit Chriſo. super Mattheū vocans oēm iustitiā que est in opere ⁊ in sermone. Est.n. quedā iustitia recta facere: ⁊ alia iustitia ē recta p̄dicare. Christus aūt vtrūqz fecit: qz non soluz baptismum p̄dicauit: sed ēt baptizatus est. Unde ait sine modo vt iustitiā baptismatis non verbis: sed factis adimpleā: p⁹ suscipiaz postea p̄dicabo. ⁊ Iste omnes expositiones valde conuenientes sunt: si lr̄a loqueret soluz vt diceret sic decet me implere oēm iustitiā. Et tñ refertur ad xpm: ⁊ ioānem simul cū dicatur sic decet nos implere: iō vr̄ dom̄ qz iustitia accipit p̄o obedientia que ꝺā pars iustitie est: qz iustuz est. i. necessariū obedire illi cui tenemur: imo obediētia coincidit ex maxima parte cū iustitia legali de qua. ſ. ethi. Et pōt vocari iustitia legalis. Dī aūt iustitia legalis qñ homo seruat oīa que in lege scripta sunt. Et vocat ista iustitia: qz iustum est legi obedire. i. debitū: qz superior est nobis. Et sic omnis iustitia legalis est obediētia lz nō conuertitur: qz ēt obediētia est ad alia quos vltra legē. Cum ḡ xps impleret obedientiā suā implebat vnā iustitiā: ⁊ Joan. implens obedientiā suaz implebat aliā iustitiā: cū aūt ambo implerent obediētias suas implebant oēm iustitiā. i. totā voluntatē iubentis: qz si alter eoruz vellet implere ⁊ alius non: nō satisfieret deo iubenti: qz non fieret qz ille mandabat. Cū vero ambo obedirent fiebat totū qō ille mandabat. Et sic tota iustitia vel omnis iustitia ipleb atur. Istud aūt erat: qz deus mandauerat xpo hoi qz baptizaret ⁊ tenebat obedire. Deus etiā mandauit ioan. qz baptizaret omnes: ⁊ aliqñ baptizaret messiā: naz ꝓpter hoc baptismus datus fuerat ioan. vt per hoc messiā cognosceret. ſ. Ego nesciebā eum: sed vt manifestet in israel ppea ego veni in aq̄ baptizās: ⁊ deus dedit ei signū ad cognoscendū ipsuz. ſ. Super quē videris spm̄ descendentē: ⁊ manentē hic est qui baptizat in spū sancto. ioā. j. ⁊ sic xps volebat dicere non recuses baptizare me: qz sic. i. qz tu me baptizes decet nos implere oēm iustitiam: qz ego teneor baptizari a te ex mādato dei ⁊ tu teneris me baptizare: qz ad hoc missus es. Istō ḡ faciendo implebimus oēm iustitiā. i. voluntatē totā dei cui iustuz ē nos obedire. Iste vr̄ esse ꝓprius sensus lr̄e: sed per hoc nullū alioꝝ respuo. ⁊ tunc dimisit eū] i. cū xps dixisset ista videns ioan. qz recte diceret: non recusauit eū baptizare: sed dimisit eū. ſ. intrare in aquā ⁊ baptizauit eum.

⁊ Ad quid voluerit christus baptizari: ⁊ an fuerit conueniens. ⁊ Questio. LXXI.

Queritur ad quid voluit xps baptizari. ⁊ Quidam dicunt qz nō: qz baptizari est lauari ab aliquibus inquinamentis: sed in xpo nulla fuit macula: ergo nō debuit baptizari. ⁊ Item xps suscepit circūcisionez: vt impleret legem Moysi: qz illa erat de p̄cepto: ⁊ tamē baptismus ioan. nō erat sub p̄cepto: vt probatuz est. s̄. in. 51. qōne: ergo non licebat eum baptizari. ⁊ Itē in quolibet genere motus p̄mū mouens dz esse imobile quātū ad illuz motum: sicut celum qz est p̄imū alterans ⁊ generās ac corrumpens oīa nō est alterabile nec gñabile aut corruptibile. Xps aūt erat p̄mū baptismuz. ioā. j. ſ. Super quē videris spm̄ scm̄ descendentē ⁊ manentē. hic est qui baptizat. Ergo ipse non debuit baptizari ab aliquo. ⁊ Itē baptismus ioan. erat baptismus penitentie: que xpo non cōueniebat: qz non peccauerat. ⁊ Dom̄ qz ꝓueniens fuit xpm baptizari a ioāne: quia si non fuisset conueniens non fuisset baptizatus ab eo: quia xps nihil inconuenienter fecit. Et non solum fuit conueniens ſz videtur necessariū cū xps dixerit: sic decet nos implere oēm iustitiā: vt patet in lr̄a. Justū tñ quoddā debitum dic̄ ⁊ sic xps hō ex voluntate totius deitatis debebat baptiſ. ioan. suscipere: qz ꝓueniens erat ꝓpter cās que. j. dicentur: lz ꝓpe non possimus dicere xpm obligatū ad aliquid cum xps ēt

Opio ꝺ rūdam. p̄a rō. 2a rō. 3a rō.

4a rō.

persona

persona diuina ⁊ deo nihil est maius. Nec est putādū q̄ pr̄ in diuinis aliqd iubeat filio: nec aliqd iubere possit nec filius ad aliqd pōt teneri pr̄i. cū oino eq̄les sint: q; eadē suba numero sunt. Q; tn̄ xp̄s ēt homo est: ex ea pte pōt aliquid facere, qđ deus iubet. Et largissime loquendo poterit dici obligatus ad faciendū ex mandato deitatis: ꝓpr̄ie aūt non: qa deitas tota nō est maior xp̄o cū q̄lz psona diuina sit tota deitatis. i. sz totam subaz deitatis. Eo tn̄ modo quo apl's dixit xp̄s fuisse obediētē patri vsq; ad mortē ad phili. 2. possumus dicere eū esse obligatū: q; obediētia ob'onem ipor̄tat q̄n enim quis facit id ad qđ non est obligatus non dr̄ obedire: sz spōte facere vel ex superogatione. Etiā q; dato ꝙ obediētia nō ipor̄taret ob'onē: tn̄ obediētia nō est nisi ad maiorē: nec est pol'e aliter intelligi nisi qs velit abuti vocabulo: dicens eē obedientiā vbi non est. Sed apl's dicit xp̄m obediuisse pr̄i: ḡ dicit pr̄em esse maiorē. Ex ea pte q̄ pr̄ maior est pōt mādare: ⁊ xp̄s tenebit̄ obedire. Sic. n. dr̄. Jo. 14. j. Sicut mādatū dedit mihi pr̄ sic facio. Qui tn̄ pōt mādare pōt obligare: qa ꝓceptū ob'onē impor̄tat sicut dicit regula iuris. s. qcqd ꝓcipitur impatur quicqd impatur necesse est fieri. Hoc ergo modo nos dicere possumus xp̄m obligatuz fuisse ad faciendum aliqd de mandatis deitatis. Propr̄ie tn̄ nō poterat obligari: cū deitas non esset maior nec aliqd separatum ab eo.

Instat primo

B

¶ Aliquis dicet ꝙ xp̄s vere poterat obligari ad mandatuz deitatis: q; lz ipse esset verus deus erat tn̄ verus hō: ⁊ quia humanitas sua erat vera creatura: ⁊ deo minor poterat obligari. ¶ Dōm ꝙ non stat: q; lz humanitas xp̄i esset creatura: xp̄s homo nō erat creatura: q; xp̄s non est suppositū humanum sz diuinū lz hō sit. Et q; ob'o cadit in personā ⁊ in xp̄o erat vnica psona: ⁊ illa erat psona diuina nullo mō poterat obligari: siē humanitas ꝓut est nā vel forma esset susceptiua ob'onis fuisset obligata deo sicut q̄libet alia creatura lz esset maior q̄libet alia pp vnionē: q; tn̄ humanitas nō est totum sed pars ⁊ nō hz per se aliqđ esse: q; esse est soli⁹ suppositi per qđ sunt oia que in eo sunt: q; al's quelibet res eēt multe res si ptibus cōpeteret aliqđ esse ꝑter eē suppositi cū res dicat vnū ens ab vnico esse. Eū ; humanitas non sit sz hō est qui est nō poterit humanitas obligari: hūanitas xp̄i non est deus nec deitas ⁊ non repugnat sibi ob'o ex parte vnionis ad verbū: sed solū q; non est suppositū: ⁊ cū non sit non pōt etiā obligari.

Instat primo

¶ Aliqs dicet ꝙ pōt obligari vere q; fm iura est duplex ob'o. s. psonalis ⁊ realis. Personalis respicit personā vel suppositū. Realis vo respicit rē que nō est psona. Sic ergo lz hūanitas xp̄i nō est psona: est tn̄ res persone: ⁊ sic pp eaz causabit̄ ob'o realis que erit vera ob'o: ⁊ sic xp̄s pp humanitatē obligabit̄.

L Obligatio realis ⁊ psonalis

¶ Dōm ꝙ ob'o lz sit quedam realis: q; est pp rez: nulla tn̄ est realis. i. iposita rei. Omnis nāq; ob'o psonalis est. i. in persona. Cū vero distinguit̄ obligatio in personalē ⁊ realē non distinguit̄ per subm: sz per cām. Q; per subm ois ob'o personalis aliqua in psona est aia ⁊ ipsa realis ob'o in persona est: q; dicimus ista psona ē obligata pp rem. Cū ergo psona dicat̄ obligata neēe est obligationē in illa esse: q; al's nō denoiaret eaz formal'r. Cuz aūt dicimus quādaz ob'onem psonalē ⁊ aliā realē distinguim⁹ eas per cām. s. ꝙ cuiusdā ob'onis est cā ipsa res: ⁊ insurgit pp rē ⁊ alterius ob'onis est cā ipsa psona ēt nulla re exīte vel cōsiderata. Utraq; tn̄ psonalis est subiectiue. i. in psona est. Et sic si in xp̄o deberet aliqua ob'o realis esse lz illa eēt pp rem. i. pp humanitatem esset tn̄ vere in persona xp̄i: ⁊ tn̄ persona illa non pōt obligari cū nihil sit maius ea equal'r repugnat sibi hr̄e ob'onem realē sicut ⁊ personalē. Et sic nullo mō ꝓpr̄ie xp̄s pōt obligari.

D

¶ Sed obj̄cieť adhuc ꝙ obligatio realis sit vera in re ⁊ nō in psona. Quia aliqn̄ ponitur de iure ob'o alicui rei sine psona: sicut alicui possessioni imponit̄ certa pensio que soluēda sit de illa possessiōe. ⁊ alicui bñficio vl' capellanie imponit̄ onus dicēdi certas missas vel faciendi certa obsequia: ⁊ nō ponit̄ illud alicui psone: sz est ꝓpr̄ium onus rei. Et ita dicūt iura trāsire rez cum onere suo. Ita ergo ipsi hūanitati xp̄i poterat esse ipositū quoddaz onus vel ob'o ꝙ ad personā nō pertineret.

¶ Dōm ꝙ non stat. Primo q; ista adhuc ob'o nō est vere realis sz psonalis i. nō est in re subiectiue sed in psona. Qđ p3. Q; si eēt ob'o realis nūq; posset transire in psonā: ⁊ tn̄ transit: q; persona que acceperit illud bonū vel possessionē tenebit̄ ad illa onera. Et sic erit iam ob'o personalis. i. in persona: ergo nō fuit in re: q; accidentia nō transeunt de subo in subm.

¶ Scđo p3. Quia ius nō vult cāre ob'onem ad impol'e: imo nec pōt q; iam nō esset ius cū non esset iustū. Omnis tn̄ ob'o est ad aliqd agendū vel patiendū qđ dependet ex actu: res tn̄ sine psona nihil agere pōt. Ergo si ius iponeret alicui possessiōi pensionē ⁊ alicui bñficio onus certaz missaz si esset illa obligatio in re esset ad impol'e: cuz nec possessio posset soluere possessionē nec beneficiū missas dicere. Jus ergo iponēs tales ob'ones personā respexit: q; isti sunt actus psonales qui ad rē non ptinent.

E

¶ Causa aūt q̄re cū iste ob'ones sūt personales ponunt̄ rebus a iure est: q; ius interdū vult cāre ob'onē perpetuā. Nulla aūt persona ppetua est ⁊ res ppetue sunt. Jō per quādaz fictionē imponit onus certi: ⁊ sic quecūq; persona accipiat illā rem trāsumit in se ob'onē: q̄s ius dicebat iponere illi rei que nō erat vere in re: ⁊ est vere in persona.

¶ Alia cā est: q; ius vult facere ob'onē certam res aūt sunt magis determinate q̄s persone: iō ꝓuenientius ponit̄ onus rei q̄s psone: vtpote dato ꝙ esset aliqđ bñficium vel capellania ꝙ nō instituereť ad semp durandū: sed soluz triginta vl' q̄draginta ānis: ꝓueniētius adhuc poťat ibi poni onus rei q̄s psone. s. ꝙ illa capellania teneať ad tot missas vel obsequia q̄s ꝙ iponať alicui psone. Quia magis apta est illa capellania vt imponatur sibi onus certaz missarū ⁊ habens eā teneať ad illas q̄s ꝙ imponať alicui psone: q; magis apta est illa capellania q̄s ꝙ imponať alicui psone illud onus: q; capellania est apta vt qcūq; hūs eā dicat illas missas: ⁊ nō est determinata aliq̄ persona ad semp dōm: q; pōt videri melius illi psone aliud facere q̄s dicere illas missas. ⁊ tunc alia psona subibit illud onus qđ nō fieret si esset onus impositū persone. Et tn̄ pp hoc non est ibi aliq̄ ob'o in re: sz in psona.

F

¶ Sed obj̄cieť ꝙ ob'o sit aliqn̄ in re: vt aliqn̄ talis possessio pensionata vel capellania a nullo teneť: ⁊ tamē manet ob'o pensionis ⁊ missarū dicendaz: iō non est ob'o in re alioqn̄ periret ob'o: ⁊ oportebat de nouo ꝓstitui ob'onem cū possessio illa vel capellania ab aliquo accipeť: quia ob'o semel extincta nō pōt reuiuiscere.

¶ Dōm ꝙ nulla obligatio manet real'r in ipsa re eo tpe quo a nullo teneať. ⁊ tn̄ cum accipiť ab aliquo non opz de nouo ꝓstitui ob'onem: q; illa censetur manere in re non quidē vere: sed fictione iuris: q; ius fingit manere ob'onez. Et est vtilis ista fictio: q; al's multa iura oporteret ōstrui que semp manēt: ⁊ oporteret in nouari sepe ob'ones ⁊ multas mutatiōes fieri que euitant̄ per istā iuris fictionē.

¶ Et ita interdū iuris fictione duo dies sunt vnus dies: ⁊ mortui iudicant̄ viuentes: ⁊ due psone reputantur vna: ⁊ tn̄ real'r non est sic: ⁊ ita de plurimis.

¶ Sic ergo dicendū ꝙ non poterat eē aliqua vera ob'o in humanitate xp̄i cum in rebus nulla sit ob'o nisi fictōe iur̄. s.

¶ Item q; ēt q̄n per fictionē iuris ob'o est in aliq̄ re ⁊ transit illa ad aliquā personā ⁊ transumit in se illam ob'onē. Et sic si in xp̄i humanitate eēt aliqua ob'o vera illa trāsiret in personaz xp̄i ⁊ tn̄ illa nō pōt obligari: q; est deus: ergo nec in hūanitate xp̄i erit ob'o.

G

¶ Dōm ergo ꝙ xp̄s nō poterat vere esse obligatus ad baptismū Joānis nec ad aliqd aliud: ⁊ tn̄ ōcuit ꝙ illū assumeret pp aliquas cās nec ēt ad aliquē baptismū erat obligatus: voluit tn̄ baptizari. Cause aūt q̄re in gñali voluit baptizari sunt tres de qbus hic dicēť. Cause aūt quare baptismo Joānis baptizari voluit ponenť sequenti. q.

Q̄r xp̄s voluit baptizari.

¶ Prima causa est: vt ait Ambr̄osius sup Lucā ad mūdandū aquas. s. Baptizatus est dñs nō mundari volens: sz mundare aq̄s: vt abluta carne xp̄i que pctm̄ non cognouit baptismus vim hr̄et: ⁊ vt relinqueret aq̄s sc̄ificatas postmodum baptizādis.

p̄ cā

¶ Itē dicit Chr̄iso. sup matthe. Augusti. q̄z in sermone quodā ephie dicit Saluator: iō baptizari voluit non vt sibi mūdiciā acgreret: sed vt nobis fluēta mundaret.

H

¶ Scđo baptizari voluit xp̄s non pro se: sz pro mēbris suis que baptismo indigebāt. Sic dicit Chr̄iso. sup matthe. sciz. Ad hoc ad baptismū venit: vt qui hūanaz suscepit nām totum hūane nāe inueniatur ipleśe ministeriū. Nam quāuis ipse non erat peccator tn̄ naturaz suscepit peccatrice. Propterea ⁊ si pro se baptismate nō egebat: tn̄ malis in alijs carnalis nā opus hēbat. Sic etiā dicit Grego. nazāzenus baptizatus est xp̄s vt totū veteranum Adaz mergat in aquaz.

2ª cā

¶ Tertio voluit baptizari pp exemplū. Sic ait Augusti. in quodā sermone ephie. s. Ideo baptizari voluit vt faceret qđ faciendum oibus impabat. Ut doctrinā suam non tamꝝbis

I

3ª cā

Insinuaret q̃z actibus exerceret. Et sic dixit ipse xp̃s Joã. sic decet nos iplere oẽm iustitiã. Super quo dicit Ambro. sup Lucã. Hec est iustitia vt qȝ alterũ facere velis: p̃or ipse incipias ⁊ tuo alios hortaris exẽplo. ¶ Ad p̃mũ arg. dom q̃ lz baptismus cõiter sit ad mundificationẽ baptizati: baptismꝰ xp̃i nõ fuit ad ablũ: sed ad mundificationẽ eius in quo baptizabatur. s. aquaz ⁊ pp causas dictas. ¶ Ad 2m dõz q̃ xp̃s nõ solũ voluit iplere ea que erãt legis veteris: sz ẽt ea que erant legis noue: qz cepit facere ⁊ docere. Et qz baptismus ptinet ad legẽ nouã voluit xp̃s baptizari vt ad baptismũ legis noue nos hortaretur: lz ipse nõ baptizatus est ablũ baptismo: sed baptismo Joã. ¶ Ad tertiũ dom q̃ verũ est qȝ lz p̃m mouẽs. sit imobile in illo gñe in quo est mouẽs. xp̃s aũt nõ fuit primũ baptizans in gñe baptismi aque. sed in gñe baptismi spiritualis cũ dicatur de eo: ipse baptizabit vos in spũ sancto ⁊ igne. s. in lra. Et sic xp̃s non debuit baptizari bapᵒ spũali. s. in quo ꝓferret sibi spũs scũs: qz nõ egebat: sz potuit baptizari baptismo aque q̃lis erat baptismꝰ Joã. s. Ego baptizo vos in aqua. s. in lra. Et in isto baptismo nõ fuit xp̃s p̃mũ baptizans: sz Joã. imo nũq̃z ipse ꝓtulit baptismũ istũ alicui cuz ẽt de suo nõ ꝓstet an alicui ꝓtulerit: vt declatũ fuit. s. in. 49. q.

¶ An fuerit decẽs xp̃z baptizari bapᵒ Joãnis. Qõ. LXXII.

Queritur vlterius cuz xp̃s voluerit baptizari an fuit decens eũ baptizari baptismo Joã.

Opio quorundam

Quidã dicũt q̃ non. Qz ois xp̃i actio est instructio nr̃a: cũ s. dcm̃ sit fm Aug. q̃ iõ baptizatꝰ est xp̃s vt nos ad baptismum incitaret: ⁊ tm̃ nos oino nõ admonemur baptizari baptismo Joã. g̃ nec xp̃s illo debuit baptizari. ¶ Itẽ baptismꝰ Joã. erat baptismus pnie mar. p̃. sz pnia xp̃o non ꝓueniebat eo q̃ pnia est de pctis. Xp̃s aũt pctm̃ nullus fecit. p̃. Pet. 2. Qui pctm̃ nõ fecit nec inuẽtus est dolus in ore eius. Non debuit g̃ baptizari baptismo Joã. ¶ Itez sicut dicit Chrisо. baptizatus fuit q̃si medius inter baptismũ xp̃i ⁊ iudeoz. s. baptismata calicũ ⁊ eramentoz ⁊ alia baptismata legalia: mediũ aũt sapit nãm extremoz. Si ergo xp̃s baptizatus est baptismo Joãnis debuit baptizari baptismo legali ⁊ suo: sz non baptizatus est eis. g̃ nec debuit baptizari baptismo Jo.

¶ Itẽ in rebus hũanis illud qȝ est excellẽtissimũ xp̃o ȯbuit attribui qȝ vero paruũ est ⁊ minus excellẽs non: baptismꝰ Joã. nõ est excellẽtioz inter baptismata: qz maioz est baptismus xp̃i: g̃ non debuit xp̃s baptizari baptismo Joã. ¶ Dõz q̃ xp̃m decuit baptizari baptismo Joã. Jdeo venit ad ipsum vt baptizaret ab eo in iordane: ⁊ Joã. baptizauit euz baptismo suo. i. Joãnis ⁊ nõ xp̃i. Sic dicit Aug. sup Joã. s. Baptizatus est dns: ⁊ babtizabat non eo baptismate q̃ baptizatus est. Xp̃s aũt si baptizabat baptizaret baptismo ꝓprio: g̃ nõ baptizatus est baptismo suo sed Joã. Hoc aũt fuit ꝓueniens pp multa. ¶ Prio pp ꝓditionẽ baptismi Joã. qui non baptizabat in spũ sz in aq̃ sola. xp̃s aũt non indigebat baptismate spũali: qz ab instanti cõceptionis sue fuit plenus spũ scõ. Nã pr̃ dedit ei spũm nõ ad mensurã. Jo. 3. Si aũt baptizaretur baptismo spũali qualis est noui testi eẽt in eo supfluus: qz nõ indigebat gr̃a que ꝓferret ei imo nec aliqua posset ei ꝓferri per sacr̃m cũ potius sacra ab eo virtutẽ accipiant. Baptismus aũt Joã. nõ poterat in eo eẽ supfluus. Naz facẽt in eo qȝ in alijs. s. lauare corpus exterius. Jstã causam tangit Chrisosto. ¶ 2ᵒ ȯcuit eũ hoc baptismo baptizari: vt per hoc baptismũ Joã. approbaret. Nã cũ ipse esset tã reuerẽdus vt postea apparuit oibus iudeis ex opibus eius accipiẽdo baptismũ Joã. approbabat illud valde: ⁊ magnã ei aucitatem ꝓferebat. Jstud aũt erat ꝓueniens non solũ in fauorẽ Joã. sz magis in fauorẽ xp̃i: qz Joan. missus fuerat vt testioniũ phiberet de xp̃o. Joan. p̃. s. Fuit hõ missus a deo cui nomen erat Joãnes. Hic venit in testioniũ vt testionũ phiberet de luie. Et oẽs euãgeliste allegant testioniũ Joã. de xp̃o. Ad hoc g̃ q̃ testimoniũ istud esset firmũ: oportebat Joãnẽ esse magne aucitatis: ⁊ xp̃i intererat Joã. hr̃e magnã aucitatẽ. Si autẽ ioãne baptizante ppl'm. xp̃s nõ vellet ab eo baptizari videretur ptẽnere baptismũ eius. ⁊ sic oñdere q̃ opa ioã. nõ erãt oia a deo in quo multũ de aucitate eius pibat. Jó fuit valde cõueniens xp̃m baptizari a ioã. ⁊ laudare baptismũ eius. Et sic faciebat ⁊ increpabat eos q nolebãt baptizari a Joã. luc. 7. Ubi xp̃s laudauit ionãnẽ. Et segt. Et ois ppl's audiẽs ⁊ publicani iustificauerũt deũ baptizati baptõ ioã. Pharisei aũt ⁊ legis periti ꝓsiliũ dei spreuerunt in semetipsos nõ baptizati ab eo. Et istã cãm tangit beda. ¶ 3ᵒ baptizatus est ad sanctificandũ baptmũ. Sic. n. dicit Grego. nazãzenus. s. Accedit Jesus ad baptmũ ioã. scificaturus baptmũ. ¶ Alias tres cãs huius assignauit gl. mag. p̃. ¶ Prima est pp humilitatẽ iplẽ dam. sic dr̃ in lra. Sic decet nos iplere oẽz iustitiã. i. humilitatẽ vt cõius exponũt. ¶ Scõa est vt baptmũ ioan. approbaret q̃. s. posita est. ¶ Tertia est vt tactu sue mũdissime carnis aquã ꝓsecraret vt esset mja apta pro suo baptõ: de q̃ dixi mus p̃cedenti. q. ¶ Alias etiaz tres cãs assignãt doctores: ¶ Prima est vt oñderet nõ differre qs a quo baptizaret: qz xp̃s imensuz erat melior ioãne: ⁊ voluit ab eo baptizari: ita nemo dz ptẽnere ministrũ sacri q̃liscũq̃ ille sit. Jstã cãz tangit Aug. in libro de nã boni. ¶ Scõa est ad dandũ exẽmpla ptismi illis q futuri erant filij dei per fidẽ: vt ait Aug. in lib. qõnum veteris ⁊ noui testi: ⁊ ẽt in quodaz sermone ephie. De hac diximus p̃cedenti. q. ¶ Tertia est ad euacuanduz errorẽ quorũdam qui ioãnez maiorẽ xp̃o esse volebãt. s. qz p miraculũ qȝ apparuit in baptõ. s. descendẽte super eũ spiritu sancto in spẽ colũbe apparuit eũ esse maiorẽ ioãne: ⁊ oibus hoibus. Qz deus dixerat ioãni: q̃ ille super quez descenderet spũs scũs erat qui baptizabat in spũ. Jo. p̃. Et tm̃ baptizare in spũ erat maius q̃z baptizare in aq̃. Jstã cãz tãgit Chrı. ¶ Jste cãe hñr ex intẽtione doctoz: vt allegatuz est. Sunt tm̃ alie due cãe magis efficaces: q̃re xp̃s baptizari voluit a Joãne. ¶ Prima est vt Joã. cogsceret xp̃m. Ipse nãq̃z venerat ad ferẽdũ testimoniũ de eo: ⁊ nõ cognoscebat eũ determinate qs esset. Et ad hoc deus dedit ei signũ. Joan. p̃. s. Qui misit me baptizare in aqua ille mihi dixit. Sup quẽ videris spũm scũm descendentẽ ⁊ manentez ille est. Oportebat g̃ q̃ xp̃s veniret ⁊ baptizaret a Joã. Et sic descẽdente spũ sancto ibi sup xp̃m posset Joãnes cognoscere qs erat ille. Alias. n. nũq̃z cognouisset: ⁊ signũ a deo datũ esset inutile. ¶ Scõo vt xp̃s manifestaret toti ppl'o. Nã cũ veniret xp̃s ad baptmũ Joã. ad quẽ totus ppl's veniebat poterat ibi oñdi toti ppl'o a ioãne. Et sic fcm̃ est. Joan. p̃. cũ dixit ppl'o. Jste est de quo dicebã qui post me venit ⁊ añ me factus est. Qȝ aũt ista sit cã baptı: tangit ibi Joã. dicens. Ego nesciebã eum: sz vt manifestet in isr̃l', ꝓpterea ego veni in aqua baptizãs. s. vt manifestetur xp̃s tã ioãni q̃z toti isr̃l'. Et ad ablũ erat totus baptismus ioãnis. p̃cipue licet hẽret alias cãs minus p̃ncipales.

¶ Ad p̃mũ argu. dom q̃ actio xp̃i est instructio nr̃a nõ quidem vt nos oino agamus sicut ille fecit: sed vt imitemur euz eo mõ quo possumus: ⁊ qui nobis cõpetit. Sicut xp̃us ieiunauit vt nobis ieiunãdi exẽplũ relinqueret. Et tm̃ nõ debemus nos q̃draginta diebus ieiunare nullo cibo sumpto sic ipse. sz eo mõ quo bñ ieiunare possimus quãtũ sufficit ad carnem castigandã ⁊ nõ ad occidendũ. Sic ergo xp̃s baptizatus est vt nos baptizemur. Et tm̃ xp̃s qui nõ peccauerat nõ ꝓueniebat baptismus spũalis: sz baptismus aque q̃lis erat baptismus ioãnis. Nos aũt egemus remissiõe pctoz: ideo baptismus spũalis nobis ꝓuenit: ⁊ sic debemus imitari xp̃z q̃ baptizemur: qz ipse baptizatus est. Non tm̃ debemus baptizari eo baptismo quo ipse baptizatus est. ¶ Ad scõz dom q̃ xp̃s baptizari voluit vt nos ad baptmũ inuitaret suo exemplo. Et ad hoc q̃ efficacioz esset eius inductio voluit baptizari baptõ quo manifeste nõ indigebat vt hoies ad baptmũ accederent quo indigebãt. Vñ Ambro. super Lucã. Nemo refugiat lauacrũ gr̃e qñ xp̃s lauacrũ pnie nõ refugit. Cum aũt dr̃ q̃ baptismus ioã. erat baptismus pnie. dom q̃ baptismus in se non iportabat aliquã pniam quã ꝓferret vt rez sacramenti siẽ baptismꝰ nr̃ gr̃am ꝓfert ⁊ characterez: sed erat quoddã ꝑparatoriũ ad pniam quãtuz ad illos qui pnia indigebant. In xp̃o aũt non fuit ꝑparatus ad hoc q̃ pnia non egebat. Sic. n. circũcisio erat in remediũ pcti originalis. Et tm̃ q: in xp̃o non fuit macula originalis circũcisio nõ fuit in eo remediũ. ¶ Ad tertiũ dom q̃ baptismꝰ indeoz erat duplex. Quidã legalis ⁊ alius supsticiosus. Primꝰ erat q̃stuz ad multas purificatiões quas lex iubebat in illis qui incurrebant imũdiciã. vt pz leui. xj. 7, 14. 7. 15. ¶ Scõs erat quo vtebanr̃ pharisei qui hẽbant multa baptismata. s. calicum ⁊ eramentoz: ⁊ vceoz: ⁊ lectoz: ⁊ sepe corpa abluebant. Et de isto manifestũ est q̃ xp̃s non debebat illũ assumẽ: qz ipse talia baptismata tãq̃z supuacua arguebat Marci. 7. Et ista non erant a lege: sed ex traditione senioz. e. c. Baptismꝰ aũt legalis a xp̃o non fuit acceptus: qz ille erat ad expiãdas im-

mundicias legales: xp̃s aũt nõ incurrebat illas: iõ non indigebat tali baptismate ad legis obseruationẽ. Et cũ dr q̃ habebat accipere baptm̃ legalẽ ꝛ suũ si volebat accipe baptm̃ Joānis. Dom̃ q̃ rõ non vr̃get: qr baptismus legalis erat solum figuralis baptismus aũt ioānis erat aliqualr realis inquãtum inducebat hoies ad abstinendũ a pctis cũ esset baptismus pnie: baptismus aũt xp̃i hẽbat efficaciã mundandi a peccato ꝛ ꝓferendi gr̃am. Xp̃s aũt non indigebat recipere remissionẽ peccatoꝝ: qr in illo nulla erãt nec recipe gr̃az qr plenissimus erat ea. Silr cum ipsa esset veritas non competebat ei id qõ in sola figura gerebaẽ: qualis erat baptius legalis. Jõ fuit magl ꝓueniẽs q̃ baptizareẽ baptõ ioã. q̃s aliq̃ de alijs. ¶ Ad quartũ dom̃ q̃ baptismus est quoddã spũale remediũ. Q̃to aũt aliud est magis perfectũ tanto minori remedio indiget. Jõ non solũ ipse debebat baptizari pfectissimo baptõ: sed potius ex hoc q̃ ipse erat pfectissimus debebat baptizari minori baptõ. Cuz aũt dr q̃ ea que pfectissima sunt. sunt xp̃o attribuenda: dom̃ q̃ est verꝝ de illis q̃ sunt in se perfecta ꝛ pfectionẽ oñdũt in eo in quo sunt vel cui attribuunt. Ita est de baptõ xp̃i: qa in se pfectus est ꝛ oium baptismatũ perfectissimus: ꝛ tñ non iperfectionẽ oñdit in illo qui eo indiget. s. q̃ non hẽat gr̃am: ꝛ q̃ hẽat pctã q̃ possint remitti. Maior ergo pfectio erat alicuius cui sufficeret baptismus ioānis q̃s eius qui indigeret baptõ xp̃i. Sicut medicina excellẽs pfectior est q̃s medicina parua. Et tñ quãto aliquis indiget pfectiori medicina tãto minus pfectus est. i. minus sanus. ¶ Sed obr̃ieẽ q̃ xp̃o cõueniret baptismus suus: qr ẽt circũcisio tollebat pctm̃ ꝛ cõferebat gr̃am. Et tñ xp̃s circũcisus est inde nullã gr̃am accipiens nec pctoꝝ remissionẽ: ita ergo posset baptismũ suũ accipe: ꝛ q̃ per euz nihil sibi ꝓferreẽ. ¶ Dom̃ q̃ non est sile pp duo. ¶ Primo qr xp̃s accepit circũcisionẽ q̃si ex quadã necẽsitate. s. vt nõ scãdalizaret iudeos: ꝛ qr alr non accipent eum in mssiã tãq̃s legis transgressorẽ. De baptõ xp̃i nõ erat talis cã: cũ non eẽt aliqua cerimonia legis veteris cadẽs sub p̃cepto. ¶ Scõo qr nõ poterat xp̃s baptizari baptõ suo qñ a ioãne baptizat⁹ est. Nam vt p̃supposituz est oportebat xp̃m a ioãne baptizari Joã. tñ non poterat ipsum baptizare baptõ nr̃o ꝓpter duo. ¶ Primo qr ioã. non ꝓferebat nisi baptm̃ suũ ꝛ oẽs ab eo baptizati illo baptõ baptizabanr̃. ¶ Scõo qr baptism⁹ xp̃i nondũ erat institutus qñ ipse baptizatus est a ioãne. sed tũc matriaz ad baptismũ ꝓparauit scificans aq̃s tactu carnis sue. vt qõne septuagesimaprima supra dictum est.

¶ An ꝓueniẽter xp̃s baptizat⁹ ẽ in iordane. Qõ. LXXIII.

Querit an ꝓueniẽter xp̃s baptizatus est in iordane. ¶ Dõz q̃ de baptõ Jo. q̃re baptizaret in iordane ppr̃m. s. dcm̃ est in. 39. q. An vo xp̃s ibi baptizari debuit nũc dubiũ est. ¶ Dicunt quidã q̃ non debuit ibi baptizari: sed potius in mari rubro. Veritas. n. dz rñdere figure: cz figura baptismi p̃cessit iñ trãsitu maris rubri vbi egypti submersi sunt sicut pctã delenr̃ in baptõ. ꝛ sic apls dr̃ iudeos fuisse baptizatos in mari. p̃. ad cor. i. o. s. Pres vestri oẽs mare trãsierunt: ꝛ oẽs in moyse baptizati sunt in nube ꝛ in mari. Ergo xp̃s magl debuit baptizari in mari q̃s in flumine iordanis. ¶ Itẽ iordanis interpretar descensus: sed p baptismũ potius aliqs ascẽdit q̃s descẽdit: qr per eũ ad ascẽdendũ in celũ paraẽ via. Unñ. J. in lra dr q̃ baptizatus Jesus ascendit confestim. Ergo nõ debuit baptizari in iordanem. ¶ Item trãseuntibus israelitis in terrã chanaã aque iordanis ꝓuerse sunt retrorsuz. iosue. 4. ꝛ. ps. iij. Illi tñ qui baptizantur nõ vadũt retrorsuz: sed ꝓgrediunr̃ in faciẽ: ergo nõ erat ꝓueniens ibi xp̃m baptizari. ¶ Dom̃ q̃ ꝓueniens fuit xp̃m ibi baptizari: qr ad baptismũ istũ nihil magis ꝓferebat vnus locus q̃s alius. Jõ xp̃s non elegit potius baptizari in iordane q̃s in alio loco q̃si hoc aliq̃d ꝓferret ad id qõ ipse intendebat. sed xp̃s non intẽdebat baptizari a ioanne. Jõ vbicunq̃ ille baptizaret ceteros ibi xp̃s vellet baptizari. Accidit aũt q̃ ioãnes baptizaret ppr̃m in iordane qñ xp̃s venit ad baptm̃: iõ ibi baptizatus est. Joã. tñ baptizauit aliquãdo in ẽnon iuxt salim: qr ibi erant aque multe. Jo. 3. ꝛ sic accideret q̃si illo tpe vẽisset xp̃s ad baptismũ fuisset baptizatus in ẽnon. Nihil g̃ loca ꝓferebant ad hr̃: sed erãt per accñs. Istud est verꝝ quãtum ad cãm lr̃alem. Et tñ in sensu mystico i quo argumenta ꝓcedebant põt adhuc dici q̃ xp̃s ꝓueniẽter in iordane baptizat⁹, est: qr iordanis fuit fluuius per quẽ israelite in terrã ꝓmissionis intrauerunt. Istud aũt hz spãle baptismus xp̃i super oia baptismata. s. q̃ introducit in regnuz dei qõ per terrã ꝓmissionis signaẽ. Unde dr ioã. 3. Nisi qs renatus fuerit ex aqua ꝛ spũ scõ non põt introire in regnũ dei. Ad hoc ẽt facit q̃ helias qui rapiẽdus erat in celuz in curru igneo diuisit aquas iordanis. 4. reg. 2. s. qr trãseũtib⁹ per aquã baptismi pz aditus in celũ per ignẽ spũs sancti. Jõ ꝓueniens fuit ẽt quãtum ad cãm figuralẽ q̃ xp̃s in iordane baptizareẽ. ¶ Ad pmũ argu. dom̃ q̃ ad veritatez baptismi fm cãm lr̃alem nõ magis erat baptizari xp̃m in iordane q̃s in mari rubro q̃s in aliquo lacu. Et si ioãnes fuisset baptizatus in mari rubro iudeos ibi xp̃s ab eo baptizareẽ: qr tam̃ baptizabat in iordane baptizat⁹ est ibi. Dom̃ est q̃ ẽt fz cãm figuralẽ fuit ꝓueniens baptizari xp̃m in iordane q̃s in mari rubro. Nã in vtroq̃ baptism⁹ pfiguratus est quãtũ ad duos effectus quos hz. s. remissionẽ pctoꝝ ꝛ aptionẽ regni celestis. Transitus maris rubri figurat baptm̃ inquãtum in eo delenr̃ peccata: ꝛ hõ exit inde mundus a crie. Sicut in mare rubrum intrauerunt q̃si sil'iudei qui erant cultores dei ꝛ egyptij: qui cultores demonũ. Et nullus egyptioꝝ exiuit: fz ibi occisi sunt in aquis: oẽs aũt iudei exierant: qr seruit⁹ diabolo in aquis relinquir̃. Jdeo baptizandis qñ exorzizanr̃ ecclesia dicit abrenũcia sathane ꝛ põpis eius. ꝛ illi ꝓfitentur se facturos. Trãsitus aũt iordanis pfigurauit baptm̃ inquãtum apit ianuã regni celestis: sicut iordanis apertus fuit ad introitũ israelitaꝝ in terrã ꝓmissionis. Et qr ꝑncipalior effectus baptismi est aptio regni celestis: fuit ꝓueniẽtius, significari in baptismo xp̃i q̃s aliũ. Jõ cõueniens fuit xp̃m in iordane q̃s in mari rubro baptizari. ¶ Ad scõm dom̃ q̃ in baptõ est accessus ad vitã eternã dispositiue per effectum gr̃e que ibi ꝓferr̃: ꝛ qr gr̃a ꝓsupponit humilitatis descensuz iuxt illud Jac. 4. humilibus aũt dat gr̃am: ad istũ descensuz humilitatis signãdum ꝓueniens fuit nomẽ iordanis. ¶ Ad tertium dom̃ q̃ in baptismo vtrũq̃ fit. s. ꝓgredi ꝛ retrocedere. Naz ꝓgredir̃ hõ in viã perfectionis ꝛ versus vitã eternã ꝛ peccata que ꝓus cum hoie ꝓcedebant per ꝓtinuũ augmẽtuz retrocedunt: qr ibi cadunt ꝛ peunt. Sic dr̃ Aug. in sermone epbie. s. Sicut antea aq̃ iordanis retrorsuz ꝓuerse fuerũt ita mõ xp̃o baptizato in iordane pctã retro ꝓuersa sunt.

¶ Quã sanctificationẽ tribuit aquis xp̃s tactu sue sanctissime carnis. Questio. LXXIIII.

Querir̃ circa id qõ. s. dicebaẽ q̃ sepe dr̃ q̃ xp̃s tactu carnis sue aq̃s scificauit que sanctificatio fuit ista: ꝛ an aliqd ꝓtulit aq̃s ille tact⁹ carnis xp̃i quãtum ad effectũ baptismalẽ. ¶ Quidã dicũt q̃ vere aliqd cõtulit. Nã virtutẽ sanctificãdi baptizatos ꝓtulit. Sic. n. dicit Beda: ꝛ est dcm̃ cõe q̃ tactu sue mundissime carnis vim regeneratiuã ꝓtulit aq̃s. Uis tñ regñatiua est vtus baptismalis. i. efficiens in baptõ per quã baptizati scificanr̃. ¶ Item sic dicit Chriso. sup Mat. q̃ xp̃s baptizatus est non vt peccatoꝝ remissionẽ acciꝑet per baptm̃: sed vt scificatas aquas reliqueret postmodũ baptizãdis. Ergo scificatio aliqua manet in aquis ex tẽpore quo xp̃s baptizatus est. ¶ Itẽ apertius Augu. ponit istud. s. q̃ ille aque nõ solum lauaẽ corpus sed penetrent ad aiam. Qõ tñ non fit sine aliqua vtute spũali in eis exñte. Unde in quodã sermone epbie ait. Sz saluator: iõ baptizari voluit nõ vt sibi mundiciã acqrcret: sed vt nobis fluenta mũdaret: ex quo. n. ille in aquas mergiẽ ex oi peccato abluit aqua. Et subdit ibi. Nec mirũ q̃ aquã hoc est subam corporalẽ aut purificandã aiam dicimus peruenire. Peruenit plane ꝛ penetrat ꝑscie vniuersa latibula: quãuis ꝛ ipsa sit subtilis ꝛ tenuis: bñdictione tñ xp̃i facta subtilior occultas vite cãs ad secreta mentis subtilioza pertransit. Subtilior eniz est benedictionũ cursus q̃s aquaꝝ meatus. Unde que saluatoris baptismate bñdictio fluxit tanq̃s fluuius spũalis oium gurgituz tractus ꝛ vniuersoꝝ fontiũ venas impleuit. ¶ Dom̃ q̃ xp̃s per baptismũ suuz tangendo aquã non ꝓtulit illi aliquã virtutẽ realem: que ad baptismũ nr̃m in aliquo ꝓficiat. ¶ Primo pz qr si illa virtus fuisset collata neẽ erat q̃ esset pure spũalis: qr virtus scificatiua pure spũalis est. Jstam aũt impole est esse in aqua: qa accñs spũale non põt esse in corpe: sicut est impole per aliquã personam habitũ dialecticũ esse in lapide: qr q̃litas spũalis est. Actus aũt significandi est pure spũalis. Jdeo impole est eẽ in aliquo corpe ꝛ p̃r non potest sibi ꝓferri. ¶ Scõo qr oẽ

Opinio quorũdam

Opinio ali quorum

ꝑmo rõ

2m rõ

3m rõ

A

B

C

D

A Rñsio ad ꝑncipale q̃ situ q̃onis.

ꝑmo rõ

B

2m rõ

accidens qō est in subō est nēcio per modū subiecti: oia aūt cōpora hñt extensionē. Jdeo oia accidentia eoꝝ sunt extensa in eis. Et nullum accns alicuius cōpis est in indiuisibili nec pōt esse: qz tunc non esset in cōpe nec in aliqua parte cōporis cū nulla pars cōpis sit indiuisibilis. accntia tamē spūalia nēcio sunt idiuisibilia: iō non pñt esse in cōpe tāq̄ in subō. Et sic ista virtus scificatiua nō poterit esse in aqs.

£ 3ª rō

¶ Tertio qz non solū in aquis: imo in nulla creatura pōt esse talis virtus. Nam dicimus cōiter: z est verissimū q̄ nulli creature pōt cōmunicari virtus creatiua: qz illa est virtus infinita z non pōt esse in esse finito: z eodem mō ptās faciē di miracula: qz est infinita nulli pōt cōicari. Potestas autez iustificandi imperiū etiā est infinita: qz ista dicit remissionez peccatoꝝ z collationē gratie: z hoc soli deo cōpetit. Unī iudei dixerunt q̄ xp̄s blasphemauit qñ dixit paralitico dimittūtur tibi peccata tua: dicentes. Quis pōt dimittere pctā nisi solus deus. mar. 2. In baptismo aūt est iustificatio impÿ plenissima: qz non solū peccata remittunt z pferē gra: ſ extollitur debitū ois pene que p̄o peccatis tolleranda erat. Jstō aūt fit per virtutē sanctificatiuā baptismi. Et sic est ista vtus infinita. non pōt esse in aqua nec in aliq̄ creatura: ergo xp̄s non ptulit aque vim regñatiuā vel sanctificatiuā.

D 4ª rō

¶ Quarto qz si in aqua eēt talis virtus real'r que esset aliqd absolutum hēret semp aqua illā virtutē: z tūc nēce erat q̄ oēs qui imergerent in aquā participarent de illa vtute que vere eēt in aqua: sicut oēs mersi in aquā sentiunt frigiditatē eius z humiditatem z teneritudinez z cetera accntia ipsius. Et sic oēs homines intrantes in aquā scificarent siue eēnt xp̄iani siue non. Jstud est absurdū: ideo nō est ibi aliq̄ talis virtus.

E 5ª rō

¶ Quinto p̄z qz si talis vtus esset in aqua qñcūq̄ hō intraret in aquā scificaret per eā z pferret effectū baptismalē cuz dicat habere vim regñatiuam. z sic quotiens hō intraret in aquā totiens baptizaret. Jstud aūt absurdū est. z etiam nephas: qz baptismus non dz iterari: ḡ non est ibi virtus aliq̄.

F 6ª rō

¶ Sexto p̄z qz si virtus sanctificatiua eēt in aquis nō oporteret esse sacr̄m baptismi nec pferri aliquā formā verborum super baptizatū: qz cū quis ingrederet in aquā sanctificaret per vim sanctificatiuā vel regñatiuā que in illa est: z iste est totus effectus baptismi. Hoc tñ est absurdū: qz qui nō fuerit baptizatus in noīe p̄ris z c̄. p̄demnabit. mar. 16. ergo non est in aqua vtus regñatiua.

G 7ª rō

¶ Septimo qz Aug. dicit accedit verbū ad elementū z fit sacr̄m. detrahe verbū qd est aq̄ nisi aqua: z sic vult q̄ aqua sine vbo nihil pdest: qz non est nisi aqua. Si tñ aqua hēret viz regñatiuā etiā sine vbo pficeret oibus mersis in eā: ergo non est ibi vtus.

¶ Aliqs dicet q̄ in aqua vtus regñatiua est: z tñ illa non opatur nisi quādo pferuntur verba. Et hoc etiā solū quātū ad illos q̄ credunt sicut dicit Aug. Accedit verbū ad elementū z fit sacr̄m: nō qz dī sed qz credit.

H

¶ Dom q̄ non stat: qz si illa vtus regñatiua fuisset collata aquis: z esset vere in eis oī tpe oparetur: z respectu quozūcūq̄: qz agentia nālia non hñt in ptāte sua cessare ab actione vel incipere agere: qz hoc ptinet solum ad agentia libera rōnalia. Sicut quicūq̄ accedit ad ignē quocūq̄ modo z quacūq̄ intētione accedit calefit: z ita de tangēte aquā. Si ergo esset vtus real'r in aqs nēce erat q̄ quocūq̄ mō quis mergeret in aquā siue credendo siue nō: imo etiā si nollet recipere effectū sanctificationis nēcio reciperet si real'r esset illa virtus in aqua z subiectiue sicut est ibi frigiditas z humiditas: z tñ nō sanctificaꝝ ingrediens nisi credens z qñ pferunt vba: ergo nulla vtus est in aq̄.

I 8ª rō

¶ Octauo qz ista virtus dato q̄ potuisset pferri aque esset oino superflua: qz in baptismo dicimus deum opari gram pferendo: z istud est sanctificare. Dato ergo q̄ in aqua nō sit aliqua virtus sufficit illa sanctificatio. Si ergo fuerit vtus aliqua superflua est cū sine illa nihilominus fieret quicqd exñte illa fieret. Deus tñ nihil frustra facit: ergo talez vtutem aquis non contulit.

K 9ª rō

¶ Nono dī q̄ xp̄s ptulit istā vim regñatiuā aquis tactu sue mūdissime carnis: z tñ in carne xp̄i nō erat illa virtus: ideo nō poterat pferri tactu carnis sue: qz illa erat vtus deitatis.

L 10ª rō

¶ Decimo qz per tactū nihil pfertur nisi id qō cuti adheret: z tñ virtus illa non erat aliqō accns adherēs cuti: qz per c̄tum posset transire vel multiplicari ad rez tangentem: ergo nō fuit collata virtus per hoc.

M 11ª rō

¶ Undecimo qz si per ptactū carnis xp̄i a qua fuisset pſequuta vtutē regñatiuam nulla aqua hoc hūisset nisi aqua iordanis: z sic in iordane solo debuisset hō baptizari. Et tñ flm est: qz non differt in qua aqua hō baptizet.

N 12ª rō

¶ Duodecimo qz etiā in iordane non pficeret. Qz virtutē illā que per tactū carnis xp̄i trāsiit fijt in aquā non pſequuta est nec pſequi potuit nisi illa pars aque q̄ tetigit corpus xp̄i: z tñ illa defluxit per iordanis alueuz vsq̄ in mare mortuū siue mare sodomoꝝ vbi absorbet iordanis: z vltra non cōparet. Nulla ergo aqua iā maneret in orbe que vtutē aliquā retineret per tactuz carnis xp̄i. Et sic nihil pfuisset q̄ tactu carnis eius aqua fuisset pſequuta aliquaz virtutē.

O

¶ Si aūt dicas q̄ illa virtus non solū collata est aq̄ quā xp̄s tetigit: sed etiā oibus aqs: vt ait Augu. in sermōe ephie. ſ. bñdictio que de saluatoris baptō fluxit tāq̄ fluuius spūalis oium gurgitū tractus oium fontium venas ipleuit: nō poterit stare q̄ fuerit collata vtus per ptactū cuz non tetigerit xp̄s omnes aq̄s: sed pferret per solā voluntatē dei. z sic tactus carnis xp̄i nullā vtutē aquis ptulit.

P

¶ Dōz igit q̄ fm veritatē ptactus carnis xp̄i nullā vtutem cōtulit aque iordanis nec alīs aqs que sit virtus aliqua realis manens real'r in aquis per quā ipse aque aliquid vere efficiāt in baptismo vel extra baptm̄. Uñ nō minus aque efficerent in baptismo xp̄i etiā si ipse non fuisset baptizatus in aqua q̄s nunc faciunt cū ipse baptizatus est: qz vt dixit Aug. Aqua quid est nisi aqua si vbum detrahas: z tñ iaz xp̄s tetigit. Jd tñ qō xp̄s contulit aquis per baptm̄ suū fuit q̄ fecit eas materiā aptā ad baptismum nr̄m: non quidē conferendo illis aliquā qualitatem realē que in illis actual'r maneat vel auferendo aliquā p̄auā qualitatē que p̄us in eis esset que repugnaret effectui intēto per baptm̄: qz nulla talis esse poterat. Nā quecūq̄ qualitas bona vel mala pfuisset in aqs illa esset corpalis. ſ. accns corpis: z nullū tale repugnat alicui qualitati spūali: qz non sunt eiusdē gñis ppinqui. Et tamen necesse est q̄ p̄dicta sint sub eodē gñe imediato: z sub illo maxime a se distent. Quia ista est conditio p̄dicatoꝝ: sed xp̄s ostendit nobis q̄ sicut ipse in aquis baptizabat: ita nos debebamus in illis baptizari. Et per hoc determinabat aquā eē materiam ppriam baptismi: qz ipse illā eligebat cum in ea baptizaret.

Q

¶ Cum aūt doctores dicūt q̄ ptulit xp̄s vtutē aliquaz aqs nō est sensus q̄ illā aquis ptulerit: sed q̄ signauit q̄ baptizatis in aqua virtus illa pferet: ls non per aquas: ſ per vbū z fidē: vt ait Aug. Hoc mō intelligit dom̄ bede. ſ. q̄ vtus regñatiua collata est aqs. ſ. nō q̄ in aqs illa sit: sed xp̄s per hoc qō in iordane baptizatus est instituit q̄ qñcūq̄ nos in aquas mergeremur sub forma ab eo tradita pſequeremur effectū virtutis regñatiue.

R

¶ Ad scōm de aucitate Chriſo. dom̄ q̄ xp̄s per baptm̄ suū reliqt nobis aquas sanctificatas non q̄ aliquā sanctificationē eis ptulerit: sed reliqt eas sanctificatas. i. ad sanctificationē determinatas. ſ. q̄ in eis scificemur qñ fuerimus baptizati.

S

¶ Ad tertiū de dicto Augu. dom̄ q̄ est modus loquēdi metapho. ad multū exprimēduz. Nā manifestū est q̄ impole est aquam peruenire ad animā cum illa non possit tangi: qz est spūs. Dicit tñ Aug. q̄ aqua puenit ad aiaz z penetrat pscie vniuersa latibula. est sensus q̄ qñ hō baptizaꝝ sicut aq̄ baptismalis totū corpus exteriuſ tangit ita gra baptismalis totam aiam purgat penetrando oia latibula pscientie nostre: que cōscia nra imunda est. Si aūt obīcias q̄ aqua pōt penetrare ad aiam: qz dicit̄ ps. 68. Saluum me fac deus qñ intrauerunt aque vsq̄ ad animā meam. Dicendū q̄ hoc intelligit litteral'r itrare aquas vsq̄ ad aiam. i. vsq̄ ad hoc q̄ tollant animam suffocāndo hoiem realiter tamen non. intrant ad animam.

¶ Quē modū suauerit Joā. in baptizādo xp̄z. Qō. LXXV.

Queritur cum xp̄s fuerit baptizatus a Joāne qs modus fuerit seruat⁹ in hoc baptismo. Et est dubiū quātum ad duo. ſ. qz in baptismo Joan. tenebatur forma. Nam omnes baptizabantur in noīe venturi siue in eum qui vēturus est. act. 19. Etiam baptizati a Joāne confitebātur peccata sua. s. in lra. Et de hīs duobus est dubiuz quō seruata fuerint in xp̄o baptizato pōt etiā esse dubiū de 3°. ſ. de pnīa facienda: qz baptismus Joānis erat quoddam p̄paratoriū ad pniam z omnes ab eo baptizati p̄testabātur se facturos pniam.

T

¶ De primo dubio quidā putant q̄ xp̄s fuerit baptizatus a Joāne in illa forma in qua ceteri baptizabantur. ſ. in noie venturi: qz Joannes nihil vellet circa eum mutare potius q̄s circa ceteros.

V

¶ Dom tñ q̄ istud dubium pendet ex alio dubio de quo j. declarabitur sequēti questione

stione. s. an qñ Joānes baptizauit xp̃m cognoscebat eū esse messiā anteqū imergeret in aquā. Si. n. dicat q̄ nō cognoscebat eum: sed in ipso baptismo siue post baptismum cognouit. s. qñ descēdit super eū spūs sanctus in specie colūbe. dōz erit q̄ baptizauerit eū Joānes in noie venturi sicut ceteros q̄ nullam causaz habebat ad mutandū in eum formā illaz. Si autē cognoscebat eū tunc esse messiam dubium manet in qua forma baptizaret. ¶ Dicunt quidā q̄ adhuc baptizaret eum in forma in qua ceteros ne alios scandalizaret mutans aliquid circa illum q̄si ille esset maioris excellentie: z daretur locus emulationi. ¶ Dōz q̄ non stat: q̄ si Joānes cognosceret eum z baptizaret in noie venturi nō recte ageret: z ipsemet erat qui vēturus erat. Ideo magis deberet dici baptizo te in noie tui ipsius. ¶ Itē q̄ hoc p̄stat causam erroris: q̄ si diceret baptizo te in noie vēturi significaret q̄ non erat iste qui venturus erat. sed alius expectabatur. Et iste error erat grauissimus z oino ꝫ intentionē Joā. q̄ ipse non venerat ad aliud nisi ad manifestandū isr̄l'itis quis eēt messias. Joā. p̄. s. sed vt manifestet in israel ꝓpterea ego veni in aqua baptizans. Non ergo occultaret eū Joā. esse messiā dicendo in nomine venturi: cum ad ostendendū istū eē messiam venisset. ¶ Item q̄ istud erat magnū p̄iudiciuz xp̃o s. q̄ honor suus alteri daret: qō fieret si diceret baptizo te in nomine venturi. In quo signaret illum nō esse messiam: sed alium adhuc venturū. ¶ Dōm ergo q̄ si Joā. cognosceret xp̃m esse messiam non baptizaret eū in noie venturi. nec ēt baptizaret eū in nomine sui ipsius: q̄ xp̃s nō sperabat in se ipso nec a se accipiebat virtutē: q̄ nemo a se ipso accipit sed a maiori. Etiā non baptizaret eum in noie patris ⁊c. q̄ ista forma baptismi nondū fuerat data: sed postea a xp̃o instituta est. Etiā q̄ ista forma p̄tinet ad baptismum spūalē in quo peccata remittunt: xp̃o aūt nō conueniebat talis baptismus vt. s. dec'latum est in q̄one. ꝛz. qua querebatur an debuit baptizari baptismo Joānis. Ideo dōm q̄ si Joan. eū cognosceret non baptizaret ip̃m sub aliqua forma verboꝝ: sed soluz imerget eū in aquā nulla verba p̄oferendo. Ratio est q̄ ceteros baptizabat Joā. in noie venturi. s. messie vt in eū crederent z per eū sperarent se saluādos. act. 19. z vt signaret Joānes q̄ per istū baptismū disponebat illos ad messiam venturū. Xp̃s aūt erat ipse messias: ideo nō erat opus. imo nec cōueniens q̄ aliq̄ istoꝝ sibi diceret: sed sine vbis baptizaret. ¶ Scōm dubiū erat de p̄fessione peccatoꝝ: z in hoc aliqs putabit distinguendū. sicut. s. an Joā. cognsceret Jesuz eē messiā vl' nō. Sed dōz q̄ nō stat: q̄ siue eū cognoscret siue non. xp̃s p̄tā non hēbat: iō cōfiteri nō poterat illa sine mendacio. ¶ In quo cōsiderandum q̄ p̄fessio Joā. poterat fieri dupliciter. Uno mō q̄ baptizati cōfiterent peccata. i. q̄ exp̄merent aliqua p̄tā determinata siue pauca siue multa siue gñalia siue spālia. Alio modo q̄ p̄fiterent p̄tā. i. p̄fiterentur se esse p̄ctōres. ¶ Primo mō xp̃s nō poterat p̄fiteri aliqua peccata determinate: q̄ nulla fecerat nec ꝫxerat. Et si dicat aliquis q̄ xp̃s lz in se nō peccaret: peccabat tn̄ in mēbris suis. i. fideles qui sunt mēbra eius peccant. Dōz q̄ iste modus loquēdi non recipit: q̄ non est satis honestus: vt xp̃s dicat absolute peccasse: q̄ fideles peccauerunt vel peccant: z tn̄ dato q̄ recipiat iste modus loquēdi non ꝓueniebat q̄ xp̃s p̄fiteretur in baptismo aliqua peccata: q̄ talis p̄fessio est personalis: z intelligunt illa p̄tā eē ꝓpria p̄sone. ¶ Scōo aūt modo p̄t quicūq̄ homo p̄fiteri p̄tā sua. i. se peccatorem: q̄ dato q̄ aliquis sit vir scūs: z non recoꝛdaret se habere aliq̄ peccatū q̄ cōmiserit p̄t dicere se esse peccatorē: q̄ si dixerimus q̄ p̄ctm̄ non hēmus ipsi nos seducimus: z veritas in nobis non est. p̄. Jo. p̄. Quia lz aliquis non sit sibi conscius alicuius p̄cti. Non ꝓp hoc est iustus. sic dixit apl's. p̄. ad coꝛ. 4. s. nihil. n. mihi ꝓscius sum: sed non in hoc iustificatus suz i. non puto me esse iustū: lz non sum ꝓscius alicuius peccati. Et tn̄ quādiu aliquis non p̄t se vocare iustū potest se vocare peccatorē. Ideo quilibet hō in quocūq̄ statu potest p̄fiteri se esse peccatorē in gñali. Sunt tn̄ quidam hoies qui non possent in particulari p̄fiteri se peccatores nisi mētiendo cū nullius peccati sibi ꝓscij sint. Xp̃s autem non solū nō poterat in particulari se cōfiteri peccatorē: sed nec ēt in gñali: eū certus sibi esset q̄ peccatū nullus cōmiserat nec ꝫxerat. Jō quocūq̄ modo p̄fiteret se esse peccatorem mēdaciū diceret. Ideo dōm q̄ xp̃s qñ baptizatus est a Joan. non p̄fessus est peccata aliq̄ in particulari vel vl'i sicut ceteri. ¶ Sed dicet quo stabit hoc. Nam si Joan. cognoscebat eum tunc eē messiam non requireret ab eo p̄fessionē p̄ctoꝝ: z sic baptizaretur sine illa p̄fessione. Si tn̄ Joan. non cognosceret eū requireret p̄fessionem illam sicut a ceteris. Et tunc oportebat q̄ ipse p̄fiteretur p̄tā saltem in gñali vel oñderet se nulla hr̄e aut nō baptizaret eum Joan. cum ceteri baptizati p̄fiterētur peccata. ¶ Dōm q̄ p̄fessio peccatoꝝ nō oportet q̄ fieret añ baptismū: sed in ipso baptō vel post cum scriptura non det certam formā in hoc maxime q̄. s. in lr̄a dī q̄ baptizabant in iordane p̄fitentes p̄tā sua. Et sic ex forma lr̄e non appet q̄ p̄fessio p̄cederet: sed q̄ subsequeret vel q̄ saltez fiēt simul cum baptismo. Et tunc dōm q̄ nulla difficultas erat: q̄ licz Joā. non cognosceret xp̃m ante baptm̄ in ipso baptismo ne cesse est dici q̄ eū cognouerit qñ descendit spūs sanctus super eum. vt p̄z. ī. in lr̄a. Nā istud signū dederat deus Joāni ad cognoscendū messiā. Jo. p̄. z tūc Joā. nullam p̄fessionem exigeret a xp̃o iam cognito nec esset aliq̄ scandaluz. ¶ De tertio dubio. s. de p̄fessione faciendi pniam. dōm q̄ sicut xp̃s in baptō nulla peccata p̄fessus est in gñali nec in particulari. ita nec fecit p̄fessionē aliquā de penitendo: q̄ in faciendo istam p̄fessionē mentiret. Nā qui p̄fitet se facturū pniaz cōfitetur nec̄io se peccasse: cum pnia non possit esse nisi de peccatis. Non ergo fecit xp̃s p̄fessionē de peccatis penitendo nec ēt Joā. petiuit ab eo istā p̄fessionē: lz eaz ceteri facerēt. Ratio est q̄ ista p̄fessio fiebat post baptismū: tunc tn̄ Joan. cognosceret xp̃m per spūm sanctū descendentez: vt dcm̄ est. Jō nō exigeret ab eo p̄fessionē istā. ¶ Cum aūt dī q̄ in 15 scandalizarent ceteri q̄ alius modus teneret circa xp̃m q̄z circa eos: z esset locus inuidie inuēdo xp̃m esse excellentiorem eis. Dōm q̄ non est scandalū: imo hoc q̄ Joā. intendebat. s. oñdere Jesum esse meliorē toto pp̄'o: q̄ erat messias. Nam ad hoc oñendū Joan. venerat: nec ceteri scandalizarentur. imo gauderent maxime: q̄ nihil magis ipsi desiderabant q̄z quis esset messias: z q̄ eis ostenderetur.

¶ Quare Joannes p̄hibebat christum baptizari: qñ ab eo baptizari volebat. Questio. LXXVI.

Querit quare Joā. p̄hibebat xp̃m baptizari quādo volebat ab eo baptizari. ¶ Rñdet cōiter q̄ Joā. cognoscebat Jesum esse messiā: z illū esse deuz. iō nolebat eū baptizare q̄si istud eēt iniustū. s. q̄ deus baptizaret ab hoie. Sic tz Nicola. z plurimi. Istud p̄t p̄firmari ex lr̄a ista: q̄ Joā. dixit. Ego a te debeo baptizari z tu venis ad me: z tn̄ Joan. non diceret se ab eo debere baptizari nisi illū cognosceret. ¶ Sed obīciet: q̄ Joā. p̄. dī. Et ego nesciebaz eum: sed vt manifestet in isr̄l'. ꝓpterea ego veni in aq̄ baptizans. ¶ Itē Joan. p̄. dī qui misit me baptizare in aqua dixit mihi super quē videris spūm descendentē z manentem hic est qui baptizat in spū sancto: ergo per signū istud Joannis cognouit xp̃m z non p̄ius. ¶ Rñdet Nicola. q̄ Joan. non cognouit christū ante baptm̄: sed cognouit eum dupliciter. ¶ Primo q̄ per reuelationē diuinā qñ venit ad baptm̄ z tunc dixit ei qō habet hic. s. Ego a te debeo baptizari. Scōo cognouit eum qñ spūs sanctus descendit super eū in signo visibili. z qñ dī z ego nesciebaz eum dicit q̄ refert ad tēpus precedens baptm̄ in quo Joā. non cognoscebat Jesuz q̄stuz ad personā determinatā. Hoc dicit Nicolaus sup Joan. p̄. c. ¶ Ad scōm z ēt aliqualr ad istō p̄mū rñdet Nico. fz Aug. dicit sup Joā. q̄ Joā. nesciebat xp̃m. s. q̄ bñ cognoscebat euz in persona: z tn̄ q̄ nesciebat eū quātum ad ptātē excellentie quā in baptō sibi retinuit q̄ p̄sistebat in q̄ttuoꝛ. ¶ Primuz est q̄ ipse solus baptm̄ instituere. ¶ Scōm est q̄ ipse effectum baptismi baptō p̄ferre posset. ¶ Tertiū est q̄ baptūs a merito passionis eius efficaciū hr̄et. ¶ Quartū est q̄ ali quo tpe ante ip̃m baptismus p̄ferret in noie eius. s. q̄ Joan. baptizabat in noie ipsius qui vēturus erat. Et sic dī. Et ego nesciebā eum. i. nesciebā q̄ ista excellentiam baptismi sibi reseruaret. Nico. tn̄ dicit q̄ expositio sua p̄cedens magis pnit lr̄e: q̄z ista expositio augu. ¶ Dōm q̄ adhuc manet difficultas: q̄ neutra istaꝝ expositionū. s. Augu. z Nico. p̄tetat lr̄am oino. De expositione nicolai p̄z: q̄ dixit q̄ duplex fuit facta reuelatio Joāni de xp̃o. s. vna qñ veniebat Jesus ad baptismū: z alia postea in signo visibili. Et non ꝓuenit: q̄ sm Nico. dato q̄ per p̄imā reuelationez fcām Joā. de Jesu cognouit eū esse messiā: z ob hoc qñ voluit ab eo baptizari nō

diuerse op. quō vel qñ Joā. cognouit xp̃z eē messiam

permittebat eu3:q2 cognoscebat eũ esse messiã non indigentem baptõ:sed potius ipse petebat ab eo baptizari. Et tunc scõa reuelatio esset oino supflua:q2 id qõ oino cognituʒ est non op3 ꝙ amplius manifestet:imo non põt manifestari: lʒ fiant aliqui actus ad manifestationẽ. Istud aũt est valde inconueniens:q2 deus nihil facit frustra maxime ꝙ daret signum tam excellens de descensu spũs sancti: ꝛ ꝙ nihil ꝓficeret non est vllo mõ verisile. Ergo dʒ dici ꝙ ꝓ istud signuʒ manifestatus est xps Joãni: ꝛ ꝓuenietꝛ nõ cognouit eum Joã. quousqʒ fuit baptizatus:q2 spũs scũs descẽdit sup xpm postqʒ baptizatus est. s. postqʒ exiuit de aqua. vt p3. ĩ. in littera ꝛ mar. p. ¶ Itẽ q2 istud signum dedit deus ioãni ad cognoscendũ xpm: ꝛ in eo ꝓsupponit ꝙ Joã. nõ cogʒscebat ie sum esse messiã ante istud signũ:q2 dr qui misit me baptizare in aqua dixit mihi: super quẽ videris spũm scũm descẽdentem. hic est q baptizat in spũ sancto. g añ hoc Jo. nõ cognoscebat illũ. ¶ Itẽ q2 dixit ibi. Ego vidi ꝛ testimoniũ phibui qa hic filius dei. g añqʒ Joã. videret spũm sanctũ descendentem sup xpʒ inuit ꝙ ipse nõ daret testimoniũ de eo. g innuit ꝙ ꝓius nõ cognoscebat eũ. De expositione augu. magiʒ est manifestuʒ ꝙ nõ satisfaciat lr̃e. Unũ Nico. dicit eã minus cõuenire lr̃e qʒ expõnẽ suam. Et p3 q2 Augu. ꝓsupponit ꝙ nõ solum qñ Joan. baptizauit xpm cognoscebat euʒ: sed ẽt añqʒ baptizaret ipsuʒ. Et ideo exponit lr̃aʒ illã. s. ego nescieba euʒ i. nescieba hẽre talem ptãtẽ: ꝛ tñ si Joã. ante hoc cogʒscebat iesum esse messiã ꝛ deum sciret ꝙ hẽret illã ptãtem:q2 nulla ptãs est que deo desipt. ¶ Itẽ q2 vr̃ iste sensus satis extort9 s. Ego nescieba eum:q2 manifeste loquit lr̃a de cognitõe personali ꝛ nõ de cognitione ptãtis. cũ dr hic est de quo dixit q2 ante me factus est ꝛ post me venit ꝛ ego nescieba eum. i. nõ agnoscebã eũ in persona. Nam ptãtẽ bene agnoscebat cũ dicat post me venit ꝛ añ me factus est:q2 ꝓior me erat: in quo signat euʒ esse deũ qui ꝓior est in eternitate lʒ posterius natus sit in humanitate assumpta. ¶ Itez q2 añqʒ veniret Jesus ad baptm̃ ioãnes dixit post me vẽturus est ꝛ fortior me est cuius nõ sum dignus soluere corrigiã calciamenti vel portare calciamentũ. s. in lr̃a. Et sic cogʒscebat ptãtez istius de q̃ loquebat cũ non posset maiora de eo dicere: ꝛ tñ post ista dixit. Iste est de quo dixi vobis. Et sequit. Et ego nescieba eũ. Ergo non põt intelligi nisi de ignorantia psone cuʒ ptãtem ante hoc laudasset. ¶ Itẽ q2 dr ibi ego nesciebam eũ: sed vt manifestet in israel. ꝓpterea ego veni in aqua baptizãs. Et sic ignorantia ista ꝛ manifestatio ptinent ad idẽ: sed manifestatio nõ fuit nisi psonalis: nõ etiam ignorãtia erat psonalis s. ꝙ non cognoscebat psona xpi determinate ꝛ p baptm̃ ioãnis fuit cognita. s. q2 ibi Joã. cognouit euʒ per signũ sibi datum a deo. ꝛ ẽt oñdit euʒ toti ppl'o congregato ad baptismũ. Si aũt intelligat fm Aug. s. nescieba eum quãtum ad potestatem baptizãdi spãlẽ. lr̃a sequens. s. vt manifestet in israel. ꝓpterea ego veni in aqua baptizãs. op3 ꝙ intelligat de hoc s. vt manifestet in isrl'. ꝙ hʒ istam ptãtem baptizandi. Istud tñ non ꝓuenit:q2 anteqʒ Joan. videret Jesuʒ ipse dicebat ꝙ messias qui venturus erat hẽbat istaʒ ptãtem baptizandi. s. Ego baptizo vos in aqua q̃ post me venturus est fortior me est ille baptizabit vos in spũ sancto ꝛ igne. Et sic iã audiuerat ppl's a Joan. ꝙ messias qui vẽturus erat hẽbat ptãtem baptizandi in spũ sancto. Et sic iã nõ deficiebat ei nisi agnoscere personã: ꝛ tñ postea dixit Joã. ꝙ ipse venerat vt Jesus manifestaret in israel: ergo intelligit de manifestatiõe personali. ¶ Itẽ non ꝓuenit illa lr̃a Joãni. s. Ego nescieba euʒ: sʒ qui misit me baptizare in aqua dixit mihi: sup quem videris spũm sanctuʒ descendentẽ ille est qui baptizat in spũ scõ. Et sic vi ꝙ Joan. iã sciebat ꝙ aliqs erat qui baptizabat vel qui poterat baptizare in spũ scõ: ꝛ tñ nesciebat quis ille erat. Et deus voluit illi oñdere personã dicens. Ille est q baptizat in spũ sancto. Si aũt Joã. cognouisset Jesum esse xpm. ꝛ tamẽ ignoraret ptãtem eis in baptizando non daret ei signũ isto modo: sed diceret deus. Xps baptizat in spũ sancto vel ille quem tu nosti baptizat in spũ sancto. Et tñ datum est signuʒ per ꝟium. s. super quẽ videris spũm sanctuʒ descendẽtem. g non poterit intelligi ꝙ ibi detur signũ nisi ad cognoscẽdum personã. ¶ Dom ergo itẽ ꝙ Joãnes nõ cognoscebat Jesuʒ esse messiaʒ qñ petebat ab eo baptm̃: sed postqʒ baptizat9 est. Cum aũt obijcit ꝙ Joã. nolebat eũ baptizare. dicẽs. Ego debeo a te baptizari dupl'r dici põt. Uno mõ ꝙ Jo. añ lʒ nõ cognoscebat Jesuʒ esse xpm per aliquã reuelationẽ nec nunc cognouit: ꝛ tñ videbat eum sepe venientez ad predicatiõem suam cũ Jo. p. dicat ꝙ bis oñdit eũ iudeis: ꝛ tunc agnoscebat scitatem eius in hitu ꝛ in tota modestia vite. Et ob lʒ nolebat eũ baptizare iudicans indignũ esse ꝙ vir q videbatur tam scũs baptizaret ab eo: q2 baptismuʒ Joan. non erat nisi pctõribus cũ esset baptismus pnie ꝛ ꝓfitentiũ peccata sua. ¶ Sed obijcit ꝙ Joã. dixit Jesu. Ego debeo a te baptizari ꝛ tñ nõ diceret hoc nisi agnosceret de eo aliqd magnũ. s. maiorem scitatem q̃ Joãnes hẽret: ꝛ tñ quãtum ad exteriorez ꝓuersationẽ nemo fuit eccl̃is Joãni: ideo cognoscebat de Jesu ꝙ esset xps. Dici põt vno mõ ꝙ Joã. dixit hoc ex vrbanitate: q2 interdũ qui sunt magis virtuosi deferunt honorem minus virtuosis. sic dr ad ro. 12. s. Honore vos inuicẽ ꝓuenientes. Unde lʒ Jesus quãtum ad exteriora nõ videret equaliʒ Joãni in scitate: q2 tñ apparebat alicuius scitatis Joã. ex vrbanitate deferret ei hũc honorẽ vt diceret ego debeo a te baptizari. Similia legimus de mltis viris sanctis qui ex vrbanitate sibi deferebant. Alr̃ põt dici ꝙ Joan. faciebat hoc ex humilitate. s. ꝙ lʒ quãtum ad exteriora Joan. apperet valde sanctior q̃ Jesus tñ q2 erat Joã. vere humilis non ꝓsiderabat de ꝓpria excellentia: sed magis de defectibus suis: sed aliquos in se inueniret. Q̃tũ ad Jesuʒ vero ꝓsideraret solaʒ excellentiã apparentẽ ꝛ ꝙ arguere posset ex apparẽti ꝛ defectu nullũ cõsideraret: ꝛ sic posset iudicare eũ esse excellentiorem seipso. Ista est ꝓditio humiliũ. s. ꝙ in seipsis nihil cõsiderant nisi defectus. ꝛ raro aduertunt ad ea q̃ in eis sunt digna laude: q̃tuʒ ad alios vero eꝝcio q2 non ꝓsiderãt de illis nisi excellentias q̃s videre pñt defectus vero illoꝝ non cõsiderant. Ideo fit vt humiles seipsos fallant fm ꝓsciẽtiam suam iudicãtes alios esse meliores seipsis: qui tñ eis eccl̃es non sunt. Et talis error a deo est ꝛ laudabilis nimis: q2 prouenit de radice vere vtutis. Et sic Joan. putando Jesuʒ esse purum hoiem: ꝛ sine aliqua reuelatione hita spãli de eo poterat credere ipm esse sanctiorẽ se pp aliquã sanctitatẽ illius quã exterius videret: ꝛ sic diceret ego debeo a te baptizari. ¶ Alio mõ põt dici ꝙ Joã. habuit de Jesu aliquã reuelationem qñ venit ad petendũ baptm̃ ab eo: ꝛ pp istam cognouit ꝙ erat vir sanctissimus. ꝛ tñ non cognouit ꝙ erat messias. Et isto modo poterit stare vtrũqʒ. s. ꝙ signuʒ istud qõ dedit deus Joãni ad cognoscendũ messiã esset necuiʒ. s. per descẽsionẽ spũs sancti sup eum in spẽ columbe: ꝛ qõ ante istud signum nõ cognouerit Joã. quis esset messias: ꝛ nunc reuelaret ei de Jesu ꝙ erat vir scissim9: ꝛ tñ nõ diceret ei an esset messias. Et pp illã scitatem quã sciret eũ habere nollet ipm baptizare: sed potius diceret ego debeo a te baptizari. ¶ Sʒ obijcit. Ad qd ergo eẽt ista reuelatio: cũ posset Joan. per signum aliud sibi datũ cognoscere qs esset messias. ¶ Dom ꝙ verũ est ꝙ poterat p illud cognoscere. ꝛ tñ deus interdũ aliquid qõ põt facere vnica opatione facit per pl'es. Sic p3 de illo quẽ xps sanauit de cecitate: ꝛ nõ fuit ꝑma vice perfecte curatus: sed xps quesiuit ab eo si videret: ꝛ dixit ꝙ videbat hoies tãq̃ arbores ambulãtes. ꝛ postea curauit eũ pfecte. Et tñ poterat euʒ curare pfecte in vna vice sic̃ oẽs alios curabat. Ita g̃ nunc. lʒ deus poterat Joã. oñdere p vnicum signũ qs erat messias voluit duas reuelatiões facere: ꝛ per vnã oñdebat euʒ esse messiã: ꝛ per aliã non. sʒ virũ scissimũ. ¶ Istud vr̃ valde rõnabile. s. ꝙ nõ reuelaret Joan. qs esset xps ante baptm̃. Q2 si reuelaret nõ oporteret ꝙ descẽderet spũs scũs sup eũ in baptõ. vt p lʒ cogʒsceret a Joã. Et tñ fuit valde ꝓueniens ꝙ descẽderet. vt declarabit. ĩ. in q̃dã. q. Fuit ẽt ꝓueniens ꝙ Joã. p aliquã reuelationẽ vel alʒ cogʒsceret de Jesu ꝙ esset vir scissimus vt hr̃et occasionẽ nolẽdi eũ baptizare: ꝛ xps hr̃et occasionẽ magis se hũiliandi ꝛ dicendi. Sic ne mõ: sic decet nos iplere oẽs iusticiã. Q̃ tñ nõ fiẽt si Joãnes nõ cogʒisset de Jesu aliquã excellẽtiã: q2 tũc recipet eũ ad baptm̃ sicut ceteros nõ recusando eũ baptizare. Ista vr̃ satis rõnabil'r dcã. Multi tñ tenent ꝙ Joã. agnouerit iesuʒ eẽ messiam anteqʒ baptizaret eum: quibus nõ intendimus omnino aduersari: ista tamẽ videntur verisil'ius dicta.

¶ Quare. b. Joãnes dixit christo. Ego a te ꝏbeo baptizari.

Questio. LXXVII.

Queritur quare btus Joan. dixit xpo ego a te debeo baptizari. ¶ Rñdet glo. ꝙ intellexit. i. ab originali pctõ mundari. Et dicit Nico. nõ ꝙ Joan. tunc

tunc hēret originale: q; fuit in vtero mris scificatus: sed loq̄batur in pſona gñis humani. Qō aūt Joan. nō hēret pctm originale: tunc nec ēt ꝓpter illud peteret baptizari p3 quia erat in vtero sanctificatus. vt ait Nico. ꝛ isti mūdanē ab originali in vtero. ¶ Itē dato q; nō fuisset scificatus fuerat tñ circūcisus: ꝛ per illā tollit originale ꝛ gra ꝓferē: ꝛ sic nō poterat Joan. hre originale. ¶ Cū vero dicit Nico. q; loquebatur in persona gñis humani ꝓuenit illi qui aliquo mō potest repñtare personā totius ipsius gñis sicut erat xp̄s inquātū deus vel rector: vel redēptor: vel legislator: ꝛ sub mltis alijs rōnibus sub qbus poterat gerere pſonā totius gñis hūani Joāni aūt nulla rō talis cōpetit vt ipse posset loq; in pſona totius generis hūani. ¶ Itē q; Joan. in hoc videbat petere baptm̄ dicens. Ego a te debeo baptizari: ꝛ tñ baptism⁹ erat personalis: ꝛ nō poterat ꝓdesse toti gñi humano: sed soli accipienti: ideo non loquerē Joā. noie totius gñis humani. ¶ Aliter ḡ dicit Nico. posse melius intelligi. q; Joā. peteret a xp̄o baptm̄. s. q; ls scificati in vtero nō hēant originale indigēt baptō xp̄i. ad hoc vt sint xp̄o ico:pati: q; in baptō xp̄i character ipsimilē per quem hō xp̄o cōfiguratur. ¶ Dōm q; istud nō erat nec̄ius. Nā scificati in vtero q mō nascerenē ēt si constaret eos in vtero sanctificatos baptizari debebāt: qa ls sanctificatio in vtero gr̄am ꝓferat characterē: tñ non ipsimit. Ille est tñ nec̄ius cum per eū homo efficiatur xp̄ianus. ¶ Itē q; baptismus xp̄i est sub p̄cepto. Jō omnes nati post q̄z semel cepit p̄ceptus illud obligare tenenē ad illū suscipiēdum. Secus aūt de Joan. q; tunc baptismus xp̄i nondū obligabat: imo nondū fuerat institutus: ls postq̄z xp̄s predicare incepit ꝓstitutus est cū sacrm legis noue esset: ꝛ ob ls nō posset institui ante statū legis noue. ¶ Itē q; character nō erat tunc nec̄ius cū sit character ad figurandum hoiem xp̄i faciendo eū xp̄ianum. Non erat tñ tunc nec̄ium: imo ꝓprie loquēdo erat impole esse aliquē xp̄ianū cum lex xp̄i ꝛ quā sunt xp̄iani nondū esset data nec aligs ritus a xp̄o institutus. Non ergo erat nec̄ius Joan. baptismus xp̄i nec in hoc vī eum petiuisse. ¶ Dōm ergo vī q; Joan. non petiit ꝛ baptizari a xp̄o. ¶ Prio q; vt probatū est precedenti. q. Joan. non cognouit Jesum esse messiam anteq̄z baptizaret eū. ideo non peteret ab eo baptizari: q; nō credēt q; baptismus intro ductus ab aliquo puro hoie nō posset ad aliquid conferre. ¶ Scdo q; dato q; cogsceret ante hoc eū esse messiā nō vī q; haberet Joan. intentionē petēdi baptm̄ ab eo. Q; si hoc intendisset nō expectasset q; xp̄s ab eo peteret baptizari. Et tunc ipse diceret ego a te debeo baptizari: sed añ hoc mox vt cognouisset eū esse messiam peteret ab eo baptizari. Sz dicēdum q; Joan. nō intendit hic petere baptm̄: sed dare cām recusationis sue. s. q̄re recusabat Jesus baptizare. Et hoc cōparando pſonas suas ad inuicē. s. Tu petis a me baptizari. ꝛ non est iustū: q; iustius est q; ego baptizer a te. Et sic cuz dicit ego a te debeo baptizari nō est sensus q; dicat ego peto a te baptizari: sed ego debeo a te baptizari. i. iustius eēt q; ego baptizer a te q̄z tu a me: ꝛ tñ neutrū vult. s. q; nec baptizari a xp̄o petit nec baptizare ipm vult. Et p3 ex lra sequenti. s. ꝛ tu venis ad me. Quasi dicat iniustū est q; tu venias ad me petendo baptm̄ cum iustius esset q; ego a te baptizarer.

¶ An Joā. fuerit a xp̄o baptizatus. Qō. LXXVIII.

Querit an Joan. fuerit baptizatus a xp̄o. ¶ Dōm q; anteq̄z xp̄s baptizaret a Joan. non fuit baptizatus Joā. ab eo. An vero postea xp̄s baptizauerit ioānem non ꝓstat. ¶ Quidā dicunt q; fuerit postea Joan. baptizatus a xp̄o. Motiuū eoz est q; Joan. dixit xp̄o. ego a te debeo baptizari: ꝛ intelligūt q; per hoc Joā. petierit baptm̄ a xp̄o. Et tunc nō est verisile q; xp̄s ei denegauerit. huic ēt motiuo posset ꝓcordare verbū xp̄i qui dixit sine mō. i. pmitte me nc̄. Quasi dicat. Permitte nūc fieri p3 q; ego petiui. deinde fiat qō tu petisti. Nā si xp̄s voluisset silr negare dixisset. Sine. i. pmitte ꝛ nō diceret sine mō in quo vī innuere q; postea faceret q; Joā. petebat. ¶ Dōm q; istud nihil arguit q; p3supponunt id qō non est verisile. s. q; cū Joānes dixit ego a te debeo baptizari petierit baptm̄. Nam p3ium precedenti. q. inductum est. Dicit in hoc Chriso. sup matheū aliq̄liter fatens istis q; in hoc oñditur q; postea xp̄us baptizauit Joānē q̄z huc hoc in apocriphis libris manifeste scriptuz sit. s. q; in qbusdā euangelijs apocriphis exp̄sse scriptū erat: q; sicut Joā. baptizauit xp̄m: ita xp̄s baptizauit Joā. An vo baptizauerit vel non nihil difert. cū nec ei baptm̄ eēt nec̄iuz nec sacra scriptura de hoc aliqd manifeste apiat. ¶ Jeroni. aūt dicit q; p hoc qō Jesus dixit sine mō oñdit se in aqua a Joan. fuisse baptizatū: ꝛ Joā. a xp̄o postea in spū baptizādū. Hoc pōt intelligi dupl'r. Uno mō q; baptizarē in spiritu. i. baptismo spūali xp̄i in quo remittebant peccata: ꝛ non erat solum in aqua sic̄ baptismus ioānis: ꝛ tunc diceremus Joānem vere fuisse baptizatū a xp̄o. Alio mō baptizatus est ioānes a xp̄o in spū. i. solū per infusionem spūs sancti siue collationem amplioris gr̄e. hoc mō accipit baptism⁹. act. p. Joā. baptizauit aqua: vos autē baptizabimini spū sancto nō post multos hos dies. i. replebimini spū scō. Et nō fuit ibi sacrm baptismi nec vlla aqua nec forma verboz: sed sola missio spiritus sci in signo visibili sup apl'os. act. 2. Petrus quoq; dic̄ cōpleta ista vba in illis super quos descendit spūs sanctus: ꝛ loquebant linguis. act. xj. Et illā descensionez spūs sancti vocauit baptm̄ in spū. Ita poterat hic itelligi a Hiero. Ideo non plene ꝓstat ex intentiōe hiero. an velit q; Joā. fuerit postea a Jesu baptizatus baptismo sacrali. maxime cū tā Chri sosto. q̄z Hiero. qui hoc tāgunt trāseunt imediate ad alias ex positiones ꝛ non vī qd determinate velint. ¶ Dici pōt rōnabiliter q; Joā. non fuit a xp̄o baptizatus: q; qñ discipuli xp̄i baptizare incepunt aliquāto tpe post hoc. s. post baptm̄ xp̄i ꝛ ieiuniū ꝛ aliqō tp̄s predicationis discipuli ioānis dixerunt ioāni. Rabi ille qui erat tecū trās iordanez cui testimonium phibuisti: ecce baptizat ꝛ oēs veniunt ad eū. Joan. 3°. Et sic isti discipuli Joānis mirati sunt q; nūc Jesus baptizaret. Si tñ Joā. baptizatus fuisset a Jesu postq̄z eum baptizauit non mirarenē discipuli Joā. q; Jesus baptizaret alios cū Joā. petiuisset ab eo baptizari ꝛ baptizatus eēt: ergo nō baptizatus fuerat Joā. a iesu. ¶ Itez q; Joan. firmat aliqualr admirationē discipulorum suorum. Quia cū illi dixissent ecce baptizat ꝛ oēs veniunt ad eū. Joānes dixit. Non pōt homo accipere aliqd nisi fuerit datū de celo. Quasi dicat. Cum baptizet credite q; accepit ptātem a deo. Si tñ Joan. fuisset baptizatus a iesu nō responderet sic: sed diceret eos iniuste mirari ꝛ zelare: cum ipse baptizatus fuerit a iesu. In quo ei manifeste daret excellentiā baptizādi. Et sic discipuli eius non haberent occasionē zelandi p3o Joāne etiā si Jesus omnes baptizaret: ꝛ Joā. iam neminem. Satis ergo est verisile q; Joānes a iesu baptizatus non fuerit. Si qs vero cōtendat eum fuisse baptizatū a Jesu non insistimus ꝓtra eum.

¶ Quare Joan. veniēte Jesu ad baptm̄ dixit q; nolebat eū baptizare ꝛ postea baptizauit. Questio. LXXIX.

Querit quare Joānes veniēte Jesu ad baptismuz dixit q; nolebat eū baptizare ꝛ postea baptizauit. Naz vī esse incōueniens quocūq; modo Joā. se habuerit ad iesuz. s. siue cognouerit eū esse messiam añ baptm̄ siue non. Nam si cognosceret eū non debebat nullo mō repugnare: cuz ille peteret baptm̄: ꝛ Joan. tenerē ei obedire tāq̄z deo in oibus similr. Si tñ non cognoscebat eū eē xp̄z non vī causa q̄re a p̄n° recusauerit eum baptizare. ¶ Dōm q; siue Joā. cognouerit iesum esse xp̄m siue nō. egit rōnabiliter p̄mio negando ꝛ postea ꝓcedendo. Nā si cogsceret euz diceret hoc non silr per modū negātis ꝛ phibentis: sed per modū deprecātis ne tantā humilitatē subiret volēdo baptizari ab hoie. Et tunc diceret. Ego debeo baptizari a te ꝛ tu venis ad me. i. rogo te q; nō cogas me ad baptizandū te: qa vī valde ordo puersus q; tu vēias ad me. Cū tñ postea xp̄s diceret sine mō sic decet nos iplere oēm iusticiā: intelligeret Joā. voluntatē determinatā xp̄i esse baptizari a Joan. ꝛ q; istud erat decēs pp aliquas cās: ió non renuit. Sic. n. fuit ō Pet. Nā cum xp̄s venisset ad eū volēs lauare sibi pedes dixit. Dñe tu lauas mihi pedes. i. nūq̄z ego ōbeo pmittē q; tu laues mihi pedes in eternū. i. nūq̄z pmittā q; laues mihi pedes. Xp̄s aūt dixit. Si nō lauauero te: nō hēbis ptē mecuz. Pet. vō cognito hoc dixit. Dñe non tm̄ pedes. ls ꝛ manus ꝛ caput. Jo. iz. Ita ḡ de ioāne esset. Si aūt Joā. non coḡuit iesum esse xp̄m: videns tñ eius scitatē nollet ex humilitate vel vrbanitate eū baptizare ne videret se illi velle preferre quez baptizare volebat cū ibi regulr maior esset baptizās q̄z qui baptizarē. Joā. vero nolebat se pferre illi. Ideo vtuose agebat a p̄ncipio nolendo illum baptizare. Postq̄z tñ Jesus dixit ei sine mō ꝛc. quasi dicat. dato q; eēz sanctus sicut tu cogitas ꝛ non indigerem isto baptismo tñ subiciendo me illi

mereor: per humilitatē qō est cōplere iusticiā ꝛ decens est ꝙ ego faciā hoc decens etiam ē ꝙ tu ꝓmittas ne ipedias volē-
tem bñ agē. Et sic ambo iplebimus iusticiā. Et tūc Joā. Ui-
sa hac rōne ꝓmitteret. In vtroq; ḡ recte egit. s. ꝓmo negan-
do ꝛ postea concedendo.

¶ Baptizatus aūt Jesus ꝓfestiꝫ ascēdit ꝺ aq̄. Et ecce apti sūt ei celi: ꝛ vidit spm̄ dei ꝺscēdētē sic̄ co-
lumbā ꝛ venientē sup se. Et ecce vox de celis: di-
cēs. Hic ē filius me⁹ dilectus i quo mihi cōplacui.

ꝟ ⌊ ¶ Baptizatus aūt. ⌋ Hic ponit testimoniū dei pris ꝺ xpo baptizato. s. per spm̄ scm̄ descendentē ꝛ ꝙ vocē patris auditā in quibus signatur Jesum esse verū filium dei ꝛ spiritu sancto plenissimū. Et dr. ⌊ Baptizatus aūt confestiꝫ ascendit de
ꝟ aq̄. ⌋ Immersus ē i aquā ad ls vt baptizaret. Et expleto isto ritu baptizandi xps cōfestim ascendit de aq̄. i. exiuit. ꝛ dicit ascendere: q; alueus fluuij in quē intrabāt baptizandi erat depressior q̄ tm̄ ex flumē Chrisо. sup matthe. exponit mysti ce dicens ꝙ iō dixit cōfestim ꝛ nō dixit ascēdit sil'r: q; oēs q digne baptizant in xpo cōfestim de aq̄ ascendunt. i. ꝓficiunt ad virtutes ꝛ dignitatē subleuant celestē. Qui. n. in aquam ingressi. fuerint carnales ꝛ filij adā pcōris: cōfestim de aqua ascendūt spūales filij dei facti. Si aūt quidā ex sua culpa ni-
hil ꝓficiunt baptizati: qd ad baptismum. q. d. Nō est culpa
ꝟ baptismi. ⌊ ¶ Et ecce apti sunt ei celi ⌋. s. Prius exiuit ꝺ aq̄ q̄z apirent celi. Sic dr̄ Mar. i. s. Et statim ascendēs de aq̄ vi-
dit aptos celos. Et sic descensio spūs sci ꝛ vox non fuerunt dum xps baptizaret sed postea. s. mox vt exiuit de aq̄. Quo
ꝺ aūt aperti fuerunt celi. ī. dicē. ⌊ ꝛ vidit spm̄ dei descendētē
ꝟ sicut colūbā ⌋. s. venit spūs sanctus sup xpm̄ in figura colū-
be ꝛ sedit super eū. Et dī spūs dei. i. spūs sanctus. Uñ Mar cus ꝛ Luc. ꝛ Joan. dicunt spm̄ sanctū vbi mat. dicit spiritū dei. Et cū dr̄ ꝙ xps vidit spūm dei descendentē non est sen-
sus ꝙ ipse solus viderit: q; ēt Joan. vidit: cū istud dedisset si bi deus in signū ad cognoscendū qs esset xps. s. Sup quez videris spūm sanctū descendentē ꝛ manentē ꝛc̄. Joā. ꝑ. Jō cum dī ꝙ xps vidit non negat alios vidisse idē. ⌊ ꝛ venien
ꝟ tem super se ⌋. s. ad sedendū super se. non. n. sedit super Joan nem. nec sup aliquē aliū: sed super solū xpm: vt oñderet xps maior esse ceteris qui spūm scm̄ spāl'r sup se descendentē ha bebat. Mar. ꝑ. dī ꝛ manentē in ipso. Qō significat aliquaz diuturnitatē standi vt innuat ꝙ xps non hūit spūm sanctū
E ad horā vel ad tps sicut fere ceteri hoies: sed semp habuit:
ꝟ q; fuit in eo manens. ⌊ Et ecce vox de celis ⌋. s. Audita est sil'. n. cum spū sancto descendēte audita fuit ista vox. Et ista
F est vox pris cū vocaret filiū ipm̄ iesum. ⌊ Hic est filius meus
ꝟ dilectus ⌋. Istud fuit maximū ꝛ apertū testimoniū qō nemo negare poterat de audientibus illā vocē cū deus exp̄sse di-
ceret illum esse filiū. s. filiuz nālem. ceteri aūt adoptiui sunt. Et vocauit eū dilectū: q; pī diligit eū super oia cuz sit sibi cō substantialis. Creature aūt diligunt a deo: non tm̄ sic̄ filius: q; non sunt dei cōsubstātiales. Et istā dilectionez patris ad filium. dicit Aug. esse inenarrabilē: q; deus miro mō diligit
ꝟ membra xpi. Magis tm̄ diligit eum q̄ mēbra ipsius. ⌊ In q̄
ꝟ mihi cōplacui. ¶ Remigius exponit in quo mihi cōplacui s. q; istō solū reperi sine peccato: referendo ad humanitatez. Si aūt legat in quo mihi cōplacuit intelligit. s. placitū meū constituere vt per eū agerem que agenda sunt. s. genus hu-
manū redimerē. Uel pōt intelligi in quo mihi bñ cōplacuit ī. in quo gaudeo. s. magis gaudeo in isto vel de isto q̄ in om nibus hominibus: q; iste est filius meus dilectus.

¶ An post xpi baptismum celi aperti sint ꝛ quomodo apti.

Questio. LXXX.

Queritur an post xpi baptm̄ celi apti sint vl' quo apti. ¶ Quidā dicunt ꝙ nullo modo fuerunt aperti. s. non corpal'r nec spūaliter. ¶ Primū patet q; celi non pūt rūpi. ¶ Scōm pz q; si nūc spūaliter celi fuis sent aperti xpo: pus clausi sibi eēnt. Et tm̄ filio dei nihil clau sum est qui vbiq; est in celo ꝛ in terra: ideo nō fuerunt aper
A ti vllo mō. ¶ Dōm ꝙ necesse est dici celos fuisse aptos cuz
Celi nō fue rūt realiter apti in xpi baptismo scriptura ls ꝓfiteaē hic. ꝛ Mar. 2. ꝛ Luc. 3. ꝛ tm̄ circa moduz apertionis est difficultas. ¶ Est aūt dōm ꝙ celi nō fuerunt aperti real'r: ita ꝙ aliqua diuisio vel ruptio fcā fuerit in eis: q; sunt suba quedā impassibilis ꝛ ifrāgibilis. sic dī Job. 37. Tu forsitā cuz eo fabricatus es celos qui solidissimi q̄si ere
fundati sunt. Non tm̄ est putandū ꝙ pp istam soliditatē nō possent vllo mō rumpi vel diuidi: q; deus qui dedit eis illaz soliditatē pōt eos rumpe vel diuidere si ad aliqd opus esset. Sed rō ꝓbat solū ꝙ ipsi nāliter rumpi non pñt ꝛ a nulla creatura pati. ¶ Itē si celum deberet dici real'r diuisuz opor B
tebat ꝙ darez aliquid pp qō deberet diuidi. Nā manifestuz est ꝙ deus non rūperet celum sine cā cū sit corpus factū ad semper manendū. Et tm̄ nulla cā appet pp quā deberēt rum pi celi. Nā istud esset vt aliquid qō intus erat ꝛ exire nō po terat ad nos celo clauso exiret celo rupto. vel aliqd qō intus esset ꝛ a nobis videri deberet non posset videri celo clauso exīte videret celo apto. Nihil tm̄ horz fuit nunc qm̄ celum dī fuisse aptū: q; nihil de illo venit ad nos cui celi claustra ob-
starent: nec ēt aliqd qō. s. celū esset ab aliquo nunc visuz est ꝙ al's videri non posset: cū hic non ponant nisi duo. s. spūs sanctus descendēs in specie colūbe ꝛ vox patris audita. Et tm̄ ad formandā illam vocē non erat necesse celū apiri: q; nō formabatur illa in celo. Nec ēt ad descēsum nō apertū est ce lum: q; colūba illa siue fuerit verz aial siue corpus fabrica-
tum nūq̄ in celo fuit nec de celo venit. vt. q. 84. ī. dicē. Jō vī ꝙ celū non fuit real'r apertum. ¶ Itē dato ꝙ celuz aperi C
retur: nihil ꝓficeret: q; per hoc non posset videri aliquid qō esset in celo qō al's clauso celo non videret. Naz si aliqd qō in celo sit videri debeat: opz ꝙ istud sit valde magnū: ꝛ etiā lucens. Nā si sit paruuz nō poterit videri ab aliquo existen te in terra pp paruitatē anguli sub quo termiabit̄ pyramis visionis. sicut apparet de qualibet stella fixa visibili que pro batur ab astrologis esse maior tota terra: ꝛ tm̄ a nobis videt tam pua pp elongationē ipsaz facientē puitatē anguli sub quo organum visus nr̄i non imutat. Jō ēt si essent mille ho mines in octauo vel nono celo: ꝛ oia itermedia corpa eēnt aperta nemo nr̄z posset videre illos pp paruitatē anguli. Si cut etiā experimur quottidie in rebus magnis q̄s videmus a longe ꝛ ptes earum paruas non distinguimis. Regritur etiā ꝙ res que deberet videri a nobis in celo posita esset lu-
cens: q; al's ēt si magna esset non videret cū in tanta distan tia spēs sine nāli luce non hērent efficaciā mouendi. ¶ Si aūt ista duo ꝛcurrant ēt clauso celo poterit videri id qō inte rius est. Et ꝓz hoc q; stelle fixe sunt in octauo celo: ꝛ tm̄ vidē tur a nobis: ls septē celi planetaz sint interpositi inter nos ꝛ illas: ꝛ illi celi non sunt rupti nec apti. ¶ Rō huius est: D
q; corpora celestia sunt diaphana: ꝛ nō obstāt visioni ls sint aliquid solidū: sicut aer non obstat visioni. Jō qō videri pōt celo apto videri pōt celo clauso. Nō ḡ erat vtile ad aliquid ꝙ celū real'r apiret. ¶ Itē hoc pz auētate Hiero. super mat. Dicit. n. ꝙ celi non aperti sunt xpo reseratione eltorum sed spūalibus oculis. i. non fuit ibi aliqua realis aptio. ¶ Dici ergo pōt ꝙ celi non fuerunt aperti real'r nec ēt vllo mō: sed dicunt aperti pp intelligētiam rudiū: q; al's non possent ca pere qūo fierent ista que hic narrant. s. ꝙ descēdit spūs san-
ctus super xpm̄ in colūbe spē. ꝛ ꝙ vox audita est. Naz cum spūs sanctus putet eē in celo nō intelligerēt simplices qūo de celo descendēt vt sup xpm̄ apperet nisi celū aperiret vt exi ret colūba illa. Sic ēt de voce pris: q; illa vox de celo venire credebat. Erat. n. vox patris vel saltez fiebat noie patris. Et q; pater in celo esse credit: sicut xps dixit. s. Pater nr̄ qui es in celis. ī. 7. ad hoc ꝙ ꝓueniret ad nos de celo oportebat ꝑz intelligentiā simpliciū ꝙ celum diceret aptuz fuisse. ¶ Hoc aūt est q; scriptura vult cōdescendere hoibꝫ simplicibus ad hoc ꝙ aliqd possint intelligere: ꝛ ob hoc sepe in ea dī deum hre pedes ꝛ manus: cum tm̄ nihil horz hēat. Et iste modus de apertiōe pp similes causas est satis vulgatus in scriptu-
ra: sic pz gen. 7. s. Catharacte celi apte sūt: ꝛ pluuia facta est super terrā. ¶ Manifestū est tm̄ ꝙ in diluuio celuz non fuit apertū nec visuz fuit aperiri. Qui tamē simplices credebāt totam illam pluuiā contineri intra celū: ꝛ nō posse inde exi re nisi celuz aperiret dicit ꝙ aperte sunt catharacte celi. Et tm̄ nulla apertio fuit. Sic ēt deuteronomij. 18. dicit. Aperiet dominus thesaurū suum optimū celum vt tribuat pluuiam terre tue. In quo inititur ꝙ tota pluuia intra celū clausa est ꝛ qm̄ debet exire deus aperit celuz: q; al's non potest exire. Sic etiā. 4. regum. 7. cum diceret Heliseus obsessis in sama ria existētibus in magna fame ꝙ sequenti die haberēt simu lam ꝛ ordeū in bono foro dixit quidā. Si dominus fecerit catharactas in celo nūqd poterit eē qō loqueris. Quasi di-
cat. Etiaz

Citaueq. in scripsi ad 7.m cap.m pri lib. de celo. bene salua huius rei apitōem celoꝝ hic ser in scriptis ipsius Cathi

cat. Etiā si apiat celū. z per catharactas mittat nobis panē non poterit esse istud qđ dicis. Est ergo modus iste loquēdi vulgatus in scriptura pp simplices q celū apiaī aliqñ: licz realr nunq̄ aperiaī: z ēt tunc nō videaī alicui apertū ꝟz alī quem modū. ¶ Isto mō dici poterat in pñti q celū aptū nō fuisset: z ēt nulli viderēt apertū: sed solū diceret hoc pp simplices: z pp cām iam dcām. Et tñ in pñti vr aliud dōm. Naz si euangeliste dicerent solū q apertum est celū. sicut dr luc. 3. ſ. Jesu baptizato z orante apertū est celū. diceremus sicut supra diximus nullā fuisse apertionē realē nec imaginariaz q nec alis: q tñ mar. ꝑ dr q xps vidit celos apertos necesse est dari q aliquo mō celi apparuerint aperti. ¶ Et dōz vno modo q fuit hoc per visionem imaginariaz sicut deus solet facere in fantasia ꝓpharum per motū imaginū preexistētiū ibi: quos tñ deus nouo mō mouet vel per creationē aliquarum imaginū de nouo in fantasia ꝓphe. Et vtroq̄ mō deus facit q videaī ꝓphe q aliquid videat realr: z tñ nihil videtur: lz ita plene certificēt per illā visionem imaginariā quantum ad rerū certitudinē sicut si realr videret. Sic tenet hiero. sup mattheū dicens. Celi apti sunt xpo baptizato: nō reseratione elementoꝝ: sed spūalibus oculis: sicut Ezechiel in pncipio voluminis sui aptos esse celos cōmemorat. Constat tñ q illa apertio celoꝝ de qua in ezechiele tota fuit imaginaria sicut ꝓsuetum est apud ꝓphetas: ita ergo ista. Idez ostendit Chrisō. super mattheuz dicens. Si. n. ipsa creatura celoꝝ rupta fuisset non dixisset apti sunt ei: q: qđ cōprobalr apparet oibus est apertū. Et sic vult q fuerit visio imaginaria de apertiōe celoꝝ: z q soli xpo fuerit facta. Hoc autē mō non solum nō fuerunt celi realr aperti: sed ēt nihil exterius apparuit per qđ putarentur apti: sed totū hoc erat in fantasia xpi sicut erat in ꝓphetis. z ita dicit sanctus Tho. tertia parte sūme. q. 49. articu. 5. in solone ad arg. q pōt referri ad visionē imaginariā per quē modū Ezechiel vidit celos apertos. Formabaī. n. ex vtute diuina z volūtate rōis talis visio in imaginatione xpi: ad significandū q per baptm celi aditꝰ hoibus aperiē. ¶ Aliter potest dici q istud fuerit fm visionem intellectualē sicut solet fieri in ꝓphetis qui sepe imutantur itellectualr nulla re exterius apparēte nec facto aliquo motu in fantasia. Sic etiā dicit sanctus Tho. vbi. s. ſ. potest ad visionē intellectualē referri: put xps vidit iaz baptismo sanctificato apertū esse celū hoibus qđ tñ etiā ante viderat fiendum. ¶ Alij dicunt q ista visio de apertiōe celi fuit coprobalr lz nō aperirenī celi: realr tñ videbatur hoibꝰ q aperirentur. Idem dicit sanctus Tho. vbi. s. ſ. Aliqui referūt ꝟ ad visionē coꝛpalem: dicentes q circa xpm baptizatū tātus splendoꝛ fulsit in baptō vt viderenī celi aperti. Istud autem tz Nico. non curans de alijs positionibus tāq̄ ista sola sibi vera videaī cuz ait celi aperti sunt nō q celi fuerint diuisi sz q̄ videbanī aperiri sicut in coꝛruscatōe vr fieri. ¶ Oēs iste positiones pñt stare. Videt tamē rōnabiliꝛ ista vltima quā solam Nico. tetigit nō curans de alijs. Ratio huius est: qa si fieret ista visio imaginarie vel intellectualr solum esset in xpo z exterius nihil apperet. Et tñ rōnabile est q nō soluz ipse sed ēt alij ꝟ viderint. vt dicēt. j. in q̄dā. q. ¶ Itē q: nō vr satis ꝙueniens q in xpo fieret visio imaginaria vel intellectualis: q: iste visiones fiebant in ꝓphis vt per illaſ oñderet aliquid eis qđ alis nō cognoscebāt nec cognoscere poterāt. Xps tñ non solū fm q deus: sed ēt fm q hō cogscebat oia ista: q: aia sua que erat vnita verbo sciebat oia pñtia ꝓterita z futura: vt est cōis snia theologoꝝ. Et sic sciebat ipse ꝑ baptismū apiendū regnum celoꝝ baptizādis. Et ista visio imaginaria ad nihil aliud ꝓficiebat nisi vt xps hoc intelligeret z iā istud intelligebat: nō erat oino supflua. In ꝓphis autez non erat superflua: q: per illā cognoscebāt id qđ alis nō cognoscebant nec cogscere poterant. Deus tñ nihil frustra facit. Jdeo vr q non fecerit talē visionē in xpo. ¶ Itē vr q̄daz impfectio z incōueniens q xpo demus visionem imaginariam: q: ista visio est impfecta cum sit per fantasmata representantia mō coꝛpali velut in sōnio. Xpſ autē clare cognoscebat oia pp vnionē aie sue ad verbū. Jdeo incōueniēs z ꝓposterū quoddā esse vr dare ei visionē imaginariā cuz hēret clarā visionē. Sicut esset incōueniens q daremuſ alicui cognitionē fidei enigmaticā qui hēret claram patrie visionez. Nam illud qđ perfectū est euacuat istā cognitionē ipfectaz ſ. fidei z imaginarie visionis: q: vtraq̄ hz rōnem obscuri z imperfecti. ¶ Si aūt dicaī q ista visio fuit in xpo itellectualiter: adhuc minus vr. Nam visio imaginaria lz impfecta sit z inutilis quātū ad xpm qui hēbat clarā cognitionē z perfectam: tñ poterant ista esse in eodem inquātum vna est solum fantastica. Alia est pure itellectualis: z ptinet ad duos modos cognitiōis. Quō tñ posset fieri ista aptio intellectualis non vr: q: añ hoc semp xps cognouerat q celū aperirenī hoibus in baptō: z ēt nunc qñ baptizatus est. Et postq̄ baptizatus est illud idē sciebat nec poterat obliuisci: cū anima sua videret oia hec in vbo. Non ergo vr quō vltra istā cognitionem de apertione celoꝝ quā ipse hēbat posset ei dari alia fm quā dicetur q nunc in baptō aperti fuerunt celi. Quia tunc duo actus intelligēdi solo numero distincti de eadē re essent simul in eadē anima. Qō non videt possibile. Dic aūt sanctꝰ Tho. vbi. s. volēs istud excusare. ſ. q xps vidit celos apertos sanctificato baptō: qđ tñ ante viderat fiendum. Hoc tñ non vr sufficere: q: lz verū sit q ante baptm suū xps sciebat celos aperiendos hoibus: z post baptm sciuit illos esse apertos: tñ per euandē cognitionē sciuit illos esse aptos per quā sciebat ꝑus illos esse aperiendos sicut idem ꝑncipiū est mihi ad sciendū solē esse oriturū anteq̄ oriaī z ad sciendum eum esse ortū postq̄ ortus est. Et non opz dari aliud ꝑnm cognoscendi vel nouam sciam per quā sciā solem esse ortuz q̄ illam per quā sciui euz esse oriturū: q: eadē ratio vtrūq̄ concludit: vtpote si nunc sit mea vox ego scio solē non eē ortuz z scio q necesse est ante octo horas eū oriri. Jō elapsis octo horis lz non videā eum ortuz: vtpote qa non exiui domum: scio tñ eum esse ortum. Et ista scia non potest me fallere nec opz q aliqs me tñ instruat dicendo. Ecce iam ortus est sol. Ita ergo hic cū xps añ baptismū suum sine vlla reuelatione sciret per baptm celū esse aperiēdū hoibus: necesse est q eo baptizato etiā nulla reuelatione fcā sciret celuz iaz esse apertum hoibus. Et non erat necessaria ad hoc aliqua noua reuelatio: maxime cū dicamus nullā sciam de nouo xpo aduenisse nisi experimentalē. Jdeo dōm q non est vllo mō possibile q ista apertio celoꝝ sit aliqua visio intellectualis facta in xpo de aperiēdo celo baptizādis nisi sit illa cognitio quā xps semp añ hoc habebat: z tunc nihil nouū fuit in christo fcm ꝓpter qđ dicerenī celi aperiri. Nā si pp istaz cognitionem xpi de aperiendo celo baptizādis dicanī sibi aperti celi nō magis poterit dici ꝟ de tpe baptismi q̄ natiuitatis q̄ predicatiōis: z de quolz die vite sue: q: nullus fuit dies in quo xps istud nō sciret. ¶ Dōm ergo vr fz Nico. z mltos alios q lz ista aptio celoꝝ non fuit realis visuz est tñ q realr aperenī pp aliquē motū vel figurationez fcām in nubibus: fm quā celi viderenī apiri. Nā nāliter sepe hoc fit. Et vocanī tales impſſiōes hiatus: vt ps ex. 2. metheo. ¶ Ad arg. in ꝓiuz dōm q non ꝓcedit a sufficienti diuisione. ſ. q: nec celi aperti sunt realr nec spāliter: sed visi sunt apiri lz realr non aperirenī: vt dcm est. Qui aūt tenēt q ista visio fuit imaginaria dicūt q fcm est hoc fm humanā dispensationē. Sic enim dicit Chrisosto. super mattheū. ſ. Quid. n. ante oculos filij dei clausi fuerant celi: qui etiā in terra ꝓstitutuſ erat in celo. Sz sciendū q fm dispensationē humanā baptizatus est sic. fm aūt nām diuinā erat in celis. Ista solo tenet dicendo q fuit visio imaginaria: q: tunc sicut. s. diximus pōt stare lz sit iuti lis talis visio. Si aūt dicaī q fuit visio intellectualis nō potest ꝙuenienter rnderi ad argu. Remigius tñ magis vr faue re positioni nre. q̄ q fuerit visio imaginaria vel intellectualis cū ait. Sz nunqd tūc ꝑapti sunt ei celi ēt fm hūanā nāz. Fides. n. eccl'ie credit z tz q nō minus apti sunt ei celi: quia oibus regnatis apitur ianua regni celestis. Si tñ intelligeretur ista aptio fm visionē imaginariā poterāt tunc celi aperiri xpo q nunq̄ ꝓius nec post aperti fuerint. Jō non intelligit de imaginaria z minus de intellectuali: cū dicat q xpo etiā fm humanā nām semper fuerunt celi aperti.

¶ An fuerit cōueniens q christo baptizato celi aperti fuerint. Questio. LXXXI.

Querit an ꝙueniēs fuit q xpo baptizato celi apti fuerint. Aliqui dicūt q non: q: celū apiendum est illis q indigēt intrare in celū: z tñ xps semp erat in celo: z est iuxta illud. Jo. 3. Et nemo ascēdit in celū nisi q descendit de celo: filius hois q est in celo. ¶ Itē fidelibꝰ celum aptū est p xpi passionē iuxta illud ad hebre. 10. ſ. Habemꝰ fiduciam in introitū scoꝝ in sanguine xpi. Baptūs aūt ꝟ facere

ꝟ Celi dicunt apti visiōe imaginaria

ꝟ Celi dicuntur apti visione intellectuali.

ʒ

ꝛ Ista vltima positio magis approbatur

ꝑª rō

2ª rō

3ª rō

ꝟ

ꝛ

n

non potuit. Nã ẽt si aliq baptizati baptõ xpi añ eius passionem decesserunt nõ apertũ est eis celũ vsq; post xpi mortez vt est doctrina indubitata oium. Ergo potius debuit apiri celũ in xpi morte. ¶ Dom q fuit ꝓueniens ꝛ ꝗsi nec̃ium q celũ dicaꝫ apertũ in xpi baptõ. Et hoc pp duo. s. pp ꝓditionẽ baptismi: ꝛ pp ea que tũc appuerũt xpo baptizato. ¶ De illis que nũc appuerunt dom q ẽt si xps tunc nõ fuisset baptizatus: ista tñ apperent diceret celũ aptũ. Nã ibi apparuit spus sanctus in figura colũbe siue in colũba: ꝛ illa videbaꝫ venire de celo cũ dicaꝫ descendisse sup xpm: maxime q: spus scus in celo esse credit a simplicib⁹ tãq; ibi deus habitet: ꝛ ad hoc q veniret sup xpm in illa colũba opz q celũ aperiretur: q: simplices nõ pñt intelligere qũo spus sactus in colũba de celo potuisset descẽdere. Vox quoq; patris audita est ꝛ illa de celo venire videbaꝫ. Jõ vt audiret oportebat celuz aperiri: q: alꝫ non intelligerẽt simplices qũo de celo vox venire potuerit. Silꝫes modi sunt alꝫ in veteri testõ de aptione celi de qbus diximus p̃cedenti. q. ¶ Jn nouo quoq; testõ est sepe etiã iste modus. vt pz actuũ. 7. cũ dixit Stepha. Ecce video celos aptos ꝛ Jesum stantẽ a dextris dei. Et tñ nõ fuerunt celi apti realiter: q: etiã nihil profuisset stephano q celi essent apti ad videndũ xpm: q: si nõ poterat eum videre celo clauso nõ posset eum videre celo apto: vt declꝫatum est p̃cedenti qõne. Q: tñ xps erat in celo ꝛ nõ possent simplices intelligere qũo posset Stepha. videre eum existentez in terra celũ manente celo clauso dixit Stepha. Ecce video celos apertos: Et verũ est q ita videbaꝫ stephano: q: erat illa visio imaginaria: lz esset in vigilia. vt declꝫatũ est. 3. regũ. 22. ꝛ 2. parali. 18. Sic ẽt factum in btõ Petro qñ vidit linteuz magnum q̃ttuor initijs submitti de celo in terraz in quo erant oia quadrupedia. actu. 10. ꝛ ibi dr q cecidit sup eum mentis excessus: ꝛ vidit celũ apertum ꝛ vas descẽdens. Jbi dicit q vidit celũ apertum: q: in visione sua imaginaria oñdebatur ei q illud vas plenũ aialibus ꝛ linteũ de celo descẽderet: ꝛ tñ non poterat intelligi qũo illud vas de celo descenderet nisi aperiret celũ. Jdeo dcm est q aptũ est celuz. Jsta ergo que apparuerunt in xpi baptõ de celo descendẽtia fuerunt cã vt ex necitate scriptura diceret celũ fuisse apertũ. Dicit ẽt fuisse apertũ pp ꝓditionem baptismi. Et in hoc spaliꝫ ptinet ad xpi baptm q tunc dicaꝫ celũ fuisse aptũ potius q̃z alio tpe vite sue. Nã vt. s. dcm est xps baptizari voluit vt suo baptõ ꝓsecraret baptm quo nos baptizaremur: ꝛ ꝯ in xpi baptõ illa demonstrari debuerũt quo pertinent ad efficaciã nr̃i baptꝫ. ¶ Et circa lz sunt tria ꝓsideranda. ¶ Prio qdẽ virtus p̃cipalis ex qua baptus hz efficaciã est virtus celestis. Nã nõ est a ministro nec ab aqua: sz a deo opante secrete in sacris. Et ideo baptizato xpo aptum est celũ: vt ostendaꝫ q virtus celestis de cetero est ad baptm scificandũ: ꝛ sup quẽcuq; baptizatũ venit virtus celestis. ¶ 2° opaꝫ ad efficaciã bapti fides eccl'ie ꝛ eius qui baptizaꝫ. Unde ꝛ baptizati fidẽ ꝓfiterẽtur q: dr eis quid petunt ab eccl'ia: ꝛ dicunt se fidem petere. Baptismus quoq; fidei sacrm dr. Per fidem aũt inspicimus celestia q̃ sensuz ꝛ rõnẽ humanã excedũt. Et ad lz significãdũ xpo baptizato apti sunt celi. s. Q: in baptõ fides nobis donatur per quã celestia cogscimus: que sine fide per hũanaz rõnẽ cogsci nõ poterant. ¶ Tertio q p baptm xpi spaliter aperiꝫ nobis itroitus regni celestis: q p hoi p pctm clausus fuerat. Uñ baptizato xpo apti sunt celi: vt oñderet q baptizatis pateat via in celũ. Post baptm ãt necia est hoi oro ad hoc q celũ introeat. Q: lz per baptm remissa sunt hoi pctã: manet tñ fomes pcti nos ipugnãs iterius ꝛ mũdus ꝛ ỏmones q repugnãt exterius. Cõtra quos oro necia est. Sic pz p. pet. 6. s. Aduersarius vr diabolus tãq; leo rugiens circuit tc̃. Jõ ad lz btus Pet. posuit remediũ dicẽs. Sobrij estote ꝛ vigilate in oronibus. Et ob hoc signãter dicit Luc. 3. q iesu baptizato ꝛ orante aptũ est celũ. s. q: oro fidelibus necia est post baptm vel vt dez intelligi q lz ipso q p baptismuz apiꝫ credẽtibus celũ est ex virtute oronis xpi. Et sic signãter dr. s. in lra q aptũ est ei celũ. i. oibus pp eũ. Sic. n. si ipator dicat alicui potenti p̃o alio. Ecce lz bñficiũ non illi sz tibi do. i. pp te do illi. sic dicit Chrisо. sup mat. Fuit ĝ ꝓueniens in xpi baptismo celũ apiri. ¶ Ad pm arg. dom q celũ aptũ fuit xpo: non q̃si ipse igressus eẽt illuc: sed vt significaret q p baptm ab eo institutũ oibus baptizãdis apiret. ¶ Alr pot dici vt ait Chrisо. sup mat. q sicut xps ꝫm humanã dispẽsationẽ baptizatus est q̃z quis ipse pp se baptõ nõ indigẽt: sic ẽt ꝫ humanam dispẽsationẽ apti sunt ei celi: ꝫm aũt nãm diuinã semp in celis erat. ¶ Ad scm dom q p passionẽ xpi aptũ fuit celum oib⁹ hoibus tãq; per cam gñalem aptiõis: q: passio xpi equalr oibus hoibus profuit si ipsi fructũ eius capere velint: ꝛ ipsa indifferẽter pro oibus fuit. Q: tñ non oes hoies saluantur nece est q aliqd sit per qd fructus passionis hoib⁹ applicet: ꝛ sic celũ introeant. Jstud aũt est p baptm in x̃ illõ ad ro. 6. s. Quicũq; baptizati sum⁹ in xpo iesu in morte ipius baptizati sumus. Jdeo potius mentio fit de apitiõe celoꝝ in baptõ q̃z in xpi morte lz mors sit vere cã efficiẽs: ꝛ ꝑmerito ria: baptismus aũt est cã applicans illã apertionez singulis qui desiderat ea pticipare. Alꝫs pot dici vt ait Chrisо. super mattheũ. s. q alr in baptõ ꝛ alr in xpi morte celi apti sunt. s. q in baptismo xpi celi aperti sunt solũ. in passione vero eius ianue celi penitus ablate sunt: vt iam semp aditus pateat. cum ait. Baptizato xpo celi tm̃ aperti sunt: postq̃z vero tyrãnum vicit per crucẽ: q: non erat necie porte celo nũq; claudendo nõ dicunt angeli aperire portas. Jaz enim erat aperte: sed tollite portas. Per qd dat intelligi Chrisosto. q obstacula qbus prius obsistẽtibus anime defunctoꝝ introire nõ poterant celos sunt totaliter per passionẽ christi ablata. sed in baptismo sunt aperta quasi manifestata iam via per quaz homines intraturi erant in celo.

¶ An ista aptura celi in xpi baptismo omnibus patuit vel soli xpo aut quibus. Questio. LXXXII.

Querit an ista aptio celi fcã i xpi baptismo patuit omnibus: an soli xpo aut qb⁹. ¶ Quidã dicũt q soli xpo celũ visuz est aptũ Sic ait Chrisо. sup mat. Si. n. ipsa creatura rupta fuisset nõ dixisset apti sunt ei celi: q: qd cor. palr aperiꝫ oibus est apertũ. Jn quo inuit q ei soli apertũ est. Jõ non fuit necꝫ q fieret realiꝫ diuisio. Hoc aũt confirmatur: q: dr. ã. in lra apti sunt ei celi. ꝗsi dicat ei soli ꝛ non alꝫs. Nã si alꝫ apertionẽ illã vidissent nõ diceret aperti sunt ei celi: sz simplr apti sunt celi. ¶ Dom vr q ista aptõez nõ solus xps: sz oes quotq̃t erat inter qñ xps baptizatus est viderũt. Rõ est q: realr appuit hiatus qdã in figura divisiõis vt declꝫatũ fuit. s. in q̃dã. q. q aũt realr erat ab oib⁹ videri poterat. Jõ mlti viderũt. ¶ 2° pz q: ista aptio celoꝝ fiebat ad significãdũ q baptizãdis apiret celũ p baptm xpi. iõ ꝓueniẽs videbaꝫ q mlti viderẽt illã aptionẽ vt per lz cõmẽdaret baptismus xpi q̃tũ ad illos q eũ suscepturi erant. ¶ 3° q: ista aptio celi erat in testioniũ xpi sic missio spus sci ꝛ vox pris. Testioniũ ãt nõ est nisi qñ ꝓstat. Jõ opz q mltis ꝓstaret de ista aptiõe: ꝛ sic eã mlti viderẽt. ¶ 4° q: necꝫ erat q saltez Joã. vidẽt celũ aptũ: q: ipse vidit spm scm̃ descẽdentẽ sup xpm in colũba. Jo. p. ꝛ tñ celi aptio oñsa est vt videret qũo columba illa de celo poterat vẽire: vt ꝓbatũ ẽ. s. in q̃dã. q. iõ opz q saltẽ ipse Joã. vidẽt celũ aptuz. ¶ 5° q: si solus xps videret celũ aptuz esset oio iutile: q: p lz nihil nouũ poterat ei innotescere: q: alꝫs ipe nõ sciret: ꝛ tñ deus nõ apiret celos frustra ẽt apareter: iõ opz q illa aptio fuerit oñsa aliqbus q p eã aliquid nouũ poterãt cogscere. Aliq ĝ pter xpm viderũt celuz aptũ. ¶ Aliq aũt putãt q ista aptio fuerit solũ imaginaria visiõe. ꝛ tũc certũ est q nõ fieret oibus: sz soli xpo: cuz nihil exterius esset in re. sz in sola fantasia. Jstud tñ non est satis verisile. Nã. s. in q̃dã. q. oñdimus realr appuisse aptionem celi: lz realr nõ fuerit celuz aptũ. ¶ Ad arg. in ꝓiũ dom q christo. tenuit ista aptionẽ fuisse p visionẽ imaginariã: iõ necꝫ est q dicat soli xpo fuisse visaz aptionẽ: ꝛ tñ. s. oñdim⁹ visilr eẽ qd visuz fuerit celum apiri exterius: lz realr sic nõ fuerit.

¶ Ad ꝓfirmationẽ dom q nihil ꝓbat. Uno mõ: q: lz mat. dicat apti sunt ei celi. Luc. dixit aptum est celũ: ꝛ sic pot itelligi q absolute erat apertũ. Alio mõ pot dici q apertũ est ei celũ dr. i. apertũ alꝫs pp eũ. Sic. n. exponit Chrisо. sup mat. dicens. Aperti sunt ei celi. i. oibus pp eũ. Sicut si ipator alicui p̃o filio petenti dicat. ecce hoc bñficiũ nõ illi do. sz tibi. i. pp te do illi. Et sic poterat esse qd Matheus dicit q nunc aptũ est ei celũ. i. ẽt illa aptio celi oñsa fuit alꝫs pp eã. Et ita erit realis aptio q̃ multis visa fuerit ista apertio imaginaria. Tñ nõ manet firmus in eadẽ opione. Q: ipse Chrisо. in q̃dã homelia dic̃ sup lz. s. Si tu nõ vides nõ icredulus sis. Et eni in p̃ncipꝫs spualiũ rez sp sensibiles appent visiões: igr tistas fuisse sensibiles. sic nõ solũ p visionẽ imagiariã. Hoc quoq; idẽ tz dicẽs q tãtus splẽdor circũfulsit xpm in baptõ

vt empireũ

A Rñdeꝫ ad q̃stũ qõis

B

C

D Tria pertinẽt ad efficatiã bapti

pm

2m

3m

E

A Aptõez celi oẽs q xpiba ptismo interfuerũt viderũt pr̃o

2a rõ

3a rõ

4a rõ

B Rñsio ad arg.

C